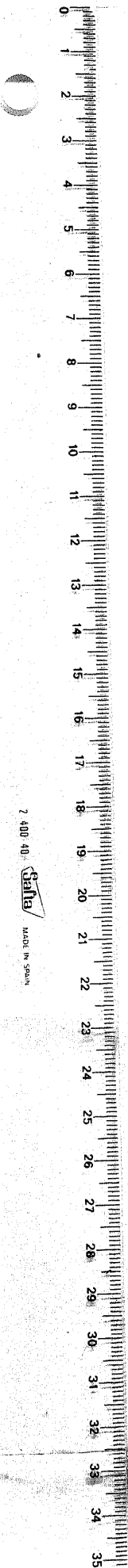
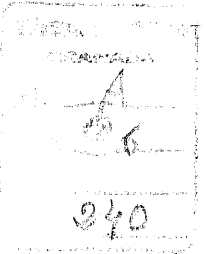

62

B.a.6.2.

2 400 40. MADE IN SPAIN

Del Collegio della Compagnia de Jesus de Granada. N. 5872 B.

DIRECTORIVM
INQUISITORVM
FRANCISCAI EYMERICI

Ordinis Prædicatorum.

CVM COMMENTARIIS FRANCISCI PENIAE

Sacrae Theologiae ac Iuris Vtriusque Doctoris

Nunc verò Sacri Palatii Apostolici causarum Auditoris.

IN HAC POSTREMA EDITIONE ITERVM EMENDATVM

autum, & multis litteris Apostolicis locupletatum.

Ad Exemplar Romanum diligenter denuo editum.

Accessit heresum, rerum & verborum multiplex, & copiosissimus Index.

AD S. D. N. GREGORIVM XIII. PONT. MAX.

VENETIIS,

Apud Marcum Antonium Zalterium. MDXCV.

Cum Consensu Superiorum.

BEATISS. PATRI ET D.
D. GREGORIO XIII.
PONT. MAX.

FRANCISCVS PEGÑA.

VM Reipub. Christianæ pij principes terra mariq; præpo-
tentes multo militum fuso sanguine Catholicę religionis ho-
stes aperto Marte fortiter debellare contendunt, vt Ecclesię
vnitatem, Sedis Apostolicę auctoritatem, tuamq; Beatissi-
me Pater potestatem ab eorum audacibus, impijsq; conati-
bus tueantur, non desunt qui in otio & pace, intra priuatos
parietes eorundem sacrę religionis violatorum nefarias, & verę pietati aduer-
sas opiniones scribendo refellant, iura legesq; vel ad conuertendos, vel ad coer-
cendos eos arment, edoceant, aut interpretentur: vt cum se tam eminus
quam cominus vrgeri reprimiq; viderint, postquam virtutis amore in officio
non continentur, saltem pœnarum acerbitate, & magnitudine supplicij à male-
ficio submoueantur Inter hos postremos, etsi infimum locum & ingenij acu-
mine, & eruditionis splendore obtineam, omnia tamē conor libentissime, quę
ad reprimendam impiam hereticorum audaciam, coercendamq; immanem
prauitatem commodissima aptissimaq; esse videntur: quod testabuntur fide-
liter, vt spero, aliquando nonnulla mea, quę de pœnis hereticorum ab exordio
nascentis Ecclesię vsq; ad hæc tempora assidue meditor: testaturq; nunc ex
parte ille qualiscunque labor, quem superioribus annis lubens suscepi; dum om-
ne meum studium industriamq; conuerti ad illustrandum Nicolai Eymerci
Directorium Inquisitorum: præclarum sanè & vetustate venerandum opus,
in quo summa religionis capita continentur, & quę ad hæreticam iniquita-
tem coercendam & extirpandam conducunt, piè, & eruditè præscribuntur, &
quidquid ad sacrę Inquisitionis officium securè exercendum exigitur, arti-
ficiose ac methodicè demonstratur: quod cum omnibus numeris absolutum
Romę esset excusum, id eo potissimum nomine Beatitudini vestrę dicare pla-
cuit, vt is auctor, qui religionem Christianam tuetur, & hæreticos fortiter de-
bellare atque coercere demonstrat, à Sanctitate vestra, qui in Republica Chri-
stiana diuinitus es caput constitutus, benigne receptus, à tot inimicorum ca-
teruis defendatur, ut catholicę fidei negotijs non leuem afferat utilitatem:
quod certissimè futurum spero, cum nemo ignoret Beatissime Pater te, etsi mo-
le multorum & magnorum totius Reipublicę Christianę negotiorum distri-
ctum; illud tamen singulari prouidentia quod ad fidem attinet, vigilantissimè
curate, eoq; præcipuè curam & sollicitudinem omnem referre, ut causę reli-
gionis integrę, absque nouarum opinionum procellis conferuentur, incorru-
ptaque & inuiolata fides vbique foueatur ac propagetur: quod ut fiat amplius,
Deum Optimum Max. cuius negotia in Ecclesia sua prudentissimè & arden-
tissimè tractas, precor, ut Beatitudinem vestram diu conseruet incolumem.

GREGORIVS PAPA XIII.

Ad Futuram rei memoriam.

EX PONI nobis fecerunt dilecti filij Populus Romanus, qui Officinam impressoriam erexerunt, & erectam retinent, quod ipsi non sine magno sumptu librum Directorium Inquisitorum nuncupatum, olim à quon. Nicolao Eymico ordinis Fratrum Prædicatorum professore compositum, præcipua catholica fidei capita continentem, & ea fere omnia, quæ ad extirpandam hereticam prauitatem conducunt, tractant, ac nunc demum à dilecto filio Fratre Paulo Constabili sacri Palatii nostri Magistro diligenter examinatum, recognitum, & approbatum plurimisque Apostolicis constitutionibus Romanorum Pontificum prædecessorū nostrorū contra hereticos, & pro officio sancte Inquisitionis editis, auctū, ac Scholijs, seu adnotationibus per dilectum filium Franciscum Pegnam iuris vtriusque Doctorum illustratum, in eorum officina impressoria prædicta imprimi faciunt, ac vehementer timent, ne cum primum in lucem editus fuerit, ab alijs etiam forsitan corrupte imprimatur, ipsique sua impressa, & labore frustrentur. Propterea nobis humiliter supplicari fecerunt, vt eorum indemnitati in præmissis opportunè cōsulere de benignitate Apostolica dignemur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, volumus, & auctoritate Apostolica decernimus, ne prædictus liber tam in Italia, quam extra, intra annos decem proxime futuros, à die illius impressionis computandos, sub excommunicationis læ sententiæ, ipso facto incurren. & quo ad existentes in Terris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiectis, ultra cēsuram prædictam etiam quingentorum ducatorum auri ipso facto Camere Apostolicæ applican. pœnis, sine expressa ipsorum Populi Romani, seu ad id ab eis deputatorum, uel deputatorum uoluntate, & licentia in scriptis habita, imprimi, aut alibi impressum dicto decennio durante, vendi, donari, aut permutari à quoquam possit, aut ualeat: ac insuper, ut nemini liceat eidem libro quicquam addere, detrahere, uel immutare, aut inuertere, nulla ue interpretamenta adiungere, sed prout Romæ nunc impressus fuit, semper, & perpetuo integer, & incorruptus conferuetur, prohibemus, & mandamus: Decernentes transgressores quoslibet prædictas censuras, & pœnas pecuniarias incurrisse, à quouis Sedis Apostolicæ etiā de latere legato, ordinario, uel delegato, aut quocunq; alio ecclesiastico iudice, declarari, aggrauari, & reaggrauari, & ad parendum, soluendumq; penam, inuocato etiam, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, cogi & cōpelli posse, & debere. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac etiā iuramento, aut quauis alia etiam Apostolica auctoritate roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis sub quibuscunq; tenoribus, & formis etiam in toto proprio, & ex certa sciētia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, uel si forsitan specialiter alicui esset indultum, & concessum, ne excommunicari, interdici, declarari, capi, aut arrestari possit, ac alijs quomodo libet cōcessis, approbatis, confirmatis, & innouatis: quibus omnibus, etiam si de illis specialis, specifica, expressa, & indiuidua mentio, non autem per derogatorias generales clausulas facienda esset, eorū omnium tenores, hic pro insertis, & singulariter expressis habentes, illis alijs in suo robore permansuris, hac uice duntaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisque cōtrarijs quibuscunq; Et quia difficile foret præsentis litteras ad quacunque loca, ubi opus esset, deferri, volumus, & eadē Apostolica auctoritate decernimus, earum transumptis, & exemplis, etiā in ipso libro, uel per se solum impressis, plenā, & indubitatam fidem in iudicio, & extra adhiberi, quæ eiusdem originalibus litteris adhiberetur, si ostenderentur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die xij. Augusti.

M. D. LXXVIII. Pontificatus nostri anno Septimo.

Cæsar Glorierius.

Ego F. Thomas Zobbins Brixienfis, ordinis Prædicatorū, sacri Palatii magister, testificor, q̄ sanctissimus Dominus noster Papa Gregorius tertius decimus, (me petente) oraculo uiuæ uocis concessit, q̄ D. Franciscus Pegna ad publicam utilitatem, nonnulla suis Scholijs, seu Commentarijs in Directoriū Inquisitorum editis, et Romæ impressis anno M. D. LXXVIII, addere posset, & detrahere, & aliqua mutare in eis contenta, non obstante superiori priuilegio.

Ita est F. Thomas qui supra.

ILLVSTRISSIMIS

AC REVERENDISS. DD.

D. D. Iacobo Episcopo Portuensi Sabello,
Ioan. Francisco Episcopo Prænestin. de Gambarara,
Ludouico tt. S. Anastasię Madrutio,
Julio Antonio Sæctorio tt. sancti Bartholomæi in Insula S. Seuerinae,
Petro tt. S. Hieronymi Illyricorum Deza nūcupatis,
Ioan. Antonio tt. SS. Quatuor Coronatorum,
Ioan. Baptiste tt. sancti Marcelli, &
F. Constantio tt. S. Petri in Monte Aureo,

Presbyteris miseratione diuina
S. R. E. Cardinalibus in uniuersa
Republica Christiana aduersus
hæreticam prauitatem Generalibus
Inquisitoribus à sancta
Sede Apostolica specialiter deputatis.

FRANCISCVS PEGNA.

LV RIMA suadebant, Illustris, & Amplis. Patres, ut in illustrando & perficiendo egregio Directorij Inquisitorum opere, omnem nostram diligentiam, studium, sollicitudinem, & laborem adhiberemus. Primum communis utilitatis amor, tum non mediocre commodum, quod inde omnibus hæreticæ prauitatis Inquisitoribus euenturum haud dubiè sperabatur: tum verò in primis iustissimum illud uestrum, ac verè catholicum desiderium, quo tanquam integerrimi, & acerrimi, fidei Christianæq; religionis defensores, ob publicam utilitatem optabatis, vt quam absolutissimū opus prodiret in lucem. Hæc enim effecere, ut plus quā integri quinquēnij spatio ex quo cepimus huic operi illustrando operā dare usq; in præsentem diem, nihil magis diligenter cogitauerimus aliud, nihilq; moliti fuerimus præter emendationem & interpretationem illustris operis, coactique sumus in tenuibus hisce nostris vigilijs, è breuitatis sæpè limitibus egredi: tum quia opus ipsum uetustum, & sæpè ob breuitatem obscurū, ita fieri postulabat: tum vt Inquisitoribus ualdè occupatis satisfacere, eosq; liberare, molestia multorum aliorum librorum euoluendorum. In his nostris Commentarijs reiecta procul disputandi subtilitate, secuti sumus ut plurimum communes sententias, & eas, quæ sine ullo erroris periculo possint obseruari. In dubijs, & grauioribus causis Inquisitores ad supremum sacrosanctę & generalis Inquisitionis Romanę Senatū, cui vos prudentissime & vigilantissime præestis, destinamus seu remittimus. In multis styli & consuetudinem eiusdem sacri & supremi Senatus indicamus, & obseruandū monemus: ac (ita nisi fallimur) cuncta, Deo Opt. Max. aspirante, disponimus, ut pauci difficultatū articuli in hac causā parum explicati relictū esse uideantur. Quod si quandoq; fortassis (ut quibusdam uidebitur) nimis leuiter in nonnullis articulis, ac difficultatibus de puniendis hæreticis locuti sumus, ueluti de Hæresarchis siue dogmatistis, quos nonnulli è nostris curiæ sæculari tradendos omninò arbitrantur, & de alijs nonnullis, ut disputationum series in dicabit, non id facimus, ut hæreticis faueamus, quos & acri odio prosequimur, & penitus extirpari cupimus: sed quia nec contrarium apertò iure statutum uidebamus, nec sacri tribus Romanæ Inquisitionis vsu aut consuetudine receptum, ut uel hac etiam benignitate conuertantur, qui uirtutis & ueritatis amore à maleficio non submouentur. Hoc postremo cupimus, & exoptamus, religiosissimi Principes, ut hos nostros qualescunq; labores, benignè (ut soletis) accipiatis, sintque apud Vos uelut certissimum pignus & arrha prompti ac parati animi nostri ad subeunda quælibet alia quamuis grauiora onera, inseruiendumque sacro Inquisitionis Senatui, quoties & oportuerit, & idoneos nos ad id iudicaueritis. Deus Opt. Max. diu Vos conseruet incolumes, ut negotia sua in Christiana Republica, ut facitis, integerrimè tractare possitis.

IN

IN DIRECTORIVM INQUISITORVM

NICOLAI EYMERICI PRÆFATIO.

FRANCISCVS PEGŅA LECTORI.

EXSTITIT olim, Lector beneuole, Nicolaus Eymericus instituti Dominicanæ ac hereticæ prauitatis in regnis Regis Aragoniæ Inquisitor, Pater Maximus Urbano V. & Gregorio XI. Regibus; Aragoniæ Petro eius nominis quarto, carus. Hic opus edidit, quod Directorium Inquisitorum appellauit, quo utilissimè sunt semper usi iudices uoluntatis religionis in causis fidei prudenter & securè tractandis. Id opus à paucissimis habebatur, quoniam ante annos ducentos, quo tempore Eymericus floruit, post inuentam artem impressoriam, semel tantum (quod ego sciam) æneis fuit typis impressum Barcinonæ, anno Domini M. D. III. Erant autem omnia exemplaria tam impressa, quam manuscripta infinitis prope locis penitus deprauata & mendosa, eaque uix iam reperiuntur: desiderabatur uero hoc opus atque effragitabatur communibus & uehementibus omnium uotis & precibus, maximè uero illi ardentius expectabant, qui fidei negotia aut iudicando, aut consulendo, aut scribendo, tractabant: cuiusque superiori anno me huic suscipiendo labori emendandi interpretandique, aut saltè non leuiter illustrandi operis facilem, ac promptè exhibuissim, multi uiri doctissimi atque integerrimi ex illis qui Senarum S. Romanæ generalis Inquisitionis in causis fidei deseruiunt, intelligentes quantum utilitatis publicis commodis accederet, si denuo id opus quam emendatissimè prodiret in lucem; nos (quos huic fortassis oneri subeundo idoneos, singulari sua benignitate non meritis, aut eruditione nostra iudicant) cohortati sunt, ut hanc prouinciam nostris non æqualem uiribus suscipere: id tunc eo libentius & ardentius nullis laboribus, aut uigiliis parcetes, aggressi sumus, quo euidentius cernebamur, si hoc in desideratum finem perduceretur, gratum in primis Deo Opt. Max. obsequium, (ad cuius laudem & gloriam omnes uiri Christiani actiones referri debent) uniuersis uero literatis, ac in primis Inquisitoribus hereticæ prauitatis re forsan gratam, nec aspiciendam esse facturos. Itaque ut hæc facilius & commodius fierent, iidem illi doctissimi uiri, & in publica commoda propensissimi, uarios codices nobis exhibendos curarunt: primum illum Barcinonæ impressum, & tres alios manuscriptos, quorum unus erat Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Iacobi Sabelli Inquisitoris maximi in tota Reipublica Christiana, quem codicem in commentarijs nostris Sabellanum uocamus, & hic erat uetus satis: alius fuit Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Io. Francisci de Gambaræ generalis etiã populi Christiani Inquisitoris, recentioribus litteris exaratus, sed fidelis satis: ultimus superuenit codex ex Inquisitione Bononiensi, quem propterea Bononiensem sæpe nominamus, & hic erat ceteris uetustior & emendatior, descriptus quippe summa diligentia temporibus Pij Papæ eius nominis secundi. Singuli hi codices infinitis prope locis erant deprauatissimi: ex omnibus tamen unus est cõstat (nisi fallor) perfectus, qualè ab Eymerico prodijisse putandum est, quoniam singulas non modo periodos & sententias, uerum, (quod laboriosius erat) singula etiam uerba perpendiculariter, nullum passi sumus transire locum, sine iusta emendatione & animaduersione. Erant codices omnes non modo deprauati circa sensum uerborum, uerum etiam in multis locis imperfecti & mutili, in quibus deerat plurima, quæ ab auctore fuisse scripta apertissimè intelligebatur: cui incommodo magnè auxilium attulit codex Bononiensis.

Quoniam uero assidua nos hæc perficendi operis cura premebat, ubique in egregijs Bibliothecis uetustissima quæque, quærebamus, quæ lucem susceptè emendationi afferre possent, cui rei non mediocrem operam attulit uetus quidam codex membraneus manuscriptus repertus in interioribus Bibliothecæ Vaticanæ conclauibus, in quo plurima erant eorum temporum, quæ proxime Eymericum præcesserunt, plurima eodem fere ordine & uerborum serie

PRÆFATIO.

ferie cõcepta, quibus Eymericus in Directorio fuerat usus, adeo ut sæpe suspicati simus, Eymericum eum ipsum librum in manibus quandoque habuisse, eoque usum fuisse. nam & Bibliothecæ custos assererat putare se eum librum Auinione Romam cum alijs multis fuisse delatum. hic ergo plurimum etiam inuit, ut ex commentarijs nostris, sæpe poterit deprehendi. Quid sit denique præstitum, non facile dici potest: id tamen facile intelliget, qui nouam hanc editionem cum uetustis codicibus conferet. hoc est certum, plus quam bis mille loca deprauata suæ pristinæ integritati esse restituta. iam id in primis curauimus, ne à uetustate recederemus: nihil enim inuertimus, nihil immutauimus, nihil detraximus, sed auctorem in singulis suum tenere cursum, ac methodum uoluimus, deficientia solum ex alijs addentes, & contorta dirigentes.

In his solum consulto uidebimur à uulgari recessisse, quod in prima parte addiderimus expositionem beati Thomæ super c. Firmiter, & c. Danuamus. de sum. trinit. & fide cath. cū in manuscriptis nusquam reperitur: in Barcinonensi tamen impresso super utrumque caput nec expositio promittitur, sed tantummodo illa apponitur, quæ est super c. Firmiter. nos utrumque uilem iudicantes, imprimèdam curauimus, quamuis incertum nobis sit, an Eymericus illas apposuerit. Rursum in secunda parte super tit. de hereticis in Decretalibus integras Hostiensis & Ioannis And. lecturas (ut uocant) apposuimus. quamuis in impresso & manuscriptis pauca quædam recitentur super uoquoque capite eorū glossatum imperfecta fragmenta, quæ nos ex causâ suppleenda duximus.

Ad hæc, quia nullus in ceteris erat hætenus editus adnotationum labor, nulla lucubratio, quibus lectores iuuarentur ad intelligendam commodius huius auctoris mentem, ea quoque res præstanda in primis fuit. itaque primum initio glossatum, & quaestionum singularum, summaria, quæ uulgo uocant, sunt adhibita, numerisque notata insigniores quedam & illustriores res & sententiæ, ut uero obtutu facile percipiatur quod præcipue in singulis disputationibus tractetur, & quoniam multa etiam nos obscura & difficilia in commentarijs interpretamur, prænotatus est quoque numerus Commentariorum, qui singulis capitibus & quaestionibus adnectitur facilius studij gratia, ita ut nulla fere occurrere possit difficultas, quæ his adiumentis non ualeat superari. Notati uero sunt in his commentarijs magna ex parte recentiores auctores, quoniam ab his ueteres citantur, ut qui hos nouerit, illos quoque noscat.

In his omnibus non modo hortatorem uerum & coadiutorem habuimus ob singularem illius benignitatem F. Paulum Constabilem sacri Palatii Magistrum, uirum integerrimum ac prudentissimum, ac in causis fidei tractandis oculatissimum; qui deinde creatus est totius ordinis Dominicanæ Magister Generalis, & F. Thomam Zobbium Brixiensem sanctæ & uniuersalis Romanæ Inquisitionis Commissarium Generalem, nunc uero sacri Palatii Apostolici Magistrum, quibus magna cura & labor etiam fuit, ut quam emendatissimus liber prodiret in lucem.

Iam quoniam multa erant in hoc opere ob uetustatem pene incognita & abolita, multa obscura & parum explicata, nonnulla uero immutata, ob subsequentes summorum Pontificum, qui post Eymericum floruerunt, sanctiones, ut in hac quoque parte plene esset lectoribus satisfactum, hæc omnia breuibus interdum notis, plenioribus quandoque commentarijs, ut natura cuiusque difficultatis postulabat, declaramus; ea in primis perstringentes, quæ ad disputandorum frequentem Eymericus offert occasionem, uelut superuacanea & ad institutum parum accommodata libenter omisimus. In his uero commentarijs multa consulto præstitimus, quæ forte alicui uideantur reprehendenda, spectata horum temporum scribendi ratione: nam & ab improba & proluxa legum, canonum, & interpretum citatione, seu allegatione sæpissime abstinemus. Rursum omisimus multis, eos in primis citamus, qui de hereticis & eorum poënis tractatus scripsere: quod fecimus non absque ratione, cum peritis in arte potius sit fidendum. In his uero præcipuus noster labor fuit tradere ea, quæ iuri communi consentiunt, nam priuatas prouinciarum, aut Inquisitionum sanctiones & consuetudines nolimus consulto in hoc opere uim legum obtinere, quamuis sæpe illis utamur uelut æquis & iustis, moneamusque interdum obseruandas.

In his omnibus plusquam assiduus annus consumptus est, usque sumus multa diligentia & labore, iuuuitque nos ad multas difficultates superandas Honoratus Figuerola patritius Valentinus, iuris utriusque Doctor eruditissimus, & nunc ecclesiæ Valentinæ Canonicus, qui nobis scribentibus frequentia iuris loca ad uarias & difficiles controuersias diluendas supeditabat. Postremo ita iam opere constituto, ultima desiderabatur impressionis perfectio, quam ut in illustri officina sua impressoria consequeretur, nullis impensis perperit in clytus

PRÆFATIO.

Populus Romanus, qui industria & diligentia Petri Politi Senensis, cui emendandi & corrigendi operis dum imprimebatur, cura commissa fuit, perfectum (nisi fallor) & omnibus numeris absolutum opus in lucem dedit.

Quid sit in hac impressione præstitum.

Atque hæc quidem omnia in priori editione fuerunt diligenter & præstita, & obseruata: cum vero iterum opus imprimendum foret, & per integrum triennij tempus, quod à prima impressione vsque in hunc diem, elapsum fuit, plura nobis ad idem institutum spectantia essent proposita, tum à diuersis Reuerendissimis Episcopis, tum a vigilantissimis hereticæ prauitatis Inquisitoribus diuersarum terrarum, tum etiam ab alijs viris doctis ac pijs: quibusdam postulatibus, ut copiosius aliqua enarraremus: alijs vero petentibus, ut apertius nonnulla explicaremus: alijs denique flagitantibus, ut nouis propositis dubijs, quæ frequenter solent occurrere, satisfaceremus atque responderemus: propterea factum est, ut omnes ingenij vires, cogitationes & studia eo retulerimus, ut denuo impressum, emendatissimum, & locupletissimum prodiret in lucem. Itaque consultis de nouo veteribus exemplaribus, nonnulla in hac sunt impressione emendata. quæstiones & dubia, quæ nobis fuerunt proposita, competentibus locis sunt explicata. nomen Scholij in nomen Commentarij prudenter transmutatum est, quoniam fusior & copiosior explicatio, Scholiorum nomen respuebat: Scholia enim breuiter potius indicare aliquid, quam enarrare plene solent. Multorum querelis satisfaciendum etiã omnino putauimus, qui cum vere dicerent magno studijs legentium impedimento esse separatos habere commentarios à quæstionibus & capitibus, quæ declarantur, ideo nunc continenter singulis capitibus & quæstionibus singuli commentarii annexi sunt, ne sit laboriosum lectoribus in diuersis locis querere, quæ in eodem simul commodius esse deberent. Iam quantum spectat ad doctores, quorum auctoritate nitimur in his commentarijs, id in primis curauimus, ut verisimile tam quoad doctrinam, quam quoad loca citarentur, tametsi artis impressorię lubricitate aliquid quandoque erratum sit, quod quadam ex parte in notis errorum animaduersum est.

Quid auctor seruari cupiat deinceps in hoc opere.

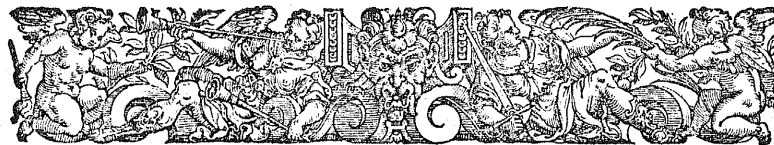
Denique ita conati sumus in hac impressione omnia quantum in nobis fuit, perficere, ut non si mus amplius in eo quicquam magni momenti immutari. imo uero hoc cupimus & rogamus penitus quouslibet, quod nobis vel viuētibus, uel uita functis hoc opus impressum sit, aut iussurum, uel permissurum ut imprimatur, ne permittant aliquid immutari, addi vel minui, aut deleri.

Quoniam autem his nouis additionibus atque imutationibus ex causa factis (ut paulo antea dictum est) obstabat præcedens S. D. N. Gregorij Papæ xiiij. rescriptum in clyto Populo Romano in prima huius operis impressione concessum, quo cauebatur, ne alicui liceret huic libro quicquam addere, detrudere, uel immutare aut inuertere, uel aliqua interpretamenta adiungere, proinde eius rei reddita ratio fuit Sanctissimo Domino Pape, & consilium nostrum plene explicatum per R. F. Thomam Zobbium sacri Palatii Apostolici Magistrum, cui viuę uocis oraculo responsum est à Sanctissimo, ut non obstante prædicto indulto, hæc nobis liceret ob publicum commodum, & communem Christianæ reipublicæ utilitatem, quemadmodum idem Magister grauius testatur.

In hoc egregio opere propterea immerito seueriores quidam Eymericum carpunt, quod multa in eo sine methodo, ac iudicio cumulasse uideatur, multa inculcasse sæpius, multa sæpius varijs locis repetiisse; qui si auctoris institutum & artificium paulo diligentius considerassent, plane iniuste se reprehendere uirum tantum intellexissent. Cum enim Eymericus cuncta colligere in unum decreuisset, quæ ad negotium Inquisitionis spectarent, id effecit consulto, quod isti uituperant. fuit ab hinc quadringentis fere annis magna multorum & ualde commendanda diligentia, qui opera de rebus ecclesiasticis componebant in communes locos referentes uniuersa decreta similia eadēque continentia, in quo egregiam laudem comparasse Burchardum, Iuonem Carnotensem, Hugonem Catalanum, Gratianum & alios quãplures exploratissimum est, quos in solo hæresis crimine dum imitatur Eymericus, cuncta colligens in locum unum, quæ ad hoc negotium spectant, laudandus etiã uehementer est, eiusque industria commendanda, hinc sæpe eadem repetit, & diuersis interdum locis inserit, quia disputatio nis series & ordo ita postulat, ut suis locis in commentarijs explicamus, dum obseruandum admodum nemus quo consilio, qua methodo, & ratione quæque ubique tradat atque disponat. longum esset cetera persequi, quæ à me uere de huius operis methodo & artificio dici potuissent, nisi & breuitas tacere compelleret, & aliqua ex parte ostenderim in præfationibus secundæ & tertiæ patris. Tu interim lector boni omnia consule, & perfectum opus accipe. Vale.

Romæ ex Bibliotheca nostra, Calendis Decemb. An. M. D. LXXXIII.

NICOLAI

NICOLAI EYMERICI VITA PER EVNDEM FRANCISCVM PEGNAM BREVITER COLLECTA.

NICOLAVM Eymericum Catalonia insignis Hispaniæ Tarracoenensis provincia genuit. Fuit is monachus ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ magister, a Gerunda oriundus, quæ ciuitas est eiusdem provinciæ nobilis & clara. Floruit in primis temporibus Urbani V. & Gregorij XI. Pont. Max. & Petri quarti regis Aragonum, qui Cereemoniosi cognomen accepit, ad annos Domini M. CCC. LX. Erat in regnis Aragoniæ ea tempestate, eruditione & sanctitate clarus Nicolaus Rosell instituti Dominicani sacre Theologiæ magister, ac in toto dominio regis Aragonum Inquisitor generalis. is ab Innocentio VI. anno Dominicæ Natiuitatis M. CCC. LVI. Cardinalis tituli sancti Xysti creatur: Et cum quaereretur quis ei in tanto Inquisitionis officio futurus esset successor, inuentus est alter hic noster Nicolaus cognomento Eymericus, vir doctrina & solertia præditus (ut testatur Sebastianus Olmeda in chronicis de initio & progressu ordinis Fratrum Prædicatorum) qui hæreticæ prauitatis generalis Inquisitor in eisdem regnis est constitutus, ut ipse etiam testatur in hoc suo opere, par. 2. q. 10. Erat enim in hoc viro præter illustrem & insignem Theologiæ eognitionem, iuris canonici peritia multa, & legum notitia non vulgaris: quæ res facile eum ceteris sui ordinis & ætatis litteratis præferebat, cum hæc ad exercendum Inquisitionis officium in primis sint necessaria. Creatur autem Eymericus generalis Inquisitor circa annos Domini M. CCC. LVIII. cum fuerit in eo officio immediatus successor Nicolai Rosell ad Cardinalatus apicem assumpti, sicut ipsemet loquitur in Directorio par. 2. q. 10. Nam & hoc anno, iam eo munere functum non obscure colligimus ex eiusdem operis par. 2. q. 47. iuxta quædam uetusta Directorij exemplaria, quemadmodum ibidem annotatum est. Hic grauissimis fidei negotijs relictæ Hispaniæ Auinionem proficiscitur, ubi tunc sedes Apostolica degabat, & a Gregorio XI. Pont. Max. benigne receptus, Capellanus (ut ipsemet loquitur) illius constituitur, ab eoque pro uarietate negotiorum & causarum multa sæpius impetrat ad officium sacrosanctæ Inquisitionis commodius exercendum necessaria, quod præter alia satis indicat rescriptum quoddam, quod ipse recitat par. 3. huius operis, q. 20. Plurima scripsit, quibus nomen suum cum gloria transmisit ad notitiam posteritatis: nam super scientiis physicis & logicis codices edidit: item super quatuor sancta Euangelia commentarios, & plures etiam sermones tam de tempore, quam de sanctis, & nonnulla alia, quæ ad manus meas non peruenerunt, asseruantur tamen (ut audio) manu scripta Gerundæ in monasterio sancti Dominici ordinis Fratrum Prædicatorum. Composuit præterea librum insignem, & Christianæ reipublicæ ualde utilem, quod Directorium Inquisitorum uoce ualde accommodata nuncupauit, eo quod, id in primis agat in eo, ut regulas tradat, quibus Inquisitores ad hæreses cognoscendas & extirpandas, exclusa omni personarum differentia & acceptatione, dirigantur, ac instruantur in eo uniuersa fere, quæ ad negotium Inquisitionis & poenas hæreticorum spectant, ex varijs locis & auctoribus colligens, reposuit, imitatus in ea re (ut alibi scripsimus) doctissimos viros. Fuit quidem olim is labor in tanta librorum paucitate atque penuria perneccesarius, hodie uero ualde etiam utilis, & studijs Inquisitorum accommodatus. Memoriam proditum inuenio, id Directorij opus ab eo Auinione compositum: quidam in Aragonia collectum tradunt: sed de hoc nihil certi extat. Hoc tamē certissimum est, adhuc eo uiuente per diuersas provincias publicatum, & apud earum Inquisitores transcriptum, & asseruatum. Tractatum insuper scripsit de schismate, ut testatur Aegidius Belamera

lamera in cap. sacris. extra de his, quæ vimetufve cauf. fiunt. in quo luculenter ostendit quot schismata uariis temporibus sanctam Romanam & Catholicam Ecclesiam infestauerint, quæ præcitato loco ex eo Eimerici tractatu Bellamera retulit, sicut ipsemet ingenue confitetur. Compilauit quoque uitam & miracula Beati fratris Dalmatij Moner, cuius ipse fuerat alumnus. Denique cum multa iam ætate esset grauis, cupiens in sanctis & quietis occupationibus, dimisso iudiciorum strepitu, vltimum vitæ diem claudere, cum per quadraginta & quatuor continuos annos officium sacrosanctæ Inquisitionis contra hostes fidei foriter exercuisset, reuersus Gerundam, quam charam habuit patriam, in conuentu sancti Dominici, postquam super epistolas Beati Pauli ad Galatas & ad Hebræos scripserat commentarios, & epistolam ad Romanos enarrare cepisset, ab humanis ereptus est, quarto die Ianuarii, anno Dominicæ Natiuitatis M. CCC. XCIII. sicut docet uetustum epitaphium eius sepulchro incisum Gerundæ in eodem sancti Dominici conuentu, vbi sepultus iacet, in quo plurima eorum, quæ supra narrauimus, continentur. Multos habuit uir ille dum uiveret aduersarios: sed non est mirandum, cum ea fere sit eruditorum conditio, aut potius infelicitas. Habet quæque uirtus sua aduersa & obstantia uitia, & quo altiores sunt turres, maioribus uentorum flatibus concutiuntur. & ut recte protulit ille:

Horatius Lib.
3 Carminib.
Ode 10.

*Sapius uentis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fulmina montes.*

Hæc magna est & postrema uiri laus, eum acri odio hereticos omnes habuisse, cum etasq; hæreses detestatum fuisse: res uero ad fidem Christianam & religionem catholicam propagandam spectantes, summa religione & pietate coluisse. Ac talis quidem uiri uita & exitus fuit, quantum nobis ex monumentis uetustatis colligere licuit.

SVMMA EORVM QVÆ AB EYMERICO IN SINGVLIS

DIRECTORII PARTIBVS

TRACTANTVR.

Summa seu institutum Primæ Partis.

RADITVRVS Eimericus quæcunque ad negotium Inquisitionis contra hereticam prauitatem spectant, & quæ ad instruendos, ac dirigendos iudices violata religionis exiguntur, ut munus suum in causis fidei plenè perfectèque possint adimplere, cum nequeant nosse causam hæresis, ad quam extirpandam sunt constituti, nisi probè intelligant quæ ex fide sunt credenda, & catholicas ueritates, quibus hæresis opponitur: ideo in prima operis parte ea commemorat, quæ ad constituendam, & stabiliendam, seu (ut ipse loquitur) ad plantandam fidem pertinent, ut uno contrario cognito alterum facilius percipiatur. Itaque ex variis locis in unum locum confert & summorum Pontificum, & Conciliorum, & Canonum, & sanctorum Patrum, & legum decreta, ad fidem & varios fidei articulos & catholicas ueritates constituendas spectantia; nihil ferme de suo apponens, contentus sola decretorum recitatione: unde primum congerit ex iure Canonico decreta titulorum de summa Trinitate & fide Catholica, & ea occasione insignium quorundam interpretum expositiones super ea: inde leges ex Codice tit. de summa Trinitate: inde suo ordine cetera eodem consilio. Postremo duodecim addit quæstiones, quibus satisfacit plurimis difficultatibus, quæ circa fidem fideique articulos contingere possunt, quas paucis additis & mutatis, desumpsit ex beato Thoma Aquinate.

Summa seu institutum Secundæ Partis.

ABSOLUTIS in prima parte quæ ad fidem constituendam attinent, explicat protinus in secunda quæcunque fidem ipsam corrumpere possunt ac uolare, ut Catholici ab his abstineant; primum tamen refert uniuersa decreta contra hereticos, & de pœnis eorum sancita, quæ in toto iuris Canonici corpore sub titulis de hereticis continentur: inde ex variis etiam eiusdem iuris titulis eodem consilio accumulat multas decretales, quæ etiam huic negotio deserviunt: inde extrauagantes nonnullas & litteras Apostolicas, quæ de heretica prauitate coercenda edisserunt: addit præterea ob eandem causam insignium quorundam iuris interpretum glossæ, quibus præcedentia de hereticis decreta declarantur: inde propius ad rem accedens, ex uetusto Concilio Tarraconensi fragmenta quædam commemorat, quibus agitur de multiplici hereticorum genere, & uetustis pœnis, ac pœnitentijs eorundem: inde addit quæst. 18. quibus, quid hæresis, quid hereticus, quid error sit, ostendit: rursum usque ad quæst. 38. multorum Philosophorum, & omnium fere hereticorum tam ueterum quam recentiorum sectas, nomina, & errores recenset: tandem à quæst. 38.

quest. 3. & usque in finem eiusdem partis secundæ, singulari methodo de his omnibus sigillatim agit, qui Inquisitorum iurisdictioni subijciuntur. Itaque de hereticis, de blasphemis, de sortilegis, de inuocatoribus demonum, de apostatis, & de cæteris huiusmodi accuratissimè differit.

Summa seu institutum Tertie Partis.

VM coercendi sint heretici, de quibus differuerat parte secunda, in postrema praxim docet, qua in officio sancte Inquisitionis res fidei, seu delicta in fidem commissa tractari debeant, & puniri. Primum tamen quid Inquisitoribus de nouo creatis sit agendum docet: inde qua ratione processus initium accipiat, tradit; & quia tribus modis potissimè in causis fidei procedi potest, per Accusationem, Denunciationem, & Inquisitionem, de singulis differit, & appositis exemplis illustrat: inde quomodo idem processus sit continuandus similiter indicat: docens quidquid ad personas in hoc iudicio requisitas spectat: inde modos tredecim singulares persequitur, quibus omnis causa heresis in sancto Inquisitionis officio fini potest. Tandem in fine operis 131. quæstiones proponit, quibus dirimit omnem ferè difficultatem spectantem uel ad iudicos uolatæ religionis, uel ad eorum potestatem & iurisdictionem, & priuilegia, seu prerogatiuas, uel ad ministros sancti officij, uel ad peritos & aduocatos, uel ad testes, uel ad reos, uel ad pœnas reorum. In his itaque partibus ita sunt ordinata traditaque omnia, ut nihil fere desideres ad sanctissimum Inquisitionis officium spectans; quod in hoc opere singulari non contineatur.

CATA-

CATALOGVS EORVM

QVAE IN SINGVLIS HVIVS OPERIS PARTIBVS

eo ordine quo impressa sunt, continentur.

PRIMA PARS EST DE FIDE CATHOLICA.

P ISTOLA Auctoris de subiecto ac diuisione totius operis.	Inhibitio facta de mandato D. Greg. xi. ne tres inserti articuli de corpore Christi predicentur, sub pœna excommunicationis. Miseratione.	pag. 44. col. 1.
Decretales, Firmiter credimus, & Damnamus, tit. de sum. Trinitate & fide catholica.	Symbolum Apostolorum. Credo in Deum.	pag. 45. col. 1.
pag. 3.	Symbolum sanctorum Patrum. Credo in unum Deum Patrem.	pag. 45. col. 2.
Decretalis, Fidei, eod. tit. ex Sex to. Decret.	Regula fidei B. Athanasii Episcopi ab ecclesia approbata. Quicumque uult saluus esse.	pag. 46. col. 2.
Decretalis, Fidei catholice. ex Clementinis.	Confessio fidei B. Hieronymi Presbyteri.	pag. 47. col. 2.
col. 2.	Ex Diuo Augustino in lib. de Fide ad Petrum Diaconum, Quadraginta capitula ad regulam ueræ fidei pertinentia.	pag. 49. col. 1. usq; 54. col. 2.
Expositio S. Thomæ primæ decretalis, Firmiter. in qua tam hereticorum quam philosophorum errores quàm plures reprobantur.	Ex Decreto Domini Gratiani dist. 15. De auctoritate quatuor Conciliorum.	pag. 9. col. 1.
Expositio eiusdem super secundam decretalem, Damnamus.	can. 2. Sicut sancti Euangelii.	pag. 15. col. 2.
Ex Decretalibus Greg. Gloss. super tit. de sum. Trin. & fid. cath.	Quæ cœcilia sancta Romana ecclesia suscipiat, ea. dist. can. 3. sancta Rom. ecclesia.	pag. 17. col. 2.
Super cap. Firmiter. & super cap. Damnamus.		pag. 18. & 22.
Lectura Innoc. iiii. in eisdem Decretales.		pag. 22. col. 2.
Ex libro Sexto Decret. gloss. super c. Fidei, de sum. Trin. & fid. cath.		pag. 22. col. 2.
Ex Clementinis, gloss. super c. Fidei catholice. de sum. Trin. & fid. cath.		pag. 23. col. 2.
Ex Codice Iustiniani, tit. de sum. Trin. & fid. cath. et ut nemo de ea publice contendere audeat.		pag. 29. col. 1.
l. 1. Cunctos.		pag. 31. col. 1.
l. 2. Nullus hereticus.		pag. 32. col. 1.
l. 3. Nemo clericus.		pag. 33. col. 2.
Edictum Iustiniani de fide, Reddentes.		pag. 34. col. 2.
Ex Extrauagantibus communibus, Bonifac. viii. tit. de maio. & obe. c. 1. Vnam sanctam.		pag. 34. col. 2.
Ex Decretalibus Greg. tit. de baptis. & eius effectu. Alexand. iiii.		pag. 36. col. 2.
c. 1. Si quis puerum.		pag. 36. col. 2.
c. 2. De quibus.		pag. 37. col. 1.
c. 3. Maiores.		pag. 39. col. 2.
Ex Codice Iustiniani, tit. ne sanctum baptisma iteretur.		pag. 40. col. 1.
l. 1. Antistitem.		pag. 40. col. 1.
l. 2. Si quis.		pag. 41. col. 1.
Ex Decretal. Greg. tit. de celebr. Miss. c. 6. Cum Marthæ.		pag. 41. col. 1.
	Quæstio 1. De fidei definitione.	pag. 58. col. 1.
	Quæstio 2. De articulis fidei, & eorum distinctione.	pag. 59. col. 1.
	Quæstio 3. De fide explicite habenda.	pag. 59. col. 2.
	Quæstio 4. De notitia articulorum fidei, fidelibus necessaria cum minoribus tum maioribus.	pag. 60. col. 2.
	Quæstio 5. De obligatione ad credendum explicite mysteria Christi.	pag. 61. col. 2.
	Quæstio 6. De necessitate credendi explicite mysterium Trinitatis.	pag. 62. col. 1.
	Quæstio 7. An teneatur unusquisque explicitam fidem habere de contentis in sacra scriptura.	pag. 62. col. 2.
	Quæstio 8. Fidei non posse subesse falsum, sit ne omnibus necessario credendum.	pag. 65. col. 2.
	Quæstio 9. De confessione exteriori fidei.	pag. 66. col. 2.
	Quæstio 10. Disputandum ne sit publice de fide.	pag. 69. col. 2.
	Quæstio 11. De probatione mysteriorum fidei per rationes.	pag. 72. col. 2.
	Quæstio 12. De protestatione facta ab errante circa fidem.	pag. 73. col. 2.

SECVN-

SECUNDA PARS DIRECTORII

EST DE HAERETICA PRAVITATE,

In qua hæc per ordinem continentur.

In secundam partem Directorij Præfatio & Argumentum.
EX DECETALIBVS GREG. IX.
TIT. DE HAERETICIS.

c.1. Dubius in fide.	pag.80. col.1	GLO. Ordinaria.	GLO. Hostiensis.	GLO. Ioan. And.
c.2. Qui alios.	pag.87. col.2	pag. 138.col.1	pag. 143.col.1	pag. 166. col. 1
c.3. Firmissime tene.	pag.89. col.2	pag. 138.col.1	pag. 144.col.1	pag. 167. col. 1
c.4. Fraternalitatis tuæ.	pag.89. col.2	pag. 138.col.2	pag. 145.col.1	pag. 167. col. 2
c.5. Si quis Episcopus.	pag.94. col.2	pag. 138.col.2	pag. 146.col.1	pag. 168. col. 2
c.6. In eos qui.	pag.96. col.1	pag. 139.col.1	pag. 147.col.1	pag. 168. col. 2
c.7. Cum Christus.	pag.96. col.1	pag. 139.col.1	pag. 147.col.2	pag. 169. col. 1
c.8. Sicut ait.	pag.96. col.2	pag. 139.col.1	pag. 147.col.2	pag. 169. col. 2
c.9. Ad abolendam.	pag.97. col.1	pag. 139.col.2	pag. 148.col.1	pag. 170. col. 1
c.10. Vergentis.	pag.98. col.2	pag. 140.col.1	pag. 151.col.1	pag. 172. col. 2
c.11. Si aduersus.	pag.99. col.2	pag. 140.col.2	pag. 153.col.1	pag. 173. col. 1
c.12. Cum ex iniuncto.	pag.100. col.1	pag. 141.col.1	pag. 154.col.2	pag. 174. col. 1
c.13. Excommunicamus.1.	pag.101. col.2	pag. 141.col.2	pag. 156.col.2	pag. 175. col. 2
c.14. Sicut in uno.	pag.103.col.2	pag. 143.col.1	pag. 165.col.1	pag. 181. col. 2
c.15. Excommunicamus.11.	pag.103.col.2	pag. 143.col.1	pag. 165.col.2	pag. 181. col. 2
c.16. Absolutos.	pag.103.col.2	pag. 143.col.2	pag. 166.col.1	pag. 182. col.2

EX LIBRO SEXTO DECETALIVM
TIT. DE HAERETICIS.

c.1. Quoniam.	pag. 104.col.1	GLO. Ordinaria.	GLO. Archidiacon.
c.2. Quicumque.	pag. 104.col.1	pag. 183. col.1	pag. 192. col. 1
c.3. Filii.	pag. 104.col.2	pag. 183. col.1	pag. 193. col. 1
c.4. Super eo.	pag. 105.col.1	pag. 184. col.1	pag. 196. col. 2
c.5. In fidei.	pag. 105.col.1	pag. 184. col.1	pag. 197. col. 2
c.6. Præfidentes.	pag. 105.col.2	pag. 184. col.2	pag. 198. col.1
c.7. Cum contumacia.	pag. 105.col.2	pag. 184. col.2	pag. 199. col. 2
c.8. Accusatus.	pag. 105.col.2	pag. 185. col.1	pag. 200. col.1
c.9. Statutum.	pag. 106.col.2	pag. 186. col.1	pag. 200. col.2
c.10. Ne aliqui.	pag. 106.col.2	pag. 186. col.2	pag. 204. col.1
c.11. Ut officium.	pag. 107.col.1	pag. 186. col.2	pag. 204. col.2
c.12. Ut commissi.	pag. 108.col.1	pag. 187. col.2	pag. 207. col.2
c.13. Contra Christianos.	pag. 108.col.2	pag. 188. col.1	pag. 209. col.1
c.14. Decretum.	pag. 109.col.1	pag. 188. col.2	pag. 210. col.1
c.15. Statutum.	pag. 109.col.2	pag. 188. col.2	pag. 210. col.1
c.16. Inquisitores.	pag. 109.col.2	pag. 189. col.1	pag. 210. col.2
c.17. Per hoc.	pag. 109.col.2	pag. 189. col.2	pag. 211. col.1
c.18. Ut Inquisitionis.	pag. 110. col.1	pag. 190. col.1	pag. 212. col.1
c.19. Cum secundum.	pag. 110.col.2	pag. 190. col.2	pag. 213. col.1
c.20. Statuta quedam.	pag. 111.col.1	pag. 191. col.1	pag. 214. col.2

EX CLEMENTINIS TIT. DE HAERETICIS.

c.1. Multorum.	pag.111.col.1	GLO. Ordinaria & Paulide Leazaris.	
c.2. Nolentes.	pag.113.col.1	pag.215.219.220.	
c.3. Ad nostrum.	pag.113.col.1	pag.219.col.1.	DECRE-
		pag.220.col.2.	

Catalogus.

DECRETALIA QUATVORDECIM De diuersis titulis Decretalium, Sexti, & Clementinarum.		tinens tria capita ut supra. à pag. 215. usque 218	Glossa Pauli de Leazaris super cap. Multorum, & uerf. illos. pag. 218. usque 220
Ex clementinis tit. de usuris. c. Vnicum. Ex graui.	pag. 114. col. 1.		
Ex Decretalibus tit. de purgatione canonica. c. 10. inter sollicitudines.	pag. 114. col. 1		
Ex Decretal. tit. de præsumpt. c. 14. Litteras uestras.	pag. 116. col. 2.		
Ex Decretal. tit. de pœnis. c. 13. Grauem.	pag. 117. col. 2		
Ex Decretal. tit. de verb. signifi. c. 26. Super quibusdam.	pag. 118. col. 2		
Ex Decretal. tit. de officio & pot. iud. deleg. c. 11. Sane quia.	pag. 118. col. 2		
Ex Decretal. tit. de sent. excomm. c. 49. Nouerit fraternitas.	pag. 118. col. 2		
Ex Decretal. tit. de test. & attestat. c. 53. Cum clamor.	pag. 120. col. 1		
Ex Decretal. tit. de verb. signifi. c. 20. Querenti.	pag. 120. col. 1		
Ex Clementinis tit. de verb. signifi. c. 11. Sæpe contingit.	pag. 120. col. 2		
Ex Decretal. tit. de accus. inquisi. & denun. c. 24. Qualiter & quando.	pag. 121. col. 1		
Ex lib. Sexto tit. de pœnis. c. 2. Degradatio.	pag. 122. col. 2		
Ex Decretal. tit. de dolo, & contum. c. 8. Veritatis.	pag. 123. col. 1		
Ex Decretal. tit. de verb. signifi. c. 27. Nouimus.	pag. 124. col. 1		
EXTRAUAGANTES QUATVOR Benedicti xi. & Ioan. xxii. Inquisitionis officio congruentes.		pag. 125. col. 1	
c. 1. Ex co. Bened. xi.	pag. 125. col. 1		
c. 3. Cum Mattheus. Ioan. xxii.	pag. 125. col. 2		
c. 2. Vas electionis. Ioan. xxii.	pag. 126. col. 1		
Benedictus Deus. Bened. xi.	pag. 127. col. 1		
LITTERÆ DECEM APOSTOLICÆ diuersorum Pontificum summorum, in quibus magna & multa privilegia Inquisitionis conceduntur, & quam plura dubia ad inquisitionis officium pertinentia dissoluantur.		pag. 129. col. 1	
Præ cunctis. i. Vrba. iiii.	pag. 131. col. 1		
Præ cunctis. ii. Clem. iiii.	pag. 131. col. 2		
Ne inquisitionis. Vrba. iiii.	pag. 132. col. 2		
Ut negotium. Vrba. iiii.	pag. 133. col. 1		
Olim ex parte. Vrba. iiii.	pag. 133. col. 1		
Consultus. fe. rec. Vrba. iiii.	pag. 133. col. 2		
Nouerit uniuersitas. Alex. iiii.	pag. 135. col. 2		
Catholicæ fidei. Clem. iiii.	pag. 136. col. 1		
Cum negotium. Innoc. iiii.	pag. 136. col. 2		
Negotia catholicæ. Greg. xi.	pag. 137. col. 2		
GLOSSA ORDINARIA super Decretal. Greg. ix. tit. de hæreticis, continens capitula sexdecim, ut supra.		à pag. 138. usque 143	
Glossa Henrici Cardinalis Hostiensis super eisdem Decretalib.		à pag. 143. usque 166	
Glossa Ioan. Andreæ super eisdem		à pag. 166. usque 182	
Glossa Ordinaria super Sexto Decretal. tit. de hæreticis continens capita viginti, ut sup.		à p. 183. usque 192	
Glossa Guidonis de Bayo Archidiaconi Bononien. super eisdem capitibus Sexti Decret. à pag. 192. usque 215			
Glossa Ordinaria super Clementinis tit. de hæreticis con-			
tinens tria capita ut supra.		à pag. 215. usque 218	
Glossa Pauli de Leazaris super cap. Multorum, & uerf. illos.		pag. 218. usque 220	
EX CONCILIO Tarraconæ excerpta pro officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis.		pag. 220. col. 1	
De hæreticis dogmatizantibus, re lapsis in credentiam, communicantibus cum hæreticis, confessis sacerdoti, & perituriis, quid sit agendum.		pag. 221. col. 1	
Formæ penitentiarum.		pag. 221. col. 2.	
QVAESTIONES QVINQVAGINTA OCTO de hæretica prauitate, ad officium Inquisitionis pertinentes.		pag. 230. col. 1	
Quæst. 1. De nomine hæresis.		pag. 230. col. 1	
Quæstio 2. De propositione seu articulo hæretico.		pag. 233. col. 2	
Quæstio 3. Error hæresis sit ne idem in iure.		pag. 236. c. 2	
Quæst. 4. De errorib. philosophorū prischorū.		p. 238. c. 1	
Quæstio 5. De erroribus ab ipso Christo. condemnatis.		pag. 242. col. 2	
Quæstio 6. De hæresibus damnatis, relatis in Decreto. & continer. Quidam autem. 24 q. 3. & c. Ego Berengarius. de cont. d. 2		pag. 243. col. 2. & seq.	
Quæstio 7. De hæresibus damnatis in Decretalibus in Sexto. & in Clementinis.		pag. 248. col. 2	
Quæst. 8. De hæresib. danatis in Extrauag. p. 250. c. 1. & seq.			
Quæstio 9. De hæresibus à Rom. Pontifi. damnatis post mortem auctorum earum.		pag. 252. col. 1	
Videlicet, Petri Ioannis.		p. 252. col. 2	
Michaelis de Casena.		p. 254. col. 1	
Ioan. de Parma.		p. 254. col. 1	
Raymundi Lulli.		p. 255. c. 2	
Quæstio 10. de hæresibus ab Inquisitoribus Aragoniæ dānatis D. Papæ mandato.		p. 262. col. 2	
Quæstio 11. De hæresibus damnatis ab inquisitoribus Aragoniæ sine expresso mandato Papæ.		p. 265. col. 1	
Videlicet, Arnaldi de Villanoua.		pag. 265. c. 1	
Petri Olerii & F. Bonanati hæretici.		p. 265. col. 2.	
Durandi de Baldach. hæretici.		pag. 265. col. 2	
F. Bonanati Begardorum ducis in Cathalonia.		266. c. 1	
Iacobi Iusti hæretici.		pag. 266. col. 1.	
Berengarii.		pag. 266. col. 1	
Nicolai de Calabria.		pag. 266. col. 2	
Bartholomei Ianouesii.		pag. 266. col. 2	
E. Arnaldi Montanerii.		pag. 267. col. 1	
Quæstio 12. De hæresibus pseudo apostolorum in Lombardia.		pag. 268. col. 2	
Dulcini & Gherardi hæreses.		pag. 269. col. 1	
Litteræ Honorii iiii. quibus condemnatur secta Pseudo apostolorum.		pag. 270. col. 1	
Quæstio 13. De hæresibus Manicheorum in Italia exortorum.		pag. 273. col. 2	
Sancti Petri Martyris historia.		pag. 275. col. 2	
Quæstio 14. De hæresibus Valdensium.		pag. 178. col. 1	
Quæstio 15. De hæresibus Begardorum & Beguinorum.		pag. 287. col. 2	
Extrauagans Ioā. xxii. de pprio & cōmuni. p. 186. c. 1.			
Extrauagans Ioā. xxii. Quia quorundam.		p. 186. c. 2	
Alia constitutio Ioan. xxii. Quia nonnunquā.		p. 187. c. 2	
Quæstio 16. de erroribus Henrici de Senis.		p. 291. c. 1	
Extrauagans. Io. xxii. Gloriosa Ecclesia.		pag. 291. col. 1	
Extrauagans Ioā. xxii. Sancta Romana.		pag. 292. col. 1	
Quæstio 17. De obiectis Fraticellorum contra constitut. Ioan. xxii. cum responsionibus ad illa.		p. 295. c. 1	
Quæstio 18. De erroribus Græcorum.		pag. 303. col. 2	
Quæstio			

Catalogus.

Quaestio 19. De erroribus Tartarorum.	pag. 305. col. 1.	Quaestio 39. Qui dicendi sint haereticarum.	p. 328. c. 2.
Quaestio 20. De Turcarum erroribus.	pag. 305. col. 2.	Quaestio 40. De haereticis impenitentibus & relapsis.	p. 330. co. 2.
Quaestio 21. De erroribus Saracenorum.	pag. 306. col. 1.	Quaestio 41. De blasphemis.	pag. 332. c. 2.
Quaestio 22. De Iudeorum erroribus.	pag. 307. col. 2.	Quaestio 42. De sortilegis & diuinatoribus.	p. 335. c. 2.
Quaestio 23. De libris haereticis seu apochryphis, de quibus in Decretis.	p. 308. col. 2.	Quaestio 43. De inuocantibus demones.	p. 338. c. 1.
Quaestio 24. De libris damnatis in Decretal.	p. 310. c. 2.	Extravaagans Ioan. xxii. Super illius, contra magos magicasque superstitiones.	p. 341. c. 2.
Quaestio 25. De libris damnatis in Extravaagan.	p. 311. c. 1.	Quaestio 44. De Christianis transeuntibus, uel redeuntibus ad ritum Iudeorum.	p. 348. co. 2.
Quaestio 26. De libris damnatis à diuersis Rom. Pontificibus.	p. 311. c. 1.	Extravaagans Nicolai iiii. Turbato corde.	Ibid. co. 2.
Bulla Greg. Papae xi. Conseruationi, qua condemnantur viginti volumina Raymundi Lulli, & caetera eiusdem opera interduntur.	p. 311. c. 2.	Quaestio 45. De Christianis transeuntibus ad sectam Saracenorum.	p. 351. c. 2.
Quaestio 27. De libris damnatis mandato speciali D. Papae.	p. 314. col. 1.	Extravaagans Greg. xi. Admodum.	Ibid.
Quaestio 28. De libris damnatis ab Inquisitoribus Aragoniae.	p. 316. col. 1.	Quaestio 46. De infidelibus, contra fidem Christianam delinquentibus, an iurisdictioni Inquisitorum subdantur.	p. 352. c. 2.
Quaestio 29. De libris in Italia & Gallia damnatis.	p. 317. c. 2.	Decretum Papae de consignando quodam Hebraeo in carcerato Inquisitori.	p. 357. c. 2.
Quaestio 30. De uo nominis haereticus.	p. 318. c. 1.	Quaestio 47. De excommunicatis animo pertinaci per annum manentibus in excommunicatione.	p. 359. c. 2.
Quaestio 31. Quot modis in iure quis dicatur haereticus.	pag. 318. col. 2.	Quaestio 48. De Schismaticis.	p. 362. c. 1.
Quaestio 32. Quis proprie & vere dicatur haereticus.	p. 319. c. 1.	Quaestio 49. De Apostatis.	p. 364. c. 2.
Quaestio 33. De haereticis tum manifestis, tum secretis.	pag. 321. col. 2.	Quaestio 50. De credentibus haereticorum.	p. 366. c. 1.
Quaestio 34. De haereticis affirmatiuis & negat.	p. 322. c. 1.	Quaestio 51. De receptoribus haereticorum.	p. 368. c. 2.
Quaestio 35. De causis ex quibus in genere aliqui dicantur haeretici.	p. 325. col. 1.	Quaestio 52. De defensoribus haereticorum.	p. 370. c. 1.
Quaestio 36. De haereticis damnatis in toto iure canonico.	p. 325. c. 2.	Quaestio 53. De fauoribus haereticorum.	p. 371. c. 2.
Quaestio 37. De haereticis in iure ciuili notatis.	p. 326. c. 1.	Quaestio 54. De impeditoribus officii inquisitorum.	p. 374. c. 2.
Quaestio 38. De haereticis in Ro. Curia & extra damnatis à Delegatis Papae.	p. 328. col. 1.	Quaestio 55. De suspectis de haeresi.	p. 376. c. 2.
		Quaestio 56. De casibus uehementis suspicionis haereticos in iure expressis.	p. 380. c. 1.
		Quaestio 57. De diffamatis de haeresi.	p. 384. c. 1.
		Quaestio 58. De relapsis.	p. 385. c. 2.

TERTIA PARS DIRECTORII

EST DE PRACTICA OFFICII INQUISIT.

In qua haec per ordinem continentur.

I N Tertiam partem Directorii Inquisitorum Nicolai Eimerici praefatio & argumentum.	p. 389	Rectoribus ciuitatum uel locorum.	p. 399. c. 2.
D E MODO incipiendi processum in causis fidei.	p. 390. c. 1.	Forma supponendi ciuitatem uel locum ecclesiastico interdictione, quia eius rectores noluerunt iurare, &c.	p. 400. c. 1.
Inquisitori de nouo instituto quid agendum.	p. 390. c. 1.	Forma denunciandi talem ciuitatem uel locum esse suppositum Ecclesiastico interdictione.	Ibid. c. 1.
Forma literarum Domini temporalis, quas debet impetrare Inquisitor nouiter institutus.	Ibid. c. 2.	Forma absoluendi praedictos officiales, & relaxandi interdictionem.	p. 400. co. 2.
Forma literarum vocandi officiales temporales, ut compareant coram Inquisitore.	p. 392. c. 2.	Forma denunciandi regentes ciuitatem uel locum esse absolutos ab excommunicatione, & interdictionem relaxatum.	p. 401. c. 2.
Forma literarum requirendi officiales temporales, ut praestent iuramentum.	p. 393. c. 1.	Forma aggrauandi officiales praedictos excommunicatos, & priuandi eos officiis publicis.	Ibid. col. 1.
Forma praestandi canonicum iuramentum de defendenda Ecclesia contra haereticam prauitatem.	p. 394. c. 1.	Forma publicandi tales officii publicis priuatos.	pag. 403. c. 1.
Forma literarum requirendi & monendi officiales temporales ut praestent iuramentum sub pena excommunicationis.	p. 395. c. 1.	D E INSTITUTIONE Vicarii seu Commissarii.	Ibid. c. 2.
Forma denunciandi excommunicatos praedictos officiales.	p. 396. co. 1.	Forma instituendi Commissarium specialem.	Ibid. c. 2.
Forma absoluendi praedictos à sententia excommunicationis.	p. 397. c. 1.	Forma alia ad hoc idem.	pag. 404. co. 2.
Forma denunciandi praefatio officiales absolutos ab excommunicatione.	p. 399. c. 1.	Forma literarum instituendi duos Commissarios simul, qui procedant pariter & coniunctim.	p. 405. c. 2.
Forma literarum aggrauandi praedictos cum candelis extinctis & campanis pulsatis.	Ibid. c. 1.	Forma alia secunda pro eodem.	Ibid. c. 2.
Forma excommunicandi participantes cum praedictis		Forma instituendi ab Inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem.	p. 406. c. 1.
		Forma alia secunda instituendi Vicarium generalem, in tota	tota

Catalogus.

tota prouincia.	p. 407. c. 1.	re debeat.	p. 454. c. 1.
Modi alii instituendi Vicarios.	Ibid. c. 2.	Forma dandi apostolos negatiuos.	p. 455. c. 1.
D E SERMONE Generali habendo ab Inquisitore.	pag. 407. c. 2.	Forma alia concedendi appellanti apostolos negatiuos.	col. 1.
Forma litterarum indicendi sermonem generale.	Ibid. c. 2.	Forma concedendi appellanti apostolos affirmatiuos.	pag. 455. c. 2.
Forma altera ad idem.	p. 408. c. 1.	Forma alia breuior ad idem.	p. 456. c. 1.
Forma admonitionis in sermone generali de haereticis reuelandis.	p. 408. c. 2.	Q UOD Inquisitores non debent moram contrahere in Rom. Curia.	p. 459. c. 2.
Forma secunda pro eodem.	p. 409. c. 1.	Quae damna ex Inquisitorum absentia proueniunt.	pag. 460. c. 1.
P OST PUBLICATIONEM Edicti, quid facere debeat Inquisitor.	p. 409. c. 1.	D E ABSENTIA & fuga delati.	pag. 461. c. 2.
De sponte uenientibus in tempore gratiae & crimine suum Inquisitori prodentibus.	Ibid. c. 2.	Forma citandi absentem, non tamen fugitiuum, cum est delatus uel suspectus de haeretica prauitate.	Ibid. c. 2.
De modo recipiendi denunciations.	p. 413. c. 1.	Item alia forma ad hoc idem.	p. 461. c. 2.
Forma scribendi dicta testium per modum Memorialis.	pag. 413. c. 1.	Forma requirendi diuifim, uel coniunctim dioecesanum uel Inquisitorem, ad quorum iurisdictionem fugiendo uel non fugiendo delatus de haeresi se transtulit, quatenus eum remittant Inquisitori à quo fugit, uel in cuius iurisdictione deliquit.	p. 465. c. 1.
Tempore gratiae elapso quid agendum.	Ibid. c. 1.	Alia forma ad idem.	p. 465. c. 2.
D E PRIMO Modo procedendi in causa fidei per accusationem.	p. 413. c. 2.	Practica citandi aliquem iuxta formam cap. cum contumacia.	pag. 466. c. 2.
D E SECUNDO Modo procedendi in causa fidei per denunciationem.	p. 415. c. 2.	Forma citandi aliquem fugitiuum, quatenus intra certum terminum compareat coram Inquisitore de fide catholica responsurus, & excommunicandi eum, nisi compareat intra terminum assignatum.	Ibid. c. 2.
D E TERTIO Modo procedendi in causa fidei per viam inquisitionis.	p. 416. c. 2.	Alia forma ad idem.	p. 467. c. 2.
D E MODO prosequendi & continuandi processum in causa fidei.	p. 417. c. 2.	Forma citandi aliquem fugitiuum qui debuerat abiurare, quatenus ueniat intra certum terminum ad faciendam abiurationem praedictam, & excommunicandi eum nisi faciat ut mandatur.	p. 468. c. 2.
Modus continuandi processum per accusationem.	p. 418. c. 2.	Forma alia ad hoc idem.	p. 469. c. 2.
Forma examinationis testium.	Ibid. c. 1.	Forma denunciandi excōicatum qui citatus rursus de fide, uel abiurationem facere, noluit compareere.	p. 470. c. 2.
Modus interrogandi reum accusatum.	p. 421. c. 2.	Forma alia ad hoc idem.	p. 471. c. 1.
Modus continuandi processum per denunciationem.	p. 423. c. 2.	Q UO MODO ET Qualiter processum in causa fidei est terminandus, & sunt tresdecim modi processum in causa fidei debite terminandi.	pag. 473. col. 1.
Modus continuandi processum per inquisitionem.	Ibid. c. 2.	D E PRIMO MODO Finiendi fidei processum quando delatus est absoluentis.	pag. 474. c. 1.
Forma examinandi testes super fama alicuius infamati de haeresi.	pag. 424. c. 1.	Forma absoluendi delatum de haeretica prauitate cum nihil probatur legitime contra eum.	Ibid. co. 1.
Quot personae esse debeant in examinatione testium & delatorum in causa fidei.	p. 425. co. 2.	Alia forma ad hoc idem.	Ibid. c. 2.
Obseruanda ab Inquisitoribus in examinatione hereticorum.	pag. 428. c. 2.	D E SECUNDO Modo finiendi processum in causa fidei per purgationem canonicam.	p. 475. c. 2.
D E MODIS Decem haereticorum, quibus errores suos obtegere student.	p. 430. c. 1.	Forma purgationis canonicae de diffamato de haeresi faciendae.	Ibid. c. 2.
Cautela Inquisitorum decem contra haereticorum calliditates & fraudes.	pag. 433. c. 1.	D E TERTIO Modo terminandi processum in causa fidei per tormenta.	pag. 480. col. 2.
D ESIGNIS Et indicibus, exterioribus quibus diuersarum sectarum haeretici cognosci possint.	p. 438. c. 2.	Forma sententiae interlocutoriae ad supponendum aliquem questionibus & tormentis.	Ibid. co. 2.
Signa exteriora per quae haeretici Pseudoapostoli cognoscuntur.	p. 440. c. 2.	Instructio accuratissima circa questiones reorum.	Ibi. c. 2.
Signa exteriora per quae Manichei haeretici cognoscuntur.	p. 440. c. 1.	D E QVARTO Modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui.	p. 486. c. 1.
Signa exteriora per quae Waldenses haeretici cognoscuntur.	Ibid. c. 1.	Forma disponendi ad abiurationem publice faciendam.	Ibidem. col. 1.
Signa exteriora per quae Beguini uel Begardi, seu Fratelli haeretici cognoscuntur.	p. 441. co. 2.	Forma abiurandi haesim quando delatus est suspectus leuiter.	Ibid. col. 2.
Signa exteriora per quae haeretici reiuuantes cognoscuntur.	p. 441. c. 1.	Forma ferendi sententiam, seu iniungendi poenitentiam ei qui abiurauit ut suspectus leuiter.	p. 487. c. 1.
Signa exteriora per quae Negromantici haeretici cognoscuntur.	p. 441. c. 2.	D E QVINTO Modo terminandi processum fidei per abiurationem de uehementi.	p. 492. c. 2.
Placitum Iudeorum in nomine principis factum.	p. 442. c. 1.		
D E IIS Quae processus fidei prorogare & retardare possunt.	p. 445. c. 1.		
De testium multiplicatione.	p. 445. c. 1.		
De defensionibus reorum.	p. 446. c. 1.		
M ODI. Sex tradendi copiam processum delato de haeresi, suppressis delatorum nominibus.	p. 449. c. 2.		
De reuocatione Inquisitoris.	p. 451. c. 2.		
De appellatione quae fit ab Inquisitore.	p. 453. c. 2.		
Grauen irreparabile si intulerit Inquisitor, quid facere debeat.			

Catalogus.

Forma disponendi ad hæresim abiuradã eũ qui est su-
spectus de hæresi vehementer. Ibid. c. 2
Forma abiurandi hæresim quando delatus est suspectus
vehementer. p. 493. col. 1
Forma sententiandi eum, qui abiurauit vt suspectus ve-
hementer. pa. 493. col. 2
DE SEXTO Modo terminandi processum fidei in ca-
su uiolenter suspecti. p. 495. col. 1
Forma disponendi ad hæresim abiuradã eum, qui est
suspectus de hæresi uiolenter. Ibid. c. 2
Forma abiurandi omnem hæresim generaliter ab eo qui
est suspectus habitus de hæresi uiolenter. p. 496. col. 1
Forma aboluendi ab excommunicatione. p. 497. c. 1
Forma ferendi sententiã, siue iniungendi penitentiã ei, qui
fuit habitus suspectus de hæresi uiolenter. Ibid. c. 2
DE SEPTIMO Modo terminandi processum fidei per
canonicam purgationem, & abiurationem. p. 500. c. 2
Forma disponendi ad purgationem canonicã et abiura-
tionem faciendã ab eo qui est diffamatus, & aliã sus-
pectus de hæretica prauitate. p. 500. c. 1
Forma purgationis canonicã à diffamato de hæresi fa-
ciendã. pa. 501. c. 1
Forma hæresim abiuradi per illum qui est de hæresi dif-
famatus & suspectus, aliã de eadem. Ibid. c. 1
Forma ferendi sententiã, uel iniungendi penitentiã diffama-
to de hæresi & suspecto, aliã de eadẽ. pag. 502. col. 1
DE OCTAVO Modo terminandi processum fidei pe-
abiurationẽ faciendã ab hæretico penitẽte. p. 503. col. 1
Forma disponendi ad abiurationem faciendã per illũ,
qui est propria confessione in hæresi deprehensus,
& penitẽt, & aliã non relapsus. p. 503. col. 2
Forma cedendi legendã in publico crimina illius conti-
nentis, qui habet hæresim abiurare. p. 504. c. 1
Forma omnem hæresim abiuradi per illum, qui propria
cõfessione est in hæresi deprehensus & penitẽt, &
aliã non est relapsus. p. 504. c. 2
Forma sententiã contra eum, qui abiurauit vt hæreticus
penitẽns. pag. 505. c. 2
DE NONO Modo terminandi processum fidei in ca-
su relapsi penitẽtis. pag. 510. c. 2
Forma ferendi sententiã contra eum, qui in hæresim
est relapsus, sed penitẽns, & vt relapsus traditur curiã
seculari. p. 511. c. 1
DE DECIMO Modo terminandi processum fidei p con-
dẽnationẽ hæretici impenitẽtis nõ relapsi. p. 514. c. 1
Forma tradendi hæreticum pertinacẽ, aliã nõ relapsum
curiã seculari. p. 515. c. 1
DE VNDECIMO Modo terminandi processum fi-
dei per condemnationem hæretici impenitẽtis, ac
relapsi. p. 519. col. 1
Forma relinquendi, seu tradendi impenitentem hæreticũ
& relapsum brachio seculari. Ibid. c. 2
Tenor sententiã diffinitiuã latã contra Hieronymũ de
Praga. p. 520. c. 2
DE DVODECIMO Modo terminandi processum fi-
dei per condemnationem conuicti de hæresi, & per-
sistentis in negatiua. p. 521. c. 2
Forma puniendi ac condemndi falsos testes uel falso
seu malitiose imponentis innocenti crimen hæreticẽ
prauitatis. pag. 522. c. 2
Forma tradendi seu relinquendi brachio seculari eum,
qui conuictus est de hæresi per testes legitimos, & stat
pertinaciter in negatiua, licet fidem catholicã pro-
fiteatur. p. 523. c. 2

DE TERTIODECIMO Modo terminandi processum
fidei per condemnationem conuicti de hæresi contu-
maciter absentis uel fugitiui. p. 528. c. 2
Forma citandi conuictum de hæresi absentem, uel fugi-
tium contumacem ad sententiã. p. 529. col. 1
Forma degradandi uerbaliter absentem condemnandũ
ut impenitentem. p. 530. c. 1
Forma ferendi sententiã cõtra absentẽ uel fugitiuũ de
clarandum hæreticum impenitentem. Ibid. c. 1
**QVAESTIONES CENTVM TRIGIN-
ta super practica officii Inquisitionis eidem
officio congruentes.**
Questio 1. De conditione Inquisitoris. p. 534. col. 1
Questio 2. De aetate Inquisitoris. Ibid. 535. c. 2
DE INSTITVTIONE Inquisitoris.
Questio 3. De auctore potestatis Inquisitorũ. p. 536. c. 1
Questio 4. Inquisitor sit ne iudex ordinarius an delega-
tus. Ibid. c. 2
Questio 5. De cõparatione Epi & Inquisitoris. p. 537. c. 2
Questio 6. Inquisitor à praelatis ordinis sui institutus, cu-
ius sit delegatus. p. 539. c. 1
DE DESTITVTIONE Inquisitoris.
Questio 7. An de iuncto Ro. Pont. expiret Inquisitoris
potestas. p. 539. c. 2
Questio 8. An de iuncto praelato instituente Inquisitorẽ,
expiret potestas Inquisitoris. p. 540. c. 2
Questio 9. A quo possit Inquisitor ab officio remoueri.
pag. 540. col. 2
Questio 10. An Inquisitores ex mera praelatorũ suorum
uoluntate remoueri queant. pag. 541. c. 2
Questio 11. Mandari ne possit Inquisitoribus à sui prae-
latis, ut superseant ab executione officii. p. 542. c. 1
Questio 12. An Inquisitores teneantur reddere rõnẽ pla-
tis ordinis de spectatibus ad officiu suũ. p. 542. c. 2
DE INSTITVTIONE Commissarii Inquisitoris.
Questio 13. An Inquisitor possit instituere sibi Vica-
rium. p. 545. c. 2
Questio 14. An Vicarii Inquisitoris ab ipso solo institui
possint, & non ab eius praelatis. p. 546. c. 1
Questio 15. An Inquisitor uices suas alii plenẽ commit-
tere ualeat. Ibid. col. 2
Questio 16. De aetate & conditionibus uicarii Inquisi-
toris. pag. 547. col. 1
DE DESTITVTIONE Commissarii Inquisitoris.
Questio 17. pag. 548. col. 1
DE CREATIONE Notarii Inquisitionis Questio
18. pag. 550. col. 1
Questio 19. An Inquisitor cogere possit ad exequendũ
tabellionatus officium clericos & aliã personas ido-
neas. p. 550. c. 2
DE SOCIIS Inquisitoris Questio 20. p. 551. c. 1
DE EXCOMMVNICATIONE Inquisitoris, eius so-
cii & notarii.
Questio 21. Excõicari ne possint Inquisitor & eius nota-
rii ab Apostolicã sedis delegatis. p. 552. c. 1
Questio 22. An Inquisitor absq; incurfu excommunicationis,
requirere possit dños tpaes excõicatos. p. 553. c. 1
Questio 23. An Inquisitor & eius socius se mutuo absol-
uere possint ab excommunicatione. pa. 553. col. 2
Questio 24. Quibus casibus Inquisitores excõmunica-
tionem Papæ reseruatam incurrant. p. 553. col. 2
CONTRA QVOS Potest procedere Inquisitor.
Questio 25. An Inquisitor uel quisquam alius procedere
possit contra Papam dephensũ in hæresi. p. 554. col. 2
Questio

Catalogus.

Questio 26. An Inquisitor possit procedere contra offi-
ciales Papæ. pa. 555. c. 1
Questio 27. An Inquisitor procedere possit contra Epi-
scopos. pag. 556. col. 1
Questio 28. An Inquisitor possit procedere contra reli-
giosos exemptos. pag. 557. c. 1
Questio 29. An Inquisitor procedere possit contra sacer-
dotes. pa. 558. c. 1
Questio 30. An Episcopus uel Inquisitor procedere pos-
sit contra alium Inquisitorem. Ibid. col. 2
Questio 31. An Inquisitor possit procedere contra Reges
& omnes laicos indistincte. pag. 559. c. 2
Questio 32. An Inquisitor cogere possit ciuitatum re-
ctores ad iurandum de defendenda Ecclesia contra
hæreticos ad. pag. 560. col. 1
Questio 33. De iuramento à dñis tẽporalibus praestado
in initio officii de extirpandis hæreticis. p. 561. c. 1
Questio 34. An Inquisitor cogere possit ad reuocandũ
iuramentum impeditũ officiu S. Inquisitionis. Ibid. col. 2
Questio 35. An Inquisitor procedere possit contra dños
temporales negantes ei debitũ auxilium. p. 562. col. 1
Questio 36. An Inquisitor possit procedere contra im-
pedientes eius officium. pa. 563. c. 1
Questio 37. An Inquisitor in aliquo casu possit compe-
scere quæstuarios. pag. 564. col. 2
Questio 38. An Inquisitor prohibere possit laicis dispu-
tare de fide. pag. 565. col. 1
Questio 39. An Inquisitor procedere possit cõtra aduoca-
tos & notarios patrocinantes hæreticis. Ibid. col. 1
Questio 40. An Inquisitor possit procedere contra scie-
ter sepelientes hæreticos in loco sacro. pa. 566. c. 2
Questio 41. An Inquisitor possit procedere contra re-
nuentes iurare in causa fidei, &c. pa. 567. c. 2
Questio 42. An Inquisitor possit procedere contra del-
atos, qui aliõ se transfulerunt, &c. pa. 568. col. 1
Questio 43. An Inquisitor possit procedere contra mor-
tuos. p. 570. col. 1
Questio 44. An Inquisitor possit procedere contra blas-
phemos, sortilegos, necromanticos, &c. p. 576. col. 1
Questio 45. Contra quos generaliter ex officio suo pos-
sit Inquisitor procedere. pag. 576. c. 1
DE MODO PROCEDENDI.
Questio 46. An Inquisitores plures in eadẽ puincia de-
legati procedere possint unus sine altero. pa. 576. c. 2
Questio 47. An Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus
sine Inquisitore procedere possit. pa. 577. c. 2
Questio 48. An sententiã pro delato diffinitiuã fer-
re possit Eps sine Inquisitore, & contra. pa. 578. c. 1
Questio 49. An Eps & Inquisitor possint procedere ad
sententiã alter sine altero, quando nequeunt uel no-
lunt in eundem locum conuenire. pag. 580. c. 1
Questio 50. Quid agendum cum Episcopus & Inquisi-
tor discordant. p. 580. col. 2
Questio 51. De communicatione processuum inter Epi-
scopum & Inquisitorem p. 581. col. 1
Questio 52. Quando diuisim procedere dicantur Epi-
scopus & Inquisitor. Ibid. col. 2
Questio 53. Quando faciendã sit processuum commu-
nicatio, in medio an in fine. p. 582. c. 1
Questio 54. An in negotiis fidei summarie & de plano
procedi possit, &c. Ibid. col. 2
Questio 55. De intellectu uerborũ; procedere summarie,
simpliciter & de plano. p. 583. col. 1
Questio 56. An Inquisitor familiam armatã possit ha-

bere. pa. 583. c. 2
Questio 57. An Inquisitor brachii secularis auxiliũ in-
uocare possit. pag. 585. col. 1
DE CARCERE INQUISITORIS.
Questio 58. An Inquisitor possit habere carcerem pro-
prium. p. 585. c. 2
Questio 59. An Eps & Inquisitor possint hãc cõm
carcerem, & de custodibus carceris. p. 587. c. 1
Questio 60. De iuramento Notariorum & custodum
carcerum. p. 591. col. 1
DE QVAESTIONIBVS & tormentis.
Questio 61. Ibid. c. 2
DE TESTIBVS In negotio inquisitionis.
Questio 62. An Inquisitor cogere possit testes ad testi-
ficandum. pa. 599. c. 2
Questio 63. An Inquisitor debeat solus cũ notario exa-
minare testes, siue reos. p. 602. col. 1
Questio 64. Exco munitari & focii criminis sint ne ad-
mittendi in testes in causa fidei. p. 603. col. 1
Questio 65. An periuri possint in testes admitti in causa
fidei. p. 605. c. 1
Questio 66. An infames & criminosi in testes recipi ua-
leant in causa fidei. p. 606. c. 2
Questio 67. An inimici capitales admitti possint ad tes-
tificandum, &c. Ibid. col. 2
Questio 68. An hæreticus admittendus sit in testem cõ-
tra fidelem. pag. 610. col. 2
Questio 69. An hæretici contra hæreticum testimoniũ
admittatur. pag. 611. col. 2
Questio 70. An vxor, filii, & familiares pro, uel contra
delatos de hæresi admitti debeant in testes. p. 612. c. 2
Questio 71. An testes plures duobus requirantur ad con-
demnandum quempiam de hæresi. p. 614. col. 1
Questio 72. An ex pluribus testibus singularibus sit ali-
quis condemnandus. pag. 615. col. 2
Questio 73. An Inquisitor ualeat torquere testes, & si fal-
si deprehensi fuerint, punire. p. 622. c. 1
Questio 74. An inquisitor citare, & pertrahere possit de
diocesi ad diocesim testes piter ac delatos. 626. c. 2
Questio 75. An nomina testium & denuntiatorum sine
delatis publicanda. p. 627. c. 1
Questio 76. Quæ pœna incurratur si contra ius publicẽ
tur uel occultentur nomina testium, &c. p. 629. c. 1
DE PERITIS ET Aduocatis necessariis pro officio In-
quisitionis.
Questio 77. An Inquisitor possit conuocare peritos ad
praebendum consilium. p. 629. col. 2
Questio 78. An de consilio peritorum ferenda sit ab E-
piscopo & Inquisitore sententiã. p. 630. c. 1
Questio 79. An processus totus Iuris peritis explicari
debeat. p. 631. col. 2
Questio 80. An testium nomina sint consultoribus ma-
nifestanda. p. 632. c. 1
Questio 81. An Episcopus & Inquisitor possint secretũ
indicere consultoribus. Ibid. col. 2
Questio 82. An Eps & Inquisitor possint se mutuo ex-
communicare ob indictũ secretum. p. 633. c. 1
Questio 83. An Episcopus & Inquisitor teneantur ad se-
cretum quod aliis indicunt. Ibid. col. 1
DE STATVTIS & cõstitutionibus p offi. Inquisit.
Questio 84. An priora indulta et priuilegia Inquisitori-
bus data sint per posteriores cõstitutiones reuocata.
pag. 633. col. 2
Questio 85. An Eps et Inquisitor simul interpretari pos-
sint

Catalogus.

sunt statuta contra hæreticos edita. pag. 634. col. 1
 Quæstio 86. An Inquisitor per se possit in verbis ambiguis interpretari dicta statuta. pag. 634. col. 2
DE SVSPECTIS DE HAERESI & diffamatis.
 Quæstio 87. An suspectus de hæresi cogi debeat abiurare. pag. 637. col. 1
 Quæstio 88. An diffamato de hæresi sit indicenda purgatio canonica. Ibid. col. 2.
 Quæstio 89. Quor, quibusq; modis in iure quis censendus sit deprehensus in hæretica prauitate. p. 638. col. 1
DE DEPREHENSIS IN HAERESI, sed Penitentibus.
 Quæstio 90. An deprehensus in hæresi, & ppter hoc captus, sit sub cautione dimittendus. pag. 638. col. 2
 Quæstio 91. An deprehensus in hæresi non relapsus redire volens, ad abiurationem & misericordiam sit admittendus. pag. 640. col. 1
 Quæstio 92. An Eps & Inquisitor absolueret possit ab excommunicatione hæreticum penitentem. p. 740. c. 2
 Quæstio 93. An hæreticus penitens sit condemnandus ad perpetuum carcerem. pag. 641. col. 1
 Quæstio 94. Hæreticus cõdemnatus ad perpetuũ carcerem, sit ne degradandus, si clericus fuerit. p. 642. c. 1.
 Quæstio 95. An hæretico penitenti pter pœnam carceris, aliqua salutaris penitentia imponi debeat. p. 642. col. 1.
 Quæstio 96. An Eps & Inquisitor dispensare possint cũ condẽna to ad carcerẽ, & aliã pœnas. Ibid. col. 2
 Quæstio 97. An Eps & Inquisitor pcedere queant contra nõ perficetes, iniunctas penitentias, &c. p. 643. c. 1
DE IMPOENITENTIBVS & Relapsis.
 Quæstio 98. An hæreticus impœnitens cõtinuo tradendus sit brachio seculari. pag. 646. col. 1.
 Quæstio 99. An hæreticus penitens & relapsus brachio seculari tradendus sit, &c. Ibid. col. 2
 Quæstio 100. An ecclesiastica sacramenta neganda sint relapsis penitentibus, &c. p. 647. col. 1.
 Quæstio 101. De modo tradendi hæreticum impœnitentem, uel relapsum curie seculari. p. 647. col. 2
 Quæstio 102. De intercessione facienda pro eo qui relinquatur curie seculari. Ibid. col. 1
DE POENITENTIIS pecuniariis imponendis.
 Quæstio 103. An Inquisitor possit iniungere pœnas pecuniarias. p. 648. col. 2.
 Quæstio 104. An Inquisitor exigere possit ab inquisitis expensas. p. 649. col. 2
 Quæstio 105. An Inquisitor teneatur reddere rationem Episcopo de acceptis gratia expensarũ, &c. p. 651. c. 2
 Quæstio 106. An Episcopus exigere possit expensas ab inquisitis, &c. pag. 652. col. 1
 Quæstio 107. An Eps exigere possit partem proventuũ de bonis applicatis Inquisitionis officio. Ibid. col. 1
 Quæstio 108. Vnde sit inquisitori in suis sumptibus, & in ministrorum salariis prouidendum. Ibid. c. 2.
DE CONFISCATIONE bonorum hæreticorum.
 Quæstio 109. Bona hæreticorum penitentium non relapsorum, sint ne confiscata an confiscanda. p. 654. c. 1
 Quæstio 110. An bona hæreticorum impœnitentium vel relapsorum confiscanda sint ab Episcopo & Inquisitore, &c. pag. 661. col. 1.
 Quæstio 111. An propter hæresim maritorum dotes v-

xorum sint confiscandæ. Ibid. c. 2.
 Quæstio 112. De confiscatione bonorum clericorum, hæreticorum. pag. 669. col. 2
DE POENIS HAERETICORVM, credentium, receptatorum, fautorum, & defensorum.
 Quæstio 113. De priuatione dignitatum, bonorum, beneficiorum ecclesiasticorũ, & publicorũ officiorum que propter hæresim infligitur. pag. 666. c. 1
 Quæstio 114. De extensione dictæ priuationis ad posteros hæreticorum. pa. 669. col. 1
 Quæstio 115. An tã per maternã lineam q̃ p paternã fiat huiusmodi pœnã ad posteros extẽsio. p. 671. c. 2
 Quæstio 116. An emancipatio filiorum à parentibus hæreticis facta sit valida admittenda. pag. 673. c. 2.
 Quæstio 117. An appellationis beneficium sit hæreticis credentibus, & c. interdictum. p. 674. c. 2
 Quæstio 118. An scienter sepeliẽtes in loco sacro corpora hæreticorũ possint ab Inquisitore puniri. p. 675. c. 1
 Quæstio 119. An subditi sint absoluti à debito fidelitatis quo dñis lapsus in hæresim deuincti erant. Ibi. c. 2.
 Quæstio 120. An heredes receptatorum defensorũ, & c. hæreticorũ cogi possint ad exequendam penitentiam receptatoribus impositam. p. 677. c. 1
 Quæstio 121. An filii uel heredes illorũ qui morti proximi consolari ab hæreticis perierunt, sint admittendi ad eorum excusationem. p. 678. c. 2
DE EXCOMMVNICATIONIS in causa fidei, & absolute coram.
 Quæstio 122. An hæretici & eorũ fautores sint excoicati, & ab Inquisitoribus possint absolui. p. 680. c. 2
 Quæstio 123. quam pœnam incurrant fautores hæreticorum, si animo pertinaci perstiterint in excommunicatione per annum. p. 681. c. 1
 Quæstio 124. Quam pœnam incurraut excommunicati in causa fidei sic durantes per annum. p. 682. c. 1
 Quæstio 125. An tales excommunicati ex causa fidei absolui possint ab Inquisitore. p. 683. col. 1
 Quæstio 126. An Inquisitor dispensare possit ab irregularitate cũ præfatis excommunicatis. Ibid. c. 2
DE INDVLGENTIIS PRO fide laborantibus consequendis.
 Quæstio 127. An Inquisitor conferre possit indulgentias accedentibus ad eius cõcionem pro fide factam. pag. 684. c. 1
 Quæstio 128. An Inquisitor coferre possit indulgentias sociis, ac notarijs suis. p. 684. c. 2
 Quæstio 129. An inquisitor largiri possit indulgentias alijs sibi in officio assistẽtib. & auxiliantibus. p. 685. c. 1
 Quæstio 130. An Inquisitor plenariam indulgentiam consequatur in uita & in morte. p. 686. c. 1
 Quæstio 131. An Extrauagantes in fauorem fidei, & Sancti Officii editæ sint seruandæ. p. 686. c. 2

ACCESSERE MVLTAE LITERAE
 Apostolicæ Officio Sãctis. Inquisitionis deserniẽtes. Item, Disputatio de valore seu robore, probatione & utilitate earundem literarum Apostolicarum.
 Item, multiplex & locupletissimus Index rerum & uerborum.

FINIS.

INDEX

INDEX PARTICVLARIS

COMPLECTENS

TAM HAERESSES ET ERRORES,

Quàm diuersi generis propositiones,

IN HOC OPERE

A NICOLAO EYMERICO CONGESTAS,

IN RR. DD. INQUISITORVM GRATIAM

& commodum adiectus.

A

ABSOLVERE à peccatis nec Papam posse, nec alium quemquam de Rom. Ecclesia. hæresis Manichæorum nouorum, parte secunda quæst. 13. pag. 274. col. 1. D
 Accidens sine subiecto esse non posse, etiam per diuinam potentiam. error Rabbi Mosis, parte secunda, quæstione 4. pag. 241. col. 1. A
 Adorare licere dæmones latræ, si representent suum creatorem. hæresis, par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. A
 Adorare licere creaturas, cultu latræ. hæresis, parte secunda, quæstio decima. p. 163. c. 1. E & 2. A
 Adorationem & sacrificium de iure nature deberi dæmonibus. hæresis, parte secunda quæstio decima. pag. 263. col. 2. A
 Adulteria & stupra ex charitate facta, quod Deus ut bonus non puniebat, &c. hæresis Almarici, parte secunda, q. 7. pag. 249. col. 1. B
 Agens nullum esse posse contrariorum & diuersorum principium. error Auerrois. parte 2. quæstio 7. pag. 239. col. 1. B
 Amandum esse Deum quia bonus est, non autem propter beneficia, quæ homini confert. Articulus 80. Raymundi Lulli. pag. 259. c. 1. A. B
 Amari non debere Deum plus, quia multiplicat homini bona, &c. error Raymundi Lulli, par. 2. quæst. 9. pag. 259. col. 1. B
 Amicum & amatum, idest, hominem iustum & Deum, esse vnã indistinctam essentiam in bonitate et magnitudine & æternitate. hæresis Raymundi Lulli. pag. 259. col. 2. A
 Angelos esse corporum creatores, non autem Deum, hæresis est, et quorundam philosophorum error, par. 2. q. 4. n. 1. pag. 238. col. 1. D
 Angelorum numerum esse secundum numerum orbium cælestium. error Aristotelis, parte secunda, q. 4. pag. 239. col. 2. C
 Angelos esse productos vnũ ab alio, secundum à primo. error Algazelis. pag. 239. col. 2. E
 Angelos esse decem tantum. error Algazelis, ibidem. pag. 240. col. 1. A
 Angelos, apostolos, et beatos omnes esse schismaticos hæresis. parte secunda, quæstione decima. pag. 264. col. 1. A
 Angelorum in natura non dici secundum nec tertium, uerba sunt sancti Basilii in recto sensu intelligenda. par. 2. q. 18. pag. 304. col. 1. C
 Animas defunctorum circulariter in diuersa corpora migrare. fuit error philosophorum. pag. 238. col. 1. D
 Animam vnus cuiusque, tam diu in corpore permanere, quam diu ex nature decreto est in corpore mansura. philosophorum dogma fuit. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 1. D
 Animum esse Deum commorantem in omnibus: error philosophorum fuit, par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. A

†† 3 Ani-

Index complectens

Animæ partem vnã esse æternam, alteram uero temporalem, aliquorum philosophorum opinio fuit, par. 2. q. 4.	pag. 238. col. 2. A
Animam nihil aliud quàm corpus esse, & vnã cum corpore mori. error philosophorum multorum fuit, par. 2. q. 4.	pag. 238. col. 2. B
Animas cœlestium orbium ab intelligentiis esse productas, & intelligentiam vnã ab aliã, error Auicennæ.	pag. 239. col. 2. A
Animas humanas productas esse ab ultima intelligentia, error Auicennæ par. 2. q. 4.	pag. 239. c. 2. A. B
Et Algazelis, ibidem, n. 10.	pag. 240. col. 1. A
Animam intellectuã & corpus non constituere quid tertium alio modo, quàm ex cœlo & eius motore constituatur, error Auerrois, ibidem	pag. 239. col. 1. D
Animam hominis per imaginationem operari in corpore alieno, error Auicennæ, ibidem.	pag. 239. col. 2. B
Et Algazelis.	pag. 240. col. 1. C
Animæ separatæ pœnam esse separationem ab intelligentia, error Algazelis, parte 2. q. 4.	pag. 240. col. 1. B
Animam separatam non pati pœnam sensus, sed damni separationis ab vltima intelligentia, error Algazelis.	pag. 240. col. 1. B
Animam corpori coniunctam non sentire dolorẽ nisi ex separatione ab ultima intelligentia, error Algazelis.	pag. 240. col. 1. B
Animæ impressionem in aliud corpus transire, &c, error Algazelis, nu. 18.	pag. 240. col. 1. C
Animas non esse spiritus, error Sadducæorum, parte 2. q. 5.	pag. 242. col. 2. C
Animam de natura Dei esse, hæresis Gnosticorum, par. 2. q. 6.	pag. 243. col. 1. C
Et Manichæorum, par. & quæst. eadem, nu. 31.	pag. 244. col. 2. A
Animas in principio à Deo creatas peccasse, &c, hæresis Origenis, par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 2. D
Animam hominis mori simul cum corpore, hæresis Arabicorum, par. 2. q. 6.	pag. 245. col. 2. A
Animam esse corpoream, hæresis Tertulliani, par. 2. q. 6. n. 60	pag. 245. col. 2. A
Animas peccatorum in dæmones conuerti, hæresis Tertulliani, ibidem.	pag. 245. col. 2. A
Animam rationalem non esse vere & per se corporis humani formam, hæresis, par. 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. A
Animam non indigere lumine quo ad Dei visionem eleuetur, hæresis Begardorum, ibid.	pag. 249. col. 2. D
Animas iustorum & sanctorum non visuras diuinam essentiam ante corporum suorum resurrectionem, hæresis, par. 2. q. 8.	p. 251. c. 1. C. D. E. & 2. A. B. C. D
Animas decedentium in mortali, non statim postmortem ad infernum descendere, hæresis.	pag. 251. col. 2. C
Animas hominum migrare de corpore in corpus in aues & bruta, hæresis Manichæorum, parte secunda, q. 3.	pag. 274. col. 2. C
Animas defunctorum statim paradysum, uel infernum adire, & nullas, purgatorium, hæresis Valdensium, parte 2. q. 14.	pag. 279. col. 1. A
Antichristi aduentum futurum circa an. Domini 1360. error Bartholomæi Ianouæ, par. 2. q. 11.	pag. 267. col. 1. A
Et secundum alios, anno 1335. par. 2. q. 15.	pag. 265. c. 2. A. B
Antichristi tempore cessatura in Ecclesia ecclesiastica sacramenta, error eiusdem Bartholomæi.	pag. 267. col. 1. A
Antichristi erroribus immobiliter ad hæreses Christianos, qui ab eo seducuntur, assertio temeraria eiusdem.	pag. 267. c. 1. A. B
Antichristum maiorem & minorem futuros, &c, Begardorum error, par. 2. q. 15.	pag. 285. col. 1. A
Apostatas penitentes non esse recipendos, hæresis Nouatianæ, parte 2. q. 6.	pag. 244. col. 2. B
Apostolorum successores se esse, hæresis Valdensium, par. 2. q. 14.	pag. 279. col. 1. C
Apostolos & Christum nihil habuisse, etiam in communi, Begardorum error, par. 2. q. 15.	pag. 282. col. 1. D
Apostolos non potuisse habere aliquid in communi sine peccato eorundem, Begardorum error.	pag. 282. col. 1. D
Apostolos nullum ius utendi, donandi, uendendi, habuisse in his, quæ habuisse dicuntur, hæresis est dictorum Begardorum, par. 2. q. 15.	pag. 286. c. 1. B. C
Aquam solam in calice offerendam esse, hæresis Aquariorum, par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. C
Archangelorum opus esse rerum conditarum uniuersitatem, hæresis Archonticorum, parte secunda, q. 6.	pag. 244. col. 1. A
Attributa diuina, ut sapientia, bonitas, &c, non esse in Deo uerè & realiter, sed æquiuocè & causaliter, error Rabbi Mosis, par. 2. q. 4. n. 2.	pag. 240. col. 2. C

B

B aptizari rebaptizari debere, hæresis Nouatianorum, & Donatistarum, parte secunda, quæstione sexta, nu. 31.	pag. 244. col. 2. B. & 245. c. 1. C
Baptismum non esse tam paruulis quam adultis perfectum remedium ad salutem, hæresis, parte 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. B
Baptismo non conferri gratiam informantem, & uirtutes, hæresis, par. 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. B
Beatitudinem hominis suam esse in cognitione ultimæ intelligentiæ, & naturaliter haberi posse, error Algazelis, par. 2. q. 4. nu. 12.	pag. 240. col. 1. B
Beatitudinem finalem ita posse in hac uita ab homine haberi sicut habebitur in alia, hæresis Begardorum, par. 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. D

Begui-

Hæreses & errores.

Beguinus quosdam pro hereticis damnatos, fuisse martyres, &c. Begardorum error, parte secunda, q. 15.	pag. 283. col. 1. D
Beguinus esse Ecclesiam Dei, & quotquot eorum dogmata recipiant, hæresis est Beguinorum, parte 2. q. 15.	pag. 283. col. 2. E
Beguinorum seu Begardorum errores alios. Vide parte secunda, quæstione 15. Et infra uerbo, Ecclesia. uerbo, Papa. uerbo, Petr. Ioannes.	
Blasphemauerit qui semel, eum non posse nõ blasphemare, Verba sunt sancti Cyrilli sane accipienda, parte 2. q. 18.	pag. 304. col. 1. A

C

C ain adorandum esse, hæresis Cainanorum, par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. B
Cœlum æternum esse atque ingenitum, error Aristotelis, parte 2. q. 4.	pag. 238. col. 2. C
Et Algazelis, parte & quæstione eadem.	pag. 239. c. 2. D. E
Cœlum esse animatum anima intellectuã, error Aristotelis, parte 2. q. 4.	pag. 238. col. 2. E
Et Rabbi Mosis, ibi.	pag. 240. col. 2. E
Cœlum esse animal Deo obediens, cuius motus est ab anima ipsius. error Auicennæ, parte 2. quæst. 4.	pag. 239. col. 1. E
Cœlestia corpora ab animabus ipsorum esse producta, error Auicennæ, parte 2. q. 4. n. 7.	pag. 239. col. 2. A
Cœlestibus corporibus subesse motus voluntatis, error Alchindi, par. 2. q. 4.	pag. 240. col. 1. E
Cœlestes influxus dominari humanis operationibus à principio usque ad finem earum. error Alchindi, num. 9.	pag. 240. col. 2. A
Carnis esum execrandum esse, hæresis Tariani, par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. D
Carnis humanæ substantiam à diabolo esse, hæresis Patritianorum, ibidem.	pag. 245. col. 1. B
Castitas atque continentiam esse uirtutem, negarunt multi philosophorum, parte secunda, q. 4.	pag. 238. col. 1. E
Characteres vim naturalem habere ad ea, ad quæ ordinantur, error Alchindi, parte secunda, q. 4.	pag. 240. col. 2. A
Charitatem eousq; auctam fuisse, ut quæ suapte natura sunt peccata, fieri possent sine peccato, hæresis Almanici, parte 2. q. 7.	pag. 249. col. 1. B
Charitatem & aliàs uirtutes à nullo uiatore haberi posse, hæresis, par. 2. q. 10.	pag. 263. col. 2. D
Charitate se mota diligi posse Deum meritorie, & obtineri uitam æternam, hæresis.	pag. 265. col. 2. D
Christianos garrulos esse, & sine ratione duci, calumnia est Auerrois aduersus nos, parte secunda, q. 4.	pag. 239. col. 1. A
Christianum populum totam duci in infernum, & talem fidem habere qualis est fides demonum, error Arnaldi, parte 2. q. 11.	p. 265. c. 1. E. & 2. A
Christum Dominum nostrum non fuisse uerè passum, hæresis Basilidis, parte 2. q. 6.	pag. 243. col. 2. C
Christum fuisse hominem tantum ex utraque sexu progenitum, hæresis Carpocratis.	pag. 243. col. 2. D
Et Photinianorum & Hæbionitarum.	pag. 244. col. 2. C
Christum non assumpsisse corpus de beatissima Virgine, hæresis Valentini, par. 2. q. 6.	pag. 243. col. 2. E
Christum non in ueritate Deum, sed in phantasia hominem apparuisse, hæresis Apellis.	pag. 244. col. 1. A
Christum non semper fuisse, sed à Maria sumpsisse initium, hæresis Pauli Samosatani.	pag. 244. col. 1. A
Christum esse Patrem & Spiritum sanctum hæresis Noeti & Sabellii, par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 2. E
Christum assumpsisse corpus sine anima, hæresis Appollinaris.	pag. 245. col. 1. A
Christum esse filium Dei adoptiuum, non autem naturalem, hæresis Bonosianorum.	pag. 245. col. 1. C
Christum non esse eundem Dei & Virginis filium, hæresis Nestorii parte 2. q. 6. nu. 64.	pag. 245. col. 2. C
Christum post incarnationem non habuisse duas naturas, sed tantum diuinam hæresis Eutyche- tis & Acephalorum, ibid, nu. 66.	pag. 245. col. 2. D
Christum habuisse post incarnationem naturam unam ex duabus disjunctantem, hæresis Theodosianorum & Cainanorum.	pag. 245. col. 2. D
Christum ignorare diem iudicii, hæresis Agnoitarum.	pag. 245. col. 2. E
Christum quatenus est homo, non esse aliquid, hæresis parte 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. C
Christum non assumpsisse animam rationalem, quæ uere sit forma corporis eius, hæresis.	pag. 249. col. 2. A
Christum fuisse adhuc uiuum quando lancea percussus fuit, &c, hæresis Pet. Ioan. par. 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. A
Et parte secunda, quæstione nona.	pag. 254. col. 1. C
Et parte secunda, quæstione quinquadecima.	pag. 284. col. 2. C
Christum & Apostolos nihil habuisse nec in proprio, nec in communi. hæresis Begardorum, parte 2. q. 8.	pag. 251. col. 1. A
Christum & Apostolos in his quæ habuisse dicuntur, nullum ius habuisse, sed tantum usum facti, hæresis Beguinorum & Fraticellorum, par. 2. q. 8.	pag. 251. col. 1. A
Et parte secunda, quæstione quinquadecima.	pag. 286. c. 1. B. C
Christum humanitatem tantum posse, & tam altam esse quantum eius diuinitas, hæresis Arnaldi, parte 2. q. 11.	pag. 265. col. 1. D

Index complectens

Christi animam quamprimum fuit unita diuinitati, sciuisse omnia quæ deitas scit, error Arnaldi, ead. quæst.	pag. 265. col. 1. E
Christum & Apostolos non fuisse perfectos in uita contemplatiua. error Ioan. de Parma. parte secunda, quæstione nona.	pag. 255. col. 1. D
Christo ita leue fuisse dolores sustinere sicut dicere. Articulus 45. Raymundi Lulli, parte secunda, quæstione nona.	pag. 257. col. 2. B pag. 257. col. 2. B
Christi diuinitatem pœnam eius sensisse. Artic. 46. eiusdem.	pag. 257. col. 2. B pag. 257. col. 2. C
Christi corpus in Cruce fuisse mortuum per separationem animæ ab ipso, & uiuum per unionem diuinitatis. Articulus 47. eiusdem.	pag. 257. col. 2. B pag. 257. col. 2. C
Christus mortuus erat homo, &c. Articulus 48. eiusdem.	pag. 257. col. 2. C
Christum non fuisse verum hominem, nec habuisse veram carnem, nec vere passum. hæresis Manichæorum, par. 2. q. 13.	pag. 274. col. 2. A
Christum fuisse hominem tantum, sed neque mortuum, nec resurrexisse. opinio est Sarraceno- rum, parte 2. q. 21.	pag. 306. col. 2. A
Circumcisionem & legem veterem unâ cum Euangelio seruandam. hæresis Nazæorum, Cherinti & Hebionis, par. 2. q. 6.	pag. 243. col. 2. D E. & pag. 244. col. 2. C
Claustales omnes extra charitatem esse, & damnari. error Arnaldi, parte 2. q. 11.	pag. 265. col. 2. A
Coitum uniuscuiusq; cum qualibet licitum esse, cum caro stimulat, hæresis Valdensium, parte secunda, q. 14.	pag. 279. col. 1. B
Confessionem factam fratribus iterandam coram proprio sacerdote. Articulus Ioannis de Poliaci damnatus parte 2. q. 8.	pag. 250. col. 2. B
Confessiones audiendi facultatem non posse conferri à Papa alicui, ita, ut confessus eidem non teneatur etiam eadem peccata proprio sacerdoti confiteri. Articulus Ioannis de Poliaci.	pag. 250. c. 2. B. C
Confessionem peccatorum factam sacerdotibus Rom. Ecclesiæ, nihil ualere ad salutem. hæresis Manichæorum, parte 2. q. 13.	pag. 274. c. 1. D. E
Confirmationis sacramento nolenti assentiri, non ualere sacramentum baptismi. error Raymundi Lulli, parte secunda quæst. 9.	pag. 259. col. 2. D
Confirmationis sacramento tolli peccatum originale, uidetur tenuisse Raymundus Lullus, parte secunda, quæst. 9.	pag. 259. col. 2. D
Coniurationes uel naturali efficaces esse in affectibus humanis. error Algazelis, parte secunda, quæstione quarta.	pag. 240. col. 2. B pag. 245. col. 2. A
Corporis partes inferiores à diabolo esse. hæresis Paternianorum, parte 2. q. 6.	pag. 238. col. 1. D
Creatores corporum esse Angelos, fuit quorundam philosophorum error, parte secunda, quæstione quarta.	pag. 239. col. 1. A
Creationem, idest, productionem ex nihilo non dari, multorum philosophorum error fuit, parte secunda, q. 4.	pag. 239. col. 1. A
Creaturam non esse à Deo, sed à superna quadam uirtute. hæresis Simonis Magi, parte secunda, quæst. 6.	pag. 243. col. 2. B
Creaturam non cooperari creatori, dictum sancti Athanasii recte interpretandum, parte secunda, quæst. 18.	pag. 305. col. 2. D
Credereteneri unumquemque se Christi membrum esse, &c. hæresis Almarici, parte secunda, quæstione septima.	pag. 248. col. 2. E

D

D amnatos multo pauciores futuros quàm electos. Articulus 79. Raymundi Lulli, parte secunda, quæstione noua.	pag. 258. col. 2. E
Damnari neminem posse, qui beati Francisci habitum gestet. hæresis Arnaldi Montanerii, parte secunda, quæstione undecima.	pag. 267. col. 1. E
Dæmones absque peccato uenerari posse dulia, si desit prohibitio Ecclesiæ, hæresis, parte secunda, quæstione decima.	pag. 263. col. 2. A
Dæmonibus sacrificantes melius excusari ab idololatria, quàm adorantes imaginem Christi. hæresis, parte 2. q. 10.	pag. 263. col. 2. A pag. 263. col. 2. B
Dæmonibus de iure naturæ adorationem deberi. hæresis, par. 2. q. 10.	pag. 263. col. 2. B
Decimas non esse soluendas sacerdotibus, aut Prælati Romanæ Ecclesiæ, &c. hæresis Pseudoapostolorum, parte 2. q. 21.	pag. 269. col. 2. E
Decreta Romanorum Pontificum de ieiuniis, & de festis obseruari non debere. hæresis Valdensium, parte secunda, q. 14.	pag. 278. col. 2. C
Defunctos sacrificii oblatione non adiuuari. hæresis Aerianorum. parte secunda, quæstione sexta.	pag. 244. col. 2. D
Desperationem, & nihil aliud posse impedire ueniam peccatorum. Articulus 75. Raymundi Lulli, parte 2. q. 9.	pag. 258. col. 2. D

Deum

Hæreses & errores.

Deum nihil agere, fuit aliquorum philosophorum blasphemia. par. 2. q. 4. num. 14.	pag. 238. col. 2. B
Deum non posse alium mundum producere. error Aristotelis. nu. 7.	pag. 238. col. 2. C
Deum nihil non facere immediate. error Aristotelis.	pag. 238. col. 2. D
Deum non habere curam indiuiduorum, neque prouidentiam rerum inferiorum error Auerois. par. 2. q. 4.	pag. 239. col. 1. B pag. 239. col. 1. C pag. 239. col. 1. D
Deum non esse trinum in personis. error Auerois. par. 2. q. 4.	pag. 239. col. 1. E
Deum non præcedere creaturas duratione. error Auicennæ. par. & q. ead. nu. 3.	pag. 239. col. 2. C
Deum esse non posse immediate auctorem & productorem nisi unius, nempe intelligentiæ primæ. error Auicennæ. par. & q. ead. num. 5.	pag. 239. col. 1. E pag. 239. col. 2. C
Deum non cognoscere singularia in propria forma. error Auicennæ. Et Algazelis.	pag. 240. col. 1. A pag. 240. col. 1. C pag. 240. col. 1. A pag. 240. col. 1. D pag. 240. col. 2. A pag. 241. col. 1. A
Deum nihil agere nisi dispositione præuia materia. error Algazelis. par. 2. q. 4.	pag. 244. col. 1. C
Deum non permittere mala fieri ut inde bona eliciat. error Algazelis. par. 2. q. 4.	pag. 244. col. 2. A pag. 245. col. 1. B pag. 245. col. 1. C
Deum nihil concedere hominibus propter preces ad eum factas. error Alchindi.	pag. 245. col. 2. E
Deum non placari per preces & sacrificia. error Alchindi.	pag. 245. col. 2. E
Deo multa esse impossibilia, ut quod accidens sit sine subiecto. error Rabbi Mos. par. 2. q. 4.	pag. 255. col. 2. E pag. 255. col. 2. E pag. 255. col. 2. E pag. 256. col. 1. B pag. 256. col. 1. B pag. 256. col. 1. D pag. 256. col. 1. E pag. 256. col. 1. D pag. 256. col. 1. E pag. 256. col. 2. A pag. 258. col. 1. C
Deos duos esse, qui sunt rerum principia. alterum bonum, alterum iustum. hæresis Marcionistarum, par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. C pag. 244. col. 2. A pag. 245. col. 1. B pag. 245. col. 1. C pag. 245. col. 2. E pag. 255. col. 2. E pag. 255. col. 2. E pag. 256. col. 1. B pag. 256. col. 1. B pag. 256. col. 1. D pag. 256. col. 1. E pag. 256. col. 1. D pag. 256. col. 1. E pag. 256. col. 2. A pag. 258. col. 1. C
Deum habere membra humana. hæresis Antropomorphytarum. par. 2. q. 6. nu. 32.	pag. 258. col. 1. D pag. 263. col. 2. C
Deum non facere mala penę. hæresis Colluthianorum. par. 2. q. 6.	pag. 264. col. 1. A
Deum creasse mala. hæresis Florianorum. par. 2. q. 6.	pag. 264. col. 1. A
Deos tres esse in Trinitate. hæresis Trithemitarum. par. 2. q. 6.	pag. 264. col. 1. A
Deum habere multas essentias. error Raym. Lull. par. 2. q. 9.	pag. 264. col. 1. A
Dei essentiam essentiali, & naturam naturare, &c. Raym. Lull. assertio.	pag. 264. col. 1. A
Deo naturale esse sicut intelligere & amare, ita bonificare, & æternificare. error eiusdem.	pag. 264. col. 1. A
Dei substantiam se habere ut suppositum æternans, ut de se producat æternum bonum.	pag. 264. col. 1. A
Dei patris essentiam generare filium. hæresis eiusdem.	pag. 264. col. 1. A
Dei filii essentiam totam genitam esse. hæresis eiusdem. eadem q. 9.	pag. 264. col. 1. A
Deum patrem esse patrem æternitatis.	pag. 264. col. 1. A
Deum patrem esse multiplicabilem.	pag. 264. col. 1. A
Deum qui est filius deitatis esse patrem hominis deificati, &c. hæresis eiusdem.	pag. 264. col. 1. A
Deum post peccatum hominis in mundo populum non habuisse. Artic. 58. Raym. par. 2. q. 9.	pag. 264. col. 1. A
Deum non posse adiuuare peccatorem, dum suum intelligibile & amabile sunt infirma. Artic. 60. Raym.	pag. 264. col. 1. A pag. 263. col. 2. C
Deo æquæ placere mala atque bona. hæresis. par. 2. q. 10.	pag. 264. col. 1. A
Deum patrem solum esse optimum, filium esse bonum in primo gradu, spiritum sanctum in secundo. hæresis.	pag. 264. col. 1. A
Deos duos esse, unum benignum inuisibilem, creatorem, & alterum malignum, creatorem visibili-um. hæresis Manichæorum. par. 2. q. 13.	pag. 273. col. 2. E
Assumpsisse humanam naturam in sua essentia, assumpsisse hominem.	pag. 273. col. 2. E
Dei filium	pag. 273. col. 2. E
Esse in patre ut in sua imagine.	pag. 273. col. 2. E
Esse filium paternæ essentię.	pag. 273. col. 2. E
Habere ut propria, quæ sunt propria patris.	pag. 273. col. 2. E
Dicta sunt doctorum Græcorum sane accipienda. par. 2. q. 18.	pag. 273. col. 2. E
Deum fecisse hominem Deum, Verba sunt S. Athanasii declarata à S. Thoma. 2. par. q. 18.	pag. 273. col. 2. E
Differentiam maiorem esse inter naturam diuinam, & humanam in Christo, quàm sit aliqua differentia inter creatorem & creaturam. Artic. 42. Raymundi Lulli par. 2. q. 9.	pag. 273. col. 2. E
Dispensari non posse à Papa in uoto castitatis ex aliqua etiam urgentissima causa Begardorum error 31. par. 2. q. 15.	pag. 273. col. 2. E
Diuinas perfectiones, ut sanctitas, bonitas, &c. non dicere in Deo aliquid positue, sed per remotionem. error Auicennæ. par. 2. q. 4.	pag. 273. col. 2. E
Et Alchindi.	pag. 273. col. 2. E
Diuinas personas distingui maiori distinctione, quæ possit esse. error Raymundi Lulli.	pag. 273. col. 2. E
Diuine persone quatenus sunt una essentia, ita sunt ueraciter homo per incarnationem, sicut filius.	pag. 273. col. 2. E
Diuinam essentiam genitam esse in filio, spiratam in Spiritu sancto, conceptam & natam de Virgine, factam hominem. Dicta sunt S. Athanasii pie exponenda. 2. par. q. 18.	pag. 273. col. 2. E
Diuinitatem factam esse hominem. Verba sunt sancti Athanasii.	pag. 273. col. 2. E
Docere alios spiritualia nullum simplicem hominem esse idoneum, nisi qui pedibus nudis incedat. error Ioannis de Parma. par. 2. q. 9.	pag. 273. col. 2. E pag. 254. col. 2. C

E

Ecclésiã, cui Romanus Pontifex præest, esse Ecclesiã carnalem, sceleribus maculatam,

Index completens

ram, &c. hæresis Begardorum & Beguinorum. par. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. C
 Et par. 2. q. 16. pag. 291. col. 1. E
 pag. 254. col. 2. C
 Ecclesiam nondum repetisse filios, &c. error Ioan. de Parma. par. 2. q. 9. pag. 269. col. 1. E
 Ecclesiam Romanam non esse Dei Ecclesiam, sed reprobam, hæresis Pseudoapostolorum. pag. 269. col. 1. E
 par. 2. q. 12. pag. 274. col. 1. A
 Ecclesiam Romanam esse meretricem, quæ a fide apostatauit, hæresis Pseudoapostolorum. pag. 270. col. 1. B
 Et Manichæorum nouorum. par. 2. q. 13. pag. 291. col. 1. E
 Ecclesiam consecratam non plus ualere ad orandum Deum, quàm stabulum porcorum. hæresis Pseudoapostolorum. par. 2. q. 12. pag. 265. col. 2. C
 Ecclesiam spiritualement & ueram esse ipsos Begardos. hæresis Begardorum & Beguinorum. par. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. B
 Eleemosyna magis representari passionem Christi, quàm in sacramento altaris. error Arnaldi. par. 2. q. 11. pag. 254. col. 2. B
 Euangelium Christi non esse euangelium regni, nec edificatorium. hæresis Ioan. de Parma. par. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. B
 Euangelio Christi aliud euangelium successurum. hæresis eiusdem. pag. 254. col. 2. B
 Euangelium Christi neminem ad perfectum perducere. hæresis eiusdem. ibi. pag. 254. col. 2. B
 Eucharistiæ sacramento reale sui corporis præsentiam subtrahere D. N. Iesum Christum, si in lutum proiciatur: uel si
 A Bruto sumatur, aut corrodat: uel
 Cum primum dentibus sumentium teritur errores damnati. par. 1. pag. 44. c. 1. A. B. C. D
 Eucharistiæ sacramentum non continere uerum corpus & sanguinem D. N. Iesu Christi hæresis Berengarii. par. 2. q. 6. pag. 246. c. 1. B. C
 Eucharistiæ sacratissimæ, cum adoranda proponitur, non esse assurgendum. hæresis Begardorum. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. E
 Eucharistiam confici non posse in azimo, sed tantum in pane fermentato. Græcorum est hæresis. par. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. B

F

Fidei articulum esse ut credat unusquisque se membrum Christi esse. error Almarici. par. 2. quæst. 7. pag. 248. col. 2. E
 Fidei articulos omnes, & ecclesiæ sacramenta posse rationibus demonstratiuis probari. error Raymundi Lulli. par. 2. q. 9. pag. 260. c. 1. D. E
 Fidem errare posse, &c. error Raymundi Lulli. pag. 260. col. 1. E
 Fidelem esse non posse qui sit sine charitate. hæresis par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. D
 Fidei symbolum non esse recipiendum. hæresis Waldensium. par. 2. q. 14. pag. 279. col. 1. C
 Fidem nõ esse nobis per Angelos ministratam. Dictum est S. Athanasii congrue interpretandum. par. 2. q. 18. pag. 304. col. 1. A
 pag. 244. col. 2. D
 Filium Dei esse Patri dissimilem, &c. hæresis Actianorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
 Filium Dei non posse uidere Patrem, nec Spiritum sanctum uidere Filium. hæresis Origenianorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
 Filium Dei non esse Patri coæternum & eiusdem naturæ cum Patre. hæresis Arii. parte 2: quæstio. 6. pag. 246. col. 1. A
 pag. 245. col. 2. D
 Filium esse in Patre ut uas minus in maiore. hæresis Metangifontarum. pag. 257. col. 1. A
 Filium Dei cum accepit naturam humanam, produxisse personam hominem in sua persona. Artic. 32. Raymundi Lulli. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 1. A
 Filium Dei esse bonum ratione bonitatis Mariæ, quæ est bona per naturam. hæresis Raymundi Lulli ibidem. pag. 257. col. 2. E
 Formas omnes esse a datore formarum. uidelicet, ab ultima intelligentia. error Auicennæ. par. 2. quæst. 4. pag. 239. col. 2. B
 Fornicationem simplicem non esse de iure naturæ malam & peccatum, sed propter inobedientiam legis. error Rabbi Mosis. par. 2. q. 4. num. 11. pag. 241. col. 1. B
 Francisci sanctissimi habitum gestantem non posse damnari. error Arnaldi Montanerii. par. 2. quæst. 11. pag. 267. col. 1. E
 pag. 267. col. 1. E
 Franciscum sanctissimum semel singulis annis descendere in Purgatorium, &c. pag. 282. col. 2. A
 Francisci regula est illa uita, quam Christus in hoc mundo seruauit. error Begardorum. 6. par. 2. quæst. 15. pag. 282. col. 2. B
 pag. 282. col. 2. C
 Francisci regulam esse Euangelium Christi. Begardorum error ix. pag. 282. col. 2. C
 Francisci regulæ nihil addi uel adimi posse a Papa, &c. Begardorum error xi. pag. 282. col. 2. C
 Futurorum ac præteritorum notitiam plene haberi posse ex cognitione cælestium corporum. error Alchindi. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. D

Genera-

Hæreses & errores.

G

Generationem & corruptionem neque incepisse unquam, neque desituram. error Aristotelis. par. 2. q. 4. pag. 138. col. 2. D
 Gondifaluum hæresiarcham esse Dei filium in cælis ab æterno genitum, hæresis Nicolai de Calabria. par. 2. q. 11. pag. 266. col. 2. B
 pag. 266. col. 2. C
 Gondifaluum prædictum nunquam moriturum, pag. 266. col. 2. C
 Gondifaluum suis orationibus in die iudicii liberaturum omnes damnatos, hæresis eiusdem. pag. 166. col. 2. C
 Græcorum recessum ab Ecclesia Romana fuisse bonum. hæresis Ioannis de Parma parte 2. quæst. 9. pag. 254. col. 2. E
 Græcos magis ambulare secundum spiritum quàm Latinos. error. pag. 253. col. 1. A
 Gregorium XI. qui doctrinam Raymundi Lulli ut hæreticam in multis articulis damnauit, turpiter errasse. error xi. Lullistarum. par. 2. q. 9. pag. 261. c. 1. B. C.

H

Hæresi deserta ad Ecclesiam redeuntes non esse recipiendos. hæresis Luciferianorum. par. 2. quæst. 6. pag. 245. col. 1. D
 pag. 260. col. 2. A
 Hæreticos interficientes esse uirtuosos, &c. error Raymundi Lulli. par. 2. q. 9. pag. 263. col. 1. E
 Hæreses de se non esse dogmata hæreticorum Arii, Sabellii, & ceterorum, nisi apud eum qui illa elegit animo pertinaci. Articulus damnatus. par. 2. q. 10. pag. 338. col. 2. E
 Hominem primum non dari. error Aristotelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. B
 Hominis perfectionem totam & scientiam manare ab intelligentia uicima. hæresis Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 241. col. 1. B
 Hominem per vires naturæ posse vitare omnia peccata, & adimplere omnia monita Prophetarum. error Rabbi Mosis. par. 2. q. 4. pag. 258. col. 1. E
 Hominem quantumuis peccatorem posse quæ hora uoluerit esse amicum Dei. Artic. 62. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. A
 pag. 258. col. 2. A
 Hominem consequi posse uirtutem pro sua uoluntate. Artic. 65. Raymundi. pag. 258. col. 2. B
 Hominem posse habere de spe & charitate quantum uoluerit. Artic. 69. Raymundi. pag. 258. col. 2. E
 Hominem per uirtutes morales posse peruenire ad salutem, & habere tantam gloriam in paradiso, quantum uoluerit. Artic. 70. eiusdem. pag. 258. col. 2. B
 Hominem peccare si non facit totum bonum quod potest. Artic. 73. Raymundi. pag. 258. col. 2. D
 Homines ferme omnes futuros saluos. Artic. 76. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 259. col. 2. E
 Homines omnes obligari ad matrimonium uel ad religionem. Artic. 91. Raym. par. 2. q. 9. pag. 278. col. 2. C
 Hominem damnare ad mortem nunquam licere. hæresis Waldensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. C
 Hostia consecrata si cadat uel proiciatur in lutum, desinere in ea esse corpus Christi; Et
 Si a mure aut bruto sumatur; Item
 Cum primum dentibus teritur. Articuli damnati. par. 2. q. 10. pag. 263. c. 1. B. C
 Humanum esse, nobilius esse quàm angelicum. Artic. 33. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 1. B
 Humana natura si potuisset, repugnasset incarnationi Filii Dei. Artic. 36. eiusdem. pag. 257. col. 1. C
 Humanam Christi naturam Deo in omnibus bonis æquari. hæresis Arnaldi. par. 2. q. 11. pag. 263. col. 1. D

I

Imaginem primi parentis a Christo amotam fuisse. Dictum est S. Athanasii apte intelligendum. par. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. E
 Immunditiam corporis, interiorem animi immunditiam patefacere. error Phariseorū. parte 2. quæst. 5. pag. 242. col. 2. B
 Impeccabilem reddi posse hominem in hac uita. hæresis Begardorum. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. C
 Indulgentiam peccatorum nihil aliud impedire posse, quam desperationem. Artic. 75. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D
 Indulgentias nullius ualoris esse. hæresis Waldensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. D
 Infidelium conuersionem qui totis uiribus non procurat, errare, & esse sine charitate. Artic. 74. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D
 Inimicos odisse licitum esse. error Phariseorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C
 Inobedientem præceptis Dei uel Ecclesiæ censendum esse hæreticum. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
 Intellectum unum esse in omnibus hominibus. error Auerrois. par. 2. q. 4. pag. 259. col. 1. C
 Intelligentiam superiorem creare inferiorem. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. B
 Intelligentias non esse prauitatis & malitiæ capaces. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. B
 Intelligentias tot esse, quot orbes cælestes. error Auerrois. & Arist. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. C
 Intelligentias esse tantum decem error Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A

Intelli-

Index completens

Intelligentiam vltimam præesse omnibus inferioribus rebus. error Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A
Intellectualem naturam esse naturaliter in seipsa beatam. hæresis Begardorum. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. D
Ioachim Abbatis doctrinam excellere doctrinam Christi. hæresis Ioannis de Parma. par. 2. quæ-
 stione 9. pag. 254. col. 2. A
Ioannem xxii. factum fuisse hæreticum in condendo constitutionem. Quorundam. Begardorum
 error 14. par. 2. q. 15. pag. 282. col. 2. D
Iudicii die non comparituros omnes homines ante Christum ut reddant rationem, &c. hæresis.
 par. 2. q. 8. pag. 251. col. 2. D
Iudæ desperationem tantum placuisse Christo, quantum Petri contritionem. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
Iudæos in iudaismo perseverantes liberandos, &c. error Ioannis de Parma. par. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. C
Iurare nunquam licitum esse. hæresis Begardorum & Valdensium. par. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. E
 Et parte secunda, q. 14. pag. 278. col. 2. C
 Et parte secunda, q. 16. pag. 291. col. 2. C
Iustificacionem hominis per circuncisionem & opera legis fieri. error Iudæorum. par. 2. q. 22. pag. 308. col. 1. A

L

Licos non teneri aliquem articulum explicite credere. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. B
Licos tam viros, quam mulieres, qui sint de secta ipsorum, posse consecrare, & confessiones
 audire. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. C. D. E
Legem veterem cum Evangelio debere servari. hæresis Hebionitarum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. C
Liberum arbitrium hominis suis viribus posse diuina mandata implere. hæresis Pelagii. parte 2.
 quæst. 6. pag. 245. col. 2. B
Libidini plene satisfacienda esse, cum stimuli carnis infestant. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 279. col. 1. B
Lotiones corporis munditiam a peccatis inducere. error Phariseorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. B
 Et Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
Lullistas per doctrinam Raymundi reducturos alios ad fidem catholicam. error 6. Lullistarum.
 par. 2. q. 9. pag. 261. col. 1. A

M

Mala in mundo provenire de necessitate materiæ. error Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A
Mali esse naturam quandam, & Deum malum. hæresis Manichæorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A
Mala tantum placere Deo, quantum bona. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
Mandata Dei ab homine posse per sola vires naturæ impleri. hæresis Pelagii. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. B
Mahometis sectam esse æque catholicam, atque Christi fidem. hæresis. par. 2. q. 21. pag. 264. col. 1. A
Mahometem fuisse sanctum Dei propinetam. error Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
Marc ubi nunc est, aliquando fuisse siccum, & contra propter motus æternitatem. error Aristote-
 lis. par. 2. q. 4. nu. 10. pag. 238. col. 2. D
Mariam sanctissimam post Christi ortum Ioseph fuisse commixtam. hæresis Antidicomaritarum
 & Heluidii. par. 2. q. 6. nu. 46. & 57. pag. 245. col. 1. B. E
Mariam non Dei, sed Christi vel hominis tantum matrem dicendam. hæresis Nestorii. par. 2. q. 6.
 num. 64. pag. 245. col. 2. B
Mariam Virginem esse bonam per naturam, & habere proprietatem per seipsam faciendi bonū.
 Articulus 51. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 2. E
Mariam relaxare culpas, & peccata, & donare virtutes & merita, fidem, spem & charitatem. Artic.
 52. Raymundi. pag. 257. col. 2. E
Mariæ voluntatem fuisse contra iustitiam, stultam, & inobedientem, quia non dilexit filium suum mor-
 tem. Artic. 53. Raymundi. pag. 258. col. 1. A
Mariam Virginem nec profecisse, nec proficere potuisse in gratia: nec aliquid gratiæ in die Pente-
 costes consecutam. Artic. dam. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 1. C
Mariam non fuisse mulierem & ueram matrem Christi. hæresis Manichæorum recentiorum. par.
 2. q. 13. pag. 274. col. 2. A
Martyrii desiderio licere se ipsos occidere. hæresis Circuncellionum. par. 2. q. 6. nu. 53. pag. 245. col. 1. C
Materiam necessario requiri in omni factione noua. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 1. D
Materiam non fuisse a Deo conditam. hæresis Hermogenianorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A
Matrimonium esse malum & illicitum. hæresis Durandi de Baldach. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. E
Matrimonii & uirginitatis nullam esse distantiam. hæresis Iouinianistarum. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. E
Mentem esse Deum, opinio fuit Melissi & Varronis. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 1. E
Mentiri licere contra proprium iuramentum, & sectam suam quantum possunt occultare. hære-
 sis Pseudoapostolorum. par. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. B
 Et Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. C
Messiam verum in lege promissum nondum uenisse. error Iudæorum. par. 2. q. 22. pag. 308. col. 1. A

Miseri-

Hæreses & errores.

Misericordia opus magis placere Deo quam sacrificium altaris. error Arnaldi. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. B
Missa post mortem celebrari curantes non facere opus charitatis. error Arnaldi. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. B
Missa sacrificio nihil ab homine de suo offerri, ne propriam quidem uoluntatem. propositio. Ar-
 naldi. pag. 265. col. 2. C
Missa sacrificio Deum opere non laudari, sed ore tantum. error Arnaldi. pag. 265. col. 2. C
Mortua & tempus nunquam incepisse, & in æternam duraturum. Aristotelis, & aliorum multo-
 rum error fuit. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. B
Mulieris osculum esse mortale peccatum, non autem concubitus cum ea. hæresis Begardorum.
 par. 2. q. 7. pag. 249. col. 1. E
Mulierem nunquam esse ab homine tangendam. hæresis Manichæorum. par. 2. q. 13. pag. 274. col. 2. D
Multitudinem esse non posse immediate ab uno. error Auicennæ. par. 2. q. 4. nu. 3. pag. 239. col. 1. E
 Et Algazelis, eadem q. pag. 239. col. 2. E
Mundum nunquam incepisse, sed fuisse ab æterno. error Aristotelis & aliorum philosophorum.
 par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. C
Mundum non regi diuina providentia. error philosophorum fuit. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. A
Mundi inuocationem nullam futuram esse. error Rabbi Mosi. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 2. E
Mundum non a Deo, sed ab Angelis factum. hæresis Menandri. par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. C
Mundum propter peccatum primi hominis fuisse corruptum etiam quantum ad Angelos Artic.
 53. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 1. A. B
Mundi finem futurum anno Domini 1335. error Arnaldi. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. D

N

Necessario euenire cuncta, ut nihil sperandum sit aut timendum. error Alchindi. par. 2. quæ-
 stione 4. pag. 240. col. 1. D
Negantes Deum ore tantum metu suppliciorum, non peccare. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. B
Noctis uigilias culpandas esse. hæresis Nyctag. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. B
Nuditatem Adami imitandam. hæresis Adamianorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. A
Nudos simul iacere posse in eodem lecto, & se mutuo tangere in quavis parte, & deosculari ab-
 que peccato quemlibet virum & mulierem. hæresis Dulcini & Pseudoapostolorum. parte 2.
 quæst. 12. pag. 270. col. 1. A

O

Obedientiam se nulli hominum debere, nec etiam Romano Pontifici. hæresis Pseudoaposto-
 lorum. par. 2. q. 12. pag. 269. col. 2. B
Occidere hominem etiam via iuris nunquam licere. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. C
Orationes eleemosynas, & huiusmodi sub ordine naturæ comprehendit. error Auicennæ. parte 2.
 quæst. 4. pag. 239. col. 2. D
Orationes ad Deum effusas naturali quadam uerborum & desiderii humani efficaces esse. er-
 ror Alchindi. ibi. pag. 240. col. 1. D
Orantem Deum sine charitate facere graue malum. Artic. 63. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 1. E
Orationes & suffragia, que fiunt pro defunctis nihil eis prodesse. hæresis Valdensium. par. 2. quæ-
 stio. 14. pag. 279. col. 1. A
Orationes nullas dicendas præter orationem Dominicam, Pater noster. hæresis Valdensium. pag. 279. col. 1. C
Ordine alio quocumque deserto transiri posse licite ad eorum ordinem. error 7. Pseudoapostolo-
 rum. par. 2. q. 12. pag. 269. col. 2. B
Ordines religiosorum sacerdotum & prælatorum esse ad detrimentum fidei. hæresis Pseudoapo-
 stolorum. par. 2. q. 12. pag. 269. col. 2. E
Oua, carnes, & caseum nunquam comedenda. hæresis Manichæorum. par. 2. q. 13. error 12. pag. 274. col. 2. B

P

Panem solum & caseum Deo esse offerendum. hæresis Artotyritarum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
Papam esse Vicarium B. Petri. Artic. 54. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 1. A
Papales consultationes solum humanorum operum scientiam continent. error Arnaldi. parte 1.
 quæst. 11. pag. 265. col. 2. C
Papam non posse a peccatis absolueri, nisi esset par S. Petro in sanctitate. hæresis Pseudoapostolo-
 rum. par. 2. q. 12. pag. 269. col. 2. D
Papam non posse eos excommunicare, nec eis quicquam præcipere. hæresis Pseudoapostolorum.
 ibidem. pag. 269. col. 2. B
 Et Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. B
Papam & prælatos diuitias habentes non esse pastores, Ecclesiæ, nec eis obediendum. hæ-
 resis

Index complectens

refis Valdensium, par. 2. q. 14.	pag. 279. col. 1. D
Papam non posse dispensare, ut aliquid incommuni ferueret pro tempore futuro a patribus Minoribus, Begardorum error 13. par. 2. q. 13.	pag. 282. col. 2. D
Papam esse minorem Antichristum præcursores maioris, Begardorum hæresis, par. 2. q. 15.	pag. 286. col. 1. A
Pauulos non posse regnum cælorum habere, hæresis Hierachitarum. par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 2. B
Pasca cum Iudæis obseruandum luna quartadecima, hæresis Tessarescedecatarum, par. 2. quæstio. 6.	pag. 245. col. 2. B
Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum esse unum Deum, non distinctos in aliquo. Artic. 22. Raymundi, par. 2. q. 9.	pag. 256. col. 2. B
Paupertatem euangelicam requirere, ut nihil omnino habeatur, Begardorum error parte 2. quæstio. 15.	pag. 282. c. 1. D. E
Paupertatis euangelicæ perfectionem imminuit habere aliquid in communi. Begardorum error tertius, eadem par. & q.	pag. 282. col. 1. E
Peccata omnia paria & æqualia esse, fuit error Stoicorum, par. 2. q. 4.	pag. 238. col. 1. D
Peccata omnia per uires naturæ uitari posse ab homine absque Dei auxilio. error Rabbi Mosis. par. 2. q. 4.	pag. 241. col. 1. B
Peccatorum veniam penitentibus non concedendam, hæresis Catharorum, par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. E
Peccatum nullum imputari manentibus in fide, hæresis Actii, & Eunomiani, par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 2. D
Peccata ex sua natura, ut supra & adulteria, fieri posse sine culpa, &c. hæresis Almarici. parte 2. quæst. 7.	pag. 249. col. 1. B
Peccatis obnoxium non habere ius in aliqua creatura. Artic. 57. Ray. par. 2. q. 9.	pag. 258. col. 1. B
Peccantem mortaliter uere & proprie hæreticum esse, hæresis, par. 2. q. 10.	pag. 263. col. 2. C
Peccantem, dum peccat, conformare suam uoluntatem diuinæ uoluntati, hæresis.	pag. 263. col. 2. C
Peccantibus Deum nunquam comminatum fuisse æternam damnationem, sed præbentibus malum exemplum, hæresis Arnaldi, par. 2. q. 11. error 14.	pag. 265. col. 2. D
Perfectionis gradum tam eminentem acquiri hic ab homine posse, ut ulterius progredi non possit, & reddatur impeccabilis, hæresis Begardorum, par. 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. C
Perfectionis huiusmodi gradum assecuto non esse opus ieiunare, uel orare, hæresis Begard.	Ibidem
Perfectionis præfatæ gradum cum quis adeptus fuerit, eum amplius non subiaci præceptis humanis, hæresis Begardorum.	Ibidem D
Perfectione Apostolis se pares esse, error 5. Pseudoapostolorum, par. 2. q. 12.	pag. 269. col. 2. A
Personam eandem esse Patrem, & Filium, ac Spiritum sanctum, hæresis Noeti & Sabelii, parte 2. quæst. 6.	pag. 244. col. 2. E
Personas diuinas unum esse unitate collectiua, non autem essentia. hæresis Abbatis Ioachim, par. 2. q. 7.	pag. 248. col. 2. D
Personas diuinas non posse aliquid agere intrinsecè unam sine aliis. Articulus 23. Raymundi. par. 2. q. 9.	pag. 256. col. 2. C
Personas diuinas distingui maiori distinctione, quæ possit esse, Artic. 25. eiusdem.	Ibidem
Petri Ioannis doctrinam totam esse ueram, & catholicam, Begardorum error, par. 2. q. 15.	pag. 284. col. 2. B
Petrum Ioannem sanctum esse, & Doctoribus ecclesiæ præferendum, Begard. error 37. 38.	pag. 284. col. 2. B
Petrum Ioannem uerum dixisse, cum asseruit, quod Christus uiuebat, quando unus militum lancea latus eius aperuit, hæresis Begardorum.	Ibidem C
Petri Ioannis doctrinam reiicientes esse hæreticos, Begardorum error 41. 42.	pag. 284. col. 2. E
Philosophiæ studium condemnandum, error Arnaldi. par. 2. q. 11.	pag. 265. col. 2. A
Pœnitentiam ueram esse in sectam eorum se transferre, hæresis Manichæorum, par. 2. q. 13.	pag. 274. col. 1. D
Potestatem a Christo datam Petro in se translata, hæresis Pseudoapostolorum. par. 2. q. 12.	pag. 269. col. 1. E
Præceptum nullum impleri posse in hac uita, hæresis, par. 2. q. 10.	pag. 263. col. 2. D
Prædicatores ultimi status mundi, futuros auctoritate & dignitate maiores, quàm prædicatores primitiue ecclesiæ. Assertio temeraria Ioannis de Parma, par. 2. q. 9.	pag. 255. col. 2. B
Principium primum efficere non posse immediate multitudinem, error Auicennæ, par. 2. q. 4.	pag. 239. col. 1. E
Prophetiam esse naturalem, & ab ultima intelligentia proficisci, error Auicennæ, par. 2. q. 4. Et Algazelis ibidem. nu. 16.	pag. 239. col. 2. C
Prophetiæ gratiam ex hominum dispositione naturali dari, error Rabbi Mosis, ibidem.	pag. 240. col. 1. C
Proprium quicquam nemini habere licere, hæresis Apostolicorum, par. 2. q. 6.	pag. 241. col. 1. A
Prouidentiæ diuinæ non subiaci inferiora, error Auerrois, par. 2. q. 4.	pag. 244. col. 1. B
Prouidentiæ diuinæ non subiaci singularia, sed species, error Rabbi Mosis, par. 2. q. 4. nu. 8.	pag. 239. col. 1. C
Proximam a nobis amari debere quantum nos ipsos, Artic. Raymundi, par. 2. q. 9.	pag. 241. col. 1. A
Purgatorium post hanc uitam non dari, hæresis Valdensium, par. 2. q. 4.	pag. 258. col. 2. E

R

Raymundi Lulli doctrinam per reuelationem Christi fuisse, error Lullistarum, par. 2. q. 9.	pag. 260. col. 2. E
Raymundi doctrinam omnium aliorum doctrinam excellere, error 2. Lullistarum.	pag. 260. col. 2. E

Raymundi

Hæreses & errores.

Raymundi doctrinam solam perpetuo duraturam, &c. error 5. Lullistarum.	pag. 265. col. 1. A
Regimen Ecclesiæ committendum in tertio statu mundi aliquibus de ordine Monachorum. assertio temeraria Ioannis de Parma, par. 2. q. 9.	pag. 255. col. 2. A
Religiosos non teneri se morti exponere pro defensione fidei, error Ioannis de Patma, parte 2. quæst. 9.	pag. 255. col. 1. A
Religiones omnes tempore Antichristi destructas iri, excepto ordine S. Francisci. Beguinorum error, par. 2. q. 13.	pag. 285. col. 1. E
Rerum generationem ex atomis fieri, opinio quorundam philosophorum fuit, par. 2. q. 4.	pag. 238. col. 2. A
Resurrectionem mortuorum esse impossibilem, error Aristotelis, par. 2. q. 4.	pag. 238. col. 2. D
Resurrectionem mortuorum esse futuram negabant Sadducæi, par. 2. q. 5.	pag. 242. col. 2. C
Et Manichæi, par. 2. q. 13.	pag. 274. col. 2. B
Reuelationem factam Cyrillo præferendam scripturis sacris, error Arnaldi, par. 2. q. 11.	pag. 265. col. 2. B
Romanam ecclesiam esse meretricem magnam, Babylonem, & Synagogam satana, hæresis Petri Ioannis, par. 2. q. 9.	pag. 253. c. 1. C. D
Romanam ecclesiam reiiciendam esse, sicut reiecta fuit Synagoga. Beguinorum error parte 2. quæst. 15.	pag. 285. col. 1. B
Romanum Pontificem esse mysticum Antichristum. hæresis eiusdem.	pag. 285. col. 2. E
Romanum Pontificem habere intelligentiam literalem tantum Euangeli, & non spiritualem, error Ioannis de Parma, par. 2. q. 9.	pag. 254. col. 2. D
Romane ecclesiæ prælatos omnes esse præuaticatores & seductores, &c. error 12. Pseudoapostolorum, par. 2. q. 12.	pag. 269. col. 2. D
Romano Pontifici se non esse subiectos, hæresis Valdensium, par. 2. q. 14.	pag. 278. col. 2. B

S

Sacerdotes & alios ecclesiæ ministros, qui non sunt suæ sectæ, carere potestate tam ordinis, quàm iurisdictionis, hæresis Begardorum, par. 2. q. 8.	pag. 250. col. 2. D
Et par. 2. quæst. 16.	pag. 291. col. 2. A
Sacerdotes rite ordinatos non posse conficere aut conferre sacramenta, si sint in peccato mortali. hæresis Begardorum, par. 2. q. 8.	pag. 250. col. 2. E
Et Valdensium, par. 2. q. 14.	pag. 278. col. 2. D
Sacramenta nouæ legis usque ad Almarici tempus durasse, & non ultra, hæresis Almarici, parte 2. quæst. 7.	pag. 249. col. 1. A
Sacramenta nostra uana esse atque inania, hæresis Manichæorum nouorum, par. 2. q. 13.	pag. 274. col. 1. B
Sacrificia Deo oblata ui sua naturali esse efficacia ad effectus, pro quibus fiunt, error Alchindi. par. 2. q. 4.	pag. 240. col. 2. A
Sanguinem Christi in Cruce fufum seiuictum fuisse a diuinitate, hæresis damnata, parte 2. quæstio. 10.	pag. 262. col. 2. E
Saluari neminem posse qui non sit de secta ipsorum, hæresis Pseudoapostolorum, parte secunda, quæst. 12.	pag. 269. col. 2. C
Saluari neminem posse, qui Romane ecclesiæ fidem profiteatur. hæresis Manichæorum, parte 2. quæst. 13.	pag. 274. c. 1. D. E
Sanctos in celo non orare pro nobis, nec eorum imploranda esse suffragia, hæresis Valdensium. par. 2. q. 14.	pag. 279. c. 1. A. B
Sanctorum in honorem non debere dies festos celebrari, hæresis Valdensium.	pag. 279. col. 1. B
Sanctorum miracula reprobanda, tanquam fictitia, hæresis Valdensium.	pag. 279. col. 1. B
Schismaticos esse Apostolos, & omnes Beatos, hæresis, par. 2. q. 10.	pag. 264. col. 1. A
Schismaticum esse, per sectus esse, quàm esse catholicum, hæresis.	pag. 264. col. 1. A
Seraphim docente Paulo aliqua didicisse uerba sunt Cyrilli caute intelligenda, par. 2. q. 18.	pag. 304. col. 1. A
Serpentem esse ueneratione dignum, &c. hæresis Ophitarum, par. 2. q. 6.	pag. 243. col. 2. E
Seth Adami filium esse D. N. Iesum Christum, hæresis Serhianorum, par. 2. q. 6. nu. 16.	pag. 244. col. 1. B
Spiritus sancti aduentu non in apostolos, sed in se factum, hæresis Cataphryg.	pag. 243. col. 2. B
Spiritus sanctum non esse Deum, hæresis Macedonii, par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. D
Spiritus sanctum Patre Filioque minorem, hæresis Donatistarum, par. 2. q. 6.	pag. 245. col. 1. A
Spiritus sancti gratiam adeo uiguisse tempore Almarici, ut sine actu quocumque exteriori saluari quilibet posset, hæresis Almarici, par. 2. q. 7.	pag. 245. col. 1. C
Spiritus sanctum procedere a Patre, & Filio tanquam a duobus principiis, hæresis, parte secunda quæst. 7.	pag. 249. col. 1. A
Spiritus sanctum aliquid recipere ab Ecclesia, sicut Christus in quantum homo, accepit a Spiritu sancto, hæresis Ioannis de Parma, par. 2. q. 9. error. 18.	pag. 249. c. 1. D. E
Spiritus sanctum assumpturum esse carnem humanam, hæresis Nicolai de Calabria, parte secunda, q. 11.	pag. 255. col. 1. C

Spiritus

Index complectens Hæreses & errores.

Spiritus sanctum a solo Patre procedere, & non a Filio, hæresis fuit Græcorum.	par. 2. q. 18.	pag. 303. col. 2. B
Spiritus sanctum	Esse imaginem & verbum Filii, Esse in medio Patris, & Filii, Operari per Filium, Non misisse Filium.	
	No mine Christi intelligi. Assertionem sunt quorundam Sanctorum Græcorum minus limitatæ.	par. 2. q. 18.
Statum quendam tertium mundi futurum, in quo omnia præcedentia refutabuntur.	error Ioannis de Parma.	par. 2. q. 9.
Statum perfectiorem, qui sit in Ecclesia Dei, esse statum Fratrum Minorum, Begardorum error.	19.	par. 2. q. 15.

T

Testamentum vetus esse reiciendum, hæresis Seuerianorum.	par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. D
Testamentum nouum euacuatum iri nec duraturum esse ultra annum Christi 1260. hæresis Ioannis de Parma.	par. 2. q. 9.	pag. 254. col. 2. B
Traditiones & ordinationes humanas esse mandatis diuinis præferendas. error Phariseorum.	par. 2. q. 5.	pag. 242. col. 2. A
Trinitatem diuinam personarum negat & irridet Rabbi Moses.	par. 2. q. 4.	pag. 240. col. 2. C

V

Valdenses viros & mulieres nullo sacro ordine insignitos posse confessiones audire, &c. hæresis ipsorum est.	par. 2. q. 14.	pag. 278. col. 2. E. & 279. col. 1. A
Variabile nullum esse posse a Deo immediate, error Auicennæ.	par. 2. q. 4. nu. 3.	pag. 239. col. 1. D
Venerorum ac ciborum usum in paradiso futurum esse, error Saracenorum.	par. 2. q. 21.	pag. 306. col. 2. A
Verbum in diuinis ac spiritum sumi tantum essentialiter, & non personaliter, error Rabbi Mosi.	par. 2. q. 4.	pag. 240. col. 2. D. E
Verbum non esse Deum, hæresis Alogiorum.	par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. D
Verbum in Christo est anima, & conuertitur cum anima. Artic. 43. Raym.	par. 2. q. 9.	pag. 257. col. 2. A
Verbum mediante anima Christi comprehendit, & non immediate. Artic. 44. Raym. Ibi.		pag. 257. col. 2. A. B
Viduas, si nupserint, ut adulteras habendas. hæresis Catharorum.	par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. E
Vini potum illicitum esse, hæresis Seueri.	par. 2. q. 6.	pag. 244. col. 1. D
Virtutem nullam haberi posse sine charitate. Artic. 77. Raym. Lulli.	par. 2. q. 9.	pag. 258. col. 2. E
Virtutum actibus intendere, esse hominis imperfecti, hæresis Begardorum.	par. 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. E
Visionem Dei, quam habent beati, non esse visionem intuitiuam & facialem, hæresis.	par. 2. q. 8.	pag. 251. col. 1. C
Visionem Dei facilem, quam habent beati, non duraturam perpetuo, hæresis.	par. 2. q. 8.	pag. 251. col. 2. A
Vitam actiuam non esse modo fructuosam, error Ioannis de Parma.	par. 2. q. 9.	pag. 255. col. 1. B
Vitam æternam sine charitate obtineri posse, hæresis.	par. 2. q. 10.	pag. 263. col. 2. D
Vitam sine uoto perfectiorem esse, quàm uiuere cum uoto, error 17. Pseudoapostolorum, parte 2.	quæst. 10.	pag. 270. col. 1. A
Voluntatem hominis nunquam de facto a Deo immutari, error Rabbi Mosi.	par. 2. q. 4.	pag. 241. col. 1. B
Vsuram exercere non esse peccatum, hæresis.	par. 2. q. 7.	pag. 249. col. 2. B
Vxorem dimittere licere etiam præter causam fornicationis, error Phariseorum.	par. 2. q. 5.	pag. 242. col. 2. B
Vxorem ita dimissam posse alii nubere, error Phariseorum. Ibi.		pag. 249. col. 2. B
Vxorem alterius, eo uiuente sibi in coniugem accipere, licitum esse, error Herodianorum.	par. 2. quæst. 5.	pag. 242. col. 2. D
Vxores haberi posse communes, hæresis Nicolaitarum.	par. 2. q. 6.	pag. 253. col. 2. C

F I N I S.

EPISTOLA

EPISTOLA IN LIBRVM VOCATVM DIRECTORIVM INQUISITORVM

COMPILATVM PER FRATREM NICOLAVM
EYMERICI, ordinis Fratrum Prædicatorum, Sacræ Theo-
logiæ Magistrum, Capellanum Domini
nostri Papæ,

*Ac in terris Domini Regis Aragonie Inquisitorem
hæreticæ prauitatis.*

RATER Nicolaus EYMERICI Ordinis Fratrum Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magister, indignus Sanctissimi domini nostri Papæ Capellanus, ac Inquisitor hæreticæ prauitatis in omnibus Regnis & terris Serenissimi Principis Domini Regis Aragonum ditio- ni subiectis, a sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabilibus patribus, fratribus eiusdem ordinis in Christi visceribus prædilectis, vniuersis & singulis Commissariis, Vicariisque nostris in terris & regnis præfatis ad peragenda sancta fidei negotia destinatis. Salutem, & prauitatis hæreticæ labem feruenti spiritu extirpare.

NE pia sanctæ Inquisitionis negotia cœtui fidelium quamplurimum necessa- ria ad damnatam extirpandam detestabilem hæreticam prauitatem, atque ad approbatam complantandam irrefragabilem catholicam veritatem per nos Inquisitorem vestris paternitatibus venerandis commissa, auctoritate Apostolica præfata exquenda, propter summorum Pontificum canonum, catholico- rum Imperatorum legum, utrorumque extrauagantium, constitutionum istorum & illorum apparatus, & glossarum, Apostolicarum litterarum, ceterorum domino- rum tam spiritualium, quam temporalium priuilegiorum & indultorum, ac Sedis Apostolicæ legatorum, ipsiusque Ecclesiæ prælatorum prouincialium ad Inquisitores labis eiusdem consiliorum, ceterorumque omnium librorum aliorum necessariorum, hinc inde disperforum pro exequendo præfato fidei negotio, penuriam & defectum, contingat aliquatenus impediri, seu potius retardari: aut (quod absit) uestras paternitates in Inquisitionibus faciendis, processibus conficiendis, pœnitentijs imponendis, sententijs proferendis, ceterisque dependentibus, contingentibus, emergentibus ex eisdem, in prosecutione tanti & tam memorati ardui fidei negotii oberrare. Et ne vberem florentemque Ecclesiam, vineam inquam Domini Sabaoth, quam summi patris dextera complantauit, quam eiusdem patris filius proprii ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit; quam ipse almus spiritus paraclitus miris ineffabilibusque donis intimius fecundauit

† Institutum auctoritate in hoc opere consociando.

A fecundauit

foecundauit; quam tota ipsa incomprehensibilis atque inattingibilis Trinitas beata grandissimis variisque privilegijs sanctius dotauit pariter & ditauit: A per de sylua, qui est, & dicitur haereticus quilibet, absorbeat & depascat, fructus fidei uberes deuastando, ac laceras res haereticum vepres palmitibus inferendo: Serpensque tortuosus, nostri improbus humani generis inimicus efflans uirus; qui est Satanas & Diabolus; eiusdem uinea Dominicae palmites inficiat, in fructus uirus prauitatis haereticæ immittendo: Ne etiam in agro ipso Dominico, qui est populus catholicus, ad quem excolendum pariter, & ferendum descendit de summorum polorum arce Dei patris unigenitus, atque primogenitus: seminauit miris sanctisque praedicationibus: discurrit per uilla & castella, docens non sine magnis fationibus; elegit Apostolos, viros utique operarios industrios, ac conduxit ditans illos aeternis retributionibus, expectans ipse Dei filius de agro isto, magno illo die iudicii extremo, uberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorum recondere in caelesti horreo sancto suo: Sarpentis vulpeculae intricatae; quae sunt personae labe haeretica deprauatae; facies habentes diuersas, sed caudas ignitas adinuicem colligatas, quia in uanitate flaminis superbiae conueniunt in idipsum, segetem Dominicam iam albam ad messem, splendoribus fidei relucens, morsu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo perueniunt, impetuque ualidissimo accedant, pariter & accendant, dissipent & deuastent, sinceritatem sanctae fidei catholice subtiliter & damnabiliter subuertendo: Ea propter, & ut Inquisitionis negotium contra haeticam prauitatem ad Dei gloriam, & augmentum fidei orthodoxae, in nostris temporibus uestrisque manibus de bono in melius prosperetur: Praesens opus nostrum nouiter concordatum, utiliter compaginatum ex praefatis canonibus, legibus, constitutionibus, extrauagantibus, apparatibus, determinationibus, condemnationibus, prohibitionibus, approbationibus, confirmationibus, consultationibus, rursus litteris Apostolicis, privilegijs, indultis, consilijs, haeticorum sectis, uarijsque formulis litterarum, commissionum, citationum, excommunicationum, absolutionum, cautionum, purgationum, condemnationum, sententiarum, relaxationum, & alijs Inquisitionis officio necessarijs, hinc inde collectis: ut altera Ruth de spicis hac illac dispersis post tergum mentium, manipulum constringentes compilauimus, edidimus, & consauimus: uestrisque paternitatibus uenerandis, ex causis antefatis, tenore nostrarum litterarum praesentium, destinamus. Quae quidem compilatio praesens in Partes tres (ut noueritis) est distincta. Nam in prima agitur de fide catholica, ut plantetur. In secunda de prauitate haeretica, ut uiteretur. In tertia de officij practica, ut seruetur. Vos igitur, Patres mei charissimi, per omnia merito uenerandi, ad exequenda fidei pia negotia auctoritate Apostolica destinati: obsecramus per viscera misericordiae Dei nostri, quatenus praesentem compilationem de uote suscipiatis, ad illam mentis oculos conuertatis, in illa sedulius studeatis, illam uestris cordibus imprimatis, de illa & eius ueritate firmiter confidatis: ab illa & eius sinceritate nullatenus discedatis: per illam uos in iudicialibus uestris actibus dirigatis: illam & theologiae & iuris uocatis per uos ad consilia, exponatis: Et secundum illam, & in ea contenta ad imponendas poenitentias, ad inferendas & proferendas sententias procedatis, taliter in huiusmodi uos habentes, quod cedat ad Dei gloriam, & ad Diaboli ignominiam: ad fidei Catholicae exaltationem, & ad prauitatis haereticae depressionem: ad Catholicorum honorem, & haeticorum ruborem: ad nostri ac uestri augmentum meriti, & ad laudem & exaltationem sanctissimi nominis Domini nostri Iesu Christi: cui est & sit laus, honor, & gloria in saecula saeculorum. Amen.

Operis diuino.

PRIMA

3

PRIMA PARS DIRECTORII
OFFICII INQUISITIONIS
HAERETICAE PRAUITATIS, ET EST
DE FIDE CATHOLICA,
CVM COMMENTARIIS FRANCISCI
Pegnae Sacrae Theologiae & Iuris utriusque
Doctoris.

*De summa Trinitate & fide Catholica, de volumine
maiori Decretalium.*

Innocentius III. in Concilio generali. †

Tractat de Trinitate, & ipsius operibus: de fide, & articulis fidei.

C A P. I.

† Paulo post adicitur Beati Thomae commentarius in hanc Decretalem & sequentem.

FIRMITER † credimus, & simpliciter confitemur, quod vnus solus est uerus Deus, aeternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: tres quidem personae, sed una essentia, substantia seu natura, simplex omnino: Pater a nullo, Filius a patre solo, ac Spiritus sanctus pariter ab utroque: absque initio, semper, ac sine fine: Pater generans, Filius nascens, & Spiritus sanctus procedens: consubstantiales, & coaeuales; et coomnipotentes; & coaeterni, unum uniuersorum principium, creator omnium uisibilium & inuisibilium, spiritualium, & corporalium: qui sua omnipotenti uirtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spirituales & corporales, angelicam uidelicet & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Diabolus enim & alii Demones a Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo uero diaboli suggestionem peccauit. Haec sancta Trinitas secundum communem essentiam indiuidua, & secundum personales proprietates discreta, primo per Moysen & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, iuxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutem. Et tandem unigenitus Dei filius Iesus Christus, a tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper uirgine Spiritus sancti cooperatione conceptus, uerus homo factus, ex anima rationabili & humana carne compositus, una in duabus naturis persona, uia uitae manifestus demonstrauit. Qui cum secundum diuinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secun-

dam humanitatem factus est mortalis & passibilis. Qui etiam pro salute humani generis, in ligno crucis passus et mortuus, descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, et ascendit in caelum: sed descendit in anima, et resurrexit in carne: ascenditque pariter in utroque: uenturus in fine saeculi, iudicaturus uiuos et mortuos, et redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis, quam electis: qui omnes cum suis proprijs resurgent corporibus, quae nunc gestant, ut recipiant secundum opera sua, siue bona fuerint, siue mala: illi cum diabolo poenam perpetuam, et isti cum Christo gloriam sempiternam.

Tractatur hic de sacramentis ecclesiasticis.

Vna † uero est fidelium uniuersalis Ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur. In qua idem ipse sacerdos est sacrificium Iesus Christus: cuius corpus et sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis et uini ueraciter continetur, transubstantiatis pane in corpus, & uino in sanguinem, potestate diuina: ut ad perficiendum mysterium unitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accipit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum, nemo potest conficere nisi sacerdos, qui rite fuerit ordinatus secundum clauas Ecclesiae, quas ipse concessit Apostolis, eorumque successoribus Iesus Christus. Sacramentum uero baptismi (quod ad Dei inuocationem et indiuidua Trinitatis, uidelicet Patris, et Filii, et Spiritus sancti, consecratur in aqua) tam paruulis, quam adultis in forma Ecclesiae a quocumque rite collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem baptismi, quicquam prolapsus fuerit in peccatum, per ueram poenitentiam semper poenitentiam reparari. Non solum autem uirgines et continentes, uerum etiam coniugati per rectam fidem et operationem bonam placentes Deo, ad aeternam merentur beatitudinem peruenire.

† Cap. i. habito Romae apud Laceranum, anno 1215.

† Vide extra magarem Bonifacii octauum incip. Vnam sanctam, & Turrecrematam. in summa de Ecclesia, li. j. c. 6. ubi luculenter probat catholicae Ecclesiae unitatem.

A 2 IDEM

IDEM ¶ IN EODEM.

Idem, scilicet Innocentius in eodem concilio generalis Lateranensis. Cap. 2.

Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vera unione, non collectiva seu similitudinaria sunt una essentia, substantia, seu natura: quae substantia non est generata, nec genita, nec procedens: quia illi actus non attribuitur substantiae, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, ut heretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni Apostolicae sedis se supponant.

C A P. I I.

AMNAMVS ergo & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Ioaehim edidit contra magistrum Petrum Lombardum, de unitate, seu essentia Trinitatis, appellas ipsum hereticum & insanu; pro eo quod in suis dixit & sententiis, quoniam quaedam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens: unde asserit quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam quasi quartam: manifeste protestans, quod nulla res est, quae sit Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, nec est essentia, nec substantia, nec natura: quamvis concedat, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt una essentia, una substantia, unaque natura. Verum unitatem huiusmodi, non veram & propriam, sed quasi collectivam & similitudinariam esse fatetur, quemadmodum dicuntur multi homines, unus populus; & multi fideles, una ecclesia, iuxta illud: Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: &, Qui adheret Deo, unus spiritus est cum illo. Item, Ille qui plantat, & qui rigat, unum sunt: & Omnes unum corpus sumus in Christo. Rursus in libro Regum: Populus meus, & populus tuus unum sunt. Ad hanc autem suam sententiam astruendam, illud potissimum verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Evangelio: Volo pater, ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum. Non enim (ut ait) fideles Christi sunt unum, id est, quaedam una res, quae communis sit omnibus: sed hoc modo sunt unum, id est, una ecclesia: propter catholicam fidei unitatem; & tandem unum regnum, propter unionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Iohannis Apostoli epistola legitur: Quia tres sunt qui testimonium dant in caelo, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; & hi tres unum sunt. Statimque subiungitur: Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis; & hi tres unum sunt: sicut in quibusdam codicibus invenitur. Nos autem sacro approbante concilio, credimus & confitemur cum Petro: quod una quaedam summa res est, incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, quae veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: tres simul personae, ac sigilla,

lib. 7. sententiarum. dist. 5.

Act. 4.

1. Cor. 6.

Ibid. 3. & 12.

3. Reg. 22.

Ioan. 17.

1. Ioa. 5.

litem quolibet casumdem: & ideo ¶ in Deo solū modo trinitas est, non quaternitas: quia quolibet trium personarum est illa res, videlicet, substantia, essentia, seu natura divina: quae sola est uniuersorum principium, praeter quod aliud inueniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater qui generat: & Filius qui gignitur: & Spiritus sanctus qui procedit: ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus: non tamen aliud, sed id quod est Pater, est Filius & Spiritus sanctus idem omnino: ut secundum orthodoxam & catholicam fidem consubstantialia esse credatur. Pater enim ab aeterno filium generando, suam substantiam ei dedit: iuxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi, maius omnibus est. Ac dici non potest, quod partem substantiae suae illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cum substantia patris indivisibilis sit: utpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi: alioqui desisset esse substantia. Patet ergo, quod sine ulla diminutione Filius nascendo substantiam patris accipit: & ita Pater & Filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est Pater & Filius, nec non & Spiritus sanctus ab utroque procedens. Cum ergo Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem: Volo (inquiens) ut ipsi sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus: hoc nomen unum, pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: per personis vero diuinis, ut attendatur identitatis unitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: Estote perfecti, sicut & pater uester caelestis perfectus est: ac si diceret manifestius: Estote perfecti perfectione gratiae, sicut Pater uester caelestis perfectus est perfectione naturae: utraque videlicet suo modo: quia inter creatorem & creatum non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda. Si quis igitur sententiam vel doctrinam praefati Ioaehim in hac parte defendere vel approbare praesumpserit, tamquam hereticus ab omnibus euitetur. In nullo tamen propter hoc Florenti monasterio (cuius ipse Ioaehim exstitit institutor) uolumus derogari: quoniam ibi & regularis est institutio, & obseruantia salutis: maxime a cum ipse Ioaehim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, Apostolicae sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia: quae disponente Domino iunctorum fidelium mater est & magistra. Reprobamus etiam & condemnamus peruersissimum dogma impii Almarici, cuius mentem sic pater mendacii excrauit, ut eius doctrina, non tam heretica censenda sit, quam insana.

Ioan. 10.

Ioan. 17.

Matth. 5.

COM.

COMMENT. I.

Historia ad intelligendam decretalem narrata.

DAMNAMVS ergo & reprobamus libellum, seu tractatum, quem Abbas Ioaehim edidit contra magistrum Petrum Lombardum. Ad intelligendam hanc decretalem, & glossam in eam conscriptam, breuiter historiam, cuius in ea fit mentio, recensibo. Petrus Lombardus, qui vulgo, Sententiarum Magister dicitur, qui floruit circa annos Domini 1140. lib. 1. sentent. dist. 5. iuxta catholicam veritatem asseruit in diuinis tres esse personas inuicem distinctas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum: & naturam diuinam eis communem, quae nec generetur nec generetur, nec spirat nec spiratur. Contra hanc sententiam Abbas Ioaehim monasterii Florentis, quod est in Calabria, unde ille fuerat oriundus, libellum edidit anno fere Domini 1195. docens essentiam diuinam generare & generari, spirare & spirari, Petrumque Lombardum ob eam opinionem hereticum appellauit. Hunc Ioaehimi errorem Innocentius iii. Pont. Max. in generali concilio Lateranensi Romae anno Domini 1215. celebrato, tanquam hereticum condemnauit: sententiamque Petri Lombardi catholicae fidei consonam comprobauit. ac tale quidem est decretalis argumentum. Hactenus retulit Ioaehimi errorem, & rationes, quibus ille utebatur: nunc catholicam ueritatem explicat, & docet quo intelligenda sint auctoritates, quas Ioaehim ad suum errorem asserendum inducebat multa in hunc locum traduntur a Theologis lib. 1. sent. dist. 5. quae nos ideo omitimus, quia, ut praefati sumus, ad auctoris institutum non spectant. Videto Melchiorē Canum lib. 1. c. 7. de locis Theologicis, uerfi. secunda praecipio. ¶ In nullo tamen propter hoc Florenti monasterio. Reſte admonuit me Illustrissimus Iulius Antonius Sanctiorius, Cardinalis sanctae Seuerinae, vnus ex Inquisitoribus generalibus in tota republica Christiana, in vulgari codicibus hunc locum corrupte legitur: Florentino, cum legendum sit, Florentis. scriptores enim & impressores huius monasterii & ordinis ignari, qui scriptum inuenerunt, Florentis hoc est, Florenti, corrupte extendentes distionem legerunt. Florentino. ¶ Maxime cum ipse Ioaehim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, & c. dictans Epistolam, in qua firmiter confitetur, se illam tenere fidem, quam Romana tenet Ecclesia. Quae hoc loco traduntur, paulo obscuriora sunt, quam ut facile percipi queant. ut ergo huic rescripto lux clarior afferatur, breuiter commemorare oportet quae de protestatione & obedientia Ioaehimi erga Romanam Ecclesiam tanguntur. Rem itaque paulo alius repetentes, sciendum est, Abbatem hunc Ioaehim in scripturam sacram commentaria, ac praesertim in Apocalypsim, extatque hodie Epistola Clementis Papae exhortatoria ad Ioaehim Abbatem, ut compleat expositionem in librum Apocalypsis, & opus concordiae veteris & noui testamen-

ti inceptum iussu Lucii Papae iii. & Urbani iii. eius successoris, quae nunc legitur in eiusdem Abbatis libro concordiae noui ac veteris testamenti impresso Venetijs anno 1519. in principio. At quia humana fragilitas saepe homines nutare patitur, & a uia ueritatis longius deflectere, idem Ioaehim in Petrum Lombardum, qui uera scripserat de processione & distinctione diuinarum personarum, inuictus est, sententiam falsam asserens, quam Innocentius iii. in generali concilio conuictus. statuit tamen ne ob hanc particularis libris condemnationem, eius monasterio derogaretur, quia protestatus fuerat Ioaehim se tenere fidem Ecclesiae. ea uero protestatio ita habet.

PROTESTATIO ABBATIS Ioaehim.

Uniuersis, quibus litterae istae ostensa fuerint, frater Ioaehim dictus, Abbas de Flore, aeternam in Domino salutem. Sicut ex litteris domini Papae quondam Clementis, quae apud nos sunt, percipi potest: ex mandato domini Papae Lucii, & domini Papae Urbani nissus sum aliqua scriptitasse; & hucusque; quod occurrit ad gloriam Dei scriptitate non desino. Denique; librum Concordiae quinq; uoluminibus comprehensum, expositionem Apoc. viii. partium titulis insignitum, Paterium decem chordarum tribus voluminibus incisum, prout Deus melius inspirauit, & facultas ingenii affuit, ad consummationem condaxi; praeter alia, quae in paruis libellis seu contra Iudaeos, seu contra Catholicam fidei aduersarios comprehendi: Et dum sum in hoc corpore praeseruat us ad edificationem fidelium Christi, & maxime monachorum, dare operam non postpono. Quia uero pro angustia temporum non potui hucusque; opuscula ipsa, praeter librum Concordiae, Apostolico culmini praesentare, ut ab eo corrigerentur; si qua ibi (quod non abnuo, est mihi conscius non sum) occurrerint corrigenda, & incertus est homini numerus dierum suorum, si me contigerit prius egredi ex hac luce, quam possim scdm quod accepi in mandatis: siquidem ea conditione suscepi dictanda, ut oes quidem libros ei cui datum est omnimode magistratum, praesentarem: Rogo ex parte Dei omnipotentis Coabbates meos, & priores, & ceteros fratres metuentes Deum, & ea qua posse uidentur, auctoritate praecipio, quatenus praesens scriptum, aut ex epliar habentes secum ac si pro testamento opuscula, quae hactenus confecisse uideor; & si quid me de nouo usque; ad die obitus mei contigerit scriptitare, quam citius poterint collecta omnia, relictis in salua custodia exemplaribus, Apostolico examini representent: recipientes ab eadem sede uice mea correctionem, & exponentes ei meam circa ipsam deuotionem & fidem; & quod ea semper paratus sum, quae ipsa statuit, uel statuerit, obseruare: nullamque meam opinionem contra eius defendere sanctam fidem: credens ad integrum quae ipsa credit; & tam in omnibus, quam in doctrina suscipiens correctionem: abiiciens quod ipsa abiicit, suscipiens quod suscipit.

A 3 pit

Reprobata & hereticam indicat doctrinam qua h[ab]et, p[er] substantiam a[e] rationalis, seu intellectiva[m] uere & p[er] se humani corporis non sit forma. Ioan. And.

Porro doctrinam omnem, seu positionem temere asserentem, aut verentem in dubium, quod substantiam animae rationalis, seu intellectiva[m] uere ac p[er] se humani corporis non sit forma: uelut erroneam, ac ueritati catholicae inimicam fidei, praedicto sacro approbante concilio, reprobamus: Desinientes, ut cunctis nota sit fidei sinceram ueritatem, ac pracludatur uo[er]bis erroribus aditus ne subintrent: quod quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter praesumpserit, quod anima rationalis seu intellectiva non sit forma corporis humani, p[er] se & essentialiter, tamquam haereticus sit censendus.

Asserens confitendum unum baptisma, sicut unum Deum & unam fidem, approbat opinionem, quae habet p[er] illud conferri etiam paruulis, quo ad habitum informantem gratiam & uirtutes. Ioan. And.

Ad hoc baptisma unicum, baptizatos omnes in Christo regenerans, est (sicut vnus Deus ac fides unica) ab omnibus fideliter confitendu[m]. Quod celebratum in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, credimus esse tam adultis, quam paruulis communiter perfectum remedium ad salutem. Verum, quia quantum ad effectum baptismi in paruulis reperitur doctorum quidam theologi opinionem co[n]trariam habuisse. Quibusdam ex istis dicentibus, p[er] uirtutem baptismi paruulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri. Aliis e[st] contra asserentibus quod et culpa eisdem in baptismo remittitur, & uirtutes, ac informans gratia in funduntur quo ad habitum, etsi non pro illo tempore, quo ad usum. Nos autem attendentes, generaliter efficaciam mortis Christi, quae p[er] baptismum applicatur p[er] riter omnibus baptizatis opinionem secundam, quae dicit tam paruulis, quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam & uirtutes, tamquam probabiliorem, & dictis Sacrosanctis, ac Doctorum modernorum theologiae magis concordantem, & concordem, sacro approbante concilio, diximus eligendam.

COMMENT.

INDEX catholicae. In hac Clementina multa catholica ueritates diffiniuntur, ad h[ab]ilitatem Domini nostri Iesu Christi in primis pertinentes, quibus absurdi quidam & nefandi uarij quorundam recentiorum haereticorum errores catholicae dogmatibus contrarij damnantur & conuincuntur. Hic enim diffinitur, Christum filium Dei Patri aeterno coaeternum contra Arium. Ita eum ueram de p[er]tero uirginali assumptione naturam humanam, contra Cerdonem, & Apellem, & Manichaeos, & alia haereticorum portenta; qui eandem blasphemiam professi sunt. Item Christum Dominum uere habuisse humanum corpus passibile, & animam intellectiuam ipsam corpus uere, p[er] se & essentialiter informantem, contra Appollinarem, & eius secta-

tores. Item in Christo duas esse naturas, diuinam uidelicet & humanam, unam tamen solum personam, nempe diuinam, aduersus Nestorium. Item ipsummet Christum filium Dei Dominum nostrum crucifixum, & in ea mortuum non autem putatum, aduersus Basiliidem, & alios. Haec inquam, & alia catholica dogmata haec clementina constituntur, quae ad institutum auctoris in hac prima parte apertissime accommodantur. Singula de uere longum est, & a nostra breuitate institutoq[ue] alienum, summam hac & sequentia admonuisse sit satis. In uerim de erroribus, qui catholicis his dogmatibus opponuntur, uide. Eymericum infra part. 2. quaest. 7. & Turrecrematam in summa de Ecclesia. lib. 4. par. 2. cap. 36. & Alfonso Castrum lib. 4. aduersus haereticos, uer. Christus. haeresi. 1. & multis sequentibus.

Sed etiam emisso iam spiritu perforari lancea, sustinuit latus suum.] Guido Carnelita in summa de haeresibus, titulo de erroribus Petri Ioannis, & sequacium eius, cap. 3. ait, hunc Petrum Ioannem sensisse Christum fuisse lanceatum uinum & non mortuum. Idem scribit Eymericus infra part. 2. q. 9. m. 2. uer. prima haeresis est, quod quando vnus militum ubi recitat plures alios huius hominis errores, & Alfonso Castrum lib. 4. aduersus haereticos uerbo Christus haeresi 10. hic error manifestissime conuincitur. Euangelio Ioannis cap. 19. & ex haec clementina, quae locum Euangelio qualiter intelligi debeat, diuinitus declarat.

Porro doctrinam omnem, quae dicitur esse catholicae assertionem, quod scilicet anima rationalis uere, p[er] se, & essentialiter sit humani corporis forma, diffinitur Leo Decimus in concilio Lateranensi, sessione 8. decreto quodam incipiente. Apostolici regimini, ubi etiam declaratur extra animam rationalem, seu intellectiuam immortalem esse. eius concilij uerba praecitata loco habentur. Hoc sacro approbante concilio damnamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectiuam mortalem esse, aut uincam in cunctis hominibus; & haec in dubium uerentes sciam illa non solum uere, p[er] se, & essentialiter humani corporis formam existat, sicut in canonico felicis recordationis Clementis Papae quinti praedecessoris nostri in generali Vienensi concilio edito continetur, uerum & immortalis, & praecorporum, quibus in suis deum, multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit.

Ad hoc, baptisma unicum] hoc accipiendum est, de baptismo aquae, quod solus proprie est baptismus, quia solus ipse est, & uirtutem, & conuincit sanctus Thomas 3. par. quaest. 66. art. 1. ad 2. ang. & Dominicus. Sotus lib. 4. sent. dist. 3. quaest. 1. dicit, quod uero loquatur uocatum de baptismo aquae, satis indicant illa uerba quae mox sequuntur uidelicet: quod celebratum in aqua, &c. Et hoc idem negatur, quia baptismus sanguinis, quod est manentium, & baptismus fluminis, scilicet spiritus sancti non sunt proprie baptismata, ut praecitati docent. Verum, quia quantum ad effectum.] Eandem hanc difficultatem Innocentius III. in cap. Maiores.

res. extra de baptismo & eius effectu, tamquam rem inter theologos dubiam reliquit. Concilium Pienense hoc loco partem affirmatiuam tamquam probabiliorem se putat, uidelicet, tam paruulis quam adultis in baptismo conferri informantem gratiam & uirtutes, quod sanctus Thomas docet par. 3. quaest. 69. art. 4. 5. & 6. quem sequitur & explicat Dominicus Sotus lib. 4. sent. dist. 6. q. 1. art. 3. & 4.

Ceterum in Concilio Tridentino sessione 6. titulo de iustificacione, Canone 11. de hoc ita scriptum est: Si quis dixerit homines iustificari uel sola imputatione iustitiae Christi, uel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quae in cordibus eorum p[er] Spiritum sanctum diffunditur atq[ue] illis inhaeret; aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum fluorem Dei, anathema sit. haec uenit concilium. Sed de his uide copiose sanctum Thomam & Sotum praecitatis locis, eundem Sotum lib. 2. de natura & gratia, cap. 17. & 18. & Bartholomaeum Medinam, apud sanctum Thomam. 1. 2. q. 51. ar. 4.

EXPOSITIO S. THOMAE Super duas primas Decretales.

Habetur to. 17. Opus. 23. & 24.

PROOEMIUM.

ALFATOR noster discipulos ad praedicandum mittens, tria eis iniunxit. Primo quidem, ut docerent fidem. Secundo, ut credentes imbuerent sacramentis. Tertio, ut credentes sacramentis imbutos ad obseruandum diuina mandata induceret. Dicitur enim Matth. vi. Euntes docete omnes gentes quantum ad primum baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, quantum ad secundum: docentes eos seruare omnia quaecumque mandauit uobis, quantum ad tertium.

Inter quae tria deceret fidei doctrina praemittitur. Est enim fides omnium bonorum spiritualium fundamentum: secundum illud Apostoli Heb. 11. Est autem fides substantia, id est fundamentum sperandarum rerum. Est enim fides p[er] quam anima uiuificatur p[er] gratiam: secundum illud Apostoli Gal. 2. Quod autem nunc uino in carne: in fide uino filii Dei. Et Abachuc 2. Iustus ex fide sua uiuit. Ipsa est p[er] quam anima a peccatis purgatur, & et liges quomodo 17. Fide purificans corda eorum. Ipsa est p[er] quam anima iustitia ornatur, Rom. 3. Iustitia autem Dei p[er] fidem Iesu Christi. Ipsa est p[er] quam anima Deo desponsatur, Osee 2. Sponsabo te mihi in fide. Ipsa est p[er] quam homines in Dei filios adoptantur. Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. his qui credunt in nomine eius. Ipsa est p[er] quam acceditur ad Deum, Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere. Ipsa denique est, p[er] quam homines aeterna uitae brauium consequuntur, secundum illud Ioan. 6. Haec est uoluntas patris mei, qui misit me, ut omnes qui uider filium, & credit in eum, habeat uitam aeternam.

† Vide concilium Tridentinum sessione 6. titulo de iustificacione, cap. 8. unde intelligi debet.

Comenienter ergo Christi Vicarius propositurus mandata, quibus Ecclesia per Apostolorum praedicationem fundata pacifice gubernatur, titulum De fide praemittit.

Sed considerandum est, quod cum multi sint articuli fidei, quorum quidam uidentur pertinere ad diuinitatem: quidam uero ad humanam naturam quam filius Dei in unitatem personae assumpsit, alii uero ad diuinitatis effectum: fundamentum tamen totius fidei est ipsa prima ueritas diuinitatis: cum omnia alia ea ratione contineantur sub fide, in quantum ad Deum aliquatim reducuntur. Unde Dominus discipulis dicit Ioan. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Per quod datur intelligi, quod in Christum creditur in quantum est Deus: quasi fide principaliter de Deo existente.

Inter ea uero, quae de Deo fide tenemus, hoc est singulare fidei Christianae, ut Trinitatem personarum in unitate diuinae essentiae fateamur. Sub hac enim professione Christo p[er] baptismum sumus consignati, ut patet per id quod supra inductum est. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Alia uero, quae de Deo asserimus, nobis & aliis communia esse inueniuntur. Puta quod Deus est vnus omnipotens: & quae alia de Deo fide tenentur, quae etiam Iudaei, & Saraceni non dissentunt. Unde ad insinuandum proprium & singulare dogma fidei Christianae, non praetitulauit fidei tractatum, de Deo, sed, De Trinitate.

Addit autem, Summa, quia diuina Trinitas arce[m] quandam tenet inter plurimas Trinitates ab ea derivatas.

Deriuatur enim ab illa Trinitate diuina quaedam Trinitas in anima nostra: secundum quam ad imaginem Dei sumus secundum memoriam, intelligentiam, & uoluntatem.

Deriuantur & ab ipsa aliae Trinitates in singulis creaturis: prout modum quendam, & speciem, & ordinem habent secundum quae in eis diuinae Trinitatis quasi quoddam uestigium inuenitur. Ut August. dicit in libro de Trinitate ad discretionem igitur harum omnium trinitatum, quae a diuina descendunt, dicitur, De summa Trinitate. Sed de hac Trinitate diuina diuersi haeretici diuersa errantes dixerunt.

Quorum Sabellius abstulit personarum distinctionem, dicens Patris, & Filii, & Spiritus sancti esse vnam essentiam, & vnam personam: sed eos solum differre nominibus.

Arius uero posuit trium personarum esse diuersas substantias, in dignitate & duratione differentes. Quae omnia & consimilia fides condemnat catholica.

Quia igitur de summa Trinitate & aliis ad fidem pertinentibus hic tradere intendit quod fides catholica tenet: ideo additur, Et fide Catholica.

Dicitur autem fides Ecclesiae catholica, id est uniuersalis: ut Boetius dicit in libro de Trinitate; tum propter uniuersalium praecpta regularum; tum propterea, quia eius cultus p[er] omnes pene mundi terminos emanauit; haereticorum uero errores sub certis terrarum angulis includuntur.

† S. Thomas 2. 2. q. 1. art. 1. & lib. 3. sent. dist. 24. art. 1. q. 1.

† De hoc late Magister & doctores li. j. sent. dist. 3.

Lib. 6. & 10.

In qua tam hereticorum, quam philo-
sophorum errores complures
reprobantur.

QUARTA de fide sanctae Trinitatis considerandum
est primo oportet scire, quod duplex est actus
fidei, scilicet corde credere, & ore profiteri, secundum
illud Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam: ore autem
confessio fit ad salutem. Uterque autem actus aliquid
requirit ad sui perfectionem.

Nam interior actus fidei exigit firmitatem absque
omni dubitatione, quae firmitas provenit ex infalibi-
litate divinae veritatis, cui fides innititur. Unde dicitur
Iacob 1. Postulet autem in fide nihil habens.

Sed confessio fidei debet esse simplex, id est absque
simulatione: secundum illud 1. ad Tim. 1. Finis praece-
pti est charitas: de corde puro, & conscientia bona: &
fide non ficta. Debet etiam esse simplex, id est absque
absque variatione 2. ad Corin. 1. Sermo noster, qui
fuit apud vos, non est in illo est, & non. Quantum
ergo ad primum actum fidei dicit, Firmiter credi-
mus, quantum ad secundum dicit, Et simpliciter con-
fitemur.

Primo autem considerandum est, quod fidei Chri-
stianae articuli a quibusdam duodecim, & a quibusdam
quatuordecim computantur.

Secundum illos, qui computant quatuordecim: se-
ptem articuli pertinent ad divinitatem: septem vero
ad humanitatem.

Illi autem, qui ad divinitatem pertinent, sic distin-
guntur, ut unus sit articulus de divinae essentiae uni-
tate, qui tangitur in symbolo, cum dicitur, Credo in
unum Deum. Secundus est de persona Patris, qui
tangitur cum dicitur, Patrem omnipotentem. Ter-
tius est de persona Filii, qui tangitur cum dicitur,
Et in Jesum Christum filium eius. Quartus est
de persona Spiritus sancti, qui tangitur cum dicitur,
Et in Spiritum sanctum. Quintus est de ef-
fectu, quo a Deo creatur in esse natura, qui tangi-
tur cum dicitur, Creatorem caeli & terrae. Status
est de effectu Dei secundum quod reuerimur in esse
gratiae, qui tangitur cum dicitur, Sanctam eccle-
siam catholicam, sanctorum communionem: &
remissionem peccatorum. Quia enim per gra-
tiam Dei in unitate Ecclesiae congregamur, sacramen-
ta communicamus, & remissionem peccatorum con-
sequimur.

Septimus articulus est de effectu Dei, quo perficimur
in esse gloriae, & quantum ad corpus, & quantum ad
animam: & hic tangitur cum dicitur, Carnis relur-
rectionem, vitam aeternam.

Articuli vero septem ad incarnationem perti-
nentes sic distinguuntur, ut primus sit de Christi
conceptione, qui tangitur cum dicitur, Qui conce-
ptus est de Spiritu sancto. Secundus autem est de
eius Natiuitate, qui tangitur cum dicitur, Natus ex
Maria virgine. Tertius est de eius passione, qui

tangitur cum dicitur, Passus, mortuus, & sepultus.
Quartus est de descensu ad inferos, Descendit ad
inferos. Quintus est de resurrectione, Tertia die
resurrexit a mortuis. Sextus de ascensione, Ascen-
dit ad caelos. Septimus de aduentu ad iudicium, In
de uenturus est iudicare vivos & mortuos.

Alii vero ponentes duodecim articulos: ponunt
unum articulum de tribus personis: & articulum
de effectu gloriae dividunt in duos, ut scilicet alius
articulus sit de resurrectione carnis, & alius de vi-
ta aeterna: Et sic articuli ad divinitatem pertinen-
tes sunt sex. Item conceptionem & natiuitatem Chri-
sti sub uno articulo comprehendunt: & sic et articuli
de humanitate sunt sex. Unde omnes sunt duodecim.

Primo ergo proficitur articulum primum de
essentiae unitate. Unde primo ponit unitatem divinae
essentiae. Unus solus est verus Deus secundum il-
lud Io. 17. Et cognoscant te solum verum Deum,
Leuitici 6. Audi Israel Dominus. Deus tuus: Deus
unus est. Per quod excluditur error Gentilium
ponentium multos Deos. Deus autem verus, qui est
essentialiter & naturaliter, Deus unus est. Dicen-
tur enim aliqui dii, non veri: sed per adoptionem,
vel per participationem diuinitatis: siue nuncupatione,
secundum illud Psal. 81. Ego dixi, dii estis.
Dicuntur etiam aliqui dii secundum opinionem er-
rantium, secundum illud Psal. 95. Omnes dii Gen-
tium demonia.

Deinde ostendit excellentiam divinae naturae, siue
essentiae, & primo quantum ad hoc, quod non com-
prehenditur tempore. Quod significatur cum dicitur,
Aeternus. Dicitur enim aeternus, quia caret
principio & fine, & quia eius esse non variatur per
praeteritum & futurum. Nihil enim ei subtrahitur:
nec aliquid ei de nouo venire potest. Unde dicit ad
Moysen Exod. 3. Ego sum qui sum: quia scilicet
eius esse non nouit praeteritum & futurum: sed semper
praesentialiter esse habet. Et Apostolus dicit ad Rom.
vl. Nunc patet factum est per scripturas prophetarum
secundum praecipuum aeterni Dei.

Secundo ostenditur, quod eius magnitudo ex-
cedit incomparabiliter omnium magnitudinem crea-
turarum cum dicitur, Immensus. Illud enim
mensurari potest per aliquid aliud, quod si excedat
in magnitudine, tamen excessus est secundum ali-
quam proportionem. Sicut binarius mensurat sena-
rium, in quantum ter duo faciunt sex. Senarius au-
tem excedit binarium, secundum proportionem ali-
quam, secundum quam binarius mensurat senarium,
quia est triplum eius. Deus autem excedit magni-
tudine suae dignitatis omnem creaturam in infinitum:
& ideo dicitur immensus, quia nulla est commensu-
ratio, vel proportio alicuius creaturae ad ipsum: unde
dicitur in psal. 47. Magnus Dominus & laudabi-
lis nimis: & magnitudinis eius non est finis. Et Baruch
3. dicitur, Magnus est, & non habens finem: excel-
sus, et immensus.

Tertio ostenditur, quod excedit omnem mutabili-
tatem, cum dicitur, Incommutabilis, quia scilicet
nulla est apud ipsum variatio secundum illud Iacob.
1. apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis
obumbratio.

Quarto.

Deus omni-
potens.

Quarto ostenditur, quod sua potestas transcendit A
omnia cum dicitur, Omnipotens, quia simpliciter om-
nia potest, unde ipse dicit Gen. 17. Ego Deus omnipoten-
s. Et si quis obicit id, quod Apostolus dicit 2. ad
Tim. 2. Ille fidelis permanet, negare seipsum non po-
test, & ita non est omnipotens.

Dicendum, quod negare seipsum est deficere a se:
non posse autem deficere, non est ex defectu potentiae,
sed ex potentiae perfectione: sicut etiam apud homi-
nes, ex magna fortitudine est quod aliquis vincere non
possit. In hoc ergo vere Deus omnipotens ostendit-
ur: quod omnia potest facere, & in nullo potest de-
ficere.

Deus incom-
prehensibilis.

Quinto ostenditur, quod excedit omnium rationem
& intellectum cum dicitur, Incomprehensibilis.
Illa enim comprehendere dicitur, quae perfecte cogno-
scimus quantum cognoscibilia sunt. Nulla autem crea-
tura tantum potest Deum cognoscere, quantum cogno-
scibilis est: & propter hoc nulla creatura potest eum
comprehendere. Unde dicitur Iob. 11. Forsitan vesti-
gia Dei comprehendes: & usque ad perfectum omnipo-
tentem reperies? quasi dicat, non. & Iere. 33 dicitur:
Dominus exercituum nomen tibi, magnus consilio, &
incomprehensibilis cogitatu.

Deus ineffa-
bilis.

Sexto ostenditur, quod excedit omnem locutionem
cum dicitur, Ineffabilis, quia scilicet nullus potest si-
ficenter effari laudem ipsius. Unde dicitur Eccl. 41.
Exaltate illum quantum potestis. Maior enim est omni
laude.

Deinde accedit ad articulum Trinitatis: ponens qui-
dem primo nomina trium personarum, cum dicit,
Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Quae quidem
exprimuntur Matth. vli. Docete omnes gentes bap-
tizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus
sancti.

† Vide Nice-
phorum li. 4.
c. 22. historie
Eccl. & lib. 6.
c. 26. & lib. 10.
c. 15.

Sed circa haec tria nomina diuersimode aliqui erra-
uerunt.
Sabellius enim dixit, quod Pater, & Filius, &
Spiritus sanctus solis nominibus distinguuntur: dices
eundem in persona esse, qui quandoque dicitur pater,
quandoque filius, quandoque Spiritus sanctus, propter
rationes diuersas. Et ad hoc excludendum, subditur,
Tres quidem personae, alia est enim persona Pa-
tris, alia Filii, alia Spiritus sancti.

† De Arrio
plene idē Ni-
cephorus lib.
8. c. 5. 6. 7. 8.
& 24.

Arrius vero posuit, quod Pater, & Filius, & Spi-
ritus sanctus sicut sunt diuersa nomina: ita sunt di-
uersa substantiae. Et ad excludendum hoc subdit,
Sed una substantia. Verum quia substantia secun-
dum usum vocabuli aliter sumitur apud nos, & al-
iter apud Graecos, ne circa hoc posset fieri aliqua
deceptio, subdit. Secu natura, apud Graecos enim hy-
postasis, id est substantia, accipitur sicut apud nos
persona pro re aliqua subsistente, quam dicimus
suppositum, uel rem naturae. Sicut hic homo est sup-
positum, uel res humanae naturae. Apud nos vero,
secundum communem usum loquendi, substantia
dicitur essentia vel natura rei, secundum quod huma-
nitas dicitur natura hominis. Sic igitur datur intel-
ligi, quod in diuinitate tres sunt subsistentes, scilicet
Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: sed una nu-
mero simpliciter natura est, in qua subsistunt: quod
in rebus humanis contingere non potest, Petrus e-

nim & Paulus, & Ioannes sunt quidem tres subsi-
stentes in natura humana: Sed natura humana, et-
si sit una specie in istis tribus, non tamen est eadem
numero: & ideo tres homines sunt, non unus homo.
Quia vero in patre, & filio, & spiritu sancto est
una numero diuina natura, dicimus quod Pater, &
Filius, & Spiritus sanctus sunt unus Deus, & non
tres Dii.

Posset autem aliquis praeuere intelligere unam ef-
sentiam trium personarum, ita scilicet, quod una
pars illius naturae esset in Patre, alia in Filio, alia in
Spiritu sancto: sicut si diceremus unam aquam esse
in tribus riuis defluentibus ab uno fonte, ita scilicet
quod una pars aquae est in uno riuo: alia in alio: ter-
tia in tertio. Si autem sic esset una natura trium per-
sonarum, sequeretur, quod diuina natura esset com-
posita ex pluribus partibus. Et ideo ad hoc exclu-
dendum subdit, Simplex omnino. id est nullam com-
positionem habens. Omne enim compositum poste-
rius est his ex quibus componitur. Sic igitur aliquid
esset prius Deo: quod est impossibile. Sed posset ali-
quis quereere: si trium personarum est una simplex
natura: unde ergo tres personae distinguuntur, & ideo
ad hoc respondens subdit, Pater a nullo, filius a patre
solo, ac Spiritus sanctus pariter ab utroque. Vbi
considerandum est, quod quicquid in diuinis absolute
dicitur, commune est, & unum in tribus personis;
sicut quod dicitur Deus bonus, sapiens, & omnia hu-
iusmodi. Ibi enim solū inuenitur distinctio, ubi ali-
quid inuenitur pertinens ad relationem originis: quia
scilicet pater a nullo est: & secundum hoc inmasci-
bilis dicitur. Filius autem dicitur filius: quia a pa-
tre est per generationem, secundum illud Psal. 2. Ego
hodie genui te: & secundum hoc patri attribuitur pa-
ternitas: & filio filiatio. Spiritus autem sanctus ab
utroque procedit: & secundum hoc spiritui sancto
attribuitur processio: patri uero & filio communis
spiratio: quia scilicet communiter spirant spiritum
sanctum. Sic igitur quinque sunt notiones, secundum
quas distinctiones personarum designantur in diuinis,
scilicet. Paternitas, quae est constitutiva patris, per
quam ostenditur, quod genuit filium: Filiatio, per
quam ostenditur, quod filius est a patre: & proces-
sio, per quam ostenditur, quod spiritus sanctus est a
patre & filio: Inmascibilitas, per quam dignoscitur,
quod pater a nullo est: Communis spiratio, per quam
ostenditur, quod pater & filius communiter spirant
spiritum sanctum.

Sed rursus posset alicui occurrere falsa cogita-
tio, ut quia in rebus humanis filius a quodam princi-
pio temporis incipiat a patre generari: & generatio
eius non semper durat, sed certo termino temporis fini-
tur: sic etiam sit circa originem diuinarum perso-
narum, ut scilicet filius ab aliquo tempore inciperet
a patre generari, & aliquo tempore eius generatio fac-
rit finita, & similiter de spiritu sancto: Ideo ad hoc
excludendum subdit, Absque initio semper, ac si-
ne fine: pater generans, filius nascens, & spiritus
sanctus procedens.

Cuius exemplum aliquantulum in creaturis inue-
niri potest, licet imperfectum. Videmus enim quod a
sole radius procedit: & statim quando fuit sol, ra-
dius

Deus immen-
sus.

Deus incom-
mutabilis.

dius processit ab eo, nec unquam desinet radius ab eo procedere quamdiu sol erit. Sic enim filius procedit à patre, ut radius à sole. Unde dicit Apostolus Hebr. 1. Qui cum sit splendor gloriæ, Spiritus autem sanctus ab utroque procedit sicut calor à sole & radio. Unde dicitur in T'salm. 8. Nec est quis se abscondat à calore eius. Sed hoc exemplum deficit quantum ad hoc, quod sol non semper fuit: & ideo nec radius eius semper ab eo processit, quia vero Deus pater semper fuit, semper ab eo processit filius: & ab utroque Spiritus sanctus.

Potest & aliud exemplum poni in anima humana, in qua verbum interius conceptum à memoria procedit: & ab utroque procedit amor. Et ita etiam à patre procedit filius, sicut verbum eius: & Spiritus sanctus, sicut amor communis utriusque. Sed hoc exemplum deficit in duobus. Primo quidem, quia intellectus humanus non semper fuit. Secundo, quia non semper verbum in corde suo actualiter concipit. Sed intellectus diuinus semper fuit, & semper absque intermissione intelligit. Unde semper in eo oritur verbum, quod est filius. & procedit amor qui est Spiritus sanctus. Quia vero heretici Ariani filium patri postponbant, & Spiritum sanctum utriusque: ideo hoc consequenter excludit. Est autem considerandum, quod Ariani postponbant filium patri. Primo quidem quantum ad essentiam, dicentes, quod essentia patris est dignior quam essentia filii: Et ad hoc excludendum, subdit. Consubstantialia, quia scilicet essentia patris & filii una est: & in nullo differens. Secundo vero quantum ad magnitudinem, (non quod in Deo sit magnitudo motus sed magnitudo virtutis, quæ est perfectio bonitatis sue.) Dicebant enim patrem esse filio maiorem, etiam secundum diuinitatem. Et ad hoc excludendum subdit, Coæterni. Secundum humanitatem vero Dominus dicit, Ioan. 14. Pater maior me est. Tertio quantum ad potestatem dicentes filium non esse omnipotentem. Et ad hoc excludendum subditur, Et coomnipotentes. Quarto quantum ad durationem, quia dicebant filium non semper fuisse. Et ad hoc excludendum subdit, Coæterni. Quinto quantum ad operationem. Dicebant enim, quod pater operatur per filium sicut per instrumentum suum, uel sicut per ministrum. Sed ad hoc excludendum, subdit: Vnum uniuersorum principium. Non enim filius est aliud principium rerum, quasi inferiorius quam pater: sed ambo sunt unum principium: et quod dictum est de filio: dictum est etiam de spiritu sancto.

Deinde accedit ad alium articulum, qui est de creatione rerum, ubi varias opiniones excludit.

Fuerunt enim aliqui heretici, sicut Manichei, qui posuerunt duos creatores, unum bonum, qui creauit creaturas inuisibiles, & spirituales, alium malum, quem dicunt creasse omnia hæc uisibilia, & corporalia. Fides autem catholica conficitur, omnia præter Deum tam uisibilia quam inuisibilia à Deo esse creata. Unde Paulus dicit Act. 17. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt; hic cæli & terre cum sit Dominus, & c. Et Heb. 11. Fide credimus aptata esse seculum uerbo Dei, ut ex inuis-

† Nicephorus lib. 6. historiarum Ecclesiarum. ca. 31. & c. & Eusebius lib. 7. ca. 25.

bilibus uisibilia fierent: Unde ad hunc errorem excludendum dicit, Creator omnium uisibilium & inuisibilium, spiritualium & corporalium.

Alius error fuit ponentium, Deum quidem esse primum principium productionis rerum: sed tamen non immediate omnia creasse, sed medianibus angelis mundum hunc esse creatum. Et hic fuit error Meandrianorum: & ad hunc errorem excludendum subdit, Qui tua omnipotentis uirtute; quia scilicet sola Dei uirtute omnes creaturæ sunt productæ. secundum illud T'sal. 32. Ideo cælos tuos, opera dierum tuorum.

Alius fuit error Origenis: & ponentis, quod Deus à principio creauit solas spirituales creaturas, & postea quibusdam earum peccantibus, creauit corpora, quasi quibusdam uinculis spirituales substantiæ alligarentur: ac si corporales creaturæ non fuerint ex principali Dei intentione productæ, quia bonum esset eas esse, seu solum ad puniendum peccatum spiritualium creaturarum, cum tamen dicatur Gen. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Unde ad hoc excludendum dicit, Simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spirituales & corporales, angelicam uidelicet & mundanam.

Alius error fuit Aristotelis, & ponentis quidem omnia à Deo producta esse: sed ab æterno: & nullum fuisse principium temporis. Cum tamen scriptum sit Gen. 1. In principio creauit Deus cælum & terram. Et ad hoc excludendum addit, Ab initio temporis.

Alius error fuit Anaxagoræ, qui posuit quidem mundum à Deo factum ex aliquo principio temporis: sed tamen materiam mundi ab æterno præexistisse, & non esse eam factam à Deo, cum tamen Apostolus dicat Rom. 4. Qui uinificat mortuos, & uocat ea que non sunt tamquam ea quæ sunt. Et ad hoc excludendum addit, De nihilo.

Fuit autem alius error Tertulliani & ponentis animam hominis corpoream esse, cum tamen Apostolus dicat 1. ad Thessal. 5. Ipse autem Deus pacis sanctificet uos per omnia; ut integer spiritus uester, & animus, & corpus sine querela in aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur. Vbi manifeste à corpore animam & spiritum distinguit. Et ad hoc excludendum subdit, Ac deinde, scilicet condidit Deus humanam, scilicet naturam, quasi communem, scilicet, ex spiritu & corpore institutam. Componitur enim homo ex spirituali natura & corporali.

Secundum autem prædictum Manicheorum errorem ponentium duo principia, unum bonum, & unum malum; non solum attendebatur distinctio quantum ad creationem creaturarum uisibilium & inuisibilium, ut scilicet inuisibilia sint à bono Deo, uisibilia à malo: sed etiam quantum ad ipsa inuisibilia. Ponebant enim primum principium esse inuisibile, & ab eo quasdam inuisibiles creaturas esse productas: quas dicebant esse naturaliter malas: & sic in ipsis angelis erant quidam naturaliter boni ad boni Dei creationem pertinentes, qui peccare non poterant: quidam naturaliter mali, quos demones uocamus, qui non poterant non peccare: contra id quod dicitur

† Nicephorus lib. 3. c. 12.

† B. Hieronymus epistola. 65. incipiens. schedula. Prateolus lib. 13. de uitiis & sectis hereticorum cap. 5.

† De erroribus Aristotelis & aliorum philosophorum agit Eusebius in fine P. 2. q. 4.

† Vincentius Lirinensis aduersus profanas heresum uariationes, & Nicephorus lib. 4. cap. 34.

dicitur Iob. 4. Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis reperit prauitatem. Similiter & circa animas hominum errabant dicentes, quasdam esse bonæ creationis, quæ naturaliter bonum faciunt, quasdam autem ræle creationis, quæ naturaliter faciunt malum, contra id quod dicitur Eccl. 7. Deus fecit hominem rectum, & ipse immiscuit se in iniquitatibus: & ideo ad hoc excludendum dicit: Diabolus enim, scilicet principaliter, et alii demones à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali, scilicet per liberum uoluntatis arbitrium: Homo uero diaboli suggestionem peccauit, id est non naturaliter, sed propria uoluntate.

Deinde accedit ad articulum Incarnationis: & quia Euangelium Christi: sicut dicit Apostolus Rom. 1. Deus ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis: ideo præmittit de prænuntiatione prophetarum.

Circa quam errauerunt multi. Nam Manichei et alii heretici, uetus testamentum dixerunt non à bono Deo, qui est pater Christi: sed à malo Deo esse traditum, & per consequens doctrinam ueteris testamenti semper fuisse mortiferam. Quod manifestum falsum ostenditur per hoc quod Dominus dicit Ioan. 2. Loquens de templo Iudæorum: Nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Vbi manifeste patrem suum dicit Deum ueteris testamenti, qui in templo Iudæorum colebatur.

Ariani uero dixerunt in ueteri testamento diuersis uisionibus filium apparuisse: non autem patrem, quod manifeste falsum ostenditur, ex hoc quod Abraham in figuram trinitatis tres uiri apparuerunt. ut legitur Gen. 18.

Cataphryges etiam posuerunt prophetas ueteris testamenti quasi arreptitios esse locutos, non intelligentes quæ loquebantur, contra id quod dicitur Danie lis 10. Intelligentia opus est in uisione.

Ad hos igitur errores excludendos dicit, quod hæc sancta Trinitas, de qua dictum est, quæ scilicet est, secundum communem essentiam indiuidua, et secundum proprietates personales discretæ per Moysen et sanctos prophetas, aliosque famulos suos: ubi uidetur distinguere uetus testamentum, scilicet in legem, quæ per Moysen data est, & prophetas, sicut fuit Isaias, Ieremias, & c. & in eos qui agiographa conscripserunt, sicut fuit Salomon, Iob, & alii huiusmodi, quos famulos Dei hic nominat. Secundum quam distinctionem Dominus dicit Luca 21. Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege, & in prophetis, & in Psalmis de me.

Iuxta ordinatissimam dispositionem temporum, quod ponitur ad excludendum errorem Gentilium, qui irridebat fidem Christianam ex hoc quod post multa tempora quasi subito, Deo in mentem uenerit legem Euangelii hominibus dare; non autem fuit subitum, sed conuenienti ordinatione dispositum, ut prius humano generi per legem & prophetas fierent prænuntiationes de Christo tamquam hominibus tunc paruulis, & minus eruditis, secundum illud Gala. 3. Lex pedagagus noster fuit in Christo,

† Idem Thomas li. 4. contra gentes cap. 53. 54. & 55. & 3. part. quæst. 1. art. 5. & 6.

& hoc est quod dicit, quod iuxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem, non mortiferam, ut Manichei dicebant.

Hic igitur præmissis, accedit ad ipsum Incarnationis mysterium explicandum, in quo etiam diuersos errores excludit.

Vbi primo sciendum est, quod Sabelliani, confundentes diuinas personas, concedebant patrem esse incarnatum: quia dicebant, eundem in persona esse patrem & filium. E contrario autem Ariani diuidentes substantiam diuinitatis ex hoc quod filius est incarnatus, & non pater, uolebant concludere aliam esse essentiam patris, & aliam filii, & aliam operationem utriusque. Fides autem catholica media uia inter utrumque incedens propter distinctionem personarum, dicit filium solum esse incarnatum. Est enim facta incarnatio per unionem in persona, non in natura, ut infra dicitur. propter unitatem autem nature & operationis in tribus personis dicit Trinitatem totam operatam fuisse incarnationem: & hoc est quod dicit, Et tandem unigenitus Dei-filius Iesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus.

Fuit etiam error Eluidii, qui posuit Mariam quidem concepisse uirginem, & peperisse: sed post partum non semper uirginem permanisse: sed ex Ioseph postmodum alios filios genuisse. Et ad hoc excludendum, dicit, Ex Maria semper uirgine.

Alii uero scilicet Ebionitæ & grauius errauerunt, dicentes Christum ex Ioseph semine esse conceptum, Et ad hoc excludendum subditur, Spiritus sancti cooperatione conceptus.

Fuerunt autem alii, scilicet Manichei, qui dixerunt, Christum non ueram carnem accepisse: sed phantasticam, contra id quod Dominus discipulis post resurrectionem estimantibus eum phantasma esse, dixit Luca 24. Spiritus carnem & ossa non habet sicut me uidetis habere. Ad quod excludendum dicit, Verus homo factus.

Ariani uero dixerunt, quod filius Dei assumpsit solam carnem sine anima: & quod uerbum fuit carnis loco anime.

Sed postea Appollinaristæ & dixerunt eum habere animam sensiuam tantum, contra id quod dicitur Matthæi 26. Tristis est anima mea usque ad mortem. & Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam: & ideo ad hoc excludendum dicit, Ex anima rationali.

Alii uero, scilicet sequaces Valentini, posuerunt corpus Christi non esse assumptum de uirgine: sed de celo allatum, contra id quod dicitur ad Gal. 4. Factum ex uulnere. Ad Rom. 1. Qui factus est ei ex semine David secundam carnem. Et ad hoc excludendum dicit, Et humana carne compositus.

Circa autem ipsam unionem contrarie errauerunt Nestorini & Eutyches. Quorum Nestorinus posuit unionem esse factam solum secundum inhabitationem gratiæ: sicut etiam in aliis sanctis Deus dicitur esse per inhabitantem gratiam, ut sic Dei & hominis sit alia & alia persona, contra id quod dicitur Ioan. 1. Verbum caro factum est, id est filius Dei factus.

† Nicephorus lib. 14. ca. 31.

† Prateolus lib. 5. cap. 8. de sectis hereticorum.

† Nicephorus lib. 3. ca. 13. historiarum Ecclesiarum.

† Historia Ecclesiastica Tripartita lib. 5. c. 44.

† Prateolus lib. 19. de sectis hereticorum, cap. 4.

factus est homo: quod non potest dici de aliis, quos per gratiam inhabitat. Eutyches vero posuit, quod facta est unio Dei & hominis in unam naturam: ita scilicet, quod Christum assererat esse ex duabus naturis, non autem in duabus: quia scilicet intendebat quod ante incarnationem: erant due naturae, Dei & hominis, sed post incarnationem: facta est una natura: unde ad utrumque excludendum dicit, Vna in duabus naturis persona viam vitae manifestius demonstravit.

† Prateolus de sectis hereticorum, lib. 7. cap. 1.

Fuerunt enim quidam Eutychei sectatores, scilicet † Theodorus & Gaius qui ponentes unam naturam in Christo quasi ex divinitate & humanitate confectam, diversimode erraverunt. Nam Theodorus posuit illam naturam esse corruptibilem & passibilem: Gaius autem incorruptibilem & impassibilem: & ad hos errores excludendos dicit, Qui cum secundum divinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est mortalis & passibilis.

Deinde accedit ad articulum passionis dicens, Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus.

Post quem ponit articulum de descensu ad inferos dicens, Descendit ad inferos.

Postea vero ponit articulum de resurrectione Christi dicens, Resurrexit à mortuis.

Ac deinde ponit articulum de ascensione dicens, Et ascendit in caelum.

Sed notandum est, quod horum articulorum veritatem praedictus Arriv & Apollinaris error saluare non potest. Si enim Christus animam non habuit, sed verbum fuit carni loco animae, & in morte separatum fuit à carne: consequens est, quod illud quod carni convenit, de filio Dei dici non possit, unde non potest dici, quod filius Dei iacuit in sepulchro, vel quod à mortuis resurrexit. Similiter etiam dici non poterit, quod ad inferos descendit: quia divinitati secundum seipsam cum sit omnino immobilis, ascendere vel descendere convenire non potest. Et ideo ad excludendum praedictum errorem, praedictorum articulorum veritatem explicat subdens, Sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in vitroque. In morte enim Christi anima est separata à carne, sed divinitas indivisibiliter utriusque, scilicet animae & carni mansit unita. Unde cum anima Christi descenderit ad inferos, dicitur filius Dei descendisse secundum animam sibi unitam. Similiter etiam cum caro Christi, quae in morte quodammodo ceciderat, resurrexit ad vitam, dicitur filius Dei, qui secundum divinam naturam mori non poterat, secundum carnem resurrexisse, per hoc quod caro iterato animam resumpsit: & sic secundum utrumque, id est secundum animam & corpus ascendit in caelum.

Deinde ponit articulum de adventu ad iudicium dicens, Venturus in fine saeculi iudicaturus vivos & mortuos.

Dicit autem vivos eos, qui reperientur vivi in adventu iudicis, mortuos autem eos qui ante fuerunt premortui. Quod non est sic intelligendum quasi aliqui sint futuri, qui non moriantur: sed quia

A in ipso adventu iudicis morientur, & statim resurgent. Vel vivos & mortuos intelligere spiritum sanctum possumus, id est iustos & peccatores. Et quia aliqui fuerunt ponentes, quod in finali iudicio aliqui salvabuntur non propriis meritis, sed precibus aliorum sanctorum donati; ideo ad hoc excludendum subdit, Et redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobus quam electus.

Deinde ponit articulum resurrectionis generalis, quae pertinet ad effectum gloriae dicens, Qui omnes, tam reprobi quam electi, cum suis propriis resurgent corporibus, quae nunc gestant. Quod ponitur ad excludendum quorundam hereticorum errorem, qui dicunt, quod resurgentes non habebunt eadem corpora, quae nunc per mortem deponunt; sed quaedam corpora de caelis allata. Quod est contra illud Apostoli I. ad Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem.

Consequenter autem assignat causam resurrectionis corporum, cum dicit, Ut recipientur secundum opera sua: siue bona fuerint, siue mala. Quia enim homo aut bene aut male operatus est in anima simul & corpore, insensum est ut in vitroque daretur aut praeveniret.

Et quia Origenes posuit, quod poena damnatorum non erit perpetua, similiter nec gloria beatorum: ideo ad hoc excludendum dicit, Illi cum diabolo poenam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam. Sicut enim invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum, ut dicitur Sap. 2. ita per gratiam Christi reparatur ad vitam, secundum illud Ioan. 10. Ego veni ut vitam habeant: & abundantius habeant.

Deinde accedit ad articulum, qui est de effectu gratiae. Et primo tangit effectum gratiae quantum ad Ecclesiam unitatem, cum dicit, Vna est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus saluatur omnino. Unitas autem Ecclesiae est praecipue propter fidei unitatem. Nam Ecclesia nihil est aliud quam aggregatio fidelium: & quia sine fide impossibile est placere Deo: ideo extra Ecclesiam nullus potest locus salutis. Salus autem fidelium consummatur per Ecclesiae sacramenta, in quibus virtus passionis Christi operatur. Et ideo consequenter exponit: quid fides catholica sentiat circa Ecclesiae sacramenta.

Et primo circa Eucharistiam cum dicit, In qua, scilicet Ecclesia, ipse idem Christus est sacerdos & sacrificium: quia scilicet ipse obtulit se ipsum in ara crucis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis, ut dicitur ad Eph. 5. In cuius sacrificii commemoratione quotidie in Ecclesia offertur sacrificium sub specie panis & vini.

Circa quod sacrificium tria determinat: primo quidem veritatem rei sub sacramento contentae, cum dicit, Cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur. Dicit autem, veraciter, ad excludendum errorem quorundam, qui dixerunt quod in hoc sacramento non est corpus Christi secundum rei veritatem: sed solum secundum figuram, siue sicut in signo: dicit autem, Sub speciebus panis & vini, ad exclu-

† Vide concilium Tridentinum sessio. de sanctissimo Eucharistiae sacramento, c. 1. & 4. & canon. 1. & 2.

excludendum errorem quorundam, qui dixerunt, quod in sacramento altaris simul continentur substantia panis, & substantia corporis Christi, quod est contra verbum Domini dicens: Hoc est corpus meum. Effet enim secundum hoc dicendum magis: Hic est corpus meum. Ut ergo ostendat, quod in hoc sacramento non remanet substantia panis & vini, sed solum species, id est accidentia sine subiecto: dicit, Sub speciebus panis & vini.

Secundo ostendit, quomodo corpus Christi incipiat esse sub sacramento, scilicet per hoc quod substantia panis convertitur miraculose in substantiam corporis Christi, & substantia vini in substantiam sanguinis: & hoc est quod dicit, Transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate divina ad mysterium perficiendum unitatis, id est ad celebrandum hoc sacramentum, quod est signum Ecclesiae unitatis. Accipimus igitur ipsi de suo, quod ipse accepit de nostro. In hoc enim sacramento accipimus de corpore & sanguine Christi, quae filius Dei accepit de nostrana natura.

Tertio determinat ministerium huius sacramenti, in quo etiam tangit ordinis sacramentum. Et hoc est quod dicit, Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere nisi rite fuerit Sacerdos ordinatus. Quod est contra heresim Pauperum & Lugdunensium, qui dicunt quemlibet hominem istud sacramentum posse conficere. Addit autem; Secundum claves Ecclesiae, quas ipse concessit Apostolis, & eorum successoribus Iesus Christus. Quod dupliciter potest intelligi, vel quia sacerdos rite ordinatus claves Ecclesiae suscepit: vel quia secundum potestatem clavium sacerdotalis ordo confertur. Sunt autem claves Ecclesiae auctoritas discernendi, & potestas iudicandi.

Deinde accedit ad sacramentum baptismi: circa quod primo tangit formam cum dicit, Sacramentum vero baptismi, quod ad invocationem individuae Trinitatis, videlicet, Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Hac est enim forma baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ut traditur Matth. 28. Secundo ponitur materia cum dicitur, Consecratum in aqua. Non enim in alio liquore potest hoc sacramentum perfici, nisi in vera aqua.

Tertio ostenditur quibus sit conferendum hoc sacramentum, cum dicit, Tam paruulis, quam adultis. Quod ponitur ad excludendum errorem Pelagianorum, qui dicebant paruulos non habere peccatum originale, propter quod oporteat eos abluere per baptismum. Quarto tangit ministerium huius sacramenti, cum dicit, In forma Ecclesiae a quocunque rite collatum proficit ad salutem. Quod est contra errorem Donatistarum, qui baptizatos ab hereticis dicebant non suscipere verum baptismum, sed esse rebaptizandos. Fides autem catholica recognoscit esse verum baptismum a quocunque fuerit collatum in forma Ecclesiae supradicta.

Deinde accedit ad sacramentum poenitentiae, dicens: Si post suspensionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum per ueram poenitentiam semper potest reparari. Quod ponitur

† Eymericus infra par. 2. q. 14. & Guido Carmelita in summa de heresibus tit. de heresibus. Valdensium.

† B. Augustinus in lib. de heresibus. c. 88.

† Prateolus lib. 4. de sectis hereticorum cap. 14.

A ad excludendum errorem Novatianorum, qui dicebant quod peccantes post baptismum non possunt reparari per poenitentiam. Deinde accedit ad sacramentum matrimonii, dicens, Non solum autem virgines & continentis: verum etiam coniugati per fidem rectam & operationem bonam placentes Deo ad aeternam merentur beatitudinem pervenire. Quod ponitur ad excludendum errorem Tatianorum & Manicheorum, qui nuptias damabant.

De aliis autem sacramentis mentionem non facit: quia circa ea non fuit specialiter erratum.

† Beatus Cyprianus lib. 2. epistolarum epistola. 8.

† Eusebius lib. 4. cap. 27. historiae eccl.

EIVSDEM SANCTI THOMAE. Expositio super secundam Dialecticalem.

D Amnatus ergo & reprobamus,] Expositio forma catholicae fidei in praecedentibus, in hac decretali damnatur error Ioachim & reprobare volentis doctrinam magistri Petri Lombardi circa unitatem divinae essentiae, & Trinitatem personarum. Et ut utriusque intentio plenius videatur, accipiendum est, id quod in praecedenti est dictum: quod scilicet sancta Trinitas, secundum communem essentiam est individua, & secundum proprietates personales discreta: ut enim supra expositum est, persona patris non distinguitur à persona filii nisi paternitate, & filius distinguitur à patre filiatione: in quantum scilicet pater genuit filium, & filius genitus est à patre, & similiter spiritus sanctus distinguitur a patre & filio, in quantum procedit ab utroque.

Persona igitur in divinis distinguitur, in quantum persona generat, vel generatur, vel procedit. Si ergo essentia divina generat vel procedit, consequens est, quod distinguatur in tribus personis: & quod sicut est alia persona patris, alia filii, alia spiritus sancti: ita etiam sit earum alia & alia substantia, vel essentia. Quod in Arrio damnavit Nicæna synodus, asserens filium homousion patri, id est coessentialem & consubstantialem. Quod magister Petrus sequens docuit, quod una est essentia, vel substantia communis patris, & filii, & spiritus sancti, quae nec generat nec generatur, nec procedit: ut sit penitus indistincta, ut patet in quinta distinctione primi sententiarum eius. Ioachim autem Abbas Florentis monasterii, non bene capiens verba magistri praedicti, utpote in subtilibus fidei dogmatibus rudis, praedictam magistri Petri doctrinam hereticam reputavit: imponens ei, quod quaternitatem induceret in divinis, ponens tres personas, & communem essentiam: quam credebat sic poni a Magistro Petro quasi aliquid distinctum a tribus personis: ut sic possit dici quasi quartum. Credebat enim quod ex hoc ipso, quod dicitur, essentia divina nec est generans, nec genita, nec procedens, distinguatur a patre qui generat: & filio qui generatur: & a spiritu sancto qui procedit. Et ideo ipse Ioachim protestatur, quod in divinis non est aliqua res una, quae sit pater, & filius, & spiritus sanctus: siue illa res una dicatur substantia, siue essentia.

† Vide commentarium primum primae partis Directorij.

D

ria, siue natura: his enim tribus nominibus idem intel-
ligimus.

Sed ne videretur totaliter à fide Nicæna synodi
recedere, concedebat, quòd Pater, & Filius, & Spi-
ritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, vna
natura, quasi vna essentia possit predicari de tribus
personis: vt dicamus, tres persone sunt vna essentia:
non autem e conuerso: vt dicatur, vna essentia est
tres persone. Sed in hoc ipso, quòd concedebat tres
personas esse vnam essentiam, vel substantiam, vel
naturam, non habebat sanum intellectum. Non enim
ponebat vnitatem essentia trium personarum esse ve-
ram, realem & simplicem: sed quasi similitudinari-
am & collectiuam, idest, quasi ex pluribus congre-
gatam: sicut multi homines dicuntur vnus populus:
& multi fideles dicuntur vna ecclesia, secundum il-
lud Act. 4. Multitudinis credentium erat cor vnum
& anima vna: & secundum illud Apostoli primæ
ad Cor. 6. Qui adhaeret Deo, vnus Spiritus est, scilicet
cum ipso: & primæ ad Cor. 3. Qui plantat, & qui
rigat, vnum sunt. Præterea primæ ad Cor. 12. & ad
Romanos 12. Multi vnum corpus sumus in Christo:
& 3. Regum 22. dixit Iosaphat rex Iuda ad regem
Israel. Populus meus & populus tuus vnum sunt.
In quibus omnibus significatur vnitatis collectiua, &
non vera & simplex. Quod autem secundum hunc
modum diceretur esse vna substantia, vel essentia,
vel natura trium personarum, probare nitentur
quibusdam auctoritatibus. Dicitur enim Ioan. 17.
quòd Dominus pro fidelibus suis patrem exorans in-
ter cætera dixit: volo pater vt sint, scilicet fideles
mei, vnum in nobis, idest in me & in te per fidem &
charitatem, sicut & nos vnum sumus: & tandem in
patria sunt consummati in vnum. Ex quo sic argue-
bat. Fideles Christi non sic sunt vnum, vt sit aliqua
vna res, quæ communis sit omnibus: sed sunt quodam-
modo vnum collectione, idest vna ecclesia propter
vnitatem catholicæ fidei: & tandem erunt in patria
vnum regnum propter unionem indissolubilis charita-
tis: quia charitas via dissolui potest per peccatum:
charitas autem patriæ indissolubilis est.

Inducebat enim ad suæ opinionis assertionem
quod dicitur 1. Ioan. vlti. Tres sunt qui testimonium
dant in celo: Pater verbum, & Spiritus sanctus: Pa-
ter quidem cum dixit, Hic est filius meus dilectus:
& hoc in baptismo, vt dicitur Matth. 3. & in trans-
figuratione, vt habetur Matth. 17. Filius vero de-
dit testimonium fidei Christianæ per doctrinam &
miracula. Vnde dicit Ioan. 8. Ego sum qui testimo-
nium perhibeo de me ipso: & testimonium perhibet
de me qui misit me pater. Spiritus sanctus testimo-
nium perhibuit in specie columbæ super Christum
apparens in baptismo: & per aduentum suum in di-
scipulos Christi: & ad insinuandam vnitatem trium
personarum subditur, Et hi tres vnum sunt: quod
quidem dicitur propter essentia vnitatem. Sed hæc
Ioachim peruerse trahere volens ad vnitatem cha-
ritatis & consensus, inducebat consequentem aucto-
ritatem. Nam subditur ibidem: & tres sunt qui te-
stimonium dant in terra, scilicet spiritus, aqua, &
sanguis. In quibusdam libris additur: et hi tres vnum
sunt. Sed hoc in veris exemplaribus non habetur.

A Sed in quibusdam libris dicitur esse appositum ab he-
reticis Arriani ad pervertendum intellectum sanum
auctoritatibus præmissis de vnitatis essentiali trium
personarum.

Similiter etiam Arriani vtebantur illa auctoritate,
vt sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus,
ad ostendendum quòd pater & filius non sunt vnum:
nisi secundum consensus amoris: sicut & nos, vt pa-
ter per Augustinum & Hylarium, qui dicunt, hunc
fuisse peruersum sensum Arrianorum. Vnde mani-
festum est, quòd Ioachim in errore Arrianorum
incidit: licet non pertinaciter: quia ipse scripta sua
Apostolicæ sedis iudicio subiecit, vt infra dice-
tur: & ideo consequenter ponitur determinatio con-
ciliij pro veritate. In qua quidem determinatione
quinque facit. Primo enim asserit veritatem, quam
magister Petrus docebat, scilicet, quòd diuina essen-
tia est quedam summa res incomprehensibilis cogi-
tati, & ineffabilis verbo: de qua vere predicantur
tres persone, & simul & singillatim. Potest enim
vere dici, quòd essentia diuina est pater, & filius, &
Spiritus sanctus. Et iterum vere dicitur, essentia
diuina est filius, diuina essentia est Spiritus sanctus.
Quod quidem in nobis non accipit. Non enim essentia
Petri est Petrus: sed essentia Dei patris est ipse pater
quia Petrus est ex multis compositus: non autem per-
sona patris, neque persona filij, nec persona Spiritus
sancti.

Secundo vbi dicit. Et ideo in Deo, &c. soluit
rationem, quam pro se inducebat Ioachim. Est enim
considerandum quòd nihil communeratur alijs nisi
quòd ab eis distinguitur. Vnde cum animal non distin-
guatur ab homine, equo, & bove: quorum quodlibet
est animal: ideo non possumus dicere, quòd homo, &
equus, & bos, & animal sunt quattuor: sed sunt tria
tantum: quia quodlibet illorum est animal. Ita quia
quodlibet trium personarum est illares, scilicet diuina
essentia vel natura, non potest dici, quòd tres persone
& illa res sunt quattuor: quia illa res non est aliquid
aliud à tribus personis. Quod quidem probat per hoc
quòd sola diuina essentia est principium creans vni-
uersa. Ita quòd nihil potest inueniri præter diuinam
essentiam, quòd scilicet non sit idem cum essentia diui-
na: vel non sit creatum ab ea: tres autem persone non
sunt creatæ à diuina essentia: quia increatus pater,
increatus filius, increatus Spiritus sanctus: quinimo
possumus dicere, quòd pater est principium vniuerso-
rum, & similiter filius, & Spiritus sanctus. Vnde
manifestum est, quòd diuina essentia non est aliquid
aliud à tribus personis. Vnde non est quaternitas in
diuinis: sed Trinitas.

E Sed quia Ioachim credebatur quòd ex dictis Magi-
stri sequeretur, quòd esset essentia distincta in tri-
bus personis: ideo tertio cum dicit, Et illa res non
est generans, &c. ostendit quòd hoc non sequitur.
Verum est enim quòd possumus dicere, quòd diuina
essentia non est distincta in tribus personis. Ex hoc
enim aliquid est distinctum in diuinis, quòd est ge-
nerans, vel genitum, vel procedens, vt dictum est.
Possumus tamen dicere, quòd essentia diuina est illa
qui distinguitur, id est pater qui distinguitur a filio,
& similiter possumus dicere, quòd essentia diuina
est pa-

† Et hoc nar-
ratur plene
in commen-
tario 1. huius
partis.

est Pater qui generat: & est Filius qui gignitur: & est
Spiritus sanctus qui procedit. Ita scilicet quòd distin-
ctiones importate per hæc tria adiectiua: generans, ge-
nitum, & procedens, determinat ipsas personas, de
quibus predicantur prædicta adiectiua: non autem es-
sentiam, vel naturam, quæ non distinguitur. Non
ergo sequitur quòd Ioachim putabat. Essentia non
est generans: Pater est generans: ergo essentia non est
Pater. Quia est essentia non generat: est tamen
ille qui generat, idest Pater: & similiter essentia non
nascitur, sed est ille qui nascitur, idest Filius: neque es-
sentia procedit, sed est ille qui procedit, idest Spiritus
sanctus.

Quarto cum dicit, Licet igitur alius, &c. conclu-
dit qualiter secundum fidem catholicam sit signan-
da distinctio personarum. Circa quòd considerandum
est, quòd in diuinis masculinum genus refertur ad per-
sonam, neutrum autem genus refertur ad essentiam
vel naturam. Sicut enim in rebus humanis per ma-
sculinum genus querimus de persona: sicut, Quis cur-
rit? Petrus. Per neutrum genus querimus de natu-
ra: sicut, Quid est homo? animal rationale. Quia
igitur in diuinis essentia est indistincta, persona vero
distincta: ideo, nominibus distinctiuis vtimur in di-
uinis in masculino genere: non autem in neutro. Dici-
mus enim quòd licet sit alius Pater, & alius Filius,
& alius Spiritus sanctus, non tamen sunt alij &
aliud: quia non est alietas in essentia, & si sit alietas
in personis: sed id ipsum quòd est Pater, & Filius,
& Spiritus sanctus: quia est eadem essentia trium. Et
propter hoc sunt omnino idem, si idem sit neutri
generis: quia hoc pertinet ad identitatem essentia. non
autem sunt idem masculina: quia hoc tolletur distin-
ctionem personarum. Ideo autem oportet quòd sint
idem neutraliter, vt credantur esse consubstantiales,
secundum fidem orthodoxam, idest recte gloriantem:
ad orthos quòd est rectum, & doxa quòd est gloria:
& catholicam, idest vniuersalem: sicut supra exposi-
tum est. Hoc enim determinatum est in Nicæna syno-
do, quòd filius sit homousyon, idest consubstantialis
Patri.

Quinto cum dicit, Pater enim ab æterno, &c.
probat, quòd vna & eadem sit essentia trium per-
sonarum. Pater enim generando filium dedit ei sub-
stantiam suam: cum generare nihil aliud sit, quàm
ex substantia sua alium producere. Et sicut ab æter-
no Pater genuit Filium, non quidem prius non existen-
tem: ita etiam ab æterno Pater dedit substantiam
Filio, non quidem quasi prius non habenti: sed quia
ab æterno eam ab alio habuit, idest a Patre. Et de
ista datione ipse Filius Dei testatur, Ioan. 10. Pater
meus quòd dedit mihi, maius omnibus est: Id enim
quòd est maximum, est diuina essentia. Sciendum
tamen, quòd aliter se habet in generatione humana,
& aliter in diuina. Quia enim natura humana diui-
sibilis est, potest homo generans partem substantia
sua transfundere in Filium. Diuina autem natura
est simplex & indiuisibilis: & ideo subiungit, Quòd
non potest dici, quòd Pater partem substantia
sua Filio dederit. Similiter etiam non potest dici,
quòd Pater dans substantiam suam filio, eam sibi non
retinuerit: quia sic Pater desisset esse diuina substan-

tia. In corporalibus enim quòd datur, non retine-
tur: sicut qui dant equum, non retinent ipsum: sed in
spiritualibus simul datur aliquid & retinetur: sicut
qui communicat alij scientiam, retinet ipsam. Pa-
ter igitur quòd Filius sine vlla diminutione accepit
nascendo substantiam Patris: & pater eam retinet.
Vnde sequitur, quòd Pater & Filius habeant vnam
substantiam. Et eadem ratio est de Spiritu sancto,
qui ab vtroque procedit. Pater autem est substan-
tia sua, quia non est in eo aliqua compositio & simi-
liter Filius, & Spiritus sanctus. Cum ergo sit vna
essentia trium: sequitur quòd vna res, quæ est diuina
essentia, est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Et
ideo irrefragabiliter est probata sententia magistri Pe-
tri Lombardi: & per consequens dictum Ioachim in-
firmatum.

Sexto cum dicit, Cum ergo veritas pro fideli-
bus, &c. ponit auctoritates, quas male intellectas pro-
se Ioachim inducebat. Quòd enim Dominus orans
pro fidelibus dicit: Volo vt ipsi vnum sint in nobis: si-
cut & nos vnum sumus: sic inducebat Ioachim ac si
eodem modo accipiendum esset hoc quòd dicitur vnum
in nobis, & in diuinis personis. Hoc autem est falsum:
quia in fidelibus sic accipitur, vt intelligatur vnitatis
charitatis per gratiam: in diuinis autem personis sic
accipitur, vt intelligatur vnitatis eiusdem natura. Et
hoc probat per simile: quia Dominus dicit Matth. 5.
Estote vos perfecti, sicut & Pater vester celestis per-
fectus est. Non tamen est idem modus perfectionis
humana & diuina: quia non potest esse tanta similitu-
do inter creatorem & creaturam, quin maior inueniatur
ibi dissimilitudo, propter hoc quòd creatura in in-
finitum distat a Deo.

GLO. SVPER DECRETALES
Tit. de summa Trin. & fide Cath. de uo-
lumine maiori Decretalium.

QUONIAM omne quod non est ex
fide, peccatum est. 38. q. 1. §. 1. ad Ro.
14. & infra, de præscr. quoniam omne.
& ordo nostræ reparationis a fide sum-
psit exordium: ideo de fide catholica pri-
mo est agendum.

Et quia in fide primo instrui debemus, vt sic ad ba-
ptismum creduli veniamus, de consecr. dist. 4. ante ba-
ptismum. videndum est ergo, quid sit fides prout hic ac-
cipitur, & quot modis accipiatur fides, & quot sint
species fidei, & quot articuli, quòd premium creden-
tium, & quæ sit pena non credentium. Fides enim
multis modis dicitur. Dicitur fides quandoque idem
quòd sacramentum baptismi. 45. distin. de Iudæis. &
infra, de bapt. & eius effectu, debitum.

Item dicitur fides, castitas thori. 27. q. 2. coniuges.
28. q. 1. caue. & infra, de iureiur. quemadmodum, &
est vnum de tribus bonis matrimonij. ea. causa, & que
stione, scilicet, 27. q. 2. omne itaque. infra, de condi. ap-
po. cap. vlt.

Item dicitur fides securitas, siue pactum, quæ etiã
hosti seruanda est. 23. q. 1. noli.

Item dicitur fides, quandoque conscientia. infra, de
restitu. spoliar. litteras. §. nos autem, circa principium.
B & in-

et infra de prescript. quoniam omne, quod non est ex fide, id est, conscientia de pen. dist. 3. quærat. Sicut il- lud Ambrosij. alias est versu.

Item dicitur fides credulitas, secundum quam cre- dimus id, quod non videmus. Fides enim est de re non visa. de pen. dist. 4. in domo. versu. et si abiero, unde etiam dicitur: Fides non habet meritum, cui humana ratio prabet experimentum.

Item dicitur fides promissio. Inst. de rerum diu. §. vñ dite. et infra, de spon. duorum. c. 1.

Item alio modo dicitur fides, collectio articularum, ut hic, et 24. q. 1. hęc est fides, præterea et in symbo- lo Athanasij dicitur: Hęc est fides catholica, quam nisi, et c.

Item dicitur fides equitas in actionibus considera- ta. Inst. de act. §. actionum autem quedam sunt bonę fidei, quedam stricti iuris.

Fides vero sic describitur ab Apostolo in epist. ad Heb. 11. prout hic sumitur. Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Et dicitur substantia sperandarum rerum: quia sperare debe- mus, quod dictum est a Prophetis, esse futurum. Argu- mentum non apparentium dicitur, quia per prophetias iam completas, debemus habere argumentum, id est, probationem non apparentem de futuris complendis, scilicet de die iudicii, et de fine mundi.

Sed videtur, quod definitio ista non sit bona: quia vera definitio, convertibilis debet esse cum suo defini- to: sed hęc non est convertibilis, quia spes similiter est substantia sperandarum rerum. unde videtur inferen- dum, quod fides est spes, quod est falsum.

Item hęc definitio videtur loqui tantum de futu- ris: cum fides sit tam de presentibus quam de præteri- tis et futuris, eo quod habet se ad omnia. Ad præte- rita: quia credendum est Christum fuisse natum et passum. Ad presentia: quia credendum est, quod ipse sit, qui in altari quotidie conficitur, ad futura: quia cre- dere debemus ipsum venturum et iudicaturum vivos et mortuos: et ita videtur esse in sufficiens ista defini- tio: et licet diuersa tempora comprehendat, vna ta- men fides esse videtur. Unde satis potest dici, quod non est vera definitio, sed quedam notificatio fidei ab Apo- stolo dicta.

Potest autem magistraliter desiniri. Fides est vo- luntaria certitudo absentium, infra scientiam, et su- pra opinionem constituta. Scientia enim habet cogni- tionem: fides vero non. Unde dicit Aug. Fides est, cre- dere quod non vides, de pen. dist. 4. in domo.

Species autem fidei sunt duę. Vna est formata, quam habent boni. Et est alia informis, quam habent mali, et existentes in mortali peccato: et fides eorum caret forma. Prima est virtus, a qua dicuntur fideles quicumque baptizantur, de consec. dist. 4. si qui apud, et talis fides dicitur informata charitate. Unde sic po- test desiniri: fides est qualitas, qua quis credit quod dili- git, charitas dignior est, penes quam consistit omne meritum, et est fons viuus, cui non communicat ali- enus scilicet a fide infra, de reg. licet. in fi. et de pen. dist. 1. omnis, qui non diligit, unde dicitur: Fides nostra, est virtus quam charitas comitatur. Unde dicit Aug. Fi- des, quę per dilectionem operatur, est fundamentum omnium virtutum. 1. q. 1. cum Paulus. et alijs ita

† S. Thomas 2. 2. q. 4. art. 4. explicat quali- ter hoc intel- ligi debeat.

desiniri. Hęc est fides, quę per dilectionem operatur, de peniten. distinct. 2. cap. charitas. §. item Dominus. Amen. versu. hęc est fides. et non ea quę demonum est, quę credunt et contremiscunt. De fide informata charitate dicit Abach. c. 2. propheta. Iustus autem in sua fide viuet. Fides nostra est eadem in substantia cum fide antiquorum, ut dictum est, quod probat Eua- gelium. Turba autem quę præcedebant, et quę se- quebantur, clamabant dicentes, O sanna filio David, Matth. 21.

Definit. Hęc est fides, quę per dilectionem operatur, de peniten. distinct. 2. cap. charitas. §. item Dominus. Amen. versu. hęc est fides. et non ea quę demonum est, quę credunt et contremiscunt. De fide informata charitate dicit Abach. c. 2. propheta. Iustus autem in sua fide viuet. Fides nostra est eadem in substantia cum fide antiquorum, ut dictum est, quod probat Eua- gelium. Turba autem quę præcedebant, et quę se- quebantur, clamabant dicentes, O sanna filio David, Matth. 21.

Distans tamen in qualitate: quia quod ipsi crede- bant de futuro, nos credimus de præteritis, scilicet Chri- stum natum et passum.

Principales autem articuli fidei nostrę, sunt se- ptem, secundum quod septem sunt dona Spiritus san- cti, quos quilibet Christianus scire tenetur: et crede- re sicut tenet Ecclesia. et sunt hi: Incarnatio sine na- tiuitas, baptismus, passio Christi, sine mors eius, de- scensus ad inferos, resurrectio, ascensus in celum, ad- uentus eius in iudicium. De quibus habes in prima co- stitutione, firmiter pro quibus Ioan. Apocal. c. 5. le- gitur fuisse, ubi dicitur: Vidi librum signatum septē sigillis formam imprimentibus in celo et in terra, et apud inferos: et nemo fuit dignus aperire librum, nisi leo de tribu Iuda. Et isti septem articuli patent in his versibus:

Nascitur, abluitur, patitur, descendit ad ima: Surrexit, scandit, veniet discernere cuncta.

Secundum quosdam theologos sunt 12. articuli fi- dei propter 12. Apostolos, qui eadem hora in Iherosolymis Spiritus sancti symbolum composuerunt.

Et est aliud symbolum maius, quod cantatur in Missa, in Constantinopolitana synodo factum propter Grecos, qui non credebant, quod Spiritus sanctus pro- cederet ab vtroque de consec. dist. 5. c. vlt. et pen. Est et tertium symbolum Athanasij: Quicumque vult, quod cantatur in prima. Istud potest appellari quartū symbolum: et ita sunt modo quatuor, sicut quatuor Euangelista.

Premium vero credentium est vita eterna: pena vero non credentium est gehenna perpetua, iuxta il- lud: Hęc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. et, Qui crediderit et baptizatus fuerit, saluus erit, infra, de baptis. et eius effectu, maiores. Ber.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. et vlt. 2. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

fin. quia fides est de re non visa. de pa. dist. 4. in do- mo. in fine.

† Qualiter hoc intelli- gatur, pul- chre docet Augustinus de Ancona in summa de po- xellate Ecce- stastica, q. 28. art. 1. & Pala- cius Rubius in allegatio- ne. de hieresi. §. 5.

Credimus] Hoc ideo dicit, quia dubius est in fi- de, infidelis est, infra, de heretic. capitulo primo, et arg. 2. 2. questione prima, omne quod, in fin. Et est si- mile de accusato, contra quem nihil est probatum. et sic remanet dubius, quando se non purgat. Et quia fides est exordium nostrę reparationis: ideo prius de ea præmittit: quia prius homo debet in- strui in fide. de conse. distinct. 4. ante baptismum et cap. ante viginti.

Simpliciter] Fides enim simplicibus verbis est proponenda, 23. distin. qui episcopus. et 23. distin. quando. Sic et testimonium debet esse purum. 3. q. 9. pura. Et simplex esse debet constitutio, similiter et lex. 4. dist. erit autem. Sic et qualibet scriptura, si obscure loquatur, pro non scriptura habetur. ff. de iis, quę pro non scrip. ba. l. 1. sic et testimonium ob- scurum non valet infra, de prob. in presentia. et in- fra de testi. cum clamor. et ff. de interu. ac. de eta- te. §. nihil interest. Et generaliter numquam per ex- tranea verba res est proponenda, sed per visitata. ar- gu. 37. dist. relatum. 10.

Vnus] Hoc dictum fuit ad differentiam plurium planetarum, quos quidam colebant tanquam Deos. Verus] Dicitur est ad differentiam fictorum.

Aeternus] Hoc ideo dicit, quia misericordia Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora desini- re. de penit. distinctione prima. multiplex. et 26. quęst. 6. is qui.

Immensus] Id est, sine mensura: unde dicitur in- tra omnia non inclusus, extra omnia non exclusus, su- pra omnia non elatus.

Incommutabilis] 22. quęst. 4. incommutabilis. et tamen dat cuncta moueri. Unde Boetius tertio cap. de consolatio. Stabilisque manens, dat cuncta mo- ueri. sepe tamen mutat sententiam suam, ut ibi dicitur, et cap. vnusquisque in fine.

Incomprehensibilis] Unde in veteri lege dicitur: Bestia quę montem tetigerit, lapidabitur. et il- lud. Accedet homo ad cor altum, et exaltabitur De- us ab eo. et illud: O altitudo diuitiarum sapientię et scientię Dei, quam incomprehensibilia sunt opera eius, et inuestigabiles via eius.

Omnipotens] quia omnia potest, quę decent eius potestatem, et quę posse est aliquid posse, unde pec- care non potest, quia peccare non est aliquid posse: ut ait Aug. immo est aliquid non posse: ut de pen. dist. 2. c. vlt. §. charitas.

Ineffabilis] unde illud: Sapientiam eius quis enarrabit? quasi diceret, nullus.

Glossa sequens tractat de triplici compositione, et dat simile in anima.

Simplex omnino] Nota quod multiplex est compositio. Est enim proprie compositio partis ad partes, ut in rebus corporalibus. Item est compositio proprietatis ad subiectum, ut rationalitas in anima. Item forma ad substantiam, et substantia ad for- mam. et nulla istarū compositionum cadit in Deum, et ideo dicitur simplex omnino, id est in quolibet sensu compositionis. Et pone quasi simile in ani- ma, cuius substantia simplex est, et tamen tria re-

periuntur in anima. Intellectus qui præconcepit, ra- tio quę discernit, et memoria quę conseruat. Intel- lectus præconcepit, patri primo operanti compara- tur. Ratio discernens comparatur filio, qui est sa- pientia Patris disponens omnia in celo et in terra. Memoria conseruans, comparatur Spiritui sancto, qui omnia bona corroborat et confirmat. Sicut ista tria idem sunt in substantia cum anima: sic et tres personę Pater, et Filius, et Spiritus sanctus idem sunt in constantia.

Comnipotens] ut in simbolo Athanasij, sed ta- men non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens.

Coæterni] Sed contra videtur in dicto simbolo, ubi dicitur: et tamen non tres æterni, sed vnus æternus. Solutio. hic ponuntur adiectiue istę distinctiones, ibi au- tem substantiue. hęc est differentia: hic designat per- sonas, ibi essentiam, licet totę tres personę coæternę se- bi sunt, et coęuales.

Simul] Unde Salomon: Qui manet in æternum, creauit omnia simul. Unde in Gen. In principio crea- uit Deus celum et terram, quod simul factum fuit, sed simul dici non potuit.

Humanam] Quia prima die angelos creauit, et sexta die creauit homines.

Quali communem] id est, mediam inter ange- licam et mundanam: vel communem, id est vtrique conformem: quia in pluribus conformat se cum an- gelis scilicet in ratione, et discretionem: et in multis cũ inferioribus creaturis, quia sentimus cum illis et in pluribus alijs.

Diabolus] Dicitur criminator, et calumniator, et est Græcum vocabulum.

Dæmones] Dæmon interpretatur, sciens. Et est argu. ex hac littera, quod de bono procedat malum: quod est falsum, ut hic exponitur: quia angelus non habuit remedium sicut homo: quia homo peccauit per suggestionem, angelus per se sine alterius suggestionem, ut dicit littera sequens.

Glossa seq. quærît, arguit negatiue, soluit con- trarium, et arguente respondet.

Creati sunt boni] Numquid est idem de homi- ne? Videtur quod non, per hoc quod dicit Aposto- lus: Erasmus enim natura filij irę sicut et ceteri, a qua nullus liberatur, nisi per fidem, de conse. dist. 4. c. 11. quod incipit, firmissime. Dicas quod homo ab initio bonus creatus fuit, sicut et angeli et in cha- ritate, ut de pen. dist. 2. c. tolle charitatem. vers. Adā vero, et c. seq. et cap. princeps. videtur quod homo creatus fuit immortalis. de conse. dist. 4. placuit igitur. versu. si. dist. Et auctoritas prædicta sic debet intelligi, eramus enim natura filij irę, id est, eramus digni pena eterna, sine debitoribus irę, id est, pena æter- nę, natura, id est, inseparabili uitio, scilicet originali peccato. Originale enim peccatum ita inheret huma- no generi, sicut si esset ei naturale: quia sicut natu- ra nos non deserit dum sumus, ita nec originale pecca- tum: sed tamen post baptismum non nocet. de conse. dist. 4. c. 2.

Per se] id est, ex proprio defectu.

Diaboli suggestionem] Et ideo magis puniendus est diabolus, quam ipse faciens. 86. dist. tanta, circa fin. ibi, eos vero, nec illud excusat diabolus, si homo

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

De peccato originali ple- ne S. Tho- mas 1. 2. q. 81. 82. & 83. dist. 4. c. 2.

illud alijs facturus esset. ff. de ser. cor. l. 1. §. qui igitur. A licet videtur, quod pro sola tantum hortatione non debet teneri: non enim qui exhortatur, mandatoris opera fungitur. ff. de iis qui not. infam. l. ob hac verba, in fine. Nec id excusat hominem, quod consilio alterius fecit, quia debuit explorare apud se metipsum an expediret ei tale consilium. ff. man. l. 2. in fi. & si dubitabat, potuit consulere peritiores. Quare imputatur alicui. ff. de in. & fa. ign. l. regula. §. sed iuris. & ff. de bo. poss. in bonorum, in fi. & 37. dist. §. vlt. lo. Aud.

Glossa sequens declarat triplicem legem sub triplici tempore,

Ordinatissimam dispositionem temporum.] B Hec fuit dispositio, † quia tria fuerunt tempora, tempus ante legem, & tempus sub lege, & tempus gratiae. In tempore ante legem habebant homines ius naturale, quo regebantur, quod consistebat in his duobus praeceptis contentis his versibus. Quod tibi uis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli. Sic potes in terris uiuere iure poli, distinct. 1. in princ. In tempore sub lege regebantur decalogo Moysi dato a Deo, & tunc contingebant omnia in figura, quae completa fuerunt tempore gratiae, quando Dei filius nos docuit praecepta Evangelica, quibus hodie regimur: in quo scripturae fuerunt completae. & hic est ordo, de quo hic dicit.

A tota Trinitate] hoc ideo dicit, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis. de consecr. distinct. 3. c. vlt. in fi. & 28. quae st. 1. sic enim neque circa princ. per modum colum. Nec potest filius a se facere quicquam, nisi quod uiderit patrem facientem de consecr. dist. 5. c. vlt. in fi.

Incar-natus] Hic explicatur primus articulus fidei.

Vna] Hoc fuit figuratum in arca Noe, Gen. 7. ubi fuit redemptio sanctorum per duas naturas, quoad opinionem & veritatem.

Impassibilis] 22. q. 4. incommutabilis. & habetur figura his versibus. Nihil Isaac patitur, aries fit uictima Christo. Nec deitas patitur, cum moriatur homo. 22. q. 2. cap. si quilibet. §. Abraham. & cap. seq.

Mortuus] Hic explicatur tertius articulus fidei.

Descendit ad inferos] Quartus articulus.

Resurrexit a mortuis] Quintus articulus.

Ascendit in caelum] Hic est sextus articulus.

Venturus] Septimus articulus.

Nunc gestant] Vnde Apostolus: hoc mortale induet immortalitatem.

Vna] Hec est secunda pars principalis, in qua tractatur de sacramentis. Et primo de sacramento Eucharistiae, interserens de sacramento ordinis. Secundo de sacramento baptismi, ibi, sacramentum. Tertio de sacramento coningii, ibi, non solum.

Extra quam] 24. q. 1. quoniam vetus.

Est sacrificium] De consecr. distinct. 2. cap. nec Moyses, unde dicitur. Rex sedet in caena turba cinctus duodena. Se tenet in manibus, se cibatur ipse cibus. Dicit Aug. De carne beate Mariae car-

† De hac dispositione cōtra Gen. tit. 54. & 55. & 3. par. q. 1. ar. 5. & 6.

nem accepit, & eandem carnem ad manducandum dedit ad salutem, de consecr. dist. 2. accesserunt Iudei. & hoc fuit significatum in persona Dauid, de quo dicitur: Ferebatur Dauid manibus suis, ut ibi dicitur. Ber.

Sub speciebus panis et uini] Hoc ex causa statutum fuit, ut in alia forma sumeretur propter horrorem. Vnde dicitur. Nisi quis manducauerit corpus meum, & biberit sanguinem meum, & c. auditu hoc uerbo scandalizati sunt discipuli, & dixerunt: durus est hic sermo. de consecr. dist. 2. prima. de hoc sacramento traditur infra de celeb. miss. cum Martha.

Secundum clausas Ecclesiae] Nota hic quod non potest consecrari corpus Christi, nisi fuerit ordinatus in forma Ecclesiae.

Sacramentum uero baptismi] Hic est secundus articulus, qui vltimo ponitur: & hic exprimitur forma baptismi, quam seruat Ecclesia, de consecr. distinct. 4. firmissime, & infra de baptis. & eius effectum. cap. maiores.

A quocunque] A quocunque ergo baptismus conferatur in forma Ecclesiae, sic ratum est, ut i. q. 1. quod quidam. & de consecr. dist. 4. a quodam. & c. Romanus. 24. q. 1. c. subdiaconus. §. si d. illud.

Glossa seq. et prosequitur triplicem hominum statum.

Coniugati] Nota quod tres sunt ordines in Ecclesia Dei, scilicet uirgines, continentes, & coniugati. Christus enim plus amat uirgines quam alios, quia sponte tribuunt quod sibi non fuerat imperatum. Continentes etiam plus Deo placent, quam coniugati, quia non expedit homini ad regna caelestia tendenti, accipere uxorem, ut 32. quae st. 5. tunc saluabitur. & ea sunt in nostris officiis gratiora, quae cum liceat non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. 28. quae st. 1. iam tunc.

Glossa ordinaria super Cap. Damnamus.

D'Amnamus] Hec decretalis diuiditur in duas partes principales. In prima reprobatur doctrinam abbatis Ioachim, ibi, Reprobamus. In secunda damnat illam Almarici. Prima pars facit quinque: quia primo reprobatur doctrinam abbatis Ioachim contra magistrum sententiarum, quam prosequitur exprimendo motiua & rationes ipsius. Secundo ibi, nos autem. approbat sententiam magistri, qua damnat Ioachim. Tertio ibi, cum ergo. respondet auctoritati, qua principaliter mouebatur Ioachim. Quarto ibi, si quis. damnat tenentes opinionem Ioachim. Quinto ibi, in nullo. protestatur pro monasterio, cui presuit Ioachim. Abbas Panormitanus.

Non est generans] adiectiue tenetur, id est, non generat, licet sit persona generans.

Afferit] Scilicet Ioachim.

Ille] Scilicet Petrus.

Qui plantat] Scilicet predicando.

Et qui rigat] Baptizando. In epistola ad Corinth.

Vnum corpus] Vniōne charitatis & spiritus. de consecr. dist. 4. queris a me.

Vt sint unum] Id est, eiusdem uoluntatis.

Nos

Nos unum] Scilicet: in unione naturae. Non enim] Hic respondet Concilium auctoritatibus Ioachim.

Ait] Scilicet Ioachim. Glossa sequens ponit triplex testimonium personarum Trinitatis.

Pater, & Filius, & Spiritus sanctus] Pater dedit testimonium deitatis quando dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Filius dedit testimonium deitatis, quando in monte transfiguratus potentiam deitatis, & speciem aeternae beatitudinis ostēdit. Spiritus sanctus dedit testimonium, quando super baptismum specie columbae requieuit: vel quando ab inuocatione nominis Christi, corda credentium impleuit.

Et hi tres unum] Id est, indifferentes quo ad datum gratiam. Vel unum, id est, unius substantiae, vel essentiae.

In terra] Scilicet quod Christus fuit homo infra de celebra. miss. in quadam.

Spiritus] Id est, humana anima, quam emisit in passione.

† Sanctus Th. 3. parte q. 74. art. 7. ad 3. arg. Aqua & sanguis] Quae fluxerunt de latere Christi, ut in decre. pre. in qua idem, & fuit Vera † aqua & non aquaticus humor, ut quidam heretici, mentiantur.

Et hi tres unum sunt] Non natura eiusdem substantiae, sed cooperatione eiusdem mysterii: quia spiritus per adoptionem nos filios Dei fecit, aqua fecit nos filios Dei per ablutionem baptismi, sanguis per redemptionem gratiae.

Non est generans] Id est, non generat, sed est persona generans.

Glossa sequens distinguit triplicem speciem nominum in diuinis.

Neque genita] Not. † ad intelligentiam personarum in trinitate, quod nominum quaedam sunt essentialia quaedam personalia quaedam notionalia. Essentialia sunt, quae in singulari numero dicuntur congrue de tribus personis singulariter, ut Deus bonus, Deus iustus, aeternus, omnipotēs, & similia, in plurali uero numero incongrue dicuntur, iuxta illud Athanasii: & non tres Dii, sed vnus est Deus. Personalia sunt, quae supponunt personam, & in singulari numero tantum, ut Pater & Filius & Spiritus sanctus. Notionalia sunt, quae notant distinctionem in personis: ut generans, generata, & procedens. Ista notionalia, cum veniunt adiectiue, dicuntur tantum de personis, & non de essentia, sed quando tenentur substantiue, tunc dicuntur tam de essentia quam de personis. Vnde hae propositio simpliciter est vera, Pater est generans siue hae dictio, generans, teneatur adiectiue, siue substantiue. Si autem dicatur, substantia diuina est generans, si hae dictio, generans, teneatur adiectiue, falsa est, quia uellet notare distinctionem in diuina essentia: si teneatur substantiue, vera est: quia tunc est sensus; substantia diuina est generans, id est, persona quae generat. Vnde nomina ista, generans, genita, & procedens, adiuncta nominibus personarum, distinctionem notant personarum: iuncta uero cum nominibus istis substantiuis natura, seu essentia diuina, te-

† Ad intelligentiam huius glossae vide de theologos lib. 1. sen. dist. 34. & sancti Thomae par. 3. q. 13.

tenentur substantiue, & notant essentiam tantum. Natura] Hae est illa summa res, quam dixit magister Petrus.

Glo. seq. ponit quomodo in diuinis distinctione nomina tripliciter iunguntur.

Alius sit pater, alius filius] distinctiua siue partitiua nomina vnus, alius, duo, uel similia, aliquando significant essentiam, aliquando non. Quomodo partitiua iuncta cum nominibus personalibus, & non essentialibus in masculino & feminino genere, notant distinctionem in personis: pater est vnus, filius est alius, Pater, & filius sunt duo: iuncta uero nominibus essentialibus, ita quod eis imitantur, essentiam notant: ut pater est vnus Deus, pater et filius sunt vna essentia. In neutro uero genere, tantum essentiam notant pater & filius sunt vnus, id est, vna res. & ideo optime dicit, alius pater, alius filius, id est, alia est persona patris, & alia est persona filii, non tamen aliud, immo idem sunt in substantia, ut iam patet.

Orthodoxam] Id est, rectam. ab orthos quod est rectum: & doxa, quod est gloria, quasi recti: gloriosa. Hosten.

Ei dedit] Vnde Aug. Nihil habet filius, quod non nascendo a patre accepit.

Simplex omnino] De hoc dicas ut supra. cap. proximo.

Procedens] scilicet per inspirationem. de consecr. dist. vlt. cap. pen. in fin.

Cum ergo ueritas] Dicit respondendo auctoritati praedictae, Volo pater, & c. & exponit, quam inducebat pro se Ioachim, & exponit qualiter intelligatur hoc uerbum, vnus: & per hoc etiam alijs auctoritatibus respondetur.

Orat] In Euangelio Ioannis.

Vnum in nobis] Id est, vniti nobis unione spiritus.

Vnum sumus] Hic in alia significatione accipitur hoc nomen, vnus id est, unione substantiae, seu naturae, ut infra sequitur.

In gratia] Id est, per gratiam.

Florenti monasterio] Not. quod si auctor reprobandus, & eius scripta sunt reprobanda. Infra de here. fraternitatis. immo & si bona essent, reprobandentur ratione auctoris: quia non licet ei hoc facere. 96. dist. bene. quidem. hic uero licet auctor non reprobandentur: quia confitetur se seruare fidem catholicam, tamen scripta sua (quia malam habebant sententiam) reprobanduntur.

Corrigenda] Et ideo quia paratus fuit corrigi, & se correxit, ut sequitur, non debet dici hereticus: licet quandoque errasset in fide. 24. quae st. 1. hae est fidei, & q. 3. dixit Apostolus.

† De materia huius glossae vide late in commentario super cap. fraternitatis, relato infra in 2. par. Directorij, principio.

I N N O C E N T I V S S V P E R eodem tit. de summ. trinit. & fide catholica.

1 Ad credendum ea, quae sunt fidei quilibet tenentur.

2 Praelati, & qui curam habent animarum, explicitate credere debent articulos fidei.

3 Papa & praelati dispensare ex causa possunt cum

Prima pars Directorij

- 4 An clericis pauperibus sufficiat credere sicut laicis, & in quibus eos non excuset imperitia fidei.
- 5 An liceat clericis iurisperitiam fidei cognitioni seu Theologiae praeferre.
- 6 Bonum est laicis studia fidei seu Theologiae addiscere, sed non peccant aliis scientiis vacando.
- 7 Fides implicita quando proficit.

FIRMITER credimus. De fide teneas, quia quaedam est fidei mensura, ad quam quilibet tenetur, & quae sufficit simplicibus & et forte omnibus laicis, scilicet, quia oportet quod libet adultum accedentem ad fidem credere, quia Deus est, & quod est remunerator omnium bonorum. Item oportet omnes alios articulos credere implicite, hoc est credere, verum esse quicquid credit Ecclesia Catholica.

2 Hanc autem mensuram excedere debent prelati Ecclesiarum quicunque curam animarum habent, quia debent scire articulos fidei explicitis, & distincte, qui continentur in symbolo, scilicet, Credo in unum Deum, & Quicumque vult, 38. dist. c. 1. & 2. c. si q. Episcopi enim plus scire debent: quia de eis scire debent reddere rationem omni postenti. 36. dist. cap. qui Ecclesiastici. §. c. 38. dist. cap. omnes non tamen dicimus, quod incontinenti teneantur praedicti de omnibus respondere, sed praehabita deliberatione, & etiam si oportuerit, cum consilio aliorum.

3 Non negamus tamen quin Papa, & alii superiores prelati possint dispensare ex certis causis minus litteratos & minus industriosos in tempora libris sustinere. infra de reu. cap. nisi cum. §. pro defectu.

4 De clericis autem inferioribus satis videtur, quod si essent pauperes, qui non possent intendere studio, quia non habent magistrum vel expensas, quia oportet eis propriis manibus quærere victum, quod eis sufficit scire sicut simplicibus laicis, & aliquantulum plus, sicut de sacramento altaris: quia oportet eos credere, quod in sacramento altaris conficitur verum corpus Christi: & hoc ideo, quia circa illud quotidie & continue versantur plus, quam laici. Si autem haberent magistrum & expensas ad disendum tunc peccarent, nisi plus proficerent in cognitione distincta fidei, quam laici: debent tamen ab eo, qui imponit eis penitentiam, de ignorantia vel potius de negligentia sciendi scrutari, ut diligenter attendant quare in eis non proficiunt vel propter duritiam ingenii, vel quia eos oportuit circa alia opera charitatis intendere, puta circa exhibenda necessaria confratribus suis, vel pauperibus, vel hospitibus: & idem dicendum est de aliis operibus bonis: nam cum non teneantur ad explicitam cognitionem articulorum, bene licet clericis illis explicitis cognitioni postponere alia opera pietatis.

5 Item etiam ex causa posset illi scientia pra-

A ponere alias scientias, ut si velint addiscere scientiam iuris, ut pauperes in iudicio defendant ne opprimantur, non peccant: tamen credimus, quod non debent ita praeponeere scientiam cognitioni fidei, quin in ea proficiant, & bene videtur quod semper plus debent intendere circa cognitionem articulorum praedictorum, quam circa cognitionem iuris, postquam expensas habent ab Ecclesia, nisi in contrarium eos iusta causa moueat.

6 Item videtur quod etiam laici, quibus Deus dat talentum subtilis ingenii, quod melius faciunt si suum ingenium impendant in cognitione praedictorum: quibus non videatur quod peccent etiam si eis non intendant. Videtur autem eis sufficere, quod talenta sibi credata non abscondant in terra, id est in terrenis, sed bonis operibus insistant.

7 In tantum autem valet implicita fides, ut dicunt quidam, quod si aliquis eam habet, scilicet quod credit, quod Ecclesia credit: sed falso opinatur ratione naturali motus, quod pater maior, vel prior sit filio, vel quod tres personae sunt tres res a se inuicem distinctae, quod non est haereticus, nec peccat, dummodo hunc errorem suum non defendat: & hoc ipsum credit quia credit Ecclesiam sic credere: & suam opinionem fidei Ecclesiae supponit: quia licet sic male opinetur, tamen non est illa fides sua, immo fides sua, fides est Ecclesia. infra eodem, cap. damnatus. circa finem.

IDEM INNOCENTIVS SVPER cap. Damnatus.

- 1 Non licet publice de fide disputare causa tumultus & perfidiae.
- 2 Licet quandoq; de fide disputare publice ad refellendos haereticos.

DAMNAMVS ergo. Defendere. hoc enim nullatenus licet, immo, quod plus est, nec disputare de fide licet publice turbis coadunatis causa tumultus, vel sua perfidia defendenda. c. de sum. trini. & fide Catho. l. penul.

2 Si autem ad confusionem haereticorum, vel ad veritatem clarificandam disputaret aliquis, non crederem malum, ut fecit Siluester Papa.

GLOSSA IOAN. AND. SVPER tit. de sum. trini, & fide catho. de Sexto Decretalium.

FIDELI] Errore Graecorum, quid dicebant Spiritum sanctum procedere a solo patre, extirpato per canones de quo de consecr. dist. 5. cap. penult. & ultim. adhuc quidam in errores alios inciderunt, negantes Spiritum sanctum eternaliter processisse a patre & filio: aliis dicentibus, quod ab utroque procedebat, non tamquam ex uno principio, sed tamquam ex duobus principiis, & duabus inspirationibus. Gregorius X. in generali concilio Lugdunen. primo ponit confessionem suam, quam

Ad huc locum conferunt tradita per sanctum Thomam quod libet 1. q. 7. art. 14.

De doctrina Innocentii hoc loco, quae vera & communis est, vide quae late scribo. infra super q. 7. primae partis Directorij.

quam etiam dicit sancta Romana Ecclesia, catholorum patrum, Graecorum doctorum & Latinorum obseruationem & doctrinam scilicet, quod Spiritus sanctus eternaliter a patre & filio, & tamquam ab uno principio, & unica spiratione procedit: Demum reprobando, damnat omnes, qui praemissa negare, vel contrarium asserere praesumpserint. Secunda ibi, sed quia.

Fideli] supra eod. firmiter. & supra de haeretic. dub. n. & est simile c. de iis, qui ad ecclesi. confug. l. fidei. & dic fidei quo ad mentem; deuota quo ad exteriores actus: quasi dicat humil. ad hoc infra de immo. eccl. decet.

Professione] id est, confessione. Aeternaliter] nam est pater generans, filius natus, Spiritus sanctus procedens pariter ab utroque absque initio semper pariter, ac sine fine. supra eod. firmiter. circa princ. de consecr. dist. 3. c. vlt. c. de summa Trini. in epist. inter claras. Sed opponitur Trinitas est vnum vniuersorum principium, ut supra eodem, firmiter. ergo non est ibi aeternitas: quia aeternum verum sine principio, sine fine. Solu. si principium principium, non principium, ut referatur principium ad res creatas, non ad ipsam diuinitatem.

Et filio] eo insertum hic error Graecorum dicitur in vniuersum factum, a solo patre procedere. Monebatur autem auctoritate Evangelica, Ioan. 16. ibi. haec prima parte in com mentario super symbolo sancto: utinam sanctum, quem ex summo verum parente speramus, & c. Sed ad hoc & similia respondetur, quod expressio patris, non excludit filium; imo non potius includit: cum ipsorum opera inseparabilia sunt. 28. question. 1. sic enim. S. beatorum in fide de conu. secr. dist. 3. cap. vlti. vnde cum pater & filius sint vna essentia, substantia, seu natura, ut in praedicta decret. aliis, firmiter. non potest ab vno solo procedere. Nec sanus excommunicati (ut dicebant Graeci) addendo in symbolo, filioque: quia illud potius est declarare, quam adde. Et adde quod not. de consecr. dist. 5. cap. penult. Sed obicitur ad hanc constitutionem, quod sit superflua: ex eo quod hoc idem dictum fuerat supra eod. firmiter. ibi, Spiritus sanctus pariter ab utroque, & c. Sed dic, quod hic expressus modum processio aperit, dicens quod non tamquam ex auobus, & c. Praeterea hic damnantur asserendo, vel negando, contrarium sentientes.

Docuit] Nota quod in iis, quae sunt de fide catholica, & eius articulis necessario tenere debemus, & sequi, quod tenet & sequitur Romana Ecclesia: alias essent haeretici. supra eod. tit. cap. 1. & 2. sed in aliis non habemus necessario sequi, & tenere quod sequitur, nisi sequatur & doceat. 11. dist. no. l. ubi de hoc in glo. docere, 1. 2. dist. cap. nouit. 21. dist. cap. aliter. de consecr. dist. 4. de trina. in vna enim fide nil officit sanctae Ecclesiae consuetudo diuersa, ut ibi.

Firmiter] supra eod. firmiter. Fidelium] De iis, qui sunt foris, nihil ad nos. 11. q. 3. inter verba. per si cogo. 2. quest. 1. cap. multi. de

Non est fidendum eius quod inerat, ut declarat concilium Florentinum sub Eugenio iiii. fess. 6. & dixi infra in hac prima parte in com mentario super symbolo sancto: utinam sanctum, quem ex summo verum parente speramus, & c. Sed ad hoc & similia respondetur, quod expressio patris, non excludit filium; imo non potius includit: cum ipsorum opera inseparabilia sunt. 28. question. 1. sic enim. S. beatorum in fide de conu. secr. dist. 3. cap. vlti. vnde cum pater & filius sint vna essentia, substantia, seu natura, ut in praedicta decret. aliis, firmiter. non potest ab vno solo procedere. Nec sanus excommunicati (ut dicebant Graeci) addendo in symbolo, filioque: quia illud potius est declarare, quam adde. Et adde quod not. de consecr. dist. 5. cap. penult. Sed obicitur ad hanc constitutionem, quod sit superflua: ex eo quod hoc idem dictum fuerat supra eod. firmiter. ibi, Spiritus sanctus pariter ab utroque, & c. Sed dic, quod hic expressus modum processio aperit, dicens quod non tamquam ex auobus, & c. Praeterea hic damnantur asserendo, vel negando, contrarium sentientes.

Nota quod in iis, quae sunt de fide catholica, & eius articulis necessario tenere debemus, & sequi, quod tenet & sequitur Romana Ecclesia: alias essent haeretici. supra eod. tit. cap. 1. & 2. sed in aliis non habemus necessario sequi, & tenere quod sequitur, nisi sequatur & doceat. 11. dist. no. l. ubi de hoc in glo. docere, 1. 2. dist. cap. nouit. 21. dist. cap. aliter. de consecr. dist. 4. de trina. in vna enim fide nil officit sanctae Ecclesiae consuetudo diuersa, ut ibi.

Firmiter] supra eod. firmiter. Fidelium] De iis, qui sunt foris, nihil ad nos. 11. q. 3. inter verba. per si cogo. 2. quest. 1. cap. multi. de

diuor. gaudemus: licet ab eis expediat bonum habere testimonium, ut ibi. & 8. quest. 1. licet ergo. supra de sacra vntio. c. vnico. §. exhibendum. 11. quest. 3. non sunt. 1. 2. q. 1. nolo.

Orthodoxorum] id est, catholicorum. Patrum] 15. dist. cap. 1. Doctorum] quorum est ordo praecipuus in Ecclesia. supra de haeretic. eum ex iniuncto. §. cum igitur. & per doctores, praedicatores, & praetores intelligas 43. dist. cap. 1.

Latinorum] ut Augustini, Hieronymi, Ambrosii, & Gregorii. 24. dist. de libellis. 15. dist. sancta, infra de reliqui. c. 1.

Graecorum] aliquorum, ut Ioannis Chrysostomi, Cyrilli, Athanasii, Didymi, & Ephesini concilii patrum. Graeci enim contrarium dicunt, ut supra dixi. Vel die secundum Gulielmum, quod in hoc generali Lugdunensi concilio Graeci, quod hic dicitur fuerunt publice professi, & symbolum cum adiectione (silioque) ibi publice cantauerunt de mandato Imperatoris, & Ecclesia Graecorum. vnam corde credant. 23. dist. psalmista.

Vera] alias posset in melius commutari. 35. q. 9. Apostolica. & cap. sequenti.

Ignorantiam] quae cursum errorum est mater, ut 38. dist. ignorantia nec in his excusat ignorantiam, nam ignorans, ignorabitur; ut ea distinct. qui ead. ad idem 16. q. 1. si cupis. 2. q. 2. in quibus, & ca. sequenti.

Praecludere] ut 83. dist. error. supra de spon. inter opera.

Damnatus] supra eod. damnatus. & dic. damnatus & reprobandus, id est, reprobando damnatus.

Asserere] supra dixi negare. Quid si quis nec negat, nec asserit, sed tacens sic consentit? videtur non teneri: quia tacere est praeter ista duo. 2. quest. 2. ne quis, infra. de regu. iur. is qui tacet. & f. eod. l. qui tacet. Sol. Licet non ex verbis, tamen ex mente iudicatur haereticus. supra de haer. cap. 1. 24. quest. 3. c. haereticus. & cap. haereticus. & Deus audit in corde; ut 17. q. 1. cap. fina. §. si ergo & cor interrogat. 14. q. 5. si quid. & 15. q. 6. cap. 1.

GLOSSA IOANNIS AND. SVPER TIT. DE SVM. TRIN. Et fide Catholica, de Clementinis.

Prima Glossa summat, & diuidit.

DE DEI catholica] Summa huius concilii haec est, Fatur concilium vnicum Dei filium in essentia Dei eternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine, & in eo passum, & iam mortuum lancea perforatum: approbans in hoc ordinem, quem tradidit Evangelista Ioannes. Secundo reprobat, & haereticam iudicat doctrinam, quae habet quod substantia animae rationalis seu intellectus, & c. & per se humani corporis non sit forma. Tertio asserens consistendum vnum baptisma sicut vnum Deum & vnam fidem, approbat opinionem, quae habet per illud confer-

ri etiam paruulis quo ad habitum informantem gratia & virtutes. partes patenti. Secunda ibi: porro. Tertia ibi: Ad hoc. Item hoc prima pars facit tria. Primo facit eternam diuinitatem Christi: Secundo veram humanitatem ipsius: Tertio ipsius passionem & mortem: & figuram inducens ordinem approbat, quam de plagis Christi ponit Euangelista Ioannes.

Fundamento] quod est Christus. Apostolo] 1. ad Corinth. 3. & concor. 1. q. 1. cum Paulus de presbyt. non bapt. c. fi.

Vnigenitum] ut dicit Anselmus: In sancta Trinitate quantumlibet paruum inconueniens est impossibile, sed si pater alium filium genuisset, de per omnia similitis esset iam genito filio, & cum iam genitus filius sit verbum, reliquus esset verbum, & sic essent in deitate duo verba: sed cum uno Dei verbo omnia perfectissime dicantur, & creentur, aliud superfluum & nugatorium fuisse: nam duorum ad idem suffragantium, quorum unum sufficit, alterum superfluum est, quod non est in deitate possibile: & Philosophus 1. 2. metaphisicorum. Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Ioan. And.

Filius] de spiritu sancto, & eius eterna processione. sup. a eod. fidei. lib. 6.

Ad hanc gloriam vide Ma gistrum & doctores lib. 4. de diff. 8.

Omnibus] per hoc & comprehendit inmensitatem, incommutabilitatem, incomprehensibilitatem, omnipotentiam, & inuisibilitatem. Item essentiam, substantiam, seu naturam. de his omnibus supra eo. firmiter in prin. Et in diuinis hac tria vltima repetimus ad maiorem expressionem, si enim ad diuinam essentiam labatur respectus quasi mathematicus, id est abstracte, non reducta consideratione ad personas, sic est essentia. Si consideretur concrete, habito respectu ad personas, sic est substantia: quia in qualibet persona substat; & est tota supra eod. d. amamus. versic. nos autem. Si utroque modo: quasi in consideratione vniuersali, sic est natura: quia naturale est diuina essentia quod sit vna, & quod in ea sint persona: simplex tamen est, impertialis & indiuisibilis.

De horum damnatione] frequens fit metio ab Innocentio Papa 1. epistola 21. & 22.

Existit] damnati sunt ergo Bonosiani, qui Christum dicebant non proprium, sed adoptiuum filium Dei. 24. q. 3. quidam. versic. Bonosiani. & de hoc de celebr. miss. in quadam.

Aeternaliter] Arriani negauerunt filium coeternum patri. 5. dist. cap. 1. 24. qu. 3. quidam versic. Arriani. & arguebant sic. Omne quod natum est, principium habet: ergo filius qui natus est, principium habuit, & esse cepit. vnde dicebat Arrianus: si filius est, natus est: si natus est, ergo tempus fuit quando non erat filius. Sed ut contra eum dicit Ambrosius lib. 1. de trin. c. 5. idem posset dicere de Deo, quod si cepit esse pater, ergo primo fuit Deus, quam pater, & fuit tempus quo non erat pater: sed cum ex hoc sequeretur eum mutabilem, id est generationis accessione mutatum, hoc dicere amentia est. semper enim fuit pater, semper & filius: nam ex vi correlatiui, posito uno, ponitur & reliquum. Dicebat ergo August. de fide ad Petrum, c. 2. Si Dei filius virtus & sapientia: Dei est nec vnquam fuit Deus sine virtute & sapientia: Dei ergo filius coeternus est Deo patri. Primum probat Apostolus, ad Corint. 1. & habetur 37. dist. 8. hinc

Vide Nicephorum lib. 8. historiae ecclesiae, c. 5. & multis seq.

etiam Ambrosius. in fi. Dicit ergo August. quod si fuerit pater, qui gignitur ab igne coeternus est illi, & esset coeternus, si ignis esset aeternus: sic est intelligendum ex Deo natum esse sempiternum, ut sit pater filii coeternus: & hoc prosequitur magister sententiarum lib. 1. dist. 9.

Simul unitas] dicunt Theologi, quod in instanti conceptionis, perfectus fuit homo, & fuit anima rationalis infusa, nisi propter infinitam virtutem agentis, scilicet spiritus sancti: nam quia incongruum fuisse filium Dei corpus assumptum, nisi formatum. In aliis autem non infunditur, nisi organizato embryone, & plene habitato ad ipsam recipendam. de hoc 33. q. 2. quod nero. Quod dicunt quidam fieri per discretiuitatem sexuum a 40. vel 80. die a conceptione embryonis. de hoc. 5. dist. 1. de purifi. post partum, c. vnico.

Fieret verus homo] concor. supra eo. firmiter, versic. & tandem ibi, verus homo factus est. & considera verba: non enim fuit Christus compositus ex deitate & humanitate: nam simplicitas deitatis nullam recipit compositionem, ut ibi satis not. in prin. Et quod ibi dicitur, Christum fuisse compositum, verum est respectu humanitatis, quae fuit composita ex anima rationali & humana carne, ut ibi, & hic: & supra, de heret. cum Christus. & vide quod not. de consecr. dist. 2. hoc est quod dicimus.

Possibile] intantum quod (ut dicit August.) omnes defectus nostros assumpsit filius Dei, praeter ignorantiam & peccatum. de hoc 3. sentent. 15. dist. 1. Licet igitur in assumptione sui ipsius, caro fuerit a Spiritu sancto ab omnibus reliquiis peccati mundata: ut vnde Angelus ad Virginem Luca. 1. Spiritus sanctus superuenit in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei: tamen, ut dicit ipse August. si in cruce mortuus non fuisset, ad vltimum senio descenderet: frigus ergo calorem, famem, sitim, & alias inmanes penalitates pati poterat; & sic habuit corpus passibile. Fuit autem hoc congruum, quod nostros defectus assumeret propter in sitium satisfactionis, quam pro nobis facere iam assumpserat, ut pro nobis perfecte satisfaceret per penalitates carnis nostrae. Item propter fidem incarnationis: sine his enim penalitatibus humana natura hominibus nota non fuisset. Item propter exemplum patientiae nobis praeibendum ad tolerandas penalitates carnis humanae.

Animam] non spiritum vitalem tantum. de celebr. miss. in quadam. vbi pluribus auctoritatibus probatur, quod hic de vera anima dicitur.

Rationalem] non dicit sensitivam vel vegetabilem tantum, de quibus infra in parte proxima dicitur.

Ex tempore] quod tempus satis notum est. Et ab hac incarnatione, computant quidam annos domini. 23. dist. in nomine Domini. in prin. alia a natiuitate, & de hoc in Specul. de instr. edi. in 1. col. Dubitari

posset de tempore incarnationis, quare tunc & non prius, vel tardius. Canonista dicit satis esse dicere cum Paulo, O altitudo diuinitatum, & c. ad Roma. 11. in fi. de pen. dist. 4. si ex bono, circa prin. versic. cur ergo, nam & in potestate miserentis est, quando & quantum misereri velit. facit de pen. dist. 2. si enim inquit, vltra

Vide Magistrum & doctores lib. 3. sent. dist. 2. & beatum Th. 3. par. q. 6. art. 3. & 4.

B. Thomas 3. par. q. 14. et 15. plene de hoc.

Expono modo, id est, immunis et penitus libera.

Vide S. Th. 3. par. q. 28. art. 4.

De Hypostasi plene S. Th. 3. par. q. 28. art. 3.

De hac dubitatione uide omnino B. Thomam 3. par. q. 1. art. 5. et 6.

vltra medium, vixit sicut, & quod not. qui cler. vel vo. c. 2. Dicunt tamen theologi, quod certum est, non fuisse conueniens ante peccatum Deum incarnari: cum opus incarnationis principaliter ordinetur ad abolitionem peccati. & ut dicitur Luca 5. Non sanis, sed infirmis opus est medico: nec venit vocare iustos, sed peccatores. 2. q. 1. multi. de pen. dist. 1. libenter item nec fuit conueniens statim post peccatum Deum incarnari. Cum enim ex superbia peccatum prouenisset: sic liberandus erat homo, ut humilitas recognosceret se liberatore indigeret quod magno consilio Dei actum fuit, ut cognita sui infirmitate, homo clamaret ad medicum, & gratia posceret auxilium. ad finem vero saeculi, non debuit differri: ut de imperfectione humane naturae per incarnationem perueniretur gradatim ad perfectionem gloriae in fine saeculi. Item fuit aequum, post datam legem Moysicam & Propheticam; quam multi spernebant, iustificari a Deo genus humanum, per incarnationem & tempus gratiae: quod si dilatum fuisset ad finem saeculi, forsitan reuerentia & notitia Dei & morum honestas in terris fuisset abolita: fuit etiam hoc conueniens ad manifestandam diuinam virtutem, saluam tamen per fidem, praeteritae, praesentis, & futuri: ut not. Ber. supra eod. tit.

Virginali] quare de Maria Virgine, & non de alia voluit incarnari? Dicunt sancti, quod sicut ex superbissima nauis est morbus: sic per contrarium ex humillima inchoari debuit medicina. vnde verso nomine Eua ipsi Virgini dictum est, Luc. Lucae 1.

Item sicut ad summam humilitatem Dei filius voluit incarnari: sic summe humilem eligere voluit in qua, & a qua tanta deberet humilitas inchoari. vnde ipsa in Canonico suo dixit, ibidem, Respexit dominus humilitatem ancillae suae. Tertio quia (ut quaedam referunt historia) prima ipsa fuit, quae virginitatem Deo obtulit: vnde quia nouum domi genus obtulit: nouo & inaudito dono debuit honorari. In coniugium autem Ioseph consensit in iunctu Spiritus sancti, ad celandum mysterium. quod dicitur 27. q. 2. c. 2. versic. fi. & c. inuenta.

Thalamo] id est, cubiculo, vel vtero.

Hypostasis] Graeci eodem modo viuunt hoc nomine hypostasis, quod nos vltimur hoc nomine persona. de hoc nomine. 1. sent. 23. & 25. dist. in hypostasis autem componitur ab hypotes, quod est sub, & stasis, quod est status vel stans. & dicitur hypostasis substantia intellectiua, siue forma, scilicet primordialis materia, & dicitur quasi substantia: quia habet substantiam omnibus accidentibus, & omnia accidentia ad se recipit: a nulli tamen informatur, secundum H. u.

Natura] scilicet vera humana. Io. And. Omnium] quod ad sufficientiam: sed quo ad efficaciam, pro praedestinati ratum, de hoc de consecr. dist. 2. semel 2.

Cruci] in huius passionis memoriam videmus, in singulis particularibus ecclesiis depictam in cruce, in altum erigi: celebramus etiam festum inuentionis ipsius, de consecrat. dist. 3. crucis. Dicit August. Crux, quae erat supplicium latronum, nunc transit ad frontem Imperatorum: si tantum honorem Deus contulit, supplicio suo, quantum conferet seruo suo? In-

ter alias fuit quadruplex causa, quare Christus crucis mortem elegit. Primo, ut in illa pendens in aere se inter Deum & hominem mediatorem ostenderet. & sic not. 1. Timoth. 2. & 10. dist. in quoniam. Secundo, ut damna quae obuenerant per lignum primis parentibus reuocaret, per lignum crucis restauraret. Tertio, ut diabolum, qui per lignum vincebat, per lignum superaret: & hac duo Gregor. exprimit in praefatione de cruce. Qui salutem humani generis, & c. de qua de consecra. dist. 1. inuenimus; & infra. de reli. & uene. san. si f. omnium. ante medium. Quarto, ut euidenter ostenderet, pro quibus restaurandis patiebatur, scilicet pro superis angelorum ruinis replendis, pro inferis de limbo educendis, pro amicis colligendis, & adiuuandis, pro inimicis reconciliandis. Primum designatur per brachium superius. Secundum per inferius. Tertium per dextrum. Quartum per sinistrum. Fertur etiam crux quatuor genera lignorum habuisse, scilicet cedrum in stipite, palmam in palo per longum, cupressum in ligno ex transverso, oliuam in tabula super cruce, loco quarti brachii. & datur versus: Ligna crucis, palma, cedrus, cupressus, oliua. Et quomodo proprietates lignorum bene conueniant, instant theologi, quod omitto.

Moti] de consecr. dist. 2. timorem. Profluentibus] separatim. de hoc de consecr. dist. 2. c. 1.

Aqua] & fuit vera aqua, de quo satis de celebr. miss. in quadam. & fuit aqua regenerationis, & sanguis redemptionis, ut ibi.

Imaculata] ad Ephes. 5. ante finem.

Sicut] ponit figuram, quam etiam inducebat Host. de celebr. miss. in quadam. ver. per hoc.

Soporati] ergo dormitio Aae & mors Christi conueniunt in figura, sicut conueniunt in figura vigilans & uiuens. si de latere ergo uiuentis debuisset formari contumax: e contra de latere vigilantis, fuisset Eua formata.

Formata] Genes. 2.

Apostolum] Ad Roma 5. post medium. Ezechiel] 1. c. & 18. in prin. Io. Greg. in 4. homi. super Ezechielem de visione quatuor animalium habentium facies diuersas, scilicet hominis, leonis, bouis, & Aquilae, dicit, quod iure per hominem figuratur & Matthaeus, quia cepit ab humana generatione.

Marcus per Leonem, quia cepit a clamore in deserto. Lucas per vitulum, quia cepit a sacrificio. Ioannes vero digne per Aquilam, quia cepit a diuinitate Christi. Sicut enim Aquila cunctis auibus altius volat & irreuerberatis oculis, solis radios intuetur: sic iste altius ceteris ascendit, qui dicens, In principio erat verbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, dum in ipsam diuinitatis substantiam intendit, quasi more Aquilae oculos fixit in solem.

Dixit] 19. dist. in cap. 1. ad finem. Et ad litteram, hic ponitur textus Euangelii, quem glossare non est meum.

Sanctorum patrum] scilicet August. super Ioan. sermo. 120. & 15. de ciuitate Dei cap. 26. ipse & Ambros. super epist. ad Roma. & Theophy. super Ioan.

Plures causas, quare Christus mortem crucis elegit, referre S. Th. 3. par. q. 46. art. 4.

Cassianensis catalogo gloriae mundi p. 4. consideratione 35.

Doctorem] ut Thom. 3. parte. q. 62. ar. 5. Ioan. Seni super 4 sent. Fertur etiam quod tempore concilii, congregati fuerint ad hoc theologi doctores, per Clementem, qui hoc tenuerunt.

Dantaxat] de baptis. maiores in princip. cum suis concord. Non obstat. 79. distinctio. cap. 2. ut ibi not.

Aperuit] Sequitur in constitutione concilii, etiam correcta, & in audientia publicata, ut dixi in proemio, quod textus Matthei, qui dicebatur in quibusdam libris antiquis sub alio ordine hoc narrare, per anticipationem intelligi & exponi debeat. Et hoc reponit Ioannes forte ex eo, quod ille textus in Mattheo communiter non habetur. Et anticipatio dicitur, ab ante & capio, cum scilicet ante capitur, vel ponitur postponendum. supra de rescript. causa. Sed queritur, quid valet ad fidem hoc distinctio: quod hic dicitur de hoc ordine? Sine dubio continet Christi Ecclesia, qua regenerat a Deo genitos, ita formari poterat per plagas & undas fluentes, Christo vivente, sicut Christo mortuo: nec in hoc disputatio haec respicit fidem. Sed opinio haec damnata, detrahit miraculo: evidenti enim fuit miraculo hoc de corpore mortuo, quia de vino manasse. Item detrahit figura hic posita, ut supra dixi. Item detrahit fidei Ioannis Evangeliste, qui ultimus Evangelium suum scribens, notabiliter expressit hunc ordinem: & his respectibus Concilium hunc ordinem approbat.

Porro] Secunda pars, qua duo facit: Primo qua d. opinionem reprobat. Secundo illam pertinaciter tenentes, haereticos indicat.

Positionem] Utuntur Theologi & artifice hoc verbo, quo etiam nos utimur de confess. cap. 1. ubi de hoc satis lib. 6. fatetur autem quis & credit, id quod ponit de iure. c. vlti. eod. lib.

In dabitum] de haereticis, dicitur.

Intellectiva] De sensitiua enim & vegetatiua, non fit opinio: sensitiua enim sentimus per sensus corporeos, certum est, quod corrumpitur corpore corrupto, & sic non potest dubitari, quia sit corporis forma. Idem de vegetatiua qua vegetamur, nutritur, & augmentum sumimus. in prima communiamus brutis, in secunda etiam plantis. Sed de intellectiva vel rationali fuit contraria opinio, quae praecipue fundatur super ratione praedicta.

De materia huius glossae vide plenissime per sanctum Thomam citatum etiam in fine glossae, par. 1. quaest. 76. artic. 1. & ibidem Caetanum.

quae praecipue fundatur super ratione praedicta. Cum enim vivit, non dico accidentaliter, sed per se & essentialiter, sit inseparabiliter uniri, ego forma non potest esse sine materia propria: sed anima intellectiva, cum sit incorruptibilis, remanet corrupto corpore, corpori non unita; ergo non vivit corpori ut forma per se & essentialiter. Sed antequam huic inductioni respondeam, est sciendum; quod opinio hic approbata, pro qua facit de celebr. mis. in quadam, sic probatur secundum Philosophum 8. metaph. Differentia sumitur a forma rei: sed differentia constitutiua hominis, est rationale; quod de homine dicitur ratione anima intellectiva: ergo ipsa est hominis forma. Item demonstratur ex ratione speciei humanae: natura enim rei ostenditur ex ipsius operatione: propria vero operatio hominis (inquantum homo) est intelligere: oportet ergo, quod sortia-

tur speciem secundam illud, quod ipsius operis est principium; sortitur autem speciem unam quodque per propriam formam: ex quo relinquuntur, quod principium intellectuum, vel anima intellectiva, sit propria hominis forma. Sed aduertendum est, quod quanto forma est nobilior, tanto plus dominatur materiae corporali: & minus ei immergitur, & plus eam excedit sui virtute: unde anima vegetabilis, plus quam forma metalli: sensibilis, plus quam vegetabilis: intellectiva ergo in nobilitate ultima, tantum excedit in homine materiam corporealem, quod habet aliquam operationem & virtutem, in qua corporalis materia non communicat: quae virtus dicitur intellectiva. Demonstrat etiam id Aristoteles 2. de anima, quia id quo primum aliquid operatur, est forma illius cui operatio attribuitur: sicut quo primo sanatur corpus, est sanitas: quo primo fit anima, est scientia: sanitas ergo est forma corporis, & scientia forma est anima ad corporis unionem. Secundo inducitur id quod dicit Philosophus 3. de anima, anima ergo est forma corporis: & scientia est forma anima. Certum est autem, quod primum quo vivit corpus, est anima: & cum vita manifestatur secundum diversas operationes in diversis gradibus vivendum, id quo primo operatur, unumquodque illorum operum vite, est anima. Anima enim est quo primo nutritur, sentimus, & movemur secundum locum: ergo similiter id quo primo intelligimus, sine dicatur intellectus, sine anima intellectiva, est forma corporis. Et hoc negans oportet, quod inveniatur quomodo ista actio ei conveniat: experitur enim quisquis seipsum esse, qui intelligit. Attribuitur autem actio alicui tripliciter, ut patet 5. phys. aut secundum se totum, sicut medicus sanat: aut secundum partem, sicut homo videt per oculum: aut per accidens, sicut dicitur, quod album edificat: quia accidit edificatori esse album. Cum ergo dicitur Andreas intelligere, certum est, hoc sibi non attribui per accidens, cum hoc inquantum est homo, de ipso essentialiter praedicatur: ergo aut oportet dicere, quod intelligat secundum se totum: quod etiam posuit Plato, dicens hominem esse animam intellectivam: aut dicere oportet quod intellectus sit pars ipsius anima. Primum stare non potest: quia idem ipse homo est, qui percipit se intelligere & sentire: sentire vero non potest sine corpore: unde oportet animam sensitivam esse aliquam hominis partem, relinquuntur ergo quod intellectus quo Andreas intelligit, sit pars ipsius Andreae: ita quod intellectus aliquo modo ipsi corpori uniat. Et licet aliqui dixerint, hanc unionem esse per speciem intelligibilem, quae duplex habet subiectum, intellectum possibilem, & phantasmatam: alii quod intellectus ut motor unitur corpori, quod vanum esse patet multis rationibus: & istae duae sufficient. Intellectus non movet corpus, nisi per appetitum: cuius motio praesupponit operationem intellectus: Non ergo ideo intelligit Andreas, quia movetur ab intellectu, sed potius e contrario, quia intelligit, ideo ab intellectu movetur. Concluditur ergo, quod vivit ut essentialis forma. Item si anima intellectiva se haberet ut motor: certum est, quod navis potest esse sine nauta, qui se habet

Actio alicui tribuitur.

se habet ad eam ut motor: ergo etiam posset esse, quod Christus corpus humanum sine anima sumpsisset: quod est contra fidem, supra eo. c. & supra eo. firmiter. Cum ergo principaliter incarnatio ordinetur ad salutem anime, inutilis fuisset incarnatio, si anima non esset essentialis corporis forma. Et per hoc videtur rationem quare opinio hic damnata indicatur haeretica: quia est contra fidem incarnationis. Est etiam contra fidem resurrectionis: habet enim fides, quod resurgemus cum corporibus, quae nunc gestamus, ut patet eo. tit. c. firmiter. in fine primae partis. Sed si anima non esset essentialis forma corporis: ad quid resurgerent corpora non videmus.

Opinio dicitur animam rotari esse motum cur sit damnata vel heretica.

Tenentes opinionem hic reprobata, primo inducunt, quod in principio dixi. Ad quod responderetur, quod secundum se consensit anima corpori uniri, sicut secundum se convenit corpori levi sursum esse: & sicut leue manet, cum a loco proprio fuerit separatum cum aptitudine & inclinatione ad proprium locum: ita anima humana manet in suo proprio esse: cum fuerit a corpore separata, habens aptitudinem & inclinationem naturalem ad corporis unionem. Secundo inducunt, quod dicit Philosophus 3. de anima, quod intellectus est separatus, & quod nullius corporis est actus: ergo non vivit corpori ut forma. Sed dicitur, quod Philosophus intelligit separatum: quia intellectus non est virtus alicuius organi corporalis, sicut virtus visiva oculi: constat etenim quod intelligere non est actus, qui posset exerceri per aliquod organum corporale, sicut visio: sed est in materia inquantum ipsa anima, cuius est haec virtus, est hominis forma & terminus generationis humanae. Et quod sit in materia praedicta, 2. phys. quia homo generat hominem: dicitur ergo anima intellectiva separata secundum virtutem intellectivam, quae non est alicuius organi corporalis. Et sic etiam responderetur ad id quod tertio dicebant, quod si intellectus vivit ut forma, cum omne corpus habeat determinatam materiam, sequeretur, quod intellectus haberet determinatam materiam, & sic non esset cognitivus omnium, quod est contra rationem intellectus. Sed dico quod hoc procederet, si virtus intellectiva esset actus organi corporalis. Factor enim actus illos, visus cum oculo, tactus cum manu, & similes bene oportet limitari ex materia: sed cum anima intellectiva his organo non videtur, limitationi non subiacet. Dicebant quarto, quod cum anima sit quid subsistens, & habeat esse secundum se: ergo alterius forma esse non potest: quia forma dat aliquid esse, & sic esse forma non est ipsius formae secundum se; anima ergo intellectiva habens esse suum, & sic subsistens, non vivit corpori ut forma. Ad quod responderetur, quod anima intellectiva illud esse in quo subsistit, communicat corporali materiae, ex qua materia & anima intellectiva fit unum: ita quod illud esse quod est totius compositi, est etiam ipsius anima, quod non est in aliis formis, quae non sunt subsistentes. Et propter hoc anima humana remanet in suo esse, destructo corpore: non autem alia forma. Curiosus qui hoc plenius disquirere velle, videat in summa S. Thomae par. 1. q. 76. in prin. 10. And.

Curiosus qui hoc plenius disquirere velle, videat in summa S. Thomae par. 1. q. 76. in prin. 10. And.

Catholica] fidei, quod sequitur, & postpositum fuit ut evitaretur hiatus: quod proprie in Rhetorica dicitur, cum vocalis eadem sequitur vocalem.

Pertinaciter] pertinacia in malo, perseverantia in virtute, unde pertinax valde imprudenter tenens, durus irrevocabilis, indocilis, obstinatus, & idem verbum infra de vsur. ex gravi. s. penult. Ad hoc] tertia pars, primo ponens de esse baptismi, secundo de ipsius effectu. 10. And. Vnicum] quare sic dicitur, habetur de consecr. dist. 4. aliud. Vnus] ad Ephes. 4. habetur de hac triplici unitate, & infra de excess. prela. frequen. ad finem. & infra de sentent. ex com. c. 1. & ut dicit Ambrosius lib. de trin. & exponit magister. 1. sent. 24. dist. circa prin. cum unum dicimus Deum, unitas excludit numerum Deorum: nec quantitatem in Deo ponit: quia nec numerus, nec quantitas in Deo est. Deus] in hoc verbo, ponit causam efficientem baptismi. Vnica] licet specie differat, quod dicitur ut no. Ber. supra eo. tit. super rubr. Confutendum] unde in symbolo dicitur, Confiteor unum baptisma. In aqua] causa materialis. In nomine] causa formalis. Perfectam] sine penitentia exteriori, de consecr. dist. 4. sine penitentia. Remedium] causa finalis. Theologi] & Canonisti de hoc de consecr. dist. 4. nihil, & c. parvuli. Opiniones] Est sciendum, quod primo fuit opinio Donatistarum, quod parvuli inutiliter baptizantur: quae reprobata est, & ad ipsorum rationes respondit, quod de baptis. maiores. Sed ibi dubium est relictum, an parvulis infundantur virtutes & gratia: quod hic solvitur. Est ergo hic sciendum, quod quorundam fuit opinio, quod pueris nullo modo dantur virtutes in baptismo, sed solum ab originali mundantur: sed postea quando decedunt, vel quando perveniunt ad etatem adultam, eis virtutes infunduntur, si fuerint innocentiam hanc communiter Theologi reprobant, per id quod habetur Ecclesiastes 1. 1. quod sonat illud quod habetur 25. distinctio. qualis in princ. quare si pueris ante mortem non fuerint concessae virtutes & gratia informans, in morte non conferuntur: & sic non salvabuntur, quod est falsum. Error autem huius opinionis, videtur fuisse ex ignorantia discernendi habitum ab actu.

Alii dixerunt, quod pueris dantur virtutes & gratia: non tamen in seipsis, sed in sua radice, scilicet characteris sacramenti, cuius virtute cum venerint ad perfectam etatem, & cum perfectis organo, soluta fuerint potentiae, consequenter gratiam & virtutes. Et Hug. videbantur miscere hanc opinionem primae consec. distinctio. 4. nihil. Sed quod hoc esse non possit, patet: quia si puer verteretur in furiam ante perfectam etatem potentiae in eo non solverentur: & ita numquam haberet virtutes explicitae. Item quod potentiae sint aliquo impedimento ligatae, non impedit habitum, sed actum: quia dormientes & involenti habitus habent, sed ligatos. Tertia] fuit hic opinio approbata, quod virtutes & gratia dantur in habitu ligato propter pueritiam, sicut

ciur, cum vocalis eadem sequitur vocalem. Pertinaciter] pertinacia in malo, perseverantia in virtute, unde pertinax valde imprudenter tenens, durus irrevocabilis, indocilis, obstinatus, & idem verbum infra de vsur. ex gravi. s. penult.

Ad hoc] tertia pars, primo ponens de esse baptismi, secundo de ipsius effectu. 10. And.

Vnicum] quare sic dicitur, habetur de consecr. dist. 4. aliud.

Vnus] ad Ephes. 4. habetur de hac triplici unitate, & infra de excess. prela. frequen. ad finem. & infra de sentent. ex com. c. 1. & ut dicit Ambrosius lib. de trin. & exponit magister. 1. sent. 24. dist. circa prin. cum unum dicimus Deum, unitas excludit numerum Deorum: nec quantitatem in Deo ponit: quia nec numerus, nec quantitas in Deo est.

Deus] in hoc verbo, ponit causam efficientem baptismi.

Vnica] licet specie differat, quod dicitur ut no. Ber. supra eo. tit. super rubr.

Confutendum] unde in symbolo dicitur, Confiteor unum baptisma.

In aqua] causa materialis.

In nomine] causa formalis.

Perfectam] sine penitentia exteriori, de consecr. dist. 4. sine penitentia.

Remedium] causa finalis.

Theologi] & Canonisti de hoc de consecr. dist. 4. nihil, & c. parvuli.

Opiniones] Est sciendum, quod primo fuit opinio Donatistarum, quod parvuli inutiliter baptizantur: quae reprobata est, & ad ipsorum rationes respondit, quod de baptis. maiores. Sed ibi dubium est relictum, an parvulis infundantur virtutes & gratia: quod hic solvitur. Est ergo hic sciendum, quod quorundam fuit opinio, quod pueris nullo modo dantur virtutes in baptismo, sed solum ab originali mundantur: sed postea quando decedunt, vel quando perveniunt ad etatem adultam, eis virtutes infunduntur, si fuerint innocentiam hanc communiter Theologi reprobant, per id quod habetur Ecclesiastes 1. 1. quod sonat illud quod habetur 25. distinctio. qualis in princ. quare si pueris ante mortem non fuerint concessae virtutes & gratia informans, in morte non conferuntur: & sic non salvabuntur, quod est falsum. Error autem huius opinionis, videtur fuisse ex ignorantia discernendi habitum ab actu.

Alii dixerunt, quod pueris dantur virtutes & gratia: non tamen in seipsis, sed in sua radice, scilicet characteris sacramenti, cuius virtute cum venerint ad perfectam etatem, & cum perfectis organo, soluta fuerint potentiae, consequenter gratiam & virtutes. Et Hug. videbantur miscere hanc opinionem primae consec. distinctio. 4. nihil. Sed quod hoc esse non possit, patet: quia si puer verteretur in furiam ante perfectam etatem potentiae in eo non solverentur: & ita numquam haberet virtutes explicitae. Item quod potentiae sint aliquo impedimento ligatae, non impedit habitum, sed actum: quia dormientes & involenti habitus habent, sed ligatos.

Tertia] fuit hic opinio approbata, quod virtutes & gratia dantur in habitu ligato propter pueritiam, sicut

Hanc haereticam S. Aug. in libro de haereticis attribuit.

Vide citatos in commentario huius Clementinae.

sicut in dormiente propter somnum: sed discedente pueritia, inclinatur ad bene operandum; nisi aliquid Spiritui sancto resistat: & habetur de hoc figura 1. Reg. 17. ubi Davia paruulus armatus armis Saul regis, non potuit eis vti contra Goliath. Sic puer in baptismo armatus gratia & virtutibus propter imbecillitatem, illis vti non potest quo ad actum. Et quod hoc sit verum, patet: quia cum pueri sicut adulti per baptismum efficiantur membra Christi, necesse est, quod a capite recipiant fluxum vel fructus gratiae & virtutis, cuius influxionis non est impedimentum ex parte Dei, qui omnes vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 1. ad Timoth. 2. & supra de baptis. maiores. vers. abstit. Nec ex parte gratiae, quae ex vi sacramenti omnibus praesto est, & facit de consecr. dist. 4. sine poenitentia. Nec ex parte sacramenti, quod pro omnibus institutum est: nec ab illo vllus excluditur, vt in decr. maiores vers. cum ergo, Nec ex parte paruuli, qui nec resistit, nec resistere potest infusione gratiae: nec curamus ipsius reluctantiā vel gemitum in baptis. de consecr. dist. 4. c. sine poenitentia. Nec ex parte Ecclesiae, in cuius fide saluatur: & quae nulli claudit gremium de haere. super eod. li. 6. nec aliquem decipit. 27. q. 1. de viduis. de do. per tuas. Huic autem opinioni approbat. e non obstat, quod habitus virtutum habitatur ad actum: sed pueri non sunt habiles ad agendum, quae secundum virtutes sunt; ergo non recipiunt habitum virtutum in baptismo. Nam dico, quod habitus facit habitum ad actum tollendo inhabilitatem, quae est ex imperfectione potentiae, non quae est ex parte corporis, vt patet in dormiente. Nec obstat, quod dicitur, in noua influentia oportere, quod recipiens vel influens aliter se habeat nunc, quam prius: sed anima pueri baptizati, non alio modo se habet in instanti post baptismum, quam prius: quia caret utroque tempore vsu liberi arbitrii. Item nec Deus influens, aliter se habet. Concluditur ergo, quod pueri etiam baptizati gratiam & virtutes non recipiunt. Ad quod respondetur, quod licet agens principale sit immobile agens instrumentale, aliter se habet nunc, quam prius ad puerum: quia nunc & non prius baptizatur. Ex quo etiam sequitur, quod aliter se habet baptizatus: quia nunc & non prius impressus est character in ipso. Item constat, quod sine aliqua sui immutabilitate, Deus sine sacramento posset gratiam conferre, vt patet in sanctificationis in vtero. de renun. nisi cum pridem. in prin. curiosus etiam videre posset in D. Tho. 4. sentent. dist. 4. & in tertia parte sum. q. 68. & 69.

Virtutes] de theologis non est opinio inter modernos, sed de moralibus sic, vt infra dicam. dicuntur autem virtutes, quasi virum tuentes, & praeservantes a vitiis. de pen. dist. 2. illa anima, & c. seq. Informans gratia] hanc multi Theologi dicunt

idem esse in re, quod habitus charitatis, tum quia charitas & gratia habent casilem operationes: tum quia dicit Aug. 15. de trini. cap. 18. loquens de charitate, nullum est isto Deo dono excellentius. Sed omni dono distincto a gratia, ipsa gratia excellentior est: tum quia si sic distinguerentur, possent a Dei virtute separari, & sic aliquis esset Deo gratus, sed non charus, & eod. verso. Alii vero dicunt, quod gratia est habitus, qui fundatur in essentia animae: charitas vero est alius habitus, qui fundatur in voluntate.

Ad habitum] de similibus de baptis. maiores. ver. quamuis in prima glossa.

Omnibus] etiam sic recipientibus, quo ad characterem & gratiam gratis datam: sed non ad gratiam facientem gratum, nisi cum fictio illa recesserit. de consecr. dist. 4. tunc valeat, & c. pen.

Sanctorum, ac Doctorum modernorum] De sanctis habemus Augustinum contra Iulianum lib. 1. de baptis. paruulorum Doctores habemus magistrum sent. 4. dist. in prin. & ibi Alex. Alber. & D. Thom. aperit. Et breuiter omnes Theologi moderni in hoc concordant, quo ad virtutes theologicas, scilicet fidem, spem, & charitatem: sed de virtutibus moralibus, vt iustitia, fortitudine, temperantia, prudentia, & aliis de quibus 28. qu. est. 1. §. ex his bene discordant moderni Theol. D. Thomas enim & sui tenent etiam morales: infundi, nam vt dicunt, morales acquisite non ordinantur ex se in vltimum finem, nec inclinant quod homo sit bene mobilis a Spiritu sancto: ergo est fati illas infusas. Sed qui tenent contrarium, respondent ad hoc, quod morales acquisite coniunctae charitati, quae est forma virtutum, virtutumque sufficienter peragunt: & sic non est necesse ponere eas infusas. Inducunt etiam isti illud Phys. quod frustra fit per plura, & c. vt dixi in principio capituli: sed per virtutes morales acquisite potest homo cum theologis finem suum acquirere sine moralibus infusis. Proprium enim est charitatis, nos Deo vltimo fini coniungere. Est enim secundum August. rectissima affectio, quae nos Deo coniungit: ergo non requiritur infusus Theologicis, quod aliae virtutes morales infundantur. Item si paruulis infunderentur, ergo & adultis: sed experimur, quod adultus non sic baptizatus, non plus se sentit sobrium, prudentem, temperatum, vel iustum, quam prius: quod si infunderentur, sentire deberet, ex quo aetas non impediret, cum virtus moralis sit habitus inclinans per modum naturae: quia secundum Philosophum 2. Ethic. Virtus est, quae habitum perficit, & opus eius bonum reddit: ergo cum sacramentum baptismi sit commune, omnia gratis donans, videtur quod non infundatur adultis nec paruulis.

Eligendam] ergo illam sequi tenemur de hoc eod. tit. c. vnico. lib. 6. in 6. glossa.

II. Impp. GRATIAN. VALENTIN. ET THEOD. AAA.
Editum ad populum vrbs Constantinopolitana.

VNCTOS^a populos, quos clementia nostra regit imperium, in tali uolumus religione versari, quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio usque adhuc ab ipso insinuata de clarat, quanque Pontificem Damasum sequi clarat, & Petrum Alexandria Episcopum uirum Apostolicae sanctitatis: hoc est, ut secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicamque doctrinam, Patris, & Filii, & Spiritus sancti unam deitatem sub pari maiestate, & sub pia trinitate credamus. Hanc legem & sequentes, Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos uero dementes, uelanosque iudicantes, haeretici dogmatis infamiam sustinere, diuina primum vindicta: post etiam motus animi nostri, quae ex caelesti arbitrio sumperimus, ultione plectendos.

Dat. III. Kal. Mart. Thebalonica, Gratiano A.V. & Theodosio A. Confj.

COMMENT. IIII.

a VNCTOS populos, quos clementia nostra regit imperium.] Hoc est editum Gratiani, Valentini, & Theodosii ad populum vrbs Constantinopolitanae, editum anno Domini 382. idem habetur in codice Theodosiano lib. 16. tit. 1. l. 2. & in tripar. hist. eccl. lib. 9. c. 7. ex Sozomeno. Quia enim tunc potissimum varia haereticorum secta exorta fuerant, uariisque errores illius aetatis haeretici se minabant, editum fuit uniuersis, ut rectam tenerent fidem, quae autem ea sit, hoc loco explicant Imperatores quam breuissime. deinde in contemptores penam statuunt.

b Quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis religio usque adhuc ab ipso insinuato declarat.] In plerisque codicibus legitur, diuinum, legendum tamen est diuinum, vt in manuscriptis, & codice Theodosiano, & historia tripartita.

Roma martyrio consecratur Petrus & Paulus.

Iam sanctum Petrum diuinitus Romanae Ecclesiae praefuisse, eamque insigni una cum Paulo consecrasse, ac minuisse martyrio, manifestum est cap. quamuis. 21. distinct. docetque grauius & uere sanctus Augustinus tomo 10. de sanctis, sermone 3. in festo Apostolorum Petri & Pauli: quam Romanam Ecclesiam diuinis documentis, & institutis instructam reliquis Christus praefecit uelut matrem & magistram, a qua ceterae & fidei regulas, & uiuendi, ac celebrandi diuini cultus & sacramenta, ritum accipiunt: id quod eleganter docet Leo primus epistola 79. ad Dioscorum Alexandrinum Episcopum, cuius uerba quia claram

lucem huic legi afferunt, non diximus omittere. habent autem ita: Cum enim beatus Petrus Apostolicum a Domino acceperit principatum, & Romana Ecclesia in eis permaneat instituta; nefas est credere, quod sanctus discipulus eius Marcus, qui Alexandrinam primus Ecclesiam gubernauit; aliis regulis traditionum suarum decreta formauerit, cum sine dubio de eodem fonte gratiae unus Spiritus fuerit, & discipuli & magistri, nec aliud ordinatus tradere potuerit, quam quod ab ordinatore susceptum. Non ergo patimur, ut cum unius nos esse corporis & fidei fateamur, in aliquo discrepemus: & alia doctoris, alia discipuli instituta uideantur, haec ille optime ergo Imperatores hoc loco iuxta fidem a Petro traditam, & a ceteris acceptam ab eo, & obseruatum credere iubent.

c Hoc est, ut secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicamque doctrinam, Patris, & Filii, & Spiritus sancti unam deitatem sub pari maiestate, & sub pia Trinitate credamus.] Haec uerba cum Concilio Carthaginensi secundo celebrato circa tempora Siricii Papae aera 428. mihi uidentur conuenire, ubi cap. 1. cautum est, vt Trinitatis in unitate essentiae fides credenda proponatur, & praedicetur. Eum locum, quia ualde insignis est, referre placuit. habet autem ita: Et sicut a patribus certa dispositione accepimus, ut Trinitatem, quam in nostris sensibus consecratam retinemus, Patris, & Filii, & Spiritus sancti unitatem, quae nullam noscitur habere notitiam, sicut didicimus, Dei populos instruamus. Ab uniuersis Episcopis dictum est: plane sic accepimus, sic tenemus, fidem Apostolicam sequentes. haec ibi. Eodem spectat decretum concilii Rotomagensis relatum a Burchardo libro secundo Decretorum, cap. 59. Eandem Trinitatis in unitate essentiae fidem luculenter adstruit Alexander Papa primus Epistola quadam ad omnes orthodoxos, quae incipit: Cogitantibus nobis. Habetur autem in primo concil. tom. pag. 172. ex Sariana editione.

d Hanc legem sequentes Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti.] Optime scripsit hoc loco Odofredus & Accursus magnum premium esse, vt seruus uocetur nomine Domini, a Christo enim Christiani iubemur appellari huic autem edito, vt fidem orthodoxam sequentes Christiani uocarentur, causam praebuit haereticorum audacia, & dementia, qui relicto Christianorum nomine, haeresiarum appellationem assumebant, dicentes se Manichaeos, Arrianos, & c. quamquam non hic primum fideles sunt dicti Christiani; quoniam, vt constat ex Actibus Apostol. ca. 11. circa finem discipuli

Christianorum nomen à discipulis oritur.

discipuli Domini iam Christiani dicti sunt. Scriptum est enim ibi ita: Et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochia discipuli Christiani. quod nomen ceteris fidelibus reliquerunt: ut egregie docet sanctus Augustinus in 10an. cap. 18. tract. 113. in hac verba: Quamuis enim discipuli Christi nondum appellarentur hoc nomine; post Ascensionem quippe eius, in Antiochia primum ceperunt appellari discipuli Christiani, iam tamen erat res ipsa illo postea vocabulo nuncupanda, iam erant discipuli, qui postea appellati sunt Christiani, & hoc commune nomen, sicut bonum etiam fidem ad posteros transmiserunt. huc Augustinus. Iidem quoque dicti sunt Catolici, eo quod vniuersis Christianis legis preceptis obedirent, ut optime scripsit diuus Pacianus Episcopus Barcinonensis vetustissimus Epistola quadam de nomine Catolico.

Reliquos vero dementes, vesanosque iudicantes heretici dogmatis infamiam sustinere. Hæc est vna & grauis hereticorum pena, qua efficiuntur infames, ex qua oriuntur multi effectus, quos si formidassent heretici, facile in recta fide continentur.

Ac infamia quidem multiplex est, vna iuris altera facti, tertia canonica, & illa qua ab excommunicatione descendit. Duabus postremis omisiss, de primis breuiter dicendum est, quoniam ad hunc locum spectant. Facti infamiam appello eam, qua oriuntur ex turpi aliquo actu, & opinionem apud bonos grauat, qua contingit multis modis, ut docet Dynus in cap. infamibus. de regulis iur. lib. 6. & Iason in hac lege. Iuris autem infamiam appello eam, qua descendit ex legibus nominatim cauentibus, ut qui tale delictum commiserit, infamis eo ipso habeatur. Præterea illud est obseruandum, bisariam aliquos dici iure infames: vno modo ipso facto, quales sunt illi, qui per legem notantur infamia, alii demum secuta sententia, ut in furto vi bonorum raptorum, & similibus scribunt hic Iason, & ceteri tum hic tum alibi.

An inquisitores famæ restituerent possunt.

His ita positis primum hic queritur, qua infamia notentur heretici, ac primum quidem iure nouo certum est, hereticos omnes cuiuscunque sectæ ipso iure infames esse, authen. Gazaros. C. de heretic. de iure autem veteri nunquid per hanc legem essent ipso iure infames heretici, valde a nostris dubitatum est. nam cum Accursius & nonnulli alii hic animaduertent hereticos infamia notari, & infames a testimonio repelli. l. 3. §. lege Julia, ff. de testibus. hereticos vero ad testificandum admitti. l. quoniam. C. de heretic. admiserunt hereticos saltem ante sententiam non esse ipso iure infames, ita Bald. hic in 5. oppositio. num. 38. l. as. in 2. lectura. num. 43. & Alciatus verficu. heretici dogmatis. & Zasius in §. sic itaque discretis. Institut. de actio. Ceterum quamuis libenter communes probatorum doctorum sententias amplecti soleamus, hoc tamen loco merito ab his dissentendum putamus, pro certo statuentes, etiam per hanc legem hereticos ipso iure infamia notatos; neque enim hic Imperatores solum declarare voluerunt hereticos idea infames esse censentes.

dos, quia turpe & indignum factum, aut scelus committunt; id enim omnibus catholicis iam tunc in fide instruitis notum erat, cum ob id cauendos & fugiendos hereticos ubique decreuissent: nam & sanctus Ioannes scripsit. hereticis non esse dicendum, ane, & diuinus Paulus monuit eos esse deuotandos: sed plane hoc statuere voluerunt, ut ipso iure fierent infames.

Ad hæc, si Imperatores solum statuissent hereticos infamia facti notari, legem sane condidissent de re certa & manifesta, cum vique notum sit, hereticos turpe factum committere, eorumque opinionem ob id scelus, apud bonos valde diminui & grauari: leges autem de casibus debent esse debent. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edito. vbi communiter Doctores & Panormitanus in c. cum in iure perius. de electio. & Bartolus quidem hic in noua oppositione aperte sequitur hanc sententiam dum ait: Nam si bene inspicitur, primo dat eis pœnam ipso iure, & vocantur infames, &c. neque huic sententiæ aduersatur d. l. quoniam. C. de heret. nam ibi casus est singularis, ne copia probationum deficiat, qui ius commune non infringit.

Ex his poterit declarari questio illa, An heretici notentur infamia ipso facto, an ita demum si sententia pronuntiata fuerit super crimine: & plane qui contendunt hereticos iure veteri non fieri ipso iure infames, post sententiam latam infamia tantum notari autumant, inter quos est hic Alciatus, quem sequitur Iacobus Spigellus in Lexico verfic. heretici omnes. & alii squi sunt, qui paucissimi sunt, sed verior est sententia Alfonso de Castro lib. 2. cap. 9. de iusta hereticorum punitione, assertentis autem sententiam infames esse: quod ex superioribus aperitissime inferitur, atque hanc etiam sententiam tuetur Paulus Castrensis hic. nume. 18. idem videtur asserere Bar. in 9. oppositio. nu. 11. & 12. nam si hereticorum complices reuoluentes intra annum satisfacere, ut heretici puniuntur, & ipso iure fiunt infames. cap. excommunicamus. l. §. credentes. multo magis id hereticis eueniet: quia propter quod vnum quodque est tale, & illud magis, Aristoteles lib. 1. de demonstratione. authen. multo magis. de sacrosan. eccles.

Hæc autem infamia multos operatur effectus, & incommoda ingentia parit, qua nos copiose lib. 8. de pœnis hereticorum. sumus persecuti. inter qua illud est potissimum, quod etiam in filios redundat: propterea enim ab omnibus beneficiis & officiis publicis repelluntur. cap. statutum. de heret. lib. 6. quod in 3. par. apud Eymericum copiose diximus.

Præterea illud est hic inquirendum, An inquisitores heretica prauitatis possint hereticis hanc infamiam, de qua diximus, remittere, aut eos honorari restituere: & quamuis late pateat inquisitorum potestas, non tamen possunt hanc infamiam tollere; quia cum inquisitor sit index delegatus, cap. per hoc. de hereticis, libro 6. non potest fines mandati transgredi. cap. penul. de off. delegati. cap. cum dilecta, de rescript. l. diligenter. ff. mandati. hoc autem nusquam est sibi permittum, & propterea facere non poterit, ita Zanchinus & vere, tractatu de heretic. cap.

Heretici ante sententiam infames.

Qua infamia notentur heretici.

Heretici quædo ceperunt iuris infamia notari.

cap. 38. vbi Campegius. Paulus Ghirlandus tracta. de relaxatio. carceratorum. tit. de beneficio & indulgentia principis. & alii quos in re manifesta omitto: & quod de Inquisitore dixi idem est de Episcopo intelligendum: nam neque is potest hereticos famæ restituere, ut optime citato loco probat Zanchinus. restituet autem summus Romanus Pontifex: nam nunquid etiam collegium Cardinalium possit, non est huius loci inquirere, nec nostra breuitatis.

Postremo obseruandum est, non esse hic primum hereticos infamia notatos, nam iure canonum multo antea Stephanus Papa eius nominis primus, anno videlicet Domini 261. infames esse sancit Epistola quadam ad Hilarium episcopum, quam refert Gratianus in c. infames. 6. q. 1.

Infames, inquit, esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia: id est, omnes qui Christianæ legis normam abiiciunt, & statuta ecclesiastica contemunt, &c.

1. 2. IIDEM AA. EVTROPIO Praefecto Prætorio.

VLLVS hereticis: & infra. Vnius & summi Dei nomen ubique celebratur. Nicæne fidei dudum a maioribus tradite, & diuina religionis testimonio atque assertione firmate obseruantia semper mansura teneat. Is autem Nicæne assertor fidei, & catholice religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum & Christum filium Dei uno nomine confiteatur: Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum sanctum (quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus) negando non uiolat: apud quem intemerata fidei sensus viget, & incorrupte trinitatis indiuisa substantia, quæ græco verbo, ὁμοουσία recte credentibus dicitur. Hæc profecto nobis magis probanda, hæc ueneranda sunt.

Dat. IIII. Id. Ianuarii. (P. F. L. Eucharico & F. L. Syagrio C. C. Conf.)

COMMENT. V.

ANVLLVS hereticus. Lata est hæc lex ab eisdem Imperatoribus a quibus & superior. anno Domini 383. ex ea id solum fragmentum desumpsit Eymericus, quod instituto suo conueniebat, quod est, constabilire fidem: & ideo initium & finem sustulit. Synodum Nicenam obseruandam iubet, & qua in ea sunt sancita diuinitus.

Synodus Nicæna quando celebrata.

Nicæne fidei dudum a maioribus tradite: Hæc fuit synodus illa celebrata tempore Constantini & Syluestri Papa celebrata inuenerunt 318. Episcoporum, æra 363. Sunt qui scribant Nicenam synodum initium habuisse anno Domini 326. finem vero 329. in hac damnatus est Arius, eiusque omnia dog-

mata & sectatores, stabiliusque articulus de Christo vero filio Dei, Patri equali & consubstantiali, qua breuissime hic indicantur. Acta est hæc synodus tribus annis, & paulo ultra Nicæa. ea est ciuitas Asia, Bithynia Metropolis. Confirmata fuit hæc synodus insigni miraculo, de quo Nicephorus lib. 8. c. 23. nam cum ex vniuersis patribus duo decessissent priusquam professionis fidei scripto subscriptionem suam apposuissent, reliqui patres gesta concilii eius in manibus gerentes, ad sepulturam eorum accesserunt, deprecantes, ut postquam clare intuebantur in caelis, quod in synodo cum ceteris decreuerant, dignarentur libello subscribere, qui acta continebat, quem super sepulchro relinquentes, abierunt, totamque noctem duxerunt infonem: postridie ad locum cum redeunt, & libellum explicantes illorum duorum episcoporum subscriptiones agnouerunt in hac verba: Chrysostus & Mufonius, qui cum patribus omnibus in Sancta prima œcumenica Nicæna Synodo consentimus, quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus. hæc ibi.

Is autem Nicæne assertor fidei, & catholice religionis verus cultor accipiendus est, qui omni potentem Deum, & Christum filium Dei uno nomine confiteatur Deum de Deo, lumen de lumine. Extat epistola synodalis de gestis in Nicæna synodo ad Alexandrinos, & alios conscripta, de qua Nicephorus libro 8. cap. 24. vbi hoc definitiuè se contra Arrium, iquod hoc loco commemoratur, luculenter explicat in hac verba: Itaque scitote primo omnium inquisitum esse in impietatem & præuarcationem Arrii, sectatorumque eius: & in præsentia Dei amantissimi Imperatoris Constantini consentientibus omnium sententiis placitum, ut anathemate impia eius opinio voces atque uerba blasphemæ contemnerentur, quibus ille filium Dei blasphemans usus est, ex non existentibus illum esse dicens, & fuisse aliquando cum non fuerit, & arbitrii libertate uitii uirtutisque capacem esse filium Dei, creaturam eundem & facturam nominans. Quæ omnia sancta synodus anathemati subiecit, ne audire quidem impiam opinionem, mentis uecordiam, blasphemæque eius uerba sustinens. hæc ibi. quæ hunc locum valde illustrent.

Qui Spiritum sanctum (quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus) negando non uiolat. Accursius & Salycetius hanc legem a quodam Græco scriptam fuisse, qui neget Spiritum sanctum a Filio quoque procedere, inaniter comminiscuntur, cum nihil possit elegantius excogitari, Alciatus vero, agnosens difficultatem hic, docet subaudiendum: & filio. In Codice Theodosiano ita legitur: qui id, quod ex summo rerum parente speramus, accipimus. Antonius Contius hunc locum ita putabat emendandum; à quo id quod ex summo rerum parente speramus, accipimus. qua, inquit, lectione admissa, subauditione Alciati opus non erit.

Melius tamen erit nullis additis aut subauditiis, quod nobis in legibus facere non licet, ad Theologiam

Locus de processione Spiritus sancti claratur.

gia secreta recurrere, et me monuit frater Paulus Constabilis sacri palatii Magister, qui fuit deinde totius ordinis Fratrum predicatorum Magister Generalis, ut dicitur, retenta communi lectione, verbum, illud, summo rerum parente, hoc loco stare seu accipi posse essentialiter & personaliter iuxta vera dogmata Theologorum, cum enim hic (ut verba ipsa indicant) non sit sermo de aeterna Spiritus sancti processione a Patre & a filio, sed de communicatione gratiae vel donorum ipsius, secundum quam ipse seipsum dat, ut ait Magister sententiarum lib. 1. dist. 30. & a Patre simul & a Filio datur, apte per summum rerum parentem, & totam sanctissimam Trinitatem intelligere possumus, a qua gloriam in futuro speramus, & gratiam accipimus in presenti, possumus quoque per summum parentem, Deum Patrem intelligere, a quo Spiritus sanctus datur & mittitur: nec propterea videri debet Filius exclusus, quoniam nominatus non est: nam ut recte ait sanctus Thomas par. 1. q. 36. art. 2. ad primum argumentum, regulariter in sacra scriptura, aut ubi de divinis personis agitur, id quod de Patre dicitur, de Filio etiam intelligere oportet, cuius inquit sanctus Thomas, dictio exclusiva addatur, nisi solum in illis in quibus Pater, & Filius secundum oppositas relationes distinguuntur. cum enim Dominus Matth. cap. 11. dicit: Nemo novit Filium nisi Pater, non excluditur, quin Filius seipsum cognoscat. ergo cum hic aut alibi dicitur, quod Spiritus sanctus a summo rerum parente speratur & accipitur, etiam si adderetur, a solo rerum parente seu Patre, non ob id Filius excluderetur: quia quantum ad hoc, quod est dare Spiritum sanctum, non opponuntur, Pater, & Filius, sed solum quantum ad hoc quod hic est Pater, & ille Filius. His penitus consentit sanctus Hieronymus in confessione fidei, quam affert Eymericus paulo post, hac par. 1. dicens: Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius superiusque dici possit: sed tota deitas sui perfectione aequalis est, ut exceptis vocabulis, quae proprietatem personarum indicant, quidquid de una persona dicitur, de tribus dignissime possit intelligi. *Hactenus Hieronymus.*

I. 4. IMPERATOR MARTIANUS A.

PALLADIO PRAEFECTO PRAET.

NEMO clericus vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis, de fide Christiana publice turbis coadunatis & audientibus tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus & perfidia occasionem requirens. Nam & iniuria in facit iudicio reverendissimae synodi, si quis semel iudicata ac recte disposita revolvere & publice disputare contenderit: cum ea, quae nunc de Christiana fide a sacerdotibus, qui Chalcedone conuenerunt, per nostra praecipua statuta sunt, iuxta Apostolicas expositiones & instituta sanctorum Patrum trecentorum decem & octo in Nicæa, &

centum quinquaginta in hac regia vrbe definita esse noscantur. Nam in contempores huius legis poena non decet; quia non solum contra fidem vere expositam ueniunt, sed etiam Iudaicis & Paganis ex huiusmodi, certamine profanant ueneranda mysteria. Igitur si clericus erit, qui publice tractare de religione ausus fuerit, a consortio clericorum remouebitur: si vero militia praeditus sit, cingulo spoliabitur. ceteri autem huius criminis rei, si quidem liberi sint, de hac sacratissima vrbe expellantur, pro uigore iudiciario etiam competentibus suppliciis subiugandi: si uero serui, seuerissimis animaduersionibus plebentur.

Dat. VII. Id. Febr. Constantinop. Patricio Consu.

COMMENT. VI.

NEMO clericus.] Hoc est edictum Martiani Imperatoris in confirmatione Conc. Chalcedonenfis, quo cauet, ut nemini liceat de fide habere eorum a populo disputationes, aut semel iam definita in dubium reuocare. Extat hoc edictum in Concilio Chalcedonenfi actione 3. cum praefatione & epilogo, quae hic abscissa sunt, ibi autem ita habetur: Edictum siue leges sanctae Memoriae Valentiniani & Martiani Imperatorum, quas quidem leges beatus Papa Leo in suis confirmavit epistolis, quibus interdicitur prohibenturque disputationes de fide coram uulgo, & confirmantur Chalcedonen. Concilii decreta, atque statuta.

Ceterum obseruandum est, non absolute prohiberi disputationem de fide catholica, sed cum ea disputatione quaeritur occasio tumultus & perfidiae, & iam definita in dubium reuocantur.

Hanc legem eo consilio huic operi inseruit Eymericus, ut doceremur has veritates, videlicet nec publice occasione tumultus excitandi de fide differendum esse, nec semel per Ecclesiam rite definita & stabilita, in dubium esse reuocanda, quae nos suis locis interpretabimur.

Nemo clericus.] Sed de clericis dubium uidebatur, hoc est, de personis religiosis, presbyteris seu sacerdotibus, quibus solis praedicare & de fide tractare iura concedunt, cap. Ad iudicium. 16. quae 1. cap. Diaconus. 93. distinct. ubi Turrecremata, idem Turrecremata in c. placuit. 16. q. 1. ut multis docuimus. par. 2. super c. cum ex iniuncto, de haeret. & propterea non debuerant prohiberi, quo minus de fide disceptarent. sed non inhihetur eis, ut dixi, simpliciter & absolute, sed cum ex hoc perfidiae occasio quaerunt.

De fide Christiana publice turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus & perfidiae occasionem requirens.] Hinc colligimus manifesto non prohiberi simpliciter omnem de fide disputationem, sed eam solum, quae suscipitur causa seminandorum errorum: aliis enim cum haereticis disputare, ut gloria Dei manifesta fiat, & veritas Catholica defendatur, licitum est; immo & quandoque necessarium.

Quibus & quando prohibentur, ne de fide Catholica disputent.

id quod respiciens. Paulus diuinitus ad Titum scribens cap. 1. ait, oportere ut episcopus doctus sit, ut exhortari sciat in sacra doctrina, & eos qui contradicunt arguere, de quo. articulo agit plenissime Eymericus paulo post, q. 10. & nos ibidem late in commentarijs eiusdem quaestions. interim uidentur Conradus Brunus lib. 5. de haeret. cap. 4. & lib. 6. cap. 8.

Cur semel definita legitime in dubium reuocare non debeat.

Nam et iniuriam facit iudicio Reuerendissimae synodi, si quis semel iudicata ac recte disposita reuoluerit & publice disputare contenderit.] Ratio cur iniuria fiat, manifesta est: quis enim concedat plus esse tribuendum singulorum opinionibus de fide arbitrato suo disputantium, quam definitis in synodis legitime congregatis, in quibus uultu Spiritus sancti Patrum corda reguntur? iam multis rationibus optime statutum est, ne semel definita in dubium reuocentur: nam si quae semel sunt salubriter constituta & decreta, in dubium uerentur, nulli profecto stabile Ecclesiae iudicium aut statutum contra quoslibet errores permaneret. Rursus eisdem semper furoribus omnis statuta semel ueritas, & integra Ecclesiae definitio turbaretur. ita Gelasius Papa 1. ad episcopos Dardaniae epistola quadam incipiente: Valde mirati sumus. dicens: Quae maiores nostri diuina inspiratione cernentes, ne cessarie praecauerunt, ut quod contra uiam quaerit haereticis coacta semel synodus pro fide, coitione, & ueritate catholica atque Apostolica promulgasset, non sinerent posthac nouis retractationibus mutari, ne paruis occasio preberetur, quae medicinaliter fuerant statuta, pulsanda: sed auctore cui iuslibet insaniam ac pariter, errore damnato, sufficere iudicabit, ut quisquis aliquando huius erroris coicator existeret, principali sententia damnationis eius esset obstrictus, quo manifeste quilibet uel professione sua, uel comunione posset agnosci.

Hac ibi quem locum, quia ualde erat insignis, & huic loco omnino congruens, non duximus omitterendum: qui referunt a Gratiano. 24. q. 1. c. maiores.

Qui Chalcedone conuenerunt.] Chalcedone sem synodum intellegi longe celeberrimam, habitam Chalcedone (ea est ciuitas Phrygiae in Ponti Euxini ora) interuentu sexcentorum triginta episcoporum contra oēs haereses, maxime uero contra Eutychem & Dioscorum, qui unum dominum nostrum Iesum Christum, ex diuinitate atque humanitatem constantem, & in his duabus naturis adorandum, ad uiam audacter & stulte naturam redigebant, & confundebat. Fuit autem celebrata aera. 488. hoc est anno Domini 450. seu ut alii scribunt 452. Valentiniano XII. & Auieno uirum clarissimis consulis, de hac celebre extat Gregorii testimonium in c. sic ut. 15. distinct.

Igitur si clericus erit.] Nunc poenas statuit contra eos, qui de fide publice disputant in malum finem, idque seruata personarum qualitate; hodie tamen non habet locum poena huius legis, neque hi personarum gradus, ut hic praescribitur, obseruari debent: nam qui publice, nec falsa dogmata predicaret, populoque nouas suggereret opiniones, nec uera fidei documenta reciperet, sed perfidiae, hoc est, haeresis, disseminanda (ut hic dicitur) quaereret occasionem, ab Inquisitoribus haeretica prauitatis iudicaretur: & tales ha-

resarche seu dogmatista uidentur sine ulla penitus misericordia curiae seculari tradendi, ut ultimo supplicio feriendi, ut docet Reperitorium Inquisitorum, uer. docere. & uer. haeresarcha. Albertinus tracta. de agnos. assertio. q. 30. nu. 60. Simancas in carbo. instit. tit. 47. num. 60. idem in Enchyridio violatae religio. ti. 59. Ioannes Roias trac. de haeret. par. 2. assertio. 43. & alii quidam. Quid tamen de hoc sentiam, dixi breuiter par. 2. in commentario super concilio Tarraconen. §. Rursus illud. Et plenius eadem parte super q. 39.

EDICTVM IVSTINIANI DE FIDE

Victor Iustinianus, pius, felix, inclytus, triumphator semper Augustus, Ioanni sanctissimo Archiepiscopo almae urbis Romae & Patriarchae.

REDDENTES a honorem Apostolicae Sedi: & infra. Manifestum igitur facimus uestris sanctitati, & pauci quidam infideles, & alieni sanctae Dei catholicae atque Apostolicae Ecclesiae, contradicere Iudaice atque apostolicae aucti sunt aduersus ea, quae ab omnibus sacerdotibus secundum uestram doctrinam recte tenentur, et glorificantur, atque praedicantur; denegantes Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum filium Dei, Deum et Dominum nostrum incarnatum de sancto Spiritu, et ex sancta atque gloriosissima semper Virgine Dei genitrice Maria hominem factum, atque crucifixum, unum esse sanctae et consubstantialis Trinitatis, et coadorandum et conglorificandum Patri et Spiritui sancto, consubstantialem Patri secundum diuinitatem, et consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem passibilem carne, eundemque ipsum impassibilem deitate. Recusantes enim Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum filium Dei, et Dominum nostrum fateri unum esse sanctae et consubstantialis Trinitatis, uidentur Nestorii malam sequi doctrinam, secundum gratiam dicentis unum filium Dei, et alium dicentis Dei uerbum, et alium Christum. Omnes uero sacerdotes sanctae catholicae atque Apostolicae Ecclesiae, et reuerendissimi Archimandritae sanctorum monasteriorum, sequentes sanctitatem uestram, et custodientes statum et unitatem sanctorum Dei Ecclesiarum, quam habent ab Apostolica uestra sanctitatis Sede; nihil penitus immutantes de ecclesiastico statu, qui hactenus obtinuit, atque obtinet, uno consensu consentiunt, et glorificant, praedicantes Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum filium, et uerbum Dei, et Dominum nostrum ante secula, et sine tempore de Patre natum in ultimis diebus descendisse de caelis, et incarnatum de Spiritu sancto, et ex sancta atque gloriosa uirgine et Dei genitrice Maria natum, et hominem factum, et crucifixum, unum esse sanctae et consubstantialis Trinitatis, et coadorandum et conglorificandum Patri

Poenas disputationum de fide ob malum finem.

Patri & sancto Spiritui. Nec enim alium Deum verbum, & alium Christum cognoscimus, sed unum atque eundem ipsum consubstantialem patri secundum diuinitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem, passibilem carne, eundem ipsum impassibilem deitate. Ut enim est in diuinitate perfectus, ita idem ipse & in humanitate perfectus est. In vna enim substantia deitatem suscipimus & confitemur, quod dicunt Græci, τὴν καὶ ὑπόστασιν ἐνοσίω ὁμολογούμεν. Id est, eam quæ secundum personam est unitatem. Et quoniam unigenitus filius & uerbum Dei ante sæcula, & sine tempore de patre natus, idem ipse & in ultimis diebus descendens de cælis, incarnatus de Spiritu sancto, & ex sancta atque gloriosa semper Virgine & Dei genitrice Maria, homo factus, Dominus noster Iesus Christus, proprie & vere Deus est; ideo & sanctam atque gloriosam Virginem Mariam proprie & uere Dei matrem esse dicimus: non quia Deus uerbum, principium ex ipsa sumptus, sed quia in ultimis diebus descendit de cælis, et ex ipsa incarnatus, & homo factus & natus est: quem confitemur & credimus (sicut dictum est) consubstantialem esse patri secundum deitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem: eiusdem miracula & passionem, quas sponte in carne sustinuit, agnoscimus. Suscipimus autem sanctam quatuor concilia, id est, trecentorum decem & octo sanctorum patrum, qui in Nicæna urbe congregati sunt; & centum quinquaginta sanctorum patrum, qui in hac regia urbe conuenerunt; & sanctorum patrum, qui in Epheso primo congregati sunt: & sanctorum patrum, qui in Chalcedone conuenerunt, sicut uestra Apostolica sedes docet atque prædicat. Omnes ergo Sacerdotes sequentes doctrinam Apostolicam sedis uestræ, ita credunt, & confitentur, et prædicant. Unde properauimus hoc ad notitiam deferre uestræ sanctitatis per Hypatium et Demetrium beatissimos episcopos, ut nec uestram sanctitatem lateat, quæ a quibusdam paucis monachis male et Iudaicè secundum Nestorii perfidiam denegata sunt.

ITEM SYBCRIPTIO TALIS FUIT.

Deitas te conseruet per multos annos sanctissime ac religiosissime Pater.

COMMENT. VII.

REDDENTES honorem Apostolicæ Sedi, et infra.] Sustulit Eymericus similiter ab hoc edicto initium & finem, ut ea tantum collocaret, quæ suo instituto apta erant, quod est (ut sepe dixi) cumulare multos fidei articulos & catholicas ueritates, hoc autem fragmento tria potissimum docentur.

Christus uerus Deus, Maria uere mater eius.

Primum; Christum unam esse de tribus sanctæ Trinitatis personam subsistentem, quam Græci hypostasim appellant. Alterum; Christum in carne passionem uere pertulisse, impassibili deitate sem-

per existente. Tertium & postremum, sanctissimam Mariam Virginem proprie & ueraciter appellandam esse matrem Domini nostri Iesu Christi & θεοτόκον, hac uoluisse Imperatorem profiteri. Series ipsa edicti indicat. idem quoque docet & ipse Ioannes Papa in alia de eare epistola scripta ad Senatores urbis Romæ, de duabus naturis aduersus Eutybianistas, in qua luculentis scripturæ testimoniis, & sanctorum patrum assertionibus tres istas ueritates ostendit, easque in epistola Iustiniani contineri ait his uerbis: Iustinianus si quidem Imperator filius noster, ut eius epistolæ tenore cognouistis, de his tribus questionibus orta certamina fuisse signauit, utrum unus ex Trinitate Christus, & Deus noster dici possit; hoc est, una de tribus personis sanctæ Trinitatis sancta persona. An Deus Christus carne pertulerit impassibilem deitatem. An proprie & ueraciter mater Domini Dei nostri Christi Maria semper uirgo debeat appellari. Hactenus ibi. Extat illa epistola in quinto volumine Bibliothecæ patrum, cui Hæreseologia nomen est impostum.

Suscipimus autem sancta quatuor concilia. Idem in c. sicut. dist. 1. ubi egregium extat de auctoritate horum conciliorum testimonium desumptum ex Beato Gregorio lib. 1. epistola 24. refert Iuo Carnotensis par. 4. c. 117. de quibus uideo Photium Patriarcham Constantinopolitanum in epistola ad Michaelem Bulgaria Principem, de septem conciliis œcumenicis.

EXTRAUAGANTIBVS Comm. ti. de maior. & obediens.

BONIFACIUS VIII.

Omnes Christi fideles de necessitate salutis, subsunt Romano Pontifici, qui utrumque gladium habet, & omnes iudicat à nemine autem iudicatur.

NAM sanctam Ecclesiam catholicam, & ipsam Apostolicam, ueritate fide credere cogimur & tenere. Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum, sponso in Canticis proclamante, Vna est columba mea, perfecta mea: Vna est matri suæ, electa genitrici suæ, quæ unum corpus myticum representat: cuius caput Christus: Christi uero Deus. In qua vnus dominus, una fides, unum baptisma. Vna nempe fuit diluuii tempore arca Noë unam Ecclesiam præfigurans, quæ in uno cubito constructa, unum (uidelicet Noë) gubernatorem habuit & rectorem; extra quam omnia subsistētia super terram legimus fuisse deleta. Hanc autem ueneramus & unicam, dicente Domino, in propheta, Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam. pro anima enim, id est pro seipso capite simul orauit & corpore, quod corpus unicam, scilicet Ecclesiam nominauit, propter sponsi fidei sacramentorum, & charitatis Ecclesie unitatē. Hæc est tunica illa

la Domini inconsultis quæ scissila non fuit, sed a forte prouenit.

Igitur Ecclesiæ vnus & unicæ vnus corpus, vnus caput, non duo capita, quasi monstrum, Christus uidelicet, & Christi Vicarius Petrus, Petriq; successor, Dicente Domino ipsi Petro, Pasce oues meas, meas inquit, & generaliter, nõ singulariter has uel illas, per quod commississe sibi intelligitur uniuersas. Sive ergo Græci sive alij, se dicant Petro, eiusque successoribus non esse commissos, fateantur necesse, se de ouibus Christi non esse: dicente Domino in Ioanne, Vnum otile, & unicum esse pastorem. In hac eiusque potestate, duos esse gladios, spirituales uidelicet & temporales, Euangelicis dictis instruitur. Nam dicentibus Apostolis, Ecce gladius duo hic, in Ecclesia scilicet, cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus nimis esse: sed satis. Certe qui in potestate Petri, temporalem gladium esse negat, male uerbum attendit Domini proferentis: Conuertere gladium tuum in uaginam. Uterque ergo est in potestate Ecclesiæ, spirituales scilicet gladius, & materialis. Sed is quidem pro Ecclesia, ille uero ab Ecclesia exercendus. Ille sacerdotis, is manu regum & militum, sed ad nutum & parientiam sacerdotis. Oportet autem gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spiritali subici potestati.

Nam cum dicat Apostolus: Non est potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt, non autem ordinata essent, nisi gladius esset sub gladio, & tamquam inferior reduceretur per alium in supremam. Nam secundum beatum Dionysium, lex diuinitatis, est infima per media in supremam reduci. Non ergo secundum ordinem uniuersi, omnia æque ac immediate, sed infima per media, & inferiora per superiora ad ordinem reducantur. Spirituales autem & dignitate & nobilitate terrenam quamlibet præcellere potestatem, oportet tanto clarius nos fateri, quanto spiritualia temporalia antecellant. Quod etiam ex decimarum datione & benedictione, & sanctificatione, ex ipsius potestatis acceptatione, ex ipsarum rerum gubernatione, claris oculis intuemur. Nam ueritate testante, spiritualis potestas, terrenam potestatem institui habet, & iudicare, si bona non fuerit: sic de Ecclesia, & Ecclesiastica potestate uerificatur uaticinium Hieremie: Ecce constitui te hodie super gentes et regna: et cetera quæ sequuntur. Ergo si deuiat terrena potestas, iudicabitur à potestate spiritali: sed si deuiat spiritalis, minor à suo superiori, si uero suprema, à solo Deo non ab homine poterit iudicari: testante Apostolo: Spirituales homo iudicat omnia, ipse autem à nemine iudicatur. Est autem hæc auctoritas (etsi data sit homini, et exerceatur per hominem) non humana, sed potius diuina ore diuino Petro data, sibi que suisque successoribus in ipso, quem confessus fuit petra firmata, dicente Domino ipsi Petro: Quodcumque ligaueris, etc. Quicumque igitur huic potestati, à Deo sic ordinata, resistit, Dei ordinationi resistit, nisi duo (sicut Manichæus) fingat esse principia, quod falsum et hæreticū iudicamus: quia testante Moise, Non in principiis, sed in principio cælum Deus creauit et terram. Porro subesse Romano Pontifici omni humanæ creaturæ de claramus, dicimus, definimus, et pronuntiamus omnino esse de necessitate salutis.

Gen. 1. + al. omnem humanam creaturam.

Dat. Later. Pont. nostri anno VII.

COMMENT. VIII.

NAM sanctam.] Bonifacius octauus postremo sui Pontificatus tempore, nempe anno Domini 1302. Romæ hanc edidit decretalem, qua potissimum docet tres Catholicas ueritates.

Prima est, Vnam esse Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam, & unum eius gubernatorem, uidelicet Romanum Pontificem, cui omnes subesse oportet.

Alteræ est, Romanum Pontificem utrumque habere gladium, uidelicet spirituales, & temporales.

Postrema est, A Pontifice summo omnes iudicari, ipsum uero à nemine. Eas nos more nostro breuiter illustrabimus.

Primus articulus de fide est, quem iam olim multi Romani Pontifices docuerunt, in primis uero Anacletus, qui à sancto Petro Apostolorum principe fuit presbyter ordinatus, floruitque anno Domini 101. epistola quadam omnibus Episcopis missa incipiente, Benedictus Deus. c. 3. in hæc uerba: Nam & inter beatos Apostolos quedam fuit discretio, et licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, et ipsi inter se id ipsum uoluerunt, ut reliquis omnibus præficeret Apostolis, et Cephas, id est, caput et principium teneret Apostolatus: qui et eandem formam suis successoribus, et reliqui Apostoli episcopis tenendam tradiderunt. & paucis interpositis. Hæc uero Apostolica sedes cardo et caput omnium ecclesiarum, à Domino, et non alio est constituta; et sicut cardine ostium regitur, sic huius sanctæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ Domino disponente reguntur. Hactenus ibi. & habetur in cap. sacrosancta. 22. dist. 1. idem decreuit Zepherinus, & habetur in cap. ad Romanam. 2. q. 6. & Fabianus & Gelasius eius nominis primus epistola quadam 1. capite 11. & Leo Papa nonus in epistola aduersus presumptiones Michaelis & Acridani Episcoporum, cap. 12. & 13. & alij multum Romani Pontifices, tum sancti Patres, quos omitto consulto in re manifesta, cum catholicis nunc potissimum scribam, qui Pontificum Romanorum & sanctorum Patrum definitiones & dicta recipiunt.

In hac eiusque potestate duos esse gladios.] Hic ostendit secundam assertionem, de duplici Pontificis gladio, quam & longo ante Bonifacium tempore, & etiam postea alij Romani Pontifices tradiderunt. Innocentius III. in cap. uenerabilem. de electio. & Innocentius IIII. in c. ad Apostolicam.

Vna Ecclesia & unus Papa, cui omnes sunt subiecti.

Papa utriusque gladium habet spirituales & temporales.

de sententia & re ind. lib. 6. & Clemens V. in concilio Viennensi. & habetur in Clemen. Romani. de iureiuran. ex quibus colliges impios esse, & Ecclesie inimicos, qui hec vel non recipiunt, vel de his male sentire videmur, inter quos est Franciscus Dux venus lib. 7. c. 4. de sacris Ecclesie ministeriis. non est itaque fas dicere Romanum Pontificem non habere utrumque gladium, siue utramque iurisdictionem, videlicet spiritualem & temporalem.

Ceterum cum hic articulus de duplici Romani Pontificis iurisdictione sit late patens, nec nostra breuitatis institutum cum hoc loco sufficiens explicari permittat; satis videlicet fecisse, si auctores & loca indicauerimus vnde eius notitia haberi possit de eo ergo late tractans Doctores Canonice cum glossa in cap. nouit. extra de iudic. glossa in cap. causam qua qui filii sint legit. glossa super extraneagen. Vnam sanctam. de maio. & obediens. de qua nunc agimus. glossa & ibidem Doctores in cap. licet. extra de foro compet. glo. 1. in cap. Vergentis. de haret. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica. q. 46. ar. 2. Aluarus Pelagius lib. 1. c. 13. de planctu Ecclesie. copiose Turcremata in summa de ecclesia lib. 2. cap. 113. 114. & 115. idem apud Gratianum in cap. cum ad verum. 96. dist. Iacobatus tract. de Concilio. lib. 10. art. 7. Caietanus in 2. parte Apologia de potestate Papae. cap. 13. ad 8. arg. Sotus lib. 4. sentent. dist. 25. q. 2. ar. 1. & lib. 4. de iustitia & iure q. 4. art. 1. Ferdinandus Vasquius lib. 1. controuersiarum illustrium. cap. 20. & 21. Simancas de catholicis insti. tit. 45. de Papa. Albertus Pighius Campensis lib. 5. c. 16. Hierarchie ecclesiasticae. Restaurus Castaldus tract. de Imperatore. in diuersis locis. Ioannes a Capistrano tract. de Papa & concilii auctoritate. par. 2. partis secundae principalis. Blasius Navarrus libro 1. de sacro ecclesiae principatu. cap. 7. & 8. Cassaneus in catalogo gloriae mundi. par. 4. consideratione 7. & alii, quos longum esse recensere.

Admonebo tamen hic, non esse facile omnium auctorum praecatorum, aut aliorum de hac re disserentium, recipendam sententiam, (neque enim eo animo eos retuli vt approbarem) sed iudicio opus esse.

Nam ueritate testante, spiritualis potestas terrenam potestatem instituire habet & iudicare, si bona non fuerit.] Hac est postrema assertio uelut superioris declaratoria, nempe, Romanum Pontificem, iurisdictionem temporalem tunc exercere in principes seculares, cum illi potestate sibi data abutuntur, inde subdit, at non de conuerso illi Romanum Pontificem indicabit, Pontifex enim Romanus omnes iudicat, ipse autem a nemine iudicatur, quod vno assensu docuerunt primi illi Romani Pontifices, vt Siluester. & habetur in ca. nemo. 9. q. 3. ibi: Nemo indicabit primam sedem iustitiam temperare desiderantem; neque enim ab Augusto, neque ab omni clero, neque a regibus, neque a populo iudex iudicabitur, idem Gelasius Papa, & habetur in c. cuncta per mundum. 9. q. 3. ibi. Neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio, Idem Symmachus Papa, & habetur ibidem in cap. qui aliorum, & Vigilius Papa, & Nico-

Pontificem Romanum nemo iudicat.

laus, & habetur in cap. nemini. 17. quest. 4. item alii, quos longum esset recensere. Nostri tamen vnum casum excipiunt, cum videlicet Romanus Pontifex incidit in haeresim. cap. si Papa. 40. dist. at non desunt qui verissimiliter asserant Papam rite & canonicè electum haereticum esse non posse, de quo quid sentiam, explicabo infra par. 3. super quest. 25.

DE BAPT. ET EIVS EFFECTV de uolumine maiori Decretalium.

ALEXANDER III.

Licet puer sit immersus in aqua in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti; si non sit dictum; ego te baptizo in nomine Patris, &c. non est baptizatus. Cap. 1.

QUI S puerum ter in aqua immerferit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, amen: & non dixerit; ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, amen: non est puer baptizatus.

COMMENT. XI.

SI QVIS puerum ter in aqua immerferit.] Ideo retuli Eymericus, quia hac in hoc c. tra ditur catholica veritas, nempe, Vitiari baptismum quotiens minister non exprimit actum baptizandi: non ergo intelligas vitiari baptismum ex omissione pronominis, Ego, quod uidetur indicare hic textus; sed vitiatur ex omissione actus baptizandi: vt si quis ommitteret verbum, baptizo, aut aliud ei simili, & solum diceret, in nomine Patris, &c. non conferret baptismum: nam Graeci sine expressione personae ministri baptizantis vere conferunt baptismum; vt in concilio Florentino definitum est quamquam pronomen, ego omitti non debeat. c. si quis sane. de bapt. & eius esse. & glo. in sum. de cons. di. 4. Vult ergo definire Romanus Pontifex, q. licet quis mergat sine aspergat, aut effundat in nomine Patris, &c. non exprimendo verbo actum baptizandi, non baptizat. Si uero dicat, Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. sufficit ad essentiam. c. si quis presbyter. c. multi. & c. sanctum. de conse. dist. 4. & S. Tho. 3. p. q. 66. ar. 5. & Theologi communiter lib. 4. sent. dist. 3. & ibi Dominicus Sotus. q. vnica. art. 5. dum tamen habeat intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia. c. solet. de consecra. dist. 4. & c. humana. 2. q. 5. & tradit concilium Trid. sess. 7. de sacramentis in genere. cano. 11.

IDEM ALEX.

Si probabiliter dubitatur; an quis fuerit baptizatus, potest baptizari forma hic expressa. Cap. 2.

DE quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his uerbis praemissis: Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, Ego te baptizo, &c.

COM.

COMMENT. X.

Nemo rebaptizandus nisi in dubio, quia graue delictus est.

DE quibus dubium est an baptizati fuerint.] Ideo retuli auctor quia hac veritas in ea statuitur, Nulli debent penitus rebaptizari, nisi de quibus dubitatur an sint baptizati nec intelligi tamen hoc postremum quando vere dubium est, ita vt sciri non possit, an fuerit baptizatus nec ne: nam si probabiliter veritas intelligi possit, nullo modo est rebaptizandus, cum grauissimum sit scelus, quod luculenter ostendit Clemens Papa lib. 6. cap. 15. constitutionum Apostolicarum, ait enim inter cetera ita: Eodem modo contenti sint vno solo baptismo, qui in Domini mortem traditur, non ministerio abominandorum haereticorum, sed probatorum sacerdotum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. & paucis interpositis subdit: Veruntamen initiatos iterum baptizare tentantes, crucifigunt Dominum, iterum eum interimunt, derident diuinam, eladunt sanctam, insultant spiritui, sanguinem sanctum veluti communem contemnunt, peccant in mittentem, in passum, & in testificantem. hac ibi. Insignis est sane locus, & ob id nullo pacto fuit omittendus. idem Augustinus in lib. de vera & falsa penitentia. cap. 3. Damascenus lib. 4. cap. 1. de fide orthodoxa. cap. quod quidam. 1. quest. 1. Leo Papa ad Rusticum episcopum, epistola 70. cap. si nullo. de consecr. dist. 4. S. Thom. 3. par. q. 66. art. 9. Magister & Theologus in 4. sent. dist. 6. concilium Tridentinum sess. 7. de baptismo. canon. 11. cuius verba sunt: Si quis dixerit verum & rite collatum baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negauerit, cum ad penitentiam conuertitur, anathema sit.

INNOCENTIVS III.

Arelaten. Archiepiscopo.

Sacramentum baptismi, vtiliter confertur paruulis, licet non credant, nec intelligant: & remittitur eis peccatum originale. hoc dicit vsque ad S. Verum. Cap. 3.

MAIORES Ecclesiae causas, praesertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendos intelligit, qui cum quaerenti Domino quem discipuli dicerent ipsum esse, respondisse notabit: Tu es Christus filius Dei viui, & pro eo Dominum exorasse, ne deficiat fides eius. Quibusdam igitur quaestionibus, quas contra catholicos haeretici mouerant, nos postulae respondere. Aserunt. n. paruulis inuulter baptismum conferri: quod nituntur probare, illud primo & praecipue inducentes, quod cum secundum verbum Iacobi Apostoli dicentis in epistola sua: Charitas operit multitudinem peccatorum: & iuxta illud testimonium veritatis in Euangelio de peccatrice, quae ipsius pedes lauerat, perhibetis: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: non nisi per charitatem, & in charitate crimina dimittantur: paruulis, qui nec

Matth. 15. Luc. 22.

Iaco. 5.

Luc. 7.

sentiant nec consentiant, & charitatem non habent, quae sentientibus & consentientibus tantum infunditur: peccatum non dimittitur in baptismo: & infra. Ad id autem taliter respondemus, quod baptismum circumcissioni successit: absit enim ut in illam damnatam haeresim incidamus, quae perream affirmabat legem cum Euangelio, & circumcissionem cum baptismo seruandam: quoniam secundum Apostolum dicentem ad Galatas: Si circumcidimini, Christus nihil uobis prodest. Cum ergo circumcissio tam adultis quam paruulis ex praeccepto Domini conferretur, ne baptismus qui successit loco ipsius, & generalior tamen existit, cum tam viri quam feminae baptizentur; minoris uideatur effectus: tam adultis, quam paruulis est conferendus. Sicut enim sine distinctione qualibet Moysa lex clamabat: Anima cuius praepitui caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo: ita nunc indistincte vox intonat Euangelica: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei, ab hac generalitate nec sexum, nec aetatem excludens. Cautè tamen notandum est, quantum plus baptismus hodie conferat Christianis, quam quondam Iudaeis circumcissio contulisset: dictum est in fine praedictae auctoritatis inductae de ueteri lege: Peribit de populo suo. In Euangelica uero auctoritate subiunctum est: Non intrabit in regnum Dei. Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcissionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perueniebatur ad regnum caelorum, quod vsque ad mortem Christi fuit omnibus oblatum: sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati, culpa remittitur, uitatur periculum, & ad regnum caelorum etiam peruenitur: cuius ianuam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer referauit. Absit enim, ut uniuersi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminem uult perire, aliquod remedium procurauerit ad salutem. Ceterum ex ui litterae satis patet praedictas auctoritates intelligendas esse tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cum de paruulis non possit intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter & illa auctoritas est soluenda: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, &c. cum non possint credere paruuli, sed adulti; & ob hoc tota auctoritas hic intelligenda est de adultis, ne ad alios prima, & ad alios secunda clausula referatur. Quamuis nonnulli concedant, quod paruuli credunt non per usum, sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptismo: sicut & alia multa uerba secundum communem usum loquendi non ad actum, sed ad aptitudinem referuntur.

Gal. 5.

Gen. 17. Leuit. 12.

Ioan. 3.

C

D

E

De hoc articulo uide supra in commentario super clem. de catholicis. Veru quae

assentibus, per virtutem baptismi parualis qui dem culpam remitti, sed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus, dimitti peccatum & virtutes in fundi, habentibus illas quod ad habitum, no quoad vsum, donec perueniant ad etate adultā.

Originale peccatum, quod sine consensu contrahitur, remittitur in baptismo etiam non consentienti, ut parulis. secus de actuali: quia sicut non committitur sine consensu, ita non relaxatur sine consensu, hoc dicit, usq; ad §. Sed adhuc.

Verum b quidam ex hac solutione, inuenisse se credunt viam ad alias quæstiones, argumentantes ex eo quod dicimus, parulis in baptisma te peccatum originale dimitti, quod & adultis, dormientibus, uel amentibus peccatum (si baptizetur) ratione simili dimittatur. Cum enim neutri sentiant tunc uel consentiant, dicunt idem in consimilibus iudicandum. Hic uero dicimus distinguendum, quod peccatum est duplex, originale scilicet & actuale. Originale, quod absque consensu contrahitur: actuale, quod committitur cum consensu. Originale igitur, quod sine consensu contrahitur, sine consensu per vim remittitur sacramenti: actuale uero, quod consensu contrahitur, sine consensu minime relaxatur.

Licet ia baptismo dimittatur originale peccatum parulis, qui tamen consentire non possunt: in adultis tamen, amentibus, uel dormientibus, qui non consentiunt baptismo, non dimittitur actuale: & item etiam nec originale, hoc dicit.

Sed c adhuc quæritur, quare non saltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptismo sicut parulis dimittatur. Ad hoc taliter est respondendum, quod Dominus, qui totum hominem saluum fecit in sabbato, opus imperfectiois non nouit, & ob hoc peccata non ex parte, sed ex toto dimittit. Præterea poena originalis peccati est carentia uisionis Dei: actualis uero poena peccati est gehenna perpetue cruciatu. Vnde si dimitteretur alicui primum altero non dimisso, talis non careret uisionis Dei propter originale dimissum, & cruciaretur in gehenna perpetuo ppter reatum criminis actualis: sed hæc tamquam impassibilia sese mini me patiuntur, immo sibi mutuo aduersantur.

Amentes uel dormientes baptizati, si ante dementiam uel dormitionem baptizari uolebant, characterem suscipiunt, aliis secus. Coacti uero causatiue suscipiunt, hoc dicit usque ad finem.

Item d quæritur, utrum dormientibus, & amentibus sacramenti saltem character in baptismo imprimatur, ut excitati a somno, uel ab ægritudine liberati, non sint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quod sacramenta; quæ per se sortiuntur effectum; ut baptismus & ordo; ceteraque similia, non solum dormientibus, & amentibus, sed inuitis & con-

tradicientibus, etsi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem conferuntur: cum non solum paruali, qui non consentiunt, sed & ficti, qui quamuis non ore, corde tamen dissentiant, recipiant sacramentum. Sed opponitur talibus, quod qui fuissent inuiti & reluctantes immerfi, saltem rationi sacramenti, ad iurisdictionem ecclesiasticam pertinerent: unde ad seruandam regulam fidei christianæ, forent rationabiliter compellendi. Verum id est religioni christianæ contrarium, ut semper inuitis & penitus contradicens ad recipiendam & seruandam christianitatem aliquis compellatur. Propter qd inter inuitum & inuitum, coactum & coactum, alii non absurde distinguunt, quod is qui terroribus atque suppliciiis uolenter attrahitur, & ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sacramentum: (sicut & is qui ficte ad baptismum accedit) characterem suscipit christianitatis impresum: & ipse tamquam conditionaliter uolens, licet absolute non uelit, cogendus est ad obseruantiam fidei Christianæ: In quo casu debet intelligi decretum concilii Toletani: ubi dicitur, quod qui iam pridem ad christianitatem coacti sunt (sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sifbuti) qui iam constat eos sacramentis diuinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & christumate unctos esse, & corporis Domini exitisse participes: oportet etiam ut fidem, quam necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, uilis ac contemptibilis habeatur. Ille uero, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit: nec rem, nec characterem suscipit sacramenti: quia plus est expresse contradicere, quam minime consentire: sicut nec ille q notam alienius creatus incurrit, qui contradicens, penitus & reclamans, thurificare idolis cogitur uolenter. Dormientes autem & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare: & si fuerint sic immerfi, characterem non suscipiunt sacramenti. Secus autem, si prius catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi. Vnde tales in necessitatis articulo consequitur Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimi operatio, cum obicem uoluntatis contrariæ non inuenit obstantem.

COMMENT. XI.

MAIORES Ecclesie causas, præsertim articulos fidei contingentes. Ex tota serie huius elegantis decretalis quattuor colliges catholicas ueritates.

Prima est, Pueros, quorum non est animi iudicium omnino esse baptizandos, ut a peccato originali liberentur.

Alter a est, peccatum originale, quod sine consensu contrahitur, dimitti etiam in baptismo sine consensu: secus autem dicendum esse in peccato actuali.

Tertia

Tertia est, In adultis, dormientibus & amentibus non dimitti peccatum originale sine actuali, nec uice uersa.

Ultima est, Amentes & dormientes baptizatos characterem suscipere, si prius baptizari uoluerint.

Singulas more nostro breuiter illustremus. Quantum igitur ad primam attinet, uidelicet, pueros absque usu rationis baptizandos esse, de fide est, & eius contraria heretica. ac primum quidem, paruulos non esse baptizandos Pelagiani nequiter mentiebantur sicuti scribit Concilium Carthaginense epistola quadam ad Innocentium Papam primum, quæ nunc refertur in primo conciliorum uolumine. pag. 541. & sanctus Augustinus in libro de hæresibus ad Quoduitudeum, cap. 88. quorum hæresim nonnulli etiam nostri sæculi hæreticis uelut ab inferis excitant. ceterum Ecclesia catholica diuinitus instituta, à Christo edocta, paruulos baptizare recte semper consueuit; & sanctus Clemens Papa, Petri successor, lib. 6. cap. 15. constituit. Aposto. paruulos baptizari iubeat, dicens: Baptizate quocumque paruulos uestro, & educeate eos in disciplina, & præceptis Dei. Sinite enim, inquit, paruulos, uenire ad me, & nolite eos prohibere, Et in quodam concilio Africano circa tempora Bonifacii primi celebrato, uidelicet ad annos Domini 420. cap. 77. hæretici declarantur, qui paruulos negant esse baptizandos, & refertur in c. placuit, de consecra. dist. 4. Idem per omnia statuerat paulo ante concilium Mileuitanum. c. 2. tandem hoc ipsum roborauit concilium Triditimum sessio. 5. in decreto de peccato originali, cap. 1. §. si quis paruulos, & sessio. 7. de baptismo, cano. 12. adde sanctum Thomam par. 3. q. 68. art. 9. & Thomam Waldensem tom. 3. de sacramentalibus baptismi, cap. 53. & 54. & Dominicum Sotum in 4. sent. distin. 5. q. unica. art. 9.

Pueros esse baptizandos de fide est.

Conc. Tolet. 4. c. 56.

Vide infra in hac parte 1. in commentario q. 9.

Paruuli sine baptismo decedentes quæ poena plectantur.

3. par. q. 80. art. 9. & latissime Dominicus Sotus in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 9. adde c. egrotantes. ubi Doctores, de consecra. dist. 4. & de materia huius decretalis, præter citatos, uide Augustinum in lib. de baptismo paruulorum, c. 13. Et 30. & in Enchiridio, c. 43. c. à paruulo. c. in ecclesia. de consec. dist. 4. Doctores scholasticos in 4. sent. distin. 5. ubi late Sotus questione unica. concilium Lateranense sub Innocentio III. c. 1. concilium Carthaginense III. c. 34. & denique Clementem Papam lib. 6. c. 15. constitutionis Apostolicarum.

EX CODICE IUSTINIANI tit. ne sanctum Baptis. iteretur.

l. i. mppp. VALENT. VALENS, & GRAT. A. A. A. Ad Flavianum Vicarium Africæ.

ANTISTITEM a qui sanctitatem baptismatis illicita usurpatione geminauerit, sacerdotio indignum esse censemus, Eorum enim condempnamus errorem, qui Apostolorum præcepta calcantes, Christiani nominis sacramenta sortitos, alio rursus baptismo non purificant, sed incestant, lauacri nomine polluentes.

Dat XVI. Kal. Nouemb. Constantinop. Gratiano A. IIII. Merobando Coss.

COMMENTARIUS XII.

ANTISTITEM, qui sanctitatem baptismatis illicita usurpatione geminauerit. Licet Eymericus paulo antea ex cap. de quibus. de baptismo & eius effectu, docuerit baptismum non esse iterandum, quod nos plenius commentario decimo huius partis diximus: nihilominus hic idem apertius tradit, addita præca in errantes. Decuit autem de baptismo accurate differere, & de eo certa dogmata tradere: quoniam baptismus omnium sacramentorum est ianua: & ideo duas hic de eo leges tractantes posuit, quarum prima iterari prohibet baptismum, & utraque iterantibus poenam irrogat.

Hæc autem lex, & cetera tam ciuiles, q canonicæ, quæ iterari prohibent baptismum, intelligenda sunt, quoties baptismus collatus est in forma Ecclesiæ: is. nullo modo est iterandus: quoties ab hæreticis in alia forma datus est, ille non dicitur iterari, cum nunquam fuerit collatus. Atque ita sunt intelligende auctoritates omnes quæ solent adduci ad probandum baptizatos ab hæreticis iterum esse baptizandos: nam loquuntur, quoties hæretici in baptismo conferendo non seruauerunt formam Ecclesiæ: secus si seruassent, cum ab hæreticis uera sacramenta conferantur. Nec desunt rationes huic ueritati de non iterando baptismo congruentes, de quibus Theologi lib. 4. sent. & Turrecremata in c. ecclesiis. de consec. dist. 1. nam & fides una est, & propterea baptismus, quod est fidei sacramentum, unus esse debet. Rursus quia baptismus est quædam ueritas & regeneratio, nec

Quo intelligantur leges prohibentes iterari baptismum.

Cur baptismus non iteretur.

Pœna iterantium baptisum.

homo bis nascitur; & quia in baptismo commorimur Christo, qui semel mortuus est; & quia baptismus characterem imprimit, hoc est signum quoddam spirituale & indelebile, ut ait Concilium Trident. sess. 7. de sacramentis. cano. 9. & tandem quoniam precipue in remedium peccati originalis institutus est: peccatum vero originale semel ablatum nunquam reuertitur. Beatus Clemens Papa lib. 6. cap. 15. constituit. Apostolicum, de causa non iterandi baptismi, ita ait: Ut enim unus est Deus, & vnus Christus, & Paraclitus vnus, sic vnus est Baptismus, qui in eius nomine datur.

¶ Sacerdotio indignum esse censemus. Hæc est pœna iterantium baptismum, & concordat ius canonicum in c. si. de baptis. & eius effectu, ubi adit sacerdotes rebaptizantes excommunicari, & ab officio & beneficio deponi: Si quis, inquit Papa, tale quid presumpserit, excommunicationis mucrone percussus ab omni officio & beneficio ecclesiastico deponatur. Et olim grauissimam etiam pœnam rebaptizantibus imposuerunt decreta in cap. eos quos. de consecrat. dist. 4. ubi penitentia, quam agere debent, qui hoc scelus committunt, statuitur, sed qui rebaptizat ob solum factum hac pœna puniendus est; nam si ita faciendum doceret, & in eo errore pertinax & obstinatus existeret, per omnia velut hæreticus impenitens tractandus esset, & curia seculari relinquendus.

I. 2. Imp. HONOR. ET THEO. A. A. ANTHEMIO P. P.

Siquis rebaptizare quempiam de ministris catholice fectæ fuerit detectus, una cum eo, qui piacularè crimen commisit (si tamen criminis per etatem capax sit & hic, cui per-suasum sit) vltimo supplicio percussatur.

Dat XII. Kal. April. C. P. Lucio VC. Cos.

COMMENT. XIII.

Rebaptizantis & rebaptizari pœna.

¶ Siquis rebaptizare. Vltimo afficitur supplicio rebaptizans & rebaptizatus per hanc legem. Oportet tamen quod vtriusque malitia & consensus interueniat, ut aperte docet hic textus: quod si rebaptizatus est aliquis ignoranter, non punitur, tamen ordinari non potest. c. qui bis. de consec. dist. 4. Qui bis, inquit, ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo pœnitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat.

Sed nunquid hodie habeat locum pœna huius legis, cum rebaptizare malitiose sit in fide errare. & per consequens crimen ecclesiasticum. c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. & certum est secundum leges ecclesiasticas esse iudicandum, ob proximam rationem, quia videlicet hoc crimen mere est ecclesiasticum: & rebaptizans & rebaptizatus ad misericordiam, si pœnituerint, recipiuntur, & pe. vnde cum bis ac cumque teris, qui in fide errant, agendum erit.

Sed poterit ne index secularis deinceps per hanc legem imponere pœnam vltimi supplicij? & plane non poterit, cum sit crimen mere ecclesiasticum, de quo non iudicat laicus. d. c. v. inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. maxime cum pœna imposta à iudice ecclesiastico etiam tendat ad vindictam. l. pœtor edixit. §. si dicatur. ff. de iniuriis. vbi Bar. & Doctores: secus autem esset dicendum in delictis mixti fori, vt in bl. spemia: nam tunc pœna iudicis ecclesiastici non impediret pœnam iudicis secularis: de quo articulo, qui non spectat ad hunc locum, videto plene Antonium Gomezium lib. 3. variar. resolut. ca. 1. num. 40.

¶ Si tamen criminis capax sit & hic, cui per-suasum sit. Concordat l. 4. §. vlt. cum l. infamis. ff. ad l. Cornel. de scar. & c. eos quos. §. pœnis autem. de conse. dist. 4. nam etati subuenitur & parcitur; non ergo aliter iuuenes puniendi sunt, quam si criminis, quod commiserunt capaces fuerint: quæ autem dicatur etas criminis capax, non satis constat inter Doctores, vt scripsi infra par. 3. super quarto modo processum fidei terminandi. §. His ita positus. neque plane potest id per legem definiri, cum non omnes ex equo eodem tpe sint doli capaces, cum alii aliis iudicio præsentent, & ideo non male dixerit hoc iudicium arbitrio esse relinquendum, vt scripsit Dec. in l. pupillum. ff. de reg. in. n. 2. & c. 10. Anania, in c. 1. de delictis puer. Præterea etiam si pueri doli seu criminis capaces sint, ad huc mitius puniri debent, primum: quoniam adolescentia est veluti suapte natura ad vitia labilis & prona: & ideo si quis peccauerit adolescens, magis est adscribendum etatis vitio, quàm perniciæ malitiæ & improbitati. Rursus quia huic etati nondum est plenum rationis iudicium atque consilium, ut testatur Ar. lib. 1. Poli. c. vlt. & Cic. lib. 1. Offic. & Inuiscosulus in l. 1. ff. de mino. vbi asserit fragile esse & infirmum huiusmodi etatis consilium; & propterea minoribus xxx. annis auxilium prætor eo edito pollicetur. tandem ideo etati parcitur, quia spes est iuuenes emendatiores futuros, vitiaque vna cum adolescentia deposituros.

Tametsi vero etati parcendum sit, non propterea omnino est impunitum relinquendum quòd adolescens commiserit, quòd crimen in ea etate commissum est, in qua potest cadere. l. impunitas. c. de pœnis, ca. si quis cuiuslibet. in fine. & ibi glossa 21. q. 5. Qui autem omnino doli capax non est, is nullo modo puniatur. l. illud relatum. ff. de iureiur. cap. illud. 15. q. 1. tradit Antonius in 2. par. 3. par. principalis. tit. 30. c. 1.

In hoc vero hæresis crimine hæc etiam locum habent: primum, quia cum in aliis tribunalibus, ubi non est tanta misericordie locus, etati parcatur, aut aliquid condonetur, multo magis id obseruari debet in iudicio misericordie & benignitatis. Ad hæc quoniam difficilium potest credi iuuenes in hoc crimine hæresis, & malitiæ, & animi improbitate peccare, quàm in aliis veluti homicidiis, adulteriis, furtis, rapinis, & similibus: quia crimen hæresis cum sit spirituale, & mente & intellectu concipitur & perficitur, non ita facile credendum est ab adolescentibus patrari, qui nondum habent perfectum intellectus ratiocinationem, nec ita comperta habent Christianæ fidei dogmata: quæ tunc maxime

An punitus in foro canonico possit puniri in foro ciuili.

Doli capax quis dicatur, arbitrio iudicis relinquatur.

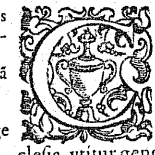
Cur adolescentis mitius puniri debeant.

Iuuenes in tribunali inquisitionis mitius etiam puniendi.

xime locum sibi vendicaret, cum ab aliis veluti paronibus aut magistris decepti forent, vt dixi infra in hac 1. par. super q. 7. §. si sexta regula. Illud hic addiderim, quòd est valde singulare, quòd si quis delinquens propter etatem teneram aut mitius, aut nullo modo punitus est, non poterit effectus maior amplius de eodem ipso delicto puniri. ita Hippolytus Marsilius, in l. infans. ff. de sicariis. & in l. de minore. in princ. vers. & an minor. ff. de quæst. quem sequitur Tiriquellus tract. de pœnis temperandis, aut remittendis. causa 7. nu. 8. quod & verissimum puto.

DE CELEBRATIONE B Missarum, de volumine maiori Decretalium.

Si qua verba sunt in canone Missæ, quæ ab Euangelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quod a Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt. Et hoc dicit vsque ad §. Quæstio.

VM Martha: & infra. Quæstio ista, quæ formæ verborum, quam ipse Christus expressit, cum in corpus & sanguinem suum, panem transubstantiauit & vinum, illud in canone Missæ, quo Ecclesia vitur generalis, adiecerit, quòd nullus Euangelistarum legitur expressisse. Cum enim id Euangelio sic legatur: Accipiens calicem gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum: In canone Missæ sermo iste, videlicet mysterium fidei: verbis ipsius interpositus inuenitur. Vnde cum non Euangelista Christum hoc dixisse testetur, miraris, quòd aliquis asseuerare tentauerit, cum aliquid plus dixisse, quàm aliquis Euangelistarum asseueret. Verum si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc, de quo tua fraternitas requisit, alia duo, videlicet: Eleuatis oculis in cælum: & æterni testamenti: poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Euangelico non leguntur. Sane multa tam de verbis, quàm de factis dominicis inuenimus ab Euangelistis ommissa, quæ Apostoli vel suppleuissent verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in actibus Apostolorum sic ait: Meminisse uos oportet verbi Domini Iesu, qui dixit: Beatus est dare quàm accipere. hæc nullus quattuor Euangelistarum descripsit: nullus etiam horum expressit, quod Paulus de Christo ad Corinth. scribens ait: Visus est plus quàm quingentis fratribus simul: deinde visus est Iacobo, nouissime autem tanquam abortiuo uisus est & mihi. Ipsi etiam Euangelistæ mutuo inter se suppleuissent leguntur, quæ ab eorum aliquo uel aliquibus sunt ommissa. Vnde cum tres Euangelistæ posuerint, Hoc est corpus meum: solus Lucas adiecit, quod pro uobis tradetur, & cum Matthæus, & Marcus dicant, pro

Ex vetustis codicibus relictus est hic locus nã in vulgatis corruptissimè prius legatur ita: Quæstio q si forma uerborum, quam ipse Christus &c. ex quibus nullus poterat sanus sensus colligi.

Matth. 27.

Act. 20.

In omnibus antiquis ita: beatus est magis dare, quàm accipere.

1. Cor. 15.

1. Pet. 2. Matth. 26.

multis: Lucas dicit, pro uobis; Matthæus autem, Marc. 14. in remissionem peccatorum adiunxit. Ceterum ea quæ adduntur in canone Missæ, possunt ex aliis locis Euangelii comprobari. Ioanes enim in sollicitationem Lazari describens, Iesum sursum oculos leuasse asserit, & dixisse: Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me. & infra: Si tunc igitur in cælum oculos leuauit ad Patrem, cum ad corpus exanimæ animam Lazari reuocauit: probabilius esse uideretur, quòd tunc oculos leuauerit ad Patrem in cælum, cum panem & uinum in corpus & sanguinem proprium commutauit. Ceterum, sicut superius est expressum, cum in textu Euangelico: noui testamenti: ponatur, hic interponitur: & æterni: nam uetus testamentum, quod hircorum & uitulorum fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: nouum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna: & ideo testamentum illud fuit uetus & transitorium: hoc autem nouum est & æternum. Vel, ut utamur alia ratione: vnde nouum, idest vltimum esse describitur, inde æternum, idest perpetuum comprobatur. Nouissimum etenim hominis testamentum immobilitate perseverat: quia testatoris obitu confirmatur: iuxta quod Apostolus testamentum in morte asserit confirmatum: alioquin non ualet, dum uixerit, qui testatur. Præterea non solum scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum: iuxta quod Apostolus ipse scribit: Ideo noui testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui uocati sunt hæreditatis æternæ. Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: hic est enim sanguis meus noui & æterni testamenti: idest, nouæ ac æternæ promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit: Qui manducat (inquit) carnem meam, & sanguinem meum bibit, habet uitam æternam. Ex eo autem uerbo, de quo mouit tua fraternitas quæstionem, uidelicet: mysterium fidei: munimentum erroris quidam trahere putauerunt, dicentes, in sacramento altaris non esse corpus Christi & sanguinis ueritatem, sed imaginem tantum & speciem, & figuram: pro eo quod scriptura interdum commemorat id quod in altari suscipitur, esse sacramentum & mysterium, & ex eplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrun, quòd nec auctoritates scripturæ conuenienter intelligunt, nec sacramenta Dei suscipiunt reuerenter. Si enim quia figura est sacramentum altaris, ueritas esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cum figura sit) ueritas esse credenda. Si quidem mortem & resurrectionem Christi, similitudinem & imaginem esse Apostolus manifestat: Christus, inquit, mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit Rom. 6. propter iustificationem nostram. Apostolorum 1. Cor. 15. etiam princeps Petrus sic in epistola sua scribit: Christus passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius: Sic ergo tam mors Christi, quàm eius resurrectio est exemplum, ut & nos peccato mortui, iustitiæ iam uiuamus: quare si non fuit ueritas, quia fuit exemplum: ergo nec uere mortuus fuit Christus: nec uere

Hic post dictionem testamentum, est dictio, morte in plerisque rectoribus, quæ tamẽ de est in omnibus antiquis, nec esse debet ut indicant frequentia.

Damnatur in Concilio Trid. sess. 13. de sacram. Eucharistiæ, c. 1. & can. 1.

1. Cor. 15. 1. Pet. 2.

Isa. 33.

uere a mortuis resurrexit. Sed ab ista fidelium cordibus error iste, cum Propheta de ipso testetur: quod uere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quam certatur: & aliud cernitur, quam credatur. Cernitur species panis & uini, & creditur ueritas carnis & sanguinis Christi, ac uirtus unitatis & charitatis: & infra. Distinguendum est tamen subtiliter inter ista, quæ sunt in hoc sacramento discreta, uidelicet formam uisibilem, ueritatem corporis, & uirtutem spiritualem. Forma est panis & uini: ueritas carnis & sanguinis: uirtus unitatis & charitatis. Primum est sacramentum, & non res: secundum est sacramentum, & res tertium est res, & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum unius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quod formam uerborum, sicut in canone reperitur, & a Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

In sacramento altaris aqua cum uino transubstantiatur in sanguinem: hoc dicit usque ad s. Tertio loco. Abbas.

Quæsiuisti etiam, utrum aqua cum uino in sanguinem conuertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholasticos uariantur. Aliquibus enim uidetur, quod cum de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua: in illa duo uinum & aqua, quæ commiscuntur in calice, diuina uirtute mutantur: ut in hoc sacramento plena sit ueritas & figura. Alii uero tenent, quod aqua cum uino transubstantiatur in sanguinem, cum in uinum transeat mixta uino: licet physici contrarium assererent, qui aquam a uino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici, quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris uini accidentibus circumfusa, ita quod uini saporem assumit. quod inde conuincitur, quia si post calicis consecrationem aliud uinum mittatur in calicem: illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris uini commixtum, corpori quod sub eis latet, undique circumfunditur, non madidans circumfusum: ipsa tamen accidentia uinum appositum uidentur afficere: quia si aqua fuerit appositum, uini saporem assumit. Contingit igitur, accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare: Cedit quippe natura miraculo: & uirtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconueniens creditur aut absurdum: si aqua in corpore Christi esse credatur, cum legatur de ipsius latere pro processisse: & infra. Verum inter opiniones prædictas, illa probabilior iudicatur, quæ asserit, aquam cum uino in sanguinem transmutari: ut expressius eluceat proprietates sacramenti. Nam cum aquæ multæ sint populi multi, iuxta quod alibi legitur: Beati qui feminatis super omnes aquas: ideo ui-

Ioan. 19.
† al. corpore.

Isa. 37.

uo aqua uinitur, ut Christo populus adunetur. Per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accipimus ipsi de suo, tam insolubili nexu coniungimur, ut qui est unum cum Patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilem unionem: ac per hoc ipso communiter mediante cum Patre unum efficiamur: Pater inquit sancte, serua eos quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos: non pro his rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut & ipsi in nobis unum sint, & mundus credat quia tu me misisti.

Ioan. 17.

Oratio quæ dicitur in secreta in festo sancti Leonis immutata est, quia ubi dicebatur: Annue nobis Domine, ut anime famuli tui Leonis, hæc proficit oblatio: hodie dicitur: ut intercessione nobis beati Leonis, hæc nobis proficit oblatio. Et hæc mutatio continetur, quia sancti nostri orationibus non indigent, sed nos suis, hoc dicit usque ad finem. Abbas.

Tertio a loco Fraternalitas tua requisit, quare fuerit mutatum quod in secreta beati Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic uidelicet: Annue nobis Domine: ut animæ famuli tui Leonis hæc proficit oblatio: cum in modernis sacramentariis habeatur: Annue nobis quæsumus Domine, ut intercessione beati Leonis hæc nobis proficit oblatio? Super quo respondemus, quod cum sacræ scripturæ dicat auctoritas, quod iniuriam facit martyri qui orat pro martire: idem est ratione consimili de aliis sanctis sentiendum: quia orationibus nostris non indigent, pro eo quod cum sint perfecte beati, omnia eis ad uota succedunt: sed nos potius orationibus eorum indigemus, quos (cum miseris) undique mala nostra perturbant. Vnde quod in plerisque orationibus continetur, proficit uel proficiat huic sancto uel illi talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, ut ad hoc proficit, quod magis ac magis a fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent non indignum, sanctorum gloriam usque ad iudicium augmentari: & ideo Ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum utrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio, qua docetur, quod defunctorum alii sunt ualde boni, alii sunt ualde mali, alii mediocriter boni, alii mediocriter mali: unde suffragia, quæ sunt a fidelibus in Ecclesia pro ualde bonis, actiones sunt gratiarum: pro ualde malis, consolationes uiuorum; expiationes uero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio inuestiget.

COMMENT. XIII.

CVM Marthæ: & infra. Optime conuenit hæc decretalis cum instituto auctoris: nam multæ in ea definiuntur catholice ueritates, quæ ad plantandam & augendam fidem spectant. Series eius indicat tria catholica dogmata potissima declarari. Primum

Hoc dictum est S. Augustini de uerbis Apostoli sermone 17. refertur lib. 4. sent. dist. 43. cap. 1.

tal. quod magis ac melius, &c.

Primum est: Si quæ sunt uerba in celebratione Missæ cum sacramentum conficitur, quæ nominatim in Euangelio non contineantur, credendum est Apostolos a Christo, & nos ab ipsis per traditionem accepisse.

Alterum est: In sacramento Eucharistiæ aquam illam modicam uino commixtam, simul cum uino in sanguinem conuerti.

Postremum est: Sanctos in celo cum Deo regnantes non indigere precibus nostris, sed potius nos illorum intercessionibus.

Sane multa tam de uerbis quam de factis Dominicis. Hic incipit respondere quæstioni propositæ, docens auctoritatem magnam & inuiolabilem Apostolicarum traditionum. est enim inuiolabilis regula, ritus Ecclesiæ uniuersalis, antiquos & approbatos, quorum memoria non extat, tam circa sacramenta conficienda & ministranda, quam circa ministros Ecclesiasticos, & Ecclesiastica ministeria, quorum in Euangelio nulla mentio est, Christum aut uinæ uocis oraculo, aut per reuelationem a Spiritu sancto Apostolis tradidisse: Apostolos uero suis successoribus indicasse, & obseruandos reliquisse: nec Apostolica traditiones minorem auctoritatem habent, quam sacra ipsa scriptura: nam traditiones Ecclesiæ, scriptura sunt antiquiores. Christus enim Dominus librum nullum scripsit, immo quantum legimus, nec præcepit ut scriberetur. Eunt, aut, prædicare Euangelium omni creaturæ, non dixit, scribite, Marci ultimo, & lex quidem Euangelicæ, quæ lex spiritus est, ab initio nullis est literis exarata, sed credenda fidelibus prædicata. & Apostoli prius Euangelium uina uoce docuerunt, deinde manarunt literis, ut graues & idonei testes profiterentur. Irenæus lib. tertio, cap. 1. aduersus hæreticos. Eusebius luculenter libro 3. histo. Eccl. cap. 24. Chrysostomus homilia 1. in Matth. Theophilactus in uito comment. in Matth. denique uniuersali Ecclesiastica auctores. Quæ ergo documenta in scripturam relecta sunt, scripturam uocamus: quæ autem non sunt scripta, quia non sunt uisum, spiritum sanctum necesse est, & Ecclesia retinet ab Apostolis accepta, traditiones dicimus. Perperam Marthæ uis. Dei uirginitatem, paruulos esse baptizandos, sanctorum auxilium esse implorandum, eorum memoriam pie esse colendam, & eorum imagines adorandas, & sexcenta huiusmodi, quæ longum esset recensere, nullis sunt sacræ literis prodita, sed quia traditione Apostolica tenet Ecclesia, perinde ea certa sunt ac si Euangelio scripta essent. & talia sunt hæc, de quibus hic differit Romanus Pontifex.

Atque hæc quidem breuiter satis sit attulisse ad hunc locum illustrandum, qui ab hæreticis nostri sæculi ualde laceratur, nam cetera persequi, quæ ad traditiones spectant, alienius est loci, nec nostræ breuitatis aut instituti. ac de uis quidem & auctoritate Apostolicarum traditionum multa Clemens Papa Romanus, qui octo libris uniuersas fere Apostolorum traditiones dicitur esse complexus, multa etiam Carolus Borromeus in præfatione ad præfatos libros Clementis, & Maximus Perex ab Ayala Archiepiscopus Valentinus peculiari libro de traditionibus Ecclesiasticis, & eleganter more suo Melchior Canus toto libro 3. de

locis Theologicis, apud quem inuenies ibidem cap. 4. (quod est in hac materia potissimum) quibus modis traditiones Apostolica intelliguntur & cognoscantur. Atque ut breui concludam, traditionum quantitas sit auctoritas, docuit concilium Tridentinum sess. 4. in decreto de canonicis scripturis, ubi Ecclesiasticas traditiones, pari pietatis affectu & reuerentia cum sacra ipsa scriptura suscipiendas & uenerandas docet.

Quæsiuisti etiam, utrum aqua cum uino in sanguinem conuertatur. Hæc est secunda catholica assertio, quod aqua scilicet cum uino in Christi sanguinem conuertatur. obiter autem tres commemorat Papa opiniones. Una est dicentium, aquam uino commixtam peracta consecratione seorsum manere: quæ tamen opinio uera esse nequit, cum per consecrationem nihil aliud sub speciebus sacramentalibus remaneat, quam corpus & sanguis Christi. Secunda opinio est asserentium, quod sicut uinum transubstantiatur in sanguinem, ita & aqua in illam, quæ de latere Christi effluit, sed neque hoc est uerum: nam si ita esset, deberet uinum per se, & aqua seorsum consecrari. Tertia demum est sententia eademque certissima, quam hoc loco approbat Papa, uidelicet aquam prius in uinum conuerti, inde uinum in sanguinem, hoc est Pontificis institutum in hoc s. ad quod intelligendum uideo quæ scribunt Theologi libro 4. sentent. distinct. 9. ubi late Dominicus Sotus quæst. 1. artic. 6. & S. Thomas 3. par. quæst. 74. art. 6. adde c. 1. & c. cum omne, de consecrat. distinct. 2. ubi pulchra sunt de hac re Pontificum decreta.

Quod uero aqua uino sit miscenda in hoc ineffabili sacrificio, non fuit Alexandri Pontificis institutum, ut male sensu Armachanus lib. 9. cap. 9. sed ita fieri debere Christus docuit Apostolos, & illi nobis obseruandum tradiderunt, ut luculenter probat Sanctus Cyprianus lib. 2. epistolarum Episto. 3. ad Cæciliam, & refertur in c. sic in sanctificando, & in c. scriptura de consecr. dist. 2. & docet item Concilium Charaginense 3. cap. 24. relatum in eam sacramento. de consecr. dist. 2. quod recte etiam præcitato loco Sotus ostendit. cetera huc spectantia Theologis libenter tractanda relinquo; non enim spectant ad Emyerici institutum. Tertio loco fraternalitas tua requisit, Hoc est postremum dogma, in quo nulla occurrit difficultas, conuenit cum eo doctrina Concilii Tridentini sess. 25. in principio, de inuocatione sanctorum. adde Melchiorum Canum. lib. 3. de locis Theologicis, cap. 3. uerbi multa pertinere, ubi uere docet traditione Apostolica constare, sanctorum auxilium & preces implorandas contra senserunt olim Pauperes de Lugduno, ut refert Emyericus par. 2. q. 14. hæref. 15. quem errorem huius sæculi hæretici quasi ab inferis excitantes, renouant, quorum deprauatus animus, & mens deperdita eo mibi potissimum spectare uidentur, ut in odium Ecclesiæ catholicæ Romanæ maneat excitem quidquid impium, & blasphemum unquam asserunt.

Aqua uino commixta per consecrationem in sanguinem Domini conuertitur.

Traditione Apostolica auxilium sanctorum imploramus.

INHIBITIO FACTA DE A mandato Domini Gregorii XI.

Ne tres hic inserti articuli de corpore Christi deinceps prædicentur sub pena excommunicationis.

Condemnatio quorundam articulorum de sacramento Eucharistie Fratris Petri de Bonageta, ordinis Fratrum Minorum, & quorundam aliorum facta per Gregorium XI.

MISERATIONE divina Petrus S. Eustachii, & Guillelmus, sancti Angeli Diaconi Cardinales, Reuerendis Patribus Tarracon. & Cesarangustan. prouinciarum, Archiepiscopis, eorumque suffraganeis: necnon inquisitoribus hæreticæ prauitatis à sede Apostolica in ipsis prouinciis deputatis, Salutem & sinceram in Domino charitatem.

Relatione Religiosi fratris Nicolai EymERICI magistri in Theologia, ac in dictis prouinciis hæreticæ prauitatis inquisitoris, ad audientiam Domini nostri Papæ nuper peruenit, quòd tam in vestris, quàm in suffraganeorum vestrorum Ecclesiis palam & publice per certos religiosos prædicati fuerunt tres articuli subsequentes in effectu.

† De prædicatis erroribus, vide quid statuat concilium Tridentinum sess. 5. de reformatione c. 2. §. si uere quod ablit.

Primus, quod si hostia consecrata cadat, seu proiciatur in cloacâ, lutum, seu aliquem turpem locum, quòd speciebus remanentibus, sub eis esse definit corpus Christi, & redit substantia panis.

Secundus, quòd si hostia consecrata a mure corrodatur, seu a bruto sumatur, quòd remanentibus dictis speciebus: sub eis definit esse corpus Christi, & redit substantia panis.

Tertius, quòd si hostia consecrata a iusto uel a peccatore sumatur, quòd dum species dentibus teritur, Christus ad cælum rapitur, & in uentrem hominis non traicitur.

Supplicato igitur per ipsum inquisitorem eidem Domino nostro Papæ super huiusmodi articulis, ex quorum prædicatione possent scandala suscitari salubriter prouideri: Idem Dominus noster Papa, nobis ibidem præsentibus, aique uocis oraculo expresse commisit, quatenus auctoritate sua Apostolica uobis mandaremus, ut omnis moræ sublato dispendio in dictis uestris prouinciis sub pena excommunicationis inhibeatis: ne quis deinceps dictos articulos publice præsumat prædicare. Nos igitur Petrus & Guillelmus Cardinales prædicti, huiusmodi mandatum Apostolicum cupientes exequi, ut renemur: uobis & uestrum cuiuslibet in uirtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus: Ne ab inde in antea dictos articulos, seu eorum alterum, sub eisdem, uel aliis uerbis idem sonantibus in substantia seu in effectu, in uestris ecclesiis uel alibi palam seu publice prædicari a quoquam permittatis: & hoc sub pena excommunicationis: qua contrarium facientes innotetis ipso facto. Notificantes uobis nihilominus simili mandato per ipsum Do-

minum nostrum Papam nobis facto, quòd idem Dominus noster Papa Fratri Ioanni de Latone ordinis fratrum Minorum, qui aliquos de dictis articulis in uestris ecclesiis frequenter recitando prædicauerat inhiberi fecit sub pena excommunicationis, ne dictos articulos de cætero publice prædicare præsumat. In quorum omnium testi moniû, sigilla nostra præsentibus duximus imponenda. Datum apud Villam nouam Auinion. diocæsis, die viij. mensis Augusti anno Domini, Milleesimo tricentesimo septuagesimo primo, Indictione Nona. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris Domini D. N. Gregorii diuina prouidentia Papæ XI. Anno primo.

COMMENT. XV.

PRIMVS, quòd si hostia consecrata cadat, seu proiciatur in cloacam, lutum. Hi tres articuli de recessu corporis Christi a speciebus sacramentalibus, & de reuerfione substantia panis quod Eucharistia cadit in locum immundum, aut a bruto animali manducatur, aut a iusto uel peccatore homine dentibus teritur, ualde sunt impii: & concurs Theologorum sententia contrarium docet lib. 4. sent. dist. 9. & dist. 12. ex quibus colligitur hæc certa & uera conclusio: Tandiu manet corpus & sanguis Christi in hoc sacramento quamdiu manent species panis & uini tandiu uero manent species, quamdiu sub illis maneret substantia panis & uini. Manifestum est autem, quòd si peccator, uel mus, uel aliud animal sumeret panem & uinum, non illico ille substantia esse desinerent, aut corrumpere, sed duraret quousque per calorem naturalem essent digestæ & consumptæ: fit ergo ut usque ad illud momentum maneat corpus, & sanguis Christi sub illis, idem penitus est dicendum, si in locum immundum species sacramentales ceciderint. ita S. Thomas 3. par. q. 80. artic. 3. Sotus lib. 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 3. Denique, ut breuiter agam, hæc sententiam catholicam probare uidetur concilium Tridentinum sess. 13. cap. 4. hos autem errores tenuit Vnicelusus, contra quem differit Thomas Waldensis tom. 2. de sacramentis. c. 60.

Manet Christus in speciebus sacramentalibus a quibus sumatur.

His erroribus prorsus est similis ille, quem tradit Hugo lib. 2. de sacramentis. par. 8. c. 13. Innocent. lib. 4. c. 15. de mysterio Missæ, & glossa in e. tribus in uerbo, miscere. de consecr. dist. 2. uidelicet: et species sacramentales non descendere in stomachum: nam re uera descendunt, aliter non proiicerentur per vomitum; quod est contra textum in c. si quis per ebrietatem. de consecr. dist. 2. & contra communem & catholicam Theologorum sententiam. Neque hoc uergit in detrimentum, aut dedecus dignitatis corporis Christi, cui nihil plane dignitatis detractum fuit ex eo quod a peccatoribus, & conspurcari sputis, & cædi alapis, & crucifigi uoluit. & quamuis brutum animal hoc uenerabile sacramentum deglutiat, non tamen id sacramentaliter sumit, quoniam non potest eo uiri uel sacramentum, cum sit rationis expers, sed sumit corpus Christi per accidens, sicut ille, qui comederet hostiam consecratam, ignorans consecratam esse.

SYMBOLVM APOSTOLORVM.

REDO in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ: Et in Iesum Christum, Filium eius unicum, Dominum nostrum: Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus: Descendit ad inferos: Tertia die resurrexit a mortuis: Ascendit ad cælos: Sedit ad dexteram Dei Patris omnipotentis: Inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos: Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, uitam æternam. Amen.

COMMENT. XVI.

CREDO In Deum.] Optime ait beatus Thomas 2. 2. q. 1. artic. 10. quem sequitur S. Antoninus part. 4. tit. 8. cap. 4. §. 3. Symbolum esse collectionem sententiarum fidei quoniam in eo sint collectæ illæ sententiæ seu articuli ad fidem spectantes, quos necessarium est explicite credere; qui in sacra scriptura uariis locis dispersi continentur. Sunt autem eiusmodi symbola multa, ut paulo post dicemus: hoc tamen omnium est primum, & apposite ualde dicitur, Apostolorum Symbolum: quia procul dubio illud Apostoli primum condiderunt: causam docet sanctus Clemens Papa in epistola ad Iacobum fratrem Domini in hæc uerba: Christo itaque resurgente, & ascendente in cælum, misso sancto Spiritu, collata Apostolis scientia linguarum, adhuc in uino positi, symbolum quod fidelis nunc tenet Ecclesia, uniuersique quod sensim dicendo, condiderunt: ut discerentes ab inuicem hanc regulam per omnes gentes prædicarent. & paulo post: Symbolum enim Græce, Latine collatio dicitur. Et hoc prædicti sancti Apostoli inter se, per Spiritum sanctum salubriter (ut dictum est) condiderunt. Dicitur & indicium, quod per hoc, qui recte crediderit, indicatur. Hætenus ibi.

Symbolum Apostolorum cur cõdicum.

Et sanctus Augustinus de tempore, sermone 181. de eodem ita scribit: Sancti Apostoli certam regulam fidei tradiderunt, quam secundum numerum Apostolorum, duodecim sententiis comprehensum, symbolum uocauerunt: per quæ credentes Catholicam tenerent ueritatē, & per quæ hæreticam conuincerent prauitatem. Symbolum ergo tali ratione institutum maiores nostri dixerunt: tradunt enim quòd post Ascensionem Domini, & Saluatoris nostri ad Patrem cum per aduentum Spiritus sancti discipuli eius inflammatis linguis omnium loquerentur ad singulas quæque nationes, ut Dei uerbum prædicarent, iuri ac discessuri ab inuicem, normam prius sibi futura prædicationis in commune statuerunt, ne localiter ab inuicem discedentes, diuersum uel dissonum prædicarent his, qui ad fidem Christi inuitabantur. Omnes igitur in uino positi, &

A Spiritu sancto repleti, breue suæ prædicationis iudicium conferendo in unum, quod sentiebat uniuersique computabat, atque hanc ita credentibus dandam esse regulam instituerunt. Hætenus Augustinus.

Hoc symbolo Apostolorum totidem sententiis diuinitus consignato, ueluti acutissimo quodam gladio omnes hæreticorum errores posse detruncari asserit Leo Papa eius nominis primus, epistola quadam; quæst. 13. ad Pulcheriam Augustam in hæc uerba: Si quidem ipsi Catholici symboli breuis & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum, totidem est signata sententiis, tam instructa sit munitione cælesti, ut omnes hæreticorum opiniones solo ipsius possint gladio detruncari. Cuius symboli plenitudinem, si Eutyches puro & simplici uoluisset corde concipere, in nullo à decretis sacratissimi Nicæni concilii deuiaret, ut contra Apostolicam fidem, quæ non nisi una est, nullum se ingenium, nullum eleuaret eloquium. Hætenus ille: Hoc symbolum pulchre interpretatur sanctus Augustinus tom. 3. lib. de fide & symbolo. item tom. 9. de Symbolo ad catechumenos libris quatuor. & tom. 10. de tempore, sermone 115. & sanctus Thomas quodam opusculo de hac re conscripto incipiente: Primum, quod est necessarium.

Symbolo vincuntur hæretici.

SYMBOLVM SANCTORVM PATRVM.

CREDO in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, uisibilem omnium & inuisibilem: Et in unum Dominum Iesum Christum, filium Dei unigenitum: Et ex patre natum, ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum uerum de Deo uero: Genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis: Et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria uirgine: Et homo factus est: Crucifixus etiam pro nobis: sub Pontio Pilato passus, & sepultus est: Et resurrexit tertia die, secundum scripturas: Et ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris: & iterum uenturus est cum gloria iudicare uiuos & mortuos: cuius regni non erit finis: Et in Spiritum sanctum Dominum, & uiuificantem: qui ex Patre filioque procedit: Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas: Et unam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam: Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum: Et expecto resurrectionem mortuorum: Et uitam uenturi sæculi. Amen.

COMMENT. XVII.

CREDO in unum Deum Patrem omnipotentem.] Cum præter Symbolum Apostolorum, de quo paulo antea dictum est, extent duo alia symbola Nicænum & Constantinopolitanum

Symbolum sanctorum Patrum quod dicitur, & ubi cõdicum.

sancti personam aliquando excludit: nec rursus Filius, aut Spiritus sanctus Patris nomen personae recipit: sed Pater semper Pater est, Filius semper Filius est, Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus est. Itaque substantia unum sunt, personis ac nominibus distinguuntur. Ipsum autem Dei Filium, qui absque initio eternitatem cum Patre & Spiritu sancto possidet, dicimus in fine seculorum perfectum naturae nostrae hominem suscepisse ex Maria semper virgine, & Verbum carnem esse factum assumendo hominem, non permutando Deitatem: nec ut quidam sceleratissime opinantur, Spiritum sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute creatoris operatum. Sic autem confitemur in Christo unam Filii esse personam, ut dicamus duas esse perfectas atque integras substantias, id est, deitatis & humanitatis, quae ex anima continentur & corpore. Atque ut condemnamus Photinum, qui solum & nudum in Christo hominem confitebatur: ita anathematizamus Appollinarem, & eius similes, qui dicunt Dei filium minus aliquid de humana suscepisse naturam: & vel in carne, vel in anima, vel in sensu assumptum hominem, his propter quos assumptus est fuisse dissimilem, quem abique sola peccati macula, quae naturalis non est, nobis confitemur fuisse conformem. Illorum quoque similiter execramur blasphemiam, qui nouo sensu asserere conantur, à tempore susceptae carnis omnia, quae erant deitatis, in hominem demigrasse: & rursus quae erant humanitatis, in Deum esse transfusa, ut quod nulla unquam heresis dicere ausa est, videatur hac confusione vitraque oxinantia, substantia Deitatis scilicet & humanitatis, & à proprio statu in aliud esse mutata, qui tam Deum imperfectum in Filio, quam hominem confitentur, ut nec Deum verum, nec hominem tenere credantur. Nos autem dicimus susceptum: ita à Dei Filio passibile nostrum corpus, ut veritas impassibilis permaneret, passus est enim Dei Filius non putatiue, sed vere omnia, quae scriptura testatur, id est, esuriam, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, & cetera huiusmodi. Secundum illud passus est, quod pati poterat, id est, non secundum illam substantiam, quae assumpta est: sed secundum illam quae assumpta est. Ipse enim Dei Filius secundum suam deitatem impassibilis est: ut Pater, incomprehensibilis ut Pater, inuisibilis ut Pater, inconuertibilis ut Pater, & quamuis propria persona Filii, id est, Dei uerbum suscepit passibilem hominem; ita tamen eius habitatio secundum suam substantiam, deitas uerbi nihil passa est, ut tota Trinitas, quam impassibilem confiteri necesse est. Mortuus est ergo Dei Filius secundum scripturas, iuxta illud quod mori poterat. Resurrexit tertia die. Ascendit in caelum, sedet ad dexteram Dei Patris, manente ea natura carnis, in qua natus & passus est, in qua etiam resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata, & in aeternum cum Deitate mansura. Accepta ergo

† Hae sunt hereses Eutycheus, ut docet Nicephorus li. 18. Historiae Ecclesiasticae, c. 52. Fuit damnata in concilio Chalcedonensi & alibi, idem Nicephorus lib. 13. c. 4.

† al. incommutabilis.

A à Patre omnium potestate, quae in caelo sunt & in terra, uenturus est ad iudicium uiuorum & mortuorum, ut & iustos remuneret, & puniat peccatores, Resurrectionem etiam carnis ita confitemur & credimus, ut dicamus nos in eadem, in qua nunc sumus, ueritate membrorum esse reparandos, qualesemet post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuum permanentes. Unam esse vitam sanctorum omnium, sed praemia pro labore diuersa, Econtrario pro modo delictorum, peccatorum quoque esse supplicia. Baptisma unum tenemus, quod ipsidem sacramenti uerbis in infantibus, quibus etiam in maioribus, asserimus esse celebrandum. Hominem, si post baptismum lapsus fuerit, per poenitentiam credimus posse saluari. Nouum & uetus testamentum recipimus in eolibrorum numero, quem sanctae catholicae Ecclesiae tradita auctoritas. Animas à Deo dari credimus, quas ab ipso factas dicimus, anathematizantes eos, qui animas quasi partem diuinam dicunt esse substantiam. Eorum quoque condemnamus errorem, qui eas uel ante peccasse, uel in caelis conuersatas fuisse dicunt, quam in corpora mitterentur. Execramur etiam eorum blasphemiam, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo praecipuum esse: & mandata Dei, non à singulis, sed ab omnibus in comune posse seruari: uel qui primas nuptias cum Manichaeo, aut secundas cum Cataphrigis damnant. Anathematizamus etiam illos, qui Dei Filium necessitate carnis mentium esse dicunt, & eum propter assumptionem hominem, non omnino facere potuisse quae uoluit. Iouiniani quoque damnamus haeresim, qui dicit nullam in futuro meritorum esse distantiam, nosque eas ibi habituros esse uirtutes, quas hic habere neglexerimus. Liberum sic confitemur arbitrium, ut dicamus nos semper Dei indigere auxilio, & tam illos errare, qui cum Manichaeo dicunt: hominem peccatum uitare non posse, quam illos, qui cum Iouiniano asserunt hominem non posse peccare. Uterque enim tollit arbitrii libertatem. Nos uero dicimus, hominem semper peccare & non peccare posse, ut semper nos liberi confiteamur esse arbitrii. Hae sunt haereses: Papa beatus, qui in Ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus, & tenemus; in qua si minus perire, aut parum caute aliquid forte positum est, emendari cupimus à te, qui Petri & sedem tenes. Sin autem haec nostra confessio, Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me maculare uoluerit, se imperitum, uel maleuolum, uel etiam non catholicum, non me haereticum, comprobabit.

† al. desit haec dictio, ita.

† refertur in c. Hec est fides. 24. q. 1.

† Habetur in rom. 3. operum B. Augustini. ex eo libro Emericus sup. blato principio, de sumptibus, quae ad sumum institutum apta erant, oritur à capite 4. eius libri.

Quadragesima capitula ad regulam uerae fidei pertinentia.

EPISTO-

PISTOLAM, fili Petre, tuae charitatis accipi, in qua te significasti uelle Hierosolymam pergere, & postulasti te litteris nostris instrui, quae debeas in illis partibus uere fidei regulam tenere: ut nullus tibi possit sensus haereticae subrepre falstatis: & infra.

Natura diuina. Cap. IIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, unum, esse naturaliter Deum, in cuius nomine baptizati sumus. Cum enim aliud nomen sit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus, hoc est utique unum naturae nomen horum trium, quod dicitur Deus, qui dicit in Deuteronomio: Videte quonia ego sum Deus, & non est alius praeter me, & de quo dicit: Aut Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est: & Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

Unus Deus. Cap. V.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, id est, sanctam Trinitatem, esse solum naturaliter uerum Deum: quia quum tres Deos nobis colere non liceat, nisi unum solum uerum Deum: tamen sicut Pater uerus Deus dicitur, testante Apostolo, qui ait: Conuersi estis ad Deum à simulachris, seruire Deo uiuo, & uero, & expectare Filium eius de caelis, quem suscitauit à mortuis Iesum: ita quoque filium uerum Deum Ioannes commendat Apostolus, dicens: Scimus, quia filius Dei uenit, & dedit nobis intellectum, ut cognoscamus uerum Deum: & simus in uero filio eius Iesu Christo: hic est uerus Deus, & uita aeterna. Qui utique quonia uerus Deus est, etiam ueritas est, sicut ipse nos edocet, dicens: Ego sum uia, & ueritas, & uita. De Spiritu quoque sancto Ioannes Apostolus ait: Quia Spiritus est ueritas. Et utique non potest naturaliter Deus uerus non esse, quia ueritas est. Quem etiam Deum Paulus Apostolus confitetur dicens: Membra uestra templum sunt Spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis à Deo, & non estis ustri: Empti enim estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore uestro.

Deus aeternus. Cap. VI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, id est, sanctam Trinitatem unum uerum Deum sine initio sempiternum esse, propter quod scriptum est: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud Deum. Haec denuo sempiternitas intimatur, ubi dicitur in Psalmo: Deus autem Rex noster ante saecula: & alio loco: Sempiterna quoque eius uirtus & diuinitas.

Deus incommutabilis. Cap. VII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, sanctam Trinitatem, solum uerum Deum: sicut aeter-

num: ita solum naturaliter incommutabilem esse: Hoc enim significat, cum dicit seruo suo Moysi: Ego sum qui sum. Hinc & Psalms dicit: In principio domine tu terra fundasti, et opera manuum tuarum sunt caeli: Ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut uestimentum ueterascunt: Et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.

Deus omnium creator. Cap. VIII.

Firmissime tene, et nullatenus dubites, sanctam Trinitatem solum esse uerum Deum, rerum omnium uisibilem atque inuisibilem, creatorem: De quo in Psalmo dicitur: Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in domino deo ipsius, qui fecit caelum et terram, mare, et omnia quae in eis sunt. De quo etiam Apostolus dicit: Quonia ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia, ipsi gloria in saecula.

Trinitas in unitate. Cap. IX.

Firmissime tene, et nullatenus dubites, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unam quidem esse naturam, tres uero esse personas: Patrem que solum esse, qui dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et filium solum esse, super quem uox illa solius patris insonuit, quando in Iodarne secundum carnem baptizatus est unigenitus Deus, qui carnem solus accepit, atque Spiritum sanctum Patris, et Filii solum esse, qui in specie columbae super Christum baptizatum, et ascendente ab aqua, descendit: et quinquagesimo die post resurrectionem Christi fideles in uno loco positos, in linguarum ignearum uisione adueniens, repleuit. Illam uocem, quam solus locutus est Deus Pater: et illam carnem, qua solus homo factus est unigenitus Deus; et illam columbam, in cuius specie Spiritus sanctus super Christum descendit: illaque linguas igneas, in quarum uisione fideles Apostolos in uno loco constitutos repleuit, opera esse totius sanctae Trinitatis, id est, unius Dei, qui fecit omnia in caelo et in terra, uisibilia et inuisibilia.

Distinctio personarum. Cap. X.

Firmissime tene, et nullatenus dubites solum Deum filium, id est, unam ex Trinitate personam, solius Patris esse filium. Spiritum uero sanctum ipsum quoque unam ex Trinitate personam, non solius Patris, sed simul Patris et Filii esse Spiritum. Ostendens enim Dei filius se solum esse de Patre genitum, ait: Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: Et paulo post: Qui autem non credit, iam iudicatus est quia non credit in nomine unigeniti filii Dei. Spiritum autem sanctum et Patris, et Filii esse Spiritum, Apostolus docet, qui ait: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si tamen Spiritus Dei habitat in uobis. Et sequitur: Si quis autem spiritum

Deute. 32. Deut. 6. Matth. 4.

1. Thess. 1.

1. Ioan. 5.

Ioan. 14.

1. Cor. 6.

Ioan. 1.

Psal. 73. Rom. 1.

Matth. 3.

Matth. 3. Act. 1.

Ioan. 3.

Rom. 8.

D tum

tum Christi non habet, hic non est eius.

Spiritus sanctus. Cap. XI.

Irmissime tene, & nullatenus dubites, eundem Spiritum sanctum, qui Patris & Filii vnus est Spiritus, de Patre & Filio procedere. Dicit enim Filius: Cum uenerit Spiritus veritatis, qui à Patre procedit, vbi suum Spiritum esse docuit, quia ipse est veritas. De Filio quoque procedere Spiritum sanctum, prophetica atque Apostolica doctrina nobis commendat, Esaias enim dicit de Filio: Percutiet terram virga oris sui, & Spiritu labiorum suorum interficiet impium, De quo & Apostolus ait: Què interficiet Dominus Iesus Spiritu oris sui esse significans; post resurrectionem insufflans in discipulos, ait: Accipite Spiritum sanctum. De ore uero ipsius Domini Iesu ait Ioannes in Apocalypsi: Quia gladius utraque parte acutus procedebat. Ipse uero Spiritus oris eius, ipse est gladius, qui de ore eius procedit.

Trinitas nullis terminis circumscripta. Cap. XII.

Irmissime tene, & nullatenus dubites. Trinitatem Deum, immensam esse virtutem non molem: & omnem creaturam spiritualem atque corporalem virtute eius & presentia contineri. Dicit enim Deus pater: Cælum & terram ego impleo. Dicitur etiam de sapientia Dei, quæ Filius est eius: quia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. De Spiritu quoque sancto legimus: quia Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Et Dauid Propheta dicit: Quo ibo à Spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero ad infernum, ades.

Persona filii. Cap. XIII.

Irmissime tene, & nullatenus dubites, unam ex trinitate personam, id est Dei filium, qui de natura Dei patris solus natus est: & vnus eiusdemque naturæ cum Patre est, ipsum in plenitudine temporis secundum susceptionem formæ seruilis, voluntarie, in Virgine conceptum, & de uirgine natum: uerbum carnem factum: ipsum quoque esse, qui essentialiter natus est de Patre, essentialiter conceptus est, natusque de Virgine: Ipsumque unam esse, & unius naturæ cum Virgine, qui ait de Deo Patre: Ante sæcula fundauit me, & ante omnes colles generauit me. De quo etiam dixit Apostolus, quia cum uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege.

Humanitas Christi. Cap. XIII.

Irmissime tene, & nullatenus dubites, Christum filium Dei, sicut de Deo Patre, plenum perfectumque Deum, ita de Virgine matre uerum perfectumque hominem genitum, id est;

A Verbum Deum, habentem scilicet sine peccato uera & nostri generis carnem, & animam rationalem. Quod ipse Dei filius euidenter ostendit, dicens de carne sua: Palpare, & uidete, quia spiritus carnis & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Animam quoque se habere, his uerbis ostendit dicens: Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meam, & iterum sumo eam. Intellectum quoque animæ se habere ostendit in eo quod ait: Disce à me quia mitis sum & humilis corde. Et de ipso Deus per Prophetam dicit: Ecce intelliget puer meus, & exaltabitur, & sublimis erit ualde. Nam & beatus Petrus secundum sancti Dauid Prophetiam in Christo carnem & animam confitetur. De ipso enim beato Dauid loquens ait. Propheta igitur cum esset, & sciret quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, prouidens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelicta est anima eius in inferno, neque caro eius uidit corruptionem.

Diuinitas Christi. Cap. XV.

Irmissime tene, & nullatenus dubites, unum Filium atque ipsum esse Deum uerum, qui cum patre Deo & Spiritu sancto, Deo, fecit omnia tempora, & in Monte Sinai legem Moyli dedit ordinatam per angelos, & ipsum Deum uerbum carnem factum, qui ueniens plenitudine temporis missus à Patre et Spiritu sancto, factus est ex muliere, quam fecit: solus factus est sub lege, quam dedit.

De duabus in Christo naturis. Cap. XVI.

Irmissime tene, et nullatenus dubites, Dei uerbum quod caro factum est, in duas naturas inconfusibiliter permanere: unam ueram diuinam, quam habet cum patre, communem secundum quam dicit, Ego et pater unum sumus: Et qui me uidet, uidet et patrem: et ego in patre, et pater in me est, secundum quam eum dicit Apostolus splendorem gloriæ, et figuram substantiæ Dei: alteram ueram humanam, secundum quam ipse Deus incarnatus dicit, Pater maior me est.

Vnitas persona in Christo. Cap. XVII.

Irmissime tene, et nullatenus dubites, Deum uerbum carnem factum: unam habere diuinitatis suæ carnisque personam. Deus enim uerbum plenam naturam humanam, ita sibi ueraciter unire dignatus est: et permanente diuinitate sua, ita uerbum caro factum est, ut quamuis naturaliter non hoc sit uerbum quod caro, quia duarum naturarum ueritas manet in Christo: secundum unam tamen personam idem uerbum caro ab ipso fieret maternæ conceptionis initio. Deus enim uerbum, non accepit personam hominis, sed naturam: et in æternam personam diuinitatis, accepit temporalem substantiam carnis. Vnus est ergo Christus uerbum caro factum: qui etiam ex patribus secundum carnem et super animo Deus benedictus in sæculis unus Iesus. Cui et pater dicit: Ex utero ante luciferum genui

Natura nihil non bonum. Cap. XXI.

Irmissime tene, et nullatenus dubites, Trinitatem Deum, id est, Patrem & Filium et Spiritum sanctum esse naturaliter summum atque incommutabile bonum, et ab ipso creatas esse omnes naturas. Bonas quidem, quia a summo bono factæ sunt: sed mutabiles, quæ de nihilo factæ sunt. Nullamque esse malam naturam, quia omnis natura, in quantum natura est, bona est. Sed quia in ea bonum et augeri et minui potest: in tantum mala dicitur, in quantum bonum eius minuitur. Malum enim nihil aliud est, nisi boni priuatio. Unde geminum constat esse creaturæ rationalis malum, malum unum, quo uoluntarie ipsa deficit a summo bono creatore suo: alterum quo inuita puniatur ignis æterni supplicio. Illud passura iuste, quia hoc admisit iniuste. Et quia ordinem in se non seruauit diuinæ institutionis, ordinem diuinæ non effugiet ultionis.

Nulla creatura est eadem cum Deo. Cap. XXII.

Irmissime tene, & nullatenus dubites, neque angelos, neque aliam quamlibet creaturam eiusdem naturæ esse, cuius est secundum naturalem diuinitatem summa Trinitas, quæ est, unus naturaliter Deus, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Neque enim unius naturæ esse poterunt, ille qui fecit, et ea quæ fecit.

Angeli facti stabiles. Cap. XXIII.

Irmissime tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam naturaliter mutabilem a Deo incommutabili factam: nec tamen posse quemlibet sanctorum angelorum in deterius commutari: quia sic acceperunt æternam beatitudinem, qua Deo stabiliter perfruuntur, ut ea carere non possint. Sed hoc ipsum, quod ab illo statu beatitudinis, in quo sunt, mutari in deterius nullatenus possunt, non est eis naturaliter institum: sed postquam creati sunt, gratiæ diuinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles fierent: nunquam de eorum consortio diabolus et eius angeli cecidissent.

Creaturæ rationales. Cap. XXIII.

Irmissime tene, & nullatenus dubites, in omni creatura, quam spiritualem atque corpoream summa Trinitas fecit, solos spiritus angelicos & humanos intelligendi facultatem diuinitus accepisse. Ceteros uero spiritus brutorum animalium rationalem intelligentiam non accepisse: et hoc omnino habere non posse. Propter quod dicitur hominibus: Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. Et ideo animas hominum, & animas pecorum unius naturæ non esse; nec animas pecorum in animas hominum, nec animas hominum in animas pecorum posse aliquando transire.

D 2 Libera

Luc. 2.

Ioan. 10.

Matth. 11.

Esa. 25.

Aet. 2.

Psal. 131.

Psal. 15.

Verbi & carnis unio. Cap. XVIII.

Irmissime tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate conceptam in utero uirginis, priusquam susciperetur a uerbo: sed ipsum uerbum Deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem uerbi incarnatione conceptam.

Sacrificia. Cap. XIX.

Irmissime tene, & nullatenus dubites, ipsum unigenitum Deum uerbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium, & hostiam Deo in odore suauitatis: cui cum Patre & Spiritu sancto, à Patriarchis, Prophetis, & Sacerdotibus tempore ueteris testamenti animalia sacrificabatur: & cui nunc, id est, tempore noui testamenti cum Patre & Spiritu sancto, cum quibus illi est una diuinitas, sacrificium panis & uini in fide & charitate sancta Ecclesia Catholica per uniuersum orbem terræ offerre non cessat. In illis. n. carnalibus uictimis figuratio fuit carnis Christi, quam pro peccatis nostris ipse sine peccato fuerat oblaturus; & sanguinis, quem erat effuturus in remissionem peccatorum nostrorum. In isto autem sacrificio gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit: & sanguinis, quæ pro nobis idem Deus effudit. De quo B. Paulus dicit in actibus Apostolorum: Attendite uobis, & uniuerso gregi, in quo uos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. In illis ergo sacrificiis quid nobis esset donandum, figurate significabatur: in hoc autem sacrificio quid nobis iam donatum sit, euidenter ostenditur. In illis sacrificiis prænuntiabatur Filius Dei, pro impiis occidendus: in hoc autem pro impiis annuntiatum occisus Testate Apostolo, quia Christus, cum adhuc infirmi essemus secundum tempus, pro impiis mortuus est. Et quia cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo, per mortem filii eius.

Humanitas Christi. Cap. XX.

Irmissime tene, & nullatenus dubites, uerbum carnem factum, eandem humanam carnem semper ueram habere, qua de Virgine uerbum Deus natus est, qua crucifixus & mortuus est, qua resurrexit, & in cælum ascendit, & in dextera Dei sedet, qua etiam uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Propter quod Apostoli ab Angelis audierunt: Sic ueniet, quemadmodum uidistis eum euntem in cælum. Et beatus Ioannes ait; Ecce ueniet cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum confixerunt, & uidebunt eum omnes tribus terræ talem.

Aet. 1.

Apoc. 1.

Psal. 109.

† al. & hanc omnino, &c. Psal. 31.

Libera voluntas Adam, Cap. XXV.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, primos homines, idest, Adam & mulierē eius, bonos & rectos, & sine peccato creatos esse cum libero arbitrio, quo possent si vellent, humili & bona voluntate servire, atque obedire: quo arbitrio etiam possent si vellent, propria voluntate peccare: eoque non necessitate, sed propria voluntate peccasse: illoque peccato sic in deterius mutatam humanam naturam, ut non solum in ipsis primis hominibus per peccatum mors obtineret regnū, sed etiam in omnes homines transfret peccati, mortisque dominium.

Rom. 9.

Peccatum originale. Cap. XXVI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnē hominem, qui per concubitus viri, & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, mortisque subiectum, & ob hoc naturam irae filii nasci, de qua dicit Apostolus: Eramus enim & nos natura filii irae, sicut & ceteri. A qua ira nullus liberatur, nisi per fidem mediatoris Dei & hominum, hominis Iesu Christi, qui sine peccato conceptus, sine peccato natus, sine peccato mortuus, peccatum pro nobis factus est, id est, sacrificium factus est pro peccatis nostris. In veteri quippe testamento peccata dicebantur sacrificia, quae pro peccatis offerebantur. In quibus omnibus fuit significatio Christi, quia ipse est agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

Joan. 1.

Non baptizati. Cap. XXVII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum homines iam ratione utentes, verum etiam paruulos, qui sine in vteris matrem uiuere incipiunt, & ibi moriuntur: siue cum de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti de hoc saeculo transeunt, ignis aeterni sempiterno supplicio puniendos: quia etiam propria actionis peccatum nullam habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & natiuitate traxerunt.

† Vide omnino commentarium in huius primae partis, super cap. maiores, de bapt. §. se ad huc queritur unde intelliges quid sit de hoc dogmate sententiam.

Iudicium. Cap. XXVIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, ideo Christum filium Dei ad indicandos uiuos et mortuos venturum, ut homines, quos hic dono suae gratiae gratis per fidem iustificat, eisdemque iustificatis in fide & charitate sanctae matris Ecclesiae usque in finem perseverantiam donat, in suo aduentu resuscitet, & glorificet, & secundum promissionem suam aequales sanctis angelis faciat, & ad eum statum perducatur, in quo perfecte, quantum unicuique donat Deus, boni sint: & ab ipsa perfectione deinceps mutari non possint. Vbi diuersa erit sanctorum gloria, sed una erit omnium vita aeterna. Diabolum vero & angelos eius in ignem aeternum a Christo esse mittent

Matth. 22.

A dos, ubi nunquam carebunt pena, quam eis praeparauit diuina iustitia. Cum ipso etiam diabolo impios & iniquos homines, de quibus scriptura dicit: Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius, pro eo quia eum, in malis operibus imitati sunt: & ante finem praesentis vitae congruam penitentiam non egerunt, resumptis corporibus supplicio aeternae combustionis arduos.

Resurrectio. Cap. XXIX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnibus hominibus, & bonis & malis resurrexerunt. Cionem carnis in aduentu Domini futuram esse communem: retributionem uero iustitiae Dei esse bonis malisque dissimilem: secundum quod Apostolus ait: Quia omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur. Immutabuntur autem iusti, qui ibunt in uitam aeternam: Quod Apostolus ostendit dicens: Et mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Et ostendens quae erit ipsa immutatio, adiecit. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. In iustorum corporibus fiet, quod ipse Apostolus ait: Seminatur in corruptione, surgit in incorruptione: Seminatur in ignobilitate, surgit in gloria. Seminatur in infirmitate, surgit in uirtute. Seminatur corpus animale, surgit corpus spirituale. Quod propterea spirituale dixit, non quia ipsum corpus spiritus erit, sed quia uiuificante spiritu immortale, atque incorruptibile permanebit. Sic autem tunc dicitur spirituale corpus, cum non spiritus sit, sed permaneat corpus, sicut nunc animale dicitur, cum tamen inueniatur non anima esse, sed corpus.

1. Cor. 15.

Ibidem.

Fides & Baptismus. Cap. XXX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum hominem accepturum uitam aeternam, qui non hic a malis suis fuerit per penitentiam fidemque conuersus: & per sacramentum fidei & penitentiae, id est, per baptismum liberatus. Et maioribus quidem necessarium esse, & penitentiam de malis suis agere, & fidem catholicam secundum regulam ueritatis tenere, & sacramentum baptismatis accipere. Paruulis uero, qui nec propria uoluntate credere, nec penitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere possunt, sacramentum fidei, quod est sanctum baptismum, quam diu rationis aetas eorum capax esse non potest, sufficere ad salutem.

15. q. c. i. firmissime.

Gratia. Cap. XXXI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, neminem hic posse hominum penitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit, & gratuita sua miseratione conuerterit. Apostolus enim dicit: Ne forte det illis Deus penitentiam ad cognoscendam ueritatem: & respiciant a diaboli la-

Concil. Tri. sess. 6. can. 3.

2. Tim. 2.

Nihil

Nihil agi sine gratia. Cap. XXXII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, posse quidem hominem, quem nec ignorantia litetarum, nec aliqua prohibet inbecillitas, uel aduersitas, uerba sanctae legis & Euangelii suae legere, siue ex ore cuiusquam praedicatoris audire: sed diuini mandatis obedire neminem posse, nisi quem Deus gratuita sua praeuenierit: ut quod audit corpore, corde etiam percipiat, & accepta diuinitas bona uoluntate, atque uirtute, mandata Dei facere & uelit & possit. Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus: qui etiam operatur in nobis & uelle & perficere pro bona uoluntate.

1. Cor. 3.

Philip. 2.

Deum nihil latere. Cap. XXXIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili non solum praesentia, & praesentia, sed etiam futura omnia incommutabiliter esse notissima, cui dicitur: Deus qui occultorum est cognitor, qui scis omnia antequam fiant.

D. m. 13.

Predestinatio. Cap. XXXIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum incommutabilem, rerum omnium, atque operum tam suorum, quam humanorum certissimum cognitorem: ante omnia saecula scire quibus esset per fidem gratiam largiturus: sine qua nemo potest ex initio mundi, uel in fine a reatu peccati tam originalis, quam actualis absolui. Quos enim Deus praesecit, & praedestinauit conformes fieri imaginis filii sui.

Rom. 8.

Beati ex praedestinatione. Cap. XXXV.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnes, quos uasa misericordiae gratuita bonitate Deus fecit ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei praedestinatos a Deo: neque perire posse aliquem eorum, quos Deus praedestinauit ad regnum celorum: nec quemquam eorum, quos non praedestinauit ad uitam, ulla posse ratione saluari. Praedestinatio enim illa gratuita donationis est preparatio; qua nos Apostolus ait praedestinatos in adoptionem filiorum Dei per Iesum Christum in ipsum.

1. Cor. 13.

Baptismus. Cap. XXXVI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, sacramentum baptismatis, non solum intra Ecclesiam catholicam, sed et a pud haereticos, qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizant, esse posse: sed extra Ecclesiam catholicam prodesse non posse. Imò sicut intra Ecclesiam recte credentibus per sacramentum baptismi conferri salutem: sic extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, eodem baptismi accumulati perniciem. Tantum, n. ualet ecclesiasticae societatis unitas ad salutem, ut baptismum non saluetur, cui non ibi da-

atur ubi oportuit ut detur. Inesse tamen homini baptismum etiam extra Ecclesiam baptizato, sed ad iudicium in esse ab Ecclesia separato. Et quia manifestum est ubicumque datum fuerit hoc baptismum, semel esse dandum: Ideo etiam ab haereticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti fuerit datum, uenerabiliter agnoscendum, & ob hoc nullatenus iterandum. Saluator enim dicit: Qui semel lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet.

Joan. 13.

Ecclesia. Cap. XXXVII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem extra Ecclesiam catholicam baptizatum particeps fieri non posse uitae aeternae, si ante finem uitae huius catholice non fuerit redditus atque incorporatus Ecclesiae. Quia si habeat, inquit Apostolus, omnem fidem, & nouerit omnia sacramenta, charitatem autem non habeat, nihil sum. Na & in diebus diluuii, neminem legimus extra arcam potuisse saluari.

1. Cor. 13.

Gen. 7.

Damnati. Cap. XXXVIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum omnes paganos, sed etiam omnes Iudeos, haereticos, atque schismaticos, qui extra Ecclesiam catholicam praesentem finiunt uitam, in ignem aeternum ituros, qui paratus est diabolo, & angelis eius.

Matth. 25.

Haeretici. Cap. XXXIX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, quilibet haeticum siue schismaticum, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesiae catholicae non fuerit aggregatus, quantalcumque eleemosynas fecerit, etiam pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari. Omni enim homini, qui Ecclesiae catholicae non tenet unitatem, neque baptismum, neque eleemosynam, quamlibet copiosam, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem, quam diu in ea haeretica uel schismatica prauitas perseverat, quae ducit ad mortem.

D

Christiani male uiuentes. Cap. XL.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, non omnes, qui intra Ecclesiam catholicam baptizantur, accepturos esse uitam aeternam: sed eos, qui percepto baptismate recte uiuunt, id est, qui abstinerunt se a uitiiis, et concupiscentiis carnis. Regnum enim celorum sicut in fideles haereticos atque schismaticos non habent, sic catholici criminosi possidere non poterunt.

E

Sine peccatis neminem uiuere. Cap. XLI.

Firmissime tene, et nullatenus dubites, etiam iustos atque sanctos homines, exceptis his qui baptizati paruuli sunt, sine peccato hic neminem uiuere posse: semperque omni homini esse necessarium, et peccata sua usque in finem uitae praesentis eleemosynis diluere, et remissionem a Deo humiliter ac ueraciter postulare.

D 3 Cibus,

1. Tim. 4.

1. Cor. 7.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam Dei bonam esse, & nihil reiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Et Dei seruos, qui a carnibus aut vino abstinere, non tamquam immunda, quæ à Deo facta sunt, respicere, sed à fortiori cibo & potu pro sola castigatione corporis abstinere. Nuptias quoque diuinitus institutas & benedictas. Et melius quidem si quisquam sine coniugio sit, ut liberius atque plenius cogitet, quæ sunt Dei quomodo placeat Deo. Tamen illis, qui continentiam non uouerunt nullum esse peccatum, si uel mulier nubat, uel uir uxorem ducat. Nec solas primas nuptias à Deo institutas, sed etiam secundas & tertias pro eorum, qui se continere non possunt, infirmitate concessas. Eis uero qui siue coniugati, siue à coniugio liberi continentiam Deo uouerunt, admodum esse damnable, si uel illi coniugale opus uoluerint appetere, quod se non accessuros, uel illi reperere, à quo se recessuros: illi libera, illi communi professi sunt uoluntate.

Malos miseri bonis. Cap. XLIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, arcam Dei esse Ecclesiam catholicam, & intra eam uisq; in fine sæculi frumento mixtas paleas contineri, hoc est: bonis malos sacramentorum communione misceri: & in omni professione siue clericorum, siue monachorum, siue laicorum, bonos esse simul & malos. Nec pro malis bonos deserendos, sed pro bonis malos, in quantum exigit fidei & charitatis ratio, tolerandos. Id est, si uel in Ecclesia nullius perfidie semina spargunt, uel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt, Nec posse aliquem intra Ecclesiam catholicam recte credentem, beneque uiuentem alieno unquam maculari peccato, si cuiquam peccanti nec consensum præbeat, nec fauorem. Uiliterque malos à bonis intra Ecclesiam tolerari, si hoc cum eis bene uiuendo, & bene monendo agatur: Ut & uidentes & audientes quæ bona sunt, mala sua respuant, iudicandos se à Deo pro suis malis operibus contremiscant; atque ita præueniente dono gratiæ de suis iniquitatibus confundantur, & ad bonam uitam per Dei misericordiam conuertantur. Bonos uero à malis intra Ecclesiam duntaxat catholicam constitutis, non debere nisi operum dissimilitudine separari: ut cum quibus diuina communicant sacramenta, non habeant mala opera, quibus illi sunt criminosi, communia. In fine uero sæculi bonos à malis etiam corpore separandos, quando ueniet Christus habens uentilabrum in manu sua, & permundabit arcam suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili, quando per iudicium iustum segregabit iustos ab iniustis, bonos à malis, rectos à peruersis; bonos constituet à dextris,

Matth. 3.

A malos à sinistris: Et ex eius ore iusti æternique iudicii sempiterna atque incommutabili prolata sententia, iniusti omnes ibunt in combustionem æternam: iusti autem in uitam æternam: iniusti semper arsurus cum diabolo, iusti autem regnaturi cum Christo.

Matth. 25.

Persistendum in fide. Cap. XLIIII.

Hæc interim xl. capitula ad regulam ueræ fidei firmissime pertinentia fideliter crede, fortiter tene, ueraciter patienterque defende. Et si quem contraria his dogmatizare cognoueris, tamquam pestem fuge, & tamquam hereticum abiice. Ita enim ista, quæ posuimus, fidei catholicæ congruunt, ut si quis non solum omnibus, sed etiam singulis uoluerit contraire, in eo quod singulis horum contumaciter repugnat, & his contraria docere non dubitat, hæreticus & Christianæ fidei inimicus, atque ex hoc omnibus catholicis anathematizatus appareat.

EX DECRETIS DISTIN. XV. Beatus Gregorius lib. 1. Regesti, Epistola 24.

C De auctoritate quatuor Conciliorum, & eorum approbatione per sanctam Ecclesiam.

SICUT sancti Euangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & uenerari me fateor: Nicænum scilicet, in quo peruersum Arrii dogma destruitur: Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error conuincitur: Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas iudicatur; Chalcedonense uero, in quo Eutychie Dioscoriq; prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodior: quia in his uelut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet uitæ atq; actionis norma consistit. Quintum quoque concilium pariter ueneror, in quo epistola, quæ libe dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separas, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur. Et in quo scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas uero, quas præfata ueneranda Concilia personarum respuunt, respuo, quas uenerantur, amplector: quia dum uniuersali sunt consensu constituta, se

Intellige in cipiendo a c. iiii. nō computatis trib. primis, quæ præmittit Augustinus in titio eius libri nam reuera quæ hic referuntur, tantum sunt xl.

Iuxta emendationem sanctam Decreti Romæ editi an. 1582.

Apud B. Gregorii legitur, & cuiuslibet uitæ, atque actionis existat, quibus eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur tamen extra ædificium iacet. Quintus, &c. Et in sequentibus significatur tria illa capitula, quorum occasione non nulli quintum synodum non recipiebant.

& non illa destruit quisquis præsumit aut soluere, quos religant, aut ligare quos soluant.

Al. ligant Al. religant

EX DE-

EX DECRETIS DISTIN. XV. A Gelafius in concilio habito Romæ cum LXX. episcopis.

Al. Quas scripturas.

Quæ concilia sancta Romana Ecclesia suscipiat.

Iuxta emendationem sanctam Decreti Romæ editi an. 1582.

SANCTA Romana Ecclesia post illas ueteris testamenti & noui scripturas, quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet sanctam synodum Nicænam cccxviii.

Patrum, Mediane Constantino Maximo Augusto, in qua Arrius hereticus condemnatus est: sanctam synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius hereticus debitam damnationem excepit: sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu Beatiissimi Patris Cælestini, mediante Cytillo Alexandrino seclinato: sanctam synodum Chalcedonensem, mediante Marciano Augusto, & Anatolio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychniana hæreses simul cum Dioscoro, eiusque complicibus damnatae sunt. Sed & si qua sunt concilia, à sanctis Patribus hæcenus instituta, post istorum quatuor auctoritatem, & custodienda, & recipienda decernimus, & mandamus, iam nunc subiiciendum est de opusculis sanctorum Patrum, quæ in Ecclesia Catholica recipiunt. Opuscula beati Cypriani Martiris, & Carthaginensis Episcopi: item opuscula B. Athanasi Alexandrini Episcopi: item opuscula B. Gregorii Nazianzeni Episcopi. item opuscula B. Basilii Cappadociae Episcopi: item opuscula B. Ioannis Constantinopolitani Episcopi: item opuscula Theophili Alexandrini Episcopi: item opuscula B. Cyrilli Alexandrini Episcopi: item opuscula B. Hilarii Pictauiensis Episcopi: item opuscula, B. Ambrosii Mediolanensis Episcopi: item opuscula B. Augustini Hipponensis Episcopi: item opuscula B. Hieronymi presbyteri: item opuscula B. Prosperi uiri religiosissimi: item epistolam B. Leonis Papæ ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum destinata: cuius textum quispiam si usq; ad unum iora disputauerit, & non eam in omnibus uenerabiliter receperit, anathema sit: item opuscula, atque tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo à Sancta Romana Ecclesia consortio deuiarunt, nec ab eius fidei prædicatione seiuicti sunt: sed communionis ipsius gratia Dei, usque ad ultimum diem uitæ suæ participes fuerunt, legenda decernimus. Item Decretales epistolæ, quas beatiissimi Pape diuersis temporibus ab Vrbe Roma pro diuersorum Patrum consultatione dederunt, uenerabiliter suscipiendæ sunt. Item gesta sanctorum Martyrum: qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant, qui ita esse Catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuisse perpassos, nec suis

Al. Ita.

uiribus, sed gratia Dei & adiutorio uniuersa tolerasse? Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in Sancta Romana Ecclesia non leguntur: quia & eorum, qui conscripserunt, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus aut idiotis superflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut cuiusdam Quirici, & Iulij, sicut Georgii, aliorumque huiusmodi passiones, quæ ab hereticis perhibentur conscripserunt. Propter quod, ut dictum est, ne uel leuis sublanandi oriretur occasio, in Sancta Romana Ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta ecclesia omnes Martyres, & eorum gloriosos agones, qui Deo magis, quam hominibus noti sunt: omni deuotione ueneramur. Item uitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilariionis, & omnium Eremitarum, quas tamé uir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. Item actus B. Siluestri Apostolica sedis Præsulis, licet eius qui conscripserit, nomen ignoremus, à multis tamen in Vrbe Roma Catholicis legi cognouimus, & pro antiquo usu, multæ hoc imitantur ecclesie. Item scripta de inuentione Sanctæ Crucis Dominica, & alia scripta de inuentione capitis B. Ioannis Baptistæ nouellæ quidem & reuelationes sunt, & nonnulli eas catholici legunt: Sed cum hæc ad catholicorum manus peruenerint: Beati Pauli Apostoli sententia præcedat: Omnia probate, quod bonum est, tenete. Item Rufinus uir religiosus plurimos ecclesiastici operis edidit libros: nonnullas etiam scripturas interpretatus est: sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notauit, illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus: & non solum de Rufino, sed etiam de uniuersis, quos uir sapius memoratus zelo Dei, & fidei religione reprehendit, Item Origenis nonnulla opuscula, quæ uir beatissimus, Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus. Reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse reuocanda. Item Chronicon Eusebii Cæsariensis, atque eiusdem Historiæ ecclesiasticæ libros, quamuis in primo narrationis suæ libro repperit, & postea in laudibus, atque excusatione Origenis schismatici unum conscripserit librum: propter rerum tamen notitiam singularem, quæ ad instructionem pertinent usquequaque non dicimus reuocandos. Item Orosium uirum eruditissimum collaudamus, quia ualde nobis necessariam aduersus Paganorum calumnias ordinauit historiam, miraq; breuitate contexit. Item uenerabilis uiri Sedulii paschale opus, quod hæroicis descriptis uerbis, insigni laude proferimus. Item Iuueni nihilominus laboriosum opus, non spernimus, sed miramur. Cæterum, quæ ab hæreticis, siue schismaticis conscripta, uel prædicata sunt, nullatenus recipit Catholica & Apostolica Ecclesia Romana.

Al. distis.

Al. Cyrici

Quæ reuelationes originale.

1. Thes. 5.

Al. diuersis orig. Al. religiose.

Al. Chronica Jorig.

Al. præferimus orig.

D 4 COM.

Gelasii Pa
a 1. decretu
de librorum
delectu.

Synodus Co
stantinopoli
tana quan
ta habita, &
quid in ea ge
nerum.

Synodus E
phesina, &
quid in ea fa
ctum.

Sancta Romana Ecclesia.] Gelasius Papa eius nominis primus, qui sedit anno Domini 494. coactio Romae conuenit septuaginta doctissimo- rum Episcoporum, in signo decretum edidit, quo cau- batur, qui libri Christianam religionem proficienti- bus legendi essent ad fidem & mores idonei, qui ve- ro cauendi: quoniam sicut ex honorum librorum le- ctione mores componuntur, & fides roboratur: ita è diuerso prauorum lectio fidem aut corrumpit & tollit, aut prauos mores inducit. Legitur id decre- tum hodie inter decreta Gelasii primi in 2. vol. con- cilio. quod omnes decretorum fabricatores in suos centones transtulerunt. Burchardus lib. 3. decreto- rum, c. 220. & seq. Iuo Carnotensis par. 4. c. 64. & seq. Pannormia lib. 2. c. 91. Polycarpus lib. 3. tit. 20. Gratianus denique in cap. sancta Romana. 15. dist. Eymericus hoc loco eos tantum recensuit ex eo decreto libros, quos Gelasius approbavit: quo- niam horum lectio ad fidem stabilendam specta- bat: nam ceteros, quos ille reprobauit, in 2. par. q. 23. refert.

Sanctam synodum Nicenam.] De Nicena synodo pauca quedam dixi supra commentario 5. vers. Nicene fidei. Item de Chalcedonensi, commen- tario 6. vers. qui Chalcedone conuenerunt, nunc de- ceteris breuissime etiam dicam, ut horum quatuor concilio. tam celebratorum notitia aliqua ha- beatur.

Sanctam synodum Constantinopolitanam, &c. in qua Macedonius haereticus debita damna- tionem excepit.] Fuit Macedonius Episcopus Constantinopolitanus circa tempora Liberij Pa- pa ad annos Domini 352. Hinc nefandam haesim profitebatur, asserens spiritum sanctum Patre, & Filio esse minorem, nec eiusdem cum Patre sub- stantiae, sed puram creaturam. Ab hoc sectatores eius Macedoniani vocati sunt, qui ab Augustino Semiariani dicuntur in lib. de haesibus, cap. 52. & ab Epiphano haesi 74. Pneumatomachi, de quibus dixi latius par. 2. super q. 37. Aduersus hunc Macedonium Constantinopolitanum concilium primum habitum est a centum quinquaginta Epi- scopis sub Theodosio maiore Siagrio & Eucherio Consulibus, era 419. & Damaso Papa 1. Subscri- pserunt autem huic Concilio, in quo Macedonius cum suis dogmatibus damnatus est, iidem illi CL. episcopi, & quoniam in Spiritum sanctum inuehe- batur Macedonius, ideo in Symbolo, quod in can. 7. disti Concilii recitatur, patenti. explicatum est, quid de eo esse credendum: Credimus, inquit, in Spiritum sanctum Dominum & uiuificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio ado- randum, & conglorificandum, qui locutus est per Prophetas. Eodem etiam concilio fuerunt da- nati multi alij haeretici Euanomiani, Arriani, Sabellia ni, Photiniani, & Apollinaristae, ut constat ex primo capite eiusdem concilii.

Sanctam synodum Ephesinam, in qua Ne- storius damnatus est consensu beatisimi Papae Celestini,] Nestorius Episcopus Constantinopo- litanus Christum purum hominem ex Maria natum

Afferuit, ideoque magnum in urbe Constantinopo- litana tumultum excitauit, ad quem sedandum & componendum, ut scribit Nicephorus lib. 14. histo- rie ecclesiast. c. 32. vniuersali synodo opus fuit congregata est ergo synodus haec Ephesina apud Ephesum, unde & nomen accepit. Ea fuit ciuitas Io- nis longe celeberrima in Asia minori. acta fuit, si Faustino credimus, anno Domini 430. in fine Pon- tificatus Celestini Papae primi: nec curio alios aliter scribere, quoniam certiora sequor: conuenerunt in hanc synodum ducenti Episcopi: tametsi alij maio- rem, alij minorem numerum statuunt, ut refert Couar- ruuias lib. 3. varia. resolut. cap. 15. Hic omnium con- sensu damnatus est Nestorius, & haeresis Nestoriana profli- gata.

Etiam nunc subiiciendum est de opusculis sanctorum Patrum.] Longum esset hic cuncta persequi, quae ad cognitionem singularum auctorum hic traduntur, nec nostri est instituti. Ea quae ad hunc locum spectant, tradit Couarruias lib. 4. varia. reso- lut. c. 16. Nos ne actum agere videamur, habentem lectio- nem ad eum remittimus: licet enim in quibusda dubia tradat & incerta, in ceteris non parum bene collocatae in eo opera.

Item Decretales Epistolae, quas beatisimi Papae.] Hic locus indicat Epistolas Pontificum de- cretales magna esse auctoritatis, cum venerabili- ter iubeat suscipiendas Gelasius. Ceterum cum de earum auctoritate differitur, duo extrema fugien- da sunt, vnum est Gratiani in c. in canonicis. 19. di- stin. ubi Epistolas Pontificum decretales inter ca- nonicas scripturas posuit, dum ait in sumuario eius capitulis, de decretis Epistolarum inter canonicas scripturas commemorari. sed hoc vere refutauit Alfonso Castus lib. 1. cap. 2. aduersus haereses, & subtiliter Melchior Canus lib. 5. cap. 5. de locis Theologicis, ubi emendandum hunc locum admo- net ex Augustino lib. 2. c. 8. de doctrina Christiana ue- ram lectionem resistentem, ex quo deceptus fuerat Gratianus, nam Augustini vera lectio ita habet: In canonicis autem scripturis Ecclesiarum catho- licarum quamplurimum auctoritatem sequatur: inter quas sancillae sunt, quae Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis cano- nicis, ut eas, quae ab omnibus accipiuntur Eccle- siis, praeponeat eis, quas quaedam non accipiunt. In eis uero quae non accipiuntur ab omnibus, praeponeat eas, quas plures, grauioreque acci- piunt, eis, quas pauciores, minorisque auctori- tatis Ecclesiae tenent. Si autem alias inuenierit à pluribus, alias à grauioribus haberi (quam quam hoc inuenire non possit) aequalis tamen auctori- tatis eas habendas puto. haec enim Augustinus.

Quod quidem sententia non ad Decretales Roma- norum Pontificum, sed ad canonicas & sacras scripturas est referenda. Est autem sensus huius- modi: In iudicio librorum canonicorum, primam videndum est quid Ecclesiae Catholicae sentiant, in- ter quas Catholicae Ecclesiae illarum testimonium est praeserendum, quae vel suere sedes Apostolorum ut Hierosolymitana, Antiochena, & similes; vel ab Apostolis aliquam epistolam acceperunt, ut Corin- thia,

De auctorita-
te Epistola-
rum Decreta-
lium.

Alium extremum est Ioannis Piceff, & Luthe- ri, quorum ille dixit, Decretales epistolas apocryphas esse, & seducere à fide Christi, ut refert Turrecremata in sum. de Eccle. lib. 4. par. 2. cap. 38. quem etiam erro- rem sequebantur Waldenses, ut tradit Eymericus 3. par. titu. de signis, per quae Waldenses haeretici cogno- scuntur. & 2. par. q. 14. versic. sextus error. Lutherus autem apud Rossensem art. 30. impias & Christo ad- uersarias eas appellat, earum tamen auctoritatem ef- ficacissime defendit Turrecremata in Sum. de Eccle. lib. 2. cap. 108.

Denique illud est obseruandum, quod Gratianus admo- nit in initio 20. distinctionis, videlicet, epistolas Pontificum decretales canonibus conciliorum pari iure esse exequandas, quam sententiam velut manifestum Gratiani errorem acerbè reprehendit Alfonso Cas- trus, lib. 1. aduersus haereses. cap. 2. negat enim (quod & probare conatur) epistolas decretales, tametsi ab omnibus recipi debeant, conciliorum canonibus exae- quandas. Sed verior sententia est, quam optime tuetur Couarruias lib. 4. varia. resolut. c. 16. videlicet, has epistolas summam habere auctoritatem; nam si de liti- bus & causis dirimendis agatur; tunc certum est non esse minorem Papae, quam conciliorum potestatem. glossa in cap. ad Apostolica. de re iud. lib. 6. Innocen- tius & Imola, in cap. graue. de prebendis. late Iacoba- tius tractatum de concilio lib. 5. artic. 8. ex quibus collige- tur in liti- bus & controversiis dirimendis concilium non habere aliam potestatem, quam quae sibi à summo Pontifice tradita est. Iam in causis fidei epistola Pon- tificis decretalis maturo edita consilio, & in ea inten- dens Pontifex determinare de fide, perinde obligat ac conciliorum generalium canones: Pontificis enim iudi- cium in causis fidei & morum certissimum esse, ex plo- ratissimum est apud Catholicos, cum neque concilia ge- neralia absque Pontificis Romani auctoritate quicquid in causis fidei & morum validum & firmum definire possint, sed omnino egent Papae confirmatione, ut pra- ter ceteros grauius & vere ostendit Blasius Nauar- rus Theologus insignis, quo praepotere gloriamur, lib. 3. cap. 19. de auctoritate Romana Ecclesiae, & sacro eius principatu.

Sed ideo secundum antiquam consuetudi- nem singulari cautela in sancta Romana Eccle- sia non leguntur, quia & eorum qui scribere no- mina penitus ignorantur.] Hinc obseruabis eos libros, cuius auctores ignorantem, maxime de rebus ad religionem spectantibus differentes; non facile in Ec- clesia Dei legendos: nam & Gelasius hic iam eo tem- pore tales libros veluti parum auctoritatis habentes legi noluit in Ecclesia: nunc autem maiori prohibitione opus fuit. Cum enim multi nostri seculi haeretici libros

Libri sine
nomine au-
ctorum non
permittuntur

Aedere ut falsis dogmatibus respectos, omisso nomine au- ctoris, ne protinus mali esse deprehenderentur, concilium Tridentinum sessio. 4. in decreto de editione libro- rum, v. alie salubriter cauit, ne vllus liber omnino de rebus sacris tractans, absque nomine auctoris deinceps imprimatur. Et quamuis concilium de solis libris sa- cra tractantibus loquatur, ad ceteros etiam, qui sacra non tractant, optime trahitur: & propterea de illis no- minatum egi concilium, quoniam manus ibi erat pericu- lum; nam & in reliquis idem etiam incommodum inueniri potest, & propterea idem statuendum. Lillud. ff. ad l. Aequilam. atq. ita nunc consuetudo Romae ob- seruat: nam sacri Palatii Magister nullum librum aut vendi, aut imprimi permittit absque nomine auctoris; cuius morem in hoc cetera prouincia deberent imita- ri, ut fidei populo plenius cautum esset: de qua re ple- ne cauet editum Inquisitorum generalium Reipubl. Christianae, quod incipit, Animaduertentes. impres- sum in Bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissimae Inquisitionis.

Cetera, quae ab haereticis, siue schismaticis concripta, vel praedicata, sunt, nullatenus recipit Apostolica Romana Ecclesia.] Haec non modo non recipit, verum etiam prohibet, delet, & comburit, ne falsa horum dogmata (ut scripsit Iulianus in no- uella 42. de depositione Antimi) ad alia perueniant secula, de quo differui latissime inf. par. 2. in principio super c. fraternitatis, de haeret. nec modo haereticorum, sed etiam profanorum librorum lectio ab Apostolis iam initio nascentis Ecclesiae interdicta videri potest ex his, quae scribit beatus Clemens Papa lib. 1. cap. 7. constitutionum Apostolicarum: quem locum quia in- signis est in hac causa in lectoris gratiam adscribendum curavi. habet autem ita: Abstine te ab omnibus Gentilium libris. Quid enim tibi cum externis li- bris, vel legibus, vel falsis prophetis? quae quidem leues à fide abducunt. Nam quid tibi deest in lege Dei, ut ad illas gentium fabulas confugas? nā si historica percurrere cupis, habes Reges: si so- phistica & poetica, habes Prophetas & Iob, & Prouerborum auctorem, in quibus omnis poe- ticae ac sapientiae accuratam rationem inuenies: quoniam Domini Dei, qui solus est sapiens, uoces sunt. Quod si canalicus cupis, habes Psal- mos: si rerum origines nosse desideras, habes Genesis: si leges & praepcepta, gloriosam Dei le- gem. Ab omnibus igitur externis & diabolicis li- bris uehementer te contine. haec enim ibi. Eodem pertinet c. sacerdotes. & c. legat. 37. dist. & plane quot incommoda ex profanorum librorum lectione orian- tur in singulis fere disciplinis, latissime differui libro sexto de penis haereticorum traditque copiose Alfonso Castus libro tertio, cap. octauo, de iusta ha- ereticorum punitione, & Gabriel Putherbens Teu- tonicus in libris de expungendis & tollendis malis libris.

Profanorum
librorum le-
ctio olim in-
terdicta.

ACTENVS Eymericus ex varijs Conciliorum, summorum Pontificum Romanorum, & sanctorum, Patrum locis multa fidei dogmata col legit, qua ad institutum huius primæ partis spectabant, in quibus de suo nihil apponens, sola recitatione contentus fuit. Nunc duodecim quæstionibus complectitur multa, quæ ad fidem ipsam, & fidei obligationem pertinent, quorum ignoratio fideles in singulares errores facile incidere possunt: insinuans etiam multa, qua iam proximius ad negotium Inquisitorum spectant. In his nos omittimus multis, quæ Theologorum propria sunt, ea tantum adnotabimus, quæ insigniora sunt, quæque magis ad susceptum institutum attinent.

QVÆSTIONES DVODECIM de pertinentibus ad fidem,

Inquisitionis officio congruentes.

QVÆSTIO I.

De Fidei definitione.

SUMMARIUM.

- 1 Fides inchoatio est & primum principium.
2 Fides habet certam ac firmam adhesionem.
3 Fides est de non apparentibus, & indemonstrabilibus.
4 Qua ratione fides ab alijs habitibus distinguatur.
5 Variæ fidei explicationes allata a Sanctis.
6 Clara & absoluta fidei definitio.

Vide theologos. li. 3. Ser. dist. 23. Canonice c. Firmiter. de sum. Trin.

PRIMA quæstio est. Fides quid est? Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. q. 4. artic. r. quod Apostolus ad Hebr. 11. declarat fides quid est; cum dicit: Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium. Dicitur fides substantia, hoc est, inchoatio prima. Nam substantia solet dici prima inchoatio cuiuslibet rei; & maxime quando tota res sequens continetur in primo principio in uirtute; per quæ modum prima principia in demonstratione sunt substantia scientiæ. Et sic dicitur fides, substantia, hoc est inchoatio prima. Dicitur, sperandarum rerum, hoc est, rerum futurarum desideratarum. Nam prima inchoatio & principium rerum sperandarum, in nobis est per fidei assensum, quæ uirtute continet omnes res sperandas: in hoc enim speramus beatificari, quod aperta uisione in ueritate uidebimus ea, quibus per fidem nunc adheremus. Dicitur argumentum, hoc est inductiuum ad alicui firmiter adherendum. Nam per argumentum intellectus inducitur ad alicui uero adherendum: unde ipsa firma adhesio intellectus ad fidei

A ueritatem, hic dicitur argumentum.
3 Dicitur autem, non apparentium, hoc est, inuisibile & indemonstrabile. Nam articuli fidei sunt inuisibiles & indemonstrabiles, quia nec uidemus ad sensum, nec intelligere, nec inuestigare ualemus per demonstrationem cogentem mentem, & necessarium argumentum: sed tantum per diuinum dictum mentis oculis intuemur. Ex quibus relinquuntur, quod a apostolus bene dicit cum ait, quod fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium.
4 Et sic bene dixit: quod per prædicta ab alijs, quæ ad intellectum pertinent, fidem distinguit. Nam per hoc, quod fides dicitur, substantia, distinguitur a spe & charitate, quartum nulla est inchoatio: quia fides est uirtutum fundamentum primum, & substantia; & non spes, nec uirtus alia. Per hoc quod dicitur, sperandarum rerum, distinguitur uirtus fidei cõter sumpta: quæ ad beatitudinem sperandam non ordinatur. Per hoc quod dicitur, argumentum, distinguitur fides ab opinione, suspitione, & dubitatione, per quas non est aliquid firma adhesio intellectus. Per hoc quod dicitur, non apparentium, distinguitur fides a scientia et intellectu, per quæ aliquid sit apparet. Ex quibus omnibus apparet, quod Apostoli prædicta fidei declaratio est proprie definitio.
5 Omnes autem aliæ definitiones a Sanctis datæ, potius sunt prædictæ a postoli explicationes, quàm definitiones. Quod enim dicit Augustinus: Fides est uirtus, qua creduntur quæ non uidentur: & quod dicit Damascenus, quod fides est non inquisitus consensus: & quod alij dicunt, quod est certitudo quædam animi de absentibus supra opinionem & infra scientiam: idem est quod dicit Apostolus, argumentum non apparentium. Quod uero Dionysius dicit 7. c. de diuinis nominibus, quod fides est manens credentium fundamentum, collocans eos in ueritate, & in ipsis ueritatem ostendens: idem est ei quod dicitur, substantia sperandarum rerum.
6 Ex quibus omnibus potest constari clare fidei definitio, quæ sit talis, quod Fides est mentis habitus siue uirtus, qua inchoatur uita æterna in nobis, faciens intellectu non apparentibus assentire.
EX

† B. Tho. 2. 2. q. 1. art. 4. & 5

† Tract. 40. in Io. a medio. & li. 2. quæst. Euang. 9. 39. † Lib. 4. c. 12.

De articulis fidei, & eorum distinctione.

SUMMARIUM.

- 1 Duo speramus in celo uidere, & quæ.
2 Credibilium prima distinctio.
3 Tria de Deo nobis proponuntur credenda.
4 Articuli ad diuinitatem spectantes.
5 Septem articuli de Christi humanitate.
6 Altera articulorum partitio.

De hac materia uide beatorum Thomæ opusculo 23. super c. Firmiter. quod supra est impressum. adde Hostiensium in summa tit. de fide Catholica, §. quot & qui articuli.

SECUNDA quæstio est. Fidei articuli quot sunt, & quomodo, & qualiter distincti sunt? Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. q. 1. art. 8. quod quia fides est sperandarum rerum, argumentum non apparentium, ut dicit Apostolus ad Heb. 11. illa per se pertinet ad fidem de quibus speramus habere in uita æterna claræ & perfectæ uisionem.
1 Duo autem speramus in æterna patria reuelata facie uidere, scilicet essentiam diuinitatis, cuius uisio nos beatos facit: & mysteriū humanitatis Christi, per quem etiam ad gloriam filiorum Dei accessum habemus, ut dicitur ad Rom. 5. Unde dicitur Io. 17. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te Deum uerum, & quem misisti Iesum Christum.
2 Et ideo prima distinctio credibilium est, quod quædam uero pertinent ad maiestatem deitatis: quædam uero pertinent ad mysterium humanitatis Christi, quod est pietatis sacramentum, ut dicitur j. ad Timoth. 4.
3 Circa maiestatem autem diuinitatis, tria nobis credenda proponuntur. Primo quidem unitas diuinitatis: & ad hoc pertinet primus articulus. Et quia nomen diuinitatis importat omnipotentiam, omnem scientiam, ac prouidentiam: ideo credere de Deo ea, quæ pertinent ad eius omnipotentiam, scientiam, & prouidentiam sub primo isto fidei articulo concluditur.
4 Secundo trinitas personarum: & de hoc sunt articuli secundum tres personas. Tertio uero proponuntur nobis opera diuinitatis propria: quorum Primus pertinet ad esse naturæ: & sic proponitur nobis articulus creationis. Secundum uero pertinet ad esse gratiæ: & sic proponuntur nobis sub uno articulo omnia pertinentia ad sanctificationem humanam. Et quia sacramenta præsertim Eucharistiæ, Penitentiae, & Baptismi sunt instituta à Christo ad sanctificandam humanam mentem: ideo credere de Ecclesiæ sacramentis, prout credit sancta Romana Ecclesia, sub isto fidei articulo continetur. Tertium uero pertinet ad esse gloriæ: & sic ponitur alius articulus de resurrectione carnis, & de uita æterna: & ita sunt septem articuli ad diuinitatem pertinentes.
5 Similiter etiam circa humanitatem Christi, ponuntur septem articuli: quorum Primus est de Incarnatione, siue de conceptione Christi. Secun-

1. dus de Natiuitate eius ex uirgine. Tertius de Passione eius, & morte, & sepultura. Quartus de descensu ad inferos. Quintus de resurrectione. Sextus de Ascensione. Septimus de Auentu ad iudiciū: & sic sunt in uniuerso xiiii.
6 Quidam tamen distinguunt duodecim articulos fidei: sex pertinentes ad diuinitatem, & sex ad humanitatem. Tres enim articulos trium personarum comprehendunt sub uno: quia eadem est cognitio omnium personarum. Articulus uero de opere glorificationis distinguunt in duobus, scilicet in resurrectione carnis, & gloriæ animæ. Similiter articulum conceptionis, & natiuitatis coniungunt in unum.

QVÆSTIO III.

De Fide explicite habenda.

SUMMARIUM.

- 1 Obiectum fidei per se quid sit.
2 Qua secundo loco ad fidem pertineant.
3 Articuli fidei explicite credendi.
4 Credibilia secundi ordinis quando explicite credere oporteat.

TERCIA quæstio est. Vtrum, ad explicite credendum articulos fidei quilibet teneatur? Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. q. 2. art. 5.
1 Quod fidei obiectum per se est illud, per quod homo beatus efficitur, ut supra dictum est.
2 Per accidens autem, uel secundario se habent ad obiectum fidei omnia illa, quæ in scriptura Dei diuinitus tradita continentur: sicut quod Abraham habuit duos filios, quod Dauid fuit filius Isai, & alia huiusmodi.
3 Quantum ad prima igitur credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, sicut & tenetur habere fidem.
4 Quantum autem ad alia credibilia non tenetur homo explicite credere, sed solum implicite, uel in præparatione animi: in quantum paratus est credere quicquid in diuina scriptura continetur. Sed tunc solum huiusmodi tenetur explicite credere, quando hoc ei constiterit in doctrina fidei contineri.

COMMENT. XX.

Vtrum ad explicite credendum articulos fidei quilibet teneatur.] Explicite credere hoc loco accipere debemus, id est, aperte, clare, singulariter, & non in confuso credere; siue distincte & specialiter, ut ait Archidiconus in cap. canones. 15. dist. nam, explicare, unde explicite ductum est, proprie est extendere; & quæ extenduntur, perfectius uidentur. Sensus ergo quæstionis hic est: An quilibet fidelis obligetur clare & aperte scire fidei articulos, ita ut sciat hunc esse articulum fidei, quoties de eare fuerit interrogatus. & in summa con-

Quid sit explicite credere.

concludit hic Emericus ex sancto Thoma, quemlibet obligari ad credendum explicite fidei articulos...

Quantum ad prima igitur credibilia, quae sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere.

An sit necessarium memoriter tenere fidei articulos.

Occurrit tamen hic pulchra difficultas, quam sepe vidimus a religiosis Episcopis inquiri. An sit necessarium quod memoriter quilibet fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit, articulos fidei tenere debeat.

Hanc igitur catholicae fidei sincerissimam puritatem volumus omnes Dei sacerdotes, omnisque gradus Ecclesiae summo cum studio, & absque ullo nigro, ita ut ne unus quidem apex inretractetur, vel augeatur, distincte & lenitatem discendo memoria retinere.

Et quoniam Dominicam discere semper admonent sacerdotes populum Christianum. Volumusque ut disciplinam condignam habeant qui haec discere negligunt, siue in ieiunio, siue in alia castigatione eminentur, propterea dignum est, ut filios suos donent ad scholam, siue ad monasteria, siue foras presbyteris, ut fidem catholicam recte discant, & orationem Dominicam, ut domi alios edocere valeant.

de re hac refert decretum omnino videnda, quae gratia brevitatis omitto, eadem recenset Ivo parte 6. cap. 158. & 159.

Et de officio, cap. 11. refertque Ivo par. 1. de baptis. cap. 88. ait. Com petentibus salutare Symbolum traditur quasi commonitorium fidei, sanctae confessionis indicium, quo instructi agnoscant, quales iam ad gratiam Christi exhibere se debeant.

Ex his apparet in quanto periculo versentur, qui articulos fidei memoriter nesciunt: pauca sunt & facilia haec praeccepta, nemo dicat se non prestare memoria non haec scribimus, ut cuiquam terrorem incutiamus, sed ut torporem excutiamus ab illis, qui contrarium sentire videntur, cum eos actualiter non ediscant.

Atque ex his, quae hac quaestione tradit Emericus, fiet manifestum, vere esse errorem quem attulit idem Emericus par. 2. q. 10. versus octava haereticus, eum videto.

Q V A E S T I O IIII.

De notitia Articulorum fidei fidelibus necessaria tum minoribus, tum maioribus.

S V M M A R I V M.

- 1. Explicatio credendorum per diuinam fit reuelationem.
2. Superiorum est inferiores docere.
3. Praelati & maiores plura scire tenentur, quam alii.
4. Laicis & rutilioribus quae nam scire sufficiat.
5. Simpliciores quando de subtilitatibus fidei inter rogandi.
6. Errantes per simplicitatem quando excusentur.

ART A quae estio est. Vtrum ad habendam fidem explicitam de articulis fidei omnes aequaliter teneantur?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomae secunda 2. quae est. 2. art. 6. quod explicatio credendorum fit per reuelationem

tionem diuinam; credibilia enim naturalem rationem excedunt. Reuelatio autem diuina ordine quodam ad inferiores peruenit per superiores, sicut ad homines per Angelos, & ad inferiores Angelos per superiores; ut patet per Dionysium in caelesti hierar. Et ideo pari ratione explicatio fidei oportet, quod perueniat ad inferiores homines per maiores.

Et ideo sicut superiores Angeli, qui inferiores illuminant, habet plenioram notitiam de rebus diuinis, quam inferiores, ut dicit Dionysius, 1. 2. cap. caelest. hierar. ita etiam superiores homines, ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere plenioram notitiam de credendis, & magis explicite credere.

Vnde Praelati, & Curati tenentur habere fidem & notitiam explicitam de omnibus articulis fidei. Quare explicatio credendorum non aequaliter, quantum ad omnes, est de necessitate facta: quia plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officium alios instruendi, quam alii.

Sufficit enim laicis simplicibus habere notitiam explicitam articulorum, de quibus Ecclesia festinat.

Simplices enim non sunt examinandi de subtilitatibus fidei, nisi quando habetur suspicio, quod sint ab haereticis deprauati: quia in his, quae ad subtilitatem fidei pertinent, solent fidem simplicium deprauare. Sed cum inueniantur non perinaciter peruerfae doctrinae adherere, si in talibus ex simplicitate deficiant, non eis imputatur.

Si autem aliqui maiorum deficiant, non praedicitur fidei simplicitati, qui eos rectam fidem habere credunt, nisi pertinet acriter eorum erroribus in particulari adherere, contra uniuersalis Ecclesiae fidem, quae non potest deficere Domino dicente Luc. 22. Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua.

COM M E N T. XXI.

Prima est, Praelatos & ceteros, quibus incumbit alios in religione instruere, plura explicite scire oportere, quam eos, qui hoc munere carent.

Altera est, simplicibus & popularibus satis esse ut explicite sciant fidei articulos, haec autem superiori quaestione & commentario est declarata.

Vnde Praelati, & Curati tenentur habere fidem & notitiam explicitam. Hae est prima conclusio, quam optime probant similitudines ab Emerico hic allatae. Quod vero de praelatis & curatis dicitur, idem locum habet in Inquisitoribus haereticis praenatis, qui errores reorum refellere debent: ideoque oportet eos in catholicis dogmatibus eruditos esse, cum eis monentibus in hoc tribunali sit obtemperandum, ut dicam super quaestio. 1. 2. huius primae partis, quod etiam postulat Inquisitorum qualitas, de qua Emericus, 3. par. q. 1. Quantum vero ad materiam huius quaestiois attinet, eam tractant theologi lib. 3. sentent. dist. 25. Innocentius in c. firmiter. de sum. trim. & fide catho. Zanchinus tract. de haer. cap. 2. & ibidem Ca

Inquisitores explicitam fidei notitiam habere debent.

millus Campegius. Simancas de catholicis institutio. tit. 28. de fide catholica & alii, quos breuitatis causa omitto.

Si in talibus ex simplicitate deficiant, non eis imputatur. Hic videtur sentire Emericus rudes homines in fide errantes ob ignorantiam excusari: unde i. se rebat Caecanus apud sanctum Thomam 2. 2. q. 2. art. 6. nec incidere in haereticorum culpam, aut penas: quod est verum, illis obseruatis, quae trado super q. 7. huius partis, ubi de hoc ago copiose.

Si autem aliqui maiorum deficiant, non praedicitur fidei simplicium, qui eos rectam fidem habere credunt. Verba sunt sancti Thomae 2. 2. q. 2. art. 6. ad tertium argumentum: quorum verborum ea videtur ratio, & quidem notata dignissima, quam in principio responsionis eiusdem argumenti expresserat idem Thomas his verbis: quia minores non habent fidem implicitam in fide maiorum, nisi quatenus maiores adherent doctrinae diuinae.

Omissis vero hoc loco multis & pene inextricabilibus difficultatibus, quae horum occasione verborum disceptari potuissent, in praesenti difficultate ita mihi videtur dicendum: tandem idiota a viro docto deceptus in fide excusabitur in humano iudicio, quamdiu non fuerit legitime admonitus per Episcopum, vel Inquisitorem, aut alium, cui legitime admonendi ius competit. sed hoc intelligendum videtur, cum deceptus est in his, quae non sunt in Ecclesia ita euulgata, & quae explicite credere non tenebatur: nam si in his deuierit a recto veritatis tramite, propter viri docti auctoritatem non omnino excusabitur.

Quid autem sit sentiendum de eo, qui creditur alicui viro fingenti se esse aliquem virum catholicum cum tamen sit haereticus, vide magistrum lib. 4. sent. dist. 30. cap. 1. & ibi S. Bonaventuram in verbo, si quis haereticus. dubio 2. de quo dicam super q. 7. huius partis.

Q V A E S T I O V.

De obligatione ad credendum explicite mysteria Christi.

S V M M A R I V M.

- 1. Via ad beatitudinem est incarnatio & passio Christi.
2. Mysterium incarnationis semper oportuit creditum esse.
3. Ante peccatum qualis de Christi incarnatione notitia fuerit.
4. Post hominis lapsum Christi passio & resurrectio credita est.
5. De mysterijs Christi tam minores, quam maiores nunc explicitam fidem habere tenentur.

VINT A quae estio est. Vtrum ad credendum explicite Christi mysteria quilibet teneatur?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomae 2. 2. q. 2. art. 7. quod illud proprie & per se pertinet ad obiectum fidei, per quod homo beatitudinem consequitur: uia autem

An inferiores in fide errantes excusentur quia a maioribus sunt decepti.

Magister & theologi cum eo, lib. 3. sent. dist. 25. & B. Antoninus, par. 4. titu. 8. c. 3. §. 9.

omnibus autem hominibus iueniendi ad beatitudinem est mysterium incarnationis & passionis Christi. Dicitur enim Act. 4. non est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri.

2 Et ideo mysterium incarnationis Christi aliquid oportuit omni tempore esse creditum apud omnes; diuersimode tamen secundum diuersitatem temporum, & personarum.

3 Nam ante statum peccati homo habuit explicitam fidem de Christi incarnatione, secundum quod ordinabatur ad consummationem glorie, non autem secundum quod ordinabatur ad liberationem a peccato per passionem & resurrectionem: quia homo non fuit prescius peccati futuri. Videtur autem incarnationis Christi prescius fuisse per hoc quod dixit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, ut habetur Gen. 2. Et Apost. ad Ephes. 5. dicit: Sacramentum magnum esse in Christo & Ecclesia; quod quidem sacramentum non est credibile primum hominem ignorasse.

4 Post peccatum autem fuit explicitum creditum mysterium incarnationis Christi, non solum quantum ad incarnationem, sed etiam quantum ad passionem & resurrectionem, quibus humanum genus a peccato & morte liberatur. Aliter enim non presfigurasset Christi passionem quibusdam sacrificiis, & ante legem, & sub lege, quorum quidem sacrificiorum significatum est explicitum maiores cognoscebant, minores autem sub uelamine illorum sacrificiorum, credentes ea diuinitus esse disposita, de Christo uenturo quodammodo habebant uelam fidem: et ea quæ ad mysteria Christi pertinent tanto expressius cognouerunt, quanto Christo propinquiores fuerunt.

5 Post tempus autem gratiæ reuelatæ tam maiores, quam minores tenentur fidem habere explicitam de mysteriis Christi, præcipue quantum ad ea, quæ communiter in Ecclesia solemnizantur, & publice proponuntur: sicut sunt articuli incarnationis, de quibus supra dictum est. Alias autem subtilis considerationes circa incarnationis articulos tenentur aliqui magis uel minus explicitè credere, secundum quod conuenit statui & officio uniuscuiusque.

Q V A E S T I O VII.

De necessitate credendi explicitè mysterium Trinitatis.

S Y M M A R I V M.

- 1 Mysterium incarnationis fidem Trinitatis includit.
2 Trinitatis mysterium explicitè credendum ab omnibus.

De hac quoque materia uideo Theologos lib. 3. sent. dist. 25.

EXTA quæstio est. Vtrum ad credendum explicitè mysterium Trinitatis quilibet teneatur?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Th. 2. 2. q. 2. art. 8. quod mysterium incarnationis Christi explicitè credi non potest si-

ne fide Trinitatis: quia in mysterio incarnationis Christi hoc continetur, quod filius Dei carnem assumpsit, quod per gratiam Spiritus sancti mundum renouauerit; & iterum quod de Spiritu sancto conceptus fuerit. Et ideo eo modo quo mysterium incarnationis Christi ante Christum, fuit quodammodo explicitè creditum a maioribus, implicite autem & quasi obubrate a minoribus, ita est & mysterium Trinitatis. Et ideo etiam post tempus gratiæ diuulgatæ tenentur omnes ad explicitè credendum mysterium Trinitatis: & omnes, qui renascuntur in Christo, hæc adipiscuntur per inuocationem Trinitatis, secundum illud Marth. vii. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

Q V A E S T I O VII.

An teneatur unusquisque explicitam fidem habere de contentis in sacra scriptura.

S Y M M A R I V M.

- 1 Ad fidem aliqua directè pertinent, & quæ.
2 Falsum opinari cum pertinacia circa spectantia ad rectè ad fidem, hæreticum facit.
3 Aliqua uero indirectè ad fidem attinent, & quæ.
4 Circa hæresis labem errare contingit in spectantibus indirectè ad fidem: & quando.
5 Ab hæresis nota multi prius immunes reputati sunt, qui nunc non excusantur.
6 Credibile duplex est genus.
7 Non omnia pari ratione proponuntur credenda.
8 Quæ teneatur homo explicitè credere, & quæ implicite.

SEPTIMA quæstio est. Vtrum ad credendum per fidem explicitè omnia, quæ sunt in sacra scriptura quilibet teneatur?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thome in diuersis eius dictis, primo in prima parte summæ q. 3. art. 4. ubi dicit sic: Dicendum, quod ad fidem pertinet aliquid dupliciter: Vno modo directè, sicut ea quæ nobis sunt principaliter diuinitus tradita, ut Deum esse trinum & unum, Filium Dei esse incarnatum, & huiusmodi.

2 Et circa hæc falsum opinari hoc ipso inducit hæresim, maxime si pertinacia adiungatur.

3 Indirectè uero ad fidem pertinent ea, ex quibus consequitur aliquid contrarium fidei: sicut si quis diceret, Samuelem non fuisse filium Elchanæ. Ex hoc enim sequitur scripturam diuinam esse falsam.

4 Circa huiusmodi ergo absque periculo hæresis aliquis falsum potest opinari, antequam confideretur, uel determinatum sit, quod ex hoc sequitur aliquid contrarium fidei: & maxime si non pertinaciter adhæreat. Sed postquam manifestum est, & præcipue si sit per Ecclesiam determinatum, quod ex hoc sequitur aliquid contrarium fidei, in hoc errare non esset absque hæresi.

Et

Et propter hoc multa nunc reputantur hæretica, quæ prius non reputabatur: propter hoc quod nunc est magis manifestum, quid ex eis sequitur.

Secundo in 2. 2. quæstio. 1. artic. 6. in solutione primi argumenti, dicit sic: Dicendum quod aliqua sunt credibilia, de quibus est fides secundum se: aliqua uero sunt credibilia, de quibus non est fides secundum se, sed solum in ordine ad alia: sicut etiam in alijs scientijs quædam proponuntur ut per se intentæ, & quædam ad manifestationem aliorum. Quia uero fides principaliter est de his, quæ uidentur sperari in patria, secundum illud ad Heb. 11. Fides est substantia sperandarum rerum: ideo per se ad fidem pertinent illa, quæ directè nos ordinant ad vitam æternam: sicut sunt tres personæ omnipotentis Dei, mysterium incarnationis Christi, & alia huiusmodi: & secundum ista distinguuntur articuli fidei.

Quædam uero proponuntur in sacra scriptura, ut credenda, non quasi principaliter intentæ, sed ad prædictorum manifestationem; sicut quod Abraham habuit duos filios, quod ad tactum osium Elisei suscitatus est mortuus, & alia huiusmodi, quæ narrantur in scriptura sacra in ordine ad manifestationem diuinæ maiestatis, uel incarnationis Christi: & secundum talia non oportet articulos distinguere. Tertio in eadem summa, quæst. 2. artic. 5. dicit sic: Dicendum est igitur, quod fidei obiectum per se est id, per quod homo beatus efficitur, ut supra dictum est: per accidens autem uel secundario se habet ad obiectum uirtutis omnia, quæ in sacra scriptura diuinitus tradita continentur: sicut quod Abraham habuit duos filios: quod Dauid fuit filius Isai: & alia huiusmodi.

Quantum igitur ad prima credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicitè credere: sicut & tenetur habere fidem. Quatum autem ad alia credibilia, non tenetur homo explicitè credere, sed solum implicite, uel in preparatione animi: in quantum paratus est credere quicquid est in diuina scriptura continetur: sed tunc solum huiusmodi tenetur explicitè credere, quando ei hoc confiteri in doctrina fidei contineri.

Quare explicitè est credendum, quod omnia, quæ sunt in sacra scriptura, hoc est in libris Canonis, sunt uera, utpote quia diuinitus reuelata. Unde Augustinus in Epistola ad Hieronymum sic ait: Solum eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, ut nullum auctoritatem eorum scribendo errasse aliquid firmissime credam: alios autem ita lego, ut licet sanctitate doctorum non polleant, non ideo uerum putem, quia ipsi ita senserunt.

COM M E N T. XXII.

Dicendum, quod ad fidem pertinet aliquid dupliciter: Sapius in his questionibus Eymericus repetit hanc distinctionem, quæ nulla nostra eget declaratione, operæ pretium est tamen illud interpretari cum dicit: Circa huiusmodi ergo absque periculo hæresis aliquis falsum

potest opinari, antequam consideretur, uel determinatum sit, &c. Nam his uerbis apertissime indicatur ignorantiam ab hæresi excusare, & per consequens a penis in hæreticos latis; neque uero hæc est solus Thomas aut EymERICI sententiæ his locis: nam idem prorsus asserit idem B. Thomas. 1. Corin. cap. 11. lectione 4. & 2. 2. quæst. 2. artic. 7. ad secundum argumentum, & ibi Caietanus, & 3. lib. sentent. dist. 25. quæst. 2. ad primum argumentum, & alibi sepe, & hanc sententiæ quod ignorantia excuset ab hæresi communitè Doctores amplectuntur, de quo articulo dubio & perdifficili agit late Alfonso Castrius lib. 1. cap. 9. de iusta hæretic. punitione. Melchior Camus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis. Simancas de catho. institutio. titu. 26. idem ibidem tit. 28. num. 12. 13. et 14. idem in Enchyridio violatæ religionis, titu. 48. & 49. Ioannes Roias tractatu de hæret. par. 1. nu. 64. et sequentibus, & parte 2. assertionem 26. Martinus Nauarrus in Manuali, præludio 1. num. 15. & 16. & ca. 11. num. 22. Albertinus tract. de agnoscendis assertio. quæst. 1. 2. num. 4. & quæst. 2. 3. num. 6. Palatinus Rubius in allegatione de hæresi. §. 4. Ioannes Imola, Panormitanus & alij in rub. extra de sum. Trinit. & fide catho. Innocentius, Antonius Butrius, & alij in cap. firmiter. de sum. Trinit. Ioannes Anania in c. firmissime. nu. 8. extra de hæretic. Panormitanus & Felinus in cap. 1. nu. 2. de hæret. Paulus Castrensis, Baldus, & Iason in rub. C. de sum. Trinit. Repertorium Inquisitorum uerb. ignorantia. & uerb. excusari. & uerb. hæresis. §. ex supradictis. & uerb. hæreticus. §. item non est hæreticus, & alij quos prudens omitto. nos partim ex his, partim aliunde sequentes regulas ad huius loci illustrationem collegimus, quibus in foro exteriori sit locus, quoties is casus occurrat; occurrit autem sepe.

Sit prima regula: Quicumque Christianus errat in his, quæ sunt prima fidei capita, seu articuli in Symbolo comprehensi, & in Ecclesia uulgati, ac solemnizati. hæreticus est, si pertinacia adiungatur: nunquam enim est hæresis sine pertinacia. ita docet hic Eymericus nu. 2. & S. Thomas hic ab Eymericus citatus. neque de hac regula uideo ullam controuersiam inter Doctores. hæc tamen in sequentibus amplius declarabitur. Si quis ergo in his deficeret, non posset istam ignorantia causam allegare, eum ex instituto & præcepto legis Christianæ hæc scire obligetur, & canescere nullatenus presumatur.

Sit secunda regula: Qui errat in his, quæ sunt fidei ignorantia affectata, & præsertim in his, quæ scire debet aut scire presumitur, hæreticus est censendus: nam qui ignorantia affectata errat, ex malitia propria & animi iniquitate errare putatur; immo hic grauius errat, & magis peccat. cap. excellentissimus. 11. quæst. 3. ibi. Aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod de studio delinquitur: istudque posterius duobus prioribus strictius esse puniendum. hæc ibi. Si quis ergo uir doctus uel Theologus in his deficeret: quæ scire tenetur, aut scire probabiliter presumitur, hunc non iuuaret ignorantia excusatio: saltem quo ad penas penitentiales & bonorum confiscationem fugiendas (ut suo loco dicemus) tametsi paratus corrigi, esset recipiendus.

Sit

Ignorantia eorum quæ indirectè spectant ad fidem quado excuset in tribunali inquisitionis.

1. Regula

2. Regula

In Directorio Bononiensi: propter hoc quod non erat manifestum, quid ex eis sequitur.

al. Sicut sunt tres personæ omnipotentis Dei, mysterium &c.

al. quicquid diuina scriptura continet.

Augustinus ad Hieronymum epistola 19. refertur in cap. Ego solus. dist. 9. inde emendandum est hoc fragmentum, quod multis omittis refert hic Eymericus.

3. Regula

Sit tertia regula: Qui errat ignorantia crassa & supina in his quae fidei sunt, ac sciri debet, nec probabile est ea a fidelibus vel a sua conditionis hominibus ignorari, haereticus etiam censendus est. Huius regulae accommodatissima sunt exempla, quae commemorat Melchior Canus lib. 12. de locis Theologicis. cap. 10. versicu. alteram Divus Thomas, Si quis enim homo, etiam de media plebe neget Christum crucifixum, aut vere mortuum, aut vere a mortuis resurrexisse: aut dicat, superfluum esse & vanum orare pro mortuis, nullo premio iustos a Deo affici, nullo supplicio improbos, & his similia. Item si vir in scolastica Theologia dicit veritas, contendat Spiritum sanctum a Filio non procedere, aut Patrem, & Filium eiusdem Spiritus duo esse principia, aut non esse tres poenitentiae partes, aut Christianis nullo modo esse licitum cum hostibus bellum gerere, aut Episcopum non esse maiorem simplici sacerdote, aut aliud simile, quod vix est credibile nescire Theologos ad Ecclesiam communem fidem pertinere: si quis inquam ita per ignorantiam errare se dicat, haereticus presumendus est, ac velut talis iudicandus in foro exteriori, nisi forte tam esset stupidus, imperitus, & rusticus, ut indicibus fidei per spiritum fiat eum omni prorsus malitia caruisse: talis erat ille, qui dicebat Patrem, & Filium & Spiritum sanctum simul incarnatos fuisse, quia legerat illud: Qui natus est de virgine, cum Patre, & sancto Spiritu. Hic. n. in grammatica potius quam in fide deprehensus fuit errare.

4. Regula

Sit quarta regula: Qui errat in his quae fidei sunt ignorantia probabilis, praesertim in his, quae explicite credere non tenetur, qualia sunt quae indirecte ad fidem spectant, de quibus Hymericus hac quaestione nu. 3. Item quales sunt multae fidei subtilitates ab haeresi & haereticorum poenis excusatur, donec admonitus sit legitime. Nam si post legitimam admonitionem perseveraret, non excusaretur. Hanc assertionem seu regulam tenent omnes illi, quos initio huius commentarii citavi, & praeterea Zanchinus tract. de haeretic. cap. 2. nume. 1. & 3. ubi Clampegus, & Albertinus tract. de agnos. assertio. quaestio. 36. nume. 6. horum frequens exemplum est illud Innocentii in cap. firmiter. de sum. Trinit. & fide catholica. Vt si quis rusticus motus quadam ratione naturali dixisset, quod in divinis Pater est maior Filio, quoniam in humanis maior est, creditque Ecclesiam ita tenere; reuera hic haereticus non est, nisi admonitus in errore persistat. Idem iudicatio de eo, qui asseruit Patrem & Filium duos esse Deos, quem ita defendebat Palacius Rubius in allegatione de haeresi. Ratio vero potissima huius regulae est, quoniam rusticus aut idiotus, qui ita falso opinatur, opinionem suam credit esse opinionem, aut verius Ecclesiae veritatem, nec ea opinatio est fides, sua, cum ipse fidem Ecclesiae teneat, atque hoc est diligenter animadvertendum in hac causa ad excusandos rusticos & idiotas, qui saepe in hos errores facile labuntur. Adieci etiam in regula, Fidei subtilitates: quoniam in his rudes homines & plebei facile labuntur, tamen absque haeresis periculo in quibus inquit beatus Thomas non esse simplices homines examinandos, nisi cum timetur, ne in eis sint ab haereticis depravati. 2. 2. quaest. 2. art. 6. in responsione ad 2. argumentum.

Sit quinta regula: Qui errat ignorantia inuincibili, ab haeresi excusatur. Ioannes Maior lib. 2. sent. dist. 22. quaestio. 2. Simancas de caelo. institut. tit. 26. nume. 6. & pauci quidam alii. Voco autem inuincibilem seu insuperabilem ignorantiam, eam quam homo superare non potuit, postquam diligentem adhibuit sollicitudinem in veritate investiganda. Sed ut ingenue fatear quod sentio, hodie potest tam apertam Christianae religionis notitiam, & tam late patentem Evangelii promulgationem, & tot Conciliorum, & sacrorum Doctorum lucem, vix in his, quae fidei sunt, ignorantia inuincibilis, seu insuperabilis esse potest.

5. Regula

Ignorantia inuincibilis quae dicitur

Sit sexta regula: Qui errat in his, quae sunt fidei, quae tamen ipse credere explicite non tenetur, deceptus ab aliquo viro docto, quem pius & catholicum esse credit, & talis ab aliis communiter habetur, ab haeresi, & haereticorum poenis, ac etiam a peccato videtur excusandus: quia putat eam doctrinam sanam esse. ita intelligendum est id, quod dicit Magister sententiarum lib. 4. dist. 30. cap. 1. versic. si quis haereticus in hac verba: Si quis haereticus nomine Augustini uel Ambrosii alicui Catholico se offerret, eumque ad suae fidei imitationem uocaret: si ille assentiret, in cuius sententiam fidei diceretur consensisse non in haereticorum sectam, sed in integritate fidei, quam ille haereticus se metiebatur habere. haec tamen Magister, quem sequitur ibidem S. Bonaventura, verb. si quis haereticus. dubio. 2.

6. Regula

Sit septima regula: Idem prorsus sentiendum est, cum filii errant in fide a parentibus seducti, & in errore nutriti: ita de discipulis a praepceptoribus & magistris: subditi ab Episcopis & parochis, aut aliis similibus, praesertim si nondum iudicii compotes erant, aut seruant, in his tamen decepti erant, quae explicite scire non tenentur: nam & hi etiam ab haeresi & haereticorum poenis excusabuntur. Ioannes Lupus Decanus Segouienensis tract. de haeret. quem refert & sequitur Medialus in l. 1. ii. 26. part. 7. q. 14. & haec plane regula videtur apertissime in cap. dixit Apostolus. 24. quaest. 3. in hac verba: Sed qui sententiam suam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaciam animositate defendunt praesertim quam non audacia suae praesumptionis pepererunt, sed a seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quaerunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter haereticos deputandi. haec tamen ibi. tales ergo mitissime sunt tractandi, & lenissima etiam poenitentiae eis iniungenda.

7. Regula

Quod si quis pro haeresi, aut haeresis suspicionem inquisitus seu captus, talem excusationem proponat dicens, se ita tenere, quia a magistro, ita didicit, cuius opiniones sequi non erat vetitum: tunc discutenda est illa quaestio, An videlicet sint reputandi haeretici, qui erroneam alicuius magistri doctrinam seu opinionem sequuntur: de qua Beatus Thomas quodlibeto. 3. quaest. 4. artic. 10. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quaestio. 28. artic. 2. Albertinus tract. de agnos. assertionibus, quaestio. 21. nume. 34. 35. & seq. Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. capit. 17. Siluester in summa verbo,

QV AESTIO VIII.

Fidei non posse subesse falsum, sic ne omnibus necessario credendum.

SVMMA RIVM.

- 1 Ratio formalis obiecti fidei est prima veritas.
- 2 Fides nullam continet falsitatem.
- 3 Et hoc omnes explicite credere oportet.

C TAVA quaestio est utrum credere explicite, quod fidei non potest falsum subesse, quilibet teneatur?

Ad hanc respondemus iuxta mentem sancti Doctoris Thomae 2. 2. q. 1. art. 3. quod nihil subest alicui potestati uel habitui aut etiam actui, nisi mediata ratione formali obiecti: sicut color uideri non potest nisi per lumen & con-

Al. lucem cluso sciri non potest nisi per medium demonstrationis. 1. Dicitur est autem, quod ratio formalis obiecti fidei est ueritas prima: unde nihil potest cadere sub fide, nisi in quantum stat sub ueritate prima, sub qua nullum falsum stare potest: sicut nec non ens sub ente, nec malum sub bonitate.

2. Unde relinquitur, quod fidei non potest subesse aliquod falsum.

Quod autem prima ueritas non habeat admixtam aliquam falsitatem: hoc explicite est credendum, cum sit pura & summa ueritas, quae est Deus. Nullus enim intellectus concipit, quod Deus dicat mendacium, neque falsum: Non est enim Deus ut homo, ac Filius hominis ut mentiat.

3. Ergo consequenter credendum est explicite, quod fidei non potest falsum subesse.

COMMENT. XXIII.

Vna est assertio, Fidei nullum potest falsum subesse, quoniam ueritate prima nititur. Haec assertio aperte intelligitur ex his, quae scribit Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 1. art. 1. ex quibus hanc colligo explanationem, Fides nostra pro obiecto formali Deum habet, quatenus Deus prima ueritas est: per primam autem ueritatem cum Dionysio in lib. de diuinis nominibus. cap. 7. intelligo simplicem & simpliciter existentem ueritatem infallibilem, & nusquam mutabilem, aut uel in minimis incertam. Si quis enim quaerat a nobis, quare credimus Deo, apte respondebitur, quia est ipsa certissima & constantissima ueritas: & articulos fidei, & cetera quae ad Deum spectant, ideo credimus, quia a prima & infallibili ueritate, nempe Deo, uelata sunt: & propterea ipsa prima ueritas, hoc est Deus, dicitur fundamentum fidei.

Hanc tamen Catholicam ueritatem nonnulli multis rationibus euertere nituntur, asserentes aliquid quando Deum, licet non per se, humano tamen Angelicoue ministerio homines fecerunt, quas longa serie numerat Melchior Canus lib. 2. cap. 2. de locis theologicis, & in sequentibus eiusdem abunde satisfacit: eas nos libenter omitimus, quia non sunt instituti nostri. Haec summa est: Deum neque de potentia absoluta,

uero, opinio, quae est. 1. & alii ab his citati. in quo articulo multa sunt capita distinguenda, sicut luculenter & copiose praecitato loco distinguit Turrecremata, quae quia breuiter referrari non possunt, & maiori ex parte in supradictis regulis uidentur contineri, consulto omitimus, alibi fortassis opportunis locis commodius relaturi.

Tradidi haec generales regulas, quibus intelligatur, quando ignorantia excuset, quando, contra non prosit in causis fidei: eas uero singulis casibus applicare prudentis iudicis est: nam singulatum omnia praescribi non possunt. Neque in his locutus sum in foro interiori: an uidelicet qui praedictis modis in fide errant, peccent mortaliter, uel uenialiter, uel aliquas censuras incurran: ista enim contemplatio Theologorum est, & aliorum. nunc cetera persequamur.

¶ Et propter hoc multa nunc reputantur haeretica, quae prius non reputabantur. Nota hic Eymericum cum beato Thoma non dicere multa sunt nunc haeretica, quae prius non erant: quod tamen uerissime dicere potuisset: nam haec propositiones, Christus non resurrexit, non ascendit in caelum, non est uirginis, & aliae id genus multae, his temporibus sunt haereticae, tanquam ad diametro repugnantes ipsis articulis fidei Christianae, quae tamen ante incarnationem Filii Dei erant uerissima: Dixit autem beatus Thomas, & Eymericus multa hodie haeretica reputari, quae prius non reputabantur, non quod Ecclesia faciat propositionem aliquam de uera falsam, & de catholica haeticam, & de conuerso: sed quia cum nondum de aliquibus dogmatibus constaret ac de finitum esset, quid esset secundum catholicam fidem tenendum, Ecclesia declarat, haec quidem tanquam catholica dogmata ab omnibus orthodoxis recipienda, illa uero ut haeretica respuenda. ita erudit docent Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. par. 2. cap. 3. ad 6. argumentum, Alfonso Casirus lib. 1. cap. 8. aduersus haereses, & Albertinus de agnos. assertio. q. 1. nu. 11. & seq.

Ecclesia non facit propositiones haeticas aut catholicas, sed solum declarat quales sunt.

Controversiam uero illam: An propositiones haereticae a quocumque prolatae, dicenda sint haereticae, an tunc solum cum a viro Christianam religionem professio proferantur, ut minus uilem missam facimus: eam tractant Adrianus 4. sent. quaest. 1. de confessione, Alfonso Casirus lib. 1. cap. 1. de iusta haeret. punitione, & Turrecremata lib. 4. de Ecclesia, par. 2. ca. 3. ubi non pendere ab assertore autumant. Contra scribit Melchior Canus lib. 1. 2. cap. 8. de locis Theolo. Sed horum sententiae ita nobis uidentur conciliandae: Bifariam enim hoc nomen haeresis accipi potest. Primo simpliciter pro ipsa propositione ueritati catholicae contraria: & hoc modo intelligi potest opinio asserentium, ad constituendam haesim non esse necessarium assertorem esse Christianum. Altero modo sumi potest nomen haeresis pro impio haeresis crimine, quod perpetrantes & sunt & nominantur haeretici. & hoc modo procedere potest contraria doctorum opinio asserentium, ad constituendam haesim & hominem haereticum, necessarium esse assertorem fore Christianum, de quo late Couarruias lib. 3. variar. resolut. c. 1. nu. 2. adde Caietanum 2. 2. q. 1. art. 1.

An ueritas uel falsitas propositionis pendeat ab assertore.

¶ Numer. ca. 23. ita: Non est Deus quasi homo, ut metiatur, nec ut Filius hominis, ut autetur.

Quid nomine primae ueritatis intelligatur.

Deus nec fallit, nec fallitur unquam.

absoluta, neque de potentia ordinaria mentiri posse, aut quemquam fallere, nec per se, nec per alium; adeoque hoc verum esse, ut contrarium sit haereticum iudicandum. De potentia absoluta Dei loqui mihi videtur Augustinus lib. 1. de simbolo, cap. 1. dum ait: Deus omnipotens est, & cum sit omnipotens, mori non potest, falli non potest, mentiri non potest. & lib. 22. de Civitate Dei. c. 25. dum ait: Sed de omnipotentia eius, quae tot & tanta facit mirabilia, iam multa diximus. Si volunt invenire quod omnipotens non potest, habet, prorsus, ergo dicam, mentiri non potest. *hac ille. Quod manifestius mihi expressisse videtur ipse Dominus quando Lucae 21. ait: Caelum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, quasi diceret: Vel concidat omne caelum, omnisque natura; divina tamen veritas consistat necesse est. De potentia vero ordinariæ res est apertior. ad Romanos 3. Paulus scribit ita; Est enim Deus verax, omnis autem homo mendax. & Num. c. 23. scriptum est: Non est Deus quasi homo, ut mentiatur. Quod autem nec per alium, aut hominem, aut Angelum fallere quemquam possit Deus, aperte indicat natura mendacii, quod sua natura malum est & peccatum, Deus autem peccati causa non est. & si per ministros suos Deus nunquam fellisset, certe sacrarum litterarum firmitas corrueret, & fidei fundamenta laberentur, dum dubitaretur an in his, vel in illis Deus per ad ministros suos vera esset locutus. ergo ut has impietates & blasphemias faciamus, asseramus omnino, nulla ratione Deum nunquam fellisse, aut fallere, posse: & inde colligamus ulterius cum Eymérico hac questione: Fidei, quæ primam veritatem, hoc est Deum, magistratam habet, nullo modo falsum subesse posse.*

Deus nunquam mentitur.

Nullus enim intellectus concipit, quod Deus dicat mendacium neque falsum.] Atque hoc est certissimum fidei dogma; nam si Deus prima & simpliciter veritas est, nullum mendacii genus admixtum habere potest: veritas enim & mendacium è diametris opponuntur, nec possunt in eodem reperiri subiecto, ut communis habet philosophorum asseritio. atque hinc colliges, quam stulte delirarent Armeni haeretici, qui mendacem Deum faciebant, ut refert Præcolus lib. 1. de sectis haeticorum. c. 67. Mendacium enim, quod in viro probò admittit indignum est, in Deo summo bono ponere non verebantur. Sed eorum dogmata synodus Chalcedonensis cum Euryche & Dioscuro, (quos Armeni velut duces sequebantur) damnavit.

Q V A E S T I O IX.

De confessione exteriori fidei.

S V M M A R I V M

- 1 Præcepta affirmatiua pro loco & tempore obligant.
- 2 Confessio fidei non semper, nec quovis loco est facienda.
- 3 Quibus in casibus necessaria sit fidei confessio.
- 4 Et quando sine ulla culpa omitti possit.

ON A quaestio est, Vtrum fidei confessio sit necessaria ad salutem sic, quod ad fidem profitendam quilibet teneatur?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ. 2. 2. q. 3. art. 2. quod ea, quæ sunt necessaria ad salutem: cadunt sub præceptis diuinæ legis: confessio autem fidei, cum sit quoddam affirmatiuum, non potest cadere nisi sub præcepto affirmatiuo: vnde eodem modo est de necessariis ad salutem, quò modo potest cadere sub præcepto affirmatiuo diuinæ legis.

Præcepta autem affirmatiua, ut supra dictum est, non obligant ad semper, et si semper obliget: obligant autem pro loco & tempore, secundum alias circumstantias debitas, secundum quas oportet actum humanum limitari ad hoc quod sit actus iustitias.

Sic igitur confiteri fidem non semper, neque in quolibet loco est de necessitate salutis, sed in aliquo loco & tempore; quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas promixis impendenda: puta si aliquis interrogatus de fide taceat, & ex hoc crederetur, uel quod non haberet fidem, uel quod fides non esset uera, uel alii per eius taciturnitatem auerterentur à fide: in huiusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis, iuxta illud Roma. 10. Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

In huiusmodi enim casibus necessitatis, ubi fides periclitatur, quilibet tenetur fidem suam aliis propalare uel ad instructionem aliorum fidelium, siue ad confirmationem, uel ad reprimendum infidelium insultationem: sed aliis temporibus instruere homines de fide, non pertinet ad omnes fideles.

Si autem turbatio infidelium oriatur de confessione fidei manifesta absque aliqua utilitate fidei uel fidelium, non est laudabile in tali casu fidem publice confiteri: unde Dominus dicit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas uestras spargere ante porcos, ne conuersi dirumpat uos. Sed si utilitas aliqua fidei speretur, aut necessitas adsit, contempta turbatione infidelium, debet homo fidem publice confiteri: unde Matth. 15. dicitur, quod cum discipuli dixissent Domino, quod pharisæi audito eius uerbo scandalizati sunt, Dominus respondit: Sinite illos, scilicet turbari: cæci sunt, & ducēs cæcorum.

COM M E N T. XXIII.

HÆC quaestio elegantem, utilem, & cognitum necessariam habet materiam, & in primis ad officium sanctæ Inquisitionis pertinentem. Nos vero quia forte à paucis è nostris est disputata in tractatibus, quos de penis haeticorum conscripserunt; ideo summa rerum capita ad rem nostram spectantia aperte & dilucide attingemus. Tota autem tractatio duabus potissimum partibus absoluetur.

Prima

Prima erit, An & quando obligemur ad confessionem fidei exteriorem, & quando liceat fidem occultare.

Altero vero, Nunquid, cum quis quo tempore obligatur fidem profiteri, eam negat sit haeticus; uel de haeresi suspectus, ita ut in haeticorum panas incidat, aut contra, nullam penitus contrabat haeresis suspitionem.

Confessio fidei exterior necessaria est ad salutem.

Ex hac quaestione una potissimum colligitur catholica conclusio, quæ dirimitur prima pars disputationis: scilicet, vera confessio fidei est necessaria ad salutem: ex vi præcepti affirmatiui obligantis pro loco & tempore. Hæc autem conclusio de fide est, adeo ut contraria haeretica sit, quam probat illud ad Romanos, c. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et illud Matth. 10. Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est. & Lucae 9. Qui me erubuerit, & meos seruitores, hunc filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua. Idem tradit Beatus Augustinus super Ioan. c. 18. tract. 113. & alii, quos paulo post citabimus.

Hinc colligitur uel ex hoc solo capite, haeticos iudicari potuisse Hellesaitas, siue Helhesaitas, qui affirmabat Christum in tormentis seu in necessitate, ore negari posse sine peccato, dummodo corde crederetur. ut refertur Eusebius lib. 6. Historia ecclesiast. cap. 3. & Nicephorus lib. 5. cap. 24. & Breviarium Romanum in uita Fabiani Papæ: quam haesim refert etiam Eymericus infra p. 2. q. 10. vers. septima haeresis est.

His ita positis, obseruandum est ulterius discrimen inter præcepta negatiua & affirmatiua: nam illa semper & ubique obligant, & ad semper, ut non esse occidendum, non esse Deum negandum, & similia: hæc uero; nempe affirmatiua, semper, quidem obligant sed non ad semper, sed pro certis locis atque temporibus. Præceptum igitur confitendi fidem per actum exteriorem cum sit affirmatiuum, non obligat pro quouis temporis differentia sed ut hoc loco scribit Eymericus ex Beato Thoma pro loco & tempore, quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, uel etiam utilitas proximis impendenda. ergo his cessantibus non erit necessarium confiteri, sed & uerbis & factis poterit omitti fidei confessio exterior.

Fidem occultare quando que licet: sed alienam, profiteri nunquam licet.

Ceterum ut hac intelligantur apertius, notanda est doctrina Caietani 2. 2. q. 4. artic. 2. quæ & uera est, & communiter recepta, uidelicet, aliud esse fidem propriam occultare, aliud uero alienam profiteri: nam fidem propriam occultare, cum nec honor Dei, nec utilitas proximis contrarium postulat, multis modis licet. c. clerici, de uita & honest. cleri, profiteri: autem alienam fidem, uel negare propriam dicendo seruo, se non esse Christianum, uel utendo habitu proprio infidelium praesertim eo, qui in honorem idolorum & sectæ suæ institutus est, nullo pacto licet: quoniam hoc suapte natura malum est, quod nunquam licet admittit, cum hæc fieri non possint sine professione cultus illius, quem infideles retinent,

ita scribit & uere Caietanus apud S. Thomam 2. 2. q. 3. ar. 2. & Siluester in Sum. verbo fide, q. 5. nu. 8.

Ex his refellitur opinio Huguii Archidiaconi, Ioannis Fantuzzi, & aliorum in c. uilem. 22. q. 2. quos sequitur Gemianus in c. non in quemquam. 2. q. 1. & Iason in l. si mora. nu. 4. ff. sol. mat. ubi asserunt excusari forte catholicum si promitteret haeticis uerbi gratia Patarenis, se eorum sectam secturum; ut ea cognita, eandem possit consutare; quoniam hoc sua natura malum est neque exempla quibus uiuentur, eis uillo pacto suffragantur: cum neque Iebu 4. Reg. c. 10. idolis Baal sacrificauit, licet uelle sacrificare iuxerit, ut perfidos sacerdotes interficeret: neque David errorem aliquem alienæ sectæ fuerit professus, lib. 1. Reg. c. 21. sed solam stultitiam simulauerit coram Rege Achis. Atque hæc breuiter dixisse sit satis, quantum ad primam disputationis partem attinet.

Sed iam alterum susceptæ tractationis caput abiciamus: Nunquid scilicet sit putandus haeticus aut de haeresi suspectus, uel nullo modo suspectus, qui quo tempore fidem faceri obligatur, eam abnegat, & uerbis seu factis aliquid haeticale committit, ut si uerbi gratia à Turcis quis captus metu mortis abneget Christum, & Mahometem uerum esse prophetam confiteatur: aut ad illius Meschitamibus offerat: aut à Lutheranis interceptus compellatur Papæ potestatem diffiteri, nullum uel imaginibus honorem exhibere, immo eas conculcare, aut delere cogatur.

An sit haeticus qui metu compulsum aliquid haeticale committit.

Ac primum, quidem obseruandum est duplicem esse coactionem, unam absolutam, quam recte insuperabilem uocare possumus: alteram uero conditionalem, ut docet glos. communiter recepta in cap. ad eius, in uerbo, inuita. dist. 5. & in cap. si quandoque, in uerbo, erroris. 15. q. 3. & Albertinus tract. de agros. asseritionibus, quest. 30. nu. 7. quibus positus, dico plurimum referre, an facta haeticalia committantur coactione absoluta & insuperabili, ut si quis ligatus & penitus renitens cogatur non per se, sed per alios genua Mahometo flectere, aut circumcidi, aut aliquid huiusmodi horrendum patrare: quoniam hic nullum adesset peccatum, cum nulla eius interueniat uoluntas eatenus enim actus malus peccatum est, quatenus uoluntarius est, unde in cap. maiores, extra de baptis. & eius effectus. §. ult. circa finem scribitur ita: Sicut nec ille notā alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus & reclamans, thurificare idolis cogitur uolenter. hæc ibi. Atque de hoc genere coactionis uidetur accipiendum illud lib. 2. Machab. cap. 6. ubi cum esset sermo de vi, quæ Iudæis inferebatur iussu Antiochi, dicitur ita: Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia, & cum Liberi sacra celebrabantur, cogebantur hedera coronati Libero circuire. hæc ibi. De eodem quoque coactionis modo loqui uidetur concilium Ancyrantum, c. 3. quod paulo post referam: An uero committantur coactione mixta seu conditionali, ut si quis pro euitanda morte aliquod factum haeticale commiserit, ut in predictis exemplis constat: nam hic proculdubio mortale peccatum committitur, & potius moriendum est, quam id perpetrandum, ut in superioribus

E 2

rionibus ostendimus, & tradunt glossa & Doctores precipitatis locis.

Rursus animaduertendum est huius questionis difficultatem totam in hoc consistere, an is metus, quo quis compellitur ad facta vel dicta heretica...

Monet tamen Simancas presato loco num. 37. ad hoc ut verisimile sit, eum, qui facta vel dicta heretica...

De coactis, eorumque immunitate, & receptione ad sacram Ecclesie communionem, elegans extat de cretum in vetustissimo concilio Ancyano...

A paulo antea absolutam sine insuperabilem vocabamus, in quibus propterea concilium post factum commissum...

Illis autem, qui non penitus coacti recesserunt, grauiorem penam imponit idem concilium Ancyranum...

Sed hoc quidem omnia, hos ita coactos non fuisse hereticos demonstrat: num autem heresis suspicio aliqua contrahatur, & qualis ea sit, a nostris non est perfecte iudicatum...

Ergo qui post lapsum statim reuertuntur, recipiendi sunt benigne, & mitissime tractandi, & si in eis nulla heresis, aut heresis suspicio orta fuerit...

An sint de heresi suspecti qui metu aliquid hereticale committunt.

Quid agendum cum his, qui metu negauerunt fidem, si conuertantur.

Qui

Q V A E S T I O X.

Disputandum ne sit publice de fide.

S V M M A R I V M.

- 1 In disputatione de fide duo consideranda. 2 Disputatio de fide quando cum vitio fiat, & quando cum laude. 3 Coram sapientibus & firmis in fide tutum est disputare. 4 Quo casu coram simplicibus disputandum de fide sit. 5 Et quando ab huiusmodi disputatione abstinendum. 6 Clericis concessa est, & vetita laicis disputatio de fide.

DECIMA a questio est. Vtrum b de fide liceat publice disputare?

1 Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 7. quod in disputatione fidei duo sunt consideranda. Vnum quidem ex parte disputantis...

2 Ex parte quidem disputantis est consideranda intentio. Si enim c disputet tanquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non suppones, sed argumentis experiri intendens...

3 Ex parte vero audientium considerandum est, utrum illi, qui disputationem audiunt, sint instructi & firmi in fide, an simplices, & in fide titubantes: & quidem f coram sapientibus in fide firmis nullum periculum est disputare de fide...

4 In primo casu necessarium est publice disputare de fide, dum modo inueniantur aliqui ad hoc sufficientes & idonei, qui errores confutare possint. Per hoc. n. simplices in fide confirmantur...

5 In secundo uero casu periculosum est, publice disputare de fide coram simplicibus, quorum fides ex hoc est firmior, quia nihil diuersum audierunt ab eo quod credunt. Et ideo non expedit eis, ut uerba infidelium audiant...

† Apud Thomam ita; sed circa simplices, &c. † al. intendentibus.

† Secundae partis cap. 4.

Qui autem aut tarde reuertuntur, aut leui timore victi succubuerunt, presertim si prelati sint, Clerici, Monachi, vel Theologi grauius puniendi sunt, & ad abiurationem compellendi propter heresis suspensionem quam merito contraxerunt.

Neque his aduersatur Eymerci doctrina par. 2. q. 41. nume. 7. & q. 49. nume. 5. qui videtur indistincte velle eos, qui metu mortis fidem abnegant inter hereticos esse computandos: quoniam vt in illis locis diximus, illa intelligenda sunt concurrere, quae paulo antea memorauimus.

¶ Quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda, &c. Ad hunc locum comprobandum omnino reuocandum est ad memoriam, singulare illud & omni imitatione & recordatione dignissimum Eleazari exemplum, lib. 2. Machab. cap. 6. qui cum duceretur ad supplicium propterea quod nollet contra legis preceptum carnem porcinam manducare, & illi qui astabant iniqua commiseratione commoti, tollentes eum secreto rogauerunt...

¶ Si autem turbatio infidelium oriatur de confessione fidei manifesta, &c. non est laudabile in tali casu fidem publice confiteri. Sed hoc videtur refragari preceptoris nostri legi iubenti, ut doceamus omnes gentes & predicemus Euangelium omni creaturae. Sed non est ita; tamen si enim omnibus sit predicandum, non tamen temere id est faciendum, quoties fides nostra deludetur, & nulla utilitas inde speraretur, vt optime hoc loco docet auctor ex Beato Thoma; presertim cum de hac re differens Dominus noster precipiat ne margaritas ante porcos, hoc est, ne Euangelicae veritatis thesauros proponamus illis temere, qui aspernaturi sunt eorum verum.

Verbum Dei quando predicandum.

proiciamus ante porcos, hoc est, ne Euangelicae veritatis thesauros proponamus illis temere, qui aspernaturi sunt eorum verum.

E 3 sputare

sputare, quandoque quidem defendendo fidem, secundum illud 1. Petri 3. Parati semper ad satisfactionem omni posceti vos rationem de ea, quae in vobis est spe, & fide: Quandoque autem etiam ad conuincendos errantes: secundum illud ad Titum 1. Ut sit potens exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Et act. 9. dicitur, quod Saulus inualecebat & confundeat Iudaeos, & quod loquebatur Gentibus, & disputabat cum Graecis.

¶ Unde talibus de causis disputare de fide clericis litteratis licet, laicis autem, & praesertim illiteratis non licet. Et ideo Alexander quartus imposuit poenam laicis de fide catholica disputantibus publice uel priuatiim. Unde lib. 6. extra de heret. c. quicumque. §. inhibemus, dicit sic: Inhibemus quoque ne cuiquam laicæ personæ liceat publice uel priuatiim de fide catholica disputare: qui uero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

COMMENT. XXV.

Tota haec quaestio continetur his septem axiomatis.

Primum est: Disputare de fide de ea dubitando, peccatum est infidelitatis.

Alterum est: Disputare de fide ad eam confirmandam, & ad haereses ei oppositas refutandas, laudabile est.

Tertium est: Disputare de fide ad exercitationem, ut uidelicet disputando veritas intelligatur, laudabile quoque est.

Quartum est: Nullum est periculum disputare de fide coram sapientibus in fide firmis.

Quintum est: Necessarium est disputare de fide coram simplicibus & idiotis, quoties corrupti sunt in fide, aut deprauati ab haereticis.

Sextum est: Non est disputandum coram simplicibus, de rebus fidei, quoties illi non sunt in fide firmi aut erubescantes.

Ultimum est: Clericis licet de fide disputare, laicis vero non licet.

Verum de fide liceat publice disputare.] Haec quaestio materiam continet valde vilem, & nostris etiam temporibus frequentem, & propterea cognitiu necessariam. In ea more nostro, omisis ceteris, illa tantum commemorabimus, quae instituto auctoris aptantur, cetera, quae uel inutilia sunt, uel nimis superflua libenter omittimus.

De hac materia plene scribunt Beatus Thomas, & ibidem Caietanus 2. 2. q. 10. art. 7. glossa & Doctores in c. quicumque. §. inhibemus, de heret. lib. 6. Innocen. in c. damnatus. de sum. trin. & fide catho. glos. & Doctores in cap. nos ad fidem. 96. dist. Alfonso Castros lib. 1. c. 19. de iusta haereticorum punitione. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 13. Repertorium Inquisitorum, uerbo, disputare. Simancas de catho. instit. tit. 20. idem in Enchyridio violatae religionis, tit. 32. Siluester in sum. uerbo, disputatio. §. 1. & 2. eleganter & eruditè Conradus Brunus lib. 3. de haeret. c. 12. 13. & 14. & lib. 5. c. 4. & lib. 6. c. 8. & alii aliis locis, & quamquam illi rem

A fuse tractent, cuncta mihi uidentur ad haec EymERICI axiomata posse reduci, in quibus docet quid sit ex parte disputantium; item ex parte audientium singulariter considerandum: quae nos suis locis opportune declarabimus, dummodo hoc praemonuerimus, posse quamlibet fidei disputationem iniri aut cum haereticis, aut cum catholicis, de quibus singulis differemus.

C ¶ Si enim disputet tanquam de fide dubitans, &c.] In hoc primum axioma peccant in primis omnes haereticarum, qui non disputant ad tuendam & constituendam fidem, sed quae certa sunt in dubium reuocantes, compellunt dicere iuxta animi sui desiderium. Habet locum hoc axioma tunc potissimum, cum iam definita per Ecclesiam in dubium reuocantur, de quo loquitur l. nero. C. de sum. trin. & fide catho. qui uero ita disputant, haeretici iudicandi sunt: quoniam dubius in fide infidelis est. c. dubius. de haeret. & tradit elegantur Beatus Augustinus lib. 2. de baptismo contra Donatistas, cap. 3. & refertur in c. quis nesciat. dist. 9. Hoc enim primum in disputatione de fide cauendum est, ne de his suscipiatur, quae iam definita sunt ab Ecclesia: talis enim disputatio penitus illicita est, sicut licita erat priusquam definitur. Ita docet & uere Siculus in Clem. 1. de summa trin. Antonius Butrius in c. cum Christus. de haeret. & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 12. num. 16. Si quid tamen obscurum in iam definitis continetur, de eo disputari poterit, ut ambiguum tollatur, & ueritas clarior appareat. glossa, Archidiaconus, & Dominicus, in dicto cap. quis nesciat. dist. 9.

B sui desiderium. Habet locum hoc axioma tunc potissimum, cum iam definita per Ecclesiam in dubium reuocantur, de quo loquitur l. nero. C. de sum. trin. & fide catho. qui uero ita disputant, haeretici iudicandi sunt: quoniam dubius in fide infidelis est. c. dubius. de haeret. & tradit elegantur Beatus Augustinus lib. 2. de baptismo contra Donatistas, cap. 3. & refertur in c. quis nesciat. dist. 9. Hoc enim primum in disputatione de fide cauendum est, ne de his suscipiatur, quae iam definita sunt ab Ecclesia: talis enim disputatio penitus illicita est, sicut licita erat priusquam definitur. Ita docet & uere Siculus in Clem. 1. de summa trin. Antonius Butrius in c. cum Christus. de haeret. & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 12. num. 16. Si quid tamen obscurum in iam definitis continetur, de eo disputari poterit, ut ambiguum tollatur, & ueritas clarior appareat. glossa, Archidiaconus, & Dominicus, in dicto cap. quis nesciat. dist. 9.

D ¶ Si autem disputet aliquis de fide ad confutandam errores.] Hoc secundum axioma superiori aduersum est: nam quantum scelus est disputando fidem labefactare, tanta laus est disputando eam tueri, errores refutare, haereticos conuincere, ut uel inuiri & obtorto collo cogantur vi argumentorum uicti fateri Euangelicam ueritatem. hoc protinus ab initio nascens Ecclesiae aduersus haereticos praestiterunt Apostoli, obseruauerunt uiri sancti Hieronymus, Augustinus, & ceteri, praestantque quotidie uiri pii & catholici tum in conciliis generalibus, tum in priuatis ciuitatibus, & uerbo & opere, cum editis libris non minus ualide, quam uerbis uiuis loquendo haereses refutant. de quo illustre exemplum extat in l. quoniam. C. de episco. & cler. Hoc Paulus diuinus respiciens, ad Titum c. 1. dixit, oportere episcopum doctum esse, & amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sua, & eos qui contradicunt arguere.

E Sed cum haec disputatio publice cum haereticis suscipitur, multa concurrere debent, nempe ut a doctis suscipiatur, coram doctis peragatur, & ut necessaria ad eam rem obseruentur, causa, locus, tempus, modus, & aliae circumstantiae, de quibus optime Conradus Brunus lib. 3. de haeret. ca. 12. cum seq. nec enim temere suscipienda sunt cum haereticis contentiones: nam ut optime scripsit Tertullianus in libris de praescriptionibus haereticorum, ex disputatione cum haereticis suscipita, raro ipsi conuertuntur, immo audaciores & pertinaciores efficiuntur

Non licet disputare de fide dubitando de iam definitis per Ecclesiam.

Laudabile est disputare de fide ad confutandos errores.

tur: firmi in fide fatigantur, infirmi capiunt, & mediis cum scrupulo dimittuntur. & Augustinus contra Faustum Manicheum lib. 13. cap. 12. optime monuit haereticos non amare disputationem, sed cum ad eam uenerint, impudentissima pertinacia quoquomodo superare contendunt. postremo quales sint haereticorum fraudes, & quomodo subtilibus interdum fallaciis disputando simplices capiant, elegantè docuit idem Augustinus super Ioannem ca. 1. tract. 1. circa finem, ubi scribit, qua fraude Manicheus induxit quendam fateri argumentando corporalia non Deo, sed à diabolo fuisse creata.

In disputationibus susceptis à catholicis quid obseruandum.

C ¶ Vel etiam ad exercitium laudabile est.] Tertium hoc axioma catholicos solum respicit, qui sepe de rebus fidei secum disputant, uel inter se intra priuatos parietes, uel publice in scholis. Ceterum in hac disputatione, tametsi in bonum finem referatur, ea sunt obseruanda, quae monuit Alfonso Castros lib. 1. cap. 19. de iusta haereticorum punitione, uidelicet, ne haeretice, scandalo, aut alia eiusmodi propositiones causa exercitationis inquam defendatur, id quod ueruisse etiam uidetur Leo decimus in Bulla incipiente, Exurge Domine. relata in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio inquisitionis, cum saepe contingat homines rudiores persuadere sibi id posse defendi, quod publice in scholis uident à uiris doctis disputari. Ac ne illa quidem disputanda sunt, quae propter subtilitatem & difficultatem populis audientis uires excedunt, qualia sunt multa de praedestinatione, libero arbitrio, & similibus: in his enim rudes homines saepe difficultatem aduersi argumenti percipiunt, solutionem autem non facile capiunt, ut ait Caietanus secunda 2. quaest. 10. art. 7. inde discedunt dubii, & interdum euadunt haeretici. Sed his incommodis facile occurrunt qui disputationibus praesunt, aut publico munere funguntur, ne uidelicet talia absque necessitate & incompetenter disputari permittant.

Illud postremo in his disputationibus catholicorum obseruandum est, ne quid irreligiosè dicatur, ne scommata aut diceria scurriliter profertur, ne quid superbe ad inanem gloriam asseratur: sed omnia in eum finem dirigantur, ut ueritas in obscuris, & Dei gloria potissimum quaeratur.

Iam quae de uanis, incertis, & periculosis propositionibus non disputandis proxime docui, cum agitur de rebus diuinis & ad fidem spectantibus: eadem intelligenda sunt & obseruanda ab aliis artium professoribus, ueluti philosophis, medicis, & mathematicis: ab his enim occasione eius auctoris quem profitentur, nullo modo disputanda sunt quae cum fide pugnant ea uel asserendo, uel in dubium reuocando: sed circa ea obseruandum est id quod cauit Leo decimus Pont. Max. in concilio Lateranensi sessio. 8. re scripto incipiente: Apostolice regiminis, Quod est in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissimae inquisitionis.

F ¶ Et quidem coram sapientibus in fide firmis nullum periculum est disputare de fide.] Hoc quartum axioma illos respicit, quorum gratia suscipitur disputatio, siue coram quibus transgigatur: nam si firmi in fide sint, tantum abest, ut

Nullum sit periculum, immo magis in fide confirmantur, cum per disputationem ueritas magis elucescat, & diuinorum mysteriorum cognitio clarius pateat.

G ¶ In primo casu necessarium est publice disputare de fide.] Haec quinta praecipio etiam ad audientes refertur: tunc enim necessarium est coram rudibus disputare, cum illi ab haereticis male persuasi sunt in his, quae ad fidem spectant; id quod saepe contingere docet rerum experientia: nam per hanc disputationem simplices in fide confirmantur, & haereticis pracluditur omnis fallendi uia. Verum in hac disputatione nonnulla etiam obseruanda sunt. Primum, ut per uiros idoneos & litteratos transigatur, qui sint in Philosophia & Theologia probe versati, ut sciant aduersariorum rationes discutere, & refellere, & contrarias ueritates optimis argumentis roborare, ut ait Caietanus 2. 2. quaest. 10. art. 7. neque enim ita est agendum ut in dubium reuocentur catholicae ueritates, sed ut firmissime statuatur, & aduersarij conuincantur, iuxta doctrinam traditam per Ioannem Imolensem in cap. damnatus. de summa Trinitate & fide catho. quam sequitur Alberti. de agno. assert. q. 13. num. 21.

Iam praeter eruditionem illi etiam deligendi essent ad hoc munus subeundum, qui uita probati, in corruptis moribus, aut sanctitate conspicui essent, quibusque à populo multum tribuatur: nam illorum sermones efficaciores sunt ad persuadendum, quorum uita, dicta eorum comitatur. Difficiliter enim poterit literatus rudibus labes haereticas infectis persuadere, simplicem fornicationem esse peccatum, si eum noscant meretricio iurpem uitam ducere: nam cuius uita despicitur, consequens est, ut eius praedicatio contemnatur, ut dicit Benedictus XI. in extranagani. inter cunctas. §. Verum quia. tit. de priuilegiis inter communes. Denique is etiam esset ad congregandum eligendus, qui nunquam de fide male sensisset, aut per Inquisitores fuisset uel inquisitus uel punitus: nam horum etiam sermones propter ueteris peccati recordationem inualidiores uidentur ad persuadendum.

H ¶ In secundo uero casu periculosum est publice disputare de fide coram simplicibus.] Penultima haec praecipio etiam ad audientes refertur, quibus, si nullas haereses audierunt, nullarum est recordatio proponenda, ne infligante Satana discant dubitare de eo, quod antea firmiter credebant; quoniam ut paulo antea dicebamus, difficultates & obiectiones contra fidem melius à rudibus percipiuntur, quam intelligantur earundem difficultatum solutiones.

I ¶ Laicis autem, & praesertim illiteratis non licet.] Postremum hoc axioma à quibus sit de fide disputandum docet: nam clericis licet, laicis non licet, quemadmodum & de predicando uerbo Dei iura disponunt. cap. cum ex inuncto, & cap. sicut in uro. de haeret. & dixi plene infra par. 2. super cap. cum ex inuncto.

Sed illud est hic inquirendum, an prohibeatur indistincte omnibus laicis de fide disputare? Ac iura quidem ubique inhibent indistincte laicis personis;

In disputatione de fide suscepta ad infirmos confirmandos, quid obseruandum.

Quo laicis sit prohibeatur de fide disputare.

ne publice vel priuatim de fide disputare audeant. cap. 2. §. in hibemus. de here. lib. 6. c. cum ex iniuncto. & c. sicut, de here. l. nemo. C. de sum. trin.

Et Caietanus apud Beatum Thomam 2. 2. questio. 10. artic. 7. occurrit huic dubitationi, dicens, ideo disputare de fide laicis prohiberi, quoniam plerimum laici sunt illiterati: leges autem de illis feruntur, quae communiter contingere solent. l. nam ad e. ff. de legibus. si tamen reperirentur laici literati, possent de fide disputare, quoniam is casus occurreret, unde non prohibentur a praetatis quin laici de fide disputent.

Albertinus vero tract. de agnos. assert. q. 13. nume. 5. & seq. auctacter assertit laicis indistincte prohiberi disputare de fide, non quia illiterati sunt, sed quia laici sunt, cum proprie & vere loquendo laicus is in iure dicitur, qui clericus non est, siue sit literatus, siue illiteratus: & quemadmodum iura prohibent etiam laicis literatis praedicare, ut dixi infra par. 2. super dicto c. cum ex iniuncto, ita etiam prohibent eisdem de fide catholica disputare, atq; hac quidem sententia de iure verior mihi videtur.

Quot modis suscipiantur disputationes de fide.

Verum ut haec apertius intelligantur, sciendum est, bisariam suscipi posse disputationem de fide. Primo serio, vel cum haereticis, vel inter catholicos, ad discernendum aliquid, quod ad fidem pertinet; & hoc modo omnibus laicis inibitum est disputare de fide: visum est enim has disputationes, de rebus sacris suscipiendas, per ecclesiasticas & sacras quoque personas esse transigendas: hinc videmus in conciliis, in quibus causae fidei tractantur, & multa prius disputatione praecedenti examinantur, laicorum partes, aut nullas unquam, aut raras fuisse. indignum enim videtur, praesentibus Dei sacerdotibus, laicos de fide tractare: si tamen alicuius laici insignis esset eruditio (ut plerumque contingit) non esset tunc absurdum eum serio audire de fide disputantem, praesertim casu necessitatis, ut in partibus propinquis haereticorum terris: tunc enim laicus posset disputare, neque haec peruerterent communem legem inibitionem laicis ne praedicent, cum sint casus singulares, & necessitas legem excludat. Secundo potest suscipi disputatione de fide, non serio, sed fide, nempe honoris & exercitationis causa, quae ratione non est prohibitorium laicis disputare, ut optime admonet Caietanus apud Thomam 2. 2. questio. 10. artic. 7.

Omnis disputatione de fide, tribus de causis suscipiuntur.

Ex omnibus supradictis haec summa colligitur, omnem de fide disputationem tribus de causis suscipi posse; aut ut simpliciores in veritate instruantur & confirmantur, impii vero convicti reducantur, deceptique ab illis, ab erroribus liberentur. Secundo ut de vero scripturarum sensu disceptetur, non reuocando in dubium iam definita & sancita per Ecclesiam, sed dubia in eis reperta declarando. Tertio, ut controversiae dogmatum inter catholicos & haereticos componantur. Ex quibus duo postrema per maiores Ecclesiae indices sunt absolunda; primum vero per inferiores catholicos ecclesiasticos potest transigi, ubi ea sunt obseruanda quae erudite tradit Conradus Brunus lib. 3. de haeretic. cap. 12.

QVAESTIO XI.

De probatione mysteriorum fidei per rationes.

SUMMARIVM.

- 1 Ex creaturis in Dei notitiam natura nos ducit.
2 Haec vero unitatem essentiae, non personarum distinctionem ostendunt.
3 Fidei bisariam derogat qui naturali ratione eius mysteria probare conatur.
4 Probanda sunt ergo auctoritatibus, & c.
5 Nec trinitatis, nec Dominice incarnationis mysteria possunt naturali ratione demonstrari.
6 Qua arte & modo sit cum hostibus fidei disputandum.
7 Quae contra fidem opponuntur, vera esse nequeunt.
8 Rationes quae a Sanctis afferuntur quales sint.
9 Quod ab uno scitur, contingit ab alio credi. supra etiam nu. 7.
10 Rationes pro fide quomodo illius meritum non imminuant.

DECIMA questio est, Vtrum deroget fidei, & consequenter liceat fidei asserere, quod ad probandum mysterium Trinitatis, & cetera quae sunt fidei, possent adduci rationes naturales demonstratiuae necessariae, & cogentes?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomae in diuersis eius dictis. Primo namque, in prima parte Summae, q. 3. 2. ar. 1. dicit sic:

1 Respondeo, quod impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem Trinitatis diuinarum personarum peruenire. Ostensum est enim supra, quod homo per rationem naturalem in cognitionem Dei peruenire non potest, nisi ex creaturis: creaturae autem ducunt in cognitionem Dei, sicut effectus in causam. Hoc igitur solum ratione naturali de Deo cognosci potest, quod competere ei necesse est, secundum quod est omnium entium principium. Et hoc fundamento vsus sumus supra in consideratione Dei. Virtus autem causatiua Dei, est communis toti Trinitati, unde pertinet ad unitatem essentiae, non ad distinctionem personarum.

2 Per rationem igitur naturalem cognosci possunt de Deo ea, quae pertinent ad essentiae unitatem: non autem ea, quae pertinent ad distinctionem personarum.

3 Qui autem nititur probare Trinitatem personarum ratione naturali, fidei dupliciter derogat. Primo quidem, quantum ad dignitatem ipsius fidei, quae est, ut sit de rebus inuisibilibus, quae rationem humanam excedunt, unde dicit Apostolus ad Heb. 1. 1. quod fides est de non apparentibus. Secundo, quantum ad utilitatem trahendi alios ad fidem. Cum enim aliquis ad probandum fidem inducit rationes, quae non sunt cogentes, cadit in irrisum infidelium. Credunt enim quod huiusmodi

S. Anto. 4. p. tit. 8. c. 1. S. 1. & 2.

Alberti de agno. asser. q. 13. nu. 26. ad de citatos in prin. sequentis commentarii super q. 12.

q. 12. ar. 1. 2. al. creatiua.

simodi rationibus innaturatur, & propter eas cre damus quae sunt fidei.

4 Ea igitur, quae fidei sunt, tentanda non sunt probari, nisi per auctoritates his, qui auctoritates suscipiunt: apud alios vero sufficit defendere non esse impossibile quod praedicat fides. Vnde Dionysius dicit 2. cap. de diu. nomi. Si aliquis est, qui totaliter eloquiis restitit, longe erit a nostra philosophia: sed si ad veritatem eloquiorum, scilicet sacrorum, respicit, hoc etiam nos canone vtimur: vnde dicit Hilarius de trinitate. Non putet homo intelligentia sua generationis sacramentum posse consequi. Ambrosius etiam dicit, Impossibile est, generationis scire secretum: mens deficit, vox silet.

lib. 1. non longe a principio. lib. 1. de fide, cap. 5.

5 Et si non potest probari per rationem naturalem mysterium Trinitatis, consequenter nec possunt probari per rationem naturalem mysteria Filii Dei Patris: utpote, quod Dei Filius fuerit incarnatus, passus, mortuus, & sepultus: & sic de aliis Christi mysteriis, & Ecclesiae sacramentis: quae sacramenta omnia fluxerunt a Dei Filio Domino Iesu Christo.

6 Secundo eadem parte, questio. 1. artic. 8. dicit sic: Sacra doctrina cum non habeat superiorum, disputat contra negantem sua principia, arguendo quidem si aduersarius aliquid concedit eorum, quae per diuinam reuelationem habentur; sicut per auctoritates sacrae doctrinae disputatur contra haereticos, & per unum articulum contra negantes alium. Si vero aduersarius nihil concedit eorum, quae diuinitus reuelantur, non remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationem: sed ad soluendum rationes, si quas inducit contra fidem.

7 Cum enim fides infallibili veritati innaturatur, impossibile autem sit de uero demonstrari contrarium: manifestum est, probationes, quae contra fidem inducuntur, non esse demonstrationes, sed solubilia argumenta. Et infra eadem parte q. 2. artic. 2. in solutione 1. argumenti dicit sic: Deum esse, & alia huiusmodi, quae per rationem naturalem nota possunt esse de Deo, ut dicitur Roma. 1. non sunt articuli fidei, sed praebamula ad articulos. Sic enim fides praesupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam, & ut perfectio perfectibilem: nihil tamen prohibet illud, quod per se demonstrabile & scibile est, ab aliquo accipi ut credibile, qui demonstrationem non capit.

8 Tertio 2. 2. q. 1. arti. 5. in solutione secundi argumenti, dicit sic: Dicendum, quod rationes, quae inducuntur a sanctis ad probandum ea, quae sunt fidei, non sunt demonstratiuae, sed persuasiones quaedam manifestantes non esse impossibile quod in fide proponitur: uel procedunt ex principiis fidei, scilicet ex auctoritatibus sacrae scripturae: sicut Dionysius dicit 2. cap. de diu. nomi. Ex his autem principiis ita probatur aliquid apud fideles, sicut etiam ex principiis naturaliter notis probatur aliquid apud omnes. Vnde etiam Theologia scientia est, ut in principio operis dictum est.

9 Et in solutione argum. 3. dicit: Ea quae demonstratiue probari possunt inter credenda numerantur: non quia de ipsis sit simpliciter fides apud omnes, sed quia praerogantur ad ea, quae sunt fidei, & oportet ea saltem per fidem praesupponi ab his, qui eorum demonstrationem non habent. Et infra ead. parte q. 2. artic. 10. in solutione 2. argumenti dicit sic: Dicendum, quod rationes, quae inducuntur ad ea, quae sunt fidei, non sunt demonstrationes, quae in uisionem intelligibilem intellectum humanum reducere possunt: Et ideo non desinunt esse non apparentia, sed remouent impedimenta fidei, ostendendo non esse impossibile quod in fide proponitur.

10 Vnde per tales rationes non diminuitur meritum fidei, nec ratio fidei: sed rationes demonstratiuae inducunt ad ea, quae sunt fidei praebamula, non tamen ad articulos, & si diminuant rationem fidei, quia faciunt esse apparens illud, quod proponitur: non tamen diminuant rationem charitatis, per quam uoluntas est prompta ad illud credendum, etiam si non appareret. Et ideo non diminuitur ratio meriti, Ea tamen quae repugnant fidei siue in consideratione hominis, siue in exteriori persecutione, in tantum augent meritum fidei, in quantum ostendi ut uoluntas magis prompta & firma in fide. Et ideo martyres maius meritum fidei habuerunt non recedentes a fide propter persecutiones: & etiam sapientes, maius meritum fidei habent non recedentes a fide propter rationes philosophorum, uel haereticorum contra fidem inductas. Sed ea quae conueniunt fidei, non semper diminuant promptitudinem uoluntatis, ad credendum: Et ideo non semper diminuant meritum fidei.

Haeec quae nunc sequuntur, habet beatus Thomas 2. 2. q. 2. artic. 10. ad 3. argum.

QVAESTIO XII.

De protestatione facta ab errantibus circa fidem.

SUMMARIVM.

- 1 Credibilia in triplici sunt differentia.
2 Primi ordinis credibilia fidelis quisq; nosse debet.
3 Minoribus quae notitia de articulis fidei sufficiat.
4 Mediocres quanam scire oporteat.
5 Maiores plura scire tenentur, quam alii.
6 Quo maiorem gradum quis obtinet, eo plura sciat oportet.
7 Credibilia secundi ordinis: & quomodo haec credere sit necessarium.
8 Ab omnibus credendum est uera esse quaecumque in sacris literis continentur.
9 Credibilia tertii ordinis: & de iis quid oporteat credere simplices.
10 Quid Mediocres, ut Clericos, Curatos, Religiosos.
11 Quid Maiores, ut Inquisitores, & Episcopos.
12 Protestatio generalis non prodest neganti quae scire tenentur.

- 13 Prodest autem neganti ea, quae non tenentur explicite credere.
- 14 Qui ab Inquisitore satis instructus renuit veritatem catholicam amplecti, sua protestatione non adiuvatur.
- 15 Cauti sint Inquisitores, & perspicaces in dignoscendis haereticorum fallaciis.

DODECIMA a quaestio est, Vtrum asserens & protestans, quod credit omne illud quod credit & profiteretur sancta mater Ecclesia; negat tamen explicite aliquem fidei articulum, seu aliud ad fidem pertinens; an talis protestatio generalis ei sufficiat ad salutem, & adiuuet protestantem?

1 Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomae in 3. sententiarum dist. 5. & in 2. 2. q. 1. & 2. in pluribus locis, quod credibilia sunt in triplici differentia. Primo namque sunt quaedam, quae per se, & directe sunt credibilia: vt pote, quia sunt totius nostrae fidei Christianae principia prima, & fundamenta: & ista sunt articuli fidei, quae sunt totius nostrae credentiae rudimenta.

2 Et haec tenetur quilibet fidelis credere explicite; in genere tamen, vt scilicet credat quod omnes articuli in generali, & quilibet in speciali sunt veri, & nullus eorum est falsus. Explicite autem articulum vnum ab alio scire distinguere, & quae in se singillatim & distincte explicite credere non tenetur omnis: sed quilibet secundum magis & minus, prout congruit eius statui & officio, cui praest. & in quo est.

3 Nam minores inferiores, etiam simplices, ut communes laici tenentur ad credendum explicite Christi humanitatis mysteria: quae sunt via

† al. pertinendi.

pertingendi ad beatitudinem, & salutem: Quia vt dicitur Act. 4. Non est aliud nomen sub caelo, nisi Christi, datum hominibus, in quo oportet nos saluos fieri: propter quod tenentur explicite credere Christi mysteria, praesertim illa, de quibus solennizat Ecclesia; vt pote, quod Dei filius fuit conceptus de Spiritu sancto, in Maria semper virgine incarnatus: quod fuit de virgine natus, quod fuit passus, mortuus, & sepultus, quod descendit ad inferos, quod resurrexit tertia die, quod ascendit ad caelum, & quod ad iudicium est venturus. Et cum non possit credi explicite, quod Dei Patris Filius fuerit de Spiritu sancto incarnatus, absque credentia Dei Patris, Dei Filii, & Dei Spiritus sancti, & per consequens Trinitatis: ideo omnes, etiam simplices, tenentur credere explicite Trinitatis mysterium, hoc est, quod sunt tres personae diuinae, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Vnde Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Et de huiusmodi explicite credentia Trinitatis, examinatur quilibet in baptismo. Inter laicos etiam simplices est gradus assignare: quia ad amplius credendum tenentur laici literati, quam illiterati. Et inter illiteratos ad ampliora

A credenda tenentur illi, quorum auribus Dei verbum in Ecclesia quotidie praedicatur, quam rustici, qui rarius audiunt uerbum Dei: sed omnes tenentur ad articulos humanitatis, & etiam Trinitatis.

4 Mediocres vero, vt clerici, & curati, ac omnes religiosi, quorum est verbo, uel facto de credendis, & agendis simpliciter erudire, tenentur ad explicitam credentiam cuiuslibet articuli singillatim, & ad aliqualem articuloorum declarationem, & ad credentiam extensioem: non aequaliter tamen; sed secundum magis & minus, prout congruit eorum officio, cui praestunt. Nam ad plus tenentur clerici curati, quam non curati: & ad plus religiosi, quibus incumbit ex officio uerbum Dei clero & populo praedicare, & confessiones audire, quam religiosi, quibus hoc non incumbit. Quare subtilitates & considerationes circa mysteria Christi incarnationis, & passionis & huiusmodi, tenentur mediocres magis & minus explicite credere, secundum quod conuenit statui uniuscuiusque.

5 Maiores autem, utpote Praelati Ecclesiae, & Rectores, Magistri sacrae Theologiae, & Doctores, quorum est mediocres per se, & eis median- tibus, minores et simplices erudire: Sicut Angeli primae hierarchiae, et his median- tibus, illos tertiae et inferiores illuminare, vt dicit Dionysius 12. de caelesti hierarchia: Isti enim superiores in Ecclesia, et maiores magis expressam fidem et cognitionem tenentur habere de omnibus et singulis fidei articulis, et Ecclesiae sacramentis, et eorum declarationibus, et expositionibus, ac fidei subtilitatibus. Vnde 1. Petri 3. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem de ea, quae in uobis est spe. Non aequaliter tamen.

6 Nam ad plus tenentur Pontifices, quam Abbates, cum sint superiores; et ad plus prauitatis haereticarum Inquisitores, quam Magistri et Doctores, cum sint fidei iudices: et plus quam omnes, summus Pontifex: ad quem pertinet ea quae sunt fidei sententialiter determinare in concussa fide: et ad quem sunt maiores et difficiliore quae- stiones fidei et Ecclesiae deducendae, vt habetur in decretis dist. 44. † Vnde Dominus dicit Petro, vt patet Lucae 22. quem summum Pontificem constituit, Ego pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua; et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

7 Secundo sunt quaedam credibilia, quae directe, et per se non sunt credibilia; sed potius indirecte: quia ad eorum negationem et corruptionem sequitur negatio et corruptio fidei articulo- rum omnium, ut sunt illa alia a fidei articulis, quae in sacra scriptura, hoc est in libris canonicis, seu in Biblia continentur: cum ab Ecclesia approbentur: De quibus dicit Augustinus † ad Hieronymum. Solum, inquit, eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, ut nullum auctorem eorum scribendo errasse aliquid firmissime credam: alios autem ita lego, ut licet sanctitate polleant, non ideo ue-

† Non habet ibi, sed in cap. quoties. 24. q. 1. & in c. maiores. extra de baptis. & eius effecti.

† August. ad Hieronymum epistola 19. refertur in c. ego solis. dist. 9. inde emendandum est hoc fragmentum, quod multis omnibus refert hic Eymericus.

rum putem, quia ipsi ita scripserunt. Et ista credibilia, quae ita continentur in sacra scriptura, a fidei articulis alia: vt pote, quod Abraham duos filios habuit: uel, quod Ioseph sponfus Mariae fuerit, & similia, non tenentur quilibet explicite credere talia singillatim, sed solum tenentur credere implicite in praeparatione animi, vt si paratus credere quicquid in diuina scriptura continetur: at tamen tunc tenentur quilibet explicite credere, quando ei constiterit, quod in diuina scriptura talia continentur; & per illum uel illos, ad quem uel quos pertinet, deductam fuerit coram eo.

8 Vnde quilibet tenetur explicite credere, quod omnia quae sunt in sacra scriptura, sunt uera: quia diuinitus reuelata. An autem ista uel illa in sacra scriptura contineantur (loquendo de aliis a fidei articulis) tenentur isti uel illi, magis uel minus scire; & per consequens illa credere, prout eorum statui & officio congruit, vt de primis credibilib. fuit dictum.

9 Tertio sunt quaedam credibilia alia, quae nec sunt fidei rudimenta, nec clare ponuntur in dicta sacra scriptura: sed sunt per Ecclesiam ex illis, aut istis deducta, vt fidei consona, ac determinata, vt de fide credenda, vt pote quod Spiritus sanctus procedat a Patre & Filio uel a Spiritu- ne, & non duabus: & ab eis tanquam ab vno principio, non duobus: vt habetur de sum. Trini. & fid. catho. ca. fidei. † Et quod Dominus Iesus habuit aliqua cum Apostolis in communi: vt in extrauaganti. Cum inter nonnullos. † & similia; Et huiusmodi credibilia per sanctam Ecclesiam determinata & approbata, vt fide tenenda, non tenentur minores explicite credere: sed bene implicite, & in animi praeparatione, vt credant omne id uerum esse & fide tenendum, quod vt fide tenendum est per Dei Ecclesiam approbatum.

† lib. 6.

† Ioan. xxij. de uerb. sign.

10 Mediocres autem, qui, ut praedicitur, habent simplices erudire, tenentur aliqua de huiusmodi credere explicite; non tamen omnia talia credibilia singulariter, nec omnes aequaliter, sed secundum quod congruit eorum statui, & eruditioni, qua habent simplices informare: Vt omnes tenentur explicite credere, quod animae iustorum decedentium, qui non peccauerunt, ut paruulorum: uel si peccauerunt, hic uel in purgatorio plene satisfecerunt, euolauerunt ad caelos, extremo iudicio minime expectato: iuxta Ecclesiae determinationem, ut de fide factam, ut in extrauaganti Benedicte XI. quae incipit, Benedicte. † Sed Curati & Religiosi, quibus incumbit ex officio praedicare, & confessiones audire, tenentur explicite credere, quod usura est peccatum iuxta determinationem ut de fide factam. extra de usuris, Ex graui. † & similia.

† Videto notata super hac extrauaganti, quam par. 2. refert Eymericus: de fide factam. extra de usuris, Ex graui. † In Clem. 6. §. sane.

† Al. Episcopi.

11 Maiores autem, & praesertim Inquisitores haereticarum prauitatis Pontifices, & maxime Pontifex summus, tenentur credere explicite credibilia omnia talia, per Ecclesiam ut fide tenenda determinata, & approbata: cum eis incumbat

A ex officio, eos, qui huiusmodi de fide factas per Ecclesiam determinationes non admittunt, seu eis non credunt, uel contradicunt, punire & sententialiter iudicare. Pater igitur de tribus credibilibus antedictis, & qui tenentur, uel non ad explicitam credentiam eorundem.

12 Nunc igitur ad quaestionem, de qua quaeritur, Respondemus, quod taliter asserens & protestans in genere, sed negans in specie, uel negat id, quod ipse explicite tenetur credere, uel non. In primo casu talis protestatio generalis non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem.

B Vnde si simplex laicus protestetur ut est dictum, negat tamen expresse Dei Filium esse incarnatum, uel passum, cum hoc tenetur explicite credere, talis protestatio non iuuat eum. Eodem modo si Graecus † protestetur, ut prius: † al. Curatur

negat tamen expresse & deliberare Spiritum sanctum procedere a Patre, & Filio, ut ab uno principio, & unica spiratione: seu Dominum Iesum Christum habuisse aliqua cum Apostolis in communi; talis protestatio non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem: & praesertim si taliter protestans negat uocatus coram fidei iudice cum † pertinacia: tunc enim negotium quam plurimum aggrauatur.

† al. & pertinacia subsecratur. † al. similiter.

13 In secundo uero casu, quando scilicet † protestans taliter, ut est dictum, negat illud, quod explicite credere non tenetur: dicimus, quod si negat, non coram iudice fidei; seu si coram eo, antequam per eundem sit informatus, quod istud quod negat, sit contra fidem, paratus tamen credere, ut per eundem fidei iudicem fuerit informatus: in quolibet casu talis protestatio ei sufficit ad salutem, & adiuuat protestantem: & causa est, quia ad amplius non tenetur. Vnde Augustinus ad Glorium, & Eleusium, & habetur transumptiue 24. q. 3. † Qui sententiam suam quamuis falsam, atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, praesertim quam non audacia suae praesumptionis pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt; quarum autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter haereticos deputandi.

† Cap. Dixit Apostolus.

14 Si autem negat coram iudice fidei, postquam est per eundem iudicialiter informatus, quod illud, quod negat, est contra fidem, & adhuc in tali negatione pertinaciter, & contumaciter perseuerat; talis protestatio generalis sic protestanti non sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem: immo reddit eundem haereticum pertinacem, quamdiu in negatione huiusmodi perseuerat, iuxta c. Ad abolendam. §. praesenti. extra de haereticis. & iuxta c. Super quibusdam. extra de uerb. sign. Vnde August. contra Manicheos, & recitatur 24. q. 3. † Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid paruumque sapiunt; si correpti, ut sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defendere persistunt, haeretici sunt. Tales enim haereticorum

† cap. Qui in Ecclesia.

rum

corum protestationes, quo animo dicantur, prudenter est a fidei iudicibus indagandum: nam ut dicit Hieronymus in epistola ad Pammachium, frequenter heretici dum coguntur subscribere; ne de Ecclesia expellantur, suum errorem palliant fictis uerbis, & ea temperant, & ordine vertunt, ut catholicam credantur tenere sententiam: & quam se tenere fictis uerbis simulant, corde negant: & quod sermone coguntur dicere, mente damnant: etsi quando aperta blasphemiam publice auribus fuerit reuelata, & uiderint contra se audientium turbam circumsternere, tunc simplicitate simulata dicunt audiuisse se primum, & magistrum dicere nesciunt: cumque eorum scripta tenentur, uoce negant, quod litteris protestentur.

Et ideo cum tenentes doctrinam hereticam protestantur, quod non intendunt dicere contra fidem, & Ecclesie determinationem; non facilliter tali protestationi est standum; sed subtiliter inquirendum, ne hereticorum decipiat disciplina: quoniam frequenter repertum est, quod asserunt fidem esse, quod ipsi credunt, & suam sectam dicunt Ecclesiam, ut dicit Augustinus contra Donatum. Unde cum catholicus audit fidem & Ecclesiam; intelligit fidem catholicam, & Ecclesiam Romanam: hereticus uero intendit fidem, suam heresim; & Ecclesiam, suam sectam: contra quam dicere non indiget.

COMMENT. XXVI.

Missae questione XI. In qua nulla occurrit difficultas ad institutum nostrum spectans, cum eius materia Theologorum sit propria, quam disputant lib. 1. sentent. distinct. 3. & Scotus quodlibeto 14. & Beatus Thom. lib. 1. aduersus gentiles cap. 14. & seq. ad questionem hanc ultimam de protestatione, quae ualde utilis & frequens est, accedo, in qua Eymericus eleganter docet, quando protestatio praecedens inuenit protestantem in fide errantem. Is uero more suo priusquam questionem respondeat, multa praefatur, inde tribus assertionibus rem absoluit.

Prima est: Qui protestatur generaliter se credere & tenere quod tenet & credit Ecclesia, si postea negat id quod explicite credere tenetur, non excusatur per talem protestationem.

Secunda est: Protestatio generalis eum tueretur qui negat id quod explicite credere non tenetur, si tamen sit paratus obedire legitimo monitori, & post monitionem errorem deposuerit.

Tertia est: Si post legitimam monitionem, is qui protestatur in errore perseverat, tunc eum non defendit praecedens protestatio, immo ipsum reddit hereticum pertinacem.

De materia protestationis qui scripserunt.

De materia protestationis agunt fere omnes recentiores, qui in hereticos scripserunt. Albertinus tract. de agnos. assertio. quest. 12. & quest. 29. nu. 13. Simancas de catho. instit. titu. 55. idem in enchyridio violatae religionis. titu. 50. Ioannes Roias tract. de heretic. part. 1. num. 62. Alfonso Castus lib. 1. cap.

1. de iusta heretico. punition. Gerson tract. de protestatione. P. mbertus Locatus in opere iudiciali, uerbo credibilia. nume. 6. versicu. si autem. ac uetustiores etiam iuris interpretes nonnulla de protestatione dixerunt, Bartolus in rub. de sum. Trini. & fide catho. Cardinalis in Clement. 1. de heret. S. porro Bartholomeus Cepolla cautela quadam, incipiente, Bonum & uile. Albericus tract. de statutis, par. 4. q. 32. & alii quos prudens omitto.

Et quia pauca quadam de protestatione sum traditurus ad illustrandum hunc auctoris locum, nolo negligere protestationis uirtutem, quam uiri sancti, ut mox dicam, amplexi sunt. Quoniam ergo in his commentariis multa & uaria scripturi sumus de rebus grauissimis & maximis, in quibus interdum uel ob imperitiam, & iudicii imbecillitatem, uel ob insuperabilem difficultatem, aut alias causas, quas fert humana conditio, labi & hallucinari contingit: ingenue fateor atque protestor, me nunquam uoluisse discedere a fide catholica, quam Romana & Apostolica profitetur Ecclesia, cui diuinitus nunc consiliarius praestitit Gregorius XII. Pont. Max. nec aliud quidquam dictum uolo, quam quod doctrinae conuenit Romanae Ecclesiae: quod damnat ipsa, libenter damno; quod approbat, constantissime teno, & sequor: hereticos omnes abominor, hereses cunctas detestor, nec quidquam est quod magis perhorrescam quam hereses, aut hereseos suspicionem, quam nusquam existimo patienter ferendam: quoniam, ut ait sapientissime Rufinus, Est quidem gloriosus Christi exemplo iniurias tolerare, uiam tamen notam hereseos qui ferat uel dissimulet, non esse Christianum. Et beatus Hieronymus ad Pammachium epistola 61. ait: Nolo in suspitione hereseos quemquam esse patientem; ne apud eos, qui ignorant innocentiam eius dissimulatio conscientia iudicetur, si taceat, haec Hieronymus.

Sed in uiam reuertor: Protestationis usus antiquissimus est & uisatus. c. hac est fides. 24. quest. 1. ubi Beatus Hieronymus ait: Haec est fides, Papa Beatissime, qua in Ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus & tenemus: in qua si minus perire, aut parum caute aliquid forte positum est; emendari cupimus a te, qui Petri fidem & sedem tenes, haec tenes Hieronymus.

Protestatio autem, de qua hic differit auctor, quae in rebus fidei fieri consuevit, est professio siue confessio fidei exterius facta, ad ostendendum quid interius de fide sentiat protestans. ita Albertinus tract. de agnos. assertio. quest. 12. nu. 2. & aliorum quidem definitiones, tamen si diuersis uerbis sint concepta, re tamen ipsa cum hac consentiunt. Postquam finitionem confirmare uidetur illud Pauli ad Rom. c. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: quoniam ad fidei ueritatem & integritatem modo est necessarium in corde firmiter credere, sed etiam oportet id exterius ostendere, quoties causa posulat, ut diximus copiose supra commentario 24. huius partis.

In primo casu talis protestatio generalis non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem. Quoniam qui errat in his quae scire debet explicite,

Protestatio auctoris catholica.

Protestationis uisus antiquissimus & uisatus.

Quid sit protestatio.

Protestatio generalis non excusat errantem in his quae scire debet.

placite, animi malignitate & iniquitate peccare censetur, ideoque uelut consummatus hereticus habendus est, cum non uideatur uelle captiuare intellectum in obsequium fidei. ita Gerson tract. de protestatione, considerat. 3. & Alfonso Castus lib. 1. de iusta heret. punition. cap. 11. & optima equidem ratione ita sentiunt: nam si huiusmodi protestationes excusarent, liberum esset cuique quas uellet hereses impune docere: & pauci nunquam fuere heretici, qui huius protestationis uelamine non fuerint conati suas hereses tegere, & praetextu pietatis ita defendere. Exempla uero quibus hic Eymericus utitur, appositissima sunt.

Eodem modo si Graecus protestetur, ut prius. Ita Barcinonensis impressus, & Directorium Cardinalis de Gamba, Bononiensis tamen & Sabellanus ita habent, Si Curatus protestetur, uia que lectio seruari potest, nam si Graecus protestetur se credere in genere quidquid S. Romana Ecclesia credit: itam si Curatus idem protestetur, quoniam curato ratione officii incumbit explicite scire, Spiritum sanctum procedere a Patre & Filio; & postea negent, non excusabuntur, ceterum propter ea quae sequuntur, Graecus legendum crederem.

In secundo uero casu, quando scilicet protestans taliter, negat illud, quod explicite creditur non tenetur, &c. Hi excusantur per generalem protestationem. & haec secunda assertio maxime locum habet in idiotis & rudioribus, quos excusari etiam ratione probabilis ignorantiae late ostendimus supra, commentario 22. quest. 7. huius partis regula 4.

Hic tamen puto obseruandum, quod cum saepe dubitetur, an aliquis etiam literatus scire aliqua teneatur, cum sint quaedam ad fidem spectantia adeo difficultia & obscura, ut etiam doctos interdum lateant, plane si in eis labatur uir litteratus multum sibi proderit praecedens protestatio; quia ignorantia potius quam animi malitia lapsus censeri debet, ut optime scripsit Alfonso Castus lib. 1. cap. 11. de iusta heret. punition. quem sequitur Simancas de catho. instit. titu. 55. num. 9.

Si autem negat coram iudice fidei. Hic est postrema assertio, Eum scilicet non inuari protestatione, immo reddi hereticum pertinacem, qui non uult reuocare errorem admonitus ab Episcopo uel inquisitore. idem docuit Eymericus par. 2. quest. 32. numero 8.

Alfonso tamen Castus lib. 1. de iusta heretico. punition. cap. 10. versicu. ex his omnibus tenuissimis quibusdam rationibus conatus est ostendere Inquisitoris monitioni non esse necessarium semper parendum, neque eum esse hereticum pertinacem putandum, qui inquisitori admonenti non obediret.

Ceterum contraria sententia uera & communis est, quam profitetur Bartolus: (quem Alfonso immerito reprehendit) in l. tutor quoque. §. tutores, notabili 1. ff. de suspensis tuto. quem sequuntur Ioannes Anania, & Felynus in rubr. de heretico. Cardinalis in Clement. 1. de sum. Trinit. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis, cap. 10. circa finem. Palacius Rubius in allegatione de heresi. §. 3. versicu. si ergo inquisitores, Nicolaus Arelatanus tract. de heretico,

Generalis protestatio cum tueretur, qui errat in his, quae explicite scire non obligatur.

Inquisitori monitionibus parendum.

notabili 10. Simancas de catho. instit. titu. 48. nume. 19. & 20. Tabienis in sum. uerbo, hereticus. §. 25. numero 26. quod ipsum tenuit iterum Eymericus par. 2. questio. 33. & dixi copiose in libris de penis hereticorum, ubi Bartolus ab impugnatione Alfonso defendens in hunc modum intelligendum monui. Optime scripsit Bartolus posse tamquam hereticum pertinacem puniri eum, qui admonenti Inquisitori non obtemperat, quod non est perperam aut imprudenter accipiendum: sed tunc locum habet Bartoli sententia cum inquisitor monet ut index, hoc est, re mature considerata, inspecta prius propositionum qualitate, habita cum Iurisperitis exquisita deliberatione: tunc enim ei pertinaciter resistere nemo potest sine manifesta heresi: quod qua ratione contingat, regulae sequentes facile indicabunt.

Quotiens quis incidit in heresim aperte damnatam. (uoco autem heresim aperte damnatam, quae uel per expressam Ecclesiae definitionem est damnata, ut, non esse purgatorium: aut cuius contrarium aperte in sacra scriptura continetur, ut; Dauidem non fuisse regem, & similia, aut aliis modis) & admonitus ab inquisitore ut reuocet errorem & postquam ostensa est ei ab eodem inquisitore manifesta heresis sua condemnatio: is tamen non uult Inquisitori parere, profecto tamquam hereticus pertinax potest condemnari: nam hoc casu legitime admonet, uera admonet, & iam definita & declarata admonet; & hoc modo potest uideri locutus Bartolus.

Si quis heresim etiam non aperte damnatam asserat, & inquisitor ei, habita similiter (quod semper in hac tam graui causa face re debet) matura consultatione cum Iurisperitis, euidenter (quatenus possibile est) ostendat, assertionem eam esse catholicam fidei aduersam, uel quia communi Theologorum opinioni aduersatur, uel quia cum Ecclesiae traditionibus pugnat, uel denique quoniam aliis modis in fide peccat, & ad heresim accedit, quos enumeravi part. 2. super questio. 2. reus uero non uult ita momenti inquisitori obtemperare, neque errorem reuocare; profecto censendus est hereticus pertinax. Ita Melchior Canus, & recte lib. 12. cap. 10. de locis theologicis circa finem; & ita etiam accipi potest Bartoli & ceterorum praefata sententia.

Si quis per imperitiam seu ignorantiam in heresim labatur, (quod rusticis & idiotis contingere saepe solet) & is a perito inquisitore, Episcopo, seu alio, cui legitime admonitionis comperit officium, admonitus, non uult parere, nisi sit omnino stupidus, & iudicii expertus, uelut hereticus pertinax condemnari potest: nam in his quae ad fidem spectant, imperiti in primis debent prompto animo maioribus iudicibus Ecclesiasticis obtemperare: qua etiam ratione acceptus Bartolus prudenter loquitur, & immerito ab Alfonso reprehenditur, cuius rationes uelut le es libenter omitto: atque his quidem modis, quos etiam praecitato loco Alfonso commemorat, potuisset Bartoli sententiam tueri.

Haec tenus explicui tres de protestatione assertiones ab Eymericis allatas, ad quas multa alia fortassis

Hereticus pertinax est, qui monenti Inquisitori iudicialiter, non obtemperat.

Protestatio
contraria factis non iuuat protestationem.

tas non diffuciliter reduci possent: ceterum ne quid in hac materia possit desiderari, nonnulla essent adiungenda, quas etiam perfecte cognoscere oportet, inter quas una est sequens, videlicet: Protestatio contraria factis non iuuat, nec excusat protestationem, vt si quis verbi gratia protestetur in genere, se credere omnia que credit Ecclesia, vel in particulari, dicat se credere Messiam iam venisse, aut cetera huiusmodi mysteria, ritu tamen Iudaeorum paschalem agnum occidat & manducet, sabbatum colat, vel similia perpetret, non iuuabitur protestatione: quia per contrarium factum recedit protestans a protestatione. glossa singularis in c. tua nos. verbo, mulierem. de sponsal. gl. in cap. cum M. de constit. verbo, sine prauidicio. gl. in c. olim causam, de censibus, verbo, protestatus. tradunt communiter interpretes in l. non solum. §. morte. ff. de operis noui nunciat. & in c. cum M. de constit. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 12. num. 9. quem sequitur Simancas de catho. instit. tit. 55. num. 7. tenet Gerson tract. de protestatione, considerat. 3. facit textus in c. existimant. 11. q. 3. ibi: Nec arbitrandum est in die iudicij, illos tantum a Dei Filio esse denegandos, qui in martyrio Christum negauerunt, sed & illos oēs, quorum opere vel sermone Christus negatus negat, vel confessus confitetur. hac ibi. Plus. n. est factis quam verbis Deum negare; vt docuit eleganter Eymericus par. 2. q. 50. & ea praesumitur eis que sentire, que facit, cum ex factis colligatur voluntas. l.

A reprehendenda. c. de inst. & sub. l. de quib. ff. de legib. Rursus hic etiam erat adiungenda & illa, que continet casum singularem, de quo in decisione Rotæ 875. incip. Accusatus. in antiquis. titu. de hæreticis. eum videlicet, qui conuincitur de hæresi, quam non vult confiteri, etiam si protestetur se credere, & tenere quod credit & tenet Ecclesia, nihilominus velut negatiuum & impenitentem tradendum esse curiæ seculari: sed de hoc Eymericus ex professo videtur tractare par. 3. in duodecimo modo processum fidei terminandi, ideo in eum locum hanc tractationem reuiciam.

f. ¶ Tales enim hæreticorum protestationes, quo animo dicantur, prudenter est a fidei iudicibus indagandum.] Singularis est hæc EymERICI admonitio, quam qui causam fidei tuentur, ne decipiantur, animaduertant oportet: est enim iam nunc vltatissimum inter hæreticos, vt ad deludendos Inquisitores, & iusta eorum iudicia fugienda, facile protestentur, vt hoc veluti clypeo muniti, penas euident; quod fecisse Martinum Lutherum in eo opere, quod Leon: de cimo Pontifici Maximo nuncupauit, certum est: quo tamen animo fuerit protestatus, paulo post insignis illius perfidia indicauit. quam ob rem huiusmodi protestationes hæreticorum vulgares (cum eorum animi ab erroribus non liberentur) perinaciam plane non excludent. Hanc vero EymERICI doctrinam hoc loco transcripsit & secutus est Albertinus dicto tract. de agnos. assertio. quæst. 29. num. 14.

Hæreticorum
vltata malitia in protestando diligenter cauenda.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

In secundam partem Directorij Inquisitorum Nicolai EymERICI Præfatio & Argumentum.

ERITI Nautæ, qui cunctas maris oras, portus, recessus, ingressus, sinus, promontoria & vsu cognita habent, & diligenter in charta depicta secum gerunt, non modo tuta maris receptacula, tranquillosq; portus norunt, in quos se, cum fluctus tempestate sequiunt, tuto recipiant: sed singulas præterea exploratas habent Syrtis & Breuia, singula latentia sub aquis saxa & scopulos: & dum nauigant, classium cursum ita moderantur & regunt, vt paulatim nauium proras temone flectentes securum iter arripiant: ne sine tempestate quandoq; infido scopulorum arenarum, & latentium saxorum obiectu, conuulsas nauibus misere pereant. Hoc enim spectat in qualibet arte ad peritum prudentemq; artificem, vt non modo regulas eius perdiscendæ tradat, verum inepta, in consequentia, atq; eidem arti aduersa rejiciat. Neque medicus solam sanitatem tuetur, & quomodo sit tuenda demonstrat; sed idem morbos generatq; morborum & naturam explicat, vt vitentur & fugiantur. Quæ cum nosset fidei defensor accerrimus Eymericus in hoc opere, quod aduersus hæreticam prauitatem in fauorem fidei scribendum suscepit; primum securos & rectos fidei tramites ostendit, ea præcipue colligens, quæ ad rectam & sinceram fidem tenendam videbantur necessario pertinere. Cæterum quia plurima nos à recto fidei cursu deijcere possunt, plurima fidem violare, plurima sub specie veritatis quasi latentia tranquillo mari saxa decipere & frangere: ideo peritorum artificum more in hac secunda parte hæreticorum multorum fraudes recenset, plurimorum hæreses, & errores commemorat, vt ab eis velut ab scopulis & morbis (quia directum veræ Religionis iter, & vitæ spiritualis salutem impedire & tollere possent) cauemus. Non tamen vniuersos omnium hæreticorum errores recensuit Eymericus, quoniam id institui sui ratio non postulabat, sed eos tantum, qui suo sæculo magis Rempublicam Christianam perturbabāt, quiq; in varijs iuris Canonici libris damnati erant: eos enim qui tunc vel ignorabantur, vel minime credebantur, quales erant vetustiores hæreticorum errores superuacuum existimauit adducere: quamquam nec hos quidem omisit, dum ea recensuit iuris capita in quibus illi referebantur. Addidit præterea quicquid ad cognoscendam hæreticam prauitatem conducit: libros multorum, vnde hæreses petantur, indicat, vt eorum lectio fugiatur, & comburantur. Tandem quot, & quibus modis, aut vere, aut iuris præsumptione, hæresis vel hæreseos suspicio contrahatur, edocet: vt fidei iudices, quoscunq; reos & iudicare, & eorum errores seu propositiones, & propositionum qualitatem intelligere valeant; item alia, quæ longum esset recensere: series tamen ipsa docendi qualia sint demonstrat. Orditur autem à legibus Pontificijs aduersus hæreticos editis, veluti à certissimis expugnandorum hæreticorum fundamentis. Sed iam Eymericum loquentem audiamus.

INCI-

INCIPIT SECUNDA PARS DIRECTORII INQUISITORVM,

Cum Commentarijs Francisci Pegne Sacrae Theologiae & iuris vtriusque Doctoris.

SECUNDA pars huius Directorii officii Inquisitionis est de haereticis, & de eorum credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus; & de fide suspectis, de haeresi diffamatis, de Valdensibus, siue Pauperibus de Lugduno, Pseudoapostolis, Begardis, Fraticellis, ac de tertio ordine Beati Francisci, seu poenitentia fratibus, de sortilegis & hereticalibus, de diuinatibus, de blasphemis haereticalibus, de excommunicatis per annum & amplius, de apostatis & fidem abnegantibus, de iudaeis & Saracenis, & ceteris infidelibus contra fidem, & Inquisitionis officium delinquentibus.

Verba Eymaeici. fal. sortilegis haereticantibus. fal. apostatis & cetera.

DECRETALES TITVLI DE HAERETICIS DE VOLV-MINE MAIORI.

Stephanus Papa omnibus Episcopis.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei: & infidelis non est credendum in praedictum alterius.

CAP. I.

DUBIVS in fide, infidelis est. Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

COMMENT. I.

c. Dubius vnde sumptum.

Dubius in fide. Desumptum est ex epistola decretali I. Sixti Papae I. ad omnes Christiani fideles: vel ex epistola Iulii Papae I. cuius initium est: Decuerat uos. c. 11. refert Burchardus lib. 1. Decret. c. 144. & Iuo par. 5. c. 257. itaque titulus huius capituli fortassis non Stephano, sed Iulio vel Sixto conuenit.

Integra clausula cap. Dubius.

Integra periculis apud Sixtum ita habet: Decretum placuit, propter malorum hominum infestationes, ut in accusatione domini ministrorum, primo persona, fides, uita, & conuersatio blasphemantium enucleatim pericruteretur: nam fides omnes actus hominis praecedere debet: quia dubius in fide, infidelis est, Nec eis omnino est credendum, quia ueritatis fidem ignorant, nec recte conuersationis uitam ducunt: quoniam tales facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie uiuentes. idcirco suspicio eorum discutienda est primum, & corrigenda, neque accusatoribus suspectis, uel de inimicorum domo prodeuntibus est credendum. Haec Iulius. Raymundus Decretalium Pontificiarum collector, omisissis ceteris, hoc solum fragmentum, quod interpretatur, in hunc locum transtulit.

Dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino credendum est, qui fidem ueritatis ignorant. quia ueritatis fidem ignorant, nec recte conuersationis uitam ducunt: quoniam tales facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie uiuentes. idcirco suspicio eorum discutienda est primum, & corrigenda, neque accusatoribus suspectis, uel de inimicorum domo prodeuntibus est credendum. Haec Iulius. Raymundus Decretalium Pontificiarum collector, omisissis ceteris, hoc solum fragmentum, quod interpretatur, in hunc locum transtulit.

De intellectu huius capituli praeter Doctores hic, agit Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 1. B. Antoninus 3. par. titu. 22. c. 5. §. 10. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. par. 2. c. 12. Albertinus tract. de agnos. asser. q. 3. nu. 6. & idem Albertinus copiosius in repetitione rubricae de haeret. lib. 6. q. 13. num. 26. & seq. Palacius Raybuis.

De intellectu c. Dubius, qui differuntur.

bius in allegatione de haeresi. §. 5. Melchior Canus lib. 1. de locis theologicis, c. 9. Alfonso Castrus lib. 1. cap. 7. de iusta haereticorum punitione, & alios quos sciens omitto.

Melchior Canus praecitato loco de intellectu huius capituli differens, inter cetera ait, primum hoc capitulum non est forsitan spectare, ut ex illius sententia homines haeretici iudicentur, sed eo potius, ut fidei iudices intelligant, quosnam sint in causa fidei testes legitimos habituri. Absurdum enim esse, ut infideles de fide aduersus Christianos testifitentur, siue infideles ueritatis ignoratione aut dubitatione sint, seu multo etiam magis errore contrario. Atque hic etiam intellectus colligi posse uidetur non obscure ex integris clausulis, quas paulo antea adduximus: in quibus institutum Pontificum esse uidetur, agere non de fide aut infidelitate, quae constituit hominem catholicum, aut contra haeticum, sed de fide testimonio quasi uellent dicere eorum testimonium minime esse recipiendum aduersus domini ministros. quorum uita, conuersatio, probitas, & fides siue fidelitas, probata non esset. Hos enim Romani pontifices iure ac merito infideles esse dicunt, id est, indignos ut eorum testimonio fides habetur: quod ex uita & moribus eorum facile colligitur.

De qua fide accipiendum sit cap. Dubius.

Ego uero quamquam uideam, quod admissio huiusmodi intellectu, nihil fortassis absurdi inde consequatur: nihilominus tamen uerius cenfeo, hoc fragmentum in hunc locum translatum, & sub titulo de haereticis collocatum, accipiendum esse de dubitantibus in fide catholicam, quae constituit hominem catholicum & Christianum, non de fide humana, prout est uirtus moralis, quae constituit hominem ueracem & fidelem in testimonio reddendis.

Atque hoc uerum esse existimo, quamuis in propriis fontibus, quos paulo antea indicauimus, de fide testimonio humana ageretur. cum non sit nouum eadem alicuius uerba, in uno loco habere unum sensum, inde uero ad alium locum translata, paucis uel demptis, uel additis, uel mutatis, immo uero interdum integra manentia, alium atque alium sensum gignere, pro diuersitate locorum, aut rerum, aut personarum, quibus inseruntur, uel attribuantur. argumento l. ius civile. ff. de iust. & iure.

Quare cum hoc fragmentum ponatur sub titulo de haereticis, non autem sub titulo de testibus, uerius uidetur, si dicatur, uelle hic Romanum Pontificem definire, eos qui de fide catholica dubitant, haereticos esse iudicandos. Lex enim uel canon in dubio intelligi debet, ut conueniat rubricae uel titulo, sub quo ponitur. Imperator, ubi notat Bartolus, ff. de in diem addict. & idem uult Bartolus in l. fin. in principio, ff. de condict. indebiti. & Panormitanus in cap. inter alia. circa finem extra de immunit. eccles. & Paulus de Castro in l. actione. c. de transact. Hinc dicit Baldus in l. unica. c. ne liceat tertio prouocare, quod quando textus est dubius, rubrica sub qua ponitur, probat qualiter sit intelligendus.

Lex uel canon in dubio intelligitur iuxta titulum, sub quo ponitur.

Praeterea dico non esse a ueritate alienum fateri hoc fragmentum in suis fontibus accipi de dubitantibus in fide catholica: nam apud Sixtum post illa uerba, quae paulo antea retulimus continenter, nullis interpositis, subsequitur ita: Erant enim

quidam, qui prius uidebantur esse ex nobis, sed non erant ex nobis; si uero fuissent ex nobis, manissent utrique nobiscum, & non conturbassent fratres. Exacerunt enim (ut ait propheta) linguas suas sicut serpentes, uenenum aspidum sub labiis eorum. Quapropter hi respuendi sunt, si incorrigibiles apparuerint, & uitandi, ne Domino famulantes decipiant. haec Sixtus. Quibus uerbis illi aperte significantur, qui a suscepta catholica fide, & Christiana religione recesserant, ergo in proxime praecedentibus, eisdem uidetur intellexisse, cum dixit, dubios in fide esse infideles, cum una & eadem continua serie uerborum utens, de eisdem loqui proculdubio uideatur.

Iam regulariter qui fidem catholicam deserunt, & haeretici uel apostatae fiunt, ideo deserere eam uidentur, quia de bonitate & certitudine eius dubitant, & eam sibi eligunt disciplinam, quam putant esse meliorem. cap. Haeresis. 24. q. 3. quare non est mirum, si dubii in fide, infideles & haeretici esse dicantur, ut paulo post clarius pateat.

His ita constitutis, ut ad rem proximam accedamus, obseruandum est primo, quod ubicunque aliquid credendum proponitur, semper firmitas exigitur & simplicitas, illa, ad excludendam uitubationem, hac, ad repellendum errorem requiritur, nam uitubatio & error in credendis, fidei aduersantur.

nec desunt ad hoc probandum testimonia. Athanasius in regula fidei, post enumeratos & explicatos fidei articulos subdit dicens: Haec est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. Item in cap. x. de sum. Trini. & fide catho. lib. 6. post definitum articulum de processione Spiritus sancti, additur ita: Hoc professus est haecenus, praedicauit, & docuit, hoc firmiter tenet & praedicat, profiteretur & docet sacrosancta Romana Ecclesia. Item in Clement. 1. de sum. trinit. & fide catho. antequam multa catholicae ueritates definiantur, scribitur in hunc modum: Fidei catholicae fundamento firmiter inhaerentes. Et sanctus Bernardus ad haec respiciens dicebat: Fides ambiguum non habet; & si habet, fides non est. Sanctus item Hieronymus scribens in illud Habacuc, cap. 2. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semet ipso, ait ita: Si autem dubitauerit fides tua, & pertauerit non uenire quod spondeo, habebis pro grandi poena, quod meae animae displicebis. Iustus autem, qui credit uerbis meis, & de his non ambigit quae polliceor, habebit premium uitae aeternae. haec Hieronymus. Multa his similia adduci possent in eandem sententiam, quae consulto omitto.

Hac uero ideo commemorauimus, ut intelligatur, Dubitationem uelut ex diametro pugnare cum fide, & propterea dubitantem de credendis, eo modo, quo explicatur sumus, non esse fidelem, sed haeticum.

Praeterea illud quoque praemittendum est, sine quo uix haec tractatio perfecte intelligi potest, uelut ad haeresim constituendam, necessariam esse scientiam uel notitiam contrariae ueritatis: non enim sufficit quod Christianus erret in fide, ad hoc ut sit haeticus, nisi etiam sciat id quod approbat contrarium esse catholicae ueritati. Nam cum haeresis sit electio

Firmitas exigitur in credendo, item simplicitas.

Dubitatio de credendis cum fide pugnat.

electio eius doctrina, quem quis putat meliorem, A cap. hæresis. 24. quæst. 3. & nemo ignoret, quæ eligit, ut lib. 1. Rhetoric. cap. 10. auctor est Aristoteles: (est enim electio operatio voluntatis, quæ ex consilio prouenit.) sit ut ea, quæ eligimus deliberatio antecedit; id quod sine notitia & scientia eius rei, quam eligimus, contingere non potest. Quare ut firmiter aliquid amplecti dicatur, notitiam eius prius habere debemus; inde fit ut vere & proprie hereticus dici non possit, qui ignorans catholicam veritatem, eius contrarium profertur. Erat autem tunc hereticus, cum sciens, vel sufficienter admonitus illud esse catholicum dogma, deliberate, sciens, & volens contrarium amplectitur. Caietanus apud sanctum Thomam 2. 2. quæstio. 11. articulo 2. Turrescremata in summa de Ecclesia, lib. 4. par. 2. cap. 13. Siluester verbo hæresis, quæst. 2. versicu. Quinto, ut quis errorem. Simancas de catho. insiti. tit. 3. de hæreticis, num. 10. & alii communiter.

Credibilium tria esse genera.

Directe ad fidem quædam pertinent, quædam ad fidem pertinent.

Indirecte quædam spectant ad fidem.

Credibilia tertij generis quæ sunt.

Subrepticia tentatione dubitans de credibilibus, non est hereticus.

Ad hæc prænotandum est etiam id, quod multis locis docet sanctus Thomas 2. 2. quæstio 12. cum de credilibus agit. quem refert & sequitur Eymericus par. 1. quæstio. 7. & 12. videlicet, eorum, quæ ad fidem pertinent, tria esse genera: quædam enim sunt quæ ad fidem pertinent directe, qualia sunt ea, quæ nobis sunt principaliter diuinitus proposita ad credendum: ut Deum esse trinum & unum, filium Dei esse incarnatum, & alia quæ sunt totius Christianæ fidei principia & prima fundamenta, ut sunt articuli fidei, qui a quolibet fidei explicite credi debent, sicut ostensum est supra par. 1. quæst. 3. de fide explicite habenda.

Rursus sunt alia credibilia, quæ indirecte ad fidem spectant, quia non proponuntur principaliter ad credendum sicut superiora: ad eorum tamen negationem sequitur negatio, & corruptio fidei omnium articulorum, talia sunt illa alia ab articulis fidei, quæ in sacris literis continentur: ut quod Abraham duos habuerit filios: quod David fuerit rex: quod Ioseph fuerit sponsus Mariæ: quod Simon Cyrenæus fuerit angarius ad portandum Crucem Domini, & similia.

Sunt postremo alia credibilia, quæ expresse in sacris literis non ponuntur: sunt tamen ex illis per Ecclesiam deducta & definita, tamquam de fide credenda: ut quod Spiritus sanctus procedat à patre & filio tamquam ab vno principio & vnica spiratione, cap. si deli. de sum. trinit. & fide catho. lib. 6. Quod Dominus noster cum Apostolis habuit aliquam in communi, ut in extrauag. cum inter nonnullos. titu. de verb. signific. Quod exercere vsuram sit peccatum. Clement. 1. de vsuris. S. sane si quis. & alia huiusmodi multa, quæ longum esset recensere.

His velut fundamentis futura doctrine præmissis, distinguenda sunt varia dubitationum genera, & secundum vnumquodque respondebitur ad principale dictum huius capituli, quomodo scilicet dubius in fide sit infidelis & hereticus.

Multis ergo modis contingere potest, aliquem dubitare de credibilibus, ut ait Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quæstio. 28. articulo 1. Primo subrepticia tentatione, cum quasi inopinanter aduenit nobis quadam tentans cogitatio

circa credibilia, ut de perpetua sanctæ Mariæ Dei genitricis virginitate, Christi Domini morte, & similibus, quæ cogitatione subitanea animus rapitur, & cogitat qualiter illa fieri poterint, aut his similia.

Et de hoc dubitationis genere sit hæc prima conclusio: Dubitatio circa credibilia, proueniens ex subitanea seu subrepticia tentatione, nec hereticum facit, nec sepit hæresim; quia frequenter contra voluntatem accidit, immo qui se bene confirmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur, sicut ille qui resistit stimulis carnis, aut aliis prauis cogitationibus. Hanc conclusionem tenent hic Ioannes And.

Ioannes Anania, Felinus, Panormitanus, Socinus, & alii communiter interpretantes hunc textum. Et omnes illis, quos paulo antea nominauimus in §. de intellectu huius capituli, ad quod facit cap. sed pensandum distinct. 6. & melius cap. inter hæc sciendum, de penit. distinct. 2. Quare licet plerumque praua cogitatione animus pulsetur, non peccat si remittitur: nam immunda & praua cogitatio mentem nequaquam inquinat, cum eam quatit & pulsat, sed tunc cum eam sibi consentientem subiugat. De hoc tentationis genere dicebat sanctus Paulus 1. ad Corinth. cap. 10. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, quæ plerumque in cogitatione tangitur etiam nolentes: quia, ut nonnunquam & illicita ad animum veniunt, hoc vtique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam vero demoniacæ est, & non humana tentatio, cum ad hoc quod castus corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit.

Ac de huiusmodi subititis tentationibus, quæ animum interdum pulsant, vere dicitur illud vulgatum, de quo Doctores hic, videlicet, Primos motus non esse in hominum potestate. Ceterum tamen si in superandis huiusmodi tentationibus interdum meritum acquiratur, non tam propterea locus dandus est, ut adueniant, & animum quantant: quoniam securius fugiendo & euitando, quam resistendo superantur: sicut contingere solet in carnis illecebris, quæ fugiendo potius, quam resistendo vincuntur, ut vere docet sanctus Thomas 2. 2. quæst. 35. articulo 1. ad 4. argumentum. nam fieri posset quandoque vt mens, humana fragilitate, & Dæmonis suggestionem victa succumberet, & pro merito culpam & infidelitatem reportaret.

Postremo, qui huiusmodi tentationibus circa credibilia, quatiuntur, quamuis rationibus humanis pensatis & consideratis quædam illis primo obtutu velut impossibilia per tentationem obiciantur, statim & continenter recurrere debent ad diuinam omnipotentiam, & dicere cum Angelo Lucæ cap. 1. quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Item alia diuinæ maiestatis opera considerare, quæ sic dubitantes potius in eius amorem & admirationem, quam in desperationem & incredulitatem rapiant. Item statim captiuabunt intellectum in obsequium fidei, proponentes firmiter credere, quod credit & tenet sancta Romana Ecclesia, atque ita Deo fauente cessabit feliciter tentatio.

Secundo modo contingit dubitare circa credibilia

Prima conclusio.

Remediū ad superandam tentationem subrepticiam circa credibilia.

lia propter veritatis elucidationem, seu declarationem, ut in dicta summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 1. ait Augustinus de Ancona. Atque hoc modo dubitant catholici doctores, præsertim theologi, de omnibus fere catholice religionis veritatibus, & fidei articulis, ut rationibus hinc & inde propositi veritas magis elucescat.

Secunda conclusio de dubitantibus in rebus credendis, ut veritas elucescat.

De quo genere dubitationis sit hæc secunda conclusio: Qui per modum dubitationis procedit ad declarandas fidei veritates, supposito & stabilito tamquam certo & indubitato fundamento, quod veritates illæ & fidei dogmata, seu scripturæ sacræ nerissimæ & certissima sint, non est hereticus, nec peccat; immo vero meretur, & magna laude dignus est. Hæc conclusio certissima est, & verissima: quia catholici doctores tamen per modum dubitationis proponant, verbi gratia, An Deus sit vnus, An sit trinus, An filius Dei conuenienter fuerit incarnatus, & alia huiusmodi prope infinita, id non faciunt; propterea quod de veritatibus illis reuera dubitent; sed ut veritas earum propositis contrariis & solutis dilucidius appareat, & clarius elucescat. Ita enim fit, ut fideles in fide sepe magis roborentur, & infideles conuertantur, solutis & amotis argumentis & difficultatibus, quæ ipsos deceptos contra fide veritatem, deridebant; cum inde intelligant argumenta, quæ contra fidem sunt solubilia esse, ut ait concilium Lateranen. sub Leone X. sessio. 8. decreto quodam incip. Apostolici regiminis. §. insuper omnibus & sanctus Thomas par. 1. q. 1. art. 7.

Duplex modus dubitandi de rebus fidei.

Dixi autem in conclusione: Supposito & stabilito tamquam certo & indubitato fundamento, quod veritates illæ, & fidei dogmata, seu scripturæ sacræ verissima & certissima sint: quoniam multum refert intelligere circa hæc, quid, aut quomodo quisque dubitet. Sunt enim qui de veritatibus, dogmatibus fidei seu scripturis sacris dubitant, & hoc dubitationis genus profus est interdictum; cum de veritate eorum, quæ catholica fides credenda proponit, dubitare non liceat absque nota hæresis, ut clarius ex dicendis adhuc apparebit. Sunt rursus alii, de quibus loquitur hæc conclusio, qui est plenam fidem credibilibus adhibeant; credantque vera esse, & omni prorsus falsitate carentia; quid tamen per scripturæ verba significetur, & qualiter dogmata sint intelligenda, dubitant: quod absque hæresi aut cuiuslibet alterius criminis nota fieri potest. Vnde sanctus Ambrosius lib. 4. super Lucam loquens de filio Dei ait ita: Nam etsi non licet mihi scire quemadmodum natus sit: non licet tamen nescire, quod natus sit. Seriem generationis ignoro. sed auctoritatem generationis agnosco. hæc Ambrosius. Exemplis res fiet manifesta. Primo dubitationis genere videtur hæsitasse Nicodemus, Ioannis c. 3. de verbis Christi dicens: Nisi quis renatus fuerit denno, non potest uidere regnum Dei. quibus prolatis Nicodemus dubitauit, an illa possent fieri uera, unde dixit. Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Numquid potest in uentrem matris suæ iterum introire & renasci? Similiter dubitauerunt discipuli quidam Christi, ut habetur Ioan. cap. 9. nam cum dixisset Dominus Iesus: Panis quem ego dabo, ca-

ro mea est pro mundi uita, dicebant: quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? dubitabant, quia non credebant uerbis Christi, & ita dubii & infideles recesserunt.

Iam secundo genere dubitandi dubitauit Maria uirgo intacta, quæ cum ab Archangelo audiisset, Lucæ cap. 1. Filium Dei ab illa in uero concipiendum, dixit: Quomodo fiet istud; quoniam uirum nõ cognosco: non dissidiit uerbis diuini nuntii: certa enim erat illa posse Deum, sed uerbis firmiter credens, & dogma fidei de incarnatione filii Dei ad redimendum genus humanum, certum & firmum esse supponens; de modo edoceri cupit. itaque non de re ipsa, sed de modo piam proposuit dubitationem. Quare Theophilactus in eum locum ita scribit: Non quasi discredens Virgo dixit: Quomodo erit mihi istud? Sed ut prudens & intelligens, ut discat, modo inquirat. Non enim prius quiddam tale factum est, neque posthac fiet. Ideo & ignoscit ei angelis, & non condemnat, ut Zachariam, sed magis modum docet. Nam Zacharias merito condemnat: habuit enim exempla multa; quando quidem & multe steriles pepererunt: Virgini autem nullum exemplum erat. hæc Theophilactus. Idem prorsus sentit sanctus Bernardus homilia. 4. super Euangelium: Missus est, dicens: Non dubitat de facto, sed modum requirit & ordinem. Nec enim quærit, an fiet istud? sed, quomodo? hæc Bernardus. Hoc itaque modo sancti & catholici doctores sacris literis plenissimam fidem adhibentes, de earum intelligentia dubitant eadem ratione theologi scholastici infinitas prope questiones proponunt de rebus fere omnibus ad fidem spectantibus, non tamen dubitant de re seu de dogmate catholico: sed de modo & intelligentia, in quo nec heretici sunt, nec de hæresi suspecti, sed merentur, & egregiam laudem consequuntur.

Observandum tamen est, quod in interpretandis & declarandis dogmatibus fidei & scripturis diuinis tunc grauissime peccarent, aut etiam heretici essent iudicandi doctores, aut de hæresi suspecti, cum eas non interpretarentur iuxta mentem sanctorum Patrum, & sensum & vsus sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Quare in concilio Lateranen. sub Leone X. sessio. 11. decreto quodam incipiē. Supernæ maiestatis præsidio, qualiter prædicatores & expositores interpretari debeant sacram scripturam cauetur his uerbis: Mandantes omnibus; qui hoc onus sustinent, quinque in futurum sustinebunt, ut Euangelicam ueritatem & sanctam scripturam, iuxta declarationem, interpretationem, & ampliationem doctorum, quos Ecclesia uel usus diuturnus approbavit, legendoque hæctenus recepit, & in posterum recipiet, prædicent, & explanent: nec quicquam eius proprio sensui contrarium aut dissonum adiciant: sed illis semper insistant, quæ ab ipsius sacræ scripturæ uerbis, & præfatorum doctorum interpretationibus, rite & sancte intellectis, non discordant. hæctenus ibi.

Qui ergo in exponendis sacris literis hæc non seruat, non interpretatur eas, ut Spiritus sanctus flagitat.

Qui d obseruandum in exponendis sacris literis.

forte, explanationem.

flagitat, & ob id merito de eo dici potest quod scribit S. Hieronymus super epistola Pauli ad Galatas, cap. 5. in verbo, hereses. & refertur in c. heresis, 2. q. 4. in hac verba: Quicumque igitur aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus sancti flagitat, quo scripta est: licet de Ecclesia non recellerit: tamen hereticus appellari potest, & de carnis operibus est, eligens quae peiora sunt. hac Hieronymus. Sed hunc locum de exponenda scriptura sacra iuxta sanctorum patrum sententiam, & receptum Ecclesiae Romanae consensum, luculentur tractat Melchior Canus lib. 7. cap. 3. de locis theologicis. Et videto sanctum Thomam par. 1. q. 68. art. 1. & 2. q. 1. art. 2. ubi docet qualiter dicatur exponi scriptura sacra aliter quam Spiritus sanctus efflagitat.

Tertius modus dubitandi per imperfectam adhesionem non facit hereticum.

Tertio modo contingit dubitare de credibilibus imperfecta adhesionem, ut ait idem Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quest. 28. art. 1. Et hoc dubitationis genere videntur dubitare peccatores. Omnes enim peccantes imperfecte credunt, eo ipso quod non vivunt secundum illa, quae credunt, nam si perfecte adhererent his, quae credunt, sic viverent quasi post modicum transiuri de hoc mundo non quasi in aeternum mansuri.

Tertia conclusio.

De hoc ergo sit tertia conclusio: Hic modus dubitandi non constituit hominem hereticum, sed potius malum Christianum. Quamobrem optime Zanchinus sentit tract. de haeret. cap. 35. dum ait, inquisitorem non debere procedere contra aliquem ex eo, quod publice feneretur, aut adulteretur, aut alia huiusmodi peccata committat, quae ab heresi sunt remota, nisi orta esset aliunde suspicio contra eum: cum inquisitori solum sint ea commissa, quae tangunt haeresim siue fidem, c. accusatus, de haeret. lib. 6. §. sane, & §. de questionibus.

Inquisitor quando possit procedere contra peccatores.

At si peccatores huiusmodi consortium fidelium evitarent, nunquam assumerent poenitentiam: nunquam audirent divina officia: nunquam ecclesiastica reciperent sacramenta: vel aliqua Ecclesia mandata suo tempore non observarent: non ieiunarent debito tempore absque legitimo impedimento: non abstinerent ab usu carnis sicut praecipit Ecclesia, aut alia his similia negligenter, aut facerent, cum ex his iudiciis suspicio heresis oriatur maior vel minor pro qualitate peccantis, & aliarum circumstantiarum: tunc inquisitor posset procedere contra tales cap. excommunicamus, al. 1. §. ad iudicium, de haeret. cap. inter sollicitudines, de purgatione canon. & tradit Zanchinus praecitato loco, & dixi plene par. 3. titu. de signis & iudiciis, quibus diversarum sectarum haereticum cognosci possint.

Peccata sunt causa haeresum.

Illud praeterea admonebo, diligenter peccata esse praecauenda, cum praeter alia mala, quae inducunt, causa etiam sint unde haereses oriuntur, ut ostendi lib. 1. cap. 2. de causis haereticarum pravitate; & docet Anselmus explicans illud Pauli ad Ephesios, cap. 5. Ut non circumferamur omni vento doctrinae, in nequitia hominum: ubi ait ita: In nequitia hominum dixit, quia haeresis non est nisi in anima subdita peccatis: quia peccata commissa sunt causa, ut Deus permittat eos errare in barathrum heresis, hac Anselmus.

Quamquam autem in genere dixerimus ex peccatis oriri haereses, quaedam tamen sunt peculiariora vitia, a quibus speciali quadam ratione oriri solent. haec sunt philantia, id est, amor: sui inanis gloria: Avaritia: Concupiscentia carnis: Superbia: Ambitio: & Invidia, ut copiose profectum sumus lib. 1. de causis unde haereses oriuntur, & de remediis, quibus vel oriri impediuntur, vel iam orta extirpantur. Unde constat quod cum quis pro heresi vel haeresis suspicione, aut captus est, aut in eum inquirunt, iudicium est rem ita se posse habere, si innotuerit eum aut his, aut aliquo ex istis peccatis inquinari.

Haereses ex quibus potissimum peccatis oriuntur.

Quarto modo potest contingere aliquem dubitare circa credibilia, scientem & volentem, nec dubitationi resistentem, & animo deliberato, ita ut non magis applicet mentem ad utilitatem catholicam, quam ad errorem contrarium, sed medius inter utramque partem mutat, & incertus fertur, nec curat quid potissimum sequatur, paratus nunc hanc, nunc illam sequi aut eligere partem, parum sua interesse dicens aut cogitans, an hoc vel illud teneat, verumne sit: ut verbi gratia an in venerabili Eucharistica sacramento sit vere & realiter corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi nec ne: vel an Maria mater Dei fuerit perpetuo virgo, an non fuerit: vel an Romanus Pontifex sit verus Christi vicarius & Petri successor, & caput Ecclesiae militantis, aut non sit, aut his similia.

Quartus modus dubitandi circa credibilia.

Et de hoc sit haec quarta conclusio: Qui praedicto modo deliberat dubitat de catholica veritate, sciens catholicam esse veritatem, & ita Ecclesiam tenere, haeticus censendus est. Haec conclusio patet ex supradictis in §. His ita constitutis. ubi docuimus firmitatem exigi in credendo. Qui ergo mutat, incertus fertur, & in hanc aut illam partem fluctuat, cum firmiter non credat, dubius in fide est, infidelis est, & haeticus. Et haec videtur esse expressu sententia sancti Thomae, 2. 2. quest. 10. art. 7. ubi ait ita: Si quis enim disputet tamquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non supponens, sed argumentis experiri intendens: proculdubio peccat tamquam dubius in fide, & infidelis, hac Thomas. hoc ipsum expresse profectur Guido Carmelita in summa de haeresi, titu. de haeresibus Petri Ioannis, cap. 3. versic. contra hanc fictionem argumentor. & Ioannes de Friburgo in summa Confessorum lib. 1. titu. 5. de haeret. quest. 17. Idem velle videtur Ioannes Anania, Panormitanus, Socinus, & alii in hoc cap. dum summam eius colligunt ita: Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei.

Quarta conclusio.

Praeterea qui paratus est inclinare in quamlibet contradictionis partem, & quam voluerit, eligere non captivat intellectum in obsequium fidei Christiani, cum tamen necessario & firmiter adhaerere catholicae veritati debeamus, ut catholici & fideles sumus & dicamur; nec nobis liceat libere eligere doctrinam, quam sequamur in causa fidei, sed traditum divinitus sequi, & retinere: proinde quisquis aliam fidem, aut aliam doctrinam, aut alia dogmata eligit, aut eligere fluctuans & nutans paratus est; merito haeticus est, cum sic dubitans non videatur omnino

omnino fidei & doctrinae Ecclesiae adhaerere, & eam supponere tanquam insalvabilem & certam. Hinc Tertullianus in libro de praescriptionibus adversus hereticos scribit ita: Haeresum opera sunt adulterae doctrinae, haereses dictae Graeca voce ex interpretatione electionis, qua quis siue ad institutionem, siue ad suscipiendas eas utitur: ideo Apostolus et sibi damnatum dixit haeticum, quia et in quo damnatur sibi eligit: nobis vero nihil ex nostro arbitrio indulgere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio induxerit, Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: sed acceptam a Christo disciplinam fideliter nationibus assignaverunt. Itaque etiam si Angelus de caelis aliter Evangelizaret, anathema diceretur a nobis, haec Tertullianus.

tametsi parvo tempore in tali voluntaria dubitatione permanserit, quoniam ut prudenter & docte scribit Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis, & Bursatus confi. 38 incipiente. Super factio. lib. 1. pertinacia, quae haeresim facit, non est temporis diuturnitate aestimanda. Nam si constaret aliquem una solum hora, aut minus, tenuisse Deum non esse trinum, is plane haeticus ab Ecclesia iudicaretur.

Ad pertinaciam non requiritur temporis diuturnitas.

Quo vero is dicatur haeticus, qui in dubium vertit catholicas veritates, non obscure etiam colligi posse videtur ex Concilio Viennensi, quod refertur in Clement. 1. de summa Trini. & fide catho. §. porro. ubi reprobat, & haeretica iudicatur doctrina omnis, quae asserit aut in dubium vertit, quod substantia animae rationalis seu intellectiva, vere & per se humani corporis non sit forma, in hac verba: Potro doctrinam omnem seu positionem tunc afferentem, aut verentem in dubium, quod substantia animae rationalis, seu intellectiva vere ac per se humani corporis non sit forma: velut erroneam, ac veritati catholicae inimicam fidei, praedicto sacro approbante concilio, reprobatum. hac ibi. & notat glossa ibidem in verbo, Dubium, ubi citat cap. Dubius, de haeret. quod interpretamur.

Haeticus est qui scienter in dubium vertit catholicas veritates.

Iam de certitudine fidei, quantum attinet ad hanc disputationem, luculentur agit sanctus Thomas 2. 2. q. 4. art. 8. & de verit. q. 14. art. 1.

B

Apposui in conclusione verba illa: Sciens catholicam esse veritatem, & ita Ecclesiam tenere: quoniam ut patet ex supradictis in §. Praeterea illud. ad haeresim constituendam necessaria est scientia contrariae veritatis. Ac de his fortassis dubitantibus, accipienda est sententia huius capituli, nam et verba consentire videntur, nec discrepant interpretationes: & ita tenere videtur auctor Repertorii Inquisitionis verbum, haeticus §. item haeticus est.

B

C

Cum itaque huiusmodi dubii in fide in sacro Inquisitionis tribunali iudicantur, si postquam intellexerint fidei indices, tales cum scient catholicas veritates praedicto modo dubitasse, inde vero omnia dubitatione partem firmiter amplecti catholicam velle, recipiendi sunt ad Ecclesiae gremium: abiuratae tamen prius debent ut haetici formales & veri. Si autem tales erant, ut probabiliter presumatur quod non vere & perfecte sciebant catholicas veritates, de quibus dubitabant, ut verbi gratia quia simplices erant, quales sunt circa credibilia multi laici & rustici homines, aut quia in terris haeticorum morati sunt, ubi raro catholica dogmata praedicantur, immo vero potius negantur, aut reuocantur in dubium, aut aliis modis, ut quia dogma de quo dubitarunt, non erat de articulis fidei, qui in Ecclesia Dei solent solemnizari: tunc arbitrio iudicantis, ut suspensus de haeresi, non ut formaliter haeticus poterit abiurare.

C

D

Nec obstat si dicatur, huiusmodi dubitatem non debere indicari haeticum, ex eo quod non videtur pertinax, cum tenaciter non adhaereat doctrinae contrariae catholicae veritati; quoniam respondetur, satis eum dici posse pertinacem, quia cum sciat catholicam veritatem, deliberat de ea dubitat, nec doctrinam Ecclesiae firmiter & affirmate supponit esse infallibilem & certam, nec potest negari illum quo tempore voluntaria huiusmodi dubitationi haetica afficit, pertinacem fore iudicandum, cum pertinax is dicatur, qui persistit in errore, quem sub reatu culpa deserere tenetur, cum nec is solum dicatur pertinax, qui falsum asserit, ut ait Alfonso lib. 1. de iusta haeticorum punitione, cap. 9. Sed ille etiam qui de certa veritate dubitat,

C

D

E

Dubius in fide qualiter abinrabit.

Pertinax dicitur.

Pertinax dicitur etiam ille qui de veritate catholica dubitat.

Ille autem non esset iudicandus haeticus, qui ita dubitaret, ut magis ad veritatem fidei, quam ad oppositam partem declinaret, si ex infirmitate quadam dubitaret, sicut contingit in primis moribus, & in illis, qui natura hoc habent, ut sint in qualibet re ancipites, & dubii, assiduis conscientiae scrupulis urgeant, ut ait Alfonso Castrius, lib. 1. cap. 7. de iusta haeticorum punitione. Sed de hoc plura diximus paulo antea in 1. conclusione.

Haeticus est qui dubitando magis inclinat in doctrinam fidei contrariam.

Quinto modo potest aliquis dubitare circa credibilia non modo scienter & voluntarie, sed quod etiam gravius est, magis inclinando in dogma & doctrinam catholicam fidei contrariam, & ei tenaciter adherendo, quam in catholicam veritatem.

Quinta conclusio.

De quo sit quinta conclusio: Qui praedicto modo dubitat, vere & proprie haeticus censendus est; nam in hoc nihil deest eorum, quae ad haeresim, & hominem haeticum constituendum exiguntur, & hanc conclusionem tenent omnes praecitati supra in §. De intellectu huius capituli. item glossa & communiter doctores hoc loco, & Locatus in opere iudiciali, in verbo, Dubius in fide. & alii, quos omitto consulto.

Sexto modo contingit dubitare de tota fide Christiana; de quo sit sexta conclusio: Qui de tota religione Christiana dubitat, haeticus est, infidelis, pertinax, & incorrigibilis: quia non est paratus corrigi per doctrinam, quam dubitat veram: cum nullus nisi per veritatem corrigi velit. ita scribit Palacios Rubius in allegatione de haeresi, §. 5. Sed verius videtur hos non modo haeticos, sed etiam apostatas, esse & dici posse, cum per talem dubitationem de veritate totius Christianae religionis, a tota Christiana religione recesserint: quod est apostatarum proprium, ut docet Eymericus infra quest. 49. & aliquos ibidem citavimus.

Sexta conclusio. Dubitans de tota Christiana religione haeticus est.

Septimo modo potest aliquis dubitare certo & delibe-

Dubitans de aliquo particulari fidei articulo hereticus est. Septima conclusio.

Intellectus l. 2. C. de here.

deliberato animo, non de tota Christiana religione, sed de aliquo particulari fidei articulo, veluti de Christi diuinitate, de sacramento Eucharistiae, aut alio huiusmodi, de quo sit haec septima conclusio: Is etiam, qui de vno tantum articulo fidei, praedicto modo dubitat, haereticus est censendus, & veluti talis puniendus: Et ratio est, quoniam discredens vnum articulum fidei, non habet fidem formatam nec informem, vt late & singulariter docet sanctus Thomas 2. 2. q. 3. art. 3. & Guido Carmelita in summa de haeresibus in principio, cap. 9. Palacius Rubius in allegatione de haeresi, §. 5. & alii, quos prudens omittit.

Et hanc sententiam probat textus secundum verum intellectum acceptus in l. 2. C. de hereticis in haec verba: Haereticorum autem uocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus succumbere debent, qui uel leui argumento a iudicio catholicae religionis, & tramite detecti fuerint deuiare, haec ibi. Quoniam hic non agitur de leui probatione, vt quidam putant, sed quasi respondens Imperator tacite obiectioni, qua quis posset inquirere, an qui paululum ab orthodoxa fide declinat, sit censendus haereticus, ait, eos haereticorum uocabulo contineri, qui uel leui argumento, id est, uel paululum, uel minimum, uel in vno tantum articulo a fide catholica deueniant. hanc interpretationem colligo ex Photio Patriarcha in nouo canone, titu. I. 2. cap. 2. vbi praefata legis uerba uerit ita: Haereticus est, & legibus, quae aduersus haereticos latae sunt, subicitur, qui ab orthodoxa fide uel minimum declinat. haec ibi.

Hunc uero intellectum ad praedictam l. 2. C. de hereticis non obscure, probat lex Federici Imperatoris, cuius initium est, Inconsutilem §. 4. vbi agens de coercendis haereticis per iudices Ecclesiasticos ait Ita. Per quos si inueniri fuerint a fide Catholica saltem in articulo deuiate, ac per ipsos pastoralis more communiti, tenebrosi diaboli relicti infidiis, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris concepta constantia perseuerent, praesentis nostrae legis edicto damnato mortem pati Patarenos, alioque haereticos quocumque nomine censeantur, decernimus, quam affectant, haec ibi. Quare is plane haereticus est censendus, qui in vno solo articulo fidei errat, aut de eo praedicto modo dubius est.

Dubitantes de credibilibus spectantibus indirecte ad fidem haereticus sunt. Octaua conclusio.

Potest item octauo aliquis dubitare, eo modo quo dictum est, de illis credibilibus, quae directe ad fidem spectant, quae diximus paulo antea in §. Ad haec praenotandum est. De quo sit octaua conclusio: Si qui rationis capax deliberare & scienter dubitauerit de his, quae principaliter & directe pertinent ad fidem catholicam, quales sunt fidei articuli, non excusatur ab haeresi, nec ab haereticorum panis. Haec conclusio uidetur esse expressa sententia sancti Thomae quodlibeto 3. quaest. 4. art. 10. vbi dicit in haec uerba: In his uero, quae pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicuius magistri, in talibus enim ignorantia non excusatur, alioquin immunes a peccato fuissent, qui securi sunt opinionem Arrii & Ne-

storii, & aliorum haereticorum; nec potest excusationem habere propter simplicitatem auditorum, si in talibus erroneam opinionem sequantur. In rebus enim dubiis non est de facili praestandus assensus, quinimo ut Augustinus dicit in lib. 3. de doctrina Christiana, consulere debet quis regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis, & Ecclesiae auctoritate percepit. Qui ergo assentit opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturae testimonium, siue contra id quod publice tenetur secundum Ecclesiae auctoritatem, non potest ab erroris uitio excusari, haec tenet Thomas. Quae sententia apertius etiam constat uera esse ex illis, quae diximus supra par. 1. super quaest. 7. in prima regula.

Item nono potest aliquis dubitare de credibilibus indirecte & secundario ad fidem pertinentibus quae explicito credenda omnibus non proponuntur: de quibus diximus supra in §. Rursus sunt alia.

De quo dubitationis genere sit noua conclusio: Absque haeresi & peccati periculo potest quis dubitare de huiusmodi credibilibus, & tenere contrarium eius, quod expresse continetur in sacris litteris, donec admonitus sit legitime. Ratio huius conclusionis in promptu est: quia cum huiusmodi credibilia non teneatur quis explicito credere, sed solum implicite, & in animi preparatione, ut scilicet paratus sit credere, quicquid in diuina scriptura continetur; tunc sub peccati & haeresi reatu explicito credere ea tenetur, quando ei constituerit in doctrina fidei illa de quibus dubitat, aut quorum contrariam tenet, contineri. Quamdiu uero id sibi non constituerit, cum credere ea explicito non teneatur, potest sine periculo contrariam catholicam ueritatem opinionem tenere, & sequi, dummodo pertinacia absit, haec est sententia eiusdem sancti Thomae par. 1. quaest. 32. art. 4. & Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 17. & Eymericus supra par. 1. quaest. 7. & 12. & aliis plerisque locis.

Iam ad haec credibilia secundi generis magis uel minus explicito credenda quis tenetur, ex qualitate personarum & status earum pensandum est: nam qui alios erudire debent & instruere in credendis, ad plura huiusmodi credenda obligantur, & ideo plura etiam explicito credere praesumuntur, sicut ex sententia sancti Thomae luculenter ostendit Eymericus supra par. 1. q. 12.

Item decimo contingere potest dubitatio circa credibilia tertii generis, de quibus diximus in §. Sunt postremo alia, de quibus sit decima conclusio: Si quis de credibilibus tertii generis, illis uidelicet, quae per Ecclesiam sunt definita dubitet, sicut dictum est, non censetur haereticus, quando ea scire uerisimiliter non praesumitur, & antequam legitime sit admonitus: si uero post legitimam admonitionem in dubitatione persistat, haereticus putandus est, cum uoluit stare definitis & determinatis per Ecclesiam. Neque enim in dubium sunt reuocanda, quae semel pro fide, communionem, & ueritate catholica atque Apostolica, Ecclesia Romana definiuit, ut ait Gelasius Papa. I. epistola quadam ad episcopos Dardaniae, & refertur in cap. Maiores. 24. q. 1. & docet

Dubitantes de credibilibus indirecte ad fidem spectantibus an sint haeretici Non conclusio.

Dubitantes de credibilibus per ecclesiam definitis, an & quomodo sint haeretici.

Decima conclusio.

docet sanctus Thomas in summa par. 1. quaest. 32. art. 4. de quo diximus supra par. 1. in l. nemo clericus. de sum. trinit. & fide catho. Haec uero credibilia tertii generis non omnes eque explicito scire tenentur, sed gradus & status hominum diuersorum, pro uarietate officiorum & munerum sunt considerandi, sicut luculenter docet Eymericus supra par. 1. quaest. 12.

Vndecimo & postremo contingit dubitare de quibusdam ad fidem pertinentibus, quae nondum sunt per Ecclesiam definita, ut uerbi gratia. An statim post mortem Domini nostri Iesu Christi legalia cessauerint, nec ne, de qua difficultate plene sanctus Thomas 1. 2. quaest. 103. & doctores Scholastici lib. 4. sentent. dist. 3. & Sotus lib. 2. de iustitia & iure q. 5. art. 4. item an Virgo Maria mater Dei fuerit in peccato originali concepta nec ne. item an Papa possit dispensare super matrimonio rato per uerba de praesenti, nondum tamen per carnalem copulam consummato, & de multis huiusmodi questionibus, quae frequenter inter doctores catholicos solent disputari, quibusdam uiam contradictionis partem, aliis alteram tuentibus.

Et in hoc sit undecima conclusio: De rebus huiusmodi ad fidem spectantibus absque periculo haeresis potest quisque dubitare uera pars uerior sit, & sequi quam uoluerit, dum tamen paratus sit tenere quod Ecclesia definirit, si contingat aliquando fieri declarationem nam si post factam determinationem tali ordinationi quis pertinaciter repugnaret, haereticus censeretur. Hanc conclusionem tenet sanctus Thomas par. 1. q. 32. art. 4. & 2. 2. quaest. 11. art. 2. & Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 17. Innocentius, & communiter doctores in cap. ne imitatis. extra de constit. Et nominatim Ioan. And. in cap. cum Christus. de haeret. Et ratio potissima huius conclusionis est: quia qui de propositis rebus dubitant, non habent electionem contradicentem doctrinae ipsius Ecclesiae, ita sanctus Thomas 2. 2. q. 11. art. 2. ad tertium argumentum, Vnde optime Caietanus apud eundem Thomam par. 1. q. 32. art. 4. notat, quod quando deest determinatio Ecclesiae, non uocatur manifestum consequi aliquid contrarium fidei ex aliqua positione, ex eo quod multi doctores credunt vno modo, alii uero aliter. Quare dubitantes de his, siue ueritati contrarium opinantes, non solum ab haeresi, sed etiam a peccato excusantur: nam quisque iuxta gradum suum, ueriores partem sequi se arbitrat, salua semper Ecclesiae reuerentia.

Ceterum circa hanc conclusionem id omnino obseruandum mihi uidetur, quod docet Turrecremata in summa de ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 17. uidelicet, non uideri omnino immunes esse a peccato, qui in materiis fidem tangentibus, non sequuntur opinionem doctorum grauiorum magis probatorum & celebrium. Cum ergo de huiusmodi rebus dubitare contingit propter diuersas diuersorum sententias, illorum regulariter amplectenda opinio est, qui sanctorum Patrum doctrinis soliti sunt adhaerere. Item multorum potius quam paucorum, aut unius est tenenda sententia. Item eorum, qui fortioribus aut validioribus rationibus nituntur, nec facile in his rebus est praestandus assensus alteri con-

Dubitantes de spectantibus ad fidem uolunt per Ecclesiam definita, non sunt haeretici.

Vndecima conclusio.

Decima conclusio.

In eligendis opinionibus dubiis circa res ad fidem pertinentes non est definitum, quid obseruandum.

traditionis parti, sed re mature considerata procedere oportet.

Quomodo autem excusentur ab haeresi, siue ab haeresi suspicione, qui incertas & dubias opiniones magistrorum sequuntur, in rebus ad fidem pertinentibus explicat sanctus Thomas quodlibeto 3. quaest. 4. art. 10. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quaest. 28. art. 2. Turrecremata in summa de ecclesia lib. 4. p. 2. cap. 17. & Albertinus tract. de agnosc. assertio. quaest. 21. nu. 34. & seq. Hanc tractationem, cum non sit huius loci, libenter omittit, alibi fortassis copiose explicaturus.

Postremo animaduertendum est, multos per ignorantiam errare circa credibilia, & de illis sepe dubitare, quae firmiter credere oportet, qui qualiter ab haeresi excusentur explicui plenissime supra par. 1. super quaest. 7.

Atque ex his existimo percipi posse, qualiter sit intelligenda sententia huius capituli de dubitantibus in fide, quam plenissime declarandum in gratiam eorum qui causas fidei tractant in sacro Inquisitionis tribunali, non inutiliter forsitan existimauit.

Nec eis omnino credendum est, qui fidem ueritatis ignorant, Huius periodi multiplex est intellectus, ut ex Hostiensis, Cardinali Zabarella, Ioanne Anania, Panormitano, & aliis colligere licet: caeteris tamen omissis, ut haec quoque pars, titulo de haereticis sub quo ponitur, commentat, mihi id nunc probatur, quod Zabarella hoc ipso loco tenere uidetur; nempe, quod non excusat ignorantia eum, qui dicit se nescire articulos fidei, de quo dicto (ne actum agam) uide quae plene scripsi supra par. 1. super quaest. 7. regu. la. 1. & seq.

Ignorantia circa articulos fidei non excusat.

Leo Papa.

Errare in fide conuincitur, qui alios errantes eum potest, ab errore non reuocat.

C A P. I I.

Vi alios, cum potest, ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat.

C O M M E N T. I I.

Vi alios.] Desumptum est hoc cap. ex epistola 91. capitulo 15. Leonis Papae I. ad Turibium Asturiensem episcopum, cuius initium est: Quam laudabiliter integra clausula ita habet: De qua re quintidecimi capituli sermo conuenitur, & praesumptionem diabolicam merito detestatur: quia & nos istud ueracium testimonium relatione comperimus, & multos corruptissimos eorum codices, qui canonici titularerunt, inuenimus. Quomodo enim decipere simplices possent, nisi uenenata pocula quodam melle prelinirent, ne usquequaque sentirentur insuaui, quae essent futura mortifera? Curandum ergo est, & sacerdotali diligentia maxime prouidendum, ut falsari codices, & a sincera ueritate discordes, in nullo usu lectionis habeantur. Apocrypha autem scripturae, quae sub nominibus Apostolorum, multarum habent seminarium falsitatum;

non solum interdicenda, sed etiam penitus auferenda sunt, atque ignibus concremenda. Quamuis enim sicut in illis quaedam, que nideantur speciem habere pietatis, nunquam tamen uacua sunt uenientis: & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, ut mirabilium narratione seductos, iaqueis cuiuscunq; erroris intolant. Vnde si quis episcoporum uel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, uel sub canonico nomine eos codices in Ecclesia permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hereticum se nouerit iudicandum: quoniam qui alium ab errore non reuocat, se ipsum errare demonstrat, hęc Leo.

Intellectus c. qui alios.

Ex integra hac clausula constat in quo sensu accipi debeat sententia huius capituli, nam cum dicitur, qui alium ab errore non reuocat: non agit generaliter de quolibet errore, sed de errore fidei, quod tamen si iam per coniecturam admonuissent hic Panormitanus, Marianus Socinus, & alii, dicentes loqui textum de errore fidei, ut faciat ad titulum, cum ponatur sub titulo de hereticis, iuxta id quod notauimus in commentario precedentis capituli. §. Quamquam autem. versic. Lex enim uel canon. tamen si inquam hoc admonuissent hi doctores per coniecturam, apertius id patet ex integra periodo, cum in ea iubeantur aboleri codices, & libri ad impio Priscilliano corrupti & deprauati ne eorum lectione fideles in errores fidei catholicae contrarios laberentur.

Priscillanus quibusdam fide rit.

Fuit uero Priscillanus (ut obiter hoc dicam) hereticus Hispanus ex Gallicia, de quo sic S. Prosper in Chronico: Anno Christi 379. Priscillanus de Gallicia, ex Manicheorum & Gnosticorum dogmate hæresim nominis sui condidit. hęc Prosper. Priscilliani initia, incrementa, interitum, mores & studia, pluribus & certius quam quisquam alius enarrat Sulpicius Seuerus lib. 2. sacre historie non procul a fine. Sed ad institutum reuertor.

Cap. q. alios. de heret. qd definiat.

Sententia huius capituli hunc debet sensum, sicut Ioanni Ananiæ, Panormitano, Socino & aliis placeat, Errare in fide conuincitur, qui alios errantes in fide, cum potest, ab errore non reuocat. nam etsi qui hereticis fauent, & eorum permittunt errores pro pagari, cum impedire possint & debeant, reuera id faciunt affectu alliciente, non errant intellectu, quamuis uere & proprie heretici non sint, at iuris fictione heretici sunt. quoniam ut recte Innocentius ait in cap. error. 83. distinet. Error, cui non resistitur, approbatur; & ueritas cum minime defendatur, opprimitur. Negligere quippe cum possis deturbare peruersos, nihil aliud est quam fouere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori definit obuiare. hęc Innocentius. Et Gregorius in cap. consentire, distinet. 83. ait: Consentire uidetur erranti, qui ad refecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. hęc ille. Ad idem, textus in cap. preterea, 23. q. 8. & in c. tam sacerdotes, 24. q. 3. & in c. quantæ de sent. ex com. & in c. sicut dignum. §. illeriam. & ibi glo. de homicid. & in multis aliis locis. facit item textus in l. scientiam. ff. ad legem Aquil. ubi probatur, quod si seruus uulnerat uel occidit sciente domino, tenetur dominus, et sumitur ibi scientia pro

Heretici sūt saltem iuris fictione, qui hereticos fouent, cū possint extirpare

A patientia seu tolerantia hoc est, cum potuit non prohibuit.

Ad rem ergo, de qua institutum est tractare, propius accedendo, dico primum, distinguendas esse personas, quæ errantes in fide non reuocant ab errore, aut non puniunt: quidam enim sunt quibus id competit ex officio, quales sunt ecclesiarum prelati, & Apostolici Inquisitores, quibus extirpandi hereticos potissima cura incumbit: alii sunt ad quos id non pertinet ex officio; quales sunt inferiores.

Si de episcopis seu ecclesiarum prelati sermo sit, sicut in hoc cap. ut constat ex integra clausula, quam adduximus, sit hoc axioma. Episcopus seu

alius fidei iudex potens impedire & prohibere lectionem librorum, aut prædicationem dogmatum hereticorum in sua diocesi, aut negligens punire hereticos cum possit eos capere & punire: aut quid simile faciat, aut fauere omittat, quod in detrimētum catholicae fidei conueniatur, hereticis iudicari potest in foro exteriori, & sicut talis acri in sacro Inquisitionis tribunalis. ita probat textus noster in suo fonte, quem paulo ante adduximus, ibi: Vnde si quis episcoporum uel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, uel sub canonico rum nomine eos codices in ecclesia permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hereticum se nouerit iudicandum. hęc ibi. Et ratio potest esse illa, de qua Bartolus in l. quæ dotis. ff. soluto matrim. circa finem, num. 13. uidelicet, quia quotiescunq; potest aliquis contradicendo actum impedire, si non impedit, sed taceat & dissimulet, præsumitur consentire: quare prelati qui talia fieri permiserit, nec impedierit aut prohiberit, cum possit, saltem iuris fictione, seu præsumptione, hereticus censendus est: quamuis reuera in mente talis non sit.

Neque his obstat dictum Zanchini tract. de heret. c. 5. ubi ait, cum, qui habet potestatem puniendi hereticos, si scienter id negligat, incidere in hæresim suspicionem, quasi uelit talem non esse censendum hereticum, sed solum suspectum: quoniam responderetur Zanchinum perinde esse accipiendum ac si dixisset, eum præsumi incidisse in hæresim, quod satis indicant uerba, quæ adducit, inter quæ est c. qui alios. de heret. quod nunc interpretamur.

Sed qualiter puniri debeant. huiusmodi delinquentes, quæri potest. Et quoniam qui taliter delicta fieri permittunt, cum possent prohibere, auctoritate sua, & impunitate delicti, delicto non modo uidentur consentire, uerum etiam illud fouere. atque defendere: ideo plus puniri debent, quam ipsi, qui propter malorum conuentionem & consensum delinquent glossa in Clement. 1. uerbo, defensionem. titu. de pœnis. Iulius Clarus in præf. crimin. questio. 87. versic. Hęc autem omnia. ubi dicit hanc esse communem conclusionem ex sententia Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famosus, num. 1 & 4. ff. de pœnis & potest, inquit Clarus, poni exemplum in prælato, qui dissimulet aliquem concionatorem in sua diocesi falsa dogmata prædicantem. & facit textus & gl. in c. qui aliorum. 24. quæst. 3.

Episcopi ergo qui negligunt diocesim ab hereticis

Hereticus iudicari potest iudex ecclesiasticus si potens extirpare hereticos, non extirpet.

Qui hereticalia permittunt, qualiter puniantur.

Episcopus ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

Episcopi ne dignus diocesim purgare, deponendus est ab Episcopo patu.

A Ad rationes uero proxime adductas uero uerbo potest responderi, eas non habere locum in crimine heretico, interim tamen uideri Simancam de catho. instit. li. 19. de denunciatione, & Ioannem Roiam tract. de heret. par. 2. assertione 3. & in singularibus fidei, sing. 5. nu. 21. uersic. Tertio ampliatur.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de heret. c. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos iudicibus fidei, & excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heretis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præsterunt tale iuramentum ex defectu eius circumstantiæ non censentur rei sicut priores, tamen si non effugiant penas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super

fidei recte seruanda; magnasque omnipotenti Deo gratias retuli. Et post multa ait: Præterea dum de sanctorum conciliorum custodia tua fraternitas loqueretur, sanctam Ephesinam synodum primam se custodire professâ est, sed quia ex annotatione hæretici codicis, qui ad me ex regia urbe transmissus est, agnoui hoc, quod quædam capitula catholica cum hæreticis fuerant reprehensa, quia quidam illam Ephesinam primam synodum in eadem urbe exhibant. quæ quondam ab hæreticis traditur esse composita, omnino necesse est, ut charitas uestra eandem synodum apud sanctam Alexandrinam atque Antiochenam ecclesiam requirat, & qualiter in ueritate se habeat, inueniat: Vel si placet, hinc dirigimus, quæ ab antiquitate seruata in scriinis habemus. Illa enim synodus, quæ sub primæ Ephesinæ imagine facta est, quædam in se oblata capitula asserit approbata, quæ sunt Cælestii atque Pelagii prædicamenta. Et cum Cælestius atque Pelagius in synodo sint damnati, quomodo poterant illa capitula recipi, quorum damnabantur auctores? Hæc enim Gregorius Papa 1. unde constat primo in multis Decretalium exemplaribus perperam tribui in hoc cap. Gregorio nono. Rursus illud etiam patet tam hic, quam apud sanctum Gregorium in plerisque codicibus, præsertim impressis pro Cælestio, corrupte legi, Cælestium; cum in manuscriptis Vaticanæ bibliothecæ constanter legatur ubique Cælestius non Cælestinus.

Fuit Cælestius Pelagii sectator, de quo sanctus Augustinus in libro de hæresibus, cap. 88. ait ita: Pelagianorum est hæresis hoc tempore omnium recentissima a Pelagio monacho exorta; quæ magistram Cælestius sic secutus est, ut sectatores eorum Cælestiani etiam nuncupentur. hæc Augustinus. Idem lib. 2. retractionum, c. 33. Cælestium vocat Pelagii discipulum.

Pelagii & Cælestii dogmata valide confutauit idem Augustinus libro de gratia Christi, & libro de peccato originali contra Pelagium & Cælestium. & multis aliis locis.

Pelagius & Cælestius primum in Carthaginensi concilio deinde in Mileuitano tempore sancti Augustini damnati sunt, quorum acta Innocentius I. Pontifex Romanus comprobauit, sicut constat ex epistolis horum conciliorum, & Innocentii Pape super ea re hinc inde transmissis, quæ habentur in 2. tomo operum sancti Augustini, epistola 90. 91. 92. 93. & seq. item ex eiusdem Innocentii Pape I. epistolis 25. 26. & 27. quibus rescribit episcopis Africani & Mileuitani concilii de hæresi Cælestii & Pelagii. item in epistola I. Cælestini Pape I. quæ ante acta concilii Ephesini circumsertur in 1. tomo conciliorum Surianæ editionis.

Rursus in concilio Ephesino Cælestius damnatus est, dum ibi damnantur qui cum ipso senserint; nam quamuis synodi Ephesinæ habendæ causa fuerit Nestorius Constantinopolitanus, Pelagianos quoque siue Cælestianos in ea fuisse damnatos, non est incertum.

Sane tomo 4. actorum concilii Ephesini, cap. 9. canone 1. dum illi damnantur, qui a concilio desecerunt,

Cælestii plena fit mentio, nam canone 1. ita scriptum est: Quia uero oportebat eos, qui ob aliquod ecclesiasticum, uel corporis impedimentum in regione, uel in ciuitate sua detenti, sacre synodo interesse nequieuerunt, ea non ignorare, quæ de schismaticis sunt definita; notum facimus uestræ sanctitudini, quod si prouincie cuiuspiam Metropolitanus a sacra et Oecumenica synodo desciscens, descensionis cõciliabulo sese adixerit; uel postea quoque cum Cælestio senserit, uel etiamnum sentit; huiusmodi contra prouincie sue episcopos nihil omnino decernere posse, quod a sacra synodo ab omni communione ecclesiastica seclusus, nullus deinceps potestatis, aut auctoritatis existat. hæc ibi. Ex quibus cõsequitur uerè dici in hoc c. quod interpretamur, Cælestium & Pelagium in Ephesina synodo esse damnatos.

Item ex prædictis luce clarius constat non damnari hic Cælestium & Pelagium Romanum Pontifex, (ut sapienter me etiam admonuit Illustrissimus Iulius Antonius Sanctiorius sanctæ Seuerinæ Cardinalis, vnus ex generalibus Inquisitoribus pietate insignis & eruditione) sed Cælestium & Pelagium hæreticos, & propterea non potuisse commode & uerè Ioannem Ananiam, Panormitanum Felinum, Socium, & alios, ex hoc textu notare, Papam posse in concilio damnari de hæresi; cum nullo pacto hinc possit id deduci.

Præterea quantum attinet ad intellectum uerum huius capitis, obseruandum est ex sancto Gregorio lib. 5. epistolarum, indictione 14. epistola 14. c. 114. & lib. 6. indictione 15. epistola 31. c. 195. item ex epistola vna sumptum est hoc c. in eis egi de quibusdam Pelagianorum dogmatibus falsis & hæreticis, quale est illud de Adami morte, non autem de libris seu capitulis catholicis, improbatis uel damnatis propter odium auctoris: nam per Cælestii atque Pelagii prædicamenta, ego ueniosa illorum dogmata interpretor. Inde fit ut in spectro fonte, unde sumitur hic textus, non possit ex eo plane deduci, quod obseruant communiter doctores, uidelicet damnato auctore, scripta eius censeantur damnata.

Ceterum cum hoc fragmentum ponatur sub titulo de hæreticis, non uidebitur absurdum si dicamus ex eo non inepte colligi id generale axioma, sicut in simili diximus supra eod. tit. super c. Dubius.

Quamquam uero hinc non colligatur aperte nihilominus tamen in se uera & secura est hæc sententia, quod damnato auctore uelut hæretico, eius quoque opera intelligantur esse damnata, uel latius ex sequentibus apparebit.

Admonet igitur hic locus, ut de libris prohibitis paulo latius differam, cum temporibus hæc hanc merito postulent tractationem: dicam autem summam certiora, & ea in primis, quæ ad Inquisitores spectare in re uidentur.

De hac re scribunt serè omnes interpretes ueteriores in hoc cap. fraternitatis. de hæresi. & in cap. damnamus. de sum. trin. & fid. Cath. & alii uero uariis locis. Zanchinus de hæresi. c. 7. ubi Campegius, idem Campegius ad Zanchinum. cap. 34. Reperiturum & Ambertus Locatus uerbo, libri. idem Ambertus

Verus intellectus, c. fia. rerniatis. & hæret.

De libris damnatis non legendis, qui scripserunt.

bertus uerbo, absolueret. Alfonso Casus lib. 2. de iusta hæresi. punit. cap. 15. 16. & 17. Conradus Brunus. lib. 6. de hæresi. c. 6. & seq. Albertinus de agro. assertio. q. 12. & nu. 13. & seq. idem copiosus eodem tractatu. q. 28. Simancas de cath. instr. titu. 38. idem in Enchyridio, titu. 39. Ioanes Roias singul. 224. Gondissaluis de hæresi. q. 13. num. 19. pulchre Petrus Godofredus in l. damnato. c. de hæresi. Carverius tractat. de hæresi. num. 125. & alii, quos libens omitto. Disservi copiose integro libro sexto de pænis hæreticorum, ex quibus omnibus sequentia breuiter colligamus.

Primum, damnato auctore tamquam hæretico libri eius damnati censentur. Ita colligunt ex hoc cap. omnes ueteriores interpretes, quibus recentiores maiori ex parte ad stipulam licet Alfonso lib. 2. cap. 17. de iusta hæresi. punit. dicat illud. cap. non habere hæc sententiam: sed non est nunc audiendus. & ratio huius axiomatis est in promptu; quia plus nocent libri hæreticorum erronei, quam rectores ipsi, cum ad plures libri perueniant: multo ergo magis censeantur cum auctoribus damnati. Quod axioma uerum est, etiam si cum damnatur hæreticus, de libris eius nominatim nihil caveatur: cum manifestum sit arbore damnata ob pestilentes fructus, ipsos etiam fructus interdici, ne uenenum insillant fructus uero doctrinarum hæreticorum, in libris eorum in primis contineri exploratissimum est.

Rursus idem axioma uerissimum est, etiam si libri hæreticorum multa bona continent: ita Hostiensis in hoc cap. fraternitatis. nume. 1. & ratio est, quoniam periculum est non leue, ne inter uilia hæreses latent: cum hæreticorum mos sit bona multa docere, ut falsa facilius persuadant: hinc Beatus Gregorius lib. 5. Moralium cap. 10. dicebat his uersibus: Habent quippe hoc hæretici proprium; ut malis bona permisceant; quatenus facile sensui audientis illudant: si enim semper praua dicerent, citius in sua prauitate cogiti, quod uellent minime persuaderent: nullum si semper recta sentirent, profecto hæretici non fuissent: sed dum fallendi arte ad utraque deseruiunt, & ex malis bona insiciunt, & ex bonis mala ut recipiantur, abscondunt. hæc ille. Idem docuit Leo eius nominis primus, & Vincentius Lyrinensis in libro aduersus profanas hæreses nouationes, & Turrecremata in cap. sancta. 15. dist. & Catharinus Politus in speculo hæreticorum consideratione. 10. & Conradus Brunus lib. 6. de hæresi. c. 6.

Denique præfatum axioma, ut damnato auctore, opera simul damnata censentur, ita uerum est, ut nullo modo recipi debeant, neque tamquam auctoritate uelut rationabilis; neque tamquam rationabilis: contra quam uelint Ioan. And. Imola, Abbas & alii in d. cap. damnamus. de sum. trin. & Hostiensis in hoc cap. fraternitatis nume. 1. & Albertinus de agnos. assertio. q. 12. num. 13. & quidam alii. & ratio est: quoniam indistincte hæreticorum libri sunt damnati, & prohibiti sub pena excommunicationis per scriptum Iulii III. quo incipit, Cum meditatio cordis. & rescriptum Pii III. incipiens, Dominici gregis. & bullam cano. Domini. cap. 1.

Quæ quamuis ita se habeant, aliquando tamen

Damnato auctore, libri eius damnantur.

Libri hæreticorum, etiam uilia continentes, interdici.

Libri hæreticorum, neque uelut rationabilis censentur recipiendi.

immutantur: nam quotiens summus Pontifex in specie libros damnati auctoris permitteret, tunc impune legis possent: ita notant & uere Doctores in d. cap. damnamus. de sum. trin. & in cap. fraternitatis. de hæresi. hinc uideamus Origenis damnati multa opuscula legi, quoniam ea recepit Gelasius cap. sancta. 15. dist. uers. item Origenis. facit c. sane profertur. 24. quest. 2.

Iam hæc prohibitio de legendis hæreticorum libris, non comprehendit Inquisitores hæreticæ prauitatis, nec eorum substitutos seu Vicarios, ut cauit idem Iulius III. in præfato rescripto: Cum meditatio. in hæc uerba: Nos præmissis occurrere, & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblata petitionis instantiam, sed de nostris certa scientia & matura deliberatione, omnes & singulas facultates & licentias legendi & tenendi libros Lutheranos; aut alios hæreticos, seu de fide suspectos, quibusuis personis, cuiuscunque status, gradus, ordinis, uel conditionis existentiibus, etiam si episcopali, uel Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate Ecclesiastica, seu seculari præeminentia præfulgeant: Inquisitoribus seu commissariis, super hæretica prauitate, ab Apostolica sede pro tempore deputatis durante ipsa deputatione, duntaxat exceptis, & c. tenore præsentium reuocamus, & c.

Falluntur ergo Episcopi, qui existimant, perinde sibi, ac Inquisitoribus damnatorum libros legere licere: non enim possunt nisi à summo Pontifice specialem habeant facultatem. Videntur tamen præfati rescripti uerba solum comprehendere Inquisitorum commissarios auctoritate Apostolica creatos, non eos quos sibi Inquisitor substituit. nam hi non uidentur posse uel hoc privilegio, quod uideri posset alicui iuxta doctrinam Bartoli in l. filius. ff. de legationibus.

Nihilominus tamen idem uidetur dicendum de commissariis ab Inquisitoribus ipsis constitutis, cum illi Apostolicæ auctoritate deputati uideantur, eo ipso quod ab Apostolicis Inquisitoribus constituantur. Ad tollendam tamen hæc difficultatem prudenter mihi agere uidentur inquisitores, si cum creant sibi commissarios, expresse etiam declararent eis competere hæc facultatem legendi libros prohibitos.

Præterea, quamuis nonnullis uideatur posse quemlibet propria auctoritate libros damnatos comburere, uel aliter perdere, uel ad ipsum quocumque modo peruenire: tutius tamen uidetur Umberto uerbo, libri. ut eos ad fidei indices deferat, ut etiam asserit Campegius apud Zanchinum, cap. 7. Ceterum ergo credendum, necessario inquisitoribus esse deferendos: nam in præfato rescripto Iulii III. ita scriptum extat: Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in ciuitatibus, in quibus libris huiusmodi existunt, consignasse debeant realiter, et cum effectu.

Monendi tamen sunt inquisitores, ut cum liber alicuius hæretici damnati illis deferatur, interrogent deferentem unde illum habuerit, ne forte eolibro fuerit male usus, aut ab aliquo, qui timet prodi, mit-

Libri damnatorum in specie permissi, legi possunt.

Inquisitores libros damnatos legere possunt, non Episcopi.

Qui commissarii legere possunt damnatos libros.

Libri prohibiti Inquisitoribus deferendi, non propria auctoritate corrumpendi.

dimitatur. Iam illud addiderim, semel damnato haeretic...

Inquisitores no concedit facultatem legendi libros prohibitos.

Libri auctoris non dandi natu dogmata continentia quibus legendi, & purgandi.

Confessores no absolunt retinentes libros damnatos.

Nunquid autem inquisitores possint concedere facultatem legendi libros semel damnatos...

Quorundam tamen haereticorum libri, qui ex professione de religione non tractant...

Et quae haecenus diximus, vera sunt, cum agitur de libris iam damnatis...

Ad haec, illud monendi sumus, neminem eorum qui sacras confessiones audiunt...

Postremo, antequam libri undecunque in civitates aduecti...

In libris de nouo aduectis, primum vendatur qd agendum.

Ex supradictis pendet quaestio subdilectis, nam cum sub anathemate interdicatur...

Retinens libros damnatos an sit haereticus, vel de heresi suspectus.

Ac primum Archidiaconus, Ioannes Fanturzius, & nonnulli alii in c. sane profertur...

Et si tamen sententia tunc vera erit, cum conuenerit eum, apud quem liber reprobat...

Componens libros haereticos, censetur haereticus.

Et sic etiam tunc veteres interpretes Ioannes Roias sing. 124. & ita locutum quoque crediderim...

Et ita locutum quoque crediderim Archidiaconum in d. cap. sane profertur...

Lnc. 19. Matih. 12.

basse noscuntur: ita namque Dominus ait: Ex ore tuo iudicabo te...

Retinens libros damnatos, quos non composuit, suspectus de heresi est.

Qualis suspicio ex retentione librorum damnatorum contrahatur.

Hoc tamen dictum non putarem indistincte accipiendum: sed tunc cum auctor ex proposito haeresim ponit...

Sed alter casus est nunc diluendus, An videlicet is qui retinet sciens & volens librum vetitae lectionis...

An autem haec suspicio sit leuis, vehemens, aut violenta, non est a Papa expressum, Zanchinus tamen de haeretico...

facit eos praesumi fures, id simile in casu nostro sententiam non male scribit Albertinus...

Et ergo gradus suspicionum ex lectione librorum prohibitorum notari possunt...

At si aduertens & sciens legerit: si totum, aut pluries legerit: si plures legerit...

Quod si studiose legat: si totum & pluries, aut plures & pluries: si omnes passim legat...

Hac igitur prudenter & diligenter inuestigabunt inquisitores, ut iuxta unumquemque suspicionis gradum...

Illud non omit tam, eum qui tales libros sciens prudenter retinet, posse aliquando dici haereticum...

Tametsi vero multis modis innocentiam suam ostendere possit, qui libros vetitos repertus est...

Iam qua poena sint plerendi breuiter est dicendum: & iure quidem civili ultimo supplicio affici iubentur...

Qui libros vetitos retinet, nec quando que haereticorum fautor dici potest.

Qua poena plerendi qui libros damnatos retinent.

tionis longe abest, cum pœnam sanguinis non irroget. Guido Fulcodius loco præcitate, & Archidiacon. in d. cap. 2. de hæretic. purgationem talibus indicendam admonet, quam interdum ex causa imponi, seu iudici posse non ambigere. Hoc sit certum, pœnitentiam esse imponendam nunc acriorem aliis vero leuiorem pro qualitate & modo delicti & delinquentium. Nos aliquando post aburationem ieiunia, orationes, & peregrinationes imponi vidimus. Cætera huc spectantia tradam infra in hac 2. par. super c. nonerit. de sent. ex com. & super q. 27:

Iudæis non est permittendum, ut libros damnatos legant.

Postremo in fine huius commentarii admonebo, curandum esse diligenter, ne Iudæi libros illos audeant legere, quos Christiana fides repudiatur: nam eorum lectio vel illorum augetur impietas, ut magis in obsequium infidelitatis animus indueretur, aut proculdubio, eorum conuersio vel impediretur omnino, vel retardaretur, & difficilius redderetur: aut operam darent, ut illis lectis Christiani in hæreses & errores incidere.

Quare prudentissime sanctissimus dominus Gregorius XIII. statuto quodam incipien. Antiqua Iudeorum. edito anno Domini 1581. Caleni. inuit. inter causas & casus ob quos inquisitores procedere possunt aduersus Iudæos, recensuit quoque hunc de quo agimus, in hæc verba: Si libros hæreticos uel Talmudicos, aut alios Iudæicos quomodolibet damnatos, aut alios prohibitos, tenuerit custodierit, uel diuulgauerit, uel in quacumque loca detulerit, aut ad eam operam suam accommodauerit: subiacebit scilicet inquisitorum iudicio.

Recte itaque & pie iam olim in Hispania Erugijs rex, (quem alij Eringium appellant) initio regni sui, id est, anno Domini 681. ut ex Ioanne Vasco constat, inter leges Gothicas, quas à sancto Isidoro institutas recognouit, & nomine suo fecit euulgari, hanc quoque posuit de interdicienda Iudæis illorum librorum lectio, quos Christiana fides reuicit. Eius legis verba ex lib. 12. legum Visigothorum titu. 3. l. 1. ita habent: Illis commode lectio in his sensum, quibus fas non est præbere assensum, im pietatis est potius, quam pietatis indicium. Et ideo si quis Iudæorum libros illos legerit, uel doctrinas attenderit, siue habitos in domo sua clauerit, in quibus male contra fidem Christi sentitur, & publice decalauabitur, & centenorum flagellorum uerberatione plectetur. Qui tamen cautionis uinculo alligabitur, ne unquam talium libros, uel doctrinas apud se aut habere presumat, aut attendere audeat: aut studiis meditando assumat. Iam uero si post emissum placitum quodcumque tale repetere tentauerit, & decaluatus centenis flagellis subiaceat, & amissis rebus sub perpetui exilij conteretur ærumna: ut quia iam secundo uisus est erroris sui iterasse uestigium, perreniter illis res eorum deseruiant, quibus principali fuerint collatione concessa. Hæc & similia illi percipient, qui quemlibet infantium talia presumpserint docere, id est, ut doctor ipse iniquitatis in prima transgressionis fronte deprehensus, & centenis subiiciatur decalauandus uerberibus, & placiti sui polliceatur cautione se talia ulterius neminem debere docere. Quod si primæque hu-

Erugij Regis lex de interdicienda Iudæis lectio librorum prohibitorum.

Aius sponsonis maculans fidem contingat illi, ea qua abiecerat, repedare, omni eius facultate in principis potestate redacta ipse decaluatus, centenisque uerberibus adiudicatus perpetuo erit exilio relegandus. Infantes tamen ipsi uel pueri tunc erunt à supradictis damnis atque uerberibus alieni, si hanc perniciosa doctrinam intra 10. annos ætatis suæ positi meditalle fuerint uisi. Ceterum si post exēptos decem annos quibus illorum talia attendere uel meditari presumpserit, superioris constitutionis damna uel uerbera ordine superius adnotato sustineat. hæc Erugijs.

Quod autem de inter dicenda Iudæis lectio librorum prohibitorum dictum est, idem quoque dicendum putamus ob easdem causas de aliis infidelibus, si forte in terris catholicorum morantur: nam neque illis concedenda esset talium librorum lectio. Quare nec permittendus esset Machometanus ut suum possit impune legere Alcoranum: aut alios, qui uel de stabilienda secta sua, uel de Christiana consuanda, uel de erroribus in eam inuehendis tractarent, aut alios quomodolibet prohibitos. Idem de Gentilibus seu Paganis sentio, quibus non esset concedendum, ut libros eos legerent, quibus eorum impietas uel foueretur, uel augetur, uel conuersio retardaretur; ac ne alios quidem quacumque ratione prohibitos.

Qua uero pœna plecti debeant infideles circa hæc delinquentes, cum non sit iure cautum, arbitrio inquisitorum relictum esse uidetur qualis pœna statuta esset per legem Erugijs, uerba legis indicant, qua paulo ante retulimus. Pro qualitate ergo delicti & malitia delinquentis augenda est, uel diminuta pœna arbitrio prudentis iudicis sicut ex supradictis constat.

Ex concilio Africano.

Episcopus hæredem instituens hæreticum, sanguinem, uel extraneum, uel paganum, etiam post mortem excommunicatus nunciatur: hoc dicit secundum communem & uerorem intellectum: & ut faciat ad uolum potest intelligi, quod ex hoc presumatur hæreticus.

C A P. V.

Si quis episcopus hæredes instituerit extraneos à consanguinitate sua, uel hæreticos etiam consanguineos aut Paganos pertulerit: saltem post mortem ei anathema dicatur: atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.

C O M M E N T. IIII.

SI quis episcopus. Desumptum ex concilio Africano, cap. 48. ubi uerba paulo susus concipiuntur, unde facilius colligitur sententia, ea uero ita habent: Item constitutum est, ut si quis episcopus hæredes extraneos à consanguinitate sua, uel hæreticos etiam consanguineos, aut Paganos, Ecclesie prætulerit, saltem post mortem

Infidelibus quibuscumque non est permittenda lectio librorum prohibitorum.

Hæretici licet post mortem anathematizentur, non tam excommunicantur.

Anathema quid significet.

Quid sit inter Dei sacerdotes non numerari uetus Ecclesiasticus de diptychis.

Episcopus hæreticos instituens hæredes, post mortem anathematizandus.

tem anathema ei dicatur, atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur. Neque excusari possit, si intestatus defecerit, qui utique debuit factus episcopus, rei suæ ordinationem congruam suæ professioni nequaquam differre. hæc concilium. Est autem sensus talis: Episcopus qui sibi hæredes instituit hæreticos, siue sint consanguinei, siue extranei, post mortem est anathematizandus, atque eius nomen ex memoria sacerdotum amouendum: ita Alanus, Laurentius, & Tancredius: quibus consentiunt Græci Tilus, Zonaras, & recentiores interpretes. Ergo hæretici hoc loco ex testamento capere prohibentur; & testamentum, cum sit contra leges factum, irritum erit: ita Balsamon, quod & uerum est. Bona uero episcopi intestati hac de causa morientis culpa sua quia hæreticos instituit, Ecclesia capiet. Totum hoc decretum pulchre declarat Illustr. illic Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconen. in notis ueterum decretalium, collectione 1. lib. 5. tit. 6. c. 8. quem uideo.

¶ Saltem post mortem ei anathema dicatur. Hinc colligit glossa hic, & iuris canonici interpretes uno consensu, in detestationem criminis hæresis, posse hæreticum post mortem excommunicari: cui sententia etiam fauere uidetur textus in c. sane profertur. 24. q. 2. quod plane ita simpliciter acceptum falsum est, cum hæretici ipso iure cum primum in hæresim incedunt sint excommunicati, talesque etiam decedant, nisi ante mortem Ecclesie reconcilientur, ergo amplius excommunicari ob illud crimen non debent: quod oportuit animaduerti si iuris interpretes. ita præter ceteros Sotus lib. 4. sent. dist. 22. q. 2. art. 2. in ultimo dubio.

Sed hic lapsus ex ignorantiâ illius uerbi, Anathema, processit; quod quandoque significat maledictionem, & detestationem, ut docet August. in quæst. lib. Numerorum, q. 41. Indicat quoque textus in cap. ego Berengarius. de consuet. dist. 2. ibi: Anathematizō omnem hæresim. Hoc est maledico, imprecor; & detestor. quod alibi etiam sepe in iure consistit. Ergo hic cum ipso iure & factō iam sit Episcopus hæreticos instituens excommunicatus, non iubetur iterum excommunicari, sed maledici, deuoueri, & execrari more uetusto, ut paulo post subdam. ita Alfonso Casirus & recte lib. 2. c. 20. de iusta hæret. punit. sed si quis iuris interpretes tueri uelit, dicat eos hoc uoluisse, post mortem posse hæreticos excommunicari, id est, excommunicatos declarari.

¶ Atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur. ¶ Vetus erat in primitiua Ecclesia consuetudo, ut in sacris diptychis, hoc est in catalogo, pie memorie transitum ad caelos habentium episcoporum uocabula eorundem, seu nomina describerentur, & inter Missarum solemnia coram populo recitarentur, ut pia pro illis ad Deum fundere precibus: quod si episcopi turpem egissent uitam, aut hæretici, uel hæreticorum fautores exiissent, idque post mortem eorum constisset, nomina eorum de sacris diptychis protinus delebantur: hæc colliguntur ex epistola quadam nume. 30. Leonis Papæ primi ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum. cap. 3. Item ex Leone Papa III. in epistola sexta synodi confirmatoria ad Constantinum Imperatorem, le-

giturque hodie in ultima eius synodi actione. idem habetur epistola quadam ab Episcopis Aegyptiacis conscripta ad Anatolium Archiepiscopum Constantinopolitanum pro concilio Chalcedonensi. tradit Nicolæus primus, epistola quadam ad Michaelem Imperatorem, non procul à fine: & Anastasius Papa secundus ad Anastasium Imperatorem de abolendo nomine Acacii epistola quadam. cap. 3. & alibi sepe, tradit breuiter Alfonso Casirus li. 2. c. 20. de iusta hæreticorum punit. & Conradus Brunus lib. 5. de hæ. ca. 7.

De diptychis uero in Decreto Romæ nuper impresso anno 1582. in cap. sane profertur. 24. q. 2. ita notatum est: Diptycha duæ tabulæ erant; quarum altera uiuorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in Missa recitabantur: translato uocabulo ab ostreorum diptycho: cuius mentionem facit B. Ambrosius Hexæam. lib. 5. cap. 8. De huiusmodi autem ecclesiasticis diptychis partim uiuorum, partim mortuorum, partim utrorumque mentio fit in epistola Innocentii I. ad Decentium cap. 2. & in epistola B. Augustini 137. clero & plebi ecclesie Hipponensis. 2. q. 1. c. nomen, & 1. i. q. 3. c. quid obest. & in epistola Gelasii ad Anastasium Augustum, & in epistola episcoporum Aegyptiacæ diocesis ad Anatolium: quæ habetur post concilium Chalcedonense, & alibi sepe.

Iam ex hoc contextu iuxta præfatam interpretationem, quæ uera est, dirimitur illa quæstio: An hæreticorum nomina expungi debeant, & deleri libris eorum, qui etiam ex professo de fide non tractant aut de libris catholicorum: nam proculdubio aboleri debent, quoties non nominantur, ut resistentur, & damnentur: neque enim iustum est, ut inter Christianos, quos illi oppugnant, ad laudem nominentur, aut recitentur. fortes quidem & sortilegos damnari iubet Leo III. c. fortes. 26. q. 5. ibi: Quam obrem uolumus illas omnino damnari: & inter Christianos uolumus non nominari. multo ergo magis taceri, & supprimi debent. hæreticorum nomina qui sortibus & sortilegis sunt deteriores. Multa in hanc sententiam attuli. lib. 6. de pœnis hæreticorum. cap. 10. quæ gratia breuitatis omitto dummodo intelligamus nullo fortiori argumento hanc sententiam comprobari, quam eo, quod ex hoc capite desumitur. interim uideo Simancam de cath. instrum. titu. 38. num. 22. & Ioannem Baptistam Cardonam, qui imper. de hoc articulo disputata uinculam edidit Romæ.

Ex his amplius consequitur, nec imagines, uel statuas hæreticorum uelut Caluini, Lutheri, aut similitum esse faciendas, permittendas, aut pingendas, neque enim careret hæresicos suspitione, qui eas, uel in domo sua, uel in cubiculo honorifice collocaret, at cum dedecore & ignominia seu infamia quæ ipsi notantur, pingi possent, quod Longolium defuncto impio Luthero ingemose fuisse scimus, is enim ut indicaret Lutherum & monacho nigro in hæreticum pertinacem fuisse conuersum, in tabula lypum nigrum pinxit, cuculla monachali superimposita, adiecto hoc eleganti teraphico: Hæretarcha, reus uoti fideique Lutherus. Pingitur hic artis hæreticique notis. E monacho (quæ est hæc hominū mutatio?) nigro. Est niger etiam deus in omni arte, lupus.

Hæreticorum nomina delenda à libris catholicorum.

Hæreticorum imagines honorifice non pingendæ.

EX

Ex eodem.

Loquitur de eadem materia cum precedenti: & extenditur quod ibi dictum fuit de episcopis, ad presbyteros & alios clericos.

C A P. VI.

N eos, qui catholici non sunt, etiam si consanguinei fuerint, episcopi vel presbyteri nihil conferant. Denique hoc, quod de episcopis & presbyteris dictum est, debet de reliquis clericis exaudiri.

COMMENT. V.

Titulus huius capituli prae fixus habet ita: Ex eodem. scilicet concilio Africano, unde praecedens capitulum desumptum est, sed non est in concilio Africano, sed desumptum ex concilio Carthagenensi III. c. 13. b. [In eos.] Verba in praesentato concilio sunt aperta, habentque ita: Ut episcopi vel clerici, in eos qui catholici Christiani non sunt, etiam si consanguinei fuerint, nec per donationes, nec per testamentum rerum suarum aliquid conferant. haec ibi. Ad dicit Zonaras, idem esse legibus civilibus constitutum; quod & verum est, quoniam haeretici nihil omnino capere possunt, ex cuiuslibet testamento, aut alia qualibet ultima voluntate, vel contractu. Manichaeos. l. diuinam. C. de haeret. cum similibus. quod est in odium haeticorum introduitum, ut hac suppliciorum acerbitate respiciant. Vide Theodorum Balsamonem cano. 2. synodi Carthagenensis, ubi plura de interpretatione huius canonis.

Alexander III. Rbemen. Archiepiscopo.

Christus fuit verus Deus, & verus homo: sentiens oppositum haeticus est, & excommunicatus.

C A P. VII.

VM^a Christus perfectus Deus & perfectus sit homo: mandamus, quatenus sub anathemate interdicas, ne quis de cetero audeat dicere Christum non esse aliquid, secundum quod homo: quia sicut Christus uerus est Deus, ita uerus est homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens.

COMMENT. VI.

Extat hodie hoc c. in 3. volumine conciliorum generalium post conciliū Lateranen. sub Alexandro III. par. 49. c. 20. ubi paulo fusius verba concipiuntur, ex quibus hic locus potest illustrari. Tulit vero Alexander hoc edictum circa annum Domini 1159. aduersus quosdam magistros scholae Parisiensis, Rbemenfis, & aliarum ciuitatum, qui temere dicebant, Christum secundum quod homo erat, nihil esse: quam etiam stultitiam multis antea saeculis condemn-

Christum secundum quod homo nihil esse, haereticus est.

A nauit Euthychianus Papa, circa annum Domini 276 epistola quadam ad Ioannem & omnes Episcopos Be ticae prouincia.

Ex Concilio Lateranen.

Haeretici, receptatores, & fautores eorum, excommunicati sunt: & decedentes in hoc peccato, in cetero ecclesiae sepeliri non debent, nec pro eis orari.

C A P. VIII.

ICVT^a ait beatus Leo: & infra. Quia in partibus Tholosanis haeticorum, quos alii Catharos, alii Patrenos, & alii aliis nominibus uocant, inualuit damnanda peruersitas; eos, & defensores, & receptatores eorum, anathemati decernimus subiacere: Et sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua teneat uel fouere, aut negociationem cum eis exercere praesumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub priuilegiis nostrorum quibuscunque in dultorum obtentu, neque sub alia quacunque occasione oblatio pro eo fiat, aut inter Christianos accipiat sepulturam.

COMMENT. VII.

Sicut ait beatus Leo. Desumptum est hoc fragmentum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. habito Roma anno Domini 1180. conuocatis 280. Episcopis. Legitur hodie in praefato concilio cap. 27. hic uero mutilus est textus, & quasi imperfecta sententia, in autographo ita legitur: Ea propter, quia in Galconia, Allegesio & partibus Tholosanis, & aliis locis ita haeticorum quos alii Catharos, alii Patrenos, & alii Publicanos, alii aliis nominibus uocant, inualuit damnata peruersitas, ut iam non in occulto, sicut aliqui nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publice manifestent, & ad suum contentum simplices attrahant & infirmos: eos, & defensores eorum, & receptatores, anathemati decernimus subiacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, uel in terra sua teneat, uel fouere, uel negociationem cum eis exercere praesumat: si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum priuilegiis cuiuslibet in dultorum obtentu, nec sub alia quacunque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam haec ibi.

Excommunicantur haeretici cum suis coplicibus, & puniuntur.

al. Patrenos.

In hoc iure etiam quilibet statuta poena est authentica Gazayos. C. de haeret. eorumdem fit mentio in c. excommunicamus. el. 2. de haeret. ubi alia etiam haeticorum portenta, qui circa mille ducentos annos in Narbonensi prouincia, & partibus Tholosanis pullularunt, numerantur, cum quibus beatus Dominicus frequenter habuit per decennium disputationes, ut alibi diximus.

Oblatio pro eo fiat. Hoc est, ne sacrificium Misae pro eo offeratur, quod hic summus Pontifex uocat oblationem, quia Deo offertur pro expiatione peccatorum: idem etiam intellige de aliis Ecclesiis.

Quid nomine oblationis intelligatur.

elesta suffragiis, & pijs precibus, quae pro illis, qui uel haeretici, uel de haeresi suspecti decesserunt, offerri prohibentur; cum sacrificia offerri non debeant pro decesseribus in mortali peccato. capit. placuit, 2. q. 5. c. ¶ Aut inter Christianos recipiant sepulturam.] quae est quies corporis: & concordat textus in c. quicunque, s. 1. de haeret. lib. 6. priuatio uero sepulturae inter poenas haeticorum numeratur. Alfonso Castrius lib. 2. c. 18. de iusta haeret. puniitio. & dixi plenè infra par. 3. super q. 40. ex quo hic locus est illustrandus.

Haeretici sepultura priuantur.

Lucius III.

Haeticus male sentiens uel male docens de sacramentis Ecclesiae, excommunicatus est, & conuictus, nisi se correxerit, & errorem abiurauerit; si clericus est, degradetur, & curia seculari tradatur: per quam etiam laicus punietur. Eadem etiam est poena suspectis de haeresi, si se non correxerint: & re ipsa omnino audientia denegatur: saeculares principes, qui iurare nolunt de Ecclesia contra haeticos defendenda; excommunicantur, & terra eorum supponuntur interdicto: ciuitates uero ipsorum resistentes, aliarum commercio, & Episcopali dignitate priuantur: exempti uero subsunt ordinarijs super his, quae contra haeticos instituantur.

C A P. IX.

Abolendam: & infra. Vniuersos, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, uel de baptismo, seu de peccatorum confessione, matrimonio, uel reliquis Ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana Ecclesia praedicat & obseruat: & galiter quoscunque, eadè Romana Ecclesia uel singuli Episcopi per dioeceses suas, cum consilio clericorum, uel clerici ipsi sede vacante cum consilio clericorum, uel clerici ipsi sede vacante cum haeticos iudicauerint; vinculo perpetui anathematis innodamus: & infra. Praetenti nihilominus ordinatione sancimus, ut quicumque manifeste fuerint in haeresi deprehensi, si clericus est, uel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prerogatiua nudentur: & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, saecularis relinquatur arbitrio Potestatis; animaduersione debita puniendus: nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicae unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publicè confenserit abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abiurata haeresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, saecularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris uisionem: & infra. Qui uero inuenti fuerint a sola suspitione notabiles: nisi ad arbitrium Episcopi, iuxta considerationem suspitionis, qualitateque personae, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, simili sententiae subiacent.

Eymericus infra. par. 3. q. 91. In uulgatis ita fuerit in haeresi deprehensus, &c. sed in antiquis exemplaribus, ut est in apocrypho.

cebut. Illos quoque, qui post abiurationem erroris: uel postquam se (ut diximus) proprii antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiurata haeresi recidisse, saeculari iudicio, sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos: & infra, Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Consules ciuitatum, & aliorum locorum, iuxta commonitionem Episcoporum, praestito corporaliter iuramento promittant, quòd fideliter & efficaciter cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra haeticos, & eorum complices adiuuabunt bona fide, iuxta officium & posse suum. Si uero id obseruare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto Ecclesiae supponendis. Ciuitas autem, quae his institutis duxerit resistendum: uel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & Episcopali se nouerit dignitate priuandam: & infra. Si qui uero fuerint, qui à lege diocesanae iurisdictionis exempti, soli subiacent sedis Apostolicae potestati, nihilominus in his, quae sunt contra haeticos instituta, Episcoporum subeant iudicium: & eis in hac parte tanquam à sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suae priuilegijs) obsequantur.

In uulgatis libris ita post abiurationem praefati erroris, &c. sed dictio, praefati, nunquam est in antiquis codicibus.

Ad hoc praestandum iuramentum compelli possunt, c. ut officij, s. statuimus, de haeret. lib. 6.

COMMENT. VIII.

Vel singuli Episcopi &c. haeticos iudicauerint. Cautè hoc est accipiendum: quoniam neque Episcopi ullo tempore, neque clerici vacante sede, potestatem habent definiendi dubia circa fidem: id enim Romani Pontifici munus est, capit. quoties, 24. quæst. 1. cap. maiores, de baptis. & eius effectus. Quod uero hic dicitur, tunc locum habere necesse est, cum factum est clarum, id est, cum haeretici errant in his, quae iam declarata sunt, & definita per Ecclesiam; nam tunc is censetur haeticus, qui haeticus fuerit ab Episcopo, uel Inquisitore declaratus: quod etiam hic obseruat Ioannes Anania numero 5. Albertinus tract. de agnos. assert. quæst. 8. num. 5. & quidam alij, faciunt textus, in c. super quibusdam, s. 1. de uerbis, sign. quem refert Eymericus paulo post in hac 2. parte. Totius ecclesiastici ordinis prerogatiua nudentur. Quomodo haec fiat, traditur in c. degradatio, de poenis, lib. 6. relat. infra, hac par. 2. de quo latè Eymeric. 3. par. in nono modo processum fidei terminandi, ubi dixi plenè. Nisi continuo. Duae hoc loco uoces ponuntur, Dictiones & continuo, & confestim, quarum significatio in hac causa quorundam interpretum mentes uexat. putantium accipiendas esse in significatione propria, & ob id cum sua natura indicent temporis celeritatem absque interuallo, quamprimum quis deprehenditur in haeresi, debet redire, aliter Ecclesia misericordiae uisera debet ei claudere, in qua sententia fuisse uidetur Panormitanus in dicto cap. ad abolendam. num. 6. licet aliud sentire uideatur in c. excommunicamus, lib. 1. num. 10. de haeret.

Qualiter intelligèdū haeticos esse quos Episcopi haeticos declarant.

Ceterum

Ceterum his omissis, quorundam sententia est, Inquisitorum arbitrio relinquendum esse, ut intelligatur quando heretici continuo, & confessim redire ad gremium Ecclesiae dicantur. Sed haec opinio velut periculosa iam explosa est: neque enim reorum vita ex libero iudicio arbitrio pendere debet.

His autem interpretatis eas voces sic videtur, ut illi statim, continuo, seu confessim redire intelligantur, qui quandocumque ante sententiam diffinitivam conuertuntur. Zanch. de haeret. c. 16. nume. 7. ubi copiose Campegius. Bernardus in lucerna, verbo redire, §. 6. quibus fauet Eymericus 3. p. in 10. modo finiendi processum fidei, & q. 98. Simancas de catho. insit. tit. 4. 7. num. 40. & alii, quos libens omitto: & haec sententia vera est, & amplectenda.

De qua re vide praeter ceteros Menochium, lib. 2. de arbitrariis iudiciis, centuria 4. casu 372. & 373. Repertorium in verbo, usura, §. circa istam in fine, & in verbo, continuo, glossa & Doctores in §. omnis stipulatio, verbo, confessim. Insit. de verbor. oblig. melius glossa in §. ultimo, insit. de inuic. stipulat. Boerius decisione 343. & copiosissime Paulus Grillandus tractat. de haeret. q. 5.

Quod vero Inquisitorum arbitrio relinquatur, ut quidam opinantur diffinire, quando heretici confessim redire dicantur, potissima ratio est: quoniam statuta in haeticos lata, si fuerint dubia, ipsi possunt interpretari per rescriptum Innocentii IIII. Cum negotium. relat. infra in hac par. 2. tradit Eym. 3. par. questio. 85. & 86. & Lambertus verbo, incontinenti, sed haec sententia in hoc articulo tenenda non est, ut optime sensit Simancas praecitato loco, num. 39.

¶ Qui vero inuenti fuerint. Hic §. usque ad §. Illos quoque, ut plurimum desideratur in manuscriptis exemplaribus, quod Ioannes. And. etiam adnotauit dicens eum hic communiter non haberi; & Hostiensis ait non debuisse remoueri. habetur tamen infra in cap. excommunicamus 1. §. qui autem, reperitur vero in recentioribus codicibus, & in antiqua compilatione, & in multis Pontificum extrauagantibus, quas refert Eymericus paulo post in hac 2. par. item in litteris Apostolicis, quae in fine Directorij sunt impressae. quare non carent auctoritate & fide, quae in eo statueruntur.

¶ Si qui vero fuerint qui a lege diceceanae iurisdictionis exempti. Nullum privilegium, nulla personarum dignitas, vel gradus quemquam liberat in causa haereticis a iurisdictione Inquisitorum: quod multis Pontificum rescriptis cauetur, Alexandri IIII. diplomate incipiente, Commillæ. & alio recentiori Pii IIII. incipiente, Pastoris aeterni. quod ipsum multis aliis iuris locis indicatur. c. ut commissi. de haeret. lib. 6. ibi: Quoslibet haeticos, & hoc iure utimur. excipiuntur tamen Episcopi ob dignitatis prerogatiuam. c. Inquisitores. de haeret. lib. 6. quos solus Papa iudicat in hac causa, & legati, seu officiales sedis Apostolicae, extrauag. cum Matthaeus, de haeret. relat. infra in hac 2. par. de quo videto Eymericum 3. par. quest. 26. & sequi, quibus etiam locis videto, quae copiose scribimus.

Innocentius IIII.

Bona haeticorum confiscantur, & in terris Ec-

Nullum privilegium eximit a iurisdictione Inquisitorum.

clesiae applicantur fisco Ecclesiae: in terris Imperij, iudicis secularis fisco, & procedit etiam si catholicos habent filios.

C A P. X.

VERGENTIS, in senium saeculi corruptelam: & infra. In terris vero temporali nostra iurisdictioni subiectis, bona haeticorum statim publicari: & in aliis idem praecipimus fieri, per Potestates & Principes saeculares: quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compelli volumus; & mandamus: Nec ad eos bona eorum ulterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus haeticorum consortium, misereri aliquis voluerit: ut temporalis saltem poena corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cum enim secundum legitimas sanctiones rei laesae maiestatis punitis capite bona confiscantur eorum, filiis suis vita solummodo ex misericordia conferuata: quanto magis qui aberrantes in fide, Domini Dei Filium Iesum Christum offendunt, a capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent distictione praecidi, & bonis temporalibus spoliari: cum longè sit grauius aeternam, quam temporalem laedere maiestatem. Nec huiusmodi seueritatis censuram orthodoxorum exhaereditatio filiorum, quasi cuiusdam misericordiae praetextu debet vlatenus impedire: cum in multis casibus (etiam secundum diuinum iudicium) Filii pro patribus temporaliter puniantur: & iuxta canonicas sanctiones, quandoque feratur vitio non solum in auctores scelorum, sed etiam in progeniem damnatorum.

COMMENT. IX.

VERGENTIS.] Integra haec decretalis habetur in Regesto Innocentii IIII. lib. 2. epistola 1. & in antiqua compilatione tertia, titu. de haeret. capitul. 1. inde capiet lucem declarationis totum hoc cap.

¶ Bona haeticorum statim publicari.] Haeticorum bona confiscata. Concordat textus in capitulo cum secundum leges, de haeret. lib. 6. & in capitulo excommunicamus 1. §. damnati, de haeret. ubi Doctores communiter, quod ipsum etiam est iure civili cautum, l. Manichaeos, C. de haeticis, ibi: Quos bonorum etiam omnium publicatione persequimur, & in auth. Gazaros, C. eod. tit. Squillacensis de fide cathol. capit. 30. Gondissaluis de haeret. qu. 15. Simancas de insit. catho. tit. 9. Alfonso Castrus, lib. 2. cap. 5. & seq. de iusta haeret. puniitio. Zanchinus de haeticis, cap. 25. & sequen. Repertorium verbo, bona: & verbo, confiscatio. Felynus in cap. cum nobis, de praescriptio. Barto. in l. si debitor, ff. de his qui in fraud. credito. Bernardus Diaz in practica crimi. cano. cap. 106. & alii quos omitto consulto: nec refert utrum sint clerici, vel laici, ut praefati declarant, cetera, quae breuitas me omittit hic compellit, tradam cum Eymericus 3. par. q. 109. & seq.

Haeticorum bona confiscata.

¶ Nec

Inquisitores adonare possunt bona haeticis, redemptibus.

¶ Nec ad eos bona eorum ulterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus misereri aliquis voluerit.] Hinc colligimus non obscure, verissimam esse Eymericus sententiam 3. par. q. 109. dicentis, posse Inquisitores, haeticis redeuntibus non relapsis, in tempore gratis, hoc est ante diffinitivam sententiam, bona, quae sua fuerant, condonare. quod sequitur Zanchinus de haeret. ca. 25. num. 3. & ibidem Campegius. Repertorium verbo, bona. §. sed utrum Inquisitor. Ioannes Monachus & Archid. c. accusatus. §. porro, de haeret. lib. 6. sanctus Antoninus p. 3. tit. 18. c. 2. §. 7. Tabiensis in sum. verbo, haeticus. vers. quarto tertia pena est.

Atque haec sententia de iure communi vera est, ut copiose differui in privilegio Inquisitorum 196. Reuertendissimus tamen Simancas in admonitionibus ad Zanchinum c. 14. contra sensit, asserens non posse Inquisitorem, aut Episcopum, bona semel ipso iure confiscata haeticis redeuntibus condonare. Sed eius opinionem & communis sententia, & in primis hic locus, de quo nunc differimus, valde refellit, a qua communi sententia non crederem discedendum: nam hoc inter cetera ad amplam Inquisitorum potestatem de iure communi pertinet, ut bona semel per haeticum confiscata, quae licite ab iniustis possessoribus auferri potuissent, eis condonentur, si ad gremium Ecclesiae redire voluerint, nec video quem alium sensum habere possint haec verba: nisi eis ad cor reuertentibus, & c. & in vniuersa Italia, in qua Inquisitores a iure communi non discedunt, hoc communiter solet obseruari, ut ab inferioribus Inquisitoribus vique haeticis redeuntibus bona condonentur, seu confiscatio remittatur.

¶ I. quisquis, C. ad legem Iul. maiest. ¶ In Regesto ita: quato magis qui aberrantes in fide Deum Dei filium Iesum Christum offendunt.

¶ Alfonso Castrus, li. 2. c. 11. de iusta haeret. puni. Ioannes Ros singul. 66.

¶ Nec huiusmodi seueritatis censuram orthodoxorum exhaereditatio filiorum.] Olim iure civili cautum erat, ut filii catholicorum parentibus haeticis succederent. l. Manichaeos, C. de haeret. ibi: sed nec filios haereticos eis existeret, aut adire permittimus, nisi a paterna praetitate discesserint. l. cognouimus. & authen. idem est. C. eod. tit.

Ceterum hodie huius legis pontificia decretum sequuntur, nam filii haeticorum non tantum catholicis, nihil penitus est derelinquendum, neque etiam legitima, quae quodammodo iure naturae debita videntur. Paulus Grillandus de haeret. q. 4. atque hoc iure vique retentum est, contra quam senserunt illi, quos refert Hostiensis in sum. tit. de haeticis §. quae bona. asserentis hanc decretalem locum habere tantum in terris, quae subsunt temporali summi Pontificis iurisdictioni: in aliis autem civiles leges esse obseruandas, quae maioribus iniquum, equitate nituntur. nam & iura etiam civilia hinc decretali adstipulantur, in authen. Gazaros, C. de haeret.

Nec vlla est iniquitas hac vni seueritate, ut parentes a tanto crimine committendo facilius auocentur: Iulius Clarus li. 5. sem. §. haereticus. vers. & scias. ubi hanc testatur esse communem opinionem. Inquisitores tamen pueris & puellis haeticorum damnatorum pauperibus relictis prouidebunt ex misericordia: ita ut rationem habeant sexus & aetatis: nam masculos iam corpore validos alicui arti mechanicæ inebunt addicere: feminas, aliquibus honestis eiusdem civitatis matronis assignabunt, ut eis famulentur, & ab eis in fide instruantur: ceteris, quibus per atatem,

aut incommodam valetudinem laborare non licet, tenuia alimenta ex paternis bonis ex sola misericordia subministrabunt, deprecantes interdum principes, tam ecclesiasticos quam saeculares, ut in huiusmodi filios damnatorum, aliquam exerceant liberalitatem; quae res ad eos in primis spectat, ad quos damnatorum bona ex confiscatione peruenierunt.

De his cap. 22. Hispanensis instructionis anni Domini 1484. p. 2. & prudenter cautum est his verbis a nobis vicemque latine redditis: Similiter decreuerunt, quod si ex personis ob delicta sua relicta curiae saeculari, vel perpetuo carceri mancipatis, remanserint filii vel filiae, qui non sint matrimonio copulati: Inquisitores prouideant & ordinent, ut praedicti orphani commendentur personis honestis, & Christianis catholicis, ut ab eis nutriantur, cibentur, & in fide catholica instruantur, conficiantque libellum supplicem seu memoriale super praedictis orphanis, & de cuiusque qualitate, qui indigerint, & fuerint boni Christiani, & praesertim pro feminis puellis orphanis, ut possint nutrire, vel profiteantur religionem. haec ibi. vide Repertorium verbo, filii minores.

Quod si magni alicuius Principis ob hoc crimen bona proscripserint, sique filias habuerint, honorifice ab eo cui bona obenerunt, erunt dotanda. exemplo Ferdinandi regis Neapolitani, qui filias Principis Rosani qui maiestati crimen admisserat, & ob id bona amisserat, ex eisdem bonis ditiorem dotauit, ut memoria prodit Gigas tract. de crim. les. maiest. lib. 3. tit. de panis. q. 15. num. 2.

Idem.

Aduocati vel notarii haeticis vel eorum defensoribus fauentes, aut sub eis litigantibus, patrocinantes, & pro eis instrumenta scribentes, infames sunt, & ab illo officio suspensi. C A P. X I.

¶ Aduersus nos terra confurgeret, & infra. Quia plus timeri solet quod specialiter iniungitur, quam quod generaliter imperatur: uobis a aduocatis & scriuariis firmiter inhibemus, ne haeticis, credentibus, fautoribus, uel defensoribus eorumdem in aliquo praestetis auxilium, consilium, uel fauorem: nec eis in causis, uel in factis, uel aliquibus litigantibus sub eorum examine, uel vestrum patrocinium prebeat: & pro ipsis publica instrumenta, uel scripta facere nullatenus atteteris: Quod si contra praesumpseritis, ab officio uestro suspensos, perpetua uos decernimus infamiae subiacere.

COMMENT. X.

¶ Obis aduocatis & scriuariis firmiter inhibemus.] Concordat text. in ca. excommunicamus, credentes, & in c. scilicet, de haeret. & in c. 2. §. 1. de haeret. li. 6. Idem sancti. Neico. Papa quoda rescripto incipiente: Nouerit uniuersitas uestra, est autem difficilis definitio huius textus: neque enim aperte dicitur quomodo sit prohibitum pro haeticis patrocinari: sed praeter Hostiensem, Ioan. And. Ioannem Anianam & alios, qui hoc ipso loco hunc contextum uariis modis

¶ c. quae quomodo.

Quomodo sit prohibitum pro haeticis patrocinari.

interpretantur, videndus est Carverius tracta. de heret. num. 113, & 114. Mattheus Afflictus in constitutio- me, inconfusilem, notabili 25. vers. hinc sumpta occa- sione quæro Geminianus in c. vlt. §. vlt. de heret. lib. 6. Petrus Godoffredus in l. curiales, C. de her. Franciscus Ponzinibus tract. de lamis. nu. 78. Repertorium ver- bo, aduocatus, Eymericus 3. par. q. 39. & Albericus de Rosato, de Statutis. p. 3. q. 3. 2. Alfonsus Castus lib. 1. c. 17. de iusta heret. puni. Ioannes Rojas singulari 175. & alii, quos sciens omitto.

In hac difficultate hoc primum sit exploratum; Pro hereticis, quos hereticos esse constat, nullo modo pa- trocinandum, seu aduocandum; secus quoties id est du- bium, id est, cum nondum est exploratum, an verba, vel facta alicui obiecta, sint heretica, manifestamus here- sim sapientia: vel cum nondum testibus, alicuius legiti- mis probationibus de heresi constat: tunc, n. aduocare licebit, seu patrocinium reis prestare: Inquisitorum tamen auctoritate, solenni iureiurando precedente, de iusta defensione præstanda, & de abstinendo ab eadem defensione quamprimum cognitum erit illum, qui de- fenditur esse hereticum, iuxta sacri officii receptam & laudabilem consuetudinem, vt presati tradunt, quibus adde: Simancam de catho. instit. tit. 5. de aduocatis.

Idem vniuersis Christi fidelibus, tam in vr- be Meten. quam in eius dia- cesi constitutis.

Laici non prædicent, nec occulta conuenticula sa- ciant, nec sacerdotes reprehendant.

C A P. XII.

Vm ex iniuncto: & infra. Licet autem desiderium intelligendi diuinas scriptu- ras, & secundum eas studium adhortan- di reprehendendum non sit, sed potius commendandum: in eo tamen apparent quidam laici, merito arguendi, quod occulta conuenticu- la celebrant, officium prædicationis Christi sibi vsurpant, sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum consortium aspernantur, qui talibus non inhæreat. Deus enim lux vera, quæ omnem homi- nem venientem in hunc mundum illuminat, in tan- tum odit opera tenebrarum, ut Apostolos suos in mundum vniuersum prædicaturos. Euangelium omni creaturæ missurus, eis præcepit aperte di- cens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lu- mine: & quod in aure auditis, prædicare super- tecta: & infra. Sicut, n. multa sunt membra corpo- ris, omnia vero non eundem actum habent: ita multi sunt ordines in Ecclesia: sed non omnes idē habent officium: quia secundum Apostolum, alios Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c. Cum igitur doctorum ordo sit quasi præcipuus in ecclesia, non debet sibi quic- quam indifferenter prædicationis officium usur- pare. Nam secundum Apostolum, quomodo præ- dicabunt, nisi mittantur? Et veritas ipsa præcepit Apostolis: Rogate dominum messis, ut mittat ope- rarios in messem suam. Quod si forte quis arguat

† Dicitur, nec in Regeho, nec in anti- quis codici- bus reperit- tur.

Ioan. 1. Mar. 71.

Matth. 10.

1. Cor. 12.

Ephes. 4.

Rom. 10. Luc. 10. Mat. 9.

respondet: quia tales inuisibiliter mittuntur à Deo, etsi non uisibiliter mittantur ab homine, cum inuisibilis missio multo sit dignior, quam uisibili- lis: & diuina longe melior, quam humana: † po- test rationabiliter responderi, quod cū interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude tan- tum asserere, quod ipse sit missus à Deo, cum hoc quilibet hereticus asseueret: sed oportet, quod astruat illam inuisibilem missionem per operatio- nem miraculi, uel scripturæ testimonium speciale. Vnde cū Dominus uellet mittere Moysen in Aeg- yptum ad filios Israel, ut crederent ei, quod mir- teretur ab ipso, dedit ei signum, ut conuerteret uir- gam in colubrum, & uirgam iterum reformaret.

Ioannes quoque Baptista, speciale suæ missionis testimonium protulit de scriptura dicens: Ego uox clamantis in deserto: dirigite uiam Domini, sicut ait Esaias Propheta: & infra. Licet autem scientia sit ualde necessaria sacerdotibus ad doctrinam: quia iuxta uerbum Propheticum: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore eius: non est tamen simplicibus sacerdotibus, etiam à scholasticis detrahendum, cū in eis sacer- dotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege præcepit: Diis non detrahes, sa- cerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordi- nis, & officii dignitatem, Deorum nomine nunc- cupantur: & infra. Nec quisquam suæ præsum- ptionis audaciam illo defendat exemplo, quod asina legitur reprehendisse prophetam: uel quod Do- minus ait: Quis ex uobis arguet me de peccato? Cum aliud sit fratrem in se peccantem occultè cor- riperere, (quod quisque tenetur efficere secundum regulam Euangelicam, in quo casu sane potest intelligi, quod Balaam fuit correptus ab asina) & aliud est Patrem, & suum delinquentem reprehen- dere manifestè, quod utique nulli licet secundum euāgelicam ueritatem: nam qui etiam dicit fratri suo, faue, reus erit gehænæ ignis. Rursus aliud est, quod prælatus sponte de sua consilio innocentia, subditorum se accusationi supponit, (in quo ca- su, præmissum Domini uerbum debet intelligi) & aliud est, quod subditus, non tã animo reprehendendi, quã detrahendi exurgit temerarius in prælatum, cum ei potius incumbat necessitas obsequendi, quod si forte necessitas postulari, ut sacerdos tã quã inuti- lis & indignus à cura gregis debeat remoueri, agē- dū est ordinate apud Episcopū, ad cuius officium tã institutio, quã destitutio sacerdotū noscitur pertinere.

COM MENT. XI.

Vm ex iniuncto.] Haberetur hæc decretalis in Regeho Innocentii III. libr. 2. Ex inte- gra clausula apertissime colligitur tum argumentum, tum sententia siue intellectus huius capituli. Ea ve- ro ita habet: Cum ex iniuncto nobis Apostola- tus officio facti simus secundum Apostolum sa- pientibus & insipientibus debitores, pro vni- uersorum salute nos oportet esse sollicitos, ut & malos retrahamus à uitis, & bonos in uirtuti- bus foueamus: tunc autem opus est discretionē maiori, cum uicia sub specie uirtutum ocul-

Laici & femi- ne nullo mó prædicent, & quales esse o- portet sa- cros prædi- catores.

te subintran, & angelus Satanae in angelum lu- cis simulate transformat. Sanè significauit nobis uenerabilis frater noster Metensis episcopus per litteras suas, quod tam in diecesi, quã urbe Me- ten, laicorum & mulierum multitudo non modi- ca, tracta quodam modo desiderio scripturarum, Euangelia, Epistolas Pauli, Pfalterium, moralia Iob, & plures alios libros sibi fecit in Gallico Ser- mone transferri. Translationi huiusmodi adeo li- benter, utinam autem & prudenter intendens, ut hæreticis conuentionibus talia inter se laici & mu- lieres cructare præsumunt, & sibi inuicem prædi- care: qui etiam aspernantur eorum consortium, qui se similibus non immiscant, & à se reputant alienos, qui aures & animos talibus non appo- nunt. Quos cum aliqui parochialium sacerdo- tum super his corripere uoluissent, ipsi eis in fa- ciem restiterunt: conantes rationes inducere de scripturis, quod ab his non deberent aliquatenus prohiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem sa- cerdotum suorum fastidiunt: & cum ipsis per eos uerbum salutis proponitur, se melius habere in li- bellis suis, & prudenter se posse id eloqui sub- murmurant in occulto. hæc ibi. & mox subsequen- tur uerba huius capituli.

¶ Licet autem, &c.] Est autem ualde elegans & singularis huius rescripti definitio, qua hoc unum præcipitur, ne laici officium prædicationis uerbi di- uini assumant: id enim doctoribus, hoc est Theolo- gis, quorum est in Ecclesia ordo præcipuus, omnino relinquendum est. Concordat cap. sicut in vno. eod. titu. de here. his similia tradit Eymericus 3. parte, quæst. 38.

Per laicos uero hoc loco, & ubique de hac re agitur, eos accipere debemus, qui non sunt in aliquo sacro ordine constituti, tamen sint ualde eruditi, & scientia clari, vt tradit Leo eius nominis pri- mus, epistola quadam 61. ad Theodoretum Episco- pum, prope finem, ibi: Adiciendum & illud, ut præ- ter Domini sacerdotes, nullus audeat prædicare, seu monachos, siue ille sit laicus, qui cuiuslibet scientia: nomine gloriatur. refert Iuo par. 6. cap. 249. eandem prædicationem laicis prohibuit idem Leo, epistola 60. ad Maximum Episcopum Antio- chenum, idem sancit Concilium Carthaginense quartum, cui inter fuit Augusti. cap. 94. refert Iuo par. 8. cap. 323.

Nec refert ibi sanciri, ne presentibus clericis lai- ci prædicent, quasi illis absentibus id laicis liceat: quoniam argumentum à contrario sensu (vt nostri Iurisperiti loquuntur) non ualet, quoties absurdum aliquid sequitur, aut aliis legibus repugnat. glo. & Doctores, in rubr. & l. 1. ff. de offic. eius cui mandata est iurisdi.

Femina uero, licet doctissima, prædicare non de- bet, idem Concilium Carthaginense 4. cap. 99. refert Iuo par. 8. cap. 324. & Gratianus in cap. mulier. 23. distinet.

Quale autem & quantum sit prædicationis munus, & quales esse debeant prædicatores, quos oportet à profanorum auctorum & poetarum fabulis & aucto- ritatibus citandis abstinere, docet Concilium Seno- nense c. 35. & 36. & Concilium Treuerense in c. missi.

que nunc leguntur in 4. volumine Conciliorum Suria- ne editionis.

Et quod sine facultate superiorum nullus possit præ- dicare, iam olim sancitum fuit multis Conciliorum de- cretis, sed expressus renouauit Innocent. III. in Con- cilio Lateran. c. 3. §. quia uero nonnulli. & Concilium Tridentinum sessio. 5. de reforma. cap. 2. §. si qui uero, & sequen. de quare plura idem Concilium sessio. 24. in decreto de reformatione, cap. 4. & alibi sepe: sed & multa etiam Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 11. & Burchardus lib. 1. decretorum, cap. 97. 98. & 99. & postremo id cauit diligentissimè Synodus Salis- burgensis constitutione 6. cap. 3. & de materia huius cap. vt breui concludam, uide Alfonsum Castum lib. 3. de iusta heret. puni. ca. 2. & 3. Repertorium uer- bo, prædicare. Simancam de catho. instit. titu. 49. Sil- uestri & ceteros Summarum collectores, in Summis, uerbo, prædicare, sed eleganter, & copiosè Conradus Brunus, lib. 6. de heret. c. 4. de hoc agit & Augusti- nus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 64. ubi per multos articulos tractat materiam huius capituli.

Idem in Concilio generali.

Excommunicati sunt omnes heretici, quibus unque nominibus nominentur. hoc dicit vsque ad §. damnati.

C A P. XIII.

COM M V N I C A M V S itaq; & ana- thematizamus omnem heresim extollē- tem se aduersus hanc sanctam orthodo- xam & catholicam fidem, quam superius exposui- mus, condemnantes hereticos vniuersos quibus- cunque nominibus censantur: facies quidem di- uersas habentes, sed caudas adinuicem colligatas: quia de uanitate conueniunt in idipsum.

Damnati de heresi, per secularem iudicem puniun- tur, & bona laicorum hereticorum confiscantur, & clericorum bona applicantur ecclesiis, ubi beneficiati erant. hoc dicit vsque ad §. qui autem. Abb.

Damnati uero presentibus secularibus potesta- tibus, aut eorum balliuis relinquuntur animad- uersione debita puniendi, clericis prius à suis ordi- nibus degradatis: ita quod bona huiusmodi damna- torū, si laici fuerint, confiscantur: si uero clerici, ap- plicantur Ecclesiis, à quibus stipendia receperunt.

Si suspectus de heresi se non purgat ad arbitrium superioris, excommunicatur; & existens per annum in excommunicatione, vt hereticus damnatur. hoc dicit vsque ad §. moneantur. Abbas Sic.

Qui autem inuenti fuerint sola suspicione nota- biles: nisi iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condi- gnā, ab omnibus euitentur: ita quod si per annū in excommunicatione persistierint, ex tunc uelut heretici condemnentur.

Potestates seculares, perpetui uel temporales in- rare tenentur, vniuersos hereticos ab Ecclesia dam- natos pro uiribus exterminare, & temporales do- minus

Nemo sine su- perioris per- missionem au- deat prædicare.

minus non purgans terram suam hereticis, excommu-
nicatur: & si perstiterit in excommunicatione per an-
num, nuntiatur Pape, qui fideles eius a iuramento ab-
soluet: & eius terram fidelibus exponet: saluo iure
principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. hoc dicit
vsque ad §. catholici. Abb. Sic.

Moneantur autem & inducantur: & si necesse
fuerit, per censuram ecclesiasticam compellantur
seculares potestates, quibuscunque fungantur of-
ficijs, vt sicut reputari cupiunt, & haberi fideles,
ita pro defensione fidei praesent publice iuramen-
tum, † quod de terris suae iurisdictioni subiectis,
vniuersos hereticos ab Ecclesia denotatos bona
fide pro viribus exterminare studebunt: ita quod
amodo quandocunque quis fuerit in potestatem
sive perpetuam sive temporalem assumptus, hoc
teneatur capitulum iuramento firmare. Si vero
dominus temporalis requisitus & monitus ab Ec-
clesia, terram suam purgare neglexerit ab here-
tica seditate, per metropolitanum & ceteros com-
prouinciales Episcopos excommunicationis vinculo
innodetur: & si satisfacere contempserit, intra
annum significetur hoc summo Pontifici, vt ex
tunc ipse vasallos ab eius fidelitate denuntiet ab-
solutos, & terram exponat catholicis occupadam,
qui eam exterminatis hereticis absque vlla con-
tradictione possideant, & in fidei puritate confer-
uent: saluo iure domini principalis, dummodo su-
per hoc ipse nullum praestet obstaculum, nec ali-
quod impedimentum opponat, eadem nihilomi-
nus lege seruata circa eos, qui non habent domi-
nos principales.

Cruce signati ad exterminationem hereticorum,
gaudent privilegio concesso cruce signatis in subsi-
dium terra sanctae. hoc dicit vsque ad §. credentes.
Abbas.

Catholici † vero, qui crucis assumpto caracte-
re ad hereticorum exterminium se accinxerint, il-
la gaudeant indulgentia, illoque sancto privilegio
sint muniti, quae accedentibus in terra sanctae sub-
sidium conceduntur.

Hic ponitur poena credentium, receptatorum, & de-
fendentium hereticos, primo laicorum, secundo cleri-
corum, vsque ad §. quia. Abbas.

Credentes † praeterea, receptatores, defen-
sores, & fautores hereticorum, excommunicationi
decernimus subiacere: firmiter statuente, vt post-
quam quis talium fuerit excommunicatione no-
tatus, si satisfacere contempserit, intra annum, ex
tunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica
officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos, ad
huiusmodi, nec ad testimonium admittatur: sit
etiam instabilis, vt nec testandi liberam habeat
facultatem, nec ad hereditatis successionem ac-
cedat. Nullus praeterea ipsi super quocunque ne-
gotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si
forte iudex extiterit, eius sententia nullam obti-
neat firmitatem: nec causae aliquae ad eius audien-
tiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patro-
cinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instru-
menta per ipsum confecta nullius sint momen-
ti, sed cum auctore damnato damnentur: & in
similibus idem praecipimus obseruari. Si vero

† C6c. tex. in
auth. Statui-
mus. C. de
epi. audien.

Domini tem-
porales pur-
gare debent
terras suas ab
haeretica pra-
uitate.

† Emericus
infra par. 3. q.
129.

† De his Ey-
mer. infra hac
2. p. q. 50. § 1.
§ 2. & § 3.

A clericus fuerit, ab omni officio & beneficio de-
ponatur: vt in quo maior est culpa, grauior exer-
ceatur vindicta. Si qui autem tales, postquam
ab ecclesia fuerint denotati, euitare contempse-
rint; excommunicationis sententia, vsque ad sa-
tisfactionem idoneam percellantur. Sanè cle-
rici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ec-
clesiastica sacramenta, nec eos Christianae praes-
sumant tradere sepulturae, nec elemosynas aut
oblaciones eorum percipiant: alioquin suo pri-
uentur officio, ad quod nunquam restituantur
absque indulto sedis apostolicae speciali. Simili-
ter quilibet regularis quibus etiam hoc infliga-
tur, vt eorum priuilegia illa in diocesi non ser-
uentur, in qua tales excessus praesumpserint per-
petrare.

Nullus debet sibi officium predicandi assumere, ni-
si super hoc sibi a iure vel a sede Apostolica, vel a
diocesano Episcopo licentia concedatur: alios excom-
municatur: & nisi respuerit alia poena imponitur.
hoc dicit vsque ad §. adiciamus. Abb.

Quia vero nonnulli sub specie pietatis, virtu-
tem eius (iuxta quod Apostolus ait) abnegantes,
auctoritatem sibi vèdicant predicandi, cum idem
Apostolus dicat: Quomodo praedicabunt nisi
mittantur? omnes qui prohibiti, † vel non mis-
si, praeter auctoritatem ab Apostolica sede vel ca-
tholico Episcopo loci susceptam, publice vel pri-
uatim praedicationis officium vsurpare praesum-
pserint, excommunicationis vinculo innodentur:
& nisi quam citius respuerint, alia competenti
poena plectentur.

Archiepiscopi & Episcopi inferiorum suorum pro-
uincias & dioceses suspectas habentes de haeresi, sal-
tem semel in anno per se, vel per alios idoneos visi-
tent: qui etiam debent, si hoc expedire videbitur, exi-
gere iuramentum ab illis de vicinia, ad reuelandos ha-
reticos, & occulta conuenticula celebrantes: quos re-
uelatos relapsos canonicè punient, & venientes iura-
re, vt heretici condemnentur. hoc dicit vsque ad §. vo-
lumus. Abb.

Adiciamus † insuper, vt quilibet Archiepiscopus
uel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum,
aut alias honestas idoneasque perso-
nas bis aut saltem semel in anno propriam paro-
chiam, in qua fama fuerit hereticos habitare, cir-
cumeat, & ibi tres vel plures boni testimonij vi-
ros, vel etiam (si expedire videbitur) tota viciniam
iurare compellat, quod si quos ibidem hereticos
sciuerit, uel aliquos occulta conuenticula cele-
brantes, seu a communi conuersatione fidelium,
vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat
indicare. Ipse autem Episcopus, ad praesentiam
suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto
reatu purgauerint, uel si post purgationem exhi-
bitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, ca-
nonice puniantur. Si qui uero ex eis iuramenti
religionem obstinatione damnabili respuentes,
iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam ha-
retici reputentur.

Episcopus negligens in haeresi persequenda, a digni-
tate episcopali est remouendus, & alius idoneus est sub-
rogandus. hoc dicit vsque ad §. Abb. Sic.

Vo-

2. Tim. 3.
Rom. 10.

† C6c. tex. in
c. cum ex in-
iuncto. & in
c. sicut i vno.
co. tit.

† Vide Com-
radum Bru-
ni de heret.
li. 3. c. 15. Si-
man. de cha-
to. instit. titu.
25.

Voluntus igitur & mandamus, & in uirtute A
obediencie districtè praecipimus, ut ad haec effica-
citer exequenda Episcopi per dioceses suas dili-
genter inuigilent, si canonicam uelint effugere vi-
tiationem. Si † quis enim episcopus, super expur-
gando de sua diocesi haereticae prauitatis fermento
negligens fuerit, uel remissus; cum id certis in-
dicijs apparuerit, ab episcopali officio depona-
tur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus,
qui uelit, & possit haeticam confundere prauitatem.

† Idè statuit
Martinus V.
quodam re-
scripto. incip.
Inter cunctas.
& habeat in
vit. iess. conti.
Constant.

COMMENT. XII.

Quales poe-
nae in haereti-
cos hic laeg.

EXcommunicamus.) Edidit Innocentius in B
Concilio generali Lateranen. hoc copiosum edi-
ctum aduersus hereticos, eorumque fautores anno Do-
mini MCCXXV. in quo potissimum tres poenas eis irro-
gat. Vnam spirituales, uidelicet, excommunicationem:
alteram corporalem, cum possint nisi respuerint,
tradi curiae seculari, ultimo supplicio afficiendi: tertiam
item uitae afflictiuam, nempe bonorum confiscatio-
nem.

Nec putandum est hic primum poenam excommu-
nicationis in hereticos latam: nam omnium poenarum,
quibus heretici coercentur, haec antiquissima est, a
Christo iam lata Matth. cap. 18. ibi: Si Ecclesiam
non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus; & publi-
carius; & diuinus Paulus ter legitur excommunicasse,
primum, Cerinthum fornicarium primo ad Corinb.
cap. quinto. Rursus Alexandrum, & Hymenam ob
blasphemiam. 1. ad Timoth. capit. primo. Tandem hac
poena idem Apostolus omnes hereticos docuit coercen-
dos, ad Titum cap. 3. Item sanctus Ioannes, 2. epistola
canonica. Tradit Martinus ab Ayala olim Archie-
piscopus Valentinus in lib. de Ecclesiasticis traditio.
par. 3. artic. 6. Differui latissime lib. 2. de poenis haereticorum.

Contra suspi-
cios praedi-
catores.

Qui autem inuenti fuerint sola suspicione
notabiles. Ergo contra suspectos de haeresi, tametsi
haeretici uere non sint, Inquisitores procedere possunt.
Sed an leuis suspicio sufficiat, quaestio est: & Reperto-
rium uerbo suspectus. §. item nota. & Matth. Affli-
ctus in constitutione, Incosutibile, & Carverius de ha-
ret. num. 116. leuitem suspicionem sufficere uoluerunt,
non tamen ad condemnationem, & punitionem, sed ut
ex leui suspicione ad examinationem, inquisitionem, &
ueritatis indagacionem perueniatur, & leuiter suspi-
cto ad eluendam huiusmodi suspicionem etiam abiu-
ratio uel purgatio iniungatur, ut docet Emericus p.
2. q. 55. nu. 9. & seq.

Ex leuib. su-
spicionib. nō
facile proce-
dendum.

Ceterum his leuib. suspicionibus non est ubique
credendum in tam graui delicto, & prudentia opus est,
& iuxta qualitatem personarum erit iudicandum, vt
prudenter monuit Simancas in Enchyridio violatae
religionis. titu. 41. num. 8. sed de his plura Emericus
hac 2. p. q. 55. & 56. ubi, & nos multa tradidimus.
Hoc est certum, ad nullius capturam ueniendum esse
ex his tantum indicijs aut delictis, quae leuiter solum
redderent quempiam suspectum, propter insignem hono-
ris detrimentum, quod in hoc crimine sola captura
asserre dignoscitur, ut susius scripsi infra p. 3. super
quest. 59.

Gregorius IX. Archiepiscopo
Mediolanen.

Laici cuiuscumque professionis sint, praedicare non
debent.

C A P. XIII.

ICVT in vno corpore: & infra. Cum
igitur nonnulli laici praedicare praesumant, & uerendum nimis existat, ne uitia
sub specie virtutum occultè subintrent, Nos atten-
dentes, quod doctorum ordo est in Ecclesia Dei,
quasi praecipuus: Mandamus, quatenus cum alios
Dominus Apostolos dederit, alios prophetas, alios
uero doctores, interdicas laicis uniuersis, cuius-
cunque ordinis censentur, vsurpare officium praed-
icandi.

Concor. tex.
in c. cum ex
iniuncto, su-
pra co. tit.

1. Cor. 12.
Ephes. 4.

Idem.

Hoc cap. vsque ad §. si qui autem. habetur in cap.
excommunicamus, supra co. tit. in prin. unde summa,
& declara, prout ibi fuit dictum.

C A P. XV.

XCMMVN ICAMVS † & anathema-
tizamus uniuersos hereticos, Catha-
ros, Patarenos, Pauperes de Lugdu-
no, Passaginos, Ioslepinos, Arnaldi-
stas, Speronistas, & alios, quibuscun-
que nominibus censentur, facies quidem haben-
tes diuersas, sed causas ad iniquè colligatas: quia
de uanitate conueniunt in idipsum. Damnati
uero per Ecclesiam saeculari iudicio relinquuntur,
animaduersione debita puniendi: clericis prius a
suis ordinibus degradatis.

† C6cor. tex.
in auth. Ga-
zaros. C. de
her. ubi Pet.
Godof. hunc
locū illustrat.

Si in haeresi deprehensi uolunt redire ad fidem, de-
trudendi sunt in perpetuum carcerē ad poenitentiam per-
agendam, & credentes erroribus hereticorum, haer-
etici sunt. hoc dicit.

Si † qui autem de praedictis, postquam fuerint
deprehensi, redire uoluerint ad agendam con-
dignam poenitentiam: in perpetuum carcerē detru-
dantur. Credentes autem eorum erroribus, haer-
eticos similiter iudicamus.

† Vide Eym.
3. p. q. 93.

Idem.

Liberantur ab omni obligatione, qui haeretici tene-
bantur adstricti.

C A P. XVI.

BSOLVTOS se nouerint a debito fide-
litate domini, † & totius obsequij,
quicumque lapsus manifestè in haereticum
aliquo pacto quacunq; firmitate ual-
lato tenebantur adstricti.

† In antiquis
codicibus. es
stanter legi-
tur homini.

Gregorius IX. Rhemensis Archiepiscopo,
& suis suffraganeis.

Propter crimen haeresis clericum in quibuscunque
sacris ordinibus constitutum, solus eius Episcopus
degradare poterit. hoc dicit. Domi. Cap. I.

† Vide ca. de
gradatio. de
pen. lib. 6. de
quo auctor
paulo post. &
3. p. post mo-
dum nonum
processum si
dei termina-
di.

QUONIAM † episcoporum nume-
rus ad degradationem clericorum à
Canonibus constitutus non potest
de facili conuenire: Concedimus ut
sacerdotem, uel alium clericum in
sacris ordinibus constitutum (cum pro haeresi fue-
rit seculari curiae relinquendus, aut perpetuo im-
mutandus) conuocatis Abbatibus, aliisque praela-
tis, & religiosis personis, ac litteratis suae diocesis,
de quibus expedire uidebitur, solus possit Epi-
scopus degradare.

Alexander III.

Excommunicationem incurrit sepeliens scienter he-
reticos, uel eorum receptatores, defensores, uel fauto-
res; nec absoluitur, nisi exhibet eorum corpora: locus
uero priuatur sepultura. hoc dicit vsque ad §. inhi-
bemus. Domi.

CAP. I.

† Eyme. 3. p.
q. 40. ubi dixi.

QUICUNQUE † haereticos, credentes,
receptatores, defensores, uel fautores eor-
um, scienter praesumpserint ecclesiasti-
cae tradere sepulturae, usque ad satisfac-
tionem idoneam, excommunicationis sententiae
se nouerint subiaccere. Nec absolutionis benefi-
cium mereantur, nisi propriis manibus publicè
extumulent, & proiciant huiusmodi corpora
damnantorum. Et locus ille perpetua careat sepul-
tura.

† C6 cor. tex.
in c. c. ex in-
iusto. & c. si-
cut, d. haeret.

Excommunicari debent laici publicè uel occultè di-
sputantes de fide. hoc dicit. Domi.
Inhibemus † quoque, ne cuiquam laicae perso-
nae liceat publicè uel priuatim, de fide Catholica
disputare. Qui uero contra fecerit, excommuni-
cationis laqueo innodetur.

† Hoc decla-
rat tex. in ca.
statuti; et 2.
infra hoc tit.

Non ualeat promotio haereticorum, eis credentium,
fautorum, receptatorum, & defensorum eorum, nec fi-
liorum suorum, usque ad secundam generationem, ad
beneficia ecclesiastica, uel officia publica. h. d. Domi.
Haeretici † autem, credentes, receptatores, de-
fensores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque
ad secundam generationem ad nullum ecclesi-
asticum beneficium, seu officium publicum admit-
tantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus
irritum & inane.

A Priuati sunt, habentes beneficia ecclesiastica ad
preces haereticorum: & inhabiles efficiuntur ad alia
obtinenda, si scienter talia receperunt. hoc dicit.
Domi.

Ad haec, † quoscunque uiros ecclesiasticos,
qui ad preces huiusmodi pestilentium persona-
rum, dignitates, personatus, & quaecunque alia
ecclesiastica beneficia sunt adepti: ex nunc pri-
uamus taliter acquisitis, uolentes, quod tales, &
habitis careant perpetuo: & si receperunt illa scien-
ter, ad alia uel similia nequaquam in posterum ad-
mittantur.

Nulla est emancipatio filiorum, uel subditorum
per haereticos facta: etiam si postea ritium detegatur.
hoc dicit. Domi.

B Illorum † autem filiorum emancipationem, quo-
rum parentes, post emancipationem etiam huius-
modi apparuerit ante ipsam à uia ueritatis ad ha-
reticam superstitionis inuicem declinasse, nullius uo-
lumus esse momenti, uelut factam de hominibus
sui iuris: cum dignum sit, ut propter tanti atrocita-
tem delicti, filii esse in parentum haereticorum
deserint potestate.

Idem Inquisitoribus haereticæ
prauitatis.

C Filii uel heredes petentium in infirmitate sua he-
reticorum consolationem, non admittuntur ad proban-
dum, quod non sana mente uel perdita loquela suscepe-
rint, si constet quod erant sanæ mentis, uel si prius
suspecti uel diffamati erant de haeresi: alia admittun-
tur, scilicet per testes fide dignos, non suspectos. hoc
dicit. Domi. Cap. III.

FILII † uel haeredes illorum, qui dum
in aegritudinis lecto decumberent, pe-
tierunt haereticos consolaturus, ut ab eis
per manus impositionem consolatio-
nem reciperent, secundum pessimam consuetudi-
nem eorundem, sicque uiam fuerint uniuersae car-
nis ingressi: ad probandum quod ipsi defuncti
consolationem illam, immo uerius desolationem
non sanæ mentis effecti susceperint, uel post per-
ditam iam loquelam (cum tamen moris sit) ut dicitur
(apud eos, quod nulli taliter, cõsolentur qui non sit
sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam)
admitti non debent: si dum uiuebant, diffamati
erant de haeresi, uel suspecti: aut legitime consti-
terit, quod sanæ mentis existentes, huiusmodi ha-
reticos petierunt. Alioqui admitti poterunt prædi-
cti filii uel haeredes ad probandum præmissa.
Non tamen per uxores, filios, familiares, uel de suis
aliquos: sed per testes alios fide dignos, & specia-
liter fidei zelatores.

Idem

† Silu. 1. sum.
uer. haeresis. 1.
q. 8. Rebus in
praxi benef.
p. 3. au. 24.

† Eyme. 3. p.
q. 116. & ibi
dixi plenè.

† Pro intelle-
ctu huius ca.
uide infra re-
scriptum Vr-
bani III. in-
cip. Olim ex
par. & Eyme.
3. p. q. 43. &
q. 121. ubi co-
piose tracta-
ui materiam
huius decre-
talis.

Idem eisdem.

Relapsi in haeresim sunt tradendi curiae seculari, li-
cet peniteat eos, & ad fidem redeant: non tamen de-
negantur eis sacramenta penitentiae & Eucharistiae.
hoc dicit. Domi. Cap. IIII.

† Eyme. 3.
par. q. 100. &
ibi dixi.

SICUT † quod scriptum legitur, Ec-
clesia nulli claudit gremium redeunti:
quodque ij, qui post aburationem er-
roris, uel postquam se proprii antistitis examina-
tione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiura-
tione haeresim recidisse, seculari decernuntur iu-
dicio, sine ulla penitus audientia relinquendi:
cum scripturae huiusmodi uideantur sibi inuicem
aduersari, quid tenendum sit, per sedem edoceri
Apostolicam postulasti. Nos itaque inquisitioni
uestrae de fratrum nostrorum consilio responde-
mus; quod taliter deprehensis, etiam si (ut dictum
est) sine ulla penitus audientia relinquendi sine iu-
dicio seculari: si tamen postmodum peniteant, &
penitentiae signa in eis apparuerint manifesta, ne-
quaquam sunt humiliter petita sacramenta peni-
tentiae ac Eucharistiae deneganda.

Idem eisdem.

Excommunicati, participes, & socij criminis ad-
mittuntur in testes contra haereticos, si sciunt uerifi-
citer ueritatem deponere, hoc dicit. Domi.

CAP. V.

† Eym. 3. par.
q. 64. 66. &
68. ubi dixi
copiose.

NON fidei fauorem. † Concedimus, ut in
negotio Inquisitionis haereticæ prauita-
tis excommunicati & participes, uel so-
cij criminis, ad testimonium admittantur: Praeser-
tim in probationum aliarum defectum, contra
haereticos, credentes, fautores, receptatores, &
defensores eorum, si ex uerisimilibus coniecturis:
& ex numero testium, aut personarum (tam depo-
nentium, quam eorum contra quos deponitur)
qualitate, ac aliis circumstantijs, sic testificantes
falsa non dicere praesumantur.

Idem eisdem.

Ordinarii, uel eorum delegati, & Inquisitores sine
pœna excommunicationis facere habent executionem
iustitiae contra haereticos per habentes iurisdictionem
secularem in loco: licet excommunicati sint, uel de
facto tantum illam iurisdictionem possideant, hoc di-
cit. Domi.

CAP. VI.

† Eym. 3. par.
q. 12. ubi dixi.

RÆSIDENTES † regimini alicuius
regni, prouinciæ, siue loci (licet
excommunicati uel de facto tantum,
& non de iure iurisdictionem habē-
tes, ac eorum officiales ad requisitio-
nem ordinariorum uel delegatorum ipsorum, aut
Inquisitorum haereticæ prauitatis non ualentium
sine mora dispendio, uel negotij periculo recur-

A sum habere ad superiores, qui legitime in locis ip-
sis possint iustitiam exequi) possunt & debent cõ-
tra haereticos, credentes, fautores, receptatores, &
defensores eorum, iustitiam & suum officium exer-
cere. Nec requirentes huiusmodi excommuni-
catis, propter hoc sententiam excommunicationis
incurrunt. Non tamen praesidentibus praesi-
datis uel officialibus eorundem propterea in alijs
casibus intelligatur concessum aliquid, uel per-
missum.

Idem eisdem.

B Excommunicatus, propter contumaciam non re-
spondendi super haeresim, de qua erat suspectus, post
annum damnatur ut haereticus, hoc dicit. Domi.

CAP. VII.

QUAE † contumacia (in causa praesertim fi-
dei) suspitioni praesumptionem adii-
ciat uehementem, si suspectus de haeresi
uocatus à uobis, ut de fide respondeat, excom-
municationis vinculo (pro eo quod parere subterfu-
git, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit
innodatus: quam si per annum animo iustinetur per-
tinaci, extunc uelut haereticus condemnatur.

Idem eisdem.

Abiurans in iudicio haeresim propter uehementem
praesumptionem: si iterato labitur (licet non fuisset
probatum plene) relapsus dicitur: secus si leuis erat
praesumptio. hoc dicit vsque ad §. Eū uero. Dominicus.

CAP. VIII.

ACTUS, contra quem de haeresi, uel suspen-
sus, contra quem de hoc crimine
magna & uehemens suspicio orta
erat, si haeresim in iudicio abiurauit,
& postea committit in ipsa, censeri
debet quadam iuris fictione relapsus: licet ante abi-
urationem suam, haeresis crimen plene probatum
non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modi-
ca suspicio illa fuerit (quamquam ex hoc sit gra-
uius puniendus) non tamen debet in haeresim re-
lapsorum pœna puniri.

Culpabilis in uno articulo haeresis, generaliter po-
stea abiurando relapsus dicitur, si committit etiam
in alium articulum separatim, hoc dicit. Domi.

Eum uero, qui in una haeresis specie, uel secta
commisit, aut in uno fidei articulo, seu Ecclesiae
sacramento errauit, & postmodum haeresim sim-
pliciter, uel generaliter abiurauit: si extunc in alia
etiam haeresis speciem, siue sectam, aut alio arti-
culo seu sacramento committat, volumus ut rela-
psum in haeresim iudicari.

Qui post abiurationem haeresis, de qua conuictus
fuerat, uel postea conuincitur factio, uel uerbo, haer-
eticis communicat in rebus hic prohibitis, relapsus di-
citur. hoc dicit. Domi.

Ille quoque de cuius lapsu in haeresim ante
abiurationem.

† Eyme. hac
2. par. q. 47. &
3. par. q. 124.
huic tex. illu-
strat.

† Concordat
Vrbani III.
Rescriptū in-
cip. Consul-
tus, infra post-
tum. & uide
Eymericum
hac 2. par. q.
40. ubi dixi.

aburationem confiterat, uel nunc constat, si post illam hereticos receperit, deducat, uisitet, siue associet, aut dona uel munera eis donet, uel mittat, seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit, etiã sine adoratione (ut uerbis uestris utamur) merito debet iudicari relapsus, cum illum ex approbati à se prius erroris consequentia, non sit dubium id fecisse.

Tertis in causa heresis, falsum deponens, licet per iurur sit, probat dicendo contrarium: dum tamen ex indicis constat dictum non corruptionem, sed ueritatem continere, hoc dicit.

† Eym. 3. par. q. 65. & sequ.

Licet uero periuri à testimonio, etiam post penitentiam repellantur: si tamen ij, qui coram Inquisitoribus iurantes, tam de se, quam de alijs super facto heresis dicere ueritatem, eam celando deierent, & postmodum uelint corrigere dictum suum, contra se ac alios suos complices deponendo: cum crimē huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicis apparuerit, tales non anitui leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniae, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum uelle corrigere, ac modo (quæ prius tacerant) reuelare in fauore fidei (nisi aliud obstitat) stari debet tam contra se, quam contra reliquos attestacionibus eorundem.

Inquisitores super heresi deputati, non se intromittant de diuinationibus uel sortilegijs nisi sapientibus heresim manifestam, hoc dicit. Domi.

† De hac materia copiose Eym. 2. p. q. 42. & 43.

Sane cum à negotiū fidei (quod summè priuilegiatum existit) per occupationes alias non debeat impediri: pestis Inquisitores hereticæ à sede Apostolica deputati, de diuinationibus, aut sortilegijs (nisi heresim saperent manifestè) intromittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis iudicibus puniendos.

Inquisitores heresis, de questionibus usurarum se intromittere non possunt, hoc dicit.

† Vide infra rescriptū Urbani III. Cōsultus, uer. in quo querit, & reper. uer. uisura. §. circa istam.

De questionibus præterea usurarum motis, etiam contra illos, quibus restitutionem usurarum in penitentia pro heresi criminis iniunxerunt, ac illi se, & sua ad hoc faciendum in iudicio Ecclesie obligarunt, intromittere se non possunt: ne per causas huiusmodi offendiculum negotio fidei præparetur.

Inquisitores possunt compellere heredes sanctorum hereticorum (qui tamen heretici non erant) ad implendam penitentiam iniunctam, in bonis temporalibus: secus si mortui sint, antequam fuerit penitentia iniuncta, hoc dicit. Domi.

† Eymericus 3. par. q. 120. Zanch. de heret. c. 28. nu. 5. 6. 7.

Si uero pro iis; quæ in heresi receptando uel defendendo hereticos, seu eis fauendo, non tamen existens hereticus, quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum Inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendam ab eis penitentiam, & complementam: & ea licet iniuncta, non tamen peracta decessit, si per huiusmodi penitentiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis eius temporalibus exequendum: ad complementum ipsius, per Inquisitores cogi debent heredes uel alij, ad quos cum suo onere bona huiusmodi deuenerūt. Porro si propter huiusmodi hereticorum receptacionem, defensionem, seu fauorem, quis ad faciendam penitentiam; quam Inquisitores ipsi iniun-

gere uellent, bona sua obligauerit eisdem: & antequam ei penitentia iniungeretur, decesserit: eius heredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.

Post mortem heretici, declarari potest eum hereticum fuisse ad finem bona eius confiscandi. Domi.

In eo uero casu, quo heredes ad successionem non debent ob heresim sui auctoris admitti: non obstante, quod auctore ipso uiuente, hoc non fuerit (interueniente ipsius morte) per sententiam declaratum: ad confiscacionem bonorum post mortem eiusdem nihilominus procedatur.

† c. ult. de preceptis lib. 6. Squillac. de fide cathol. 54.

Clerici instruentes testes, ne Inquisitores ueritatem inuestigent, puniri possunt per eos, & religiosi grauius puniuntur, hoc dicit. Domi.

Sacerdotes insuper & alij clerici, qui negotiū Inquisitionis instruendo citatos hereticos, uel eorum credentes, de celanda ueritate, uel dicenda falsitate, seu eos indebitè liberando, inuenti fuerint impedire: (cum non sit dubium, eos ipsa facere in fauorem hereticæ prauitatis) per Inquisitores à talibus compesci possunt, & pœna debita castigari, tant per captione personarum, quam aliàs, prout culpa exegerit delinquentis. Religiosi etiam sunt immurationis pœna uel alia grauius puniendi quæ seculares: si inuenti fuerint in heresi uel consimilibus deliquisse.

Urbanus VIII.

Non ualent statuta, per que Inquisitoris heresis officium impeditur, uel retardatur.

C A P. IX.

TATVTVM à ciuitatis, castri, uillæ, uel alterius loci, per quod negotiū Inquisitionis hereticæ prauitatis directe uel indirecte (ne in eo libere procedi ualeat) contigerit impediri, uel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis: ipsiusque ciuitatis, uel loci dominum, potestatem, capitaneum, cōsules, uel rectores, per que uel quos, eadem ciuitas seu locus regitur, quocunque nomine censeantur, ad statutum huiusmodi loci diœcesano, uel eius vicario, aut Inquisitori, seu Inquisitoribus labijs præfate, sine moræ dispendio exhibendum: & si tale inuentum fuerit, reuocandum omnino, uel saltem eatenus moderandum, quod per illud Inquisitionis processus non impediatur, uel aliquatenus retardentur, per censuram Ecclesiasticam decernimus compellendos.

† Eym. 3. par. q. 34. ubi dicit copiose.

Clemens VIII. Inquisitoribus hereticæ prauitatis.

Officium Inquisitoris heresis, morte concedentis non expirat, etiam quò ad negotia prius non cepta, uel exorta, hoc dicit.

C A P. X.

Aliqui à dubitatione sollicitate excitates, in dubiū reuocet, an officij Inquisitionis hereticæ prauitatis, sollicitudini uestræ intra certos limites

† Vide Eym. 3. p. q. 6. & 8.

limites ab Apostolica sede commissum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit: Præsenti declaramus edicto ipsum officium non solum ad negotia uiuente mandatore incepta, imo etiam, quo ad integra & non cepta; & quod plus est, quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emergerant in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare.

Idem eisdem.

Informat Inquisitores ad Deum, ut eius timorem hominum metui anteponant, in procedendo simul, uel separatim contra hereticos, & suos fautores: & etiam in eos absoluendo, cum uerè redierint.

C A P. XI.

† C6c. rex. in Cle. 1. §. 1. de heret. & vide Eym. 3. p. q. 47. & seq.

Officium Inquisitionis contra hereticos in prouincia, in qua uobis idem officium est commissum, auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere; discretioni uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in præfata prouincia, simul uel separatim, aut singulariter (prout negotij utilitas suadebit) contra hereticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, necnon contra infamatos de heresi, uel suspectos iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis. Si uero aliquis ex prædictis heretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad Ecclesie unitatem, ei iuxta formam Ecclesie absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eidem, quod iniungi talibus consueuit, Prouiso t solerter, ne simulata conuersione redeant fraudulentè, & uos (immo seipsos) fallentes, sub agni specie lupum gerant.

† Vide reperiuntur uer. prouiso solerter.

Instruct Inquisitores in modo examinationis testium, & in personis, quæ testificata scribere debeant, hoc dicit.

In delictis magnis caute procedendi.

Verum, quia in tam graui crimine, cum multa oportet cautela procedi (ut in reos sine ullo proferatur errore dure ac digne seueritas ultionis) uolumus & mandamus, ut in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiofas & discretas personas, in quarum præsentia per publicam (si commode potestis habere) personam, aut per duos uiros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commissio uobis officio ad scriuarii, seu tabellionis officium pertinent, teneri districte præcipimus, cum per uos fuerint requisiti, omnes & singulos uestri ordinis fratres qui dum essent in sæculo, tabellionatus officium habuisse, aut exercuisse noscuntur, & illos etiam quibus idem tabellionatus officium ratione præfati negotij fidei fuit ab Apostolica sede commissum: & in posterum committeretur, concedentes huiusmodi fratribus, necnon & alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in sæculo, tabellionatus officium habuerunt, & exercue-

† Eym. 3. p. q. 18. & 19.

runt, quibusuis etiam clericis secularibus officium ipsum habentibus (etiam si iidem fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi libere officium ipsum, quoad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis uel ordinis, quocunque uallato munimine, potestatem.

Instruct Inquisitores, circa personas, per quas impediri possit uel differri Inquisitionis negotium hoc dicit.

Compescendi præterea monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita predicatoribus & quæstuariis (ubi contigerit pro Inquisitionis seu fidei negotio, congregacionem fieri, uel aliàs eidem negotio, quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet (quorum interest tantum charitatiua subsidia suppliciter petere, ac indulgentiam, si forte habent, exponere) liberam uobis & singulis uestrum concedimus auctoritate præsentium facultatem. Denique ut circa præmissa plene uobis & singulis uestrum coactionis expedita & inuolabilis ad sit auctoritas; uolumus, ut ea omnia uiriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachij secularis: contradicentes per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo: Nō obstantibus aliquibus priuilegijs uel indulgentijs, quibuscunque personis cuiusuis conditionis, dignitatis, uel gradus, religionis, uel ordinis, cōmunitatis, uel uniuersitatis ciuitatum, & locorum, specialiter uel generaliter sub quacunque uerborum expressione uel forma, à memorata sede concessis, uel in posterum concedendis: cum ex huiusmodi uel alijs priuilegijs uel indulgentijs, nullum uobis in tantæ pietatis negotio, uel summo obstaculum interponi: & constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Statuimus t insuper ut potestas, capitaneus, seu rector, uel cōsules, seu quicuis alij, qui ciuitati præfunt, uel loco alteri ad præfens, aut præerunt in futurum, ad requisitionem diœcesanorum, uel uicariorum suorum, seu Inquisitorum hereticæ prauitatis, iurent præcise attendere inuolabiliter, & obseruare, ac facere à suis subditis obseruari, toto tempore sui regiminis, in terris suæ iurisdictioni regiminiue subiectis, constitutiones contra hereticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorumque filios & nepotes à sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas: quas qui iurare noluerit, & seruare, ut infamis & tanquam hereticorum fautor, ac de fide suspectus, officio & honore sui regiminis spoliatur: nec ulterius potestas, capitaneus, consul, uel rector habeatur in aliquo, aut de cetero in aliquam dignitatem uel officium publicum ulterius assumatur: & quæ ut potestas, balliuus, consul, uel rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

† Vide C6c. Trid. sess. 5. §. refor. c. 2. i. fi.

† Eym. 3. par. q. 32. Cāpog. ad Zach. c. 3. i.

Pœna Magistratum leges contra hereticos editas nō seruatiū.

Bonifacius VIII. Inquisitoribus hereticæ prauitatis.

Comprehendit ista decretalis plura utilia pro expediendo

pedicatio officio Inquisitorum. dat enim eis potestatem A committendi citationes. & sententiarum denuntiationes: dat potestatem vocandi peritos, clericum, & populum, ut eis assistant. dat potestatem procedendi contra illos, qui de sua in aliam provinciam se transtulerunt. dat potestatem repetendi libros, & processus, commutandi, & mitigandi penas, priuandi, & priuatos nuntiandi, officii, & honoribus hereticos, fautores, & defensores eorum: ita tamen quod hoc fiat de diocesano- rum vel in eorum absentia vicariorum suorum consilio, nisi iidem scienter talibus beneficia contulissent. hoc dicit Ioan. And.

C A P. XII.

Edictum circa an. Domini 1296.

† Vide Eym. 3. par. q. 15.

† Eym. 3. p. 9. 77.

† Eym. 3. p. in forma monē di populi de sermone fidei habendo. † Eym. 3. par. q. 42.

† Eym. 3. par. q. 113. & ibi dixi copiosē.

M T commissi vobis officii debitum utilius, & uberius exequamini, sanctae memoriae Inno. Alexan. & Clementis praedecessorum nostrorum uestigiis inherentes, vobis & uestri singulis committendi citationes, & denuntiationes sententiarum, quas in quoslibet hereticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis. Aduocandi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, ut vobis assistant, & in huiusmodi ferendis sententiis prebeant consilium opportunum, ac eis, quod super his vobis humiliter pareant in virtute obedientie iniungendi: Conuocandi quoque etiam clericum, & populum ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei uideritis expedire.) Et contra illos, quos in provincia, in qua vobis Inquisitionis officium est commissum, heresis crimen constiterit commississe (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi, necnon faciendi a quibuslibet assignari vobis libros seu quaternos, & alia scripta, in quibus Inquisitiones factae ac processus per quoscunque auctoritate Sedis Apostolicae uel legatorum eius habitus contra hereticos continentur, & illorum qui uestris mandatis obedientes, humiliter stant propter heresim in carcere, uel muro reclusi penam unam cum prelati, quorum iurisdictioni subsumt, mitigandi, uel mutandi, cum uideritis expedire: Priuandi quoque uel priuatos nuntiandi dignitatibus ac aliis beneficiis Ecclesiasticis de diocesanorum, uel eis absentibus uicariorum suorum consilio, & officii publicis ac honoribus quibuscunque eosdem hereticos, credentes, receptatores, & defensores ipsorum, eorumque filios, & nepotes plenam concedimus facultatem. Sunt autem diocesani in priuando tales, uel nuntiando priuatos beneficiis huiusmodi requirēdi: Nisi forte constaret legitime, quod iidem scienter huiusmodi personis eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requiringendos non esse censemus, sed potius a suo iudice puniendos.

Idem.

Christiani ad Iudaeismum transeuntes, & redeuntes heretici reputantur. hoc dicit, secundum Zenz.

C A P. XIII.

C O N T R A Christianos, qui ad ritum tranfierint, uel redierint Iudaeorum (etiam si huiusmodi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute, aut praecise coacti baptizati fuerint) erit tanquam contra hereticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos seu Iudeos uideati: Et sicut contra fautores, receptatores, & defensores hereticorum: sic contra fautores, receptatores, & defensores talium est procedendum.

COMMENT. XIII.

D E materia huius cap. praeter Ancharanum, Geminianum, & alios interpretes hic, uidentur esse Eymericus par. 2. q. 44. & quos refero super eadem questione: Nunc omittis caeteris de quibus suis locis commodius disseram, solum hic ostendam occasionem illorum uerborum, seu Iudeos conuicti, quando Inquisitor admittantur ad testificandum contra Christianos: nam de aliis infidelibus quid sit sentiendum, agam cum Eymericus, 3. par. q. 68. & seq. In primis explorati iura est infideles quicumque illi fuerint a testimonio dicendo contra Christianos repelluntur, aut ben. credentes. C. de heret. c. 1. de test. b. c. si hereticus c. non potest. 2. q. 7. c. ipsa pietas. 23. q. 4. & tradunt communiter Doctores in c. 1. extra de heret. quoniam, ut in d. c. non potest. scriptum est: Non potest erga homines esse fidelis qui Deo extitit infidelis.

Caeterum in crimine heresis in uniuersum infideles quicumque, & etiam Iudei aduersus Christianos testimonium dicunt, ut aperitissime docet hoc responsum, ubi gl. in uerbo, Iudeos, & ibidem Geminianus, Francus, & caeteri communiter. gl. in c. 1. de testib. uerbo, fideles. ubi Doct. communiter Palacius Rubius in allegat. de heret. §. ultimo. Gondissaluis de heret. q. 13. num. 10. Ioannes Rojas sing. 190. & copiosē Felyn. in c. Iudei. de testibus. optimē Hieronymus Gigas tracta. de cri. l. 2. maie. lib. 2. tit. quomodo & per quos probetur. quest. 10. & potissima ratio est, ne ex defectu probationum tam graue scelus impunitum remaneat. quoniam in fi. C. de heret. c. dilecto, & cap. significauit. de testibus.

Neque hoc solum habet locum, quoties ageretur de conuincendo Christiano apostata, qui prius fuit Iudeus, & postea reuadit, ut probat textus in d. capitu. contra Christianos. sed etiam cum ageretur de conuincendo Christiano non apostatante, seu totam religionem Christianam deserente, sed in uno. uel altero tantum articulo delinquente: idque ob eandem rationem, ne uidelicet crimen hoc remaneat impunitum: rursus etiam in fidei fauorem. argumento capitu. in fidei fauorem. de heret. libro sexto, quoniam si heretici aduersus hereticos admittuntur, ut optimē docet Eymericus, 3. par. quest. 69. iure optimo etiam Iudei admitti debent, cum commoda ratio diuersitatis assignari non possit, & maior prohibitio in heretico, quam in Iudeo esse uideatur secundum gl. in capitu. pagani. 2. q. 7.

Ad hoc,

Idem.

Filii hereticorum usque ad secundam lineam paternam, ad primam uero maternam sunt inhabiles ad beneficium Ecclesiasticum, uel officium saeculare; si patres ante mortem Ecclesiae reincorporati non fuerint, hoc dicit, secundum Domi.

C A P. XV.

T A T V T V M felicitis recordationis Innocentii, & Alexandri praedecessorum nostrorum: ne uidelicet heretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur: quod si secus actum fuerit, sit irritum, & inane: primum, & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per matrem uero ad primum duntaxat uolumus hoc extendi. Hoc sane de filiis, & nepotibus hereticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales esse, uel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse uidetur: non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiae unitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiae penitentiam receperit: quam ipsi uel iam perfecerunt, uel humiliter prosecutioni eius insistant, uel parati fuerint ad recipiendam eandem.

Idem.

Inquisitor Papa super heresi sine speciali mandato non inquirat contra episcopum: sed si eum culpabilem sciuerit, nunciabit Papa. hoc dicit. Io. And.

C A P. XVI.

N O U I S I T O R E S hereticae prauitatis, ab Apostolica Sede seu alio uel aliis quibuslibet deputati, de huiusmodi crimine inquirere contra Episcopos nequeunt, aut eius praetextu procedere contra eos: Nisi in litteris commissionis Apostolicae, quod hoc possint, contineatur expressē. Si tamen Inquisitores ipsi, Episcopos, uel alios superiores praelatos sciuerint, uel inuenerint circa crimen hereseos commississe, aut eos de hoc diffamatos existere uel suspectos, id tenebuntur sedi Apostolicae nuntiare.

Idem.

Non derogatur ordinariis super processu hereticorum, licet Papa generaliter alteri deleget. Et super eodem facto episcopus, & Inquisitor possunt procedere communiter uel diuisim, uel proferre sententiam, in qua si discordant, debent Papa referre. Et episcopi qualitercumque procedant, debent seruare modum Inquisitoribus impositum. hoc dicit. Domi.

C A P. XVII.

R E R hoc, quod negotium hereticae prauitatis alicui uel aliquibus ab Apostolica sede generaliter in aliqua provincia, ciuitate, uel diocesi delegatur, diocesanis episcopis,

† Eym. 3. par. q. 114. 115. & dixi ibid. plenissime.

† Vide Eym. 3. par. q. 26. 27. 30. & dixi ibid. copiosē.

† Hae decretalis declaratur per extra uag. Ex eoti. de heret. que paulo post inferuntur.

In quibus casibus Iudei subint Inquisitorum potesta

A d haec, Iudei non modo recipiuntur in testes aduersus Christianos, eo modo quo proxime dictum est, sed etiam multo magis aduersus Iudeos non baptizatos, in omnibus illis casibus, in quibus ad iurisdictionem Inquisitorum pertinere noscuntur: id quod longa probatione non indiget: nam si ob fidei fauorem non profunt sua privilegia Christianis, quo minus testimonio infidelium utantur, nec proderunt infidelibus.

Qui sint autem casus, in quibus Iudei nunquam baptizati Inquisitorum potestati supponuntur, tradit Eymericus, 2. par. q. 44. 45. & 46. Repertorium Inquisitorum uerbo, Iudeus. Campegius ad Zachinum, cap. 36. uerf. delinquenti circa fidem eorum. eleganter beatus Thomas, 2. 2. q. 10. art. 8. ibi: Sunt tamen compellendi a fidelibus, si adit facultas, ut fidem non impediatur, uel blasphemias, uel malis persuasionibus, uel etiam a peritis persecutionibus. Hec ille. Quibus uerbis amplissime complexus est in genere uir sanctus omnem causam ob quam possunt Inquisitores in Iudeos animaduertere.

Veruntamen ne res controuersa amplius in dubium reteretur, Sanctissimus Dominus noster Gregorius. XIII. statuo quodam incipiente: Antiqua Iudeorum edito anno Domini 1581. Calen. Iunii, nominatim decreuit blasphemias, & flagitia Iudeorum, in que hereticae prauitatis Inquisitores animaduertunt. Id statutum in fine Directorij inter alias litteras Apostolicas curauimus imprimendum.

An autem cum Iudei uel alii infideles testificantur aduersus catholicum, perinde sit de illis iudicandum, ac de testibus aliis integris, quorum duo plenam faciunt probationem, grauis est questio, quam non patitur huius commentarij breuitas. Reuicam eam in 3. par. q. 64. ubi est proprius locus. Videto interim Palacium Rubium in allegatione de heresi. §. 15. Arretinum in c. fin. de testibus Alberinum de agnos. assertio. quas. 34. num. 3. & seq. caeteros praecitato loco apud Eymericum referam.

Forma iuramenti Iudeo

D ENIQUE illud monere oportet, ut quando Iudeus admittitur in testem, iuret de dicenda ueritate non super Euangelia, quibus non credit, sed super legem suam. Ita Ioan. de Imola in Clemen. 1. de testi. & Antonius Butrius in proemio Decretalium. Qualis autem sit eius iuramenti forma, tradit Specul. titu. de iuramentum. §. restat. uerf. penul. sed melius Repertorium Inquisitorum, uerbo, iuramentum. §. sequitur uidere. & sequen.

Idem.

Non confiscantur dotes uxorum innocentium, propter heresim maritorum. hoc dicit, secundum Zenz.

C A P. XIII.

† Eym. 3. p. q. 111. & dixi plenissime

D E C R E V I T felicitis recordationis Innocentii Papa quartus, quod propter heresim maritorum, uxorum Catholicarum, dotes non debeant confiscari. Quod intelligendum fore censemus: nisi forte mulieres ipsae cum uiris matrimonia contraxissent, quos hereticos tunc sciebant,

pis, quin & ipsi auctoritate ordinaria, uel delegata (si habent) in eodem procedere valeant, nolumus derogari. Verum ut dictum inquisitionis negotij efficacius, melius utilitque procedat: concedimus, qd per Episcopos ipsos, & per Inquisitores, de facto eodem inquiri ualeat communiter, uel diuisim, & si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus, ut per hoc possit melius ueritas inueniri: & nisi hoc casu Inquisitores in sententia prolatione diocesana uel e contra duxerint deferendum, per utrosque simul sententia proferatur in qua ferenda, si non conueniant, per utrosque negotium sufficienter instructum ad Sedem Apostolicam remittatur. Siue autem ordinaria, siue delegata Episcopi potestate procedant: illum in procedendo modum obseruent, quem Inquisitores possunt, & debet per iura communia, uel per speciales concessionem seu ordinationes Sedis Apostolicæ obseruare,

Idem.

Episcopis, & Inquisitoribus hæresis non resistant, sed omnino pareant Domini temporales: & de eo crimine non cognoscant: aliàs prout dicitur hic, puniantur, hoc dicit, secundum Zen.

C A P. XVIII.

Vide Eym. 3. p. 9. 35. & alijs inuis.

VT Inquisitionis negotium contra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam, & augmentum fidei nostris temporibus prospereat, leges quasdam per Federicum olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione Romanæ persisterem Ecclesiæ promulgatas (quatenus Dei, & Ecclesiæ sanctæ suæ honorem promouent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obstant) approbant, & obseruari uolentes, uniuersos seculi potestates, & Dominos temporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumque locorum rectores, quibuscumque dignitatibus uel officiis aut nominibus censeantur, requirimus, & monemus, ut sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei diocesana Episcopis, & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis à Sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti, & ut præfatas personas pestiferas in potestatem seu carcerem Episcoporum, aut Inquisitorum dictorum, uel ad locum, de quo ipsi, uel aliqui ex eis mandauerint, intra eorundem. dominorum potestatem, uel rectorum districtum, ducant, uel duci faciant sine mora: ubi per uros catholicos à præfatis Episcopis, seu Inquisitoribus, uel eorum aliquo deputatis sub acta, & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per Ecclesiæ iudicium terminetur. Vtque de hæresi à diocesano Episcopo uel Inquisitore seu Inquisitoribus condemnatos præfati potestates, Domini temporales, siue retores, uel eorum officiales, seu nuntii sibi relictos

statim recipiant indilate animaduersione debita puniendos: nõ obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorum nequitiarum filiorum: cum tam secundum ordinationem prædecessorum nostrorum, quam secundum legem Imperialem appellationis, & proclamationis beneficium expressè sit hæreticis, & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum. Prohibemus t quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum merè sit ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant, uel iudicent, siue captos pro eodem crimine absque dictorum Episcoporum, siue Inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, uel mandato à carcere liberent; aut executionem sibi pro huiusmodi crimine à diocesano uel Inquisitoribus, seu Inquisitore iniunctam, promptè (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: uel aliàs diocesanos, aut Inquisitorum iudicium, sententiam seu processum directè, uel indirectè impedire præsumant. Si quis uero de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, uel eorum officialibus, seu balliuis contra prædicta fecerit, aut præfati fidei negotio sepefatis diocesano Episcopo, uel Inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumperit, uel ipsum aliquatenus impedire, necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, uel fauorem, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc uelut hæreticus condemnetur.

Idem.

Bona hæreticorum ipso iure sunt confiscata: quod probatur triplici argumento legalis: Sed approbatio bonorum fieri non debet per dominum sæcularem, nisi prius pronuntiatum fuerit super crimine, per iudicem Ecclesiasticum, qui hoc possit. Ioan. And.

C A P. XIX.

Maxime secundum leges ciuiles inuestigandi natura contrarias incestas nuptias contrahentes, eo ipso suarum dominium rerum perdant: Et mulier humanam legem transgrediens, & (præsertim parentibus suis non consentientibus) raptoris nuptias eligens, bona omnia, quæ per legem sibi obuenerant à rapto, & ac aliis consortiibus raptus, ipso iure amittat: certoque casu deferantur in fiscum: Ac etiam illicitas species transuehens: Aut rerum uictuarum professionem omittens, earundem specierum, & rerum proprietate hõ ipso priuetur, & fisco rerum, & specierum dictarum proprietate acquiratur: Bona hæreticorum (qui grauis, horribilius, ac detestabilius, quam prædicti delinquant) ipso iure de fructuum nostrorum consilio, decernimus confiscata. Confiscationis tamen huiusmodi executionem uel bonorum ipsorum occupatio fieri nõ debet per prin-

Eym. 3. p. 9. 117. Cons. Bru. lib. 4. de hæret. c. 16.

Eym. 3. p. 9. 36. ubi uidetur quæ diximus.

Eym. 3. p. 9. 35. & ibi dicitur.

De hoc pulchre Eym. 3. p. 9. 75. & ibi dicitur.

Eym. 3. p. 9. 78. 79. 80. cū seq. & ibi dicitur.

Principes, aut alios dominos temporales (iuxta Gregorii Papæ prædecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci uel aliam personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

Idem.

In causa hæresis proceditur simpliciter, & de plano, & dicta testium, & accusatorum non publicantur, si periculum timeatur. hoc dicit, secundum Zen.

C A P. XX.

TATUTA quedam felicis recordationis Innocentii, Alexandri, & Clementinis prædecessorum nostrorum quibusdam declaratis, & additis recensentes: concedimus, quod in Inquisitionis hæreticæ prauitatis negotio procedi possit simpliciter, & de plano, & absque aduocatorum ac iudiciorum strepitu, & figura. Iubemus tamen, quod si accusatoribus uel testibus, in causa hæresis interuenientibus seu deponentibus (propter potentiam personarum contra quas inquiritur) uideant Episcopus uel Inquisitores graue periculum imminere, si contingat fieri publicationem nominum eorum: ipsorum nomina non publicet, sed secreto coram diocesano Episcopo, uel eo absente ipsius Vicario, quando Inquisitores procedunt: quado uero procedit Episcopus, coram Inquisitoribus, si haberi commode possit copia eorundem, ac nihilominus siue Episcopus siue Inquisitores processerint, aliquibus aliis personis prouidis, & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc uocari, & eis per totum processum super quo deliberandum est, seriosè manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum

consilio, ad sententiam uel cõdemnationem procedi uolumus) exprimentur: sicq; (non obstante, quod illis, contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam, plena fides de positionibus testium eorundem. Et ut eorundem accusatorum, & testium periculis, efficacius occurratur, & cautius in Inquisitionis negotio procedatur, præsentis cõstitutionis auctoritate per mittimus, quod Episcopus uel Inquisitores, secretum possint indicare illis quibus (ut præmissum est) processum huiusmodi explicabunt, & in eos si arcana consilii, seu processus, sibi sub secreto ab eisdem Episcopo, uel Inquisitoribus patefacta, præter eorum licentiam aliis patefecerint, excommunicationis sententiam, quam ex secreti uiolatione ipso facto incurrant (si eis expedire uidebitur) promulgare: sic tamen, quod Inquisitores Episcopum, uel Episcopus Inquisitores non excommunicent hac de causa, sed ipsi ex iniuncto ex nunc à nobis sub uirtute sanctæ obedienciæ districto præcepto ad secretum huiusmodi teneantur. Cessante t uero periculo supradicto, accusatorum, & testium nomina (prout in aliis sit iudiciis) publicentur. Cæterum in his omnibus præcipimus, tam Episcopos quam Inquisitores puram, & prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum uel testium nomina suppressenda ubi est securitas, periculum esse dicant: nec in eorum discrimen securitatem afferant, ubi tale periculum immineret, super hoc eorundem conscientias onerantes. Constitutiones t uero, ordinationes, & mandata alia prædecessorum nostrorum, in negotio hæreticæ prauitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus suprascriptis super eadem editis prauitate non obuient, in suo uolumus robore permanere.

Eym. 3. p. 9. 81.

Vide Eym. 3. par. 9. 75. & quæ ibi dicitur scriptum.

Cõcor. rex. in Cle. 1. §. 6. timo de her.

DECRETALES TITVLI DE HÆRETICIS IN CLEMENTINIS.

Clemens V. in Concilio Viennensi.

Præmittit constitutionis causam. Io. Andr.

C A P. I.

De materia cuius Clem. Eym. 3. p. 9. 58. & seq.

MULTORVM querela Sedis Apostolicæ pulsauit auditum, quod nonnulli Inquisitores per sedem eadem contra prauitatem hæreticam deputati, metas sibi traditas excedentes, sic interdum extendunt suæ potestatis officium, ut quod in augmentum fidei, per circumspectam eiusdem Sedis uigilantiam, salubriter est prouisum (dum sub pietatis specie grauantur innoxii) ead in fidelium detrimentum.

Ponit constitutionem, de officio Inquisitionis exercendo, per diocesanos, & Inquisitores, primo ponens quinque, quæ potest alter sine altero. Secundo tria, quæ non potest, & decretum apponit, submittens quomodo impediatur uel interesse nolens committit alii uel consentit. Ioan. And.

Propter quod ad Dei gloriam, & augmentum eiusdem fidei, ut negotium Inquisitionis huiusmodi, eo prosperetur facilius, quo deinceps eiusdem labi indago solennius, diligentius, & cautius perageretur: ipsum tam per diocesanos Episcopos, quam per Inquisitores à Sede Apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, uel timore, ac cuiuslibet commodi temporalis affectione semotis) decernimus exerceri: Sic quod quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare sine capere ac tutè custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus uel manicis ferreis, si ei uisum

Quid possit Inquisitor sine Episcopo, & uicariis sum.

sum fuerit faciendum: super quo ipsius conscientiam oneramus, necnon inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deum & iustitiam uiderit expedire. Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad poenam, quam ad custodiam uideatur, uel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo dioecetano, aut eius officiali, uel Episcopali sede uacante capituli super hoc delegato, si sui adinueniam copiam habere ualeant intra octo dierum spatium, postquam se inuicem requisierint, non ualebit. Et si secus praesumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure. Verum si Episcopus, uel eius capituli (sede uacante) delegatus cum Inquisitore, aut Inquisitor cum altero eorundem, propter praemissa nequeat, aut nolit personaliter conuenire: possit episcopus uel eius, seu capituli (sede uacante) delegatus Inquisitori, & Inquisitor Episcopo uel eius delegato, seu sede uacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus super illis, committere, uices suas, uel suam significare per litteras consilium, & consensum.

Prouidet circa muros, uel carceres haereticorum, ipsorum clauas, custodes, & custodum ministros. Ioan. And.

Sanè, † quia circa custodiam carcerum haereticorum, qui muri in quibusdam partibus uulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: Nos uolentes super hoc prouidere, statuimus, ut quilibet talis carcer uel murus, quem de caetero episcopo, & Inquisitori praedictis uolumus fore communem, duos custodes habeat principales, discretos, industrios, & fideles: unum quem uolet Episcopus, & prouidebit eidem: alium de quo uoluerit Inquisitor, qui etiam prouidebit: & quilibet praedictorum custodum sub se alium bonum, & fidum poterit habere ministrum. In quolibet etiam coelauis eiusdem carceris siue muri, erunt duae claues diuersae: quarum unam unus, aliam alius tenebit praedictorum custodum, & eam cum officio ministrandi, quae in carceratis fuerint ministranda, suo poterit committere uel subdelegare ministro.

Custodes haereticorum, quod facere debeant.

Ponit iuramentum custodum, ministrorum suorum, & notariorum, & aliorum officialium. Ioan. And.

Porro coram Episcopo uel capitulo sede uacante, & Inquisitore, praedictis, uel substitutis ab eis custodes supra dicti, antequam suum officium exequantur, iurabunt ad sancta Dei Euangelia corporaliter à se tacta, quod in custodia immuratorum, & aliorum pro crimine supra dicto, in sua custodia positorum, & ponendorum, omnem diligentiam, & sollicitudinem quam poterunt fideliter adhibebunt. Et quod alicui in carcerato, nihil unum in secreto loquetur, quin hoc audiat alter custos. Et quod prouisionem quam in carcerato recipiunt, ex ordinatione communi, & illud quod à paratibus, & amicis uel aliis personis fidelibus offerentur eidem (nisi episcopi, & Inquisitoris uel suorum commissariorum ordinatio refragetur) ipsis fideliter, & absque diminutione aliqua ministrabunt, nec in his fraudem aliquam adhibebunt. Et idem

† Sed quid si pro eis; uide Eyme. 3. p. q. 84. & ibi dixi copiose.

† Copiose Eyme. 3. p. q. 38. & 39.

A iuramentum, & coram eisdem personis ministris custodum priusquam suum exerceant officium, exhibebunt. Et quia saepe contingit, episcopos proprios habere carceres, sibi & dictis Inquisitoribus non communes: uolumus, & districtè praecipimus, ut custodes ad incarcerationum pro dicto crimine custodiam per Episcopos, uel sede uacante per capitulum deputandi, & eorum ministri, coram dictis Inquisitoribus, uel substitutis ab eis praestent simile iuramentum. Notarii quoque Inquisitionis coram Episcopo, & Inquisitore uel substitutis ab eis iurabunt suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de aliis personis necessariis ad praedictum officium exequendum.

Punit Episcopos, Inquisitores, & eorum substitutos, qui faciundo uel omitiendo delinquant in officio. hoc dicit Ioan. And.

Verum quia nimis est graue, ad exterminationem prauitatis praedictae non agere, quod ipsius contagiosa enormitas agendum requirit: graue est quoque & damnatione dignissimum malitiosè infontibus eandem imponere prauitatem: Episcopo, & Inquisitori praedictis, ac aliis ad dicti executionem officii substituendis ab eis, in uirtute sanctae obedientiae, & sub interminatione maledictionis aeternae praecipimus, ut sic discretè, & promptè contra suspectos uel diffamatos de huiusmodi prauitate procedant, quod malitiosè aut fraudulenter tantam labem, seu quod ipsos in executione officii Inquisitionis impediatur, falso alicui non imponant. Quod si odii, gratiae, uel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu contra iustitiam, & conscientiam suam omiserint, contra quemquam procedere, ubi fuerit procedendum super huiusmodi prauitate, aut obtentu eodem prauitate in ipsam uel impedimentum officii sui alicui imponendo, eum super hoc praesumpserint quoquo modo uexare (praeter alias poenas, pro qualitate culpae imponendas eisdem) Episcopus aut superior suspensionis ab officio per triennium, alii uero excommunicationis sententias eo ipso incurrant. A qua quidem excommunicationis sententia, qui eandem incurrerint, nisi per Romanum Pontificem nequeant (praeterquam in mortis articulo, & tunc satisfactione praemissa) absolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte privilegio suffragate.

Confirmat antiqua iura huius constitutioni non obuia. Ioan. And.

Alia sanè, † quae circa praemissum Inquisitionis officium, à nostris sunt praedecessoribus instituta (quatenus praesenti decreto non obuiant) faci approbatione concilii roborata, in sua uolumus firmitate manere.

Idem in eodem.

Primo ponens constitutionis causam, determinat aetatem Inquisitorum. Secundo punit Inquisitores, qui praetextu officii pecuniam illicitis modis extorquent, uel ob delictum clericorum ecclesiarum bona confiscant. Tertio praecipit notariis, officialibus, & sociis, ut hoc facientes; reprehendant, & superioribus denuntient, si probare possunt. Quarto prohibet

† Eym. 3. p. q. 60.

Poenae Inquisitorum cum hae. eos alicui imponentiam.

† Concordat tex. in c. vit. in fi. de hae. lib. 6.

bet Inquisitoribus ab usum armorum, & circa quantitatatem uel qualitatem officialium. h. d. Ioan. And.

C A P. I. I.

NOLENTES splendorem solitum negotii fidei per actus indiscretos, & improbos quorumuis Inquisitorum haereticæ prauitatis, quasi tenebrosi sumi caligine obfuscati: hoc sacro Concilio approbante statuimus, nullis exnunc, nisi qui quadragesimum praedictae committi Inquisitoribus. Et tam ipsorum, quam Episcoporum, seu capitulorum sede uacante super hoc deputatis commissariis † quibuscunque districtius iniungentes, ne praetextu officii inquisitionis, quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant: nec scienter attentent ecclesiarum bona ob clericorum delictum praedicti occasione officii filco etiam Ecclesiae applicare. Quod si secus in his, uel eorum altero fecerint, excommunicationis sententiae eos subiaccere decernimus ipso facto: à qua non possint absolui praeterquam in mortis articulo, donec illis à quibus extorserint, plenè satisfecerint de pecunia sic extorta. Nullis priuilegijs, pactis, aut remissionibus super hoc ualueris. Notarii uero, & officiales dicti officii, necnon fratres, & socii Inquisitorum, & commissariorum ipsorum, qui dictos Inquisitores aut commissarios secretè nouerint talia commississe (si indignationem Dei, & Apostolicæ Sedis vitare uoluerint, & offensam) ipsos grauitè arguere, & corrigere studeant in secreto. Quod si taliter ea sciuerint, ut ea probare ualeant, si sit opus, haec praelatis Inquisitorum, & commissariorum eorundem, ad quos id pertinebit, nuntiare sollicitè debeant. Qui eundem praelati, Inquisitores, & Commissarios praedictos reos, in de repositos ab officiis amouere, & amotos aliàs punire debent, seu corrigere teneantur. Praelatis autem Inquisitorum id negligentibus agere, praemissa omnia nuntiari per praedictos locorum ordinariis uolumus, quibus ut ea in Apostolicæ sedis notitiam perferant, in uirtute sanctae obedientiae districtè praecipimus, & mandamus. Porro † Inquisitoribus ipsis, districtius inhihemus, ut nec abutantur quomolibet concessione portationis armorum, nec officiales nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua cum Inquisitoribus ipsis officia exequenda.

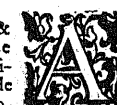
† Inquisitorum aetas, de qua Eyme. 3. par. q. 2. † De commissarijs Eyme. 3. par. q. 13. & seq.

† Eyme. 3. p. q. 56. Gondifaluis de haer. q. 11. nu. 15. & seq.

Idem in eodem.

Damnat sectam Beguardorum, & Beguinarum Alemaniae, & octo ipsius errores: excitis Diocesanorum, & Inquisitorum officium contra illos. h. d. Ioan. And.

C A P. I. I. I.

A nostrum † (qui desideranter in uotis gerimus, ut fides Catholica nostris prosperetur temporibus, & prauitas haeretica de finibus fidelij extirpetur) non sine displicentia grandi peruenit auditum, quod secta quaedam abominabilis quorundam hominum malignorum, qui Beguardi, & quarundam infidelium mulierum, quae Beguinae uulgariter appellantur in Regno Alemaniae (procurante fatore malorum operum) damnabiliter insurrexerint: tenens, & asserens doctrina sua sacrilega, & peruersa, inferius designatos errores. Primo, uidelicet, quod homo in uita praesenti tantum, & talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non ualebit: nam (ut dicunt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inueniri. Secundo, quod ieiunare non oportet hominem, nec orare postquam gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus: quia tunc sensualitas est ita perfecta spiritui, & rationi subiecta, quod homo potest liberè corpori concedere quicquid placet. Tertio, quod illi, qui sunt in praedicto gradu perfectionis, & in spiritu libertatis, non sunt humanae subiecti obedientiae, nec ad aliqua praecipua ecclesiae obligantur: quia (ut asserunt) ubi spiritus Domini, ibi libertas. Quarto, quod homo potest ita finalem beatitudinem, secundum omnem gradum perfectionis in praesenti assequi, sicut eam in uita obtinebit beata. Quinto, quod quilibet intellectualis natura, in seipsa naturaliter est beata: quodque anima non indiget lumine glorie, ipsam eleuante ad Deum uidentem, & eo beate fruendum. Sexto, quod se in actibus exercere uirtutum est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se uirtutes. Septimo, quod mulieris osculum (cum ad hoc natura non inclinè) est mortale peccatum: Actus autem carnalis (cum ad hoc natura inclinè) peccatum non est, maxime cum tenatur exercens. Octauo, quod in eleuatione Corporis Iesu Christi non debent assurgere, nec eidem reuerentiam exhibere: asserentes, quod esset imperfectio nis eisdem, si à puritate, & altitudine suae contemplationis, tantum descenderet, quod circa mysterium seu sacramentum Eucharistiae, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt, & committunt, quae oculos diuinae maiestatis offendunt, & graue in se continent periculum animarum. Cum autem ex debito commissi nobis officii, huiusmodi sectam detestabilem, & praemissos ipsius execratos errores (ne propagentur ulterius, & per eos corda fidelium danabiliter corrumpantur) extirpare ab Ecclesia Catholica necessario habeamus: Nos sacro approbante Concilio, sectam ipsam, cum praemissis erroribus danamus, & reprobamus omnino, inhiabentes districtius, ne quis ipsos de caetero teneat, approbet, uel defendat: Eos autem, qui secus egerint, animaduersione canonica decernimus puniendos. Porro Digressarij, & illarum partium Inquisitores haereticæ prauitatis, in quibus Beguardi, & Beguinae huiusmodi commorantur, suum officium circa eos diligenter exerceant, inquirentes de uita, & conuersatione ipsorum, qualiter uentiant de articulis fidei, & Ecclesiae sacramentis. In illos uero, quos culpabiles repererint (nisi abiuratis sponte praedictis erroribus penituerint, & satisfactione exhibuerint contentem) debitam exerceant uisionem.

incip. Sancta Romana tit. de religio. do. mib. & extra. uag. Io. xxij. incip. Ratio recta. eo. titu. inter com. nes. Guidon. Carmelitam in summa de haer. tit. de haer. sib. Beguinarum, & Eymeric. in fra. par. 2. q. 15.

bilis quorundam hominum malignorum, qui Beguardi, & quarundam infidelium mulierum, quae Beguinae uulgariter appellantur in Regno Alemaniae (procurante fatore malorum operum) damnabiliter insurrexerint: tenens, & asserens doctrina sua sacrilega, & peruersa, inferius designatos errores. Primo, uidelicet, quod homo in uita praesenti tantum, & talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non ualebit: nam (ut dicunt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inueniri. Secundo, quod ieiunare non oportet hominem, nec orare postquam gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus: quia tunc sensualitas est ita perfecta spiritui, & rationi subiecta, quod homo potest liberè corpori concedere quicquid placet. Tertio, quod illi, qui sunt in praedicto gradu perfectionis, & in spiritu libertatis, non sunt humanae subiecti obedientiae, nec ad aliqua praecipua ecclesiae obligantur: quia (ut asserunt) ubi spiritus Domini, ibi libertas. Quarto, quod homo potest ita finalem beatitudinem, secundum omnem gradum perfectionis in praesenti assequi, sicut eam in uita obtinebit beata. Quinto, quod quilibet intellectualis natura, in seipsa naturaliter est beata: quodque anima non indiget lumine glorie, ipsam eleuante ad Deum uidentem, & eo beate fruendum. Sexto, quod se in actibus exercere uirtutum est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se uirtutes. Septimo, quod mulieris osculum (cum ad hoc natura non inclinè) est mortale peccatum: Actus autem carnalis (cum ad hoc natura inclinè) peccatum non est, maxime cum tenatur exercens. Octauo, quod in eleuatione Corporis Iesu Christi non debent assurgere, nec eidem reuerentiam exhibere: asserentes, quod esset imperfectio nis eisdem, si à puritate, & altitudine suae contemplationis, tantum descenderet, quod circa mysterium seu sacramentum Eucharistiae, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt, & committunt, quae oculos diuinae maiestatis offendunt, & graue in se continent periculum animarum. Cum autem ex debito commissi nobis officii, huiusmodi sectam detestabilem, & praemissos ipsius execratos errores (ne propagentur ulterius, & per eos corda fidelium danabiliter corrumpantur) extirpare ab Ecclesia Catholica necessario habeamus: Nos sacro approbante Concilio, sectam ipsam, cum praemissis erroribus danamus, & reprobamus omnino, inhiabentes districtius, ne quis ipsos de caetero teneat, approbet, uel defendat: Eos autem, qui secus egerint, animaduersione canonica decernimus puniendos. Porro Digressarij, & illarum partium Inquisitores haereticæ prauitatis, in quibus Beguardi, & Beguinae huiusmodi commorantur, suum officium circa eos diligenter exerceant, inquirentes de uita, & conuersatione ipsorum, qualiter uentiant de articulis fidei, & Ecclesiae sacramentis. In illos uero, quos culpabiles repererint (nisi abiuratis sponte praedictis erroribus penituerint, & satisfactione exhibuerint contentem) debitam exerceant uisionem.

Clemens V. in Concilio Viennen.

Et habetur in Clementinis, tit. de vsuris cap. vnico. S. vltimo.

Pertinaciter asserens, exercere vsuras, non esse peccatum, hæreticus est. Ioan. And.

† Vide Squilacen. de fide catho. ca. 15. Zanch. de hæret. c. 35. Carer. de hæret. num. 9.

Gravius ad nos: & infra. Sanè, si quis in illum errorem incidit, ut pertinaciter affirmare presumat, exercere vsuras non esse peccatum, discernimus cum uelut hæreticum puniendum: locorum nihilominus ordinariis, & hæreticæ prauitatis Inquisitoribus districtius iniungentes, ut contra eos, quos de errore huiusmodi difamatos inuenerint, aut suspectos, tanquam contra difamatos uel suspectos de hæresi procedere non omittant.

Ex Decretalib. tit. de purg. Cano.

Innocentius III. Senonen. Archiepiscopo.

Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest ne dum ab officio, sed etiam a beneficio donec se purgauerit. hoc primo. Et augetur propter hoc numerus compurgatorum. hoc secundo. Ex causis inter dum post purgationem presertim suspenditur quis ad tempus, hoc tertio. Et deficiens in purgatione puniatur ut conuictus, hoc quarto.

C. A. P. X. Inter sollicitudines a nostris illa debet esse præcipua, ut capiamus vulpeculas: & infra. Licet ergo ecclesiastica constitutio tales ab officio tantam usque ad purgationem canonicam doceat suspendendos: quia tamen, eum etiam a beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare. Nec illud etiam improbamus, quod licet contra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) uoluisti plenius inquirere ueritatem. Attendentes autem uulgatam infamiam, graue scandalum, & uehementem suspicionem ex testium dictis obortam, quæ contra Decanum facere debebantur, cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda, & seruantes iustitiam, & mollietes rigorem purgationem ei xiiii. manus, sui ordinis duximus et indicendam. Ipsum igitur ad te remittentes, ut ibi purgetur, ubi noscitur infamatus: Madamus, quatenus accitis tecum Niuernens. & Parisien. Episcopos.

Inter sollicitudines a nostris illa debet esse præcipua, ut capiamus vulpeculas: & infra. Licet ergo ecclesiastica constitutio tales ab officio tantam usque ad purgationem canonicam doceat suspendendos: quia tamen, eum etiam a beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare. Nec illud etiam improbamus, quod licet contra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) uoluisti plenius inquirere ueritatem. Attendentes autem uulgatam infamiam, graue scandalum, & uehementem suspicionem ex testium dictis obortam, quæ contra Decanum facere debebantur, cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda, & seruantes iustitiam, & mollietes rigorem purgationem ei xiiii. manus, sui ordinis duximus et indicendam. Ipsum igitur ad te remittentes, ut ibi purgetur, ubi noscitur infamatus: Madamus, quatenus accitis tecum Niuernens. & Parisien. Episcopos.

Qualitas eorum purgatorum. Pis, indicam ei purgationem accipias: ita tamen ut qui ad eius purgationem procellerint comprobam, sint fidei Catholici, & uita probati, qui confirmationem, & uitam ipsius non tam moderno tempore nouerint, quam transacto: Purgatione uero recepta, beneficium ei restituere non postponas. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis scienter habuisse dignoscitur, eum ab officio uolumus manere suspensum: donec scaldum sopiatur, ita tamen ut publice familiaritatem hæreticorum abiuret. Præcipias insuper ei districtè, ut in prædicta, & aliis uicibus circumpositis profiteatur, & prædicet fidem catholicam, ac confundat, & detestetur hæreticam prauitatem, sic deinceps uitam suam bonis adornans operibus, ut infamia conuertatur in bonam famam, & omne scandalum, & suspicio de catholicorum mentibus deleatur. Quod si forsitan in purgatione defecerit, eum ecclesiastica disciplina mucrone percellas, & ab officio, & beneficio depositum ad agendam penitentiam in archiepiscopum monasterium detruere non omittas.

Sanè in purgationibus faciendis, cum satis sit illis, qui pro purgatione exhibent iuramentum, secundum propriam conscientiam, & opinionem iurare; quod purgandus sit a crimine infamatus, uel quod bonum exhibuit iuramentum: si purgatores ab Ecclesia tolerentur, & sint bonæ famæ, in suis ordinibus ministrantes, nec in iudicio pro crimine condemnati, proculdubio sunt absque ulla indagine admittendi.

COMMENT. XIII.

Ne sollicitudines dubitari potest, quo consilio Eymericus hæc decretalem, & sequentes hinc inde de præcipuas, hic collocavit: sed causa in præcipuas est: nam quædam ex eis de penis hæreticorum agunt, quædam de penitentibus redeuntibus, alia denique multas, & uarias difficultates circa hæreticos, & eorum penas, & ordinem iudicium in hoc tribunali obseruandum declarant: unde non sunt ab instituto suo alienæ, contra quam imperiti quidam sentiant, dicentes absurdum uideri eisdem penitus uerbis transcribere, quæ ubi passim reperiri possunt, quorum iniustus uocibus aliibi plenius satisfecimus. In hæc uero præcipue de purgatione canonica imponenda, infamato de hæresi differtur, & de aliis quibusdam ad negotium de penis hæreticorum spectantibus, quorum cognitio ualde est fidei iudicibus necessaria, nos omisimus minus necessaria, summam more nostro utiliora, frequentiora, & ueriora trademus.

Hæc tamen ad monebo, uix commode hoc capit. intellegi posse, nisi uideatur integra Decretalis lib. 2. Regesti Innocentii III. cuius argumentum est: Vt Decanus Niuernensis de hæresi suspectus, & difamatus, cogatur se purgare, atque abiurare, super quo Dominus Papa scribit Archiepiscopo Senonen.

¶ Cum

De purgatione canonica qui dicitur. ¶ Cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda. De purgatione canonica, quæ ad præsens institutum attinet, differunt communiter iuris interpretes in d. cap. inter sollicitudines. Et alibi sæpe, Repertorium Inquisitorum, Umberto Locatus, Bernardus Comensis in lucerna, Syluester, Angelus, & ceteri in Summis, uerbo, purgatio. Campegius ad Zanchinum cap. 11. Simancas de carbo. instit. tit. 56. idem in enchyridio violata religionis, tit. 54. Gondissalvus de hæret. q. 15. numc. 11. copiosè Eymericus 3. par. in 2. modo processum fidei terminandi. idem infra in hac 2. par. in Concilio Tarraconensi, & q. 7. nonnulla etiam Antonius Blancus tractatu de iudiciis, num. 283. & 284. ubi declarat quid dicitur purgationis iuramentum. Tabienfis in summa uerbo, Inquisitor. §. 18. & aliis multis locis.

Purgatio canonica quid sit, & quando indicatur. ¶ Est autem purgatio canonica, ostensio innocentie de crimine obiecto. hæc iudici potest, quoties aliquis graui suspectus: aut graue scandalum in causa fidei populo dedit, ut aperitissime probant illa rescripta uerba: Attendentes autem uulgatam infamiam, &c. tametsi passim dicatur purgationem canonicam solum indicendam, cum reus publica laborat infamia: quod tamen non improbari, cum uix reperiri possit aliquis esse uehementer suspectus, & graue scandalum parturiens, qui publica non labore infamia, denique nec ob hæc causas solum indicitur purgatio, cum arbitrio iudicantis relinquatur, quando reus canonica purgatio iudici debeat, ut rectè scripsit Dec. in cap. at si electi. de iudic. num. 75.

Purgatores & eorum munus, & numerus. ¶ Et seruantes iustitiam, & mollietes rigorem, purgationem ei xiiii. manus sui ordinis duximus et indicendam. Hi dicuntur compurgatores, quos forte Marcus Cicero actione prima in Verrem laudatores appellat; tametsi per laudatores, testes probationis de uita & moribus intelligi potius crederem. Et purgatorum munus est, iurare se credere, uerum iurasse reum, cum dixit se nunquam aut commississe, aut dixisse ea, ob quæ infamia laborat, quæquam autem XIII. purgatores hic statuuntur, non tamen putandum est id perpetuum esse, hoc est, quemlibet purgandum, tot purgatores habere oportere: quoniam taxare hunc numerum arbitrio iudicis relinquatur, iuxta qualitatem criminis, infamie, & personæ; qua in re prudentissimum esse oportet, ne tot requirat, qui uel inueniri non possint, uel purgare nolint, quod iam manifestum uergeret purgandi detrimentum. Panor. in cap. cum in iuuentute, de purga. cano. Bernardus in lucerna, uerbo, purgatio. §. 3.

¶ Ita tamen ut qui ad eius purgationem procellerint comprobam, sint fidei catholici. Hæc est purgatorum qualitas, & concordat textus in cap. si legitimi. 2. q. 4. cap. cum P. Manconella, cap. constitutus. cap. dilectus. de purg. cano. tradit Simancas de catho. instit. tit. 56. num. 11. Umberto uerbo, purgatio. num. 9. & alii præcitatis locis.

¶ Observandum hic est, in compurgatoribus plura requiri, ut huic muneri satisfaciant. Primum, ut ab Ecclesia tolerentur: secundo quod sint bonæ famæ: tertio, quod non fuerint de criminibus condemnati: quarto, ut habeant notam uitam illius, quem purgant: quinto, quod iurent secundum suam conscientiam se credere, uerum iurasse reum. Panormitanus in dicto capitulo, constitutus. de purgat. Cano. Repertorium Inquisitorum uerbo, purgatio. S. nota quod in compurgatoribus. Postremo (ut uerbo dicam) tales persona recipienda sunt, seu admittenda ad aliquem compurgandum, de quibus uerisimile sit, quod non debeant alicuius obtentu deierare, sicut ait Alexander I I I. scribens Episcopo Cestrensi, ut habetur in cap. infirmatum. 15. titulo de Simon. quod refertur post Concilium Lateranen. sub Alexandro I I I. par. 2. adde Bernardinum Diaz in practica crimin. Cano. cap. 140.

¶ Ita tamen ut familiaritatem hæreticorum abiuret. Sed nomine ualde iniquum est, pro eodem crimine debere quemquam pluribus teneri legibus, aut penis coerceri? cum diuinitus Naum Propheta dixerit capitulo primo. Non confurget duplex tribulatio: neque vindicabit Dominus bis in idipsum. capitulo. sceleratorum. capitulo. sunt plures. de penit. distinct. 3. capitulo. presbyter. 81. distinct. Cum ergo iam fuerit canonica purgatio indicita, iniquum est nunc ad abiurationem eundem reum compellere. Campegius ad Zanchinum capitulo. 11. uersu. doctrinam hanc. dicebat ratione infamie purgationem iudici; ratione uero suspicionis abiurationem: qua sententia diligentius inspecta forte uera non est: quoniam per purgationem ablata est etiam suspicio, unde non est amplius abiuratio imponenda, ergo uerior est Panormitani expositio in dicto capitulo inter sollicitudines. numero tertio, dicentis, propter infamiam, graue scandalum, & uehementem suspicionem ex dictis testium obortam, purgationem fuisse indicitam: rursum quia reus ille scienter cum hæreticis familiaritatem inierat, quæ legitime probata erat, coactus est abiurare, non quidem illas hæreses, de quarum suspicionem iam purgatus erat, sed solam familiaritatem cum hæreticis imitam.

Atque ex hac interpretatione, quæ semper mihi uerior uisa est, refertur sententia Cardinalis in Clement. 1. de vsuris. §. sanè, q. 2. numc. 12. & Francisci Squilacensis tracta. de fide catho. cap. 31. num. 1. & quorundam aliorum asserentium, reum uehementer suspectum prius torquendum: quod si nihil confiteatur, purgationem ei esse indicendam, & si fuerit expurgatus tandem ut abiurare quoque compellatur: nam hæc sententia nimis est seua, & cum uaqueq; harum penarum sit efficax ad tollendam suspicionem, planè iniquum est reum tot penis subiicere. ita Simancas de catho. instit. tit. 56. num. 18. & seq.

Ceterum in hac causa obseruanda mihi uidetur doctrina Madriliana instructionis Hispanie anno Domini 1561. cap. 54. quæ ita sermè habet: Si reus superauerit tormentum, debent tunc Inquisitores arbitrari, & considerare qualitatem indiciorum, & quantitatem, & formam seu modum tormenti, & dispositionem seu naturam & ætatem ipsius rei torti; quibus omnibus consideratis, si uisum fuerit quod reus sufficienter purgauerit omnia indicia, absoluent eum ab ea iudicii instantia, quod si ob aliquam rationem, & causam uisum fuerit, (consideratis prædictis qualitatibus) tormentum non fuisse inflictum cum debito rigore, tunc imponere ei poterunt abiurationem de leui

An purgatio & abiuratio simul sit aliqui iniungenda.

Circa res uehementer suspectas quid obseruanda.

vel vehementi, aut aliquam penam pecuniariam: A
quanquam hæc fieri non debeant nisi cum magna
consideratione, & quando indicia non creduntur
sufficienter purgata. hæc ibi. Quod mihi iustissimum
videatur, & obseruandum penitus in praxi, quoties is
casus occurreret, qui sepiissime occurrere solet. atque
hoc etiam sensisse videtur Emericus si diligenter in-
spiciatur 3. par. in 3. modo processum fidei terminandi,
num. 157.

Quando in-
iungendum
re, vt publi-
ce fidem lau-
det, et errores
detestetur.

f ¶ Præcipias insuper ei districtè, ut in prædicta,
& aliis villis. Hunc locum pulchrè interpretatur Zan-
chinus de hæreticis cap. 26. num. 2. vers. item si talis.
Repertorium verbo, penitentia. vers. item si male. &
similis omnino penitentia iniungitur per Ioannem
XXII. in extrauag. Vas electionis. de hæret. in fine,
relata in hac 2. parte.

Est autem hæc penitentia valde conueniens: nam
medicina debet esse morbo contraria. itaque si de fide
verbis aut factis male senserat, iubendus est eam pu-
blice laudare, & prædicare, & contrarios errores dis-
siteri: sed hæc penitentia doctis, non imperitis impo-
nenda est.

Qualis sit pæ-
na deficientis
in purgatione.

g ¶ Quod si forsan in purgatione defecerit, Sed
quæ est pæna deficientis in purgatione? vide Hostiensem
in Sum. tit. de purg. cano. §. quæ sit pæna. nu. 7. Vmber-
tum verbo, purgatio. num. 9. 10. & 11. Repertorium
verbo, deficientis. Simancas de Catho. instit. tit. 56. nu.
13. & seq. & Archidiaconum in c. accusatus. §. 1. de
here. lib. 6. quorum communis regula est, quod sicut pu-
nietur reus de crimine, de quo impetebatur, si conuinc-
eretur, considerato modo agendi, sic punietur si in pur-
gatione deficiat causam tradit eleganter Archid. præ-
citato loco: dummodo intelligamus mitius agendum esse,
si agatur per viam inquisitionis, quam si ageretur
per modum accusationis, ut tradit And. Tirac. tract. de
pen. temper. aut remittendis, causa 53.

Deficiens in
purgatione
habetur pro
conuictio.

Receptum tamen est, deficientem in purgatione pro
conuictio, & in causa nostra pro consummato hæreti-
co habendum esse. cap. de hoc. & cap. insinatum. de
simonia. vbi communiter Doct. Panormitanus, & alii
communiter hic. Bernardus in Lucerna, verbo, purga-
tio. num. 7. & cum in tribunali inquisitionis receptum
nunc sit, vt si talis semper accuset, consequitur planè,
vt pæna ordinaria reus in purgatione deficientis puniri
debeat, itaque & curiæ seculari relinqui poterit vlti-
mo plectendus supplicio.

Deficiens in
purgatione si
peniteat, an
recipiendus.

Sed quid si peniteat, & misericordiam imploret, erit
ne audiendus? & verius, & receptus est, vt audia-
tur & admittatur ad Ecclesiæ gremium: nam si is, qui
verè conuictus vel confessus est, si admitti humiliter
possulet, non traditur curiæ seculari, multo minus is
tradi debet, qui per probationem solum præsumptiuam
qualis est purgatio, conuictus est; & hanc sententiam
sequitur hic Panormitanus, & Hostiensis, & ceteri
communiter. Vmberius in opere iudiciali, verbo, pur-
gatio. num. 12. vers. nota etiam. Simancas de catho. in-
stit. tit. 56. num. 16. idem in enchiridio, tit. 54. nu. 14.
elegantè, & copiosè Bernardus in Lucerna, verbo pur-
gatio. §. 9.

Deficiens in
purgatione,
qui aliis inci-
dit in hære-
sim, curiæ se-
culari traden-
dus.

Ceterum animaduertendum est, quod si deficientis in
purgatione aliis incidisset in hæresim, nunc ex defi-
cientia in purgatione tanquam conuictus, & relapsus
curiæ seculari penitus tradendus esset: ita præcitati

unde amplius consequitur, vt periculum proxime ve-
latur euitetur, non esse facile purgationem canonicam
per Inquisitores reis indicendam: est enim fragilis, sal-
lax, & incerta, cum ab aliorum opinione, & volunta-
te pendeat. Itaque in Hispaniis quadam instructio-
ne Madriliana anni Domini 1561. cap. 47. his ferme
verbis salubriter cautum est: Ob malitiam huma-
nam purgatio canonica periculosissima est reme-
dium, his præsertim temporibus: ideoque non
multum est in vsu, quare illo vtendum raro, & cum
magna cautela. Mea hæc est sententia, tutius &
salubrius esse ad alias pænas arbitrarias, aliaque re-
media confugere. Cetera huc spectantia, & in primis
quæ pertinent ad ritum purgationis, dicam cum Eyme-
ri. 3. par. in 2. modo processum fidei terminandi.

h ¶ Sanè in purgationibus faciendis. Hæc verba,
quæ sequuntur vsque in finem huius capituli, desumpta
sunt ex cap. constitutus. §. sanè. de purg. cano. habentur
in tribus Codicibus Barmonen. impresso, Bononiè.
& Codice Cardinalis de Gambara: absunt tamen à
Sabellano. Restituta sunt autem sup. integritati ex
dicto cap. constitutus. §. sanè. Emericus vero ideo re-
tulit, ut hinc colligeremus, quales esse debeant compur-
gatores: de quo diximus paulo antea, versicu. Obser-
uandum hic est.

Ex Decret. tit. de præsumpt.

Innocentius III. Niuernen. Episcopo, &
Archidiacono Bituricen.

Propter præsumptionem etiam vehementem, non
debet quis de graui crimine condemnari.

C A P. XIII.

LETTERAS * uestras accepimus con-
tinentes, quod cum causa, quæ pertinet
inter Alstiodorem Episcopum, &
quosdam Burgenfes de Charitate, quos idem Epi-
scopus de hæresi impetebat, uobis & abbati Col-
lon. à Sede Apostolica delegata fuisset, utraque
pars uos duos sub certa persona sibi arbitros sta-
tuerunt, delegata uobis potestate nihilominus re-
seruata. G. autem lator præsentium unus ex illis,
hæresim suam fuerat publica uoce confessus, &
de b. fratre suo similiter recognouerat, quod eo-
dem secum laborabat errore: & infra. Nos uero
prædictum G. suspectum de hæresi uehementer
habuimus: tum quia quod ante dixerat, postea se
dixisse negauit: tum quia uel mendacium prius
dixit in fratrem, asserendo illum hæreticum, uel
perurium postea commisit in Deum, purgando
illum de hæresi: quorum utrumque reddidit illum
ualde suspectum: quanquam uerisimiliter ui-
deatur, quod eo tempore, quo tanquam uerè pec-
nitens ab hæresi reuertebatur ad fidem, tam graue
mendacium non dixisset, præsertim in fratrem,
quem tanquam charissimum non asseruisset hæ-
reticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ,
unde præsumitur, quod cum postea purgauit illū

de

de hæresi, ut piter deierat. Quocirca mandamus, A
quatenus cum propter solam suspitionem (quam-
uis uehementem) nolumus illum de tam graui cri-
mine condemnari, talem et tantam securitatem re-
cipiat ab ipso, præsertim iuratoriam cautionem, quod d
timorè pæne corporalis debeat cohereri, discretam
ei penitentiam iniungentes, ex qua ualeat appa-
re, utrum intencbris ambulet, an in luce: utrum ue-
ritate penitens, an fictè conuersus: et si cum hoc
modo uerum catholicum cognoueritis, non finatis
ipsum indebite molestari: alioquin eum tanquam
hæreticum condemnatis.

COMMENT. XV.

Ex leuitibus
præsumptio-
nibus nemo
damnandus.

LITTERAS uestras. Hoc rescripto aperte resellit
eorum opinatio, qui dicunt in crimine hæresis
sufficere a l. cond. mandum leniores probationes: quo-
niam ob graue delictum non debet qui suam puniri pæ-
na ordinaria, etiam ob uehementes præsumptiones, ut
hic. Tradunt Innocentius in cap. quia uerisimile. de
presum. Butrius, Cardinalis. & alii, in cap. asserit, eod.
tituli. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 11.
Ioannes Imola in Clemen. 1. de hæret. Perusinus in ca.
accusatus. de hæreticis lib. 6. Oldradus consil. 210. in-
cipien. Regularis habet traditio. Franciscus Squillacen-
sis tract. de fide catho. cap. 3. num. 3. copiosè Ioannes
Rojas singulari. 165. Simancas de catho. instit. tit. 51.
num. 11. & alii, quos omitto consilio: quam senten-
tiam probat aperitissimè hoc rescriptum ibi: Quocirca
mandamus.

In crimine
hæresis cõium
est cõtra con-
iunctos testi-
ficantur.

¶ Et de fratre suo similiter recognouerat. Dubi-
tat Panormitanus hoc loco num. 1. ar. hinc colligatur
fratrem non posse pro fratre, & contra fratrem dicere testi-
monium. Quæ difficultas tamen in aliis delictis locum
habere possit, in hæresi crimine dubium non est, fratrem
posse testificari contra fratrem, in defectum tamen alia-
rum probationum: specul. titu. de testam. §. de testium
compulsione. vers. sed nunquid frater, tradit pulchrè
Hieronymus Gigas tract. de crimine la. se. ma. lib. 2.
in par. quomodo & per quos. q. 9. in mo. & contra pa-
trem, quem se esse hæreticum no uerit, denuntiare, immo
& accusare Inquisitoribus debet. Alexander Halensis
par. 3. præcepto 4. q. 33. Caietanus in Deutero. cap. 13.
Palacius Rubius in repetitione cap. per uestras. de do-
natio. inter uirum, & uxorem. §. 17. num. 6. & §. 26.
notabili 3. post principium, vers. plus est. Alfonso
Castro lib. 2. cap. ultimo, de iusta hæreticorum punitione.
Nauarrus in cap. inter uerba laudantium. 11. qu. 3.
Ioannes Rojas singulari. 5. ampliatione 6. num. 29. &
30. & hæc sententia uerior, & tutior est: quia potius
Deo quam parentibus obediendum est. cap. relatum. de
senten. ex commu. & cap. quisquis metu. 11. q. 3. nam si
licet patrem oppugnantem patriam impune interficere,
l. minime. ff. de religio. & sumpt. fune. multo magis eun-
dem fidei catholice reum licebit denuntiare. Reuerendiss.
Simancas in libello de parte hæretico contrarium asser-
uit, cuius sententia nullo modo putarem in tam graui
iuris patrem crimine fidendum.

Filius denun-
tians patrem
hæreticum, nul-
las pænas in
hæreticorum li-
os iure la-
tas sentit.

Hoc addiderim, quod & præcitati admittunt, filium
deferentem patrem hæreticum, à pænis in hæreticorum
filios iure statutis ob præmium delationis liberari. ar-
gumento l. quisquis. §. ultimo. C. ad legem Iuliam ma-

est, quod & uerum est, & in praxi seruandum, quoties
is casus occurreret, ne uel modo tantum seclus ex de-
fectu denuntiationis remaneat impunitus. tradit ceteri-
us copiosus Alfonso Castro lib. 2. cap. 26. de iusta
hæret. puni. & nominatim definiuit Federicus Romano-
rum Imperator, in l. commissi nobis cælitus. vbi post la-
tas pænas in hæreticos, eorumque complices, & filios,
subdit: Nec quidem à misericordiæ finibus duxi-
mus excludendum, ut si qui paternè hæresis non
sequaces, latentem patrum perfidiam reuclauerint,
quacunque reatus illorum animaduersione plectan-
tur, prædictæ punitioni non subiaceat innocentia
filiorum. hæc ibi. Has autem Federici leges multi

Pontifices comprobauerunt, ut suo loco diximus.
c ¶ Quamquam uerisimiliter uideatur. Sed cui di-
citur stabitur primo, uel secundo? & breuiter respondeo,
speciale esse in crimine hæresis, ut posteriori, non priori
dicto fides adhibeatur, cap. accusatus, §. licet de hæret.
lib. 6. tradit Eymers. 3. p. q. 65. vbi dixi Couar. lib. 2. c.
13. nu. 9. var. resol. Ioan. Rojas singulari. 194. & 206.
& alii, quos citauit apud Emericum præfato loco, ibi
uideas.

d ¶ Ex qua ualeat apparere, utrum in tenebris am-
bulet, an in luce. Id est, ut cognoscatur an sit uerè uel
fictè conuersus, quod ex sequentibus signis apparebit, si
paratus est securitatem, & cautionem dignam præstare:
si inuictam penitentiam humiliter recipiat, receptam-
que patienter & uerè adimpleat; quod si hæc desint, aut
ex his alterum, non censetur uerè penitens, & conuersus.
ita Ioan. And. Hostien. & Panormitanus hic, quos
ceteri sequuntur.

Speciale est
in crimine hæ-
resis, ut poste-
rior dicto cre-
datur.

Quib. signis
cognoscatur
an quis sit ue-
rè uel fictè
conuersus.

Ex Decretalibus tit. de pænis.

Honorius III. Præposito, Archidiacono, &
H. Canonico Suesion.

Domino excommunicato manente, subditi fidelita-
tem non debent, & si longo tempore in ea persistierit, &
monitus non paruierit Ecclesiæ, ab eius debito absoluntur.

C A P. XIII.

TRAVEM capituli Laud. recepimus qua-
stionem, quod cum Comes Regiltren. pro
multis iniuriis, quas irrogat eisdem per
iudices à Sede Apostolica delegatos excommuni-
cationis uinculo fuerit innodatus; idem per duos
annos, & etiam amplius in excommunicatione persistens,
iuri parere pertinaciter renuit, clauis ecclesiæ con-
temnendo. Licet igitur huiusmodi pertinacia
non careat scrupulo hæreticæ prauitatis: uolentes
tamen nobilitati parcere Comitibus supradicti: Di-
cretioni uestræ mada mus, quatenus si Comes præ-
dictus post commotionem uestram non paru-
erit plenè iuri, uos Ecclesias in quibus aliquod ius
habere dignoscitur, ab eius debito absoluentes, fi-
deles ipsius (quamdiu in excommunicatione per-
sisterit) ab eius fidelitatis iuramento denuntietis
penitus absolutos.

Resistens in excoicatione per annu cur fiat de heresi suspectus.

Dem per duos annos, & amplius in excommunicatione persistens. Qui per biennium persistit in excommunicatione, ideo suspicionem heresis contrahit, quoniam male sentire videtur de sacramentis Ecclesie, postquam ea non recipit ut ceteri fideles, iuxta preceptum Ecclesie in cap. omnis. de peniten. & remissio. Rursus etiam, quia male sentire putatur de Ecclesie potestate, cum claves eius, & penas animo indurato contemnat. Tamen vero hic biennium exprimitur idem sentiendum est, licet per annum tantum in excommunicatione mansisset. argum. cap. rursus. & cap. quicumque, 11. quaest. 3. ita Hostien. & Panor. hic, num. 7. confirmat Concil. Trident. sess. 25. de reformatione, cap. 3. §. in causis quoque. ubi quicumque excommunicatus si per annum in ea censura perseveret, fit suspectus de heresi. Verba ita habent: Excommunicatus vero quicumque, si post legitimas monitiones non respuerit, non solum ad sacramenta, & communionem fidelium, ac familiaritatem non recipiatur: sed si obdurato animo censuris annexus, in illis per annum inforuerit, etiam contra eum tanquam de heresi suspectum procedi possit. haec tenet ibi. Concordat Concil. Triburien. cap. 2. & 3. & de intellectu huius capitis videto Eymericum 2. p. q. 47. §. quidam vero sunt. & qua super eo loco scripsi.

Nobiles in fide errantes plus puniendi quam ignobiles.

Volentes tamen nobilitati parcere Comitis supplicati. Concordat tex. in l. nemo. C. de summa Trinit. & fide cathol. ubi plus in causis fidei servi quam liberi, & ignobiles quam nobiles puniuntur. Sed hoc in penis corporalibus, aut omnino arbitrariis locum habere existimarem. gloss. in cap. non cogantur. 41. distinct. Bartolus in l. Pedius §. diuus. ff. de incend. ruina & naufrag. Cynus & Baldus copiosè, in l. vlt. C. de summa Trinit. & fide Catho. quoniam alii nobiles in fide errantes plus puniendi sunt quam ignobiles, aut certe aequè. Archidiaconus in cap. qui contra, 24. q. 1. Fel. in cap. pastoralis. versic. sexto fallit. & in c. cum quidam, ver. quinto est de iure in. quos sequitur Tiracellus tracta. de penis temperan. aut remittendis, causa 31. num. 25. Siman. de Catho. instit. titu. 46. nu. 68. Quis enim nesciat nobiles, quorum exemplo maxime inferiores, & ad bonum & malum commouentur, positos esse in populo quasi scopum, quorum actiones intueantur cives facile & sequantur, & grauius ob id delinquere, quam obscuros & sordidos? Hinc illud, vt eleganter ita & vere dicitur. Omne animi vitium tanto conspectius in se Crimen habet, quanto maior qui peccat, habetur.

Aique ex his intelligitur quam cauta, prudens, salubris, vtilis, iusta, ac necessaria fuerit constitutio Sanctissimi Domini Pauli Papae IIII. cuius initium est: Cum ex Apostolatus officio quam edidit Roma anno Domini 1558. xv. Calen. Martii, Pontificatus sui anno quarto, per quam vel ex hoc solo capite, quod nobiles presertim qui alii presunt, grauiissime suo exemplo illis nocent, grauiissimas, & meritas penas in eos statuit. de qua re copiosius agemus cum Eymericio infra in hac 2. p. q. 48. & §. 3.

Innocentius III. Comiti Tholosan.

Dicit qui dicuntur heretici manifesti, quorum bona confiscantur.

C A P. XXVI.

VERI quibusdam mandatorum articulis: & infra. Tua deuotio postulauit a nobis, qui sint dicendi heretici manifesti. Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hereticos, qui contra fidem Catholicam publice praedicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem: uel qui coram prelati suis conuicti sunt, vel confessi, uel ab eis tentraliter condemnati super heretica prauitate: quorum bona propria confiscantur, & ipsi iuxta sanctiones legitimas puniuntur.

De intellectu huius ca. plene Albertinus trac. de agnos. assert. q. 29.

De confiscatione huiusmodi late tractatur inf. p. 3. q. 109. & aliquot seq.

Ex Decr. tit. de off. & pot. iud. deleg.

Alexan. III. Carnoten. Episcopo.

Delegatus Pape in causa sibi commissa, iurisdictionem habet super Ordinarium, & quencumque maiorem.

C A P. XI.

ANET quia nos: & infra. Tuæ quaestioni duximus respondendum, quod iudex a nobis delegatus, vices nostras gerit: unde in causa illa superior est, & maior illis, quorum causam suscepit terminandam. Ideoque si episcopus, uel alia persona, quæ non sit de iurisdictione illius, in causa quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secundum qualitatem facti poterit, uel interdici, uel suspensionis sententia, à iudice delegato compelli: Ita quod iudex secundum negotii qualitatem temperate procedens, episcopo uel ingressum ecclesie, uel sacerdotale officium interdicit: aut etiam terram illius, quæ ad iurisdictionem suam pertinet specialiter, interdici supponat.

Concor. tex. in c. studium. de off. deleg. Lat. Campegius ad Zac. cap. 8.

Ex Decretalib. tit. de sent. excommuni.

Honorius III. Episcopo Bonon.

Excommunicat hereticos & quoscunque violatores ecclesiasticæ libertatis.

C A P. XLIX.

NOVERIT fraternitas tua: & infra. Excommunicamus omnes hereticos utriusque sexus, quocumque nomine censeantur, & fautores, & receptatores, & defensores eorum: Necnon & qui de cetero seruari fecerint statuta edita, et consuetudines introductas contra Ecclesie libertatem: nisi ea de Capitularibus suis infra duos menses post huiusmodi publicationem finia fecerint amoueri, ite excoicamus Statutarios, et Scriptores statutorum

tutorum ipsorum: necnon Potestates, Consules, Rectores, et Consiliarios locorum, ubi de cetero huiusmodi statuta, et consuetudines editæ fuerint uel seruata: necnon et illos qui secundum ea presumpserint iudicare, uel in publicam formam scribere iudicata.

COMMENT. XVII.

EXcommunicamus omnes hereticos utriusque sexus. Concordat tex. in cap. excommunicamus 1. & 2. de hereticis, in quam etiam sententiam sunt multa Pontificum rescripta Innoc. III. Vrban. IIII. Alexan. IIII. & aliorum, quæ vt nota omnibus consilio omitto.

Impressores librorum hereticorum qualiter puniendi.

Item excommunicamus Statutarios, et Scriptores statutorum ipsorum. Idem prorsus sententiam est hodie de impressoribus librorum, qui tempore Honorii III. cuius est hoc rescriptum, qui floruit anno Domini 1216. nondum prodierant, quia reuera hac lege comprehenduntur: nam impressores in locum scriptorum antiquorum seu librorum substituti sunt: itaque dispositum in illis, in his etiam habebit locum. l. i. §. hæc actio. ff. si quis testam. liber esse iussuerit. Rursus, quoniam verorumque ars in eundem finem refertur, & parum effectum habet, censentur itaque eodem iure, illud. ff. ad legem Aquiliam. immo impressoria aptior est ad libros euulgandas, & reddendos propemodum immortales. ita sentit & vere Petrus Godoff. in l. damnato. C. de hereticis, & hodie saluberrima lege in Concilio Tridentino, Sessio. 4. in decreto de editione, & usu sacrorum librorum, §. sed & impressoribus. cautum est, ne sine Superiorum ecclesiasticorum licentia seu facultate libri imprimantur, aut vendantur.

Artis impressoriarum comodum.

Immo amplius synodus provincialis Salisburgensis edita anno Domini 1569. constitutione quinta. cap. 5. saluberrime cauit, vt quotannis Typographi, & Bibliopola coram ordinariis locorum deputatis, fidei catholica professionem facere teneantur, simulque obedientiam sanctæ Sedi Apostolicæ cum renuntiatione, & abnegatione omnium heresim polliceantur. quod decretum his calamitosis temporibus ubique plane esset obseruandum.

Synodi Salisburgensis decretum.

Sed que erit pena transcribentium libros hereticorum, aut damnatos errores continentes? olim Iustinianus Nouella quadam, constitutione 42. de depositione Anthimi, penam amputationis vnus manus statuit in eos, qui eius heretici libros scriberent: in hæc verba: Sciendo quia amputatio manus, his qui scripta eius scripserint, pena erit, Idem proculdubio dicitur de impressoribus si tunc existissent.

Pena transcribentium libros hereticorum.

Sed hæc seueritas ab Ecclesie tribunali, quæ sanguinem non fundit, longe abest: at in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 10. impressoribus librorum præter excommunicationem, alia pena imponuntur. Sanè in hac causa ita sentirem: qui libros vetitos sciens transcriberet, aut occulte contra legem iussionem imprimeret, vel hereticorum sanctorum posset per Inquisitores penis arbitrariis coerceri.

Veredarii de ferentes libros prohibitos quæ pena plecendi. Gallia, vel aliis hereticorum prouinciis, libros vetitorum

tos clam deferre in terras fidelium: nam hi fautores hereticorum proculdubio censerentur; & acriter sunt puniendi. Petrus Godofredus in l. 4. C. de hereticis, capitali pane hos subiciendos proficitur, per l. 2. C. quæ res exportari non debeant. cui addo l. cotem. ff. de publ. & vestigal. sed cum sape monerim hæc crimina ob heresis suspicionem quam habent annexam, ab Inquisitoribus coercenda esse, debuit omnino per leges Canonicas iudicari: itaque præter excommunicationem, bonorum etiam confiscationem patientur, argumento cap. ita quorundam. extra de Iudeis, & Sarac. Ad hæc etiam, si viles fuerint, verberibus cadi poterunt; si honestiores, exilio multari, iuxta qualitatem personarum: quæ omnia Inquisitorum arbitrio relinquuntur.

Ceterum, in scriptore, & latore vetitorum librorum scientiam eorum oportet intervenire, vt tales penas sustineant: nam si scriptor sit ignarus, qui penitus ignoret quod scribit, quod sepe contingit: item si lator seu ueredarius, quem vulgo Coreum vocamus, quid deferat, nesciat, cum clausis litterarum fasciculos, & cætera quæ asportant, huiusmodi homines recipere soleant, immunes esse crederem; quoniam ignorantibus nihil imputatur, l. fideiussor. ff. mandati. & ignorantia à pena excusat. l. 2. ff. in ius uocati ut eant, l. fin. ff. de decret. ab ord. facien. tradit Aymon Crauetta consi. 6. num. 72. Hæc autem ignorantia semper presumitur nisi scientia probe tur. l. verius. ff. de probatio. tradit Marabta, in l. is potest. ff. de acq. poss. nu. 283.

Veruntamen (vt plenius adhuc & copiosius disam) de Scriptore librorum prohibitorum multum referre arbitror considerare, qualiter transcribat: An sit discipulus, qui magistro dictante, aut alio quouis modo iubente seu notante scribat, quæ bona & sana esse crederet: Item an sit famulus, qui iubente domino libros uel librum seu quamlibet damnatam scripturam aut impia dogmata scriberet, ignorans qualia ea sint, aut contra sciens, sed metu non audeat denunciare: Item an pretio conductus scribat, nesciens se uenenoſa dogmata scribere, aut contra sciens: Item an aliquis sibi ipsi scienter scribat, quæ damnata esse intelligit: nam his considerationibus habitis prudens Inquisitor iudicabit, an Scriptor de heresi sit suspectus, & quo suspicionis genere laboret: vt pro modo culpæ ad abiurationem, uel purgationem Canonicam indicendam, aut ad alias penas seu penitencias, aut corporales, aut pecuniarias imponendas procedere possit.

Denique qualis sit pena eorum, qui libros catholicos falsauerunt, corrumpentes eos, aut sana doctrina heretica dogmata immiscentes, docetur in sexta synodo Constantinopolitana, actio. 13. refertque Iuonpar. 4. cap. 158. in hæc verba: Precipimus illos, qui falsauerunt libros Catholicos, anathemati subici, et cum hereticis anathematizari, hæc ibi. Monbo interim in huiusmodi sceleris patratore acerrime esse animaduertendum, cum uno actu plura delicta committant, Illa autem uerba, et cum hereticis anathematizari, indicant eos, qui talia faciunt, hereticos esse putandos, quod & uerum est, iuxta id quod diximus supra cap. fraternitatis. de heret. vers. Ex supradictis pendet.

Multis autem modis contingere potest hæc falsatio seu deprauatio librorum Catholicorum, videlicet, additione,

Qualis pena coru, qui libros catholicorum falsant, aut corrumpunt.

additione, diminutione, mutatione, falsa compositione, interpretatione, & male detorta allegatione; quæ nos copiose docuimus lib. 2. de causis vnde hæreses oriuntur, quæ non sunt presentis breuitatis.

Iam in Catholicis libris falsandi gradus quidam obseruandi sunt: nam gravissime peccant qui Canonicas scripturas veteris aut novi Testamenti falsant: nõ equè peccant qui Catholicorum scriptorum, id est sanctorum Patrum libros & tractatus depravant, tametsi & hi etiam ingens scelus committant: minus vero illi delinquant, qui non depravant libros ad religionem spectantes, sed alios. Illorum certe seuera animaduersione digna est audacia, & perniciofa malicia, qui libris hæreticorum, nomina & titulos catholicorum aut virorum sanctorum imponunt, vt sanam & catholicam credantur habere doctrinam: quod mendacium aptissimũ est ad decipiendum incutos, & ad hæreses introducendas. Hæc omnia diligenter sunt consideranda, vt pro modo culpæ condigna pœna delinquentibus infligatur.

Ex Decret. tit. de testib. & attest.

Gregorius IX.

Iterum examinandus est testis, qui obscure deposuit, suppletus, ex iudicis officio.

C A P. LIII.

† De hac materia Eymc. 3. p. q. 62. & ibi dixi.

VM † clamor ualidus contra Acherontin. Archiepiscopũ super simonia, & aliis criminibus ascendisset, Melfiten. & Ruben. Episcopis dedimus in mandatis, ut super his diligenter ueritatem inquirerent: & infra. Verum quia apertis attestacionibus L. & G. super simonia ita deponere confusè, quod ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus, quatenus examinetis eos iterum diligenter: & tam eorum, quam aliorũ quos receperitis, testificata, sub sigillis vestris, nobis fideliter referatis.

Ex Decretalibus titu. de verbor. significatio.

Innocentius III. Priori sancti Frideiani Lucan.

Appellatione Ecclesiastica censura comprehenditur excommunicatio, suspensio, & interdictum.

C A P. XX.

V A E R E N T I quid per censuram ecclesiasticam debeat intelligi, cum huiusmodi clausulam in nostris litteris apponimus: Respondemus, quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis & excommunicationis sententia valet intelligi: nisi iudex discretus (rerum & personarum circumstantiis indagatis) ferat quam magis uiderit expedire.

A Ex Clementinis titu. de verbo. signific.

Clemens V. in Concilio Viennen.

Determinat & declarat quid significent hæc uerba inserta in iudicialibus commissionibus, quæ sunt a Principe, uel à iure: scilicet, quod procedatur simpliciter & de plano, & sine strepitu & figura iudicii.

C A P. I.

AEPE contingit, quod causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicii procedi mandamus: de quorum significatione uerborum, a multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitationem huiusmodi (quantum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuum ualitura constitutione sancimus, ut iudex, cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum a iure, procedere ualeat, am putet dilationum materiam, litem quantum poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellaciones dilatorias & frustratorias repellendo, partium aduocatorum & procuratorum contentiones & iurgia, testiumque superfluan multitudinem refranando. Non sic tamen iudex litem abbreviet, quin probationes necessarias & defensiones legitimæ admittantur. Citationem uero ac præstationem iuramenti de calumnia uel malitia, sine ueritate dicenda, ne ueritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi. Verum quia iuxta petitionis formam pronuntiatio sequi debet pro parte agentis, & etiam rei, si quid petere uoluerit, est in ipso litis exordio petitio faciendæ, siue in scriptis, siue uerbo: actis tamen continuo (ut super quibus positiones & articuli formari debeant, possit haberi plenior certitudo, & ut fiat diffinitio clarior) inferenda. Et quia positiones ad faciliorem expeditionem litium propter partium confessiones & articulos ad clariorem probationem minus longæuus in causis admittit: Nos uisum huiusmodi obseruari uolentes, statuimus, ut iudex sic deputatus a nobis (nisi aliud de partium uoluntate procedat) ad dandum simul utrisque terminum dare possit, & ad exhibendum omnia acta & munimenta, quibus partes uti uolunt in causa, post dationem articulorum, diem certam quandocumque sibi uidebitur, ualeat assignare: eo saluo, quod ubi remissionem fieri contingeret pro testibus producendis, possint etiam instrumenta produci, assignatione huiusmodi non obstantè. Interrogabit etiam partes siue ad eorum instantiam, siue ex officio, ubicumque hoc æquitas suadebit. Sententiam uero diffinitiuam (citatis ad id, licet non peremptorie, partibus) in scriptis, & (prout magis sibi placuerit) stans uel sedens proferat: etiam (si ei uidebitur) conclusionem non facta, prout ex petitione & probatione, & aliis actibus in causa fuerit faciendum. Quæ omnia

Edita Anno Domi. 1307.

† In Concilio generali Lateranen. c. 8.

omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliam constitutionem nostram, uel alias procedi potest simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicii uolumus obseruari. Si tamen in præmissis casibus solemnis ordo iudiciarius in toto, uel in parte non contradicentibus partibus obseruetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus.

Data Auinione 13. Kal. Decemb. Pont. Nostri Anno Secundo.

Ex Decretalib. titu. de accusat. inquis. & denunt.

Innocentius III. in Concilio generali.

Superior contra subditum maxime prelatum, de his tantum inquirat, super quibus præcessit infamia: & tunc uocabit eum, & tradet sibi capitula, & nomina, & restitutum dicta publicabit, & ipsius legitimas exceptiones admittet: & probato graui crimine, eum ab administratione remouebit. In regularibus uero prelati ad uinguè seruandus non est hic ordo. Et quamquam in hac summatione, modica uideatur agi differentia inter prelatos & subditos, contra quos inquiritur: tamen faciendæ est, ut patet in littera.

C A P. XXIII.

VALITER * & quando debeat prelatu procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus noui & ueteris testamenti colligitur euidenter, ex quibus postea processerunt canonicæ sanctiones, sicut olim aperte distinximus, & nunc sacri approbatione Concilii confirmamus. Legitur enim in Euangelio, quod uillicus ille, qui diffamatus erat apud Dominum suum quasi dissipasset bona ipsius, audiuit ab illo; quid hoc audio de te? redde rationem uillicationis tuæ: iam enim non poteris amplius uillicare. Et ita in Genesi Dominus ait: Descendam, & uidebo utrum clamorem, qui uenit ad me, opere compleuerint. Ex quibus auctoritatibus manifeste probatur, quod non solum cum subditis, uerum etiam cum prelatu excedit, si per clamorem & famam ad aures superioris peruenerit: nõ quidem a maleuolis & maledicis, sed a prouidis & honestis: nec semel tantum, sed sæpe, quod clamor innuit & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiæ senioribus ueritatem diligentius persequari: ut (si rei poposcerit qualitas) canonica distinctio culpam feriat delinquentis: nõ tanquam idem sit accusator & iudex, sed quasi denuntiante fama, uel deferente clamore, officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit obseruandum in subditis, diligentius tamen est obseruandum in prelati, qui quasi signum sunt positi ad sagittam. Et quia non possunt omnibus complacere: cum ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiam increpare: quin etiam interdum suspendere, nunquam uero ligare: frequenter odium multorum

Luc. 16.

Gen. 18.

Sententia diffinitiuam cum agitur de plano, quomodo profertur possit.

incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideo sancti Patres prouide statuerunt, ut accusatio prelatorum non facile admitatur: ne concussis columnis, corrumpatur edificium, nisi diligens adhibeatur cautela; per quam non solum falsæ, sed etiam maligne criminationi ianua precludatur: Verum ita uoluerunt prouidere prelati: ne criminarentur iniuste, ut tamen cauerent, ne delinquerent insolenter: contra morbum utrumque inuenientes congruam medicinam, uidelicet, ut criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est degradationem intenditur, nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admitatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut iam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, uel sine periculo tolerari, absque dubitationis serupulo, ad inquirendum & puniendum eius excessus, non ex odii somite, sed charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit grauis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamè amouetur omnino: quod est secundum sententiam Euangelicam à uillicatione uillicum amoueri, qui non potest uillicationis suæ dignam reddere rationem: Debet igitur esse presens is, contra quem faciendæ est inquisitio, nisi se per contumaciam absentauerit: & exponenda sunt ei illa capitula de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi seipsum: & non solum dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei (ut quid, & à quo sit dictum appareat) publicanda: Necnon exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ: ne per suppressionem nominum, infamandi, per exceptionum uero exclusionem, deponendi falsum, audacia præbeat. Ad corrigendos itaque subditorum excessus, tanto diligentius debet prelatu assurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur: etsi tribus modis possit procedi: per accusationem uidelicet, denuntiationem, & inquisitionem ipsorum: ut tamè in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leue compendium ad graue dispendium ueniat: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denuntiationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamorosa insinuatio præuenire: illo semper adhibito moderamine, ut iuxta formam iudicii, sententiæ quoque forma dicatur. Hunc tamen ordinem, circa regulares personas nõ credimus usquequaque seruandum, quæ cum causa requiritur: facilius & libentius a suis possunt administrationibus amoueri.

Accusationes contra prelatos nõ facile admittendæ. Concor. c. accusatio. 2. q. 7.

Subditorum excessus diligenter corrigendi.

COMMENT. XVIII.

Q Valiter et quando.) Hæc Decretalis optimo consilio inserta est ab Eymérico operi huic, cum in ea modi procedendi in delictis præscribantur, quorum magnus est usus in sacro Inquisitionis tribunali, ut 3. par. copiose auctor demonstrauit. de sumpta est ex Concilio Lateranen. sub Innocentio III. cap. 8. Sic et denuntiationem charitatiua monitio: sed an in crimine hæresis locum habeat charitatiua monitio, seu fraterna correctio, grauis est controuersa.

An in crimine hæresis locum habeat fraterna correctio, restio.

conuersione, quam pro ceteris tractant abunde Alfonso Castrius lib. 2. cap. 25. de iusta her. punie. Simancas de catho. instit. titu. 19. num. 10. & seq. Melchior Canus lib. 12. de locis theologis, c. 9. uel. Chryso-stomus a nobis. & nouissime Ioannes Roias tract. de ha-re. par. 2. asser. 3. & alii.

In hac lite ne vel nimis seuerere: aut contra, nimis leniter quidquam statuamus, primum obseruandum est, haec duo longe differre, videlicet, labi in haeresim, seu proferre haereticas propositiones, & haereticum esse: non enim omnis, qui haereticas profert propositiones, proinus est haereticus, nisi adiunctam habeat pertinaciam, ut alibi copiose disserui.

Qui haereticas propositiones formalis per ignorantiam profert secreto corrigendus.

His positis, sit hoc primum axioma: Qui secreto nouit aliquem in haeresim cecidisse, quoniam cum audiuit, aut aliis intellexit profertentem haereticam aliquam propositionem; nec sibi constat cum haereticum esse, cum nesciat, an ex ignorantia illam protulerit, tenetur saltem semel illum secreto corripere antequam fidei iudicibus denuntiet, ita noster Alfonso lib. 2. capit. 25. de iusta her. punio. Cuius sententiae hac limitatione addita, libenter accedo, si talis aliis sit vir simplex & pius, qui ex mera ignorantia errare probabiliter praesumatur, & nostra admonitione corrigendus merito censetur.

Verum in secunda parte tota difficultas consistit, An scilicet lex fraternae admonitionis obseruari debeat cum eo, quem secreto constat alicui haereticum esse. in qua (secundo nunc priuata Inquisitionum edicta, quibus omnino denuntiari iubentur) sit secundum axioma: Denuntiandus est occultus haereticus absque fraterna correctione praecedenti, nisi forte aliquis firmiter existimaret, quod statim per secretam admonitionem posset eum a tanto malo reuocare: ita sanctus Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. atque in his locum etiam habere fraternam correctionem, vnam tamen tantum, uidetur uelle Tertullianus in lib. de praescriptione haereticorum, cap. 16. sed apertius Beatus Ambrosius apud Paulum ad Titum cap. 3. & alii.

Sepissime omnitero fraternam correctionem erga haereticos tutissimam est.

Ceterum, recte admonent Alfonso, & Canus praecitatis locis, non nisi cum exquisitissimis considerationibus, nostris temporibus esse usurpandam. ut plurimum ergo eam omittere tutius & securius est. Tum autem penitus fieri debet haereticorum occultorum denuntiatio, cum simplices & rudiores clam subuertere noscuntur, item tunc denuntiari omnino debent, cum non est prohabilis spes, quod respicere debeant. Item eos tunc penitus denuntiare oportet, cum legitime interrogati in iudicio, eos, quos scimus haereticos, inuisurandi religione manifestare cogimur: ac multis quidem aliis modis denuntiandi sunt necessario: & iudicio meo paucissimi sunt casus, in quibus cum huiusmodi haereticis fraterna correctio locum habere possit.

Non obstantem iuramento haereticus denuntiandi.

Et obligatio denuntiandi haereticos tanta est, ut etiam locum habeat non obstante quouis iuramento in contrarium emisso, pacto, aut promissione. sanctus Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad secundum argumentum cuius uerba sunt: Circa ea uero, quae aliter homini sub secreto committuntur, distinguendum est: Quandoque enim sunt talia, quae statim cum ad notitiam hominis uenerint homo ea manifestare tenetur, puta si pertinent ad corruptionem multitudinis, spiritualem uel corporalem, uel in graue dampnum alicuius per-

sonae, uel si quid aliud est huiusmodi, quod quis pro palare tenetur uel testificando, uel denunciando. Et contra hoc debitum obligari non potest per secretum commissum: quia in hoc frangeret fidem, quam alteri debet. haftenus Thomas. Alteri quidem, id est, bono publico uel Deo, in casu de quo agitur, fides frangere tur: nam haeresis bonum publicum perturbat & ledit, & Deum ipsum oppugnat. Et pro hac sententia facit textus in c. quemadmodum. §. ul. de iureiu. & tex. in c. inu. manit. de testib. c. non est obligatorium. de regu. iur. lib. 6. tradidit; iam olim Guido Fulcodius, qui Clemens III. inde creatus est, in consulationibus ad Inquisitores, q. 8. in hac uerba: Sed nec iuramento uel uoto in contrarium emisso: nam licet ueritatem celare possimus hosti uel persecutori, ut 2. 2. q. 2. ne quis, iudici tam e ueritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, ut 1. 1. q. 3. quisquis. ergo iuramentum uel uotum in contrarium emissum non est seruandum. 2. 2. q. 4. in malis. haftenus ille. Loquebatur autem in specie de causa proposita, ut initium questionis indicat.

Postremo adeo uerum est, haereticos esse denuntiandos non obstantibus supra dictis, ut is qui absque legitima causa eos omittit denuntiare, excommunicationis sententia percussatur, sicut diximus supra commentario 2. super cap. Qui alios. de haeret.

Ex lib. Sexto tit. de poenis.

Bonifacius VIII. Bitteren. Episcopo.

Docet haec Decretalis quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus uestibus, ornamentis, libris, & instrumentis in degradatione fiat expoliatio, & quibus uerbis utatur ipse degradans. 10. And.

CAP. VII.

DEGRADATIO qualiter fieri debeat a nobis tua fraternitas requisit. Super quo tibi taliter respondemus, quod uerbali degradatio seu depositio ab ordinibus uel gradibus Ecclesiasticis, est a proprio Episcopo sibi assistente in degradatione clericorum, in sacris constitutorum ordinibus, certo Episcoporum numero diffinito a Canonibus facienda; quamquam proprii Episcopi sententia sine aliorum Episcoporum praesentia sufficiat in degradatione eorum, qui minores dumtaxat ordines receperunt. Actualis uero siue solemnis, celestis militiae militis, id est, clerici degradatio (cum ad eam fuerit procedendum) fiet ut ex auctoritate eius, qui militiae deseruit armatus, cui militaria detrahuntur insignia, sicutque a militia remouetur castris reicitur, priuatus consortio, & privilegio militari. Clericus igitur degradandus uestibus sacris indutus, in manibus habens librum, uas, uel aliud instrumentum, seu ornamentum ad ordinem suum spectans, ac si deberet in officio suo solenniter ministrare, ad Episcopi praesentiam adducatur: cui Episcopus publice singula, siue sint uestes, calix, liber, seu quaeuis alia

† Vide Exmer. 3. par. in nono modo processum finiendi, ubi dixi copiose.

Degradatio actualis.

alia (quae illi iuxta morem ordinandorum clericorum in sua ordinatione ab Episcopo fuerint tradita, seu collata) singulariter auferat ab illo uestimento seu ornamento, quod datum uel traditum fuerat ultimo, inchoando, & descendendo gradatim, degradationem continuet usque ad primam uestem, quae datur in collatione tonsurae: tuncque radatur caput illius seu tondeatur, ne tonsura seu clericatus uestigium remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in degradatione huiusmodi uti uerbis aliquibus ad terrorem illis oppositis, quae in collatione ordinum sunt prolata: dicendo presbytero haec uel similia uerba in remotione planetae: Auferimus tibi uestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali priuamus: sicutque in remotione reliquorum insignium similibus uerbis utens, in ablatione ultimi, quod in collatione ordinum primum fuit inscriptum uel alio simili modo pronunciet, siue dicat: Auctoritate Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, & privilegio clericali.

† Haec uerba iuxta modum a felicis recordationis Innocentio Papa praedecessore nostro super hoc annotatum, tradatur curiae saeculari.

Ex Decretalib. titu. de dolo & contum.

Innocentius III.

Si proceditur per uiam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam lite non contestata, testes recipi possunt, & sententia diffinitiva ferri, etiam per uiam depositionis, si hoc meretur delictum.

CAP. VIII.

VERITATIS est uerbum organo dominicae uocis emissum: & infra. Sicut Canonici Curien. in nostro auditorio retulerunt. H. Curien. Episcopus Ecclesiam suam, non solum dilapidando depressit, sicut publica predicabat infamia, sed etiam homicidio, incestu, aliisque criminibus polluit: & infra. Super his commissimus, primo causam Tridon. Episcopo, & Abbati montis sanctae Mariae, & Praeposito de insula: Secundo quoque Brixienfi Episcopo, & ipsis Abbati & Praeposito: & infra. Verum cum Episcopus ipse priorum iudicium praesentiam adire per contumaciam contempserit, auctoritate nostra fuit per ipsos iudices ab officio, beneficioque suspensus: & infra. Tandem uero coram iudicibus Canonica citatione uocatus, praesentiam suam difficulter exhibuit: sed friuolam tunc excusationem, malitia concepta praetendens, experiri cum fratribus nostrorum suspendentes Episcopum ipsum, uel potius suspensionem a iudicibus factam auctoritate Apostolica confirmantes. Tertio super his Curmano Episcopo & Abbati sancti A. causam ad superatam malitiam ipsius Episcopi commissi-

mus audiendam; qui partibus citatis cum nec per se, nec per responsale idoneum comparuerit, in eundem propter inobedientiam excommunicationis sententiam protulerunt: Testes ex parte uestra (quomodo in mandatis a nobis acceperat) admittentes, scilicet Abbates, Priores, Praepositos, & alios religiosos uiros: per quos quemlibet articulum criminum praedictorum constat fuisse probatum: & infra. Nos igitur uidentes ordinem iudicarium, in hoc facto fuisse seruatum; considerato praeterea, quod post sententias in se datas celebrare praesumpserit: cum multi praelati ecclesiarum, contra eundem Episcopum scripserint, nec unus pro eo defendendo uel aliquatenus excusando: in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam ulcisci uolentes, licet absentes corpore, praesentes tamen spiritu, iuxta uerbum eiusdem Apostoli tulimus sententiam perpetuae depositionis in ipsum: & cum tam a Pontificali, quam ab omni officio sacerdotali priuantes sine spe restitutionis aliqua duximus condemnandum. Ea nihilominus in irritum reuocantes, quae cumque post inhibitionem sedis Apostolicae, seu factam suspensionem, & excommunicationem, de rebus Ecclesiae alienare praesumpserit.

COMMENT. XIX.

Veritatis est uerbum. Hoc rescriptum primo obtutu non uideatur accommodari in-stituto Emerici, cum nihil de haeresis materia in eo traheatur. Ceterum proculdubio ei seruit: eo enim consilio illud operi suo inseruit, ut doceat in causa haereticis, sicuti & in his delictis grauib. de quibus in eo agitur, per modum inquisitionis contrarium contumacem, etiam lite non contestata testes recipi posse, & sententiam diffinitiuam ferri, cum aliis id iure sit prohibuit. cap. unico. de liti. contestat. capit. super questionum. §. 1. de offic. delega. cap. ex parte. el. 2. de uerborum significat. est enim liti contestatio totius iudicii basis & fundamentum. l. unica. c. de liti contestat. quod tamen in crimine haeresis seruare non oportet, cum in eo procedi possit simpliciter, & de plano. c. fi. de haeretic. lib. 6. tradit Carverius tract. de haeretic. §. uersa autem uice. Simancas de cathol. institut. titu. 64. num. 23. Ioannes Roias singu. 125. quoniam in delictis grauib. procedi potest, & lite non contestata, & etiam parte non citata. Archidiacon. in cap. 1. de homi. lib. 6. quem sequitur Marsilius in practica crimin. §. diligenter. num. 158. quod qua ratione sit intelligendum, alibi explicui. potest etiam & aliis modis hoc rescriptum instituto auctoris conuenire: sed hic uideatur uerior.

Quod si quis querat, quid operentur testes ita recepti; respondebo multos effectus posse producere: primum enim ad inquirendum inuabunt, deinde repetiti iudicium facient, tandem si fuerint integri, hoc est, omni exceptione maiores, pro qualitate delicti, ad probandum & conuincendum erunt idonei, dummodo cetera deinde iuxta ordinem iudicarium obseruentur, id est, ut testes repetantur, & reis legitime defensiones, & debite defensionum induciae concedantur. Testes enim; qui in aliis causis lite non contestata recepti, nihil facerent, fauore fidei in causis haeresis

In causa haereticis etiam lite non contestata testes possunt recipi.

Quid operentur testes recepti lite non contestata.

heresis supradicta valide prestant, cum in hoc crimine de plano procedi possit.

Ex Decretal. titu. de verbo. signific.

Innocentius III. Episcopo Parisien.

Clericus traditur curie seculari, quia degradatur seculari potestate presente, cui denuntiatur, ut in suum forum illum recipiat. hoc dicit usque ad §. Pro illo.

C A P. XXVII.

NOVIMVS expedire, ut uerbum illud, quod in antiquis Canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito continetur, uidelicet, ut clericus per Ecclesiasticum iudicem degradatus, seculari tradatur curie puniendus: apertius exponamus. Cum enim quidam antecessorum nostrorum, super hoc consulti diuersa responderint, & quorundam sit opinio a pluribus approbata, ut clericus, qui propter hoc, uel aliud flagitium graue, non solum damnabile, sed danosum, fuerit degradatus, tanquam exutus priuilegio clericali, seculari foro per consequentiam applicetur: cum ab Ecclesiastico foro fuerit proiectus, eius est degradatio celebranda seculari potestate presente, ac pronuntiandam eadem cum fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum: Et sic intelligitur tradit curie seculari: pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur.

Falsarius perpetuo carceri mancipatur, ut in dolore penitentiam agat.

Pro illo uero falsario scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam penitentiam ipsum includas, pane doloris, & aqua angustie sustentandum, ut commissa tibi defleat, & flenda ulterius non committat.

† c. penitentia, de penit. dist. 3.

COMMENT. XX.

NOuimus expedire.] Dicitur erat ab Eymérico in precedentibus, a quibus & quomodo celebranda esset degradatio, ex c. 1. de her. lib. 6. & ex c. degradatio, de penit. lib. 6. Sed quoniam dubitari poterat, quare ratione intelligeretur tradi quæpiam curie seculari, id demonstratur hoc rescripto, & in summa hoc dicitur: Exiuitur priuilegio clericali qui tradendus est potestati seculari, a foro Ecclesie proicitur, & presentii iudici seculari dicitur; ut eum hominem in suum forum recipiat: que qua ratione ad praxim reuocatur, docet Eymericus. 3. par. in modo nono processum fidei terminandi.

Quid seruandum circa tradendum curie seculari.

Inquisitores pro traditis curie seculari intercedunt ne fiant irregulares.

Pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere.] Et ita seruant Inquisitores, quando eos indicibus secularibus tradunt, aut relinquunt, ne sanguinis effusioni consentire uideantur, & irregulares efficiantur: idem disponit lex septiparita par. 1. tit. 6. l. 60. ibi: Pero su Perlado deue rogar por el, que le aya alguna merced si quisiere. Quibus uerbis alius ritus paulo dist. ferens ab eo qui prescribitur in hoc c. continetur, uide-

licet, quod Inquisitores rogent iudicem, ut eum sibi traditis misericordia, si uelit, utatur; quod est diligenter obseruandum: nam per dispositionem d. legis 60. hoc sufficit ad uitandam irregularitatem. Couaruias tamen in relectio. Clement. si furiosus, 2. p. §. 5. num. 6. utius esse putat, ut Inquisitores non tradant sic damnatos curie seculari, sed consiliet, ut eos condemnent coram iudice laico, atque ita damnatos a propria iurisdictione dimittant; ut denique statim iudex secularis eos recipiat, & ultimo supplicio afficiat, ut notauit Henricus Boich in c. ad abolendam. §. super eo, de heret. num. 7. quem sequitur Ioannes Igneus in l. 1. §. cum domus. ff. ad Senatuseon. Syllan. num. 37. sed in praxi id seruatur, quod traditur in hoc c. nouimus. ut docet Ioannes Rojas in sing. 175. quod satis est ad liberandos Inquisitores ab irregularitate.

Quamquam autem hæc recte se habeant, at nullo pacto reuocandum puto, quod in hac causa amplius solerit Romanorum Pontificum prouidentia cautum est, non modo circa Inquisitores, sed etiam circa consultores, ut irregularitatem securius euitarent. Nam Dominus Papa Paulus III. Romæ die 29. Aprilis, anno 1557. considerans in congregationibus, que in causa heresis coram ipso fiebant, interuenire solere pro maiori parte clericos seculares & regulares in sacris & sacerdotio, ac in Episcopali, Archiepiscopali, & alia maiori dignitate forsitan constitutos, ac nonnullos etiam sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinales, & sepe contingere iuxta qualitatem casuum & delictorum, de quibus agebatur, eos contra reos sententiam dicere, ex qua membri mutilatio, seu sanguinis effusio, etiam usque ad mortem naturalem fuerit subsecuta; proinde eorundem securitati, & tranquillitati mentis & conscientie consulere uolens; statuit ac decreuit, ut predicti omnes, qui in indicando sibi assisterent, non solum in causis heresis, sed etiam in quacumque causa criminali, que coram ipso tractata fuerit, uel tractaretur, sententiam possent dicere contra reos, qua damnarentur ad questiones, seu torturam, aut alias penas condignas, etiam usque ad mutilationem membri, & ad mortem naturalem inclusiue, absque alicuius censure uel irregularitatis incursum.

Consultores sancti officij non incurrunt irregularitatem.

Idem ipsum decretum Pauli III. confirmauit postea Pius Papa V. extendique uoluit ad omnes Inquisitores, eorumque Vicarios, commissarios, & consultores, ut restatur Vmberto Locatus in opere iudiciali Inquisitorum circa finem, titulo de Decretis, quod & uerum est.

Itaque hodie stantibus his decretis, non uidetur necessaria protestatio de qua hic, cum rei hereses ætialiter traduntur seu relinquuntur curie seculari, ad hoc ut Inquisitores euitent irregularitatem. Ceterum omittenda non est, quoniam & communi iure, & generali fori Ecclesiastici consuetudine iuritur: & quamquam uera, & certa sint que hætenus diximus, non tamen est omittenda, nec rejicienda sunt plura remedia, que ad eundem finem securius consequendum parari possunt.

Sed nome prohibitorium est pro hereticis intercedere, non modo quando sunt heretici declarati, sed etiam quando pendet inquisitio contra eos, etiam si de eorum correctione spes habeatur, ut docet Matthæus de Afflictis super constitu. inconfutibilem. notab. 25. Alfonso

fonfus Castvus lib. 2. c. 17. de iusta heret. punit. l. quisquis. §. denique. C. ad leg. Jul. maiest. facit text. in c. si quis. 6. q. 1. & in c. miror, 50. dist. cum similibus. id quod sanctissimus Federicus Romanorum Imperator in d. l. inconfutibilem. in fine his uerbis. Apud nos pro talibus nemo interuenire presumat; quod qui fecerit, in ipsam nostræ indignationis aculeos non immerito conuertemus.

Et plane uerum est, interdicitum esse pro hereticis intercedere: sed cum hoc crimen sit grauissimum, pro quo imponitur pena traditionis brachio seculari, & expulsionis ab Ecclesie foro, nec amplius per tinear ad Ecclesiam de tali delinquente indicare: ideo

apud alienum forum pro eo intercedunt iudices Ecclesiastici: ita Panormitanus in hoc c. nouimus, num. 8.

Sed melius forte dici posset, uetari quidem intercessionem, qua tendat ad fauorem heretici, uel ad impedimentum iustitie, non autem eam, que conducit ad uitandam irregularitatem, & ab ipso iure nominatim prescriptam; nemo enim dubitat multis modis intercedi posse. Aliæ possunt solutiones afferri, que ad nostram breuitatem non pertinent.

Ioannes Rossensis articulo 33. aduersus Lutherum non procul a fine uers. Haud recte uocas. aliter quam Doctores hic uidetur interpretari, hoc c. nouimus, que nos libenter hic missa facimus.

EXTRAUAGANTES ALIQUOT DIVERSORVM ROMANORVM PONTIFICVM

Inquisitionis officio congruentes.

De Hæreticis.

Benedictus XI. Inquisitoribus hereticæ prauitatis.

Declarat decretalem. Per hoc, cod. titu. lib. 6. bona hereticorum per diocesanos vsurpari uetans.

C A P. I.

† Hæc extrauagans & duræ sequentes habentur inter extrauagantes communes tit. de heret. Et de huius materia præter notata in cap. per hoc, de heret. lib. 6. uide Eymericum par. 3. q. 6. §. 1. & 52. ubi dixi copiose.

EX eo f, quod quedam nouella constitutio super negotio hereticæ prauitatis à bonæ memoriæ Bonifacio Papa VIII. prædecessore nostro edita continet: quod in ipso negotio, per diocesanos Episcopos, & Inquisitores super eodẽ facto inquiri valeat, communiter uel diuifim: & si diuifim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus: Nos consulere uoluistis, quando, & quoties sit ista processuum communicatio faciendâ. Nos autem de fratrum nostrorum consilio, intelligendo diocesanos & Inquisitores tunc demum diuifim procedere: cū ii & illi separatim, non quando Episcopi tantum, uel Inquisitores tantum procedunt: Consultationi uestræ breuiter respondemus, quod quando utriusque procedit seiunctim, sibi debent in fine tatum, dum nil restat agendum, nisi quod solum sententia promulgetur, communicare processus. Licet enim quibusdam potuisset uideri per legem ciuilem f, quod sicut quâdo aliquis ex actitatis coram alio, debet ferre sententiam, ut puta, quâdo administrator delegat causam sibi sententia referuata: saltem in principio, id est contestatione, rursus in medio, & semel in fine, que sunt examinata audire debet: ita & in casu presentiu ubi ex actis coram alio habitis, alter profert sententiam, sic ter huiusmodi acta recenscat: quod fieri non potest, si eorum denegetur editio: tamen id æquitas canonum non admittit. Vnum sane casum excipimus, si alter cõmodè non possit proce-

† Authen. ad hęc, C. de iudic. ubi hæc seruari iubetur.

dere, nisi alterius actis uisus. Ex hac enim causa semel tantum (ut fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Verum f, quia nonnulli diocesani partem partis prouentuum de hereticorum bonis Inquisitionis officio deputatę propter expensas: quæ dum inquirunt in prædicto negotio faciunt, a uobis exigere moluntur: hoc tamquã iniuri absonum (cũ ordinarij sint, id est officium tale, quod eis incumbit, propriis eos oportet explere sibi pendijs) fieri penitus prohibemus. Rationem autẽ eadem diocesani prouentuum obuenientium f ex Inquisitionis officio a uobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine uel mandato contrariis non exposcant: sed eam Cameræ nostræ uel alij, cui nos uel successores nostri Romani Pontifices madaremus reddendam, reddatis: quæ generaliter obseruari iubemus. Dat. Lateran. vi. Nonas Mart. Pontificatus nostri anno primo.

† Eymericus par. 3. q. 104. 105. & seq. ubi dixi.

† Episcopi propriis sumptibus in heretico cos debet animaduertere. † Al. obuenientium.

Extrauagans Domini Ioannis XXI.

Inquisitores hereticæ prauitatis censuras Ecclesiasticas fulminare non possunt in officiales & nuntios sedis Apostolicæ sine ipsius licentia speciali: sed de eorum excessibus, informationem facere possunt, & deinde Romano Pontifici significare.

C A P. II.

VM † Matthæus de Pontinian. ordinis Prædicatorum, Inquisitor hereticæ prauitatis in Regno Sicilię auctoritate Apostolica deputatus, friuola occasione quaesita, ac nostra & Apostolicæ sedis reuerentia & honore, postpositis, in dilectum filium magistrum Guillelmum de Baletto Archidiaconum Foroliuën. capellanum nostrum, Campanię maritimęque rectorem, excommunicationis sententiam, in consultiis moribus, non sine multa temeritate duxerit proferendam? Nos uolentes de cetero talium præsumptoribus f obuiare; uniuersis & singulis tam ordinarijs,

† Eymericus 3. p. q. 26. ubi dixi, & de intellectu Lapsus responsio quodam incipien. Factum super quo. q. 4. habetur post consilia Oltradadi.

† Al. præsumptoribus, p. tionibus, ordinarijs,

ordinariis, quàm delegatis iudicibus ac Inquisitoribus prauitatis eisdem, & aliis uniuersis & singulis, quacumque auctoritate fungantur, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, & mandamus, expresse, ne contra nostros & Apostolicæ Sedis officiales uel nuntios, aut ipsorum aliquem, quauis occasione uel causa, absq; nostra & Apostolicæ sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius litteras concedenda, plenam faciente de tenore præsentium mentionem, procedere quoquomodo præsumant, aut in eos uel ipsorum aliquem excommunicationis, uel suspensionis, seu quauis alias sententias promulgare. Nos enim, exnunc decernimus irritum & inane quicquid contra inhibitionem & mandatum huiusmodi contigerit attentari. Volumus tamen quod diocesani & Inquisitores prædicti super iis, quæ negotium tangunt fidei, alii uero super iis, quæ res tangunt, uel publicam uel priuatam, siue ordinarij siue delegati, quacumque auctoritate fuerint, prout possent ad eorum officium pertinere, si quid per officiales & nuntios ipsos indebitè forsitan attentatum extiterit, se plenius informare: idque nobis significare studeant, ut providere super hoc de remedio opportuno ualeamus. Nulli ergo, &c. Dat. Auinionis xii. Calen. Ianuarii, Pontificatus nostri anno vndecimo.

Officialium sedis Apostolicæ delicta, Papæ sunt nuntianda, nisi per alios iudices coercenda.

Idem.

Tres errores magistri Ioannis de Poliano Doctoris Parisiensis, circa materiam confessionis sacramentalis, & potestatem absoluendi hic damnantur.

Eosdem etiam errores damnauit Calixtus III. Romæ per extrauagan. incipien. Inter cetera, quæ habetur inter priuilegia Fratrum ord. Præd. fol. 122.

C A P. II.

MAS electionis Doctor eximius & egregius prædicator, cuius prædicatio mundum docuit uniuersum, præsumptuosam illorum audaciam refrænare sollicitus, qui prudentiæ propriæ innitentes in errores proprios prolabantur, non plus sapere, quàm oportet sapere, sed ad sobrietatè sapere, salubri doctrina suggessit: & iuxta Sapientis eloquium: Quisq; suæ prudentiæ modum ponat. Sane dudum, cum dilectum filium magistrum Ioannem de Poliano prædicatorem Theologiæ Doctorem certis ex causis de fratrum nostrorum consilio ad nostram præsentiam uocauissemus: fide digna relatio ad nostrum perduxit auditum, quod ipse in quibusdam articulis tangentibus penitentiam sacramentum non sobriè, sed perperam sapiebat infra scriptos articulos periculosos continentes errores docens publicè in suis prædicationibus, & in scholis. Primo si quidem astruens, quod confessi fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadè peccata quæ confessi fuerant, iterum confiteri proprio sacerdoti. Secundo, quod istante, omnis utriusque, lexus, edito in Concilio generali, Romanus Pontifex non potest facere, quod patriarchiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri, quem di-

Habetur in c. omnis, de pœnit. & remissio.

cit esse parochiale curatum. Immo nec Deus posset hoc facere: quia (ut dicebat) implicat contradictionem. Tertio, quod Papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessionem: immo nec Deus, quin confessus habenti licentiam, teneatur eadem confiteri proprio sacerdoti, quem dicit esse (ut præmittitur) proprium curatum. Nos igitur scire uolentes, si suggesta nobis ueritatem haberet, articulo præmissorum copiam eidem magistro Ioanni fecimus assignari, & ad sui defensionem plenam audientiam sibi præbuimus tam in nostra & fratrum nostrorum præsentia in consistorio, quàm aliàs coram aliquibus ex ipsis fratribus per nos ad huiusmodi officium deputatis. Verum licet prædictus magister dictos articulos & contenta in ipsis defendere niteretur: asserēbat tamen se paratum credere & tenere in præmissis & aliis, quæ tenenda & credenda esse sedes Apostolica diffiniret. Nos igitur attendentes, quod prædictorum articuloꝝ assertio, prædicatio, & doctrina redundare poterant in multarum perniciem animarum: ipsos per prælatos magistros in Theologia examinari fecimus diligenter. Nos ipsi etiam cum dictis fratribus nostris collationem, solertem & examinationem habuimus super his habitas, collationem & examinationem super his habitas, cooperimus præmissos articulos doctrinam, non sanam, sed periculosam multum, & ueritati contrariam continere. Quos etiam articulos omnes & singulos, idem magister Ioannes, ueris sibi rationibus opinionem dudum, suæ habitæ contrariis demonstratis, in consistorio reuocauit: asserens se credere eos non ueros, sed ipsorum contrarium uerum esse, & dicens se nescire rationibus sibi factis, in contrarium respondere. Ideoque ne per assertionem, prædicationem, & doctrinam huiusmodi in errorem (quod absit) animæ simplicium prolabantur, omnes articulos, & quemlibet eorum, tamquam falsos & erroneos, & a doctrina sacra deuios, auctoritate Apostolica condemnauimus, & reprobauimus, de fratrum nostrorum consilio prædictorum, doctrinam contrariam ueram, & contrarium esse catholicum asserentes: scilicet quod illi, qui prædictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterum, quam si ea aliàs confessi fuissent eorum proprio sacerdoti iuxta Concilium Generale. Optantque ueritatis uias notas esse fidelibus cunctis, & prædictis erroribus præcludere aditum, ne subintrent errores, secl. rec. Alexan. III. & Clemen. III. Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum uestigijs innitendo, uniuersis & singulis districtius inhibemus, ne quisquam præmissos articulos per eos (ut præmittitur) damnatos & reprobatos, & contenta in eis uel aliquo ipsorum, utpotè à catholicis mentibus respicienda, tenere audeat seu defendere, quomodo libet, uel docere. Quocirca Vniuersitati uestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus uniuersis & singulis uestrum, in ciuitatibus & diocesis uestris conuocato clero & populo communitè omnia præmissa & singula per uos, seu per alios solenniter publicetis: nos etiam eidem magistro Ioanni mandamus, quod in scholis, & sermone Parisijs, prædictos articulos, & contenta

Protestatio catholica & conuicta.

† al. & ueritate. Matth. 16.

Apoc. 22.

uenta eis tanquam ueritati contraria propria uocis oraculo, asseueratione constanti publicè debeat reuocare: quod se facturum dictus magister Ioannes efficaciter repromisit. Dat. Auinionis viii. Calen. Augusti, Pontificatus nostri anno V.

Extrauagans Domini Benedicti, de uisione beatorum.

Damnat multos errores de uisione beatorum.

BENEDICTVS a Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. BENEDICTVS Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui sacrosanctam Romanam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, quam ut uincam plantauit dextera sua, quamque ut præcipuam in Ecclesiarum omnium caput erexit, ut uicticem, & dicente Domino ad Petrum: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: sua miseratione non deserit, sed per beatos Apostolos suos, præcipuè Petrum, & Paulum singulares eiusdem Ecclesiæ defensores, pia benignitate, & continua pietate custodit: quatenus eidem rectoribus gubernata, in se stabilis maneat, fundata supra firmam petram, omnesque Christianæ fidei cultores illi obediant, illi pareant, illi intendant, sub illius magisterio degant, sub eius disciplina, & correctione consistant. Non in illa dogmatizetur improbidum, in seriatu incautum, in fide temerarium ingeratur: Sicque declinent homines à malo, & faciant bonum, ambulent per uias rectas, & ad meliora per sancta desideria proficiantur: sperent iustorum propinquas æternæ uitæ retributiones: timeant malorum inferni calamitates non remotas. Nam scriptum est: Ecce uenio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique iuxta opera sua. Quod si seculus à quoquam fuerit ardentatum, id protinus sua auctoritate, pernis etiam adiectis, prout expedire uiderit, prius euellat. Pro qua, ut in seipsa subsistens alios informaret, passionis suæ tempore saluator Noster Iesus Christus patrem exorasse perhibetur dicens: Simón, ecce Satanas expetiuit uos, ut tribuaret sicut triticum: Ego autem pro te rogauit, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Sane dudum tempore felicis recordationis Ioannis XXII. prædecessoris nostri, inter nonnullos etiam Theologicæ facultatis magistros, super uisione animarum iustorum hominum post mortem suam, in quibus nihil erat purgabile, cum de hoc seculo decesserint: uel si fuerat, iam purgatum fuerat ex toto: an diuinam essentiam uideant ante corporum suorum resurrectionem, & iudicium generale: Et super nonnullis alijs orta materia questionis, ipsorum aliqui negatiuam, aliqui affirmatiuam, alii uero secundum diuinas imaginationes, de uisione diuinæ essentia ab animabus huiusmodi, diuersa & diuersimodè ostendere nitentur: prout ex dictis & scriptis ipsorum noscitur apparere: super reiectis uero suis concertationibus, quas hic causa breuitatis omittimus: quia ita ex nostris determinationibus inter se etiam decidebant, & cumque idem prædecessor noster, ad quem prædictorum determinationum pertinebat, ad decisionem concertationum huiusmodi se pararet, in suo consistorio publico, tam fratribus suis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, de quorum numero tunc etiam, quàm prælati, & magistris in Theologia, qui multi aderant præsentibus, iniungendo districtius, & mandando, ut super materia de uisione prædicta, quando requirerentur ab eo, deliberatè uniuersique diceret quod sentiret. Tamen morte præuentus, sicut Domino placuit, perficere illud nequiuit. Defuncto itaque prædecessore præfato, nos diuina dignatione ad apicem summi Apostolatus assumpti, diligentius attendentes, quanta ex præmissis eorum concertationibus non solutis, animarum imminerent pericula, quanta exinde possent scandala suboriri, ut ipsorum uarietas periret, & ueritatis soliditas innotescat: habita prius super prædictis sollicita examinatione, & diligenti deliberatione cum fratribus nostris dictæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, de ipsorum fratrum consilio, hac in perpetuum ualitura constitutione, auctoritate Apostolica diffinimus: quod secundum communem Dei ordinationem, animæ sanctorum omnium, qui de hoc mundo ante Domini Nostri Iesu Christi passionem decesserunt: necnon sanctorum Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, & aliorum fidelium defunctorum post sacramentum baptismi ab eis susceptum, in quibus nihil purgabile fuit, quando decesserunt, nec erit quando decedent etiam in futurum: uel si tunc erit aliquid purgabile in eisdem, tamen post mortem suam purgauerint: & atque animæ puerorum eodem Christi baptismate renatorum, & baptizandorum, cum fuerint baptizati, ante usum liberi arbitrii decedentium, mox post mortem suam, & purgationem præfatum in illis, qui purgationem huiusmodi indigebant, etiam ante resurrectionem suorum corporum, & iudicium generale, post ascensionem Saluatoris Domini Nostri Iesu Christi in caelum, fuerint, sunt, & erunt in caelo caelorum regno, & Paradiso caelesti cum Christo sanctorum angelorum consortio aggregata: ac post Domini Iesu passionem, & mortem uiderunt, & uident, & uidebunt diuinam essentiam immediate, se bene, clarè, & aperte eis ostendentem: quodque sic uidentes eadem diuinam essentiam perficiuntur: Necnon quod tali uisione, & fruitione eorum animæ, qui iam decesserunt, sunt uerè beata, & habent uitam, & requiem æternam, & etiam illorum, qui postea decedent, eandem diuinam uidebunt essentiam, ipsaque perficiuntur ante iudicium generale: ac quod uisio huiusmodi eiusque fructus, actum fidei, & spei in eis euacuant, prout fides & spes propriæ Theologicæ sunt uirtutes: Quodque postquam inchoata fuerit uel erit talis intuitiua, & facialis uisio, et fruitio in eisdem, eiusdem uisio, et fruitio sine aliqua intermissione, seu euacuatione prædictæ uisionis, & fruitionis continuata, existet, & continuabitur usque ad finale iudicium, et extunc usque in sempiternum.

Diffinimus insuper, quod secundum Dei ordinationem

† al. disidebant.

† al. imminet
† al. possunt.
† al. ut ipsorum ueritas pateat.

† al. purgabunt.

† al. Christi.
† al. illis.

† al. & omnium illorum.

† al. uirtutē.

† al. intercessionem.

† al. existit.

Ad dinationem communem, animæ decedentium in actuali peccato mortali, mox post mortem suam ad inferna descendunt, ubi pennis infernalibus cruciantur, & quod nihilominus in die iudicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt: reddiduri de factis propriis rationem, ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gestit, siue bonum, siue malum.

Decernentes prædictas nostras diffinitiones seu determinationes, & ipsarum singulas ab omnibus fidelibus esse tenendas. Quicumque autem deinceps prædictarum notarum diffinitionum seu determinationum, ac singularum ipsarum contrarium scienter & pertinaciter tenere, conferre, prædicare, docere, aut defendere, uerbo uel scripto præsumpserit, contra eum sicut contra hæreticum modo debito procedatur. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, &c. Datum Auinionis iii. Calen. Februarii, Pontificatus nostri anno secundo.

COMMENT. XXI.

Benedictus Episcopus.) *Alfonso Castrus lib. 3. aduersus hæses, uerbo, Beatitude . hæsesi 6. & Bartholomæus Medina apud Sanctum Thomam 1. 2. q. 4. artic. 5. & alii plerique, hanc extrauagantem tribuunt Benedicto Papæ eius nominis Vndecimo. Item in Directorio Barcinonen. impresso, cuius lectionem in Prioriditione sumus sequuti, Benedicto Vndecimo tribuebatur, id tamen ita esse non potest: nam cum in hac extrauaganti fiat mentio Ioannis XXII. qui post Benedictum Vndecimum Pontificatum gessit, nullo modo potuit Benedictus Vndecimus eius meminisse Pontificis, qui nondum Pontifex factus fuerat. Quod autem Benedictus Vndecimus antecesserit Ioannem XXII. manifestum est ex catalogo, serie, seu Romanorum Pontificum Chronologia, unde apparet Benedicto Vndecimo successisse Clementem P. Clementi Ioannem XXI I. huic uero Benedictum Duodecimum anno Domini 1334. Quare omnino dicendum uidetur, hoc scriptum Benedicti Duodecimi esse: quod etiam ex uerbis rescripti constare potest, ubi post longam mentionem factam a Benedicto de Ioanne XXII. subditur ita: Defuncto itaque prædecesore præfato, nos diuina dignatione ad apicem summi Apostolatus assumpti, &c. Manifestum est autem Ioanni XXI I. immediate in Pontificatu successisse Benedictum Duodecimum. Dominicus etiam Sotus lib. 4. Sent. dist. 45. q. 1. ar. 3. concl. 3. Benedicto Duodecimo tribuit, quamuis perperam ibi dicatur, hæc extrauagantem incipere, Animas purgatas, cum incipiat, Benedictus Deus.*

Referunt eam præter Eymericum hic, Alfonso Castrius præfatis loco, & Marsilio lib. 4. Sentent. q. 13. ar. 3. & alii.

Iam Eymericus ideo retulit, quia hæreticus in ea declaratur, qui auderet asserere scienter aliquid contra quam hic statuatur, ac definiatur de uisione beatorum & punitione damnatorum.

Edita uero fuit anno secundo Pontificatus Sanctissimi Domini Benedicti Duodecimi, qui incidit in annum 1335. ut ex serie & chronologia annorum Pontificio-

rum colligi non obscure potest, ad componendas & sedandas quæstiones controuersas de uisione beatificarum animarum beatarum, & nonnullis alijs, quæ multo & frequenti literatorum conflictu agitantur.

Primum itaque catholicum dogma, quod hic definitur, tale est: Post Ascensionem Saluatoris Domini nostri Iesu Christi in Cælum, Animæ sanctorum, in quibus uel nihil erat purgandum cum decesserunt, nec erit quando decedent in futurum; uel si tunc erit aliquid purgandum, post mortem tamen purgabunt: item animæ pueroꝝ baptizatorum, qui iam decesserunt, aut baptizandorum in posterum & decedentium ante usum liberi arbitrii, mox ut decesserint ante resurrectionem corporum & iudicium generale, recipiuntur in Cælum & diuinam essentiam clara uisione intuentur.

Alterum dogma est: Anima decedentium in actuali peccato mortali, mox post mortem suam ad inferna descendunt, ubi pennis infernalibus cruciantur.

Olim controuersum fuit, num animæ sanctorum usque ad diem iudicii Deum uiderent, & diuina uisione fruereutur, cum multi insignes uiri & doctrina & sanctitate clari tenere uiderentur, eas nec uidere, nec frui usque ad diem iudicii, donec receptis corporibus uis cum illis diuina beatitudine perfruantur: nam Irenæus, Iustinus martyr, Tertullianus, Clemens Romanus, Origenes, Ambrosius, Chrysoströmus, Augustinus, Lactantius, Victorinus, Prudentius, Theodorctus, Aretas, Oecumenius, Theophilactus, & Euthymius, huius referuntur fuisse sententia, ut commemorant, Castrius, & Medina præfatis locis, & Sotus lib. 4. Sent. dist. 45. q. 1. ar. 3.

Cæterum neque hi, neque alij eiusdem opinionis sectatores, in ea re hæretici, aut de hæresi suspecti dici possunt, etiam si contra ueram sententiam senserint, antequam per Ecclesiam esset definitum, quid in tanta controuersia tenendum ac credendum foret, iuxta ueræ & communem sententiam Sancti Thomæ, & Caietani, par. 1. q. 32. ar. 4. de qua diximus copiose supra commentario 1. huius 2. par. super cap. Dubius, de hæresi, quare impunitè & contra hæresim notam potuerunt eo tempore quamlibet partem sequi. At post Ecclesie declarationem non licet absque crimine hæresim (ut hic dicitur) contrarium scienter & pertinaciter tenere, conferre, prædicare, docere, aut defendere.

Nec defuerunt etiam uiri graues & sanctitate & eruditione insignes, qui iam olim hoc ipsum non obscure professi sunt, quod Dominus Benedictus Duodecimus hic declarauit; nam & iidem Augustinus, Ambrosius, & Chrysoströmus, alijs in locis, & Hieronymus, Gregorius & alij, ut præfatis referunt, apertissimè hanc catholicam sententiam sunt amplexi. Et Innocentius Papa II. in cap. Maiores, §. caute tamen. extra de baptis. & eius effect. idem statuerit uidetur, dicens: Quoniam etiam originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium & danationis periculum uitabatur, non tamen percipiebatur ad regnum cælorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obseruatum: Sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, uitatur periculum, & ad regnum cælorum et peruenitur, cuius ianuam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reseruit. hæc Innocentius.

Idem

idem Innocentius tertius (ut mihi uidetur) in c. Apostolicam, extra de presbytero non baptizato, eandem non obscure definire ac stabilire uidetur sententiam in hæc uerba: Inquisitioni tuæ taliter respondemus, resbyterum, quem sine uisita baptismatis extremum diem clausisse significasti: quia in sanctæ matris Ecclesie fide, & Christi nominis confessione perseuerasti, ab originali peccato solutum, & celestis patriæ gaudiū esse adeptū asserimus incunctatè.

Post hæc Benedictus in hac extrauaganti longe uerberior et expressior definitioem edidit: quam etiam cõciliū generale octauium seu Florentinum sub Eugenio III. celebratum, sessio. ult. circa finem, anno Domini 1439. clarè et apertè tradidit his uerbis: Definimus illorum animas, qui post baptismum susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contra&am peccati maculam, uel in suis corporibus, uel eidem exuta corporibus, (prouit superius dictum est) sunt pur-

gatae, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & unū, sicuti est, meritum tamen diuersitate alio perfectius: illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, uel solo originali decedunt, mox in infernū descēdere, pennis tamen disparibus puniedas, hactenus Conciliū.

Atque ex his consequitur, Græcos & Armenos nunc potissimum post hæc Ecclesie definitiones uel, ex hoc solo hæreticos esse, qui asserunt, animas defunctorum suis corporibus exutas, non habere pœnam, uel gloriam usque ad diem iudicii, quos refert & consutat e-gregiè Guido Carmelita in Summa de hæresibus, tit. de hæresibus Græcorum, cap. 7. & tit. de hæresibus Armenorum, cap. 5.

Ex hac extrauaganti Nicolaus Eymericus, infra in hac 2. par. quæst. 8. uer. In extrauaganti autem. duodecim hæses damnatas subtiliter colligit, & totidem inde catholicas ueritates illis hæresibus cõtrarias comprobari uerissimè admonet.

LITTERÆ DECEM APOSTOLICÆ

Diuerforum Pontificum Summarum,

In quibus magna & multa priuilegia Inquisitoribus conceduntur, & quamplura dubia ad Inquisitionis officium pertinentia dissoluuntur.

Urbanus III. ad Inquisitores.

Multa Inquisitoribus priuilegia conceduntur, & pleuraque alia declarantur, quæ ad eorū officium spectant.

MRBANVS Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filijs, Fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus heretice prauitatis in Regno & dominio charissimi in Christo filij nostri Regis Aragonum deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

PRÆ CVNCTIS nostræ mentis desiderabilibus & catholicæ incrementum fidei affectantes, nimirum utique dolore replemur, cū audiimus aliquos, uel sentimus ad illius deprehensionem quacunque & malignitate satagere, uel damnabilibus ipsam deprauando reprehensionibus, aut detractionibus ei abrogabilibus derogando, seu commentis eandem mendacibus peruertendo: ad quorum iniqua conterenda molimina, eō animosius aspiramus, quōd in animarum stragē perniciosus eos agnosimus conspirare. Sanè, ut accepimus, in aliquibus partibus regni & domini charissimi in Christo filij nostri illustris regis Aragonum, adeo infidelitatis error inualuit, quōd ibi quamplurimi à uia ueritatis profus auerși, eūtes per denium falsitatis, pestiferas ad concutiendum orthodoxæ murum fidei machinas construxerūt, molientes ipsam fallacium argumentationum impulsibus

demoliri. Verum licet ubilibet fedis Apostolicæ diligentia contra talium dolosam astutiam, ne diffusus huiusmodi serpat morbus, remedium libèter adhibeat opportunum: in prædictis tamen partibus cupientes anxie, ut negotium fidei iugiter profectu, elisis omnino & erroribus conualescat, uigilare ad hæc per nos & alios eō studemus attentius, quōd prædictum Regem feruentiore sentimus ad idem negotium efficaciter promouendū. Prouidimus igitur ibidem ad præsens personas aliquas circumspectas, pro tanto negotio deputari quarum honesta conuersatio exemplum tribuat puritatis, & doctrinam fundat erudita labia salutari, & doctrinam fundat erudita labia salutari, & doctrinam fundat erudita labia salutari, & doctrinam fundat erudita labia salutari.

PRÆSENTI officium contra hæreticos in præfatis partibus possit efficacius adimpleri: discretioni uestræ per Apostolica scripta mandamus, in remissionem uobis peccatorum iniungentes, quatenus in charitate Dei hominum timore postposito, uirtutem spiritus induentes ex alto, prædictum officium in dictis partibus simul & uel separatim aut singulariter, prout negotij utilitas suadebit, ad extirpandam de ipsis partibus hereticam prauitatem, sub spe mercedis aeternæ sic efficaciter proficere & exequi studeatis, ut per sollicitudinis uestræ prudentiam, de partibus ipsis radix iniquitatis hereticæ succidat: & uinea Domini exterminatis uel peculis, quæ peruersis moribus demoliuntur eandem, fructus afferat catholicæ puritatis.

Si

Edito anno Domini 1261.

tal. desiderijs

tal. qualicūq;

† omnibus.

† al. pietatis.

† al. negotij.

† Concordat textus in ca. Ve officium de hærl. 6.

¶ cap. ad ab-
lédam. §. qui
vero, & c. Ex-
césianus. r.
§. qui autem,
de hæret.

Si quos autē de prauitate prædicta culpabiles inuenieritis vel infectos, seu etiam infamatos, contra ipsos (nisi examinati velint absolute mandatis Ecclesiæ obedire) necnon contra receptatores, defensores, & fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate Apostolica, huiusmodi metu diuino timori postposito, procedatis:

Non obstantibus aliquibus litteris, ad quoscūque alios de partibus ipsis (exceptis locorum diocesanis) super huiusmodi negotio, ab ipsa sede directis; quarum deinceps ad huiusmodi inquisitiones faciendas nolumus auctoritate procedi. Quinimo ne procedatur per illas districtius inhibemus; nec prætextu commissionis specialiter eisdem diocesanis super hoc factæ, processus vestros in eorundem diocesanorum ciuitatibus & diocesis volumus impediri.

¶ Concordat
sex. in ca. per
hoc, de hære.
lib. 6.

Nec per hoc, quod fidei negotium generaliter in ipsis partibus vobis committimus, commissiones à præfata sede diocesanis eisdem factas, si forsitan illarum, seu etiam ordinaria velint auctoritate procedere, intendimus reuocare. Veruntamen siue auctoritate ordinaria, siue ex delegatione sedis prædictæ, ijdem diocesanis in huiusmodi negotio processerint, nequaquam volumus, uel per cōcursum processum, uel aliis quomodolibet, processus vestros impediri, quin diocesanorum ipsorum processibus non obstantibus, in eodem negotio procedere libere valeatis.

¶ Concordat
text. in ca. vt
officium, §. si
vero, de hære.
lib. 6.

Si vero aliqui ex prædictis hæretica labe penitus abiurata redire uoluerint ad ecclesiasticam unitatem, eis iuxta formam Ecclesiæ, absolutiois beneficium impendatis, & iniungatis eisdem quod iniungi talibus consuevit: Prouiso scilicet ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & uos, immo potius se ipsos fallentes, sub agni specie gerant lupum.

¶ Vide Cle-
men. r. §. pro-
pter quod, de
hæret.

Quod si aliqui fuerint iudicandi hæretici, uel incarcerationis pena perpetuè alicui pro huiusmodi crimine fuerit infligenda, per uos ad illud de diocesanorum uel uicariorum suorum, si diocesanis ipsis absentibus præfentes fuerint, consilio procedatur: ut in tantæ animaduersionis iudicio, non postponenda Pontificum auctoritas intercedat.

¶ Concordat
text. in ca. vt
officium, §.
verum, de hæ-
ret. lib. 6.

Verum quia in tam graui crimine cum multa oportet procedi cautela, ut in reos sine ullo profectur errore duræ ac dignæ seueritas ultionis; uolumus & mandamus, ut uos, uel illi quos ad hoc duxeritis deputandos, in examinatione testiū, quos recipi super hoc crimine prædicto, ipsūque contingenti oportuerit, adhibeatis duas religiosas personas & discretas, in quarum præsentia per publicam, si commodè potestis habere personam, aut per duos uiros idoneos fideliter eorundem depositiones testium conscribantur.

¶ Emericus
3. par. q. 63.

Quod si testibus, quos à uobis recipi, uel ab alio uice uestra super eodem crimine examinari contigerit, ex publicatione nominum eorundem uideritis periculum imminere, ipsorum nomina non publice, sed secrete coram aliquibus personis prouidis & honestis, religiosis, & aliis ad hoc uocatis, de quorum consilio ad sententiam uel cō-

¶ Emericus
3. par. quest.
73, & ibi dixi

demnationem procedi uolumus, exprimantur: Et sic non obstante quod illis, contra quos huiusmodi testes deposuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem iudicis instruendam, adhibeatur plena fides testium depositionibus eorundem.

¶ Concordat
cap. Vt com-
missi. de hæ-
ret. lib. 6.

Vt ergo commissi uobis officii debitum utilius, & liberius examini, committendi citationes, & testium examinationes, cum de huiusmodi crimine, ac ipsius circumstantiis duxeritis inquirendum: & denunciationes sententiarum, quas in quoslibet hac de causa ualeritis: Accersendi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, ut uobis in ferendis huiusmodi sententiis præbeant consilium opportunum, ac uobis assistant: Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, castrorū, aliorumque locorum, prout dicto negotio fidei uideritis expedire: Insuper in dicto negotio, de plano & abiq; iudiciorū & aduocatorum strepitu: Ac cōtra illos quos in prædictis partibus in hæreses & crimine commissis constituerit, licet ad alias partes se transferendos duxerint, procedendi: Necnon faciendi uobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ, & processus per quoscunq; auctoritate sedis Apostolicæ, uel legatorum eius habiti, contra hæreticos continetur, a quibuslibet assignari & obseruari omnia statuta tam per sedem Apostolicam, quam in conciliis eiusdem sedis prouide edita, quæ negotium catholice fidei tangere dignoscuntur, sicut promotioni negotij & augmentationi fidei fuerit opportunum: Priuandique præterea de diocesanorum, uel eis absentibus, uicariorum suorum consilio hæreticos, eorundem credentes, receptatores, fautores, & defensores, eorumque filios, & nepotes, personarum, dignitatum, & beneficiorum ecclesiasticis, & officiis publicis, & honoribus quibuscunq; Necnon & largiendi uiginti, uel quadraginta dierum indulgentiam, quoties opportunum uideritis, omnibus uerè penitentibus, & confessis, qui ad uestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint: Plena sit uobis, & singulis uestrum præsentium tenore facultas.

¶ al. hæresis
crimen com-
missis.

¶ al. in concilij
legatorū
eiusdem sedis.

¶ Emericus
3. par. q. 113.

Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum ueniam indulgemus, quæ succurrentibus terræ in generali Concilio est concessa.

¶ Emericus
3. par. q. vlt.

Sociis uero Fratribus uestri ordinis, & Notariis uestris, qui unā uobiscum in prosecutione huiusmodi negotij laborauerint, & omnibus qui uobis personaliter astiterint in eodē negotio: & qui ad impugnandum hæreticos, fautores, & receptatores & defensores eorum, ex animo uobis præstiterint auxilium, consilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi penitentis relaxamus. Et si qui ex ijs in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus.

¶ Emericus
3. par. q. 113.
& sequen.

¶ Concordat
cap. Vt offi-
cium, §. com-
pescendi, de
hæret. lib. 6.

Compescendi præterea monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postpo-

Et questua-
rios prædica-
tores sustulit
conc. Tridē.
sess. 5. de ref.
c. 2. & sess. 21
de refor. c. 9.

postposita, prædicatores questuarios à prædicationis officio (quod ad ipsos nullatenus pertinet, quorum interest tantum charitatiua subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam, si quam forte habent, exponere) liberam uobis, & singulis uestrū concedimus, auctoritate præsentium, facultatem.

Cæterum, si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunq; conditionis huic negotio uobis commisso, se opponere, seu illud presumperint aliquatenus impedire, ut non possit procedi liberè in eodem: immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium, & posse suum singuli iuerint studiosè contra eos tanquam hæreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones Canonicas, freti eadem auctoritate, intrepidè procedatis.

Denique ut circa præmissa plenè uobis, & singulis uestrum coercionis expedita, & inuolabilis adsit auctoritas; uolumus, ut ea omnia utiliter exequamini, innocato (si opus fuerit) auxilio brachij secularis; Contradiutores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Nō obstantibus aliquibus priuilegiis, uel indulgentiis, quibuslibet personis, cuiuscunq; conditionis, dignitatis, uel gradus, religionis, uel ordinis, & præsertim Cisterciensium, Prædicatorum, & Minorum, seu Eremitarum, siue communitatibus uel uniuersitatibus ciuitatum, & locorum, specialiter uel generaliter, sub quacunq; uerborum uel expressionis uel forma à memorata sede concessis, uel in posterum concedendis: Etiam si dicatur in illis, quod eis per aliquas litteras totum de uerbo ad uerbum tenorem non continentis priuilegiorum uel indulgentiarum ipsarum, nequeat derogari: Et illis maxime priuilegiis, & indulgentiis, quibus ab ipsa sede concessum est aliquibus, seu concedetur deinceps, quod excommunicari, uel ipsorum terræ supponi non possint ecclesiastico interdicto: aut quæ prædictorum, uel aliorum quorumlibet ordinum fratres, ad executiones negotiorum, aut ad citationes quorumlibet, siue denunciationes sententiarū excommunicationis, suspensionis, uel interdicti, auctoritate litterarum Apostolicarum minime cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus, priuilegiis, uel indulgentiis, eis super hoc à sede concessis eadem, habeatur in eisdem litteris mentio specialis: cum ex huiusmodi uel aliis priuilegiis, uel indulgentiis nullum uobis in tanto pietatis negotio, uelimus obstaculum interponi: Et constitutione de duabus diebus edita in Concilio generali. Datum apud Montem Flascō. v. Calen. Augusti, Pontificatus nostri anno primo.

Nulla priuilegia quem-
quā liberant
à iurisdic-
tione inquisi-
torum.

¶ Lateranen-
sub Inn. III.
ca. 37. refer-
tur in c. non-
nulli. de re-
scrip.

Clemens III.

Edita anno
Domi. 1265.

CLEMENS Episcopus, seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in regno, & dominio charissimi in Christo filii nostri Illustris Regis Aragonum deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deputandis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

PRÆCUNCTIS nostræ mentis desiderabilibus: & c. sicut in præcedenti immediatè, Da-

¶ al. deside-
ris.

tum Perusii sexto nonas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

Quia uero in prædictis duobus priuilegiis Urbani, & Clementis, sequens clausula, quæ dirigitur Inquisitoribus, continetur: *Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus. illam peccatorum ueniam indulgemus, quæ succurrentibus terræ sanctæ in generali Concilio est concessa*: Idcirco, ut uideatur quæ est illa indulgentia, quæ conceditur Inquisitoribus in negotio fidei laborantibus: sciantur terræ sanctæ succurrentibus, & consequenter Inquisitoribus in negotio fidei laborantibus: sciantur etiam, extra de Iudæis, & Sarracenis, in parte decimæ, ut notat Hostien. in lectura habetur sic.

¶ Concessit
Inn. III. in cō-
cilio genera-
li Lateranen-
Romæ habito
anno Do-
mi. 1215.

Ad liberandam terram sanctam, & infra. Nos ergo de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli auctoritate confisi, & ex illa quam nobis, licet indignis, contulit Deus ligandi atque soluendi potestate: omnibus qui laborem istam in propriis personis subierint & expensis, plenam suorum peccatorum, de quibus fuerint ueraciter corde contriti, & ore confessi, ueniam indulgemus, & in retributionem iustorum, salutis æternæ pollicemur augmentum: Eis autem qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis, iuxta facultatem & qualitatem suam uiros idoneos destinauerint: Et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint, plenam suorum concedimus ueniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis uolumus, & concedimus esse participes, iuxta qualitatem & subsidij, & deuotionis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius terræ de bonis suis congruè ministrabunt; aut circa prædicta consilium, & auxilium impederint opportunum: Omnibus etiam pie proficiscentibus in hoc opere in communi sancta, & uniuersalis synodus orationum, & beneficiorum suorum suffragium impartitur, ut eis dignè proficiat ad salutem.

¶ al. quanti-
tatem.
¶ al. proficien-
tibus.

Ex prædictis omnibus clarè patet, quod Inquisitores dum laborant in eorum officio sancto, suorum plenam peccatorum ueniam consequantur.

COMMENT. XXII.

PRÆCUNCTIS. Edidit Clemens IIII. anno Domini 1265. eisdem penitus uerbis, quibus Urbanus IIII. prædecessor paulo ante ediderat; uideatur enim fuisse mos uetus temporibus cum ita res postulabat, ut in principio Pontificatus quilibet Romanus Pontifex contra hæreticos, & Ecclesiæ rebelles leges promulgaret, ut eos suppliciorum, & penarum acerbitate à tanto crimine amoueret, & ad Ecclesiæ gremium reduceret. Has autem leges interdum à prædecessoribus acceptas nullis mutatis uerbis nisi occasio suaderet edebant, ut me etiam uerè docuit Illustrissimus, Iulius Antonius Sanctorius, sanctæ Seuerinæ Cardinalis, generalis Inquisitor, uir singulari pietate, & eruditione: quæ consuetudo, ut ex antiquis Pontificum scriptis colligo, tunc maxime viguit, cum Albigenes, Pauperes de Lugduno, & cæteri eius sectæ hæretici ab hinc serè trecentis annis

Ritus uen-
tus promul-
gandi leges
contra hære-
ticos initio
Pontificatus.

I 2 pacem

Olim ter in anno heretici anathematizabantur.

Origo Bullae que dicitur in cena Domini, uetustior est quam putauerit Sotus.

pacem Ecclesie perturbabant. Illud etiam olim fuit in usu, ut ter in anno solenni ritu heretici cuiuscunque sectae anathematizarentur, videlicet in die Cena Domini, Ascensionis, & in festo Dedicacionis basilicarum Petri, & Pauli, ut notat glos. Ioan. Andr. in Clemen. dudum. verbo, solemnes. de iudiciis, & idem Ioan. Andr. in cap. ut officium. in prin. de haeret. lib. 6. & Ioan. Monachus in glos. supra extrauag. Bonifacii octauo incip. Rem non nouam. titu. de dolo, & contu. inter communes, in verbo, Solemnes dies, quibus tandem ritibus (ut arbitror) successit processus Bullae, quae dicitur in cena Domini, quae amis singulis in die Iouis sancta coram summo Romano Pontifice legitur, qua in primis heretici uniuersi anathematizantur: nam versus huius Bullae (ut breuiter id moneam) tametsi non videatur multum antiquus, ut putat Domin. Sotus lib. 4. Senten. distin. 22. questio. 2. art. 3. versic. Haec autem Bulla, cum nec S. Thomas, nec Eymericus, nec alii vetustiores auctores eius meminissent, sed a tempore Martini quinti, circa annum Domini 1420. quo tempore Bohemorum haerese in Concilio Constantiensi fuerunt damnatae, cepisse uideatur, ac de ea mentionem iam faciunt Paulus secundus, & Sixtus quartus quibusdam rescriptis incipientibus: Et si dominici gregis. Post Leo decimus aduersus Lutherum eam auxit, ac deinde Paulus tertius, & ceteri Romani Pontifices donec ad Gregorium XIII. qui nunc feliciter regnat, continua serie peruenias: tametsi inquam versus huius Bullae, non uideatur Soto multum antiquus: considerata tamen antiqua anathematizandi haereticos consuetudine uetustior uideri poterit, quam Sotus forte minus uere putauerit: quod efficaciter probari potest ex textu in dicta Clemen. Dudum de iudiciis, ubi scriptum est ita: Etiam extra dies solemnes, in quibus Romani Pontifices processus consueuerunt facere generales. Quae uerba etiam ponuntur in dicta extrauagan. Rem non nouam. de dolo, & contu. & glos. in dicta clemen. Dudum uerbo: Generales. recte adnotat hos generales processus fieri contra haereticos, credentes, & ceteros huiusmodi.

Atque ex dictis desines mirari, si quandoque inuenias multa Pontificum rescripta de penis haereticorum aduersus haereticos edita eisdem saepe uerbis concepta, nam circa eandem rem idem modus solitus erat seruari a diuersis Romanis Pontificibus. b ¶ Idcirco ut uideatur quae est illa indulgentia, quae conceditur terrae Sanctae succurrentibus. Ut haec intelligantur obseruandum est Innocentium tertium in Concilio generali Lateranen. Romae apud Lateranum habito anno Domini 1215. pro recuperanda terra Sancta multum laborasse, magnaque priuilegia, & ingentes indulgentias concessisse Crucifigatis, id est illis, qui uel in propriis personis, uel aliter id negotium iuuissent. Quae res multis uerbis narratur in sine Concilii Lateranen. ubi ponitur expeditio pro recuperanda terra Sancta, quam refert Hostiensis in cap. Ad liberandam. extra de Iudaeis, & Sarrace. Eymericus hic ex Hostiensis eam solum partem retulit (ut apparet) qua suo instituto conueniebat. Atque hoc est quod dicitur esse in parte decisa, id est, in ea parte, quam ab huiusmodi Decretalium compilator a dicto cap. Ad liberandam. extra de Iudaeis.

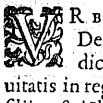
Urbanus III. Inquisitores heretice prauitatis, & eorum notarii, durante officio, non possunt excommunicari, suspendi, aut interdici sine speciali mandato sedis Apostolicae faciente de hoc priuilegio mentionem.

Urbanus III. Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Fratribus ordinis Praedicatorum Inquisitoribus, haereticae prauitatis in regno, & dominio charissimi in Christo filii nostri Illustris Regis Aragonum deputatis a Sede Apostolica, & in posterum deputandis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Inquisitionis negotium contra damnatam haeresim prudentiae uestrae commissum impediri (quod absit) propter aliquorum astutiam, uel et retardari contingat, uobis auctoritate praesentium indulgemus, ut nullus sedis Apostolicae delegatus, uel subdelegatus ab eo conseruator, aut etiam executor a sede Apostolica deputatus eadem, seu etiam deputandus, in uos, uel quatuor notarios huiusmodi ptores uestros, super his uobis fideliter obsequentes, quamdiu in prosecutione huiusmodi negotii uos, & ipsi fueritis: possit excommunicationis, uel suspensionis, aut interdicti sententiam promulgare, absque speciali mandato praedictae sedis, faciente plenam, & expressam de hac indulgentia mentionem: decernentes irritum, & inane, si secus fuerit attentatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis, & constitutionis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum. Dat. apud Montem Flaconem ii. Nonas Augusti, Pontificatus nostri anno primo.

Urbanus III. Inquisitores, & eorum socii mutuo se possunt absolueri ab excommunicatione, & irregularitate, in casibus de quibus hic.

Urbanus III. Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Fratribus ordinis Praedicatorum, Inquisitoribus haereticae prauitatis in regno, & dominio charissimi in Christo filii nostri Illustris Regis Aragonum deputatis, a sancta sede Apostolica, & in posterum deputandis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Ut negotium fidei ualeatis liberius promouere, uobis auctoritate praesentium indulgemus: ut si uos, & fratres uestri ordinis socios uestros, excommunicationis sententiam, & irregularitatem incurrere, aliquibus casibus ex humana fragilitate contingat, uel recolatis etiam incurrisse: quia propter iniunctum uobis officium ad Priores uestros de leui super hoc recurrere non potestis, mutuo uos super his absolueri, iuxta formam Ecclesiae, & uobiscum auctoritate uestra dispensare possitis in casibus de quibus hic.

Edita anno Domini 1261. Altera huiusmodi Alex. iiii. habetur in lib. priuileg. ord. Praed. fol. 49. & uide Eym. 3. p. q. 21. ubi dixi.

Inquisitor, & eius notarii excommunicari nequeunt a deleg. sedis Apostolicae.

Edita anno Domini 1261. Et uide Eym. 3. p. q. 23. & quae ibi dixi.

Edita anno Domini 1261. Eym. 3. p. q. 43. & quae ibi dixi.

Tholosa. al. exposito & abest uerbum fuit. al. remedii.

al. praedictum.

in casibus, in quibus dictis Prioribus, ut dicitur, est ab Apostolica sede concessum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum. Datum apud Montem Flaconem ii. nonas Augusti, Pontificatus nostri anno primo.

Urbanus III. Filii uel haeredes petentium in infirmitate sua, haereticorum consolationem, non admittuntur ad probandum quod non sana mente, uel perditam loquelam susceperint, si constat quod erant sanae mentis quando consolationem petierunt: aliam admittuntur per testes idoneos. Et concordat tex. in c. Filii. de haeret. lib. 6.

Urbanus III. Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Fratribus ordinis Praedicatorum, Inquisitoribus haereticae prauitatis in regno, & dominio charissimi in Christo filii nostri Illustris Regis Aragonum, auctoritate Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Olim ex parte dilectorum filiorum Fratrum ordinis Praedicatorum Inquisitorum haereticae prauitatis in Cathalonia, & aliis terris, nobilis uiri A. Comitis Pictauen. felicis recordationis Alexandro Papae praedecessori nostro expositum fuit, quod nonnulli de partibus, ubi eis contra haereticos inquisitionis officium est commissum, in mortis articulo constituti, saluis medicum & abhorrentes, consolatores haereticos ad se introduci faciunt, & ab eis per impositionem manus desolationis suae consolationem accipiunt, secundum pessimam consuetudinem eorumdem: Sed filii, & haeredes sic decedentium propter hoc exhaereditari timentes, & uolentes ob id eorum malitiam excusare, proponunt se uelle probare per testes, quod iidem quando recipiebant consolationem huiusmodi, loquelam amiserant, & erant alienati a mente: cum moris sit apud eos (ut dicitur) quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanae mentis, & memoriam habeat ordinatam: Ac super hoc, eodem praedecessore consulto ab eisdem Inquisitoribus, utrum tales debeant probationes admitti: idem praedecessor eis duxit per suas litteras taliter respondendum: ut si legitime constiterit, quod praedicti, dum sanae mentis essent, petierint haereticos consolatores, sicque uiam fuerint uniuersae carnis ingressi: licet consolationem huiusmodi, immo ueris desolationem, non sanae mentis effecti, uel post iam perditam loquelam suscepisse dicantur: nulla super hoc probatio admittatur: cum in nullo sic decedentes debeant propterea releuari: In dubio uero admitti poterit. Non tamen uxores, uel filii, seu familiares, aut de suis aliqui ad hoc probandum recipiantur in testimonium: sed alii testes idonei, & specialiter fidei zelatores: cum contra tales sit non modicum praesumendum: sitque in talibus propter fidei priuilegium, & cum

multa cautela summaque diligentia, praeter ceteris negotiis, procedendum. Vos igitur in hac parte iuxta ipsius praedecessoris nostri responsionem, commissum uobis negotium fidei, sic prudenter & fideliter exequi procuretis, quod labor uester uobis ad uitae praemium, & aliis ad salutem (quae solum in talibus quaeritur) proficiat animarum. Datum apud Montem Flaconem xii. Calen. Septembris, Pontificatus nostri anno primo.

Urbanus III. Declarantur hic multa dubia ad Inquisitionis negotium spectantia, ex illis in primis, quae continentur in cap. Accusatus. de haeret. lib. 6.

Urbanus III. Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Fratribus ordinis Praedicatorum Inquisitoribus haereticae prauitatis in regno, & dominio charissimi in Christo filii nostri Illustris Regis Aragonum auctoritate Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Consvltus a felicis recordationis Alexandri praedecessor nostro, super articulis infra scriptis, fidei causam contingentibus, ab Inquisitoribus prauitatis haereticae in partibus Tholosanis a Sede Apostolica deputatis, per suas litteras respondit eisdem: cuius utique responsionem praesentibus de uerbo ad uerbum duximus annotandam, quae talis est.

Quod super nonnullis quaestionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos consulere uoluistis, sollicitudinis uestrae prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur uestrae consultationis articulus continebat: utrum & dici debeat relapsus in haeresim, qui lapsus est in eam post abiurationem ipsius, in qua non inuenitur antea commississe: cum secundum proprietatem uerborum non uideatur relapsus, qui non fuerat ante lapsus. Ad quod taliter respondemus, quod talis, si tanquam accusatus, uel suspectus de haeresi eam in iudicio abiurauit, & postea committat in ipsa, ceteri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam plenè probatum non fuerit crimen haeresis contra ipsum, dummodo huiusmodi prius orta suspicio uiolenta fuerit, & certis ac ueris indiciis comprobata: Si uero leuis, & modica, quantum ex hoc sit grauius puniendus, relapsorum tamen in haeresim non debet pena puniri, ex quo praesumi non potest uerisimiliter ante lapsus in eam.

Quaeristis & et circa idem: si is qui haeresim abiurauit, & per solam inexcusabilem receptionem uel receptionem, aut deductionem, seu associationem, uel uisitationem haereticorum, sine dationem, uel missionem munerum: aut etiam aliis in fauorem eorum, qui excusari non possit, sine adoratione tamen (ut uerbis uestris utamur) lapsus est postmodum, propter hoc debeat iudicari relapsus.

Edita anno Domini 1261.

Cap. Accusatus. §. 1. & 2. de haeret. lib. 6.

Cap. Accusatus. §. 1. ille quoque. de haeret. lib. 6.

Et quidem si legitime constitit, vel etiam nunc constat, quod tales ante huiusmodi abiurationem in hæresi commississent, non est dubium, eos per hoc fuisse relapsos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbati à se prius erroris consequentia, id fecisse.

† Cap. Accusatus. §. Licet uero, de hæret. lib. 6.

† Cap. quicunque. 6. q. 1. c. Testimonij, de testibus.

† Cap. Accusatus. §. sane, de hæret. lib. 6.

† Cap. Accusatus. §. Si uero, de hæret. lib. 6. Eymericus 3. par. quart. 120. ubi dixi.

† Cap. Accusatus. §. de questionibus, de hæret. lib. 6.

refis, nec decidi: Nolentes quod per causas huiusmodi offendiculum negotij fidei præparetur: eos tamen, ad restitutionem usurarum, de quibus constiterit, compellere poterunt: quibus in satisfactionem pro prædicto crimine, huiusmodi restitutionem in penitentiam iniunxerunt.

Sunt & alij, qui confessi sunt in iudicio de hæresi coram Inquisitoribus huiusmodi prauitatis: sed antequam eis iniungeretur penitentia, decesserunt. Super quo queritur: si hæredes talium compelli possint ab Inquisitoribus, ut ad ipsorum arbitrium satisfaciant pro defunctis: præcipue cum iidem dum uiuerent, ad faciendam penitentiam, quam Inquisitores eis uellent iniungere bona sua Inquisitoribus obligarint. Cui questioni sic duximus respondendum, quod postquam tales non decesserunt hæretici, sed reincorporati potius Ecclesie unitati, non uidemus, quod eis post mortem, uel eorum hæredibus, qui ad successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. In eo uero casu, in quo hæredes huiusmodi ad successionem non deberent ob culpam sui actoris admitti: non obstante, quod actoribus ipsis uiuentibus, hoc non fuerit (intercedente ipsorum morte) per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortem nihilo minus procedatur.

Adiecit præterea negotium seu officium Inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori Fratrum Prædicatorum Parisien. à Sede Apostolica fuisse sub ea forma commissum, ut idem super hoc posset inquirere tam per se, quam per alios, quos ad hoc idoneos reputaret. In quo queritur, utrum tales delegati, uel subdelegati existant, & quid possint etiam sic electi. Super quo taliter duximus ordinandum, quod idem Prior possit tres uel quattuor idoneos ad hoc opus assumere, qui parum cum ipso habeant potestatem, & amouere illos, ac ipsorum loco alios substituere quocumque uiderit expedire. Ipsi tamen Priori & aliis sic assumptis committendi dumtaxat citationes, & examinationes testium cum de huiusmodi crimine ac circumstantiis eius inquiritur, ac denuntiationes sententiarum, quas super his contra quoslibet contigerit ferri, & his similia faciendi, conceditur ab eadem sede facultas.

Questioni quoque, qua queritur utrum constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius sit ab ordinibus à suo episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi penitentiae: Respondemus, quod talis, qui est perpetuo immurandus, prius debet à suis ordinibus degradari.

Nonnulli quoque clerici, & quod est deterius, sacerdotes, prætextu pecuniæ uel alicuius seruitij temporalis, inueniuntur aliquando inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos, hæreticorum credentes, de celanda ueritate, falsitate dicenda, uel eos indebitè liberando: de quibus queritur, utrum Inquisitores possint tales capere, ac èt retinere, aut quod sic accepta restituant coarctare. Dubium itaque non uidetur, quod hi quos constat exercere præmissa, ea faciunt in fauorem hereticæ

† Cap. Accusatus. §. Si uero, uers. porro, de hæret. lib. 6.

† Concordat. text. in c. Statutum. 2. de hæret. lib. 6.

† Concordat. text. in c. Statutum. §. sunt autem, de hæret. lib. 6.

† Cap. Quoniam, de hæret. lib. 6. Eymericus 3. par. in 10. modo processu fidei terminandi, ubi dixi copiose.

† Cap. Accusatus. §. Sacerdotes, de hæret. lib. 6.

uicæ prauitatis: quare possant à talibus per Inquisitores compelli, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quam etiam aliàs, prout culpa exegerit delinquentis.

Quod autem postmodum querebatur, quomodo essent puniendi religiosi, qui inueniuntur in hæresi deliquisse, cum sæculares peccantes in simili casu immutationis, uel alia pœna plectantur? Eius solutio satis patet: cum certum sit tales etiam sæcularibus puniendos.

† Vide comment. xvi. super cap. Grauiem, de pœnis, supra in hac 2. parte.

Frequenter etiam uobis ab Apostolica sede committitur, ut tam hæreticos, credentes, receptatores fautores, & defensores eorum, quam ipsorum filios, & nepotes, ac illos etiam, qui prædictorum interuentu uel gratia talia essent adepti, uel assquerentur in posterum, priuandi personatibus, dignitatibus, & honoribus quibuscumque, & beneficiis ecclesiasticis, & officiis publicis de diocesanorum, uel eis absentibus, uicariorum suorum consilio, habeatis liberam facultatem: quod qualiter intelligi debeat, petiistis eiusdem Sedis oraculo declarari. Hoc sanè de filiis, & nepotibus illorum hæreticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligendum esse uidetur: non autem illorum, quos emendatos confiteri, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesie penitentiam recepisse, quam ipsi uel iam perfecerant, uel humiliter prosecutioni eius insisterunt, uel parati fuerunt, dum uiuerent, ad recipiendam eandem. Diocesani quoque in priuandis talibus sunt generaliter requirendi, nisi forsitan constaret legitime, quod iidem scienter eis beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos esse non credimus, sed potius à suo iudice puniendos. Vos igitur in præmissis commissum uobis negotium, in Regno, & dominio charissimi filij nostri in Christo Illustris Regis Aragonum, iuxta dicti prædecessoris responsionem sic prudenter & fideliter exequi procuratis: sic ad ea pure propter Deum (cuius causam geritis) uestra feratur intentio, quod labor uester uobis ad uitæ præmium, & aliis ad salutem (quæ solum in talibus queritur) proficiat animarum. Datum apud Montem Flaconem, xii. Calen. Septembris, Pontificatus nostri anno primo.

COMMENT. XXIII.

Consultus.) Hoc rescripto declarantur multæ difficultates in materia hæresis frequentè contingentes, quæ etiam diluuntur in c. Accusatus, de hæret. lib. 6. breuius tamen & concisus, hic susinus, & clarius: itaque hoc rescriptum loco interpretationis describere potest ad intelligendum dictum c. Accusatus.

Quo tempore priorem editionem fecimus, & hæc pars Directorij imprimeretur, nondum peruenerat ad manus nostras extrauagans Domini Alexandri Papæ IIII. incipiens, Quod super nonnullis, cuius in hoc rescripto meminit Dominus Urbanus IIII. qui proxime Alexandro in Pontificatu successit, & propterea non potuimus quam emendatissimum dare. Ceterum non multo post eam, ipsam authenticam extrauagantem Alexandri uidimus, Assiso ex conuentione Fratrum ordinis Minorum sancti Francisci Illustrissimo Cardinali Felici Peretto de Montealto, qui modo summus est Pontifex, transmissam, cuius ille nobis copiam fecit: & nunc ad illius exemplar, hoc ipsum rescriptum damus emendatissimum. Eandem quoque Alexandri IIII. extrauagantem inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis curauimus imprimendam.

Alexander IIII.

Damnatur omnes hæreticorum sectæ, & in eos eorumque complices varie pœna feruntur.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, uniuersis Christi fidelibus Salutem & Apostolicam Benedictionem.

NOVERIT uniuersitas uestra, quod nos ad instar felicis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri, excommunicamus & anathematizamus uniuersos hæreticos, Catharos, Patharenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosephinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, quibuscumque nominibus censeantur: facies quidem habentes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quia de uanitate conueniunt in idipsum. Damnati uero per Ecclesiam seculari iudicio relinquuntur animaduersione debita puniendi: Clericis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire uoluerint, ad agendam condignam penitentiam in perpetuum carcerè detundantur. Credentes autem eorum erroribus similiter hæreticos iudicamus. Itè receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationis sententiæ decernimus subiacere: firmiter statuente, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum extunc, ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondeat cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem; nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur, & in similibus idem præcipimus obseruari. Si uero clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur.

Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitate contempserint, excommunicationis sententiæ percellantur, aliàs animaduersione debita puniendi.

Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi iuxta consideratione suspitionis, qualitatemque personæ propriam innocentiam con-

Edita anno Dom. 1260. Concordat. capit. excommunicamus, r. & 2. extra de hæret.

Receptatores, defensores, & fautores hæreticorum quibus pœnis puniuntur.

† Qualiter intelligantur hæc uerba tradit Hostiæ. & Io. And. in c. Excommunicamus. r. §. credites, de hær.

grua purgatione monstrauerint; anathematis gladio feriuntur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euentur: ita quod si per annum in excommunicatione pefiterint, tunc velut heretici condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiusmodi personarum minime audiuntur. Item iudices, aduocati, & notarii, nulli eorum officium suum impendant: alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta, nec elemosinas aut oblationes eorum recipiant: Similiter Hospitalarii, & Templarii, ac quilibet regulares, alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali. Item quicumque tales presumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsq; ad satisfactionem idoneâ excommunicationis sententiæ se nouerint subiaccere: nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publicè extulerint, & proiciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetua careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publicè vel priuatim de fide catholica disputare: qui uero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur: Itē si quis hereticos sciuerit, uel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi cōuersatione fidelium uita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, uel alii, per quem credat ad prelati sui, & Inquisitorum hereticæ prauitatis notitiam peruenire; alioquin excommunicationis sententia percussatur. Heretici autem, & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur: quod si fecerint actum fuerit, decernimus irritū, & inane. Nos enim prædictos, & quoscunque uiros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum, dignitates, personatus, & quæcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquisitis: uolentes ut tales, & habitis perpetuo careant, & ad alia uel similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem nullius esse momenti uolumus, quorum parentes post emancipationem huiusmodi, ad inuim superstitionis hereticæ, à uia declinasse constiterit ueritatis. Dat. Anagninæ vii. Calen. Maii, Pontificatus nostri anno sexto.

† Concordat rex. in c. Qui- cunque. §. 1. de hære. li. 6.

Heretici sub poena excom- municationis manifesta di.

† Concordat rex. in c. statu- tum. 2. de hære. re. lib. 6.

Clemens III.

Inquisitores omni humano timore deposito intrepide procedant contra hereticam prauitatem. Idem non tenentur obedire prelati suorum ordinum præcipientibus, ut ad tempus, uel quoad certos articulos, aut quoad certas personas eidem negotio supersedeant, non obstantibus quibuscunque priuilegijs, aut censuris.

LEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus tam Prædicatorum, quam Minorum ordinum Inquisitoribus hereticæ prauitatis, &c.

† Eymericus 3. par. q. 11.

CATHOLICAE fidei negotium, quod plurimum insidet cordi nostro, in uestris prosperari

manibus, ac de bono in melius procedere cupientes: ac uolentes omne ab eo impedimentum, omneque obstaculum remoueri, præsentium uobis auctoritate mandamus: quatenus in eodem negotio de diuino & Apostolico fauore cōfisi, omni humano timore deposito, cōstanter ac intrepidè procedentes, circa extirpandam hereticam prauitatem cum omni uigilantia, omnique studio laboretis. Et si forsan Magister, & Minister generales, aliiq; Priores, & Prouinciales, ac Custodes seu Guardiani aliquorum locorum uestrorum ordinum, prætextu quorumque priuilegiarum, seu indulgentiarum eiusdem sedis, dictis ordinibus concessorum, aut concedendorum in posterum: uobis uel uestrum alicui, seu aliquibus intulerint, seu quomodo præceperint, ut ad tempus, uel quoad certos articulos certasue personas in negotio superferedeatis eodem: Nos uobis uniuersis, & singulis auctoritate Apostolica districtius inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte, uel intendere quomodolibet præsumatis. Nos enim priuilegia, seu indulgentias huiusmodi, quantum ad hunc articulum, tenore præsentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententijs, si quas in uos, uel uestrū aliquos hac occasione ferri contigerit, irritas prorsus decernimus, & inanes. Nam si prædicta sedes interdum prelati aliquibus uestrorum ordinum, per suas sub certa forma committat litteras, ut ad exercendum inquisitionis officium contra hereticam prauitatem, aliquos suorum ordinum Fratres assumere ualeant, ipsosque cum expedire uiderint amouere, ac alios subrogare: non tamen per hoc quod ipsis, ea dumtaxat de causa in hac parte committitur: quia de Fratrum suorum ordinum idoneitate pleniorē habere notitiam præsumantur, aliqua eis super huiusmodi inquisitionis negotio uobis immediatè à prædicta sede commissio, & committendo, facultas uel iurisdictione attribuitur seu potestas. Nulli ergo omnino hominum, &c. cetera.

Innocentius III.

Inquisitores statuta dubia contra hereticos edita interpretantur: Et filios & nepotes hereticorum, & similibus priuant beneficijs, & officijs, dignitatibus & honoribus. Item nomina accusatorum & testium in causa hæresis non publicantur.

INNOCENTIUS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hereticæ prauitatis, Salutem, & Apostolicam benedictionē.

CUM NEGOTIUM fidei Catholicæ aduersus hereticæ prauitatis errores uobis, ut uestra prudentia deprehendat uulpeculas demolientes uineam Domini, sub certa forma per alias litteras duxerimus committendum, ut commissum uobis ab Apostolica Sede tam salubre ac utile ministerium exequi liberius, ac exercere possitis efficacius in hac parte interpretandi f statuta ecclesiastica, & secularia contra hereticos edita: Et hereticorum filios, & nepotes creditum, quoque, fautorum, defensorum, & receptorū ipsorum dignita-

Edita anno Dom. 1253.

† Eymericus p. 3. q. 85. & 86. ubi dixi copiosè.

gnitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficijs ecclesiasticis, & publicis officijs, illos etiam, qui hereticorum, uel aliorum prædictorum interuentu, f intuitu, uel gratia talia sunt adepti, uel in posterum assequuntur, priuandi huiusmodi dignitatibus, personatibus, honoribus beneficijs, & officijs, liberam uobis auctoritate præsentium concedimus potestatem. Sanè uolumus, f ut nomina tam accusantium prauitatem hereticam, quam testificantium super ea, nullatenus publicentur propter scandalum uel periculū, quod ex publicatione huiusmodi sequi posset, & adhibeatur fidei huiusmodi testium nihilominus plena fides. Quod si simul his non interfuerit exequendis, unus uestrum ea nihilominus exequatur. Datum Laterani. vii. Idus Martij, Pontificatus nostri anno undecimo.

† al. interuenientium.

† Eymericus 3. par. q. 75. ubi dixi.

COMMENT. XXIII.

Innocentius III. In codice Barcinon. impresso tribuitur hæc extrauagans Innocentio sexto, quæ secutus Iacobus Simancas de instit. catho. tit. 64. de testibus, num. 27. eidem Innocentio sexto attribuit. Ceterum Frater Paulus Constabilis Sacri Palatii Magister, qui postea fuit ordinis Fratrum Prædicatorum Magister Generalis, tum ex anno, quo datum id rescriptum hic dicitur, tum ex eo quod in tertia parte huius Directorij, quæst. 85. ubi eiusdem extrauagantis meminit Eymericus, in omnibus exemplaribus Innocentio III. tribuitur, demonstrauit mihi, hoc priuilegium seu rescriptum non esse Innocentij VI. ex anno quidem quo edita esse dicitur, extrauagans, non obscurè colligitur Innocentio III. non autem sexto esse tribuendam: quoniam Innocentius VI. decem tantummodo annos uixit: in hoc uero rescripto annus undecimus sui Pontificatus inseritur. Tam multo minus competit Innocentio V. qui annum unum in Pontificatu non compleuit: relinquatur ergo Innocentio III. esse ascribendum, qui annos undecim uniuersali Ecclesie Romanus Pontifex præfuit. Hanc autem coniecturam non obscurè probare etiam uidentur EymERICI uerba infra parte 3. quæst. 75. qui cum dixisset, diuersos summos Pontifices diuersa respondisse super ea questione: An testium, denuntiatorum, seu accusatorum nomina debeant reis publicari, subdit ita: Ideo tandem Bonifacius octauus statuit quid agendum, ut patet in capitulo statuta. §. iubemus. de hæret. libro sexto. hæc Eymericus. Nam si Innocentij sexti fuisset, cum is post Bonifacium octauum sexaginta serè annis uixerit, dixisset potius Eymericus, tandem Innocentius sextus. Tria uero statuuntur in hac extrauaganti, sicut patet ex eius serie, & ex summario.

† Eymericus 3. p. q. 6. Lucerna Inquisitorum uerbo, Inquisitor. §. 1.

Interpretandi statuta ecclesiastica, & secularia contra hereticos edita. In aliquibus codicibus post hæc uerba continenter subsequuntur hæc: cum diceccelanorum Episcoporum consilio, de quo quid sentiam, uide infra parte 3. q. 86.

Et hereticorum filios & nepotes. Concordat rex. in c. ut commissi. §. priuandi. de hæret. lib. 6. de quo dixi plenissime infra parte 3. super q. 113.

Sanè uolumus, ut nomina. Idem hoc rescri-

ptum refert Repertorium Inquisitorum uerbo, nomina. §. nunc uidentur. hoc autem singulare de non publicandis testium, denuntiatorum, seu accusatorum nominibus, ipsis reis inquisitis in sacro inquisitionis tribunali, obseruant præter Repertorium Inquisitorum loco præcitato, Consaluis de Villadiego tracta. de hæret. quæst. 10. num. 4. Ioannes Rojas sing. 208. Simancas de catho. instit. tit. 64. de testibus, num. 19. & seq. Campegius apud Zanchinum. cap. 9. & plerique alii idem etiam cauit instructio Hispanen. anno Domini. 1484. cap. 16. Cetera ad hunc articulum spectantia copiosè dicam infra par. 3. super q. 75.

Gregorius XI.

Inquisitores ad Romanam curiam venire possunt cum socio, quem ipsi elegerint, non obstante quod prelati petitam licentiam non concesserint. Et diligenter curabunt, ut cito se expedientes ad partes ipsis commissas reuertantur.

REGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. NEGOTIA Catholicæ fidei per nos ipsos promouere, & per alios promoueri facere, prout ad id tenemur, plenis desiderijs affectantes: Vniuersis, & singulis Prædicatorum, & Minorum ordinum Fratribus Inquisitoribus hereticæ prauitatis ubilibet constitutis, præsentibus, & futuris ueniendi liberè ad Romanam Curiam, in eaque morandi cum uno socio sui ordinis, non obtenta, uel petita licentia quorumcunque suorum superiorum, seu prælatorum: Et huiusmodi socium mutadi, & alium de sua prouincia assumendi, & secum tenendi, quoties fuerit opportunum, non obstantibus quibuscunque prohibitionibus, seu constitutionibus eorundem Prælatorum, seu Capitulorum generalium, uel prouincialium, ordinum prædictorum, quorumcunque tenorum existant contrarijs, plenam licentiam tenore præsentium impartimur.

Edita anno Dom. 1373. Vide Eymericum par. 3. q. 20.

Ipsos autem Inquisitores hortamur, ut se facere expediri de dicta curia, quam cito poterint, bona fide procurent, & ad partes, in quibus eis commissum est inquisitionis officium, ad illud exequendum sollicitè non differant remeare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis, & hortationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Aui-nione, viii. Idus Februarii, Pontificatus nostri anno tertio.

† Eymericus 3. par. post formam concedendi appellanti apostolicos affirmatiuos nu. 128.

Considerandum t uero est, quod omnia & singula postolica priuilegia antedicta, quæ in prædictis litteris Apostolicis Inquisitoribus Aragonen. conceduntur, habentur etiam, & conceduntur per alias litteras omnibus, & singulis Inquisitoribus generaliter quibuscunque.

† Hæc sunt uerba EymERICI.

Cap. I. Dubius. sup. fol. 80.

† Videatur cōmentarius super c. Dubius.

De fide enim nullus debet dubitare, sed firmiter credere articulos fidei. sup. de sum. Tri. c. 1. in prin. aliter saluus esse non poterit, vt in Symb. Quicumq; vult. & 24. di. quādo Episcopus. & 23. q. 1. apud nullus. n. iitubare debet in fide, vt ibi dicitur.

† Hoc declarat Petrus Godofredus in lib. 2. C. de hæret.

In fide) etiam in tenui, † ar. C. de hæret. l. 2. in fi. sic in leui offensa reuocatur libertas in seruitutem. C. de lib. & eorum lib. si manus missus. & hoc quo ad articulos fidei, qui continentur in simbolo. Credo in Deum: quibus per fidem sola adhibenda est credulitas: quia fides est de re non visa. de penit. distin. 4. in domo. C. de sum. Tri. l. vlt. non per signa, sed per fidem veritas est colenda. de conse. distin. 4. vniū sacerdos Lauren.

Credendum est.) Ergo dubius in fide, testis esse non potest. 23. q. 4. ipsa pietas.

Cap. II. Qui alios. sup. fol. 87.

† Sæctus Thomas 2. 2. q. 33 art. 3. & seq.

Qui alios) Non reuocat. cum potest. ff. ad leg. Aquil. scientiam. 83. distin. error. & arg. supra titu. proxi. & si Iudeos. & 2. q. 7. negligere. Sed nunquid istud pertinet ad omnes? Respondeo de crimine iam commisso soli prælati tenentur corripere. † 23. q. 4. duo ista. & c. ita plane. à peccato autem committendo qui libet tenetur alium corripere occultè, infra eod. cum ex iniuncto. vbi de hoc. & argum. 23. q. 4. ipsa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. & 93. distin. diaconi. & supra de cog. spiritalia. tua. & 2. q. 7. quapropter. sed ista duo vltimè concordantiè intelliguntur in denuntiatione. Tanc.

Cap. III. Firmissime. sup. fol. 89.

† Emericus infra hac par. quæst. 31. & Turrecrémata in Summa de Eccle. lib. 4. par. 2. c. 12.

Firmissime.) Due sunt partes. Secunda ibi, omni homini. Abb. Siculus. Hæreticū.) Hæreticus multis † modis dicitur. Ille dicitur hæreticus, qui peruertit sacramenta Ecclesie, vt simoniacus. 1. q. 1. eos qui per pecuniam. & 6. q. 1. c. nos sequentes. §. sed licet. Item ille qui scindit se ab unitate Ecclesie. 7. q. 1. denique. Item omnis excommunicatus. 4. q. 1. quod autem hi. Item qui errat in expositione sacre scripturæ. 24. q. 3. hæresis. Item qui confingit nouam sectam, vel consistam sequitur. 24. q. 3. hæreticus. Item qui aliter sentit de articulis fidei, quàm Romana Ecclesia. 24. quæst. 1. hæc est fides, & c. quoniam. Vel qui male sentiunt de sacramentis Ecclesie. infra eod. ad abolendam. in princ. Tanc.

Mors.) Vnde Apostolus: Et si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habue-

ro, nihil mihi prodest. de peni. dist. 3. circa fi. c. si quis. & de conf. dist. 4. solet. & 1. q. 1. vide quātū bonum. Bernardus.

Ad salutem.) Aeternam scilicet. valent † tamen ad bona temporalia promerenda. arg. 22. q. 2. si quilibet. in fi. & ad mitius supplicium subeendum. de peni. dist. 4. ad finem. §. post etiam. Bernardus.

Cap. IIII. Fraternalitatis. sup. fol. 89.

Fraternalitatis.) Scripta per hæreticos non habent fidem authenticam: Communis diuisio. Secunda ibi, cum Cælestius. Abbas.

Cælestius atque Pelagius.) Isti duo damnati erāt in synodo Ephesina de hæresi: dubitabat Patriarcha Antiochenus, an scripta eorum essent recipienda. † Et dicitur quod non: quia ex quo condemnatus est auditor, & scripta illius admitti non debent, vt 3. q. 4. nullus. & 16. distin. c. mones. quāuis aliqua vtilia sint ibi. arg. supra de test. licet. arg. tamen quod ratione etiam bona sententia recipi possent. 1. q. 1. Dominus declarauit. 37. dist. si quid veri. sicut & nouitia legis abrogata necessaria est. distin. 7. Moyses. & Papa etiam argumētatur ex lege Theodosiana abrogata. supra de iud. nouit. Sed verum est, quod scripta istorum non valent, etiam si aliā bona sint, nec sunt recipienda. infra eod. excommunicamus. §. credentes. arg. ad hoc 96. dist. bene quidem. tamen ratione bonæ sententia scripta Origenis approbata fuerunt. 16. q. 7. & hoc diximus qui damnatus fuit post mortem. 24. q. 2. sanè profertur. & si approbaretur, valeret: aliā non, arg. supra de sum. Trinit. c. 2. in fi. Item arg. quod destructo principali, destruitur accessorium, sicut in cap. prædicto, & hoc diximus.

Cap. V. Si quis episcopus. sup. fol. 49.

Si quis episcopus.) Sic ordina istam litteram: si quis episcopus instituerit hæreticos heredes extraneos à consanguinitate sua, vel etiam si instituerit consanguineos hæreticos heredes, aut Paganos pertulerit † saltem post mortem, & c. & sic repete illam dictionem, hæreticos. Et ita nullus debet instituire hæreticum, siue sit consanguineus, siue non: vt hic patet, & infra c. proxi. Episcopus ergo instituit Ecclesiam, ex quo non habet consanguineos catholicos. 12. q. 2. episcopus qui filios. & c. cognouimus. & in Authen. ut cū de appel. cogn. §. dicimus. & §. si quis. colla. 8. quia isti hæretici iam non dicuntur filii vel consanguinei, vnde dicitur in lege: Si frater tuus, & amicus & vxor tua deprimare voluerint veritatem, sit manus tua super illos. 23. q. 8. legi. & vxor est expellenda. 28. q. 1. vxor. in fi. Hoc intellige, nisi penituerint isti consanguinei: delicti enim penitentibus non negamus. C. eo. Manichæos. Ber.

Paganos.) Et ita idem iuris est in paganis, quod de hæreticis. & idem est de omnibus qui catholici

† Vide omnino beatum Thomam 3. par. q. 89. art. 6. ad 1. argumentum.

† Videatur de hac materia cōmentarius super c. Fraternalitatis.

† al. prætulit.

Deut. 13.

non sunt. infra cap. proxi. Ber. Post mortem.] Sic 24. q. 2. sanè profertur. & arg. C. eo. l. Manichæos. arg. contra quia crimina morte extinguuntur † 23. dist. quorundam. 24. q. 2. c. 1. & crimen cum pena sit extinctum. C. si reus vel accus. mor. fue. l. 2. hoc tamen speciale est in crimine hæresis, in criminis detestationem, vt post mortem possit accusari & excommunicari, & ne Ecclesia oret pro eo, quia nō fuit accusatus in vita. Bern.

Cap. VI. In eos. sup. fol. 96.

In eos.) Etiam consanguinei.] Dic vt supra, c. proxi. Nihil conferant.] Non distinguitur in morte vel in vita, ergo nec nos distinguamus: quia nihil capere possunt ex testamento. infra eod. excommunicamus. §. credentes. causa pietatis forte possit eis dari, † ne perirent fame. 86. dist. pasce fame, quia adhuc possunt conuerti ad fidem, quia de nemine desperandum est. de pe. dist. 7. nemo. & 32. q. 2. ancillam. & argum. etiam ad hoc. 42. dist. quiescamus. & 11. quæst. 3. quoniam multos. Bernardus.

De reliquis.] In hoc omnes pares sunt. ar. 16. q. 1. prædicator. in prin. & 24. quæst. 2. sanè profertur. Ber.

Cap. VII. Cum Christus. sup. fol. 96.

Cum Christus.) Sub anathemate.] Quicumque ergo contrarium dixerit, est excommunicatus, quia hoc dicere hæreticum est: & hæretici omnes sunt excommunicati. infra eod. ad abolendam. & c. excommunicamus. & quod Christus verus sit homo, ex anima rationali & humana carne subsistens, habes supra, de sum. Tri. c. 1. & est articulus fidei nostræ: de quo habetur in prædicta constitutione: & de aliis quos scire quilibet † Christianus tenetur per fidem. & arg. ad hoc de conse. dist. 4. ante xx. & c. baptizandos. & cap. prima. Ad illos articulos, de quibus tractatur in illa constitutione, firmiter credimus, omnes indistinctè tenentur tam clerici, quàm laici, sed clerici magis, qui legem perscrutabiliter scire tenentur. 38. dist. omnes psallentes. 24. dist. quando episcopus. Quilibet ergo tenetur credere, secundum quod catholica tenet ecclesia, & hoc sufficit in talibus articulis, dummodo nil in contrarium sentiat. infra eod. ad abolendam. Ber.

† S. Thomas 2. 2. q. 2. art. 5. & 6. & Emericus supra par. 1. q. 7. & 12.

Cap. VIII. Sicut. sup. fol. 96.

Sicut.) Leo.] 23. q. 5. res omnes. Defensores.] Simile infra eod. excommunicamus. §. credentes. & 79. dist. si quis Papa. Obtentu.] Sic ergo ratione delicti perditur priuilegium. infra c. prox. in fine. quia priuilegium non extenditur ad illicitum casum, nec tuetur aliquem in malo. infra de sent. ex com. nulli. & omni priuilegio cessante, mali puniendi sunt. C. vbi de cri. agi. opor. Authen. qua in prouincia. Ber. Oblatio.] Quia constat eum decessisse in mortali peccato. 23. q. 5. placuit. & est simile inf. de vsur. quia in omnibus.

Per delictum priuilegium amittitur.

Cap. IX. Ad abolendam. sup. fol. 97.

Ad abolendam.] Obseruat.] Simile 24. q. 3. hæresis. hoc ergo, quod Romana Ecclesia seruat, & mandat ab aliis obseruari, generaliter est obseruandum. 11. dist. quis nesciat. quicumque ergo male sentit de sacramentis Ecclesie, hæreticus est habendus: vt hic patet.

Obseruandū est quod Romana præcipit Ecclesia.

Sede vacante.] Habes hic arg. quod vacante Ecclesia, iurisdicctio remanet penes capitulum. arg. 65. dist. c. vlt. 23. dist. in nomine Domini. 7. q. 1. Pontifices. De hac materia plenè dictū est supra de maior. & ob e. c. his que. & c. cum olim.

Deprehensus.] Facti euidencia: † puta quia publice prædicat hæresim. arg. ff. de vi. nupt. palam. §. vlt. vel legitima probatione, puta per testes: vel ex sua confessione.

† Emericus 3. par. q. 89.

Prærogatiua.] Arg. quod clericus depositus non habet priuilegium clericale: & hoc concedit Ala. arg. 54. di. ex antiquis. in fi. quod non est verum, quia tenetur viuere clericaliter, quāuis sit depositus, vnde si hoc faciat, adhuc gaudet priuilegio clericali. 81. dist. di. Etum. Et hoc dixit Hug. Si verò incorrigibilis esset, tunc non solum perderet priuilegium clericale: verum etiam seculari curiæ traderetur, supra de iudic. cum non ab homine. sed in casu isto, perdit omne priuilegium, nisi reuertatur, vt sequitur.

Relinquatur.] Tribus † enim casibus relinquatur aliquis curiæ seculari statim post depositionem: In crimine hæresis, vt hic. & infra eod. excommunicamus.

† Bernardus Diaz in pra. crimi. Can. c. 106. & 130. & seq.

Item in crimine falsi. infra, de cri. fal. ad falsariorum. Et in alio, cum propter calumniam, vel contumeliam, quam contulit episcopo suo, aliquis depositus est. 11. q. 1. si quis sacerdotum, aliā autem, licet clericus sit depositus, non traditur statim curiæ seculari: imò adhuc tenetur viuere clericaliter: & Ecclesia eum tuebitur, & gaudet priuilegio clericali, vt dictum est in proxima nouita. Si verò sit incorrigibilis, postea traditur, secundum quod dicitur supra de iudic. cum non ab homine. Qualiter debeat tradi, † dicitur infra de verb. signifi. nouimus. Qualiter puniri debeant hæretici, dicitur infra eod. excommunicamus.

† Vide Eym. 3. p. post modum nonum peccatum ter minandi, ver. Considerandū. vbi dixi.

Sponte recurrere.] Sed videtur, quod etiam compelli debeat seruare fidem. 45. dist. de Iudæis. postquam condemnatus est hæreticus non compellitur, sed si vult sponte redire, debet recipi abiurato errore. 24. q. 3. dixit Apostolus. & in perpetuum carcerem ad agendam penitentiam intrudi. infra eod. cap. pen. Ber.

Arbitrium episcopi.] Argum. contra. 1. quæst. 7. si quis episcopus. illud olim obtinuit, vt in concilio tantum reciperetur, sed hodie sufficit quod hic dicit. Tancr.

Laicus.] Laici enim per Ecclesiam condemnandi sunt de hæresi: sed iudex secularis illos punire debet, nec traditur laicus curiæ seculari, sed clericus solummodo. infra de verb. signi. nouimus. quia laicus semper est de foro seculari: sed in casu isto sententia debet ferri per Ecclesiam: executio fit solummodo per iudicem secularem. Qualiter tales puniri debeant, dicitur infra eod. excommunicamus. Ber.

Audientia.] Simile 22. distin. in nomine domini. Sed si volunt redire, † nonne debent audiri. & recipi, quia

† Emericus 3. par. quæst. 98. 99. & seq.

pi, quia Ecclesia non claudit gremium volentibus redire ad ipsam. C. de sum. Tri. Inter claras, circa fi. & delicti ueniam petentibus non negamus dicit Imperator. C. eod. tit. Manich. eos, de penit. dist. 3. adhuc instans. Vi detur, quod debeant recipi: quia Dominus non vult mori peccatoris, & cetera. 26. quest. 6. agnouimus, cum quatuor c. preced. sed ut conuertatur: & in carcerem perpetuum detrudatur, infra eod. c. pen. sed audientia denegatur quo ad bona, etiam si alius vellet se defendere: tamen litera ista contradicit Tanc. Hodie seruandum est prout traditur infra eod. c. penul. S. si qui. Bernardus.

Iuramento.] Hoc idem dicitur infra eod. excommunicamus. S. moneantur. Ber.

Honore.] Quia hoc ipso contra Ecclesiam esse videtur: unde dignitate debent priuari. 24. q. 1. qui contra Ecclesiam pacem, & simile 22. quest. 5. preceptum. Bernardus.

Ligandis.] Simile infra eodem, excommunicamus. S. moneantur.

Episcopali.] Propter delictum suum. simile 25. q. 2. ita nos.

Delegatis.] Auctoritate generali huius de cr. Simile supra, de offi. ordin. irrefragabili. S. caterum, & sic ratione delicti, perdunt priuilegium: quia priuilegium non dat causam delinquendi. C. de priuileg. s. c. l. 2. lib. 12. nec permissas nocentes aliquibus priuilegiis: ut in Authen. de man. prin. S. quod si delinquentes, coll. 3. & supra c. prox. sic & remissio peccati non dat licentiam delinquendi, 1. q. 7. exigunt. Consuevit hic allegari quod ratione delicti perditur priuilegium, quod non est verum: quia si aliqui exempti sunt & delinquant, non perdunt priuilegium propter hoc, sed puniri debent. Nec dicuntur proprie recidere in iurisdictionem episcoporum: quia non cognoscunt episcopi iure ordinario, sed auctoritate sibi delegata, ut hic patet, & supra de offi. ordin. irrefragabili. & perinde est, ac si ipse Papa cognosceret, vel specialiter alius delegaret, per abusum enim vel per negligentiam perditur priuilegium, infra de priuileg. accedentibus, & c. si de terra. & 11. q. 3. priuilegium. De hoc dicitur infra de priuileg. ex tuarum. Ber.

Canonicas.] 15. q. 8. cum multa. & 1. q. 4. cum Ecclesia. S. item peccato Israelitarum. & supra de fili. presbite. per totum.

A ipsa pietas, versum si inquit in fi. & q. 7. quod autem. & 1. q. 7. conuenientibus. Ber.

Disciplina.] Supra de elect. cum in cunctis. 82. dist. plurimos, in fi. & c. de emen. propin. l. vna. & arg. 50. dist. ut constitueretur. Ber.

Confiscantur.] Quod dicit hic, habes 6. q. 1. c. quero. S. verum, & c. si quis cum militibus. & c. ad le. Tul. maieffa. quisquis.

Gravius.] 17. q. 4. sicut qui Ecclesiam. & 23. q. 5. si apud. & quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam: & publicum crimen committitur. C. eod. tit. Manich. eos. unde grauius est.

Exhereditatio.] Hic expresse habes, quod bona hereticorum confiscantur: siue habeant filios, siue non; nec catholicis filiis hereticorum aliquid relinquendum est, ut hic dicitur. Sed contra dicitur. l. c. cod. tit. Manich. eos. & l. cognouimus. & auth. idem est de N. etor. iatis. ubi dicitur, quod filii catholici propter hoc hereditate paterna non priuantur: statim enim hodie huic de cre. in odium criminis: sicut in crimine lese maieffatis: ubi filii puniuntur quo ad bona, ut hic dicit, & 6. q. 1. c. quero. S. verum. & c. si quis cum militibus. multo fortius in isto crimine, ut hic dicitur. & hoc est expressum in Constitutione Friderici, hac edita, qua olim erat in quinta compilatione. eod. tit. & in alio casu, etiam filii delicto parentum puniuntur temporaliter, usque ad quartam generationem, secundum quod habes infra de penis. in quibusdam. & in hac opinione fuerunt Ioan. & Lauren.

Canonice.] 15. q. 8. cum multa. & 1. q. 4. cum Ecclesia. S. item peccato Israelitarum. & supra de fili. presbite. per totum.

Cap. XI. Si aduersus. sup. fol. 99.

S aduersus.] Primo ponit decimum exordium. Secundo prohibitionem. Tertio penam. Secunda ibi, quia. Tertia ibi, quod si. Abbas Siculus.

Quod specialiter.] Hoc sumptum est ex illo canone 23. dist. quamquam. ea enim, que notabiliter fiunt, nisi specialiter noverentur, uidentur neglecta. ff. de iniuriis. item apud Labeonem. S. ait praetor. arg. supra de confir. uni. bonae. & supra de don. cap. 2.

Scriniariis.] idest tabellionibus. sic 25. q. 2. c. dicens. S. uniuersa.

Auxilium.] Cum sint excommunicati, infra eod. excommunicamus. 1. S. credentes. & supra eod. sicut. Sed uidetur saltem conueniantur, quod non sit auxilium denegandum: ut aut etiam iusta sententia. supra de except. cum inter. & in pluribus cap. ibidem. Hoc potest habere locum infra annum: postquam uero constituerit eos esse tales, anno elapso inter hereticos computantur, nisi infra annum se correxerint. infra eodem, excommunicamus 1. S. credentes. & sicut heretici puniuntur, infra, co. cap. penult. unde non admittuntur ad aliquam defensionem, cum ipsorum bona debeant confiscari, sicut aliorum hereticorum: immo licet eis auferantur sua, ut 8. dist. quo iure. 23. q. 5. non uos. & 7. q. 1. 2. & 3. sed melius est, si auctoritate iudicis hoc fiat. 23. q. 3. sex differentie sunt. & c. de pig. l. 3.

Infamie.] Et ita Papa potest infamiam irrogare quo ad forum civile, quia & tollere eam potest. argum. supra, qui filii sint legitimi. per uenerabilem. Arg.

† Concordat glof. in c. Sicut. supra eod. tit.

An per delictum amittatur priuilegium.

Papa ratione delicti potest delinquentes dignitate priuare.

† Vide supra in commentario super c. Vergentis.

Vergentis.] Diuiditur, Nam primo premitit decimum exordium. Secundo ponit statutum de publicatione, quod probat per argumentum a maiori. Tertio soluit obstaculum. Secunda ibi: in terris. Tertia ibi: nec. Abbas.

Precipiimus.] Quod facere potest Papa ratione peccati supra de iudic. nouit. & potest eos dignitate priuare, ut supra c. prox. S. statuimus. & propter alias iniquitates potest etiam Papa remouere eos a dignitate. 15. q. 6. alius. & imperium ipse transtulit de loco ad locum: propterea, quia non defendebat Ecclesiam. supra de electione. c. uenerabilem. ut ibi notatur. & iudex secularis potest excommunicari, si negligat facere iustitiam. 23. q. 5. administratores. & hic expresse dicitur. & supra c. prox. S. pen. & infra de maled. cap. 2.

Misereri.] De sola misericordia, restituntur bona. ut hic dicitur, & etiam episcopatus: ut 23. q. 4.

† Vide commentarium super cap. Vergentis, ubi habetur plene de hac re.

† De materia glof. Simacas de catho. insti. tit. 5. de aduocato.

† Idem Archid. in ca. Si vos. 23. q. 5.

Argu. contra. 2. q. 3. cap. Euphemium. S. hinc colligitur. Bernardus.

Cap. XII. Cum ex iniuncto, supra fol. 100.

Cum ex.] Primo ponit triplicem reprehensionem laicorum quam secundo prosequitur. Primo primam: ibi, Deus. Secundo secundam: ibi, sicut enim. Tertio tertiam: ibi, licet. Abbas.

Occulta conuenticula.] Sicut conspiratores. 11. q. 1. conspirationum. 79. dist. in si quis Papa. Isti enim conspirant contra Deum: unde fortius sunt puniendi, quam si conspirarent contra hominem, supra eod. & ergentis, ad finem.

Simplicitatem.] & male. 38. dist. sedulo. Ber. Deus enim.] Hic incipit improbare factum istorum. In lumine.] Hec est improbatio contra occulta conuenticula.

Sicut enim.] Hic improbat, quod assumebant officium predicandi.

Non omnes.] Immo singula officia, singulis debent esse commissa. 89. dist. in si quis.

Alios.] Sic infra cap. prox. sicut, & 16. q. 1. adiciuntur: qui nullus audeat predicare, nisi sacerdos. ut ibi dicitur: & infra eodem, excommunicamus, S. quia uero, vel nisi esset missus, ut ibi. & 23. q. 3. displicet. arg. ibi. missus est, ut qualis, & c.

Precipuis.] Et priuilegiatus, supra de statu reg. quod Dei timorem.

Rogate.] 21. dist. in nouo. Ergo quia isti non erant missi, nec sacerdotes, predicare non debebant.

Quod si forte.] Hic opponit, quod possit ei opponi ab alio: & ita statim respondet.

Non sufficit.] Bene dicit: quia & si martyres etiam aliqua mandant fieri, statim non sunt facienda; sed ante est, ut sciamus illos impetrare a Deo, que postulunt. 50. dist. in si quis prepostera, & 42. dist. in si quis. Ber.

Miraculi.] Nec istud statim credendum est, quia quandoque miracula sunt per malos. 1. questio. 1. teneamus.

Virgam.] De consec. dist. 2. re uera.

Licet autem.] Hic improbat, quod deludebant simplicitatem sacerdotum. Ber.

Labia sacerdotis.] 43. dist. sit rector. & 11. q. 1. sacerdotibus.

Custodiunt.] Idest, custodire debent.

Exquirunt.] Scilicet subditi a scholasticis, 38. dist. sedulo. Bernardus.

Lege.] Mosaica.

Nec quisquam.] respondet ad obiectionem, quam possent facere isti heretici.

Alina.] Vt 2. q. 7. secuti sunt, & c. nos si. S. Item cum Balaam.

Quod quisque tenetur.] Ad hanc correctionem quilibet tenetur, sicut hic dicit, & hoc intellige de occulta correctione, siue reprehensione, arg. 23. quest. 5. non putes, ut hic dicit: Sed manifeste corrumpere pertinet ad prelatos, vel ad alios, qui habent aliquam potestatem in aliquos. 23. q. 4. duo ista, & c. forte, pater enim filium potest corrumpere, & prelatos subditum, & occulte & manifeste, unde Apostolus: Argue, obsecra, increpa, ut 45. dist. c. 1. & 8. q. 1. quod autem,

† Hec non sunt proprie miracula. Tho. 2. 2. q. 178. art. 2.

† De materia huius glof. preter doctores hic, vide B. Thomam 2. 2. q. 33. art. 2. & seq.

sed filius non potest publice reprehendere, siue corrumpere patrem, nec subditus prelatum, ut hic sequitur in littera, & 21. dist. nolite, errubescit enim lex filios castigatos parentes, in Authen. de nupt. S. sed quod sancitum est, coll. 4. versus finem per vnam coll. hęc est canonica correctio, secundum Euangelicam ueritatem, ut occulta ad omnes, manifesta ad prelatos, vel alios aliquam potestatem habentes pertineant, ut hic distinguit, & sic potest intelligi. 2. quest. 1. si peccauerit, & est ad hoc. 22. q. 5. hoc uidetur. Ad denuntiationem uero Euangelicam, que exigit admonitionem & probationem, ut 45. dist. in si, sed illud, & per me, que illud, & supra de testi. in omni negotio, & 2. q. 1. si peccauerit: que sit ad penitentiam, uidetur quod quilibet teneatur. argum. 2. questio. 7. quapropter, supra de cogn. spi. tua. dummodo persona sit honesta, & bone fame: quia uiles persone non admittuntur ad denuntiationem, supra de sponsa. cum in tua, ubi de hoc.

Fatue.] 55. dist. si Euangelica. Supponit.] Vt 2. q. 7. nos si incompetenter. Præmissum Domini uerbum.] scilicet, quis ex uobis arguet me de peccato?

Inutilis.] Si enim prelati inutilis, aut negligens fuerit, remouendus est, supra, de offi. custo. c. 1. 8. 1. dist. dictum, & infra c. prox. in fi. & 18. q. 2. si quis Abbas, & c. de offi. prefec. prato. ori. si quos.

Ordinate.] Denuntiando uel accusando, secundum quod traditur supra de accus. qualiter. & supra, de simo. licet, & est ar. iuris ordinem esse seruandum.

Tam institutio, quam destitutio.] Ad quem pertinet institutio, & destitutio, supra, de capel. mona. ca. 1. & c. 2. & infra, de priuileg. cum & plantare, S. in ecclesiis, & ex aminatione pertinet ad eum, ad quem manus impositio spectat, supra, de elect. uenerabilem, & c. nihil, & c. cum nobis olim, institutio autem ad episcopum pertinet. 16. q. 7. c. nullus. Ber.

Cap. XIII. Excommunicamus, supra fol. 101.

Excommunicamus.] Habet multa dicta, & potest sumari secundum uarietatem dictorum per partes, que patent per 88. Abbas Siculus.

Superius.] Supra de summa Tri. c. 1. & 2.

Damnati.] Scilicet de heresi.

Potestatis.] Sic infra de uerb. signi. nouimus, tamen si uoluerint redire, in perpetuum carcerem detrudantur. infra eodem, excommunicamus.

Relinquantur.] Qualiter hoc intelligitur, dicitur supra eod. ad abolendam. Bernardus.

Degradatis.] Infra cap. prox. & c. penult.

Confiscantur.] De hoc dictum est sup. eo. uergentis.

Stipendia.] Si plura stipendia habuerint, inter ecclesias diuidantur pro rata, supra, de test. relatum.

Suspicionem.] idest, presumptionem. Et nota quod sola suspicio siue presumptio purgationem inducit, quod si non fiat, ut hic patet, arg. supra de cohab. cleri. & multe. tua nos, & intellige, quod sit probabilis presumptio siue suspicio: alius non indicetur purgatio, & sic non obstat. 2. q. 1. primo, & ita hic respicitur infamia.

Suspicionis.] Hec semper est attendendum, ut secum.

† al. quam non faciat.

Eymericus in modo p... ceteri fidei ter... manas de ca... tho. in iur. tit. 56. de purgatione caanonica.

Secundum qualitatem infamia & persona, indicatur A purgatio...

Condemnatus. Videtur hic, quod aliquis sit condemnandus de heresi, licet non videatur violenta praesumptio...

Iuramento firmare. Sic supra eod. ad abolendam, statutimus, & non solum hoc iurare tenetur, sed hoc iurare debet...

Neglexerit. Index, qui negligit facere iustitiam, excommunicatur...

Abolutos. Infra eod. c. vlt. & ita Papa potest propter heresim deponere omnes tam laicos, quam clericos...

Saluo iure domini. Arg. quod propter delictum vnius, alius puniri non debet...

Accinxerint. Arg. quod auctoritate Ecclesie bellum fieri potest...

Receptatores & defensores. sine quibus heretici manere diu non possunt...

Fallit in heresi, Alfonso Castri de iur. haeret. punitione, lib. 2. c. 10. & seq. & Ioannes Roias singulari c. 6. incipien. filij haereticorum.

De his late Eymericus infra par. 2. qu. 50. s. 1. & seq. & Archidiaconus in c. 2. de heret. l. 6.

Sit etiam inestabilis. Ipsi enim (vt hic patet) a quolibet actu legitimo repelluntur...

Damnentur. Sic supra eod. fraternitatis, vbi de hoc, simile supra de testa, licet sic etiam scriptura vel sententia publice excommunicati non valet...

Gravior exerceatur. Vt 50. dist. quia tua, hic habes argum. quod qui in maiori dignitate est, plus punitur...

Percellantur. Quia qui participat excommunicato scienter, & non se corrigit, excommunicandus est...

Apostolice specialis. Hic reseruat sibi Papa abolutionem sine restitutionem talium...

Quilibet regulares. Repete, non exhibeant ecclesiastica sacramenta...

Priuelegia. Praetextu priuelegiorum participare excommunicatis non possunt...

Nisi mittantur. Sup. eo. c. prox. vbi de hoc. Alia competentia. Prout visum fuerit superiori...

Moribus. Haec omnia suspicionem inducunt. 41. dist. quisquis. 86. di. inferioru. 23. q. 8. pterea, ff. ad leg. Aquil. scientiam...

Purgauerint. Nota deficientem in purgatione puniendum, supra de simo. de hoc, & c. insinuatum.

Relapsi. Ipsi magis puniendi sunt, deterior namque dolus eius cognoscitur...

Hodie rescriptum ab excommunicato impetratum suppressa excommunicatione est ipso iure nullum, nisi in certis casibus. cap. 1. de rescriptis, lib. 6.

Papa cum sibi aliquid reseruat, aliis prohibere est licet, contra cum non reseruat.

Eymericus infra par. 2. q. 58. & Zanichinus tract. de haeret. c. 16.

Iterum litem deseruit, quam qui semel captam dereliquit in Authen. de litig. §. edita in fi. coll. 8. Ber.

Iurare. Per iuramentum debet quis purgare conscientiam suam de haeresi de consec. dist. 2. ego Berengarius...

Indiciis. Not. quod per indicia probatur crimen, supra eod. c. prox. quod si quis, & c. & 2. q. 8. sciad. & 3. q. 1. dixit dominus...

Cap. XIII. Sicut. sup. fol. 103.

Sub specie virtutum. Supra eod. c. prox. §. quia vero. 41. dist. sepe vicia, quia praetextu pietatis, non est impietas committenda...

Alios Dominus Apostolos. Sic supra eod. cum ex iniuncto. Nec vniuersitas alia poterat ratione subsistere...

Vide supra in commentario c. Cum ex iniuncto. vbi de hoc.

Cap. XV. Excommunicamus. sup. fol. 103.

Excommunicamus. Iste cap. habet quatuor dicta. Secundum ibi, damnati. Tertium ibi, si quis. Quartum ibi, credentes...

Conueniendi. Supra eo. excommunicamus, quia ad eundem finem tendunt, scilicet, deceptionis. Ber.

Puniendi. Et hoc totum habes supra eod. excommunicamus. Sed qualiter isti haeretici puniri debent secundum leges...

Ab hoc loco usque ad finem additum est. Aliud totum habes supra eod. excommunicamus...

Publici, ita quod notorium, vel etiam condemnati. Si vero postea redire voluerint, recipiendi sunt...

Cap. XVI. Abolutos. sup. fol. 103.

Abolutos. Ipso iure, ex quo manifeste lapsi sunt. Simile 15. q. 6. iuratos. & c. nos sanctorum...

Atque pacto. Ergo si sub pena aliquis tenetur eis aliquid solvere certa die, licet non soluat, non incidit in penam...

Zanichinus tract. de haeret. cap. 3.

De materia huius glossae praeter doctores hic, vide Alfonso Castrium li. 2. de iur. haeret. pu. ni. c. 7. & doctores in c. 2. de haeret. li. 6.

GLOSSA HOSTIENSIS SVPER DECRETALIBVS Tit. de Haereticis, de volumine maiori.

c. Dubius.

- 1 Qui firmiter non crediderit, saluus esse non poterit.
2 Haereticus est, qui a quolibet fidei articulo deuiat.
3 Infideles testes esse non possunt.

In fide. I In qua nemo debet dubitare, sed firmiter credere, & simpliciter consistere, vt supra, de sum. Trin. c. 1. resp. 1. Alioquin saluus esse non potest, vt in symbolo Athanasii...

De hoc copiose dictum est supra in commentario cap. Dubius.

Quicumque vult. & 13. di. quando episcopus, quia nec in fide titubandum est. 24. q. 1. aperit. Infidelis est. etiam si tenui argumento reperitur a fide catholica deuiare...

dos. Vel dic teni argumto. vt not. supra, de presump. A litteras §. si. in principio. 3 Nec eis.] vers. quibuscumque non baptizatis, uel baptizatis & hereticis. † Omnino. id est aliquo modo. Hoc est nullo modo credendum est. simile omnino supra, de iura. calum. in pertractandis. ergo nec testes esse possunt. 23. q. 4. ipsa pietas. quod dic vt legitur, & not. supra, de testi. Iudaei. & cap. licet. 1. Fidem ueritatis. Negotii, de quo quaritur supra, qui ma. accusa. poss. videtur. & de iuramen. calum. in pertractandis. Vel dic, fidem ueritatis, id est ueritatem fidei catholice. Vel quia talis baptizari renuit. Vel quia in articulis fidei errauit: & sic est hereticus, vt supra not. & infra eodem firmissime.

c. Qui alios.

S Y M M A R I V M.

- 1 Qui errantem, cum potest, non corripit, errare censetur.
2 An omnes ad correctionem fraternam teneantur?
3 Corrigitur iudicialiter soli praelati tenentur, fratres autem omnes.
4 Delictum committendum omnes tenentur impedire.

Qui alios, &c. 1 Non reuocat.] Simile. ar. ff. ad l. Aquil. scientiam. 2. q. 7. negligere. 83. dist. error. supra tit. 1. & si Iudaeos. §. 1. in fi. & c. ad liberandam. in gloss. & in decisione. §. ceterum.

2 Sed nunquid istud ad omnes pertinet? Dicunt quidam, quod de crimine iam commisso praelati tenentur corrumpere: † 23. q. 4. duo ista. & cap. ita plane. A committendo autem quilibet tenetur alium auertere, & ipsum impedire, & occulte corrumpere. infra coa. cum ex iniuncto. §. licet autem. vers. cum aliud sit. & arg. 23. q. 4. ipsa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. 93. dist. diaconi.

3 Tu dicas, quod correctio iudicialis ad solum praelatum pertinet, vt in primis concor. Euangelica uero ad omnes, vt in secundis concor. & 2. q. 7. quapropter, quod dic vt not. supra, de cogna. spir. tua. & supra, de testib. in omni negotio.

4 Sed & omnes tenentur impedire peccatum committendum, vt hic, cum suis similib. & arg. ff. de pact. si vnus. §. pacta.

c. Firmissime.

S Y M M A R I V M.

- 1 Haereticus multis modis quis dicitur.
2 Infans sine baptismo decedens, diuina uisione priuatur.
3 Qui extra ecclesiam est, saluari non potest, nisi reconcilietur.
4 Bona opera extra ecclesiam facta, non ducunt ad uitam, licet profint ad bona temporalia.

† Hymericus 3. par. q. 68. & seq. vbi dixi.

† S. Th. 2. 2. q. 33. art. 3. & Tabalis in sum. vbi de corre. dno. §. 8. au. 9.

IRMISIME, &c.] Verba sunt Augustini de fide catholica. 1 Omnem haereticum.] Haereticus dicitur multis modis: † Primo ille, qui peruerit sacramenta Ecclesiae, vt simoniacus. 1. q. 1. eos qui per pecuniam. 6. q. 1. §. sed licet. Secundo, schismaticus. 7. q. 1. denique. Tertio excommunicatus. 4. q. 1. quod autem hi. Quarto, errans in expositione sacrae scripturae. 24. q. 3. haereticus. 37. dist. relatum. Quinto, qui nouam sectam fingit, vel consuetudinem sequitur. 24. q. 3. haereticus. Sexto, qui privilegio Romanae Ecclesiae, quae praest omnibus, detrahatur. 22. dist. omnes. Septimo qui communionem catholicam Ecclesiae non recipit, in Auth. de priu. dot. haeret. mulieri non pristan. post prin. uer. igitur sacram communionem, & c. coll. 8. Octauo, qui praeccepta sedis Apostolicae pertinaciter transgreditur. 19. dist. nulli. Nono, qui Decretalibus epistolis Apostolicis contradicit: vel eas non recipit. 20. dist. de libellis. ad fi. Eiusdem enim auctoritatis sunt decreta & epistola decretales. 19. dist. si Romanorum. ad fi. Nam & peccatum paganitatis est praecceptis Apostolicis contrarie. 8. 1. dist. si qui presbyteri. Decimo, stricto modo, & proprie dicitur haereticus qui aliter sentit de articulis fidei, vel sacramentis Ecclesiae, quam Romana Ecclesia. 24. quaest. 1. haec est fides. & c. quoniam. infra eod. ad abolendam. & qui quo ad hoc non recipit quattuor concilia. Sic intellige C. eod. quicumque. C. de summa Tril. si. in Authen. de eccl. ti. §. 1. coll. 9.

2 Incendio.] Idem videtur Augustinus dicere de puero, sine infante non baptizato. † de cons. dist. 4. firmissime. Sed ibi exponitur, igne, id est poena carentiae uisionis Dei: quia semper erit in tenebris, vt ead. dist. cap. nulli.

3 Nisi ante finem. vers. Incorporatus.] Quamdiu enim sic stat, rescatum est membrum a corpore Ecclesiae. Separatur etiam omnis morbida ab oculis, ne inficiat sanas oves, supra de sta. mo. ea. qua. §. 1.

Reintegratus.] id est reconciliatus per manus impositionem: ante quam, ex quo semel excommunicatus est, non est communicandum eidem. 24. q. 3. notandum. supra, de uita & honest. cler. quoniam, in fi.

Et post pauca.] Secunda pars, id est vt breuiter me expediam: vel, Et post, id est, & cetera sequuntur. Pauca, quae omitto. Et post illa, scilicet pauca quae omitto, sequitur, Omni homini, &c. Et sic tantum ualeat ac si diceret, & cetera, & infra.

4 Neque mors. Vnde Apost. 1. Cor. 13. Et si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. de peni. di. 3. c. si quis. circa fi. dist. de cons. dist. 3. solet. 1. q. 1. uide quantum bonum. Ad salutem aeternam, ualent tamen ad bona temporalia acquirenda. argu. 22. q. 2. si quilibet. in fi. Et ad minus supplicium subeundum, de pen. di. 3. §. potest etiam. ad fi. dist. & ad alia, de quibus no. in sum. de peni. §. & an si cetera penitenti. responsio 1.

c. Fraternitatis.

S Y M M A R I V M.

- 1 Damnato auctore, libri damnantur.
2 Scripta

† Vide supra par. 1. in commentario xi. super ca. Maiores. de baptis. §. sed ad huc queritur. & Theologos lib. 4. fen. dist. 45. & Sorum lib. 1. de naua & gratia. c. 14.

† Vide omnino B. Tho. 3. par. q. 89. art. 6. ad 3. arg.

- 2 Scripta non habentia auctoritatem, allegari possunt vt rationabilia.
3 Qui publicum officium gerunt, vt notarii, licet vnam scripturam falsarint, aliae non infirmantur.
4 Instrumentum in vno falsum, in omnibus reprobatur.
5 Error in substantialibus, & praecipuis, instrumentum vitiat.
6 Error in accessorijs & accidentarijs non vitiat instrumentum.
7 Publica persona de falso damnata, quomodo scripta eius damnata censentur.
8 Sacramenta ab haereticis collata valent.
9 Scienter ab haereticis & alijs ab Ecclesia praecis, sacramenta recipiens, peccat.
10 Ignorantes & coacti uirtute sacramentorum, quando recipiant gratiam.

FRATERNITATIS tuae.] & infra. Celestius atque Pelagius.] scilicet haereticus, vt sequitur fuerunt enim damnati † in synodo Ephesina de haeresi. Vnde dubitatur Patriarcha Antiochenus, an scripta ipsorum essent recipienda.

1 Et respondetur quod non: quia ex quo auctor damnatus est, & hic sequitur: & probatur infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes, & arg. 96. dist. dist. bene quidem, supra de constit. ecclesia Sancta Mariae. Et est expressum. 9. dist. si ad scripturas, & 16. dist. canones, quamuis aliqua sint ibi uilia, vt ibi dicitur, & argu. ad idem supra, de testi. licet ex quadam. §. 1. vers. cum satis. Et quia destructo principali, accessorium est destructum; vt supra de fide instrum. inter dilectos. §. ceterum. Et hoc est verum, quod talia scripta non sunt auctorizabilia, nisi forsitan essent per Romanam Ecclesiam approbata, arg. supra de sum. Trin. capit. 2. §. fin. Sicut patet in scriptis Origenis, qui licet post mortem damnatus fuerit, 24. quaestio. 2. sane profertur, tamen propter multa bona quae dixit, fuerunt scripta sua quantum ad illa bona per Ecclesiam approbata. 16. quaestio. 7. & hoc diximus, aliqui tamen dicunt Origenem † non esse damnatum, vt not. infra de sent. excommu. a nobis, 2. §. 1. vers. & in certis casibus.

2 Quamuis autem alijs talia scripta auctorizabilia non sint: si quid tamen ibi boni reperitur, potest induci & allegari, non tanquam auctoritas, sed tanquam ratio naturalis. Et sic soluitur, nec contradicit 1. q. 1. dominus declarauit. 37. dist. dist. si quid veri. Et ideo dicitur, quod necessaria est legis notitia abrogata, dist. 7. Moyses, Insti. de testa. responsio 1. Vnde Innocentius III. argumetatur ex lege Theodosiana abrogata, supra de iudi. nouit. §. nos igitur, ver. vt illud dimittamus, vbi de hoc. Illa capitula, quae scripserunt; Auctores, quasi dicat non uideo.

3 Et hoc est verum secundum d. n. in expositionibus scripturarum, & in omnibus alijs consecris ab his, qui publica non gerunt officia. 9. dist. si ad scripturas. 16. dist. c. 1. 37. dist. si quid. In scripturis autem tabellionum, & aliorum publicum gerentium officium secus est: quia licet vnam chartam falsam fecerint, nihilominus ualeat alia, quamdiu in officio tolerantur, arg. 8.

q. si. nome. & melius supra de coha. cle. & mu. vestra. Et hoc propter publicam utilitatem, & ne uenientes ad eum decipiantur, arg. ff. de offi. prae. l. 3. responsio 1. ff. de offi. praefi. si forte, C. de lat. li. tol. l. vnica, §. sed & qui domini, & §. sed & si quis homini libero. C. de testa. l. 1.

4 Dicimus tamen, quod si instrumentum aliquod in vno probetur falsum, non solum in illo, sed in totum etiam reprobandum est, arg. 3. q. 9. pura. ff. de edil. edic. cum eiusdem, de consec. dist. 4. cum non liceat, & expressus 9. dist. si ad scripturas sacras.

5 Quod verum est, quando mentitur circa substantialia vel circumstantias negotii de quo agitur principales: puta, cum ageretur inter contrahentes de boue, tabellio scripsit de asino: vel de pecunia argentea, & ipse posuit de aurea: vel agebatur inter Petrum & Martinum: et ipse scripsit inter Robertum & Guillelmum, arg. in eo quod legitur, & not. supra de rescri. significante, est ratio: quia nunquam debet ponere in instrumento vel testimonio, nisi quod in ueritate nouit & uidit: nec potest in hoc ignoratum allegare. 3. q. 9. testes, & c. hortamur, & c. pura.

6 Sin autem errauit, vel etiam scienter mentitus sit circa accessoria, vel circumstantias negotii de quo agitur non substantiales: nihilominus ualeat instrumentum quo ad substantialia, ut si dicat contrahentes esse de alia terra, quam sint: vel consanguineos: vel affines aliorum, quam sint, & similia. Et est ratio: quia non consistit in his officium tabellionis vel testis: nihil enim facit ad contractum vel testimonium undecunque sint contrahentes, arg. supra de iudi. cum deputati.

7 Est tamen evidens contra argu. in eo quod legitur, & not. supra de rescri. significante. Licet autem dicta alicuius ratione persona (nisi alijs falsa probentur) redargui non possint de falso: si tamen publica persona de falso accusata & condemnata fuerit, ex tunc instrumenta & dicta eius carebunt robore, ratione personae, vt hic, & supra de testi. testimonium. Alii dicunt, quod si in vno instrumento plura capitula sint connexa sibi, & unum sit accessorium alteri: vno cassato, cetera connexa & accessoria cassata intelliguntur. Secus si sint diuersa & separata, arg. ff. de mino. etiam ff. de nego. gest. cum actum, & l. at qui. Vel distingue vt supra, de fide instr. ex litteris. Primum tamen dictum magis placet d. n.

8 In sacramentis uero secus est: quia illa etiam ab haereticis recepta ualent † quo ad essentiam. 32. dist. §. uerum, & etiam gratiam conferunt si qui illa ignoranter sumunt. De Iuda. n. constat quod fuit haereticus, argu. 1. q. 1. eos qui, & tamen baptizati ab eo gratiam receperunt: alijs peccasset qui eum cum alijs misit ad baptizandum: quia sic baptizati ab eo deciperentur. 1. q. 1. Christus, & c. dedit. Ad idem est quod dicitur de infantibus. 1. q. 4. cap. 2. & 3. Idem etiam dicendum est si coacti recipiat. 1. quaest. 1. dominus declarauit, circa fi. Coactione tamen absoluta interueniente: nam si conditionalis esset, peccaret, nec gratiam reciperet. 50. dist. presbyteros. Sed & necesse est quod uoluntatem habeat illud sacramentum recipiendi, quod dic vt legitur & not. supra de bapt. maior. §. penul. & fin.

9 Si ergo aliter accedat quis scienter ad sacramenta haereticorum, peccat: nec recipit gratiam. 1. q. 3. etiam,

† Vide cōcil. Trid. sess. 7. de sac. in genere can. 12. & eadem sess. 7. de baptis. can. 4.

Expeditur hec iuxta approbata dogmata theologorum.

etiam, & c. sequentibus. Et hoc ex sola constitutione...

Verum contra id quod dictum est, ignorantibus & coactis...

c. Si quis Episcopus.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopus quos prohibeatur heredes institueret.
2 Heretici & ceteri ab Ecclesia praecisi, velut extranei...

Videatur commentarius super hoc c.

I quis Episcopus, &c.] Sic ordina littera: Si quis Episcopus instituerit hereticos...

sumitur quod ecclesiam non diligit, argu. 12. q. 2. episcopus...

Hereticos.] Tales n. non dicuntur filii, nec consanguinei...

unic. Et idem dicitur de schismaticis, & excommunicatis...

Paganos.] Et ita idem iuris est de Paganis, quod de hereticis...

Saltem.] quasi dicat, nedum in vita, immo & post mortem &c.

Regulare est, quod crimina morte, & poena infligenda...

Et idem dicunt in apostata. C. de apostata. l. 4. ante finem...

Antonijs Gomezius to. 3. variar. resolut. c. 14. nu. 7. Ioanes Rojas...

Antonijs Gomezius to. 3. variar. resolut. c. 14. nu. 7. Ioanes Rojas...

c. Cum Christus.

S V M M A R I V M.

- 1 Christum esse hominem, articulus est necessarius credendus.
2 Clerici plura, & apertius quam laici scire teneantur.
3 Laicis quid credere sufficiat.

Um Christus, &c.) Sub anathemate, quae verba habet hic sententiam iam latam canonis...

Quia sicut uerf. Verus est homo, quod probatur per hoc quod sequitur...

Clerici tamen magis astringuntur, quam laici: quia tenentur ipsos scire explicite...

Laicis autem sufficit credere implicite, id est secundum quod tenet catholica Ecclesia...

Rationabili, alijs rationali, & est melior littera. Et humana, Ergo est verus homo...

c. In eos.

S V M M A R I V M.

- 1 Hereticis nihil in vita seu in morte est conferendum.
2 Heretico fama pereunti cibis dari non possit.
3 Appellatione presbyterorum clerici continentur, & vice versa.

N eos, &c.) Confanguinei.) Dic vt not. supra, c. proximi. Nihil conferant, nec distinguitur in morte, vel in vita...

In vita vero posset ei forte causa pietatis dari, & ne fame pereat...

Denique.) 2. pars. De reliquis clericis.) In hoc ergo pares sunt...

c. Sicut ait.

S V M M A R I V M.

- 1 Leges in hereticos latae, licet de quibusdam loquantur, in omnibus locum habent.
2 Assassini sicut heretici excommunicati sunt.
3 Cum excommunicato non participandum.
4 Propter delictum amittitur privilegium.
7 Pro nullo, quem constat in peccato mortali decessisse, orandum est.

Icut ait beatus Leo: & infra.) 23. q. 5. res autem omnes.

In partibus.) Ideo canon iste videtur fuisse localis, argum. in eo quod legitur...

Eos.) scilicet hereticos. Et defensores, &c. infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes, 79. dist. si quis Papa...

Sub anathemate.) 2. pars. canon est lat. & sententia, sic supra eod. c. proximi.

Aut negotiationem.] simile infra eod. c. 1. §. ciuitas. Et licet hoc specificetur in heretico, tamē idem est in excommunicato, cum ei in nullo participari debeat, sed in omnibus sit vitandus. 11. qu. 3. sicut Apostoli & sequentibus, quod dicitur, ut not. supra titu. 1. ad liberandam, in decisione, §. ceterum, vers. sub interminatione: quamuis aliud sit de Paganis, ut patet 11. qu. 3. ad mensam, & in eo quod legitur & not. supra titu. 1. significauit, §. pen. & si. c. quod olim, responso 1. §. Si autem.] 3. pars, Decesserit scilicet hereticus, vel fautor ipsius.

4 Privilegiorum.] mortuo concessorum, & secundum hoc ratione delicti hic perditur privilegium, infra c. 1. in fi. Vel aliquibus personis vel locis concessorum: sicut patet in Hospitalariis, & quibusdam aliis, quibus conceditur, quod salua canonica ecclesiarum, à quibus corpora assumuntur, possint indistincte recipere illos, qui apud eos elegerint sepeliri, ut supra de sepulchro in nostra, & c. certis caris. Sed licet ita generaliter concedatur: est tamen quantum ad hoc privilegium restringendum: quia non extenditur ad illicita, nec tunc aliquem in delicto, ut patet in eo, quod legitur, & not. infra de senten. excommu. nulli, infra de priuilegiis, tuarum. Et est hic argum. quod per generalem mentionem tolluntur generaliter omnia privilegia quibuscumque concessa, & cuiuscumque tenoris existant, ad idem infra cap. 1. in fi. arg. contra in eo quod leg. & not. supra de offi. lega. quod translationem, de hoc not. supra de iudi. causam, quae in fi. supra de dolo & contu. c. 2. §. uerum, in princ. dicitur ut ibi not.

5 Oblatio, &c.] simile infra de vsuris, quia in omnibus. Et hoc quidem obtinet in omnibus, quos constat decelisse in peccato mortali. 23. q. 5. placuit, & not. supra de sepulch. ex parte, in fine.

c. Ad abolendam,

S V M M A R I U M.

- 1 Ecclesia in directe coeret Iudaeos.
- 2 Haereticus est qui non tenet quod Ecclesia Romana credendum esse definit.
- 3 Episcopi ubi de fide agitur, ordinarii sunt Iudices, sed dubia circa fidem diffinire non possunt.
- 4 Episcopus an consilium clericorum sequi teneatur.
- 5 Mortui iurisdictione post eius obitum ad quem transferatur.
- 6 Deprehensus in haeresi quis dicatur.
- 7 Clericus depositus, quando retineat privilegium clericale, & nu. 8.
- 8 Quibus casibus clericus tradatur curiae seculari.
- 9 Sponte reuersos ad fidem recipiendos, errore abiurato.
- 10 Olim arbitratu solum in Concilio fiebat, hodie coram fidei Iudicibus.
- 11 Haereticorum poena ignis, & nu. 13.
- 12 Appellatione ultimi supplicii mors intelligit.
- 13 Lege Evangelica, Canonica, Ciuili, & consuetudinaria heretici comburendi.

- A 14 In crimine haereticis condemnatio ad Ecclesiam spectat, sed punitio corporalis ad Iudices saeculares.
- 15 Peius est recidere, quam incidere.
- 16 Relapsus si statim redire uoluerit, an sit reclinandus.
- 17 Poena in principes non adiuuant Inquisitores.
- 18 Qui non adiuuat Ecclesiam cum potest, honore priuandus est.
- 19 Ciuitas resistens legibus in hereticos latis, aliarum commercio priuatur, & Episcopo.
- 20 Allegans priuilegium, ostendere illud debet.
- B 21 Priuilegium exemptionis nemini dat licentiam delinquendi.
- 22 Delinquentibus aliquibus de collegio, an ceteri amittant exemptionis priuilegium.

Abolendam, & infra.] Vniuersos, qui in potestate christianorum consistunt, & eorum fidem seruant: quid enim ad nos de his qui extra Ecclesiam sunt. 2. q. 1. multi, Exceptis his, qui inter Christianos morantur, quos & leges imperiales astringunt, c. de Iudeis, Iudaei.

- I Et licet istos non possit directe coerere Ecclesia, tamen eos coeret, & distinguit per dominos temporales, ut patet in eo, quod legitur & not. supra de Iudeis, Iudaei 2. §. fina. Sacramentis, quae septem sunt, quod dicitur, ut legitur & not. supra de sacra, non in euan. cap. 1. §. fin.
- 2 Praedicat & obseruat.] Quicumque n. hoc facit, haereticus est, 24. qu. 3. heresis, 17. dist. multis. Quod enim in talibus Romana ecclesia obseruat & mandat, tenendum est, 11. dist. quis nesciat, alioquin haereticus iudicatur, ut patet in eo, quod not. supra eod. firmissime, responso 1.
- 3 Et generaliter, vers. Singuli Episcopi.] qui super hoc tenentur inquirere ex officio: & si quis inueniatur negligens, uel remissus, ab officio deponatur, infra eo. excommunicamus, 1. §. fina. Sunt ergo Episcopi, etiam ubi de fide agitur ordinarii: tamen si aliquod dubium incidat, et si illud possint examinare, non tamen sine Ecclesiae Romanae licentia diffinire, cuius est diffinitio in tali dubio, 24. qu. 1. quod sit, 12. dist. praecipis. Etiam quandoque si indubitatum uertatur in dubium, c. de sum. T. rinit. l. fi. & de hac materia nota supra, de accus. cum dilectus, §. unico. Diocesanes, uel ciuitates, simile supra de off. ord. c. 1.
- 4 Cum Concilio.] quia hoc de maioribus est, sic supra de his quae fi. a praelat. nouit. & cap. quanto. Sed nunquid tenetur sequi consilium? Dicitur ut not. supra de arbi. cum olim. Vel forsitan hic ponitur consilium pro consensu, arg. infra de excess. praelat. cap. 1. responso 1. vers. aut sine iudicio. Dicitur quod si in hoc casu maior & sanior pars capituli consentit cum ipso, illud exequatur, arg. supra de his quae fi. a ma. par. cap. c. 1. Alioquin ad metropolitanum, seu concilium referat quaestionem, 18. dist. incho. propter ecclesiasticas. 1. & 2. & quasi per totum, & supra de praeben. graue 1. 1. quae sit, 3. §. Episcopus forte, & sequentibus. Et si omnes, uel maior pars concordet fuerint cum metro-

† Et quibus penis puniat, vide Syluest. in sum. verbo Iudaeus q. 1. Eyme. 2. p. q. 44. ubi dixi.

metropolitano, ei stetur, ut patet in eo quod legitur & not. supra de tempo. ordi. nec episcopi, §. fin. Alioquin ad Romanam Ecclesiam recursus habeatur, ut patet in eo, quod not. supra eod. super uerbo, praedicat & obseruat.

5 Vel clerici, vers. Sede vacante.] Mortuo aliquo si vis facere ad quem transferitur potestas faciendi ea quae faciebat, antequam constitutur successor, notabis secundum d. n. quod si ea per se solum faciebat, sicut est iurisdictionis exercitium, & consimilia: hoc faciet ille à quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono qui uicem gerit episcopi, supra de offic. arch. capit. 1. Episcopus eo mortuo iurisdictionem archidiaconi exercebit, arg. supra de maio. & obe. his quae, §. fin. supra de instit. cum uenissent, responso 1. Et sunt haec uera etiam in aliis si necesse vel uile sit hoc de quo agitur expediri, arg. 1. 2. quae sit. 2. haec huius placiti, & cap. si qua de rebus. Alioquin reseruabitur successor, ff. de iudi. mortuo. c. de iudi. properandum, §. fin. autem. Maxime si in proximo successor sit futurus, arg. ff. de uaca. mu. l. penul. §. fin. secundum d. n. In iudicio autem non proceditur vacante sede, supra ne sede uacant. cap. fina. nisi necessitate instante deputetur actor auctoritate superioris ad reposita alienata. 1. 2. quae sit. 2. nobis, c. v. ulterano, & arg. in fi. de auct. tu. §. fin. & ff. de cura. bonis dan. l. si plures, & l. 1. & 2. Si tamen ad capitulum spectat electio archidiaconi secundum d. n. uel canonicorum una cum archidiacono: eo mortuo deuoluatur ad capitulum praedicta potestas, arg. supra de concess. praeben. postulat. Sed si archidiaconus aliqua fecit etiam suo iure, quae non ab alio sunt collata, ut si fundauit ecclesiam de bonis archidiaconatus, non capituli: tunc non deuoluuntur potestas ad capitulum, sed ad successorem tantum, supra ne sede uacant. illa, supra de testamentis, relatum 2. §. nomine, ubi de hoc. Et adde quod leg. & not. infra de offic. delega. quoniam Abbas, de excess. praelat. capit. 2. Quid si aliqua habeat ab episcopo, & aliqua ad capitulum? & ille, & hi in eo, quod ab eis tenebant, succedunt, arg. supra de testa. relatum, 2. §. fi. 1. 2. quae sit. 3. & 4. per totum. Cum autem episcopus & capitulum sint unum corpus, cuius caput est episcopus, arg. infra de uerbo. sign. cum clerici, & expressum supra de prescript. cum non liceat, supra de his quae fi. a praelat. cap. fi. Et inter eas sit spirituale coniugium, supra de testa. requisisti, §. secus, & melius supra de translat. epi. licet. Dicendum est, quod ea quae spectant ad episcopum suo iure, sicut est iurisdictione & confirmatio praetorum: deuoluuntur vacante sede ad capitulum ipso iure, supra de maio. & obed. cum olim. Sed si cum aliis aliquid exercebat, non ad inferiores, nec ad superiores: sed ad collegas eiusdem officii deuoluuntur haec potestas. 65. dist. in cap. fi. Idem forte dicendum est in absente, siue ex iusta causa absit, siue ex iniusta. In negligente autem dicitur, ut not. supra de concess. praeben. nulla, & de supplen. neg. prael. per totum, secundum d. n. cuius est haec tota glos. paucis exceptis. Iura tamen per ipsum inducta minus plene probant intentionem suam. Tu dic de hac materia ut not. supra de maio. & obed. his quae, & cap. cum olim, & ne sede uacante, illa, & cap. fin. per totum, & de elect. cum in cunctis, in fine. Vicinorum, simile 7. q. 1. Pontifices, §. praesentis, 2. pars.

6 Deprehens.] Facti euidentia: tunc quia publi-

† Deprehensus in haeresi quot modis quis dicatur & vide Eyme. ricum 3. par. q. 89.

ce haeresim praedicant. argu. supra de ritu nup. palam. §. fin. & expressum infra de pur. can. inter sollicitudines. Vel ad rationem positus constituitur errorem suum, & perinax est, supra de accusa. si constitit. Vel alias in iudicio constituitur, siue conuincitur, ut supra de cobabi. cler. & mulie. c. fin. Obumbratione falcat. Potest enim talis habere ueritatem religionis, sed non ueritatem, simile supra de consue. quanto. ad finem.

7 Prerogatiua nudetur.] Arg. quod clericus depositus non retinet priuilegium clericale, t ad idem 54. dist. ex antiquis, in fi. quod concedit Alanus. Sed non est uerum cum teneatur uiuere regulariter, 81. dist. distinctum, 50. dist. studeat, secundum Hug. Soluio. Regulariter uerum est, quod clericus quamuis depositus, dummodo corrigibilis sit, priuilegium retinet clericale: & sic intellige opinionem Hug.

8 Ab hac regula excipiuntur casus, in quibus statim traditur curiae seculari, puta in haeresi, nisi incontinenti poeniteat, ut hic: in quo casu satis facere debet, ut & hic sequitur. Subaudi tu per poenitentiam perpetuam in carcere peragendam, infra eod. excommunicamus, 2. §. damnati. Secundo in falsario domini Papa, infra de crimine fal. ad falsarium. Tertio cum quis propter calumniam, quam intulit proprio episcopo, deponitur. 1. 1. q. 1. si quis sacerdotum. Si uero depositus sit incorrigibilis: tunc nullo modo priuilegium retinet. Et sic intelige opinionem Alani: immo finaliter potestati traditur seculari: quod dicitur ut legitur, & not. supra de iudi. cum non ab homine. Qualiter autem tradi debeat, exponitur hic ubi sequitur; Secularis relinquaet, & c. infra de uerbor. sign. f. nouimus, qualiter autem puniantur haeretici, legitur & not. infra eod. excommunicamus 1. & 2.

Sponte recurrere.] postquam est de haeresi condemnatus. Et si sponte redeat, debet recipi abiurato errore. 24. q. 3. dixit Apost. & detruendi in carcerem ad perpetuam poenitentiam peragendam, infra eod. c. pen. §. damnati. Alias autem si non esset damnatus de haeresi, non solum sponte rediens admittit errorem, sed etiam ad fidem semel susceptam seruandam inuitus cogetur. Et sic soluitur & not. contra 45. dist. de Iudeis, 23. q. 5. ad fidem.

10 Ad arbitrium episcopi.] Olim tamen non recipiebatur nisi in concilio t. 1. q. 7. si quis episcopus. Sed propter periculum multitudinis, quae inualuit, istud hodie ad arbitrium episcopi est redactum, ut hic dicitur, ad idem infra de pur. can. inter sollicitudines. Abiurare. Vel se purgare, infra eod. §. illos, §. laicus autem. 3. pars. Arbitrio. Et idem est de clerico impenitente, prius tamen à suis ordinibus degradato, ut supra, §. proxi. & infra c. pan. §. damnati.

11 Debitam.] Licio debita est ignis crematio: sicut probatur ex uerbis Domini dicentis. 10. 15. b. Si quis in me non manserit, per fidem firmam & simplicem, supra de sum. Tri. c. 1. in prin. sed ab ea exorbitauerit, mittetur foras, id est, extra communionem Ecclesiae, siue clericus siue laicus sit, per sententiam excommunicationis; qui tamen hodie omnes sunt excoicati, supra eo. c. responso 1. & infra eod. excommunicamus, 1. & 2. Sicut palmes, id est, homo infidelis & inutilis ac mortuus, cum in eo omnino Dei gratia sit extincta, supra de rebus eccle. non alie. si quis presbyterorum. Et nisi poeniterit, atelect, laicus sit, per iudicium.

† Syluester in summa verbo, degradatio, quae sit. 6.

† Simacas de cath. inst. tit. 1. de abiuratione, nu. 23.

† Vide Petrus Godofredi edit. in l. 4. C. de haeret. & Coarctatiua lib. 2. varia. resol. c. 10. nu. 10.

eis ecclesiastici condemnationem, & curie secularis damnationem, & pœne corporalis executionem. Si vero clericus sit, per præmissam consimilem condemnationem, & secutam degradationem, & curie seculari traditionem, & colligat potestates seculares Eum, scilicet laicum per damnationem corporalis pœne, & executionem: Clericum vero in foro suo recipiant, ut & datam per eos pœnalem contra eum sententiam exequantur. Et in ignem mittent. ministri secularium potestatum de mandato eorum. Et ardet, id est, ad literas tradetur igni, & comburetur. Et ex hac auctoritate sic expressa, satis potest colligi id quod legitur & no. inf. de verb. sign. nouimus. Lex etiam humana in hac pœna concordat: dicit enim tales ultimo supplicio puniuntur, C. eod. tit. Arriani.

12 Quod vltimum supplicium alia lex mortem interpretatur, ff. de pœnis, vltimum supplicium. Et tertia lex expressè dicit, quod viui crematio & vltimum supplicium est, ff. de pœnis, capitalium.

13 Hanc etiam pœnam sic interpretata est generalis consuetudo, secundum quam igni traduntur hæretici vniuersi. Ergo non solum secundum legem Euan-geliam, sed & secundum humanam, necnon & generalem consuetudinem omnibus hæreticis debita est hæc pœna. Sed & ad hoc præstat. argum. lex Canonica, supra eod. firmissime, responsio, 1. vbi probatur, quod dia-bolo, & angelis eius participant æterni ignis incendio puniendi.

14 Ideo autem dixi condemnationem in personam Ecclesiæ, & damnationem in personam Potestatis secularis, quia ad Ecclesiam pertinet condemnatio de crimine: & non damnatio corporis. Ad secularem vero spectat condemnatio corporis, & non condemnatio de crimine, quæ pœnam corporalem, & eius sententiam præcedere debet. secundum hoc intellige quod not. in summa, eod. tit. §. qualiter deuitetur. vers. ergo cognit. Et infra. Continebatur hic: Qui uero inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad arbitrium episcopi propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, simili sententiæ subiacent. Quod non debuit remoueri, ut patet in eo quod legitur & not. inf. eod. §. 1. Sed & hoc hodie temperatur, infra eo. excommunicamus, §. 1. quod dic vt ibi not.

§. Illos quoque.) 4. pars. Vt diximus.) Verum est de abiuratione, de purgatione autem nihil dixi in superioribus, sed dictum fuit hoc in proxima præcedenti decisione, quæ non debuit remoueri, ut ibi not. aut hæc littera non debuit apponi. Frequenter igitur dum breuis esse laboro, obscurus fio, ut hic patet, & supra eod. ad liberandam. in prima decisione, vt & ibi not. & supra de voto. quod super his. §. rursus. in fi. in ipsa decisione. & c. ex multa. responsio, 1. vers. si ergo. vt & ibi not.

15 Recidisse.) Nam secundum B. recidere peius siue periculosius est quam incidere, sic & deterior dolus est illius, qui interruptam iterum litem deserit, quam qui semel captam derelinquit, in Authen. de liti. §. si vero intra prædictum, in fi. colla. 8.

16 Sine ulla audientia, quo ad bona: vel quoad hoc, vt nulla ipsius excusatio super hæresi audiat, quia sufficit, quod semel fuerit conuictus, & condemnatus: necesse est tamen quod condemnatur de recidua,

† Hæc disputatio hodie cessat per legem Federici Imp. Incipien. Incōsuetum, ubi statuitur cōbu-rendos eē hæ-reticos. hæc lex habetur inter litteras Apostolicas p officio in- quisiōnis in sine Direc- 21j.

A Sin autem statim sponte redire voluerit, admittendus est secundum quosdam: ita tamen quod in perpetuum carcerem retrudatur, vt legitur & no. supra eod. §. præ-senti. Et facit pro his: quia Deus non vult mortem peccatoris, sed ut conuertatur, & viuat. 26. quæst. 6. cognouimus, & in Authen. ut non luxuri. contra naturam, responsio, 1. colla. 6. Vnde & ecclesia nemini uolenti redire, gremium suum claudit, 1. quæst. 7. si quis omnem. C. de sum. Trin. l. si ante fi. & arg. C. eod. tit. l. Manich. eos, & de pœn. dist. 3. ad huc. Alii tamen dicunt, quod iste est casus specialis in fauorem fidei: & quia omnino reddidit se indignum audientia, ex quo abusus est primagratiæ sibi facta. Et hoc credo verius de rigore, & ex mente. arg. sup. de postu. præla. c. 2. cum suis conor. 1. 1. q. 3. priuilegium. 2. 5. q. 2. ita nos. ff. de ser. cor. inde Nerauius. C. de episc. audi. l. 3. ad fin. Vbi hoc videtur expressum: vnde & talem interli. fecit hic d. n. Audientia, quasi dicat non proderit eis si dicant se velle hæresim abinurare: ac si diceret, nullo modo amplius reconciliabuntur: audientur tamen defendendo se super aliis criminibus accusati, vt no. infra eod. si aduersus. responsio, 1. Prima tamen opinio de exuberanti æquitate, & benignitate tolerari potest: quod totum finaliter dicimus ad arbitrium boni iudicis redigendum. argum. in eo quod legitur & not. supra de transact. c. si ad finem.

§. Statuimus, 5. pars. 17 Vt comites.) Non potuisset hoc Papa statuere de laicis, nisi ratione immanitatis & criminis. sic infra. eod. cap. 1. supra de iudi. nouit. §. 1. in sine. simile supra titu. 1. ita quorundam. Alii dicunt, quod ideo ualuit: quia Imperator præsens fuit, sine consensu, secundum d. n. Tu dicas, vt no. extra eiusdem. d. n. de homi. pro humani. §. sacri. vers. sitque. lib. 6. cum suis conor. Iuramento. simile infra eod. excommunicamus. 1. §. moneantur. Si uero. ver. Noluerit, scilicet Potestates seculares.

18 Honore.) quia hoc ipso contra Ecclesiam esse videtur: quare dignitate primari debent, 3. 2. q. 5. præceptum. 2. 4. quæst. 1. qui contra Ecclesiam pacem, quam potestatem habet Ecclesia, etiam quoad Imperatorem, quod dic ut legitur, & not. supra de elect. venerabilem. §. eos igitur. Et ad alios, scilicet honores, quibus se indigno reddunt: quia turpius ciuitur quam non admittitur hospes: & multa impediunt promouendum, & c. supra, de iureiur. quemadmodum. §. 1. vers. quia turpius, & §. 2. vers. profecto. Eis. scilicet, si rebelles fuerint, nec penituerint, Excommunicatione, & c. simile supra tit. 1. ad liberandam. §. ceterum.

19 §. Ciuitas autem.) 6. pars. Commercio. simile supra eod. cap. proxi. §. 1. Priuandam. propter tantum delictum. simile 2. 5. q. secunda, ita nos. §. Si qui ue-ro. 7. pars. Exempti. vt Templarii secundum d. n. Idem tamen contra diffiniuit extra idem d. n. de uerbo. signifi. veniens. lib. 6. Dicit ergo ut Cluniacen. & multi alii, quorum priuilegia uidimus: de his. n. aliter iudicari non potest, ut patet, in eo quod legitur & no. supra eo. de vsu pallii. c. fi. & infra de priuileg. porro.

20 Et si quis se exemptum: uel priuilegiatum dicat, cum diocesanus de iure cōi intentionem suam fundet, vt supra de relig. do. de xenodochiis, cum suis conor. necesse est, quod de priuilegio fiat fides, vt patet 100. dist. c. tra morem. ff. de iudi. si quis ex aliena, supra, de excep.

† De hoc arti- vide plenè in fra 3. par. in prin. cōmen- tario super ti. de sermo- ne generali habendo. §. Magnam ue- niam.

† al. iniquita- tis.

excep. cum venerabilis. §. quia uero. & argum. supra, de offic. delega. cum in iure peritus existas. Episcoporum, qui alijs ordinarij sunt, vt supra eod. cap. responsio 1. vers. & generaliter. Et eis. scilicet episcopis.

21 Delegatis.) generaliter & vbiq; auctoritate huius concilii, simile supra, de off. ord. irrefragabili. §. ceterum. Gratiæ enim non dat licentiam delinquendi. 1. q. 7. exigunt.

22 Non tamen propter hoc amittunt in alijs exemptionis priuilegio illi, qui sunt de collegio exemptorum, sed delinquentes non obstante priuilegio puniuntur: quia non defendit priuilegium in delictis: quod dic vt legitur, & not. infra, de priuileg. tuarum. Punientur autem per episcopum, qui hoc facit vice Papæ, ut hic dicit. Vnde perinde est ac si Papa hoc faceret. arg. infra, de sent. ex com. mulieres. §. si cum suis conor. secundum Tanc. Tu dicas, quod omnes perdam priuilegium in illa diæcesi, in qua hoc est commissum. inf. eod. excommunicamus, 1. §. antè clericis. vers. si. Dicit etiam, quod cum hæc delegatio generaliter sit concessa, & vniuersaliter, vt no. supra ead. gl. in prin. huiusmodi delegatio hodie in tali casu ordinaria iurisdicção est censenda. arg. ff. de iud. cum prætor. Nec isto uerbo vsus est Papa, nisi quantum ad placandum exemptos: ac si diceret; non moneamini propter hoc vos exempti: quia non procedit Episcopus in his iure suo, sed nostro. quicquid dicat, possunt respondere exempti; hæc satisfactio est puerilis. Nam ex quo ita est quantum ad effectum, facit hoc episcopus iure suo, nec in uerbis vim facimus, sed in rebus. C. communia de leg. l. 2. in fi. C. de dona. l. si. Non obstantibus. simile supra eod. c. proxi. §. 1. vbi de hoc.

c. Vergentis.

S Y M M A R I U M.

- 1 Hæreticorum bona etiam post mortem publicantur.
2 Bona hæreticorum confiscata non reuertuntur ad eos nisi de misericordia.
3 Blasphemia in Deum, non sunt impunitæ relinquenda.
4 Filii filiarum, & filii filiorum hæretici, an æqualiter puniendi.
5 Bona hæreticorum, etiam si habeant filios catholicos, publicantur.
6 Spiritualis pœna in crimine hæresis non impedit temporalem.
7 In multis delictis hæresis minoribus, filii ob parentum delicta affliguntur.

Mergentis in senium sæculi corruptelam. & infra.) Subaudi restantur non solum elementa, sed & hoc, sicut in integra continetur, nostre iurisdictioni. Quod iur. prælati, vt patet ex sequentibus. simile supra, de fo. compe. ex transmissa. & c. verum. & de vi. & hon. cle. quoniam.

1 Publicari. †) etiam post mortem: quod dic ut no. supra eod. si quis episcopus. Et in alijs. vers. scilicet ter- ris. quæ non subsistent ecclesijs, uel prælati, sed laicis.

† De hac ma- teria late Zä- schin. tract. de

A Præcipimus, scilicet bona publicari. Per potestates, sim. supra c. proxi. §. statuimus. quod dic vt ibi not. Sæ- culares, quibus non debet præiudicium generari, supra, qui fil. sint leg. causam, 2. quamdiu obediētes, & non negligentes fuerint. Alioquin contra, vt legitur & no. inf. eod. excommunicamus, 1. §. si vero Dominus tempo- ralis. vers. 1. Compelli. quod potest fieri, 2. 3. q. 5. administratores, & supra eod. cap. proxi. §. statuimus, vers. 1. & supra tit. 1. postulasli. §. fin. & cap. Indei, siue Saraceni. §. fin.

2 Nec ad eos.) scilicet hæreticos. Bona, scilicet publica. Eorum, scilicet quorundam: nunc enim ex quo publicata sunt, dominium amiserunt. Misericordi. De sola ergo misericordia restituuntur bona, vt hic patet, et etiam quandoque episcopatus. 2. 3. q. 4. ipsa pietas. ver. item si iniquum. in fi. & q. 7. quod autem. & 1. q. 7. con- uenientibus. Et no. inf. eo. §. fin. super uerbo, ex hæredatio. Disciplina. simile supra, de elect. cum in cunctis. §. pen. cum suis conor.

§. Cum enim.) 2. pars. Sanctiones. C. ad l. Iul. maiest. qui quis. & est canonizata 6. q. 1. §. verum. vers. si quis cum militibus.

3 Quanto magis.) Si enim contra homines illatæ bla- sphemia impunitæ non transeunt, multo magis qui ip- sum Deum blasphemat, dignus est supplicia sustinere, vt in Auth. ut non luxu. contra naturam, responsio 1. & §. 1. colla. 6. Vnde & infra sequitur, cum longè gra- uius sit, & c. vt inf. eo. §. in fi. & no. inf. de maledictis, sta- tuimus. Quod est Christus, quod dic vt not. supra, de elect. significasti, in fi. & de sacra vnt. c. vni. §. vnde in veteri, vers. 1. Cum longè. vers. Sit grauius. sim. 1. 7. q. 4. sicut qui Ecclesiam. 2. 3. q. 5. si apud. Quod. n. in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. C. eo. tit. Manichæos. Nec debemus dimitte- re illius inultum opprobrium, qui probra nostra delent. supra tit. 1. in nonnullis. §. si ad idem supra, de decimis. tua nobis. §. verum. 2. 3. q. 4. si is qui. & no. supra eod. super uerbo, quanto magis. & c. si quis episcopus.

4 Sed quid si ita dicat Papa: statuimus, quod hæretici & filii eorum vsque ad quartum gradum non admittantur ad collegium clericorum: Nunquid est hoc intelli- gendum, tam de filiis filiarum, quam de filiis filiorum? Ita videtur. Arg. inf. de pœn. in quibusdam. §. sacri. vbi de hoc. Nam & tales astringunt uerba, & mens. Verba, quia tam hi, quam illi, ab hæretico descendunt: & differentia agnationis, & cognationis hodie est sub- lata, vt in Auth. de hære. quæ ad intef. dese. colla. 9. ergo à significatione uerborum recedi non debet: sicut di- cit lex. ff. de leg. 3. non aliter. ff. de exerci. act. l. 1. §. si is qui nauem. Sed & de mente idem uidetur: uoluit enim princeps punire hæreticum, nõ solum in se, sed in filiis. arg. ff. quod metus causa, isti quidem. Pone ergo, quod non habet nisi unicam filiam; si dicas nepotem ex filia descendente immanem, ergo non punietur in filiis, cū alios non habeat. Item de mente uidetur, quod ideo sit facta prohibitio, ne quis ducat filiam hæretici in uxorem. Et merito: quia timeri potest de corruptione mari- ti, & filiorum: sicut enim uir infidelis saluatur per mu- lierem fidelem: sic & damnari potest fidelis per infide- lem. ar. supra, de diuor. quanto. ff. de redhib. act. l. quod si nolit. §. qui per mancipia.

Dicendum ergo uidetur in fauorem fidei, quod talis filius, & si sit inculpabilis, puniatur: quia & hoc in alijs

† Hæret. c. 35. & Ant. Gomez. to. 3. var. reb. c. 14. & Eym. inf. p. 3. q. 109. & seq.

† De hac ma- teria Eym. in fra p. 3. q. 115. & ibidem di- xi copiose.

aliis contingit. Et in hoc etiam possumus sequi diuinum iudicium, ut probatur in hoc c. & in his quae supra no. C. aucaat ergo sibi vnusquisque ne contrahat cum filiabus Canas. Gen. 28. c. Contra videtur: quia nemo debet puniri sine culpa. & c. de pen. sancimus. cum suis concur. Nec obstat quod dictum est de verbis statuti: quia cum dicat, filiis, masculinos complexus est, & non feminas secundum verba, & secundum mentem: idem est cum agatur de pena. arg. ff. de ventre in post. l. 1. §. 1. ff. de pen. si praeses. & l. interpretatione. cum suis concur. supra de testam. Raynaldus. responso. 1. super verbo, masculis. Item videtur potius comprehendisse agnationem prononcentem ex linea paterna, quam cognationem maternam. argum. Instit. de leg. agna. sic. §. 1. & de leg. agna. in. §. 1. Praeterea, ex quo quis de legitimis nuptiis genitus est, sequitur patrem, & non matrem. ff. de sta. ho. cum legitime. quod omnino verum est, cum agitur de dignitatibus, & honoribus, & penarum immunitatibus, ut patet C. de Decur. eos indulsent. & l. exemplo. & l. nullus. & l. si ille. lib. 10. C. de pe. decuriones. & l. decurionu filii. & melius, & expressus quantum ad penas. ff. de pe. moris. §. fin. ff. de decu. l. 2. §. in filiis. Sol. non videtur, quod talis filius hoc statuto damnetur. potius enim lineam masculinam, & paternam, quam femininam, & maternam comprehendit: etiam si de immunitate agatur, ut probatur ff. de mun. & hon. vacatio. ff. de iure immuni. l. 1. §. vnico. Et dicit lex, senatores debere vocari ipsos senatores, & eorum filios, & nepotes natos ex eis. Nepotes vero nati ex filiabus non senatores dicuntur, sed patris sui conditionem sequuntur. ff. de senato. l. liberos. Si ergo in beneficiis, & dignitatibus filius ex matrimonio natus matris conditionem non sequitur, quanto magis dicendum est, & in penis contra iura maxime adiuuentis non debeat sequi conditionem eiusdem? cum pena legum interpretatione sint mollienda, non exasperanda, ut supra not. Contra iura etiam generalia est, ut filius portet iniquitatem patris. ff. de penis. l. crimen. ff. de in ius vocan. adoptiuum. §. 1. Haec igitur adhaerebo fauori, maxime quantum ad Ecclesiam, quae innocentem punire non desiderat: immo nec nocenti redeunt claudere gremium consuevit. Et si specialia in contrarium sint quaedam, metas ipsorum ad consimilia non transcendam. ff. ad mun. l. 1. C. de decu. l. neque Dorotheum. C. de leg. leges, ut generales. Instit. de in. na. §. quod principi. ff. de leg. ius singulare, cum similibus. Video in super, quod si filius habeat patrem, & auium senatorem, & si pater a senatu remoueatur turpiter: tamen filius remanebit senator, ut plus ei profit aui dignitas, quam obfit casus patris, ff. de sena. emancipatum. §. fin. Sic & hic debet dici, ut plus profit filio patris fidelitas, cuius conditionem naturaliter habet sequi. ff. de sta. ho. lex natura. & contrario: quam matris etiam, vel aui materni infidelitas, quibus quoad multa dicitur alienus: & quoad patris potestatem, & substitutionem pupillarem, & bonorum possessionem contra tab. & alia multa. Filia enim etiam quoad forum & dignitatem sequitur virum, non patrem, ff. de sena. fem. in a. Ergo multo fortius filius viri ipsum sequitur, & si undique inter patrem, & matrem sit paritas, tamen viri conditio praevalet, & est spectanda. ff. de senato. l. 1. Filius enim & pater iuris interpretatione idem sunt, C. de

A impu. & aliis substi. l. vlt. Instit. de inutil. stipu. §. ei qui quod nunquam in matre vel auo reperitur materno. Cum ergo statutum dicat: & filii eorum: lineam paternam non maternam respexisse videtur. Alias sequeretur punito filio, ipsum patrem puniri, quod dici non debet. Tum ex patris in filium affectione, quae specialis est super omnes. C. de cura. futu. l. fi. i. responso. cum similibus. Tum ex filii infamia, quam licet patri prosequi, etiam inuito filio, Tum quia substantia filii minor esset, quem hinc necesse alere pater si oporteat. Tu quia filium [altem de facto infamem] ff. de obsequiis à liberis. & c. l. 1. in domo cogere tur habere: & in familia patris potestatis tenere: quod dici non debet. Nec obstat quod de verbis statuti dicitur seruandis, quia pp sententiam ab eis receditur: cum uerborum interpretatio nunquam tantum ualeat, ut melior sensu existat. 38. dist. sedulo. C. de lib. praeeri. l. 3. C. de fidei. cum viru. C. de consi. pec. l. 2. Nec obstat & punire uoluit princeps haereticum in filiis: Hoc. n. est dictum in propriis filiis non in alienis: at filius filiae non suus est, sed alienus, cum non sit in potestate ipsius, ut C. de iur. do. l. fi. §. si quoquo modo. & de rei uxu. act. l. vnica. §. accedit. vers. extraneum. Nec obstat & princeps aycere noluerit haereticum, ne quis cotrahat cum filia eius: quia hanc penam expressam non inuenis in statuto, sed solum in filiis eius, ut puniantur in clerici promotione. Non ego eam extendam, sed restringam ut odiosam: quia cum vir caput sit uxoris, uerisimilius est ipsam trahi ad legem ipsius. Vnde & hoc deterius contingere posset, si cum catholico filia nubere non posset, scilicet augmentum haereticorum, & diminutio catholicorum. Et quia vir, qui diuinare non potuit haesim alienam pp iustum suum errorem, puniri non debet. Si uero scienter talem duceret, ei forsitan esset imputandum, ut & not. inf. de pen. in quibusdam. §. sacri. §. Nec huiusmodi. 3. pars (Orthodoxorum) filiorum, ut sequitur.

5 Exheredatio.) Hic expressè habes, quod bona haereticorum confiscantur, siue habeant filios catholicos, siue non. Sed contra: quia filii catholici propter hoc haereditate paterna priuari non debent. C. eod. titu. Manichaeos, & l. cognouimus. & Authen. idem de Nestorianis, Sol. illa iura hodie per hoc quod hic dicitur, corriguntur, & per l. Federici. Hac edictali, quae hoc idem dicit, & fuit olim posita in quinta compilatione. eod. tit. nec debuit remoueri. Et est ratio, ut legitur, & not. infra eod. vers. 1. Vel intelliguntur de gratia secundum istam, ut supra eod. cap. responso. 1. & not. supra c. si quis episcopus. Quia uero super hoc sunt dissensiones, si uis amplius prosequi hanc materiam, uide in sum. eod. tit. §. qua pena.

6 Impedire.) idest spiritualis poena non debet impedire temporalem, nec econuerso: immo utraque est imponenda, sicut & infra de maledicis. c. 2. & arg. extra d. n. de re iud. cum aterni, in fi. Nec mireris si in hoc casu filii propter delictum patris exhaerentur, cum in multis, & c. ut infra ver. 1.

7 Cum in multis, uersi, Casibus, † Aliis minoribus isto, & in quibus hoc minus uideatur. Multo magis ergo & in isto de quo magis uidetur. arg. supra de elec. cum in cunctis, in prin. cu suis concur. Diuinum iudicium, quod nec fallit, nec fallitur. infra, de sen. excom. nobis, 2. Et hoc patet per multa exempla. 1. q. 4. §. item

† Alfonso Castus li. 2. c. 11. de iusta haeret. punit. Rojas singu. 102.

§. Item pro peccato cinium, & sequentibus, quod dicitur plene not. infra de penis, in quibusdam. §. si. Et iuxta canonicas. vers. Sanctiones. 1. q. 9. ut. cum multa, supra, de fil. presby. per totum infra, de pen. in quibusdam. §. si. cum suis concur. In progeniem. In qua magis punitur pater quam in seipsum, ut patet ff. quod metus causa. isti quidem, & in eo quod legitur & not. infra de fil. presby. litteras.

c. Si aduersus.

S Y M M A R I V M.

- 1 Quod specialiter iubetur, magis timetur.
- 2 Scrinarij, idest tabelliones.
- 3 Cur sit prohibitum pro haereticis patrocinari.
- 4 Haereticis i quibus sit defensio denegata, uel no.
- 5 Soli iudici ecclesiastico licet haereticis captis consilium dare, & qualiter.
- 6 In nullis causis Iurisperiti haereticis patrocinentur.
- 7 Notarii suspensi, durante suspensione, non ualent instrumenta.
- 8 Aduocati suspensi an ualeat patrocinium, & quod faciendum.
- 9 Aduocatus suspensus exercens officium, non fit irregularis.
- 10 Suspensi à minoribus, ministrantes, an fiant irregulares.
- 11 Papa quoad forum ciuile infamiam irrogare, & tollere potest.

I aduersus nos terra conlurgeret. & infra. Plus timeri solet.] Hoc sumptum est ex illo canone 23. distinet. quauquam. Sic & dicit lex, quod ea quae generaliter dicuntur, nisi specialiter notentur, neglecta uidentur. ff. de iniur. item apud Labeonem. §. ait praetor. arg. ad hoc supra, de consir. vti. bona. §. si. supra, de dolo & contu. c. 2. §. si. in prin. supra, de offi. lega. quod translationem. cum suis concur. Specialiter. Ideoque quandoque quod de iure eoi coepit generaliter, specialiter priuilegio impetratur, ut patet supra de procur. quia in causis. supra de iure iur. & si Christus. §. si. & not. supra de eta. & qual. accepimus. §. licet ueritur. vers. ex superabundanti. & supra eod. sicut ait. §. 1.

2 Scrinariis.] idest tabellionibus. supra de praescrip. ad audientem. §. si. vers. nec credentes. ubi de hoc. simile 25. quaest. 2. sancimus. §. vniversa. infra eo. excommunicamus. 1. §. credentes. vers. si. infra de senten. excomm. nonit. Defensoribus. qui omnes haereticis iudicantur. infra eod. excommunicamus. 1. §. credentes.

3 Auxilium uel fauorem.] Cum sint excommunicati. infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. & supra eod. sicut ait. Sed contra: quia si conueniantur, no est eis iusta exceptio sine sententia deneganda, ut patet supra de except. cum inter priorem. §. 1. cum suis concur. Sol. illud potest habere locum infra annum postquam eos constitit tales esse. Nam elapso anno, nisi interim se correxerint, inter haereticos computantur. infra eod. excommunicamus. §. credentes. Vnde non admittuntur ad aliquam defensionem cum bona ipsorum debeant confiscari, immo & eis licite auferuntur. 23.

q. 5. non uos. & quaest. 7. c. 1. Melius tamen est ut auctoritate Ecclesiae uel iudicis hoc fiat. 23. quaestio. 3. sex differentie sunt. C. de pig. l. 3. secundum. B. Non placet haec gloss. & dic de prima parte, ut not. infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. De secunda uero parte dic, quod etsi non possint defendere quoad bona, possent tamen aliter criminaliter accusari: unde in illis non esset in iudicio iustitia deneganda.

4 Sed ad defendendum haesim nullatenus audientur, quod per iura inducitur superius satis patet. Nec obstat in Authen. de priu. dot. post medium. l. vers. sed si sint eis inaccessibilia. coll. 6. ubi expresse dicit, quod nec beneficiis iuris, nec aliquibus aliis priuilegijs tales poterunt se iuuare: quia illud ius, & similia, intelligi possunt quantum ad accusationem, siue impugnationem, uel actionem. & haeresis defensionem. supra, eod. ad abolendam. §. illos. ubi de hoc. In aliis autem criminibus quo ad defensionem, iustitia non denegabitur: quia nec in hoc attenditur fauor haereticus, sed equitas iudicantis, ut legitur & not. supra de excep. cum inter priorem. §. 1. Et hoc satis apparet hic, nam ex eo quod hoc solis aduocatis & scrinariis, non tamen iudicibus, de quibus nulla fit hic mentio, prohibetur: satis patet, quod de ipsis iudicibus contrarium sensu quantum ad iustitiam faciendam. arg. in eo quod legitur, & not. supra de praescri. nonne. Nec obstat si dicas, quod talis haereticus est: & sic statim est puniendus. Nam & post deprehensionem, si sponte redierit, admittitur, & in monasterium est detrudendus. infra eod. excommunicamus. 2. §. penul. ibidem igitur se defendere posset super alio crimine accusatus. argum. C. de his, qui ad ecclesiam consu. l. fi. §. 1. & responso 1. Maxime si praeventus fuisset in alterius criminis accusatione. supra de foro compet. proposuisti.

5 Tamen excepto iudice, qui nec iudex est, nisi sit in eo iustitia. infra de ver. sig. forus. §. in omni. nulli alii persona licet talibus consilium, uel auxilium, uel communionem aliquam nisi ad salutem animae, etiam in causis uel factis aliis impartiri, ut patet infra eo. §. 1. §. Nec his.] 2. pars, scilicet haereticis.

6 In causis.] scilicet criminalibus. Vel factis, idest quibuscumque negotijs, quasi dicat, nec in iudicio, nec extra, infra de verb. sign. forus. §. negotium. Vel aliquibus. scilicet aliis, etiam catholicis. Sub eorum, scilicet haereticorum, qui nullatenus iudicare possunt, nec aliqua publica officia exercere. infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. Patrocinium, scilicet, uos Iuris periti etiam magno salario dato: quod aliis liceret. 1. q. 3. non licet. quod dicit, ut not. supra tit. 1. cum sit nimis absurdum. §. si. Facere uos tabelliones. Sed nonne iudices tales contra iustitiam condemnabunt, si fuerint super aliis criminaliter accusati? Non: quod dicitur no. supra eo. resp. 1. in fi.

7 Quod si contra.] 3. pars. Praesumptio. uos aduocati, seu scrinarij, quibus tantum scribit, ut patet supra eod. c. responso 1.

7 Suspensos.] qua sententia durante non ualebunt confecti instrumenta. arg. 1. in eo quod leg. & not. supra de consuet. cum dilectus. §. quia nobis. & 10. dist. uidet filii charissime. C. de leg. non dubiu. supra de elect. qualiter, post medium, in fi. & infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. vers. quod si forte. & sequen.

Sed quid de parociniis: nam illa de facto tenent? Respondeo, erunt forsan sententia irritanda, ut dicunt quidam. Alii contra. Credimus, quod hoc esset per summum Pontificem declarandum. supra, qui filii sunt legit. per venerabilem. §. rationibus. supra, de feudis. c. 1. supra, de constit. c. si. cum super hoc nullum ius expressum habeatur, nisi quod advocatus per exceptionem poterit remoueri. infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. & quod si forte. in fi. vel dic lucrum pauperibus erogandum. arg. in eo quod legitur & not. supra ti. 1. ex speciali.

Sed nunquid si taliter suspensi officium suum exequantur, irregularitatem incurrunt? Ita videtur, ut infra de cle. excomm. mi. c. 2. vers. 1. extra d. n. de sent. B. ex com. cum medicinalis. §. fin. vers. quoniam. cum suis concor. lib. 6. Sed hoc falsum est: Nec obstant iura inducenda: quia loquuntur quando aliquis suspenditur ab officio spirituali ordini sacro annexo, ut patet 1. q. 3. si quis episcopus damnatus. & c. si quis episcopus in concilio: ubi etsi non fiat mentio nisi de ipso presbytero & diacono: tamen idem intelligendum est, & de subdiacono, cum hodie sacer ordo existat, ut patet in eo quod leg. & not. supra, de ser. non ordi. miramur.

De suspensis autem a minoribus ordinibus hanc penam expresse non inuenio iure cautam, quare non videtur, quod ad ipsos sit extendenda. arg. supra, de trāst. episc. c. 2. §. sed neque. vers. fin. cum suis concor. Nam ubi pena expressa inuenitur, cum sit odiosa, non est dilatanda, sed potius restringenda. ff. de pæn. si preses. & l. pen. Multo minus ergo dicam irregularitatem incurrere suspensum ab officio publico temporali, de quo hic loquitur: etsi propter transgressionem aliā sit puniendus. arg. in eo quod legitur & not. supra, de dolo & contu. veritatis. §. si. vers. in nomine domini. in princ. Sed verum est, quod clerici etiam inferiorum ordinum irregularitatem incurrere possunt: quod dic. ut plene not. infra, de cler. excom. min. c. 2.

Infamiae.] Et ita Papa potest etiam quo ad forum civile infamiam irrogare, cum & ipsam possit tollere, ut hic. & arg. supra, qui fil. sunt legit. per venerabilem. D. Est tamen argu. contra. 2. q. 3. §. hinc colligitur. secundum B. quod dic. ut not. supra, de secundis nupt. c. pen. & fi. & supra, de re iudi. cum te.

c. Cum ex iniuncto.

S V M M A R I V M.

- 1 Conuenticula fieri prohibita, & quare.
2 Officium predicationis priuilegiatum.
3 Singula officia, singulis committenda.
4 Soli sacerdotes predicant; aut saltem qui sunt missi.
5 Vbi maius periculum, cautius agendum.
6 Martyribus aliqui imperantibus, non statim credendum.
7 Miraculis non statim credendum, & quare.
8 Erubescendum est sacerdotibus imperitis.
9 Exempla & uulgaria prouerbia quādo probet.
10 Peccantem corrigere Euangelicē quilibet tenetur & qualiter.
11 Ad denuntiationem Euangelicam, an quilibet

- admittatur.
12 Quomodo intelligendum preceptum Domini de correctione fraterna.
13 Clericus uiolentiam corporalem inferens praelato, excommunicatus est.
14 Intellectus huius textus.
15 Ob negligentiam potest remoueri praelatus.
16 In remouendis sacerdotibus negligentibus, & inutilibus quis ordo seruandus.
17 Qui instituit, deponit: & qui ligat, soluit.

Vm ex iniuncto, & infra. Studium.] subaudi, habere, ut supra, de magist. super specula. & supra, ne cle. vel mo. su per specula. §. quia vero. In eo tamen. ver. Arguendi. id est reprehendendi. Quod occultā. Prima reprehensio, quam prosequitur infra eo. respon. & §. Deus enim. & seq.

Conuenticula, que intra ecclesiam fieri prohibetur. C. de episcopis & cle. conuenticula. Et etiam extra ecclesiam, ut ibi not. & probatur infra eod. excommunicamus, 1. §. aduicimus. ver. 1. C. de sum. Tril. 2. Alio quin capitalis est pena, ut patet C. de his, qui ad ecclesiam consu. denunciamus. Sed nec est de fide coadunatis turbis publice disputandum. C. de sum. Tril. 2. quādoque & quandoque expedit respondere. 43. dist. in mandatis. ante fi. Prohibentur etiam conuenticula talium, quia timetur de conspiratione. 1. 1. q. 1. conspirationum. & c. conuinationum. 79. dist. si quis Papa. Et licet omnium conspiratorum graue sit peccatum, ut patet ex predictis inuibus, & in eo quod not. supra, de re iud. cum 1. & A. istorum tamen maius est peccatum, & pena debet etiam maior esse, ut patet in eo quod legitur & not. supra eod. uergētis. §. cum enim. ver. cum longe. Et officium. Secunda reprehensio: & hanc prosequitur infra eod. §. sicut enim. per totum.

Predicationis.] quod priuilegiatum est multis modis, ut legitur & not. supra, de sta. mo. quod Dei timorem. & patet infra eod. §. sicut enim. vers. 1. Et sacerdotum. Tertia reprehensio, que & probatur infra eod. §. licet autem. Simpliciter. Et male 38. dist. sedulo. Illudunt. Omnis illuso generaliter reprobatur. supra, de postul. prel. bone, 2. §. nec nocebat. Et eorum. Quarta reprehensio, qua omnino est detestanda, ut patet infra eod. §. si. Consortium. Non solum sacerdotum, quos propria temeritate euitat, ut patet infra eod. §. si. sed etiam aliorum omnium. Qui talibus. scilicet conuenticulis, usurpationibus, illusionibus, & sacerdotum euitationibus. Non inhaerent. quasi dicat, tales uolunt omnes esse, quales ipsi sunt: quod si aliter se habuerint, ipsos tanquam excommunicatos euitant.

Deus enim.] 2. pars. in qua intendit quod supra dixit de occultis conuenticulis improbare. Lux uera. Ioan. 1. Tenebrarum. simile supra, de off. deleg. consuluit. §. ne uero. Omni creatura. Mar. c. fi. Dicens. Matth. 10. cap.

Sicut enim.] 3. pars. in qua improbat quod supra dixerat de usurpatione officii predicandi. Et sumitur hoc ex eo quod legitur Rom. 12.

Sed non omnes.] immo singula officia sunt singulis committenda, 89. dist. in fi. singula. & patet in eo quod legitur & not. infra, de prebend. cum non igno-

res. Quia secundum Apostolum. Eph. 4. Alios dedit, &c. simile infra eod. c. penult. Nullus enim quantumcumque litteratus sit, predicare debet, nisi sacerdos sit. 16. q. 1. aduicimus. Vel saltem nisi sit missus, ut infra eod. §. vers. nam secundum Apostolum, & c. excommunicamus, 1. §. quia uero. ubi de hoc. & arg. 2. 3. q. 4. displicet.

Cum igitur.] 4. pars. Doctorum. id est predicatorum. sim. infra eod. c. sicut in uro. §. unico. in prin. Præcipuus. & priuilegiatus. ut not. supra eod. responso 1. vers. 1. super uerbo predicationis.

Indifferenter.] immo cum maius periculum immineat, cautius est agendum. 42. dist. quiescamus, 32. dist. §. uerum. 1. q. 1. §. ecce cum honoris. Nam secundum Apostolum. ad Ro. 10. d. Et etiā ueritas ipsa, scilicet Christus præcepit. Apostolis. Luc. 10. a. Mitat. quasi dicat nullus sibi usurpet, sed missus solummodo admittatur, ut hic. & 2. 1. dist. in nouo. Quod si forte. vers. Argue respondeat. id est, arguendo nos sic opponat: Domine, non debetis dicere, quod tales tanquam non missi non admittantur. Quia tales, &c. Sed huic statim respondet infra eod. vers. 1. Dignior. Verum dicit si de illa constaret, ut patet supra, de regularibus, licet. responso 1. vers. talis ergo. & 19. q. 2. sunt. Sed non est credendum cullibet, ut patet supra, de regularib. licet. §. si uero dubitetur. Vnde oportet, quod aliter probetur, quam nudo uerbo illius, qui dicit se missum, ut infra eod. vers. sic. 1. & vers. sed oportet, & sequentibus.

Potest rationabiliter.] vers. Non sufficit. Bene dicit: nam etsi martyres aliqua mandent, non statim sunt facienda; sed ante est, ut sciamus illos a Deo que postulant, impetrasse. 50. dist. si quis præpostera. Nec semper eorum miraculis est credendum, ut not. infra eod. vers. si oportet. ad fin. & patet in eo quod legitur & not. supra, de reliq. & uenera sanctorum. c. 2. in fi. ad idem. 42. dist. quiescamus. Nudē tantum. id est sine signo miraculoso, vel testimonio scripturæ sufficienti, ut not. infra, vers. 1. Nam nec ipsius iuramento crederetur: tum quia solus est supra, de testi. licet 1. in fi. & c. cum a nobis. Tum quia in re propria generaliter nullus est idoneus testis. 4. q. 3. vers. item nullus. & vers. item omnibus. & not. de hac materia supra, de testi. in omni negotio. Affuec- ret. Nec enim sufficit dicere, nisi & probetur, ut hic. & legitur & not. supra, de concef. præben. cum super questione. & supra, de re iud. cum super contro- uersa. §. Sed oportet. vers. Altruat. Afferendo struat, siue instruat, hoc est probet, siue confirmet.

Miraculi.] Sed nec miraculo statim credendum est, quia & quandoque per malos, & peccatores miracula fiunt. 1. q. 1. teneamus. & not. supra eod. vers. potest rationabiliter. Ideoque antequam fides adhibeatur, de uita & miraculis diligenter est inquirendum. Et postea referendum sedi Apostolica, qua hoc reprobet, vel confirmet, ut legitur & not. supra, de reliq. & uenera sanctorum. cap. 1. ad fi. & supra, de testi. uenerabili. Hoc autem quod dicit de miraculo, statim exemplificat infra eod. vers. 1. Scripturæ. Et hoc exemplificat, infra eod. vers. Ioannes. Vnde cum Dominus. vers. Velle. Exo. 4. Ioannes quoque. vers. Dicens. Matth. 10.

¶ Iuo p. 6. c. 249. Cōc. Carthag. 4. c. 98. refert Iuo p. 8. c. 323.

¶ Vide S. Thomam 2. 2. q. 178. art. 2.

Licet autem. 4. pars in quo improbat, quod supra dixit de illusionē simplicium sacerdotum. Sciētia. etiam eminens: licet competens toleretur, ut legitur & not. supra, de elec. cum nobis olim. §. his igitur. ver. illius quoque. & de renun. nisi cum pridem. §. pro defectu. Propheticum. Malach. 2. c. Labia sacerdotis. simile 43. dist. sit rector. 1. 1. q. 1. sacerdotibus. Custodiunt. id est custodire debent.

Exquirunt.] scilicet subditi: unde pudibundum est si nesciunt respondere. 43. dist. in mandatis. ad fi. Quare & talis debet esse, qui omni postcenti sciat reddere rationem. 3. d. st. §. ecce quod. ante fi. Non est tamen. vers. a scholasticis. 38. dist. sedulo. multo minus ab aliis subditis, 6. q. 1. ones. & c. præceden. & sequen. Cum in eis. quamuis simplicibus. Propter quod. vers. Præcepit. Exo. 22. Non detrahes. per hoc quod dicit Dominus. Sacerdotes, &c. Nec quilibet. ver. in quo respondet oppositioni, qua sibi fieri posset ex exemplo asina: quod statim sequitur.

Exemplo.] Licet enim non sit exemplis, sed legibus iudicandum. C. de sen. & interlo. como index. quod qualiter intelligatur, not. supra, de re iud. in causis. Exempla tamen sacre scripturæ & historiarum frequenter inducuntur, & ipsa probationem inducunt, ut hic. & supra, de elec. uenerabile. §. obiectonem. vers. quod autem. in fi. Sicut & prouerbia uulgaria antiquorum, ut patet in eo quod legitur & not. supra iit. 1. etsi Iudeos. respon. 1. in fi. Quod asina. 2. q. 7. secuti sunt. & c. nos si incōpetenter. Legitur. Nu. 22. f. Prophetam. scilicet Balaam, ut infra vers. 1. Vel. scilicet illo scripturæ testimonio, quod Dominus dixit. Io. 8. f. Quis ex uobis. huic respondet infra, eod. ver. & aliud. & si male locutus sum. Io. 18. de quibus not. supra, de simo. c. 3. De malo. Subaudi, sed non obstat exemplum de asina: & sic continuatur sequens vers. cum aliud sit, & c.

Cum aliud. vers. Quod quilibet tenetur. scilicet occulte reprehendere, ut hic. & argum. 23. q. 5. non putes. non manifeste vel publice. Illa enim correctio ad superiorem, vel iudicem tantum spectat. arg. 23. q. 4. duo ista. & c. forte. Prælatum enim subditum sicut pater filium, & publice potest corrigere, & occulte. Vnde Apostolus 2. Tim. 4. Argue, obsecra, increpa. 45. dist. c. 1. 8. q. 1. quid autem. Filius uero patrem, uel

Ad denuntiationem autem Euangelicam, qua admonitionem & probationem requirit. 45. dist. si illud. supra, de testibus. in omni negotio. & qua fit ad penitentiam. 2. q. 1. si peccauerit. uidetur quod quilibet sit admittendus. arg. 2. q. 7. qua propter. Dummodo sit persona honesta. & supra, de spon. cum in tua. secundū B. Tu dic ut ibi not. & supra, de cognā. spirit. tua nos. & plenius supra, de iud. nouit. responso 1. Euangelicam. Matth. 18. e. Si peccauerit in te frater tuus, & c. Balaam. per quem superior intelligitur. Ab asina. quæ

¶ Vide Iasōnē & doctores in 1. r. ff. si certum pet.

¶ Vide Alfonso Castrum lib. 13. aduersus hereses. verbo, subditus.

qua tenet figuram subditorum. Subaudi, sed nec obstat quod obiectum est ex scripturae testimonio. supra eod. ver. nec quisquam ibi, quis ex vobis, & c. Nam & aliud est, & c. ut sequitur. Et aliud est. ver. Patrem suum. Alias fratrem. Reprehendere. Cum reprehensus se non submittat: alioquin contra. infra eo. ver. & rursus. Manifeste. ad detractionem tantum, quod non licet, infra eo. ver. & aliud.

12 Evangelicam.] Supradictam: ex eo enim quod dicit, corripere cum in: et ipsum sol: Et quod sequitur, duos vel tres testes adhibedos, subaudi, & non plures: sequitur quod hoc intelligendum est tantum de occultis, & non publica correctione. arg. in eo quod legitur & not. supra, de presump. nonne. Nam qui etiam dicit. ver. Fratri fatue, sicut legitur Matth. 5. c. & 55. dist. si Evangelicam. Et rursus, ver. Innocentia, sicut Christus, qui semper innocens est, & fuit. 1. Pet. 2. q. Qui peccatum non fecit, & c. Supponit, quod potest. 2. q. 7. nos si incompetenter. ff. de iur. sdi. om. iudi. est recipiunt. Et tunc nulla potest notari detrahitio, si ne iniuria, quae volenti & scienti non infertur. ff. de iur. l. 1. §. v. que adeo.

13 Haec autem suppositio quantum ad violentiam corpori inferendam, a nullo clerico fieri potest, quin violentiam inferens excommunicatus sit. Nam etsi manus non sit violenta respectu supponentis: tamen propter iniuriam, quae fit Ecclesiae, temeraria iudicatur, ut patet in eo quod legitur & not. infra, de sen. excō. cū desideres. §. h. & c. contingit interdum, 1. Sed nec quo ad iurisdictionem hoc licet sine superioris licentia, ut infra eo. & not. supra, de foro compe. significasti. Nec quantum ad forum penitentiale. infra, de pen. omnes. §. 1.

14 Quid est ergo, vel qualiter est hoc intelligendum quod hic dicit? Respondeo indistincte hoc intelligi potest in Papa. 2. q. 7. nos si incompetenter. & 2. q. 4. auditum est. Alias audistis, quo ad iura postivum, quae ipsum non ligant, nec ligare possunt, ut patet in eo quod legitur & not. supra, de concef. praxben. proposuit. Quo ad alios autem omnes intelligendum est hoc tantum extra iudicium, secundum quod fit. supra, de iure iur. veniens. & c. Quintavallis. Nisi hoc fieret de licentia superioris: & dummodo nulla violentia inferatur, ut patet ex praemissis. Verbum Domini, Quis ex vobis arguet me, & c. Et si male locutus sum, & c. ut supra eo. ver. nec quisquam. Et aliud. ver. Quia subditus. sine aliqua submissione superioris. Reprehendendi. idest corrigendi: non quod hoc liceat in publico: sed hoc ideo dicit, quia minus peccaret, ut potest colligi in eo quod legitur & not. infra, de sent. ex com. cum ab homine. respon. 1. & supra, de coha. cler. & mul. vestra. §. item aliud est. In praetatum, quod nulli licet, ut supra eod. ver. & aliud est. Obsequendi. idest obediendi. simile supra, de reb. eccle. non alia. c. si. responso 1. cum suis concor.

§. Quod si forte.] 5. pars, in qua improbat, quod subditi contemnendo proprios sacerdotes, eosdem vitant, & faciunt evitari, ut not. supra eod. c. respon. 1. & de f. & eorum consortium, & c.

15 Inutilis.] Nam & propter negligentiam remouetur. infra eo. c. 1. in fi. & 8. i. dist. dictum. C. de off. praefect. ori. si quos. 1. 8. q. 2. si quis abbas. quod dicitur legitur & not. supra, de off. custo. c. 1. §. si. supra, de renun. c. si. respon. 1. supra, de simon. licet Heli. §. cum igitur. ver. 1. Remoueri. Subaudi temeritate propria mini-

A me sunt vitandi, quamdiu ab Ecclesia tolerantur, nisi forsitan essent notorii fornicatores, vel simoniaci. 3. 2. di. §. verum. & legitur & not. supra, de coha. cler. & mul. vestra. & supra eod. veritas.

16 Sed agendum est, & c. Ordinate, & c. Puta per modum accusationis vel denunciationis, ut legitur & not. supra, de accuf. qualiter, 2. §. penult. Et est hic argu. quod seruandus est ordo iuris. supra, de accuf. ad petitionem. §. si. ver. 1. ubi de hoc. Apud episcopum, quod dicitur ut legitur & not. supra, de offi. archidia. cum satis. ad idem. 16. 7. nullus. infra, de priui. cum & plantare. §. in ecclesiis. supra, de capell. mor. c. 1. Institutio, scilicet auctorizabilis.

17 Destitutio.] Nam eius est soluere, cuius est ligare regulariter: quod dicitur not. supra, de maio. & obediens. cum inferior. Et sic & examinatio personae ad illum pertinet, ad quem manus impositio spectat. supra, de elec. uenerabilem. §. 1. ver. est enim regulariter, & c. Sic omnis res, & c. infra, de regu. iuris. ca. 1.

c. Excommunicamus.

S Y M M A R I V M.

- 1 Haeretici omnes tametsi diuersarum sectarum conueniunt quantum ad errorem.
2 Qualiter intelligatur haeticos relinqui curiae seculari.
3 Leges deferentes bona cognatis haeticorum, corrigeat.

Excommunicamus, itaque.] & c. Superius, scilicet supra, de sum. Tri. c. 1. & 2. Quia de varietate, aliis de uarietate. sim. infra eo. excommunicamus, responso 1. In idipsum, quantum ad errorem haeticum: omnes enim haetici iudicantur, licet sectae diuersae sint. 2. q. 7. si. fi. et §. seq. usque in finem.

1 Damnati vero. ver. Relinquantur.] qualiter hoc intelligatur, legitur et not. infra, de uerbo. sign. nouimus. Sunt & alii casus in quibus degradatus statim seculari relinquitur potestati, ut not. supra eod. abolendam. §. praesenti. Puniendi. nisi statim sponte reuertantur: in quo casu sunt in monasterium detrudendi. ut infra eod. c. penult. §. 1. et legitur et not. supra eod. ad abolendam. §. praesenti.

3 Ita quod bona. ver. Confiſcentur.] Corripitur ergo lex, quae defert bona cognatis haeticorum. C. eod. tit. Authen. idem de Nestorianis. secundum d. n. ut patet hic. & supra eod. uergentis. §. 1. & 2. ubi de hoc. Stipendia. pro rata. arg. supra, de test. amētis, relatum 2. §. si. & c. Raymuntius. §. a cuius. uerf. penult.

§. Qui autem.

S Y M M A R I V M.

- 1 Ob solam suspensionem haereseis probabilem purgatio indicitur.
2 Deficiens in purgatione pro conuicto habetur; & plura nū, 10. in fine.
3 Negligens se purgare, olim statim tradebatur curiae

curiae seculari, hodie fecus.

- 4 Qui post purgationem vel abiurationem recedit, curiae seculari traditur.
5 Excommunicatus ob contumaciam, quando & quomodo fiat de haerese suspectus.
6 Quae pena eius, qui se purgare negligit.
7 Tentans se purgare, & deficiens, non excommunicatur, sed pro conuicto habetur.
8 Verba, velut haeretici condemnentur, pulchre explicata.
9 Ob praesumptionem iuris, & de iure, potest aliquis ut haeticus condemnari.
10 Gradus quattuor per quos ad condemnationem venit, ob haerese suspicionem.
11 Speciale est in crimine haereseis, ut elapso termino mora purgari possit.
12 Quot & qualia incommoda afferat annalis contumacia.
13 Haeretici ipso iure sunt condemnati.
14 Legibus ciuilibus per ecclesiam approbatis utendum in crimine haereseis.
15 An assignato termino ad purgationem, videatur indicta purgatio?
16 An absens cui iudex indixit purgationem, & terminum assignauit, si non comparcat, debeat velut haeticus condemnari.

1. §. Quid autem.] 2. pars. Suspicionem sola, idest est praesumptio, intelligas tu probabili, & sic non obstat 2. q. 1. primo. Talis enim suspicio sine praesumptio purgationem inducit, ut sequitur, unde quod infra dicit, monstrauerunt. exponere, idest, monstrare neglexerint.

2. Anathematis, & c.] nam etsi deficiat in praestanda, is cui indicitur, tanquam conuictus puniatur, & sic sine aliquo temperamento potest intelligi quod legitur supra eod. ad abolendam. §. laicus, & infra eod. §. aduicimus, infra de pur. ca. inter sollicitudines. §. si. supra, de cohabi. cler. & mulier. tua. supra de simonia, de hoc autem. §. 1. & cap. insinatum. §. si. & de hoc not. infra de pur. ca. cum P. Qualitatem, quia hoc semper attendendum est, ut considerata suspitionis & personae qualitate, purgatio indicatur. 2. quae est, & omnibus, infra de pur. cano. inter sollicitudines. Satisfactio nem. simile infra eod. §. credentes, quod dicitur, ut ibi plenè notatur.

3. Anathematis.] olim vero talis statim relinquebatur potestati seculari, ut supra eod. ad abolendam. §. laicus in decisione: sed hodie per annum expectatur, ut hic sequitur, & postea velut haeticus condemnatur, ut in fi. huius §. & sic traditur potestati seculari, supra eod. ad abolendam §. 1.

4. Euitentur.] quod si post purgationem praestitam, vel abiurationem factam in haerese eandem reinciderint, seculari iudicio sine ulla penitus audientia relinquantur, supra eod. ad abolendam, §. illos quoque. Ita quod si per annum. subaudi hac de causa excommunicati, ut praemissis. Extunc, scilicet elapso anno, simile infra eod. §. si vero dominus, & §. credentes, & accidit hoc propter contemptum, infra de excef. praela. c. si. responso 1.

5. Si quis igitur hac de causa excommunicatus per annum in rebellionem persisteret, veluti haeticus con-

demnatur, ut sequitur, sed autem propter crimen aliud, pro conuicto habetur. 1. 1. qu. 3. rursus, & cap. quicumque. Quod si pro simplici excommunicatus contumacia fuerat, non immerito de haerese habetur suspectus: maxime si per biennium excommunicationem sustinuerit animo indurato. infra de pen. cap. si. ubi de hoc. multo fortius si per triennium; in quo quidem casu beneficiis ecclesiasticis omnibus est priuandus, supra de ata. & qual. cum bone. Ad idem supra de appel. pastoralis, in fi. infra de cle. excomm. mi. postulat. in fi. & cap. fin. in fi. & ideo dixi, maxime, & multo fortius, quia idem est si per annum, ut hic, & in superioribus iuribus. Cum ergo excommunicatus pro simplici contumacia, ex quo per annum excommunicatus fuit, de haerese merito habeatur suspectus, ut supra not. si contra talem agatur, aggrauetur manus hoc modo.

6. Quia de haerese tali de causa suspectus habetur infra certum tempus, secundum quod indicenti purgationem videbitur, debeat se purgare, si eandem purgationem sibi indictam, praestare neglexerit, ob talem negligentiam ut contumax iterum poterit excommunicari: et si postea in hac excommunicatione per annum steterit, veluti haeticus debet iudicari, ut hic dicitur, per quod euidenter patet; quod maxima est potestas ecclesiastica: & quod nullus debet contemnere Petri clauis, infra de excef. praelat. tanta.

7. Quid ergo si non fuerit negligens: sed se purgare tentauit, in purgatione tamen defecit? Respondeo, Tunc non est locus excommunicationi, nec per consequens annali expectationi: sed incontinenti potest, tanquam conuictus de haerese condemnari, ut patet in eo, quod not. supra eo. §. super verbo, suspitione sola. Qualiter autem contra contumacem in criminibus sit aliis procedendum, dicit, ut plene not. supra de dolo & contum. veritatis.

8. Velut haeticus.] licet in veritate possit esse, quod non est haeticus: tamen ac si esset propter tantum contemptum ecclesiae & clauium, ex quo si condemnatus est, penas haetici incurrit, sim. infra de sen. excomm. si vero aliquis, de quibus legitur & not. infra eod. §. credentes, arg. infra de rapto. ca. 2. infra de excef. praelat. tanta, in authen. de priuil. dot. haetici: muli. non praestant. quasi in medio, coll. 8. & ita, etsi haeticus non sit, tamen veluti haeticus condemnatur, & est simile quod dicitur: Sit tibi sicut ethnicus, & publicanus, supra de iudi. nouit. responso 1. verf. sed cum Dominus, est ergo talis velut, idest praesumptus haeticus indicandus. Sed contra: quia etiam pro praesumptione uehementi non est quis de tanto crimine condemnandus; supra de praesump. litteras, §. fin. in prim. ubi de hoc.

9. Sol. Illud verum est de praesumptione facti, vel iuris tantum, ut ibi fecus de praesumptione iuris & de iure, ut hic; quae non admittit probationem in contrarium, ut patet in eo quod not. supra de sponsal. his qui fidem. Condemnentur, si moniti competenter redire noluerint, & sic non obstat. 1. qu. 8. conuenientibus, sed & tales vitandi sunt, & ante admonitionem, ne secreta fidei nostrae, quibus nos impugnent, eis exponamus, siue reuelemus. 43. dist. in mandatis, & sic intellige 24. q. 1. quae dignior domus.

10. Et nota gradus per quos in hoc casu ad condemnationem

Vide Archidiacon. Io. And. & Fracum in c. cum contumacia de heret. lib. 6.

† Eym. par. 2. q. 5. 8. & par. 3. in 2. mo processum termini nadi, ubi dixi.

nationem criminis hereseos peruenitur. Primus est, A suspicio notabilis. Secundus, quod propter hanc suspi- cionem indicatur purgatio. Tertius, quod si negligat se purgare, propter hoc feratur in ipsum excommuni- catio. Quartus, quod si hac de causa ligatus in senten- tia per annum pertinaciter permanserit, sequatur con- demnatio. Primus ergo est suspicio. Secundus annualis limitatio ascensis enim & obseruatis diligenter per or- dinem his quattuor gradibus, sequitur condemnatio: aliis casum sententia appetit, quae istis gradibus in ta- li casu postpositis, querit per abrupta ascensum argu- 48. dist. cap. fi.

11 Et not. quod licet aliis post terminum perempto- rium lapsus, & datum ad aliquid faciendum non au- diatur quis: nec possit mora purgari regulariter, nisi gratia fiat, ut patet in eo quod legitur, & not. extra d. n. de restitu. spol. frequens, § penul. Hic tamen spe- ciale est, quod possit purgari mora. & est ratio, quia non debet quis de tanto crimine nimis leuiter condem- nari, ut patet supra de presump. litteras, §. vlt. & ma- gnum privilegium est Ecclesie, ut ex hac causa, & hoc seruat ordine, possit aliquem tanquam hereticum condemnare, & de hoc not. infra de pur. cano. cum P. Manconella.

12 Hic igitur notandum, quod annalis contumacia quan- doque auferit rei possessionem, ut patet, C. vt in rem alt. l. 2. supra vt lit. non contesti, quoniam frequenter, §. in aliis, & §. seq. nec miru. quia & quandoque quod plus est, auferit omnem defensionem, & inducit sufficientem presumpam probationem, & per consequens iustam condemnationem, vt hic, & 11. q. 3. rursus, & c. qui- cunque, ex quibus iuribus hoc, quod hic dicitur, vide- tur esse sumptum.

13 Hec vero non est necesse, quod tales per Ec- clesiam condemnentur, sicut patet per l. Federici posi- tam, C. de hereti. in modum Authen. quae sic dicit: Gazaros, Patharenos, Leonistas, Speronistas, Ar- naldistas, Circuncisos, & omnes hereticos vtriuf- que sexus, quocumque nomine censeantur, perpe- tua damnamus infamia: diffidamus, atque banni- mus, censentes, vt omnia bona talium confiscetur: nec ad eos ulterius reuertantur: ita quod filii eo- rum etiam si orthodoxi sint, ad successionem eoru- peruenire non possint: cum longe grauius sit ater- nam, quam temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesie iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque persone, propriam in- nocentiam congrua purgatione innotuerint, tan- quam infames & banniti ab omnibus habeantur: ita quod si sic per annum permanserint, extunc omnes tanquam hereticos condemnamus. Ergo hodie non est necesse, quod per Ecclesiam excom- municentur, vel condemnentur, sed sufficit: quod tali- bus purgatione indicat: quam si praestiterint, bene quin- dem: alioquin, ipso iure banniti & infames habentur, & si sic per annum permanserint, ipso iure sine aliqua sententia velut heretici sunt damnati, ut patet per pre- dictam constitutionem.

† Alfonso Castus lib. 2. c. vlt. de iusta heret. pun. ver. ad d. igi- cur.

14 Nec obstat, quod crimen hereseos est de foro Ec- clesie: quia dicta constitutio fuit per Romanam Eccle- siam non solum approbata, sed procurata, & sic ea vti

possimus, supra de consti. Ecclesia sanctae Marie, & patet in eo quod not. infra, de ope. no. num. c. 1. & supra, de solu. c. 2.

15 Sed quid si Ecclesia suspecto assignet terminum ad purgationem prestandam; nunquid per hoc videtur in- dixisse purgationem, ita quod si non venerit, & hac de causa excommunicatur, & postea per annum expectet; & in eadem contumacia permaneat, debeat velut he- reticus indicari? Dicunt quidam quod sic: quia pro eo quod non venit, patet quod per eum stetit quominus purga- tio indiceretur: vnde perinde est ac si iudicium esset, arg. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper, & l. iure civili, ff. de cond. & demonst. l. iure civili, & l. quibus diebus. Quod non placet: quia aliud est tantum purgationem indicere, & aliud ad purgandum terminum assignare; aliud vtrumque facere; ita quod si tantum alterum interueniat, nun- quam potest dici, quod in non purgando contumax sit. si enim terminus assignetur tantum, non potest dici, quod assignetur ad purgationem indicendam, sed indicendam; infra de pur. can. c. fi. in prin. Si igitur non veniat, & si sit contumax in non veniendo, non tamen est contumax in non purgando: quia non potest dici contumax respec- tu purgationis indicende, cum adhuc non sit in rerum natura, arg. ff. de iure codicill. quidam referunt, supra de consti. cum accessissent. §. fi. Item si purgatio sit indi- cta: sed non sit terminus assignatus, de facili non potest comprehendi contumacia, arg. in eo quod legitur, & not. infra de offi. ordi. irrefragabili, §. excessus, nisi dicas in- telligendum esse, quod statim purget se, arg. ff. de verbo. ob. eum qui Calendis, quod in hac materia durum esset sentire. Sic igitur vtrumque requiritur, scilicet, quod ter- minus assignetur, & quod purgatio indicatur: vnde, & in dicta constitutione Gazaros, iungitur ad manda- tum Ecclesie, vel ad arbitrium episcopi, supra eod. ad abolendam, §. si laicus, in decisione, vt ibi not. ex qua & iste §. videtur sumi. & temperatur hic perna illius, & quod ad hoc faciendum terminus peremptorius assigne- tur, arg. ff. de iudi. ad peremptorium, & l. sequentibus, supra de offic. delega. consulti, & probatur supra de re iudi. quod ad consultationem supra de cohob. cler. & multi. c. penul. §. pen. et si. supra de firm. de hoc, & c. in sinuatu.

16 Sed quid si ita dicat iudex: Volumus, decernimus & mandamus, quod super tali suspicione te purges ad arbitrium nostrum: & ad hanc purgationem prestan- dam, tibi talem terminum peremptorium assignamus: in quo nisi veneris, & dictam purgationem praestiteris, contra te quantum de iure poterimus procedemus: & ipso non veniente, excommunicatur pro eo quod non ve- nit: nec dictam purgationem vt citatus erat, praestiterit. Hic locum potest habere iste §. nisi citatus reputans se grauatum a tali mandato ex iusta causa expressa, duxerit appellandum, supra de appell. praeterca, & extra d. n. in eo. tit. cordi. lib. 6. supra de re iudi. quod ad con- sultationem, quam tamen si Ecclesia velit excludere, indicat purgationem declaratam, & bene formatam, & bona fama de tali contumacia, quamuis absenti: ad quam prestandam iterum assignet ei diem perempto- rium, in quo nisi venerit, excommunicet ipsum: quia purgationem sibi indicam non praestiterit, & sic omni- no locus est huic §. nec contumax audietur appellans. 2. quest. 6. §. sunt quorum. Nec mireris, quod dixi: ab- senti & contumaci purgationem determinatam & spe- cificatam iudici posse: cui tamen forsitan non indicetur,

17 Hic igitur notandum, quod annalis contumacia quan- doque auferit rei possessionem, ut patet, C. vt in rem alt. l. 2. supra vt lit. non contesti, quoniam frequenter, §. in aliis, & §. seq. nec miru. quia & quandoque quod plus est, auferit omnem defensionem, & inducit sufficientem presumpam probationem, & per consequens iustam condemnationem, vt hic, & 11. q. 3. rursus, & c. qui- cunque, ex quibus iuribus hoc, quod hic dicitur, vide- tur esse sumptum.

18 Hic igitur notandum, quod annalis contumacia quan- doque auferit rei possessionem, ut patet, C. vt in rem alt. l. 2. supra vt lit. non contesti, quoniam frequenter, §. in aliis, & §. seq. nec miru. quia & quandoque quod plus est, auferit omnem defensionem, & inducit sufficientem presumpam probationem, & per consequens iustam condemnationem, vt hic, & 11. q. 3. rursus, & c. qui- cunque, ex quibus iuribus hoc, quod hic dicitur, vide- tur esse sumptum.

retur, si presens esset rationibus suis auditis: nam idem est & de sententia diffinitiva, quae plerumque datur contra absentem contumacem, & tamen forte non da- retur contra presentem, & de iure suo docentem, vt pa- tet C. de iudi. proferendum, supra, de elect. extra d. n. statuimus, lib. 6. supra, de eo qui mit. in poss. causa rei ser. extra d. n. eum qui, eo. lib. Hac enim contumacia operatur, quae vt supra not. & possessionem & proprie- tatem rei auferit, & probationem sufficientem inducit, ac exceptionem & defensionem excludit, & adde quod not. infra de pur. can. nos inter alios, & c. inter sollici- tudines, §. fin. & de pan. c. fi.

§. Moneantur.

S P M M A R I P M.

- 1 Magistratus saeculares reuertes prestare iura- mentum de fide defendenda, de haeresi sunt suspecti.
- 2 Forma iuramenti de fide catholica tuenda, & cur hodie non presteatur.
- 3 Dictiones perpetua, & temporalis, cur in textu positae?
- 4 Requiriti sunt domini temporales, ut haere- ticos expellant.
- 5 Magni principes quomodo excommunicandi in hac causa?
- 6 Magistratus saeculares excommunicari possunt per metropolitanum & suffraganeos, & ue- luti heretici condemnari, & quando.
- 7 An spectet ad solum Papam priuare principes dominiis suis ob haeresim?
- 8 Duceffanus potest bona laicorum Ecclesie re- bellium, catholicis exponere occupanda.
- 9 Ecclesia contra res, & contra personas potest in- uocare auxilium saeculare.
- 10 Poena rebellium in Ecclesia quales?
- 11 Regulariter nemo ob alterius delictum puni- tur: sed hoc fallit ut hic.
- 12 Dominus principalis ob haeresim sui subditi non amittit ius suum: & quid in feudis, & bellis iustis & iniustis.
- 13 Sed si se Ecclesie opponat, non gaudet hoc pri- uilegio.

Moneantur autem.] 3. pars. Compellantur saeculi potestates, sim. supra eod. ad abolen- dam. §. statuimus. dic vt ibi not.

1 Fideles.] igitur si hoc iuramentum praestare renunt, reddunt de fide catholica se suspectos: vt de si propter talem suspensionem indicam sibi purgatio- nem non exhibuerint, & propter hoc excommunicati fuerint, & talem ex tunc tanquam heretici condemna- ri. quod dic. vt legitur & not. supra eod. §. proxi.

2 Sacramentum, quod de terris.] Hac est ergo for- ma, & quam praestare tenentur domini temporales ab Ecclesia requisiti: in qua & aliud debet addi, scilicet, quod catholici sunt. in Authen. de iureiur. quod praestatur ab his. §. & equus ero. coll. 2. Quid est ergo quod hoc sacramentum de facto hodie non praestatur? Respon- deo Episcoporum negligentia est in causa, quae in eis re-

† Eymericus, 5. par. no pro- cul ab initio. & Concilio Bit- taren. c. 32.

hac parte admodum est reuerenda: sicut & in alio simili supra, de treuga & pace. cap. 1. Sed & potest dici, haec quae hic dicuntur, & not. locum tantum habere in ter- ris sine prouinciis, in quibus fama est hereticos habi- tare. arg. in eo quod legitur & not. infra eod. §. aduici- mus. Studebunt. Diligentiam voluit notare, & fugare omnem fraudem & negligentiam, si vero dominus temporalis, & c. vt infra eod. §. 1. Ita quod, vers. Am- modo, quasi dicat, quicquid haecenus fuerit.

3 Siue perpetuam.] Hoc dicit propter Comitatus, Ducatus, & alios Principatus, in quibus filii succe- dunt, vt not. supra, de voto. licet. Temporalem. Hoc dicit propter Potestates, Consules, & Rectores, qui ad annum eliguntur, supra, de iudi. c. fi. & de immuni. Ec- cle. aduersus. sicut & hoc de vrisq; exeplicatur sup. eod. ad abolendam. §. statuimus, in prin. Teneatur, si re- quiratur, vt infra eod. §. 1. in prin. quod dic. vt not. sup. eo. §. super, ver. sacramentum, quod de terris.

4 Et monitus.] Est ergo requirendus & monendus: quia cum excommunicari debeat ex hac causa, vt su- pra eod. §. proxi. in prin. aliter excommunicari non de- bet nisi monitus & rebellis, vt hic patet, & ibi, & in- fra de senten. ex com. sacro.

5 Per metropolitanum, et ceteros.] in concilio su- pra titu. 1. cum sit nimis. §. 1. & de prob. graue, si for- san rex fuerit, vel magnus princeps, qui ei equiparari valeat, vel quasi, puta quia habet sub diuisione sua vnu metropolitanum, & suffraganeos. 6. q. 3. scitote. 3. q. 6. non liceat. & c. vnaquaque. & sequen. In concilio enim talia grauia, & ratione persona, vel negotii de quibus agitur, sunt tractanda. in Authen. de sanctis epi. §. vt autem omnis ecclesiasticus. colum. 5. coll. 9. & 18. dist. propter ecclesiasticas, 1. & 2. Sed contra: quia solus dice- ceffanus cum concilio clericorum hanc sententiam ferre potest. supra eod. ad abolendam, responso 1. Respondeo. Verum est nisi ratione scandali, vel grauitatis negotii oporteat ceteros episcopos conuocare, vt ibidem patet, & hic, & infra eo. ver. 1. alias enim vnusquisq; episco- pus subditu suu excommunicat, quae vicini episcopi tenentur denunciare, & sententia approbare ad requisitionem excommunicatis, vt patet in eo quod legitur & not. sup. de treuga & pace. c. 1. §. 1. & infra, de rapto. c. 1. Sed nunquid potest Episcopus sic excommunicare subditu, vt in sua parochia tantu, & non in alia sit excommunicatus? Videtur quod sic. arg. ff. de iurisdict. om. iudic. l. fin. & de appel. pastoralis, in fine. & de consti. ex litteris. & ex- pressus 58. dist. si quis de alterius. & 44. dist. placuit. vbi de hoc not. Ioan. Sed contrarium veru est: na semel excommunicatus in vna Ecclesia, excommunicatus est quoad omnes, vt 4. q. 5. quisquis. vnde & ab omnibus est vitandus, infra, de raptor. c. 1. & 3. q. 4. nullus. & c. seq. 11. q. 3. excommunicatos. Et si satisfacere, vers. Summo Pontifici. Tu ratione grauitatis negotii, vt pa- tet in eo quod not. in precedente glos. Tum ratione gra- uitalis infligende poena, vt sequitur.

6 Extunc.] id est elapso anno: sed & ipse Dominus te- poralis tanquam propter hoc suspectus de haeresi per eosdem metropolitanum, & suffraganeos poterit exco- municari: ita quod si per alium annum hanc secundam excommunicationis sententiam corde sustinuerit indu- rato, extunc uelut hereticus poterit condemnari, vt pa- tet in eo quod legitur & not. supra eod. c. §. 1.

7 Fidelitate.) infictio huius panæ ad selum spectare Papam videtur, vt hic. & 15. q. 6. alius. & c. nos sanctorum. & seq. & preceden. vel ad illum cui specialiter hoc committit. infra de panis. c. fin. quantum tamē ad hoc crimen spectat, non oportet hodie ad Papam recursum habere: quia ipso facto de iure sunt absoluti rassisti, vt infra eod. c. fi.

8 Exponat.) mandando prædicari crucem, quod nullus inferior Papa potest facere, vt legitur & no. infra eod. §. 1. aliās autem sine prædicatione crucis posset digressus, vt puto bona excommunicati subditi, & rebellis, ac per annum expectati exponere, vt patet in eo quod legitur & not. extra d. n. de homicidio. pro humani §. sacri concilii. versic. si que cum suis. lib. 6. quod sic probō: potest enim personam exponere etiam clericus incorrigibilis: hoc non potest verti in dubium: quia expressum est nedum in crimine hæresis. supra, eo. c. respō. 1. vers. 1. & c. ad abolendam. §. præsentī, sed etiam in quolibet crimine, & qualibet contumacia: ex quo Ecclesia non habet ultra quid faciat, vt patet in eo quod legitur & no. sup. de iud. cum non ab homine. infra de verb. sign. nouimus. sed si hoc potest de persona clericus, multo fortius in persona laici, vt patet in eo quod legitur & not. supra de foro compe. significasti. & si hoc potest de persona laici, multo fortius, & de rebus. arg. 12. q. 2. præcipimus. C. de sacrosan. Eccle. sancimus. 1. & in eo quod legitur & no. sup. de dona. inter vir. & r. x. per nestrans. §. si. sup. qui fil. sint leg. per venerabilem. respon. 1. supra de decimis. ex parte, 3.

9 Generaliter enim non solum in res, sed etiam contra personas potest Ecclesia inuocare auxilium brachii secularis, vt patet in eo quod legitur & no. infra de homici. postulasti. infra de cleri. ex com. ministran. c. 2. in si. cum suis concor. & in seq. gl.

10 Possideant.) & sic inuadendi sunt rebelles, & bona ipsorum occupanda ab aliis catholicis, Ecclesiæ auctoritate interueniente, vt hic, & 23. q. fi. §. his ita respondetur. & c. sequentibus, & q. 5. §. ipsi autē principibus. & c. si apud carnales. & sequentibus. Qui enim tales, & taliter impugnant à locis suis expellendo, vel eos damnificando, vel pecunias auferendo, diligentissimi refores, & pii consultores intelliguntur, vt ead. q. si nos contra Ecclesiam Christi. & ca. sequentibus. nam & necandi sunt, & civitates igne cremandæ: ita quod sine habitaculo sint in æternum. ead. q. si audieris, & maxime dominus temporalis, qui iustitiam facere negligit impetendus est, vt ead. causa. q. 2. dominus. & q. 4. c. 1. & sequentibus. & in §. breuiter monstratum est. & capitulis. præceden. & sequen. & 3. q. 7. qui sine. & arg. in Authen. vt differen. iud. §. pen. & fi. coll. 3. & 2. q. 7. sicut & in fidei. aliis fidei.

11 Saluo iure.) versic. arg. quod propter delictum vnus, alius puniri non debet. quod regulariter omnino verum est, vt patet in eo quod legitur & no. supra de his, quæ fi. a maio. par. cap. quæ sunt. quandoque tamen casu aliter accidit contrarium, vt patet in eo quod legitur & not. supra eod. vergentis. §. 1. & infra de pæn. in quibusdam.

12 Domini principalis.) idest maioris & immediate superioris: nam res immobiles prioris Domini sunt. ff. de capti. & postli. re. l. antepenul. ff. de acquir. rerum do. l. & transugam. C. de capti. ab hostibus. Vel dicit, quod ubi inter Christianos iustum est bellū ex par-

† Eyme. 3. p. q. 57. Gōdifa. de her. q. 11. nu. 17. Reper. tor. vers. brachium.

† Zanch. de her. c. 28. Alf. Cast. lib. 2. c. 10. & 11. de iust. her. p. ni.

† Spec. tit. de feudis. vers. 40. quæ titur. nu. 62. Albe. super stat. 3. p. q. 17.

te vna, ex altera vero parte iniustum, is qui iuste pugnat omnia occupata sua facit: quæ tamen ab alio in feudum non tenentur. C. de capti. l. 5. §. in pace. 23. q. 5. dicat quis. & q. 7. si de rebus. ff. de acq. rerum dom. naturalem. §. si. sed & feudalia iure occupare possunt: saluo tamen iure domini innocenti à quo tenentur, vt hic. Vbi vero infideles vel Christiani iniuste pugnantibus bona immobilia iuste pugnantibus occupant, & postea recuperantur, ad antiquum dominum tantum reuertuntur, vt in d. l. ff. de capti. l. si captiuus. mobilia vero, quæ infideles occupant, sua sunt, vt ff. de capti. l. antepenul. & aliis duabus concor. supra inductis, in versic. huius glo. quæ incipit, mobilia. nam si fideles sunt hi qui iniustum bellum fecerunt, vniuersa restituere compelluntur, ut patet in eo quod legitur & no. supra de iure iur. sicut. & infra ubi de hoc. & secundum hoc intellige quod not. extra d. n. de homicidio. pro humani. §. fin. vers. penul. super verbo. diffidatus. & in ver. ipsius gl. quæ incipit: secundum iudiciale.

13 Opponat.) nam si hoc faciat, nullo modo potest vti privilegio, vt patet supra eod. ad abolendam. in fine, immo, & contra ipsum poterit procedere Ecclesia hac de causa, vt supra eod. §. legitur, & not. Eadem vers. lege seruata. vt scilicet. si negligentes fuerint, excommunicentur, vt supra, eod. §. à principio. vsque ad ver. saluo. Omnino enim illa contra tales locum habent. illud autem quod dicitur vers. saluo. ex quo non habent dominos locum habere non potest: quia nequit saluari ius domini, qui non est in rerum natura. argum. supra de consti. cum accessissent. §. 1. vers. per quod euidenter, cum suis concor.

§. Catholici.

S V M M A R I V M.

- 1 Quomodo auctoritate Ecclesiæ bellum fieri possit.
2 Crux seu (vt nostri loquuntur) cruciata, non potest sine Papæ licentia prædicari, & quare.
3 Quam indulgentiam consequantur, qui hæreticos persequuntur, & de privilegiis crucefignatorum.

Catholici.) §. pars. 1 Accinxerint.) Arg. quod auctoritate Ecclesiæ bellum fieri potest. ad idem. 23. q. fi. igitur. & c. hortatu. 15. q. 6. auctoritatem. 63. dist. Adrianus. quod verum est contra inimicos fidei: vel contra eos qui Ecclesiam impugnant, secundum Ber. vel ei rebelles existunt, quod dicit vt no. sup. eo. §.

2 Crux tamen prædicari non potest, nisi de Papæ licentia speciali, sicut nec nomen ipsius redimi, vt patet in eo quod legitur & no. supra de voto. quod super his. & cap. sequentibus. Et hoc tribus rationibus. Prima est, quia nemo potest crucis receptæ vinculum soluere nisi Papa: vel is cui hoc committit, vt dictum est. ergo nec inducere seu ligare. arg. in eo quod legitur & not. infra de reg. iur. cap. 1. supra. de maio. & obed. cum inferior. Secunda. quia ad solum Papam pertinet proprie & principaliter de fide respondere, & per consequens eius accessoria expedire. 24. quæst. 1. quoties. & no. supra eod. ad abolendam. respon. 1. & arg. ff. de reg.

† S. Tho. 2. q. 40. artic. 3. arg. ubi Caiet.

regulatur. cum principales. Tertia est quantitas indulgentiæ: de qua sequitur, quam nullus potest facere nisi Papa, vt infra noi. De ceteris hanc materiam tangentibus, dicit, vt plene not. in summa. de voto. §. in quo casu, & à quo crux debeat prædicari.

† Eyme. 3. p. q. 127. & seq. Zich. de her. c. 37. nu. 4. & late ibid. Ca. p. g.

3 Indulgentia. †] quæ est remissio omnium peccatorum, ut patet supra de Iudæis. ad liberandam. in textu decisionis. ibi not. §. nos ergo, quam nullus potest facere nisi Papa, vt ibi not. cum in aliis inferioribus ad xl. dies communitur. & in maiori casu ad annum hæc potestas sit limitata, vt le. & no. infra de pe. cum ex eo. §. ad hæc quia per indifferetas. De ceteris privilegiis cruce signatorum, dicit vt plene le. & no. in textu decisionis, siue disti. ca. ad liberandam.

§. Credentes.

S V M M A R I V M.

- 1 Receptatores hæreticorum grauius puniendi si errorem defendant, & quid de credentibus.
2 Credentes, receptatores, & c. qualiter debeant satisfacere.
3 Receptorum, defensorum, fautorum hæreticorum, & similibus pœnæ xii.
4 Et eisdem pœnis plectuntur aliæ similes personæ, & quæ sint illæ.
5 Clerici fautores, receptatores, & defensores hæreticorum quibus pœnis puniantur.
6 Ratione dignitatis delictum aggrauatur.
7 Communicans cum excommunicato, nomina tim denuntiatio mortaliter peccat.
8 Pœna clericorum ministrantium sacramenta fautoribus hæreticorum, aut eos sepelientium.
9 Cum Papa aliquid sibi reseruat, ceteris prohibere censetur, secus cum non reseruat.
10 Episcopus sacerdotem excommunicatū, quia hæreticorum fautoribus, & similibus sacramenta ministravit, redeuntem absolueri potest.
11 Quod procedit in excommunicato per sententiam canonis.
12 Secus in excommunicato ab ore Papæ, nisi, & c.
13 Pœna regularium ministrantium fautoribus hæreticorum Ecclesiastica sacramenta.
14 Regulares grauius puniendi quàm clerici seculares.
15 Multis de communitate delinquentibus, an omnes amittant priuilegia.

† De his hæreticorum copiosis EymERICI hac 2. p. q. 50. & seq. ubi dixi.

Credentes. †] 6. pars. Receptatores, & c. sine quibus hæretici diu occultari non possunt. arg. ff. de receptato. l. 1. ff. de offi. præsi. congruit. 1 Vnde sicut hæretici puniendi sunt: immo & grauius si eorum errorem defendant. 24. q. 3. qui aliorum, & ideo merito sunt tales saltem pœna simili coercenti. 1 1. q. 3. qui consentit. C. de his qui latron. occul. l. etiā si consanguinei sint. arg. 27. q. 1. de filia, supra eo. si quis Episcopus. vbi de hoc, quamuis in aliis criminibus receptatorum pœna sit ratione criminis temperanda. ff. de

receptoribus. l. 1. puniuntur autem tales ut sequitur infra eo. §. per totum. credentes vero omnino hæretici indicantur. infra eo. c. pen. in si. Firmiter statuente. vers. Talium. f. receptorum, defensorum, et fautorum. Credentes vero omnino sunt excommunicati, & damnati, infra eo. c. 2. in si. Notatus: idest hac de causa, per Episcopum denunciatus. supra eod. ad abolendam, vel iterum excommunicatus. nam excommunicatus iterum excommunicatur. supra tit. 1. in quorundam. §. fi.

2 Satisfacere.) Simile supra eo. §. qui autem. & infra eo. §. 1. ad si. & consilium hæc satisfactio in hoc, ut scilicet abiuret hæresim, vel purget se, si suspectus sit tantum, infra eo. §. ad iudicium. vers. si. & si alia de causa notoria excommunicatus sit, debet restituere omnia percepta, & quæ percipi poterunt, supra de restit. spol. gravis, & quæ ex occupatione aliqua si forte ipsam fecerit, ad eum peruenerunt, supra de iure iur. sicut. & infra. Vel ex officio usurpato, & damnato, vel ei interdicto, vt patet in eo, quod legitur & not. supra tit. 1. cum sit nimis absurdum. §. fi. & ca. seq. sub §. præcipientes. Idem ergo est de his, quæ occasione participationis a eum peruenerunt, arg. in disti. iuribus. & infra eo. §. 1. & supra eod. ad abolendam. §. 1. in fin. nam de his omnibus, quæ notoria offensa accedunt, & ipsius sequela sunt, sicut & de ipsa offensa notoria, pro qua excommunicatus fuerat satisfacere tenetur, ut patet in eo quod legitur & not. infra de verb. sig. ex parte 1. & c. seq. & supra de fide instru. inter dilectos. §. ceterum. vers. si. cum suis concor. sed & si pro suspitione hæresis excommunicatus fuerat, lapso anno tanquam hæreticus condemnatur, quod dicit, vt legitur & not. supra eod. §. qui autem. Contempserit. subaudi, si laicus fuerit: ex tunc ipso iure, & c. vt infra eod. vers. 1. & sequenti. Si vero clericus, & c. vt infra eo. §. 1. infra annum. simile supra eo. §. si vero dominus, & §. qui autem. Ex tunc. vers. si. scilicet elapso anno.

3 Ipso iure, & c. Ecce pœna in quibus receptatores, defensores, & fautores hæreticorum afficiuntur. Primo. n. excommunicantur, vt supra, & sequuntur aliæ pœnæ xi. & sic sunt xii. per totum. vt infra noi. Infamis: Ecce secunda pœna. Nec ad publicas. Tertia pœna: & habet locum etiam in excommunicato, vt patet in eo quod legitur & not. supra de procur. c. fin. Nec ad eligendos. vers. Ecce quarta pœna: idem in excommunicato, & suspensio, vt patet in eo quod legitur & not. supra, de consuetu. cum dilectus. §. qui a nobis. supra de elect. illa. Nec ad testimonium. Ecce quinta pœna: idem in excommunicato. supra de testi. ueniens 2. §. fi. Sit etiam instabilis. versic. Ecce sexta pœna. & idem videtur in excommunicato. arg. in authen. de priuileg. dot. post medium legis vers. sed sint eis inaccessibilia. coll. 8. & de hoc not. extra d. n. de except. pia. sed nec tales vendere nec donare possunt, nec aliquo modo contrahere. C. eod. tit. Manichæos. Nec ad hæreditatis successione, vers. Ecce vii. pœna. Accedat, ex testamento vel ab intestato. & idem videtur in excommunicato, licet aliud immatur in parte in authen. vt cum. de appel. cog. §. generalem, & seq. Coll. 8. sed corrigitur in parte illa, supra eo. vergentis. §. 1. Nullus præterea. vers. Ecce octaua pœna, quæ & in excommunicato quolibet locum habet. supra de iud. intelleximus. supra de except. cum inter priorem. §. 1. & 2. in princ. Quod si forte. vers. Ecce ix. pœna: & idem est in ex-

communi-

communicato notorio. supra de re iudi. ad probandum. Nec cautæ. vers. Ecce decima pena, que sequitur in proxima superiori. Si fuerit, vers. Ecce xi. pena, que ex proxima decima superiori sequitur, Si tabellio. Ecce xii. pena, que in excommunicato veniat sibi locum. 3. quæst. 4. nullus. De ceteris penis contra hereticos promulgatis dic, vt plene not. secundum leges & Canones in summa, eod. titu. §. vna pena, Damnat. simile supra eod. fraternitatis, quod dic, vt ibi plene not.

4 Et in similibus.] Vers. hoc verbum duobus modis potest intelligi. Primo vt fiat comparatio de his, que hic interdiciuntur ad alia consimilia: puta ad publica officia, quæcumque sint illa, & quocumque nomine censentur: quia nec omnia de facili nominari specialiter possent. argu. ff. de præscript. verb. l. 4. & quia secundum diuersas provincias ipsorum nomina variantur: sed nec est vis in nominibus facienda, ut patet in eo quod legitur, & not. supra de procura. petiitio. Item sicut sunt actus omnes legitimi. ff. de regu. iur. actus, qui omnes sunt talibus interdici: quia & omnibus infamibus, supra de testi. licet ex quadam. §. 1. in fin. Secundo potest fieri comparatio de personis hereticorum ad alias similes, sicut sunt Schismatici, & etiam notorii excommunicati: qui & à prædictis omnibus repelluntur, vt patet in concor. supra signatis in singulis ver. & secundum hoc excommunicati notorii interstabiles sunt: nec aliquem sibi obligare possunt, in quo tamen aliqui contradicunt. super quo vide quod not. extra d. n. de excep. pia. respon. 1. vers. & excommunicati. lib. 6. & supra de dolo, & contu. veritatis, in fi. & in summa. de penitentis, §. fin. sub §. quid de his, qui excommunicati.

5 §. Si vero clericus.] 7. pars. Fuerit. Receptor, defensor, vel fautor hereticorum. Deponatur. ex ceptis penis supradictis contra laicos promulgatis, que & in simili tantum locum habent: quibus & hæc additur propter rationem, que sequitur: Vt in quo maior, & c. nam vbi crimen est grauius, maior pena est imponenda, ut hic, & 50. dist. quia tua, & patet in eo quod legitur & not. infra eo. §. 1. vers. similiter, & supra de vita, & ho. cleric. vt clericorum. §. 1. supra de transla. epi. cap. 2. §. 1.

6 Habes etiam hic arg. quod ratione dignitatis aggrauatur delictum. ff. de re milit. omne delictum, §. 1. & per consequens pena, argu. ad idem 3. 2. quæst. 1. qui viderit, 25. quæst. 1. nulli fas, 19. dist. nulli. 40. dist. homo Christianus, vnde & qui magnus sine comparatione creatus fuit, sine venia damnatus est. de pen. dist. 2. §. principum enim. de hoc not. supra de iureiur. cum quidam. Si qui autem, vers. Tales, scilicet credentes, receptatores, & fautores hereticorum, vt supra eod. §. prox. in prin.

7 Denotati.] Argu. quod si quis communicat excommunicato non denunciato, licet peccet venialiter, non tamen mortaliter: post denunciationem vero ab Ecclesia solemniter factam peccat mortaliter, ad idem supra de postul. præla. cap. 1. §. 1. & 2. secundum hoc intelligi potest, supra quod metus causa, sacris, vt & probatur extra d. n. de sentent. excommuni. statum. §. fin. lib. 6. quod dic, vt ibi not. & infra de cleric. excommuni. si celebrat. §. penul. & fin. Satisfactionem. De hoc dic, vt plene not. supra eod. §. cre-

† Sylicter in Sum. ver. excommunicatio. §. nu. 1. & facit ca. Sicut 1. 1. 3.

A dentes. vers. 1. Percellantur. qui enim participat excommunicato scienter, & monitus se non corrigat, est excommunicandus. infra de sent. excom. quod in dubiis 1. 1. 3. qui communicat. secundum B. & extra d. n. de sent. excom. statum. lib. 6.

8 §. Sanc clerici.] 8. pars. Pestilentibus, à peste, que provenit à participatione eorum. simile supra de Simonia, sicut simoniaca. Sepulturæ. De hoc casti, & aliis dic, vt not. supra de sepultu. ex parte. §. fin. Alioquin. vers. subaudi excommunicati sunt clerici ipso iure, cum censeantur fautores. supra eo. §. credentes, & cum ab ore Pape tales ter excommunicentur in anno celebrantes diuina coram excommunicatis à Papa excommunicati sunt, infra de sentent. excommuni. significauit, restat quod si sic excommunicati celebrent, ac sacramenta interdici ministrent: irregularitatem incurunt, infra de cleric. excommuni. ministri. cap. 1. & c. 2. & c. postulatistis. Præterea dicimus, quod suo priuentur officio, & c. 1. 1. 3. si quis Episcopus damnatus, & c. si quis Episcopus in concilio, Abique indulto. simile infra de cleric. excommuni. ministri. ca. 1. 2. 3. & 4. infra de rapto. c. 2. in fi. vbi de hoc.

9 Cum ergo hanc restitutionem sibi specialiter retineat Papa, aliis inferioribus hoc prohibuisse videtur, vt patet in eo quod legitur & not. supra de præben. graue. §. si sic de conuerso absolutionem, quam sibi non retinet, aliis concessisse videtur. infra de sent. excom. nuper. §. in secunda. ver. fin.

10 Quamuis autem hæc restitutio prohibeatur Episcopo ipsum tamen reuertentem poterit ab excommunicatione absolueri, & ecclesie reconciliare. supra eod. ad abolendam. §. 1. ad fin.

11 Quod verum est quo ad sententiam canonis: scilicet de sententia oris Pape, quam ter in anno profert, vt supra eo. §. ver. alioquin, in prin. ab illa enim nullus inferior Papa absolueri poterit, supra de maio. & obe. cum inferior. ex quo & sequitur, quod nullus potest ad plenum reconciliare hereticum, sine domini Pape licentia speciali, quod est dignum not.

12 Nisi dicas, quod hæc sententia lata ab ore Pape canon est generalis: à quo & inferior potest absolueri, ex quo Papa non retinet sibi absolutionem. infra de sentent. excom. nuper. §. in secundo, & adde quod not. infra de priui. cum hoc in prin. & de sen. excom. à nobis 2. §. vt autem, vers. fi.

13 Similiter. vers. Regulares.] Subaudi, caueant ne talibus exhibeant ecclesiastica sacramenta, alioquin suo priuentur officio, & c. vt supra eo. §. respon. 1. ver. 1. Quibus etiam, scilicet regularibus circa prædicta delinquentibus. Hoc, id est hæc pena ad ipsos magis aggrauandos.

14 Sicut ergo clerici seculares grauius puniuntur quàm laici: quia ratione clericatus grauius peccant, vt legitur, & notatur supra eo. §. prox. sic & religiosi plus peccant ratione religionis, quam clerici seculares, & ideo grauius puniuntur, vt hic.

15 Vt illorum.] Si omnes, vel maior pars delinquant, hoc planum est: aliquid contra, supra de his que fi. à maio. par. cap. quæst. i. Vt el dic, quod hoc est speciale ratione immunitatis criminis contra illam regulam, sicut & alias not. simile supra eod. re. gentis. §. 1. & 2. & argu. in eo quod legitur & not. supra de offic. archid. ea qua. §. vnico. Priuilegia, quod

quod dic ut plene not. supra ad abolendam. §. si & est si mile infra de priuileg. tuarum. §. 1. vers. 1.

S. Quia vero.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopis proprie conuenit munus prædicandi.
- 2 An Episcopus ubique, etiam extra tuam diocesim possit prædicare. & nu. seq.
- 3 Episcopus in aliena diocesi non potest indulgentiam conferre.
- 4 Quinam præter Episcopos possint prædicare.
- 5 Abbates non possunt concedere licentiam prædicandi.
- 6 Et an possint concedere licentiam Missam celebrandi.
- 7 Vsurpare præsumitur officium prædicationis, qui missus non probatur. & quomodo probetur missio.
- 8 Nemo excommunicandus nisi monitione præmissa.
- 9 Crescente contumacia pœna augenda.

Q Via uero.] 9. pars. Apostolus dicat. Rom. 10. c. Omnes qui. vers. Prohibiti, uel non missi. hoc ideo dicit: quia aliqui sunt missi ordinari per vniuersum mundum, sicut episcopi, qui à Domino habent auctoritatem prædicandi Euangelium per vniuersum mundum, & omni creatura, vt probatur Mar. vbi. 2. 1. dist. in nouo.

1 Vnde & dicit decretum, quod nullus audeat prædicare præterquam domini sacerdotibus. 16. q. 1. ad iicimus. quod de sacerdotibus, id est episcopis anthonomastice est intelligendum, non ergo reserit quis episcoporum prædicet sed quid prædicet, & sic potest intelligi. 19. dist. secundum. Quod verum est, nisi ab illo cuius est diocesis prohibeatur. arg. 6. q. 3. scriptum. Vt illud intelligatur non de falce prædicationis, sed iurisdictionis.

2 Cum enim episcopi missio tanta auctoritate roboretur, vt patet supra eod. glo. in prin. non potest prohiberi, immo ab omnibus debet recipi, & admitti, vt patet supra eod. cum ex iniuncto. §. 2. vers. sed oportet. & vers. Ioannes. Dummodo caueat ab errore alioquin contra infra, de purga. cano. inter sollicitudines. & 40. dist. si Papa. maxime quia verbum Domini non est alligatum. 2. T. im. 2. b. Sed verius est vt episcopus semper admittatur: & ubique, nisi ab illo cuius diocesim intrat, prohibeatur. nam ex quo est prohibitus, alligatur verbo prohibitorio: vnde debet omnino abstinere, vt hic. & probatur. 9. q. 2. c. 1. & 2. & c. episcopi. & in eo quod legitur & not. supra de vsu. pal. c. an. respon. ad fin.

3 Quamuis autem non prohibitus possit episcopus prædicare in aliena diocesi, non tamen indulgentiam dare, nisi hoc faciat auctoritate sedis Apostolica sibi commissa, vel de expressa licentia episcopi, vt infra de penit. quod autem. Ratio diuersitatis hæc est: quia per prædicationem non intelliguntur multum iniuriose alieni limites vsurpari: nec aliquod paratum præiudicium graue: immo fit melior conditio episcopi, cuius est diocesis, & animarum sibi commissarum, vt probatur 95. dist. ecce. vnde & videtur, & eo iniuncto hoc exerceri posset. arg. ff. de

A nego. gest. soluendo. ff. de sol. si pro me. & l. solvere, & l. si debitor. Sed non obstat: quia etsi non fiat ei graue præiudicium, vt dictum est, tamen aliquatenus in cret sua ne ipso iniuncto fiat: ne scilicet videatur sui termini vsurpari. arg. ff. de neg. gest. cum pecuniam. in fi.

4 Alii autem exceptis episcopis, & salvo eo quod not. infra eod. super uerbo. non missi præter auctoritatem, & super uerbo, episcopo loci, non debent prædicare populo, cuius curam non habent: nisi à sede Apostolica uel catholico loci episcopo hanc expresse obtinuerint potestatem, ut sequitur hic, qui etsi ipsam obtinuerint, renouari possunt quoadcumque placuerit concedenti. arg. ff. de iud. iudicium soluitur. secundum hoc

B ergo exponere quod hic dicit. Omnes subaudi Episcopi. Qui subaudi, ab illo cuius est diocesis. Prohibiti, uel alii quicumque. Non missi præter auctoritatem, & c. Sicut hoc concessit Prædicatoribus, & Minoribus, & aliis quibusdam religiosis, unde non sunt prohibendi, ut hic patet, & infra de exce. prælator. nimis praua. & supra de cler. non resid. fraternitati, cum suis concor. Sed caueant ipsi, quod suis terminis sint contenti, supra, de sepult. cap. 1. §. fi. alioquin poterit eis prædicatio interdici, ut patet in eo quod legitur & not. infra de priuileg. tuarum. §. 1. Episcopo loci. simile infra, de pen. cum ex eo. respon. 1. ubi de hoc.

5 Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, secundum d. n. arg. supra de præstump. nomne, & expressus, infra de exce. præla. accedentibus.

6 Secus si Missam uelit quis celebrare: quia illud potest concedere quilibet incuratus: dummodo constet esse presbyterum celebrare uolentem, supra de cleric. peregr. cap. 3. secundum d. n. quod dic ut ibi not. Ratio diuersitatis est: quia in primo magis imminet periculum, quam in secundo, ut patet supra eod. cum ex iniuncto, infra eod. c. 1. secundum d. n. cum his que ibi not. uel dicas quod si persona nota sit, uolens prædicare, sicut magister in theologia, uel alius competens idoneus prædicator, etiam quilibet incuratus hanc auctoritatem dare poterit, secundum d. n. arg. supra de offi. ord. ab ecclesiasticis. quod intelligo casualiter & in transitu: sed episcopus hoc generaliter concedere potest per totam suam diocesim. supra de offi. ordi. inter cetera, quod inferior non potest, ut hic. Publice uel priuatum. priuata enim magis suspecta est. arg. infra eod. §. 1. uers. 1. & in eo quod legitur & not. supra eod. cum ex iniuncto. respon. 1. uers. 1. in prin.

7 Vsurpare.] Vsurpare intelligitur qui missus non probatur: uel per litteras Pape, uel episcopi, uel supra, uel qui missionem non probat per operationem miraculosam, uel scripturæ testimonium speciale, quod dic, ut plene legitur, & not. supra eod. cum ex iniuncto. §. 2. & qui etiam probat missionem si ab illo cuius est populus prohibeatur: nisi ipsa missio superioris auctoritate roboretur, ut patet ex eo, quod supra legitur, & not. Præsumperint. subaudi, si moniti non destiterint.

8 Excommunicationis, & c.] aliter enim non est quis excommunicandus nisi monitione præmissa, vt patet in eo, quod legitur & not. supra eod. §. si uero dominus, & §. moneantur. Et nisi. uers. Quam citius, ad arbitrium superioris. Resipuerint, sic excommunicati. Alia competentis. arbitraria, ut patet in eo quod legitur, & not. supra, de offi. leg. de causis. §. unico.

† Concilium Triditimum sessio. 5. de refor. cap. 2. & sessio. 24. de refor. cap. 4.

9 Plectantur.] Quia crescente contumacia debet augmentari & pena, ut hic, & legitur & not. supra, ut lit. non contest. c. f. s. ff.

§. Adijcimus.

S V M M A R I V M.

- 1 Ex causa fidei inquirere pot. Episcopus prouinciam, & contra rebelles cuiusvis dignitatis procedere.
2 Vniuersitas non conuenitur nec agit, nec iurat nisi per synodum.
3 Vniuersitas delinquere potest: & contra eam potest fieri inquisitio, & qualiter punianda.
4 Vniuersitas non potest excommunicari.
5 Dissidentes a communi fidelium ritu suspecti sunt de heresi.
6 Deficiens in purgatione, uel iurare nolens, ut conuictus punitur.
7 Secus dicendum in eo qui se purgare negligit.
8 Qui renuit iurare, dicens non licere, haereticus est, & nu. 10.
9 Praecondemnato habetur, qui renuit iurare de calumnia.
10 Qui recusat omnino iurare, de secta Waldensium praesumitur.
11 Intellectus, l. 2. C. de haeret.
12 Intellectus, l. 1. C. de fide instrum. & c. et si quaestiones, §. 1. de simonia.

Adijcimus.] 10. pars. Honestas, simile supra de offi. Archid. c. 1. supra, de offi. ord. inter cetera. Bis, aut saltem semel, simile supra de off. Archid. mandamus.

Fama fuerit.] Alias enim nisi ex causa tali uel consimili non est prouincia (etiam occasione religionum, uel heresum) commouenda, ut in auctoritate de mandat. prin. §. neque occasione. coll. 3. Ex causa tamen hoc potest facere iudex ecclesiasticus, ut hic, & contra rebelles procedere, quantumcumque magne dignitatis existant, ut patet supra eod. §. si uero dominus, & proceden. & seq. & in eo quod plene not. in summa eod. tit. §. qualiter deuenitur, maxime in uersis, ergo cognitio, & uers. & hoc intelligas. Et ibi. uers. Viros, simile supra, de accu. sicut olim, §. 1. in princ.

Totam uiciniam.] Argu. quod vniuersitas potest prestare iuramentum calumnie, sic 35. q. 6. Episcopus in synodo, secundum B. Hoc multum remotum est, argu. & planum est, quod vniuersitas, uel collegium nec conueniri, nec agere, nec iurare potest nisi per synodum, uel prelatum, ut patet in eo quod legitur & not. supra de syndico. c. unico extra d. n. de testi. ad hęc. & cap. presentium, respon. 1. uer. ab eisdem, lib. 6.

Est tamen hic, arg. quod vniuersitas potest delinquere potest, & quod contra ipsam, & singulos de vniuersitate potest fieri inquisitio, & quod singuli iurabunt & pro delicto proprio puniuntur, ut legitur & not. supra eod. ad abolendam. §. cinitas, & de simonia, dilectus 2. §. abbatibus.

Excommunicari autem non potest ipsa vniuersitas, quod dicitur ut legitur & not. extra d. n. extra de sent. ex com. Romana, §. ff. lib. 6. Occulta conuenticula, simile supra eod. cum ex iniuncto. respon. 1. uers. 1.

Albertinus tra. de agno. affer. q. xi. in. p. & seq.

Vide copiose per Pano. & Fel. in ca. dilectus 2. de simo.

la, simile supra eod. cum ex iniuncto. respon. 1. uers. 1. in prin. ubi de hoc.

Dissidentes.] Propter quod merito suspecti habentur, ut hic, & supra de elec. in causis §. 1. & arg. 41. dist. quisquis, 86. dist. inferiorum. 23. q. 8. praeterea, ff. ad leg. Aquil. scientiam, ff. de his qui not. inf. quid ergo, §. 1.

Indicare.] 35. q. 6. episcopus in synodo, supra de testi. cogen. praeterea. 2. q. 7. quapropter. 2. 2. q. 1. si quis per capillum.

Ipsa autem Episcopus.] uers. Purgauerint, immo in purgatione defecerint, uel quia iurare nolunt, ut infra §. 1. uel alio modo: tunc enim puniuntur tanquam conuicti, ut sequitur.

Secus de illis, qui negligunt se purgare: quia illi excommunicantur, & haec est differentia quantum ad illum articulum inter hunc, & illum quem habuisti, supra eod. §. 1. ubi de hoc. Uel dicitur ut not. infra de pur. can. inter sollicitudines, §. si, quod uerius est. Canonica.] ut scilicet tanquam haeretici condemnentur hi qui in purgatione deficiunt, supra eod. cap. §. 1. Hi uero qui lapsi sunt sine ulla audientia seculari iudicio relinquuntur, supra eod. ad abolendam. §. illos quoque.

Si qui autem.] xi. pars. Obstinatione dampnabili. Hoc ideo dicitur: quia & quandoque religiosi non rebelliter, sed ex quadam honestate iurare renunt, ut patet in eo, quod legitur & not. supra de testi. nuper, supra, de iureiur. et si Christus, §. ff.

Sin autem hoc aliquis omnino renneret dicens, quod crederet peccare mortaliter: quia nullo modo est iurandum, hoc ipso haereticus reputatur, ut hic, & habetur pro conuicto, sicut & pro condemnato habetur is qui renuit iurare de calumnia, ut legitur & notatur supra de iuramē. calu. c. ff. §. pena. sicut & is, qui neque defendit, neque exhibet; ut contumax condemnatur, ff. de noxa. quotiens, §. in potestate, ideoque tenetur quis per iuramentum purgare de heresi conscientiam, de consecra. dist. 2. ego Berengarius. 1. q. 7. quotiens. maxime quando circa hunc articulum errare praesumitur.

Quod si omnino iurare renuat, de secta Waldensium, qui omnino iurare renunt, praesumitur, & hoc solo haereticus reputatur, ut sequitur.

Et hoc argumento leui a fide deuians, haereticus censetur, & sic potest intelligi, C. eod. tit. l. 2. aliis autem propter solam suspicionem, quamuis uehementem, de tanto crimine non condemnaretur: quod dicitur, ut not. supra eod. §. qui autem, in fi. & de praesump. litteras, §. ff. in prin.

Secundum hoc duobus modis potest intelligi, quod legitur, C. de fide instrum. l. 1. & supra de sim. & si quaestiones, responso 1. uers. 1. & 2. ut. f. quod ibi dicitur de tali sine tenui religione, intelligatur de obstinata, & dampnabili, & sic haeretica, uel simplici, & honesta, qui intellectus uelimus magis congruit menti, ut patet in dicto cap. et si quaestiones, respon. 1. in fi.

§. Volumus.

S V M M A R I V M.

- 1 Omnis est adhibenda diligentia, ut haeretici extirpentur.

extirpentur.

- 2 An indicia crimina probentur.

Volumus igitur] 12. pars. Inuigilent. Erant enim pastores super gregem suam uigilantes, Lucae 2. quod dicitur, ut plene not. supra de off. Archipres. cap. fina. in princip. Canonica.] de qua sequitur. infra eod. §. 1.

Si quis enim.] 13. par.

Inno. 1. epi. lto. 25. to. 1. Concilio, re- sponso 1. hec tamen est in hoc casu propter periculum fidei specialiter detestanda. Negligens. Remouetur ergo praelatus propter negligentiam, ut hic, & 1. ques. 1. §. ecce cum honoris, & not. supra eod. cap. proxi. §. fina.

Indicijs.] indicia igitur probant crimen, ut hic, & supra eo. §. adijcimus, uers. 1. & 2. & quest. 8. sciant. 32. qu. 1. dixit Dominus, infra de priuileg. cum olim. & c. de rei ven. indicia, supra, de cleri. peregrin. cap. 2. §. unico, cum suis concor. supra de praesump. cap. illud. & cap. litteris, & c. tertio. Deponatur, tanquam negligens, & remissus, ut supra, Et in locum, uers. Qui uelit, & possit. simile supra de cleri. non residi. quia nonnulli, §. 1. & cap. relatum, respon. 1. & §. 1.

c. Sicut in vno.

S V M M A R I V M.

- 1 Cauendum ne sub specie uirtutum uitia committantur.
2 Causa, cur nullus praedicator admittendus, nisi mittatur.
3 Nulla potest uniuersitas sine ordine constitere.

Sicut in uno corpore: & infra.] Quod dicitur est in hac decisione legitur supra eod. cum ex iniuncto. §. sicut enim. Sub specie uirtutum. Sic supra eod. cap. proxi. §. quia uero. 41. dist. sepe uitia. etenim praetextu pietatis non sunt uitia committenda. 30. q. 1. noisse.

Et haec est causa quare nullus praedicator admittendus est nisi missus: periculosum est enim cum sub specie huius boni haereticus aculeus possit latere, ut hic, & in prad. iuribus, & 1. quest. 1. §. ecce cum honoris, 32. dist. §. uerum, & 42. dist. quiescat. §. tit. de rebor. c. 2.

Dominus Apostolos.] Nec vniuersitas aliqua posset subsistere ratione, nisi eam huiusmodi magnus ordo seruaret, §. 9. dist. ad hoc, ideoque nullus laicus est admittendus cuiuscumque meriti, uel ordinis existat, ut sequitur, & patet supra eod. cum ex iniuncto, respon. 1. uers. 1. & §. sicut enim, uers. cum igitur, & seq. & §. licet autem.

Huc spectat multa in cōc. Trid. sancita de rebor. c. 2.

c. Excommunicamus, 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Omnes haeretici unum habent finem erroris.
2 Docentium haereses, & addiscentium debita poena.
3 Addiscentium haereses duplex genus diligenter notandum.
4 Deprehensus in haeresi quis dicatur, & qua poena plectatur.
5 Simoniaci poena, & similitudo cum haeretico.
6 Credentium erroribus haeticorum poena.

Excommunicamus, & c. Diuersas.] 24. q. 1. §. ff. si. §. ff. Conueniunt.] Quia ad eundem finem, scilicet deceptionis, & erroris tendunt, simile supra eo. excommunicamus, responso 1. quod dicitur, ut ibi no. Dam nati uero, 2. pars. Punienti. Sic supra eod. excommu nicamus, responso 1. uer. damnati, & c. ad abolendam. §. present.

Sed qua est debita animaduersio? Respondeo, ut docentes ultimo supplicio afficiantur addiscentes uero, x. librarum auri poena muldentur. C. eod. titu. quicum que, ad fi.

Et hoc intelligitur de addiscentibus, qui nondum didicerunt, sed causa addiscenti ad haereticos accesserunt: nam si inceperunt discere, & sic ad actum peruenissent, eadem poena punirentur qua & docentes, & sic soluitur, nec contradicit. C. de mathematicis. l. culpa. similis est tam prohibita discere, quam docere. De ceteris dicitur, ut plene not. secundum leges, supra eod. ad abolendam, & secundum easdem leges, supra eod. ad abolendam, §. 1. Si qui autem, uers. ab hoc loco usque ad fin. additur declarando quod deest, supra eod. excommunicamus, responso 1. uers. dam nati, & cap. ad abolendam. §. 1. & 2. nam alia, qua hic praemittuntur, dicuntur ibi, & quadam alia, ut ibi patet.

Deprehensi.] Publice, ita quod notorium sit, ut in eo quod legitur, & not. infra eod. cap. 1. qui si statim sponte redire uoluerint, admittendi sunt, ut supra eod. ad abolendam. §. present, ita tamen quod in carcerem ad agenda perpetuam penitentiam detrudantur, ut hic sequitur, & hoc non fuerat ibi dictum; quod hic declaratur, ut ibi not.

In perpetuo carcere.] Sicut & Simoniacus est in monasterium detrudendus. 1. q. 1. reperiantur. supra de Simonia, quanta, & est bona similitudo, nam simonia- cus haereticus reputatur. 1. q. 1. eos qui. 6. q. 1. §. sed licet. supra de Simonia, quotiens, ubi de hoc, & idem iuris est hodie de credentibus, ut infra, §. 1.

Credentes autem.] 3. pars. Eorum, scilicet haereticorum. Similiter. damnati ergo de credentia per Ecclesiam, seculari iudicio, & c. ut legitur & not. supra eo. §. damnati. Hodie ergo non excommunicantur, nec expectantur, sicut receptatores, & defensores, licet olim secus esset, etiam tempore Concilii generalis, quod dicitur, ut legitur, & not. supra eod. ca. excommunicamus. §. credentes.

Zanchinus Trac. de haereti. c. 3. nu. 6. Ioā. Rojas de haer. p. 2. assertioe 43.

c. Absolutos.

S V M M A R I V M.

- 1 Hodie ipso iure remanet absolutus qui hæretico erat obligatus.
- 2 An reconciliatus ecclesie, recuperet amissas fidelitates, & obligationes.
- 3 Non solvantur à debito fidelitatis vassalli, domino in occultam hæresim incidente.
- 4 Hæretico non est soluendum, quod ei erat sub pena, aut iuramento promissum.
- 5 Iuramentum tacitam habet conditionem, si communicare liceat.

† Vide Alfonso Castrum li. 2. cap. 7. de iusta hæresi. punit.

ABSOLVTOS, † &c.] Ipso iure hodie, vt hic olim non sic erat expressè dictum; immo quòd deberent absolui, quòd dic, vt legitur & not. supra eod. excommunicamus. §. si vero Dominus, verb. 1. 2. Sed nunquid si talis reconcilietur, fidelitates istas ipso iure recuperabit? Videtur, quòd sic. C. de sentent. pas. l. 1. & l. fin. Tu vero dicas, quòd non: sicut nec faceret si fuissent vassalli ab hac fidelitate simpliciter absolui. argu. supra de diuor. de illa. Secus si ad tempus lata esset sententia, scilicet quamdiu in excommunica-

Actione persisterint, infra de pæn. c. fin. in fi. quia tunc cessante tempore erroris, cessaret & talis sententia, vt patet in eo quòd legitur & not. supra, de vita & honest. cleri. c. fin. ad fin. & secundum hoc intellige 15. q. 6. iuratos, & c. nos sanctorum.

3 Manifestè.] Secus ergo si occultè, arg. supra de simonia, ex tua, & c. sicut nobis, in fi. cū suis concor. & c. fin. & not. supra eo. cap. proxi. §. 1. ver. si qui autem.

4 Aliquo pacto, &c.] ergo si sub certa pœna aliquid ei soluere tenebatur, pœna non committitur: cum enim talium bona possint occupari, multo fortius retineri, vt patet in eo quòd legitur & not. supra eod. excommunicamus. §. si vero dominus, ver. 1. Eodem modo non intelligitur is qui iurauerat deierare.

5 Quasi iuramentum † habeat in se tacitam conditionem, scilicet si in tali statu permanferit, quòd ei communicandum sit, arg. supra de iurciur. quemadmodum, respon. 1. ver. quia in illo, cum suis concord. & supra eod. excommunicamus 2. §. credentes, & idem si aliàs excommunicatus esset, vt in dictis c. 15. q. 6. nos sanctorum, & c. iuratos, quòd dic, vt not. in summa, de sent. excomm. §. fin. sub §. quid si tenor sacramento. nisi forsitan necessitas immineat, vel ex indulgentia aliud contingat, quòd dic, vt legitur & not. infra, de sentent. comm. si verè, id est ab unitate Ecclesie recedentibus, 24. q. 1. si forori.

† Addè Albertum de statutis par. 1. q. 25. num. 8. & Decii in rub. C. qui admittit, nu. 4.

GLOSSA IOANNIS ANDREÆ
IN NOVELLA SVPER TIT. DE HAERETICIS
IN VOLV MINE MAIORI.

c. Dubius.

S V M M A R I V M.

- 1 Dubitans in fide deliberatè hæreticus est.
- 2 Dubitatio procedens à timida conscientia non facit hæreticum.
- 3 Fidem ueritatis quis dicatur ignorare.
- 4 Ignorantia in his quæ sunt fidei non excusat.
- 5 Hæreticum esse, tenui argumento à fide flectere quomodo accipiendum.
- 6 Infidelis, siue baptizatus siue non, testis esse non potest.

† Concordat Ioã. Anania, Abbas, Fel. & alii hoc loco. Adde Melchiorum Castrum lib. 12. ca. 9. de locis Theologicis & Alfonso Castrum lib. 1. ca. 7. de iusta hæresi. punit.

DUBIVS,] Breue est. Infidelis est.] Hoc verum in dubitatione, quæ habet pertinaciam, † animi deliberationem, & placentiam.

2 Sed dubitatio, quæ procedit à scrupulo conscientie, potius est pœna quam culpa, nec habet hæresim, cum frequenter contra voluntatem accidat: immo ille, qui se bene firmat in fide, & talibus motibus resistit, mereatur, sicut & qui resistit carnis stimulis. 5. dist. sed pen. sandum, & c. testamentum, aliàs non esset dare fidem, qui non fuisset hæreticus, facit ad prædicta 24. q. 3. dixit, & quòd dicam infra eod. cum Christus.

6 Omnino, id est, aliquo modo, hoc est nullo modo est eis credendum, simile omnino, supra de iura. calum.

in pertractandis. Hostien.

3 Fidem ueritatis.] id est veritatem fidei: quia baptizari renuit, vel in articulis errat. posset etiam intelligi de catholico, qui ignorat veritatem negotii, de quo queritur, cui in eo credendum non est, supra qui matri, accus. post. videtur, de iuram. calum. in pertractandis, Hostien.

4 Ignorant.] non ergo excusat ignorantia in his, quæ sunt de fide; quòd dic, vt dixi supra de sum. Trinit. super rubr.

5 In gloss. 2. ibi, l. 2.] ibi dicitur hæreticus, qui etiam leui argumento deuiat à documentis & tramite fidei.

6 In glo. ultima ibi, in fide.] licet baptizatus, idem in non baptizatis, supra de testib. cap. 1. cum concord.

c. Qui alios.

S V M M A R I V M.

- 1 Quis sit intellectus huius capituli.
- 2 Delictum serui quando noceat domino.
- 3 Quilibet teneatur proximi ab hæresi reuocare.
- 4 Correctio

4 Correctio qualiter ad prelatos, & ad alios pertineat.

Melchior capus. li. 12. c. 9. de locis theolog.

QUI alios.] I Errore.] fidei catholica, vt faciat ad titulum. Non reuocat, fortius si defendit.

Prima gloss. querit & soluit distinguendo.

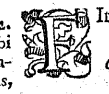
- 2 In gloss. 1. ibi, scientiam, si seruus vulnerat, & occidit sciente domino, teneatur dominus, & scientia sumitur hic pro patientia, vt teneatur si non prohibuit, cum id posset.
- 3 In gl. 1. ibi prelati.] facit quòd not. infra de sentent. excommu. quant, nisi dicatur aliquid speciale in hæresi, vt quilibet teneatur ab illa proximum reuocare: vel quòd perseverantia inducit quasi reiterationem delicti, vt quasi videatur delictum omittendum. & in fine.
- 4 Hostien. dicit, quòd iudicialia correctio ad solum prelatum pertinet, vt in primis concor. Evangelica ad omnes, vt in secundis, & remitt. ad not. de cogna. spirit. tu. tuade test. in omni.

c. Firmissime.

S V M M A R I V M.

- 1 Schismaticus cur sit hæreticus.
- 2 Hæresis unde dicatur.
- 3 Iudæi, & gentiles improprie dicuntur hæretici.
- 4 Hæreticus proprie quis dicatur.
- 5 Peccatis dimissis, bona opera quandoque reuiscunt.

† Eym. hac 2. par. q. 48. ubi dixi. Conradus Brunus, lib. 1. de hæresi. 6. 16.

FIRMISIME.] I Schismaticum, † qui etiam hæreticus est vineam Ecclesie diuidendo.

Incorporatus.] erat enim membrum abscisum à corpore. 23. q. 7. quemadmodum. 1. q. 7. conuenientibus. uer. item Ioannes. ubi dicitur, quòd hæresis separat omnem hominem ab Ecclesia. ad idem 23. q. 5. si vos facit 24. q. 1. hæretici. & c. alienus. & cap. omnis, qui. & c. quicumque. Et post pauca. decisa. ac si dicat, & infra, uel & cetera. Gloss. 1. ponit septem modos quibus dicitur hæreticus.

- 2 In 1. gloss. ibi, hæresis.] & dicitur hæresis † ab electione erroris, vt ibi: uel ab erro erras, uel ab hæreo hæres; quia nimium hærent suæ opinioni. uel ab herico, uel eriscor, quòd est diuido, sicut dicimus familie eriscunda, & in fin. de hoc 24. quæst. 3. §. quia uero.
- 3 Vbi not. largè Iudæos, & gentiles dici hæreticos, quia non tenent articulos fidei, secundum quòd omnes hæretici non sunt excommunicati.
- 4 Dicit Hostien. quòd duobus vltimis modis proprie, & strictè dicitur quis hæreticus, sicut qui quò ad hoc non recipit quattuor concilia, sic loquitur C. eo. quicumque. C. de summa Trinit. l. fin. Dicitur etiam hæreticus, qui priuilegio Romano Ecclesie, quæ preest omnibus detrahit. 22. distin. omnes. Qui præcepta Sedis Apostolicæ pertinaciter transgreditur. 19. distin. nulli. Qui decretalibus episcopi contradicit, uel eas non recipit. 20. distin. de libellis: Qui communionem

A catholicæ Ecclesie non recipit. in authent. de priui. do. hære. mu. non præstan. post princ. colla. 8. Hostien. hic, & in sum. cod. tit. §. 1. In glof. 2. ibi, Apostolus. 1. ad Cor. 13. a.

5 In gloss. vlt. in fin.] & mortificatis malis interdum bona reuiuiscunt. † de pæn. distin. 3. pium. Gof. & Host. remittit ad sum. de pæn. & remis. §. & an sic. 1. responso.

† S. Tho. 3. p. q. 89. art. 5. Sor. li. 4. dist. 26. q. 2. art. 5.

c. Fraternitatis.

S V M M A R I V M.

- 1 Intellectus huius c. quis.
- 2 Quando tabellionis scriptura falsa, non rumpat ceteras bene factas.
- 3 Instrumentum, uel dictum testis, in uno falsum, an & quando in omnibus sit falsum.
- 4 Falsitatis instrumenti, vel dicti testis, non allegatur ignorantia.
- 5 Dicta alicius, ratione persone solum reprobat, de falso non arguuntur.
- 6 Publica persona damnata, an eius instrumenta sint damnata.
- 7 Scriptura damnatorum quomodo recipienda.
- 8 De operibus Origenis uariæ sententiæ.

Fraternitatis.] Ephesina synodo. prima catholica. T. Quomodo poterunt, quasi dicat non poterunt. Capitula, scilicet, quæ scripserunt.

- 1 Auctores.] suspensiuè legas. & intelligit Immo. hic in expositionibus scripturarum, & omnibus aliis confectis ab his, qui non gerunt publica officia. 9. distin. se ad sacras. 16. distin. c. 1. 37. dist. si quid.
- 2 In scripturis autem tabellionum, & aliorum publicum officium gerentium secus est: quia licet vniam chartam falsam fecerint, nihilominus ualent aliæ quæ diu in officio tolerantur. arg. 8. q. 4. nome. & melius supra de cobabi. cle. & mulie. vltra. & hoc propter publicam utilitatem, & ne uenientes ad eos decipiantur. arg. ff. de offi. præto. l. 4. ff. ad Macedonianum, l. 3. respo. 1. ff. de offic. præsid. si forte. C. de lati. liber. tol. l. vnica. §. sed domini. & §. sed & quis homini libero. C. de testam. l. 1.
- 4 Dicimus tamen, quòd si instrumentum vel dictum testis, in vno probetur falsum, non solum in illo, sed in totum etiam reprobandum est. argum. 3. q. 9. pura. ff. de edil. edil. cum eiusdem. de con. dist. 4. c. non liceat, & expressus, 9. dist. si ad sacras. vbi de hoc, & ibi habetur dictum Bar. quòd etiam tenuit in c. vner. 50. quòd verum est, quado tabellio, vel testis mentitur circa substantialia, vel circumstantias negotii, de quo agitur, principales: puta, cum ageretur inter contrahentes de bone, tabellio scripsit, de asino: uel de pecunia argentea, & ipse posuit de aurea: uel agebatur inter P. & M. & ipse scripsit inter G. & R. arg. in eo quòd legitur & no. de rescrip. significante. & est ratio, quia nunquã debet ponere in instrumento uel testimonio, nisi quòd in veritate nouit, & vidit.
- 4 Nec potest in hoc ignorantia allegare, 3. quæst. 9. testes, & cap. hortamur. & c. pura. & adde quòd dixi do.

xi de off. deleg. cum in iure. in fi. Si autem errauit, vel scilicet meritis sit, circa accessoria, vel circumstantias negotij, de quo agitur, non substantiales; nihilominus valet instrumentum quo ad substantia: vt si dicat, contrabentes esse de alia terra quam sint, vel consanguineos, vel affines aliorum quam sint, & similibus: & est ratio, quia non consistit in his officium tabellionis, vel testis; nihil enim facit ad contractum vel testimonium vnde cum sint contrabentes, argu. supra de iudi. cum deputati; & adde quod post eum dixi de offi. deleg. cum in iure. post glossas in fin. & de hoc in Spec. de teste. §. 1. & vers. item quod aliquid, cum sua remissione. Est tamen evidens contra argu. in eo quod legitur & not. supra de rescript. significante, cui contrario staretur, quando circumstantia facerent ad casum.

5 Licet autem dicta alicuius, ratione persone non aliis, falsa probentur, vel reprobentur, redargui non possunt de falso.

6 Si tamen publica persona de falso accusata, & condemnata fuerat, ex tunc instrumenta, & dicta eius carebunt robore, ratione persone, vt hic, & supra de testi. testimonium. Alii dicunt, vt Ioan. in d. cap. si ad sacras, & hoc placuit Gof. vt dixi de elect. Ecclesia. 2. in glos. hoc tractat. quod si in vno instrumento plura capitula sunt connexa sibi, & vnum sit accessorium altero, vno cassato, cetera connexa, & accessoria cassata intelliguntur: secus si sint diuersa, & separata. arg. ff. de minor. etiam. ff. de neg. gest. cum actum, & l. at qui natura facit supra de appel. vna sententia, cum concur. vel distinguit, vt supra de fide inst. ex litteris, primum tamen dictum magis placet Innoc. †

Glos. 1. signat contrarium, quod dupliciter fortificat & soluit.

In glos. 1. ibi declarauit.] & c. nome. vbi habes concur. ad hoc.

7 Et ibi recipienda. tanquam auctorizabilia †: possunt tamen recipi vt rationabilia, & sic cessant contraria.

8 Et ibi Origenis.] aliqui dicunt Origenem excusabilem, quia heretici ad obfusandum nomen suum heretica interseruerunt libris suis. hoc recitat Host. infra de Sen. excom. a nobis. 2. hanc expositionem improbat Hieronymus in Epistola ad Pammachium & Oceanum, eo maxime, quia Eusebius, & Didymus ipsius tractauerunt errores: tamen ipse idem factus aliquos dicere per ipsius pessimos discipulos aliqua admixta, sed non omnia. vide ad Desiderium de 12. lectionibus B. Videre potes de ipso & ipsius commendabilibus actibus, & de ipsius erroribus in historiis lib. 12. 8. cap. cum 7. sequen. & in Hiero. ad Pam. & Oce. 1. cap. & in fin. vbi de hoc, & infra de no. opz. nunc. c. 2. & infra, de re iud. accessorium, lib. 6.

c. Si quis Episcopus.

S V M M A R I V M.

- 1 Pœna huius c. quando locum habeat. & nu. 4.
- 2 Episcopus hereticos instituens, non sepelitur, & sepultus exhumatur.
- 3 Et memoria eius aboletur.

† Hic quedā cōsulto omī finus.

† Vide omnino cōmentarium super isto c. Frater nitatis.

- A 4 An Episcopus extraneos catholicos instituens placetur pœna huius c.
- 5 Quoslibet infideles instituens hac pœna puniatur.

¶ I quis Episcopus.]

1 Præterit.] id est, instituerit. T. vel præterit Ecclesia sua, & intellige de Episcopo, qui hoc fecit sciens: probabilis enim ignorantia esset excusata, de cleri. ex comm. Apostolicz, infra eod. ca. 2. lib. 6. Abbas exponit, id est errorem sustinuit. Saltem, quasi dicat, ne dum in vita.

2 Dicatur.] ergo non sepeliatur, & si sepultus est, exhumetur, supra de sepul. sacris.

3 Nomen.] Damnatur ergo ipsius memoria. Recitetur, forte in libro, quo poni solent nomina Episcoporum defunctorum, & pronuntiarī obitus annuatim, Hostien.

Glo. 1. respon. per obiectionem & solutionem.

Vbi glo. signat contrarium, & soluit.

4 In glos. 1. ibi Hereticos.] secundum Ala. & Lau. & idem Inno. & Hostien. non enim locum habet hæc pœna in illo, qui in his que testari possunt, institueret extraneos tamen catholicos: licet quidam contradicant, quod non præsumitur Ecclesiam dilexisse, præponendo extraneos ipsi Ecclesie.

5 In glo. 2. ibi, Hereticis.] sic etiam parificantur Paganus Indæis, supra tit. 1. cum sit.] In glo. vlti. ibi. cap. 1. & infra cap. accusatus. §. si vero. in fin. lib. 6. & in fin. de hoc 2. q. 2. in sum. & Hostien. remittit ad sum. de accusa. §. si quis accusari. & vide in Spec. de accusatore. ad fi. vers. item quod dicitur: sed nonne præsumi debet pro isto, qui in vltimo instanti potuit penitere? dic vt no. 88. dist. neque.

c. In eos.

S V M M A R I V M.

- 1 Quis intellectus huius cap.
- 2 Pœna huius c. etiam in laicis locum habet.

¶ N eos.]

¶ Qui non sunt.]

1 Quia heretici sunt Indæi, vel Paganus. In glo. 2. ibi, dari, secundum Ala. & Tan. In glos. vltima in fi. & ibi in uer. item multi. secundum litteram de ipsis statuerunt defunctis, qui suas, & cetera.

2 Patet idem in laicis, alia littera, quæ habet de Episcopis, id non probat.

c. Cum Christus.

S V M M A R I V M.

- 1 Definitio huius cap. etiam præterita respicit, & quare.
- 2 Papam posse, aut non posse facere nouum fidei articulum, quomodo intelligatur.
- 3 Definitiones Pontificum, & Conciliorum large dicuntur fidei articuli.

4 Et

- 4 Et à quibus sciri debeant, explicite uel implicite.
- 5 Omnis uera doctrina, quæ circa fidem uersatur, largissime dicitur fidei articulus.
- 6 Et ita licet de ea dubitare, antequam sit per Ecclesiam definita.
- 7 Quæ ratione intelligendum illud Pauli: & habitum inuentum ut homo.
- 8 Anima humana forma corporis essentialis.

¶ Vm Christus.]

¶ Perfectus.] non enim nouit etiam opus imperfectum, de baptis. maiores.

1 De cetero.] Quia iuris diuini & naturalis est, hoc respicit etiam præterita, de hoc de consti. c. fin. ad idem infra de vsur. cum tu.

2 Sed Alanus & Vincent. per hanc litteram notabant, quod P. papa facere poterat nouos articulos † fidei, quod fatebantur verum secundum vnam acceptionem articuli, id est, tale quod credi oporteat, cum prius non sic oporteret: sed cum dicitur articulus, eo quod necessario credi debet & debuit, non facit nouum articulum: quia quod modo est articulus, semper fuit & erit articulus: sicut stricte sumuntur expressi in simbolo Apostolorum, & hoc secundum eos, fideles explicite scire tenentur; allegant canones de consecr. dist. 4. quos hic allegat glos.

3 Largius sumitur, cum comprehendit cum præmissis distinctiones factas per Romanos Pontifices, vel concilia, quæ est, tres personas esse coæquales, & alia multa, de quibus habetur 15. dist. c. 1. 2. & 3. & de const. dist. 4. c. penult. & vlt.

4 Et ista † secundum eos necesse est credere implicite, explicite non nisi prælatis, qui legem scrupulose scire tenentur; 8. dist. omnes 23. dist. qui episcopus, & de his hic remittam super fi. glos.

5 Largissime vero secundum eos, sumitur articulus, secundum quod respicit omnem ueram sententiam circa fidem, etiam nondum diffinitam.

6 Et in hac acceptione licet dubitare de articulo fidei, scilicet nondum diffinito: sicut de iam diffinitis licuit ante diffinitionem, allegant 24. q. 1. dixit Apostolus, bene ponitur exemplum in uisione diuina, per nouam constitutionem Benedicti, quæ incipit: Benedictus Deus. Speculator uocat talia articulos fidei, in Spec. de lega. §. nunc breuiter. vers. 2. contra.

7 Secundum quod homo.] dicit Vincent. quod quidam dicebant contrarium, per id quod dicitur ad Phi. 2. b. In similitudinem hominum factus, & habitum inuentum ut homo, unde dicebant, quod assumpserrat humanam formam ut habitum, & potius continebatur sub predicamento habere, quam sub esse. Sed male dicebant, quod hic reprobatur. Nec obstat illa auctoritas, quia & humana essentia & forma habet habitum hominis. Quare habitus non negat essentiam, quod intelligas, nisi poneretur negatiua, vt si diceretur habitum solum, vel tantum, quod negatiuam sapit, de causa poss. cum Ecclesia, facit quod dixi supra de ele. non resp. quia nonnulli, in magna glos. vers. quid si omnes. Ita uerus, non phantasticus, ut dicebant Manichei. de cele. res. in quadam. in princ.

8 Anima rationali.] ipsum corpus uere, per se, & essentialiter informante, ut in Clem. de sum. T. rinit.

† Vide Sanctum Thomam 2. 2. q. 1. arti. 10.

† Eymericus par. 1. q. 4. 7. & 12. ubi copiose de hoc.

cap. vno. in princip. In gl. 1. excommunicatus.] sup. non tam ex vi bonum uerborum, quam ex eo. & ibi c. 1. & supra de celeb. mis. in quadam, & in fi. dic ut dixi supra de sum. Trin. super glos. rubricæ.

c. Sicut ait.

S V M M A R I V M.

- 1 Et si de Tholosanis hereticis loquatur hoc cap. de omnibus intelligitur.
- 2 Cum quibus non exercenda negotiatio.
- 3 Per generalem clausulam, an omnia priuilegia tollantur.
- 4 Locis interdum pœna infligitur.

¶ Sicut ait.]

1 Tholosanis.] Non solum quo ad istos, sed etiam quo ad omnes est canon lata sententia. Innocen. Receptatores. est simile secundum Hostien. de homici. pro humani. lib. 6.

2 Negotiationem.] & idem in excommunicatis. 11. q. 3. sicut. & c. seq. de Paganis est dictum supra tit. 1. quam sit. Hostien.

3 Priuilegium.] arguit Hostien. per generalem mentionem tolli omnia priuilegia, cuiuscunque sint tenoris, remittit supra de dol. & contu. cap. 2. & vide quod dicam de exce. præl. cap. vno. lib. 6. & infra cap. prox. in fi. Phi. in contrarium, de rescript. cap. 1. & c. pastoralis, vbi speciale derogat generali: respondet, quod vnum & idem ibi dici potest generale, in quantum omne priuilegium tollit; speciale, in quantum locum habet solum etiam causa fidei. Quibuscunque. sicut Templariis & Hospitalariis.

4 Sepultura.] Et contrafacientibus, & loco † infligitur pœna, infra eod. cap. 2. t. respon. libro 6. In gl. 1. in fi. aliter tunc esse non possunt, nisi ea quæ ad diuinam confessionem pertinent, regalis & sacerdotalis defendat auctoritas.

† Ioā. Rojas sing. 101. Gō dist. de hæc. q. 22. nu. 5.

c. Ad abolendam.

S V M M A R I V M.

- 1 Christiani excommunicantur, non infideles.
- 2 De sacramento Eucharistiæ ubi tractetur in iure, & de reliquis sacramentis. nu. 3. 4. 5. 6.
- 7 Episcoporum partes in extirpandis hereticis, & eorum pœnæ ob negligentiam.
- 8 In arduis Episcopus consilium capituli exquirat.
- 9 Mortuo aliquo quis exerceat iurisdictionem, quam mortuus exercebat, & nu. 11. & 12.
- 10 Sede uacante, an, & quando in iudicio procedatur.
- 11 Quæ suo iure sunt Episcopi, sede uacante ad capitulum pertinent.
- 12 Absentis & negligentis iurisdicção, ad quem deuoluatur.
- 13 Religionis obubratione fuscatus, quis dicatur.
- 14 Debita hereticorum pœna ignis; quod multis modis probatur.

15 Papa

- 15 Papa aduersus laicos condit leges.
- 16 Inter ordinem & dignitatem differentia,
- 17 Quae religiones hic dicantur exemptae.
- 18 Depositus, an & quando amittat priuilegium.
- 19 Depositus nisi sit contumax, an tradendus curiae seculari.
- 20 Casus in quibus audientia denegatur.
- 21 An delegatio facta Episcopis, procedendi in causa haereticis contra exemptos, sit iurisdictionis ordinaria.
- 22 An in iurisdictione Episcopi, qua procedit contra quoslibet hereticos, succedat capitulum sede vacante.
- 23 An cum procedit Episcopus auctoritate delegata in haereticos, fiat appellatio ad Papam, vel ad proximam superiorem.
- 24 Episcopus auctoritate delegata procedens, coercere potest Archiepiscopum sibi resistentem.

Abolendam.]
I Vniuersos.] Christianos. Non enim intendit excommunicare Iudeos, & similes, licet non recipiant baptismum; de quibus quo ad canonicas constitutiones nihil ad nos 2. q. 1. multi de diuor. gaudemus, licet aliis interdum puniantur, de hoc supra tit. 1. Iudaeis 2.
 2 Corporis.] de hoc principaliter tractatur, & de erroribus circa illud. de consec. disti. 2. per totum & maxime in cap. cum ommem. & supra de celeb. Missar.
 3 Baptismate.] de hoc. de consec. dist. 4. per totum & supra de baptis. per totum.
 4 Confessione.] de hoc in tractatu de poenitentia. & infra de pen. & rem. per totum.
 5 Matrimonio.] de hoc sacramento satis supra de Biga. debuit.
 6 Sacramentis.] scilicet Confirmatione in fronte, Ordine, & extrema vnctione, de quibus plene dixi supra de sacra. non iter. super rubrica.
 7 Singuli Episcopi.] qui super hoc inquirere tenentur ex officio; & si quis negligens esset, deponitur, infra eod. excommunicamus, infra §. fin. ergo Episcopi etiam ubi de fide agitur, sunt ordinarii: dubia tamen fidei non possunt decidere; sed referenda sunt Papae 2. q. 1. quotiens, secundum Inno. & Hostien. Diocesanes. ciuitates includit, de hoc infra de rerum permu. cap. vno, lib. 6.
 8 Consilio.] in sententiis enim arduis requirit Episcopus consilium capituli, licet consensus non exspectet. supra de his qua. fi. a. prael. nouit. & cap. quanto. de consue. cap. 3. lib. 6. Clerici ipsi. scilicet capitulum Ecclesiae cathedralis.
 9 Sede vacante.] mortuo aliquo, si uis scire ad quem transferatur potestas faciendi ea, qua. faciebat antequam constitueretur successor, notabis secundum Innoc. quod si ea per se solum faciebat, sicut est iurisdictionis exercitium, & consimilia, & hoc faciet ille a quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono, qui vicem gerit Episcopi, supra de offi. archid. cap. 1. Episcopus eo mortuo, iurisdictionem archidiaconi exercebit. argu. supra de maiorita. & obed. his qua. §. fin. supra de instit. cum venissent, & sunt haec, vera etiam

† Contr. Brunus lib. 4. de her. c. 1.

A in aliis, si necesse vel utile sit hoc de quo agitur exponi. argu. 12. quaest. 2. haec huius placiti, & c. si qua de rebus, alioquin seruabitur successor. ff. de iud. mortuo. C. de iudi. propterandum. §. fin. autem, maxime si in proximo successor sit futurus. arg. ff. de vacamune. l. pen. §. si. secundum Inno.

10 In iudicio autem non proceditur vacante sede. supra, ne se. va. cap. fin. nisi instante necessitate deputetur actor, auctoritate superioris ad reposcenda alienata. 12. quaest. 2. vobis. & c. v. vltima. & argu. instit. de aucto. tuto. §. si. ff. de cur. bo. dan. l. si plures, & l. 1. & 2. secundum Hostien. si tamen ad capitulum spectat electio archi. secundum Inno. vel canonicorum, vna cum archidiacono, eo mortuo deuoluetur ad capitulum praedicta potestas. arg. supra de concess. praeben. postulatibus sed si archidiaconus per se, suo iure aliqua fecit, qua. non ab alio sunt collata, vt si fundauit Ecclesiam de bonis archidiaconatus, non capituli: tunc non deuoluitur potestas ad capitulum, sed ad successorem tantum. supra ne se. va. illa. supra de testa. relatum 2. §. no mine. vbi de hoc, & adde quod legitur & not. infra de excess. praela. cap. 2. & supra de offi. dele. quoniam Abbas. in §. quod si aliqua habeat ab Episcopo, & aliqua a capitulo, & ille, & hi in eo quod ab eis tenebant succedunt. arg. supra de testa. relatum, 2. §. fin. 12. quaest. 3. & 4. per totum.

C 11 Cum autem Episcopus, & capitulum sint vnus corpus, cuius caput est Episcopus, argu. infra de verb. sign. cum clericis, & expressum supra de praescript. cum non liceat. supra de his qua. fi. a. prael. cap. fin. & inter eos sit spirituale coniugium. supra de testa. requisiti. §. secus, & melius supra de transla. Episcopi, licet, dicendum est, quod ea qua. spectant ad Episcopum suo iure, sicut est iurisdictionis, & confirmatio praelatorum, deuoluitur sede vacante ad capitulum ipso iure. supra de maio. & obed. cum olim. sed si cum aliis aliquid exercebat, nec ad inferiores, nec ad superiores, sed ad collegas eiusdem officii deuoluitur haec potestas. 6. §. distinc. cap. fin.

D 12 Idem forte dicendum est in absente, siue ex iusta causa absit, siue ex iniusta. In negligente autem, dic vt not. sup. de testi. cum olim. de concess. praeben. nulla. & de sup. ne. prael. per totum, secundum Innoc. cuius est tota haec glos. paucis exceptis, iura tamen per ipsum inducuntur plene probant intentionem suam, secundum Hostien. secundum quem, tu dic de hac materia ut not. supra de maio. & obed. his qua. & c. cum olim. & ne sede va. illa. & c. si. & c. vno. lib. 6. & de elect. cum in cunctis. in fin.

Viciorum.] sic 7. quaest. 1. Pontifices. Perpetui. id est donec resipuerint, & absoluantur, sic supra de coha. ele. clericos, & ibi concord. de hoc.

E 13 Obumbratione.] vmbra est vbi aliquid exterius geritur, cuius intus non subest veritas, de consue. quanto. & hic Gof.

Fuscatus.] infra eo. accusatus. in fin. lib. 6. Nudetur. infra eod. cap. 1. lib. 6.

14 Debitam.] hic & supra eod. intelligitur debita poena, ignis crematio: quod probatur Ioan. 15. b. ibi: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & atrescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Lex humana imponit vltimum supplicium. C. eod. Ariani, quod alia lex inter;

† Pet. Godo. in l. 4. C. de her. Contr. lib. 2. var. res. sol. c. 10. an. 10.

interpretatur mortem. ff. de pen. vltimum supplicium. & alia lex dixit, quod vni crematio est vltimum supplicium. ff. de pen. capitalium, & hanc esse poenam debentem, interpretata est generalis consuetudo, ad hoc etiam supra cap. firmissime. 1. respon. & sic huic poene conueniunt lex diuina, humana, consuetudinaria, & canonica, secundum Hostien. Qui vero. communit non habetur † hic iste versiculus, habetur autem infra c. excommunicamus. §. qui autem.

† Hodie in omnibus excommunicamus. §. qui autem.

Simili.] ista littera facit contra notata infra de pur. can. inter. ad si. sed ista littera temperatur infra eo. excommunicamus. §. qui autem, secundum quod bene videtur facere, prout ibi not. Vt diximus, secundum illos, qui non habent illum §. proxi. dic. vt diximus in parte decisa. Recedisse, dic vt infra eod. tit. accusatus, in princ. lib. 6.

15 Comites.] not. quod Papa statuit de laicis, sed hoc est propter crimen, sic supra de Iudeis. ita quorundam. Alii dicunt ideo haec statuta valuisse, quia princeps consentit, & fuit praesens. Innoc. Hostien. remittit, de homici. pro humani, vers. sacris. Bona fide. exponit, quod dixit fideliter. Posse. exponit quod dixit efficaciter. Assumantur. quod dicit, vt infra eod. vt officium. in fi. lib. 6. Eis. scilicet rebellibus, nec poenitentibus.

16 Dignitate.] differentia est inter dignitatem & ordinem, vt dixi infra de excess. praela. accedentibus. Priuandam. alibi est ipso iure priuata, infra de electio, vbi periculum §. ciuitas, & de pan. felices lib. 6.

† Sed hodie nullus eximitur a iurisdictione Inquisitorum Ey. me. 3. par. q. 8. vbi dixi.

17 Exempti.] vt Templarii, † Inno. quod impugnat Hostien. per suam dec. de verb. sign. veniens, & dixi de hoc infra de priuileg. recipimus. super 1. gl. dicit autem Hostien. sibi constare de exceptione Cluniacensium, quia vidit illorum priuilegia, & mihi constat de exemptione Cartusensium, & Cisterciensium.

Soli.] not. litteram, cui concord. Clemens. de sta. regu. attendentes. post prin. & quod ibi not. in glo. istorum. Episcoporum. vel Inquisitorum. infra ca. per hoc lib. 6. Priuilegiis: ad idem supra ca. proxi. & quod hic dicit vbi. ibi dixi. Obsequantur. simile infra de sta. regular. c. vno. ad fi. lib. 6.

Secunda glos. arguit & remittit. Quarta glos. arguit pro opi. Ala. sed tenet contrariam Hug.

Quinta glos. ponit quinque casus, quibus, & c. Sexta glos. signat contrarium, & soluit. Septima signat contrarium, & soluit. Gl. simile 23. obicit & soluit.

Vltima glos. dicit hoc allegari, quod ratione delicti, & c. & respondet. In gl. 3. ibi §. vlti. deprehensa in adulterio, licet sit damnata, notata est. In gl. 2. in fi. & c. vno, lib. 6.

18 In gl. arg. quod ibi dictum.] vbi de hoc, & 50. dist. accedens. & infra de sent. excom. contingit, infra de degradato expeditum est. infra de pen. cap. 2. in fi. lib. 6. & ibi. Dixit Hug. & hic Gof. ipse tamen Gof. alternatiue sic locutus est. de hoc supra de iudi. cum non ab homine, dici potest quod depositus omne priuilegium amittit, ita quod eum percipiens non est excommunicatus: vel quod securus est, dicit quod tunc demum depositus priuilegium amittit, cum incorrigibilis factus, relinquitur curia seculari. Gof.

19 In glos. Tribus enim. ibi. Depositus.] & pe-

Stea adhuc contumax, secundum Bar. Brix. qui hoc not. 2. quaest. 7. si qui sunt. dixit Host. infra de verb. signifi. nonimus, quod iste intellectus est benignior, sed contrarius verior, & ibi de hoc, ibi, si quis sacerdotum, ubi idem not. In glos. ar. contra. in fi. idem ibi not. & 50. distin. de eo. In glo. laici, ibi, punire debet. infra eod. cum secundum. in fi. lib. 6. In glos. simile, ibi, in nomine domini. ibi not. quidam alii casus, in quibus audientia denegatur.

20 In glos. hic habes.] & vltra quatuor casus, qui ibi habentur. G. in dec. dilectus, de tempo. ord. addebat alios, scilicet cum quis est sibi contrarius, vt ibi. & supra de praesumpt. vestras, & cum quis appellat contra prohibitionem canonis, de iure pa. cap. vlti. ubi vide. In 1. glos. vel Papae. de appel. pastoralis, in princ. tunc cum quis discedit a suo praeposito. 27. quaest. 1. si custos, & cap. si homo. Cum allegat turpitudinem suam, de don. inter dilectos. Cum quis est contumax, & petit sibi per alios iustitiam fieri. ff. ex qui. ca. ma. l. sed & si per praetorem, §. sed & si. item & illi penes quem ludus. exerceatur. ff. de alea. l. 1. §. 1. Item excommunicato & Schismatico. 23. quaest. 5. non nos. infra eod. excommunicamus. item ei qui est in manifesta calumnia. ff. de petit. hare. l. postquam, in fin. cum tamen aliis, prosequens suam, vel suorum iniuriam, praetextu criminis non repellatur. 2. q. 1. prohibentur, & in fi. immo dic vt infra eod. super eo. lib. 6. In glos. vlti. ibi, §. ceterum. concord. de cleri. agro. ca. uno. lib. 6. & eo. lib. de sta. mo. cap. uno. ad fi. & Clemens. de sup. neg. praela. quia regulares, de sta. mo. attendentes. post princ. & de reli. do. quia contingit.

Et ibi ordinario.

21 Dicit Hostien. quod cum hac delegatio sit generalis, & vniuersalis, censenda est hodie ordinaria iurisdictionis. argu. ff. de iudi. cum praetor. & secundum eum hoc verbo vsus est Papa ad placandos exemptos, nec est vis facienda in verbis. C. communia de leg. l. 2. in fin. infra de elect. commissa. §. porro. lib. 6. Certum est autem Episcopum hoc facere suo iure secundum eum, quicquid dicat Hostien. in appellatione interponenda posset esse diuersitas. Pro veritate igitur circa hoc habenda, videnda sunt tria, scilicet quomodo dicatur iurisdictionis delegata in casu isto, & iurium, qua. allegari super princ. huiusmodi glos. Secundo, an in hac iurisdictione succedat capitulum vacante sede. Tertio, an in talibus casibus, quibus tali auctoritate proceditur, necessario sit appellandum ad Papam. Ad primum, videri potest, quod non in §. ceterum. allegato in princ. glo. in glos. pen. ubi 10. & Ber. tenent, illam iurisdictionem ordinariam, vel quasi, quia si delegata esset, expiraret morte. Sed ut ibi scripsi, Vincen. praefise, & Innocen. alternatiue tenent, illam delegatam; & est in ea speciale quod non expirat morte, sed quo ad casum huius decretalis, quod dico ideo, quia non procederet in casu illius §. ceterum, coadiuuatur taliter prima opinio, quam hic tenet Hostien. vt praedixi. Certum est, quod diocesani habebat ordinariam, ratione huius criminis in omnes de diocesibus suis. de offic. ordin. cap. 1. Si igitur quo ad certos fuit eis sublata per priuilegium exemptionis, facit 16. quaest. 1. frater. cum similibus, & postea restituta ut hic, ergo intelligitur ordinaria sicut prima. facit de rescriptis, quamuis, lib. 6. cum concord. & facit quod not. de constitut. cum

acces-

accessissent. in fi. & quod not. de beneficio renouato in Clem. de rescrip. litteras, in gl. pone. sit ergo satis Episcopo, quod ordinaria iurisdictionis inuatur p[ro]mordio, facti. ff. de leg. 2. cum filius. s. h[er]edes. Secunda opinio, qua amicitur littera, videtur verior: nec est speciale quod non expiret morte, cum isti non sint delegati Papae, sed sedis, qua non moritur, de rescript. si gratiose. lib. 6. Item ista iurisdictione non delegatur personis, sed dignitati, qua non moritur, de offi. deleg. quoniam. Et ratio in contrarium inducta, procedit in restitutione: sed hic fit delegatio, non restitutio.

21 Circa secundum Ioan. Mona. in decret. vnica. de maio. & obed. lib. 6. ut ibi scripsi super glof. hoc tenebatur, dixit, quod in casu huius decret. & omni alio, in quo Episcopus habet generalem iurisdictionem delegatam, succedit in illa capitulum. allegat eod. lib. de preben. cap. 1. in fin. Sed parum facit illud capitulum: aliud enim est dare Episcopo delegatam super exemptos, ut hic; aliud est iubere Episcopum aliquid non facere, etiam ad petitionem exemptorum, ut ibi: tunc enim nil delegatur, sed officium eius instituitur. facit de offic. ordin. licet. Quare videtur contrarium tenendum, ut sicut nulla alia iurisdictione delegata Episcopo, transfret in capitulum sede vacante, sed ad successorum, ut praed. decret. quoniam, de offic. delega. sic nec ista, illa tamen ordinaria, quam habet in subditos, bene transit, etiam in hoc crimine, ut supra in prin. capituli. Ex verbis autem Innoc. qua patet supra in glof. mortuo. non bene decidi potest, quid in hoc senserit.

23 Ex hoc secundo sequitur responsio ad tertium, quod si in casibus huius capituli, vel aliorum de quibus dictum est supra, locus esset appellationi, ad Papam appellabitur, non ad proximum, facit de cler. agro. cap. vno. s. si autem, ubi si in eo quod fit auctoritate Apostolica, occurrat dubium, & difficultas, ad Papam recurri oportet, non ad proximum, & facit quod de denotatione not. in Clem. de sup. neg. pra. cap. vno. in glof. auctoritate, in fi.

24 Illud autem demonstrari potest per aliam questionem: pone quod Archiepiscopus impedit Episcopum in his casibus, quibus procedit auctoritate delegata, non ne poterit Episcopus eum coercere? certe poterit: sicut quo ad illam speciem est maior illo. de offic. deleg. sane 2. si superior illo respectu est minor Episcopo, non poterit ad eum, sed ad maiorem appellari: mouet & alia ratio, si dicit ad proximum appellari posse, erit dare amplius, quam sit expressum exceptionis privilegio derogari: si enim de Episcopo ad Archiepiscopum, de ipso ad Patriarcham ipsorum causa poterunt sic deduci, habebit tres iudices successiuè exemptus, contra quem Papa dederat unum solum: item habebit iurisdictionem contra exemptos, is cui concessa non est, cum tamen talia suas species non excedant, ut patet in praedictis iuribus, de sta. mo. cap. vno. in fin. lib. 6. & in clemen. attendentes, eod. titu. vers. ad que omnia, & in cap. quia contingit. de relig. do. ver. nullo. Cum ergo a iurisdictione Episcopi, Archiepiscopi, & Patriarchae exemptus esset, tu qui reducis illum in potestate Archiepiscopi, & Patriarchae, ostendas quo iure? Et per hoc sit responsum ad decre. Romana, de appella. s. debet. lib. 6. ubi appellatur ad Archiepiscopum, etiam in his causis, qua de iure communi non spectant

† Zanch. de h[er]e. c. 29. nu. 3. Reper. ver. appellare. §. Sed n[on] c. Si man. de cath. inf. tit. 6. n. 3.

A ad ipsum. nam ibi cessant rationes praedictae, nec cognoscitur ut delegatus, sed ut ordinarius. Et in fin. & cap. volentes. lib. 6. & 6. quest. 3. cap. vbi.

c. Vergentis.

S V M M A R I V M.

- 1 Bona haereticorum, etiam post mortem publicantur.
2 Non tamen occupantur per fiscum, nisi praecesserit sententia iudicis ecclesiastici.
3 Et quid de bonis feudalibus, an publicentur ob haeresim.
4 Ob crimen haeresis a patre commissum, non potest filius ecclesiasticum beneficium.
5 Filii filiarum haereticorum an puniantur.
6 Iniuria Deo facta non ferenda.
7 Filiorum poena parentes affligit.
8 Vbi locum habeat haec decretalis.

VERGENTIS.] Et infra. non solum sapienter elementa corrupta, sed etiam homines statuit in antiqua, ubi de materia magnam est exordium. Nostra. Hostien. habens in littera nostra, dicebat, quod loquebatur praelatis Ecclesiarum.

1 Publicari.] etiam post mortem supra eo. si quis, infra eod. accusatus. §. in eo. lib. 6. salvo quod dicitur de prescript. cap. 2. lib. 6.

In aliis.] terris scilicet, qua non sunt de temporalis iurisdictione Ecclesiae.

Idem.] scilicet bonorum publicationem.

2 Saeculares.] apprehensio tamen bonorum non fiet, nisi primo pronuntiatio fiat super crimine per iudicem ecclesiasticum, qui hoc possit. infra eod. cum secundum. lib. 6.

3 Confiscentur eorum.] quid de feudo? vide satis in Spec. de feudis. §. 2. vers. 40. & aliquid dixi post Hostien. de poenis in quibusdam in fi.

4 Conseruata.] propter crimen lese maiestatis commissum a patre, filius non priuatur ecclesiastico beneficio, ut not. 56. dist. satis peruersum.

Quod est Christus.] de hoc supra de elect. significasti. in fi. de sacra vult. cap. vno, vers. vnde in veteri. Hostien.

5 Grauius.] querebat hic Hostien. nunquid sententia, qua damnantur posteri haereticorum, extendatur ad filios filiarum, de quo dic, ut infra eod. statutum 2. lib. 6. & facit quod ibi notauimus. & eo. lib. de pen. vbi cunctae.

6 Aeternam.] Hierony. contra Vigilantium. 1. cap. Meam iniuriam patienter tuli, impietatem contra Deum ferre non potui. Seueritatis. scilicet publicationis bonorum. Casibus, etiam isto minoribus, ut premisit. Iudicium, qui nec fallit, nec fallitur. inf. de sen. excom. a nobis 2.

7 Progeniem.] ex cuius poena pater affligitur, ut ex propria. ff. quod met. causa. isti quidem, & dixi supra, de fil. presb. in rubrica.

1. Gl. respondet per questionem, an Papa possit principibus imperare.

† Anto. Gomez. tom. 1. var. reso. cap. 24. nu. 5. Zanch. de h[er]e. c. 15. nu. 4. Io. Rojas Augu. 134.

† Gósdifal. de h[er]e. q. 23. nu. 2. Couar. lib. 2. var. res. c. 3. num. 4. Giga de crimi. lib. 3. q. 9.

† Glof. sup. in extrau. lo. xxij. de pen. c. vnico. ver. bo. quomodo liben

Penult.

Penult. glo. signat contrarium, & soluit. In 3. glo. ibi l. una.] vide de vita & hon. cleri, ut clericorum. in 3. glo.

In glo. 17. ibi, si apud.] & q. 4. si is qui, ad idem supra titu. 1. in nonnullis. in fi. & supra de decimis, titu. 2.

Et in fine.] facit quod not. de maledi. c. 2. in 1. gl.

In glo. pen. ibi. eod. tit.] nec debuit remoueri, secundum Host. & ibi Ioan. qui etiam hoc not. 23. q. 7. in summa. & in fine. & idem probatur infra eod. cum secundum. lib. 6.

8 Ego credo hanc decretalem praualeve legibus in illis terris tantum, quae sub sunt temporalis iurisdictione domini Papae. In aliis autem proualent leges, quae maiori aequitate nituntur, C. de iudic. placuit. & poena mollienda sunt. de pen. dist. 1. §. poena. T. Gof. Host. remittit ad summam eod. tit. §. qua poena; sed authen. Garros, contradicere videtur, quae concor. huic iuri canonum, & vers. huius, in decr.

In glof. vltim. ibi, item peccato, & ibi sunt multa exempla.

c. Si aduersus.

S V M M A R I V M.

1 Omnibus est prohibeum haereticis fauere.
2 Casus in quo fautor fautoris haereticorum punitur.

3 Omnis exceptio siue odiosa, siue fauorabilis excommunicato conceditur.

4 In nullis pro haereticis patrocinandum,
5 Suspensi a tabellionatus, seu aduocationis officio, quia haereticis patrocinari sunt, si iterum haec exerceant, non sunt irregulares.

6 Patrocinia suspensorum aduocatum, an de facto ualeant.

7 Excommunicatis non ob haeresim, auxilium non denegatur.

8 Haereticus quando, & quomodo audiatur in iudicio.

9 Solus iudex participare potest cum haereticis, in his tamen quae ad eorum salutem spectant.

10 Prohibitio huius cap. in quibus locum habeat.

11 Creditores haereticorum contra fiscum agant.

Si aduersus.

1 Generaliter.] hoc dicit; quia generaliter omnibus est prohibeum, haereticis praebere fauorem: istis vero specialiter prohibetur.

Imperatur.] concor. Cle. de excex. prel. frequens in fin.

2 Fautoribus.] not. casum quo ipso iure punitur fautor fautoris.

Defensoribus.] qui haeretici sunt, infra eo. excommunicamus, §. credentes. Hostien.

3 Vel fauorem.] dixit hic Vincen. quod fauorabilis exceptio, ut Velleianum, non datur excommunicato; odiosa, ut Macedonianum bene. ff. de condi. inde. qui exceptione, sed male cantauit; quia omnis exceptio fauorabilis, & odiosa sibi competit; quia non

A excommunicati fauor, sed aequitas iudicantis attenditur. supra de excex. cum inter. Gof. & ipse idem Vinc. postea dixit idem, & Ioan. & adde quod dixi de excex. a nobis, super. 1. gl.

4 In causis.] scilicet criminalibus. Vel factis. id est quibuscunque negotiis, ac si dicat in iudicio, vel extra. infra de verb. sig. forus. §. negotium. Aliquibus. etiam catholicis. Eorum. haereticorum, qui nec iudicare possunt, nec publica officia exercere, infra eo. excommunicamus. §. credentes.

5 Officio uestro.] scilicet aduocationis, vel tabellionatus, nec essent isti irregulares, licet post suspensionem illud exerceant. infra de senten. excomm. his qui. lib. 6.

6 & dicam infra de cler. excommu. c. fi. & de excex. pra. c. fi. idem G. in Spe. tit. 2. §. iuxta. C. vers. sed quid dices. Suspensos. qua sententia durante, non ualeant instrumenta confecta. infra, cap. 2. §. credentes. vers. quod se forte. cum similibus.

7 Quid de patrociniis, nam illa de facto tenent. dicunt quidam sententias irritandas, alii contra. Credit Hostien. quod esset per summum Pontificem declarandum. supra qui si. si ne. per venerabilem, supra de feu. cap. 1. de consti. ca. si. cum super hoc nullum expressum ius habeatur, nisi quod aduocatus poterit per exceptio nem remoueri, ut in pra. §. credentes. Vel dic lucrum pauperibus erogandum, ad hoc quod dixi, supra tit. 1. cum sit, & c. sequentibus, talis etiam de transgressione aliis puniri possit.

Tertia gl. signat contrarium, & soluit. Vlt. gl. notat, probat, & signat contrarium.

In gl. 3. ibi l. 3.] creditor ex ui patris pecunia sibi non restituita, possessionem ingrediens, vim non facit: tamen auctoritate iudicis deberet id facere.

In gl. 1. in fi.] infra de procur. qui ad agendum. li. 6. In glof. 2. in fin. supra de praescript. ad audientiam.

In glof. 3. ibi.

7 Denegandum.] in excommunicatis non haereticis habent haec locum.

Et ibi: sententia.]

8 Dicit Hostien. quod quamuis ad defensionem criminis, vel bonorum non audiatur, si tamen aliis, de alio crimine accusatur criminaliter, non denegabitur iusta sententia; nec obstat secundum eum in authen. coll. 6. de primi. doctis. post medium. ubi dicitur, quod nec beneficii iure, nec aliquibus privilegiis tales possunt se inuare: quia illud, & similia possunt intelligi quo ad impugnationem, accusationem, vel acquisitionem, vel ab haerese defensionem: vnde & licet hoc patrocinium veteretur aduocatis, & scriuarijs, non tamen iustitia iudicibus, nec obstat si dicit, haereticum statim post deprehensionem puniendum: quia si sponte redeat, recipitur, & in monasterium detruditur, infra cap. excommunicamus.

2. ergo se poterit defendere super alio crimine accusatus, arg. C. de his qui ad Ecclesiam cons. l. fur. maxime si praeventus fuisset in alterius criminis accusatione. supra de fo. com. proposuisti.

9 Dic tamen, quod alius quam iudex in causis vel factis ipsorum non potest illis participare, nisi in his que spectent ad salutem.

10 Quicquid supra dixit Hostien. non puto hanc prohibitionem locum habere, nisi in his qui sunt haeretici, non in his qui fuerunt, ad hoc infra cap. statutum 2. secundo responso, lib. 6.

† Vide ca. in fidelis. 23. q. 4.

Et

Et ibi.

11 Confiscari.] unde contra fiscum agant creditores, c. de fidei. l. 1. & 3. Gof. concor. ff. solu. matr. si mari- 10. c. eodem l. 2. c. de bonis proscip. si vt proponis. & ad l. iul. de vi. l. tutoris.

Et ibi auferentur sua.] in Indeis secus. supra tit. proxi. sicut Indei.

In gl. vlt. ibi, tollere.] Hostien. de hoc remittit de secundis nup. c. penult. & vlt. & supra de re iud. cum re. ubi vide in gl. magna: super vlti. gl. & in fi. de infamia facti loquitur.

c. Cum ex iniuncto.

S V M M A R I V M.

- 1 Initium decretalis, quod nunc deest, repositum.
- 2 Conuenticula non faciendae, & qualis facien- tium pena.
- 3 De fide publice non disputandum.
- 4 Simpliciter asserenti, se missum à Deo, quare non credendum.
- 5 Miraculis gentes ad credendum inducte.
- 6 Prælati reddere debet rationem omni po- scenti.
- 7 Exempla & historia, quæ & quando probent.
- 8 Reprehensionum genera quot.
- 9 Corrigi potest prælati sponte subiectus absq; nota detractiois.
- 10 Percutiens clericum sponte subiectum excom- municatur.
- 11 Clericus non se supponat alterius iurisdictioni absque licentia prælati.
- 12 Papam iura positiua non ligant.
- 13 Subditus prælatum non corrigat publicè, vel priuatiè.
- 14 Subditi prælatos non euitent per contemptum, & quando liceat euitare.
- 15 Iudices inuitiles, à principe remouendi.
- 16 Cui competit in futurum, eidem competere de- terminare, quomodo intelligatur.
- 17 Et quid in præscriptione.

Vm ex iniuncto.]

1 Et infra.] sequebatur. Cum ex iniuncto nobis Apostolatus officio, simus secundum Apostolum, (scilicet Rom. 1.) sapientibus, & insipientibus debitores, pro vniuersorum salute nos oportet esse sollicitos, ut malos retrahamus à vitiis, & bonos in virtutibus foueamus. Tunc autem opus est discretione maiori, cum vitia sub specie virtutum occulte subintrant. Postea sequebatur quomodo Meten. Episcopus insinuauit Pape, quod multi laici, & mulieres, Euangelia, Epistolae Pauli, moralia Iob, Psalterium, & libros alios fecerunt transferri in Gallicum: facientes postea quæ sequuntur. Et simile in Clemen. de reli. do. cum de quibusdam, de hæret. Clemen. ad nostrum. Commendandum. de magist. super specula, ne cler. vel mon. super specula. §. quia vero, Hostien.

2 Conuenticula.] quæ in Ecclesia vel extra fieri non debent. c. de Episcopis & cler. l. conuenticula. &

A C. de Sum. Trin. l. 2. aliàs capitalis est pena. c. de his, qui ad eccles. consu. l. denunciamus. 3 Nec est de fide publice disputandum. c. de sum. Trin. l. 3. & infra cap. 2. §. 1. Lux vera. Ioan. 1. Tenebra rum. sic supra de offic. deleg. consuluit. Creatura. Mar ci vlt. in fin. Dicens. Mar. 10. Te & a. arg. quod magister docere debet in alto. ad idem 2. q. 7. §. de his, ver. bis ita.

Apostolum.] 1. ad Corinth. 12. ad fin. & ad Ephes. 4.

Doctorem.] idest predicatum. Apostolum. ad Rom. 10. Præcepit. Luc. 10. a. Dignior. verum dicit, si de illa constaret.

B 4 Nude.] idest sine signo miraculoso, vel sufficienti scriptura testimonio: nam nec ipsius iuramento, crede- retur: tum quia solus: tum quia in re propria, supra de testi. licet 1. 4. q. 3. nullus. Astruat. i. asserendo struat, vel instruat. Hostien.

5 Miraculi.] Hieronymus super Isaia lib. 18. non potuissent omnes gentes in tam breui tempore credere, nisi signorum miraculis fides ipsorum quodammodo fuisset extorta: clamantibus enim Apostolis, & Apostolicis viris, Dominus signorum magnitudine respon- debat. Vellet, Exodi 7. Dicens. Ioan. 1. Isaia 40. cap. in princ.

C Ex ore.] debet erga talis esse, qui sciat omni poscen- ti reddere rationem. 26. dist. §. ecce quod, ante fi. Host. Scholasticis. idest scholaribus, & prouectis, multo mi- nus ab aliis subditis. 6. q. 1. ones. Legc. Exodi 22. in fi. ad idem, Ioan. 10.

7 Exemplo.] licet non exemplis. sed legibus indi- candum sit. c. de sen. & interlo. nemo, quod quomodo intelligatur, dixi supra de re iud. in causis. frequenter ta- men inducuntur & probant exempla, & historia sa- cræ scripturæ, vt hic. & supra de elect. venerabili- lem, vers. quod autem. secundum Hostien. Legitur. Num. 22. Ait. Ioan. 8. Euangelicam. Matth. 18.

D Reprehendere.] de triplici reprehensione, scilicet impropria, sociali, & temeraria notat Ioan. 21. dist. noli. Et Hostien. de decem speciebus re- prehensionum, tractat in princ. sua summa, quomodo viget hodie in hominibus reprehendendi libido, vide in Hieron. ad Celantianam. Nam qui. Matth. 5. Inno- centia. sicut Christus, qui peccatum non fecit, & c. 1. Petri. 2. cap. 6.

9 Supponit.] & tunc nulla potest notari iniuria, vel detractio, quæ non infertur scienti, & nolenti. in- fra de reg. iur. scienti. lib. 6. cum concor.

10 Ista tamen suppositio non potest fieri a clerico quo ad uolentiam inferendam corpori, quin inferens sit excommunicatus; quod dic, ut infra de sent. excom. con- tingit. 1. supra de iure iur. ex rescripto.

E Sed nec quo ad iurisdictionem hoc licet, sine su- perioris licentia. de foro comp. significasti. nec quo ad forum penitentiale, infra de pen. omnis, §. 1. litteræ ergo ista, secundum Hostien. est intelligenda de ex- traudiciali suppositione, quo ad inferiores a Papa: sicut supra de iure iur. veniens. & c. Quintanallis. nisi fieret de superioris licentia.

12 Quo ad Papam potest intelligi etiam de iudi- ciali, per iura allegata hic in gl. quem alia iura postina non ligant: de hoc supra, de concess. præ- bend.

† Copiose facti in l. 1. ff. cert. per. vlt. Decret. & alijs

ben. proposuit, Subditus. sine aliqua submissione su- perioris.

13 Reprehendendi.] idest corrigendi; non quod hoc liceat in publico sed dicit hoc: quia minus pecca- ret, vt potest hoc colligi de sen. ex com. cum non ab ho- mine, de coha. cle. vestra. vers. Item aliud. Host. Obse- quendi. idest obediendi, sic supra de reb. Eccles. non ali. c. fi. cum concor.

14 Quod si.] hoc improbat secundum Hostien. quod subditi contemendo proprios sacerdotes, ipsos euitat; & faciunt euitari, de quo supra 1. respon. ibi; eorum consortium, sed ibi non loquitur de sacerdotibus tan- tum. Remoueri, sup. Hostien. temeritate propria vitandi non sunt: quod intelligas, nisi in casu supra de coha. cler. vestra.

Sacerdotum.] & aliorum clericorum benefi- ciatium: omnis enim res, & cap. infra de reg. iur. omnis.

Glof. quisque tenetur,] distinguit inter correctio- nem publicam & occultam, & denunciationem Euan- gelicam.

15 In gl. antep. ibi; si quos.] si præfectus prætorio videt iudices propter corporis inuoluntatem, negligenti- am, vel crimen, esse inuitiles, illos remouet, & alios su- brogat.

In glo. immo in fi.] contra, 94. dist. cap. 1. In glo. sic infra, ibi, sacerdos. contra, 94. dist. in san- cta. ibi dicitur, quod diaconi predicant. ibi tripliciter soluitur. In glo. 2. 1. in fi. contra 19. dist. 2. vlt. me- dium ibi: non queritur quis vel qualis prædicet, ibi soluitur. In glo. nec istud, in fine. vide in Hiero. super Matthe. In gl. quisque tenetur ibi Apost. 2. ad Timo. 3. et ibi in omni. vbi de hoc. et ibi si peccauerit. vbi de hoc. et in fi. adde quod not. supra eod. tit. cap. 2. de hoc dixi supra de iudic. nouit.

In glo. ut in fi.] Ioan. 2. q. 5. auditum. ff. de iur. om. iur. est receptum.

In gl. pen. in fi.] de accusa. ad petitionem, 16 in glo. vlt. ibi, pertinet.] ordinario iure, ex spe- ciali enim iure, vel commissione, potest competere alte- rum sine altero.

17 Idem in præscriptione: qui enim præscripsit institu- tionem, non intelligitur præscripsisse destitutionem, vel renunciationis receptionem, aliàs diceretur præscri- ptum, quod non fuit possessum, contra regulam sine pos- sessione. cum concor. infra de reg. iur. lib. 6. & ff. de vsu ca. l. pen. §. fi. non obstat comexio, per ea quæ not. eo. tit. odia. de visitatione quo ad procuratorem, & de no- ualibus quo ad decimas, ad idem quod not. de ma. & obe. cum inferior. in 1. gl. cum sua remis. & quod not. ff. de procur. qui procuratorem. & c. de an. excep. l. fi. In 1. gl. post princ. facit. de resc. susceptum, lib. 6. & quod ibi scripsi in fi. & super §. glo. & quod scripsi de proba. in presentia super fi. vlt. glo. nisi secundo: & c. vno lib. 6. & in fi. de hoc dixi supra de offi. archi. cum satis.

c. Excommunicamus.

S V M M A R I V M.

- 1 Varietas lectionis in uerbo, uanitate.

Xcommunicamus.] Nominibus. de quibus. patet 24. q. 3. c. penult. 1 Varietate.] aliàs uanitate: aliàs veri- tate, sic infra c. pen.

§. Damnati.

S V M M A R I V M.

- 1 Priuatus an punire possit hæreticum.
- 2 Inquisitores ob delictum clericorum bona Ec- clesiarum non proscibant.

D Amnati.] pœna damnatorum.

1 Balliuis.] videtur quod etiam priuatus † Arch. in c. si vos. 23. q. 5. punire possit hæreticum. de quo vide 23. q. 5. si audieris. Contra. Bru- nus lib. 5. de heret. c. 14. dam. & infra c. pen. Confluentur. ipso iure. infra Petrus G. eod. cum secundum. lib. 6. doct. in an- then. Gazaros. C. de ha- ret.

2 Recepturunt.] nec Inquisitores propter ipsorum delictum, bona Ecclesiarum debent applicare fisco, etiam Ecclesie. & hoc scienter facientes, excommuni- cati sunt per Concil. Vien. eod. tit. nolentes.

§. Qui autem.

S V M M A R I V M.

- 1 Deficientes in purgatione, habentur ut con- uicti.
- 2 Contingit, eum qui non est uere hæreticus, quandoque ut uere hæreticum condem- nari.
- 3 Lapsus anni in multis causis, quæ mala opere- tur.
- 4 An elapso anno, contra contumacem requira- tur sententia condemnatoria.
- 5 An ex assignatione termini ad purgandum, purgatio censetur indicta.
- 6 Cum iudex assignat terminum ad purgan- dum, et reus non comparet, quid facien- dum.
- 7 Cur absenti et contumaci purgatio iudici possit.
- 8 Contumacie incommoda.

Q Vi autem,] pœna suspectorum se non purgan- tium. Monstrauerint, idest, si monstrare ne- glexerint.

1 Is enim, qui in præstada deficeret, puniretur vt con- uictus, sine aliquo temperamento; & sic potest in- telligi supra eod. ad abolendam. §. qui autem. & de hoc infra de pur. cano. inter. in fi. & tunc non esset locus ex- communicationis, & annali expectationi; de qua sequi- tur, secundum Hostien. & adde quod statim dicam. Satisfactionem. de qua dicam infra §. credentes. Excommunicatione. hac de causa lata.

2 Velut.] possibile est, quod non est hæreticus, ta- men propter hanc uolentiam presumptionem condem- natur vt hæreticus. simile secundum Hostien. supra de iud. nouit. vers. sed cum dominus. ibi: sit tibi sicut ethnicus.

3 Et not. quod lapsus anni quandoque aufert possessionem, ut lit. non conte. quoniam. §. in aliis, quandoque proprietatem. C. de requi. reis. l. 2. quandoque inducit iustam condemnationem, ut hic. §. 11. q. 3. rursus, & c. quicumque.

4 Condemnentur.] secundum Vinc. per hoc verbum futuri temporis, videtur quod post annum necessaria sit sententia, & sic post annum ante latam sententiam poterit purgare vitium, sicut si legata est optio infra tempus, post illud eligere possunt, antequam mancipia distrabantur. ff. de opti. l. mancipiorum. ad hoc infra de preben. si tibi absenti. lib. 6. Dicebat Hostien. quod per constitutionem Frederici. C. cod. authent. Gazaros, non videtur quod sit necesse tales condemnari, cum ibi dicatur: ita quod si sic per annum permanserint, eos tunc sicut hereticos condemnamus. ergo sine aliqua sententia videtur illos esse damnatos, nec obstat secundum eum si dicat, quod crimen heresis sit de foro Ecclesie, quia dicta constitutio fuit non solum per Romanam Ecclesiam procurata, sed etiam approbata: & probatur hoc infra cod. ut Inquisitionis. in prin. lib. 6.

5 Querit hic Hostien. Quid si Ecclesia suspecto assignet terminum ad purgationem prestandam, nunquid per hoc sic videatur purgationem indixisse? quod si non venerit, & hac de causa excommunicetur, & postea per annum expectatus sit contumax, debeat ut hereticus indicari? Hanc questionem non puto dubiam, eo modo quo proponitur, infra eod. cum contumacia. lib. 6. dicebat autem, quosdam dicere, quod sic, quia ex quo non venit, patet quod per ipsum stetit quo minus purgatio indiceretur; unde proinde est, ac si indicta esset. arg. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper. & l. iure civili. ff. de cond. & demon. iure civili, & l. quibus diebus. quod non placet: quia aliud est tantum purgationem indicere, aliud ad purgandum terminum assignare, & aliud utrumque facere: ita quod si alterum tantum interueniat, nunquam potest dici quod in purgando contumax sit. Si enim terminus assignatur tantum, non potest dici quod assignatur ad purgationem indictam, sed indicendam.

infra de pur. cano. c. fi. in prin. si igitur non veniat, & si sit contumax in non veniendo, non tamen est contumax in non purgando: quia non potest dici contumax respectu purgationis indicende, cum adhuc non sit in rerum natura. arg. ff. de iur. codi. quidam referunt, supra de consi. cum accessissent. §. fi. Item si purgatio sit indicta, sed non sit terminus assignatus, de facili non potest comprehendi contumacia. arg. in eo quod legitur, & not. supra de off. ord. irrefragabili. §. excessus, nisi dicas intelligendum esse, quod statim purget se. arg. ff. de verb. obl. cum qui Calend. quod in hac materia durum esset sentire: igitur utrumque requiritur, scilicet quod terminus assignetur, & quod purgatio indicatur. unde & in predicta constitutione, Gazaros iungitur, ad mandatum Ecclesie, vel ad arbitrium episcopi. supra c. ad abolendam. §. qui autem, & hic temperatur pena illius, & quod ad hoc faciendum, terminus peremptorius assignetur, arg. ff. de iud. ad peremptorium, & l. sequentibus, supra de off. deleg. consuluit. & probatur supra de iudi. quod ad consultationem, supra de coha. cle. & muli. c. pen. §. pen. & in fi. supra

A de simo. de hoc. & c. insinuatum. 6 Sed quid si dicat iudex: Volumus, decernimus, & mandamus, quod super tali suspicione te purges ad nostrum arbitrium, & ad hanc purgationem prestandam, tibi talem terminum peremptorium assignamus, in quo nisi veneris, & dictam purgationem prestiteris, contra te quantum de iure poterimus, procedemus: & ipso non veniente excommunicatur, nec dictam purgationem ut citatus erat prestiterit? Hic locum potest habere iste §. nisi citatus reputans se grauatum à tali mandato, ex iusta causa expressa duxerit appellandum. supra de appel. preterea. co. tit. cordi. lib. 6. supra de re iud. quod ad consultationem, quem tamen si Ecclesia velit excludere, indicat purgationem declaratam, & bene formatam tali contumaci, quamuis absenti, ad quam prestandam, iterum assignet ei diem peremptorium, in quo nisi venerit, excommunicet ipsum, quia purgationem sibi indictam non prestiterit. & sic omnino locus est huic §. nec contumax audietur appellans. 2. q. 6. §. sunt quorum.

7 Nec mireris, quod dixi absenti, & contumaci purgationem determinatam, & specificatam indici posse, cui tamen forsitan non indiceretur si presens esset rationibus suis auditis: nam idem est & de sententia diffinitiva, quae plerumque datur contra absentem contumacem, & tamen forte non daretur contra presentem, & de iure suo docentem, ut patet. C. de iudic. propterandum. de elect. statumimus. infra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. cum qui. lib. 6.

8 Hoc enim contumacia operatur: quae ut supra not. possessionem, & proprietatem rei aufert, & probationem sufficientem inducit, ac omnem exceptionem, & defensionem excludit. et adde quod not. infra de pur. cano. nos inter alios. & c. inter sollicitudines. §. fi. & de penis. c. fi.

§. Moneantur.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum de extirpandis haereticis cur hominibus non praestetur.
2 In quibus terris locum habeat huius cap. definitio.
3 Requirendi domini temporales ut praestent hoc iuramentum.
4 Fidei causas praelatus cum suffraganeis tractet, & quare, & qualiter.
5 Excommunicatus in vna Ecclesia, in omnibus est excommunicatus.
6 Negotia fidei ut hic cur Pontifici summo nuntianda.
7 Episcopus bona subditi rebellis Ecclesie, post annum expectati concedere potest catholicis occupanda.
8 Rebelle Ecclesie inuadendi, & eorum bona occupanda.
9 Cum bona rebellium conceduntur occupanda, quid de mobilibus, immobilibus & feudaliibus? & nu. 11.
10 In bello iusto omnia accepta sunt iuste purgantium.

11 Et

- 17 Et quid de bonis feudaliibus.
12 De rege Aragonum notatu digna.

Moneantur.] Iuramentum dominorum temporaliu contra hereticos.

1 Iuramentum.] si hodie hoc iuramentum non praestetur, negligentia episcoporum est in causa, quae illis in hac parte multum est verenda. simile de treug. & pace, cap. 1.

2 Posset etiam dici secundum Hosti, hic, quod hic dicitur locum habere tantum in prouinciis, vel terris infamatis de habitatione hereticorum. ad hoc infra §. adiciamus. Exterminare. idem verbum in §. sequen. & vide quod dixi in clem. de iureiur. Romani, §. porro. in princip. Perpetuam. not. ad ea, quae dixi supra de iudi. c. fi. tamen forte hoc dictum fuit propter comitatus, ducatus, principatus, in quibus succedunt filii. supra de voto. licet. secundum Hostien.

3 Teneatur.] si requiratur. † ad hoc infra. §. 1. in prin. Si uero dominus, pena dominorum non purgantium terram suam de haeresi.

4 Comprovinciales.] & in prouinciali concilio. supra tit. 1. cum sit nimis de preben. grau. & habet hoc locum si ille sit rex, vel magnus princeps, qui possit illi equiparari, ut si sub se habet Metropolitanum, & suffraganeos. 6. quest. 3. scilicet. 3. quest. 6. non liceat, & cap. vnaquaque sunt enim talia grauiora ratione persone, vel rei de quibus agitur, in concilio tractanda, in authen. de sanc. Episcopis, ut autem omnis. columna 5. coll. 9. & 18. distinet, propter 1, & 2. & quod dicitur supra eod. ad abolendam, solum Episcopatum hoc posse verum est, nisi propter scandalum, vel grauiatam negotii oporteat ceteros episcopos conuocari; alios solus episcopus excommunicat, & vicini illum euitant ad eius requisitionem, de rapt. c. 1.

5 Nec potest quis excommunicatus esse in vna Ecclesia, quin sit excommunicatus in aliis. 4. q. 5. cap. vno. secundum Hostien. ubi de hoc. & 18. distinet. placuit. quod facit in contrarium. & 53. distinet. si quis.

6 Pontifici.] ratione grauitatis negotii, & grauis penis infligenda. Ex tunc, scilicet lapsa anno, sed possent & metropolitanum cum prouinciali concilio, contra istum quasi suspectum, seruare, quod dicitur supra eod. §. qui autem. Exponat. mandando praedicari crucem, quod alius facere non possit, ut dicam infra §. catholici, super 1. glo.

7 Putat tamen Hostien. quod dicebat, bona subditi excommunicati, & rebellis, & per annum expectati, possent exponere infra de homicid. pro humani. versi. sitque cum suis, quod sic probat: certum est quod potest hoc de persona clerici incorrigibilis, non solum in hoc crimine, sed in aliis, ut patet de iudic. cum non ab homine de verb. signif. nouimus. si potest de persona clerici, fortius & laici; & si de persona, fortius de rebus. argum. 12. q. 1. precipimus. de dona. inter. vtrum & vxo. cap. penult. de deci. ex parte 3. generaliter enim in res, & in personas inuocat Ecclesia brachium saeculare. infra de homic. postulasti. de cle. excom. cap. 2. Exterminatis, quasi extra terminos, & si res eiecit.

A 8 Possideant. Et sic inuadendi sunt rebelles, & ipsorum bona auctoritate Ecclesie per alios catholicos occupanda. 2. q. 1. vlt. §. his ita. & cap. seq. 2. q. 5. §. ipsis autem, & cap. si apud carnales. cum cap. seq. hoc autem agentes, dicuntur diligentissimi retores, & pii consultores, ead. q. si vos. sunt etiam tales necandi, & ciuitates cremandae. ea. q. si audieris. Et temporalis dominus, qui negligit, peccendus est. ea. consi. q. 2. do minus. 3. q. 7. qui sine in authen. ut dif. in §. penult. & vlt. coll. 9. secundum Hosti. Fidei, alias fidei. Saluo iure. not. pro protestatione. Principalis: à quo dominium illud tenebatur.

9 Et sic immobilia sunt prioris domini. ff. de capti. et postli. reuer. si captiuus. mobilia sunt occupantium. eod. tit. l. antepen. ff. de acq. re. do. transfuga. C. de capti. l. ab hostib.

10 Vel dicitur quod ubi inter Christianos ex vna parte est iustum bellum: ex altera iniustum, iuste pugnant omnia occupata sua facit, quae tamen ab alio in feudum non tenentur. ff. de capti. l. 5. §. in pace. de acqu. rerum do. naturalem. §. fi. 23. q. 5. dicat. & q. 7. si de rebus.

11 Sed & feudalia occupare possunt, saluo iure domini innocenti, ut hic; ubi vero infideles, vel Christiani iniuste pugnant bona immobilia iuste pugnantium occupant, & postea recuperantur, ad antiquum dominum reuertuntur, ut in d. l. si captiuus. & de hoc supra de iureiur. sicut 2. & de homicid. pro humani. ibi, diffidatus. lib. 6. secundum Hostien. haec autem clausula cessat, ubi non est principalis dominus secundum eum.

12 Obstaculum.] praecedens littera facere videtur pro rege Aragonum, ut sibi non prauideret occupatio facta per regem Francorum de comitatu Tholosano ad mandatum Ecclesie: sed ista littera est contra eum, quia impedimentum praestitit. Gallicis occupantibus terram, secundum Abbatem.

Legi.] de qua dictum est supra vsque ad versu. saluo.

§. Catholici.

S V M M A R I V M.

- 1 De prelato eruce signato obligante fructus ad triennium.
2 Indulgentia cruce signatorum.
3 Cruce signati etiam tempore pacis gaudent priuilegio.

Catholici.] Indulgentia cruce signatorum contra hereticos.

1 Et quod hic not. Vincen. de prelato cruce signato, qui obligauit fructus ad triennium, vide ne prelati. rices suas cap. vlt. super gl. 2. infra hoc no. reliqua vide ad litteram in specu. eod. tit. §. in fauorem, vsque ad fi. scilicet an recipiat manualia, & an debeat tenere vicarium.

2 Conceduntur.] habent remissionem peccatorum, & praeter id plura alia, quae habentur supra tit. 1. ad liberandam. in parte decisa, quam ibi posui, & glossaui.

3 Interpretatur autem consuetudo, etiam per religiosos.

† Eyme. 3. p. q. 129.

giosos Inquisitores indulta, quod etiam tempore pacis Ecclesie, & quo non restat hereticorum perfidia, vel potentia, vel incastellatio, datur contra hereticos signum crucis, & sic cruciati privilegio, de quo hic loquitur, volum vii.

§. Credentes.

S Y M M A R I V M.

- 1 Pœne credentium, &c. & num. seq.
2 Satisfactio pro heresi in quo consistat.
3 Satisfactio etiam de accessoriis fiat.
4 Verba constitutionis Frederici Imp. de Patariis, & eorum pœnis.
5 Præmium fautoris hereticum reuolantis.
6 Excommunicatus non habet vocem eligendi.
7 Nepos damnati de heresi, an possit eligere.
8 Excommunicatus, an testabilis.
9 Fautores &c. hereticorum non succedunt ex testamento, nec ab intestato.
10 Sententia lata per iudicem priuatum, de quo hic, etiam inter ignorantes nulla.
11 Verba textus: & in similibus, explicata. & §. Voluntus. nu. 8.
12 Communicare cum excommunicato non de nuntiatio, quale peccatum.
13 Clerici sacramenta hereticis, aut sepulturam exhibentes, ipso iure excommunicati.
14 Celebrantes diuina coram excommunicatis, sunt excommunicati.
15 Et sunt irregulares.
16 Clerici grauius quam laici, & religiosi grauius clericis puniuntur.
17 Aliquibus de communitate delinquentibus, an communitas amittat priuilegia.

C redentes.

† Eymeri. hac 2. par. q. 50, & seq.

- 1 Pœna credentium, receptorum, & fautorum. Taliū. scilicet receptorum, & defensorum, & fautorum: credentes enim omnino sunt damnati. infra cap. penult. in fin. Hostien. quod dic vt ibi dicam. Satisfacere. sic supra. §. qui autem. & infra. §. 1.
2 Constat autem in hoc satisfactio, quod abiuret heresim, purget se, si tantum est suspectus, infra §. adiuuimus. & si alia causa notoria excommunicatus sit, restitueret debet percepta, & quæ percipi potuerunt, arg. de restit. spol. grauis, & quæ ex occupatione aliqua, si forsan illam fecerant, peruenerunt. supra de iureiur. sicut. vel ex officio usurpato, damnato, vel sibi interdicto, supra titulo 1. cum sit. idem ergo & de his, quæ ratione participationis ad eum peruenerunt. arg. distorum iurium. & supra eod. ad abolendam. §. 1. in fi.
3 Tenetur enim satisfacere de accessoriis, & sequere hic, sicut de ipsa offensa, secundum Hostien. ad hoc de verb. sign. ex parte. infra de reg. iur. accessorium. lib. 6.
Contempserit.] supplet Hostien. si laicus fuerit, quia de clerico prouidetur, infra versic. si vero clericus.

4 Infamis.] secunda pœna. in officio Inquisitorum habetur talis constitutio Federici: Patarenorum receptatores, & complices, & quocumque modo fautores, qui vt à pœna alios possint eximere, de se velut improvidi non formidant, publicatis bonis omnibus, relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filii ad honores aliquos nulatenus admittantur.

5 Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifeste probatur, in fidei præmium, quam agnouit, famæ pristinae, de imperiali clementia, restitutionis beneficium integrum consequatur.

6 Ad eligendos.] 4. pœna. & idem etiam in excommunicato ac suspensio, supra de consuet. cum dilectus. de elec. illa. Et not. quod ponit hæc vt diuersa.

7 Per quod videtur, quod nepos damnati, licet non possit habere ecclesiasticum beneficium, vel publicum officium, vt infra eod. c. 2. lib. 6. eligere tamen possit ad illa. Ad testimonium. 5. pœna. & idem in excommunicato, supra de testi. veniens. 2. §. fi.

8 Intestabilis.] 6. pœna, de qua secundum Hostien. an in excommunicato locum habeat, not. de except. pia. de senten. excomm. decernimus. lib. 6. & ibi plene super vlt. glos. dixi. Hereditatis. 7. pœna.

9 Accedat.] ex testamento, vel ab intestato, licet aliud innuat in parte, in audent. vt cum. de appel. cog. §. generalem. & sequentibus. coll. 7. sed corrigitur in illa parte, supra eodem vergentis. Hostien. Nullus. 8. pœna, quæ in quolibet excommunicato locum habet. supra de iudic. intelleximus. Quod si forte. 9. pœna. & idem in excommunicato notorio, supra de re iud. ad probandum. saluo eo quod habes infra eod. presidentes. lib. 6.

10 Sententia.] lata etiam inter eos, qui ignorabant eum talem, secundum Io. cum sit. lata à non iudice. alleg. in contrarium. 3. q. 7. §. tria. in princip. Nec causa. 10. pœna, quæ sequitur ex proxima. Si fuerit. 11. pœna. & idem in excommunicato. aliis, infra de senten. excomm. decernimus. Si tabellio. 12. pœna, quæ in aliis excommunicato vendicat sibi locum. 3. q. 4. nullus. Hostien. qui de cæteris pœnis per vtrumque ius contra hereticos promulgatis, remittit ad sum. eo. tit. §. qua pœna feriat receptor, defensor, vel fautor. Hostien.

11 In similibus.] potest facere comparisonem ad similia officia, & ad similes personas, vt dicam super gloss. proxi. Deponatur. vltra pœnas prædictas, & additur hæc propter rationem, quæ sequitur. Si qui autem. pœna illorum, qui talibus communicant. Tales. scilicet credentes, receptatores, & fautores.

12 Denotati.] arg. quod communicare excommunicato non denunciatio, sit veniale, post denunciationem mortale. de hoc supra quod met. causa, sacris. de cler. excom. c. fi. Percellantur, per sententiam, vel ipso iure, si intelligas de minori, vel de participatione in crimine. Sepulturæ. de hoc hic hodie, vt infra eod. c. 2. 1. respon. lib. 6.

† Faciunt tradita p. Alfonso Cas. lib. 2. c. 26. de in. heret. pun. & per Gigã. de cri. l. x. maicf. li. 3. p. vl. q. 6.

† Ant. Gabr. lib. 4. cõmu. opin. concl. 1.

13 Alioquin.

13 Alioquin.] supple secundum Hostien. excommunicati sunt clerici ipso iure, cum consentant fautores, & cum per Papam tales ter excommunicentur in anno.

14 Celebrantes autem diuina coram excommunicatis, à Papa excommunicati sunt inf. de sent. excom. significauit. quod intelligas, vt ibi dicam.

15 Restat, quod si sic excommunicati celebrant, & sacramenta interdita in anno ministrent, irregularitatem incurunt. infra de cler. excomm. min. c. 1. & 2. & c. postulat. Regulares. supple. caueant à prædictis etiam hic.

16 Ac si diceret, si clerici grauius puniuntur quam laici, quia grauius peccant; si religiosi, grauius quam clerici, & ideo grauius puniuntur, ad hoc inf. eo. accusatus. ad fi. lib. 6.

17 Vt eorum.] si omnes, vel maior pars deliquerint, planum est. aliis contra, de his quæ si. à maio. par. cap. quæ sunt, vel dic, quod hoc est speciale propter immunitatem criminis. sicut & aliis supra eo. vergentis. de off. archi. ea quæ Hostien. Diocesi.] simile infra de priuilegiarum. de exce. prælat. illud.

§. Quia vero.

S Y M M A R I V M.

- 1 Prohibitio prædicandi absque superioris auctoritate.
2 Episcopi auctoritate ordinaria possunt ubique prædicare.
3 Et an possint in aliena diocesi à prædicando prohiberi.
4 Episcopus in aliena diocesi non concedit indulgentiam.
5 Et quæ sit differentie ratio cur prædicet, sed indulgentias non concedat.
6 Abbates non, sed episcopi soli, concedunt facultatem prædicandi.
7 An quibus curatus possit concedere facultatem Missam celebrandi in sua ecclesia.
8 Quilibet curatus concedit facultatem prædicandi idoneis, & approbatis.
9 Priuati facta magis suspecta.
10 Quis dicatur officium prædicationis usurpare.

Q Via uero.]

1 Prohibitio prædicationis, absque superioris auctoritate. Ait. 2. ad Tim. 3. a. Dicat. ad Rom. 10.

2 Non missi.] hoc dicit secundum Hostien. quia sunt quidam missi per vniuersum orbem ordinarij, sicut episcopi, qui habent auctoritatem à Domino prædicandi per vniuersum orbem Euangelium omni creaturæ. Matth. vl. 21. distin. in nouo. & de talibus sacerdotibus, id est episcopis, potest intelligi. 16. q. 1. statumimus. & secundum hoc 19. dist. secundum.

3 Et hoc nisi prohibeantur ab eo cuius est diocesis, 6. q. 3. scriptum. vel illud intelligitur de falce iurisdictionis, non prædicationis: cum enim missio episcopi, vt

est dictum, probetur auctoritate diuina, non debet prohiberi, sed ubique recipi. ad hoc supra cap. proxi. versic. Ioannes, dum tamen caueat ab errore, aliis contra. de purg. cano. inter sollicitudines. 40. distin. si Papa. maxime quia verbum Domini non est alligatum. 2. ad Timoth. 2. b. Dicit Hostiensis, quod episcopus semper & ubique ad prædicandum admittitur, nisi prohibeatur ab illo, cuius diocesim intrat: non prohibitus autem.

4 Licet prædicet in diocesi aliena, non tamen dat indulgentiam, nisi de speciali Papæ licentia, vel episcopi loci, infra de penit. & remis. Quod autem.

3 Quæ autem est ratio diuersitatis? quia per prædicationem non intelliguntur multum alieni limites vsu pari, nec paratur alicui graue præiudicium, immo sit melior conditio diocesani, & animarum sibi commissarum. 95. distin. ecce. vnde videtur, eo inuito hoc fieri posse. ff. de nego. gest. soluendo. ff. de solu. l. soluere. & l. si debitor, sed hoc non procedit secundum eum, quia licet non fiat illi graue præiudicium, tamen interest sua ne fiat ipso inuito, ne ipsius termini videantur occupari. arg. ff. de neg. ge. cum pecunia. in fi. ad hoc de vsu pal. ex marum. De non episcopis autem, dic vt sequitur, Apostolica. vt patet de prædicatoribus, & Minoribus in decre. Bonif. super cathedram. imonata per Concil. Vien. de sepul. audum Benedic. quæ ad idem supra tit. 1. quàm sit.

6 Episcopo loci.] Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, secundum Innoc. argum. supra de præsum. nom. & melius infra de exce. prælat. accedentibus.

7 Secus si Missam velit quis celebrare: quia illud potest concedere quilibet curatus, dummodo constet celebrare volentem esse presbyterum. supra de cler. peregr. c. 3. secundum Inn. & est ratio secundum eum, quia in primo magis imminet periculum quàm in secundo, vt supra & infra c. proxi.

8 Vel dic, quod si persona prædicare volens, sit notabilis, sicut magister in theologia, vel alius competens, & idoneus prædicator, vt per episcopum approbatus, & deputatus ad curam, ut sunt ecclesiarum prælati. vel alij quibus prædicare generaliter vel specialiter sit concessum. etiam quilibet curatus, hanc auctoritatem dare poterit secundum Innoc. ad hoc supra de offic. ordin. cum ab ecclesiarum. quod intelligit Hostien. casualiter, & in transitu; sed etiam episcopus hoc generaliter concedere potest per totam suam diocesim. de off. ord. inter cætera, quod inferior non potest, vt hic.

9 Priuati.] priuata magis est suspecta, supra cap. proxi.

10 Usurpare.] vt patet ex his, quæ supra dixi: usurpare intelligitur non missus per Papam, vel episcopum; vel non probans missionem per operationem miraculi, vel scripturæ testimonium, supra capitu. proximo vel probans missionem, prohibitus tamen ab eo, cuius est populus: nisi ipsa missio, superioris auctoritate approbaretur. Præsumperint. supple. si moniti non resipuerint. Quàm citius. ad superioris arbitrium.

M 2 §. Adii-

S. Adijcimus.

- 1 Inuestigandi hæretici.
- 2 De testibus in crimine hæresis necessariis.
- 3 Verus intellectus huius capituli.
- 4 Vita & moribus à fidelibus diffidere, qualiter intelligendum.
- 5 Iurare recusans, quare hic putandus hæreticus.

Adijcimus.]

¶ *Vitatio, & persecutio hereticorum. Honefias, supra de offic. arch. c. 1. de off. ord. inter cetera. Semel supra de off. arch. mandamus.*

2 Tres vel plures.] secundum quosdam intendit hæc littera, quod in crimine hæresis requirantur necessario tres testes ad minus, quasi iste sit casus specialis, in quo non sufficiunt duo, addendus ad notatos, 2. q. 4. in princip. cum videatur absurdum, quem de tam gravi crimine ad dicta duorum testium condemnari, maxime cum truncetur ordo defensionis circa notitiam testium, infra c. fi. lib. 6. & sic circa interrogatoria qua dari solent, supra de test. per tuas. eo. ti. presentiu. li. 6.

¶ Eyme. 3. p. q. 71. ubi dixi Io. Rojas tra. 2. de hæret. p. 2. asser. 4.

3 Sed verus videtur, ideo de tribus hic dicit, quia quanto pluribus committitur inquisitio, tanto facilius fiet nuntiatio, non quod omnes tres debeant nuntiare, sed vnus ex tribus: nec tota vicinia, sed vnus ex vicinia, & vide quod dixi post Innoc. supra de simon. sicut. Viros. simile supra de accusa. sicut olim. Conuenticula. simile supra capitulo proximo in princ.

4 Dissidentes.] vt quia laici non professi portant habitum regularem; vel pone exemplum in his, quæ sequuntur nuditatem totius corporis, vel partis, puta pedum, vel non conuiuunt hominibus, non visitant ecclesiasticos, non audiunt verbum Dei, non colunt Dominicam, forè colentes sabbatum, sine lumine etiam die clarescente non comedunt, panis esum abhorrent, die dormiunt, nocte vigilant: hæc & similia dissident à communi vita fidelium. Purgauerint, sed in purgatione defecerint, vel quia iurare nolunt, vel alio modo: secus si negligunt, de hoc dixi supra §. qui autem.

¶ Eyme. p. 2. q. 14. vers. ter. eius error, ubi dixi.

5 Si qui vero.] pœna iurare nolentium. Obstinatione damnabili, hoc dicit propter religiosos, qui non rebelliter, sed quadam honestate iurare renuntiant, de testi. nuper. de iureiuran. & si Christus. ad fin. Si vero obstinabiliter iurare renunt, dicentes hoc mortale, habet locum quod hic dicitur, & sunt tales de secta Waldensium, qui omnino iurare renunt, secundum Hostien. secundum quem istud est leue argumentum ad conuincendum hæreticum, de quo potest intelligi lex. 2. C. de hæret. ut dixi supra de præsum. litteras. super gl. penul.

¶ Volumus.

S P M M A R I V M.

- 1 Episcopi in hæreticos intendant, licet adfint

- A Inquisitores.
- 2 Vigilare dicuntur episcopi cum hæreticos persequuntur.
- 3 Episcopus negligens in persequendis hæreticis, à solo Papa deponendus.
- 4 Neque hoc casu contra episcopos procedunt Inquisitores.
- 5 Male factores sine receptoribus diu non latent.
- 6 Crux sine speciali Papæ facultate prædicari non potest.
- 7 Qui consanguineos receptant hæreticos, non puniuntur mitius.
- B 8 Verba textus: & in similibus: qualiter accipienda.
- 9 Officia, secundum diuersas prouincias uariantur.
- 10 Episcopus redeunte ad Ecclesiam absoluit à sententia canonis.
- 11 An inferior Pontifice possit plenè hæreticum reconciliare.

Volumus.] pœna episcoporum non persequentium hæreticos.

1 Enigilent.] etiam si per sedem apostolicam sint Inquisitores in prouincia, vel in diocesi deputati, infra eod. per hoc. lib. 6.

¶ Contr. Bruni. lib. 4. de hæret. c. 1. & lib. 6. c. 1.

2 Et tunc erunt pastores, super gregem suum vigilantes, Luc. 2. secundum Hostien. qui remittit de offic. archid. cap. fin.

3 Negligens.] in aliis reprobanda, sed hoc casu detestanda negligentia Episcopi. Deponatur. tamen à solo Papa.

4 Vnde nec hoc casu procedunt Inquisitores contra Episcopos, ¶ infra eod. Inquisitores. lib. 6. Et possit de cler. non rest. quia nonnulli. & cap. relatum. Glof. videtur hic. signat contrarium de dec. litteras, & soluit iterum signat contrarium, de causis conuenientibus, & soluit. Glof. arg. quod. arguit, & signat contrarium. In glof. arg. quod ibi sancimus. vide in cap. proxi. alleg. super vlt. glof. Et ibi, si quis suo. reuocatur lex, quæ permittebat propter odium paternum per matrem filium ex hæredari. In glof. sine quibus ibi.

¶ Eymericus 3. par. q. 27. ubi dixi.

5 Congruit.] præses debet receptatores coercere, sine quibus latrones diu esse non possunt. Et ibi. l. 1. vide de fur. qui cum fure. super vlt. glof. Et ibi. l. 1. qui occultat, vel sociat criminis reum, pari pœna punitur. In glof. vltima ibi. §. 1. vide de calum. c. 2. in glof. 2. In glof. hæc omnia. sola prima concord. facit ad propositum, alie melius adaptantur ad sim. secunda glof. & l. scientiam. vide supra cap. 2. sit per 1. glof. l. quid ergo. §. 1. dicit, quod pater qui patitur filium, vel filiam constituere binas nuptias, notatur, quia constituisse videtur. In glof. penul. ibi. §. in potestate. loquitur in conuento noxali, qui non vult iurare seruum in sui potestate non esse: nec se dolo fecisse, quo minus esset. In glof. vlt. ibi indicia. vide de proba. tertio. super vlt. glof. In glo. 1. in fine, ista enim constitutio immediatè sequebatur illas, & fuit tertia, vt dixi. supra de accusa. sicut. In glof. uidetur hic. ibi, uolentissima. idem not. supra de simo. insinuatum. & ibi annus, de hoc supra de do.

& contu. veritatis, & ibi, vt ibi. de hoc 24. q. 3. dixit Apostolus, & in fin. vel eius contumacia infra eod. cum contumacia. lib. 6. In gl. arg. quod propter. in fin. illud speciale, & vide quod not. in præc. cap. quæst. in vlt. gl. cum suis remis. In glof. arg. quod auctoritate. in fi.

6 Crux tamen prædicari non potest sine speciali Papæ licentia, sicut nec ipsius votum redimi, supra, de voto, quod super. & cap. seq. ille ergo iudicat, qui potest soluere. arg. de reg. in. cap. 1. de maio. & obed. cum inferior. secunda ratio, quia proprie, & principaliter ad Papam spectat respondere de fide, & per consequens eius accessoria expedire, 24. q. 1. quotiens. Tertia sit, quantitas indulgentie, de qua sequitur, quam nullus facere potest, nisi solus Papa: remittit tamen Hostien. ad summam de voto. §. in quo casu. & à quo crux.

¶ Zanch. de here. c. 4. nu. 3. & c. 6. nu. 2. vbi Campe. Io. Rojas sing. 172. Gas de orimi. l. 2. ma. lib. 3. p. vlt. q. 10.

7 In glof. sine quibus ibi, consanguinei.] in quibus tamen temperaretur pœna extra istud crimen, ff. de excep. l. 2. sed non in isto, secundum Lau. In glof. sic supra ibi, exceptionem, de hoc infra de senten. ex com. decernimus.

8 In glof. damnentur, & ibi, similibus.] vt sic comprehendat omnia publica officia cuiuscunque nominis, quæ nec nominari possent, ff. de præscription. verb. l. 4.

9 Et variantur per diuersas prouincias: nec de nomine curandum. supra de procura. petitio. & omnes actus legitimos, vt supra glof. proxi. potest etiam per illud verbum fieri comparatio ad personas similes, sicut sunt schismatici, & notorij excommunicati secundum Host. & in fi. immo dic, vt infra de rescri. c. 1. lib. 6.

10 In glof. hoc referuat ibi, ipsum ecclesie.] secundum Ioan. & ipsum absoluerit, quod videtur verum secundum Hostien. quoad sententiam canonis: secus de sententia oris Papæ, quam profert ter in anno, à qua non videtur quod inferior à Papa possit absoluerit, de ma. & obed. cum inferior.

11 Ex quo sequitur, quod nullus potest ad plenum reconciliare hæreticum sine speciali Papæ licentia, quod est notatu dignum, secundum Hostien. nisi dicas, sententiam oris Papæ esse canonem generalem; à quo possit inferior absoluerit, ex quo Papa non referuat, de senten. excommu. nuper. & adde secundum eum, quod not. de priuile. ad hoc de senten. excommu. à nobis. 2. vers. sic, vt autem. & quod dixi supra titu. 1. quod olim super glof. 2. & quod dicam eodem titu. vt officium, lib. 6. in princ. In gl. arg. quod ibi calumniæ, dic vt supra, de iuram. calum. imperatorum.

c. Sicut in vno.

S P M M A R I V M.

- 1 Laici cuiusvis professionis non prædicant.
- 2 Quales actus spirituales laicis interdicanantur.
- 3 Et quales eisdem permittantur.
- 4 Qualiter vitia pro virtutibus capiantur, pulchris exemplis ostentum.

¶ Icut. Laici cuiuscunque sint professionis prædicare non debent. Et infra. hic decisum habes supra eo. cum ex iniuncto. vers. sicut enim.

2 Laici.] Dicit Gofr. quod hi spirituales actus interdicanantur laicis: scilicet prædicare, vt hic, & in concor. decimas recipere, 16. quæst. vlt. decimas. Item oblationes. 10. q. 1. quia & cap. sanctorum. item cognitio causarum ecclesiasticarum, de iud. cap. 2. & 3. recipere compromissum de re spirituali. de arbi. contingit. Eligere, de elect. quisquis, & cap. sacrosancta. recipere resignationem beneficii à clerico, de remun. quod in dubijs. dare inuestituram, 16. quæst. vlt. si quis deinceps.

3 Sustinetur tamen de gratia in iure patronatus, quod in spirituali est. de iure patro. quoniam. & vt partes suas interponat electioni tractande, eod. titu. nobis. vide plenus hoc casus post Hostien. in præc. decre. contingit. de arb. in vlt. glof.

Verendum,] id est, vitandum, vel cauendum; quandoque ponitur pro verecundia, 8. q. 1. verecor. Subintrent. quasi inter bona & sancta verba occultè seminata per tales. Doctorum. id est Prædicatorum ad propositum. Ordinis. id est professionis, vel habitus. In 1. glof. ibi. l. vbi. vide hanc & seq. de elect. cum in iure. super 1. glof.

4 In glof. 1. ibi Sæpe vitia.] vltra 4. exempla, quæ dat ille canon, dicens quod tenacia, parsimonia: effusio, largitas; crudelitas, zelus iniustitie; & remissio, pietas vult videri. Seneca. 43. ad Lucillum addit; temeritas sub titulo fortitudinis latet: moderatio vocatur ignauia: pro cauto, timidus accipitur: in his magno periculo erramus. Et an idem videas valde pulchre in Hiero. de homine perfetto. §. ibi, ecce. Iniuriam fecisse virtutis est: aliena possidere potentia, & c. Et quomodo quandoque realiter vitia vertuntur in vsum virtutum, vide Grego. super Iob. 2. cap. vbi exemplificat de ira, superbia, & fortitudine. Et ibi lla. 6. cap. & ibi mitte. in hoc facit ad propositum, alias videretur facere contra, quia se obtulit: sed non obtulit se predicationi, sed missioni. In gl. vlt. ibi: ad hoc, quod intelligas, vt ibi no. & ibi ordinis, id est professionis.

c. Excommunicamus 2.

S P M M A R I V M.

- 1 Paupertas non est de genere malorum.
- 2 Hæreticorum appellationes unde.
- E 3 Hæretici per iudicem secularem non damnandi.
- 4 Nomine ecclesie hic Episcopus, & Inquisitores accipiendi.
- 5 Pœna carceris perpetui potest per Inquisitores mitigari.
- 6 Falso accusans, & desistens, in crimine hæresis an euitet pœnam talionis.
- 7 Credentes hæreticorum sunt in duplici genere.
- 8 Hodie credentes non excommunicantur, cum ipso iure sint damnati.

Xcommunicamus 2.] Pauperes.] paupertas non est de genere malorum. 15. q. 1. illa. Arnalditas.] forte isti sic dicuntur a nominibus adiuventium istas sectas: sicut Donatista, a Donato: Dulcinista nostri temporis a D. scino. Diuersas. 24. quæst. tertia cap. penult.

3 Ecclesiam.] non per indicem seculari, cum sit crimen ecclesiasticum; infra cod. ut inquisitionis. S. prohibemus. lib. 6.

4 Et appellatione ecclesiæ, intellige diocesani, & Inquisitores, si sunt in loco deputati per Papam: alter enim sine altero damnare non potest, quod dicitur in clem. eod. titu. multorum. Degradatis. per episcopos suos, etiam non adiunctis sibi alijs episcopis, quod dicitur infra eo. c. 1. lib. 6.

5 Detradantur.] mitigari tamen & mutari potest hæc pœna per Inquisitores: quod dicitur infra c. ut commissi. vers. & illorum. lib. 6.

6 Sed dubitatur si circa pœnam talionis, an possit accusari, & desistens per penitentiam evitare pœnam talionis, sicut & ipse de hæresi accusatus, & conuictus potest. Et dicit Iacobus de Arena. C. de accusatio. l. fin. quod non, dicens sic obtentum; nam speciale est in crimine hæresis, quod licet penitere, ut hic: sed accusans non tenetur de hæresi, sed de calumnia, in quo crimine statutum non est per penitentiam vitari pœnam, & facit quod not. C. de quæstio. l. penult.

7 Erroribus.] heretici ergo sunt, ex quo credunt errores. Sed sunt alij, qui credunt hereticos bonos esse, & de talibus credentibus, qui alijs fidem catholicam tenent, agitur supra eo. excommunicamus. §. credentes, secundum Abb. Ad hoc inf. eod. tit. accusatus, §. si vero. in prin. lib. 6. Dicit Host.

8 Hodie credentes non excommunicantur, nec suscipiuntur, sicut receptatores, & defensores; licet olim secus esset, etiam tempore concilij. supra eod. excommunicamus. §. credentes, & hoc ideo, quia damnati sunt, ut hic patet.

Gloss. 2. querit, soluit, solutioni obicit, & respondet, In gloss. 2. ibi, supplicio. nam igne cremantur: de hoc dixi supra eod. ad abolendam. §. laicus. & ibi, docere. ad hoc, inf. de priuileg. super specula, & ibi: intelligitur, Idem not. 26. q. 5. aliquanti. & in fin. remittit Hostien. ad ea quæ not. supra in summa eod. titu. §. qua pœna. In gloss. vlt. ibi damus. dicit ut infra eod. super eo. lib. 6.

c. Absolutos.

S V M M A R I V M.

1 Domino in hæresim labente, subditi quicun-

- A que à fidelitate liberantur.
2 Vxor an recedere possit à marito excommunicato vel heretico.
3 Filii hereticorum absoluti à patria potestate.
4 An Dominus reconciliatus fidelitates amissas recuperet.

Absolutos.] Domini.] de hoc supra de simo. ex diligenti. infra de regu. iur. cap. fin.

1 Obsequij.] dicit hoc Gofr. quod familiariales, & serui, liberti, mercenarij sunt etiam absoluti. non obstat. 1. 1. q. 3. quoniam. infra de senten. ex com. inter alia, quæ loquuntur in excommunicato non heretico.

2 Vxor autem non recedat ab excommunicato, ut ibi. ab heretico sig. 28. q. 1. sic enim, Manifestè. secus si occultè. supra de simon. sicut nobis. in fine, cum suis conor. Pbi. tamen dicelatur, idem si occultè, dummodo probari possit: si intellexit probari posset, & sit probatum: tunc procederet eius dictum, de verbo. sign. cum olim.

3 Atricti.] absoluti sunt etiam filij à patria potestate: quod dicitur in inf. c. 2. in fi. lib. 6.

Gloss. 2. respondet per quæstionem. In gloss. 2. ibi, cum quis. 1. respon. si stipulatus sum mihi aut Titio dari, Titio tunc rectè solui potest, si in eodem statu manserit, in quo erat tempore stipulationis.

4 Gloss. 1. ibi, ipso iure.] olim non erat sic expressum, secundum Hostien. qui querit, an si talis reconcilietur, ipso iure fidelitates recuperet, quod videtur, argumen. C. de senten. pas. & re. l. prima, & vlt. 2. quæst. 3. §. notandum. in fine dicit contra, secundum eum, sicut nec recuperaret, si fuisset vassalli sententialiter absoluti, argumen. supra de diuor. de illa: secus si ad tempus lata esset sententia, scilicet quamdiu. & cap. de pœn. capit. vltimo in fine, nam per absolutionem tunc excommunicatus recuperat. hæc iura. facit quod dixi de vita, & honesta. cler. cap. fin. secundum eum: huius solutioni concordat Abbas per decre. supra eod. vergentis. contra supra de electio. quia diligentia. vide quod ibi dixi super gloss. fin. Dicebat hic Abb. post Vinc. quod illud in ecclesia, hoc in priuato.

Et ibi, lapsi.] facit quod not. 1. 1. quæst. tertia, Iulianus. In gloss. 2. in fin. addè quod not. 15. q. 6. nos sanctorum. & quod dixi de dolo. & contru. veritatis. Hostien. remittit ad summam. de sent. ex com. §. fin. vers. quid si teneor sacramen-

E

Alfonfus Castrus li. 2. de iusta hereticorum puni. cap. 7.

GLOSSA ORDINARIA IOANNIS AND. SVPER SEXTO LIBRO DECRETALIVM TIT. DE HAERETICIS.

Cap. I. supra fol. 104.

Voniam.] incipiebat: Et si contra. Et bene de medietate decurata est.

Canonibus.] 15. q. 7. si quis timidus. & duobus cap. sequentibus. & debent esse sex in degradatione presbyteri, & tres in degradatione diaconi. Et idem in subdiacono videtur, ut supra de seruis non ord. minamur.

Facili.] Bene est possibile, sed non facile: lex. n. debet esse possibilis. 4. dist. erit autem.

Pro hæresi.] in alijs igitur criminibus, si immineret degradatio facienda, seruentur antiqua iura: & quia in hoc crimine hoc introductum est speciale. Ad idem infra eo. in fidei.

Relinquendus.] quod dicitur supra de ver. sig. nominis. & infra de pœn. c. 2.

Immurandus.] supra eod. excommunicamus 2. in fi. & infra eo. accusatus. in fi. & c. ut commissi. ver. & illorum. Ioan. And.

Solus episcopus.] excludit episcopos, non capitulum suum. ad idem 15. q. 7. si autem. & §. seq. & c. episcopus. 18. q. 2. c. nullam.

Cap. II. supra fol. 104.

Vicumque.]

Scienter.] Ignorantia ergo probabilis bene illos excusat, supra de cler. ex com. minist. Apostolica.

Sepultura.] Sic & manifestè vsurarii non traduntur sepultura, supra de vsur. quia in omnibus. & qui moriuntur in torneamentis, supra de torne. c. 1. & de hoc de sepul. ex parte. in vltima gloss. Dicitur autem sepultura multis modis, ut not. 13. q. 2. §. item queritur. & supra de sepul. cap. pen.

Vtque.] hic licet satisfaciant, sequi debet absolutio, ut patet per istud quod sequitur.

Proptis manibus.] Nota casum, & possum per me, quod non possum per alium. de hoc dixi infra de reg. iur. potest. sicut enim exhibuerunt membra sua seruire iniquitati ad iniquitatem, sic exhibere debent illa seruire iustitiam ad iustitiam, sicut dicit Apostolus ad Rom. 6. c. & sunt hæc verba in canone. 47. dist. 1. omnes huius.

Publice.] quia quæ publice peccantur, publice emendentur. de pœn. & remis. c. 1.

Extumulent.] hoc verum intelligo, quando offensa ipsorum possunt ab offensus aliorum discerni, alijs secus, supra de sepul. sacris.

Locus.] puniuntur res inanimata: sic supra de pœn. in quibusdam. supra de electione, ubi periculum. §. civitas. & infra de pœn. c. vlt. in fine. 15. q. 1. mulier.

Ioan. Rojas sing. 102. G6 dist. de hære. q. 22. nu. 5.

Laicæ.) Forte intellexerunt de laico ad modum vltimontanorum, qui illiteratos laicos vocant, & literatos clericos vocant, 88. dist. c. inutile. quid enim est dicere, quod ruralis clericus disputando de fide non incidat in hanc pœnam, & doctor decretorum laicus incidat? tamen sufficit ita esse scriptum, & solum duo sunt Christianorum genera, clerici & laici. 12. q. 1. duo sunt, & concord. ad hoc. C. de summa trinit. l. penult.

Annodetur.) Nunquid per sententiam vel ipso iure videtur quod ipso iure, per id quod dicitur, laqueo, quasi ipsum factum damnatum illaqueet. In contrarium videtur, quia in pœnis benigna debet fieri interpretatio, ut infra de reg. iur. in pœnis, cum suis conor. Est igitur benignius, ut intelligamus, canonem esse ferende sententiæ, quam iam lata: ergo est hæc pars amplectenda, ut ibi. Ad hoc, 9. dist. sana quippe. præterea si voluisset, quod esset canon lata sententiæ, dixisset, sit immodatus, vel eo ipso, vel similia verba.

Filii.) nota casum, in quo pro delicto paterno puniuntur filij. hoc etiam procedit in crimine lese maiestatis, quod est minus hoc crimine, quo leditur æternam maiestatem, supra eo, vergentis. Et si contra homines illata blasphemiam impunitam non transeunt, multo magis qui ipsum Dominum blasphemant, dignus est supplicium sustinere, in autem, ut non luxu. contra natu. 1. respon. & §. 1. coll. 6. nec debemus illius opprobrium multum dimittere, qui nostra probra deleuit, supra de Iudeis, in nonnullis. quod enim in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. C. de heretic. Manichæos. ad idem. 17. q. 4. sicut. Alias regulariter pœna temporali non puniuntur nisi pro alterius delicto, quod dicitur ut not. 1. q. 4. in summa, & 24. q. 3. in summa. Et intelligas hoc de filiis non infestis: illi enim punirentur, ut ipsi, ex proprio delicto, non ex alieno.

Secundam.) hoc intellige secundum determinationem decretalis, infra eo. tit. statutum 2.

Beneficium.) large sumitur. de hoc dixi infra de reg. iur. c. 1. Publicum.) ut iudicatus, notariatus, & his similia. ad idem, infra de pœn. felicitis. §. quod si quis, in princip.

Dignitates.) nunquid & pontificalis dignitas includitur? pro & contra, infra de pœn. felicitis. §. quod si quis. in prin.

Priuamus.) nota speciale: quia alijs non refert, per quem preces offerantur. C. de preci. Impfe. off. l. vniuersis.

Scienter.) scilicet sciendo illos, qui preces offerant, effectuales.

Etiã.) quia maior est dubitatio, quam si ante emancipationem hoc apparuisset.

Delierint.) nota ergo, quod crimen hæresis pateternum

Alf. Cast. li. 2. de iusta hæret. pun. c. 9. 10. & 11. Io. Rojas sing. 66. Hieron. Gigas de cri. la. maie. lib. 3. c. 1. & multus seq.

Selua de beneficio p. 1. q. 2. & 3.

Selua de benef. p. 1. q. 3. nu. 8.

ternum etiam antequam per ecclesiam fuerit declaratum, liberat a patria potestate filium, & sic interdum paternum odium, interdum filii favor tale vinculum soluit. 5. q. 1. si servus. supra qui fil. sint legit. per vne rabilem. post princ. vers. per simile. Ioan. And.

Cap. III. sup. fol. 104.

Illii vel heredes.] abbreviata est de narratione facti, & incipiebat: Olim ex parte, & dic filii, licet heredes non sint: interest enim eorum, ut in cap. proxi. Heredes.] Etiam si filii, vel propinqui non sint. Et istorum interest propter vitandam confiscationem bonorum, ut supra de heret. pergentis. & infra eo. tit. cum secundum leges.

Non sanæ.] unde quod tunc faciebant, non debet eis imputari: quia nullum maleficium sine consensu. 14. q. 5. si quid. 15. q. 6. c. 1. in fi. sed furiosus non habet consensum, ut supra de spon. dilectus. 15. q. 1. illud. sup. de suc. ab intest. cum dilectus. & supra de regu. si cut tenor. Ioan. And.

Vivebant.] illi parentes, vel testatores consolati. Legitime.] igitur nota casum, in quo probatio non admittit probationem in contrarium.

Alioquin.] id est, si hoc legitime non constat: nec ipse dum vivebant infamati erant, vel suspecti.

Premissa.] scilicet, quod tunc non erant sanæ mentis, vel loquelam perdididerant, nec habebant ordinatam memoriam.

Fide dignos.] hæc clausula, qua olim erat obscura & dubia, cum deliberatione fuit immutata. & bene.

Cap. IIII. supra fol. 105.

Super eo.] terminantur quæ not. supra eo. tit. ad abolendam §. illos. & c. penult. §. si qui. Ioan. And. Legitur.] 13. q. 4. duo, & c. de sum. trin. l. ulti. ad finem.

Redeunt.] vel redeundi. hinc est quod omnibus dicitur liberalis, supra eo. de rescrip. sedes.

Quodque.] repete, & super eo, quod scriptum legitur, q. hi, qui post. & cetera.

Relinquendi.] ut in prædicta decretali, ad abolendam. §. illos.

Sedem.] ad quam in talibus recurrendum est, ut supra qui si. sint le. per venerabilem.

Deneganda.] quod ergo dicit prima auctoritas, intelligitur in salute animæ; secunda in corporali pœna.

Cap. V. sup. fol. 105.

In fidei. Decurtata est de narratione facti quæ olim incipiebat: Consultuit.

Inquisitionis.] quid si non procedatur per modum inquisitionis, sed accusationis, vel exceptionis: Nunquid admittentur tales testes? videtur quod sic: quia eadem ratio, scilicet fidei favor, & odium criminis versatur utrobique: ergo & idem ius. de rescrip. inter ceteras, cum similibus. contrarium credo, quia ab illo iure regulari, quo cauetur tales personas ad testimonium admitti non debere, non recedam, nisi quam tum inveniatur permissum. qui ergo accusat vel excipit, habeat probationes idoneas: nec est accusatio fauor-

abilis, ut inquisitio, ad hoc. 2. q. 7. si quis episcopus, & verbum istud debet aliquid operari, aliàs quare fuisset expressum? ad hoc de deci. ad audientiam. cum suis con cor. & infra de priui. si Papa. 1. respon. in fi.

Excommunicati.] simile infra c. proxi. tales. aliàs non admittuntur: immo etiam iudices seculares censura ecclesiastica compelluntur tales a testimonio in foris suis repellere. infra de sent. excomm. decernimus.

Particeps.] quid de aliis exceptis criminibus, an scilicet tales admittantur? dic ut supra eod. lib. de test. c. 1. & supra de confes. c. 1. & 6. q. 1. §. verum, quid de periuris? habebis infra c. accusatus. §. licet.

Coniecturis.] ut ipse iudex examinans melius scire poterit. ff. de testi. l. 3. & 4. q. 3. c. si testes. & pone exemplum supra de præsum. litteras. & con cor. infra eod. c. accusatus, §. licet. Ioan. And.

Deponitur.] ut facilius credatur ipsi deponentibus contra infamatum vel suspectum de hæresi, quam contra non infamatum nec suspectum. ad idem supra eod. dem, filii.

Cap. VI. sup. fol. 105.

Præsidentes.] decurtata est de narratione facti, qua incipiebat: Quæsiuisti.

Excommunicati.] Maiori excommunicatione, et publice, ut sit maior dubitatio, ad hoc de re iudi. ad proxi. lo. Rojas Ang. 59.

Officiales.] nunquid officialis excommunicatus iudicare possit? dic ut supra eod. lib. de sup. ne. præla. Romana.

Dispensio.] quando ergo sine moræ dispensio hæc possunt. tunc excommunicati essent eos requirendo; quia communicans cum excommunicato, excommunicatus est: servata distinctione, de sen. excomm. nuper, fallit hic, ubi ergo non est casus iste, nec fallit regula.

Excommunicationis.] minoris; & si intelligeres quod isti essent excommunicati, quia iurisdictionem istâ exercebant: tunc qui communicarunt illis iurisdictione, excommunicati essent maiori excommunicatione. supra de sen. excomm. nuper. & c. si concubina: sed hoc speciale est, quia illam panam evitant. & sic dicamus, excommunicationis, scilicet etiam maioris, vel minoris; & facit quod dixi supra eo. lib. de suppl. neg. præla. Romana.

Prælibatis.] scilicet excommunicatis, vel tantum de facto iurisdictionem habentibus; & est similis protestatio supra eod. lib. de sta. regula. cap. vno. et ibi con cor. in vlt. glof.

Cap. VII. sup. fol. 105.

Contumacia.] Olim incipiebat: Consultationi.

Vehementem.] nota ex hac decretali suspicionem vehementem, præsumptionem violentam: propter suspicionem citatur ut veniat responsurus, si contumax est, iam dicitur vehementer suspectus & excommunicatus: & si per annum in illa persistit, iam ista, quæ erat vehemens præsumptio, transit in violentam, unde ex tunc ut hæreticus condemnatur; ut hic. idem est quod notat Ber. supra de præsum. litteras in glo. pen. quod non vehemens præsumptio, sed violenta,

lenta, cōdemnationem inducit. Et est simile ad hoc, quod notatur de simo. insinuatim. in vltimis glof.

Respondat.] ergo ut habeat locum hæc decretalis, requiritur quod hoc expressum sit in citatione, ut scilicet de fide veniat responsurus, sicut & in sententia requiritur, quod citata fuerit pars, ut veniat auditura sententiam, aliàs sine appellatione rescinditur. ff. qua. sen. sine appell. res. l. 1. §. item cum de hæret. & ex edicto.

Hæreticus.] sic & in aliis criminibus excommunicatus, quia non venit responsurus de crimine, si in excommunicatione sit per annum; post annum habetur pro convicto. 1. 1. q. 3. rursus, & c. quicumque.

Cap. VIII. sup. fol. 105.

Accusatus.] Diuide Decretalem in quatuor partes: in quarum prima ponuntur tres casus, quibus quis dicitur relapsus, & durat vsque ad. §. licet vero. In secunda dicitur, quod periurus in causa hæresis certis casibus testimonium perhibet, & durat vsque ibi, sane: ubi tertia, in qua ponuntur sex casus olim dubitari, an ad officium Inquisitorum spectarent vsque ad §. religiosi. ubi quarta, in qua dicitur religiosos in hæresi delinquentes, grauius aliis puniendos.

Vehemens.] non violenta, de præsum. litteras, & facit quod dixi supra c. proxi.

Fictione.] ideo dicit, quia vere non potest dici relapsus, de quo non constat an fuerit lapsus, sicut dicit canon, quod non potest dici renatus, qui prius non fuit natus, de consec. distinc. 4. qui in matris, & c. si baptizata. neque enim dicitur eo regeneratio potest, quem generatio non præcessit, ut ibi dicitur: propter vehementem ergo suspicionem fingitur lapsus, ita quod post abiurationem rediens, fingitur relapsus: Sæpe enim iura talia fingunt. de hoc. 50. dist. ferrum.

Ex hoc.] scilicet quia post abiurationem reperitur relapsus.

Grauius.] scilicet quàm si nunquam abiurasset.

Pœna.] supra eod. ad abolendam. §. illos quoque, & supra eod. super eo.

Secunda.] multas potes videre 24. quæst. 3. cap. penult.

Articulo.] quos habes explicatos supra de Sum. Trin. firmiter.

Simpliciter.] per hæc verba puto, quod si abiurasset solum in vno articulo, licet laberetur in alio, non diceretur relapsus. Et nota quod indiffinita equipollent vniuersali. Ad idem de privilegijs supra, quia circa.

Et nunquid de vno articulo infamatus, teneatur de omnibus se expurgare? not. de consec. distinc. 2. Ego Berengarius. Et puto hanc litteram pro illa parte facere, quod non teneatur: tamen si id faciat, valeat: & habebit postmodum locum pœna relapsorum, ut sequitur.

Iudicari.] contra. C. de transac. si de certa. ff. de transac. qui cum tutoribus. §. 1. ubi generalis transactio restringitur ad id, de quo specialiter actum erat. solutio, illa locum habet in non connexis: sed hic omnes hæreses sunt connexæ: quia habent caudas ad inuicem colligatas, & de unitate conueniunt in idipsum.

Supra eod. excommunicamus 1. & 2. unde non querimus, an sit relapsus in illam hæresim, in quam prius fuerat lapsus: sed querimus, an fuerit relapsus in hæresim. Semel ergo lapsus in hæresim, post abiurationem iterum lapsus, licet in alia secta, dicitur relapsus.

Munera.] differētia est inter donum & munus. Munus enim ex causa datur, donum ex causa & sine causa. ff. de verb. sig. inter donum.

Non possit.] puta propter necessitatem famis. 42. distin. quiescamus 86. non satis, vel ignorabat illos hæreticos, & sic per ignorantiam excusatur. infra de reg. iur. ignorantia.

Verbis vestris.] simile supra de reb. Eccl. non alie. hoc consultissimo. & Clem. de privileg. cap. 1. de pen. & remiss. cap. 2. Ioan. And.

Id.] scilicet receptare, deducere, visitare, associare, donare, mittere, vel fauorem impendere.

Repellantur.] 6. q. 1. quicumque. & supra de testi. testimonium

Celando.] duplex est forma iurandi, quod dicitur supra de accus. qualiter 2.

Postmodum.] ex interuallo, ut sit hoc speciale fauore catholica fidei: aliàs nil esset hic fauoris: ut supra de testi. cogen. c. præterea.

Indicijs.] sic supra eodem, in fidei. & sic per indicia statuitur probationi, de hoc supra, qui si. sint leg. transmissa.

Aliud obstat.] quàm prædictum periurium: unde si de falso redarguerentur, non stabitur eorum dicto, de testibus. ex tenore.

Privilegiatum.] not. magis privilegiatum anteponi, supra de offi. leg. c. nolentes. 2. 1. dist. demque. ff. de offic. procon. l. ulti.

Apostolica.] multo minus alii.

Saperent.] sicut est circa aras idololorum, nefarias preces emitere, sacrificia offerre, demones consulere, eorum responsa suscipere. 26. q. 2. hi qui. & q. 4. igitur. Vel associant sibi propter sortes exercendas, hæreticos: vel faciunt prædicta cum sanguine vel corpore Christi, vel in sortibus, ut possint habere responsa, perurum rebaptizant, vel his similia.

Manifeste.] ergo in dubio hoc casu, non habent iurisdictionem. Et licet aliis iudex cognoscat, an sua sit iurisdictione, & in dubio dicatur iurisdictionem habere. ff. de iudicijs. si quis ex aliena. quæ in ordinario loquitur: hic tamen nisi id manifeste appareat, se non intromittit. & simile supra eod. lib. de censib. cap. 1. §. notoria. & infra de panis. cap. 1. supra de offic. deleg. cap. ultim.

Et contra illos.] quasi dicat multo minus si contra alios.

Offendiculum.] Pluribus intentus, minor est ad singula sensus. & sæpe qui ad utrumque festinat, neutrum bene peragit. 16. q. 1. presbyteros. & C. de assēs. l. nemo.

Hæreticos.] contra supra eo. ti. c. penult. ubi defensores, fautores hæreticorum hæretici sunt. Solutio, non infauente, & defendente: sed in credente loquitur ibi.

Ad salutem.] ut puta, ut fundaret vel edificaret Ecclesiam, hospitale, vel alium pium locum: vel faceret simile pium opus: ut in authen. de Eccl. tit. §. si quis adificationem. coll. 9.

Temporalibus.] hoc dicit, quia secus si in teiun-

† Eym. 3. p. q. 121. vbi dixi.

† Eym. 3. p. q. 100. & ibi dixi.

† Eym. 3. p. q. 64. 66. & 68. ubi dixi.

† Eym. 3. p. q. 22. vbi dixi. lo. Rojas Ang. 59.

† Idem Gon diſſaluis de hæret. q. 19. nu. 8.

† Eymericus hac 2. p. q. 40. & 58. vbi dixi. Zanch. de hæret. c. 16.

† Hodie omnis hæresis obiuratur. Sim. de catho. insti. tit. 3. nu. 12. & tit. 57. nu. 7. dixi. 3. par. in 4. modo procelsum terminandi.

† De materia huius gl. late Eym. infra in hac 2. par. q. 55. & 56.

† Vide Augustini de Ancona in summa de potestate Ecclesiastica q. 48. artic. 3.

† Zanch. de her. c. 28. nu. 7. 6. Eym. 3. p. q. 120. ubi dixi.

illis, vigiliis, & orationibus, vel similibus consisteret illa penitentia idem esset, si non posset illud iniunctum, licet salutiferum, expleri per alium: sicut esset theologia audire, vel similia.

Heredes.] 1.2. q. 2. Episcopus, qui filias, de sepul. c. vlt. de rap. in litteris.

Onere.] 16. q. 1. si quis laicus, de deci. pastoralis, & cum non sit. C. de serui. & aqua, l. & in prouincia li, supra de pig. ex litteris.

Extinctio.] crimina extinguuntur morte, vt 23. d. c. quorundam, 33. q. 2. admonere, ff. de his qui mor. sibi consci. l. vlti. ex quo ergo extinctum est crimen, & penitentia non est imposita pro crimine iam extincto, non imponetur ulterius.

Casu.] scilicet, quia non fuit reincorporatus unitati Ecclesie.

Post mortem.] 1. q. 2. sane 2. & C. ad leg. Iuli. m. a. l. vlti. & intellige hoc t usque ad xl. annos, nam postea abdicari non poterunt, etiam a Romana Ecclesia a filiis catholicis, qui illa tanto tempore bona fide possederunt, quod verum est, si parentes catholici putabantur: vt supra eod. lib. de prescript. cap. vlti.

Impedire.] manifeste, vel non manifeste, dummodo hoc constare possit.

Castigari.] sic infra de penis. Romana.

Delinquentis.] nam grauius delictum, grauius est iudicandum, 24. q. 1. non afferamus, supra de excess. prel. tanta, & in equalibus delictis aequales sint pena, infra tit. prox. c. unico. in fi.

Religiosi.] isti si reperiantur heretici, non sunt dicendi religiosi, sed religionis obumbratione fuscati, supra eo. tit. ad abolendam. §. 1.

Immutationis.] supra eo. tit. c. penult.

Seculares.] scilicet clerici vel laici, & concor. optime supra ne Cle. vel mo. c. sed nec.

Confimilibus.] de quibus vidisti supra §. prox.

Statutum.] Directe.] puta t ne aliquis cuius illius loci accusari possit, vel contra eum inquiri super crimine heresis: vel quod nullus contra alium de crimine heresis audeat testificari: vel his similia.

Indirecte.] puta, ut nullus possit de aliquo crimine puniri ab aliquo quam a Potestate; vel ut nullus alius quam potestas possit aliquem capere, vel capi facere; vel ut nullus, nisi sit de familia Potestatis, possit arma portare, vel his similia.

Retardari.] Nota contra generale illud, Quod differtur, non auferitur. 14. q. 6. c. 1.

Nomine.] supra eod. lib. de elect. fundamenta.

Morę.] nota moram uitandam: de hoc dixi supra de elect. c. vlti.

Tale.] scilicet quod directe, vel indirecte impediatur, vel retardetur.

Retardentur.) unde a Statuto de non portandis armis, excipietur familia Inquisitorum: & his similia.

Compellendos.] sic supra de iur. iuran. cap. licet de except. capit. fin. infra de senten. excommun. decret. m. m. s.

† Antonius Gomezius tom. 4. varia. refol. ca. 14. nu. 5. Zanchi. de har. c. 25. num. 4.

† Eyme. hac 2. p. q. 54. & 3. p. quest. 34. Carrerius de hare. nu. 93. Campeg. ad Zanc. c. 31.

NE aliqui.) Sicut officium legati non expirat re integra mortuo Papa, vt supra de offi. deleg. c. 2. sic & officium Inquisitoris t heretica prauitatis in fauorem fidei, re integra non expirat, vt hic.

Expiret.) sicut potestas delegatorum datorum ad causas, supra eod. de offi. deleg. licet vndique, & c. gratum, & c. relatum.

Incepta.) de quibus non dubitabatur, per iura proxime indulta, Et nota, incepta quia per quemlibet iudicalem actum etiam preter citationem, iurisdiclio perpetuatur, vt dici solet in decretali de offi. deleg. licet. ibi vlt. non caperit.

Non incepta.) not. quia si hoc esset speciale fauore catholicae fidei, vti infra dicitur: ergo vbi non est fauore eius, contrarium est regulare; & sic nota terminatam questionem, not. supra de offi. deleg. licet qua queritur, an perpetuatio facta in vno articulo, perpetuetur in aliis, per easdem litteras, delegato commissi ad idem supra eod. lib. de offi. deleg. c. vlt. §. officium. & est in hoc differentia inter ipsum Inquisitorem & conseruatorem, vt ibi patet.

Emiserant.) vt si tempore mortis Papa non erat Titius hereticus; postea lapsus sit in heresim, de hoc poterit cognoscere Inquisitor.

In fauorem.] sic supra eo. in fidei fauorem. & supra eo. c. accusatus. §. licet: cū similibus multis in hoc tit.

VT officium.) Diuida decretalem in tres partes. in prima informat Inquisitores ad Deum, vt eius timorem hominum metui anteponan in procedendo simul vel separatim contra hereticos & suos fautores, & etiam in eos absolucndo cum vere redierint: & durat vsque ibi: verum quia. ibi secunda pars, in qua instruit in modo examinationis testium, & in personis, que testificata scribere debeant vsque ad §. Compefcendi. ibi incipit tertia pars, in qua eos instruit circa personas, per quas impediri posset, vel differri Inquisitionis negotium.

Prouincia.) inspicit factum: & idem si in ciuitate, diaceci, vel alio certo loco.

Vbique.) sic & ordinarius in qualibet parte diaceci sua potest causas audire, & pro tribunali sedere, supra eod. lib. de offi. ord. cum Episcopus. ad idem de offi. leg. nouit.

Separati m.) regulariter contra, nisi ex forma commissionis id habeatur. supra de offi. deleg. causam. & c. cum plures. supra eo. lib. Sed est hoc speciale fauore fidei, vt efficacius, & c. ut supra dixi. & equiparantur t in hac parte ordinariis, quorum quilibet per se procedere potest. ff. de offi. procon. l. 1. quod de ordinariis intellige, qui in solidū iurisdictionē habet: sicut est in scholaribus, Episcopis, magistris, & doctoribus. C. ne filius pro patre. authent. habita. secus in his, qui non habent in solidum, sicut est cum capitulum cognoscit: quia tunc quilibet singularis per se non est index. ad hoc quod not. 15. q. 7. Episcopus nullus. & de offi. ord. irrefragabili. & concordat ad banc decre. infra eod. per hoc Ioan. And.

Diuino.) 1. 1. quest. 3. Iulianus. sic supra eod. lib. de immuni-

† Eyme. 3. p. q. 7. ubi dixi Nico. Alaratan* de hz re. not. 4.

† Eyme. 3. p. q. 47. & seq.

† Inquisitores equiparantur ordinariis. Eyme. 3. p. q. 4. ubi dixi.

† Et hec solutio est vera. idem fere hic Archidiaconus facit textus, cum glos. in l. 2. C. de testat. tut.

immunitate Ecclesiarum, clericis, ad idem supra eod. A vergeris.

Procedatis.] hodie restricta est potestas Inquisitorum in quibusdam, per clem. eod. tit. multorum.

Labę.] generaliter, vel simpliciter; vel dic de ea, de qua suspectus, vel conuictus erat; de hoc dixi supra eod. accusatus. §. 1.

Formam.] 1. 1. quest. 3. cum aliquis. supra de sen. excom. cum desideres.

Ecclesie.] qua gremium non claudit, supra eo, super eo.

Consuevit.] 1. quest. 7. quoties cordis. & cap. saluberrimum. de conse. distin. 2. Ego Berengarius.

Simulata.] 27. dist. quod interrogasti. 1. quest. 1. sicut fisci. 2. 2. quest. 5. caute. si tamen interdum vtilis simulatio. 2. 2. quest. 2. vtilem. & dic de hoc vt ibi: & 24. quest. 1. officii.

Fallentes.] mentiri Deo possunt: fallere autem ipsum non possunt: de conse. distin. 2. panem de altari.

Lupum.] supra de renunciatione. cap. nisi. §. propter malitiam. & 23. q. 4. cap. tres personas. & 81. dist. cap. oportet. Ioan. And.

Duas.] integrum est enim iudicium, quod plurimorum sententia confirmatur. supra de offi. deleg. prudentiam. ad idem. 20. dist. de quibus.

Dilatas.) semper enim, qui graues causas ecclesiasticas audiunt, habent esse discreti. supra de consan. & est. cap. 1.

Idoneos.) sic supra de probatio. quoniam contra falsam. & dic vt ibi.

Premissa.) per hanc litteram bene patet, quod tabellio factus monachus t non potest exercere, quoad alia tabellionatus officium: & hoc etiam bene patet ex extraneitatis Bonificii. debent superioribus. de offi. ord. circa medium decre. & idem probabimus olim per decr. supra, ne cleri. vel mo. sicut, per legem. C. de sacros. eccles. leg. ante pen. 16. quest. 1. §. nouare. C. de episcopis. & clericis, leg. placet. notat tamen Guil. in spec. de sta. mo. ver. 27. quod veteres rogationes complerit, sed notas non assumet. ff. familia. er. leg. alienationes. ff. de postu. leg. 1. §. casum. ff. de neg. gest. nam & seruus. §. si vno. ad idem supra de Iudeis. Iudai de ciuitate. cum similibus.

Canonis.) supra ne cleri. vel. mo. sicut te.

Premissa.) hoc est regulare vt dixi supra, & 12. q. 2. cap. indigne. de sen. excom. sacro.

Postposita.) quid hoc operetur, habes supra de appel. pastoralis. & not. eo. tit. vt debitus.

Ipsos.) scilicet quatuor: Facultatem.) hoc vult dicere, t quod si facta per

Inquisitores congregatione, pro negotio fidei, veniant aliqui de Runguallo, vel alii quatuorarii, & velint ibi predicare, possunt compelli per censuram ecclesiasticā desistere.

Auxilio.) 23. q. 5. prodest. de offi. ord. cap. 1.

Duabus.) supra de rescrip. nonnulli. quid dicemus de noua decre. supra eod. lib. de rescrip. Statutum? vides quod ista decretalis fuit Clementis: & sic quoad hoc videtur ista decre. per illam correctā, cum sit posterior. ad idem supra eo. lib. de consli. cap. 1. cum suis concor. Contrarium dico, t quia decretalis illa locum habet in litteris impetratis a parte con-

† Eyme. 5. p. q. 19. vbi dixi.

† Eyme. 3. p. q. 37. vbi dixi.

† Et hec solutio est vera. idem fere hic Archidiaconus facit textus, cum glos. in l. 2. C. de testat. tut.

tra partem: licet in conseruatoribus locum habeat: vt supra eod. lib. de offi. deleg. cap. vlti. §. conseruatores. Sed istud est quoddam speciale fidei fauore, quod non tollitur per generalem constitutionem, licet postea subsecutam. ad hoc infra de reg. iur. generi. & quod ibi dixi. Ioan. And.

Subiectis.) quia extra territorium ius dicenti impune non patetur. de consli. cap. 2. supra eod. lib. & ff. de iur. om. iudicum. leg. vlt. & hoc quod hic dicitur, habebamus supra eo. excommunicamus 1. §. monentur.

Aprobatas.) Omnia enim nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimur. C. de vete. iur. enu. leg. 1. §. sed neque.

Publicum.) sic infra de penis. felicitis. & infra cap. prox.

VT commissi.) Hic incipiunt decretales Bonificii: & habent quidam hic rubricam de Inquisitoribus heretica prauitatis: sed non debet hic esse rubrica: & fuit error scribentium ex superscriptione promeniens, qui putauerunt quod Bonificius viii. esset superscriptio, & residuum esset rubrica. Et comprehendit ista decret. plura vtilia pro expediendo officio Inquisitorum: dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denunciationes: dat potestatem vocandi peritos, clerum, & populum, vt eis assistant: dat potestatem procedendi, contra illos, qui de sua in aliam prouinciam se transtulerunt: dat potestatem repetendi libros & processus: commutandi & mitigandi penas, priuandi & priuatos nuntiandi officis & honoribus hereticos, fautores, & defensores eorum; ita tamen quod hoc fiat de diacefanorum, vel in eorum absentia, Vicariorum suorum: nisi idem scienter talibus beneficia contulissent. hoc dicit. Ioan. And.

Vestigis.) in diuersis commissionibus, quas suis temporibus fecerant Inquisitoribus heretica prauitatis. Ioan. And.

Singulis.) possunt enim procedere simul & diuisim, supra cap. prox. in prin.

Sententiarum.) has etiam committunt conseruatores: sed de Inquisitoribus maior erat dubitatio, quia illorum ministerium videtur electum. supra de offi. deleg. cap. vlt.

Tuleritis.) vide infra circa fi. cap. ibi, plenam concedimus facultatem: & hoc idem repetas in fi. cuiuslibet versiculi.

Expeditur.) sic supra eod. cap. 1. & cap. prox. §. verum. & infra eod. cap. vlt.

Procedendi.) quid in casu conuerso, in eo scilicet, qui alibi crimen heresis commisit, & modo est in prouincia huius Inquisitoris? dic quod poterit cognoscere, quia vbi inuenitur, conuenitur quis de crimine, C. vbi de cri. agi oportet, leg. 1. & sic secundum hoc esset reperire, quod interdum duo Inquisitores cognoscere: pone, peccauit in Rauennate, & transiuit ad Mediolanum: secundum hoc Raucennas & Mediolan. poterit cognoscere, nec est mirum, vt infra eod. cap. per hoc.

Quibus

Quibuslibet.] sine sint ipsi scribentes, vel alii, quicunque ad quos quomodocumque pervenerint dicta scripta.

Vel mutandi.] regulariter contra. ff. de reg. iur. l. Paulus. & l. acta. §. i. & supra de offi. dele. in litteris. functus est enim iudex officio suo indicando bene vel male, ut ibi.

Honoribus.] nota quod in ea parte qua privat, vel privatos denunciat dignitatibus ecclesiasticis, & ecclesiasticis beneficiis, requiritur consilium diocesani, vel eo absente, eius Vicarii: quia sicut institutio fit eis auctoritate, sic etiam debet fieri destitutio, de infra. ex frequentibus, de here. cum ex iniuncto, in fi. sed cum privat officiis publicis, & honoribus, non requiritur consilium eorum, ut patet ex ordinatione istius littere, & ideo quia cessat in illis superior ratio.

Scienter.] sic supra eo. c. 2. §. ad hec. & infra eo. decrevit. & presumuntur ignorare, nisi probentur scire. infra de reg. iur. presumitur. ff. de probationibus. verius, quod sane intelligas, ut not. in dicta regula, presumitur.

Puniendos.] quia unde debetur poena, non venit premium. ff. de leg. 1. si servus plurium, §. 1. & 2. in fi. 10. q. 1. c. legi. cum similibus.

Cap. XIII. sup. fol. 108.

Contra Christianos.

Redierint.] forte prius fuerant Iudaei, & postea facti sunt Christiani, isti dicuntur redire: hi qui nunquam fuerant Iudaei, sed semper Christiani, illi dicuntur transire.

Infrascripte.] scilicet minores septennio, unde videbantur non obligati ad fidem: quia etas illa ignorat quid videat. C. de fal. mo. l. 1. unde nec sponsalitates contrahere possunt, supra eo. lib. de spon. c. vno. Sed contrarium est verum, quia tali sacramentum obligati sunt etiam ignorantes. supra de bap. maiores. de conf. dist. 4. queris. & ratio ibi patet in parte prima. & not. de hoc. ead. dist. c. nihil. sicut & putatur etiam ignoranter rebaptizatus, ea. dist. qui bis. & c. seq.

Absolute.] ergo absolute coactus non recipit sacramentum baptismi; sed conditionaliter, & metu mortis coactus, bene. 45. dist. c. de Iudeis. supra de bap. maiores. coacta enim voluntas, voluntas est. 15. quest. 1. merito queritur. est autem absoluta coactio, cum quis inuitus, veniens, & reclamans fertur ad fontes, & cum verborum prolatione immergitur: et est si. 50. dist. presbyteros. supra quod metus causa. cap. sacris. ubi de hoc in 1. glos. Ioan. And.

Iudaeos.] non ergo possunt isti se inuare per professionem, quam contempserunt. C. de apost. l. ubi qui sanctam. licet aliis infidelis non recipiatur ad testimonium supra de testi. c. 1.

Procedendum.] Erit ne per istud c. canon. ille correctus. 1. quest. 4. Iudaei. ubi dicitur, quod bona Iudaeorum devoluntur ad catholicos filios: sed bona haereticorum sunt confiscata, infra eod. cum secundum. quia correctio iurium est vitanda? Dicendum videtur quod non, ut istud capitulum loquatur de

† Eymet. hac 2. par. q. 44. & ibi dixi.
† S. Thomas 3. p. q. 88. art. 9. Socius in 4. dist. 5. q. 1. ar. 9.

pena personali, non de damnatione bonorum: maxime quia haec noua iura, quando corrigere intendunt, hoc exprimunt, supra de concess. praeben. cap. 2. infra de sent. ex com. cap. vlt. Contra videtur cum aperte dicat eos puniendos ut haereticos, ergo ipsorum bona non devoluntur ad filios. infra eo. cum secundum: quod tunc videtur. nec est necesse quod noua lex corrigens praecedentem, de illa faciat mentionem. supra eo. lib. de consi. cap. 1.

Cap. XIII. sup. fo. 109.

Decretum.] In commissionibus, per cum factis super haeretica prauitate. Confiscari.) ut sic mulier & marito odio non grauetur. infra de reg. iur. non debet. cum suis conxor. quia nec vxor pro marito conuenitur. C. de vxor. pro ma. per totum: nisi in causa primipilarii. C. in quibus causis pign. vel hypotheca contrahi. leg. sacris.

Tunc.) scilicet tempore contractus. ergo si tunc ignorabant: licet postea sciuerint, non habet locum poena, ut sic inspicitur initium. supra de emp. & ven. cum dilecti. presumuntur autem ignorare, nisi probentur scire. ff. de proba. verius. de hoc supra cap. 2. & infra de reg. iur. presumitur.

Cap. XV. sup. fol. 109.

Tatum.

Innocenti.) Si loquatur de quarto, habemus id in commissionibus per cum factis: ut dixi supra cap. prox. si dicamus de tertio, posset loqui de decretali. supra eod. vergentis. & capit. excommunicamus. §. credentes.

Alexandri.) IIII. supra eod. quicumque. §. haeretici.

Inane.) hucusque durat antiqua constitutio, modo sequitur declaratio, in qua declarantur not. per Hostien. supra eod. vergentis. Et hanc declarationem sic intelligo: si Titius fuit haereticus, receptor, fautor, vel defensor: & habuit filium, vel filiam, uterque ipsorum subiaceat prohibitioni: & si ille filius habeat filium, ipse nepos ex filio prohibitioni subiaceat. Sed si filia habeat filium, nepos ex filia non subiaceat huic prohibitioni: item si mulier aliqua est haeretica, & habeat filios, soli filii includuntur hac prohibitione: sed nepotes ex filiis non: & hoc insendit hac declaratio. Et hoc secundo casu cum mater fuit haeretica, intelligas verum, si pater fuit catholicus, ut eius respectus non habeatur. & facit in hoc id quod not. & Accur. C. ad leg. Iul. ma. leg. qui quis. ubi dicit, quod eadem est poena, cum mulier committit crimen lese maiest. quod descendentes sicut cum vir. Est tamen sciendum, quod ubi aliis non caueretur de descendentes per maternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur per sententiam iuris, vel hominis: ut infra de poenis. ubiqueque sed quod filii etiam filiarum includerentur, videbatur probari per decret. supra de poenis. in quibusdam. §. sacri. ubi punit posteritatem. & infra titul. prox. cap. uno. & videbantur illi puniri & per verba, & per mentem: per verba, quia sunt descendentes, & à verborum significatione non debet recedi. ff. de

† Eymet. 3. p. q. 111. ubi dixi. Palacius Rubius de regno Nauarr. p. 5. §. 5.

† Eymet. 3. p. q. 114. & 115. Antoni Gomez. tom. 3. varia. resol. cap. 2. nu. 4. Cynus, Saly. & Bal. L. qui quis. C. ad l. Iul. maiesta.

† Sed non bene, quia in penis non fit extensio. Iason conf. 106. lib. 4. Decius cōf. 64.

de leg. 3. non aliter. & differentia agraationis, & co- gnationis hodie sublata videtur, in authen. coll. 9. de here. qua ab intesta. dese. & de mente idem videbatur, quia voluerat constitutio punire haereticos in filiis. 24. quest. 3. cap. cum ergo. §. sed qui. & ff. quod me. causa. leg. isti quidem. si enim ex vnica filia nepotem haberet, & ille non includeretur, non puniretur in filios. idem videtur de mente: ideo ne quis ducat filiam haeretici in uxorem: sicut enim vir infidelis saluatur per mulierem fidelem, sic & damnari posset. arg. de diuor. gaudemus. unde qui emit mancipia, de origine solet querere. ff. de alit. edi. quod si nolit. §. qui mancipia. Sed de iure secus est, ut in praedicta decret. ubiqueque, infra de poenis. in fin. ubi aliud cauetur, ut hic, & bene facit. ff. de senat. leg. liberos. ubi dicitur senatores vocari debere ipsos senatores, & filios eorum, & nepotes natos ex eis: nepotes vero ex filiabus nati, senatores non dicuntur, sed patris sui conditionem sequuntur.

Primum, & secundum gradum.] idest filios. & nepotes: & hoc patet etiam ex §. sequenti. & supra eo. tit. ut commissi. ad fi. & est casus quo filius puniuntur propter delictum patris. de hoc dixi supra eod. cap. 2. §. haeretici.

Voluntus.] supra dixi, declaramus, hic dicit, volumus: quia in quantum puniunt descendentes per masculinum, declarat ius vetus: in quantum descendentes per femininum, statuit ius nouum. ad idem infra de poenis. ubiqueque. & bene facit hac littera, ad questionem, qua queritur, & an filii illegitimi includantur hac prohibitione? & videtur quod non: quia non sunt in patris potestate. infli. de nup. circa fin. sed quod potestas nil operetur, probat hac littera, qua puniunt descendentes per maternam lineam primi gradus, cum tamen filius in potestate matris non sit. & hoc est aequum, ne plus habeat luxuria quam castitas. in authen. de vesti. & ea qua pa. in fin. coll. 4. licet interdum secus, supra de biga. quia circa. Verum est tamen, quod isti alio capite prohibentur a successione, ut supra qui fil. sint leg. per venerabilem. in fin. & ab honoribus. 56. dist. in. per totum. supra de fil. pres. per totum.

Esse.] nunc, quia viuunt. Reincorporatos.] quia lapsi fuerant simpliciter, non relapsi. de quo dic ut supra eod. accusatus. Insistant.] ad hoc supra de temp. ord. ex tenore. & supra de furtis. cap. vlt. Parati.] ex quo non stat per eos, non debet eis imputari. de hoc supra de eo. qui mit. in pos. cap. 1. & 3.

Cap. XVI. sup. fol. 109.

Inquisitores.] Inquisitor Papae super haeresi sine speciali mandato non inquirat contra episcopum: sed si cum culpabilem sciuerit, nuntiat Papae.

Quibuslibet.] de quibus minus dubitatur.

Apostolicae.] nota hanc litteram: non dicit in litteris commissionis Apostolicae, vel aliorum, a quibus deputati fuerint, secundum quod dixerat in princ. per quod omisum videtur, quod Inquisitor deputatus ab alio quam à Papa, etiam si habeat expressum mandatum, inquirere non possit contra episcopum. & licet antiqua iura dicant, quod synodus audit causam cri-

minalem episcopi, licet definitionem Papae rescribet. 3. quest. 6. accusatus. & c. sequen. & 5. quasi. 4. uo- decim. tamen committere non poterunt in hoc casu: & isti Inquisitores non poterunt inquirere, etiam ut instructam remittant causam. supra de appell. constituti- tis. quia non solum diffinitio, sed processus & Inqui- sitio est ipsis interdicta per hoc cap.

Expresse.] quantumcunque igitur sint verba expressa generalia: puta ut inquirere possit contra quos- cunque cuiuscunque conditionis, dignitatis ac status, non inquit contra episcopos, & nisi illud exprimat per propter prerogatiuam episcoporum. ad idem infra de sent. ex com. quia periculosum.

Nuntiate.] quam cito poterunt propter pericu- lum, quod ex facto posset insurgere, conxor. supra eo. lib. de cleri. agro. cap. vno.

Cap. XVII. sup. fol. 109.

Per hoc.

Generaliter.] Benedicit, quia secus esset si fieret de certis criminibus, & persona specialis commis- sio: quantum enim ad illam causam praedictam ordinaria potestati, ut supra de offi. deleg. statuitur. quia generi per speciem, & cap. infra de reg. iur. generi cum suis conxor.

Delegata si habent.] forte habent delegatam ab homine; quod accidit in ordinario, cum Papa sibi committit crimen. secus si eum monet ad suum officium excitando: quod dicit supra de offi. ord. licet. & cap. graue. vel habent delegatam à iure, sicut est videre in hoc crimine, super exemptos. supra eod. tit. ad abolendam, in fin.

Diuisum.] sic & plures Inquisitores communi- ter, & diuisim de hoc crimine cognoscere possunt. supra eo. ut officium, salvo eo quod dicitur infra eod. cap. multorum. in clem.

Teneantur.] not. quod non dicit, possint: unde non relinquunt eorum voluntati, cum ius hoc necessitati subiaceat.

Veritas inueniri.] ad quod elaborare iudex debet. 14. quest. 2. quamquam. supra de probationibus, quoniam contra. Sed quid dices si processus & isti in- ueniantur esse contrarii? tunc ipsi considerabunt, qui proximiora loquantur, & per ipsorum dicta se indices informabunt, supra de testi. in nostra. ff. de testi. leg. 3. 9. dist. ego solis. si autem episcopus secundum suum pronunciare vult processum, Inquisitor secundum suum; quid iuris? infra sequitur.

Deferendum.] ad idem supra de rescrip. pasto- ralis.

Sententia.] licet ergo de vnus delicto inquiratur per plures, etiam diuisim, vnica tamen sententia fer- tur. Et sic non obstat, supra de offi. leg. licet. ff. naut. caupo. sta. licet. ubi dicitur, quod de delicto vnus se- pius non queritur. isti autem processus, quo ad finem pro vno habentur: quia illa loquuntur quando iam pronun- ciatum est: quod dicit, ut not. 2. q. 5. habet hoc pro- prium: & supra de accu. de his.

Remittatur.] quid iuris? aliis cum indices di- scordant: & habetur supra de re indi. cap. ult.

lura communia.] supra & infra hoc eo. tit.

† Idem tradit hic Geminianus, & Francus, & alii.

† Eymet. 3. p. q. 51. & 52.

† Zacharius de heret. cap. 15. num. 2.

Idem hic Ioan- Monach. & Archid.

† Zacharius de heret. cap. 15. num. 2.

† Eymers. 3. par. 9. 84. vbi dixi.

Ordinationes.] etiam hoc volumine non insertas, † dummodo non his constitutionibus contrarias, infra eod. c. ult. in fine. sunt enim ibi reseruatæ, & de his loquitur proœmum huius libri, in fine.

Cap. XVIII. sup. fol. 110.

V T inquisitionis.] Primo approbat, & seruari præcipit leges canonibus non contrarias, per Fridericum contra hereticos promulgatas. Secundo præcipit, rectores locorum parere Inquisitoribus, ordinario, vel altari eorum inuestigatione, captione, custodia, & punitione hereticorum, & fautorum suorum: eorum proclamationibus, vel appellationibus nõ obstantibus: ita tamen quod de illo crimine (cum sit mere Ecclesiasticum) nec iudicent, nec cognoscant: contra facientes, & non parentes, & eorum fautores excommunicat, quam si per annum sustinuerint, vult eos vt hereticos condemnari hoc dicit. Ioan. And.

† He leges habetur in fine Directorij inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ inquisitionis.

Leges quasdam.) has leges fertur, quod Clemens sub bulla redegerat, sed eas aliter non habemus † quo ad verba: habemus tamen quasdam authenticas Friderici, de quibus etiam forsitan intellexit hic Bonifacius. C. de episcopa. audient. authent. statuimus. signanter super iudicemus. C. de heret. authent. credentes. authent. si vero dominus: & authent. Gazaros. habebamus etiã olim quandam ipsius constitutionem in 5. compilatione, quæ incipiebat: Hac edictali. aliàs, hac decretali. & erat sub titulo de consili. & eadem compilatio quæ incipiebat: Gazaros, sub titulo de hereticis.

Tunc.) hoc dicit, quia postea recessit à deuotione Romanæ Ecclesiæ, & per Innoc. III. in concilio fuit depositus, ob certas causas. supra eod. lib. de re iudi. ad Apostolicæ.

Quatenus.) ergo aliàs non approbat, quia non tenent, concor. 10. dist. cap. 1. & facit quod notatur 37. dist. si quis vici. 19. dist. cap. 1.

Nominibus.) concor. supra de elect. fundamenta. eod. lib.

Fideles.) quis enim fidelis, qui non doleat fide laesa? infra de pen. felicis. ad fin.

Catholicos.) vnde non per Iudeos, hereticos, vel Paganos, qui quoad prædicta suspecti sunt; & est simile supra de Iudeis. cap. penult.

Vel eorum aliquo.) hodie dicit, vt in clem. eod. tit. multorum. §. sane. & §. seq.

† Et dicitur de heret. q. 19. nu. 4. Ioan. Roias sing. 180.

Indilate.) nota, quod sententia lata super crimine, statim dilatione † postposita mandata est executioni, quod idem probatur 2. quæst. 1. sicut. de pen. dist. 1. Adam. fallit in casibus notatis. 11. quæst. 3. cum apud. quid iuris de aliis sententiis latis super personalibus, vel realibus actionibus, not. supra de offi. deleg. quærenti.

† Zanchinus de heret. cap. 15. num. 2.

Puniendos.) quid si Inquisitor, & ordinarius, discordant † in mandato, quia vnus mandat puniri per se condemnatum, alter mandat relaxari per se absolutum? satis videtur supersedendum, donec consultetur Papa. supra cap. proximi.

† Habetur in fine Directorij inter litteras Apostolicas pro officio inquisitionis.

Ordinationem.) de ordinationibus loquitur Innocentij Alexan. & Clemens, quæ sunt reseruatæ, infra cap. vlt.

Imperialem.) ipsius Friderici, quam non habemus, † sed approbata est supra in prin. Ioan. And.

Quoquomodo.) idest principaliter, vel incidenter, concor. supra de ord. cog. tnam. supra qui fi. sint leg. lator. cum similibus. aliàs tamen cognoscit index incidenter, quod non cognoscit principaliter, C. de iud. quotiens. supra de resti. in inte. c. penult. cu suis concor. Cognoscant.) nota, quod licet regulariter de qua re index cognoscit † pronunciare debeat. ff. de iudi. leg. de qua re. supra de causa pos. cum super. tamen hoc fallit interdum: sicut cum delegans reseruat prolationem sententiæ, supra de offi. deleg. super quæstionem. synodus cognoscit de causa criminali episcopi, & non pronunciat. 3. quæst. 6. accusatus. & capit. seq. 5. quæst. 4. duodecim. idem in casu, supra de rescrip. cum contingat. vbi ad sui instructionem de iurisdictione cognoscit is, qui super illa non pronunciat, hic tamen vtrumque expresse vetatur, scilicet cognitio, & pronunciatio, quia index huius rei non est capax. concor. infra de sen. excom. si iudex.

† Ioan. Roias singul. 107.

Indirecte.) ad idem supra eod. tit. & lib. statutum. Scienter.) ignorantem ergo non ligat constitutio. ad idem supra eod. tit. & lib. cap. 2. in prin. & cap. vt commissi. in fi. & cap. decretum.

Percussum.) nota canonem late sententiæ: & quia non reseruat absolutionem sententiæ Papæ, ordinarius absolueret poterit. supra de senten. excommunic. nuper.

Condemnetur.) ad idem supra eodem tit. & lib. cap. cum contumacia.

Cap. XIX. sup. fol. 110.

Vm secundum leges.) Bona hereticorum ipso iure sunt confiscata: quod probatur triplici argumento legali: sed apprehensio bonorum fieri non debet per dominum secularem, nisi prius pronunciatum fuerit super crimine per iudicem Ecclesiasticum. Natura contrarias.) in quibus sexus perdit formam, & scelus est tale, quod non proficit scire: vnus mutatur in aliam formam. C. de adul. cum vir. & omnium carnalium criminum pessimum, † est vnus contra naturam. 32. quæst. 7. adulteriũ: & si totus mundus eo vitio vteretur, non excusat. ea. causa, & q. flagitia.

† S. Tho. 2. q. 154. ar. 1.

Eo ipso.) propter hoc facit ad propositum. Perdant.) C. de incest. nup. leg. cum ancillis. & leg. seq. & leg. si quis. ff. de rit. nup. leg. incesta. & in sti. de nuptiis. §. si aduersus.

Et mulier.) repete, & cum secundum leges civiles mulier, & c. quare hoc dicam, videbis infra. & dic mulier ingenua. C. de rap. vir. leg. vna. §. & si quidem. in ancillis enim & libertinis non habet locum pena bonorum, vt ibi.

Humanam legem.) C. de rap. virg. leg. vna & bene dicit, humanam, idest civilem: quia secundum canonum legem secus: rapta enim secundum nos licite contrahit cum rapto, si prior dissensus transierit in consensum. 36. quæst. 2. tria, & cap. seq. & supra de rap. cap. penult. & vlt.

Confortibus.) delicti: vt quia comitati sunt raptorem in inuisione vel rapina, vt in præalleg. leg. vna. C. de rap. virg. §. penas autem.

Ipsio iure.) propter hoc facit ad propositum; & habes hoc in authent. de rap. mul. in fi. coll. 9.

Certo-

Certoque casu.) cum parentes mulieris non super sint, nec alter eorum; vel si super sint, ipsi, vel alter consenserunt in talibus nuptiis, hoc casu bona deuoluntur ad fiscum, vt in præd. authent. de rap. mu. in fi. Sed nunquid de iure canonico habebit locum hæc pena, cum secundum canones licite contrahat, vt supra dixi? not. 10. 36. quæst. 2. de puellis. aliàs §. quibus. quod pena ista locum non habebit secundum canones, secundum quos cessat interdictum, nisi cum sponsa alterius rapitur, 27. q. 2. statutu. & accedat quod not. 2. q. 3. §. notandum. in fine. de secundis nup. c. penult. & vlti. & secundum hoc bene dixi supra, repetit: & cum secundum leges civiles, quia secundum canones contra. Sed satis videtur, quod licet secundum nos teneat matrimonium, pena legis habeat locum in his, quæ non essent de temporali iurisdictione Ecclesiæ: cū enim illa ibi tractet de lucro captando, nõ de diminutione sui patrimonij, & pena illa sibi per legem obueniat, quare lex eo quod confert priuare non potest? & accedat quod dixi infra de reg. iur. c. 2. secus forte in pena, de qua in prædicta decre. vlti. de secundis nup. ibi enim priuat lex eo quod nõ contulit. fallit. ff. de adoptio. l. si arrogator. Ioan. And.

Illicitas.) vt is, qui defert arma, ferrum, & lignamina Sarracenis, de Iudæis. ita quorundam.

Omittens.) hoc habet locum in priuato. ff. de re. sig. l. si. §. diuis. in milite non. vt. C. eo. tit. l. 3. & habes hoc quod hic dicitur. ff. eo. tit. l. commissi. C. eod. omnium. & l. si quis. cum similibus.

Bona hereticorum.) secus in bonis Ecclesiarum, in quibus intitulati erant ipsi heretici: vt in cle. eo. tit. volentes. post prin. Ioan. And.

Gravius.) ergo sunt grauius puniendi, 24. quæst. 1. non asseramus.

Quam prædicti.) scilicet contrahens nefarias nuptias: rapta quæ cum rapto contraxit, transuehens illicitas species, vel rerum veltarum professionem omittens.

Ipsio iure.) determinatum sit ergo quod olim dubitabatur per decr. supra eo. excommunicamus 1. & 2. responso. vbi dicebatur ita, quod bona damnatorum si laici fuerint, confiscentur, † intelligamus ergo confiscata, à tempore commissi criminis. C. eo. tit. l. 4. idem dico in crimine lasæ maiæ. ff. de dona. l. donationes. secus est in aliis criminibus. ff. de dona. l. post contractum. Et puto confiscationem hanc locum habere etiam si ille catholicos filios habeat, & iste textus non distinguit: super hoc tamen fuerunt opinionones notata supra eo. tit. vergentis.

† Vide Eym. 5. p. q. 109. vbi dixi Zanchin. de her. c. 15. repetitorium verbo: confiscatio.

Declarationem.) quam hodie non habemus. Ecclesiasticam.) secularis enim super hoc ecclesiastico crimine iudicare non potest, supra eo. cap. proxi. §. penult.

Cap. XX. sup. fol. 111.

Statuta.) In prima parte vsque ibi: iubemus. concedit in negotio inquisitionis hereticae prauitatis procedi posse simpliciter & de plano. In 2. dicit quid iuris si ex publicatione nominum accusatorum & testium; ipsi periculum immineret, & quid si non immineret, & fictions vitari præcipit, ne dicatur pe-

riculum vbi non est, vel econuerso: In tertia ibi: constitutiones. statuta prædecessorum suorum super hoc negotio edita, his constitutionibus non aduersa, corroborat.

Quædam.) aliàs quondam. aliàs quedam. Possit.) non dicit per quos: intelligo ergo & per Inquisitores hereticae prauitatis deputatos à Papa, & per ordinarios, & per delegatos. ad hoc eod. tit. per totum, in fi.

Figura.) Distinuerunt † moderni, qui no. istam materiam supra de accu. olim. Inno. Hostien. & Guil. in speculo de Inquisitione. §. nunc tractamus. ver. quid igitur. si autem detur potestas procedendi simpliciter, & de plano, & sine iudiciorum strepitu, an addatur ibi illud verbum, sine iudiciorum figura: vt in primo casu, omnem iudicium ordinem seruare teneatur in belli oblatione, in exceptionibus, dilationibus, litis contestationibus, in iuramenti, & testium receptione, & sententiæ prolatione, & aliis: sed operabuntur illa verba; quod si aliquid omittatur, nõ ideo vitabitur processus: & magis poterit partium aduocatorum, & testium inutilem strepitum refranare: tamen omittere nõ poterit litis contestationem, vel aliud substantiale, quod etiam de consensu partium omitti nõ possit, vt notatur supra de of. deleg. de causis supra eo. lib. de re iudi. c. vlti. in secundo casu, quando additur ibi, sine figura, vt hic, nullum ordinem iudicium seruare teneatur: ad hoc, C. de lat. li. toll. leg. vna. §. similitque modo. 2. tunc enim sufficit sententiæ, quantum omiſsa solemnitate, vt probatur, & not. C. quoru leg. l. vna: hodie dicitur in clem. de verbo. sig. s. ape: & vide quod ibi not. in vltima glos. Sed dubitari solet, an inferior à Papa, etiam legatus, si in casu aliàs nõ permisso à iure, possit cognoscere de aliqua causa, vel eam committere de plano, summarie, sine strepitu, & figura iudicii? Et videtur quod non, absurdum enim esset dicere, quod minor legem maiorum tot vigilis & laboribus adiuuentam tollere possit. de elect. Ecclesia vestra. 22. dist. inferior. C. de inoffi. test. si quando. & in cle. de electio. ne Romani. in prin. licet successor conditoris, qui pari fungitur potestate, ipsam tollere possit. ff. ad Trebel. l. de quo. §. tempelium. supra de elect. innotuit. supra eo. lib. de conceſ. præ. cap. 2. & ipse idem conditor, qui condidit. supra eod. lib. de rescrip. statu. tu. §. 1. Et præterea regula dicit: beneficium iuris nemini denegari debere, infra de reg. iuris indultum. 28. dist. de his. In contrarium videtur, quod possit, quia legatus omnia potest, quæ Papa specialiter sibi nõ reseruat: gerit enim vices eius, & si est de latere, maius omnibus post Principem imperium censetur habere, supra eo. lib. de elect. si abbatem. Item legatus quando sibi videtur, secundum equitatem procedit, supra de tran. cap. ult. & c. dicit Apostolus. in cuius loco videtur esse legatus: omnia mihi licent. 11. quæst. 1. aliunde ad idem. ff. de offi. pro. sed in aliam. in fin. dici potest. per iura prius allegata, quod inferior à Papa etiam legatus † iuris solemnitates, quoad hoc tollere non possit, in casibus non expressis: vnde contra inferiores non seruantes, prodita sunt appellationum remedia. 2. quæst. 6. per totum. de appellat. per totum. solus autem princeps potest ius alterius auferre: cognoscat ergo & committat etiam legatus, ordine iuris seruato. ad hoc supra, de verb. signifi. super quibusdam. de iure iur. ad nostram.

† Eymers. 3. p. q. 55. vbi dixi. Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 5.

Vide Baldū in l. nec quicquid §. de pla. no. ff. de offi. procon. & Imolan in c. vlt. de cõfir. vtil. vel inuit.

† Felinus in c. 1. de refer. Bald. consil. 330. lib. 4. A. lex. eonfi. 17. nu. 14. lib. 4.

nostram. 3. & cap. ego 2. notatur ad hoc. ff. de offi. pro-
consul. leg. nec quicquam. §. de plano. & §. ubi decretum.
legatus enim h[ab]et se inflat proconsulis: supra de offi. le-
gati. cap. 2. eod. lib. & proconsul ea, qua c[om]munia sunt
presbiteribus, seruare debet, vt in pra[er]all. l. nec quicquam:
in fin. nec in generali demandatione videtur mandatum
quod specialiter mandaturus non fuisse. supra eo. lib.
de offi. vica. cum in generali. & infra de reg. iur. cap. in
generali. & delegatus a Papa, in causa sibi delegata,
maior est legato, de offi. leg. Auduisti. & ordinario, su-
pra de offi. deleg. sane 2. & tamen tenetur ordinem iu-
diciarium seruare, supra de iudi. exhibita. de libel. ob.
cap. 2. & 3. de litiis contesta. capit. 1. cum similibus.
Ioan. Andr.

† Eyme. infra
3. par. q. 75.
vbi dixi. Re-
p[er]torij ver-
bo: nomina.
Gondifaluar
de her. q. 10.
nume. 4.

Periculum.] timetur mors: † vel detruncatio ip-
sorum filiorum: vel parentum suorum: vel deuastatio
substantia ipsorum: vel his similia.
Abfente.] ergo discesano presente, coram officia
li non fiet: nisi forte coram honesta persona, de qua se-
quitur, ad idem supra eo. vt commissi. supra eo. lib. de
offi. ord. cap. 1. in fi. de temp. ord. cum nullus §.

A Haberi commode possit.] commode. 2. 2. q. 2.
faciat homo. ff. de verb. signif. l. nepos.
Promulgare.] vbi ergo non fiet talis promulga-
tio, licet indicatur secretum, reuelans ex communi-
catus non esset.
Episcopum.] simile supra eo. tit. Inquisitores,
Iudicij.] supra de accusat. qualiter & quando.
§. debet. & vbi debent nomina † cum dicitis, vt pos-
sit & de falso arguere, & se plene defendere, vt ibi:
tamen si hoc omittetur parte tacente, non puto iu-
diciari processum: ad hoc supra eo. lib. de accusat. cap.
1. & 2.

† Hæc hodie
non fiunt in
causa hæreticis
vt dixi. 3. par.
super q. 75.

B Dicant.] simile supra de rescrip. cap. cum con-
tingat.
Conscientias.] simile supra eo. lib. de rescrip. sta-
tutum. §. assessore.
Permanere.] non obstante † eo, quod in huius 6. † Eyme. 3. p.
lib. volumine inserta non sunt: sunt enim reseruate
per hunc textum; & de his exemplifica quod dici-
tur supra in proæquio huius libri ad finem: vt ibi
dixi.

GLOSSA ARCHIDIACONI
SVPER SEXTO LIBRO DECRETALIVM
TIT. DE HAERETICIS.

c. Quoniam.

S V M M A R I V M.

- 1 Degradatio duplex.
2 In delictis degradatione dignis certa forma
seruanda.
3 Solus episcopus qualiter sacerdotum causas
cognoscere dicatur.
4 In iudicando seu degradando subdiacono,
quot episcopi requirantur.
5 Per religiosos, hic clerici solum accipiuntur,
6 Litteratorum nomine qui intelligantur.
7 Intellectus huius cap. & delictio, solus, quali-
ter hic intelligenda.

Quoniam.] Hæc decretalis multum fuit
detruncata, & olim incipiebat: Et si
contra, & cetera.
Degradationem.] 11. quæst. 3. Epi-
scopus presbyter.

† Vide quæ
dixi. 3. p. in 9.
modo p[er]t[er]
sum finiendi.

1 Ad huius † declarationem scias, quod duplex est
degradatio, scilicet verbalis, & actualis: & qualiter
fiet vtraque, habetur infra eod. lib. de p[er]nis. degrada-
tio. & ibi dicitur quando quis degradatur.
2 Scias tamen, quod ad cognitionem criminum, pro-
pter quæ quis debeat degradari, habet seruari certa for-
ma: & ad huius declarationem, vide quod legitur &

not. 15. quæstione 8. in princ. & quod notant Innoc.
Hostien. supra de praben. graue. vbi dicunt, quod in
Inquisitione sacerdotum, diaconorum, & subdiacono-
rum, & vbiunque de crimine agitur, de modo
depositionis ab ordine vel officio, sententia ferri debet.
3 Observandum tamen est, quod dicitur in canoni-
bus, de quibus fit hic mentio, scilicet 10. quæst. 7. se-
lix. cap. si quis. & aliis capitulis eiusdem quæstionis,
& 3. quæst. 6. accusatus reliquorum vero clericorum
causas, etiam solus episcopus loci cognoscat & finiat:
vt 15. quæst. 7. si autem. in fine. & sic solus, quo ad
exclusionem aliorum episcoporum, non sui capituli,
sine quorum presentia eius sententia irrita erit, vt di-
xi. supra eo. lib. de consue. non est. nisi contra eos epi-
scopus legitime prescripisset, vt ibi dicitur. Sed cum
in præd. c. si autem.

E 4 Dicatur, quod certus numerus in causa presbyte-
ri requiritur, videlicet sex: & certus numerus in cau-
sa diaconi, scilicet tres: & in fine concludat dicens:
reliquorum vero clericorum, & cap. vt supra dixi:
videtur quod in causa subdiaconi iste numerus non
requiratur, sed ab vno solo episcopo eius causa pos-
sit audiri & terminari. ad hoc quod legitur & not.
5. quæst. 6. iuxta. Sed dic, quod subdiaconus hodie
gaudet eodem privilegio quo & diaconus. supra de
seruis non ordin. miramur. vbi not. Hostien. quod
illi duo ordines, exceptis prohibitis, hodie in omni
honore & privilegio, quinimmo in omnibus ade-
quantur: ergo si contrarium tenere volueris, da-
ad hoc

Diaconus &
subdiaconus
æque privile-
giati.

ad hoc ius expressum, & quod dixi locum habet regu-
lariter sed fallit in hæresi, vt sequitur.
A canonibus.] de quibus facta est mentio supra.
Sed certe illa casti. ula loqui videntur dumtaxat de cri-
minum obiectorum examinatione, & definitione sen-
tentiali super illis.
Cum.] id est, quando.
Hæresi.] causam † demonstrat specialem, vt supra
dixi, sic infra eo. in fidei.
Relinquendus.] sic supra eo. excommunicamus.
§. 1. ibi videas, infra de ver. sig. nouimus.
Immurandus.] sic infra eo. accusatus §. vlt. &
dic. id est muro recludendus, infra eod. vt commissi. §.
& illorum, vt patet, quod aliud est immurari, aliud
incarcerari.

al. causam.

A 15 Superiores non corrigentes hæreticos, non
sunt eorum defensores, sed fautores.
16 Fautores hæreticorum, & quot eorū genera.
17 Verbis qualiter quis hæreticis faueat.
18 Lubrici lingue aut iocus nō iducit hæresim.
19 Facto, qualiter quis faueat hæreticis.
20 Intellectus c. 1. uerf. illud. 1. 4. q. 6.
21 Prelati omittentes facere quæ spectat ad pro-
motionem inquisitionis, an sint hæretico-
rum fautores.
22 Ignorantia facti excusat.
23 Sepultura Ecclesiastica, & Christiana, idem.
24 Quid sit hæreticos sepultura priuari.
25 Publica noxa, publico eget remedio.
26 Res inanimata: quandoque puniuntur.

Vicumque hæreticos.] quis dicatur hære-
ticus, habetur 2. 4. q. 3. hæreticus.

5 Personis.] hic exprimit clericos dumtaxat, qui
religiosi dicuntur, vt patet. 4. dist. denique. in princ. 1.
q. 1. nullus itaque, in fine.
6 Litteratis.] in hoc genere possunt comprehendi
laici litterati, vt ipse doctores, vel bene instructi in iu-
re canonico, vel ciuili.

† Eyme. hac
2. p. q. 30. 3. 1.
32. & ibi dixi.

Videbitur.] ipsi ordinario episcopo, qui debet sen-
tentiam promulgare.
7 Solus episcopus.] videtur respicere principium
huius capituli, vbi dicit, episcoporum numerus: nam
suum capitulum non videtur excludere ista dictio, so-
lus, secundum id quod legitur & not. 2. 1. dist. submitti-
tur. Sed potest dici quod illud locum habet quo ad cau-
se examinationem, & definitionem: & hoc patet 15.
q. 7. c. 1. in fi. & c. episcopus sacerdotibus, in fine. vbi
dicit: oportet diffiniri; & sine illorum presentia non
tenet, vt 15. quæst. 7. Episcopus nullus, quod hic dicit,
quando formam degradationis obseruat, de qua habe-
tur in præd. c. de panis degradatio: vnde dicit hæc lit-
tera: possit degradare: vnde credo satis sufficere, quod
tunc obseruetur, quod hic dicitur.

C 2 Is vero qui in fide errat, si paratus est corrigi, non
debet hæreticus iudicari, ea. q. dixit Apostolus, & c.
qui in Ecclesia, & q. 1. c. hæc est, vbi de hoc, & not.
etiā in e. q. qua dignior. in gloss. vlt. & 17. dist. nec li-
cuit, & 2. 1. dist. nunc autem, in glo. sed videtur, in fi-
ne. Vnde scripsit Hug. in prin. eo. c. nunc autem, quod
tunc Papa potest condemnari de hæresi, cum pertinax
fuerit, aliter non.
3 Sed Lau. ibi scripsit, quod prædictum cap. dixit
Apostolus, loquitur de non intelligente: vnde secun-
dum eum, ille hæreticus, qui suum errorem non defen-
dit, immo paratus est intelligere rationem, iam non est
putandus hæreticus, ut ibi.

c. Quicumque.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticus quis multis modis dicitur.
2 Nemo absque pertinacia iudicandus hære-
ticus.
3 Intellectus. cap. dixit Apostolus. 2. 4. q. 3.
4 Hæreticos ad fidem cogendos multis modis
probatur.
5 Credentes hæreticis qui dicantur.
6 Facta quam vim habeant ad probandum in-
teriorum affectum.
7 Nemo facile credens hæreticus iudicandus.
8 Facta euidentissimi faciunt probationem.
9 Indicia quando probent.
10 Audientes prædicationes hæreticorum, quo-
modo censeantur credentes.
11 Suspectis purgatio canonica indicenda.
12 Libros hæreticorum retinens, suspectus est
de hæresi.
13 Receptatores hæreticorum qui dicantur.
14 Defensores hæreticorum quidam errorem,
alii personam tuentur.

D 4 Hæretici † autem ad fidem compelluntur, multi-
plici ratione: primo ad instar frenetici, quem medi-
cus ligat, vt 2. 3. q. 4. ipsa pietas & c. nimium, in prin.
& Litargicus, qui stimulandus est, vt ead. q. quid ja-
ciet. Item quia pater filium indisciplinatum, & magi-
ster discipulum bene castigat: vt in præd. c. ipsa pietas,
& ea. q. c. displicet. vers. si voluntas. Præterea hi qui
inueniuntur in viis, & sepibus, i. hæresibus, & schis-
matibus, coguntur intrare, id est † ad Ecclesiam redire:
vt in præd. c. ipsa pietas, & ea. causa. q. 6. cap. 1. in
fine. Item, quia Lucæ 14. legitur, quod pater familias
dixit seruis suis. Quoscumque inueneritis compellite
intrare, vt 2. 3. quæst. 4. nimium, & Paulus fuit coactus.
ad veritatem cognoscendam, et tenendam, ut ibi. Item,
quia pastor errantia pecora flagello reuocat, vt ibi.
Item, quia vtilius esurienti de cibo panis tollitur, se-
malus est, quam ei detur, vt ibi. Item, quia scriptura
est, Detrahentem proximo suo, hunc persequeris, ut
ibi. Item, quia medicus ferro vulnera incidit, que
fomenta non sentit. 8. 2. dist. plurimos, in fin. 1. q.
1. reperiuntur. 16. quæst. 1. in canonibus, iuxta finem.
Item, quia Angelus coegit Agar, vt rediret ad domi-
nam suam, ut 2. 3. quæst. 4. quando vult, in prin. c. Item,
Nabuchodonosor decretum dedit contra eos, qui dixe-
runt blasphemiam in Deum, vt ibi. & cap. non inue-
niuntur.

† S. Tho. 2. 2.
qu. 10. art. 8.
Gondifaluar
de hare. qu.
25. Alfonsi. d.
iusta hæreti.
punit. lib. 2.
c. 3.

† al. &
Matt. 1. 2.

Aet. 9.

nieur. I. q. 3. Imperatores. Item, quia multi tenentur inuiti, & includuntur, vt bonum opus, idest episcopatium suscipiant, vt ea. q. displicet. iuxta princip. multo fortius heretici ad fidem sunt retrahendi, vt ibi. Item, quia puniuntur pastores, quibus dicitur Exechiel. 13. & Ierem. 5. Errantem non reuocasti, perditum non requisuisti, vt in prad. cap. displicet. ver. si autem, & q. 6. quod errauerat. Item, quia & illi compellunt catholicos ad malum, ergo & ipsi sunt compellendi ad bonum opus, 2. q. 5. relegendes.

† Sequentia glossemata emendauimus iuxta exemplū venusti consilij Guidonis Fulcodij, quod est in bibliotheca Vaticana. Vnde ad verbum fere sumptis hæc Archi. vt ait Zanch. tract. de heret. c. 6.

5 Credentes.] Illi dicuntur credentes † hereticorum, qui ore proprio dicunt se credere erroribus eorum. ad hoc de penit. dist. 1. potest fieri, ver. quid ergo, & c. ibi de se fatentur, & c. in actione. 2. q. 4. 3. Deus quando, ad hoc de consecr. dist. 4. cum pro parulis, & c. si qua mulier, vbi dicitur, quod vnicuique propria voluntas in confessione ministratur, ad idem. 2. q. 2. is autem, & tales heretici iudicantur, supra eod. excommunicamus 2. §. vlti. infra de verb. signific. super quibusdam, vbi de hoc, & hoc indubitatum est, & probatione non eget. Qui vero adorauerunt, reuerentiam suo more exhibuerunt, consolationem, vel communiōnem ab hereticis acceperunt, vel similia perpetrarunt, quæ ad ritum eorum pertinent, credentes merito debent dici.

6 Nam factis presumitur de affectu. ad hoc 32. q. 5. qui viderit, cap. sicut enim. C. de dolo. l. dolum. supra de biga. nuper. & plus est de facto quam verbo aliquid facere, argum. supra de appella. dilecti. nec refert an quis voluntatem suam verbis exprimat, an factis. ff. de legib. l. de quibus, ad idem quod legitur, & not. 2. o. quæstio. 1. quam progenitores, & dixi supra eod. lib. de reg. iuris, is qui in glo. vlt. in fi. vbi videas: nam negare & confiteri possumus, non solum verbis, sed etiam factis. 1. 1. q. 3. extimant, & hoc dico de his factis, & in quibus error exprimitur: sicut supra exempla posui de his quæ ad ritum errantium pertinent. verum si quis eos visitauit, alimoniam dedit, ducatum præstitit, vel similia fecit, in quibus nihil de ritu eorum ostenditur expressum, non credo quod possint credentes iudicari: nam hæc quandoque sunt pecunie interuentu: fecus si prius essent lapsi, & postea illa facerent, infra eod. accusatus §. ille quoque, & cum dicat. de cre. supra eo. excommunicamus. 2. §. vlt. non simpliciter credentes, sed credentes eorum erroribus, necesse arbitror, aliquod erroris in eis indicium deprehendi: vnde supradictos, quos vltimo dixi, non iudico hereticorum credentes, sed potius fautores, uel receptatores, ad hoc infra eo. c. accusatus, §. si vero.

7 Cum enim credens hereticus iudicetur, non debet de facili iudicari aliquis credens: nam in hoc crimine etiam ex vehementi presumptione nemo condemnatur, supra de presump. litteras, vbi de hoc in glo. immo ex leui. Si dicatur, quomodo ergo dicis illos credentes, qui adorant, & similia faciunt, si ex presumptione neminem damnas? Respondeo, non credo illos ex presumptione solummodo iudicari, † immo ex vera probatione.

† al. edénarij

8 Nam probatio euidentiſſima est quæ fit ipſo factis, vt not. 2. q. 1. §. quando autem, in glo. iudicis non sedentis, & c. in concor. ibi notatur. aliàs de animo constare non potest. ad hoc 32. dist. erubescant, in fin. 2. q. quæstio. 3. Deus 9. quæstio. 3. aliorum, infra

A de vsur. in ciuitate, in sine. 9 Sed huiusmodi iudicia, quæ ad bonum retorqueri non possunt, nec ad aliud nisi ad illud quod expresse indicant, pro probationibus sunt habenda: & ideo perspicue vocantur insidie. C. de dolo. l. dolum.

10 Quid ergo dicemus de his, qui eorum sermones, seu prædicationes audiunt, † potest dici, quod si semel tantum audierunt, & nunquam postea redire voluerunt, non debent iudicari credentes: nec enim videntur approbasse, quod postmodum euitauerunt, ad hoc efficac. arg. 1. quæstio. 1. constat, supra de presump. ex studiis, C. de incest. nup. l. qui contra. in fi. ff. de in rem ver. l. si pro patre, cum similibus.

11 Sane omnes, quos supra dixi non debere iudicari, credentes, fateor suspicionem maximam non carere: & ideo potest eis purgatio iudici, secundum canonicas sanctiones, iuxta illud: Qui vero inuenti fuerint sola suspitione notabile, &c. supra eo. excommunicamus. §. qui autem, vbi hoc.

12 Item qui libros hereticorum suscipiunt, † dico suspectos, & eis purgationem indicendam, si tamen eos statim destruxerint incendio, vel alio modo, credo innoxios iudicandos, argu. 5. quæstio. 1. cap. 1. & c. si quis.

13 Receptatores, illi dicuntur tales † qui scienter hereticos recipiunt, etsi frequententer non recipiunt, ad hoc habes efficac. arg. infra eo. lib. de pen. cap. fugiatis, iuxta prin. ibi, receptauerunt, vel defenſauerunt scienter, & c. & facit opime ff. ad l. l. ul. de adul. l. mariti. §. iustitiam: nam licet secundum vires grammaticæ, hoc verbum sit frequentatiuum, tamen in iure pro simplici verbo ponitur, idest receptare, pro recipere: vt probatur ff. de receptat. l. si. sic & pulsare, dicitur cadere sine dolore, quamuis ibi nulla sit frequentia. ff. de iurciuran. lex Cornelia. §. item pulsatione. multa quidem contra rationem disputandi de iure recepta sunt, vt ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. Horum autem, qui scienter recipiunt, quidam sunt in culpa, quidam non. C. de his qui lat. occult. l. 1. Hoc sane notandum videtur, quod iura ciuilia videntur intelligere, illum esse receptatorem, qui latenter recipit, & celat, vt conseruatus manus iudicis euadit, vt innuitur ff. de receptat. l. 1. & 2. ff. de off. presi. congruit, C. de his qui lat. occult. l. vlti. de his receptatoribus, & fautoribus not. Hostien. in sum. eo. titu. §. qua pena.

14 Defensores, ad huius intelligentiam † scire debes, quod aliquando defendit quis errorem, aliquando personam errantem, is qui defendit errorem, damnabilior est eo, qui errat: & non solum hereticus, sed etiam heresiarcha dicitur, vt habetur 2. q. quæstio. 3. qui aliorum, & in eodem casu intellige canonem.

11. quæstio. 3. qui consensit, quamuis loqui videatur ibi de illo, qui defendit errantem: sed intelligo quod defendit errorem, & errantem per prædictum cap. qui aliorum, aliàs enim non esset acrius puniendus errantem, & ita habes casum, in quo plus punitur consulens quam faciens, vt not. in dicto ca. qui aliorum. sic 23. q. 5. cum homo, ad hoc quod leg. & not. 86. distin. tanta, sic aliquando plus punitur consulens, quam si ipse idem faceret quod consuluit. ff. ad l. l. ul. de parricidis. l. vtrum, & not. eod. titu. l. 1. sicut patet

† Vide que dixi infra in hac 2. p. q. 50. §. sermones eorum.

† al. supprimunt.

† Eym. hac 2. p. q. 15. & ibi plene dixi.

et exemplum in medico, qui filio dedit venenum, vt daret patri: nam in hoc casu plus punitur medicus, quam si ipse illius patrem venenasset, vt ibi patet. Aliquando quis defendit personam, resistens viribus vel potentia, ne ad manus iudicis veniat puniendus, vel examinandus; de simili defensione loquitur, 21. q. 5. per totum. 2. q. 1. §. custos. & contra huiusmodi defensores ad excommunicationem procedi potest, & credo, quod pro huiusmodi suspitione possit eis iudici purgatio. Si queras, vnde habeo quod ex tali defensione sint suspecti: dico quod ex iniusta defensione opinio male uentium incurritur. 1. 4. q. 6. bi qui.

15 Et scias quorum iam sententiam fuisse, quod prælati seu principes, qui tales non corrigunt, & puniunt, possunt dici defensores: quia negligere, cum possis perturbare peruersos, nihil est aliud quam fouere. 2. quæstio. 7. negligere. 83. distin. error. supra de sen. ex com. quant. 2. q. 2. infra de homi. sicut dignum. §. illi etiam. Hoc † ego non consentio, & expono fouere, idest nutrire, & hoc ostendit canon. 86. distin. inferiorum, illos ergo appello fautores, de quibus supra dixi, in glos. illi dicuntur credentes, & c.

† al. Sed ego.

† Eym. infra q. 53. p. 2. & ibi dixi.

16 Fautores, de his † etiam habetur infra cap. contra Christianos. hic nota, quod aliquæ sunt personæ priuate, aliæ publicæ potestate funguntur, & non est omnium una conditio: qui enim gladii potestate funguntur, ex sola omissione possunt dici fautores: puta si ab Ecclesia condemnatos non fugant, & non puniunt sicut debent, hoc probatur 23. q. 3. qui potest. & q. 5. qui vlti. & quæst. 8. præterea, & in casu, qui habetur infra eodem, vt officium. §. vltimo ibi videas. Trinitate vero personæ in hoc casu, se non capiunt, si præterentes non detinent, fautores dici non possunt: nam hæc ad eos pertinet, qui potestate funguntur, ad hoc quod legitur, & not. 26. q. 2. ff. de areæ. licet sit argum. contra. 23. q. 3. cap. vlt. & infra eod. lib. de sen. ex com. dilecto. ver. & quidem, cum sim. & hoc fateor de priuatis personis, quæ ad hoc non sunt sacramento astrictæ: si enim iurauerint indicare, sicut multi faciunt, & celant: non nego illos fautores, cum ad hoc teneantur debito iuramento; & sit mortale peccatum in hoc casu veritatem celare, 1. 1. q. 3. cap. si quis, & sic patet qualiter quis omissione fauere intelligatur, & etiam permissione iudex sine prælatu fauere intelligitur, vt patet exemplum, 17. quæstio. 4. §. quod autem, vbi videas.

17 Sed & uerbis quis fauere potest. Si quis enim excusat hereticum, non ex lingua lubrico, nec per iocum, sed in conuenticulis: vel etiam inter laicos, sicut multi faciunt dicentes sepe: isti homines non sunt tales quales dicuntur, nec negant ista, vel illa: vel forte quia aduocati sunt aliqui, & defendendo eos, excusant eorum excessus, possunt dici fautores, consideratione habita personarum, temporum, & locorum: non enim hæc omnia possunt ad vnguem perstringi. plerumque enim homines simplices, hæc verba ad amorem hereticorum prouocant, & deuotionem, quam habent ad Ecclesiam, minuunt & enervant. & quod huiusmodi excusatores falsi fauere videantur, insinuat canon. 11. quæstio. 3. rimendo, aliàs incipit, non solum. sed & illi Episcopi, qui Lothario ad hæserunt, tanquam fautores eius condemnati sunt. 2. q. 2. capitulum. vlt. & dicit Nicolaius Tapa: (quasi fauere

di modum exponens,) quod fucatis defensionibus eius crimina tegere uidebantur. 11. quæstio. 3. ita corporis. Ex quibus duobus cap. colligitur, quod per huiusmodi coloratas defensiones intelligitur quis fauere.

18 At vbi esset lubricum lingua, † non oboisset. quia illud ad penam, uel ad damnum trahi non conuenit. ff. ad l. l. maiest. l. famosi. similiter quæ per iocum dicitur, non obligant. ff. de actio. & obligatio. obligationum substantia. 22. q. 2. quod autem ait.

19 Item quod quis facto faucat, probatione non indiget, puta in eo, qui tali alimoniam procurat, qui liberat, qui ea per qua liberantur subministrat, & si quæ sunt similia, ad hoc 23. q. 4. est iniusta. ff. de sur. si pignore, infra eod. accusatus. §. sacerdotes. dic vt ibi. & infra eod. vt inquisitionis officium. §. prohibemus. idem dico in eo: qui precibus cum liberat, arg. 14. q. 6. c. 1. ver. si illud vero.

20 Nec te moueat quod ibi dicitur, socius criminis: non enim intelligitur socius criminis, quasi idem crimen commiserit, sed socius, idest particeps insectantis, & de huiusmodi societate loquitur canon. quando dicitur: nec caret scrupulo societatis occultas, & c. 2. q. 7. negligere, cum suis concor.

21 Sed si sunt aliqui prælati, qui nolunt facere carceres ad custodiam hereticorum, vel similia, quæ ad promotionem officij pertinent, cum id non in fauorem hereticorum, sed ex auaritia faciant, non dicam eos fautores, & ideo secundum quosdam inquisitores de hoc non habent procedere contra eos, arg. contra. 23. q. 5. administratores. supra de offi. deleg. præterea, cum similibus.

Eorum.] scilicet hereticorum. 22. Scienter.] simile infra de cleri, excommu. mix. si celebrat. ergo si hoc nesciebat ipse tumulans, non ligatur ista pena; quia facti ignorantia vnumquemque excusat, infra de cleri, excommu. mi. Apostolica, cum similibus.

23 Ecclesiastica sepultura.] habes simile infra de tornea. c. 1. in sine. supra de sepul. ex parte. in sine. de penit. & remis. capit. quod in te. Aliquando dicitur Christiana sepultura infra de vsuris, quia in omnibus, infra de peniten. & remis. omnis vtriusque, supra de sepul. sacris. Sed credo, quod ista supponunt pro eodem; Christianorum autem corpora, cum psalmis, & orationibus ad sepulturam deducuntur, vt 23. quæstio. 5. placuit, 13. quæstio. 2. qui diuina, in princip. & capit. quæstium.

24 Vult ergo dicere ista littera, quod talium cadaveria non debent in cimiterio ecclesiæ tumulari, neque etiam alibi ad modum Christianorum: sed foras iactari ab ecclesiastica sepultura, vt in prad. cap. sacris. in signum perpetuæ damnationis, supra de sta. mon. cum ad monasterium. §. 1.

V[que.] istud, vsque, hic ponitur inclusiue, & sic secundum hoc habes hic, quod prius debent satisfacere quam absoluantur, sic supra eod. lib. de censibus quamquam. in sine. vbi dixi de hoc.

Idoneam.] nam habent Deo satisfacere de peccato sic perpetrato. & † ecclesiæ quam offenderunt, de penit. dist. 1. in actione. infra de senten. excommu. cum desideres. §. vlt. in fi. sic supra eod. excommunicamus. §. qui autem.

† Zäch. trac. de hære. c. 7. nu. 9. Alber. de agnos. af. ser. q. 3. n. 10. Simancas de catho. inlit. tit. 17.

† Quia non licet pro eis intercedere. Alton. Calt. li. 1. c. 27. de iusta hære. puniit.

Propriis.) ergo non alienis. habes simile sup. eod. A lib. de elec. nulli. ubi dicit proprio iuramento, &c. & hic repetit quod ibi dixi.

Manibus.) taliter tumultantes, exhibuerunt membra sua seruire iniquitati, & peccato, ergo illa debent exhibere seruire iustitie in satisfactionem. ad hoc 4.7. dist. omnes huius seculi. in fine.

Publice.) si publice tales tumultant, taliter dubium non esset, quin publice haberent satisfacere: quia ut August. ait, Publica noxa publico eget remedio, ut de penit. dist. 1. §. hoc igitur. ad idem, infra de peni. & remis. manifesta. cum sim. & ideo potest dici, ut videatur, quod hic dicit, locum habere, siue publice tales ecclesiasticas tradiderint sepulture, quicumque fuerint laici, vel clerici. cum supra dicat: quicumque, & ita nullum excipiat. supra de ma. & o. ed. solita. iuxta si. siue private. ad hoc 5. q. 1. quidam, ut hoc contingat pro detestatione criminis: nam taliter delinquendo, videtur facere sicut animam suam, quam Deo subtrahit per peccatum. ad hoc videtur facere quod legitur & not. 5. o. dist. ex penitentibus. in glof. ex hoc. sed tunc ob stare videtur 2. q. 1. si peccauerit. in si. ver. dicit. ubi contingit malum, ibi moriatur. unde dicit Ioan. Chrysof. Non dico tibi, ut te prodas in publicum. de peniten. dist. 1. §. his auctoritatibus. versicu. item illud, & c. ibi etiam dicit Gratianus, quod secreta peccata, secreta purgantur satisfactione. idem dicit eadem dist. §. contra. in princip. ubi dicit: occulta peccata satisfactione, publica quoque manifesta penitentia expiari debent. forte istud potest solui, ex eo quod legitur & not. in prad. cap. quidem. uidelicet, si crimen talis sepulture sit publicum, quamuis persona tumultans ignoretur, potest procedi contra eum in genere, ut suum errorem publice constiteatur, ut ibi dicitur; & not. per Lauren. & Ioan. in gloss. contra inf. & ceter.

Proiciant.) hoc intellige, secundum id quod habetur supra de sepul. sacris.

Locus ille.) id est, cimiterium ecclesie, in quo tales sunt sepulti. & hoc quod hic dicit, intellige secundum illud quod legitur supra eod. lib. de conse. ecclie. si ecclesiam. §. vlt.

Perpetua.) id est, sine temporis praescriptione, quamuis haec dictio multis modis exponi consueuerit. 10. q. 2. §. perpetua.

Cateat.) not. hic rem inanimatam siue locum puniri, propter peccatum ibi commissum, sic 1. q. 4. ecclia. §. si item peccatum ciuium. & §. is ita supra eod. lib. de elec. ubi §. ciuitas. infra eod. lib. de panis. felicitas. in fine.

† Gondifal. uis. de here. q. 2. nu. 5.

§. Inhibemus.

Inhibemus.) Laicæ.) sic C. de sum. Trinit. & si. catho. nemo in principio.

Personæ.) cuiuscunque sit ordinis, id est religionis, ut supra eod. tit. sicut in vna corpore.

Innotetur.) intelligo per sententiam. sic supra eod. excommunicamus. §. qui vero. & admonitione praemissa. 1. q. 2. indigne.

§. Hæretici.

Hæretici.) Ad secundam.) dic ut inf. eo. statum felicitas, & quod hic dicit, referas ad filios talium non infelicos, ut sic ad proximum fiat relatio, ut ff. de postu. l. 1. §. deinde.

§. Ad hæc.

Ad hæc.) Priuamus.) not. hic casum, in quo quis priuatur beneficio ex facto alieno; & hoc est contra regulam communem, & refertur, quod dixit sup. eo. lib. de rescrip. ipso iure.

§. Illorum.

Illorum.) Iste §. continet, quod hæresis liberat filium a patria potestate.

c. Filij.

S Y M M A R I V M.

- 1 Crimen hæresis non extinguitur morte.
2 An qui accusat in crimine hæresis, obligetur ad penam talionis.
3 Qui vult defendere hæreticum defunctum, admittendus.
4 Libri damnatæ lectionis si apud quem reperiuntur, an eum probent hæreticum.
5 Semel furiosus, talis semper praesumitur, nisi contrarium probetur.
6 Vbi requiritur infamia, non sufficit rumor.
7 Leuis probatio sufficit ad suspicionem, non ad probationem.
8 Intellectus l. 2. C. de hæret. & quid sit leuè argumentum.
9 Quid dicatur legitime constare.
10 Negatiua qualitatis a quo sit probanda.
11 Inquisitor diligenter uideat, an quis sit furiosus.
12 Domestici qui dicantur.
13 Domestici cur a testimonio repellantur.

Illii.) Olim incipiebat: Ex parte. Ad huius declarationem scire debes, quod in crimine hæresis obtinet, quod non extinguitur morte (ut patet sup. eod. lib. de praescrip. si qui in si. & no. 2. 3. dist. quorundam.) unde de eo post mortem potest quis accusari, ut patet 24. q. 2. §. his auctoritatibus. & cap. sequen. quod dicitur legitur & no. cad. q. in si.

† Zanchinus trac. de hære. c. 24.

Et is, qui vult demonstrare peccatum hæresis defuncti, secundum plerosque, non admittetur denuntiatiue, immo oportet ut se inscribat, & obliget ad talionem: & sic secundum hoc, admittetur per viam accusationis duntaxat. ad hoc C. eodem titulo. Manichæos. versicu. nam si. C. ad l. Iul. maiest. si quis. ibi: Si aliis manifestis, & ceter. & supponetur ei pena, cui supponeretur ille, si uiueret: & hoc si verum fuerit. Lauren. & Ioan. ut not. 24. quæst. 2. sanè.

in gloss. Sed qualiter, videas ibi.

Et quod notatur eo. c. in gloss. ubi dicunt, quod ubi quis post mortem de hæresi impetitur, si quis voluerit defendere, admittetur.

Et nota quod in crimine hæresis, hoc obtinet ad plenam probationem, ut libri & reprobatæ lectionis inueniantur apud aliquem, ut patet in eo quod legitur, & not. in prad. c. sanè. & hoc propter enormitatem, & odium delicti. & adde quod dicitur infra eo. in fidei. in prin.

† Alter sentit & melius c. superiori. nu. 12. sed vi de supra p. 2. super ca. fraternitatis.

Consolationem.] hoc sumitur hic in malâ partè, sed regulariter sumitur in bonâ, ut patet. 13. quæst. 2. animæ. & c. tempus. in si. supra de cel. mis. cum Marthæ. in fin.

Effecti.) ut puta, quia tanquam freneticus alienatus erat a mente. supra de succe. ab intest. cum dilectus.

Et not. quod qui semel fuit furiosus, semper praesumitur furiosus. 3. q. 9. indicas: unde qui dicit talem posse fuisse sanæ mentis, illud habet probare, ut legitur & not. in prad. c. cum dilectus.

Diffamati.) ita quod publica laborauerunt infamia, & ad huiusmodi declarationem videas quod legitur & not. supra de accus. inquisitionis. in si. infra de pur. cano. nos inter. in prin. & c. accedens. & c. cum dilectus. in si. ver. si vero. 2. q. 5. omnibus. in verbo, bonis. 1. q. 3. in cunctis, videtur tamen quod rumor in hoc non sufficeret. arg. 2. 3. q. 4. non inuenitur. iuxta finem, ubi de hoc.

Suspecti.) videtur, quod leuis probatio sufficit ad suspicionem, C. eod. tit. l. 2. supra de praesump. litteras. §. nos vero, in princ. hoc tamen non sufficit ad condemnationem, ut in prad. c. litteras.

Vel dic, quod illud, quod dicitur in l. prædicta, leui argumento, & c. determinat illud verbum, deniare. & non illud, detecti fuerint; vel leue argumentum vocat ibi, facile, quo ad probationem, quando scilicet renuit iurare, dicens hoc esse peccatum, supra eod. excommunicamus 1. §. antepen. Præterea ex leui, videtur facili argumento prohibetur condemnari de hoc crimine, in prad. c. litteras. in si. ubi sic not. Host. vide quod not. ipse in sum. eod. tit. §. qualiter deprehendatur, ver. sed quod nocet, cum sequentibus, & quod dicitur infra c. ut officium. in glo. aliquorum fuit sententia, ver. scias tamen, & c.

Legitime.) id est clara probatione, uel competentibus iudiciis, supra eod. lib. de regula, non solum. ver. aut euidenter.

Contiterit.) repete quod dicam infra c. ut officium. in verbo, testimonium.

Petierunt.) arg. ad hoc. 26. q. 6. is qui, ubi de hoc, & is qui in tempore. ver. quod si ita de penit. dist. 1. multiplex. ver. his autem, aliis est c. per se. ver. quod si ita, de conf. dist. 4. egrotantes.

Ad probandum.) & ita in hoc casu probabitur negatiua. sic in prad. c. cum dilectus, ubi de hoc. & 17. q. 2. Gondifalvus, in gl. arg. est hic, & supra de regula. sicut tenor. ibi videas, & hoc ideo est, quia est negatiua qualitatis, cum dicitur, non erat sanæ mentis: & ista habet probari ab eo qui dicit, ut not. 6. quæstio. 5. actor. supra de elec. bona memorie, & est ratio, quia quilibet praesumitur sanæ mentis, nisi probetur contrarium, C. qui testis. fa. po. l. 2. 3. qu. 9. indi-

† Vide in hinc locum Frac. Hercu. tract. de probanda negatiua, in 2. modo nu. 57. & sequ.

cas, sed cum probatum fuerit, eum fuisse extra mentem, tunc temporis nil ei nocebit: nam ea quæ sunt mente alienata, non obsunt. 15. qu. 1. aliquos, & in ca. sequ. usque ad c. cum itaque, C. qui testis. fa. pos. scinum. in prædi. decre. sicut.

Vnde dicendum est, quod iudex, vel Inquisitor diligentissime inquiret, an fuerit furiosus, quia multi furor em fingunt, ut sic excusentur, ff. de cu. fur. ob. seruare, sicut etiam not. 3. q. 9. c. indicas.

Familiares.] etiam mercenarii dicuntur domestici. ff. de panis. respiciendum. §. furta. C. de his, qui ad ecclesi. con. present. & domestici fides improbat, 4. qu. 3. etiam, excipiuntur quidam casus, ut ibi not. & ad declarationem eorum, quæ hic dicuntur, vide quod leg. & not. 3. q. 5. in sum. & c. 1. & supra de testi. in lit. teris. & 2. q. 2. in prin. & cap. 1. & quod dicam infra eod. lib. de priu. licet.

Isti autem propter suspicionem repelluntur, nam inter familiares facile quid confingitur, C. de dona. l. daram. aliâ secus, secundum illud quod legitur & not. supra de testi. veniens 2. in fin. & ibi videas, sed contra istam litteram est arg. C. ad l. Corn. de sicar. si forte, & ponitur de penit. dist. 1. si forte. Sed iste casus excipitur, in odium tanti criminis.

Aliquos.] à prædictis. Dignos.] sic supra de elect. quia propter. Sed ad declarationem huiusmodi clausule, collige ex eo quod habetur 2. q. 7. non potest, & c. testes, & supra de testi. testimonium. cum similibus.

Fidei zelatores.] sic etiam ponitur in extrauag. Innoc. III. ad extirpanda de medio populi.

c. Super eo.

S Y M M A R I V M.

- 1 Misericordia nulli deneganda.
2 Penitentiam sequitur misericordia.
3 Qualiter intelligatur illud: Deus non iudicat bis in idipsum.
4 Signa indicantia hominem vere contritum.

Vper eo.] Scriptum.] C. de sum. Trinit. inter claras, circa si. C. de hæreti. Manichæos. arg. de hoc 23. q. 4. duo ista.

Vbi dicit, quod nulli homini claudenda est misericordia. 42. dist. quiescamus. 16. qu. 1. si cupis. 86. dist. qui clementiam, & c. non satis, hinc est quod Romana Ecclesia dicitur liberalis, supra de rescript. sedes, in prin. ubi de hoc.

Audientia.] casus in quibus audientia denegatur, notantur 23. distinctio, capitu. 1. in gloss. hic habes, & cetera.

Relinquendi.] ut supra eod. ad abolendam. §. illos quoque, ubi de hoc.

Postulasti.] & bene. supra qui fil. sint leg. per venerabilem.

Penitentia.] quando peccator vere penitet, potest dici quod habetur 50. dist. ponderet. ver. & dominus. ubi dicit: Peccator in quacunque hora conuersus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius, Ezechiel. 18. & alibi.

bi dicitur: Cum conuersus fueris & ingenueris, tunc saluus eris. 26. q. 6. is qui, cap. cognouimus. §. ecce. ubi post peccatum secuta est penitentia, ibi datur misericordia, ut 50. dist. quia, in fine, unde non debet despici in eo quod fuit, quia iam incipit esse quod non fuit, ead. dist. ferrum ad idem de peniten. dist. 1. quantuslibet, c. quamobrem, vers. neque enim, & c. 32. q. 1. quod autem in in. 56. dist. nunquam, sed argum. contra 56. dist. illud quoque.

† Eym. 3. par. q. 100.

Deneganda.] ad hoc 50. dist. penitentes. 26. q. 6. is qui. & c. qui recedunt.

3 Nam scriptum est: Non indicat Deus bis in idipsum. 81. dist. presbyter. 13. q. 2. quæsitum. 23. q. 5. quid ergo, de peni. di. 3. §. auctoritas, & dic in idipsum, id est propter eandem causam, uel propter idem factum: dummodo diuersa causa non subsint: nam bene puniuntur quis bis: puta cum ex diuerso facto, diuersa oriuntur actiones: puta actio legis Aquilæ, & iniuriarum, ubi intentata una, intentatur & alia in id quod reliquum est, ff. de act. & oblig. qui seruum, & sic collige ex præmissis, quod illud quod primo dicitur supra eod. in prin. locum habet quo ad salutem animæ, quia Deus non uult mortem peccatoris, scilicet quo ad animam quam creauit, de penit. distinc. 1. c. quia diuinitatis. ad idem arg. ead. dist. sicut primi, in fi. 3. qu. 4. hi qui. 23. quæstio. 8. his à quibus. in fine, alia uero auctoritas locum habet quo ad corpus: nam & mortem corporis propter peccatum, homini Deus inflixit, ut in præal. c. sicut primi in fi. & ita patet, quod hic loquitur de eo, qui Ecclesiæ sacramenta cum infantia petit.

4 Ex qua petitione, & peccatoris tuncionibus, apparet eum uere contritum, & quod uult suos errores, & peccata confiteri sacerdoti, de penitent. distinc. 1. quem penitet, ver. tanta. & c. & hic uideas quod notat Imo. & Hostien. infra de senten. excommu. à nobis 2. in fi.

c. In fidei.

S V M M A R I V M.

- 1 Fautor fidei magnus, & quare.
- 2 Papa an de hæresi possit accusari.
- 3 Occultum seu secretum, quid dicatur.
- 4 Iudex idoneus in crimine hæresis contra Papam, est concilium.
- 5 Sed non Cardinales.
- 6 Quis debeat sententiam contra Papam hæreticum pronuntiare.
- 7 An contra Papam hæreticum defunctum, eius successor sit iudex competens.
- 8 An dispositio huius c. quæ loquitur de inquisitione, locum habeat, cum ageretur per uiam accusationis, denuntiationis, uel exceptionis.
- 9 Testimonium hæretici pro catholico ualeat, sed non contra.
- 10 Excommunicati aliàs ab actibus legitimis alieni, hic fauore fidei admittuntur ad testimonium.
- 11 Idem in participibus criminis.
- 12 Idem in socijs criminis.

- 13 Coniecturas criminum iudex rimetur.
- 14 Facilius deponentibus contra diffamatum, uel suspectum, credendum, quam testificantibus contra non diffamatum, aut non suspectum.

Fautor fidei.] Olim incipiebat: Consultum.

1 Fautor em.] qui magnus debet esse, ex eo quod extra fidem non est salus. 24. q. 1. alienus, & c. quia ex sola. c. quicumque ab unitate fidei. 93. dist. qui cathedram, & adde, & uideas quod dixi supra eod. lib. de sum. Tri. fidei in glo. 1.

2 Et tantus est fauor fidei, quod de crimine hæresis, etiam in occulto potest Papa accusari, ut patet ex eo quod leg. & not. 40. dist. si Papa. & loquor de tali occulto, quod probari potest, C. de app. eos. & tunc secundum ueritatem, tale crimen dicitur manifestum, secundum illud quod legitur & notatur. 11. q. 3. eorum.

3 Dicitur enim occultum sine secretis, id quod quinque sciunt: secundum illud, quod legitur & not. de peniten. distinc. 2. §. econtra, & c. uersiculo filiam namque, & c.

4 Et huius criminis iudex competens, est concilium generale dumtaxat, ut expresse legitur 17. distinc. §. hinc etiam, ver. ad hæc serenissimus, & c. 2. q. 7. §. item Symmachus, sed arg. contra 9. q. 3. nemo, ubi de hoc sed ibi loquitur de fidei, & catholico, non hæretico, & sic non obstat.

5 Scias tamen quod Hug. scripsit. 63. dist. in synodo, quod Cardinales possunt deponere Papam propter hæresim: sed hoc iure aliquo non probatur, & ideo non recedo ab eo, quod plane dicitur in præal. §. hinc etiam, ver. ad hæc.

6 Et quamuis tale crimen probetur in concilio contra Papam, uidetur quod concilium non debeat eum condemnare, sed ipse Papa contra se sententiam habeat promulgare, ut 21. dist. nunc autem. Sed contra credo: & hoc clare colligitur ex præalleg. c. si Papa iuxta finem.

7 Et de Papa uiuo indubitate uerum est. Sed quid si opponatur per uiam accusationis tale crimen Papæ defuncto? nunquid eius successor erit iudex competens ita quod non sit necessarium concilium conuocare ad cognitionem talis criminis? immutatio Ioan. & Lau. quod sic: & hoc patet ex eo quod legitur & not. 24. q. 1. cap. 1. quod cap. non loquitur in cognitore, sed in executore, & quod ibi dicitur glof. sic intellige: hic est casus, scilicet hæresis, in quo, id est propter quem, Papa, scilicet prius defunctus, Papam, scilicet uiuentem, uel etiam post prædecessorem mortuum, ligare potest, scilicet per constitutionem iuris, prius ab ipso defuncto editam. et hunc intellectum plane innuit quod dicit ibi text. et illa glof. Et quod ibi dicit, non fuerat necessarium, ut aduersus eum noua facta prodirent, prout ibi notant doctores: potuisset tamen ferri ut supra de postula. præal. caput. ad hoc in parte decisa. uersicu. quod nisi: nam excommunicatus amplius potest excommunicari. 3. quæstio. 4. c. ult. et uideas quod dicam infra eod. ut commissi. in glof. hic adde, etc. et quod dixi supra eod. filii, in princip.

8 Inquisitionis.] Quid si agatur per modum accusationis, uel denuntiationis, uel exceptionis, nunquid

quid

† Eym. 3. p. q. 25. & ibi dixi.

† Caiet. op. 8. auth. Papæ, & conc. Syl. uer. concilii. §. 4. uer. sciendum.

† Eym. 3. p. q. 65. 66. & 68.

† Gigas trac. de crim. l. 1. c. 1.

Maic. li. 2. q. 5.

quid habebit locum quod infra sequitur? hic inuenerit quod non, quia cum dicat de modo inquisitionis dumtaxat, de aliis ex certa scientia subijcere uidetur. 25. distinc. qualis. 96. distinc. ubi nam. & supra de presum. nome. & supra de decimis. ad audientiam. in fine, & supra de transla. inter corporalia, 2. q. 5. consultuisti. inf. eod. lib. de priuilegijs. Papa. 1. respon. in fi. contra credo.

9 Nam est expressum, quod catholico agente siue ligante contra hæreticum, pro orthodoxo quidem ualeat testimonium hæretici. 2. q. 7. si hæreticus. uersicu. si autem, sic etiam not. Lau. & 10. 2. 3. q. 4. ipsa pietas. in prin. in glof. in hoc, & c. in fine de penit. dist. 1. multiplex. iuxta finem, in glof. maxime, & c. Si dicatur quod hæreticus testificari non potest, ut supra eod. dubius. & infra eod. lib. de sententia excommu. decernimus. 2. q. 4. ipsa pietas, in prin. dic. ut ibi no. in gl. prædiss. scilicet quod hoc uerum est contra fidelem; nam eadem ratio est in casibus supra dictis, ut supra eod. inquisitionis, scilicet fauor fidei: ergo idem ius esse debet. ad hoc supra de consti. translat. supra de rescrip. inter ceteras cum similibus.

10 Excommunicati.] isti regulariter ab omni actu legitimo repelluntur; ut supra eod. lib. de exce. pia ubi dixi de hoc, fallit in casu huius cap. & uidetur, quod etiam non admittatur ad testimonium in hoc casu, is de quo habetur infra eod. lib. de penis. felicis. §. 1. uer. in iudicijs, & c.

11 Participes.] Isti etiam regulariter prohibentur ad testimonium. C. de testi. cog. quoniam, supra de testi. uer. niens. 4. q. 3. liberi. arg. contra supra eod. lib. de testi. me diatores. tu dic. ut in gl. proximi. præce.

12 Socii criminis.] sed isti in fauorem fidei admittuntur, ut dictum est: si uerisimiliter uerum dicere presumentur, ut sequitur. quid de periuuro? dic. ut inf. eod. accusatus. §. licet.

Hæreticos, credentes, &c.] repetit circa istas distinctiones, quod dixi supra eod. c. quicumque.

Coniecturas.] ad hoc concordat infra eod. accusatus. §. licet. & potes ponere exemplum, supra de præsump. litteras.

13 Has autem coniecturas, iudex examinas melius scire potest. ff. de testi. l. 3. ad hoc 4. q. 3. si testes.

14 Deponitur.] quia facilius ipsis deponentibus siue testificantibus, habet credi contra grauius diffamatum, quam non diffamatum. uel suspectum, quam non suspectum: ad hoc supra eod. filii.

c. Præsidentes.

S V M M A R I V M.

- 1 Per excommunicatos quoscunque punitionem hæreticorum fieri posse.
- 2 Nec propterea dicuntur Inquisitores eis communicare, si tempore necessitatis hoc fiat.
- 3 Tota ciuitas exuri potest ab hæreticos ibi commorantes.
- 4 Quilibet potest & occidere, & capere hæreticos.
- 5 Sed tutius est, id facere magistratum auctoritate.

Presidentes.] Olim incipiebat, Quasiuisis. Regni.] 23. quæst. 5. principes. & capiti. regum.

Prouincie.] 11. q. 1. experientia.

Loci.] ead. q. si quisquam. 23. q. 5. administratores. 1 Excommunicati.] quacunque excommunicacione, & quantumcunque publicè, & hoc est in fauorem fidei, ut supra c. proximi.

De facto.] Ut quia intrusus est, non de iure. Nunquid una ciuitas se potest dare domino? de hoc satis no. Host. supra de iud. significauerunt. super uerbo labatur. & ibi uidetur tenere quod non: ibi uidere poteris. hoc ergo casu habetur recursus ad eos, qui sunt in certis locis constituti, non distinguendo bene uel in ius. sic, 11. quæst. 3. cap. si quisquam. ibi constitutorum, & c.

2 Habere.] ergo si ista cessant, non dicuntur talibus excommunicatis communicare, 11. q. 3. sicut Apostoli. cum tribus cap. ibi sequen. infra de senten. excommu. super.

3 In iustitiam.] uidetur quod si aliqui hæretici sunt in ciuitate, potest exuri tota ciuitas. ad hoc 23. q. 5. si audieris. ubi de hoc,

4 Ibi etiam habetur, quod hæretici possunt occidi, ut ea causa. quæst. 4. quando. & uidetur, quod quicumque possit hoc facere, ut notatur in præce. cap. si audieris. in glof. tu quicumque, & c. & idem not. Lauren. & Io. de Fan. Sed contra ea. q. si non licet. uersu. quædam. & uer. his igitur, & 23. q. 4. ea uindicta. uer. non ergo. & q. ult. quicumque. facit ad hoc quod notatur, 33. q. 2. inter hæc, in glof. in fin. Dic quod quamuis Ecclesia concedat generalem auctoritatem, & speciale privilegium exterminantibus hæreticos de ipsorum terris, ut 23. q. 5. si uos. & cap. si audieris, quod capit. loquitur in principibus secularibus, ut ibi patet ex rubrica. & quæst. 8. legi. supra eodem excommunicamus, §. catholici.

5 Verum tamen satis uidetur tutum, ut ut semper fiat speciali edito principis, uel Ecclesiæ: ne aliàs ex cupiditate, uel uisione potius quam ex iustitia, uel obedientia uideatur pugnare, 23. quæst. 1. quid culpatur, et q. 2. cap. 1. & 23. q. 3. sex differentie. & huius sententia fuit Goff. in sum. eod. titu. §. sed nunquid catholici, & adde quod dicam infra eodem, cum secundum, in gl. ultima.

† Gōdi. trac. de her. q. 24. Alfon. de in iura hære. pu. lib. 2. c. 14.

† Idē Archi. in cap. si uos. 23. q. 5.

c. Cum contumacia.

S V M M A R I V M.

- 1 Contumacia multis modis contrahitur, & grauius est peccatum.
- 2 Suspicio regulariter repellenda potius quam approbanda.
- 3 Præsumptio uehemens, id est, fortis, & grandis.
- 4 Excommunicandus, quoties monendus. & nu. 5. in fine.
- 5 Pro prima contumacia nemo puniendus.
- 6 Qui fugit iudiciū, de iustitia censetur diffusus.
- 7 Præpositio, per, temporis continuationem significat.

8 Dicitio, ex tunc, quid hic importet.
9 Dicitio, velut, veritatem exprimit.

C Vm contumacia.] Olim incipiebat: Consul-
tationi.

I Contumacia.] quæ contrahitur pluri-
bus modis. 1. 1. q. 3. certum. & est graue peccatum. 8. q.
1. sciendum. & no. 3. q. 1. in summa.
Præsertim.] idest, maximè.

2 Suspicioni.] regulariter omnis suspicio, potius est
repellenda quam approbanda, vel recipienda. 6. q. 1. om-
nis. in fi. nec aliquis debet iudicare suspensionis arbitrio.
2. q. 1. primo. dic. ut ibi not.

3 Vehementem.] idest, fortem siue grandem ¶ se-
cundum Hugut, sic inf. c. proxi. ubi dicam, in prin. sic
inf. de purg. cano. inter sollicitudines. verficulo at-
tendentes, & cap. supra de præsum. litteras. verfic. quo
circa. ubi de hoc in glo. immo ex leui, & c. Facit etiam
ad hoc, quod leg. & not. infra de simonia, insinuante. in
fine.

4 Vocatus.] Videtur quod bis ¶ debeat admoneri ex-
communicandus, hæreticus maximè, vt 23. q. 5. non
vos. ver. qui à communione. ubi videas de hoc, in glo.
hic dicitur, & c. & 24. q. 3. dixit Apostolus. in princ.
ibi etiam videas.

5 Nam pro prima contumacia nemo puniendus est,
vt arguitur 74. distin. honoratus. ubi de hoc videas in
gl. arg. hic, & c. & 4. q. 5. quisquis in gl. sed obicitur,
& c. immo videtur quod secunda, vel tertia monitio
requiritur, vt 24. q. 3. de excommunicationis. aliqui
tamen dicunt, quod in hoc casu statim post primam ci-
tationem, quis excommunicari possit. ad hoc quod le-
gitur & no. ead. q. si quis de potentibus. & adde quod
dixi supra eod. lib. de appel. ab eo. in glo. semel secundo,
& c. et.

Respondcat,] intelligo quando hoc in citatione
exprimitur.

6 Subterfugit,] qui ¶ refugit iudicium, apparet eum
de iustitia esse dissimul. 1. 1. quest. 1. Christianis. in fi. ad
idem 3. q. 9. decernimus. ubi de hoc. Ad idem 74. dist.
honoratus. supra de præsum. nullus. ibi: Confitetur
enim, & c. ubi dicit Immo, confitetur, idest, præsumitur
contra eum, non tamen condemnabitur ex hoc, sed pu-
nietur in expensis, & aliquando grauius: supra de iu-
dic. de Quod uulde. C. de iudiciis. sancimus. 1. 1. q. 3.
cap. rursus. quod dic ut not. 3. q. 9. in summa. supra de
dolo, & contu. veritatis, & supra vt lite non contest. c.
1. iuxta fi.

Per annum.] sic supra eod. excommunicamus. 1.
§. qui autem. ubi de hoc videas. & quod legitur & no.
inf. de pænis. grauem.

7 Et ex istis iuribus videtur, quod ista prepositio, per,
de sui natura demonstrat temporis continuationem. ad
idem, 7. quest. 1. præsentium. ibi: Per duorum men-
sium, & c. supra vt lite non contesta. quoniam frequen-
ter. §. si vero. ver. quod si forsan. ibi: per statim 6. & c.
supra de cler. non resi. cap. 2. & cap. ex parte. supra
eo. lib. de elect. statuimus. §. 1. & c. cupientes. ver. quod
si per 20. & §. ceterum. & 5. q. 2. præsentii supra de
prescrip. sanctorum. 1. 6. q. 6. cap. 1. & c. quicumque. &
cap. placuit. & c. de præscri. 20. ann. l. competit. §. vl-
timo. quæ ponitur 16. q. 3. sub §. præscriptionum. &
incipit, iubemus. ubi dicit per continuum annum, & c.

Eyme. hac 2.
p. q. 55. & ibi
dixi.

† Eym. infra
q. 47. ubi di-
xi.

† al. quia,

A supra de frigi. & malef. littera. in fi. & c. laudabilem,
in prin.

8 Ex tunc.] idest, anno elapso, ergo non ante. sic supra
eod. lib. de elec. cupientes. §. 1. ubi de hoc.
Velut.] expressiuum est veritatis.

9 Et hic adde quod dicam infra eod. ut commissi. in gl.
qualiter, & c. sic supra eo. lib. de elec. cupientes. §. 1.
ubi de hoc.

c. Accusatus.

S Y M M A R I V M.

- 1 Suspicio uehemens quæ dicitur.
- 2 De hæresi diffamatus, nec se purgans, hæreti-
cus est censendus.
- 3 Suspectus de hæresi per annum excommuni-
catus, ut hæreticus damnandus.
- 4 Purgatio ab accusatione descendit, & ideo de-
ficiens in purgatione punitur, ac si effect ac-
cusatus.
- 5 Purgatio etiam ab inquisitione potest oriri.
- 6 Relapsus iuris fictione dicitur is, de cuius lapsu
verè prius non constat.

C Cusatus,] Olim incipiebat: Quod su-
per.

Suspectus.] subaudi, & super hoc
fuit in ius vocatus, supra eo. excommu-
nicamus. §. 1. & sup. cap. proxi.

1 Vehemens.] dicit Papias, & Hugut. quod ve-
hemens ¶ idem est quod fortis. siue grandis. & dic ve-
hemens, nõ tamen violenta, supra de præsum. litteras.
ubi patet, quod propter præsumptionem dumtaxat non
probatu hoc crimen, vt infra sequitur. Magna, & ve-
hemens: hæc verba respicit §. sequens, & hæc satis
videntur posse declarari per id quod legitur & no. in-
fra de pur. cano. inter. §. 1.

Orra.] forte ex dictis testium, vt in præcit. decre.
inter. §. 1.

2 In qua decretali notat Hostien. quod si de hæresi sit
aliquis publicè diffamatus, pro eo quia familiarita-
tem continuam habet cum hæreticis: seu ad occulta
conuenticula conuenit vna cum alijs: siue à commu-
ni conuersatione fidelium vita, & moribus dissidet:
si talis ad arbitrium episcopi se non purgauerit, siue
quia iurare non vult, siue quia in purgatione deficit;
canonicè est puniendus, idest, verè hæreticus est censen-
dus, supra eodem excommunicamus. §. adiciamus. &
§. seq. vnde in prædicta decre. inter. ab officio, & be-
neficio deponitur, & in arctum monasterium detru-
ditur.

3 Si autem super his diffamatus non sit, sed sola
presumptione habetur notabilis: puta quia per an-
num ¶ stetit excommunicatus, vt infra de pænis,
grauem. vel alia de causa probabili: tunc si ad ar-
bitrium episcopi se non purgauerit, non condemna-
tur statim, ac si conuictus esset: sed solummodo est
excommunicandus, in qua sententia si per annum
steterit, etsi in veritate hereticus non sit, potest ta-
men

† Eym. hac
2. p. q. 55. &
ibi dixi.

† Eyme. hac
2. p. q. 47.

nem vt hæreticus ab Ecclesia iudicari, siue damnari: &
sic loquitur secundum eum, supra eod. excommu-
nicamus. §. 1. & hoc dicit tenendum; licet per alios
fuerit contrarium notatum in prædicta decre. inter.
videas quod ibi notatur in glo. immo videtur, & c.

4 Et si bene consideres, ibi defectus purgationis in-
ducit depositionem: & est ratio secundum Goff. quia
purgatio ab accusatione descendit: & ideo qualis pæ-
na imponeretur per modum accusationis, talis impo-
neretur per defectum purgationis descendens ex ea.
Nec obstat quod ibi dicitur, quod nullus apparebat
accusator. quod debet intelligi verum esse nunc: ap-
paruit tamen in principio, & destitit.

5 Vel dic, quod purgatio descendit ex Inquisitione:
quod innuit illud verbum: ex dictis testium, & c.
vt quæsi pæna imponenda fuisset per modum Inquisi-
tionis, talis imponeretur per defectum purgationis.
Sed ibi cum ageretur de crimine hæresis, certum est
etiam, quod per modum Inquisitionis imponeretur pæ-
na depositionis ab officio & beneficio. supra de accus.
Inquisitionis.

Abiurauit.] supra de pur. cano. inter. de consec.
dist. 2. ego Berengarius. Ex quibus iuribus colligitur
modus & forma huius abiurationis.

Committit.] repete quod dixi supra eod. cap. 2.
in tribus, vel quatuor glo. primis.

6 Fictio.] de fictione ¶ habetur etiam de penit.
dist. 4. si ex homo. iuxta princ. & hoc caute dixit, cum
secundum rei veritatem de lapsu ipsius accusati non
constiterit à principio: vt 15. quest. vlt. cap. vlt. in
fi. immo postquam abiurauit hæresim, de qua erat in-
famatus, siue canonicè se purgauerit, debet donuuiari
boni testimonii vir, ut 15. quest. 5. cap. 1. ad idem 2.
quest. 5. habet hoc. & c. omnibus. in fi. infra de purg.
canon. ex tuarum. in fi. nec potest dici verè relapsus,
argu. optimum de consec. dist. 4. si baptizatus. ver.
sacramentum. & c. qui in materis. & sic hinc colli-
gitur, quod uehemens suspicio contra ipsum inducit
presumptionem, quod prius fuerit lapsus, vt sic post
reditum possit dici relapsus.

Plene.] demonstrat, quod aliquis fuit de hoc
probatio contra ipsum, sed non plena propter quam
posset condemnari. sic supra de testi. veniens, cap. 1.
Grauius.] scilicet quàm si nunquam abiurasset.

Pæna.] quæ habetur supra eod. ad abolendam. §.
illos quoque. supra eod. super eo.

§. Eum vero.

S Y M M A R I V M.

- 1 Secta vnde dicitur.
- 2 Articulus cur sic dicitur.
- 3 Abiurans vnã hæresim singularem, & po-
stea in aliam incidens, an sit relapsus.

E Vm vero.] Istum §. addidit Papa Bonifa. Be-
renga.

† S. Tho. 2. 2. 1. 1. ¶ dicitur est secta ¶ à diuisione, quasi sectio:
q. 11. arti. 1. vnde secta philosophorum, vel hæreticorum: de qui-
ad 3. Eym. bus hæreticorum sectis habetur 24. quest. vlt. quidã.
par. 2. q. 1. Fidei.] supra de sum. trin. firmiter. cum similib.

2 Articulo.] dicitur articulus diminutiuè ab ar-
tu, idest membro: vnde dic articulo, idest membro.
Simpliciter vel generaliter.] factum respicit se-
cundum quosdam: ad hoc facit de consec. dist. 2. ego Be-
rengarius. dic vt ibi not. in glo. facit hoc.

3 Sed quid si tantum vnã ¶ speciem abiurauit? ¶
videtur idem argu. ff. de iureiur. duobus. §. exceptio.
de consec. distin. 4. in synodo. de penit. dist. 5. cap. vlt.
infra de reg. iur. defleat. Ex quibus videtur posse col-
ligi, quod si dumtaxat vnã speciem abiurauit, &
non in illam speciem, sed in aliam hæresim incidit, ui-
detur relapsus, ¶ cum fides de se, quoddam scutum re-
pulerit. ad hoc facit de penit. dist. 5. c. 1. ver. defleat,
& c. & ibi videas. & 50. dist. si quis diaconus. in fi.
& ideo qui eius partem offendit, totam & quamlibet
eius partem teigisse videtur, & offendisse. ad hoc de
penit. dist. 1. vulgaris. nam genus, & species non sunt
diuersa, nisi quia unum est in plus, vt genus: aliud in
minus, vt species, facit ad ista quod not. de consec. dist.
4. proprie. iuxta fi. in glo. sed quomodo, & c.

† Hodie om-
nis hæresis
abiuratur, &
ita cessat que
stio.

† Zanch. trac.
de hæ. c. 16.
num. 2.

§. Ille quoque.

S Y M M A R I V M.

- 1 Fautor hæreticis exhibitus an quandoque ex-
cusabilis.
- 2 Hæreticum adorans, credens hæreticorum
censetur.

Ille quoque.]
Accepter, deducat.] hic videas quod dixi su-
pra eod. cap. 2. in glo. illi dicuntur, & c. ver. verum si
quis, & c.

Dona vel munera.) ff. de verbo. signifi. leg. inter-
donum.

1 Non possit.) sed si possit excusari, secus vide-
retur, argu. hic à contrario sensu: vt quia fame mori-
tur. arg. 1. 1. quest. 3. quoniam multos. in fi. cum simi-
libus. 1. quest. 2. quã pio. iuxta princ. ibi: quorum
nulli. & c. ubi de hoc. sed argu. contra. 5. quest. 5.
cap. 2. 23. quest. 4. nimium. iuxta principium. de hoc
legitur & not. 42. dist. quiescamus. Item argu. contra
3. 2. quest. 4. sicut fatius.

2 Sine adoratione.) hoc dicit, quia si hoc inter-
uenisset, non esset dubium, quin esset credens hæretico-
rum, vt dixi supra eod. cap. 2. in glo. 2. iuxta princ.

§. Licet vero.

S Y M M A R I V M.

- 1 Ferre testimonium dignitas est.
- 2 Speciale est in hæresi, vt testis ex interuallo
corrigan dictum suum.
- 3 In detestationem hæresis, quilibet aliàs inpha-
bilis testificatur.
- 4 Indicia crimen probant.
- 5 Regulariter primo dicto testificantis statur;
sed fallit in hæresi.

Licet.) Repellantur. vt 2. 2. quest. vlt. paruuli.
supra de accus. cum oporteat.

1 Et nota, quod facere testimonium dignitatis est. **A** 2. quæst. 5. præceptum. ubi de hoc. supra de testi. testimonium. in glo. unde admitti. & cap. sicut. in fin.

2 Postmodum.) ex intervallo, & ita erit specialiter in casu hæresis, aliis secus: quod dic ut legitur & not. supra de testi. cogen. præterea.

3 Exceptum.) & ob hoc dicitur, quod tanta est labe istius criminis, quod ad eius accusationem citari non adest dominos, & quilibet criminosis, & etiam infames adversus quemlibet admittuntur, ut 2. quæst. 7. §. huic opponitur. ad idem ca. q. cap. Paganus. §. in hoc. & §. sed quæritur. & extra de simo. tanta. Et idem est in aliis criminibus exceptis, scilicet in simonia, in sacrilegio, & in crimine lese maiestatis. i 5. quæst. 3. sane. secundum Ber. & Laur. & intelligas, quod etiam in hoc crimine, inimicus capitalis admittatur ad accusationem, ad hoc 3. quæst. 5. cap. 2. infra de simo. licet Heli. in fine. & c. per tuas. de hoc satis notat Hostien. in summa, de accusatio. §. quis possit. sub §. admittuntur. ad idem supra eod. tit. cum P. Manconella. ubi de hoc.

Manifestis.) aliis competentibus, ut supra eod. lib. de reg. non solum. ver. aut evidenter.

4 Indiciis.) hic vides quod indicia probant. de hoc legitur & not. supra eod. excommunicamus. 1. §. vlti. supra de cler. peregr. inter quatuor. in glo. non dicit, & c. supra qui filii sunt leg. transmissæ. in fi. supra eod. lib. de reg. non solum. ver. aut evidenter. infra eod. lib. de homi. pro humani. in fi.

Lenitate.) hoc reprobat, ut hic. 19. quæst. 3. statuimus.

Fidei.) sic supra eod. in fidei.

Aliud.) quàm periturum supradictum.

Obstat.) forte potest poni exemplum. supra de testi. ex tenore. vel aliud consimile.

5 Regulare est tamen, quod prius, statur primo & deinde quàm secundo: ut legitur & not. supra ut eccle. benefi. ut nostrum. in glo. cum prime. & c. supra de presump. litteras. in glo. hoc est notandum, & c. ad rurnias lib. 2. idem concordat supra de testi. veniens 2. in gl. sed quæritur, & c. in fi.

§. Sane.

S Y M M A R I V M.

- 1 Diuinationis nomen semper in malum sonat.
- 2 Apostoli unde dicantur diuini.
- 3 Diuinationis trifariam sumitur pro Theologia, pro scientia infusa, pro arte Magica.
- 4 Quibus locis tractetur in iure canonico de illicita diuinatione.
- 5 Diuinationum genera quot.
- 6 Sortilegi & diuinaiores differunt, & quibus locis de illis agatur.
- 7 Procurare responsa à demoniis, hæresim facit manifestam.
- 8 Manifeste, hic quid significet.
- 9 Episcopi solliciti inquirere & punire debeant sortilegos.

Sanc.) Apostolica.) maxime. **1** Diuinationibus.] dicit Hieronymus; quod

diuinationi nunquam in bonam partem accipitur. 1. q. 1. nunquam diuination. & id etiam habetur ead. quæst. in dices. in prin. ubi dicitur: propheta eius in pecuniis diuinabant.

2 Sed videtur contra ead. quæst. eos. in prin. ubi dicitur: Petrus diuinus Apostolus, & cap. 3. dist. omnes. ibi: diuini Apostoli, & cap. 16. quæst. 1. prædicator. dic quod ibi sumitur in bonam partem, scilicet à diuinitate, non à diuinatione; sic etiam sumitur 26. q. 2. illud ver. hoc autem.

3 Et ad huiusmodi declarationem scias, quod diuinationis tripliciter accipitur: primo, pro scientia theologice, a qua theologo diuini dicuntur; secundo pro scientia infusa a Deo, & sic dicitur Proverbiorum 16. Diuinationis in labiis regis, in iudicio non errabit os eius. tertio pro scientia magica, uel fallaci profanatione; qua falsi prophetae, uel magi fingunt se præuidere, uel præscire futura. Num. 22. Non est augurium in Iacob, neque diuinationis in Israel. Et dicitur diuinationis ad diuino, as, quod est uaticinari, uel futura prædicere.

4 De ista diuinatione habetur 26. quæst. 2. intelligi. & c. qui sine. & quæst. 5. cap. 2. & c. aliquam. c. fortis. cap. si quis clericus. & quæst. 7. non obsecratis. ubi videas: & 3. quæst. 5. constituimus. Ex quibus capit. collige argumentum, qualiter ad eos qui talem diuinationem faciunt concurrentes, debent puniri, & puniri. Genus diuinationis à Persis allatum esse fertur: diuini dicti sunt, quasi Deo pleni.

5 Duo autem sunt genere diuinationis, scilicet ars & furor. Varro autem dixit quatuor esse diuinationum genera. hæc habentur 26. q. 4. cap. 1. in prin.

6 Sortilegiis.) qui sunt sortilegi, & Isidorus definiuit etymolo. lib. 8. & habetur 26. q. 1. cap. 1. ex quo cap. colligitur, quod est differentia inter sortilegos & diuinaiores. ad idem, q. 3. cap. 1. in prin. & in fi. & q. 5. si quis clericus. de sortilegiis habetur 33. q. 1. cap. ult. infra de sortilegiis. cap. 1. & 2. & 26. q. 7. non obsecratis. 2. q. 8. quisquis. in fine.

7 Saperent.) ut 26. quæst. 4. cap. 1. circa princ. ver. Arrioli. ut quando aliqua faciunt, ut habeant responsa à demonibus, ut ibi. & ead. causa. q. 2. hi qui, nam tales plus multo peccant, quàm in casu posito, supra eo. ille. & magis hoc videtur hæreticum, quàm illud. Manifeste.) in dubio habent dimittere suis ordinariis, ut sequitur.

8 Et dic manifeste, id est clare, perspicue, & certe: ita quod probatione non egeat, quia proprie sumpto vocabulo, manifestum dicitur illud, quod debet probari. 1. 1. quæst. 3. eorum qui, sed notorium non probatur: & sic intelligitur 2. quæst. 1. manifesta. secus in ordinario alio, qui in dubio habet cognoscere, an sua sit iurisdicchio. ff. de iudic. si quis ex aliena. Idem in delegato. & supra de rescrip. super litteris. & est simile huic supra de cens. Romana. ver. notoria.

9 Iudicibus.) episcopis vel legatis, quorum dicitur esse studium, tales solliciti inquirere, et quoscunque ipsius Christi inimicos inuenierint, destituta ultione corrigere, ut habetur. 26. quæst. 5. peruenit. quod cap. loquitur in legato, ut patet ex titulo ipsius capituli.

† De hac materia late S. Tho. 2. 2. q. 95. art. 1. & 2. Zanch. tract. de hæ. c. 22.

† Eymmer. hæ. 2. par. q. 42. & 43. & ibi dist.

† Squillacen. de fi. catho. 56. nu. 1. Nicolaus Arelatanus de hæret. notab. 3.

§. De

§. De Quætionibus.

S Y M M A R I V M.

- 1 Qualiter Inquisitores vsuras restituere iubeant.
- 2 Cur interdictum Inquisitoribus, ne de vsuris iudicent.

De quætionibus.] Hic fuit aliquid immutatum de mandato Pape Bonifacii: nam per antiquam poterant compellere tales ad restituendas & vsuras, de quibus constabat iudicialiter: tamen de ipsis cognoscere non valebant. Beren.

† Zanchinus de hæ. c. 20. nu. 2. & 3.

Iniunxerunt.] penitentiam sine satisfactione, seu restitutione vsurarum, nõ esset fructifera, infra de penit. & remiss. cum quidam.

1 Et ideo eis talem penitentiam imponunt Inquisitores: nam hoc perinet ad iudicium anime, non iurisdictionis ordinariis: ideo talem executionem habent facere ordinariis, & non ipsi, ut sequitur.

Offendiculum.] id est læsio, vel oppositio.

2 Nam si de talibus quætionibus etiam possent, & uellet cognoscere, nõ ita taliter vacarent saluti animarum in officio Inquisitionis: & ita illa cognitio esset quadam oppositio tanto bono, quod esse non debet. ad hoc 26. quæstio. 1. presbyteros. in fi. cum concor. ibi notatis.

§. Si vero.

S Y M M A R I V M.

- 1 Non omnis receptor, fautor, & c. est hæreticus: secus si sit credens hæreticorum.
- 2 Penitentia & in persona, & in bonis potest imponi.
- 3 Varietas lectionis in hoc textu.
- 4 Qui dicantur reincorporati.
- 5 Hæretici penitentis, & reincorporati hæredes ad successionem bonorum eius admittuntur.
- 6 Intellectus cap. Vergentis. de hæreticis.
- 7 Intellectus huius §. in vers. porro.
- 8 Penitentia imposita personæ, non transit ad hæredes.

Si vero receptando, defendendo, fauendo.] Ad declarationem horum verborum, vide quod notauimus supra eod. c. 2.

Hæreticus.] hic manifeste patet, quod non omnis receptor, defensor, fautor hæreticorum, est hæreticus; secus si esset credens eorum erroribus: & sic loquitur supra eod. excommunicamus. 2. §. vlt.

Impositum.] secus si esset imponendum. infra §. proximi.

2 In bonis.] hæc littera demonstrat, quod penitentia imposita respiciebat bona defuncti, non personam dumtaxat secus esset si Ecclesiam, vel hospitale, seu alium pium locum construere, Ecclesiam dotare, vel ad aliud consimile, quod consisteret iam vere.

Hæredes.] sic infra de sentent. excomm. à nobis 2. in fi. ubi de hoc. & 16. quæst. 6. c. si episcopum. in fi. 12. q. 2. episcopus qui. ubi de hoc. & not. 1. quæst. 4. §. item

† Zanchinus tract. de hæ. c. 20. Repert. ver. penitentia.

A peccato ciuim. in glo. idem est. & c. Deuenerunt.] supra de pigno. ex litteris. in fi. cum concor. ibi notatis, de hoc etiam dixi supra eod. lib. de immu. Ecclesiarum. quia nonnulli.

Vellent.] & ita erat de futuro, & ita diuersificatur à §. præcedenti.

3 Cauetas tamen tibi, quia aliter est littera istius §. quàm communiter habeatur: Est enim sic: Porro, vel, qui confessi fuerint in iudicio de hæresi coram Inquisitoribus huius prauitatis, & ad faciendam penitentiam, quam Inquisitores iniungere ipsis uellent, bona sua eidem Inquisitoribus obligauerunt: sed antequam iniungeretur eis penitentia, decesserunt: non tamen hæretici, sed reincorporati potius Ecclesie unitati, uel eorum hæredibus, qui ad successionem talium admittuntur, non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. Et talem litteram habet dominus Io. Cardinalis, qui eam sic exponit.

† Vide rescriptum Urbani III. consultus. §. sunt & alii, quod est impressum supra in hac 2. parte pag. 137.

4 Reincorporati.] id est, per ipsos Inquisitores absoluti, & ad gremium Ecclesie per absoluionem debitam rediit admittuntur.

5 Et sic nota, si hæreticus peniteat de hæresi, & fuerit unitati Ecclesie reincorporatus, eius hæres ad successionem bonorum admittitur: in autem. ut cum. de appel. cog. §. generaliter. ver. si vero. & ver. seq. coll. 9. & hoc videtur fieri de sola misericordia. supra eo. vergentis. quæ sicut aequitas præferenda est rigori. C. de iudiciis. placuit. supra eo. lib. de rerum permut. c. 1.

† Sequentes glorie sunt domini Io. Cardinalis.

6 Vel dic in dicto cap. vergentis. fuit lata sententia diffinitiuam super crimine. infra eod. cum secundum. sed hic sponte fuit confessus ante diffinitiuam.

Extincto.] in eo, qui est confessus, & paratus fuit sententiam accipere: quam non religionis contemptus, sed necessitatis articulus excludit. infra de senten. excom. à nobis.

7 Solutio.] crimen est extinctum morte, quo ad inuentionem faciendam, ut hic, vel dic quod hic non loquitur de hæretico, sed de defensore, & similibus, qui non sunt hæretici, ut supra c. proximo: Et ideo ex quo non sunt in crimine excepto, tenebo regulam qua cauetur; Delicta & honores cum capite ambulant. ff. si ex noxa. cau. aga. l. 2. responso 1. & C. ne de sta. defunc. si pater tuus. C. si pen. appel. mors interue. si pater.

Iste glossa sunt domini Ioan. Cardinalis, quas hic posui propter litteram supradictam, quæ est uera; alia uero littera communis, & est defectiua, & obscura.

8 Et huius dicti, est ratio: quia impositio penitentiae, personam sequitur, & non transit ad hæredes: quod patet, quia morientibus non imponitur, sed eis dumtaxat est immoscenda. 26. quæst. 7. c. 1. quod fieret si ad hæredes transiret. nec obstat si dicas, plerumque puniuntur hæredes pro peccatis parentum. supra eod. vergentis. Illud enim verum est in suo casu, scilicet in confiscatione bonorum, non tamen corporali-

† Sed consulto est ita positum, nam in subitanea idem continet.

poraliter, quia peccata suos debent tenere auctores quantum ad penam, supra de his que fi. a mai. par. cap. quatuor. C. de penis. sancimus, & ideo nec vt pena, nec vt penitentia iudicialia potest ad heredes transire, vt hic dicit, de hac materia not. 1. qu. 4. in prin. ibi videas.

§. In eo.

IN eo.] Admitti. supra eod. vergentis. infra eo, cum secundum. Per sententiam declaratum.] arg. quod per sententiam ius non datur, sed declaratur: sic 1. qu. 3. c. quo modo. vbi de hoc. Post mortem.] 24. q. 2. sane. Procedatur.] dic vt supra eod. lib. de prescript. si quis §. 1.

§. Sacerdotes.

Sacerdotes.) Eorum. subaudi erroribus, supra eo. excommunicamus 2. In debite.) videas quod legitur & not. 23. q. 3. non in inferenda. in fi. & q. 5. reos. Impedire.) etiam occulte. Immutationis.) supra eod. c. 1. dicit vt ibi.

c. Statutum. 1.

Statutum.) videas per te, & olim incipiebat, multorum, & multum fuit abbreviata.

c. Ne aliqui.

S Y M M A R I V M.

- 1 Iurisdicctio concessa contra plures, vbi in vnũ cepta est exerceri, in ceteros perpetuatur.
2 Intellectus huius cap.
3 Inquisitores an sint ordinarij iudices.

Ne aliqui. Non cepta.) Hic videt Papalem declarationem, que habet quod vbi est iurisdicctio commissa contra plures, si incipiat vbi contra vnũ est contra alios perpetuata, & non expirat: & hac fuit sententia Inno. supra de rescrip. pastoralis, in gl. ex hoc, quam sententiam tenebat Io. de Deo in suis questionibus, & hoc per illam decre. pastoralis, iuxta fi. & est ratio, quia iurisdicctio est res indiuisibilis: ergo quancito est perpetuata quo ad vnũ, intelligitur perpetuata quo ad omnia commissã, quamuis non expressa, sed tacite comprehensa; & hanc sententiam tenuit Io. per. l. c. de duo. reis. l. vlti. & c. de an. excep. l. vlti. Alii distinguunt, an negotia sint connexa, aut non, per id quod habes, ff. de mino. l. etiam. ff. de negotiis gest. l. eum actum. Alii distinguunt, an committatur contra vnã personam dumtaxat, quamuis super plures articulos diuersos: quo casu obtinet prima sententia: aut contra plures personas, quo casu obtinet quod not. supra de offi. deleg. licet. in gl. vlt. & in præci. c. pastoralis, & forte ista sententia non est mala.

De hoc articulo copiose hic Geminianus. capel. la Tholofana deci. 341. vbi additio.

- A 2 Et potest responderi ad hanc decre. quod istud accidit in fauorem fidei, vt sequitur: & sic erit speciale.
3 Vel dic, quod videtur, quod sint, & sunt ordinarij, cum sint a Principe ad vniuersitatem causarum deputati.

Vide Eym. 3. par. q. 4. vbi dicit.

c. Vt officium.

S Y M M A R I V M.

- 1 Absolutus ab hæresi, non reseruata forma inris, an sit absolutus.
2 Episcopus absoluit etiã redeuntem ab hæresi.
3 Simulatio a Deo separata, & eius multiplex species.
4 Falli, bifariam sumitur.
5 Lupi nomen & natura.
6 Lupus pro hæretico, malo prelato, & c. saepe sumitur.
7 Nomen lupi generaliter male sonat.

T officium.) Olim incipiebat: Licet vbi que, id est in quolibet loco: ad hoc supra eod. lib. de offi. ordi. cum episcopus. Infamatos.) 2. q. 4. omnibus. infra de purga. cano. inter.

Suspectos.) infra eod. §. vlti. Sanctiones.) supra eod. ad abolendam, infra de purga. cano. inter. Postposito.) ad hoc 1. q. 3. quattuor. c. quisquis, & c. qui restitit. c. Iulianus. Iuxta formam.) 1. q. 3. cum aliquis. infra de sen. excom. a nobis 1. iuxta fi.

Quid si fuerit absolutus non obseruata illa forma? videtur quod non sit absolutus, cum in absolutione certa forma requiratur, vt patet infra de sentent. excom. cum desideres, & sic etiam notat Inn. supra de fi. pres. veniens, in glo. 1. in fi. Contra credo, secundũ illud quod not. 2. q. 1. de manifesta, in gl. simile, & c. in fine, & 24. q. 3. comperimus.

Impendatis.) vos Inquisitores, sic etiam episcopus + d. accessis, sine eius superior, absoluit eum, qui incidit in hæresim iam damnatam. arg. 23. q. 4. ipsa pietas, sic etiam notant Lau. & Io. 24. q. 1. c. 2. in fi.

Hoc videtur fauere Eymérico, p. q. 48.

Consequit.) hoc habetur 1. q. 7. c. saluberrimum, de consec. dist. 1. ego Berengarius. Stimulata.) Spiritus sanctus discipline effugiet fistum. Sapientie 1. de penit. dist. 3. inter hoc 2. & 1. q. 1. per Esaiam. in fi. 1. qu. 3. Saluator. de consec. dist. 4. ostenditur, ad idem. 1. qu. 1. ita fi; & nota quod est multiplex simulatio: quod dic, vt legitur & not. 24. q. 1. officii. ista, de qua hic loquitur, est detestabilis, sic 86. dist. c. inferior.

Fallentes.) bene dicit, immo, scipos, & c. quia licet Deo possint mentiri, ipsum tamen fallere non possunt, de consec. dist. 2. panem de altari, sed contra 81. dist. oportet. iuxta finem, ibi; o vos sacerdotes, qui saluti nomen meum, & c.

Dic, quod falli potest duobus modis sumi: vno modo, id est in falsam opinionem duci, & hoc non cadit in Deum: & sic loquitur præalleg. c. panem. 24. questio. 3. Deus. Secundo modo dicitur falli, id est fraudem pati,

pati, secundum quod dicitur Deus fraudari, & nomẽ eius falli: & sic loquitur prædictum c. oportet. 16. q. 1. reuertimini.

Specie.) inter cetera Apostolus dicit, quod ipse Satanas in lucis angelum se transformat, vt 2. ad Cor. 11. & 26. q. 5. nec mirum. ver. porro hoc est.

Lupum.) dic quod lupus a græco translatus est, græce enim licos dicitur, quod rabie rapacitatis quicquid innenerit, trucidet: & est bestia, quæ insidiatur ouibus, quarum guttur inuadit, vt citius strangulet.

Et sumitur hic lupus pro hæretico. sic 25. quest. 1. sunt quidam. in fi. Item dicuntur lupi mali prælati, qui subditos bestiali more dilaniant. 2. quest. 6. decreto. in fine. Item dicuntur lupi, mali + custodes, id est iudices. 4. quest. 4. contra ritum. Item dicuntur lupi, laici respectu clericorum; quos semper mordaci lace-rant dente. 83. dist. nihil. Item dicuntur lupi mali sacer-dotes, qui adulteratorie exercent officium suum. de consec. dist. 4. quomodo. ver. non ob aliud. in fin. Item dicuntur lupi, qui false baptizantur, vt ibi.

Alfonfus Castus lib. 3. c. 4. de iusta hæret. punit. vers. alterum pastoris officium. + Al. falsi.

Et sumitur lupus generaliter in malam partem, vt patet 81. dist. oportet. in princ. supra de elect. ne pro defectu. supra de renun. nisi cum. §. propter malitiam. 23. q. 4. tres personas. Gerant.) id est, sub specie vera incorporationis ad fidem, non remaneant in errore.

§. Verum quia.

S Y M M A R I V M.

- 1 In rebus magnis diligens Inquisitio adhibenda.
2 Quantopere ab errore cauendum.
3 Seueritatis variæ appellationes.
4 An per duos testes tantum debeat quis de hæresi damnari.
5 Per testes singulares, & famam, nemo debet de hæresi condemnari.
6 De hæresi nemo ex præsumptionibus condemnandus.
7 Sententia Innocentii, in crimine hæresis sufficere leuiorẽ probationes.
8 Testes in causa hæresis compelli possunt ad ferendum testimonium, & mortaliter peccant si subtrahunt se.
9 Neque ab hoc debito excusat votum, aut iuramentum in contrarium.
10 Neque vllum exemptionis priuilegium.
11 Inquisitor, iterato potest testes interrogare, si confusè deponant.
12 Vbi numerus requiritur, duo sufficiunt.
13 Quæ personæ sint, aut dici possint religiosæ.
14 Discrete personæ quæ dicantur.
15 Tabellioni scribendi acta Inquisitionis, non debent satisfacere inquisiti.
16 In causa hæresis monachus conficit instrumenta, aliàs fecus.
17 Præcipiendi verbum, quam vim habeat.

Verum quia.) Procedi. ad hoc est C. de appel. addictos.

Nam in magnis rebus diligentior faciendã est in-

quisitio. 42. dist. quiescamus. & legitur & not. 7. q. vlt. cap. iuxta fi.

Reos.) id est peccatores, peccato hæresis. Errore.) dicit Augustinus. Quantum possumus cauendum est errare, non solum in maioribus, verum etiam in minoribus rebus: nec nisi rerum ignorantia possit errari. 38. dist. quamuis.

Seueritas.) dicitur seueritas, integritas, rigor, diffinitio, iudiciũ. de hoc etiam habetur 1. 2. quest. 2. §. verum illud. 50. dist. vt constitueretur, in fi.

Testium.) aliquorum fuit sententia, quod in hoc casu non sufficiunt duo testes. argu. optimum supra eod. excommunicamus. 1. §. adiciamus. ibi: tres, aut plures, & c. & sic dicitur iste casus exceptuatus a regula, de qua habetur 2. q. 4. in prin. vbi etiam ponuntur alii casus exceptuati in summa ipsius questionis. nam durum videtur, quod homines bone fame debeant Inquisitores, vel Ordinarios, ad dictum duorum simpliciter de tanto crimine condemnare: & est ratio, quia talibus ordo legitime defensionis truncatur, scilicet in notitia testium, infra eod. Statuta. §. 1. in interrogationibus dandis, vt fieri consuevit. supra de testi. per tuas nobis. & not. 2. quest. 1. in primis in glo. testes iurare, & c. sed arg. contra infra proxime, ibi, duas, & c. & concor. ibi positus.

Eym. 3. par. q. 7. vbi dicit, Gondifaluis de hæ. q. 13. num. 9. Palacius Ru. in allegat. de hæ. rosi. §. 13.

Certum est tamen, quod per singulares testes, & famam, non potest quis de tanto crimine condemnari. supra de testi. tam literis. præsertim cum in criminibus probationes debeant esse luce clariores. C. de probat. sciant cuncti. quæ ponitur 2. q. 8. & notatur supra de testi. veniens 1. in glo. sed cum crimine. Et de hoc crimine, non est quis ex præsumptionibus indicandus, supra de presump. litteras, indicatur ergo purgatio in hoc casu. Scias quod Innoc. scripsit supra de simo. sicut 1. quod in crimine simonia, & hæresis hoc est speciale, quod cum in aliis negotiis requirenda sint probationes luce clariores, vt dictum est: tamen in crimine hæresis minores + probationes sufficiunt. C. de hereticis. l. 2. & c. dicit tamen, quod leuia signa sufficiunt ad presumendum aliquem hæreticum: sed illa signa oportet plene probari. supra de presump. litteras. propter suspicionem tamen indicetur purgatio, supra eod. excommunicamus.

Eym. 3. p. q. 72. vbi dicit copiose.

Et quando agitur de hoc, credo quod testes possunt compelli, + si se subtraherent a testimonio perhibendo. supra de testi. cogen. peruenit. & si Inquisitori eelarent veritatem, nouum contrahunt mortale peccatum. 1. 1. quest. 3. quisquis.

Et hæc sententia est falsade quod dictum est supra eod. filii. in glo. videtur & c. dicit tamen, quod leuia signa sufficiunt ad presumendum aliquem hæreticum: sed illa signa oportet plene probari. supra de presump. litteras. propter suspicionem tamen indicetur purgatio, supra eod. excommunicamus.

Eym. 3. p. q. 62. vbi dicit.

Ex quo patet, quod iuramentum, + nec votũ contra hoc præstitum, non excusat, vt 2. q. 4. in malis. infra eod. lib. de reg. iur. in malis. Nec priuilegium exemptionis habentes, meo iudicio, a ferendo testimonio se possunt excusare, etiam coram Ordinario. argu. ad hoc efficax, supra eod. excommunicamus 1. §. adiciamus. in fi.

S. Tho. 2. 2. q. 70. artic. 1. ad secundũ. Socin. Reg. 509.

Circa talia debet index, vel Inquisitor esse sollicitus: nam si testes deposuerunt confusè, + & de causa scientiã constat minus plene requisitos fuisse, iterato debent requirere: nam hoc de iure fieri potest, vt supra de testi. per tuas. ad hoc. ff. de questionibus. repeti. debent etiam inquirere de inimicitia testium, cum is contra

contra quem inquiritur, de talibus nequeant diuinare, supra vt e. de. bene. cap. 1.

12 Duas.] quia in ore duorum stat omne verbum, 2. ad Cor. 1. 2. q. 4. §. quod vero. 4. q. 3. vbi numerus. 3. 7. 6. §. vlt. nam pluralis locutio, duorum numero est comenta infra eod. lib. de reg. iur. pluralis.

13 Religiosas.] religiosi etiam dicuntur clerici seculares. 4. dist. denique. in xtra prin. sic et laici. 44. dist. non liceat. vbi etiam idem dicitur de clericis: sic et episcopi. supra de voto, ex multa. ver. sic ergo. vbi de hoc. sed forte hic intellexit de illis religiosis, qui habitum susceperunt: pro quibus multi presumitur. infra de no. oper. mun. cum ex inuocato. §. super eo. ubi de hoc. 14 Et not. quod non sufficit, quod sint persone religiose, sed requiritur quod sint discretæ: nam multi religiosi sunt idiotæ, et iuris ignari: vt in prad. cap. ex multa. ver. sic ergo. item nota, quod illa persona dicitur discreta, quæ bene scit discernere inter lepram et lepram. 1. 1. 7. §. 3. cap. quo modo. id est quis et qualiter sit ligandus, vel solvendus, vt ibi. ad hoc de penit. dist. 6. cap. 1. in prin. et iuxta finem. ver. caueat spiritalis.

Præsentia.] id est, respectu. 9. q. 3. saluo. sic. 1. 5. q. 7. §. solus. et cap. sequen.

Publicam.] supra de presump. illud. supra de prescrip. ad audientiam. iuxta finem.

15 Ipsi persone tabellionis non debet satisfieri de labore ab his et contra quos inquiritur: nam Inquisitiones habent fieri sine incommodo reorum, in authent. ut nulli iudi. §. his in super. coll. 9.

Duos viros.] supra de probatio. quoniam contra. et extranag. Bonifacii. debent superioribus. ver. et statuit generale, et c.

Sciniarii.] vulgare est Romanorum. sic supra de prescrip. ad audientiam. iuxta fi.

Seu.] expositio ponitur pro, id est,

16 Teneri.] argu. contr. supra. ne cleri. vel mo. sicut te. sic quod iste casus est exceptus. et nota, quod iste casus excipitur, in quo monachus conficit instrumentum, vt clare patet in extranag. Bonif. debent superioribus. ver. et statuit. ibi videas.

17 Præcipimus.] ergo est necessario obtemperandum. 1. 3. q. 1. cap. penult. et vlt. et 4. dist. §. vlt. 2. 3. q. 1. quid culpatur. nam quod Cesar præcipit, ferendum est: quod imperat, tolerandum, vt ead. q. militarem. et dic ferendum de corpore, tolerandum, scilicet mente. Non obstante.] sic infra eod. lib. de sen. ex com. alm. §. 9. et infra eod. c. §. denique.

Canonis.] prædicti. c. sicut te.

§. Compescendi.

S V M M A R I V M.

- 1 An iudex delegatus possit inuocare auxilium faculare.
2 Nulla constitutione obstante, Inquisitores libere procedant.
3 Quod a nobis approbatur, nostrum dicitur.
4 Facilius quis repellitur ab obtinendo, quam ab obtento.

† Eyme. 3. p. q. 63. Fel. in c. liceat, de of. ord. & c. tu nos, de iur. iuran.

† Eyme. 3. p. q. 108.

† Eyme. 3. p. q. 19. vbi dixi.

Compescendi.] Præmissa. 12. q. 2. indignæ. Censuram.] infra de verbo. signifi. querenti. Prædicatores.] id est, illos, qui prædicare voluit, quod dic vt legiunt. et not. 6. q. 1. cap. 1. Queruarios.] infra de penit. et remis. c. ex eo. Iptos.] scilicet queruarios. Brachii.] 24. q. 5. administratores. cap. prodest. supra de offi. ord. cap. 1. et cap. quoniam. in fi. 17. dist. nec licuit.

1 Et habes hic effiçax arg. quod index delegatus non potest inuocare auxilium brachii facularis, nisi ei specialiter fuerit delegatum: et sic obseruat, et tenet curia: nam rescriptum est stricti iuris, vt not. supra de rescrip. edoceri. in fine: ibi videas. et forma mandati ab homine dati, ex ead. non potest: supra eod. lib. de præben. cui de non sacerdotali. in fine. c. similibus ibi notatis, sic etiam tenuit B. in sua additione, quam posuit in prad. cap. glo. vlt. in fi. vbi sic dixit: omnia ista loquuntur in ordinario: nam secus est in delegato, quia non potest implorare brachium seculare. coadiuuat istud dictum stylus Curie Romanæ: nam in litteris Apostolicis, sine rescriptis, aliquando apponi consuevit: Imocato ad hoc, et c. vt hic dicitur, quod quidem non fit sine causa, quasi non sit ipso iure illud auxilium, nisi in litteris apponatur: nam talis clausula adiectio aliquid operari debet, argu. ff. de leg. 1. si quando. ff. ad municipia. leg. 1. in fi. cum similibus: alioquin si nil operaretur, frustra adiecteretur: ad hoc quod legitur, et not. supra de ma. et obe. solita. in glo. quod quandoque et cap. 28. q. 1. sicut enim. vlt. medium. ver. in autē, infra eod. lib. de priuileg. cap. 1. Papa. §. 1. in fi. vt dictum est supra eod. lib. de præben. cap. si. cui. in glo. h. c. clausula. Sed argu. contra. 23. quæst. 5. administratores. ibi: ecclesiasticis viris, et c. et hanc partem videtur tenere Imoc. de offic. deleg. significasti: et Hostien. eod. tit. cap. 1. primam sententiam teneas, et secundum hoc corrige quod dixi in prad. capit. administratores. quod capitulum intelligitur in ordinariis iudicibus ecclesiasticis, de quibus dictum est supra eo. lib. de sta. mo. periculofo. in fine.

2 De duabus.] nec constitutione ista, qua loquitur de vna dumtaxat, supra eo. lib. de rescrip. statutum. nam illa loquitur in merito iudice delegato, licet etiam sibi locum vendicat in conseruatore, ut supra eo. lib. de offi. deleg. cap. vlt. ista. in eo qui habet certam prouinciam limitatam: et sic omnes de illa prouincia sunt sue iurisdictionis, ergo omnes illos potest ad se uocare, et distringere sicut quilibet alius ordinarius: nam talis Inquisitor ordinario comparatur, ut patet supra eod. ne aliqui.

3 Approbatas.] que sua etiam dicuntur per approbationem. C. de re. iure enucle. leg. 1. §. sed neque. supra eod. lib. de præben. si Apostolicæ. Fautor.] repete quod dixi supra eod. cap. 2. in verbo, fautores. 4 Spolietur.] hoc verbum immuit, quod per sententiam, non ipso iure, nam facilius dicitur quis ab obtinendo, quam repellatur ab obtento. 15. q. 1. c. vlti. supra de iur. iuran. quemadmodum, cum similibus.

Constitutione.] supra de rescrip. nonnulli. 2 De duabus.] nec constitutione ista, qua loquitur de vna dumtaxat, supra eo. lib. de rescrip. statutum. nam illa loquitur in merito iudice delegato, licet etiam sibi locum vendicat in conseruatore, ut supra eo. lib. de offi. deleg. cap. vlt. ista. in eo qui habet certam prouinciam limitatam: et sic omnes de illa prouincia sunt sue iurisdictionis, ergo omnes illos potest ad se uocare, et distringere sicut quilibet alius ordinarius: nam talis Inquisitor ordinario comparatur, ut patet supra eod. ne aliqui.

Obseruari.] videas quod legitur et not. 22. q. vlt. de forma. in glo. vide quomodo. sic supra eod. excōmunicans 1. §. 2.

3 Approbatas.] que sua etiam dicuntur per approbationem. C. de re. iure enucle. leg. 1. §. sed neque. supra eod. lib. de præben. si Apostolicæ.

Fautor.] repete quod dixi supra eod. cap. 2. in verbo, fautores.

4 Spolietur.] hoc verbum immuit, quod per sententiam, non ipso iure, nam facilius dicitur quis ab obtinendo, quam repellatur ab obtento. 15. q. 1. c. vlti. supra de iur. iuran. quemadmodum, cum similibus.

† Eyme. 3. p. q. 57. Repertorii verbo, brachium faculare.

e. Vt commissi.

S V M M A R I V M.

- 1 Super crimine hæresis, non fertur noua sententia, sed iam per canones lata, renouatur.
2 Cur sint periti in causa hæresis aduocandi.
3 Differentia inter prudentes & peritos; & quis peritus.
4 Peritorium nomine Theologi, Canonistæ, & Legistæ intelliguntur, non mathematici, aut medici.
5 An periti in causis fidei adhibiti, possint recipere salarium.
6 Recipere possunt gratis oblatum, sed non petere.
7 Qualis esse debeat Iurifconsultus.
8 Iurifconsultus fraudulenter consulens, tenetur de dolo.
9 Qualiter sit contra absentes procedendum.
10 Fideiussores absentium pœna pecuniaria mulstandi.
11 Absentes hæreseos rei, vbi debeant cōueniri.
12 Hæreticus cum vbiq; peccet, ubiq; potest iudicari.
13 Sponte redire qui dicantur.
14 Detrusio penitentium in carcerem, nō tam fit ad pœnam quam ad cautelam: & quare.
15 Nemo in penam criminis ad perpetuum carcerem damnatur iure ciuili, secus iure Canonico.
16 Quibus penitentiales pœnæ imponuntur, non dicuntur diffinitiuè iudicari.
17 Fugientes è carceribus hæretici iudicandi.
18 Sententia qua in hæresim lapsi, Ecclesiæ recōciliantur, quibus verbis concipienda.
19 Sententiam diffinitiuam iudex non potest commutare.
20 An Inquisitor solus possit priuare clericos, vel priuato nunciare ecclesiasticis beneficiis, absq; episcopi consilio.
21 Clericus corrigi paratus, deponi non debet.
22 Inquisitor solus priuare potest beneficiis secularibus.
23 Episcopum delinquentē, an puniat suus Metropolitanus, vel Synodus.

T commissi.

Singulis.] Nam singuli possunt procedere, vt supra cap. proxi. 1. responso. Committendi citationes.] habes simile supra de offi. deleg. hac constitutione. §. vices.

Denunciationes sententiarum.] Sic habetur in præalleg. §. vices.

Tuleritis.] hic adde clausulam infra postam iuxta finem: plenam concedimus facultatem; et sic

repetas ad finem cuiuslibet articuli, qui infra sequitur. Et licet ista littera dicat, tuleritis sententias, et c. non tamen credas quod sit necessarium in crimine hæresis novam sententiam promulgari, cum iam à sanctis canonibus sit antiquitus promulgata: sed sufficit

quod antiqua sententia per denunciationem renouetur; et tunc talis sic denunciatus non est promulgator noui constituti, sed executor antiqui, vt hac colliguntur 24. quæst. 1. cap. 1. et est huius ratio: quia lex factum notat, etiam sine sententia, vt ibi notatur per l. ff. de ritu nup. palam. §. vlti.

2 Expedierit.] quia cum in negotio hæresis sit cū magna cautela procedendum, vt supra cap. vt officium Inquisitionis. §. verum, ad talem cautelam sunt peritorum et consilia requirenda.

3 Peritos.] differentia est inter peritos, et prudentes, vt patet 1. 1. quæst. 3. nemo peritorum, vel dic. quod hoc respicit literatos; et dicit Aug. in deriuationibus, quod peritus idem est quod doctus, instructus.

4 Nec credo hoc intelligendum de quolibet perito literato, sed de theologo, vel canonista, vel legista: nam cum hic agatur de crimine puniendo, vel absoluendo (quod crimen est merè ecclesiasticum, infra eo. vt Inquisitionis. §. prohibemus.) debet per canones cognosci, et decidi. arg. ad hoc 1. 1. q. 1. si quis cum clerico. cum similibus. et ad hoc leges famulantur, vt ea causa. q. 3. summopere. 3. q. 9. dignum. c. hortamur. 6. q. 4. si inter. 10. dist. si in adiutorium, alias imperitus m. theseso risui patet. 37. dist. qui de mensa. vt si medicus cum suo vrinario vellet in talibus iudicare, quod est risui patendum. ad hac infra eod. statuta. §. 1.

5 Præbeant.] nunquid gratis? et videtur quod non, quia nemo de suo cogitur facere beneficium. 10. q. 2. precarie. Item quia dignum est recipere emolumentum, cum qui præstitit obsequium. 12. q. 2. charitatem. Præterea nemo cogitur suis stipendiis militare. supra de prescrip. cum ex officiis. et hoc plane videtur dicere August. 1. 1. q. 3. non licet. vbi de hoc, et 14. q. 5. c. vlti. in prin. Sed contra constat, quod hic agitur de iustitia, et veritate fidei, quam quilibet defendere tenetur, alias est proditor ipsius veritatis. 1. 1. q. 3. nolite timere eos. et ubi quis tenetur ad aliquid, suis sumptibus illud habet exequi, ut dictum fuit supra eod. lib. de censi. Romana. in verbo nistatis.

6 Credo quod licite possunt recipere, si eis datur aliquid ab Inquisitore, vel alio iudice. arg. eius quod legitur et not. 1. q. 3. vendentes. et sic intelligo prima iura: sed non potest petere, et sic intelligo contraria in hoc casu, in aliis secus.

7 Consilium.] Iurifconsultus debet esse in consilio cautus: in patrocinio fidelis: et in iudicio iustus: vt olim habitum est in prima compilatione in princ. Et quod dicit in consilio cautus, dic cum debet consulere, quia si fraudem adhibet, tenetur de dolo. ff. de reg. iur. consilii. alias regulare est, quod nemo tenetur ex consilio. ff. manda. leg. 2. in fi.

In virtute obedientiæ.] sic supra eod. lib. de sepul. animarum. in prin. ibi dixi.

9 Procedendi.] qualiter procedi possit contra absentes, et sic plane iudico, si constat de ipsorum perfidia, et sint contra eos solemniter edita proposita, quamuis de iure ciuili in criminalibus non pronuncietur diffinitiuè contra absentem ad impositionem pœnæ, nisi vsq; ad relegationem, vt ff. de pœnis. absentem. credo de iure canonico posse pronunciar diffinitiuè super ipso crimine, supra de do. et contu. veritatis. 86. dist. tanta. si autem non constat, locum habet supra eod. cum contumacia. de hac materia plene not. 3. q. 9. in prin.

† Eym. 3. p. q. 77. & seq. repertorii verbo Inquisito res. §. quæ est ratio.

† Repertorii verbo, gratis & ver. salaria. §. 1. Zach. de hgr. c. 15. n. 3.

† Guido Fulcodius. q. 6. Zanchin. de hæc. c. 9. Sim. de catho. infl. tit. 2.

† Zanchi. de heret. c. 9. nu. 4. Guido Pa. p. 2. decis. 570.

10 In fideiuflores autem absentium pana pecunia-
ria † iudici potest. ff. de custo. reo. si quis. quod dic vt
not. 23. q. 5. cum homo.

11 Quod c. videtur aliter dicere, quod si citati non
erant, & ibi iam deliquerant, ibi possunt conveniri ra-
tione delicti, & remittendi sunt. C. vbi de cri. egi oportet.
aut bent. qua in provincia. & in authen. nulli iudi-
cum. §. si vero. coll. 9. 3. quest. 6. cap. 1. vbi de hoc. &
cap. vlt. ff. de nox. actio. leg. vlt. ff. de offi. pref. l. 3. argu.
contra 24. q. 2. nec quisque. vbi de hoc. circa hoc vi-
deas quod legitur & not. infra de rap. c. 1.

12 Aduerte tamen, quod hereticus ante conuersio-
nem semper est in delicto actu manens: & ideo vide-
tur quod vbi que possit conveniri & iudicari; at vbi
prius fuerant citati, & ex hoc presentia fuerint, tunc
non obest mutatio domicili. ff. de iur. om. iud. cu qua-
dam. supra de foro compe. proposuisti.

13 Obedientes.) consuevit dubitari, qui dicantur
sponte ad gratiam redire: ad hoc potest dici, quod
illi sponte redeunt, qui infra tempus gratia veniunt,
licet in generali sunt moniti: neque enim coacti videntur,
qui a nemine sunt praeueni: & facit bene ad hoc.
ff. ad Tertull. leg. 1. §. si ea sit mater. cum sequenti. ver.
certe. & post tempus gratia, si est res integra, hoc est,
quod non est corporaliter † requisitus, nec probationes
contra eum recepta. ad hoc. ff. de opt. leg. mancipioru.
nam si post tempus gratia requiritur personaliter, &
auditur, quamuis errorem suum detegat, indignus est
venia: & sic loquitur canon. in suo casu. 24. dist. cap.
vlti. cum similibus. & circa hoc videas. C. de his qui
latro. occul. leg. vlti. hic tamen non loquitur de talibus
obedientibus, quia non incarcerarentur. & ad hoc quod
not. in summa Hostien. eod. tit. §. qualiter deprehenduntur.
ver. aduerte tamen, & c.

14 In carcere.) ista carceris reclusio, non est tam
ad penam criminis quam ad clauelam. ad hoc infra
eod. lib. de penis. quamuis, ne noceant, ne alios insi-
ciant: vt appareat an in tenebris ambulent, an in lucis
an ibi peritiant.

15 Ad hoc supra eod. excommunicamus 2. §. si qui
autem. non diffinitive: nemo enim in penam criminis
ad perpetuum carcerem † damnari potest. ff. de penis.
aut damnum. §. solet. & hoc secundum leges, licet se-
cundum canones imponi possit, & in perpetuum, &
ad tempus: vt patet infra eod. lib. de penis quamuis
etiam. vbi de hoc dicam. est ergo penitentia iniun-
ctio, non iudicialis pena impositio.

16 Vnde attenda, quod absoluti, & postmodum de-
trusi in carcerem, vel aliis penitentibus lenioribus ope-
rati, nullam diffinitiuam sententiam receperunt: nam
non sunt absoluti a crimine, quod crimen vni que pro-
batum est; sed a sententia excommunicationis, quam
incurrerunt ipso facto.

17 Et si tales sponte carcerem exiuerint, si legitimam
excusationem non habent, possunt tanquam heretici
condemnari: † nam praesumitur ficta conuersio. &
confessio simulata, & materia veteris erroris recon-
dita, ad hoc de penis, distin. 2. cap. 1. nam exitus acta
probat. 22. quest. 2. quod ait. & praecedentia probantur
per sequentia, vt ibi notatur. ad hoc 24. quest. 1. c.
1. circa finem.

18 Et hoc nota, quod in sententiis ferendis, seu po-
nis penitentibus iniungendis eis, qui redire volunt, non

† Al. persona-
luer.

† Zanchi. de
heret. c. 10.
Campegius.
ad Zanchi. c.
20. Reperto-
rium verbo:
Carcer.

† De hoc arti-
culo latissime
differui infra
par. 3. super-
quest. 97.

debet index tales pronunciare hereticos, vel credentes,
quia non sunt tales, vt patet 24. quest. 1. hac est fides.
vbi de hoc, & quest. vlti. dixit Apostolus. cap. qui in
Ecclesia. nec pronunciare debet eos fuisse: quia nec est
modus pronunciandi in iure: dicitur ergo sic: Quia
te inuenimus per tuam confessionem, vel alias le-
gitimas probationes hereticu, uel hereticos ado-
rasse, uel similia perpetrasse: nunc tamen saniori
ulus consilio, uis ad unitatem Ecclesiae, ut asseris,
de corde bono, & fide non ficta redire: ideo te, in
primis abiurata omni haeretica prauitate, secun-
dum formam Ecclesiae, ab excommunicationis uin-
culo, quo tenearis strictus absoluiimus: si tamen
ad eam ex corde redieris: & iniuncta tibi man-
data seruaueris: & quia in Deum, & sanctam Ec-
clesiam praedictis modis temere deliquisti, ad pe-
ragendam penitentiam condignam, in perpetuum
carcerem te detruudi volumus, & praecipimus ibi-
dem perpetuo te morari.

Nec miretur de hoc aliquis, quod dictum est sub
condicione, si tamen: quia causa tollenda quaestionis
expedit sic dici, & poni: vt si non seruauerit quod im-
ponitur, appareat eum non fuisse absolutum.

Muro reclusi.) sic supra eod. quoniam episcopo-
rum.

Mitigandi.) ad hoc 26. quest. 7. tempora. 50. dist.
accedens. & c. presbyteros. iuxta princ. ver. diaconi. in
fi. cum similibus.

Mutandi.) nota hic de penae commutatione ad
hoc 82. dist. cap. presbyter. iuxta finem, ubi de hoc, &
supra de voto. cap. 1. ubi de hoc.

19 Si autem fuisset diffinitiuam sententia, commuta-
re non posset iudex. ff. de re iudi. Paulus. & leg. acta. §.
1. supra de offi. deleg. in litteris.

20 Consilio.) non dicit, consensu; † & hoc con-
siliu secundum quosdam potius requiritur de honesto
quam de iusto, sed contra: ista littera ponit praepositio-
nem, de qua uidetur de sui natura importare necessita-
tem sequendi consiliu, secundum ea quae dicta sunt
supra eod. lib. ne se. va. cap. 1. si ad episcopum. in glo. fi.
supra. & secundum hoc videtur, quod talis priuatio
sive denunciatio, non possit fieri sine episcopo, uel eius
officiali: & hoc clarius fortificatur ex littera, quae se-
quitur, in qua duntaxat vnus casus ab ista regula ex-
ceptatur: & huius ratio potest esse, quia ipseus epi-
scopi est destituere. supra eod. cum ex iniuncto. in fi.
16. q. 2. cap. 1. in fi. 2. q. 7. inuentum.

21 Si tamen clericus paratus est corrigi, & corde
non ficto redire ad ecclesiasticam unitatem, deponi non
debet, ut not. 21. dist. nunc autem in glo. sed uidetur,
& c. in fine.

22 Et hoc consiliu † requiritur tantum, quan-
do de beneficiis Ecclesiasticis spiritualibus agitur:
sed in aliis secus, ut patet ex ordine littera subse-
quentis.

Scienter.) hoc uidetur prima facie. supra de
elect. innovuit. 82. distin. proposuisti. argum. contra
infra eod. lib. de reg. iuris. praesumitur. ff. de probatio-
nerius.

Eos.) scilicet diaconos, in his quae supra pro-
xime praemittuntur.

23 Suo iudice,) ut metropolitano, qui est ordina-
rius suorum suffraganeorum. 10. q. 3. quia, in fi. sed
uidetur

† Eyme. 3. p. 78. vbi dixit
Alb. de agno-
scert. q. 26. in
11. & seq.

† Idē Gern-
nianus Fran-
chus, & alii
hic. & Bern-
in Lucerna
verbo: Inqui-
sitor. §. 19.

videtur quod debet exponi, suo iudice, idest, synodo, ut
11. quest. 1. si clericus aduersus. ver. etsi clericus. 34.
dist. quorundam. vbi de hoc. 10. quest. 3. cap. 2. & 6.
quest. 4. si inter. 9. quest. 3. saluo. vbi de hoc: quod
prius dicitur, videtur verius: & secundum hoc dice-
mus quod praedicta cap. loquuntur secundum antiqua
tempora, quando in concilio omnia negotia tractaban-
tur, secundum Hug. & Laur. Ego sto capitulis supra
dictis, cu hic agatur de episcopo puniendo, vt in praed.
cap. quorundam. ver. oportet ergo; & c. & dicam
suo iudice, idest Metropolitano, in concilio existente,
vt probant iura supra dicta. de hac materia latius no-
tant Innocen. & Hostien. supra de praeben. graue. ibi
videas.

Puniendos.) vt fautores hereticorum. ad hoc
facit optime infra eod. decreuit.

c. Contra Christianos.

S V M M A R I V M.

- 1 Transire ad Iudaismum, qui dicantur.
- 2 Haereticum est asserere, legem cum Euange-
lio, & circuncisionem cum baptismo ob-
seruandam.
- 3 Poena transuentium ad Iudaismum, confis-
cacio bonorum.
- 4 Redcentes ad Iudaismum, qualiter appellen-
tur, & qui sint.
- 5 Iudaeorum appellatio vnde; & quomodo
prius uocantur.
- 6 Paruuli, quam primum baptizantur, ad fide
obligantur.
- 7 Et qua ratione obligentur.
- 8 Absolute, coactus baptizatus, non obligatur;
secus si conditionaliter.
- 9 Testimonium Iudaei, fauore fidei contra Chri-
stianum admittitur.
- 10 An filii Christiani existentes alicuius Iudaei,
quo tempore pater baptizabatur, patre re-
iudicante amittant paternam bona.
- 11 Prauaricatores qui dicantur,

Contra † (Ritum.) idest mores, vel ob-
seruationes. 28. q. 1. sepe.

1 Transierint.) hic loquitur de illis,
qui de Christianis facti sunt Iudaei.

2 Et nota, quod illi incidunt in haeresim damnatam,
qui perperam affirmant, legem cum Euangelio, & cir-
cuncisionem cum baptismo obseruandam, vt supra
de bap. maiores. circa prin. ver. ad illud autem.

3 Et isti, qui sic transeunt, puniuntur confiscatione
bonorum. C. de apost. leg. 1. et hoc cum accusatio fuerit
comprobata, vt ibidem.

4. Redierint.) hoc dicit, quia perfidia Iudaeorum
frequenter ad vomitum redit, † ut de consec. distin. 4.
Iudaei. & tales dicuntur prauaricatores in Christum.
1. quest. 4. Iudaei. 2. quest. 7. non potest. c. alieni. &
ita loquitur hic de his, qui de Iudaeis facti sunt Chri-
stiani. de hoc etiam loquitur eadem dist. plerique. 45.
dist. de Iudaeis.

5 Iudaeorum.) scias quod Iudaeis scissura decem

† Eyme. hac
p. q. 44. &
ibi dixi copio-
se.

† Rep. ver. re-
iudicantes.
Vmbertus in
iudiciali ver-
bo. inuocare.
& uerbo. apo-
stata. Alber-
de agnoscent.
a. h. q. 25.
num. 13.

tribuum nomen dedit: nam antea Hebrei, sive Israe-
lita nominabantur. de Hebreis habetur 28. quest. 1.
sepe. Ex quo autem in duo regna Dei populus est di-
uisus, duae tribus, quae de stirpe Iuda reges habebant,
Iudaei dicti sunt, reliqua 10. tribus quae in Samaria
regem sibi constituerunt, Israel dicti sunt. de hac di-
uisione recitari historice consuevit. 7. quest. 1. deniq;
in principio.

Infantes.) idest minores septem annis. C. de iure
del. l. 1. & 2. quest. 4. cap. denique. C. de iur. delib.
leg. si infanti.

6 Sed non facias vim in eo quod sic dicit: nam etia
infans vnus diei si baptizaretur iuxta formam eccle-
siae, ad finem obligatur, vt patet de consec. distin. 4.
paruuli. & c. nihil est, & c. cum pro paruulis. & c.
queris c. paruuli 2. & c. mater Ecclesia, & c. quis.
c. ad hoc. vbi dicit: Quis autem nesciat, credere esse
infantibus baptizari? non credere autem, non bap-
tizari? & paruuli per alios credunt, vt ead. distin. in
Ecclesia.

7 Sed potest queri, quomodo tales infantuli obligan-
tur ad fidem, vt dictum est? dic † quod satis conue-
niens est, vt qui per alium liberatur, per alium obli-
getur, vt in praed. cap. queris. quod dic vt not. in praed.
cap. nihil.

Mortis metu.) in hoc casu obligantur ad fidem.
45. dist. de Iudaeis. dic vt ibi legitur & not.

8 Coacti.) talis coactio, quae est absoluta, non co-
nditionalis, vel est precisa, excusat adeo, quod non ob-
ligantur ad baptismum: & est ratio, quia ibi potius
pati quam agere videntur, vt 50. distin. presbyteros.
dic vt ibi, sed in casu praemisso secus: & est ratio, quia
etsi nolit talis baptizari simpliciter, vult tamen illud
propter quod baptizatur, scilicet vitam. 15. quest. 10.
merito, & not. 11. quest. 3. timendo.

9 Conuicti.) quod testimonium Iudaeorum admit-
tatur contra tales, hoc est in fauorem fidei. sic supra
eod. in fidei aliis contra Christianum non admittitur.
4. quest. 3. placuit. aliis est, vt legitur & nota. supra
de testi. cogen. cap. 1. & hic adiunge quod infra sequi-
tur, in fin.

Fautores.) repete quod dixi supra eod. c. 2.
10 Procedendum.) sed pone Iudaeum baptiza-
tum, & tunc temporis habere filios Christianos, post-
modum prauaricatur in Christum, & ob hoc damna-
tur, nunquid eius filii Christiani, sunt excludendi a
bonis paternis? videtur quod non, vt 1. quest. 4. Iu-
dae. vbi uidetur hoc expressum: sed hac littera non
videtur pati, cum dicat: contra talem tanquam con-
tra haereticum procedendum: & bona haereticorum
confiscantur, ut infra eod. cum secundum. quod teneas,
non obstante praell. cap. Iudaei, quoniam loquitur
quando talis propter prauaricationem damnatur ali-
qua pena, vt puta pensionum, sive tributorum exa-
ctio, ut ipsa exactio praena compellantur ad resti-
tutionem peruenire, ut 23. quest. 6. iam uero. & sic
notat ibi Hug.

11 Non obstat, quod ibi dicuntur prauaricantes in
Christum, quoniam prauaricatores dicuntur omnes,
qui in Deum prauaricauerunt, & non obediunt pre-
ceptis eius, vt patet 11. quest. 1. relatum, in fine. ad idē
ead. causa. q. 3. existimant. in princip.

† Idē Hostie.
& rec. in sum-
tit. de bap-
tismo. §. quae
forma. in fi.
ver. queritur
quo paruuli.

c. Decreuit.

S V M M A R I V M.

- 1 Initium contractus hic respiciendum.
- 2 Matrimonium cum hæretico, & excommunicato contractum valet.
- 3 Scienter contrahens cum hæretico punitur hic, non autem ignoranter.

Decreuit.] Tunc.] scilicet tempore contractus, ut sic inspiciamus initium ipsius contractus, ut alijs diximus supra de emp. & ven. cum dilecti. supra de elect. dudum 1. cum similibus.

Sciabant.] quo casu, contrahere non debuerunt ut 28. q. 1. caue. & c. non oportet.

2 Sed si contraxerunt, tenet matrimonium secundum Hug. ut etiam ibi not. sicut si contraheret cum excommunicato, cuius matrimonium tenet, supra de eo qui duxit in matrimonium quam pol. per adul. signifiasti. & ad id quod dicit, sciabant: repeto quod dicitur est supra eod. ut commissi. in glo. vlti.

3 Pnde cum talis vxor scienter fecerit contractum, qui non sumpsit initium ab origine æquitatis, dignum est, ut puniatur: nam per hoc videtur tali hæretico fauere; vbi autem ignoranter contraxit, non fuit in culpa, ergo non debet ex hoc puniri, infra de cleri. excom. mi. Apostolica.

c. Statutum 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Quorum statutorum fiat hic declaratio.
- 2 Quibus iuris locis fiat generationum computatio.
- 3 Parentelæ gradus qualiter computentur.
- 4 Verbum, declaramus, & uolumus, quid significant.
- 5 Nisi nominatim caueatur, de descendentes per lineam maternam, non continentur sententia iuris uel hominis.
- 6 Intellectus huius cap.
- 7 Pœna huius cap. etiam filios illegitimos comprehendit.
- 8 Item eos, qui non sunt in patria potestate.

Statutum.] Innocentii.] Hic ponuntur due declarationes quorundam statutorum antiquorum, scilicet Innoc. III. supra eod. excommunicamus. §. credentes, & c. & c. vrgentis. vel dic. Innoc. III. quod fuit positum in commissionibus per ipsum factis Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & hoc statutum erat omnino simile statuto Alexandri III. quod habetur supra eod. quicumque. §. hæretici.

2 Generationem.] qualiter ista debeat computari, plene probatur per Isidorum, & Alexandrū III. & Papam Zachariam. 35. quest. 5. cap. 1. & 2. cap. parentela. & c. primo gradu. §. ecce hic aperte.

† Eym. 3. p. q. 1. 1. Carre riuus de hære. num. 141. & 169. Palacius Rub. in l. Tau ri. 78. num. 1. idē tract. de regno Nauar. p. 5. §. 5.

A 3 Primum, & secundum gradum: gradum parentelæ taliter computamus: si siquidem ego & frater meus, una generatio sumus, primumque gradum efficitur & nullo gradu distamus; rursum filius meus fratrisque mei filius, secunda generatio sunt, ac gradum secundum faciunt, nec à se aliquo gradu separantur. hoc ita dicit Papa Zacharias in præd. cap. parentela. & hic fuit tenor statutorum prædictorum. & hæc verba, scilicet primum & secundum, & c. sunt verba Declaramus.] quamuis sic dicat, de hoc erat olim magna altercatio in curia, ut de facto vidi: nam cui-dam electo fuit hoc oppositum: super hoc inducebatur glo. Hostien. quam ponit in præd. cap. supra eo. vrgentis. sed quicquid olim fuerit tenendum est quod hic dicit.

B 4 Volumus.] supra proxime dixit, declaramus: quod verbum demonstrat, sic prius ante istam constitutionem obtinuisse; hic vero dicit, volumus: per quod demonstratur, quod est in hoc articulo noui iuris constitutio.

5 Et est notandum, quod vbi alijs non caueretur de descendentes per maternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur, & per sententiam iuris, uel hominis. infra eod. lib. de pœnis. vbi cumque.

Hoc.] quod in prædictis statutis continetur. **C** 6 Hoc sane.] dic hoc, id est quod ipse Bonifacius supra proxime præmisit: nam quod hic dicitur, loquitur de filiis excludendis à beneficiis ecclesiasticis, & officiis publicis: vnde non videtur hoc statutum contingere, quod legitur & not. C. ad leg. Iul. ma. quisquis. qua ponitur 6. quest. 1. si quis: nam ibi loquitur de bonis hæreditarijs, paternis, & maternis, & quæ confiscantur. supra eod. uergentis. infra eod. cum secundum. ita quod ad parentes, uel filios vterius non reuertantur. C. eod. tit. authent. Gazaros.

7 Filijs.] etiam naturalibus & illegitimis, ne plus habeat luxuria quam castitas: in authen. de resti. & ea quæ pa. & c. in fi. coll. 4. hoc etiam demonstratur per hanc litteram, quæ sic indistincte loquitur. ad hoc 31. q. 1. cap. vlt. in prin.

8 Aliqui tamen intelligunt de his, qui sunt in potestate dumtaxat, & filii illegitimi non sunt in potestate patris, in sti. de nup. circa finem, sed littera præcedens, vbi dicit: per maternam uero, & c. hunc non recipit intellectum, quia mater filium in potestate non habet. in sti. de adop. §. femina. & not. 20. q. 1. c. 2.

† Hæc opinio uera & cõis. Gondifaluu de hære. q. 23. nu. 3. & 4. Co uarr. lib. 2. c. 8. uaria. resolut. num. 3. Giga de cri. mi. l. c. §. male lib. 5. q. 7.

c. Inquisitores.

Inquisitores.] hoc uerbum demonstrat cum eo quod sequitur, quod superfluum est querere, an Inquisitores possint inquirere, & negotium remittere ad Sedem Apostolicam, sicut alijs uidetur posse fieri, supra de appell. constitutis. & planum est quod non, quia actus inquisitionis expresse prohibetur eis; ut hic.

Expresse.] habes simile supra eod. lib. de procrat. cap. si quem. §. 1. ver. nisi. infra eod. lib. de sent. excom. cap. cum medicinalis. §. 1. & hic.

c. Per

c. Per hoc.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopi in crimine hæresis aduersus exemptos procedunt, ut delegati.
- 2 Dubium olim, an per commissionem Inquisitoribus factam, iurisdictione Episcoporum circa hæresim cessaret.
- 3 Citatis Episcopo, & Inquisitore, coram quo debet citatus se sistere.
- 4 Inquisitores, summi Pontificis delegati.
- 5 Cuius maior sit iurisdictione, Episcopi, an Inquisitoris.
- 6 Citate prius Episcopo, & deinde Inquisitore, citatus coram Inquisitore compareat.
- 7 Diuissim procedere, qualiter intelligatur.
- 8 Processuum communicatio, quando fieri debeat.
- 9 Veritas quomodo inueniatur.
- 10 Licet diuersi fiant in hoc crimine processus, una sententia tantum fertur.
- 11 In eodem crimine non est sapius procedendum.
- 12 Inquisitor etiam publicatis de vno attestationibus potest ab alijs inquirere.
- 13 Quando præsumatur subornatio.
- 14 Cum processus sunt contrarii, quid faciendum.

Der hoc.] Generaliter.] hoc dicit, ut excludat specialem commissionem. supra de offi. lega. studuisti.

1 Delegata.] quia Papa eis specialiter commisit hoc officium: & Episcopi contra exemptos in hoc crimine possunt procedere tanquam delegati à Papa. supra eod. ad abolendam. in fi.

2 Nolimus.] hoc forte dixit, quia per magnos & viros olim contrarium tenebatur: & erat ratio, quoniam Papa committendo tale officium Inquisitoribus, illud ad se reuocasse videbatur: & ob hoc ordinarij officium debebat conuiescere, supra de offi. sic. lega. licet, supra ut lite penden. ecclesia 2. supra de appel. ut nostrum. 2. q. 1. nomen. infra de pur. cano. cum dilectus. in fin. probabant etiam alia ratione cuiusdam inconuenientia, quæ ex hoc sequeretur, si ordinarij possent inquirere: dicebant enim, si possent ordinarij inquirere, & procedere, cum constet quod Inquisitores possunt etiam inquirere, & procedere, distrahentur homines ad diuersa iudicia sine tribunalia, & sic promiscuis actibus rerum turbarentur officia, quod esse non debet. C. de episco. & cleri. epe. rita. C. de testam. consulta diuina. Sed hæc sententia succumbit, ut hic patet: & est ratio, quia generalis commissio facta Inquisitoribus, ordinarij officium non subtrahit, eo quod sunt ipsi ordinarij Deo obligati ad reddendam rationem de animabus eiusdem commissis, ut dixi supra eod. lib. de censibus Romana. in principio.

3 Derogari.] pone quod diæcesanus ordinarij, & Inquisitor simul citentur, cui tenetur citatus potius obedire? videtur quod ordinario, eo quod habet superio-

† Hanc opinionem tenuit Guid. Fulcodius, qui fuit postea Clemens Papa iij. in consultationibus ad Inquisitores, q. 1.

rem & iurisdictionem, cui per commissionem alteri factam non derogatur, ut hic dicit. ad idem extraneus Benedicti, ex eo. arg. ad hoc supra eo. de offi. ord. significauit.

4 Sed contra, Inquisitores dicuntur delegati à Papa, cum hoc officium alijs eis non competeret, & hoc patet ex littera præcedenti, vbi dicit: delegati à Sede Apostolica: sed video quod illi, quibus aliquid committitur à Sede Apostolica, habent auctoritatem personæ illius à qua destinati sunt, ut legitur. 2. q. 6. si Episcopus, & dicuntur locum illius obtinere. 93. dist. c. p. vlt. & 23. dist. cap. 1. ad idem 97. dist. nobilissimus. supra de offi. deleg. sanè, ergo videntur maiorem, fortiozem, & nobiliozem iurisdictionem habere: ergo tali iurisdictioni potius est parendum. 8. dist. quæ contra. 11. q. 3. qui resisti.

5 Si dicatur, quod diæcesanus, habet æqualem iurisdictionem cum Inquisitore, & hoc per istam decretalem, hoc non videtur verum, cum ipse fungatur ordinaria potestate, nisi super hoc habeat specialiter delegatam: & hoc clare colligitur ex littera proximè præcedenti, vbi dicit: ordinaria, vel delegata, si habent delegatam, aut Inquisitor videtur sua speciali commissione Papali, quæ est dignior, & maior, ut dictum est: si dicatur, quod ordinarij etiam videtur delegatus Papæ per istam decretalem, potest dici, quod hoc non est verum, quia hic non datur maior iurisdictione, neque alia quam prius haberet: ad hoc supra de offi. ord. licet. & c. graue. non obstat eo. tit. significauit. nam si bene videatur, immo videtur facere pro nobis: nam ibi dicit, quod vbi delegatus absoluit excommunicatum ab ordinario, & propter malitiam eius, vel deficiam, processus causa retardatur, potest ordinarij illum absolutum reducere in pristinam excommunicationis sententiam: sed non dicit, quod possit in causa procedere, immo inuit contrarium: & si bene videas, ista littera non dat aliud ordinario, nisi quod processus eius locum habeat, quamuis etiam Inquisitor procedat.

6 Et forte si ordinarij prius citasset, & subsequenter citet Inquisitor: citatus deserto ordinarij iudicio, debet venire coram Inquisitore. ff. de re. iud. contra pupillum. in præd. c. quæ contra. & c. qui resisti. & secundum hoc, non est vis, si præueniat ordinarij in procedendo, quod verum credo.

7 Diuissim processerint.] hoc declaratum est per Papam Benedictum in sua consi. eod. tit. Ex eo. vbi dicit, quod intelligitur, diæcesanos, & Inquisitores tunc demum diuissim procedere, cum hi & illi separatum, non quando episcopi tantum, vel Inquisitores tantum procedunt.

8 Communicare.] scilicet in fine, quando nil restat agendum, & nisi quod sententia proferatur, ut in præd. consi. Ex eo. ver. consultationem. vnum tamen casum excipit illa constitutio. videlicet, si alter commode non possit procedere, nisi alterius actus visis: ex hac enim causa, semel tantum, ut frandi locus non fiat, in toto negotio copia tribuatur, ut ibi continetur, §. vnum sanè.

9 Inueniri.] dicit canon, quod veritas sæpius exagitata, magis exsplendescit in lucem: nam fructus diuini est, iustitiam sæpius recenseri. 35. quest. 9. cap. vltimo.

† Carrerius de hæret. nu. 71. Campeg. ad Zanch. ca. 8. super verbo, episcopus. ubi totū huc locū illustrat.

† Eym. 3. p. q. 1. & 52.

† Alexander secundus legitur in uulgatis Gratiani lib.

10 Proferatur.] nota hic diligenter, quod licet separatum fiat processus per diuersos, tamen una sententia promulgatur.

11 Et ita non tangunt casum istum illa iura, quae volunt, quod de eodem crimine contra aliquem non est sepius procedendum. infra de collu. deteg. c. vlt. de hac materia notat Inno. infra de pur. can. cum dilectus. in glo. de alio crimine, &c.

12 Sed circa hoc satis dici potest, quod cum Inquisitor ex officio suo procedat, publicatis attestacionibus de vno, ab aliis testibus inquirere potest. 2. q. 1. notum. & q. 5. c. Memm.

13 Cum autem aliquo adiunante inquisitionem non sic terminatur, timetur tunc subornatio, & huius sententia fuit Gof supra de accusa. qualiter 2. §. debet, & in sum. eod. tit. §. videamus.

14 Et ibi istorum processus essent contrarii, & ita quod non potest secundum vtrumque processum iudicari, collige quod faciendum sit, ex eo quod legitur & non supra de testi. in nostra.

† Zane. trac. de her. c. 15. nu. 2.

c. Vt Inquisitionis.

S Y M M A R I V M.

- 1 Hæretici inquirendi, & corrigendi, aut exterminandi.
- 2 Leges Friderici Clemens iiii. certo modo approbat.
- 3 In crimine hæresis videtur sententia requiri.
- 4 Casus, quo quis statim traditur curiæ seculari.
- 5 Poena animaduersionis, idest mors.
- 6 Proclamatio, & appellatio, qualiter differant.
- 7 Hæreticus à sententia diffinitiva non appellatur.
- 8 Potest tamen appellare in processu causæ, cum iniuste grauatur.
- 9 Omnis oppressus liberè appellat, & quare.
- 10 Oppressus uel grauatus quis dicitur, ante sententiam.
- 11 In occultis delictis iudicandis, cur debeat certus ordo seruari.
- 12 Hæretici nullo gaudent iuris privilegio.
- 13 Appellationis remedium non denegandum his, quos non constat esse hæreticos.
- 14 Causæ fidei in Ecclesia tractandæ.
- 15 Intellectus c. quoties. 2. q. 1.

Inquisitionis.] vbi hæretici dicuntur esse admixti fidelibus, de hoc faciendâ est inquisitio, vt à fidelibus discernantur, & inuenti corrigantur, & quibus non prodest correctio, non parcat abscessio. 2. q. 3. illud sanè: vnde hæreticus dicitur peccare in semetipso, ead. q. dixit Apostolus.

2 Promulgatas.] has leges Clemens, cum certis modificationibus, & adiectionibus, in vnum sub sua bulla rededit, & fit de hoc mentio infra eod. cap. vlt. responso. 1.

Subarcta.] idest dura, 2. q. 5. de Liguriis.

Terminetur.] simile 2. q. 8. quisquis. 3. q. 2. quia ea. in fine. & hoc accidit propter graue crimen, & quando est suspicio non leuis: sic loquitur hic, & ff. de custo. re. diuus. & not. quod dicit hæc littera: terminetur per iudicium Ecclesiæ. & infra proximè sequitur.

3 Condemnatos.] ergo videtur, quod etiam in hoc crimine sententia requiratur, & per quam negotium terminetur, vt 20. dist. §. 1. ver. cum ergo. ad idem. ff. de re iud. l. 4. §. condemnatum. inf. eo. cap. vlt. §. 1. ibi ad sententiam, &c.

In dilate.] idest sine dilatione, 2. q. 1. sicut. de pœnit. dist. 1. Adam.

4 Et hic est vnus de casibus, in quibus quis dimittitur statim curiæ seculari, vt notatur supra eod. ad abolendam. §. 3. in gl. in tribus autem, &c.

5 Animaduersione.] idest pœna, qua anima vertitur de corpore, sic supra eod. ad abolendam. §. 1. & videas quod dictum est supra eod. lib. de excep. cum quidam. in fine.

Proclamationibus.] habes simile verbum supra de stat. mona. ea. que. §. 1.

6 Et hic aliter quàm ibi sumitur, scilicet secundum quod habetur supra de appel. cum sit. nam appellatio est in iudicio: proclamatio extra iudicium. quod dicitur ibi no. in gl. propriè, &c.

Prædecessorum nostrorum.] Innocentii, Alexandri, Clementis.

Imperialem.] Friderici insertam sub bullâ Papæ Clementis.

7 Interdictum.] hoc planum est, vbi data est diffinitiva sententia, vt hic: & hoc demonstrat littera præcedens, ubi dicit, condemnatos, & vbi dicit: sibi relictos statim, &c. & sic etiam loquitur. ff. de appel. constitutiones.

8 Sed nunquid erit idem in processu causa inquisitionis, si grauentur contra iura? videtur quod non, quia nulli est legitima defensio deneganda, vt supra de excep. cum inter. ver. inquisitionis, &c. & sic cognoscitur de iniquitate inquirentis, supra de appel. interposita. in fine.

9 Nam regulare est, quod omnis oppressus liberè potest appellare. 2. q. 6. cap. 2. & est ratio, ne innocens damnetur, vt ead. quæst. cap. 3. vbi dicit canon, quod in causis ecclesiasticis, dicta, idest assignata causa, à primo iudice recedere licet, si necesse fuerit, aut se viderit prægrauari, vt 2. quæst. 6. capitulum. non ita. in fine.

10 Oppressi autem etiam prægrauati dicuntur ante sententiam, vt ead. q. §. oppressi.

11 Ideo autem in oculis debet certus ordo obseruari, ne quis innocens aduersariorum pateret insidiis. 2. q. 1. c. de manifesta. non obstat quod hic dicit, immo potius facit pro: nam si bene videatur; loquitur de illis, de quibus iam constabat, vnde dicit: sit hæreticis, & credentibus, &c. Sic etiam loquitur constitutio Innoc. III. de qua fit hic mentio, dicit enim sic: Item proclamationes, & appellationes huiusmodi personarum minimè audiantur.

12 Ideo autem dicit, huiusmodi personarum: quia non debent hæretici gaudere aliquo iuris privilegio. & vt in authent. de priuile. dot. hæreti. muli. non præstan. circa medium. Idem etiam tenet constitutio

† Contra ad detur sententia auctor supra c. ut cõmissi num. 1.

† Eyme. 3. p. tit. de appel. que fit ab Inquisitore ubi dixi. Zanch. de her. c. 29.

† Et cur hæretici priuilegiis sunt indigni, tradit Petrus Godof. in l. 1. c. de heret.

Friderici quondam Imperatoris, de qua etiam fit mentio hic, quæ incipit: Commissi nobis cælitus, &c. vbi etiam sic dicit: Omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptoribus, & fautoribus eorum penitus amouemus.

13 Et sic à contrario videtur, quod vbi non constat aliquem esse hæreticum, tale iuris beneficium ei denegari non debet; coadiuuat etiam ad hoc, quod in tam graui crimine oportet cum multa cautela procedi, supra eod. vt officium, §. verum.

Merè sit ecclesiasticum.] ad hoc in authent. vt cleri. apud proprium Episcopo. §. si vero Ecclesiasticum.

14 Vnde dicit Beatus Ambrosius causam fidei agendam in Ecclesia quis abnuat? si quis confidit, huc veniat. 2. q. 8. cap. conuenior. vbi de hoc, vt inamsecus esset.

15 Sed ad huius dicti declarationem vide quod legitur & not. 2. q. 4. quæst. 1. quoties. et in concord. ibi notat. & c. si Petrus. 26. quæst. 5. contra idolorum. & in præcit. cap. quoties. et vt melius eluceat. sciendū est, quod ea quæ ibi dicuntur, diriguntur Beato Augustino, & aliis Coepiscopis suis congregatis in Africa in Concilio Carthaginiensi, vt ipse refert in suis Epistolis: quia in Concilio non fuit ausus condemnare Pelagium: nisi requisito summo Pontifice, qui tunc Ecclesiæ Dei præsidebat, scilicet Innoc. primo.

Condemnetur.] sic supra eo. cum contumacia, in fine.

Contrarias.) quoniam ex tali coniugio soboles potest sub crescere. 3. q. 3. quadam lex. ad idem. 56. dist. si gens.

2 Incestas.) cum quibus committitur incestus, habetur 36. quæst. 1. cum ergo. de talibus nuptiis incestuosus habetur 35. quæst. 3. cap. 2. & cap. nullum. & cap. de incestis. ibi videas: & cap. nec eam quam. & tales nuptiæ hic appellantur nefariæ, quoniam tales incestuosos designare funestum est, vt in præd. c. de incestis. & dicuntur abominabiles Deo, & cunctis hominibus, vt in præd. c. nec eam.

Eo ipso.) in hoc videtur facere ad propositum de quo habetur infra eod. c. ver. bona, in fine.

3 Rerum.) hoc nomen, rei, secundum veram significationem, omnia comprehendit, & corporalia, & incorporalia. ff. de verb. signi. leg. rei appellatio. aliquando tamen hoc nomen, rei, stricte sumitur, & propria, vt 13. quæst. 17. si de rebus. vbi de hoc in prin. sed ad huius verbi declarationem, vide quod plene dixi. 40. dist. ante omnia.

Perdat.) vt C. de incestis nup. leg. cum ancillis. & leg. seq. & leg. si quis. ff. eo. tit. leg. incesti. in li. de nup. §. si aduersus.

Et mulier.) repetit, & cum secundum leges civiles mulier, & c. & dic mulier, ingenua. C. de rapt. virg. leg. 1. §. & si quidem. In ancillis enim & libertinis, nō habet locum pena bonorum, vt ibi habetur.

4 Humanam legem.) quæ habetur C. de rap. vir. leg. 1. & dic humanam, idest civilem, quia secundum canones, licite rapta contrahit cum raptore. quod dicitur vt 36. q. 2. in summa.

Confortibus.) idest sociis in delicto, vt in præd. c. de rap. virg. §. penas autem.

Ipso iure.) hoc habes in authent. de rap. mul. & c. in fin. colla. 9. & propter hoc quod sic dicit, facit ad propositum.

Certo casu.) scilicet cum parentes mulieris non supersunt, nec alter eorum: vel si supersunt ipsi, uel aliter, consenserunt talibus nuptiis: hoc casu bona deuoluuntur ad fiscum, vt in præd. authent. de rap. mul. in fi. Ista autem cessant secundum canones, vt not. 26. quæst. 2. de puellis. in glo. hoc est derogatum, &c.

Illicitas species.) supra de Iudeis. ita quorundam.

Omittens.) hoc habetur. ff. de test. l. commissi. C. eod. tit. leg. omnium. & leg. si quis. & quod hic dicitur, locum habet in priuato. ff. eo. tit. leg. vlt. §. diuus. in milite non. C. eod. tit. leg. 3.

Prædicti.) scilicet superius nominati, vt illicitas, siue nefarias nuptias contrahens: rapta quæ cum raptore contrahit: transuehens illicitas species, vel rerum veltarum professionem omittens.

Ipso iure.) sic intellige quod dicitur sup. eod. excommunicamus 1. responso. 2.

6 Consecrata.) ad hoc 23. quæst. 4. nimum. iuxta finem. ver. Constantinus. 6. quæst. si quis eum. supra eod. tit. vergentis. & c. excommunicamus. infra 1. responso. 2. C. de apost. cum qui. infra de verb. signi. super quibusdam 1. responso. in fi. C. eod. tit. leg. 4. Saluo iure principalis domini, dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat. C. de heret. authent. si vero dominus. fuit autem Friderici.

Et dic consecrata, scilicet à tempore commissi criminis.

c. Cum secundum.

S Y M M A R I V M.

- 1 Quæ dicantur nuptiæ nefariæ, & quæ incestus, & inuites.
- 2 Incestus cum quibus committatur, & incestuosus si Deo abominabiles.
- 3 Hoc nomen, res, large, & stricte sumitur, & quid significet.
- 4 Secundum canones, rapta cum raptore, licite contrahit.
- 5 Quibus casibus bona raptorum deferantur in fiscum.
- 6 Bona hæreticorum confiscata, à tempore commissi criminis.
- 7 Alienationes ab hæreticis factæ, ante damnationem, non valent.
- 8 Fiscus, vel Inquisitores, non tenentur restituere pretium, his qui ab hæreticis emunt, cū ab illis bona uendicant.
- 9 Nisi pretium, vel aliud loco pretii inueniatur in bonis hæretici.
- 10 Nec restituitur pretium ei, qui emit ab eo, cui hæreticus uendidit.

Vm secundum.] Nefarias proprie dicuntur nuptiæ inter ascendentes, & descendentes: incesta, inter collaterales, & affines: aliæ, quæ aliis rationibus simpliciter prohibentur, inuites dicuntur secundum quod not. C. de incest. nup. sub rubrica.

nis. C. ad leg. Jul. maieft. quifquis. S. emancipationes. & A C. de apofita. apofatarum. §. 1. hoc tamen quidam intelligunt, crimine permanente. argum. fupra eod. flaturum. §. 1. & 43. dift. cap. 7. n. fi. & 49. dift. cap. 1. in fi. & aduerte, quomodo hac litera loquitur indifinffe.

7 Vide dico, quod donatio fuae alienatio facta ab haeretico, ante damnationem, non tenet: licet dominia haereticorum bonorum non pertineant ad fscum, fuae ecclefiam, nifi demum damnatione fecuta fuper crimine; tamen ex quo efi fecuta condemnatio, effectus huius damnationis trahitur retro, ad diem commiffi criminis: & ex die commiffi criminis videtur ei interdifta alienatio, vt in pr. d. §. emancipationes. ad hoc quod not. fupra de fimo. tanta. in glo. praefcius. verfi. & intus ortus, & c. arg. ad hoc fupra eod. cap. quicumque. §. vt. ff. de accuf. leg. ex iudicio. hoc tamen intellige, cu determinatione eius quod habetur fupra eo. lib. de praefcri. fi qui §. 1.

8 Et vbi haereticus alienauit, fscus vel Inquifitores, non tenentur pretium. efituere emptori: & est ratio, quia vt praedixi, effectus damnationis trahitur retro, ad diem commiffi criminis: & ficut facta damnatione, non poffet bona alienare, eodem modo nec ante damnationem, a die dicti criminis commiffi, non potuit alienare. argu. ff. de dona. inter virum, & vxorem. leg. donationes. ff. de dona. leg. post contractum. ff. de accuf. leg. ex iudicio, & in praefcricato. §. emancipationes, nam fi hoc efi in crimine lefa maieftatis, vt ibi, multo fortius in crimine haerefis, cum maius fit crimen quod in Deum committitur principaliter, quam quod in homine. 17. quaest. 4. ficut qui. in fi. ad idem fupra eod. tit. vrgentis. ver. cum enim. & est ratio, quia fscus fuae Inquifitores, talia bona, vt fua videntur vendicare, arg. praedictarum legum, quo cafu certum efi, vendicatem pretium non debere reftituere. C. de furtis. in c. iudic.

9 Et hoc verum intelligo, nifi pretium, vel aliud loco pretii inueniatur in bonis haeretici. arg. ff. fol. matri. si cura dote §. vt. & leg. feq. ff. de leg. 1. leg. Imperator. & leg. fequenti.

10 Et intelligas, quod non folum aduocabit rem non reftituito pretio emptori, qui emit ab haeretico, fed nec etiam ei, qui ab emptore emit: quantumcumque bonam fidem habuerit, & quantumcumque per plures manus ambulauerat, & est ratio, quia non habuit ius vendendi, vt ff. de minori. in caufa §. vt. ff. de contrab. emp. & vend. leg. si quis sub hoc pacto. & est ratio, quia effectus damnationis trahitur retro, vt praedictum efi fupra, & fic bona vendi non potuerunt, vt patet ex praemiffis, ficut etiam tenebat Dynus in praedictis.

Executio.] fupra de fponfa. cum in tua. & fupra de accufatio, ficut olim.

Promulgata.] tunc demum efi fententia executioni mandanda, ff. de re iud. leg. a diuo. & fecundum doc intellige, quod habetur 23. quaest. 5. fi uos. & cap. de Liguribus. in fi. 24. quaest. 1. cap. qui contra. & hic adde: & videas quod dicam infra eod. lib. de homi. cap. pro humani. in fi. in glo. quia fufficit, & cap. & infra eod. lib. de paenis. felicitis. in glo. quae efi in uerbo, infamis, & cap. 2. quaest. 3. prauaricatorem.

c. Statuta.

S V M M A R I V M.

- 1 De plano procedere, qualiter fit intelligendum.
- 2 Reum priuare debito iuris ordine, graue peccatum.
- 3 Epifcopus non potest partem, prouentuum ab Inquifitoribus exigere.
- 4 In crimine haerefis fententia, an requiratur.
- 5 An fit fecretum, quod quinque fciant.
- 6 Cafus in quibus relinquatur quis confcientiae fuae.

Statuta.] De plano.] fic fupra de iudi. nouit. iuxta fi. intellexerunt quidam, & quod hoc debet intelligi, id efi fine magna difceptatione, atque fummam: alii hoc non admittunt, & intelligunt de plano, id efi fine fcriptura, uel libello. arg. ff. de confi. princ. leg. 1. vel id efi non pro tribunali: vel in figura folemni iudicii, fedendo in praetorio, uel ubi ius reddi confueuit: fed alibi, non feruata folemnitate fcriptura iudiciorum. ff. de adul. miles. §. sexaginta. ff. quis ord. in bon. pof. feruetur. leg. 2. §. dies. hac tanguntur in Spec. de offi. ord. iud. §. poftremo. ver. tertio dicendum efi, & c. ibi videas quoad hanc materiam plenarie cognitionis; & fecundum hoc quando dicit, de plano, debet exponi, id efi fummam, quafi dicat fine magna inquifitione, id efi iudice non fedente pro tribunali: licet enim de plano cognofcat, nihilominus libellum recipiet iudex, vt in pr. §. sexaginta. hoc etiam fic notatur in Specula. de libelli conceptione. §. nunc dicendum. verfi. 42. & c.

Strepitu.] hec claufula etiam habetur fupra de fla. mo. ea quae. §. quod fi abbas, aliquando ifta dua claufula, de plano, & fine ftrepitu, ponuntur fimul in commiffione, ut fupra de accuf. olim. & tunc qualiter procedendum fit, plene ibi not. Innoc. & Hofien. Figura.] fic fupra eo. lib. de elect. indennitatibus. §. verum. ibi dixi. Vel teftibus.] repete quod dictum efi fupra eo. tit. cap. vt officium, in glo. aliquorum fuit fententia, & c. Potentiam.] hic habes arg. quod potentia temporalis obef. Sed arg. contra fupra de appell. conftitutis. 2. verfi. decanus. cum concor. ibi notat. Graue periculum.] O, tu quicumque iudex in tali caufa bene aduerte ifta uerba: nam non dicit quale periculum, fed dicit, graue. fimile uerbum habes 9. quaest. 3. cap. graue.

2 Noli igitur reum priuare debito iuris ordine fine magna caufa, quoniam hoc fieri non potefi fine offentione Dei, ut fatis colligitur 28. dift. de his. in fine. Eorundem.] accufatorum, uel teftium. Non publice.] fic 30. quaest. 1. ut. §. bis ita. infra eod. lib. de priuileg. epifcoporum. ibi dicam. Commode.] fic fupra eod. de refcrip. statutum. §. 1. fupra eo. lib. de electio. quam fit. ibi dixi.

3 Procefferint.] quando in hoc folus procedit Epifcopus, ab Inquifitoribus haeretice prauidatis, nihil potefi exigere de prouentibus, qui proueniunt illis, praetextu expenfarum quas facit dum inquirit, immo illud

4 Ad hoc.] ad hoc. 1. quaest. 1. efiote. 84. dift. c. 1. Ad fententiam.] hic videtur, quod in crimine haerefis fententia requiratur. fic fupra eod. vt in quifitionis. verfi. vbi per viros, & c. fed arg. contra infra eo. lib. de homi. cap. 1. in fine.

5 Secretum.] videtur, quod illud dicitur fecretum quod quinque homines fciant: fecundum id quod legitur, & not. de penit. dift. 1. §. econtra, ea quae. verfi. filiam. namque, & c. Sed hoc non efi uerum in hoc cafu, ut infra patet, ibi: alii patefecerunt, & c. Sic etiam fummus 3. quaest. 7. facerdos. in fine. de peni. diftin. 6. facerdos. & adde quod dixi fupra eo. lib. de elect. vbi periculum. §. nulli. in uerbo, fecretum.

6 Pro mulgare.] demonftrat, quia nifi fic inuenerit, pandentes fententiam ex communicationis non in-

Qua ratio, ne intelligi haec debeant docet Papa Clem. fepe, de uerb. figu. relata fupra fol. 120.

illud debet exequi propriis fumptibus, vt in extrauaganti Benedicti, eodem titulo. Ex eodem §. uerum. Confilio.] ad hoc. 1. quaest. 1. efiote. 84. dift. c. 1. Ad fententiam.] hic videtur, quod in crimine haerefis fententia requiratur. fic fupra eod. vt in quifitionis. verfi. vbi per viros, & c. fed arg. contra infra eo. lib. de homi. cap. 1. in fine. Secretum.] videtur, quod illud dicitur fecretum quod quinque homines fciant: fecundum id quod legitur, & not. de penit. dift. 1. §. econtra, ea quae. verfi. filiam. namque, & c. Sed hoc non efi uerum in hoc cafu, ut infra patet, ibi: alii patefecerunt, & c. Sic etiam fummus 3. quaest. 7. facerdos. in fine. de peni. diftin. 6. facerdos. & adde quod dixi fupra eo. lib. de elect. vbi periculum. §. nulli. in uerbo, fecretum. Promulgare.] demonftrat, quia nifi fic inuenerit, pandentes fententiam ex communicationis non in-

currunt. Epifcopum.] fic fupra eod. Inquifitores. Iudiciis.] fupra de accuf. qualiter. 2. Onerantes.] nota hic, quod quis relinquatur fuae confcientiae. fupra eo. lib. de refcrip. statutum. §. affefforem. & 4. dift. denique. & ad huius dicti declarationem fcias, quod tribus de caufis relinquatur quis fuo iudicio, f. cum non debet prohiberi, quia indifferenter potefi illud facere, uel dimittere fine peccato. 33. quaest. 4. uir cum propria, uel quia timetur scandalum, ficut cetera multitudo efi in culpa, ut in pr. ca. denique. & 1. q. 7. quotiens. 23. quaest. 4. non potefi. cap. ipfa, uel quia defecit iudicium: & hoc dupliciter, f. uel propter personam, quae non potefi iudicari, ut 17. dift. §. hinc etiam: 21. dift. nunc autem. uel propter crimen, quod occultum efi. 33. dift. habuiffe. in fin. 35. quaest. 6. fi duo 2. q. 5. confuluiffi, & etiam fcripfit Hug. in pr. d. c. denique.

GLOSSA IOANNIS ANDR. ORDINARIA SVPER CLEMENTINIS TIT. DE HAERETICIS.

Cap. 1. fup. fol. III.

Mltorum.] Primo praemittit conftitutionem caufam. Secundo ibi: propter quod, ponit conftitutionem de officio Inquifitionis exercendae per diaconos, & Inquifitores. primo ponens quinque, quae potefi alter fine altero. Secundo tria, quae non potefi. & decretum apponit: fubmittens quomodo impeditur uel interefte nolens comittit alii uel cofentit. Tertio ibi, Sane. prouidit circa muros uel carceres haereticorum ipforum, clauas, cuftodes, & cuftodum cuftodum, ministro ibi: Porro. ponitur iuramentum cuftodum, ministro fuorum, notariorum, & aliorum officialium. Quinto ibi: Verum. punit Epifcopos, Inquifitores. & eorum fubftitutos, qui faciendo, uel omitiendo delinquant in officio. Sexto, ibi: Alia. confirmat antiqua iura huic conftitutioni non obuia. Ioan. And. Pulfauit.] talis pulfatio comunitur principes mouet, vt hic: quandoque etiam non mouet ex caufa, de pur. cano. cum in iuuentute. Metas.] dicitur a metior metiris: & efi finis, uel terminus agri, uel cuiufcunque rei, habemus meto metis, quod ponitur pro collectione meffium, de penit. & remiff. cum ex eo. poft princ. inde dixit quidam. Dum tua rura metis, uicinis parciro metis: Has uero metas non licet transgredi, de fequl. cap. 1. vbi. de hoc. Excedentes.] alia extendentes. Pietatis fpecie.] concor. 30. quaest. 1. noffe. cum fuis concor. eod. tit. excommunicamus. §. quia uero. de fimo. ad Apofolicam. infra cap. fin. verfi. nonnulla. Innoxii.] quod efi non debet. de fenten. excom. Romana in fin. lib. 6. Detrimentum.] quod efi non debet. de paenis.

C in quibusdam, de appell. cap. 3. & cap. fuffeftum, de off. ord. irrefragabili.

Indago.] quafi indagatio. inquifitio, uel inueftigatio. de iureiur. quanto. poft princ. de offi. deleg. cap. 1. & vt. lib. 6.

Deputatos generaliter.] fupra eo. tit. per hoc. lib. 6. & uide quod ibi not. in 1. glo.

Amore.] quattuor modos exprimit, quibus peruerfi folet humanum iudicium. 1. 1. quaest. 3. quattuor. de re iud. cum aeterni. lib. 6. Et ifti quattuor modi poffunt his uerfibus comprahendi.

Quattuor ifta: metus, odium, dilectio, cenfus: Saepe folent hominum reftos peruertere fenfus.

Citare.] hoc efi primum de quinque, de quibus dixi.

Capere.] fecundum quod differt a fequenti. fepe etenim capitur, qui non incarceratur. de fenten. excom. fi clericos. lib. 6. infra de exceff. pra. la. frequens. in prin. & poft prin.

Mancipare.] tertium.

Ponendo.] quartum.

Mancis.] ficut compedes funt catenae, uel uincula circa pedes: ita manicae catenae. uel uincula circa manus. de utroque in P. fal. 149. Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicae ferreis. Ioan. Andr.

Oneramus.] concor. fupra ea. compil. de iur. pat. cap. 1. & ibi dedi concor. de hoc.

Inquirere.] quintum.

Duro.] pofuit quinque alteri fole permiffa: nunc ponit tria prohibita: & ecce primum.

Ad poenam.] de poenis quamuis. lib. 6. de uerbor. figni. nonimus. de apofita. cap. penult. Tormentis.] fecundum. De tormentis & teftium xi.

† Eymers. 3. p. q. 61. ubi dixi.

actoris & rei, not. 1. 5. quæst. 6. in summa. facit 5. q. 5. A illi qui. de re iudi. cum in contemplatione. Puto autem quod ieiunia, quæ Inquisitores ad veritatem eruendam solent indicere, sint tormenta: ita quod alter hoc non possit sine altero: per hanc litteram. Nam questionis verbo intelligimus tormenta corporis, dolores, & malam mansuonem. ff. de iniur. item apud 5. quæstionem. et 5. quæstiones. & ff. ad Syl. leg. 1. 5. quæstionem. item patet per etymologiam, qua dicitur tormentum, quasi torquens me item. Ioan. And.

Ad sententiam.) tertium. Olim autem quando alter solus procedebat, solus sententiabat. Si ambo procedebant, licet diuissim, communicabant sibi processus in fine, cum non restabat nisi ferre sententiam, eo. tit. per hoc. lib. 6. & in extraua. Benedicte. Ex eo. quod tamen adhuc hodie seruabitur: quod dicit decre. per hoc. ut si discordent in sententia, consulatur Papa.

Contra eos.) sed nunquid pro eis possit alter sine altero definire? videtur quod sic: quia à iure veteri non recedimus, nisi in quantum inuenitur expressum: Sed ita est, quod olim & hodie alter solus, potest inquirere: & de iure veteri, cum solus procedit, solus pronunciat, ut dixi in glo. prox. quod hodie immutatum est, si condemnat per hanc litteram: ergo si absoluit, remanet ius antiquum: facit de elect. Statutum, lib. 6. & est simile quod not. 1. 2. dist. præceptis, 3. quæst. 6. accusatus.

Sede vacante.) vel quasi vacante, ut in casu decere, si episcopus, de sup. neg. præla. lib. 6. Item intelligo sedem vacare, quoad hunc casum iurisdictionis capituli, etiam quando prouisum est, sed prouisus administrare non potest: quia nondum habet litteras per consti. Bonifacii inuictas, facit de transla. c. 2.

Capituli.) hac littera infra pluries repetita, & decre. infra prox. facient ad quæstionem, an capitulum sede vacante, possit visitare, & debeat procurari: de quo per Io. Mon. de sup. neg. præla. ecclesia. & per Archid. eod. tit. si Episcopus, & quod possit. alleg. quia Episcopus hoc potest: & est iurisdictionis, in qua succedit capitulum de maio. & obed. iis que. & c. cum olim. eod. tit. cap. 1. lib. 6. de instr. cap. 1. eo. lib. ergo hoc poterit: alias tempore vacationis remanebunt crimina incorrecta. alleg. etiam præ. decr. Ecclesie, ubi visitator datus à metropolitano, à quo certus casus excipitur, in aliis videtur potestatem habere: quasi per exceptionem firmetur regula ff. de fundo instr. quæsitum. §. denique Neratius. 3. 2. quæst. 7. dominus. Cum autem metropolitano nil habet, nisi de iure transfuso de capitulo in metropolitanum: ad capitulum hoc habet. faciunt not. per Inno. de hære. ad abolendam. In contrarium, hoc non est iure expressum. ergo nec attribuentum: licet enim capitulum concernat iura episcopatus, 1. 2. quæst. 2. charitatem, & c. illud. & ius reddat agentibus, accusantibus & denunciantibus: non tamen visitat: sed is qui datur à Papa 6. 1. dist. obitum. ubi probatur, quod vacans Ecclesia destituitur visitatione. Sed secundum Archid. dici posset, quod illud, destituta, non respicit visitationis operam, sed Ecclesie vacationem. sicut de elect. Ecclesia, 1. & 2. in prim. Item Capitulum est necessarius, non uoluntarius administrator: ergo non poterit quod administrationi necessario non incumbit. Et hoc tenet Io. Mon. sed Archid. non eligit: videtur tamen plus ac-

† Eyme. 3. p. q. 48. vbi dixi.

cedere primo dicto, pro quo facit: quia iste non est actus per quem præiudicetur Episcopo: sicut beneficiorum collatio, & alienatio personarum, & rerum. de quibus de maior. & obedien. ca. 1. 7. 1. dist. frater. niamatem. 12. quæst. 2. si qua de rebus. egeret declaratione, non solum in hoc, sed in pluribus aliis articulis, hoc quod dicitur: capitulum succedere in iurisdictione vacante sede. Volens tenere opinionem Ioan. possit dicere illam veram in generali visitationem ciuitatis, & diocesis; contrarium, in speciali visitatione, vel inquisitione contra certas personas, vel loca.

Requisierint.) requirit ergo per parem. de hoc de off. deleg. cum causa. in 1. gl. & puto sufficere nam requisitionem. & facit quod not. 18. dist. si Episcopus. in vlt. glof. & quod dixi de iure iur. ego N. & in requisitione non est necesse terminum exprimi, sed ipso iure statim currit. sic de excep. pia. lib. 6. & supra ea. compil. de dec. cap. 1. & hic addo, quod ibi dixi. Ioan. And.

Ipo iure.) quo ad iuris effectum. si enim de facto, tortus est, vel dure carceratus, hoc nequit non sufficere. ff. de capt. & possi. reuer. leg. in bello. §. facta. & facit quod dixi de appel. ut nostrum. Sed si interlocutoria solum lata esset super carcere, vel tortura, illa nulla esset; & lex permittit tunc appellare: † quia grauamen tolli non posset, per appellationem interponendam postmodum a definitiua. de appell. super eod. tit. 1. responsio. 2. quæst. 6. ante sententiam. ff. de appell. reci. vel non. leg. 2.

Nolit.) simile de rescip. sciscitatus. in fine. Inquisitori.) hic iunge finem, super illis, & c. Super illis.) carceratione, tortura, & sententia. Per litteras.) concor. 63. dist. cap. 1. & 2. de temp. ord. nec episcopi.

Consensum.) sufficit ergo quod committat, vel consentiat illum procedere, quæ sunt diuersa, facit quæ scripti de foro compet. significasti. super glo. si. de eccl. adiff. ad audiendam 2. super prima glo. unde in electione licet primum, & non secundum. de elect. cap. pen. in fi. lib. 6. ita hic delegatus Episcopi, vel capituli potest secundum, & non primum: quod forte fuit causa huius disiunctæ: alterum verum istorum hic est necessarium intra octo dies post requisitionem. post octo uero dies, neutrum est necessarium, ut supra.

Muti.) eodem tit. ut commissi. lib. 6. versic. & illorum.

Vulgariter.) simile supra ead. compil. de rel. do. c. 1. in prim. & ibi concord.

Duos.) nisi de uno concordarent: in casu enim discordiæ manasse uidetur hæc prouisio. facit. de appell. cum speciali. puto contrarium, quod de una conuenire non possint, sed necessarij sint duo: nec est hoc prouisum propter discordiam, sed ad securiorem custodiendam quod satis sonant verba. facit optime, ff. de custodia reorum. leg. vlt. in prim. ibi, nec vni, sed duobus custodia committenda est. & idem dicimus de ministris, de quibus sequitur.

Prouidebit eidem.) de suis redditibus, non de parte prouentuum inquisitionis officio deputata, ut in extrauaganti Benedicte. Ex eo quod. §. verum quia.

Etiā prouidebit.) Inquisitors, de prouentibus deputatis officio.

Mini-

Ministrum.] simile de sil. presby. proposuit. in fi. A facit quod dixi super tit. de offi. custo. 10. And.

Conclau.] concor. de elect. ubi periculum, §. in eodem. cum suis. concor. lib. 6.

Diuerse.] ne vnus custos sine altero possit aperire. Interdum enim in eadem sera habent plures focii plures clauas, † ut quilibet per se & aperire & claudere possit: cuius contrarium hic intendit.

Subdelegare.] quod aliàs non posset: cum sibi ministerium demandetur sine iurisdictione: in quo videtur electa industria persona. de offi. deleg. cap. si. & puto per hanc litteram, quod in assumendo ministro, non requiritur consensus Episcopi, vel Inquisitoris.

Jurabunt.] simile supra ead. compil. de rel. do. c. 2. vers. illi etiam de magi. c. 2. sed in illis nihil dicitur de corporali tactu.

Tacta.] ut not. de elect. ut circa. ver. coram. lib. 6. in glof. 2. in corporali iuramento non sufficit presentia, sed requiritur tactura Evangeliorum. Quidam dicunt, quod corporale iuramentum satis est, quod habeat corporis sensum, ut visum. facit 3. 5. q. 6. Episcopus. per id quod de possessione dicitur, quod ibi requiritur actus corporalis, & cum visu transfertur. ff. de acq. possess. l. quod meo. §. si per venditorem. & l. 1. §. penult. & not. de consuet. cap. 2. sed illud verum, cum tradens & accipiens hoc intendunt. scilicet si possessio erat vacua, ut ibi not. Vt ergo scripsi, post Inno. de iureiur. et si Christus. vers. quod autem. iuramenta que precipiuntur a iure. sicut testis, calumnie, veritatis, vel qua a iure, iudice, vel parte ex necessitate deferuntur, debent fieri tactis Evangelijs: alias fieri possunt sine tactura. & vide quod not. 2. 2. quæst. 1. in summa. Sed videtur, quod plus obliget corporale. facit. 2. quæst. 5. quanto. & c. seq. c. si minor se ma. dixit. l. si alterius. Quædam autem iura dicunt simpliciter iurari, quædam corporaliter, quædam super sancta Dei Evangelia, quædam addunt ipsorum tacturam: ut hic, & 1. quæst. 7. quoties. & supra ea. comp. de iureiur. Romani. vers. porro. de frigi. & malef. laudabilem. Patet de primo, de iureiur. eo. tit. per totum. lib. 6. de testi. præsentium, & cap. pen. de excep. pastoralis. qui ma. accu. pos. cum in tua. de sen. excom. ex tenore. De secundo, de hære. ad abolendam. §. si quæruimus. de sent. excom. venerabilibus. de elect. ubi periculum. §. super his. & c. ut circa. & c. procurator, lib. 6. De tertio, de purg. can. quoties. Apud Italicos, interpretatur consuetudo, quod sufficit quemlibet librum, vel quamlibet scripturam tangere: quod satis puto procedere, etiam ubi de corporali iuramento exprimitur, non sic ubi de tactura Evangeliorum, ut hic, & in concord.

Ponendorum.] ubi hoc exprimitur, iuratur super futuris: & sic non obstat de iureiur. c. penul. Poterunt.] 2. q. 2. faciat.

Secreto.] simile de elect. ubi periculum. §. nulli. lib. 6. cum suis concord. & de secreto habetur infra c. prox. de pænit. dist. 1. §. hoc ergo, in prim. & vers. filiam, & de hære. cap. vlt. lib. 6. nec sumitur tam amare hoc verbum quam alter custos in absentia alterius capitulum alloqui possit de non secretis ipsis in carceratis.

Abque diminutione.] non sicut infideles ser-

uientes, vel ministri, qui semper de eo quod dominis datur, decimam, vel aliam quotam subtrahunt, ut not. 1. q. 1. Christus. 1. 3. q. 1. §. 2. vers. sed videte.

Coram eisdem.] Episcopo, vel capitulo, & Inquisitore, vel substitutis ab illis.

Pro dicto crimine.] de incarcerandis, ergo pro aliis criminibus non iurant Inquisitori.

Deputandi.] dato ergo, quod capitulum haberet iurisdictionem & carcerem: non tamen in suo carcere sed episcopali tales tenebit sede vacante.

Notarii.] qui possunt esse constituti in sacris & religiosis; quod dicit, ut eo. tit. ut officium. §. ad conscribendas. lib. 6.

Iurabunt.] speciale est, † propter magnitudinem criminis, & favorem fidei: alias sufficere deberet iuramentum in creatione præstitum, de præf. ad audientiam, de cuius forma scripsi, ne cle. vel mo. sicut te, & Spec. de fi. instr. §. restat. ver. sed quæro.

Personis.] officialibus nunciis ad citationes faciendas, & apparitoribus: de quibus infra c. prox.

Non agere.] concor. de simo. nemo. & quod ibi not.

Dignissimum.] idem vers. 8. 1. dist. c. 1. in fi. Fraudulenter.] falso alicui non imponant, quod sequitur.

Obtentu.] ubi ergo non propter alterum prædictorum: sed forte timore, vel propter vitandum scandalum, hoc omittent, non est locus pene.

Et conscientiam.] not. & quod copulat. concord. de re iud. cum æterni. lib. 6.

Eodem.] odii, gratiæ, & c. ut supra. Alii uero.] scilicet Inquisitores, vel substituti ab eis, uel ab Episcopis, vel capitulis vacante sede.

Eo ipso incurrant.] Hic patet aperte, quod constitutio Ecclesie militantis ligat crimen omnino occultum. quo ad penas suspensionis, & excommunicationis, ad idem supra ead. compil. de sta. mo. cap. 1. §. quia vero. infra de pænis. cap. cupientes. §. qui vero. Nec turbentur aliqui: nam hoc idem probatur de schisma. cap. 1. vers. omnem. lib. 6. & eo. lib. de elect. ubi periculum. ner. nulli. & c. fundamenta. §. quod si secus. & c. quia sepe. facit eo. tit. sciant. & cap. seq. & c. indemnitatibus. §. postremo. de offi. deleg. cap. si. §. pars uero. de offic. ord. cap. ult. de iudi. cap. 2. uer. prouiso. de re iud. cap. 1. & 2. ad fin. de homi. pro humani. uerf. sacri. Ad idem antiqua iura. de sent. excom. porro. & c. cum non ab homine. de temp. ord. cap. vlt. patebat idem de immu. eccle. clericis, lib. 6. uerf. necnon. Et ex his uidetur indubitatum, quod Archid. habebat pro dubio: & disputationi relinquebat in decre. cum quis. de sent. excom. lib. 6. an hæreticus omnino occultus sit excommunicatus. Ioan. tenet quod sic. † 2. 4. quæst. 1. in summa. & in glof. seq. de pæn. dist. 1. cogitationis. Placet etiam Gof. & Ray. in summa, de hære. Ad contrarium inducitur 3. 2. dist. erubescant. & quod ibi not. 3. 2. dist. habuisse. 5. 0. dist. §. sed illud. in fi. 2. quæst. 1. nomen. & quæst. 5. consulisti. & 6. q. 1. simonia. 1. 5. q. 6. cap. 1. vers. non potest. 3. 0. q. ult. §. his ita. & c. seq. 3. 2. q. 5. c. ult. de simo. sicut tuis. in fi. & cap. seq. Facit ad hoc, quia ex uoluntate, que non procedit in actum, non scandalizatur Ecclesia. 2. 4. quæst. 3. Deus quibus. Sunt qui nolunt fateri, per clauem Ecclesie ligari posse

† Eyme. 5. par. q. 19. vbi dixi.

† Arelatanus de hære. not. tab. 36. Bernard. in Lucerna verbo, notarius. §. 1.

† Contra sententiam, & reue Theologi. Caietanus 2. 2. q. 1. art. 3. Sotus in 4. dist. 22. q. 2. art. 2. Alfonso Cast. li. 2. de iust. here. pu. ca. 8.

† Eyme. 3. p. tit. de appell. quæ fit ab Inquisitore ubi dixi.

† Eyme. 3. p. tit. de appell. quæ fit ab Inquisitore ubi dixi.

† Contra sententiam, & reue Theologi. Caietanus 2. 2. q. 1. art. 3. Sotus in 4. dist. 22. q. 2. art. 2. Alfonso Cast. li. 2. de iust. here. pu. ca. 8.

posse omnino occulta, nisi illa sint expresse lege diuina...

Excommunicationis sententia. de suspensione nil dicit, quare videtur, quod ab illa superior possit absolvere.

GLOSSA PAVLI DE LEAZARIIS IN CLEMENT. MULTORVM.

De heret. §. Propter quod, super vers. Vel tormentis exponere illos.

S Y M M A R I V M.

- 1 An Episcopus per se, vel Inquisitor possit testem torquere pro habenda veritate. 2 Elaborandum est iudici, vt veritate inueniat.

Paulus de Leazaris super verbo; Illos, dicit sic: illos, scilicet pro huiusmodi negotio inquisitos.

Sed planum est, quod ad veritatem habendam debet iudex laborare, de probatio, quoniam, 1. 4. q. 2. quodam.

Et eadem ratione videtur, quod eum possit extraordinarie punire, si falso testimonio aurem eius offendit durante iudicio.

Hac glossa Pauli & Zenzelini super his uersibus infra scriptis ponitur hic sicut habetur in Directorio Bononiensi...

Eymer. 3. p. 9. 73. ubi dixi. al. accessoria.

Eymer. 3. p. in 12. m. 6. p. cessunt termini. Zanch. de heret. c. 14. ubi Campesius.

determinatum est, videtur, quod non possit superior absolvere: vt not. de elect. cupientes. §. ceterum. in glos. est ergo. Sed quid si tempus determinatum non esset?

Mortis articulo. qui casus semper excipitur. infra cap. proxi. de offi. ord. pastoralis. & vide quod ibi not.

Et tunc. scilicet, quando in mortis articulo per Episcopum, vel presbyterum absoluitur: hoc intelligo, si facultas est satisfaciendi: & tempus hoc patitur: alias absoluetur cum cautione.

Manere. concord. eo. tit. c. vlt. in fi. lib. 6.

Sed contra videtur, quia ratio, que subest in Inquisito, subest in teste: ergo erit idem ius in utroque, de traslat. c. 2. cu cocor. & hac duo infra equiparantur: ibi: prauitate ipsam, uel impedimentu officii.

Solutio primum verum est, ubi testem vult torquere pro veritate habenda contra Titium delatum: vel eum extraordinarie punire, tanquam coram eo notorie delinquentem: facit quod not. de confessis. c. 2. & quod ibi notat Inno. & de iureiur. cu impositionibus. lib. 6. & iura supra allegata, si vero format inquisitionem contra eum propter hoc, ita quod est noua inflantia, cum testis sit nunc principalis inquisitus, alter per se non posset eum torquere: sic intelligantur iura supra secundo allegata. Ad sententiam. condemnatoriam.

Idem Paulus super verbo. Prouidebit. eiusdem clement.

Paulus super verbo, Prouidebit, dicit sic: Et prouidebit de redditibus suis, non de parte prouentuum officio deputata: vt patet in extranaganti Benedicti, Ex eo. §. verum. & est simile de offi. ord. quoniam. Inquisitor autem bene prouidebit de parte illorum prouentuum, vt patet ibidem.

Zenzelin. super eod. verbo, Prouidebit.

Item Zenzelinus super eodem sic dicit: Prouidebit. etiam de suo: vt in extranaganti Benedicti: Papa xi. Ex eo quod. §. verum.

Cap.

Cap. II. supra fol. 112.

Olenes. Casus. Primo ponens constitutionis causam, determinat etatem Inquisitorum: Secundo punit Inquisitores, qui preteritu officii pecuniarum illicitis modis extorquent: vel ob delictum clericorum Ecclesiarum bona confiscant.

Improbos. qui dederunt causam, merito huic constitutioni, & precedenti.

Caligine. Esate 5. in fi. Lux obienebrata est in caligine.

Ex nunc. ac si dicat, deinceps, vel forsitan voluit Papa per hoc, quod hac pars constitutionis statim ligaret a tempore promulgationis, non expectato lapsu duorum mensium, de quo dixi in proemio: non quod ad hoc, quod contra facientes hoc ignorantes, obligati essent ad culpam: sed quo ad hoc, vt contra factum non valeret: prius vero datos asserere non intendit.

Quadragesimum. concord. 20. questio. 1. sanctorum. Et est mirandum, quod in Inquisitione maior etas requiritur, quam in Episcopo, qui tamen Inquisitor est. & est simile de elect. nemo deinceps. lib. 6. & hoc est de arbitrijs, de quibus non cogimur reddere rationem, vt scripsi de rescrip. si quando.

Committi. per prelatos prouinciales, vel ministros illorum ordinum, quibus deputatio talium a sede Apostolica est commissa. Idem puto de Inquisitoribus ab Episcopis, vel capitulis sede vacante: vt ii quibus committunt habere debeant hanc etatem. Sed quid si contra fiat? certum est, quod puniendi sunt committentes, transgredientes hoc preceptum: & vide quod not. de elect. generali. §. illos. in vlt. glo. lib. 6. & licet hic non apponatur decretum: videtur tamen, quod non valeat commissio pro, & contra de elect. licet canon. lib. 6. & vide quod ibi not. in glos. 2.

Ipsorum. commissariis, quod est infra. Et per hoc, & per c. supra proxi. soluitur, quod olim dubitabatur, an Inquisitores possent committere vices suas? & videbatur quod non: quia decret. vt commissi. in prin. eod. tit. lib. 6. permittit, vt committant citationes, & sententiarum denunciations: vltra illa. ergo permittit, committere non poterant. de trasla. c. 2. facit de offi. deleg. cap. vlt. §. vices quoque. vbi etiam conseruator non committit nisi illa duo, videtur enim electa industria persona. de offi. deleg. c. is cui. lib. 6. Contra: quia siue ordinariam, siue delegatam iurisdictionem Inquisitor habeat, committere potest. Primum patet. Secundum, scilicet cum dicitur, delegatus: quod videtur verius per decret. per hoc. eod. tit. lib. 6. pro & contra. eo. tit. ne aliqui. est tamen delegatus principis, & cum iurisdictione, non cum ministerio tantum: ergo committit, ita seruat. Dant ergo Inquisitores commissariis, quos vocamus Vicarios, vel substitutos, supra eod. c. proxi. §. porro, & §.

Sotus li. 1. de iust. & iur. q. 1. art. 4. Abbas & doct. in c. cognoscens. de coñfite.

Eymer. 3. p. q. 2. Conrad. Bru. lib. 4. de heret. c. 1.

Eymer. 3. p. q. 13. & seq.

notarii, & §. verum. Ad decret. vt commissi. respondetur, quod non loquitur negatiue, sicut illa, que loquitur de conseruatore, scilicet quod non possint illa duo committere: sed loquitur affirmatiue, scilicet quod illa duo committere possint, & de illis forte dubitabatur, quasi ante citationem non esset perpetua iurisdictione, & per diffinitiuam esset functus suo officio. Ad primum, de offi. deleg. pastoralis. §. 1. Ad secundum eod. tit. in litteris.

Commissariis. de Episcopis loqui non videtur, & ideo licet etiam ipsi ab his debeant abstinere, pena tamen que sequitur, non habet locum in illis. concord. infra ver. notarii, voluit ergo dignitati deferre. de off. deleg. c. 2. lib. 6.

Prætextu. vbi ergo non eo prætextu illicitè exigit, licet malefaciat, non tamen est locus pene.

Officii. & sic committit crimen confessionis. de quo 1. q. 1. ad fin. 2. q. 1. c. 2. in fin. & c. militare. & de immuni. ecclie. quia plerique. tamen tales absolui permittit infra restituendo simpliciter tantum: cum tamen conuictus soluat quadruplum. 1. 8. distin. quoniam. in fine.

Illicitis. penas pecuniaras applicandas officio non prohibet imponi, & exigi, sed illicitas exactiones ferri. ff. de off. pre. §. illicitas. in prin. de simo. in tantum.

& c. audiuimus, & c. seq.

Pecuniam. intelligo largè. 1. q. 3. per totum.

Scienter. ignoranter ergo non tenet hac pena. simile supra ead. compil. de consan. & aff. c. vnico.

Ecclesiarum. de bonis ergo clericorum proprijs, non prohibet. Et per hoc dico, quid si monachus præseter Ecclesie, quod etiam eorum que acquisiuit intuitu persone applicatio ista fieri non posset, cum enim impediens professione sibi non possit acquirere: & sic acquisita post possessionem ademptam, sint Ecclesie. 1. 8. q. 1. c. vnico. de priui. cum olim 2. ergo etiam in illis est locus ei, quod hic dicitur, quod tamen in quodam Inquisitoris consilio ante hanc constitutionem clamare non profuit.

Delictum. de reg. iur. delictum. cum suis concord. lib. 6.

Ecclesie. multo minus, sibiipsis, vel officialibus, vel fisco seculari, cui alias applicata sunt ipso iure bona laicorum damnatorum. de here. eo. tit. cum secundum. lib. 6. Et vide quod not. de concess. præben. quia diuersitatem, & quod ibi dixi super glos. antepenul.

Applicare. idem verbum, de præb. c. 3. probatur autem hoc eod. tit. excommunicamus. in prin. ubi bona clericorum damnatorum diuidi iubentur inter Ecclesias, a quibus beneficiati sunt.

In his. duobus proximè dictis, scilicet de pecunia extorquenda: & de bonis Ecclesie confiscandis, primum enim casum, scilicet de etate includi non puto: quod patet per sequentia: ibi, donec illis, & cat.

Absolui. per ordinarios, cum sibi non reseruet, de sent. ex com. nuper.

In mortis articulo. supra c. proxi. in fi. Satisfecerint. si habent unde: alias vero paupertas excusat. de vsu. cum tu. de rap. c. 2. & vide quod no. de verb. sign. ex parte 3. in fi. 4. glos.

Remissionibus. concord. de censibus exigit. ad fi. de

Zanch. de heret. c. 19. & ibi Campesius.

Eymer. 3. p. q. 112. ubi dixi.

fi. de refcri. flaturu. circa fl. lib. 6. & adde quod ibi not. A
Commissarios.) nil dicit de Episcopis, vt etiam
supra dixi. & facit infra verbum, praelatis.
Talia.) In alijs ergo non habet locu quod sequitur.
Corrigere.) quantum in eis est: vel id est, corri-
pere, quod possunt, sed non corrigere: manus compri-
mere possunt, sed non animum mutare. 47. dist. 8. ne-
cessario. in fi. Ioan. And.

Secreto.) 2. quæst. 1. si peccauerit.
Valcant.) alias taceat. 2. q. 7. plerumque. Io. And.
Amouere.) licet praelatus Inquisitoris, scilicet
provincialis, illum ab officio remouere potest, vt hic
patet iurisdictione tamen Inquisitoris non ab ipso praela-
to, sed à Papa immediate dependet: vt solus actus
committendi, vel remouendi pendat penes illum. &
hæc patent in priuilegijs officij. ex quo sequitur, quod
corrigere, vel alterare non possit facta per illum iurisdic-
tione officij: sed illum amorem puniat, vt hic.

† Eyme. 3. p.
q. 9. vbi dixi.
† Eyme. 3. p.
q. 8.

Teneantur.) non dicit, possunt.
Prædictos.) notarios, officiales, & socios. Ioan.
And.
Quibus.) ordinarijs locorum.
Perferant.) de statu reg. cap. vli. de cle. agro. cap.
vnic. s. si autem. lib. 6.
Concessione.) facta per priuilegia officij, vt ha-
bere possint officiales armatos. †
Exequenda.) sint enim tales, qui velint & pos-
sint officio deseruire. simile de præb. super ordinata.
de cleri. non ref. cap. 3. & 4.

† Eyme. 3. p.
q. 56. Gondi-
saluus de hæ-
ret. q. 11. nu.
15. & seq.

Cap. III. sup. fol. 113.
A D nostrum. Casus. Damnat sectam Begardo-
rum, & Beguinarum Alemania, & cætera.
Cætera † omnia quæ sequuntur in glossa con-
cernunt magis Theologiam, & ideo recurrendum
est ad illam.

† Hæc sunt
verba Eyme-
rici.

EX CONCILIO TARRACON.

EXCERPTA EX CONCILIO TARRACONENSI
pro officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis: cui Concilio interfuit vene-
rabilis pater frater Raymundus de Pegnasorte.

Attendendum tamen, quod nondum erant in prouincia Tarraconensi Inquisitores,
nec Sextus, nec Clementinæ, nec Consultata ad Inquisitores.

V M nos Petrus miseratione di-
na Archiepiscopus Tarraconen-
sis Inquisitionem incepsam per
bonæ memoriæ B. Barchinon. D
Episcopum contra hæreticam
prauitatem in ciuitate Barchin.
vellemus effectui mancipare, † inter Iurisperitos,
qui nobiscum aderant, dubitationes hinc inde va-
riæ emerferunt. Quare, vt circa factum hæresis,
Inquisitionis de cætero fiendæ in prouincia Tar-
raconensi clarius procedatur, collationibus inde
factis cum venerabili fratre Raymundo de Peg-
nasorte Pœnitentiario Domini Papæ, & alijs pru-
dentibus, in processu sententiarum hæreticorum,
fautorum, suspectorum, relapsorum, & pœniten-
tium eorum secundum discretionem nobis à Domi-
no datam, ita duximus procedendum.

† Id est, man-
dare,

† De inzabba-
tatis Eyme-
rici. 2. f. q. 14.

Credentes † uero dictis hæresibus similiter hære-
tici sunt dicendi.
Suspectus † de hæresi potest dici, qui audit præ-
dicationem, uel lectionem Inzabbatarorū: uel qui
flexit genua orando cum eis: uel qui dedit oscu-
lum eis: uel qui credit ipsos Inzabbataros esse bo-
nos homines: uel similia, quæ posūt probabiliter
suspicionem inducere. Et potest dici suspectus
simpliciter esse, qui semel orauit, uel alterum fecit
de prædictis, cum eis. Si uero pluries audiisset
prædicationem, uel lectionem, uel orasset, uel ali-
quid aliud de prædictis fecisset cum eis, possit di-
ci uehementer suspectus. Si autem prædicta om-
nia fecisset, maxime si pluries, possit uehementif-
me dici suspectus. Ista ideo dicimus, ut discretus
iudex purgationem possit grauare, uel moderare,
prout magis uisum fuerit expedire.
Celatores credimus eos, qui uiderunt Inzab-
batatos in platea, vel in domo, vel in alio loco, &
cognouerunt eos Inzabbataros, & non reuelau-
erunt eos, cum haberent aptitudinem reuelandi
eos Ecclesiæ uel Iustitiæ, † uel alijs qui possent
eos capere.

† Quæst. 50.
huius partis.
† Quæst. 55.
huius partis.

Multiplica-
tio actus su-
spicionem ab-
get.

† Alii. In-
quisitoriario.

Occultatores dicimus, qui fecerunt pactum de
non reuelando hæreticos, uel Inzabbataros: uel al-
lias procurauerunt, & non reuelarentur.

Rece.

† Quæst. 52.
huius partis. Receptatores † sunt, qui scienter bis, uel ultra
repperunt hæreticos, uel Inzabbataros in domo
sua, uel in alio loco suo.

† De his quæ
hinc. 52. hu-
ius partis. Defensores † dicimus, qui scienter defendunt
hæreticos, uel Inzabbataros, uerbo, uel facto, uel
quocumque ingenio in terris suis, uel alibi, quo mi-
nus Ecclesiæ possit exercere suum officium ad ex-
tirpandam hæreticam prauitatem.

† Quæst. 53.
huius partis. Fautores † credimus omnes supradictos posse
dici secundum magis & minus: & etiam qui alias
quocumque modo eis dederint cõsiliu, auxiliu,
uel fauorem. Et omnes fautores credimus posse di-
ci suspectos, ita quod debent se purgare, & abiurare
hæresim, & omnem fautoriam; & debent san-
ctæ matri Ecclesiæ reconciliari.

† Quæst. 58.
huius partis. Relapsos † dicimus illos, qui post abiuratam
hæresim, uel renuntiatam, reuertuntur in pristina-
m credentiam hæresis. Eo modo dicimus
relapsos in fautoriam illos, qui post abiuratam
hæresim, uel fautoriam benefaciunt hæreticis, uel
celant eos.

Et omnes prædictos dicimus excommunicatos
maiori anathemate: exceptis suspectis sine fauto-
ria, si forte inueniantur.

† Quæst. 1. DVBITATIO oritur apud quosdam: utrum
relapsi in credentiam, & hæretici dogmatizantes,
si postquam fuerint deprehensi, uoluerint pœni-
tere, relinqui debeant iudicio sæculari? Et uidetur
nobis q non, sed in quocumque casu tales ad in-
trusionem sunt condemnandi.

Item si e multitudo hæreticorum, seu creden-
tium fuerit multa, & parati sunt hæresim abiurare,
discretus iudex secundum magis & minus iuxta
prouisionem Apostolicæ sedis, pœnas canonicas
poterit infligere talibus, & sic pœnam intrusionis
uitare: uel etiam si multitudo non est tanta, circa
credentes, discretus iudex consideratis circumstan-
tijs poterit moderari prout uiderit expedire: Pro-
uiso tamen, quod perfecti hæretici, uel dogmatiz-
antes eorum errores, uel credentes relapsi in cre-
dentiam post abiuratam hæresim, uel renuntiatã,
in perpetuū carcerē intrudantur: hæresi primitus
abiurata, & absolutione habita excommunicatio-
nis, ut ibi saluent animas suas: & alios de cætero
non corrumpant.

† Quæst. 2. Item queritur: utrum ille, qui dedit osculum
Inzabbataro, uel hæretico, & credebat, uel sciebat
eum Inzabbatarum: uel orauit cum eo, & celauit
eum; uel audiuit prædicationem suam, uel lectio-
nem ab eo, & credidit talem esse bonum hominē,
sit iudicandus credens eius erroribus? Et dicimus
quod non: sed talis condemnatur tanquam fautor,
uel occultator, & benefactor, & uehementer sus-
pectus, quod credit eius erroribus; nisi adeo esset lit-
teratus, uel discretus, quod non possit ignorantia
præterdere: quod a arbitrio discreti iudicis duxi-
mus relinquendum.

† Quæst. 3. Item e queritur: quis ante Inquisitionem in-

ceptam fuit confessus sacerdoti suo de hæresi uel
fautoria, & uocatur modo ab Inquisitoribus? In
casu isto credatur confessori suo: & si inuentus fue-
rit bene confessus per confessionem sacerdotis li-
cet sacerdos male fecerit, quia ipsum non remisit
ad Episcopum: ille talis † confitens per talem cõ-
fessionem euiter pœnam temporalem: nisi inueni-
atur in falsa pœnitentiã: uel relapsus post pœni-
tentiam: uel publice diffamatus. Si autem allegat
manifestam pœnitentiam, uel reconciliationem:
probet per duos testes.

De eo qui cõ-
fessus est sa-
cerdoti.

† Al. ille ta-
men.

Si quos uero, constat ante inchoatam Inquisi-
tionem de his fuisse confessos, debent publice abi-
urare hæresim, & aliam solennitatem facere: nisi
ita sit secretum factum, quod non habeat contra
se famam, uel testes: & tamen in utroque casu sunt
ab omni pœna temporali immunes.

Si uero aliqui uocati ab Inquisitoribus, deierant
tempore suæ depositionis: & postea ad instantiam
Inquisitorum, uel metu probationum discooperi-
unt ueritatem, sed dicunt quod hæc tacuerunt
propter uerecundiam uel timorem: tales credimus
periueros: quia qui scienter falsum dicit, uel uerum
tacet, periurus est: & ideo pœnitentiã canonica est
ei grauior imponenda.

Hæretici perseverantes in errore, relinquantur
curiæ sæcularis iudicio.
Perfecti uero hæretici si conuerti uoluerint, &
dogmatizantes, absolutione præhabita, & abiura-
tione facta, perpetuo carceri intrudantur.

Formæ se-
quuntur hic
pœnitentiã-
rum.

Credentes autem hæreticorum erroribus so-
lemnem faciant pœnitentiam, hoc scilicet, modo:
quod in festo Omnium sanctorum proxime uen-
turo, & in prima Dominica Aduentus, in die Na-
talis Domini, Circumcisionis, Epiphaniæ, san-
ctæ Mariæ Februarii, sanctæ Mariæ Martii, &
per omnes dies Dominicos Quadragesimæ, sint
in processionibus ad Sedem, † & ibi discalcia-
ti in braccis & camisia: præterquam in die san-
ctæ Mariæ Februarii, & in Ramis palmarum: ut
reconcilientur in Ecclesiâ parochiali, in proces-
sionibus publicè disciplinati per Episcopum, uel
sacerdotem Ecclesiæ. Item in quarta feria in
capite ieiunii ueniant simul ad Sedem, & sint eo-
dem modo & secundum formam iuris discalcia-
ti in braccis, & camisia, & expellantur ab Eccle-
sia, ut sint extra Ecclesiam per totam Quadragesi-
mam: sed tamen ad fores Ecclesiæ, & quod ibi au-
diant officium. Et in die cœnæ Domini sint dis-
calciati in braccis, & camisia ante fores Eccle-
siæ, & tunc secundum canonicam instituta publice
reconcilientur Ecclesiæ. Et hanc pœnitentiam de
quarta feria, & de stando extra Ecclesiam per to-
tam Quadragesimam, & de die cœnæ, faciãt quã-
diu uixerint quolibet anno. Sed in diebus Do-
minicis Quadragesimæ, facta reconciliatione
excant Ecclesiam, & stent ad fores usque in diem
cœnæ; & portent duas cruces † perpetuo ante pe-
ctus, quæ non sint eiusdem coloris cum uestibus:
& portent ita, ut uideri possint solenniter pœni-
tentes: ita tamen quod non abstineant ab in-
gressu Ecclesiæ in Quadragesima ultra decem
annos.

† Vox Hispa-
na, id est, ad
Ecclesiam ca-
thedralem,
quã Hispani
Sed. uocant.

† De his dixi
late in 3. par-
te in sexto
modo pro-
cessum fidei
terminandi.

Pœni.

Pœnitentia relapsorum i fautoriam.

Pœnitentia illorum, qui sunt relapsi in fautoriam, similiter erit solemnitas: vt de credentibus, proximè dictum est, in diebus omnibus supra dictis; hoc excepto, quòd cruce portare, & pœnitentiam de Mercurio cinerum, & sancto die Iouis faciant solummodo per decennium.

Pœnitentia fautorum vehementissime suspectorum.

Pœnitentia illorum, qui non sunt relapsi in fautoriam, sed sunt fautores, & vehementissime suspecti, erit eodem modo solemnitas in festo Omnium sanctorum, Natalis Domini, Epiphaniæ, sanctæ Mariæ Februarij, per omnes dies Dominicos Quadragesimæ. Et aliam pœnitentiam de feria quarta Quadragesimæ, & de stando extra Ecclesiam per totam Quadragesimam, & de reconciliatione in die cœnæ, vt supra dictum est, faciant per septennium.

Pœnitentia fautorum vehementer suspectorum.

Pœnitentia illorum, qui sunt fautores, & vehementer suspecti, erit solemnitas eodem modo in festo Omnium sanctorum, Natalis Domini, sanctæ Mariæ Februarij, Ramis palmarum: & aliam pœnitentiam de quarta feria Quadragesimæ, & de stando extra Ecclesiam per totam Quadragesimam; & de reconciliatione in die cœnæ, vt supra dictum est, faciant per quinquennium.

Pœnitentia fautorum suspectorum.

Pœnitentia illorum, qui sunt fautores, & suspecti, erit solemnitas eodem modo in festo Omnium sanctorum, sanctæ Mariæ Februarij, Ramis palmarum: & aliam pœnitentiam de quarta feria Quadragesimæ; & de stando extra Ecclesiam per totam Quadragesimam; & de reconciliatione in die cœnæ, faciant per triennium. Intelligitur tamen, quòd mulieres vestitæ veniant, & disciplinentur.

Hanc autem pœnitentiam faciant omnes prædicti in festiuitatibus, & diebus præordinatis in ciuitate ista, uel loco nostro, & non alibi, vsque ad festum Paschæ illi scilicet, qui sunt ciues.

Forenses autem faciant eam in parochiis suis; & nõ alibi: præterquam i feria quarta in capite Quadragesimæ, & in die cœnæ Domini: in quibus veniant omnes ad Sedem, uel ad locum Ecclesiæ suæ: in sequentibus vero temporibus Quadragesimalibus, decennalem pœnitentiam, septennalem, quinquennalem, & triennalem: quam debent facere in quarta feria in introitu Quadragesimæ, & in die cœnæ Domini, secundum diuersitatem culparum, vt iam diffinitum est: faciant omnes tam ciues, quam forenses in Sede ciuitatis suæ, & non alibi: nisi ex iusta & rationabili causa, & in speciali licentia Episcopi, uel Vicarii sui. Et tunc in locis, ad quæ de licentia Episcopi iuerint, faciant coram Episcopo illius loci, uel locum eius tenente eandem pœnitentiam: portantes litteras Episcopi, uel Vicarii sui continentis pœnitentiam, quæ facere debent. Et reportet etiam ille, qui pœnitentiam fecerit, litteras Episcopi illius loci ad N. ralis diocesis, de peracta pœnitentia testimonium continentis. Quòd si forte casu fortuito, sine fraude tamen & dolo, in illis duobus diebus non possent ad Cathedralem Ecclesiã peruenire: cum redierint in duabus aliis solemnitatibus assignatis eis iuxta arbitrium Episcopi, publicè disciplinentur apud Sedem N. secundum formam illorum duorum dierum.

A Si hæreticus pœniteat, & secreto absoluat, Ecclesiæ iure solemnitatibus reseruatis, cum iam non sit hæreticus, formabitur sic sententia: Pateat omnibus, quòd per ea, quæ in inquisitione inuenta, probata, & acta sunt, liquido nobis constat, quòd talis fuit deprehensus in hæresi, postmodum reuersus ad Ecclesiã unitatem, agentes misericorditer cum eodem, ipsum ad perpetuum carcerem condemnamus secundum canonica iustituta.

Forma sententia cõtra hæreticum abiolutum.

Si autem nondum sit absolutus sic formabitur: Pateat omnibus, & cetera, quòd talis est deprehensus in hæresi, & vult reuerti ad ecclesiã unitatẽ, agentes misericorditer cum eodem, &c.

Cap. excoicamus 2. §. ult. de hæret. Alia forma.

Si vero non vult penitere, sed in errore perdurat, præsentẽ iudicẽ seculari, sententia sic formetur: Pateat omnibus, quòd per ea, quæ in inquisitione inuenta, probata, & acta sunt, liquido nobis constat, quòd talis est deprehensus in hæresi per ecclesiã condemnata, & ipsum tanquam hæreticum iudicem condemnamus.

Forma sententia cõtra hæreticum pertinacem.

Contra fautores sententia sic formatur: Pateat omnibus, quòd per ea, quæ inuenta, probata, & acta sunt in inquisitione, liquido nobis constat, quòd talis est deprehensus in fautoria: & denunciamus ipsum excommunicatum, & suspectum de hæresi: & si per annum contempserit satisfacere, subiaceat pœnis concilii generalis: & si defecerit in purgatione, & in excommunicatione per annum steterit, ut hæreticus condemnatur.

Cap. a l'abo lenda, & cap. excoicamus 2. de hæret. Forma sententia cõtra fautores.

Suspectus de hæresi purgabit se publicè in hunc modum:

Ego talis iuro per Deum omnipotentem, & per hæc sancta Dei Euangelia, quæ in manibus meis tenco, coram uobis domino tali Archiepiscopo, uel Episcopo, & coram aliis uobis assistentibus, quòd non sum, uel fui Inzabbatatus, Valdensis, uel Pauper de Lugduno, nec hæreticus in aliqua secta hæresis per ecclesiã damnatæ; nec credo, nec credidi eorum erroribus; nec credam aliquo tempore vitæ meæ: immo profiteor, & protestor, me credere, & semper in posterum crediturum fidem catholicam: quam sancta Romana Ecclesia, & Apostolica publicè tenet, docet, & prædicat; & vos domine Archiepiscopo, uel Episcopo, & ceteri prelati ecclesiæ vniuersalis tenent, prædicant publicè, atque docent.

Lateranen. sub Innocentio III. & refertur in cap. excoicamus, 1. de hæret. purgationis. De iuramento eius, qui se purgat, uide cap. Quotiens. de purg. cano.

Compurgatores iurabunt per hunc modum:

Ego talis iuro per Deum, & per hæc sancta quatuor Dei Euangelia, quæ manibus meis tenco, me firmiter credere, quòd talis nõ fuit Inzabbatatus, Valdensis, nec Pauper de Lugduno, nec hæreticus, nec credens eorum erroribus; & credo firmiter eum in hoc uerum iurasse.

Compurgatores qualiter iurare debeant, & de eorum iuramento uide cap. de testib. de purg. cano.

Caueat tamen iudex, quòd ex quo certum numerum Compurgatorum duxerit alicui iniungendum, nõ est honestum, quòd postea mutet, ne sic Lateranense concilium illudatur.

COM-

COMMENT. XXV.

Arraco ciuitatis olim opulentissima, quæ potiori totius Hispaniæ parti nomen dedit; metropolis ipsa, Scipionum opus: de qua Ptolemaus lib. 2. cap. 4. Plinius lib. 3. cap. 1. & 3. & lib. 4. cap. 20. & Strabo, lib. 3. hodie nunc etiam metropolis in principatu Cataloniae.

Fuit autem hoc concilium (nisi fallor) prouinciale, tamesi Eymericus generale vocet hæc 2. parte. q. 56. in fine. & prouinciale re vera ipsum appellat Directorium Bononiense in indice huius partis.

Non est autem putandum integrum id concilium fuisse hoc loco relatum ab Eymericis, sed ea tantum desumpsit, quæ magis ad institutum suum existimauit pertinere; quod indicant satis uerba illa in titulo apposta: Excerpta ex concilio Tarraconensi. Sed plenius id nouimus, postquam in uetustissimo illo Codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ inuenimus paucis antea diebus quam hæc scriberemus, idem ipsum concilium absque ullo tamen præfixo titulo: ceterum ex seridè apertissime nouimus Tarraconense esse.

Concilium Tarraconense quo tempore fuerit conditum.

Quo autem tempore fuerit conditum, non est mihi omnino exploratum: certum est tamen uetustissimum esse, tum quia in prouincia Tarraconensi nondum erant Inquisitores delegati, quando celebratum est, tum quia frequentissima est in eo mentio Inzabbatatorum hæreticorum, qui circa annos Domini MCC. maxime partes eas infestabant; tum quia huic concilio interfuisse memoratur frater Raymundus de Pegnaforte: fuit autem hic Raymundus is qui iussu Gregorii noni, Pontificis maximi decretales Pontificum epistolas in unum collegit, atque in certa capita, uinulosque distinxit: quod accidit circa annos Domini MCCXXX. inuat uero hanc meam coniecturam uetustus codex Directorij Bononiensis, qui in indice partis secundæ Directorij, de hoc concilio ita habet: Cui concilio inter alios interfuit frater Raymundus de Pegnaforte in iure multum peritus, de ordine Fratrum Prædicatorum, qui decretales compilauerat paulo ante. hæc ibi.

Cum itaque Raymundus hic Decretales epistolas compilasset paulo ante quam hoc concilium celebraretur, & ea compilatio facta fuerit (vt dixi circa annos Domini MCCXXX. nam Gregorius nonus, cuius iussu eã fecit Raymundus, anno Domini, MCCXXVII. creatus fuit Pontifex Romanus, consequntur inde uerisimiliter hoc concilium celebratum fuisse circa annos Domini MCCXXV. aut MCCXL. Item quia ante principium huius concilii adnotat Eymericus nondum fuisse consultata ad Inquisitores, nec sextum librum Decretalium, quo tempore fuit hoc concilium celebratum: constat autem consultata seu responsa ad Inquisitores, quibus in negotio sancti officii contra hæreticos plenissime instructi sunt, ab Innocentio IIII. Alexandro IIII. Urbano IIII. & Clemente IIII. Pontificibus Maximis data esse: hi autem ab anno Domini MCCXLIII. vsque ad annum MCCLXX. floruerunt. Et Sextus liber Decretalium à domino Bonifacio octauo circa annos Domini MCCXCV. editus est.

A Denique alia etiam coniectura suffragatur, vt credam circa memorata tempora fuisse hoc concilium celebratum: quoniam in forma iuramenti, quod præstant Compurgatores, fit mentio Concilij Lateranensis, quod omnino fuisse existimo Lateranense sub Innocentio III. Roma celebratum anno Domini MCCXV. in quo plenissime cautum est de pœnis hæreticorum, cap. 3. quod nunc refertur in cap. excommunicamus, de hæret. Huic autem concilio Lateranensi, quod fuit longè celeberrimum, interfuit beatus Dominicus, vna cum domino Fulcone Episcopo Tholosano, atque his quidem coniecturis ductus existimo circa hæc tempora, quæ dixi, celebratum fuisse hoc concilium: nam quo tempore celebratum est aliud Concilium Lateranense sub Alexan. III. anno Domini MCCLXXX. tamesi Inzabbatati, seu Valdenses, iam essent exorti, at nondum uidebantur descendisse in prouinciam Tarraconensem.

B. Domini-cus Concilio Lateranensi sub Innocentio III. inter-fuit.

Quoniam autem Raymundi mentio honorificè fit in hoc Concilio, libet hic in gratiam lectoris pauca quedam de eo scribere, vt qualis ac quantus fuerit intelligatur.

Fuit itaque Raymundus de Pegnaforte natione Catalanus, patria Barcinonensis, honestis, & fidelibus parentibus natus, qui cum iuris perita insignis esset, Senatus popululose Bononiensis publico stipendio ad interpretandum iura eum conduxit; inde iubente Pontifice summo, & Episcopo Barcinonensi petente, in patriam reuertitur, & Archidiaconus Ecclesiæ Barcinonensis creatur. Paulò post, anno Domini MCCXIX. sacrum ordinem Prædicatorum recenter ibi diuulgatum cum magna humilitate, & pietate (quæ in primis virtutes ab incunte ætate illi fuerant indiuisæ comites) proficitur. Inde Gregorius nonus cum egregiam eius uiri iurisperitiam cognitam haberet, eius opera, vsus est in conficienda Decretalium pontificiarum compilatione, quem etiam in præfatione eius operis honorificè nominat; suumque constituit Capellanum ac Pœnitentiarium; quæ dignitas non nisi valde litteratis, & egregijs uiris conferebatur. Paulò post Romanus Pontifex Archiepiscopum Tarraconensem Raymundum creat: sed is eam, & alias dignitates vltro oblatas humiliter recusauit. Splendescente autem quotidie magis ac magis tanti uiri fama, & uirtute in toto orbe ac ordine suo, uita functo fratre Iordano totius ordinis Prædicatorum Magistro Generali, viro integerrimo, & piissimo, anno Domini MCCXXXVIII. Bononiæ in capitulo generali omnium patrum consensu Raymundus absens (nam Barcinone eo tempore morabatur) Magister generalis eligitur, & fuit tertius in eo or-

Raymundi de Pegnaforte uita.

eo ordine Generalis. Delecti tunc sunt viri graues, qui ad Raymundum proficere-
rentur, suaderentque, ut electioni factæ
consentiret; annuit tandem tantorum vi-
rorum precibus: sed biennio tantum ea di-
gnitate functus, anno Domini MCCXL.
officio renunciauit; & diuinis meditationi-
bus totus incumbens vitam agens sanctif-
simam, multisque miraculis coruscantem,
anno Domini MCCLXXV. ex hac vita
migravit ad Dominum. Post eius obitum
Rex Aragoniæ miraculorum tanti viri mul-
titudine, & magnitudine permotus sæpe
apud Romanum Pontificem institit, ut san-
ctorum catalogo Raymundus ascriberetur:
cæterum obortis bellorum tumultibus, in-
terruptum est id opus, atque usque in præ-
sentem diem dilatum. Id ipsum multis
oblatis precibus apud Romanum Pontifi-
cem egerunt Archiepiscopi Tarraconenses,
& omnes suffraganei, bis propterea in con-
cilio provinciali congregati, litteris super ea
remissis ad Nicolaum Papam III. anno Do-
mini MCCLXXIX. item ad Iohannem Pa-
pam XII. anno Domini MCCCXVII.
Has litteras originales hoc die sancti Fran-
cisci, videlicet quarto Octobris huius anni
MDLXXXIII. quo hæc scribimus Romæ,
vidimus, & in nostris manibus habuimus,
ex quibus apparet Raymundum non de pen-
na forti appellandum, sed ita, de Pegna-
forte. Scripsit Raymundus summam val-
de vtilem, & elaboratam de casibus con-
scientiæ. Et quo tempore in ordine suo
Magistri Generalis officio fungeretur, con-
stitutiones suæ religionis, quæ antea indi-
stinctè vagabantur, miro ordine distinxit:
Et zelo fidei succensus, diligens quoque ad-
hibuit studium, & conatum, ut variâ gene-
ra linguarum à Fratribus sui ordinis addi-
cerentur; quare eius diligentia pia sollici-
tudine interueniente divulgatum, & præ-
dicatum fuit nomen Christi, fidesque eius
ex multorum conuersione, amplioribus di-
latata profectibus: puniata est etiam vsque
ad Barbaras infidelium nationes. Huius
beati viri corpus hodie apud Barcinonenses
religiosè colitur in Ecclesia sanctæ Catha-
rinæ, quam in ea ciuitate incolunt Fratres
ordinis Prædicatorum,

Hæc diximus, ut huius viri vita imotesceret,
& ut concilij huius locus, in quo Raymundi sit
mentio, illustraretur. Sed iam ad institutum re-
uertor.

Est equidem Concilij huius Tarraconensis nobile

A decretum, quo primum species hæreticorum, & com-
plicum declarantur, inde nonnullæ dubitationes diluuntur;
præterea penitentia singulis imponenda traduntur,
tandem formulæ sententiarum in singulos pronun-
tiandarum proponuntur.

Cæterum multa in eo continentur antiquata iam
& abolita, multa penitus extincta, tum propter in-
ra noua, quæ deinde sunt condita, tum propter extin-
ctam iam & penitus abolitam sectam Inzabbatato-
rum, quam in primis damnat; tametsi multa inde
prudenter colligi possint, quæ etiam nostris tempori-
bus multum nobis deseruiant: & propterea in sin-
gulis serè sancitis ab hoc Concilio recurrendum est
ad Eymericum, qui suis locis cuncta tractat abunde:
& ideo in margine curauimus singula loca aper-
tioris doctrina gratia indicare, ut plenius lectori-
bus satisfaceremus, eosque molestia querendi singu-
la, liberaremus.

Nos etiam, paucis quibusdam exceptis, ideo singu-
la hic declarare omisimus, quoniam apud Eymericum
hæc sumus debitis locis effecturi.

Erant autem hæc concilij huius fragmenta in om-
nibus exemplaribus valde deprauata, atque corrupta:
ea tamen partim coniectura, partim ab exemplari illo
Vaticano, cuius sæpe mentionem facio, sua sunt in-
tegritati restituta. Sed iam ad obscuriora quedam illu-
stranda accedamus.

b ¶ Cum ista genera hominum in canone expli-
centur.] non intelligit de canone in textu cap. Qui-
cunque, §. i. & §. hæretici, de hæret. lib. 6. aut de aliis
canonibus eius tituli: quoniam sextus liber Decreta-
lijum, quo tempore fuit hoc concilium celebratum, non-
dum erat editus, ut patet ex supradictis: Sed intelli-
git proculdubio de canone in textu cap. excommunicamus.
et §. credentes, extra de hæret. ibi enim ponuntur
hæc genera hominum.

c ¶ Item si multitudo hæreticorum, & cætera, &
sic pœnam intrusionis vitare.] Hinc apparet pro-
pter multitudinem delinquentium pœnam mitigari; de
quo articulo quid sit sentiendum, alibi dicitur copio-
sè: interim vide textum in capitulo latore. extra de
clerico excomm. ministran. & ibi glos. Hostien. Iohan-
nem And. Zabarellam, Panormitanum, & communi-
ter doctores.

d ¶ Quod arbitrio discreti iudicis duximus re-
linquendum,] Subsequuntur in codice Sabella-
no hæc verba: num sit simplex, uel ignorans;
sed re vera ea nusquam reperiuntur in hoc Concilio,
& addita sunt proculdubio ab aliquo paraphraste
explicationis gratia: in omnibus autem Codicibus
manuscriptis, videlicet Sabellano, Bononiensi, &
Cardinalis de Gambaro, finita illa periodo, duxi-
mus relinquendum, subsequuntur hæc: Aduer-
tendum tamen est, quod Inzabbatati hæretici
hic dicuntur, qui in sotulari quod zabbati vul-
go dicitur, signum singulare quoddam, ut cog-
noscerentur ab eorum complicibus, defere-
bant, hæc ibi. Mox sequuntur cætera ut sunt im-
pressa: quæ verba non videntur concilij Tarraconen-
sis esse, ut constat ex codice Vaticano, sed Eymeri-
ci, qui ea prudenter inseruit, ut declararet nomen
Inzabbatatorum. cæterum ne falleretur lector pu-
tans

Multa sunt
in concil. Tar-
racon. anti-
quata.

Qui dicitur
Inzabbati

ans concilij esse, secuti codicem Barcinonæ impres-
sum, ea consulto omisimus. idem penitus tradit iterum
Eymericus 3. par. tit. de signis, per quæ Valdenses hæ-
retici cognoscuntur. num. 112. id quod verum esse con-
stat ex vetustis scriptoribus. Idem dicuntur hæretici
perfecti, ut dicam paulo post versic. Perfecti vero
hæretici.

In omnibus autem codicibus nomen Inzabbatato-
rum, scriptum erat per, s, ita, Inzabbatati, unde mul-
ti putabant, à sabbato, quia more Iudeorum sabbat-
um colerent, Inzabbatatos fuisse appellatos, quod ut
cuiaretur per, z, duximus imprimendum, sed de his
Fustus Eymericus paulo post par. 2. q. 14. ubi & nos
dicemus.

An qui con-
fiteatur hære-
sim sacerdoti
suo, effugiat
pœnas tem-
porales,

¶ Item queritur: quis ante inquisitionem in-
ceptam fuit confessus sacerdoti suo, &c.] Hic
locus valde me torset, quia in omnibus codicibus erat
deprauatus, nec vlla omnino poterat colligi sententia.
in Barcinonensi enim impresso, qui cæteris in hoc loco
erat emendatior, ita legebatur.

Item queritur, quis ante inquisitionem in-
ceptam fuit confessus sacerdoti suo de hæresi, uel fau-
toria, & uocatur modo ab Inquisitoribus: in ca-
su isto credatur confessori suo: & si inuentus fue-
rit bene confessus per confessionem sacerdotis, li-
cet sacerdos male fecerit, quia ipsum non re-
misit ad Episcopum, ille talis confitens talem
confessionem euitat pœnam temporalem: uel
inueniatur in falsa pœnitentia, uel relapsus post
pœnitentiam, uel publice diffamatus, & cætera.
Itaque cum non possem difficultatem superare, locum
deprauatum relinquere decreueram. Verum frater
Paulus Constabilis Ferraricnsis ordinis Prædica-
torum sacri Palatii Magister, qui postea fuit to-
tius ordinis Magister Generalis, cui hæc omnia me-
rito fuerunt communicanda, paululum moratus,
coniectura affectus est veram & germanam le-
ctionem: nam primam illam coniunctionem, vel
commutauit, in dictionem, nisi, unde locus esse
est planus, & sententia clara, quæ huiusmo-
di est: Qui coram Inquisitore dicit se confessum hæ-
resim sacerdoti, à quo est absolutus, antequam In-
quisitores cepissent inquirere contra ipsum, de hoc
sacerdoti fides habenda est, & ille talis reus per ta-
lem confessionem pœnam temporalem euitabit, id
est, non punietur amplius in foro iudiciali exteriori
per Inquisitorem: tres tamen casus ab hac regula
excipiuntur, qui numerantur ibi: nisi inueniatur
in falsa pœnitentia: uel relapsus post pœnitentiam:
uel publice diffamatus. Et cum paucis post diebus
in bibliotheca Vaticana reperissem (nisi fallor) in-
tegrum hoc concilium Tarraconense, protinusque
consultissem hunc locum, eum prorsus inueni ita
perfectum & integrum, quemadmodum per conie-
cturam solam Magister sacri palatii paulo antea emen-
dauerat.

Unde ortum
mendium in
Cōcilio Tar-
raconensi,

Et sane facillimum fuit hoc mendium inducere:
nam veteres scriptores librorum, dum compendiis
litterarum integras dictiones uellent significare, il-
lam dictionem, nisi, ita scribebant, quæ à que-
busdam lecta est, uel, putantibus illud iota suprapos-
itum, l, esse; quoniam & dictionem, uel, ita in vetu-

lis libris scriptum inuenimus, iam codex Cardi-
nalis de Gambaro dictionem, ubi, habet; quia vete-
res etiam eam dictionem per compendium ita sole-
bant scribere, hinc uides quàm facilis fuit lap-
sus, & quàm merito cauerit olim Iustinianus, in §. il-
lud autem in proemio Digestorum, ne quis leges suas
per sigla, hoc est per compendia litterarum scribere au-
deret: sed per consequentiam, hoc est, omnibus lite-
ris appositis ex hac enim causa ingentes difficultates,
& obscuritates superioribus sæculis ortas fuisse in le-
gibus copiosè ostendimus in libris de causis, & reme-
diis difficultatis inuisprudentiæ. sed iam ad rem reuer-
tor.

Quæstio proposita in hoc concilio, An uidelicet
credi debeat sacerdoti asserenti se absoluisse aliquem
hæreticum, olim valde dubia fuit, & controuersa in
partibus Tolosanæ, & Narbonensibus. Valdenses
enim hæretici, & alij eiusdem furoris, quorum in-
signes erant fraudes in deludendis iudicibus, & fu-
giendis interrogationibus, ac iustis iudicijs, ubi ui-
debant se ab Inquisitoribus nimis urgeri, & legitime
conuincti, hac exceptione tandem utebantur, se uide-
licet in foro conscientie iam confessos esse crimen, & à
suis confessoribus absolutos: quæ dubitatio variè fuit
definita, nam concilium Tarraconense hic aperte uo-
luit, & talem confessionem ualere, & sacerdoti creden-
dum, & exceptis tribus illis casibus iam relatis, tales
ita absolutos, pœnas effugere temporales. Concilium
autem Narbonense circa annos Domini MCCLXXX-
celebratum contra hæreticam prauitatem, an confes-
sori credi debeat in hoc casu non definiuit, sed à sum-
mo Pontifice id monuit declarandum, nam cap. 28. ita
scriptum est: Vtrum autem soli confessori credi
debeat de absolutione, seu pœnitentia defuncti,
seu uiui, licet satis uideatur quodd non, ne quid ta-
men Ecclesiæ possit impingi, domini Papæ res-
ponso expectetur. hæc ibi.

Hæc autem quæstio, an in hoc casu confessori
credi debeat, valde est uilis & cognitu necessaria,
cum inde non modici effectus, seu utilitates enascan-
tur, inter quas illa præcipua erit; quod si aliquis
dicatur impenitens decessisse, si confessori sit creden-
dum, non poterunt Inquisitores post mortem contra
eum procedere, si asserat confessor eum egisse pœni-
tentiam.

Ergo ut, quod à Concilio Narbonensi indecisum
relictum est, lumen declarationis accipiat, donec
aliud per sedem Apostolicam fuerit definitum, ui-
detur prima fronte dicendum, sacerdoti attestanti
de innocencia uel penitentia defuncti, seu uiui cre-
dendum esse. Primum quia ita in terminis proprijs
tenet glos. in capit. super nobis. in verbo, nisi iura-
tus, extra de testib. & in cap. testimonium. in verbo
in hoc casu. eod. tit. de testib. ubi ait quod cum quis
uult probare se egisse penitentiam, satis est si id pro-
bet per confessorem suum. Præterea, quia sicut rati-
one officij creditur notario in his, quæ ad suum mu-
nus spectant, capit. ad audientia, de præscrip. ubi
Abbas nume. 6. & alij communiter, & late Gram-
maticus decis. 60. nume. 10. & sequen. & decis. 73.
nume. 3. ita uidetur sacerdoti credendum. Rursus,
non

An sit creden-
dum sacerdoti
asserenti se ab-
soluisse ali-
quem hære-
ticum.

An credendū
sit sacerdoti
asserenti de-
functum, aut
uiuum pœni-
tentia egisse.

non refert sacerdotem unum esse testem hoc casu: A quoniam vni soli testi spectata fidei, & probitatis credendum tradit Thomas Grammaticus. consil. 13. incipien. in causa Miloniana, nume. 15. Præterea Clementie prærogatiua, & innocentie fauor hoc videntur postulare, præsertim cum in hoc crimine proniores esse debeamus ad absolucendum, quam ad condemmandum. Postremo, quia non est verisimile in sacramentum confessionis, vbi omnia postulatur integra, iusta, & cum lege Dei coniuncta, aut confidentem, aut confessorum usque adeo futuros suæ salutis immemores, vt mendacium dicere audeant. in eandem sententiam accumulari possent plurima fortassis non minus vrigentia.

Veruntamen securus est dicere cum concilio Narbonensi præcitato, satis videri, quod credi non debeat confessori.

Sacerdoti te
stificanti de
innocentia aut
penitentia vi
ui uel defun
cti non credi
tur necessa
rio.

Atque in hoc articulo hoc primum nobis exploratum esse debet, Inquisitores propter dictum confessoris excusantis aut videntem aut defunctum, non auctari ad recedendum ab his, quæ ordine iudiciario inuenta, & probata sunt in contrarium: præsertim cum communis sit & recepta tam Theologorum, quam Iurisperitorum sententia, secundum allegata, & probata in dicandum esse: non autem iuxta priuata, & illegitima iudicia, vt præ cæteris testatur Beatus Thomas, 2. 2. q. 67. art. 2.

Ad hæc, neminem puto fore, qui facile admittat in tam graui causa dicto vnus solus standum potius esse, quam testibus aliis, & iudiciis legitime probatis. Deinde nulla lege canonica vel civilis id cautum inuenitur, immo præcitatum concilium non obscure videtur sentire contrarium. Postremo si delinquentes intelligerent generaliter fidem habendam esse sacerdoti testificanti de penitentia vel innocentia viui, vel defuncti, facile vt penas huius criminis effugerent, attentarent mendacium in confessione dicere, ac mittere confessarium ad iudices, qui eos excusaret. quam ob rem tutius est, vt non credatur, sed vt ordine iudiciario iuxta allegata, & probata legitime procedatur.

Hoc tamen minimè omittendum putarem, posse quandoque confessorem usque adeo esse spectatæ virtutis, & probitatis, vt dictum eius multum proficit ad penitentiam seu penam minuendam, nam si, verbi gratia, delatus, & conuictus de hæresi dicat se dudum errorem suum agnouisse, confessum fuisse, & deseruisse: tunc benignius tractari poterit, si hoc ipsum confessor approbatus testificetur: quod tunc magis inuabit, cum reus aliàs non est habitus suspectus aut malis moribus præditus; cæterum non propterea omnino liberabitur: neque ab hac sententia recedendum putarem.

Quod si quis dicat inutiliter nunc hanc questionem disputari, cum confessores non habeant potestatem absolucendi hæreticos, ut constat in processu bullæ in Cæna Domini, & tradit copiosè Locatus in opere iudiciali Inquisitorum, verbo, Absoluere. Et Simancas de catho. instit. titu. 3. de absolutione, Respondebo contingere quidem posse talem casum, vt cum quis verbi gratia absoluitur virtute alicuius Iubilei, in quo summus Pontifex concedit facultatem absolucendi à tali crimine: seu cum quis hæreticus omnino occul-

tus vel mentalis absolutus est, & postea detegitur eius hæresis, & proceditur contra eum: item potest contingere similis casus in hæretico, qui iam mortuus penitet, & cum non sit locus, vt iudiciario ordine seruato Ecclesie reconcilietur, absoluitur à priuato quolibet sacerdote in articulo mortis, & deinde conualescit, & deseritur ad sanctum officium. Si quis ergo in his casibus aut aliis huiusmodi vellet vti testimonio confessoris, non debet Inquisitor propter talem testem, iudiciarium omittere ordinem sicut dictum est.

Quod autem absoluti in foro penitentiæ solum intelligantur absolui quoad illud forum sive iudicium, & quod propterea debeant in foro exteriori sive iudiciali satisfacere, singulariter declarauit Sanctissimus Dominus Gregorius XII. in bulla quadam Iubilei anno Domini MDLXXII. tertio idus Septembris. nam cum primum concessisset facultatem confessoribus approbatis, vt virtute præfati Iubilei penitentes possent absolucere à quibuscunque peccatis, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, & in bulla cæna Domini contentis, & à quibusuis penis, & censuris ecclesiasticis. exceptis tamen quibusuis hæreticis, & libros damnatos sine auctoritate Sedis Apostolicæ, scienter quoquo modo legentibus, aut in domibus suis tenentibus, vel imprimendis; aut importantibus, seu disseminantibus, vel officium sanctissimæ Inquisitionis sub quocunque prætextu vel colore impediuntibus, his inquam concessis primum, & exceptis, subdit deinde singularem, & notatam dignam clausulam in hæc verba: Declaramus tamen tam per præsentem, quam alias quascunque super concessione similibus uel dissimilibus indulgentiarum à nobis, & prædecessoribus nostris hæctenus emanatas, & in futurum quomodolibet emanandas litteras Christi fidelibus ipsis nisi in foro conscientie, & penitentiæ tantum, non autem in foro fori, & contentioso, nisi satisfecerint his, propter quæ censuræ huiusmodi in eos late fuerint, vllatenus suffragari, eisdemque Christi fideles illis iuxta huius nostre declarationis formam, & tenorem, & non aliter, nec alio modo vti, aut eis se iuuare posse, & potuisse: quinimo eos in eisdem censuras postmodum reincidisse, & in posterum reincidere, sicque ab omnibus quauis auctoritate fungentibus, censeri, & iudicari debere, irritumque, & inane quicquid secus à quoquam quouis prætextu, aut colore scienter uel ignoranter attætatum forsitan est hæctenus, uel in posterum contigerit attentari; non obstantibus quibusuis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscunque, hæctenus ibi.

Quod si quis querat, an si Papa non exciperet casum hæresis, posset ne tunc confessarius approbatus virtute Iubilei, aut alterius diplomatis, aut bullæ Apostolicæ, per quam datur facultas absolucendi ab omnibus peccatis etiam in bulla Cæna Domini reseruatis, absolucere hæreticos, qui hæreses suas confiterentur: Respondet Couarruias in cap. alma mater. de sent. excommu. lib. 6. par. 1. §. 1. num. 15. id confessario non licere. Couarruiam sequitur Simancas de catho. instit. titu. 3. de absolutione. num. 2. & Ioannes.

Aboluti in foro penitentiæ non censentur absolui in foro exteriori.

Confessarius an possit absolucere hæreticos virtute Iubilei.

Ioannes Rolas tracta. de heret. parte 2. assertio. 39. A Contrarium profertur Dominicus Sotus lib. 4. sentent. distinct. 22. qu. 2. art. 3. Sententia Soti videtur magna ratione nitii: Et profecto si Papa nolisset virtute talis facultatis absolui hæreticos, eos exceperet sicut in præfata bulla Dominus Gregor. eos exceperit quos & Pius Papa V. etiam exceperat in simili bulla Iubilei anno Domini MDLXVIII. & in aliis. Profecto ad tollendam omnem dubitationem opimum esset semper in similibus bullis illos excipere. Cæterum si non exciperentur, & ob id in foro penitentiæ absoluerentur, nihilominus Inquisitores libere possent contra sic absolucos in foro exteriori procedere: prudenter autem facerent confessores si in tali casu sic penitentibus suaderent atque eos inducerent, vt ad Inquisitores confingerent.

An absoluti in foro penitentiæ efficiantur penales.

Rursus, altera questio & præcipua in hoc Concilio Tarracon. posita est: An postquam aliquis est in foro penitentiæ à crimine hæresis absolutus, effugiat etiam penas temporales, ita vt postea in eum inquiri non possit, ipseque reus possit se hac exceptione tueri, dicens iam esse absolutum in foro penitentiæ: & quamuis Concilium hoc Tarracon. senserit tribus illis concurrentibus, de quibus paulo antea dicebamus, immunem esse à pena temporali; nunc tamen aliud est penitus obseruandum, videlicet, reum quemlibet sine ab Episcopo, sine ab Inquisitoribus, aut ab aliis habentibus absolucendi potestatem, absolutum in foro penitentiæ, & accusari posse in foro exteriori, & in eum inquiri, nec eum inuari exceptione receptæ penitentiæ in foro interiori: ita Zanchinus, vbi copiose disputat hanc questionem tracta. de heret. capitu. 34. & ibidem Campegius Reperit. Inquis. verb. absolutio. §. sed an absolutio. & verb. confessio. §. vtrum si in foro, fol. 163. ex impres. Vncet. Locatus in opere iud. verbo, absolucere, num. 1. & verbo, hæreticus, num. 24. vers. Secreti vero hæretici, & alii aliis locis.

Pena imposta in foro penitentiæ, non tollit aliquo modo penam imponendam in foro iudiciali canonico, vel civilis, gloss. singularis in cap. gaudemus, de diuort. verb. poterit, vbi communiter hoc notant, & tenent Doctores, Pau. Castr. in l. cunctos populos, C. de sum. Trinit. & fide catho. num. 7. gloss. 1. in fin. in cap. 2. de schismaticis, & ibi Panor. Card. & Docto. glo. in cap. de his. in fine, de accus. vbi Abbas, gloss. in c. fi. 25. distinct. argum. tex. in c. admonere. 33. q. 2. vbi gloss. verb. penitentia, gloss. fi. in capit. 2. de emptio. & vend. & ibid. Abbas, Imola & communiter Doctores; & potissima ratio est: quoniam pena penitentiæ in foro interiori imposta tendit ad alium finem, videlicet, vt per eam penitentem satisfaciatur Deo, & animæ suæ. Alia vero pena, scilicet temporalis, spectat ad punitionem corporis, & pro vindicta publica, vt ita etiam reipublica satisfaciatur, qui malo exemplo delinquendo eam offendit. Hæc autem conclusio usque adeo uera est, vt contrariam putarem erroneam: proceditque etiam si penitentia illa in foro interiori imposta, fuisset publica: ita Abbas in dicto capit. de his, de accusat. pro qua sententia facit optime textus in capitu. 2. de maledicis, & no-

tant ibidem Abbas & Doctores. Illud hic monebo, multum esse minuendam penam in foro exteriori, quoties is qui punitur in foro interiori, sine dolo fuit confessus delictum suum, & obtinuit absolucionem, maxime si iniunctam sibi penitentiam humiliter adimpleuit, cum satis appareat huic culpam suam displicuisse, mitius enim agi debet, & lenius cum eo qui sponte confitetur peccatum suum, quam cum eo qui conuincitur, iuxta doctrinam Abbatis & cæterorum in capitulo ad si clerici, de iudiciis.

Mitius puniendus in foro exteriori, qui confessus est delictum in foro interiori.

Ille autem qui post captam inquisitionem contra eum, quasi dissimulans & gemebundus accedit ad Inquisitores, vel Episcopum petens in foro interiori absolui, audiendus non est, quia peccatum eius iam non est occultum, ideoque non est adhibendum occultum remedium; nec talis dicitur sponte uenire, cum illi dicantur uere & proprie sponte uenire, qui ante inceptam Inquisitionem contra eos, receptisque probationes humiliter accedunt, ut pulchre docet Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, questio. 2.

His ita positis, quæ occasione Concilii Tarracon. dicenda fuerunt, superest, ut pauca quedam huc etiam spectantia breuiter perstringamus.

Ac primum hic queritur: An uinctis & in carcere reclusis pro causa fidei, confessarii concedi debeant? Et tametsi quibusdam uideatur non aliter confessariorum copiam reis esse faciendam, quam si plene Inquisitoribus suas hæreses fuerint confessi, aut in extremum uenerint uitæ periculum, ut tradit Simanca de catho. instit. titu. 16. num. 30. quoniam huiusmodi homines cum pendente inquisitione reputentur hæretici, indigni uidentur tanta benignitate & consolatione: benignius tamen uidetur toties eis confessarios concedere, quoties illi petierint: nam ut ualde prudenter & pie referebat mihi superioribus diebus F. Thomas Zobbius sanctæ Inquisitionis Romanæ Generalis commissarius, uir & Theologiæ peritissimus, & pietate clarus, nunquam hoc obesse potest, immo interdum ualde prodest, cum à confessariis moneantur & excitentur ad libere confitendum iudicibus fidei delicta sua, ut paulo post dicemus. Cum ergo conceduntur, plurima obseruare conuenit, & diligenter animaduertere, ne quid committatur incautum.

An carcera-rii pro heresi sint concedendi confessariis.

Totum uero hunc locum de cautelis, pie & prudenter obseruandis in hoc delicto cum reis conceditur confessarius, luculenter præscripsit Madriliana instructio anno Domini MDLXI. cap. 7. in hac uerba à nobis utcumque latine reddita: Si reus aliquis ægrotauerit in carceribus, præterquam quod Inquisitores debent diligenter curare, ut ei fiat medicina, exhibeanturque cuncta ad salutem eius necessaria, consilio medici seu medicorum, qui ei medentur, si petierit confessarium, debet ei concedi, qui sit spectatæ probitatis, & de quo plurimum confidatur, à quo iuramentum exigatur de custodiendo secreto; & qd si penitens ei dixerit aliquid in confessione, qd uelit reuelari extra carceres, ne in hoc uillo modo ei obtæperet, nec similia mandata reuel: quod si extra confessionem ei fuerit aliquid iniunctum, id Inquisitoribus manifestabit. Ad

Cum carcera-rii pro heresi conceduntur confessariis, quid obseruandum, Cum carcera-rii pro heresi conceduntur confessariis, qualiter se geret cum penitente.

Confessarius qualiter se geret cū penitente.

hec, Inquisitores confessarium admonebunt ac instruent, qualiter se gerere debeat cum penitente, ut videlicet dicat ei, quod cum sit pro heresi in carceratus, ac de ea reus accusatus, non potest absolui, nisi iudicialiter heresim suam manifestet. Et cetera relinquuntur confessoris iudicio & conscientie: qui debet esse doctus, vt intelligat id quod in causa tali fieri conueniat. hac ibi.

Reus morti propinquus si cōfiteatur, absoluetur.

Atque hac obseruari oportet, cum reus nondum uenerunt in ultimum uitae discrimen: nam si in ultimo mortis articulo fuerint constituti, cum eis illud est obseruandum, quod iura iubent: nam cum per tempus non liceat eos iudicialiter examinare, & reconciliare, si quidem vere contriti sint, & parati obedire Ecclesie mandatis, absoluedi erunt sacramentaliter. Concilium Arausicanum primum capitu. 2. cuius hac sunt uerba: Hereticos in mortis discrimine positos, si catholici esse desiderent, si desit Episcopus, à presbyteris cum chrismate & benedictione consignari placet. hac ibi. In tali enim casu nulla est reseruatō, & omnes sacerdotes possunt quoscumque penitentes absolue a quibusuius peccatis, & censuris. Conc. Trident. sess. 14. cap. 7. de casuum reseruatione.

Reus per sita dendus ut cōfiteatur.

Quod si reus non peteret confessarium, & medicus crederet morbum esse periculosum: tunc reus persuadendus est omnino vt cōfiteatur, & ubi iudicialiter satisfecerit Inquisitoribus, priusquam moriatur, reconciliabitur Ecclesie: cumque fuerit in iudicio absolutus, inde confessarius absoluet eum sacramentaliter: atque hoc etiam prescribit præcitata instructio.

Sanis petentibus, confessarii cōcedendi, & quales confessoris partes circa eos.

Diximus hucusque de agrotantibus: nam cum sanis paulo aliter agendum uidetur: sunt enim qui existunt sanis etiam petentibus, nisi confessi fuerint iudicialiter, non esse confessarium concedendum: frustra namque uidetur tunc concedi, si stet in negatiua: ueruntamen, ut paulo antea dicebam, benignius uidetur, vt eis concedatur, etiam si confessi non fuerint in iudicio: nam hinc multa commoda oriri possunt.

Obseruandum diligenter.

Et confessoris partes erunt hoc casu, reum cohortari ad deferendos errores suos, & dicendam integre ueritatem tam de se, quam de aliis, sicut de iure tenetur: addat tamen ne tadio carceris, uel spe celerioris liberationis, aut metu tormentorum, sibi aut aliis saluum crimen imponat.

Nihil à confessore inquiri de auditis in confessione.

Illud autem in primis debent Inquisitores præcauere, ne quid à confessario scire uelint de gestis in confessione, ne ue de his nimis solliciti quicquam ab eo percumctetur: hac enim longe abesse debent à tanti sacramenti secreto inuolabili: iam in hac re præter ea, quæ paulo antea diximus, cetera omnia sunt prudentia confessarii committenda, is namque uidebit ne quid in fidei detrimentum fiat.

Nec compellendus ut ea proferat quæ ibi nouit.

Compellere autem confessarium, aut eum adducere in testem, ut proferat ea quæ in confessione audiuit, longe abest à sinceritate, & pietate, & huius sacri tribunalis & nostrorum temporum. Id tyrannorum est, & iudicium imperitorum tentare: quod si re uera ab aliquo superbe imperante talia manifesta re cogeret, nullo modo debet obtemperare, etiam si iuramento prius constringeretur: immo licite potest asserere se nihil eorum scire, quia non dicitur scire ut homo, & priuata persona, sed ut Deus, cap. dilectus, de excessibus prælat. ubi glos. & communiter Doctores, cap. omnis ueriusque sexus, de penit. & remissio. B. Thomas 2. 2. q. 70. artic. 1. ad 2. argum. Innocentius, & alii in cap. qualiter & quando, el. 1. de accus. & tradunt communiter etiam Theologi, lib. 4. sentent. dist. 21. & Sotus lib. 4. sentent. dist. 18. art. 5. quibus locis, & alias rationes adducunt ad probandum sacerdotem ita coactum posse licite respondere, se nescire: quas libenter omitto, quia hæc uulgaris est, & facilis quæstio.

Quod si reus crimen suum sacerdoti dixerat, non in vim confessionis & penitentiae, quantumuis sub secreto id sit dictum, & protestatione præmissa ne reuelet, si producat in testem, potest & debet deponere; & ueritatem reuelare: ita Innoc. in cap. qualiter & quando, el. 1. de accusa. & ibi communiter Doctores. Panor. in cap. si sacerdos, de off. ord. ubi Doctores. Fely. in cap. intimauit, de testibus. S. Thomas, 4. sentent. dist. 21. q. 3. art. 1. quæ maxime obtinent in hoc crimine, quod uerget in magnum reipublicæ detrimentum, ad quod reuelandum omnes sub pena peccati mortalis obligantur, nullo obstante uoto, pacto, aut promissione, ut dixi supra hac 2. parte super cap. qualiter & quando, traditque eleganter Guido Fulcodius in consultatio. ad Inquisitores. qu. 8. S. Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. Sotus lib. 5. de iust. & iure qu. 5. art. 2. & copiose Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 5. nu. 14.

Sed hic est pulchra difficultas obiter diluenda, An si sacerdos, aut per imprudentiam, aut per malitiam, aut alia quauis de causa confessionem reuelauerit, ca faciat iudicium, aut probabilitatem aliquam, ita ut indices uirtute talis reuelationis, seu confessionis possint procedere ad torturam, aut alios actus iudiciales contrarium.

Omnia multis breuiter respondeo, hanc confessionem factam de delicto manifestato in confessione sacramentali, nullum penitus effectum operari, nec facere aliquod iudicium ad torturam: quia talis confessio fuit facta tanquam soli Deo, & non tanquam homini. argu. tex. in cap. si sacerdos, de off. ord. tradit Bal. in l. Archygerontes, C. de epis. audient. quem refert & sequitur Antonius Gomez. 10. 3. varia. resol. capitu. 13. num. 9. asserens dictum huius sacerdotis nullam penitus fidem facere, & hæc opinio est ualde æqua, & iusta: nam si tales reuelationes aliquid probarent, planè in manifestum sacramenti confessionis & sigilli secreti detrimentum uerterentur.

Atque hanc eandem sententiam profitetur synodus sub Carolo Magno celebrata, cuius Anselmus Abbas Leobienfis meminit lib. 5. cap. 48. ut refert Marianus Victorius in libro de sacramento confessionis, c. 10. in hæc uerba: Presbytero non licet peccatum Episcopo prodere, quia super eum est. Et si forte sacerdos peccatum, sibi in confessione Ecclesie patefactum, reuelauerit, præter depositionem & alias

Crimine facti doti reuelatum non a uim confessionis propriari potest.

An dictum sacerdotis reuelantis confessionem faciat iudicium, aut aliquam probationem.

alias penas, credi ei non debet, tum quia testimonium uerum, nullius, ut iura inquit, testimonium est, cum in ore duorum uel trium testimonium stet omne uerbum: tum etiam quia reuelando delinquit, & delinquendo tãquam infamis à testimonio ferendo, in eo præsertim in quo testando peccat, reicitur. hac ibi.

Quod autem de non credendo sacerdoti reuelanti confessionem proxime diximus, idem & de Episcopo intelligendum esse uidetur, sicut insinuat decretum concilij Africani, capitu. 99. & Concilij Carthagenensis septimi, capitu. 5. quod refertur Burchardus lib. 19. decret. capitu. 127. & Iuo parte 5. capitu. 363. & Gratianus 6. q. 2. c. placuit, ubi scriptum est ita: Item placuit, ut si quando Episcopus dicit, aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, & penitere noluerit: non putet ad iniuriam suam Episcopus pertinere, quod illi soli non creditur, hac ibi.

Marianus tamen Victorius in libello de sacramento confessionis, capitu. 11. circa finem, hoc decretum proximè reatum intelligendum arbitratur, cum peccatum auditum delectum est extra sacram Ecclesie confessionem, ceterum sine hoc, siue illo modo canon intelligatur, semper tamen uerum erit neque etiam Episcopo, nec cuiilibet alij Ecclesie prælato reuelanti confessionem esse delectum. immo grauius plerumque sunt per suos indices, qui audita in confessione sacramentali reuelauerint, de quorum pena plene tractatur in capitu. sacerdos, de peniten. dist. 6. & in capitu. omnis ueriusque sexus. 8. Cauet autem, extra de penit. & remissio.

An coniecti in carcerem ob heresim, admitti debeant ad audiendam Missionem.

An autem coniecti in carcerem ob heresim admitti debeant ad audiendam Missionem, & ad alias orationes, quæ intra carcerem dicuntur, sicut admittuntur ad confessionem eo modo, quo hæcenus diximus, & scitu & inuestigatione dignum est: Sed de hoc dicatur infra par. 3. super quæstio. 59.

Si quos uero constat ante inchoatam inquisitionem de his fuisse confessos, in codice Bononiensi constanter legitur hic locus cum dictione, non, in hunc modum: Si quos non constat ante inchoatam Inquisitionem de his fuisse confessos, &c. Et sane ita uidetur legendum, ut series indicat, & ut facti species sunt diuersa: nam cum de eo, qui ante inceptam Inquisitionem fuit confessus, locutum sit concilium in principio huius tertie quæstionis, frustra uidebatur de illo etiam quærere, qui similiter ante inceptam Inquisitionem fuit confessus, quare lectio codicis Bononiensis mihi magis probatur.

Nisi ita sit secretum factum, quod non habeat contra se famam, uel testes. Hic proculdubio est sermo de illo, qui seipsum sponte deserit ad sanctum officium, & peccatum suum iudicibus fidei detegit, de quo agimus copiose infra parte 3. titu. de sponte ueniensibus.

Cum uero hic subdit concilium dicens: Et tamen in utroque casu, &c. concludit, tam eos, qui ante inceptam Inquisitionem confessi fuerunt, quam eos, qui sponte seipsum deseruerunt, immunes esse ab omni pena temporali, de quo quid sit sentiendum, & dictum est hæcenus, & dicitur in præcatis locis.

Heretici perseverantes in errore relinquantur curiæ seculari iudicio.

Hereticos perseverantes appellat hic concilium pertinaces, qui post multas & legitimas monitiones nolunt ueritati catholice se dei obtemperare, ceterum isti non sunt statim curiæ seculari tradendi, sed diu asseruandi, sepiusque monendi ut respiciant; qualis uero praxis sit circa hos seruanda, docet pulchre Eymericus 3. par. in 10. modo terminandi processum fidei. extat etiam insignis doctrina concilij Biterrensis capitu. 17. in hæc uerba: Conuerti nolentes, ubi comode poteritis, damnare tardetis: ipsos frequenter tam per vos, quam per alios ad conuersionem monentes, ac tandem in sua malitia pertinaces faciatis errores suos ad eorum detestationem publice confiteri, & sic eos damnatos, præsentibus secularibus Potestatibus, eorumque Baliuis secundum mandatum Apostolicum relinquentes. hac ibi.

Perfecti uero heretici, si conuerti uoluerint, & dogmatizantes, &c. perpetuo carceri intruduntur. Ita in Bononien, & etiam in Directorio Cardinalis de Gambarà: sed Sabellanus, Perfidus habet, & male: nam inter hereticos Waldenses, seu Inzabatos, de quibus hic locus est accipiendus, quidam erant, qui dicebantur, Perfecti, quod nusquam declaratur luculentius, quam in summa fratris Iuoneti, 5. par. capitu. 2. cuius extat fragementum quoddam in uetusto codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ: in quo plene differitur de initiis, incrementis, & moribus, ac erroribus Waldensium, agens uero de sectis ipsorum ita habet: Duo sunt genera sectæ ipsorum. Quidam dicuntur Perfecti eorum, & hi proprie uocantur Pour Valdenses de Lion: nec omnes ad hanc formam assumunt, sed prius diu infortunt, ut & alios sciant docere. Hi nihil proprium dicunt se habere, nec domos, nec possessiones, nec certas mansiones, coniuges, si quas ante habuerunt, relinquunt. Hi dicunt se a Apostolorum successores, & sunt magistri aliorum & confessorum: & circuant per terras uisitando, & confirmando discipulos in errore. His ministrant discipuli necessaria. In quocunque loco ueniunt, inquant sibi mutuo aduentum illorum: conueniunt ad eos plures in tuto loco in latibulis audire eos, & uidere; & mittunt eis illuc optima quæque cibi & potus: & indicunt collectas nummorum discipulis pro sustentatione eorundem Pauperum & magistrorum suorum, & studentium, qui per se sumptus non habent: uel etiam ad alliciendum aliquos, quos cupiditas nummi trahit ad sectam eorum. hæcenus ibi. quæ sunt plane scitu dignissima, ex quibus intelliguntur multa huius Directorij loca de his loquentia.

Addit Eymericus 3. par. tit. de signis, quibus Waldenses cognoscuntur, num. 112. hos Perfectos hereticos consueuisse deferre in superiori parte sotularis signum quoddam circulare, ut à ceteris distinguerentur & cognoscerentur. De his Perfectis hereticis insignis extat locus in Concilio Biterrensi capitu. 16. quem retuli infra 2. parte super quæstio. 39. de Heresiarchis.

Rursus illud est diligenter obseruandum, Concilium Tarraconense hic sentire magistros errorum & dogmatistas tunc demum tradendos curiæ seculari.

Quid obseruandum circa hereticos pertinaces priusquam tradantur curiæ seculari.

Perfecti heretici qui dicuntur, res igitur digna.

Heresiarche an tradantur curiæ seculari.

lari, cum noluerint conuerti; idem profusus statuit Concilium Biterrense, cap. 16. Hinc colliges non esse facile recipiendam eorum sententiam, qui dicunt dogmatistas indistincte curia seculari esse tradendos; de quo videto que scripsi supra parte 1. super l. nemo clericus, C. de sum. Trinit. & fide catho. & infra in hac parte 2. super dicta quest. 39. de heresiarchis ubi dixi plenissime.

K ¶ Credentes autem hereticorum erroribus solemnem faciant penitentiam, &c. Hic incipit assignare penas penitentiales imponendas singulis, qui ad Ecclesiam gremium reuertuntur, quarum hodie maior pars abiit in desuetudinem. In eis vetustam in coercendo hoc crimine seueritatem mirari licet, quae valde distat ab hodierna huius tribunalis misericordia & benignitate; & plane humana fuerit antiqua seueritas, docent plene decreta concilij Biterrensis, & Narbonensis: item litterae quadam beati Dominici, quas affert Campegius apud Zanchinum c. 2. adde Resperto. Inquisit. verbo publico.

Tametsi vero mentio fiat solemnis penitentiae, & propterea iure optimo videtur hic declarandum, quid ea sit, quo ritus fiat, quos pariat effectus, & quo modo differat a publica penitentia: nihilominus tamen haec disputatio ob id consulto a nobis omittitur hoc loco, quia eius usus aut nullus omnino, aut valde rarus est nostris saeculis: quamquam non diffitear posse ex causa quandoque renouari & usurari. Interim tamen vide textum, & ibi doctores in cap. in capite 50. distin. Magistrum, & doctores lib. 4. sentent. distinctio. 14. Couarruuiam lib. 2. variar. resolut. cap. 10. nu. 3. & in repetitione clemen. si furiosus, in prima parte relectio- nis, nu. 10. Bernardinum Diaz in pract. crimi. cano. c. 19. Simonem Maiolum lib. 3. de irregularit. cap. 2. & Marianum Vicetorium in historia de antiquis penitentibus, in principio, ubi de hoc agit luculenter.

¶ Sint in processibus ad Sedem,] dictio, Sedem, in Sabellano est omisa, & male. Est autem dictio vulgaris apud Hispanos: nos enim ecclesiam cathedralem, seu, vocamus: concilium dictionem vulgarem latinam fecit, sed ignorantibus nostram linguam, peperit difficultatem. Sunt autem in toto hoc opere dictiones huiusmodi multae, quae suis locis a nobis de-

clarabuntur. Iubeat ergo hic concilium, vt credentes hereticorum erroribus, qui solemnem penitentiam erant facturi, diebus hic praefixis proficiscerentur ad Ecclesiam cathedralem, ibique & processibus & diuinis officiis interessent.

M ¶ Item in quarta feria in capite ieiunii veniat simul ad Sedem, & sint eodem modo, & secundum formam iuris, &c.] Hic praescribit concilium credentibus hereticorum erroribus, secundum ius in c. in capite 50. dist. formam agendam solemnem penitentiae: quae profecto penitentia grauisima est: at si peccati magnitudo spectetur, debita cenferi debet: nam cum grauius sit diuinam, quam humanam ledere maiestatem, cap. vergentis, extra de heret. aubent. Gazaros, C. de heret. & offendentibus maiestatem humanam ultimum mortis supplicium imponatur, l. quisquis, C. ad legem Jul. maiest. certe qualibet penitentia, in qua mortis supplicium commutatur, mortis comparatione leuis censenda est: at non modo credentes hereticorum erroribus, sed & alii de quibus hic, eandem compellebantur subire solemnem penitentiam: illa tamen sicut paulo antea diximus iam in desuetudinem abiit.

n n Ne sic Lateranense concilium illudatur.] codex Bononiensis ita: ne sic Latinum consilium illudatur. Sabellanus ita: nec sic ecclesiasticum iudicium illudatur. In codice Cardinalis de Garbata ita: ne sic datur consilium illudatur. Sed non est visum recedere a Barcinonensi impresso: quamquam non video quomodo haec Lateranensi concilio ac comodentur, cum nusquam ibi nominatim reperiatu- rautum, quod hic commemoratur de numero compurgatorum: nisi dicamus respexisse hoc loco concilium ad illud quod statuitur in concilio Lateranensi sub Innocentio III. capit. 36. & refertur in cap. cum cessante, extra de appel. ubi cauetur, quod iudex possit interlocutoriam & comminatoriam sententiam ex causa reuocare, non aliter: ita hic non est honestum vt post taxatum & praefinitum certum numerum compurgatorum absque legitima & iusta causa is numerus immutetur. Iam in codice illo vetusto Vaticanam bibliothecam, ubi reperitur idem hoc Tarraconense Concilium, hic locus ita legitur: Vt sic Later. Concilio no illudatur.

Solemnis penitentia, grauis.

¶ Item Isidorum & Papiam, haeresis dicitur quasi electis: & sic haeresis dicitur, ab eligendo, sicut secta a sectando: & inde dicitur hereticus, quasi electiuus, ab eligendo sic dictus. Nam hereticus propositis sibi, falsa & vera, sententiis, eligit falsam & peruersam tanquam veram, vera & catholica refutata, ut habetur 24. q. 3. Haeresis. Et ex hoc patet, quod haeresis importat electionem.

¶ Secundo haeresis dicitur ab adhaerendo adheres, secundum Hug. & sic haeresis dicitur ab adhaerendo: sicut fides a fatendo, & secta a sectando: & inde dicitur hereticus quasi adhaerens, ab haerendo sic dictus. Nam hereticus falsa & peruersa doctrina tanquam vera, ut praedicatur, electae adhaeret firmiter, & pertinaciter: alia si talis adhaesio pertinax non esset, hereticus quis non foret, ut patet extra de sum. Trinit. & sic cath. c. Damnamus, & ex hoc patet, quod haeresis importat adhaesionem.

¶ Tertio dicitur haeresis ab eriscor erisceris secundum Isidorum: quod idem est, quod diuido diuidis, & sic dicitur hereticus ab eriscendo, id est, diuidendo; sicut dicitur, per oppositum unio ab uniendo, & coniunctio a coniungendo. Et inde dicitur hereticus quasi diuisiuus, a diuidendo sic dictus: sicut dicitur Eremita, quasi diuisus a communi uita. Nam hereticus postquam falsam doctrinam sibi elegit tanquam veram, eique pertinaciter adhaeret, ab aliis ueram doctrinam & sanam tenentibus (quibus ante erat unitus) se mente elongat & diuidit, & excommunicationis mucrone, ab eis per Ecclesiam merito & numero diuiditur, & Potestati saeculari traditur, a confortio hominum totaliter diuidendus, ut patet extra de here. c. Excommunicamus, primo, & secundo.

¶ Et ex hoc patet, quod haeresis importat diuisionem: quod per consequens ex praedictis omnibus liquet quod haeresis nomen importat tria, scilicet electionem, adhaesionem, & diuisionem.

COMMENT, XXVI.

De Etymologia haeresis.

¶ Haeresis unde sic dicta est.] De etymologia seu origine dictionis, haeresis, praeter Eymertum cum hic, agunt fere omnes, qui de hereticis scripserunt. Et Beatus Hieronymus in Epistola sancti Pauli ad Galatas, cap. 5. & in Epistola ad Titum, c. 3. Tertullianus in libro de praescriptionibus hereticorum, c. 6. Isidorus lib. 8. Etymolog. c. 3. Sanctus Thomas 2. 2. quest. 1. artic. 1. Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologis. Alfonso Castus lib. 1. capitu. 1. aduersus haereses, idem lib. 1. capitu. 1. de iusta haeret. punit. Repertorium Inquisitorum verbo, haeresis, Simancas de catho. instit. titu. 30. idem in Enchyridio violatae religionis tit. 2. Locatus in opere iudiciali Inquisitorum, verbo, haeresis, & doctores in cap. haeresis. 24. q. 3. & alii plerisque in locis, quos gratia breuitatis omitto.

Etymologia vera haeresis, quae sit.

Vera autem haeresis etymologia a verbo Graeco aipnu, descendit, quod significat, eligo, volo, exopto sumiturque pro opinione tenaci & confirmata de aliquo dogmate & sententia, in qua persistitur, electa. Quare haeresis laetne reddita, electionem significat.

¶ scilicet eam sibi unusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem, & erum est ergo haeresim significare electionem, at non descendit a verbo Latino, eligo, sed a verbo Greco, vt dictum est, atque hoc etiam vult Isidorus praecitato loco, ait enim ita. Haeresis Graece ab electione uocatur, quod scilicet unusquisque id sibi eligat quod melius sibi esse uideatur, ut Philosophi Peripaterici, Academici, Epicurei, & Stoici: uel alii, qui peruersum dogma cogitantes arbitrio suo de Ecclesia recesserunt. Inde ergo haeresis dicta Graeca uoce ex interpretatione electionis, qua quisque arbitrio suo ad instituenda, siue ad suscipienda quolibet ipse sibi eligit, haec Isidorus, in quibus per omnia sequitur B. Hieronymus praecitato loco in Epistola sancti Pauli ad Titum, capitu. 3.

¶ Alias autem etymologias, quas hic recenset Eymerticus, uidelicet, haeresim dici a verbo, adhaerere, quia hereticus falsa doctrina adhaeret: uel ab eriscor, quod est diuiduo, eo quod hereticus per haeresim diuisus sit ab his, qui rectam Ecclesiae catholicae doctrinam tenent, communiter & recensent & sequuntur Ioannes Andr. Antonius de Butrio, Zabarella, Panormitanus, & alii in capit. firmissime, extra de heret. & Zanchinus tracta. de heret. capit. 1. Odo-fredus in Rubrica, C. de heret. ait haereticum dici ab eremo, quia inquit sicut eremita dicitur a nemore, quia separatus est a ciuitate uel oppido, ita hereticus dicitur separatus a fide catholica. Sunt etiam qui dicant haeresim dici a verbo, erro, quia hereticus errat, id est, deniat & deflectit a rectitudine fidei catholicae.

¶ Ceterum huiusmodi etymologiae, & si quae sunt alijs his prorsus similes, tamen si haeresis & hominis haeretici naturam explicent, uera tamen non sunt, ut ex supradictis constat. At ignoscendum est his uiris, grauius quidem & singularis eruditionis, quia certiora iniuria eorum temporum docere non ualuerunt, docturi proculdubio si nouissent: ea uero tunc uerissima esse putabant.

¶ Nomen uero haeresis (vt obiter id dicam) ante constituta Christianae religionis fundamenta infame non erat, imo in bonam partem accipiebatur, significabatque illam disciplinam; quam quisque profitendam & sequendam eligebat: hinc uariae sectae Philosophorum, haereses dicebantur, unde Stoici, Peripaterici, Academici, Epicurei illius uel illius haeresis appellabantur, ut praecitato loco in Epistola ad Titum scripsit sanctus Hieronymus: At hodie id nomen odiosum est & infame, quo significantur, qui contra Christi Domini fidem, aut illius Ecclesiam uel docent, uel credunt.

¶ Propterea uero apud nos Christianos haeresis siue electio sectae, infamis & execratione digna habetur: quia cum lex nostra data sit ab omnipotenti Deo per Iesum Christum filium eius, non autem ab hominibus electa, proinde quisquis aliam fidem, ac aliam doctrinam eligit, merito haereticus est, & infamis habetur.

¶ Nobis uero in his, quae ad fidem spectant, nihil arbitrio nostro eligere licere, sed quae sunt diuinitus tradita sequi oportere, luculenter Tertullianus in libro de praescriptionibus aduersus haereticos.

Aliae haeresis etymologiae quae sint.

Nomen haeresis quando coepit esse infame.

Christianis cur non liceat sectam eligere.

QUESTIONES QUINQUAGINTA OCTO DE HAERETICA PRAUITATE AD OFFICIUM INQUISITIONIS PERTINENTES.

QUESTIO I.

De nomine haeresis.

S Y M M A R I U M.

- 1 Haeresis ab electione dicitur.
2 Et ab adhaesione, nam pertinaciam requirit.
3 Atque etiam a diuisione.
4 Haeresis electione, adhaesione, & diuisione includit.

PRIMA questio est: Haeresis unde sic dicta est, seu hoc nomen haeresis unde tractum est?

Ad hanc respondemus secundum mentem Isidori, & aliorum uocabulorum expostorum, quod hoc nomen haeresis etymologizatur, seu exponitur tripliciter.

¶ Et secundum hoc haeresis includit tria: primo haeresis dicitur ab eligo, eligis: unde secundum

Lib. 8. Etymolog. c. 3.

cos, ostendit his verbis: Hæresum opera sunt adul- teræ doctrine, hæreses dictæ Græca voce ex inter- pretationis electionis, qua quis siue ad instituen- das, siue ad suscipiendas eas vitur: Ideo Aposto- lus & sibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur sibi eligit: nobis uero nihil ex no- stro arbitrio indulgere licet, sed nec eligere qd aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Do- mini habemus auctores, qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: Sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationi- bus assignauerunt. Iraque etiam si Angelus de cæ- lis aliter Euangelizaret, anathema diceretur à no- bis. hætenus Tertullianus. Idem eisdem verbis scri- bit Isidorus lib. 8. ca. 3, Etymolog. tacito nomine Ter- tulliani.

Religio Chri- stiana non po- test hæresis aut secta vo- cari.

Atque ex his apertissime consequitur, religionem Christianam, Euangelicamque doctrinam neque hære- sim neque sectam appellari posse, tum quia non est cõ- munitum aut inuentum nostrum, cum eam habeamus ex diuina reuelatione & traditione: tum quia Chri- stiana religio, catholica, & vniuersalis est, ad omnes æque pertinuit & pertinet, omnesque eam omni tem- pore tenuerunt ac tenent, qui de Deo, & diuina veri- tate rectè senserunt: hæresis autem & secta priuatam disciplinam significant, & quam quisque sibi eligit opinionem, atque commentum.

His ita constitutis, iam quid sit hæresis breuiter quoque dicendum est, vt quæ deinceps tradenda sunt de hoc crimine, eius natura cognita, facilius intelli- gantur.

Hæresis va- ria multorum doctorum dif- finitiones. Guido Carmelita.

Ac hæresis quidem multis modis diffinitur à mul- tis, tamen si omnium diffinitiones, licet verbis discre- pent, in eandem sententiam concurrere videantur. Guido Carmelita in summa de hæresibus cit. 1. de hæ- resibus in genere, c. 3, ita diffinit. Hæresis est fal- sa opinio & erronea in intellectu, per quam falsè & erronee intellectus opinatur de aliquo contra fidei veritatem: hæc ille.

Turrecrema- ta.

Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. parte 2. cap. 1. ita: Hæresis est opinio uel assertio falsa, siue dogma falsum catholicæ ueritati contrarium, in eo qui Christianam fidem professus est. hæte- nus Turrecremata: Cuius definitionem per omnia se- quitur Arnaldus Albertinus tract. de agnoscen. asser- tio, quest. 2. nu. 4.

Alfonfus Ca- strus.

Alfonfus Castus lib. 1. capitu. 1. de iusta hæretico- rum punitione ita diffinit: Hæresis est enuntia- tio siue propositio falsa, fidei catholicæ ita repu- gnans, vt cum illa simul esse non possit. hæc Al- fonfus.

Conradus Brunus.

Conradus Brunus lib. 1. de hæret. capit. 1. ita: Hæ- resis est dogma falsum, contra fidem orthodoxã, ab eo, qui fidem profiteretur, pertinaciter uel asser- tum, uel in dubium reuocatum. hæc ille. Albertus Pignus Campensis lib. 4. capit. 8. Hierarchie ecclesia- sticæ latius diffinit: seu uerius describit hæresim in hæc uerba: Hæresis est non morum, non confes- sionis, sed fidei vitium, quo quis singulare aliquid à communi Ecclesiæ catholicæ fide ac sententia eligit, ac proinde se ipsum ab Ecclesia separat, qua se rectius sentire, credereq; præsumit: & ob id hæ- resis, hoc est, electio haud insignificanter appella-

Albertus Pi- ghius.

Atque ex his uel singulis, uel omnibus simul sumptis, intelligitur quid sit hære- sis, cuius diffinitionem tum hic, tum in sequentibus omisit Eymericus. harum uero diffinitionum expli- cationem tradunt præcitatis locis Guido, Turrecrema- ta, Albertinus, & alii.

Et per consequens ex prædictis omnibus liquet, quod hæresis nomen importat tria, scilicet electionem, adhesionem, & diuisionem. Ex his quæ dixit Eymericus, satis constat ab hæresibus hæc incommoda prodire, uidelicet electionem præuæ doctrinæ, omiſſa uera & catholica; adhesionem seu pertina- cem applicationem ad falsum, seu falsa dogmata, reli- ctis orthodoxis: item diuisionem à catholicorum fide, sicut dictum est.

Iam hinc quasi ex uerberrimo omnium malorum se- minario consequuntur in republica multa alia mala et incommoda, quæ facile ostendunt, quam ingens malum sit hæresis. Sanctus Basilius Magnus epistola 69. cuius initium est, Fert equidem consolationem, plu- rima recenset his uerbis: Dum multi in medio im- pietatem studiose excoluerunt, nunc perniciosos fructus protulerunt. Euerſa enim sunt pietatis dog- mata, confusæ sunt pietatis leges, Ambitiones eor- um, qui Dominum non timent, præſidentias in- uadunt, & in proparulo de cetero impietatis præ- mium proposita est prima sedes. Quare qui gra- uiores blasphemias promittit, ad populi Episcopu potior habetur. perit auctoritas sacerdotalis, de- fecerunt qui pascunt cum scientia ouile Domini. dum hi, qui primos locos ambiunt, œconomias pauperum in proprias voluptates, & munerum di- stributiones infumunt, annihilata est canonum synceritas, licentia peccandi multa est: nam qui hominũ studiis ad principatum accedunt, in hoc ipſo studii gratiam rependunt. perit iudicium iustum. uniuersique in uoluntate cordis sui am- bulant, prauitas immensa est, populi admoneri no- lunt. præſides dicendi libertatem non habent: ser- ui enim sunt eorum, qui beneficium contulerunt, hi qui per homines sibi ipsis potentiam comparant. hæc ibi Basilius, ubi & alia his similia an- nectuntur, quæ ob breuitatem omitto.

Felix Papa, eius nominis primus, Epistola. 1. ad pa- ternum Episcopum de hæresis incommotis, ita etiam habet: Hæresis quippe est nimis impia, & Euan- gelicæ ueritatis inimica, quæ non portionem ali- quam lædere, sed ipsa Christianæ religionis cona- tur fundamenta conuellere. Quotcumque enim rapit ad se, non solum in hoc uitium, sed in mul- ta alia uitia ruere facit: & ipſo ſuadente antiquo hoste, non solum persecutores Ecclesiæ, sed etiam Sacerdotum eius fiunt. hæc ibi.

Dicam semel ab hæresibus oriuntur contra Deum blasphemia, sacrilegia, subuersio piarum in Ecclesia foundationum, iudiciorum & sacrarum legum viola- tio: contra catholicos & fideles iniuria, calumnia, & crudelitates, quas in catholicos exercent hære- tici. Vera & catholica fides atque religio per hæreses euellitur, & exinguitur in animis hominum, corpo- ra, & bona in discrimen inducuntur, omnes generis tumultus, & seditiones commouentur, pax & tran- quillitas publice perturbatur: Denique totius illius rei-

Quot mala quasi carer- uatim ex hæ- resibus orian- tur.

reipublicæ status & forma, in qua hæreses aut oriri A permittuntur, aut ortæ fouentur, nec protinus extir- pantur, in peius commutatur, et tandem in totum etiã quandoque subuertitur, & aboletur. Hæc omnia ita esse ueterum restantur historia, præſentia quoque de- monstrant tempora, in quibus uidemus florentissima regna & prouincias ob hæreses in maximas calamita- tes, & miserissima pericula incidisse.

Q V A E S T I O II.

De propositione, seu arti- culo hæretico.

S Y M M A R I U M.

- 1 Ex triplici capite propositio aliqua iudicatur hæ- retica.
2 Vel quia est contra articulos fidei.
3 Vel contra determinationem Ecclesiæ:
4 Aut contra sacram scripturam.
5 Quæ manifeste hæretica sint reputanda.

Secunda questio est: Hæresis, quid est: siue propositio, uel articulus quando hæreticalis dicendus, & habendus est?

Ad hanc respondemus secundum mentem sancti Thomæ prima parte, quest. 32. art. 4. & 2. quest. 1. art. 2. quod b propositio ali- qua, seu articulus hæresis est, & hæreticalis habẽ- dus est, ex vna trium causarum & rationum.

1 Vel quia est contra aliquem fidei articulum, vt pote, quod Deus in personis non est trinus: seu quod Dei filius non fuit incarnatus, & similia, quæ sunt contra fidei articulos directè: quæ sunt prima credibilia, & nostræ fidei catholicæ primæ principia ac nostræ credentia rudimenta:

2 Vel quia est contra Ecclesiæ generalis determi- nationem, vt tamen de fide factam: vt pote quod Spiritus sanctus procedit à Patre & filio tanquã- m à duobus principiis: quod est contra determi- nationem factam vt de fide, extra de sum. tri. & fi- de catho. cap. vnico, lib. 6. Seu quod usura non est peccatum: quod est contra determinationem fa- ctam vt de fide, extra de vsur. in clement. Ex gra- ui. Quæ determinationes Ecclesiæ vt de fide fa- ctæ sunt credendæ firmiter, ac tenendæ:

3 Vel quia est contra scripturam sacram per Ec- clesiam approbatam: hoc est contra Biblia: vt po- te, quod Deus cælum & terram non creauit: quod est contra id, quod habetur Gen. 1. Vel quod Christus discipulos ad docendum gentes nõ mi- sit: quod est contra illud quod habetur Marci vl- timo. Qui quidem libri sunt ab Ecclesia appro- bati, & per consequens contenta in eis sunt cre- dendæ fore uera.

4 Quæcumque ergo apparent esse clare, uel con- tra aliquem fidei articulum in Symbolo fidei con- tentum: uel contra Ecclesiæ determinationem ut de fide factam: uel contra sacram scripturam (hoc est Biblia textum) per Ecclesiam approba- tam; illa sunt hæreticalia manifeste. Nam præ-

dicta tria, scilicet, fidei articuli; determinatio- nes generales per Ecclesiam factæ ut de fide, & sa- cra scriptura, hoc est in Biblia contenta, sunt fide inconcussa tenenda: & consequenter eorum opo- sita sunt de se hæreticalia.

COMMENT. XXVII.

Hæresis quid est; siue propositio uel articu- lus quando hæreticalis dicendus & habẽ- dus est. Hæc disputatio valde utilis est, & necessa- ria non modo iudicibus, & ceteris officii sanctæ In- quisitionis ministris, uerum etiam cuiuslibet catholico, vt reuineat uera & certa catholicæ religionis funda- menta & dogmata absque ulla erroris commixtione. Prudentissimè autem Eymericus per regulas genera- les inuestigat, quot modis aliqua propositio hæretica dici possit, ne sit opus singula hæretica dogmata com- memorare, quæ pertinaciter asserta hæreticum consti- tuant: quod fecerunt nonnulli doctores, vt alibi di- ximus. id enim præterquam quod valde laboriosum est, at vix etiam possunt singula indiuidua com- prehendi: tradenda ergo methodus fuit, per quam omnis hæretica propositio ad certa quadam capita reducatur.

Quod propositio aliqua, seu articulus hæ- resis est, & hæreticalis habendus est, ex una trium causarum & rationum, Idem repetit Eymericus eadem p. 2. quest. 35. non tamen præter rationem, & causam. Est autem auctoris institutum hoc loco do- cere, quot modis contingat, siue ex quibus capitibus cognoscatur, aliquam propositionem esse hæreticam: nulla uero est disputatio magis difficilis in causis fidei pertractandis, nulla magis fidei iudicibus utilis, & necessaria, cum sanctæ Inquisitionis negotium magna ex parte in cognoscendis hæreticis propositionibus, diuidendisque seu separandis à catholicis consistat: & quamuis breuitati studeam, ne muneri meo & pu- blicæ utilitati defecisse uidear, rem hanc, quantæ ſie- ri poterit tum breuitate tum perspicuitate disputabo.

Eymericus hoc sentit: Propositio hæretica est, quan- do repugnat articulis fidei: aut Ecclesiæ diffinitioni- bus, aut litteris sacris: non tamen negat, quin & aliis quibusdam modis propositiones hæreticæ esse pos- sint, qui nominatim à nobis sunt hic adiungendi, ne quid imperfectum in opere iam illustri relictum esse uideatur.

Ioannes Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 10. septem in primis modos numerat, qui- bus propositio dicatur, aut fiat hæretica, quos colligit ex septem modis catholicarum ueritatum eodem loco cap. 9. à se prius positarum: eosdem retulit, nec uer- bis quidem mutatis, Pmbertus Locatus in opere iud- diciali Inquisit. uerbo, credibilia. num. 8. & sequen- & Arnaldus Albertinus tracta. de agnosc. assertio. q. 5. sunt autem sequentes.

- Primus earum, quæ in libris sacris habentur ex- pressè.
Secundus earum, quæ ex sacris litteris necessaria consequentia deducuntur.
Tertius earum, quæ uerbotenus Christus Aposto- lis, & Apostoli Ecclesiæ tradiderunt.

Quot modis propositio di- catur hæreti- ca, utilis di- sputatio.

Catholicarũ ueritatũ gra- dus.

Quar-

Quartus earum, que in conciliis vniuersalibus de-
finita sunt.

Quintus earum, que a sede Apostolica sunt fide-
libus ad credendum proposita.

Sextus earum, que de fide & refutatione here-
sum sancti Patres vna mente, vnoque consensu do-
cuerunt.

Septimus denique illarum, que ex tertio, quarto,
quinto, & sexto generibus consecutione firma & ne-
cessaria deriuantur. Quibus catholicis veritatibus
demonstratis, facile est hereticas propositiones doce-
re; illa enim hereticis censentur, que his catholi-
cis dogmatibus repugnant.

Catholica ve-
ritates & he-
reticos contrarij
ostio regulis
explicat.

r. Regula

Catholica ve-
ritas est, que
in sacris litte-
ris continetur.

Hec quidem vera sunt, & summo iudicio constitu-
ta: ceterum in hac re placuit nobis sententia Mel-
chioris Cani, lib. 12. cap. 7. de locis Theologicis, qui
ordinatus & apertius videtur hac tradidisse, a quo
(breuitati studentes) ea mutabimur, que huic in-
stituto sunt necessaria, ostio regulis comprehendentes
omne genus catholicarum veritatum, vt inde hereti-
ca dogmata intelligantur.

Sic ergo prima regula: Catholica veritates illa
habende sunt: que in scriptura sacra veteris, aut noui
testamenti continentur; ipse enim apertus scriptu-
re sensus certum presert catholica veritatis iudi-
cium; Deum initio creasse caelum & terram, in homi-
nem inspirasse animam viuentem, Filium Dei in-
carnatum fuisse, & cetera huiusmodi infinita, catho-
lice sunt veritates, & qui sciens hac in diuinis scri-
pturis contineri (quorum non facile presumitur igno-
rantia) ea negaret, manifeste deprahenderetur here-
ticus. atque hac quidem apertissima sunt, cum scri-
ptura locus apertus est & clarus: sed cum sensus est
obscurus, res difficilius est. hoc tamen ita est definien-
dum: cum scriptura sensus obscurus fuerit, tunc Ec-
clesiae intelligentia eadem est & germana & vera sa-
cræ scripturae intelligentia; eaque certum erit catho-
lice veritatis indicium: Ecclesia enim iudicium cer-
tum habet discernendi verba Dei a verbis hominum,
docendique germanum sacra scripturae sensum. Chri-
stus enim cum Luca cap. 24. Apostolis aperuit sen-
sum vt intelligerent scripturas, non id propter illos
tantum, sed multo etiam magis propter Ecclesiam sua
fecit, iam Ecclesia firmamentum est veritatis, veri-
tas autem verè & propriè in scriptura intelligentia
est: habebit ergo firmam & certam veritatum cogni-
tionem, que in sacris literis continentur. Ergo Adam
fuisse formatum de limo terræ, & Euam illius vxorè
de costa Adæ, & Euam a serpente fuisse deceptam,
verè & propriè secundum historiam accipienda sunt:
quia Ecclesia catholica ita semper intellexit: vnde
Origeniani, qui hac omnia allegoricis & figuratis in-
terpretationibus peruerterunt: merito in sexta syno-
do, actione vndecima damnati sunt. Huc plurima per-
tinentia omitto, que eleganter traduntur a Melchiore
Cano lib. 7. de locis theolo. cap. 3. conclu. 5. Atque ad
hanc primam regulam pertinet, quod Eymericus ait
in hac quæst. nume. 4. ibi: Vel quia est contra scri-
pturam, & cetera.

a. Regula

Sit secunda regula: Quicquid Doctores & Pasto-
res Ecclesie in Concilio legitime congregati fidelem po-
pulum docent, quo ad Christi fidem attinet, id plane
verissimum est, & pro catholica veritate accipiendū.

Hanc regulam probat latissime Melchior Canus lib. 4.
cap. 4. de locis Theolo. conclu. 4. & lib. 5. cap. 4. conclu.
3. Concilium enim generale, ad quod confluunt Do-
ctores & Pastores Ecclesie, auctoritate Romani Pon-
tificis confirmatum, certam fidem facit catholicorum
dogmatum, exempla multa occurrunt passim, nos
pauca quedam afferemus. Concilium Lateranense,
Patrem & Filium in diuinis verè & propriè rem
quandam summam, vnam eandemque esse intellexit,
ex illo Ioannis cap. 14. Ego & pater unum sumus,
itaque in hoc Abbas Ioachim damnatus est, qui hunc
locum aliter interpretabatur, vt refertur in cap. dam-
namus. de sum. Trin. & fide catho. Et concilium Vien-
nense definiuit, ac docuit, Christo iam mortuo fuisse
lancea latus eius apertum, & refertur in cap. fidei.
clem. de sum. trin. & ob id qui contrarium asser-
uerunt, velut heretici damnati sunt; vt de quodam
Petra Ioanne manifestum est ex Eymeri par. 2. quæst.
9. nume. 2. Hec ergo & alia huius generis prope infi-
nita, que in scripturis obscurius continentur, dum
Ecclesia per Doctores suos & Pastores explicat, &
auctoritate Papa munita fidelibus ad credendum pro-
ponuntur, firma, certa, & stabilia sunt, & perinde
rata esse debent, ac si pariter in scripturis sacris con-
tinerentur. Et ad hanc secundam regulam spectat id
quod tradit Eymericus in presenti quæst. nume. 3. ibi:
Vel quia est contra Ecclesie generalis, &c.

Sit tertia regula: Si sedes Apostolica summusque
Romanus Pontifex maturo consilio quippiam definiat
tanquam ad fidem spectans, id catholica veritas cen-
sendū est. Romanus enim Pontifex claus habet Petri,
& verus eius est successor; pro quo orauit Christus
ne fides deficeret, vt fratres suos, hoc est fideles, quan-
documque in fide vacillantes & nutantes confirmaret.
Erit ergo eius iudicium certissimum, stabile, & infal-
libile: quod egregie docent, qui de summi Romani
Pontificis auctoritate aduersus nostri temporis here-
ticorum monstra tractatus scripserunt, & inter alios
Ioan. Turrecrenata in sum. de Eccl. lib. 2. cap. 109.
& sequenti. Res fiet vno exemplo illustris: Ani-
mas iustorum simulatque de corporibus migraverint,
diuinam essentiam clare videre, si nihil tamen habeat
quod penis purgatorii expiandum sit, definiuit Bene-
dictus xii. in extrauaganti incipien. Benedictus Deus.
quam affert Eymericus supra in hac 2. parte. Con-
trarium igitur asserere impium erit & hereticum, vt
optime docet idem Eymericus in 2. par. quæst. 8. In
ceteris idem est iudicium. Quibus autem rationibus
Apostolica sedis summus Pontifex firma iudicia
internoscantur, que veluti dogmata fidei habenda sint,
copiose docet Melchior Canus lib. 5. de locis Theolo-
gicis, & dicam aliquid infra super quæst. 17. huius
2. partis, que nunc non sunt, inutiliter forte refe-
renda.

Sit quarta regula: Consentiens eadem Sanctorum
omnium sententia, aut scripturarum interpretatio, si-
ue intelligentia in docendo aliquid ad rectam fidem spe-
ctare, pro catholica veritate accipienda obseruanda-
que est: & contraria sententia heretica est putanda.
Sane hac sententia apud catholicos facile poterit per-
suaderi, apud hereticos autem, qui nihil recipiunt,
quod ipsos vel ex longinquo oppugnet, non ita hoc
admittitur: sed parum hoc refert; nam dum hoc non
admittunt

Catholica ve-
ritas est, que
in generali co-
ncilio, vt de fi-
de definiuntur.

3. Regula
Catholica ve-
ritas est quæ
Papa definiit,
vt de fide.

4. Regula
Consentiens
sanctorum sen-
tentia catho-
licam verita-
tem facit.

admittunt, & heretici indicantur, & comburuntur; A
nec nos cum ipsis modo agimus, sed veras regulas tra-
dimus, quibus fidei indices heretica dogmata cogno-
scant, ergo ad rem aggredientes, etiã vetustissimi Pa-
tres scripturarum intelligentias, non ex cuiuslibet sen-
su, sed ex sanctorum Patrum sententiis accipiendas
voluerunt: è multis vnum, aut alterum in testem ad-
ducam, nam omnia persequi immensi esset operis. Dio-
nysius lib. 1. cap. 1. de celesti Hierarchia, ita scribit:
Ad sanctissimarum scripturarum intelligentias,
prout illas à Patribus accepimus, contuendas pro-
curamus pergamus. & Dionysio antiquior Clemens
Papa 1. epistola. 5. ad discipulos, & refertur in capi-
relatum. 37. dist. de hac re proculdubio edisserens ait:
Relatum est etiam nobis, quod quidam in vestris
partibus commorantes, aduersantur sanis doctri-
nis, & prout eis videtur non secundum traditio-
nes Patrum, sed iuxta sensum suum docere vi-
dentur: Multas enim quidam (vt audiuius)
vestrarum partium, secundum ingenium homi-
nū, ex his que legunt, verisimilitudines capiunt:
Et ideo diligenter obseruandum est, ut lex Dei
cum legitur, non secundum propriam ingenii
intelligentiam legatur vel doceatur. hactenus Cle-
mens de hac re. His consensit Epiphanius heresi. 61.
Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. Ambrosius
lib. 3. cap. 7. de fide ad Gratianum, & B. Hieronymus
in epistola ad Euagarium, idem in Daniele cap. 12.
& in epistola illa celebri ad Paulinum. & Augu-
stinus in lib. de uilitate credendi ad Honoratum, cap.
7. & alibi sæpe. & copiose Gregorius lib. 28. mora-
lium. cap. 6. exponens de sanctis Doctoribus illud:
Super quo bases illius solidate sunt.

Quod si rationem quaras, cur communibus San-
ctorum expositionibus & sententiis standum sit, eam
pulschre docet Beatus Hieronymus super epistolam ad
Galatas, cap. 1. dicens; Ecclesiam Dei, que a poste-
riori Apostolorum fide audiuit, non accepisse hominis
Euangelium, sed Dei. Doctores enim Ecclesie non
tam ipsi docent, quam in ipsis Deus, qui ad sanctos
loquitur. Verba sunt. Sancti Hieronymi super illis
verbis: Notum enim uobis facio Euangelium,
&c. ita habent: Queritur utrum totius orbis Ec-
clesie Dei acceperint Euangelium, an hominis?
Quotus enim quisque nostrum per reuelationem
Christi didicit: & non homine prædicante co-
gnouit? Ad quod respondebimus: Eos qui pos-
sint dicere: An experimentum eius queritis, qui
in me loquitur Christus? &: Viuo autem iam
non ego, uiuit autem in me Christus, non tam ip-
sos docere, quam in ipsis Deum, qui ad Sanctos
loquitur, &c. hanc Hieronymus.

Ergo vt iam tandem concludamus, Origeniani ob
id sunt in sexta generali synodo damnati, quod nouas
scripturarum expositiones contra maiorum traditio-
nes inuexerunt. Ait enim Sophronius de Origenianis
loquens: Multa alia extra Apostolicam atque pa-
ternam traditionem asseruerunt, paradisi planta-
tionem præiicientes, in carne Adam formatum
fuisse nolentes, ex eo Euam formatam fuisse uitu-
perantes, serpentis sonitum refutantes. hanc ille.
Fuit autem hac Sophronij epistola confirmata actione
13. eiusdem sextæ generalis synodi.

Iam sexta synodus Constantinopolitana in Trullo
habita, cano. 19. ita habet: Quod oportet eos, qui
presunt Ecclesiis, in omnibus quidem diebus, sed
precipue Dominicis, omnem clerum & populū
docere pietatis & rectæ religionis eloquia, ex di-
uina scriptura colligentes intelligentias, & iudi-
cia ueritatis, & non transgredientes iam positos
terminos, uel diuinorum Patrum traditionem:
Sed etsi ad scripturam pertinens controuersia ali-
qua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur,
quàm quomodo Ecclesie luminaria, & doctores
suis scriptis exposuerunt: & maiorem ex his lau-
dem allequantur, quàm si quæ a se dicuntur, cõ-
ponant: nedum quandoque ad id hæsitant, ab eo
quod conuenit, excidant. Per predictorum enim
Patrum doctrinam, populi ad eorum, que sunt
bona & expetenda, & inutilia ac reicienda, co-
gnitionem uenientes, uitam in melius cõponunt,
nec ignorantia uitio conuincuntur, sed doctrinæ
mentem adhibentes, se ipsos, ad id ne mali quid
eis accidat, excitant, & imminentium supplicio-
rum metu sibi salutem procurant. hactenus ibi.

Eadem hac synodus actione 17. secundum sancto-
rum Patrum doctrinam, duas naturales operationes
in Christo, & duas naturales voluntates non contra-
rias, declarauit, definiuit, & predicauit.

Ad hac Clemens v. in concilio Viennensi, & ha-
betur in clem. 1. de sum. Trin. & fide catho. defini-
tur illa uerba Ioan. 19. Ad lesum autem cum ue-
nissent, ut uiderunt eum iam mortuum, uere de
Christo mortuo esse accipienda ait: Nos ad sancto-
rum Patrum & Doctorum communem senten-
tiam Apostolicæ considerationis aciem conuertē-
tes, sacro approbâte concilio, declaramus, &c.
Huc spectat que sancit Leo decimus in Concilio La-
teranensi, sessio. 11. in decreto incipiente, Super ne
maiestatis. & Concilium Tridentinum, sessio. 4. dum
iubet in hac uerba: Decernit, ut nemo suæ prudē-
tiæ innixus in rebus fidei & mortuum, ad adifica-
tionem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacræ
scripturam ad suos sensus contorquens, contra eū
sensum, quem tenuit, & renet sancta mater Eccle-
sia, cuius est iudicare de uero sensu scripturarum
sanctarum, aut etiam contra vnanimen consen-
sum Patrum, ipsam scripturam sacram interpre-
tari audeat. hanc ibi.

Ex his ergo consequitur communem Patrum sen-
tentiam uelut catholicam ueritatem esse amplecten-
dam; contrariam uero uelut hereticam, damnandam,
exempla manifesta sunt ex his, que diximus ex So-
phronio contra Origenianos, item ex Concilio Vien-
nensi.

Qui sint autem hi Doctores, quorum doctrinam
uocamus approbatam, docuit Gelasius Papa, & ha-
betur in c. sancta Romana. 15. dist. alij præterea nume-
rantur in c. gloriosus. de reliq. & uenerat. sanct. lib.
6. ubi referuntur Gregorius, Augustinus, Ambro-
sius, & Hieronymus, alios habes apud beatum Tho-
mam lib. 4. contra gentiles, cap. 24. de quorum etiam
Doctorem auctoritate uideto Innocentium in c. ne in-
nitariis, de consuetudine.

Sit quinta regula: Si ex Apostolorum traditione
communis Ecclesie vsus aliquam scripturæ inter-
pretationem

Qui sint Do-
ctores Ecclē-
siæ.

5. Regula.
Traditio A-
postolica, ca-
tholicam ste-
ritatem facit.

tationem accepit, aut aliud quid circa sacramentorum ritus, aut res alias ecclesiasticas ad cultum diuinum spectantes desumpserit; id pro catholica veritate sumendum est, atque ita custodiendum ac si in ipsis sacris litteris esset expressum: quoniam Apostolicae traditiones inconcussam inuiolabilemque habent auctoritatem, vt dixi supra parte 1. super capit. cum Arabig.

De antiquitate & origine traditionum Apostolicarum grauius differit more suo Melchior Canus lib. 3. cap. 3. de locis theologicis, ea nos qui catholicis scribimus, libenter omittimus, summam tradentes que ad presens institutum attinent. Sciendum ergo est, non omnia, que ad doctrinam Christianam pertinent, neque ab initio nascentis Ecclesie, neque nunc esse litterarum sacrarum mandata monumentis; nam perpetuam Beatę Marię virginitatem, & paruulorum baptismum, & sexcenta alia huiusmodi, que longum esset commemorare non habemus expressa in sacris litteris: ceterum ita certa fide recipiuntur a catholicis, vt contrariorum dogmatum auctores catholica Ecclesia hereticos iudicauerit.

6. Regula.

Sit sex regula: Quodcumque fidei dogma, quod vel Eccl. s. habuerit, vel concilium auctoritate Pape roboratum ediderit, vel etiam summus Pontifex Romanus fidelibus prescripserit, perinde nobis id pro catholica veritate habendum est, ut contraria sententia heretica censetur hac regula apertissima est ex superioribus: cum enim Ecclesia in his errare non possit, nec concilium auctoritate Pape confirmatum; nec summus Romanus Pontifex iudicialiter definiens, plane consequitur id esse hereticum, quod hisce reperitur contrarium: exempla ad illustrandam hanc regulam satis abunde sunt in superioribus tradita.

7. Regula.

Sit septima regula: Si Ecclesia Concilium, aut sedes Apostolica vel etiam sancti Patres, vna voce & consensu aliquam theologia conclusionem confecerint, & fidelibus prescripserint; hac veritas catholica putanda est, & qui ea aduersabitur, hereticus censendus est. Voco autem theologia conclusionem eam, que ex principiis huius facultatis theologiae certa & firma consecutione deducitur, sit exemplum: sexta generalis synodus aetione 4. & actio 17. duas in Christo voluntates statuit item operationes duas, diuinam vnam, humanam alteram tum ex illo Matth. 26. Non sicut ego uolo, sed sicut tu uis. tum ex eo quod Christus Deus est, & homo perfectus. Eodem quoque modo concilium Lugdunense sub Gregorio decimo; & refertur in cap. fidei. de sum. Trinit. & fide catho. lib. 6. theologica ratione demonstrauit, Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex vno, nec duabus spirationibus; sed vna tantum. Pari ratione Innocentius tertius in concilio Lateranensi cap. 1. & refertur in cap. firmiter, extra de sum. Trini. & fide catho. syllogismo theologico conclusit aduersum Abbatem Ioachim, essentiam diuinam nec genitam esse, nec generare. Ergo quidquid ratione theologica ex principiis theologiae bona consecutione collectum fuerit, eo modo quo dictum est, id pro catholica veritate habendum est, & contrarium hereticum putandum est.

8. Regula.

Sit iam tandem octaua & vltima regula: quam

Melchior Canus praecitato lib. 12. cap. 7. nimis forte seuam posuit, dicens: Si scholastici theologi aliquam itidem conclusionem firmam, & stabilem uno ore omnes stauerint, atque ut certum theologice decretum fidelibus amplectendum constaret & perpetuo docuerint, illam ut catholicam ueritatem fideles sane amplectantur. haecenus ille. exemplum est: Christi animam quamprimum fuit creata & corpori infusa, Deum aperite vidisse docent scholastici Doctores vno assensu; vnde autem hoc sibi persuaserint, non est facile docere: contrarium ergo asserere hereticum putandum est. Haec est docti viri sententia, quam penitus approbare non audeo: neque enim satis aperte video, vnde theologi scholastici tantam habeant auctoritatem, vt communis eorum sententia ita statuatur catholicae veritates, vt contrariae assertiones hereses sint censendae: nisi dicamus hanc concordem eorum & penitus consentientem sententiam in Spiritum sanctum esse referendam, qui corda eorum interiorius ad ita unanimiter sentiendum moueat, quod forte nemini catholico videbitur absurdum.

Dicit hic forte quistiam, cur cum Emerico non adduxerim aliam regulam, qua videlicet catholicae veritates dicuntur ille, que in articulis fidei continentur, quibus contrariae assertiones sunt hereses manifestae, cum auctor in hac quaestione id recenset in primo loco quasi praecipuum sibi. Vel quia est contra aliquem fidei articulum? Sed is intelligat, nos regulas in his prescripsisse, que magis difficilia sunt: nam in claris, & apertis nullum nostrum praecceptum est. Quis enim catholicus non videt apertissime, ipsos fidei articulos, qui sunt prima principia, & Christianae religionis fundamenta, manifestissime praeseferre catholicae veritatis indicia, & contrarias falsitates apertissimas hereses esse.

QVAESTIO III.

Error & haeresis sunt ne idem in iure.

S Y M M A R I U M.

- 1 Error latius patet, quam haeresis.
2 Error in fide, & haeresis pro eodem in iure sumuntur.

Etia quaestio est: Haeresis & error in iure si idem sunt.

Ad hanc respondemus, quod licet error sit in plus, quam haeresis, & haeresis in minus: quia omnis haeresis est error, & non omnis error est haeresis: sicut omnis haereticus est errans, & non omnis errans est haereticus.

Tamen error ad ea quae sunt fidei contractus, & determinatus: vt pote error in fide, & haeresis sumuntur pro eodem in iure, ut patet de sum. Tri. & fide catho. in 6. c. Fideli, & eod. tit. in clement. c. Fidei, ubi errores sumuntur pro haeresibus. Et etia tit. de here. in clem. cap. Ad nostrum, ubi improbat nouem errores, qui hereses clare sunt. Et in extrauag. domini Ioan. xxii. quae incipit, Vas electionis, ubi reprobat tres errores, qui sunt graues hereses, & manifestae: Et praesertim hoc patet cogit.

tit. de haeret. cap. Ad abolendam. §. praesenti. vbi dicitur sic:

Praesenti nihilominus ordinatione fancimus, vt quicumque manifeste fuerint in haeresei deprahensi: si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiasticae ordinis praerogatiua nudetur: & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, saecularis relinquatur arbitrio Potestatis, animaduersione debita puniendus: nisi continuo post deprahensionem erroris, ad fidei catholicae unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publice confenserit abiturare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem nisi (prout dictum est) abiurata heresei, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, saecularis iudicis arbitrio relinquatur; debitam recepturus pro qualitate facinoris vltionem: & infra. Illos quoque qui post abiurationem erroris, uel postquam se, ut diximus, proprii antistitis examinatione purgauerint, deprahensi fuerint in abiuratum haeresim recidisse, saeculari iudicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos.

Ex his verbis patet, quod idem prius uocatur haeresis, post error, & e conuerso.

COMMENT. XXVIII.

De sunt assertiones. Prima est: Error latius patet quam haeresis. Secunda: Error contractus ad materiam fidei, idem est cum haeresi.

Error & haeresis non semper sunt idem.

Ad hanc respondemus, quod licet error sit in plus quam haeresis, & error est genus, sub quo omnes falsorum dogmatu species continentur, quibus cum desunt illae conditiones, quae ad haeresim constitendam exiguntur, errores sunt; at haereses non sunt. multae enim sunt falsae propositiones; quae haereses dici non debent, cum nullo modo fidem oppugnent: nam sicut non omnis veritas ad fidem pertinet, ita non omnis falsitas aut error, fidem oppugnat, ita vt haeresis sit: multi namque falsae assertionibus assentiri possumus cum errore, sine peccato tamen; at haeresi sine grauissimo crimine nullus vnquam assentiri potest, ad quod extat insignis diuini Augustini locus in Enchyridio ad Laurentium, cap. 21. in hac uerba: In quibusdam autem rebus nihil interest ad capeendum Dei regnum, utrum credatur, an non: vel utrum uera siue sint, siue putentur, an falsa: in his errare, id est, aliud pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum: aut si est, minimum esse atque leuissimum. Postremo quaecumque illud, & quantumcumque sit, ad illam uiam non pertinet, qua imus ad Deum; quae uia fides est Christi: quae per dilectionem operatur, neque enim ab hac uia deuiabat in geminis filiis gratis ille parentibus error: aut ab hac uia deuiabat Apostolus Petrus quando se existimans uisum uidere, aliud pro alio sic putabat, ut a cor

Gen. 27.

porum imaginibus, in quibus se esse arbitrabatur, uera in quibus erat corpora non dignosceret: nisi cum ab illo angelus, per quem fuerat liberatus, abscissit. Aut ab hac uia deuiabat Iacob Patriarcha quando uiuentem filium a bestia credebat occisum. In his, atque huiusmodi falsitatibus, salua fide, quae in Deo nobis est, fallimur: & uia non relicta, quae ad illum nos ducit, erramus. Qui errores etiam si peccata non sunt, tamen in malis huius uita deputandi sunt, quae ita subiecta est uanitati, ut approbentur hic falsa pro ueris, respiciunt uera pro falsis, teneantur incerta pro certis. Quamuis enim haec ab ea fide absint, per quam ad uera, certamque atq; eternam beatitudinem tendimus; ab ea tamen miseria non absint, in qua adhuc sumus: nullo modo quippe falleremur in aliquo, uel animi uel corporis sensu, si iam uera illa atque perfecta felicitate frueremur. haecenus Augustinus. Qui plane insignis locus lucem affert huic quaestioni, quo apertissime docemur, non omnem falsam assertionem, aut errorem haeresim esse dicendum. Idem tradunt Repertorium Inquisitorum uerbo, error. Alfonso Castrum lib. 1. cap. 1. de iusta haeret. punitio. Ioannes Roias tracta. de haeret. par. 1. num. 466. & sequen. Est autem errare aliud pro alio credere, ut constat ex praecitata sancti Augustini auctoritate, & refertur in cap. in quibus. 2. 2. q. 2.

Tamen error ad ea quae sunt fidei contractus, &c. quia tunc definit esse genus & sumit naturam vnus particularis speciei, & hoc casu error haeresis sunt nomina penitus synonyma. & loca citata ab Emerico probant eleganter hanc sententiam. eum sequitur penitus Ioan. Roias tract. de haeret. par. 1. num. 478. nec dissentit Cardinalis Turrecremata in sum. de Eccl. lib. 4. par. 2. cap. 1. & 11. & Albertinus tracta. de agnos. assertio. quaest. 1. num. 1. & sequen.

Iam error quando omnino accipitur pro haeresi, antecedentia & consequentia facile commostrarunt, vt in his locis ab auctore citatis: nam alias error siue propositio erronea, & haeresis, inter se plurimum differunt: propositio enim in fide peccantium uarij sunt gradus, haeretica, de qua dictum est praesertim commentario superiori, erronea, sapiens haeresim, piarum auxilium offensiuam, temeraria, scandalosa, bonis moribus contraria, blasphemata, schismatica, seditiosa, iniuriosa, haeretica fauens, & si quae sunt similes, quarum cognitio valde est Inquisitori necessaria, et a Theologis magna ex parte petenda, quorum est propositio-num qualitates & gradus diiudicare & expendere, de quibus singillatim hic mihi erat agendum: quia nusquam fortassis est in hoc libro locus commodior. ceterum breuitas me haec omittere compellit: interim fontes vnde haec cognitio petatur, indicabo. videtur ergo Turrecremata in sum. de Ecclesia, lib. 4. par. 2. cap. 11. Albertinum tract. de agnos. assertio. quaest. 6. Melchiorum Canum lib. 12. cap. 11. de locis Theologicis. Alfonso Castrum lib. 1. cap. 3. de iusta haeret. punitio. Simancam de catho. instit. tit. 54. eundem in Enchyridio uoluntate religionis, tit. 24. & alios.

Earum sit mentio in concilio Constantiensi, sessio. 25. tit. de sententia contra Ioannem Huss, & in Bulla Martini quinti approbatoria condemnationis Ioannis

Gradus varij propositionu in fide peccantium.

nis V. vicless, & Ioannis Hufs, qua habetur in vltima sessione eius concilij, & in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissimae Inquisitionis, quae in fine huius voluminis referuntur.

An autem error & haeresis pro eodem penitus sumantur in formula abiurationis, qua utitur sacrum tribunal sanctae Romanae & generalis Inquisitionis, declarari hoc loco poterat, nisi animaduertissem commodiorem occasionem offerri infra parte 3. super quarto vel quinto modo processum fidei terminandi, ubi de ea dubitatione tractabitur.

QV AESTIO IIII.

De erroribus Philosophorum priscorum.

SUMMARIUM.

- 1. Errores plurium Philosophorum in genere.
2. Aristotelis errores in specie.
3. Errores Auerrois.
4. Errores Auicennae.
5. Errores Algazelis.
6. Errores Rabbi Moysis.

Varia quaestio est: Haereses, a & errores antiquorum Philosophorum qui sunt? Ad hanc respondemus, quod antiqui Philosophi, ut Platonici, Stoici, Pythagorici, Epicurei, in generali, & Aristoteles, & Peripatetici, Auerroes, Auicenna, Algazel, Alchindus, & Rabbi Moyses in speciali multos errores, & haereses contra fidem sanctam nostram posuerunt: quod patet, prosequendo ut sequitur.

- 1. Isti posuerunt, quod Deus est creator animarum, sed Angeli sunt creatores corporum.
2. Item, quod animae defunctorum post multorum annorum curricula circulariter in diuersa corpora reuertuntur.
3. Item, quod anima cuiuslibet hominis tãdiu est in corpore, quamdiu mansura est in corpore ex decreto naturae.
4. Item posuerunt, quod omne peccatum est uniforme, & aequale: unde sic nocens est ille, qui paleas sutatus fuerit, sicut qui aurum, uel argentum, & non plus neque minus: quia non res, sed animus crimen facit.

¶ Vide Federich de Senis consil. siue q. 332.

- 5. Item, quod anima simul cum corpore moritur, atque perit.
6. Item, continentiam negant esse uirtutem, asserentes, quod castitas non est uirtus.
7. Item, quod homines non sunt aeterni etiam quo ad animam: asserunt tamen quod gloria aeterna est ab hominibus assectanda.
8. Item posuerunt, eorum aliqui, ut Melissus, Cicero, atque Varro mentem esse Deum lucidum.

¶ Al. ita: esse Deum in omnibus.

- 9. Item posuerunt, animum esse Deum comitantem in omnibus.

- 10. Item posuerunt, non totam animam esse aeternam, sed unam particulam esse aeternam & maiorem, aliam uero temporalem.
11. Item posuerunt, quod mundus non regitur ulla diuina prouidentia.
12. Item, quod res quaelibet ex atomis, corporibus minutissimis constituitur: & quando atomi diuiduntur, res corrumpitur: & quando ununtur, generatur.
13. Item, uoluptatem corporum asserunt summum bonum.
14. Item, Deum nihil agere asserunt.
15. Item, quod anima nihil aliud est, quam corpus; & mortuo corpore, & anima moritur consequenter.

Istae sunt haereses, & errores Aristotelis.

¶ Non nullos errores Aristotelis refert Melchior Canus lib. 10. c. 5. de locis theologicis.

- 1. Item ponit motum non incepisse, neque tempus, sed quod fuerunt omnia ab aeterno.
2. Item, quod quoddam mobile fuit ab aeterno: cum motus & tempus fuerint ab aeterno, & non possint esse sine mobili: haec patet ex viii. Physicorum.
3. Item, quod mundus non incepit, sed quod fuit ab aeterno, & erit in aeternum.
4. Item, quod caelum non fuit genitum neque factum, sed ingenitum & aeternum: hoc patet 1. caeli & mundi.
5. Item quod generatio & corruptio non inceperunt esse, neque desinent esse. hoc patet ex 1. de Generatione.
6. Item, quod sol ab aeterno plantas & animalia generauit, & in aeternum etiam generabit.
7. Item, quod Deus non posset alium mundum facere; quia quicquid fit ex praeciante materia fit: iste autem mundus constat ex tota sua materia.
8. Item, quod nihil noui potest à Deo immediate procedere, quia nihil potest fieri sine dispositione prauiua, & motu praecedente: Deus autem immobilis perseuerat.
9. Item, quod resurrectio mortuorum est impossibilis: quia mortuum non potest redire uituum. nec etiam per multa media: & si redit, non redit idem numero. hoc patet ex 1. de Anima, & viii. Metaphy.
10. Item, quod ubi modo est mare, aliquando fuit siccum; & econuerso, propter motus temporis eternitatem. hoc patet ex 1. Meteororum.
11. Item, quod non fuit dare primum hominem neque primam pluuiam, & sic de aliis: ubi prius.
12. Item, quod tot sunt Angeli, & non plures, quot sunt orbis, quos dicit esse quinquaginta, uel quadraginta. Et tamen de Angelis dixit Daniel, quod millia millium ministrabant ei.
13. Item, quod caelum est animatum anima intellectiua.

Etro-

Errores Auerrois.

Istae sunt haereses, & errores Auerrois commentatoris Aristotelis.

¶ In Bononia: iste Auerroes fuit diligens commentator Aristotelis, & secutus est eum, & cum maioribus.

- 1. Hic secutus est errores Aristotelis, & cum maiori pertinacia errores eius defendit: sed praeter errores Aristotelis, negauit creationem rerum, id est, quod ex nihilo aliquid fiat: & vituperat legem Christianorum, & sectam Sarracenorum in hoc, quod ponunt rerum creationem, & hoc patet ex xi. & xij. Metaph.
2. Item, vituperat nos Christianos, asserens nos esse garrulatores, & sine ratione nos mouentes: haec patet circa principium tertii Physicorum.
3. Item negat, aliquid posse habere esse post omnino non esse, & vituperat Christianos hoc credentes. hoc patet viii. Metaphy.
4. Item dicit, quod potentia in productione aliquid rei non potest esse solum in agente.
5. Item ponit, quod à nullo agente possunt progredi contraria diuersa. hoc patet xii. Metaphysicæ.
6. Item ponit & asserit, quod Deo non est cura de indiuiduis, nec habet prouidentiam hic inferius existentium: quia, ut dicit, hoc non est conueniens diuinae bonitati. haec patet xii. Metaphysicæ.
7. Item negat in diuinis personarum Trinitatem: quia imaginatur, quod si Deus esset trinus, & vnus, esset quoddam compositum, & vnum unitate congregationis. haec patet xii. Metaphysicæ.
8. Item negauit, quod omnia, quae hic aguntur in diuinam prouidentiam reducuntur. haec patet ex xii. Metaphysicæ.
9. Item posuit, vnum intellectum numero in omnibus hominibus. hoc patet ex tertio, de Anima. Ex hoc enim inferri possit, quod anima Iudae damnata, sit anima Petri saluata: quod est haereticum.
10. Item asserit, quod ex anima intellectiua, & corpore non constituitur tertium, nisi sicut ex motore caeli, & caelo, quod mouetur.

Errores Auicennae.

- 1. Hic negauit motum, & tempus incepisse, sequens Aristotelem. haec patet ex xi. Metaphysicæ.
2. Item ponit, quod in omni factione noua praesupponitur materia, negando creationem, ut Aristoteles.
3. Item asserit, quod à Deo inuariabili nullum variabile immediate potest progredi: immo appellat omnes haereticos dicentes Deum praecedere creaturam prioritate durationis; quia sic asserentes, (ut dicit), negant de Deo libertatem arbitrii: Quia si creaturam non produxit, tam diu, quam diu ipse fuit, non habebat plenam libertatem suae actionis: quia expectabat tempora, & horas, ut ageret.
4. Item ponit, quod caelum est quoddam animal obediens Deo: & quod motus caeli, quem ponit aeternum, ab eius anima caufatur.

- 5. Item dicit, non solum producta à primo ente processisse ab aeterno, sed uoluit etiam quod à primo non processit immediate nisi vnum numero, ut intelligentia prima, ut patet ix. Metaph.
6. Item asserit, animas caelestes produci ab intelligentiis, sive ab Angelis, & unam intelligentiam produci ab alia.
7. Item asserit, corpora caelestia esse producta ab animabus corporum caelestium, sic quod ponit, quod intelligentiae sunt creatores corporum caelestium, & superiorem intelligentiam fore dicunt creatorem inferioris.
8. Item ponit, animas nostras, esse productas ab ultima intelligentia, à qua etiam secundum eum dependet gubernatio animarum nostrarum, & nostra beatitudo. haec omnia patet ix. Metaphy.
9. Item ponit, quod ex anima caeli, & caelo fiat unum, sicut ex anima, & corpore nostro.
10. Item ponit, omnes formas esse à datore formarum, scilicet ab intelligentia infima. hoc patet ix. Metaphysicæ.
11. Item asserit, quod anima per imaginationem operatur in corpore alieno, sicut in proprio: ex quo ponit fascinationem esse ueram. haec patet suo vi. de naturalibus.
12. Item asserit, quod in intelligentiis nihil mali potuerit esse; quod est contra illud Iob, quod Deus in Angelis reperit prauitatem.
13. Item ponit, quod sanctitas, bonitas, & aliae Dei perfectiones non dicunt in Deo aliquid positum, sed tantum per remotionem: quod est contra fidem: quae habet, quod tales perfectiones uerius, & perfectius sunt in Deo, quam in creaturis.
14. Item, quod Deus non cognoscit singularia in propria forma. hoc patet ex viii. Metaph. suae.
15. Item ponit tot esse intelligentias seu Angelos quot orbis, & in hoc concordat cum Aristotele. Iste error apparet ex ix. suae Metaphysicæ.
16. Item, quod propheta est naturalis, quia ab ultima intelligentia (ut dicit) deriuatur in animabus hominum propheta.
17. Item ponit, quod orationes, elemosynae, litaniae, & similia, comprehenduntur sub ordine naturae: quod est falsum; quia cum ordinent nos ad beatitudinem supernaturalem, reducuntur, & sunt in ordine gratiae supernaturalls.

Istae sunt haereses, & errores Algazelis Philosophi.

- 1. Hic posuit motum, & tempus, & mundum ab aeterno, & nunquam incepisse.
2. Item, quod corpora caelestia habent animam, & quod non habuerunt principium sui esse, sed fuerunt ab aeterno.
3. Item, quod à primo principio non potest progredi immediate multitudo, sed tantum progreditur unum ab eo immediate, scilicet prima intelligentia, seu primus Angelus.
4. Item, quod à primo Angelo processit secundus Angelus, & à primo caelo secundum caelum: & sic deinceps donec perueniatur ad ultimum Angelum, & ultimum caelum.

¶ Ex Aegidio Roma non uideatur hic locus ita legendus: quod à primo Angelo processit secundus Angelus, & à primo Angelo primum caelum & à secundo Angelo secundum caelum, & sic deinceps.

5. Item

- 5. Item, quod tantum sunt decem intelligentie sue Angeli.
- 6. Item, quod vltima intelligentia, siue Angelus preest omnibus inferioribus rebus.
- 7. Item, quod Deus nihil agit nisi dispositione preuia materiae, nec agere potest, negans totaliter creationem.
- 8. Item, quod Deus non permittit mala fieri, ut eliciat bona: sed quod mala in mundo proueniunt ex necessitate materiae.
- 9. Item, quod Deus ignorat particularia in propria forma, sed scit ea, quasi vniuersaliter.
- 10. Item, quod anima hominis procedit a donatore & formatur, sicut & aliae formae: qui dator est vltima intelligentia, siue Angelus.
- 11. Item, quod tota nostra perfectio, & scientia prouenit ab vltima intelligentia praedicta, siue decima.
- 12. Item dicit, quod beatitudo nostra consistit in cognitione praedictae vltimae intelligentiae: quam cognitionem asserit esse naturalem, & haberi naturaliter.
- 13. Item, quod poena animae nostrae separata est separatio a prima intelligentia.
- 14. Item, quod anima separata non patitur poenam sensus: sed damni: quae est separatio ab vltima intelligentia.
- 15. Item, quod anima coniuncta corpori non doler, nec sentit dolorem, nisi quia separatur ab vltima intelligentia propter occupationem, quam gerit circa corpus.
- 16. Item, quod prophetia in nobis est cognitio futurorum, quae naturaliter inest nobis.
- 17. Item, quod anima nostra per imaginationem potest operari in corpore alieno.
- 18. Item, quod impressio animae transit in corpus aliud, ita quod potest ipsum destruere, & interficere per excitationem suam, atque fascinationem.

† al. naturae.

† al. datoris.

† Extimatio-nem.

Errores Alchindi.

- 1. Item dicit, ex conditione celestium corporum futura pendere in tantum, ut dicat, quod si quis totam conditionem celestis harmoniae haberet, plenè cognosceret tam praeterita, quam futura.
- 2. Item, quod omnia eueniunt de necessitate, asserens homines ignorantes, qui sperant, desiderant, & timent futura.
- 3. Item asserit, quod preces factae Deo sunt ad consequendum bonum, & fugiendum malum: & hoc naturaliter, non quod propter tales preces Deus bona nobis tribuat, sed ab ipsis uerbis, & ab ipso desiderio dum precamur Deum, deriuantur quidam radii, qui naturaliter in nobis efficiunt quod optamus. Et ista potuit esse opinio Auicennae, qui orationes, & litanias posuit sub ordine naturae.
- 4. Item, quod motus uoluntatis subsunt corporibus celestibus.
- 5. Item, quod attributa diuina Deo competunt abusu: asserens incontinenter dici Deum creatorem primum principium, dominum dominorum: sic

† Apud Aegidium ita: quod preces factae Deo ex spiritalibus creaturis, profunt ad consequendum, &c.

† Feder. de Senis conf. 152. & Albertinus trac. de agno. asser. q. 16.

- A quod perfectiones in diuinis nihil dicunt postiuè, sed tantum per remotionem.
- 6. Item, quod characteres habent actionem naturalem circa ea, ad quae ordinantur.
- 7. Item ponit, quod sacrificia oblata Deo, seu spiritibus nihil profunt, ut per ea aliquid consequamur: sed naturaliter habet effectum, propter quem fiunt.
- 8. Item negat, quod Deus per preces, & sacrificia placetur.
- 9. Item ponit, quod corpora caelestia, & dispositiones eorum, in quibus incipimus aliquid operari, dirigunt operationes nostras a principio usque ad finem per tantum, & per totum: ita quod ista constellatio solum, in qua & sub qua opus incipitur, quantumcunque opus sit uoluntarium, dominatur a principio usque ad finem.
- 10. Item asserit, aliqua sacrificia naturaliter tale habere potestatem, quod si secundum illa aliquod opus incipiatur, tale sacrificium dominatur dicto operi a principio usque ad finem.
- 11. Item ponit, quod coniurationes, & obsecrationes naturaliter possunt dominari in affectibus nostris: ita quod si, secundum eum, aliquod opus etiam uoluntarium inchoetur, dirigetur istud opus per praedictos characteres a principio usque ad finem.

Hereses, & errores Rabbi Moysis.

Item, quamuis posuerit mundum incepisse in libro de expositione legis, reprobando Aristotelem:

- 1. Negauit tamen in diuinis esse Trinitatem, & quamcunque multitudinem re, uel ratione: & uituperans deridet Christianos, qui credunt in diuinis personarum trinitatem.
- 2. Item asseruit, attributa in diuinis, ut sapientia, bonitatem, & similia non esse in Deo uere & realiter, sed tantum aequiuocè, & uocaliter, allegans pro se illud Prophetae dicentis: Cui me similem fecisti? Dicit namque, quod cum dicitur, Deus sapiens, bonus, & similia, intelligitur per causalitatem: quia scilicet, Deus dicitur bonus, quia causat bonitatem, & potens, quia causat potentiam, et sic de aliis.
- 3. Item asserit, uerbum in diuinis, & spiritum Dei dici solum essentialiter, & non personaliter: unde exponens illud psalmi: Verbo Domini caeli firmati sunt, & spiritu oris eius, &c. Dicit, ibi uerbum, & spiritum sumi pro diuina uoluntate, uel eius essentia, qua caeli facti sunt: cum tamen ista sumantur personaliter: & in hoc concordat cum illis haereticis, qui uocantur Alogii; id est, haeretici sine uerbo, ab a, quod est, sine: & logos, quod est sermo, uel uerbum. hi Deum uerbum esse negant, & non credunt respuentes Euangelium Ioannis, in quo ostenditur Verbum sumi personaliter in diuinis.
- 4. Item ponit corpora caelestia esse animata, & animalia rationalia, adducens pro se illud psalmi: Caeli enarrant gloriam Dei, & illud Iob, Cum me laudarent astra matutina, &c.
- 5. Item asserit, quod licet mundus incepserit, nunquam tamen finietur, nec innoquabitur.
- 6. Item

Isaia 40.

Psal. 31.

Psal. 18. Iob. 38.

- 6. Item asserit, quod homo sufficienter potest se disponere ad gratiam prophetiae: & quod Deus non eligit in prophetando quemlibet hominem singulariter, sed illum, qui se disponit ad talia per sua naturalia: unde uisus est uelle, diuinam gratiam dependere ex operibus nostris.
- 7. Item dixit, Deo aliqua esse possibilia, & aliqua impossibilia: inter quae impossibilia asserit, accidens esse, uel posse sine subiecto esse: & illos, qui dicunt hoc Deum posse, appellat ignorantes uiam disciplinae, & scientiarum.
- 8. Item errauit, quia asserit Deum non habere prouidentiam aliquorum, quantum ad speciem, uel quantum ad singularia: unde casum foliorum de arboribus, & alia quae contingunt circa particularia, talia noluit subesse diuinae prouidentiae, sed existimauit omnia talia contingere per accidens.
- 9. Item ponit, quod licet uoluntas a Deo immutari possit, nunquam tamen de facto immutatur: quod est erroneum, quia tunc esset frustra admonitio Prophetarum.
- 10. Item asserit, hominem per seipsum absque Dei auxilio omnia peccata posse vitare, & omnes monitiones Prophetarum perfecte adimplere.
- 11. Item ponit simplicem fornicationem nullo modo esse peccatum de iure naturali, sed solum dicit esse peccatum ex prohibitione legis: unde ante legem datam dicit fuisse licitum fornicari: propter quod dicit, Iudam non peccasse cum Thamar, quia fuit ante tempus legis.

† al. uiam disciplinabilium scientiarum.

COMMENT. XXIX.

HAereses & errores antiquorum philosophorum qui sunt.] Posset hic Emericus reprehensione dignus putari, eo quod in opere, quo de haereticis & haeresibus dissertitur, gentiliū philosophorum errores commemorat, qui haeretici esse non possunt, cum nunquam fidem catholicam fuerint professi: sed plane immerito carperetur, & eius industria atque ingenium cum in aliis, tum in hac etiam re magno opere sunt commendanda, cum non modo consummatas haereses, sed etiam principia, unde haereses nascerentur, commemorarit, ut uitarentur. Non erat enim ex antiquorum philosophorum dogmatibus, uelut ex uerbis fontibus haereticorum haereses processisse, quod luculenter docet Tertullianus in libro de praescriptio. haereticorum, cap. 7. in hac uerba: Ipse haereses a philosophia subornatur; inde genes & formae nascio quae, & trinitas hominis apud Valentinum: Platonius enim fuerat. Inde Martionis Deis melior de tranquillitate, a Stoicis uenerat. Et ut anima interire dicatur, ab Epicureis obseruatur, & ut carnis restitutio negetur de una omnium philosophorum schola sumitur. Et ubi materia Deo equatur; Zenonis disciplina est. Et ubi aliquid de igneo Deo allegatur, Heraclitus in

Haereses contra fidem a dogmatibus philosophorum processisse.

teruenit. Eadem materiae apud haereticos, & philosophos uoluntur: iidem retractatus implicantur. haec tunc Tertullianus. Quod ipsum fufius etiam prosequitur eodem capite, quae ob breuitatem omittimus. Rursus: idem Tertullianus scribens aduersus Hermogenem, philosophos uocat Patriarchas haereticorum: idem repetit B. Hieronymus initio libri contra Pelagianos ad Ctesiphontem: quod & nos uerum esse copiose ostendimus in singulis fere haeresibus; in libris de panis haereticorum: docet item Alfonso Castrus lib. 3. cap. 8. de iusta haeret. punitione. & Conradus Brunus, lib. 1. de haereticis, cap. 5. Haec ergo sapienter intuitus Emericus, optimo consilio falsa praecipuorum philosophorum, & magis nota dogmata in hoc opere recitauit, ut ostenderet quantum gentiliū philosophorum incaute lecta doctrina nocere posset. Et propterea in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 8. in Bulla incipien. Apostolici regiminis, relata inter litteras Apostolicas in fine huius operis, diuinitus cautum est, ut qui philosophiam profitentur in ueritatibus, philosophorum dogmata catholicae fidei aduersa auditoribus diluant, & religionis Christianae ueritatem ostendere nitantur in haec uerba: Insuper omnibus, & singulis philosophis in ueritatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus, districtè praecipiendo mandamus, ut cum philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus a recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanauerint, quale hoc est de animae immortalitate aut unitate, & mundi aeternitate, ac alia huiusmodi: teneantur eisdem ueritatem religionis Christianae omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro uiribus excludere atque resoluerè. haec tunc ibi.

Rursus Emericus magnos, & insignes viros habuit, quos imitaretur in recensendis in tali opere philosophorum erroribus. Quoniam & sanctus Epiphanius confutaturus omnium haereticorum dogmata, quae in Ecclesiam Dei inuicta fuerant, primum, antiquorum philosophorum errores recensuit. Beatus item Antoninus in sum. par. 4. tit. 11. antequam in cap. 7. referret haereticorum haereses, cap. 5. & 6. antiquorum philosophorum, & aliorum infidelium errores commemorauit.

Illud est praeterea obseruandum, Emericum hos philosophorum errores non uideri haereticos ex propriis fontibus, aut libris eorum auctorum, quibus tribuuntur, sed uel ab aliis libris, uel ab illis, qui uia uoce eos sibi retulerunt, accepisse. Mibi autem ualde sit uerisimile, eum in tota hac questione secutum fuisse Aegidium Romanum, a quo dicitur esse conscriptus in actibus de praecipuis philosophorum erroribus, qui nunc impressus circumfertur, nam quae hic traduntur, cum illis maxime conueniunt.

b. ¶ Alchindus. in Barcinonensi, Alundus, in Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara, Alundus, in Sabellano. Almolus, sed ex tractatu Aegidii Romani Alchindus, reposuimus, atque ita legendum esse iam in priori editione per coniecturam admonueramus.

c. ¶ Multos errores, & haereses contra fidem sanctam nostram posuerunt. Sed non uidetur hoc verum.

Profiteres philosophiam soluant argumenta philosophorum fidei pugnantia.

Philosophorum errores, quo haereses dici possunt.

rum: nam philosophi, qui nunquam sunt catholicam professi fidem, hereses aut errores hereticos aduersus eam profertre non possunt, cum heresis proprie ab homine baptizato profertur, ut alibi scriptum est. Ceterum respondemus, Eymericum non asseritorem, sed propositiorem erroncarum seu falsarum. Et fidei catholica aduersantium naturam intutum, etiam si a non Christianis sint prolata, hereses vocauisse, quasi sentiant propositiones hereticas dici non ab asseritoribus, sed a natura rei, ut etiam voluerunt Turcremata, et alii quos retuli supra par. 1. super quest. 7. §. controuersiam vero illam, quam sententia comprobatur definitio heresis ab Alfonso Castro allata lib. 1. c. 1. de iusta her. pun. videlicet: Heresis est enunciatio, siue propositio falsa, fidei catholice ita repugnans, ut cum illa simul esse non possit.

¶ Item quod pena anime nostre separata est separatio a prima intelligentia. Hec Periodus desit in tribus codicibus, Bononensi, Sabellano, et Cardinalis de Gambara: eam habet solus Barcinonensis impressus, et ideo non sum ausus omittere: ceterum ita omnino legendum puto: est separatio ab vltima intelligentia. Quia anima ex Auerois sententia, ut constat ex eius erroribus paulo antea ab auctore relatis, quem Algaz el proculdubio sequitur Arabs Arabem, ab vltima intelligentia producit, et cum ea delectatur, a qua habet esse, unde cum ab ea separatur, torquetur et affligitur. Et inuadit hanc coniecturam Aegidius in precatato tractatu de erroribus philosophorum, tit. De erroribus Algazelis, ubi cum in 13. errore dixisset errare Algaz elem circa penam anime, quia pmit talem penam consistere in eo solum, quod separatur ab intelligentia agente, in Epilogo errorum eiusdem Algazelis ait illum censere, quod tota pena anime separata est in eo, quod sentit se separata ab vltimo Angelo, a quo dependet beatitudo sua.

Sed non nullum refert hac tam diligenter perscrutari.

¶ Hi dicuntur Cynici. Hoc nomen in omnibus codicibus erat deprauatum: nam Barcinonensis impressus habebat Canici. Sabellanus Caneici, Directorium Cardinalis de Gambara Caninici. Et Bononensis omnium corruptissime, Canonici: nos ex sententia, quam tractat auctor Cynici reposuimus, ut sit sensus. Qui dicunt simplicem fornicationem iure naturali non esse vitiam Cynici dicuntur, fuerunt autem Cynici, ut scribit Laertius: philosophi quidam sectatores Antisthenis, Crates, et Diogenes ille Cynicus, ita dicti, uel a Cynosarge gymnasio, uel a canina mordacitate: vel ab eo quod canum more in propatulo coire non reuerentur, de quibus Cicero lib. 1. de Officiis, et Isidorus lib. 8. Etymolog. cap. 6. §. Cynici.

Q V A E S T I O V.

De erroribus ab ipso Christo damnatis.

S Y M M A R I V M.

1 Pharisaeorum errores primum recensentur.

Error Auerois de productione anime.

Locus emendatus, & qui fuerint Cynici.

- 2 Secundo Sadduceorum, 3 Tertio Herodianorum.

VINTA quaestio est: quae sunt hereses, & errores per ipsum Christum personaliter condemnatae.

Ad hanc respondemus, quod sunt tres in genere: scilicet, Pharisaeorum, Sadduceorum, & Herodianorum.

1 Ipsi posuerunt, quod traditiones hominum & ordinationes erant decretis legis diuinae, & mandatis praeponebant, & pra illis obseruanda.

Item, quod melius & sanctius est temporalia sacerdotibus offerre, quam patrem & matrem egen tes, & necessitatem patientes sustentare.

Item, quod lotiones, & munditiae manuum & corporum exterius inducunt necessario lotionem a peccatis, & munditiam interius. Hos errores condemnauit Christus, Matth. xv.

Item, quod licitum erat uxorem dimittere etiam non fornicationis ratione, & libellum repudii ei dare.

Item, quod exteriori in munditia corporis, necessario inducit immunditiam mentis.

Item, quod licitum erat uxorem alterius sic dimissam, in uxorem suam accipere uiro uiuente.

Item, quod licitum est sicut amicos diligere, sic inimicos odire. Hos errores condemnauit Christus, Marci x.

Condemnauit etiam errores Sadduceorum.

2 Hi resurrectionem mortuorum esse futuram negabant. Hunc errorem Christum condemnauit, Ioan. v. & Matth. xxii.

Item animas esse spiritus non concedebant, sed solum esse corporalia affirmabant.

Item, Prophetarum dicta spernebant, nec dictis sanctorum patrum fidem dabant.

Item Herodianorum.

3 Hi posuerunt licitum esse uxorem alterius, etiam coiuente, sibi accipere in uxorem: & Herodes ita fecit, qui uxorem fratris sui uiuentis sibi in matrimonium copulauit. Et quia Ioannes Baptista hunc errorem arguendo Herodem, condemnauit, ipsum Herodes decapitauit.

Item posuerunt, Christum non esse uerum Deum, nec beatam Mariam filium, sed realiter Ioannem Baptistam ab ipso Herode decapitatum: qui postmodum (ut asserunt) resurrexit, ut habetur Matth. xiiii.

Horum trium errores, scilicet, Pharisaeorum, Sadduceorum, & Herodianorum Christus Marci viii, condemnauit, cum dixit: Cauete a fermento Pharisaeorum, & Sadduceorum, & Herod.

COMMENT. XXX.

AD hanc respondemus, quod sunt tres in genere, scilicet Pharisaeorum, Sadduceorum, & Herodianorum. Antiquo hoste instigante, doctrina Iudeorum in septem partes aliquando diuisa, septem hereses peperit: & qui eas fouebant teste sancto Epiphanio lib. 1. contra hereses, heresi,

† al. prophetarum.

Matth. 14.

† asseruntur.

† Mat. 16.

Iudeorum sectae quot, & quae sint.

heresi 14. 15. & sequent. hi fuerunt: Sadducei, Scribae, Pharisaei, Emerobaptista, Nazaraei, Ossiani, & Herodiani, Horum hereses recenset etiam breuiter more suo Philastrius episcopus Brixienfis in catalogo heresum in principio, & Isidorus lib. 8. Etymolog. cap. 4. & sanctus Antoninus in sum. par. 4. tit. 11. cap. 6. & alii. Eymericus hoc loco tres tantum sectas recensuit, scilicet Pharisaeorum, Sadduceorum & Herodianorum: Ceterum cum dixit tres esse in genere, aperte indicauit plures fuisse sectas, omnes tamen ad has tres referri possunt, ut constat ex sancto Epiphanio. Christus autem Dominus in Euangelio saepe acriter hos reprehendit, eorumque doctrinam & mores reprobaui, & ideo uere ait auctor hic, istorum errores personaliter fuisse a Iesu Christo condemnatos.

Singulorum uero errores, mores, & studia, propterea hic referre omitto, quoniam satis esse existimo indicasse lectori auctores, unde ista petere possit, praesertim autem sanctum Epiphanium, qui ceteris est in hac re copiosior.

Quaestio VI. de Haereticis damnatis relatis in Decreto.

Table with 2 columns: A and F. Lists various heretic groups such as Acephali, Adamiani, Arian, etc.

- 37 Photiniani, 38 Priscillianista, 39 Sabelliani, 40 Sethiani, 41 Severiani, 42 Simoniani, 43 Tatiani, 44 Tullianista, 45 Tressarescadecatae, 46 Theodosiani, 47 Tritheite, 48 Valentiniiani.

EX TA quaestio est: Haereses & errores per Christi Vicarium, & Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in Decretis qui sunt? Ad hanc dicimus, quod haereses & errores quamplures condemnantur, colliguntur, & ponuntur expressè 24. quaestio. 3. cap. Quidam, ubi dicitur sic:

¶ Sectae uero haereticorum quot sint, & unde nomina acceperint, Isidorus 8. lib. etymologiarum. cap. 5. determinat, dicens.

- 1. Quidam autem haeretici, qui de Ecclesia reuocati, ex nomine suorum auctorum nuncupantur: quidam uero ex causis, quas eligentes instituerunt. 2. Simoniani dicitur a Simone magice artis perito: cui Petrus in actibus Apostolorum, maledixit pro eo, quod ab Apostolis Spiritus sancti gratia pecunia emere uoluisset, hi dicuntur creaturam non a Deo, sed a uirtute quadam superna creatam. 3. Menandriani, a Menandro mago discipulo Simonis nuncupati: qui mundum non a Deo, sed ab Angelis factum asseruit. 4. Basilidiani, a Basillide appellati, qui inter reliquas blasphemias, Iesum passum abnegauit. 5. Nicolaitae dicitur a Nicolao Diacono Ecclesiae Hierosolymorum, qui cum Stephano, & ceteris constitutus est a Petro: qui propter pulchritudinem relinquens uxorem, dixerat, ut qui uellet, ea ueteretur, uersa est in stuprum talis consuetudo, ut inuicem coniugia commutarentur: quos Ioannes in Apocalypsi improbat, dicens: Sed hoc habes, quod odisti facta Nicolaitarum. 6. Gnostici propter excellentiam scientiae se ira appellare uoluerunt. Animam, naturam Dei esse dicunt: bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt. 7. Carpocratiani, a Carpocrate quodam uocantur, qui dixit Christum hominem fuisse tantum, & de utroque sexu progenitum. 8. Cerinthiani, a Cerintho quodam nuncupati, hi inter cetera circumcisionem obseruant: mille annos post resurrectionem in uoluptate carnis futuros praedicant: unde & Graece Χριστιανισμ, Latine millenarii sunt appellati. 9. Nazaraei dicitur, qui dum Christum (qui a uico Nazareus est appellatus) filium Dei confiteantur, omnia tamen ueteris legis custodiunt. 10. Ophitae, a colubro nominati sunt, coluber enim graece οφις dicitur: colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradysum induxisse uirtutis cognitionem. 11. Valentiniiani, a Valentino quodam Platónico sectatore uocati, qui aeternam, id est saecula quadam

Iuxta emendationem factam Romae Decreti nuper editi.

Acto. 8.

Acto. 6.

Apoc. 2.

quædam in originem Dei Creatoris induxit: Christum quoque, de Virgine nihil corporis assumpsisse, sed per eam quasi per fistulam transisse asseruit.

12. Apellitæ, quorum auctor Apelles fuit, qui creatorem angelum nescio quem gloriosum superioris Dei facies, Deum legis, & Israel illum igneum affirmans, dixit, & Christum non in ueritate Deum, sed hominem in phantasia apparuisse.

13. Archontiaci, à principibus appellantur; qui uniuersitatem, quam Deus condidit, opera esse archangelorum defendunt.

14. Adamiani uocati, quod Adæ imitentur nuditatem: unde & nudi orant, & nudi inter se mares feminæque conueniunt.

15. Cainani à iude sic appellati, quoniam Caia adorant.

16. Sethiani nomen acceperunt à filio Adæ, qui uocatus est Seth, dicentes, eundem esse Christum.

17. Melchisedechiani uocati, pro eo quod Melchisedech sacerdotem Dei non hominem fuisse, sed uirtutem Dei esse arbitrantur.

18. Angelici uocati, quia Angelos colunt.

19. Apostolici hoc sibi nomen ideo sumpserunt, quod nihil possidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui à aliquo in hoc mundo utantur.

20. Cerdoniani, à Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia asseruit.

21. Marcionistæ, à Marcione Stoico Philosopho appellati, qui cerdonis dogma secutus, alterum bonum, alterum iustum Deum asseruit: tanquam duo principia creationis, & bonitatis.

22. Artotyritæ, ab oblatione uocati: panem enim & caseum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & à fructibus ouium fuisse celebratam.

23. Aquarii appellati, eo quod aquam solam offerunt in calice sacramenti.

24. Seueriani, à Seuero exorti, uinum non bibunt: uetus testamentum, & resurrectionem non recipiunt.

25. Tatiani, à Tatiano quodam uocati, qui & Encratitæ dicti: quia carnes abominantur.

26. Alogii uocantur tanquam sine uerbo, *λογος* enim græcè, uerbum dicitur. Deum enim uerbum non credunt, respicientes Ioannis Euangeliū, & Apocalypsim.

27. Cataphrygis nomen prouincia Phrygia dedit: quia ibi exiterunt. Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. Hi aduentum Spiritus sancti non in Apostolos, sed in se traditum asserunt.

28. Cathari propter munditiam ita se nominauerunt: gloriantes enim de suis meritis, negant penitentibus ueniam peccatorum. Viduas si nupterint, tanquam adulteras, damnant. Mundiores se cæteris prædicant. Qui nomen suum si cognoscere uellent, mundanos se potius, quam mundos uocarent.

29. Pauliani, à Paulo Samosateno exorti sunt, qui dixit non semper fuisse Christum, sed à Maria sumpsisse initium.

† al. aliquid.

30. Hermogeniani, ab Hermogene quodam uocati, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparauit, matremque elementorum, & deam asseruit: quos Apostolus improbat elementis seruientes. Gal. 4.

31. Manichæi, à quodam Persa exiterunt, qui uocatus est Manes. Hic duas naturas, & substantias introduxit, id est bonam, & malam, & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit. testamentum uetus respuit, nouum ex parte recipit.

32. Antropomorphytæ dicti pro eo, quod simplicitate rustica Deum habere humana membra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. *ἄνθρωπος* enim Græcè, latine homo interpretatur, ignorantes uocem Domini, qui ait: Spiritus est Deus, incorporeus est enim, nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur. Ioan. 4.

33. Hierachitæ, à Hieracha auctore exorti, monachos tantum recipiunt, coniugia respuunt, regna cælorum paruulos habere non credunt.

34. Nouatiani, à Nouatiano Romæ urbis presbytero exorti, qui aduersus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus inuadere, hæresim instituit, nolens apostatas suscipere, rebaptizans baptizatos.

35. Montani hæretici dicti: quod tempore persecutionis in montibus latuerunt, qua occasione se a catholica Ecclesiæ corpore diuiserunt.

36. Ebionitæ, ab Ebione dicti, siue à paupertate, Christum enim per profectum solum uerum iustum putant effectum. Vnde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati sunt, hi enim semiuidetæ sunt, & ita tenent Euangeliū, ut legem carnaliter seruent: aduersus quos Apostolus ad Galatas scribens inuehitur. Galat. 5.

37. Photiniani, à Photino Gallogræciæ Syrmii episcopo nuncupati, qui Hebionitarum hæresim, suscitans, asseruit Christum à Maria per Ioseph nuptialia coitum fuisse conceptum.

38. Aeriani, ab Aerio quodam nuncupati sunt, hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt.

39. Actiani, ab Actio sunt uocati: idemque Eunomiani ab Eunomio quodam Dialectico Actii discipulo: ex cuius nomine magis innotuerunt, dissimilem patri asserentes filium, & filio Spiritum sanctum. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium.

40. Origeniani, ab Origene auctore exorti sunt, dicentes, quod non possit uidere filius patrem, nec Spiritus sanctus filium. Animas quoque in mundi principio peccasse dicunt, & pro diuersitate peccatorum, è cælis usque ad terras diuersa corpora quasi uinçula meruisse, eaque causa factum esse mundum.

41. Noetiani, à quodam Noeto uocati, qui dicebant Christum eundem esse, & patrem, & spiritum sanctum, ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus non in personis accipiunt. Vnde & Patripassiani uocantur, quia patrem passum dicunt.

42. Sabelliani, ab eodem Noeto pullulasse dicuntur, cuius discipuli perhibet fuisse Sabellium, ex cuius nomine

Ioan. 10.

Esa. 45. tal. Floriani à Florino. Gen. 1.

† al. Bonosiani.

† al. Cotopini.

nomine maximè innotuerunt: unde & Sabelliani uocati sunt. hi unam personam patris, & filii, & Spiritus sancti astruunt.

43. Ariani, ab Ario Alexandrino presbytero orti sunt, qui coæternum patri filium non agnoscens, diuersas in Trinitate substantias asseruit, contra illud, quod ait Dominus: Ego, & pater unum sumus.

44. Macedoniani, à Macedonio Constantinopolitano episcopo dicti sunt, negantes Deum esse Spiritum sanctum.

45. Apollinaristæ, ab Appollinare uocati sunt, dicentes Christum corpus tantummodo sine anima suscepisse.

46. Antidicomarite appellati sunt, pro eo quod Mariæ uirginitati contradicunt, asserentes eam post Christum natum uero suo fuisse commistam.

47. Metangismonitæ: ideo tale nomen acceperunt, quia *ἄγνος* Græcè uas dicitur, asserunt enim sic esse in patre filium tanquam uas minus intra uas maius.

48. Patritiani, à quodam Patritio nuncupati sunt qui substantiam humanæ carnis à Diabolo conditam dicunt.

49. Colluthiani, à quodam Collutho nominati, qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod scriptum est: Ego Dominus creans mala.

50. Floriani, à Floriano, qui e contrario dicunt Deum creasse mala, cõtra hoc, quod scriptum est: Fecit Deus omnia bona.

51. Donatistæ, à Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia ueniens, totam penè Africam sua persuasione decepit, asserens minorem patre filium, & minorem filio Spiritum sanctum, & rebaptizans catholicos.

52. Bonosiani, à Bonoso quodam episcopo exorti produntur: qui Christum Dei filium adoptiuum, non proprium asserunt.

53. Circumcelliones dicuntur, eo quod agrestes sint, quos Scototopicos, & uocant, supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore Martyrii semetipfos perimunt, ut uiolenter de hac uita discedentes, Martyres nominentur.

54. Priscillianistæ, à Priscilliano uocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichæorum permistum dogma composuit.

55. Luciferiani, à Luciferò Sardinie Episcopo orti, qui Episcopos catholicos, qui Constantii persecutione perfidie Arianorum consentientes erant, & postea correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes siue quod crediderant, siue quod fecerunt credidisse simulauerant (quos Ecclesia catholica materno recepit sinu, tanquam Petrum post hæresim accipientes, eosque recipere nolentes, ab Ecclesiæ communionem recesserunt, & cum ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.

56. Iouinianistæ, à Iouiniano quodam monacho dicti, asserentes, nullam nuptiarum, & uirginum esse distantiam, nullumque inter abstinentes, & simpliciter epulantes esse discrimen.

57. Heluidiani, ab Heluidio nominati, qui dicunt

post Christum natum, alios Mariam filios de uero suo Ioseph peperisse.

58. Paterniani, à Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes à Diabolo factas opinantur.

59. Arabici nuncupati, eo quod in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, & atque in nouissimo utrumque resurgere. † Vide Federicum de Senis cõsil. siue quest. 152.

60. Tertullianistæ, dicti à Tertulliano presbytero Africanæ prouinciæ ciuitatis Carthaginensis: animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in Dæmones uerti putantes.

61. Tesserædecimatæ, dicti quod decimaquarta luna Pascha cum Iudæis obseruandum continent. Nam *τέσσαρες* quatuor, *δέκα* decem significat.

62. Nyctages, à somno nuncupati, quod uigiliis noctis respuant, superstitionem esse dicentes, iura temerari diuina, qui noctem ad requiem tribuit.

63. Pelagiani, à Pelagio monacho exorti. hi liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt: dicentes sufficere uoluntatem ad implenda iustitia diuina.

64. Nestoriani, à Nestorio Constantinopolitano Episcopo nuncupati: qui Beatam Mariam uirginem, non Dei, sed hominis tantummodo matrem asseruit, ut aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis: nec unum Christum in uero ho Dei, & carne credidit: sed separatim, atque seiuinctum alterum filium Dei, alterum hominis prædicauit.

65. Eutychiani, dicti ab Eutyche Constantinopolitano Abbate, qui Christum post humanam assumptionem negauit existere in duabus naturis, sed solum in eo diuinam asseruit esse naturam.

66. Acephali dicti, id est, sine capite, nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti sint. hi trium Chalcedonensium capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & unam in eius persona naturam prædicant.

67. Theodosiani, & Gaianitæ appellati à Theodosio, & Gaiano, qui temporibus Iustiniani Principis, in Alexandria populi peruersi electione una die ordinati sunt episcopi. Hi errores Eutycheis, & Dioscori sequentes, Chalcedonense concilium respuunt: ex duabus unam in Christo naturam asserunt: Quam Theodosiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt.

68. Agnoitæ, & Tritheitæ à Theodosianis exorti sunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad peruersitatem, à qua exorti sunt, id adiiciunt, quod Christi diuinitas ignoret futura, quæ sunt scripta de die, & hora nouissima: non recordantes Christi personam in Esaia loquentis: Dies iudicii in corde meo. Esa. 30.

69. Tritheitæ uero uocati, quod sicut tres personas in Trinitate, ita quoque tres asserunt Deos esse: contra illud, quod scriptum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est. Dent. 6.

Esa. 30.

Dent. 6.

70 Sunt & aliae hereses sine auctore, & sine nominibus, ex quibus alij putant triformem esse Deum. Alij Christi diuinitatem passibilem dicunt. Alij Christi de Patre natiuitati initium temporis dant. Alij liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt. Alij animam imaginem Dei negant. Alij animas conuerti in demones, & in quocunque animalia existimant. Alij de mundi statu dissentiunt. Alij innumerabiles mundos opinantur. Alij aquam Deo coaeternam faciunt, Alij nudis pedibus ambulat. Alij cum hominibus non manducant. Hec sunt hereses aduersus catholicam fidem exortae, & a b Apostolis, & a sanctis Patribus, uel conciliis praedamnat: quae dum in se multis erroribus diuise inuicem sibi dissentiunt, & communitamen nomine aduersus Ecclesiam Dei conspirant, Sed & quicumque aliter scripturam sanctam inteligit, quam sensus Spiritus sancti flagitat, a quo conscripta est, licet de ecclesia non recesserit, tamen hereticus appellari potest.

† Cœcor. tex. in c. excōi- camus, 1. & 2. de heret.

† Refertur in cap. Ego Berengarius, de cōsec. dist. 2.

† formauit.

† al. in sacramento.

EGO † Berengarius indignus sancti Mauricii Andegauensis Ecclesiae Diaconus, cognoscens veram, catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem haeresim, praecipue eam, de qua haecenus infamatus sum; quae astruere conatur panem, & vinum, quae in altari ponuntur, post consecrationem solummodo sacramentum, & non verum corpus, & sanguinem Domini Nostri Iesu Christi esse; nec posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sanctae Romanae, & Apostolicae Sedi, & ore, & corde profiteor de sacramentis Dominicae mensae eandem fidem me tenere, quam Dominus, & venerabilis Papa Nicolaus, & haec sancta Synodus auctoritate Euangelica, & Apostolica tenendam tradidit, mihi que firmavit; † scilicet panem, & vinum, quae in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus, & sanguinem Domini Nostri Iesu Christi esse; & sensualiter non solum sacramento, † sed in ueritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; iurans per sanctam, & homouisionem Trinitatem, & per haec sacrosancta Christi Euangelia. Eos vero, qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus, & sectatoribus suis aeterno anathemate dignos esse pronuncio. Quod si ego ipse aliquando contra haec aliquid sentire, aut praedicare praesumpsero; subiaceam canonum feueritati. Lecto, & perlecto sponte subscripsi.

A Hanc confessionem fidei de corpore, & sanguine Domini Nostri Iesu Christi a Berengario Romae coram centum tredecim Episcopis factam, misit Papa Nicolaus per urbes Italiae, Germaniae, Galliae, & ad quocunque loca fama prauitatis eius peruenire ante potuit: ut ecclesiae, quae prius doluerant de auerso atque peruerso; postea gauderent de reuerso, atque conuerso.

COMMENT. XXXI.

N *ulla est tractatio, quam magis scire spectet ad Inquisitores, quam haec: & de notitia haeresum, & de auctoribus earum, monui iam alibi nullum artificem posse plene, & perfecte suo muneri satisfacere, nisi cognoscat artis suae praecipua, intelligatque contraria, quibus illa corrumpuntur, & labantur, neque Inquisitores, quorum est fidem defendere, & fortiter ueri, solum catholicas ueritates scire debent, ut docuit Eymericus parte prima, sed etiam haeretica dogmata, quibus illa uolantur: quod tota hac seorsum secunda parte ostendit. in omnibus autem ferme questionibus nulla est hac utilior, aut cognitione dignior, cum hic numerentur omnium haeticorum principes primi, cum suis summam erroribus, a quibus uenerunt haetici, qui labentibus saeculis secuti sunt, uelut ab feridis lacubus paucis additis, aut mutatis aut inuersis suas haereses protraxerunt. Sunt autem in hoc capite multa difficulta, multa a uulgatis codicibus diuersa, multa etiam scitu digna, quae a nobis in gratiam iudicum uoluntate religionis esse declaranda, nisi breuitas nostra nos tacere compelleret: ideo pauca quaedam adnotabimus. Secuti uero sumus in hac questione imprimenda, emendationem Decreti Gratiani nuper Romae editi.*

Inquisitores dogmata haeticorum nosse oportet.

Hos autem errores cum suis auctoribus eodem ordine quo hic Eymericus, retulerunt sanctus Anonimus in sum. par. 4. tit. 11. cap. 7. Repertorium Inquisitorum uerbo, haeresis. s. diuersitatem haeresum, & Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 34. quorum multos cum aliis ab his diuersis commemorat etiam Tabiensis, in sum. uerbo, haeticus. §. 27. nu. 28. & seq.

Qui uero & quales fuerint hi haetici, quo tempore uixerint, qualia eorum dogmata, & ubi condemnata, ne actum agere uidear, tradere omitto: id tamen docent plenissime Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. a c. 23. usque ad 33. Alfonso Casstrus in libris aduersus haereses, & copiose Gabriel Prateolus in libris de uitiis, sectis, & dogmatibus haeticorum, & alij tum ex antiquis tum ex recentioribus, quorum uolumina obuia cuique extant.

a ¶ Simoniani. In uulgatis Simoniaci. & male, sed Simoniani repositum est ex antiquorum patrum sententia: nam Tertullianus in lib. de praescriptio. haeticorum, cap. 33. Augustinus tomo sexto, in catalogo haeticorum in principio, Theodoritus, lib. primo, haeticarum fabularum, ca. 2. in fine. Aegesippus, ut refert Eusebius lib. 4. historiae, cap. 21. & Epiphanius haesi 21. Simonis sectatores non Simoniacos, sed Simonianos appellant.

b ¶ Hi dicunt creaturam non a Deo, sed a uir-

litate

litate quadam superna creatam.) Quid sibi uellet Simon haeticus, nemo melius expressit, quam Theodoritus. Is enim hunc locum explicat, dum ait: Simon eiusmodi fabulam peperit, in finitam quandam posuit potentiam, quam uniuersorum radicem appellauit, camque ignem esse dicebat, qui duplicem habebat operationem, hanc, quae cernebatur: illam uero quae latebat. Mundum autem genitum esse ex operatione ignis quae cernebatur. haec ille. Ut optime adnotauit Iosephus Steuanus in commentariis huius capituli.

c ¶ Nazaraei dicti, &c.) Et nominis huius ambiguitas euitetur, libet hic ex Epiphano, & aliis breuiter pauca quaedam adnotare, hos ergo Nazaraeos Theodoritus libro secundo, haeticarum fabularum, Nazaraeos, nominat, & etiam Epiphanius haesi. 29. eodem nomine donauit, dum refert alios fuisse Nazaraeos, alios Nazaraeos, & alios Nazaraeos: illi sanctificati dicebantur, cum dignitatem primigenitorum gererent: Nazaraei autem appellauerunt Iudei sectarii ante Christum exorti mille erroribus implicati, ut Philastrius refert: Nazaraei uero ab initio nascentis Ecclesiae, appellati sunt omnes Christi fideles, tractu tamen temporis illis haeticis remansit hoc nomen, quod uia cum Euangelio legem seruabant, haec est Epiphanius sententia.

d ¶ Cainani.) Irenaeus lib. 1. cap. 35. & Theodoritus lib. 1. Cainos uocant, ab Augustino Caiani appellatur in lib. de haesibus, cap. 18. eodem nomine eos donat Tertullianus, lib. de praescriptio. haeticorum, cap. 33. Sunt, inquit, & nunc alij Nicolaitae, Caiana haeresis dicitur. Ita animaduertit Michael Thomasius Reuerendissimus quondam Episcopus Ilerdensis, qui diu multa cum laude Gratianica emendationi praesuit Romae.

e ¶ Hermogeniani, ab Hermogene quodam uocati, qui materiam non natam introducens.) Hic locus in uulgatis codicibus deprauatus erat, opera tamen Reuerendiss. Michaelis Thomasi Episcopi Ilerdensis restitutus est, ex Tertulliano in libro de praescriptio. haeticorum, cap. 33. ubi agens de Hermogene ita scribit: Idem Apostolus cum improbat elementis seruientes, aliquem Hermogenem ostendit, qui materiam non natam introducens Deo non nato eam comparat, & ita matrem elementorum Deum faciens, potest ei seruire, quam Deo comparat, haecenus Tertullianus.

f ¶ Antropomorphitae.) In Codicibus Isidori uulgatis, & aliquot manuscriptis haec antecedunt: Anomiani, Latine sine lege dicuntur. Quae tamen absunt a codice Isidori peruerso, & ualde emendato Monasterii B. Augustini in Carbonaria Neapolis.

g ¶ Hierarchite.) prius legebatur, Heraclite, & aliter Hierarchite: sed locus est emendatus, & mutatus ex B. August. in lib. de haesibus, c. 47. horum auctor Hieraca quidam constituit, ut praecitato loco August. refert, cuius meminit etiam S. Hilarius lib. 4. & 6. de Trin. a Beato Epiphano aduersus haereses, haesi. 67. Hieracite uocatur, & eorum auctor Hierax, quo loco eiusdem errores refert, & consutat.

h ¶ Montani.) Suspicio locum hunc accipiendum esse de Montensibus haeticis, de quibus agit Beatus

Augustinus in libro aduersus haereses, c. 69. d. Iherens de Donatians seu Donatists, non autem de Montano, cuius in eodem libro meminit Augu. cap. 26. agens de Cataphrygibus.

i ¶ Metangi (monite.) Atea legebatur ita: Metangi nominati. emendatus est locus ex Isidoro lib. 8. Etymolog. c. 5. & B. August. in lib. de haesibus, c. 58. Horum etiam haeticorum meminit Philastrius in catalogo haeticorum.

k ¶ Luciferiani, &c.) Constantii persecutione. Hic codices sunt uarij: nam quidam Constantii, repositum. Iam uerbum illud, in catholicam, Demochares in cathedram, commutauit, qua lectio non est forte contemnenda, cum ex Episcopi cuiusdam electione, ut sacri historici retulerunt, totum hoc disfidium fuerit exortum.

l ¶ Theodosiani.) Horum meminit liberatus in Breviario, Nicephorus lib. 18. histor. ecclesiast. c. 45. 49. & 50. Georgius Cedrenus anno xiiii. Iustiniari Imperatoris. Sanctus Augustinus in libro de haesibus, cap. 33. memorat Theodotianos a Theodotione. Is idem uideatur qui Theodotus de quo Epiphanius aduersus haereses, haesi. 54. ait ita: Et qui ab ipso descendunt Theodotiani: idem Philastrius, & Damascenus scripserunt.

m ¶ Agnoite, & Tricheite.) Haec etiam nomina emendata sunt ex re ipsa, & uariis antiquis scriptoribus: ab ignorantia enim non Gnoite, sed Agnoite, nominandi erant, de his Agnoitis frequens est mentio in epistolis sancti Gregorii, 35. & 42. lib. 8. Eulogio Alexandrino missis, qui contra hos Agnoitas scripserat, & de ipsis ac Tricheitis meminit Nicephorus lib. 18. c. 45. 49. & 50. & utrosque a Theodosianis profectos esse scribit.

n ¶ Alia liberationem omnium apud inferos factam Christi descensione non credunt.) Hic locus in uulgatis Isidori, & Gratiani exemplaribus appositam negatione, non credunt, legitur: cum tamen absque negatione legendum censet Petrus Iaconus, motus Beati Augustini auctoritate, in libro de haesibus, cap. 79. ubi ita scribit: Alia, descendente ad inferos Christo credidisse incredulos, & omnes inde existimat liberatos. Ita quoque Philastrius refert, cui etiam lectioni adstipulantur duo potissimum Isidori manuscripta exemplaria, in quibus absque negatione hunc locum legi nobis asseruit idem Iaconus. uulgatam tamen lectionem retinimus auctoritate Decreti nuper Romae editi.

Locus infamis relictus.

o ¶ Alia de mundi statu dissentiunt.) Quidam libentius legunt, sentiunt, ex Philastrio, qui refert haeresim, quae dicit, mundum non mutari, sed in eodem statu semper manere, etiam post Domini nostri de caelis praesentiam: sed nos eiusdem Decreti auctoritate, dissentiant, dicimus.

p ¶ Ego Berengarius indignus, &c.) Solus Codex Cardinalis de Gambaris, hanc Berengarii abiurationem non habet, ceteri habent: at quo consilio fuerit ab Eymericis appositae, dubium non est: nam cum in hac quaestione instituerit commemorare haereses, & errores, de quibus agitur in Decretis, & inter eas ille etiam referantur, quas Berengarius profitebatur, ideo id caput in quo de hoc differunt, apposuit.

Berengarius & eius in fide inconstancia.

Libet autem hic pauca quedam de hoc Berengario dicere, ut hæc eius abiuratio facilius percipiatur. Emerfit hic Berengarius circa tempora Leonis Patæ noni, ad annos Domini MXLIX. multasque hæreses de venerabili Eucharistia sacramento promulgavit, & propterea à Leone nono Pontifice Maximo in concilio Percellis coactò, cum omnibus suis affectis, nisi ad bonam mentem rediret, perpetuo anathemate percussus est, eiusque error omnium consensu Patrum fuit damnatus. verum cum defuncto Leone Berengarius in suo errore pertinaciter permaneret, synodus collecta est apud Turones sub Victore secundo, in qua hæreses est conuictus. Denique cum neque sic resipisceret, sed multos passim in suum traheret errorem, Nicolaus secundus anno Domini MLIX. Romæ CXIII. Episcoporum concilium congregavit, ibique hanc abiurationem, quam ex Gratiano hic commemorat Eymericus, publice fecit: quam Nicolaus per vniuersas Italia, & Germania vrbes misit, ut quæ Ecclesiæ doluerant de peccatore, de conuerso gauderent. cæterum non multo tempore in recta fide permansit Berengarius: nam alium errorem est professus, videlicet, in Eucharistia adesse quidem verum corpus, & sanguinem Christi, sed simul etiam panis, & vini substantiam ibidem remanere: itaque ad hunc errorem penitus euellendum Gregorius septimus anno Domini MLXXIX. synodum Romæ celebrat, ad quam accessit venit Berengarius, suumque in ea agnouit errorem, quem publice abiuravit, non tamen condita abiurationis formula illi à synodo præscripta, in hæc verba: Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor, panem & uinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis, & uerba nostri Redemptoris substantialiter conuerti in ueram, & propriam ac uiuificatricem carnem, & sanguinem Iesu Christi Domini nostri, & post consecrationem esse uerum Christi corpus, quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in Cruce pendit, & quod sedet ad dexteram Patris, & uerum sanguinem Christi, qui de latere eius effusus est, non tantum per signum, & uirtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ, & ueritate substantiæ, sicut in hoc Breui continetur, & ego legi, & uos intelligitis: nec contra hanc fidem ulterius docebo. sic me Deus adiuet, & hæc sacra Euangelia, Huius postremæ abiurationis meminit Blondus lib. 3. decadis 2. & Sabellicus lib. 3. nonæ Aemneadis, & Berengarius quidem in hac postrema abiuratione perseverans penitentiam egit, ut ait Ioannes Gerson sermone 1. de cæna Domini, quem grauius de commissis sceleribus dolentem (& in primis quia reducere in uiam ueritatis non potuit, quos erroribus suis imbuerat) in lecto decumbentem in ipso die Epiphaniæ, iam iam moribundum hæc uerba protulisse testatur: Hodie apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus: uel ad gloriam sicut spero, propter penitentiam meam: uel ad damnationem sicut formido, propter aliorum corruptionem, quos ad uiam ueritatis reducere non potui.

Non tamen desunt qui dicant, nunquam conuersum Berengarium, quorum opinionem satis probare uidetur hæresiarum consuetudo, quos raro conuerti legitur, cum ut plurimum in erroris concepti

Berengarii moribundi uerba.

A. perinaciam perseverantes impenitentes moriantur, licet quandoque ob aliquas causas aliud exterius fingant.

Q V A E S T I O VII.

De hæresibus damnatis in Decretalibus.

S Y M M A R I V M.

- 1. Articuli catholici cum hæresibus illis contrariis contenti in c. Firmiter de sum. Trin.
- 2. Error abbatis Ioachim condemnatus.
- 3. Hæreses impii Almarici.
- 4. Christus secundum quod homo est aliquid.
- 5. De processione Spiritus sancti quid credendum.
- 6. Hæreses duæ de processione Spiritus sancti damnatae.
- 7. Hæreses damnatae in Clementinis.

SEPTIMA questio est: Hæreses & errores per Ecclesiam condemnati de quibus agitur in Decretalibus, qui sunt Ad hæc respondemus, quod quedam apparente condennatae ex uolumine Decretalium maiori, quedam ex Sexto Decretalium: quedam ex Clementinis.

Errores damnati in Decretalibus.

In uolumine maiori damnantur istæ hæreses, & errores.

- 1. In primis in tit. de summa Trin. cap. † Firmiter. & cap. Damnamus. proficitur sancta mater Ecclesia quamplures articulos fore catholicos, & fide tenendos: ut puta, quod unus est solus Deus, immensus, & incommutabilis, & alios plures, quorum contrarii omnes sunt hæreticales, & erronei; ut puta, quod non sit unus solus Deus, quod non sit immensus, quod non sit incommutabilis, & sic de aliis articulis contrariis illis articulis, in dictis capitulis approbatis ut fide tenendis.
- 2. In speciali autem in cap. Damnamus. allegato. §. si quis. condemnatur iste articulus, ut hereticus: quem Abbas Ioachim assererat, scilicet, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt unum, non unitate essentiae, & naturæ, sed collectiua unitate; sicut cū dicimus, quod multi homines sunt unus populus.

† Relata sunt supra in parte 1. pag. 3.

Almarici Hæreses.

- 3. Condemnatur etiam, eod. tit. & c. §. reprobamus, doctrinae impii Almarici, ut hæretica, & insana: quæ autem illa fuerit, cap. non expressit: Vincentius tamen in Speculo historiali, xxx. lib. c. vii. ponit ipsum Almaricum in suis prauis dogmatibus tenuisse hæreses, & errores infra scriptos.

Prima hæresis eius fuit, quod quilibet tenetur credere, se esse membrum Christi, & hoc esse unum de fidei articulis, sine quo homo non potest saluari.

Secunda

Secunda hæresis fuit, quod Patris potentia durauit quamdiu uiguit lex Mosæica, scilicet, uiguit ad Christum: & tunc habuerunt finem omnia ueteris testamenti sacramenta: & uiguit lex Christi noua usque ad tempus Almarici: & ex tunc habuerunt finem, ac fuerunt euacuata Baptismus, Pœnitentia, & omnia alia nouæ legis sacramenta, sine quibus tamen & secundum ueritatem non est salus.

Tertia hæresis fuit, quod à tempore ipsius Almarici euacuatis omnibus nouæ legis sacramentis, incipit uigere Spiritus sancti gratia, qua interius quilibet inspirabatur, & qua saluari poterat sine quocunque actu exteriori.

Quarta hæresis fuit: quod sic erat à Spiritu sancto illo tempore charitas ampliata, ut illud quod alijs de natura sua erat peccatum: ut supra, adulteria, & similia diceret non esse peccatum, dummodo illa facerent carnaliter se commiscuentes ex charitate.

Quinta hæresis fuit: quod mulieres cum ponentibus tales errores non peccabant carnaliter commiscendo, dummodo ex charitate agerent.

Sexta hæresis fuit: quod prædicto tempore Deus agebat ut bonus, & non ut iustus, quia prædicta supra, adulteria, & similia ex charitate facta, Deus ut bonus, nullatenus puniebat.

4. In eodem uolumine maiori tit. de hæreti. cap. Cum Christus, damnatur etiam ista hæresis atque error, scilicet, quod Christus non est aliquid secundum quod homo.

Errores damnati lib. 6. Decretalium.

5. In sexto autem Decretalium condemnantur istæ hæreses & errores.

- 1. In primis de sum. Tri. & fide catho. cap. Fideli. proficitur sancta mater Ecclesia plures articulos fore catholicos & fide tenendos: ut puta, quod Spiritus sanctus æternaliter ex Patre & Filio procedit, & alios in effectu plures, quorum contrarii omnes sunt hæreticales, & erronei: ut puta, quod Spiritus sanctus à Patre & Filio non procedit; & sic de aliis articulis contrariis illis in dictis capitulis approbatis ut fide tenendis.
- 6. In speciali autem eod. ca. Fideli. §. nos huiusmodi erroribus, condemnantur infra scriptæ duæ hæreses & errores.

Prima hæresis est: quod Spiritus sanctus æternaliter à Patre & Filio non procedit.

Secunda hæresis est: quod Spiritus sanctus à Patre & Filio non tanquam ab uno principio, sed tanquam à duobus principijs procedit.

Errores damnati in Clementinis.

- 7. In Clementinis uero condemnantur istæ hæreses & errores in tit. de sum. Trin. & fide catho. c. Fidei. proficitur sancta mater Ecclesia quamplures articulos fore catholicos, & fide tenendos: ut puta, quod vnigenitus Dei filius humanum corpus passibile assumpsit: & alios in effectu, quorum contrarii omnes sunt hæreticales & erronei; ut puta, quod Dei filius corpus passibile non assumpsit, & sic de aliis articulis contrariis illis in dictis capitulis approbatis ut fide tenendis.

lis approbatis ut fide tenendis. In speciali autem eodem c. Fidei. condemnantur infra scriptæ hæreses & errores.

Prima hæresis: quod Dei Patris Filius humanum corpus passibile, & animam intellectuam seu rationalem ipsum corpus uere, per se, & essentialiter informantem, non assumpsit.

Secunda hæresis: quod quando vnus militum lancea latus Christi aperuit, quod adhuc Christus uiuus & non mortuus existeret.

Tertia hæresis: quod anima rationalis seu intellectiua non est forma corporis humani uere, per se & essentialiter.

Quarta hæresis: quod baptismus non est communiter tam paruulis, quam adultis perfectum remedium ad salutem.

Quinta hæresis: quod tam paruulis, quam adultis in baptismo non conferuntur informans gratia, & uirtutes.

Infra autem in clement. de uisuris, cap. Ex graui. §. sanè, condemnatur vnus articulus; & sit sextus.

Sexta hæresis est: quod exercere uisuras non est peccatum.

Et in tit. de hæret. in Clem. Ad nostrum. condemnantur istæ octo hæreses, seu errores.

Supra parte 2. pag. 113.

Primus error est, uidelicet, quod homo in uita præsentis tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non ualebit. Nam, ut dicunt, si quis posset semper proficere, posset aliquis Christo perfectior inteneri.

Secundus error est: quod ieiunare non oportet hominem, uel orare, postquam gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus: quia tunc sensualitas est ita perfectè spiritui & rationi subiecta, quod homo potest libere corpori concedere quicquid placet.

Tertius error: quod illi qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur: quia, ut asserunt, ubi spiritus Domini, ibi libertas.

Quartus error est: quod homo, ita potest finalè beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsentis assequi, sicut eam in uita obtinebit beata.

Quintus error: quod quaelibet intellectualis natura seipsa naturaliter est beata: quodque anima non indiget lumine gloriæ, ipsam eleuante ad Deum uidentium, & eo beate fruendum.

Sextus error: quod se in actibus exercere uirtutum, est hominis imperfecti; & perfecta anima licentiar à se uirtutes.

Septimus error: quod mulieris osculum, cum ad hoc non inclinaret natura, est mortale peccatum: Actus autem carnalis cum ad hoc natura inclinaret, peccatum non est, maxime cum tentatur exercens.

Octauus error: quod in eleuatione corporis Iesu Christi, homo non debet assurgere, nec ei reuerentiam exhibere: asserentes, quod esset imperfectiōis eisdem, si à puritate & altitudine sue cõtemplat.

Supra 1. parte pag. 6.

Supra fol. 7.

templationis tatum descenderent, quod circa mysterium, seu sacramentum Eucharistiae, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt, & committunt, quae oculos diuinę maiestatis offendunt, & graue in se continent periculum animarum.

COMMENT. XXXII.

HAereses, & errores per ecclesiam condemnati, de quibus agitur in Decretalibus, qui sunt? In quaestione proxime precedenti reuulit auctor haereses, seu verius haeresarchas, sine haeresum auctores, de quibus agitur in Decreto: nunc vero eas persequitur, quae in reliquis inuis Canonici voluminibus continentur; ut hinc etiam cognoscant fidei iudices, falsitates damnatas, & catholicas veritates illis contrarias constanter stabilitas. Iam eodem fere ordine, quo vtitur hic Emericus, tractant rem eandem Sanctus Antoninus par. 4. titu. 1. cap. 7. §. 2. 3. & 4. & Turrecremata in Summa de Ecclesia, li. 4. par. 2. c. 35. & 36.

Quem Abbas Ioachim assererat. De Abbate Ioachim abunde diximus supra par. 1. super c. Damnamus, de sum. Trinit. & fide cath.

Doctrina impii Almarici. De Almarico etiam pauca quaedam diximus supra par. 1. super c. Damnamus, de sum. Trinit. §. reprobanus etiam, ea videnda sunt, ut hic locus apertior fiat.

Secunda haeresis est, quae quando unus militum. Hanc haeresim & duas sequentes hic in vers. Tertia haeresis, & in vers. Quinta haeresis, tenebat quidam Petrus Ioannes, ut refert Guido Carmelita in Summa de haeresibus, tit. de haeresibus Petri Ioannis, ca. 1. 2. & 3. cuius plures etiam errores commemorat Emericus infra in hac 2. parte, quaestio. 9. ubi videas quae copiose, de hoc Petro Ioanne scripsimus.

Et in titu. de haeret. in Clement. Ad nostrum, condemnantur istae octo haereses, seu errores. Hos errores profitebantur Beguardi, sicut constat ex Clemen. Ad nostrum, & ex Emerico infra in hac 2. parte, quaestio. 15. Eisdem cum aliis multis refert & cofutatur Guido Carmelita in Summa de haeresibus, titu. de haeresibus Beguardorum, & Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu Ecclesiae, cap. 52.

QVAESTIO VIII.

De haeresibus condemnatis in Extrauagantibus.

S V M M A R I V M.

- 1. Errores Ioannis de Poliacio condemnati in extrauag. Vas electionis.
- 2. Errores Beguardorum damnati in extrauagan. Gloriosam Ecclesiam.
- 3. Errores damnati in extrauag. Cum inter nonnullos.
- 4. Errores damnati in extrauag. Quia quorundam.
- 5. Errores damnati in extrauag. Benedictus Deus.

CTAVA quaestio est: Haereses, & errores per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in extrauagantibus, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod primum non sunt extrauagantes, in quibus condentur haereses & errores nisi domini Ioannis xxii. & Domini Benedicti xii. Nam si ante aliquę fuerunt, in corpore iuris postmodu sunt insertae: & ea propter extrauagantes non possunt dici hodie. In extrauagantibus autem domini Ioannis sunt haereses & errores huiusmodi condemnati.

Primus, quod confitentis fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, quae confessi fuerunt, iterum confiteri proprio sacerdoti.

Secundus quod stante statuto: omnis utriusque sexus, edito in Concilio generali, Romano Pontifex non potest facere, quod parochiani non teneantur confiteri omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti, quem dicit esse parochialem curatum: immo nec Deus posset hoc facere: quia, ut dicebat, implicat contradictionem.

Tertius error: quod Papa non potest dare licentiam generalem seu potestatem audiendi confessiones: immo nec Deus, quin confessus habenti generalem licentiam, teneatur eadem iterum confiteri suo proprio sacerdoti, quem dicit esse (ut praedicitur) parochialem curatum.

Isti tres errores condemnantur in extrauagante dicti domini Papae Ioannis xxii. quae incipit: Vas electionis, quae est supra.

Horum autem errorum auctor fuerat ac inuictor quidam magister in Theologia, Patissis magistratus, uocatus Ioannes de Poliacio.

Quartus error & haeresis: quod duae sunt Ecclesiae, scilicet carnalis diuitiis praesumpta, affluens delitiis, sceleribus maculata, cui Romanum praesule, alioque inferioris praelatos dominari, haeretici isti fingunt: alia spiritualis frugalitate munda, uirtute decorata, paupertate succincta, in qua ipsi soli Beguardi, eorumque complices continentur.

Quintus error: quod uenerabiles Ecclesiae sacerdotes, aliique ministri, sic sunt iurisdictionis & ordinis auctoritate deserti, ut nec sententiam ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectum populu instruere ualeant, uel docere: sed sunt priuati omni ecclesiastica potestate, nisi sint de eoru Beguardorum perfidia, apud quos solos, ut ipsi fingunt, sicut spiritualis uitae sanctitas, sic & ecclesiastica auctoritas perseuerat.

Sextus error est, illos mortalis criminis contagione pollui, & pena teneri, quos contigerit iuramenti religione constringi.

Septimus error est: sacerdotes rite & legitime secundum formam Ecclesiae ordinaros, quibuslibet tamen criminibus pressos, non posse conficere, uel conferre ecclesiastica sacramenta.

Octauus error est: quod Euangelium Christi in solos Beguardos hoc tempore est completu: quod haecenus, ut ipsi Beguardi fomniat, obiectum fuerat, immo prorsus extinctum.

Isti quinque errores condemnantur in extrauag. di-

Lateran. sub Inn. III. cap. 21. & refertur in c. omnis, de penis, & remis.

Fol. 126.

uag. dicti domini Ioannis, quae incipit: Gloriosam Ecclesiam, quae est infra. ¶ Nonus error est: quod Dominus noster Iesus Christus, eiusque Apostoli, non habuerunt aliqua nec in proprio, nec in communi.

Decimus error & haeresis est: quod Dominus noster Iesus Christus, & eius Apostoli in his, quae ipsos habuisse sacra scriptura testatur, non habuerint, seu eis non competierit ius ipsis utendi, nec illa uendendi, seu donandi, aut ex ipsis aliqua acquirendi.

Isti duo articuli uere, ut haereticales condemnantur in extrauagan. dicti domini Ioan. quae incipit. ¶ Cum inter nonnullos, quae est infra. ¶

Undecimus error & haeresis est: quod Dominus noster Iesus Christus, & eius Apostoli in his, quae habuisse leguntur, tantum habuerunt absque iure aliquo simplicem usum facti.

Hic articulus tanquam uere haereticalis condentur in extrauagan. dicti domini Ioan. quae incipit: Quia quorundam mentes, & etiam in extrauagan. eiusdem, quae incipit: Vir reprobis, quae sunt infra. ¶

In extrauagante e autem domini Papae Benedicti xii. quae incipit: Benedictus Deus, quae est supra, sequentes haereses condemnantur, & eorum opposita esse catholica, & fide tenenda omnia comprobantur.

Prima haeresis est: quod secundum Dei communem ordinationem, animae iustorum decedentium ante Domini nostri Iesu Christi passionem, in quibus nihil erat purgabile, mox per eandem passionem eiusdem Domini nostri Iesu Christi, ante resurrectionem suorum corporum, & iudicium generale, non uiderunt, nec uident, nec uidebunt clarę & aperte diuinam essentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec post eiusdem Domini nostri Iesu Christi ascensionem fuerunt, nec sunt, nec erunt in caelo caelorum regno, & paradiso caelesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregata.

Secunda haeresis est: quod secundum Dei communem ordinationem, animae iustorum decedentium ante Domini nostri Iesu Christi passionem: in quibus aliquid purgabile remanebat, post purificationem peracta ex toto, mox post eandem passionem Domini nostri Iesu Christi ante resurrectionem suorum corporum & iudicium generale, non uiderunt, nec uident, nec uidebunt diuinam essentiam, nec illa etiam perfruuntur: nec post eiusdem Domini nostri Iesu Christi ascensionem fuerunt, nec sunt, nec erunt in caelo caelorum regno, & paradiso caelesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregata.

Tertia haeresis est: quod secundum Dei ordinationem communem, animae iustorum decedentium post sanctum baptismum ab eis susceptum, in quibus nihil est purgabile, cum decedunt, ante suorum corporum resurrectionem & iudicium generale, non uident, nec uidebunt clarę & aperte diuinam essentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec sunt, nec erunt in caelo caelorum regno & paradiso caelesti cum Christo sanctorum Angelo-

rum consortio aggregata. ¶ Quarta haeresis est: quod secundum communem Dei ordinationem, animae iustorum decedentium post sanctum baptismum ab eis susceptum: in quibus est aliquid purgabile cum decedunt, peracta etiam purificatione ex toto, ante suorum corporum resurrectionem & iudicium generale, non uident, nec uidebunt clarę & aperte diuinam essentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec perfruuntur; nec sunt, nec erunt in caelo caelorum regno, & paradiso caelesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregata.

Quinta haeresis est: quod secundum communem Dei ordinationem, animae paruulorum sacro baptismate renatorum, decedentium ante usum liberi arbitrii, ante suorum corporum resurrectionem & iudicium generale, nec uident, nec uidebunt clarę & aperte diuinam essentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec perfruuntur; nec sunt, nec erunt in caelo caelorum regno, & paradiso caelesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregata.

Sexta haeresis est: quod secundum Dei communem ordinationem, animae iustorum omnium decedentium praedictorum, ante nostrorum corporum resurrectionem & iudicium generale diuina uisione & fruitione non erunt beatae; nec habebunt uitam & requiem sempiternam.

Septima haeresis est: quod diuinę essentiae uisio animarum beatarum, non est uisio intuitiua & facialis.

Octaua haeresis est: quod secundum communem Dei ordinationem, diuinę essentiae intuitiua & facialis uisio et fruitio in beatis euacuabitur: nec continuabitur usque ad finale iudicium, nec ex tunc usque in sempiternum.

Nona haeresis est: quod secundum communem Dei ordinationem, animae decedentium in mortali peccato, mox post mortem suam ad inferna non descendunt, nec penis infernalibus cruciantur.

Decima haeresis est: quod in die iudicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus non comparebunt reddituri de factis propriis rationem, ut referat unusquisque proprii corporis prout gessit, siue bonum, siue malum.

COMMENT. XXXIII.

HAereses & errores per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in Extrauagantibus. De hoc eodem instituto agunt sanctus Antoninus in Summa, par. 4. tit. xi. cap. 7. §. 5. & Turrecremata in Summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 37. quibus locis aliorum errores in aliis Extrauagantibus condemnati referuntur, quos non recensuit hic Emericus; enumerat tamen eorum multos in aliis locis sicut occasio & series dicendi postulabat.

¶ Horum autem errorum auctor fuerat, et cat. Ioannes de Poliacio. Huius Ioannis Poliaci errores refert etiam Bernardus Lutzeburgus in catalogo haeticorum lib. 2. & Praceolus lib. 9. de uitiis & sectis haeticorum, cap. 26. obiter autem hic est obseruandum, Ioannem hunc Poliacum in his erroribus non mansisse pertinaciter; nam & a sententia sua

sua recessit, & errores publicè renouavit, vt constat ex extrauagan. incipien. Vas electionis, quam hic citat Eymericus; quod factum fuit anno quinto Pontificatus domini Ioannis xxii. qui incidit in annum Domini, MCCCXXI.

c ¶ Quartus error & hæresis est, &c.] Hic est primus error in ordine eorum, qui damnati sunt per Ioannem xxii. in extrauagan. incipien. Gloriosam Ecclesiam, cuius quoddam fragmentum refert Eymericus infra in hac 2. parte, q. 16. Hos autem errores profitebantur Fraticelli sine Begardi, quorum dux & caput fuit Henricus de Cema, vt constat ex dicta extrauagan. Gloriosam Ecclesiam, & ex Eymérico infra in hac 2. parte, q. 16.

d ¶ Nonus error est, &c.] Hunc item errorem & duos sequentes defendebant Fraticelli seu Begardi, vt constat ex Eymérico infra in hac 2. par. q. 15. & ex Beato Antonino in summa par. 4. tit. xi. cap. 7. §. 5.

e ¶ In extrauaganti autem domini Pape Benedicti duodecimi.] Antealegebatur, vnde dicitur. Sed locum restitutum tum in hac questione, tum alibi, vt de Benedicto duodecimo accipiat, sicut ostendimus super extrauagan. Benedictus Deus, relata supra in hac 2. parte, folio 134, vbi nonnulla tradidimus, quo hunc locum illustrabunt.

QVAESTIO IX.

De hæresibus à Rom. Pont. damnatis post mortem auctorum earum.

SVMMA RIVM.

- 1 Petri Ioannis errores xx. damnati.
2 Alii duo insuper eiusdem errores.
3 Michael de Cesena hereticus.
4 Errores Ioanni de Parma tribuit.
5 Raymundi Lulli errores quam plurimi.
6 Lullistarum errores.

¶ Quæstio est: Hæreses & errores per diuersos summos Pontifices de fratru consilio condemnati, post mortem illorum, qui errores huiusmodi posuerunt; qui sunt?

¶ Ad hanc respondemus, q ante condemnationem prædictorum errorum factam per dominum Ioanem xxii. in Extrauagantibus, Cum inter nonnullos. & Quia quorundam mentes, de quibus infra, ¶ & ante condemnationem statim dictorum errorum factam per dominum Benedictum xii. in Extrauagante, Benedictus Deus, de qua supra.

¶ Quæst. 15. huius partis.

fol. 127. PETRVS IOANNES ET EIVS ERRORES DAMNATI

¶ scilicet, epistolæ.

¶ Idem d dominus Ioannes Vigefimus secundus condemnauit de multorum consilio magistrorum in theologia postillam fratris Petri Ioannis ordinis Fratrum Minorum super Apocalipsim, oriundi de villa, quæ dicitur Seriatum, diocesis Biterren. propter hæreticales & erroneas articulos infra scriptos in dicta postilla contentos: quos articulos cū postilla pariter condemnauit. Condemnauit etiã postillam eiusdem fratris Petri Ioannis super Matthæum, & postillam etiam eiusdem super cano-

nicas, ¶ in quibus, vt in postilla super Apocalypsim continentur hæreses aliquæ in effectu confirmiles. Hæreses autem dictæ postillæ sic, vt prædicatur, condemnatae sunt istæ.

Aduertendum, tamen prius est, quòd infra per totum, per Babyloniam meretricem magnam intelligit vniuersalem Romanam Ecclesiam militatam, quam nos, & vere, uocamus Sanctam Catholicam & Apostolicam. Per Ecclesiam carnalem intelligit idem, scilicet vniuersalem Romanam Ecclesiam. Per bestiam intelligit idem. Per synagogam Satanæ intelligit idem. Per mysticum Antichristum intelligit Papam, seu Pontificem Romanum. Per Angelum consignatum intelligit Beatum Franciscum. Per Christi militiam intelligit Begardos, seu eorum hæresibus & erroribus credentes. Per Euangelicam uitam, seu regulam intelligit nihil habere nec in proprio, nec in communi, nec ius, seu dominium in rebus habere donandi, uendendi, seu ex illis acquirendi, uel aliàs alienandi: sed habere in eis simplicem usum facti. Per ecclesiam spiritualem intelligit idem, scilicet ¶ eius erroribus credentes.

B ¶ Per Angelum consignatum intelligit Beatum Franciscum. Per Christi militiam intelligit Begardos, seu eorum hæresibus & erroribus credentes. Per Euangelicam uitam, seu regulam intelligit nihil habere nec in proprio, nec in communi, nec ius, seu dominium in rebus habere donandi, uendendi, seu ex illis acquirendi, uel aliàs alienandi: sed habere in eis simplicem usum facti. Per ecclesiam spiritualem intelligit idem, scilicet ¶ eius erroribus credentes.

Errores Petri Ioannis.

C ¶ Prima hæresis est: quòd sextus status Ecclesie quæ incepit, ut dicit, à tempore Beati Francisci, & plenius à tempore condemnationis Babylonis meretricis magne, quando Angelus Christi signo signauit per suos futuram militiam Christi, & durabit utque ad tempus Antichristi, & præminet notabiliter quinque primis.

D ¶ Secunda hæresis est: quòd sicut in primo Christi aduentu formata est noua Ecclesia, ueteri synagoga reiecta: sic & in initio sexti status, uetus prioris temporis est uniuersaliter repellenda, ut uideatur nouum sæculum, seu noua Ecclesia tunc formari ueteribus iam reiectis. Et sicut in sexta græte reiecto carnali Iudaismo, & uetustate prioris sæculi, uenit nouus homo Christus cum noua lege, uita, & cruce: sic in sexto statu reiecta carnali Ecclesia, & uetustate prioris sæculi, renouabitur Christi lex, & uita, & crux: propter quod in eius primo initio Franciscus apparuit cauteriatus, ¶ & Christo totus crucifixus, & consignatus.

E ¶ Tertia hæresis est: quòd sicut gloria, quæ fuerat synagogæ parata, & pontificibus suis, si in Christum credidissent, translata fuit ad primitiuam Ecclesiam, & ad pastores eius: sic & gloria parata finali ecclesie quinti status, propter eius malitiam ad electos sexti status fuit translata.

¶ Quarta hæresis est: quòd constat regulam fratru Minorum per Beatum Franciscum editam, esse uerè & propriè illam Euangelicam, quam Christus in seipso seruauit, & Apostolis imposuit, & in Euangelis suis conscribi fecit.

¶ Quinta hæresis est: quòd regula Beati Francisci est condemnanda à pluribus ab Ecclesia carnali, & superbiorum nequitæ, & sophisticè, sicut Christus condemnatus fuit à synagoga reproba Iudeorum: & q hoc oportet præire exterminium Ecclesie, sicut Christi & suorum condemnatio à Iudeis præiuit temporale exterminium synagogæ.

¶ Sexta hæresis est: quòd beatus Franciscus est ille Angelus,

¶ In Sabella no italegitur: s. sectam Begardorum, & eius, &c. ¶ al. characterizatus.

Apoc. 7.

Angelus, de quo dicitur in Apocalypsi: Vidi alterum angelum habentem signum Dei uiui: Euangelicæ uitæ, & regulæ sexto, & septimo tempore propagandæ, & magnificandæ renouator, & summus post Christum, & eius matrem obseruator.

Septima hæresis est: quòd decet condemnationem regulæ beati Francisci præire exterminium carnalis Ecclesie, ad hoc, ut iusto Dei iudicio carnalis Ecclesia prout meruit excitetur, & eius malitia crescat, & consumetur ¶ usque ad impugnationem uitæ, & Spiritus sancti.

Octaua hæresis est: quòd fere omnes clerici, & regulares possidentes aliquid in communi, uidentur minus bene sentire de abrenunciacione Euangelica huiusmodi in communi.

Nona hæresis est: quòd sicut synagoga propagata est ex duodecim Patriarchis, & Ecclesia de gentibus ex duodecim Apostolis: sic finalis Ecclesia reliquiarum Iudeorum, & gentium est per duodecim uiros Euangelicos propaganda: unde beatus Franciscus habuit duodecim filios, & socios, per quos & in quibus fuit fundatus, & initiatus ordo Euangelicus.

Decima hæresis est: quòd tertia tribulatio transigit manus per apparentiam celebritatis auctoritatis Ecclesie, & plebeie multitudinis sibi subditæ, & per apparentiam contrarii in spiritualibus uiris.

Undecima hæresis est: quòd Angelus Franciscus sentiet se prosperari, non ita in carnali Ecclesia Latinorum, sicut in Græcis, & Sarracenis, & Tattaris, & tandem in Iudæis.

Duodecima hæresis est: quòd omnes abbates quinti temporis conuenient in quintum caput bestie, quæ est diabolus, aut Antichristus, & congregatio malorum.

Tertiadecima hæresis est: quòd illa Ecclesia, quam nos uocamus uniuersalem Ecclesiam catholicam militantem, est Ecclesia carnalis, Babylon meretrix magna extansuè: quia boni sic sunt in ea, sicut pauca grana auri inter immensos aceros arenae, & sicut pauca grana tritici sub immenso cumulo palcarum, quæ etiam Ecclesia carnalis publicè, & impudentissimè adulteratur à suo sposo Christo: quæ etiam se, & omnes gentes sibi subiectas corrumpit, sedis carnalitatibus, & simoniaci cupiditatibus, & terrena gloria huius mundi, quæ etiam nunc exarsit in iram contra uiros spirituales, & contra uirè, & influxus Spiritus sancti; quæ etiam cecidit intus spiritaliter, & exterius corporaliter; & quæ per temporale exterminium cecidit in inferno, & quæ sua malitia, & potestate impediuit, & angustiauit spiritum electorum, & conuersionem totius orbis: quæ etiam est exterminanda, & eius exterminium erit Sanctis quasi exitus de carcere, ad libertatis latitudinem, & uolatum, & exitus de tenebrosissimo fumo fornacis ad lucem solarem: & sicut exoneratio à lapide molari, seu à monte immenso.

¶ Decima octaua hæresis est: quòd sub mystico Antichristo fienda est subuersio & commotio, per quam tota carnalis Ecclesia terribiliter excitabitur, ¶ & commouebitur contra Euangelicum spiritum Christi.

¶ Decima nona hæresis est: quòd sub mystico Antichristo cadet Babylon meretrix carnalis Ecclesia, quò tempore sancti patres fortiter prædicabant dicentes, quòd ex tunc non est Ecclesia Christi, sed synagoga satanæ, & habitatio demoniorum, quæ ante in corde suo dicebat superbiendo: Sedeo regina in magna præsentia, & gloria, super regnum meum dominor, & quiesco, & uidua nõ sum; idest, non sum destituta gloriosis episcopis, & regibus.

¶ Decimanona hæresis est: q Romana Ecclesia est mulier illa meretrix magna, de qua agitur in Apocalyp. quæ fuit quondam in statu paganis-

designantia, sublimata est generalis sedes Romana Ecclesie cæteris patriarchalibus seu orientalibus, à Christo, & ab eius uera fide reiectis: sic in eodem tempore per quattuor bestias à Daniele uis-

fas, quattuor primis ordinibus Sanctorum contrarias, sublimata est sedes bestie, idest, bestialis cateruæ, ita ut numero, & potestate præualeat, & fere absorbeat sedem Christi, cui localiter, & nominaliter est commixta, unde & sic appellatur Ecclesia fidelium, sicut & illa, quæ uerè est per gratiã Sedes, & Ecclesia Christi. Super huiusmodi uero malitiam, non cessant zelatores sancti huius quinti temporis effundere phialam detestationis, & ce-

lebris increpationis, ita quòd regnum eius, uelut nolit euidenter apparet omnibus, & etiã ipsiismet tenebrosum, idest, scdã & enormi luxuria, & auaritia, & simonia, & superbia, & dolosa negotiacione, & astutia, et fere omni malitia dissipat, et abominandum: Vnde et infra uocatur Babylon meretrix habens in manu sua poculum aureum plenum abominatione. Per hanc autem sedem bestie designatur principaliter carnalis clerus, in hoc quinto tempore regnans, et toti Ecclesie præsidens: in quo quidem bestialis uita transcendenter, et singulariter regnat, et sedet sicut in sua principali sede: Et longe plus, quàm in laicis plebibus sibi subiectis.

¶ Quintadecima hæresis est: quòd tempore Antichristi mystici, carnalis Ecclesia, per quam intelligitur in toto suo processu Ecclesiam Romanam, contra doctrinam Sanctorum, & uitam & zelum, acrius exardescens, quasi omnino siccetur ¶ spirituali factum fuit in Iudæis, & in Græcis, ita ut pateat, omni errori.

¶ Sextadecima hæresis est: quòd sicut Vasthi regina à regno, & cõiugio regis Assueri abiecta, electa est Esther humilis, & sancta ad eiusdẽ regis conuuiuium cunctis principibus, & seruis suis: sic reiecta synagoga, electa est Ecclesia plenitudinis gentium: sicque in sexto statu Ecclesie reiecta Babylone adultera, oportet spiritualem Ecclesiam exaltari, & celebre ac spirituale conuuiuium post eius nuptias celebrari.

¶ Decima septima hæresis est: quòd sub mystico Antichristo fienda est subuersio & commotio, per quam tota carnalis Ecclesia terribiliter excitabitur, ¶ & commouebitur contra Euangelicum spiritum Christi.

¶ Decima octaua hæresis est: quòd sub mystico Antichristo cadet Babylon meretrix carnalis Ecclesia, quò tempore sancti patres fortiter prædicabant dicentes, quòd ex tunc non est Ecclesia Christi, sed synagoga satanæ, & habitatio demoniorum, quæ ante in corde suo dicebat superbiendo: Sedeo regina in magna præsentia, & gloria, super regnum meum dominor, & quiesco, & uidua nõ sum; idest, non sum destituta gloriosis episcopis, & regibus.

¶ Decimanona hæresis est: q Romana Ecclesia est mulier illa meretrix magna, de qua agitur in Apocalyp. quæ fuit quondam in statu paganis-

mi, &

Dan. c. 1.

¶ al. siccabitur.

Esther. c. 1. & 2.

¶ al. excubitur.

Apoc. c. 17. & 18.

mi, & postmodum fuit in fide Christi, quæ nunc multis criminibus cum hoc mundo fornicata est, quæ merito uocatur meretrix magna, quia à fidei cultu, & à sincero amore, & delictis Christi spõsi sui recedens, adhæret huic sæculo, & diuitiis, & delictis eius, & diabolo, & regibus, & magnatibus, & prælati, & omnibus aliis amatoribus huius sæculi.

Vigesima hæresis est: quod magis appropriatè compertit doctoribus status tertii generalis, qui est sextus, & septimus, esse spirituales portas apertas introducentes aperiores, seu explicatores sapientiæ Christianæ, quàm Apostolis.

Multa alia hæreticalia posuit iste frater Petrus Ioannes in apostilla prædicta: sed hæc sunt principalia, & ad hæc cætera reducuntur: posuitq; quæplura alia falsa, temeraria, blasphemata, periculosa, præsumptiosa pariter, & insana.

Articuli autem postillæ super canonicas, & postillæ super Mattheum, continent prædictos articulos in sententia, & effectu, de condemnatione Ecclesiæ carnalis Babylonie meretricis magnæ, et exaltatione ecclesiæ spiritualis: sed in speciali ponuntur in postilla super Mattheum due hæreses, quæ sunt postmodum condemnatæ, una per dominum Clementem V. et alia per dominum Ioannem XXII.

Prima hæresis est: quod quando unus militum lancea latus Christi in Cruce pendens aperuit, & Christus adhuc erat uiuus, et nondum mortuus. Et hæc condemnatur in Clem. de sum. Trin. et fide Catho. cap. Fidei.

Secunda hæresis est: quod Christus, et Apostoli eius non habuerunt aliqua in proprio, nec in communi, nec in rebus, quibus utebantur, habuerunt nisi simplicem usum facti. Hæc condemnatur in extrauagantibus prædictis, Cum inter. et, Quia quorundam mentes.

Errores Michaelis de Cæsena.

Postmodum uero factis dictis condemnationibus de præfatis hæresibus, et erroribus, et præsertim de hæresibus condemnatis in sæpe dictis extrauagantibus, fuerunt condemnatæ hæreses istæ iterum, et consimiles: contentæ in libello fratris Michaelis de Cæsena heretici. Ministri Generalis ordinis Fratrum Minorum, propter hanc causam à ministerio ÷ depositi: quem fecit contra dominum Ioannem XXII. prædictum, uocans eundem dominum Ioannem Papam, Ioannem de Caturco hereticum, gerentem se pro Papa in Auinione: qui dominus Ioannes eundem fratrem Michaelē deposuit, et suum libellum, et contentos in ipso dictos errores condemnauit, et condemnando doctrinam eius hæreticalem, et pestiferam, condemnauit etiam et personam, eum hereticum promulgando, ut patet in extrauagante eiusdem domini Ioannis XXII. quæ incipit: Quia uir reprobis Michael de Cæsena, et Magister ÷ Generalis ordinis Fratrum Minorum.

Errores Ioannis de Parma.

Aduertendum à tamen, quod ante cõdemna-

Sup. pag. 7.

Habetur inf. q. 15. huius partis.

† al. magister.

† al. Minister.

tionem prædictorum librorum editorum à prædicto fratre Petro Ioanne factam Auinione per Dominum Papam Ioannem XXII. dominus Alexander Papa III. condemnauit Romæ quendam librum, Euangelium æternum, communiter appellatum: cuius auctor fuit, ut fertur communiter, quidam frater Ioannes de Parma Italicus monachus: in quo libro sequentes hæreses, & errores sunt reperti.

Primus error est: quod doctrina Abbatis Ioachim excellit ÷ doctrinam Christi, & consequenter nouum, & uetus testamentum.

Secundus error: quod Euangelium Christi non est Euangelium regni, & ideo non est ædificatorium.

Tertius error: quod nouum testamentum est euacuandum, sicut uetus est euacuatum.

Quartus error: quod nouum testamentum non durabit in uirtute sua, nisi per sex annos proxime tunc futuros, uidelicet usq; ad annum Christi incarnationis Mcccl.

Quintus error: quod illi, qui erunt ultra prædictum tempus, erunt in statu perfectorum.

Sextus error: quod Euangelium Christi aliud Euangelium subder, & ita pro sacerdotio Christi aliud Euangelium succedet.

Septimus error: quod nullus simplex homo est idoneus ad instruendam hominem alium de spiritualibus, & æternis, nisi illi, qui incedunt pedibus nudis.

Octauus error: quod quantumcumq; Deus affligat Iudæos in hoc mundo illos tamen seruabit; quibus benefaciet etiam manentibus in Iudaismo: & quod in fine liberabit eos ab omni impugnatione hominum, etiam in Iudaismo manentes.

Nonus error: quod Ecclesia nondum peperit nec pariet filios ante finem regni temporalis, quod finietur per sex annos tunc proxime sequentes.

Et per hoc datur intelligi ibidem, quod religio Christiana, quæ iam multos peperit uocatos ad fidem Christi, non est Ecclesia.

Decimus error: quod Euangelium Christi neminem perducit ad perfectum.

Undecimus error: quod adueniente Euangelio Spiritus sancti, siue clarescente opere Ioachim (quod ibidem dicitur Euangelium æternum, siue Spiritus sancti) euacuabitur Euangelium Christi.

Duodecimus error: quod spiritualis intelligentia noui testamenti non est commissæ Papæ Romano, sed tantum litteralis.

Et per hoc datur ibi intelligi, quod Ecclesia Romana non potest iudicare de spirituali intelligentia noui testamenti; & si iudicat, temerarium est eius iudicium, & ei non est acquiescendum; quia Ecclesia Romana (ut dicunt) animalis est, & non spiritualis.

Tertiodecimus error: quod recessus ecclesiæ Græcorum à Romana Ecclesia fuit bonus.

Et

Et per hoc datur intelligi, quod uiri spirituales non tenentur obedire Romanæ Ecclesiæ, nec acquiescere eius iudicio.

Quartusdecimus error: quod tertius ordo clericorum, (qui secundum prædictum librum est ordo religiosorum) non tenetur se exponere morti pro defensione fidei, aut conseruatione cultus Christi, sed secus de aliis hominibus.

Quintusdecimus error: quod populus Græcus magis ambulat secundum spiritum, quàm populus Latinus.

Et per hoc datur intelligi, quod populus Græcus magis est in statu saluandorum, & magis est adhærendum ei, quàm populo Romanæ Ecclesiæ.

Sextusdecimus error: quod sicut filius operatur saluem populi Romani siue Latini, qui filium representat: sic pater operatur saluem populi Græci, qui spiritum representat.

Et per hoc datur intelligi; quod pater saluum faciet populum Græcum, & Iudaicum; qui spiritum representant.

Decimusseptimus error: quod sicut ueniente Ioanne Baptista, ea quæ præcesserunt, refutata sunt necessario, propter noua superuenientia: ita adueniente tempore Spiritus sancti, siue tertio statu mundi, ea quæ præcesserunt, refutabuntur necessario, propter noua quæ superuenient.

Ex quo datur intelligi, ibidem, quod nouum testamentum refutabitur, & uetus proiecietur.

Decimusoctauus error: quod Spiritus sanctus aliqui recipit ab Ecclesia, sicut Christus in quantum homo accepit à Spiritu sancto.

Decimusnonus error: quod Christus, & Apostoli eius non fuerunt perfecti in uita contemplatiua.

Vicesimus error: quod actiua uita usque ad tempus Abbatis Ioachim fructuosa fuit: sed nunc fructuosa non est: contemplatiua uero uita ab ipso Ioachim fructificare cepit, & amodo in perfectis successoribus eius perfectius manebit.

Et per hoc datur intelligi ibidem, quod ordo clericorum, ad quem pertinet uita actiua, amodo non fructificabit in ædificatione Ecclesiæ, & conseruatione; nec omnino in regimine: sed ordo monachorum in his fructificabit.

Vicesimusprimus error: quod aliquis de ordine religiosorum futurus est, qui præferret omnibus dignitate, & gloria, in quo implebitur propheta, & promissio Psalmistæ dicentis: Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.

Vicesimussecundus error: quod ille ordo in quo complebitur prædicta promissio Psalmistæ tunc conualescet, quando ordo clericorum desinet ÷ perire.

Vicesimustertius error: quod ille ordo paruulo-

Psal. 15.

† Vulgaris locutio, id est, quando omnino peribit, siue cum desinet esse.

rum est, in quo complebitur promissio prædicta Psalmistæ.

Vicesimusquartus error: quod sicut in primo statu mundi fuit commissum regnum, seu regimen totius Ecclesiæ à Patre aliquibus de ordine coniugatorum, in quo auctorizatus fuit ille ordo: sic etiam in tertio statu mundi committetur alicui, uel aliquibus de ordine monachorum à Spiritu sancto, in quo uel quibus ab ipso gloriabitur ille ordo.

Vicesimusquintus error: quod illi, qui præfunt collegiis monachorum, in diebus istis cogitare debent de recessu à secularibus, & parare se ad reuertendum ad antiquum populum Iudæorum.

Vicesimussexus error: quod prædicatores, qui erunt in ultimo statu mundi, erunt maioris dignitatis, & auctoritatis, quàm prædicatores primitiue Ecclesiæ.

Vicesimusseptimus error: quod prædicatores, & doctores religiosi uiri quando infestabuntur à clericis, transibunt ad infideles, & timendum est ne ad hoc transeant, ut cogant eos in prælium contra Romanam Ecclesiam, iuxta doctrinam Ioannis, Apoc. 15.

De Raymundo Lullo, & eius erroribus.

Postea ÷ dominus Papa Gregorius XI. in Consistorio etiam de consilio fratrum interdixit, & condemnauit doctrinam cuiusdam Raymundi Lulli Catalani mercatoris, de Ciuitate Maioricarum oriundi, laici, phatistici, imperiti, qui quæplures libros ediderat in uulgari Catalanico, quia totaliter grammaticam ignorabat: quæ doctrina erat plurimum diuulgata, quam creditur habuisse à diabolo, cum eam non habuerit ab homine, nec humano studio, nec à Deo, cum Deus non sit doctor ÷ hæresum, nec errorum: licet ipse Raymundus asserat in libris suis, quod eam habuit in quodam monte à Christo, qui sibi (ut dixit) apparuit Crucifixus: qui putatur fuisse diabolus, & non Christus. Quæ doctrina durauit ferè per octuaginta annos quousque scilicet, frater Nicolaus EymERICI ordinis Prædicatorum Aragoniæ Inquisitor ex certis causis habens eandem multum suspectam de hæretica prauitate, illam multo cum labore transcurrit, & postea præsentauit prædicto Domino Papæ Gregorio viginti uolumina, & causa commissæ domino Cardinali Hostienensi, de eius mandato fuerunt per viginti, & ultra Magistros in Theologia diligenter examinata: & tandem de fratrum consilio, ut uerè hæreticalia condemnata, & tota doctrina generaliter interdicta: quæ doctrina continebat plus quam quingentos articulos erroneos, de quibus, ut prolixitati parcaratur, centum præsentibus inferuntur.

Primus articulus est: quod Deus habet multas essentias. In li. b. de philosophia amoris.

Secundus: quod diuinitas non est otiosa, sed essentia, & natura naturificat, bonitas bonificat, & infinitas infinitificat, & æternitas æternificat.

† al. auctor.

Raymundi Lulli errores

cat. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. super primo senten. q. 2.

Tertius: quod sicut leo se habet ad leonificandum, & homo ad hominificandum: sic & multo plus diuina natura se habet ad naturificandum, & diuinitas ad diuinificandum. In lib. super primo sententiarum, q. 2.

Quartus: quod sicut diuina natura requirit agere intrinsecè, scilicet, naturare: sic sua bonitas requirit bonificare, magnitudo magnificare, aternitas aternificare: & sic de alijs, cum sint cum ipsa natura vnum numero, In lib. super primo sententiarum, q. 2.

Quintus: quod sicut Deus naturale habet intelligere, & amare intrinsecè: ita intrinsecè habet naturale bonificare, aternificare, possificare, & virtuosificare. In lib. super primo senten. & in lib. de centum Dei nominibus.

Sextus: quod quia non est altera aternitas nisi Dei, oportet, quod substantia se habeat, vt suppositum aternans, ut de seipsa producat aternum bonum. In lib. contemplationum.

Septimus: quod in diuinis est dare commune suppositum, quod respondet secundum suam naturam rationibus diuinis in producendo bonum. In libro contemplationum in pluribus locis, & in lib. de septem arboribus.

Octauus: quod in diuinis sunt tres personae, & non plures, nec pauciores: scilicet, illius, unibilis, & unire: deificans, deificabilis, & deificari: aternificans, aternificabilis, & aternificare. In lib. de septem arboribus.

Nonus: quod in diuinis deificatiuus, bonificatiuus, & aternificatiuus, virtuosificatiuus, possificatiuus, & in amore intellectiuius est Pater deificabilis, bonificabilis, aternificabilis, virtuosificabilis, possificabilis: & in amore intelligibilis est Filius: sed deificare, bonificare, aternificare, virtuosificare, possificare, & in amore intelligere, est Spiritus sanctus. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. de viii arboribus.

Decimus: quod essentia & natura Dei patris generat filium. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

Vndecimus: quod Deus pater est antequam Deus filius. In lib. de vii arboribus.

Duodecimus: quod Deus pater, in quantum pater, est suppositum singulare, sed in quantum responderet suis rationibus ad producendum filium, est suppositum commune. In lib. de 7 arboribus.

Tertiusedecimus: quod si Deus non fuisset pater, non potuisset esse pater aternitatis, cuius est pater in quantum eam dedit filio per generationem. In lib. de ecclesiasticis prouer.

Quartusedecimus: quod Deus pater est multiplicabilis, & Deus filius consimiliter. In lib. de contritione, confessione, satisfactione, & oratione.

Quintusedecimus: quod Deus filius est à Deo patre totus generatus, & tota eius essentia, & natura. In lib. orationum.

Sextusedecimus: quod Deus filius sic essentialiter est de essentia productus, sicut personaliter de persona. In libro super primum sententiarum,

quæst. 24.

Decimusseptimus: quod Dei filii essentia relata ad personam filii sic est genita, sicut est ingenita essentia patris relata ad personam patris: in lib. super 1. sent. q. 24.

Decimusoctauus: quod Deus, qui est filius deitatis, est pater hominis deificati, propter hoc ut deificare patri assimiletur. In lib. de centum Dei nominibus.

Decimusnonus: quod Spiritus sanctus est conceptus de patre, & filio. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

Vigesimalmus: quod Spiritus sanctus procedit à patre, & filio, ut æqualis sit patri, & filio, ita quod habeat duas passiones, vnâ scilicet à patre, & aliam à filio, sicut pater habet duas actiones, & filius vnâ actionem, & vnâ passionem. In lib. de 7 arboribus, & in lib. super 1. sent. q. 12.

Vigesimalprimus: quod duæ passiones Spiritus sancti sunt de tota actiuitate patris, & stant sicut vna persona, sicut duæ actiuitates vnum principium. In lib. de 7 arboribus.

Vigesimalsecundus: quod de patre, filio, & Spiritu sancto sic est, quod quilibet eorum stat tam completus, sicut alius, & stant omnes tres vnus Deus non distincti in aliquo. In lib. de confessione, contritione, satisfactione, tempore, & oratione.

Vigesimaltertius: quod tantum sunt tres personæ diuinæ in vnione, quod nulla illarum triuna potest aliquid agere intrinsecè sine alijs: quia nec generare, nec spirare. In lib. contempl.

Vigesimalquartus: quod generatio, & processio non possunt esse in diuinis, per vnâ uel duas personas solum minus de omnibus tribus. In lib. contempl.

Vigesimalquintus: quod stante filio de toto patre, & stante Spiritu sancto de totis ambobus sine aliqua conditione contrarietatis, stat eorum distinctio, & concordia in maiori maiori, quæ potest esse; & tres personæ diuinæ distinguuntur maiori distinctione, quæ potest esse. In libro de 7 arboribus.

Vigesimalsexus: quod sicut inter patrem, & filium in diuinis est maior unitas, & concordia, quæ potest esse; sic inter eos est maior distinctio, quæ potest esse. In lib. de 7 arboribus.

Vigesimalseptimus: quod malè faciunt illi, qui dicunt, quod inter patrem, & filium, & Spiritum sanctum non sit tanta distinctio, quanta est inter Deum, & equum: cum inter diuinas personas sit maior concordia, quàm inter Deum & equum: quæ maior concordia non potest esse sine maiori distinctione personarum. In lib. de 7 arboribus.

Vigesimaloctauus: quod extra Deum differentia est maior in pluralitate, & concordia in unitate, sed in Deo est æqualitas in differentia, & unitate. In lib. amati, & amici.

Vigesimalnonus: quod in quantum filius in diuinis est distinctus à Patre, & Spiritu sancto personaliter, potest esse incarnatus sine hoc quod illi non sunt incarnati: sed in quantum omnes tres personæ sunt vna essentia, & natura, oportet quod Pater, & Spiritus sanctus sint ita ueraciter homo per

per incarnationem, sicut Filius. In lib. 7. de arbo.

Trigesimalus: quod unitas naturæ, & essentia diuinæ facit stare equaliter tres personas diuinæ hominem deitatum. In lib. de 7 arboribus.

Trigesimalprimus: quod in persona filij Dei accepit natura humana participationem cum persona Dei patris, & Dei Spiritus sancti. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

Trigesimalsecundus: quod tunc quando Filius Dei accepit humanam naturam, produxit personam hominem in sua persona: sic in amando esse hominem, sicut produxit cum Patre Spiritum sanctum. In lib. de 7 arboribus.

Trigesimaltertius: quod esse humanum est nobilius esse, quod Deus creauit, & homo melior creatura, quæ sit: & sicut essentia diuina est summum esse in bonitate, ita Filius Dei fuit incarnatus in meliori esse, quod sit post diuinum esse. In lib. contempl.

Trigesimalquartus: quod diuina natura, quæ est Filius Dei, voluit esse in duta de humana natura, quæ est Christus homo. In lib. de 7 arboribus.

Trigesimalquintus: quod Deus pro humano genere saluando sine hoc quod humanum genus non petiuit ueniam, uoluit ei indulgere per incarnationem, quam accepit misericordia, quæ est Deus. In lib. de 7 arboribus.

Trigesimalsexus: quod si humana natura potuisset se elongare à diuina natura, & eam fugere, ut non incarnaret se in ea, fecisset: sed natura diuina accessit ad humanam naturam, & incarnauit se in illa. In lib. contempl.

Trigesimalseptimus: quod natura diuina in Christo unita humanitati à peccato originali purificauit, custodiuit, & mundauit eius humanitatem, ut non esset in ea. In lib. contemplationum.

Trigesimaloctauus: quod in Christo sunt tres nature, scilicet diuina, anima rationalis, & corpus humanum: & propter quamlibet istarum naturarum est rex: nam propter naturam diuinam est rex diuinus, & aternus: propter animam rationalem est rex omnium spirituum creatorum, & creabilium; sed propter corpus humanum est rex totius corporalis nature. In lib. de Benedicta tu.

Trigesimalnonus: quod substantia Christi humanitatis distinguitur in tres res, scilicet, animam, corpus, & spiritum, qui exit à duobus, scilicet, à corpore & anima. In lib. contempl.

Quadragesimus: quod anima Christi diligit suam formam, & suam materiam: quæ forma animæ Christi est nobilior, pulchrior, melior, & honorabilior forma quæ sit; nec aliæ formæ aliarum creaturarum habent tantam uirtutem, sicut habet sola forma animæ Christi: in qua propter eius pulchritudinem illi, qui sunt in paradiso, habent magnam gloriam. In lib. contempl.

Quadragesimusprimus: quod per Christum principaliter est mundus creatus de nihilo. In lib. de centum Dei nominibus.

Quadragesimussecundus: quod diuina natura, & humana in Christo, sunt magnæ in differentia, & concordia, & tam magnæ, quod sicut est concordia maior, quàm alia concordia, quæ sit inter crea-

tores, & creaturâ, oportet quod sit differentia maior inter diuinam naturam, & humanam in Christo, quàm aliqua differentia, quæ sit inter creatorem, & creaturam. In lib. de 7 arboribus.

Quadragesimustertius: quod inter uerbum diuinum, & animam, quam assumpsit, est magna concordia per coniunctionem, & unionem; & ita magna, quod uerbum est anima, & homo: & homo est uerbum cum omnibus partibus suis, & uerbum conuertitur cum anima. In lib. super primo senten. q. 7.

Quadragesimusquartus: quod anima Christi est instrumentum, & uerbum est agens, & ideo mediante anima Christi uerbum comprehendit, & non immediate. In lib. 3. sententiarum, q. 17.

Quadragesimusquintus: quod Christo ita fuit leue in die passionis suæ dolores sustinere, sicut dicere. In lib. contempl.

Quadragesimussexus: quod tota humana natura Iesu Christi in passione pœnam habebat, & tota diuina natura pœnam eius sentiebat. In libro de ecclesiasticis prouer.

Quadragesimusseptimus: quod corpus Christi stans in Cruce fuit mortuum, in quantum anima dimisit illud, & non fuit mortuum, in quantum deitas ab eo non recessit: nec coniunctio diuinæ nature, & humane fuit diuisa: remansit ergo Christus uiuus, & mortuus: fuit mortuus secundum cursum naturalem, sed remansit uiuus supra cursum naturalem. In lib. de 7 arboribus.

Quadragesimusoctauus: quod mortuus fuit Christus homo secundum mortem humanam: sed remansit homo Deus, in quantum Deus remansit homo. In lib. de 7 arboribus.

Quadragesimusnonus: quod resurrexit Christus propter hoc, ut esset homo coniunctus ex anima, & corpore, sicut erat homo antequam moreretur; & quando fuit mortuus fuit homo, in quantum filius Dei erat homo. In lib. de 7 arboribus.

Quinquagesimus: quod in cælo imperiali sunt anime sanctorum, & in illo uident Deum, & contemplantur faciem ad faciem, & oculo spirituali ad oculum; & in istis locis inferioribus nulla anima potest uidere nec contemplari Deum sine medio, quod est species phantastica. Est ergo nobilior locus ille superior, quàm iste inferior; oportuit ergo quod Christus ascenderit à corpore suo in altum. In lib. de 7 arboribus.

In quo uidetur intelligere, quod anima Christi usque post ascensionem non contemplantur, nec contemplari potuit diuinam essentiam immediate, & facialiter.

Quinquagesimusprimus: quod Dei filius est bonus ratione bonitatis beatae Mariæ, quæ est bona per naturam, & naturalem habet proprietatem quod est bona in seipsa in tantum quod non fecit peccatum mortale nec ueniale, sed habet proprietatem per seipsam faciendi bonum. In lib. de beata Maria.

Quinquagesimussecundus: quod beata Maria relaxat peccatoribus culpas, & peccata, & potest plus peccatoribus indulgere, quàm ipsi peccare, donatque

† Videntur hic deesse dictio ita.

† al. assumptio.

R natque

natque virtutes, & merita, fidem, spem, & charitatem; cum quibus habeant homines vitam eternam. In lib. de beata Maria.

Quinquagesimustertius: quod voluntas beatae Mariae est contra iustitiam, quia non dilexit filii sui mortem, quem Deus cum iustitia interemit: & in hoc est stulta, & inobediens beatae Mariae uoluntas. In lib. orationum.

Quinquagesimusquartus: quod Papa est Vicarius beati Petri. In lib. de 7. arboribus: & in lib. contempla.

Quinquagesimusquintus: quod propter peccatum primi hominis totus mundus fuit corruptus, & quantum ad vegetabilia, & animalia, & alia creata ad seruitium hominis: immo etiam quantum ad daemones, & etiam angelos. In lib. contempla.

Quinquagesimussextus: quod propter peccatum originale corpus hominis non est dignum, quod sumat usum, & seruitium, ac vitam de plantis, nec de animalibus brutis, quae sunt creaturae Dei, in quibus non habet ius aliquis, qui sit contra Deum in lib. de articulis fidei.

Quinquagesimusseptimus: quod quia anima rationalis est forma corporis, & mouet corpus ad accipiendam vitam de plantis, animalibus brutis, & aliis rebus ei necessariis, mouet corpus iniuste contra ius, & rationem. In lib. de articulis fidei. Et quod ille, qui est in peccato, non habet ius in aliqua creatura. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

Quinquagesimosoctauus: quod post peccatum originale Deus, & humanum genus fuerunt in magna contrarietate boni, & mali, uirtutis & uitii, ueri, & falsi: & illa contrarietas erat ita magna, quod Deus in mundo populum non habebat. In lib. super senten. q. 110.

† al. & non

Quinquagesimusnonus: quod Deus consentit, quod homo faciat peccatum ueniale, ut non faciat peccatum mortale: aliam magis distaret a diuina bonitate, & magnitudine per peccatum ueniale, quam per mortale: & sic Deus non licentiarer hominem, quod faceret peccatum ueniale: quod est impossibile. In lib. senten. q. 119.

Sexagesimus: quod Deus peccatorem iurare non potest, dum suum intelligibile, & amabile sunt infirma: & hoc quia participare non potest per suam bonitatem, & uirtutem cum malitia; neque Deus contra iustitiam agere potest. In lib. super 2. sententiarum. q. 47.

Sexagesimusprimus: quod anima Iudaei, & Saraceni, qui credit esse in ueritate, & non peccat mortaliter in peccato actuali non habebit poenam spirituales. In lib. de 7. arboribus.

Sexagesimussecundus: quod nullus est homo ita uilis, nec ita peccator, qui qualibet hora, qua uelit, non possit esse Dei amicus, & familiaris. In lib. contempla.

Sexagesimustertius: quod homo non debet reclamare ad Deum si non diliger eum: & quod ille facit magnam malignitatem, qui orat Deum sine charitate. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

Sexagesimusquartus: quod in faciendo bonum

non oportet nos sperare, quod Deus incipiat, quia iam incepit, quando nos creauit, & pro conseruatione nostra mundum nobis dedit, ut ei seruiamus, & eum honoremus. In lib. orationum, & in lib. de philosophia amoris.

Sexagesimusquintus: quod uirtus est ita bona & quantitate magna, quod d. omnis homo potest eam habere pro sua uoluntate. In lib. de philosophia amoris, & in lib. de centum Dei nominibus.

Sexagesimussextus: quod nullus homo est qui non possit multiplicare amorem suum & uelle, in quantum uoluerit. In lib. contempla.

Sexagesimusseptimus: quod de amore diuino quilibet potest habere quantum uoluerit, & de Deo quilibet etiam potest habere quantum uoluerit. In lib. contemplationum, & in lib. de centum Dei nominibus.

Sexagesimosoctauus: quod quilibet homo potest Deum contemplari quantum uult, & ubi uult, & quando uult. In lib. contempla.

Sexagesimusnonus: quod quilibet homo de charitate, & spe potest habere quantum uult. In lib. contempla, & in lib. de 7. arboribus.

Septuagesimus: quod homo potest uenire ad saluationem per uirtutes morales, & quod quilibet homo potest habere de gloria paradisi tantam quantum uult habere; & omni tempore, quo est in isto mundo, potest eam sibi procurare, & in omni loco in quo sit, potest homo eam lucrari. In lib. de articulis fidei, & in lib. contempla.

Septuagesimusprimus: quod homo peccat, & est Deo inobediens, si non facit bonum quod intelligit: quod quidem potest facere, licet illud bonum facere non sit ei mandatum. In libro contempla.

Septuagesimussecundus: quod qui non facit id bonum, quod potest facere, non uidetur Deum multum diligere. In lib. contempla, & in lib. de centum Dei nominibus.

Septuagesimustertius: quod tantum est impudandum omni potenti bonum facere, et nolenti, quantum si faceret malum; quia homo potens facere bonum, & nolens, semper est in culpa. In lib. contempla.

Septuagesimusquartus: quod qui non facit totum posse suum ad conuertendum omnes infideles, errat, & debet timere Deum, & est sine charitate. In lib. contempla.

Septuagesimusquintus: quod Deus est ita firmus ad indulgendum, quod nihil potest indulgentiam impedire nisi desperatio. In lib. de centum Dei nominibus.

Septuagesimussextus: quod Deus habet populo suo tantam charitatem, quod quasi omnes homines mundi erunt saluari: quia si plures essent damnati, quam saluari, misericordia Christi esset sine magna charitate. In lib. de planctu.

Septuagesimusseptimus: quod sine charitate non possumus habere aliquam uirtutem, sicut sine oculis non possumus uidere. In lib. de doctrina puerili.

Septuagesimosoctauus: quod quia omnes homines eiusdem speciei sunt: dignum est, quod homo

homo diligit proximum suum quantum seipsum; & si non facit, eius amor est falsus, & deordinatus: & hoc est Dei mandatum. In lib. contemplationum, & in lib. de 7. arboribus, & in alio de doctrina puerili.

Septuagesimusnonus: quod illi, qui non diliget pluuiae multiplicatatem, uel paucitatem, uel sterilitatem, seu siccitatem, caliditatem, & frigiditatem, & alia, quae sunt in mundo similia, non diligunt opera diuina, sed contrariantur diuinae iustitiae. In lib. contempla.

Octuagesimus: quod homo debet amare Deum quia bonus est, non autem propter ullam rem, quam sibi donet; nec propter indulgere suum peccatum; nec propter hoc, quod ipse non sit damnatus: & qui sic uoluerit orare, sentiet se tam altum per suum amare, & per suum intelligere, & amemeri, quod non poterit altius ascendere. In lib. de contritione, confessione, satisfactione, & oratione.

Octuagesimusprimus: quod illi, qui amant Deum propter hoc ut det eis gloriam caelestem, uel bona temporalia, & timent Deum propter hoc ut non det eis poenam infernalem, uel labores temporales, faciunt de prima intentione secundam, & de secunda primam; & eorum intentio est peruersa & falsa, & contra Dei intentionem: & non est unus homo solus, qui fecerit tantum malum sicut id, quod fecit Machometus, qui tot homines misit in errorem; & tamen maius malum sequitur cum homo non habet ad Deum primam intentionem, quam sit totum malum, quod fecit Machometus: quia maius bonum est in homine uno, qui fortiter diligit Deum per primam intentionem, quam sit malum in omnibus hominibus, qui sunt damnati. In lib. intentionum.

Octuagesimussecundus: quod si Deus dat homini de bonis huius mundi, nec propter hoc, quia dat sibi, & multiplicati bona, homo debet eum diligere plus: quia tantum debet eum diligere, quod plus non possit eum diligere. In lib. de arte amatiua.

Octuagesimustertius: quod inconueniens est, quod uerus amor propter aliqua, quae facit homini Deus multiplicet, seu minuat suum amorem; quia postquam Deus inchoauit hominem amare bonitate, magnitudine amore, & sic de alijs, & homo contemplari Deum, non conuenit quod contrarie habeat posse in amare: immo oportet esse tam magna magnitudo inchoandi contemplandi in amore, uel in bonitate, magnitudine & duratione, & sic de alijs, quod non possit suum amare crescere, nec minui: quia si possit crescere & minui, iam inchoate & contemplari non intraret medium amoris. In lib. de arte amatiua.

Octuagesimusquartus: quod tantum desiderat & amat amicus, hoc est homo iustus, bonitatem, magnitudinem, & aeternitatem sui amati, hoc est Dei, quod propter suum amorem se concordant bonitas, magnitudo, & aeternitas in esse unam essentiam, & naturam, & unam & eandem rem in numero in amico & amato. In lib. de arte amatiua.

† al. obstruere.

Octuagesimusquintus: quod amicus, & amatus (scilicet homo iustus & Deus) sunt una indistincta & inconfusa essentia & natura, in bonitate & magnitudine, & aeternitate. In lib. de arte amatiua.

Octuagesimussextus: quod si amicus, hoc est homo iustus, non fuisset ipsa substantia sui amati, hoc est Dei, & amatus non fuisset ipsa substantia sui amici, iam eorum gloria non fuisset in magna concordia amoris. In lib. de arte amatiua.

Octuagesimusseptimus: quod amicus & amatus, hoc est homo iustus, & Deus, in quibus non est paruus amor, sed magnus: possunt esse, in uno sunt unam essentia & natura diuina indistincta, & indiuisibilis sine ulla contrarietate, & diuersitate essentiae. In lib. de arte amatiua.

Haec uerba replicat frequenter in substantia & effectu, quod amicus & amatus (per quos intelligit Deum dilectum, & hominem diligentem Deum) sunt una essentia in numero, una natura, substantia una, actualitas una, aeternitas una, magnitudo sine contrarietate & diuersitate essentiae indiuisibilis, & indistincta. In lib. de arte amatiua.

Octuagesimosoctauus: quod de Patre, & Filio, & Spiritu sancto, sic est, quod quilibet stat tam completus sicut alius: & stant omnes tres unus Deus non distincti in aliquo. Et qui sic potest leuare suum orare, & potest tam longo tempore stare sine imaginatione de ulla re temporali, nulla oratio tantum ualeat: quia homo stabit totus raptus superius per Spiritum sanctum, non curans de re, quae sit hic; & suum orare erit sic uerum, quod homo non possit addere in contemplando, nec desiderando. In lib. de contritione, confessione, satisfactione, & oratione.

Octuagesimusnonus: quod infanti, qui non uult assentiri sacramento confirmationis, non ualeat sacramentum baptismatis. In lib. contemplationum.

Nonagesimus: quod si homo non est confirmatus, & credit esse confirmatus, est a peccato originali mundatus ratione bonae intentionis, quae consumit culpam & peccatum. In libro contemplationum, & in libro de Ecclesiasticis prouerbijs.

Ubi dat intelligere, quod peccatum originale non mundatur in baptilmate, sed in confirmatione; praesertim quia addit, quod sacramentum confirmationis est inuentum ad hoc; ut infantes per se promittant quod eorum patrum pro eis in baptilmate promiserunt, & tunc patrum a promissione, quam fecerunt, sunt totaliter liberati. In libris praedictis, & etiam in lib. de doctrina puerili.

Nonagesimusprimus: quod quilibet est obligatus ut sit in ordine matrimonii, uel religionis: quia omnis alius status discordat cum finali intentione.

sione, propter quam quilibet est creatus, In lib. de doctrina puerili.

Nonagesimus secundus: quod in matrimonio generatur homo cum sanctitate: & quod matrimonium sic ligat, quod nullus debet accedere ad uxorem suam, nisi causa prolis, In lib. de Ecclesiasticis prouerbis.

Nonagesimus tertius: quod existentes in purgatorio non possunt Deum tantum diligere, sicut eum diligere si illas penas non sustinerent. In lib. orationum.

Nonagesimus quartus: quod sicut Deus Pater non addit aliquid in filio generando in eternitate: ita sacerdos non addit aliquid Christo, uniendo sibi substantiam, quam panis & eius accidentia dimitunt. In lib. de Ecclesiasticis prouerbis, ubi supponit quod uniat.

Nonagesimus quintus: quod sicut Dei filius non accipit additamentum per esse hominem, ita sacerdos facit, quod sanguis, quem accepit Christus de Domina nostra, non accipit additamentum propter additionem, quam facit cum sanguine calicis. In lib. de Ecclesiasticis prouerbis, ubi supponit, quod sanguis, quem Christus accepit de Domina nostra, & qui est in calice, sint duo sanguines distincti, post uniti.

Nonagesimus sextus: quod omnes articuli fidei, & Ecclesie sacramenta, ac potestas Papae possunt probari, & probantur per rationes necessarias, demonstratiuas, & euidentes.

Et ipse Raymundus dicit se probare per rationes, quas adducit, quas dicit & reputat esse tales: sed homines inscij, & peccatores non intelligunt eius rationes. In lib. de articulis fidei. & in lib. contemplationum. In lib. de Ecclesiasticis prouerbis, & in lib. de planctu Raymundi.

Nonagesimus septimus: quod fides est necessaria hominibus inscis, rusticis & ministrabilibus, & non habentibus intellectum eleuatum, qui nesciunt cognoscere per rationem, & diligunt cognoscere per fidem: & quod homines grossi ingenij, & illiterati, & inscij, diligunt cognoscere articulos fidei per fidem, & non per rationem: & facilius trahuntur ad veritatem Christianorum per fidem, quam per rationem: sed homo subtilis facilius trahitur per rationem, quam per fidem. In lib. contemplationum.

Nonagesimus octauus: quod ille qui cognoscit per fidem, ea quae sunt fidei, potest decipi: sed ille qui cognoscit per rationem, non potest falli: nam fides potest errare, & non errare. Et si homo errat per fidem, non habet tantam culpam, sicut si erraret per rationem. Et sicut verius cognoscimus ea, quae videmus, quam ea, quae palpamus: ita verius sumus dispositi ad cognoscendum veritatem per rationem, quam per fidem. Sed sicut palpando aliquando inuenimus veritatem, ita etiam quadoque per fidem cognoscimus veritatem: sicut caeci, qui aliquando inueniunt quae volunt, ali-

† Al rudibus

A quando non. In lib. contempla.

Nonagesimus nonus: quod interficientes & hereticos sunt iniuriosi, & vitiosi in suo memorari, intelligere, atque velle: quia heretici quando interficiuntur, moriuntur morte sensuali, & morte intellectuali; & Christus voluit, quod eius discipuli & Apostoli essent homines simplices, & qui non interficerent infideles: propter hoc, ne interficiendo eos sensuualiter, morerentur etiam eorum animae: heretici autem & infideles sunt eiusdem naturae humanae, sicut caeteri, pro qua humana natura filius Dei assumpsit carnem. In lib. contemplationum.

† Hunc errorem refellit S. Tho. 2. 2. q. 64. ar. 2. & Alfonso Castrus lib. 2. de iusta haeret. punit. ca. 12. & 13.

B Centesimus articulus: quod Deus contulit ipsi Raymundo Lullo istam artem & doctrinam generalem in quodam monte: qui sibi apparuit Crucifixus, & contulit eam sibi pro huius saeculi tenebris illustrandis, quae est generalis ad omnem scientiam & naturalem, & medicinam, & ad iura; & valet specialiter ad destruendum errores. In prologo super lib. sententiarum; & in lib. de planctu Raymundi.

† Hunc motem Maioricensis, Randa vacante.

Quamplures, & quamplures alios articulos ponit in suis libris haereticos, erroneos, temerarios, & periculosos, qui digni relatione & memoria non existunt: utpote qui nulla ratione apparente vel colorata fulciuntur; sed potius temeritati, praesumptioni, voluntati propriae, & ignorantiae multae, & imperitiae innituntur.

Horum centum articulorum primus, in duobus codicibus, quorum tamen vnus ab alio est extractus, non inuenitur taliter totaliter: sed ut mihi videtur, qui satis legi, contulit, & perlegi, inuenitur aequipollenter, seu consequenter. Qui centum articuli a compilatione viginti Magistrorum praedictorum fuerunt abstracti.

De Lullistis, & eorum erroribus.

Iste Raymundus Lullus multos sequaces habuit, atque habet hodie, qui impudenter doctrinam suam, licet haereticam & peruersam, atque ab Ecclesia reprobata, totis viribus sustinent & defendunt: & defendentes in errores varios incidunt: qui sequaces Lullistae ab isto Raymundo Lullo communiter appellantur.

Haereses autem, & errores istorum Lullistarum isti sunt.

Primus error: quod Raymundus Lullus dogma suum non habuit per hominem, nec per studium, sed per reuelationem Iesu Christi, qui in insula Maioricarum in quodam monte sibi apparuit crucifixus, qui dominus Iesus ibi, illi dogma contulit antedictum.

Secundus error: quod doctrina Raymundi Lulli excellit omnium aliorum doctrinam in bonitate & veritate, etiam Augustini.

Tertius error: quod Theologi nostri temporis moderni nihil sciunt de vera Theologia.

Quartus error: quod Deus veram theologiam a theo-

a theologis moderni temporis propter peccata eorum abstulit, & eam Lullisti ipsis contulit.

Quintus error: quod omnes doctrinae destruentur, nisi doctrina Raymundi Lulli, quae perpetuo remanebit.

Sextus error: quod tempore Antichristi nos theologi apostatabimus a fide, & tunc Lullistae ipsi per doctrinam istius Raymundi reducent Ecclesiam ad fidem catholicam.

Septimus error, quod doctrina veteris testamenti attribuitur Deo patri, doctrina noui testamenti Deo filio; sed doctrina Raymundi Lulli, Deo Spiritui sancto.

Octauus error: quod doctrina Raymundi Lulli non potest haberi nec per studium, neque per hominem, sed tantum per Spiritum sancti reuelationem.

Nonus error: quod doctrina Raymundi Lulli sic ab eius sectatoribus per Spiritum sancti reuelationem habetur, quod in triginta, quadraginta, quinquaginta sexaginta horis habetur.

Decimus error: quod doctrinam ipsius Raymundi Lulli nullus intelligit, nec intelligere potest, nisi soli Lullistae ipsi.

Vndecimus error: quod dominus Gregorius Papa xi, qui doctrinam Raymundi Lulli in viginti eius voluminibus contentam, ut haereticalem inducentis articulis Auinione in Consistorio condemnauit, totamque generaliter ut suspectam uehementer de haeresi cunctis fidelibus interdixit; sacrum collegium, quod consensus Cardinalis Hostiensis, qui commissarius in illa causa fuit, Magistri in Theologia ultra uiginti, qui ad condemnationem praedictam consilium praestiterant, isti doctrinam istam non intellexerunt, decepti sunt, & turpiter errauerunt.

Duodecimus error: quod Raymundus praedictus est in caelis beatus, & pro tali habendus a suis sectatoribus, & nominandus.

COMMENT. XXXIII.

Omnes haec quaestiones, in quibus particulares quorundam errores recensentur mirabilem habent fructum, & Theologis & Inquisitoribus praesertim sunt valde utiles, ad quos spectat (ut supra monui) non modo catholicas veritates nosse, sed etiam oppositas falsitates intelligere, ut muneris suo restitui satisfaciant. Docet autem Emericus qui fuerint damnati, propter quid, item a quibus Romanis Pontificibus nos singulorum historias breuiter more nostro recensebimus.

In primis tamen, id est, tum in hac quaestione, tum in aliis multis huius operis, in quibus Emericus multorum errores & haereses commemorat, diligenter obseruandum, cum non putare omnes articulos, quos enumerat vere haereticos esse: id enim manifeste falsum saepe appareret, sed per errores latiori quadam uerbi significatione comprehendit varios propositionum in fide peccantium gradus, seu qualitates, de quibus breuiter egimus paulo ante super q. 3. huius partis: nam & concilio Constantiense, & Martini quintus in eodem Concilio errores Ioannis Wicleff, & Ioannis Husi, damnant: nihilominus tamen non omnia eorum dogmata

A seu articuli damnantur, ut vere haereticos, sed quidam ut blasphemii, quidam scandalosi, quidam piarum animarum offensiuus, quidam denique aliarum qualitarum, ut constat ex eodem concilio Constantiense, Sess. 15. & ex Epistola Martini quinti relecta in eodem concilio, Sess. 45. & inter literas Apostolicas pro officio Sanctae Inquisitionis in fine huius operis, ita prorsus Emericus dum articulos haereticos nominat, aliarum qualitarum propositiones non excludit, neque enim vir tam doctus tam est imperitus.

a ¶ Et ante condemnationem statim dictorum errorum factam per Dominum Benedictum duodecimum in extrauaganti, Benedictus Deus.] Prius legebatur, per dominum Benedictum undecimum caeterum ex his quae diximus supra super dicta extrauaganti, Benedictus Deus, relecta in hac 2. parte. pag. 127. constat aperissime eam Benedicti duodecimi esse: quare condemnatio facta per dictam extrauagantem omnino subsoluta est condemnationem factam hic per Ioannem xxii. cum Benedictus duodecimus post Ioannem xxii. Pontificatum gesserit.

b ¶ Idem dominus Ioannes xxii. condempnauit, & c. postillam Fratris Petri Ioannis ordinis Fratrum Minorum.] Gabriel Prateolus lib. 14. cap. 20. de uitiis & sectis haereticorum, ait hunc Petrum Ioannem uixisse temporibus Caesarii Papae III. circa annum Domini MCCCIX. At Emericus infra in hac 2. parte. q. 15. eum insurrexisse in provincia Narbone temporibus Clementis V. hoc est, circa annum Domini MCCCXI. testatur: quod ipsum asserere etiam uidetur non obscurare Alfonso Castrus lib. 2. aduersus haereses, uerbo, Anima, haeresi 1.

Fuit Petrus Ioannes Monachus ordinis Fratrum Minorum sancti Francisci natus in oppido quodam Ciriaci diocesis Biturrensis. valdeque studuit doctrinae Abbatis Ioachim, de quo egimus supra parte x. super cap. Damnamus, de summa trinit. cuius etiam Ioachim errores tenaciter sequebatur, quos late refert & constat Guido Carmelita in summa de haeresibus, titu. de haeresibus Abbatis Ioachim, & Petri Ioannis. Hic Petrus commentarios scripsit in Apocalypsim, Euangelium Matthaei, & Epistolas Canonicas, quos hic Emericus Apostillam, siue postillam uocat plenos, ut referunt doctores, somnii, & mendacis, ac uanitatibus, & haeresibus. Idem Prateolus praerato loco scribit hunc Petrum Ioannem de iussu & mandato Caesarii Tertii post mortem exhumatum, & haereticum omnium sententia & calculo declaratum, & eius ossa rogo imposita ac combusta fuisse; quod tamen falsum esse uidetur, cum nec tempore Caesarii Tertii, ac nec multis quidem postea annis ortus fuerit hic Petrus: nam a Caesario tertio usque ad Clementem V. centum annos intercessisse constat.

Prateolus uero ideo fortassis in hoc deceptus est, quia cum apud Guidonem Carmelitam uidisset simul recenseri haereses Abbatis Ioachim & Petri Ioannis, & Abbas Ioachim uixerit circac tempora Caesarii Tertii: putauit Petrum Ioannem eisdem temporibus extitisse. Quare uerius est eum tempore Clementis V. exortum circa annum Domini MCCCXI. & per Ioannem xxii. qui proximo in Pontificatu successit Clementi V. ad annos Domini MCCCXVI. condemnatum eius do-

ctinam, R 3

Etinam, & errores, ac iubente eodem domino Papa Ioanne xxii. post mortem fuisse exhumatum & combustum, si vera sunt, quæ annotantur infra in hac 2. parte super qu. 26. quæ mihi non videntur à veritate abesse. Bernardus tamen Lutsemburgus in catalogo hereticorum lib. 3. in verbo, Petrus Ioannes, ait tempore Clementis Sexti circa annos Domini MCCCXLVI. de mandato eiusdem Pontificis post mortem hereticum declaratum, exhumatum, & combustum fuisse hunc Petrum Ioannem.

Iam illud etiam constat quosdam peculiare errores huius Petri Ioannis, videlicet, quod parvulis in baptismo gratia & virtutes non conferantur; item quod anima rationalis in quantum rationalis, non est forma corporis; item quod Christo viventi, & non mortuo fuit lancea apertum latus: per Clementem V. in Concilio Vienensi fuisse condemnatos, ut habetur in Clement. 1. de summa Trinit. & fide catho. quos etiam refert Eymericus in variis locis huius 2. partis, & Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Petri Ioannis, c. 1. 2. & 3. De eodem hoc Petro Ioanne agit rursus Eymericus infra in hac 2. parte, q. 15. & 28.

Contentæ in libello Fratris Michaelis de Cesena hæretici, Ministri Generalis ordinis Fratrum Minorum. Emerfit Michael de Cesena tempore domini Ioannis xxii. circa annos Domini Iesu Christi MCCCXXIII. fuit minister Generalis ordinis Fratrum Minorum superbia tumidus, non facile sanctorum dictis obtemperans: qui multos genuit proprios, & professus etiam est aliorum errores. Denique usque adeo à via humilitatis, & limitibus modestiæ ac obedientiæ deflexit, ut etiam in summum Romanum Pontificem Ioannem xxii. acerbe fuerit inuectus. Hunc Michaelen Ioannes Papa xxii. ob insignes hæreses dignitate privavit, & hæreticum declaravit, ceterum is noluit restipescere, neque Ecclesiæ iudicio obtemperare: sicut constat ex extrava. Ioannis xxii. incipien. Nuper in Consistorio publico. quæ habetur inter literas Apostolicas, in fine huius voluminis, ubi multa de hoc diximus, & iterum infra in hac 2. parte super quæst. 15.

Aduertendum tamen, quod ante condemnationem, &c. sequentia usque ad vers. Postea dominus Papa Gregorius, desunt in tribus codicibus manuscriptis, Bononiensi, Sabellano, & Cardinalis de Gambarara. ea habet solus Barcinonensis, quæ quia instituto EymERICI conueniunt, non fuerunt omitterenda.

Quidam frater Ioannes de Parma Italicus Monachus. Hic emerfit circa annos Domini MCL. post condemnatum libellum Abbatis Ioachim ab Innocentio II. in Concilio Lateranensi anno Domini MCCXV. Hic fuit doctrinæ Abbatis Ioachim sectator tenacissimus: nec modo tuebatur errorem Ioachim damnatum, sed plures etiam alios, quos refert hic Eymericus: hunc ergo Ioannem Alexand. III. damnat prope annum Domini MCCLVIII. de hoc Ioanne de Parma rursus agit Eymericus infra in hac 2. parte, q. 26. cum ait ab Alexandro III. condemnatum fuisse librum, Euangelium æternum appellatum, quo loco ostendimus alios libros erroneos præter hunc fuisse per Alexandrum III. damnatos.

Postea dominus Papa Gregorius xi. &c. inter dixit & condemnauit doctrinam cuiusdam Raymundi Lulli, Prateolus lib. 16. de vitis & sectis hæreticorum, cap. 2. scribit Raymundum hunc Lullum floruisse tempore Alexandri III. Pontificis Romani circa annum MCLX. de quo tamen si breuius, eadem illa scribunt Prateolus præcitato loco, & Bernardus Lutsemburgus in catalogo hereticorum lib. 3. in verbo, Raymundus Lulli, quæ hic copiosius recenset Eymericus, Rescriptum autem Pontificum quo Raymundi tractatus interdicitur, refert Eymericus paulo post in hac 2. parte, qu. 26. quo loco continentur alia huc spectantia.

Quod eam habuit in quodam monte, &c. Hunc montem Maioricenses hodie Randa vocant, est autem propterea in ea insula valde celebris.

Ministralibus. Sabellanus, Magisterialibus. codex Cardinalis de Gambarara, Ministralibus. sed Barcinonens. & Bonon. melius habent, Ministralibus, est autem distinctio Hispana qua significantur mechanicarum artium artifices, quos Itali vocant Artesiani.

Horum centum articulorum primus, &c. Hec quæ sequuntur usque ad quæstionem decimam, desunt in tribus codicibus manuscriptis; ea tamen habet Barcinonensis impressus, & propterea sunt etiam impressa.

Q V A E S T I O X.

De hæresibus ab Inquisitoribus Aragoniæ damnatis de Domini Papæ mandato.

S Y M M A R I V M.

- 1. Articulus hæreticalis de sanguine Christi condemnatus.
2. Articuli de Sacramento Altaris, & de B. Virgine reprobat.
3. Hæreses viginti duæ publicè damnatæ, & liber combustus.

DECIMA quæstio est: Hæreses seu errores condemnati extra curiam Romanam per Inquisitores Aragoniæ hæreticæ prauitatis auctoritate Apostolica & de expresso mandato domini nostri Papæ, qui sunt:

1. Ad hanc respondemus, quod dominus Clemens vi. informat per Fratrem Nicolaum Roselli ordinis Fratrum Prædicatorum Inquisitor in partibus Aragoniæ & Cataloniæ, postmodum vero tituli sancti Sixti presbyterum Cardinalem, quod in Catalonia in ciuitate Barchinonæ publicè prædicabatur, quod in sanguine Christi sparso in Parasceue non remanserit diuinitas, nec sanguis ille erat deificatus, habito solemni Concilio magistrorum, & aliorum peritorum viro-rum, mandauit per suas patentes litteras dicto Inquisitori, quatenus dictum articulum ut hereticalem et erroneam, faceret publicè reuocari, ac solem-niter

inter condemnaret: & sic ipse Inquisitor fecit in Ecclesia cathedrali publicè Barchinone, dictum articulum ut uerè hæreticalem publicè condemnando.

Postmodum vero tempore domini Gregorij xj. Frater Nicolaus EymERICI Ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in partibus Aragoniæ & Cataloniæ ante dictis, successor immediatus præfati Fratris Nicolai Roselli ad Cardinalatus apicem assumpti, informauit eundem dominum Gregorium, quod in dictis partibus infra scripti articuli de sacramento altaris, & Beata Virgine publicè prædicabantur: qui dominus Gregorius præhabito multorum consilio magistrorum, mandauit dicto Inquisitori, & prælatis omnibus partium prædicatarum per suas litteras, de quibus agitur in prima parte huius operis, quatenus illos articulos interdicerent per sententiam excommunicationis in Ecclesiis cathedralibus partium prædicatarum: quod & fecit. Articuli autem taliter condemnati sunt isti.

Primus: quod si hostia consecrata cadat, seu proiciatur in cloacam, lutum, seu alium turpem locum, quod species remanentibus, sub eis esse definit corpus Christi, & redit substantia panis.

Secundus: quod si hostia consecrata à mare corrodatur, seu à bruto sumatur, quod remanentibus dictis speciebus sub eis definit esse corpus Christi, & redit substantia panis.

Tertius: quod si hostia consecrata à iusto vel peccatore sumatur, quod dum species dentibus teritur, Christus ad cælum rapitur, & in uentrem hominis non traicitur.

Quartus: quod Beata Maria mater Christi in conceptione filii sui sic fuit gratia plena, quod ex tunc in gratia non profecit, nec proficere potuit.

Quintus: quod Spiritus sanctus in die Pentecostes ueniens in Beatam Virginem Mariam, & Apostolos, gratiam nullam contulit Beatæ Mariæ, sed Apostolis: quia sic erat gratia plena, quod in gratia proficere non ualebat.

Consequenter uero idem dominus Gregorius xi. informat per eundem Fratrem Nicolaum EymERICI Inquisitorem, quod in quibusdam libellis oculatè eidem ostensis continebantur infra scripti articuli, habitoque super illis pluries consilio magistrorum in præsentia dominorum Card. sancti Eustachii, & sancti Angeli in palatio domini Papæ in Auinione, & de mandato eiusdem, tandem ipse dominus Papa per suas patentes litteras mandauit eidem Inquisitori, quatenus ipse Inquisitor cum domino Archiepiscopo Tarraconen. dictos articulos ut hæreticales, & uere erroneos cum suo libello publicè condemnaret; ac condemnatis, dictum libellum traderet ignibus consumendum: & sic factum fuit. Hæreses autem & errores sunt isti.

Prima hæresis est: quod perversum dogma impiissimi Almarici, Arii, Sabellii, quod aliorum hæreticorum non est hæresis de se, nisi tantum apud illum, qui ipsum eligit animo pertinaci.

Secunda hæresis est: quod licitum est crea-

turas adorare & honorare, honore & adoratione latræ absque peccato, immo meritorie inquantum sunt representatiuæ sui creatoris.

Tertia hæresis est: quod licet demones adorent & honorare latræ meritorie, si representent suum creatorem.

Quarta hæresis est: quod non tantum absque uitio hæresis, immo etiam absque ullo peccato possunt demones adorari dulcia, nisi quia prohibitu est per Ecclesiam Dei.

Quinta hæresis est: quod æque & melius potest sacrificans demoni excusari ab idolatria, quam Christianus adorans imaginem Christi, uel sanctorum.

Sexta hæresis est: quod de iure naturæ adoratio & sacrificium debentur demonibus.

Septima hæresis est: quod qui uicti supplicii Deum negant ore, sed corde adorant, non solum non peccant, immo sunt digni remuneratione.

Octaua hæresis est: quod laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicite credendum: sed sufficit sibi ista conclusio in genere, quod credat omne illud quod credit sancta mater Ecclesia Dei: & ideo quod si laicus teneat uel credat oppositum alicuius articuli ex ignorantia & tentatione diaboli, non peccat.

Nona hæresis est: quod omnis inobediens præceptis Dei, uel Ecclesiæ, est hæreticus censendus.

Decima hæresis est: quod omnis peccans mortaliter est propriissime hæreticus.

Vndecima hæresis est: quod omnis peccans, dum peccat, conformat suam uoluntatem uoluntati diuinæ.

Duodecima hæresis est: quod tantum placet Deo mala esse, quam bona.

Tertiadecima hæresis est: quod tantum placuit Christo Iudæ desperatio, quantum Petri contritio.

Quartadecima hæresis est: quod nullum legis præceptum in hac uita potest adimpleri.

Quintadecima hæresis est: quod in hac uita à nullo uiatore (ut uiator est) charitas potest haberi, nec aliqua uirtus.

Sextadecima est: quod absque charitate infusa Deus potest super omnia diligere meritorie, & absque ea haberi uita æterna de lege communi & secundum leges nunc currentes.

Decimasextima hæresis est: quod quis sine charitate non potest esse fidelis, & per consequens peccans mortaliter, & non habens charitatem, est propriissime hæreticus, quia peccat contra primum articulum fidei.

Decimoctaua hæresis est, quod omnis peccans, in eo quod peccat, conformat suam uoluntatem uoluntati diuinæ, & quod homines æque conformant suam uoluntatem uoluntati diuinæ demerendo, sicut merendo; loquendo de uoluntate beneplaciti Dei.

Decimanona hæresis est, quod tantum placet Deo uoluntate beneplaciti Iudæ desperatio, quantum Petri contritio, & tantum aliquem esse in fide-

In Bononiensi ita: si reputent suum creatorem.

Vide quæ diximus supra p. 1. super q. 5. c. 6. m. 24.

Habentur supra fol. 44.

† al. asperso.

lem, quantum esse fidelem : & tantum mala esse, quantum bona.

Vigesima hæresis est: quod secta iniqui Mahometi est æque catholica, sicut fides Iesu Christi.

Vigesimaprima hæresis est: quod Christus, Apostoli, & omnes Angli, & omnes beati sunt Schismatici: & quod perfectius est esse schismaticum, quam catholicum.

Vigesimasecunda hæresis est: quod solus Deus Pater est optimus; sed Dei filius est bonus in primo gradu, Spiritus sanctus est bonus in secundo gradu: sed omnis creatura est bona in tertio gradu.

COMMENT. XXXV.

Q Væ in hac questione cum precedentibus & subsequentibus traduntur, eò spectant, ut multos articulos hæreticales, aut alterius generis tradat Eymericus ut euitentur: hoc enim est eius præcipuum institutum. Sed hoc est aduertendum, singulis ferè feculis certas hæreses pullulare, quæ aliis temporibus omnino sint quasi sopitæ & extinctæ: unde Eymericus (ut etiam in præfatione huius 2. par. dicebamus) eas in primis commemorat, quæ suo seculo aut vigeant adhuc, aut nondum omnino erant extirpatæ: quod oportet animaduertere: ne quis auctorem aut reprehendat, aut miretur cur has adduxerit, alias vero omiserit: quamquam nullas potest dici omisisse, qui etiam antiquorum hæreticorum errores numerauerit.

Singulis ferè feculis certas hæreses pullulare.

Cato & anima Christi semel uerbo uita nunquã ab eo fuerunt separata.

¶ Quod in sanguine Christi sparso in Parasceue non remanserit diuinitas, &c.] Sed vere uelut hæreticus uel iam olim à sanctis patribus explosus uidetur talis articulus: illi enim iuxta catholicam ueritatem aliud semper docuerunt. Augustinus super Ioan. cap. 10. tract. 47. Ambrosius & alii, quos refert Magister Sent. lib. 3. dist. 21. §. sicut Augustinus, & tradit luculenter sanctus Thomas 3. part. q. 50. artic. 2. & 3. unde commune est & certissimum catholicorum dogma, uidelicet, quod Filius Dei Iesus Christus nunquam dimisit, quod semel assumpsit, ac sibi uniuert.

Iam quantum ad sanguinem, qui de corpore Christi fluxit, spectat, id tenendum est iuxta catholicam fidem quod Beatus Thomas docet part. 3. quæst. 54. artic. 2. ad 3. argumentum, & communiter Doctores Theologi.

¶ Postmodum uero frater Nicolaus EymERICI.] Quoties de se loquitur auctor, modestiæ causa semper sub tertia persona se nominat.

Quod uero asserit de his tribus articulis de recessu Christi ab speciebus sacramentalibus, supra abunde explicatum est par. 1. pag. 44. ubi asserit condemnationem factam per Gregorium. xi. & dixi ibidem copiose quæ ad hunc locum pertinent.

¶ Quod in quibusdam libellis oculariter, &c.] Hos libellos hæreticales ediderat quidam Raymundus Neophytus, ut colligitur ex Eymericis infra in hac 2. parte, quæst. 27. ubi dixi de isto Raymundo.

¶ Secunda hæresis est, quod licitum est creaturas adorare, &c.] Isti omnes errores de adorandis demonibus, à magicis & incantatoribus orti sunt:

nam hi ut tuerentur suam damnatam artem, quam raro exercent absque adoratione & sacrificiis demonibus exhibitis, alium errorem de adorandis demonibus adiunxerunt, ut uel inde intelligas quàm sit uere dictum à philosopho, Dato uno absurdo, multa inde sequi. Idem ferme articuli, aut sane his ualde consimiles damnati sunt communi sententia per Theologos Parisienses anno Domini MCCCXCVIII. legunturque in fine lib. Sententiarum Petri Lombardi in quibusdam libris recenter impressis, de quibus dicam copiosius infra in hac 2. par. super q. 43.

Errores de adorandis demonibus uideorū.

¶ Tertia hæresis est, quod licet demones adorare & honorare latria meritorie.] Latria uel theosenia, cultus est qui soli debetur Deo. Magister & ceteri communiter Theologi lib. 3. Sent. dist. 9. B. Thom. 2. 2. q. 84. artic. 1. ad primum argumentum, & q. 103. artic. 3. glos. in clem. si dominum, de reliq. & uenerat. sancto. glos. in cap. uenerabiles, de consec. dist. 3. Lapis in c. si canonici, de officio ord. lib. 6. & copiose Tabien sis in sum. uerbo, adorare. & Syluester uerbo, latria. ex quibus intelliges quàm sint hæc impia, quæ de adoratione demonum traduntur.

Quid latria & dulia.

¶ Quarta hæresis est, &c. possunt demones adorari dulia.] Dulia cultus dicitur creaturis exhibitus, non simpliciter, sed propter aliquam excellentiam, ita Theologi, & B. Thomas locis proxime citatis, & adde quos citauit superiori adnotatione. De differentia uero utriusque adorationis præter citatos in proxima præcedenti adnotatione, uide Archidiaconum in cap. uenerabiles, de consecra. dist. 3.

¶ Octaua hæresis est: quod laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicite credendum.] hinc colliges optime conclusisse Eymericum part. 1. q. 12. iuxta mentem Beati Thomæ, ea quæ principaliter ad fidem spectant, quales sunt fidei articuli, ab omnibus explicite tenenda esse, neque excusare prauam consuetudinem in contrarium, cum pauci sint qui explicite articulos sciunt.

Voluntas beneplaciti in Deo, quæ uoluntatur.

¶ Loquendo de uoluntate beneplaciti Dei.] Theologi lib. 1. Sentent. distinct. 45. uoluntatem uere & proprie non metaphorice dictam, in Deo appellant uoluntatem beneplaciti. Item Beatus Thomas, & ibi Caietanus parte 1. quæst. 19. artic. 11. Quam sit autem impium quod hic traditur de Deo uolente malum culpæ, eleganter docet uterque Thomas, parte 1. quæst. 19. arti. 9. & Doctores scholastici lib. 1. sentent. distinct. 46.

Olim uero Floriani hæretici, inter alios hunc etiam profitebantur errorem, dicentes, Deum creare mala; qui cum de malis culpæ loquerentur, merito ut hæretici damnati sunt, ut scribit Turrecremata in cap. Quidam autem, §. Floriani 24. quæst. 3. contrarium assererent Colluthiani, aientes Deum non facere mala: qui cum de malis pœna, & naturalibus defectibus id intelligerent, ut præcitato loco ait Turrecremata in §. Colluthiani, iure optimo hæretici habiti sunt, quare Sanctus Augustinus in libro de hæresibus, cap. 66. refert ait utrosque in his dogmatibus diuinitatis eloquiis resistere.

De hæresibus damnatis ab Inquisitoribus Aragoniæ sine expresso mandato Papæ.

S Y M M A R I V M.

- 1 Arnaldus de Villanoua medicus celebris.
- 2 Arnaldi de Villanoua errores quamplures.
- 3 Petrus Olerij, & Bonanatus hæretici in Hispania.
- 4 Durandus de Baldach Gerunden, combustus.
- 5 Bonanatus princeps Begardorum impenitens, & relapsus.
- 6 Iacobus Iusti Begardus immutatus.
- 7 Exhumata hæreticorum cadauera, & ipsi post mortem condemnati.
- 8 Berengarij Monachi Cisterciensium error.
- 9 Nicolai de Calabria hæreses.
- 10 Bartholomæus Ianouesius hæresiarcha.
- 11 Arnaldus Montauernij hæreticus contumax.

Decima quæstio est: Hæreses, & errores, & temeritates, & falsitates eodem natæ in prædictis partibus Cataloniæ & Aragoniæ per Inquisitores hæreticæ prauitatis auctoritate Apostolica, licet non de expresso mandato domini nostri Papæ super illis in speciali facto; qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod tempore domini Papæ Clemētis V. fuit in partibus illis quidam magnus medicus, uocatus magister Arnaldus de Villanoua: qui condidit multos libellos, in quibus erant quamplures insertæ, & multum periculose hæreses, & errores: quæ Tarracone fuerunt condemnatæ per fratrem Ioannem de Longerio ordinis Fratrum Prædicatorum, & per dominum Gaufridum de Crudillis; præpositum in Ecclesia Tarraconen. Vicariumque in eadem, sede uacante: & hoc anno domini MCCCXVII. Errores autem, & hæreses à prædictis (ut prædicatur) condemnatæ cum magno consilio Theologorum istæ erant.

Errores Arnaldi de Villanoua.

1. Primus error: quod natura humana à Deo assumpta est æqualis Deo in omnibus bonis suis, & quod tam alta sit humanitas in Christo, quantum deitas, & tantum possit.

Secundus error: quod quàm cito anima Christi fuit unita diuinitati, statim ipsa anima sciuit omnia; quæ deitas scit: quia aliàs (ut dicebat) non fuisset cum ea una persona, præcipue quia scire est circumstantia pertinens ad suppositum indiuiduale, & non ad naturam.

Tertius error: quod Diabolus ingeniosè fecit totum populum Christianum deuiare à ueritate Domini nostri Iesu Christi; sicque suxit, & euacua uit populum Christianum, quod non dimisit in eo, nisi pellem idest, apparentiam cultus ecclesiastici, quem fecit ex uis: & fides quam habet, est ta-

lis, qualis est fides demonum. Et quod totus populus Christianus ducitur in infernum. Et quod Christiani per singulos status palam uita, & moribus, & affectibus ipsam abnegauerunt, & quod in toto corpore Christi collegij usque ad uerticem à planta pedis, non solum uiuit, sed regnat, & imperat talis apostasia.

Quartus error est: quod omnes claustrales sunt extra charitatem, & damnantur, & quod omnes religiosi falsificant doctrinam Christi.

Quintus error est: quod malè fecerunt Doctores Theologi, qui aliquid de philosophia posuerunt in suis operibus: studium philosophiæ, & philosophiam totaliter condemnando.

Sextus error: quod reuelatio facta Cyrillo, est pretiosior cunctis scripturis sacris.

Septimus error: quod opus misericordiæ plus placet Deo, quàm sacrificium altaris.

Octauus error est: quod stabiliens capellanas, uel faciens celebrari Missas post mortem, non facit opus charitatis, nec ex hoc meretur uitã æternam.

Nonus error: quod qui in uita sua scit multitudinem indigentium, & maxime amicorum Dei, & congregat, & retinet superflua ad stabilendum capellanas, & ad perpetuandum Missas post mortem, quod certum est, quod talis cadit in æternam condemnationem.

Decimus error: quod in sacrificio altaris sacerdos offerens, uel offerri faciens, nihil Deo de suo offert, neque etiam uoluntatem.

Vndecimus error: quod in elemosyna magis representatur passio Christi, quàm in sacrificio altaris.

Duodecimus error, quod in sacrificio Missæ nõ laudatur Deus opere, sed solum ore.

Tertiusdecimus error: quod in consultationibus Papalibus non est scientia nisi operum humanorum.

Quartusdecimus error: quod nunquam Deus comminatus est æternam condemnationem peccantibus, sed malum exemplum præbentibus.

Quintusdecimus error & falsitas est: quod anno ab Incarnatione Domini MCCCXXXV. esset mundi finis totaliter, & ex toto.

Petrus Olerij, & frater Bonanatus hæretici.

Item tempore domini Ioan. xxii. insurrexit in partibus antedictis in ciuitate Barchinon. quidam uocatus Petrus Olerij de Maioricis oriundus, cū quibusdam complicitibus suis, & presbytero quodam uocato fratre Bonanato: qui posuit multas de hæresibus, & erroribus Begardorum infra scriptis, scilicet, de proprio, & communi: & tandem Barchinon. per fratrem Bernardum de Podio Ceruoso Inquisitorem, cum Episcopo Barchinon. fuerunt eorum hæreses, & errores condemnati, & ipsi traditi curiæ sæculari, & combusti.

Durandus de Baldach hæreticus.

Item tempore eiusdem domini Ioannis xxii. insurrexit in partibus illis in ciuitate Gerundeni quidam

forte Cruylles,

quidam vocatus Durandus de Baldach cuius Gerundensis cum quodam suo complice, qui dogmatizavit hæreses, & errores Beguardorum, de proprio scilicet, & communi: & ulterius, quod matrimonium non erat, nisi meretricium occultatum: tandem Gerundæ præfente domino Jacobo rege Aragoniæ bonæ memoriæ, eius hæreses fuerunt condemnatæ per dominum Episcopum Gerunden, de Villamarino, & Fratrem Arnaldum Burgendi Inquisitorem hæreticæ prauitatis: & ipsi ut impenitentes fuerunt traditi curiæ sæculari, & ignibus concremati.

† al. Burgensij.

Frater Bonanatus Beguardorum dux in Catalonia.

Item tempore domini Benedicti xii, insurrexerunt in eisdem partibus in Villafranca de Penedes, quamplures Beguardi, quorum erat primicerius † & hæresiarcha prædictus presbyter, vocatus Frater Bonanatus: qui ante abiurauerat, postquam traditus fuerat ut impenitens sæculari curiæ, & iam ex vno latere assatus se finxerat penitere. Iste cum prædictis posuerunt hæreses Beguardorum, & tandem per dominum fratrem Dominicum Ferrarium de Apulia ordinis Prædicatorum Episcopum Barchinon, & fratrem Guillelmum Costam Inquisitorem hæreticæ prauitatis fuit eorum congregatio condemnata, & domus eorum habitationis in Villafranca diruta, & eorum hæreses condemnatæ, & dictus frater Bonanatus, vt relapsus, & impenitens traditus curiæ sæculari, & ignibus consumatus, complicitibus penitentibus, & erroribus abiuratis.

† al. primus. al. primitiuus

Domus hæreticorum diruta.

Jacobus Iusti hæreticus.

Item tempore Clementis vi, insurrexerunt in Partibus illis, videlicet in Valentia multi Beguardi, quorum erat principalis quidam † vocatus frater Jacobus Iusti, qui dogmatizauerunt infrascriptas hæreses Beguardorum, & inter alia, quod condemnati religiosi, clerici, & laici pro dictis hæresibus tam per dominum dictum Clementem in curia, quam per Inquisitores in aliis mundi partibus erant beati, et in cælis martyres Iesu Christi: Et tandem hæreses eorum fuerunt Valentia condemnatæ per fratrem Nicolaum Roselli prædictum Inquisitorem, et postmodum presbyterum Cardinalem, et per dominum Hugonem de Fenolete † Episcopum Valentinum.

† al. Fenouelto.

Er tres iam mortui, scilicet Guillelmus Gilberti, et Bartholomæus Fusterii, et quidam alius fuerunt exhumati, et ut impenitentes hæretici condemnati. Et dictus frater Jacobus Iusti dictis hæresibus abiuratis extitit immuratus, et ibi mortuus.

Berengarius Hæreticus.

Item tempore domini Innocentii Papæ vi, insurrexerunt in partibus antedictis, videlicet in Monte albo quidam, qui ausi sunt dogmatizare, quod oia de genere bonorum, quæ fienda sunt, sunt fienda Dei puro amore, & non ex alia causa, nec

spe mercedis æternæ. Iste error ibi inualuit, cuius auctor † fuit frater Berengarius † de Monte Falcone ordinis Cistercensium de Monasterio Populenti: tandem iste error fuit condemnatus solemniter, & publicè per Fratrem Sancium Archiepiscopum Tarracon. ordinis Fratrum Minorum, & per dominum Fratrem Nicolaum Roselli Inquisitorem de ordine Fratrum Prædicatorum.

† al. Berengarius.

Nicolaus de Calabria, & eius errores.

Item tempore eiusdem domini Innocentii Papæ vi, insurrexit in partibus illis, videlicet in Barchinona, quidam † uocatus Nicolaus, de Calabria oriundus, sed in Hispania conuersatus. Iste publicauit subscriptas hæreses, & errores, qui fuerunt condemnati Barchinone solemniter, & publicè per prædictum Fratrem Nicolaum Eimerici in illis partibus Inquisitorem: & per dominum Arnaldum de Busquetis Vicarium illis diebus domini Episcopi Barchinon. Errores autem & hæreses isti erant.

Primus error quem posuit, est: quod quidam Hispanus hæresiarcha magnus, uocatus Gondifalvus de episcopatu Conxensi oriundus, erat Dei filius in cælis æternaliter generatus, licet uideretur patrem, & matrem in terris habuisse.

Secundus error: quod dictus Gondifalvus nunquam moreretur, sed uiuere in æternum.

Tertius error: quod Spiritus sanctus debebat futuris temporibus incarnari; & tunc ipse Gondifalvus totum mundum conuerteret.

Quartus error: quod in die iudicii Gondifalvus ille oraret pro omnibus mortuis in peccato mortali, & damnatis in inferno, & eius precibus liberarentur & saluarentur.

Quintus error: quod in homine sunt tria: anima, quam formauit Deus pater: corpus, quod formauit Deus filius: et spiritus, quem creauit Spiritus sanctus, adducens illud, Formauit Deus hominem de limo terræ, et spirauit spiraculum uitæ, et factus est in animam uiuentem. Quamplura alia posuit hæreticalia, erronea, falsa, temeraria, et periculosa, propter quæ ut relapsus traditus est brachio sæculari.

Bartholomæus Ianouesius, & eius errores.

Item tempore domini Urbani Papæ v, insurrexit in partibus antedictis, uidelicet in Barchinona, quidam † uocatus Bartholomæus Ianouesius, de insula Maioricarum oriundus, qui libellum condidit ac publicauit, in quo multæ hæreses, errores, temeritates, & falsitates de Antichristo, & eius tempore ponebantur, quas cum suo libello dominus Berengarius † Daril † Episcopus Barchinon, & dictus Frater Nicolaus Eimerici Inquisitor, de magno consilio multorum magistrorum in theologia, in sede † Barchinon. publicè condemnauerunt, & libellum ibidem tradi fecerunt ignibus comburendum, ipso Bartholomæo publicè peni-

† al. Berengarius.

† al. de Aril.

† Id est, in Ecclesia cathedrali.

te penitente, & errores publicè abiurante. Hæreses autem & errores, ac falsitates, & temeritates in genere istæ sunt.

Primus error & falsitas: quod præfigebat certum tempus aduentus Antichristi, in quo per totum mundum sui discipuli apparent, scilicet in die Pentecostes de anno Domini MCCCCLX.

Secundus error & falsitas: quod tempore Antichristi cessaret sacrificium in Ecclesia, & alia ecclesiastica sacramenta.

Tertius error & hæresis est: quod Christiani habentes usum liberi arbitrii, qui peruerterentur per Antichristum, sic starent immobiliter in erroribus Antichristi, quod nunquam conuerterentur, nec conuerti possent ad fidem Christi: quia character, quem Antichristus eis faceret in fronte, uel in manu, haberet tantam efficaciam in animabus eorum, quod in illius erroribus faceret eos in mobiliter perpetuo permanere: & consequenter, quod omnes tales Christiani certitudinaliter damnarentur, & in igne de cælo misso etiam corporaliter morerentur.

Quartus error, & falsitas: quod pueri paruuli Christianorum, & etiam Iudæi, Sarraceni, & infideles ceteri tam paruuli, quam adulti per Antichristum peruerfi, post mortem Antichristi omnes conuerterentur ad fidem Christi, sed non aliqui adulti de Christianis peruerfi: & finaliter tota Ecclesia Dei esset de conuerfis Iudæorum, Sarracenorum, & infidelium ceterorum. Quamplura alia erronea, falsa, & temeraria, & fatua posuit, quæ relatione digna non existunt.

Frater Arnaldus Montaneriis hæreticus, & eius errores.

Item tempore dominorum Innocentii vi & Urbani v, & Gregorii xi, fuit quidam de ordine Fratrum Minorum in partibus antedictis, uidelicet in Villa Podij Ceritani, † diocesis Vrgelen. uocatus † Frater Arnaldus Montaneriis, † qui publicè prædicabat, & defenfabat infrascriptas hæreses, & errores: Et quia dictus Frater Arnaldus prædictas hæreses noluit abiurare, licet finxerit se uelle facere, sed fugit, & citatus responsurus super illis, non comparuit, & stetit in tali pertinacia per annos xix. tandem prædictus Frater Nicolaus Eimerici Inquisitor (consultato primitus domino Papa Urbano v, & demum Gregorio xi.) & dominus prædictus Berengarius Daril, † tunc Episcopus Vrgelen. dictum fratrem Arnaldum pertinacem hæreticum in Sede Vrgelli publicè declarauit, & eius hæreses, & errores publicè condemnauerunt. Hæreses autem & errores huius hæretici isti erant.

† Vulgo, Pitrix Cerdan. † al. Montaneriis. † al. Montanariis.

† al. de Aril. † Vox Catalana, id est, in templo maximo, seu cathedrali Ecclesia.

Prima hæresis est: quod dominus Iesus Christus, & eius Apostoli nihil habuerunt in proprio nec in communi.

Secunda hæresis est: quod nullus potest damnari, qui deserat habitum beati Francisci.

Tertia hæresis siue error est: quod beatus Franciscus semel † in anno descendit ad purgatorium, & extrahit inde animas illorum, qui in hac uita

† In Bononiensi. ita: omni anno semel.

fuerunt de ordine suo, seu ordinibus per eundem institutis, & ducit ad paradysum. Quartus error: quod ordo beati Francisci in perpetuum duraret.

COMMENT. XXXVI.

¶ *¶ Item dicit hic Eimericus se agere de hæresibus damnatis per Inquisitores Aragoniæ sine expresso Papa mandato, non intelligas Inquisitores propria auctoritate posse desinire dubia circa fidem. Id enim Romani Pontificis munus est, cap. quoricens. 24. quest. 1. cap. maiores, de baptis. & eius effectu. sed hoc uult, Aragoniæ Inquisitores sine expresso Papa mandato declarasse hæreses iam damnatas, & iussisse ut iuxta sanctiones Canonicas earum punirentur auctores. de quo dixi supra in hac 2. parte super c. ad abolendam, vers. vel singuli Episcopi.*

Quid sit Inquisitores dā nare hæreses.

¶ *¶ Quidam magnus medicus, uocatus magister Arnaldus de Villanoua.] Hic emerfit circa annos Domini MCCCX. libellos, quos edidit hereticos numerat Eimericus paulo post q. 28. huius 2. partis hic cum nollet se intra medicine terminos continere, dum temere uult etiam Theologiam proficere, misere labitur. Alchimiam etiam profitebatur: in qua tantum se profecisse iactabat, ut laminas aureas ea arte confectas, diceret omnibus se daturum explorandas, ut scribit Cassianus in Catalogo glorie mundi, par. 11. consideratione 40. Ceterum ea omnia arte demonum, cum quibus familiaritatem habuisse dicitur, constare creduntur: nam hoc est huic hominum generi ualde familiare, ut ex Chymica professione ad demonum inuocationes & passionis accedant, ut docuit Eimericus 3. parte titu. de signis, quibus Necromantici hæretici cognoscuntur num. 115. sed hoc eam distinctionem recipit, quam ibi attuli, scilicet par. 3. versic. Alchimista, ut in pluribus.*

Arnaldus de Villanoua hæreticus.

Alchymistarum incommodum.

¶ *¶ De hoc Arnaldo de Villanoua eadem quæ hic scribit Eimericus, recensent Bernardus Lutzemburgus in Catalogo hereticorum lib. 2. uerbo Arnaldus de Villanoua. & Gabriel Præteolus lib. 1. cap. 69. de uitiis & sectis hereticorum.*

¶ *¶ Quidam uocatus Petrus Olerii.] Emerfit hic Petrus Olerius ad annos Domini MCCCXX. sequebatur cum Bonanato de quo mox dicemus, hæreses Beguardorum, de quibus copiose agit Eimericus paulo post, q. 15. huius 2. partis. cum de hoc hæretico differit. Bernardus Lutzemburgus in Catalogo hereticorum, lib. 3. uerbo Petrus Olerii, penitus consentit cum Eimerico in hoc loco.*

¶ *¶ Quidam uocatus Durandus de Baldach.] Idem scribit Bernardus Lutzemburgus in Catalogo hereticorum lib. 2. uerbo, Durandus de Baldach. Emerfit autem eiusdem Domini Ioannis XXII. tempore, id est, circa annos Domini MCCCXXIII.*

¶ *¶ Cauendus est ergo Præteolus, qui lib. 4. de sectis hæreticorum, cap. 18. cum de hoc differit, mire labitur, dicens, hunc uixisse temporibus Henrici V. Imperatoris, & Paschalis II. Romani Pontificis, circa annum Domini MCXVII.*

¶ *¶ Iam in codice Bononiensi. & in altero Cardinalis de Gambarara, pro Durando, legitur, Ducandus.*

¶ *¶ Item tempore Domini Benedicti XII. insurre-*

surrexerunt in eisdem partibus in Villafranca de penedes quamplures Begardi, quorū erat primicerius, & c. frater Bonanatus.] in codice Barcinonensi impresso scriptum est hunc Bonanatum tempore Benedicti XI. insurrexisse quod non est verisimile, cum Bonanatus post Petrum Olerium potissimum congregationi Begardorum, quae in Villafranca de Penedes orta est, praesuerit, & Petrus Olerius vna cum Bonanato tempore Ioannis XXII. extiterit, qui post Benedictum XI. Pontificatum gessit, Clemente V. interposito: quare verius, & certius habet codex Bononiensis, Bonanatum videlicet tempore Benedicti XI. insurrexisse, qui post Ioannem XXII. regnavit ad annos Domini MCCCXXXIII. De hoc Bonanato nemo plura quam hic Eymericus, quem omnino sequuntur Bernardus Lutzeburgus in catalogo haereticorum, lib. 2. ver. Bonanatus. & Prateolus, lib. 2. c. 30. de sectis haereticorum.

Id vero oppidum quod hic dicitur Villafranca de Penedes situm est inter Barcinon. & Tarracō. in recto itinere, quo itur à civitate Tarracō. ad Barcinon. vulgo hodie vocatur, Villafranca de Panades.

Traditus curia seculari si dicat se uelle poenitere an recipiendus.

Postquam traditus fuerat ut impoenitens saeculari curiae, & iam ex uno latere afflatus, se finxerat poenitere.] Olim ita quandoque fieri solitum erat: sed hodie recipiendus non esse ad misericordiam, qui semel esset curiae seculari traditus, etiam si promitteret conversionem: quoniam huiusmodi conversiones non praesumuntur fieri de corde non ficto per dolorem peccatorum, sed per metum praesentis, & venis ignis: & experientia saepe docuit hos homines ita receptos deteriores fieri. Et quamquam postquam traditi semel sunt curiae seculari summo iure, si dicant velle converti, dummodo sint relapsi, recipi possunt, quia nullo iure id prohibetur: nihilominus tamen tutius est, & securius ut nullo modo audiantur. immo in Hispania, nouissima quadam Madribana instructione anno Domini MDLXI. cap. 44. salubriter cautum est, ut raro recipiantur etiam illi, qui ante sententiae prolationem in tabulato conuertuntur. & tamen si ibi de negatiuis sit sermo, idem in impoenitentibus locum habere debet, qui errores, & confessos, & probatos noluerunt deservari: & hac plane sententia valde mihi aequa semper visa est, cum antequam producantur illi, qui tradendi sunt curiae seculari, omnis sit adhibita diligentia, ut conuertantur, iuxta consilium Calderini, tit. de haeret. consil. 2. Palacium Rubium in allegatione de haeresi, §. 4. & Simancam de catho. instit. tit. 48. nu. 32. & sancitit valde prudenter Concilium Biterrense, cap. 17. ut dixi supra in hac 2. parte super concilio Tarracō. S. Haeretici perseverantes. & quod hic tradit Eymericus, iterum repetit 3. par. in 10. & 12. modo processum fidei terminandi, in fine; ubi sentit huiusmodi homines de benignitate posse recipi: id tamen nullo iure esse cautum, & valde periculosum esse huiusmodi homines recipere. Mea haec est sententia, tales nullo modo esse recipiendos: Et pro hac sententia faciunt tradita per Zanchinum tract. de haeret. cap. 16. num. 4.

Quidam uocatus frater Iacobus Iustii.] Idem Lutzeburgus in catalogo haereticorum, lib. 2. verbo, Iacobus Iustii, & Prateolus, lib. 9. cap. 4. de sectis haereticorum, vixit autem hic Iustus iniuste circa annos

Domini MCCCXLIII. quidquid dicat Prateolus: nam Pontificatus Domini Clementis VI. in hac tempora incidit.

Videlicet in monte Albo.] Voces vulgares saepe latinitate donat auctor, unde parit quandoque difficultatem. hic locus celebris est in principatu Catalonia vulgo dictus Montblanch.

Cuius auctor fuit frater Berengarius de Montefalcone.] Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara, Benegrius. Sabellanus, Benigerius, sed melius, Berengarius, Prateolus, lib. 2. de sectis haereticorum, cap. 37. hunc vocat, Bugaurium: sed parum refert: hic emerfit circa annos Domini. MCCCLII. Quod vero hic dicit de monasterio Populeti: id hodie in provincia Catalonia longe est ditissimum, dictum vulgo Poblet: cuius frequens est mentio in iure canonico sub nomine Populeti.

Quidam uocatus Nicolaus, de Calabria oriundus.] Hic emerfit circa annos Domini MCCCLII. homo stultissimus, de quo nemo plura quam hic Eymericus; quem sequitur Bernardus. Lutzeburgus in catalogo haereticorum, lib. 2. verbo, Nicolaus de Calabria.

Quidam uocatus Bartholomaeus Ianouesius.] In Bononiensi. & Sabellano, Ianouesius. in codice Cardinalis de Gambara, Ianouelli. & male, nolimus recedere à Barcinonensi impresso. Emerfit autem hic nebulo circa annos Domini MCCCLXIII. de hoc eadem quae hic ab Eymericus, tradit Prateolus, lib. 2. cap. 11. de sectis haereticorum.

Vocatus frater Arnaldus Montanerii.] Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara Montanerii, Sabellanus] Montanarii: sed nolimus discedere à Barcinonensi impresso. hic emerfit ad annos Domini MCCCLII. is ortus est, ut ait Eymericus, in villa Podii Ceretari, quod oppidum hodie Catalani vocant, Puix Cerdan. nobile in ea provincia.

QVAESTIO XI.

De haeresibus Pseudoapostolorum in Lombardia.

S Y M M A R I U M.

- 1. Geraldus Segarelli, & Dulcinus haeresiarcha.
- 2. Habitus, & mores eorum.
- 3. Errores viginti Pseudoapostolorum.
- 4. Littere Honorij IIII. condemnatoriae huiusmodi sectae.

Dodecima quæstio est: Haereses & errores Pseudoapostolorum, qui insurrexerunt in partibus Lombardia, ibique sunt per praelatos, & Inquisitores condemnatae, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod temporibus minorum Honorij IIII. Bonifacij VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. in partibus Lombardia, videlicet in episcopatibus Parmensi, & Nouariensi, ac in partibus circumuicinis insurrexerunt duo

duo mali haeresiarcha, scilicet Geraldus Segarelli, Parmensis, & Dulcinus Nouariensis, qui totam terram illam suis infra positis erroribus impletos, congregationem quandam fecerunt, quae Apostolos vocauerunt, qui sub nullius obedientia vivebant, sed tantum se esse subiectos soli Deo, & nulli homini, & vitam sequi Apostolorum singulariter asserebant.

Isti publice mendicabant: Christi Apostolos se vocabant: in plateis & vicis ea, quae sibi apponebantur, publice manducabant: poenitentiam per vicos & plateas praedicabant cum mantello albo ad collum per modum pallii eleuato, & tunica alba, ac longis crinibus: aliquando utendo ad pedes soleis, aliquando nudis pedibus incedebat, & à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes; singularem se uitam ducere Apostolicam simulabant: virus haeresum seminabant, ac plures & quamplures inficiebant: postmodum vero eorum uita & status per dominum Honorium IIII. condemnata sunt per suas parentes litteras infra postas. Tandem post quadraginta fere annos, quibus eorum error in Lombardia inualuit, dictus Geraldus per Episcopum Parmensem, & Inquisitorem fratrem Manfredum ordinis Praedicatorum tempore Bonifacii VIII. fuit ut haeresiarcha publice condemnatus, & etiam concrematus x. die Mensis Iulij, anno Domini MCCC. Et post e. annos octo ipse Dulcinus tanquam haeresiarcha, & Margarita tanquam haeretica eius consors in scelere & errore fuerunt publice membratim dilaniati, & postmodum concremati: & finaliter pro maiori parte cum magna diligentia praelatorum illarum partium, & Inquisitorum haereticae prauitatis ordinis Praedicatorum, ipsorum secta Pseudoapostolorum fuit ab illis finibus extirpata, etiam congregato exercitu magno Crucis signaculo insignito, & collata per dominum Clementem V. indulgentia generali.

Haereses autem & errores ipsorum Geraldij & Dulcini haeresiarcharum, & eorum sequacium Pseudoapostolorum, isti sunt:

Dulcini Geraldij & haereses.

Primus error est: quod tota auctoritas à domino Iesu Christo tradita & collata Ecclesiae Romanae, est omnino euacuata, & iam dudum cessauit, propter malitiam praelatorum: & quod Ecclesia Romana, quam tenent Papa, & Cardinales, & clerici, & religiosi, non est Ecclesia Dei, sed reprobara Ecclesia, quae perseverat hodie sine fructu.

Secundus error: quod Romana Ecclesia est illa metrix, quae à fide Christi apostatauit, de qua scribit Ioannes in Apocalypsi.

Tertius error: quod tota illa potestas spiritualis, quam Christus dedit Ecclesiae ab initio, est translata in sectam illorum, qui dicuntur Apostoli, seu de ordine Apostolorum: quam sectam vocant congregationem spirituales, à Deo missam & electam in istis diebus nouissimis; & ipsi, & nulli alij (ut dicunt) habent potestatem, quam habuit beatus Petrus Apostolus.

Apoc. 17.

Quartus error: quod Geraldus Segarelli de Parma praedictus, qui fuit principium huius sectae & auctor, fuit noua planta, pullulans in radice fidei: in qua Deus coepit reducere Ecclesiam suam ad conuersationem, & perfectionem, & uitam & statum, & paupertatem Ecclesiae primitiuae, in illo statu, in quo Christus commisit Ecclesiam beato Petro Apostolo.

Quintus error: quod ipsi soli, qui dicuntur Apostoli de praedicta secta seu congregatione: sunt Ecclesia Dei, & sunt in illa perfectione, in qua fuerunt primi Apostoli Christi: & ideo non tenentur alicui homini obedire, nec summo Pontifici, nec alicui: quia eorum regula, quae fuit à Christo immediate, libera est, & perfectissima vita.

Sextus error, quod nec Papa, nec aliquis alius, potest eis praecipere, quod deserant statum illum, seu uitam tantae perfectionis, nec etiam potest eos excommunicare.

Septimus error est: quod de quolibet statu & ordine potest quilibet licite transire ad eorum uitam, & statum, seu ordinem, siue sit religiosus, siue saecularis: ita quod uir sine consensu uxoris, & uxor sine consensu uiri potest relinquere statum matrimonij, & aduolare ad ordinem ipsorum: & quod nullus praelatus Ecclesiae Romanae potest separare matrimonium, sed ipsi possunt.

Octauus error, quod nullus de uita, seu statu, uel ordine ipsorum potest licite intrare alium ordinem, seu regulam, sine peccato mortali; nec potest se supponere obedientiae hominis cuiuscunque: quia hoc esset descendere à uita perfectissima ad minus perfectam.

Nonus error est: quod nullus potest saluari nec intrare regnum caelorum, nisi sit de statu seu ordine ipsorum; quia extra statum, seu ordinem illum deinceps nullus saluabitur.

Decimus error: quod omnes qui persequuntur eos, peccant mortaliter, & sunt in statu damnationis & perditionis.

Vndecimus error: quod nullus Papa Romanae Ecclesiae potest aliquem absolueri à peccatis; nisi esset ita sanctus, sicut fuit beatus Petrus Apostolus uiuendo in omnimoda paupertate sine proprio, & in humilitate, non faciendo guerras, nec aliquem persequendo, sed permittendo uiuere quemlibet in sua libertate.

Duodecimus error est: quod omnes praelati Romanae Ecclesiae tam maiores, quam minores à tempore sancti Siluestri, postquam declinauerunt a modo uiuendi priorum sanctorum, sunt praeruaricatores, & seductores, excepto fratre Petro de Marone, qui fuit Papa Caeselinus appellatus.

Tertiusdecimus error est: quod omnes ordines religiosorum, et sacerdotum, diaconorum, et subdiaconorum, et praelatorum sunt ad fidei catholicae detrimentum.

Quartusdecimus: quod laici non tenentur, nec debent dare decimas alicui sacerdoti, seu praelato Romanae Ecclesiae, qui non sit in tanta perfectione, & in tanta paupertate, in quanta fuerunt primi Apostoli.

† al. & perfectissimum vitam habet.

† al. Apostolicus.

Apostoli. Et ideo dicunt, quod decima non debent dari, nisi ipsis, qui dicuntur Apostoli, & sunt pauperes Christi.

Quintusdecimus error est: quod quilibet homo, & qualibet mulier, nudi simul possunt licite facere sine omni peccato, in vno & eodem lecto: & licite tangere mutuo vnus alterum in omni parte sui, & osculari se inuicem sine omni peccato: & quod co iungere ventrem suum cum ventre mulieris ad nutum, si quis stimuletur carnaliter, ut cesset tentatio, non est peccatum.

Sextusdecimus error est: quod iacere cum muliere, & non commiseri carnaliter, magis est, quam refuscitare mortuum.

Decimusseptimus error est: quod perfectior uita est uiuere sine uoto, quam cum uoto.

Decimusoctauus error est: quod ecclesia consecrata non plus ualet ad orandum Deum, quam stabulum equorum, uel porcorum.

Decimusnonus error est: quod ita bene potest Christus adorari in nemoribus, sicut in ecclesiis, uel in melius.

Vigesimus error est: quod pro nulla causa, nec in aliquo casu debet homo iurare nisi pro articulis fidei, & omnia alia possunt celari: Et quatumcumque iurent dicere ueritatem coram praelatis, seu Inquisitoribus, non tenentur defendere uerbo, seu uoce, sed solum in mente retinere: Et quod in nullo tenentur respondere ueritatem, nisi de his, quae uerbaliter continentur in articulis fidei seu praeceptis & si de aliis requirantur, licet eis sine peccato mortali mentiri, & ueritatem suae sectae negare ore, dummodo teneant eam in corde, ad hoc ut euadat potestatem Inquisitorum; sed debent respondere tergierfando, colorando, seu palliando quocumque modo possint pertranfire. Si tamen non possent aliter mortem euadere, tunc in tali casu, aperte debent profiteri, & defendere in omnibus, & per omnia praedictam doctrinam suam, & mori in ea patienter, & constanter; & nullatenus aliquos de fociis suis, uel credentibus reuelare,

Propter quod, praedictos errores in fide, & nonnullos alios in dictis Pseudoapostolis adiuuentos, ac plurimas etiam, quas faciebant in simplicibus deceptiones, & cum mulieribus, quas secum ducebant, inhonestates, eos & eorum ordinem dominus Papa Honorius VIII. condemnauit per litteras suas tenoris sequentis,

4. Litterae Honorij VIII. quibus condemnatur secta Pseudoapostolorum.

OLim felix recordationis Papa Gregorius X. praedecessor noster, in Concilio Lugdunen. omnes religiones, & ordines Mendicantium, adiuuentos post generale Lateranense concilium, qui nullam confirmationem Sedis Apostolicae meruerunt, perpetuae prohibitioni subiecit: &

quatenus procellerant, reuocauit. Verum sicut ad nostri apostolatus auditum, fama querula deferente, peruenit, quidam qui post generale, & ante Lugdunen. praedicta concilia, sub nomine ordinis Apostolorum, habitum nouae religionis assumpserunt quanquam nullam aliquando confirmationem Sedis Apostolicae meruissent, prohibitionis ac reuocationis praedictae, temerarii praesumptores eundem habitum, seu ei consimilem sub eodem nomine usque hodie deferentes, quamplures etiam alii, assumpti post dictum Lugdunen. Concilium, huiusmodi habitum, per diuersas mundi partes mendicando discurrere non uentur, facientes ea, quae non condecant, in animarum suarum periculum, & graue scandalum plurimorum: praesertim cum nonnulli, prauitatis haereticae uitio laborantes, sub huiusmodi habitu sint inuenti.

Nos igitur uolentes, talium praeruaricatorum insolentem audaciam refranari, & praedictam, non tam religionem, quam perniciosam sectam penitus aboleri, ne forte fideles simplices, falsa sanctitatis eorum imagine seducantur, uniuersitati uestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus quoscumque de praedictis in uestris ciuitatibus, & diocesis inueniri contigerit, eos ad deponendum huiusmodi habitum, monitione praemissa per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellatis; monentes eosdem, ut si religiosam uitam ducere cupiunt, ad aliquam se transferant de religionibus approbatis. Quod si aliqui eorum censuram praedictam contempserint, uos contra ipsos ad praenam carceris, seu aliam prout expedire uidebitis, procedatis, inuocato aduersus eos, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis.

Ceterum, ut praedicti eo facilius a sua insolentia compescantur, quo magis a Christi fidelibus abiici se uiderint, & contemni: Volumus nihilominus, quod huiusmodi processum nostrum, in uestrarum ciuitatum, & diocesum terminis, iteratis uicibus publicantes, ac facientes per aliquos publicari, eosdem populos auctoritate nostra moneatis, & inducatis attentis, ne aliquem de praedictis praefatum habitum deferentibus, recipere praesumant in hospitio, uel eis aliquas elemosinas largiantur; nec ad deferendum habitum illum, seu ei consimilem, impendant consilium, auxilium, uel fauorem. Datum Romae apud sanctam Sabinam. v. Idus Martij, Pontificatus nostri anno primo. Sub anno Dominicae incarnationis MCCLXXXV.

Ad instar ergo Domini Honorij VIII. Nicolaus Papa III. uniuersis ecclesiarum praelatis, consimiles litteras destinauit, sub anno Domini MCCXC. Pontificatus sui anno III.

COMMENT. XXXVII.

Reensuit haecenus errores in Hispania condemnatos, nunc de illis qui in Italia repressi

Dulcinus, & Segarellus haeretici in Italia.

pressi sunt, sermonem instituit: ac primum ordinatur ab haeresibus Pseudoapostolorum. Hi ducibus Geraldo Segarello & Dulcino multas Italiae ciuitates in Insabria falsis dogmatibus infecerunt. Vocati sunt autem Pseudoapostoli, quia cum Apostolorum ritum & mores imitari se dicerent, longe tamen ab eorum sanctitate & doctrina discedebant.

De his copiose scribit Guido Carmelita in summa de haeresibus, tit. de haeresibus Pseudoapostolorum, ubi eorum errores recenset, & confutat: atque horum sectam inuentam fuisse circa annum Domini MCCLX. a Geraldo Segarello de Parma: cui in secta successit Dulcinus Nouariensis. Segarelli quoque discipulum fuisse Dulcinum testatur Bernardus Lutemburgus in catalogo haeticorum, lib. 2. & eum tempore Clementis Quinti Romani Pontificis ortum scribit Lutemburgus in catalogo haeticorum, lib. 2. uerbo, Dulcinus & Gabriel Prateolus, lib. 4. de uitis & sectis haeticorum, cap. 17. Eymers hic vtriusque haesiarcha, id est, Segarelli, & Dulcini tempora exortum, & incrementa, & finem siue interitum coniungens, eos insurrexisse scribit temporibus Honorij VIII. Bonifacii VIII. Nicolai III. & Clementis V. hoc est ab anno MCCLXXXV. usque ad annos MCCCVI. parum plus vel minus.

¶ Scilicet Geraldus Segarelli Parmensis. In codice Bononien. & in eo, qui est Cardinalis de Gambara Pergamenis, legitur, non Parmensis, ceterum Guido Carmelita & Lutemburgus praecitati locis eum Parmensem fuisse testantur, & Parmensem fuisse indicant sequentia loca huius operis, non licuit nobis certius aliquid de hoc Geraldo memoria prodere, quam nostri hic indicant commentarii: sunt enim quaedam saecula valde obscura, & ignouationis tenebris multum inuoluta ex defectu historiae. Sed cum nuper in bibliotheca Illustrissimi & Reuerendissimi Jacobi Sabelli Cardinalis Inquisitoris supremi in uniuersa Christiana republica, reperitus esset liber manuscriptor, qui res gestas in multis Italiae urbibus, superioribus saeculis continebat, inter caetera copiose eius libri auctor Frater Salimbenus de Adam Parmensis ordinis Minorum S. Francisci, initia, progressus, & incrementa huius Segarelli describit.

Ex eo auctore certum annum annotare, in quem potissimum Segarelli & sequacium (qui se Apostolos appellauerunt) initia incidunt, omnino est difficile: sed quantum coniectura assequi possemus, is fuit annus Domini 1246.

Quis igitur & qualis fuerit is Geraldus (quem Salimbenus & Gherardinum Segalellum uocat) & quale illius secta habuerit initium, his uerbis ille docet: Istorum principium fuit in Parma, cum enim in ordinem Fratrum Minorum habitarem in Parmensi conuentu, sacerdos & praedicator existens, uenit quidam iuuenis natione Parmensis, de uili prole ortus, illiteratus & laicus, idiota & stultus, cui nomen Gherardinus Segalellus, & petiit, ut a Fratribus Minoribus reciperetur in ordinem, qui cum non ex audiretur ab eis, tota die quando poterat, morabatur in Ecclesia Fratrum, & cogitabat, quod postea

Iacobus Sabellus Cardinalis Inquisitor supremus. F. Salimbenus de Adam Segarelli initia copiose scripsit.

Segalellus quis, & quale eius initium.

stultizando impleuit; nam super coopertorium lampadis societatis & fraternitatis Beati Francisci depicti erant Apostoli circumcirca cum soleis in pedibus, & cum mantellis circa scapulas inuoluti, sicut traditio pictorum ab antiquis accepit, & usus ad modernos deduxit, ubi iste contemplantur: & excogitato consilio, postquam capillos nutriuit, & barbam, accepit soleas Fratrum Minorum & cordam: & fecit sibi fieri de bixeto uestitum, & mantellum album de stagmine forti, quod circa collum et scapulas inuolutum portabat, credens per hoc Apostolorum habitum demonstrare; et uendita domuncula sua, et accepto pretio stetit super lapidem, super quem antiquitus Potestates Parmenses concionari solebant, et habens denariorum sacculum, non disperfit, et dedit pauperibus, nec congregationi pauperum affabilem se fecit, sed uocatis ribaldis, qui ibi prope in platea ludebant, sparuit inter illos alta uoce dicendo: Quicumque uult accipiat, et habeat sibi. Collegerunt itaque ualde cito ribaldi denarios illos, et ierunt, et luserunt ad taxillos, et isto audiente, qui dederat, blasphemauerunt Deum uiuentem. haecenus Salimbenus.

Additque praeterea, Segalellum, ut filio Dei inter homines agentem assimilaretur, circumcidi uoluisse, & fasciis inuolutum in cunabulis iacuisse, & lac, mammaeque cuiusdam stultae mulieris suxisse, multisque diebus solum cum nullum socium habuisset, Parma habitasse, donec Robertum quendam, qui fuerat famulus Fratrum Minorum, sibi comitem adiunxerit, ac mirantibus Parmensibus ambos per ciuitatem discursurisse, inde uero subito usque ad trigessimum numerum creuisset.

Quoniam uero Segalellus otiosus per omnia esse, nec ullam suscipere uolebat impurae congregationis curam, quidam Guido Putagius etiam Parmensis, qui eidem iam sectae nomen dederat, primum locum sibi arrogauit, & ceteris dominatus fuit. hunc cum ferre non possent, quendam Matthaeum eligentes sibi praefecerunt, & propterea ingens orta est inter eos contentio, cum multas iam repleuissent Italiae urbes, easque malis moribus & damnata doctrina infecerunt.

Contigit primum horum dissidium an. 1275. Factum, ubi tunc Segalellus degebat, ibique res ualde ter Segalelli perpetrauit obscenas; erant enim omnes magistrum sectatoros. Segalellum imitantes, impudici, incontinentes, & libidinibus omnis generis ualde dediti, quae causa multiplicanda secta opportuna fuit, sicut semper esse consuevit in omni fere secta & haeresi amplificanda; ut in libris de causis unde haereses oriuntur, copiose probauimus. Hinc dispersi sunt pseudoapostoli per uniuersam fere Europam, ceterum Segalellus Parmae, quae fuerat eius patria, remansit.

Fuit ea tempestate Parmensis Episcopus Opizo de sancto Vitali Domini Innocentij Papae IIII. ex sorore nepos, uir auita nobilitate & familia Illustris progenie conspicuus, quem maiorum splendorem eadem de sancto Vitali familia Parmae etiam nunc retinet, & propria uirtute conseruat: is Opizo cum multa Segarelli & sequacium flagitia, & nefandas praesertim libidines intellexisset, Segalellum capi, & carere

Segalellus uita per omnia agit otiosam.

Opizo de sancto Vitali Parmensis Episcopus Illustris familiae Segalellum comprehendendi iu- bor.

carcere oclusum custodiri iubet, & quantum conie-

Segalellus Parma & to- zo eius Episcopi & ex- lar.

Segalellus ca- putur, dama- tur & combu- ritur.

Segalelli ini- tia cur Eyme- ricus ad an- Dni 1285, re- tulit.

Segalellus & eius sectato- res ad opera bona erant im- putes.

Hereticorum actiones etiam bona videtur, nō tamē sunt.

Quid postmodum Segalellus egerit, aut quod se con- tulerit, non explicat liber Salimbene, quomam multa ei iniuria recitata sunt, ex his tamen que hoc loco Eymericus recenset, non obscure colligitur, Segalellum non longe à Parma recessisse, aut vel ad eam, vel ad partes circumvicinas reuersum fuisse, cum idem Opizo Episcopus Parmensis, & Inquisitor Manfredus, xiiii. annis post expulsiōem transactis, Segalellum ceperint, condemnauerint, & combusserint, nempe die 18. Iulij an. Domini 1300. quo tempore Dominus Bonifacius Papa VIII. Sedē Apostolicā praeerat. Atque ex his accipiunt declarationis lumen, quae breuiter de Segalelli exortu memorat hic Eymericus.

Neque his quae haftenus diximus de Segalelli ini- tiis, quae in annum fere Domini 1246. incidisse scripsimus, obstant quae in principio huius quaestionis idem Eymericus narrat, nempe Segalellum & Dulcinum temporibus Honorij IIII. hoc est ad an. Domini 1285. insurrexisse: quoniam ut aliis obseruauimus, saepe auctores de uitijs & sectis haereticorum scriben- tes, eos aium exortos eo tempore, quo iam vel ma- gnum incrementum susceperunt, vel innotescere & he- resim in publicum prodece ceperunt: omnes enim fe- re haereticarum latitant prius, haereses suas astute componunt, inde ad eas docendas viam praemuniunt, postremo in publicum proferunt. Cum itaque ista Segalelli & pseudoapostolorum haereticorum non statim se- seperit incrementum, neque Ecclesia innotuerit, non mirum si Eymericus ita scripserit de eorum exortu.

Mirum autem est quam esset stultus & vanus Se- galellus, quam imperiti & turpes eius sequaces & imi- tatoros, qui ut Salimbene (qui eos vidit & audiuit) prudenter scripsit, falsissime se Apostolos esse dicebat, cum longe à vita & moribus discederent Apostolorū: cum nec ad praedicanandum, nec ad ecclesiasticum offi- cium decantandum, nec ad Missas celebrandas, nec ad confessiones audiendas, nec ad artes, & disciplinas libe- rales docendas, viles essent: sed continuo discurrebant per vicos & plateas inuisendo feminas, & decipien- do quas poterant, & cum eisdem carnaliter se commi- scendo.

Equidem iniuria, progressus, vita, & mores non modo istorum, sed omnium haereticorum quotquot fuerunt aut futuri sunt, efficacissima ad eos plene confutandos argumenta subministrant: vita enim, mores, conuersatio, doctrina, & denique actiones eorū cum paulo diligentius inspicuntur, valde à Chri- stiana pietate & Ecclesia catholica ritu discrepare inueniuntur. Si quae vero bona in ipsis quandoque ap- parent, ficta sunt, & ea secundum speciem bona videntur, non secus ac chymicum aurum vel argen- tum, vel gemmae, quae tametsi rerum aurum,

& argentum, aut gemmae videantur, non tamen sunt. Et Dulcinus Nouariensis.] Dulcini huius haereticarum creberrima extat mentio in libris Iuriscōsultorum, qui circa ea tempora & paulo post flo- ruerunt.

Huius quoque acta, initia, incrementa & exitum in vetusto reperto archiuo, Vercellensis Inquisitor nuper nobis transmissit, quorum summam in proxima futura editione in lectoris gratiam edemus.

Illud autem quod de hoc haeretico affert valde sin- gulare auctor quidam innotuit in tractatu de forma procedendi contra Inquisitos de haeresi in Rub. De haereticis credentibus, &c. num. 6. non est hic omit- tendum: ait enim hunc Dulcinum, antequam curiae se- culari traderetur, se excusasse dicendo, quod ea quae praedicauerat & docuerat contra fidem & bonos mo- res, dixerat, non quia ita crederet, sed propter multa commoda, & delectabilia temporalia, & propter vanam gloriam, & propter dominium quod ex tali do- ctina habebat. ceterum haec vana excusatio eum non inuit, quominus traderetur curiae seculari: nec facile sunt huiusmodi haereticorum excusationes admitten- dae, ut dixi infra par. 3. tit. de forma examinationis te- stium.

Dicitur Gerardus per episcopum Parmen- sem.] In codice Cardinalis de Gambara, Perga- mensem, & Bononiensem corripit habet, Pa- rien. sed Bononiensem & Sabellanus veram lectio- nem habent, ut ex proxime relata historia constat. ita autem Episcopus Parmensis, fuit Opizo de sancto Vi- tali, ut docuit Salimbene, qui eodem tempore flo- ruuit.

Et post octo annos ipse Dulcinus tam- quam haereticus, &c.] cum his quae tradit hic Eymericus conueniunt quae scribit Bernardinus Corius in historia Mediolanensi, par. 2. anno MCCCVII. cuius haec sunt verba à nobis Latine reddita: Hoc tempore frater Dulcinus haereticus Mediolano fugiens, ad vicinos Nouariae montes sese recepit, ceterum ab Inquisitore haereticae prauitatis in qui- situs, vna cum Margareta eius concubina haeretica, et plerisque alijs captus fuit, et Vercellas deductus, ibidem combustus extitit, hec ille.

Etiam congregato exercitu magno Crucia- signaculo insignito.] Ut hic locus intelligatur, hi- storia de his haereticis breuiter est mihi enarranda. Dulcinus ergo, de quo est sermo, tam pudenda ac ef- fragnata libidinis extitit, ut ad sex millia virisquae se- xus sub charitatis specie & deceperit, & cohabitare docuerit. Hi Alpes incolentes in omnem luxuriam prolabebantur: Adeo quidem ut haec pestis per duo- rum aut trium annorum spaciū multos corruerit: tanta quidem vi, ut summus Pontifex Clemens V. ad tantum malum sedandum Inquisitores ordinis Praedicatorum eo destinare decreuerit, qui Dulcinum & suos complices à tam nefario scelero aut reuoca- rent, aut diligenti & accurata disquisitione facta ad eum referrent, nimirum se res haberet, sicut à mul- tis fide dignis nuntijs audierat: qui cum reuersi es- sent, ac Pontifici summo retulissent quae viderant, & audierant, cognitis nefandis sceleribus & im- puritatibus, contra tantam impietatem Crucia- da ala

Vana Dulci- ni excusatio.

da ab eodem summo Pontifice indicta fuit, & magna ac liberales indulgentiae promulgatae, quas conseque- rentur, qui se tam pio bello contra tam nefarios homi- nes accingerent. Collectus est itaque exercitus, & il- luc missus cum Apostolico legato cumque ad loca, in quibus pseudoapostoli habitabant, peruenisset, & repē- imo bello esset aggressus, eos partim inedia, & frigore, partim armis oppressit exercitus catholicus Crucifi- gnatorum: capsiue fuit Dulcinus, & Margareta, in- deque puniti sicut narrat hic Eymericus, & nos quoque apertius paulo ante retulimus.

Singuli autem Crucifignati magno protegendae fidei desiderio excitati proprijs impensis ibant in bellum: nam inter cetera hoc vovebant: unde Inquisitores tūc tametsi pauperes, & mendici intrepide in haereticos ani- maduertebant. Huc spectat tex. in cap. excommuni- camus. s. catholici. extra de haeret.

Qui fuit principium, & auctor huius sectae.] Post haec verba in codice Cardinalis de Gambara ad- duntur haec: Qui, ut Dulcinus dicit, et asserit, fuit noua planta, etc. Barcinonensis ita: Qui fuit praecipuus huius sectae auctor: sed Bononiensis, & Sa- bellani lectionem secuti sumus, ut est impressus.

Vigesimalis error est: quod pro nulla cau- sa, etc.] Codices hic sunt vari: Sabellanus, & Bo- noniensis prope conueniunt cum Barcinonensi impres- so, sed codex Cardinalis de Gambara hunc articulum ita habet: Quod pro nulla causa nec in aliquo casu debet iurare homo, nisi pro articulis fidei uel praecipuis Dei, et omnia alia potest celare. Et quan- tumcunque iuret dicere veritatem coram praelatis seu Inquisitoribus, non tenetur respondere de ali- quo alio, nec reuelare doctrinam suam, siue erro- res suos, nec tenetur defendere uerbo seu uoce, sed semper corde tenere. Si tamen cogatur iurare metu mortis, in eo casu debet iurare uerbo seu uoce solum, et in mente retinere. Et quod in nullo casu tenetur respondere ueritatem, nisi de his, quae uerbaliter continentur in articulis fidei, seu praecipuis, et si de alijs requiratur, licet ei sine peccato mortali mentiri, et ueritatem suam negare ore, dummodo teneat eam in corde, ad hoc ut euadat potestatem Inquisitorum; sed debet respondere in faciendo, uel negando, seu palliando, quocumque modo tergiverfando, colorando, seu palliando, quomodocumque possit pertransire, etc. Hunc erro- rem à Pauperibus de Lugduno seu Valdensibus acceperunt Pseudoapostoli: nam Pseudoapostoli germani sunt Valdensium. hoc tamen, quod de iuramento horum hic dicitur, lumen accipiet ex summa fratris Iuoneti, par. 5. cap. 2. cuius fragmentum extat in vetusto illo codice membranaceo manuscripto bibliothecae Vatica- nae, ubi plene agitur de secta Valdensium, is ergo agens de dispensatione eorum in iuramento ita habet: Dis- penderunt olim non iurare omnino, sed quia per hoc facilius deprehendebantur, & condemnaban- tur cautē dispensauerunt modo iurare, pro se uel pro alio à morte liberando vel defendendo. Cum autem iurare compelluntur, aut palliatis uerbis iurant, ne putentur iurasse, sed fictē agunt huius- modi, & diuersis modis: aut si coguntur ab aliquo iurare, refundunt peccatum in Christum, ut ipsi uideantur immunes: aut si iurant per se timore

mortis, proponunt facere praenitentiam, ut pro quatuordecim periculis teneantur unum attrahere ad sectam suam pro satisfactione peccati. haec ibi.

Tenoris sequentis.] In codice Cardinalis de Gambara additur solita Pontificis praefatio in hunc modum.

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus Patribus, vniuersis patribus Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filiis cathedralium ecclesiarum electis, & uicariis earundem, ad quos litterae istae peruenerint, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Huius extraneantis meminit Turrecremata in summa de ecclesia, lib. 4. par. 2. c. 37. quo loco refert etiam Pseudoapostolorum errores.

QV AESTIO XIII.

De haeresibus Manichaeorum in Ita- lia exortorum.

S Y M M A R I V M.

- 1 Quo tempore noui Manichaei emerferunt.
2 S. Petrus Martyr pro fide ab illis occisus.
3 Recentiorum Manichaeorum errores.
4 Manichaeorum signa de sacramentis.

Triadecima quaestio est: Haereses, & errores Manichaeorum, qui insurrexerunt in partibus Italiae, & ibi sunt per praelatos, & Inquisitores eodem nati, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod tempore Do- mini Innocentij Papae III. in partibus Italiae, uidelicet in Archiepiscopatu Mediolanensi, & alijs partibus circumvicinis in surrexit quidam di- ctus Manes, à quo & eius sequaces Manichaei dic- ti sunt, qui multas haereses, & errores publicè diuulgauerunt, & publicè ac imprudenter in Italia praedicauerunt.

Pro quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis Praedicatorum, Inquisitor in par- tibus antedictis, ab ipsis Manichaeis haereticis est gladijs interfectus, ac martyrizatus: & post eodem anno sui martyrii sanctorum catalogo aggrega- tus, ac per sanctam Ecclesiam canonizatus; & ho- die claret multis miraculis gloriosus.

Istorum autem Manichaeorum haereses, & erro- res sunt isti.

Primus error est: quod duos Deos, aut duos do- minos asserunt, & fatentur. Benignum Deum ui- delicet, & malignum creatorem omnium rerum visibilium, & corporalium: asserentes non esse facta haec à Deo patre caelesti, quem dicunt Deū be- nignum; sed à diabolo malo, & Satana, quem ipsi uocāt Deū malignum, & dominum huius saeculi, & principem huius mundi; sicque ponunt duos creatores.

Iniqua dispē- facio Valden- sium in sacra- mento.

creatores, Deum uidelicet, & diabolum; & duas creationes, vnā scilicet corporaliū, & visibiliū; aliam inuisibiliū, & incorporaliū.

Secundus error est: quod fingunt duas esse ecclesias, vnā benignā, quam dicunt esse seclā suā, eamque asserunt ecclesiam Iesu Christi: aliam uero ecclesiam uocant malignā, quam dicunt esse Romanā Ecclesiam, eamque impudenter appellant matrem fornicationum, Babylonem magnā meretricem, & basilicā diaboli, & Satanæ synagogam.

Tertius error est: quod omnes gradus, & ordines, & ordinationes ecclesiasticas, & statuta despiciunt, & deprauant, & omnes qui fidem eius tenent, appellant hæreticos, & errantes, nec aliquem posse saluari in fide Romanæ Ecclesiæ dogmatizant.

Quartus error est: quod omnia sacramenta Romanæ Ecclesiæ, domini nostri Iesu Christi, uidelicet Eucharistiæ seu altaris, & baptismi, qui fit in aqua materiali, necnon confirmationis, & ordinis, & extreme unctionis, & penitentia, & matrimonij inter uirum, & mulierem: omnia & singula asserunt esse inania, & uana: & confingunt eamquam simiā quædam alia loco ipsorum, quæ quasi similia uideantur.

Quintus error est: quod confingunt loco baptismi sancti in aqua, baptismum alium spiritualem, quem uocant consolamentum Spiritus sancti: quando scilicet recipiunt aliquam personam in sanitate, uel in infirmitate ad seclā, uel ad ordinem suum per impositionem manuum, secundum ritum suum execrabilem.

Sextus error est: quod loco consecrati panis Eucharistiæ corporis Christi confingunt quandam panem, quem appellant panem benedictum, seu panem sanctæ orationis: quem in principio mensæ suæ, tenendo in manibus, secundum ritum suum, benedicunt, & frangunt, & distribuunt assistentibus credentibus suis.

Septimus error est: quod loco sacramenti penitentia, dicunt esse ueram penitentiam, suscipere, & tenere seclā, & ordinem suum; & suscipientibus dictam seclā, & ordinem, siue in sanitate, siue in infirmitate, dicunt omnia peccata esse dimissa, & tales esse absolutos ab omnibus peccatis suis, siue alia quacunque satisfactione, & absque etiam restitutione, si haberent aliquid de alieno, dummodo seruent seclā, & ordinem illum: asserentes se super his habere potestatem eandem, & tantam quantam habuerunt Petrus, & Paulus, & alij Apostoli Domini nostri Iesu Christi: dicentes confessionem peccatorum, quæ sit sacerdotibus Romanæ Ecclesiæ, nihil ualere penitus ad salutem: nec Papam, nec aliquem alium de Romana Ecclesiā habere potestatem absoluendi aliquos à peccatis.

Octauus error est: quod loco sacramenti matrimonij carnalis inter uirum, & mulierem confingunt esse spirituale matrimonium inter animā, & Deum, quando uidelicet ipsi hæretici Perfecti, seu consolati recipiunt aliquem ad seclā, &

ordinem suum.

Nonus error est: quod incarnationem Domini Nostri Iesu Christi ex Maria semper Virgine negant asserentes ipsum nõ habuisse uerum corpus humanum, nec ueram carnem hominis, sicut habent ceteri homines ex natura humana: nec uerè fuisse passum, & mortuum in Cruce; nec uerè resurrexisse à mortuis: nec uerè ascendisse ad cælum in corpore, & carne humana; sed omnia in similitudinem facta fuisse.

Decimus error est: quod Beatam Virginem Mariam, negant fuisse ueram matrem Domini nostri Iesu Christi; negant s etiam fuisse mulierem carnalem. Sed seclā suam, & ordinem suum dicunt esse Mariam, Virginem, ueram penitentiam, castam, & Virginem, quæ generat filios Dei, quando recipiuntur ad eandem seclā, & ordinem.

Undecimus error est: quod negant resurrectionem corporum humanorum futuram, loco eius confingentes quædam spiritalia corpora, & quendam interiorem hominē, in quibus & quolibet dicunt resurrectionem futuram esse intelligendam.

Duodecimus error est: quia dicunt, quod nunquam debet homo comedere carnes, nec tangere eas, nec caseum, nec oua, nec aliquid quod nascatur ex carne per uia generationis, seu coitus: sicut ipsi faciunt.

Tertiodecimus error est: quod dicunt, & credunt, quod in animalibus brutis, & etiam in auibus, sunt spiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, quando nõ sunt recepti ad seclā, & ordinem suum per impositionem manuum ipsorum, secundum ritum eorum; & quod trāseunt de uno corpore in aliud corpus: quare non comedunt ipsi aliquod animal, nec aliquod uolatile, nec occidunt.

Quartodecimus error est: quia dicunt, quod nunquam debet homo tangere aliquam mulierem.

Prædicti Manichæi faciunt congregationem, quam uocant, la conuinenza, pro eo quod habent illi de congregatione inter se multa pacta, atque seruant, quæ sunt peruersa, & iniqua, & Ecclesiæ Dei, & Reipublicæ multum nociua.

Prædicta seclā Manichæorum propter eorum præfatos errores, fuit per sanctam Romanam Ecclesiam condemnata, & condemnatur, 24. q. 3. c. quidam autem hæretici, ut in sexta questione prædicta habitum est.

COMMENT. XXXVIII.

Quomodo accipienda, q de Manichæis tradit Eyme. **Q**uæ hac questione commemorat Eymericus de nouis Manichæis in Italia exoritis, falsa uideri alicui possent: quoniam tempore Innocentij Pape III. uidelicet circa annos Domini MCC. nulli hæretici Manichæi uocati Italiam infestauerunt, sed Cathari, Leonista, & si qui fuerunt alij huius seclæ imitatores. Rursus quia quæ hic dicuntur ab Eymérico de Manichæis, & erroribus eorum, Catharis illius etatis penitus conueniunt; unde fit ut lapsus hic auctor uideatur: sed non est planè ita, tum quia est Catharis hæc conue-

SANCTI PETRI MARTYRIS HISTORIA.

PRO quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis prædicatorum, &c.]

Breuitè hic mihi pauca quædam dicenda erunt in gratiam Inquisitorum de B. Petro Martyre Inquisitorum principe, & acri hæreticorum hoste, ut vitam & mores eius intuiti discamus pro fidei catholicæ defensionem humiliter & fortiter sanguinem profunderè. Hic ergo uir sanctus cum protinus ab ineunte ætate singularis probitatis & sanctitatis præbuisset specimen, relicto mundi huius fallacis insidiis, aduertens non esse tutum cum scorpionibus, hoc est, cum hæreticis habitare (nam ex parentibus hæresi deprauatis traxit originem) sacram ordinis Prædicatorum religionem professus est, in qua multa probitate & doctrina claruit spacio multorum annorum. denique cum anno MCLII, sedis Apostolicæ auctoritate esset Inquisitor in partibus Mediolano subiectis: cumque eodem anno Mediolanum pergeret, relicta ciuitate Como, ad extirpandam hæreticam prauitatem, quidam de ipsorum hæreticorum credentibus, prece illorum inductus & pretio, in itinere eum inuadens multis impressis uulneribus crudeliter iugulauit. Memoriam proditum est, pridie eius diei quam esset interfectus, sublatis ad cælum oculis, fufis lachrymis gemebundum humiliter à Domino postulasse, ut non sineret eum ex hac luce migrare, nisi sumpto pro Christo passionis calice: cuius orationem exauditam fuisse apertissime sequentis diei effectus demonstrauit, quo interfecto perductum fuit sacrum illius corpus Mediolanum, sepultumque ad sanctum Eustorgium, ubi adeo claruit miraculis, ut hæreticos non minus uicerit, ac strauerit occisus, quam antea fecerit uiuens. Cum itaque multis miraculis clareret, Innocentius III. cunctis rite celebratis, ac obseruatis sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ ritibus, Petrum Martyrem nondum exacto post martyrium anno primo, octauo, Calendas Aprilis Perusij in catalogum Sanctorum retulit: extatque hodie huius apothecosis, seu canonizationis authent-

conueniant, & ceteris eius surfuris hæreticis, de Manichæis etiam accipienda sunt: quoniam Cathari antiquorum Manichæorum errores penitus sequebantur, quibus & alios nouos adiungebant: unde Eymericus re ipsa inspecta, non Catharos, sed Manichæos appellauit, quia hi per omnia Manichæorum insaniam imbibierant. tum quia seculo etiam horum hæreticorum utraque appellatio & Manichæorum & Catharorum, præsertim apud viros doctos in usu erat, Eymericus uero antiquam appellationem est secutus, cum sub ea illius etatis hæretici comprehenderentur: & plane errores, quos hic commemorat auctor, partim uetustiorum sunt Manichæorum, partim recentiorum; qui antiquiorum sunt, uelut noti omittuntur à nobis; qui recentiorum apertius explicabuntur: nam difficilius noscuntur que non sunt passim monumentis literarum prodita.

De his autem nouis Manichæis seu ueris Catharis, eorumque erroribus agit Guido Carmelita in summa de hæresibus tit. de hæresibus Catharorum, & Bernardino Coruis in historia Mediolanensi parte 2. anno MCCXXXIII. & MCLII. & alibi ex quo intelliges uera esse que de horum exitu in partibus Mediolanensibus scribit hic Eymericus.

Iam hi Cathari (ut testatur frater Raynerius ordinis Prædicatorum in Summa, quam de eis scripsit, quæ manuscripta apud nos extat) in tres partes siue sectas principales diuisi erant: nam quidam dicebantur Albanenses, alij Concoruenses, alij uero Bagnolenses, de quibus dicemus opportunis locis.

Quis Manichæus, & quæ literæ antea appellatus.

Insurrexit quidam dictus Manes, etc. In codice Bononiensi, Manens. nec male: nam Theodoritus in lib. hereticarum fabularum Manichæos de Manente dictos ait. Manens autem seu Manens prius quam errorem suum diuulgaret, ut ait B. Augustinus in lib. de hæresibus, cap. 46. Verbius dicebatur, siue Cubricus, ut scribit sanctus Epiphanius hæresi 66. Theodoritus Scythianum, Philastrius Turbonem appellat. Suidas eius vitam & facta egregie est prosecutus. Beatus Augustinus in lib. de hæresibus to. 6. cap. 46. Manichæos dixit dictos fuisse à uerbo greco, quod significat insaniam fundere. quod Manichæi fugientes, Manichæos per duplex, n. quasi mamma & diuinitatem fundentes se ipsos iactabant ut, uerbi lepocinio rudiores ad se homines pertraherent. Hi in tres partes fuerunt olim distributi, alij auctoris nomen mordicus retinuerunt; alij Macarii, tertij Catharistæ siue purificatores dicti sunt ab Augustino loco citato; ex quibus etiam apparet non inepte Eymericum hic Catharos uocasse Manichæos, cum & Cathari seu Catharista de ea familia essent: quando autem fuerint condemnati, dicam in fine huius questionis.

Horum autem nouorum Manichæorum siue Catharorum auctorem fuisse quendam dictum Manentem, qui tempore Innocentij III. insurrexit, ut hic scribit Eymericus, mihi nondum constat.

ticum rescriptum in libro priuil. ordin. Prædicat. fol. 26. pag. 2. Innocentio autem quarto vita functo, Alexander quartus ad Pontificiam sedem euectus protinus sui Pontificatus initio, anno videlicet Domini MCCLIII. Petrum etiam Martyrem egregio commendauit encomio, & canonizationem ab Innocentio celebratam confirmauit rescripto incipiente: Magna magnalia de Beato Petro Martyre. quod habetur in lib. priuil. ordin. Prædicato. fol. 33.

Huius sancti viri vitam scripsit Thomas Lentinus Patriarcha Hierosolymitanus, qui eodem tempore floruit eam refert Laurentius Surius tomo 2. de probatis sanctorum historiis, die 29. Aprilis.

Illud memoria dignum est, quod scribit Bernardinus Corius in historia Mediolanensi parte 2. anno MCCXXX. nempe fratrem Petrum Veronensem auctoritate Apostolica Inquisitorem, statuisse & ordinasse, ut inter cætera statuta reipublicæ Mediolanensis, multa quoque ponerentur & obseruarentur contra hæreticam prauitatem, quæ breuitatis causa nunc omitto: refert autem ea præcitato loco Bernardinus Corius, idem vero in eadem historia Mediolanensi parte 2. anno Domini MCCLII. minutissime prosequitur factionem credentium hæreticorum, qui ad occidendum Petrum Martyrem conuenerunt, ubi luculenter totum hunc tractatum ponit ob oculos, cum nominibus conuicatorum patientia Martyris, & miraculis, & cæteris, quæ interitum eius antecesserunt, & subsequuta sunt.

Postremo sciendum est, Romæ die 29. Aprilis huius Beati Petri Martyris festum duplex, & de eo capellam solemnem in Ecclesia sanctæ Mariæ supra Minervam, à Reuerendissimis dominis Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus, & aliis sanctæ Inquisitionis officialibus, singulis annis celebrari, ex instituto pii Papæ V. anno Domini MDLXI. Sixtus vero 7. Pont. Max. anno incarnationis Dominicæ 1586. Idibus Aprilis, eiusdem diem natalem sub eodem duplici officio ab omnibus ecclesiasticis celebrari & recitari iussit constitutione quadam incipien. Sanctorum Christi militum.

Primus error est: quod duos deos, etc. Hi Cathari etiam siue recentiores Manichæi eundem errorem mordicus defendebant, ut intelligas vere scripsisse Tertullianum in libro de præscriptio. hæreticorum, cap. 1. nullam fuisse tam turpem hæresim, quam habentibus sæculis alii non excitauit, secuti que fuerint.

Quod vero recentiores Manichæi, seu Cathari de duobus deis seu principiis impie fabulantur, non est uno modo inter eos receptum: nam Belazmansa Veronensis, qui fuit princeps horum hæreticorum in Italia circa annos Domini MCCXXV. & Ioannes de Lugio Ergomenis, qui eisdem fere temporibus vixit, valde inter se distabant, ut latissime docuit frater Raynerius de ordine Prædicatorum, in summa, quam anno Domini MCL. scripsit de Cathari & Leonistis, seu Pauperibus de Lugduno, quam

Belazmansa & Ioannes de Lugio Catharorum duces in Italia,

vidimus in vetusto illo codice manuscripto bibliothecæ Vaticanæ, & manuscriptam nunc habemus, in qua singulatim omnia horum dogmata persequitur quæ nos hic breuitatis causa omitimus, alibi forsitan commodius tradituri.

Tertius error est: quod omnes gradus, et ordines, et ordinationes Ecclesiæ sanctæ, et statuta decipiunt et deprauant. Ita Barcinonensis, Bononiensis, & Sabellanus. Vnde velle videntur, quod omnia sacramenta, cæremonia, & leges Ecclesiæ, fideles & catholicos decipiunt, deprauant, & corrumpunt: qui sensus satis aperte colligitur ex sequentibus erroribus, quibus Cathari, seu Manichæi reiectis Ecclesiæ sacramentis, alia ipsorum loco substituebant, ut mox dicemus ex summa fratris Raynerii de erroribus Catharorum. In Directorio tamen Cardinalis de Gambarà legitur, despiciunt et deprauant, qui etiam sensus optime potest eorum sententiæ conuenire: nam Cathari & Ecclesiasticum sacramenta & ritus despiciunt, hoc est, aspernantur. item etiam & deprauant, quoniam loco verorum falsa sacramenta, & cæremonias substituant.

Et confingunt tamquam simiæ, quædam alia loco ipsorum, quæ quasi similia uideantur. Tres errores, quos nunc prosequitur Eymericus, videlicet, 5. 6. & 7. ad sacramenta Catharorum spectant, quæ mihi breuiter sunt declaranda, ut & hic & alia iuris loca de sacramentis, & consolatione Catharorum loquentia intelligantur, & præsertim cap. filii. de hæret. lib. 6. & cap. 19. Concilii Narbonensis.

Sciendum ergo est, hos recentiores Manichæos, seu Catharos (ut in prædicta summa docet frater Raynerius) reiectis veris Ecclesiæ sacramentis, quatuor sibi sacramenta inania, illicita, & sacrilega confinxisse, videlicet, manus impositionem, panis benedictionem, penitentiam, & ordinem.

Manus impositio vocatur ab eis consolamentum, & spirituales baptismus, seu baptismus spiritus sancti: sine qua secundum eos, nec mortale dimittitur, nec spiritus sanctus alicui datur: sed per eam solummodo ab eis factam, utrumque conferri mentiuntur.

Hæc autem manus impositio hoc ritu absoluitur apud eos, eorum præpositus (de quo mox dicemus) cum aliquis ex ipsis incidit in peccatum, aut ad sectam eorum conuertitur, per manus impositionem consolamentum daturus librum Euangeliorum, vel totius noui testamenti tenet ante pectus suam: is vero qui consolamentum est recepturus, ubi coram Cathari confessus est in genere dicens se esse peccatorem, & humiliter accedere ad petendam veniam, tunc præpositus absolutione peracta ponit prædictum librum supra caput illius, & ceteri Cathari qui adsunt, manum dextram, & incipiunt suo ordine dicere Dominicam orationem. hoc ritu consolamentum & peccatorum remissionem dicunt se conferre, quam non habent miseri Cathari: de qua extat insignis locus in Concilio Narbonensi, cap. 19. in hæc verba: Si consolationes eorum, ubi eum quem consolantur, in hæreticum recipientes per impositionem manuum se saluare proditorialiter

Quatuor recentiorum Catharorum inania sacramenta.

Catharorum consolamentum.

naliter mentiuntur: aut seruitio eorumdem, ubi maiore ipsorum librum tenente apertum, per ipsum quasi sub generali confessione, remissionem intelligunt fieri peccatorum.

Alterum eorum sacrilegum sacramentum est panis benedictio. hæc est quedam fractio panis, quam ipsi quotidie faciunt tam in prandio quam in cena. fit autem hoc modo: cum ingressi sunt ad mensam Cathari, siue Catharæ, omnes dicunt orationem Dominicam: interim qui prior est apud eos professio- ne vel ordine, tenet panem unum, vel plures si necesse foret ad presentem multitudinem saturandam, & dicendo: Gratia Domini nostri Iesu Christi sit semper cum omnibus nobis, frangit panem seu panes, & distribuit omnibus discumbentibus non solum Catharis, sed etiam credentibus suis, adulteris, latronibus, & homicidis: atque in hoc differunt à Pauperibus de Lugduno; nam illi semel in anno conficiunt, seu benedicunt, ut suo loco dicemus.

Tertium sacramentum est penitentia, quam sine illo peccatorum dolore faciunt in hunc modum: singulis mensibus semel tantum, si commodè possunt, confessionem faciunt de peccatis venialibus, hoc ritu: unus pro omnibus loquens alta voce, cæteris inclinat in terra coram prælato tenente librum ante pectus suum dicit ita: Nos venimus coram Deo & vobis ad confitendum peccata nostra, quia multum peccauimus in uerbo, & opere, & uisione, & cogitatione. & cæteris huiusmodi. Quod si quis eorum incidit in peccatum, quod iuxta opinionem eorum sit mortale, tunc illud confiteri oportet, & non alia, & recipere iterum manus impositionem à prælato suo, & ab uno alio ad minus cum eo. Hæc autem omnia absolunt Cathari absque lachrymis, contritione, & ulla satisfactione: unde facile colligas, quam sit inanis & uana eorum penitentia, cum diuine litteræ & legendæ peccata, & male ablata restituenda, & in particulari peccata constenda a- pertissime testentur.

Denique vltimum eorum sacramentum est ordo. Catharorum seu recentiorum Manichæorum ordines quatuor sunt. ille qui est in primo & maximo ordine constitutus vocatur Episcopus; ille qui est in secundo, Filius maior; qui est in tertio, Filius minor; qui in quarto & vltimo, dicitur Diaconus: ceteri qui sunt sine ordinibus inter eos vocantur Christiani & Christianæ. Episcopi munus est principem semper tenere locum in omnibus, quæ ab ipsis fiunt, videlicet in impositione manus, in fractioe panis, & in orando. idem seruat Filius maior absente Episcopo, & Filius minor absente Episcopo, & Filio maiore. Ad Diaconum vero spectat audire confessionem quod officium illi vocant, Carregare seruitium. de quo breuiter meminuit Concilium Narbonense, cap. 19.

Dixi breuiter in gratiam lectorum quæ necessaria sunt ad intelligenda ea, quæ hoc loco tanguntur ab Eymérico paulo obscurius, ne ullus, in hoc auctore obscuritati locus relictus esse uideatur; ea non sunt inania putanda, cum multa inde iuris loca de hæreticis loquentia lucem accipiant, in primis Concilium

Panis benedictio Catharorum.

Falsa Catharorum penitentia.

Catharorum ordo.

Biterrense & Narbonense, in quibus horum sepe fit mentio.

Octauus, quod loco sacramenti matrimonii carnalis inter uirum & mulierem, confingunt esse spirituale matrimonium, &c.] Obserua hic quam caute loquatur Eymericus iuxta errores Catharorum. neque enim dicit, quod loco sacramenti matrimonii carnalis constituent aliud sacramentum matrimonii spirituales: nam Cathari quatuor tantum faciunt sacramenta, de quibus diximus: de matrimonio vero carnali sentiunt omnes Cathari, id semper fuisse mortale peccatum, & quod non punietur quis grauius in futuro propter adulterium, uel incestum, quam propter legitimum coniugium: neque etiam ob hoc quisquam grauius plectitur apud eos: ita docet Raynerius in summa de Cathari, & Leonistis, quæ his Eymericum non latuerunt.

Negant etiam fuisse mulierem carnem.] Hic existimo claudendam esse periodum: nam Cathari non dicebant Mariam fuisse sectam suam, ut constat ex summa Raynerii, sed Belazmansa Catharorum dux asserbat Dei filium non assumpsisse humanam naturam in ueritate, sed eius simile in beata Virgine, quam dicebat fuisse Angelum. qua periodo absoluta, sequitur mox, sed sectam suam, &c. quasi Maria Virgo, quam constituunt fuisse Angelum, præfigurari sectam suam, & adscripatur codex Cardinalis de Gambarà in quo, loco illius dictionis, Sed, legitur, Secundum, ita: Secundum sectam suam, & ordinem suum dicunt esse Mariam Virginem, veram penitentiam, castam, & Virginem, quæ genuerat filios Dei, &c.

Tertiusdecimus, &c. quod in animalibus brutis, & etiam in auiibus sunt spiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, &c. Hoc ipsum scripsit de uetustis Manichæis Beatus Augustinus in libro de hæresibus tom. 6. cap. 46. his uerbis, ex quibus hic locus lumen accipiet: Animas auditorum suorum in electos reuolui arbitrantur, aut felicitate compendio in electos reuolui arbitrantur, ut iam inde purgare in nulla corpora reuertantur. Cæteras autem animas, & in pecora redire arbitrantur, et in omnia, quæ radicibus fixa sunt, atque aluntur in terra. hæc ille.

Quare non comedunt ipsi aliquod animal, nec aliquod uolatile, nec occidunt.] Hic error de Pythagoreorum schola produsse uidetur, qui & à carnibus abstinendum omnino prædicabant, ut copiose docet Ouidius libro 15. Metamorph. Iuuenalis satyra 15. & Laertius de uitis Philosophorum. Cur autem Manichæi carnibus non uescerentur, causam tradit B. Augustinus præcitato loco his uerbis: Nec uescuntur tamen carnibus, tanquam de mortuis, uel occisis fugerit diuina substantia, tantumque, ac tale inde remanserit, quod iam dignum non sit in electorum uentre purgari. hæc Augustinus. ex quo multum potest hæc questio illustrari.

Iam Eymericus hic paucissimos recensuit Manichæorum, seu Catharorum recentiorum errores, cum multo plures ab illis assererentur, non tamen eodem consensu: quia ut in principio huius questionis dicebam, Belazmansa & Ioannes de Lugio, qui

Errores Manichæorum de matrimonio carnali.

Error Belazmansæ de beata Virgine.

Manichæorum error de trās migratione animarum in varia corpora.

Cur Manichæi carnibus non uescerentur.

horum principes fuerunt in Italia valde inter se dissidebant. Eymericus vero insigniores quasdam eorum hereses numeravit.

Quando dñi Manichæi tam ueteres quam recentiores.

¶ Prædicta secta Manichæorum fuit per sanctam Romanam Ecclesiam condemnata. Non dicit à quo fuerint Manichæi damnati, caterum si de uetustis Manichæis loquamur, sepius damnati sunt, & repressi per viros sanctos, & summos Romanos Pontifices. in eos enim inuebitur Augustinus in libris contra Faustum Manichæum. Vincentius Lyrinensis, Titus Bostræ, & Diodorus Metropolis Ciliciæ Episcopi, Gregorius Laodicensis, & Eusebius, & in Decretis Siricii Papæ rescriptum extat quorundam Episcoporum, quo etiam insania Manichæorum comprimitur; & Anastasius Papa primus, qui sedit anno Domini CCC. Epistola quadam decretali prima, c. tertio, multa contra Manichæos statuit, condemnans eos. Et leges quodque ciuiles seuerè in eos animaduertunt. I. Manichæos. C. de heret. Iam tempore Pii Secundi, Ioannes Turrecremata Pontificis iussu tractatum collegit quinquaginta ueritatum contra quinquaginta errores Manichæorum. Damnatis autem uetustis Manichæis, ceteri quoque, qui eos sequuntur, damnati censentur.

Quod si de recentioribus Catharis, seu Manichæis damnationem postules, eam fecit primum Alexander Papa III. in Concilio Lateranensi cap. 27. anno Domini MCLXXX. quo tempore iam oriri cœperant Cathari: postea uero Gregorius Papa Nonus, anno Domini MCCXXXI. & habetur in cap. excommunicamus 2. extra de heretic.

Q V A E S T I O XIII.

De hæresibus Valdensium.

S V M M A R I V M.

- 1 Valdensium, seu Pauperum de Lugduno origo.
- 2 Valdenses uariis nominibus appellati: & quare.
- 3 Valdensium hereses uiginti.

Vartadecima quæstio est: Hæreses & errores Valdensium, seu Pauperum de Lugduno, uel Inzabbatarum (quod idem est) qui insurrexerunt in partibus Franciæ, ibidem per prælatos, & Inquisitores condemnata, & adhuc frequentius condemnantur, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod tempore domini Gregorii Papæ IX. & circa annum Domini MCCCLXX. insurrexit in partibus Gallicanis, in Archiepiscopatu, & Ciuitate Lugdunensi quidam uocatus Valdenius seu Valdensis, qui relictis omnibus proposuit seruari Euangelicam paupertatem, sicut Apostoli seruauerunt: qui plures sibi adherentes habuit, & congregationem magnam uirorum, & mulierum fecit. Hi hæreses, & errores infrascriptos secreta, & publice dogmatizauerunt: & tandem Archiepiscopum, & Ecclesiam metuentes, inde fugerunt per partes Franciæ, & Italiæ dispersi: quamplures complices habuerunt, multumque creuerunt,

& usque hodie errores suos hinc inde seminauerunt.

Hi enim uocantur Valdenses à Valdense eorum magistro errorum, & auctore. Vocantur etiam Pauperes de Lugduno à Ciuitate Lugdunensi, unde traxerunt originem, & quia uitam elegerunt pauperem. Vocantur ueterius Inzabbatari, quia in eorum secta magis perfecti in zabata eorum, seu sotulari, signum speciale distinctum, ad modum scuti, publice descrebant.

Errores autem & hereses istorum Valdensium isti sunt.

1 Primus error & hæresis est: quod ipsi non sunt subiecti Romano Pontifici, nec aliis prælati Romanæ Ecclesiæ: assentent, quod eos Ecclesia persequitur, & condemnat indebitè, & iniuste.

Secundus error & hæresis est: quod non possunt excommunicari à Romano Pontifice, nec ab aliis prælati Ecclesiæ, nec ei tenentur obedire, etiã ubi mandat, quod dictam eorum sectam deserant, & abiurent.

Tertius error, & hæresis est: quod iurare in iudicio, siue extra iudicium, pro quacunque causa, & in quocunque casu, est illicitum, & mortale peccatum.

Quartus error & hæresis est: quod deicere in iudicio coram iudicibus fidei, de dicenda ueritate, & reuelandis complicibus suis in hac secta, non est illicitum, nec peccatum; immo licitum, atque sanctum.

Quintus error & hæresis est: quod iudicare hominem ad supplicium, uel ad mortem in nullo casu est licitum, immo semper peccatum mortale.

Sextus error & hæresis est: quod decretales Ecclesiæ, & constitutiones domini Papæ de ieiuniis, & festis colendis, non sunt obseruandæ; sed refutandæ, & totaliter condemnandæ.

Septimus error est: quod ipsi Valdenses quantumcunque sint illiterati, nec ab Episcopis Romanæ Ecclesiæ ad sacrum aliquem ordinem promoti, tam uiri quàm mulieres habent potestatem à Deo solo, sicut Apostoli habuerunt audiendi confessiones in foro pœnitentiali uirorum, & mulierum, & pœnitentias iniungendi, etiam salutare.

Octauus error est: quod indulgentiæ, quæ à Romano Pontifice, seu aliis Prælati Ecclesiæ conferuntur, nullius sunt ualoris, efficaciz, seu uirtutis.

Nonus error, & hæresis est: quod in sacramento altaris panis non transubstantiatur in uerum Christi corpus, nec uinum in sanguinem, si sacerdos consecrans sit peccator.

Decimus error & hæresis est: quod omnis homo est peccator, nisi sit de secta eorum; & consequenter quod nullus celebrans, uerè conficit Corpus Christi, nisi sit de secta eorum, & credens erroribus eorumdem.

Undecimus error & hæresis est: quod quilibet siue sit laicus, siue sit clericus, siue sit uir, siue sit mulier, dum tamen sit de secta eorum, potest uerè consecrare, & conficere corpus Christi.

Duodecimus error, & hæresis est: quod omnis

† al. de celanda.

COMMENT. XXXIX.

nis uir, & omnis mulier, de secta eorum est uerè sacerdos.

Tertiusdecimus error est: quod animæ decedentium, statim ut decedunt, euolant ad Paradisum, uel ad cœlum, & descendunt damnati ad infernum: nec aliquis intrat purgatorium.

Quartusdecimus error, & hæresis est: quod purgatorium nihil est, & quod Missæ, elemosinæ, orationes, & suffragia, & alia, quæ sunt in Romana Ecclesia pro defunctis, nihil eis profunt, nec prodesse possunt.

Quintusdecimus error, & hæresis est: quod sancti, qui sunt in cœlo, orationes nostras non audiunt unquam, nec exaudiunt: nec pro nobis ad Deum orant, quia non est licitum eos orare, nec eorum suffragia implorare, nec pro eorum reuerentia festa celebrare, sed miracula eorum, quæ à gentibus recitantur, tanquam falsa, & fictitia reprobare, nec fidem illis dare oportet.

Sextusdecimus error, & hæresis est: quod melius est satisfieri libidini, quocunque actu turpi, quàm carnis stimulis fatigari: sed est (ut dicunt, & ipsi faciunt) in tenebris licitum, quemlibet cum qualibet indistinctè carnaliter commiseri, quando docuntur, & quotiescunque carnalibus desideriis stimulentur.

Decimusseptimus error, & hæresis est: quod symbolo fidei non est standum, nec credendum, nec pro oratione dicendum, cum sit per Romanam Ecclesiam (ut dicunt) ordinatum.

Decimus octauus error & hæresis est: quod nec saluatio angelica, scilicet, Aue Maria, nec orationes quæcunque aliæ sunt admittendæ, nec dicendæ, quantumcunque per Romanam Ecclesiã fuerint ordinatæ, nisi tantum, Pater noster: cum hæc oratio sola per Christum fuerit ordinata.

Decimus nonus error, & hæresis est: quod ipsi sunt successores Apostolorum in Euangelica paupertate, & cognoscunt melius fidei ueritatè, quàm prælati clerici, seu religiosi de Ecclesia Romana, & quod eis, & non illis est credendum.

Vigesimus error, & hæresis est: quod Papa, Episcopi, & Prælati, qui habent diuitias huius mundi, & sanctitatem Apostolorum non imitantur, non sunt Ecclesiæ Dei ueri pastores, uel gubernatores: sed lupi rapaces, & deuoratores: nec talibus Christus dignatus est Ecclesiam committere sponsam suam: quia eis non est credendum, nec obediendum: sed ipsis solis Valdensibus, qui habent à solo Deo celebrandi, confessiones audiendi, & pœnitentias imponendi, plenariam potestatem, siue mulieres fuerint, siue uires.

Propter huiusmodi errores, & hereses istorum Valdensium, seu Pauperum de Lugduno, processu temporis dominus Gregorius Papa IX. ipsos Valdenses, seu Pauperes de Lugduno, aliàs uocatos Inzabbatatos, excommunicauit, anathematizauit, & condemnauit, ut patet extra de hereticis in 5. lib. c. excommunicamus, 2. ubi sic dicitur: Excommunicamus, & anathematizamus uniuersos hereticos, Catharos, Patharenos, Pauperes de Lugduno, &c.

Ad hanc respondemus, quod tempore domini Gregorii Papæ IX. circa annum Domini MCCLXX. Hoc loco codices sunt uariis Barcinonensis enim, & Directorium Cardinalis de Gambara, habent ita: tempore Gregorii Papæ IX. circa annum Domini MCCLXX. sed hoc falsum est: nã Gregorius IX. anno Domini MCCXXVII. floruit, & illud tempus Gregorio Decimo omnino conuenit is enim sedit anno Domini MCCXXI. Directorium Cardinalis Sabelli ita habet: tempore Hadriani III. circa annum Domini MCLVII. quod uidetur uerius: nam plerique scriptores tradunt, Valdenses, siue Pauperes de Lugduno exortos temporibus Alexandri III. circa annos uidelicet Domini MCLX. qui proximè successit Hadriano III. Quot tempore MCLX. fuerint exortos Valdeses. quatuor solum annis interpositis, bis ad stipulatur Raphael Volaterranus, qui in commentariis suis Urbanis, libro uigesimo, capitulo secundo. tradit, Valdenses sub Hadriano Quarto, auctore Valdone excitatos. & Guido Carmelita. in summa tit. de heresibus Valdensium ait, sectam Valdesium incepisse circa annum Domini MCLXX. Itaque in Barcinonensi proculdubio est mendum, quod quamuis non sit immutatum, adnotatum est tamen.

Nec obstat à Gregorio Nono longo post tempore anathemate percussos in capitulo excommunicamus. el secundo, de heret. sub nomine Pauperum de Lugduno: quoniam horum secta multis annis durauit, eiusque reliquæ usque ad Gregorium Nonum, & ueterius peruenerunt: ideo cum ceteris excommunicati sunt.

Iam in codice Bononiensi corruptissimè legitur: tempore Domini Gregorii Papæ Noni, & circa annum Domini MCLXX. cum constet Gregorium Nonum, ut dixi, anno Domini MCCXXVII. floruisse. nec desunt qui dicant eos temporibus Innocentii III. exortos, ut sequens Commentarius docet.

Infurrexit in partibus Gallicanis in Ciuitate Lugdunensi quidam uocatus Valdenius: seu Valdensis. Ita Barcinonensis impressus in Sabellano, Valdesius: in codice Cardinalis de Gambara, Valdenius: in Bononiensi, Valdenius. Guido Carmelita in summa de heresibus, titulo de heresibus Valdensium in principio ait, Valdensium secta principium dedisse quendam ciuem Lugdunensem nomine Valdensium seu Valdensem Bernardus Lutemburgus in catalogo hereticorum, in uerbo: pauperes de Lugduno. & Præteolus libro decimoquarto, de sectis hereticorum, capitulo decimotertio, & lib. decimonono, capitulo duodecimo, Valdonem uocat hunc ciuem Lugdunensem, qui principium huic secta dedit.

De origine autem horum hereticorum multi scripserunt, nemo tamen distinctius quàm frater quidam Iuonetus, qui eorum temporibus floruisse uideatur: is enim in summa, parte 5. cap. secundo, (quod fragmentum extat in peruetusto illo codice membranaceo manuscripto bibliothecæ Vaticanæ. fol. 72. solum. t.) de hoc ita scribit: Ortus illius sectæ, quæ & c. dicitur

Quo tempore fuerint exortos Valdeses.

Valdensium prima initia

dicatur Pour de Lyon, siue Pauperes de Lugduno, sicut à diuersis audiui, & à quibusdā ipsorum, qui uidebantur ad fidem reuersi dum eorum interese examinationibus, sic se fertur habuisse. Apud Lugdunum fuerunt quidam simplices laici, qui quodam spiritu inflammati, & supra ceteros de se praesumentes, iactabant se omnino uelle uiuere secundum Euangelicam doctrinam, & illam ad litteram perfecte seruare; postulantes autem à domino Papa Innocentio III. hanc uiam di formam, auctoritate sua sibi & suis sequacibus confirmari, adhuc recognoscentes primatum apud ipsum residere Apostolicæ potestatis; postea cæperunt ex se, ut plenius se Christi discipulos, & Apostolorum successores ostenderent, & etiam sibi officium prædicationis iactanter assumere, dicentes Christum præcepisse discipulis suis Euangelium prædicare, & quia sensu proprio uerba Euangelij interpretari præsumpserunt, uidentes nullos alios Euangelium iuxta litteram seruare: quod se facere uelle iactauerunt, se solos Christi ueros imitatores esse dixerunt, cumque Ecclesia uideret eos officium prædicationis usurpare, quod eis commissum non fuerat, cum essent idiotæ & laici, prohibuit ut debuisset: & nolentes obedire, excommunicauit. Illi autem contempserunt in hoc clauus Ecclesiæ, dicentes, clericos hoc facere per inuidiam, quia uiderent eos meliores esse, & melius docere, & maiorem ex hoc populi fauorem habere, cum pro bono & perfecto opere nullus debeat, aut possit excommunicari, quale est docere fidem & doctrinam Christi, & quod nullus debeat huiusmodi tantum bonum prohibenti aliquatenus obedire, & illam excommunicationem reputabant sibi æternam benedictionem, gloriantes se Apostolorum successores, quod sicut illi pro doctrina Euangelij à scribis & Phariseis, extra synagogas eieciti, maledictioni eorum & percussioni subiacebant, ita & ipsi à clericis similia paterentur, sic superba præsumptio palliatæ sanctitatis, & à sanctitate singularitatis, cæcitate induxit hæreticæ prauitatis: cum Euangelica perfectio magis doceat humiliter obedire Doctoribus & rectoribus Ecclesiæ, quàm per amorem singularitatis, se scindere à catholica unitate, hætenus ille.

Ex his tota hæc quæstio ualde illustratur. item docemur paulo recentiores esse Waldenses, cum Iuonetus hic, cui magna fides habenda est, cum non longe ab illis temporibus uixerit, dicat eos exortos temporibus Innocentij III. nempe circa annos Domini MCC. à quo tempore non ualde distat Lutzemburgus, qui in Catalogo hæreticorum, uerbo, pauperes de Lugduno, scribit eorum hæresim incepisse anno Domini MCCXV. & plane non leui coniectura ducor ad credendum hanc opinionem ueram esse: quoniam in Epistolarum regesto impresso Innocentij III. lib. 2. fol. 409. Epistola extat, cuius initium est. Et est. qua committit quibusdā Abbatibus, ut animaduertant in eos, qui officium prædicationis temere usurpant, quam habes in bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ Inquisitionis, in principio.

† homini

A c ¶ Vocantur ulterius Inzabbatati, quia in eorum secta magis Perfecti in zabata eorum seu sotulari, &c. ¶ *Variarum appellationum causas tradit autor: & inter eos qui dicantur Perfecti abunde docui supra in hac 2. parte super Concilio Tarraconensi, uers. Perfecti uero hæretici.*

Inzabbatati dicti sunt à zabata, quod est pedis indumentum ex corio confectum, hoc Itali, scarpia, Hispani, zapato, uocant.

d ¶ Signum speciale distinctum ad modum scuti publice deferebant. alibi legitur, signum singulare, mihi reponendum uidetur, signum circolare, propter illa uerba: ad modum scuti, sed omnes fere codices hic, speciale, habent.

e ¶ Errores autem & hæresis istorum Waldensium isti sunt, ¶ *Errores Waldensium recenset & confutat Guido Carmelita in summa de hæresibus, titu, de hæresibus Waldensium. nonnullos etiam commemorat sanctus Antoninus in summa par. 4. titu. xi. cap. 7. §. 2. & Bernardus Lutzemburgus in Catalogo hæreticorum, uerbo: pauperes de Lugduno, & Præcolus lib. 14. cap. 13. de sectis hæreticorum, & Aeneas Silvius de origine Bohemorum, cap. 35. Eymericus hic xx. tantum eorum errores commemorat: sed frater Iuonetus in summa illa sepe citata, par. 5. cap. 2. plusquam xxx. illorum hæres affert. eorum habitus pulchre describit Eymericus par. 3. tit. 11. de signis, per quæ Waldenses cognoscuntur.*

f ¶ Propter huiusmodi errores & hæreses, &c. processu temporis dominus Gregorius Papa Nonus, &c. condemnauit in ca. excommunicamus, 2. de hæret. ¶ *Ex his uerbis credo inductum esse mendium in principio huius quæstionis, cum dicat hic Eymericus, Gregorium Nonum eos condemnasse, sed considerare oportuit illa uerba, processu temporis, quæ indicant apertissime autorem non sensisse eos tempore Gregorij Noni exortos. Facta est autem hæc condemnatio per Gregorium IX. an. Domini MCCXXXVI. per bullam incipien. Excommunicamus, quam habes in bullario litterarum Apostol. pro officio sanctæ Inquisitionis: sed ante Gregorium, alii Romani Pontif. eos anathemate percusserunt, ut constat ex prædictis.*

Quoniam uero, ut docet Eymericus initio huius quæstionis, Waldenses metu pœnarum propriis relictis sedibus in varias provincias se contulerunt, etiam ad Hispaniam profecti sunt, & in regnis regis Aragonum conati sunt latere, & suas hæreses paulatim docere. Ceterum Alfonso Rex Aragonum pius & catholicus, maiores suos imitatus, qui nunquam in eis regnis hæreses uiuere passi sunt, sed debitam Romanæ Ecclesiæ obedientiam & fidelitatem præstiterunt, edicto cauuit, ut Waldenses & ceteri cuiuslibet sectæ hæretici è regnis suis exularent. Id edictum ex Bibliotheca Illustrissimi Iulij Antonij Sanctiorij Cardinalis sanctæ Seuerinæ unius ex Inquisitoribus generalibus in tota Repub. Christiana, quod nobis singulari benignitate exhibuit, eo libentius apponendum curauit, quia gratum futurum lectoribus obnotitiam antiquitatis existimo, & ut intelligatur Principum cura in exterminandis hæreticis habet autem ita.

Inzabbatati

Waldensium in varias mudi partes profectio. Regum Aragoniæ cura in pellendis hæreticis.

EDI-

EDICTVM REGIS Aldefonsi contra hæreticos Waldenses, ut exeant de regno suo.

Ildefonsus Dei gratia Rex Aragonum, Comes Barchinone, Marchio Prouincia, Vniuersis Archiepiscopis, Episcopis, & ceteris Ecclesiarum Dei Prelatis comitibus, Vicecomitibus, Militibus, & Vniuersis populis in regno & in potestate sua constitutis, Salutem, & integram Christianæ religionis obseruantiam.

Ex processu dissolutionis Ecclesiarum Oscen. & Iaccen. & erectionis Balbastrensis inter iura producta pro ciuitate & Ecclesia Iaccen. fol. 756.

Quoniam Deus populo suo nos præesse uoluit, dignum est & iustum, ut de saluatione & defensione eiusdem populi continuam pro uiribus nostris geramus sollicitudinem. Quapropter præcedentium nostrorum imitatores, & iure canonibus obtemperantes, qui hæreticos à conspectu Dei, & catholicorum omnium abiectos, ubique damnandos, atque persequendos censuerunt, Waldenses uidelicet, siue Inzabbatatos, qui alio nomine se uocant Pauperes de Lugduno, & omnes alios hæreticos, quorum non est numerus, a sancta Ecclesia anathematizatos, ab omni regno nostro & potestatiuo, tanquam inimicos crucis Christi, Christianæque religionis uiolatos, & nostros & regni publicos hostes, exire ac fugere præcipimus. Si quis igitur ab hac die, & deinceps prædictos Waldenses & Zapatos, alios uero hæreticos cuiuscunque fuerint professionis, in domibus suis recipere, vel horum funestam prædicationem aliquo loco audire, uel his cibum, uel aliud aliquod beneficium largiri præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & nostram se nouerit incurrisse, bonisque suis absque appellationis remedio confiscandis, se tanquam reum criminis læsæ maiestatis puniendum. Et hoc nostrum edictum, & perpetuam constitutionem per omnes ciuitates, castella, & villas regni nostri & dominationis, ac per omnes terras potestatis nostræ Dominicis diebus recitari ab Episcopis, ceterisque Ecclesiarum rectoribus, atque à Vicarijs, Balijs, Iustitijs, Merinis, & Zenalmedinis, omnibusque populis obseruari & prædictam pœnam transgressoribus inferendam mandamus. Notandum etiam, quia si qua persona nobilis, aut ignobilis aliquos sæpe dictorum nefandorum, quibus iam per

triduum edictum nostrum innotescere contulerit, alicubi regionum nostrarum inuenierit, non profus, aut cito tamen exeuntes, sed potius contumaciter commorantes, aut deambulantes omne malum, dedecus, & grauamen, quod his, præter solummodo læsionem mortis, aut membrorum detractionem intulerit, gratum & acceptum erit in oculis nostris, & nullam in pœnam pertimescat quoquomodo incurrere; sed potius gratiam nostram se nouerit promereri. Damus autem nefandis illis inducias (quamuis quodammodo propter debitum, & contra rationem fieri uideatur) usque in Crastinum Sanctorum omnium, quo uel egressi fuerint de terra nostra, uel egredi inceperint; deinde spolian-dis, cædendis, ac fustigandis, & turpiter, & male tractandis.

Signum & Aldefonsi Regis Aragonum Comitis Barchinonis, Marchionis Prouincia. Signum & Petri regis Aragonum, & Comitis Barchinonis in originali huius chartæ, & signum Domini Regimundi Archiepiscopi Tarraconensis, & Domini G. Episcopi Tirassonensis, & Domini R. Episcopi Iaccensis, & fuit facta charta illa apud Illerdam à Gulielmo de Bassia regio Notario, Anno Domini MCXCIII. Fuit collationata cum originali. Ita est Martinus de Scribas notarius.

QVÆSTIO XV.

De hæresibus Begardorum, & Beguinorum.

S Y M M A R I V M.

- 1 Petrus Ioannes hæresiarcha caput Begardorum.
- 2 Michael de Cesena sectator Petri Ioannis.
- 3 Begardorum & Beguinorum errores.
- 4 Hæretici pro martyribus habiti à suis.
- 5 Beguinorum maledicta contra Rom. Pontificem.
- 6 Litteræ Ioannis Pape xxii. in quibus damnatur eorum doctrina.

Vintadecima quæstio est: Hæreses & errores Begardorum, Beguinorum, Fraticellorum, uel Fratrum de pœnitentia de tertio ordine beati Francisci,

sci, (quod idem est) qui insurrexerunt in prouincia Prouincia, & in prouincijs Narbonæ, Tholosa, Carcaffonæ, Sicilia in Syria, & Calabria, Tuscia, Alemania, & alijs diuersis mudi partibus, & adhuc damnabiliter perseuerant in dictis partibus, condemnate per prælatos & Inquisitores, & quæ quotidie condemnantur; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quod tempore domini Clementis V. insurrexit in prouincia Narbonæ homo quidam vocatus frater Petrus Ioannis de ordine fratrum Minorum, de uilla, quæ dicitur Ciriacum, diocesis Biterren, oriundus. Hic quamplures hæreses & errores in dicta prouincia verbis, ac scriptis pariter publicauit, & quamplures ad se traxit. Hic condidit, dum uiuere, Postillam super Apocalypsim, Postillam super Canonicas, Postillam super Matthæum, quendam tractatum de mendicitate, & quendam alium de dispensationibus: in quibus libris, præsertim in Postilla super Apocalypsim, quamplures hæreses & errores inseruit: ut supra patuit in questione 9. ubi recitantur, Ex cuius fratris Petri Ioannis prauis uerbis, & informationibus, factis suis, familiaribus dum uiuere: & etiam ex eius prædictis libellis & Postillis: & præsertim super Apocalypsim quæ remanserunt post eius mortem, & remanent hodie apud Begardos, licet per Ecclesiam condemnata.

2 Et ex proprijs inuentionibus eius sequacium, utpote fratris Michaelis de Cælena hæretici, dicti ordinis Minorum Generalis Ministri, & nonnullorum aliorum multorum eiusdem ordinis, hæreses & errores, ac abominaciones, & blasphemias contra sanctam Ecclesiam pullularunt, & quam plurimum creuerunt, & hodie crescunt. Et quamplures in Catalonia, & in Narbona, Biterris, Tholosa, Montepessulano, Capite stagni, Lunello, Marsilia, Calabria, Sicilia, Tuscia, Alemania: ac modernis temporibus Auinione, existente ibi Romana curia tempore Clementis Papæ VI. & Innocentii VI. ac in Viterbio tempore Urbani Papæ V. fuerunt ut pertinaces hæretici damnati, & ignibus concremati.

Hæreses autem & errores Begardorum, Beguinorum, Fraticellorum, vel Fratrum de penitentia de tertio ordine beati Francisci, isti sunt.

3 Primus error & hæresis est: quod Dominus Iesus Christus in quantum fuit homo, & eius Apostoli nihil habuerunt in proprio, nec etiam in communi: quia fuerunt perfecti pauperes in hoc mundo.

Secundus error & hæresis est: quod dicunt hanc esse perfectam Euangelicam paupertatem, uidelicet nihil habere in proprio, nec in communi.

Tertius error & hæresis est: quod habere aliquid in communi diminuit de perfectione Euangelicæ paupertatis.

Quartus error & hæresis est: quod Apostoli sine diminutione perfectionis eorum, & sine peccato, non potuerunt habere aliquid, nec in proprio nec in communi.

Quintus error & hæresis est: quod dicere & cre-

A dere, ac asserere contrarium prædictorum, est hæreticum.

Sextus error est: quod regula beati Francisci, est illa uita Iesu Christi, quæ Christus seruauit in hoc mundo, & quam Apostolis suis tradidit, & imposuit obseruandam.

Septimus error est: quod sanctus Franciscus, tradidit fratribus sui ordinis in regula sua supradictam Euangelicam paupertatem, ita quod professores dictæ regulæ nihil possunt habere nec in proprio nec in communi.

Octauus error est: quia dicunt, quod beatus Franciscus post Christum, & eius matrem (& alii addunt, post Apostolos) fuit summus & precipuus obseruator uitæ & regulæ Euangelicæ, ac renouator eius in isto statu sexto Ecclesiæ, in quo dicunt iam nos esse.

Nonus error & hæresis est: quod regulam sancti Francisci dicit esse Euangelium Christi, ac unum & idem esse cum Euangelio Christi.

Decimus error est: quod quicumque impugnant, uel contradicunt in aliquo regulæ sancti Francisci (quam dicunt esse Euangelium) impugnant, & contradicunt Euangelio Christi, & per consequens errant, & sunt hæretici, si in hoc perseuerant.

Vndecimus error est: quod sicut Papa, uel aliquis alius, non potest aliquid immutare in Euangelio, nec addere, nec subtrahere ex eodem: ita non potest aliquid immutare in prædicta regula, nec addere, nec subtrahere ex eadem, quantum ad uota, seu consilia Euangelica, ac præcepta contenta in ipsa.

Duodecimus error est: quia dicunt, quod Papa non potest dictam regulam Euangelicam sancti Francisci cassare, uel immutare; nec tollere ordinem sancti Francisci, quem Euangelicum ordinem esse dicunt. Idem dicunt de tertia eius regula.

Tertiusdecimus error est: quia dicunt, quod Papa non potest facere constitutionem uel decretalem, per quam dispenset ac concedat fratribus Minoribus, quod possint habere bladum, uel unum ad seruandum in communi in granarijs uel cellarijs, pro tempore futuro ad suum usum, seu uictum necessarium: et quod hoc esset facere contra Euangelicam regulam sancti Francisci, et Euangelium Christi.

Quartusdecimus error et hæresis est: quoniam dicunt, quod dominus Papa Ioan. xxii. faciendo quandam constitutionem, quæ incipit: Quorundam. § in qua dicitur concedere, ac dispensare cum fratribus Minoribus, quod possint congregare unum & bladum in granarijs, uel cellarijs pro tempore futuro ad arbitrium prælatorum ordinis ipsorum, fecit contra Euangelicam paupertatem, & per consequens (ut aiunt) contra Euangelium Christi: & ideo dicunt, quod factus est hæreticus: et quod ex hoc perdidit potestatem Papalem ligandi et soluendi, et alia faciendi, si in hoc perseuerauerit; et quod prælati per eum facti ex quo dictam constitutionem fecit, non habent aliquam ecclesiasticam iurisdictionem, seu potestatem.

Quin-

Vide Concilium Tridentinum Sess. 25. de Regularibus, cap. 3.

Hæc habetur inter extraneas Ioannis xxii. titulus de uerbis significis.

Quintusdecimus error, & hæresis est: quod omnes prælati, & alii, qui eidem domino Papæ in dicta constitutione facienda consenserunt, ac consentiunt scienter, ex hoc facti sunt hæretici, si in hoc pertinaciter perseuerant: & quod omnem potestatem seu iurisdictionem ecclesiasticam perdididerunt.

Sextusdecimus error est: quia dicunt quod omnes fratres Minores, qui dictam constitutionem fieri procurant, ac qui eidem consentiunt, & eam recipiunt, uel ea utuntur, ex hoc hæretici sunt effecti.

Decimusseptimus error est: quia dicunt, quod dominus Papa non potest facere secundum Deum, quod aliquis frater Minor etiam de licentia ipsius Papæ, transeat ad aliam religionem, seu ordinem, ubi ipse frater Minor, sicut & alii fratres eiusdem ordinis habeant aliquas diuitias in communi. Quia ut dicunt, hoc esset descendere a maiori, & altiori gradu, seu statu perfectionis uirtutis, ad minorem, & inferiorem: & hoc esset destituere, & non constituere: & potestas Papæ est data solum in constructionem, & non in destructionem.

Decimusoctauus error est: quod si aliquis frater Minor factus fuerit Episcopus, ¶ uel Cardinalis, uel etiam Papa, tenetur seruare uotum paupertatis a se prius factum, secundum regulam sancti Francisci.

Decimusnonus error & hæresis est: quia dicunt, quod perfectior status qui sit in Ecclesia Dei, est status ordinis fratrum Minorum, qui paupertatem Euangelicam uouerunt, & promiserunt; nec status prælatorum ad perfectionem eius pertingit: sed illi prælati, qui de ordine fratrum Minorum assumuntur, ubi paupertatem Euangelicam promiserunt, ad quam seruandam sunt perpetuo obligati, ad eandem perfectionem pertingant, si uotum seruauerint a se prius factum.

4 Vigimus error est: quia dicunt quod illi quatuor fratres Minores, qui sub anno Domini M CCC XVIII. apud Marsiliam per Inquisitorem hæreticæ prauitatis, qui etiam erat de ordine fratrum Minorum, fuerunt uelut hæretici condemnati (ex hoc, ut ipsi dicunt, quod uolebant seruare, & tenere puritatem, & ueritatem, & paupertatem regulæ dictæ sancti Francisci, & quia nolabant assentire in laxationem regulæ, nec recipere dispensationem prædicti domini Papæ factam super illam, nec sibi nec alijs super hoc obedire) fuerunt condemnati iniuste, pro ueritate Euangelicæ regulæ defendenda: & ideo dicunt ipsos non fuisse hæreticos, sed catholicos, & etiam martyres gloriosos ipsorumque implorant orationes, & suffragia apud Deum.

Vigimusprimus error est: quia dicunt multi ex eis se credere, eos esse non minores martyres, nec minoris meriti apud Deum, quam sanctos Laurentium, & Vincentium martyres.

Vigimussecundus error est: quod quidam ex ipsis dicunt, quod in ipsis quatuor fratribus Minoribus, fuit Christus iterum spiritualiter crucifixus, tanquam in quatuor brachijs Crucis, cum

paupertas Christi, & uita eius fuerint in ipsis condemnata.

Vigimus tertius error est: quia dicunt, quod si dominus noster Papa mandauit, ac consentit, quod prædicti quatuor fratres Minores fuerint per Inquisitorem uelut hæretici condemnati, ex hoc ipse factus est hæreticus; & maior etiam inter alios, cum deberet ipse, sicut caput Ecclesiæ, perfectionem Euangelicam defendere: & ideo (ut dicunt) Papalem perdidit potestatem, nec etiam credunt ipsum esse Papam: & quod non est ei obediendum in aliquo a fidelibus, & quod ex tunc uacauit Papatus.

Vigimusquartus error, & hæresis est: quia dicunt, quod omnes illi Beguini uulgariter appellati, qui se ipsos fratres de penitentia, de tertio ordine sancti Francisci appellant, qui in istis tribus annis præcedentibus, uidelicet ab anno Domini M CCC XVIII. uel circa, fuerunt per iudicium Prælatorum, & Inquisitorem hæreticæ prauitatis uelut hæretici condemnati in prouincia Narbonæ, & in Capite stagni, & Biterris, & apud Lodonam, & in diocesi Agatan, & apud Lunellum, & Magolon, diocesis qui credebant prædictos quatuor fratres Minores esse sanctos martyres, & credebant, & tenebant, & sentiebant, sicut ipsi de paupertate Euangelica, & de Potestate Papæ, uidelicet quod eam perdidit, et quod sit factus hæreticus, et quod etiam Prælati, et Inquisitores, qui dictos fratres persecuti fuerunt, ex hoc facti sunt hæretici; et quod doctrina fratris Petri Ioannis, olim tota erat uera et catholica, et quod ecclesia carnalis, scilicet Romana Ecclesia, erat Babylon meretricis magna, destruenda, et deiicienda, sicut olim destructa fuit Synagoga Iudeorum incipiente ecclesia primitiua; tales etenim Beguini, quamuis prædicta omnia crederent, et defendere, fuerunt (ut dicunt) iniuste condemnati, et pro ueritate defendenda, et non fuerunt hæretici, sed catholici, et dicunt eos esse coram Deo martyres gloriosos.

Vigimus quintus error: quia dicunt, quod Ecclesia Dei adhuc recognoscat, quod dicti quatuor fratres Minores, et dicti Beguini, qui fuerunt uelut hæretici condemnati, sunt sancti martyres, et de eis fiet solemne festum in Ecclesia, sicut de alijs magnis martyribus.

Vigimus sextus error: quia dicunt, quod Prælati, et Inquisitores, qui ipsos iudicauerunt, et condemnauerunt uelut hæreticos, et etiam omnes illi, qui consenserunt ac consentiunt scienter, in condemnationibus eorum, ex hoc facti sunt hæretici, si in hoc perseuerant; et ex hoc perdididerunt ecclesiasticam potestatem ligandi, et soluendi, et administrandi ecclesiastica sacramenta: nec est eis obediendum a fidelibus Christianis.

Vigimus septimus error est: quia dicunt, quod omnes, et singuli prædicti, quos dicunt esse factos hæreticos propter prædicta, non sunt de Ecclesia Dei, nec de numero fidelium: sed sunt extra Ecclesiam, si in hoc perseuerant.

Vigimus octauus error est: quia dicunt, quod omnes illi, qui tenent, et credunt sicut ipsi Beguini, (scu

ni, seu fratres pauperes de tertio ordine, credunt & tenent de predictis omnibus; & sicut tenuerunt & crediderunt illi, qui fuerunt veluti haeretici condemnati, & etiam alii fideles, qui non sunt de tertio ordine, siue sint clerici, aut religiosi, aut laici, qui credunt aut tenent de predictis sicut ipsi Beguini; omnes inquam tales (ut aiunt) sunt Ecclesia Dei, ac de Ecclesia Dei, & intra ecclesiam Dei viuunt.

Vigesimus nonus error est: quod multi Beguini, & Beguinae, ac etiam credentes ipsorum erroribus, recollegerunt occulte ossa combusta, & cines res praedictorum combustorum, qui fuerunt veluti haeretici condemnati, ad conseruandum sibi pro reliquiis, & tanquam reliquias sanctorum osculabantur, & uenerabantur, sicut aliorum sanctorum ob deuotionem & reuerentiam eorundem: sicut compertum extitit, & inuatum per inquisitionem, & confessionem, ac confessiones, ac depositiones quorundam Beguinorum receptas in iudicio, qui talia secum habebant, & alios habere, & habuisse uiderant, & sciebant; sicut quoque nos inquirentes de talibus reliquiis apud eos inuentis, palpauimus, & uidimus, & fide probauimus oculata;

Trigesimus error est: quod aliqui ex Beguinis scripserunt, & notarunt nomina praedictorum condemnatorum, & dies siue Calendas, in quibus passi fuerunt sicut martyres (ut ipsi asserunt) secundum quod Ecclesia Dei, de sanctis, & iustis, martyribus facere consueuit, & nomina eorum adnotauerunt in suis Calendariis, & in suis inuocant Litanis.

Trigesimus primus error est: quod Papa non potest dispensare cum aliqua persona in uoto uirginitatis seu castitatis, etiam si uotum id fuerit simplex, & non solemne, quantumcumque etiam ex tali dispensatione sequeretur aliquid magni bonum ciuitatis: puta reformatio pacis alicuius prouinciae siue regni: uel conuersio unius gentis ad fidem Christi: quia persona, cum qua dispensaretur, de maiori, & altiori gradu perfectionis suae descenderet ad minorem.

Trigesimus secundus error est: quia dicit quod si omnes mulieres essent mortuae, excepta una, quae uouisset castitatem uel uirginitatem Deo, & etiam si genus humanum deficeret, nisi talis mulier contraheret, Papa non posset cum tali muliere dispensare: nec talis mulier teneretur obedire Papae praecipienti, ut contraheret; & si obediret, mortaliter peccaret: & si propter hoc excommunicaretur per Papam, talis excommunicatio esset iniusta, & eam non ligaret; & si sustineret propter hoc mortem, esset martyr.

Trigesimus tertius error est: quia dicunt, quod non tenentur iurare coram Praelatis, & Inquisitoribus, quamuis delati sint de secta, & haeresi Beguinorum, ad respondendum eis, nisi solum de fide, ac articulis fidei.

Trigesimus quartus error, & haeresis est: quia dicunt, quod si excommunicarentur propter hoc, quia recusant iurare simpliciter, & absolute de ueritate dicenda in iudicio de requisitis,

† al. quando- que.

† al. communitatis.

nisi tantum de articulis fidei, & praecipis, ac sacramentis; & quia nolunt de aliis respondere, & quia recusant suos complices reuelare, quod talis excommunicatio est iniusta, & quod non ligat eos.

Trigesimus quintus error est: quia dicunt quod Papa non potest secundum Deum inhibere Beguinis, etiam per sententiam excommunicationis, quae non uiuant de mendicitate, quamuis possent laborare, & de arte sua uictum sibi congruum procurare; nec tenentur sibi obedire: & si propter hoc condemnarentur ad mortem, dicunt quod essent martyres gloriosi.

Trigesimus sextus error est: quia dicunt, & asserunt, quod tota doctrina, & scriptura fratris Petri Ioannis olim de ordine fratrum Minorum, est uera & catholica, & eandem credunt, & dicunt fuisse se eia Domino reuelatam, & dicunt fratrem Petrum Ioannis hoc ipsum, dum uiuebat, suis familiaribus reuelasse.

Trigesimus septimus error est: quod fratrem Petrum Ioannem communiter uocant sanctum Petrum non canonizatum, quia dicunt ita eum esse martyrem.

Trigesimus octauus error est: quia dicunt, eum esse ita magnum doctorem, quod ab Apostolis, & Euangelistis citra, non fuit aliquis maior eo: & aliqui addunt, quod fuit maior in sanctitate, & doctrina.

Trigesimus nonus error, & haeresis est: quia dicunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrum Ioannem ueritatem tenuisse, & dixisse, in eo quod dixit, & tenuit, quod Christus uiuebat, quando fuit pendens in Cruce, in latere lanceatus dicentes, quod anima Christi secundum rei ueritatem, adhuc erat in corpore; sed quia Christus erat multum exinanitus, ideo aspicientibus mortuus uidebatur: Ioannes autem Euangelista, ideo dicit eum tunc esse mortuum, quia mortuus apparebat: Matthaeus autem Euangelista scripsit, quod Christus tunc uiuus erat, quia secundum rei ueritatem ita erat, sed Ecclesia abrahit hoc de Euangelio Matthaei, ne Ioanni Euangelistae contrarius uideretur.

Quadragesimus error est: quia dicunt, quod scriptura, et doctrina praedicti fratris Petri Ioannis sunt magis necessariae Ecclesiae Dei pro isto tempore finali, quam aliqua alia scripturae quorumcumque Doctorum, et Sanctorum, exceptis scripturis Apostolorum, et Euangelistarum: quia (ut dicunt) ipse magis declarat, et dat intelligere malitiam Antichristi, et discipulorum eius, uidelicet Phariseorum, quos dicunt esse praelatos, et religiosos moderni temporis.

Quadragesimus primus error est: quia dicunt, quod illi, qui non recipiunt doctrinam eius, sunt caeci et illi, qui reprobant eius doctrinam, et condemnant, sunt haeretici.

Quadragesimus secundus error est: quia dicunt, quod si Papa condemnaret doctrinam uel scripturam fratris Petri Ioannis condemnando eam, esset haereticus, quia condemnaret uitam, et doctrinam Christi.

Quadra-

Quadragesimus tertius error est: quia dicunt (prout inueniunt in Postilla fratris Petri praedicti super Apocalypsim) Ecclesiam carnalem, per quam intelligunt Romanam Ecclesiam, non solum pro ipsa Roma, sed quantum se extendit Romani Imperii latitudo, esse illam Babylonem meretricem magnam, de qua loquitur Ioannes in Apocalypsi. Et de ipsa exponunt & intelligunt, quae leguntur ibidem, uidelicet, quod ipsa est ebria de sanguine martyrum Iesu Christi: & exponunt de sanguine illorum quatuor fratrum Minorum, qui fuerunt apud Marsiliam combusti ut haeretici condemnati; & de sanguine Beguinorum de tertio ordine, qui fuerunt in istis retro annis tanquam haeretici condemnati & combusti in prouincia Narbonen. sicut superius plenius conuincitur, quos asserunt esse martyres Iesu Christi.

Apo. 17.

Quadragesimus quartus error est: quia dogmatizant, quod ecclesia carnalis, uidelicet Romana Ecclesia, ante praedicationem Antichristi est destruenda per bella, quae contra ipsam faciet Fredericus Rex Siciliae, qui tunc regnabat cum complicibus suis, qui uocantur decem Reges, qui intelliguntur per decem cornua bestiae, de quibus scribitur in Apocalypsi. Et quadam alia de Rege Frederico contra Regem Franciae, & Regem Robertum. Et circa hoc fabulabantur multa alia tam erronea, quam insana.

Apo. 17.

† al. ponebat.

Quadragesimus quintus error est: quia isti dogmatizant, quod in fine sexti status Ecclesiae, (in quo statu dicunt nos esse) qui incepit a sancto Francisco citra; praedicta Ecclesia carnalis, Babylon meretrix magna, est reicienda a Christo, sicut reiecta fuit Synagoga Iudaeorum, quia crucifixus Christus: Quia carnalis Ecclesia crucifigit & persequitur vitam Christi, in illis fratribus, quos uocant pauperes & spirituales, ordinis sancti Francisci, exponendo tam de primo, quam de tertio ordine, & persecutione, quae facta est contra eos in prouincia Prouinciae, & in prouincia Narbon. de qua in superioribus est peractum.

† al. pertra- statum.

Quadragesimus sextus error est: quia dogmatizant, quod sicut reiecta synagoga a Christo, fuerunt pauci uiri electi per eum, per quos fuit fundata Christi Ecclesia primitiua, quantum ad primum statum Ecclesiae, ita reiecta & destructa carnali Ecclesia Romana in sexto statu Ecclesiae: nunc etiam remanebunt pauci uiri electi spirituales, pauperes Euangelici, quorum maior pars (ut aiunt) erit de utroque ordine sancti Francisci, uidelicet de primo & de tertio, per quos fundabitur Ecclesia spiritualis, quae erit humilis & benigna in septimo & ultimo statu, qui incipiet mortuo Antichristo.

Quadragesimus septimus error est: quia dogmatizant, quod omnes religiones seu ordines destruentur in persecutione Antichristi, excepto ordine sancti Francisci, quem distinguunt in tres partes; quarum unam dicunt esse communitatem ordinis; & secundam dicunt esse illos, qui appellati sunt Fratelli in Italia, & tertiam dicunt esse tam in fratribus, quos uocant spirituales, seruantibus puritatem & regulam sancti Francisci, quam in fratribus de tertio ordine eiusdem adherentibus, Et

† al. paupertatem.

prima duae partes (ut aiunt) destruentur, & tertia remanebit usque ad finem mundi duratura: quia (ut aiunt) beato Francisco sic fuit a Deo promissum.

Quadragesimus octauus error est: quia dogmatizant esse duplicem Antichristum, uidelicet unum spirituale seu mysticum, & alium reale maiorem Antichristum, & primum dicunt esse praeparatorem uiae secundi: & dicunt esse primum Antichristum illum Papam, sub quo fiet, & sub quo iam fit (ut aiunt) persecutio, & condemnatio eorundem.

Quadragesimus nonus error est: quod determinant tempus, infra quod maior ueniet Antichristus, & incipiet praedicare, & finiet cursum suum: quem Antichristum iam dicunt esse natum, & finiet (secundum quosdam ex eis) cursum suum, circa annum, quo computabatur incarnatio Domini anno MCCCXXXV.

Quinquagesimus error est: quia dogmatizant, quod illi uiri spirituales, quos uocant euangelicos, in quibus, & per quos fundabitur ecclesia, mortuo Antichristo, praedicabunt xii. tribubus Israel, et conuertentur de qualibet tribu, duodecim millia, qui simul congregati erunt centum quadraginta quatuor millia: & haec erit militia signata per Angelum habentem signum Dei uiui: & exponunt de Beato Francisco, qui habuit stigmata uulnerum Christi. Quae militia signata primo pugnabit cum Antichristo, & per eum occidetur ante aduentum Heliae & Enoch.

Quinquagesimus primus error est: quia dicunt quod tempore persecutionis Antichristi, ita affligentur Christiani carnales, quod desperati dicent, quod si Christus esset Deus, non permetteret, quod Christiani tanta paterentur mala, & sic desperati apostatabunt a fide, & morientur. Sed Deus abscondet praedictos uiros spirituales electos, ne per Antichristum & ministros suos ualeant inueniri, & tunc Ecclesia reducetur ad numerum personarum, in quo numero fuit fundata Ecclesia primitiua, ita quod uix remanebunt xii. in quibus etiam fundabitur, & in quibus infundetur Spiritus sanctus in aequali uel in maiori abundantia, quam fuerit in uisus super Apostolos in Ecclesia primitiua.

Quinquagesimus secundus error est: quia dicunt, quod post mortem Antichristi, dicti uiri spirituales conuertent totum mundum ad fidem Christi, & totus mundus erit bonus & benignus: ita quod nulla malitia uel peccatum erit in hominibus illius status, nisi forte peccata uenialia in aliquibus: Et omnia erunt communia quo ad usum, & non erit aliquis, qui offendat alium, uel sollicitet ad peccatum: quia maximus amor erit inter omnes, & erit tunc unum ouile & unus pastor: Et talis omnium status & conditio durabit (secundum aliquos ex ipsis) per centum annos: deinde deficiente amore, paulatim subingredietur malitia, & intantum excrescet paulatim, quod Christus propter excessum dictae malitiae, quasi cogetur uenire ad generale iudicium omnium.

Quinquagesimus tertius error est: quia ignominiose et grauitur obloquuntur contra dominum

num Papam Vicarium Iesu Christi, quem sicut in-
fani mente, et Schismatici uocant, et dicunt esse
mysticum Antichristum, maioris Antichristi præ-
cursorum, et preparatorem uite eius.

Quinquagesimus quartus error est, quod uo-
cant eum lupum rapacem, à fidelibus euitandum,
et prophetam luscum, seu cecum: Caiopham Pon-
tificem, qui Christum condemnauit; et Herodem,
qui Christum illudendo derisit: quia ut dicunt, ip-
se condemnat uitam Christi, et deridet Christum
in pauperibus suis.

Quinquagesimus quintus error est: quia dicunt
ipsum Papam esse apum de silua, et singularem
serum, exterminantem & destruentem maceriam
seu claustram Ecclesie Dei: ita ut in eam possint
ingredi canes & porci, id est, homines, qui perse-
cutionem uitæ Euangelicæ dilacerant atque con-
sulcant; & dicunt, quod plus facit de malo in Ec-
clesia, quam omnes hæretici præcedentes: quia
tempore hæreticorum manebat Ecclesia in statu
suo; nunc uero tempore eius, carnalis Ecclesia de-
struetur, quia ipse solus cum duobus Cardinali-
bus fugiet, & latitabit, & morietur præ tristitia &
dolore.

Et quia prædicti errores fundantur originaliter
in paupertate Euangelica, quam dicebant esse men-
daciter quod Christus & eius Apostoli non habue-
runt aliquid in proprio, nec in communi: & quod
in his quibus utebantur, non habebant aliquid
ius, sed solummodo simplicem usum facti; ideo
dominus Ioannes XXII. declarauit contrarium
esse uerum & catholicum; et ista duo esse hæretica
lia, et condidit de consilio fratrum extrauagatam,
Cur inter nonnullos, tenoris sequentis.

De proprio & communi Extra- uagantes Domini Ioan- nis xxij.

† Hæc habe-
tur inter ex-
trauag. Ioan.
xxij. ti. de uer-
bo. sig. c. 4.

Cum inter nonnullos viros schola-
sticos saepe contingat in dubium reuo-
cari, utrum pertinaciter affirmare redempto-
rem nostrum & dominum Iesum Christum,
eiusque Apostolos in speciali non habuisse
aliqua nec in communi etiam, hæreticum
sit censendum, diuersis diuersa & aduersa
etiam sententiis circa illud: Nos huic con-
certationi finem imponere cupientes, asser-
tionem huiusmodi pertinacem, cum scri-
pturæ sacræ (quæ in plerisque locis ipsos
nonnulla habuisse asserit) contradicat ex-
presse, ipsamque scripturam sacram, per
quam utique fidei orthodoxæ probantur
articuli, quo ad præmissa fermentum aper-
te supponat continere mendacii, ac per con-
sequens, quantum in ea est, eius in totum
fidem euacuans, fidem catholicam reddat,
eius probationem adimens, dubiam & in-
certam; deinceps erroneam fore censen-
dam, & hæreticam: de fratrum nostro

rum consilio, hoc perpetuo declaramus e-
dicto.

Rursus in posterum pertinaciter affirma-
re, quod Redemptori nostro prædicto, eius-
que Apostolis in his, quæ ipsos habuisse
scriptura sacra testatur, nequaquam ius ip-
sis utendi competierit; nec illa uendendi,
seu donandi ius habuerint, aut ex ipsis alia
acquirendi, quæ tamen ipsos de præmis-
sis fecisse scriptura sacra testatur, seu ipsos
potuisse facere supponit expresse: cum ta-
lis assertio ipsorum usum & gesta eviden-
ter includat, in præmissis non iusta; quod
utique de usu, gestis, seu factis redempto-
ris nostri Dei filii sentire nefas est, sacræ
scripturæ contrarium, & doctrinæ catho-
licæ inimicum: assertionem ipsam perti-
nacem de fratrum nostrorum consilio de-
inceps erroneam fore censendam merito,
ac hæreticam declaramus. Nulli ergo om-
nino hominum liceat hanc paginam nos-
trarum declarationum infringere, vel ausu
ei temerario contraire. Si quis autem
hoc attentare uoluerit, seu præsumperit,
indignationem omnipotentis Dei, & bea-
torum Petri & Pauli Apostolorum eius, se
nouerit incursum. Datum Auinion. ij. Idus
Nouembris, Pontificatus nostri anno se-
ptimo.

Et quia prædictæ constitutioni, Cum inter
nonnullos, dictus frater Michael de Casena Mi-
nister Generalis fratrum Minorum hæreticus, con-
tradixit, patenter, publice, et impudenter cum
suis complicitibus mendaciter asserendo, quod Ro-
manus Pontifex constitutionem, Cum inter, præ-
dictam, non potuit condidisse: Idem dominus
Ioannes XXII. constitutionem edidit, quæ in-
cipit: Ad conditorem & canonum, in qua clarissi-
me ostendit, quod constitutionem potuit facere
antedictam.

Verum quia ille hæreticus Michael antedi-
ctus, cum quampluribus sociis suis, etiam dictæ
constitutioni, Ad conditorem etiam detrahebat;
et ambas, Cum inter, et, Ad conditorem, pariter
condemnat: Idem dominus Ioannes tertiâ con-
stitutionem edidit, quæ incipit: Quia quorundam
mentes, in qua constitutione utramque, Cum in-
ter, et Ad conditorem canonum, confirmauit, et
errores duos prædictos, de proprio et communi
fortius extirpauit, et uerbis etiam aliis usus fuit, un-
de dicitur sic,

Extrauagans Ioannis xxij. Quia quorundam.

Quia & quorundam mentes: & infra
Nos itaque ne fabricatores menda-
ciorum huiusmodi, ac etiam assertores de-
tam

Contra erro-
res Michae-
lis de Casena
côlit. duze.

† Habetur in
extrauag. eius-
dem, De uer-
bo. sig. c. 3.

† Hæc habe-
tur ti. de uer-
bo. sig. c. 7. in
fin.

tam pestifera, erronea, & damnata doctri-
na, confutatione, ac confusione utique om-
ni digna, gloriosi ualeant, & alios trahere in
errorem, cum ausu nefando, ac petulantia
improba, ausi defendere publicè fuerint dam-
natam per constitutionem prædictam hære-
sim, ac etiam probare, uidelicet, quod Chri-
stus & eius Apostoli in his, quæ habuisse le-
guntur, tantum habuerint absque iure aliquo
simplicem usum facti: ex quo (si uerum es-
set) sequeretur usum Christi fuisse non ius-
tum: quod profecto blasphemiam continet,
& catholicæ fidei inimicum: cum hoc de per-
tinaci animositate ac erronea non sit dubium
processisse: omnes & singulos, qui uerbo ac
scripto per se, vel per alium, seu alios talia
publice præsumperunt, ipsos quoque, qui
eos instruxerunt in talibus, & ut præmissa fa-
cerent, docuerunt, in damnatam incidisse
hæresim, ac ut hæreticos uitandos fore, de
fratrum nostrorum consilio declaramus. Si
quis autem damnatas per constitutionem,
Cum inter, prædictas hæreses, vel ipsa-
rum alteram deinceps scienter uerbo, vel scri-
pto defendere, vel approbare præsumperit,
de fratrum eorundem consilio decernimus,
ut tanquam hæreticus ab omnibus eviden-
ter habeatur. Adhuc, quod constitutionem
nostram, Ad conditorem canonum, supra-
dictam, infano ausu impugnare, nisi sunt (si-
cut fertur) districtius de eorundem fratrum
consilio inhihemus, ne quisquam contra dif-
finita, ordinata, seu facta per ipsam, uerbo,
vel scripto scienter approbet aliquid, vel de-
fendat. Si quis uero contra præsumperit,
tanquam contumax & rebellis Romanæ Ec-
clesiæ ab omnibus habeatur. Nulli ergo, &c.
Datum Auinion, quarto idus Nouemb. Pon-
tificatus nostri anno nono.

Et quia prædictis duobus erroribus in dictis
duabus constitutionibus condemnatis, super ma-
teria de proprio & communi, adhuc in prouincia
Tarraconen, nonnulli Begardi, & fratres Minores,
solo nomine religiosi, a conuersatione aliorum or-
dinum & fratrum, uita & moribus dissidentes, præ-
fatos condemnatos errores, in dicta prouincia Tar-
raconen. adhuc defendebant: Ideo dominus Io-
annes prædictus, Archiepiscopo Tarraconen. eius-
que suffraganeis, & Inquisitoribus illarum partiū
hæreticæ prauitatis, iterum dictos errores, ac fra-
tres eorum defensores ut hæreticos, condemnan-
do, ac tales publicari mandando, gratiis &
indulgentiis sui ordinis priuando, ac
eos Prælati & Inquisitoribus
subiiciendo, litteras
destinavit teno-
ris sequen-
tis.

Alia constitutio Ioan. XXII. super eodem.

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei,
venerabilibus Fratribus Archiepiscopo
Tarraconen. eiusque suffraganeis, & dilectis
filiis Inquisitoribus hereticæ prauitatis in pro-
uincia Tarraconæ auctoritate Apostolica de-
putatis, salutem, &c.

Quia nonnunquam unius impunitas:
& infra. Et quia indignum est, ut eius, à cuius
se obedientia subtrahunt, quemque & im-
pugnare temere satagunt, priuilegiis per-
fruantur: ipsos omnibus & singulis tam exem-
ptionis, quam aliis quibuscunque priuilegiis,
gratiis, & libertatibus, & immunitatibus, tam
ordinibus suis, quam personis, & locis ipso-
rum, sub quacunque forma, vel expressione
verborum, ab Apostolica sede concessis, au-
thoritate Apostolica omnino priuamus. Et
præter pœnas alias contra talia præsumen-
tes inflictas, quibus ipsos subiicere uolu-
mus, priuatos perpetuo, & ordinariorum lo-
corum iurisdictioni ordinariæ, quo ad cau-
sas omnes, & omnia alia decernimus manere
subiectos. Quocirca discretioni uestræ
per Apostolica scripta in uirtute sanctæ o-
bedientiæ districtius iniungendo manda-
mus, quatenus singulis diebus Dominicis
& festiuis, de quibus uideritis expedire, ta-
les excommunicatos, hæreticos, & Schif-
maticos (ut prædicatur) eisdem priuilegiis,
gratiis, libertatibus, & immunitatibus pri-
uatos, uos fratres Archiepiscopo & Suffra-
ganei faciatis in Ecclesijs uestrarum ciuita-
rum, & diocesium publice nuntiari: ac uos,
uestrique uices gerentes uestra ordinaria: &
vos filij Inquisitores auctoritate Apostoli-
ca aduersus eos, quos in præmissis, vel circa
ea, summarie, simpliciter, & de plano in eis-
dem ciuitatibus, & diocesis reperietis de-
liquisse, tamquam contra hæreticos & Schif-
maticos, ad captionem, inquisitionem,
correctionem, & punitionem, iuxta sanctio-
nes canonicas, adeo diligenter procedere
studeatis, quod extirpatis de finibus uestris
hæresibus huiusmodi, catholica fides illiba-
ta remaneat in hac parte. Datum Auinio-
ne, &c.

COMMENT. XL.

Multis nominibus uocantur hi heretici, nempe
Begardi, Fraticelli, Fratres de paupere uita,
& Bizochi, ut constat ex quadam extrauaganti Ioan-
nis XXII. incipiente, Sancta Romana: quam as-
feri

fert auctor Repertorii Inquisitorum verbo, Beatæ ter-
tiæ regulæ, per quam horum secta condemnatur.
a ¶ Ad hanc respondemus, quod tempore domi-
ni Clementis V. insurrexit in prouincia Narbonæ
homo quidam vocatus Petrus Ioannes.] De Begar-
dorum origine siue initio non est multum varia aucto-
rum sententia: nam Guido Carmelita in summa de he-
resibus, tit. de heresibus Beguinorum in principio scri-
bit eorum sectam detectam fuisse circa annum Domi-
ni M. C. C. C. X. V.

Begardorum
secta quado
incepiti.

Eymericus hic, qui aliquot annis post Guidonem
Carmelitam floruit, non multum ab eo differt, dum Be-
gardos seu Beguinos tempore Clementis Papæ V. insur-
rexisset potissimum significat, nempe circa annos Domi-
ni M. C. C. C. X. quorum auctorem constituere videtur
Fratrem Petrum Ioannem, de quo diximus supra q. 9.
huius 2. partis.

Bernardus Lutsemburgus in Catalogo heretico-
rum lib. 2. verbo, Begardi, exortos eos scribit sub
Ioanne Papa X X I I, circa an. Domini M C C C X X X.
Gabriel Prateolus, lib. 6. cap. 13. de vitis & se-
ctis hereticorum agens de Fraticellis, & lib. 8. cap.
11. agens de Hermanno Italo, ait hunc Hermannum
auctorem fuisse heresis Fraticellorum, seu Beguino-
rum, & eos ortos fuisse temporibus Benedicti Vn-
decimi Pontificis maximi circa annum Domini,
M C C C I I I I.

Horum sententiæ vera iudicari possunt: nam qui
minora tempora constituunt, de primo eorum exor-
tu loqui putandi sunt: qui vero media tempora nar-
rant, de eorum incremento: qui autem maiora, de
eorum statu & damnatione agere intelligi possunt.
Nam cum sæpe contingat, hereticorum sectas non
statim suscipere incrementum, sed sua habere exi-
gua initia, inde vero magis ac magis pullulare, in-
crementaque suscipere: fit inde, vt scriptores & hi-
storici de eisdem hereticis loquentes interdum circa
tempora varii quodammodo videantur, cum tamen
non sint: nam quidam exortum primum, alii incre-
mentum, alii denique condemnationem eorum respi-
cientes, dicunt hoc aut illo tempore extitisse: vnde
si quæ quandoque varietas circa hæc apud graves au-
ctores inueniatur, prædicto modo conciliari potest,
nisi aliud euidenti ratione, aut coniectura conclu-
datur.

Ex his ergo constat Begardorum sectam circa tem-
pora Clementis V. & Ioannis X X I I. Romanorum
Pontificum exortam fuisse, aut sane detectam: quam
idem Pontifices Apostolica auctoritate sæpe repres-
serunt ac condemnauerunt: nam sectam Begardorum,
presertim de Alemania, & eorum errores primum
condemnavit Clemens V. in concilio Viennensi, &
refertur in Clement. 1. de religio. domibus, & in Cle-
men. Ad nostrum. de hereti. inde Ioannes X X I I.
qui Clementi V. in pontificatu successit Begardos seu
Fraticellos ubique existentes multis constitutionibus
condemnavit, sed præcipue per quandam extrava-
gantem incipien. Sancta Romana, quæ habetur in-
ter eius extrauagantes, titu. de religio. domi. Pon-
tificatus sui anno secundo, nempe, anno Domini,
M. C. C. C. X. V. I. I. & refert auctor Repertorii In-
quisitorum, verbo: Beatæ tertie regulæ, & Eymeri-
cus quæst. seq. in fine.

Horum hereticorum errores præter Eymericum
hic, refert & confutat Guido Carmelita in summa,
titu. de heresibus Beguinorum, & Aluarus Pela-
gius, lib. 2. capi. 52. de planctu Ecclesiæ. confutat e-
tiam errores Beguinorum seu Begardorum, de quibus
agitur in Clemen. Ad nostrum. de heretico, Recensent
eos præterea Bernardus Lutsemburgus in catalogo
hereticorum, lib. 1. verbo, Bergardi, Turcremaria
in summa de Eccles. lib. 4. parte 2. capit. 36. Bea-
tus Antoninus in summa. parte 4. titu. 11. capit. 7. §.
4. & 5. & Prateolus, lib. 2. de vitis & sectis he-
reticorum, capit. 17. tamen hi locis potissimum a-
gant de erroribus Begardorum condemnatis in dicta
Clement. Ad nostrum. de heretico. adde Reperto-
rium Inquisitorum verbo, Bergardi, & verbo, Be-
guina.

b ¶ Trigesimus nonus error, & heresis est: quia
dicunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrum Ioan-
nem veritatem tenuisse & dixisse, in eo quod dix-
it & tenuit, quod Christus vivebat quando fuit
pendens in cruce in latere lanceatus.] Hic error,
vt alibi diximus, damnatus est in Concilio Viennensi, &
habetur in Clement. 1. de summa Trinit. & fide cathol.
refert quoque Eymericus supra in hac 2. parte quæst. 7.
num. 7. versi. secunda heresis, & quæst. 9. num. 2. versi.
prima heresis.

c ¶ Matthæus autem Euangelista scripsit, quod
Christus tunc viuus erat, quia secundum rei ue-
ritatem ita erat, sed Ecclesia abrafit hoc de Euan-
gelio Matthæi, ne Ioanni Euangelistæ contrarius
videretur.] Hæc est insignis & impudentissima bla-
sphemia: neque enim contrarium vnquam scripsit
Matthæus, cum solus Ioannes de lanceatione lateris
Christi pendentis in cruce egerit: neque catholica Ec-
clesia id abrafit, aut correxit, aut vere etiam docet
Guido Carmelita in summa de heresibus, titu. de he-
resibus Petri Ioannis, capit. 3. in fine. Sed vstitatus
mos est hereticorum, vt ad tuendos errores suos fa-
cile confingant quicquid libet, addendo, aut detrahen-
do sacris literis, sicut late ostendimus, lib. 2. de causis
vnde hereses oriuntur. De quare singularis extat lo-
cus apud Tertullianum in libro de prescriptionibus
hereticorum, in hæc verba: Ista heresis non recipit
quasdam scripturas: Et si quas recipit, adiectio-
nibus & detractionibus ad dispositionem instituti-
ti sui interuertit. Et si recipit, non recipit integras:
Et si aliquatenus integras præstat, nihilominus di-
uersas expositiones commentata conuertit.] hæc
nunc Tertullianus.

Iam eadem hæc blasphemia diligenter est præca-
uenda, atque delenda à plebisque voluminibus iuris
canonici recentè impressis, velut ex his que impres-
sa sunt Antuerpiæ anno Domini M D L X X I I. in of-
ficina Philippi Nutii, in quibus super Clement. 1. de
summa Trinit. & fide cathol. recentior quidam vel im-
peritus, vel non vere catholicus, dum totius Clementi-
ne conatur argumentum enarrare; sæpe inculcat hanc
blasphemiam, videlicet, sanctum Matthæum contrarium
scripsisse de lanceatione lateris Christi, his, que diuini-
tus narrauit sanctus Iannes.

d ¶ Quadragesimus quartus error est, quia dog-
matizant quod Ecclesia carnalis, &c.] Ita habet
codex Barcinonensis impressus. in tribus vero manu-
scriptis

scriptis paulo aliter legitur in hunc modum: Quia
dogmatizabant olim, quod Ecclesia carnalis, vide-
licet Romana Ecclesia ante prædicationem Anti-
christi destruenda erat per bella, quæ contra ipsam
faceret Fredericus Rex Sicilia, qui tunc regnabat
cum complicitibus suis, &c.

c ¶ Cum inter nonnullos.] P' aperius intelli-
gantur quæ tradit Eymericus tum in hac, tum in se-
quentibus questionibus de condemnatione Fraticello-
rum, seu Fratrum de paupere vita, breuiter mihi
enarranda sunt illa, quæ tunc à Fraticellis gereban-
tur. Sciendum ergo est, Fraticellos tempore Ioannis
X X I I. multum inualuisse in partibus Italia, necnon
in Insula Sicilia, Comitatu Prouinciæ Narbonen. &
Tholosan. ciuitatibus & diocesisbus & prouincijs,
aliisque diuersis locis, sicut constat ex quadam extra-
uaganti Domini Ioannis X X I I. incipien. Sancta
Romana. quæ habetur inter eius extrauagantes,
titu. de religio. domi. adeo vt congregationes & con-
uenticula facerent, superiores sibi constituerent
(quos Ministros, seu Custodes, vel Guardianos, aut
aliis nominibus appellabant) plurimos ad suam se-
ctam reciperent; domos & habitacula construerent,
ac si essent de religionibus approbatis. His incommo-
dis longe lateque patentibus occurere volens domi-
nus Papa Ioannes X X I I. Auinione tertio Calen-
das Ianuarii, Pontificatus sui anno secundo, id est, an-
no salutis M C C C X V I I I. die 30. mensis Decem-
bris, prædictam extrauagantem incipien. Sancta Ro-
mana. edidit, per quam Fraticellorum, seu Be-
guinorum sectam penitus condemnavit, inde vero
paucis post diebus, id est, die 23. Ianuarii, Pontifi-
catus sui anno secundo, qui incidit in initium anni
salutis M C C C X I X. contra eosdem Fraticellos &
Henricum de Ceua, quem sibi constituerant Mini-
strum Generalem, aliam constitutionem edidit; inci-
pien. Gloriosam Ecclesiam. cuius fragmentum
quoddam affert Eymericus quæstione sequenti. in qua
eorum commemorantur errores præcipui, & breui-
ter ac eleganter consulantur, ac mandatur insuper ut
Henricus de Ceua, & eius complices caperentur, ac le-
gime punirentur. Hæc extrauagans refertur in fine
huius operis inter litteras Apostolicas pro officio San-
ctæ Inquisitionis.

Extrauagans
Sancta Roma-
na edita anno
1318.

Extrauagans
Gloriosa Ec-
clesiam edita
an. 1319.

Præcipui Fra-
ticellorum er-
rores.

Constitutio
Cui inter non-
nullos, quan-
do fuerit edi-
ta.

Ceterum quoniam impii Fraticellorum conatus
non omnino fuerant repressi, immo multi non modo
ex congregatione & ordine. Fraticellorum. inter quos
fuit Guilielmus O Kam Anglicus, sed etiam alii aper-
te profitebantur errorem, qui dicit, Christum & Apo-
stolos non habuisse aliquid in speciali, nec etiam in
communi: & illum, qui falsò quoque asserit, Christo
& eius Discipulis, in his quæ ipsos habuisse scriptu-
ra testatur, nullum ius ipsis vendi competiuisse, nec
illa vendendi, aut donandi ius habuisse; propterea
idem dominus Ioannes X X I I. secundo idus No-
uembrijs, Pontificatus sui anno septimo, id est, anno
salutis M C C C X X I I I. tertiam fecit, incipien.
Cum inter nonnullos. per quam damnat errores pau-
lo antea relatos: & quia huic constitutioni, Cum
inter nonnullos, vt hic scribit Eymericus, Mi-
chael de Casena Minister Generalis Fratrum Mino-
rum hereticus, contradixit patenter, publice, &
impudenter cum suis complicitibus (inter quos pri-

um sibi in scelere nefario vendicabat locum Gui-
lielmus O Kam, qui contra hanc decretalem est debac-
chatus, dicens septem ex ea colligi errores, cum tamen
toridem heresibus se cum suis maculatum esse ostende-
rit) ideo dominus Ioannes aliam constitutionem edidit
incipien. Ad conditorem. in qua plenissime declarat
quicquid de dominio rerum, quæ ad Fratres Minores
perueniebant, & de simplici vsu facti dubitari pote-
rat, vt tandem omnis errorum obnubilatio ab eorum
animis tolleretur. Edita autem fuit extrauagans in-
cipiens, Ad conditorem. sexto idus Decembris,
Pontificatus Domini Ioannis X X I I. anno septi-
mo, id est, anno salutis M C C C X X I I I. facta ve-
ro est hæc constitutio, Ad conditorem. omnino post
constitutionem, Cum inter nonnullos. vt constat ex
tempore, quo vtraque data fuit, licet in codicibus iuris
canonici impressis, constitutio, Ad conditorem. po-
natur ante constitutionem, Cum inter nonnullos.
cum reuera constitutio, Cum inter nonnullos,
præcedere debuisset: nam in eodem anno septimo prior
est mensis Nouember, quo data fuit constitutio,
Cum inter, quàm mensis December, quo data fuit
constitutio. Ad conditorem. & Eymericus hic cum
de his constitutionibus agit, rectam temporis seriem
sequitur, vt constat.

Attamen quia idem ille Michael de Casena magna
complicum caterua stipatus de quibus paulo post
dicemus, proxime relatas constitutiones acriter mor-
debat, atque totis viribus & verbis & scriptis im-
pugnabat, propterea dominus Ioannes X X I I. item
Auinione quarto idus Nouembrijs, pontificatus sui
anno nono, hoc est, anno salutis M C C C X X V. aliam
constitutionem publicauit incipien. Quia quorun-
dam: in qua confirmauit constitutionem, Cum in-
ter nonnullos. & constitutionem, Ad conditorem,
Item prædictos errores de proprio & communi forius
extirpauit, & obiectiõibus aduersariorum plene re-
spondit, & tandem contraditores tanquam contuma-
ces, & Romanæ Ecclesiæ rebelles & esse, & ab omni-
bus haberi debere declarauit.

Tres autem hæc constitutiones nempe, Cum inter
nonnullos, Ad conditorem, & Quia quorun-
dam. impressæ referuntur inter extrauagantes Ioan-
nis X X I I. de verb. sig.

Cumque hi errores de proprio & communi tan-
quam heretici ex diuinis scripturis, & argumentis
solidissimis in his tribus decretalibus contentis merito
essent per Romanum Pontificem condemnati, hæ-
retici illi & rebelles, qui eos tuebantur, ausi sunt etiam
Auinione in consistorio suo, in faciem resistere, & ap-
pellare, & rursus Pisis in Italia, & adhuc in ciui-
tate Mondensi in superiore Germania appellationes
suas solenniter publicare, & dominum Ioannem
X X I I. non Papam, sed apostatam & hereticum
nuncupare, Michael enim de Casena prædictus Ge-
neralis Minoritarum, etiam in congregatione Pa-
risiensi anno M C C C X X V I I I. depositus, au-
sus est tamen rebellem cervicem erigere, se pro Ge-
nerali & catholico prædicando; Papam autem pro
apostata, & heretico, & sic ipso iure deposito, &
ad hoc litteras impietatis sue modo ad capitulum
Fratrum Minorum, nunc ad Lodouicum I I I I. Ba-
uarum assertum Imperatorem, & alios destinare,

& omnia

Extrauagans
Ad condito-
rem quando
fuerit edita.

Michael de
Casena impu-
denter inue-
nitur in con-
stitutiones Pa-
pales.

Constitutio
Quia quorun-
dam.

Michael de
Casena im-
pudenter in-
uehitur in
Pontificem.

Michaelis de Casena fautores.

Et omnia contra Papam, imo contra Evangelicam veritatem hac in re moliri. Et habuit fautores, qui pro ipso, et cum ipso contra Romanam sedem similiter pugnarunt, multos: sed inter eos precipuus fuit Guilielmus Okam Anglicus, qui multa et dixit et scripsit contra Romanum Pontificem, potestatem eius et Romanam sedis gloriam et auctoritatem, quantum potuit, minuendo. Adhaerant eidem Michaeli praeter Okam, Bonagratia de Pergamo, conuersus, et Henricus de Chalem, qui multa tum amicitia, tum etiam errorum ac haeresum concordia cum Michaeli coniuncti erant. Eisdem erroribus subscripserunt per id tempus nonnulli Theologastri, qui apud imperitiam plebem inanis gloria nomen aucupabantur, in quibus memoratur Marsilius de Menandrino Paduanus, non ille, qui late scripsit de medicina, sed alius quidam, qui adhaesit Lodouico Bauaro, et scribit Zabarella in cap. Venerabilem. S. Verum, extra de elect. et in Clemen. Exiui. s. proinde de verbo. signis. (contra quem scribit luculenter Albertus Pighius lib. 5. Hierarchia ecclesiast. cap. 1. et multis seq.) item Ioannes de Ianduno homo philosophiae gloria tumens, quem habuit familiarem, et in hoc errore consiliarium Lodouicus Bauaria Dux, et huius sectae fautor, et constat ex processu contra hunc Lodouicum facto per Clementem sextum Pontificem maximum.

Cum autem dominus Ioannes XXII, decretalem illam edidisset, quae incipit: Quia quorundam detractores illi et rebelles rursus in ea octodecim praetensos errores notauerunt, quorum quinque videlicet 3, 5, 6, 13, et 14. ius tantum civile concernunt: in quibus totidem errores se habere palam profitebantur: Interim dominus Ioannes XXI, ut nullam intentatam relinqueret viam, qua velut pius pater posset errantes ad lumen adducere veritatis, aliam publicauit decretalem incipien, Quia vir reprobis Michael, quae non est impressa, nec adhuc peruenit ad manus meas, in qua plenissime impiis eorum appellationibus respondit, veritates catholicas, quas in aliis extrauagantibus desinierat, firmiter stabilendo, et errores contrarios confutando. Atque in hac rursus decretali truces illi Ecclesiae rebelles triginta duos praetensos errores mendaciter, notaauerunt, exceptis aliquibus, videlicet 18, 19, 20, 23, 24, et 28.

Cum vero post multas blasphemias ubique verbis et scriptis contra constitutiones domini Papae et sedem Apostolicam prolatas, Michael de Casena, qui iam fuerat omni dignitate priuatus, Guilielmus Okam, et Bonagratia de Pergamo conuersus, insisterent non recedere a ciuitate Auinionen. ad quam fuerant perducti, ubi tunc curia Pontificia residebat, illi clam arrepta fuga ad presentiam Petri de Cornario in Antipapam assumpti, et Lodouici de Bauaria pro Imperatore se gerentis suos gressus dirigere festinarunt, atque in Alemania partibus non sunt veriti haereses publice predicare. Quare dominus Ioannes XXI. Auinione quarto idus Ianuarii pontificatus sui anno quintodecimo, idest, anno salutis MCCCXXXI. contra eosdem fugitiuos quendam processum publicauit, cuius initium: Nuper in consistorio publico: quo citantur perempto-

Constitutio Quia uir reprobis.

rie illi ipsi rebelles, et personaliter comparerent ad audiendam sententiam, prout excessus exigeret delinquentium. huiusmodi autem processus in fine huius operis habetur impressus inter litteras Apostolicas pro officio Inquisitionis.

Iam illud scire oportet, tempore Ioannis XXI. multos viros pios et doctos contra Fraticellorum errores et verbis et scriptis grauiter decertasse, et Pontificiam auctoritatem et potestatem defendisse, in quibus fuit Augustinus Triumphus de Ancona Augustinianus, vir sanctitate et doctrina insignis, in summa de potestate ecclesiastica, quam domino Ioanni Papae XXI, nuncupauit: Guilielmus de Cremona eiusdem ordinis, et alii, quorum opera de hac re partim impressa circumferuntur, partim vero manuscripta ad huc seruantur, virorum doctorum diligentia, et spero proxime edenda.

Hunc vero Augustinum de Ancona in priore editione horum commentariorum super hac ipsa questione, dixeram a Michael de Casena tractum fuisse cum aliis in errore Fraticellorum: Ceterum eam in famia notam, tum falso impositam fuisse tanto viro comperi, cum loca eiusdem Augustini in summa de potestate ecclesiastica, quae 78. et 79. diligentius et attentius perlegerem; quibus mature consideratis animaduerti, eum a Fraticellorum errore procul abfuisse, et quae tradit cum reuera doctorum sententia conuenire, sicut admonui in summa eiusdem Augustini Roma impressa an. Domi. MDLXXXII. in principio quaestionis 78. Mouit autem me tunc et in eam sententiam descenderem, quoddam additamentum, quod praesumum erat praedictae extrauaganti Ioannis XXI. incipienti, Cum inter nonnullos, in aliquot voluminibus iuris canonici in breuiori forma cum glossis recenter impressis, Ceterum, ut dixi, id falsum esse deprehendi, postquam diligentius rem consideravi: sed ad rem reuertor.

Fraticelli non modo Ioanni XXI. quamdiu vixit, impudentissime resistunt, sed etiam Benedicto duodecimo eius successoris: quem (quia erat sacre theologiae doctor) peiorem et damnabiliorem medacissimè proclamabant, negantes esse Pontificem, sed heresiarcham palam esse asserentes per fucatas rationes plurimos decipiebant, ita ut in diuersis mundi partibus multum durauerit Fraticellorum secta, et restatur Zabarella in clemen. Exiui. s. proinde de verbor. signis. et Sanctus Antoninus in summa, parte 4. tit. xi. cap. 7. s. 5. quibus locis nonnulla afferunt, quae hanc historiam de Fraticellis poterunt illustrare: quam propterea paulo fufius duximus enarrandam, quoniam et pauca ab historicis, et absque vilo fere ordine commemorantur, tum etiam quoniam quae in his tribus quaestionibus, videlicet 15, 16. et 17. praedantur ab Eymérico, vix se ne harum rerum, quas adduximus, cognitione percipi possunt.

QVAE

QVAESTIO XVI.

De erroribus Henrici de Sena.

SVMMARIVM.

- 1 Henricus de Sena apostata caput Beghinorum,
2 Beghinorum errores quinque damnati a Ioan. xxii.
3 Secta Beguinorum profus damnatur.
4 Beguinorum excusationes frivola.
5 Titulo tertij ordinis S. Francisci sese Beguni paliare atque honestare nitentur.

Extadecima quaestio est: Haereses, et errores Henrici de Sena, ordinis fratrum Minorum Generalis ficti Ministri, non veri ordinis beati Francisci, sed fictij: qui fratrum a communi statu ordinis dissidentium in partibus Tusciae, et in insula regni Siciliae caput fuit; qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod post condemnationem praedictarum duarum haeresum, et errorum de proprio, et communi, factam per dictum dominum Ioannem xxij. in constitutionibus, cum inter nonnullos, et quia quorundam mentes, quamplures fratres Minores in partibus Tusciae, et insula regni Siciliae, dictis duabus constitutionibus non obtemperantes, sed eas potius condemnantes, a communi statu ordinis beati Francisci uita, et moribus, ac etiam aliquantulum habitu dissidentes, ac totaliter deuiantes, sibi Henricum de Sena dicti ueri ordinis sancti Francisci, cum praedictis suis coplicibus fugitiuum, et apostatam, in Ministrum Generalem talis peruersae suae congregationis, et ordinis elegerunt, sibi praefecerunt magis in idolum, quam praelatum. Qui pariter Ministros, Custodes, Guardianos, temeritate consimili eligere praesumpserunt, plurimos, ad eorum sectam recipere, sicque receptis licentiam praedicandi, confessiones audiendi, concedere ausi sunt: ac sic in haereses, et errores plurimos inciderunt. Quorum quidem statum, cum suis erroribus quinque, de quibus actum est supra eadem parte secunda, quaest. 8. idem dominus Ioannes pariter condemnauit, ac eos capi mandauit per suam constitutionem, quae incipit: Gloriosam, quae est tenoris sequentis.

Extrauagans Ioan. xxij. qua damnantur errores Henrici de Sena, et sequacium suorum.

Lotiosam a Ecclesiam: et infra. Et ne aliquid praedictarum blasphemiarum tolerabile videatur, aut dubium: de plurimis eorum erroribus, aliquos non latere, et perinde nocere valeant, praesentibus duximus adnotandos.

Primus itaque error, qui de istorum officina tenebrosa prorumpit, duas fingit Ecclesias, vnam carnalem diuitijs praesiam, effluentem diuitijs, sceleribus maculatam, cui Romanum praesulem, aliosque inferiores praelatos dominari asserunt: Aliam spirituales, frugalitate mundam, virtute decoram, paupertate succinctam: in qua ipsi soli, eorumque complices continentur: Cui etiam ipsi spiritualis vitae merito (si qua fides est adhibenda mendacijs) principantur.

Secundus error, quo praedictorum insolentium conscientia maculatur, Venerabiles Ecclesiae sacerdotes, aliosque ministros, sic iurisdictionis, et ordinis clamitantes auctoritate desertos, ut nec sententias ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectum populum instruere ualeant, uel docere: Illos fingentes omni ecclesiastica potestate priuatos, quos a sua perfidia viderint alienos: quia apud ipsos solos (ut ipsi fomniant) sicut spiritualis vitae sanctitas, sic auctoritas perseuerat. In qua re Donatistarum sequuntur errorem: qui olim factis schismate, ab unitate Ecclesiae recedentes, ita in sua secta Dei gratiam dixerunt esse coactam, ut nullus eam recipere esset idoneus, qui non foret ipsorum scelere maculatus.

Tertius istorum error in Valdensium errorem coniuat, quoniam et hi, et illi in nullum euentum asserunt fore iurandum: dogmatizantes mortalis criminis contagione pollui, et poena teneri, quos contigerit iuramentum religione constringi. Quorum blasphemias pietas Christiana condemnans, non leuitate mota, sed utilitate aut necessitate coacta, veritatem praeteritorum, atque praesentium, et certitudinem futurorum, iurifurandi religione confirmat: certissimè tenens, quod nullatenus de suo genere potest esse peccatum, quod Christus exercuit, qui peccatum non fecit, sed peccatum omne sua passione damnauit: Iurauit etenim Dominus, iurauit et Apostolus Paulus: suae operationis exemplo monstrantes, ad hoc tantum iuramentum esse prohibitum, ne iurandi facilitas frequentiam, frequentia consuetudinem, consuetudo periturum introducat. Bonum est ergo iuramentum, per quod veritas rerum diuino testimonio confirmatur. Sed malum est illi, qui eo male utitur, et a malo infirmitatis humanae est, ut aliquis uerum proferens, iurare cogatur.

Quarto huiusmodi impiorum blasphemia, de praedictorum Valdensium ueneno fonte prorumpens, sacerdotes ritè etiam

T 2 & le.

& legitime secundum formam Ecclesie ordinatos, quibuslibet tamen criminibus prefatos, non posse conficere, uel conferre ecclesiastica sacramenta confingit.

Quintus error sic istorum hominum mentes obcaecat, ut Euangelium Christi in se solis, hoc in tempore asserant esse completum: quod haecenus (ut ipsi somniant) obiectum fuerat, immo profus extinctum.

Multa sunt alia, quae isti praesumptuosi homines contra coniugii venerabile sacramentum garrere dicuntur: Multa quae de cursu temporum, & sine saeculi somniant: Multa quae de Antichristi aduentu; quem iam instare asserunt) flebili vanitate diuulgant. Quae omnia quia partim haeretica, partim infana, partim fabulosa cognoscimus, damanda potius cum suis auctoribus, quam stylo prosequenda, aut refellenda censemus.

Et quia post praedicta adhuc insurrexit peruersa quaedam eorum Begardorum, & Beguinorum congregatio, incidentium in errores, & haereses leuiter supra dictas; ideo idem dominus noster Papa Ioan. xxii, damnauit istam congregationem, & statum eorum per consimilem constitutionem, quae incipit: Sancta Romana, tenoris sequentis.

3 Extrauagans Ioannis xxij. qua Begardi, & Beguini damnantur.

Habetur inter extrauag. Io. xxij. tit. de reli. dom. hec autem impressa est iuxta ueritatem ipsiusmodi constitutionis originalis, qua habuimus sub pendenti plio bo.

Sancta Romana & atque uniuersalis Ecclesia, cui auctore Domino licet immeriti praesidemus, sicut religiosa, & pia vota benigno favore prosequitur, sic uersitiosos conatus insolentium hominum detestatur: uidelicet ne sub ouina pelle gregem Dominicum truculentia lupi rapacis inuadat, sub pietatis imagine virus haereticae prauiditatis obrepit, & sub praetextu conuersationis angelicae incautis mentibus spiritus malignus illudat. Cuius rei gratia sacris est canonibus interdictum, ne aliquis nouum ordinem aut religionem inueniat, uel habitum nouae religionis assumat. Sed quicumque ad religionem uenire uoluerit, ingredietur unam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanae multitudinis uiri, qui vulgariter Fraticelli, seu Fratres de paupere uita, ac Bizochi, siue Beghini, uel alijs nominibus nuncupantur in partibus Italiae, necnon in insula Siciliae, Comitatu prouinciae, Narbonen. & Tholosan. ciuitatibus, & dioecesebus, & Prouincijs, aliisque diuersis cismarinis, & ultramarinis partibus contra dictos canones habitum nouae religionis

assumere, congregationes & conuenticula facere, & superiores sibiipsis eligere, quos ministros, seu Custodes, uel Guardianos, aut nominibus alijs appellant: plurimos ad eorum sectam recipere, loca etiam de nouo construere, seu constructa recipere, in quibus habitant in communi, publice mendicare, quasi eorum secta foret una de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis, temeritate damnabili praesumpserunt, & praesumunt etiam incessanter.

Et ut ipsorum error, ueritas, & impietas, religio reputetur: Plurimi eorum regulam ordinis fratrum Minorum, quam sanctus Franciscus instituit, se profiteri, & ad litteram obseruare confingunt: quamquam sub obedientia Generalis, uel Prouincialium Ministrorum ipsius ordinis non morantur. Praetendentes se a sanctae memoriae Coelestino Papa V. praedecessore nostro, huiusmodi status seu uitae priuilegium habuisse, quod tamen etiam si ostenderent, non ualeret: cum bonae memoriae Bonifacius Papa VIII. praedecessor noster, ex certis causis rationabilibus omnia priuilegia ab ipso Coelestino praedecessore concessa, quae per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, uiribus penitus uacuarit, dictumque uitae priuilegium non inueniatur per eundem Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum, & uiuendi ritum a quibusdam Episcopis, seu eorum superioribus, uel alijs Ecclesiarum Praelatis se recepisse praetendunt, quos nec eis recipere, nec praedictis Episcopis, uel eorum superioribus, seu alijs Ecclesiarum Praelatis concedere licuit contra formam Concilij generalis.

Nonnulli etiam ex ipsis asserentes se esse de Tertio ordine beati Francisci poenitentium uocato, praedictum statum, & ritum eorum sub uelamine talis nominis satagunt palliare, cum tamen in regula ipsius Tertij ordinis, talis uiuendi ritus nullatenus sit concessus. Et quia in errorum barathrum facilliter ruunt, qui conceptus proprios Patrum diffinitionibus anteponunt, ipsorum quamplurimi sicut fide digna relatione percipimus, a ueritate catholicae fidei deuiantes, ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare. Cum itaque talium damnanda temeritas in eiusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, praefati Minorum, & aliorum ordinum opprobrium, & etiam suarum, & aliarum multarum animarum perniciem redundare noscatur: Nos sectam, ritum, & statum huiusmodi: Non obstantibus praemissis eorum excusationibus,

inibus, quas friuolas reputamus, & quicquid per eos communiter, uel diuifim, sub religionis, conuentus, collegij, seu congregationis nomine, uel colore attentatum exitit, uel existit, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica, nullius fuisse & esse decernimus firmitatis: & quatenus de facto processerunt, de consilio & auctoritate praemissis, reuocamus omnino, ac perpetuae prohibitioni subiicimus, & ab Ecclesia Dei penitus abolemus. Eisdem personis, & alijs quibuscunque sub poena excommunicationis (quam eas si fecerint fecerint, incurrere uolumus ipso facto) iniungentes expresse ne statum, siue sectam, & ritum huiusmodi ab ipsis assumptum, sectentur ulterius, uel ipsum de nouo assumere quoquomodo praesumant. Episcopos quoque & eorum superiores, & etiam alios Praelatos quoscunque, qui praedictis personis, uel alijs ritum uiuendi, & habitum supra dictos, praeter specialem Apostolicae sedis auctoritatem deinceps conceperint, praedictae excommunicationis poena ipso iure decernimus subiicere. Dignum est enim ut adulterinas plantationes, quas non pater celestis, sed humana temeritatis audacia plantat, Apostolici culminis censura diuellat, nec patitur in agro Dominico peruersae congregationis uepres excrecere, cui proprium est diuina opitulante gratia, uirtutes ferere, ac uitia radicitus extirpare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae reuocationis, subiectionis, abolitionis, uoluntatis, iniunctionis & constitutionum infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Dat. Auinion. iij. Kalen. Ianuarij, Pontificatus nostri anno Secundo.

COMMEN. XLI

Haecreses & errores Henrici de Sena. Hic Henricus sicut constat ex extrauaganti domini Ioannis xxii. incipien. Gloriosam Ecclesiam. quae in fine huius operis est impressa inter litteras Apostolicas pro officio sanctae Inquisitionis, uocabatur Henricus de Ceua. Emerfit autem Henricus in ipso statim initio Pontificatus Ioannis xxii. ad annos Domini MCCCXVI. ut clarius ex his, quae paulo post dicemus, apparebit.

Qui fratrum a communi statu ordinis, &c. Hic locus in omnibus codicibus erat penitus deprauatus, ita ut nullus omnino sensus posset sanus col-

ligi: nos tamen ex responsione EymERICI ita emendamus ut est impressus. Ad hanc respondemus, quod post condemnationem praedictarum duarum haeresum, etc. factam in constitutionibus, Cum inter nonnullos. Quia quorundam mentes. quamplures fratres, etc. Non uideo quomodo possim ueri EymERICUM dicentem hoc loco multos Fratres Minores, hoc est, Fraticellos sibi constituisse Ministrum Generalem Hemicum de Ceua, postquam dominus Ioannes xxii. edidit constitutiones incipien. Cum inter nonnullos. Quia quorundam. propterea insuper editam fuisse constitutionem incipientem, Gloriosam Ecclesiam. per quam Fraticellorum errores pariter condemnauit, ac eos capi mandauit: non inquam uideo, quomodo eum ueri possim, cum constet apertissime, ex tempore, quo publicata, seu data sunt praedictae extrauagantes, illam que incipit: Gloriosam Ecclesiam. editam fuisse Pontificatus domini Ioannis xxii. anno Secundo, decimo Kalendas Februarii, quod tempus ut in commentario proxime praecedentis questionis late diximus, incidit in initium anni Salutis MCCCXIX. constitutionem uero incipientem, Cum inter nonnullos. publicatam fuisse anno septimo Pontificatus Ioannis xxii. hoc est, anno Domini MCCCXXIII. et illam, quae incipit, Quia quorundam. editam fuisse Pontificatus eiusdem Ioannis anno Nonno, id est, Anno Salutis MCCCXXV.

Rursus in alio quoque uidetur EymERICUS in hac quaestione, memoria lapsus: nam postquam retulit fragmentum ex constitutione incipiente, Gloriosam Ecclesiam. ait constitutionem, cuius initium est, Sancta Romana. latam fuisse post praedicta, & condemnata in constitutione, Gloriosam Ecclesiam. quod tamen non est uerum: cum constitutio, Sancta Romana. edita fuerit aliquot diebus priusquam ederetur constitutio, Gloriosam Ecclesiam. nempe tertio Kalen. Ianuarij Pontificatus Ioannis xxii. anno Secundo, id est, die xxx. mensis Decembris, anno Salutis MCCCXXIII.

Res ergo haec de exortu, & condemnatione Fraticellorum, & Henrici de Ceua, & Michaelis de Casena per diuersas constitutiones domini Ioannis xxii. facta, ita se habuit seruata serie & ordine temporum ex ipsismet constitutionibus collecto, quemadmodum copiose docuimus supra super quaestione proxime praecedenti, quae omnino uidentur, ut haec apertius intelligantur, hic uero lapsus facile condonandus est tanto uiro, cum in chronologijs & serie temporum facile erretur.

Iam quae in hac quaestione commemorat auctor multo facilius percipientur, si legantur integrae haec constitutiones, incipientes, Gloriosam Ecclesiam, & Sancta Romana. d. Gloriosam Ecclesiam: et infra. EymERICUS hic ex constitutione hac solum deprompsit ac retulit Fraticellorum errores, omisis eorum constitutionibus ex diuina scriptura petitis. est autem haec constitutio ualde elegans, & doctissima, sicut res ipsa indicat, quae ut dixi integra refertur in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio

sancta Inquisitionis.

Donatistarum error qualis.

In qua re Donatistarum sequuntur errorem, qui olim, &c.] Donatiani vel Donatista dicuntur ab Augustino in libro de haeresibus, cap. 69. quos Philastrius in catalogo haesum Montanistas quoque appellari scribit, & Parmenianos a Parmenione quodam, qui eorum successit erroribus atque falsitati.

Hunc vero errorem, quo Henricus & eius sequaces seu Fraticelli falso asserbant Ecclesiam Dei apud ipsos solos remansisse, Donatistarum fuisse indicat apertissime B. Augustinus in libro de haeresibus, cap. 69, in hac verba: Donatiani vel Donatista sunt, qui primum propter Donatum contra suam uoluntatem Caecilianum Ecclesiae Carthaginensis Episcopum factum schisma fecerunt, obijcientes ei crimina non probata, & maxime quod a traditoribus diuinarum scripturarum fuerit ordinatus. Sed post causam cum eo dictam atque finitam, falsitatis rei deprehensi, pertinaci dissensione firmata, in haesum schisma uerterunt: tanquam Ecclesia Christi propter crimina Caecilianum, seu uera, seu quod magis apparuit Iudicibus, falsa, de toto terrarum orbe perierit, ubi futura promissa est, atque in Africa Donati parte remanserit, in aliis terrarum partibus quasi contagione communicationis extincta. haecenus Beatus Augustinus: ut uel hinc discamus, raras, aut nullas olim fuisse haereses, quas renascentes haeretici labentibus saeculis non excitauerunt. Emerserunt autem olim Donatista circa tempora Liberij Papae, anno fere Domini CCCLVII. Horum errores & schismata Optatus Afer, Episcopus Mileuitanus, sex libris aduersus Parmenianum grauiter confutauit, eum uidero.

Donatista quando exort.

Tertius istorum error in Valdensium errorem coniurat: quoniam & hi & illi in nullum euentum asserunt fore iurandum.] Diuus Bonauentura lib. 3. Sentent. distin. 39. nunquam licere iurare, Manicheorum dixit fuisse errorem: sed Guido Carmelita in summa de haeresibus, tit. de haeresibus Valdensium, cap. 2. Valdensibus tantum tribuit: quod uidetur uerius. haeresis autem est asserere nunquam licere iurare: cum Deuteron. 6. dicatur: Dominum Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis, sed de hac re copiose beatus Thomas 2. 2. quest. 89. art. 2. & Scotus lib. 3. de iustitia & iure, q. 1. art. 2. Repertorium Inquisitionum, uerbo, iuramentum. & Tabienfis in sum. uerbo, iurare. & Martinus Nauarrus in Enchyridio, seu Manuali confessoriorum, cap. 12. num. 4.

Error Valdesium a ministro peccatore nulli posse conficere sacramentum.

Quarta huiusmodi impiorum blasphemia de praedictorum Valdensium uenenato fonte prorumpens, Sacerdotes rite etiam & legitime ordinatos quibuslibet criminibus pressos, non posse conficere.] Hoc sensisse Valdenses aperte docet Eymericus supra q. 14. uerbi. decimus error, addit amplius frater Raynerius ord. Praedicator. in summa de Carbaris, eos sentire, nullum aliud sacramentum posse conficere a ministro existenti in peccato mortali, unde ob hanc insignem dubitationem in magno periculo omnes, inquit, olim hi haeretici uersabantur, sed non fuerunt primi Valdenses huius erroris inuentiones: nam & Donatista olim idem asseruerunt, quem

errorem grauiter refellit beatus Augustinus in libro de baptismo contra Donatistas, & lib. 2. contra Parmenianum & lib. 2. contra Petilianum, cap. 30. Sacramentum enim gratis dat Deus per malos, ipsam tamen gratiam per se ipsum.

Neque de hac ueritate licet dubitare. c. quod quidam. 1. q. 1. tandem hoc definiuit Concilium Tridentinum, sessio, 7. de sacramentis in genere, cano. 12. & sess. 7. de baptismo, cano. 4. Consciunt itaque plane sacerdotes peccatores, quicumque illi fuerint, uera Ecclesiae sacramenta, dummodo omnia, quae ad essentiam sacramentorum spectant, seruauerint. Concilium Tridentinum d. cano. 12. sess. 7. de sacramentis in genere.

Sancta Romana, &c.] Legitur inter extraneas Ioan. xxii. tit. de religio. domi. c. sancta Romana, & in Repertorio Inquisitionum uerbo, beatae tertiae Regulae, fuit autem edita haec Decretalis eo anno quo diximus paulo antea.

Congregationes, & conuenticula facere.] In causis religiosis a priuatis hominibus celebrari conuenticula prohibendum est. l. conuenticulam. c. de Episcopis & cleri. l. 1. ff. de collegiis illicitis. facit text. in cap. conuentionum, 1. q. 1. & in cap. excommunicamus. clem. 1. de haeret. §. aduicimus. Neque carent haeresis suspicionem tales de religione priuatae congregationes, nec permitti ab Episcopis, uel Inquisitionibus debent, maxime si de nocte fiant, quod tempus magni sceleris est opportunus.

Priuate congregationes de rebus religionis quatenus permittantur.

Academiae tamen, seu litterariae exercitationes, quae solent in illustribus Italiae Urbibus, in priuatis nobilium & Doctorum domibus de multiplici scientiarum genere celebrari: in quibus saepe etiam de rebus theologis differitur, cum in bonum finem celebrantur, exerceanturque ibi litterarum ingenia, & multa alia commoda oriuntur, permitti possunt. argumento d. l. 1. §. Sed religionis. ff. de colleg. illicitis. §. si quis de parentibus. authent. ut cum de appellat. cognos. l. magistrus. c. de professis. & medi. lib. 10. & argumento eorum, quae notant Innocentius, & Hostiensis cap. 1. de schismaticis, & in c. dilecta. de excessibus praelat.

In his Academiae curandum est, ut litterariae exercitationes a Catholicis, & prudentibus, & litteratis habeantur: aliter enim periculum est, ne cum theologia permisceantur errores. Rursus in his etiam priuatis Academiae disputationibus, & lectionibus ea sunt omnino seruanda, quae diximus supra par. 1. super quest. 10.

Nec praedictis Episcopis, uel eorum superioribus, seu aliis Ecclesiarum praelatis concedere licuit, contra formam concilii generalis.] Innocentius III. in Concilio generali Lateranen. Romae habito anno Domini MCCXV. cap. 13. ita cauit: Neminus religionum diuersitas grauem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero nouam religionem inueniat. Sed quicumque uoluerit ad religionem conuerti, unam de approbatis assumat. Similiter qui uoluerit religionem domum fundare de nouo, regulam & institutionem accipiat de religionibus approbatis, haec ibi. quod refertur in c. ult. de religio. domi.

Nouas religiones approbare Papae munus est, non Episcopi.

Hic uero locus, quem interpretamur, aperte indicat

ait non esse munus Episcoporum, aut aliorum praelatorum Romano Pontifice inferiorum nouas inducere religiones, aut nouis inductis auctoritatem dare, easue confirmare, hoc enim ad solum Papam spectat, cum ad communes, seu uniuersales Ecclesiae catholicae mores pertineat: plurimum enim refert, quo ritu, qua forma, quibusque institutis Deus Optimus Maximus colatur.

QVAESTIO XVII.

De obiectis Fraticellorum contra Constitutiones Ioan. xxij. cum responsionibus ad illa.

SVMMA RIVM.

- 1 Constitutiones Ioan. xxij. a Beguinis seu Fraticellis reiectae.
- 2 Sexdecim Fraticellorum obiecta pro defensione suorum errorum.
- 3 Baptizati ab haeticis quando rebaptizandi sint, & quando non.
- 4 Romanorum Pontificum statuta quandoque iustis de causis variantur.
- 5 Nicolaus Papa iii. ab haeresis crimine defensus.
- 6 Romana Ecclesia ab errore in fide immunis.
- 7 Veniens contra determinationem Papae quando sit haeticus.
- 8 Ioannes xxii. a nota inconstantiae excusatur.
- 9 Romana Pontificibus definita non sunt omnia irruocabilia.
- 10 Error uenialis sanctitati non repugnat.

Decima septima questio est: Haereses & errores, qui per nonnullos aduersarios ueritatis (opponentes se dictis determinationibus factis per dictum dominum Ioannem Papam XXII. de proprio, & communi) asseruntur mendaciter atque false, qui sunt.

Ad hanc respondemus, quod post praedictas determinationes factas de proprio, & communi in constitutionibus, cum inter, & Quia quorundam, quamplures pseudofrateres Minores a communi uita, & moribus ordinis fratrum Minorum sancti Francisci deuiantes dixerunt, ac falso asseruerunt, in scriptis haereses, & errores sequi ex dictis constitutionibus, quas a dominus Benedictus xii. dum esset Cardinalis, recollectit, atque soluit per modum qui sequitur luculenter.

Primo quidem asserunt pro sui erroris fundamento: quod Apostoli, & religiosi uitam Apostolorum sequentes, non habuerunt, nec habent in rebus usu consumptibilibus, nec in non consumptibilibus usu, aliquod ius dominii, uel proprietatis, aut ius utendi in speciali, uel in communi: sed tantum simplicem usum facti, dominio, & proprietate talium rerum penes alium remanente.

Ad istud respondet dominus Benedictus, & dicit, quod praedictum fundamentum haeticum

esse, declaratum est: prout in decretali, Cum inter nonnullos. continetur: quia (ut diligenter consideranti apparet) contrariatur diuinae scripturae, sanctorum Patrum doctrinae, & consuetudini totius Ecclesiae.

Secundo dicunt: quod praedictam paupertatem fuisse Christi, & Apostolorum, determinauit dominus Nicolaus Papa III. in §. Porro abdicatione proprietatis omnium rerum, &c. in constitutione, Exiit.

Respondet, quod licet illud in constitutione dicta contineatur, tamen ex scriptura diuina uerum esse ibi non ostenditur, sed solummodo narratur.

Et tamen iam nos ostendimus, quod contrarium haberi potest ex scriptura Apostolica, & Evangelica: ex qua scriptura motus dominus noster Papa Ioannes declarauit dictam assertionem (si pertinax esset) haeticam esse, sicut contrariam diuinae scripturae. Nec hoc asserit simpliciter, & determinate dominus Nicolaus, qui dictam constitutionem fecit, sed solummodo hoc dicit incidenter, & narratiue. Pesto etiam quod determinatiue diceret, non obstat, cum contrarium inueniatur in scriptura diuina, si diligenter attendatur: & nunc est per Ecclesiam determinatum: & patet etiam ex supra inductis in tractatu praedicto.

Tertio dicunt: quod in his, quae pertinent ad fidem, uel mores, determinatum semel per summum Pontificem, non potest per alium reuocari: talis autem est assertio domini Nicolai de Christi, & Apostolorum paupertate.

Respondet, quod falsum est: nam Petrum qui non ambulabat recte ad ueritatem Euangelij reprehendit, & correxit Paulus: ut patet ad Gal. 2. Et tamen non erat illi par, sed inferior. Item Stephanus Papa determinauit, quod nullus baptizatus per quoscunque haeticos, ueniens ad Ecclesiam catholicam rebaptizaretur: Sanctus autem Cyprianus cum multis Episcopis in Africa celebrans concilium, determinauit oppositum, uidelicet, quod baptizati a quibuscunque haeticis, si ad Ecclesiam catholicam ueniant, sunt baptizandi: reprobans in hoc Stephanum Papam, ut patet in Cypriani epistolis ad Iubaianum, ad Stephanum, & Pompeium. Concilium autem Nicenum utramque opinionem sancti Cypriani, & Stephani Papae correxit, determinando quod baptizati ab haeticis non seruantiibus formam Ecclesiae, ueniens ad Ecclesiam baptizentur: ab aliis uero haeticis baptizati, non rebaptizentur: ut non sit contra articulum fidei: Et unum baptisma.

Item per multos Romanos Pontifices determinatum fuit, quod matrimonium factum infra septimum gradum consanguinitatis, debet separari; & quod coitus cum muliere, quae erat infra gradum dictum, erat incestuosus: ut patet 3. questio. 3. cap. Nullum. Hoc autem reuocatum est per alios: ut patet extra de consangu. & affin. cap. Non debet. unde nunc licet in sexto, & septimo gradu consanguinitatis matrimonium fieri: unde si aliquis mulierem in dictis gradibus existentem carnaliter cognoscat, non committit incestum.

T 4 Item

Item extra de eo qui cognouit consanguineam uxoris suae. c. Discretionem tuam. dicitur, quod cum quidam legitime matrimonium contraxisset cum quadam, quam antequam carnaliter cognouisset, consanguineo suo tradidit renitentem, cum qua ille matrimonium contraxit, & carnaliter eam cognouit, cum ipsa uellet postea reuerti ad priorem maritum, & super hoc dubitaretur, an fieri deberet: Papa respondet, quod licet quidam praedecessor eius aliter determinauerit, ipse tamen dicit: si mulier omnino hoc uult, licite potest & debet prior uiro restitui, Et tamen manente determinatione praedecessoris dicti Papae, Ecclesia reputasset incestum, si talis mulier carnaliter coniungeretur cum priori marito.

Item, extra de sponsalibus, duorum, cap. Licet. dicitur, quod quidam praedecessores domini Alexandri Tertii iudicauerunt, quod si inter virum & uxorem legitime matrimonium per uerba de praesentibus expressis esset contractum, siue iuramento interposito, siue non: si postea mulier nubere alteri, à quo carnaliter cognita esset; non debebat separari ab isto secundo: & tamen Alexander Papa ibi dicit contrarium, scilicet quod debet separari à secundo, & restitui primo: Et sic patet, quod primi Romani Pontifices male senserunt de separatione, & indissolubilitate matrimonij. Ex quibus constat, quod illud, quod circa fidem & mores male determinatum est per unum Papam, uel concilium, potest per alium, perfecta melius ueritate, corrigi & emendari. Ideo non est mirum, si dominus Ioannes diligenti deliberatione cum multis peritis in Theologia, & in utroque iure, habita, reuocauit quae male dixerat dominus Nicolaus de Christi & Apostolorum paupertate.

Quarto dicunt: quod si contenta in praedicta decretali, Exiit. sint falsa & haeretica, sequitur quod Papa Nicolaus errauit in fide catholica, & haereticus fuit.

Respondet, quod non: quia dum uoluntas non sit in crimine, si ex defectu humanae intelligentiae error contingat, non est simpliciter culpabilis error, taliter quod debeat pro errore damnabili reputari, ut patet in Petro, quem Paulus reprehendit: & in Cypriano martyre, quem sic excusat Augustinus libro de baptismo contra Donatistas.

Item quia dicit Augustinus in Epistola ad Helychium: Error vitandus est, quantum ab homine uitari potest, sed mihi quisquam non uidetur errare, cum aliquid nescire se scit; sed cum putat se scire quod nescit. Nicolaus autem faciens decretalem, Exiit. non uidebatur, quod putaret se contra ueritatem fidei ac morum determinare certitudinaliter, quod scientia requirit; quia dixit, quod si aliquod dubium in sua declaratione insurgeret, non per quoscunque, sed per Romanum Pontificem declarari haberet: multum autem dubitabile erat id, quod dixerat de paupertate Christi & Apostolorum: & an usus in omnibus rebus possit separari à domino, & proprietate: Ideo potuit, & debuit dominus Ioan, illud dubium declarare, cum

Tom. 2. Epi.
30. in fin.

contrarium ex scriptura diuina & legali possit deduci. Et sic dominus Nicolaus non errauit in fide simpliciter: quia non putauit, uel putabat se scire quod nesciebat, sed putabat se nescire quod non sciebat: Alioquin frustra & sine causa, si crederet se scire praedicta, aliquem correctorem, uel emendatorem uellet habere: cum illud quod ueraciter scitur sic esse, sit impossibile aliter se habere. Et ita ipse non errauit perniciose, nec Ecclesia sequens eum: quia sub declaratione & correctione auctoritatis Apostolicae sedis, illa qua dixit, asseruit; propter quod eius error uenialis, & humanus fuit: nec error simpliciter debet dici, ut patet per dictum Augustini supra inductum. Et similiter disputans excusat beatum Petrum.

Quinto asserunt: quod dicta decretalis. Exiit. fuit per uniuersalem & sanctam Ecclesiam approbata, & in Concilio generali Viennen. confirmata.

Respondet, quod nunquam fuit approbata per uniuersalem Ecclesiam aliter, nisi ut communes constitutiones Papales. Nec fuit approbata, nec improbata in praedicto concilio, nec dominus Clemens quintus in decretali, Exiit. de Paradiso, dixit, quod dictam decretalem, Exiit, concilium generale approbauerit, uel confirmauerit.

Sexto dicunt, quod sequitur totam Romanam Ecclesiam multis annis in fide errasse: quod est contra articulum fidei: Credo in unam sanctam catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.

Respondet, quod non est imputandus error Ecclesiae catholicae, si aliquid diffiniat Papa, uel Ecclesia, seu Concilium generale, non pertinens ad fidem & mores, quod pro tunc quando diffiniatur, non facta plena discussione, fuit diffinitum: quod tamen postea per diligentem inquisitionem factam, apparet contrarium esse ueritati. Frequenter enim contingit, quod multa prius determinata per concilia, uel per Papam, sunt postea reuocata, sicut patet per supra dicta: & maxime in talibus, ubi sacra scriptura non loquitur omnino clare & expresse: unde in talibus licet absque nota haeretica prauitatis opinari contraria, ante Ecclesiae determinationem sub articulis fidei positam. Unde sicut in domino Nicolao non fuit error perniciosus, sed uenialis ex causis supra dictis: ita nec in sequentibus eum ante determinationem domini Ioannis. Quod autem fuerit peccatum ueniale in Ecclesia circa praesentem materiam, uel aliam, non est inconueniens.

Nam cum dicit Apostolus ad Ephes. 5. quod Christus exhibuit sibi Ecclesiam non habentem maculam neque rugam, debet intelligi de Ecclesia triumphante, non de militante, ut dicit Augustinus libro retractationum.

Septimo dicunt in decretali, Exiit. contineri: quod in rebus temporalibus est considerare proprietatem, possessionem, usumfructum, ius utendi, & simplicem usum facti; & ultimo tanquam necessario eget uita mortalium, licet alijs carere possit; quia nulla potest esse professio, quae à se usum necessariae sustentationis excludat: qui inquam usus non iuris, sed facti tantummodo nomen

men habens, quod facti tantum est, in utendo praeter uentibus, nihil autem iuris.

Respondet immo quod non ualet: quia quo ad illa, dicta decretalis est correctae & emendata rationaliter per illum qui potest; & ita cum ex statuto correcto & emendato, quo ad illa, quae sunt correctae & emendata arguant, eorum dicta non concludunt.

Octauo dicunt: quod multi Romani Pontifices in rebus temporalibus usu consumptibilibus, & non consumptibilibus usu, quae fratribus Minoribus offeruntur, dantur, uel conceduntur; dominium Romanae Ecclesiae seruauerunt, uel tantummodo simplicis facti ipsis fratribus relicto.

Respondet, quod haec fecerunt alij summi Pontifices de rebus, quae non consumuntur usu: dominus autem Nicolaus fecit hoc de omnibus rebus, supponens tamen dictum suum correctioni Romani Pontificis: Et sic dominus Ioannes tam ex auctoritate iuris, quam ex auctoritate eisdem seruata per dictum suum praedecessorem, contrarium multis rationibus ostendit, & determinauit.

Nono dicunt: quod Romanus Pontifex diffiniuit carentiam talis domini esse sanctam & meritariam: & quod Christus & Apostoli uiam perfectionis ostendentes, abdicacionem huiusmodi domini docuerunt: & quod carentia talis domini non est instructio domino, cum sit meritoria ad aeterna, & professione pauperum opportuna.

Respondet, quod illud quod hic dicitur correctum est rationaliter per illum, qui hoc corrigere poterat & debebat, ostendendo esse impossibile in talibus rebus usum facti separari à domino: & quod si separaretur dominium esset uerbalis, simulatum, & aenigmaticum.

Decimo dicunt: quod ueniens contra determinationem Papae, & Romanae Ecclesiae, est haereticus censendus, propter quod non licuit alicui diffinire contrarium determinationi domini Nicolai.

Respondet, quod illud non est uerum, nisi determinatio Ecclesiae contineatur in scriptura diuina, uel ex ipsa euidenter & necessario concludatur: uel nisi Ecclesia expresse determinet, quod tale quid sit tenendum sicut pertinens ad fidei articulum, determinans quod dicentes & tenentes contrarium, sicut haeretici sunt habendi. Quod autem dixit dominus Nicolaus de Christi paupertate, & separatione domini, &c. non continetur in scriptura diuina, nec potest concludi ex ea, nec fuit positum sub articulis fidei.

Unde decimo dicunt: quod dominus Ioan, seipsum condemnat reprobando, reuocando, & contrarium faciendo eorum, quae de Christi & Apostolorum paupertate decretalis, Exiit, continet: quia ipse antea pronunciauerat decretalem, Exiit. & Exiit, salubriter editas, lucidas, multaque maturitate digestas: prout in constitutione per eum edita, quae incipit, Quorundam, deprehenditur euidenter.

Respondet, quod non ualet, quia dominus

Ioan, in constitutione, Quorundam, quaestionem de Christi & Apostolorum paupertate, & inseparabilitate domini ab usu, non accipit determinandam: sed solum duos articulos, scilicet de uentibus fratribus, & de congregando blado, uino, & alijs necessariis in granariis & cellariis: & in istis duobus articulis dicit, quod uult declarationes dubias addere declarationibus dominorum Nicolai Tertii, & Clementis V. & sic uerba generalia, quae in prologo dictae constitutionis, Quorundam, praemittuntur, ad certos articulos in narratione restringuntur, ut patet intuenti eam. Et positum etiam quod ista uerba, quae isti pontifex, sic dixerit quantum ad omnia contenta in dicta constitutione, Exiit, quando nondum quaestio de Christi paupertate erat uentilata; non est inconueniens, si postea diligentius ueritate quaesita, & reperto fore uerum contrarium eorum, quae dixerat dominus Nicolaus, dominus Ioannes dictum suum correxerit, asserendo, & determinando contenta de paupertate Euangelica in decretali, Exiit non esse solida nec uera. Sic enim & sancti, quod prius dixerant, frequenter posterius correxerunt, quando ueritas magis inceptit per disputationes uel collationes scripturarum eis apparere: nec crubuerit sua dicta corrigere, ut patet per Augustinum in suo libro Retractationum, & in secunda epistola ad Marcellinum.

Duodecimo dicunt: quod si Papa Ioannes potuit reuocare praedicta determinata per dominum Nicolaum, eadem ratione summus Pontifex potest omnes diffinitiones suorum praedecessorum reuocare, & contrarium constituere: ex quo totius fidei, & auctoritatis Ecclesiae destructio sequeretur.

Respondet, quod non ualet, quia non sequitur, si aliqua diffinitio inconsulte in materia absolute non pertinet ad fidem & ad mores possunt & debent reuocari, ergo omnia: cum arguatur à particulari ad uniuersale; quod fieri non debet: Quia uniuersalis conclusio non sequitur, nisi ad praemissas uniuersales. Item ea quae euidenter & manifeste continentur in sacra scriptura, uel ex ea de necessitate concluduntur, sunt omnia inconculsa stabilitate firmata: nec reuocari possunt, nec eorum contraria statui per quemcumque; ut dicit Augustinus in 2. lib. de baptismo, et Gelasius. Papa in epistola ad Episcopos Dardaniæ: De numero autem talium, non sunt ea, quae dixit de paupertate Nicolaus Papa: nec unquam pertinuerunt simpliciter ad fidem, uel ad mores, cum contrarium esset uerum & catholicum, ut in suis determinationibus dominus Ioannes Papa euidenter ostendit.

Tertiodecimo dicunt: quod secundum hoc in decretali, Exiit, erratum fuit in doctrina, et uita Christi, et Apostolorum.

Respondet, quod uerum est, non tamen errore pernicioso; cum adhuc ad plenum ueritas discussa non fuisset, sicut nunc est, sed errore ueniali: Sicut Augustinus declarat de Cypriano, et de Petro per Paulum correcto.

Non enim fuit uoluntas in crimine, sed defectus humanae intelligentiae, potissime quia dominus

† Suspicio hunc esse Nicolaum III. ut plene dixi in commentario huius quaestiois.

minus Nicolaus dicta sua supposuit correctioni se-
dis Apostolicæ.

Quartodecimo dicunt: quod sequeretur, quod
in approbatione status regulæ fratrum Minorum
Ecclesia errauerit.

† al. cor

Respondet, quod non sequitur: tum quia an-
te constitutionem, Exiit. status Minorum † fuit
approbatus; tum quia regula eorum non dicit, q̄
nihil habeant in proprio, nec in communis; nec di-
cit quod non habeant aliquod ius utendi: nec di-
cit, quod solum sint contenti simplici usu facti, ad
quæ eos restringit constitutio, Exiit. Quæ ostensa
est quantum ad hoc, impossibilis & irrationabi-
lis, per Dominum Ioannem in suis constitutioni-
bus. Sed dicit regula prædicta: quod uiuant sine
proprio, & quod nihil sibi approprient nec do-
mum, nec locum, nec aliquam rem. Quæ
uerba possunt uerificari, si habeant in comuni:
nam solummodo prohibet quod fratres habeant
proprium, sicut regulæ Basilii, Augustini, & Be-
nedicti.

Quintodecimo dicunt sequi, q̄ in Concilio, di-
ctam decretalem approbante, erratum fuit.

Respondet, quod in nullo Concilio generali
decretalis, Exiit. fuit confirmata uel approbata: nec
hoc poterit ostendi: & maxime cum constitutio,
Exiit. de Paradiso, non fuerit facta in Concilio ge-
nerali Viennen, sed post Concilium in Auinion. ut
habet fide digna multorum relatio.

Sextodecimo dicunt: q̄ secundum hoc erra-
uit Ecclesia, aliquos Sanctos de ordine fratrum Mi-
norum, qui in hac uita & doctrina diem clausurunt
extremum, canonizando pro Sanctis.

Respondet, quod nec illi, nec alii errabant sim-
pliciter, errore damnabili: sed secundum quid, er-
rore ueniali, constitutione, Exiit. nondum correctæ
per eum, qui poterat: ideo canonizari, aliis suffragā-
tibus meritis, potuerunt: Sicut dicit beatus Augu-
stinus de sancto Cypriano lib. de baptismo contra
Donatistas, c. 17. & 18. quod ille uir sanctus aliter
de baptismo sentiens, quàm res se habebat, quod
postea diligentissima deliberatione retractatum
est, in catholica ueritate permansit, & charitatis
uobertate compensatum est, & passionis falce pur-
gatum. Et consimiliter dici potest de Sanctis ordi-
nis fratrum Minorum canonizatis, si doctrinam
decretalis, Exiit. tenuerunt, antequam per Ecclē-
siam correctæ & emendatæ fuissent.

COMMENT. XLII.

Argumenti
questionis
17. de obie-
ctis Fraticel-
lorum.

VT hac questio intelligatur, obseruandum est,
sicut etiam diximus paulo antea super q. 15. q̄
postquam Ioannes Papa XXII. edidit Decretalem
incipientem, Quia quorundam. aduersus Fraticel-
los, eorumque duces, illi contra acrius in Pontificem
Romanum insurgentes, decem & octo errores in ea
contineri dixerunt; quorum quinque, nempe. 3. 5. 6.
13. & 14. ius ciuile tantum respiciebant, cumque idē
dominus Papa Ioannes eorum implis appellationibus
& calumniis respondisset in Decretali incipiente,
Quia uir reprobis Michael. quæ non est impressa,
interim uidem impij in ea triginta duos errores fal-

Aso asseruerunt contineri, nec modo Ioanni XXII,
quamdiu uixit resisterunt, sed etiam Benedicto XII.
eius successori impudenter maledixerunt, subtrahito
iusta obedientiæ debito. quem Benedictum (quia pro-
fessione Theologus erat) peiorem & damnabiliorem
Ioanne XXII. esse clamabant, asserentes eum hære-
sarcham, negantesq; Pontificem: quod cum & scri-
ptis editis, & publicis disputationibus impie profi-
terentur, multos in suum errorem quotidie pertrahē-
bant, & propterea eorum secta plurimum inualuit,
qui cum multis summi Pontificis Ioannis extrava-
gantibus essent damnati, ut ex superioribus con-
stat, nec uellent respicere: multi ab Episcopis, &
Inquisitoribus propterea comprehensi, non deserentes
conceptum errorem, comburi se passi sunt, ut
testatur Cardinalis in clem. Exiui. §. proinde. de uer-
bor. signific. & B. Antoninus in Sum. par. 4. tit. 11.
capit. 7. §. 5.

In hac rerum perturbatione ceteris impudentius
debachatus est in Romanum Pontificem Guilielmus
O Kam, qui quodam libro de potestate Pontificis,
q. 8. non erubuit dicere circiter nonaginta errores ad-
minus Ioannem XXII. protulisse.

Ex omnibus his Fraticellorum erroribus, & obie-
ctionibus, qui diu olim Ecclesiam perturbauerunt, Ey-
mericus in hac q. sexdecim tantummodo recenset. ad-
hibitis solutionibus Benedicti XII. qui antequam
crearetur Pontifex, eisdem satisfacit. atque hoc est
huius questionis argumentum.

Animaduertendum est tamen in his Benedicti so-
lutionibus multa contineri dubia partim, incerta par-
tim; partim denique falsa, quæ nec debeant, nec pos-
sint præteriri sine animaduersione. & propterea nos
paulo diligentius rem perscrutantes diuino præsidio
muniti, quod nobis adesse propitium humiliter depre-
camur, ueritatem ipsam quoad fieri poterit, ostende-
re conabimur.

a Quas dominus Benedictus duodecimus dū
esset Cardinalis, recollectit, atque soluit, &c.]
Eisdem ferme difficultatibus, & obiectionibus diluerunt
postea insignes Theologi Antoninus par. 4. tit. 12. cap.
4. Ioannes Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 3.
cap. 112. Melchior Canus, lib. 6. cap. 8. de locis Theo-
logicis. & alii, quos mox suis locis referemus; ex
quibus, sanctorum Patrum dictis & Ecclesiæ recepta
doctrina nitentes, ueriora colligemus & certiora, ut
omnes difficultatum nebula clara uera doctrina luce
dissoluantur.

b Ad istud respondet dominus Benedictus,
&c.] Summa solutionis est, in extrauaganti, Cum
inter nonnullos, Ioannem XXII. definitiuisse Chri-
stum, & Apostolos habuisse aliquam in communi,
quod uerissimum est, ut patet in principio eius ex-
trauagantis ibi: Nos huic concertationi. quam
habes apud Eymericum supra par. 2. quest. 15. nam
asserere Christum & Apostolos nihil habuisse, nec in
speciali neque in communi, diuina scriptura contra-
dicit expresse, ait ibidem dominus Papa Ioannes:
& ut obiter aliquid in medium proferam ad osten-
dendum hoc esse uerum, primum Matth. 2. scribitur,
Magos obtulisse Christo aurum, thus, & myr-
rrham, rei autem oblatæ dominium acquiritur, cap.
statuimus. 16. q. 1. cap. omnis Christianus, de conse-
crat.

Guilielmi
O Kam impu-
dentia.

Qui respon-
derint erro-
ribus Fraticel-
lorum.

erat. dist. 1. leg. pl. C. de sacro. eccl. Et Matth. cap. 17.
scribitur, Christum præcepisse Petro, ut didrachma
relatorem daret illis, qui nomine Casaris exigebant
tributum. habuit ergo eius rei dominium, quod in il-
los transtulit, eum dare sit accipientis facere. l. ubi
autem. ff. de uerbo. obliga. l. si ita. §. 1. ff. de contrahen-
empr. Et Ioan. cap. 12. & 13. Iudam loculos habuisse
dicitur, quibus ea quæ mittebantur, portabat. capit.
exemplum. 12. q. 1. denique multa sunt in sacris litte-
ris, quæ comprobant hanc ueritatem, ut copiose docet
glo. in dicta extrauaganti. Cum inter nonnullos, in
principio, uerbo, asserit.

c Secundo dicunt, quod prædictam pauper-
tatem fuisse Christi, & Apostolorum determina-
uit dominus Nicolaus Papa III. in constitutio.
Exiit. §. porto.] Habetur hæc constitutio in cap. Exiit.
de uerbo, signific. lib. 6. Iam in multis codicibus hæc
constitutio tribuitur Nicolao III. quibus consentire
uideretur Platina in uita huius Pontificis, dicens eum
adeo ordinis Minorum ob contemptum rerum huma-
narum fuisse amatorem, ut ipse etiam Decretali epi-
stola quædam ipsius ordinis ambigua declarauerit.
Sed ego uerius arbitror constitutionem, Exiit. Ni-
colai III. esse, tum quia in aliquot manuscriptis
exemplaribus, lib. 6. Decretalium in principio dicta
constitutionis Nicolaus III. est prenotatus.
Tum etiam quia is fuit de ordine Minorum, unde ue-
rissimulus est regula sui ordinis dubia declarasse, Tum
postremo quoniam in extrauaganti Domini Ioannis
XXII. incipiente: Gloriam Ecclesiam, quæ
in fine huius operis habetur impressa inter litteras
Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis, uide-
tur constitutio, Exiit. tribui Nicolao III. per
quam declarauit plurimas dubitationes, quæ circa re-
gulam Beati Francisci, contingere poterant. In ea
constitutione inter cetera hæc continentur: Dici-
mus, quod abdicatio proprietatis huiusmodi om-
nium rerum, non tam in speciali, quàm etiam
in communi propter Deum meritoria est, & sancta:
quam & Christus uitam perfectionis osten-
dens, uerbo docuit, & exemplo firmavit; quam-
que primi fundatores militantis Ecclesiæ, prout
ab ipso fonte hauscerant, uolentes perfecte uiue-
re, per doctrinæ & uitæ exempla in eos deriuau-
runt. hætenus ibi. His potissimum uerbis uteban-
tur Fraticelli ad probandum Ioannem XXII. er-
rasse in dicta extrauaganti: Cum inter nonnullos.
eum hoc loco Nicolaus aperte sentire uideatur; Chri-
stum & Apostolos nihil habuisse. Quam ob rem, si
hæc duo dicta conciliauerimus, nullus fere manebit
amplius in hac difficultate obscuritatis, & dubitati-
onis scrupulus: quia omnes obiectiones, quas hic af-
fert Eymericus, hoc in primis agunt, ut doceant
Ioannem XXII. errasse, cum definitiuit contra
Nicolaum.

Quantum ergo ad secundam hanc obiectionem at-
tinet. Benedictus hoc loco duas asserit solutiones.
Prima est, nihil definitiuisse Nicolaum, sed incidenter
locutum fuisse de Christi, & Apostolorum pauper-
tate. Altera est, quod tamen ex proposito fuisset lo-
cutus, nihilominus hoc non obstaret: quia contra-
rium deducitur ex sacris litteris. Non tamen ad-
mittit Benedictus, Papam contra scripturam sacræ

A sanciuisse, sed posito, inquit, supple. & non concessio,
quod determinatiue diceret, hoc non obstaret, id est,
non propterea esset recedendum à ueritate in diuinis
scripturis expressa. Nā licet nos, inquit diuus Paulus
ad Gal. cap. 1. aut Angelus de celo euangelizet
uobis præterquam, quod euangelizemus uobis,
anathema sit. quem locum Beatus Thomas exponens,
dicit: Euangelicæ doctrinæ auctoritas habet, ut
quicumque contra illam dicunt, excludendi, &
repellendi sint. hæc ille.

Distum est autem, posito & non concessio, quia
tanta fuit uis orationis Christi, qui rogauit pro Pe-
tro, ut eius fides non deficeret, & inisset ut suos ipse
fratres confirmaret, ut nullus unquam Romanus Pon-
tifex inueniatur errasse in iudicio fidei, uidelicet in
declarando quid sit credendum uel non credendum:
neque in hoc errare potest propter assistentiam Spiritus
sancti, ut enim subtiliter & uere deducit Caietanus
in opusculo de auctoritate Papæ, cap. 11. cum
ad Papam pertineat quæstiones fidei determinare, &
statuere quid ex fide tenendum sit unicuique fidelium,
quidue tamquam hæreticum respiciendum, si in his de-
finitis ipse errare posset, inde plane consequeretur,
quod tota pariter Ecclesia à recta fide posset aberrare:
quacunque enim Sedes Apostolica Romana fide-
libus credenda proponit, ea ab omnibus recipi necesse
est: & qui aliter docet & sentit de fide, & sacramen-
tis, quam Romana Ecclesia, hæreticus censetur, cap.
ad abolendam, de hæret.

Sed iam duo hæc responsa conciliemus, Ac ommissis
multis, placet nobis conciliatio Ioannis de Turrecre-
mata in sum. de Ecclesia, lib. 2. cap. 112. in solutio-
ne ad decimum argumentum, quem sequitur Melchior
Canus, lib. 6. capit. 8. de locis Theologicis ad 6. ar-
gumentum, & summa ueræ solutionis est, Nicolaum
III. & Ioannem XXII. inter se non pugnare,
immo declarationem seu definitionem utriusque sum-
me inter se conuenire, quoniam Christus, ut ex con-
textibus Euangeliorum, & sanctorum Patrum ordinauit
congruentes diuersis statibus perfectiorum. Primam
competentem illis, qui prædicaturi mittendi erant in
Iudæam ad annuntiandum regis aduentum, & hæc
paupertas nihil proprium habere permittebat, nec in
communi nec in speciali, & de hac accipitur illud
Matth. 10. Nolite possidere aurum, nec argentum,
etc. Quo loco ait diuus Hieronymus, ideo hæc Domi-
num præcepisse, ne causa lucri potius, quàm salutis
predicare uiderentur.

Alterâ fuit paupertas competens illis, qui fixi erant
mansuri in congregatione, cuius proprium est nihil
habere in particulari; bene tamen in communi; de
hac Actuum, capit. 4. scribitur: Multitudinis au-
tem credentium erat cor unum, et anima una, nec
quisquam eorum quæ possidebat, suum esse di-
cebat, sed erant eis omnia communia. hæc ibi.
Vtramque hanc paupertatem Christus habuit. quo-
dam enim tempore primam tenuit, nihil penitus ha-
bens nec in particulari nec in communi, sed illis re-
squebatur, quæ sibi pie à pijs offerrebantur, qui ipsum
sequebantur; de quo Luca, capit. 8. exemplum extat.
Secundam paupertatem approbavit uerbo, & exem-
plo, Luca cap. 22. cum dixit: Quando misi uos sine
sacculo

Definitiones
Nicolai iiii.
& Ioan. xxii.
de Christo &
Apostolorū
paupertate
conciliantur.

facculo & pera, & calciamentis, nunquid aliquid defuit vobis? & paulo post: Sed nunc qui hęc facculum, tollat similiter & peram, &c. Iam hęc secunda paupertas, quę aliquid in communi possidere permittit, non repugnat perfectioni Euangelicę, ut grauius etiam docuit & copiose Beatus Thomas 2. 2. quęst. 188. artic. 7. Primam ergo paupertatem intuitus Nicolaus Christum omnia abdicasse & in communi & in particulari asseruit: sed & præterea concedit Christum aliqua in communi habuisse aliquando: Siquidem in dictis constituit. Exiit. subiungit. Nec his quiscquam putet obistere, quod interdum Christus dicitur loculos habuisse, &c. Secundam respiciens Papa Ioannes scripturę sacrę repugnare decreuit, & hæreticum esse dixit, asserere, Christum & Apostolos nihil in communi aut in particulari possedisse, hęc summa est vera solutio. Aliam paulo difficiliorem & fusiozem commemorat Beatus Antoninus 4. partitu. 1. 2. capit. 4. §. 23. quam libenter omitto, & ex hac solutione diluuntur fere omnes obiectiones Fratitellorum, quas in hac questione Eymericus commemorat, quas libenter omittimus, nisi falsę quandoque Benedicti solutiones aliud suaderent.

Determinati semel per unum Papam tanquam de fide, non potest per alium reuocari.

d ¶ Respondet, quod falsum est: nam Petrum qui non ambulabat, &c.] In solutione huius tertie obiectionis aperte negat Benedictus determinationem semel per summum Pontificem, etiamsi ad fidem vel mores pertineat, non posse per alium reuocari; quod nititur ostendere nullis exēplis usque ad quartam oppositionem: in quo vehementer est lapsus, si id sensu quod eius verba præferunt, videlicet, quod semel ab vno Romano Pontifice determinationem tanquam ad fidem spectans, id possit ab alio reuocari: quoniam vt optime tradit Caietanus in Apologia de auctoritate Papę, & concilij, part. 2. cap. 13. determinatio Papę in iudicio fidei formaliter, scilicet, definiendo quid credendum sit vel non credendum, ligat omnes personas Ecclesię, atque ita personam propriam & successorum ad recipiendam determinationem semel de fide factam: nec video quomodo possit vir tantus excusari: quare ne quis auctoritate eius ductus labatur: expendenda erunt mihi singula paulo diligentius: & quantum ad hunc locum attinet, grauissima fuit olim concertatio inter Beatum Hieronymum, & Diuum Augustinum, nunquid vere an simulatę Paulus Petrum reprehenderit, quod a Theologis Scholasticis multis solet disceptari, lib. 4. sentent. distin. 3. vbi solus quęst. vnica, artic. 2. versic. secunda conclusio amplius, idem tractat hoc copiosius, lib. 2. de iust. & iure, quęst. 5. artic. 4. versic. de tertio vero membro. & Adrianus in 4. distin. 1. & breuiter sanctus Thomas 2. 2. quęst. 33. artic. 4. ad 2. argumentum. & plane quidquid sit de eius historia ac facti intelligentia, hoc est certissimum, nihil statuisse ibi Petrum, quod ad communem fidem & mores Ecclesię pertinere, neque mutasse in catholica religione: ac proinde hoc primum exemplum non potest commode applicari ad id institutum, quod Benedictus contemplantur: Retineamus ergo supradictam solutionem, quam ex Turrecremata commemorauimus, & dicamus, Nicolaum nihil illic de fide definire, neque aduersari his, quę a Ioanne fuerant definita.

A ¶ Item Stephanus Papa determinauit, &c.] Admonet hic locus, vt paulo ex actius referam historiam, cuius in eo fit mentio, vt validius etiam resellatur hęc falsa Benedicti solutio, putantis Stephanum Papam correctum a Cypriano, & vtrumque a concilio Nicęno emendatum.

Sciendum est ergo, Cyprianum Carthaginensem Episcopum tempore Stephani Papę circa annum Domini CCLVI. Carthagine concilium prouinciale cogisse, in quo decreuit baptizatos ab hæreticis iterum baptizandos, cui subscripserunt plus quam octoginta Episcopi ex Prouincia Africana, Numidia, & Mauritania. Huic decreto grauius resistit Stephanus Papa, cui obtemperauit veritate manifestus cognita Cyprianus cum reliquis catholicis. Sed quoniam res est grauissima, ne mihi sine pignore credatur, duo potissimum antiquorum Patrum testimonia profertur: vnum erit Vincentij Lyrinensis alterum Beati Hieronymi, ergo Vincentij Lyrinensis, in aureo illo libello aduersus profanas hæresum nouationes scripto, de hac re ita ait: Quondam igitur uenerabilis memorię Agrippinus Carthaginensis Episcopus, primus omnium mortalium contra diuinum canonem, contra uniuersalis Ecclesię regulam, contra sensum omnium confacerdotum, contra morem ac instituta maiorum rebaptizandum esse censebat. Quę præsumptio tantum mali inuexit, ut non solum hæreticis omnibus formam sacrilegij, sed etiam quibusdam catholicis occasionem præbuerit erroris. Cum ergo vindicta ad nouitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaquauerum sacerdotes pro suo quisque studio reniterentur: tunc Beatę memorię Papę Stephanus, Apostolicę sedis Antistes, cum ceteris quidem collegis suis, sed tamen præ ceteris resistit: dignum, ut opinor, existans, si reliquos omnes tantum fidei deuotione uinceret, quantum loci auctoritate superabat. Denique in Epistola, quę tunc ad Africam missa est, idem his uerbis sanxit: Nihil nouandum, nisi quod traditum est. Intellegebat etenim uir sanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi ut omnia, quę fide a Patribus suscepta forent, eadem fide filiis consignarentur: nosque religionem, non qua uellemus ducere, sed potius qua illa duceret, sequi oportere: idque esse proprium Christianę modestię & grauitatis, non sua posteris tradere, sed a Maioribus accepta seruare. Quis ergo tunc uniuersi negotij exitus? quis utique nisi usitatus & solitus? retenta est scilicet Antiquitas & exclusa Nouitas. & paucis interiectis: Postremo ipsius Africani concilij, hęc decreta, quę uires donante Deo, nulla: sed uniuersa tamquam somnia, tamquam fabulę, tamquam superflua abolita, antiquata, calcata sunt. hætenus ille. Quibus adiungit multa alia in eandem sententiam, & præcipue de retractatione Cypriani, quę breuiter gratia missa facio.

Iam Beatus Hieronymus extremo fere Dialogo aduersus Luciferianos ita habet: Conatus est & Beatus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena: & idcirco hæreticorum baptisma reprobandum ad Stephanum tunc Romanum

Cõcilio Carthaginensi prouinciale dicitur minãti baptizatos ab hæreticis rebaptizandos grauius resistit Stephanus Papa.

B. Hieronymus.

urbis Episcopum, qui à Beato Petro uicesimus sextus fuit, super hac re Africanam synodum direxit, sed conatus eius frustra fuit. Denique illi ipsi episcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo staturant, ad antiquam consuetudinem reuolui, nouum emisere decretum. Quid facimus? ita & nobis Maiores nostri, & illi sui tradidere Maiores, hætenus D. Hieronymus. Ex quibus clarè constat, non Stephanum Papam à Cypriano, vt hic asserit Benedictus, sed Cyprianum ab Stephano fuisse reprobatum, atque correctum, quod ipsum docuit etiam Eusebius, lib. septimo, historia ecclesiastica, capiu. 3. & quarto.

Ex his ergo constat errasse Concilium Carthaginense prouinciale sub Cypriano celebratum, cum decreuit eos, qui apud hæreticos baptizati sunt, cum conuersi ad Ecclesiã uenerint, baptizandos esse omnino: neque ad concilium recepit tunc, neque vnquam alijs approbavit sancta catholica, & Apostolica Romana Ecclesiã aliarum omnium magistra.

Intellectus concilij Nicęni statuentis, reuertentis ab hæreticis rebaptizandos.

f ¶ Concilium autem Nicęnum utramque opinionem sancti Cypriani, & Stephani Papę correxit.] Hic est alius insignis etiam lapsus, qui animaduersione prorsus indiget. In Concilio Nicęno primo cap. 19. cautum est his uerbis: Si qui confugerint ad Ecclesiã catholicam de Paulianistis, & Cathaphrygis, statutum est rebaptizari eos debere, hæc ibi. Propterea uero ita sancit; quoniam Pauliani hæretici à Paulo Samosateno exoriti, non baptizabant in forma Ecclesię consueta: & ideo oportebat eos, qui uenerant ad fidem, baptizari. non ergo correxit cõcilio Stephani Papę decretum, sed per omnia cum ipso consensit.

Quod uero Paulianistę seu Cathaphrygę non baptizarent in forma Ecclesię consueta, luculenter docet beatus Gregorius, libro nono, Epistolarum, epistola 61. incipiente: Quia charitati. in hæc uerba: Hi uero hæretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizantur, sicut sunt Bonosiani, & Cathaphrygę, quia & illi Christum Dominum non credunt, & illi sanctum Spiritum peruerso sensu esse quendam prauum Montanum credunt, quorum similes multi sunt, & alij, cum ad sanctam Ecclesiã ueniunt, baptizantur: quia baptisma non fuit, quod in errore positi in sanctę Trinitatis nomine minime perceperunt. nec potest hoc ipsum baptisma dici iteratum, quod sicut dictum est, in Trinitatis nomine non erat datum. hætenus Beatus Gregorius. & refertur in capitu. Hi uero de consecrat. distin. quarta, & apud Iuonem par. 1. cap. 153.

¶ Item per multos Romanos Pontifices determinatum fuit, quod matrimonium, & cetera.] Hic ponit Benedictus tria exempla, quibus conatur ostendere posse à posterioribus reuocari, quę à præcedentibus Romanis Pontificibus statuta fuissent, quod in his, quę ad mores pertinent, ac regimen populi Christiani uerissime dicitur, nullamque habet difficultatem: nec enim debet reprehensibile iudicari, ut dicitur in capiu. non debet, de consanguinit. & affinita. si secundum uarietatem temporum statuta uariantur humana. Et in sacra Tridentina synodo, sessione 21. capitulo 2. declaratur, hanc potestatem

A tem in Ecclesia perpetuo fuisse, vt in sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quę suscipientium utilitati, seu sacramentorum uenerationi pro rerum, temporum, & locorum uarietate magis expedire iudicaret, & ita aliquando gradus affinitatis & consanguinitatis impediens, & dirimentes contractum matrimonij longius protendebantur: & nouissime sancta Tridentina Synodus, sess. 23. multa circa matrimonium & eius impedimenta constituit, diuersa ab his, quę in sacris canonibus erant prius sancita.

In priuatis etiam negotijs & causis particularium personarum, & in his quę sunt facti, nedum Romanos Pontifices citra fidei iacturam posse diuersa statuere fatemur, sed interdum etiam falli, & posteriores acuius perspexisse, & relictis determinasse quędam priores: in his enim locum habet illud Diui Augustini lib. 2. de baptismo contra Donatistas, capiu. 3. vbi cum docuisset sacram scripturam indubitabilis esse certitudinis, de concilijs tum prouincialibus tum generalibus subdit, dicens: Et ipsa concilia, quę per singulas regiones vel prouincias fiunt, pleniorum conciliorum auctoritati, quę fiunt ex uniuerso orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere, ipsaque plenaria sepe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine ullo Typo sacrilegę superbię, sine ulla inflata ceruice arrogantię, sine ulla contentione liquidę inuidię, cum sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana, hæc ille. Eodem spectat insignis illa sententia Nicolai Papę I. in Epistola ad Michaelem Imperatorem, cuius initium est: Proposueramus. non procul à sine in hæc uerba: Ergo de iudicio Romani præsulis non retractando, quia nec mos exigit, quod diximus comprobato. Non negamus eiusdem sedis sententiam posse in melius commutari: cum aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione atatum, uel temporum, seu grauium necessitatum: dispensatorie quiddam ordinare decreuit. hæc ibi.

Ceterum in definitione fidei & credendorum, ex definitione & assistentia Spiritus sancti, firmum & incorruptum est Apostolicę Sedis iudicium: neque à posterioribus Romanis Pontificibus mutata vnquam fuerunt vel mutari possunt quę semel de fide iudicialiter sancita fuerunt tanquam credenda ab omnibus Christi fidelibus. Quę uero à Benedicto hoc loco recensentur exempla ex allegatis canonibus contra hæc nihil faciunt, & ad ea cumulate respondent Caietanus in Apologia de auctoritate Papę & concilij, par. 2. capiu. 13. Melchior Canus lib. 6. capiu. 8. de locis Theologicis, & alij, quos breuiter causa omittimus, & ad eos lectorem remittimus.

h ¶ Respondet quod non, quia dum uoluntas non sit in crimine, &c.] Tametsi negare potuisset Benedictus haberi aliquid hæreticum in decretali, Exiit. Nicolai III. (iam enim ostensum est ex uerbis illius, Nicolaum concedere quod Christus locutus habuerit) vel quod in ea ullus error contineatur, vt de fide propositus: attamen merito negat, quod ex illo assumpto deducitur, nempe quod inde conse-

In definitionibus credendorum, certum est Apostolicę sedis iudicium.

consequetur Nicolai fuisse hereticum, cum ex do-
fectu humane intelligentie labi potuerit, quomodo au-
tem error, & ignorantia excuset ab heresi, copiose di-
ximus super q. 7. par. 1.

I Respondet, quod non est imputandus, er-
ror, &c. frequenter enim contingit, quod multa
prius determinata per Concilia, uel per Papam,
sunt postea reuocata.] Hæc sententia vera est,
dummodo rectè intelligatur: quod ut fiat, obseruan-
da est diligenter distinctio sana, & catholica quam
affert de hac re edisserens Beatus Thomas quodlibeto
9. artic. 16. quem sequitur S. Antoninus par. 3. titu.
12. capitu. 8. Secundo, videlicet, ex illis quæ à Ponti-
fice Romano definiuntur, quedam spectare ad priuatas
personas, & particularia negotia: alia vero ad fidem,
& vniuersales Ecclesiæ mores in necessarijs ad salu-
tem, & in his postremis nullo modo Papa, aut concilium
auctoritate Papæ confirmatum errare potest: quoniam
spiritus veritatis in his definiendis semper
assistens promissus est, ut omnes catholici uno ore tes-
tantur, traditque præ cæteris Melchior Canus, lib. 5.
capitu. quinto, de locis theologis, versicu. alter vero
sermulus, & Blasius Nauarrus, lib. 2. cap. 9. de sacro
Ecclesiæ principatu: neque de his intelligit Benedictus
in hac sua responsione, cum dicit: Frequenter enim
contingit, &c. Quod satis indicant illa eius ver-
ba initio solutionis posita: Si aliquid diffiniat Pa-
pa, uel Ecclesiæ, seu concilium generale, non perti-
nens ad fidem, & mores. In his enim, quæ ad fidem,
& vniuersales mores spectant, iudicialiter defi-
niendis, Papam, uel Ecclesiam errare posse falsum est,
& de stabilitate, & firmitate horum iudiciorum nota-
tu dignissimum extat Gelasii dictum ad Episcopos Dar-
danie, quod paulo inferius adduximus hac ipsa quæ-
sitione in responsione ad 12. oppositionem, id enim osten-
dit quam firma sint de his Ecclesiæ iudicia: quod etiam
probat eleganter Turrecremata in sum. de Ecclesiæ, lib.
3. cap. 58.

In illis vero, quæ priuatas personas, & facta re-
spiciunt, decipi Papa quandoque potest, præsertim cum
in his humano testimonio utatur, quod sæpe fallax est,
& incertum, ita & verè docuit etiam Blasius Nauar-
rus præceptor noster eruditus, lib. 2. cap. 10. de sacro
Ecclesiæ principatu, & tradidit Turrecremata in sum-
ma de Ecclesiæ, lib. 2. cap. 112. circa finem, versicu. tum
etiam, id quod expressè mihi sensisse videtur Imocen-
tius Papa in cap. à nobis. el. 2. de senten. excommu. ibi:
Iudicium Dei veritati, quæ non fallit nec fallitur
semper innititur: iudicium autem Ecclesiæ non-
nunquam opinionem sequitur, quam & fallere
sæpe contingit, & falli, hæc ibi.

Rursus illud addo, summos Pontifices non semper
respondere definiendo, sed consultos interdum veluti
priuatos, & particulares Doctores sentire.

Postremo adiungo, non protinus esse fidei dogma
consendum quidquid in voluminibus iuris canonici
continetur, ut optime docet Melchior Canus, lib. 5.
cap. penul. de locis theologis, & lib. 6. cap. 8. unde
sæpe in his contingit statuta per vnum, per alios aut
immutata aut reuocata absque vilo fidei præiudicio
reperiri: quoniam hæc directè ad fidem non spectant,
neque ad vniuersales Ecclesiæ mores.

Breuius respondere potuisset Benedictus, andacter

Eorum quæ
à Papa deter-
minantur duo
sunt genera,
& q. ea sint.

Afferendo, ineptissime, & vanissime inferri, quod Ro-
mana Ecclesiæ in fide errauerit tempore Nicolai
Pape, cum in constitutione, Exiit. nihil de fide sta-
tuatur.

K Septimo dicunt, &c. qui inquam vsus non
iuris, &c.] Hic locus in omnibus codicibus erat de-
prauatus. cum nos re ipsa considerata, ex natura du-
bitationis, quæ tractatur, correximus ut est impressus,
tum etiam ex contextu in d. cap. Exiit. versicu. nec per
hoc. de verbo. signif. lib. 6.

L Octauo dicunt, &c. Respondet quod hæc fe-
cerunt alij summi Pontifices de rebus, quæ non
consumuntur vsu, &c.] Melius poterat respondere
dicendo, quod Ioannes XXII. in extrauag. Ad condi-
torem canonum. de verb. signif. §. quod autem. aperiti-
sime declarat, non fuisse intentionem Nicolai in rebus
vsu consumptibilibus reseruare dominium Romanæ
Ecclesiæ: ipsis autem fratribus concedere simplicem
vsu facti, sciunctum ab omni iure vtendi, quia is
fuisse illicitus, ac verba quidem Ioannis huic Bene-
dicti solutioni repugnare videntur præcitato loco, &
nostram confirmare. habent enim ita: Quod autem
dominium Romanæ ecclesiæ reseruatum simplex
centeri debeat, ex hoc patet, quod ex illo nullum
eidem ecclesiæ temporale obuenit hæctenus com-
modum, nec speratur, quod obuenire debeat
in futurum: cum nec intentio reseruantis, nec
fratrum ipsorum fuerit, quod ad quemcunque
alium quam ad Fratres, dictarum rerum perueni-
ret compendium: quod proculdubio modus uten-
di Fratrum ipsorum, & Romanæ ecclesiæ subse-
cuta patientia euidenter declarauit. Et quod talis
intentio fuerit ordinantis, & ex hoc patet,
quod illarum rerum sibi, & ecclesiæ Romanæ do-
minium dumtaxat reuinit, quarum usum fa-
cti, liceret habere ordini, uel fratribus antedi-
ctis, &c. Ex quibus sane videtur hoc loco male
dicere Benedictus, quod Nicolaus id fecerit de omni-
bus rebus.

M Nono dicunt, &c. Respondet, quod illud
quod hic dicunt, &c.] Ego declaratum potius di-
xerim per Ioan. XXI. in dicta extrauag. Ad
conditorem canonum. §. quod autem dominium. versicu.
talis autem domini carentia, vbi optima glossa in ver-
non efficit.

N Decimo dicunt, &c. Respondet, quod illud
non est uerum, nisi determinatio ecclesiæ con-
tineatur in scriptura diuina, &c.] Breuius, &
uerius responderi poterat, nihil quod ut de fide fuerit à
Nicolao definitum, immutatum uel emendatum fuisse
à domino Ioanne: sed in multis expositam ac decla-
ratam fuisse mentem Nicolai per Ioannem Papam
XXII. ut series, & verba rescriptorum aperitissime
testantur.

Atque hoc etiam ipsum dicere possumus ad solu-
dam objectionem 11. & 12. ut & verborum ac
incertitudinem, & falsitatis etiam ambages rectius
subterfugiamus.

O Et Gelasius Papa in epistola ad Episcopos
Dardaniæ.] Est autem singularis huius epistole do-
ctrina, qua ostenditur, Acacium à Sede Apostoli-
ca competenter fuisse damnatum. incipit ea episto-
la: Valde mirati sumus. Scripsit eam Gelasius
circa

Certissima
fides Apo-
stolice
leg iudicia.

A circa annum Domini CCCXCIII. is locus cuius
hic meminit Benedictus, ita habet: Quapropter stul-
titiæ respuentes inaniam quærelarum, perqui-
rere vos oportet ab ipsis beatis Apostolis, & con-
siderare prudenter: quoniam Patres nostri, catho-
lici videlicet doctique Pontifices, in vnaquaque
hæresi quolibet tempore suscitata, quidquid pro
fide, pro veritate, pro communionem catholica at-
que Apostolica secundum scripturarum trami-
tem, prædicationemque maiorum facta semel con-
gregatione sanxerunt, in conuulsum uoluerint de-
inceps firmumque constare: nec in eadem hac
causa denuo, quæ præfixa fuerant, retractari qua-
libet recenti præsumptione permiserint: sapien-
tissime prudentes, quoniam si decreta salubriter
cuiquam liceret iterare, nullum contra singu-
los quosque proflus errores, stabile persisteret
Ecclesiæ constitutum, ac semper iisdem furori-
bus recidiuis omnis integra definitio turbare-
tur.

P Tertiodécimo, &c.] In solutione huius obie-
ctionis facile concedit Benedictus errasse Nicolaium,
quod minime erat concedendum. ideo retineamus su-
periuorem Turrecremate solutionem: quæ sæpius di-
cta sunt à nobis. Eadem ratione satisfaciat decima-
quarta objectioni, & decima quinta: nusquam enim
erratum est exponendo mentem Domini Nicolai, pro-
ut intelligendam esse Dominus Ioannes docuit.

Q Sextodécimo dicunt, quod secundum hoc
errauit Ecclesiæ, aliquos canonizando pro San-
ctis.] Ideo fieri potest, ut non errauerint, qui defini-
tionem Nicolai sequebantur, quoniam forsam optimè
eam intelligebant iuxta adductam à nobis paupertatis
distinctionem.

Ad hæc, si in re difficili hallucinati fuissent, non pro-
pterea heretici erant, nec potuit Ecclesiæ errare refe-
rendo eos in numerum Sanctorum, hoc enim impium
est asserere: scire enim quos debeamus religione colere,
multum refert ad communes Ecclesiæ mores, ut opti-
mè docet Melchior Canus lib. 5. cap. 5. de locis Theolo-
gicis, versicu. in moribus non toti Ecclesiæ communi-
bus. & Blasius Nauarrus, lib. 2. cap. 10. de sacro Ec-
clesiæ principatu, circa finem. Antoninus 3. part. titu.
12. cap. 8. §. 2. Caietanus in opusculo de indulgentiis ad
Iulium, cap. 8. Beatus Thomas quodlibeto 9. artic. vlti.
Tabienfis in sum. verbo, canonizatio. num. 4. & Syl-
uester num. 2. Couarruias, lib. 1. variar. resolut. cap.
10. num. 13. & Augustinus de Auconia in summa de
potestate ecclesiæ, q. 14. art. 4.

Qui autem diceret, posse Papam errare in canoni-
zatione Sanctorum, saltem velut temerarius puniri
posset per iudices ecclesiasticos, ita Melchior Canus præ-
citato loco.

Canonizatio vero Sanctorum per traditionem habe-
tur in Ecclesiæ Dei, ut collegi ex synodo Nicæna secum
da, actione 3. S. his itaque sex synodis, aduersus
impium Molinæum in additione ad De-
cium super Rub. de constitut. in se-
cunda lectura, verbo, sancto-
rum, & tradit Melchior
Canus lib. 3. c. 3. de
locis Theolo-
gicis.

In canoniza-
tione Sancto-
rum non po-
tuit Ecclesiæ
errare.

S Y M M A R I V M.

- 1 Hæreses duæ recentiorum Græcorum.
- 2 Dicta Sanctorum reuenter sunt exponenda.
- 3 Dicta S. Athanasii male sonantia exposta à S. Thoma.
- 4 Articuli in S. Cyrillo obscuriores, &c.
- 5 Gregorii Nazianzeni & Basilii loca aliquot pie accipienda.

Decimo octaua quæstio est: Hæreses &
errores Græcorum, quæ usque hodie
perseuerant: qui sunt?
Ad hanc respondemus, quod sunt
isti.

1 Primus, quod Spiritus sanctus non procedit à
Patre, & Filio, sed à solo Patre.
Secundus, quod corpus Christi non potest con-
fici in azymo, sed tantum modo in fermentato. Et
in istis duobus erroribus non assenserunt sancti do-
ctores Græcorum Athanasius, Cyrillus, Grægorius
Nazianzenus, Basilii, Chrysostronus; nec Græco-
rum sancti Patres alij.

2 Est tamen uerum, quod nonnulli sancti Do-
ctores Græcorum posuerunt quamplures articulos
non admittendos, loquentes incautè, & erro-
neè: Qui articuli licet ut stant, sint falsi, & quam-
plures erronei; tamen possunt exponi, ut facit san-
ctus Thomas, respondendo ad dictos articulos de
mandato Domini Urbani III. in libro 1. qui in-
titulatur: Contra errores Græcorum; ubi dicit, quod
propter dictorum Doctorum dignitatem, nō sunt
condemnandi, sed reuenter exponendi. Et licet
sint plures, tamen principales, & peius sonantes
sunt hi, qui sequuntur.

3 Primus; quod in diuinis, essentia est genita
in filio.

Secundus: quod in diuinis essentia est spirata
in Spiritu sancto.

Tertius: quod Spiritus sanctus non misit Fi-
lium.

Quartus: quod Filius Dei assumpsit humanam
naturam in sua essentia.

Quintus: quod homo fuit assumptus à Filio
Dei.

Sextus: quod creatura creatori non coopera-
tur.

Prædictos articulos ponit Athanasius, in tertio
Sermone gestorum Nicæni concilij.

Septimus: quod Spiritus sanctus est imago Filij.

Octauus est, quod Filius est in Patre, tanquam
in propria sua imagine.

Nonus: quod diuina essentia increata, est con-
cepta & nata de Maria.

Decimus: quod diuina essentia, seu diuinitas,
facta est homo.

Vndecimus: quod Deus fecit hominem Deum.
Duodecimus: quod à Christo fuit amota ima-
go primi parentis.

Tertius

† al. & erro-
ribus nondū
exortis.
† Est opus r.
Tomo 17.

Tertiusdecimus: q̄ qui semel blasphemavit, impossibile est non blasphemare.

Quartusdecimus: quod fides non est nobis ministrata per Angelos.

Hos articulos ponit Athanasius in Epistola, ad Serapionem.

4 Quintusdecimus: quod Iesus Christus dicitur filius patris: essentia.

Sextusdecimus: quod que sunt naturaliter propria Dei patris, sunt propria Dei filii.

Decimusseptimus: quod nomine Christi intelligitur Spiritus sanctus.

Decimusoctavus: quod docente Paulo, Seraphi in addiscunt.

Decimusnonus: quod quando Moyses dixit de hominis formatione, quod Deus inspiravit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem, q̄ istud spiraculum seu spiraculum, nõ fuit anima rationalis; quia tunc fuisset anima de Dei essentia: sed intelligitur, quod fuit Spiritus sanctus homini inspiratus.

Hos articulos posuit Cyrillus in li. thesaurorũ.

5 Vigefimus: quod Spiritus sanctus est in medio Patris & Filii.

Hunc articulum ponit Gregorius Nazianzenus, in Sermonẽ de Epiphania.

Vigefimus primus, quod Spiritus sanctus est verbum Filii.

Hunc articulum ponit Basilius in sermone de Spiritu sancto.

Vigefimus secundus: q̄ Spiritus sanctus per Filium operatur.

Vigefimus tertius: q̄ in Angelis, quo ad naturã non dicimus secundum, nec tertium.

Hos articulos ponit Basilius contra Eunomiũ.

COMMENT. XLIII.

Græcorũ arrogantia & in Ecclesiam latinã invidia.

Græci tamen si initio nascentis Ecclesiæ catholicæ fuerint amplexi fidem, & viros quamplures sanctitate & doctrina clarissimos habuerint: tamen labentibus sæculis ita eorum arrogantia crevit, ut Ecclesiæ Latine invidentes, summo Romano Pontifici obedire recusarint, & schismate facto ab Ecclesiâ Latina desciverint, multasque in eam iniurias intulerint, quas recenset Leo Papa nonus Epistola quadam contra inauditas præsumptiones Michaelis & Acridani Episcoporum, capit. 29. & eiusdem Epistole, capit. 8. dicit, Græcos diversis temporibus, diverso errore, ad corrumpendam catholicæ matris Ecclesiæ virginitatem nonaginta & eo amplius hæreses peperisse.

Ecclesiæ Romanæ in Græcos singularis benignitas.

Hos sepe Ecclesiâ Romanã conata est in viam veritatis revocare, ut abundè legitur in concilio Florentino sub Eugenio IIII. Sessio. 3. Eisdem reducendis ad Ecclesiã unitatem incubuerunt diversi Romani Pontifices Innocentius IIII, Gregorius X. & Eugenius IIII. Hi tempore Eugenii IIII, circa annos Domini MCCCXXII, in concilio Florentino Ecclesiæ Latine ununtur, ut sessione vltima eius concilij scriptum est; idque post Eimerici & Beati Thomæ tempora, ceterum ea unio diu non duravit.

Quanta vero animi acerbitate essent Græci con-

tra Latinos tamen si ex multis perspicere liceat, maxime tamen constat ex concilio Lateranen. sub Innocentio IIII. capit. quarto, nam si quandoque sacerdotes Latini super eorum altaria celebrassent, non prius ipsi sacrificare volebant in ipsis, quàm ea tanquam per hoc inquinata lauisent. Quin & baptizatos à Latinis ipsi ausu temerario rebaptizare præsumebant, quod refertur in cap. licet Græcos, extra de baptis. & eius effectũ.

Iam quantum attinet ad errores Græcorum, quos hic commemorat Eimericus, eos copiosè refert & in sensu catholico explicat Beatus Thomas opusculo quodam contra errores Græcorum in scripto, quod est primum tom. 17. inter opera sancti Thomæ, cuius hic quoque mentionem facit auctor, ac multi quidem ex his declarati, sicut docet sanctus Tho. errores nõ sunt.

Ceterum iidem Græci, præsertim nostris sæculis proximiores, multos alios gravissimos errores pepererunt, quos bene interpretari non licet: eum & purgatorium negent, & secundas nuptias damnent, & simplicem fornicationem dicant non esse peccatum, & alios multos impie præstentur; quos refert & confutat Guido Carmelita in summa de hæresibus, titulo de hæresibus Græcorum. commemorant etiam Græcorum errores Beatus Antoninus tertia parte histor. tit. 22. cap. 11. s. primo. Arnaldus Albertinus in Rubrica de hæret. lib. 6. quæst. 12. circa finem. Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo: Græci. Augustinus de Aneona in summa de potestate ecclesiastica, q. 2. s. art. 5. & 6. & Prætoles lib. 7. de vitis, & sectis hæreticorum, c. 15.

¶ Quartus quod filius Dei assumpsit humanã naturam in sua essentia. Hic articulus duplicem sensum habere potest. Vnus est, quod Filius Dei assumpsit naturam humanam in sua essentia, id est, perfectam ex corpore, & anima constantem; & hoc est verum, catholicum, ac secundum fidem tenendum, iuxta illud Athanasii in regula suæ confessionis. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens. traduntque copiosè Theologi scholastici, lib. 3. senten. dist. 2.

Alter sensus esse potest, quem hic crederem damnari, scilicet, Filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia, quasi vnio nature humane, & diuina facta sit in essentia ad tertiam quandam naturam constituendam, quod est falsum, ut scribunt Theologi, lib. 3. sent. dist. 5, natura enim humana persona Filii Dei vnita fuit primo, & per se, non natura, & essentia diuine, inde natura diuina humane nature in filio vnita fuit, ut verè & subtiliter explicat Magister præcitato loco. S. nos autem,

Filius Dei assumpsit humanam naturam bifariam potest intelligi.

QVAESTIO XIX.

De erroribus Tartarorum.

S Y M M A R I V M.

- 1 Tartari multifariam distincti.
2 Ex eis quidam patriæ adeundæ desiderio se ipsos necant.
3 Alii litteras etiam, quas defunctis perferant, ab amicis accipiunt.

Decima

Decima nona quæstio est: Hæreses & errores Tartarorum; qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod Tartari cum sint plurimi, in suis erroribus sunt distincti.

1 Quidam namque sunt, qui ex toto sequuntur errores Sarracenorum, & sunt vere Sarraceni: quidam autem qui non, Et isti etiam non sunt in erroribus vniformes: nam eorum quidam adorant lunam in speciali: quidam autem eorum adorant in generali illud animal, quod ei prius mane occurrit, siue sit canis, siue asinus, siue homo, siue aliud qualecunque: Et cum qualibet die de mane idem animal non occurrat, nec omnibus etiam eadem die idem animal occurrat, sed unum animal vni homini, & aliud alteri: ideo difformiter sibi Deum constituunt & adorant.

tal. propriam

2 Quidam eorum, cum sint extra terram suam captiui, & desiderant redire ad terram suam, suspendunt se, seu præcipitant fe, vel aliter interimit se credentes fe redire ad partes suas, & ad patriam naturalem per modum prædictum.

3 Quidam uero, qui magis reputantur perfecti, congregatis parentibus & amicis, seu magis coniunctis, & receptis diuersis litteris à diuersis, quæ diriguntur amicis & coniunctis eorum defunctis publice cum illis litteris lætanter & gaudiosè faciunt se comburi, credentes per talem combustionem, & genus mortis ire ad paradysum, & ad consortium beatorum.

Isti Tartari ut plurimum sunt homines, bestiales: nec verus testamentum, nec nouum admittentes, nec alii scientiis intendentes, sed brutaliter conuiuientes.

COMMENT. XLIII.

Tartarorum errores, & sequentium in proximis quæstionibus, qui fidem Christianam non sunt professi, eo consilio enumerat Eimericus, quo diximus supra super qu. 4. huius partis.

Qui Tartari & quales eorum errores & mores.

¶ Ad hanc respondemus, quod Tartari cum sint plurimi, &c. Nouitia videtur Tartarorũ vox, & paucis ab hinc sæculis nata; nemo enim veterũ hac vsus legitur appellatione. Sunt autem Tartari populi partis Sarmatiæ Europæ. Stephanus populos Scythiæ iuxta Danubium, in Mæoticam paludem vergentes asserit. Hos Græci Sauromatas, Romani Sarmatas, appellabant.

Horum varia sunt appellationes ex diuersis ritibus sumptæ: nam quidam Geloni, alii Getæ, alii Antropophagi, alii aliis nominibus vocantur; quod indicat hic erudite Eimericus iuxta historiam veritatem, de quibus videto Plinium lib. 4. capit. 12. Strabonem lib. 11. & Pomponium Melam libro 2. de situ orbis, cap. 1. & cum dua sint Sarmatiæ teste Ptolomæo, lib. 3. vna in Europa, altera in Asia, in Europea Olbia est, quam nunc Russiam multi & Tartariam esse credunt.

Apud hos ergo Tartaros reliquia multe Scythicorum morum adhuc inueniuntur, quorum multos hic enumerat Eimericus, quibus (ut hic locus fiat illustrior) non pigebit in gratiam lectorum alios ad-

ungere ritus, quos partim ex antiquioribus, partim ex recentioribus scriptoribus breuissime collegimus.

Vagantur ergo Tartari nullas certas habentes sedes: victum habent immundissimum: nam non operiunt mensas manibus, nec manutergis vniuntur, cum manus non lauent, nec corpora, nec vestimenta. Quidam eorum panem non edunt, neque olera, neque legumina, sed animalium omnium carnibus vescuntur, canum etiam & cætorum & murium grandiuulcorum. Captorum inimicorum corpora ad crudelitatem suam ostendam, & vindicandi desiderium ad ignem quandoque assant. Tam viri quàm femine vno ferre vestitu induuntur. Scelus magnum habetur apud eos, si cibi aliquid aut potus perire permittatur: in hostem quem vicerunt, sunt crudelissimi, cuius e cadavere fluentem sanguinem sepe sugunt & ingurgitant. Potentiores seruum vnum in vita eligunt, atque cæterio suo iniustum secum tumulari faciunt, ut eo in alio mundo velut famulo vtiatur, qualis Deus sit optimis ignorant, atque ita sepe quisque suo arbitrato Deum constituunt.

Alios innumerabiles habent ritus fædissimos & valde obscenos, quos hic veluti parerga libenter reseramus: nam & in bello, & in pace, & in coniugiis & cæteris actionibus inuendis, mira prorsus & nefanda quadam obseruant, quæ longum esset recensere, nec sunt huius instituti.

De moribus vero ac ritibus Tartarorum copiosissime scribit Sanctus Antoninus in 3. parte historialis, tit. 19. cap. 8. s. i. & multis sequentibus, & s. 21, eiusdem capituli 8. ait regem Tartarorum circa annos Domini MCLLV. cum multis proceribus regni sui, ac magna populi parte conuersum fuisse ad fidem Domini nostri Iesu Christi.

Certe hoc nobis exploratum est, Innocentium Papam IIII. anno Domini MCLLIII. multa privilegia concessisse Fratribus ordinis Predicatorum, qui ad predicandum Euangelium missi fuerant ad terras Sarracenorum, Tartarorum, & aliorum infidelium, ut cõstat ex eius rescripto, incipiente: Cum hora iam vndeclima, quod habetur in libro privilegiorum ordinis Predicatorum, folio 30. Eadem autem privilegia concessit Alexander IIII. anno Domini MCLLVIII. Fratribus ordinis Minorum in eisdem terris predicantibus, sicut apparet ex rescripto Alexandri IIII. eiusdem inditii & tenoris, quod est impressum in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis.

QVAESTIO XX.

De Turcorum erroribus.

Decima quæstio est: Hæreses & errores Turcorum, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod Turci communiter sunt Sarraceni, & eorum erroribus inuoluuntur: aliam in speciali nullam sectam habent, nec errorem in speciali, sed varii uariis erroribus in suis mentibus captiuantur.

V COM-

COMMENT, XLV.

Qui Turci & quales mores eorum,

Mirandum non est, eo quod Eymericus hos Turcos vocauerit, non Turcas, nam Eustathius Turcos etiam appellat his verbis: Post Scythas, qui mari Cronio vicini, Caspiu accolunt, Hunni sunt, quos Simocatus historiarum conditor à Persis uocari Turcos existimat, ad orientem uernum spectantes, hac ille, Tradit Celius lib. 12. cap. 6. lectio, anti- quarum.

Turcarum autem siue Turcorum non est nomē nouum, ut quidam opinantur, cum Pomponius Mela lo- ge supra mille annos Turcarum meminerit lib. 1. de situ orbis, ca. 2. non procul à sine ibi; Turcaque uas- tas filias occupant, alunturque uenando.

Num autem Turca, quos Christiani hodie crudeles patimur hostes, descenderint ab illis Turcis, quorum Mela præcitato loco meminit, quantumuis inter nomi- na cōueniat, dubitant nonnulli, & originem recensent, quæ nos libenter breuitatis gratia missa facimus.

Si quis autem hæc intelligere cupit, eos legat, qui de Turcorum rebus scripserunt, et breuiter sanctum An- toninum parte 2. hislor. titu. 16. capitum. 4. §. 5. hoc est exploratum parum hodie, aut nihil differre Turcos & Sarracenos.

Hi olim more patrio, & Arabes intonsi & impexi incedebant, ut ait Celius lib. 5. cap. 8. Vnde huic geni- mos fuerit gestandi fascias. tradit idem Celius lib. 24. ca. 6. sed de his plura Benedictus Rhabertus in itine- rario ad Constantinopolim, & Egnatius de Romanis principibus, & Paulus Iouius.

Et de superstitione Turcarum, eorumque sacerdo- tum uideto tractatum de moribus & consuetudinibus Turcarum nuper editum per quendam Bartholomeum Peregrinum, & copiose etiam in cap. cedit. in cle- ment. de Iudeis, & Sarracenis: ubi glossa in ver- bo, Zabazala. quæ hanc quæstionem & sequentem il- lustrat.

Denique quanta sit horum barbarorum in Christia- nos seuitia, docet eleganter Simon Begnius oratione quadam habita in Concilio Lateranensi sub Iulio Se- cundo Pont. Max.

Q V A E S T I O XXI.

De erroribus Sarracenorum.

S Y M M A R I V M.

- 1 Sarraceni vnde sic appellati sint.
- 2 Sarracenorum errores.
- 3 Mahometes à suis propheta habitus.

Vigesima prima quæstio est: Hære- ses & errores Sarracenorum; qui sunt? Ad hæc respondemus, q̄ Sarraceni à Sarra, & Agareni ab Agar secundum ueritatē prius dicti sunt, qui idem sunt in re, sed distincti in no- mine, à Machometo errores suos nefandissimos pertraxerunt.

Az Isti nec uetus totum testamentum, nec nouū recipiunt: Baptismum renuunt: circumcisionem admittunt; Beatae Mariam Matrem Christi Vir- ginem concepisse, & abique uiri semine, ac fan- ctam & perfectam esse dominam asserunt; Chri- stum eius filium non Deum, sed purum hominē, licet iustum & sanctum esse & dicunt: ipsum mor- tuum fuisse, & consequenter resurrexisse, non cre- dunt: Sacramēta ecclesiastica, nisi matrimonium, non admittunt: Articulos fidei, nisi mundi crea- tionem, respuunt.

Machometum perfidum, fuisse sancti Dei pro- phetam prædicant, & attollunt, Per lotionem ma- nuum, pedum, & partium exteriorum corporis, etiam pudendorum, credunt mundari à peccato- rum maculis, atque mentis inquinamentis. Et nonnulli eorum minus ratione uigentes, credunt patadisum in alia uita consistere in esu mellis, & potu lactis fluminis currentis, atque frequenti concu- bitu uirginum puellarum.

COMMENT, XLVI.

Ad hanc respondemus, quod Sarraceni à Sarra, & Agareni ab Agar. Et Agareni pro- cul dubio sunt dicendi ab Agar ancilla Abrahamæ. Ipsi tamen hanc appellationem uelut humilem & indeco- ram respuunt, & Sarracenos se uocant ab Sarra eius- dem Abrahamæ uxore, horum progenitores per Apo- stolorum prædicationem fidem catholicam olim susce- perunt, à qua tamen impie desierunt, ut statim subiun- gam, hodie fere una uocē Turca appellantur, & no- biscum immania & iniusta bella gerunt.

De his multa tractat ius canonicum titu. de Iudeis & Sarracenis, & leges septipartitæ Hispaniæ par. 7. tit. 25. l. 1. 2. & multis seq. Agit etiam Iosephus lib. 1. antiquitat. c. 20. & diuus Hieronymus ad Dardanum. idem super Esaiam, cap. 21. super illud: Auferetur om- nis gloria Cedar. Socrates lib. 4. hislor. ecclie. cap. 29. Sozomenus lib. 6. c. 38. Theodorus lib. 4. cap. 23. Bea- tus Thomas lib. 1. contra gentiles, cap. 6. Antoninus par. 4. tit. 11. cap. 6. §. 1. & alii ex antiquioribus. Ex recentioribus uero Couarruias lib. 4. cap. 9. varia. re- solut. Bernardus Lutzemburgus in catalogo heretico- rum lib. 2. uerbo. Machometus, Albertinus super ru- brica de heret. lib. 6. quæstio. 2. nu. 52. & multis seq. & quæst. 3. & 4. Prateolus lib. 1. cap. 17. de sectis hæ- reticorum, auctor Repertorii inquisitionum in uerbo, Sarracenus. Ioānes Roias tract. de heret. par. 1. nu. 10. cum seq. Simancas de instit. catho. tit. 39. de Machome- tanis. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 13. nu. 31. & amplius Eymericus hac eadem par. quæst. 45.

Tametsi uero Eymericus duas quæstiones distin- ctas posuerit de Turcis & Sarracenis, tamen iidem nunc quoad errores esse uidetur & Sarracenorum seu Machometanorum nomine accipimus Mauros, Tur- cas, & reliquos barbaros qui impiū illum impostu- rem Machometem colunt.

A Mahometo errores suos nefandissimos pertraxerunt. Fuit Machometes Arabs generē, ut tradunt fere omnes præcitati: quod etiam testatur Facinus vetustus ille poeta Florentinus lib. 5. cap. 10. dum ait:

Machometis origo & ge- nus.

Di

De uil prosapia povero & soletto, Nacque costui nel Arabico seno, Abdmonepoli fu il suo padre detto.

De quo etiam amplius Antonius Beuter Valenti- nus lib. 1. Chroniconum Hispaniæ. c. 29.

Hic Mahometes inter populares suos Arabes sub Heraclio Imperatore, circa annos Domini DCXII. mi- litauit, de cuius exortu & fraudibus Ioannes Zo- naras tomo. 3. annalium in Heraclio ita scribit: In eodem triumphali ex Persia reditu, Mahome- tus Sarracenorum princeps Imperatorem conuen- nit. Ei principatus non ex nobilitate generis con- tigerat: Nam cum pauper esset, locupletari cuidam uiduæ mercede seruiert, quam præstigijs quibus- dam in amorem sui pellectam, uxorem duxerat. Sed quia comitali morbo laborabat, & ex inter- uallis impetu illius mali prostratus, mente aliena- batur: dominae suæ, uxorisque & merori & pudori fuit. Cæterum homo improbus Monachum se nequiores nactus, ob peruersam religionem By- zantio exactum: illius inflinctu, uxori ait Archang- elum Gabrielem de cælo ad se descendentem, diuina quædam arcanaque sibi reuelare: cuius conspectum, quia ferre non possit, se oborta ex metu vertigine humi procumbere. Ea uerba testi- monio dolosi Monachi confirmabantur, qui mu- lieri dicebat, omnino Gabrielem ad omnes Pro- phetas mitti solere. Ex eo mulier abolito dedeco- re, ac potius Prophete coniugio gloriās, fabulam istam inter cæteras mulieres spargit. Sic impu- rus ille apud suos populares, Prophete nomen consecutus, & uxoris mortuæ hæreditate locu- pletatus, Ismaelitica gentis princeps, doctor, & legislator est habitus, cum alios uerbis seduxisset, alios Imperium detrectantes stricto gladio si- bi cedere coegisset. Iam enim manum non con- temnendam fecerat. Is igitur ex Aethiopia pro- gressus Imperatorem conuenit, & regionem ad ha- bitandum petitam accepit. Cumque omnes po- pulares suos ad hunc modum deceptos subegisset, Syriam direptionibus vexauit, & multas Roma- norum prouincias euastauit. Ex eo tempore gens Ismaelitarum Romanorum terram incurfare, & prædari nunquam destitit. hæc enim Zonaras. cui consentit sanctus Antoninus par. 4. tit. 11. cap. 6. §. 1. & communiter omnes boni historici.

Vnde nullo pacto uerum est quod scribit, glos. in clement. Cedit de Iud. & Sara. in uerbo: Machome- tum. dicens ipsum nutritum fuisse à quodam clerico nobili Romano, qui cum tempore Bonifacii Pape Quarti quadam petita impetrare non potuisset, apostatauit à fide, & Machometum conueniens, eum nutrit. Rur- sus id etiam est fabulosum, quod quidam tradunt, uide- licet Machometum fuisse quendam Clericum Christia- num de Bononia ciuitate Italiæ oriundum, qui postea à fide catholica apostatauerit.

Tametsi autem perfidus hic Machometus hæreti- cus non fuerit, cum Christianam religionem nunquam susceperit, nec fuerit baptizatus, merito tamen ab ali- quibus uelut à Lutzemburgo & Prateolo inter hæ- reticos numeratur: nam omne hæresum uenenum quod diabolus in multos sparsit hæreticos olim diffemina- uit, in hunc impurum & bestialem Machometum si-

mul comprehensum uidetur euomuisse: cum omnium fere heresiarcharum errores in suo Alcorano propo- nat sue sectæ hominibus credendos, ut eleganter do- cet Frater Ricoldus ordinis Prædicatorum in libro, quem inscripsit, Confutatio legis Machometicæ.

Hic ergo Machometes nouam sectam excogitat, in ea componenda, ut quidam tradunt, decem socios ha- buit septem Arabes, Christianos tres, qui à fide rece- serant, quorum princeps Sergius Monachus Arrianus fuisse memoratur, qui librum legum nomine superbis- simo Alcoranum appellatum, idest, lectionem inchoa- uit, & Ioannes Nestorianus, quibus superuenit Iu- deus Thalmudista. Ac talia quidem fuerunt huius initia.

Machometis errores multi confutarunt, Beatus Thomas opusculo quodam 3. incipien. Beatus Petrus Apostolus com. 17. Ricoldus ordinis Prædicatorum. Bernardus Perez, Valentinus libro quodam, cui titu- lum fecit Antialcoran. Pius Papa secundus, epistola quadam ad Machometem Turcarum principem. Bar- tholomeus Vngarus. Ioannes Trerecematata tracta- tu quodam inscripto. Contra principales errores per- fidi Machometi & Turcorum, qui manuscriptus ser- uatur Romæ in bibliotheca Vaticana. Armacanus lib. 18. de erroribus Armenorum, Nicolaus Cussa, & Ludouicus Vines Valentinus lib. 4. de ueritate fi- dei Christianæ, & alii, qui & dogmata Sarraceno- rum referunt, & confutant: ea ideo recenset Eyme- ricus, quoniam multarum hæresum & malorum cau- sa fuerunt, de quo late Prateolus lib. 1. c. 3. de sectis hæreticorum, & dixi copiose in libris de panis hæ- reticorum.

Isti nec uetus totum testamentum, &c. In Barcinonensi impresso, & Sabellano, de erat illa dictio, totum, quam suppleuimus ex Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara. uidebatur autem necessaria: quoniam Sarraceni multa recipiunt ex ueteri testamen- to, ut mundi creationem, prophetas, & id genus ple- raque alia.

Sed de hac re uide distinctionem legis Hispanæ septipartitæ, tit. 25. l. 1. par. 7. quam nunc gratia breui- tatis non expendo.

Q V A E S T I O XXII.

De Iudæorum erroribus.

S Y M M A R I V M.

- 1 Iudæi unde dicti, & quos libros recipiant.
- 2 Quæ sit eorum de Christo sententia.
- 3 Iustitiam ex lege ueteri se consequi credunt.

Vigesima secunda quæstio est: Errores & hæreses Iudæorum; quæ sunt? Ad hæc respondemus, quod Iudæi à Iuda filio Iacob sic dicti, quin- que libros Moyfi, & libros Regum, & Prophetarum de antiquo testamento recipiunt: Testamentum nouum respuunt: Baptismū non, sed circumcisionem admittunt: Sacramenta Ecclie siæ, nisi matrimonium, contemnunt: Articulos fi- dei, nisi creationis mundi, non credunt.

V 2 2 Domi-

2. Dominum nostrum Iesum Christum esse, & fuisse purum hominem, ac prophetam deceptorem, & detestabilem blasphemantes, mendaciter, fallaciter, ac damnabiliter profertur. Christum seu Messiam in lege promissum, qui iam venit, non agnoscentes, venturum pronuntiant, desiderant, & affectant.

3. Per solam legem veterem se iustificari existimant, & saluari: cum tamen secundum veritatem irrefragabilem fidei orthodoxæ, non sit aliud nomen sub cælo darum hominibus, nisi nomen Domini nostri Iesu Christi, in quo oporteat nos salvos fieri, teste Apostolo Petro.

COMMENT. XLVII.

Oportunius recenset Eymericus aliquot Iudeorum errores, quam aliorum, de quibus egit hactenus quoniam eorum infidelitas proximis accedit ad hæresim; cum Christianæ fidei in figura susceptæ omnino veniantur, ut ait Beatus Thomas 2. 2. quæst. 10. artic. 6.

Num. 1.

a ¶ Ad hanc respondemus, quod Iudei à Iuda, &c. Est autem Iudas Hebraice, Latine confessio; sed Iudei nominis proprietatem per scelus, cum filium Dei non agnoscant, amiserunt, ut eleganter scribit Beatus Clemens lib. 2. capit. 64. constitutionum Apostolicarum.

Num. 2.

b ¶ Dominum Nostrum Iesum Christum, prophetam deceptorem & detestabilem blasphemantes. Quantum sit Iudeorum odium in Christum, & impietas in Christianos, docent passim veterum monumenta; ac in primis Nicephorus lib. 4. cap. 6. historia ecclesiastica, & lib. 14. ca. 16. & Beatus Clemens lib. 2. c. 64. constituit. Apostolicarum, & Zonaras tomo 3. annalium in Imperio Heraclii.

Ab his nullas hæreses profuixisse testatur Origenes homilia quadam in Mattheum, & Nicephorus lib. 14. capit. 14. historia ecclesiastica narrat eos Alexandria pulsos à Cyrillo, ut liberaret hæresibus civitatem, & ab Hispaniis patrum memoria, ob eandem causam à Ferdinando Quinto Rege Catholico electos scimus. De his in iure canonico titulus extat de Iudeis, ubi multas etiam eorum impietates in Christianos licet contemplari: plurima quoque de Iudeis & contra Iudeos statuntur lib. 12. legum Visigothorum (quas sanctus Isidorus recognovit) titu. 2. & 3. Item in legibus Hispaniæ septipartitis, par. 7. titu. 24. per totum.

Qui confutaverint Iudeorum errores.

Iudeorum errores multi recensent & confutant, ex antiquis frequenter Hieronymus, Augustinus, & reliqui Patres, cum se offert occasio in exponendis sacris litteris, quas ipsorum Rabini, ne de Christo, qui iam venit loqui videantur, contorquent & depravant, & Isidorus Episcopus Hispalensis, Cyprianus duobus libris contra Iudeos. Tertullianus item in libro adversus Iudeos. Athanasius in libro de Incarnatione verbi. Chrysostomus in orationibus adversus Iudeos. Iustinus martyr Dialogo cum Tripbone adversus Iudeos. Paulus Burgenis in Scrutinio scripturarum. Porchetus in libro inscripto, Victoria contra Iudeos. Rabbi Samuel de adventu Messie. Iulianus Pomerius adversus Iudeos, Petrus Blas Archie-

diaconus Bathoniensis contra Iudeos. Guido Carmelita in summa de hæresibus titu. de hæresibus Iudeorum. Arnaldus Albertinus super Rubrica de hæresibus lib. 6. quæst. 12. multos refert & refutat Iudeorum errores: item Iacobus de Valentia in questionibus contra Iudeos, & Nicolaus de Lyra in quodlibetis, questiones item edidit adversus Iudeos. Petrus Brunus Episcopus Catharensis opere inscripto, Victoria contra Iudeos, & copiose Petrus Galatinus in opere erudito contra Iudeos. Ludovicus Vives lib. 3. de veritate fidei Christianæ. Sixtus lib. 2. tom. 1. littera T. bibliotheca sanctæ plurimos etiam refert Iudeorum errores ex libris Talmud exceptos. Andreas Tiraquellus de iure primogenitorum, q. 66. & copiose Finus Hadrianus in sigello contra Iudeos. Denique multas Iudeorum & Rabinorum fraudes ac imposturas novissime detexit Leo Castrus in disputatione de translatione sacræ scripturæ præfixa ad Esaiæ commentarios, præsertim c. 17. 19. 20. 22. & aliquot sequentibus, item Prætorius lib. 9. c. 3. de sectis hæreticorum.

Insignem vero Iudeorum perfidiam sepe respicientes Romani Pontifices, multis modis conati sunt eos ad viam veritatis reducere, proposita illis Evangelii veritate, ac sublatis libris, quorum lectioe perfidiores fierent & deteriores, ut constat ex rescripto Innocentii III. incipiente, Impia Iudeorum. & alio Nicolai incipiente: Vineam Soreth. Quæ curavimus imprimenda in Bullario litterarum Apostolicarum.

Et eadem sollicitudine Gregorius XIII. singulis hebdomadis Romæ die sabbati fidei Christiana veritatem Iudeis hic commorantibus proponendam curavit, ne vllum salutis remedium, & beneficii salutaris genus eis deesse videatur.

Iudei autem delinquentes multis modis potestati Inquisitionum subiciuntur: quod quando contingat, dicam cum Eymérico infra hac 2. par. qu. 46. de quo etiam extat domini Gregorii Pape XIII. extrava-gas, cuius initium est: Antiqua Iudeorum, impressa in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis.

Postremo cum de erroribus Iudeorum agitur, observandum hic est quod admonui supra hac 2. parte super quæst. 5. de erroribus ab ipso Christo damnatis, videlicet inter Iudeos varias olim viguisse sectas, ac peculiare quosdam errores nunquamque tenuisse: sicut docet sanctus Epiphanius lib. 1. tomo. 1. contra hæreses, hæres. 14. 15. & aliquot sequentibus, & Beatus Clemens Papa I. lib. 6. constitutionum Apostolicarum, cap. 6. & Eusebius lib. 4. capit. 21. historia ecclesiastica. & Isidorus lib. 8. Etymolog. capit. 4. & Beatus Antoninus in summa, parte 4. tit. 11. cap. 6. §. 1.

QVAESTIO XXIII.

De libris hæreticis, seu apocryphis, de quibus in Decretis.

Nigesima quinta quæstio est: Libri hæreticæ, erronei, seu apocryphi, de quibus agitur in Decretis per Ecclesiam condemnati; qui sunt?

Ad

Summorum Pontificum benignitas erga Iudeos.

Inter Iudeos olim variæ sectæ vignerunt

Ad hanc respondemus, quod tales libri enumerantur in Decretis, ubi sic dicitur.

In primis à Ariminensem synodum, à Constantio Cæsare, Constantini filio, congregatam, mediante Tauro prefecto, extunc & nunc, & usque in æternum confitemur esse damnatam. Item Itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis libri octo, apocryphum. Actus nomine Andreæ Apostoli, apocryphi. Actus nomine Philippi Apostoli, apocryphi. Actus nomine Petri Apostoli apocryphi. Actus nomine Thomæ Apostoli, apocryphi. Euangelium nomine Thaddæi, apocryphum. Euangelium nomine Thomæ Apostoli, quod vntur Manichæi, apocryphum. Euangelium nomine Barnabæ, apocryphum. Euangelium nomine Bartholomæi Apostoli, apocryphum. Euangelium nomine Andreæ Apostoli, apocryphum. Euangelia, quæ falsavit Hyrcius, apocrypha. Liber de infantia Saluatoris, apocryphus. Liber de Natiuitate Saluatoris, & de S. Maria, & de obitu Saluatoris, apocryphus. Liber, qui appellatur Pastoris, apocryphus. Libri omnes quos fecit Lenticus discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur Fundamentum, apocryphus. Liber, qui appellatur Theaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur De filiabus Adæ vel Genesios, apocryphus. Centimetrum de Christo, Virgilianis compaginatum versibus, apocryphum. Liber, qui appellatur Actus Theclæ, & Pauli Apostoli, apocryphus. Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber Proverbiorum, qui ab hæreticis conscriptus, & sancti Xysti nomine signatus est, apocryphus. Reuelatio, quæ appellatur Pauli Apostoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Thomæ Apostoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur Transitus sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine gigantis, qui ab hæreticis cum dracone post diluuium pugnavit perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur Testamentum Iacob, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Iamnis, & Mambrae, apocryphus. Liber, qui appellatur Sortes Apostolorum, apocryphus. Liber Lufanæ, apocryphus. Liber Canonum Apostolorum, apocryphus. Liber Physiologus, qui ab hæreticis conscriptus est, beati Ambrosii nomine præsignatus, apocryphus. Historia Eusebii Pamphili, apocrypha.

Opuscula Tertulliani siue Africani, apocrypha. Opuscula Posthumiani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, Priscille, & Maximille, apocrypha. Opuscula omnia Faustii Manichæi, apocrypha. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha. Opuscula Cassiani, presbyteri Galliarum, apocrypha. Opuscula Victorini Pictaviensis, apocrypha. Opuscula Faustii Rhegiensis Galliarum, apocrypha. Opuscula Frumentii, apocrypha. Epistola Iesu ad Agbarum regem, apocrypha. Passio Georgii

† al. Eustius al. Helychius.

† al. Lenticus al. Leutius.

† vel abest ab orig.

† al. Sixti.

† idest Assumptio.

† al. Iob. ori. † qui appellatur Laus Apostolorum.

† apocrypha. Opuscula Laurentii, apocrypha. Opuscula Africani, apocrypha. Orig.

† Opuscula Commodiani, apocrypha.

† Opuscula Tatii Cypriani, apocrypha. Opuscula Arnobii, apocrypha.

† Opuscula Tyconii, apocrypha.

† al. Pitabionensis.

† al. Frumentii cæci.

apocrypha. Passio Cyrici, & Iulitte apocrypha. Scriptura, quæ appellatur contradictio Salomonis, apocrypha. Pilaçteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi fingunt, sed demonum magis arte conscripta sunt, apocrypha. Hæc & omnia his similia, quæ Simon magus, Nicolaus, Cerintus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Sarmofatenus, Photinus, & Bonofus, & qui simili errore defecerunt, Montanus quoque cum suis obsecrissimis sequacibus, Apollinaris, Valentinus, siue Manichæus, Faustus, Sabellius, Arrius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbatius, Cælestius, Donatus, Eustathius, Iovinianus, Pelagius, Iulianus, & Latienis, Cælestinus, Maximinus, Priscianus, & ab Hispania, Lampadius, Dioscorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus, & quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculavit, Acacius Constantinopolitanus cum confortibus suis, necnon & omnes hæreses, & quas ipsorumque discipuli siue schismatici, docuerunt uel conscripserunt, quorum nomina minimè retinentur, non solum repudiata, uerum etiam ab omni Romana, & Apostolica Ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus sub anathematis in dissolubili vinculo in æternum confitemur esse damnata.

COMMENT. XLVIII.

Quia non modo ex erroribus diuersarum gentium, & sectarum hæreses oriuntur, quas præcauerè, ac extirpare oportet, verum etiam ex libris hæreticis, & falsa dogmata continentibus, ideo Eymericus post diuersarum gentium errores, de libris hæreticis, & apocryphis instituit disputationem in multis sequentibus questionibus, ac primum orditur ab illis, qui damnantur in Decretis.

a ¶ Libri hereticales, erronei, seu apocryphi. Qui libri ad fidem stabilendam, seu (ut Eymericus loquitur) plantandam, spectant, retulit supra par. 1. c. Sancta Romana. de quibus dixi supra eadem prima parte: nunc eos refert, qui fidem violare possunt, vel incertorum sunt auctorum, vel leuem habent in Ecclesia auctoritatem, idque ex decreto Gelasii primi, edito Romæ anno Domini CCCXCIII. quod refert etiam Gratianus in c. Sancta. 15. dist. 8. cæterum quæ ab hæreticis, & alii decretorum compilatores, ut Burhardus, lib. 3. decretorum, cap. 221. & Ino Carnotensis, par. 4. c. 65.

Quo autem apertius hæc quæstio tota intelligatur, Quot sint genera librorum ad religionem spectantium, seu de rebus religionis tractantium, Canonicos, qui ab Ecclesia recipiuntur ad adificationem fidelium, ex quibus sumitur efficax argumentum ad probandum eas, quæ fidei sunt, scripti Deo immediate inspirante, & manum calami quæ diuinorum scriptorum in singulis etiam minimis adtemperante, de quibus Beatus August. lib. 11. cap. 3. de Ciuitate Dei ait ita: Hic prius per Prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos quantum satis esse iudicauit, locutus, etiam scripturam condidit, quæ Canonica nominatur eminentissimè auctoritatis.

† Africanus Orig.

† al. Calistus † Iulianus Cælestinus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, & c. orig.

toritatis, cui fidem habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per nos ipsos noſce idonei fumus. hęc ille. Idem Auguſt. lib. 13. confeſſio. cap. 15. & epiſtola 7. ad Marcellinum. & epiſtola 19. ad Hieronymum, & lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 37. & lib. 2. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 3. Ioannes Aekius in Enchyridio cap. 1. Driedon lib. 1. cap. 1. & lib. 4. cap. 4. de dogmatibus eccleſiaſtici. Alſonſus Caſtrus lib. 1. aduerſus hereticoſ. cap. 2. Melchior Canus lib. 1. de locis theologicis, cap. 1. 6. 7. & 8. Conarruias lib. 4. cap. 14. varia. reſolutio.

Quot ſunt autem libri canonici, quorum nomullos impudenter heretici impugnant, ponit Concilium Tridentinum, ſeſſione 4. in decreto, de canonicis ſcripturis.

Qui libri-
giographi.

Alii ſunt, quos Theologi Agiographos in Eccleſia vocant: quos eadem Eccleſia approbavit, vt publice quidem ad adificationem fidelium moreſque componendos legerentur, non tamen habent firmam fidem, & indubitatam auctoritatem: & hos enumerat Gelaſius in 2. parte ſui Decreti, ibi, iam nunc, & Burchardus lib. 3. decretorum cap. 220. Iuo Carnotentiſis par. 4. cap. 64. Gratianus in diſt. cap. Sancta Romana. §. iam nunc. 15. diſt. & de his videtur loqui Dinus Auguſtinus lib. 18. cap. 38. de ciuitate Dei. atque plene Conarruias lib. 4. cap. 16. varia. reſolut. & alii, & in hoc genere librorum reponuntur ſanctorum Patrum ſcripta, vt Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii, Chryſoſtomi, & ceterorum, iam Græcorum quàm Latinorum, quorum inſignis probitas & eruditio cum ſanctitate coniuncta valde emicat in Eccleſia Dei: & quanta ſit eorum auctoritas, oſtendit copioſe Melchior Canus lib. 7. de locis theologicis.

Qui libri &
quor modis
dicantur apo-
cryphi.

Superſunt iam tandem tertii generis libri, de quibus hic Eymericus, quos Doctores vocat apocryphos, de quibus Driedon lib. 1. de dogmatibus eccleſiaſtici cap. 4. & lib. 4. cap. 1. & Conarruias lib. 4. cap. 17. varia. reſolutio. & Decretorum archiepiſtoli locis ſerme præcitatis.

Tameſi vero multis modis liber apocryphus dici poſſit, vt ait Turrecremata in cap. ſancta Romana. 15. diſt. quæſt. 6. nume. 18. & 19. Primum quoniam eius incognitus ſit auctor, quamuis nihil contrarium fidei contineat; rursus vel quia extra canonem feratur: nam hunc vocat Hieronymus apocryphum in prologo in libros Regum: tamen quantum ad hanc quaſtionem atinet, biſariam Eymericus hic ex Gelaſio appellat libros apocryphos. Vno modo eos, qui ab hereticis ſunt conſcripti aduerſus fidem catholicam, quos omnino damnat, vetans penitus ne legantur: & hos verius dixeris hereticos, ut optime admonet Conarruias præcitato loco: Alio modo dicit apocryphos eos, qui modicam leuiſſimamque habent auctoritatem, quos ſancti Patres non approbarunt nominatim, quamuis nec expreſſe reiecerint, nec Eccleſia permiſit, vt publice in templis legerentur: habent enim multa falſa veris admixta, vt optime explicat Melchior Canus lib. 11. cap. 6. de locis theologicis, verſi. prima lex. circa finem.

Ex his tamen multos conſtat fuiſſe lectos ab antiquis Patribus, vt colligitur ex Beato Hieronymo in epiſtola 7. ad Letam, dum ait: Caucaut omnia apocrypha, & ſi quando ea non ad dogmatum veritatem, ſed ad ſignorum reuerentiam legere uolue-

rit, ſciat non eorum eſſe, quorum titulis prænotantur, multaque his admixta uitioſa: & grandis eſſe prudentiæ aurum in luto quærere. hęc ille. Et has duas poſtremas ſignificationes intuius Eymericus prudenter proponit quaſtionem de libris hereticis, erroneis, ſeu apocryphis.

In primis Ariminenſem ſynodum. Erat tota hæc quaſtio in omnibus Directoriis prioribus deprauata, atque etiam in vulgatis Gratiani codicibus unde ſumpta fuerat. eam imprimi curauimus iuxta Decretum Gelaſii, quod nunc legitur in 2. tom. conciliorum Colonienſis editionis, fol. 319. & Decretum Gratiani nuper Romæ editum, anno MDLXXXII.

Si quis autem ſingula, que in hoc decreto de libris apocryphis continentur, noſce deſiderat, legat Conarruiam lib. 4. cap. 17. varia. reſolutio. ubi totam hanc quaſtionem illuſtrat, que perſequi non eſt noſtræ breuitatis, aut inſtituti.

Illud hic tandem monebo, huic Decreto Gelaſii prohibitorum librorum, reſpondere nunc etiam in republ. Chriſtiana Indices, quibus damnatæ doctrinæ libri adnotantur, quos Romani Pontificis auctoritate uiri docti Romæ conſciunt, nullum fere librorum genus omittentes, quorum dogmata non expendant.

Iam de materia librorum prohibitorum copioſe diximus ſupra in hac 2. parte in principio ſuper capit. Fraternalitatis, de hæret.

Index libro-
rum prohibi-
torum.

Q V A E S T I O XXIII.

De libris damnatis in Decretalibus.

Igeſimaquarta quaſtio eſt: Libri hereticales, & erronei, de quibus agitur in Decretalibus per Eccleſiam condemnati; qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd alibi in Decretalibus, libri tales non apparent per Eccleſiam condemnati, niſi in maiori volumine: extra de ſum. Trinit. & fide catho. c. Damnamus. ubi ſic dicitur:

Damnamus igitur, & reprobamus libellum ſeu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magiſtrum Petrum Lombardum de vnitare ſeu eſſentia trinitatis.

Rela. ſupra
fol. 4.

COMMENT. XLIX.

Ad hanc reſpondemus, quòd alibi in Decretalibus, &c.) Materiam huius quaſtionis ſub aliis verbis tractauit Eymericus ſupra, in hac 2. parte, quaſt. 7. agens de erroribus damnatis in Decretalibus; de quo argumento uide ſanctum Antoninum in ſumma. parte 4. titu. 11. cap. 7. §. 2. & Turrecrematam in ſumma de Eccleſ. lib. 4. parte 2. cap. 35.

Iam in Decretalibus præter hunc libellum ſive tractatum Abbatis Ioachim, damnata quoque ſunt capitula Cæleſtini atque Pelagii hereticorum in cap. Fraternalitatis. de hæret. de quo abundè diximus ſupra, in hac 2. parte, ſuper dicto cap. Fraternalitatis.

Q V A E-

Q V A E S T I O. XXV.

De libris damnatis in Extrauagantibus.

Igeſimaquinta quaſtio eſt: Libri hereticales ſeu erronei, de quibus agitur in Extrauagantibus per Eccleſiam condemnati; qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd in extrauagantibus nullus liber apparet, ut talis condemnatus, niſi in extrauaganti domini Ioannis Papæ XXII. quæ incipit Quia uir reprobus, in qua libelli quiſdam, quos contra conſtitutiones prædictas, Cum inter, & Quia quorundam, de proprio & communi condiderat, & ad ſtudia generalia miſerat, ac in ualuis Eccleſiarum, & aliis locis affigi fecerat frater Michael de Ceſena hereticus prædictus, dudum Generalis Miniſter ordinis fratrum Minorum, tanquam hereticales cum ſuo auctore hæretico condemnantur.

COMMENT. L.

Ad hanc reſpondemus, quòd in Extrauagantibus nullus liber apparet, &c.) De hac quoque tractatione copioſe egit auctor ſupra ſub aliis terminis, qu. 8. & ſanctus Antoninus in ſum. p. 4. titu. xi. cap. 7. §. 5. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. parte 2. cap. 37.

Hæc autè extrauagans incipiens, Quia uir reprobus. cuius hic meminit Eymericus, nondum eſt impreſſa, nec peruenit adhuc ad manus noſtras.

Quantum uero atinet ad hunc Michaelem de Ceſena hæreticum, pleniffime de eo egimus cum Eymérico ſupra in hac 2. parte, quaſt. 15. unde quaſtio hæc lumen declarationis accipiet.

Q V A E S T I O. XXVI.

De libris damnatis à diuerſis Romanis Pontificibus.

S Y M M A R I V M.

- 1. Libri Petri Ioannis damnati à Ioan. XXII.
- 2. Alexander III. damnauit lib. inſcrip. Euangelium æternum.
- 3. Opuscula xx. Raymundi Lulli prohibita.
- 4. Litteræ Gregorii XI. de prohibitione diſtorum librorum.

Igeſimafexta quaſtio eſt: Libri hereticales ſeu erronei, per diuerſos ſummos Pontifices, de fratrum ſuorum conſilio, poſt mortem illorum, qui libros huiusmodi ediderunt, damnati; qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd dominus Ioannes Papa XXII. Auinione reſidens, informatus b de peruerſa doctrina fratris Petri Ioannis de ordine fratrum Minorum, cum magno conſilio multorum in Theologia Magiſtrorum, & doctorum, condènauit dicti fratris Petri Ioannis, de quo actū eſt ſupra, hos libros ut uerè hæ-

reticales, ſcilicet, poſtillam ſuper Apocalypſim: poſtillam ſuper Matheum: poſtillam ſuper Canonicas, propter errores contentos in eis, & hærefes, quæ recitantur ſupra q. 9.

Ante prædictorum librorum condemnationē factam per prædictum dominum Ioanem XXII. dominus Alexander III. condènauit librum appellatum, Euangelium æternum, propter hærefes & errores, quæ recitantur ſupra q. 9.

Post quem dominus Gregorius XI. condènauit xx. uolumina cuiuſdam Raymundi Lulli, propter plures hærefes & errores, quæ recitantur ſupra q. 9. Libri autem condemnati & combuſti per dominum Papam prædictum iſti erant: Liber de philoſophia amoris, liber de centum Dei nominibus, liber contemplationum, liber de vii. arboribus, liber de Eccleſiaſticiſ prouerbis, liber de confeſſione, contritione, ſatiſfactione, & oratione, liber de orationibus, liber amati & amici, liber de benediſta tu, liber de beata Maria, liber de articulis fidei, liber de doctrina puerili, liber de planctu Raymundi, liber de intentionibus, liber de arte amatina, liber de tentatione, liber de oratione; & eſt alius à prædicto, liber de anima, liber ſententiarum, liber apoſtolicum.

Prædicta autem uiginti uolumina ſunt condènata per Bullam domini Papæ Gregorii XI. tenoris ſequentis.

Bulla Gregorii Papæ XI. qua condènantur uiginti uolumina Raymundi Lulli, & cetera cuiuſdem opera interdiciuntur.

Gregorius Epicoſopus ſeruus ſeruorum Dei, uenerabilibus fratribus Archiepiſcopo Tarracon. cuiuſque ſuffraganeis: Salutem & Apoſtolicam benediſtionem.

Conſeruatiõni puritatis catholice fidei, quam multi nequam filii ſclerati ſuis falſis aſſertionibus maculare nitentes, inter triticum purum agri Dominici peſtiferum ſemè zizaniæ ſeminant, cum ad noſtrum præcipue ſpectet officium, vt euellamus praua, & deſtruamus peruerſa, prouidere ſalubriter, & animarum illaqueationibus obuiare conſeſtim plenè deſiderijs affectantes, opportuna in his, quæ poſſumus, remedia, ſtudio paſtoralis ſollicitudinis adhibemus. Dudum ſiquidem dilectus filius Nicolaus Eymericus ordinis fratrum Prædicatorum profeſſor, in ſacra theologia magiſter, in regnis Aragoniæ, Valentie & Maioricarum Inquiſitor hereticæ prauitatis, nobis expoſuit, ſe in regnis eiſdem inueniſſe uiginti uolumina diuerſorum librorum, in uulgari ſcriptorum, à quodam Raymundo Lullo ciue Maioricarum editorum, in quibus (vt ipſi Inquiſitori

quisitori videbatur) multi continebantur errores, & hæreses manifestæ: & quod non nulli de prædictis, & aliis regnis, libris vtebantur eisdem, & eorum doctrinæ dabant fidem non modicam in grande suarum periculum animarum: supplicauitque nobis Inquisitor ipse, vt (ne simplices deciperentur ex libris ipsis) dignaremur in hac parte de opportuno remedio prouidere: Nos autem cupientes animarum iam forsitan imbutarum, & quæ imbui possent ex peruerso dogmate dictorum librorum, periculis celeriter obuiare, dictos libros per venerabilem fratrem nostrum Petrum episcopum Hostiensem, & per quamplures etiam vltra vigenum numerum in eadem Theologia magistros, examinari fecimus diligenter per quorum relationem tandem habuimus, quod ipsi dictos libros omnes cum multa diligentia legerant, & examinauerant, & quod vltra ducentos ¶ articulos erroneos & hæreticales inuenerant in eisdem: super quibus inter eosdem Episcopum & magistros, sapius & demum coram nobis habita disputatione solemnī, ipsos articulos (ad vitandum prolixitatis rædium, & horribilitatem eorum, haberi volumus præsentibus pro expressis) erroneos, & manifestè hæreticales, de ipsorum Episcopi & magistrorum concordī consilio, censuimus reputandos. Cum autem, sicut Inquisitoris præfati continebat assertio, in prædictis regnis alij libri, qui asseruntur editi à iam dicto Raymundo, reperiri dicantur, in quibus huiusmodi iam reperti, & alij errores & hæreses creduntur probabiliter contineri: Nos volentes de huiusmodi alijs libris & eorum doctrina informari plenariè, & super eis prouidere salubriter, ne fideles in errores huiusmodi damnabiliter prolabantur; fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio, per Apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus diebus Dominicis & festiuis, in singulis Ecclesijs vestris cathedralibus, ac curatis, necnon religionum quorumcumque ordinum, exemptorum & non exemptorum, etiam Cisterciensis, Carthusiensis, Cluniacensis, Præmonstratensis, Grandimontensis, sanctorum Benedicti & Augustini, ac fratrum Prædicatorum, Minorum, & Eremitarum eiusdem sancti Augustini, & Carmelitarum, & aliorum ordinum vestrarum ciuitatum & diocesium, intra missarum solemnias existentibus populis ad diuina, & in prædicationibus per vos vel alios, quantum cito commodè poteritis,

† in codice Sabellano legitur: quadringentos.

† Al. &

faciatis proponi, quod omnes & singulæ personæ vtriusque sexus, cuiuscunque status, ordinis, vel conditionis existant, earumdem uestrarum ciuitatum & diocesium, seu commorantes in eis, habentes libros quoscunque à præfato Raymundo editos (vt præfertur) ipsos infra vnius mensis spatium, uobis assignare: & illi qui sciunt alias personas libros eosdem habentes, eas uobis reuelare ac nominare procurent: vosque libros recipi faciatis eosdem, quos cum habueritis, quam cito commodè poteritis, curetis nobis fideliter destinare, vt ipsos simili examini subiicere ualeamus. Cæterum quia doctrina, seu potius dogmatizatio prædictorum librorum examinatum reperitur erronea, hæreticalis, & periculosa nimium animabus; & vehemens suspicio est habenda, quod in alijs libris editis à dicto Raymundo similes uel alij (vt præfertur) contineantur errores, uobis mandamus, quod omnibus & singulis eisdem personis uestrarum ciuitatum & diocesium, doctrinam seu potius dogmatizationem, & usum huiusmodi librorum interdicere studeatis, donec super his per sedem Apostolicam aliud fuerit ordinatum. Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo: Non obstantibus, si aliquibus communiter, vel diuisim à sede Apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari: aut extra uel ultra certa loca, ad iudicium uocari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem, & quibuslibet exemptionibus, & alijs priuilegijs & litteris Apostolicis, quibuscunque locis, personis, vel ordinibus, sub quacunque forma, uel expressione uerborum ab eadem sede concessis, de quibus eorumque totis tenoribus, etiam de uerbo ad uerbum in nostris litteris mentio sit habenda: & per quæ præsentis mandati nostri effectus valeat quomodolibet impediri. Insuper uolumus, quod per te frater Archiepiscopo, tenor præsentium sub tuo, uel officialis tui sigillo, ad tuos fratres suffraganeos transmittatur, cui per vos adhiberi uolumus, uelut ipsis originalibus plenam fidem. Datum Auinionē viij. Kalenda. Februarij, Pontificatus nostri anno VI.

COM-

COMMENT. LI.

Vigesima sexta questio est: libri, &c. Ad hanc respondemus, &c.]

Hæc questio in Barcinonensi impresso mutila videtur & imperfecta, si ceteris exemplaribus conferatur, ubi paulo fufius concipitur, vt mox subiungam: non tamen est visum ab impresso recedere. Ceterum quia aliorum codicum magna est auctoritas, eorum lectionem hic apponere placuit: Bononiensis ergo, Sabellanus, & codex Cardinalis de Gambarā manuscripti ita habent.

Ad hanc respondemus, quod Papa Innocentius III. condemnauit libellum seu tractatum, quem ediderat Ioachim contra magistrum Petrum Lombardum, tanquam hæreticalem; & hoc post mortem eiusdem Ioachim Abbatis, vt patet extra de sum. Trinit. & fide catho. cap. Damnamus. Postque tempore Ioannis Papæ XXI, frater Petrus Ioannis de ordine fratrum Minorum oriundus de Villa, quæ dicitur Ceriacum, diocesis Biterre, in Theologia lecto famosis, mortuus est, & sepultus in ecclesia fratrum Minorū ciuitatis Narbonen: quo mortuo quidam eum sanctum, quidam eum hæreticum fratres eiusdem ordinis palam, & publice prædicabant. propter quod simplices decepti, quamplures de Gatalonia, Carcassona, Tolosa, & Prouincia ad eius tumulum conflabant: prudentes uero huiusmodi subannabāt, cum que & per istos & per illos hæc fuissent exposita prædicto ¶ domino Ioanni XXI. Papæ: isti perentes quod vi hæreticus condemnaretur; illi uero quod prout sanctus, sanctorum ¶ catalogo ascriberetur; ipse dominus Papa se plenius informauit, & tandem reperit, quod dictus frater Petrus Ioanis dum uiuere, ediderat postillam super Apocalypsim hæresibus & blasphemis conspersam intolerabilibus; & præuia diligenti examinatione Magistrorum in Theologia, & Doctorum in iure, eandem tandem hæreticalem de consilio fratrum suorum publice condemnauit: Ac etiam postillas super Mattheum, & super Canonicas per eundem editas in forma. Cuius postillæ super Apocalypsim hæreses, blasphemias, & errores habentur supra hac parte. ¶ quest. 9. Quibus condemnatis, idem dominus Papa Ioannes fecit exhumari ossa dicti fratris Petri Ioannis, & omnia, tam cereas imagines, quam pannos per manus simplicium ad eius tumulum deducta, Narbonæ fecit publice concremari. Aliqui tamen uolunt dicere, quod licet ossa fuerint exhumata, non tamen cum prædictis concremata, sed Auinionem deducta, & de nocte in Rhodanum proiecta, pro co quia reperiuntur extitit, quod libros suos prædictos suppositerat correctioni sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.

† al. prædicto domino nostro Papæ. † al. Beatorū.

Hoc summo pere notandum.

Tempore quoque domini Gregorij Papæ VI. prædictus frater Nicolaus Eymericus præsentauit eidem domino Papæ viginti libros à quodā Raymundo Lullo dudum defuncto, cine Maioricarū editos, qui dominus Papa præuia diligenti exami-

natione Magistrorum in Theologia viginti & vltra, eos de fratrum suorum cōsilio propter quamplures ibi repertas hæreses & errores publice condemnauit, vt hæc omnia & errores ipsi plene patent supra parte 2. q. 9.

- Libri autem hæreticales prædicti sunt isti: Liber qui intitulatur. De doctrina puerili, & incipit: *Deus uol quens cuytem.*
- Liber qui intitulatur: De articulis fidei, & incipit:
- Liber qui intitulatur: De arte generali, seu de septem arboribus, & incipit.
- Liber qui intitulatur: De centum Dei nominibus, & incipit:
- Liber qui intitulatur: De ecclesiasticis prouerbis, & incipit:
- Liber qui intitulatur: De sancta Maria, & incipit:
- Liber qui intitulatur: De benedicta tu, & incipit:
- Liber qui intitulatur: De planctu sanctæ Mariæ, & incipit:
- Liber qui intitulatur: De arte amatiua, & incipit:
- Liber qui intitulatur: De amato & amico, et incipit:
- Liber qui intitulatur: De Euast & Blanquerna, & incipit:
- Liber qui intitulatur, liber Intentionum, & incipit:
- Liber qui intitulatur, liber Oratonū, & est alius à prædicto, & incipit:
- Liber qui intitulatur: De Philosophia amoris, & incipit:
- Liber qui intitulatur: De anima, & incipit:
- Liber qui intitulatur: Liber de oratione, & incipit:
- Liber qui intitulatur, Liber contemplationum, alius à prædicto, & incipit:
- Liber qui intitulatur: De contritione, confessione, satisfactione, tentatione & oratione, & incipit:
- Liber qui intitulatur: quæstiones super quatuor libros sententiarum, et incipit:
- Liber qui intitulatur: Planctus Raymundi Lulli, et incipit:

Ita in tribus manuscriptis, ut dixi, quæ breuius continentur in Barcinonensi, à quo non est visum recedere: tamen uarietas obseruanda fuit.

- b ¶ Informatus de peruersa doctrina fratris Petri Ioannis. ¶ Quis fuerit hic Petrus Ioannis, & quo tempore uixerit, abunde diximus supra super questione 9. huius 2. partis: ea sunt ergo ad memoriam reuocanda, vt hic locus aperius intelligatur.
- c ¶ Dominus Alexander III. condemnauit librum appellatum, Euangelium æternum. ¶ Idem docuit Eymericus supra in hac 2. parte, q. 9. nn. 4. §. Aduertendum tamen: ubi etiam dixi, quæ hunc locum illustrabunt.
- ¶ Rufus obseruandum est, vt scribit sanctus Antoninus

toninus in summa, par. 4. titu. 1. cap. 7. §. 5. & Tur-
 cremata in summa de Ecclesia, lib. 4. parte 2. cap. 37.
 Alexandrum III. per quandam extravagantem inci-
 piens. Quidam scripturae sacrae. damnaſſe quendam
 libellum Gulielmi, de sancto amore, inſcriptum, De pe-
 riculis nouiſſimorum temporum, quem ille edide-
 rat contra ſtatum religioſorum Mendicantium, item
 alios quoſdam libellos detractioe et erroribus plenos,
 editos à magiſtris quibuſdam Pariſienſibus cõtra eo-
 ſdem ordines Mendicantes: quos damnauit idem do-
 minus Alexander III. per extravagantem. incipien. Ex al-
 to fuiſſe conſpicimus, & per aliam extravag. incip.
 Cum olim. ac Beatus etiam Thomas, ut præcitato lo-
 co reſert ſanctus Antoninus eos errores, editis contra
 ipſos libris, efficaciter conſutauit.

d ¶ Conſeruatiõni puritatis, &c.] Solus Barcino-
 nenſis impreſſus habet hanc Gregorij bullam hoc loco
 inſertam, in Bononiens autem & Sabellano reperitur
 in fine ſecundæ partis, eſt autem hæc bulla anni ſexti,
 ut apparet ex Data.

Sed obſeruandum hoc eſt, ante condemnationem li-
 brorum Raymundi Lulli factam per hanc extravag. an-
 tem pontificatus domini Gregorij anno ſexto, alia præ-
 ceſſiſſe velut preparatoria ad condemnationem facien-
 dam, ut apparet ex Regeſto domini Gregorij XI. quod
 in Vaticana bibliotheca Roma ſeruatur. Nam in 2.
 volumine Regeſti anni II. fol. 131. litteræ Gregorij Pa-
 pæ XI. extant ad Archiepiſcopum Tarraconenſem, incipien.
 Nuper dilecto filio, quibus præcipitur prædicto Ar-
 chiepiſcopo, ut ſibi faciat exhiberi libros Raymundi
 Lulli, in quibus quamplurimi errores dicebantur con-
 tineri, ut eos comburat & comburi faciat, ſi præuia
 cognitiõne ita eſſe reperiat. Data autem fuerunt hu-
 iuſmodi litteræ apud pontem Sorgiæ Auinionenſis dia-
 ceſ. nonis Iunii, Pontificatus Gregorij XI. anno II.

Item in 2. volumine Regeſti anni III. fol. 201. re-
 feruntur alie litteræ eiusdem domini Gregorij incipien.
 Ad audientiam, quibus præcipitur officialibus Epi-
 ſcopi Barcinonenſis, ut diligenter tranſmittant ad do-
 minum Papam, librum quendam Raymundi Lulli in per-
 gamenis, & in vulgari Catalonico ſcriptum, in quo ſi-
 militer plurimi errores ſcripti perhibebantur. Data
 vero fuerunt hæc litteræ apud Villanouam Auinionen-
 ſis diaceſ. tertio Calend. Octobris, Pontificatus domini
 Gregorij XI. anno III.

Q V A E S T I O XXVII.

De libris damnatis de mandato ſpe-
ciali domini Papæ.

Vigesima ſeptima quæſtio eſt: Li-
 bri hæreticales; & erronei de
 mandato ſpeciali domini Pa-
 pæ, extra curiam; auctoritate
 Apoſtolica condænati, qui ſunt:
 Ad hanc reſpondemus, quòd
 tempore domini Gregorij Papæ XI. dominus Petrus
 Archiepiſcopus Tarracon. & frater Nicolaus
 EymERICI de ordine Prædicatorum, Inquiſitor Ara-
 gonie, ut vere hæreticales & erroneos, quendam
 libellum de dæmonum inuocatione, qui incipit:

A Misericordia & ueritas, & quendam alium, qui
 incipit: Vtrum quilibet infidelis tam diuinus,
 quàm Apoſtolicis canonibus teneatur obedire: &
 quædam alia opuscula, ut omnia hæreticalia & er-
 ronea, edita b per quendam Raymundum Neo-
 phitum, ſententialiter condemnarunt, propter hæ-
 reſes & errores in eis contentos, qui recitantur ſu-
 pra ¶ q. 10.

¶ In hac eadẽ
parte.

COM M E N T. III.

A De mandato ſpeciali domini Papæ condem-
 nati, &c.] Hic uidetur indicari non potuiſſe
 Episcopum & Inquiſitorẽ condemnare hos libros niſi
 mandatum habuiſſent ſpecialẽ a ſede Apoſtolica, quod
 uidetur dubium; cum eorum in hac re ut in cæteris ad
 fidem ſpectantibus non mediocriſit iuriſdictio, ergo
 ut res hæc, quæ cognita eſt digniſſima, & valde etiam
 neceſſaria radicitus intelligatur, breuiter mihi hoc lo-
 co eſt dicendum, quanta ſit iudicium eccleſiaſticorum in
 hac re iuriſdictio.

A Ac primum quidem Episcopum & Inquiſitores dan-
 nare poſſunt & prohibere in ſuis diæceſibus libros om-
 nes, qui continent dogmata expreſſe condænata per Ec-
 cleſiam, tamenſi ab auctoribus nominatim non condem-
 natis compoſiti ſint, & ratio in promptu eſt: quoniam
 qua ſemel damnata ſunt, abſque noua condemnatione
 prohiberi poſſunt, ne nouis ſemper diſputationibus,
 quæ ſalubriter ſunt ſemel ſancita, perturbentur, & in
 dubium reuocentur, ut dixit Gelafius in epiftoła ad
 Episcopos Dardania, quem retuli ſupra par. 1. ſuper l.
 nemo clericus. C. de ſumma Trinit. verſ. nam & iniu-
 riam facit.

Rurſus Episcopum & Inquiſitores prohibere etiam
 poſſunt in ſuis diæceſibus libros de hæreſi ſuſpectos ob
 quamcumque hæreſis ſuſpicionem, tamenſi ſint à ca-
 tholicis auctoribus editi: cum enim poſſint procedere
 aduerſus quosuis homines ſaltem ad inquirendũ, etiam
 ob leues probabiles tamen hæreſis ſuſpicionem, ut vo-
 lunt auctor Repertorii verbo, ſuſpectus. ¶ Item nota
 & Matthæus Afflicus in conſilio. inconſultilem, &
 Carrerius tract. de hæret. nume. 116. & alii, quos re-
 tuli infra in hac 2. parte ſuper quaſt. 55. profecto mul-
 to magis poterunt agere in libros ſuſpectos, eosque pro-
 hibere, qui continent propoſitiones ſuſpectas: quia li-
 bri fortiores neruos habent ad nocendum quàm homi-
 nes; cum qui eos legunt firmiter eis inſiſtant, quàm qui
 homines loquentes audiunt: Item quia viuẽ hæreti-
 corum uoces vix vnã ciuitatem repleve poſſunt, libri
 autem cum facile hinc & inde tranſueantur, non mo-
 do unã ciuitatẽ, ſed & regna et prouincias inſiciunt.
 ſunt enim uelut perpetui quidam fontes hæreſum vi-
 rus copioſe emittentes.

Ad hæc, Inquiſitores & Episcopum abſque manda-
 to ſpeciali ſummi Pontificis ex propria iuriſdictione
 poſſunt prohibere libros non modo ſuſpectas conti-
 nentes propoſitiones, ut proxime dixi; uerum etiam
 ſcandalofas, periculoſas, erroneas, hæreſim ſapient-
 es, à fide catholica quamis ratione diſcrepantes, &
 Chriſtiana pietati, ac bonis moribus non conformes:
 quod cauẽ Paulus Papa tertius reſcripto, quodam
 incipiente, In Apoſtolicum culminis, quod in fine
 huius operis in bullario litterarum Apoſtolicarum
 cura-

Quanta ſit
Episcopum
& Inquiſito-
rum iuriſdi-
ctio in prohi-
bendis libris.

A curauimus imprimendum. Si enim Inquiſitores in-
 quirere poſſunt, & compeſcere, ac coercere eos, qui
 prædictas propoſitiones auſi fuerint prædicare, ſanẽ
 multo magis prohibere poterunt libros iſta continen-
 tes, qui non ſemel aut iterum, ſed ſemper de die de no-
 tæque prædicant, & auribus lætorum iteratis vicibus
 talia dogmata inculcant.

Inter hos libros facillè referri poſſunt multi ex illis,
 qui de Astrologia iudiciaria tractant, item de Chiro-
 mania, & aliis diuinandi modis, in quibus multa paſ-
 ſim ſunt temeraria, incerta, à religione & Chriſtiana
 pietate aliena, nimium aſtris tributaria, & libero ho-
 minis arbitrio plurimum detractaria: hi enim aut pror-
 ſus prohiberi, aut non niſi quàm emendatiſſimi permit-
 ti deberent in commercium hominum venire; quo no-
 mine iam B. Clemens, lib. 2. cap. 66. conſtitutionem
 Apoſtolicarum, cauendos penitus à uiris Chriſtianiſ
 iubeat ſuperſtitioſos Græcos.

Huc etiam referri poſſunt multi ex poetis tam an-
 tiquis quàm recentioribus, qui multa docent obſcena,
 & bonis moribus penitus aduerſa, quos propterea iam
 olim Maximus Plato in ſua repub. uincere non patie-
 batur: ſunt enim tales inuentus corruptores, & cum
 paraſitis, & lenonibus merito coercendi, quorum
 ars eò tandem euasiſt, ut nihil ſerme ſcribant niſi
 quod ad laſciuiam, & turpem amorem pertineat.
 Hos ergo ſi iam editi ſint, prohibere poterunt Epiſ-
 copi. & Inquiſitores in ſuis diæceſibus, quod ſi non
 ſint editi, eos imprimi non permittant: quoniam ta-
 lum librorum lectio multorum peccatorum cauſa eſſe
 ſolet.

Iam quod dixi de libris ſuſpectas, aut erroneas
 propoſitiones continentibus, idem dictum uellem de li-
 bris habentibus ancipites, dubias, ſeu ambiguas pro-
 poſitiones, quæ duplicem ſenſum habere poſſunt: hæ-
 reticum vnũ, alterum catholicum, de quibus Alber-
 tinus tract. de agnoſcen. aſſer. q. 34. nume. 50. hi enim
 tamdiu prohiberi poterunt ab Inquiſitoribus, quamdiu
 non fuerint illa ancipites propoſitiones declarata in
 ſenſu catholico; in quo etiam diligenter eſt animadu-
 erendum in libris imprimendis, ne tales propoſitiones
 contineant.

Sed neque illos libros uel tractatus, aut imprimi,
 aut publicari, & uendi in ſuis diæceſibus permittent,
 in quibus propoſitiones, diſputationes, aut controuer-
 ſiæ continentur, & diſſimulantur contra communem
 theologorum ſententiam, aut receptum, & uſitatum
 ſentiendi morem, in his præſertim rebus, quæ ad theo-
 logiam, fidem, mores, ſacramenta, poteſtatem præla-
 torum, & miniſtrorum Eccleſiæ ſpectant: tamenſi enim
 quædam ſint dogmata, & propoſitiones, quæ ſummo
 iure, & ſubtilitate defendi poſſunt, iuſtus tamen eſt ab
 his abſtinere: nam iuuare aut prodeſſe non poſſunt, ob-
 eſſe uerò interdum plurimum ſolent. Ac nec per-
 mittendum quidem eſſet, ut ſimilia liberè in ſcholis le-
 gerentur, & iuuenibus proponerentur, quorum inge-
 nia ſæpe amplecti magis ſolent, quæ magis à communi
 uia recedunt.

Idem prorsus iudicium eſt de libris, & tractatibus
 quorundam inutilibus, & inſrugiferis, aut qui de
 rebus leuibus, uel ridiculis tractant: hos enim me iu-
 dice, non deberent Episcopum permittente, ut in ſuis di-
 ceſibus imprimerentur, aut diſtraherentur, in hiſta-

men omnibus prudentia, & iudicio opus eſt.

Denique ex quibuſcumque cauſis Inquiſitores pro-
 cedere poſſunt contra homines; quia nocere ſua doctri-
 na poſſunt, ex eiſdem poterunt etiam in libros inquire-
 re ex data ſibi poteſtate, & iuriſdictione animadu-
 erendi in hæreticos.

Quod ſi in libris tales reperiantur propoſitiones, de
 quibus nondum conſtet an fidei repugnent, nec ne; tunc
 etiamſi auctores publicare ſuos libros uellent, prohiberi
 poterunt per Inquiſitores, & libri ſuſpendi donec
 ſuperiores iudices decernant re cognita, quid factõ opus
 ſit. argumento. cap. Inquiſitores. de hæret. lib. 6. Qui-
 bus à nobis aſſertis plurimum ſuffragatur id quod in
 Indice, librorum prohibitorum, in fine Regn. x. bis uer-
 bis exprimitur: Liberum tamen ſit Episcopum, aut
 Inquiſitoribus generalibus ſecundum facultatem
 quam habent, eos etiam libros, qui hiſ regulis
 permitti uidentur prohibere, ſi hoc in ſuis regnis,
 aut prouinciis, uel diæceſibus expedire iudicaue-
 rint. haſtenus ibi.

b ¶ Edita per quendam Raymundum Neophy-
 tum,] Hic Raymundus, ſicut conſtat ex Regeſto do-
 mini Gregorij XI. loco quem mox adiuuimus, dicebat
 Raymundus de Tarraga, qui cum prius eſſet Heg-
 breus, conuerſus ad fidem Chriſti factus eſt monachus
 ordinis Prædicatorum: ceterum ut res ipſa demon-
 ſtrauit, non mutauit mores, eſi religionem mutauerit.
 ¶ Vixit autem hic Raymundus circa tempora Gregorij
 XI. ad annos Domini M C C C L X X I I. extant
 que in unico volumine Regeſti anni primi Gregorij
 XI. fol. 225. litteræ Papæ Gregorij ad Archiepiſco-
 pum Tarraconenſem, & Nicolaum EymERICUM In-
 quiſitorem in Regno Aragonum, quibus præcipitur,
 ut inquirent, & procedant contra Raymundum de
 Tarraga ordinis fratrum Prædicatorum tenentẽ quõ-
 ſdam hæreticales errores, & eum puniant. Rurſus in
 ſecundo volumine Regeſti anni ſecundi, fol. 19. re-
 ſcriptum quoque habetur eiſdem Domini Gregorij,
 XI. incipien. Dadam ad audientiam, per quod
 committitur Archiepiſcopo Tarraconenſi, ut omnes libros huius Raymun-
 di ſibi faciant exhiberi, atque comburi, iam hæc Ray-
 mundi opuscula, quot & quales errores continerent,
 docet idem EymERICUS ſupra in hac 2. parte, quæſt. 10.
 num. 3.

Illud uero obſeruandum eſt diligenter, quod auctor
 docet in hac quaſtione, uidelicet, libellum de Dæmo-
 num inuocatione editum fuiſſe per hunc Raymundum
 Neophytum, in quo planè decepti mihi uidentur Ber-
 nardus Lutemburgus in catalogo hæreticorum, li. 3.
 uerbo, Raymundus Lulli, & Prætoſus, lib. 16.
 cap. 2. de uitiis, & ſectis hæreticorum, aſſerentes libel-
 lum de Dæmonum inuocatione editum fuiſſe a Ray-
 mundo Lull. & ſanẽ ſuſpicor hos auctores fuiſſe hallu-
 cinatos ex nominis ſimilitudine.

Poſtremo, Raymundus hic de Tarraga dictus eſt
 Neophytus quaſi noua planta ſeu germen. Dicuntur
 que illi Neophyti, qui non naſcuntur ex originariis
 Chriſtianiſ, ſed ad fidem catholicam conuertuntur, de
 quibus Beatus Gregorius, lib. 4. Regeſti, epiftole 5. ſi-
 ue cap. 95. & lib. 7. epif. 110. & Gratianus, in c. ſicut
 Neophytus. 48. diſt.

De libris damnatis ab Inquisitoribus Aragoniae.

S Y M M A R I V M.

- 1 Arnaldus de Villanoua libros in Theologia scripti.
2 Libri eiusdem multi damnati, & qui.
3 Gondifalvi Virginalis liber condemnatus.
4 Liber de invocationibus demonum publice combustus.
5 Bartholomei Ianoues. De aduentu Antichristi libri damnati.

Igesimo octava quaestio est: Libri haereticales, & erronei, per Inquisitores Cataloniae, & Aragoniae, cum praelatis illarum partium condemnati; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quod tempore domini Clementis Papae quinti, fuit in partibus Cataloniae quidam magnus medicus, uocatus magister Arnaldus de Villanoua, qui de Theologia condidit multos libros, quos tanquam falsos, & erroneos auctoritate Apostolica, licet non de expresso mandato domini nostri Papae frater Ioannes de Longerio ordinis Praedicatorum Inquisitor in partibus antedictis, & Gaufridus de Crudillis Vicarius Ecclesiae Tarraconen. sede vacante, sententialiter condemnarunt.

Libri autem condemnati per eos, isti sunt.

2 Libellus, qui intitulatur: De humilitate, & patientia Iesu Christi, & incipit: Si amor natural.

Libellus, qui intitulatur: De fine mundi, & incipit: Entes per vestres lettres.

Libellus, qui intitulatur: Informatio Beguinorum, seu lectio Narbonen. & incipit: Tots aquells.

forte Crutylles.

Libellus, qui intitulatur: Ad priorissam, vel de charitate, & incipit: Beneysa, & loat Iesu Christ.

Libellus, qui intitulatur: Apologia. & incipit: Ad ea quae per vestras.

Libellus seu littera, quae incipit: Domino suo chatissimo.

Libellus, qui intitulatur: Denunciatio facta coram domino Episcopo Gerunden, & incipit: Coram vobis.

Libellus, qui intitulatur: De elemosyna, & sacrificio, & incipit: Al catholich Inquisidor.

Liber qui incipit: Perço com molts desigensa ber.

Libellus, qui incipit: Alia informatio Beguinorum, & incipit: Als cultiuadors.

Libellus, qui incipit: Dauant vos senyer en Iachme per la gratia de Deu Rey D'Arago.

Libellus, qui incipit: Quant fuy Auinio.

al. Benedi sum.

Libellus, qui intitulatur: Responso contra Bernardum & Richardi.

A Isti libelli fuerunt condemnati propter multos errores in eis repertos, qui recitantur supra, q. 11.

3 Post tempore domini Innocentii Papae VI, fuit in partibus Cataloniae, videlicet Barchinone, quidam vocatus Nicolaus de Calabria, discipulus in erroribus cuiusdam Gondifalvi: dicecensis Conchenensis in Hispania, Hi duo, scilicet Gondifalvus dictando, & Nicolaus scribendo; demone, dicto Gondifaluo visibiliter apparente, & docente, condiderunt quendam librum errorum, & haereticum, quem Virginali vocauerunt: hunc librum dictus frater Nicolaus EymERICI Inquisitor praedictus, & Vicarius Episcopi Barchinonensis, Arnaldus de Buschetis (dicto Nicolao primitus, vt relapso tradito brachio saeculari, combusto) sententialiter condemnarunt propter haereses, & errores in eo contentos, quae recitantur supra q. 11.

Sabellanus & Bono. Codices, Virgilianum habent.

4 Item tempore eiusdem Innocentii Papae VI, idem frater Nicolaus EymERICI Inquisitor, & Arnaldus de Buschetis condemnarunt publice Barchinon. & comburi fecerunt quendam magnum, & grossum librum demonum inuocationum in septem partes distinctum, qui intitulatur: liber Salomonis; in quo erant scripta sacrificia, orationes, oblationes, & nefaria quamplurima fieri demonibus consultata.

5 Item tempore domini Urbani Papae V, Episcopus Barchinon. frater Berengarius de Ril: & frater Nicolaus EymERICI, praedictos duos libellos de aduentu Antichristi, quos a ediderat quidam Bartholomaeus Ianoues, de insula Minoricarum, in Sede Barchinon. vt haereticales, & erroneas sententialiter condemnarunt, & publice comburi fecerunt, propter haereses, & errores in eis contentos, quae recitantur sup. q. 11.

Forte, de Aril.

Idest, in ecclesia cathedrali.

D

COMMENT. LIII.

Q uod tempore domini Clementis Papae V, fuit in partibus Cataloniae quidam magnus medicus, &c. Arnaldus de Villanoua. De hoc Arnaldo de Villanoua eadem quae hic recensentur, dixerat EymERICUS paulo ante q. 11. huius partis, vbi dixi. illic autem errores huius Arnaldi reuulit EymERICUS hic vero libros eius, & opuscula recenset, in quibus illi errores continebantur. vide Bernardum Lutzeburgum in catalogo haeticorum, li. 2. verbo, Arnaldus de Villanoua. & Prateolum, lib. 1. de vitis, & scetis haeticorum, cap. 69.

6 Post tempore domini Innocentii Papae VI, fuit, &c. quidam vocatus Nicolaus de Calabria. De hoc item Nicolao de Calabria, & Gondifaluo eadem haec scribit EymERICUS supra in hac 2. parte, q. 11. num. 9. & Lutzeburgum in catalogo haeticorum, lib. 2. verbo, Nicolaus de Calabria.

Iam librum hunc haesibus plenum, quem asserit hic EymERICUS a Nicolao de Calabria, & Gondifaluo fuisse compositum, verisimilius est Virginali, quam Virgilianum fuisse ab eis nominatum: quia mos est vltatus haeticorum libris a se editis, vel deprauatis optimos, & honorificos titulos facere, vt facilius decipiant incautos, sicut copiose ostendimus lib.

lib. 2. de causis, vnde haereses oriuntur.

7 Et comburi fecerunt quendam magnum, & grossum librum demonum inuocationum. Exiit superioribus saeculis in Hispania inter infideles Arabes, qui circa annos Domini DCCXIII. tranato Herculo freto Hispaniam occuparunt, & Iudeos, qui ibidem degebant, frequens superstitione de consulendis demonibus: est enim haec gens magnopere huic illicito studio dedita, qui eam artem de innocendis demonibus in scripta redigebant, & quasi haereditariam suis posteris relinquebant. multi autem ex his, qui sacro baptismate erant abluti, etiam eandem superstitionem sequebantur, & ea scripta retinebant contra expressas canonum iustiones. ea vix aboleri potuerunt, donec ab Hispania Hebraei pulsi sunt, & baptizati Sarraceni, & officium inquisitionis diligenter exerceri ceperunt. fiebant autem per huiusmodi nefarias inuocationes prorsus mira quaedam, & paene incredibilia, vt sepe a meis maioribus audiuisset me meminim.

Arabum & Iudeorum ges superstitiosa.

Qui vero hac exercent, proculdubio subduntur Inquisitorum iurisdictioni: quia cum ha inuocationes raro fiant sine sacrificio demoni exhibito, haesim sapiunt manifeste, iuxta tex. cum gl. in verbo, sapient. in cap. accusatus. s. san. de haeticis. lib. 6. docetque eleganter EymERICUS questione proxime sequenti, item amplius, q. 43. huius 2. partis.

8 Quos ediderat quidam Bartholomaeus Ianoues. De hoc item Bartholomaeo Ianouesio una cum EymERICO egimus supra in hac 2. parte, q. 11. adde Prateolum, lib. 2. cap. 11. de vitis, & scetis haeticorum, & Bernardum Lutzeburgum in catalogo haeticorum, lib. 2. verbo: Bartholomaeus Ianouesius.

QVAESTIO XXIX.

De libris in Italia & Gallia damnatis.

S Y M M A R I V M.

- 1 Dulcini epistola duae condemnatae cum ipso auctore.
2 Libri diuinationum, Necromantia, Chiromantia, &c. reprobatii.

Igesimanona quaestio est: Libri haereticales, & erronei, per Inquisitores in Italia, & Francia, & aliis mundi partibus condemnati; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quod temporibus dominorum Honorii Papae III. & Nicolai III, Episcopus Parmensis, & frater Manfredus ordinis praedicatorum Inquisitor in illis partibus Italiae, duas epistolas cuiusdam Dulcini Nouariensis ut haereticales (ipso Dulcino, vt haeretico concremato) sententialiter condemnarunt, propter haereses, & errores in illis contentos, quae recitantur supra, q. 12.

2 Item in partibus Gallicanis, videlicet Parisiis, Episcopi Parisien. & Senonen. ac Inquisitor de ordine praedicatorum, de magno consilio magi-

strorum in Theologia, & in decretis doctorum ut erroneos, & sacrilegos, & blasphemos sententialiter condemnarunt omnes libros diuinationum, & sortium, & scilicet Libros necromantiarum, Libros Geomantiae. Libros Pyromantiae. Libros Hydromantiae. Libros Chiromantiae, Libros decem annulorum Veneris, Libros tot Graeci, & Germaniae & Babylonensis. Libros quatuor speculorum, eorudem, Libros imaginum Thobiae Bantriat, Libros imaginum Ptolemaei, Libros Hermetis magi ad Antistolelem, quem librum, dicunt Aros, idest, Gabrielem docuisse a Deo, in quo sunt horribiles inuocationes, & fumigationes detestabiles. In omnibus enim istis libris sunt pacta, & foedera cum demonibus, & inuocationes, & sacrificia, tacite uel expresse, quae exhibere demonibus sapit haesim manifeste, vt dicitur inf. q. 43.

COMMENT. LIIII.

Vas epistolas cuiusdam Dulcini Nouariensis. De Dulcino copiose diximus cum EymERICO supra, q. 12. huius 2. partis.

3 Sententialiter condemnauerunt omnes libros diuinationum, & sortium. Facta videtur haec condemnatio, vt constat ex serie huius quaestionis circa annos Domini MCCXC. Rursus anno Domini MCCXCIII. Parisiis Theologorum schola inuita in vniuersa seculi Gallia superstitiones, demonum inuocationes, & sortilegia non sine magna fidelium pernicie abundare, decretum edidit, quo damnantur XXXVII. articuli partim haereticales, partim erronei, partim vero blasphemii, quos hic breuiter gratia omitto: leguntur tamen in calce sententiarum Petri Lombardi, & eos refero infra, q. 43. huius 2. partis.

4 Diuinationes autem omni iure prohibitas esse copiose docuimus in libris de penis haeticorum, leges diuinae eas magnopere detestantur, Leuit. cap. 19. & 20. & Deuteronom. cap. 18. Item iura canonica detestantur, & puniunt acerbè. Concilium Ancyrannum, cap. 23. Concilium Laodicenum canone 36. sancti Patres vno ore damnant, quorum de hac re dista recitat Gratianus, 26. quaest. 5. per totum. & Iuo Carnotensis, par. 11. & Burchardus, lib. decimo decretorum, & summi Pontifices multis locis, in primis vero in Decretalibus, titu. de sortilegiis, ac de his vitandis insignis extat locus apud Beatum Clementem, lib. 2. capitu. 66. consitu. Apostolicarum, in haec verba: Fugite quoque incantationes, arulationes, vaticinia, iustrationes, aruspicina, auguria, necromantiam, inuocationes, quoniam scriptum est: Non erit augurium in Iacob, neque vaticinium in Israel, & rursus, Augurium peccatum est, & alibi. Non augurabimini, & arulationes, diuinationes, & Pythones non sequemini: iustratores non acquireris, ideo monet Ieremias dicens: Secundum vias gentium ne ambulaueritis, & a signis caeli ne timueritis, haesenus Clemens.

Diuinationes omni iure prohibites.

5 Iam diuinationum libros olim comburendos decreuerunt pii Imperatores, vt constat ex l. de atheomaticos.

Diuinationes omni iure prohibites.

Num. 23.

Deut. 18.

Ierem. 10.

Diuinationis libri comburendi.

maticos, C. de episco. audientia. iidem prorsus libri de repulsi sunt in Indice librorum prohibitorum Pii IIII. in hac verba: Libri omnes, & scripta Geomantiae, Hydromantiae, Aeromantiae, Pyromantiae, Onomantiae, Chiromantiae, Necromantiae, siue in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus reiciuntur. hæc ibi.

c ¶ Scilicet libros Necromantiæ, libros Geomantiæ, &c.] Varro scripsit diuinationum quatuor esse genera, per terram vnde Geomantia, per aquam vnde Hydromantia, per aerem vnde Aeromantia, per ignem vnde Pyromantia, cap. igitur. 26. quæst. 3. sed multas alias excogitauerunt Magi demonum arte, ab omnibus fere rebus petitas. in primis vero à corpore humano, & singulis eius partibus; ex quibus quæ per mortuorum cadauera quasi excitata & ad uitam reuocata contingit, Necromantia dicitur. cap. nec mirum. 26. quæst. 5. quæ per lineas manuum chiromantia, cæteras longum esset recensere, quæ licet huius essent loci, non tamen sunt instituta nostra breuitatis. eas copiose sumus persecuti in libris de penis hæreticorum, vbi tam vetera quam noua diuinandi genera recensuimus, ostendentes quantum singula distent à vero, & qualem hæresis suspicionem contrahant, qui illis videntur.

d ¶ Quæ exhibere dæmonibus sapit hæresim manifeste.] Et propterea earum tunc punitio & cognitio ad Inquisitores spectabit. cap. accusatus. §. sane. de hæret. lib. 6. Quo modo autem cognoscendum sit, quando diuinationes & sortilegia sapiant manifestam hæresim, & qualis sortilegorum pena, dixi infra super quæst. 42. huius partis. vide interim Zanchinum tract. de hæret. cap. 22.

Q V A E S T. XXX.

De vi nominis, Hæreticus.

Hæresim prima quæstio est: Hæreticus ex vi nominis, quis dicendus est? Ad hanc respondemus, quod sicut ab eremo dicitur eremita, sic ab hæresi dicitur hæreticus, seu hæretica. Hæresis autem, vt dictum est supra quæst. 1. tripliciter etymologizatur. Et primo ab eligo eligis, secundum Isidorum & Papam: & inde dicitur hæreticus quasi electiuus. Secundo ab adhæreo, adhæres; secundum Hug. & inde dicitur hæreticus quasi adhæsiuus. Tertio ab exciscor, ris, secundum Isidorum, quod idem est, quod diuido, dis: & inde dicitur hæreticus quasi diuisiuus. Ex his patet, quod hæreticus ex vi nominis, dicitur quasi electiuus, quasi adhæsiuus, & quasi diuisiuus: Nam doctrinam falsam & peruersam primo eligit: post illi electæ pertinaciter adhæret: per quæ ab aliis sanè sapientibus diuiditur & elongatur.

COM M E N T. LX.

a Ad hanc respondemus, quod sicut ab eremo dicitur eremita.] De Etymologia huius nominis, hæreticus, eandem fere omnino habuit dispu-

tationem Eymericus supra in hac 2. par. quæst. 1. quo loco nos quid sentiendum videretur plene diximus. Huiusmodi autem Etymologia quamuis hæresis, & hominis hæretici naturam explicent, veræ tamen non sunt. Sed videnda omnino quæ in prædicta quæst. 1. scripsimus.

Q V A E S T. XXXI.

Quot modis in iure quis dicatur hæreticus.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticus in iure dicitur omnis excommunicatus.
- 2 Item quilibet Simoniacus.
- 3 Ad hæc quisquis contra Romanam Ecclesiam agit.
- 4 Et qui errat in expositione sacrae scripturae.
- 5 Noua sectæ auctor vel sectator.
- 6 Male sentiens de sacramentis Ecclesiae.
- 7 Errans circa articulos fidei.
- 8 Postremò, qui dubius est in fide.

Hæresim prima quæstio est: Hæreticus in iure quis, & quot modis, & extenso nomine dicendus est?

Ad hanc respondemus, quod hæreticus extenso nomine, octo modis sumitur.

- 1 Nam primo dicitur hæreticus, quilibet excommunicatus. 4. quæst. 1. Quod autem.
- 2 Secundo dicitur hæreticus, quilibet simoniacus. 1. quæst. 1. Quisquis.
- 3 Tertio dicitur hæreticus, qui aduersus Romanam Ecclesiam agit, & eius dignitatem à Domino traditam auferre conatur, dist. 22. Omnes.
- 4 Quarto dicitur hæreticus, quicumque errat in expositione sacrae scripturae. 24. quæst. 1. Hæreticus.
- 5 Quinto dicitur hæreticus, quicumque confingit nouam sectam, uel confictam sequitur. 24. q. 1. Hæreticus.
- 6 Sexto dicitur hæreticus, quicumque male sentit de Ecclesiae sacramentis, de hæret. Ad abolendam.
- 7 Septimo dicitur hæreticus, quicumque aliter sentit de articulis fidei, quam Romana Ecclesia. 24. q. 1. Hæc est fides.
- 8 Octauo dicitur hæreticus, quicumque est in fide dubius. de hæret. cap. Dubius.

His concordat Hostien. Ioan. And. in nouella, & Bernardus supra, cap. Firmissime, extra de hæret. & alii notatores. †.

COM M E N T. LVI.

Ad hanc respondemus, quod hæreticus extenso nomine, octo modis dicitur.] Expli- cata uero & natura nominis, hæreticus, quot modis hæreticus quis dicatur, ostendit Eymericus: octo autem modos refert quibus aliquis hæreticus dici possit, extenso tamen nomine, id est, in lata significatione: at Turvcremata in summa de Ecclesia, lib. 4. par. 2. cap. 12. duodecim modos enumerat. totidem recenset Tabienstis

Quot modis quis dicatur hæreticus.

† Id est, glossatores.

biens in summa verbo, hæreticus, nu. 1. & Conradus Brunus, lib. 1. de hæret. cap. 2. multos item refert Paulus Grillandus tract. de hæret. quæst. 2. & Gondissalvus tract. de hæret. quæst. 1. & Zanchinus de hæret. cap. 2. vbi numerat decem modos. Plurimos affert Carreuius tract. de hæret. nume. 6. & multis sequentibus, inter hos tamen modos multi sunt improprii, & quantum horum labor non prorsus videatur vanus & inutilis, non tamen est valde necessarius, cum omnis hæreticus ad octo illa capita reduci possit, quæ posuimus supra in hac 2. parte super quæst. 2. Canonistæ vero communiter enumerant hos modos, quibus quis potest dici hæreticus, in cap. firmissime, extra de hæret. vbi glo. in verbo, hæreticum. plurimos item affert Repertorium Inquisitorum verbo, hæreticus.

Q V A E S T I O XXXII.

Qui proprie & vere dicatur hæreticus.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæreticum proprie duo constituunt, & quæ.
- 2 Duo requiruntur, vt quis sit catholicus.
- 3 Quæ sint illa, in quibus errare cum pertinacia facit hæreticum.
- 4 Indirecte ad fidem pertinent contenta in sacra scriptura.
- 5 Et quæ ab Ecclesia definita sunt, vt fide credenda.
- 6 Tria in genere credenda ab omni Christiano.
- 7 Pertinacia in voluntate perficit rationem hæretici.
- 8 Pertinacia errantis in fide duobus modis cognoscitur.
- 9 Hæreticus quis proprie dixerendus.

Hæresim secunda quæstio est. Hæreticus proprie, strictè, & in rei veritate, ac secundum theologiam, atque iura; quis dicendus est, & censendus?

† Al. faciunt hominè esse hæreticum.

1 Ad hanc respondemus, quod duo sunt quæ faciunt aliquem hæreticum proprie & complete. Primum se tenet ex parte intellectus, & illud est initiatiuum, & dispositiuum: hoc est, ut eorum, quæ sunt fidei, sit error in mente, siue in intellectu. Secundum se tenet ex parte voluntatis seu affectus: & istud est perfectiuum & completiuum: & hoc est, ut de illo errore credendo sit pertinacia in voluntate: ubi enim hæc duo concurrunt, hæreticum perfecte faciunt.

2 Sicut enim ad esse catholicum duo requiruntur, scilicet eorū quæ fidei sunt credentia in mente, & in credendo firma adhæsiō in voluntate: & si unum horum deest, catholicus non est: Ita per oppositum, ad hoc quod aliquis sit hæreticus, duo oportet inesse, scilicet, quod eorum, quæ sunt fidei habeat errorem in mente, & quod de tali errore credendo, habeat pertinaciam in voluntate: & si

unum eorum deesset, hæreticus proprie & perfecte quis non foret. His concordat sanctus Thoma in 4. Sententiarum, † & alij theologi & iuristæ. 3 Quæ autem (loquendo de primo) sint illa, quæ fidei sunt, & à quolibet catholico explicite vel implicite credenda sunt, & quorum error in mente cum pertinacia in voluntate faciunt hæreticum, (vt prædicitur) declarant doctores theologi, & præsertim sanctus Thoma, 1. parte summe, quæst. 32. artic. 4. & 2. 2. quæst. 11. artic. 2. dicentes, quod sunt duo in genere, sed tria in specie. Nam b ad fidem quædam pertinent directe, quædam indirecte: directe quidem, vt articuli fidei, qui sunt Christianæ religionis seminaria, & in sacra theologia prima principia; & hæc à quolibet catholico, tanquam vera & catholica sunt supponenda, ac etiam explicite vel implicite credenda, attentis catholicorum statu, officio, & conditione, vt dictum est supra in parte 1. q. 4. & 12.

4 Indirecte vero ad fidem pertinent tanquæ credenda omnia illa, ad quorum abnegationem, & corruptionem, sequitur abnegatio & corruptio fidei articulorum, & sunt duo: Primum est, omnia ea, quæ sunt in sacra scriptura, quorum libri canonici appellantur, hoc est, quæ in Biblia continentur, quæ à Spiritu sancto credimus firmiter reuelata. De quibus libris dicit Augustinus in epistola ad Hieronymum, & recitatur 9. dist. † Ego solis eis scriptorum libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctorem eorum errasse aliquid firmiter credam: illos autem ita lego, vt quantalibet sanctitate polleant; non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt.

Ad abnegationem, seu corruptionem, aut in toto vel in parte istorum sacrorum librorum sequitur corruptio articulorum, cum in dictis libris articuli contineantur, Nam si quis non crederet omnibus contentis in dictis libris, consequenter indirecte posset idem sentire de articulis. Nam si Spiritus sanctus non reuelauit, aut si reuelauit non verum dixit in una parte, cōsequenter nec in alia. 5 Secundum quod ad fidem pertinet in directè, est, omnia quæ sunt per Dei Ecclesiam determinata vt fide tenenda, siue in quattuor conciliis, siue in constitutionibus post factis ut fide tenendis: quæ quidem declarantur ad fidem pertinere, quia in dictis libris canonicis uidentur contineri.

6 Ex quibus patet, quod tria sunt à fidei mente credenda, scilicet articuli fidei; sacra scriptura, hoc est libri canonici in Biblia contenti; & ea quæ sunt per Ecclesiam determinata ut fide tamen tenenda, ut dicit Augustinus in secundo libro de baptismo; Et per consequens prædictorum oppositum pertinaciter affirmans, hæreticus est habendus: Et in probationem huius, hæreses re-collectæ, & hæretici nominati sunt, 24. quæst. 3. cap. Quidam hæretici: Nam quidam eorum suis hæresibus contradicunt fidei articulis: quidam sacris scripturis, uidelicet libris prædictis canonicis: quidam sacris canonibus, & declarationibus per Ecclesiam factis ut fide tenendis: quare

† cap. Ego solis.

concluditur quo ad primum, quod habere alicuius istorum trium errorem in mente, facit hereticum initiatiue & dispositiue.

7 Loquendo uero de secundo, quae scilicet est illa pertinacia in uoluntate, quae habentem errorem illorum, quae sunt fidei, in mente, facit hereticum perfectiue & completiue, declaratur ex uerbis Beati Thomae: ubi prius, quod aliquis dicitur habere pertinacia in uoluntate duobus modis, siue in duobus casibus.

8 Primus est, quando à iudice fidei quis uocatus, utpote à domino nostro Papa, uel eius inquisitore, ab eo delegato, seu ab ipso Episcopo ordinatio, informatur ab eodem iudice, & clare ad occultum sibi ostenditur, quod illud, quod tenet, est contra articulum fidei, uel praedictam scripturam, uel determinationem Ecclesiae ut de fide factam: & nihilominus perseuerat in suo errore, tunc pandit clare se habere pertinaciam in uoluntate. Secundus casus est, & magis pertinaciae effectiuus, quando quis post deprehensionem sui erroris, ad mandatum iudicis fidei antedicti non uult ab eo errore resilire, illum abiurando, & satisfactionem congruam exhibendo. Iste casus patet clare extra de haeret. cap. Ad abolendam. §. praesentia. Quare concluditur quoad secundum, quod habere pertinaciam in uoluntate illorum quae sunt fidei, quorum habet errorem in mente, facit hereticum completiue.

9 Ex quibus liquet clare, quod proprie hereticus est ille, qui habet eorum quae sunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in uoluntate: quod clare ostenditur, quando post deprehensionem erroris ea renuit abiurare.

COMMENT. LVII.

Postquam superiori questione docuit quot modis possit quis uocari hereticus, inter quos, ut monui, nonnulli sunt improprii, nunc exactissima diligentia demonstrat, quis uere & proprie hereticus dicatur, repetens fontes & initia unde haereticus error oriatur.

Quot requiratur, ut quis dicatur hereticus.

¶ Ad hanc respondemus, quod duo sunt quae faciunt aliquem hereticum: Sed huic dicto uidentur aduersari communis Theologorum & Canonistarum sententia, qui ad minus tria postulant, ut quis uere & proprie hereticus dicatur: primum ut fidem catholicam sit professus, id est, ut sit baptizatus: alterum, error in intellectu eorum quae fidei sunt: tertium, pertinacia in uoluntate. Alfonso Castrius lib. 1. cap. 7. de iusta haeret. punitione. Tabiensis in sum. verbo, hereticus. num. 1. uersi. unde ad hoc quod proprie, & copiosus ibidem. §. 25. nume. 26. uersi. vigesimoquinto notandum, quod haereticus. Simancas de cathol. instit. iiii. 3. 1. nume. 4. Albertinus tract. de agnos. assertio. quest. 2. nume. 2. ubi quinque dicit exigi, quae ad haec tria reduci possunt. Couarruias lib. 3. cap. 1. nu. 2. maria. resolut. uersi. hinc sane deducitur. Conradus Brunus lib. 1. cap. 2. de haeret. Antoninus in sum. par. 2. tit. 12. cap. 5. §. 1. Ioannes Roias tract. de haeret.

parte 1. nume. 40. cum sequent. Melchior Canus lib. 1. 2. capit. 8. de locis theologicis, & alii quos libens omittere, quae non incepte inferri possunt ex Beato Thoma 2. 2. quast. 11. artic. 2. ex cuius sententia optime colligit hoc loco Emericus, initium haereticus proficisci ex errore intellectus, seu mentis: complementum uero esse à pertinacia, qua quis obdurato animo repugnat ueritati catholice obedire.

Ceterum quamuis primum illud requisitum ad constituendum hominem hereticum omiserit Emericus, non est reprehendendus: quia id supponit uelut manifestum: exploratissimum enim est apud eruditos, neminem posse esse uere & proprie hereticum, nisi sit prius per baptismum Christianam religionem professus.

Nam ad fidem quaedam pertinent directe, quaedam indirecte. Idem tradidit Emericus par. 1. quast. 7. & quast. 12. hic uero occasione noue disputationis repetiuit. Haec paucis mutatis, sententia tamen prorfus eadem seruata, transtulit hinc in suam summam Tabiensis, verbo, hereticus. §. 25. nu. 26.

Hoc est quae in Biblia continentur. Biblia plurali numero per excellentiam dicuntur libri sacri seu canonici, quorum auctor est Deus, de quibus dixi supra hac parte super q. 23.

De quibus libris dicit Augustinus in epistola ad Hieronymum. Habetur haec epistola in 2. tomo operum diui Augustini, estque epistola nu. 19. et quoniam saepe meminit Emericus huius loci, quem truncatum saepe citat ex Gratiano cap. ego solis. distinctio. 9. placuit ex ipsius Augustini fonte integrum referre. habet autem ita: Ego enim fateor charitati tuae, solis eis scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam: Ac si aliquid in eis offendero litteris, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud quam uel mendosum esse codicem, uel interpretem non affectum esse quod dictum est, uel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaeque prepolleant, non ideo uerum putem, quia ipsi ita senserunt: sed quia mihi uel per illos auctores Canonicos, uel probabili ratione, quod à uero non abhorreat, persuadere poterunt. haec ille.

Quia in dictis libris canonicis uidentur contineri. Ita emendauit contra omnes. nam in Bononiensi & Sabellano, Cononibus legebatur, in codice Cardinalis de Gambarra Canonibus, sed perperam, ex quibus nulla constabat sententia. sensus autem huius loci est: Quae sunt per Ecclesiam definita ut de fide tenenda, ad fidem pertinent, quia in dictis libris canonicis uidentur contineri. nam licet expresse non contineantur in ipsis libris sacris, tamen Ecclesia definiendo aliquid, auctoritate librorum sacrorum nitebatur, quorum auctoritas, ut dixi super quast. 23. huius par. 2. necessarium praebeat argumentum ad definiendum ea, quae fidei sunt.

Et per consequens praedictorum oppositum pertinaciter affirmans hereticus non habendus. Idem dixit supra quast. 2. Nihilominus tamen multis aliis modis aliquis dici potest uere & proprie hereticus

De hereticis tum manifestis tum secretis.

S Y M M A R I V M.

- 1 Manifesti heretici quinam dicantur. 2 Et qui secreti.

Rigesimalertia quastio est. Heretici manifesti, & secreti, qui, & quot modis dicendi sunt?

Ad hanc respondemus, quod ista quastionem proposuerunt canonici seu capitulum Sedis Ecclesiae Tholosanae domino Innocen. Papae III. quibus responder per haec uerba, ut patet extra de uerborum significatione, lib. quinto, cap. super quibusdam, ubi sic dicitur: Super quibusdam mandatorum articulis: Et infra. Tua deuotio postulauit à nobis, qui sint dicendi heretici manifesti. Super quibus tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hereticos, qui contra fidem catholicam publicè praedicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem, uel qui coram praetatis suis conuicti sunt, uel cõfessi, uel ab eis sententialiter condemnati super haeretica prauitate.

Heretici uero secreti per oppositum dicendi sunt, qui eorum, quae sunt fidei habent errorem in mente, & proponunt habere pertinacia in uoluntate: sed tamen uerbo, uel facto exterius non ostendant.

COMMENT. LVIII.

Heretici manifesti. De hereticis manifestis agunt Hostiensis, Zabarella, Panormitanus, Antonius de Butrio, & communiter Canonistae in c. super quibusdam. extra de uerb. sign. Bernardus Lutzeburgus in catalogo hereticorum, lib. 1. c. 12. Repertorium Inquisitorum uerbo: hereticus. §. quis dicatur hereticus manifestus, & copiose Arnaldus Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 29. Locutus in opere iudiciali uerbo, hereticus. nu. 24. & alii.

Nec indiget longa disputatione tractatio huc de manifestis hereticis, qui scilicet manifesti dicantur, cum Romanus Pontifex id aperitè definiuerit in d. cap. super quibusdam. de uerb. sign. quod adducit hic Emericus. Et summa est, quinque uel sex modis dici posse aliquem hereticum manifestum.

Primo, is intelligitur manifestus hereticus, qui contra fidem catholicam publicè praedicat, quod potest contingere multis modis, ut docet Albertinus tract. de agnos. assertio. quest. 29. nu. 8. & seq.

Secundo, hereticus manifestus accipitur ille, qui profitetur errorem hereticorum fidei contrarium: talis enim professio à uoluntate firma solet procedere, quare non est mirum, si inter manifestos hereticos computentur, & pertinaces etiam censentur, qui hereticales profitentur errores.

Tertio, uocatur hereticus manifestus, qui uel suum proprium, uel aliorum hereticorum defendit, siue tueretur errorem: immo uero qui aliorum defendit

ticus, ut dixi supra super q. 2. huius 2. partis. nisi dicamus illos omnes ad hos tres posse reduci.

Nemo hereticus sine pertinacia. ¶ Loquendo uero de secundo, quae scilicet est illa pertinacia in uoluntate. ¶ Pertinaciam requiri in uoluntate, ut quis uere & proprie hereticus dicatur, communis est Theologorum, & Iurisperitorum sententia, ut probant serè omnes, quos citauit initio huius commentarii, & colligitur non obscure ex uerbis beati Thomae in sum. par. 1. q. 32. art. 4. ibi: Et circa haec opinari falsum, hoc ipso inducit haereticum: maximè si pertinacia adiungatur. idem scribit ibidem Bartholomaeus Torres Episcopus Canariensis. & iterum diuus Thomas, 2. 2. quastio. 11. articulo. 2. ad tertium argumentum. Simancas de catho. instit. tit. 48. nume. 1. Alfonso Castrius, lib. 1. cap. 9. de iusta haeret. punitione. Locutus in opere iudiciali, uerbo, hereticus, num. 18. & copiose Albertinus tracta. de agnos. assertio. quest. 29. & alii, quos in re facili omisso libenter.

Quid pertinacia, et quis pertinax. Est autem pertinacia finitima perseuerantia: quia utraque in rebus captis persistit: sed perseuerantia occupatur in bono, pertinacia uero in malo. ita Alfonso & Simancas praecitati locis.

Pertinax uero est, qui id temere pertendit, quod debet dimittere, ut indicat Melchior Canus, lib. 12. cap. 9. de locis theologicis, uersi. at quid pertinacia sit. uel pertinax est, qui persistit in errore, quem sub reatu mortalitatis culpa deserere tenetur. Ita Alfonso, lib. 1. cap. nono, in principio, de iusta hereticorum punitione. quae uero ad hunc locum attinent de pertinacia, & pertinace in causa haereticis copiose, subtiliter, & eleganter more suo explicat Melchior Canus loco proxime citato.

Quod aliquis dicitur habere pertinaciam in uoluntate duobus modis. Hi duo modi hoc loco ab Emerico relati generales sunt, sub quibus forte multi alii possunt contineri, quibus pertinacia male credentium non obscure detegitur: neque his solum modis quis dicitur pertinax: nam Gerson par. 1. operum suorum tractatu quodam de pertinacia alios numerat. & glos. in extrauaganti Ioan. xxii. incipiente. Cum inter nonnullos. de uerbo. sign. uerbo, pertinaciter, il primo, septem recenset, & Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. par. 2. cap. 16. recenset uiginti pertinaciae modos, quos repetit Alfonso Gherverus in thesauro religionis Christianae, tit. de haeret. nu. 20. cum seq. adde Albertinum tract. de agnos. assertio. quest. 3. num. 13. & seq. & copiosus eodem tract. q. 30. ubi fusè recenset 19. modos conuincendi aliquem de pertinacia. & multos etiam refert Simancas, de catho. instit. tit. 48. num. 7. & sequentibus.

Cum uero hic Emericus dicit duobus modis quendam habere pertinaciam in uoluntate, perinde est ac si diceret: duobus modis detegi latentem uoluntatis pertinaciam, de quibus uide quae dixi supra par. 1. super q. 12. uersi. si autem negat coram iudice fidei, ubi ostendi ueram esse hanc Emerici doctrinam, & monitioni Inquisitorum in causis fidei necessario parendum, cum sufficienter ostendant aliqui catholice fidei repugnare, & hereticum dogma esse.

Distio, eorum, deest in antiquis codicibus Gregorianis.

De hereticis manifestis q. differunt.

Heretici manifesti qui, & quot modis dicantur.

dit errorem catholice fidei inimicum damnabilior est eo, qui errat, nec hæreticus solum sed etiam hærestar-cha dicendus est, cap. qui aliorum. 24. q. 3.
Zabarella in dicto cap. super quibusdam. de verb. signifi. hos duos modos pro uno eodem accipere videtur, dum notat paria esse profiteri, vel defendere errorem.
Quarto, is quoque inter manifestos hæreticos numerandus est, qui coram prelati seu iudicibus fidei, Episcopis videlicet aut Inquisitoribus iudicialiter conuictus est de hæretica prauitate. Conuictum autem accipere debemus eum, de cuius hæresi constat per legitimam probationem, quæ facit rem manifestam, cap. cum olim. de verb. signifi.

Quinto, manifestus hæreticus etiam dicitur, qui coram fidei iudicibus hæresim iudicialiter confitetur, ex qua confessione fit manifestum & notorium, talem confessionem habuisse errorem in mente cum adhesionem voluntatis, manifestum enim etiam est quod constat in iudicio per confessionem, ut in dicto c. cum olim. de verb. signifi.

Sexto & postremo dicitur aliquis manifestus seu notorius hæreticus, qui per eosdem iudices ecclesiasticos condemnatus est de hæretica prauitate; sententia. n. iudicis notorium facit, cap. vestra. & cap. vlt. de cohabit. cler. & mulier. cap. vlt. de tempor. ordi. l. emporem. ff. de actio. em. & vend. & notat gloss. in dicto cap. cum olim. de verb. signifi. in verbo, confessionem.

Quid conferratur intelligere qui sunt hæretici manifesti.

Atque ex his immotescit qui sint hæretici manifesti, cuius rei notitia multas utilitates parere potest, in quibus illa una est non spernenda, ut cum cauetur vel sancitur per leges vel statuta, ut manifesti hæretici expugnentur, intelligatur quid nomine manifestorum hæreticorum sit accipiendum.

Hæretici vero secreti per oppositum, &c.] De hæreticis secretis alibi dicitur copiosius, quorum tractatio non potest breuiter absolui, ut perfecte intelligatur.

Q V A E S T I O. XXXIII.

De hæreticis affirmatiuis, & negatiuis.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæretici affirmatiui qui censeantur.
- 2 Et qui negatiui.
- 3 Hæretici negatiui, ut impenitentes condemnandi sunt.

Rigissima quarta quaestio est: Hæretici negatiui, & affirmatiui, qui dicendi sunt?

Ad hanc respondemus, quod hæretici affirmatiui dicti sunt, qui habent eorum quæ sunt fidei, errorem in mente: & verbo vel facto ostendunt, se modis prædictis habere pertinaciam in voluntate.

Negatiui vero hæretici dicti sunt, qui coram iudice fidei per testes legitimos de aliqua hæresi, uel errore, quos nolunt, uel non possunt repel-

lere, rite siue iuste conuicti sunt: sed non confessi, immo in negatiua constanter perseverant: uerbo fidei catholicam profitentur, & detestantur etiam verbo hæreticam prauitatem.

Hi enim quoadmodum in huiusmodi negatione persistunt, licet alias conuersationem bonam prætentant, hæretici absque dubio sunt censendi: Euidenter namque impenitens est, qui peccatum, de quo conuincitur, diffidetur. Et hæc est sententia Hostien. in summa, titulo de hæret. §. qualiter deprehendatur quis in hæresi. ubi dicit sic: Aduerte tamen sane intelligendo, quia uocatus, aut confitetur errorem suum, aut negat, si confitetur & infra. Si autem negauerit, & conuictus fuerit, condemnari debet per ecclesiasticum iudicem, ad quem illud pertinet, ut dicitur eod. tit. Ad aliquid. respon. 1. & §. 1. & notauimus infra eo. tit. §. qualiter deuitetur, & hoc præsentibus potestatis secularibus, uel eorum baluibus, ut animaduersione debita puniatur. ut co. tit. Excommunicamus itaque. responso. 1.] hæc Hostien. de hoc plus infra parte tertia.

COMMENT. LIX.

Ad hanc respondemus, quod hæretici affirmatiui dicti sunt, &c.] Idem per omnia auctor Repertorii Inquisito. verbo, hæreticus. §. hæreticus affirmatiuus. & Campegius apud Zanchinum tract. de hæret. c. 12. & Vmberus Locatus in opere iudiciali verbo, hæreticus. nu. 24. vers. horum etiam hæreticorum. & alii. Est autem optima descriptio hæretici affirmatiui, & in his iudicandis Inquisitores, aut nullam, aut perexiguam habent difficultatem, cum eorum delicta statim se sensibus insinuent.

Et uerbo, uel facto ostendunt se modis prædictis habere pertinaciam in uoluntate.] Multum sunt notanda hæc uerba: & uerbo, uel facto, quibus non obscure uidetur indicare Eymericus affirmatiuos hæreticos dici posse, non modo ex uerbis, uerum etiam ex factis, quasi facta interiorum animi credulitatem & intentionem præ se ferant. l. 1. §. diuus Adrianus. ff. ad l. Corneliam. de sicar.

Gravissima autem est et ualde anceps hæc quaestio: An is sit puniendus ut hæreticus, qui facta hæreticalia committit, quæ tractat Albertinus tract. de agnos. assert. q. 32. nu. 17. & q. 34. nu. 53. & q. 36. nu. 18. & latissime Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. num. 276. & multis sequentibus.

Ac primū quidē plurimū refert intelligere, an quis sponte, uel coacte facta hæreticalia commiserit. Si per coactionem & metu fecit, quid sit sentiendū copiose docuit supra par. 1. super q. 9. quod non est hic iterum inutiliter repetendum.

Si uero sponte quis facta hæreticalia committat, ut intelligatur, quando in eum uelut in hæreticum sit procedendum, facta distinguenda sunt. Quædam enim sunt facta ex quibus uolentia oriuntur suspensiones, ut cum quis de hæresi infamatus, aut suspectus tempore mortis petit consolationem ab hæreticis iuxta consuetudinem eorum, & similia de quibus diximus infra par. 3. tit. de signis quibus diuersarum

An qui facta hæreticalia committit, sit puniendus ut hæreticus.

Facta ex quibus oriuntur suspensiones.

factarum sectarum hæretici cognosci possint. atque hæc si quis committat presumptione iuris & de iure contra quam non admittitur regulariter probatio censetur hæreticus, & habere presumitur pertinaciam in uoluntate, de quibus potest uere hic locus accipi.

His factis proxima sunt illa, in quibus error exprimitur manifeste, quæ nullo modo possunt in bonam partem accipi, ut demones adorare, idolis genua flectere, reuerentiam hæreticis suo more exhibere, communionem ab eis iuxta ritum suum accipere, semore Iudeorum circumcidere, Mahometo diuinum cultum prestare, & similia.

Alia denique sunt facta, in quibus nihil apparet de ritui infidelitatis: ut hæreticos uisitare, alimoniam eis prestare, comitari, defendere eorum personas, & similia.

Si de secundis factis sit sermo, uera mihi uidetur sententia eorum qui dicunt, contra eos qui talia committunt sponte, posse procedi uelut contra hæreticos; quamuis de intentione eorum formaliter non constaret quoniam interpretatione, siue iuris presumptione intentione infidelitatis in illis actibus concurrat. Ita Albertinus & uere præcitatis locis: nam cum factum suapte natura est damnatum & malum, presumitur mala intentione factum, leg. si non conuicti. C. de iniuriis. cap. 1. de presumpcio. optime Panormitanus in cap. cum te. num. 29. de iur. iud. & in cap. ad hæc, 1. nume. 3. de appellatio. facit textus in leg. nam ludus. & leg. item Mela. ff. ad leg. Aquiliam, atque de his factis crediderem etiam posse hunc Eymericus locum intelligi dum dicit, hæreticos affirmatiuos ex factis posse deprehendi: nam hæc quoque facta pro manifesta probatione habentur, cum ex eis oriuntur iuris presumptiones: legum autem presumptiones uere, & propria probationes dicuntur. leg. si in fine. ff. de probat. Iason in leg. 1. nume. 9. C. de testament. milit. & in leg. licet Imperator. nume. 8. ff. de legat. 1. Et Archidiaconus in cap. quicunque. de hæret. lib. 6. vers. credentes. optime ait ea iudicia siue facta, quæ ad bonum retorqueri non possunt, nec ad aliud nisi ad illud quod expresse indicant, probationibus habenda esse. & ideo perpicua uocantur insidia, leg. dolum. C. de dolo.

Ac de his proculdubio factis est etiam accipienda sententia eorum qui autumant, eum uelut negatiuum tradendum esse curiæ seculari, qui factum hæreticale confitetur, prauam autem intentionem negat: de quo articulo nihil nunc statuo: est enim perdifficilis, nec nostræ breuitatis, de quo latissime Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. num. 276. & multis seq.

Iam hoc est diligentissime obseruandum, quod quæuis ex his factis fictione iuris presumatur hæresis uel apostasia, nihilominus tamen cum ea presumpcio solum sit presumpcio iuris, aduersus eam probatio in contrarium admitti poterit, iuxta doctrinam Bartoli, Iasonis, & aliorum in leg. licet. ff. de leg. 1. & dixi plene infra in hac 2. parte, super quaest. 55. nam qui demones adorauit, aut ob amorem, aut ob cupiditatem habendi thesauros, se fecisse dicere poterit: & qui ceteros ritus infidelitatis patravit, ob commoda temporalia id fecisse dicere poterit absque ullo mentis errore; quamuis, ut uerum fatear, difficulter hæc possunt persuaderi, nec iudices debent huiusmodi excu-

sationes admittere nisi cum exquisitissima consideratione: quis enim facile credat a uolente & non coacto hæc absque errore mentis fuisse perpetrata?

Sed uideamus quomodo recipi debeant, qui facta hæc hæreticalia & apostatica committunt. & omissa nunc longa, ac nimis exquisita disceptatione, in his recipiendis, ac reconciliandis usu sacri & supremi tribunalis hæc praxi recepta summo iudicio esse uidetur: si committentes talia facta sponte compareant, & dicant se non credidisse ita faciendum esse, sed fidem in corde retinuisse, tunc abiurant ut uehementer suspecti, & alia penitentiae salutares ipsis imponuntur. Quod si dicant se fecisse & ita faciendum credidisse, abiurant tunc ut formaliter hæretici uel apostatae, & grauius puniuntur, maxime si sponte, aut nullo indulto metu, aut leui metu incusso hæreticalia uel apostatica facta commiserunt.

Quod si non compareant sponte, & confitentur facta hæreticalia uel apostatica, prauam autem intentionem negant: tunc super intentione torquentur, ut intelligatur, an reuera ita crediderint necne: & si post torturam legitime adhibitam in negatiua persistunt, dicentes se non habuisse prauam intentionem, tunc similiter abiurant ut uehementer suspecti. & uerisimile sit eos non habuisse prauam intentionem, qui per grauem metum talia commiserunt. Si uero intentionem prauam, seu mentis errorem confitentur: tunc tamquam formales hæretici, uel apostatae abiurare compelluntur, si reuerti uelint ad Ecclesiam Catholicam unitatem: & graues item penitentiae illis imponuntur.

Ceterum ut grauius uel mitius puniantur, consideranda est qualitas metus illati. & persona delinquentis, an iuuenis, uel uir: an doctus, uel imperitus: an laicus, uel clericus, seu religiosus, & similes circumstantiæ, quæ delicta solent minuire, uel aggravare.

Sane illi, qui cum non sponte uenerint confessi fuerint prauam intentionem, & mentis errorem, si reuerti uoluerint, postquam hæresim uel apostasiam abiurauerint, de iure ad perpetuum carcerem sunt damnandi. cap. excommunicamus. el. 2. §. Si qui autem, extra de hæret.

Iam si de illis factis sit sermo, in quibus nihil apparet de ritui infidelitatis: quamuis ex illis suspicio hæresis oriatur, attamen nec hæresis, nec hæresicos credentia inde nascitur, & ob id in eos, qui talia facta committunt; non poterit procedi tanquam contra hæreticos, aut hæreticorum credentes, sed solum tanquam contra suspectos; cum ea facta interdum patrentur ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum uero pecunia interueniente, ut optime docuit Guido Fulcodius, in consultationibus ad Inquisitores q. 9. quem per omnia, sequitur Eymericus par. 2. q. 50. num. 4. ubi scripsimus cumulate.

Et ex hac accurata factorum distinctione, quæ a paucis fortassis tam dilucide tradita est, potest facile intelligi qualis hæresis suspicio a delinquentibus, & committentibus hæc, uel illa facta contrahatur, præsertim cum sponte ea committunt; ut dixi.

Negatiui uero hæretici, &c.] De negatiuis hæreticis agunt illi, quos initio huius commentarii citauimus. item Repertorium Inquisitorum uerbo, negatiua. & Simancas de catho. insit. tit. 48. num. 25. in-

Comittentes facta hæreticalia seu apostatica, qualiter reconciliantur. Vide Ioan. Roias tract. de hære. p. 1. num. 108. & seq.

super omnes illi, quos longa serie retuli apud Eymericum 3. par. super 12. modum processum fidei terminandi, num. 207.

Negatiui hæretici difficulter cognoscuntur.

In his autem cognoscendis & indicandis grauis est difficultas: nam cum hi negent, contra vero testes dicitur vel facta eorum contra eos affirmant; non facile potest iudicium exerceri: qua tamen ratione horum cause tractari debeant, ne quid iniustum, aut incautum committatur, prudentissime & plenissime more suo docet Eymericus 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi, num. 207. & sequentibus, ubi dicitur copiose.

Hic enim quamdiu in huiusmodi negatione persistunt, &c. idem repetiuit Eymericus 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi, ubi nos plenissime ostendimus hanc sententiam & veram esse & communi voto receptam, quam præter cetera probant euidenter concilium Biterrense cap. 9. & concilium Narbonense cap. 26. neque huiusmodi negatiui excusabuntur per protestationem. quo minus tradi debeant curiæ seculari, vt præcitato loco ostendimus.

Sed in hac questione illa est præcipua difficultas dirimenda, quam à paucis è nostris in hac causa tractatam video: An illi negatiui dici possint, qui de dictis vel factis hæreticis, vetustis tamen & diu commissis conuincuntur, aut potius in his obliuio sit præsumenda: nam si obliuio præsumatur, non censentur negatiui, cum proprie ea dicantur negare quæ recordantur, & propterea non tradentur curiæ seculari. Quæstio hæc frequens est & valde vtilis, & maximi in primis momenti, cum de vita hominis agatur, totaque pendet ab illa altera difficultate, quanto tempore præsumatur induci obliuio.

In his ergo breuiter more nostro certiora tradentes, primum statuendum est, in arduis & horrendis factis non esse præsumendam obliuionem: nam vt Plinius affirmat, in rebus arduis non leditur, aut alteratur memoria. Anno cons. 134. num. 31. Masuerus apud Iasonem in leg. seruum, C. de seruis fugit. quid expresse cautum inuenio instruct. quadam Hispanen. anno MCCCLXXXIII. cap. 13. ibi: En actos graues y señalados, en los quales no se presume obliuio, id est, in factis grauibus & insignibus, in quibus non præsumitur obliuio. quamobrem si quis Lutheravorum more templa sacra diruisset, aut deleuisset imagines Sanctorum, aut hæreticas propositiones ex proposito predicasset, aut scripisset, tametsi longum tempus post hæc facinora transiisset, non excusaretur dicens se obliuio esse, quominus velut negatiuus hæreticus esset tractandus: nam in factis huiusmodi propriis non est facile credenda obliuio, quamuis aliàs etiam spatio aliquot annorum in facto proprio inducitur præsumatur, leg. si arbor. ff. de probat. leg. 3. §. dua autem. ff. de Carbo. edito, leg. peregre, ff. ac acq. possess. Grammaticus decis. 60. incipien. in causa excellentis, num. 7. & seq. atque hoc ipsum puto statuendum in factis, aut dictis solitis & consuetis, licet ardua non sint: nam nec in his præsumenda est obliuio, Idem sentias de factis semper comitantibus delinquentem, vt si quis libenter passus sit se circumcidi, & de hoc conuincatur, non poterit opponere obliuionis exceptionem.

In ceteris vero causis, quæ insignes & arduæ non

sunt, quantum tempus exigatur ad hoc vt obliuio inducitur præsumatur, non satis conuenit inter Doctores nam multi in l. si de eo, ff. de acq. possess. & in l. furtum, ff. de vsucap. & in l. licet, ubi Bal. & Ang. C. de acq. possess. & Bar. in l. ex consensu, §. cum qui, de appell. per decennium induci obliuionem autumant, Innoc. in c. 2. de restit. in integrum. & Bal. in l. seruum fugitiuum, C. de seruis fugitiuis, non requiri decennium ad inducendam obliuionem putant, nullum tamen tempus taxant. Sed Accur. in d. l. furtum, verbo, vel longo. & Innoc. in c. querelam, de electio. & Saly. in d. l. seruum fugitiuum, C. de seruis fugit. & Bal. in l. 2. C. de seruit. & a qua. & Cynus in l. 1. C. ubi causa stat. & alii asserunt, hoc arbitrio iudicandum esse relinquendum: & hanc opinionem vocat magis communem Iason in d. l. seruum fugitiuum, C. de seruis fugit. num. 46. quem sequitur Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. num. 90. & seq. quia quando tempus non est à iure præsumitum, id iudicantis arbitrio relinquitur, inspectis personarum & causarum circumstantiis, l. 1. ff. de iure delib. beran. Tiraquellus in l. si vnquam, verbo, omnia vel partem aliquam, num. 51. & sequen. C. de reuocan. donatio.

Ego ab hac communi sententia non recedo, nihilominus tamen hoc mouendum diligentissime & perspicendum existimo, quoniam res grauis est, & de vita hominis agitur, vt Inquisitores cuncta rimantur, pendantque negotii seu delicti qualitatem: in primis vero delinquentis ingenium & naturam, sunt enim multi suapte natura obliuiosi & stupidi, sunt alii memorosi & factorum, ac dictorum tenaces, vnde in illis minori tempore præsumatur obliuio; nec propterea indicabuntur negatiui, in his vero difficilius memoria lapsus creditur, ideoque si negent hæreticos de quibus conuincuntur, non facile se tuebuntur, obliuionem allegando.

Ex his possumus colligere quid sit respondendum ad perdifficilem illam quæstionem: An sit negatiuus censendus, ac velut diminutus consistens & pertinax damnandus, qui vel omnes hæreses, de quibus conuincitur, vel omne delicti tempus, vel omnes complices non reuelat: nam si hæc recitentia sint, in quibus non facile præsumatur obliuio, tanquam diminutus consistens & impenitens damnari poterit: secus autem erit agendum, quoties quadam in his erunt paulo antiquiora & vetustiora, quæ facile à memoria recessisse credantur: vel si aliqua alia cause subsint, vt grauis infirmitas, læsio capitis, negotia plurima, vel alia, ex quibus præsumi possit obliuio, vt luculenter & vere ostendit Thomas Grammaticus in prædicta decis. 60. num. 7. verisimile enim est, cum qui quasdam hæreses fatetur, & eas grauioribus, & quosdam complices reuelat, præsertim si coniunctos & amicissimos, cætera etiam fuisse dicturum si recordaretur. ita sentire videtur Simancas de catho. instr. tit. 48. num. 28. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. assertio 22. quorum sententia & aequissima, & omnino tenenda mihi videtur.

Contra vero his velut diminutus consistens & negatiuus tradendus esset curiæ seculari, qui non fatetur omnes errores hæreticales, de quibus esset conuictus per testas omni exceptione maiores, si libi adeo recentes, aut graues essent, quorum verisimiliter

In factis uel dictis non arduis, quanto tempore præsumatur induci obliuio.

Tho. Grammaticus cõf. 47. incip. In cã honorabiliã n. 20. ait in te sã cadere obliuioẽ spatio duorum annorũ & cã minori.

An sit negatiuus uel diminutus consistens, qui vel oes hæreses, vel omne delicti tempus uel oes complices non reuelat.

similiter non possit credi oblitus: nam falsa penitentia est, cum de omnibus peccatis non agitur, nec licet dimidiam sperare veniam, cap. quem penitet. de penit. dist. 1. cap. omnis. extra de penit. & remissio. Simancas in Enchyridio, tit. 61. nu. 4. Ioannes Rojas tract. de heret. part. 2. assertio. 21. cætera huc spectantia facile nunc facile nunc omitto, alibi fortassis cõmodius traditurus.

seu causis possit aliqua propositio dici hæretica, siue homo hæreticus; de quo item argumento agunt luculenter Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 9. & multis seq. Melchior Canus lib. 12. cap. 7. de locis Theologicis, & Arnaldus Albertinus tract. de agnoscen. asser. q. 5. & alii. quare ne actum agere uideamur, satis sit hæc admonuisse lectorem.

Q V A E S T I O XXXV.

De causis, ex quibus in genere aliqui dicantur hæretici.

S Y M M A R I V M.

- 1 Tria in genere credenda sunt, & quæ.
2 Hæreses in triplici sunt genere.
3 Hæretici uel sentium contraria articulis fidei;
4 Vel contra sacram scripturam;
5 Vel contra definitionem Ecclesie de fide.

Rigesimaquinta quæstio est: Hæretici, ex quibus & quot casus in genere sic dicendi sunt?

Ad hanc respondemus, quod vt dictum est supra in prima par. q. 12. & in hac secunda, q. 32. Credenda sunt in genere tria, scilicet articuli fidei, libri canonici, & constitutiones, seu canones ab Ecclesia decreti vt fide tenendi.

1 Et per oppositum hæreses sunt in triplici genere, scilicet quia uel obuiant fidei articulis: uel libris canonis: uel constitutionibus per Ecclesiam factis, ut de fide tenendis.

2 Et consequenter hæretici sunt, quicunq; sunt ex causis tribus in genere, scilicet quia defendunt errorem, qui est directe contra articulos fidei: ut defendentes Spiritum sanctum non procedere ab utroque, uidelicet Patre, & Filio: quod est contra illud quod dicitur in Symbolo Patrum, ubi dicitur: Qui ex Patre Filioque procedit.

† Vide quæ diximus supra par. 1. super Symbolo Satorum Patrum.

3 Vel quia defendunt errorem, qui est directe contra scripturam sacram, seu libros canonicos: ut defendentes mundum non incepisse, sed ab æterno fuisse: quod est contra illud quod dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cælum & terram.

4 Vel quia defendunt errorem, qui est directe contra constitutiones per Ecclesiam factas, vt de fide, vt defendentes usuram non esse peccatum: qd est contra cap. Ex graui. in Clemen. de usuris. seu qd Christus cum Apostolis nihil habuit in proprio uel communis, quod est contra extrauagantem Domini Ioan. xxii. Cum inter. Quæ capitula sunt decreta ut fide tenenda, ut patet ibidem.

COM M E N T. LX.

Hæretici ex quibus & quot causis, &c.] Materiam huius quæstionis copiose tractauimus supra in hac 2. parte, super q. 2. ubi tradidimus plures generales regulas, ad dignoscendum ex quot capitibus

Q V A E S T I O XXXVI.

De Hæreticis damnatis in toto iure canonico.

S Y M M A R I V M.

- 1 Hæretici damnati, de quibus in Decretis.
2 Hæretici, de quibus in Decretalibus sit mentio.
3 Hæreticus damnatus in extrauag. Quia vir.

Rigesima sexta quæstio est: Hæretici a per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in iure canonico; qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod quidam hæretici apparet condemnati ex Decretis: quidam ex Decretalibus: quidam ex Extrauagantibus.

De Hæreticis condemnatis in Decretis.

Ex Decretis, dist. 15. & 24. q. 3. cap. Quidam autem hæretici, habentur isti, Simon magus, à quo Simoniani, Basilides, à quo Basilidiani, Nicolaus Diaconus, à quo Nicolaitæ, Gnostici, Carpocrates, à quo Carpocratiani, Cerinthus, à quo Cerinthiani, Nazare, Ophitæ, Valentinus, à quo Valentini, Appelles, à quo Appellitæ, Archontiaci, Adami, Cainani, Serhiani, Melchisedechiani, Angelici, Apostolici, Cerdon quidam, à quo Cerdoniani, Marcion Stoicus, à quo Marcionistæ, Artotyritæ, Aquarii, Seuerus, à quo Seueriani, Tatianus, à quo Tatiani, Alogii, Cataphrygi, Cathari, Paulus Samosatrenus, à quo Pauliani, Hermogenes, à quo Hermogeniani, Manes, à quo Manichæi, Antropomorphytæ, Hieracha, à quo Hierarchitæ, Nouatianus Romæ urbis presbyter, à quo Nouatiani, Montani, Hebion, à quo Hebionitæ, Photinus Syrmii Episcopus, à quo Photiniani, Acrius, à quo Acriani, Aetius, à quo Aetiani: Iiq; Eunominiani ab Eunomio dialectico Aetii discipulo. Origenes, à quo Origeniani, Noetus, à quo Noetiani, Sabellius, à quo Sabelliani, Arius Alexædrinus presbyter, à quo Ariani, Macedonius Episcopus, à quo Macedoniani, Appollinaris, à quo Appollinaristæ, Antidicomaritæ, Metangimonicæ, Patritius, à quo Patritiani, Colluthus, à quo Colluthiani, Florinus, à quo Floriani, seu Floriniani, Donatus, à quo Donatistæ, Bonosus Episcopus, à quo Bonosiani, seu Bonisfaci, Circuncelliones, Priscilianus,

Ianus, à quo Priscillianistæ. Lucifer Sardinæ Episcopus, à quo Luciferiani. Iovinianus Monachus, à quo Iovinianistæ. Heluidius, à quo Heluidiani. Paternus, à quo Paterniani. Arabici, quia de Arabia. Tertullianus Africanus presbyter, à quo Tertullianistæ. Tarsarecladecarite. Nyctages. Pelagius Monachus, à quo Pelagiani. Nestorius Constantinopolitanus Episcopus, à quo Nestoriani. Sabbatius. Celestius. Eustathius. Iulianus Celenensis, Celestinus. Maximinus, Maximus. Vnicus. Lampertius. Eutyches. Petrus, alius Petrus. Acacius. Eutyches Constantinopolitanus abbas, à quo Eutychniani. Acephali. Theodosius Alexandriæ Episcopus, à quo Theodosiani, Gaianus Alexandriæ Episcopus, B à quo Gaianitæ, Agnoitæ, Tritheitæ.

Hæretici in Decretalibus condemnati.

2 Ex Decretalibus uero extra de hæret. cap. Excommunicamus. 2. habentur isti: Cathari; Patareni; Paupares de Lugduno; Passagini; Iosepini; Arnaldistæ; Speronistæ.

De Hæreticis per Extrauagantes condemnatis.

3 Ex Extrauagantibus autem nullus habetur ex nomine, nisi in extrauagante domini Iohannis xxii. Quia uir reprobus. ubi damnatur, ac frequenter hæreticus ibi nominatur frater Michael de Cesena predictus, ordinis fratrum Minorum quondam Generalis Minister; sed postmodum propter hæresim depositus, & condemnatus.

COMMENT. LXI.

Hæretici per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in iure canonico, De argumento siue materia huius questionis copiose disserunt EymERICUS supra in hac eadem parte, quæst. 6. 7. et 8. quibus locis diximus quæ hæc questionem illustrabunt. Et rursus de Michael de Cesena, cuius meminit auctor in fine huius questionis num. 3. egimus copiose in hac 2. parte, super q. 15.

Iam hæc questio in omnibus Directorij codicibus erat deprauata, quam tamen suæ integritati restitimus iuxta emendationem iuris canonici nuper Romæ impressi.

Cum uero auctor hic agit de hæreticis damnatis in toto iure canonico, intellige de damnatis nominatim & expresse sub propriis nominibus, ut patet: non autem de damnatis in genere, de quibus agitur in multis locis iuris canonici: sed præcipue in cap. excommunicamus 1. & 2. & in cap. Ad abolendam, extra de hæret.

QVAEST. XXXVII.

De Hæreticis in iure ciuili nominatis,

Rigesima septima questio est: Hæretici condemnati per Ecclesiam, de quibus agitur in iure ciuili; qui sunt?

Ad hanc respodemus, C. de hæret. leg. Arriani, enumerantur quamplures hæretici de illis, qui etiã enumerantur 24. q. 3. cap. Quidam autem hæretici. de quibus est actum supra q. proxima. Enumerantur etiam ibi alij, de quibus non agitur in Decretis, nec Decretalibus, nec Extrauagantibus, & sunt isti: Pneumatomachi: b Papiantistæ: c Papuzitæ: d Borboritæ: e Messaliani: f Euchyta, siue Enthoufiastæ: g Audiani: h Hydroparastatæ: i Talcodrogitæ: k Batrachitæ: l Marcelliani: m Encratistæ: n Apotacitæ: o Saccophori: o

COMMENT. LXII.

Hæc questio in omnibus exemplaribus erat omnino mendosa & deprauata, recitabanturque in ea quedam nomina portenta nihil penitus significantia, quam inspecto EymERICI instituto restitimus ex l. Arriani. C. de hæret. cum enim EymERICUS uideret quosdam in dicta leg. Arriani, numerari hæreticos, qui in iure canonico non recensentur, ut omnino notitia haberentur, eos hic instituit tantum recensere ex iure ciuili, quorum mentio non uidebatur facta in iure canonico; ita nos eos tantum selegimus, qui Pontificio iure non continentur: atque ita instituto auctoris respondentes, questionem suæ restitimus integritati.

Monendi tamen sumus hæreticos, qui hac questione numerantur in iure canonico recenseri nominibus diuersis, tametsi reipsa conueniant; ut sequentia demonstrabunt.

a Enumerantur etiam ibi alij de quibus non agitur in Decretis, &c. Non agitur sub eisdem nominibus, & appellationibus, hæreses tamen ibi numeratæ his competunt; nam iidem hæretici, aut ob diuersas hæreses, aut ob alias causas diuersas appellationes sunt sortiti.

b Et sunt isti Pneumatomachi. Ita uocat Epiphanius hæresi 74. ubi contra hos grauius more suo differit, & ita rectissime græco uocabulo appellantur, non Pneumachomacori aut Pneumachomachi, ut apud Lutzeburgum in catalogo hæreticorum: ita uero dicti sunt quod Spiritu sancto aduersentur, seu pugnent quodammodo contra Spiritum sanctum, dum ipsi negant esse Deum. hi non differunt à Macedonianis, quos damnat synodus Constantinopolitana, ut dixi supra par. 1. super cap. Sancta Romana. unde Ioannes Damascenus, Pneumatomachi, inquit, id est, cum Spiritu bellantes, aut Spiritus hostes, à Macedonio Spiritus hoste nominati sunt. Spiritum autem sanctum ab eis contumelijs affici, quem Deum esse negant Epiphanius præcitato loco docet his uerbis: In Spiritum sanctum omnes hi blasphemi sunt: non connumerantes ipsum Patrem & Filium in deitate. hæc Epiphanius.

c Papiantistæ. Sunt qui putent dictos esse Papiantistas à Pappia Hieropolitano Episcopo Iohannis Euangelistæ auditore, & Polycarpi condiscipulo, de quo multa Eusebius lib. 3. cap. ult. histo. eccle. hunc Alfusus Castrus lib. 1. aduersus hæreses errorum suo renuntiasse indicat, à quo non multum dissentit Ioannes Picus in Apologia sua, q. 7. Hæretici, qui hunc sunt secuti Chiliastæ dicti sunt, eo quod post mille annos Christum in terris, in carne cum

eum electis regnaturum Iudaicè arbitrantur, ut refert beatus Hieronymus & Tribemius.

Lutzeburgus in catalogo hæreticorum, uerbo, Papiantistæ, aut hos esse de secta Manichæorum ponent. um duo contraria principia.

Pepuzitæ.

d Pepuzitæ. Eosdem uocat Pepuzianos Augustinus hæresi 28. & Epiphanius hæresi 49. hos Nicephorus lib. 1. c. 32. cum Montanistis, & Phrygijs coniungit. Epiphanius cum aliis, nam hæresi 49. ita scribit: Quintiliani, qui & Pepuziani appellantur. Artotyriteque, ac Priscilliani, iidem sunt cum Phrygijs, & ex ipsis originem duxerunt. hæc illi. Pepuzitis Pepuzæ ciuitas, seu uilla nomen dicitur, in qua Montanus, & Prisca & Maximilla, à quibus hi duxerunt originem, uixerunt. apud hos femine dignitate sacerdotali honorabantur.

Horum alias nefandas & fordidas opiniones refert Epiphanius præcitato loco, & Petrus Godofredus in l. Arriani. C. de hæret. cum his cõsentiebant illi hæretici, qui pro uino, lac in calicibus consecrabant, quos Iulius Primus in epistola ad Episcopos Aegypti missa, graui ter confutauit.

Borboritæ.

e Borboritæ. Hos Borborianos appellat Epiphanius hæresi 26. quorum & alia ibi refert parte uerba nomina: nam iidem Gnostici dicuntur, & Coddiani, & Stratotici, & Phibionite, & Zachæi, & Barbelite, hos Borboritas partem esse Manichæi se uoris testatur Imperator in l. quoniam. C. de hæret. ibi: Exceptis scilicet his, quos uel Manichæus furor, cuius partem & Borboritas esse manifestum est, de his plura Epiphanius præcitato loco, & alij quos omitto consulo.

Messaliani.

f Messaliani. Messaliani, siue Massaliani, Euchyta, siue Enthoufiastæ, iidem sunt, ut colligitur ex concilio primo Constantinopolitano, cuius canones habes in primo conciliorum tomo, pag. 620. ubi damnati sunt, de quibus ita ibi: Venientes ad nos pierrissimi & religiosissimi Episcopi Valerianus & Amphiloichius propulerunt in communi conciliandam de Messalianis, hoc est, Euchytis, uel Enthoufiastis, qui in Pamphilia uersantur, uel quocumque nomine contaminatissima hæresis uocatur. hæc ibi. beatus Augustinus in catalogo hæreses, hæresi 57. Messalianos uocat Psallianos siue Euchytas. Euchyta autem seu Enthoufiastæ dicti sunt ab orando & sacrificando, ut præcitari scribunt: horum enim præcipua hæresis fuit semper absque ulla intermissione orandum esse, & ad omnia suscipere orationem. de his multa etiam Nicephorus lib. 11. c. 14. & Casiodorus in tripar. hist. lib. 7. cap. 11. & Theodoritus lib. 4. cap. 10. histo. eccle. De his nefanda etiam multa commemorat Michael Psellus in libro de demonibus, quem refert Petrus Godofredus in l. Arriani. C. de hæret. ea nos breuitatis gratia omittimus.

Audiani.

g Audiani. Hos Epiphanius hæresi 70. Audianos, siue Odianos uocat, & beatus Augustinus in catalogo ipso, num. 50. Vadianos, siue Antropomorphitas, hi ab Audio quodam, qui fuit temporibus Arrii, duxerunt originem. Is Audius, siue Audens sanè intelligens illud quod scriptum est: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: humanam formam putauit habere diuinitatem, &

corporis partibus esse distinctam, non respiciens diuina scriptura sensum. & qui ita putabant inter illos, proprie Antropomorphitæ uocati sunt: eorundem alius error erat, damnare facile Episcopos quod essent diuites, & alij de causis. De his multa quoque Nicephorus lib. 11. histo. eccle. cap. 14. & lib. 13. cap. 10. & Theodoritus lib. 4. c. 9.

h Hydroparastatæ. Alias Hydroparastæ, hos ex ipso nomine conicere licet eos fuisse, quos Aquarios appellat Isidorus, & Gratianus, 24. q. 3. cap. quidam autem. quia solam aquam offerent in calice sacramenti, apud Epiphanius hæresi 46. illi qui à Tatiano orti uinum reprobabant, Tatiani dicti sunt, sed Theodoritus lib. 1. hæreticarum fabularum, Hydroparastatas uocat. qui Encratitis adnumerantur. de Aquarijs Augustinus in lib. de hæret. c. 64.

Hydroparastatæ.

i Talcodrogitæ. Constitutione secunda nouellarum legum Theodori Augusti. hi Alcodrogitæ, seu Alcodrogi appellantur. Epiphanius hæresi 48. Talcodrogitas uocat, & cum Phrygijs ac Montanistis coniungere uidetur. hi cum cæteris eiusdem sectæ uetus & nouum testamentum recipiunt, sed post prophetas, alios prophetas introducunt, nempe Montanum hæreticum, & Priscillam, & Maximillam impuras feminas.

Talcodrogitæ.

k Batrachitæ. Alias Brachitæ, ut habet Alfonso Castrus, lib. 2. aduersus hæreses; ad Manichæos pertinent nimium uotos, ut ait Lutzeburgus in catalogo hæreticorum uerbo, Brachitæ. in his non facile percipias originem, aut appellationis rationem: sunt enim uti existimo uulgares, & barbara uoces eo seculo notæ.

Batrachitæ.

l Marcelliani. Marcelliani, ut scribit Epiphanius hæresi 72. à Marcello quodam ex Ancyra Galatiæ urbe originem trahente appellati sunt; hic Marcellus in principio cum Sabellio sentire diffamatus est: sed sæpe conatus est se tutari, at à multis accusatus est, quod in eisdem perseveraret. fortassis ductus penitentia se aliquando correxit: nam pro ipso orthodoxi quidam defensiones ediderunt. cæterum Imperator in dicta l. Arriani. quam nunc interpretamur inter hæreticos ponit Marcellianos. non desunt qui putent Marcellianos dictos à Marcellina quadam socia sectæ Carpocratæ, quæ colebat imagines quidem Iesu & Pauli, atque Homeri poeta simul & Pythagore adorando, in conspectum ponendo, ut beatus Augustinus scripsit. rursus de Marcello uide Nicephorum, lib. 8. c. 53. histo. eccle.

Marcelliani.

m Encratistæ. Hos beatus Epiphanius hæresi Encratistæ, 46. & 47. & diuus Augustinus, tom. 6. lib. de hæresibus, cap. 25. Encratitas uocant. alij Engratitas, siue Engratistas appellant. iidem dicuntur Tatiani à Tatiano quodam, à quo sunt instituti. hi nuptias damnant, atque omnino pares eas faciunt scortationibus, cæterisque turpibus fornicationibus; omnem animatorum esum euitant. Epiphanius Tatianos, & Encratitas ita discernit, ut Encratitas Tatiani schismaticos dicat. Damascenus uero Encratitas quasdam Tatiani reliquias esse dicit.

Encratistæ.

n Apotacitæ. In multis codicibus loco huius uocis Apotacitæ, legim Carpocratitæ, sed nos consulo Carpocratitarum uocem omisimus, ut instituto EymERICI deseruimus, qui eos hic hæreticos

Apotacitæ.

instituit numerare, quos in iure canonico non inueni- rat enumeratos. constat autem Carpocratias. siue Carpocratianos nominatos esse in iure canonico, quidam autem. 24. quæst. 3. & retulit Eymericus supra par. 2. q. 6. Apotacitas Beatus Augustinus heresi 40. Apostolicos, & Apotactitas appellat; Epiphanius vero heresi 61. Apostolicos, seu Apotacticos. eosdem Damascenus vocat Apotacticos, idest, secretos vel secretos; hi enim Apotacticos tantum, hoc est, secretos ab aliis recipiebant, videntes coniugibus detestabantur, & eos reprehendebant, qui res proprias possiderent. iidem ad Encratitas accedunt; quamuis alia etiam præter eos sentirent, & docerent.

Saccophori.

o ¶ Saccophori.] Hoc solum loco memini me legisse Saccophoros, nulli enim veterum, quos ego viderim, aliquorum hereticorum meminere, sub hac voce. quidam textus habent, Saccophoros. Bernardus Lutizemburgus & ipse hunc locum citans in catalogo hereticorum Saccopharos, ac ut in aliis eius libris est videre, Saccophatos, appellat, ac de perfidia Manichæorum esse dicit. itaque cum sint tot lectiones, nihil certi statui potest, & forte quæ est absurdior, verior est, cum huiusmodi appellationes sepe vulgares sint & barbære. Petrus Godofredus in leg. Arriani. C. de heret. postquam hæc retulerat, addit fortassis legendum Siphori, qui leguntur in definitionibus ecclesiasticorum dogmatum, cap. 52. & dicuntur tingi non in nomine Paris, Filii, & Spiritus sancti, & iidem esse Bonostani noti. Hæc hætenus ideo paulo diligentius referre placuit, ut hi heretici, qui ignobiliores sunt, & minus cogniti saltem ex nomine innotescerent.

QVÆSTIO XXXVIII.

De Hereticis in Romana curia, & extra damnatis à Delegatis Papæ.

Rigesima octava quæstio est: Heretici a condemnati per delegatos domini nostri Papæ, siue in curia Romana, siue extra, magis famosi; qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod tempore domini Clementis VI, per dominum Cardinalem Album, delegatum in negotiis fidei, fuerunt condemnati tanquam heretici pertinaces in Auinio ne, ubi tunc Romana curia residebat, ac etiã concremati, duo fratres Minores: quorum vnus uocabatur frater Petrus Castilionis, & alter frater Nicho.

Post tempore domini Papæ Inno. VI. fuerunt condemnati per eundem dominum Cardinalem Album, alii duo fratres minores ibidem Auinio ne tanquam heretici pertinaces, & etiã concremati, traditi curiæ seculari; quorum vnus uocabatur frater Mauritius, & alter frater Ioannes de Narbona.

Post tempore vrbani Papæ V. fuerunt etiam no uem fratres de ordine Beati Francisci, (quorum quidam fuerunt fratres Minores, quidam Fraticelli de tertio ordine in Viterbio, ubi tunc Romana curia residebat, tanquam pertinaces heretici con

demnati, & arsi, traditi brachio seculari: quorum nomina in processibus continentur.

Extra autem Romanam curiam, fuerunt quãplures alij, nostris temporibus condænati tanquã heretici pertinaces, Nam tempore domini Papæ Bonifacij VIII. fuit per Episcopum Parmensem, & per fratrem Manfredum Inquisitorem, de ordine Prædicatorũ Geraldus Segarellus tanquam famosus hereticus condænatus, & crematus in ciuitate Parmensi in Italia.

Et post tempore domini Clementis Papæ V. Dulcinus Nouariensis famosus hereticus in eisde partibus vt pertinax hereticus condænatus pariter & combustus cum Margarita conforte sua.

Post tempore prædicti domini Ioan. XXII. in Marsilia per Episcopum, & Inquisitorem de ordine fratrum Minorum, fuerunt condænati & cremati tanquam heretici pertinaces quatuor fratres Minores, quorum nomina memoriæ non habentur; sed inde factis processibus continentur.

Post quorum combustionem quamplures Beguini fuerunt vt heretici condænati in Lunello, in Narbona, in Capite stagni, Biterris, & diuersis aliis partibus Prouinciæ Narbonæ; quia asserébant prædictos quatuor fratres Minores combustos, martyres Christi, credentes erroribus eorundem.

Tempore domini Clem. VI. in ciuitate Biterris de mandato eiusdem fuit exhumatus frater Petrus Ioanes de ordine fratrum Minorũ, & post mortẽ hereticus condænatus, & ossa eius tracta & combusta.

In Catalonia etiam fuerunt concremati ut heretici Beguardi aliqui, scilicet Durandus de Balda cho Gerunden. & Petrus Olerii Maioricens, Bonanatus Barchin. Guilermus Gilberti. Valentinus, & frater Arnaldus Montanerii de ordine fratrum Minorum, de villa Podii Ceritani: hic non fuit combustus, sed in absentia pertinax hereticus condænatus, de quibus omnibus dictum est supra.

Multi alii sunt heretici in diuersis mundi partibus, & præsertim in Carcaffona, & Tholosa, & Sede Vrgelli, ac comitatus Castri boni, sinibus condænati: quorum nomina memoriæ non habentur, & licet in processibus reperiantur, quæ discutere esset longum.

† Hic locus hodie in Catalonia vulgo dicitur: Puix cerdan.

COMMENT. LXIII.

Heretici condemnati per delegatos; &c.] Historiam eorum, qui in hac quæstione commemorantur, copiose explicauimus cu Eymérico supra hac 2. par. q. 9. 10. 11. & seq. ex quibus patet, quo quisque tempore ex his hereticis vixerit, quid senserit, qualem exitum habuerit: ac propterea ne eadẽ inutiliter hic repetantur, loca indicasse erit satis, unde eorum notitia haberi possit.

QVÆSTIO XXXIX.

Qui dicendi sint Hæresiarchæ.

Rigesimanona quæstio est: Hereticorum hæresiarchæ; qui dicendi sunt?

Ad hanc respondemus, quod sicut patriarcha

patriarcha dicitur princeps patrum, sic & hæresiarcha princeps hereticorum, ab archos, quod est princeps, & hæresi, quasi princeps in heresi, seu hæresum, vel hereticorum: & inde dicitur hæresiarcha quasi princeps heresis, seu hereticorum, seu sicut patriarcha princeps patrum. Illi autem (ut dictum est supra q. 32.) dicitur heretici & proprie, qui habent errorem eorum quæ sunt fidei in mente, & pertinaciam in uoluntate: Igitur illi proprie dicuntur hæresiarchæ, qui non solum habent eorum quæ sunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in uoluntate: uerum etiam huiusmodi errorem adinuenerunt, seu confinxerunt: vel adinuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt: iuxta illud quod habetur 24. quæst. 3. cap. Qui aliorum. ubi sic dicitur. Qui aliorum defendit errorem, multo amplius damnabilior est illis, qui errant: quia non solum errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat & confirmat: vnde quia magister erroris est, non tantum hereticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est.

COMMENT. LXIII.

Qui dicantur hæresiarchæ.

Eymericus ideo de Hæresiarchis quæstionem peculiarem instituit, quoniam tamen si heretici sint, grauius tamen errant, quod oportuit nouisse Inquisitores: Ex vi autem nominis colligit Hæresiarchas proprie vocari eos, qui aut hereses inuenerunt, aut inuentas alios docuerunt.

Quæ autem hic commemorat Eymericus, refert etiam hinc proculdubio mutatus auctor Repertorii inquisitorum, verbo, Hæresiarcha. §. item dicendum. & Locatur in opere iudiciali verbo, hereticus. num. 23. & verbo, scriptura. num. 7.

De Hæresiarchis seu errorum magistris agit etiam Albertinus tract. de agnos. assertio. quæst. 29. num. 23. & quæst. 30. nume. 60. & Simancas de catho. instit. tit. 47. nume. 54. & sequent. Idem in Enchyridio tit. 59. de dogmatistis. copiose Ioannes Roias tract. de heret. par. 2. assertio. 43. & alii, quos proxime referam.

Hæresiarchas multis nominibus appellant nostri, nempe magistros errorum, dogmatistas, seu dogmatizatores, & concilium Biterrense, cap. 16. vocat hereticos perfectos, vt mox dicam.

¶ Vel adinuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt.] Et proprie grauius peccant Hæresiarchæ, quam alii heretici, ideoque etiam acrius puniri debent.

An hæresiarche etiam si conuertantur tradi debeant curiæ seculari.

Sed illud hic in primis opportune queritur: vtrum illi soli Hæresiarchæ dicendi sint, qui errores adinuenerunt, seu confinxerunt, an illi etiam qui inuentos iam & confictos ab aliis, alios docuerunt, & publice uel occulte prædicauerunt? Et profecto illos quoque esse, & dicendos esse Hæresiarchas puto, qui errores ab aliis inuentos & excogitados docent & prædicant siue publice siue secreto. & hæc videtur esse expressa Eymericus sententia hoc loco ibi: uel adinuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt; & hoc etiam non obscure colligitur

ex cap. Qui aliorum 24. quæst. 3. quo videtur hic Eymericus, & ex his quæ docet Albertinus tractat. de agnos. assertio. quæst. 30. nume. 60. iam si solum illi dicendi essent Hæresiarchæ, qui errores seu hereses inueniunt & confingunt, equidem paucissimi, aut nulli nostris seculis essent hæresiarchæ: cum paucas aut nullas de nouo hereses inueniant, & confingant, sed veterum hereticorum dogmata excitent & sequantur ac doceant, paucis vel additis, vel detractis.

Vtilis autem est huius quæstionis solutio & notitia ad intelligendas leges & Statuta de Hæresiarchis loquentia, vt sciatur quid nomine Hæresiarcharum intelligi debeat.

An autem iidem Hæresiarchæ sine misericordia tradendi debeant curiæ seculari, etiam si conuerti velint, quæstio est satis controversa, quã supra par. 1. & par. 2. promisi me hoc loco explicaturum.

Ac primum quidem Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 47. num. 54. & multis sequentibus. idem in enchyridio tit. 59. rationibus non vulgaribus contendit, hæresiarchas, seu dogmatistas curiæ seculari tradendos esse: quod ipsum audacter affirmat faciendum Ioan. Roias tract. de heret. par. 2. assertio. 43. & docuit iam ante ipsos Repertorium inquisitorum verbo, docere. tum quia leges pontificiæ, quæ hereticos penitentes recipiunt, non sunt ad eos trahendos, qui multis mortibus digni sunt: tum quia ita melius consulitur saluti reipub. postremo quoniam, quando lex de aliquo crimine simpliciter loquitur, seruanda non est, cum alia concurrunt delicta & circumstantia aggravantes. leg. nunquam plura, ff. de priuat. delict. leg. si adulterium cum incestu. leg. vim passam. ff. ad leg. Iuliam de adul. perinde est censendum de dogmatista, in quo plura concurrunt delicta, quam in heretico simpliciter, cum dogmatista errores conceptos doceat alios.

Hæc sententia, spectata horum temporum conditione miserrima, quibus nihil non impium audent, heretici, cum ad innum scelerum peruenerint, absque ullo errore meo iudicio obseruari posset, & fortassis me iudice, nullus Hæresiarcha etiam si conuersionem non sitam ostenderet, euitaret ultimum supplicium: at quia Ecclesia benigna est & clemens nullo adhuc Pontificio iure cauit, vt dogmatistæ curiæ seculari indistincte tradantur, immo concilium Biterrense, cap. 16. si conuerti uoluerint, benigne recipiendos docet his verbis: Perfectos hereticos seu uestitos coram discretis aliquibus & fidelibus examinetis secreto, ipsos ad conuersionem prout poteritis inducentes, & conuerti uolentibus uos exhibeatis fauorabiles & benignos, cum per tales multum fuerit illuminatum negotium & promotum: ac ipsorum penitentias pro qualitate conuersionis, & meriti mitigetis, uel quantum uobis uisum fuerit, deferatis. hæc ibi. Idem sancitum est in concilio Tarraconensi relat. pag. 221. in hac uerba: Perfecti uero heretici si conuerti uoluerint, & dogmatizantes, absolutione præhabita, & abiuratione facta, perpetuo carceri intrudantur. hætenus ibi. Perfectos autem hereticos eosdem esse cum dogmatistis abunde explicui supra in hac parte super eodem concilio Tarraconen.

Concilii Biterrensis sententia de dogmatistis.

Notanda est autem causa, quam tradit concilium Biterrense, cur dogmatistæ recipi debeant. Per tales

les enim, inquit, multum est negotium illuminatum & promotum. Idque ob varias causas. Primum, quia iidem illi dogmatistae si vere conuertantur, & deceptis praedicent, multos eorum facile conuertent. Ad haec, cum melius intelligant errores & fraudes deceptorum, quas ipsi docuerunt, comodius vel scribendo, vel eloquendo eas refutant. Postremo, quoniam dogmatistae vere conuersi, & publice penitentes, sunt veluti limpidum penitentiae & humilitatis speculum, in quod peccatores intuentes & conuertuntur, & in officio continentur.

Hoc vero tum praecipue obseruandum esset cum Haereticis magnae auctoritatis, doctrinae, aut dignitatis foret, qui facile speraretur sua auctoritate multos conuersurus.

Præterea, si paulo diligentius inspicimus seriem textus in cap. ad abolendam, de haeret. ex aequare videtur Pontifex, eos qui docent, & credunt haereses, ibi: Aliter sentire, aut docere non metuunt. & postea subditur clausula generalis: Nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium episcopi regionis illius publice consenserint abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. Cui plane textui non potest commoda assignari responsio.

Et hanc sententiam de recipiendis Haereticis seu dogmatistis apertissime profitetur Eymericus infra par. 3. num. 136. & num. 137. & 188. ubi eum qui praedicauit haereses admittit ad abiurationem. Et Berengarium, quem constat fuisse Haereticum ante aliquot saecula conuerti volentem, receptum fuisse ad gremium Ecclesiae scimus. cap. Ego Berengarius. de consecr. dist. 2. de quo dixi plura supra in hac 2. par. super quest. 6.

Item haec sententia de recipiendis Haereticis conuenit voluntibus, tunc maxime locum habere possit, cum Haereticis sponte, non inquisiti, nec nominatione citati aut vocari accederent ad confitendum peccatum suum, & misericordiam implorandam: tunc enim facilius eis parcendum erodere: cum mitius semper agi debeat cum sponte venientibus et confessis, quam cum accusatis, & conuictis. glossa in cap. de hoc. de simonia.

Non obstant rationes in contrarium aduictae, quibus vno verbo possumus satisfacere dicentes, in rebus magnis qualis est haec, in qua hominis vita vertitur, nihil esse facile statuendum, quod non sit iure cautum: nullo autem iure pontificio sancitum est, dogmatistas relinquendos esse curia seculari, immo quae nos paulo antea commemorauimus contrarium docent.

Iam leges ciuiles, quibus huiusmodi homines ultimo supplicio affici iubentur. leg. quicumque. C. de haeret. leg. cum qui seruum. C. de apostatis. leg. fin. C. de Iudaeis. leg. 2. C. ne sacrum baptis. iteretur. nunc in hoc crimine quod mere ecclesiasticum est, locum non habent: nam tunc demum illis utendum est, cum de foro ecclesiastico fuerint pulsati hi scelerati.

Tametsi autem haec ita se habeant in recipiendis Haereticis prudentissimi esse debent Inquisitores: solent enim maiori ex parte fictae & fraudulentae esse horum conuersiones, quos postquam semel excacauit Satan, & inanis gloria, quam potissimum huiusmodi homi-

Prudētia adhibenda in recipiendis haereticis.

num genus affectat, stimulis agitantur: ideo plerumque respicere puro corde simulant, ut inconcepto errore perseverent, & amplius decipiant.

Cum vero ad gremium Ecclesiae recepti fuerint, grauissime penitentia sunt illis iniungenda, nec mitiganda, nisi post longum tempus, & post manifestissima uerae penitentiae, conuersionis, & humilitatis signa, ut eleganter indicat praecitatum concilium Biterrense.

Illos autem Haereticos ego nullo pacto recipiendos putarem, qui post longum tempus, frequentesque admonitiones & exhortationes rix conuicti posse uidentur, & maxime instanti tempore, quo tractandi sunt curia seculari: hos enim metus mortis potius quam studium veritatis ad petendam misericordiam videtur inducere.

Neque illis omnino indulgendum censerem, qui praecipitis, comminationibus, penis, praemiis, promissionibus iuratis, aut aliis similibus modis, conantur, aliquem seu aliquos arctare seu cogere ad haesim contrabendam, vel contractam pertinaciter defendendam. Hi enim grauissime peccant ut docet Albertinus de agnos. assert. qu. 1. 30. nume. 62. & propterea merito crederem hos omnino fore tradendos curiae seculari, & ultimo supplicio plendendos. leg. cum qui. C. de apostatis. facit leg. 2. C. ne sanctum baptis. iteretur.

Postremo id mihi maxime probatur, quod docuit Simancas de catho. instit. tit. 47. nume. 68. & seq. illis dogmatistis, qui regibus, principibus, reginae, aut filiis filiabusue regum haereses aut persuaserunt, aut persuadere conati sunt, nullo modo parcendum esse: quia cum crimine haeresis maiestatis laesa delictum coniunxerit: & qui principes deprauare aut corrumpere tentat, in totam rempub. machinatur, cum tales futuri sunt subditi, quales fuerint magistratus.

Nec huic sententiae obstat concilium Biterrense pro ximè citatum, quoniam receptis, ma est Tur. spirituum & notissima regula, licere interdum propter immunitatem sacrorum leges transgredi, & a communibus iuris regulis discedere. Innocentius in cap. 1. de consue. quem ibidem sequitur Hostiensis. Archidiaconus in cap. qui bona. 17. q. 1. & ceteri longo ordine relati per Thaquellum tract. de penis temperan. aut remittent. causa 49. nume. 16. & 26.

QV AESTIO XL.

D Haereticis impœnitentibus, pœnitentibus, & relapsis.

S Y M M A R I V M.

1. Haereticis pertinaces seu impenitentes qui sint.
2. Haereticis penitentes.
3. Haereticis relapsi proprie qui dicantur.
4. Lapsus in haesim post abiurationem de rebemem ii censetur relapsus.
5. Et qui lapsus est in haesim aliam ab abiurata, si generaliter omnem haesim abiurauit.
6. Et qui cum abiurasset ut haereticus, postea haereticis fauet.

Quadra-

Quibus Haereticis no parcendum.

Vadragesima quaestio est: qui dicuntur haeretici impenitentes, & qui haeretici penitentes, & qui haeretici relapsi, seu relabentes?

Ad hanc respondemus, quod illi dicuntur haeretici pertinaces, & impenitentes, qui habent eorum quae sunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate; sic, quod quamuis eis per indices fidei ostendatur, quod errant in fide, & mandetur eis per eosdem quod resiliant ab errore, & illum abiurent, & satisfactionem exhibeant competentem, nolunt obtemperare: immo persequerant pertinaciter & contumaciter in errore: Et tales sunt ut haeretici pertinaces, & impenitentes brachio seculari tradendi, animaduersione debita puniendi. Haec patent extra de haeret. cap. Ad abolendam. §. praesenti.

Haeretici penitentes qui sint.

Haeretici vero penitentes dicuntur illi, qui etsi aliquando habuerunt eorum quae sunt fidei, errorem in mente, & ad tempus, facto, verbo, uel proposito pertinaciam in uoluntate: tamen postmodum ad se rediit, & sui miseri, ac faniori consilio edocti, ab errore cordis resilierunt, & opere illum abiurarunt, & ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris satisfactionem congruam exhibuerunt. Haec patent cod. tit. de haeret. c. Ad abolendam. §. praesenti. allegato.

Qui sint haeretici relapsi.

Haeretici autem relapsi, seu relabentes illi dicuntur proprie, qui postquam ut haeretici penitentes haesim abiurarunt, & lapsi in haesim extiterunt: sed per abiurationem surrexerunt: iterum ad haesim reuertuntur, & in haesim relabuntur. Isti enim postquam plenè, & clarè cõlittere de eorū lapsu; sine autem diantia quacunq; (posito et q; praenitcat, & fidem catholica profiteantur, ac eis humiliter penitentibus sacramenta. Penitentiae, & Eucharistiae concedatur, iux. c. Super eo. extra de haeret. lib. 6.) tradendi sunt tamè ut relapsi, brachio seculari, animaduersione debita puniendi: iux. c. Accusatus. de haeret. lib. 6.

Relapsi quot modis dicantur.

Relapsi autem dicuntur, & consequenter relapsi in tribus casibus. Primus est, quando crimine haeresis plenè non probato, quis ut uehementer suspectus haesim in iudicio abiurauit; si postea in haesim incidat, quadam iuris fictione iudicatur relapsus; iuxta cap. Accusatus. in prin. de haeret. lib. 6. Secus si abiurauit ut leuiter suspectus: quia tunc si incidat, post, poena relapsorum non punitur.

Secundus casus est, quando quis in vna specie haeresis comisit, & generaliter & simpliciter haesim abiurauit, si post in quancunq; specie haeresis incidat, relapsus ueraciter iudicatur: iux. c. allegat. Accusatus. §. euo. Secus si tantum unam haeresis specie abiurauit: tunc, n. si in aliam non abiuratam incidat scdm Io. And. relapsus non existit: licet Archi. & Io. Monachus teneant ibi contrarium; quoru opinio est nimium rigorosa, ut uidebitur inf. in parte tertia, ubi agitur de officii inquisitionis practica.

Tertius casus est, quando quis in aliquam haesim lapsus fuit, quae et abiurauit: si post abiurationem haereticos recipiat: deducat: defendat; uisitet, siue associet: ac dona uel munera eis donet, uel mittat: seu fauorè eis impendat, qui excusari non possit, det relapsus merito iudicari, iuxta capitulum al-

legatum, Accusatus. §. ille quoque. De his plenius dicetur infra, cum agatur de practica.

COMMENT. LXV.

Ad hanc respondemus, quod illi dicuntur haeretici pertinaces, & impenitentes. Eymericus hac quaestione solum ostendit qui dicantur impenitentes, penitentes, & relapsi: nam qua ratione sit cum his agendum, plenè ostendit, 3. par. in 9. 10. & 11. modo processum fidei terminandi, ut ipsemet indicat in hac q.

De haereticis impenitentibus qui scribuntur.

De haereticis impenitentibus seu pertinacibus haereticis insignis extat locus in concilio Biterrensi, c. 17. & in eodem concilio, c. 6. 7. 8. & 9. Agunt copiosè Reper. Inquisit. verbo, pertinax. gl. in extrauag. 10. XXI. incip. cum inter, tit. de verb. sign. verbo, pertinaciter. C. amus lib. 1. c. 9. de locis theolog. Alfonso, lib. 1. c. 9. de iusta haere. puni. Auctor innotinatus in trac. de forma procedendi contra Inquisitos de haesi in rub. De haereticis impenitentibus, Iulius Clarus, §. h. gresis. uel si. & nota, cum aliis seq. Carrerius tract. de haere. num. 4. Albertinus tract. de agno. asser. 7. 3. Locatus in opere iudiciali verbo, poena, nu. 8. Simancas de catho. instit. tit. 48. idem in enchirido, tit. 30. Ioannes Roias tract. de haeret. par. 2. asser. 45. Zanchinus de haeret. c. 16. & ibi Campegius. Turrecre. in summa de Eccle. lib. 4. par. 2. c. 16. Bernardus Comensis in lucerna verbo, pertinax, & alii multis locis.

In his pertinacibus haec regula est obseruanda: diu sunt decinendi, & saepius monendi, ut conuertantur: quod si noluerint penitere, tradendi sunt absque misericordia curiae seculari.

Sed quo mortis genere sint afficiendi per ministros seculares quarunt nonnulli, & Alfonso Castrus, li. 2. c. 12. de iusta haeret. puni. parum referre ait, an gladio, igni, uel alio supplicio uitam finiant: sed Hostiensis in c. ad abolendam. de haeret. haereticos comburendos omnino contendit; cui consentiunt Petrus Godofredus in l. 4. c. de haere. & Comarinas, lib. 2. varia. resolu. c. 10. nu. 10. & Iulius Clarus, §. haeresis. verb. scias tamen, & uniuersalis reipu. Christianae consuetudo, quod Foderici lege cautum est, quae incipit: Inconstitutum §. 4. ubi ita scriptum est: Praesentis nostrae legis edicto damnatos mortem pati Patarcnos, alioq; haereticos quocunq; nomine censeantur, decernimus, quam affectant; Ut uiui in conspectu hominum comburantur, flammarum commissi iudicio, haec ibi. Ac uiuos etiam comburendos tradunt Simancas de catho. instit. tit. 48. nu. 6. & Ioan. Roias tract. de haeret. par. 2. asser. 45.

Sed cum uiui cremantur, hoc est omnino praecipien- dum, ut lingua eorum alligetur, & impium os obstruatur, ne si liberè loqui possint, audientes impiis blasphemis offendant.

Quot autem modis impenitentia, aut pertinacia detegatur, multi docent, quos ueruli supra hac parte super locum spectat; nam cetera, par. 3. dicenda sunt.

Haeretici uero penitentes dicuntur illi, & c. Ex cognitione impenitentium penitens facile intelliguntur; hi et dicuntur conuersi, redeuntes, reconciliati, respicientes, & similibus appellationibus, de his Reper. Inquisit. verbo, rediens, copiosè Grillandus tracta. de haeret. 7. 5. & auctor innotinatus tracta. de forma proce-

De haereticis impenitentibus qui scribuntur.

Quo mortis genere afficiendi haeretici traditi curiae seculares.

Uiui comburendi haeretici.

Penitentes haeretici qui dicantur.

procedendi contra Inquisitos de heresi in rubrica. De hereticis redeuntibus; & conuersis. & Simancas de catho. in lit. tit. 47. idem in encyridio tit. 58. plenè Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, q. 15. c. 19, 20, 21. & 22. Iulius Clarus. S. heresis. ver. scias tamen. Alfonso Castrus, lib. 1. c. 21. & 22. de iusta heret. punitione. Ioannes Rojas tract. de heret. par. 2. asser. 16. Zanchinus de heret. c. 20. & alii variis locis. de his redeuntibus ac penitentis eorum insignia extas decreta in concilio Tholosano, c. 9. 10. & 11. & in concilio Narbonensi, c. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. & in concilio Biterrensi, c. 5. & 26. & alibi sepe.

Redeunt ab heresi qualiter olim reciperebantur, & punirentur, luculenter explicat concilium Agathense circa tempora Cælestini Papa I. celebratū, c. 60. quod gratia breuitatis omitto, id tamen suo loco, & tempore multum iuuare potest.

Duplex redeuntium genus.

Horum redeuntium duplex potissimum est genus, quidam n. sponte veniunt, aut intra tempus gratie, non citati aut vocati nominatim, nec specialiter inquisiti: alii vero redeunt post deprehensionem, citationem, & Inquisitionem, ac sepe post multas monitiones.

Qui primo modo reuertuntur, mitissimè sunt tractandi, & si peccatum fuerit occultū occulta est et penitentia iniungenda: ab iurare tamen debent errores, & ad alia se obligare, quæ tradit eleganter concilium Biterrense, c. 5. his verbis: Talibus infra tempus gratie sponte ac plenè confitentibus, & ad ecclesiasticam se redire dicentibus vnitatem, beneficium iuxta formam Ecclesiæ abolitionis impendatis, facientes uidelicet ipsos ab iurare omnem heresim extolentē se aduersus sanctam, & Romanā Ecclesiā, & fidem orthodoxam, quibuscunq; nominib. censetur: & iurare q; fidem catholicam, quam eadem sacrosancta Romana tenet Ecclesia, & prædicat seruabunt pariter & defendent: & hereticos cuiuscunq; sectæ cōuictos pariter, & condemnatos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum persequantur pro uiribus, inuestigando, accusando, & capiendo, uel saltem eos Inquisitoribus, seu aliis fidelibus, qui eos opportunius capere uelint, & valeant, bona fide manifestando. Et q; super his q; inuenti sunt uel fuerint in eodem crimine deliquisse, stabunt mandatis Inquisitorum, & Ecclesiæ, ac penitentiam, quæ sibi fuerit quandoque; per ipsos iniuncta, recipient, & implebunt, pro ea recipienda, & implenda bona sua oīa Inquisitioni, & Ecclesiæ solemniter obligantes. hæc ibi.

Qui non sponte reuertuntur acriter puniendi.

Cæteris vero qui non sponte reuertuntur, acriter sunt imponenda penitentia: nā mitius agitur cū sponte confessis, quam cū conuictis, & quodammodo coactis, his quales penitentia iniungi debeant, præscribi nō potest: hoc n. arbitrio Inquisitorum relinquitur, in quo quem modum seruare oporteat, tradit concilium Narbonense, c. 5. his verbis: Hoc quidem ita perstringimus, non ut uos penitentias prætaxatas, oēs ubiq; uel oēs oībus imponatis, sed ut eas scdm discretione m, uobis traditam à Domino, pro culpatum, et personarū, locorum, & tēporum, et aliarū circūstātiarū, qualitate ita cautè ac prouidè dispensetis, ut siue plectendo, siue ignoscendo uita culpabiliū corrigatur: uel saltē ualeat apparere, quis in tenebris ambulat, quis in luce: quis uerè sit penitēs, quis si-

ctè cōuertis; nec inde ueris catholicis scandalum generetur, nec prætextu scandali, seu alio quātum in uobis fuerit, defendi possit heresis seu nutriti. hæc ibi. Idem tradit Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, q. 15. c. 21. & 22. in specie uero quid cuique reuertenti sit iniungendum docent præcisi, dicimusque nos cum Emerico 3. par. in prioribus modis processum fidei terminandi.

Illud hoc loco pro corollario adiungā, cauere in concilio Narbonensi, c. 18. ne qui ab heresi reuertuntur, cum grauitate fuerint culpabiles, ad religionē admittantur: ait. n. ita: Nē aut per tales religionis simplicitas corrumpatur, nullum de præfatis culpabilibus religionē quācumq; ingrediat, nisi ex Domini Papæ uel eius legati indulgentia permittatis. Et si qui sine ipsorum, et ueltri licētia post inchoatā inquisitionem, uel si et ante, non tamen cōfessi, et canonicè absoluti, ingressi fuerint, reuocetis. hæc ibi.

Qui ab heresi reuertitur nō facile admittendi ad religionem.

Postremo id reconciliati animaduerit oportet, ut postquam ab Inquisitoribus iudicialiter sunt absoluti, eadē crimina proprio parochio confiteantur. Adrianus lib. 4. sent. de confessione, q. 4. Ioannes Rojas, & alii per eum citati, tract. de heret. par. 2. asser. 36. quod est in Hispaniis cautū instructione quadam Madriliana anni MDLXI. c. 71. ubi, y abfucto iudicialmente, el confessorle absoluerā sacramentalmente: hoc est, postquam penitens fuerit iudicialiter absolutus, eum sacerdos absoluet sacramentaliter.

Reconciliati sua peccata facerdoi cōfiteantur.

¶ Heretici autem relapsi, etc.] De relapsis plenius disserit Emericus in fine huius parisi. q. vlt. ubi dicam: ideo autem obiter auctor hoc loco de relapsis disseruit, quoniam relapsi interdum sunt pertinaces, interdum uero penitentes, de quibus propriè in hac questione instituerat disputare.

¶ Licet Archidiaconus et Ioannes Monachus teneant ibi contrariū.] Questio huius loci talis est: An qui vnā solum heresim abiurauit, si postea incidat in aliam diuersam, relapsus censetur. gl. 10. And. in c. accusatus, de heret. lib. 6. uerbo. simpliciter non esse relapsum contendit, Archid. uero, quem sequuntur Gemin. Francus, & alii in d. c. accusatus. S. enim uero, de heret. lib. 6. relapsus esse scribunt. eos sequitur Zanchinus tract. de heret. c. 16. nu. 2. & Gondisalius tract. de heret. q. 20. nu. 6. & alii.

Qui vnā solum heresim abiurat, incidit in aliam, an sit relapsus.

Sane perspecta uerborum proprietate uerior est Io. And. opinio: at considerata æquitate, & natura heresim, quæ inuicem sunt connexæ, c. excommunicamus, 1. & 2. de heret. opinio Archidiaconi præualet.

Sed hæc questio non est longius discceptanda; nam hodie locum non habet, cum qui nunc reuertuntur, libet in vna heresi deliquerint, omnē heresim abiurent, quod uerè tradunt præcisi, & dixi alibi plenius. uide etiam Simancam de catho. in lit. tit. 1. num. 12.

Q V A E S T I O X L I.

De blasphemis.

S Y M M A R I U M.

1. Blasphemorum duplex genus, & qui merè blasphemus.
 2. Blasphemi hereticales Inquisitorum iudicio subiciuntur.
 3. Blasphemi hereticales quando sint curiæ seculari tradendi.
 4. Et quando cogendi ad abiurandū hereses prolatae.
5. Quando

5. Quando habendi uehementer suspecti de heresi.
6. Quando leuiter tantum.
7. Excusationes quorundam reuocantur.
8. Metus mortis non excusat ab heresi, uel apostasia.
9. Ebrietas quos & quādo excuset à crimine patrio.

Vadragema prima quaestio est: Blasphemi, an heretici seu suspecti de heresi sint habendi, sic ut Inquisitoris hereticorum iudicio sint subiecti?

Ad hanc reuertemus, q; sunt duo hic uidentia, secundum q; duo in quaestione sunt quaesita. Primum est: an blasphemus Inquisitoris hereticorum iudicio sint subiecti. Secundum: posito quod sic, an sicut heretici, uel ut suspecti de heresi sint puniendi.

1. Quantum ad primum considerandum est, q; blasphemus sunt in duplici genere, quidam qui articulis fidei non obuiat quoquo modo, utpote malū Deo, uel beatae Virgini imprecātes, eisdē maledictes, uel gratias Deo nō exhibētes; sed ingratitude agitati, oppositū gratiarū: & isti dicunt merè blasphemus. Et de istis loquitur lib. 5. tit. de maledictis, & blasphemis, distinctus contra tit. de heret. Nec de istis se habet intrromittere Inquisitor; sed debet eos relinquere suis iudicibus puniendos.

Merè blasphemus non hereticus.

Blasphemi hereticales.

2. Quidam sunt alij, qui contra fidei articulos, uerba sua proferunt, & eos agitant de directo, utpote qui Dei omnipotentiam infringunt, dicentes Deū tempus clarum, uel huiusmodi factibilia non posse facere; quod est contra primum fidei articulum qui est, Credere in vnum Deum patrem omnipotentē: Vel qui beatae Mariæ virginis matris Dei pudicitia tollunt, dicentes, eā meretricē, uel uerbā æquipollentia in effectu: qd est contra articulum fidei: qui est credere Filium Dei conceptū de Spiritu sancto, natū fore ex Maria Virgine, & tales sic dicuntur articulos fidei agitant, dicuntur blasphemus, non merè, sed hereticales blasphemus; & isti ad tit. de heret. reducuntur. Et isti hereticorum, uel suspectorum de heresi legibus iudicantur, & tales blasphemus Inquisitorum iudicio sint subiecti.

3. Quantum ad secundum considerandum est, q; tales blasphemus uerba hereticalia euomētes, postquam fuerunt in hmōi per iudices fidei deprehēsi, si in talibus uerbis hereticalibus uolunt stare, & pertinaciter defensare, heretici sunt habendi, & tradendi, ut tales curiæ seculari: iux. c. Ad abolendam. §. præfenti. de heret. lib. 5. Si autem non uolunt stare, nec pertinaciter defensare, sed ad arbitrium iudicis fidei, uolunt cū effectu istas hereses reuocare, & satisfactionem congruam exhibere, non sunt heretici iudicādi: iuxta cap. allatum, Ad abolendam. sed ad misericordiam admittendi.

Blasphemi hereticales, an teneantur abiurare.

An aut tales debeant arctari ad abiurandū hereses antedictas: & si sic, an tanquā penitentes heretici, uel tanquā suspecti de heresi, & si tanquā suspecti, an tanquā uehementer, uel leuiter suspecti. 4. Considerandum est, q; si processus meritis diligenter acriter inueniantur habuisse in mēte eorum, quæ sunt fidei, errorem: ita ut aliquando crediderint hereses mente, quas protulerunt ore, teneantur errores, ut deprehēsi in heresi, abiura-

re: iuxta alleg. cap. Ad abolendam, sic quod si relabantur, poena relapsi debita puniantur: iuxta cap. Accusatus, de heret. lib. 6.

5. Si autem non inueniantur in heresi taliter deprehēsi, sed inueniantur pluries, & frequenter in ludo, & extra ludū, & ad leuem turbationis motū in tales hereses prorupisse; & non constat clarè de mala credentia in mente, debent arctari ad abiurandum ut uehementer suspecti, pp frequentiam habituatam, quæ suspectos uehementer de heresi illos reddit: iuxta cap. Accusatus, in principio.

De blasphemio hereticali uicibus genimatis.

6. Si autem non frequenter, sed raro: nec longo tempore, sed pauco: & non extra ludum, sed in ludo tantum; tunc eo casu uidentur abiurare debere ut leuiter suspecti: iuxta idem cap. Accusatus.

7. Nec prodest quicquā, q; ad excusandū excusationes in peccatis ponitur à nonnullis, quod uerba hmōi hereticalia euomētes, mouentur ad proferendum sola turbatione, & furia, & non assertione firma, & credentia, & ideo q; aliter proferunt, & aliter credunt; proferunt peruersè, sed credunt catholice: nam furia, & turbatio hmōi totaliter nō excusat: Patet primo, quia maior in mente sequitur commotio, & turbatio ex metu mortis, & trucidatione corporis proprii, q; ex perditione unius oboli, seu denarii argentei uel aurei: adorantes aut Mahometū, idolum, seu demōnē metu mortis, & trucidatione corporis proprii, uel famis, nō excusatur in foro interiori à peccato. Vnde Aug. † de bono coniugali, & recitatur, 3. q. 4. c. Sicut fatius est mori famæ quàm uelci idololatriæ.

† Aug. de bono coniugali c. 16.

8. Nec excusatur in foro exteriori ab idololatria, & apostasia à fide, & p consequens ab heresi, secū dū Ray, tit. de apost. q. 7. §. circa istos. Metus enim mortis pro fidei defensionem, & cōfessione, quantum ad uerū catholicū, non est metus cadens in cōstantē uirū, quin immo nec metus mortis pro peccato mortali est minimo perpetrado, ut tenet Theologi doctores, & maximè S. Tho. qui hoc tenet, non solū de peccato mortali, immo et ueniali; in 1. quodlib. art. 9. ubi de hoc qōnem facit in terminis specialem: & etiam Aug. † & recitatur 2. 2. q. 2. c. Nē quis. Si ergo turbatio, & commotio ex metu mortis, & trucidatione corporis proprii non excusat idolum, seu demōnē adorantem ab heresi, quia est contra primum articulum fidei; quō excusabit turbatio, & commotio ex perditione unius denarii uel confimilis rei ab heresi, contra articulū fidei, hereses euomentē? Nequaquam. Nunquid est maior commotio ex uicina morte, quàm ex aduersa sorte; & maior perditio personæ, quàm pecunie? & maior mentis turbatio de hiatu vltimo, quàm in ludo? Si ergo non excusatur quis ab heresi in casu illo, excusabitur ne in isto? Non.

† al. uirum.

9. Rursus scdm Aug. super Gen. ad litteram: Nō post diluuium inebriatus, excusatur à peccato, & a tanto, & toto: quia uinum non nouerat, nec eius uirtutem sciebat, & ideo cauere non expediebat: Sed Lot inebriatus à prima filia, & cum eadē fornicatus, excusatur a tanto, sed non a toto: quia uinum nouerat, et eius fortitudinem sciebat, et cauere expediebat: † et ideo ab ebrietate mini me excusatur. Sed quia consequentiam ebrietatis ad luxu-

† Psal. 5. uerf. Perdes omnes qui loquuntur, &c.

† S. Th. 2. 2. q. 150. art. 4. Albertin. de agnos. asser. q. 30. nu. 13.

† al. debebat.

luxuriam expertus non fuerat, nec sciebat; ideo ab incestu aliquid excusatur, sed non à toto. Sed quando secundo à secunda filia inebriatus est, & concubuit cum eadem, non excusatur à toto, nec à tanto: quia vinum, & eius uirtutem, & inclinationem ebrietatis ad luxuriam expertus in se fuerat, & ideo cauere multum sibi debebat, et ideo de secundo incestu non excusatur; sed egit et ut ebrius, et ut incestuosus. Si ergo iste non excusatur à secunda, nec à prima ebrietate: quia uirtutem uini nouerat, et non cauit; nec excusatur à secundo incestu, quia consequentiam ebrietatis ad luxuriam expertus extiterat, et non fugit excusabitur ista qui ludit, et consequenter turbationem ex ludo in se, et in aliis expertus extitit, et ex turbatione uerba hæreticalia euomere se, uel alios frequenter inruitus fuit, et ideo cauere ludum, et omnem occasionem debuit, nec fecit, sed utique perquisiuit: nūquid iste excusabitur? Reuera non.

Rurfus, aliquis frequenter et sciēter se inebriat, et inebriatus frequenter personam regis inuadit, et hæreses seminat: nunquid iste, præsertim si frequenter se inebriat, et ita agit ut supra suspectus de crimine læsæ maiestatis, et hæreticæ prauitatis erit, quod sciēter hoc egerit, an excusabitur? Nō; sed magis suspectus habebitur quod hoc feriosè egerit, et nunquid non maior est turbatio metis ex calore uini, quam ex feruore ludi? ergo si ibi non euadit Inquisitoris iudicium, nec hic.

Et ita patet, quod licet blasphemi meri cadant sub titulo de maledicis, et non de hæreticis, et hi Inquisitoris hæreticorum iudicio non subdantur: tamen blasphemi hæreticales fidei articulos agitant, trahuntur et cadunt sub tit. de hæret. et per consequens eorum inquisitio, iudicium, et punitio ad Inquisitores noscitur pertinere.

COMMENT. LXVI.

Hac questione Eymericus diligentissimè tractat materiam de blasphemis, cum ad Inquisitorum iudicium quandoque pertinere possint.

De Blasphemis, & eorum pœnis qui scripserunt.

De blasphemia uitio, quod hodie in Christiana reipub. non sine magna eius pernicie est. frequentissimum, ac de penis blasphemorum, & ad quem iudicem spectet eos punire, latè tradunt Doctores, in cap. 2. de maledicis, & in c. si canonici. §. ceterum. de offi. ord. lib. 6. vterq; Thomas 2. 2. q. 13. Montalius in l. 1. tit. 28. partitæ 7. Comarruias in c. quamuis pactum. in 1. part. relectionis. §. 7. Multa Menochius, lib. 2. de arbitrariis iudicium, centuria 4. casu 375. Reperi. Inquisit. verbo, blasphemus. Alfonso, lib. 1. c. 12. de iusta hæret. punit. Simancas de catho. insitut. tit. 8. idem in enchyridio tit. 9. Tabienis in summa, verbo, blasphemus. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 27. per totum. idem q. 6. nu. 14. & q. 22. nu. 63. ubi docet quando spectet ad Inquisitores blasphemos punire. Squillacensis tract. de fide catho. c. 16. Conradus Brunus, lib. 5. de hæret. cap. 20. Iulius Clarus. §. blasphemus. Carreus tract. de hæret. nu. 26. Pontinibus tract. de Lamiis. nu. 86. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertione 12. Grammaticus decis. 50. incipien. Marcus Spatarius, Boerius de cisione. 301. incipien. Præsuppono quot modis. Sotus lib. 8. de iust. & iure q. 2. art. 3. Diaz in pract. crimi.

A c. 107. Antonius Gomez to. 3. variar. resolut. c. 1. nu. 1. & seq. c. 2. nu. 2. Antoninus in summa, parte 2. tit. 8. c. 7. & alii plerique pluribus aliis locis, sed hi copiosius, & diligentius rem edisserunt.

a Quantum ad primum considerandum est, quod blasphemi sunt in duplici genere, etc. Summa huius disputationis hæc est: Ex his qui blasphemant quidam non proferunt blasphemias hæreticales, & hi non spectant ad tractatum de hæreticis, neq; iudicio Inquisitorum supponuntur: alii vero blasphemias hæreticales enuntiant, & propterea Inquisitorum iudicio subduntur.

Hæc distinctio vera est, & cõter à nostris nunc recepta, quam sequuntur Alfonso Castrus lib. 1. c. 12. de iusta hæret. punit. ibi: Blasphemia aut, quæ hæc quædam cum hæresi uiciniam, uel connexionem, hæc merito ad Inquisitores pertinet, ut de illa inquirat, iudicet, et puniat. hæc ille. Idem tradunt Albertinus, Simancas, Conradus Brunus, Comarruias, Ioannes Roias, & nonnulli alii præcitat. locis, afferentes, quod quemadmodum sortilegia hæreticalia, seu sapientia hæresim manifestè, spectant ad Inquisitores, ita et blasphemias hæreticales idem cautum esse videtur in Hispania Hispalensi quadam instructione an. MD. c. 4. & alia Madriliana an. MDLXI. c. 65. ibi: o, por blasphemias qualificadas. & c. 73. ibi: como son blasphemias hereticas non muy qualificadas.

C Quoniam uero tota difficultas hic posita est in cognoscendis blasphemis hæreticalibus, ut inde intelligatur quando possint hæreticæ prauitatis Inquisitores contra tales procedere, id breuiter explicare conuenit. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertione 12. ait hæreticales blasphemias esse, quæ habent significationem infidelitatis, & fidei abnegationem, & directè opponuntur fidei confessioni: quare receptum: est has blasphemias esse hæreticales: abnego Deum: non credo in Deum: Discredo de Deo: renego fidem: uel Crucem Domini Iesu Christi: uel chrisma quod fronte recepi: uel puritatem Virginis Mariæ.

Eymericus hic nu. 2. non obscure significat eas dici blasphemias hæreticales, quæ contra fidei articulos directè proferuntur; quæ sententia mihi magno opere probatur. Quicumque ergo ore impuro atque blasphemio articulos fidei oppugnat, is hæreticis blasphemus censendus est, & ad iudicium Inquisitorum spectat.

Blasphemia uero ex qualitate uerborum ac personarum, item ex circumstantiis temporum, & locorum censenda sunt magis uel minus nefaria ac horrenda.

Illæ uero inter maximas blasphemias computanda sunt, quæ contra sacratissimam Mariam Virginem Matrem Dei prolatae fuerint: has enim diuina etiam uirtute grauiter coercet, ut præter alia memorabile illud docet exemplum, quod refert Nicephorus lib. 18. c. 33. historia ecclesiastica.

Aliæ aut blasphemie nō censentur hæreticales, quales sunt illæ, quæ Deo uel sanctis imprecantur, & per quas quodammodo illis conuicta inferuntur: harum infinitus est numerus, quarum multas referunt expenduntq; illi, quos initio adduximus, & has quoque grauiter esse per suos indices coercendas paulo post dicemus.

Illud quaesitum est: cur blasphemias aliquæ ad iudicium Inquisitorum pertineant, cum regulariter blasphemantes aliud animo sentiāt, quam dicant. Sed huic difficultati respondeatur, quod tametsi is qui blasphemat,

Blasphemias hæreticales ad Inquisitores spectant.

Quæ dicuntur hæreticales blasphemias.

Blasphemiarum grauitas quò consideranda.

cur blasphemias aliquæ spectent ad sacra officia.

mat, non sentiat uerum esse quod dicit, attamen dicendo & blasphemando induit personam sentientis ita re habere, ut dicit: & cum per actum exteriorem infidelitatis iudicium ostendat, propterea quadam blasphemie iudicium fidei iurisdictioni subiiciuntur, ut intelligant an blasphemus quandoque ita sentiant ut dicunt.

Qualiter autem procedendum sit contra blasphemos diligenter & accurate præscribit in hac questione Eymericus: omisit tamen nominatim recedere penas blasphemis imponi solitas, quas nos hic breuiter adiungemus.

Blasphemi olim ueteri lege pena mortis puniebantur, nam Leuitici c. 24. ita scriptum est: Qui blasphemauerit nomen Domini, morte morietur: Lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi: siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit.

Varie blasphemorum pœna.

Iure item civili Blasphemi pena mortis puniuntur, autem ut non luxurien. contra naturam §. præterea, quæ pena tunc locū habet, cū quis ex consuetudine & incorrigibilitate Deū blasphemat, ut Cynus, Baldus, & Sali cetus adnotarunt, in l. 2. c. de rebus credi. & Alexander cons. 233. incip. Ponderatis his. lib. 6. pro quo facit decisio Delphinalis 508. incipien. Queritur de pœna.

In Hispania iure regio Paritarū varie punitur blasphemus, sicut constat ex partita 7. sit. 2. 8. quo loco Rex Alfonso diligentissime penas aduersus blasphemos distinxit, atq; constituit. A c in singulis quoq; ciuitatibus bene constituitis, per liberta municipalia conscriptæ pœnae sunt contra blasphemos: nec ulla fuit inquam gens tam immanis & barbara, quæ non putauerit grauiter plectendos eos, qui contra sua nomina blasphemarent.

Iure Pontificio blasphemias, pœnitentia publica coercentur, & si fuerit blasphemus laicus, iudici seculari iniungitur ut eum puniat pena pecuniaria, c. 2. de Maledicis. At quia pœna dicti c. 2. de Maledicis, laicos tantum, non clericos comprehendebat, secundum Ioannem And. & Panormitanum ibidem, propterea in Concilio Lateranen. sub Iulio I. cæpto, & sub Leone X. conuato sessio. 9. in bulla incip. Supernæ dispositionis. §. Ad abolendam. varias pœnas statuit Ecclesia contra blasphemos tam clericos, quam laicos. & Iulius item Papa I I I. seuerum edidit rescriptum contra blasphemos anno Domini MDLIII. cuius initium est: In multis deprauatis. Et postremo Pius V. Pont. Max. in bulla incipien. Cum primum Apostolatus officium. ple ne etiam cauit de penis tam laicorum quam clericorum blasphemantium, quæ omnia breuitatis gratia omitto. Ceterum in his prouincijs ubi per Inquisitores blasphemias hæreticales puniuntur, his penis plecti solent, ut Simancas & Ioannes Roias testantur præcitat. locis: nam si blasphemus sit arox, & blasphemus sit plebeus, infamæ mitra conspicuus alligata lingua, & sine pallio in publicum ducitur spectaculum, flagellis caditur, & in exilium mittitur: Quod si nobilis sit, & honestior, sine mitra produciuntur: in monasterium ad certum tempus trahitur: pecuniariam mulctam soluit: & ob suspensionem abiurare quandoque compellitur.

In leuioribus blasphemis mitius agitur Inquisitorum arbitrio, sed hæc pœnae imponi solent: nam Inquisitores blasphemum damnant, ut aliquo die festo dum sacra peraguntur, stet capite nudo, sine pallio, sine calceis nudis pedibus, chorda succinctus, & cereum ardentem manu gerat: tandem absolutis sacris legitur sententia, qua illi sepe indicuntur ieiunia, & pecuniaria pœna.

Blasphemi hæreticales quibus pœnis afficiantur.

A b Adorantes autem Mahometum, &c. non excusantur in foro interiori à peccato. Et ratio huius sententiae esse potest illa, quam mox subdit auctor: quoniam metus mortis pro fidei defensione & confessione non est metus cadens in uerum constantem.

An autem qui metu uel alia causa committit exterius aliquid hæreticale, uel apostaticum, sed tamen fidè interius retinet, sit excommunicatus, aut alias censuras incurrat, quaesitum est à multis: Et Caietanus. 2. 2. q. 94. art. 1. incurere asserit. contra sententiam Archid. in c. 1. de sum. trinit. & fide catho. li. 6. in si. uerbo, negare. Syluester in summa uerbo, hæresis. 1. q. 6. nu. 9. Tabienis uerbo, Apostasia. §. 3. n. 6. et uerbo, hæreticus. §. 2. nu. 3. Rosella uerbo, hæreticus. §. Si uero hoc facit. & §. seq.

Et quamuis in foro conscientie excommunicatus nō sit: secus autem indicatur in foro exteriori, & proinde qui talia facta committunt, & Ecclesie reconciliantur per indices ecclesiasticos, et à censuris absoluntur.

c Nec excusatur in foro exteriori ab idololatria, &c. Idem repetiuit Eymericus paulo post q. 49. nu. 5. cuius sententiam oppugnare uidentur quæ scriptissimus supra parte 1. super q. 9. §. Sed iam alterum. ubi eos non esse hæreticos diximus, qui metu mortis aliquid hæreticale dixerunt uel fecerunt.

C Sed hæc EymERICI sententia uera uidetur de iuris (ut aiunt) rigore, nonnullis concurrentibus, uidelicet, ut qui fidem metu mortis abnegat, probe causam fidei intelligat: peritus sit: ut Theologus, Monachus, Episcopus, & similes personæ conspicuus, quibus eam prædicare quasi ex officio incumbat. Rurfus ut eam abnegent, ubi facile periculum euadere poterāt, aut ubi maxime eā profiteri uidebantur: diutiusque in tali apostasia perdurant, nec statim nacta opportunitate reuertuntur, & Ecclesie reconciliari deposcunt: siue quando nō ipsi se ipsos prodiderunt, sed aliorum testimonio legitime conuincuntur, nec metum probant, nec alia, quæ ad sui excusationem adducunt.

Et iuxta hæc intelligenda & moderanda censeo ea, quæ tradit Albertinus de agnos. assertio. q. 8. num. 12. & q. 30. nu. 3. & I I. & Simancas de catho. insitut. tit. 3. 2. de idololatria. nu. 7. docentes ex facto hæretico, qualis est adoratio idolorum, uel Mahometis, statim habendum esse, id facientem, hæreticum.

QVÆSTIO XLII.

De Sortilegis & Diuinatoribus.

S F M M A R I V M.

- 1 Diuinatorum ac Sortilegorum duplex genus.
- 2 Sortilegi & diuinatores meri, qui sint.
- 3 Sortilegi hæreticales Inquisitorum iudicio subiecti.
- 4 Deprehēsi fecisse hæreticalia, ut hæretici sūt habēdū.
- 5 Sortilegia, uel diuinationes manifeste sapientia hæresim.
- 6 Suspecti tantum iuxta qualitatem suspicionis abiurare debent.
- 7 In dubio, an sortilegia sapiant hæresim, quid faciendum.

Vadragesima secunda quaestio est: Sortilegi & diuinatores an hæretici, uel suspecti de hæresi sint habēdijta q Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti? Ad hanc respondemus, quod duo sunt huiusmodi

denda secundum quod in quaestione duo sunt quaestio. Primum est, an diuinatores & sortilegi Inquisitoris hereticorum iudicio sunt subiecti. Secundum, posito quod sic, an sicut heretici, uel ut suspecti de haeresi sunt habendi.

1 Quantum ad primum considerandum, quod sicut in proxima quaestione distinctum est de blasphemis, sic & hic distinguendum est de diuinatoribus & sortilegis, scilicet quod diuinatores & sortilegi sunt in duplici genere.

2 Quidam sunt sortilegi & diuinatores meri, sicut sunt qui agunt mere ex arte chymomantie, qui ex manus lineamentis diuinant, & iudicant de effectibus naturalibus & conditionibus hominis: vel qui ex aequalitate vel inaequalitate stellarum aliquid praesens, sed tunc absconditum ab eis iudicant & diuinando, & consimiles: & isti cadunt in tit. de sortilegi & diuini. & de istis non se habet introumittere Inquisitor per frequenter allegatum c. Accusatus. Et de his loquitur c. Ex tuarum, extra de sortilegi, ubi dicitur, quod Vtriusque presbyter cum quodam infami, hoc est, diuinatore (dicit glossa) ad secretum locum perrexit, non ea intentione ut demonem inuocaret: quasi dicat, quia hoc fuisse hereticum: sed ut cum inspectione astrologi futrum quoddam inueniret: quasi dicat, quod est mere diuinatione, vel sortilegium.

3 Quidam autem alij sunt sortilegi & diuinatores non meri, sed ad haereses contracti, ut sunt demonibus honorem latiae vel dulcia impendentes, puerum rebaptizantes, vel similia facientes: & hoc pro diuinando futura, seu cordis intima penetrando: quae quidem sapiunt haeresim manifeste. Et tales sortilegi & diuinatores Inquisitoris iudicium non euadunt, sed hereticorum legibus puniuntur, per allegatum c. Accusatus.

4 Quantum ad secundum considerandum est, quod huiusmodi sortilegi & diuinatores, qui in suis sortilegiis & diuinationibus faciunt & admiscet aliqua, quae sapiunt haeresim manifeste: si isti tales deprehendantur vel confessione propria: vel testium productione legitima: uel facti euidentia (quibus modis iuxta glossam, in c. Ad abolendam, §. praesenti, & uerbo, deprehensus, quis proprie dicitur deprehensus) fecerit sortilegia, uel diuinationes, in quibus admiscuerit aliqua, quae sapiunt haeresim manifeste.

5 Vtpote imagines baptizasse: uel puerum rebaptizasse: uel tactum oleo sacro inunxisse: uel caput defuncti subsumigasse, & his similia: tales ut heretici sunt habendi, sic quod si uoluerint penitere, & abjurare huiusmodi, quae sapiunt haeresim manifeste, & satisfactionem congruam exhibere, sunt per iudices fidei ad misericordiam admittendi: alias si noluerint ut heretici impoenitentes tradendi sunt curiae saeculari, animaduersione debita puniendi: iuxta allegatum c. Ad abolendam, §. praesenti, non quia sortilegi uel diuinatores meri sunt, sed quia haeretica in talibus sortilegiis & diuinationibus admiscetes, dicuntur sortilegi hereticeles.

6 Si autem clare non deprehendantur incidisse in huiusmodi sortilegia seu diuinationes sapientes haeresim manifeste, utpote, quia nec fatentur, nec conuincuntur, sed sunt indicia: tunc de indicibus est videndum: Quia si sunt talia, quae inducunt suspi-

Meri sortilegi & diuinatores q. sunt.

† seu iudicant.

Sortilegi & diuinatores quando haereticici.

Quae sortilegia vel diuinationes sapiunt haeresim manifestam.

cionem uehementem, debent abiurare huiusmodi, cum sapiant haeresim manifeste, tanquam suspecti de haeresi uehementer. Si autem sunt leuia, & faciant leuem praesumptionem, debent abiurare tanquam suspecti leuiter: iuxta c. Accusatus, in prin. de haer. lib. 6.

Si autem nec apparent clare indicia, sed tantum probatur clare infamia, tunc talibus est purgatio canonica indicenda, iuxta c. Inter solitudines, extra de purg. cano.

7 In casu, quo non appareat, quod illa, quae admiscuerunt in sortilegiis, uel diuinationibus, sapiant haeresim manifeste: sed sit dubium an talia admixta haeresim sapiant; utpote si ad orientem se conuertant aliqua uerba inuoluta, & non intelligibilia, ut profertur, uel similia; tunc de his non se habet introumittere Inquisitor: sed det tales dimittere suis iudicibus puniendos, iuxta notata per Archid. & Ioan. And. & Ioan. Monachum super allegatum c. Accusatus, §. sane, & uerbo, manifeste.

COMMENT. LXVII.

Nulla est sepe hodie frequentior disputatio, quam quae de Sortilegiis & Diuinationibus suscipitur, ob uarias & inanium hominum superstitiones, & opinionationes, qui ut desiderijs suis impie satisfaciant, non uentur grauissima haec delicta, & quae lex Dei acriter detestatur, & punit, perpetrare.

Est autem late patens tractatio, quae breui oratione concludi nequit: fontes tamen unde copiose petatur, indicabo, inde auctoritate lumine interpretationis, ubi opus fuerit, illustrabo.

Ergo praeter ea, quae ab Emerico hac quaestione & sequenti de sortilegiis traduntur, late de eadem re differunt Grillandus integro tractatu de sortilegiis. Zanchinus tract. de haer. c. 22. & ibi copiose Campegius. Speculator & ibi Ioan. And. in tit. de Sortilegiis. Repert. Inquisit. uerbo: Sortilegia. & uerbo: Diuinatores. Tabien. in summa uerbo: Sors. Siluest. uerbo: Diuinatione. uerbo, Maleficium. & uerbo, Superstitio. Simancas de catho. instit. tit. 62. de Sortilegiis. & tit. 63. de superstitionibus. Albertinus tract. de agnos. assert. q. 1. nu. 3. & seq. Alfonso lib. 1. de iusta haereticorum punitione, cap. 13. S. Thom. 2. 2. q. 95. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. c. 100. & 101. Albertus Pighius lib. 8. de libero hominis arbit. c. 4. Locutus in opere iudiciali, uerbo, Diuinationes. Squillacensis tract. de fide catho. cap. 1. & multis sequen. Bernardus Comensis in Lucerna Inquisit. uerbo, Sortilegi. Iam Directorij Ecclesiasticorum collectores copiosissime etiam de hac re egerunt colligentes ex probatis Concilijs & sanctis Patribus quaecumque aduersus haec hominum monstra sancita sunt, Gratianus 24. q. 5. per totum. & 26. q. 7. cap. non licet. c. si quis. c. admonent. & c. non obseruetis. & illis locis latissime Archid. Turrecrem. & ceteri interpretes. Iuo in suo Decreto par. 1. 1. quae tota est de auguribus, incantatoribus, sortilegiis, & penis eorum. Burchardus toto lib. 10. decretorum. Canonista in Rub. & tit. de sortilegiis. Iuris civilis interpretes in Rub. & tit. C. de malef. & mathemat. Idem in l. item apud Labeonem. §. si quis astrologus. ff. de iniurijs. & alibi multis locis, tum Theologi, tum aliarum artium professores.

8 Sicut sunt qui agunt mere ex arte chymomantie. Chymomantia, quae per manuum lineas diuinat, uo-

cat superstitio, ut alibi suffulsi docui, quae non sum nunc nostrae breuitatis: interim uideantur Alfonso lib. 1. cap. 13. de iusta haereticorum punitione. Grillandus tract. de sortilegiis, quae 3. nume. 1. 4. Casonus tract. 1. de indicibus ex persona, cap. 6. nu. 4. & hanc uerissime & plenissime refutat Petrus Ciruellus in libro de reprobatione superstitio, & alij.

9 Sed ut cum inspectione astrologi futrum quoddam inueniret. Hoc pertinet ad eam astrologiae iudicariae partem, quam interrogatoriam uanitas astrologorum appellat, de qua est accipiendus §. si quis astrologus. in leg. item apud Labeonem. ff. de iniurijs. de hac loquitur Ptolemaeus in centiloquio, sententia. 1. 4. hanc grauitet et uere refutat Petrus Ciruellus lib. 4. fontis sapientis, & Picius Mirandulan. lib. 4. c. 13. aduersus astrologos. Hac summa sit: Pars haec astrologiae iudicariae, quae interrogatoria uocatur, cum nullo natiuitate ratione naturali, tota superstitiosa est & illicita. quae tunc etiam sapienter haeresim, quando certum aliquid praenuntiare audebit, ex his quae naturaliter sciri non possunt.

10 Quidam autem alij sunt sortilegi et diuinatores non meri, sed ad haereses contracti, &c. Idem referunt illi quos initio huius quaestiones citauimus, & communitis haec distinctio, sed tota difficultas posita est in cognoscendo, quae sortilegia, & diuinationes sapiunt haeresim manifeste, quod est hic a me breuiter dicendum.

Primum ergo, omnia illa sortilegia sapient manifestam haeresim, quae cum aliquo dicto uel facto hereticali exercentur, ut si quis in sortilegio amatorio Deum abnegaret, & Ecclesiae sacramenta: aut in eodem sortilegio Ecclesiae sacramenta admiseret.

Item illa sortilegia, diuinationes, seu maleficia sapiunt haeresim manifeste, & reddunt operantem de haeresi suspectum, & eorum cognitio & puniatio ad Inquisitorem spectat, in quibus admiscetur non modo Ecclesiae sacramenta, uerum etiam res, quas Theologi appellant sacramentales: Alfonso Castrus lib. 1. cap. 15. circa finem de iusta haereticorum punitione, & propterea haec reddunt operantem suspectum: quoniam nisi is crederet talia sacramenta, aut sacramentalia habere uirtutem ad maleficiorum operationem, non adhibuisset illa: unde Inquisitores de credulitate curabunt hos diligenter interrogandos, & si intentione negent, torquendi sunt; & si eam non fateantur, ut uehementer suspecti abiurare debent.

Iam illa quoque sortilegia manifeste haeresim sapere uidentur, in quibus sortilegi & diuinatores rebus sacris abutuntur pro demonum inuocatione. Barbatia consi. 55. incipi. Casus est talis: quidam pro inueniendo. uol. 1. eum sequitur Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum uerbo, diuinatione, §. 2. quibus locis concludunt eam diuinationem, quae fit cum candela uel aqua benedicta ad sciendum furta uel aliqua occulta, sapere haeresim manifestam. His accedere uidentur Simanchas in Enchyridio uol. 2. religionis, tit. 8. de his quae facere nequeunt Inquisitores, nume. 9. & Ioan. Roias tract. de haereticorum punitione, 1. 2. num. 167. ubi ea sortilegia manifestam haeresim sapere dicunt, in quibus diuinatores rebus sacris abutuntur.

Hinc consensu iniuste reprehendi Barbatiam a Iulio Claro in §. Haeresis. uerfi. Succelsiue quero. propterea

† al. extraneas.

De sortilegiis qui differunt.

rea quod dixerit sapere haeresim manifeste ea Sortilegia, quae sunt ad sciendum furta: quoniam iudicio meo recte consulit Barbatia: nam ubi res sacra admiscetur in sortilegio, siue res sint, ut aqua benedicta, candela benedicta, & similia: siue uerba, ut Euangelium, Symbolum fidei, Pater noster, Aue Maria, aut Psalmus aliquis Davidicus, aut uerba sacrae scripturae, aut aliae sanctae orationes, iam fit sortilegium qualificatum, & manifeste haeresis suspicionem praeseferens, & ob id ad Inquisitores spectat eius cognitio: secus autem esset si talia non interuenirent, nam tunc esset simplex sortilegium, ut indicant Squillacensis tract. de fide catho. cap. 12. & Repert. Inquisit. uerbo: sapere haeresim. & Old. consi. 210. incip. Regularis habet traditio. & Gem. consi. 54. incip. Quidam sacerdos. in his iamen consilijs multa sunt quae recipi facile non debent, quae nos plenius alibi excussimus.

Postremo generaliter omnia illa crimina sapient haeresim manifeste, quae natura sua praeseferunt aliquid, quod est haeresis manifesta, ut baptizare imagines, praeseferunt quod illa sunt capaces huius sacramenti, praeseferunt nefarias demonibus fundere, aut illis sacrificare: idolis genua flectere, & similia, praeseferunt idololatridia, & manifestam haeresim sapient, quamuis nullum factum per se sit haeresis. Syluester in sum. uerbo, haeresis 2. nume. 4. Simanchas de catho. instit. tit. 30. nu. 15. quae omnia subtiliter attigisse hac quaestione uideatur Eyme.

11 Quantum ad secundum, &c. Haec quae sequuntur usque ad nume. 7. modum praescribunt, quem in sortilegiis, & diuinationibus examinandis & iudicandis obseruare debent Inquisitores: quibus pro modo culpe, & qualitate suspicionis, & infamiae, abiuratio, aut purgatio est imponenda.

Sed amplius coerceri possunt anathemate, dignitatum suspensione, uerbis, exilio, carcere monasterii, aliisque supplicijs spectata personarum qualitate. cap. illud. 26. q. 2. cap. admonent. 26. q. 7. tradit Simanchas de catho. instit. tit. 1. nume. 23. addit Panor. in cap. 1. num. 2. de sortilegijs, ueltra poenas iuris, sortilegos infamatos in publicum produci, aut scalis alligatos cum uituperatione prope Ecclesiae fores constituere, & a die ceteri pellere. 26. q. 5. cap. Episcopi. adde Romanum sing. 260. incip. Tu scis, quod isti diuinatores.

12 In casu quo non appareat, quod illa, &c. sapiant haeresim manifeste, &c. An autem hoc casu cognoscere possit Inquisitor, an sua sit iurisdictio, dubium est: & glossa in cap. accusatus, §. sane, uerbo, manifeste, quam sequuntur ibi Archid. & alij. & Arelatanus tract. de haereticorum notab. 3. Ioan. Roias singulari fidei 110. & alij per ipsos allati, non posse Inquisitorem cognoscere, an sua sit iurisdictio, autumant.

Ceterum in hac causa haec est uera & communis sententia, Inquisitores non possunt cognoscere an sortilegia sapiant haeresim necne: sed ubi constituit haeresim sapere, si amplius dubitet de illa qualitate, an manifestam haeresim sapiant: tunc ipsi hoc cognoscere possunt, & iudicare ac pronuntiare se indices. Panormitanus in dicto cap. 1. nu. 4. in fine de sortilegijs. Bernardus Comensis in Lucerna, uerbo, Inquisitor §. 29. Squillacensis de fide catho. c. 56. Carrerius tract. de haereticorum punitione, 24. & alij per ipsos citati: atque ita uidentur, intelligendi glo. & Doct. in dicto cap. accusatus, §. sane, uerbo, manifeste. de haereticorum lib. 6.

13 Quibus poenis afficiatur sortilegi.

Quis possit cognoscere Inquisitor an sortilegia spectet ad suam iurisditionem.

Y QVAE.

De inuocantibus Dæmones.

SVMMA RIVM.

- 1 Inuocatores dæmonum in triplici sunt differens.
- 2 Quidam latræ cultum eis impendunt in suis inuocationibus.
- 3 Quidam vero dulciæ, & qui sint isti.
- 4 Alii tertio quodam modos illos inuocant.
- 5 Inuocantes dæmones cum cultu latræ, vt heretici haberi puniriq; debent.
- 6 Futura ab ariolis, et dæmonibus inquirere illicitū.
- 7 Dæmonium inuocatio coniunctam habet apostasiam à fide.
- 8 Canonistarum sententia de inuocantibus dæmones.
- 9 Extravagans Ioannis xxii. edita contra tales.
- 10 Declaratio verborum Glos. Ioan. And. & Ioan. Monachi.
- 11 Dæmoni exhibentes honorem dulciæ, censendi sunt heretici.
- 12 Dulciæ honor aliquando propter sanctitatem.
- 13 Aliquando propter potestatem ac iurisdictionem exhibetur.
- 14 De inuocantibus tertij generis quid sentiendum.

Vadragesi materia quæstio est: Dæmones inuocantes, an tanquam sortilegi, vel tanquam heretici seu suspecti de heresi sint habendi sic, quod Inquisitoris hereticorum iudicio sunt subiecti?

Ad hanc respondemus, quod secundum varietatem modi inuocandi sumitur & uarietas quæstionum huiusmodi respondendi.

1 Inuocantes namque dæmones, quantum ad modum, trisariè variantur, ut apparet in libro, qui Salomoni inscribitur, qui in tabula Salomonis intitulatur: super quo iurat dæmones aduocati de dicenda uarietate, sicut nos Christiani super quatuor Dei Evangelia, & Iudæi super legem Dei, & dedit Moysi in quo libro potestas Luciferi & aliorum dæmonum mendaciter est inserta: & orationes nefarie à dæmonibus reuelate Luciferi, & aliis dæmonibus exhibendæ. Apparet etiam in libro, qui Honorio necromantico inscribitur: qui Theaurus necromantia à necromanticis appellatur. Quos quidam libros à necromanticis p me captis auulsi & legi, & publice tradidi comburendos. Apparet etiã & de facto in diuersorum inuocantium Dæmonum confessionibus, & aliis Inquisitionis gestis p me, & alios Inquisitores hereticæ prauitatis.

Primus modus inuocandi dæmones per honorem latræ

2 In prædictis enim & aliis nonnullis libris, & Inquisitionibus apparet, quod quidam dæmones inuocantes, manifeste exhibent honorem latræ dæmonibus inuocatis: ut pote eis sacrificando: adorando: orationes execrabiles effundendo: se dæmonibus deuotendo: obedientiã promittendo: aliquid se facturos pro dæmonibus asserendo: p talē dæmonē iurando: p nomen alicuius superioris dæmonis istū quem inuocant adiurando: laudes dæmonum uel cantus in eius reuerentiã promittendo: genua flectendo: prostrationes faciendo: castitate a pro dæmonis reuerentia, uel monito obseruando: ieiunando: uel carnē suam alijs macerando: uestibus nigris

uel albis pro dæmonis reuerentia, & artis monito induendo: per characteres & signa, & ignota nomina obsecrando: luminaria accendendo: thurificando: de ambra, ligno aloes, & similibus aromaticis & subfumigando: aures, uel animalia alia immolando: sanguinē propriū ex se emittere procurando: aures uel aialia, seu eorū partes cōburendo: sal in ignē mittendo: holocaustum de quoniam faciēdo. Oia n. prædicta, & quamplura alia nefaria in prædictis inueniuntur à dæmonibus cōsultata & cōcupita: in quibus & omnibus, & quolibet prædictorū honor latræ, si prædicta bene considerentur, dæmonibus exhibetur. Si n. bene antiquæ & nouæ legis sacrificia Deo exhibita contemplantur, illico inueniuntur, quod supradicta nō dæmonibus, sed Deo sunt solummodo tanquam uera sacrificia exhibenda. Ecce primus modus dæmones inuocandi, uel aduocandi. Et isto modo sacerdotes Baal ipsum inuocabant: sanguinem proprium & animalia offerendo, ut legitur 4. Reg. 18. cap.

† al. aromaticis.

3 Quidam aut dæmones inuocantes, exhibent dæmonibus inuocatis nō honorem latræ, sed dulciē: ut pote nomina dæmoniorū inter nomina spirituum Beatorū, uel Sanctorū in suis, quibusdā nefariis orationibus miscendo: mediatores in illis orationibus à Deo exaudiendis ponendo: cereos accendēdo: & Deū per eorum nomina uel merita obsecrando. Hæc n. prædicta & multa alia execrabilia in prædictis libris inueniuntur conscripta: & in quibus honor dulciæ dæmonibus exhibetur. Si n. modus Sanctos exorandi ab Ecclesia inuitus diligentius cōtempletur, uidebitur quod prædicta nō sunt dæmonibus, sed Sanctis & Beatis spiritibus exhibēda. Ecce secundus modus dæmones inuocandi. Et isto modo Sarraceni inuocant Machometem tanquā Dei sanctum, & nonnulli Begardi fratrem Petrum Ioannem, & alios per Ecclesiam condemnatos.

Secundus modus inuocandi dæmones per honorem dulciæ

4 Quidam aut dæmones inuocantes, quædam faciunt inuocando, in quibus nō apparet clare, quod honorem nec latræ nec dulciæ exhibent dæmonibus inuocatis: ut circuli in terra describendo: puerum in circulo ponendo: speculum, ensē, amphorā, uel g aliud corpus peruiū coram puero statuēdo, ipso necromantico librū tenente, ac legente, & dæmonē inuocante, & similia multa, ut prædicta ars, & talium multorū concessio satis docet. Ecce tertius modus dæmones inuocandi. Et isto modo Saul per Pythonissam, spiritū Pythonicū inuocauit: in qua inuocatione nullus honor legitur interuenisse, nec dulciæ nec latræ, ut legitur 1. Reg. 26.

† al. consilia

Tertius modus dæmones inuocandi.

† In alio codice legitur, paruum.

Patet ergo quod dæmones inuocantes tripliciter uariantur. His suppositis ac præmissis, tres ponuntur casus, seu cōclusiones secundum quod tripliciter distinguuntur dæmones inuocantes.

5 Primus casus seu conclusio est: quod si dæmones inuocantes exhibent dæmonibus inuocatis honorem latræ quoquo modo, & de hoc clare sint conuicti iudicialiter, uel confessi: tales non ut sortilego, sed ut heretici iudicio Ecclesiæ sunt habendi, & per consequens si reuoluant, heresi primitus abiurata, sunt ut penitentes heretici perpetuo immurandi. Si autem noluerint desistere, uel si dixerint se uelle desistere, & penitere, tamen noluerint

Inuocantes dæmones cum cultu latræ, vt heretici haberi debent

noluerint abiurare: uel si abiurauerint, & postmodum relabantur, seculari sunt iudicio relinquendi, ultimo supplicio puniendi, per omnia sicut de aliis hereticis iudicantur canonicæ sanctiones.

Hæc conclusio seu casus potest deduci tripliciter. Primo ex dictis sanctorum doctorum theologorum. Secundo ex dictis doctorum canonistarum. Tertio ex dictis Ecclesiæ determinationum.

Primo ex dictis Theologorum. Beatus namque Aug. 10. de ciuitate Dei, loquens de sacrificiis soli Deo, & non dæmonibus exhibendis, dicit sic: Videmus in omni republica obseruari, quod summum rectorem aliquo singulari signo honorant, quod qui alicui alteri offerret, crimine læsæ maiestatis obnoxius esset. Et ideo in lege diuina statuitur pœna mortis his, qui diuinum honorem aliis exhibent. Exteriora sacrificia ita sunt signa interiorum, sicut uerba sonantia sunt signa rerum: quocirca sicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus uoces significantes, cui res ipsas in corde quas significamus, offerimus: ita sacrificantes non alteri uisibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam illi cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus.

August. De Ciuitate Dei, c. 19.

Indi. 13.

Sacrificium certe nullus est, qui audeat dicere deberi, nisi soli Deo, dicente etiam Angelo Manue, qui uolebat sibi offerre hædum de capris sic: si me cogis, non comedam panes tuos: si autem uis holocaustum facere, offer illud Domino. Visibile sacrificium exterius, inuisibile sacrificium interioris est signum: quis enim sacrificare cœn fuit, nisi illi, quem ut Deum sciuit, aut credidit, aut finxit?

Ex quibus uerbis Augustini clarè patet, quod sacrificium soli Deo debetur: & qui alteri quam Deo illud exhibet, ex eius facto ostendit se credere illum fore Deum: quod est hereticum. Qui igitur dæmonibus sacrificium offerunt, dæmonem se habere in Deum, ac credere esse eorum uerum Deum exteriori facto profitentur, & ostendunt: quare heretici sunt habendi.

Cap. 23.

† In B. Aug. legitur, artes.

Item Beatus Augustinus secundo de doctrina Christiana, præmissis multis diuinationum, & inuocationum generibus dicit ita: Omnes igitur artifices & huiusmodi uel nugatorie, uel noxiæ superstitionis ex quadam pestifera societate hominum, & dæmonum, quasi pacta quædam infidelis, & dolosæ amicitia constituta penitus sunt reprobanda, & fugienda Christiano: non quod idolum sit aliquid (ut Apostolus ait) sed quia quæ immolant dæmonibus, & non Deo immolant. Superstitiosum est quicquid institutum ab hominibus est ad faciendā, & colendā idola pertinens, uel ad colendam sicut Deum creaturam, partem uel illam creaturæ, uel ad consultationes, & pacta quædam signorum cum dæmonibus placita atque fœderata. hæc Augustinus. Ex his uerbis Augustini patet, quod dæmonibus sacrificantes, Augustinus uocat infideles, & supersticiosos: infidelitas autem, quæ accidit Christianis, hæresis est.

1. Cor. 8. Mod. li. c. 20.

Superstitio.

Superstitio etiam est uitium oppositum de directo religioni Christianæ, seu latræ: ergo in Chri-

stiano hæresis est; & per consequens dæmonibus sacrificantes heretici habendi sunt.

6 Sanctus Thomas in postilla super Isaiam super isto uerbo: Ecce dominator dominus exercituum auferet ab Hierusalem, & Iuda ualidum, & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ, fortem, & uirum bellatorem, iudicem, & Prophetam, & ariolum, Isaiæ. 3. cap. super isto uerbo, ariolum, mouet quæstionem: An inquirere de futura ab ariolis sit illicitum: & in fine loquens de sciētia dæmoniorum, & quæ scire possunt, & quæ non, dicit ita: Tamen est semper peccatum inquirere ab eis, & apostasia à fide, ut dicit Augustinus hæc beatus Thomas. Et credo quod intelligit dicere de illo uerbo Augustini, quod recitatur 26. quæst. 7. Non obseruatis, quod ponitur infra, ubi expressè hoc dicit Augustinus. Ex quibus uerbis apparet, quod dæmonibus futura inquirere est apostasia à fide: ergo longè fortius sacrificare, apostasia autem à fide in Christiano, hæresis est: ergo apostata à fide hereticus est. Igitur dæmonibus sacrificans, ut apostata à fide Christi, & hereticus habendus est.

S. Thomas.

Futura ab ariolis inquirere illicitū est.

Idem sanctus Thomas 2. sententiarum dist. 7. articulo ultimo in corpore quæstionis, ubi quaeritur: utrum uti auxilio dæmonis sit peccatum, dicit sic: Respondeo, dicendum quod ea, quæ sunt supra facultatem humanæ naturæ à solo Deo requirenda sunt: & ideo sicut grauiter peccant qui illud, quod est Dei, creaturæ impendunt per idololatricæ cultum: ita etiam grauiter peccant qui ea, quæ à Deo expectanda sunt, auxilio dæmonum implorant: & huiusmodi est uaticinatio de futuris, ut dicitur Isaiæ 8. Nunquid non populus à Deo suo requirit uisionem pro uiuis, & mortuis, &c.

7 Et similiter etiam in aliis operibus magicis, in quibus complementum operis ex uirtute dæmonis expectatur: in omnibus enim est apostasia à fide, propter pactum inuicem cum dæmonibus: uel uterbotenens si inuocatio interstiti: uel facto aliquo, etiã si sacrificia desint. Non enim potest homo duobus dominis seruire, ut dicitur Matth. 8. hæc beatus Thomas. Ex his clarè patet, quod dæmones inuocare, & consulere, etiam sine sacrificio, apostasia est à fide, et per consequens hæresis: longè ergo plus cum sacrificio.

Inuocatio dæmonū cōiunctam hæc apostasiam à fide.

Dominus etiam Albertus Doctor magnus ordinis fratrum Prædicatorum, qui fuit Archiepiscopus Ratisponen. super 2. sententiarum dist. septima, articulo ultimo, in corpore quæstionis, ubi quaeritur: utrum Magicis, & Mathematicis intendere sit peccatum, et apostasia à fide, respondet sic: Solutio, dicendum, quod in talibus semper est apostasia uerbi, uel operis. Si enim inuocationes, coniurationes, sacrificia, subfumigationes, et adorationes fiant, tunc aperte pactum inicitur cum dæmone, et tunc aperte est apostasia ibi oris: Si autem non fit, nisi opere simplici: tunc est apostasia operis: quia illud opus expectatur à dæmone. Cum autem expectatur aliquid à dæmone, uel aliquid percipere per ipsum, semper est fidei contumelia, et ideo apostasia. hæc Albertus.

Albertus Magnus.

Petrus de Tarantasia.

Idem tenet dominus Petrus de Tarantasia ordinis Prædicatorum, qui postmodum fuit Papa Innoc. V. dicens, super 2. sententiarum ead. dist. & articulo, quo quarit: utrum liceat vii demonum ministerio, siue arte.

Bonaventura. Alc. de Ales.

Et dominus Petrus de Bonaventura, qui fuit Cardinalis, & etiam Alexander de Ales de ordine fratrum Minoru, omnes prædictis assentiuntur super 2. Sententiarum dist. 7. & nonnulli alii magistri in Theologia: Et specialiter dominus Frater Guido, de ordine Beatæ Mariæ de Carmelo Episcopus Maioricensis, & post Elnensis, qui ad mandatum domini Ioannis Papæ xxii. quæstionem super hoc edidit specialem.

Ioã. And.

Secundò probatur hæc eadem conclusio ex dictis doctorum Canonistarum. Nam Ioannes And. super c. Accusatus. §. sanè. & verbo, Saperent. extra de heret. lib. 6. dicit ita: Saperent, sicut est circa aras idolorum nefarias preces emittere: sacrificia offerre: demones consulere: eorumque responsa suscipere. 26. quæst. 2. c. li qui. & quæst. 4. c. Igitur vel associant sibi propter fortes exercendas hereticos: vel faciunt prædicta cum sanguine, uel corpore Christi: vel in fortibus (ut possint habere responsa) puerum rebaptizant, vel his similia. hæc Ioan. And.

Archidiaconus. Rela. f. 203.

Archidiaconus veto super eod. c. & §. sanè, super eod. verbo. Saperent. ut 26. q. 4. c. 1. circa principium. uersu. Arioli. Ut quando aliqua faciunt, ut habeant responsa à demonibus, ut ibi, & ead. causa, q. 2. li qui. Nā tales multo magis peccant, quàm in casu posito supra eod. cap. §. ille. Et magis hoc uidetur hereticum, quàm illud, hæc Archidiaconus.

Ioan. Monachus.

Ioannes autem Monachus super eod. c. & §. & uersu. Saperent. dicit ita: Saperent, sicut circa aras idolorum nefarias preces emittere: sacrificia offerre: demones consulere: eorum responsa accipere. 26. q. 2. c. li qui. & c. Igitur. ead. causa. q. 4. uersu. Arioli. Et est ratio; nam si adorare hereticos est hereticum §. Ille. supra eo. cap. & hoc non est propter personam, sed propter uitium: ergo adorare demonem erit maius peccatum: iuxta illud: Propter quod unumquodque tale, & illud magis: argum. C. de sacros. Ecclæ. authen. multo magis. hæc Ioannes Monachus.

Authen. Multo magis.

Et idem Oldradus in compilatione quæstionu, quam fecit in concilio 210. quæstione, qua quærit: an Ioannes de Poliacò, qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus de hæresi uehementer, in responsione quæstionis dicit sic: Nunc ergo uidentium est, an dare pocula amatoria mulieri heresim sapiat manifestè. Et uidetur quòd sortilegia simplicia: uel etiam pocula amatoria; uel propter conscientiam, hostiam non consecratam ut consecratam sumere, heresim non sapiant manifestè, ut apparet ex criminum distinctione, & penarum

† al. de Petri macho.

A impositione, & de primo apparet, extra de fortileg. in rubro, & nigro: quæ rubrica separata ponitur à rubrica de heret. & habetur expressè extra de heret. lib. 6. c. Accusatus. §. sanè. De secundò habetur extra de cele. Mis. c. De homine. De tertio habetur. ff. de penis. l. Si quis. §. qui abortionis. Imagines uero facere ad amorem mulierum procurandum, magis uidetur superstitiosum quàm hereticum: licet hoc indubitanter secundum Augustinum, lib. 10. de Ciuitate Dei, ad demones pertineat ludificatores animarum sibi subditari: sicut etiam tradit S. Thomas de Aquino, 2. 2. q. 96. in tit. de superstitionibus obseruantiarum, artic. 2.

B Demonia uero inuocare, eis nefarias preces emittere: et funesta sacrificia offerre: hisque celebritatibus eorum responsa expetere, uidetur heresim sapere manifestam, ut 26. q. 4. Igitur genus diuinationis: & infra: Inuocare uero demonia, & eorum responsa expetere ad sciendum futura, & hoc heresim sapiat manifestè: quia creaturæ attribuitur, quod est proprium creatori, iuxta illud Isaia, cap. 41. Annunciate nobis que uentura sunt in futurum, & sciemus quia dii nos estis. Si uero demones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris: tunc quia inuocatur ad illud, quod est proprium eis, scilicet tentare (unde Saluator in Euangelio cum tentatore nominat) licet hoc facere sit turpe, foedum, et mortale peccatum: tamen non censetur heresim sapere manifestè: si inuocatio procedit per modum Imperij, non adorationis. Si enim adorare hereticum, est hereticum, uel sapiat heresim manifestè, & hoc non est propter personam, sed propter uitium: ergo ubi erit maius uitium, sicut est in adoratione diaboli, maius erit peccatum, ut habetur extra de heret. lib. 6. capitu. Accusatus. §. sanè. & ibi not. per Ioannem Monachum. hæc dominus Oldradus.

C Guillermus de monte Lauduno super antedicto uerbo, Saperent. dicit ita. Saperent, sicut sacrificia offerre demonibus, uel quia prædicta committunt cum corpore Christi, uel sanguine. 26. q. 2. li qui.

D Bartholomæus Raymundi super eod. uerbo, Saperent. dicit ita: Saperent, ut quia idola adorant, uel demones. 26. q. 4. Igitur.

Tertio eadem conclusio, seu casus probatur ex dictis Ecclesiæ determinationum. nam 26. quæstio. 5. capitu. Episcopi, dicitur sic: Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam, & à diabolo inuentam sortilegam, & magicam artem, ex parochiis suis penitus eradicent: & si aliquem uirum, aut mulierem huiusmodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis eiiciant. ait enim Apostolus: Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuota: sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est. Subuersus sunt & à diabolo capti tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia querunt. Et ideo à tali peste decet mundari sancta Ecclesia.

Ex his apparet, quòd magicam artem sectantes &

† al. exposce. re.

Proprii demones tētare

Matt. c. 4.

Guillermus.

Bartholomæus. Raym.

Relat. f. 243.

† Al. nominatur.

Ad Tit. 3.

& exercentes, ut heretici sunt habendi & uitandi: aliàs auctoritas Apostoli introducta prædicta: Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuota: tanquam impertinens ad propositum esset inducta. Sed demones inuocantes, & eisdem sacrificantes, magicam artem sunt in hoc sectantes, & exercentes: ergo ut heretici sunt ab Ecclesia Dei habendi & uitandi. Et sequitur: Illud etiam non est omitendum, quòd quedam scelerata mulieres, retro post satanam conuersæ, demonom illusionibus & phantasmatis seductæ, credunt, & profitentur se nocturnis horis cum Diana dea paganorum, uel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia intempete noctis silentio pertransire, eiusque iusionibus uelut domina obediunt, & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Sed utinam hæc in perfidia sua perissent, & non multos secum ad infidelitatis uitium pertraxissent: nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc uera esse credunt, & credendo à recta fide deuiat, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis aut numinis extra unum Deum arbitrantur. Quapropter sacerdotes per Ecclesias sibi commissas, populo Dei omni instantia prædicare debent, ut nouerint hæc omnino falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. hæc ibi.

Ex his apparet, quòd prædictæ sceleratæ mulieres, in perfidia perseuerant, à recta uia deuiant atque fide, & earum mentibus infidelibus demones se obiciunt & deludunt. Si ergo istæ mulieres, de quibus non constat, quòd sacrificia offerant demonibus inuocatis, perfidæ & infideles, & à recta uia deuiantes in præfato decreto in concilio Aquirensi dictæ & habitæ sunt; & per consequens, si baptizate sunt, ut hereticæ habendæ sunt: quia Christianum à recta uia & fide deuiare, & infidelitatem recipere, est proprie hereticare: quanto magis Christiani, honorem patriæ exhibentes & sacrificantes demonibus inuocatis, dicendi & habendi sunt perfidæ, à recta fide deuii, & infideles infidelitate Christianorum, quæ est heresis; & per consequens heretici sunt habendi? Reuera sic. Et 24. quæst. 3. cap. Quidam heretici, ubi sectæ hereticorum, & eorum nomina numerantur, † dicitur sic: Ophitæ, à colubro nominati sunt. Coluber enim græce ὄφεις dicitur: colunt enim serpentem. & eod. cap. Caini inde sic appellati, quoniam Cain adorant. & eod. cap. Angelici uocati, quia angelos colunt. Si ergo colentes serpentes, Cain, seu Angelos, heretici sunt iudicati: non longe melius demones colentes, adorantes, uel sacrificantes heretici sunt censendi? Reuera sic. Quanto enim magis creatura elongatur à perfectione diuina, tanto est grauius scelus, ei honorem patriæ impendere. Et cum demones (etsi non ratione nature, saltem ratione culpe) magis elongentur à Deo, quàm aliæ creaturæ; ideo grauius est eos adorare. Et cum Angelos colere sit hæresis scelus, et tales sint per allegatum cap. inter hereticos computati, multo

A fortius demones, colere, adorare, uel quouis modo alio sacrificare sapit heresim manifeste: & per consequens tales scelus huiusmodi perpetrantes ut heretici sunt ab Ecclesia iudicandi.

Hanc conclusionem seu casum determinat dominus Ioannes Papa XXII. in extrauagante: Super illius specula, tenoris sequentis.

9 Extrauagans Ioannis xxii. contra Magos, magicasq; superstitiones.

SUPER illius specula, quamuis immeriti, eius fauente clementia, qui primum hominem humani quidem generis protoplasti, terrenis prælatum, diuinis uirtutibus adornatum, conformem & consimilem imaginem suam fecit, reuocauit profugum legem dando, ac demum liberauit captiuum, reuenit perditum, & redemit uenditum merito suæ passionis, ut contempleremur ex illa super filios hominum, qui Christianæ religionis cultu Deum intelligunt & requirunt: dolenter aduertimus, quòd etiam cum nostrorum turbatione uiscerum cogitamus, quamplures esse solo nomine Christianos, qui relicto primo ueritatis lumine, tanta erroris caligine obnubilantur, quòd cum morte foedus ineunt, & pactum faciunt cum inferno: demones namque immolant: hos adorant: fabricant, ac fabricari procurant imagines: annulum uel speculum, uel phialam, uel rem quamcumque aliam magicè ad demones inibi alligandos ab his petunt, responsa ab his recipiunt, & pro implendis prauis suis desideriis auxilia postulant, prore foetidissima fetidam exhibent seruitutem (prohdolor) huiusmodi morbus pestifer, nunc per mundum solito amplius conualefcens, successiue grauius inficit Christi gregem. Cum igitur ex debito suscepti pastoralis officij, oues oberrantes per deuia, teneamur ad caulas Christi reducere, & excludere à grege Dominico morbidas, ne alias corrumpant: Hoc edicto in perpetuum ualituro, de consilio fratrum nostrorum, monemus omnes & singulos renatos fonte baptismatis, in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione anathematis præcipientes eisdem, quòd nullus ipsorum, aliquid de peruersis dictis dogmatibus docere ac addiscere audeat: uel, quòd execrabilius est, quomodolibet alio, in aliquo illis uti. Et quia dignum est, quòd hi, qui per sua opera peruersa spernunt Altissimum, poenis suis pro culpis debitis percillantur: † Nos in

† al. honoratur.

omnes & singulos, qui contra nostra saluberrima monita & mandata facere de prædictis quicquam præsumpserint, excommunicationis sententiam promulgamus, quam ipsos incurrere volumus ipso facto: statuentes firmiter, quòd præter penas prædictas, contra tales, qui admoniti de prædictis, seu prædictorum aliquo infra octo dies à monitione computandos præfata, à præfatis non se correxerint, ad infligendas pœnas omnes & singulas, præter bonorum confiscationem dumtaxat, quas de iure merentur hæretici, per suos competentes iudices procedatur. Verum cum sit expediens, quòd ad hæc tam nefanda omnis uia, omnisque occasio præcludantur, de dictorum nostrorum fratrum consilio uniuersis præcipimus, & mandamus, quòd nullus eorum libellos, scripturas quascumque de præfatis damnatis erroribus quicquam continentes, habere, aut tenere, uel in ipsis studere præsumat; quin potius volumus, & in uirtute sanctæ obedientiæ cunctis præcipimus, quòd quicumque de scripturis præfatis, uel libellis quicquam habuerint, infra octo dierum spatium ab huiusmodi edicti nostri notitia computandum, totum, & in toto, & in qualibet sui parte abolere, & comburere teneantur: alioquin uolumus, & quòd incurrant sententiam excommunicationis ipso facto, processuri contra contemptores huiusmodi (cum constiterit) ad pœnas alias grauiores. Datum Auinione.

† al. publicatioe.

10 Hic autem considerandum est, quòd illa prædicta, quæ ponuntur à Ioan. Andr. et Ioan. Monacho, et ab Archidiacono super cap. accusatus, §. sane, & uerbo, Saperent. scilicet, ad aras idolorum nefarias preces emittere: funesta sacrificia offerre: responsa expetere, &c. & ea, quæ ponuntur etiam in extrauagante prædicta domini Ioan. XXII. Super illius specula, scilicet, demones inuocare: adorare: sacrificia offerre, &c. non sunt sumenda, nec intelligenda copulatiue, ut omnia simul iuncta sapiant hæresim, & non aliàs: immo quodlibet illorum sapit hæresim manifeste. Qui enim Machometum in suum auxilium inuocaret, esto quòd aliud ei non faceret, manifeste in hæresim incideret. Similiter, qui in honorem eius aram sibi constitueret. Idem etiam consimiliter & de demone est dicendum: nam quodlibet illorum, scilicet inuocare: aram construere: sacrificare, & cætera, actus sunt latriæ, qui soli domino Deo debent offerri. Si ergo aliquis illorum actuum fiat, in honorem diaboli uel Machometi, sapit hæresim manifeste.

11 Secundus casus, seu conclusio est: quòd si demones inuocantis non exhibeant demonibus inuocatis honorem latriæ, sed exhibeant honorem hiperdulæ, uel duliæ, modo in antea ex-

aplicato, & de hoc clare sunt confessi iudicialiter, uel conuicti: tales non ut fortilegi, sed ut hæretici iudicio Ecclesiæ sunt habendi: & per consequens si respiciant errore & hæresi primitus abiurata, sunt perpetuo immutandi ut hæretici penitentes. Si autem non respiciant, sunt ut impenitentes hæretici ferendi: uel si abiurant, & relabuntur, sunt plecendi per omnia sicut cæteri hæretici.

12 Hic casus seu conclusio, quamquam ex prima conclusione satis pateat antefacta, potest nihilominus breuius sic conuinci: honor enim duliæ alicui exhibetur dupliciter, uel duplici de causa; prima est, in signum sanctitatis; & hac de causa Abraham, Loth; & Manue, Angelos adorant: ut de Abraham patet Gene. 18. & de Lot Gen. 19. & de Manue. Iud. 13. Hac etiam de causa Assuerus Mardocheu, & Salmanasar Thobiam super alios honorant. de Assuero patet Hester 3. & de Salmanasar Tobia. 1. Hac etiam de causa Angeli beati & sancti, qui sunt in patria, à nobis adorantur, & honore duliæ festinantur.

Ex quibus causis exhibetur creaturis adoratio.

13 Secunda causa est, in signum gubernationis, iurisdictionis, & potestatis. Et hac de causa Natham propheta, & Bersabee mater Salomonis, Dauid Regem adorant, ut patet 3. Regum 1. Hac etiam de causa Pontifices, Reges, & alii regimini præsidentes, ut Dei uices in regimine gerentes, à suis subditis honore duliæ uenerantur. Si ergo aliquis honorem duliæ exhiberet, facto se credere ostenderet illum, cui talem honore duliæ exhiberet, sanctum, & Dei amicum fore, uel gubernatorem, uel rectorem à Deo constitutum esse; & sic Deum in eo, tanquam in sibi charo & amico, uel in uicario suo principaliter honoraret. Nam cum sancto honor duliæ exhibetur, Deus in sancto principaliter honore latriæ adoratur: & cum Pontifex, Rex, uel regimini præsidens, honore duliæ ueneratur: & ideo in huiusmodi honoribus, qui sanctis & Ecclesiæ rectoribus exhibentur, & mundi principibus, non ipsi, sed Deus in ipsis principaliter ueneratur. Exhibens ergo honorem duliæ demoni inuocato, ex huiusmodi facto, & opere exterius, conuincitur se corde & mente reputare, ac credere interius demone fore sanctum; & Dei amicum, & ideo sanctitate uenerandum; uel fore in mundo rectorem, & gubernatorem à Deo constitutum: & ideo iurisdictione & potestate reuerendum. Quorum duorum utrumque plane est hereticum & peruersum, quia sacræ scripturæ contrarium, & determinationibus Ecclesiæ absonum. Dæmon enim neque sanctus, neque Dei amicus est, immo in culpa & malitia obstinatus est: neque in mundo à Deo gubernator, neque rector constitutus est; immo seruus captiuatus est, & falsator, & deceptor, ut in sacris canonibus, et etiam præcedentibus constat plane. Quare conuincitur, quòd demonibus honorem duliæ exhibentes, non ut fortilegi, sed ut hæretici sunt habendi, et hereticorum y legibus non procul pulsus, aliis anfractibus ferendi.

† al. plane.

14 Tertius casus, seu conclusio est: si demones

† al. uidentur.

Et Io. 10.

Psal. 49.

Psal. 49.

S. Tho.

nes inuocantes, seu consulentes, talia peragant, & taliter, quòd in eorum inuocationibus & consultationibus non appareat manifeste, quòd aliquis honor latriæ uel duliæ exhibetur demonibus inuocatis, modis explicatis in superioribus, uel aliis similibus quibuscumque, tales nihilominus, ut dicitur; non ut fortilegi, sed ut hæretici iudicio Ecclesiæ sunt habendi. Quod sic patet Inuocare. n. in sacra scriptura pro actu latriæ sumitur: unde gl. super illud Gen. 4. Iste incipit inuocare nomen Domini, dicit sic: Inuocare, idem est, quòd colere & deprecari.

Item glos. super illud Ioel. 2. Omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit, dicit sic: Inuocauerit se subiiciendo, & colendo. Et Papias exponens quid est inuocare, dicit sic: Inuocat, adorat, supplicii prece poscit. Inuocare etiam ut actus latriæ à Deo præcipitur. Psalmus, Immo la Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua. Et inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me, Et Isaiæ 55. Querite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Inuocare inter actus latriæ enumeratur, & ponitur, unde Psal. Audi populus meus, & loquar Israhel, non in sacrificiis arguam te: holocausta autem in conspectu tuo sunt semper: non accipiam de domo tua uirulos, neque de gregibus tuis hircos: & enumeratis latriæ actibus multis, dicit ita: Immo la Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua, & inuoca me in die tribulationis. Inuocare, ut actus latriæ fieri demoni à Deo interdicitur: unde Iudic. 10. Reliquistis me, & coluistis Deos alienos: ite & inuocate Deos, quos elegistis. Et 3. Regum 18. dixit Helias sacerdotibus Baal: Inuocate nomina Deorum uestrorum: & ego inuocabo nomen domini Dei mei. Quia ergo inuocare, pro actu latriæ sumitur & inter actus latriæ enumeratur & ponitur, & ut actus latriæ fieri demoni interdicitur: ergo si demone à Christiano inuocetur, ubi aliud non apparet, actus latriæ demoni offertur; quod sapit hæresim manifeste, & tales ut hæretici sunt habendi, iuxta primam conclusionem: Nonne inuocantes Machometum sunt hæretici habendi? Vtique, & nunquid non plus inuocantes demones? Concordat Beatus Thomas ut dictum est supra in prima conclusione istius questionis; concludit naque sic: In omnibus nanque est apostasia à fide, propter pactum in initum cum demone; uel uerbotenus, si inuocatio interfit: uel facto aliquo, etiam si sacrificia desint: non enim potest homo duobus dominis seruire, ut dicitur Marci 8. hæc Thomas.

Ad euidetiam autem tertie conclusionis est diligentius attendendum, quòd in inuocationibus demonum, ad petitionem est acutius attendendum: Nam si petitur quod excedit demonis facultate, ut sunt futura, à Dei uel hominis arbitrio mere dependentia uel uoluntate: ut resuscitatio mortui, quod petiuit Saul per Pythonissam: uel certificatio mortis uel uitæ: quòd à Beelzebub petiit Ochozias, ut patet 4. Regum 1. uel hominem cogere ad peccatum, & similia: & tunc ex huiusmodi petiti-

ne hæretici iudicantur: quia protestantur se credere, demone fore Deum.

COMMENT. LXVIII.

¶ **Q**ua hac questione traduntur, frequentia etiam sunt, & ab Inquisitoribus diligenter cognoscenda, cum inter cætera grauissima scelera, hoc etiam de inuocandis demonibus multos in repub. Christiana diuina legis proditores inuaserit. Persequitur uero Eymericus hanc tractationem diligenter, quam tradunt ferme omnes qui contra hæreticos scribunt. Repertorium Inquisitorum uerbo, demon. §. utrum demones inuocantes. Locutus in opere iudiciali uerbo, inuocare. & uerbo, diuinationes. & uerbo, apostasia. Tabienfis in summa uerbo, Inquisitor. §. 33. num. 34. Zanchinus tracta. de heret. capitu. 22. Albertinus de agnos. assert. 9. 11. nume. 4. & seq. Paulus Grillandus tract. de sorit. quest. 10. & 11. Alfonso Castrius, lib. 1. cap. 13. de ista heret. puniuit. Simancas de catho. instit. titu. 21. Bernardus Diaz in practica criminali canonica. capitu. 100. & 101. Bernardus Comensis in lucerna Inquisitorum, uerbo, demones. §. 1. & 2. sanctus Antoninus in summa par. 2. tit. 12. capit. 5. §. 1. Aegidius Romanus, lib. 2. senten. distinct. 7. questio. 3. art. 3. & communiter theologi ead. distinct. 7. & de materia huius questionis tractat plene Iacobus Sprenger in Mallo Maleficarum. B. Thomas 2. 2. quest. 95. art. 4. Squillacensis tract. de fide catho. capitu. 9. & 10. & Hispani habemus hanc tractationem in legibus septipartitis par. 7. tit. 23. sunt & alii qui hæc tractant, sed hi copiosius.

Contra inuocantes demones, qui scripserint.

Hæc damnata inuocandi demones consuetudo antiquissima est in orbe terrarum: & in Ecclesia Dei Elchetaia quidam hæretici, qui circa annos Domini CCXL. exorti sunt, ut ait Nicephorus, lib. 5. cap. 24. histo. eccle. inuocationibus, incantamentisque demonum sunt rsi.

Inuocare demones antiqua superstitio.

¶ Inuocantes namque demones quantum ad modum trifaric uariantur, &c. Totam hanc questionem, quæ late patens est, completitur auctor tribus assertionibus, & singulas copiose comprobat.

Prima est: qui demones inuocant exhibentes eis honorem latriæ, qui est cultus soli Deo debitus, ut hæretici sunt habendi.

Secunda est: Inuocantes demones cum honore duliæ, qui est cultus sanctis gloriosis debitus, etiam uelut hæretici sunt tractandi.

Postrema est: Qui demones quouis alio modo inuocant, etiam si nullum eis cultum exhibeant, quia illis se supponere uidentur, hæretici etiam sunt putandi, de singulis agemus suis locis.

¶ Qui tabula Salomonis intitular, ita Barchinensis, & codex Cardinalis de Gambara. in Bononiensi, qui tabule Salomonis intitulantur, in Sabeliano, qui clauicula Salomonis intitular.

¶ Quos quidem in libros à necromanticis per me captis auulsi & legi. Prodest ergo malos libros legere, ut errores resuscitentur eorum, & fraudes detegantur, ne nocere possint, c. Episcopus. 37. distinct. per quos autem legi debeant explicui supra in hac 2. parte super capit. Fratemitatis, de hæreticis, libri uero

Mali libri quatenus legendi.

quorum hic meminit Emericus, mali homines dictan- te sepe demone scripserunt.

Demone bo- na quandoq; confidunt, vt mala perfua- deant.

Characteres signa, & igno- ta nomina prohibita.

Locus refi- titus.

Inuocantibus demones qua- les poenae.

d ¶ Castitatem pro demonis reuerentia, vel mo- nito obseruando, ieiunando, &c.] Neque hoc de- bet impossibile videri: sepe enim demones, item necro- mantici, & ceteri huius vitæ artis professores, vt fa- cilis decipiant, bona fieri iubent, vt malis & illicitis admixtis fides adhibeatur; quoniam si omnia mala ef- sent, quæ ab illis præciperentur, facile fraus detegre- tur, his autem bonorum operum umbris in primis ca- piuntur feminae, quibus & ob fragilitatem sexus, & curiositatem multum illudunt demones; est autem in- signis hic Emerici locus, & multis exemplis illustris, quæ nosce oporteat Inquisitores.

e ¶ Per characteres & signa, & ignota no mina oblectando.] Hæc nominatim prohiberi videntur in Leuitico capit. 19. dum cauetur ne figure aut stigmata fiant: quo intelligimus vetari, ne quis signa superstitio- sa, aut imagines Astrologia, aut nomina ignota & cha- racteres pingat; hæc enim omnia, ut ait Orig. lib. 3. in Job, diaboli sunt seductiones; demonum sunt irrisiones, idolatriæ sunt saxa, animarum insatiatio, & cordium scandalum.

f ¶ In quibus omnibus honor latræ, &c.] De adoratione latræ & dulia dixi supra super q. 10. hu- ius partis, quæ sunt nunc in memoriam reuocanda, vt hæc questio percipiatur.

g ¶ Vel aliud corpus peruium.] Hic locus in tri- bus codicibus, erat deprauatus, paruum enim legeba- tur, restitutus est ex Bononiensi, in quo legebatur per- uium, hoc est, clarum & lucidum, solent namq; quan- doque necromantici lucidam ampullam, aut quid simile coram puero puellane statuere, in quo demonum arte apparent spectra & simulacra eorum quæ scire cupi- unt, quæ ipsi non possint uidere, videntur tamē ab in- nocentibus pueris, & referuntur, est que hoc diuinan- di genus hodie valde frequens.

h ¶ Et isto modo Saul per Pytonissam, &c.] Val- de difficilis est huius historia declaratio, cum absurdū videatur per Pythonicam diuinationem, quæ errori ar- tis magicæ deputanda est, Pythoniisam Samuelem pro- phetam suscitasse ad colloquium Saulis impiissimi Re- gis, sed veram declarationem habes in cap. nec mirum. §. præterea quidam 26. q. 5. & apud diuum Thomam 2. 2. q. 95. art. 4. ad 2. argumentum.

i ¶ Primus casus, seu conclusio est.] Ratio potis- sime cur qui hoc primo modo demones inuocant, iudi- cantur heretici, est, quoniam funesta offerre demoni- bus sacrificia: aut pacta cum eis inire: aut nefariis præ- cibus eos deprecari: aut similia in eorum exercere ho- nores sapiunt manifestam hæresim, & idololatriam præ se ferunt, & qui talia committunt, ut ait Alexan- der Aletensis par. 2. q. 184. facile à demonibus trahun- tur ad infidelitatem: in quam etiam sententiam con- sentire videtur Caietanus 2. 2. q. 95. art. 4.

k ¶ Et per consequens si respiciant, hæresi pri- mitus abiurata: sunt ut poenitentes heretici per- petuo immurandi.] Hi iure ciuili ultimo supplicio affici iubentur, l. nullus, & l. nemo, C. de malef. & ma- the. quod ipsum Hispana quoque lege cauetur partita. 7. tit. 23. l. 3. hanc tamen seueritatem Ecclesia benigne molliens mitiores poenas in hos statuit, quales hic tra- dit Emericus, & alijs, de quibus egi superiori quæ-

stione, vers. quantum ad secundum.

l ¶ Superstitio etiam est uitium oppositum de- directo religioni Christianæ, seu latræ.] Item B. Thomas 2. 2. questio. 92. artic. 1. Est, inquit, super- stitio uitium religioni oppositum secundum ex- cessum, non quia plus exhibeat in cultum diuinū quam uera religio, sed quia exhibet cultum diui- num, uel cui non debet, uel eo modo quo non debet. hæc Thomas quare non male dixit Gellius, Superstitionem esse ineptam & importunam re- ligationem.

m ¶ An inquirere futura ab ariolis sit illicitum, &c.] Ab ariolis & demonibus futura inquirere illi- citum est, & hæresim sapit manifestam, quia demoni- bus tribuitur, quod solius Dei est, hinc valde pudenter Gratianus in sum. 26. q. 5. scribit ita: Est quoddam genus culturae idolorum ex demonum consulta- tionibus futura prædicare, & q. futura, quæ ex Dei oraculo nunquam reuelata inueniuntur, uel dae- monum consultatione, uel quibuslibet præstigijs inuenire laborant, diuinitatis iura creaturis attri- buunt: futura enim prædicare solius Dei est. hæc ille. Idem sentit uterque Thomas 2. 2. q. 95. ar. 4. Alfonso Castus, lib. 1. c. 13. de iusta hæres. punit. Paulus Gril- landus tract. de sortil. q. 6. Simancas de cath. instit. tit. 21. nu. 12. & alij. Qui ergo futura scire nititur inuo- catis demonibus, hereticus putandus est.

¶ Sed hoc eam distinctionem recipit, quam præcitato loco affert Alfonso, & Ludouicus Carverius tract. de hæres. nu. 23. & alij: nam si futura, quæ postulantur talia sint, quæ demonis notitiæ subdantur, vt eclipsis, fertilitas terræ, aut sterilitas, & similia, quæ in cau- sis naturalibus continentur; qui interrogat, quamuis grauius peccat, nū putatur hereticus, cum demoni tri- buat, quod sibi competat: secus si tentaret præscire fu- tura, quæ per naturam sciri non possunt, qualia sunt omnia, quæ a mero & libero hominis arbitrio pendunt, quæque Deus in sua posuit potestate.

n ¶ Qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspe- ctus de hæresi uehementer.] Gravis est hæc questio, & valde utilis, & frequens etiam nostris sæculis: so- lent enim qui turpibus amoribus capiuntur, pocula amatoria, quæ Græci philtrea uocant, amantibus propinare, vt mentes eorum ad amorem inflamment, pudic- cumque interdum animum flectant. Hoc primum obser- uandum est, nullam in his sortilegijs amatorij reperiri virtutem ad compellendam liberam hominis volonta- tem ad amandum. Paulus Grilandus tract. de sortil. q. 3. num. 17. & seq. Alfonso Castus lib. 1. c. 15. de in- ista hæres. punitio. & alij, apta enim sunt potius ad in- ducendum furorem quam amorem, vel attestante Qui- diano in amatorij.

¶ Nec data posuerint pœnitentia philtrea puellis, Philtrea nocent animis, vimq; furoris habent.

¶ Rursus id quoque animaduertendum, an in his po- culis amatorij misceantur sacramenta, vt hostia con- secrata, uel sanguis Christi, aut res sacramentales, aut aliter sacre, vt reliquiæ Martyrum, Agnus Dei, aut alia huiusmodi, quæ commemorat Paulus Grilandus tract. de sortil. questio. 10. nu. 14. & sequi. Nam si hæc interueniant, operantem reddent de hæresi suspectum, vt scripsit Alfonso lib. 1. de iusta hæres. punitio. cap. 15. circa finem, interrogandusque est ab Inquisitoribus dili-

Quid super- stitio.

Futura inqui- rere ab ario- lis uel damo- nibus quædo sapiat hære- sim manife- ste.

Pocula ama- toria non fle- rit liberam vo- luntatem.

Lib. 2. de ar- te amandi.

Propinantes pocula ama- toria quædo reddatur de hæresi suspe- cti.

diligenter, quid de his sentiat: nam si hæc crediderit A liberum arbitrium cogere posse, non modo uehementer de hæresi suspectus, sed vere hereticus putandus erit; nisi per ignorantiam aut aliter excusetur a crimine hæ- resis. Et circa hos illa obseruanda videntur, quæ su- pra in hac 2. parte diximus super q. 34. cum ageremus de recipiendis illis, qui facta hereticalia vel apostolica commiserunt.

Inuocantes demones ob amorē quan- do sint suspe- cti.

o ¶ Si uero demones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris, &c.] Hæc est altera difficultas etiam valde frequens: sepe enim amantes stimulis libi- dinis agitati demones inuocant, ut illi flectant animū illius quam amant, in amorem turpem: & communis opinio est, talem inuocationem non sapere manifestam hæresim, quia demon tunc inuocatur ad id quod sibi competit, quod est tentare. Ioannes And. ad Specul. tit. de sortilegijs in Rubrica. idem in cap. accusatus. §. san. de hæres. lib. 6. & ibidem Gemianus, Francus, & alij. Carverius tract. de hæres. num. 23. ubi alios ci- tat in eadem sententiam.

¶ Verum plurimum refert intelligere quibus verbis fiat hæc inuocatio, an imperatiuis, vt iubeo, præcipio, impero, constringo, & similibus; an uero deprecatiuis, vt precor, oro, obsecro, obtestor & alijs huiusmodi, vt ex Oldrado indicat hic Emericus: nam si primo mo- do fiat, nulla hæresis inuenitur manifesta: secus si se- cundo per uerba deprecatiua, quæ adorationem inclu- dunt, quod sequitur auctor Reperitorium Inquisitorij ver- bo, demon. §. si enim demones, & Locatus in opere iudiciali, verbo, apostasia. num. 7. §. si uero demones, & iuxta hanc distinctionem vidimus aliquando iu- dicari.

¶ Simancas de cathol. institut. tit. 21. nu. 13. quam- uis hæc non videatur improbare: addit tamen, aduer- sus hos inuocatores inquiri posse, tanquam contra ue- hementer suspectos; hæc enim ad apostasiam, inquit, & infidelitatem spectant: quæ sententia accepta de illis qui uerbis imperatiuis uiuunt, forte nimis est seua, præsertim cum amantes impetu amoris hæc faciant absque ullo sæpissime intellectus errore. In his ergo personarum ratio plurimum est consideranda, ne quid durius in quemquam peccatorem in hoc sacro tribuna- li statuatur. Rem quidem valde illicitam committunt quicumque demones inuocant quocumque modo inuo- cant, & propterea acerbissime sunt plerumque: at ut qua- litas suspicionis grauioris, aut lenioris perpendatur, ad qualitatem personæ delinquentis, & alias circumstan- tias recurrendum esse arbitror.

¶ Bartholomæus Spineus apologia 4. in Pœnitentium contra Oldradum & communem distinctionem, quam paulo antea attulimus, constanter asserit, omnem inuo- cationem demonum sapere hæresim manifeste: cui non repugno: cum inuocationem proprie accipiat, quæ præcefferunt varij cultus, & nefaria obseruationes ac reuerentiæ demonibus exhibere: quasi secus sit di- cendum cum simpliciter demones uocantur.

p ¶ Tertio eadem conclusio seu casus probatur, &c. nam 26. quest. 5. cap. episcopi.] Huius capit. intellectus valde est difficilis, tamesi non inepte ab Emerico huic instituto de quo disserit, accomodetur, uidentur præ alijs ad eum intelligendum Paulus Gril- landus tract. de sortilegijs, quest. 7. Alfonso Castus lib. 1. cap. 16. de iusta hæres. punitio. Ponzinibus tra-

Intellectus cap. episcopi 26. q. 5.

cta. de lamijs q. 2. nume. 43. 44. & 61. Albertinus de agnos. assertio. q. 24. num. 24. vers. non obstant. Bernar- dus Comensis in disputatione de strigibus adiecta in fi- ne lucerne inquisi. denique Syluester, & Spineus de strigibus.

q ¶ Se nocturnis horis cum Diana Dea Paga- norum.] Videto Iuonem Carnotensem par. 1. i. capit. 54. & Buchardum lib. 10. decretorum, capit. 29. idem in Concilio Agathensi, capit. 4. ubi semina talia prolli- tentes & credentes scopis prius casæ & parochijs pelli iubentur.

r ¶ Sed à maligno spiritu talia phantasmata in- tibus fidelium irrogari.] Ex his potissimum uerbis aduersus communem Theologorum & Canonistarum sententiam colligebat Franciscus Ponzinibus tracta. de lamijs, num. 45. & multis sequi striges non de ferri à demonibus corporaliter, sed is solus est in ea sententia, & contrariū asserunt vno ore omnes, quos citauit pau- lo antea, vers. tertio eadem conclusio. cum manifestis experimentis (quibus nemo nisi sensu careat possit cō- tradicere) doceamur lamijs sepe corporaliter de ferri, sed Ponzinibus abunde satisfacit Spineus tractatu de strigibus.

s ¶ In Concilio Aquirensi.] Alijs Aquirensi sicut in plerisque uetustis codicibus apud Gratianum, & apud Buchardum lib. 10. Decret. ca. 1. & Iuonem par. 1. i. ca. 30. apud quos in aliquot codicibus legitur: Ancyrensi. Veruntamen in Concilio Ancirano Græ- co, aut Latino, neque impresso, neque manuscripto hoc quod hic dicitur, est inuentum: licet qui tomos Conci- liorum ediderunt, asserant haberi in quodam uetusto codice xvi. librorum partialium, fragmentum uero, quod proxime retulit Emericus, sepe habetur apud beatum Augustinum in libro de spiritu & anima, cap. 28. ut doctè annotatum est in Decreto nuper Romæ edi- to, super c. Episcopi. 26. q. 5. quare iuxta hæc, non sunt Ecclesie determinationes, quæ Emericus putat hic Ec- clesie definitiones, cum non sint in Concilio Aquiren- si sine Ancyreno, ut ipse existimat: magne tamen sunt auctoritatis.

t ¶ Super illius specula, quamuis immeriti.] Eandem refert Reperitorium inquisitorum uerbo, Xor- guing. §. & hanc questionem, ubi paulo aliter habe- tur principium ita: Super illius specula: & infra. Metitis licet imparibus, eius fauente clementia, &c. &c.

u ¶ Annulum, uel speculum, uel phialam, uel ré- quamcunque aliam magice ad demones inibi al- ligandos.] At non est modica difficultas, quæ hic pro- ponitur, de alligendis aut includendis demonibus in an- nulis, pyxidibus, uasculisue vitreis ad reddenda respō- sa, de qua eleganter beatus Augustinus lib. 21. c. 6. de Ciuitate Dei, & ibi Ludouicus Vines, & copiose Bar- tholomæus Sybilla in speculo peregrinarum questio. decade 3. c. 8. q. 1. multa quoque Eusebius, lib. 5. de præ- paratione Euangelica, cap. 6. ubi tractat, quomodo dae- mones coguntur ab hominibus: item eod. lib. capit. 7. 8. & 10.

¶ In hac re sit hæc prima conclusio: Demones spiri- tus potentissimi nullo pacto compelli ab homine. pos- sunt ad intrandum & habitandum alligati in his uas- culis; multo minus cogi ad hoc possunt signis, herbis, aut quibusuis alijs characteribus: quia ut ait Iob c. 41. porca. Non

Lamijs cor- poraliter de- ferri comi- nis est senten- tia & uera.

An demo- nes compel- lantur ad in- habitandum uascula cor- poralia.

Non est super terram potestas, quae cōparetur eis, A Quod si quandoque verbis aut characteribus ingredi videantur compelli, hoc fit vel à summo Deo: vel à bonis Angelis: vel fortassis à demonibus potentioribus ac superioribus: vel (quod verius puto) demones ipsi sponte veniunt, fingunt tamen se compelli, vt credentes decipiant.

Sit secunda & postrema conclusio: Ars includendi demones in his vasis ac rebus corporeis, non est ars, sed passio tacita vel expressa inter demones & homines perditissimos inita, qua pepigerunt, ut quotiens homines hanc vel illa signa & characteres facerent demones accederent ad eas imagines aut res, ex quibus responsa deceptis reddant; quod eleganter docuit Augustinus praecipuo loco.

Dæmones quo consilio claudi se interdū patiuntur.

Quo autem consilio demones his rebus claudi ac gestari se patiantur, optimè docet Henricus de Asta super Genesim his verbis nota u quitem dignis: Non ergo eum necromantice, uel magice compellis, aut in uinculis eum ut putas, tenes: sed hoc certū habes, quod ipse simulat se captum; ut te capiat: se uinctum, ut te uinciat; se tuo imperio subditū, ut te sibi subdat: à te inclusum, ut te finaliter concludat: fingit se tua arte, uel lapidi uel imagini alligatum, ut te funibus peccatorum alligatum ad infernum perducatur. hanc ille.

¶ Secundus casus, seu conclusio est, &c.] Idem penitus hinc transcripsit auctor Repertorij inquisitorum verbo, demon. §. secundus casus, & Locutus in opere iudiciali verbo, apostasia. §. secundus casus. nu. 8. & seq. nec obscura videtur ratio, cur heretici haberi debeant, qui honorem hyperdulie aut dulie exhibent demonibus inuocatis: Nam se illis subiiciunt, quod apostasia crimen non obscure prae se ferre videtur. Verum nec facile nec praecipitanter vniendum est in hanc sententiam, sed plurimum spectanda est personarum qualitas & conditio, plurimum etiam causa, ob quam inuocant, & modus inuocandi: nam hanc et augere & minuere culpam plerumque possunt, vt alibi dictum est.

¶ Et haereticorum legibus non procul pulsus, aliis anfractibus feriendi.] Hic locus in omnibus est deprauatus: nam Barcinonensis habet ita: Et haereticorum legibus procul pulsus, aliis anfractibus feriendi. Bononiensis ita: Haereticorum legibus non procul pulsus, illis anfractibus feriendi. codex Cardinalis de Gambara ita: illis à fratribus feriendi. Sabellanus denique ita: Et legibus haereticorum non procul pulsus ultimo supplicio fouendi. Quocumque modo legatur, hic est sensus: Eos qui hoc secundo modo demones adorant, proculdubio pennis haereticorum esse coercendos: quod tamen non est simpliciter accipiendum, sed tunc cum recte hanc fieri posse crediderint, nec conuerti voluerint: aliis enim, vt proxime dicebamus, circumstantia sunt diligenter perpendenda priusquam in hanc sententiam descendamus.

An demoni inuocatio fieri possit absque eorum cultu.

¶ Tertius casus seu conclusio est, &c.] Tertia haec assertio multam habet difficultatem: neque enim videtur haereticis aut apostatae, qui hoc tertio modo inuocant, cum nullum cultum demoni exhibere videantur. Hanc quaestio pendet ex illa: An demonum inuocatio possit quandoque fieri absque eorum cultu,

in qua breuiter cum Caietano. 2. 2. quaestio. 95. articulo. 4. dico, posse demones inuocari absque cultu eis exhibito, vt cum requiritur ab illis, absque ulla reuerentia aliquid, quod ab ipsis praestari possit, quemadmodum requireretur ab homine potente nos adiungere, senota omni cogitatione subiucendi se demonibus: & quoniam huiusmodi inuocatio, quae fit absque ulla exteriori cultus et adorationis specie, indirecte spectat ad cultum demonum non ex intentione inuocantis, sed ex institutione forsitan & occulto pacto auctorum inuocationum huiusmodi cum demonibus, ignorato ab inuocante; ideo quamuis aliqua heresis suspicio contraheretur ex huiusmodi inuocatione (quod nunc non desinio) at non incurreretur haeresis omnino, vt voluit hic Emericus, praesertim ab eo, qui solum curiositate ductus, vel alio prauo affectu semel, vel bis quid tale faceret, neque ex professo eam artem profiteretur: & hoc modo videtur intelligendus hic Emericus dum dicit: Modis explicatis in superioribus, constat autem in 3. modo inuocandi demones, nune. 4. eum locutum fuisse de eo in primis, qui hanc artem profiteretur, dum dicit: ipso necromante librum tenente, ac legente.

Neque inuocandi verbum significat semper actum latræ exhibere rebus inuocatis, cum, vt paulo antea docuimus, ex Caietano quandoque indicet auxilium requirere ab eo, qui potest nos iuuare, absque ulla reuerentia. Quod vero inuocare quandoque non sit actus latræ, aperte docet diuus Augustinus in 3. tomo, lib. 1. locutionum circa finem, in hac verba: Iacob benedicens nepotes suos filios Ioseph, ait inter cetera: & inuocabitur in his nomen meum, & nomen patrum meorum: Vnde notandum est, nō solum exauditionem, sed etiam inuocationem dici aliquando, quae non Dei sed hominum sint, hac Augustinus, iam in iure inuocare manifeste significationis est, l. episcopale, C. de epif. audient. pro implorare auxilium, seu gladium ciuilibus magistratus, c. 1. de offi. ord. Bart. l. vni. ca. ff. si quis ius dicen, non obtem.

Postremo vt nihil desideres eorum, quae ad hanc quaestionem spectant, inferenda hic est determinatio quadam facta per Almam facultatem theologicam Parisien. anno Domini MCCCXCIII, vbi notantur omnes ferre errores, & qualitates propositionum, quae accidere possunt in hac materia inuocationis demonum, & artis magiae; quae multam lucem huic disputationi asserre possunt, omissa ergo eius determinationis praesatione, articulo condennatio sequitur in haec verba.

Est autem primus articulus: Quod per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias, querere familiaritates & amicitias & auxilia demonum, non sit idolatria. Error. Quoniam Dæmon aduersarius pertinax & implacabilis Dei & hominis iudicatur: nec est honoris, uel dominii cuiuscunque diuini vere seu participatiue, uel aptitudinaliter susceptiuus, ut aliae creaturae rationales non damnatae: nec in signo ad placitum instituto, ut sunt imagines & templa, Deus in ipsis adoratur. †

Secundus articulus: Quod dare, uel offerre uel promittere Dæmonibus qualemcunque rem, ut adimpleant desiderium hominis, aut in honorem

verbi inuocandi nō semper includit actū latræ.

† al. honorat.

rem eorum aliquid osculari, vel portare, non sit idololatria. Error.

Articulus iii. Quod inire pactum cum Dæmonibus tacitum vel expressum non sit idololatria, vel species idololatriæ, vel apostasiae. Error. Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa, cuius effectus non debet à Deo, vel natura rationabiliter expectari.

Articulus iiii. Quod conari per artes magicas Dæmones in lapidibus, annulis, speculis, aut imaginibus nomine eorū consecratis, vel potius excretratis, includere, cogere, & arctare, vel eas velle viuificare, non sit idololatria. Error.

Articulus v. Quod licitum est vti magicis artibus vel aliis quibuscunque; superstitutionibus à Deo, & Ecclesia prohibitis pro quocumque bono fine, Error. Quia secundum Apostolum, non sunt facienda mala vt bona eueniant.

Articulus vi. Quod licitum sit, aut etiā permitendum, maleficia maleficiis repellere. Error.

Articulus vii. Quod aliquis cum aliquo possit dispensare in quocumque casu, ut talibus licite utatur. Error.

Articulus viii. Quod artes magicæ & similes superstitutiones & earum obseruationes sint ab Ecclesia irrationabiliter prohibita. Error.

Articulus ix. Quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere Dæmones suis inuocationibus obedire. Error.

Articulus x. Quod thurificationes & infumigationes, quae sunt in talium artium & maleficorum exercitio, sunt † ad honorem Dei, & ei placeant. Error & blasphemia: quoniam Deus aliàs non prohiberet uel puniret.

Articulus xi. Quod talibus & taliter uti, nō est sacrificare seu immolare Dæmonibus, & ex consequenti damnabiliter idololatrare. Error.

Articulus xii. Quod uerba sancta & orationes quaedam deuotæ, & ieiunia & balneationes, & cōtinentia corporalis in pueris & aliis, & Missarum celebratio, & alia opera de genere bonorum, quae sunt pro exercitio huiusmodi artes, excusent eas à malo, & non potius accusent. Error. Nam per talia sacra res, immo ipse Deus in Eucharistia Dæmonibus tentatur immolari: & hæc procurat Dæmon, uel quia uult in hoc honorari limilis altissimo: uel ad fraudes suas occultandas: vel ut simplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Articulus xiii. Quod sancti Prophetæ, & alii sancti per tales artes habuerunt suas prophetias, & miracula fecerunt, aut Dæmones expulerunt, Error & blasphemia.

Articulus xiiii. Quod Deus per se immediate, uel per bonos Angelos talia maleficia sanctis hominibus reuelauerit. Error & blasphemia.

Articulus xv. Quod possibile est per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad uoluntatē seu desiderium alterius. Error. Et hoc conari facere est impium & nefarium.

Articulus xvi. Quod ideo artes praefatae bonae sunt & à Deo, & quod eas licet obseruare: quia per eas quandoque uel saepe euenit sicut utentes eis quaerunt uel praedicunt: uel quia bonum quan-

doque prouenit ex eis, Error.

Articulus xvii. Quod per tales artes Dæmones ueraciter coguntur & compelluntur & nō potius ita se cogi fingunt ad seducendos homines. Error.

Articulus xviii. Quod per tales artes & ritus impios per fortilegia, per carmina, & inuocationes Dæmonum, per quosdam inuultuaciones, † al. infultrationes. maleficia nullus unquam effectus ministerio Dæmonum subsequatur. Error. Nam talia quandoque permittit Deus cōtingere: ut patuit in Magis Pharaonis, & alibi pluries: uel ad probationem fidelium, sicut habetur Deutero. xiii. uel in quorundā hominum dignam flagellationem: uel quia utentes † al. abuterentur. † al. nefarias. † al. nefaria. peccata nefanda † dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illud.

Articulus xix. Quod boni Angeli includantur in lapidibus, & consecrent imagines uel uestimenta, aut alia faciant, quae in istis artibus continentur. Error et blasphemia.

Articulus xx. Quod sanguis upupæ, uel hœdi, uel alterius animalis, uel pergamenum uirginē uel corium Leonis, et similia habeant efficaciam ad cogendos, uel repellendos Dæmones ministerio huiusmodi artium. Error.

Articulus xxi. Quod imagines de ære uel de plumbo, uel auro, uel de cera alba uel rubea, uel alia materia, baptizatae, exorcizatae, et consecratae, seu potius excretae secundum praedictas artes, et sub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quae in libris talium artium recitantur. Error in fide, et philosophia naturali, et astrologia † uera. † al. astronomia.

Articulus xxij. Quod uti talibus, et fidem dare, non sit idolatria, et infidelitas. Error.

Articulus xxij. Quod aliqui Dæmones boni sunt, aliqui benigni, alij omnia scientes, alij nec faluati, nec damnati. Error.

Articulus xxiiij. Quod suffumigationes, quae sunt in huiusmodi operationibus, conuertuntur in spiritus, aut quod sint debita eis. Error.

Articulus xxv. Quod unus Dæmon sit rex orientis, et praesertim suo merito, alius occidentis, alius septentrionis, alius meridici. Error.

Articulus xxvi. Quod intelligentia motus cæli influat in animam rationalem, sicut corpus cæli in fluit in corpus humanum, Error.

Articulus xxvii. Quod cogitationes nostrae intellectuales, & uolitiones nostrae interiores, immedie cauentur à cælo: Et quod per aliquam traditionem magicam tales possint sciri: & quod per illum de eis certitudinaliter iudicare sit licitum. Error.

Articulus xxviii. Quod per quascunque artes magicas possumus deuenire ad uisionem diuinæ essentiae, uel sanctorum spirituum. Error.

Acta sunt hæc & post maturam crebramque inter nos & deputatos nostros examinationē cōclusa in nostra congregatione generali Parisiensi apud sanctum Maturinum, de mane super hoc specialiter celebrata, anno Domini MCCCXCIII. Die XIX. mensis Septembris. In cuius rei testimonium sigillum dictae facultatis praesentibus litteris duximus apponendum.

Hæc quidem habet praedicta condennatio, quam affert

asserit Ioannes Gerson tomo 1. operum, tractatu quo-

dum de erroribus circa artem magicam. Cum vero in sine singulorum articulo additur dictio illa: Error. per errorem accipere debemus non quamlibet falsitatem contra philosophiam naturalem, moralem, aut alias humanas artes, sed errorem, & falsitatem contra veritatem fidei catholicae, quam nullo pacto recipit Christiana religio, iuxta id quod diximus supra in hac 2. parte super q. 3.

Quicumque ergo scienter aliquem ex his articulis teneret ac prosteretur, iudicio Inquisitorum haereticam pravitatis proculdubio esset subiectus: tamen si enim generalia studia veluti Parisiense, Salamancense, Bononiense, aut similia non habeant potestatem iudicandi certo & infallibiliter de fide, ita ut eorum definitionibus omnino ab omnibus sit parendum: nec propterea dicenda sit haeretica aliqua propositio, quia definitioni alicuius Vniuersitatis contradicit, ab suspecta saltem de haeresi eo nomine haberi poterit, quod determinationi alicuius catholicae & insignis academiae, seu vniuersitatis opponatur, ut recte iudicio nostro docuit Alfonso Casirus lib. 1. cap. 5. de iusta haeret. punitione.

Huc etiam spectat rescriptum Sixti IIII. incipiens: Nunciatum est nobis. & aliud Leonis X. incipiens: Alias ad petitionem. item aliud Hadriani VI. incipiens: Dudum uti nobis exponi fecisti. in quibus agitur de hoc argumento, quae in sine huius oris habentur impressa.

Q V A E S T I O X L I I I I.

De Christianis transeuntibus, vel redeuntibus ad ritum Iudaeorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Christiani transeuntes ad Iudaismum ut haeretici sunt iudicandi.
- 2 Et horum fautores censendi fautores haereticorum.
- 3 Etiam si Iudaei sint, & ideo ab Inquisitoribus puniendi.
- 4 Nicolai IIII. litterae contra praefatos.
- 5 Quo pacto intelligatur quis ad ritum Iudaeorum transire.
- 6 Ritus redeuntium ad Iudaismum.
- 7 Ritus transeuntium à Christianismo ad Iudaismum.

Vadragesima quarta quaestio est: Christiani, qui ad ritum redeunt seu transeunt Iudaeorum, & Christiani & Iudaei, qui talibus, qui ad huiusmodi redierint vel transferint ritum dederunt consilium, auxilium, vel fauorem; an omnes isti sint velut haeretici iudicandi, sic quod Inquisitoris haereticorum sint subiecti iudicio?

Ad hanc respondemus, & dicimus tria. 1 Primum est: quod Christiani, qui transeunt ad ritum Iudaeorum, & conuersi ex Iudaeis, effecti Christiani, qui postmodum ad dictum ritum execrabilem reuertuntur (quia illi dicuntur transire,

Qui praedictos teneret articulos iudicio Inquisitorum suppone retur.

& isti redire) tam, isti qui illi, cum fidem abnegauerint Christi, ad quam se obligauerant in baptismo, haeretici sunt habendi, & ut tales iudicandi: ita quod si volunt redire à ritu Iudaeorum, atque sectam abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, ut poenitentes haeretici sunt ad misericordiam admittendi: si autem nolint redire, & ritum Iudaeorum atque sectam abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, ut impoenitentes haeretici, per Praelatos & Inquisitores saeculari brachio sunt relinquendi, animaduersione debita puniendi. Et est casus planus de haeret. lib. 6. cap. Contra Christianos.

2 Secundum est: quod Christiani, qui talibus, qui transferint, uel redierint ad dictum ritum execrabilem Iudaeorum, praestiterunt consilium, auxilium, uel fauorem, haereticorum fautores sunt iudicandi. patet per allegatum cap. Contra Christianos. quod hoc dicit plane. Nam sic transeuntes & redeuntes sunt haeretici: ergo eis in hoc fauores, haereticorum sunt fautores.

3 Tertium est: quod Iudaei, qui talibus transeuntibus uel redeuntibus dederunt ad hoc consilium, auxilium, uel fauorem, quod transirent uel redirent ad praedictum ritum; tales inquam Iudaei fautores haereticorum sunt iudicandi: & ut tales per Praelatos & Inquisitores puniendi.

Et licet alleg. cap. Contra Christianos hoc non dicat plane, loquitur tamen in genere de praedictorum fautoria, non exprimitendo si Iudaei uel Christiani fuerint fautores huiusmodi. Tamen Nicolaus IIII. in extrauagante, Turbato corde. clarius hoc dicit loquens in specie de Iudaeis: dicit enim sic.

4 Turbato corde audiuius, & narramus, quod non solum quidam de Iudaicae caecitatis errore, ad lumen fidei Christianae conuersi, ad priorem reuersi esse perfidiam dignoscuntur; verum etiam quamplurimi Christiani, veritatem catholicae fidei abnegantes, se damnabiliter ad ritum Iudaicum transfulerunt: quod tanto magis reprobum fore cognoscitur, quanto ex hoc Christi nomen sanctissimum, quadam familiaritate, securius blasphematur: Cum autem huic pesti damnabili, congruis, & festinis deceat remediis obuiare, vniuersitati vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirendum contra haeticos, auctoritate sedis Apostolicae designatos, super praemissis, tam per Christianos, quam etiam per Iudaeos, inquisita diligenter & sollicitè veritate, contra omnes, quos talia inueneritis hactenus commisisse, ac committere in futurum, tanquam contra haeticos, contra fautores quoque, receptatores, & defensores eorum, tanquam contra fautores, receptatores, & defensores haereticorum procedere studeatis. Iudaeos autem, qui Christianos vtriusque sexus, ad eorum ritum execrabilem induxerint

Supra pag. 108.

† al. Reate.

rint, aut inueneritis de caetero inducentes, pena debita puniatis: Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo; inuocato ad hoc si opus fuerit, auxilio brachij saecularis. Datum Romae 7 Nonas Septembris, Pontificatus, nostri anno primo.

5 Qualiter autem intelligatur, quod quis redeat, vel transeat ad ritum Iudaeorum, non est intelligendum secundum quod exponit Bartholomaeus Raymundi super allegato cap. Contra Christianos, scilicet, quod balneentur; & locus in quo fuit sanctum christina positum, abradatur, & similia, prout ponit: Nam hoc non est transire, vel redire ad ritum Iudaeorum, sed viuere secundum ritum: unde posito quod Christianus, uel Iudaeus ad fidem Christi conuersus sine praedicto ritu efficiatur Iudaeus, seruando eorum caeremonias, solemnitates, & festiuitates, & credat prout caeteri Iudaei; verè dicitur ad ritum Iudaeorum transisse, uel rediisse.

Intelligendum ergo est, ad ritum Iudaeorum aliquem rediisse, uel transisse, cum eorum caeremonias obseruat: solemnitates eorum, & festiuitates celebrat, & caetera facit, quae Iudaei communiter facere sunt assueti.

6 Qualis autem est ille ritus, secundum quem illi, qui prius fuerunt Iudaei, & post Christiani, & iterum post redeunt ad Iudaismum, seu Iudaeorum ritum: considerandum quod talis est.

Nam ille si quidem qui debet reiuadaizare, requiritur seu interrogatur ab aliquo ex Iudaeis praesentibus, si vult facere טבילה Teuilla; in hebreo, quod est dictum in latino, si vult facere balneationem, seu lotionem, seu balneum in aqua corrente, ut efficiatur Iudaeus: ille autem respondet, quod sic; & tunc ille Iudaeus, qui praestit, dicit eidem in hebreo: טבילה בך baal tessiua: quod est dictum in latino, reuertaris à statu peccati: & post haec ille exiit ex toto, & quandoque balneatur in aqua calida, & tunc Iudaei fricant eum fortiter cum arena per totum corpus, sed maximè in fronte, & in pectore, & in manibus: in illis uidelicet locis, in quibus in baptismo fuit positum sanctum christina: postmodum uero abraduntur omnes unguis illius de manibus, & pedibus usque ad sanguinem: Item radunt caput illius, & postmodum ponunt eum in aqua fluminis currentis, & faciunt illam facere immersionem de capite, in aqua illa tribus uicibus, & post dictam immersionem dicunt orationem talem: Benedictus dominus Deus rex saeculorum, qui praecipisti nobis sanctificari super istam aquam seu balneum: quod uocatur Teuilla in hebraeo. Quo facto, ille egreditur de aqua, & induit noua camisia, & braccis recentibus, & omnes Iudaei praesentes osculantur eum, & imponitur sibi communiter illud, quod prius habuerat ante baptismum.

Item ille, qui sic reiuadaizatus est, requiritur, & confiteatur legem Moysi, et promittat se eam tenere, et seruare, et secundum eam uiuere de caetero. Item quod abneget baptismum, et fidem Christi, et Christianorum; nec de caetero eam teneat, aut

Ritus reiuadaizantium.

† al. Caelorij.

seruet, et ille ita promittit se seruare legem, et abneget baptismum, et Christi fidem: postmodum uero datur eidem charta seu instrumentum testimoniale ad omnes alios Iudaeos, ut sic possint eum recipere, et confidere de eodem, et beneficiani ei: et extunc uiuit, et conuersatur ut Iudaeus, et ingreditur scholam seu synagogam Iudaeorum.

7 Qualis autem est ille ritus, secundum quem illi qui aliam non fuerunt Iudaei, recipiuntur ad Iudaismum, considerandum est, quod est idem qui prius, nisi quod praedicti non circumciduntur, quia iam sunt: unde aliter circumcidunt Iudaei pueros suos, et aliter Christianos, sine pueros sine adultos: quia circumcidendo Christianos, adultos seu pueros, scindunt eis pellem de super semiplene, et non per totum circulum, sicut faciunt in pueris suis Iudaeis: ad hoc ut sit distinctio inter eos.

COMMENT. LXIX.

De materia huius quaestiones agunt Canonistae in cap. contra Christianos. de haeret. lib. 6. Locutus in opere iudiciali verbo, apostata, num. 3. ubi penitus sequitur hic Eymericum, idem per omnia Repertorium inquisitorum verbo, Reiuadaizantes, & Calderinus tracta. de forma procedendi contra inquisitos de haeresi, in rubrica, De his qui condemnantur ut haeretici. Tabienensis in summa verbo, inquisitor. §. 31. 32. & 33. Squillacensis tract. de fide catho. cap. 46. & in legibus Hispaniae septipartitis, par. 7. titu. 24. l. 7. Alfonso Casirus lib. 1. cap. 23. de iusta haeret. punitione. Ioannes Roias tracta. de haeret. par. 1. nume. 557. & sequen. Conradus Brunus, lib. 4. de haeret. cap. 2. Gondisalvus tract. de haeret. q. 9. nime. 11. & alij quos omitto.

Ac de his nulla est dubitatio, quin iurisdictioni Inquisitorum subiiciantur: sunt enim non modo haeretici, uerum, & apostatae iudicandi, cum in totum deserant fidem Christi, & sectam penitus execrabilem, & omnino à religione Christiana diuersam profiteantur. de quibus propria disputatio est infra, q. 49.

Iam quo haec quaestione dicuntur de potestate Inquisitorum procedendi aduersus iudaizantes, locum habent etiam si reiuadaizantes fuissent baptizati dum essent infantes, aut metu mortis, dummodo non fuissent baptizati absolute coacti, textus in dicto cap. contra Christianos. ibi: Etiam si huiusmodi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute, aut precise coacti baptizati fuerunt, haec ibi. notatque ibidem glossa, Geminianns, & alij. Bernardus in lucerna Inquisi. verbo, Iudaei. §. 2.

Cum his tamen qui reiuadaizant dum sunt infantes, mitius est agendum, quam cum adultis, quia etati par-citur, ut dixi par. 1. super l. si quis. C. ne sanctum baptiz. iurctur. uers. si tamen criminis capax.

¶ Ita quod si uolunt redire à ritu Iudaeorum, etc.] Barcinonensis impressus hic erat mutilus, nam post illa uerba: Haeretici sunt habendi, et ut tales iudicandi. statim sequebatur: Ita quod si nolint redire, et ritum Iudaeorum atque sectam abiurare, etc. Nos tamen ex tribus manuscriptis illa supplementum. Ita quod si uolunt redire à ritu Iudaeorum atque sectam abiurare, et satisfactionem congruam exhibe-

Reiuadaizantes potestati Inquisitorum subduntur.

Locus emendatus.

Iudei ratione delicti supponuntur iudicibus ecclesiasticis.

exhibere, ut penitentes heretici sunt ad misericordiam admittendi. b. ¶ Tertium est, quod Iudei, qui talib. transeuntibus, &c. Nam ratione delicti Iudei subiciuntur foro Ecclesie, quamuis non sint de Ecclesia. idem tradunt Locatus verbo, Apostata, nume. 3. Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitor. verb. Iudei, §. i. Repertorium Inquis. ver. Iudeus. §. item Inquisitor. ver. & ibi dicunt Doctores, quibus accedunt Ancharanus consil. 1. 5. incipien. Spiritualis Iudex. Calderinus consil. 2. incipiente: Iudeus dolose. titu. de Iudeis. & Oldradus consil. 36. incipien. Infrascripti sunt articuli. Zabarella in Clemen. 2. §. 1. de heret. Cardinalis Alexan. drinus in cap. nulla d. sin. 5. 4. ubi expressè assertè, Iudeos in casibus, in quibus Christianis contrariantur, vel eos ad obseruandum suos ritus inducunt, iuricanonico, & iudicibus Ecclesiasticis subiectos esse. Idem tenuit Imola in Clemen. ex graui. de vsuris. versic. vlt. terius quæro an Iudei asserentes, & Campegius ad Zanchinum, cap. 36. versic. Deliquit contra fidem nostram. & eleganter Squillacensis tract. 1. de fide catho. cap. 46. tradunt Ioannes Andr. Gemianus, Francus, & ceteri cominuntè, in cap. contra Christianos. de heret. l. b. 6.

Iudei inducentes Christianos ad iudaismum, ut fautores hereticorum præciti possunt.

Iam quot & quibus casibus Iudei, & alii infideles subiciantur Inquisitorum potestati luculenter declarauit Sanctissimus dominus Gregorius Papa XIII. rescripto quodam incipien. Antiqua Iudeorum, anno Domini MDLXXXI. c. ¶ Tales inquam Iudei fautores hereticorum sunt iudicandi, et ut tales per prelatos, et Inquisitores puniendi. ¶ His verbis aperitissime indicat Eymericus Iudeos inducentes Christianos ad iudaismum plectendos esse penis fautorum hereticorum; quod non est absurdum: quamuis enim re vera proprie fautores hereticorum dici non possunt; cum in eos non cadat hæresis, nec propterea hæresis fautoria, quia baptizati non sunt; at large non modo fautores, verum sectatores hereticorum, seu verius apostatarum dici possunt, ut optime scripsit Ioannes Andr. in dicto cap. contra Christianos.

Franciscus Squillacensis tracta. de fide catho. cap. 46. num. 2. in casu huius questionis pena arbitraria puniendos dicit; ex quo pena certa per leges non est statuta, per æqualem in capitulo de causis, de offic. delega. quod etiam videtur indicare rescriptum Nicolai III. Turbato corde, quod hic recitat Eymericus, in quo circa finem dicitur: Pena debita puniatis. quamuis enim nomine pena debita, intelligamus penam à iure præscriptam; at ubi sancita non est, penam arbitrariam à iudice debet pensari circumstantiis imponendam, accipimur. Iudex enim legibus deficientibus, ne delicta maneat impunita, legibus sufficitur.

Quibus penis plectendi Iudei inducentes Christianos ad iudaismum.

Zanchinus tamen tract. de heret. c. 36. num. 4. Repertorium Inquis. verbo, Iudeus. §. sed circa prædicta. Syluester in sum. verbo, Iudeus. quæst. 5. quatuor penas videtur numerare, priuationem communionis cum Christianis; pecuniariam, carceres, & verbera, quæ colliguntur ex cap. ita quorundam. in fine. extra de Iudeis. ex c. postulasti, de Iudeis. ex cap. in Archiepiscopatū. de rapto. & ex c. sape. 28. q. 1. neque ab his pena recedendum.

Sed si atrox sit scelus à Iudæo, vel alio infideli contra fidem patratum, acrior pena eis imponi poterit, ac etiam relinqui poterunt curie seculari: nam quoties pena relinquitur arbitrio iudicantis, si crimen sit ingens, iudex arbitrium extendere potest usque ad mortem, ut est glossa communiter recepta in §. in summa. verbo, extraordinaria. Institui. de iniuriis. Decius in cap. ex litteris. de consuetu. & alii quos omitto consulto. postea vero indices faculares vltimo supplicio eos afficient. argumento l. 2. & l. ne quis Christianam. C. de iudæis.

Illud hic non est omittendum, quod optime monet Squillacensis tracta. de fide catho. cap. 46. circa finem, quod quando Iudei in his causis ad fidem spectantibus sunt puniendi, non potest Episcopus sine Inquisitore, aut vice versa punire, sed simul intervenire debent, quemadmodum in condemnandis hereticis cantum est in clemen. 1. §. duo tamen. de heret. & hæc sententia videtur mihi tutissima, & propterea penitus obseruanda.

Num autem puniendus sit Iudæus si transeerit ad sectam Sarracenorum docet Oldradus consil. 5. 1. incipien. Iudæus transeerit, cuius dicta ob breuitatem non expendo.

Item an & qualiter sint puniendi Iudæi si infideles alterius sectæ inducant ad Iudaismum, cauum est à Ioanne Castella rege æra MCCCXXVIII. & refertur in collectione legum Hispanie Catholici Regis nostri Philippi II. lib. 1. tit. 1. de sum. Trinita. & fide Catho. lib. 6.

Turbato corde. Refert etiam Campegius apud Zanchinum, cap. 36. ubi eam tribuit Gregorio X. & Repertorium verbo, Reindazantes. §. sed est quæstio. Sed nihil refert: potuit enim ita primum canere Gregorius X. idemque postea innouare Nicolaus III. quod sepius contingit. eiusdem quoque extraneantis meminit Ioannes Andr. & alii in cap. contra Christianos. de heret. lib. 6.

Pontificatus nostri anno primo. Post hæc verba, in tribus codicibus manuscriptis subsequitur hæc peritodus: Similes litteræ Apostolicæ habentur de Sarracenis mutatis mutandis, et incipiunt: Admodum, et sunt Gregorii. XI. Sed nos secuti Barcinone impressum, ea omisimus, credentes adnotationem alicuius esse, quæ ex margine in contextum irrepserit: nam illa litteræ quæ questione sequenti referuntur.

¶ Si vult facere Teuilā in Hebræo. Hic locus in omnibus codicibus erat deprauatus: nam Barcinonensis, Bononiensis, & codex Cardinalis de Gamba ita habent: Si vult facere Tinila. Sabellanus ita: Si vult facere Tinilam: sed nos ex consuetudine, & ritu Hebræorum ita correximus, & restitimus, ut est impressus: Si vult facere Teuilā: obseruandum est autem, non quamcumque lotionem, quæ Hebræi se solent lauare, aut purificare intra domum suam, vocari Teuilā, sed solum eam quæ fit in aqua currenti, & naturaliter scaturienti, quod etiam hodie ubique obseruant, præsertim in purificandis feminis menstruo, aut menstrui quacunque significatione pollutis, non enim prius viris iunguntur, quam fecerint Teuilā. hic locus apud Vmbertum in opere iudiciali verbo; Tinila, eiusdem verbis legitur etiam corruptè.

Locus restitutus.

Quid sit Teuilā apud Hebræos.

¶ Dicit

Locus restitutus.

¶ Dicit eidem in Hebræo, Baal Tesciuua. Hic quoque locus in omnibus exemplaribus erat mendosus, in Barcinonensi ita Baal tulsima. in Bononiensi, Cestiuua, in Sabellano, Cefuira, in codice Cardinalis de Gamba, Cefura. quem nos etiam edoceri consuetudinem & linguam Hebræorum, ita restitimus ut est impressus, est autem hic modus dicendi consuetus & familiaris apud Hebræos, quo quadam animi leuita indicant letabundi hominem penitentem & conuersum, cum relicta religione Christiana, aut nefariis sectis ad legem reuertitur, seu conuertitur, hunc etiam locum corruptum inuenies apud Vmbertum Locatum in opere iudiciali, verbo, Tinila.

Quid apud Hebræos Baal Tesciuua.

¶ Et imponitur nomen sibi communiter illud, quod prius habuerat ante baptismum. Si quis ergo Iudæus effectus Christianus retinet nomen iudaicum antiquum, ac eo post baptismum assumptum vitetur, ex hoc argueretur amor & effectus erga iudaismum, eumque approbare præsumeretur: ita docet valde singulariter Crauetta consil. 73. incipien. Dicendum videretur, nume. 13. & sequen. quem sequitur Franciscus Vicius lib. 2. communium opinionum, opinione 193. versic. & nomen turpe est demum tantæ infamie, ratio Crauetta potissima est: quoniam valet, inquit, argumentum ex reliquiis precedentibus desumptum, argumentum cap. accusatores, ubi glossa. 3. quæstio. 5. Ioannes Anania consil. 17. faciunt tradita per Felinum in capit. que in Ecclesiarum, de consuet. quem retulit Ioseph. si ita stipulatus, §. Cryfogonus, de verbor. obligat. & huic opinioni assentior libentissime, qualis autem suspicio hinc oriatur, non potest à nobis cerari regula definiti, sed personarum & circumstantiarum habita ratione indagandum erit. Hæc autem suspicio tunc cessaret, cum in baptismo retineret Iudæus, cum effectus Christianus, illud nomen, quo vocabatur existens Iudæus, ut si Ioseph, Simon, aut similibus etiam apud Christianos vsitatis vocaretur, & eaque retineret: tunc enim ex hoc solo non insurgeret Iudaismi suspicio.

Conuersi ad fidem & nomen & ritum veterem dimittant.

His vero qui ad catholicam fidem conuertuntur siue ex Iudæorum, siue ex aliorum infidelium perfidia, iubendum est, ne nominibus antiquis, quibus in sua secta utebantur, appellentur, sed vocentur nominibus vsitatis Christianorum: quod cauit in Hispania Catholice noster Rex Philippus II. in collectione legum Castellæ lib. 8. titu. 2. de los Iudios y Moros. l. 23. §. 10.

Rursus præcipiendum est eisdem ne veteres suarum sectarum ritus obseruent, sicut dispositum est in Concilio Lateranen. sub Innocentio III. c. 70. & refertur in c. Quidam, extra de apostat.

De originariis seu antiquis Christianis quæstio etiam est: An & ipsi talem suspensionem incurrant si nominibus Iudæorum appellantur? et sane iudicio meo consultius facient, si nominibus Sanctorum noui testamenti vocentur: quod si nominibus Iudæorum penitus insolitis apud Christianos & inuisitatis vtantur, fortassis causam præbeant saltem suspicandi quod ab Hebræis originem ducant.

¶ Vnde aliter circuncidunt Iudæi pueros suos, & aliter Christianos, &c. In vetusto illo codice membrano bibliothecæ Vaticanæ, quo sepe sum vsus ad multos locos obscuros huius operis illustrandos, hæc

Hebræi vno modo circuncidunt omnes.

prorsus leguntur, quæ hic tradit Eymericus de discrimine circuncisionis, ceterum à peritissimis Rabinis & Iudæis & conuersis ex Iudæis Romæ dum hæc scribo, accepi, hoc nusquam obseruari apud eos, nec scire se aliquando hæc fuisse obseruata: immo aiunt non putari vere Iudæum eum, cui tota præputii pellis circulariter abscisa non esset.

QVAESTIO XLV.

De Christianis transeuntibus ad sectam Sarracenorum.

SVMMA RIVM.

- 1 Christianismo ad Sarracenorum ritus deficientes, heretici sunt habendi.
2 Præstantes eis fauorem sunt hereticorum fautores:
3 Atque ut tales puniri debent, etiam si Sarraceni fuerint.
4 Gregorii XI. litteræ de his omnibus puniendis.

Vadagesima quinta quæstio est: Christiani, qui ad ritum redeunt seu transeunt Sarracenorum, & Christiani & Sarraceni, qui talibus, qui ad huiusmodi redierint, uel tranterint ritum, dederunt consilium, auxilium, uel fauorem; an omnes isti sint uelut heretici iudicandi sic, & Inquisitoris hereticorum iudicio sint subiecti?

Ad hanc respondemus, & dicimus tria sicut in quæstione de Iudæis proxime dicta.

- 1 Primum est: quod tales transeuntes uel redeuntes ad ritum Sarracenorum, heretici sunt habendi, argu. extra de heret. lib. 6. Contra Christianos: nam fidem Christi abnegarunt, & sectam peruersam Sarracenorum sibi elegerunt.
2 Secundum est: quod Christiani eis præstantes ad hoc consilium, auxilium, uel fauorem, fautores hereticorum sunt habendi, & ut tales per prelatos & Inquisitores puniendi, argu. alleg. c. Contra Christianos. Nam taliter transeuntes & redeuntes sunt heretici: ergo eis præstantes consilium, auxilium, & fauorem, hereticorum sunt fautores ueri.
3 Tertium est: quod Sarraceni præstantes prædictis (ut transeant uel redeant ad talem ritum seu sectam) consilium, auxilium, uel fauorem, fautores hereticorum sunt, & ut tales puniendi per prelatos & Inquisitores sunt, ut expressè determinat dominus Gregorius Papa XI. in extrauagante, Admodum dolenter, tenoris sequentis.
4 Admodum dolenter audiuius, & Extrauag. de mini Grego. h. xj. narramus, quod non solum quidam de Sarracenicâ impietate ad Christianam fidem conuersi, ad eandem sunt impietatem reuersi: verum etiam quamplurimi Christiani, veritatem fidei abnegantes, se damnablem ad Agarenorum perniciam transtulerunt: quod tanto magis reprobandum fore

fore cognoscitur, quanto ex hoc Christiomen sanctissimum, quadam familiari hostilitate securius blasphematur. Cum autem huic pesti damnabili congruis & festinis debeat remedijs obuiare: Vniuersitati vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirendum contra haereticos, auctoritate sedis Apostolicae designatos, super praemissis tam per Christianos, quam etiam per Sarracenos inter Christianos morantes, inquisita diligenter & sollicitate veritate, contra omnes, quos talia inueneritis haecenus commississe, & committere in futurum, tanquam contra haereticos; contra fautores etiam, & receptatores, & defensores eorum, tanquam contra fautores receptatores & defensores haereticorum procedere studeatis. Sarracenos quoque, qui Christianos vtriusque sexus, ad dictam eorum perfidiam induxerint, aut inueneritis de cetero inducentes, poena debita puniatis: contraditores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo; inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Datum apud Villanouam Auinion. diocesis. tertio Non. Augusti. Pontificatus nostri anno Secundo.

COMMENT. LXX.

DE secta & erroribus Sarracenorum actum est supra cum Eymérico in hac eadem parte quest. xxi. Hic breuiter differit auctor de Christianis, qui ad eam sectam transierunt seu redeunt; quorum nostris seculis magnus est numerus, notitia vero huius questionis tota pendet ex illis, quae dicta sunt in proxima praecedenti.

Et de materia questionis agunt Repertorium Inquisitorum, verbo, Reuidazantes. §. supra visum est. Canonista in cap. contra Christianos, de haeret. lib. 6. Carreus tract. de haeret. nu. 51. vers. item contrahitur haeresis per apostasiam. Simancas de catho. instit. tit. 39. de Machumetanis, & alii.

Aduersus eos qui ex Christiana religione ad sectam Sarracenorum se transferunt, mortis poena statuta est, in l. 4. septipartita, par. 7. tit. 25. cui consona videtur l. bi qui. & Leum qui. C. de apostatis.

Sed iure Pontificio, quo Inquisitores Apostolici vtuntur, huiusmodi desertores tanquam apostatae puniuntur, & si vere poenitent & conuertantur ad gremium sanctae matris Ecclesiae condonata eis vita, recipiuntur, sicut indicat hic Eymericus dicens, eos velut haereticos esse habendos, de quo agemus copiosius infra in hac 2. parte, q. 49. de apostatis.

In his consideranda est culpa seu lapsus, vt mitius vel grauius puniri debeant: an scilicet sponte, an contra, metu, tormentis, aut alijs causis inducti eam sectam secuti fuerint.

Iam extrauagantem Gregorii xi. quam refert hic

Qua poena puniuntur, qui sequuntur sectam Sarracenorum.

A Eymericus, recitat quoque Repertorium Inquisitorum verbo, Reuidazantes.

QVAESTIO XLVI.

De infidelibus contra fidem Christianam delinquentibus, an iurisdictioni Inquisitorum subdantur.

SUMMARIUM.

- 1 Contentorum in veteri testamento distinctio.
- 2 Iudaei in quibus a nobis defendendi.
- 3 Iudaeis communia multa cum Christianis sunt. Iudaei in quibus delinquendo puniri ab Inquisitoribus possunt.
- 5 Iudaeos & alios infideles ratione delicti effici de foro Ecclesiae, multis probatur.
- 6 De potestate Papae super infidelibus.
- 7 Qua ratione Ecclesia quandoque bellum inferat infidelibus.
- 8 Rationes tenentium quod Iudaeorum poenitentia spectet tantum ad iudices seculares.
- 9 Intellectus c. Postulasti. De Iudaeis.
- 10 Quos blasphemos punire sit iudicis Ecclesiastici, & quos iudicis secularis.
- 11 In crimine haeresis iudicis ecclesiastici est cognoscere, secularis exequi.
- 12 Intellectus c. In Archiepiscopatu. De Raptor.
- 13 Ritus Iudaeorum cur tolerati ab Ecclesia, non ita Sarracenorum.
- 14 Clementine vnica, De Iudaeis & Sarracenis, pulchra declaratio.
- 15 Iudaei ex quibus capitibus ab ecclesiastico iudice puniri possunt.
- 16 Epilogus totius questionis.
- 17 Narratur casus cuiusdam Iudaei, & Decretum Papae de illo consignando Inquisitori.

Vadrasima sexta questio est: Iudaei & infideles ceteri, demones inuocantes, haereses seminantes, seu alia circa uel contra fidem Christianam delinquentes, an haeretici sint habendi; ita ut Inquisitoris haereticorum iudicio sint subiecti?

1 Ad hanc respondemus, quod in ueteri testamento continentur multiplicia, a Iudaeis uera esse estimata, quae se dicunt credere, & eis credendo inniti auctoritati diuinae: ut in fallibili ueritati. Nam in dicto ueteri testamento sunt quaedam moralia, quaedam legalia, quaedam iudicialia, quaedam ceremonialia quaedam prophetalia, & quaedam figuralia, quae omnia sunt in genere duplicia: Nam quaedam sunt in eis specialia, quae a nobis Christianis distinguuntur, & ipsi Iudaei sunt, & dicuntur; & a nobis Christianis infideles reputantur, & uere habentur.

2 Et si Iudaei in his discedant a priori eorum credentia, licet haeretici sint in eorum perfidia, non tamen in fide Christiana; immo nobiscum tunc de nouo conueniunt, & ad nos conuertuntur: & ideo in his

Communia Christianis & Iudaeis.

amplius erudiendi, fouendi, & defendendi.

3 Quaedam alia sunt nobis Christianis, & Iudaeis communia, per quae a nobis Christianis non distinguuntur, nec Iudaei sunt nec habentur: ut potest credere Deum unum esse, & illum creatorem omnium, & similia. Et si Iudaei in his ab eorum priora credentia discedant, & ea abneget esse uera, haeretici & in priori promissa fidelitate, & in eorum theologia seu lege, & communi Iudaeorum estimatione sunt, & habentur.

4 Et quia in his nobiscum conueniunt, & talia negare, est legem Christianam directe agitare, ideo a Christianis, & fidei Christi iudicibus Episcopis, & Inquisitoribus arctandi sunt ea credere; & fidem, quam Deo in his credendo promiserunt, firmiter obseruare. Si ergo a inueniantur Iudaei in his, quae nobis Christianis & eis sunt communia, delinquere, uerbo uel facto ea abnegando, ut si asserat uerbo: Deum non unum esse: uel facto, demonibus sacrificando: quod est factio asserere demonem fore Deum, & similia perpetrare; praesertim in praesentia Christianorum, debent ut haeretici in eorum lege, & ut fautores haereticorum contra legem Christi, & inductores, praetari & puniri per Episcopos; & Inquisitores iudices fidei. Si enim infantes Iudaeorum, uel adulti per minas, uel per rerum suarum ablationem, uel uerberationem, uel similibus coactionem, uel etiam metu mortis coacti baptizati fuerint, & receperint fidem Christi, sunt cogendi quod promiserunt obseruare; ut habetur 45. distinctio. cap. De Iudaeis, & cap. Licet, & extra de haeret. lib. 6. Contra Christianos, quanto magis Iudaei, qui uoluntarie de credendo praedicta moralia, & illa praedicta, per quae a Christianis non distinguuntur, Deo fidei iusserunt; debent arctari ad seruandum id; quod promiserunt: praesertim quia fidem Christianam receperunt in figura, ut dicit S. Thomas 2. 2. q. 10. artic. 5. & 6. Et quia Iudaei, inter cetera, adorare unum Deum, & illum solum promiserunt, iuxta illud Deuter. 6. Dominum Deum tuum adorabis; & illi soli seruias: & in his modernis temporibus, & anti quibus frequentissime deliquerunt, saltem facto, quod est plus quam uerbo, idola colentes: eis sacrificia offerentes: demones inuocantes: ad aras idolorum eis preces nefarias effundentes: eisdem demonibus sacrificantes: responsa expectantes, & obtinentes: & nonnunquam Christianos uerbo, facto, uel exemplo ad nefaria similia pertrahentes: Episcoporum & Inquisitorum pro talibus nefandis iudicium non euadunt, immo sunt ab eis acrius puniendi.

Foran de est, ad paganismum, uel quid simile.

5 Quod autem ita sit, quod Iudaei, & infideles ceteri, demones inuocantes: haereses seminantes: & similia peragentes, sint de foro iudicis ecclesiastici, & consequenter Inquisitoris haereticorum, patet ex dictis doctorum Innocentii de uot, & uoti red. & Ioannis And. ibi, unde Innocen. ubi prius super cap. Quod super his. dicit ita: Sed nunquid est licitum inuadere terras infidelium? & infra. Bene tamen credimus, quod Papa; qui est Vicarius Iesu Christi potestatem habeat non tantum

Innocen.

A super Christianos, sed etiam super omnes infideles: cum enim Christus habuerit super omnes potestatem: unde in psal. † Deus iudicium tuum regida, &c. non uideretur diligens paterfamilias, nisi Vicario suo, quem in terra dimittebat, plenam potestatem super omnes dimisisset. Item ipse Petrus & successoribus eius dedit clauis regni caelorum, & dixit ei: Quodcumque ligaueris, &c. Item alibi: Pasce oues meas. supra de elect. Significasti. Omnes autem tam fideles quam infideles, oues sunt Christi per creationem, licet non sint de ouili Ecclesiae: & sic per praedicta apparet, quod Papa super omnes habet iurisdictionem & potestatem de iure, licet non de facto.

6 Unde, per hanc potestatem, quam habet Papa, credo quod si Gentilis, qui non habet legem nisi naturam, contra legem faciat, potest licite puniri per Papam. arg. Gen. 19. ubi habes, quod Sodomitae, qui contra legem naturae peccabant, puniti sunt a Deo. Cum autem Dei iudicia sint nobis exemplaria, non uideo quare Papa, qui est Vicarius Iesu Christi, hoc non possit, & etiam debeat, dummodo facultas ad sit: Et idem dico si colant idola, Naturale n. est, unum & solum Deum creatorem colere, & non creaturas. Item Iudaeos potest iudicare Papa, si contra legem suam faciant: & etiam in moralibus, si eorum prelati eos non puniant: & eodem modo si haereses contra legem suam inueniant. Et hac ratione moti. Papa Gregorius & Innocentius mandauerunt comburi libros tales, in quibus multa continebantur haereses & errores, & mandauerunt puniri illos, qui praedictas haereses sequerentur, uel docerent.

De Christianis autem non est dubium, quod eos iudicare potest Papa, si contra legem Euangelicam faciant. Et licet Papa quandoque omittat poenas iustas & debitas omnibus praedictis inferendas, uel quia facultatem non habet, uel propter periculum, uel scandala, quae inde obueniunt, uel euenire timeantur: potestas tamen hoc faciendi de iure est apud eum, & infra: Nec est contra 2. q. 1. Multi. ubi dicitur, quod non pertinet ad nos iudicare de his, quae foris sunt: quia intelligitur, quod non debemus eos iudicare, excommunicando uel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia uocantur. 45. dist. De Iudaeis. hec Innocentius.

Ioannes Andreas etiam in Nouella super cap. Ioan. And. Quod super his. dicit in effectu per omnia sicut Innocen. ubi supra. Idem Ioannes Andr. super cap. Ex graui. §. sane. & uerbo, haeticum, extra de usuris. in Clemen. dicit ita: Non solum est haeticus, male sentiens de articulis fidei, uel sacramentis Ecclesiae, de haeret. cap. Ad abolendam. in prin. sed etiam qui peruersum habet dogma, uel falsas uel nouas opiniones gignit, aut sequitur. 24. quest. 3. cap. Haeticus, aut si est contra determinationem Ecclesiae. co. tit. cap. 3. & cap. Cum tu. in fi. Iudaei uero, qui dicunt haec, inducen nam. res auctoritatem Deuterono. 23. Non scenerabis fratri tuo: pro quibus uidetur facere 23. quest. 4. Ab illo non includuntur hac constitutione: quia non cadit in illos proprie haeresis, quae diuisionem notat, quia ipsi nunquam in unitate

Potestas Papae super infideles. † Psal. 71.

Ioan. And.

† al. doctri- inducen nam.

vnitate fidei fuerunt. Item certum est, quod peccant in articulis fidei, qui sapiunt humanitatem Christi, de quibus dicitur de sum. trin. Firmiter. & hoc scit Ecclesia; & illos sustinet, & nihil ad nos, &c. 2. q. 1. Multi, de diuor. cap. Gaudemus, possent tamē super his per Ecclesiam compesci, si talia dogmatizarent inter Christianos, ut scripsi post Inno. & Hostien. de not. & not. redempt. cap. Quod super his, uer. defensionem, sicut & in aliis casibus coercentur, qui notantur extra de Iudæis. cap. Iudæi. hæc Ioan. And.

S. Thomas.

Paulus de Leazaris super eod. cap. concordat etiam cum prædictis. Beatus Thomas 2. 2. q. 20. art. 9. in solutione secundi argumenti dicit sic: Ecclesia contra infideles non habet iudicium quo ad pœnam spiritualem eis infligendam: habet tamen iudicium super aliquos infideles quo ad temporalem pœnam infligendam: ad quod pertinet, quod Ecclesia aliquando propter aliquas speciales culpas subtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium.

† al. à fidelibus.

7. Idem sanctus Thomas ead. quæst. 8. art. dicit sic: Infidelium quidam sunt, qui nunquam fidem susceperunt, sicut Gentiles & Iudæi, & tales nullo modo ad fidem compellendi sunt, ut ipsi credant, quia credere uoluntatis est: Sunt tamen compellendi ab Ecclesia, si facultas adsit, ut fidem non impediunt, uel blasphemis, uel malis persuasionibus, uel etiam apertis persecutionibus: & propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum mouent; non quidem ut eos ad credendum cogant (quia etiam si uincerent eos, & captiuos haberent, in eorum libertate relinquerent, an credere uellent) sed propter hoc, ut eos compescant, ne fidem Christi impediunt.

Alii uero sunt infideles, qui quandoque fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici, uel apostate: & tales sunt etiam corporaliter compellendi; ut implent quod promiserunt, & teneant quod semel susceperunt. Hæc beatus Thomas.

8. Nonnulli autem, aduersarii ueritatis, ueritatem prædictam nituntur multipliciter impugnare, uolentes probare, quod cognitio & punitio Iudæorum, & Sarracenorum in & contra fidem delinquentium, pertineat non ad Episcopum, & Inquisitorem; sed tantum ad dominos temporales. Et primo probant per canones, secundo per leges.

Argumenta quib. quidam nituntur probare infideles non esse per Ecclesiam puniendos.

Per canones impugnant quintupliciter & primo sic: Iudæus sic delinquens contra fidem, uel est de se de iurisdictione Episcopi, uel non: si sic, punit eum Episcopus, ut patet extra de Iudæis. cap. Postulasti. & punit eum pecunia, uel pœna alia temporali; si non, punit eum dominus temporalis, ut patet per e. allegatum. Non ergo omnes Iudæos contra fidem agentes potest punire Episcopus; & per consequens minus ipse Inquisitor, cum ille sit ordinarius, & non iste.

Responsio ad primum arg.

9. Respondetur: q. cap. allegatum non loquitur de hæresi, uel de fide, de quibus cognoscere, est per censuram ecclesiasticam prohibitus dominus temporalis, ut patet extra de hæret. lib. 6. c. Ut inquisi-

tionis. §. prohibemus. sed loquitur de excessu, de quo in Iudæo conceditur per Ecclesiam domino temporali, quod possit cognoscere, & punire: dicit enim sic cap. allegatum: Postulasti qualiter contra Iudæum procedere debeas, qui manus iniecit in quenclam clericum uiolentas? Ad quod breuiter respondemus, quod si dictus Iudæus tuæ iurisdictionis existat, ipsum pœna pecuniaria punias, uel alia (secundum quod conuenit) temporalis, faciens læso satisfactionem congruam exhiberi: alioquin eius dominum moneas & inducas, ut passo iniuriam, & Ecclesie ab eo satisfieri faciat competenter: Quod si dominus eius neglexerit adimplere, tu Christianis omnibus per censuram ecclesiasticam interdicas, ne cum ipso Iudæo, antequam satisfaciat, præsumant commercia exercere.

Secundū argumentum.

Secundo sic arguitur: Si in contumeliam creatoris prorumpant Iudæi, puniuntur per principes temporales, ut patet extra de Iudæis. c. In nonnullis: Sed fidem Christi peruerso dogmate impugnant, uel aliis in & contra fidem agere, est in contumeliam creatoris prorumpere: Igitur si Iudæi sic agitent contra fidem, non per Episcopum & Inquisitorem debent puniri, sed per principes temporales.

Responsio ad secundum argumentum.

10. Respondetur multipliciter: primo q. duplex est blasphemia & contumelia in Deum, quædam est quæ mere contumelia: quædam quæ est hereticalis, prima non agit articulum fidei, sed secunda. de prima loquitur tit. de maledic. secunda autem contrahitur ad titulum de hæret. & de prima loquitur hic, & non de secunda cap. allegatum: quia loquitur simpliciter, & non ad hæresim contrahendo. Nec sequitur, quod si dominus Papa commisit & præcepit Principibus temporalibus, quod puniant quenclam Christianum, uel Iudæum de prima, q. commiserit etiam de secunda: Et ubi hæc fecerit (quod non fecit) contrarium prædictis dominis temporalibus postmodum præcepit. extra de hæret. lib. 6. c. Ut inquisitionis. §. prohibemus. antea allegato, ubi eis præcipit, quod de fide & hæresi quoquo modo non iudicent, nec cognoscant.

Secundo respondetur, quod cum dicitur in dicto cap. In nonnullis. præcipimus, quod per principes sæculares præsumptores huiusmodi animaduersione debita puniantur: dominus Papa non excludit seipsum, quin possit iudicare & punire Iudæos contra fidem catholicam delinquentes, effectos de foro suo & Ecclesie, ratione criminis seu delicti. In foro autem ecclesiastico tales pœna pecuniaria uel temporali alia, citra effusionem sanguinis puniuntur: in foro autem sæculari pœna capitis plectuntur, quod notatur in hoc, quod dicitur, animaduersione debita puniantur, ut notat & exponit Hostien. In summa titu. De Iudæis. §. quid si Iudæus, dicit enim sic: Cum autem Iudæus Christianum blasphemans, uel in eum sæuens puniatur, multo fortius si Deum blasphemauerit, est per potestatem sæcularem pœna legitima feriendus, ut infra eo. cap. In nonnullis. §. ulti. Sed quæ est pœna hæc? dicunt quidam q. pecuniaria, ut infra eo. Postulasti. & hoc

† vide Leuz. cap. 24.

& hoc est verum in foro ecclesiastico: sed in sæculari hoc non credo verum, immo legali, quæ est decapitatio, etiam in Christiano, ut dicam infra, de maledi. cap. Qualiter quodlibet genus puniatur, & infra: & hoc significat Papa quando dixit: per potestatem sæcularem, condignæ animaduersionis adiectione; animaduersio enim merum imperium denotat; unde in hoc casu animaduertente, est animam à corpore uertere. ff. de iur. di. om. iud. l. 3. nec excusabit se aliquis cum iudice causa ludi. Quis enim ludos appellet, ex quibus criminum oriuntur? ut in constitutione ff. veteris. §. illud uero satis. nam ludus noxius in culpa est. ff. ad l. Aquiliam. Nam ludus, ad hoc supra de præsump. cap. 1. hæc Hostien.

11. Tertio respondetur: quod in crimine hæresis, iudicij ecclesiastici est cognoscere, & iudicare; sed iudicij sæcularis est exequi, & punire, ut patet extra de hære. c. Ad abolendam. & c. Vergentis. & c. Excommunicamus. viroque; sic in proposito Ecclesia iudicat: quod significatur in eo quod Papa in dicto cap. In nonnullis. dicit: præcipimus, quod præsumptores huiusmodi: sed dominus temporalis exequitur & punit, quod patet in eo, quod præcipit fieri per principes sæculares, tanquā per executores: & in eo quod dicit, quod condignæ animaduersionis adiectione compescantur: pœna autem animaduersionis vltimum supplicium designatur, ut patet clarè extra de hæret. c. Ad abolendam. c. Vergentis, & c. Excommunicamus. primo, & secundo.

Tertium argumentum.

Tertio arguitur sic: Rex Siciliae commisit Episcopis, ut punirent Sarracenos, qui mulieribus Christianis, & pueris paruulis abutebantur, ut patet extra, de rap. c. In Archiepiscopatu. igitur si rex eis commisit, ergo Sarracenorum punitio directè pertinet ad principes sæculares.

Responsio ad 4. argum.

12. Respondetur: quod dominus Papa ibi, commisionem Episcopis factam per regem super Sarracenos narrat: sed eos procedere ex tali commisione non approbat: nec processerunt ex illa, sed propria potestate ordinaria, unde dicit sic: Consul tationi tuæ taliter respondemus: quod tales in iurisdictione tua existentes, pœna pecuniaria poteris multare, &c.

4. argumētū.

Potest & aliter responderi: quod ibi prædicti Episcopi in dictis excessibus processerunt ex commisione regia, & non potestate ordinaria: quia procedebant in casu, & de excessu (quia de uenereo, & damnato concubitu) in quo, & de quo potest cognoscere, & punire dominus temporalis: secus autem est de fide, & crimine hæreticæ prauitatis, de quo iudex sæcularis cognoscere prohibetur in allegato cap. Ut inquisitionis. §. prohibemus.

Quarto arguitur sic: Alta uoce, & publicè in terris Christianorum perfidum Machometum, & sacrilegum inuocare: peregrinationes ad Sarracenum defunctum aliquem ut ad sanctum, palam & publicè in eisdem terris facere, & tolerare, cedit in offensam, & in opprobrium fidei Christianæ: Sed Sarracenos talia exercentes, mandat dominus Papa castigari per principes Christianos, &

dominos temporales, ut patet extra de Iudæis, & Sarracenis in Clem. Cedit. Non ergo cognitio, & punitio Sarracenorum cōtra fidem Christianam delinquentium uidetur ad Ecclesiam pertinere.

Responsio ad 4. argum.

Respondetur: q. Iudæi, & Sarraceni (ut dictum est prius) aliqua habent nobis, & eis communia: ut credere unum Deum: & illum fore creatorem; quod est commune nobis Christianis, & Sarracenis, & Iudæis: uel credere Christum de Virgine natum: et illum fore Prophetam uerum, et sanctum; quod est commune nobis, et Sarracenis; et in talibus assentire, ab Ecclesia non reprobantur, imò tacite approbantur. Et si post dissentiant, in lege seu potius in secta sua hæreticant directè, et in nostra indirectè. Et quia inquirere, et cognoscere de huiusmodi Iudæis, et Sarracenis sic delinquentibus, est de fide, et hæresi inquirere, et cognoscere (quod est prohibitum dominis temporalibus) ideo de huiusmodi habet iudex Ecclesiasticus cognoscere, et iudicare: nec cap. Cedit, allegatum, (ut patet ex eius sermōe) loquitur de Sarracenis taliter delinquentibus contra fidem.

Quib. distinguitur Christiani à Iudæis, & Sarracenis.

Habent etiam Iudæi, et Sarraceni aliqua, quæ nobis Christianis, et eis non sunt communia, sed distincta, per quæ hi sunt, et dicuntur Iudæi, et illi sunt et dicuntur Sarraceni, et per quæ à nobis Christianis sunt distincti: ut Iudæi asserunt Christum adhuc fore uenturum, et legalia obseruanda: Sarraceni autem asserunt Christum uenisse, tamen purum hominem fuisse, et Machometum perfidum, Christi autem, et Dei Prophetam sanctum extitisse, et in his Ecclesia eos non approbat, immo reprobat: sed licet reprobet, tamen tolerat, et ne eos quiquam ad profitendum fidem catholicam cogat, prohibet atque uetat, ut patet dist. 45. Qui sincera, sed si uoluerint ab eorum talibus erroribus resilire, et Christi fidem suscipere, eos fouet, recipit, protegit et amplectitur, ut patet de Iud. et Sarra. c. Iudæi, siue Sarraceni, et in protestatione huiusmodi eorum errorum, ipsi Iudæi, et Sarraceni exercent, et obseruant execrabiles uarios ritus suos; hi in Synagogis, illi in Mesquitis.

Ritus Iudæorum.

13. Hi autem ritus plurimū distinguuntur: nam ritus Iudæorum interdum fuerunt liciti, sed semper habuerunt, et habent significatiuè, et representatiuè aliquid ueritatis, Nam olim in figura representabant tunc futura; modo autem præterita: nunc autem licet Iudæis mendaciter representent futura, nobis autem dum per Iudæos fiunt, indicant præterita: Sicut serpens aneus, qui adhuc in quibusdam Ecclesiis in Paschate super palum exaltatur, et agnus, qui immolatur, figurant nobis Christianis præterita: quia Christum in Cruce exaltatum, et Deo in ara Crucis immolatum: sed olim sanctis Patribus designabant talia in Christo fore futura. Nam (ut dicit Christus Ioan. 3.) Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: et ideo q. ritus Iudæorum ab Ecclesia tolerantur: quia in illis habemus testimonium fidei Christianæ ab hostibus, et ab illis, qui foris sunt: immo Papa prohibet, quod in eorum celebrariis, et festiuitatibus à Christianis nullatenus perturbentur; ut &

Ritus Sarra-
cenorum.
† al. nūquam

pater extra de Iudæis, & Sarra, cap. sicut Iudæi,
Ritus autem Sarra-
cenorum secundum suam
totalitatem (quod dico propter circuncisionem)
nec f fuerunt, nec sunt liciti : quia non continent
veritatem, nec aliquam adducunt vtilitatem; ideo
ab Ecclesia iure, uel constitutione nec approban-
tur, nec licentiantur, nec etiam tolerantur: licet in
Mesquitis suis, uel eorum domibus, inter se qua-
dam taciturnitate ab Ecclesia uideantur tolerari;
quia sic fieri non prohibentur. Quod autem istos
execrabiles ritus non faciant inter Christianos
publicè in loco eminenti: & proclamant, & pro-
fiteantur Mahometum alta uoce: & peregrinentur
in multitudine, & publicè ad sepulchrum Sarra-
ceni, quem ut sanctum mendaciter colunt, & ado-
rant, fieri prohibet dominus Papa ut Index eccle-
siasticus, & proprius in hac causa: unde dicit. † Cū
autem hæc in diuina maiestatis displicentia non
sint vllatenus toleranda, sacro approbante concilio,
ipsa in terris Christianorum fieri deinceps di-
strictius inhihemus: præcipientes Principib. tem-
poralibus (ut generalis index) quod talia in eor-
um terris fieri non permittant.

† In d. Clem.
Cedit. §. cum
autem, de Iu-
dæis, & Sar-
racenis.

† al. tempo-
rales.

14 Si autem fiant per modum, per quem fieri
prohibentur, (hoc est publicè, & notoriè, quod
probatione, & inquisitione non egeat, sed puni-
tione) in isto casu præfenti statuto, & ipso iure
dominus noster Papa committit, & remittit eos
(ut punitionem, & vltionem in eos exequatur) ad
Principes seculares: † cum tales infideles publicè
Christum blasphemantes, animaduersionis vltio-
ne debeant castigari, ut dictum est in solutione im-
mediatè præcedentis argumenti: & patet extra de
Iudæis, cap. In nonnullis, animaduersionis h
autem pœna decapitationem significat, ut dicit Ho-
stien. & dictum est ubi prius: quæ pœna non po-
test infligi per Ecclesiam. Quod bene designant
uerba in §. fin. Clem. prædicta, Cedit. quæ sunt ta-
lia: Ij uero, qui secus præsumperint, taliter ob-
diuinam reuerentiam castigentur ab ipsis (scilicet
Principibus) quod alii eorum exemplo perterriti,
à præsumptione simili arceantur.

Argum. 5.

Quinto arguitur sic: Iudæi propriè non possunt
esse hæretici, neque per consequens de hæresi sus-
pecti; nam fidem Christianam nunquam moder-
ni Iudæi receperunt, & per consequens perdere
eam non possunt; Episcopi autem & Inquisitores
non sunt simul iudices, nisi in materia hæresis:
Ergo de eis qualitercunque delinquentibus cog-
noscere non possunt.

Responso ad
5. argum.

15 Responsum est supra prolixè, quod Iudæi hæ-
reticorum fautores, & receptatores, & defensores
possunt esse clarè: & ideo possunt puniri per Epi-
scopos, & Inquisitores planè: hæretici autem in le-
ge nostra directè & propriè esse non possunt, nec
suspecti, quia fidem Christi in re non receperunt,
& sic ut tales puniri non possunt: hæretici autem
in lege sua directè, & in lege nostra indirectè esse
possunt; & hoc si credât, uel pertinaciter asserant
contrarium eorum, quibus à nobis distincti non
sunt, sed nobiscum conueniunt. utpote, Deum nõ
esse unum, uel creatorem, &c. quibus assentire seu
credere expressè uel tacitè fidei iusserunt in circun-

A cisione, uel legis Moysi acceptatione, & ideo si de-
uiant, arcenti † sunt tenere quæ fidei iusserunt. De
fide autem & hæresi non habet cognoscere quo-
modo, nec diffinire dominus temporalis, sed
tantum ecclesiasticus.

† arcenti pro
arctandi, & co-
gendi.

Possumt etiam contra fidem Christianam age-
re, ipsam prauo dogmate corrupcdo: malis per-
suasionibus impugnando: Christianos ad hære-
ses inducendo: de hæresibus informando: ad ritus
eorum execrabiles prauis suggestionibus pertra-
hendo: nouas hæreses contra legem Christi inue-
niendo: scribendo, & dogmatizando, & similia
peragendo: de quibus non index secularis (cum
sit prohibitus) sed ecclesiasticus habet de iure cog-
noscere, & diffinire, ut dictum est supra.

B Per leges etiam ueritas supradicta multiplici-
ter impugnatur. Et primo sic: Iudæi Romanis le-
gibus iudicantur, patet C. de Iud. l. Iudæi, ubi di-
citur sic: Iudæi Romano communi iure uiuentes,
& infra: A deant solemnni more iudicia, omnesque
Romanis legibus conferant, & excipiant actio-
nes. Ergo debent iudicari Romanis legibus, quod
pertinet ad Principes seculares.

Arg. ex l. ciui-
li desumpta.

Dicendum est, quod Imperator in l. prædicta
nihil aliud intendit, nisi qd Iudæi, qui uiuunt iure
& statutis Romanorum, iudicentur Romanis le-
gibus in ciuilibus, sicut & Christiani: & non legi-
bus Moisaicis, nec à senibus Iudæorum; immo eos
per eorum seniores prohibet iudicari, ut patet, C.
de Iud. l. Si qua. Ante enim aduentum Christi (se-
cundum legem Moisaicam in multis habebant im-
munitatem, quæ omnia rescinduntur, eod. tit. l.
Iulio. & quædam iuxta legem suam instituerant,
quæ non licent, C. eod. l. Nemo.

Responso ad
1. argum.

Secundo arguitur sic: Rectores prouinciarum
debent prohibere Iudæos si faciunt aliqua in con-
temptum fidei Christianæ. patet C. de Iud. l. Iu-
dæos. ubi dicitur sic: Iudæos quosdam festiuita-
tis suæ solemnna, ad pœnæ quandam recordationè
intendere, & sanctæ crucis assimilata speciem
in contemptum Christianæ fidei sacrilega mente
exercere, prouinciarum Rectores prohibeant. hæc
ibi. glof. solemnna, puta coronam spineam, et cru-
cem, non ergo ad ecclesiam, sed ad dominos tem-
porales, Iudæos contra fidem delinquentes perti-
net cognoscere, et punire.

Argum. 2.

Dicendum: quod ex ista lege nihil aliud habe-
tur, nisi quod Rectores prouinciarum prohibeant
Iudæos, ne talia faciant contra fidem: nec per hoc
Iudæi fidem peruertebant, sed contemnebant, unde
in contemptum dicit: nec per hoc excluditur
ecclesia, ad quam de delinquentibus in fide per-
tinet iudicare, et non ad dominos temporales, ut
patet extra de hæret. lib. 6. c. Vt inquisitionis, et §.
prohibemus, sepis allegato.

Responso ad
2. argum.

E Tertio arguitur sic: Princeps secularis iudi-
cat pœna sanguinis Iudæos, qui expugnant fidem
Christi peruersa doctrina, ut patet C. de Iud. l.
vlt. in fine, ubi dicitur sic: Cernat præterea bona
sua proscripita mox pœnæ sanguinis destinādus,
qui fidem alterius (idest Christi) expugnauerit
peruersa doctrina. hæc ibi. Non ergo ad ecclesiā
pertinet Iudæos punire taliter delinquentes.

Argum. 3.

Dicen-

Responso ad
3. argumen-
tum.

Dicendum est: quod lex ista nihil aliud ha-
betur, nisi qd princeps secularis Iudæos expugnan-
tes fidem, punit pœna sanguinis: hæc autem pœna
est secundum iudicium secularæ; nec ex hoc ex-
cluditur iudicium Ecclesiæ, cuius est cognoscere &
diffinire, sicut nec in hæreticis, in quos, & contra
quos est eadem pœna secundum leges, ut patet.
C. de hæret. l. Manichæos. & l. Arriani, & tamè præ-
cedit semper iudicium Ecclesiæ, ut patet C. de sum.
Trin. & fide catho. l. r. in fi. & extra de hæret. c. Ad
abolendam, & c. Vergentis. & c. Excommunicamus
1. & 2. Et Iudæi fidem Christi expugnantes
eis dem legibus, quibus & hæretici iudicantur, C.
de Iud. l. Celsitarum. ubi dicitur sic: Iudæi nisi
ad Dei cultum uenerationemque Christianā con-
uersi fuerint: his legibus, quibus præcipimus hæ-
reticos adstringi, se quoque nouerint adstringen-
dos. hæc ibi. Constat autem quod non adstringun-
tur eis dem legibus sicut hæretici. nisi expugnant
fidem in peruerso dogmate seu peruersa doctrina
sicut hæretici: tunc enim eodem iudicio adstrin-
guntur, ut patet C. de hæret. l. quicumque. §. eos ue-
ro, ubi dicitur sic: Vltimo supplicio coercantur
qui illicita tentauerint docere, aliàs autem prin-
ceps secularis Iudæos sustinet, protegit, & defen-
dit, ut patet eo. tit. l. Nullus.

Arg. 4.

Quarto arguitur sic: Occasione quæstionis hæ-
resum nullus debet prouinciam commouere: sed
præses per se debet prouidere, in Authen. de man.
princ. coll. 3. §. eos uero, ubi dicitur sic: Neque oc-
casione religionis hæresumque quæstionis permir-
tas alicui prouinciam commouere. Ergo si Iudæus
expugnet fidem, nullus debet se intromittere nisi
præses.

Responso ad
4. argum.

Dicendum: qd ex lege illa nihil aliud habetur ni-
si quod iudex ecclesiasticus non debet se intromit-
tere de quæstione ciuili, occasione hæresum uel re-
ligionum: sed præses debet prouidere super deci-
sione talis quæstionis ciuilib; nec lex intendit quin
iudex ecclesiasticus de hæresi debeat iudicare: &
ubi lex hoc diceret uel intenderet, lex illa tanquam
impediens inquisitionis officium per Episcopum
& Inquisitorem foret penitus retractanda, ut clare
habetur extra de hæret. lib. 6. c. Statutum.

Eymer. 3. p.
q. 34.

Argum. 5.

Quinto arguitur sic: In crimine canonico præ-
ses cum metropolitanis habet discernere, & non
Metropolitanus per se, sed adiuncto præside, ut
patet in Authen. de manda. princ. §. si uero canonici.
Fidem autem per Iudæos uel Christianos expu-
gnare falso dogmate, crimen est canonicum: Er-
go de illo discernere per: sicut non solum ad Eccle-
siam, immo etiam ad præsidem, non disunctiue,
sed copulatiue.

Responso ad
5. argum.

Dicendum, qd (prout patet per uerba legis sub-
sequentia) illa quæstio nõ erat pure canonica, sed
habebat aliquid de ciuili. Dubitabant enim episco-
pi, in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de
temporalis iurisdictione, lex enim dicit sic: Si uero
canonicum sit quod quæritur, unà cum Metro-
politano prouincia hoc disponere & discernere siue
episcopi dubitent, siue alii quidam, & causæ dare
Deo amabilem & decibilem terminum, qui & de-
center orthodoxam custodiat fidem, & in demnita-

A tem procuret fiscalibus. Ecce patet quod dubita-
bant Episcopi: in quo dubio aliquid erat de fide,
& aliquid de fiscalibus; in quo casu Metropolita-
nus & præses habebant discernere: aliàs. n. episco-
pi per se & sine Metropolitanis iudicant in quæstio-
ne canonica, ut in matrimoniali, & aliis multis. In
crimine, n. uere Ecclesiastico, ut est crimen hæresis,
iudex ecclesiasticus per se cognoscit & discernit:
nec quo ad iudicium habet interuenire iudex ciui-
lis, ut patet in Authen. ut clerici apud proprios epi-
scopos. §. si uero, colla. 6. ubi dicitur sic: Si uero ec-
clesiasticum sit delictum, egens castigatione eccle-
siastica, & multa, Deo amabilis episcopus hoc di-
scernat; nihil communicantibus clarissimis prouin-
ciæ iudicibus. Neque. n. uolumus talia nego-
tia omnino scire ciuiles iudices: cum oporteat ta-
lia ecclesiasticæ examinari, & emendari animas de-
linquentium per ecclesiasticam multam secundum
diuinas & sacras regulas, quas etiam nostræ
sequi non dedignantur leges, hæc ibi.

16 Non obstantibus igitur canonum & legum al-
legationibus, & impugnationibus antedictis, pa-
ter clare, qd Iudæorum & aliorum infidelium fidem
Christianā prauis dogmatibus impugnantium, seu
aliàs modis prædictis contra fidem Christi delin-
quentium, & agentium, cognitio, iudicium & pu-
nitio pertinet de iure ad iudices ecclesiasticos:
quia ad Episcopos & Inquisitores hæreticæ prauitatis,
& non ad principes seu dominos temporales:
licet executio pertineat ad ipsos iudices secula-
res, quando punitio transit in uindictam sangui-
nis; & sic delinquentes debeant animaduersione
debita, hoc est vltimo supplicio castigari, prout in
hæreticis de iure & consuetudine est sciendum.

17 Propter huiusmodi rationes nonnulli aduer-
sarij ueritatis, tempore domini Urbani Papæ V. op-
posuerunt se episcopo Barchinon. & dicto Inqui-
sitori fratri Nicolao Eymerici in Aragonia, qui te-
nebant captum Astruchum de Piera Iudæum Bar-
chinon. conuictum pariter & confessum, qd demo-
nes inuocauerat, sacrificauerat: responda expecta-
uerat, & habuerat: allegantes contra dictos Episco-
pum & Inquisitorem, Iudæum propter prædicta
non esse de foro eorum, sed potius domini tempo-
ralis: & tandem dictus Iudæus fuit positus in seques-
tro, in posse Domini Episcopi Ilerdensis, & dedu-
cta causa in Romana curia, coram Domino Grego-
rio Papa XI. & auditis partibus hinc & inde, de-
mum idem dominus noster Papa Gregorius in pu-
blico consistorio mandauit dominis Cardinalibus
Bonon. & Mutin. † quatenus scriberent & man-
darent dicto domino Episcopo Ilerdensi, quod in-
fra terminum certum, dictum Iudæum antedictis
Episcopo Barchinon. & fratri Nicolao Eymerici
Inquisitori restituisset & assignasset realiter, & de-
facto: Qui antedicti domini Cardinales eidem Epi-
scopo Ilerden, hoc mandauerunt, per suas litte-
ras tenoris sequentis.

Tabien. in
sum. verbo,
Inquisitor.
§. 33.

† al. Mori-
nen.

M Iteratione diuina Guido Portuen-
sis & Aegydius Tusculanus Episco-
pi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, ve-
nerabili in Christo patri domino Episcopo
Z 3 Ilerdensi

Ilerdensi salutem in Domino.

De mandato Sanctissimi in Christo patris & Domini nostri Domini Gregorii diuina prouidentia Papæ XI. viux vocis oraculo nobis facto, tenore præsentium vobis præcipimus & mandamus, quatenus Afruchum de Piera, Iudæum Barchinon. penes vos & in vestra custodia certis de causis (vt dicitur) existentem, venerabili in Christo patri domino Episcopo Barchinon. & fratri Nicolao EymERICI Inquisitori hæreticæ prauitatis, in terris ciferinaris regis Aragoniæ: vel ab eis certum mandatum habentibus, infra sexdecim dierum spatium à præsentatione seu notificatione præsentium, vobis facta immediate sequentium tradatis, liberetis, & realiter assignetis.

Datum Auinione sub nostris sigillis, anno à natiuitate Domini MCCCXXI. indictione IX. Die decima mensis Aprilis, Pontificatus prædicti Domini nostri Papæ anno primo.

Iudæus quis demones inuocauit abiurauit.

Quo; Iudæo recuperato, præfati Episcopus & Inquisitor eundem Iudæum Barchin. in Ecclesia cathedrali, in festo Circumcisionis Dominicæ fecerunt publicè abiurare, & eundem sententialiter carceri perpetuo manciparunt.

COMMENT. LXXI.

Questionis summa.

Ota hæc questio, quamvis late pateat, tribus tamen potissimum partibus velut certis cancellis clauditur.

In prima docet, Iudæos, ceterosque infideles aduersus catholicam fidem delinquentes per Episcopos & Inquisitores puniri posse.

In secunda diluit ea, quæ huic sententiæ secundum speciem videntur aduersari, quod præstat dum ait: Non nulli autem aduersarii ueritatis,

In postrema ibi: Non obstantibus igitur. propostum concludens, auctoritate pontificia confirmat infideles in certis quibusdam causis iurisdictioni Ecclesiasticorum iudicium supponi.

Integram hæc questionem nullis pene mutatis transtulit Locatus in suum opus iudiciale, uerbo, inuocare. à num. 2. vsque in finem. Idem fecit, præfatus tamen, Tabien. in sum. uerbo, Inquisitor. §. 32. & 33. multa huc spectantia tradit Repertorium inquisit. uerbo, Iudæus §. an & ex qua causa. & Zanchinus tract. de hæret. ca. 36. & ibi late in additionibus Campegius. Ioan. And. Innocentius & alii, in cap. quod super his, de uoto & uoti redempt. Ancharanus conf. 15. Calderinus conf. 2. tit. de Iudæis. uterque Thomas 2. 2. q. 10. art. 8. Fernandus Vasquius lib. 1. cōtrouersiarum illustrium, ca. 24. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 2. Ioannes Rogas tract. de hæret. par. 1. nu. 557. & seq. Simancas de catho. instit. tit. 35. nu. 10. & 11. idem in Enchyridio tit. 17. num. 2. & alii.

Iudæi delinquentes in his quæ nobis &

Christianis & eis sunt communia, &c.) Et hæc est

A communis sententia, quam tenent fere omnes præcitate exceptis Conrado, Bruno, & Fernando Vasquio, in locis præcitate; ceterum, vt ingenue dicam quod sentio, licet horum uirorum non sit auctoritas contemenda, quos doctissimos esse constat: at communis opinio eis preponderare debet, & fauor fidei, quem communis sententia tuetur, multum ponderis habere debuit apud ipsos. & eorum ratio potissima, uidelicet, de his qui foris sunt nihil nostra referre, facile refellitur: quia cum in fidem communem ipsi & nobis, aut in nostram solum delinquant, Ecclesiasticis iudicibus se subiiciunt, nec foris tunc omnino ratione delicti Ecclesiastici patratu censeri debent: hæc uero EymERICI doctrina tutissima est ubique, & ualde secunda, spectatis in primis circumstantiis, quas auctor prudensissime commemorat. uidelicet, cum hæc delicta committunt in præsentia Christianorum, & quandoque ad similia malo suo exemplo Christianos pertrahunt.

Sed hæc questio antea quidem ut apparet in disputatione posita, iam pontificia auctoritate declarata est à Gregorio XIII. Pontifice Maximo, extraneanti quædam incipien. Antiqua Iudæorum improbitas. in qua cum recensentur causæ & casus, in quibus Inquisitores possunt procedere contra Iudæos, aut infideles, huc de quo agimus primo loco enumerat, in hæc uerba: Siquis Iudæus, aut infidelis in iis, quæ circa fidem cum illis nobis sunt communia, ueluti Deum unum, æternum, omnipotentem, creatorem omnium uisibilem & inuisibilem, & similia non esse asseruerit, prædicauerit uel priuatim alicui insinuauerit. Inquisitorum scilicet hereticæ prauitatis iudicio subiacebit, quam sententiam iam olim professus fuerat Guido Carmelita in summa de hæresibus, titu. de hæresibus Iudæorum, cap. ult. & nostris sæculis multum insignes uiri, in quibus sunt Marquardus tract. de Iudæis par. 2. cap. 9. & Bursatus conf. 90. incipien. An Iudæus lib. 1. & Lutzemburgus in Catalogo hæreticorum uerbo, Iudæus.

b ¶ Vnde per hanc potestatem, quam habet Papa, credo quod si Gentilis, &c. contra legem faciat, potest puniri licite per Papam. Idem tenent Hostiensis & alii, cum Innocentio, in dicto cap. quod super his, de uoto. Repertorium Inquisit. uerbo, Iudæus. §. item quando Iudæi. & Locatus, uerbo, inuocare. nu. 6. & eleganter ac more suo copiose Alfonso Castus lib. 2. de iusta hæret. puniitio. c. 14. uersic. prima igitur belli causa. & seq.

c ¶ Et hæc ratione moti Papa Gregorius & Innocentius mandauerunt comburi libros tales, &c.] Hanc historiam breuiter indicat Bernardus Lutzemburgus in Catalogo hæreticorum uerbo, Iudæi. res ita se habet: Gregorius Nonus circa annos Domini MCCCXX. intuitus blasphemias & impietates aduersus religionem Christianam contentas in Thalmudo, insitit eum librum comburi, quod factum est per cancellarium Parisiensem: Gregorio succedens Innocentius III. id factum confirmat, addens ut ceteri similes libri, si qui superessent, diligenter inquirerentur & comburerentur: Rescriptum quo hæc cauit Innocentius incipit: Impia Iudæorum perfidia, quod hic libenter inseruissim, nisi curassem imprimendum inter litteras Apostolicas, habeturque in fine huius operis. idem Thalmud prohibetur in indice

ipsis sunt communia, per Ecclesiam puniuntur.

Gregorius Nonus Thalmud insitit comburi.

Locus relictus.

indice librorum prohibitorum: & iubetur comburi Roma, & ubique per Illustrissimos Cardinales Inquisitores, quorum de hoc edictum habetur in bullario literarum Apostolicarum, item in fine huius operis.

d ¶ Et punit eum pecunia, uel pena alia temporalis. Quibus panis afficiantur infideles in fidem peccantes, dixi plene supra super q. 44. uers. tales inquam Iudæi. illud hic adiungam, pecuniariam penam ceteris acerbiorum futuram Iudæis, est enim genus hominum auarissimum.

e ¶ Quædam quæ est merè contumelia. Hic locus deprauatus erat, nec poterat omnino intelligi quid sibi auctor uellet, in Barchinensi enim impresso ita logebatur: Quædam quæ est merè causalis, in Sabeliano ita: Quædam quæ est mentalis. sed Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara opem tulerunt, ex quibus est locus relictus, ut est impressus, qua restitutione facta uera est EymERICI solutio, & similem blasphemiam distinctionem attulit auctor paulo antea q. 41. in principio. hanc objectionem paulo aliter soluit Panormitanus in dicto cap. postulat. de Iudæis. nu. 4. uers. puto respondendum, quem uidero, adde ibidem Felinum.

f ¶ Hi in synagogis, illi in Mesquitis. Quas nos dicimus Ecclesias, Hebræi Synagogas, Sarraceni Mesquitas uocant. cap. consubit. de Iudæis. clem. cedit. §. 1. de Iudæis, & Sarrac. ubi glossa in uerbo Mesquitis. In his autem si cupis scire quales ritus obseruent, legio quos citans super q. 20. & 21. huiusmodi secunde partis.

Ritus Iudæorum cur toleret Ecclesia non ita aliorum infidelium.

g ¶ Et ideo ritus Iudæorum ab Ecclesia tolerantur, quia in illis habemus testimonium fidei Christianæ. Elegans est hæc ratio, quam sumpsit EymERICUS ex beato Thoma. 2. 2. q. uest. 10. art. 11. aliorum autem infidelium ritus multis sanctionibus imbibentur. l. 2. c. de paganis. l. 2. c. de sum. Trini. & fide cath. l. c. de uentura. c. de episcopis, & cleri. Clemens. unica, de Iudæis, ubi Cardinalis, num. 3. & Ioannes Imolensis hanc discriminis rationem asserunt: quia Iudæi colunt unum Deum, & uerum, Sarraceni uero Mahometum hominem facinorosum, & nefandum: alii alias rationes asserunt, quas commemorat Ioannes Rogas tract. de hæret. par. 1. nume. 568. & sequentibus.

Illud addiderim monere beatum Thomam præcitate loco, aliorum infidelium ritus posse quandoque tolerari, præsertim uero cum salus, & conuersio eorum inde facilius speraretur.

Nomine animaduersionis, quando intelligatur uicium supplicium.

h ¶ Animaduersionis autem pena decapitationem significat, &c.] Hanc sententiam tunc ueram esse crederem, cum adijceretur uerbum, seuerissima, iuxta glossam in l. nemo, uerbo, seuerissimis. C. de sum. Trinita. & Felinum in cap. ex litteris, num. 22. de constitutio, uel grauisima, iuxta glossam in l. unica, uerbo, grauisima. C. nemini licere signum saluato. & in l. 2. c. de Eunuchis. uerbo, pena grauisima, uel similes uoces, quæ excessum significant, dictæ à grammaticis superlatiue, ut acerrima, maxima, acerbissima, aliàs enim nomine animaduersionis, aut pena simpliciter prolata, non puto significari penam mortis: sed arbitrium esset iudicis punire ut uellet, spectata personarum, & delicti qualitate, iuxta doctrinam glossæ in cap. sanc. uerbo, punire. extra de celebra. missa. adde

A Corsetum in suis singula, uerbo, pena. 10.

Observandum tamen est, quandoque nomine debet animaduersionis mortem intelligi. cap. excommunicamus. 1. de hære. & cap. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. & tradit Felyn. in d. cap. ex litteris. de constit. & EymERICUS hæc ipsa questione, in solutione quinti argumenti ex legibus desumpti, numero 16. in fine.

i ¶ Quo Iudæo recuperato, &c. eundem fecerunt publicè abiurare. Sed quomodo abiurabit Iudæus, qui nunquam fidem recepit? Nam re uera huic deseruere non potest forma cap. ego Berengarius. de consecrat. dist. 2. nec aliæ uulgares abiurationum formulæ, quæ illis solum competunt, qui fidem Catholicam sunt professi, abiurabit ergo in hunc modum quoties talis casus occurrerit: Ego N. sacrosancta Dei lege posita coram me, & meis manibus tacta, iuro me credere corde, & ore profiteor illam ueritatem ac fidem, quam lex Dei sacrosancta docet, tenet, & prædicat: ac in primis Deum esse inuocandum, solumque adorandum; & per consequens detestor eum errorem, qui dicit demones esse aduocandos, eisque diuinos honores tribuendos: aut similia, iuxta qualitatem errorum, quos aduersus fidem admisit. Iudæus enim non iurat super Euangelia, quibus non credit, nec abiurat hæresim, quæ in ipsum non cadit. ac perinde dicendum est de abiuratione, ut diximus de iuramento supra in hac 2. parte super cap. contra Christianos. §. Denique.

Iudæus quomodo abiurabit.

B

Quædam quæ est merè causalis, in Sabeliano ita: Quædam quæ est mentalis. sed Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara opem tulerunt, ex quibus est locus relictus, ut est impressus, qua restitutione facta uera est EymERICI solutio, & similem blasphemiam distinctionem attulit auctor paulo antea q. 41. in principio. hanc objectionem paulo aliter soluit Panormitanus in dicto cap. postulat. de Iudæis. nu. 4. uers. puto respondendum, quem uidero, adde ibidem Felinum.

C

Quas nos dicimus Ecclesias, Hebræi Synagogas, Sarraceni Mesquitas uocant. cap. consubit. de Iudæis. clem. cedit. §. 1. de Iudæis, & Sarrac. ubi glossa in uerbo Mesquitis. In his autem si cupis scire quales ritus obseruent, legio quos citans super q. 20. & 21. huiusmodi secunde partis.

QUESTIO XLVII.

De excommunicatis animo pertinaci per annum manentibus in excommunicatione.

S Y M M A R I V M.

- 1 Excommunicatio pena spiritualis est pro mortali culpa inflata.
2 In causa fidei excommunicantur aliqui in tribus casibus, & quibus.
3 Excommunicati præfati postquam per annum in tali excommunicatione forduerint, ut heretici sunt condemnandi.
4 Hereticus quomodo condemnetur tam penitens, quam impenitens.
5 Consimili modo condemnandi sunt dicti excommunicati.
6 Excommunicati ob alias causas, per annum sic perseverantes, hæresis suspicionem incurrunt.
7 Cum huiusmodi excommunicatis quo pacto sit procedendum.
8 Si citati tempore statuto non compareant, post annum quid agendum.
9 Et quid, si prius quam annus elabatur, compareant.
10 Et quid si intra terminum præscriptum.

Vadragesima septima questio est: Excommunicati, qui in excommunicatione per annum steterint animo contumaci seu pertinaci; an vt suspecti de heresi, vel vt heretici sint habendi sic, quod Inquisitorum hereticorum iudicio sint subiecti?

De excommunicatis in causa fidei.

Ad hanc respondemus, qd excommunicationis sententia quædam est pœna spiritualis, quæ semper infligitur iudicio Ecclesiæ pro mortali culpa, quia pro contumacia, & inobedientia uel iuris uel iudicis. Hæc autem contumacia interdum est in causa fidei, interdum in causa alterius rei: & consequenter excommunicatio interdum fertur propter contumaciam in causa alterius rei.

Sunt igitur excommunicati in duplici genere: quidam namque sunt excommunicati in causa fidei; & hoc est in tribus casibus, quia vel pro eo quia fuerunt citati responsuri de fide, & renuerunt respondere seu comparere, & vt contumaces in causa fidei non ipso iure, sed à iudice excoicantur, iuxta cap. Cum contumacia, de hæret. lib. 6.

Vel quia impediunt officium Inquisitionis directè vel indirectè: seu ad hoc præstiterunt auxilium, consilium, vel fauorem: Et isti ipso iure sunt excommunicationis mucrone percussi, iuxta cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus.

Vel quia crediderunt, receperunt, defenserunt, seu fauerunt hereticis: isti etiam ipso iure sunt excommunicati, iuxta cap. Excommunicamus itaque. §. credentes.

Omnes isti excommunicati in causa fidei, si per annum steterint in illa excommunicatione animo pertinaci, non vt suspecti de heresi tantum, sed vt heretici sunt condemnandi, vt patet de prædictis citatis in cap. Cum contumacia. De impediendis patet etiam eo. tit. cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus. De credentibus, receptoribus, defensoribus, & fautoribus eod. cap. Excommunicamus itaque. §. credentes. Isti omnes sunt vt heretici condemnandi. Non dicit, quod sint heretici, quia fortasse non sunt, quia in veritate non habuerunt errorem in mente, nec pertinaciam in defendendo errorem in uoluntate, quæ faciunt hereticum propriè: sed citati non comparuerunt timore; uel impediuerunt officium inquisitionis, seu fauerunt hereticis fauore, seu pecuniæ amore: sed dicit, qd sunt vt heretici condemnandi. Nā sicut notat Archidiaconus super cap. Accusatus. de hæret. lib. 6. in uerbo orta. in prin. excommunicatus in causa fidei, qui per annum sic stetit, & si in veritate hereticus non sit, ab Ecclesia tamen, quæ iudicat per exteriora, potest ut hereticus condemnari.

Relat. supra fol. 200

Sed uideamus quomodo hereticus condemnatur, & tunc videbitur quomodo talis excommunicatus debeat condemnari. Hereticus namque sic condemnatur, quia vel uult ab erroribus resiliere, & eos abiurare, & satisfactionem ad arbitrium Episcopi, & Inquisitionis congruam exhibere, vel non. Si sic, abiurat, iuxta cap. Ad abolendam. §. præsentis, de hæret. & carceri perpetuo per senten-

tiam detruditur, iuxta cap. Excommunicamus. 2. §. si qui uero. Si autem non uult ab erroribus resiliere, nec satisfactionem ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris congruam exhibere, traditur ut impunitus brachio sæculari, ani maduersione debita puniendus, iuxta allegatum cap. Ad abolendam. §. præsentis.

Pari forma est excommunicatus per annum in causa fidei, condemnandus: Nam si uult abiurare errores, pro quibus est citatus, de fide responsurus, & excommunicatus, uel impedimentum inquisitionis officij, seu fautoriam, receptationem, & defensionem, pro quibus fuit excommunicatus, recipitur ad misericordiam, ut de penitentibus hereticis statim est dictum. Si autem non uult, tanquā impunitus hereticus, & contumax est tradendus curiæ sæculari (vt de impunitis hereticis mox est dictum) uel supplicio feriendus.

Quest. 40. huius partis.

Quidam uero sunt excommunicati non in causa fidei, sed pro contumacia in causa alterius rei: utpote quia citati responsuri super quibusdam articulis, qui non erant fidei, uel alia ex causa tenuerunt comparere: uel quia istud uel illud infra certum tempus eis præfixum noluerunt restituere, & similia: siue sint excommunicati à iudice (ut dictum est) siue à iure, utpote, quia clericum uulnerauerunt, uel similia: omnes isti sic pro contumacia non in causa fidei, sed alterius rei excommunicati, si in illa excommunicatione stant per annum animo indurato, non carent scrupulo hereticæ prauitatis; immo leuiter de heresi statim efficiuntur suspecti, iuxta cap. Grauem. de penis. & arg. de æta. & quali. Cum bonæ. Nec, ut dicit Host. in sum. tit. de hæret. §. qualiter quis deprehendatur in heresi, facias vim in eo, quod decretales illæ prædictæ loquuntur de biennio, & triennio: narrant enim factum, quia sic contigerat; sed idem est etiam si per annum. Concordat gl. in cap. allegato, Grauem. de penis. super uerbo, hereticæ prauitatis, & gl. in cap. Excommunicamus itaque. in §. qui autem. super uerbo, condemnentur. de hæret. lib. 5. Concordat, & Archidiaconus, in cap. Accusatus. lib. 6. tit. de hæret. super uerbo, orta. Concordat & Hostien. ubi supra. Omnes isti notant, quod si quis per annum excommunicatus stetit pro contumacia in causa, quæ non sit fidei, efficitur suspectus leuiter de heresi, & ut responsurus de fide, potest citari.

Qualiter autem contra huiusmodi excommunicatos per annum non in causa fidei, sit procedendum, considerandum est, qd dominus Ennecus Episcopus Gerundensis, & frater Nicolaus EymERICI Inquisitor anno Domini MCCCLXVIII. congregauerunt solemne concilium tam Iuristarum, quàm personarum religiosarum peritarum, ut de concordii consilio daretur modus iuri consonus contra excommunicatos per plures annos, per Episcopos, & Inquisitores amodo procedendi: & habita diuturna collatione modus, qui sequitur, est inuentus, & approbatus, & in libro curiæ Episcopi insertus, ad habendam de eo memoriam in futurum, modus autem talis est.

† al. Hæricus.

† al. 137.

Excommunicatus namque per unum annum conti-

continuum, uel per plures suspectus est de heresi leuiter, ratione continuationis ad Ecclesiam tanto tempore continuatæ: ut patet per cap. Grauem. extra de penis. & per c. Cum bonæ de æta. & quali. & per nota per Hostien. in sum. tit. de hæret. §. qualiter quis deprehendatur in heresi. Suspectus autem de heresi, quatenus de fide respondeat, est citandus, ut uideatur si ambulat in tenebris, uel in luce. Citeatur ergo per Episcopum, uel Inquisitorè, uel eorum alterum responsurus de fide: cui ut compareat terminus congruus assignetur, infra quem, nisi comparuerit, sit excommunicatus: in literis & citationis ponatur hoc uerbū: responsurus de fide; iuxta notata per Archidiaconum in c. Accusatus. de hæret. lib. 6. super uerbo, orta. in principio. & iuxta notata per Host. in cap. Inter sollicitudines, de purg. cano. §. 1. Citatus igitur taliter, uel cõparet infra terminum, uel renuit comparere. Si renuit comparere, eo facto est excommunicatus tanquam contumax in causa fidei; & consequenter aggrauatur, quia iam fit suspectus de heresi uehementer, per cap. Cum contumacia. extra de hæret. lib. 6.

Tunc uel infra illum annum comparet, uel non. Si non, tunc anno elapso est, ut hereticus condemnandus: transiit enim in suspicio leuis in uehementem, & uehementem in uiolentam, ut patet in c. allegato, Cum contumacia. de heret. lib. 6. & per nota ibidem per Ioan. And. & Archidiaconum. Taliter autem condemnandus uel ante sententiã rediit ad gremium Ecclesiæ paratus facere, quæ Ecclesia uoluerit mandare: & tunc recipitur ad misericordiam, & recipitur ut hereticus penitens ad abiurationem, & carcerem perpetuum, iuxta cap. Ad abolendam. §. præsentis. de hæret. lib. 5. & eod. tit. cap. excommunicamus. 2.

Si autem redire noluerit, ut impunitus hereticus est relinquendus brachio sæculari, animaduersione debita puniendus, per allegatum cap. Ad abolendam. §. præsentis.

Si autem infra illum annum cõparuerit, quia excommunicationem in causa fidei contumaciter sustinuit, abiurabit ut suspectus de heresi uehementer, iux. c. Accusatus. in prin. de hæret. lib. 6. Quo facto interrogabitur de fide, & articulis pro quo ad respondendum primo citatus fuerat ut suspectus de heresi leuiter: quia fuerat per unum annum, uel plures annos in excommunicatione pro contumacia. Et tunc uel respondet catholice, uel non: Si non, fiet processus communis per cap. Ad abolendam. extra de hæret. lib. 5. Si autem respondet catholice, dicitur sibi: Charissime, tu uideris catholicus uerbo, quia dicis, qd credis, quod Ecclesia mandat: sed contradicis facto, quia non facis prout Ecclesia tibi iubet, immo resistis eidè contumaciter. Quare ut uideremus clare de tua credentia: & si ambulat in tenebris uel in luce, te citari fecimus; sed comparere, & respondere renuisti. Tunc attenda conditione personæ, & negotij, pro quo est excommunicatus, qualitate, & attentis attendendis, assignabitur sibi tempus conueniens trium mēsiū, uel quatuor, uel plurium, & mandabitur sibi, & mandando monebitur li-

teratoriè, quatenus infra illud tempus faciat se absolui, aliàs ex tunc prout ex nunc, & econtra, excommunicationis sit uinculo innodatus. Tunc si patet mandato, & monitioni, habebitur intentum: si autem non, & permiserit se incidere in dictam excommunicationem, sequetur processus prædictus: quia uel infra annum paruerit, uel non: & si sic, uel si non, fiat ut dictum est prius: & per prædictum modum procedetur in primo casu, scilicet, quando excommunicatus pro contumacia per unum annum, uel plures citatus responsurus de fide noluerit comparere.

Si autem talis excommunicatus, & responsurus de fide citatus, infra terminum comparuerit assignatum, fiet processus prædictus: nam interrogabitur de fide, & articulis fidei. Et tunc uel respondebit catholice, uel non: Si non, fiet processus communis per cap. alleg. Ad abolendam. tanquam contra illum, qui in heresim incidit manifestè, quia propria confessione. Si autem respondet catholice, procedetur ut dictum est ante. Nā quia bene respondet uerbo, sed contradicit facto, assignabitur (ut dictum est) competens tempus, & mandabitur eidem, & percipiendo monebitur, quatenus infra illud tempus, & ei tres terminos assignatos, uel unum pro trino edicto, faciat se absolui; aliàs tanquam contumax in causa fidei sit excommunicatus. Tunc uel permittit se noua excommunicatione ligari non parendo, uel non: Si non, habetur intentum: nihilominus potest sibi iudici abiuratio pro leui suspicione, quam incurrit: quia ultra quàm per annum sustinuit excommunicationem animo indurato. Si autem permittit se excommunicari non parendo, fiet ut dictum est; quia uel per annum sustinet dictam excommunicationem, uel non: Si non, habetur intentum; sed abiurat ut suspectus de heresi uehementer per cap. Cum contumacia. Si autem sustinet per annum animo indurato: uel ante sententiam patet, uel non: si sic, habetur intentum; sed recipitur ad misericordiam, ut hereticus penitens ad abiurationem, iux. cap. Ad abolendam. de heret. lib. 5. & carcerem perpetuum, iuxta cap. Excommunicamus. 2. de here. lib. 5. licet post sententiam in carcere possit dispensari, iuxta cap. Vt commissi de here. lib. 6. Si autem ante sententiam non patet, tradetur per sententiam, ut hereticus impunitus curiæ sæculari ultimo supplicio feriendus, ut in cap. alleg. Ad abolendam. Et ecce modus contra excommunicatos pro contumacia ultra quàm per annum per Ecclesiam procedendi.

COMMENT. LXXII.

Quæ in his postremis questionibus traduntur ab Eymérico uillissima sunt, & vsu frequentissima: ideoque diligentissime perscrutanda, & intelligenda: quæ autem hac questione continentur, singularia etiam sunt, & valde elaborata, de quibus videndi Zanchinus tracta. de hæret. cap. 9. nume. 3. & sequ. Locatus in opere iudiciali uerbo, excommunicati. nu. secundo. & sequen. Repertorium Inquisitorum uerbo, excommunicare. §. si suspectus. copiosè Archidiaconus.

Materia huius questionis qui tracta rint.

nus, Ioannes And. Geminianus. & Francus in cap. cum contumacia de heret. lib. 6. Panormitan. Felinus, & alii in cap. excommunicamus 1. §. qui autem de heret. Simancas de catho. instit. tit. 27. nu. 4. idem in Enchyridio tit. 55. late rursus Panormitanus, & ceteri in cap. grauem de penis. Gondissalvus tract. de heret. q. 9. nu. 2. & alii.

In hac questione Emericus luculenter prae ceteris docet quicquid in hac materia potest desiderari: quod iterum a. praxim reuocans, explicat 3. par. in ultimo modo processum fidei terminandi.

a ¶ Et si in veritate haereticus non sit, ab Ecclesia tamen, &c. potest vt haereticus condemnari. Idem obseruauit subtiliter idem Emericus 3. par. in vltimo modo processum fidei terminandi. nu. 112. vbi adduci rationem discriminis vers. in secundo casu.

b ¶ Vltimo supplicio feriendus. Hae verba omnia erant in Barcinonensi impresso, quae sunt ex manuscriptis suppleta.

c ¶ Quidam vero sunt excommunicati non in causa fidei, &c. Nobilis est haec distinctio, quam tradit etiam Abbas in dicto cap. grauem de penis. nu. 7. vers. dic tamen. idem indicat in cap. postulasti, de homicidio volunta. nu. 4. vers. secundo quaeritur. Locutus in opere iudiciali verbo, excommunicati nu. 2. & dixi supra in hac 2. parte super dicto cap. grauem. & iuxta hanc Emerici doctrinam intelligendum videtur decretum concilii Tridentini, sessio. 25. sub rub. de reformatione cap. 3. §. in causis quoque. Statuentis inquiri posse in quemcumque persistentem per annum in excommunicatione, tanquam in suspectum de haeresi.

Ex recepta tamen consuetudine sanctae Romanae & generalis Inquisitionis intelligo non solere procedi contra excommunicatos per annum, aut amplius, nisi fuerint excommunicati ex causa haeresis.

d ¶ Et frater Nicolaus Emerici Inquisitor anno Domini MCCCLXVIII. Ita Barcinonensis impressus, & codex Cardinalis de Gambara: sed in Sabellano & Bononiensi legitur anno Domini MCCCLVII. & potuit quidem Emericus iam eo anno fuisse creatus Inquisitor, cum Nicolaus Rossell. cui ipse in hoc officio successit, ab Innocentio sexto, qui floruit anno Domini MCCCLII. creatus fuerit Cardinalis, vt dixi in vita Emerici initio huius operis praefixa.

e ¶ Contra excommunicatos per plures annos, &c. Hic locus in omnibus codicibus erat inutilis & imperfectus, quem ita emendauimus vt est impressus ex codice Cardinalis de Gambara. ex his tamen quae sequuntur apparet ita esse legendum: Contra excommunicatos per vnum vel plures annos. in Bononiensi & Sabellano legitur; Vt darent modum iurisdictionis, sed sequentia indicant legendum esse: Modus iuri consonus.

f ¶ Cui vt compareat, terminus congruus assignetur. Indefinite dixit, Congruus terminus assignetur, nam in arbitrio Inquisitoris positum est terminum taxare, intra quem accedere quis debeat ad respondendum de fide. in assignatione huius termini habenda ratio est temporum, locorum, & personarum. & qualis sit huius rei modus & praxis, tradit elegantex Emericus 3. par. tit. de forma citan-

Qui per annum sustinet excommunicationem suspensus sit de haeresi.

Quo anno creatus sit Emericus Inquisitor.

Locus restitutus.

Inquisitor terminum taxat, intra quem veniant citati ad respondendum de fide.

A di absentem, num. 131.

g ¶ In litteris citationis ponatur hoc verbum, responsurus de fide. Hae citatio verbalis est, que fit per litteras, vel nuntium, in qua hoc est obseruandum: cum reus qui citatur non est contumax, aut facile capi potest, non est necesse addere verbum hoc, Responsurus de fide: sed generaliter ei praecipitur, vt se coram Inquisitoribus sistat. clem. 1. de heret. Conradus Brunus lib. 4. de heret. cap. 6. Simancas de catho. instit. tit. 44. nu. 12. quod si reus contumax fuerit effectus, nec facile capi potest, addendum est tunc in citatione verbum, Responsurus de fide, iuxta cap. cum contumacia. vbi Doctores de heret. lib. 6. obseruata ea forma, quam tradit Emericus praecitato loco, & auctor quidam innotatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de haeresi, in rub. de heret. contumacibus. & in rub. de materia processuum inquisitionis. cetera tradidi infra, par. 3. nu. 131. & super quaest. 42.

h ¶ Te citari fecimus, sed comparere, & respondere renuisti. Hae verba deerrant in Barcinonensi impresso, & Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara, quae suppleuimus ex Sabellano, nam ad sensum perscrutandum omnino desiderantur.

i ¶ Licet post sententiam in carcere possit dispensari. Dispensant autem in iure communi Inquisitores quilibet privati per textum in cap. vt commissi §. necnon. de heret. lib. 6. sed hoc priuatis Hispanie Inquisitoribus interdicitur est per particulares inquisitionis eius prouinciae instructiones, quibus cauetur vt solus Inquisitor generalis dispensare possit, Quanto autem tempore elapso dispensari possit, tradit Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 21. & seq. & dixi copiose 3. par. super 10. modo processum fidei terminandi, & alibi saepius, quae cum non sint huius loci, libenter omitto.

Verbum, responsurus de fide quando ponendum in citatione.

In carcere iure communi inquisitores dispensant.

QVAEST. XLVIII.

De Schismaticis.

S Y M M A R I U M.

- 1 Differentia inter haeresim & schisma.
2 Diuidi ab Ecclesia bifariam contingit.
3 Schismatici aliqui non sunt haeretici, & qui.
4 Aliqui vere sunt haeretici & vt tales tractandi.

Vadragesima octaua quaestio est: Schismatici an haeretici sint habendi sic, vt Inquisitoris haereticorum iudicio sint subiecti?

- 1 Ad hanc respondemus, quod inter schisma & haeresim est differentia, vt habetur 24. q. 3. cap. Inter haeresim. Nam schisma dicit diuisionem: haeresis autem errorem: unde a schismate dicti sunt schismatici, quia ab Ecclesia diuisi.
2 Aliqui autem ab Ecclesia duobus modis possunt diuidi, loquendo de his, qui fidem receperunt: Quidam namque sunt diuisi ab Ecclesia quo ad obedientiam solam, nullum habentes de credendis errorem in mente, nec de defendendo errorem pertinaciam in voluntate.
3 Et tales non sunt haeretici in re, nec habendi post-

di, postquam non habent errorem in mente, nec pertinaciam in voluntate; nec aliam apparet, quod male sapiant de articulis fidei, & Ecclesiae sacramentis, seu Ecclesiastica potestate; licet moti malitia, superbia, vel auaritia, seu alias deuiant ab obedientia Ecclesiae. Attamen licet isti non sint haeretici, sunt tamen multum ad haeresim dispositi, vt dicitur vbi prius. Nam in eo quod se diuidunt ab Ecclesia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quod non obediunt in credendis.

4 Quidam vero sunt diuisi ab Ecclesia non solum quo ad obedientiam, uerum etiam quo ad credentiam; quia nolunt credere determinationibus Ecclesiae, vt de fide factis: vt pote, quod Spiritus sanctus procedat a Patre, & Filio, ut Ecclesia determinauit de sum. Trin. & fide catho. lib. 6. cap. unico. & similibus. Et tales vt haeretici sunt habendi: quia habent, eorum quae sunt fidei, & credere tenentur, errorem in mente, & pertinaciam in uoluntate: cum post deprehensionem erroris ad arbitrium Ecclesiae noluerint haeresim abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, ut patet clare extra de haeretico. lib. 5. cap. Ad abolendam. §. praesenti.

A esse renuunt summo Pontifici, & qui membris Ecclesiae ei subiectis communicare recusant. Beatus Thomas 2. 2. q. 39. art. 1.

a ¶ Aliqui autem ab Ecclesia duobus modis possunt diuidi, &c. Hic locus est valde insignis de primo genere Schismaticorum, quos dicit Emericus superbia tumidos ab Ecclesia se separare, & propterea leuiter prorumpere in id quod non obediunt in credendis, quasi dicat: ex hoc saltem se reddere de haeresi leuiter suspectos; quod est verissimum nam hoc factio videtur profiteri quod extra Ecclesiam sit salus, quod extra Ecclesiam sint vera sacramenta: uel quod summo Pontifici non sit parendum, quae valde sunt impia. Palacius Rubius tracta. de regno Nauarrae, par. 5. §. 7. quae sententia verissima est accepta in primis de illis, qui scienter Schisma profitentur.

Quibus autem penis puniantur Schismatici huius primi generis, luculenter docet Turcremata in summa de Ecclesia, par. 1. cap. 8. & Palacius Rubius tracta. de Regno Nauarrae, par. 5. §. 7.

Hoc est certum, Schismaticos primi generis ad unitatem Ecclesiae redeuntibus abiurare debere Schisma, & promittere satisfactionem ad mandatum Ecclesiae, ut recipiantur: cuius abiurationis formulam praescripsit Turcremata lib. 4. de Ecclesia, par. 1. cap. 15. adde Regtorum inquisitorum verbo, abiuratio. Abiurant vero Schismatici iuxta dispositionem, cap. quoties cordis. 1. q. 7.

Sed vterius quaeritur: An Schismatici non modo abiurare debeant Schisma, sed etiam suspicionem aliquam haeresis ex Schismate contractam, & qualis ea suspicio sit. Hae quaestio alterius difficultatis declarationem postulat, an scilicet in Schismate semper insit haeresis, de qua agit gloss. & doctores in capit. inter haeresim. 24. quaest. 3. gloss. 24. quaest. 1. in summa, & in cap. non asseramus. 24. quaest. 1. quibus locis asserit gloss. omne Schisma habere haeresim annexam. Sane huiusmodi Schismatici, qui ab unitate Ecclesiae, & Romani Pontificis obedientia discedunt, quamuis in nullam haeresim a principio incidant, at haeretici confines sunt, & parum ab illis distare videntur: quare non carebunt haeresis suspicionem, quam cum Schismate abiurabunt. ea vero suspicio maior uel minor censenda erit pro temporis diuturnitate, quo in Schismate perseveratum est, extrauagana. Ad certitudinem, de sententia excommunic. inter communes. Panormitanus in cap. quia diligentia. de elect. & pro aliis circumstantiis causarum & personarum, interdum ergo uel leuiter, vt hic indicat Emericus, aliquando vero vt reuolueret de haeresi suspecti abiurabunt Schismatici redeuntibus: aliam autem vt haeretici formales, si errorem in mente habuisse detecti fuerint: quem uix quandoque credibile est non habuisse, praesertim cum diu in Schismate perstiterunt.

Cognitu dignum est: An Schismaticus, qui abiurauit Schisma ad Ecclesiam reuertitur unitatem sit, habilis ad beneficia, & ad maiores Ecclesiae dignitates, an dispensatione potius egeat? Et Antonio Butrio, Ioanni Imola & aliis in capit. quia diligentia, de elect. recte uisum est, talem de iure communi ineligibilem, inhabilem, & irregularem remanere: quia licet delictum per penitentiam & abiurationem sit pur-

Schismatici primi generis, saltem leuiter de haeresi suspecti.

COMMENT. LXXIII.

DE materia huius quaestiones multis locis tractatur in iure canonico 24. q. 1. in pluribus capitibus. & ead. causa quaest. 3. & 7. q. 1. cap. denique. & 23. quaest. 3. & 12. q. 2. cap. alienationes. & 1. q. 7. qui in qualibet, & de consecr. dist. 4. cap. hi qui, cap. ostenditur, & multis aliis. copiose iuris canonici Interpretes in Decretalibus, Sexto, & Clement. in titulis de Schismaticis. Ius Turcremata in sum. de Ecclesia, lib. 4. par. 1. per 15. capita. Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 39. Alexander Aensis par. 2. q. 182. Bonauenura lib. 4. sent. distinct. 13. & ibidem latius Gabriel Biel, & Petrus de Palude, & alii. Augustinus de Ancona in summa de potestate Ecclesiastica, q. 25. Antoninus in sum. par. 2. titu. 3. cap. 11. Abbas & alii, in cap. quia diligentia, de elect. Paulus Grillandus tract. de heret. q. 2. nu. 6. & seq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. Cano. cap. 105. Palacius Rubius in tract. de Regno Nauarrae, par. 5. §. 7. Gondissalvus tract. de heret. quaest. 7. Summis omnes, & Repertorium Inquisitorum, & Locutus, in opere iudiciali verbo, Schisma. Simancas de catho. institut. titu. 58. idem in Enchyridio titu. 5. Ioannes Roias tract. de heret. par. 1. nu. 498. & sequen. elegantex Conradus Brunus, lib. 1. de haereticis, cap. 16. idem toto libro secundo de haeretico & Schismaticis. & olim Optatus Episcopus Mileuitanus sex libros scripsit contra Schisma Donatistarum, in quibus de hac materia agit vere, grauiter & copiose.

Quid Schisma, & qualis vox. Est autem Schisma illicita diuisio per inobedientiam ab unitate Ecclesiae facta. cap. loquitur. & cap. alienus 24. q. 1. ita praecitati.

Schisma uero vox graeca est, & latine scissuram sonat, qua apud Christianos illicita ab Ecclesia separatio indicatur: peccatum enim Schismatis directe & per se opponitur unitati. & Schismatici dicuntur qui sub-

An Schismatici post abiurationem remaneant inhabiles ad beneficia.

purgatum, non tamen est sublatum impedimentum siue irregularitas ex delicto oborta: & propterea nisi dispensatum fuerit cum tali schismatico ad unitatem Ecclesie reuerso, ad beneficia & dignitates ecclesiasticas promoueri non poterit, ac irregularem quoque remanere pronunciauit, Maiolus lib. 5. de irregularit. cap. 46.

Sed quis cum schismaticis redeuntibus possit dispensare, fortassis non est facile aperto iure demonstrare. Mihi tamen multum placet Panormitani sententia in dicto cap. quia diligentia. de elect. dicentis in hoc casu solum Papam posse dispensare. quod non obsequere videtur indicare textus in dicto cap. quia diligentia. ibi: Eum dispensatiue permittimus confirmari.

Atque ex his consequitur minus recte dixisse Crauetam conf. 293. inci. Ardua admodum. num. 10. sublato schismate per abiurationem eligi quem posse, ac si nunquam schismaticus fuisset, e: quia diligentia de elect. quia reuera inhabilis remanet, vt dictum est. & textus in dicto cap. quia diligentia. aperte oppugnat Crauetae sententiam.

An autem aliqui per ignorantiam possint ab heresis suspitione excusari, licet in schismate versentur, non est huius loci late tractare. Non tamen ambigo posse quandoque simplices et imperitos, qui auctoritati maiorum credunt, quos recte sentire putant, excusari, vt dixi supra parte 1. super quest. 4.

¶ Quidam uero sunt diuisi ab Ecclesia, &c.] Et hi sunt heretici consummati & veri, eodemque cum hereticis iure censendi. Turcremata lib. 4. de Ecclesia, par. 1. cap. 4. & Conradus Brunus lib. 1. de heret. cap. 16. atque in his postremis iudicandis & puniendis non est multat difficultas, cum per omnia sicut heretici sint tractandi. Nam hi non solum a summo Pontifice, & ab Ecclesie unitate discedunt, sed ita preterea licere credunt: vel putantes non esse unitatem in Ecclesia catholica: uel credentes non esse obediendum summo Ecclesie pastoris.

Denique tertii generis schismatici constitui possunt illi, qui aut probabili, aut insuperabili ignorantia ducti, putant aliquem esse Papam, qui non sit: quod solet contingere cum duo pluresue de papatu contendunt, non tamen constat quis eorum rite & canonicè electus sit. qui ergo tunc obediunt non uero Pontifici putantes esse verum, aut non obediunt uero, credentes non esse verum, schismatici, improprie tamen dici possunt. atque hi nec heretici sunt, nec in aliquam iuris penam incurrunt: eum iustam excusationem habeant, & culpa caveant. de qua re vide copiose Turcrematam in summa de Ecclesia lib. 4. par. 1. cap. 14. Iacobatum tract. de concilio, li. 7. art. 1. Aluarum Pelagium, lib. 1. de planctu Ecclesie, c. 65, & Canonistas in dicto cap. quia diligentia de elect.

Exorto autem schismate, & duobus vel pluribus de papatu contententibus, quot & quibus modis sit ei occurrendum, eleganter explicat Zabarella consi. 150. incip. Queritur autem.

¶ Cum post deprehensionem erroris, &c.] Ita Barcinonensis, Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara: sed Sabellanus paulo aliter ita habet: Cum post determinationem Ecclesie, errorem, de quo sunt deprehensi, ad eiusdem Ecclesie ar-

Schismatici secundi generis uere heretici.

bitrium noluerint abiurare, & satisfactionem conuam exhibere,

Q V A E S T I O XLIX.

De Apostatis.

S Y M M A R I V M.

- 1 Apostasia triplex, & quae.
- 2 Apostatae ab ordine, et a statu regulari non sunt heretici.
- 3 Apostatae manentes in excommunicatione totum annum, sunt suspecti de heresi.
- 4 Apostatae a fide sunt heretici.
- 5 Qui metu mortis fidem abnegant, ut penitentes heretici recipiendi sunt, si reuertantur.

Vadragesima nona quaestio est: Apostatae an heretici sint habendi sic, ut Inquisitoris hereticorum iudicio sint subiecti?

Ad hanc respondemus, quod est apostasia quaedam ab ordine clericali: est apostasia a statu regulari: & est apostasia quaedam a ueritate Christianitatis & fidei.

1 Qui primo modo apostatant, a fide credendo rum ex hoc non deuiant; quare nec heretici sunt nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt. Qui secundo modo apostatant, ex eo quod sic apostatant, etiam a fide non deuiant: quare nec heretici sunt, nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt.

2 Qui primo modo apostatant, a fide credendo rum ex hoc non deuiant; quare nec heretici sunt nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt. Qui secundo modo apostatant, ex eo quod sic apostatant, etiam a fide non deuiant: quare nec heretici sunt, nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt.

3 Quia uero tales apostatae a regulari tramite excommunicati sunt, extra ne cler. uel mo. lib. 6. Vt periculosa. si in excommunicatione illa & apostasia per annum animo indurato persistunt, quia redire ad religionem nolunt, nec tempus transferendi ad religionem illam, quam dimiserunt, uel ad aliam habent, nec obtinuerunt euidenter, de heresi suspecti sunt, iuxta cap. Grauem. de penis. & de fide responsuri, citari possunt: & potest procedi contra tales per Episcopum & Inquisitorem conuictum uel diuitem, prout dictum est supra parte ista. 2. quadragesima septima quaestione.

4 Qui uero tertio modo apostatant, eo quod sic apostatant, a fide etiam & ab Ecclesia totaliter deuiant. Et tales heretici, immo infideles habendi sunt: & si e haberi possunt, de eis sicut de ceteris hereticis est agendum: quia si nolunt resiliire, ut heretici impenitentes traduntur curiae saeculari: si autem uelint, recipiuntur ad misericordiam prout heretici penitentes: iuxta c. Ad abolendam. §. praesenti. lib. 5. Concordat Ray. tit. de apostata. §. reuertentes. ubi dicit, q reuertentes ab apostasia perfidia, cum fuerint heretici, tanquam reuertentes ab heresi sunt recipiendi.

5 Illi uero a qui metu mortis fidem abnegant, & erroribus non sunt credentes, licet uere heretici non sint, postquam non habent errorem in mente: iudicio tamen Ecclesiae, quae habet per exteriora de interioribus iudicare, heretici habendi sunt: & si reuertantur, ut penitentes heretici recipi-

† al. ita. & erroribus non credunt, licet in re heretici non sint.

recipiendi sunt, non enim metus mortis est metus cadens in constantem uirum ad fidem Christi ab negandam; nam satius est mori, quam abnegare, uel uesci idolothytis, ut dicit Augustinus † & recitatur 3. quest. 4. cap. Sicut. Concordat Raymondus tit. de apostata. §. circa istas. Et S. Thomas 2. 2. quest. 12. & Hostien. titu. de apostatis. §. qualiter.

In lib. de bono coniugali cap. 16.

COMMEN. LXXIII.

Multis quaestionibus praecedentibus explicauit. Eymericus quaedam delicta, de quorum patratibus dubitari poterat, an ad iurisdictionem Inquisitorum spectarent; nunc iam propius accedens ad causam heresis, eos recenset, qui aut uere heretici sunt, aut hereticorum complices, agit; in primis de apostatis, de quibus nulla est dubitatio quin sint heretici, immo grauius quam heretici delinquant.

Et de materia huius quaestiones copiose uterque Thomas 2. 2. q. 12. & in cap. non potest. 2. quest. 7. cap. beatus. 3. q. 4. cap. non obseruetis. 26. quest. 7. cap. contra Christianos, de heret. lib. 6. & his locis Canonistae. Innocentius, Abbas, & alii communiter in cap. 1. de apostatis. Ioannes Anania in rub. de Schismaticis. Alexander Ales par. 2. q. 183. Innocentius in cap. ex parte, el 2. de tempo. ordinatio. Accursius, Bartolus, Faber, Salycetus, Baldus, & alii communiter iuris ciuilib Interpres. C. de apostatis. ubi copiose Petrus Godofredus in rubrica. Alfonso Castus lib. 1. de iusta heret. puniitio. cap. 7. & c. 23. Paulus Grillandus tract. de heret. q. 2. Gondissaluis tract. de heret. q. 5. & q. 20. num. 2. Repertorium Inquisitorum, Locatus in opere iudiciali, Syluester & reliqui Summistae uerbo, apostata. & uerbo, apostasia. Petrus de Palude, & alii lib. 4. sen. dist. 13. Simancas de catho. instit. tit. 7. idem in enchyridio tit. 4. Ioannes Rojas tract. de heret. par. 1. num. 484. & multis seq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. c. 104. Bernardus Comensis in lucerna, uerbo, apostata. Nicolaus Arelatanus tract. de heret. notabili 44. & eleganter Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis, cap. 9.

Quid apostasia & quid apostata.

Est autem Apostasia Graeca uox, quae laetiae deflectionem & retrocessionem sonat. & apostata proprie in tertia significatione, quam hic tradit Eymericus (quae propria est huius disputationis, nam caetera haec non pertinent) dicitur qui omnino a fide orthodoxa recedens, Iudaismum, Paganismum, seu Mahometianam sectam proficitur. talis olim fuit Iulianus Apostata. cap. non potest. 2. q. 7. & cap. Iulianus, 1. 1. q. 3.

¶ Quia uero tales apostatae a regulari tramite, &c.] Et haec sententia uera est ob rationem hic allatam ab auctore, iuxta doctrinam paulo antea explicatam. q. 47.

¶ Veruntamen quantum intelligo, sanctum tribunal Romanae & generalis Inquisitionis non consueuit procedere contra tales a regulari traditione apostatantes, ex eo solo q relicto sua religionis habitu ultra annum apostatent, nisi quid aliud admisceant, quod merito ad id tribunal referendum uideatur.

Monachi & clerici in sa-

Iam apostatae a religione Monachali non solum

fium de heresi suspecti postquam per annum in excommunicatione persistuerint, sed etiam ante annum, si relicta religione, quam professi sunt matrimonium contrahant. Ioannes Anania in cap. ad abolendam. de heret. num. 27. Calderinus consi. 5. tit. de heret. Simancas in enchyridio, tit. 12. num. 1. Campegius in additionibus ad Zanchinum cap. 35. uerfi. idem quoque. & distinctionem, quam multi faciunt de hoc differentes, plurimum uidelicet referre an contrahant publice, uel clam, merito reiciunt aliqui ex praecitati, neque ab hac sententia est recedendum.

Atque haec etiam sententia locum habet in clericis, qui sacris ordinibus sunt initiati: nam & hi si matrimonium contrahunt, suspecti in fide sunt, & in eos possunt Inquisitores animaduertere. Palacius Rubius in cap. per ustras de donatio. inter uirum & uxo. §. 18. num. 26. uerfic. ex quo meo iudicio. Simancas de catho. instit. tit. 40. nume. 12. & Bernardinus Diaz in practica criminali canonica, cap. 74. uerfic. receditur praeterea suspectus, & dixi copiose in lib. de priuilegijs Inquisitorum.

¶ Qui uero tertio modo apostatant, &c.] Grauis est quaestio: an apostata, & hereticus ratione apostasiae & heresis specie distinguantur; id est, utrum infidelitas heretici, & apostatae sint duae infidelitates specie distinctae. quae difficultas subtilis est magis quam uilis, quam differui latissime apud Thomam 2. 2. quest. 12. art. 1. de eadem agit copiose Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis, mihi haec sententia probatur: Apostasia non est species infidelitatis ab heresi distincta, sed solum habet secum circumstantiam magis aggrauatam, nec differt ab heresi nisi secundum magis & minus. atque haec est non obscura sententia Beati Thomae 2. 2. quest. 12. art. 1. in responsione ad 3. argumentum.

¶ Et si haberi possunt, de eis sicut de caeteris hereticis est agendum.] Idem tenuit non obscure Eymericus supra quest. 44. num. 1. atque haec sententia de recipiendis apostatis si conuertatur, uera est & communis, quam nominatim approbant Repertorium Inquisitorum uerbo, apostasia. §. sed utrum ea. sequitur per omnia Gondissaluis tract. de heret. quest. 20. num. 2. Simancas de catho. instit. tit. 7. num. 4. & 5. idem in enchyridio tit. 4. m. 2. & 3. & copiose Alfonso Castus lib. 1. cap. 23. de iusta heret. puniitio. Petrus de Palude in 4. sentent. distinct. 13. quest. 3. Bernardus Comensis in lucerna uerbo, apostata. §. 3. Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis. uerfi. secundum uero argumentum.

Et hanc sententia aperte confirmant Pontificum & conciliorum decreta. Siricius Papa epistola 1. c. 3. ibi: Et si resipiscentes forte aliquando fuerint ad lamenta conuersi, his quamdiu uiuunt agenda penitentia est, & in ultimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda: quia docente Domino: Nolumus mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. haec ibi refert luo par. 15. cap. 143. concilium Eliberimum cap. 46. conc. Arelat. cap. 23. refert. luo par. 15. cap. 144.

Atque hoc iure uirum, contra quam censuerit Nicolaus Arelatanus tract. de heret. notabili 44. per leg. hi qui. C. de apostatis. ubi pena ultimi supplicij imponitur, sed in hoc crimine cum mere sit ecclesiasticum, cap. ut Inquisitionis. §. prohibemus. de heret.

cris constituti, matrimonium contra herentes suspecti sunt de heresi.

An apostasia & heresis specie distinguantur.

Apostatae si reuertantur, recipi debent.

Ezech. 18.

heret. lib. 6. ius Pontificium sequimur. & perperam...

Apostatas penitentes non esse ab Ecclesia recipiendos...

Qua ratio ne hoc accipi debeat, explicui supra in hac 2. parte...

QVAESTIO. I.

De credentibus Haereticorum.

S Y M M A R I U M.

- 1 Credentes haereticorum sunt in duplici genere, & quidam sunt haeretici.
2 Inducantur aliqui haereticorum erroribus adhaerere...

Vinquagesima quaestio est: Haereticorum credentes qui dicendi sunt; et si haeretici habendi sunt;

Ad hanc respondemus, quod credentes haereticorum sunt in duplici genere: quidam namque sunt haereticorum credentes, qui credunt eorum erroribus & haeresibus...

Inducantur autem aliqui credere haereticorum erroribus ex eorum verbis atque factis. Verbis quidem, ut confessione propria, dicendo se credere erroribus talium: Vel facti euidencia publice predicando, seu defendendo illorum errores: Vel testium productione legitima, ut si conuincantur per testes, quod errores talium diuulgauerunt...

A seu dogmatizarunt, de verbor. signifi. c. Super quibusdam, ubi haeretici declarantur, qui publice predicant, & profitentur, & defendunt errorem; Vel qui conuicti sunt per testes talia publicasse, & glo, ad idem super cap. Ad abolendam. §. presenti. & uerbo deprehensus,

3 Factis autem, ut si haereticos adorauerint: eorum uerbis utendo) reuerentiam eis suo more exhibuerint: consolationem uel communionem ab eis receperint, seu similia, quae ad ritum eorum pertinent, per petrauerint: sermones uerborum & predicationes non tantum semel, uel bis, sed frequentius audierint; & similia egerint, per quae eorum animus, qd credant eorum erroribus, apud iudicem per exteriora probabiliter conuincatur. Ex factis enim praesumitur de affectu. ad hoc arg. 3. 2. q. 5. Qui uiderit, & C. de dolo, l. Dolum, de bigamis, Nuper, nec refert etiam, an quis uoluntatem suam uerbis exprimat, aut factis. ff. de legibus, l. Contra legem, & notatur 20. q. 1. Quem progenitores, imo plus est facto quam uerbo aliquid facere, argu, de appella, Dilecti. Magis enim est standum factis, quam uerbis, ut docet Christus, Matth. 23.

Conuincuntur igitur aliqui esse credentes haereticorum erroribus, uerbis & factis; dico factis in quibus ritus haereticorum exprimentur.

4 Quidam alii sunt haereticorum credentes, de quibus non apparet clare, qd credant eorum erroribus, sed uidentur credere haereticorum uerbis, iustificationibus, & operibus; utpote quia ad eorum dicta uadunt & ueniunt; sermones eorum (licet raro) audiunt: litteras eorum hinc inde deferunt; eis seruiunt: libros suscipiunt: nec comburunt: alimoniam eis deferunt; ducatum praebent: eos uisitant: & alia faciunt, in quibus de ritu haereticorum nihil ostenditur.

5 Tales enim non inducantur credentes haereticorum haeresibus, nec haeretici sunt habendi; sed non carent suspitione uehementi uel leui, secundum quod maiora uel minora in eis indicia apparent; & consequenter est eis abiuratio seu purgatio indicenda, iuxta cap. Excommunicamus 1. §. qui uero inuenti fuerint sola suspitione & notabiles, & c. de haeret. lib. 5, & eo. c. §. credentes, & cap. Accusatus, in princ. eod. tit. lib. 6. Sunt enim tales suspecti, quod credant haereticorum erroribus.

His concordat Archidiaconus in cap. Quicumque super uerbo, credentes, de haeret. lib. 6. Et Guido Fulcodius, postmodum Papa Clemens IIII. in consultationibus ad Inquisitores haereticae prauitatis, q. 2.

COMMENT. LXXV.

De credentibus, fautoribus, defensoribus, & receptatoribus haereticorum obuia cuique extant Pontificum decreta in cap. excommunicamus 1. §. credentes, cap. si aduersus. ubi Doctores, extra de haeret. & in cap. quicumque. §. 1. & §. haeretici autem, de haeret. lib. 6. ubi copiose Archidiaconus, Ioannes And. & alii, & in cap. in fidei fauorem, & in cap. ut officium, §. 1. & in cap. ut commissi, §. fin. et in cap. statutum, §. 1. et in cap. ut Inquisitionis, uerfi.

Relat. supra fol. 118.

vers. ita pro defensione fidei. de haeret. lib. 6. Repertorium Inquisitorum uerbo, credentes, fautores, & c. Zanchinus tract. de haeret. cap. 3. & ibi Campegius. Turrecremata in sum. de Ecclesia, lib. 4. par. 2. cap. 21. Simancas de catho. insit. tit. 15. idem in enchyridio. tit. 13. Locutus uerbo; credentes. Siluester in sum. uerbo, haeresis §. 10. Tabiensis in summa uerbo, haeretici §. 20. & 21. Alfonso Casirus lib. 1. cap. 17. de iusta haeret. punitione, auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de haeresi in rubrica, De haeretici, credentibus, & c. idem eodem tracta, in rubrica, De penis haereticorum, & similibus. Petrus de Palude lib. 4. senten. distin. 13. quesi. 3. Conradus Brunus lib. 1. de haeretici. cap. 4. & alii, quos omitto consulo in re manifesta, quibus locis etiam de fautoribus, defensoribus, & aliis complicibus differunt. de his etiam omnibus agit copiose Montalius in legibus septipartitis Hispaniae, leg. 1. titu. 26.

Quomodo autem ex uerbis cognoscantur credentes haereticorum, apertissime docet hic Eymericus, nec ulla nostra indiget expositione.

In libro quodam peruensto, in quo multa ad Inquisitionis officium spectantia continentur, eos dici credentes legitimus, qui tantum fidem haereticorum habent, sed non ritam.

Petrus de Palude lib. 4. senten. distin. 13. quesi. 3. conlusionem 7. ait, eos esse credentes, qui licet nulli haeresi explicite adhaereant, credunt tamen haereticos esse bonos homines, & habere bonam fidem. habentes ergo perfidiam haereticorum non explicitam, sed implicitam, credentes haereticorum sunt iudicio Petri de Palude.

Factis autem, ut si haereticos adorauerint, & c. Multo facilius est cognoscere credentes haereticorum ex uerbis, quam ex factis: ac propterea olim initio constituta delegata Inquisitionis ualde dubitatum fuit, ex quibus culpis, uel causis, aut factis possent aliqui iudicari credentes haereticorum, extatque in uetusto illo libro manuscripto bibliotheca Vaticana, cuius sepe mentionem facio, consilium peritorum Auinionensium factum anno Domini M C C X X X V. quo singillatim traduntur culpa, ex quibus credentes haereticorum possint iudicari: sed copiosus & luculentius easdem declarauit concilium Narbonense cap. 29. cuius uerba, etsi breuitati studeam, huc transferenda curauit, ut huic loco lux clarior asseratur. ait itaq; ita:

Ex quibus factis cognoscantur credentes haereticorum.

Sane inter culpas, ex quibus credentes possunt iudicari, ne ulterius dubitatis, has esse firmiter arbitramur: Si reuerentiam fecerunt haeretici, ubi credentes, orationes ipsorum implorantes, & bonos homines profitentes, quasi adorant illos: Si nos homines profites, quasi adorant illos: Si in haereticum recipientes, per impositionem manuum se saluare conditionaliter mentiuntur: Aut seruitio eorundem, ubi maiore ipsorum librum tenente apertu, per ipsum quasi sub generali confessione remissionem intelligunt fieri peccatorum: Aut coena Valdensium, ubi die coena mensa posita, & pane superposito, Valdensis vnus benedicens & frangens, dansque astantibus credit secundum damnabilem sectam conficere corpus Christi: non causa prodendi, vel reprehendi eos, vel alia commendabili, seu excusabili, affuerunt: Si eidem Valdensibus peccata sua confessi fuerint, ut solet & debet quis sacerdoti proprio confiteri: Si pacem ab haeretici: seu Valdensibus, uel panem ab eis benedictum, a quocunq; sibi missum, uel datum, scienter & damnabiliter receperunt: Si crediderunt eos in sua secta saluari posse, uel esse bonos, uel sanctos homines, uel Dei amicos, uel nuntios, uel bonae conuersationis, uel iustos: uel eorum persecutores peccare: uel si eos taliter laudauerunt, uel si aliquo qualicumque signo seu uerbo, in eis se fidem & credentiam habuisse in iure, uel alibi sunt professi: Si eos libenter & plures receperunt, audierunt, uisitauerunt, uictualia, seu alia dederunt, seu miserant eidem orationes ab eis, uel Epistolas, uel Euangelia didicerunt: haec n. & similia, etsi non probent singula, multa iuuant, praesertim cum Ioannes dicat in epistola: Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non afferit, nolite eum recipere in domo, nec aue ei dixeritis: qui n. dicit illi, aue, comunicat operibus eius malignis. Hae autem omnia intelligimus, cum hi qui sic culpabiles sunt inuenti, sciebant illos, quibus, uel per quos ista fiebat, esse haereticos, uel Valdenses: nec ignorabant, quod sancta Ecclesia tales propter errores proprios sectae suas damnabiles, ab unitate catholicae fidei segregatos denuntiat, & excommunicat, persequitur, atque damnat: nec dicenti se hoc ignorasse, leniter est credendum. haec ibi. quae tamen si eius saeculi haeretici competant, facile possunt ceteris accommodari, spectatis singulorum haereticorum conditione, ritu, & ceremoniis.

Andendi eos, vel alia commendabili, seu excusabili, affuerunt: Si eidem Valdensibus peccata sua confessi fuerint, ut solet & debet quis sacerdoti proprio confiteri: Si pacem ab haeretici: seu Valdensibus, uel panem ab eis benedictum, a quocunq; sibi missum, uel datum, scienter & damnabiliter receperunt: Si crediderunt eos in sua secta saluari posse, uel esse bonos, uel sanctos homines, uel Dei amicos, uel nuntios, uel bonae conuersationis, uel iustos: uel eorum persecutores peccare: uel si eos taliter laudauerunt, uel si aliquo qualicumque signo seu uerbo, in eis se fidem & credentiam habuisse in iure, uel alibi sunt professi: Si eos libenter & plures receperunt, audierunt, uisitauerunt, uictualia, seu alia dederunt, seu miserant eidem orationes ab eis, uel Epistolas, uel Euangelia didicerunt: haec n. & similia, etsi non probent singula, multa iuuant, praesertim cum Ioannes dicat in epistola: Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non afferit, nolite eum recipere in domo, nec aue ei dixeritis: qui n. dicit illi, aue, comunicat operibus eius malignis. Hae autem omnia intelligimus, cum hi qui sic culpabiles sunt inuenti, sciebant illos, quibus, uel per quos ista fiebat, esse haereticos, uel Valdenses: nec ignorabant, quod sancta Ecclesia tales propter errores proprios sectae suas damnabiles, ab unitate catholicae fidei segregatos denuntiat, & excommunicat, persequitur, atque damnat: nec dicenti se hoc ignorasse, leniter est credendum. haec ibi. quae tamen si eius saeculi haeretici competant, facile possunt ceteris accommodari, spectatis singulorum haereticorum conditione, ritu, & ceremoniis.

Sermones eorum & predicationes non tantum semel uel bis, sed frequentius audierint. Hic locus non est sine obseruatione omittendus, praesertim in eo quod dicit: Non tantum semel, uel bis quoniam communis sententia est, eum qui semel tantum audit conciones haereticorum, aut ad conuergationes eorum proficiscitur, non putari credentem: nam ex unico actu non insurgit credentia, cum non rideatur approbati quod postea euitatur. argumento leg. qui contra. C. de incestis nupt. cap. constat. 1. quesi. 1. cap. ex studiis, de praesumptio. secus tamen si bis uel pluries audiuisset, seu ita uisisset, quoniam ex actu geminato crimen ad consuetudinem trahi uidetur. leg. nemo. C. de Episcop. audient. cum similibus. ita Archidiaconus, Geminianus, Ioan. And. & alii in cap. quicumque. §. haeretici, uerbo, credentes, de haeret. lib. 6. Zanchinus tract. de haeret. cap. 3. num. 6. uerfi. sed pone. Repertorium Inquisitorum uerbo, credentes. §. sed ponamus, & uerbo, bis, & Nicolaus Arelatanus tract. de haeret. notabili 16. & ceteri communiter.

Et quamuis haec sit communis sententia, nihilominus tamen non est contemenda hoc loco EymERICI doctrina indicantis, ex uno, uel bino actu audiendi sermones haereticorum non putari quem credentem, nisi pluries audiat: cui penitus consentit concilium Narbonense paulo antea relatum, ubi pluries posuit, nulla facta mentione de unico, uel gemino actu; idem uoluerunt periti Auinionenses consilio quodam de hac re, edito anno Domini M C C X X X V. ubi ita scriptum est: Similiter eos dicimus credentes, qui frequenter uisitantes Valdenses: uel predicationem eorum

non tantum semel uel bis, sed frequentius audierint. Hic locus non est sine obseruatione omittendus, praesertim in eo quod dicit: Non tantum semel, uel bis quoniam communis sententia est, eum qui semel tantum audit conciones haereticorum, aut ad conuergationes eorum proficiscitur, non putari credentem: nam ex unico actu non insurgit credentia, cum non rideatur approbati quod postea euitatur. argumento leg. qui contra. C. de incestis nupt. cap. constat. 1. quesi. 1. cap. ex studiis, de praesumptio. secus tamen si bis uel pluries audiuisset, seu ita uisisset, quoniam ex actu geminato crimen ad consuetudinem trahi uidetur. leg. nemo. C. de Episcop. audient. cum similibus. ita Archidiaconus, Geminianus, Ioan. And. & alii in cap. quicumque. §. haeretici, uerbo, credentes, de haeret. lib. 6. Zanchinus tract. de haeret. cap. 3. num. 6. uerfi. sed pone. Repertorium Inquisitorum uerbo, credentes. §. sed ponamus, & uerbo, bis, & Nicolaus Arelatanus tract. de haeret. notabili 16. & ceteri communiter.

Et quamuis haec sit communis sententia, nihilominus tamen non est contemenda hoc loco EymERICI doctrina indicantis, ex uno, uel bino actu audiendi sermones haereticorum non putari quem credentem, nisi pluries audiat: cui penitus consentit concilium Narbonense paulo antea relatum, ubi pluries posuit, nulla facta mentione de unico, uel gemino actu; idem uoluerunt periti Auinionenses consilio quodam de hac re, edito anno Domini M C C X X X V. ubi ita scriptum est: Similiter eos dicimus credentes, qui frequenter uisitantes Valdenses: uel predicationem eorum

totaliter alio quocunq;

Ignorantia quandoque excusat.

An qd semel, uel bis audit conciones haereticorum dicatur credens.

Ex uno uel bino actu audiendi conciones haereticorum, non insurgit credentia.

rum audientes: vel eos recipientes, seu alijs beneficiis eisdem pacis osculum receperunt. hac ibi. quod existimo diligenter animadvertendum: quoniam cum credentes indicantur heretici, non videtur tutum ex geminato actu tantum crimen facile presumere, praesertim si cum amplius potuerint frequentare, non frequentarint, nec obstat communis sententia, quia nullo expresso iure nititur.

Atque ex his intelliges non esse facile admittendum quod scribit Campegius apud Zanchinum cap. 3. vers. quod autem hic dicit. ubi sub dubio relinquit, an qui semel audierit conciones hereticorum, aut ad eorum iuit congregacionem, debeat credens hereticorum iudicari, nam non erit plane credens.

Sed plurimum refert intelligere quo pacto haec fiant: nam si quis catholicus in terris hereticorum existens semel, vel bis ad conciones vadat hereticorum, non iudicabitur credens iuxta praesatam doctrinam, si autem in terris catholicorum occulta ab hereticis conventicula celebrari intelligat, est semel tantum vadat, nisi denunciatus Episcopo, vel Inquisitori, non carebit iudicio meo credentia suspicione: cum in hoc posteriori casu approbare censetur quod potuit auertere si iudicibus ecclesiasticis (ut debuit) indicasset, nisi considerata persona qualitate per ignorantiam excusaretur.

Locus omnidivus.

Magis enim standum est factis, quam verbis. Ita est emendatus hic locus ex codice Cardinalis de Gamba: nam in Barcinonensi, Bononiensi & Sabellano praepostere legebatur ita: Magis enim standum est uerbis quam factis. & sane praecedentia satis indicant perinde esse legendum, ut est impressum: quod apertissime etiam colligitur ex citata Christi auctoritate Matth. 21. ubi scriptum est in haec verba: Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: fili, vado hodie operare in vineam meam: ille autem respondens, ait: no: postea autem penitentia motus abiit, accedens autem ad alterum dixit similiter. at ille respondens, ait: eo Domine, & non inuit. quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei; primus, &c. quo loco aperte vult Christus concludere, in opere magis quam in verbis cerni animum. Hoc ipsum indicant apertius quaedam verba in codice Cardinalis de Gamba reperta, quae in ceteris desiderantur. haec videlicet: Argumento de appellatio. dilecti. ubi dicitur: Cum autem plus sit ad Sedem Apostolicam facto prouocare, quam verbo. & glossa ibi: quoniam plus est facto demonstrare, quam verbis dicere. quae ideo sunt in hac impressione omissa, quoniam sine his sensus constare poterat.

Factis magis standu quam verbis.

Praesatum vero axioma, quod magis sit factis quam verbis standum in hac haereticis materia, ex multis uerum esse ostendit Albertinus tract. de agnoscent. assertio. quest. 8. num. 1. 2. & quest. 34. num. 53. & 9. 36. num. 18. & Ioannes Roias tract. de haeret. par. 1. num. 276. & multis sequentibus, quibus locis concludunt, eum qui confitetur factum hereticum, & pravam intentionem negat, velut impenitentem curiae seculari esse relinquendum. de quo dixi alibi plenius: neque enim debet hac sententia simpliciter vera putari, nisi & alia plerumque concurrant.

Ad ¶ Quidam alii sunt hereticorum credentes, de quibus non apparet clare, &c. Observandum est hic diligenter, eos solum ex factis dici proprie hereticorum credentes, qui ea facta committunt, in quibus ritus hereticorum continentur: qui vero ea perpetrare, in quibus non est proprie ritus hereticorum, licet suspicione haereticis, ob familiaritatem & obedientiam, quam hereticis exhibent, non careant, non tamen indicantur credentes. causam tradit Guido Fulcodius in dist. quest. 9. quem hic citat Eymericus, dicens: Verum si quis eos visitauit: alimoniam praebuit: ducatum praestitit, & similia, in quibus nihil de ritu ipsorum expressum ostenditur, quamuis aliqui contrarium scripserint, non credo quod possit credens iudicari: nam haec omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum pecunia interueniente. haec ille. Sunt autem quae tradit Fulcodius ad hanc questionem intelligendam valde apta, quae nos ob breuitatem omitimus.

Ex quibus factis oritur haereticis credentia.

¶ Et consequenter est eis abiuratio, seu purgatio indicenda. ¶ Verissima est haec EymERICI sententia, ut scilicet aduersus huiusmodi credentes, quos ultimo loco numerauit, procedatur velut contra suspectos, qui compellantur vel abiurare, vel se purgare, aut tormentis subiiciantur: aliter enim non possunt excludere suspensionem haereticis, quam ex praesatis operibus contraxerunt; quod qualiter fieri debeat, alibi dictum est.

Q V A E S T I O. L I.

De receptatoribus Haereticorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Receptatorum haereticos duplex genus est.
2 Receptatores haereticorum quando culpa vacent, & quando non.
3 Qui proprie receptatores appellantur haereticorum.
4 Et qui ex his haeretici habendi sunt, qui uero tantum suspecti.
5 Haereticorum receptatores qui dicantur proprie.
6 Et quando cum culpa, & haeretici sint, quando non.

Vinquagesima prima questio est: Haereticorum receptatores quomodo dicendi sunt; & si haeretici habendi sunt? Ad hanc respondemus, quod recipientes haereticos in domibus suis sunt in duplici genere: Quidam namque sunt, qui non tantum semel, neque bis, sed pluries & frequenter hereticos recipiunt: & isti proprie & secundum uiam vocabuli dicuntur receptatores, a receptando, quod est uerbum frequentatiuum: & inde dicitur receptaculum domus vel hospitium, in quo haeretici frequenter & pluries conueniunt ad docendum, uel ad morandum.

Et tales receptatores quandoque sunt sine culpa, ut puta si ignoranter hoc faciunt, ut quia eorum errores nesciunt, nec aliquid finitru de eis unquam audierunt, nec suspicati sunt. Aliquando sunt in culpa, ut puta quando eorum errores sciunt, & frequenter recipient, ne ad manus Ecclesiae perueniant. Tales enim proprie sunt, & dicuntur haereticorum receptatores, & de talibus loquuntur iura: & isti tales sunt excommunicati, iuxta c. de haeret. Excommunicamus, l. §. credentes. lib. 5. Et si credant ipsorum haereticorum erroribus, haeretici sunt: quia credentes iudicari possunt, si constat. Si autem non suspecti uehementer de tali haereticum credentia habendi sunt: & est eis abiuratio, & purgatio canonica indicenda, iuxta c. Excommunicamus, l. §. qui autem inuenti fuerint, de haeret. lib. 5. et c. Accusatus. eod. tit. lib. 6. Quidam autem non pluries, et frequenter, sed tantum semel, uel bis haereticos receperunt: et isti non uidentur proprie posse dici receptatores, quia non frequentarunt, sed receptatores, quia eos receperunt, sed non receptantur: licet Archidiaconus dicat contrarium in c. Quicumque. super uerbo, receptatores. et etiam Guido Fulcodius praedictus in consultationibus ad Inquisitores haereticae prauitatis, q. 11. qui uolunt tales etiam dici, et esse receptatores: de quo non est magna uis: nam non de uerbis curamus, sed de factis. Isti enim siue dicantur receptatores, siue receptatores, quandoque sunt in culpa, quandoque non, ut statim de proprie receptatoribus dictum est. Nam si isti semel, uel bis receperunt latenter quos sciunt haereticos esse, ut non perueniant ad manus Ecclesiae; si credant eorum erroribus, credentes, et haeretici sunt. Si autem hoc non apparet, ex tali receptione uehementer, ne credant eorum erroribus suspecti sunt, et excommunicati, ut de haeret. l. §. cap. Excommunicamus, l. §. credentes, et est eis abiuratio indicenda, ut dictum est statim, iuxta cap. Accusatus: in princ. His concordat concilium prouinciale Tarraconen. cui interfuit Frat. Raymundus de Pegnia forte, de quo supra parte ista secunda.

audierunt, nec suspicati sunt. Aliquando sunt in culpa, ut puta quando eorum errores sciunt, & Ecclesia pro illis eos persequitur, non ignorant, & nihilominus eos latenter, & frequenter recipient, ne ad manus Ecclesiae perueniant.

Tales enim proprie sunt, & dicuntur haereticorum receptatores, & de talibus loquuntur iura: & isti tales sunt excommunicati, iuxta c. de haeret. Excommunicamus, l. §. credentes. lib. 5.

Et si credant ipsorum haereticorum erroribus, haeretici sunt: quia credentes iudicari possunt, si constat. Si autem non suspecti uehementer de tali haereticum credentia habendi sunt: & est eis abiuratio, & purgatio canonica indicenda, iuxta c. Excommunicamus, l. §. qui autem inuenti fuerint, de haeret. lib. 5. et c. Accusatus. eod. tit. lib. 6.

Quidam autem non pluries, et frequenter, sed tantum semel, uel bis haereticos receperunt: et isti non uidentur proprie posse dici receptatores, quia non frequentarunt, sed receptatores, quia eos receperunt, sed non receptantur: licet Archidiaconus dicat contrarium in c. Quicumque. super uerbo, receptatores. et etiam Guido Fulcodius praedictus in consultationibus ad Inquisitores haereticae prauitatis, q. 11. qui uolunt tales etiam dici, et esse receptatores: de quo non est magna uis: nam non de uerbis curamus, sed de factis.

Isti enim siue dicantur receptatores, siue receptatores, quandoque sunt in culpa, quandoque non, ut statim de proprie receptatoribus dictum est. Nam si isti semel, uel bis receperunt latenter quos sciunt haereticos esse, ut non perueniant ad manus Ecclesiae; si credant eorum erroribus, credentes, et haeretici sunt. Si autem hoc non apparet, ex tali receptione uehementer, ne credant eorum erroribus suspecti sunt, et excommunicati, ut de haeret. l. §. cap. Excommunicamus, l. §. credentes, et est eis abiuratio indicenda, ut dictum est statim, iuxta cap. Accusatus: in princ. His concordat concilium prouinciale Tarraconen. cui interfuit Frat. Raymundus de Pegnia forte, de quo supra parte ista secunda.

COMMENT. LXXVI.

DE materia huius questionis scribunt illi, quos initio superioris commentarij citauimus eisdem ferè locis, sed Zanchinus tract. de haeret. cap. 6. Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 21. Locatus in opere iudiciali uerbo, receptatio. qui hinc illa transcribit. Repertorium Inquisitorum uerbo, receptatores. Auctor quidam innotuit tract. de forma procedendi contra inquisitos de haereticis in rubrica, De haereticis, credentibus, & c. num. 14. Paulus Grillandus tract. de haeret. q. 9. nu. 1. & 2. Ludouicus Carverius de haeret. num. 163. & seq. Ioannes Roias in singularibus fidei singulari, 172. & alii.

Nemo dicitur receptator nisi scienter receptet.

¶ Et tales receptatores quandoque sunt sine culpa, etc. Et ratio est: quoniam ignorantia eos excusat, quae in illis praesumitur, nisi probetur scientia. Petrus Godofredus, in l. 4. c. de haere. & propterea non incident in penas receptatorum, l. 1. c. de deserto. lib. 12. Bar. in l. 1. §. vlt. ff. de receptor. Simancas de cath.

inst. tit. 15. nu. 17. & alii. nemo enim dicitur in hac causa receptare nisi scienter. l. 1. ff. de recepta. l. 1. & 2. ff. de off. praesid. & ideo cum suo genere receptare non sit malum, tota difficultas in hac causa posita est in probanda scientia, quae non probata, ius commune sequendum est. Bal. in l. dolum. C. de dolo.

An autem receptator teneatur probare ignorantiam, uel accusator eius scientiam, questio est non leuis: uerius tamen est ei qui allegat scientiam, incumbere onus probandi. Accursius, Bar. & alii in l. 1. §. vlt. ff. de receptato. Ioannes Platea in l. 1. c. de deserto. lib. 12. Carverius, de haeret. nu. 170. Simancas de catho. inst. tit. 15. nu. 18. & 19. de ignorantia uero creditur receptatori per suum iuramentum, ut praecitatis locis scribunt Carverius, & Simancas.

An receptator debeat probare ignorantiam, uel qui allegat scientiam.

Hac tamen sententia non procedat, quoties haereticus esset publice denunciatus, & notorius: tunc enim scientia praesumeretur in receptante, non ignorantia. gl. & Bar. in l. 1. §. 1. ff. de recepta. Marsilius conf. 107. copiose Carverius de haeret. nu. 170. ubi alios refert in hanc sententiam, quae communis est, rationi consona, & amplectenda.

Hinc consequitur nautas, caupones, stabularios, & similes, qui non tenentur aduentantium mores perscrutari, l. 1. ff. de furtis, aduer. naut. caup. & stabula. tunc demum teneri pena receptatorum, cum publice damnatum aut denunciatum haereticum receptabunt: ita Locatus, & uerè in opere iudiciali uerbo, receptatio, num. 6.

Receptator dicitur ex uero actu recipienti.

¶ Quidam autem non pluries, et frequenter, sed tantum semel uel bis haereticos receperunt, etc. Omnia hoc loco ex quibusdam uerbis recipienti, & receptandi significatione, uera sententia est in hac causa, ex unica receptione aliquem dici haereticorum receptatorem. Zanchinus tract. de haeret. cap. 6. num. 2. Repertorium Inquisitorum uerbo, receptatores. §. sed circa hoc, Conradus Brunus, lib. 1. de haeret. c. 4. in fine, et alii, estque communis sententia quidquid ueteres quidam interpretes senserint: quod intellige quando quis in agro, in domo, uel in alio loco suo receptaculum, & hospitium praestat iis, quos haereticos esse nouit, eo animo, ut iudicis manus effugiant, hi enim proprie & uerè receptatores dicuntur in hac causa. Conradus Brunus, lib. 1. de haeret. c. 4.

Receptatores an de leui uel uehementi meti abiurare debeant.

¶ Et eis abiuratio indicenda, etc. Hanc autem abiurationis penitentiam patiuntur ob suspensionem haereticis, quam ex receptione contraxerunt. An autem haec abiuratio de leui tantum, uel uehementi fieri debeat, qualitas personarum recipientium, & genus receptionis demonstrabunt; Eymericus hoc loco ex tali receptione uehementem oriri haereticis suspensionem scribit, cuius sententia uera est pensatis illis circumstantiis, quas ipse hic breuiter commemorat.

Receptatores uero haereticorum alias penas patiuntur, de quibus in c. excommunicamus. §. credentes. de haeret. authent. credentes. C. de haeret. & copiose Carverius tract. de haeret. nu. 162. & multis sequentibus. Paulus Grillandus, de haeret. q. 9. Simancas de catho. inst. tit. 15. nu. 14. & sequentibus alii.

Receptatorum de poena.

Ac praeter ceteras quidem penas receptatorum praecipue illa sunt: nam postquam sunt excommunicatione notati, & in excessu huiusmodi persistentes, Aates,

tes, & banno exponuntur, & in perpetuum relegantur, & bona confiscata amittunt. Zanchinus tract. de heret. cap. 17. nu. 4. Federicus Imperator in l. Patavenorum, qua est impressa in litteris Apostolicis, in fine huius operis, atque ita etiam sancivisse non obscure videntur Innocentius III. & Clemens III. in bulla incipiente: Ad extirpanda. §. Quicumque autem, quam habes in bullario litterarum Apostolicarum, in fine huius operis. In dispositione enim eius §. receptatores, planè continentur, quamvis eorum expressa mentio non fiat: nam præterquam quod sub generalitate illorum verborum comprehendantur, ex eo satis evidenter videntur comprehensæ, quia in defensores ibi pena statuitur: qui vero receptat nihil aliud facit, quam defendere & favere, ut etiam docuit Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 14. quod verum est, cum præter simplicem receptionem, & occultationem, etiam amplius vi defendunt hæreticos, & prohibent catholicos ministros, ne eos capiant.

Numquid vero his penis liberentur consanguinei, uxores, amici, fratres, patres, filii, & similes personæ receptantes hæreticos sibi coniunctos, non est modica controversia, quam nunc omitto, cum Emericus nullam eius mentionem faciat, de ea tamen cum eo disputabo paulo post in hac 2. parte super q. 56. num. 8. ubi Emericus sentire videtur huiusmodi receptatores mitius esse puniendos.

Iudei vero aut alii quilibet infideles, si apostatas, aut hæreticos receptaverint: aut quomodolibet defende rint, per Inquisitores puniendi sunt, sicut cavet dominus Gregorius Papa XII, anno Domini MDLXXXI. extravaگان. quadam incipiente. Antiqua Iudeorum, §. si quis, in hæc verba: Si quis Apostatas hæreticosve scienter domi suæ acceptaverit: aluerit: comœdatur iunerit: seu quovis modo eis cibaria vbi cunq; præbuerit: aut dona vel munera dederit: vel miserit: aut de loco ad locum deduxerit: seu associaverit: vel deducendos seu associandos curaverit: aut sumptus ministraverit: duces comitesve illis adiuxerit: uel ne ab eis perpetrata, deprehendi, aut investigari queant, fecerit. Quique dictos Apostatas, aut hæreticos scienter aliquo modo receptaverit, occultaverit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, uel favorem quomodolibet præstiterit, Inquisitorum scilicet iudicio subiacebit.

Sed quibus penis puniendi sint huiusmodi infideles contra fidem delinquentes, dictum est supra in hac 2. parte super q. 44.

QVÆSTIO LII.

De defensoribus hæreticorum.

SUMMARIUM.

- 1 Defensores hæreticorum in duplici sunt differentia.
- 2 Defendunt aliqui non errorem, sed personam.
- 3 Et hi pro modo defensionis suspecti de hæresi sunt vehementer, aut leniter.

A Vinquagesima quarta quæstio est: Hæreticorum defensores qui dicendi sunt, & si hæretici dicendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, quod hæreticorum defensores sunt in duplici genere: quidam namque sunt, qui defendunt hæreticorum errorem, & ii danabiles sunt illis qui errant: & non solum hæretici, immo hæresiarchæ habendi sunt, ut patet 2. q. 3. Qui aliorum, & de his defensoribus communiter non loquuntur iura, quia ab hæreticis non distinguuntur, & in his habet locum c. Ad abolendam. §. præfenti, de heret. lib. 5.

2 Quidam alii sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem: utpote illi, qui resistunt viribus & potentia, ne hæretici ad manus iudicis fidei veniant examinandi, uel puniendi, & similia: & tales sunt excommunicati, iuxta c. allegatum, Excommunicamus 1. §. credentes.

3 Et tales hæretici non sunt, postquam errorem non defendunt, arg. de sum. Trin. & fide catho. c. Damnamus, sed suspecti de illorum hæreticorum erroribus sunt vehementer, uel leuiter secundum defensionem, quam fecerunt: & debent ab iurare, iuxta c. Accusatus, frequenter alleg. de heret. lib. 6.

His concordant Archidiaconus in c. Quicumque. super uerbo, defensores, & Guido Fulcodius prædictus, in consultationibus ad Inquisitores hæreticæ præiudicis, q. 12. & prædictum concilium Tarraconense.

COMMENT. LXXVII.

DE materia etiam huius quæstionis videndi sunt illi ipsi, quos paulo antea citavi initio q. 50. & 51. præterea Zanchinus tract. de heret. cap. 4. Simancas in enchyridio tit. 14. Locutus in opere iudiciali, verbo, defensores. Repertorium Inquisitorum verbo, defensores. Bernardus Comensis in lucerna, verbo, defensor. doctrina vero Emerici in hac quæstione vera & communis est.

a ¶ Quidam namque sunt, qui defendunt hæreticorum errorem, &c.] Idem penitus scribit Guido Fulcodius ab Emerico hic citatus in consultationibus ad Inquisitores, quæstio. 12. quem sequitur Archidiaconus in cap. quicumque, de heret. lib. 6. verbo, defensores, relatus supra pag. 193. col. 2. nec de his est difficultas; nam pari iure cum hæreticis censentur; immo vero hæreticis sunt deteriores, cum pertinaces videantur & hæretici manifesti, iuxta cap. super quibusdam, de verbor. significat. hi namque non modo errant, verum etiam offendicula errandi aliis parant, ut optime monet Conradus Brunus, lib. 1. de heret. cap. 11. 4. in fine, & Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 8. quibus locis eadem tradunt, quæ hic Emericus commemorat.

b ¶ Quidam alii sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem.] Hoc autem contingere potest multis modis, quos tradunt Zanchinus tract. de heret. capit. 4. Simancas de catho. instit. tit. 15. nume. 9. & Repertorium Inquisitorum verbo, defensores. §. 1. de qua re insignis extat locus in bulla Innocen-

Qui defendunt hæreticorum errores, hæreticis sunt deteriores.

Quibus modis quis defendat personam errantem.

Innocentii III. & Clementis III. Ad extirpanda. §. quicumque, ubi & varia defensionis genera, & pæna defensorum luculenter traduntur his verbis: Quicumque autem hæreticum vel hæreticam, captum vel captam auferre de manibus capientium vel capientis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur: seu prohibere aliquem intrare domum aliquam vel turrem, seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatâ per Federicum tunc Imperatorem, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegatur, & domus illa, à qua prohibiti fuerint, sine spe reedificandi funditus destruat, & bona quæ ibi reperta fuerint, fiat capientium, ac si hæretici fuissent ibidem inuenti, hæreticus Innocentius, qua paulo explicatius tradidit rursus & confirmat Clemens III, relatus in bullario litterarum Apostolicarum. §. quicumque, in fine huius operis.

Et sub his generalibus verbis comprehenduntur omnes defendendi modi, qui in hac causa possunt contingere: nam & cum armis & sine armis potest quis defendere hæreticum: potest & clamoribus monendo illum ut fugiat: potest & defendere illum in iudicio: item extra iudicium: denique, ut vno verbo dicam, quicumque officium Inquisitionis quacunque ratione impediunt, hæreticorum defensores per consequentiam dici possunt.

Qui se uel alium supponit pro hæretico, defensor est.

Iam vnus est casus singularis nullo modo hic præterendus, quo quis defensor hæreticorum dicitur, cui videlicet supponit alium hominem, uel etiam seipsum pro illo hæretico, qui fuerat capientium, de quo in præfato rescripto Inno. III, Ad extirpanda. §. si quandoque: ita scriptum extat: Si quandoque aliqui vel aliqua non hæretici pro captis hæreticis, ipsis non contradicentibus fuerint assignati, vel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus redire & assignari cogantur, & qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prædictam bonis omnibus publicatis in perpetuum relegantur, hæc ibi, Quod ipsum post Innocentium vobis, relatus etiam Clemens III, in bulla incipiente: Ad extirpanda. §. si quando.

¶ Sed suspecti de illorum hæreticorum erroribus sunt vehementer uel leuiter secundum defensionem quam fecerunt.] Ita Barcinonensis, Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara, sed Sabelanus ita: Secundum modum defensionis.

Defensionis modi notandi.

Hic autem modus defensionis alius atque alius rem dissimilem sicut, & culpam nunc grauiorem: nunc leuiorem: nam grauius delinquit qui defendit cum armis, quam qui sine armis: grauius qui vi admittit hæreticos de manibus capientium, quam qui voce monet ut fugiant; ac sese à iustodibus eripere conentur: & sic de cæteris, quæ sunt prudenter consideranda, ut gradus suspicionis notari possint, & debita penitentia iniungi.

Pæna defensionis hæreticos.

¶ Et debent ab iurare, &c.] Hæc abiurationis pæna omnibus suspectis est communis. Sed defensores hæreticorum aliis præterea penis plerumque, quas hic omisit Emericus, de quibus Zanchinus tract. de heret. capit. 17. Tabienensis in sum. verbo, hæreticus. §. 2. c. & 21. Gondisalvus tract. de heret. quæstio. 16. Ludouicus Carregerius de heret. num. 163. & seq.

Simancas de catho. instit. tit. 15. nume. 10. & fere illi, quos citavi supra initio quæstionis 50. & dixi paulo antea hac ipsa quæstione, vers. quidam alii sunt, ac præter vetustas pænas Federicus in l. Patavenorum, quam curauimus imprimendam in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis, quæ fuit ab Innocentio III, & multis aliis summis Pontificibus approbata, hæreticorum complices, hoc est, defensores, receptatores, & quocunque modo fautores, bonorum confiscatio, & exilio punit: & ipsorum filios infamia notat: & ab omnibus honoribus excludit, nisi hæreticos reuelauerint: tunc enim his penis liberantur.

Postremo Pius V. Pont. Max. rescripto quodam incipiente: Si de protegendis, quod est impressum in bullario litterarum Apostolicarum, in hæreticorum defensores grauisimas etiam statuit pænas, quas in multis casibus illic expressis incurrant.

Iudei præterea ac alii infideles, si prædictis, aut aliis modis apostatas, uel hæreticos defenduerint, à iudicibus fidei puniuntur, per extravaған. Domini Gregorii Papæ XIII. incip. Antiqua Iudeorum. cuius verba retulimus super quæstione proxime præcedenti in fine.

QVÆSTIO LIII.

De fautoribus hæreticorum.

SUMMARIUM.

- 1 Publica auctoritate surgentes quomodo per omissionem hæreticis fauere censentur.
- 2 Et quomodo per commissionem.
- 3 Primate personæ ex sola omissione non dicuntur hæreticorum fautores.
- 4 Sed commissione, & qua committendo.
- 5 Fautores hæreticorum excommunicationem, & alias penas incurrun.

Vinquagesima quinta quæstio est: Hæreticorum fautores qui dicendi sunt, & si hæretici habendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, quod fauores hæreticis sunt in duplici genere. Quidam a namque sunt, qui publica funguntur auctoritate, hoc est publice, personæ, ut domini temporales, eorum Balliui, Veguerii & officiales ceteri: & tales fauent, & fautores esse possunt hæreticorum duobus modis: quia interdum omittendo, interdum committendo: omittendo quidem ea facere circa hæreticos vel suspectos, infamatos vel credentes, receptatores, defensores, & fautores, ad quæ ex eorum officio obligantur: cū tamen ab Episcopis & Inquisitoribus, uel eorum altero requiruntur, utpote, si eos non capiant: uel captos diligenter non custodiant: uel infra districtum suum ad locum, de quo eis mandabitur, non deducant: ac executionem promptam de eis non faciant, & similia, ut patet extra de her. lib. 6. c. Vt inquisitionis, in principio.

2 Committendo autem, utpote, si captos huiusmodi absque Episcopi & Inquisitoris, uel alterius ipsorum licentia, uel mandato, à carcere liberent, uel processum, iudicium, uel sententiam eo-

rum directe uel indirecte impediunt: & familia peragunt, ut patet cap. alleg. Vt inquisitionis §. prohibemus. omnes isti fautores sunt, & etiam excōmunicati ipso iure: in qua si per annum steterint animo pertinaci, ex tunc ut heretici condēnantur, ut clare patet cap. & §. alleg.

3 Quidam autem sunt, qui publica non funguntur auctoritate, sed sunt personę priuata: & isti non dicuntur fauere, nec fautores esse ex sola omissione: unde si hereticos non capiant, non dicuntur fauere, nec fautores esse: uel non custodiant, & familia, etiam si requisiti nō faciant, quia non tenentur ad hoc, uel non tenebantur.

4 Dicuntur autem fauere & fautores esse commisione, ut si hereticos seu captos pro heresi, propria temeritate ad carcere liberent: uel auxiliū, consiliū, uel fauorem ad liberandum præstent: uel liberatos taliter afficiant, ut non capiantur: uel capientibus se opponant: ac aliās processum, iudicium, & sententiam in causa fidei directe uel indirecte impedire præsumant: uel ad impediendum præstent consiliū, auxiliū, uel fauorem.

5 Omnes tales fautores sunt, & excōmunicati sunt ipso iure, & duodecim magnas pœnas incurrunt, ut patet extra de heret. lib. 5. cap. Excommunicamus 1. §. credentes. & cap. alleg. Vt inquisitionis §. prohibemus. in qua excōmunicacione, si per annum steterint animo pertinaci, ex tunc sunt ut heretici condemnandi, ut eo. cap. & §. alleg. Vt inquisitionis §. prohibemus. Et nihilominus fautores sunt, & dici possunt prædicti omnes receptatores & defensores, de quibus est supra actum quæstionibus duabus proximis. Concordat h his Archid. super cap. Quicunque. & uer. fautores, de heret. lib. 6. Et Guido Fulcodius prædictus quæst. 10. & prædictum concilium Tarraconen.

COMMENT. LXXVIII.

DE fautoribus uidentur etiam illi, quos citauit in initiis superiorum quæstionum. glosa in element. 1. de penis, uerbo, defensor. & amplius Repertorium inquisitionum, uerbo, fautores. & Bernardus Comensis in lucerna, uerbo, fautor. & uerbo, defensor. & Locatus in opere iudiciali, uerbo, fautores. & Zanchinus tract. de heret. capitu. 5. & Bernardinus Diaz in practica crimi. cano. cap. 107. & alii passim.

Sunt autem fautores, ut nomen ipsum indicat, qui hereticis fauorem præstant, & per omnia defensoribus ex æquantur: nam qui hereticis fauet, re uera eos defendit, ideoque quicquid in defensoribus statuitur, fautores comprehendit. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 11.

Trisariam autē potest quis hereticis fauere, omissione seu negligentia: factio seu cooperatione: demum consilio seu uerbis; quæ qualia sint, optime explicat hoc loco Eymericus, & Zanchinus, & Repertorium præcitatis locis.

Principum magna debet esse cura in pellendis hereticis. Quidam namque sunt, qui publica funguntur auctoritate, &c. Magistratus & principes quicunque Christiani, magnam curam & sollicitudinem adhibere debent in extirpandis pellendisq; hæ-

Qui sint fautores, & quot modis fauēt

Principum magna debet esse cura in pellendis hereticis.

reticis de suis regnis, ac dominiis, & in præstando Inquisitionibus omne consiliū & fauorem ad hereticos puniendos, & coerendos: cum enim Inquisitores hereticæ prauitatis sint incermes, non poterunt hereticos pellere, nisi à dominis temporalibus adiuentur, ideoq; grauissima est culpa magistratuum aut hereticis fauentium, aut omitterentium aduersus eos ea exercere quæ sacri Canonis & leges iubent.

Horum ergo partes præcipuè in hac causa, ut omnem euitent infamiam, erunt, suppressere & extinguere suborientes hereses, & schismata: & omnia sua studia affectionesque eo referre, ne sub eorum imperio hereticorum augeatur improbitas, & catholicorum minuatur, aut perturbetur securitas & religio, quod facile consequentur, si unā cum religiosis Episcopis & Inquisitoribus cauerint, ne cuique in re publica sit liberum credere ut uoluerit, aut nouas inducere de religione quæstiones, & cultus permittant; sed ab Ecclesia catholica approbati omnino retineantur, ut olim iustum est in l. cunctos populos, C. de sum. Trin. & fide catho.

Id quoque in primis obseruare debent catholici magistratus & principes, ne in sua consilia hereticos admittant, exemplo Moysi, qui Numer. capit. 16. Chore, Dathan, & Abyron aduersus se rebellantes expulit. cavitque iam olim Concilium Tholosanum capit. 16. quod retuli infra hac 2. parte super quæstio. 57. in fine, sed de his plura Conradus Brunus lib. 3. de heret. cap. 9. 10. & 18. & Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 23. Quibus autem pœnis affici debeant magistratus hereticis fauentes, mox subiungam.

¶ Balliui. Balliui uox uulgaris est apud Gallos seu Prouinciales, ut ait gl. in Clem. 1. de penis, uerbo, Balliui, qua iustitarios seu locorum rectores significat, quorum meminit textus in capit. quoniam, in principio, & ibi Archidiaconus de immunit. eccl. lib. 6. & iura passim in titulis de hereticis.

¶ Veguerii. Deerat hæc uox in codice Cardinalis de Gambara, in Sabellano, loco eius, Vicarii legebatur, sed Barcinonensis & Bononiensis optime habebant, Veguerii. quæ uox Catalanorum est propria, qua significant magistratus quosdam in singulis ciuitatibus, gubernatoribus inferiores, quibus uidentur similes antiqui prætores. hos Veguerios concilium Tarraconense relatum supra pag. 220. Iustitarios uocat.

¶ Ad quæ ex eorum officio obligantur. Quæ autem sint ea, ad quæ magistratus obligantur ex eorum officio, mox subiungit Eymericus, uidelicet: ad requisitionem Inquisitionum hereticos capere: captos custodire: ad locum destinatum deferre: damnatos sibi relictos punire: quæ omnia continentur in c. ut inquisitionis, de heret. lib. 6. sed plenius in rescripto Innocentii III. & Clementis III. incipientes: Ad extirpanda, relato in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis, quod est omnino uidentum, ut hic locus intelligatur.

¶ Omnes isti fautores sunt, & etiam excōmunicati ipso iure, &c. Præter has pœnas alias etiam sentiunt domini temporales, si hereticis fauisse, aut in terris suis morari passos fuisse aut dissimulasse conuincantur; quas præscripsit iam olim Concilium Tholosanum capit. 3. & 4. in hac uerba: Sta-

Qui dicantur Balliui.

Qui dicantur Veguerii.

Ad quæ obligantur magistratus i causa hereticis.

Magistratus hereticis fauētēs quibus pœnis pleantur.

Statuimus etiam, ut quicumque in terra sua de cetero permittit scienter morari hereticum, siue propter pecuniā, siue propter aliam quamcumque causam, & fuerit inde confessus, aut conuictus, amittat in perpetuum terram suam, & corpus suum sit in manu Domini ad faciendum inde quod debet.

Cap. 4.

Si autem de scientia conuictus non fuerit, & probata non fuerit negligentia dissoluta, vel frequenter in terra sua inueniatur heretici, uel super hoc sit diffamatus, pœnis legitimis puniatur, hæc ibi.

Eodem spectat rescriptum Pauli Papæ III, incipiens, Cum ex Apostolatus officio, per quod graues, sed iustissimas tamen pœnas tulit contra dominos ecclesiasticos & temporales, qui in aliquam heresim inciderint, seu schisma incurrerint, aut excitaerint, cum. n. hi alios docere, & illis bono exemplo, ut in fide catholica continentur, esse debeant: præuaticando grauius ceteris peccant: cum non solum seipsos perdat, uerum etiam alios innumerabiles populos suæ cure & regimini creditos, seu aliās subditos, secum in perditionem, & puteum interitus trahant.

Qua uero pena sint afficiendi minores magistratus, qui in singulis loci præsident, si negligentes inueniuntur in capiendis hereticis, tradit idem Concilium Tholosanum. 6. in hac uerba: Balliui uero, qui semper est residens, in loco contra quem præsumitur, nisi contra hereticos ualde sollicitus inueniatur & diligens, bona sua amittat, & de cetero nec ibi nec alibi constituatur Bailliuius, hæc tenus concilium.

Ac in puniendi quidem magistratibus aut in fide, aut circa fidem delinquentibus, duo potissimum censeo obseruanda. Primum, ut grauissime puniantur, sicut iubent canonice sanctiones, quarum meminimus: quia hi auctoritate sua magis nocere possunt, quam priuati delinquentes: nam, ut optime scripsit Fabius declamatio. 3. Peruicacissimus est mala rei maximus quisque auctor. tradit copiose Tiraquellus tract. de penis temper. aut remitten. causa 51. nume. 97. Alterum est, ut priuati Inquisitores non sint faciles ad eos puniendos: quoniam fortassis ob impotentiam propriam irritus esset eorum conatus, & ob potentiam magistratum facile posset tumultus in populo excitari; ergo tutius est maiores Inquisitores, aut summum Pontificem consulere, ut alibi copiosius scripsimus.

¶ Et isti non dicuntur fauere, nec fautores esse ex sola omissione, &c. Dissimilis ergo hominum cōditio, diuersam causam constituit, & propterea magistratus sola omissione dicuntur fautores, quia non caret scrupulo occultæ societatis, qui manifesto facinori desinit obuiare: & qui crimina, quæ potest emendare non corrigit, ipse committit, cap. qui potest. 23. q. 3. ca. qui uitiis. 23. q. 8. cap. ita corporis. 11. q. 3. cap. negligere. 2. q. 7. cap. error. dist. 83. cum similibus, & quantum scelus committant magistratus negligentes punire hereticos, aut per dolum eis aliter fauentes, pulchre docet Petrus Godofredus in l. quicumque. C. de heret. circa finem.

Magistratus ex sola omissione dicuntur fautores.

Priuari ex sola omissione quando dicantur fautores.

quæntia EymERICI uerba, nempe: Etiam si requisiti non faciant, quia non tenentur ad hoc uel non tenebantur.

Ergo priuati homines fautores hereticorum erunt, si cum eis incumberet ex officio eos indicare, uel comprehendere, hoc omiserint: tales sunt cruce signati, quos in Hispania familiares uocamus. Turrecremata in sum. de eccl. lib. 4. par. 2. cap. 21. Repertorium inquisitionum, uerbo, fautores. §. 1. Simancas de cath. instit. tit. 15. nu. 13. & alii communiter.

Rursus si à magistratibus aliquid fuerit priuatis iniunctum aduersus hereticos: ut si, uerbi gratia, eos requirant ad præstandum auxiliū ad hereticos capiendos, & sine causa, non impediti nolint eos adiungere, fautores erunt: ita præcitati, & Conradus Brunus lib. 1. de heret. capitu. 4. quorum sententia uera est & communis.

Postremo tam magistratum gerentes, quam priuati, fautores hereticorum dici possent ex omissione denunciandi eos, cum omnes hereticos etiam occultos denuntiare episcopis seu Inquisitoribus, ac si necesse quouque fuerit, accusare teneantur, uterque Thomas 2. 2. q. 68. art. 1. Alexander Ales 3. par. q. 42. Sotus lib. 5. de iust. & iur. q. 5. art. 1. Cardinalis in c. si peccauerit. 2. quæst. 1. nume. 29. Conradus Brunus lib. 1. de heret. capitu. 7. Ioannes Roias in singularibus fidei, singul. 5. idem tractat. de heret. par. 2. assertio 3. Alfonso Castrys lib. 2. de iusta heret. puniitio. capit. 25. Simancas de catho. instit. tit. 19. nume. 10. & sequ. & alii.

Tenentur autem omnes ad hereticos uelut ad demuntandos sub pœna excōmunicacionis, ut late docuimus, super cap. qui alios, del. heret. relato supra in hac 2. par. pag. 87.

At non uidetur à ratione absolum quandoque uel metu, uel obliuione, uel alia probabili causa contingere posse, ut quis absque fautori e suspicione denuntiatione omittat: nā quid si, uerbi gratia, sola uxor sciat marium diebus prohibitis uesci carnibus, aut alia hereticalia committere, eumque cognoscat terribilem, qui facile eam aut interimeret, aut male tractaret, si denuntiaretur; dices ne hanc esse fauorem? ego plane ratione metus putarem excusandam, in ceteris idem est iudicium, plurimumque sunt singula circumstantia ponderanda. Non hæc dicimus ut hereticis, quos odio habemus, fauamus, sed ut moneamus ex omissione denuntiationis hereticorum non debere quemquam facile suspectum haberi, uel hereticorum fauorem censeferi, nec Theologi, quos paulo antea nominauimus, uidentur ab hac sententia alieni.

Iam si nosce cupis modos singulares quibus fautores hereticorum dici possunt, legito præ ceteris Turrecrematam lib. 4. de Ecclesia, par. 2. capit. 21. ubi septem fautoria modos enumerat, quibus adiunge alios duos, quos retuli infra par. 3. super q. 113. sed nullus expressit luculentius quicquid ad cognoscendos singulos fautorum & fautorie gradus & modos attinet quam concilium Narbonense capit. 14. 15. & 16. cuius doctrina, quoniam huic quæstioni magnam lucem affert, nullo modo fuit omittenda, habet autem ita: Plane inter fautores accipimus tam eos qui hereticorum seu credentium extirpationem seu correctionem impediunt, quam eos qui non

Priuari autem homines generaliter, propterea omissione non censentur hereticorum fautores, quia non incumbit eis ex officio hereticos capere, aut extirpare, ceterum hoc declaratione indiget, maxime propter se-

Quando ex omissione denuntiationis hereticos non dicatur quis fautor.

Quibus modis dicantur hereticorum fautores, & quales fautorie gradus.

Cap. 14.

Cap. 15.

dant ad id operam, quam non possunt sine culpa omittere manifesta: ex diligentia tamen circumstantiarum consideratione, plus minusue contingit culpa in talibus reperire: nam multum fauet hereticis siue credentibus, qui eos celat, cum possit & debeat indicare: plus qui eos occultando, seu aliter ipsorum examinationem, vel incarcerationem, vel punitionem malitiose nititur impedire: plurimum qui captos, vel incarceratos relaxat, praeter Ecclesiae voluntatem: seu cuius consilio, vel auxilio, mandato, vel cura talia perpetrantur.

Cap. 16.

Cuius criminis reus incomparabiliter est habendus ille, qui temporalem habet iurisdictionem praefatos pestiferos hereticos, seu rebelles ab Ecclesia denotatos persequi, & de sua terra uel prouincia exterminare postponit, vel in eos animaduertere sine mora: quippe nec caret scrupulo societatis iniquae, qui tato facinori sibi per denuntiationem Ecclesiae: seu aliter legitime manifesto, cum teneatur, & possit, desinit obuiare: praesertim si ad hoc faciendum, etiam iuramento proprio se adstrinxit.

Sed nec illi sunt immunes a crimine, qui, cum se illis offert opportunitas loci & temporis, ac facultas hereticos seu praenominatos rebelles capere, capientes iuuare nequiter praetermittunt: maxime si de hoc fuerint a capientibus, seu capere uolentibus requisiti. Et quoniam plures, & quasi inuestigabiles sunt modi nocendi, quibus heretici, eorumque credentes, atque fautores nituntur uinam Domini Sabaoth demoliri, & eis est tam prudenter, quam uiriliter occurrendum, curet uestra deuotio secundum datam a Domino gratiam, mala illorum agnoscere, & salutarem apponere medicinam, suppleatq; discretio, quod scripto non posset facile comprehendere. *hactenus concilium.*

¶ Et duodecim magnas penas incurrunt. *Has penas enumerat Hosien. in cap. excommunicamus 1. §. credentes, nu. 3. relatus ab Eymérico supra in hac 2. parte, quas etiam explicat Eymericus 3. par. d. q. 113. usque ad q. 123. quibus locis plurima addidimus huc spectantia.*

¶ Concorat his Archidiaconus, &c. *Hac usque in finem huius questionis deerant in Barcinonensi impresso, quae suppleuimus ex tribus manuscriptis.*

Iam ut nihil desideretur eorum quae utilia sunt ad cognoscendam perfecte hanc fautorum tractationem, libet hic addere quibus indicibus & signis potissimum cognoscantur, ergo in summa illa fratris Luoneti, cuius fragmentum extat in saepe citato codice membraneo bibliothecae Vaticanae, titulus extat. Quomodo deprehendantur fautores hereticorum. quo loco quinque enumerat indicia in haec uerba: Facile possunt deprehendi hereticorum fautores, & hoc per quinque indicia satis probabilia.

Vnum: Quicumque clam uisitant eos dum captiui tenentur, & susurrant cum eis, & uictualia ministrant eis, suspecti sunt, quod eorum sint discipuli & fautores.

Secundum est: Qui valde lamentantur de eorum deprehensione vel morte, uidentur eorum amici spirituales fuisse dum uiuerent, esse autem heretico diu familiarum, & eius ignorare secreta, uix est credibile.

Quot & quibus indicibus cognoscatur hereticorum fautores.

A Tertium est: Quicumque causantur, quod iniuste sunt condemnati postquam aperte conuicti fuerint, uel etiam confessi de haeresi, apparet quod eorum sectam approbant, & Ecclesiam reputant errare, quando eos damnat.

Quartum est: Quicumque amarum uultum habent ad illos qui persequuntur hereticos, uel praedicant contra haesim efficaciter, sicut potest tunc in oculis & naso, & aspectu talium notare, qui uelit aduertere ista, quod non possunt rectis oculis aspicere, suspectum est ualde quod odio habent illos, contra quos cor eorum ita amarefcit, (quod etiam in uultu apparet) & diligunt illos de quorum exterminio tantum dolent.

Quintum est: Si aliqui furtiue inueniuntur ossa hereticorum combustorum nocte colligere quasi reliquias, dubium non est quin eos pro sanctis uenerentur, quorum ossa pro sanctuario recondunt, & esse hereticos, sicut illos nullus enim habet hereticum pro sancto, nisi qui eius sectam credit esse sanctam, & talis haereticus est sicut ille.

Haec indicia uehementem faciunt praesumptionem contra illum de haeresi, etsi non plenam probationem ad condemnationem, nisi & alia concurrant argumenta, ex quibus liquido constaret, praedicta eos in fauorem haeresis fecisse. *hactenus Luonetus, quae quamuis incondito & insuauis stylo sint dicta, non tamen propterea sunt aspernanda: nam quod bonum est, non ex uerbis, quibus dicitur, sed ex natura sua, quocumque modo dicatur, pensandum est.*

Q V A E S T I O L I I I I .

De Impeditoribus officij inquisitionis.

S Y M M A R I V M .

- 1 Impedire directe officium sanctae Inquisitionis, qui nam dicantur.
- 2 Impedientes directe sanctum officium excommunicati quidem sunt, sed non ex hoc haeretici.
- 3 Quo pacto indirecte impediatur sanctum officium.
- 4 Explicatio cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus, de haeret. lib. 6.
- 5 Contra omnes impeditores praefatos procedi potest tanquam contra fautores hereticorum.

E Vnquagesima quarta quaestio est: Impeditores officij Inquisitionis haereticae prauitatis, qui sunt, & si haeretici dicendi sunt?

Ad hanc a respondemus, quod huiusmodi impeditores sunt in duplici genere: Quidam b naque sunt, qui impediunt directe: utpote, qui captos pro haeresi crimine a carcere propria temeritate liberant: uel processus Inquisitionis lacerant: testes in causa fidei pro eo quia testificati sunt, uulnerant: uel si dominus temporalis statuat, quod nullus

COMMENT. LXXIX.

nisi ipse de hoc crimine cognoscat: & quod nullus nisi sibi de hoc crimine accusari possit: nec testificari, nisi coram eo, & similia: Isti impediunt directe iuxta notata per Ioan. Andr. in c. Statutum, super uerbo, directe, de haeret. lib. 6. Et qui processum, iudicium, uel sententiam in causa fidei directe impediunt: uel qui ad haec agenda praestiterunt consilium, auxilium, uel fauorem,

2 Et tales licet sint multum culpabiles, non tamen sunt ex hoc haeretici iudicandi: nisi aliter appareret, quod haberent errorem in mente, & pertinaciam in uoluntate. Sunt tamen ipso iure excommunicationis mucrone percussi, iuxta cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus, de haeret. in 6. sic quod si in illa excommunicatione stant per annum animo pertinaci, extunc sunt ut haeretici condemnandi, ut patet cap. & §. alleg.

3 Quidam uero sunt, qui impediunt indirecte: utpote, qui statunt, quod nullus portet arma, nisi de familia domini temporalis: nam consequenter qui sunt de familia Inquisitoris non possunt portare, quod est indirecte impedire: Vel quod nullus possit capere aliquem, uel capi facere, nisi dominus temporalis: nam consequenter qui sunt de familia Inquisitoris non possunt capere, & similia, iuxta notata per Ioan. Andr. in cap. Statutum, super uerbo, indirecte, & tales capi minus culpabiles quam primi: nec sunt haeretici, sed sunt excommunicati, iuxta allega. cap. Vt Inquisitionis, & etiam praestantes ad hoc consilium, auxilium, uel fauorem. Quod si steterint in illa excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc sunt uelut haeretici condemnandi per alleg. cap. Vt inquisitionis, in §. prohibemus.

4 Quod est sic intelligendum, ut dictum est supra q. 47. q. sicut haeretici si uelint redire, recipiuntur ad misericordiam errore primitus abiurato: aliam, ut impenitentes traduntur curiae saeculari, ut patet per cap. Ad abolendam, §. praesenti, sic talcs, qui ut impeditores fuerunt excommunicati, & steterunt per annum in illa excommunicatione animo pertinaci, si uolunt redire, abiurant impedimentum & fauoriam, & ad misericordiam admittuntur: aliam ut impenitentes haeretici traduntur brachio saeculari.

5 Et ubi non stent per annum, nihilominus contra omnes impeditores huiusmodi potest procedi, ut contra fautores hereticorum, iuxta priuilegium domini Urbani III. & Clemen. III. Alexandri, & aliorum summorum Pontificum ad Inquisitores haereticae prauiditatis generaliter, quod incipit: Prae cunctis, in quo sic habetur: Ceterum si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis, huic negotio uobis commisso, se opponere, seu illud praesumpserint aliquatenus impedire, ut non possit procedi libere in eodem, immo nisi requisiti, illud fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiose contra eos, tanquam contra hereticorum fautores & defensores, secundum sanctiones canonicas, freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

Relat. supra pag. 131.

Quoniam qui impediunt sacrum Inquisitionis officium, proxime accedunt ad fautores hereticorum: ideo post disputationem de fautoribus, ad impeditores accedit auctor, & quemadmodum haereticorum complices memorati, iurisdictioni Inquisitorum subiunguntur; ita quoque impeditores.

Decuit autem hanc potestatem Inquisitoribus tribuere aduersus impediendum officium Inquisitionis: nam nisi iudices fidei ab omni impedimento liberi essent, non possent commode haereticam prauitatem extirpare. Quamobrem summi Romani Pontifices haec intuentes, fauore fidei sacrum Inquisitionis officium ab omnibus impedimentis liberum constituerunt, ut longa oratione ostendit Camillus Campegius apud Zanobinum cap. 31.

Ac de materia huius questionis copiose agit Zanobinus & Campegius praecitato loco. Repertorium Inquisitorum uerbo, impeditores, & uerbo, directe. Locutus in opere iudiciali uerbo, impediendum, nonnulla Tur recemata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 21. Simancas de catho. instit. tit. 15. nume. 10. Tabienfis in sum. uerbo, Inquisitor, §. 28. nu. 29. Bernardus in Lucerna Inquisitorum, uerbo, impediendum, §. 1. et aliquot seq. & alii, qui aut nulla, aut paucissima tradunt praeter Eymericum hoc loco.

a ¶ Quidam namque sunt qui impediunt directe. Directe quis agere & impedire dicitur, cum non circuitu uel per aliud medium, sed principaliter in id incumbit, ne fiat. Indirecte contra, quis gerit ac impedit in hac causa, qui insinuatione ritur, aut alio medio nititur id ipsum euertere, unde in consequentiam oriatur impedimentum officij sanctae Inquisitionis, ex illa pla quibus hic uitur Eymericus, idonea sunt in hac causa. eadem recenset glo. in c. Statutum 1. de haeret. lib. 6. uerbo, directe, & uerbo, indirecte quam citat hic Eymericus.

His autem modis impediendi directe & indirecte diligenter hic ab Eymérico explicatis, adde quod solis minis & terroribus dicitur etiam quis impedire officium, & iurisdictionem Inquisitionis, argument. c. 1. in principio extra de offic. deleg. & tradit Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum uerbo, impediendum, §. 2.

b ¶ Et tales licet sint multum culpabiles, non tamen sunt haeretici iudicandi. Contrahunt tamen haeresis suspicionem ex impedimento, quod interposuerunt. Qualis autem sit haec suspicio, ex qualitate personarum & impediendi modo pensanda erit, Eymericus uehementem suspicionem oriri putat infra hac par. 2. q. 56. nu. 2. uers. secundus casus est, de quo quid sentiam, dicam ibi.

c ¶ Sic tales qui ut impeditores fuerunt excommunicati, &c. si uolunt redire, abiurant impedimentum & fauoriam. Ex his uerbis dirimitur quaestio illa anceps & subdificilis, quam nobis proposuit Petrus Dusina sanctae Romanae generalis Inquisitionis assessor, uir uis peritua clarus, & in causis fidei tractandis prudentissimus. An uidelicet aliquo casu suscipi possit abiuratio generalis, non expressis particulariibus erroribus et haeresibus: na qui generaliter alicui fauendo,

Inquisitores pedere possunt contra impeditores officij.

Quid directe impedire, & quod indirecte.

Abiuratio omnium haeresis i genere qua doq; fieri potest, nulla haereticum in speciem expressa.

uñdo, aut etiam nulli fauendo, officij inquisitionis impedit, in nullam specificam & particularem heresim videtur consentire, & propterea nullam in specie poterit abiuuare, sed in genere dicit, se deservari omnem heresim, cuius suspicionem impediendo inquisitionis officium contraxit. Atque hæc est expressa EymERICI sententia hoc loco, & Repertorii Inquisitorum verbo, fautores. §. an impediens.

In hac tamen difficultate, quæ contemnenda non est, cum frequenter accidere possit. hoc amplius censeo observandum, ut inquiratur à reo qui impedit officium inquisitionis, uel alicui fauit adhibitis etiam tormentis, si ita causa eius & conditio postulauerit: An cum eo habeat familiaritatem, & cur ei faueat: nam si auxilium exhibitum in fauorem persone potius quàm erroris tendere uideatur, sufficit generalis abiuratio fautoria uel impediens, eo modo quo dictum est: quòd si secus res habuerit; & aliqua alia concurrant, ex quibus oriatur suspicio, eum qui exhibet fauorem, eisdem illos errores habere, quos profitetur ille, cui fauet; tunc præter generalem impediens & fautorie abiurationem cogendus uidetur ad particulares errores abiurandos. Quem autem effectum operetur generalis hæc abiuratio fautoria uel impediens, dicam cum EymERICO infra hac parte 2. quæst. ult. nume. 7.

Ob quas rationes inquisitores possunt in impeditores animaduertere.

¶ Et ubi non stent per annum, nihilominus contra omnes impeditores huiusmodi potest procedi, &c. Nec desunt rationes, quibus hæc doctrina, quæ uera est et communis probari possit. Primum, quia impediens officium suspicionem heresis & fautorie contrahunt. Rursus, quoniam si non possent inquisitores punire impeditores sancti officij, non possent commode suum officium exercere. Ad hæc, quia ex quo mandata est Inquisitoribus iurisdictio, uidetur quoque demandata coercitio. Præterea quia iudex omnia potest, quæ ad suam iurisditionem exercendam pertinent, & sine quibus causa expediri non potest, cap. præterea, cap. significasti, & capit. prudentiam. §. ult. de offic. deleg. & glof. in cap. 1. verbo, impedire, de offic. deleg. Postremo, quoniam iudex potest punire excessus commissos contra suum officium, ZANCHINUS tract. de heret. cap. 31. Repertorium Inquisitorum verbo, impediens. §. sed nunc queritur.

¶ Contra eos tanquam contra hæreticorum fautores, et defensores, etc.] Inquisitores ergo punire possunt impediens suum officium, postquam in eos procedere possunt, ut fustus docuit idem EymERICUS 3. par. q. 36. ubi addidi nonnulla in hac sententiam.

De pœna impediens inquisitoris, officium.

At dubium est, quibus pœnis possint eos coercere; & ZANCHINUS tract. de heret. cap. 31. num. 7. & Repertorium Inquisit. verbo, impediens. §. nota quòd ista pœna. pœnam hanc arbitrio Inquisitorum imponendam esse uoluerit pensatis delicti & personarum qualitatibus, cum inueniuntur, argumento l. 1. §. expilatores, ff. de effracto. cum notatis in ca. de causis, extra de officio delegati, in quam etiam sententiam consentit SIMANCAS de catho. instit. tit. 15. nume. 10.

Ceterum hodie per Pium V. rescripto incipiente: Si de protegendis, impresso in Bullario litterarum Apostol. in fine huius operis, grauissima pœna decernitur contra id genus impeditores, qui fecerint ali-

qua ex iis, quæ illic exprimuntur. Iulij quoque III. extat rescriptum incipiens: Licet à diuersis. contra iudices sæculares in cognoscendo de crimine heresis se ingerentes, quod est impressum in eodem Bullario.

Q V A E S T I O

De suspectis de heresi.

S V M M A R I V M.

- 1 Suspicio de heresi triplex, leuis, uehemens, maxima.
- 2 Leuis suspicio cur sic appellata.
- 3 Leuis suspensionis exempla.
- 4 Magna & uehemens suspicio quæ dicatur, & quare.
- 5 Suspensionis uehementis exempla.
- 6 Maxima & uolenta suspicio, quæ sit.
- 7 Uolenta suspensionis exemplum.
- 8 Susceptorum de heresi triplex genus, & qui dicantur leuiter suspecti.
- 9 Leuiter suspecto iniungi potest purgatio canonica.
- 10 Vel iniungi abiuratio de leui.
- 11 Suspecti uehementer qui dicantur.
- 12 Uehementer suspecto iniungenda est abiuratio de uehementi, & ut heresim omnem generatim abiuret.
- 13 Quid faciendum si post abiurationem relabatur.
- 14 Casus in quibus indicatur relapsus quispiam post abiurationem de uehementi.
- 15 Quid agendum si uehementer suspectus de heresi recuset abiurare.
- 16 Uolenter suspecti habentur ut hæretici, & qui nam tales reputentur.

Vinquagesima quinta quæstio est: Suspecti de heresi quot modis, & quibus dicendi sunt; & si in casu hæretici habendi sunt?

1 Ad hæc respondemus, quòd in iure triplex suspicio de heresi reperitur, prima est modica: secunda magna, tertia maxima.

2 Prima est modica, quæ in iure uocatur suspicio leuis, ista habetur extra de heret. lib. 6. capit. Accusatus, in prin. ubi dicitur sic: Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet in heresim relapsorum pœna puniri.

Et hæc suspicio dicitur modica siue leuis, tum quia modica & leui defensione tollitur: tum quia ex modicis & leuibus oritur coniecturis: unde dicitur modica à modicis iudiciis; & dicitur leuis à leuibus coniecturis.

3 Vtpote, si aliqui reperiantur occulta conueniuntia celebrantes: uel uita ac moribus à cõi conuersatione fidelium deuiantes, ut patet extra de hereticis, lib. 5. c. Excõicamus 1. in fine, & similia exercentes: tales namq; leuiter de heresi habentur suspecti: talia enim hæretici frequenter facere comprobantur. De huiusmodi leui suspensione de heresi

refi habetur C. de heret. l. 2. in fine. ubi dicitur sic: Hæreticorum uocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui uel leui argumento à iudicio catholice religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. Et huic sententiæ concordat Hostien. in summa. tit. de præsumptionibus. §. finali. ubi dicit sic: Et notandum, quòd quamuis hæretici leui argumento detegantur: scilicet, ad hoc quòd suspecti habeantur, ut patet C. de heret. l. 2. non tamen debent, &c.

4 Secunda suspicio est magna, quæ in iure uocatur uehemens siue fortis; ita habetur extra de heret. lib. 6. in princ. Accusatus. ubi sic habetur: Accusatus de heresi uel suspectus, contra quem de hoc crimine magna, & uehemens suspicio orta erat, &c. Ibi est in hæc coniunctio, et, non tenetur copulatio, sed expositio: Ut notat Ioan. And. ibidem. Uehemens autem idem est quod fortis, ut dicit Archidiaconus super alleg. cap. Accusatus. in verbo, uehemens, dicit enim ita: Dicunt Papias, & Hugutio quòd uehemens idem est quod fortis, siue grandis. Idem Greg. I. moralium super illo uerbo Iob. 1. cap. Ventus uehemens irruit à regione deserti. Et glof. super illo uerbo Actuum 2. Factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus uehementis: dicit, Hoc est uentus fortis. Et in libro Catholicon appellato, qui est de dictionibus, & earum significationibus, dicitur ita: Uehemens dicitur fortis; unde dicimus aliquem uehementem habere causam, cum habet fortem. hæc ibi. Ergo suspicio magna, dicitur uehemens siue fortis. Et hæc suspicio dicitur magna, uehemens, siue fortis, tum quia non nisi magnis, uehementibus & fortibus defensionibus repellitur: tum quia ex magnis, uehementibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis, & iudicijs:

5 Vtpote, si aliqui comperiantur, qui eos, quos sciunt hæreticos fore, occultent: fauorè impendant: affociant: uisitent: munera offerant: recipiant: defendent, & similia exercentes: tales namque uehementer de heresi sunt suspecti, ut patet per alleg. c. Accusatus. §. illè uero, & per notata ibidem per Archidiaconum, cum non sit dubium eos facere talia in fauorem hereticæ prauitatis.

6 Tertia suspicio, hoc est maxima, in iure uocatur uolenta, ut patet extra de heret. lib. 6. ca. Cum contumacia, & ca. Accusatus. & per notata per Archidiac. & Ioan. And. super cap. Accusatus. super uerbo, uehemens. ubi sic dicunt: dicit uehemens, non tamen uolenta. supra de præsumptionibus. cap. Litteras. De hac suspensione loquitur canon distin. 34. Quorundam. Et hæc præsumptio, seu suspicio dicitur uolenta: tum quia uolentat, cogit, & ardet iudicem ad credendum; nec tergiversatione repellitur: qualicunq; tum quia ex uolentibus conuincitibus, atque coercentibus oritur coniecturis.

7 Vtpote, si aliqui reperiantur, qui hæreticos adoraauerint: seu eis reuerentiam suo more exhibuerint: consolationem uel communionem ab eis receperint: uel similia, quæ ad ritum eorum pertinent, perpetrauerint: tales namque uolenta suspensione

† al. defensionem repellitur.

de heresi & hæreticorum credentia sunt conuicti, per c. Filij. & per c. Accusatus. extra de heret. l. 6. & per notata per Archidiaconum super c. Quicumque hæreticos, in uerbo, credentes, extra de heret. lib. 6. cum non sit dubium eos talia facere in credentiam hereticæ prauitatis.

8 Secundum hanc distinctionem dicendum, quod suspecti de heresi sunt in triplici genere: nam quidam de heresi sunt suspecti leuiter: quidam uehementer: quidam uolenter. Leuiter sunt suspecti, qui talia leuia & modica peragunt, quæ ex eis oritur leuis & modica suspicio contra eos de aliqua heresi uel errore.

9 Et ubi quis sic inuenitur de heresi leuiter suspectus, nullatenus est hæreticus, nec habendus: sed debet sibi indici canonica purgatio, uel iniungi tãquam pro leui abiuratio: Quòd purgatio possit sibi indici, habetur extra de heret. lib. 5. c. Excõmunicamus 1. in principio, ubi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspensione notabiles (suspicioe probabili, hoc est leui, & quæ leuiter apparet, dicit Hostien.) nisi iuxta considerationem suspensionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur: & usque ad satisfactionem congruam ab omnibus euentur: ita quòd si per annum in excommunicatione persistuerint, extunc uelut heretici condemnentur. hæc ibi. Et indicta sibi purgatione canonica, siue consentiat, siue non; siue deficiat, siue non: est per omnia iudicandum sicut de diffamato de heresi, cui est purgatio canonica indicenda.

Pro leui suspensione indicitur purgatio.

10 Quòd autem abiuratio possit tali indici tanquam leuiter suspecto de heresi, patet per c. Accusatus. in princ. ubi dicitur sic: Accusatus de heresi uel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & uehemens suspicio orta erat, si heresim in iudicio abiurauit, & postea committit in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam heresis crimen probatum non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet in heresim relapsorum pœna puniri. hæc ibi.

11 Quidam autem sunt suspecti uehementer: & sunt illi, qui talia uehementia & fortia peragunt, quòd ex eis oritur uehemens & magna suspicio contra eos de aliqua heresi uel errore. Et ubi quis sic inuenitur de heresi uehementer suspectus, nullatenus est hæreticus, nec potest ut hereticus condemnari. Nullus enim pro suspensione etiam uehementi est de tanto crimine condemnandus; ut expresse habetur extra de præsumpt. cap. Litteras. §. quo circa. ubi dicitur sic: Mandamus quatenus, cum propter solam suspensionem, quamuis uehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, &c.

12 Quid ergo fiet suspecto de heresi uehementer? debet sibi mandari, quòd abiuret generaliter omnem heresim, & specialiter eam, in quam commisit; tanquam uehementer suspectus, per cap. alleg. accusatus. in principio, ut est dictum, & per cap. Inter sollicitudines. extra de purg. cano. & per

Uehementer de heresi suspecto iniungitur ut omnem heresim generaliter abiuret.

& per cap. Litteras, extra de præsump. 13 Quod si postmodum relabatur, uel in pristina, uel in aliam: uel eos, quos scit hæreticos associet: uisiter: uel deducat: ac dona uel munera eis donet: uel mittat: seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit, etiam sine adoratione, ad modum scilicet, quo sancti uiri ab omnibus reuerentur & honorantur; relapsorum poenam non euadat per alleg. cap. Accusatus. ubi dicitur sic: Eum uero qui in una hæresis specie uel secta commisit: aut in uno fidei articulo, seu Ecclesie sacramento errauit, & postmodum hæresim simpliciter, uel generaliter abiurauit: si extunc in aliam etiam hæresis speciem, siue sectam, aut alio articulo seu sacramento committat; uolumus ut relapsus in hæresim iudicari. Ille quoque, de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem constiterat, uel nunc constat: si post illam hæreticos recepterit: deducat: uisiter: siue associet: aut dona uel munera eis donet: uel mittat: seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit, etiam sine adoratione (ut uerbis uestris utamur) merito debet iudicari relapsus: cum illum ex approbati à se prius erroris cōsequencia non sit dubium id fecisse. hæc ibi.

14 Ex quibus uerbis apparet, quod in tribus casibus in genere suspectus uehementer de hæresi, postquam abiurauerit, pena plechitur relapsorum. Primus quando relabatur in eandem & pristinam hæresim, de qua suspectus habitus fuerat uehementer. Secundus quando hæresim generaliter uel simpliciter abiurauit, & relabatur in aliam hæresim: esto quod de ea antea nūquam suspectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius quando hæreticos receptat, & eos deducit; & fauorem impendit; Et hic casus complechitur multos casus, & habet multos similes; ut patet in alleg. §. cum uero. in c. Accusatus. frequentius repetito.

15 Sed quid agatur, si aliquis suspectus de hæresi uehementer ad mandatum sui iudicis nō confenserit continuo abiurare? nunquid tradetur secularis arbitrio Potestatis animaduersione debita puniendus, per c. Ad abolendam. §. præfenti uero? Respondetur quod nequaquam, quia illud cap. & §. eius, expresse loquuntur non in suspectis, sed in deprehensis manifeste in hæresi, & conuictis, nam dicit sic: Præfenti nihilominus ordinatione sancimus, ut quicumque manifeste fuerit in hæresi deprehensus, &c. Et rigorosius contra deprehensos manifeste, quàm contra suspectos tantum modo est agendum. Procedatur ergo contra talem præfatum per ca. Excommunicamus, & per §. qui uero sola suspitione, &c. superius insertum, & excommunicabitur: in qua excommunicatione si per annum steterit, est ueritas condemnandus, per cap. alleg.

16 Quidam autem sunt suspecti uolentes; & sunt illi, qui talia uolentia peragunt, quod ex illis oritur uolentia suspicio contra eos de aliqua hæresi uel errore: & ubi sic quis inuenitur de hæresi uolentis suspectus, pro conuicto de hæresi, ac ut hæreticus est habendus; & sicut de deprehenso in hæresi est de eo per omnia iudicandum per cap. Excommunicamus, 1. §. qui uero. extra de hæret. li. 6.

Relat. supra fol. 103.

† al. finus

& per c. Cum contumacia, & per cap. Ut officium. Nam aut fatetur crimen, uel non; si sic, & uoluerit redire, & hæresim abiurare, ad penitentiam est recipiendus, per c. Ad abolendam. & per c. Excommunicamus, 2. §. si. Quod si non consenserit abiurare, tradendus est curie seculari animaduersione debita puniendus per ca. Ad abolendam. §. 1. allegatum. Si autem non fatetur crimen postquam est conuictus, nec consentit abiurare, est ut hæreticus impunitus condemnandus per ca. alleg. Ad abolendam. uolentia enim suspicio ad condemnandum sufficit, & probationem in contrarium non admittit, ut habetur extra de præsumpt. c. Litteras, & cap. Afferre.

COMMENT.

Hæc questio cum sequenti, in quibus de suspectis & suspitionibus in causa hæresis differitur, tantam habet utilitatem, ut sine earum cognitione nullus sit qui in sacro inquisitionis officio recte munus suum sine iudicando sine consulendo possit exercere: tametsi uero Eymericus more suo & copiose & dilucide loquatur, multa tamen à nobis cognitu ualde necessaria addentur, & obscuriora quedam explicabuntur: sed prius fontes unde hæc cognitio petatur, ut solitum est fieri indicemus.

Suspicionum meminit in hac causa textus in c. accusatus. §. 1. & in cap. cum contumacia. ubi glossa & Doctores de hæret. lib. 6. & textus in cap. Ad abolendam. §. qui uero. et in cap. excommunicamus. 1. §. qui autem. ubi optima glossa in uerbo, condemnentur, & his locis plenissime Doctores extra de hæret. & in c. litteras. ubi Panormitanus & alii communiter de præsumptio. copiose Alciatus tracta, de præsumptio. Ioannes Milleus in sine practica criminalis, tract. de præsumptio. Autor Repertorii uerbo, præsumptio. & uerbo, suspectus. Albertinus tracta, de agnos. assertio. q. 23. nume. 61. & q. 34. nume. 46. & 57. Autor innominatus tracta, de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, De hæreticis, credentibus, & c. num. 12. Simancas de cath. instit. tit. 50. idem in Enchyridio tit. 40. & 41. Locatus in opere iudiciali. & Bernardus Comensis in Lucerna uerbo, præsumptio. & uerbo, suspicio. & alii aliis locis, sed hi rem tractant diligentius & fusius.

Quibus in locis de suspitionibus hæreticis agatur.

Tametsi uero suspicio & præsumptio nonnunquam differant, tunc autem pro eodem usurpantur.

Suspicio autem opinio est mali alicuius ex signis, ex qua ad præsumptionem uenitur, ut scripsit optime Bald. in authen. si quis. c. de adulter. non tamen una sola suspicio inducit præsumptionem, sed plures suspiciones requiruntur, ut uere notauit Franciscus Brunus tracta, de iudiciis & tortura, quest. 8. par. 2. num. 4. & facit quod notat glossa in lib. 2. §. etas. ff. de excusatio: tuto.

Suspicio quid sit.

¶ Ad hæc respondemus, quod in iure triplex suspicio de hæresi reperitur, &c. Atque hæc sententia uera est, & communis: quoniam temeraria præsumptiones, quibus temere & sine iudicio aliquid suspicamur, ab arte uehicimur; probabiles uero præsumptiones, aut suspiciones in hac causa

causa ab aliis non omnino distinguuntur. Est autem præsumptio (quantum ad hunc locum spectat) rei dubia coniectura uerisimilis, quæ ex natura rei, uel circumstantiis negotiorum, aut personarum proficiscitur; hæc (ceteris diuisionibus omissis) Inris consulti bifariam diuidunt: nam unam faciunt præsumptionem iuris, quam uehementer uocare possumus, alteram uero iuris & de iure, quæ uolentia appellatur, de quibus mox dicemus: nam sine harum cognitione, hæc questio percipi non potest.

¶ Prima est modica, quæ in iure uocatur suspicio leuis.] De hac scribunt præcitati, & eleganter Petrus Godofredus in lib. 2. c. de hæret. §. hereticorum autem. & Gerson in tracta. de protestatione consideratione 12. optime de leui suspitione differens dicebat, eam prouenire ex signis exterioribus operum aut uerborum, ex quibus capitur coniectura, quæ concludi potest, non quidem frequenter, sed raro, seu casu, quod talia dicens uel faciens hæreticus sit: quod delictum leui consequentia, ut si quis ita argumentetur; Petrus deierat frequenter, ergo non bene credit in Deum, & ex hac suspitione non facile moueri debent Inquisitores ad aliquid, quod præsertim grauis sit momenti in hac causa, ut dixi supra in hac 2. par. super ca. excommunicamus. §. qui autem. nam ut optime scripsit Simancas de catho. instit. tit. 50. nume. 28. leuia signa mouere non debent animi constantis uiri ad suspicandum ita graue crimen, sed potius interpretanda sunt in partem benigniorem.

¶ Secunda suspicio est magna, quæ in iure uocatur uehemens, &c.] Hæc est præsumptio iuris tantum, quam Alciatus tracta, de præsumpt. in principio, parte 3. ita definiēbat, Præsumptio iuris est probabilis coniectura ex certo signo proueniens, quæ alio non adducto, pro ueritate habetur. Dixit, alio non adducto: quia contra hæc præsumptionem probatio in contrarium admittitur, at si nihil in contrarium proberur pro plena probatione haberi solet. Hæc omnia docet subtiliter hoc loco Eymericus nume. 4. & exempla huius præsumptionis commemorat nume. 5. de hac præsumptione est sermo in cap. litteras, de præsumptio. relato ab Eymericis supra in hac 2. parte.

¶ Et ob hæc præsumptionem nemo debet uelut conuictus de hæresi condemnari: quamuis uehementer suspectus de ea habeatur, & propterea sit acriter puniendus, ut paulo post dicemus. dixit item Alciatus: ex certo signo proueniens: quoniam hæc uehemens suspicio seu præsumptio sumitur ex signis exterioribus operum aut uerborum, ex quibus capitur argumentum concludens frequenter, & ut in pluribus, quod qui talia dicit uel facit, est hæreticus; ut si quis diebus prohibitis absque necessitate, & superioris facultate, carnibus uesceretur: aut diceret propositiones fidei contrarias his quæ expresse scire debet: quamuis hæc interdum ab ingenuis & uoracitate, & ab ignorantia absque ulla mentis errore prodire possint.

¶ Quare Ioannes Gerson tract. de protestatione consideratione 12. hæc præsumptionem ita describit: Vehemens suspicio prouenit ex signis exterioribus operum uel uerborum, ex quibus cognitis accipitur argumentum concludens frequenter & ut

Præsumptio quid.

Suspicio leuis, ex qua non est facile, procedendum in hoc crimine.

Suspicio uehemens.

Ex uehementi præsumptione nemo conuictus ut hæreticus.

in pluribus, quod talia agens, uel dicens, est hæreticus: ut si quis neget explicitè, palam, & publice ea quæ debet ex officio scire plus quàm alii. Quamuis possit in rei ueritate negatio talis ex ignorantia prouenire, uel animi leuitate, non ex hæretica prauitate. Hæc Gerson.

¶ Tertia suspicio, hoc est maxima in iure uocatur uolentia, &c.] Hæc uolentia præsumptio dicitur iuris, & de iure, quam ita possumus definire: Præsumptio iuris & de iure est quedam legis dispositio aliquid præsumentis, & super præsumpto, tãquam sibi competto & noto statuentis.

Violentia suspicio.

Nec contra hæc præsumptionem regulariter & directe admittitur probatio in contrarium quia cum ab apertis & uolentis iudiciis proficiscatur, pro manifesta ueritate habetur. c. is qui. de sponsa. c. quanto de præsumptio. l. 1. §. 1. c. de rei uxo. actioe.

Hæc præsumptio seu suspicio uolentia, ut optime scribit Gerson tract. de protestatione, consideratione uolentia, nascitur ex signis exterioribus operum aut uerborum, ex quibus concludi solet efficaciter & fere semper, quod talia dicens uel faciens est hæreticus, ut si quis transit, uel redit ad ritus Indeorum. c. contra Christianos, de hæret. lib. 6. item si quis in causa fidei excommunicatus per annum in excommunicatione animo pertinaci durauit: quia anno elapso ut hæreticus condemnatur. c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. In his enim casibus à iure expressis uolentia oritur suspicio contra ita delinquentes. Casus uero in iure nominatim præscripti, ex quibus oritur uolentia præsumptio, referi Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 3. num. 7. & q. 30. num. 2. quos dilucidius enumerauimus infra parte 3. titu. de signis quibus diuersi hæretici cognosci possint.

Vnde oritur suspicio uolentia.

Et huius quoque præsumptionis, appositissima sunt exempla, quæ Eymericus hic commemorat, num. 7. & omnia fere illa, quæ retulimus ex concilio Narbonensi cap. 29. relato supra in hac 2. parte super q. 50. §. factis autem: nam illa facta, iudicia indubitata sunt, quæ ad aliud trahi nequeunt, quàm ad id quod indicant, quæ re uera sunt hæreticalia: ideoque pro ueris probationibus sunt habenda. Tura uero, quæ hic citat Eymericus, optime probant suum institutum, ut dixi infra 3. par. super q. 121.

¶ Nec tergiversatione refellitur qualicūque.] In Sabellano ita: Nec defensatione repellitur qualicumque eadem est sententia.

Observandum est autem non dici hic, nullo modo posse hæc præsumptionem uolentiam refelli aut purgari, sed non facile refelli: quia cum oriatur ex signis apertis operum aut uerborum, difficillime potest contrarium probari, quamuis aliquando contrarium proberur, ut dixi par. 3. super quest. 121. quod est uidentum. adde Gersonem tractat. de protestatione, consideratione 12.

¶ Et ubi quis sic inuenitur de hæresi leuiter suspectus &c, sed debet sibi iudici canonica purgatio, uel iniungi tanquam pro leui abiuratio.]

Quantum ad hunc locum attinet de iniungenda purgatione uel abiuratione pro suspitione leui, illud omnino putarem obseruandum, quod optime admonet Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 50. nume. 28. & seq. scilicet, periculosum esse ob leues suspiciones trahere

Ex leuib. suspitionib. cōtra quos potissimum procedi possit.

here in iudicium hominem honestum & probum, eum- que de fide interrogare. ergo personarum ratio habenda erit: nam ex leuibus suspicionibus, probabilibus tamen, aduersus viles & improbos procedi poterit, ut intelligatur quid pectore gerant; contra probos vero & honestos non ita facile.

Atque ita crederem intelligendam communem sententiam Innoc. in c. sicut. de simo. Ioannis And. in c. ut officium. §. 1. Ancharani in c. accusatus. in princ. de heret. lib. 6. Felini in c. litteras. de presumpcio. & aliorum asserentium ex leuibus suspicionibus, posse Inquisitores procedere in hoc crimine, de quo amplius disserui supra in hac 2. par. super c. excommunicamus. §. qui autem. & infra par. 3. super q. 59.

Nullus enim pro suspicione etiam uehementi est de tanto crimine condemnandus. Et hoc est verissimum. nemo enim ex presumptionibus & indicibus etiam indubitatis in criminalibus definitiue damnari debet. Gandinus tract. de malef. in rub. de presumpcio. & indicibus indubitatis. & disputat latissime Boerius decis. 164. incipien. Alia insuper. quod in hoc tribunali obseruari dicit. Campegius apud Zachinū c. 11. pers. doctrinam hanc.

Ex uehementibus suspicionibus nemo coercendus pena ordinaria.

Sed hanc sententiam ita intelligo, ut nemo debeat ex uehementibus presumptionibus puniri & damnari pena criminis ordinaria, sed alia mitiori arbitrio iudicantis; quod optime admonuit Boerius in dicta decis. 164. nume. 6. quod in hoc sacro tribunali frequentius quam in ceteris obseruatur.

Sed quid agatur, si aliquis, &c. non consenserit continuo abiurare. Est hec Emerici doctrina omnibus numeris absoluta, & diligenter consideranda atque obseruanda. iam uerbum illud, continuo, quomodo sit accipiendum, explicat auctor 3. par. q. 98. & dixi supra in hac 2. parte super ca. Ad abolendam. §. nisi continuo.

Ob uolentiam presumptionem pena criminis ordinaria imponit.

Violenta enim suspicio ad condemnandum sufficit, & probationem in contrarium non admittit. Et ratio est, quam paulo antea docebamus, quoniam est presumptio iuris & de iure, ex qua deuenitur etiam ad criminalem punitionem, & penam criminis ordinariam imponendam. in quam sententiam optime Emericus allegat c. excommunicamus. §. qui autem. de heret. ubi glossa in uerbo, condemnentur. & ibi Parnormitanus nu. 6. tradit luculenter Mathesilanus singul. 118. incipien. nota quod presumptio. & Antonius Gomez, tomo. 3. variar. resolut. c. 12. nu. 26. pers. aduertendum tamen. & Paulus Grillandus tract. de heret. q. 10. nu. 2.

Contra presumptionem uiolentam in directa probatio admittitur.

Quamuis autem Emericus hic dicat, uolentiam hanc presumptionem non admittere probationem in contrarium, hoc intelligendum est regulariter; in hac tamen heresis causa indirecta probatio admittitur, iuxta ea que diximus paulo antea. §. tertia suspicio. & vide Alciatum tracta. de presumpcio. in principio, par. 2. tit. de presumptione iuris & de iure, num. 14. & seq.

QVAESTIO LVI.

De casibus uehementis suspicionis hæreseos in iure expressis.

§ V M M A R I V M.

1. Uehementer suspectus de heresi habendus est qui

vocatus ad respondendum de fide, non comparet in tempore assignato.

- 2. Et quicumque scienter impedit sancta Inquisitionis officium.
3. Item præstantes scienter consilium, auxiliū, uel fauorem dictis impeditoribus.
4. Qui instruit hæreticos citatos, ut ueritatem subterficeant, & dicant falsitatem.
5. Excommunicatus ex causa fidei quocumque modo.
6. Fautor, Defensor, Receptator scienter hæreticorum.
7. Infamatus de heresi ob familiaritatem cum his, quos hæreticos esse cognouit.
8. Scienter deducens, uisitans, receptans hæreticos.
9. Conuictus de periurio uel mendacio iudicialiter in causa fidei.
10. Et qui dixit uel fecit sapius aliquid contra fidem.

Vinquagesima sexta quæstio est: Casus in iure expressi, qui sunt; in quibus incidentes suspecti de heresi uehementer habendi sunt?

Ad hanc respondemus, quod sunt decem.

1. Primus casus est: quod quodcumque aliquis uocatur ut de fide respondeat, & parere subterfugit, aut contumaciter se absentat, infra competentem & assignatum terminū non comparens, habendus est de heresi suspectus uehementer. Hic casus patet per cap. Cum contumacia. extra de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Cum contumacia in causa præsertim fidei suspicioni præsumptione adiciat uehementem, & cetera.

2. Secundus casus est, quod quicumque impedit inquisitionis officium directe uel indirecte, aut etiam quouis modo, & hoc scienter; uehementer suspectus de heresi est habendus: Patet sic: Impediens inquisitionis officium iuxta casum expressum, tanquam iuris contumax excommunicationis est uinculo innodatus; quam si per annum sustinuerit animo pertinaci, ex tunc uiolenta suspicione conuictus, est ut hæreticus condemnandus. Patet per cap. Ut inquisitionis negotiū. extra de heret. lib. 6. §. ult. Violenta autem suspicio non infurgit nisi ex suspicione præsupposita uehementi: Igitur omnes tales antequam annus transierit, postquam officium inquisitionis impediuerint, suspecti sunt habendi de heresi uehementer. Rursum in privilegio domini Papæ Urbani Inquisitoribus Aragoniæ directo, quod incipit: Præcunctis nostræ mentis, &c. dicitur ita: Cæterum si forte, quod non credimus, aliqui cuiuscumque conditionis huic negotio uobis commissio se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, ut non possit procedi libere in eodem, imo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiose; contra eos tanquam contra hæreticorum fautores & defensores, secundum sanctiones canonicas, freti Apostolica auctoritate, intrepide procedatis.

3. Tertius casus est: qui præstantes scienter auxiliū, consilium, uel fauorem impedientibus inquisitionis

Habetur supra hac parte, fol. 129.

quisitionis negotium antefatum, suspecti de heresi sunt habendi uehementer. Iste casus patet: Isti præstantes præfatis impedientibus auxiliū, consilium, uel fauorem; tanquam iuris & principalis iudicis mandati in causa fidei contumaces sicut & impedientes sapienti, excommunicationis laqueū non euadunt. patet per c. Ut inquisitionis negotiū. in §. finali.

4. Quartus casus est: quod quicumque instruxerit per Inquisitores citatos hæreticos, uel eorum credentes, quod subterficeant ueritatem, uel ut asserant falsitatem; suspecti de heresi uehementer sunt habendi. Hic casus sic apparet: Fauere hæreticis in errore, seu aliquid facere in fauorem hereticæ prauitatis, suspensionem de heresi adijcit uehementem, ut patet ex præfato casu statim dicto: Tales autem sunt præfati instruentes citatos de celanda ueritate, uel dicenda falsitate: Ergo suspecti sunt de heresi uehementer. hoc patet ex ca. Accusatus, in §. finali.

5. Quintus casus est: quod omnis excommunicatus ex causa fidei, utpote, quia impedit inquisitionis negotium: uel citatus, contumaciter se absentat; uel instruit citatos de celanda ueritate, uel dicenda falsitate: uel liberando captos pro heretica prauitate: uel se fidei negotio opponendo: uel hæreticis fauendo: defendendo: receptando: uel purgare se nolendo, uel alio quouis modo. quam excommunicationem si sustinuerit per annum animo pertinaci, sit ipso iure ut hæreticus condemnandus: quod quilibet talis de heresi suspectus est uehementer. Hic casus apparet ex prædictis, & apparet specialiter ex duobus.

Primo, quia excommunicatio in causa fidei non incurritur, nisi propter contumaciam in eadem causa: contumacia autem in causa fidei indifferenter suspicioni præsumptionem adijcit uehementem: igitur tales de heresi uehementer habendi sunt suspecti.

Secundo, quia uiolenta suspicio confurgit ex uehementi, & eam præsupponit sicut superlatiuū comparatiuum, ut dicit Ioan. And. super cap. Cum contumacia. allegato frequentius. Si enim excommunicati in causa non fidei, si per annum steterint, possunt citari per Inquisitorem tanquam de fide leuiter suspecti, de fide responsuri, ut sciatur an ambulent in tenebris, uel in luce, quia uidetur de sacramentis Ecclesiæ male sapere, ut dicit Hostien. in summa. tit. de heret. §. qualiter deprehendatur: nonne longe plus excommunicati in causa fidei, & contumaces, etiam antequam annus transierit, suspecti sunt uehementer: præsertim cum si annus transierit, non leuiter suspecti, nec uehementer, sed uiolenter sunt suspecti ipso iure, & ut heretici condemnandi?

6. Sextus casus est: quod omnes hæreticorum fautores, & defensores & receptatores uehementer de heresi sunt suspecti, ut patet supra casu statim posito. Hic casus sic apparet: Omnes excommunicati in causa fidei & contumacia, uehementer sunt de heresi suspecti, ut patet ex casu statim posito: Prædicti autem fautores hæreticorum, receptatores & defensores ex causa prædicta sunt

† alex.

excommunicati: patet ex c. Excommunicamus. §. credentes. ubi sic dicitur, extra de heret. lib. 5. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicatione decernimus subiacere.

7. Septimus casus est: qui quicumque propter agnitionem hæreticorum familiaritatem est de heresi infamatus, ratione dictæ familiaritatis, uehementer de heresi est suspectus. Hic casus patet ex ca. Inter sollicitudines. extra de purg. cano. Vbi apparet, quod ratione infamæ de heresi, fuit cuidam dicano indicta purgatio canonica: & ratione hæreticorum familiaritatis abiuratio publica: & ratione scandalii fuit priuatus beneficio, quousque scandalum sopiretur.

8. Octauus casus est: quod quicumque eos, quos scit hæreticos, scienter receptat: deducit: uisitat, siue associat: ac dona seu munera eis dat, seu mittit: seu aliā fauorem eis impendit, qui excusari non possit, quin sit in fauorem magis culpæ, quam personæ: suspecti tales uehementer de heresi sunt habendi, cum ex approbato asse errore non sit dubium id fecisse. Hic casus patet ex cap. Accusatus, extra de heret. lib. 6. §. ille quoque. ubi manifestè apparet, quod qui antea abiurauit, si etiam abiura uerit ex sola suspicione uehementi suspectus & non deprehensus, si prædicta hæreticis impendat, relapsus est iudicandus: Nonne ergo ubi non abiurauerit, lapsus uehementer erit presumendus: si prædictus post abiurationem est presumendus relapsus, ante abiurationem non erit uehementer presumendus lapsus? Re uera fortius.

9. Nonus casus est: qui quicumque in causa fidei iudicialiter est conuictus se negare dixisse quod antea affirmauit, uel quod asseruit mendacium: uel commisit periurium, ex utroque prædictorum in causa fidei suspectus sit de heresi uehementer. Hic casus apparet plene in cap. Litteras. extra de presump. ubi recitatur, quod quidam Guillelmus nomine, confessus fuerat, quod tam ipse, quam frater suus heresis uitio laborauerat: postea negauit, quod non dixerat de fratre suo, sed de seipso: & quia fratri fuit post indicta purgatio canonica, ipse Guillelmus ipsum purgauit. Et ideo addit dominus Papa, quod quia iste Guillelmus quod antea dixerat, scilicet fratrem suum hæreticū fuisse, negat se dixisse, cum postmodum ipsum fratrem de heresi compurgauit; & ex consequentia dixisse mendacium, asserendo fratrem suum fuisse hæreticum, uel commississe in Deum periurium, cum purgando, & iurando, se credere fratrem suū non fuisse hæreticum: habuit dictum G. suspectum de heresi uehementer.

10. Decimus casus habetur non directe in iure communi, sed priuato. Nam in consultationibus domini Archiepiscopi Tarraconen. & suffraganeorum, eius in concilio generali, cui, & in quibus interfuit frater Raymūdus de Pegna forte, ad Inquisitores Aragoniæ hereticæ prauitatis, talis fuit casus approbatus: quod qui dicit, uel facit aliquid contra fidem, & hoc semel, suspectus sit leuiter de heresi: qui autem bis uel ter, suspectus sit de heresi uehementer: qui autem pluries, & frequentius, suspec-

Refertur supra fol. 220.

suspectus sit de hæresi uehementissimè. Isti decem casus patent ex iuribus allegatis.

COMMENT. LXXI.

T Ametsi valde laboriosum sit in qualibet arte casus singulares & indiuiduos præscribere, cum indiuidua ab arte repellantur, ut admonent philosophi, nihilominus hic Eymericus, ut absolutam tradat Inquisitoribus eorum, quæ ad suum munus pertinent cognitionem, etiam particulares casus commemorat: non tamen omnes, qui contingere possunt: id enim impossibile esset, sed eos tantum, qui variis iuris locis continentur. eosdem retulit breuiter Campegius apud Zanchinum c. 20. vers. suspecti. & Locatus in opere iudiciali verbo, suspicio. nu. 10. vers. casus autem, quo loco alios plures addit omnino Inquisitoribus & consulatoribus cognoscendos.

Secundus casus est, quod quicumque impedit inquisitionis officium. Eymericus bifariam probat eos qui scienter directe vel indirecte impediunt inquisitionis officium suspectos uehementer esse habendos: Primo ratione, inde auctoritate. Ratio talis est: Qui impedit officium inquisitionis, excommunicatus est, & elapso anno sit suspectus uolenter, ergo prius uehementer suspectus habendus erit: nam suspicio uolentia non surgit ex leui, quamuis ab ea quandoque incipiat, sed ex uehementi. Auctoritate uero ita probat: Urbanus ait, posse animaduerti in impedidores, uelut in fautores & defensores hæreticorum: fautores autem & defensores uehementer suspecti sunt, ergo & impedidores.

Et quamquam hæc sententia de ratione iuris stricta uerissima sit, nihilominus tamen saltem in illis, qui indirecte impediunt, temperanda uidetur, considerata per finem, & factorum qualitate: nam si quis ratione affectionis potius quam odij quod habeat contra fidem, aut sacrum officium, consanguineus aut amicissimus feruendo, Inquisitores aut eorum officiales impedierit, auarum acriter sit puniendus, forte tamen non est creandus uehementer suspectus: & hoc præsertim haberet locum in illis, qui non adeo callent fidei causas, quales sunt rustici, & plebei. Quam ob rem antiquam abiuratio de uehementi talibus imponatur, propter periculum relabendi, & traditionis curie seculari, diligenter est personarum qualitas perpendenda.

Atque hæc eadem obseruanda penitus existimo in illis, qui præstant auxilium, consilium, uel fauorem impeditores sacri officij, quos in tertio casu, uehementer etiam suspectos asserit Eymericus.

In quarto casu nulla occurrit difficultas: nam & uerissima est EymERICI doctrina, et colligitur ex loco quæ citat, quo spectat etiam illud Ambrosij lib. 1. de officiis cap. 36. relatum in cap. non in inferenda. 23. q. 2. Qui non repellit, inquit, a focio iniuriæ si potest, tam est in uitio, quam ille qui facit.

Seu aliàs fauorem eis impedit, qui excusari non possit, quin sit in fauorem magis culpæ quam personæ. Ex his uerbis dirimitur questio illa anceps & dubia: An qui receptant, & defendunt consanguineos, seu aliter præstant eis consilium, auxilium, & fauorem, in causa hærese mitius puniri debeant, iuxta

Impedidores S. Inquisitionis sunt uehementer suspecti: qd aliquando fallit.

Receptantes & defendentes consanguineos, non mitius puniendi in hoc crimine.

ta dispositionem l. 2. ff. de receptato, per quam in minoribus quibusdam delictis non esse admodum seuerè in hos homines animaduertendum scribit Paulus Insuper. conf. in hæc uerba: Eos apud quos affinis uel cognatus latro conseruatus est, neque absoluedos, neque seuerè admodum puniendos: non enim pat est eorum delictum, & eorum, qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt. hæc ibi. Quam legem in receptantibus consanguineos hæreticos, aut alios coplices in hoc crimine propter eius immanitatem noluerunt habere locum Repertorium Inquisitorum uerbo, receptatores. §. sed tamen si receptatus. & Paulus Griblandus tract. de hæret. q. 9. nu. 2.

Sed Zanchinus tract. de hæret. c. 4. num. 3. & c. 6. nu. 3. & ibi Campegius, & Carverius tract. de hæret. num. 167. & Locatus in opere iudiciali verbo, receptatores, nu. 7. & Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 20. & 21. & Hieronym. Gigas tract. de crimine lese maiestatis lib. 3. tit. De pluribus & variis questionibus. q. 5. nu. 3. & Andreas Tiraq. tract. de penis temperant. aut remittendis, causa 4. 20. & 21. & alij locum habere prædictam legem etiam in receptantibus consanguineos criminis lese maiestatis reos asseruerunt: quam sententiam non obscure tenet hic Eymericus: quia ratione sanguinis & naturalis affectionis, nõ fidei contemptu, aut hæretico amore id fecisse uidentur. quamuis enim hæretici sint, at iure nature coniuncti sunt, nec possumus facile iura nature exnere, & propterea plurimum ei tribuendum est, & putandum est hos consanguineos suos receptasse, non tamquam hæreticos sed tamquam consanguineos. atque hæc sententia mitior est & communiõr, ideoque obseruanda mihi uidetur.

Ceterum multa in hac causa considerare oportet. Primum est, quod qui receptat consanguineos, quamuis mitius puniri debeat, non tamen excusatur a tota pena, ut tradunt multi ex præcatis, indicantque aperte præfatæ legis uerba, quia non sunt penitus immunes a delicto.

Rursus, consanguineorum, seu coniunctorum ratio habenda erit: nam filius receptans patrem hæreticum, uxor uirum, frater fratrem leuius puniendi sunt, quam si remotiores, siue alios non usque adeo coniunctos receptassent, aut defendissent.

Postremo, ut hæc sententia loci habeat, necesse est ut qui receptat, non participet in crimine cum receptato: nam si participes eiusdem criminis fuerit, ordinaria pena puniendus erit, ut late & uere probat Gadinus tract. de malef. tit. de furibus & latron. nu. 13.

Nunquid autem eadem sententia etiam locum habeat in receptantibus extraneos, amicissimos tamen, uel amantes, dubium uidetur: Tiraquellus tamen tract. de penis temperant. aut remittent. causa 4. & 22. non inepte contendit locum habere, quoniam amicitia, ut ait Valer. Max. lib. 1. c. 7. uinculum potens est, & praualeidum, neque ulla ex parte sanguinis uiribus inferius: & amicitia ipsa ueluti quadam fraternitas est. l. ceterum. ff. pro socio. notat Socinus confi. 26. 3. & Iason in l. quæ dotis. ff. sol. mati. in quibusdam locis.

Iam amore capti receptantes, mitius quoque uidentur puniendi, cum amor immodicus furori & qui paretur, ac interdum etiam furor appelletur: cap. cum inueniuntur. de præscriptio. Cicero libro quarto. Tusculan.

An qui receptant amicissimos nõ committos, uel amantes mitius puniri debeant in hoc crimine.

scilicet

secular. questio. & Bald. in l. precibus. C. de impub. & alijs subdit. quem sequitur Franciscus Curtius senior conf. 67. Sed si quis uelit hanc sententiam sequi (quod non reprehenderim) amicitia, & amoris qualitatem contemplari debet; neque enim quæuis amicitia, sed maxima; nec quæuis amor, sed ingens hoc leuioris pænæ beneficium præstabit.

Qui scienter receptat hæreticos suspectus est uehementer.

Ubi manifeste apparet, quod qui antea abiurauit, etc.] Hic locus est obscurus: ceterum si paulo diligentius series inspicatur, hoc uidetur esse EymERICI propositum: Quicumque scienter receptat hæreticos, & eab. suspectus est uehementer; quod ita probat: Qui prius abiurauit de uehementi aliquam hæresim, si postea hæreticos receptet, relapsus indicatur, cap. accusatus. §. ille quoque de hæret. li. 6. ergo qui ista facit, ante abiurationem proculdubio censendus est uehementer lapsus, seu suspectus, cum uolentia præsumptio (ut alibi scripsit auctor) non oriatur nisi ex uehementi suspitione.

Iam EymERICUS hic apertissime sentit, cum qui ob uehementem suspitionem abiurauit hæresim, si postea cum hæreticis communicet, eo ipso relapsus esse censendum: quod etiam asseruit paulo antea, q. 5. nu. 14. vers. tertius, quando hæreticos receptat. atque hanc sententiam secundum superficiem asserere uidetur. Alexander III. in cap. accusatus. §. ille quoque de hæret. lib. 6. quo etiam uertitur hoc loco EymERICUS ad hoc adstruendum.

Ut quis puniatur ut relapsus, necesse est confiteri ad minus de uno lapsu in manifestâ hæresim.

Ceterum hæc sententia tuta non est, nec ullo modo obseruanda in praxi, cum sit valde periculosa: quoniam ut aliquis damnetur, & curia seculari tradatur uelut relapsus, necesse est ut saltem senel de hæresi relapsus plene constet in iudicio; quod apertissime etiam colligitur ex dicto cap. accusatus. §. ille quoque. ubi sunt illa uerba: Constat, uel nunc constat: quæ nullo modo suspitioni etiam uehementi possunt accommodari: Cum itaque qui prius abiurauit de uehementi, de nulla hæresi fuerit plene committus, nec postea conuincatur de hæresi, ob id quia receptet, aut deducat hæreticos, hæc enim facta suspitionem hæresis, non expressam hæresim præse ferunt; relinquuntur omnino, ut hic nullo modo debeat censeri relapsus: atque hæc sententiam sequitur Alfonso Castrius, lib. 2. de iusta hæret. puniitio. cap. 2. & apertissime Geminius in dicto cap. accusatus. §. ille quoque. vers. quæro an sufficiat. quos laudat Simancas de catho. instit. tit. 57. num. 5. quibus libentissime subscribo, quare canendus est hic EymERICI locus.

Decimus casus habetur, etc.] Præter hos decem casus uehementis suspitionis, quos ex communi iure recensuit EymERICUS, sunt & alij propè infiniti, qui nulla arte præscribi possunt: quoniam facta, & dicta ex quibus uehementis suspicio oriri potest, nullis adhuc sunt limitibus circumscripta. multos tamen casus singulares uehementis suspitionis præter hos decem enumerauit Vmbertus Locatus in opere iudiciali uerbo, suspicio. nu. 19. & sequen. & Zanchinus tracta. de hæret. c. 35. quos libenter omitto, cum obuii passim extant: horum auctorum scripta.

Qui non reuelat hæreticos, uehementer est suspectus.

Illis ex Ioanne Roias singul. 5. num. 6. & 7. & nu. 17. & 18. addi potest sequens: Qui non reuelat hæreticos proprijs iudicibus, saltem uehementer redditur de hæresi suspectus, dixit, saltem, quoniam

Alfonso Castrius, lib. 2. cap. 25. in prin. de iusta hæret. puniitio. non reuelantem hæreticos, uolenter dicit esse suspectum: quod est nimis crudelè, nec ullo prorsus iure nititur: neque sententiam hanc Alfonso, neque Ioannis Roias arbitror securè amplectendam indistinctè, cum multis modis qui non reuelat hæreticos excusari possit, ut dixi supra super quæst. 53. §. at non uidetur. Tunc autem sententia Ioannis de Roias locum habere posset, cum nulla adesset probabilis causa cur non reuelaret, uel in iudicio interrogatus eos scienter celauerit, iuxta doctrinam Zanchini tracta. de hæret. c. 5. num. 4.

De eo qui retinet libros prohibitos, quem nonnulli uehementer suspectum esse dicunt, quid sentiam, dixi in principio huius partis super c. fraternitatis. §. sed alter casus.

De eo qui uinente prima uxore legitima aliam uxorem accepit, an iurisdictioni Inquisitorum subijciatur, rectè quærit Repertorium Inquisitorum uerbo, contrahens, & latissime Albertinus tract. de agnos. assert. q. 23. & Simancas de catho. instit. tit. 40. Equidem qui scienter cum pluribus simul matrimonium contrahit, rectè ab Inquisitoribus Apostolicis indicatur, quia malè sentire uidetur de sacramento matrimonij, & propterea ut uehementer suspecti solent tales regulariter abiurare: sed multa quandoque solent suspitionem leuem efficere, interdum etiam omnem suspitionem excludere quod est indicanti diligenter obseruandum.

Ille quoque grauitèr peccat, nec leuem contrahit mala credentiæ suspitionem, qui in sacramento confessionis uel ad uenerem, uel ad quæque flagitia seu peccata prouocat contentem: & propterea iure etiam optimo, iudicio Inquisitorum subiectus est. Sed in hoc multa sunt capita, & circumstantiæ, consideranda, quæ gratia breuitatis omitto.

In extrauaganti Ioannis xxii. incipien. Ad nostrum. titu. de regular. inter communes. uehementer de hæresi suspecti arguuntur religiosi, qui in partibus ultramarinis absque superiorum licentiâ commorantes, derahunt sanctæ Romanæ Ecclesiæ constitutionibus, & alia multa à fide deua in suis sermonibus, & secretis colloquutionibus euomere insanis ausibus non uentur.

Iam ut uno uerbo complectar ea, quæ uehementer reddunt aliquem de hæresi suspectum, dico uniuersa illa indicia uehementem hæresis arguere suspitionem, quæ frequenter, & facile solent hæresim secum ferre: ut si quis sciens matrimonium contrahat cum hæreticis: amicitiam cum eis ineat: ad eos confugiat: litteras aut nuntios ad eos mittat: aut alio quouis modo, qui probabili ratione excusari non possit, hæreticos recipiat, defendat, excuset, laudet, & similia: hæc enim indicia frequenter hæresim inducunt, ac facile indicant aliquem mentis errorem; & propterea suspitionem includent uehementem.

Postremo unum hoc præ cæteris habeant Inquisitores ante oculos, ne facile credant hunc uel illum esse uehementer suspectum, quia in hoc uel illo auctore reperiant ex tali, uel tali causa oriri uehementem suspitionem: nam plurimum semper sunt, & personarum; & causarum circumstantiæ consideranda, ex quibus interdum uehementis suspicio, interdum leuis, inter-

Binas nuptias contrahens suspectus est de hæresi.

Suspectus est qui ad peccatum sollicitat contentem in sacramento confessionis.

Quæ indicia faciunt uehementem hæresis suspitionem.

interdum vero nulla orietur, vt in eo qui retinet libros A prohibitos ostendi supra hac 2. par. super cap. fraternitatis. §. ex supradictis. & seq. & in ceteris causis idem est considerandum, ne quid vnquam durius quam postulat equum, statuatur.

QVÆSTIO LVII.

De diffamatis de hæresi.

SVMMA RIVM.

- 1 Diffamati de hæresi qui dicantur.
- 2 Diffamatis canonica purgatio est indicenda etiam si per testes infames sint delati.
- 3 Et apud malos ac viles sint infamati:
- 4 Sine ab æmulis ortum habuerit infamia.

Vinquagesima septima quæstio est: Diffamati de hæresi, qui sunt?

1 Ad hanc a respondemus, q̄ illi dicuntur de hæresi diffamati, de quibus est publica vox, & fama, & communiter apud omnes simplices, quod talem hæresim prædicauerint seu defenauerint, uel alias illi adhaerent.

2 Et talibus b est purgatio canonica indicenda, iuxta cap. Inter sollicitudines, extra de purg. cano. Nec refert an fuerint infamati per graues, & bonos testes, an per infames, & viles: vt pote per periuros, & hæreticos, ut in c. Accusatus, §. licet, extra de hæret. lib. 6. per excommunicationis, & in crimine participes, ut in c. In fidei fauorem, per Iudæos & infideles, ut in c. Contra Christianos, eod. tit. & lib. qui omnes in hoc crimine ad testificandum admittuntur.

3 Refert ne an sit infamatus de hoc crimine apud bonos, & graues, uel apud viles, & utrius irretitos? certe non, quantum ad indicendam purgationem, sicut nec ibi, quantum ad condemnationem. Nunquid est maior labe hæresis infamia, quam hæresis ipsa? certe non, quantum ad indicendam purgationem; Grauius est fortè conuictum de ipso crimine, quam de criminis infamia uolitante. Si ergo creditur criminosis in illo, nunquid plus in isto? certe sic. Et in probationem huius c. Inter sollicitudines, & c. Excommunicationis, præalleg. & allega. c. Vt officium, & c. Inquisitores, & omnia alia eo. tit. lib. 6. loquuntur de infamatis de hæresi indistinctè, nullam facientia penitus mentionem, an apud bonos, & graues, uel apud malos, & viles fuerint infamati.

4 Nec refert etiam an infamia habuerit ortum ab æmulis, uel amicis, nec in hoc crimine, nec in aliis, postquam habuerit initium à qualitatibus facti, & conditionibus, ut est textus rotundus extra de purg. cano. c. Accedens. Sufficit enim q̄ sint publice infamati ad hoc q̄ eis purgatio canonica indicatur, in quam si non consenserint, sunt anathematis gladio ferendi: & si per annum in excommunicatione perstiterint, sunt uelut hæretici condemnandi, ut habetur clarè eod. lib. 5. c. Excommunicationis, §. qui autem.

COMMENT. LXXXII.

Materiam huius quæstionis tractant Locatus in opere iudiciali verbo, diffamati, & Repertoria Inquisitorum verbo, diffamatus, & Zanchinus tract. de hæret. cap. 11. num. 3. & ibi Campegius, ac alii competentibus locis. Est autem frequens etiam in hoc tribu nali diffamationis usus, cum ex diffamatione Inquisitores inquirere possint in diffamatos de hæresi, & propterea quid sit in hoc articulo obseruandum, explicat hic luculenter Eymericus.

a ¶ Ad hanc respondemus, quòd illi dicuntur de hæresi diffamati, de quibus est publica uox, & fama, &c. [Concilium Tholosanum, cap. 16. §. illos autem in hæc uerba describebat diffamatos de hæresi: Illos autem debent pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamat; uel de quorum diffamatione apud bonos, & graues coram Episcopo, loci legitime confiterit, hæc ibi. & quomodo quis dicatur diffamatus, tradit etiam Bart. in l. turpia, §. 1. num. 3. ff. de leg. 1.

b ¶ Et talibus est purgatio canonica indicenda, &c. [Qualis autem ritus debeat in hac purgatione indicenda obseruari, tradit copiosè Eymericus par. 3. in secundo, modo processum fidei terminandi: ubi dixi copiosè.

Purgatio uero diffamatis tantum iniungitur: nam si præter infamiam alia suspicionum hæresis adessent indicia, abiuratio quoque esset imponenda, vt docuit Eymericus, 3. par. in 7. modo processum fidei terminandi, de quo quid sit sentiendum, dicam ibi. & de purgatione canonica egi etiam supra in hac 2. parte super c. inter sollicitudines.

c ¶ Nec refert an fuerint infamati per graues, & bonos testes, an per infames, & viles. [sed his videtur aduersari Concilium Tholosanum paulo antea relatum, quod postulare videtur testes graues, & bonos ad probandum diffamationem alicuius super hæresi, cum Eymericus hic dicat parum referre, an testes apud quos est infamia de aliquo, sint integri necne. Hæc controuersia ita mihi breuiter uidetur dirimenda, ut diffamatio, aut infamia de hæresi per se debet probetur, duo testes boni, & graues sufficiunt, ut disserui inf. parte, 3. nu. 78. & ita uidetur intelligendum Concilium Tholosanum paulo antea relatum: & ubi sic fuerit probata diffamatio contra aliquem, pœna ordinaria erit diffamatis de hæresi iniungenda, id est, illa quæ talibus in re solet iniungi, qualis est canonica purgatio: quòd si testes fuerint viles, & infames, licet contemnedi non sint, ad hoc vt ex dictis eorum ad inquirendum procedatur; duo tamen ex illis non videntur sufficientes ad hoc ut diffamatio pœna ordinaria imponatur, sed mitius erit tractandus, nec ad purgationem subeundam erit cogendus, nisi plenior probatio accedat, & alia indicia, & adminicula simul cum diffamatione concurrant; quoniam duò testes solum minus idonei in causis, in quibus ad testificandum admittuntur, nunquam sufficiunt ad hoc, vt ex dictis eorum reo pœna ordinaria imponatur, vt latè docui infra parte 3. super quæst. 64. ubi in a. cum communi Doctorum sententia interpretoritur hoc loco ab Eymericò allata. Nam quam-

Qui dicatur de hæresi diffamati.

Diffamatis iniungitur purgatio canonica.

Vbi infamia per testes integros probatur, pœna ordinaria plectitur reus, aliàs secus.

uis Inquisitor nullam hæresis infamiam à quibuscumque ad se delatam contemnere debeat; non tamen putare debet eam æque probari per testes minus idoneos, atque per graues, & omni exceptione maiores.

Hæc ergo ratione intelligenda & temperanda mihi videtur Auctoris sententia hoc loco, ne quid durius contra aliquem statuatur.

d ¶ Nec refert etiam an infamia habuerit ortum ab æmulis, &c. [At contrarium videtur concludere communiter Doctores. Gandius tract. de malefic. tit. quomodo cognosc. de malef. per inquisitionem. Practica Papiensis in forma inquisitionis, verbo, non quidem à maleuolis, quod probat aperte textus in cap. qualiter & quando 2. de accusatio. ibi: Non quidem à maleuolis, & in cap. licet Heli. de simonia.

A quibus ori ri debeat infamia, vt pœna ordinaria reus plectatur.

Et Eymericus quidem hic aperte concedere videtur diffamato de hæresi canonice purgationem esse indicendam, etiam si infamia originem habuerit ab æmulis & inimicis: quæ sententia simpliciter accepta, iuxta ea quæ paulo antea dicebamus, tenenda non videtur: sed cum ab inimicis & æmulis orta est infamia, ea plane sufficere ad dandum initium inquisitioni, non tamen ad canonicam purgationem iniungendam: quia vt dixi, sicut pœna ordinaria imponenda non est ob dicta duorum testimonium minus idoneorum, eodem modo non videtur iniungenda, quoties ab æmulis & inimicis initium duxit, quòd si plures testes minus idonei assuerint, aut à multis æmulis profuxisse infamia videatur, si verisimilia dicant, tunc purgatio canonica imponi poterit, & pœna qualibet alia ordinaria: atque hæc videtur esse non obscura Eymericus sententia hoc loco, ob illa uerba: Postquam habuerit initium à qualitatibus facti, & conditionibus, sed hæc omnia plenius probantur à nobis in 3. parte super tit. de modo continuandi processum per inquisitionem, & super q. 64.

Atque hæc sunt in hac causa diligentissime consideranda, ne quid durius, quam postulat æquum in reos vno tempore statuatur, eandem cum Eymericò præcitatis locis senserunt. Locatus, & Campegius, quæ uel ita sunt intelligenda, uel respicienda.

Quomodo autem probetur infamia, per quos, et quales effectus producat, dixi infra par. 3. versi. & fama probata, num. 80.

Ex locis suspectis oritur diffamatio contra aliquem in eo commo tantem.

De obseruandis illis, qui ex locis suspectis de hæresi adueniunt.

Ad hæc, ne quid desideretur, quod huic loco lucem asserere possit, obseruandum est, diffamationem de hæresi quandoque oriri aduersus aliquos, ex eo quòd in locis diffamatis de hæresi aut suspectis uersati fuerint, ex quibus inde ad nos accedunt: in quibus quid sit obseruandum his maximè temporibus eleganter docuit synodus Salisburgensis superioribus annis celebrata, constitutione 6. cap. 2. in hæc uerba: Eos quoque obseruare debent Parochi, qui ex hæreticorum locis, siue de hæresi inspectis ueniunt, singulorumque dicta, & facta animaduertant; ac de eorum uita, consuetudine, & ratione cognoscant; si qua de iis suspicio fuerit, ordinarium admoneant. hætenus ibi.

Postremo illud est hic addendum, quod ualde salubriter cauit olim Concilium Tholosanum cap. 16. §. sed nec eos, ne uidelicet Prelati, Barones, aut quicumque alij Domini terrarum, diffamatos de hæresi, uel

suspectos in familia, aut consilio suo habeant in hæc uerba: Sed nec eos, scilicet hæreticos, aut hæreticorum credentes, aut etiam aliquos diffamatos de hæresi, uel quos credunt de hoc esse suspectos, in sua familia, uel suo consilio habere uel retinere præsumant, hæc ibi. Quod non modo intelligendum puto postquam damnati sunt, & in iudicio legitime constituti de infamia & suspitione, uerum ante sententiam: nulli enim quacumque hæresis suspitione, aut infamia notati magistratus gerere debent, vt dixi supra hac eadem parte super quæst. 52. §. quidam namque sunt.

QVÆSTIO LVIII.

De Relapsis.

SVMMA RIVM.

- 1 Qui dicantur proprie relapsi, & quòd labiuntur aliqui in hæresim, aliqui in fautoriam.
- 2 Relapsorum in hæresim casus quatuor. Primus si quis incidat in eam, quam abiurauit.
- 3 Secundus si labatur in hæresim, quam abiurauit ut uehementer suspectus.
- 4 Tertius: si post abiurationem hæresis generaliter labatur in hæresim aliam ab abiurata.
- 5 Quartus, si postquam abiurauit ut hæreticus, deducat, uisitet hæreticos, & cetera.
- 6 Relapsi præfati tradendi omnes brachio seculari.
- 7 Casus dubij, in quibus Papa esset consulendus.

Vinquagesima octaua quæstio est: Relapsi qui sunt; & si hæretici habendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd illi proprie dicuntur relapsi, qui prius fuerunt lapsi; unde relapsi, quasi iterum lapsi, Labi enim dupliciter: nam aliqui labuntur in hæresim, aliqui in fautoriam hæresis. Labuntur autem in hæresim, qui in illa deprehenduntur, iuxta cap. Ad abolendam, §. presenti, de hæret. lib. 5. siue deprehendantur facti euidetia: siue confessione propria: siue testimonio productione legitima, iuxta glo. super allegato c. & §. & uerbo, deprehensus, & de uerb. sign. cap. Super quibusdam. Labuntur autem in fautoriam, qui hæreticos receptant: defensores sententiam, iudicium, uel processum fidei directè uel indirectè impediunt, iuxta cap. Vt inquisitionis, per totum.

2 Ergo & relapsi sunt in duplici genere; quidam enim sunt relapsi in hæresim: & sunt casus quatuor, in quibus aliqui dicuntur proprie in hæresim relapsi.

Primus casus est: quando quis incidit in illam hæresim, quam antea abiurauit, ut deprehensus in eadem, ut in cap. Ad abolendam, §. presenti, & §. illos quoque. Vt pote, deprehensus est quidam in hanc hæresim incidisse, quòd Christus non est natus de Virgine: abiurauitque illam: & post in eandem abiuratum deprehensus est recidisse: relapsus

sus est, & vt talis animaduersione debita punien-
dus, iuxta cap. alleg.

3 Secundus casus est: quando quis non est de-
prehensus, sed est vehementer suspectus de aliqua
heresi, seu errore, & abiurat eandem tanquam ve-
hementer suspectus: si post talem abiurationem de-
prehensus est in eadem abiuratum heresim inci-
disse, relapsus debet ceteri quadam iuris fictione,
& tanquam relapsus habendus est, vt patet in cap.
Accusatus, in princ. de heret. lib. 6. Vt pote, suspec-
tus est quis habitus vehementer; sed non depre-
hensus, quod credat Christum non esse natum de
Virgine, & abiurat illam heresim vt vehementer
suspectus; postmodum deprehenditur qd incidit in
heresim abiuratum: relapsus est, & vt talis puni-
endus, iuxta cap. alleg. Secus si abiurauerat vt leu-
iter suspectus: Nam si post abiurationem talem
incidit in eadem heresim abiuratum, licet ex hoc
sit grauius puniendus, non tamen debet relapso-
rum poena puniri. patet eod. cap. §. si autem leuis.

4 Tertius casus est: quando quis deprehensus
est, vel vehementer suspectus est, quod incidit in
aliquam heresim, & post abiurat non solum illam,
immo simpliciter & generaliter omnem; postea
deprehenditur in illam in quam incidit, vel in
aliam quamcumque, relapsus est, vt patet in cap.
Accusatus. §. cum vero, de heret. lib. 6. Vt pote, quis
est deprehensus, seu vehementer suspectus de hac
heresi, quod Christus non resurrexit, & abiurauit
non tantum illam heresim, immo omnem; si post
talem abiurationem deprehendatur in hac heresi,
quod Christus ad celos non ascendit, relapsus est,
iuxta cap. allegatum.

5 Quartus casus est: quis heresim abiurauit, de
cuius lapsu ante abiurationem constabat, vt pote,
quia fuerat deprehensus: vel post constitit; ut-
pote quia abiurauerat ut suspectus vehementer, &
post constitit qd ante abiurationem lapsus fuit; si
post huiusmodi abiurationem hereticos deducat,
uisiter, seu associet: ac dona uel munera eis donet,
uel mittat: seu fauorem eis impendat, qui excusa-
ri non possit; merito debet iudicari relapsus, ut pa-
ret in cap. Accusatus. §. ille quoque.

6 Et omnes isti relapsi siue peniteant, siue non,
sine ulla audientia sunt tradendi brachio seculari
animaduersione debita puniendi: Est uerum, qd
si non peniteant, sunt tradendi ut heretici perti-
naces; si autem peniteant, sacramenta Penitentiae
& Eucharistiae non sunt eis deneganda, ut patet in
cap. Super eo, de heret. lib. 6.

7 Quidam uero sunt relapsi in fautoriam; ut-
pote, quia fautoriam abiurarunt, & post in abiura-
tam fautoriam relabuntur; iuxta Concilium Tar-
raconen. relapsi habentur.

Si autem ita est, & an intelligatur si relabuntur
in aliam fautoriam, uel eandem: & an sint isti uel
isti, uel isti, & non illi, tradendi curiae seculari ulti-
mo supplicio feriendi, iura non loquuntur clare.

Eodem modo si quis diffamatus de aliqua he-
resi canonice se purgauit, & post incidat in ean-
dem, uel aliam; an sit realiter, uel iuris fictione, uel
aliis relapsus, sic, ut poena relapsi debita puniatur,
iura non loquuntur clare; licet cap. Ad abolenda.

§. illos quoque, &c. Excommunicamus. §. adici-
mus, uideatur dicere, quod qui post purgationem
reincidit, quod seculari iudicio sine ulla audien-
tia est tradendus; sed loquitur in distincte: Vnde
puto Papam in huiusmodi consulendum.

COMMENT. XXXIII.

Postrema haec tractatio huius partis, in qua de re-
lapsis dicitur, ualde frequens est in hoc sacro tri-
bunali, occurruntque interdum in ea quaestiones per-
difficiles. Eymericus hic more suo singulariter perse-
quitur quae ad eam cognoscendam spectant, de ea dis-
seruit idem quasi aliud agens supra hac eadem parte
questio. 40. num. 3. & seq. q. 55. nume. 13. & seq.
quibus locis ideo nihil addidimus, quoniam ex propo-
sito hic agebat auctor de relapsis, circa quos qualis pra-
xis debeat obseruari, docuit idem abunde 3. par. in 9.
& 11. modo processum fidei terminandi, & rursus
alia plura huc spectantia adiunxit in eadem 3. par. q.
99. & seq.

Iam qui de hereticis agunt, nulli omittunt hanc
tractationem Zanchinus de heret. cap. 16. Campegius
apud Zanchinum ca. 17. Repertorium & Lucerna In-
quisitorum uerbo, relapsus. Locatus in opere iudiciali
uerbo, relapsi. Auctor quidam inominatus tract. de for-
ma procedendi contra inquisitos de heresi in rubrica,
De hereticis relapsis. Simancas de cathol. instit. tit. 57.
idem in enchyridio tit. 60. Albertinus tract. de agno-
scendis assertio. q. 25. nume. 25. & seq. Ioannes Roias
in singularibus fidei, singula. 173. idem tract. de heret.
par. 2. assertio 4. r. Alfonso Castrus lib. 2. cap. 2. de ius-
ta heret. puniatio. Syluester in summa uerbo heresis,
1. questio. 9. num. 15. & in legibus Hispania septipar-
titiis par. 1. l. 60. tit. 6. & copiose Montaluis in l. 1. par-
titae 7. tit. 26. in 6. q. Archidiaconus, Ioannes Andr.
Geminianus & ceteri communiter in cap. accusatus,
de heret. lib. 6. Petrus de Palude lib. 4. sentent. distinct.
13. q. 3. & alii aliis locis, ex quibus more nostro quae
ad illustrandum hunc locum attinent, mutuabimus:
quamquam Eymericus & copiose, & perspicue sa-
tis loquatur.

Obseruandum est autem, hic tractari de illis relap-
sis, qui post abiuratas hereses, iterum in hereses inci-
disse conuincuntur; hi namque traduntur curiae secu-
lari; non de illis, qui in eundem errorem iterum atque
iterum labuntur, nulla penitentia solemni inuene-
niente, aut abiuratione, canonicae purgatione iudi-
cialiter facta. Si quis enim iterum atque iterum in
uarias, aut easdem hereses labatur, etsi uere relap-
sus dici possit priusquam illas abiurauit; at puniri non
debet uelut relapsus, ita ut tradatur curiae seculari,
dummodo uelit uere penitere: nam iure pontificio is
hereticus uere relapsus accipiendus est, qui post so-
lemnem iudicalemque heresim abiurationem relap-
sus fuerit, cap. accusatus, & ibidem Ancharanus de
heret. lib. 6. Alfonso Castrus lib. 2. cap. 2. de ius-
ta heret. puniatio. Simancas de cathol. instit. tit. 57. nume.
2. & seq.

¶ Quartus casus est, quis heresim abiurauit,
&c. Libet clarius & apertius dicere quod hic Eymericus
breniter, paulo tamen obscurius tradit, sub
h. c. ergo quarto casu duae relapsorum differentiae
conti-

De relapsi
qui differunt.

Qui in iure
dicantur re-
lapsi.

Duae relapso-
rum differen-
tia explicat.

continentur. Prima est eius relapsi, qui post abiura-
tam heresim, de qua uere constitit ante abiurationem
iudicalem, postea reperitur cum hereticis commu-
nicare.

Alter est illius, qui abiurauit ut vehementer su-
spectus, quia de heresi tunc uere non constabat, post
abiurationem uero, de heresi constitit, quam abiurauit
prius ut vehementer suspectus: is enim si post hac cum
hereticis communicet, relapsorum poena plebendus est,
& ratio huius assertionis uerissima illa est, quam tra-
dit Ancharanus in cap. accusatus, de heret. lib. 6. in
2. notabili, & Paulus Grillandus tract. de heret. qu.
10. nume. 1. quoniam per hanc secundam deprehensio-
nem expressam declaratur animus illius, qui prima ri-
ce fuerat in mala opinione contra fidem Christi, in qua
semper praesumitur continuasse usque ad secundam de-
prehensionem: fingit enim ius istum a principio talem
fuisse, qui postea talis esse conuincitur, argum. l. si
quis adulterii, C. ad legem Iul. de adulter. super qua le-
ge fundatur hac fictio, seu praesumptio, quae praesump-
tio cum sit iuris & de iure, non admittit probatio-
nem in contrarium, ut notant Doctores in cap. asserte,
de praesumptio. & dixi plenè supra in hac 2. par. su-
per q. 55.

Atque haec duae relapsorum postremorum differen-
tiae continentur breuiter in dicto cap. accusatus. §. ille
quoque, de heret. lib. 6. & de postrema agens Ancha-
ranus ibidem notabili 6. ait: Nota in uerbo, ille
quoque, quod sufficit post abiurationem constare
de heresi abiurata ad conuincendum aliquem
ut relapsum super his, de quibus in textu. hac An-
charanus.

¶ Vel post constitit; utpote quia abiurauerat,
ut suspectus uehementer. Haec uerba sunt notatu
dignissima, quibus apertissime resellitur opinio An-
charani in dicto cap. accusatus, notabili 6. de heret.
lib. 6. & Matthaei de Afflictis in constitutionibus Si-
ciliae, tit. 1. de heret. & patrenis, super constitu-
tione inconsuetum, notabili 18. vers. quid autem si
contra, num. 32. assertentium, cum quoque esse cen-
sendum relapsum, qui de leui abiurauit, & postea
uere constitit de illo crimine, de quo antea leuiter tan-
tum erat suspectus: nam si post leuem abiurationem
hereticus, inquirunt, deprehendatur, relapsorum poe-
na plebendus erit, haec enim opinio falsa est, neque
usquam est decreta, neque usi recepta, & misericor-
diam excludit ab hoc sacro tribunali: nec ullam in
hoc casu admittit differentiam inter abiurationem de
leui, & de uehementi, quod apertissime aduersari
uidetur textui in dicto cap. accusatus, §. 1. versic. si
autem leuis, de heret. lib. 6. Quam ob rem merito
iam eam aue nos consutauit Ioannes Roias in singu-
laribus fidei, singulari 1. num. 26. in fine, & Siman-
cas de cathol. institut. tit. 1. nume. 19. & 20. & hanc
sententiam quam amplectimur, profitetur hoc loco
apertissime Eymericus, à qua nullo pacto est rece-
dendum.

¶ Qui de leui
abiurauit non
puniatur ut re-
lapsus, etiam si
post abiura-
tionem conste-
ret de heresi,
quae leuiter
abiurauit.

Cur relapsos
Ecclesia non
recipiat.

¶ Et omnes isti relapsi, etc. sunt tradendi bra-
chio seculari, [Cur autem relapsos Ecclesia non re-
cipiat, etiam si conuerti uelint, docet Concilium Nar-
bonense cap. 1. in hac uerba: Et illos qui post ab-
iurationem erroris, seu purgationem deprehensi
fuerint in abiuratum heresim recidisse, seculari

iudicio sine ulla penitus audientia relinquatis
animaduersione debita puniendos, cum sufficiat
tales per falsam conuersionem semel Ecclesiam
decepisse. hac ibi, & dixi plura infra parte 3. su-
per q. 99.

¶ Quidam uero sunt relapsi in fautoriam: ut-
pote quia fautoriam abiurarunt, et post in abiura-
tam fautoriam relabuntur. Haec est grauissima
& perdifficilis quaestio, quae pendet ex illa, quam dis-
seruimus paulo antea in hac 2. par. super q. 54. §. sic
tales, & quamquam Eymericus in fine huius quaes-
tionis, quem sequitur penitus Campegius apud Zan-
chinum tract. de heret. capit. 17. dicat in his summum
Pontificem consulendum esse; donec tamen definitio
Papae habeatur, quid mihi dicendum uideatur breui-
ter explicabo.

Qui ergo fautoriam hereticis exhibitam uel impe-
dimentum sacro officio praestitum abiurauit, si simul
particulares aliquos errores, uel hereses ut hereticus
abiurauit, & postea relabatur in fautoriam, siue ean-
dem, siue à priori diuersam, planè relapsus erit iudi-
candus: nam talis proculdubio comprehenditur sub di-
spositione textus in cap. accusatus. §. ille quoque, de
heret. lib. 6. neque de hac facti specie uidetur ulla esse
dubitatio: & hic sine ulla misericordia tradendus est
curiae seculari, etiam si conuerti uelit.

Sed tota difficultas huius quaestiones in altero ca-
pitulo versatur: An is scilicet relapsus sit dicendus,
qui nullo errore, aut heresi expressa, fautoriam, seu
impedimentum in genere abiurauit: quod fieri se po-
test, iuxta ea quae scripsimus supra in hac 2. parte su-
per quest. 54.

Ac primum hic animaduertere oportet, hanc quaes-
tionem non disputari in illis qui leuiter fauent,
quoniam in his nulla dubitatio est, eos non fore ple-
bendos poena relapsi de iure debita: sed tantummo-
do in illis, qui magnopere fauent, & insigniter sa-
crum inquisitionis officium impediunt, iuxta illas cir-
cunstantias, quas diligentissime enarrauit Concilium
Narbonense capit. 14. 15. & 16. relatum à nobis su-
pra in hac 2. parte super questio. 53. §. iam si nosse cu-
pis, ut si quis captos & incarceratos praeter iudicium
ecclesiasticorum uoluntatem à carcere liberet: condem-
natos, & curiae seculari relictos, cum possit & de-
beat, non puniat: aut denique scienter & nequiter
insignem aliam iniuriam in detrimentum fidei sacro
inquisitionis officio irroget, unde uehemens suspicio
malae credentiae orta fuerit, quam de uehementi ab-
iurauerit.

His ita positis, prima fronte uidetur dicendum,
uelut relapsos fore iudicandos eos, qui postea in
hanc fautoriam abiuratum, uel in aliam similem, uel
grauiore relabuntur. Primum, quia haec non ui-
dentur posse fieri sine scrupulo iniquae societatis, non
modo susceptae cum personis, quibus tantopere fa-
uent; uerum etiam cum erroribus & heresibus ea-
rundem personarum. Rursus, quoniam cum ex prio-
ri fautoria & impedimento orta fuerit uehemens su-
spicio heresis (ut supposuimus) ea in secunda
fautoria transire uidetur in uolentiam, ex qua
suspicione uolentia tandem poterunt capitaliter
condemnari, cum hoc postulet natura uolentiae su-
spicionis, ut diximus in superioribus: & tradit
B b 2 glossa

An qui rela-
bitur in fau-
toriam, siue
abiurata siue
aliam sit puni-
endus ut re-
lapsus.

glossa communiter recepta in c. excommunicamus 1. §. qui autem, verbo, condemnentur, de hæret. relat. supra apud Eymericum par. 2. Quis enim dicat hanc secundam suspensionem non fuisse auctam, & in aliud genus suspensionis maioris non transiisse? at non potest in alias transire quam in violentam: ex ea ergo poterunt condemnari atque ex his redditur satis probabilis hæc sententia.

Altera huic aduersa, quæ tutior est, bifariam potest probari auctoritate, & ratione. Auctoritas est in Concilio Tarraconensi relato supra apud Eymericum par. 2. pag. 220. ubi cum ageretur de penitentia relapsorum in fauoriam, dicitur: Penitentia illorum, qui sunt relapsi in fauoriam similiter erit solemnitas, &c. Ex quibus apparet apertissime sensisse Concilium, relapsos in fauoriam non esse tradendos curiæ seculari, aliis non tradidisset penas penitentiales eis imponendas. Ratio vero huiusmodi est: Relapsi natura hoc exigunt, ut de aliquo lapsu in hæresim vere constet ad hoc ut pena relapsis debita puniatur. cap. accusatus. §. ille quoque, de hæret. lib. 6. ubi communiter interpretes, traditque præ cæteris Alfonso Castrius lib. 2. ca. 2. de iusta hæreticorum punitione, & Simancas de cath. instit. tit. 57. num. 5. At qui relabuntur in fauoriam abiuratum, vel in aliam diuersam, in nulla hæresi expressa est deprehensus, ut supponimus: ergo non poterit dici relapsus, nec tradi curiæ seculari. Hæc sunt, quæ iudicio meo pro vtraque sententia adduci possunt, ex quibus redditur valde dubia proposita difficultas.

Si cui tamen sententia prima arriserit, caveat, ne quid propria auctoritate in re tam graui conficiat: nec temere in his, in quibus vita hominis periclitatur, dicant Inquisitores licere sibi interpretari statuta contra hæreticos edita, ut docet Eymericus 3. par. q. 85. & 86. ac proinde posse declarare, tales homines panis relapsorum plectendos, quamuis enim summo iure fortassis fieri posset, tutius tamen erit summum Pontificem, aut illustrissimum sacrosanctæ generalis Romanæ Inquisitionis Senatam consulere.

Hoc vnum postremo adiungam, illustrissimum et æquissimum mihi videri, eos qui non tantum semel, sed bis, aut pluries vel in abiuratum fauoriam, vel in alias relabuntur, absque misericordia tradendos fore curiæ seculari: quoniam in his ob multiplicatos actus grauissima sunt, & quasi violenta perfidia indicia; & ob criminis toties repetiti grauitatem liceret tunc secure leges transgredi, si hoc vere esset leges transgredi, quod non credo. Hæc tamen ita dixi, ut cuiuslibet viri docti & catholici meliora sententis iudicio libenter supponam.

Eodem modo si quis diffamatus de aliqua heresi canonice se purgauit, et post incidat in eandem vel aliam, etc.] Hæc est secunda quaestio, eaque etiam in hac causa valde difficilis, de qua non vno modo sentit multis locis Eymericus, quæ disputauimus infra 3. parte, in secundo modo processum fidei terminandi.

Postremo illud in fine huius dissertationis, quæ suscepta est de relapsis, obseruandum est, quod cavit Sanctissimus Dominus noster Paulus Papa IIII. anno Domini MDLV. per bullam incipientem, Cum quorundam hominum. Dat. Romæ apud sanctum Marcum, septimo idus Augusti, Pontificatus sui anno primo,

Quibus casibus possit quæ velut relapsus tradi curiæ seculari in primo lapsu.

A videlicet pro relapsis in hæresim haberi, & ut relapsos curiæ seculari tradendos etiam in primo lapsu omnes & singulos illos, qui asseruerint, dogmatizauerint, vel crediderint aliquem ex infra scriptis erroribus hæreticalibus, aut hæresibus, quæ in prædicta bulla referuntur in hæc verba: Vel Deum omnipotentem non esse Trinum in personis, & incomposita omnino indiuisaque unitate substantiæ, et unum unamque simpliciter diuinitatis essentia: aut Dominum nostrum Iesum Christum non esse uerum Deum eiusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu sancto: Aut eundem secundum carnem non conceptum in utero Beatissimæ semperque Virginis Mariæ de Spiritu sancto, sed sicut cæteros homines ex semine Ioseph: Aut eundem Dominum ac Deum nostrum Iesum Christum non subiisse acerbissimam crucis mortem, ut nos à peccatis et ab æterna morte redimeret, et Patri ad uitam æternam reconciliaret: Aut eandem Beatissimam Virginem Mariam non esse ueram Dei matrem, nec perstitisse semper in uirginitatis integritate, ante partum scilicet, in partu, et in perpetuo post partum. hæc tamen ibi, & post multa subdit rationem constitutionis, & penam in hæc verba: Et in super cum errores, quos supra narrauimus ita graues et nefandi sint, ut illi, qui in eos decidunt, excusationem non habeant, sed subuersi potius atque immanes, quàm hæretici merito dici possint: Hac nostra perpetuo ualitura constitutione sancimus, quod tam illi qui hæc tamen in ipsos errores, uel eorum aliquem lapsi sunt, et infra prædictum terminum non respuerint, et ea, quæ prædictimus non adimpleuerint, quàm omnes et singuli alij, qui in futurum in illos, uel illorum aliquem quomodolibet prolabantur, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, uel conditionis existant, pro subuersis et relapsis in hæresim haberi, et ut relapsos curiæ seculari tradi, et per ipsam curiam debitis penis in relapsos statutis puniri possint, in omnibus et per omnia perinde ac si uere et realiter in hæresim relapsi essent, et eos relapsos esse constaret. hæc ibi.

Alium præterea casum, in quo aliquis pro relapsu habeatur, sancit idem Dominus Paulus Papa IIII. anno Domini MDLVIII. per bullam incipientem, Cum ex Apostolatus officio, quæ habetur inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis in fine huius operis, aduersus magistratus quoslibet & Dominos ecclesiasticos, aut alios etiam seculares in iurisdictionem habentes, qui in schisma, aut hæresim inciderint, aut schisma vel hæresim excitauerint, de quo cum alibi dixerim copiosius, nihil amplius hic differendum putauimus, et satis esse existimaui eum indicasse, & qualiter in eo sit procedendum series præcitata constitutionis continet non obscurè.

Finis Secundæ Partis.

IN

IN TERTIAM PARTEM DIRECTORII INQUISITORVM

Nicolai EymERICI Præfatio, & Argumentum.

ORPVS Humanum mirabili quadam elementorum symmetria, & quasi consensione, atque concordia diuinitus constitutum, per varios casus, & rerum diuersa accidentia, dissoluta ea consensione, ametriæque accedente, in terras, infaustas, infelicesque calamitates, & morbos labi, & incidere quotidie conspiciunt. ex his quidam medicorum peritia, & medicamentorum ope (iuuante tamen natura) longè lateque expulsi, sanitati cedunt, corpusque ipsum ante afflictum in pristinum constitutionis statum reuertitur, & seruantium pharmacorum uirtute munitum feliciter roboratur. Alii contra, humorum malignitate peccante adeo pestilentes existunt, ut prorsus incurabiles, totiusque remedij expertes efficiantur: qui (nisi uel ferro uel igni protinus occurratur) synceras sanasque partes sua innata malitia corrumpentes, & uicinitate deprauantes, paulatim totum corpus uelut crudeles inimici, trucesque tyranni immani feritate atque seuitia inuadentes, quasi diripiunt & depopulantur. his tamen unicum remedium est ferro protinus rescicare, iuxta illud.

sed immedicabile vulnus Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

His prorsus similia in uitii animi, morbis corporis longè crudelioribus, & immanioribus, licet uelut in claro speculo, aut aqua limpidissima contemplari: quorum quidam perturbant equidem mentem, rationemque præpediunt; at quia summa abest malitia, non omnino insciunt corrumpunt uel diuinam intellectus facultatem. Alii tamen tanquam sunt iniquitate, & malignitate affecti, ut quod est in homine pulcherrimum, excellentissimum, & prorsus diuinum auferant, & extinguunt. Inter hos est hæreses crimen, morbus mentis, & intellectus omnium fœditissimus, grauiissimus, & pestilentissimus: qui quamprimum animum alicuius infeliciter inuaserit, primum fidem, cæteras deinde uirtutes diuinas corrumpit, uolat, aufert. Hoc tamen morbo egrotantes sanantur interdum, fiunt tamen interdum sua culpa incurabiles, & omne remedij genus detrectantes: at quia morbus est spiritalis, & proinde magis occultus, & latens: ideo difficile sanatur, difficilius opportuna medicamenta inueniuntur, & omnium difficillimè aptus medicus potest reperiri. Cæterum ne in hac parte, quæ omnium erat grauissima, & uilissima, reipublicæ Christianæ desuisse uideretur Eymericus, uir, ut mihi uidetur, ad fidei negotia prædenter, & præperagenda diuinitus natus, cum in superiori operis parte docuisset morbos, generaque morborum, & egrotantium, in quibus plantata fides, aut quasi fracta fuerat, & debilitata, aut uoluptate omnino, & radicibus auulsa: nunc mirabili prorsus arte uelut prudens medicus rem aggreditur magnam, præstantem, & ferè omni humano ingenio maiorem, tradit enim quidquid ad deprehendendum hæreses morbum occultum, & latentem exigitur: quidquid ad cognoscendum egrotantium malitiam attingit: quidquid ad sanandos hæreticos requiritur, remedia omnia prudentissimè demonstrat: Indices uoluptate religionis (qui sunt ad curandam, & auellendam hæresim medici à summo Pontifice Romano destinati) instruit: ut intelligant, quos, quibus, & quando, & quomodo curare oporteat. Quæ ratione ad salutem reuocati hæretici per penitentiales penitentias, quasi per medicinas salutare in sanitate debeant seruari, demonstrat: & quomodo desperati, & incurabiles, hoc est, pertinaces & consortio fidelium eiciantur, ne uicinitate, & morbi contagione proximos quosque fideles inficiant, & corrumpant, diligenter ostendit: quales sint medicorum, hoc est, iudicum in hac re partes edocet: quæ ministrorum officia, & munera tractat abundè. ita denique totam in hoc negotio procedendi seriem, & ordinem ponit ob oculos, ut nullus futurus sit uel mediocriter eruditus, qui cum hunc laborem fuerit inuinitus, & secutus, non facillè suo muneri, & officio satisfaciat, & in sanctissimo Inquisitionis officio, non etiam possit sanctissimè (ut decet uirum inquisitionem) versari. Cuncta uero qua ratione (quod erat longè difficillimum) debeant ad præxim reuocari, singulari methodo ostendit. Tandem si qua difficultates (quod sæpe contingit) in officio inquisitionis uel in iudicum personis, uel in ministrorum creatione, & officio, uel in penis aut penitentis iniungendis uel remittendis, uel temerandis; uel denique in aliis quibuscumque, quæ breui oratione recenseri non possunt, oriuntur, opportunè omnibus in fine huius operis, centum & triginta propositis questionibus occurrit Eymericus adeo feliciter, ut sæpe sim hominis ingenium, laborem uero & industriam in primis admiratus, qui eo tempore quo bona ferè litteræ sepulte iacebant, librorumque erat non parua penuria, potuerit tam felix, tam copiosum, & eruditum opus absolueret. Tam in singulis edocendis non frivolis, & caducis rationibus, sed uel apertis Pontificum summorum definitionibus, uel Conciliorum decretis, uel sanctorum Patrum dictis, uel probatorum inuisperitorum grauibus sententiis, & doctrimis uirtutibus: quæ res maiorem sibi honorem, & operi auctoritatem merito est allatura. Cæterum singula qualia sint, series & ordo docendi abundè monstrabunt.

Bb IN.

INCIPIT TERTIA PARS DIRECTORII INQUISITORVM

Cum Commentarijs Francisci Pegnae Sacrae Theologiae & iuris utriusque Doctoris.

TERTIA Pars huius Directorij officij Inquisitionis est de practica huius officij, qualiter scilicet, sit ipsum officium exequendum, & hic oportet tria videre. Nam primo videndum est, quomodo & qualiter inquisitionis processus haereticae prauitatis sit incipiendus. Secundo, quomodo & qualiter sit mediandus. Tertio, quomodo & qualiter sit sine debito terminandus.

QUOMODO ET QUALITER PROCESSVS IN CAUSA FIDEI EST INCIPIENDVS.

Inquisitori de nouo instituto quid agendum.

PRIMO est videndum, quomodo, & qualiter processus in causa fidei est incipiendus. Vbi considerandum est, quod quando Inquisitor est a domino nostro Papa, vel ab alio eius vice, de nouo institutus in aliquibus regnis, vel terris.

Inquisitor fidei Domino temporali de sua institutione faciat.

In primis debet se praesentare Regi, uel domino temporali illarum partium, uel terrarum, in quibus est Inquisitor a Sede Apostolica deputatus, & facere sibi de sua commissione Apostolica plenam fidem, & post eadem supplicare, & exhortari, quod habeat eum, quo ad suum officium commendatum, praestando sibi (cum opus fuerit) consilium, auxilium, & fauorem: Exponendo eidem, quod ad hoc tenetur secundum canonicas sanctiones, si fidelis haberi cupit (prout debet) & uitare uult multiplices poenas iuris, quae continentur in capit. Ad abolendam, de haeretico libro quinto, & in capit. Ut inquisitionis, de haeretico libro sexto.

Litteras fauorabiles ab eo impetrare studeat.

Quibus factis, petere debet litteras saluaguardiae, & protectionis a praedicto domino temporali, pro seipso Inquisitore, & eius socio, notario, & familia sua, ac bonis eorum: quae officialibus illius domini dirigantur, & nihilominus quod dicti officiales Inquisitori pareant in capiendos haereticos, credentes, receptatores, defensores, fautores, ac de haeresi diffamatos; ac in executione facienda contra praedictos faciant omnia & singula, quae ad eorum officium spectant, pro extirpanda haeretica prauitate, & extollenda catholica fide, quando & quoties ab Inquisitore, uel eius nomine fuerint requisiti. Et habeat ipse Inquisitor ab ipso rege uel principali domini

no temporali, si & prout melius poterit, huiusmodi litteras saltem in substantia, & effectu tenoris sequentis.

Forma litterarum domini temporalis, quas debet impetrare Inquisitor quando est nouiter institutus.

DEI gratia Rex talis regni, dilectis, & fidelibus uicariis, & singulis officialibus nostris, & eorum loca tenentibus ubilibet infra dominium nostrum constitutis, & constituendis, ad quos praesentes peruenerint: Salutem & dilectionem.

Cum Religiosus, dilectusq; noster frater N. ordinis fratrum Praedicatorum Inquisitor haereticae prauitatis in regnis, & terris nostro dominio subiectis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus pro Dei seruitio, & cultu, seu exaltatione sanctae fidei orthodoxae, utq; ipsum haeresis detestabile crimen a dictis partibus, quibus fidei demus (si forsitan alicubi uigeat, siue inoleat) ualeat extirpare, ad loca seu ad partes nostrae iurisdictioni subiectas, & uobis commissas declinare quandoque habeat, seu etiam proficisci: Nosque uelut princeps catholicus, qui de manu Altissimi multa bona, uariosque honores recognoscimus recepisse, in praedictis, & aliis, quae diuini coeuerunt obsequium, ipsi Deo conditori omnium placere (ut conuenit) plurimum cupientes, intendamus, immo & uelimus omnino fauorabile dare locum, ipsamq; Inquisitorem tanquam speciale Dei minister nostris prosequi gratis, & fauoribus opportunis: Ideoque uobis, & unicuique uestrum dicimus, & expressè praecipiendo mandamus, sub poena nostrae gratiae et mercedis: quatenus quotiescunque dictum fratrem

al. iniunctum.

trem N. Inquisitorem pro exercendo dictum officium, ad dicta loca seu partes uobis commissas contigerit se transferre, & pro uel super praedictis saeculare brachium inuocando, uestrum auxilium postulare; eundem fratrem N. Inquisitorem fauorabiliter admittatis; capiendos seu capi faciendos quoscunque dictus Inquisitor de memorato facinore suspectos, aut diffamatos nouerit, seu et haereticos quoscunque uobis duxerit nominandos: & captos etiam detinendo: & infra iurisdictionem uestram ad locum, de quo dictus Inquisitor uobis dixerit, deducendo: necnon poena debita plebendo eosdem, sicut ipse decreuerit, & est fieri consuetum: si uidelicet quando, & quoties, & prout Inquisitor uos duxerit requirendos. Ut autem Inquisitor praefatus suum Inquisitionis officium securius & liberius exercere ualeat, nostro suffultus praesidio & fauore, Inquisitorem eundem, eius socium, ac eius notarium & familiam, res & bona eorum sub nostro speciali guidatico, custodia, & commenda ex nostra regali clementia benigne recipimus, cum praesenti Mandantes uobis (ut supra) quod guidaticum seu protectionem nostram huiusmodi dicto Inquisitori, eius socio, notario ac familiae, & rebus eorum inuiolabiliter obseruando, nullam iniuriam, nullumque dispendium, grauamen, aut damnum aliquod eis inferri in personis, aut bonis a quoquam permittatis: quinimmo prouideatis eisdem de securo conductu, & transitu, si & prout per iam dictum Inquisitorem inde fueritis requisiti. Datum in tali loco, sub nostro sigillo in pendenti, tali die, mensis talis, anno tali.

Quibus litteris sic obtentis pariter & acceptis, accedat ipse Inquisitor ad Archiepiscopum seu Metropolitanum, & Archiepiscopos seu Metropolitanos illius provinciae seu illarum prouinciarum, ad quam uel eorum adeat.

Quibus factis petere debet litteras saluaguardiae, &c. Sape monui, Emericum in hoc opere uti solitum uocibus uulgaribus nationis nostrae. Nam quod latini asylum uocant, Hispani saluaguardiam dicunt, Itali franquiziam, ergo per litteras saluaguardiae, hic intellige tutrices & adiutrices litteras, seu, ut idem dicit, litteras protectionis, quibus iubetur exhiberi Inquisitoribus omnis immunitatis & fauoris plenus thesaurus.

Litteras domini temporalis eius vicariis, balliuis, seu aliis officialibus regimem habentibus, & potestatem capiendi, & retinendi, quibus uis nominibus censentur, potest

Iuramentum, si uisum fuerit ab illis requirit.

Inquisitor ipse, si uult, iuxta c. Ad abolendam, §. Statuimus, de haeretico lib. 5. & c. Ut officium, §. Statuimus, de haeretico lib. 6. exigere ac petere iuramentum ab officialibus praedictis domini temporalis, de defendenda Ecclesia contra haereticam prauitatem, & ipsi Inquisitori parendi iuxta officium ac posse sum: ac eos citandi, quatenus coram eo compareant per litteras tenoris sequentis.

COMMENT. I. Num. 1.

IN primis debet se praesentare Regi, uel domino temporali, &c. Traditurus Emericus in provincia sibi decreta quid primum est institutus, acceditq; ad gubernandam prouinciam sibi creditam, hunc uero locum tractat etiam Tabienfis in sum. uerbo, Inquisitor, §. 10. nume. 11. & Simaneas de carbo, instit. tit. 44. de ordine procedendi. num. 1.

Neque hic ordo discrepat a iure communi: nam in l. obseruare. ff. de offic. proconsulis: ita cauetur: Antequam uero fines prouinciae sibi decretae proconsul ingressus sit, edictum debet de adueta suo mittere, &c. Sed Emericus in his alterius fortassis sanctionis doctrinam sequitur: nam in concilio Biterrensi cap. 1. de hoc ordine obseruando ita sancitur: Consultimus, ut intra terminos inquisitionis limitatae uos ad locum, de quo expedire uideritis, iuxta mandatum Apostolicum declinetis, ut inquisitionem de illo, uel de locis aliis faciatis, cum tutum non sit uos ad loca singula declinare: atque ibi conuocatis clero & populo, & proposito uerbo Dei, mandatum uobis factum, & aduentus uestri causam, lectis litteris, quarum auctoritate procedere habetis, sicut oportere noueritis, exponatis. haec ibi.

Neque ab his differt admodum hodiernus usus; nam Inquisitores quamprimum prouinciam sunt ingressi, litteras delegationis, quibus creati sunt Inquisitores, ostendere debent capitulo maioris Ecclesiae, & consistorio ciuitatis, ut notum sit eis in crimine haeresis iudicis esse. Conradus Brunus lib. 1. de legatio. cap. 8. & cauetur etiam in Hispania prima instructio. Hispanen, capit. 1.

Quibus factis petere debet litteras saluaguardiae, &c. Sape monui, Emericum in hoc opere uti solitum uocibus uulgaribus nationis nostrae. Nam quod latini asylum uocant, Hispani saluaguardiam dicunt, Itali franquiziam, ergo per litteras saluaguardiae, hic intellige tutrices & adiutrices litteras, seu, ut idem dicit, litteras protectionis, quibus iubetur exhiberi Inquisitoribus omnis immunitatis & fauoris plenus thesaurus.

Eundem fratrem N. Inquisitorem fauorabiliter admittatis, capiendos seu capi faciendos quoscunque, &c. Hoc ipsum praecipit cunctis saeculi magistratibus Federicus Imperator, in commissis nobis. §. 3. quam inter litteras Apostolicas in fine huius operis curauimus imprimendam, in haec uerba: Praeterea quicumque haeretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu aliis locis Imperii, per Inquisitores ab Apostolica sede datos, &

Inquisitori in gressu in prouinciam sibi decreta quid primum facie dum.

Litterae saluaguardiae quae dicantur.

Magistratus iussu Inquisitorum capere & custodire tenentur haereticos.

alios orthodoxos fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum vitiorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos captos arctius custodire, donec per censuram ecclesiasticam condemnatos, dampnabili morte peribant, qui fidei sacramenta & vitæ damabant. hæc ibi.

Et eos ducere quo Inquisitores voluerint.

d ¶ Et infra iurisdictionem vestram ad locum de quo dictas Inquisitor vobis dixerit, deducendo. Desumptum videtur ex rescripto Innocentii III. incipiente: Ad extirpanda. s. t. neatur, el primo, ubi magistratibus secularibus hoc præcipitur in hæc verba: Teneatur autem Potestas, seu Rector quilibet in expensis communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos, quocumque diocesanus vel eius Vicarii in iurisdictione, vel districtu diocessani Episcopi seu civitatis, vel loci voluerit illos duci. hæc ibi, que verba tametsi solis episcopis & eorum Vicariis, hæc præcipiendi hoc facultatem tribuere videantur, Inquisitoribus etiam competunt, ut initium & series eius rescripti indicant, declaravitque etiam Clemens IIII. alio rescripto incipiente: Ad extirpanda. quod est relatam inter litteras Apostolicas in fine huius operis.

Inquisitores ab omnibus debent protegi & defendi.

e ¶ Ut autem Inquisitor præfatus suum inquisitionis officium, &c. nostro suffultus præsidio & favore, inquisitorem eundem, &c. benigne recipimus cum præfatis. Hoc ipsum præcepit Federicus Imperator universis præfatis tam ecclesiasticis, quam secularibus in l. commisi nobis. §. 10. in hæc verba: Ad hoc notum fieri volumus, fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperii nostri contra hæreticos deputatos: ceteros quoque qui ad hæreticos indicandos accesserint, & uenerint, nisi aliqui eorum ab imperio sint præscripti, eundo, m. orando & redeundo, sub nostra & imperiali defensione, specialiter recipimus: & quod apud omnes sub ope, & recommendatione fidelium imperii esse volumus inoffensos: vniuersitati uestre mandantes, quatenus quocumque, & apud quemcumque uestrum peruenierint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incurfu hæreticorum eis insidiantium conseruantes indempnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis pro tam acceptis coram Deo negotiis exequendis. hæc ibi. ex quibus Emericus hanc scribendi præxim subtiliter accepisse videtur.

forte, omnibus.

f ¶ Mandantes vobis (ut supra) quod guidaticum, seu protectionem, &c. In Directorio Sabellano paulo fauorabiliora leguntur hæc, in hunc modum: Mandantes vobis, ut dictum Inquisitorem, eius socios, notarios, & familiares, ac eorum res & bona ab huiusmodi guidagiis, datis, portibus, ac ab aliis oneribus, & grauaminibus liberos, & expeditos esse faciatis, non permittentes eos pro huiusmodi aliquid soluere, aut eis dampnum aliquod à quocumque inferri, siue pro personis siue pro rebus: quinimo prouideatis eisdem de securis trāsitu & portu, ac custodia, aut guidagio, sicut per eundem Inquisitorem fueritis requisiti. hæc ibi, que privilegia exemptionum et immunitatum satis videntur colligi ex præfata Federici lege.

A Et plane iustissimum est & æquissimum, ut Inquisitores, & eorum res & bona istis immunitatibus fruatur: nam si Doctoribus & Scholaribus ratione publicæ utilitatis concessum est, ut ab omnibus muneribus, seu oneribus realibus & personalibus sint immunes & liberi l. r. c. qui atate, vel professio. se excusant. lib. 10. ubi Nicolaus de Neapoli, Lucas Penna, & alii cõmuniter, & Gulielmus de Cuneo in tract. de muner. num. 9. & Bartolus in l. se. l. & reprobari. §. amplius, nume. 4. ff. de excusatio. tuto. & copiose Horatius Lucius tract. de privilegiis scholarium in privilegio 57. profecto multo magis hoc Inquisitoribus debet tribui, cum causam fidei, quæ ceteris præponderat, tueantur. Tradit Ioannes Roias tract. de heret. par. 2. nume. 421. facit optime textus in cap. non minus, de immunit. ecclesia. ubi sacerdotibus Aegyptiis, quia religioni, & cultui suorum idolorum seruebant, de publico alimoniam administrari, & ab omnibus oneribus liberos fuisse, scribit Romanus Pontifex quod multo magis in reipub. Christiana competere debere sacræ fidei censoribus exploratissimum est, faciunt que tradit Guido Papa decisio. 83. incipien. Die decima quarta. & alii, quos breuitatis causa omitto.

Inquisitores & eorum res ab omnibus oneribus sunt immunes.

g ¶ Quibus litteris sic obtentis, accedat ipse Inquisitor ad Archiepiscopum, &c. Hodie qua ratione hoc fieri debeat, dixi paulo antea in principio huius commentarij: & conuenit penitus doctrina concilij Biterrensis cap. 1. quam supra etiam citauimus. h. ¶ Poterit & merito, &c. in suo officio molestari, ac etiam retardari, & requiri ne amplius procedat. ¶ Et causa in promptu est, quia nemo creditur delegatus, nisi probet delegationem. cap. cum in iure de offic. delegati. itaque si virtute mandati sibi facti procedere cupit, mandatum ostendere, & probare debet; de quo vide que elegantior & copiose tradit Conradus Brunus lib. 1. de legationibus, cap. 8.

Num. 4.

Ibidem. Nemo creditur delegatus nisi delegatione pber.

D Forma litterarum vocandi officiales temporales, ut compareant coram Inquisitore.

Rater N. &c. ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sancta sede Apostolica delegatus, uenerabilibus & dilectis in ciuitate tali, uicario, balliuo ac consulis: Salutem, & mandatis nostris, immo uerius Apostolicis, prompto animo obedite.

7

C V M. Propter inquisitionis hereticorum nobis iniunctum officium, & etiam propter uestrum, habeamus super negotiis fidei unâ uobiscum aliqua pertractare: idcirco auctoritate domini nostri Pape, qua fungimur in hac parte, & iniuncti nobis officii, uos et quemlibet uestrum rogamus et requirimus per præfatos (quâuis possimus præcipere et mandare) sed de promptitudine zelus uestri in causa maxime fidei minime dubitantes; quatenus omnibus negotiis pretermisissis, die tali, que computabitur talis dies, mensis talis, et hora tali ad talem locum domus fratrum Prædicatorum talis loci certa ratione ad nos personaliter ueniat.

Quod si comparuerint, Inquisitor uerbis exhortetur eos, quatenus præstent ei iuramentum corporale, de defendenda Ecclesia contra hæreticos iuxta posse & officium suum, faciendo eis legi per notarium prædicta capitula seu decretales in vulgari. Quibus factis, ut magis appareat de iustitia & eorum obedientia, monebit eos, ac requiret in præsentia proborum, & maxime personarum ecclesiasticarum, quatenus faciant antedicta per litteras tenoris sequentis.

Comparates adhortetur ad præstandum iuram.

COMMENT. II.

Quoniam multis Pontificum rescriptis (de quibus in 2. par. copiose egit Emericus) iubentur quauilibet ciuitatum magistratus iure ad nutum Inquisitorum se inuolubiter obseruatuos quascumque leges aduersus hæreticos editas, & expurgatuos ciuitates suas ab hæretica prauitate, & captuos hæreticos, & præstiuos ipsis Inquisitoribus auxilium, consilium, & fauorem; quos si prædicta præstare renuerint, possunt Inquisitores compellere per ecclesiasticas censuras: propterea Emericus qua ratione ea iuris præcepta ad præxim reuocetur, industria singulari propositis exemplis edocet, addita præterea forma absolutionis, ab eisdem censuris, ut cuncta ad amussim intellegantur, itaque vsque ad titulum de instruendo uicario, seu commissario.

Num. 7.

a ¶ Ordinis Prædicatorum. ¶ Fratr. ordinis Prædicatorum in his semper nominantur, quia initio delegate inquisitionis contra hæreticam prauitatem, hi cum fratribus Minoribus ordinis B. Francisci huic muneri fuerunt præfati, quod usque in hodiernam diem exercent adhuc in vniuersa fere Italia.

Modus scribendi Inquisitorum.

b ¶ Et mandatis nostris, immo uerius Apostolicis. ¶ Obseruandus est hic modus, quem scribendo Inquisitores vsurpant, quo ideo vtuntur, quoniam Pontificis summi personam representant, ut notat Abbas in c. sane. de offic. delegati, & Campegius apud Zanchi num. c. 8. quod ad amplam eorum dignitatem spectat. is aut scribendi modus desumptus videtur ex rescripto quoam Innoc. IIII. incipiente: Orthodoxæ fidei, circa finem ibi: Si uero nostris in hoc, immo potius Apostolicis acquiescere monitis nõ curauerint, &c.

Forma litterarum requirendi officiales temporales ut præstent iuramentum.

Rater N. &c. ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, a sede Apostolica delegatus specialiter, uenerabilibus, uicario, balliuo, ac consulis talis ciuitatis, seu loci: Salutem, & mandatis nostris, immo uerius Apostolicis, prompto animo obedite.

C V M. A. statutis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, & præferti super negotiis fidei, in qua eiusdem matris Ecclesiæ fundameta a domino nostro Christo posita dignoscuntur, & firmiter stabilita, nullus vere catholicus debeat deuiare, sed potius secundum

eius officium promouere totis uiribus & complecti: idcirco nos frater N. ordinis Prædicatorum prouincie talis, à sede Apostolica specialiter delegatus, auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, & iniuncti nobis officii: Vos uenerabiles iuratos, Balliuum, Subballiuum, Vicarium, & subuicarium ciuitatis talis, generaliter, & quemlibet uestrum singulariter monemus per præfatos, & requirimus de præfatis, quatenus præfatis ad sancta Dei Euangelia (ut est iuris) publice iuramentum, de obseruandis Imperatoris Federici legibus, & statutis super negotio fidei editis, & hæreticæ prauitatis, secundum formam & modum per secundam statuta Ecclesiæ exprimendum. Si autem (quod absit) contempseritis, & renueritis mandatis Apostolicis & nostris in hoc negotio obedire; denunciamus vos per nos mucrone anathematis feriendos, & uestris publicis officijs spoliandos in posterum etiam, & priuandos, secundum Apostolica & canonica statuta. Datum, &c.

Quibus litteris eis lectis, si prædicti officiales taliter requisiti consenserint ac se uelle dixerint præstare antedictum iuramentum, præstant ibidem, vel in Ecclesia publice, vel in loco, de quo videbitur: præfatum autem iuramentum præstant flexis genibus libro Euangeliorum stante ante eos, & ipsi officialibus pontifibus manus ad librum prædictum per uerba, & formam tenoris sequentis.

10 Cõfentientes genuflexi iurabunt.

COMMENT. III.

Num. 9.

De obseruandis Federici legibus super negotio fidei editis. ¶ Tulit hæc leges Federicus Patritius, easque promulgauit 22. die Februarii indictione 12. prima incipit: Commisi nobis celsitus, secunda: Inconsultem, tertia: Patarenorum, quarta: Catharos, has multi Pontifices Romani olim inuolubiter obseruari iusserunt. Innoc. III. rescripto incipiente: Cum aduersus Urbanum IIII. alio incipiente: Licet ex omnibus. Alexander III. & alii, ut constat ex litteris Apostolicis, quas in fine huius operis imprimendas curauimus, ubi & hæc leges habes insertas, & earum nonnullas nunc primum in lucem editas. tandem Bonifacius octauus easdem leges iussit obseruari, ut patet in c. vt inquisitionis. §. 1. de heret. lib. 6. huius rei hoc loco non immemor Emericus hæc clausulam prouidentissime apposuit.

Federici leges contra hæreticos multi Pontifices cõfirmabunt.

Nec modo ad obseruandas Federici leges, sed etiam ad quemlibet alia statuta tam ecclesiastica quam secularia cogi possunt seculi magistratus per Inquisitores hæreticæ prauitatis, ut constat in primis ex duobus rescriptis Innocentii IIII. incipientibus: Orthodoxæ fidei, qua sunt impressa in bullario litterarum Apostolicarum, cauittque etiam nominatim concilium Biterrense c. 31. in hæc uerba: Ut autem adiuuante Domino hæreticis melius extirpetur & citius: fidesque plantetur in terra, statuta & iura per sedem Apostolicam, eiusque legatos, ac principes super his edita, faciat plenissime obseruari. hæc ibi. Ad hoc autem per censuram ecclesiasticam cogi possunt, ut in præfatis Innocentii IIII. rescriptis continetur.

Item leges quaslibet iubent obseruari.

Forma

Forma prestandi canonicum iuramentum de defendenda Ecclesia contra hereticam prauitatem.

Os talis Vicarius talis ciuitatis uel loci, & talis subvicarius, & talis balliuus, & talis subballiuus, & tales consules, uel Iurati ciuitatis talis, uel loci, ad requisitionem & monitionem uenerabilis prefati domini Inquisitoris fratris N. tamquam ueri fideles & obediētes Ecclesie sancte Dei: promittimus & iuramus per hæc sancta quatuor Euangelia coram nobis posita, & per nos corporaliter tacta, qd fidem Domini nostri Iesu Christi, & sancte Romanæ Ecclesie tenebimus, & tene ri faciemus, seruabimus, & seruari faciemus, & ipsam contra omnes pro uiribus defendemus, ita qd hereticos, credentes, fautores, & receptatores, ac defensores eorum, nec non diffamatos, uel suspectos de hæresi, persequemur, & capiemus, seu capi faciemus quancūque poterimus: & accusabimus, & denunciabimus Ecclesie, uel Inquisitoribus, si alicubi sciuerimus eos esse, uel aliquē de predictis, præsertim cum fuerimus requisiti. Itē a qd non commitemus balliuias, sayonias, uel aliqua officia publica, quibusuis nominibus censeantur, alicui de huiusmodi personis pestiferis, uel suspectis, ac diffamatis de hæresi, nec alicui, cui impositum fuerit ratioe criminis hæresis, uel alias prohibitum ab Inquisitoribus, uel a iure, qd publicis officiis nō fungatur: nec eos, uti predictis, nec tenere publica officia permittemus. Item b qd nullum de predictis recipiemus, nec habebimus in nostra familia, uel cōsortio, uel seruitio, nec in nostro consilio scienter: & si forte cōtrarium factum fuerit ignoranter, illos postquam ad notitiam nostram per Ecclesiam, uel Inquisitores hereticæ prauitatis, uel eorum Commissarios peruenerit, proterius expellemus: & quod in his & in aliis, quæ ad officium inquisitionis hereticæ prauitatis pertinent, erimus obediētes Deo & Romanæ Ecclesie, & Inquisitoribus eiusdem hereticæ prauitatis, iuxta officium & posse nostrum: sic nos Deus adiuet, & hæc, super quibus iuramus, sancta Dei Euangelia manibus propriis per nos tacta.

Recusantes admonentur, &c.

Num. II.

Iuramentum magistratū qd cōtineat, cum iusu Inquisitori iurant.

COMMENT. IIII.

Hoec etiam canonicum iuramentum prestandum olim sancit concilium Biterrense ca. 32. ubi singillatim expressit, quæ in hoc iuramento contineri debeant, quæ quoniam claræ lucem sunt loco huic allatura, non duximus omittenda, habet autem concilium ita. Adiecto in iuramento Comitum, Baronum, Rectorum, & Consulum, ac Balliuorum ciuita-

tum, ac aliorum locorum, quod fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerit requisitum, Ecclesiam contra hereticos & eorum complices adiuuabunt, iuxta officium & posse suum, & de terris suæ iurisdictioni subiectis bona fide pro uiribus exterminare studebunt uniuersos hereticos ab Ecclesia denotatos. hactenus ibi.

In statutis Urbis Romæ lib. I. c. 7. de iuramento Senatoris de hac quoque re ita cauetur. Senator statim cum Capitolium ascenderit ad officium exercendum, iuret in manibus Conseruatorum ad sancta Dei Euangelia, &c. Inquisitoribus hereticæ prauitatis contra hereticos, quancūque fuerit requisitus, fauorem, & auxilium præstare, &c.

Illud monebo, posse, ac debere inquisitores pro temporum uarietate, ac hæresum pullulantium qualitate adiuuere in hoc iuramento eas clausulas, quas opportunas iudicauerint, ueluti nostris temporibus se adiuuatos Ecclesiam contra Lutheranos, Calvinistas, & ceteros hereticos quibuscūque nominibus censeantur: possunt autem huiusmodi iuramenti formula facile ab eruditis concipi, nunc suscribuntur, nunc breuioribus uerbis, dummodo in substantia complectantur, quæ de concilio Biterrensi præscribuntur. eiusdem quoque iuramenti meminit Zanchinus tract. de hæret. c. 37. eum uideo.

Item qd non commitemus balliuias, sayonias, uel aliqua officia publica, &c. alicui de huiusmodi personis pestiferis, &c. hæc clausula est etiam ualde necessaria, & propterea nullo modo fuit omittenda. desumpsit eam (ut credo) Eymericus ex cōcilio Tholosano ca. 16. in quo ita sancitum est: Inhibemus etiam ne prelati, barones, milites, seu quicumque domini terrarum, hereticis, uel credentibus eorum, balliuias, seu administrationes suarum terrarum committant. hæc ibi. Hinc enim quot incommoda oriuntur, restantur passim maiorum exempla, quibus ob breuitatem ualere iussis, id solum commemorabo, quod Laurentius Surius memoria prodidit in commentariis historici sui temporis: ait enim Martinus Lutherum hominem pestilentem, & cum antiquis hæresiaribus facile conferendum, & ad omnia mala natum, formatum à Casare Carolo Quinto euocatum data fide publica, dummodo in itinere a predicandis hæresibus abstineret, ideo contra Casaris edictum fecisse, & impunitum euasisse, quoniam Casaris caducator, qui fuerat missus ad conducendum Lutherum, heretica labe infectus erat, Lutheroque tacite fauebat; quod si Casar resciuisset, potuisset tunc Lutherum perdere. Cauendum est ergo diligentissime, ne uelle penitus administrationes hereticis, aut etiam suspectis de hæresi committantur. idem quoque cauit concilium Biterrense cap. 28. quod paulo post referam. huc spectant quæ dixi supra part. secunda, super quæst. 53. & 57. quæ ad hunc locum illustrandum sunt apta.

Hereticis aut credentibus, & ceteris similibus nō sunt administrationes committendæ.

Iam Balliuæ et sayoniæ, uoces sunt uulgares. Prima, Gallicana, quæ significatur potestas eorum, qui exercent iudicum decreta & ministeria, siue eorum qui imperia iudicum exequuntur, quales sunt apparitores, lictores, & ceteri administri. Altera est Hispanica antiqua, quæ indicatur officium satellitum, apparitorum, seu ministrorum ipsorum iudicum, seu magistratum,

Balliuæ & sayoniæ, qd significant.

stratum criminalium, quos Itali uocant sbirros. perinde est ergo ac si diceretur, non faciemus ministros, eos qui malè de fide sentiant, aut hereticis faueant: siue non præficiemus tales officijs publicis aut honorificis administrationibus: nam per illud uerbum, bailliuias, id quoque potest significari, ut uideatur indicare Concilium Biterrense, cap. 28. ibi: Et ne Bailliuias seu administrationes teneant.

Hereticis, aut suspectis non debet esse in familia, aut consilio potentum.

Item quod nullum de predictis recipiemus, nec habebimus in nostra familia, uel cōsortio, uel seruitio, nec in nostro consilio scienter. Defumptum ualde prudenter ex concilio Tholosano, & concilio Biterrensi, in quorum primo, cap. 16. ita scriptum est: Sed nec eos (scilicet hereticos, aut eorum credentes) aut etiam aliquos diffamatos de hæresi, uel quos credunt de hoc esse suspectos, in sua familia, uel suo consilio, habere, uel retinere præsumant. hæc ibi. In Biterrensi uero c. 28. idem cauetur his uerbis: Et ne Bailliuias, seu administrationes teneant, nec sint in consilijs, uel familijs potentum, &c. Sunt hæc ualde insignia, & diligentissime perpendenda in hac hæresis causa: nec uisus est in hac praxi locus, qui non habeat reconditam eruditionem, desit Eymericus stylus elegans, sed non prudentia, & profunda rerum cognitio, cum nihil serè dicat, quod probatis auctoritatibus non nitatur, quamuis eas ipse non citet; quo magis miror quorundam iniustam fortassis sententiam, asserentium hæc omnia uel abiisse iam in desuetudinem, uel facile contemnenda, cum meliora excogitari possint, quod nusquam putarem audiendum.

Forma litterarum requirendi, & monendi officiales temporales, ut præstent iuramentum sub pœna excommunicationis.

Rater N. ordinis Prædicatorum in talibus terris, seu dominio talis domini, Inquisitor hereticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus uenerabilibus, & in Christo nobis dilectis, tali Vicario, tali Balliuo, tali Subballiuo, & talibus Consulibus talis ciuitatis, uel loci: Salutem, & mandatis nostris, immo uerius Apostolicis firmiter obedire.

Cum omnes renati fontè baptismatis, & præsertim domini temporales, consules, officiales, & aliarum prouinciarum, ciuitatum, castrorum, & locorum rectores, & regimini præsidentes, teneantur in defensione sanctæ fidei orthodoxæ, & extirpatione prauitatis hereticæ, iuxta posse, & officium suum Ecclesiam adiuuare, si fideles haberi cupiunt, & tales à ceteris reputari; & hoc iurare cū ab Episcopis, uel Inquisitoribus fuerint requisiti, si uitare cupiunt graues, & multiplices pœnas iuris, prout docent canonica instituta: Et nos qui ad ciuitatem talem uenimus causa fidei, & existimus de præsentem, habemusque in ea nonnulla fidei ardua negotia peragere pro sancta fidei defensione, & extirpanda heretica prauitate; quod facere commode nequimus, nisi uestrorum inuocato auxilio

brachii secularis: Ea propter auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte: Vos & uestrum quemlibet requirimus, & monemus, ac monendo in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis in iure contentis præcipimus, & mandamus, quatenus post tres dies naturales proximè, & immediatè sequentes, quorum primum pro primo, secundum pro secundo, & tertium pro tertio termino, & perceptoriè, ac trina monitione canonica assignamus, scilicet die tali proximè, & immediatè sequenti ueniatis in terram talem, & tali hora, & in tali loco coram nobis corporaliter compareatis, & coram nobis iuramentum ad sancta quatuor Dei Euangelia ibi nobis, & coram nobis præsteris, iuretis, & promittatis, quod toto tempore uestri regiminis in officio memorato fideliter, & efficaciter, cum à nobis fueritis requisiti, Ecclesiam contra hereticos, & eorum complices adiuuabitis, bona fide iuxta officium, & posse uestrum. Et nihilominus, quod inuolubiliter seruabitis, & seruari facietis in terris uestræ iurisdictioni ac regimini subiectis, constitutiones contra hereticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores ipsorumq; filios, & nepotes à sede Apostolica promulgatas, ac etiã approbatas. Si autem (quod Deus auertat) nostrorum monitorum, mandatorum, & præceptorum, immo uerius Apostolicorum immemores extiteritis, & rebelles præfatis nostris monitis, & mandatis, infra prætaxatum uobis terminum non parendo, sciatis uos, & uestrum quemlibet, sic rebellem, contumacem, & inobedientem, uel sic rebelles, contumaces, & inobedientes nobis, immo reuera Ecclesie sancte Dei, excommunicationis sententia innodatos, & innodatos: quam excommunicationis sententiam in uos, & uestrum quemlibet, sic inobedientem, contumacem, & rebellem nobis; immo sanctissimo nostro Pape, nunc ut extunc, & tunc ut ex nunc, uestra contumacia exigente, & iustitia requirente, in his scriptis sententia liter promulgamus. Notificantes, quod si permiseritis uos præfata nostra sententia innodari; procedemus contra uos ad pœnas alias debitas grauiores, et ad incurfionem earundem, prout ius et iustitia suadebunt. Datum sub nostro sigillo, die tali, mensis talis, anno tali, ac loco tali.

Quibus litteris præsentatis, si infra eis terminum assignatum comparuerint, & iurare consenserint, iurent secundum formam superius expressam, si autem non comparuerint, elapso dicto termino, publicentur excommunicati, & publicari mandentur in Ecclesia cathedrali, saltem per litteras tenoris sequentis.

al. personanaler. al. personanaler.

Si non obediuerint declarentur excommunicati.

COMMENT. LXXVI.

Multis rescriptis Apostolicis conceditur Inquisitoribus, ut possint seculares magistratus compellere per censuram ecclesiasticam ad prestandum iuramentum, & de custodiendis legibus in hereticos editis, & de extirpandis eisdem de terris suis: nam, ut cetera omitam, Innocentius III. rescripto incipiente: Orthodoxæ fidei. hanc illis apertissimè tribuit facultatem, ibi: Si uero nostris in hoc, immo

Num. 13. Magistratus sæculi cōpel- li possunt ab Inquisitorib. ad prestandi iuramentum.

mo

mo potius Apostolicis acquiescere monitis non curauerint, ipsos ad id per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota cogatis. h. ec. ibi: quia quare ratione debeant ad praxim reuocari, opportunè docet hoc loco Eymericus.

a ¶ Et nihilominus, quòd inuolabiliter seruabitis, & c. et. constitutiones contra hereticos, & c. Multa sunt Pontificum extrauagantes in fine huius operis impressæ, quibus præcipitur seculi magistratibus, ut constitutiones, & leges contra hereticos latis obseruent. Innocentius III. sepe cauit per bullam incipien. Orthodoxæ fidei. item per bullam incipien. Ad extirpanda. §. statum. ubi ita scriptum est: Statuimus, ut Potestas seu Rector, qui ciuitati præest, uel loco alii ad præsens, aut pro tempore præfuerit in futurum in Lombardia, Romaniola, vel Marchia Teruifana, iuret præcisè, & sine tenore aliquo attendere inuolabiliter, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate, uel loco sui regiminis, quam in terris suæ ditioni subiectis, omnes, & singulas, tam infra scriptas, quam alias constitutiones, & leges, tam canonicas, quam ciuiles, editas contra hereticam prauitatem: & super his præcisè obseruandis recipiant à quibuslibet sibi in potestaria uel regimine succedentibus iuramenta: quæ qui præstare noluerit, pro Potestatibus uel Rectoribus nullatenus habeantur. h. ec. ubi. Huc quoque spectat quòd sancit Bonifacius Octauus in c. Ut inquisitionis. de heret. lib. 6.

Forma denunciandi excommunicatos prædictos officiales.

15 **D** Rater N. ordinis prædicatorum, & c. Inquisitor, & c. dilectis nobis in Christo curatis, clericis talis Ecclesiæ cathedralis, ad quem, uel quos præsentem peruenierint: Salutem, & mandatis nostris, immo uerius, & c.

Vobis, & cuilibet uestrum notum facimus tenore nostrarum præsentium litterarum, quòd die tali, de mense tali, & de anno tali, assistentibus nobis talibus, ac in tali loco, uocauimus ad nos uenerabiles talem Vicarium, & talem Subuicarium, talem Balliuum, & talem Subballiuum, & tales Consules talis ciuitatis, uel loci, & requisimus uerbo prius, postmodum litterariè: quatenus præstarent nobis iuramentum (ut tenentur) secundum canonicas sanctiones, quòd quodcumque per nos requirentur, ut Ecclesiam contra hereticos, & eorum complices adiuuarent bona fide, & iuxta officium, & posse suum, & c. facerent, quæ in dictis litteris continentur. Cumque parere noluerint, ut tenentur, requisimus eos ac monuimus, & requiri ac moneri sub pœna excommunicationis fecimus, quatenus dictum iuramentum præstarent infra certum eis terminum assignatum, ut patet per nostras litteras tenoris sequentis. Insuper nota immediatè littera antedicta, & continetur sic:

Verum cum talis Vicarius, uel Consules, ac Balliuus, & c. antedicti: nostris præfatis monitis, &

A mandatis, immo uerius Apostolicis, non paruere nec cum effectu, contemnendo præstare petittum iuramentum canonicum antedictum, propter quæ antefatam excommunicationis sententiam incurrerunt, ut contumaces nobis, & rebelles, immo uerius Sancti illi domino nostro Papæ, & Ecclesiæ sanctæ Dei, ideo auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, uobis, et cuilibet uestrum, dicimus, et in uirtute sanctæ obedientiæ, ac sub pœna excommunicationis præcipimus, et mandamus, quatenus tali die proxime uenienti, et in omnibus, et singulis aliis diebus Dominicis, et festiuis, et tandem quousque à nobis oppositum habueritis in mandatis, populo denunciatis in tali Ecclesia, uel tali, in Missa maiori, quando maior erit ibi multitudo populi atque cleri, prædictos talem, et talem, fore per nos excommunicatos, et tanquam uerè excommunicatos uiteris, et faciatis ab aliis euitari, tantum, et tamdiu, donec de absolutione eorum legitime uobis constet: Et has nostras reddatis laici presentium cum subscriptionibus uestris, continentibus diem et horam receptionis uestræ in signum mandati completi, positus in eisdem. Datum sub nostro sigillo, die tali, mensis talis, anno tali, et loco tali.

C Quibus denunciatis, si præstare uoluerint iuramentum canonicum antedictum, præstabitur secundum formam in antea expressatam, & absoluentur à sententia excommunicationis, iniuncta eis aliqua dura pœnitentia arbitraria saluari: ut pote quod certis diebus Dominicis, uel festiuis, habeant stare dum Missa maior dicitur, & populi maior fuerit multitudo, in porta Ecclesiæ, uel in gradibus ante altare, capucio & sotularibus depositis, tenendo in manu cereuicanti ponderis, offerendum sacerdoti Missa terminata, seu diuino officio celebrato. Vel quòd hoc faciant omni uel certo tempore, quando contigerit Inquisitorem pro fide sermonem facere generalem. Vel iniungatur alia pœna, de qua magis uidebitur expedire, per modum tenoris sequentis.

COMMENT. VI.

A Niuncta eis aliqua dura pœnitentia arbitraria salutari.] Optime dicit, arbitraria: quoniam licet ob id quia reuersi fuerint, euasent pœnas, de quibus in c. ad abolendam. §. penul. & in cap. excommunicamus. §. moneantur. de hereticis, & in authen. si uero dominus. C. de heret. ubi interpretes: nihilominus ob delictum præcedens puniendi sunt, & quia tunc pœna non est à iure taxata, propterea arbitrio iudicantis relinquuntur imponenda. cap. de causis. extra de offic. deleg. & tradit Panormitanus, in cap. admonet. de renunciat.

Hæc uero pœna de quibus hoc loco Eymericus, non debent acerbè uideri, cum delictum fuerit grauissimum: nam non obedire Inquisitori in his quæ ad fidem spectant, ingens scelus est, poterunt autem alia mitiores excogitari, ueluti copiosa elemosyna, pij loci edificatio, & similes, dummodo delictum non maneat impunitum, & ceteri timere discant.

Illud tamen est hic diligentissimè obseruandum, in puniendis magistratibus multa prudentia opus esse,

† al. & c. d. i. n.

16 Pœnitentia publica iniungenda talibus si respiciant

Num. 17.

Quibus pœnis, & qualiter puniendi magistratus, qui Inquisitoribus non obediunt.

esse, & cauendum est, ne illi superbia efferantur, et magis peccent, ac in grauiore errores incidant. quomobrem priusquam ad has angustias, & difficultates perueniantur, conari debent Inquisitores salubribus monitionibus eos commonere ad obediendum & parèdum mandatis Ecclesiæ, & raro censo agendum cum ipsis imperiose.

Meminerint Inquisitores se imbelles esse, ac egere secularium magistratum auxilio, quorum propterea amicitiam & beneuolentiam debent sibi conciliare. Ceterum cum ad has tandem uentum est calamitates, ut illi obedire uentant, & propterea sint puniendi, tutius est inferioribus inquisitoribus, ut superiores consulant; ut generales inquisitores, summusue Pontifex statuunt quid in tam graui causa agendum esse uideatur.

Atque hoc est maxime obseruandum in liberis ciuitatibus, in quibus & principes & magistratus nullum dicunt se recognoscere superiorem: in his enim raro poterunt Inquisitores suam omnem iurisdictionem exercere: secus in illis, in quibus minores magistratus superiores recognoscunt, & illi fidei ardentè fauent. in his enim hæc pœnitentiæ, de quibus hic Eymericus, iniungi poterunt, quas & nos, quandoque imponi uideamus.

Iam qua ratione procedi debeat contra dominos temporales, qui nolunt Inquisitoribus obedire, traditur copiose in rescripto Innocentii III. incipiente: Ad extirpanda. Et docent breuiter Simancas de catho. instit. tit. 2. 3. num. 8. & 9. et Repertorium Inquisitorum uerbo, dominus. & alii.

Forma absoluendi prædictos à sententia excommunicationis.

N Am dicti excommunicati flectentes genua iurabunt stare mandatis Ecclesiæ: et post statim dicetur per Inquisitorem et alios ibi præseses Psalmus: Miserere mei Deus. vel: Deus misereatur. uel aliquis alius. Quo dicto, dicetur Kyriel. Christeel. Kyrieel. Pater noster. Et ne nos, etc.

Saluos fac seruos tuos. Deus meus sperantes in te. Dominus uobiscum. Et cum spiritu tuo. Oremus. PRÆTENDÈ Domine famulis tuis dexteram cœlestis auxilii, ut te toto corde perquirant, et quæ digne postulant, assequantur. Præsta, quæsumus domine, his famulis tuis dignum pœnitentiæ fructum, ut Ecclesiæ tuæ sanctæ, à cuius obedientia deuiuerant delinquendo, dono tuæ gratiæ reformentur. Per Christum dominum nostrum.

Et addat Inquisitor: Et nos auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, absoluius uos, et uestrum quemlibet à sententia excommunicationis maioris, qua fueratis per nos legitime innodati, pro eo quod contumaciter recusaueratis ad nostri requisitionem præstare canonicum iuramentum, de sancta Ecclesia defendenda contra hereticam prauitatem:

& restituius uos et quemlibet uestrum sacramentis Ecclesiæ: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen.

Et dicitur eis sic: Vos iurastis stare mandatis Ecclesiæ, et nos mandamus uobis sub uirtute iuramenti per uos præstiti, quatenus pro pœnitentia salutari uos singulis diebus, Dominicis faciatis hoc uel illud. Iniungetur eis pœnitentia salutaris, prout honori fidei uideatur melius expedire.

Quibus absolutis, mandabitur prædictis rectoribus Ecclesiarum, qui eos excommunicatos denuntiauerunt, quatenus eos de cetero habeant pro absolutis; nec deinceps hac de causa eos uiteris, nec faciant ab aliis uitari: sed potius eos ad diuina admittant, et admittere faciant, prout ante per litteras tenoris sequentis.

COMMENT. VII.

18 **A** m dicti excommunicati flectentes genua iurabunt stare mandatis Ecclesiæ.] Alde prudenter Eymericus hoc loco regulis iuris semper hæretis, admonet, quid fieri debeat ab absolvente, & quid sit præstandum ab absoluto, ut beneficium absolutionis impendatur.

Primum ergo est, ut qui absolendus est, antequam beneficium absolutionis consequatur, iureiurando promittat, se futurum esse facturum eam pœnitentiam, quam Ecclesia, seu index Ecclesiæ nomine sibi iniungere uerit. potest autem hoc iuramentum bifariam ei per Inquisitorem præscribi. Primo ut dicat ita: Ego iuro me pariturum mandatis Ecclesiæ. uel ita: Ego iuro quòd stabo, et obediam mandatis tuis. Quod aperte colligitur ex c. ex tenore. de sentent. excom. ibi: Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo iuramento, quòd tuo debeat mandatio parere, ipsum uice nostra à sententia, qua tenetur, absoluas. hæc ibi: Atque hoc postremum fieri posse dixit ibidem Archidiaconus. quæ sententia in hoc grauissimo crimine uera est. nec pertimescat qui absoluitur iurare de parendo mandatis iudicis: quoniam index non debet sibi postea iniungere iniqua mandata nec absoluitur est obligatus nisi ad iusta, rationabilia, possibilia, & honesta mandata exequenda. argumen. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & tradit Hostien. in dicto cap. ex tenore. de sentent. excommuni. & paulo post dicemus in hoc eodem commentario.

Sed antequam ad cetera progrediar, id quod est scienti dignissimum in hac causa in primis est indagandum; quando scilicet requirendum est iuramentum de stando mandatis Ecclesiæ, ac primum hoc generaliter uideatur uerum, ab omni redeunte ad Ecclesiæ gremium exigendum esse hoc iuramentum, maxime uero ab illis, qui suspicionem hæresis quamcumque contraxerunt, & abiurant; cum nulla abiuratio fiat, in qua abiurantes non præstent hoc iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, seu Inquisitoris: nam inter abiurandum præter cetera profitentur ac spondent se futururos omnem pœnitentiam, quam pro delictis decreuerint Inquisitores iniungere.

Ad hæc, obseruandum est, eos qui circa fidem delinquant, bifariam posse Ecclesiam offendere, primo,

19 Quod expectes uisum fuerit mandetur illi.

20 Curet Inquisitor ut pronuntietur absoluti.

Num. 18.

Iuramentum de stando mandatis Ecclesiæ præstandum ab eo qui absoluitur.

Iuramentum de stando mandatis Ecclesiæ quando exigendum.

primo, male solum credendo, ac etiam hereses conuulgan- do: secundo, cum præter malam credentiam, alia quo- que factiora adiungunt, ut si ecclesias comburant: ima- gines delcant: catholicos interficiant, & his similia per- petrent. Si primo modo delinquant, & reuertantur prius quam ab excommunicatione absoluantur, potest Inqui- sitor si uult exigere ab ipso redeunte non modo iura- mentum de parendo mandatis Ecclesie, & verum etiam cautionem & fidei iussores sub pena pecuniaria de parè do mandatis, & penam exigere si non pareat. Zanchi- nus tract. de heret. cap. 16. num. 9. vers. poterit insu- per. & Repertorium Inquisitorum uerbo, cautio. s. cau- tionem, quod euidentius probatur per rescriptum In- nocentii III. incipiens: Cum per nostras: ve- latum inter litteras Apostolicas in fine huius ope- ris. sed in terminis hoc cauit Alexander III. res- cripto incipiente: Super extirpatione. quod Zanchi- nus, & Repertorium præcitatæ locis tribuunt Innocentio III. tamen eius, etiam esse po- tuerit.

A pecunia- riis peniten- tiis quatenus abstinendum.

At quamuis hic possint Inquisitores, honestius ta- men est ab huiusmodi recipiendis cautionibus sub pœ- na pecuniaria abstinere, ne quid potius auaritiæ occa- sione, quam religionis amore facere videantur, ut mo- nitur valde salubriter concilium Narbonense cap. 17. in hæc uerba: Ab huiusmodi enim pecuniariis pe- nitentiis, et exactiõibus uobis est abstinendum pa- riter et parendum propter uestri ordinis hone- statem. hæc ibi.

Non tamen ambigo interdum iustissime hoc fieri pos- se, præsertim cum illi, qui reuertuntur auari sunt & tenaces, qui facile à peccato abstinebunt, ne penam pe- cuniariam, ad quam se obligauerunt, soluant: quod etiam uidetur monuisse concilium Narbonense c. 13. ibi: Ab ipsis talibus ac tantis exactis securitati bus, præter iuratoriam cautionem, quod timore pœnæ tem- poralis, ab excessu simili debeant coerceri. hæc ibi. Quod explicat erudite Zanchinus tract. de hereti- cis c. 19. dum docet quando possint Inquisitores penas indicere pecuniarias.

Aboluendus piter danti da- ti reparatio- nē si potest.

Quod si secundo modo deliquerunt, de stricta iuris ratione non prius uidentur recipiendi, nec absoluen- di, quam præstiterint sufficientem damni dati ualorem, & reparationem, iuxta proprias facultates. c. porro. & c. parochianos. de senten. excom. ibi. Eos monere debes ac inducere, ut iis quos læserunt congrue satisfaciant. & ibi: Ipsosque faciat sicut excommuni- catos archiepi euitari, donec læsis congrue satisfaciant. Tradunt ibi Panormitanus, & alii commu- niter, & Syluester copiose in uerbo, absolutio. 3. numero 3.

Si uero statim præstare non potest illati damni re- parationem uel ob inopiam, uel ob alias causas, data cautione idonea, pignoratitia uidelicet, aut fidei ius- soria de satisfaciendo ubi poterit, aut peruenierit ad pin- guiorem substantiam, erit absoluen- dus. c. Odoardus. de solutio. ca. ex parte, el primero de uerbo, signif. in au- tem idoneam cautionem præstare nequiverit, fortassis ob inopiam; tunc iuratoriam exhibebit, & absolue- tur. argumento ca. si presbyter. 26. quæst. 6. atque hæc quidem præstanda uidentur à redeuntibus ad Ecclesie gremium: quamuis aliquando, uel ob contritionem uehementem, humilitatem, lachrymas, uel ob alias

A causas remitti multa possint penitentibus. & pœ- na donari, quæ arbitrio prudentis Inquisitoris relin- quitur.

b ¶ Et post statim dicitur per Inquisitorem, et alios ibi presentes Psalmus, etc. Hoc est alterum quod exigitur ad absoluen- dum excommunicatum redeuntem, nempe, ut ab eo qui habet potestatem ab- soluatur, præmissa oratione Dominica, & aliis consue- tis orationibus; addita solita & uisitata absolutionis formula, de qua hic Emericus. adde Gratianum in cap. cum aliquis. 11. quæst. 3. eleganter Burchardus lib. 11. decretorum, cap. 8. ex quo totus hic locus lu- men accipiet, & cap. à nobis, el segundo. circa finem, de senten. excom. ibi: Absolutionis autem for- ma seruetur, ut fiat cum penitentiâ psalmo, et tam oratione Dominica, quam alia consue- ta. hæc ibi.

Excommuni- catus quò ab- soluendus, qui uirgis molli- ter percutitur.

Quod uero Inquisitores hodie ubique laudabiliter obseruant, dum absolunt redeuntes, quos uirgis molli- ter percutiunt, quamuis nullo iure cautum esse uideatur quod ego sciam; id tamen obseruant Ho- stien. & alii in dicto cap. à nobis. & Syluester in sum. uerbo, absolutio. 3. numero 4. & alii, quod & seruandum est.

c ¶ Et dicitur eis sic: Vos iurastis stare man- datis Ecclesie, et nos mandamus uobis, etc. Hoc est postremum, quod excommunicato iam absol- to iniungitur: nempe id, ad quod se per iuramen- tum obligauit de parendo Ecclesie, uel Inquisitoris mandatis.

N. 19. In mandatis iniungendis qd obseruadum.

In his autem mandatis iniungendis multa sunt dili- genter obseruanda, sed hoc est præcipuum, ne iniusta & irrationabilia, aut probabiliter loquendo, impos- sibilia mandet: nam ab his potest iuste absolutus ap- pellare. c. vlti. de pactis. c. ut debitus. de appellatio. tra- dit Syluester, uerbo, absolutio. 3. num. c. 4. uers. quar- tum est, ut absoluens. nam qui sic iurat, non adstrin- gitur nisi ad iustum mandatum, argumento. ca. causam qua. de electio. & c. ueniens. de iureiuran. in quo ualde prudens debet esse Inquisitor, ne mandata penitentem perturbent, atque in desperationem potius, quam hu- militatem & penitentiam inducant. quod facile præ- stabit, si iuxta qualitatem delicti & delinquentis, penitentias iniungat: ita ut seni non indicat ieiunia, aut peregrinationes: nec pauperi copiosas elemosy- nas, aut similia peragat; quæ penitus dissentanea in- dicentur.

Que mada- ta sint iusta.

Illam autem mandata æquisima sunt censenda, quæ aduersantur ei delicto, quod penitens commisit, ut ei qui predicando male dixerat de fide, iniungatur quod publice eam laudet, ut dixi supra parte 2. super cap. inter sollicitudinem. s. præcipias in super. Ei qui nolue- rat ieiunare, orare, aut diuina officia audire, ut ieiunet, oret, audiat; quia medicina morbo debet esse contra- ria. de quo singularis extat Zanchini doctrina tract. de heret. cap. 20. numero 2. & Repertorii Inquisi- torum, penitentia, quod etiam docuit apertissime Ro- manus Pontifex. in dicto ca. ex tenore. de senten. ex- com. ubi ei qui manus uolentas in clericum coniece- rat, præcipitur, ne amplius coniciat. in hæc uerba: Sibi que in uirtute iuramenti præcipias, ne de ce- tero in clericum, monachum, uel alicuius religio- nis. Conuersum, manus iniiciat uolentas, hæc ibi.

Sed

Sed & alia quoque poterunt imponi, quæ magis uti- lia, & honori fidei apta indicantur: quod arbitrio In- quisitorum est relinquendum.

Forma denunciandi præfatos officia- les absolutos ab excommu- nicatione.

Rater N. ordinis, & c. Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis talibus talium Ecclesiarum rectoribus, seu curam animarum gerentibus, Salu- tem & mandatis nostris, & c.

Vobis, & cuilibet uestrum notum facimus per presentes, quod tales, quos de mandato nostro, immo uerius Apostolico, denunciastis publice fo- re per nos excommunicationis uinculo innoda- tos, ac euitatis, & euitari fecistis merito ut dece- bat, pro eo quia nolebant iurare coram nobis, qua- renus Ecclesiam Dei defendarent contra hereticam prauitatem, absoluiimus ab excommunicationis præfate contra eos sententiis per nos latis, pro eo quia (ut debebant) mandatis nostris antefatis hu- militer paruierunt: ac ut requisiti fuerant defendere Ecclesiam bona fide, & iuxta posse suum, ad fan- cta Dei quatuor Euangelia iurauerunt: idcirco uo- bis dicimus & mandamus, quatenus eos de cete- ro non uitetis, nec faciatis ab alijs euitari. Datum, & cetera.

Si autem per duos, aut tres menses talem sententiã excommunicationis in causa fidei sustinuerint animo indurato, aggrauentur processus, & mandentur denun- tiari excommunicati publice in Ecclesijs antedictis, & hoc accensis candelis in terram proiectis, uel in aqua extinctis, & campanis pulsatis semel, uel pluries in hebdomada, seu in die: & hoc per litteras tenoris se- quentis.

Contra cotu- maces ad gra- uiora proce- datur.

Forma litterarum aggrauandi prædi- ctos, cum candelis extinctis, & campanis pulsatis.

Rater N. & c. ordinis prædicti & c. Vene- rabilibus, & dilectis in Christo nobis, curatis talis Ecclesie, seu curam anima- rum gerentibus in eadem, Salurem, & mandatis nostris, & c. ut prius.

CVM Crescente contumacia, crescere debeat ipsa pœna secundum canonica instituta: & nos frater N. Inquisitor præfatus, talem & talem, seu tales, eorum contumacia exigente excommunica- uerimus, & excommunicatos uobis mandaueri- mus denunciare in causa fidei orthodoxæ, pro eo quia recusarunt de defendenda Ecclesia contra hæ- reticam prauitatem præstare canonicum iuramē- tum: & tales per uos de nostro mandato excom- municati, denunciati fuerunt per menses tot, nec parere uoluerunt, nec uelint nostris præfatis mo- nitis ac mandatis, immo uerius Apostolicis; & contumaciter sustinuerunt per dictos menses & in

presentiarum sustineant animo pertinaci: Ideo uo- bis & cuilibet uestrum in uirtute sanctæ obediē- tiæ præcipimus & mandamus, quatenus cōtinuã do dictam iniunctam uobis per nos denunciatio- nem de præfatis excommunicatis, eosdem exco- municatos denunciando, candelas ardentes uos ibi habentes, in terram proiectatis, seu in aqua, uel alijs coram populo extingatis, & campanas pul- setis, seu pulsare faciatis ab alijs quolibet die se- mel: & tandiu præcipimus auctoritate Apostolica uos facere supradicta, quouſque a nobis oppositi habueritis in mandatis, & c. Datum, & c.

vide cedent. 11. 9. 3.

Si autem propter prædictas denunciations reslie- rint a contumacia antedicta, & præstiterint præfatum canonicum iuramentum in forma antedicta, absoluan- tur à dicta excommunicatione, inuicta eis duriori quã prius penitentia arbitraria salutaris: in qua penitentia adiungatur semper aliquid, quod directe cedat ad hono- rem fidei Christianæ.

Resilientes à contumacia absoluantur.

Ubi autem nec sic uoluerint reslire à contumacia antefata, sed sustinuerint dictas excommunicationes, & denunciations cum candelis extinctis, et campanis pulsatis, per aliquos menses, poterunt aggruari pro- cessus, & excommunicari cum sibi participantibus a- liquibus, de magis usum fuerit; per formam tenoris se- quentis.

Forma excommunicandi participates cum prædictis rectoribus ciui- tatum, uel locorum.

Rater N. ordinis Prædicatorum, Inquisi- tor, & c. Venerabilibus dilectis nobis cu- ratis, talis Ecclesie, & c. Salutem, & man- datis nostris, & c.

Cum participare cum leprosis plurimū sit dam- nosum, & excommunicati præsertim in causa fidei, moraliter sint leprosi sic, ut ad se accedentes dam- nabiliter inficiant, & corrumpant; propter quod ut uere leprosi ardeant, & merito à consortio ho- minum elongantur: idcirco uobis, & uestrū cui- libet in uirtute sanctæ obediētiæ auctoritate Apo- stolica, qua fungimur in hac parte, præcipimus, quatenus in uestris Ecclesijs dum Missarum solē- nia celebrantur, & populi in eis fuerit multitudo, tali & tali, seu talibus, generaliter omnib. præcipia- tis, mandetis, & moneatis canonicè, uno pro trino edicto, quatenus non participent comedendo, bi- bendo, pertractando, colloquendo, seu alijs prædi- ctis talibus Vicario, Subnicario, Balliuo, & c. alijs sciãt se excommunicationis uinculo innodatos: quam excommunicationis sententiam in eos ut in contumaces, si contra fecerint, Nos frater N. In- quisitor præfatus, illorum contumacia exigente fe- rimus in his scipis: absolutiones à dictis senten- tiis, si forsan incurrerint, nobis uel domino Papæ solum modo referuantes. Datum, & c.

Leuit. c. 13.

Quibus denunciationibus factis, si consenserint præ- stare canonicum iuramentum, præstent in forma supe- rius explicata, & absoluantur a sententia excommuni- cationis, eis iniuncta arbitraria penitentia duriori.

Et suppone- do loca quibus præfunt iter- dicto.

Si autem non præstiterint, poterit processus ul- terius

terius aggrauare, ut scilicet terra, que a predictorum excommunicatorum dominio seu regimini subsunt, supponantur ecclesiastico interdicto per formam tenoris sequentis.

Forma supponendi ciuitatem uel locum ecclesiastico interdicto, quia eius rectores noluerunt iurare, &c.

31. **N**os frater N. &c. ordinis Prædicatorum, in dominio talis domini, Inquisitor hereticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

Attendentes, quod talis Vicarius, talis Subuicarius, talis Balliuus, &c. talis ciuitatis uel loci, non solum recusauerunt præstare nobis canonicum sacramentum uel iuramentum, de defendenda Ecclesia contra hereticam prauitatem, quamuis ad hoc tenerentur secundum canonicas sanctiones, & per nos fuerint pluries requisiti: uerum et permiserunt se hac ex causa contumaciter excommunicationis uinculo innodari, & publice excommunicatos denunciari: ac crescente eorum contumacia fuerint denunciati publice excommunicati, et cum extinctis candelis & pulsatis campanis, ac demum cum participantibus, iustitia requirente: & huiusmodi excommunicationis sententias, ac ipsarum denuntiationes publicas, & aggrauationes sustinuerunt per menses plures, seu totum annum pertinaciter in detrimentum animarum suarum ac salutis, & contemptum non modicum Ecclesie sancte Dei, & tolerant animo indurato et de presenti: Idcirco nos frater N. Inquisitor præfatus dignum existimantes, quatenus pena exerceat, contumacia crescente: & ut antefati excommunicati Vicarius, Subuicarius, & cæteri antedicti, utilius inducantur ab antedicta contumacia resilire, et ad gremium sancte matris Ecclesie aduolare; ipsam talem ciuitatem uel locum, qui subest regimini eorundem, supponimus ecclesiastico interdicto: nolentes, quod præfatum interdictum per alium, quam per nos seu Romanum Pontificem relaxetur. Datum, et cætera.

32. Quo appposito, interdictum executioni debite demandetur per litteras forme sequentis.

Forma denunciandi talem ciuitatem uel locum esse suppositum ecclesiastico interdicto.

33. **N**os frater N. ordinis Prædicatorum, etc. Venerabilibus et nobis in Christo dilectis curatis talis Ecclesie: Salutem, et mandatis nostris, etc.

Vobis uniuersis et singulis tenore nostrarum litterarum presentium intimamus, quod nos iustitia requirente talem ciuitatem, seu locum suppositum ecclesiastico interdicto per nostras litteras, et sententias tenoris sequentis: Nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorum, etc.

A Inferatur ex toto littera immediate præcedentes: Quia propter uobis et uestrum cuiilibet in uirtute sancte obedientie, et sub excommunicationis pena precipimus, et mandamus: quam excommunicationem in uos, nisi infra sex uel tot dies, quos uobis una pro trina monitione canonica assignamus, feceritis que mandamus, ferimus in his scriptis: quatenus infra Missarum solemniam in uestris ecclesiis, quando ibi fuerit populi multitudo, denuntietis publice & alta uoce, talem ciuitatem seu locum esse & fuisse per nos ex causis præfatis suppositum ecclesiastico interdicto; nec relaxandum per alium, quam per nos, uel dominum nostrum Papam: uos idem interdictum seruetis, & facietis in uestris ecclesiis obseruari, quousque de relaxatione uobis constiterit legitime, prout decet. Datum, & cætera.

30. **Q**uod si ciuitas predictos excommunicatos coegerit, seu induxerit ad præstandum petiuitum primitus iuramentum, absoluentur ipsi excommunicati in forma ecclesie anteposita, & mandabitur curatis qualiter sunt absoluti in forma superius enarrata. Et ciuitatis interdictum relaxabitur per litteras tenoris sequentis.

C Forma absoluendi prædictos, officiales & relaxandi interdictum.

31. **N**os frater N. ordinis Prædicatorum, & cætera.

Attendentes quod tales, ciuitatis talis regimini præfidentes, contumacia postulante fuerunt per nos excommunicationis uinculo innodati, ac demum ipsa ciuitas antedicta supposita ecclesiastico interdicto; ut saltem sic induceretur à tanta contumacia resilire, ac iurare de defendenda Ecclesia sancta Dei contra hereticam prauitatem: & ipsi tales, saniori consilio adherentes, ipsa ciuitate eos suis sanis consultationibus ad huiusmodi inducente, à sepefacta contumacia resiliunt, præstiterunt antedictum petiuitum à nobis canonicum iuramentum: & quia dignum existit, quod eis obediencia suffragetur, ad quam se de proximo reduxerunt, & cessante culpa cesserit & pena: Eapropter Nos Inquisitor præfatus eos à sententia excommunicationis præfatis absoluiimus in forma ecclesiastica consueta, & pro absolutis habemus, & haberi ab omnibus uolumus prædictis: ipsamque ciuitatem à dicto interdicto liberamus, ipsum interdictum totaliter relaxandum. Datum, etc.

32. **Q**uibus sic actis mandet Ecclesiarum curatis, quod interdictum deinceps non obseruent, nec prædictos excommunicatos uident, nec faciant euitari per litteras tenoris sequentis.

Forma

Forma denunciandi regentes ciuitatem uel locum esse absolutos ab excommunicatione, & interdictionem relaxatum.

33. **N**os frater N. ordinis Prædicatorum, Inquisitor, &c. Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis ecclesiarum talium, curam regentibus animarum: Salutem, & mandatis nostris, &c.

Tenore presentium litterarum uobis, & uestrum cuiilibet intimamus, quod nos iustitia postulante absoluiimus a sententia excommunicationis tales, quibus tenebantur per nos merito innodati, atque à ciuitate tali interdictionem per nos impositum relaxauimus, ipsis obtemperantibus nostris monitis & mandatis, prout in litteris nostris uidebitis plenius contineri tenoris sequentis: Nos frater N. &c. Inferatur ex toto littera immediate præcedentes: Idcirco uobis, & cuiilibet uestrum auctoritate Apostolica præcipimus, & mandamus, quatenus prædictos pro absolutis habentes, de cætero eos non euitatis, nec faciatis à cæteris euitari: immo, prout ante, ad diuina libere admittatis, ipsumque interdictionem deinceps non seruetis, eum per nos ex toto fuerit relaxatum. Datum, & cætera.

33. **Q**uod si nec sic præstare uoluerint antefatum canonicum iuramentum, poterit processus aggrauari, iuxta cap. Ad abolendam. Statuimus. extra de heret. et iuxta cap. Ut officium. Statuimus. & ut infames hereticorum fautores, & de fide suspecti honore & officio sui regimini spoliari & condemnari, nec de cætero ad illud seu ad aliud officium publicum, uel dignitatem aliquam assumantur: & ea, quae fecerint de cætero, nullam firmitatem, & hoc per litteras tenoris sequentis.

Forma aggrauandi officiales prædictos excommunicatos, & priuandi eos officij publicis.

34. **N**os frater N. & cætera.

Attendentes quod ciuitatis, uillae, uel loci alterius regimini præfidentes, tenentur præstare corporale iuramentum de defendenda Ecclesia sancta Dei contra hereticam prauitatem, ac constitutionibus, contra hereticos, & cædentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorumque filios, & nepotes editis à sancta sede Apostolica inuiolabiliter obseruandis, & obseruari toto tempore sui regiminis faciendis, cum fuerint ab ipsis Episcopo seu inquisitore legitime requisiti; quodque præstare antefatum iuramentum contumaciter recusantes, sunt ut infames & hereticorum fautores ac de fide suspecti, honore & officio sui regiminis spoliandi; et de cætero ad nul-

lam dignitatem, neque ad ullum publicum officium assumendi: quini in mo declarandum, quod quidquid fecerint deinceps in suo officio, nullam obtineant firmitatem: Et cum talis Vicarius, talis Subuicarius, et talis Balliuus, talis Subballiuus, talesque Consules, et Rectores talis ciuitatis seu loci, fuerint per nos inquisitorem præfatum legitime pluries requisiti, de defendenda Ecclesia sancta Dei, bona fide iuxta officium et posse suum contra hereticam prauitatem: Et nihilominus quod constitutiones à sancta sede Apostolica editas contra hereticos, credentes, receptatores, fautores et defensores eorum, ipsorumque filios et nepotes toto tempore sui regiminis inuiolabiliter obseruarent, et facerent in terris sui regiminis obseruari, ipsique taliter requisiti præstare contumaciter renuerunt antefatum canonicum iuramentum: uerum quia ipsorum contumacia exigente fuerunt excommunicationis uinculo innodati, et etiam publicati: accrescente eorum contumacia etiam cum candelis extinctis et campanis pulsatis, demumque cum participantibus; ipsaque ciuitas talis, in criminis detestationem, et ipsorum criminum punitionem supposita ecclesiastico interdicto; ac in presentiarum persistant in tali ac tam graui contumacia animo indurato: Idcirco nos inquisitor præfatus, dignum merito reputantes, ut hi officiis priuentur, qui officiis abutuntur, uolentesque in hac parte mandata canonica et Apostolica, fideliter exequi (ut tenemur) ipsos talem, à vicariatus, talem à subuicariatus, talem à balliuatus, talem à subballiuatus, talem à consularis officij talis ciuitatis seu loci, eorum in causa fidei, postulante inobediencia et contumacia, ut infames, et tanquam hereticorum fautores, et de fide suspectos tenore presentium merito expellamus: sicque deinceps talis pro vicario, talis pro subuicario, talis pro balliuo, talis pro subballiuo, et tales pro consularibus ab aliquo nullatenus habeantur; nec de cætero ad aliquam dignitatem uel publicum officium assumantur: Eodemque tenore decernentes irrita, et inania quaecunque deinceps talis ut uicarius, talis ut subuicarius, talis ut Balliuus, talis ut Subballiuus, et tales ut Consules fecerint seu ordinauerint, mandauerint uel fieri iusserint: nullamque obtinere deinceps firmitatem. Datum, etc.

35. **Q**ua sententia sic lata mandetur regentibus curam animarum, in cathedrali & in alijs ecclesijs publicari per litteras tenoris sequentis.

COMMENT. VIII.

34. **Q**uoniam, ut in superioribus docuimus, grauissima oriuntur incommoda, quoties magistratus aut hereticis fauent, aut negligunt ea præstare; quae ad fidem protegendam, & propagandam attinent; ideo instissime cautum est, ut officiis & dignitatibus; quibus abutuntur, priuentur, ut se respiciant, & in officio contineantur: id uero qua ratione peragatur, diligenter docet hic Emericus.

Num. 34.

Solus Inquisitor potest singularibus officiis priuare.

a ¶ Idcirco nos Inquisitor prefatus, &c. ¶ Vides hic, solum Inquisitorem priuare, & priuatos denuntiare delinquentes in causa haresis officij & dignitatis secularibus, quod facere potest; secus est dicendum de ecclesiasticis, in quorum priuatione cum inquisitione interuenire debet episcopus. glossa communiter recepta in ca. vi. commissi. §. priuandi. verbo, honoribus, de heret. lib. 6.

At hodie per clemen. 1. de heret. §. propter quod, inquisitor non posset priuare officijs secularibus absq; episcopo, per illa verba: aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo dicecesano: &c. non ualebit. Sed de hoc dixi amplius infra par. 3. super quaest. 113.

b ¶ Nec de cetero ad aliquam dignitatem, uel publicum officium assumantur. ¶ Hoc loco obscurissimum dubium occurrit, Quid nomine publici officij intelligatur: nam leges nusquam id nominatim (quod ego sciam) declarant; tamen quandoque non obscure in quibusdam colligatur, ut in cap. felicis. de pœnis. lib. 6. & notatur in ca. ubi periculum. §. quod si premissa. de electio. in 6. tradit Archidiaconus in cap. 1. de consuetud. libro 6. optima glossa in l. legatis. §. ex officio. ff. de legat. 3. & in Hispania olim Ferdinandus Quintus Rex Catholicus lege quadam incipiente: Al nuestro iustitia mayor, & a los del nuestro conseo, nominatim declarauit munera & officia, a quibus excluderentur, qui ab heresi uel apostasia fuissent reuersi, damnatorumque filij usque ad secundam generationem per lineam masculinam, & usque ad primam, per lineam femininam in hac uerba:

Por la qual mandamos y defendemos, que de aqui adelante ningun reconciliado por el dicho delicto de heresia, y apostasia: ni hijo ni nieto de condennado por el dicho delicto: fasta la segunda generacion por linea masculina, y hasta la primera por linea femenina, no puedan ser ni sean del nuestro conseo: ni oydores de las nuestras audiencias & chancilleria, ni de algunas dellas: ni Secretarios, ni Alcaldes, Alguaziles, ni mayordomos, ni contadores mayores, ni menores, ni Theforeros, ni Pagadores, ni Contadores de cuentas, ni Scrivanos de Camara, ni de rentas, ni Chanciller, ni regidores, ni relator, ni abogado, ni fiscal: ni tener otro officio publico, ni real en la dicha nuestra casa y chancillerias: y asimismo que no pueda ser ni sea Corregidor, juez, Alcalde, ni Alguazil, ni Merino, ni Preboste, ni veynte y quatro: ni Corregidor, ni jurado, ni Fiel, ni Executor, ni Scrivano publico, ni del Consejo, ni mayordomo, ni notario publico, ni fisico, ni cirujano, ni boticario, ni tener otro officio publico ni real, en algunas de las dichas ciudades, villas, y lugares de los dichos nuestros reynos y señorios, so las penas en que caen & incurren las personas priuadas que vian de offi-

Quid noie publici officij intelligatur, notari digna disputatione.

A cio para que notienen abilidad ni capaciad, y lo pena de confiscacion de todos sus bienes para la nuestra camara y fisco, en las quales incurran por el mismo fecho sin otro proceso, ni sententia ni declaracion, y las personas queden a la nuestra merced. hac ibi: Quod fuit sancitum Granata. 21. die Septemb. anno Domini MDI.

Idem quoque cautum fuerat in Inquisitione Hispania per instructionem quadam Vallaolitanam anno Domini MCCCCXXXVIII. c. 11. incipien. Item quelos derechos.

Quoniam uero hac uelut priuata unius regni decreta facile alibi contemni possent, nos qui generales regulas scribimus, ita sentiendum putamus: quoties dubitatur, quid nomine publici officij aut dignitatis intelligatur in hac causa, a quibus heretici, & eorum descendentes excluduntur, ad Inquisitorem solum, uel ad eum una cum episcopo id pertinebit declarare, cum Inquisitor uel solus uel cum episcopo facultatem habeat interpretandi leges, & statuta dubia contra hereticos edita, ut optime docuit Eymericus par. 3. q. 85. & 86. ubi dixi. neque ab hac sententia crederem recedendum.

Iam obseruatione dignum est, quod recte docet Hostiensis, Ioannes And. Ioannes Anania, & communiter doctores in cap. excommunicamus. §. credentes. extra de heret. videlicet, non multum esse laborandum in nominibus publicorum officiorum recensendis: cum nec omnia facile nominari specialiter possint. argum. l. 4. ff. de prescript. uerbis. & secundum diuersas provincias ipsorum nomina uariantur: sed generaliter dicendum est hereticos, credentes, & ceteros, qui hac pena coercentur, inhabiles esse ad publica officia, quacunque illa sint, & quocunque nomine conseruantur secundum uarios ritus & consuetudines diuersarum prouinciarum.

In concilio Tolosano cap. 14. olim cautum fuit, ut qui diffamatus aut notatus esset de heresi, officio medici non ueretur in hac uerba: Statuimus etiam, ut quicumque fuerint infamati de heresi, uel suspicionem notati, officio medici de cetero non utantur. hac ibi.

Postremo illud addiderim, penitentibus ac reconciliatis Ecclesie ab heresi reuertentibus, ac filiis & nepotibus damnatorum non modo interdici ne publica officia gerant, aut beneficia & dignitates habeant, uerum amplius ne argento, auro, aut pretiosis uestibus & ornamentis utantur; quod olim in concilio Biterrensi, cap. 28. eleganter cautum est his uerbis.

Et ne balliuas seu administrationes teneant: nec sint in consilijs uel familijs potentum: neque utantur uel medici uel notarii officio: nec ad alia officia publica, uel ad actus accedant legitimos: nec portent aurifrisa: nec sericum, uel familia ornamenta: uel uitras croceas: uel corrigias auro uel argento membratas: uel sotulares incisos seu pictos; & ubi expediens uisum fuerit, eiiciantur de uilla in qua conuersati fuerant, in alia certa uilla seu prouincia moraturi ad tempus. hac tenus ibi.

Quid noie publici officij uel dignitatis intelligatur Inquisitor de declarati.

Est autem iustissimum hoc statutum: indignum est enim in ciuitate bene constituta, eos qui sunt infames, honorificis ornamentis decorari, eisdem etiam inhietur, ne phaleratis equis instar nobilium utantur, quod & ad mulas trahi debet, ut optime scripsit Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 23. & seq. sed in his post aliquod tempus dispensari solet.

Forma publicandi tales officijs publicis priuatos.

35 Rater N. ordinis, Prædicatorum, Venerabilibus & nobis dilectis uniuersis & singulis talis ciuitatis ecclesie cathedralis curatis et non curatis, ad quos presentes peruenierint: Saluitem, et mandatis nostris, im mo, etc.

AD Vestri cuiuslibet notitiam deducimus, tenore nostrarum presentium litterarū, quod nos, iustitia exigente, ac infra scriptorum contumacia requirente, talem Vicariū, talem Subulcarium, et talem Balliuum, et talem Subballiuum, et tales Cōsules ciuitatis talis seu loci, spoliari uisus officijs, quibus præerant antedictis: ac ipsos inhabilitauimus ad officia publica, et honores publicos qualescunque habendos deinceps in futuro: decernentes etiam quidquid de cetero fecerint seu ordinauerint, uirtute seu occasione prædictorum, seu aliorum officiorum esse irritum et inane, ac nullius existere firmitatis, sicut in nostris litteris infra scriptis uidebitis plenius contineri: quarum tenor sequitur in hunc modum:

Nos frater N. etc. Inferantur ex toto litteræ immediate præcedentes.

Verum cum uelimus (ut debemus) ad præfate talis ciuitatis seu loci prædicta deduci notitiā singulorum, cum omnes tangere dignoscatur: et quod omnes tãgit, ab omnibus debeat approbari: ne eos contingat erga huiusmodi ex ignorantia oberrare; Vobis et cuiuslibet uestrum, seu uobis talibus, et talibus, auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, in uirtute sanctæ obedientiæ præcipimus et mandamus, et mandando requirimus ac monemus, quatenus infra sex + dierum spatium, quos uobis, et uestrum cuiuslibet pro trina monitione canonica, et termino peremptorio assignamus: quibus elapsis excommunicationis sententiæ nos subiacere uelumus ipso facto, in uestris ecclesijs dum Missarum solēnia celebrantur, et populi erit inibi multitudo: præfatas nostras litteras alta uoce in uulgari, et intelligibiliter publicetis, ac faciatis per alios publicari: notificantes omnibus ut supra, & nos, prædictos, et eorū quemlibet spoliari uisus officijs publicis antedictis, quibus antea utobantur, ac etiam spoliari, & inhabilitari eos, & eorum quemlibet deinceps ad quacunque publica officia obtinenda: decernentes, quidquid de cetero attentauerint occasione prædictorum officiorum, seu eorum nomine uel colore, fore irritum et inane, ac nullam obtinere ulterius firmitatem: Mandantes uniuersis & singulis uniuersitatis uestræ præfate ciuitatis seu loci, quatenus prædictis taliter a suis officijs per nos auctoritate Apostolica spo-

† Hoc arbitratum est, & maius spatium si uult potest Inquisitor constitucere.

liatis, quod eis non pareant seu obtemperent in his, quæ spectant ad executionem officiorum prædictorū, quibus antea utebatur, cum illi sint suis meritis auctoritate Apostolica spoliati. Datū, &c. Si autem illa ciuitas sine locus prædictos recusauerit, et eos habuerit ut ueraciter a suis officijs spoliatos, eligantur seu ponantur alij officiales boni, qui in principio suæ creationis & nouitatis, præsentent, ut tenentur, prædictum canonicum iuramentum.

¶ Vbi autem dicta ciuitas sine locus non obtemperauerit sententiis per Inquisitorem latis in antea memoratis, sed duxerit contumaciter resistendum, dictos spoliatos in prioribus officijs tolerando, a quibus fuerint canonice spoliati, tunc in illo casu, licet Inquisitor posset procedere, & ciuitatem, si ciuitas fuerit, priuare aliarum commercio ciuitatum, ac episcopali etiam dignitate, iuxta cap. Ad abolendam. §. Statuimus, in fine, de heret. lib. 7.

Tamen melius est, quod ad tantam penam per Inquisitorem non procedatur: sed ciuitatis contumacia domino nostro Pape exponatur, præsertim cum cap. Vt officium, de heret. lib. 6. ad penam ciuitatis, uel loci amplius non procedat.

COMMENT. IX.

36 Tamen melius est, quod ad tantam penam per Inquisitorem non procedatur. Singulare est hoc EymERICI documentum, quod est in magnis causis semper obseruandum: tutius enim ac securius est punitionem differre, & principem consulere, quam dum celeriter procuratur, tumultum excitare: cum sapissime contingat, populos non ita delegatis iudicibus, aut gubernatoribus, ac principibus ipsis obedire. Et si Inquisitores uellent potestatis suæ omne imperium exercere, facile ad seditionem cunctos commouerent.

In Hispania, qui ita delinquerent, per Inquisitores proseriberentur, & manu regia comprehenderentur ac punirentur, ut testatur Iacobus Simancas de cath. instit. tit. 23. num. 8.

De institutione Vicarij, seu Commissarij.

DVM autem prædicta taliter peraguntur, præfatio antefato canonico iuramento uel non præfatio: potest & debet Inquisitor in quolibet episcopatu unum Commissarium institucere quadraginta annorum ætatis, iuxta glossata super cap. Nolen tes, de heret. in cle. religiosum, seu clericum secularem, uirum prouidum & prudentem, scientia & moribus pollentem, sanctæ fidei zelatorem, & hoc per litteras tenoris sequentis.

Forma instituendi Commissarium specialem.

Rater N. Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacrosanctæ Theologiæ magister, &c. Venerabili & nobis in Christo dilecto N. ordinis supradicti.

Et Salutem in auctore & conseruatore fidei do-
mino Iesu Christo.

† al. pellibus.

QUIA Callidæ vulpes Samsonis pedibus †
vertutis, ceruicibus erectis gestu & habitu obfu-
scatis sub quadam specie sanctitatis colligatis cau-
dis ardentibus, intricatis vocibus nefariis non ven-
rentur per agrum uniuersum Dominicum curre-
re, hac illacque discurrere, segetem albâ fidei splē-
doribus Dominicam disipare, comburere & ar-
dere, immisso igne ascendente ab inferis, deualta-
te hæreticæ prauitatis, vt nos paulo ante rerum ma-
gistra omnium experientia docuit euidenter: & ti-
meamus, & non immerito, ac reuolutis visceribus
tremamus nocumta fidei segetibus & agris ferti-
libus Dominicis inferri, grandia supradictis in-
cursu præscriptarum vulpium & discursu, ex no-
stri Inquisitoris absentia, quæ eiusdem Inquisito-
ris præsentia, Dei fauente gratia, conseruantur: Et
quia propter varia & ardua fidei negotia habe-
mus interdum per partes regni diuerfas percurrere,
vt exposcunt negotiorum qualitas & necessi-
tas, ac requirunt: ideo nos Inquisitor præfatus vos
N. de cuius discretionis sinceritate, conscientie
soliditate, scientie profunditate, & zelo fidei ac-
censo, & veritate, fidem gerimus solidam in Do-
mino & probatam. Vicarium nostrum seu Com-
missarium in tota tali diœcesi, statuimus & faci-
mus firmiter per præsentem committentes a vobis
plenarie & expresse, quatenus denuntiationes, &
informationes, seu accusationes auctoritate no-
stra à quibuscunque, & etiam contra quoscunque
recipere, & procedere, (prout nos possemus) libe-
re valeatis: ac super & pro eisdem tam testes quam
reos citare, † arrestare, compedire, confessiones
seu testimonia recipere, & ea probare, & etiam
examinare, & ad testificandum cogere, atque pro-
dicenda veritate unâ cum domino episcopo seu
eius vicario quæstionibus exponere & tormentis:
ac etiam ponere ad carcerem, qui magis ad pœ-
nitentiam, quando uobis uidebitur, conuocare: at-
que generaliter omnia alia facere, quæ nos face-
re ualeremus, si ibi personaliter præsentem esse-
mus. In prædictis b enim omnibus & aliis ex
eisdem, modo aliquo emergentibus, dependenti-
bus, & connexis plenariam concedimus & con-
ferimus potestatem: diffinitiuam dumtaxat sen-
tentiam omnium impenitentium & relapsorum (vt
est moris) ad quam absque nostra licentia & con-
sensu nolumus uos extendere manus uestras, no-
bis penitus reseruata. Datum sub sigillo nostro in-
pendenti, in tali loco, tali die, talis mensis, & ta-
lis anni.

† Hoc dicit
iuxta consti-
tutionem cle-
men. x. §. pro-
pter quod, de
hæret.

38

Potesť Inquisitor plene committere vices suas, etiã
ad procedendum ad sententiam diffinitiuam: sed melius
est, & communiter fit, quod sententias relapsorum &
impenitentium sibi retineat, & referuet: quia magis
presumitur de Inquisitore, & magis obtemperatur
Inquisitori, quam commissario: & quia communiter
Inquisitor est magis expertus: & quia si bene proce-
datur vel male, sibi totum imputabitur: & quia ipsius
est processus sui commissarii defensare, cum idem sit
consistorium vtriusque.

Quare multum pertinet ad Inquisitores, quòd ha-
beant bonos commissarios & industrios, & qui sciant
& velint prudenter negotia fidei exercere, vt secundũ
eorum, & maiorem & minorem prudentiam, & pra-
cticam possint Inquisitores minus uel plus grandiora,
seu minus grandiora negotia eis committere, et ad illas
vel ad illas sententias procedendi potestatem conferre:
& prout negotiorum qualitas hoc exposcit.

Forma alia ad hoc idem.

Rater N. ordinis Prædicatorum, &c. Ve-
nerabili & religioso uiro fratri N. ordinis
talis: Salutem in auctore & conseruato-
re fidei, &c.

CVM Per absentiam hereticæ peruersitatis In-
quisitorum, diabolica suggestione in locis pluri-
bus experiamur sæpissimè catholicæ fidei contra-
ria suboriri, quæ per eorum presentiam validius
extirpantur: Nos qui sumus arduis negotiis pluri-
mis sanctæ fidei in præsentiarum taliter occupati,
quòd ad talem diœcesim quo ad præsens accedere
commode nõ ualeamus: Idcirco uobis de cuius ze-
lo, scientia, & discretionem fiduciam gerimus in Do-
mino pleniorum in negotio fidei, infra talem diœ-
cesim committimus plenarie uices nostras, donec
ad nos duxerimus reuocandas, semper dumtaxat
nobis diffinitiuam sententiam reseruata. In cuius com-
missionis testimonium, sigillum nostrum duxi-
mus præsentibus apponendum. Datum, &c.

COMMENT. X.

Quoniam inter ministros Inquisitorum Principem
locum sibi vendicant commissarii seu Vicarii eo-
rum, quos ubi occasio postulauerit, possunt & debent
instituere, vt multis Pontificum rescriptis continetur,
& docet copiose Eymericus infra qu. 13. & seq. ideo
nunc quomodo institui debeant, & quam habeant au-
toritatem docet vsque ad tit. De sermone generali ha-
bendo, quicquid autem ad hanc tractationem attinet,
copiose dicemus cum Eymérico infra super quæst. 13.
& multis sequentibus; nunc practicam in tali negotio
seruandam consideremus.

¶ Committentes uobis plenarie & expresse,
quatenus denuntiationes & informationes, &c.]
Quæ hoc loco commemorat Eymericus posse Inquisi-
tores Vicariis suis committere, explorati iuris est. cap.
vt commissi. §. committendi, de hæret. lib. 6. concessit-
que etiam apertius Urbanus IIII. rescripto quodam
incipiente: Licet ex omnibus. in hæc uerba: Vt
ergo commissi uobis officii debitum utilius & li-
berius exequamini, committendi citationes, testifi-
cationes, cum de huiusmodi crimine ac ip-
sius circumstantiis duxeritis inquirendum, & de-
nuntiationes sententiarum, quas in quoslibet hac
de causa tuleritis, &c. plenam committimus facul-
tatem. hæc ibi. Tradit Gondissaluis tract. de hæret. q.
7. nu. 13. Bernardus Comensis in lucerna uerbo, Inqui-
sitor. §. 2. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. num.
429. atque hoc iure communi obseruari uere testatur
Vmbertus in opere iudiciali, uerbo, Inquisitor, num. 5.
& uerbo, Vicarius, nu. 1.

Quid possint
Inquisitores
vicariis suis
committere.

Docet

Testium exa-
minatio qua-
do uicariis
committenda.

Docet tamen Simancas de catho. insti. tit. 64. num.
**I. I. testium examinationem ab ipso Inquisitore fieri de-
bere, nec alteri committendam, nisi cum testes sunt im-
pediti, ad quos nec iudices ire facile possint aut debeant;
quod non negamus: neque enim facile debent Inquisito-
res vices suas committere, sed tunc cum iusta causa po-
stulat: nam quæ ab Inquisitoribus geruntur, maturius
& prudentius facta esse præsumuntur, quam quæ ab
eorum substitutis fiunt.**

**Ac de hac quidem testium examinatione alteri non
committenda, cum Inquisitor est præsens, nec legitime
impeditus, in Hispanensi instructione anni Domini
MCCCCXXXIII. cap. 17. his uerbis à nobis lati-
ne redditis cautum est: Item Inquisitores per se ip-
sos recipiant & examinent testes, nec committant
eorum examen notario uel alteri personæ: nisi tes-
tis esset ita infirmus, quòd non possent ante Inqui-
sitorem comparere, & Inquisitori non esset hone-
stum ire ad recipiendum testis dictum, uel esset im-
peditus: nam eo casu posset Inquisitor committe-
re examen testis iudici ordinario ecclesiastico lo-
ci, & alteri personæ prouidæ & honestæ, quæ
sciat bene examinare cum notario, & referat
modum, quem tenuit testis in deponendo. hæc
ibi.**

**Quamquam autem extra Hispaniam non tenean-
tur necessario Inquisitores Apostolici huius instructio-
nis decretum obseruare, vt alibi copiosius scripsimus,
possintque inspecto uel iure communi, uel priuato, uel
consuetudine aliqua, non modo cætera, sed etiam tes-
tium examinationem committere, tutius est tamen, ut
per se ipsos eos interrogent atque examinent, vt di-
ctum est.**

**Commissariis uero suis alibi constitutis propterea
& hoc & alia committere coguntur, quia non possunt
ipsi Inquisitores per se alibi constitutos testes exami-
nare, cæteraque transigere.**

**Iam hoc ipsum quod de Inquisitoribus Apostolicis
diximus, in episcopis quoque locum habere censemus,
in his locis, in quibus nõ sunt Apostolici Inquisitores:
ut uidelicet ipsi Episcopi per se testes in causa fidei ex-
aminent, ob eandem causam.**

Quid operet
clausula, cum
emergentibus,
depédentibus,
& connexis.

¶ In prædictis enim omnibus, & aliis ex eis-
dem modo aliquo emergentibus, dependentibus,
& connexis, &c.] **¶** Utis est admodum hæc clausula
ad tollendas varias difficultates, quæ in negotio inqui-
sitionis occurrere solent, de quibus facile à canilloso et
fraudulentiis reis opponi posset ex omissione huius par-
tis, ad differendum inq; iudicium. Cum enim causa prin-
cipalis tractatur, aliqua questio incidere potest, uel quip-
piam emergere, quod cum ad causam principalem im-
mediate non pertineat, negotium posset iudicibus faces-
sere: quo fit vt optimo consilio in commissione addatur
præfata clausula.

**Quæ autem dicantur incidentia, dependentia, emer-
gentia, & connexa, tradit Specul. tit. de incidenti qua-
stione. & glossa in l. quod iussit. §. prator. ubi copiose
Doctores. ff. de re iudi. item Doctores. in l. quoties. C. de
iudi. & in l. 1. C. de ordine iudicior. & Canonista in c.
1. & 2. de ordi. cognitio.**

Commissarij
Inquisitorij,
an possint p-
uocare sen-

¶ Diffinitiuam dumtaxat sententiam omnium im-
penitentium & relapsorum, &c. nobis penitus re-
seruata.] **¶** Cæterorum ergo delinquentium sententias ne

**luti suspectorum redcutionum, fautorum, receptatorum,
& similibus, Inquisitorum commissarii uirtute acce-
pta subdelegationis ferre possent: immo Et scias in rela-
psos & impenitentes possent pronuntiare, quoties ge-
neraliter illis forent Inquisitorum vices commisse, quod
non obscure uidetur hoc loco sentire Eymericus, dum
specialiter sibi reseruat sententias relapsorum, et impē-
nitentium, indicans commissarios eas tunc posse ferre,
cum Inquisitor specialiter sibi non reseruasset: cui opi-
nioni manifestius ad stipulatur idem Eymericus paulo
post nu. 42. circa finē, ibi: Parati uobis committere,
quatenus ad diffinitiuam sententiam procedatis.
& nu. 44. ibi: uique ad sententiam diffinitiuam in-
clusiue procedere ualeatis.**

**Et hanc sententiam summo iure ueram esse existi-
mo: nam cum Inquisitores sint principis delegati, hanc
etiam facultatem poterūt suis commissariis subdelega-
re. c. cum super. de offic. delegati. l. auia. C. de iudi.**

**Cæterum quia res est magni ponderis, cum de uita
hominis agatur, tutius erit hanc potestatem Commissa-
riis non tribuere, ut optime etiam hoc loco indicat Eym-
ericus. Iam de commissariis amplius disserit auctor
3. par. q. 13. & seq. ubi & nos copiose cum eo dis-
serimus.**

sententias impē-
nitentium, & re-
lapsorum.

Forma litterarum instituendi duos
commissarios simul, qui pro-
cedant pariter & con-
iunctim.

Rater N. ordinis Prædicatorum, &c. †
Venerabilibus, & nobis in Christo
dilectis religiosis uiris fratribus, tali
& tali, ordinis talis: Salutem in au-
ctore et conseruatore, etc.

¶ Quia secundum canonicas sanctiones † inte-
grum est iudicium, quod plurimorum sententiis
confirmatur: et negotium talis uiri delari, capti, et
detenti pro hæretica prauitate sit negotium nimis
arduum atq; graue: atque circumstantiis criminis,
et personæ: eapp, ut fidei negotium arduum ante-
fatum maturius peragatur, et in eo securius proce-
datur: ac consultus sine debito terminetur: Vobis
duobus pariter coniunctim, et non uni sine altero
committimus plenarie uices nostras, ac plenariã
procedendi potestatem in dicto fidei negotio, et in
omnibus ex illo emergentibus, incidentibus, et
connexis, etiam usque ad diffinitiuas sententias
exclusiue concedimus facultatem, tenore præsen-
tium nostrarum litterarum. In cuius rei testi mo-
nium, præsentem nostras litteras nostri sigilli ap-
pensione iussimus communiti.

† Cap. prudē-
tia. de officio
deleg. cap. de
quib. 20. dist.

Forma alia secunda pro eodem.

Rater N. ordinis Prædicatorum, et cæ-
tera. Magnæ prudentiæ religiosi uir-
tis fratribus tali, et tali ordinis talis:
Salutem in auctore et conseruatore: et
cætera.

Cc 3 QVIA

† Pro. c. 11. & 24.

L. fi. C. de fideicom. l. ha. redes palam. §. i. de test.

† Hæc clausula quam vim habeat tradit Felj. in c. nō nulli. de re scriptis.

QVIA secundum catholicam irrefragabilem veritatem, ubi multa consilia, ibi salus; & ubi peritoriorum plurimorum sententia, ibi virtus: cum per plurima consilia atque iudicia rei veritas melius discutatur, efficacius detegatur, & clarius videatur: Ea propter cupientes negotia fidei orthodoxæ cōmodius, ac vtilius promoueri ad Dei gloriam, & honorem: Vos talem, & talem, viros vtiq; scientia prouidos, sapientia circumspectos, zelo sanctæ fidei circumcinctos, prout per experientiam diuturnam esse nouimus, & de quorum virtutibus, fiduciam in Domino gerimus plenam: Vicarios nostros, ac Commissarios speciales instituiamus in tota tali diocesi, cum plenitudine potestatis: committentes uobis, ex certa scientia, & expresse, quatenus pariter, & coniunctim in negotiis sanctæ fidei ad eandem fidem sanctam firmiter complatan dam, & ad prauitatem hæreticam validius extirpandam, auctoritate nostra, immo verius Apostolica, vsque ad diffinitiuam sententiam exclusiue, & in omnibus ex illis emergentibus, dependentibus, & connexis, procedere valeatis, liberam potestatem conferentes tenore nostrarum presentium litterarum: parati uobis committere quatenus ad diffinitiuam sententiam procedatis, cum per vos vel vestras litteras fuerimus de qualitate negotij plenius informati. In cuius commissionis, & cōcessionis testimonium presentes nostras litteras nostro sigillo iussimus communiri.

Forma instituendi ab Inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem.

Rater N. ordinis Prædicatorum Venerabili, & nobis in Christo dilecto patri fratri tali, talis ordinis sacre Theologie egregio professori: Salutem in auctore & conseruatore, & cætera.

Quia dignum merito existimamus suffragantibus nobis ad hæc canonicis institutis, secundum negotiorum qualitatem, eorumq; minorem, seu amplio rem arduitate, de ministris idoneis prouidere, & negotium sanctæ fidei, in renatis fonte sancti baptismatis commodius conseruandæ, ac in p̄cordijs conuerforum ad eandem firmiter conplantandæ, & de hæreticorum infectis visceribus labem ipsam hæreticam cautius euellendæ, sit ne gortium ad honorem Dei, & fidei augmentum & utilitatem Ecclesiæ, & populi, super omnia alia negotia seculi obtinens principatum: propter quod cum magna circumspectione, & indagine est de ministris idoneis ad exequendum dictum fidei negotij prouidendum: Idcirco nos frater N. Inquisitor præfatus, attendentes, quod eodem modo in terris nostræ iurisdictioni subiectis non valemus diutius commorari: cum nos oporteat ad Romanam curiam dirigere breuiter gressus nostros, pro cōsultando Sanctissimo domino nostro Papa super quibusdam arduis negotiis sanctæ fidei promouendis, & cupiamus totis nostris visce-

ribus de idoneo generali commissario prouidere: Vos uenerabilem fratrem sacre Theologie magistrum, de cuius scientiæ profunditate, sapientiæ soliditate, & conscientiæ sinceritate fidem in Domino gerimus firmiter, experientia solida comprobata: Vicarium nostrum, & Commissarium in omnibus regnis, & terris talis domini, nostræ Inquisitioni subiectis, instituiamus, & facimus generalem: committentes uobis ex certa scientia & expresse, in, & super omnibus & singulis fidei negotiis, quæ occurrent, et in omnibus ex illis dependentibus, emergentibus, incidentibus, & connexis, quancumque, et quomocumque plenarie, et generaliter vices nostras, etiam ut ad sententias diffinitiuas relapsum, et impenitentium, et alias qualescunque libere procedere valeatis, liberam concedimus potestatem tenore nostrarum presentium litterarum: In quarum commissionis, et concessionis testimonium, presentes nostras litteras sigilli nostri munimine iussimus roborari. Datum in tali loco, tali die, talis mensis.

COMMENT. XI.

CVM nos oporteat ad Romanam curiam dirigere breuiter gressus nostros, pro cōsultando Sanctissimo domino nostro Papa, etc. Cum olim initio constituta Inquisitionis delegatae, nulli (quod ego sciam) essent Inquisitores Cardinales generales in tota republica Christiana, quos per litteras liceret consulere, & ab eis etiam in arduis responsurum, habita prius cum Pontifice summo debita consultatione, ut nunc fit, accipere: propterea sepe cogebantur priuati Inquisitores Romanæ professionis, in quorum absentia negotia fidei multum periclitabantur, ut copiose docet Eymericus paulo post numero 128.

Quibus incommodis inspectis primus (quod ego legimus) Urbanus III. anno Domini MCCCLXIII. Cardinalem sancti Nicolai in carcere Tulliano Inquisitorem creauit generalem, seu quasi protectorem Inquisitorum constituit, quem possent particulares Inquisitores consulere, ut constat ex peruncto rescripto Urbani III. incipiente: Cupientes, quod nos authenticum vidimus in inquisitione Bononiensi, quem motum multos deinde Romanos Pontifices obseruasse, presertim eo tempore quo hæreses pullularent, sit mihi maxime verisimile.

Hodie singulari Romanorum Pontificum prudentia hæc penitus incommoda sunt sublata: nam in Hispania Inquisitores singularum urbium generalem eorum regnorum Inquisitorem seu Inquisitionis præsidem consulunt: is uero cum cæteris aliarum prouinciarum Illustrissimos ac Reuerendissimos Cardinales Inquisitores generales in tota republica Christiana; quos per litteras consulere licet; quibus principes omnes in hac causa merito subiiciuntur, ut ordinatione quadam Pii Quinti Pont. Max. iussissime cœnetur.

Eius autem rescripti cuius paulo antea meminimus, fragmentum hic transcribere placuit, in gratiam eorum qui notitia antiquitatis delectantur. habet uero in hunc modum.

Num. 43. Cardinales Inquisitores in tota republ. Christiana quando inceperint consulti.

Periculosa, & grauius impedimenta, quæ in prædicto negotio uobis emerferint, dilecto filio nostro I. sancti Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinali, quem eidem præfecimus negotio, significare curetis. Super alijs uero impedimentis quibuslibet, quæ siue ex defectu sociorum, siue alijs ex quacumque causa uobis in ipso negotio emergere fortè cōtigerit, & personaliter si opus fuerit ad Cardinalem recurratis eundem, & per litteras uestras seu nuntios securè ipsi Cardinali omnia intimare curetis: ut nos per eum sufficienter super præmissis instructi, contra impedimenta huiusmodi prouideamus de remedijs opportunis. hæc ibi.

Forma alia instituendi Vicarium generalem in tota prouincia.

Rater N. ordinis, &c. Venerabili, & nobis in Christo dilecto patri fratri tali, talis ordinis, sacre Theologie magistro. Vel sic: Honorabili domino prouido, & discreto tali, creatorum doctori, canonico in tali Ecclesia cathedrali: Salutem in auctore, & conseruatore: &c.

INTER Alia honesta obsequia atque sancta, quæ grata existunt plurimum alissimo creatori, prout testimonij ueridicis comprobatur, est animarum zelus, peccatorum salus, fidei orthodoxæ augmentum, prauitatis hæreticæ exterminium: ac pro fidei catholicæ, & orthodoxæ defensione nocte, & die continuè insudare. hinc est quod nos frater N. Inquisitor præfatus, cui ex iniuncto nobis officio à Sanctissimo domino nostro Papa perage hæc incumbunt, non ualentes huiusmodi incumbere, seu intendere de presenti, cum habeamus ad Romanam curiam accedere, pro quibusdam uobis negotiis sanctæ fidei exequendis: Vos uenerabilem patrem, seu dominum antefatum, de cuius fidei integritate, uitæ puritate, disciplinæ sufficientia, morum modestia, atque in cunctis agendis prudentia circumspecta, sinceram in Domino fidem gerimus, & probatam, Vicarium nostrum, & Commissarium, in omnibus, & singulis ciuitatibus, territoriis, atque locis iurisdictioni nostræ subiectis, tenore presentium instituiamus generalem; committentes uobis, quatenus auctoritate nostra, immo uerius Apostolica, in omnibus, & singulis fidei negotiis, quæ obuenerint, & in omnibus ex illis dependentibus, emergentibus, & connexis liberè etiam vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiuè procedere valeatis: super quibus omnibus, & singulis, committimus uobis vniuersaliter ac plenariè vices nostras, quousque ad nos duxerimus reuocandas. In quorum omnium, & singulorum testimonium, sigillum nostrum duximus presentibus apponendum. Datum, &c.

Poterit etiam ipse Inquisitor, si uoluerit, facere huiusmodi commissiones non per litteras suas, sui sigilli munimine roboratas, sed per publicum instrumentum, signo notarii clausum: In quo instrumento, ultra signum, si uoluerit, notarii, poterit etiam facere apponi sigillum suum in pendentibus, & per consequens potest Inquisitor commissiones huiusmodi facere tripliciter. Primo, per litteras suas, eius sigilli munimine roboratas. Secundo, per publicum instrumentum, signo notarii signatum. Tertio, per publicum instrumentum, signo notarii consignatum, & appensione sigilli Inquisitoris communitum.

Aduertendum tamen, quod Commissarii debent esse multum circumspecti, & cauti, & præsertim qui non sunt practici, ut de capite suo non procedant, porissimè in arduis: sed habeat sibi aliquè bonum, & practicum aduocatum, cuius consiliu in agendis frequenter requirant, & semper faciât posse suum, ut si commodè possunt, maximè in dubijs, & arduis, quod ea quæ agunt, Inquisitori studeant intimare, & de assensu illius procedere, & absque eius consilio nullatenus negotijs finem dare, alijs possent leuiter oberare, & tunc Inquisitor talem errorem non posset leuiter reparare, & esset sibi magis, quàm commissariis imputandum, & possent processus per Romanam curiam reuocari in opprobrium, & iacturam officij inquisitionis, & uerecundiam, & ruborem Inquisitoris, quæ summo perire in tam magno negotio sunt cauenda.

De sermone generali habendo ab Inquisitore.

DVM prædicta taliter peraguntur, seu disponentur, commissariis iam institutis, uel non institutis, semper tamen facta fide ipsi ordinario, in cuius diocesi Inquisitor disponit suum officiu exequi, de sua potestate, & delegati one sibi facta à domino nostro Papa, indicat sermonem generalem, non pro aliquo festo solemni, ne officium festi impediatur, & populus à suis Ecclesijs, pro tunc parochialibus detrahatur, sed pro aliqua die Dominica cōmuni, quæ non sit Quadragesimæ, uel Aduentus, mittendo ad clericos curatos omnium Ecclesiarum parochialium illius loci, uel ciuitatis, in quo sermonem decreuit facere generalem, litteras tenoris sequentis.

Forma litterarum indicendi sermonem generalem.

Rater N. ordinis Prædicatorum, &c. Dilecto tali, talis Ecclesiæ, ciuitatis talis, uel loci: Salutem, & mandatis nostris immo uerius Apostolicis prompto animo obedire.

QVIA pp iniunctu nobis officiu Inquisitionis hæreticæ prauitatis, intendimus Dominica die tali, & talis mēsis, in tali Ecclesia cathedrali prædicare uniuerso clero, & populo congregato, ac proponere aliqua super negotiis fidei, & de fide: capro-

45 Modi alij instituendi vicarios.

46 Aduertenda à commissariis, & vicariis inquisitorum.

47

48

Inquisitor uocare potest populum, & clerum.

prer auctoritate domini nostri Papae, qua fungimur in hac parte, Vos rogamus, requirimus pariter, & monemus, quatenus crastina die, quae erit dies Dominica tanta eiusdem mensis, dum Missarum celebrabuntur solemnia, populum alta uoce, & intelligibili moneatis, quod die praefata Dominica, sint in praedicta Ecclesia cathedrali, hora qua Missa maior consuevit ibi aliàs celebrari; visuri, & audituri, quod ad fidem pertinet orthodoxam: adiicientes quod nos suspendimus omnes alios sermones generaliter illa die, & conferimus auctoritate Apostolica quadraginta dierum de indulgentia, ad sermonem nostrum confluentibus antedictum. Datum, &c.

Et silentium ea die aliis predicatoribus indicere.

49 Disponat Inquisitor ita, quod sabbatho ante; dicta littera Ecclesiarum rectoribus praesentetur, & sequenti die, scilicet in crastinum, quae est dies Dominica, faciat praedictam monitionem, pro alia die Dominica, tunc immediatè sequenti.

Poterit ipse Inquisitor etiam, si uult, litteras praemittere antedictas, & die Dominica, de mane dictis curatis mittere paruas cedulas tenoris sequentis.

Forma altera ad idem.

SIGNIFICAMVS Vobis, quod nos proponimus Domino disponente, Dominica die immediatè sequenti in Ecclesia cathedrali, de fide sermonem facere generalem: quare hodie in Missa rogamus, & uolumus, quod populum moneatis, quatenus ueniant ad sermonem: Nos enim suspendimus pro illa die omnes sermones, & conferimus indulgentiam quadraginta dierum ad sermonem nostrum uenientibus antedictum.

50 Eadem die seu in crastinum intimet Inquisitor haereticorum per nuntium, seu per cedulam praesentibus, in domibus religiosorum, quod Inquisitor Dominica sequenti immediatè sermonem faciet generalem, quare non oportet se ad sermonem aliquem praeparare.

Adueniente autem sabbatho sequenti, mandabit Inquisitor per nuntium, seu cedulam praedictis praesentibus in domibus religiosorum, quatenus de qualibet religione tot, scilicet duo, uel quatuor ad sermonem ueniant generalem.

51 Die autem Dominica assignata, faciet Inquisitor sermonem generalem, loquendo de fide, eandem commendando, & ad eius defensionem, & haeretica prauitatis extirpationem populum inducendo: tandem facto sermone monebit populum uerbo: Quod si scierint aliquem dixisse, uel egisse aliqua contra fidem, seu tenere aliquem errorem, quod debeant Inquisitori reuelare, qui potest prodesse, & non obesse, & aliqua uerba similia in effectu concludendo, quod licet ipse Inquisitor bene praesumat quod reuelabunt, si aliquid scierint de praedictis: tamen ut ipsi talia scientes magis apud homines excusentur, & apud Deum de obedientia mereantur, quod ipse eis praecipiet, & eos monebit canonicè (ut est iuris) & etiam fieri consuevit.

Admonitio de reuelatione haereticorum faciendae.

Quibus dictis ipse Inquisitor faciet legi publice alta uoce, & intelligibili, & in vulgari, per suum notarium, uel aliquem clericum, uel religiosum, in ambo- ne iuxta se existentem, litteras admonitorias tenoris sequentis.

A Forma admonitionis in sermone generali de haeticis reuelandis.

VM nos frater N. ordinis fratrum Praedicatorum in regno, & terris Illustrissimi domini talis ditioni subiectis, Inquisitor haereticae prauitatis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, per uarios processus praedecessorum nostrorum, & narratione vulgata, ac per propriam experientiam aliquorum inuenerimus, & de cetero nonnullas personas pestiferas Christi, & Ecclesiae, ac uerius sanctae fidei inimicas, antiqui serpentis ueneno haereticis esse infectas vulpini caudis intricatis, sanctitatis speciei, & habitu obfuscatas, in uariis ciuitatibus, atque locis huius patriae, & regnorum, temporibus retroactis, uineam Domini Sabaoth discurrerent, ac pariter deuastantes, uocè nefaria Deum deorum in Sion blasphemantes; & probabiliter timeamus, ac reuolutis uisceribus tremamus, iam tale uenenum multorum praecordia infecisse: Ea propter, nos plenis desideris affectates, periculosos eorum insultibus totis nostris conatibus obuiare, auctoritate domini nostri Papae, qua fungimur in hac parte, in uirtute sanctae obedientiae, & sub poena excommunicationis praecipimus, mandamus, & mandando requirimus, & monemus primo, secundo, tertio, ac peremptorie, uniuersos, & singulos tam clericos, quam laicos, tam regulares, quam saeculares, cuiuscunque conditionis, gradus, status, ordinis, religionis, ac dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius ciuitatis, ac loci, & circumquaque illam, per unam leucam, & ad quos haec nostra praesens monitio peruenierit, & mandatis, quatenus infra sex dies proximè computandos, quorum primos duos pro primo, & reliquos duos primis duobus immediatè pro secundo, & ultimos duos pro tertio termino, & peremptorie, ac trina monitione canonica assignamus: nobis reuelent, si scierint, uiderint, uel audierint aliquam personam esse haeticam, diffamatam de haeresi, seu suspectam, aut loquentem contra articulos fidei, uel Ecclesiae sacramenta, aut aliàs uita, & moribus à communi conuersatione fidelium distictem, seu demonibus inuocando sacrificantem. Si autem (quod Deus auertat) aliquis suae salutis immemor extiterit, praefatis nostris mandatis, & monitis non parendo, ea quae iussimus non complendo, sciat se excommunicationis vinculo innodatum: quam excommunicationis sententiam. Nos frater N. Inquisitor praefatus contra tales nobis rebelles, & inobedientes, immo reuera domino nostro Papae, & Ecclesiae sanctae Dei, eorum contumacia exigente, inobedientia requirente, & iustitia postulante nunc ut extunc, & tunc ut exnunc ferimus in his scriptis: absolutiones à dictis sententiis, si forsitan aliqui incurrerint, nobis seu domino nostro Papae tantummodo reseruantes. Datum, &c.

52

Vox Hispanica nota, quae continet quatuor milliarum Italica.

Forma

Forma secunda pro eodem.

33 Nos frater N. ordinis Praedicatorum in dominio talis domini, Inquisitor haereticae prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, totis nostris affectibus inhiantes, ex omnibus nostris praecordiis affectantes populum Christianum in uitate, & sinceritate catholicae fidei confoueri, ac ab omni peste prauitatis haereticae uisceraliter elongari: Idcirco nos frater N. Inquisitor praefatus, cui ex iniuncto nobis officio, haec incumbit, ad gloriam, & honorem recolendi nominis Iesu Christi, & ad exaltationem sanctae fidei orthodoxae, atque ad suppressionem haereticae prauitatis: uniuersis, & singulis cuiuscunque gradus, conditionis, status, ordinis, religionis, ac dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius ciuitatis talis, ac talis, aut circa illa ad duas leucas, ad quorum notitiam nostra peruenierint haec mandata, auctoritate Apostolica, ac iniuncti sancti nobis officii, qua fungimur in hac parte, in uirtute sanctae obedientiae, ac sub excommunicationis poena praecipimus, & mandamus, ac mandando requirimus, & monemus, quatenus infra duodecim dies proximè computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor primis quatuor immediatè pro secundo, & ultimo quatuor pro tertio termino, & peremptorie, ac trina monitione canonica assignamus, ut nobis reuelent, si sciunt, uiderint, uel audierint aliquam personam esse haeticam, diffamatam de haeresi, uel suspectam, aut peruersae sapientem de articulis fidei, seu ecclesiasticis sacramentis, ac aliis à communi conuersatione fidelium uita, & moribus distictentem, & in speciali talem haesim, nunc uigilem defendere, approbare, uel aliàs dogmatizare, ponatur quae est illa, uel illa: aliàs si nostris immo ueris Apostolicis antefatis monitis, & mandatis non paruierint cum effectu praemissa infra praetaxatum terminum reuelando sciant se excommunicationis mucrone percussos: quam excommunicationis sententiam in omnes, & singulos taliter, ut praedicitur, contumaces, praefata nostra monitione canonica praeeunte, & eorum inobedientia requirente; nunc ut extunc, & tunc ut ex nunc ferimus in his scriptis: absolutionem harum sententiarum nobis, & domino nostro Papae tantummodo reseruando. Datum, & cetera.

Post publicationem edicti quid facere debeat Inquisitor.

54 QVA sententia uel simili in effectu in vulgari promulgata, Inquisitor habet facere tria. Primum est, sententiam antedictam breuiter explicare ad certa puncta eam reducendo, ut melius populi memoriae infigatur: dicendo haec, uel similia in effectu. Ista sententia stat in tribus punctis. Primum est generalis: ut si scitis aliquem haeticum uel de haeresi suspectum seu diffamatum, quod reuelatis cum nobis. Secundus est specialis:

Contenta in edicto ad certa capita reducenda.

A ut reuelatis si scitis aliquem dogmatizare errorem de proprio uel communi, seu talem. Tertius est singularis: ut si scitis aliquem tenentem libros haereticos, seu demonum inuocationum.

55 Secundum, a quod habet facere Inquisitor est indulgentias promulgare dicendo: Auctoritate domini nostri Papae, ego confero cuilibet uestrum, qui uenistis ad sermonem istum, indulgentiam quadraginta dierum. Et idem dominus noster Papa dat tres annos de indulgentia omnibus, qui praesiterint in officio meo, & ad haeticos reducendos, consilium, auxilium, uel fauorem: quare ista qui legit sententiam antedictam, habet tres annos. Et quicumque reuelauerit mihi aliquem haeticum uel diffamatum de haeresi, uel suspectum, seu aliàs in causa fidei perhibebit coram me uerum testimonium, habebit alios tres annos de indulgentia, quare sitis diligentes, ut habeatis. De istis indulgentiis constat in privilegio Urbani IIII. quod incipit: Prae cunctis. quod privilegium supra est insertum.

Promulgat indulgentias.

56 Tertium, a quod habet facere tunc Inquisitor est, tempus assignare gratiae dicendo sic: Et ego auctoritate Apostolica de gratia speciali assigno omnibus haeticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus haeticorum, ac de haeresi diffamatis uel suspectis, si qui sunt in tota ista dioecesi, totum mensem immediatè sequentem, seu tantum tempus, infra quod liberè ueniant ad me, nec expectent se denuntiari, accusari uel capi: infra quod tempus gratiae si liberè, & spontanea uoluntate ad me uenerint, & reatum suum reuelauerint, & ueniam petierint, magnam ueniam, & misericordiam consequentur. Si autem expectauerint quod accusentur, denuntientur, citentur, uel capiantur: uel tempus gratiae transire permiserint, & post uenerint, tantae gratiae non erunt digni: quare ueniant infra tempus gratiae assignatum.

Tempus gratiae assignandum sponte uenientibus.

57 Quibus peractis poterit Inquisitor praefatas suas sententias admonitorias affigi facere in ualuis Ecclesiae dictae cathedralis, ut ab omnibus pos sint legi.

58 Quibus duobus terminis assignatis, uno haeticis credentibus, defensoribus, &c. in speciali: alio omnibus ad denuntiandum, si scierint aliquem haeticum, uel diffamatam generaliter, & cetera. spectet ipse Inquisitor, & attendat, quod non discurrat, sed in domo (ut in pluribus) personaliter persistat, ut ibi inueniatur si ueniunt hi, uel illi.

al. gratiam.

De sponte uenientibus in tempore gratiae, & crimen suum Inquisitori prodentibus.

58 QVOD si infra terminum assignatum haeticis credentibus, fautoribus, &c. quod tempus gratiae à doctoribus nominatur, aliqui ad dictum Inquisitorem accesserint: qui dicant, & recognoscant se in aliqua haeresi incidisse, illi credidisse, uel haeticis fauore praestitisse, ne ad manus peruenirent Inquisitorum, & similia; circa istos, qui non

Spote uenientes mitius tractandi.

non sunt accusati, nec denunciati, nec citati, sed voluntarie aduenerunt, & errorem suum detexerunt, infra terminum eis assignatum, debet Inquisitor mitius se habere.

59 Attendat h tamen Inquisitor taliter uenientes qualiter uelint detegere errorem suum. Nam si uolunt detegere tantum in foro poenitentiali per modum confessionis sacramentalis, Inquisitor non admittat, nec confessiones eorum audiat: no enim Inquisitores, ut Inquisitores, sunt iudices in foro poenitentiali, & interiori, sed iudiciali, & exteriori: unde ad confessiones sacramentales libenter accedere non debent, ne inquisitionis officium deludatur, & sacramentum poenitentiae contemnatur, & ipse Inquisitor audiens tales confessiones sacramentales scandalizetur. Nam si Inquisitor audiat aliquem in confessione sacramentali, & ille confiteatur, q̄ tanto tempore in tali errore perstitit, & illo multos infecit, uel aliquid simile: & post processu temporis de his denunciatur seu accusatur Inquisitori, & ille iudicialiter inquirat, factum detegitur, ille citatur, medio iuramento interrogatur, & imponit Inquisitori, q̄ secretum confessionis reuelauit, & eundem & sacramentum poenitentiae scandalizabit: frequenter enim repertum est (& qui uidit, & comperit scit, quia uerum dicit) quod tales dubitantes, & timentes ne praeniantur per Inquisitorem, per se ueniunt, & audiunt in confessione sacramentali per Inquisitorem petunt, ne sic confessi possint detegi, nec puniri, quare confessiones sacramentales talium non sunt ab Inquisitoribus admittendae: detegant ergo crimen suum, & errorem coram Inquisitore in foro iudiciali.

60 Quo crimine detecto, si uideat Inquisitor eum iam praenentum, hoc est, alias sibi denunciatum uel accusatum, procedat ad audiendam confessionem suam iudicialiter cum notario, & testibus, & procedat in causa, ut ordo postulauerit rationis, & semper cum eo mitius se habendo, quia uenit non uocatus.

61 Si autem Inquisitor non uideat eum praenentum, utpote quia alias non fuerat ei delatus, nec actum fuerat contra eum: inquirat diligenter cum eo si factum totaliter est secretum: utpote, quia dubitauit aliquando de sacramento Eucharistiae, uel simili, & ad finem aliquando credidit sacramentum iusmodi nihil esse, & aliquando tempore in hoc perstitit, tamen nulli se reuelauit, nec aliquem infecit: & tunc si totaliter est secretum, non procedat ad iudicalem confessionem recipiendam, sed secretè absoluat eum iniuncta sibi aliqua poenitentia salutari, indicendo, q̄ stet firmiter in catholica credentia, & repellat tales tentationes, &c.

Si autem comperiat factum non esse secretum, immo ille detegit non solum male credidisse, sed etiam se aliis suam peruersam credentiam reuelasse, & alios infecisse; tunc Inquisitor descendat ad confessionem suam iudicialiter recipiendam, & informet se plenius cum illis, quibus se reuelauit, seu quos infecit, & procedat in causa iuxta canonicas sanctiones, semper mitius se habendo erga eum, quia uenit per se non uocatus, & infra tempus gratiae,

Inquisitor est iudex in foro exteriori non in interiori.

† al. iuris.

De crimine profusus occulto non est iudicialis confessio sumenda.

Iuridice accipienda est confessio criminis aliis manifesti.

Postquam Inquisitores haereticae prauitatis ciuitatem sibi decretam sunt ingressi, fidemque fecerunt capitulo Ecclesiae maioris, & senatui urbis, ostensis litteris delegationis, quibus creati sunt Inquisitores: aliter quod proximè illis agendum incumbit, est, conuocare clerum, & populum, ut certo die festo conueniant in maiorem Ecclesiam, ut illic sermo de fide catholica habeatur, & potestas, & iurisdicctio Inquisitorum declaratur, & quam ob rem missi sint publice intelligatur. cap. vi. commissi. §. aduocandi. cap. ut officium. §. compestendi. de haeret. lib. sexto, quod praescripsit luculenter Concilium Biterrense, cap. i. in hac uerba: Atque ibi conuocaris clero, & populo, & proposito uerbo Dei, mandatum uobis factum, & aduetus uestri causam, lectis litteris quarum auctoritate procedere habetis, sicut oportere noueritis, exponatis, hac ibi. In his omnibus qualis ordo obseruari debeat, singillatim ostendit Eymericus, traditque Simancas de catho. instit. tit. 4.4. num. 2. & copiosè Tabienfis in sum. uerbo, Inquisitor. §. 10. num. 1. 1.

Illud praeterea solet in multis locis obseruari, ut finito sermone de fide catholica, omnes simul coram Cruce ac libro Euangeliorum iureiurando promittant se praestaturus fauorem, auxilium, & consilium sanctae Inquisitioni, eiusque ministris, & quod nullo modo directè uel indirectè eos impediunt: quod iuramentum in specie praestare debent ciuitatis magistratus, ad quod praestandum eos postea compellere Inquisitor: quod & faciet si uiderit expedire, aliàs ne quid noui, & iniustitiam moliantur, quod uel minimum obeisse possit in hac causa, in omnibus laudabilem eius ciuitatis consuetudinem sequatur, ut etiam monuit Tabienfis in summa, uerbo, Inquisitor. §. 10. num. 1. 1.

¶ Quibus dictis Inquisitor faciet legi publicè alta uoce, & cat. litteras admonitorias tenoris sequentis. Hoc est in ordine tertium, quod Inquisitor obseruare debet finita concione de fide, & praestito iuramento: ut scilicet littera monitoria prius confecta legantur aduersus cunctos rebelles, moneaturque totius confluentis populi multitudo, ut omnes haeticos, & haeticorum complices, aut quos sciunt de haeresi suspectos, uel infamatos, reuelent: quod per eleganter etiam praescripsit Concilium Biterrense, cap. i. primo, in hac uerba: Ac deinde, (scilicet post finitum sermonem de fide, & declaratam iurisdictionem Inquisitorum, & aduentus causam) mandetis, ut omnes qui se uel alios sciuerint in crimine labis haereticae deliquisse, compareant coram uobis ueritatem dicturi.

¶ Quatenus infra sex dies proximè computandos, & cat. Taxare hoc tempus in arbitrio Inquisitorum positum est, & propter praesentes, breue tempus sufficit, cum illi statim aut seipos, aut alios deferre possint: absentes uero ubi accesserint ad ciuitatem, illud ipsum tempus initio constitutum habent, & tunc illis incipit currere.

¶ Secundum quod habet facere Inquisitor est indulgentias promulgare, dicendo. De indulgentiis, quas tam Inquisitores, quam eorum ministri, & ceteri

Num. 47. Ab Inquisitore de nouo instituto sermo de fide habendus, & quid in eo gerendum.

Num. 51. Finito sermone de fide moneantur omnes, ut haeticos, & suspectos reuelent.

Num. 52. Taxare tempus aduenientibus arbitrium est.

Num. 55. Indulgentiae concedendae.

ceteri qui praestant in causa fidei consilium, auxilium, & el fauorem consequuntur, multa extant Pontificum rescripta, a quibus plene Eymericus 3. par. q. 127. & seq. & nos ibidem laud.

¶ Tertium quod habet facere Inquisitor, est tempus assignare gratiae. Hoc ita nunc peragitur: edita publica proponuntur, & publicis locis assignantur, ut in notitiam omnium facilius perueniant. Tabienfis uerbo, Inquisitor. §. 10. num. 1. 1.

Iam assignare plures uel pauciores dies in hoc edito, arbitrium est: & mensuram unum, quadraginta uel plures dies concedere potest Inquisitor. Simancas de catho. instit. tit. 4.4. num. 3.

Sed animaduertant oportet hoc loco Inquisitores, ne fallantur, putantes liberum sibi esse concedere hoc tempus gratiae, quoties accedunt ad diocesim sibi decretam, in qua per alios Inquisitores fieri solita est contra haeticos inquisitio. quoniam huiusmodi gratiae tempus assignare tunc possunt cum mittuntur ad ciuitatem siue diocesim, in qua de nouo constituntur Inquisitores, quemadmodum singulariter docet prima quadam instructio Hispanen. anni Domini MCCCCLXXXIII. cap. 1. 2. & 3. nam cum in cap. 3. de hoc tempore gratiae constituendo ageretur, cap. 1. statuerat quando id esset concedendum in hac uerba a nobis uiciumque latine edita: Primum praedicti domini Inquisitores & consultores dixerunt, ut quotiescunque fuerint de nouo constituti Inquisitores in aliqua diocesi, ciuitate, aut oppido, uel quolibet alio districtu, ubi haec tenus non fuit facta inquisitio super delicto haereticae prauitatis & apostasiae: & infra. Et postquam nonnulla de eorum ingressu in dicto cap. 1. & 2. dixisset, continenter in cap. 3. agitur de hoc tempore gratiae constituendo, seu promittendo. quare si uerbi gratia Inquisitore Bononiensi uita sumto, uel amoto alius ad eam ciuitatem destinaretur, is non posset nec deberet hoc tempus gratiae assignare sicut praediximus: secus autem esset si in litteris delegationis talis sibi concederetur per Romanum Pontificem facultas, quam interdum indulgere solet ob causas aquas & rationi consonas, quae primum principis mouere possunt: Atque iuxta haec quae diximus intelligenda est doctrina & praxis EymERICI hoc loco, sicut etiam apparet ex Simanca, de catho. instit. tit. 4.4. de ordine procedendi. nume. 1. & seq. & clarius ex Arnaldo Albertino in repetitione. cap. 1. de haeret. lib. 6. q. 1. 2. nume. 4. vers. Et quod dixi supra, & ex ipsomet. EymERICI in principio huius 3. partis, tit. 1. quo loco dicit ita: Vbi considerandum est, quod quando Inquisitor est a domino nostro Papa, uel ab alio eius uice, de nouo institutus in aliquibus regnis uel terris. haec ille, & series totius ordinis & dispositionis id potissimum respicit: de quo proximè diximus quod ipsum etiam ex Concilio Biterrensi cap. i. & 2. non obscure colligitur.

¶ Infra quod tempus gratiae si libere, & spontanea uoluntate ad me uenerint, & c. Qui dicantur sponte uenire, eleganter docuit Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, quaestio. 5. quam quia singularem habet eruditionem, & multam lucem huic loco affert, referre placuit: eam ita habet: Quoniam illis, qui sponte redeunt ante tempus

Num. 56. Sponte uenire qui dicantur.

gratiae promittitur & obseruatur impunitas, mortis uidelicet, carceris & confiscationis, quod fieri posse credo iuxta mandatum Papae, & Consilium Tholosanum, quod queritur hic qui sponte redire dicantur? Sponte igitur iudicio meo redeunt, qui infra tempus gratiae redeunt, licet in generali sint moniti, nec enim coacti uidentur, quia a nemine sunt praenenti, & facit bene ad hanc materiam ff. ad Tertullian. l. 2. §. si mater, cum sequentibus uerficulis. Certè post tempus gratiae, si res est integra, hoc est, quia non est personaliter inquisitus, nec probationes contra eum receperat, quod credo uerum per legem, ff. de optio. legata. l. mancipiorum: nam si post tempus gratiae personaliter requiritur, & auditur, quamuis errorem suum detegat, indignus est uenia, et sic sonat ea non in suo casu. 2. q. dist. cap. ult. quod autem tempus hoc rectè praefigatur, non est in dubium ab aliquo reuocatum: et possent ex utroque iure multa induci similia; sed nimis est a materia alienum, sponte ergo uenit, qui non uenit admonitus nominatim, & colligitur haec distinctio C. de his qui latrones occult. l. ult. in illo uersiculo, Domini, & c. haec tenus Guido Fulcodius, quem penitus sequuntur Archidiaconus, & Ioan. And. in c. ut commissi, de haeret. lib. 6. idem penitus rescripsit periti Auinionenses resposso quodam super uariis dubijs circa inquisitionem, edito anno Domini MCCXXXV. quod est in uersulo illo codice bibliothecae Vaticanae.

¶ Magnam ueniam et misericordiam consequuntur. Et ratio est, quoniam mitius est agendum cum sponte confessis, quam cum conuictis, c. presbyterum. 50. dist. glossa communiter recepta in c. de hoc uerbo, in iure, extra de simonia, ubi Hostiensis, & ibi Panormitanus nu. 6. Sed hic Eymericus non expressit quam gratiam consequantur sponte uenientes, nec quod ego legerim est aliquo iure communi cautum, eam tamen nominatim docuit Concilium Biterrense cap. 2. in hac uerba: Ac deinde mandetis, ut omnes qui se uel alios sciuerint in crimine labis haereticae deliquisse, compareant coram uobis ueritatem dicturi: Assignato eis termino competentem, quod tempus gratiae uocare soletis; quibus tamen aliis huiusmodi gratia non est facta: infra quem terminum uenientes, poenitentes, & dicentes plenam de se ac de aliis ueritatem, habeant impunitatem mortis, immurationis, exilii, et confiscationis bonorum, haec ibi. Quod in Hispania nostra cauum etiam refert Simancas de catho. instit. tit. 4.4. nume. 3. instructione quadam Hispanensi prima, cap. 3. & 7.

Non tamen sponte uenientes euitabunt omnem poenam, sed pro qualitate personarum & criminum, arbitrio Inquisitorum benigne tractabuntur, aut poenam aliquam pecuniariam soluentes, aut elemosynas erogantes, aut alia huiusmodi charitatis opera praestantes.

Id quoque diligenter est animaduertendum, huius promissa gratiae beneficium collatum sponte uenientibus, non tribui illis, quibus aliàs huiusmodi gratia iam facta fuit, ut praecitatum concilium docet, nihilominus tamen is etiam, quibus aliàs hoc beneficium est tributum, aliquid est condonandum.

† Concilium Biterrense, legerem credere, in quo haec immunitas praestatur sponte uenientibus, cap. 2.

Sponte uenientes quam gratiam consequantur res, scilicet digna.

Sed

An relapsus sponte veniens sit parcedendum, grauis & utilis quaestio.

Sed quid si relapsus a nemine adhuc deprehensus sponte veniat, ac errorem plene confiteatur, lachrymisque misericordiam imploret; erit ne sibi mortis pena remittenda, ita ut non tradatur curiae seculari? gravissima est plane quaestio, quae fortassis longiore oratione egeret: breviter tamen quid sentiam meo more explicabo; ac poenam quidem mortis condonandam omnino censeo. Primum, quia in hoc cessat sinistra illa suspicio, qua relapsi putantur fuisse conuersi, cum seipsum poenitendo deserat, & veniam postulet. Rursus, quoniam is non est censendus incorrigibilis, qui sponte crimen fatetur, & errati veniam deprecatur. Praeterea nullus potest vere dici relapsus, nisi qui bis de haeresi conuincitur: qui vero crimen fatetur, non videtur secundo conuictus. Postremo, Concilium Biterrense paulo antea relatum hoc videtur sentire dum ait, Sponte venientibus impunitatem mortis esse concedendam. Quae verba nullo modo possunt in hoc crimine competere nisi relapsis. Nam quicumque alius delinquens sponte conuersus, quamuis grauisime deliquerit, mortis poenam euitat; & propterea concilium de illis videtur loqui, qui si fuissent conuicti, mortis supplicio essent plectendi: relinquuntur ergo relapsos sponte venientes poenam mortis effugere.

Quando sint admittendi relapsi sponte venientes.

Atque haec sententia benignior est, ut ait Hostiensis in cap. ad abolendam. illos, in verbo, sine ulla audientia, & verbo, audientia, de haeret. ubi videtur in hanc partem inclinare, quam amplectuntur Ioan. Lupus Decanus Segouienensis tract. de haeret. quem refert & sequitur Montanus in legibus septipartitis. l. 1. tit. 26. par. 7. quaestio. 6. vers. est tamen conclusio. & Albeitimus in lib. de agnos. asserv. q. 25. nume. 25. & Alfonso Cast. lib. 2. capit. 2. de iusta haeret. puni. quibus omnino censeo subscribendum; dummodo (quod illi etiam adnotant) peccatum huius relapsi sponte venientis sit occultum.

Contrarium videtur tenere Simancas de cath. inst. tit. 5. nu. 21. & seq. sed nostra sententia benignior est, illud certe verum est, huic homini acriorem poenitentiam esse iniungendam.

Quia tamen nullo expresso iure cautum esse videtur, ut huiusmodi relapsis parcedatur, propterea cum talis casus occurreret, iustissimum esset, ut privati Inquisitores supremum Senatum sanctae Inquisitionis consulant, & id circa tales relapsos exequantur, quod Senatus causa cognita decerneret.

Qui non veniunt sponte, aut post tempus gratiae, qualiter puniendi.

Ceteri autem qui vel sponte non veniunt, vel post tempus gratiae veniunt, si haeretici aut credentes fuerint, in perpetuum carcerem sunt detrudendi, nisi copiam tanta fuerit multitudo, ut commode fieri non possit: quod eleganter docet Concilium Narbonense cap. 9. in haec verba: De haereticis autem seu credentibus praefata immunitate (quia veritatem de se uel de aliis suppresserunt, uel quia infra tempus indulgentiae non uenerunt, seu aliam indignis, paratis tamen absolute mandatis Ecclesiae obedire, et recognoscere quam uel suppresserant, uel negauerant ueritatem: quamuis tales proculdubio sint secundum statuta domini Papae in perpetuum carcere detrudendi: quia tamen intelleximus uos de his tantam in pluribus partibus multitudinem inuenisse, ut nedum expense, sed uix etiam lapides

aut cementa sufficere possint ad carceres constructos: consulimus, ut eorum immurationes, ubi expedire uidebitur, differatis, donec ipse dominus Papa de illorum multitudine plenius sit consultus: nisi forte aliqui essent tam facinorosi, ut de ipsorum impoenitentia, uel fuga, uel relapsu, uel corruptione seu turbatione aliorum nimium timeretur: tales enim sine ulla proflus dilatione firmo et perpetuo carceri deputatis, haec ibi.

Postremo illud quaesitum est: An qui metu probationum sponte crimina confitentur, mitius puniri debeant, an poenis ordinariae poenae sit coercendus: & glossa in c. presbyterum. 50. distin. 8. in c. de hoc, extra de simonia, ordinariam poenam imponendam arbitrantur: sed benignior est Hostiensis sententia in dicto c. de hoc, asserentis etiam hoc casu mitius agendum esse. Quanta autem poena pars remitti debeat, arbitrio iudicantis relinquuntur.

Et metu probationum confiteri quis dicitur, quando iam uocatus erat ad iudicium: uide de diverso sponte confessus appellatur, cum nullo precedente stimulo iudicem adit, & crimen confitetur, ut in dicto c. de hoc, de simo. optimè docuit Panor. atque haec omnia sunt diligentissime obseruanda, ut poenae nunc grauioribus, nunc remissiores imponantur.

Illi uero qui post tempus gratiae sponte ueniunt, etiam mitius sumi puniendi, quamuis non consequantur tantam indulgentiam, ut prudentissime obseruat hoc loco Eymericus ibi: uel tempus gratiae transire permiserint, tantè gratiae non erunt digni.

Quot autem modis seu temporibus reuerti quis possit, secundum quae aut facile recipitur, et sibi poena remittitur, aut contra non recipitur, eleganter & copiose docet Arnaldus Albertinus in repetitione capit. quoniam, de haeret. lib. 6. q. 12. & Simaneas de cathol. instit. tit. 47. nu. 27. & multis seq.

Attendant tamen Inquisitor, etc. nam si uolant detegere tantum in foro poenitentiali, etc. Inquisitor non audiat sacras confessiones. Pulcherrimum est, & ualde utile hoc documentum, & omnino in hoc tribunali obseruandum, ut etiam ad momentum Campegius ad Zanchinum cap. 34. uers. considerent etiam Inquisitores, & Locatus in opere iudiciali uerbo, absoluerit, nu. 7. Cetera documenta, quae circa confessionem sacramentalem reorum in hoc tribunali obseruare oportet, tradidi supra in hac 2. parte super Concilio Tarraconsensi.

Et tunc si totaliter est secretum, non procedat ad iudicalem confessionem recipiendam, sed secreta absoluat eum, etc. Non est contemnendum hoc EymERICI consilium, sed non uidetur tutum: quoniam si hoc ita fiat, sermo eadem incommoda concurrunt, quae ipse paulo antea commemorauit, dum monebat, ne Inquisitores audiant sacras confessiones: quare tutius semper erit persuadere sponte venientibus, ut iudicialiter confiteantur crimina sua, hoc est, notario eorum confessionem recipiente coram Inquisitore dicant peccatum suum, inde secreta reconciliatio facta, mox absoluat eum, ac de hac quidem facti specie accipiendum mihi uidetur id quod sanciuit Clemens 8. I. I. rescripto incipiente: Cum sicut, & uobis etiam, quod est in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis, de quo alibi dicemus copiosius.

An qui metu probationum confitentur sponte, mitius puniri debeant.

Inquisitor non audiat sacras confessiones.

Num. 61.

De

De modo recipiendi denuntiationes.

63 QVOD si infra terminum ad reuelandum haereticos, credentes, fautores, &c. omnibus generaliter assignatum, aliqui paruerint & copauerint, uolentes contra aliquos aliqua ad fidem pertinentia Inquisitori intimare, recipiat Inquisitor denuntiationes huiusmodi iudicialiter. Et si forsitan tam multi denuntiatores, uel reuelatores aduenirent infra terminum assignatum, ut non possent omnium denuntiationes iudicialiter recipi, ne unus alium impediatur, habeat Inquisitor semper unum librum paruum, per dioeceses distinctum, in quo scribat omnes, quae sunt sibi denuntiationes, & nomina denuntiantium, & nomina testium productorum, & uicium & locum ubi morantur: quem librum teneat secreta, ne ab aliis uideatur, & nomina denuntiantium reuelentur, et periculum illis immineat: Et in isto libro scribat etiam de manu sua ipse Inquisitor, per modum memorialis, omnes denuntiationes, et omnia nomina denuntiantium et denuntiatorum, ac etiam testium interrogandorum, quae fiant sibi in fra dictum terminum generalem ad denuntiandum omnibus assignatum per modum, qui sequitur.

Vide Simancam de cath. instit. tit. 34. nu. 17.

Forma scribendi dicta testium per modum memorialis.

64 De tali dioecesi. Talis de tali loco, qui moratur in tali uico, et utitur tali arte, uel est mercator, uel huiusmodi, deponit contra talem, qui moratur in tali loco, et in tali uico, et utitur tali arte, quod dixit ac asseruit, quod in sacramento altaris non est ueraciter corpus Christi, uel si mile.

Interrogetur talis, qui moratur in tali loco, et tali uico, et habet tale officium: et etiam interrogetur talis, qui moratur in tali loco et tali uico, et habet talem attem, et sic de aliis.

Ex alia dioecesi. Talis de tali loco, qui moratur in tali loco, et tali uico, et utitur tali arte, deponit, quod talis de tali loco, qui moratur in tali uico, et utitur tali arte, dixit uel fecit talia contra fidem.

Interrogentur tales, qui morantur in talibus locis, et talibus uicis, et utuntur talibus artibus.

Tempore gratiae elapso quid agendum.

65 QVO assignato generali termino iam elapso, & delationibus scriptis in dicto libro per modum memorialis, Inquisitor diligenter delationes discurret, ac prudenter aduertat, quae delationes habent maiorem apparentiam ueritatis, & quae crimina sunt grauiora, & fidei magis periculosa; & ubi maius periculum fidei uiderit imminere, ibi incipiat inquirere, citando illum, qui detulit, seu reuelauit; & medio iuramento informet se de facto, ut diligentius poterit, si habet apparentiam ueritatis. Quod si inuenit ueritatis apparentiam non habere, persuadeat, non tamen a libro suo delationem amoueat: nam quod uno die seu tempore non inuenitur, alio tempore reperietur.

Maiori malo celerius occurrendum.

Persuadendi sunt rei ut iudicialiter dicant crimina sua.

Si autem apparuerit, uel repererit habere apparentiam ueritatis: tunc a cum sint tres modi procedendi ac processus incipiendi, ut habetur extra, de accus. denun. & inquisit. c. Qualiter, & quando. Primus, per accusationem, quam precedere debet inscriptio: Secundus, per denuntiationem, quam precedere debet charitativa monitio: Tertius, per inquisitionem, quam precedere debet clamorosa insinuatione: informet se Inquisitor cum ipso deferente, an uelit accusare, & procedere per modum accusationis in negotio uel non: si dicat quod accusat, & uult esse accusator, & procedere per modum accusationis, informetur per Inquisitor, quod oportet eum se inscribere ad talionis poenam, declarando periculum, quod potest sibi imminere de accusatione, & inscriptione. Qui sic informatus, si dicat se uelle accusare, & requirat procedi per modum accusationis, & inster. fiet prout petit, & formabitur processus per modum infra scriptum. Si autem dicat se nolle accusare (ut communiter fit) sed denunciare, & hoc metu incurtionis poenae excommunicacionis late per eundem Inquisitorem de reuelando talia ad fidem pertinentia infra terminum assignatum: & quod aliam non uult facere partem (ut est communis cursus) tunc formabitur processus per modum infra scriptum. Si autem non uult accusare, nec denunciare proprie, sed dicit famam esse talem, & sic quod Inquisitor informet se de fama, & si uult inquirat; tunc formabitur processus per modum alium infra scriptum: de quibus tribus modis processum incipiendi in causa fidei agitur, ut sequitur.

Querendum a delatore quo pacto procedere uelit.

COMMENT. XIII.

66 Tunc cum sint tres modi procedendi ac processus incipiendi, &c. De his etiam Campegius ad Zanchinum c. 9. in principio. c. & Tabienensis in sum. uerbo, inquisitor. §. 11. nu. 12. Syluester uerbo, haeresis. 2. §. 8. Carverius tract. de haeretic. num. 105. Gondissaluis de haeret. q. 10. num. 1. & alii addunt multi quartum modum procedendi in delictis per uiam exceptionis, ut indicat glossa in cap. in fidei fauorem. uerbo, inquisitionis, de haeretic. lib. 6. & Carverius, de haeret. nu. 104. item addunt quintum, per uiam notorii, de quo Gondissaluis & Campegius praecitati locis. addunt tandem sextum per uiam actionis, de quo plene Aegidius Bosius titu. de modo procedendi in delictis per uiam actionis. In hoc sacro tribunali duo modi per uiam denuntiationis, & inquisitionis sunt frequentissimi, ceteri satis inusitati, non tamen contemnendi, cum quandoque al quis locus eis esse possit, cetera huc spectantia in sequentibus explicabuntur copiose.

Num. 66. Quot modis procedatur in crimina haereticis.

De primo modo procedendi in causa fidei per Accusationem.

67 PRIMVS modus procedendi & processum incipiendi in causa fidei est per modum accusationis, & est quando aliquis accusat aliquem de crimine haereticis uel fautoris, & hoc coram Inquisitore offerendo illud se probaturum, & inscribitur.

bit a se ad penam talionis, nisi probet, hoc est, qd plectatur illa pena, si deficit in probatione, qua plecteretur accusatus si probaretur. Et attendat Inquisitor, qd istum modum procedendi non libenter admittat, tum quia non est in causa fidei visitatus: tum quia est accusanti multum periculosus; tum quia est multum litigiosus. Vbi autem b accusator inftet & requirat, Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quod accusationem porrigat in scriptis. Quo facto ipse Inquisitor procedat non ex officio, sed ad instantiam partis, & habito notario publico, & duabus personis religiosis, si commode potest, uel saltem duabus honestis sibi assistentibus, iuxta ca. Vt officium, incipiat p processum, & scribat notarius per modum qui sequitur.

¶ c. Vt officium, de hæret. lib. 6.

IN nomine Domini, Amen. Anno à Natiuitate Domini tali, die tali, talis mensis, in præsentia mei notarii & testium infra scriptorum. Talis, de in tali loco & diocæsis talis, comparuit personaliter in tali loco coram Venerabili & religioso viro domino fratre N. ordinis talis, magistro in Theologia, ac in terris & dominio talis domini Inquisitore hæreticæ prauitatis à sancta Sede Apostolica specialiter delegato; & obtulit eidem domino Inquisitori quandam cedulam accusatoriam tenoris sequentis. Coram nobis, &c. Inferatur tota: Qua inserta sequitur sic paulo infra: Acta sunt hæc anno, die, mense, & loco prædictis, in præsentia talium testium ad hæc vocatorum, & rogatorum, & mei talis notarii publici, talis loci, et etiam scriptoris sacri officij inquisitionis, seu domini Inquisitoris.

COMMENT. XIII.

Num. 67. Talionis pena quid.

ET inscribit se ad penam talionis, nisi probet. Talio in legibus 12. tabularum, vt ait Festus lib. 18. parem vindictam significat, verba legis refert Gellius lib. 20. cap. 1. notitium Attic. Accursius insit. de iniuriis. §. pena autem, verbo, talio erat, vocat similitudinem supplicij. Isidorus lib. 5. etymolog. capit. 25. talionem similitudinem vindictæ esse dicit, vt taliter quis patitur ac fecit: huius penæ meminit ius diuinum Exodi cap. 21. & Matth. 5. & ius canonicum in cap. licet Heli. de simo. capit. calumniator. 2. quæstio. 3. cap. quisquis. 2. quæstio. 8. cap. de crimine, 2. 5. quæstio. 3. cap. hæc imago, 33. quæst. 3. & alibi sepe, & ius civile passim in dicto §. pena autem, insit. de iniuriis, l. vlt. C. de accusatio. l. lenia. ff. de accusatio. l. tutor. ff. de his quibus vt indig. l. 2. C. de falsa mon. l. fin. C. de sepul. violato. & his locis plenissime interpretes. Beatus Thomas 2. 2. quæstio. 68. art. 4. Sotus lib. 5. de iustitia & iure, quæst. 5. art. 4. & Fernandus Vasquius lib. 1. controuersiarum illust. cap. 24. nume. 16.

An hodie talionis in accusatore.

His positis quæstio est hic grauissima: An hodie talionis pena locum habeat: ac primum quidem hic mihi est obseruandum, bisariam posse quæstionem hanc tractari, primo in accusatore, secundo in testibus, de hoc postremo nihil nunc dicam, acturus de ea difficultate plene infra, super quæstio. 73. Alterum caput est tractandum: An in accusatore talio vendicet sibi locum, & prima fronte dicendum videtur, accusa-

to rem in accusatione deficientem, hoc est, non probantem crimen, ad quod se probandum in iudicio obligauit, non esse subiectum penæ talionis: quoniam talio per consuetudinem iam diu abolita est, & sublata, vt testantur communiter Doctores. Speculator tit. de accusa. §. 1. nume. 4. Ioan. Andr. in additio. ad Speculat. tit. qui accusa. non pos. Gandinus trac. de malef. tit. qui accus. non pos. nume. 38. Salycetus in l. qui crimen. nr. 4. C. qui accusa. non pos. Hieronymus Gigas tract. de crimi. lese maiest. lib. 1. tit. qualiter in crimi. lese maiest. procedatur, quæstio. 1. num. 5. Conarruias, lib. 2. varia. resolut. cap. 9. nu. 1. Bartolus in l. si cui. ff. de accusatio. quem sequuntur Angelus & Salycetus in athen. sed nouo iure, C. de adulte. & alii, quos refert & sequitur Petrus Duenas regula 27. incipiente: Accusans aliquem. tenet postremo Ioannes Roias in singularibus fidei, singul. 6. & Simancas de cathol. insit. tit. 64. nu. 93. & alii prope infiniti, quos libens omitto. Po-tissima autem ratio horum est, quoniam si pena talionis accusatoribus infligeretur, non reperirentur facile qui vellent accusare: itaque crimina remaneret impunita, quod in maximum reipub. detrimentum verteretur.

Sed Iacobus de Arena vetustus & grauis Iurifconsultus in l. vlt. C. de accusatio. quem refert & sequitur Ioan. And. in capit. excommunicamus, el. 2. asseruit, accusatorem in crimine hæresis non probantem, etiam si velit penitere, non esse recipiendum: cum speciale sit in crimine hæresis, vt quis possit penitere, non autem in aliis criminibus, quare sicut calumniatorem posse puniri: atque ita fuisse quandoque pronuntiatum testatur præcitato loco idem Iacobus de Arena.

Ex his redditur valde dubia hæc difficultas, in qua vt certiora tradamus, sit hoc primum axioma: In crimine hæresis cum proceditur per viam accusationis, nõ est necessarium, quod accusator se inscribat ad penam talionis; nam & hoc in cæteris criminibus obtinere hodie fatentur præcitati, & tradit præ cæteris Ioannes Roias, in dicto singul. 6. nu. 6. si quis ergo accusare velit, nec oportet quod se inscribat ad penam talionis, neque ad hoc est compellendus: quod si in probatione defecerit, acriter coercendus est arbitrio Inquisitoris: non tamen puniendus est pena talionis. l. in priuatis. ff. ad Turpillia. glossa in cap. tuæ, verbo, effectum, de procurato. quod etiam tenent Conarruias & Ioannes Roias præcitatis locis.

Sed quid si re vera se inscripserit, seu ad talionis penam se obligauit, ac deficiat in probatione; erit ne ea pena puniendus, quam reus excepturus esset si crimen foret vere probatum? & adhuc existimo mihi puniendum fore, nec est tradendus curiæ seculari, etiam si formalem hæresim obiecerit reo; nec probasset. Primum, quia accusator minus nocet quam reus, cum solus ipse non sufficiat ad conuincendum reum: rursus, quia hoc nusquam est in hoc tribunali consuetudine receptum, vt accusator pena talionis plectatur: postremo, ita videtur probare textus in capit. super his, de accusatio. his verbis: Ad extraordinariam penam, secundum arbitrium iudicis discreti, citra vinculum inscriptionis, est excipiens adstringendus, si defecerit in probatione. hæc ibi.

In crimine hæresis cum proceditur per viam accusationis, nõ est necessaria inscriptio ad penam talionis.

Iam

Abolitio in hoc crimine non facile cõcedenda.

Iam si reus in hoc crimine postquam cõperit accusare, desistere velit ab accusatione, abolitione petita, non facile audiendus est, quoniam hoc crimen grauissimum est: multumque interest reipub. vt puniatur, in quo iudex non minus accusatorem, ad docenda quæ delulit, quam reum ad purganda quæ negat, debet urgere, vt optime sancierunt Imperatores in l. vlt. in fine. C. de abolitio. atque hoc ipsum censeo obseruandum in eo qui denuntiat, qui si dicat falso se denuntiasse, aut quod simile, non est facile audiendus, nec fortè cum delato, vel cum testibus conuenierit.

Quando mihi nuõda pena accusatori nõ probari.

Atque ex his intelliges qualiter sit iudicanda Emerici doctrina paulo inferius nu. 71. tit. de modo continuandi processum per accusationem. ibi: Inquisitor consulat accusatori, &c.

¶ An accusans libellu accusatorum in scriptis porrigere debeat.

Tandem accusatori conanti probare obiectum crimen, & in probatione deficienti, tum præcipue pena minuenda erit, cum testem vnum produxerit; nam tunc etiam aliã penam talionis euitare. Bald. apud Specul. tit. de accusatio. in fine. refert Marstilius singulari, 47. incipiente: In ore duorum. item si docuerit de eo crimine publicam fuisse famam, aut ab amicis, vel con sanguineis delati, vel aliis personis fide dignis audiuisse. Bar. in l. ff. de hære. instit. quod est diligentissime obseruandum.

¶ Vbi autem accusator inftet, & requirat, &c. Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quod accusationem porrigat in scriptis. Libellum accusatorum in scriptis proponendum docet Barto. in Extravagan. ad reprimendum. verbo, per Inquisitionem. num. 33. cuius opinionem sequitur, & communem vocat Cardinalis in capim. 1. versicu. ponitur etiam. 2. quæst. 8. per textum ibi: Accusatorum persona nunquam recipiantur sine scripto. ceterum Salyceti sententia præualuit, in l. penul. num. 2. C. de accusa. a se renis, validam esse accusationem, sine accusator porrigat libellum in scriptis, siue verbalem tantum querelam apud acta iudicis, quam tabellio redigat in scriptis, & hanc Salyceti opinionem in praxi obseruari tradit Iulius Clarus, lib. 5. sentent. §. fin. q. 12. versicu. quæro quæ sit forma. quod esset etiam obseruandum in hoc tribunali, si per viam accusationis ageretur; præsertim cum in hoc crimine simpliciter procedi possit: cap. fin. de hæret. lib. 6. nec propterea summe inris solemnitates sint necessario requirendæ, vt præ cæteris tradit Bernardus Comensis in Lucerna verbo, litis contestatio.

Fiscalis sancti officij, & eius munus.

Sed eum hodie accusantis persona raro admittatur, publicus est constitutus minister, quem vulgo Fiscalem dicimus, qui personam accusatoris subit, & reos accusat: nec se subscribit ad penam talionis, aut ad alias, quas falsi accusatores pati solent, qui testibus habitis de crimine, & diligentè inquisitione præcedenti, & debitis informationibus, in hæc fermè verba libellum accusatorum formare solet.

Forma libelli accusatorii quem Inquisitori porrigere fiscalis.

Ego Augustinus officij sanctissimæ Inquisitionis Fiscalis, coram te Reuerendo Inquisitore iudice delegato in causis fidei contra hæreticam prauitatem, criminaliter accuso Martinum Lutherum, qui cum fit Christianus baptizatus, & velut talis apud omnes habitus, à fide catholica recessit, & ad pestiferã

hæresim Manichæorum, ac aliorum hæreticorum, talem videlicet, & talem impiè accersit; prædicans, scribens, componens, firmiterque asserens multa dogmata hæretica, erronea, scandalosa, & valde suspecta in approbationem, & laudem præfatæ hæresis, & hæreticorum, quos velut magistros imitatur.

Hæc est vulgaris forma, qua hodie Fiscalis vtitur, de qua Specul. tit. de hære. in principio. Simancas, de cathol. instit. tit. 4. num. 11. Conradus Brunus, lib. 4. de hæret. cap. 7. omnesque Criminalistæ. in suis practicis libellis. Milles, fol. 14. & 15. in c. de accusationis formula. Hieronymus Gigas tract. de crimine lese maiestatis, lib. 1. tit. qualiter in crimi. lese maiest. procedatur, q. 2. l. l. Clarus, in pract. crim. §. fin. q. 12. versicu. quæro quæ sit forma. & alii.

In hoc libello crimina singula admissa Fiscalis narrare debet, vt reus intelligat quibus sit responsurus delictis, ut se tueatur: nomina testium, & quædam aliæ circumstantiæ commissi criminis omittuntur, ne quid detrimenti testes patiantur, quod si reus petat edi sibi testium nomina, nullo pacto audiendus est, de quo dicemus copiosè infra super quæst. 75. vbi est proprius locus, vnde intelliges quales circumstantiæ declarari reo possint, quales vero occultari.

Libellus accusatoris quid continere debeat.

De secundo modo procedendi in causa fidei per Denuntiationem.

SECUNDVS modus procedendi, & processum incipiendi in causa fidei, est per modum denuntiationis; & est quando aliquis denuntiat aliquem de hæresi, uel fautoria, vel aliis ad fidem pertinentibus ipsi Inquisitori, sine hoc qd offerat se probaturum, nec vult facere partem; sed dicit, qd denuntiat ratione sententiæ excommunicationis latæ per Inquisitorem contra non denuntiantes, uel aliã denuntiat zelo fidei non faciens partem: & tunc a Inquisitor mandet sibi, qd det in scriptis, uel saltem dicat in præsentia testium, & notarii, & in tali casu procedat Inquisitor ex officio, & non ad instantiam partis.

Et hic est communis modus procedendi, & visitatus in causa fidei: & tunc habito notario, & duabus personis religiosis, seu aliã honestis (ut dictum est supra) incipiat processum per modum, qui sequitur.

IN Nomine Domini amen. Anno à natiuitate Domini tali, die tali, de mense tali, in præsentia mei notarii, & testium infra scriptorum; talis de tali loco comparuit personaliter in tali loco, coram honorabili, & religioso uiro fratre N. in terris ac dominio talis domini Inquisitore hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegato, & obtulit eidem domino Inquisitori cedulam tenoris sequentis: Inferatur tota.

Si autem non denuntiauit scripto, nec cedulam obtulit, sed tantum uerbo ponetur sic: Comparuit personaliter in tali loco coram honorabili, & religioso, & cæter. & denuntiauit eidem domino Inquisitori, quod talis de tali loco, & diocæsis talis,

lis asseruit, & dixit tali a contra fidem, & tenet, & defendit. Ponatur prout denunciabit. Quo facto e in continenti ipse Inquisitor faciat iurare ad quatuor Dei Euangelia ipsum denunciante de veritate dicenda super denunciatis, prestito iuramento interrogabit eum: unde scit esse vera quae denuntiavit, & si uidit, uel audiuit. Si dicat se uidisse, interrogabit eum: ubi uidit, & quoties, et per quem modum, et qui erant praesentes. Si dicat, quod non uidit, sed audiuit, interrogabit eum Inquisitor a quibus audiuit, et ubi, et quando, et quoties, et per quem modum, et quibus praesentibus audiuit, formando articulos de quolibet praedictorum singulariter, et diuisim.

Et notarius ponat totum in actis seu processu immediatè post praedictam denuntiationem continuando sic. Qua quidem denuntiatione sic ut praemittitur facta, ipse Inquisitor incontinenti fecit iurare ad quatuor Dei Euangelia ipsum denuntiantem de dicenda ueritate super denunciatis, et interrogauit eundem: unde, & quomodo ea, quae denuntiauerat, nouerat esse uera. Qui respondit, quod pro eo scit ea quae denuntiauerat esse uera, quia uidit.

Interrogatus ubi uidit dictum talem facere, uel dicere supradicta, dixit, quod in tali loco.

Interrogatus de tempore; dixit, quod tali die, talis mensis, & talis anni.

Interrogatus quoties uidit, &c. Formentur articuli, ut dictum est, et totum ponatur in processu, & specialiter inquiratur ab eo, qui sciunt in tali causa, & qui possunt scire.

Quibus omnibus sic peractis, ultimo interrogabitur, si denuntiat mala uoluntate, odio, uel rancore, uel dimittit aliquid fauore uel amore, uel aliis rogatus, uel subornatus: et postremo iniungitur ei uirtute iuramenti praestiti tenere secretum quidquid ibi dixit, uel per Inquisitorem sibi dictum fuerit: et ponetur totum in processu, et in actis. Quibus omnibus sic expletis, sequetur paulo infra. Acta sunt haec in tali loco, tali die, talis mensis, et tali anno, in praesentia mei notarii talis loci, auctoritate talis, et scriptoris domini Inquisitoris, et talium testium ad haec uocatorum, et rogatorum.

COMMENT. XV.

Num. 68. DE hoc secundo modo procedendi in delictis per denuntiationem copiose differunt suis locis Criminalista: sed de ea, quantum ad nostrum institutum pertinet, agit S. Antonius, 3. par. tit. 9. cap. 9. Gondisfaluus tract. de haeret. qu. est. 10. nu. 6. Campegius apud Zanchinum, cap. 9. vers. de tertia. Repertorium Inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali, uerbo, denuntiatione. Simancas de Catho. instit. tit. 19. idem in Enchiridio, tit. 23. Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 5. Tabianis in summa, uerbo, Inquisitor. §. 26. nu. 27. & alii.

Denuntiatio quid. Est autem denuntiatio alicuius criminis apud competentem iudicem, sine inscriptione, facta delatio ad

A penitentiam peragendam, uel aliam panam legitimam imponendam, uel etiam ad utrumque, ita Host. in sum. tit. de denuntia. §. 1. & Repertorium Inquisitor. uerbo, denuntiatione, colligiturque non obferre ex cap. 2. & 3. & cap. super his. & cap. cum dilectus, el. 1. extra de accusa. & cap. nouit. de iudiciis.

a ¶ Et tunc Inquisitor mandat sibi, quod det in scriptis, uel saltem dicat in praesentia testium, et notarii.] Et re uera indifferenter haec admitti possunt, & obseruari, ut uere admonet Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 7. vers. ulterius quaero. in fi. nam hanc denuntiationem, & in scriptis, & uerbo tantum porrigere possunt iudici, qui denuntiant, quod tenet etiam Bofsius, tit. de denuntiatione. nu. 14. & uidentur uelle Angelus, Salycetus, & alii. in l. ea quidem. C. de accusat.

Quod uero hic ait Eymericus: Vel saltem dicat in praesentia testium: non est ita accipiendum, ut credamus testes esse necessarios, coram quibus denuntiatione Inquisitori proponatur: id enim nec uerum est, nec iure usquam cautum; sed per testes hic duas illas personas religiosas accipere debemus, de quibus in c. ut officium, de haeret. li. 6. & meminit auctor in modo praecedenti, & amplius paulo post num. 84. in tit. quot persona esse debeant in examinatione testium, & delatorum in causa fidei.

b ¶ Et obtulit eidem domino Inquisitori cedulam tenoris sequentis.] Cedula uox est Hispana, id est, scriptura, seu chyrographum.

Denuntiationis autem formula ita habet: nam syndicus, seu officialis, uel in proposito nostro cruce signatus; aut quilibet denique fidelis, indicat Inquisitori apud acta, die tali fuisse tale maleficium commissum, aut talem haeresim asseritam a tali homine, & id scire Caium, uerbi gratia, & Seium, aut tales, & tales, atque ita usus obseruat, ut ait Angelus tract. de malef. vers. sic, nec ad denuntiationem. nume. 20. & Iul. Clarus, in pract. crimin. §. fin. quaest. 7. vers. sic, quero nunc qua sit forma.

D His peractis, nulla sunt amplius denuntiantium partes, sed iudici totum relinquatur, ut in inquirat de delicto, de delinquente, accitis testibus, quos denuntians nominauit; item aliis, a quibus ueritas haberi possit: quod etiam usus obseruat, quamuis enim denuntiator iure probare olim deberet uera esse quae in denuntiatione asseruit. l. diuus. & l. ab accusatione. ff. ad senatusconsultum Turpillia. hodie tamen id praxis iudicantium non admittit. ita Angelus praecitato loco. & Saly. in l. ea quidem. C. de accusatio. num. 23. & Marianus Soc. in cap. qualiter, & quando el. 2. num. 72. vers. Et licet secundum iura, extra de accusatio. quos sequitur Clarus paulo antea relatus.

c ¶ Quo facto incontinenti ipse Inquisitor faciat iurare denuntiantem de veritate dicenda.] Idem est in testibus, ut paulo post docet Eymericus, nu. 82. tradit concilium Biterrense, cap. 4. & dixi copiose inf. num. 21.

De tertio modo procedendi in causa fidei per uiam Inquisitionis.

TERTIVS modus procedendi, & processum incip-

Denuntiatio & uerbo, & scripto fieri potest.

Qualis denuntiationis forma.

Facta denuntiatione, quales Inquisitionis partes.

incipiendi in causa fidei est per modum Inquisitionis, et est quando non est aliquis accusator, nec denunciator, sed fama laborat in aliqua ciuitate uel loco, quod aliquis dixit uel fecit aliqua contra fidem, et clamor ad aures Inquisitoris peruenit pluries publica fama deferente, et clamosa insinuatione producente: Et tunc Inquisitor inquirat non ad instantiam partis, sed ex officio. Et hic est etiam communis et uisatus modus procedendi. Et cum talis clamor frequens peruenit ad aures Inquisitoris, praesertim per personas graues et honestas, et fidei zelatores, habito notario, et duabus personis religiosis, seu aliis (ut dictum est supra) honestis, incipiat processum per modum, qui sequitur.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate Domini, tali die, de mense tali ad aures Venerabilis et religiosi viri domini fratris talis ordinis talis, in dominio talis domini Inquisitoris haereticae prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegati, peruenit pluries, fama publica referente, & clamosa insinuatione perducente, quod talis, de tali loco dixit, uel fecit talia contra fidem, Ponatur totum prout fama laborat, & paulo infra. Acta sunt haec die tali, mensis talis, anno tali, in praesentia testium talium uocatorum & rogatorum, & mei notarii talis, auctoritate talis, & scriptoris domini Inquisitoris & sacri officii Inquisitionis,

COMMENT. XVI.

Num. 69. DE hoc tertio modo procedendi in delictis per Inquisitorem eadem ferme quae hic tradit Eymericus, repetit Tabiæsis in sum. uerbo, inquisitor. §. 27. 28. pulchre Hostiensis in sum. hoc titulo, Antonius par. 9. tit. 9. c. 7. Iulius Clarus in practica criminali. §. ult. q. 3. & 6. late practica Papæsis in fine tituli de forma inquisitionis. Gódisfaluus tract. de haeret. q. 10. Ludouicus Carreus tract. de haeret. nu. 102. Franciscus Casonus tract. singularium quaestionum criminalium c. 8. Repertorium inquisitor. & Locatus in opere iudiciali uerbo, inquisitio. copiose iuris canonici Interpretes in c. qualiter & quando. extra de accusatio. & iuris ciuilibus Doctores in l. congruit. ubi late Bart. ff. de offic. praesid.

Est autem inquisitio alicuius criminis manifesti ex bono & aequo iudicis competentis canonice facta inue stigatio. ita Hostiensis in sum. tit. de inquisitio. §. 1.

Hæc uero inquisitio praecitatae locis duplex constituitur, una generalis, specialis altera: quarum utraque in hoc tribunali magnum habet momentum.

Et generalis tunc locum habet, quoties Inquisitores provinciam uisitant, & generalia edicta promulgant ad inquirendos occultos & incertos haereticos, ad quam exercendam non exigitur infamia praecedens: nam ex officio certis statisque temporibus incumbit Inquisitoribus ea uisitare, de qua accipitur textus in c. excommunicamus 1. §. aduicimus. & vlt. de haeret. extatque insignis locus in Cōc. Tholosano c. 2. in hac uerba: Statuimus itaque, ut Episcopi & Archiepiscopi in singulis parochiis tam in ciuitatibus quae extra, sacerdotem unum, & duos, uel tres bono pinionis laicos, uel plures si opus fuerit sacramento constringant, qui

Insignis Cōc. Tholosani locus de inquirendis haereticis.

diligenter inquirant fideliter & frequenter haereticos in eisdem parochiis, domos singulas & camerae sub terraneas aliqua suspitione notabiles perscrutando, & appensa, seu adiuncta in ipsis testis aedificia, seu quacunque alia latibula, quae omnia destrui praecipimus perquirendo; & si quos reperint haereticos, credentes, fautores, & receptatores, seu defensores eorum adhibita cautela, ne fugere possint, Archiepiscopo, uel Episcopo, dominis locorum, seu bailliis eorundem cum omni festinantia studeant intimare, ut in imaduersione debita puniantur. Hoc idem faciant Abbates exempli in locis suis, quae non sunt ordinariis iure diocesani subiecta, Solliciti etiam sint domini terrarum circa inquisitionem haereticorum in uillis, domibus, & nemoribus faciendam; & circa huiusmodi appensa, adiuncta, seu subterranea latibula destruenda. haec ibi. De hac agit plene & eleganter Bart. in praecitata l. congruit, & in l. 2. §. si publico. ff. ad legem Iul. de adult. & Simancas de catho. instit. tit. 44. num. 7.

Specialis uero inquisitio est quoddam ius per officium procedendi ad condemnationem & punitionem contra aliquos nominatim inquisitos de certis delictis diffamatos. ita Angelus tract. de malef. uerbo, haec est quaedam inquisitio, quem sequitur Gigas tract. de crimine laesa maiest. lib. 1. tit. qualiter procedatur. q. 8. nu. 3. neque ad hanc proceditur absque praecedenti infamia, quae uicem accusatoris retinet, c. qualiter & quando. de accusatio. Hippolytus Marsilius consil. 53. incipien. Longe est Dominus. Simancas de catho. instit. tit. 44. num. 8.

Quamquam in hoc crimine haeresis, ob indicia & suspiciones uerisimiles, eam possit Inquisitor exercere, nulla infamia praecedente: cauta tamen & prudenter & ualde occulte, ne cuiusquam fama honorque ledatur, Gemianus, Francus, & alii in cap. ut officium, de haeret. lib. 6. & Baldus in l. inuenimus. C. de probat. qua sententia uerissima est.

De modo prosequendi & continuandi processum in causa fidei.

VISO primo, quomodo, & qualiter processus inquisitionis haereticae prauitatis in causa fidei est incipiendus: uidentur est secundo quomodo, & qualiter processus huiusmodi est mediandus, & continuandus. Vbi considerandum est, quod in causa fidei proceditur sum marie, simpliciter, et de plano, absque aduocatorum, et iudiciorum strepitu, et figura, ut patet extra de haeret. ca. Statuta. lib. 6. Qualiter autem ista uerba intelligantur, patet extra de uerb. sign. cap. Saep contingit, in Clemen. uide supra in 2. parte. nam non oportet de necessitate libellum offerre, nec litem contestari: appellationes frustratoriae non sunt admit tendae, et caetera multa, ut patet tibi. Et quia processus, ut uisum est supra, est tripliciter incipiendus: quia uel propter instantiam partis seu accusatoris: uel propter zelum denuntiatoris: uel pro-

Inquisitio spalis quid.

† al. ita; uel ppter famā publicā referentem, uel clamorōsā infamiationē deſerentem.

propter clamorem famae laborantis. Ea propter postquam uisum est de quolibet illorum quomodo incipitur, uideatur quomodo mediatur, & continuatur.

Modus continuandi processum per accusationem.

PRIMVS processus, ille scilicet, qui fit ad instantiam partis accusantis, siue accusatoris continuatur sic: Nam postquam accusatio est facta contra aliquem de heresi coram Inquisitore, & in scriptis est redacta, & in processu pro fundamento inserta, secundum modum, de quo dictum est prius, Inquisitor mandabit accusatori, quod nomina testium producat, quibus productis citabuntur, & examinabuntur diligenter medio iuramento: Et si reperitur quod nihil faciunt ad factum, Inquisitor consulat accusatori, quod desistat, & ipse Inquisitor superſedeat. Si autem reperitur, quod testes non plene probant, licet eorum dicta in dicitia magna faciant, consulat Inquisitor accusatori, quod amoueatur uerbum, accusationis, & apponat, denuntiationis; ut sic Inquisitor procedat ex officio, & non ad partis instantiam propter accusatoris graue periculum: & sic procedet per modum praedictum secundum. Vbi autem reperitur, quod testes plene probant, & accusator omnino uult stare in accusatione, & non uult denuntiare, sed accusare: tunc Inquisitor testes productos iudicialiter coram notario, & duabus personis religiosi, uel aliis honestis, iuxta c. ut officiu, de haeret. lib. 6. diligenter examinet, iurato primus ad quatuor Dei Euangelia de dicenda ueritate, & continuabit sic.

Postquam considerans ipse Inquisitor, quod praedicta haeretica, de quibus talis est accusatus, sunt talia, & tam graua quod non potest, nec debet ea conuenientibus oculis pertransire, & oportet eum reddere iustitiam accusanti, deſcendit ad testes productos examinandos per modum, qui sequitur.

Forma examinationis testium.

TALIS de tali loco testis productus, citatus, iuratus, & interrogatus si cognoscit talem, exprimendo nomen accusati, dixit quod sic.

Item interrogatus de causa cognitionis: dixit quod pro eo quod uidit, & locutus est cum eo pluries, & etiam quia sic, uel sic. Exprimat alias causas, utpote si est de genere suo, uel fuerint socii, & sic de aliis causis cognitionis.

Item interrogatus de tempore cognitionis: dixit, quod sunt decem anni, uel tot.

Item interrogatus de fama illius talis, & praefertim quo ad ea, quae sunt fidei: dixit quod quo ad moralia est homo bonae fame, uel malae fame, ut testificabitur. Quantum autem ad ea, quae sunt fidei, dixit, quod est fama in tali loco, quod dixit, uel fecit talia contra fidem catholicam; uel quod est talis facta, & eam tenet, & defendit: Uel quia est bonae fame quo ad ea quae sunt fidei.

† Vide omnino quod diximus sup. commentario 14. huius partis, sup. tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem. §. 13. si reus.

Interrogatus quid est fama: dixit, quod est id, quod communiter dicitur.

Item interrogatus si uidit, uel audiuit talem dicentem, uel facientem aliquid contra fidem: dixit quod sic: talia, &c.

Interrogatus ubi uidit fieri supra dicta, uel dici: dixit quod in tali loco.

Interrogatus in quorum praesentia sunt dicta, uel facta supra dicta: dixit quod in praesentia talium, & talium.

Interrogatus quotiens uidit dici, uel fieri supra dicta, dixit quod totiens.

Item interrogatus de modo, quo talis fecit, uel dixit supra dicta: dixit quod modus fuit talis: nam & caetera.

Item interrogatus si attentis omnibus antedictis quae dixit, uel fecit ipse talis, si uideatur ipsi testi, quod dictus talis praedicta dixerit, seu fecerit trufatorie: si dixit, & recitauerit: seu animo indeliberato: dixit quod credit, quod fecerit, uel dixerit supra dicta iocose, & trufatorie: seu recitauerit, & non animo sic credendi, seu assertiue. Vel quod dixit animo deliberato, seu assertiue.

Item interrogatus de causa credentiae: dixit quod credit pro eo quod ille talia dicebat ridendo, uel sic, uel sic: uel pro eo quia cum super talibus reprehenderetur, adhuc perseuerabat, et iterabat, &c.

Et hoc est multum diligenter inquirendum, quia nonnulli quandoque dicunt aliqua contra fidem recitando aliorum uerba, & trufando, & burlando, uel disputando, & conferendo, uel interdum asserendo, & affirmando, &c.

Item interrogatus, si hoc deponit odio, uel rancore: seu dimittit aliquid amore, uel fauore: dixit quod, etc. Et sequitur: iniunctum est sibi tenere secretum. Et paulo infra. Acta sunt haec in tali loco, die tali, mensis talis, anno tali, in praesentia talium testium uocatorum, et rogatorum, et mei talis notarii.

Consimiliter examinentur alii testes omnes.

Quibus examinatis, si Inquisitor uiderit factum esse probatum plene, uel esse maxima indicia, et suspiciones uehementes contra accusatum, et timetur de fuga accusati, utpote, si accusatus sentiat, quod contra eum de heresi inquiritur, faciat eum capi. Si autem non timeat de fuga accusati, faciat eum citari, et accusato coram Inquisitore persona liter constituto collectis his, de quibus est accusatus, et his, de quibus est per testes conuictus, uel habitus suspectus: formet interrogatoria super illis, et interroget eum, ac inquirat cum eodem, habito secum notario, et duabus personis religiosi, seu honestis, ut dictum est supra; et hoc per modum, qui sequitur, praestito prius corpora si iuramento ad quatuor Dei Euangelia de dicenda ueritate.

COMMENT. XVII.

Inter ceteras probationes, ea quae per testes fit, magnum habeat pondus in hoc tribunali, praesertim si a fide dignis personis proficiatur: ideo pars haec, quae ad testes attinet, diligentissime tractanda.

† Hoc est, per iocum.

Quid premonere debeant inquisitores, testes in causa haereticis testificantes.

Testis interrogatus quid sit fama, non tenet reddere exactam famae definitionem.

tractari debet, & obseruari: ac multas difficultates, quae circa testes oriri possunt, multis persequitur Eymericus hac 3. par. q. 62. & sequentibus, hic uero in examinandis testibus praxim obseruandam tantum demonstrat. de qua re copiose tractant glo. & doctores in cap. praesentium. de testib. lib. 6.

Sed hic multa Inquisitores obseruare oportet: ac primum illud est, ut diligenter & efficaciter aduocent testificari uolentes, ne pretio corrupti, prece uicti, ira uel odio commoti, aut qualibet alia illicita, uel iniusta causa excitati falsum testimonium dicant, moneant praeterea quam ingens & atrox scelus sit, quempiam innocentem de tam graui & horrendo haereticis crimine infamare. ad hoc iurare debent de ueritate dicenda, ut paulo post dicemus, & illa interuenire, quae prudentissime tradit Eymericus infra numero octuagesimo primo.

Sed praeter ceteris dum uel testes, uel reos interrogant Inquisitores hoc cauere debent, ne ita interrogent, ut suggerere potius responsiones uideantur, uel monere eos quae ratione interrogationes effugere possint, & facilius delicta differri, ut op. imo admonuit Franciscus Casonus in tract. de tormentis. cap. 15. quod quae ratione sit intelligendum, dicam paulo post in commentario sequenti.

Item interrogatus quid est fama, dixit quod est id quod communiter dicitur. Apposite & reformatiua responsionem Eymericus: non enim testes super fama deponentes, debent reddere exactam famae, uel infamiae definitionem, sed satis est eos more uulgi respondere, famam esse publicam quandam uocem, quae de aliquo publice & passim circumfertur; aliter enim uix posset fama probari, & testes oporteret esse inuisperitos, ut ait Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 6. versi. postremo scias.

Sed quid si interrogatus quid sit fama, respondeat se nescire? plane tunc non probaret, ita Hippolytus Marfilius in l. de minore. §. plurimum. numero 104. in fi. ff. de quaestio. quem ceteri Criminalista communiter sequuntur.

Quod si dictus talis praedicta dixerit, seu fecerit trufatorie, uel iocose quid facere uel dicere, trufatorie, ac plurimum quidem refert. (ut mox subdit Eymericus) intelligere, an uerba haeretica per iocum & ludum sint prolata, an uere, & animo deliberato.

Et quamuis regulariter dictum, uel factum iocose uel panam non mereatur, l. 1. §. diuus, ff. ad l. Corneliam. de sicar. l. obligationum substantia, §. ubi. ff. de actio. & obligatio, l. sicut semel. C. de liberali causa, cap. 1. de sentent. ex com. notat Paulus Castrens. in l. si seuerior. C. ex quibus. ca. infam. irrog. idem Paulus & Baldus in l. nemo deinceps. C. de episc. audient. In crimine tamen haereticis longe aliter est iudicandum: nam si quis iocose quippiam dixerit in fidem, in Deum, uel in Sanctos, puniendus quidem est. Cardinalis Zabarella in clemen. 1. §. nos igitur. in fine. de sum. trinit. Nicolaus Arelatanus tract. de haeret. notabili 28. Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. cap. 19. numero 3. in fi. Gondissaluis de haeret. q. 1. numero 7. Lopus & Cardinalis in clemen. vnica. §. sane. de usuris. Palacius Rubius in allegatione de haeresi. §. 4. in fine. Simancas de catho. in situ. titu. decimo septimo. numero vigesimo

secundo, & 23. Ioannes Rojas in singularibus fidei singu. 103. & alii.

Num autem puniri debeat per Episcopos, an etiam per Inquisitores, dubitant nonnulli ex praecitatis, sed ueriori mihi sententia uidetur, per Inquisitores esse puniendos, quod uoluit Cardinalis, & Ioannes Rojas praefatis locis, & Gondissaluis tract. de haeret. q. 8. numero 6. quibus propterea subscribo; quoniam ex quocumque haeretico dixit, aut fecit, statim subiicitur Inquisitorum iurisdictioni. explorare autem, an per iocum, uel serio ea sint asserta, ad eosdem quoque Inquisitores spectat.

Sed quae pena puniri debeant qui per iocum profecerunt haeretica, non est iure cautum: ideoque arbitrio iudicantis haec relinquuntur. Primum hoc sit exploratum, hos non esse puniendos uelut haeticos, sed leuius, quia non concurrunt necessaria ad haesim constituenam, uidelicet error in intellectu, & pertinacia in uoluntate; nisi qui dixerit, seu iocum protulerit, in eo persistet, ueluti si quis iocando diceret (quod est praefatorum frequens exemplum) se habiturum uxorem in alio seculo, postquam in hoc non habuit, ac postea in ea sententia stulta perseueraret.

Puniuntur ergo pena pecuniaria pijs locis eroganda, ut praecitatis locis Gondissaluis & Ioannes Rojas rescripserunt, uel aliqua poenitentia saluati.

Meminerint tamen Inquisitores poenam esse augendam, uel minuendam iuxta qualitatem persone iocantis, loci personarum astantium & audientium, & scandali inde orti; quae in delictis coercendis sunt obseruanda, cap. sicut dignum, de homici. l. aut facta. ff. de poenis.

Modus proferendi dicta eiusmodi, & qualitas persona ad minuendam poenam multum profunt: ut cum repente, celeriter, inconsiderate, ac sine deliberatione dicta fuerint, ut sepe contingit, item uidentium, an persona etiam sua natura faceta esset, quae proculdubio ea protulit, ut astantibus risum excitarer, quamuis ob id non sint haec impunita relinquenda omnino, quia ut recte scripsit Geison. par. 2. tractatu. vlt.

Non patitur ludum, fama, fides, oculus. Ideoque eos, qui dicta haec petulantia in Deum & Sanctos proferunt, suspectos fieri.

In uiris theologis et religiosi haec acris sunt coercenda, praesertim, si coram laicis haec dicta & facetas proferant.

Genus quoque facetiae spectandum est: nam acerbius puniendus est qui facetas haereticas profert, quam qui scandalosas, erroneas, aut alterius qualitatis.

Ad haec illud diligenter praemonendum est, quod docuit auctor quidam incertus, non tamen imperitus nec contemnendus in tract. de forma procedendi contra inquisitos de haeresi, in rubrica de haeticis. credentibus, & c. nu. 6. in hac uerba.

Si uero dicit quis, quod ex leuitate, uel ex ira, ioco, & turbatione, & sine deliberatione docuit, uel dixit aliquid contra fidem: tunc ipse reus debet probare praedicta, & perfecte: & Inquisitor debet praedicta diligenter inuestigare, & non debet esse facilis

An puniendus per episc. uel Inquisitore.

Qua poena coercendi quod per iocum profertur haeretica.

Ex quib. causa minuitur poena.

Non facile creditur dicentibus se haeretica dixisse, sed per iocum.

ad recipiendum talem excusationem: quia quasi omnes moderni hæretici sic se excusant. Inuenta autem ueritate, quantum est possibile, si inuenitur quod se non excuset, debet Inquisitor contra eum procedere; si uero inuenitur quod uere se excuset, adhuc dicunt quidam, quod Inquisitor potest eum punire, & debet: quia homo ex leuitate, uel ioco, uel turbatione uerba hæretica non debet proferre contra fidem & bonos mores. hæc tenet ille. Et Dulcinum olim Hæresarcham perfidum hac ratione se excusare uoluisse scimus, ut dixi supra parte 2. super quæst. 12.

Qui uerba scripturæ facere ad inania, uelut Pasquinos, & turpè amor è trahit, grauius coercendi.

Postremo, quæ de facetijs & facetijs hæreticalibus paulo antea diximus, obseruanda quoque putamus ad uersus illos, qui uerba sacræ scripturæ ad iocosa, scurrilia, & inania trahunt, ex his quandoque (ut uulgus loquitur) Pasquillos, seu Paschimos componentes, quod est ingens & immane scelus, cum Spiritus sancti uerba in ludibrium conuertantur, cuius sceleris patratores per Episcopos grauius coercendos iubet concilium Tridentinum sessione 4. in fine. uersic. post hæc temeritatem.

His adiungendi amantes, qui passim etiam solent scripturæ sacræ uerba ad sua trahere desideria ut persuadeant: & ceteri uani homines & impostores, qui ut sua facilius persuadeant, contortis scripturæ testimonijs nefarie utuntur: in hos enim Inquisitores, aut saltem proculdubio Episcopi animaduertere possent.

Recitantes aliorum hæreses, aut puniendi, & quomodo.

¶ Seu dixerit recitatur. Quoniam qui refert aliorum hæreses, nisi dolo malo & fraudulenter faciat, puniendus non est: secus tamen dicendum, si recitauerit approbando & laudando: quod quandoque fit à perfidis & malis hominibus ex industria, quibus non debet prodesse hoc refugium si dicant, se recitando eas protulisse, argumento l. qui iniuria. ff. de furt. tradit Simancas de catho. instit. tit. 17. nu. 18.

An autem per dolum, aut sine dolo recitata sint hæreses, circumstantiæ rerum, & qualitas personarum recitantium facile demonstrabunt. animaduertant autem iudices fidei, uisitata esse astutorum hæreticorum imposturam, dicentium (ut se tueantur) se recitando tantum, non approbando, nec prædicando hæreses protulisse, quibus non est facile credendum: & si hanc excusationem attulerint, eam probare debent, ut paulo antea ostendimus in iocante.

His præterea quales pœna imponi debeant, & delicti qualitas, & incommoda inde orta, et scandalum excusatum, docebunt.

Postremo obseruandum est, recitari posse quandoque aliorum hæreses sine dolo, non tamen sine culpa ac imprudentia nota, ut docuit Eymericus par. 1. q. 10. numero 5. nam qui disputando coram rudibus, aut concionando coram his, qui nihil contra fidem audierunt, recitant ad inanem quandam ostentationem hæreticorum dogmata; quamuis sine dolo id faciant, at sine culpa interdum non faciunt: & propterea ne amplius id fiat, inhibendum est ab Episcopis. sæpe enim compertum est, multos lapsos fuisse in eas hæreses, quas audierunt recitari; quod ego quandoque contigisse scio.

Qui per lubricum linguæ loquuntur, per lubricum linguæ. nam qui per faci-

lem & indeliberatum linguæ lapsus inconsiderate hæresim proferunt, nec hæretici sunt, nec puniendi uidentur: quia lubricum linguæ non facile ad pœnam trahendum est. l. famosi. ff. ad legem Iuliam maiest. l. 1. c. si quis imperat. maled. 2. q. 2. c. quod autem ait, ita Zachimus tract. de hæret. c. 7. nu. 9.

Sed Lopus & Cardinalis in clemen. unica, de uisuris, non esse inultum relinquentium delictum per lubricum linguæ commissum, tradunt. & hos qui sequuntur extraordinarie puniendos scribunt, nempe Albertinus tract. de agnos. assert. q. 3. num. 10. Gondissalvus tract. de hæret. q. 1. nu. 7. Squillacensis tract. de fide cath. c. 19. num. 3. in fine. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. num. 66. & Campegius apud Zanchinum. c. 7. uersic. non ex proposito.

Erit autem hæc pœna pecuniaria in pios usus eroganda, aut alia leuis, consideratis illis circumstantijs, quas cum agerem paulo antea de hæresibus per iocum distis, monui obseruandas.

Illud hoc loco addendum, multum esse pœnam minuendam, aut nullam penitus infligendam ei, qui statim corripit quod per linguæ lubricum temere effusiuit: reprehendendus est autem grauius, & admonendus, ut præcaueat in futurum.

Hæc quæ proxime diximus de proferente hæreses animo indeliberato seu per lubricum linguæ, locum quoque habere putamus in illis qui per iram, seu calorem iracundiæ aliquid uerbum hæreticum proferunt. Zanchinus tract. de hæret. cap. 7. numero 9. Gondissalvus de hæret. quæst. 8. numero 6. & alij, de quorum pœna pauca quædam dixi infra super quæst. 103. S. Rursus Inquisitores, & faciunt quæ late tradit Tiracquellus tractat. de pœnis temperan. aut remittent. causa. 1.

De eo uero, qui cum esset ebrius, hæreses protulit, dubitatur quidam, an cessante ebrietate, ut hæreticus puniri debeat, cum is uideatur in ebrietate proferre, quod antea mente conceperat; ac proinde censetur in priori proposito perdurare: sed benignius & uerius est, ebrietatem ab hæresi excusare, nec puniendum, qui dum uere ebrius esset, hæreticatur: nam perinde de eo censendum est, ac de furioso & mente capto. capit. à crapula. de uita & honesta. clerici. l. respiciendum. §. delinquant. ff. de pœnis. l. omne delictum. §. per vinum. ff. de re milit. tradit eleganter Zanchinus tract. de hæret. ca. 7. numero 10. ubi ualde prudenter adiungit ebrios propter præcedentem culpam, cessante ebrietate, corrigendos.

Hæc uero de ea ebrietate sunt accipienda, quæ omnino mente priuauit: nam si modica fuerit, coercendus est qui deliquit, ut optime scripsit Barto. in dicta l. respiciendum. §. delinquant. de pœnis. & Campegius apud Zanchinum capit. septimo, uersic. aliquid aliter corrigi.

De dormientibus, quos interdum contingit hæreticalia proferre: idem iudicandum putamus, quod de uere ebrijs paulo antea diximus. horum enim nullum est tunc animi iudicium, cum sensus sint penitus ligati, & dormientes furiosis equiparantur. l. 1. §. adpiscuntur. ff. de acquiren. possessio. & propterea ne puniendi quidem, clem. unica, de homici. ubi Laudanus, & Cardinalis Florentinus, q. 6. traditque eleganter Tiracquellus tracta. de pœnis temperandis; aut

hæresim proferunt, an puniendi, & quomodo.

De proferente hæreses per iram.

De ebrietate protulit hæreses, an et quando puniendus.

Dormientes qui hæreses proferunt, non puniuntur.

aut remittent. causa 5. num. 2. & seq. In ceteris uero qui uel propter ætatem decrepitam iam delirant, uel propter ætatem præmaturam et teneram quid loquantur non intelligunt, ac denique ob alias quasque causas indeliberato animo hæreticalia proferunt & impia, puniendi non sunt, hos enim omnes consilij, et prudentiæ inopia, tum in hoc tribunalium in ceteris à pœnis commissorum delictorum tuetur, atque ex his, nisi fallor, remanet locus hic satis apertus, & clarus: est enim insignis, nec fuit ullo modo omittendus.

Num. 73.

¶ Quibus examinatis si Inquisitor uiderit factum esse probatum plene, uel esse maxima indicia, &c. faciat eum capi. Hic locus, si quisquam alius est, ualde insignis, prudentiæ plenus, & multum Inquisitoribus considerandus, ne temere in tam graui causa ad capturam reorum accedant, hæc uero Eymericus doctrina apertis iuribus nititur, quamuis ipse iura non citet.

Quis ordo seruandus in captura reorum in crimine hæresis.

Ergo in hoc articulo, de capiendos reos hæc sunt obseruanda. Primum enim de delicto constare debet, uel indicia aliqua habere oportet per secretam inquisitionem à iudice factam, aut alijs modis: quia nunquam est in criminalibus à captura reorum inchoandum. l. nullus in carcerem, & l. si ubi Bartolus, Baldus, & Salycetus, C. de exhiben. reis, l. nemo, C. de exacto. tributo, lib. 10. Baldus in l. quod cuiuslibet, nu. 2. C. de condic. ob turpem caus. Salycetus in l. absentem, nu. 9. C. de accusatio. copiose & uere suo more. Antonius Gomiz. tom. 2. varia. resolut. cap. 9. nume. 1. Iulius Clarus in tract. crim. §. ult. q. 28. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertio. 1. nu. 2. & seq. Albertinus de agnos. assertio. q. 3. nume. 22. & q. 34. nu. 2. & ceteri communiter.

Rursus, ubi denuntiationes & indicia rite conscripta fuerint, reus citari debet uerbaliter per nuntium, aut per litteras ut se sistat coram Inquisitoribus; sed si recessus, aut fuga timeatur, tunc ommissa uerbalis citatio ne statim est ad citationem realem, hoc est, ad personalem capturam deueniendum: ita scribunt omnes præcitati, & probat apertissime textus in d. l. nullus, C. de exhiben. reis, & in l. fin. C. de custo. reorum. & in l. 1. ff. eodem titu. Salycetus in d. l. nullus, & in l. absentem, C. de accusatio. Angelus tract. de malef. uerbo, iudex commisit. Marfilus in tract. crimin. §. constante, in principio, & alij, & dixi plenius infra nu. 131.

Hæc res, ut breui cuncta complectar, in hoc tribunali hoc ordine conscribitur: ubi ex testimonijs & delicti qualitate uisum fuerit delatos esse huius criminis reos, Fiscalis petit ab Inquisitore, ut rei comprehendantur, is uero protinus habito peritorum consilio, quid factu opus sit, deliberat: & si plusquam semiplenis probationibus reos conuincere uiderit, eos comprehendi iubet. Simancas de catho. instit. tit. 44. nume. 12. idem in enchyridio tit. 5. nu. 1. & 2. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertio. 1. nu. 12. & sequen. atque hæc est iustissima procedendi ratio, præscripta etiam Inquisitoribus Hispaniæ. Madriliana quadam instructione anno MDLXI. c. 3. in hæc uerba à nobis latine facta: Inquisitores uisa informatione simul si præcenses fuerint, deliberent de captura, quæ magis iusta uideatur, si fieret cum consilio consulentum eius inquisitionis, si commode fieri posset, & uideretur

Magno consilio ad capturam procedendum in hoc crimine.

Inquisitoribus conueniens & necessarium, & quod decretum fuerit in actis referatur. hæc ibi.

Dixi uero, habito consilio peritorum: nam quamquam solus Inquisitor decernere possit, ut rei personaliter capiantur, clemen. 1. §. propter quod, de hæret. securus tamen est, & tutius, ut rem tantam inuero consilio peritorum aggrediatur, cum enim hoc delictum sit grauissimum, & ex sola captura non modice fama ledatur, non facile decernendum est, ut rei capiantur. Eymericus hoc loco ualde prudenter hæc intuitus, aut plenam probationem delicti, aut maxima indicia, aut uehementes suspensiones præcedere debere capturam assertit: nam ex leuibus suspicionibus nunquam est ad eam deueniendum, ut monui supra in 2. parte, super cap. excommunicamus. §. ceterum, cetera huc spectantia copiose tradidi infra super q. 59.

Modus interrogandi reum accusatum.

TALIS de tali loco, delatus prædictus iuratus ad quatuor Dei Euangelia corporaliter tacta, tam de se, quam de alijs dicere ueritatem, & interrogatus unde est, seu unde originem trahit: Respondit, quod de tali loco, talis diocesis.

Item interrogatus, qui sunt eius parentes, & si sunt uiui, uel mortui: Respondit, quod uocantur taliter, & quod sunt uiui in tali loco, uel mortui.

Item interrogatus ubi fuit nutritus, & ut in pluribus conuersatus: Dixit quod in tali loco, uel tali. Et si uideat Inquisitor quod mutauit locum proprium, & conuersatus fuit in alieno, & præsertim in locis, in quibus consueuerunt hæreses uigere, interrogabit eum sic.

Item interrogatus quare mutauit locum suæ natiuitatis, & se transfudit ad commorandum in tali loco, uel talibus: Dixit quod ex tali causa.

Et secundum responsiones formabuntur articuli quosque ad propositum ueniatur.

Item interrogatus si in dictis locis, uel alibi audiuit loqui de tali materia: exprimitur materia, de qua est accusatus: utpote si audiuit loqui de paupertate Christi, uel Apostolorum, seu de uisione Beatorum, &c. Et si dicat, quod sic; interrogetur diligenter, quid audiuit loqui de materia antedicta, & scribantur eius responsiones: dixit, & cetera.

Item interrogatus, quid ipse super hoc aliquando est locutus: respondit, & dixit, & cetera.

Item interrogatus, quid ipse credit super hoc quod, &c. dixit.

Et sic prudens Inquisitor interrogabit & formabit sibi articulos secundum materiam, de qua est accusatus, & de qua per testes est conuictus, uel suspectus habitus, raliter ut ueritas habeatur. Qua confessione perfecta scribitur paulo post: Acta sunt hæc in tali loco: & cetera.

Et si uideat Inquisitor, quod plene de hæresi est conuictus per testes: uel confessione propria deprehensus: uel negat, sed est conuictus uel multum suspectus, capi eum faciat, & includi ad custodiam, de capiendos.

75

Quando detur mandat de capiendos.

ne euadat, in carcere proprio, si habeat; vel in palatio episcopali communi: vel teneat eum in posse curiæ secularis, prout sibi & negotio videbitur expedire, Vt communiter tamen tutius, & melius tenentur in carcere curiæ Ecclesiasticæ, quâ secularis: Et etiam quia episcopus est ordinarius iudex, sine quo Inquisitor non potest de hæresi definitiue aliquem condemnare, nec quæstionibus exponere, seu tormentis, nec carceri, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur mancipare, vt habeatur extra de hæret. cap. Multorum querela, in clemen. quibus ex causis habet frequenter cum episcopo de captis pro hæresi contractare, & eundem captum interrogare, quando processus est communicatus.

76 Sæpius interrogandus reus.

Cumque accusatus fuerit sic captus, interrogabit eum, & examinabit eum frequenter Inquisitor super his, quæ negat, & sunt probata, vel suspensiones uehementes contra eum, quousq; amplius nolit fateri, fatendo, uel negando, & in causa sit conclusum, continuando confessiones in processu, & actis semper cum notariis, & testibus per modum prædictum. Et post datis, & præmissis legitimis defensionibus, si petit, finitur negotium per modum infra scriptum.

COMMENT. XVIII.

Num. 74.

Quamvis in his quæ ad praxim attinent, nihil seve sit nominatim à iure cautum: ea enim iudicum prudentiæ relinquuntur, & plurimum in his etiam consuetudo singularum inquisitionum sibi vendicat: nihilominus tamen, vt facilius in his quoq; modum, cum se offert occasio, præscribamus, quo ordine commodissime hæc sint gerenda in gratiam lectoris breuiter supplicemus. Ergo vt hunc locum illustremus, omiſsa supplettes in hac parte, hæc possent utilissime obseruari.

In examinandis & interrogandis reis, quis ordo seruandus.

Communioribus interrogationibus absolutis, quarum hic meminit Eymericus, mox reus ipse interrogabitur in genere: an sciat quam ob causam sit captus: an aliquos suspectos habeat, à quibus se delatum fuisse reputet, & quos: ac iuxta eius responſionem formabuntur ceteræ interrogationes cause ei competentes, monebitur præterea, vt clarè & aperte veritatem fateatur, recepturus & inuenturus apud Inquisitores omne misericordiæ auxilium. hæc vero admonitio ter poterit fieri intra primos decem dies à capturâ: quamuis plures dies assignare possint Inquisitores, intra quos hæc terna admonitio interpolatim fiat arbitrio Inquisitoris. Potest etiam & sæpius interrogari, vt mox subiungam, interrogabitur etiam de consuetis Christianæ religionis orationibus, seu precibus, ac de doctrina Christiana: item vbi, & quando, & quibus sacerdotibus fuerit confessus peccata sua.

Inquisitoris prudentia & modestia in interrogandis reis.

Hoc autem præ cæteris caneant Inquisitores, ne sint in interrogationibus faciendis nimis molesti, ea percutiantes, quæ parum ad rem faciunt, & quæ reos ad iram possint commovere, dummodo nihil omittant eorum quæ ad causam & substantiam delicti attinent. Quod si delinquens libere cæperit confiteri, nullatenus interrumpatur, nisi aliena fuerint à proposito quæ dicit, & parum conducant ad causam.

Hæc omnia notarius excipiat, & reus subscribat, si sciat; si minus, signum aliquod aliud apponat, ac iterum in carcerem remittatur. Dum hæc omnia geruntur cum illis qui examinantur, Inquisitor humaniter eos tractare debet, memineritque se hominem esse, qui & similia committere possit, nisi omnipotentis Dei gratia inuenitur: quemque reum iuxta qualitatem & dignitatem suam tractet, ita vt Inquisitor suam semper tueatur auctoritatem.

Inquisitoris benignitas.

Non erit indecorum, nec inutile, vt dum reus examinatur, in humiliori sedili, quàm Inquisitor, sedeat, vt pacator & magis quietus sit animus ad tractandam causam suam, & ad respondendum, hæc ferme salubriter præscribuntur Madriliana quadam instructio ne anno Domini MDLXI, cap. 13, 14, & 15, à quibus non differt Alfonso Castrius lib. 2. ca. 1. de iusta hæret. punitio. & Simancas de cathol. instit. tit. 44, num. 14, & seq.

Quomodo interrogabitur index reum ne suggerere videatur.

Id vero in primis præcauere debent iudices violatæ religionis, ne ita reos interrogent, vt suggerere illis poterint, ac fugiendi modos præscribere, quàm veritatem ab eis indagare videantur.

Vt autem periculum suggestionis evitetur, cum quis de proprio delicto interrogatur, in genere interrogandus est, inde paulatim ad speciem descendendum est, nullam singularem delicti circumstantiam exprimendo, vt scribit Franciscus Casonus tract. de tormentis cap. 15. quem ordinem præscribere mihi videtur Inuisconsultus in l. 1. §. in causa tributorum. ff. de questio. in hæc verba: Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare, an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit: alterum enim magis suggerentis quàm requirentis videtur. hæc ibi.

Et in hæresi quoque suo tempore ex causa id locum habet, vt periculum suggestionis vitetur. Sed veterinus de seipſis rei interrogandi sunt iuxta qualitatem indiciorum, & sæpe ad particularia est descendendum, vt reus vel conuincatur, vel crimen suum detectum agnoscat, vel si quid oblitus est recorderet: cautè tamen hoc est faciendum, ne vel suggestio contingat, vel aliquid periculi testibus nec delatoriis ex particularium circumstantiarum commemoratione seu recitatione immincat.

Inter ceteros autem suggestionis modos unus ille habetur valde perniciosus, cum index facta interrogatione, in responſione præterit vel præuenit reum subtiliter quasi indicando ei viam euadendi, & subministrando modum, quo se tueatur, quod grauissimum est crimen, præsertim in indice violatæ religionis, quod si dolo forte commiserit, in eam pœnam propterea incidit, quam tradit Concilium Viennense in Clem. 1. §. Verum quia, de hæret.

Num. 74. De origine sua, et aliis circumstantiis, cur reus interrogandus.

Et interrogatus unde est, seu unde originem trahit, &c.] Propterea de origine & aliis circumstantiis hoc loco ab Eymericocommemoratis, debet fieri diligens interrogatio: quoniam, ut optime oratores admonent, suspicionum argumenta non leuia sumuntur ex genere, natione, patria, educatione, disciplina, bonitate, prauitate, tempore præterito, societate & amicitia, moribus & uerbis, & aliis huiusmodi, ut docent Cicero lib. 2. Rethor. ad Herennium. Quintilianus

lianus lib. 5. c. 10. orato. instit. & Gaudinus tract. crim. tit. de præsumptionibus. & copiose, ac diligenter Franciscus Casonus tract. 1. de iudiciis ex persona, ca. 1. & multis sequentibus: quod in hoc crimine potissimum est obseruandum: nam qui in locis suspectis est educatus, facile creditur labe hæresis infectus: de ceteris vero circumstantiis idem est iudicium. hæc omnia prudentissime docet hic Eymericus, quamuis sine arte id facere videatur.

Delati nõ interrogantur nisi de his de quibus sunt in dicitari.

Et sic prudens Inquisitor interrogabit, & formabit sibi articulos, secundum materiam, de qua est accusatus. Hoc est præcipuum documentum Inquisitoribus obseruandum, dum reos interrogant, ne videlicet eos interrogent extra id, de quo sunt inquisiti vel delati, nisi ipsi rei dum constantur, dederint occasionem ad alia etiam interroganda; quod frequentissime contingit: tunc enim si ea nõ sunt profus incepta, & ad causam conducant, etiam interroganda sunt, instructio Madriliana anno MDLXI, cap. 15. §. y deueni sempre. in hæc fere uerba: Habeant etiam Inquisitores magnam curam, ne interrogent extra indicia, nisi reus per suam confessionem occasionem præbuerit, quod etiam optime admonuisse videtur hoc loco Eymericus.

Num. 75.

Vel teneat eum in posse curiæ secularis. Sæpe contingere potest, vel ob impotentiam Inquisitorum, vel ob multitudinem hæreticorum, vel ob alias causas, vt rei capti tuti non sint in carceribus Inquisitorum, & propterea docet eos quandoque custodiri in carceribus curiæ secularis: quod & olim saluberrime cauit Innocentius III. rescripto incipiente: Ad extirpanda. in hæc uerba: Teneatur in super Potestas, seu Rector quilibet, omnes hæreticos & hæreticas quæ capti amodo fuerint per uitros catholicos ad hoc electos a diocæsano, si fuerit præsens, & fratribus supradictis, in aliquo speciali carcere tuto & securo, in quo ipsi soli detineantur seorsum à latronibus & bannitis, donec de ipsis fuerit definitum, sub expensis communis ciuitatis, uel loci sui, facere custodiri. hæc ibi.

Delati de hæresi in carceribus iudicis secularis pot. sunt quædoq; custodiri.

Verum cum hoc contingeret fieri, obseruanda sunt huius constitutionis uerba iubentia, ne hæretici custodiantur à uiris electis per Inquisitores & Episcopos: item separentur ab aliis delinquentibus: quod est salubriter cautum, ne vel per malos ministros, aut perfidos socios, quales sunt latrones & banniti, in detrimentum fidei aliquid committatur, instruaturque de celanda veritate.

Num. 76.

Cumque accusatus fuerit sic captus, interrogabit eum & examinabit frequenter Inquisitor, &c.] Neque his obstat id quod paulo antea diximus de terna admonitione faciendâ; nam illa interpolatim sunt intra decem dies a tempore capturæ, per quas si reus, uel nihil constiterit, uel non plene constiterit, tunc promotor Fiscalis accusationem proponit contra reum de illis delictis, quæ per testes probata sunt, omiſſis nominibus testium, & aliis nonnullis circumstantiis commissorum criminum, vt constat ex forma libelli, quam diximus paulo ante commentario 14. §. sed cum hodie. ac illa quidem tres monitiones necessariæ videntur.

Cæterum non modo in principio actorum, sed in tota etiam causa quoties expedire videbitur, multa

etiam alia fieri possunt ab Inquisitoribus: tunc autem expedire videtur, cum vel reus obiecta crimina negat, vel partem negat, & partem confitetur, vel noua superueniunt indicia, aut denique ob alias causas, quas nominatim ars completi non potest, c. vt. 30. q. 5. ibi: Et tam diu actio uentiletur, quousq; ad rei ueritatem perueniatur. Frequenter interrogari oportet, ne aliquid prætermisſum forte remaneat, quod annecti conueniat. hæc ibi. & facit c. iudicet. 3. q. 7. & optima ad hoc gloſa in c. pen. verbo, interrogationibus. extra de iuramen. calum.

Modus continuandi processum per Denuntiationem.

SECUNDVS processus, scilicet ille, qui fit ad denuntiationem alterius, partem non faciendâ, sed tantum denuntians, in quo proceditur ex officio, & non ad instantiam partis, continuatur sic: Nam postquam denuntiatio est facta contra aliquem de hæresi coram Inquisitore, & in scriptis redacta, & in processu inserta pro fundamento processus, secundum modum, de quo dictum est prius, Inquisitor faciet citari testes, quos denuntians inrimauit, & præsertim illos, qui magis uidentur scire in facto: & continuabitur in processu sic.

77 Tabiæſis in summa verbo, Inquisitor. §. 26.

Post quæ attendens Inquisitor ipse denuntiata sibi hæreticalia antedicta, fore ex sui natura talia, & tam graua, quæ non possunt nec debent communitibus oculis tolerari, cum cedant in opprobriū diuinæ maiestatis, & fidei catholicæ detrimētum, descendit ad se informandum, & ad testes examinandum per modum, qui sequitur.

Continuatio processus.

Talis testis citatus, iuratus, interrogatus: & c. ubi supra.

Modus continuandi processum per Inquisitionem.

TERTIVS processus, scilicet, ille qui non fit ad accusationem, nec ad denunciationem alterius, sed fama publica referente, uel clamorosa insinuatione deferente: & sic non ad instantiam partis, sed ex officio iudicis continuabitur sic: Nam prædicta insinuatio, uel famæ reclamatio deducta ad aures Inquisitoris, & inserta in processu pro sui fundamento, ut dictum est supra, Inquisitor faciet citari aliquos testes, & præsertim personas graues, & bonas, & coram notario & duabus personis religiosis, uel honestis, (ut dictum est) inquireret de fama tantummodo cum illis, an sit ueraciter apud bonos & graues ille, de quo agitur, de hæresi infamatus: & continuabitur sic processus.

78 Tabien. verbo, Inquisitor. §. 27.

Post quæ attendens ipse inquisitor, quod iniurias creatoris nimis est impiū tolerare, maxime illas, quæ uergunt, uel uergere possunt in graue ciuile uituperiū & offensam, ac sanctæ fidei opprobriū & iacturâ, uoluit (ut debuit) plenius se informare, an talis de tali hæresi sit apud bonos, & graues ueraciter infamatus, & sic processit ad se informandū, & testes examinandum per modū, qui sequitur.

Continuatio processus.

Forma examinandi testes super fama alicuius infamati de heresi.

79 TALIS testis citatus, iuratus, & interrogatus si cognoscit talem de tali loco: dixit quod sic. Item interrogatus de tempore cognitionis: respondit, & dixit, quod cognoscit eum a tanto tempore citra.

Item interrogatus de causa cognitionis: dixit, quod ex tali causa, vel tali causa cognoscit eum.

Item interrogatus si est fama de eo in tali loco, quod ipse dixerit, vel fecerit talia contra fidem: dixit quod sic.

Interrogatus quomodo scit esse famam de eo, quod talia fecerit, vel dixerit contra fidem: dixit, per talem modum.

Item interrogatus quantum tempus est, quod talis est infamatus de tali heresi in tali loco: dixit, quod tantum.

Item interrogatus si scit ipsum infamatum de illa heresi, vel alia, nisi in loco tali: dixit, &c.

Item interrogatus si scit unde orta sit, & est contra talem illa fama, & si a maleuolis, uel a quibus: dixit, &c. A cetera sunt haec: ut prius.

80 Et testibus aliquibus examinatis, & fama probata, ipse Inquisitor descendit ad inquirendum super rei ueritate, an sit ita, nec ne: & faciet citari testes, & maxime ipsi delato familiares, & bonos, & fidei zelatores: de quibus praesumat, quod fauore delati non deierabunt; & inquiret cum eis medio iuramento, non de fama, sed de re ipsa praesentibus, notariis, & duabus personis religiosis, uel honestis, & continuabitur sic processus.

Continuatio processus. Postmodum cupiens ipse Inquisitor scire an clamor, qui uenit ad eum, opere compleatur: & an fama tam peruersa de tali super heretica prauitate ueritas suffragetur: descendit ad uidentium, ac se informandum, & inquirendam, ac testes examinandum per modum, qui sequitur.

Talis de tali loco testis citatus, iuratus, & interrogatus: &c. prout supra, ubi agitur de examinatione testium, quando proceditur per modum accusationis: & examinatis testibus procedetur ad examinandum infamatum per modum praedictum, ut prius.

COMMENT. XIX.

Num. 78. Hic modus fabricandi processum per Inquisitionem laboriosior est illo, qui fit per denuntiationem; idque propter incertitudinem fama, seu infamiae, qua hic modus nititur ueluti principio & fundamento: & ob id paulo diligentius nobis hic erunt perscribenda quae ad hoc institutum proprie spectant. Praxim erudite tractat hoc loco auctor, reliqua breuiter perscringemus: & quantum ad hanc etiam praxim attinget, uideamus est omnino Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 5. vers. poterit igitur. & q. 6. in principio, ubi et in d. te tractat hunc procedendi modum. adde Tabien sem in sum. verbo, Inquisitor. §. 27.

Num. 80. [A et testibus aliquibus examinatis, & fama probata.] Quomodo autem fama probetur, per quot testes, & quales, necessario est tradendum: nam haec

A magnum habent momentum in hoc tribunali. de hac re variis locis differunt Doctores. Innocentius in cap. qualiter & quando, cl. 2. & in cap. cum oporteat. de accusatio. Panormitanus in cap. inquisitionis. §. quae suuisti, de accusatio. Bartolus in l. de minore. §. plurimum. ff. de questio. & copiosius ibidem Hippolytus Marfiliius num. 40. cum multis sequent. & Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 6. vers. sed quoniam. & vers. sciendum est autem. cum aliquot sequentibus. & Thomas de Piperata in tract. de fama, quem sequitur per omnia Bart. in dicta l. de minore. Simancas de catho. in sum. tit. 65. numero 34. & aliquot sequentibus, & Campegius ad Zachinum cap. 11. & passim Criminalista.

De probanda fama in criminalibus. qui dicitur seruciant.

B Ex his primum colligo, famam per duos testes esse probandum. Barto. in dicto §. plurimum. numero 19. et glossa communiter recepta in l. 3. §. eiusdem. ff. de testibus. Salicetus in l. ea quidem. num. 106. vers. ad septimum. C. de accusa. & praecitati. & hanc sententiam dicit communem Albericus in dicta l. ea quidem. nu. 24. C. de accusatio. addit Marfiliius in dicto §. plurimum. num. 93. adeo uerum esse duos testes requiri ad probationem fama, ut si unus tantum deponeret, non modo non faceret plenam, sed nec semiplenam probationem; neque etiam indicium, quia fama est indicium a crimine remotum: omne autem indicium a crimine remotum debet saltem per duos testes probari, glossa singularis in l. vlt. C. familia excusata. & tradit Marfiliius loco praecitato.

Fama per duos testes probanda debet.

C Fama uero, uel infamia de aliquo qua ratione probetur. eleganter docet Innocentius in dicto cap. qualiter & quando. de accusatio. his uerbis: Hic potes colligere qualiter probetur infamia; debet enim dicere testis, eum de quo agitur, de tali crimine diffamatum: & si quaeratur ab eo, apud quos est infamatus; debet respondere, apud tales: & nisi eos assignet, non uidetur bonam reddere causam dicti sui. praeterea quia non potest sciri, an sint graues, uel maleuoli. haec Innocentius.

Quo probetur fama.

Ergo testes debent assignare causam dicti sui sufficientem, alias non probarent. & hanc sententiam communem dicit Cornuus lib. 2. consil. 232. & lib. 3. consil. 216. personas uero ideo nominare debent, ut iudices intelligant ex qualitate personarum, quanta fides sit fama adhibenda. Sufficit autem testibus nonnullas nominare personas, a quibus dicant se audiuisse Lutherum, uerbi gratia, de heresi infamatum. ita practica Papiensis in forma positionum actoris. verbo, item quod de praedictis omnibus & singulis. num. 9.

Testes causam dicti sui reddere debent.

D Duo autem testes ut plene probent infamiam, ita ut in hoc crimine heresis diffamato canonica purgatio indici possit ratione diffamationis, integri esse debent, & omni exceptione maiores: atque hoc est tutius & securius, ut dixi supra parte 2. super q. 57. atque haec sententia tunc maxime procedet, quando infamia duxisset originem uel a maleuolis, uel ab infamibus, & uilibus personis.

Testes quales esse debeant.

Rursum, si testes super infamia deponentes diuersi essent, aut in nominibus personarum, quia unus diceret se audiuisse a Titio & Seio, alius a Marco & Caio: aut in tempore, quia unus diceret se audiuisse mense Aprilis, alius mense Martii: aut in loco, quia unus

Testes diuersi quando probent infamiam.

unus diceret se audiuisse in platea, alius in palatio, nihilominus famam probant. argumento, lob carmen, §. fin. ff. de testibus. Bart. in d. l. de minore. §. plurimum. nu. 24. ff. de questio. Innocentius in d. cap. qualiter, & quando. verbo, & famam. de accusatio. Practica Papiensis in forma positionum actoris. verbo, item quod de praedictis omnibus, & singulis. nu. 9. in fine, quos caeteri communiter sequuntur.

A delatorum, & praesertim hereticorum, sit cum cautela maxima procedendum, ut suspicio de fraude committenda totaliter repellatur, & ueritas omni moda habeatur: personae quinque in tali examine debent praesentes esse, scilicet, iudex inquirens: Testis, uel delatus respondens: Notarius scribens: Et duo religiosi assistentes.

Testes etiam non conueniant in causa scientia, quia uidelicet unus dicit: scio quia ab eo audiui, uel a talibus audiui: & alius dicit, scio quoniam ob hoc ortum est scandalum in uicinia, nihilominus tamen, quoniam omnes istae causae in eundem finem diriguntur, uere probant famam, aut infamiam. ita idem Innocentius in cap. qualiter & quando. de accusa. verbo, & famam.

B Prima persona est iudex, scilicet Inquisitor, seu eius commissarius, cuius est testes, & delatos examinare, articulos formando, & illis uerbo, uel scripro offerendo, & super illis interrogando. Inquisitor, namque debet esse multum prudens, circumspectus, & ualde cautus in examinando testes, & delatos, & praesertim delatos de modernis erroribus, scilicet Valdensium, & Begardorum, qui pro posse celant ueritatem: quare cum magna cautela, & prudentia est ab eis ueritas eruenda, propter quod in informatione articulorum debet Inquisitor esse multum circumspectus.

Quid stipulibet dici.

C Ad haec, ut testes probent famam, satis est si dicant se audiuisse a talibus, aut talibus (iuxta ea quae in praecedentibus diximus) publice dici, Bucerum, uerbi gratia, imagines Sanctorum deleuisse, hoc est publica uoce dici a populo. ita Baldus in cap. litteras. num. 2. de praesumptio. & in cap. praeterea. num. 9. & 10. de testibus. & in l. barades palam. in principio. ff. de testibus. quem sequitur Marfiliius, in dicto §. plurimum. num. 42. in fine, quod ita obseruari testatur Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 6. vers. debent etiam dicere. & Cassadorius decis. 3. num. 7. de probatio. & in Romana curia hanc sententiam usu forensi custodiri tradit Parisius, lib. 3. consil. 52. in fine. & Hieronymus Mont. tract. de finibus. fol. mibi 50. num. 4. reiecta opinione Bartoli in dicta l. de minore. §. plurimum. num. 19. ff. de questio. ubi dixit testes probantes famam, debere dicere se audiuisse a maiori parte populi: alios non probarent: quam sententiam communis iudicantium usus explorat.

Secunda persona est testis, seu delatus, qui examinatur. Quilibet horum debet prius iurare de dicenda ueritate, alias depositio careret omnimoda firmitate, & post iuramentum non violare, sed dicere meram ueritatem, nec odio, nec raore addere, nec fauore diminueret; sed semper ad formam articulorum respondere: & ad mentem iudicis plusquam ad aliud intendere; & non tergiversari, nec aequiuocare, sed clare ad mentem iudicis, seu interrogantis articulis respondere: & an testis, seu delatus ita respondeat nec ne; debet circumspectus Inquisitor multum attendere; & si uideat quod respondeat cautelose, & uulpine, debet cautelas detegere, & stare ad clarum, & ad propositum respondere.

Item testes de fama deponentes, quid fama sit dicere debent, alias non probarent; quod qua ratione intelligatur, dixi paulo antea commentario 17. §. Item interrogatus quid est fama.

83 Tertia persona est scriptor, qui interrogatones Inquisitoris, & responsiones delati, seu testis scribat; & in actis, seu in processu inserat; & hic debet esse publica persona, utpote, quod sit notarius habens auctoritatem, siue laicus, siue clericus, siue religiosus. Unde non solum laicus, & saecularis clericus, immo etiam religiosus, qui habebat auctoritatem antequam intraret religionem posito etiam quod sit presbyter, potest esse notarius in fidei causa, ut patet in capit. Ut officium, de haeret. lib. sexto, & tunc agit auctoritate Apostolica. In casu autem, in quo Inquisitor non possit habere commodum publicam personam, seu notarium, pro illo actu, potest sibi eligere duos uiros idoneos saeculares, uel ecclesiasticos, qui ambo pariter habeant uim & auctoritatem unius personae publicae, seu notarii, qui depositiones testium seu delatorum insimul quilibet in suo folio fideliter conscribant, & isti duo agunt auctoritate Apostolica in scribendo, haec patet in allegato cap. Ut officium, de haeret. lib. 6.

Relat. supra pag. 107.

Fama de aliquo ubi querenda.

D Iam illud monendi sumus, famam de aliquo in eo loco esse querendam, in quo uersatur, aut est aliquando uersatus: ut de milite in castris, & bello: de Doctore in scholis, & foro: de Monacho in Monasterio. iuxta textum in d. l. de minore. §. plurimum. ff. de questio. ibi: uel cuius existimationis quisque in ciuitate sua est. Postremo agendum hic mihi erat de effectibus probatae fama: an scilicet faciat plenam probationem, siue semiplenam, aut saltem indicium generet ad torturam, aut sit sufficiens ad indicendam purgationem, sine aliis admittendis, & de multis huc spectantibus, quae non sunt huius loci, cum Emericus de probatione fama disputandi tantum praebuisset occasionem. De his uidentur sunt praecitati, quanquam obscurissime loquantur, & sepe pugnania tradant, de quo egi plenissime infra super q. 61. adde Campegius ad Zachinum cap. 11.

84 Quarta persona, & quinta sunt duo ipsi Inquisitori assistentes, & totius examinis testes; & isti debent esse duae discretae personae, & religiosae, uel alias honestae: ut duo discreti, & honesti clerici, uel laici, ut notat Archid. in alleg. cap. Ut officium. in quarum praesentia per publicam personam praedictam, uel per duos uiros idoneos depositiones testium, & delatorum fideliter conscribantur: quae

Quot persona esse debeant in examinatione testium, & delatorum in causa fidei.

81 VERVM cum in examinatione testium, &

duae discretæ, & religioſæ, uel honeſtæ perſonæ aſſiſtant ipſi Inquiſitori; & adſint toti examini teſtis, uel delati à principio ſuæ deſiſtionis uſque ad finem, ſi Inquiſitor poteſt commodè pro toto illo tempore ſecum habere: quod difficulter poteſt facere. Vbi autem Inquiſitor non poſſit commodè iſtas duas perſonas in toto examine teſtis, uel delati habere, ſaltem habeat in fine deſiſtionis; & tunc legatur deſiſtio per notarium ipſi deponenti teſti, uel delato, in præſentia Inquiſitoris, & prædicatarum duarum perſonarum diſcretarum, & interrogetur ſi ſtat & perſeuerat in deſiſtione illa; & eo ſtante, & perſeuerante, ſcribat in actis quomodo in præſentia talium fuit ſibi deſiſtio le-

Alia: puto ſufficere, & ſatis faciet ſtatute prædicte.

COMMENT. XX.

Num. 81.

Quoniam quæ multorum teſtimonijs comprobantur certiora creduntur, & quæ multorum ſenſibus inſinuata, procul à mendacio abeſſe putantur: ideo oportuit (ut docet Eymericus) in cauſa fidei, dum reorum negotia tractantur, multas interuenire perſonas.

Quales Inquiſitori par- tes in examinandis teſtibus & delatis.

Inquiſitor debet eſſe multum prudens, circumſpectus, & valde cautus in examinando teſtes, & delatos. Primum in examinandis teſtibus ideo prudentiſſimus, & diligentiſſimus eſſe oportet. Inquiſtorem; quia cum teſtium nomina reis non publicentur, nec reorum patroni poſſint eos examinare, ac ob id deſiſtionis ordo quaſi truncatus eſſe uideatur, ne iniuſte rei condemnentur, debet omnino Inquiſitor patronorum perſonam induere, & cauta ſollicitudine quaerere ueritatem; ne innocens condemnetur: ac proinde in teſtibus perſonarum qualitatem, & fidem, mores, & ſtudium rimari debet, & conſiderare quo animo, qua fide, an zelo iuſtitie, an potius inuidie, aut inimicitie ſtimulis agitati ad teſtificandum acceſſerint. Aurea ſunt, quæ huic cauſæ accommodari poſſunt Euaristi Pontificis uerba, in cap. ſi qui ſunt. 2. q. 7. omnino à iudicibus fidei memoria retinenda. ait enim: Diligenter perſcrutandum eſſe, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua uita, qua conſcientia, quoue merito: ſi pro Deo, aut pro uana gloria, aut in inimicitia uel odio, aut cupiditate iſta præſumpſerint. hæc ibi. Idem cautum eſt Hiſpalenſi quadam prima inſtructione anni MCCCLXXXIV. cap. 14.

Iam in reis examinandis, & interrogandis propterea valde etiam ſollicitus, & diligens eſſe debet: quoniam hæreticorum potiſſima cura eſt, occultare hærefes: fingere ſanctitatem: ſiſtas quandoque emittere lacrymas, quibus uel ſenſiſſimum iudicem poſſint interdum permouere, cæterum non propterea succumbere debet Inquiſitor, ſed ſemper ſuſpicari debet ſe poſſe deludi, & ficta eſſe quæ à reis proferuntur dum negant, præſertim cum indicia, uel teſtes ſint in contrarium. hæc autem tunc maxime præcauere debet, cū rei iterum capti in cauſa fidei fuerint, uel inquiſiti, quæ omnia diligentiffimè tradit Eymericus paulo poſt nu. 85. & ſeq.

Quilibet horum debet prius iurare de dicenda ueritate. Ideo prius de ueritate dicenda iurandum eſt: quoniam teſti non iurato nulla fides habenda eſt, etiam ſi grauiſſimus, & probatiſſimus foret. cap. hortamur, 3. q. 9. cap. nuper. & cap. fraternitatis. ubi gl. in uerbo, iuramentis, extra de teſtibus. l. iuramentum. di. C. de teſtibus.

Quod uero hic docet Eymericus de hoc iuramento præſtando, iam olim in hac cauſa præcipit concilium Biterrenſe, cap. 4. in hæc uerba: Ab illis qui ſic citati coram uobis infra tempus cõparuerint assignatum, recipiatis iuramenta, de mera, & plena ſuper factõ labis hæreticæ, tam de ſe quàm de alijs uiuis, & mortuis dicenda, quam nouerint, ueritate, hæc ibi. Idem cauit Martinus V. in bulla ſcipiente: inter cunctas. in Concilio Conſtantiensi ſeſſio. 45. quam retulimus in bullario literarum Apoſtolicarum in fine huius operis.

Huius autem iuramenti formula uulgo talis eſſe ſolet: Iuro per Deum, & Crucem, & ſacroſancta quattuor Euangelia manibus proprijs tacta, me dicendum ueritatem: quod ſi fecero, Deus me adiuuet; ſi autem contra, Deus me condemnet. facit cap. de parentela. 1. & 2. 3. 5. q. 6.

Et ad mentem iudicis plus quam ad aliud intendere. Et ratio eſt: quoniam in iuramento quod præſtatur ei cui legitimè ſubiecti ſumus, hæc regula eſt penitus obſeruanda: qui iurat, iuxta mentem iudicis cui iurat, non ſecundum propoſitum aliud iurare debet: aliàs doſolum emitteret iuramentum, & grauius peccaret. Beatus Thomas 2. 2. q. 89. art. 7. in reſpon. ad 4. argumentum, & ibi Caietanus. copioſè Sotus, lib. 8. de iuſt. & iure. q. 1. art. 7. & ceteri communiter Theologi. hinc illud Iſidori, lib. 2. de ſummo bono, cap. 31. Quacunque arte uerborum quis iuret. Deus tamen qui conſcientiæ teſtis eſt, ita accipit, ſicut cui iuratur, intelligit. hæc ille.

Idem iudicium habendum eſt de aquiuoco iuramento, quod ſi uel ſimulatis uerbis, uel artiſicioſè prolatis, ita ut duplicem ſenſum recipere poſſint: num ſi iuramentum iure etiam, & legitimè petatur, non licet tali amphibologia rei ob iniuriam, quæ ſit ei, qui habet ius exigendi tale iuramentum. ita Sotus in d. art. 7. in ſi. & ceteri communiter.

His autem fraudibus rei in iuramento in cauſa fidei præſtato, tanto iniquius eſt, & turpius, quanto res eſt grauior, & cauſa fidei cæteris præſtantior. olim hunc dolum conſueuiſſe exercere Pſeudoapoloſos, cum ab Inquiſitoribus interrogarentur, docuit Eymericus par. 2. quaſt. 12. & dixi ibidem. §. uigefimus error eſt.

Tertia perſona eſt ſcriptor, qui interrogationes Inquiſitoris, & reſponſiones delati, ſeu teſtis ſcribat, & cetera. Olim ob Inquiſitorum inopiam, qui notarium certum, & huic officio deſtinatum alere non poterant, multis modis prouiderunt Romani Pontifices, ut non deeſſent, qui inquisitionis acta conſcriberent: interdum diſpenſantes cum clericis, & religioſis, qui prius notarii fuerant, ut officium tabellionis in cauſa fidei poſſent exercere: interdum concedentes, ut duæ idoneæ perſonæ geſta conſcriberent, quibus plena fides adhiberetur, ut eleganter docet hic Eymericus, qui ex Biterrenſi Concilio ſummiſſe mihi

Num. 81. Iuramentum de dicenda ueritate præmit tendum à teſtibus, & delatis examinandis.

Iuramentum præſtandi eſt iuxta mtem eius qui exigat iuramentum.

Inquiſitores notarios ſibi poſſunt creare.

Tot perſonæ adhibendæ in examine in- quiſiti, quot in examine teſtium.

Obſeruandæ.

An duæ per ſonæ acta in quiſitionis ſcribentes no- tario æquipa- rentur.

mibi hanc doctri- nam uideatur, in quo cap. 4. (ubi totius ordo in hac re eleganter deſcribitur) ita ſcriptum eſt: Ab illis, qui ſiccitati coram uobis in ſra tempus comparuerint assignatum, recipiatis iuramenta, de mera & plena ſuper factõ labis hæreticæ, tam de ſe quàm de alijs uiuis & mortuis dicenda, quam nouerint, ueritate: ac poſtmodum per uos, uel per ſcriptores diligenter interrogantes eodẽ de ſingulis, de quibus requirendi uidebuntur, faciatis confeſſiones ac deſiſtiones ipſorum fideliter ſcribi, & in actis inquisitionis reponi: aut per publicam, ſi poteſtis habere perſonam, aut per aliam idoneam & iuratum, cui & alius uir idoneus iuratus ſimiliter adiungatur: ut ſcripta huiusmodi, ut per manum publicam, uel per duos (ut tetigimus) uiros idoneos, in actis reſcripta & conſcripta, ac ei qui conſcribetur & deponit coram Inquiſitore & notario, uel dictis duobus uiris idoneis recitata, robur obtineant firmitatis, hæc tenus ibi.

His omnibus priuilegijs uocandi aut notarios, aut religioſos, qui notarii fuerant, aut duos uiros idoneos ad acta inquisitionis conſcribenda, tandem acceſſit & illud, quod anno Domini MDLXI. Inquiſitoribus tribuit Pius Papa IIII. ut poſſint, ubi occaſio poſtulerit, notarios ſibi creare, reſcripto quodam incipienter: Paſtoralis officij cura, impreſſo inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis, de quo dicam amplius infra ſuper q. 18. & 19.

Ideo uero tam diligens obſeruatione in hac teſtium & reorum deſiſtione recipienda exigatur, ut que ſunt tot inſpecta oculis, & tot ſenſibus inſinuata, falſi proſus ſuſpicionem excludant, & colligitur ex his que notat Ancharanus & Geminianus in c. ut officium. §. uerũ, & in c. ult. de hæret. lib. 6. & Simancas de carbo. inſtit. 64. nume. 9. & Campegius apud Zanchinum ca. 9. verſ. ſi queris.

Tam ex his EymERICI uerbis: Et reſponſiones delati ſeu teſtis ſcribat: iunctis his, quibus initio huius diſputationis, de quinque perſonis examini adhibendis, orſus eſt, colliges cum ſentire totidem perſonas, nepe quinque, eſſe adhibendas in examinatione inquititi, quod poſtulat in examinatione teſtium per dictum c. ut officium, de hæret. lib. 6. quæ enim ille textus de perſonæ adhibendis in teſtium examinatione loquitur, eadem tamen cauſa, nempe, negotij grauitas, & falſi excludendi ſuſpicio in examinandis delatis ſeu in- quiſitis reperitur: erit ergo ius idem ſtatuedum. l. illud, l. illud, cum ſimilibus, ſi. ad l. Aquiliam, quod ipſum uidetur apertiſſe tradere idẽ Eymericus in hac 3. par. q. 6. 3. cui adſtipulatur Campegius apud Zanchinum. c. 9. verſ. ſi queris.

Quod tunc omnino obſeruandum ab Inquiſitoribus crederem, cum cauilloſos, tergiverſatores, aſtuſos, callidos, impios, impotentibus, & grauius facinoroſos reos examinant; in alijs uero hæc tanta ſolemnitas reuerti poteſt, quod et uſus multarum inquisitionum obſeruat, tutius tamen eſt, ſi hæc perſonæ religioſæ commode haberi poſſint, eas ſemper examini adhibere, ob cauſam proxime allatam, & alia pericula, quæ ab inquis hæreticis obuiui poſſent.

Qui æquo pariter habeant uim unius perſonæ publicæ ſeu notarii. Et ita uidetur ſentire glaſ-

ſa in cap. quoniam contra, uerbo, duos uiros, de probatio. & Repertorium Inquiſitorum uerbo, notarius, §. nota circa notarios, & Locatus in iudiciali uerbo, notarius, nume. 4. ac de his duabus perſonis loco unius notarii adhibendis multa Angelus in lege geſta, C. de re iud. & Franciſcus Curtius iunior tract. de ſeudo. par. 7. q. 4.

Sed diligenter conſiderandum eſt, quod dicit Decius in dicto c. quoniam contra, nu. 35. & ſeq. de probatio. uidelicet, quod cum duo hi uiri idonei admittantur in ſubſidium, quoties publica perſona commode haberi non poteſt, non uidetur proprie notario poſſe æquiparari; qd etiam ibidem docet Aretinus, ceterum quæquam hæc diſputatio fructu non careat, omittenda nũc eſt, et quid in hac cauſa obſeruari debeat, cum uſus exegerit, breuiter dicamus.

Primum ergo acta iudicij per publicam perſonam. In actu inquit hoc eſt, per notarium ſum ſcribenda, ſiue is ſit laicus, ſitionis ſcribendis quis ordo ſeruandus, hoc exercuit officium, quod ſi hos Inquiſitor habere nõ potuerit, in ſubſidium duas perſonas idoneas, id eſt, peritas & officio congruentes, & honeſtas & bonæ famæ adhibere debet: ita Hoſtienſis, & Ioannes Andr. in dicto c. quoniam contra, de probatio.

Reſus id eſt obſeruandum, hos uiros idoneos ad hanc prouinciam ſuſcipiendam per Inquiſtores compelli poſſe: ita Baldus in rubri, C. de fide instrument. facit quod notat Cynus in l. inuitus, C. de procurato. tradit nominatim Decius in dicto c. quoniam contra, de probatio. nu. 36.

Postremo atequam hi duo uiri idonei quicquam conſcribant, iurare debent coram Inquiſitore ſe fideliter & ſine fraude cuncta excepturos, & geſturos, quæ negotij qualitas poſtulat, & neceſſitas: ita Panormitanus & Baldus in dicto c. quoniam contra, quos reſert. ibidem Decius nu. 199. & facit textus in l. Domitius Labeo, ff. de teſtibus, & in c. peruenit. 1. de teſtibus cogend. & in hac cauſa de qua agimus hos uiros iurare debere apertiſſime probat Concilium Biterrenſe relatione initio huius commentarii.

Iurabunt uero in caſu noſtro præcipue, ſe non reuelaturos deſiſtiones teſtium uel reorum, nec de ea re uerbis aut ſignis quicquam indicaturos.

Sed quid ſi non inuent, ut ſi, uerbi gratia, per imprudentiam, aut obliuionem omiſſum ſit iuramentum, erunt ne ualida acta per ipſos conſcripta? Reſpon- deo, adhuc inſtrumenta & geſta, ſeu excepta per ipſos probare, & robur firmitatis habere. Primum, quoniam ſatis eſſe uidetur publica iudicis auctoritate fuiſſe deputatos; tum etiam quia numerus uidetur cætera que in notario exigatur ſupplere, cum duo ſint. Poſtremo, quoniam textus in dicto cap. quoniam contra, de probatio. & in ca. ut officium, de hæret. libro 6. indiſtincte dicunt adhibendos eſſe, nulla facta iuramenti mentione: erunt itaque intelligendi indiſtincte l. 3. de offic. præſid. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præſtan. tenet Decius in dicto ca. quoniam contra, de probatio. num. 199.

Neque his uidetur obſtare Concilium Biterrenſe paulo antea relatum, quod utramque perſonam iuramentum poſtulat: quoniam id re uera tutius eſt & ſecurius, at non ſimpliciter neceſſarium, & Concilium id exigat quod ſcribi debet, ſed non infringit factum contrarium.

In actu inquit hoc eſt, per notarium ſum ſcribenda, ſitionis ſcribendis quis ordo ſeruandus.

Iuramentum ab ſcribentibus quale exhibendum.

Et quid ſi iuramentum omittatur.

trarium, si solemnitas iuramenti omittatur: & hoc credo verius favore fidei, ne ex defectu iuramenti acta corruere dicamus.

An uterque eorum qui adhibentur ad acta inquisitionis scribere debeant.

Qui depositiones testium seu delatorum simul quilibet in suo folio similiter conscribant. Quod vero ambo simul excipere debeant depositiones testium & delatorum, velle etiam videtur Concilium Biterrense paulo ante relatam, & ita quoque precipit observare Goffredus, sicut dicitur de pluribus arbitris constitutis, quod aut omnes pronuntiabunt, aut nullus. Item si unus, §. item si plures, ff. de recep. arbit. & capit. 2. de arbitris lib. 6. ideo vero simul scribere debent, ut maior sit consensus, & falsi suspicio excludatur, cum utriusque scriptura eadem contineant, & per omnia conveniant: atque hoc est tutius & securius, & observandum presertim in causis maioris ponderis, veluti in processibus relapsorum, & impoenitentium.

Subscriptio quid operet.

Ceterum si vnus tantum scriberet, & alius postea (dummodo presens examini adesset) se subscriberet, sane sufficeret, cum subscriptione testificetur perinde coram eo fuisse actum sicut scriptum est: ita Panormitanus post veteres interpretes in dicto cap. quoniam contra, de probatio. quos sequitur ibidem Decius num. 200. quod etiam ipsum in pluribus notariis deputatis ad vnum actum ex forma legis vel statuti observandum monent Innocentius, Abbas, & Decius in dict. c. quoniam contra, & Bald. in l. iurisperandi, in fin. vers. quare vni testi. C. de testib. & horum ratio est, quoniam idem operatur subscriptio alicuius, quod operatur scriptura eius manu in totum scripta. Innocentius & Abbas in d. c. quoniam contra. Bartolus in l. emptor. §. Lucius, ff. de pactis, & Alexander consil. 147. nu. 4. lib. 2. & tenet Decius in dicto c. quoniam contra, nu. 202.

An generalis subscriptio sufficiat.

Qua sententia vera est, quamvis non sit adhibita specialis subscriptio, sed solum generalis. Baldus in authen. si quis in aliquo documento, C. de edendo. Ancharanus consil. 242. incipien. Prius de iuribus probationis. Alexander in l. si ita stipulatus. §. Chryso-gonus, ff. de verbor. obligat. & ibidem Angelus, Ioannes Imola, & Paulus Castrensis: idem Alexander in l. qua dotis, ff. soluto mari. & in consil. 147. incipiente: Ponderatis. lib. 2. & hanc opinionem asseruit mihi quandoque Bononia summo iure dicens veriorrem esse Ludonicus Segnius praeceptor, legum interpres publicus, & in reddendis responsis verax, nec vulgaris eruditionis.

Et hanc sententiam, quod scilicet, tantum valeat subscriptio generalis quantum specialis, dicit communem Decius in dicto cap. quoniam contra, nu. 203. veruntamen securius est specialem facere subscriptionem, presertim in causis arduis, hac vero nullo modo sunt negligenda, cum eorum usus frequens accedere possit.

Et puto sufficere, & non deviare a mente statuti praedicti. Hic locus varie legebatur in tribus exemplaribus Barcinonensi, Bononiensi & Sabellano; nam codex Cardinalis de Gambara cum Bononiensi convenit, ex quibus duobus restituta est (nisi fallor) vera lectio, & consulto recessimus a Barcinonensi impresso.

Observanda ab Inquisitoribus in examinatione haereticorum.

QVIA vero in examinatione fienda non solum est necessarium, ut suspicio de fraude committenda totaliter repellatur, quod fit propter praesentiam personarum plurium praedictarum: verum etiam est necessarium, ut veritas ab haereticis, & delatis clare, nude, & omnimode habeatur, quod fit cum modis circumspiciatis, & cautelosis in examinatione haereticorum, & delatorum ab Inquisitoribus observatur: Eapropter circa modum haereticos, & delatos examinandi sunt tria utiliter advertenda. Primum est: Inquisitor quomodo; & qualiter, & de quibus haereticos interrogabit. Secundum est: quae & qualia in responsionibus haereticorum delatorum Inquisitor attendet, & considerabit. Tertium est: quomodo, & qualiter responsionibus vulpinis, & cautelosis haereticorum obviabit.

PRIMUM dico advertendum, quomodo, et qualiter, ac de quibus Inquisitor haereticos seu de haeresi delatos examinabit, inquirere et interrogabit. Vbi considerandum est, quod sicut non omnium morborum est eadem medicina, sed potius diuersorum et singularum diuersae sunt et singulae medicinae: si nec a ad omnes haereticos seu de haeresi delatos, idem modus interrogandi, inquirendi, et examinandi, quo ad articulos, est seruandus: sed secundum varietatem ac diuersitatem sectarum, haeresum, ac personarum, et errorum, varius, et diuersus modus interrogandi, inquirendi et examinandi prudentius est tenendus. Idcirco ipse Inquisitor ut prudens medicus animarum, debet diligenter considerare circa personas, quas, uel de quibus inquirat, ipsarum qualitatem, conditionem locum, statum, morbumque, quo laborant: non omnes de eisdem, et de eodem ordine interrogando, nec eosdem articulos inculcando; sed sic franco discretionis astutias haereticorum circumducatur, easque aperiat detegendo, ut fauente gratia IESV CHRISTI de sentina abyssoque haeresum, et errorum obscuritate eius manu educatur coluber tortuosus: non enim potest super istis una et infallibilis depingi inquirendi regula, siue modus: ne si fieret, cum illum modum sic assuetum, ac regulam generalem, tenebrarum filii prauidissent, ipsam tanquam sui laqueum facilius euitarent, seu etiam praecauerent. Curet ergo prudens et industrius Inquisitor occasionem et modum accipere inquirendi haereticos et delatos, siue ex accusantium uel denuntiantium dictis, siue ex testium responsis, siue ex his, quae experientia docuit; seu ex his, quae proprii ingenii acumen aperit: semper considerando attentius et diligenter ex denuntiationibus, et accusationibus defectum, ac attestationibus testium, ipsi delati haeretici cuius sectae uideantur esse, nouae, uel antiquae: Vtpote, si uidentur esse de secta Pseudoapostolorum, uel Manicheorum, uel Valdensium; uel Begardorum, et sic de aliis: seu si conuersi de perfidia Iudaeorum, uel Sarracenorum, uel daemonum inuo-

prudenter.

Al. particularis.

Interrogationes fiant pro qualitate & conditione personarum, locorum, & indiciorum, &c.

inuatorum, & legere diligenter in praecedentibus in hac parte secunda, ubi agitur de erroribus, & haeresibus praedictorum, errores & haereses illius sectae, de qua examinandus delatus videbitur, & super illis formare articulos, de quibus est diligentius examinandus.

SECUNDUM in examine advertendum est: quae & qualia in responsionibus haereticorum delatorum Inquisitor attendet sollicitè, & considerabit. Vbi considerandum est, quod haeretici sunt in duplici genere.

Haeretici manifesti, & notorii.

Quidam enim manifestè tales sunt, & manifestè in erroribus suis siue coram praelatis siue Inquisitoribus persistunt, eos palam et publicè defendendo: sicut fuerunt Arriani, Sabelliani, Manichaei, et quamplures alii, qui de haeresibus suis publicè disputabant, & rationibus, et auctoritatibus ad falsum eorum intellectum tractis, et extortis expositionibus notoriè defendebant: Et tales per uiros litteratos faciliè de crimine haeresis conuincuntur, quia eo quod errores suos coram praelatis, et inquisitoribus pertinaciter defendunt, haeretici conuincuntur, iuxta cap. Super quibusdam, de uerbo, signifi. et tales examinare non est difficile; sed a suo errore reuocandi sunt: quod faciendum est per uiros litteratos eorum rationes foluendo, et auctoritates, quas pro se falso allegant declarando, et alias contra eos inducendo.

Haeretici manifesti per uiros litteratos conuincendi.

Quidam autem alii haeretici sunt, qui errores suos pandere nolunt, sed potius abscondunt, et palliant cautelosis responsionibus, et cauillosis, prout possunt, ut sunt Valdenses, et nonnulli Begardi, et quidam alii. Et tales est ualde difficile examinare, et eorum errores detegere: propter quod in examinatione talium oportet multum prudenter ac sagaciter agere, et ad eorum cautelosas responsiones, et cauillosas attendere, et istorum uerfutias vulpinas, et extortas locutiones considerare: quia totum eorum studium est, ut euadant, et non deprehendantur, nec conuincantur.

COMMENT. XXI.

Num. 85.

Ora haec disputatio, quam nunc orditur Emericus, prudentia est potius quam artis. est uilis, est necessaria, & valde negotio de quo agitur, accommodata; mirabilis uero in primis auctoris industria, quod tam diligenter cuncta praescribat, quae ad praxim pertinent. Vniuersa uero haec praecipia duopotissimum requirunt, ut commodè ab Inquisitore exerceantur. Primum est prudentia, quae in iudice violatae religionis debet esse maxima, ut alibi admonimus: Alterum est peritia, & notitia non mediocris dogmatum, sectarum, errorum, uita, & morum ipsorum haereticorum, tam veterum quam recentiorum: sine his enim sermè impossibile est Inquisitorem rectè suo munere fungi posse; nam cum Inquisitor sit fidei custos, & defensor, cap. ut Inquisitionis, de haeret. lib. sexto, & docet optimè Albertinus in repetitione, rub. de haeret. lib. 6. quæst. 5. num. 3. non potest commode eam defendere, nisi contraria noscat, quibus ipsa

Quae requirantur in Inquisitore ad examinandos haereticos.

fides, fideique dogmata uolentur, ut tradit etiam Emericus paulo post cum agit de signis, quibus uariarum sectarum haeretici cognoscuntur.

Sic nec ad omnes haereticos, etc. idem modus interrogandi, etc. est seruandus. sed secundum uarietatem sectarum uariis modus est tenendus. Ex tota hac disputationis sermè, haec regula colligitur: Inquisitores multis prudentibusque interrogationibus uti debent, iuxta uarietatem sectarum, dogmatum, ac etiam qualitatem personarum, quas interrogant, ita ut omnibus modis ueritatem detegere, & inuenire studeant: huc refertur postquam in alio foro dicta, quae scribit beatus Augustinus in libro de uera, & falsa poenitentia, cap. 20. & refertur in cap. primo, §. iudiciaria, de poeniten. dist. 6. in hac uerba: Diligens igitur Inquisitor, et subtilis inuestigator sapienter et quasi astute interroget a peccatore, quod forsitan ignorat, uel uerecundia uelit occultare. cognitio itaque crimine, uarietates eius non dubiter inuestigare, et locum, et tempus, etc. haftenus Augustinus. Eodem spectat illud non minus eleganter, quam prudenter dictum.

Num. 86.

Diligentia Inquisitorum in interrogandis reis.

Sed quoniam uariant animi, uariabimus artes, Mille mali species, mille salutis erunt.

Utpote si uidentur esse de secta Pseudoapostolorum, etc. Tamesi praecipia sequentia, quae ab Emerico praescribuntur ad detegendos haereticorum errores, maiori ex parte in desuetudinem abiierint; erant enim accommodata ad examinandos haereticos superiorum saeculorum: nihilominus tamen ad alios haereticos examinandos, & conuincendos faciliè a prudentibus Inquisitoribus possunt reuocari, ut nostro saeculo ad Lutheranos, Calvinistas, & ceteros cuiuslibet sectae: quorum errores, ritus, & loquendi modos, ac phrasim geminam debent diligenter fidei indices intelligere: & sicut circa Emerici tempora errores de Christi, & Apostolorum paupertate, ac uisione Beatorum, & alii plures frequenter circumferebantur, ita nunc sepulchris & extinctis illis, Romani Pontificis diuina potestas, Sanctorum merita, indulgentiarum thesauri, sacramentorum uirtus, bonorum operum merita, sacrarum religionum instituta, & alia eius generis sexcenta passim negantur, quibus detegendis, & inuestigandis, haec eadem, paucis commutatis, praecipia deseruiunt.

Quo Emerici praecipia ad uisum sunt reuocanda.

Num. 87.

Quidam namque manifestè tales sunt, etc. In codice illo membranaceo Bibliotheca Vaticanae, in quo extat fragmentum summe fratris Iuoneti, legitur etiam hoc documentum de conuincendis facilius tam haereticis litteratis, & manifestis, quam occultis, & palliatis: additque ibidem Iuonetus in titulo: De modo examinandi haereticos, unde totus hic locus mihi uidetur desumptus, uidi se uilem quandam feminam fornicariam insignibus uiris litteratis multis diebus illis se per palliatis, fictas, & cauillosas responsiones, quae cum iam foret liberanda, inuenta fuit recondidisse in arcula ossa cuiusdam haeretici nuper combusti, quae illa uelut Martyrum reliquias uenerabatur, ergo diligenter sunt hac animaduertenda, ne nocentes iniuste liberati diutius in erroribus perseverent, & facultatem habeant alios corrumpendi.

Ex haereticis qui facilius & qui difficilius conuincantur.

De modis decem hereticorum, quibus errores suos obtegere student.

88 Modus primus per æquiuocationem.

MODI autem hereticorum euadendi, & sophisticandi verba, sunt decem.

Primus est per verborum æquiuocationem: ut si interrogentur de corpore Christi vero, respondent: credis tu quod hoc sit corpus Christi? respondet, credo, quod hoc est corpus Christi, intelligendo de lapide, quem videbit ibi, vel de suo corpore proprio, quod est corpus Christi, intelligendo, quod omnia corpora mundi, sunt Christi, quia Dei, qui est Christus. Vel si interrogatur: credis tu baptismum esse sacramentum necessarium ad salutem? respondet, credo: intelligendo quod ipse habet credentiam, sed non intelligit quod talem, sed suam: & non de isto, de quo interrogatur, sed de aliis. Vel si interrogatur: credis tu, quod Christus fuerit natus de virgine? respondet, firmiter: intelligendo, quod firmitatem habet in sua mala perfidia. Vel si interrogatur: credis in vnicam sanctam Ecclesiam catholicam? respondet, credo in vnam sanctam ecclesiam, intelligendo de sua, & suorum complicitum congregatione, quam vocat ecclesiam, & non de Ecclesia nostra: semper conuertendo intentionem suam ad illam partem æquiuocationis, quam gerit in mente: & sic de aliis æquiuocationibus.

89 Secundus modus per conditionis adiectionem.

Secundus modus euadendi, & sophisticandi est per conditionis adiectionem: ut si interrogentur: credis tu matrimonium esse secundum sacramentum? respondet, si Deo placet, ego bene credo: intelligendo quod Deo non placet, quod ipse hoc credat. Vel si interrogatur: credis tu carnis resurrectionem? respondet, ita ego, si Deus vult: intelligendo, quod hoc Deus non vult, quod ipse hoc credat: & sic de aliis conditionum adiectionibus.

90 Tertius modus per retorsionem interrogationis.

Tertius modus euadendi, & sophisticandi est per questionis seu interrogationis retorsionem: ut si interrogatur: credis tu in Spiritum sanctum à Patre, & Filio procedentem? respondet, & quomodo uos creditis? cum dicitur sibi: nos credimus, quod Spiritus sanctus procedit à Patre, & Filio: respondet, ego ita credo: intelligendo, ego ita credo, quod vos sic creditis: sed ego non sic. Vel si interrogatur: credis tu quod vsura sit peccatum? respondet, & quid dicitis uos credendum super hoc? & cum dicitur sibi: nos dicimus, quod quilibet catholicus debet credere vsuram esse peccatum: respondet, & ego sic credo: intelligendo, sic ego credo, quod vos dicitis: & sic de aliis questionum retorsionibus.

91 Quartus modus per fictam admirationem.

Quartus modus euadendi, & sophisticandi est per verborum fictam admirationem: ut si interrogatur: credis tu Deum omnium esse creatorem? respondet cum admiratione, quasi turbatus, quid ergo aliud crederem, nonne ita debeo credere? intelligendo, quod non debet ita credere. Vel si interrogatur: credis tu Dei filium esse incarnatum

A in vtero uirginali? respondet cum admiratione, o Deus meus, quare interrogatis me de istis; creditis, quod sum Iudæus? Christianus sum. Scio te, quod credo omnia, quæ bonus Christianus debet credere: intelligendo, quod bonus Christianus non debet ita credere: & sic de aliis verborum admirationibus.

Quintus modus euadendi, & sophisticandi est per uerborum tergiversationem: ut si interrogentur: credis tu quod iurare de ueritate dicenda in iudicio sit peccatum? respondet tergiversando; credo quod, qui dicit uerum, non peccat: non respondet de iuramento, de quo queritur, sed de dicendo uerum, de quo non queritur. Vel si interrogatur: credis tu, quod omne iuramentum sit peccatum? respondet, magnum peccatum est iurare in uanum. Vel si interrogatur: credis tu quod Christus post mortem descendit ad inferos? respondet, magna fuit iniquitas Iudæorum: quam habuerunt ad Christum: & sic de aliis uerborum tergiversationibus.

Sextus modus euadendi, & sophisticandi est per uerborum manifestam translationem: ut si interrogatur: credis tu quod Christus post mortem descendit ad inferos? respondet, o domine Inquisitor, quantum debet quilibet cogitare in corde suo Christi mortem diram, & ego miser non facio: sum enim pauper propter Christum, & habeo querere mihi uictum: & sic transferunt se ad loquendum de paupertate sua, uel Christi. Vel si interrogatur: credis tu quod Christus quando fuit in cruce lanceatus, quod adhuc esset uiuus? respondet, magna questio audiui, quod fuit de hoc, sicut & de uisione animarum Beatorum est hodie: uos, domini, ponitis, mundum in istis questionibus; pro Deo, dicatis quid tenendum est de ista questione de animabus Beatorum, quia nollem in fide errare: & sic transfert locutionem ad questionem illam. Vel si interrogatur: credis tu quod Christus nihil habuit in proprio uel communi? respondet conuertendo se ad circumstantes; ponendo eos in uerbis, ut sic euadat pro tunc responsionem: & sic de aliis uerborum translationibus.

Septimus modus hereticorum euadendi, & sophisticandi est per sui iustificationem: ut si interrogatur: credis tu quod Christus ascendit ad cælos; uel aliàs interrogatur de fide; respondet, iustificando se: o domine, ego sum homo simplex, & illiteratus, qui in simplicitate mea seruiuo Deo, & nescio istas questiones, nec istas subtilitates; de facili caperem me, & inducerem me in errorem, pro Deo, non interrogetis me de istis. Vel si aliàs interrogatur de fide; respondet: domine, ego sum homo, qui libenter cogito de Deo, & cogitarem libentius de suis mirabilibus operibus, & fidei articulis, & de trinitate, & de aliis: sed postmodum occurrunt mihi quædam dubitationes de fide, quæ ponunt me in periculo, propter quod nolo nimis cogitare de talibus subtilitatibus, nec uelle etiam audire: quare, pro Deo, non ponatis me in istis, quia poneretis me in periculo, & errore, quod uitare cupio toto corde, & sic de aliis eorum iustificationibus.

92 Quintus modus per tergiversationem.

93 Sextus modus per digressionem à proposito.

94 Septimus modus per sui ipsius iustificationem.

Octa-

95 Octauus modus per simulationem corpori linguo- riu.

Cautela eorum qui sunt questionandi.

96 Nonus modus per simulationem amicitie.

1. Reg. 21.

97 Decimus modus per sanctitatis speciem.

Octauus modus hereticorum euadendi, & sophisticandi est per sui corporis fictam debilitationem: ut si interrogatur de fide, & multiplicatis interrogatorijs, uideat quod non potest euadere quin deprehendatur in sua hæresi, & errore, dicit: ego sum ualde debilis capite, & non possum amplius sustinere, placeat uobis, pro Deo, quod dimittatis me modo. uel dicit: dolor nimis inuadit me, parcat, pro Deo, uado ad lectum, & surgens ponit se in lecto, & sic pro tunc euadit, & interim cogitat quomodo respondebit, & quomodo cautelose se habebit: & sic de aliis corporis fictis subitis passionibus. Hunc modum frequenter tenent, quando uident se debere questionari, dicentes se infirmos, & quod morientur si questionentur, & mulieres dicunt se frequenter pati muliebrem passionem, ut sic ad tempus euadant questiones.

Nonus modus hereticorum euadendi, & sophisticandi est per fatuitatis seu imprudentiæ simulationem, ut si interrogatur de fide, dubitantes ne per industriam Inquisitoris in suis erroribus deprehendantur, fingunt se fatuos, & mente alienatos, sicut fecit Dauid coram Achis, ne deprehenderetur: & respondentes rident, & interserunt multa uerba impertinentia, derisoria, & fatua; & sic suas cooperiunt hæreses, & errores; ut sic quasi iocose uideantur dicere quidquid dicunt. hunc modum etiam frequenter tenent, quando uident se questionandos, uel curiæ seculari tradendos, ut per tales falsitates, questiones euadant, seu mortem: & tales pluries sum expertus, & interdum fingunt se continuè amētes, interdum a habere lucida interualla; & sic de aliis simulationibus.

Decimus modus hereticorum euadendi, & sophisticandi est per palliatam sanctitatis conuersationem. Sunt enim heretici à communi conuersatione fidelium uita & moribus, habitibus & locutionibus diffidentes: nam incedunt, ut communis pedibus discalciati; uel cum soleis: induuntur exterius deiectis habitibus colore, & figura; aliqui de albo, aliqui bruno, aliqui mantello, aliqui longo, & lato tunicello: cinguntur non corrigia, sed corda; aliqui utuntur capucio demisso: aliqui deferant crines longos, secundum eorum sectarum uarietatem: aliqui incedunt uultu demisso ad terram: aliqui eleuato ad cælum: habent uerba humilitatis, & exteriorem apparentiam sanctitatis, sicut sepulchra exterius dealbata, & deaurata, quæ interius sunt plena cadaueribus mortuorum: Nā interius, ut in pluribus, pleni sunt superbia, luxuria, gula, accidia, & uana gloria, ut sciunt, qui eos nouerunt; propter quam speciem sanctitatis plures mos inficiunt, gentes decipiunt, & Inquisitoris iudicium euadunt.

Isti sunt decem modi hereticorum euadendi, et sophisticandi ac se palliandi, ne in suis erroribus detegantur. Multos autem & alios modos uarios decipiendi, & se palliandi habet, quos probat magis usus, quàm ars, prout in eorum inquisitionibus inuenitur.

Notus hic locus de modis, quibus heretici errores suos olim occultare conabantur, reperitur in uetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ, fol. 88. columnæ tertia, tametsi auctor hic illustriorem multis mutatis uerbis effecerit: & pauca serè sunt in tota hac præxi, quæ in diuersis locis eius codicis non reperiuntur: unde suspicor (ut alibi dixi) Eymericum cum ipsum librum, aut alium ei similem Auinione habuisse, & quamuis nonnulli ex his ab hereticis nostri sæculi non usurpentur, cognoscendi tamen sunt, ut ex horum uerborum similitudinem ad uisatos nunc & alios hereticorum proprios detegendos facilius perueniamus.

Id tamen non est omitendum, quod in præcitato codice initio horum modorum scriptum extat, hoc loco ab Eymérico non tactum; præsumendum uidelicet esse, eos non bene sentire de fide, qui de ea inuestigati fraudulenter respondent: nam qui bene credunt, intrepidè fidem fatentur. eius codicis uerba ita habent: Nota quod fidelis requisitus de sua fide statim responderet simpliciter, siue bene siue male, paratus corrigi: hereticus uero quia non potest se defendere per potentiam, nec per rationes, nec per auctoritates, statim currit ad sophisticata sua, & duplicitates, & fugas uerborum ne capiatur: unde hoc est unum, per quod aliquis sic respondens potest cognosci maximè hereticus esse.

¶ Primus est per uerborum æquiuocationem, Num. 88. &c. Hic locus admonet non fore inutile quandoque ea legere de locis sophisticorum argumentorum, quæ scripsit Aristoteles præsertim lib. 1. elenchorum, c. 3. nam ea proculdubio ad superandos hereticorum fraudes claram lucem dabant: quæ si uacet legere, non pariter collocare in eis operæ.

Et huius primi loci, quem Eymericus hic uocat per æquiuocationem, (cum uerius esset dicendus per amphibologiam, cum in tota oratione consistat) meminit Accursius in l. quotiens. 80. de uerbo. obliga. Eam Græci homonymiam appellant, quæ tunc contingit, cum in oratione id sumitur, quod idem manens sub eodem tenore uerborum plura significat: ut in exemplo auctoris: hoc est corpus Christi: nam duo significat, aut esse corpus Christi essentialiter, aut ad Christum pertinere ratione domini.

Hæc uero æquiuocationis seu amphiboliæ fallacia dissoluitur distinguendo ambiguam uocem seu orationem. ita enim exitus aut decipiendi uia præcluditur heretico, ut tali deceptione tueri se non possit. exempla in promptu sunt, quæ breuitatis gratia omitto, & quod proximè retulimus de corpore Christi apertè hoc indicat.

Iam quantum ad hereticorum fraudes, & cauillas responsiones uitandas dum examinantur, attinet, hæc in uniuersum regula obseruanda est.

Inquisitores quantum fieri potest apertè eos interrogent, in singulis interrogationibus singulas res non simul plures proponentes, ad quas autem compellant reos respondere, nusquam patientes ut extra propositum euagentur, ut docet etiam Eymericus paulo. post m. 99. in prima cautela.

Quod

Nō bene presumatur de fide sentire qui de ea interrogati respondet fraudulenter.

Fallacia equiuocationis dissoluitur.

Cauillosæ hereticorum responsiones qualiter euitandæ.

Quod si quandoque contingat reum apertis interrogacionibus obscuras, aut dubias, & ancipites responsiones reddere, iubeatur eas, priusquam ad vltiora progrediatur, declarare, ne postea excogitet super obscuris, & dubiis propositionibus novas fraudes.

Postremo dum reus interrogatur, etiam si is disputare velit, quod sapissimè cum callidis, & astutis contingit, Inquisitor nullam cum eo ineat contentionem: sed semper ad institutum eundem reuerii compellat, ne tortuosus anguis possit illasus euadere: nam si hæc obseruentur, raro proderunt sue fraudes iniquis.

Num. 96. Quibus modis cognoscendum an hæreticorum dementia sit ficta uel uera.

¶ Fingunt se fatuos, et mente alienatos. Quia autem ratione sit intelligendum, an hæc dementia sit ficta uel uera, non facillè potest intelligi, præsertim cum sint quidam adeo astuti, ut dementia fingant, quæ uerè sit omnino similis. & eorum duobus modis poterit detegi. Primum ex obseruatione actuum exteriorum: raro enim contingit mente sanos, omnia mentecaptorum more facere; propterea custodes diligenter aduertent vniuersas eorum actiones, & uerba. Rursus hoc etiam detegi poterit metu tormentorum, aut alterius periculi grauioris, quod minabitur eis Inquisitor ubi opus fuerit: quod si nec sic resipiscant, alia remedia opportuna erunt excogitanda, iuxta delati qualitatem.

Num. 95.

¶ Hunc modum etiam frequenter tenent, quando uident se quaestio nandos, uel curiæ seculari tradendos; ut per tales falsitates quaestiones euadant seu mortem. Si probabiliter credatur ex actibus exterioribus, & uerbis fictam esse dementia, & insaniam, non propterea desistendum est a quaestione seu tortura, immo sepe contingit huic fictæ insanie remedium afferre torturam: nam dolor non facillè patitur iocum, & fictionem, atque in hoc casu nullum uideatur periculum ad explorandum animi morbum, an sit uerus uel fictus, ad torturam insanos tradere, si aliâ indicia ad sint sufficientia, cum nullum hic mortis periculum timeatur.

Ob fictam insaniam non est differenda tortura.

In altero uero casu maior est difficultas, cum ad supplicium reus deferatur: dubium enim est, an se quando reus ducitur ad supplicium, insaniam fingat, aut more stultorum blasphemias interdum proferat; nec uelit conuerti, debeat differri supplicium: & primo obtutu uidebitur alicui dicendum, nullo modo tales in hoc ementito furore, aut impenitentia perseuerantes uelimo supplicio afficiendos: quoniam ex duobus malis minus permittendum est, si procurator ff. de exceptio. doli. l. quoties nihil sine captione. ff. de regulis iuris, at minus malum uidetur cum impunitum relinquere, quam puniendo animam perdere; differendum est igitur, aut etiam amouendum penitus omne supplicium.

An debeat differri supplicium ob fictam reorum insaniam.

Sed in hoc casu res ita uidetur gerenda: quoties traditus curiæ seculari aut quilibet, qui ad supplicium ducitur, aut ut mortem effugiat, aut qualibet alia causa non uult punire, sed fingit se dementem, & amplius blasphemat, aut inepta loquitur, ut stultus, & insanus uideatur, cum tamen non sit: tunc differendum est aliquantulum supplicium, & adhibendi uiri pii, & Theologi, qui omni studio, & diligentia conentur reum ad penitentiam reducere; quod si denique non

lucrit conuerti, imponitur tandem morte pœnâ luat. ita uidetur non obscure innuere textus in capitu. placuit. 23. quæst. quinta, ubi dicit Concilium Bracharense, primo, cap. 34. ex mente Gratiani, & doctorum ibidem, sepulturam denegari illis criminosis, qui impenitentes moriuntur ita: Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur. hæc ibi. additque statim Gratianus hæc uerba, impenitentes subaudiatur. Indicat ergo, quod etiam si non peniteat, mori debeant. idem colligi potest ex cap. quæstium, 13. q. 2. & docet nominatim Cassianus in consuet. ducatus Burgundiae, rub. 1. des iusticos, §. quinto super uerbo, S'il n'a grace, uersicu. ad unum tamen, nume. 125. & sequen. quod ipsum affirmat insignis theologus Dominicus Sotus, lib. 5. de iusti. & iure, quæst. 1. artic. 2. ad secundum argumentum. cuius ratio potissima est: quoniam si his sceleris insanus parceretur, ad uitandam mortem facillè esset cuique hac uia fraude, & se impenitentem fingere.

Næque obstat ratio initio allata, quoniam puniatio non refertur primo, & per se in correctionem, & bonum eius qui puniatur, sed in bonum publicum, ut alii terreantur, & à malis committendis auocentur: bonum autem publicum etiam ordine charitatis priuatiuum commodis præferendum est: nam hac etiam uia confutitur uite spiritali totius populi, cum quis ergo simulat furorē, plectendus est, quod etiam lege ciuili cautum est, in l. congruit. §. vlt. ff. de offic. præsid. ibi. Ut si simulasset, plecteretur, si fureret, in carcere contineretur. Nec ab his dissentit Panormitanus in capitu. excommunicamus, primo, de hæret. num. 10. ubi querit, an expectanda sit hæreticorum conuersio priusquam tradantur curiæ seculari, & quamuis multo tempore expectanda sit, at si impenitentes perseuerant, tradendi quidem sunt, ut alibi plenius diximus.

Punitio delinquentium in quem finè dirigatur.

Sed quid si re uera hæreticus in furorē incidat; quid est tunc agendum, aut quomodo eius causa tractanda? Respondeo, custodiendum esse omnino donec ad sanam mentem reuertatur: nec potest damnari priusquam in furorē moriatur, quia fortassis resipiscet, & reconciliabitur Ecclesiæ. nec ob id dicitur recedere impunitus, cum satis ipso furorē puniatur. l. diuus Marcus. §. primo, & l. congruit. §. vlt. ff. de offic. præsid. tradit latè Tiraquellus tracta. de pœnis tempe. aut remitten. causa 3.

Bonorum tamen causa furore non obstante tractari poterit, aut curatore bonis dato, aut uocatis heredibus; quoniam furor post delictum adueniens, quamuis excuset à pœna corporali, non tamen liberat à bonorum adnotatione, ita Baldus, Alexander, & alij in l. furiosum, in fine. C. qui testam. facere poss. quos sequitur Tiraquellus, d. tract. de pœnis tempe. aut remitten. causa, 3. num. primo, quod & uerum est.

¶ Interdum habere lucida interualla. Quæ proximè diximus de his qui fingunt continuam insaniam, eadem accipienda sunt, & multo magis, de illis qui lucidis interuallis se frui quandoque simulant.

Sed quid si is qui re uera incidit in furorē lucidis interuallis gaudeat, erit ne tunc plectendus? hæc quaestio nondum uidetur à iure definita, tutius erit

Punitio delinquentium in quem finè dirigatur.

Si hæreticum uerè incidat in insaniam quid agendum.

Num. 96.

An qui lucidi interuallis iudicij frui tur sit plectendus.

erit Principem consulere: nã & in dicta l. diuus Marcus. §. si uero. ff. de offic. præsid. ita scriptum est. Si uero (ut plerumque adsolet) interuallis quibusdam sensu saniore est; num fortè eo momento scelus admiserit: nec morbo eius danda sit uenia, diligenter explorabis, & si quid tale compereris, consules nos, ut æstimemus, an immanitatem facinoris, si cum posset uideri sentire, commiserit, supplicio afficiendus sit. hætenus ibi. Quæ uerba licet hunc sensum habeant, uidentur esse, an scelus sit admissum tempore lucidi interualli, huc etiam trahi possunt, num sceleris quo tempore gaudet lucidis interuallis coerceri debeat; & tutius mihi uidetur Superioribus consulere, quàm aliquid temere committere.

Hæretici per sanctam sanctitatem multos decipiunt.

¶ Decimus modus hæreticorum euadendi, & est per palliatæ sanctitatis conuersationem. Ex hoc decimo modo decipiendi; quo sepe multi hæretici uti solent, duo potissimum documenta colliguntur, quorum primum est: plurimum ualere ad fallendos incautos fictam, & simulatam hæreticorum sanctitatem, per quam non modo idiotis, & simplicibus hominibus, sed etiam literatis, ac fidei iudicibus imponere nituntur. Alterum est: Eam sanctitatem, uerane an sit ficta, ex uita, & moribus eorum facillè posse detegi, cum uitiis his laborent uidelicet superbia, luxuria, gula, inani gloria, inuidia, & aliis huiusmodi, quæ hæreticorum uitam solent comitari.

Quod ad primum documentum attinet, latè docuimus libro secundo, de causis unde hæretes oriuntur, & remedijs, quibus extirpantur, ubi multis exemplis, & probatorum uirorum testimonijs, ostendimus, multos per hæreticos fuisse deceptos per fictæ sanctitatis, & simulate probitatis speciem, quod de Tristilliano docet Sulpicius Severus, lib. secundo, sacra historia, & de Necessario Cassiodorus in historia Eccle. siastica tripartita, lib. 12. capitu. 4. de Hierace Epiphanius hæret. 67. & de Dulcino, & Pseudoapostolis, & Waldensibus, seu Pauperibus de Lugduno diximus copiosè supra in secunda parte, ac denique de uniuersis hæreticis sanctitatem simulatibus eleganter ostendit Thomas Waldensis in prologo doctrinalis fidei, doctrina octaua.

Qualiter detegatur ficta hæreticorum sanctitas.

Ex secundo autem documento hoc diligenter obseruabunt fidei iudices, ut uitam, & mores eius, qui sanctitatem fingit, accuratè explorent: nam si ea ficta sit, ut in omnibus hæreticis esse solet, protinus uel ex uerbis, uel ex scriptis eius, uel ex illis cum quibus uersatus est is hæreticus, qui se sanctum & probum, aut humilem simulat, deprehendunt in eo aut omnia, aut aliud quod ex uitijs, quæ paulo antea cum Emerico hic commemorauimus, atque hic est singularis, & certissimus modus detegendi fictam aut ueram alicuius sanctitatem.

Cautele Inquisitorum contra hæreticorum cauillationes, & fraudes.

TERTIVM in examinatione hæreticorum aduertendum est: quomodo & qualiter Inquisitor responsonibus cautelosis, & cauillosis hæreticorum obuiabit. Vbi est considerandum, quod

quando Inquisitor uidet hæreticum cauillosum, uerfatum & astutum, ut nolit detegere errorem suum, sed circumducatur negotium per cauillosas responsiones, & tergiversationes: tunc ipse Inquisitor ut clauus clauo retundatur, debet etiam uti cautelis, ut in errore hæreticum comprehendat, & deprehensum ad lumen ueritatis fidei conuertat; ut post dicere ualeat eis cum Apostolo: Cum es astutus, dolo uos cepi.

Adagium est, quo Placatus lib. delictorum c. 37. nu. 3. 2. Cor. 2.

Cautele autem Inquisitoris esse possunt istæ, quibus uti poterit modo una, modo alia secundum quod hæreticorum cauillationes, & uerfatæ hoc requirunt, & requirent, & sunt etiam decem.

PRIMA cautela Inquisitoris est: ut si uideat hæreticum uti duplicitatibus uerborum in suis responsonibus, utpotè æquiuocationibus, conditionis adiectionibus, quaestionum retorsionibus, quaestionum admirationibus, tergiversationibus, uerborum translationibus, & sic de alijs eorum cauillationibus, quæ dictæ sunt supra: quod non permittat in huiusmodi persistere, sed conetur per sua interrogatoria ad propositum de quo intendit ipse Inquisitor, reducere: ut si interrogetur, an credat in unicam sanctam Ecclesiã catholicam; intelligendo de ecclesiã eorum, quæ est ecclesiã malignantium; interrogetur ille de qua Ecclesiã dicit, & quis præstet? & si dicat, quod Papa; interrogetur ubi moratur pro nunc ille Papa, & familia, prout materia requiret: & sic de alijs ad propositum, de quo queritur, cum reducendo.

99

SECUNDA cautela Inquisitoris est: ut si

præsentiat hæreticum nouiter captum nolle detegere errorem suum: quod potest præsentire antequam intret ad eum per custodem, qui loquatur ex se illi capto, uel alijs per dicta testium, uel mittendo sibi aliquem, qui ex se loquatur sibi, informando eum, quod dicitur. Inquisitori ueritatem quia homo est misericors, & similia bona uerba: tunc quando de nouo incipit talem examinare, quem sic præsentit uelle celare errorem suum, loquatur sibi blande, & mansuetè, dando sibi innuere, quod iam scit eius factum, dicendo sibi, hæc uerba, uel similia in effectu: uideas, ego compatior tibi, quia sic es delusus tua simplicitate, & perdis animam quadam bestialitate: & licet habeas aliquam culpam, maiorem habet, qui te de talibus instruxit; non facias peccatum alterius, tuum; nec facias te magistrum, ubi fuisti discipulus: dicas mihi ueritatem, quia ut uidebis totum negotium ego scio, sed ut gentes habeant te excusatum, & non perdas tuam bonam famam, & ut possim te citius uel statim liberare, & gratiam facere, ut uadas uias tuas ad domum, quis est ille, qui docuit te (qui nihil mali sciebas) hos errores, & ubi docuit te? & similia uerba bona, semper sine turbarione, & supponendo factum esse uerum, sed querendo de circumstantiis.

100

hoc est, indicando et.

Al. tuum.

TERTIA cautela Inquisitoris est: ut si uideat

Inquisitor hæreticum siue delatum nolle detegere errorem suum, & stare in negatiua, & scit ipsum per testes conuictum, Inquisitor legat, uel legi faciat sibi dicta testium suppressis nominibus, taliter,

101

liter, quod cognoscat se conuictum per testes, & non intelligat qui sunt deponentes, vbi periculum deponentibus possit imminere: aliàs explicare potest, & facie ad faciem affrontare, vt sic rubore, & verecundia veritatem fateatur; & praesertim si ante induxerit ipsum haereticum seu delatum ad fatendum in casu, quo coram eo veniant deponentes.

102 Quarta cautela Inquisitoris est: vt si videat Inquisitor haereticum vel delatum nolle detegere veritatem, & scit eum per testes non esse conuictum, & secundum indicia videtur eidem esse verum, quod deponitur contra eum: quod quando negat hoc vel illud, quod Inquisitor accipiat processum, & reuoluat eum, & post dicat ei: clarum est, quod non dicis verum, & quod ita fuit sicut dico ego; dicas ergo veritatem negotij clarè: sic vt ille credat se conuictum esse, & sic apparere in processu. Vel teneat in manu vnam cedulam seu scripturam, & quando delatus seu haereticus interrogatus negabit hoc, vel illud; Inquisitor quasi admiras dicat ei; & quomodo tu potes negare, nonne clarum est mihi? & tunc legat in cedula sua, & peruertat eam, & legat: Et post dicat: ego dicebam uerum: dicas postquam vides me scire. Cautè tam men Inquisitor, quod non tantum descendat ad speciem dicendo se scire negotium, quod haereticus cognoscat, quod ipse ignorat: sed stet in genere dicendo: bene scitur ubi fuisti, & cum quo, et quo tempore, & quid dixisti; & tãgat sibi aliquid certum, quod scit ita esse, de aliis autem in genere loquatur.

103 Quinta cautela Inquisitoris est: vt si videat sic haereticum in negatiua perseuerantem, fingat se longius debere ire, & dicat sibi: videas, ego compatiebar tibi, & uolebam quod mihi diceres ueritatem, ut expedirem te, & factum tuum, & non remaneres sic captus, quia delicatus es, & postea leuiter incurrere aegritudinem, quia habeo recedere a te, & ire ubi sum ualde necessarius, & nescio quando reuertar: Nunc autem postquam non vis fateri ueritatem, cum displicentia ego habeo te in carcere dimittere compeditum vsque ad regressum meum, & displicet mihi, quia nescio quando regrediar: & tunc ille incipiet rogare, ne sic in carcere dimittatur; & paulatim fortassis aperiet ueritatem.

104 Sexta cautela Inquisitoris est: ut si uideat haereticum sic in negatiua taliter perseuerantem, & non esse plenè conuictum, & credat probabiliter illum errorem suum negare: tunc multiplicet interrogatoria sic, quod per multiplicationem articuloꝝ ueritas habeatur: quia modo aperiet uerum, modo aliud: uel uariis comprehendetur. Quod si sic ueritas habeatur, habetur intentum, si autem non habeatur inde ueritas, sed uarietas: tunc quando in diuersis uariis inuenitur, exponatur sibi, quomodo nunc dixit unum, modo aliud; & quod omnino dicat ueritatem, exponendo sibi quomodo fortassis oportebit, quod cogatur, & quaestioetur. Quod si dicat, habetur intentum: si non, erit locus quaestionum, cum aliis indicis, & de bono consilio peritorum poterit exponi

† Eymericus infra q. 61. regula 1. vbi dicitur.

quaestionibus, & tormentis ad ueritatem illis mediantibus extorquendam. Haec autem multiplicatio articuloꝝ non fiet, nisi ubi constet de pertinacia magna delati; aliàs non, cum per talem interrogationem multiplicationem, praesertim circa eosdem articulos, & diuersis temporibus, quilibet leuiter posset induci ad uariandum.

Septima cautela Inquisitoris est: ut si uideat haereticum nullatenus uelle prodere ueritatem, nullo modo tradat eum canonicis, nec fidei iussionibus, nec aliàs manuleat: nam de caetero a talibus manuleat datus ueritas non habetur: immo tunc peiores efficiuntur, & malignantur, & procurant multa, propter quae Inquisitoris officium atque iudicium retardantur.

Octaua cautela Inquisitoris est: ut si uideat haereticum in negatiua taliter perseuerantem, bladis sermonibus eum alloquatur, quoad cibum, & potum tractet eum humaniter, & procurat quod aliqui probi uiri nullatenus de fide suspecti ad eundem intrent, & frequenter & de diuersis & impertinentibus eidem loquantur, & tandem persuadeat, ut confidat de illis, & consulat sibi quod fateatur ueritatem, promittendo, quod Inquisitor faciet sibi gratiam, & ponet se quasi mediatores. Et Inquisitor intrabit ad finem cum eis, et promittet sibi facere gratiam, et faciat: nam totum est gratiosum, quod fit pro conuersione haereticorum, et penitentia sunt gratiae, et medelae. Et ubi delatus petat gratiam, et de teget errorem suum, dicatur sibi, quod amplius fiet sibi quam ipse petat, et quaedam uerba generalia, taliter, ut ueritas habeatur, et haereticus conuertatur, et fiat sibi gratia, quod ad misericordiam admittatur.

Nona cautela Inquisitoris est: ut si uideat haereticum nullatenus uelle prodere ueritatem, habeat Inquisitor unum de complicibus suis, seu alium bene ad fidem conuersum, et de quo Inquisitor bene confidere possit, illi capto non ingrati, & permittat illum intrare, & faciat, quod ille loquatur sibi, & si opus fuerit, fingat se de secta sua adhuc esse, sed metu abiurasse, uel ueritatem Inquisitori prodidisse, & cum haereticus captus confiderit in eo, intret quodam sero ad haereticum illum captum protrahendo locutiones cum eodem, & tandem fingat nimis esse tardè pro recessu, & remaneat in carcere cum eodem, & de nocte pariter colloquantur, ut dicant sibi mutuo, quae commiserunt, illo, qui superintravit, inducente ad hoc captum: Et tunc sit ordinatum, quod stent extra carcerem in loco congruo explorantes eos, auscultantes, & uerba colligentes, & si opus fuerit notarij cum eisdem.

Decima cautela Inquisitoris est: ut si uideat Inquisitor talem sic captum incipere dicere ueritatem, quod nullo modo dimidiet recipere eius confessionem, sed continuet quantum poterit: nec curet si dimittit, seu prorogat prandium, uel cenam, sed instet quousque ille dixerit ueritatem, saltem quoad principalia: Nam per dimidiationes, & interruptiones confessionum haereticorum, ubi incipiunt detegere ueritatem, frequentius est reperitum, quod redeunt ad uomitum, & non aperiant ueritatem, quae aperire inceperunt habito consilio deteriori.

Ita

Ista sunt decem cautelae Inquisitoris ad extorquendam ueritatem ab haereticis gratiose absque quaestionibus, & tormentis.

Num. 98.

COMMENT. XXIII.

Ed uti cautelis profus videtur prohibitum: quis enim dicat caullationes, fallacias, & improbas, aut sophisticas interrogaciones seu argumetaciones licite vsurpari posse ad extorquendam ueritatem, quas etiam ueteres absque fidei luce uitandas docuerunt. Aristoteles libris duobus Elenchorum, Iurisconsultus in l. cum hi. §. si cum lis. ff. de transact. vbi sapienter protulit Accursius non debere uiam aperiri malitijs, l. 1. §. sed et si quis. ff. de Carb. edit. hinc Paulus Castrensis in l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud. & in l. edita. C. de eden. uere asseruit, quod quamuis caule honorem afferant iudicibus & aduocatis in hoc seculo, in alio tamen edificat ad gehennam, cum doceant damnare animam.

Cautelarum quot genera, & quibus uti liceat.

Sed duo sunt cautelarum genera: Quaedam deceptoriae, & in malum finem directae, & ad decipiendum aptae, quae nusquam vsurpari debent, & has iura detestantur. Alij sunt laudabiles & iudicialiter pro ueritate inuestiganda, in quibus non iniquitas, sed ratio, iudicium, & uilitas uersatur, ad bonum finem ordinatae. ca. quanto. 6. 3. dist. 2. c. illa prepositorum. 1. 1. q. 3. ubi ita ait Gregorius: Illa praepositorum sollicitudo utilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil uendicatur. hac ibi. Has autem usurpare ad fraudes detegendas, ad uicia praecauenda, & ad peccatores conuertendos ualde est laudabile.

His vsus uideri potest Salomon ad inuestigandam ueritatem de filiatione uera ad diuersas matribus petiti infantis. c. asserit. de presump. facit textus in cap. uilem simulationem. 2. 2. q. 2. & de his intelligendus est hoc loco Eymericus locutus, quod satis etiam indicant illa eius uerba, uidelicet, Et deprehensum ad lumen ueritatis fidei conuertat. Et in hoc sacro Inquisitionis officio cautelis his laudabilibus uti liceat nominatim docet Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 94. circa medium.

Has autem cautelas nullis penitus mutatis recensuit auctor Repertorij Inquisitorum uerbo, prouiso solerter. §. sequuntur cautela. quarum multas approbat Ioan. Roias in singularibus fidei, sing. 94. nonnullae etiam reperiuntur in uetusto illo codice uaticano, ac praesertim in fragmento Summa fratris Inoneti, quod est in eo libro insertum parte 5. c. 2. tit. De modo examinandi haereticos.

Num. 99.

Locus restitutus.

Et si interrogetur, an credat in unicum sanctam Ecclesiam catholicam. Hic locus in omnibus exemplaribus, & in Repertorio etiam Inquisitorij, uerbo, Prouiso solerter, fol. 649. secundum impressionem Venet. an. 1575. imperfectus uidetur & mutilus, & Fratri Paulo Constabili sacri Palatii Magistro uidentur, post haec uerba, haec alia desiderari, ut sententia sit perfecta: Et ipse respondeat se credere, quod & uerum puto.

Interrogetur ille de qua Ecclesia dicit, & qui praestet? Ita Barcinonensis impressus, sed Bononiensis & Repertorium Inquisitorum, fol. 649. ex impres-

stone Venet. an. 1575. & codex Cardinalis de Garbaramelius habent ita: Interrogetur, illi Ecclesiae, de qua dicit quis praestet? & si dicat quod Papa: interrogetur, ubi moratur pro nunc ille Papa. hac ibi: Quae sententia planior est, & facilius in Sabellano hic locus penitus est deprauatus.

Num. 100.

Quod dicat Inquisitori ueritatem, quia homo est misericors. Hoc per se praestare tutius Inquisitores possunt, commemorando reus, quoniam solet facrum Inquisitionis officium misericordiam exhibere illis qui sponte delicta sua, quamuis grauissima & maxima, consentunt, hoc autem ipsum praecipit frater Inonetus in illo Summae fragmento sepe citato, ex codice uetusto bibliothecae uaticanae, ubi titulo De reducendis timore mortis uel carceris, ita scriptum est: Loquantur etiam ei blandiendo sic: Non formides secum confiteri si forte quia credebas illos bonos esse homines, quia ista & ista docebat, adhibuisti eis fidem, & libenter audiebas eos, & dedisti eis de substantia tua, uel aliquando recepisti eos in domum tuam, uel fecisti eis confessionem, cum esses simplex; & diligens eos, quos putabas esse bonos homines, & mala nescires de ipsis: hoc enim posset contingere multo sapientioribus quam tu es, & sic deciperentur. hac ibi, Neque haec cautela est profus in hac causa contemnenda, multi enim hac benignitate emolliuntur, consentunt, & conuertuntur.

Promissa misericordia, rei facilius conuertuntur.

Dando sibi innuere, quod iam scit eius factum. Obserua hic non dicere Eymericum, quod Inquisitor cum ueritatem hac cautela, dicat reo, se iam scire eius factum: quoniam si nesciret, et se scire diceret, peccaret; quod nullo modo fieri debet, etiamsi inde ueritas detegenda speraretur: sed dicit, quod det sibi innuere se scire factum eius, caute enim potest Inquisitor ita loqui, ut reus quasi credat omnia iam scire inquisitorem: & hoc licitum est, & ualde etiam accommodatum, sed ad hanc exercendam cautela prudentia opus est, & tali moderatione, ut mendacium uellum nunquam dicatur: neque enim facienda sunt mala ut ueniant bona. mentiri autem semper est illicitum.

Num. 100.

Alias explicare potest, & facie ad faciem affrontare est praesentialiter testes & reum producere & conciliare, ut acrius uisus testibus, & commemoratis singulis commissi delicti circumstantiis reus uergeatur, per textum in l. si postulauerit. §. quaestioni. ff. ad l. Inliam de adulter. Quaestioni, inquit Iurisconsultus, in teresse iubentur reus, reus, & patroni eorum, & qui crimen detulerit. hac ibi, quod ideo fieri praecipitur, quoniam ex praesentia accusatorum seu testium, reus uix potest euadere iudicium, & ueritatem diffiteri: nam ubi delatores singulas delictorum circumstantias commemorauerint, titubat reus, nec potest commodas adducere responsiones.

Num. 101.

Sed hac in aliis delictis fieri possunt, in hoc autem crimine maiorem hic articulus habet difficultatem, & Ioannes Roias in singularibus fidei, singul. 94. & Repertorium inquisitorum uerbo, prouiso solerter. §. sequuntur cautela. uers. tertia cautela. hanc Directorij doctrinam sequuntur, quae iure communi roborata uidetur, cap. vlt. §. cessante, de haeret. lib. 6. ubi disponitur, ut cessante periculo testium nomina

mina reo publicentur, ut se plenius defendere possit. eadem ergo ratione poterunt simul conciliari, ubi necessitas id postulaverit.

Ceterum, contraria sententia tutior est: nam si testium nomina publicari reo non debent, quod multis constitutionibus cautum esse docui plene infra, super q. 75. sane multo minus confrontari testes & reus debent, cum inde gravissimum semper periculum timeatur: ex quo amplius sequeretur vix esse qui vellent haereticos denunciare, aut contra eos testificari, atque hac sententia saluberrima quadam Madriliana instructione anno Domini M D L X I. cap. 7. in Hispania comprobata est, in hec verba, quae nos latina fecimus ita:

Quantum in aliis tribunalibus soleat iudices ad veritatem delictorum indagandam conciliare testes cum delinquentibus, in iudicio Inquisitionis nec debet, nec solum est fieri; quia praeterquam quod ex hoc violatur secretum, quod circa testes haberi praecipitur, experientia notum est, quod si quandoque id factum est, non est secutus inde bonus effectus, immo ex eo incommoda orta sunt, haecenus ibi.

Non tamen ambigo posse aliquando contingere casum, in quo id fieri possit, ut dixi infra super 12. modo processum fidei terminandi, quod video: sed exquisitis sine conderationes praecedere debent, & causa maxima, & gravissima.

An Inquisitor possit compellere testes ut compareant coram reo.

Quaestum scio, An si Inquisitor vellet testes, seu delatores cum reo conciliare seu confrontare, ipsi vero id se facturos recusarent, possint per Inquisitorem compelli: & si quis amplissimam Inquisitorum potestatem, & late patens officium contempletur, dicet eum hoc posse praecipere: nam cum ad testificandum, & veritatem indagandam compellere possit, poterit praecipere ea omnia, quae ad hunc actum commodius exercendum requiruntur, per singularem doctrinam Pauli de Leazaris in Clement. multorum. de haeret. relata apud Eymericum, pag. 218. Manifestum est autem Inquisitorem cogere posse testes ad testificandum in hac causa, l. unica. C. si quis ius dicen. non obtin. Abbas in c. causam. de testi. cogen. Locatus in opere iudiciali, verbo, testis. 4. numero 23. & sequi. Ioannes Roias singul. fidei 197. Zanchinus tracta. de haeret. capitu. 13. numero 9. & ibi late Campegius, verbo, cogi poterit. Hostien. Innoc. Ioannes Andr. & ceteri communiter in c. dilectorum. de testibus cogendis, poterit ergo cogere ad realem confrontationem.

Et summo iure communi hoc posse Inquisitores, fortassis possit defendi. Ceterum imprudenter eos facturos putarem, si ad hoc compellerent; mihi verisimilius videtur ob multiplices prohibitiones de non publicandis testium nominibus multo magis interdici sibi, ne cogant testes confrontari.

Neque est similis ratio in compulsionem ad testificandum, ac in confrontationem: quia ibi non uestatur tanta graue periculum, cum nomina testium de recepta sacri officii consuetudine per Pontificum constitutiones salubriter introducta, reus non publicentur.

Hoc addiderim in illis casibus, in quibus hac confrontatio fieri potest, suspicari posse testes falso deposuisse contra aliquem, si recusent coram eo confrontari, praesertim, si sint viles & infames: nam in iuris probate virtutis secus est censendum.

A f. ¶ Si non, erit locus quaestionum cum alijs iudicij. ¶ Hic aperte sentit auctor solam variationem delinquentis non sufficere ad torturam, nisi alia simul ad sint indicia, de quo scribit plenius infra q. 61. ubi dixi copiose.

B g. ¶ Et Inquisitor intrabit ad finem cum eis, & promittet sibi facere gratiam, & faciat. ¶ Cautela de promittenda reo impunitate, si veritatem confiteatur, licite possit usurpari, & index obligetur ad praestandam impunitatem, vel non obstante promissione possit reum condemnare, valde est controuersa & dubia, de qua Archidiaconus, & alii in capit. utilem. 22. q. 2. Iason in l. si mora. num. 4. ff. soluto. matr. Decius, & ibi Cuchalon in additionibus, & Cagnolus, in l. ea est natura. ff. de regu. iur. Fel. in c. asserte. de praesumptio. & in c. accedens. el. segundo. vi. lite non contest. Imola in l. si qui. ff. de publ. iud. Hippol. Marsilius in l. 1. §. quaestioni. ff. de quaestio. ff. idem sing. 201. incipiente: In confessum. copiose Franciscus Vinus in communibus opinionibus, verbo, index promittens. Iulius Clarus in pract. crim. §. si. q. 5. ver. circa primum. & seq. Ant. Gomez. tom. 3. varia. respo. c. 12. nu. 6. Placa. lib. 1. delictorum. c. 37. Couarruias lib. 1. var. respo. ca. 2. nu. 16. Io. Roias sin. fid. 94. circa finem. & alii, quos libens omitto.

Cautela de impunitate promittenda reo, si veritatem dicat.

C In hac quaestione, quae & vtilis est, & vsu frequens, duo sunt mihi potissimum breuiter dicenda. Primum an liceat hac cautela veritatem indagare: Alterum an fidem promissam reo de impunitate & gratia index debeat ei seruare.

Quantum ad primum attinet, Hieronymus Cuchalon apud Decium in d. l. ea est natura. nume. 7. ff. de regu. iuris. quem refert Placa praecitato loco assertit, communem esse opinionem, posse iudicem hac vti cautela ad extorquendam veritatem: quoniam certum videtur in dicitibus licere exemplo Salomonis indaganda veritatis gratia aliquid aliquando simulare. dicto c. asserte. de praesumptio.

D Haec tamen opinio non placet Iulio Claro praecitato loco: quoniam longe aliud est fingere seu simulare, quod fecit Salomon, ac mentiri, & decipere, quod fit cum promittitur impunitas, nec praestatur: & propterea alii censet cautelis iustioribus utendum, ut veritas habeatur; quod etiam asseruit Dymus tract. de quaestio. quem refert Paris de Puteo. tracta. de syn. dicatu, capit. septimo, atque hac est sententia Iulii Clari.

E Verumtamen in hoc tribunali ego crederem optime posse hanc cautelam usurpari, etiam statim a principio, offerendo reus non quidem impunitatem, sed amplam misericordiam & gratiam, si protinus veritatem fateatur: quamuis enim quo ad alia tribunalia & alios iudices sit vera sententia Iulii Clari: ea tamen in hoc tribunali locum non habeat: quoniam Inquisitores in remittendis penis & temperandis, amplio rem quàm ceteri quicumque iudices habent potestatem. cap. vt commissi. de haeret. libro 6. quod alibi fusius diximus: nam in ceteris delictis puniendis, in quibus per leges statuta poena est, cum de illis constituerit, iuxta scriptas leges necessario inferiores iudices indicare debent: S. Thomas. 2. 2. quaest. 60. artic. quinto, & Dominicus Scotus lib. tertio, de iustit.

instit. & iure, quaestio. 4. art. 5. at in haereticis crimine, etiam si de eo constet, nec possunt Inquisitores penas à iure taxatas penitus remittere, at possunt temperare omnes illas, quae arbitrio eorum relinquuntur, quales sunt poenae penitentiales: iuxta quod optime dicit hic Eymericus, vt promittat sibi gratiam, quam faciat: quod quae ratione intelligendam, paulò post clarius explicabo.

Quantum ad secundum caput susceptae disputationis attinet: An fides data reo de impunitate praestanda, si veritatem fateatur, seruari debeat, duae sunt extremae opiniones. Vna est Geminiani, & Praepositi, in capnos in quemquam. 2. quaestio. 1. quos videtur sequi Felinus in cap. accedens 2. vi. lite non contest. & in c. asserte, de praesumptio. & Hugutio & Archidiaconi, in cap. vtilem. 22. quaestio. 2. & Iason in d. l. si mora. num. 4. ff. solut. matr. & Cyni in l. praesentii. C. de his qui ad Ecclesias consu. & plurimum aliorum assertentium, iudicem non obstante praefata impunitatis promissione posse reum condemnare. Primum, quia cautelis vti licet ad veritatem indagandam, dicto c. asserte, de praesumptio. Praeterea, quoniam hic dolus bonus est, & ad publicam pertinet utilitatem, vt intellecta veritate rei, condemnentur, ne delicta maneant impunita. Tum quia in male promissis fides seruanda non est, capit. in malis, de regul. iuris, libro 6. constat autem hanc promissionem de impunitate delinquentium, contra publicam esse utilitatem. Item quia non refert quomodo veritas habeatur, dummodo habeatur. l. cum seruus, ff. de verbor. obligation. Postremo, quoniam si licet iudici reos torquere, fame & vigilia afficere, ad extorquendam veritatem, multo magis licebit eam exquirere verbis blendis, & fictis. in cuius sententia confirmationem etiam adiungitur historia ab Archidiacono allata in dicto cap. vtilem. 22. qu. 2. de Alexandro III. Pont. Max.

Alteram sententiam huic oppositam tenet Iacobus Beluisius in practica crimin. in rubri. de quaestio. Decius, Cagnolus, & Cuchalon, in d. l. ea est natura. ff. de regul. iuris. Ioannes Imola consilio 109. incipiente: Vila inquisitione. Fortunius Garzia in l. conuentionum. ff. de pactis. Hippolytus Marsilius in dicto singulari 201. num. 4. Remigijs Gomi in tract. de immunit. Eccles. fallentia 26. Aegidius Bossius titu. de confessis per torturam. Antonius Gomez. tomo 3. variarum resolut. capit. 12. num. 6. & alii. eam etiam obseruandam penitus admonebat me audiente Bononia Ferrantes Velius praceptor, Iuriconsultus insignis, publicus iuris interpres in gymnasio Bononiensi. Primum, quoniam fides & promissio etiam inimicis praestata semper est seruanda, cum implementum eius descendat à iure naturali, quod violare non licet, l. conuentionum, ff. de pactis, ubi communiter Doctores. Rursus, quia iuramentum & fides equiparantur, capit. ad aures, de eo quod met. causa. at iuramentum semper est obseruandum, ubi potest sine interitu salutis aeternae. cap. cum dilectus, de eo quod metus caus. cap. si verò, de iur. iuran. ergo & fides promissa. Postremo, quoniam aliqui ex Doctores, qui priorem opinionem sequuntur, vt Felinus in dicto cap. accedens, el. 2. ut licet non contest. expresse fatentur, in foro conscientiae non esse

licitum talem fidem violare, quod & ceteros sentire credo; atque haec sententia in hoc tribunali quantumuis patitur, obseruanda est.

Cum verò Inquisitores hanc se facturos gratiam reus sponderint, de his penis solum intelligitur, quae in eorum arbitrio posita sunt, quales sunt multae poenae penitentiales: nam eas, quae à iure sunt sanctae, remittere ipsi non possunt, vt vere docet Zanchinus tract. de haeret. cap. 19. nu. 1.

B Rursus, in his etiam penis penitentiaibus seu arbitraris iudicium adhibere debent, non obstante praedictae gratiae promissione: quoniam si post longum tormentum, & assiduas monitiones, quandoque post tormenta, ea gratia promissa, delictum confiteantur, iure & iuste poterunt, omisis lenioribus penis penitentiaibus, grauiore imponere: neque enim equum est eis quae tam coactè, & post tam longum tempus confitentur, penas aut omnes, aut grauiore remittere, sed sufficit vnam aut alteram remittere, vt datae fidei, quantum licet, fiat satis.

Iam in hac promissione facienda Inquisitores in genere loquantur, neque ea promittant, quae sine peccato praestare non possent, vt valde prudenter hic indicat Eymericus, dum dicit, quod promittant se facturos gratiam: nam quamcumque poslea faciendo, quantumuis minimam, fidem datam adimplebunt: relapsi vero haec impunitas aut gratia promitti non potest.

C Postremo, id est valde singulare, & in hac causa diligenter animaduertendum, multos putare hanc confessionem rei extortam cum maxima iudicis persuasione & promissione sub spe veniae & immunitatis, non sufficere ad condemnationem: quia iudicis dolo facta videtur, nec iudicari potest spontanea: ita Antonius Gomez. 3. tom. varia. resolut. c. 12. nume. 6. quod & latissime probat: additque Hieronymus Cuchalon apud Decium, in dicta l. ea est natura. ff. de regul. iuris, oportere vt reus hanc suam confessionem persuasione iudicis factam ratificet, vt ex ea condemnari possit: quoniam talis confessio, vt singulariter docuit Imola in dicto consil. 109. ei comparatur, quae facta est in tormentis: quod sequitur Marsilius in l. 1. §. quaestioni. ff. de quaestio. veris. modo redeundo, & latissime in singul. 177. incipiente: Malitiis hominum, & singul. 201. incipiente: Inconfessum. ubi plures citat, qui hanc timentur sententiam.

E Hanc opinionem ideo magis approbo, quia saepe contingit reos, vt à carceribus & aliis molestiis liberentur, ob promissam à iudice gratiam fateri quae non commiserunt: itaque tutissima est haec sententia, quae tunc magis ueua erit, cum reus confessionem ita factam renouauerit: nam hoc casu inhumanum erit, & quasi à iustitiae rectitudine alienum, reum poena criminis ordinaria punire: sed mitior alia poena arbitraria imponenda erit, quod si cum tali confessione concurrant aliae coniecturae, indicia, & praesumptiones commissi delicti, non erit, inquit Couarruias, ab aequitate alienum tunc reum ordinaria poena punire, cum his coniecturis tandem accesserit eius confessio. Couarruias lib. 1. capitu. 2. varia. resolut. nume. 16.

Nos in hoc crimine, vt consentanea praecedentibus tradam.

In quibus poenis possint Inquisitores gratiam facere, & quomodo.

Confessio facta iudicis suasiu, an sufficit ad condemnationem.

tradamus, afferamus tutius, & securius esse ut reus ratificet confessionem, cui ita ratificata, etiam si alia accedant coniecturae, quas adesse frequenter contingit, semper erit leuius puniendus, & ordinaria criminis poena temperanda, ne Inquisitor data a se fidei, & promissae gratiae deesse videatur, cum tuto possit eam facere praedictis modis.

Nu. 106.

h. Et fiat sibi gratia, quod ad misericordiam admittatur. Ita Bononiensis, & Barcinonensis impressus, & codex Cardinalis de Gambara: sed in Sabelano ita: Et fiat sibi gratia, & misericordia, uel saltem ad salutem animae: in Repertorio vero Inquisitorum in dicto verbo, prouiso solenter. §. sequuntur cautela. versu. octaua cautela. hic locus ita legitur: Et fiat sibi gratia quod admittatur ad misericordiam, si sponte dixerit quae commisit. haec ibi. Quae lectionis varietas multum est consideranda: ex qua se re hoc colligitur, quod gratia in genere ab Inquisitore promissa, hoc operatur, quod reus ad misericordiam admittatur, ac mitius puniri debeat; non tamen omnino liberari. Vel hanc habet tacitam conditionem: gratia consequetur, si sponte, & integrè confiteatur quae commisit: ex quibus confirmantur quae paulo antea dicebamus, in §. rursus in his. in fine.

Nu. 107.

i. Et faciat quod ille loquatur sibi, & si opus fuerit, fingat se de secta sua adhuc esse, &c. Si dicat se esse de secta sua, cum non sit; & metu abiurasse, cum non abiurauerit, & similia, mendacium aicet, quod saltem sit veniale peccatum, quod nullo modo est committendum pro quacumque veritate habenda; & tutius erit facinus impunitum relinquere, quam per illicitas rationes illud inuestigare, & detegere: nusquam enim mala sunt facienda, ut inde bona pronentur, quam obrem ex his cautelis eas tantum in praxi usurpare licet, quae sine ulla mendacii, aut iniquitatis specie possunt ad usum reuocari.

Illicite caute
In quae absque
peccato excer
ceri non possunt,
nullo modo usurpanda.

Hoc semper est animaduertendum, puniendi quidem esse delicta, coercendos malefactores, adhibendam esse omnem diligentiam, ut veritatem ab inuitis, & secularis iudices extrahant: at seruato iuris ordine id esse faciendum, nec committendum quidquam, quod aequitas, & iustitia non admittat, quod si ita haberi veritas non possit, nec malefactores puniri, meminerimus verisimi illius theologicis dogmatis. Multa relinqui puniendi iudicio diuino. Est equidem valde laudanda iudicum quorundam sollicitudo in inuestigandis, & coercendis sceleribus, sed magnopere vituperanda, & detestanda consuetudo, ut illicita quaeque committant ad veritatem eruendam, quorum errores diligenter detegit, & resellit in hac re Franciscus Casanus in regro tractatu de tormentis. sed non est nostrum haec corrigere.

His cautelis, quae ab Eymérico longo sunt sermone relatæ ad eruendam ab inuitis seu uolentibus haereticis veritatem, multa alia à prudentibus, & eruditissimis Inquisitoribus, & inuicem, & usurpari possunt iuxta qualitatem naturam, & mores varios ac diuersos diuersarum personarum, placuit hic illam recensere, quae usus est Flavianus Antiochia Episcopus ad deprehendendos detegendosque Massilianos haereticos, qui diligenter haereticis venenum occultare conabatur. de qua re Theodorus, lib. 4. historia ecclesiastica, cap. 10. scribit in haec uerba: Quin etiam Flavianus Antiochiae Epi-

Qualiter de
recta Massilia
noti haereticis.

A scopus, vir multorum sermone celebratus, cum accepisset hos Edessa atatem agere, & suum uenenum in vicinorum animos infundere, missa ad eos Monachorum turba deduxit Antiochiam, & morbum, quem pernegabant, extorsit ad hunc modum: Adelpium admodum senem benignè uocat ad se, propè affidere iubet: Tum quoniam inquit, o senex, ad longinquum temporis spatium uitam propagauimus, idcirco, & natura humana, & fraudulenti Demouum aduersariorum conatus nobis accuratius perspecti sunt, & cogniti; Multoque etiam usi, quæ & quanta sint dona gratiae edocti sumus. Isti cum sint iuuenes, & nihil istarum rerum exquisitè nosint, sermones spirituales audire uix, aut ne uix quidem ferunt. Itaque tu, quæso, dic mihi, qua ratione affirmetis, & spiritum contrarium recedere à uobis, & sancti Spiritus gratiam aducitare? His uerbis Senex ille delinitus uenenum occultum exprompsit uniuersum. haec Theodorus. quo loco continenter subiungit, qua oratione Adelpius ille Senex haereticus uenenata haereticis selle dogmata patefecerit, tandemque subiungit dicens. Itaque diuinus ille Flavianus, fretido isto fonte effosso, & impiis eius riuiulis patefactis, miserum senem sic affatur: O diebus onuste, & inueterate, tuum ipsius os te arguit, haud ego: tua labia contra te testimonium dicunt. Itaque erroris morbo repleto, Syria exacti erant illi quidem, sed in Pamphiliam profecti, eam eadem pernicie refererunt. haec Theodorus.

Insignis est profecto cautela, per quam blandiendo, & quasi desiderium discendi ostendendo, inani gloria tumescens haereticus (quod uirtum haereticis est ualde familiare) dum Episcopum uult instruere, & docere, morbum haereticis, quem antea occultauerat, manifestè, & patenter declarauit.

De signis & indicijs exterioribus, quibus diuersarum sectarum haereticorum cognosci possint.

Ane quia multum interest ad habendum ab haereticis de suis erroribus, & complicitatibus ueritatem, cognoscere cuius sunt sequaces haereticis, siue sectis, quod ex eorum uita, seu moribus, & ritibus ac signis exterioribus patet clarè, & aperte: ea propter ut haereticis, cuius secta sint, citius cognoscantur, de modernorum haereticorum ritibus, uiuendi modis, & eorum habitibus aliqua breuiter perstringamus.

COMMENT. XXI III.

Quo tempore Eymericus haec scribat, ualde necessaria erat huiusmodi cognitio: nam circa ea tempora frequens adhuc erat horum haereticorum turba, & perfidia, quemadmodum ex secunda parte, ubi horum origo, & errores narrati sunt, constat: hodie sola historia commemoratio ualde delectat, & ceteri qui de haereticis scripserunt post Eyme

Nu. 109.

Eymericum in his eum sunt magna ex parte secuti, ut Alfonso Castrius, Prato colus, & Luxemburgus, quorum opera de haereticis & contra haereticos extant frequentia.

Verumtamen haec quoque exteriora signa fallacia esse poterant, cum frequenter huiusmodi habitus multis de causis absque haeresi, aut haereticis suspicionibus surpari potuissent, ut ostendimus supra par. 1. super quaestio. 9.

At maior difficultas uersatur in intelligendis & deprehendis haereticis occultis, qui per haec patentissima signa errores suos & sectas minime profitentur: quæ res cum sit difficilis, & cognita necessaria, in gratiam lectoris est mihi breuiter indicanda, cum alibi ab Eymérico non doceatur, nec sit cuique patens & obuia.

Omnis haereticus bifariam detegitur.

Initio hoc statuamus uelut certissimum & exploratissimum, omnem haereticum per aliqua signa exteriora esse à iudicibus fidei deprehendendam: quia ea quae omnino occulta est, nec illis prodita indicijs, diuino iudicio relinquuntur uindicanda. Rursus, omnis haereticus, omniue haereticus bifariam deprehenditur, uerbis, aut factis; uerba enim & facta signa sunt indicantia interiorementis conceptum. Aristoteles lib. 1. de interpretatione, & Imperator in l. si non conuicti, C. de iniuriis.

Ac uerbis quidem quomodo haereticus deprehendatur plus quam manifestum est, hanc nihilominus partem explicat Albericus tract. de agnosc. assertio. quaest. 30. per totam, ubi assert. 17. modos, quibus haereticorum pertinacia conuincatur, quos paucis immutatius repetiuit Alfonso Guererus in speculo, tit. de apostatis. 2.

Qualiter deprehendatur haereticus ex uerbis.

Verum nos ut breuius hanc tractationem absoluerimus, generalibus regulis absolueres, quod illi enumeratis indiuiduis nituntur ostendere, quod est impossibile, cum indiuidua, quae numero esse possunt infinita, ut bene philosophantes tradunt, nullis artis praecipis comprehendere possint, dicimus, haereticum ex uerbis deprehendi eum, qui aliquid dixerit contra sepiem genera ueritatum catholicarum, & species sub illis generibus contentas, quae tradidimus supra par. 2. super quaest. 2. neque in his amplius ulla nostra praecipio est: nullus enim est, uel mediocriter eruditus, & in se ideo dogmatibus exercitatus, qui non facile cognoscat haereticas propositiones, & inde facile haereticos deprehendat.

Ex factis autem cognoscere haereticos longe difficultius est, cum & varia sint factorum haereticorum genera, eaque multis etiam modis, & variis de causis possint à diuersis patrari; ergo in uniuersum facta quandoque indicant hominem haereticum, uel apostatam, quandoque de haeresi suspectum uehementer, aut leniter, iuxta facti, & personae facientis qualitatem.

Ulla facta haereticum, uel apostatam indicant, ex quibus uolenta oritur praesumptio, & à iure approbata est, nec in contrarium admittit directam probationem: ea uero sunt sequentia: transire ad ritus Iudaeorum se circuncidendo, uel ad ritus Sarracenorum, aut aliorum quorumuis infidelium, factum est indicans hominem haereticum, uel apostatam. c. contra Christianos, de haeret. lib. 6.

Ex quibus & quot factis quis deprehendatur haereticus.

Qui citatus ad respondendum de fide uel suspectus in ea, non comparuit, & excommunicationem per annum pertulit animo pertinaci: anno elapso ex hoc facto haereticus reputatur, & uelut talis damnatur, cap. cum contumacia, de haeret. lib. 6.

Qui deficiunt in purgatione canonica, quam in causa fidei sibi indictam praestare non potuerunt, uelut haeretici condemnantur. c. inter sollicitudines, de purgatio. cano. & dixi plene supra par. 2. super ca. inter sollicitudines.

Qui relabuntur in haeresim quam abiurauerunt in genere, uel in specie, ex relapsu pertinaces haeretici iuris praesumptione putantur, cap. ad abolendam. §. illos quoque, de haeret. cap. super eo. & cap. accusatus. §. eum uero, de haeret. lib. 6.

Qui post abiuratum haeresim, de qua conuictus fuerat, uel postea conuincitur, cum haereticis communicat eos uisitando, receptando, deducendo, associando, dona uel munera eis donando, uel mittendo, haereticus putatur, cap. accusatus. §. ille quoque, de haeret. libro 6.

Qui inueni fuerint de haeresi suspecti, nec Episcopi mandato obediens congruè se purgauerint, uelut haeretici traduntur curiae seculari, cap. ad abolendam. §. qui uero, de haeret. quod est intelligendum iuxta declarationem textus in c. excommunicamus, 1. §. qui autem, de haeret. ut primum scilicet excommunicetur: nam si per annum sustinuerit excommunicationem, eo elapso ut haereticus potest damnari.

Qui cum essent sane mentis in corporis infirmitate & morbo constituti, petierunt haereticos consolatorum, haeretici habentur, cap. filii, de haeret. lib. 6.

Qui morti etiam propinqui petierunt eosdem haereticos consolantes, quamuis post perditam iam loquelam, uel mentem amissam, consolationem eam, seu uerius desolationem receperint, si prius habiti fuerant de haeresi suspecti, uel diffamati, haeretici reputantur, dicto c. filii, de haeret. lib. 6.

Atque ex his quidem factis iuris uolenta praesumptione haeretici conuincuntur, ut pulchre docuit Albericus tract. de agnosc. assertio. q. 3. nu. 7. & q. 30. nu. 2. eiusmodi fere sunt etiam omnia illa facta, quae enumerat Concilium Biterrense c. 29. quod reuili supra par. 2. super q. 50. adde quae dixi par. 2. super q. 55. §. Tertia suspicio.

His modis addi posset ille, quem explicui infra hac 3. parte in 2. modo processum fidei terminandi. §. nec contemnat, de eo qui recidit in haeresim de qua se prius purgauit, iuxta declarationem ibi allatam, quam uideto.

Sunt iam alia facta propemodum infinita, ex quibus oriuntur nunc uehementes, nunc leues haereticis suspiciones, quae nominatim recenseri non possunt: nonnulla tamen referam, ut res haec quam tracto, intelligatur apertius: Ad aras idolorum thurificare: demones colere uel inuocare, ab eisue responsa petere; sydera uenerari, manifesta haereticis sunt signa, glossa communiter recepta in cap. accusatus, §. sane, uerbo, sapient, de haeret. lib. 6. Zanchinus tract. de haeret. ca. 22. num. 7.

Conuersari cum haereticis: aut libenter & frequenter cum aliis infidelibus, uelut Hebraeis, Sarracenis & similibus: euitare communionem, & con-

Ex quibus factis uehementes haereticis suspiciones oriuntur.

fortium fidelium: raro diuini officij interesse, quo tempore Ecclesie precepto ad id obligamur, & similia opera exercere, indicia sunt heresis, cap. excommunicamus, §. aduicimus, de heret. Zanchinus tract. de heret. cap. 7. nu. 7.

Ecclesiastica sacramenta non recipere: Ecclesie precepta non obseruare quo tempore recipienda & obseruanda sunt, iuxta Ecclesie leges & consuetudinem, ut non confiteri: non recipere Eucharistiam: non ieiunare cum possis: non abstinere ab esu carniū cum debeas, & similia, externa sunt heresis signa, quae suspicionē male credulitatis pariunt. Zanchinus tract. de heret. c. 35. nu. 2. vbi Campegius Felynus in cap. ad abolem dam, nu. 2. de heret.

Iudaizare, id est, facere id quod à Iudaeis solitum est fieri, vt sabbatum colere, & similia, indicia sunt latentis perfidiae. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 8. nume. 12. Ioannes Roias tract. de heret. par. 1. nume. 304. & seq. Eymericus paulo post tit. de signis per quae heretici reuidantur dignoscuntur. nu. 114.

Huc sunt referenda opera, siue facta fautorum, receptatorum, & defensorum hereticorum: Item opera persequentium fidem Catholicam, & impediendum sacrum inquisitionis officium directē, vel indirectē, & cetera: quae longum esset recensere, ex quibus quando vehemens, quandoque leuis suspicio nascitur, de quibus copiose Eymericus parte 2. quaestio. 50. & sequentibus, & nos cum eo eisdem locis, adde Albertinum de agnos. assertio. q. 30. num. 60. & seq. & Iacobum Simancam de catho. instit. tit. 31. num. 14. cum aliquot sequentibus, & Matthaeum Ory in Alexipharmaco contra reuiviscens heresum affectiones, parte ultima, titu. Quomodo debet purgari Ecclesia ab heresibus.

Sunt item quaedam facta & maleficia ex quibus protinus videtur oriri suspicio male credentiae contra perpetratem quod male sentiat de aliquo Ecclesiae dogmate, aut instituto, aut ordine, aut re aliqua, de qua sentire debemus sicut catholica sentit Ecclesia; veluti de potestate Papae, & praelatorum, de sacris Monachorum religionibus, de sacramentorum ritibus, & multis huiusmodi, quae breui oratione comprehendere non possunt: si quis enim indigno aliquo facto iniuriam & contumeliam his inferret, male credentiae suspicionem contraheret, ac proinde tanquam suspectus de heresi per indices ecclesiasticos esset puniendus, sicut eleganter & copiose ostendit aliquando illustrissimus dominus Marcus Antonius Columna Marsilius, Archiepiscopus Salernitanus, vir iuris utriusque peritia insignis responso quodam, quo luculenter probauit delictum quarundam, qui conspurcauerant libellos excommunicatorios, quos vulgus cedulones vocat, cum turpium figurarum appositione ad sanctum officium pertinere: hoc enim facto uidentur de potestate praelatorum male sentire, & censuras Ecclesiae contemnere, atque irridere, & ignominiam Ecclesiae irrogare, quae eis censuris utitur.

Denique ut in hac causa uno uerbo tradam signa quibus heretici, aut de fide suspecti deteguntur, dico, omnia opera per quae disident à communi uita & conuersatione fidelium: aut ab Ecclesia probatis ritibus & consuetudinibus: aut receptis Patrum doctrinis & praecipis, quae communes magis quam pri-

uatos mores respiciunt; aut heresim inducunt, aut heresis suspensionem, cap. excommunicamus 1. §. aduicimus, de heret.

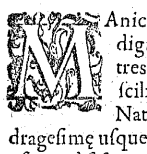
Signa exteriora, per quae heretici Pseudo apostoli cognoscuntur.

Pseudoapostoli heretici per signa huiusmodi cognoscuntur: induuntur tunica alba, longa, ac desuper matello albo ad col lum per modum pallii eleuato, & super tunica non corrigia de corio, sed funiculo adstringuntur: crines longos deferunt: caput non cooperiunt, sed incedunt capite denudato: nudis pedibus incedunt, & quandoque soleis utuntur: per mundam discurrunt: in plateis publicis in mesa eis parata sededo comedunt: nihil petunt: sed de omnibus quae apponuntur bene edunt: ponentes se ad mensam cantando benedicunt, & quando surgunt, etiam cantando gratias agunt: mensam paratam in uia publica cum comederint, dimittunt, nihil inde secum ferunt, sed totū ibi dimittunt, & recedunt cantando per uias publicas, clamando: agite poenitentiam, quia appropinquat regnum celorum. aliquando Saluē regina cantant: uitam se soli tenere Apostolicam mendaciter asserunt: nulli obediunt: Apostolos se communiter appellat, atque dicunt.

Quanta autem istorum Pseudoapostolorum sit impietas, & quantus error, dictum est supra in secunda parte quaest. 12. vbi agitur de heresibus, & erroribus Pseudoapostolorum.

Signa exteriora per quae Manichaei heretici dignoscuntur.

Manichaei heretici signis huiusmodi dignoscuntur: in nullo casu iurant: tres Quadragesimas i anno ieiunant, scilicet à festo beati Britii usque ad Natale, & à Dominica prima Quadragesimae usque ad Pascha, & à festo Pentecostes usque ad festum Apostolorum Petri, & Pauli: & ultimam septimanam cuiuslibet Quadragesimae uocat septimanā sanctā, siue strictam: quia in illa ieiunant in pane & aqua: aliis autē septimanis tribus diebus ieiunant in pane & aqua. Isti carnes nunquam comedunt, neque etiam tangunt, nec caescum, nec oua, nec aliud, quod nascatur ex carne per uiam generationis, seu coitus edunt; sed respuunt: nullum animal gressibile, aut etiam uolatile occidunt: quia fallaciter asserunt atque credunt, quod in animalibus brutis, atque auibus degant illi spiritus, qui recedunt de corporibus hominum, qui non fuerunt de secula eorum: mulierē in nullo casu tangunt: uitam Apostolicam se soli tenere fingunt.

Quantus autem istorum hereticorum Manichaeorum sit error & impietas, dictum est supra in 2. parte. q. 13. ubi agitur de heresibus & erroribus Manichaeorum.

Signa

Signa exteriora per quae Waldenses heretici cognoscuntur.

De Waldensibus late diximus cum Eymericus supra parte 2. super q. 4. inde peragenda sunt quae ad huius loci declarationem pertinent.

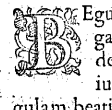

Waldenses heretici, seu Pauperes de Lugduno, siue Inzabbarati, qui iude sunt per signa huiusmodi cognoscuntur: Waldenses se vocant, seu Pauperes de Lugduno à ciuitate Lugduni, in qua principium habuerunt à quodam uocato Waldensio: à quo & isti Waldenses etiam communius appellantur, quoddam scutum in scutularis, vel zabbate parte superiori, hi qui Perfecti inter eos sunt, in signum deferunt, à quo & Inzabbarati etiam dicti sunt. Hi iuramentum in omni casu respuunt: imitatores Apostolorum se asserunt. Decretales, & statuta summorum Pontificum non recipiunt: nullam orationem nisi, Pater noster, admittunt: omne humanum iudicium subterfugiunt: carnes omni die comedunt: libidini totaliter se exponunt: die Luna, & die Mercuri etiam uideo carniū ieiunant: melius esse satis fieri libidini quocumque actu turpi, quam interius tentari publicant: unum sibi praefereunt, quem Maiorem uocant, cui soli & non alteri obedientiam praestant: Quando ponunt se ad mensam per hunc modum benedicunt: Qui benedixit quinq; panes hordeaceos & duos pisces in deserto discipulis suis, benedicat hanc mensam nobis: & quado surgunt dicunt illud Apocalypsis: Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, uictus, & fortitudo Deo nostro in saecula saeculorum, Amen, semper tenendo manus, & oculos ad caelum eleuatos.

Quantus autem istorum Waldensium sit error & impietas habetur supra in secunda parte, q. 14. ubi agitur de heresibus Waldensium, & Pauperum de Lugduno.

Signa exteriora per quae Beguini, uel Begardi, seu Fraticelli heretici dignoscuntur.

De his egimus cum Eymericus dicti se supra parte 2. q. 15.

Beguini heretici, seu Fraticelli, uel Begardi, seu Fratres Pauperes, siue Fratres de penitentia; qui iudem sunt, signis huiusmodi dignoscuntur: Isti tertiam regulam beati Francisci se tenere & profiteri assueverunt, uestem de burello aliqui cum mantello, aliqui sine mantello deferunt: capucio demisso incedunt: faciem quasi cooperiunt: crocei in colore in facie apparēt, sed pingues, ut communiter existunt: laute bibunt & comedunt: conuiuia quaerunt, mulierum consortiū non respuunt, sed amplectuntur: salutando & resalutando dicunt, benedictus sit Iesus Christus: uel benedictum sit nomen domini nostri Iesu Christi: intrantes ad eos sic, ut praedicetur, eos dicere uolunt, scilicet, benedictus sit Iesus Christus, uel benedictum sit nomen domini Iesu Christi: orantes in Ecclesia nec flexis genibus, nec cōplanis manibus, ut ceteri Christiani, stant; sed sedent in terra uerso uultu ad parietem obiectum: & oculos ad caelum non eleuat: aliqui publice mendicant, aliqui in domibus suis habitant: congregationes maxime muliercularū

Al. docent.

Forfau, expanis.

sibi faciunt & adunant: quibus de postilla fratris Petri Ioannis super Apocalypsim, per Ecclesiam cōdemnata, & de aliis opusculis eiusdem: & praesertim de transitu dicti fratris Petri Ioannis, eis in uulgarī de nocte & secrete legunt, Hi quā plurimū ueneniati sunt, & multū Ecclesiae Dei se opposuerunt de praeterito, & opponūt etiā de praesenti.

Quantus autem istorum hereticorum Begardorum error fuerit, atque sit, & impietas, experientia docet rerum omnium magistra, & habetur supra in secunda parte. q. 15. ubi agitur de erroribus & heresibus Begardorum.

Signa exteriora per quae heretici reuidantes dignoscuntur.

Reuidantes heretici, seu conuersi de iudaismo, & reuersi mēte & secrete ad iudaismū, huiusmodi signis exterioribus dignoscuntur: Raro Ecclesiam intrant: Iudaismum siue locum, in quo morantur Iudaei, frequentant: Iudaeis se associant: à Christianorum consortio se elongant: cum Iudaeis in eorum festiuitatibus, ubi cōmode possunt, comedunt: carnes porcinae non edunt: diebus ueneris carnes comedunt: sabbatum colunt: diebus Dominicis secrete in domibus suis operibus, feruilibus se exponunt.

Quanta autē sit nequitia & malitia, error & impietas istorum peruersorum ad uomitū redeuntium, habetur supra secūda parte, q. 44. ubi agitur de erroribus, & heresibus ad iudaismum reuersorum.

COMMENT. XXXV.

Reuidantes heretici, &c. & reuersi mēte & secrete ad iudaismum, huiusmodi signis exterioribus dignoscuntur: Raro ecclesiam intrant, &c.] Hic locus est ualde insignis, & eius notitia uiliis & necessaria ad cognoscendum tum eos, qui ex iudaismo conuersi Christiani facti sunt, & iterum ad iudaismū reuertuntur, uel ad praesumendum quod qui talia faciunt, aut aliquod ex his quae hic enumerantur, ex iudaicorum gente descendant, aut originem ducant. Huius doctrina usus in illis potissimum locis est necessarius, ubi Iudaei habitare permittuntur in terris Christianorum, & saepe nonnulli ex ipsis ad fidem catholicam conuertuntur, ut frequenter contingit Romae.

Cum ergo aliquis ex Iudaeo effectus Christianus aliquid horū committit, ut refert hic Eymericus, praesumendum est, quod tacite ad iudaismum sit reuersus, & propterea Inquisitor aduersus illum praecedere poterit.

His autem signis exterioribus adiungi potest illud quod retulit auctor supra parte 2. q. 44. nu. 6. dicens solitū esse apud Hebraeos, ut reuersis seu redeuntibus ad eorum scētā imponatur frequenter illud nomē quod habebant antequam baptizarentur. Si quis ergo post baptismum susceptum, in quo solitum est deponi uetus nomen Iudaicū, et imponi nomen alicuius sancti: more uisitato Christianorum, eo demisso neophytus ille aut uetus nomen Iudaicum, aut aliud Iudaeis familiare et consuetum usurpet, sine praesumptio erit, quod iudaismum approbet, ut docuit Crauetia consi. 73. incipien. Dicendum uideretur, de quo diximus abunde supra, parte 2. super dicta q. 44. §. Et imponitur.

Neophytus utens post baptismum suum nomen antiquo, suspectus praesumitur

Iam

Signa cogno- scendi reiu- daizantes ex lege del Fue- ro Iuzgo.

Iam multis alijs modis & exterioribus signis pos- sunt videri neophyti siue ex Iudaismo conuersi appro- bare Iudaicam sectam, sicut constat ex lege quaedam, quam Hispani vocant del Fuero Iuzgo, per quam neo- phyti Tolerana ciuitatis, & Hispania, qui post fidem susceperant desecerant, sub pena vltimi supplicij sese obligant ad euitandos omnes Iudeorum ritus, in primis vero ad comedendum carnes porcinas, vel saltem ea edulia, quae cum porcinis carnibus cocta fuerint. Eam constitutionem, quia huic loco lucem est allatura, ex lib. 12. legum del Fuero Iuzgo, tit. 2. l. 16. hic referre placuit, habet autem ita.

Placitum Iudeorum in nomine Principis factum.

Clementissimo ac Serenissimo Domino nostro Reuefundo Regi, omnes nos Hebrei Toletana ciuitatis atque Hispaniae gloriae vestrae, qui infra subscripturi vel signa facturi sumus.

Bene quidem ac iuste nos meminimus copul- sos fuisse, vt placitum in nomine diuae memoriae Chintillani Regis pro conseruanda fide catholi- ca conscribere deberemus, sicut & fecimus. Sed quia perfidia nostrae obstinationis & vetustas pa- retalis erroris nos ita detinuit, ut nec ueraciter in Iesum Christum Dominum crederemus, nec catho- licam fide sincereteneremus: idcirco nunc libe- ter ac placite spondimus gloriae uestrae, ta pro nobis, quam pro uxoribus & filiis nostris, per hoc placitum nostrum, ut deinceps in nullis obseruatio- nibus, in nullis inuestiuis usibus Iudaicis miscea- mus: Iudaeis tamen etiam nobis baptizatis nullo penitus

† Id est, Iu- deis no bap- tizatis nos ba- ptizati non communi- cemus.

exerando conseruatio conseruati: no more nostro propinquitate sanguinis usque ad sextu gradum in ceptiua pollutione in coniugatione, uel for- nicatione iungamur: non coniugia ex genere nostro, aut nos, aut filii nostri, uel nostra posteritas ul- latenus sortiamur: sed in utroque sexu deinceps Christianis iugali copula conseruamur: non cir- cuncisione carnis operemur: no pascha, & sabba- ta, ceterosq; dies festos iuxta ritum Iudaicam obser- uationis celebremus: non escaum discretionem uel consuetudinem teneamus: no ex omnibus quae Iudeorum usus, & abominanda consuetudo uel conuersatio agit, aliquatenus faciamus: Sed sine- ra fide, grato animo, plena deuotione in Christu filium Dei uiui, secundum quod Euangelica, & Apostolica traditio heret, credamus, atq; hunc con- fiteamur ac ueneremur. Omnes etiam usus sanctae Christianae religionis tam in festis diebus, uel in coniugijs, & ecclis, quam in obseruationibus uni- uersis ueraciter teneamus, & sinceriter amplectamur: nullo reseruato apud nos aut oppolitionis obiectu, aut fallaciae argumento, per quod aut illa quae facere denegamus, iterum faciamus; aut hec, quae facere promittimus, minime uel non sinceri- ter coplemus. De suillis uero carnibus id obser- uare promittimus: ut si eas pro consuetudine mi- nime percipere poterimus, ea tamen quae cum ip- sis decocta sunt, absque fastidio & horrore sumamus & comedamus. Quod si in his omnibus, q; supra taxata sunt, in quocunq; uel minimo tras- gressores inuenti fuerimus, & aut contraria Chri- stianae fidei agere praesumpserimus, aut quae con-

A grua catholicae religionis promissimus, uerbis aut factis implere distulerimus: Iuramus per eundem Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, qui est unus in Trinitate & uerus Deus, qui ex nobis ho- rum omnium uel unius transgressor inuictus fue- rit, aut nouis ignibus, aut lapidibus perimatur. Aut si hunc ad uitam gloriae uestrae reseruauerit pietas, mox amissa libertate, tam eum, quam om- nem rei ipsius facultatem, cui uolueritis perenni- ter seruientia donetis: uel quidquid ex eo, uel ex rebus eius fieri iusseritis, non solum ex regni uestri potentia, sed etiam ex huius placiti nostri sponso- ne potestatem liberam habeatis. Factum placitu sub die xij. Kalendas Martias anno Feliciter sex- to regni gloriae uestrae in Dei nomine Tolet.

B Editum est hoc placitum, ut colligitur ex annalibus Hispaniae circa annos Domini DCLIII. quo tempore Reuefundo Rex (quem & Reuefuntum uocant) cuius Imperio factum fuit, ut constat ex principio constitutionis, regni gubernacula administrabat. Idem placitum refert in lingua uulgari Hispana au- ctor Repertorii Inquisitorum uerbo, comedere. §. An suspectus.

In eo multa notatu digna obseruare licet, sed illud in primis, quod de carne Suilla siue porcina a neophy- tis edenda promittitur, non est negligendum, nam au- ctor Repertorii Inquisitorum uerbo, comedere. §. An suspectus. ait, Iudaeos factos Christianos, ne uidean- tur reiuuauare, debere comedere, uel saltem gustare de his, quibus priusquam conuerterentur, minime re- secebantur, alijs de haeresi fieri suspectos.

Iacobus quoq; Simancas de cath. inst. tit. 5. de pre- sumptionibus, nu. 32. amplius ait, non esse leuem pra- sumptionem contra descendentes ex Machometanis si- uinum non bibant, nec carnem Suillam edant: ita ut proculdubio praesumi possit in maiorum sectis adhuc permanere.

D Horum uirorum sententia non obscure confirmant ea quae docet hic Eymericus, & quae haecenus comme- morauimus: ceterum iudicio opus est, & mores homi- num diligenter sunt explorandi: sunt enim quidam qui bus certa quadam placet edulia, uel quia stomachus illa ferre non potest, uel quia gustui sunt insuauia, uel quia illis uesci non consueuerunt, & propterea potest saepe contingere ut absque ullo mentis errore, aut uilla prioris sectae approbatione ab his abstineant: quare ex hoc solo non uidetur omnino praesumendum de haeresi uel apostasia: & tunc fortassis omnis suspicio cessa- ret, cum conuersi ceteros ritus Iudaicos, aut Macho- metanos penitus euitarent, & nostros, hoc est, vete- rum Christianorum diligenter, pie, & humiliter more Christiano sequerentur & obseruarent.

E Sane ex ceteris ritibus Iudeorum, aut Machome- tanorum, aut Gentilium obseruatis, ab his qui ex illis sectis conuertuntur, certior uidetur oriri haeresis sus- picio, quam ex non manducanda carne porcina, uide- licet ex nimia familiaritate cum Iudaeis: ex frequen- tatione ad loca, in quibus ipsi morantur, & praesertim ad Synagogas: ex obseruatione Sabbathi, & alijs mul- tis, quae supra indicauimus, & refert hic Eymericus, hos enim non ita abhorret stomachus, & palatum, si- cut carnes porcinas, anguillas, & alia animalia, qui- bus Hebraei uesci non sunt soliti.

Atque

Atque haec tam diligens consideratio locum habere potest in ipsismet conuersis, quibus pro consuetudine non facile caro porcina, aut similes cibi illis uetiti ante quam conuerterentur, placere possunt: At non ita uide- tur iud. cadum de ipsorum filiis, & nepotibus, & alijs descendentibus, quos non uidetur uerisimile ab his ab- stinere, nisi ex damnatae sectae reuerentia & approba- tione: cum in his cesset ratio illa consuetudinis, quae ip- sosmet conuersos tueri potest.

Quae autem de Iudaeis diximus in hac causa, eadem in alijs qui ad Christianam religionem ex alijs sectis conuertuntur, locum habere putamus, consideratis riti- bus & moribus singulorum.

Signa exteriora per quae necromantici haeretici dignoscuntur.

115

M Agi haereticantes, seu necromantici, uel daemouum inuocatores, & sacri- ficatores, qui iidem sunt per signa ex- teriora huiusmodi dignoscuntur; ha- bent enim, ut communius, ex uisio- ne apparitione, ac colloctione malorum spirituum uisum & obliquum; ponuntque se ad di- uinandum de futuris, etiam de illis, quae depen- dent ex mara; Diu uoluntate, uel hominum: non- nulli eorum astrologiae, uel alchimiae intendentes, unde si Inquisitori aliquis deferatur quod necro- manticus est, & appare manifeste, quod alijs est diuinator, uel astrologus, seu alchimista, maximu signum sit Inquisitori de ueritate, nam diuinato- res ut plurimum expresse, uel tacite sunt daemouu inuocatores; Astrologi etiam, ut frequenter; & al- chimista, ut in pluribus, nam quando non possunt pertingere ad finem intemum, daemouis auxilium quaerunt, inuocant et implorant, & implorato ob- secrant et sacrificant tacite, uel expresse.

Quanta autem istorum sit dementia, error, et impietas habetur in secunda parte. q. 43. ubi agi- tur de erroribus, et haeresibus necromanticorum, ac daemouum inuocatorum.

COMMENT. XXVI.

115.

M Agi haereticantes, seu necromantici, etc.] Eadem haec habes apud Vmbertum in opere iudiciali, uerbo, necromantici. tradit Repertorium In- quisitorum uerbo, necromantia. & Tabienfis in sum- ma, uerbo, fors. §. 2. nume. 3. & his locis etiam ceteri Summarii collectores copiose Paulus Grilladus tract. de sortilegijs. q. 10. & Alfonso Castrius. lib. 1. ca. 14. de iusta haeret. punitione.

Prudenter uero Eymericus hoc loco non dixit, ma- gos simpliciter, sed magos haereticantes, quasi uelit in- dicare, non oem magiam illicita, aut magos oes uetitos & malos. quod ut aperiuis intelligatur, ne quis et in re obscura, nec passim obuia decipiamur, obseruare oportet, duplicem in primis esse magiam, ut uidetur optime sensisse Marcus Mantua singul. 514. incipien. In ea- dem lege. mathematicam unam, alteram naturalem, siue elementariam, quamuis utraque naturalis sit, cum utraque sine daemouum praestigijs exerceri possit: pri- ma tamen regulis mathematicis Arithmetica & Geo-

Magia du- plex, natura- lis, & mathe- matica.

metria uidetur absolui: altera cicares alias uersatur, aliterque conficitur, ut proxime dicam. res fiet exem- plis nota.

Naturalis magia est, quae ex compositione & mu- tua unione quarundam uerum, miras alias quasda res producit, ut si quis mixturam faciat, quae sub aquis ar- deat, uel quae a radijs solis accendi possit: uel si quis ignem in certa materia ita accendat, qui oleo extingua- tur, & similia.

Magia mathematica est, quae per Geometriae & A- rithmeticae regulas mira prorsus opera fabricat: ut co- lumbam, quae in aere uolitet, quam dicitur fecisse olim Architas, ut refert Gellius li. 10. c. 12. noct. Atticar. & Petrus Crinitus lib. 17. de honesta disciplina c. 12. & Cassiodorus in libris uariarum, refert Boetium in- signem philosophum hac arte, quam pragmaticam uo- cant, mira prorsus fecisse in haec uerba.

Tibi ardua cognosce, & miracula monstrare propositum est: tuae artis ingenio metalla mugit: Diomedes in arte grauis buccinatur: ceneus anguis insibilat: aues simulatae sunt, & quae uocem pro- priam nesciunt habere, dulcedinem caelenae pro- bantur emittere: parua de illo referimus, cui caelu imitari fas est. haec Cassiodorus. & patrum memoria Georgius Capublanco Vicentinus (quem falso Carda- nus lib. 2. & lib. 17. de subtilitate Brixellensem fabrum appellat) nauiculam argenteam hac arte constituit ope- re pragmatico, uel automato, quam plurimis in ciuita- te conspicientibus, super mensa per se pergentem, cum muliere ornata lyram pulsante, nautis remos age- ribus, & catulo in prora baubante, eiusmodi nonnulla conspiciuntur Tybure in horto Illustris Cardinalis E- stensis, quamuis manifestior sit in illis causa: nam im- pulsus aquarum artificiose distinctarum illa sunt: sed ars est prorsus mira. caetera multa omitto breuitatis studio, curiosis indaganda. haec utraque magia, nisi re- cte exerceatur, dolos admittere potest.

Ex his orta est tertia uenefica uocata, seu malefica & infamis, quae tota est ex immundorum spirituum in- cantationibus & inuocationibus concinnata: nefaria eam peperit curiositas. nam cum multi uera arte de- stituti, mira illa opera, de quibus diximus fabricare non possent, ad daemones confugerunt, qui haec illos docerent, haec Graeci γορμειαν siue μαγδιαν uocant. haec praestigia & phantasmata porrigit, uenefica do- cet, incantationes & omnia malefica opera daemo- num demonstrat. quid per haec ueteres praestiterint, docent passim poetarum libri. & de hac postrema est accipiendus hic Eymericus locus, qui plane insignis est, dum magos siue necromanticos, haereticos appellat, quos & haereticos esse plene parte 2. q. 43. demon- strauit.

Habent enim, ut communius, ex uisione, & apparitione, ac colloctione malorum spirituum uisum & obliquum.] Ita omnino legendum est ex Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambaria, qui ceteris sunt emendatores hoc loco; nam uox il- la, ex aperiitione, quae erat in Barcinonensi impres- so, non conuenit huic loco, neque illa, tortum, quae erat item in Barcinonensi & Sabellano: nam uox, obliquum, quae postea sequitur, satis indicat, tortum, hoc est, terribilem, & non tortum (ne fru- stra bis idem sub duabus uocibus idem significanti- bus

Magia uene- fica & malefi- ca unde orta.

Pulchra magorum descriptio.

bus r'peteretur) esse legendum. Est autem pulchra Magorum descriptio, desumpta, ut puto, ex illa Horatii lib. 1. sermo. satyra 8. ubi inuehitur in Cratidiam veneticam Neapolitanam, qua ibi Canidiam vocat, cuius aspectum & scelera refert: quod ideo placet apponere, quoniam & huic loco lumen afferit, & quae hodie a Magis & demonum inuocatoribus patrantur, omnino sunt similia, & Inquisitorum interest talia nosse. is ergo ita habet.

Vidi ego met nigra succinctam vadere palla Canidiam pedibus nudis, palloque capillo, Cum Sagana maiore ululante: pallor utraq; Fecerat horrendas aspectu: scilicet terram Vnquibus, et pullam diuelleret mordicus agnae Ceperunt; crur in fossam confusus ut inde Manes elicerent animas responsa daturas, etc. Eadem faciunt hodie Magi, atque his peiora;

Qualia magogorū scelera.

nam res sacras interdum usurpant ad demones inuocandos: aras illis construunt: candelas benedictas accendunt: verba sacra proferunt, & nefarias preces illis fundunt, ut patet ex illorum propriis confessionibus: quare non mirum, si uel haeretici ab Eymérico dicantur hoc loco. in hos iure civili mortis pena est sancta, nullus, & l. nemo, c. de malef. & mathemat. iure canonico aliter puniuntur, ut dixi supra par. 2. super quæst. 43.

Qui demones inuocant, si post abiurationem iterum inuocent, an sint relapsi.

Num hic addidero, quod & ibi miseram, pntare Reuerendissimum Iacobum Simancam hos demonum inuocatores, seu magos, si propter haeresim aut vehementem haeresis suspicionem coacti semel fuerint solemniter abiurare, ac deinde iterum demones inuocasse conuincantur, uelut relapsos esse puniendos. ita Simancas de catho. influi. tit. 57. numero 9. quam opinionem dicit esse Lapi, Archidiaconi, Geminiani, & Philippi Franci, in c. accusatus. §. sane, de haeret. lib. 6.

Sed solus Lapsus ita tenet, ut apparet ex Geminiano in dicto §. sane. nam Archidiaconus ibi de ea re nullo uerbum, in meo libro: & Geminianus & Francus in re tam ardua, in qua hominis uita versatur, putarunt ita hoc esse distinguendum: Aut inuocatores demonum postquam semel praedicto modo abiurarunt, iterum inuocantes credunt demones ex sua propria & actiua potestate posse facere id ad quod inuocantur; & tunc quoniam id tribuunt creaturae quod est proprium creatori, re vera sunt haeretici, & sicut relapsi puniri debent. & ita est uera opinio Lapi: Aut non credunt demones id omnino posse operari ad quod inuocantur, sed inuare & inducere, ut si ad expugnandam feminarum pudicitiam inuocentur: nam si hoc modo iterum post abiurationem eos inuocent, nec indicantur haeretici, nec ut relapsi erunt puniendi: quia demonem inuocant ad id quod sibi competit, uidelicet ad tentandum. & ita potest intelligi illorum opinio, qui dicunt, eos qui post abiurationem de vehementi, demones inuocant, non esse relapsos.

Præterea sententia Lapi, ut colligitur ex Geminiano & Franco in dicto cap. accusatus. §. sane. accipienda uidetur cum inuocator demonum primum abiurauit ut formaliter haeticus, quia uidelicet paruit eum habuisse aliquem mentis errorem quod indicant illa uerba, quibus praefati doctores qua-

stionem hanc proponunt, uidelicet: inuocator demonum in iudicio coram Inquisitore haeresim abiurauit, in qua facti specie uera uidetur omnino Lapi opinio, ut si postea inuocet demones, ut relapsus puniri debeat, cum semel saltem de haeresi confiteretur, iuxta textum in eodem cap. accusatus. §. ille quoque. de haeret. lib. 6.

At si inuocator demonum primo abiurauit solum ut reuolueret suspectus, si postea inuocet, destituta (ut dicitur) ratione iuris, non potest ut relapsus condemnari, nisi de errore constaret: quoniam ad hoc ut aliquis uelut relapsus damnari possit, & illi propterea saltem semel de haeresi relapsi constet, ut recte docet Alfonso Castrius, libro secundo, ca. secundo, de iusta haeret. punit. quem sequitur Simancas de catho. influi. tit. 57. de relapsis. numero quinto. Et de hac facti specie non uidentur loqui doctores praecitatis locis, nec utriusque casus eadem est ratio, ut apparet: quare nullo pacto uidentur coniungendi, ut fecit Simancas de catho. influi. tit. quinquagesimo septimo, num. 9.

Tabiensis in sum. uerbo, Inquisitor. §. 1. §. num. 19. ita hunc articulum diluebat. Si prima inuocatio sapiebat haeresim manifeste, & inuocans abiurauit ut uehementer suspectus, & iterum secunda inuocatio sapiebat haeresim manifeste: tunc ut relapsus condemnabitur, aliàs secus. haec sententia apertior est, & clarior, quae non est contemnenda. ceterum multum consideranda esse censeo quae paulo antea dixi.

Altrologi etiam ut frequenter. Optime loquitur: nam non omnis per astrologiam diuinitio est interdita, ut dixi super par. 2. super q. 43. & tradit beatus Thomas 2. 2. q. 95. art. 5.

Et Alchimista ut in pluribus. Non est contemnendum hoc EymERICI consilium aduersus Alchimistas, quod uerum esse multis posset exemplis comprobari. nam ut ceteros omittam, Arnaldum Villanouam. scimus Alchimistam, magnum fuisse haeticum, & demonum inuocatores, ut dixi supra cum Eymérico par. secunda, super q. 1. §. quidam magnus medicus.

Sentio hic acerbe reprehendi auctorem, quod tale fecerit de Alchimistis iudicium, sed immerito carpitur: nam multa sunt quae Alchimistas impostores esse conuincant, ut paulo post indicabo. interim uidentur de hoc articulo uterque Thomas 2. 2. q. 77. arti. secundo, in responsione ad primum argumentum. Odradus consil. 74. incipien. An Alchimista peccet. Andreas de Isernia in cap. que sint regalia. in uerbis pseudo. uersific. monet. Fabianus de monte tract. de emptione & uenditione. Hieronymus Zaneti. in repetit. c. 1. de accusat. Albertus Brunus consil. 76. Angelus, Syluester, Tabiensis & alii Summis uerbo, Alchimia. Ioannes And. in additio. ad Specula. tit. de crimine falsi. copiose Cassanus in catalogo gloriae mundi par. 1. 1. consideratione 40. & Surgerus in compendio militaris disciplinae, & alii: ex quibus nonnulli studio potius contra dicendi quam ueritatis indagandae absque certa ratione Alchimiam admittunt: Sed uerior & tutior sententia eorum est, qui inutilem & reipublicae perniciosam esse fatentur.

Sed donec perspicuum fiat, an per Alchimiam uerum argentum, uel aurum, uel gemmae fieri possint:

Qui Alchimista suspectus & qui conuictus.

Ante quod non spectat ad hoc institutum, ne quis prorsus improbabilem esse credat hanc EymERICI sententiam, plurimum refert intelligere a quibus Alchimia exercetur: nam si a principibus tractetur, & opulenti, ac pecuniosissimi diuitibus, hac fortassis suspicione, quam ei hoc loco tribuit EymERICUS, uocabitur: quod si a pauperibus, uel mediocriter diuitibus uersetur, quoniam aurum & argentum maiori ex parte (ut praecitato loco dicit Caietanus) uertitur in fumum, & illi propterea ad inopiam rediguntur, ad duo solent se incommoda conuertere, aut ad demones inuocandos, ob rationem qua hic auctor commemorat, aut ad falsam et adulterinam monetam eundem.

Video huius artis professores acerbius fere in me propter hoc iudicium inuehentos, at non ego haec loquor, sed uiri grauissimi & doctissimi. & quidquid ipsi dixerint, at certe non poterunt optime facis facere extrauaganti Ioannis xxii. incipienti: Spondet quas non exhibent diuitias pauperes Alchimista. quae refertur inter extrauagantes communes tit. de crimine falsi. per quam sumitur Pontifex grauissimas penas illis imponit. qui alchimicum aurum, uel argentum, aut monetam ex illis confectam tamquam uera uendunt, dant in solutum, aut similia: nam haec transformationes sophisticatae sunt, non uerae, ut optime scribit ibi Romanus Pontifex. hinc illud uere etiam dictum.

Ars suspecta probis, ars ipsa inuisaque multis, Inuisos etiam cultores efficit artis. Mendaces, addo, multi manifeste uidentur. Qui se ipsos, alioque simul frustrantur inertes, Dum rerum uertere species tentant.

De ijs quae processus fidei prorogare & retardare possunt.

116

Considerandum ultra occurrit, quandoque sunt, quae processus fidei prorogant & dilatant, scilicet: Testium multiplicatio: Defensionum concessio: Inquisitoris recusatio: Delati appellatio: Et eiusdem delati fuga, seu elongatio. Quodlibet horum quinque, processum, iudicium, & sententiam, prorogant & dilatant: propter quod qualiter obuietur, est aequaliter perstringendum.

De Testium multiplicatione.

Testium multiplicatio quae fit necessaria uel non.

PRIMUM quod prorogat & dilatat Inquisitoris processum, iudicium, & sententiam est testium multiplicatio; & haec quandoque est necessaria, quandoque est superflua. Quando a enim delatus de haeresi est conuictus tribus, quatuor, uel quinque legitimis testibus, uel non conuictus, sed ipse confitetur crimen totaliter in substantia, & effectus, prout est delatus; tunc quia deprehenditur confessione propria, & non est locus defensionibus, & multiplicandos non est necessarium, sed superfluum: sed tunc est ad penitentiam, uel sententiam procedendum cum bono consilio peritorum. Quando uero delatus non est legitime conuictus: uel si est

conuictus, paucis testibus est conuictus; utpote duobus, tribus, quatuor, uel quinque testibus, & stat in sua negatiua in parte, uel in toto, & praesumitur plus de pertinacia eius, & malitia, quam de obedientia & penitentia; licet de iure sufficiant. Ita men ut fortius conuincatur, & ueritas melius detegatur, & quia facilius repellere a testimonio tres, uel quatuor, quam decem, uel quindecim, uel uiginti; tunc ad conuincendum eius malitiam, ad examinandum etiam plures testes fidei zelatores est cum magna industria procedendum.

COMMENT. XXVII.

Dixerat paulo antea EymERICUS iudicem in hac causa esse uelut medicum, qui quemadmodum non omnibus morbis eandem adhibet medicinam; ita nec in singulis reis eundem debet iudex tenere interrogandi modum: quibus nunc addo, quod sicut prudentis medici opus est propinatis, si necesse fuerit medicamentis, praecauere, ne morbi humanum corpus inuadant, aut morbi fiant diuturniores; ita sapientis iudicis est, ea amouere & longe lateque repellere, quae uel iudicium impediunt, uel litem facere possunt propemodum immortalem: quod est omnino euitandum. l. propterandum. c. de iudic. nam quod medicamenta morbis, idem exhibent iura negotiis. athen. hac constitutio inuouat. §. 1. c. asterum. & ibi glo. 1. extra de iuramen. calum. & glo. in proemio decretal. uerbo, noua litiga. & propterea in sequenti disputatione EymERICUS haec impedimenta commemorat, necessariaque remedia adhibet.

Num. 116.

Iudex amoueat impedimenta, quae negotii protrahant.

Quando enim delatus de haeresi est conuictus tribus, quatuor uel quinque testibus. Hoc loco sentire uidetur EymERICUS per duos testes in crimine haeresis non posse quemquam legitime condemnari, et plane multis antiquis Doctoribus ita olim uisum est, dicentibus durum uideri, hominem bonae opinionis & fame per duorum testimonia de tanto crimine condemnare, ut dixi infra super q. 7. ubi ex professo hac quaestionem disputauit: interim uideo Ioannem And. in c. excommunicamus, 1. §. aduicimus, de haer. relata. ab Eymérico supra par. 2.

Quot testibus conuictus duus reus in hoc crimine.

Vel non conuictus, sed ipse confitetur crimine totaliter, & c. tunc quia deprehenditur confessione propria, & non est locus defensionibus, & c. Et ratio est, quoniam inter omnia probationum genera, reorum confessio obtinet primum locum. de quo uide qua dico statim in commentario sequenti.

Vel si est conuictus, paucis testibus est conuictus; utpote duobus, tribus, quatuor, uel quinque testibus, & c. Hic locus uidetur superiori periodo omnino repugnare: nam cum antea dixisset tres, uel plures testes sufficere ad conuincendum aliquem; nunc eisdem paucos esse dicit. quare putabam quandoque ita legendum: paucis testibus est conuictus; ut pote duobus, & stat in sua negatiua, & c. & illa uerba, tribus, quatuor, uel quinque testibus, imprudenter credebam fuisse hic repetita a scriptore imperito ex superiori periodo. ceterum quoniam omnes codices conueniebant, non sum ausus quidquam immutare. cogitabam si posset hac contrarietas ita conciliari: propte-

Locus obscurus adnotatus.

propterea in priori casu tres, quatuor, vel quinque di- xit sufficere, quoniam prater testes, accesserat reorum confessio; hic vero idem non videntur sufficere, quia in sua negatiua persenerat. Sed hoc non videtur verum, tum quia in priori casu per disunctionem loquitur; & solam confessionem sufficere indicat: tum quia siue confiteatur reus, siue neget, per tres legitimos testes (vt cum Emerico nunc loquar) potest condemnari.

Verum his non obstantibus sequentia apertissime indicant ideo auctorem dicere quatuor, vel quinque non sufficere, quia reus stat in negatiua, & propterea videntur pauci: quare vt fortius conuincatur, & penitus confundatur, ita vt negare non valeat, tutius est plures testes examinare. Et hac proculdubio fuit mens & institutum Emerici hoc loco. Sed tamen vt dicam infra super q. 71. etiam hoc casu sufficiunt duo, qui sint omni exceptione maiores. hęc tamen postulat auctor, ut securius procedatur cum reus est negatiuus: tunc enim nec facile nec precipitanter est ad condemnationem procedendum.

De defensoribus reorum.

SECUNDVM quod prorogat & dilatat Inquisitoris iudicium, sententiam, & processum, est defensionum concessio: & hęc interdum est superflua, interdum necessaria. Quando enim delatus, siue sit testibus conuictus, siue non, confitentur crimen, de quo delatus existit, & prout testes deponunt; tunc concedere sibi defensiones ad dicendum contra testes superfluum est: quia magis statim tunc suo dicto, & eius propria confessioni, quam testium depositioni. Quando vero crimen difficitur, & sunt testes contra eum, & petit defensiones sibi concedi, siue presumatur de delati innocentia, siue de eius pertinacia, impenitentia, & malitia, ad se defendendum admittendus est, ac defensiones iuris sunt ei concedendę, & nullatenus denegandę. Et sic conceduntur sibi aduocatus, probus tamen, & de legalitate non suspectus, vir viriutis que iuris peritus, & fidei zelator; & procurator pariforma, ac processus totius copia, super premissis tamen testium, & deponentium, ac accusantium nominibus, ubi Inquisitor in conscientia sua uideat eisdem graue periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorum. Vbi autem non uideatur tale periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorum, sunt huiusmodi nomina delato in prædicta copia exprimenda, iuxta c. Statuta, de hæret. lib. 6.

De aduocato & procuratore reis concedendo.

Intelligas hic potentiam delatorum non tantum potentiam generis, sed & potentiam pecunias, vel malitię: Grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur delato homini non generoso, sed alijs malitioso, & sacrilegis, & peruersis hominibus associato, qui nihil habet perdere, quam homini potenti genere, uel militi, diuiti, seu mercatori locupleti, qui habet quod perdat, & non vult seipsum perdere: & hęc experientia docet Inquisitores quotidie euiden-

Quare quando conceduntur testium nomina publicari, multum est delati conditio attendenda, an, scilicet sit malitiosus, vel simplex, pauper, uel diues, habens societatem hominum peruersorum, vel proborum, & similia.

Nec putet delatus de hæresi testes a iudicio in causa fidei faciliter repellendos: nam a ferendo testimonio in causa eadem non repellit legitime quemquam, nisi sola inimicitia capitalis. Nam in fauorem fidei, infames, conficii criminis ac particeps, necnon & excommunicati, & quibuscunque alijs criminibus irretiti, in defectum præsertim aliarum probationum, ad testificandum in causa fidei admittuntur; iuxta c. in fidei fauorem, de hæret. lib. 6. Immo etiam & perituri, iuxta c. Accusatus. §. licet uero perituri, de hæret. lib. 6.

Repellit igitur sola inimicitia, non quęcunque, sed capitalis: utpote §. vel quia mors inter eos est de facto illata, uel fuit intentata, seu ea quę sūt ad mortem inductiua atque uia, uel vulnera grauias, & lethalia sunt secuta, & similia (ut uidebitur infra) quę animi peruersitatem, & malignitatem per agentis contra passum indicant manifeste; propter quod presumitur, quod sicut intentauit contra istum mortem corporalem per illum modum scilicet vulnerando; intentaret & per istum, scilicet crimen hæresis imponendo: & sicut uoluit ei auferre uitam, uellet auferre & famam: quare tales inimici capitales a testimonio legitime repelluntur.

Alię autem inimicitie, præsertim graues, et si non repellunt totaliter, tamen dictum eorum debilitant aliquantulum, ut non sit plena fides eorum at testationibus adhibenda: sed cum alijs adimniculis, & aliorum testium dictis, possunt plenam facere probationem. Sane quando ipsi delato deponunt, seu testificatiua nomina publicantur, & ille allegat contra eos causas inimicitie capitalis, producendo ad hoc testes; in illo casu, an dicti deponentes & testificantis probentur legitime inimici capitales, & per consequens a testificando merito repellendi necne, satis ex meritis processus potest patere Inquisitori, iudici in hoc casu, & procedere diuocatus & ipse ad sententię sic copede. Sed quando delato deponentium, seu testificantium nomina supprimuntur, nec ipse potest se ab eis defendere in specie, sed solum in genere palpitando, cum non ualeat diuinare: in isto casu multum interest Inquisitoris, ut modum congruum teneat, per quem eisdem innotescat, an dicti deponentes & testes sint ipsius delati inimici capitales, nec ne, ut sine ullo errore diuocatus et Inquisitor possint ad sententiam procedere, ut infontes non condemnent, nec reos iustificet: sed tam istis, quam illis iustitiam administrent.

COMMENT. XXVIII.

Quando enim delatus, etc. confitetur crimen, etc. tunc concedere sibi defensiones, etc. superfluum est. Et enim qui confitetur crimen, protinus obicitur illud Luca cap. 19. Ex ore tuo te iudico. nec ulla clarior, aut efficacior

Inimicitia capitalis repellit testes.

Graues inimicitie dicta testium debilitant.

suspiciando.

Num. 117.

efficacior probatio potest inueniri, quam reorum confessio, ut optime docet Romanus consil. 329. incipien. Præfens consultatio in hanc. nu. 11. & Alexander li. 1. consil. 13. incipien. Ex his quę in themate. & Felynus in cap. 1. de exceptio. & in c. cum super. de re iudicata, optime dicebat probationem, quę fit per propriam confessionem, fortioiorem esse ea quę fit per testes, & rem notoriam facere. & Baldus in authent. sed nouo iure. C. si certum petat. dicebat non esse exigendam solemnitatem probatoriam; ubi adest confessio partis.

In crimine hæresis sola reorum confessio sufficit ad condemnationem.

Et quamquam in alijs de delictis sola confessio delinquentis non sufficit nisi de crimine, hoc est, uerbi gratia, de corpore infortio constit. l. 1. §. item illud. ff. ad Senatufc. Syllania. ubi Bar. & Bal. in auth. sed nouo iure, C. de seruis fugit. & Angelus in l. 1. C. de confessat. in crimine hæresis, ex sola reorum confessione ad condemnationem procedi potest; quia cum hæresis crimen mente concipiatur, & in animo lateat, plerumque non potest aliter probari, quam per propriam confessionem reorum. Bald. in l. si quis non dicam rapere. C. de episcopis, & cleri. quem sequuntur Felynus in c. auditis, de præser. & Nicolaus Arlatanus tract. de hæret. notabili 2. & Franciscus Pontaninus de lauiis, nu. 52. & 70.

Ex his ergo apparet ueram esse doctrinam Emerici hoc loco, uidelicet, superfluum esse concedere defensiones reo ad dicendum contra testes, quoties de delicto constat per propriam confessionem: & hunc Emerici locum inuenies etiam apud Umberto Locatum in opere iudiciali uerbo, defensiones.

Et quamquam hæc ita se habeant, nihilominus tamen cum defensiones sint de iure natura, l. ut uim. ff. de iust. & iur. non obstantem propria confessione offerri debent reo defensiones, & si quid opponere noluerit aduersus eam, audiendus erit, ne iniuste unquam se dam natum conueneratur: nam & contra propria confessionem possunt multa opponi, ut docet Iulius Clarus in præf. crim. §. si q. 5. & præcipue, uerbi sed potest. q. 64. uerfic. in autem reus. conferunt tradita per Simancas, de catho. instit. tit. 7. de defensionibus reorum, nu. 53. & aliquot seq.

Inquisitis de hæresi legitime defensiones concedendę.

Ac defensiones iuris sunt ei concedendę, & nullatenus denegandę. Quoniam iusta defensio est de iure natura, & propterea nullo modo potest, aut debet denegari, l. ut uim. & ibi cõmuniter Doctores, ff. de iust. & iur. l. quotiens, C. de precib. Impera. offerendis. clem. pastoralis. §. ceterum defectus, de sentent. & re iud. tradit Iohannes Imola in clement. sepe. de uerborum significatione super glossa in uerbo, defensiones. & Bernardus Comensis in lucerna uerbo, defensio. §. 2. & hoc ipsum iam prouide olim in hac causa cavit Concilium Biteruense capitulo octauo, in hæc uerba: Ac datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate concessa, benigne admittatis exceptiones, & replicationes legitimas eorumdem. hæc ibi. Offerebat hic locus amplam occasionem agendi de defensionibus reorum in hoc crimine: quę res, licet ualde utilis esset, at quia non erat omnino huius instituti, omittenda fuit: neque enim ex proposito uidetur agere hoc loco auctor de defensionibus, quam ob rem de illis tantum agemus, quas Emericus proponit; ceteras suis locis persequemur.

quas ex indice operis licebit deprehendere.

Et sic concedetur sibi aduocatus, probus, Inquisitis de tamen & de legalitate non suspectus, uir utriusque iuris peritus & fidei zelator. His uerbis breuissimis duo complectitur auctor. primum reus esse dandos aduocatos: alterum quales esse debeant de aduocatis eam tradit Locatus in opere iudiciali uerbo, aduocatus copiose Repertorium Inquisitorum uerbo, aduocatus. & Simancas, de catho. instit. tit. 5. & in Enchyridio uoluntatis religionis, tit. 42.

Ut ergo breui cuncta huc spectantia complectar, præter has condiciones, quas uerè in aduocato postulat hic Emericus, sequentes etiam concurrere oportet: ut aduocatus non sit aut hæreticus, aut de hæresi suspectus, uel infamatus. Repertorium Inquisitorum uerbo, aduocatus. §. sed utrum hæreticus. facit textus in c. excommunicamus, 1. de hæret. §. credentes. ibi: Si uero fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. ad hæc nec malo genere natus esse debet, sed ab originarijs Christianis stirpem ducat, & generis principium.

Dandus est autem aduocatus cum reus negat obiecta crimina: nam si fateatur, nullo aduocato indiget: idque postquam tres monitiones factę fuerint reo, ut liberè ueritatem fateatur. in his qualis ritus obseruari debeat, salubriter & prudenter cautum est Madriliana quadam instructione anno MDLXI. cap. 23. in hæc fere uerba, a nobis latina facta: Inquisitor uel Inquisitores reum admonebunt, quantum sua interit, fateri ueritatem, quo facto nominabunt ad suam defensionem aduocatum, uel aduocatos a sancto officio huic rei destinatos, & in præsentia cuiuslibet ex Inquisitoribus reus communicabit cum eo, & de cõsilio aduocati uel uerbo, uel scripto respondebit ad accusationem. Aduocatus uero prius quam suscipiat defensionem rei, iurabit se bene ac fideliter cum defensorum, & custoditurum secretum in his quę audiet & uidebit, etiam si iurauerit cum primum assumptus fuit a sancto officio ad hoc munus exercendum. Aduocati partes erunt admonere reum, ut ueritatem confiteatur, penitentiamque petat pro culpa, si quam habet, responso uero fiscali notificabitur seu intimabitur: hæc est eius instructio nis sententia uera quidem & prudens, ac prouide iudicio meo ubique obseruanda, nec nostri de hac re differentes quidquam præter hæc adducunt, quę alicuius sint momenti. nonnulla uero huc spectantia dixi supra par. 2. super cap. si aduersus, de hæret. pag. 99.

Et procurator pari forma. De procuratore quantum ad hunc locum attinet, agit Repertorium Inquisitorum & Locatus in opere iudiciali, uerbo procurator, & Simancas de catho. instit. tit. 5. & in enchyridio tit. 43.

Est autem procurator, qui negotia mandato Domini administrat, cum Dominus uel non uult, uel non potest negotijs suis superesse.

Ac quantum ad hoc crimen attinet, iure dubitatur, an procurator sit captus pro hæresi concedendus, & re uera iudicio eruditorum ei denegari non debet, & quę de aduocato proxime diximus, eadem

Quando dandus aduocatus in hoc crimine.

Inquisitis de hæresi an sit concedendus procurator.

den etiam accipienda sunt in procuratore. ceterum ra- ro nunc admittuntur procuratores, quia aduocati iusti- ficiunt, & munus procuratorum subeunt: immo verius Inquisitores videntur reorum procuratores, cum offi- cio eorum fiant reorum defensiones. quod si quando- que reo petente, Inquisitores procuratorem concef- serint, probum admittere debent, non cauillosum & garrulum, vt optime admonuit Locaus in opere iu- diciali verbo, procurator. nu. 2. reo autem petenti pro- curatorem non potest Inquisitor denegare, vt voluit Repertorium verbo, procurator. §. Inquisitores te- nentur.

De procuratore in hac causa apud Inquisitores Hi- spanie per Madrilianam instructionem anno M. D. LXI. cap. 3. ita scriptum est: Quamuis instru- ctio disponat dandos esse reis procuratores, tamé dari non debent, quia experientia docuit multa incommoda inde solere prouenire: & ob modi- cam vtilitatem, quam rei inde consequebantur, non est in usu, ut amplius dentur; quamquam ali- quando ob magnam necessitatem solet concedi aduocato, vt reos defendat. hęc ibi. In his tamen lau- dabiles & receptas consuetudines seruandas puto, aut respiciendum quid supremus Senatus S. Romana gene- ralis Inquisitionis obseruet.

Hoc tamen non omitam, quod maxime ad hanc cau- sam videtur spectare, minoribus 25. annis delatis dan- dos omnino esse curatores, quorum auctoritate defen- dantur, ne vel ob imperitiam, vel ob iuuenilem etatem aliquid taceant, vel dicant, quod si fuisset prolatum, vel non dictum prodesse eis possit.

De hoc curatore minoribus dando in sacro Inquisi- tionis officio Madriliana instructione anno M. D. LXI. c. 25. a nobis nunc latina facta ita cautum est: Si reus fuerit minor viginti quinque annis, prius quam accusationi respondeat, sibi dabitur cura- tor, cuius auctoritate ratificabit confessiones fa- ctas, & formabitur totus processus: sed curator nō fit ex officialibus sancti officii, & potest esse aduo- catus eius, uel qualibet alia persona grauis, fidelis, & bonę conscientię. hęc ibi. Si quid vero cum mino- ribus gestum sit absque horum curatorum auctorita- te, id ipso iure irritum est, & nullum. l. clarum. C. de au- thoritat. prelati. Corneus conf. 198. lib. 4. Mattheus de Afflictis decisione 208. incipien. Minor adultus. Alexander conf. 115. incipien. In causa Inquisitio- nis, & eleganter Antonius Gomez tomo 3. de deli- ctis, cap. 1. num. 64. quam ob rem omnino sunt eis dan- di curatores.

Vbi autem non uideatur tale periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur, &c. Hęc questio cessat hodie: neque enim delatis testium nomina publicantur, vt dixi supra hac 3. par. nu. 101. & infra nu. 209. & super q. 75. est autem hic Eyme- ricus locus de triplici potentia ualde insignis, quem ceteri qui de hereticis scripserunt post eum, secuti sunt.

Repellit igitur sola inimicitia, non quęcum- que sed capitalis. Hęc periculis & proxime præce- dens, videlicet: nec putet delatus de heresi, &c. de- sumpta mihi videntur ex vetusto concilio Biterrensi & Narbonensi, olim contra hereticos celebratis, in quorum primo, videlicet Biterrensi cap. 12. & 13. de hac re ita scriptum est.

Minoribus 25. annis in- quisitis dan- tur curatores

Locus nota- dus.

Num. 118.

Que exce- ptiones oppo- ni possint te- stibus in hoc crimine.

Quamuis in huiusmodi crimine omnes crimi- nosi & infames, ac participes criminis ad accusa- tionem & testimonium admittantur. cap. 12.

Illis tantum exceptionibus fidem testium euacuantibus in totum, quę non ex zelo iustitię, sed de malignitatis fomite procedere uideantur: ut sunt conspirationes & inimicitię capitales: alia uero crimina etsi debilitent, non repellunt, maxi- me ubi testes de crimine fuerint emendati. hęc ibi: In Narbonensi quoque c. 24. & 25. ita.

Quamuis in huiusmodi crimine, propter ip- sus enormitatem, omnes criminosi & infames, & cri- minis etiam participes, ad accusationem, uel testi- monium admittantur. cap. 14.

Illis tantum exceptionibus fidem testium ex- to euacuantibus, quę non ex zelo iustitię, sed de malignitatis fomite procedere uideantur, ut sunt conspirationes & inimicitię capitales: alia uero crimina etsi debilitent, non repellunt, præsertim si testes de crimine fuerint emendati. hęc ibi. Insi- gnia sunt plane loca, nec cuique obuia, & diligenter in hac causa animaduertenda.

Vt pote uel quia mors inter eos est de facto illata, &c. Observanda sunt hęc exempla, ex quibus inimicitia capitalis nascitur. de quibus in l. licet. C. de recept. arbit. & in c. repellantur. & in c. cum oporteat. de accusatio. & ibi Panormitanus. textus singularis in §. inimicitia, cum glossa, in verbo, si capitales. insti- tu. de excusatio. tuto. ubi communiter interpretes effe- ctus inimicitiarum capitales recensere solent, inter quos vnus & præcipuus est is, de quo Emericus hic, & in l. testium. ff. de testibus, quinimmo etiam si ini- micus capitalis examinaretur, non faceret iudicium. Bart. in l. maritus. ff. de quest. neque ad accusandum & in notarijs admittendus est inimicus capitalis, ut ait Romanus conf. 324. incipien. In proposita consul- tatione.

Quomodo autem probetur inimicitia, textus est sin- gularis, ubi late lafon in l. liberi. C. de inofficio. testa- mento. nos uero & quomodo probetur, & ex quibus causis oriatur, copiose diximus infra super q. 67. que huic loco clarum lucem sunt allatura.

Iam hęc eadem quę hic docet Emericus, refert Lo- catus in opere iudiciali, verbo inimicitia. vers. adde ex Directorio. vide in super Simancam de catho. instit. tit. 64. num. 80. & Zanchinum tract. de heret. c. 13. nu. 3. & ibi Cæpegius. & Repertoriū Inquisit. verbo ini- micus, & verbo, testis, & Ioannē Roiam in singula. fi- dei, singul. 200. cetera tradidi infra super dicta q. 67.

Quare tales inimici capitales à testimonio legitime repelluntur, alia autem inimicitie, præser- tim graues, etsi non repellunt totaliter, &c. Hic locus in tribus manuscriptis aliter legitur; in Bononiensi fol. 108. ita: Quare tales inimici capitales à testimonio legitime repelluntur totaliter, cum di- ctum eorum debilitent aliquo modo, ut non sit plena fides eorum attestatiōibus adhibenda, sed cū aliis adminiculis, & aliorum testium dictis pos- sunt plenam facere probationem. In Sabellano ue- ro fol. 496. ita: Quare tales inimici capitales merito repelluntur à testimonio, &c. & licet ta- libus non sit plena fides adhibenda, tamen cum aliis adminiculis & dictis aliorum testium, pos- sent

Inimicitia ca- pitalis unde oriatur.

Et qualiter probetur.

Locus nota- tus.

Modi sex tradendi copiam processus delato de heresi, suppressis de- latorum nominibus.

Modus autē in talibus consueuit à dice- cefanis & Inquisitoribus multiplex obseruari.

Primus est: quod prædictorum nomina, non in ipsa processus copia, sed in aliqua particulari cedula conscriban- tur: non tamen eo ordine quo deponunt, & talis delato cedula conferatur, sic, ut nomen testis, qui est primus in copia, sit sextus uel septimus in ce- dula; & qui secundus in copia, sit ultimus uel pen- ultimus in cedula: & sic de aliis, nominum ordi- nem transmutando; & sic delatus, quis hoc depo- nat, uel quis illud, & quis sit primus, & quis secun- dus in sua copia cognoscere non valebit.

Iste modus non uidetur multum ualere, quia non uidetur delato multum prodesse, & deponē- tibus potest multum obesse. Nam per hunc mo- dum delatus non potest cognoscere quis est ille, qui deponit illud; nec potest cognoscere, quis est qui deponit pro eo, & quis qui contra eum, cum inter deponentes interdum unus deponat pro de- lato, alius contra delatum: quare clare non potest scire contra quem, habet agere in specie, sed agat contra omnes illos in genere, immo contra quę- libet in specie, dando eos omnes inimicos capi- tales, fingendo inimicitiarum colores. Et cum cō- stet sibi per cedulam antedictam, sibi oblatam, quod aliquis illorum deposuerit talia grauius contra eum, figet intentionem suam cōtra vnum uel duos, qui fortasse illa non deposuerunt; uel si fecerunt, cum ueritate fecerunt, & conabitur eos destruere; quare grande periculum imminere poterit: & sic In- quisitor incidet in id, quod uult & debet subter- fugere nisi toto.

Secundus modus est: nam datur delato pro- cessus copia ad partem vnam, & deponētium no- mina seu deferentiū ad partem aliam, & admi- scentur cum illis alia extranea eorum, qui nūquā deposuerunt cōtra in illa materia; & per hūc mo- dum potest dicere delatus contra illum, et contra istum, et non ueniet in cognitionem eius qui de- posuit contra eum.

Iste modus est æque, uel magis periculosus quam primus: nam per processus copiam, ipse scit in tali certo numero esse deponentium nomi- na contra eum, et per oblatam sibi cedulam noscit, quod plura sibi nomina presentantur, quam sint illorum qui deposuerunt: itaque figet mentem suam contra aliquos illorum certos, qui fortassis nunquam deposuerunt; uel si deposuerunt, pro eo deposuerunt: uel si contra, deposuerunt cum ueritate, et uirtute iuramenti præstiti deposue- runt; et sic molietur contra eos insidias, et poterit illis graue periculum imminere, quod uolumus cauere.

Tertius modus est: nam quando delatus exa- minatur in fine suę confessionis, antequam sibi copia processus concedatur, interrogatur, an re- putet

sent plenam facere fidem. In codice Cardinalis de Gambaria fol. 682. ita: Quare tales inimici capita- les à testimonio legitime repelluntur totaliter, a- lias licet dictum eorum debilitet aliquo modo, ut non sit plena fides eorum attestatiōibus adhibē- da, sed cum aliis adminiculis, & aliorum testium dictis potest plenam facere probationem. hęc ibi. Ac proculdubio, uel corrupta sunt & deprauata, uel falsa, & quę uix sibi cohæreant: quam ob rem no- luimus recedere à Barcinonensi impresso, qui ceteris erat emendatior.

Sententia uero huius loci omnino hęc esse uidetur, quę etiam colligitur ex Concilio Biterrensi, & Nar- bonensi paulo antea relatis: nam in hoc crimine pro- pter eius enormitatem omnia testimonia recipiuntur, omniumque voces & accusationes audiuntur, excep- tis solis capitalibus inimicis, & conspiratoribus: quod si alii inimici non capitales testificentur, quam- uis eorum attestatiōes non faciant tantam fidem quā tam facerent, si non essent inimici capitales; at non propterea repelluntur. & hęc sententia uerissima est, quam etiam asseruerunt iam olim periti quidam Au- nionenses consilio quodam edito in materia Inquisiti- nis, ca. 4. quod est in vetusto illo codice bibliothecę Va- ticane, dicentes duas solas exceptiones testibus obici posse, quę penitus dicta eorum repellant, uidelicet ini- micitijs capitales, & conspirationes. quod etiam ip- sum uelle uidetur Zanchinus tract. de heret. cap. 13. num. 3.

Aliorum uero inimicorum & criminorum dicta quantum debilitentur, aut quantum sit illis detrahē- dum propter inimicitiam aliam præter capitalem, aut propter alia crimina, arbitrio iudicantis relinquuntur id inuestigare & indicare, quod facile fortassis pote- rit deprehendere uir prudens ex personarum & nego- rii qualitate. l. testium. ff. de testibus Panormitanus in c. accedens. vt lite non contest. & in ca. cum oporteat. de accusat. Felynus in cap. quoties num. 4. de testibus, Campegius apud Zanchinum cap. 13. versic. de aliis uero.

In illo casu, an dicti deponentes & testifi- cantes, &c. Hic locus varie legebatur, nec vnus uidebatur posse colligi bonus sensus; quare Barcinonen- sem impressum emendare oportuit ex Bononiensi, qui ceteris hoc loco erat emendatior; in quo ita legebatur: In illo casu, an dicti deponentes & testificantes probentur legitime inimici capitales, & per con- sequens à testificando merito repellendi nec ne, satis ex meritis processus potest patere Inquisito- ri iudici in hac causa, & procedere dicecelfanus & ipse ad sententiam sicco pede. & hęc proculdubio est uera & clara lectio.

In Sabellano uero paulo aliter legitur: in illo casu prædicti deponentes, siue testificantes probantur legitime inimici capitales, & per consequens me- rito repelluntur à testificando: & sic ex meritis processus possunt Inquisitor & Episcopus suum firmare processum. hęc ibi. In his hoc est Emerici institutum: quoties obiciuntur testibus inimicitia ca- pitalis, probari debet, & ex probatione apparet, an testes sint repellendi nec ne, quibus intellectis facile peruenitur ad sententiam.

In inimicitia non euacuat dictum testis, quamuis debi- licet.

119

Al. dicendo.

Al. in toto processu.

Ff

putet

puter se habere inimicos capitales, qui omni diuino timore postposito falso imponeret sibi labé hereticæ prauitatis, & tunc impræmeditatus, ac improuifus, & non uifis deponentium attestationibus respondet, quod non reputat se habere tales inimicos: uel si dicat quod reputat se habere, nominat aliquos ut occurrunt.

Iste modus est cautelosus, quia non datis defensionibus, nec exhibitis testium depositionibus, respondet improuifus, licet non sit deponentibus periculofus: quare non uidetur multum tenendus, quia delato nociuus.

Quartus modus est: nam delatus in fine suæ confessionis, antequam dentur sibi defensiones, interrogatur de testibus, qui grauiora deponunt contra eum, ut de delatis, per hunc modum: Cognofcis tu talem? nominando unum de testibus, qui grauiora deponunt contra eum: & dicit quod non, uel quod sic: si dicit quod non, non potest ex tunc dando defensiones, illum ponere capitale inimicum, cum dixerit se medio iuramento non cognoscere illum. Si dicit quod sic: interrogatur si scit uel audierit quod iste dixerit uel egerit aliquid contra fidem: & si respondet quod sic, talia uel talia; interrogatur si est eius amicus uel inimicus, & si tunc respondebit quod amicus, ut eius testimonio fletur; & extunc in illa causa non potest dare illum inimicum capitale, cum medio iuramento dixerit amicum. Si autem respondeat quod non; interrogatur si est eius amicus, uel inimicus, & respondebit quod amicus; tamen non staret propter hoc, quod si aliquid sciret quin diceret, & extunc in illa causa non poterit eum ponere inimicum: & post fidem de aliis testibus.

Iste modus est magis quam immediate præcedens cautelosus, ex causis ibi allegatis; quare non est tenendus, nisi contra cautelosos & cauillosos: & hunc contra tales (licet raro) tenui, & cū effem astutus, ut dicit Apostolus, dolo eos capi.

Quintus modus est: nam datur delato copia processus suppressis nominibus deponentium, & ipse uifis depositionibus coniecturatur quis, uel qui deposuerunt talia contra eum, & frequenter uenit in cognitionem, & dat quàm plures, quos dicit inimicos esse suos capitales, assignat rationes, & producit testes.

His omnibus exhibitis, & taliter acitatis, Inquisitor cōsiderat si aliquos diuinauit, seu cognouit; & si sic, attendit ad causas inimicitiarum; & si non sunt sufficientes, dimittit: & si sunt, examinat testes secrete; & si non probant legitime, repelluntur, & hæc fiunt conuocato ad hoc bono consilio peritorum: & iste modus ut communius obseruatur.

Sextus modus est: nam delato processus copia exhibetur, sed deponentium & deferentium nomina suppressuntur, defensiones eidem conceduntur; & se defendendo multos se habere inimicos capitales exprimit, & nominat, causas talium inimicitiarum assignat. Quibus sic peractis, dicefcan us & Inquisitor consilium theologorum & iurisperitorum congregant, & iuxta alleg. c. Sta-

2. Cor. 12.

Hic modus uisū sacri tribunalis est re ceprus.

tuta, de hereti. libro 6. totum processum integraliter & perfecte, concilio per notarium legi faciunt, testium uel deponentium ac deferentium nomina concilio publice, exponunt, & nō solum ad dandum sanum consilium: sed etiam ad tenendum secretum iuramento, uel excommunicationis sententia eos arctant, & etiam eo ipso statuto ipsi Episcopus et Inquisitor sub præcepto obediētiæ extunc ad secretum huiusmodi adstringuntur: Et a ibi per consiliarios tractatur si delatum et testes cognoscant plene, si inter eos est inimicitia capitalis, nec ne; et si per consiliarios plene cognoscentes istum & illos, deliberatur de omnium, uel aliquorum inimicitia capitali contra delatum, uel non, statum consilio eorum & deliberationi: & qui per consilium iudicabuntur inimici capitales, a testimonio repelluntur; & qui non, admittuntur. Si autem consiliarii delatum et testes plene non cognoscunt; de consilio eorundem consiliarios eliguntur duo, tres, uel quatuor probi uiri de uilla dicti delati, qui cognoscant plene delatum: quorum saltem unus, uel duo sint sacerdotes parochiani, et alius (si potest commode) religiosus, et alii laici probi uiri ueritatis zelatores: isti per Episcopum et Inquisitorem secretius uocabuntur, et per iuramentum uel excommunicationis sententiam de dicenda ueritate interrogabuntur de delati et testium amicitia, uel inimicitia capitali, publicando eis nomina istius et illorum, et stabitur iudicio eorundem, ut quos (habita prius inter se bona ac diligenti deliberatione) dicent ipsius delati inimicos esse capitales, rationes legitimas allegando, a testimonio repellant; quos autem non, admittant: et istum modum communiter obseruauit, et deceptum (ut puto) inde non me inueni, sed ad ueritatem negotij se perueni.

COMMENT. XXIX.

Hæc disputatio saluberrima est, & utilissima: cum enim delatus non possit facile se tueri ab obiectionibus testium, quos ignorat, diligentissime debent Inquisitores præcauere, ne quid diuini propterea in eos statuantur. Et ob id Eymericus prudentissime hoc loco præscribit modos, quibus hoc incommodū euitetur. eosdem autem hos modos retulit Campegius apud Zanchinum tract. de heret. ca. 13. uers. nec desunt modi, quo loco primos duos modos ueluti paru uros omittit, ceteros non omnino damnat. eosdem refert nullis pene mutatis Iacobus Sprenger in malleo maleficarum par. 3. q. 11. art. 7. & Siluester lib. 3. de strigimago c. 3. puncto nono.

In tota hac disputatione hoc est præcipue Inquisitori curandū, nedū cautelas & modos excogitat ad inquirendum, an delati habeant inimicos capitales, per alias circumstantias efficiat, ut iidem delati in notitiā testium deueniant. et hæc summa sit, testium incolumitati omnino consulendum esse, aliās non facile reperientur qui hereticos, uel denuntiant, uel aduersus eos testificarentur: quod in maximum catholicæ fidei detrimentum uergeret.

Et

Quæ circumstantiæ tacende, cū copia depositionis Inquisitis tractatur.

Locus notus.

Id est, oppido seu ciuitate: nā est uox Hispana.

Testis semel approbatus non potest reprobari.

Quid faciendū cum Inquisitus dicit se habere inimicos

Locus notus.

Et propterea in Hispania prudentissime prima instructioe Hispanensi cap. 16. cautum est, quod cum de positiones testium publicantur, & earum copia reis traditur, suppressantur quædam circumstantiæ, ex quibus testes possunt cognosci, quod refert etiam Ioannes Roias in singularibus fidei, singular. 208. Sūnt autem circumstantiæ illæ, dies & hora delicti commissi, & si quæ sunt similes, quæ prudentiæ Inquisitorum relinquuntur. Simancas de catho. instit. tit. 64. num. 26, atque hoc ipsum uidetur iam olim statuisse concilium Biterrense c. 10. dum iubet ne testium nomina signo, uel uerbo aliquo publicentur, de quo dicam amplius infra super quaest. 75.

¶ Primus est, quod prædictorum nomina nō in ipsa processu copia, sed in aliqua particulari cedula conscribantur, &c. In Bononiensi, Barcinonensi, & codicæ Cardinalis de Gambarara ita: sed in aliqua ad partem cedula conscribantur, est phrasis Hispana latinitate inchoitio stylo donata, ad partem, id est in una papyro scribantur nomina testium, in alia uero testium depositiones, sed ut cuncti facilius sententiam deprehenderent, uisum est lectionem codicis Sabellani sequi, ut est impressa.

Iam quantum ad hunc primum modum attinet, eum tradit etiam Franciscus Brunus tract. de iudicijs tortura. sed nullo modo debet in hoc crimine obseruari.

¶ Et ex tunc in illa causa non potest dare illum inimicum capitale, cum medio iuramento dixerit amicum. Et ratio est, quoniam qui semel approbatus testem, non potest amplius eum reprobare. Felynus in cap. presentium, de testibus. num. 7. & 8. S. Antonius part. 3. lit. 9. cap. 11. §. 1. Salycetus; & alii, in l. si quis testibus. C. de testibus. Alexander consil. 62. lib. 1. late Bossius tit. de publicatione process. & test. num. 13. & seq. & præ ceteris eleganter Boerius decisione 245. incipien. Sed quid si quis in iudicio. num. 2. 3. 4. ubi hoc declarat & limitat, quem omnino uideto.

¶ Sextus modus est: nam delato processus copia exhibetur, &c. & se defendendo multos se habere inimicos capitales exprimit, &c. Hic modus est uisissimus, & uisissimus in hac causa, quem iam olim præscripsisse mihi uidetur Concilium Biterrense ca. 10. in hæc uerba: Illud autem caueatis, secū dum prouidam sedis Apostolicæ uoluntatem, ne testium nomina signo, uel uerbo aliquo publicentur; sed si instat contra quem Inquisitio fit, dicens forte se habere inimicos, uel in se aliquos conspirasse; inimicorum ab eo, seu conspiratorum nomina, & inimicitiarum, seu conspirationis causa, & ueritas exigantur: ut sic & testibus consulatur, & ipsis etiam conuincendis. hætenus ibi, quod est diligentissime animaduertendum.

¶ Et ibi per consiliarios tractatur, si delatum & testes cognoscant plene, &c. Conueniunt fere in omnibus hoc loco Bononiensis, Barcinonensis, & codicæ Card. de Gambarara, sed in Sabellano fortassis clarius ita legitur: Et ibi tractent ipsi consiliarii, si inter delatum & testes plene cognoscatur inimicitia capitalis, uel non: & si per huiusmodi consiliarios plene cognitum fuerit de inimicitia capitali omnium uel aliquorum, qui reputabuntur consi-

lio plurium inimici capitales, repellentur: qui uero non reputabuntur, admittentur; Si autem dicit consiliarius nō cognouerint delatum, & testes, &c. fere ut impresso: in quo ut planior esset sententia, ita uel lem legendum: Et ibi per consiliarios tractetur, si ipsi delatum & testes cognoscunt plene, & si inter eos est inimicitia capitalis, &c. Nihil fuit immutatum, sed hoc fuit animaduersum, & sane codicis Sabellani lectio planior uidetur.

Hoc autem EymERICI consilium usque adeo tutum esse existimo, ut si obseruetur, nihil inde incommodi uel testibus uel reis possit oriri; imo uero multum hac ratione reorum saluti consulatur. Ceterum integerrimos esse oportet consultores, quibus res tanti momenti credendæ est; nec illis Inquisitor committet tale secretum manifestando nomina testium, uel delatorum seu denunciatorum, quos probabiliter suspicatur, aut propter magnam amicitiam, aut sanguinis coniunctionem, aut ob alias causas reis quandoque propalatos nomina testium aut accusatorum, aut denunciatorum, in quo multa opus est prudentia.

De recusatione Inquisitoris.

TERTIVM quod prorogat & dilatat episcopi seu Inquisitoris iudicium, sententiam seu processum, est ipsius iudicis, Episcopi uel Inquisitoris recusatio; hæc quandoque est aliqua, atque iusta, quandoque est friuola, atque nulla.

Quando enim delatus uidet, quod Inquisitor grauauit eum realiter & de facto, atpote, quia defensiones iuris eidem petenti non concessit, uel aduocatum eidem negauit, uel similia; recusat eum merito ut suspectum: causam recusationis præhabita allegando. Tunc Inquisitor debet attendere ad causam recusationis: & si uidet quod contra ius et iustitiam eum grauauit, defensiones iuris sibi denegando, uel similia peragendo: tunc Inquisitor habet duas uias recusationem huiusmodi repellendi.

PRIMA est, ut cum se serit, quod delatus uult eum reculare, antequam recusatio ad eum perueniat, committat alicui plenarie uices suas, et extunc nō poterit reculari, nec facta commissio inapugnari, ut habetur extra de offic. deleg. lib. 6. c. ludec. secus si non committeret in rotum et plenarie uices, ut in c. allegato.

SECUNDA uia est, ut cum recusatio fuerit Inquisitori præsentata, Inquisitor uidet quod merito delatus ipsum ut suspectum recusauit, pro eo quia defensiones iuris sibi denegauit, uel aliud simile, quod fieri non debuit, corrigat errorem suum, et reducat processum ad illum statum, in quo erat antequam ipsum grauauisset, utpote ad illum statum, in quo delatus ab eo defensiones iuris petiuit, dicens: Ego reduco processum ad illum statum, in quo talis petiuit defensiones iuris, et acquiesco petitioni suæ, admittendo eum ad se defendendum; et concedo sibi iuris defensiones, et mando sibi dari copiam processus, et concedo a sibi talē, quem petit in aduocatum, et talē in procuratorem; et sic ablato grauamine aufertur causa suspicionis,

Causæ iustæ recusandi iudicem.

Modi duo repellendi recusationem.

Ff 2 cionis,

cionis, & recusatio iam fit nulla, iuxta cap. Cum A cessante, extra de appellatio.

Quando uero delatus uidet se habere iniustitiam, & praesumit de iudicis uero iudicio & iustitia, exquirat interdum coloratas causas cum recusandi ut suspectum, ut sic subter fugiat eius iudicium, & recusat eum, allegando, quod ipse Inquisitor est de parentela talis, qui denuntiavit eum, seu deposuit contra eum; seu est amicus talis, qui est eius inimicus; & similia colorata exquisita: Et tunc ipse Inquisitor, iuxta cap. Suspicionis, extra de offic. deleg. & de appella. cap. Secundo requiritur, & c. Cum speciali, eligat unum probum virum in arbitrium, & mandet recusanti, quod eligat alium: & sic electis arbitris mandet Inquisitor & cogat per suas litteras per Inquisitor sententiam excommunicacionis latae, quatenus citent recusantem, mandando ei, quod praesentet eis recusacionem, & testes producat, & ipsi arbitri eos examinent diligenter, sic, quod infra tale certum tempus, scilicet, octo dies ambo, si conueniant; uel unus eorum cum tertio per ambo electo, si non conueniant, super recusacione pronuncient: alius ipse utetur suo iudicio & officio, sicut prius in causa recusantis principali, recusacione huiusmodi non obstante.

Si autem infra tempus arbitris assignatum per eipiat Inquisitor, & recusatio foret falsa, & per falsos testes probatur, & quod pronuntiabitur contra eum; tunc, cum assensu tamen recusantis, alius non, potest alicui committere plenarie uices suas, ut patet in alleg. cap. Iudex, de offic. deleg. Si autem adueniente termino arbitris assignato, arbitri non pronuntiauerint: Inquisitor ex tunc iudex remanet prout ante. Si autem arbitri pronuntiauerint recusacionem fore nullam, remanet iudex ut prius: si autem pronuntiauerint recusacionem esse legitimam, Inquisitoris officium conuincit: & quo ad illam recusantis causam definit esse iudex; nec potest alicui committere uices suas, ut patet in alleg. cap. Iudex. Et cum Episcopus siue Inquisitor non possit procedere ad sententiam; Episcopus & Inquisitor uel alter eorum denuntiet factum domino nostro Papae, supponendo quod non obstant huiusmodi recusacione possit Inquisitor procedere cum Episcopo in causa illa, uel subroget alium quo ad causam illam, qui cum Episcopo & Inquisitore possit procedere in eadem.

COMMENT. XXX.

NUM. 120.

Quid recusatio.

Quid appellatio.

Hic titulus de recusacione Inquisitoris, licet parum differre videatur a sequenti de appellacione: qua fit ab Inquisitore; tamen ex definitione priusque discrimen non modicum colligetur. Est enim recusatio (ut ait Hostiensis in sum. tit. de recusatio. iud. delegati. §. quid sit recusatio.) ob iustam causam suspicionis contra iudicem propositam, audientia eiusdem iudicis declinatio canonice allegata. Appellatio uero (ut cum Canonistis nunc sentiam) a minore iudice per inuocationem maioris iudicis praetextu iniquitatis prima lata sententia rescisso. ita idem Hostiensis in sum. tit. de appellatio. §. quid sit appellatio.

Tametsi uero indices, tam ordinarii quam delegati recusari possint. cap. suspicionis. de offic. delegati. c. cum speciali. de accusatio. & l. apertissimi. C. de iudiciis. traditque Hostiensis praecitato loco tit. de recusatio. §. quis recusetur. nihilominus tamen de Inquisitore haec praecisio in signis uiri id negarunt, asserentes eum ut suspectum recusari non posse, cum grauissimus, & equissimus, & probatissimus, & prudentissimus eligi praesumatur. ita uidetur posse colligi ex Archidiacono in cap. quia plerique. de offic. ord. lib. 6. tradit Franciscus Ripa tract. de peste. par. 3. num. 140. & Iacobus Menochius lib. 1. de arbitrariis iudicium, quae 37. num. 40. & nominatim recusari non posse scripsit Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 100. incipien. Inquisitores non possunt, et in tract. de heret. par. 2. tit. de priuilegiis Inquisitorum, num. 435. et Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum uerbo, recusatio. §. 1. scripsit, in causa haeresis recusacionem Inquisitoris raro & fere nunquam contingere.

Caterum Simancas de catho. instit. tit. 17. numero 51. & 52. Bernardus Comensis praecitato loco. Locatus in opere iudiciali uerbo, recusatio. Tabienensis in sum. uerbo, inquisitio. §. 4. num. 5. & alii non inferioris auctoritatis, posse recusari Inquisitorem admittunt. & haec sententia summo iure uerior est, & tenenda: quamuis prior spectata iudicium probitate honestior uideatur.

Et in Hispania Madriliana quadam instructione anno Domini M D L X I. cap. 52. nominatim haec sententia definita uidetur, ut indices fidei recusari possint, in quo quis etiam ordo debeat obseruari praescribitur, ut paulo post referam.

Demus ergo posse Inquisitorem recusari, ut hic uult etiam Emericus: nam & hoc tutius est, ac magis quoque remouet omnem iniquitatis suspicionem ab hoc sacro tribunali, & doceamus breuiter quis in tota recusacionis causa ordo sit seruandus. ac primum recusacionis causae sunt afferenda, de quibus copiose Hostiensis in sum. tit. de recusatio. §. quae sunt iustae causae. & Ioannes And. in cap. legitima. de appellatio. lib. 6. quibus locis ille tredecim, hic duodecim causas recusacionis commemorant, refert etiam multas Panormitanus in c. cum speciali. de appellatio. & alii quos prudens omitto.

Primum tamen in hoc tribunali non qualibet cause sufficientes ad recusandos alios indices sunt admittende, sed solum haec, inimicitia, conspiratio in reos, aut quid tale, ut grauis emulatio unde inimicitia facile oritur, quae inimicitia saepe comparari potest: nam causa quae fuerint his leuiore, negliguntur. Zabarella in clemen. 1. de heret. Angelus in sum. uerbo, inquisitio. §. 5. Simancas de catho. instit. tit. 17. numero 51.

Iam non quauis inimicitia sufficiens erit ad repellendum Inquisitorem, sed iudicio meo aut capitalis, aut saltem grauis esse debet, iuxta doctrinam Specul. & Ioannis And. ibi in additionibus tit. de iudice delegato. §. superest. uerum si est inimicus, notat Abbas in c. accedens. el. 2. num. 3. & ibidem Fely. extra ut lite non contest. & dixi copiose in libris de penis haereticorum, ex quibus autem causis oriatur capitalis inimicitia, explicui infra super q. 67.

Postremo

Inquisitor an possit recitari.

Recusari possunt Inquisitores.

Cum Inquisitor recusat quis ordo seruandus.

Ex quibus causis recitentur Inquisitores.

Inquisitore recutato, quid faciendum.

In casu recusacionis non eligantur arbitri.

Postremo uidendum est, quid fieri debeat ubi Inquisitor recusus est. in hoc articulo, ut ex tota hac Emerici serie disputationis colligitur, bifariam potest Inquisitor recusari: Aut quia reum non seruato ordine aggrauauit: Aut quia eius est inimicus. Si ob primam causam recusatio sit proposita, duas regulas tradit auctor ut possit euitari, quas nec refello, nec approbo: quia ea potius pertinent ad titulum de appellacione Inquisitoris, quam ad hunc de recusacione: & ut mox dicam, tutius est recusacione interposita quiescere.

Si ob secundam causam recusetur, Emericus hic §. quando uero delatus, aperte sentit, arbitros esse eligendos, qui de recusacionis causa cognoscant, iuxta cap. suspicionis. de offic. delegati. & c. cum speciali. de appellatio. idem tenere uidetur Lambertus Locatus in opere iudiciali uerbo, recusatio. Caterum decentius & honestius est, ne iudicium eludatur, & negotium catholicae fidei differatur, & ut omnibus occasio facile recusatandi Inquisitorem auferatur, ut nulli arbitri eligantur: sed causa recusacionis ad supremum Inquisitionis Senatuum est remittenda, ut ibi summam recognita, uel Inquisitor recusus reiciatur seu prohibeatur, ne iudicet in ea causa: uel contra, iudicare iubeatur, dummodo semper meminerimus ob friuolas & leues recusacionis causas non esse prohibendum Inquisitorem ne iudicet.

Atque haec sententia de non eligendis arbitris, sed de remittenda recusacionis causa ad supremum Senatuum in Hispania Madriliana quadam instructione edita anno Domini M. D. L X I. cap. 52. sancita est his uerbis a nobis latine redditis. Si aliquis ex Inquisitoribus ab aliquo reo fuerit recusus si Inquisitor habuerit collegam, qui fuerit praesens, debet tunc a cognitione illius cause abstinere, & certiorum facere Senatuum, & interim collegae suus procedat: quod si collegam non habeat, similiter faciat Senatuum certiorum, & interim non procedat in ea causa, donec uisus & examinatus causis suspicionis, Senatus decernat quid fieri debeat. atque hoc ipsum fiet cum omnes Inquisitores fuerint recutati. haec ibi.

Hanc uero sententiam & ordinem in recusacione seruandum omnino existimo, tum quia tutissimum hoc est & securissimum; tum etiam quoniam in iudice recusacionis perinde est in haeresis causa iudicandum atque in iudice appellacionis. Manifestum est autem, quod cum in hoc crimine admittitur appellatio, ab Inquisitore ad Papam, aut ad supremum Senatuum appellatur, ut dicemus in tit. sequenti, traditque copiose Zanchinus tract. de heret. c. 29. ita ergo uidetur penitus in recusacione faciendum.

Ad Inquisitor debet concedere reo ad uocatum quem pertinet.

Et concedo sibi talem quem petit in aduocatum, & talem in procuratorem. Haec uerba diligenter sunt obseruanda: quoniam saepe uidimus dubitari, an Inquisitor debeat reo petenti hunc uel illum aduocatum concedere alium ab eis qui sunt ordinarij aduocati constituti in officio Inquisitionis. & profecto non obstante quod in sacro officio deputati sunt aduocati, cum expedire uiderit Inquisitor, potest alium constituere, seu concedere reo petenti: cum enim non reperiatur in iure sibi denegatum quo minus possit hoc facere, concessum esse uidetur per gene-

ralitatem textus in cap. ut commissi. §. aduocandi. de heret. lib. 6.

Expedire autem uidebitur, quoties aduocatus deputatus reo repertus fuerit inimicus, aut alius infenso in eum animo, uel ex aliqua causa suspectus: nam tunc petenti alium, concedet, sed & ex officio quandoque alium dabit, cum cognatus uel affinis ipsius aduocati fuerit delatus, iam ex pluribus aliis causis possunt haec fieri, quae nominatim a nobis praescribi non possunt.

Cum uero noui aduocati conceduntur, meminerit Inquisitor prius circa eos obseruandas esse eas iuris solemnitates, quas supra tradidimus tit. de defensionibus reorum. §. & sic concedatur sibi aduocatus. De procuratore (si is etiam concedendus fuerit) eadem sunt accipienda.

Sic quod infra tale certum tempus, scilicet octo dies, ambo, & c.] Iam monui paulo antea in hac causa non esse arbitros eligendos. caterum si contingeret quandoque eos eligi, haec uerba sunt declaranda. dicit ergo Emericus, ut arbitri intra tale certum tempus iudicent de causa recusacionis, quoniam tempus intra quod arbitri terminare debeant causam, non est a iure taxatum: sed iudex recusus id debet praesigere, intra quod nisi arbitri iudicauerint de causa recusacionis, tunc iudex recusus cognoscere poterit de causa principali. cap. legitima. de appellatio. lib. 6. ibi: Infra quem (scilicet terminum) in idem conueniant, uel tertium concorditer aduocent, cum quo ambo, uel alter eorum, eius suspicionis negotium terminare procuratorem alioqui iudex ex tunc in principali negotio procedere non omitterat, haec ibi. quae non latuerunt Emericum, dum paulo post dicit: Si autem adueniente termino, & c.

Tempus arbitris concessum ad terminandam causam, non est iure taxatum.

De appellacione quae fit ab Inquisitore.

QUARTVM quod prorogat & dilatat iudicium, sententiam & processum Inquisitoris est de latu ab Inquisitore appellatio: & haec interdum est aliqua atque iusta, interdum est friuola atque nulla. Quando enim delatus sentit ab Inquisitore realiter & de facto contra ius & iustitiam aggrauatum, utpote, quia non uult cum ad se defendendum admittere, uel solus sine Episcopo seu eius Vicario pronuntiauit delatum quaestionare, & similia non fienda, & appellat ab Inquisitore, huiusmodi graua mina allegando, atque apostolos saepe & saepius postulando: tunc Inquisitor appellacione huiusmodi sibi praesentata sine turbacione atque metu debet petere copiam appellacionis protestans uerbo, quod non currat sibi tempus. Et cum ipse delatus tradiderit sibi copiam, adhuc Inquisitor habet duos dies ad respondendum: & post haec habet adhuc triginta ad apostolos exhibendum: Et licet statim possit respondere, & apostolos dare, istos uel illos, ubi multum sit peritus: tamen, ut cautius procedatur, melius est aliquem terminum uel decem, uel uiginti, uel uiginti quinque dierum eidem ad idandum pariter & recipiendum apostolos, quales dare decernit, & assignare, cum potestate prorogandi infra tempus iuris.

121

Al. decreuit.

Et infra tempus assignatum debet diligenter at tendere, & discutere causas appellationis, seu gra uamina allegata : & si videt habito bono consilio peritorum, q; iniuste & indebite delatum aggra uauit, se ad defendendum eum non admittendo , vel solus & per se sine Episcopo, uel eius Vicario, eundem delatum quaestionandum pronuncian do, vel similia, adueniente termino assignato cor rigat errorem suum, & reducat processum ad pun ctum & statum, in quo erat, quando defensiones ille petiuit, uel terminum ad interloquendum as signauit, & similia; & tollat grauamen, quo ablato procedat prout ante: quia per amotionem graua minis, appellatio, qua erat aliqua, fit nulla. iuxta ca. Cum cessante, extra de appel.

Grauamina reparabilia qdam, alia no.

Attendant autem circumspetus & prouidus In quisitor, q; quaedam sunt grauamina reparabilia , ut sunt ista, de quibus statim dictum est; & tunc habet locum modus praedictus. Quaedam, autem sunt irreparabilia, utpote si delatus iam fuerit quaestionatus realiter, & de facto, & post euadens ap pellat, uel si libri sunt ab eo recepti pariter & com busti, & similia, qua nequeunt reparari nec reuo cari: & tunc non habet locum modus praedictus, scilicet processum ad statum reduceret, in quo fuit grauamen huiusmodi irrogatum.

122

Attendant etiam Inquisitor, q; licet a die respon sionis habeat triginta dies ad Apostolos exhiben dum, iuxta ca. Ab eo. de appella. lib. 6. & possit pe tenti apostolos assignare ultimam diem iuris, hoc est trigessimam ad apostolos recipiendum; tamen ne uideatur, q; uult uexare delatum, & de uexatione indebita reddat se suspectum; & ne uideatur confirmare grauamen sibi impositum prout extitit appellatum; melius est, quod assignet infra tempus iuris terminum competentem, utpote de cem dierum uel uiginti, & potest postmodum (si expedire uiderit) adueniente termino, prorogare, dicendo se fuisse aliis negotiis fidei implicatum, uel huiusmodi.

Attendant etiam Inquisitor, q; quando praefiget terminum appellanti, & apostolos petenti, q; non assignet solum ad apostolos dandum, sed ad dan dum pariter & recipiendum: quia si assignaret ad dandum, tunc Inquisitor a quo appellatur, habe ret eis mittere, assignabit ergo appellanti termi num, hoc est, talem diem, talis anni, utpote uigesimam & mensis Augusti ad dandum ei, & recipien dum ab Inquisitore apostolos tales, quales decre uerit se daturum.

121. Decima.

Attendant etiam Inquisitor, quod in assignatio ne huiusmodi termini appellanti, ut tollatur om nis cautela, & prouideatur & astutiae & malitiae appellantis, assignet locum in specie, diem, & ho ram, utpote q; assignet uigesimam diem Augusti anni praesentis, & horam uesperorum, & cameram ipsius Inquisitoris, in domo Praedicatorum talis ci

uitatis, uel loci sitam, tali appellanti ad dandum & recipiendum tales apostolos, quales tunc decreue rit exhibendos.

Attendant etiam astutus & circumspetus Inqui sitor, quod si ipse decreuerit in animo suo detine re delatum, crimine requirente, & iustitia exigen te; in termini assignatione ponat, quod assignat ta lem terminum ad dandum & recipiendum per sonaliter apostolos ipsi appellanti, assignetque ta lem locum ipsi appellanti ad dandum eidem, & recipiendum ab eodem apostolos, de quo sit in po testate Inquisitoris appellanti libere detinere, datis prius tamen statim apostolis negatiuis, aliis non.

Attendantque Inquisitor, ne aliquid in nouet cir ca appellantiem, ipsum capiendum uel quaestionan do, seu a carcere liberando, seu aliis, ab hora, qua fuit eidem appellatio praesentata, usq; ad horam, qua tradidit apostolos negatiuos.

Quando uero delatus dubitat, quin contra eum feratur sententia, quia constat sibi de culpa sua; frequenter recurrit ad appellationis remedium, ut sic subterfugiat Inquisitoris iudiciu; & sic ab In quisitore appellat, & causas friuolas assignat: utpote, quod Inquisitor eum captum tenuit, & cau tioni idoneae eum tradere noluit, & similia friuo la colorata: quia appellatione Inquisitori praesen tata, Inquisitor copia appellationis petat, qua ha bita statim, uel post duos dies respondeat, in qua responsione diem, & horam, & locum appellan ti ad dandum & recipiendum apostolos tales, quales decreuerit, praefigat; infra terminum tame iuris, utpote x. xv. xx. uel uigesimum quintum die, talis mensis, infra quem terminum assignatum In quisitor copiam appellationis, & grauamina seu causas, propter quas appellat, diligenter discutat, & cum bono consilio peritorum deliberet, an ex hibeat appellanti apostolos negatiuos, hoc est res ponsiones negatiuas, appellationem non admit tendo: uel affirmatiuos, hoc est, responsiones affir matiuas & reuerentiales; mittendas ad iudicem, ad quem appellatur, appellationi deferendo.

123 Si ex friuolis causis appella tu sit quid fa cere debeat inquisitor.

Si enim uideat quod causae appellationis sunt falsa uel friuolae, atque nullae; & quod appellans non uult nisi iudicium subterfugere, seu proroga re, det apostolos negatiuos seu refulatorios. Si au tem uideat, quod grauamina sunt uera, & iniuste sibi illata, & non sunt reparabilia; uel dubitat si est ita, uel aliis fatigatus propter malitiam appellan tis, uult se a tanto onere liberare; exhibeat appel lanti apostolos affirmatiuos seu reuerentiales. Ad ueniente igitur appellanti termino assignato, si In quisitor nondum formauit apostolos seu respon siones, uel aliis non est dispositus, peremptorie potest prorogare simul, uel successiue usque ad tri gesimum diem, qui est ultimus terminus iuris ad exhibendum apostolos assignatos: si autem forma uit, et est dispositus, potest statim dare apostolos appellanti.

Si igitur decreuerit dare apostolos negatiuos seu refulatorios, adueniente termino perempto rio assignato, exhibebit per modum qui sequitur in scriptis.

Si igitur decreuerit dare apostolos negatiuos seu refulatorios, adueniente termino perempto rio assignato, exhibebit per modum qui sequitur in scriptis.

Forma

Forma dandi apostolos negatiuos.

124 ET dictus Inquisitor respondens praefata inter iectae appellationi (si dici appellatio mereatur) dicit, q; ipse iuste & secundum canonicas san ctiones, ac consulta ad Inquisitores & priuilegia eorundem processit, & procedere intendit, ac a iu ris tramite non discessit, nec discedere intendit: neque ipsum appellantiem aggrauauit, nec ag grauare intellexit, nec intendit: quod patet per cau sas coloratas allegatas singulas discutendo: Non enim grauaui eum in hoc, q; ipsum cepit, & cap tum tenuit; quia cum sit sibi delatus de haeretica prauitate, & testes multos habeat contra eum, me rito ipsum tanquam conuictum de haeresi, uel sibi uehementer suspectum captum tenere debuit, at que debet: nec grauaui eum: quia dare ipsum no luit cautioni: nam cum crimen haeresis sit crim e de maioribus, & ipse appellans esset conuictus, & staret in negatiua, nequaquam erat, nec est cautio ni etiam maximae dandus: sed est & erat in carce ribus detinendus: Et sic discurrat per alias rationes. Quo facto, dicat sic:

121. al. minus que.

122. Emericus infra q. 90. ubi dixi.

123. Cap. cum appellationi bus. de appel. lib. 6.

124. al. vel in mo dico.

125. Cap. cum appellationi bus. de appel. lib. 6.

Quare apparet, q; ipse Inquisitor iuste, & debi te processit, & a iuris semitis minime deuiat, minusque ipsum in aliquo grauaui: sed ipse ap pellans per causas coloratas, atq; fictas nititur sub terfugere iudicium, iniuste & indebite appellan do: propter quae eius appellatio est friuola atque nulla, utpote a nullo grauamine interiecta, peccas in materia, & forma. Et cum appellationibus fri uolis, nec iura deferant, nec sit a iudice deferen dum: ideo dicit ipse Inquisitor, q; interiectam ap pellationem non admittit, nec admittere intendit, nec ei defert, nec ei deferre proponit. Et hanc res ponsionem offert dicto tali, sic indebite appellan ti, pro apostolis negatiuis, & mandat inferi statim, & immediate post appellationem praedictam eidem praesentatam: Et sic tradat notario, qui ap pellationem eidem praesentauit.

Forma alia concedendi appellanti apostolos negatiuos.

ET dictus Inquisitor respondendo antefate in teriectae appellationi (si dici appellatio mereatur) dicit quod ipse iuste & iuridice contra ip sum appellantiem processit, nec ipsum in iudicio aggrauauit, sed ipse appellans timens ne secun du eius demerita feratur contra eum sententia, niti tur subterfugere iudiciu & iustitia, fingensq; se in debite aggrauatum, sine ca legitima appellauit: pro pter quae eius colorata appellatio de iure est friuo la atq; falsa, utpote a nullo grauamine interiecta: & cu appellationibus friuolis nec iura deferant, nec sit a iudice deferendu; ideo dicit ipse Inqui sitor, quod interiecta appellatione non admittit, nec ei defert, nec deferre intendit. Et hanc respon sionem offert pro apostolis negatiuis, mandando eam inse ri immediate post interiectam appellationem. Et sic tra det notario, qui appellationem eidem praesentauit.

125 Quibus apostolis negatiuis, sic exhibitis appel-

lanti, statim Inquisitor continuando, ipsum suum officium exequatur, mandando eundem capi, seu detineri, uel ipsum arrestando, & vel terminum ad comparandum coram se eidem assignando, uel aliquid simile, propter quod appareat, quod non desinit esse iudex; continuabitq; processum suum contra appellantiem; quousque per iudicem, ad que fuerat appellatum, sit prohibitum ne procedat: Ca ueat tamen Inquisitor, quod nullam nouitatem faciat erga appellantis personam, nec ipsum capi endo; nec, si captus est, a carcere liberando; nec aliis ab hora, qua appellantis fuit appellatio sibi praesentata, quousque eidem appellanti apostolos tradiderit negatiuos: sed extunc (ut praedictum) po terit si iustitia hoc requirat, quousque sit prohibi tus a iudice, ad quem fuerat appellatum; & tunc cum processibus & clausis & sigillatis, & cum fida & tuta custodia, idonea cautione, si oportuerit, re mittet eum ad iudicem antedictum.

126. Arrestare, uox vulgaris de qua uideo hic in com mentario.

127. L. r. s. r. ff. nihil nouari appellat. inter pos.

128. Cap. r. s. post hoc. de appel. lib. 6.

126

Si autem Inquisitor exhibere decreuerit ap pellanti apostolos affirmatiuos, & reuerentiales, adueniente eidem termino peremptorio assigna to ad dandum & recipiendum apostolos, exhibe bit per modum, qui sequitur, in scriptis.

Forma concedendi appellanti Apostolos affirmatiuos.

ET dictus Inquisitor respondens praefata inte riectioni & appellationis (si dici appellatio mereatur) dicit, quod ipse iuste, & prout debuit de iure, in causa praesenti processit, & non aliis, nec dictum appellantiem aggrauasse intendit, quod patet ad allegatas rationes singulas discutendo. Non enim ipsum aggrauauit in hoc, quod dicit, &c. Discurrat per causas singulas appellationis melio ri modo, & cum ueritate, qua poterit respondendo, con cludendo sic:

129. Al. interie mereatur dicit appella tioni.

Quare apparet, quod ipse Inquisitor dictu ap pellanti nullatenus grauaui, nec eam dedit eidem appellanti: sed ipse appellans metuens ne secundu eius demerita ad iustitiam procedatur, appellauit: propter quod eius appellatio est friuola atq; nul la, quia a nullo grauamine interiecta, nec ei est iu re a iudice deferenda. Veru g & propter reueren tia sedis Apostolicae, ad qua extitit appellatu, dicit ipse Inquisitor, quod dicta appellatione admittit, eique defert, & deferre intendit, totu praesens nego tiu ad Sanctissimu dominu nostru Papa, & ad sancta sedem Apostolica remittendo, assignando ei de appellati certu tempus, scilicet tot menses proxime sequentes, infra quos cu processibus clausis & sigillatis, sibi per ipsum Inquisitore tradendis, & aliis data idonea cautione de praesentando se in Romana curia, uel cum fida & tuta custodia, eidem per ipsum Inquisitorem exhibenda, habeat se in Romana curia praesentare domino nostro Papa.

130. Cap. r. da appella. in 6.

Et hanc responsionem offert ipse Inquisitor eidem appellanti pro Apostolis affirmatiuis, & mandat eam inferi immediate post interiectam appellationem eidem praesentatam. Et sic tradat Notario, qui appellationem eidem praesentauit.

Ff 4 Forma

ET dicitur Inquisitor respondens appellationi interiecta dicit, quod ipse iuste & debite contra appellatorem processit, ne cum in aliquo grauauit; propter quod eius appellatio uideatur esse friuola atque nulla, utpote à nullo grauamine interiecta: verum propter reuerentiam Sedis Apostolicæ, ad quam exiit appellatum, & ut ibi melius de causa meritis uideatur, dictam appellationem admittit, eique desit; totum præfens negotium ad sanctam sedem Apostolicam remittendo totaliter, & ex toto assignando eidem appellanti tale certum tempus, infra quod cum processibus clausis, sibi per Inquisitorem tradendis, & cum sibi data idonea cautione de se presentando, habeat se presentare domino nostro Papæ.

† c. Cam fit Romana. de appell. & c. r. §. post hoc. de appell. lib. 6.

Et hanc responsionem offert pro apostolis reuerentialibus: mandans eandem inferri statim & immediate post prædictam appellationem eidem presentatam per notarium appellationis eiusdem.

127 Attendant autem prudens Inquisitor, quod mox, ut apostolos reuerentiales appellanti exhibuit, in causa illa, pro qua ille appellauit, statim ipse definit esse iudex, nec potest amplius de illa cognoscere, nisi causa sibi remissa fuerit per Sanctissimum dominum nostrum Papam; quare de causa illa se amplius non intromittat, nisi mittendo dictum appellatorem per modum prædictum ad D. N. Papam; assignando eidem terminum competentem, utpote unius mensis, duorum, vel trium, quatenus interim possit se ad eundem disponere, & parare: recipiatque ab eo de comparando & se presentando in Romana curia in fra terminum eidem assignatum, idoneam cautionem: vel si appellans non potest illam præstare, mittatur cum fida custodia & tuta, vel obliget se melius quo poterit, quatenus infra terminum assignatum, in curia Romana se presentabit domino nostro Papæ, uel per ipsum non stabit.

† c. Cum appellationibus. §. si uero iudex. de appell. lib. 6.

Si autem Inquisitor habet causam aliam, ac procedat contra eum in alia causa, in qua delatus non appellat, in ipsa illa causa Inquisitor iudex remanet, prout ante. Et si post admissam appellationem, & datis apostolis reuerentialibus ipse appellans accusatur, uel criminibus, de quibus non agitur in causa, pro qua appellauit; non definit esse iudex, immo potest procedere ad se informandum, & testes examinandum libere prout prius: & finita prima causa in Rom. curia, uel ad Inquisitorem remissa, potest procedere (ut prius) libere in secunda.

COMMENT. XXXI.

Num. 121.

Qua superiori adnotatione diximus de Inquisitoris recusatione, eadem ferme de appellatione, que fit ad eo, statipenda uidentur. ceterum quia res est diuersa, breui oratione quid in hac causa, cum appellatur, sit agendum, ostendemus.

De appellatione in causa heresis, qui scripserint.

De hac materia copiose Zanchinus tract. de heret. cap. 29. & ibi Campegius: Squillacensis tract. de fide catho. c. 45. Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. ultimo. Simancas de catho. instit. tit. 6. idem in encyri-

A dio tit. 65. Ioannes Rojas singularibus fidei, singular. 19. incipien. appellatio tam in ciuilibus. Bernardus Comenjis in lucerna uerbo, appellatio. Locutus in opere iudiciali. & Repertorium inquisitorum uerbo, appellare. Iacobus Sprenger in malleo malefactorum. 3. par. quest. 35. Iulius Clarus in pract. crim. §. si. quest. 94. Archidiaconus, Ioan. And. Geminianus, Francus, & ceteri communitur in c. ut inquisitionis. de heret. lib. 6. & alii uariis locis, quos omitto libenter: nam hi ceteris copiosius rem huc spectantem tractant.

Ac primum quidem, ut & que Emericus tradit melius intelligantur, & quid etiam hodie in hac causa appellationis fieri debeat, percipiatur; remouendum est id dubium, quod auctor obicere uidetur de appellatione admittenda in causa heresis, cum intra ubique clament hereticis beneficium appellationis denegari, cap. ut inquisitionis. de heret. lib. 6. uers. non obstantibus appellationibus. Fredericus Imperator in l. commissi nobis. §. 7. in hac uerba: Omne in super proclamationis, & appellationis beneficium ab hereticis, receptatoribus & fautoribus eorundem, penitus amonemus. hæc ibi. Et concilium Constantiense sessio. 1. §. appellationem per Ioannem Hufz interpositam, uelut inquam & uanam, explofit.

Sed hæc dubitatio facile dirimitur: nam à sententia definitiua nulla hereticis appellatio conceditur, quoniam appellationis remedium ad præsidium innocentia, non ad defensionem iniquitatis fuit institutum. c. cum speciali. §. porro. & cap. ad nostram. de appellatione. manifestum est enim, necminde heresi definitiue damnari, nisi uel confessus, uel legitime conuictus fuerit. Rursus à definitiuis non appellatur ob fidei fauorem, & odium hereticorum, ne iudicium protrahatur. Postremo, quoniam sententia, que multo precedenti consilio & matura deliberatione lata est, non debet per iniquas calumniantium uoces retrahari.

D Ab interlocutoriis tamen sententiis, seu interfationibus inquisitorum prouocari reis licet, ubi se grauari indebitè senserint. ita præcitat, ac præ categoris Zanchinus d. c. 29. nu. 2. Simancas de catho. instit. tit. 6. nu. 3. Squillacensis de fide catho. cap. 45. & luculenter idem Emericus 3. par. q. 2. 17. & iuxta hanc distinctionem intelligenda sunt que hic commemorat auctor. cuius documenta in hac disputatione diligentissime sunt obseruanda, paucis exceptis, que suis locis sumus singulatim obseruaturi. ad quem autem appellatur in hac causa, dicam paulo post in tit. de forma concedendi appellanti Apostolos affirmatiuos. nu. 126. §. uerum propter reuerentiam.

F Num autem in appellatione huiusmodi, que fit ab interlocutoriis inquisitorum sententiis, exprimenda causa sit propter quam appellatur, recte queritur, & scitu dignum est. Et breuiter atque constanter respondetur, quod appellatio ab interlocutoria siue à grauamine, quo reus se grauari dicit, duo præcipue continere debet, primum est grauamen à quo appellatur, cap. cum sit Romana. extra de appell. & tradit apertissime Emericus hic, ibi. Et appellat ab Inquisitore huiusmodi grauamina allegando, alterum est, causa per quam grauamen impugnatur, que in appellatione exprimi debet. cap. ut debitus. & cap.

In causa fidei non appellatur à definitiua sententia sed ab interlocutoria.

Quid seruandum cum appellatur.

cap. cum causam. extra de appellat. & docet egregid Bonifacius de Pitalinis in Clemē. appellanti. de appell. nume. 24. & sequen. Si quis ergo simpliciter diceret, appello à tali interlocutoria: talis appellatio non ualeret, quia in ea nulla grauaminis causa exprimeretur; nec esset tunc differentia inter appellationem à definitiua, & interlocutoria contra textum in dicto capitu. ut debuit. & in capitu. ex parte. extra de appella. Similiter si quis appellaret, causam solum in genere, non specificè proponendo, dicens, appello à tali interlocutoria, quia est iniusta, huiusmodi appellatio non esset ualida: quia talis expressio propter nimiam generalitatem, pro non facta haberetur. argum. l. si in rem. in principio. ff. de rei uendi. & l. prætor edixit. in princ. ff. de iniur.

Quancumque autem taliter appellare non sufficiat, at nihilominus satis erit ita causam exprimere, quod ex inspectione tenoris appellationis concludatur euidenter, appellatorem fuisse grauatum, dum tamen uera sint in appellatione contenta. ita Bonifacius in dicta clemē. appellanti. de appell. nu. 27. & seq.

Cum præiudiciu irreparabile reis inferri potest, cautè procedendum, & quaeritur.

a Quædam autem sunt irreparabilia, utpote si delatus iam fuerit questionatus realiter, & ceter. Quotiens grauamina irreparabilia inferri possunt, prudentissimè animaduertendum est, ne quid ab Inquisitoribus incautè, ac sine maturo consilio, conuocatis si opus fuerit peritis, geratur. neque ad torturam deueniendum est sine iudicis legitimis. sed de hoc articulo insignis extat instructio Madrihana apud Hispanos anni M D L X I. capitu. 50. in qua ita cautum est: Debent Inquisitores plurimum considerare, ut sententia de reuocando iuste feratur, & præcedentibus legitimis iudiciis: Et cum de hoc dubitauerint (quia ex hoc nascitur præiudicium irreparabile, & quoniam in causa heresis habet locum appellatio ab interlocutoria iudicis sententia) concedent reo appellanti appellationem. Sed si talem dubitationem non habeant, immo reputant indicia ex processu resultantia legitima esse, tunc ad executionem torturæ sine mora est procedendum: quoniam appellatio hoc casu friuola reputatur. sed in dubio semper est appellatio deferendum. & ulterius considerare debet Inquisitores neque ad sententiam tormenti, neque ad eius executionem procedendum esse, nisi causa conclusa, & acceptis rei defensionibus. hæc ibi. que ubique obseruari uellem, quoniam iustissima sunt & æquissima.

Num. 122. Appellatio interposita cur nihil notandum.

b Attendantque Inquisitor ne aliquid innouet circa appellatorem, & cet.] Causam elegantè tradit Vlpianus, in l. 1. ff. nihil nouari appellat. interpo. his uerbis: Appellatione interposita, siue recepta sit, siue non, medio tempore nihil nouari oportet. Si quidem fuerit recepta appellatio: quia recepta est. Si uero non est recepta: ne præiudicium fiat, quoad deliberetur, utrum recipienda sit appellatio an non sit. Recepta autem appellatione, tam diu nihil erit innouandum, quam diu de appellatione fuerit pronuntiatum. hæc Vlpianus.

Num. 123. Appellatio ob causas friuolas nõ admittenda, & que sint causæ friuolæ.

c Et sic ab Inquisitore appellat, & causas friuolas assignat.] Ut appellatio ab interlocutoria Inquisitoris sententia admittatur, causæ iustæ afferri debent: nam friuolæ nullo modo sunt admittendæ. cap.

A cum appellationibus. de appellatio. lib. 6.

Quæ autem dicantur friuolæ appellationes, non uideatur iure expressum, & propter ea arbitrio iudicantium relinquatur id definire, & Inquisitor an appellationis causa sit friuola nec ne, nisi peritissimus sit, & doctissimus, consilio peritorum statueret debet: hoc enim semper est tutius. cognoscetur autem, friuolas esse appellationis causas, quando nec iustam afferunt rationem, aut iuri consonam, aut non idoneam.

Quod uero de appellatione ob friuolas causas interposita diximus, idem locum habet, cum causæ frustratorie, aut moratorie interponuntur, que nullam rationem probabilem secum ferunt: moratorie enim appellationes recipi non debent, cum non tam appellationes quam iudicialiones dici debeant, in eum potissimum finem à reis astutis, & cauillosis fitæ, ut iudicium iniuste euitent, & causam producant; nam frustratoria appellatio est, que morandi causa interponitur. l. 4. ff. de appellation. reuipien. uel non.

Postremo quia sepe contingit multos in sacro inquisitionis officio iniquè & fraudulenter appellare, ut processum & iudicium Inquisitoris impediunt, sententiamque morentur, ut optime etiam hic animaduertit Emericus: propterea his fraudibus uigilanter est occurrendum, quod quibus modis fieri possit, tradit copiosè Bernardus Comenjis in lucerna, uerbo, appellatio. num. 6. ubi numerat 30. notabilia in hac causa satis uilia, que breuitatis gratia omitto.

Quæ autem ratione sit appellatio formanda, tradit abundè Hostiensis in summa iiii. de appella. §. qualiter sit appellatio faciendæ. cum multis seq. & Speculator lib. 4. tit. de appella.

d Exhibeat appellanti apostolos affirmatiuos seu reuerentiales.] Post appellationem interpositam, quo ordine sit res gerenda docet hic Emericus, iuxta legum sanctiones, à quibus in tota hac praxi formanda nusquam discedit: nam de proposita apostolorum materia ita scribit Martianus l. 1. ff. de libellis dimissoriis. Post appellationem interpositam litteræ dandæ sunt ab eo, à quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, siue principem, siue quem alium: quas litteras dimissorias siue apostolos appellat. Sensus autem litterarum talis est: appellasse puta Lucium Titium à sententia illius, que inter illos dicta est, hæc uenit Martianus.

Dicti autem sunt apostoli, ἀπο τοῦ ἀποστόλου, quod mittere significat. l. dimissorie. 106 ff. de uerb. sign. & qua ratione formentur, tradit breuiter Accursius in d. l. dimissorie. copiosè Speculator lib. 4. titu. de apostolis seu libellis dimissoriis, & Gratianus in cap. post appellationem. 2. q. 6. & 73. distin.

Apostolorum uero varia sunt genera: sunt enim aut conuentionales, aut testimoniales, aut dimissorii, aut refutatorii, aut reuerentiales, seu affirmatiui, ut tradit Speculator præcitate loco num. 1. & Hostien. in sum. tit. de appell. §. qualiter. uers. dicuntur autem apostoli. Ad hunc Emerici locum illustrandum de refutatorii primum, tum de reuerentialibus, quos affirmatiuos appellat, breuiter dicam.

Ergo apostoli refutatorii, siue negatiui sunt illi, per quos apparet iudicem à quo appellatur, non deferre

Appellationes frustratorie, & moratorie repellèdæ.

Num. 124. Appellatio interposita quo ordine res geratur.

Quid apostoli, & quot eorum genera.

Apostoli negatiui qui dicantur.

ferre appellationi, nec eam admittere in quibus cum iudex appellationem refutat, causam refutationis inferere debet cap. 1. §. in quibus. de appellatione. lib. 6. ibi: In quibus appellationis causam iudex exprimat, & cur appellatio non sit admiffa. hęc ibi. Facit textus in l. penult. ff. de appellatione. recipien. vel non. ibi: Et causam pro qua non receperit appellationem.

Qui sine apostoli affirmatiui seu reuerentiales.

Affirmatiui apostoli per contrarium dicuntur, cum appellationi deferunt eosdem reuerentiales non incommodè appellabis, quia ob reuerentiam superioris iudicis, cui destinantur, quodammodo concedi videntur ca. ordi. de appellatione. lib. 6. l. eos. §. super his. C. de appellatione. ita ferme Hostiensis, & Speculator pręcitatis locis, ubi Speculator singulorum formas nominatim tradit: sed quas hic prescribit Eymericus, perfectas esse scio, nunquid autem hæc in hoc crimine nunc locum habeant, paulo post docebo.

Num. 125. Quid arrestare, & quando in causa hæreticis loci hæbeat.

¶ Vel ipsum arrestando. Arrestare vox vulgaris est apud Hispanos. Est autem arrestare, vel domum propriam, vel totam civitatem, vel alium certum, ac presinitum locum vno assignare, extra quem non potest exire absque expressa iudicis facultate: idque quandoque sub certa pœna statuta, ut, verbi gratia, ne exeat sub pœna mille ducatorum: quandoque vero nulla pœna adiecta, ut cum delicta sunt leuia: de quo videto cap. vt fame. & cap. nuper. de sententia. ex communi. & Ioannem Imolam, & Zabarellam in clem. 1. cod. tit. et Campegium apud Zanchinum, c. 8. versic. capiendo, & arrestando.

Dixi, quandoque nulla pœna est adiecta: quoniam cum aliquis bona opinionis, & fama apud Inquisitores denuntiat, si leue sit crimen, non mittitur in carcerem, sed accersitur ab Inquisitoribus, interrogatur ordine iudiciario, & fit sibi verbale mandatum; ne verbi gratia, e civitate exeat, donec aliud fuerit definitum: interim secreto causa tractatur, & debito sine terminatur.

Atque huius quidem arrestationis non est modicus usus etiam in hoc tribunali, verum cum delicta graviora, & pœna magna, præsertim corporalis est imponenda, non est locus arresto, sed ad realem capturam venire oportebit, ut alibi plenius dixi.

Num. 126. f. ¶ Si autem Inquisitor exhibere decreuerit appellanti apostolos affirmatiuos, & reuerentiales, & cæt.]

Quoties apostoli negatiui reis dandi sunt, hoc est, cum eorum appellatio non admittitur, quid fieri debeat, optime hætenus docuit Eymericus, cui in præcedentibus commentariis addidimus, quæ lucem ei afferre poterant, quæque spectata horum temporum consuetudine necessaria videbantur: nunc vero quid sit agendum cum appellatio admittitur, accuratè etiam ostendit auctor iuxta communes iuris regulas: & in summa hoc concludit, ubi admiffa est rei appellatio, is reus qui appellauit, transmittendus est ad sedem Apostolicam, cum processu, & idonea custodia ne fugere possit.

Cum reo conceditur appellatio, quid agendum.

Hęc tamen obseruatione indigent: neque enim inferiores Inquisitores hodie hoc iure vtuntur, & in Hispania quidem Madriliana instructione anni Domini M D L X 7. cap. 51. de hac re ita cauetur. Si in aliquo casu videatur Inquisitoribus appellatione esse admittendam, in causis criminalibus reorum

in carceribus detentorum, debent mittere processus ad Senatum inquisitionis, non factis certioribus ipsis reis, & ita cautè ac secreto, ut nullus extra carcerem id intelligat: quoniam si Senatui aliter uideatur in aliqua causa particulari id possit præcipere, & prouidere. hæc ibi.

In aliis vero prouincijs, ac præsertim in Italia, hæc consuetudine vtuntur Inquisitores: ubi admiffa est appellatio, Sacrosanctæ, & generalis Romanæ inquisitionis in tota repub. Christiana Senatum consulunt, breuiter & summarè causa enarrata: quòd si Senatus iudicat reos esse Romam transmittendos, id fieri iubet, & Inquisitores cum idonea cautione, & custodia reos tunc Romam destinant, neque ab hac consuetudine est villo pacto recedendum ob pericula, quæ consequi possent, si res aliter gereretur.

¶ Verum propter reuerentiam Sedis Apostolicæ, ad quam extitit appellatum. ¶ Vbi statutum fuerit licere in causis fidei prouocare ab interlocutorijs sententijs, seu interfectionibus Inquisitorum ratione grauaminum, protinus queritur ad quem sit appellandum: & Eymericus hoc loco verè scribit ad Sedem Apostolicam prouocandum: Sed Zanchinus tractat. de hæret. capitu. 29. & num. tertio, & quarto, quem penitus sequuntur Auctor Repertorijs inquisitionum, & Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, appellare, & nonnulli alij de hoc articulo ita sentiunt: Aut appellatur à processu Inquisitoris, aut à processu Episcopisij ab Inquisitore prouocetur, ad Papam est appellandum, cum ipsa Inquisitorem delegauerit: nam regula certa est à delegato ad delegantem prouocandum, Imperatores. ff. de appellatione. l. præcipimus. §. huic. C. de appellatione. capitu. super questionum. §. porro extra de offic. delega. neque de hac assertionem est aliqua difficultas.

Quòd si ab Episcopis agentibus aduersus hæreticos prouocetur, ita distinguunt: si Episcopus procedat aduersus exemptos, quia tunc delegata iurisdictione procedit, similiter ad Papam est prouocandum: quòd si ex iurisdictione ordinaria agat aduersus non exemptos, tunc ad proximum superiorem, videlicet ad Metropolitanum appellari poterit in causis fidei, quemadmodum fit in alijs causis, vel etiam omisso medio ad Papam, c. si duobus. de appellatione. c. quoties. & capitu. ad Romanam. 2. q. 6.

Hęc postrema assertio, de prouocando in causis fidei ad Metropolitanum, non facile videtur admittenda: quam ob rem putabam quocunque modo agat Episcopus, cum ab eo prouocatur, semper ad Sedem Apostolicam supremam vnde tribunal vniuersalis sanctissimæ inquisitionis Romanæ esse appellandum. cum enim negotia fidei inter maiores Ecclesiæ causas computentur, consequitur planè ad Sedem esse Apostolicam deferenda. capitu. maiores. de baptis. & eius esse etiam: traditque luculenter Anacletus Papa, epistola quadam prima in hæc verba: Difficiliores questiones, & maiores cause ad Sedem Apostolicam referantur: quoniam Apostoli hoc statuerunt in fessione Saluatoris, vt maiores & difficiles questiones semper ad sedem deferantur Apostolicam, super quam Christus vniuersam construxit Ecclesiam, dicente ipso ad beatum Principem Apostolorum: Tu es Petrus, & super hæc petram ædificabo

In causis fidei ad Sedem Apostolicam appellandum.

An in causa fidei ab ordinario ad metropolitanum appellari possit.

habo Ecclesiam meam. hæc ibi. Huc etiam spectant, quæ doctissime docet Melchior Canus lib. 6. de locis theologicis. c. 4.

Nec mihi quisquam obiiciat, hoc verum esse, quoties agitur de propositionibus nondum definitis, aut de dubijs circa fidei articulos; secus vero dicendum in causa nostro, in quo agitur de minimis quibusdam rebus, videlicet grauaminibus, & alijs huiusmodi, quæ ad causas fidei non videntur proprie & vere pertinere: nam hoc non facile censeo admittendum, cum simul in his causa fidei tractetur: & qui prouocat in vno, in alio quoque non obscure prouocare uideatur. Rursus etiam quoniam cum ad solum Papam pertinet proprie & principaliter de fide respondere, & fidei causas terminare, & per consequens ad eum pertinet eius accessoria expedire, ita Hostiensis in c. ex communi canus 1. §. catholici. extra de hæret. & Ioan. And. in eodem c. volumus. vers. crux tamen prædicari. idem Ioannes And. in cap. ad abolendam. circa finem. de hæret.

Atque in hanc sententiam prudentissime inclinavit paucis antea diebus quam hæc scriberemus Petrus Druftiana sanctæ Romanæ, & generalis Inquisitionis assessor, vir insigni eruditione, & prudentia singulari, qui cum à me rogatus esset de hac re sententiam dicere, humanissime respondit in hæc verba. Magna subest causa quòd Sanctitas sua moueri possit ad statuendum, quòd in causis fidei ad Papam semper appellari debeat, uel ad supremum tribunal vniuersalis Inquisitionis Romanæ, tum propter rei grauitatem, tum etiam propter euitanda multa inconuenientia: & quia ipsi metropolitani in arduis tenentur consulere sedem Apostolicam; quare circuitus inuitiles essent euitandi, quibus rei fatigantur, negotia fidei publicantur, nec ea cura & dignitate tractantur, sicut tractari debent. hæc etiam vir ille.

In Hispania, ut paulo antea dicebamus, ab inferioribus Inquisitoribus ad generalem eorum regnorum Inquisitorem seu Inquisitionis præsidem prouocatur, qui cum consiliarijs eius Senatus. de appellatione cognoscunt.

In cæteris prouincijs longe distantibus à Romana curia, ne fidei cause protraherentur, & delinquentes, ipsa longa temporis mora & expectatione fatigaretur, saluberrimum esset constituere vnum aliquem insignè pietate & eruditione virum, veluti Metropolitanum, vel summi Pont. Nuntium, aut a latere Legatum, si adesset, instar generalis Inquisitoris Hispaniæ, ad quæ in hac causa prouocaretur, cum appellatur ab inferioribus Inquisitoribus, vel Episcopis; interim, ut paulo antea diximus, sedes Apostolica consulatur.

Num. 127. h. ¶ Attendant autem prudens Inquisitor, quòd mox, ut Apostolos reuerentiales appellanti exhibuit, & c. statim ipse definit esse iudex, et cætera.]

Iudex deferens appellationi quando amittit iurisdictionem.

Iudex deferens appellationi, hoc est, appellationem admittens, iudex esse definit in illa causa. c. cum appellationibus. §. si vero iudex. de appel. lib. 6. huic tamen decisioni videtur aduersari textus in c. ad aures. de appellatione. ubi is qui appellauit, si intra terminum non prosequatur appellationem, non liberatur à iurisdictione iudicis à quo.

Cæterum, huic dubitationi respondeo cum Geminiano

no in dicto cap. cum appellationibus. §. si vero iudex. in fine. vers. an iudex. quòd per appellationem interpositam, & delationem ei factam seu admiffam, non est suspensa iurisdictione iudicis à quo quantum ad illa, quæ tendunt in faciliorem exitum appellationis. & hæc est causa, cur etiam post appellationem, iudex à quo remanet iudex ad terminum assignandum, & apostolos tradendos, & ad prosequendam appellationem. ca. primo. §. primo. de appellatione. lib. 6. & iurisdictionem tunc abdicat cum apostolos tradit; quòd doctissime Eymericus hic indicat, dum ait: Quòd mox ut iudex apostolos exhibuit appellanti, definit in ea causa esse iudex. hanc EymERICI doctrinam nullis pene mutatis refert Iacobus Sprenger in malleo maleficarum par. 3. q. 35. vers. attendat autem.

¶ Si autem Inquisitor habet causam aliam, etc. in ipsa ille causa Inquisitor iudex remanet prout ante. Hanc EymERICI doctrinam probat textus in ca. ad hæc. cl. primo. de appellatione. ubi statuitur posse reum conueniri coram iudice à quo appellauit, in alia causa, nisi eum velut suspectum velit recusare, addo tamen, quòd si crimen fuerit manifestum, in quo non potest commoda afferri excusatio, aut suspitionis iusta ratio ob quam possit iudex recusari, tunc locum non habebit suspecti recusatio. c. proposuit de appellatione. ex quibus iuribus videtur hoc loco verissimè esse EymERICI doctrinam, & diligenter notanda, cum possit quandoque occurrere usus eius: nam si quis, verbi gratia, in causa hæretica appellauit eo modo, quo hætenus dictum est, et post appellationem admiffam de alijs hæresibus Inquisitori denuntietur, re vera in illis adhuc subiectus remanet Inquisitori, & appellatione non obstantem, potest procedere contra eum.

Et quamquam EymERICUS hoc loco verè asserat, in tali casu: finita prima causa, eum posse procedere libere in secunda, probabilis esse crederem, quòd si crimine de quo postea denuntiat, est grauius vel horribilius, quam prius, cuius puniitio si omittitur, populus fortassis, aut multi scādabiz arentur; tunc omiffa causa appellationis, possit Inquisitor in alia causa reum iudicare, quamuis prima appellationis causa non esset expedita, per textum singularem in d. c. proposuit. de appellatione. in fine ibi: Iudex tamè à quo appellatur (quia illi omnino suspectus est) cum non det ad respondendum super alijs compellere, nisi pro crimine adeo graui et manifesto, quo ipso actu merito sit dampnandus. hæc ibi. Nam tali casu nec suspecti recusatio, nec iurisdictione iudicis ad quem est appellatum, impediunt iurisdictione iudicis à quo: cum is tunc in graui, & manifesto crimine nihil fere faciat aliud quam iuris pœnam ei delicto debitam & assignatam declarare. His tamen cessantibus tutius videtur non procedere, & superioris responsum expectare.

Interposita appellatione quando possit Inquisitor contra appellantem procedere.

Quòd Inquisitores non debent moram trahere in Romana Curia.

CONSULO autem Inquisitoribus quibuscumque: Ego Frater Nicolaus EymERICI Aragoniæ Inquisitor: qui in Romana curia multis annis etiam interpollatis, aliquando diuersos super crimine hæc-

hæresis, eorum exigenti bus demeritis, fatigavi vsq; ad condemnationem; & versa vice multis annis fui etiam fatigatus variis tædiis, miseris, laboribus, & expensis, qui & modos curiæ sum expertus: quod negotia fidei, quæ per appellationes ad Romanam curiam deuoluuntur, non curent Inquisitores personaliter ducere, nec partem facere, nisi confidant de pleno marsupio, & fauore curiæ magno, quod expedientur tempore exiguo: de quibus omnibus non est faciliter & probabiliter confidendum: sed sint diligentes, prouidi & circumspècti ad processus suos bene fundandum, & de his, quæ concernunt eorum officium, & non de aliis inquirendum, testes & delatum diligenter examinandum, delatum in sua causa ad defensionem legitimam admittendum, contra ius & iustitiam cum non vexandum, in toto processu de cursu à iuris tramite non discedendum; & tunc su peruenientibus appellationibus, causis ad Romanam curiam deuolutis, inquisitores dictos processus suos clausos, & sigillatos, ad Romanam curiam mittant, iudicibus assignatis, qui iustitiam faciant, processus meritis & citatis: nec Inquisitores curent ibi agere contra appellantes, sed dimittant eos prædicitis iudicibus iudicandos. Qui iudices, si Inquisitores nolunt facere partem contra appellantes, procedent ex officio ad procuracionem appellantium, si uoluerint expediri. Vbi autem Inquisitores ad appellantium instantiam citentur personaliter, & compareant; caueant omnino licentiam non irritare, sed attendant processum exhibere, & totam causam ad illos reducere; & procurerit, ut citius poterunt rem care, ne ibi tædiis, miseris, laboribus, & expensis damnabiliter fatigentur; sequantur namque damna Ecclesiæ sanctæ multa, quando Inquisitores in Romana curia propter causas huiusmodi longo tempore trahunt morâ.

Quæ damna ex Inquisitorum absentia proueniunt.

PRIMUM damnum est, quod interim propter Inquisitoris absentiam in terris eius iurisdictioni subiectis, suboriuntur hæreses & errores, qui in eius præsentia ualidius extirpantur, & tunc pullulant & accrescunt in magnum sanctæ Ecclesiæ detrimentum. Nam licet diæcesani sint ibi pro Ecclesiæ suæ oneribus supportandis, multis negotiis tam temporalibus, quàm spiritualibus impliciti, commode non possunt, quia nolunt aliis negotiis præferre fidei negotia, ut deceret: qua ex causa de Inquisitoribus olim prouidit multum consule Ecclesiæ sacrosanctæ. Commissarii etiam inquisitorum, cum sint subdelegati, nolunt se subijcere tot periculis, laboribus, & expensis, & ærumnis sicut ipsi inquisitores delegati, nec inueniunt tantum fauorem, nec reuerentur, nec timentur prout inquisitores; quare præsentia inquisitoris est multum necessaria, & eorum absentia Ecclesiæ multum periculosa.

Secundum damnum est: hæretici, seu de hæresi diffamati, delati, uel suspecti uidentes inquisi-

A torces per similes sibi in Romana curia fatigari & detineri, erigent sibi cornua, & contemnent, ac malignabuntur; resistunt, & audacius hæreses seminant: & ubi agatur contra eos per diæcesanos, uel inquisitorum commissarios; consimiliter appellabunt, ut sic negotia fidei inuoluuntur, & fecurius hæreses inserantur.

Tertium damnum est: quia Inquisitores sic in Romana curia fatigati, cum redierint, & inquisitores aliarum partium huiusmodi illorum fatigationes audierint, efficiuntur debiliores ad negotia fidei promouendum, & ad hæreticos extirpandum, metuentes ne per consimiles delatorum de hæresi appellationes, consimiliter tædiis, miseris, perpetuibus, expensis, & laboribus fatigentur; et sic non curabunt negotia fidei promouere, nec hæreses extirpare; sed quiescent à laboribus suis, in magnum præiudicium fidei et Ecclesiæ sanctæ Dei.

COMMENT. XXXII.

Consulo autem Inquisitoribus quibuscumque, etc.] *Hæc olim initio constituta delegatae inquisitionis frequenter fiebant: hodie uero ob incommoda hic ab Eymérico commemorata, res aliter geritur eo modo, quo in superioribus dictum est: nam cum appellatio in causis fidei interponitur & admittitur, iudex à quo generales inquisitores consulit, à quibus quid fieri oporteat, præscribitur, nec necesse est inquisitores inferiores personaliter comparere coram supremis iudicibus, ad quos est appellatum, ut amplius diximus supra in hac 3. par. num. 43. tit. de forma instituendi ab inquisitore in tota prouincia vicarium generalem.*

b ¶ Sed sint diligentes, prouidi et circumspècti ad processus suos bene fundandum, etc.] *Tametsi in causis fidei simpliciter & de plano procedi possit cap. si. §. 1. de hæret. lib. 6. traditque Eymericus infra quæst. 54. nihilominus in his, quæ spectant ad substantiam causæ, nisi uelint acriter coerceri, à regulis iuris discedere non debent: quod optime admonet auctor hoc loco, qui qua ratione accipi debeat, explicat infra super quæst. 54. & 55. est autem locus hic valde insignis, & consilium EymERICI diligentissime obseruandum.*

c ¶ Nam licet diæcesani sint ibi, etc. multis negotiis, etc. impliciti, commode non possunt, etc. aliis negotiis præferre fidei negotia, etc. qua ex causa de Inquisitoribus olim prouidit multum consule Ecclesiæ sacrosanctæ.] *Græues ergo Episcoporum occupationes causam dederunt summis Romanis Pontificibus, ut huic soli fidei negotio certos indices constituerent. cum Eymérico sentit Simancas de catho. institut. tit. 25. num. 4. Episcopi tamen hanc fidei causam in primis tractaturi erant, cum iure diuino eis incumbat lupos rapaces; hoc est, hæreticos, ab oculis Domini arcere, grauiissimas penas subituri, nisi ita faciant. de qua re extant antiquissima Conciliorum decreta penitus animaduertenda: in Concilio Mileuitano cap. 25. in Concilio Lateranensi sub Innocentio 111. cap. 3. in Concilio Toletano 11, cap. 2. & alibi sæpe, traditque eleganter Albertinus de agnoscen. assertio. q. 11. num. 11. & 12. & Simancas de catho.*

NUM. 128. Priuati Inquisitores nunc non accedunt ad Romanam Curiam.

Quatenus possint Inquisitores de plano procedere.

NUM. 129.

Quare olim Inquisitores fuerint conuicti.

tho. institut. tit. 25. nume. 3. quot autem incommoda orata fuerint in causis fidei, ex eo quod Episcopi alia negotia praeulerint negotiis fidei, copiose ueterum monumenta, & nostri sæculi hæreses apertissime testantur.

Inquisitionis delegatae officium quando expeit.

Quo uero tempore fuerint primum Inquisitores delegati in causa fidei constituti, qualia fuerint eorum incrementa, officia, privilegia, munera, & partes copiose docuimus in peculiari libro de hoc ipso argumento, quæ ob breuitatem hic tradere omittimus; tamen si res sit cognita in cunctis, nec inuicilis.

Officium delegatae inquisitionis (ut obiter illud hic dicam) exploratum est in prouincia Prouincia siue in Gallia Narbonensi primum beato Dominico fuisse commissum, ab eoque circa annos Domini MCC. sumptissime prima exordia, temporibus Innocentii tertii Pontificis Maximi.

B. Domini-cus.

Fuit **B. DOMINICVS** Canonicus Oxomensis, uir sanctitate insignis, & Theologiae peritissimus clarus, & uerbi Dei prædicator admirabilis, ex illustri, & antiqua Guzmanorum familia ortus. is fidei zelo accensus, aduersus instantes tunc Albigensem, & aliorum hæreses, fidem Christi imperterritus prædicat, & quia multi conuertebantur, ut saluaret eis imponeret penitentiam, absolueretque redeuntes, facultatem à Sede Apostolica id faciendi plenam obtinet, in Italiam ex partibus Tolosanis transmigrat. cum **B. FRANCISCO** multam habet familiaritatem. hi duas insignes Religiones in Ecclesia Dei uelut duo clarissima sydera constituunt, & officium delegatae inquisitionis suis Fratribus exercendum relinquunt, quod in Italia adhuc exercent. In Hispania quoque fratres ordinis Dominicani (qui post obitum sancti Domini potissimum multum in ea prouincia creuerunt, plurimumque semper, uita ac morum honestate profecerunt, & singulari doctrina, & sanctitate claruerunt) eidem sanctæ inquisitionis officio contra hæreticam prauitatem, & apostasiam Apostolica auctoritate præfetti fuerunt. Sed cum temporibus Domini Innocentii Papæ octauis, & Regum Catholicorum Ferdinandi, & Isabella idem officium de nouo esset introductum seu uerius instauratum, ac renouatum, ut ait Albertinus in repetitione, capitu. 1. de hæret. lib. 6. q. 12. nu. 4. clericis secularibus Decretorum, ac legum peritis committi cœptum fuit, donec paulatim ad eosdem fuit omnino deuolutum, ita ut nunc nullæ sint iam amplius in eo fratrum Dominicanorum partes, quamuis sæpe Inquisitores in iudicandis propositionibus eorum opera utantur, & consultorum munere apud sanctum officium fungantur.

Hoc igitur officium post aliquot sæcula in Hispania renouatum apparet anno primo Pontificatus Innocentii Papæ viii. uidelicet anno Dni MCCCLXXXIII. ut constat ex prima Hispanensi instructione: quo anno auctoritate Pontificia, Catholicis Regibus postulanti-bus, celeberrimus uirorum in utroque iure, & sacra theologia doctissimorum conuentus Hispani habitus fuit; cui præfuit frater Thomas de Torquemada ordinis fratrum Prædicatorum Prior monasterii sanctæ Crucis Segobienfis primus Inquisitor generalis Regnorum Hispaniæ. In eo conuentu stabilis ordo fuit, quem obseruare oporteret aduersus hæreticam prauitatem, latis constitutisque super eo negotio saluberrimis legibus ac

constitutionibus, quibus etiam hodie inquisitores Hispania prudentissimè utuntur.

In eodem conuentu (ut apparet ex cap. 3. eiusdem primæ Hispanensis instructionis) cautum fuit, ut Inquisitores in suis diæcesibus editum proponerent cum dilatione triginta, uel quadraginta, uel plurium dierum, prout melius eis uisum fuisset, intra quam quicumque sponte suos errores, & hæreses coram Inquisitoribus plene confiterentur, & alios hæreticos indicarent, admitterentur ad penitentiam salutarem, & Ecclesiæ reconciliarentur, nec mortem aut vincula, nec honorum publicationem seu confiscationem paterentur. Atque hæc fuerunt prima initia delegatae inquisitionis tam in Gallia, quàm in Italia, & Hispania, ex quibus hic EymERICI locus sit illustris.

De absentia, & fuga delati.

QVINTVM quod prorogat, & dilatat iudicium, sententiam, & processum Inquisitoris est, ipsius delati absentia, fuga & elongatio, & hæc quandoque est culpabilis ipsi delato, quandoque non. Quando enim Inquisitori accusatur, seu denuntiat aliquis, quod est hæresis aliqua irretitus, & ipse non est præsens in loco, ubi est Inquisitor; est tamen in alio loco domiciliatus, infra terminos iurisdictionis Inquisitoris; tunc dicitur absens, sed non fugiens: & tunc recepta primitus aliquali informatione, poterit citari per modum sequentem.

Quis dicatur absens, & non fugiens.

Forma citandi absentem, non tamen fugi-tuum, cum est delatus, uel suspectus de hæretica prauitate.

Frater N. ordinis Fratrum Prædicatorum, in terris talis domini, Inquisitor hereticæ prauitatis, dilecto in Christo tali, Salutem, & mandatis nostris, imò uerius Apostolicis firmiter obedire. **QVIA** de persona uestra talia à fide dignis, ad nostram notitiam sunt deducta: quæ si uera essent, de fide redderent uos suspectum; ideo ex debito iniuncti nobis officii, uos monemus peremptoria per præsentem, quatenus tali die, tali hora, curetis ante nos in tali loco personaliter comparere, modo debito responsurus. Datum, &c.

Item alia forma ad hoc idem.

Frater N. ordinis Prædicatorum, in terris ditioni domini talis subiectis, Inquisitor hereticæ prauitatis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, dilecto nobis in Christo rectori talis ecclesiæ, talis diæcesis, Salutem in Domino, & mandatis nostris, immo uerius Apostolicis, prompto animo obedire.

131

CVM talis parochianus uester fuerit delatus nobis de hæretica prauitate, & teneamur ex iniuncto nobis officio, nos de huiusmodi informare: idcirco auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, uobis districtè præcipimus, & mandamus, quatenus prædictum talè parochianum uestrum,

vestrum, coram testibus fide dignis, uno pro tri- no, peremptorio citatis edicto, ut de fide respon- surus, & veritatem de se, & de aliis dicturus super crimine hæresis, tali die, & loco compareat perso- naliter coram nobis: alioquin eidem notificetis ex parte nostra, quod nisi comparuerit, ut sibi in- iungitur per presentes, procedemus contra eum, eius contumacia non obstante. Vos autem quic- quid inde feceritis, per vestras parentes litteras, diem, locum, & modum citationis, ac testium, qui affuerint, nomina continentes, quam citius fideliter rescribatis: Reddatis litteras portatori in signum mandati nostri completi, vestro sigillo po- sito in eisdem. Datis, &c.

132 Quando uero delatus talis exiit totam iurisdic- tionem Inquisitoris, & iuit ad alias partes, nõ ut fugitiuus, sed ex aliis certis causis, ignorans se In- quisitori fore delatum: tunc Inquisitor procedat ad se informandum testes examinando secreta, ut ad prædicti delati notitiam (si culpabilis existit) quod inquiratur contra eum, non perueniat, infor- metq; se dictus Inquisitor, an dictus delatus sit uenturus uel non; & si uenturus est, expectet eum etiam per annum, uel plus, si oportuerit; & tunc examinet, & procedat ut iustitia sua debet. Si uen- turus non est, sed domicilium mutauit, poterit re- quirere Inquisitorem, uel diocesenum, quorum iurisdictioni subest locus, ad quem se transtulit, recepta prius informatione contra eum, quatenus mittant eum sibi: uel poterit mittere processum, eis, ut faciant quod fuerit rationis.

133 Quando uero contra delatum inquiritur, uel captus pro hæresi detinetur, & iste timens de se, exhibet terga fuge, in tali casu potest Inquisitor diligenter, & secretè, & sine tumultu inquirere, ubi sit, seu declinauerit; & si inueniat, siue sit in- fra suam iurisdictionem, siue extra, faciat eum capi, & ad se remitti. Nam si est intra, potest requi- rere dominum temporalem, quatenus illum capi- at, & infra districtum suum ducat; & potest etiã madare alteri domino quod faciat similiter, quo- usque eum habeat, iuxta c. Vt inquisitionis, de hæ- ret. lib. 6.

Si autem reperitur extra iurisdictionem ip- sius Inquisitoris, nihilominus potest procedere contra eum, iuxta cap. Vt commissi, de hæret. lib. 6. & requirere, ut dictum est, diocesenum, uel In- quisitorem illarum partium in subsidium iustitię, quatenus talem delatum de hæretica prauitate, uel deprehensum, qui commissi infra suam iurisdic- tionem, & contra quem processum fecit, capi faci- ant, & remittant; uel si uult, mittat eis proces- sum, ut faciant quod iustitia sua debet: Modus au- tem requirendi erit tenoris consimilis.

COMMENT. XXXIII.

131 a **Q**uia de persona uestra talia à fide dignis ad nostram notitiam sunt deducta, &c.] Dixi supra in hac 3. par. num. 73. cum timetur de fu- ga delati, nullo modo esse faciendam verbalem cita- tionem, sed ad realem citationem, hoc est, ad captu-

Absens non uenturus spe- ratur, expecte- re.

Contra fugi- tiuum quo- modo proce- dendum sit.

In citatione uerbali quid obseruandum.

ram esse deueniendum nunc addo (quia hic locus hoc postulat necessario) in hac citatione uerbali nullo mo- do esse in specie causam, ob quam reus citatur, appo- nendam; sed generaliter reo præcipiendum est, ut se co- ram Inquisitoribus sistat, quia uolunt ab eo eadem scire; & proinde nec loci, nec temporis, nec delicti spe- cificatio requiritur, ita tradit, & uerè Conradus Bru- nus lib. 4. cap. 6. de hæret. quem sequitur Simancas de catho. instit. tit. 44. num. 12. & hoc est rationi val- de consonum: nam si causa apponeretur, statim reus citatus inciperet cogitare de fuga, maxime si sibi ali- cuius criminis conscius esset; ideoque rectius, & tutius fiet generaliter ei præcipere, ut ueniat ad Inquisi- tores: quoniam illis opus est, quadam ab eo percipiari, iam hæc citatio uerbali tunc usurpanda est, cum de leuioribus criminibus agitur, uel cum leuiter suspe- ctus est reus: alijs enim securius est ad realem con- fugere.

Causam autem & facultatem citandi absentes In- quisitoribus concessam pulchre tradit Innocentius re- scripto quodam Inquisitoribus ultramontanis misso, ut ait auctor inominatus tracta. de forma proceden- di contra inquisitos de hæresi, in rubrica. De iis, qua- pertinet ad executionem officij inquisitionis, numero 13. in hac uerba: Quia sicut intimentibus uobis accepimus, propter fautorum, & credentium hæ- reticorum insidias non potestis ad aliqua loca se- cure accedere, adire confessiones de hæresi suspe- ctorum, uel reis huiusmodi criminis poenitentiam iniuncturi: Nos uolentes eisdem insidijs obuiare, citandi dictos hæreticos uel suspectos pro hæresi pro audiendis eorum confessionibus, & poeniten- tijs iniungendis ad loca uobis tuta, ea præcipue in quibus poteritis habere prælatorum, & aliorum proborum consilium, in his præsertim casibus, in quibus deberet ferri sententia contra ipsos hære- ticos, de consilio prælatorum, auctoritate uobis præsentium concedimus facultatem. hæc ibi.

Fit tamen interdum, ut graue sit foebus in fidem commissum, nec tamen liceat delinquentem capere, quoniam uel latitat, uel sui copiam facere non uult, et tunc uerbali per litteras est citandus, in quibus cau- sa exprimenda est, & citatio concipi poterit in hæc ser- me uel similia uerba:

Ad notitiam nostram peruenit, plerisque fide dignis hominibus id de te narrantibus, scripta quædam in publicum à te edita esse, in quibus quædam catholica fidei contraria dogmata à te asserta contineantur; quibus, & plebem Christianam in publicis concio- nibus, & priuatis congressibus infecisse dice- ris: Quoniam autem nostri officij est, vulpe- culas uincam Domini depastantes capere; idcirco te tanquam falsorum dogmatum as- fertorem, & de multorum errorum temera- ria doctrina suspectum, & infamatũ euoca- mus, & citamus sub tenore præsentium, ut infra terminũ. N. dierũ, quorum N. pro proximo N. pro secundo, & N. pro tertio & perem- ptorio termino, & monitione canonica tibi pfigimus, & assignamus, ut in auditorio hu- ius

Cur inquisi- tores possint absentes cita- re.

In uerbali ci- tatione quan- do fit causa apponenda.

ius nostri tribunalis compareas, responsurus ad ea, quæ tibi in causa fidei, & de asserta tua doctrina obijcientur, & recepturus, & facturus in omnibus iustitię complementum: alias procedemus contra te, sicut iura dispo- nunt, & tua contumacia, & delicta exege- rint.

Ita poterunt concipi huiusmodi citationes mutatis mutandis, iuxta delicti, & personarum qualitatem, siue fiant à Concilijs, siue ab Episcopis, siue à delega- tis Inquisitoribus.

b ¶ Dilecto nobis in Christo rectori talis eccle- się, &c. et. In priori forma citandi, ad ipsummet ci- tandum directe sunt litteræ citatorię; hic uero ad pa- rochum mittuntur, qui ex parte Inquisitorum eum ci- tet, ut coram ipsis compareat: hanc uero praxim, quæ contemnenda non est, ex concilio Biterrensi desumpsit: uidetur Eymericus, in cuius cap. 3. ita scriptum est: Clericis, & laicis in loco illo, de quo fiet citatio conuocatis per aliquam personam Ecclesiasticã, qui hoc per uestras patentes litteras committatis, cui in testimonium recepti mandati, sigillum suũ litteris eisdem appendat, & nihilominus rescri- bat per suas patentes similitur litteras cũ suo sigil- ludenti, qualiter, & coram quibus, & quando mandatum impleuerit sibi factum, hætenus ibi.

Num. 131. Litteræ cita- torię, & cita- to, & alij mit- tollunt.

Num. 132.

De remitten- dis reis qui scripserint.

c ¶ Si uenturus non est, sed domicilium muta- uit, poterit requirere Inquisitorem uel diocesana- num, &c. quatenus mittant eum sibi. Quia Eyme- ricus in hac praxi de recipiendo absente, uidetur in- dicare, aut absentem esse remittendum, aut processum esse destinandum ad eum Inquisitorem, in cuius iurisdic- tione absens ille moratur: propterea de remissione reorum pauca hic mibi, & breuiter sunt dictenda, cum nusquam commodius hoc tractari possit in hoc opere, si que res uilis, & cognita necessaria, ut quid factu sit opus, iuxta iuris regulas intelligatur.

De hoc articulo copiose disserit Couaruias in pra- cticis questionibus cap. 1. num. 5. & seq. Bernardus Comensis in Lucerna uerbo, Inquisitor. §. 24. Iulius Clarus in practica crimi. §. fin. q. 38. versic. est autem. Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 174. incip. Remittendus est reus. Zanchinus tracta. de hæret. cap. 8. Gondissaluis tract. de hæret. q. 8. num. 10. Si- mancás de catho. instit. tit. 2. nu. 14. & seq. Antonius Columbanus in tract. procedendi in controuersis cri- minalibus, art. 141. & seq. Ioannes And. Franchus, & ceteri communiter, in capit. ut commissi, de hæret. lib. 6. Baytolus, & communiter Doctores in auth. qua in prouincia. c. ubi de crimi. agi oport. Guido Papa decif. 202. incipien. In remissione malefactoris. & alij multis locis: ex quibus susè hanc questionem tra- ctantibus nos summam proposito nostro deseruientem accipiemus.

An reus sit remittendus.

Ac primum communis opinio est, ut testatur Ioan- nes Roias loco præcitato, remittendum esse reum ad iudicem loci in quo deliquit, quam probat tex. in auth. ut nulli iudicium. §. si uero quis comprehensorum. & in l. capitalium. §. famosos. ff. de pœ. & alibi sepe: nec desunt rationes, quibus nitatur communis hæc senten- tia. Prima, quia puniatio delinquentis in loco delicti alijs transit in exemplum, ut in præcitato §. famosos.

Rursus, quoniam facilius probatur in loco ubi est com- missum, quàm alibi. authen. ut omnes obediant iudici. §. hoc considerandum. Postremo, quia index loci in quo delictum est perpetratum super reum, ratione delicti acquisiuit iurisdictionem, quam ut puniendo pos- sit exercere, remittendus est sibi reus.

Peruntamen in crimine hæresis remissionem non habere locum, sed posse hæreticum puniri quocunque in loco repertus fuerit, uidentur uelle Paulus de Lea- zaris, & Zabarella in clementina pastoralis. §. Deni- que. de re iud. Guido Papa, in dicta decisione, 202. nu. me. secundo, Cassanęus super consuetu. Ducatus Bur- gundie, Rubrica duodecima. Des adueuz. num. 17. Gondissaluis tract. de hære. quæst. 8. & alij, ut refert Couaruias in practicis questionibus, capit. 11. nu. 12. Et horum potissima ratio est, quoniam hæreticus ubique offendit diuinam maiestatem, & omnem crea- turam lædit, cum etiam elementis faciat iniuriam. l. Arriani. & l. Manichæos. c. de hæret. et quia, ut dicit Ioannes Andreas in dicto cap. ut commissi, de hæret. lib. sexto, ubicunque est malè credens, ibi peccat, ideo- que ibidem puniri poterit, nec propterea remittendus uidetur.

In causa hæ- resis an remit- tendus reus.

Et quanquam hæc ita se habeant, nihilominus in hac causa sequentia putarem esse obseruanda. Si in- quisitor loci, in quo commissum est delictum, petat sibi remitti reum absentem, id fieri debet, alijs non est ne- cesse. ita uidentur sensisse Guido Fulcodius in consul- tationibus ad Inquisitores, q. 5. quem paulo post refe- ram. Couaruias in practicis quæst. c. 11. nu. 12. & Ioannes Roias in dicto singulari. 174.

Rursus, si hæreticus ubique (uerbi gratia, Bononie à qua recessit, & Ferraria in qua nunc habitat) uel publicè uel occultè peccat, & remissio petatur, fie- ri etiam debet: quanquam si publicè utrobique pecca- uit, melius esse putarem adiungere poenitentiam iterabi- lem, quam faceret in eis locis, in quibus deliquit, ut in eisdem satisfaceret: quod sensit Guido Fulcodius præcitato loco, ut max ostendam.

Tadem multo magis fieri debet remissio si petatur, cum hæreticus per actum exteriorem est professus hæ- resim Bononia, Ferraria uero occultat hæresim, & so- lo prauo animo retinet: nam hoc casu præcipue locum habent rationes allate paulo antea pro communi opi- nione: nec uideo quid huic remissioni, si petatur, ob- stare possit: & pro hac sententia facit quod docet Cy- nus de hac questione differens, in l. cum totos populos. in fine, c. de sum. Trini. dicens ex sententia Petri, remit- tendum esse hæreticum ad locũ ubi hæresim exercuit, & ubi magis sunt nota delicta sua, quia ad locum ma- ioris delicti quis remittendus est. l. si cui. §. cum sacri- legium. ff. de accusat.

His ita constitutis, nonnulla sunt amplius obser- uanda, ut remissio iure fieri possit: ac primum ut re- missio fiat, constare debet de crimine commissio, hoc est, index requisitus non debet reum petiuitum in causa criminali remittere sine causâ cognitione: debet enim coram iudice remittente aliquater constare de deli- cto Cardinalis in clemen. pastoralis. §. denique. de sen- ten. & re iudicata. Oldradus consilio 124. incipien. Quod remissio. & Fernandus Vasquius lib. 1. de successio- num creatione. §. 6. num. 16. versic. denique circa finem.

Quid exigitur in remissionem facien- da.

Secundo

Secundo exigitur, ut constet crimen esse commissum A in territorio iudicis requirentis. l. 1. c. ubi de crimine agi oportet. id autem constabit ex processu uel summaria illa informatione, quam iudex requirens mittit ad iudicem requisitum, & in hoc casu ad inquisitorē uel Episcopum aliterius diocesis.

Tertio, quod non commiserit idem uel aliud crimen in territorio iudicis, penes quem detinetur. nam antequam remittatur, debet ibi de tali crimine puniri. l. cui. §. fin. & l. fin. de accusatio. quod uidetur probare non obscure concilium Narbonense, cap. 20. cuius uerba retuli infra in hac 3. par. super q. 42. quod tunc in primis obseruandum esset in hoc crimine, cum reus in territorio iudicis requisitus publice heresim professus, deliquisset: tunc enim non prius consulerem remittendum quam si debitas ibi penasauerit.

Quarto opus est, ut iudex debitē requiratur, aliter non debet remittere. authen. ut nulli. iudicum. §. si uero quis comprehensorum. debitē autem requiritur, cum iustitiam requiritur, & à legitimo iudice requiritur, his obseruatis documentis, quae nunc singillatim tradimus.

Quinto, quod delictum sit graue, quoniam pro delicto minimo non debet fieri remissio. Gemianus in c. cum sit Romana. §. contrahentes. num. 17. uersic. ad secundam. dicit. de foro compet. lib. sexto, & probat text. in dicta authen. ut nulli iud. §. si uero quis comprehensorum, ut notat glossa in cap. fin. uerbo, ratione delicti. extra de foro compet. crimen autem heresis semper est graue, quamquam pro leui heresis suspicionem remissio non sit necessaria.

Sexto, quod remissio petatur inter subditos eidem imperio. Baldus in l. 2. c. de fernis fugitiuis. in hac uero causa quibus Inquisitor, à quouis Inquisitore cuiuslibetque prouincia remissionem petere poterit: quia quoad hanc causam omnes sunt Romani Pontificis delegati, & crimen est merè ecclesiasticum, ratione cuius nulli domino temporali subsunt Inquisitores, sed soli Romano Pontifici, aut generalibus Inquisitoribus debent obtemperare, qua ratione sub eiusdem imperio esse merito dici possunt. itaque si delinquentium culpa ita exegerint, & commodum uideatur, ac opportunum, ab Italia in Hispaniam, & uice uersa, rei huius criminis remitti debent: quod & in alijs prouincijs ob publicam utilitatem, & criminis grauitatem penitus esset obseruandum, nullis priuilegijs, aut immunitatibus quaquam iuuantibus, quae ratione heresis amittuntur. l. 1. c. de heret.

Septimo, in alijs delictis exigitur, ut remissio petatur fieri à minori tribunali ad maius, uel saltem ad aequale; quoniam non fit de maiori tribunali ad minus. Oldradus in dicto consil. 124. sed in crimine heresis ob rationes hactenus memoratas hac contemplatio locum non habet: quamuis enim iudices maiores non cogantur remittere reos inquisitoribus alijs petentibus: at iustissimum erit, & aequissimum, concedere illis penam remissionem, ut in quo loco reus deliquit. penas uat.

Postremo, remissio fieri debet de condemnando, non de iam puniuito, & condemnato. Baldus in l. executorem. c. de executio. rei iud. Casanens ad consuetudines ducatus Burgundiae. rub. 12. nume. 19. Ceterum in hoc crimine cum penitentia iterabilis imponi possit, quae

in diuersis locis agatur, ut tradit Zacharius tracta. de heret. capitu. 8. nume. septimo, & Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, quae st. 5. etiam in condemnato in uno loco, remissio poterit habere locum. si quis enim & Bononia, & Ferraria deliquit, & Bononia, & Ferraria penitere poterit. atque hae sunt diligenter in hac causa obseruanda, cuius autem expensis fieri debeat hac remissio, paulo post docebo uersic. nos enim offerimus.

¶ Et si inueniat, siue sit infra suam iurisdictionem, siue extra, faciat eum capi, & ad se remitti.] **Num. 133.** **Fauore fidei** in cuiuscun- que territorio possunt rei capi. Hoc est prudenter, & diligenter obseruandum contra Regulos, & quoslibet dominos terrarum, qui ut ne scio quas suas immunitates tueantur, non uentur Inquisitorum ministris se opponere, quoties illi reos huius criminis inuestigant, non permitentes quemquam extrahi de suo territorio: intelligant ergo hoc omnino licere inquisitoribus, ut hic admonet Eymericus, quod saluberrimè iam olim sancit concilium Tholosanum, capitu. 8. (à quo hac uidetur auctor accepisse) in haec uerba: Statuimus etiam, ut quilibet in terra alterius possit inquirere, & capere hereticos, & balliui locorum teneantur eis prestare auxilium, & fauorem: ita quod balliui Regis in terra Comitum Tholosani, & aliorum hoc facere possit, & Comes Tholosanus, & alii in terra Regis. hactenus ibi. In Hispania quoque Hispanensi prima instructione anni M CCCC LXXXIII. capitu. 21. idem cauetur adiecta pena contra dominos temporales, qui non obediuerint Inquisitoribus. Eius instructionis uerba à nobis latine reddita ita habent: Item quia Serenissimi Reges praecipunt, & ratio ita postulat, ut aequaliter fiat inquisitio super delicto heretico in terris nobilibus, sicut in suis: Inquisitores tam praesentes, quam futuri debent in suis diocesis ordinare, ut eant liberè ad faciendam inquisitionem in dictis terris. Quod si mandatis Inquisitorum nobiles non paruerint, procedant contra rebelles & contumaces ad imponendas omnes censuras, & penas à iure statutas. hac ibi, de quo est textus in capitu. ut inquisitionis. de heret. lib. sexto, Tradit etiam Gondissaluis tracta. de heret. quae st. 11. nume. septimo, & hac sententia de extrahendis reis e territorio cuiuslibet domini temporalis, procedit fauore fidei, etiamsi reus extrahendus sit subditus domini.

¶ Si autem reperiat extra iurisdictionem ipsius Inquisitoris, nihilominus potest procedere contra eum.] **Cur Inquisitores procedant contra mutates domicilium.** Causam tradit eleganter Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, quae st. 5. in haec uerba: Quam autem in eos habeant potestatem, qui cum sciret eos procedere domicilium mutauerunt, quari non oportet: nam si citati erant, non mutant forum, quia praesentibus sunt. ff. de iurisdictione. omn. iud. cum quaedam puella. extra de foro competenti, proposuisti. quod si citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi possunt conueniri ratione delicti, & remittendi sunt. C. ubi de crim. agi oportet, authen. qua in prouincia, & in authen. ut nulli iudicum. §. si uero. & 3. quae st. 6. c. 1. & si deliquerunt in pluribus locis, utrobique puniri possunt in bonis: sed & in corpore, si penitentia sit eis indicenda, quae sit iterabilis: puta peregrinationes,

nes, uel elemosynae: sed in carcere secus, sicut patet lippis, & tonforibus. hactenus ille. Quod refert & sequitur auctor innominatus tractatu de forma procedendi contra Inquisitos de heresis, in rubrica, de ijs, quae pertinent ad executionem officij, nu. 14.

Ibidem.

¶ Vel si uult, mittat eis processum, ut faciant quod iustitia suadebit.] **¶ Videtur hic Eymericus arbitrio Inquisitorum relinquere, an uelint remitti sibi reum, aut potius eum puniri in loco, in quo reperitur: quod cum decreuerint, mittent causam instructam ad iudicem, in cuius territorio reus uersatur, ceterum quae paulo antea docuimus, existimo obseruanda. quoties autem uidebitur opportunius non esse remittendum reum, sed puniendum ubi moratur: tunc quidquid reus Inquisitor de eo scierit, ad alium mittere debet, ut sancit concilium Narbonense c. 21. quod retuli infra super quae st. 42. ubi uidetur: & multa sunt, quae quandoque remissionem iuste impediunt, ut si timeatur quod reus sit in itinere à suis amicis, seu fauoribus interceptendus & eripiendus è manibus ministrorum, seu custodum: interdum longum iter, & impense immodicae, & similia, quae prudenter sunt obseruanda. hac enim suadent plerumque melius esse puniri reum in loco ubi moratur, quam remitti ad locum delicti.**

Cum reus non remittitur, quid faciendum.

Forma requirendi diuism, uel coniunctim diocesanum, uel Inquisitorem, ad quorum iurisdictionem fugiendo, uel non fugiendo delatus de heresi se transtulit, quatenus eum remittant Inquisitori, à quo fugit: uel in cuius iurisdictione deliquit.

134 R. Euerendo in Christo patri, & domino Episcopo talis ciuitatis, ac venerabili, & religiofo viro fratri N. in dominio talis domini Inquisitori haereticae prauitatis, frater N. in dominio talis domini, Inquisitor haereticae prauitatis, à sancta se de Apostolica specialiter delegatus, Salutem, & impugnantes catholicam ueritatem reducere ad fidei unitatem.

¶ L. ita uulneratus. ff. ad l. Aquil. l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publi.

CVM delicta remanere non debeant impunita; & praesertim maiora, & inter ea, illa, quae uergunt in directam offensam diuinæ maiestatis, & iacturam Ecclesiasticae dignitatis, detrimentumque totius Christianitatis, qualia sunt crimina haereticae prauitatis, & talis de tali loco fuerit nobis delatus de haeretica prauitate, processimus contra eum ad testium examinationem, & ad personam etiam captionem iustitia requirente; ipse uero mala malis accumulans, & delicta delictis coadunans, infano ductus consilio, se absentauit, uel carcerem nostrum fregit atque aufugit, medicinam sibi apponi metuens salutarem, ac eius vulnera uino, & oleo confoueri. uerum cum (pro ut ad nostram notitiam est deductum) dictus profugus ad talem locum uestrae iurisdictioni subiectum se transtulerit ad habitandum, credens inibi latitare: Nosque uisceraliter cupimus eundem reducere ad carcerem antedictum, ut clarius uideamur,

mus, an sit realiter, & de facto infectus praefata haeretica prauitate, de qua agitur contra eum, & an ambulet in tenebris, uel in luce: Vos Reuer. dominum Episcopum, & uos uenerabilem Inquisitorem, in antea nominatos attentè rogamus, ac in subsidiū iustitiae requirimus in Domino, & exhortamur, quatenus praedictum profugum capi omnimodè faciatis, & captum nobis ad talem ciuitatem, uel locum cum fida, & tuta custodia remittatis. Nos enim offerimus nos promptos, & paratos, ad satisfaciendum plenariè pro expensis. Datum in tali loco, tali die, tali mensis, anno tali.

Alia forma ad idem.

R. Euerendo in Christo patri ac domino diuinae prouidentia Episcopo talis ciuitatis: uel Venerabili ac religioso Fratri N. in partibus talibus Inquisitori haereticae prauitatis: Salutem, & fidem catholicam feruenti spirititu defensare.

CVM longè sit grauius & eternam quam temporalem ledere maiestatem, & reis laesae maiestatis profugis locus non pateat, in quo ualeant liberè se tueri; sed ubicunque inueniantur, sint capiendi, ac etiam remittendi, ne tantum facinus pertranseat conuientibus oculis, ac crescentibus periculis impunitum, secundum legitimas sanctiones: Quanto minus haeretica labe respersis profugis, reis inquam sacrae diuinæ imperatoriae maiestatis, aduersariis irrefragabilis catholicae ueritatis, ac seminariis pestis proditoriae falsitatis, & peruersioribus ecclesiasticae potestatis, debet parere locus alicubi se tuendi? nequaquam: sed sunt ad potestatem ecclesiasticam reducendi, ut secundum modum culpae conseruatur modus utique, & plagarum. Sanè cum talis de tali loco foret antefata haeretica labe respersus, ac in eadem peste iudicialiter deprehensus, & ea causa in nostris carceribus detentus, ut de eo fieret quod ius & iustitia suaderent, ipse humani generis inimici infano consilio ductus, pariter & seductus, abhorrens salubre sibi penam infligi temporalem, ut euaderet eternam, & expanseus medicinarum fometa eius cruentatis uulneribus salubriter, ac misericorditer exhiberi; nos Inquisitorem eius, & consilium salutare, medicum animarum, more infirmi frenetici, & infani fugit pariter, & aufugit: Nosque in praesentiarum, & merito amplius quam prius cupientes totis nostris praecordijs eius magis ac magis uulneribus, delictis, & inobedientis cruentatis, medicinarum fomentum imponere salutare, ut non in corpore, & anima damnabiliter moriatur, sed uiuat in Domino, & ad unitatem fidei catholicae utiliter conuertatur: Ea propter uos Reuerend. dominum Episcopum antedictum, uel uos Venerabilem dominum Inquisitorem antefatum, in subsidium iustitiae requirimus, in Domino exhortantes, quatenus dictum profugum in tali loco uestrae iurisdictioni subiecto (ut scimus certitudinaliter) commorantem, captum cum fida, & tuta custodia ad nos in tali loco, eo breuius quo poteritis, remittatis; notificantes uobis nostrarum tenore praesentium litterarum, quod ad satisfactio-

¶ c. Vergentis. de heret.

Prouer. c. 25.

Gg tisfactio-

tisfactionem plenarie pro expensis, prompti exi-
stimus, & parati: Rescribentes nobis quacunque
fuerint uobis grata, Datum, &c.

COMMENT. XXXIII.

Reus qui pe-
titur remit-
tendus, qua-
liter sit requi-
rendus.

EXtant in vetusto illo Codice bibliotheca Vaticana
eiusmodi formule multe, quibus omnis pra-
xis in hoc negotio commodissime absoluitur. Verum
hæc aperto iure nituntur; nam in authent. vt nulli iudi-
cium. S. si vero quis, quomodo sit reus requirendus, &
qualiter sit rescribendum, & totus denique ordo in hoc
negotio obseruandus prescribitur in hæc verba: Si
uero quis comprehensorum criminum latuerit,
aut reliquerit prouinciã illã, in qua criminaliter
deliquit; iubemus legitimis edictis à iudice euoca-
ri eum; & si non obediãt, illa in cum procedere,
quæ nostris legibus definita sunt. Si uero cogno-
scatur, quod in alia prouincia degit, iubemus pro-
uinciã illius iudicem, in qua peccati quid huius-
modi contigerit, epistola publica uti, ad prouin-
ciã illius iudicem in qua delinquens persona de-
git, illum uero qui publicas susceperit litteras, &
periculo suo, & officij sui comprehendere huius-
modi, & ad iudicem prouinciã transmittere, in
qua peccauit, supplicij legitimis subiiciendum.
Si uero qui publicam epistolam susceperit, negle-
xerit hoc facere, aut officium eius tradere, aut im-
perata neglexerit: tunc & ipsum iudicem tres au-
ri libras, & officium eius alias tres pro pœna in-
ferre iubemus. Si uero iudex, aut aliquis officij
eius propter lucrum, huiusmodi personam non
comprehendat, aut comprehendens nõ transmittat,
& hoc agens conuincatur, spoliatus cingulo
exilio tradatur, hætenus ibi. *Quæ ideo retulisse pla-
cuit, vt intelligatur quales sint iudicum in hoc casu
partes, & pœna, adde Oldradum consil. 124. incipien-
t. Quod remissio. & Cassanum super consuetudines
ducat. Burgundie Rub. 12.*

Num. 134.
Rei quorum
expensis re-
mittendi.

Nos enim offerimus nos promptos, & para-
tos ad satisfaciendum plenarie pro expensis. *Bal-
in vsibus feud. titu. de pace tenenda. S. si iudex ita de
hac re sentiebat; si quis priuatus pro suo interesse pe-
tat fieri remissionem, tunc impensis eius fieri debet. l.
cum saepe. C. de erogat. mili. anno. lib. 12. quod si iudex
ex officio hoc petat, tunc impensis publicis eius terra,
ad quam fit remissio, fieri oportet. argumento l. mulier
in opus. ff. de captiuis, & postli. reuersis. Gondissaluuus
tamen tract. de hæret. q. 11. nu. 8. in crimine hæresis,
remissionem esse faciendam putat impensis officij, si il-
lius reditus sufficiant: & hanc sententiam videtur
hoc loco amplecti Eymericus.*

*Ego ita putarem dicendum in hac causa, si crimen
valde offendit rempub. per actum exteriorem, quia
tunc magis refert puniri reum in loco delicti, vt eius
pœna ceteris transeat in exemplum, iustissimum esset
reductionem fieri impensis loci: quod si obtineri nõ pos-
sit, fiat impensis sacri officij, quas postea soluat reus, si
bona habeat: æquum est enim hæc onera subire delin-
quentem.*

*Atque hæc sententia placet Matthæo de Afflictis
super feu. tit. de pace tenenda. S. si iudex, nu. 4. dicenti
remittendum esse reum de suis bonis, ac suis expensis*

*arg. l. quemadmodum. §. magistratus. ff. ad l. Aquiliam.
S. si nostra. authent. ut cum. de appel. cognos. S. si vero
contigerit. authent. de incestis nupt. & eorum quæ no-
tantur per gl. vltimam, & doctores in cap. de religiosi.
extra de regularib. quibus locis probatur reos de suis
bonis esse alienos: Eadem ergo ratione quoties auctori-
tate legis uel superioris de vno loco ad alium transmit-
tuntur, impensis propriis (si bona habeant) remitten-
di sunt. & huic sententia omnino consentit instructio
Madrihana anni Domini MDLXI. cap. 9. incipien-
t. El Alguazil.*

PRACTICA CITANDI
iuxta formam cap. Cum
contumacia.

SI autem Inquisitor inuenire non poterit, ubi
ille fugitiuus est, seu quod iuit, licet aliquanto tempore
fuerit expectatus, & diligenti perquisitus, citet eum
personaliter in Ecclesia cathedrali illius diocesis, cui-
us est, & etiam in Ecclesia parochiali illius ville, uel
ciuitatis, in qua comorabatur, ac etiam in domo pro-
pria, uel ubi communiter degebat, quatenus iuxta cap.
Cum contumacia. de hæret. lib. 6. infra certum termi-
num coram Inquisitore personaliter compareat, de fide
& articulis fidei responsurus; alias nunc pro tunc ex-
communicet eum, nisi infra assignatum eidem termi-
num personaliter comparuerit, vt mandatur: & hoc
per suas litteras tenoris sequentis.

*Forma citandi aliquem fugitiuum,
quatenus infra certum terminum compa-
reat coram Inquisitore, de fide catholica
responsurus: & excommunicandi eum nisi
compareat infra terminum assignatum.*

Nos Frater N. ordinis Fratrum Prædicatorum
in terris tali domino subiectis Inquisitor
hæreticæ prauitatis à Sancta Sede Apostolica spe-
cialiter delegatus.

ATTENDENTES e quod fuga delatorum
de hæretica prauitate, ac detentorum in car-
ceribus pro eadem, suspensionem de labe præfata
adiicit amplio rem, ut tales fugitiui suspecti de fi-
de habeantur, & merito fortius quam ante. Et
eū talis, de tali loco, talis diocesis fuerit nobis de-
latus de hæretica prauitate: *Exprimantur hæreses,
& errores: processimus ad testes examinandum, et
ad nos de huiusmodi informandū; tandē iustitia
requirente, ipsum in carcere ad custodiã iustis
detineri, ut merito uideremus an ambularet in te-
nebris uel in luce, & an ea peruersa, quæ de eo no-
bis suggesta fuerunt, ueritatis certitudine fulciren-
tur: sed ipse maligno spiritu damnabiliter agita-
tus ac in reprobum sensum datus, infano consilio
acquiescens, & medicinam sibi imponi metuens
salutarem, carcerem fregit pariter & aufugit. Et
cum propter eius fugam, ipsum magis suspectum
de fide nunc quam prius merito habeamus; ea
propter auctoritate Apostolica, qua fungimur in
hac*

135

Al. plus.

hac parte, eidem tali absentem vt presentem, in uirtute
sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, &
mandando requirimus, & monemus, & monedo
citamus; quatenus infra tres hebdomadas proxime
sequentes: uel ponatur aliud certum tempus,
Quarta prima pro primo termino, secunda pro
secundo, & tertia pro tertio termino & pe-
remptorio, & trina monitione canonica eidem alsi-
gnamus, quatenus compareat in tali loco persona-
liter coram nobis, de fide catholica & eius articu-
lis responsurus, & aliis facturus ut fuerit ratio-
nis: significantes eidem, quod si mandatis nostris,
immo uerius Apostolicis non paruerit cum effe-
ctu, infra præfatum terminum ei assignatum, com-
parendo in loco antedicto personaliter coram no-
bis, quod erit maioris excommunicationis vincu-
lo innodatus: Quam excommunicationis senten-
tiam, nos Inquisitor præfatus auctoritate qua su-
pra, in cum vt in contumacem & inobedientem
nobis, immo re uera domino nostro Papæ, nunc
vt ex tunc, & tunc ut ex nunc, præfata trina moni-
tione canonica præuenite, iustitia suadente, & eius
inobedientia, & contumacia exigente, scripsimus in
his scriptis, Datum, &c.

Alia forma ad idem.

FRater N. ordinis Fratrum Prædicatorum in ter-
ris talis domini, Inquisitor hæreticæ prauita-
tis à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus,
Venerabili & dilecto nobis in Christo rectori talis
Ecclesiæ, Salutem, & mandauit nostris, immo
uerius Apostolicis firmiter obedire.

AD ueluti notitiã deducimus tenore nostrarum
presentium litterarum, (quod dolendo referi-
mus, & referendo dolemus) quod talis, de tali lo-
co, talis diocesis, delatus nobis de hæretica prauita-
te, recepta informatione & iustitia suadente ex-
titit per nos captus, vt uideremus an ambularet in
tenebris uel in luce: ipse uero nos metuens, absq;
causa, cum nostri sancti officij sit nulli obesse, sed
potius prodesse: quia reducere oberrantes ad ouile
Dominicum, ne lupinis hæreticorum morsibus
deuorentur, imprudenti consilio inductus, pariter
& seductus, illius, qui primum hominem decepit,
ne paradisi terrestri delitiis frueretur, carcerem
fregit pariter & aufugit, & quod iuerit, igno-
ramus: Nosque cupientes eundem totis nostris
uisceribus reducere, ne oberraret, & uersuto-
rum hæreticorum laqueis inuoluatur, uel si iam
inuolutus extiterit, enodetur: Ea propter auctori-
tate Apostolica, qua fungimur in hac parte, uo-
bis in uirtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mā-
damus, & mandando requirimus, & monemus,
vno pro trino edicto, aliis excommunicationis
sententiam ut contra inobedientem, in uos feri-
mus in his scriptis, quatenus die Dominica pro-
xime uenienti, in uestra Ecclesia, quando Missarum
solemnia celebrantur, & maior inibi erit cle-
ri & populi multitudo, auctoritate nostra, immo
uerius Apostolica, eidem tali fugitiuo in uirtute
sanctæ obedientiæ præcipiatis & mandetis, et mā-
dando requiratis, moneat, et citetis, alta et intelli-

Agibili uoce: immo nos eidem tali præcipimus et
mandamus, et mandando requirimus, monemus,
et citamus, quatenus infra triginta dierum spatij
proxime subsequenti, in tali ciuitate et mona-
stero eiusdem, Fratrum Prædicatorum, compareat
personaliter coram nobis, de fide catholica, et a-
liis de articulis fidei responsurus: quorum primos
decem pro primo termino, et alios decem prædi-
ctis decem immediatos pro secundo, et ultimos
decem pro tertio et ultimo et peremptorio termi-
no assignetis: et nos etiam assignamus, notifican-
tes publice, ubi prius, fugitiuo tali prænominato,
quod nisi coram nobis personaliter compareauerit
cum effectu, infra terminum dictum eidem assi-
gnatum, et in loco in antea memorato, sciat se fo-
re excommunicationis uinculo innodatum: quã
excommunicationis sententiam nos in eum tanta
quam in inobedientem, rebellem, et contumacem
nobis, immo uerius domino nostro Papæ, et Ec-
clesiæ sanctæ Dei, nunc ut ex tunc, et tunc ut ex nunc,
iustitia suadente, et eius inobedientia requirente,
ferimus in his scriptis: significantes eidem quod
si contumaciter se permiserit excommunicationis
uinculo innodari, procedemus contra eum ad
ulteriora, prout ius et iustitia suadebunt: Reddatis
litteras portatori in signum nostri mandati com-
pleti, uestris subscriptionibus positis in eisdem,
Datum, et cetera.

COMMENT. XXXV.

SI autem Inquisitor inuenire non poterit ubi
ille fugitiuus est, etc. citet eum personaliter in
Ecclesia cathedrali illius diocesis, etc. *Hunc ipsum
ordinem citandi fugitiuos, quem hic docet Eymeri-
cus, prescripsit iam olim Concilium Biterrense c. 14.
in hæc uerba: Eos qui se contumaciter absentant,
facilitatis citari solenniter in parochiali, seu cathed-
rali Ecclesia eorundem, et in locis, in quibus do-
micilium uel habent, uel habere solebant: et ita
contra eos legitimis edictis propositis, præcedenti
expectatione matura, diligenti etiam discussione
habita super actis: ac prælatorum, de quibus expe-
dire uideritis, consilio sigillato, ad taliū condem-
nationem, eorum absentiam, Dei et Euangeli-
orum suppleente presentia, pro culparum exigentia
procedatis, hætenus ibi. Idem uult Guido Fulcodius
in consultationibus ad Inquistores q. 6. & auctor in-
nominatus in tract. de forma procedendi contra In-
quistos de hæresi, rubrica. De his, quæ periment ad
executionem officij inquisitionis. nu. 15. & plenius eo-
dem tractatu in rubrica, De hæreticis contumacibus.
cetera quæ de ordine procedendi contra absentes tra-
dit hic Eymericus, ualde sunt notanda, quibus nos mo-
re nostro in sequentibus magis necessaria tantum adi-
ungemus.*

Forma citandi aliquem fugitiuum, etc. *Di-
ximus paulo antea cum Eymericus, eos qui non in-
ueniuntur, aut fugiunt citandos esse in causis fidei, ut
compareant responsuri de fide: nunc ea res, quomodo sit
reuocanda ad praxim diligenter ostendit.*

Attenientes quod fuga delatorum de hære-
tica prauitate, ac detentorum in carceribus pro
eadem,

Num. 135.

Forma & or-
do citandi fu-
gitiuos.

Num. 135.

eadem, suspitione de labe prefata adicit amplio rem, &c.] *Insignis est hic EymERICI locus, & vera doctrina contra Zanchinum tract. de heret. c. 10. num. 4. & Campegius ibidem versu, fregit carcerem. & quosdam alios asserentes, eum qui fuit in carcerem coniectus ad custodiam pro crimine heresis, si fugiat pro conuictio habendum, & tanquam hereticum esse damnamandum, quamuis enim hoc in alijs criminibus sit verum, ut multi putant, per l. in eos. ff. de custo. reo. vbi Doctores. l. milites agrum, §. eius fugam. vbi Bart. ff. de re milit. & l. si quis aliquid, §. miles. ff. de penis. tenet Iason in l. admonendi. num. 90. & in repetitione eiusdem legis, numero 172. ff. de iur. iurando. Marfilus in practica criminali. §. diligenter, numero 46. & S. attingam. num. 44. & ceteri, quos refert Ioannes Roias in tract. de heret. par. 2. assertio. 15. nu. 185. & seq. & Petrus Duenas in regula 392. incipien: Fugiens ex carceribus. & Campegius apud Zanchinum loco praecitato.*

In crimine tamen heresis locum non habet hac communis sententia, ut vere scripsit Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 23. & in tractatu adnotationum ad Zanchinum c. 8. quem sequitur Ioannes Roias in dicto tract. de heret. par. 2. assertio. 15. quibus omnino censetur subscribendum: nam effractionem carceris, seu fugam nihil habet commune cum heresi, & potius presumendum est carceris tadio, aut metu falsorum testium, aut ob sententiam tormentorum aufugisse, quam quod errore intellectus id fecerit.

Ad hac, nullo iure hac tam seua Zanchini opinio comprobatur, nec videtur rationi consonum solam fugam, aut carceris effractionem, violentam generare heresis suspitionem, ex qua fugiens, aut fugeret at tentans debeat ut hereticus condemnari, quanto igitur rectius scripserit hic EymERICUS, ostendunt aperte quae proxime diximus. fuga itaque praecedenti suspitioni aliquid addit, ut docet hic auctor: id vero quod tum sit, & quale, ex delicti & persona qualitate, & in diuersis criminis prudens Inquisitor iudicabit.

Et haec vera esse putamus in eo qui carceri traditus est ad custodiam, qui fugit antequam damnaretur de heretica pyauitate, de quo loquitur auctor hic, & alii praecitati, nam de damnato iam & carceri ad penitentiam tradito, quid sit sentiendum si fugiat, an velut re lapsus, aut impunitus sit danandus, agam cum EymERICO infra super q. 97. hi enim casus longe diuersi sunt, nec pari iure censeri debent.

Sed ne ob fugam impunitus euadat, qui dum custodiretur pro heresi in carceribus effugit, consuetudine potius quam lege aliqua receptum est, praesertim in Hispania, ut si honestior sitis qui fugit, ut si nobilis, doctor, religiosus, aut alijs honorabilis civis custodia tur arctius, & diuini puniatur, quod si vilis sit, publice verberibus flagelletur, & causa heresis in suo statu permanens tractatur, non tamen propterea conuictus de heresi habetur, quamquam & alijs penis arbitrijs puniri possunt; in quo mitius est cum illis agendum, qui custodis negligentia euaserunt, ut respon dit Vlpianus in l. 1. ff. de effractionibus, ibi: Quod si per negligentiam custodum euaserint, leuius puniendos.

Hac tamen tunc obseruari possunt, cum comprehensum fuerint, di possunt qui aufugerunt: nam si haberi non possint,

An fugiens e carcere habeatur pro conuictio de heresi ob fugam.

Fugiens e carcere, ob sola fugam qua pena afficiendus.

Circa fugientes dum haberi non possunt, quid obseruandum.

Adiectis publicis sunt enocandi, & in eos velut in contumaces & impunitos est procedendum.

Diligenter vero curabunt Inquisitores, cum primu intellexerint reum euasisse, rescribere ad circunvicinos Inquisitores, aut Episcopos, aut alios, quos idoneos iudicauerint, ut animaduertant, an is qui effugit, ad suam ciuitatem fuerit profectus, ut eum curent capiendum, adiectis in Epistola nomine, cognomine, patria, statura, colore & ceteris circumstantiis, ex quibus in notitiam rei fugientis facile possint deuenire.

Si autem fugitiuus ille, qui nescitur quod abiit, erat deprehensus in heresi non solum testibus, sed propria confessione, & dixerat ac concesserat se velle eas abiuurare, & ante abiurationem fugit, & praesertim si erat religiosus, & ipsas hereses praedicasset, potest citari, & verbis magis aggravari per modum sequentem.

Forma citandi aliquem fugitiuum, qui debuerat abiurare, quatenus veniat infra certum terminum, ad faciendam abiurationem praedictam, & excommunicandi eum, nisi faciat ut mandatur.

Vniuersis & singulis Christi fidelibus in regnis & terris illustrissimi talis regis, & alijs vbi libet constitutis, frater N. in praedictis terris & regnis Inquisitor haereticae prauitatis a sancta Sede Apostolica specialiter delegatus: Salutem in auctore & conseruatore fidei Dei, & Virginis filio domino nostro IESV CHRISTO.

MISSVS a sede patris redemptor noster Dominus IESVS CHRISTVS, ne ad imaginem suam hominem conditum perdi contingeret, si unde redimeretur non haberet, si similem nobis fumens habitum, ut pateret oculis in mortis tenebris positum, de sua ineffabili pietate remedia diuersa contulit, per quae humano generi etiã post felicitas impartitur: sed ecce declinante iam mudi uespere ad occasum, & hominum malitia crescente, corrupti iam saeculi corruptelam non solum sentiunt elementa corrupta, uerum etiam creaturarum dignissima creatura ad imaginem & similitudinem condita creatoris. Peccat enim ad extremum homo miserrimus, qui in sui creatione in paradisi medio constitutus, ut operaretur & custodiret eundem, et de omni ligno, quod erat in eo, excepto ligno scientiae boni et mali, uiceretur, manere non potuit in eodem; qui etiam erga fines saeculorum degenerat, et uariis et noxiis quaestionum nexibus se innectit. Ecce naque peccatis exigentibus oua aspidum iam sunt rupta, et telas aranearum texuerunt, quia fallaces et subdoli uulpini et infelices haeretici, falsum et peruersum intellectum, quini mo buccis crepantibus per mundi latera sonuerunt. Sed reuera qui de uenenatis eorum comederit, morietur: quoniam eorum perfida doctrinae, ac nefariis consiliis inhærentes, aeternis incendijs adscribuntur. Ecce si quidem

136

In omnibus manuscriptis legitur, rediret.

Genes. 2.

dem noua Achan progenies, quae de anathemate Iericho regulam auream palliolumque furatur, Abiron quoque, & Dathan, & Chore, detestanda soboles, nouis thuribus fermentatum thymiam, nouis uolunt altaribus adolere: hi sunt namque caupones, qui aquam uino commiscenres, uis draconis in auro propinat calice Babylonis; ita quod nisi botrus, unde uinum nascitur, in flore laetatur, fructum non solum amarum, sed etiam pestiferum germinabit. Ecce siquidem (quod praedolentes rescriimus, & referendo dolemus) uestra charitati irradiatae splendoribus fidei orthodoxae notum facimus per praesentes, quod uir quidam Ecclesiae sanctae Dei contumax, & rebellis, frater N. uocatus, ordinis talis, habitu obfuscat, de tali uilla, & talis diocesis; tam ex testium legitima productione, quam eiusdem propria confessione malignitatis spiritui agitur, conuictus extitit, haereticus multisque erroribus irreitus iudicialiter coram nobis, & hoc in errores quosdam, quin immo pestiferas damnatas hereses incidendo, semel & bis eas in tali loco publice praedicando; immo potius aliquando pertinaci animo defendendo. Haereses autem & errores isti erant: Primus quod, &c. ponatur: Secundus quod, &c. ponatur: Tertius, &c. ponatur: & sic de alijs sequentibus. Ea propter per nos praefatum Inquisitorem in multis concilijs diuersis locis, & temporibus celebratis, in quibus idem Frater pluries plenissime est auditus, de multorum peritorum tam saecularium quam regularium, tam doctorum in utroque, quam magistrorum, & doctorum in Theologia consilio, & assensu extitit unanimitate concordatum, nullo penitus discrepante, quod praefatus Frater N. ordinis memorati habitu obfuscat, pro suis haereticis, & erroribus, quia uidebatur redire ad gremium sanctae matris Ecclesiae penitendo, non erat pro tunc curiae saeculari tradendus ultimo supplicio feriendus; sed potius (sibi parcendo pro illa uice, & non amplius) in uilla tali, ubi deliquerat, praefatos errores ac hereses publice praedicando, publice illos ac omnem haereticum generaliter abiuraret: et postmodum spoliatus omnibus privilegijs sui ordinis, et nudatus in conuentu tali sui ordinis, pro carcere perpetuo resideret, et ita fuit in eius praesentia condemnatus. Ipse autem tanquam canis ad uomitum rediens, nouissima peiora prioribus commiscens, dolores doloribus adiciens, noua uulnera corpori Christi mystico graniter imprimens; quod mentis nostrae praecordiis tanquam res cogitatu terribilis actus, horribilis, Deo nimium abominabilis, et omnibus Christi fidelibus odibilis, graue perulit uim doloris. Nam ipse frater N. qui uidebatur alijs penitere, quem sancta mater Ecclesia satagebat eius misericordiae uerbis enutrire, eum de eius fuga nullus aliquid cogitaret, ipse medicinam refutans salutarem, ut egrotus freneticus, et insanus, timens bellis, et inobediens, matri nostrae Ecclesiae sanctae Dei, et eius Inquisitori iudici delegato, praemissa complere contempsit, et quodlibet praemissorum; uulpine fugiens, per diuersas partes regni, et pro-

Id est, appido seu ciuitate.

Maluimus hunc locum ita corruptum relinquere, quam ex nostro capite quicquam addere, nel mutare.

Cap. exc. 1. §. Credientes, extra de haeret.

uincie discurrendo, et hoc quasi per annum in latibus habitando; nunc autem eum, quod malignus spiritus duxerit, ignoramus. Idcirco cupientes nos, & nostris totis conatibus inhiantes, qui in officio Inquisitionis sanctae praefatae, quamuis immeriti, praesidemus, ipsum Fratrem N. dicti ordinis, ut ouem perditam oberantem ad ouile Dominicum reuocare, exemplo illius, qui dimissis non agintanouem in deserto, centesimam uenit requirere, ne periret: Citamus, monemus, & requirimus, primo, secundo, & tertio peremptorie per praesentes, quatenus infra tot dies a monitione ista nostra proxime computandos, in tali loco, uel ubi fuerimus, compareat personaliter coram nobis, abiurationem praegibatam facturus, & alias per nos pro suis demeritis puniendus: Et hoc ei mandamus in uirtute sanctae obedientiae, & sub poena excommunicationis infra terminum praetaxatum. Si autem (quod Deus auerter) nobis in hoc inobediens extiterit, & rebellis praefatis nostris mandatis, et monitis, immo uerius Apostolicis non parendo, sciat se excommunicationis sententia innotatum; quam sententiam nos F. N. Inquisitor praefatus nunc ut ex tunc, et tunc ut ex nunc auctoritate Apostolica, et iniuncti nobis officii contra Fratrem N. supra dictum ferimus in his scriptis: quam sententiam si sustinuerit animo pertinaci, contemnendo abiurationem facere praegibatam, iudicabimus eum tradendum curiae saeculari tanquam haereticum pertinacem, prout nobis mandant canonicae sanctiones. Lata est haec sententia, etc.

Forma alia ad hoc idem.

Vniuersis, et singulis Christi fidelibus, in terris Serenissimi talis domini Principis iurisdictioni subiectis, et alijs quibuscumque Christi imagine insignitis, et fonte baptismatis renatis F. N. in praefatis terris Inquisitor haereticae prauitatis a sancta Sede Apostolica specialiter delegatus: Salutem, et ad aethereos choros uictuice palmae fidei reportare.

Ad extirpanda zizania uenenosa de medio populi Christiani, ubi dignoscuntur claris uestigijs excreuisse, seminante illa zizaniorum satore Satana, humani generis pestifero inimico, tanto studiosius inuigilandum existit, quanto perniciosius (si negligantur de medio catholici seminis eradicari) in tantum superexcreuerunt, quae segete tritici iam albam, ad mellis fidei splendoribus relucens, in agro dominico suffocaret. Hi sunt subdoli ac fallaces haeretici, Christiani populi mortiferi inimici, subuersores catholice fidei, et contemptores Ecclesiae sanctae Dei. Hi sunt uulpeculae Sarafonis facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas, qui uineam Domini Sabaoth, Ecclesiam uidelicet catholicam diffusam per orbem hac illac discurrentes, conantur totis uiribus demoliri. Hi sunt, qui circum meutes

137

Iudic. c. 15.

Excommunicamus. §. ad iudicium de haeret.

Gg 3 delium,

Pulchra hereticorum cum reb. foecidis, & venenatis comparatio.

delium, uita & habitu dissidentes. Hi sunt apti de sylua motu uelocissimo, & morsu amarissimo fructus fidei vberes deuastantes. Hi sunt qui preterdunt quandam fictam, & simulatam exterius speciem ac imaginem sanctitatis, per quam facilius persuadent, & seducant; sed sunt ueraciter ut sepulchra exterius deaurata, quae interius plena sunt spurcitiis, & cadaueribus mortuorum: nam omnis cogitatio eorum intenta est ad malum omni tempore. Sunt enim serpentes haeresis uirus efflantes, qui eos lethaliter inficiunt, ad quos accedunt: suntque uenenosi ac mortiferi scorpiones gestu, & habitu simplices, qui nisi de medio extirpentur, uenena sua infundent, inficient, & mactabunt. Sanè nouissimè diebus istis, peccatis ex-

Al. pernicax.

gentibus nostris, in partibus istis, ille humani generis pertinax & inimicus, qui ab initio nihil est omnifaria sua perfidia, & inuidia, salutem hominis impedire, per quemdam suum ministrum nequitiae, & operarium iniquitatis, (parfit mortifera uenena, dum Frater talis ordinis, tali habitu obfusus, ausu nefario predicauit publicè in tali Ecclesia talis ciuitatis uel loci, damnatas haereses, & errores intolerabiles, quae sequuntur: Primus, &c. Insuper, prout testibus legitimis est conuictus, & etiam iudicialiter est confessus: Verum post multas catholicas informationes, & post crebras uexationes carcerales, & calamitates frequentes, adhucens consilio saniori, tandem acquieuit diuersos errores, & haereses reuocare, ac publicè abiurare; sed post antefati humani generis inimici insano ductus persuasum pariter, & ductus, & malis accumulans, peioribus se sordidans, errores erroribus coadunans, tanquam canis ad uomitum rediens, damnatas haereses pristinas est amplexus; quod nimium nostra interiora praecordia fauciauit: Nam cum fingeret poenitere, ac uelle asseritas ac praedicatas per eundem, damnatas praefatas haereses, & errores reuocare, ac publicè abiurare, & abnegare, & de eius fuga nullus aliquid cogitaret; ipse carcerem fregit, nosque, immo sanctam Ecclesiam delusit, pariter & aufugit, & quod eum duxerit antefatus malignus spiritus, cuius applausu sic egit, totaliter ignoramus: Nosque, & non immerito, metuentes, ne uenena suae peruersae antefatae doctrinae alibi diffundat, cordaque simplicium inficiat pariter, & deludat. cupientes simplices ab huiusmodi prauis incurribus praeseruare, ipsumque reducere ad gremium Ecclesiae Dei sanctae, atque ad unitatem fidei orthodoxae: Nos illi absens corpore, & praesens autem mente, illi absenti ut praesenti, auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, in uirtute sanctae obedientiae praecipimus, & mandamus, & mandando monemus pariter, & citamus, quatenus infra tres menses, quorum primum pro primo, secundum pro secundo, tertium pro tertio, & peremptorio termino assignamus, in domo Fratrum Praedicatorum talis loci, facturus praelibatam abiurationem, reuocationem, & abnegationem publicam haeresum praedictarum, & alias responsurus de fide, compareat personaliter coram nobis, ac etiam recepturus secundum sua tanta

cap. Veritas. §. nos igitur. de dolo & contu.

demerita penitentiam salutarem: aliter elapso termino praefato assignato, sciat se excommunicationis mucrone percussum: quam excommunicationis sententiam nos Inquisitor praefatus, in eum ut in contumacem, inobedientem, & rebellem nobis, immo reuera domino nostro Papae, & Ecclesiae sanctae Dei, praefata trina monitione canonica praecunte, nunc ut ex tunc, & tunc ut ex nunc iustitia exigente, & eius inobedientia requirente, ferimus in his scriptis: notificantes eidem, quod si antelata sententia se permiserit contumaciter innodari, procedemus contra eum ad ulteriora, eius contumacia non obstante, prout uolunt canonicae sanctiones. Lata fuit haec sententia, &c.

Si autem citati huiusmodi non comparuerint, sed permiserint se excommunicationis vinculo innodari, publicabuntur excommunicati in omnibus illis Ecclesiis atque locis, in quibus fuerint citati per litteras tenoris sequentis.

Forma denuntiandi excommunicatum, qui citatus responsurus de fide, uel abiurationem facere, noluit comparere.

Frater N. ordinis Fratrum Praedicatorum, in terris talis domini ditioni subiectis, Inquisitor haeretice prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, dilectis nobis in Christo Receptor talis Ecclesiae, ac Vicario talis Ecclesiae, & aliis quibuscunque, ad quos praesentes peruenerint: Salutem in Domino, & mandatis nostris, immo uerius Apostolicis firmiter obedire.

Ad uestram, & uestrorum cuiuslibet notitiam deducimus, nostrarum tenore praesentium litterarum, quod nos talem, de tali loco, iustitia suadente, fecimus moneri, & citari in uestris praefatis Ecclesiis, quatenus sub poena excommunicationis comparet infra ei certum terminum assignatum, responsurus de fide, & alias acturus, & facturus, ut ratio suaderet, personaliter coram nobis, ut in nostris litteris uidebitis plenius contineri: quarum tenor sequitur per haec uerba: Frater, &c. Insuper totaliter, & ex toto, & sequatur.

Verum cum ductus malo consilio, & seductus, non comparuerit, nec excusationem miserit, sed contumaciter renuerit comparere, pariter & parere nostris, immo reuera Apostolicis monitis, & mandatis, propter quod est excommunicationis vinculo innodatus: Ea propter uobis, & cuiuslibet uestrum, auctoritate Apostolica supra dicta dicimus; & in uirtute sanctae obedientiae praecipimus, & mandamus, & mandando uos requirimus, & monemus, uno pro terno edicto, alias excommunicationi uolumus uos subiacere; quatenus prima die Dominica immediate sequenti, & alias ex tunc, omnibus, & singulis diebus Dominicis, & festiuis, in uestris Ecclesiis, dum Missarum solemnia celebrantur, & inibi erit cleri, & populi multitudo, ipsum talem excommunicatum alta uoce, & intelligibiliter publicetis, ac eum uitetis, & uitati

138

tari à uestris subditis faciatis, tantum, & tam diu, a quoquo modo: sed ipsum tanquam uere excommunicatum habeant et euitent, ac tanquam fugitiuum pro haeresi, si ipsum alicubi esse sciuerint, nobis deregant et reuelent; alioquin in eos; qui legitime ac canonice moniti scienter contra fecerint, excommunicationis sententiam, hac nostra competentis monitione canonica praecunte, ferimus in his scriptis: uolentes, ut in signum ac testimonium recepti et completi per uos mandati nostri, sigillum uestrum praesentibus apponatis. Datum, & cetera.

Forma alia ad hoc idem.

Frater N. ordinis Praedicatorum in terris ditioni talis domini subiectis, Inquisitor haeretice prauitatis à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabilibus & nobis in Christo dilectis Receptoribus, talis & talis Ecclesiarum: Salutem in Domino, & mandatis nostris, immo uerius Apostolicis firmiter obedire.

CVM talis de tali loco, &c. de mandato nostro, ac per litteras nostras fuerit citatus peremptorie & canonice in uestris Ecclesiis, & aliis in domibus propriis, in quibus consueuit communiter commorari, quia praesens non poterat personaliter inueniri, cum diceretur & esset ueraciter fugitiuus, nec sciremus, sicut nec in praesentiarum scimus, quod eum duxerit malignus spiritus humani generis inimicus: ut certa die & loco compareret personaliter coram nobis, super quibusdam articulis haereticis, de quibus erat publice diffamatus, uel nobis delatus, uel in tali Ecclesia publice praedicauit, uel confessus exiit, & aliis de fide catholica responsurus, & acturus, ac recepturus quod iustitia iunderet, sub poena excommunicationis quae si contra faceret eum innodari uolumus ipso se & suos uero in sano consilio acquiescens, & mala uis aditiciis, & peiora peioribus & abnegatis, contumaciter & renuit comparere; nec pro eo tunc comparuit aliquis excusator, nec postmodum, quamuis diutius fuerit expectatus; sed subterfugiens, & hinc inde latitans, in causa fidei se contumaciter absentauit. Nos igitur Inquisitor praefatus, attendentes quod secundum canonica instituta, poena contumacibus debetur, & crescente contumacia, & crescere debeat & ipsa poena, ipsum talem pro haeresi fugitiuum, ac parere subterfugientem, in causa fidei contumacem, & excommunicatum habuimus, & habemus, & talem ab omnibus haberi uolumus, ac etiam reputari: Ea propter auctoritate Apostolica, uobis & uestrum cuiuslibet in uirtute sanctae obedientiae, & sub poena excommunicationis praecipimus & mandamus, quatenus praedictam talem in uestris Ecclesiis publice, alta uoce & intelligibili, singulis diebus Dominicis & festiuis, ibidem ad audientiam diuina clero & populo congregatis, excommunicatum, ut contumacem pro haeresi, et fugitiuum publice nuntietis, et uos cum euitetis, ac faciatis à uestris subditis euitari, tantum, & tam diu, quoquoque uobis plene constiterit, quod sit à praedicto excommunicationis uinculo absolutus: monentes nihilominus parochianos uestris semel, secundo & tertio, canonice et peremptorie, ex parte nostra, et sub excommunicationis poena, ne praedicto tali, aut eum eodem excommunicato participent

Al. prioribus.

De multis incommunis & poenis contumaciae. Vide Hostien. Ioan. And. & alios, in c. excommunicatus 1. §. qui autem, de haeresi.

quoquo modo: sed ipsum tanquam uere excommunicatum habeant et euitent, ac tanquam fugitiuum pro haeresi, si ipsum alicubi esse sciuerint, nobis deregant et reuelent; alioquin in eos; qui legitime ac canonice moniti scienter contra fecerint, excommunicationis sententiam, hac nostra competentis monitione canonica praecunte, ferimus in his scriptis: uolentes, ut in signum ac testimonium recepti et completi per uos mandati nostri, sigillum uestrum praesentibus apponatis. Datum, & cetera.

COMMENT. XXXVI.

Contumaciter renuit comparere, nec pro eo tunc comparuit aliquis excusator. Multa mihi probant Emericum praeter theologiam, utrumque etiam ius non leuiter calluisse, cum in hoc praeclearo opere plurima passim inserat, quae cum iuris regulis penitus conueniant: quamuis ipse iura non citet. & qui dicunt eum nihil praeter rudem praxim intellexisse, longe absunt à ueritate quos ita dicere puto, uel quia eum non legerunt ut oportuit diligenter, uel ut furtiua sua occultarent, cum ita feresit hodie natura comparatum, ut eum magis vituperent, à quo plura acceperint; aut saltem nolunt nominare.

Sed in uiam reuertor. Hic locus inter cetera mihi suadet uerum esse quod paulo antea dicebam. nouerat Emericus ex iuris traditionibus, non posse in causis criminalibus interesse procuratorem, praesertim in grauioribus, neque ad agendum pro absente, neque ad defendendum eum. l. penul. §. ad crimen, ff. de publi. iudi. cap. ueniens. de accusatio, cap. 1. in fine. cap. titu. in criminalibus. §. quae. 3. cum similibus articulis per Antonium Rubeum Alexandrinum in tract. de potest. procurato. in causis criminalibus. numero 54. & sequen. & Ioannem Roiam in singularibus fidei, singul. 170. incipien. Procurator. & Repertorium Inquisito. uerbo, procurator. & ratio est: quoniam sicut sententia capitalis non potest ferri in absentem, ita nec in eius procuratorem, cum procurator non deliquerit. Rursus, quoniam necessaria est reorum confessio, praesertim in crimine haeresis, cum consistat in mente eius, qui id scelus commisit, de quo nemo melius quam delinquens ipse potest respondere. Haec inquam intuitus auctor hoc loco, non dixit, nullum pro hoc absente fugitiuum eius nomine comparuisse procuratorem, quia is non fuisset admissus ob rationes allatas: sed dixit, non comparuisse aliquem excusatorem.

Atque hoc uerissime & doctissime dixit, quoniam cum reus est absens, potest aliquis de innocentia eius coram iudicibus dicere, non uelut procurator, sed ut qui libet. ita Bartolus in extrauaganti, ad reprimendum. uerba legitime. quem sequitur Carrerius tracta. de haeret. numero 113. & Simancas de catho. instit. tit. 52. numero 4. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singul. 170.

Sed haec omnia ita accipienda esse docent praecitati, ut uera sint, cum absens est reus; item cum solum est in fide suspectus: secus autem si uere haereticus esset; tunc enim nullus pro eo excusator, aut defensor.

Num. 139.

Emericus pericius iuris.

In causis criminalibus cur non possit interuenire procurator.

Pro reo absente, an excusator admittendus, & quando.

for esse audiendus, iuxta c. si aduersus. de heret. quo omne hereticis patrocinium denegatur. neque hæc Eymericum latuerunt hoc loco, cum solum agat de citando suspecto in fide, non autem de eo, quem vere constabat hereticum esse, ut series disputationis ostendit à numero 138. usque ad nu. 140. exclusive.

Excusatoris partes quales. Huius autem excusatoris partes erunt allegare probabiles & iustas absentie seu fuga causas, verbi gratia, reum tadio carceris, aut tormentorum metu, cum esset delicatus, aut falsorum testimonium præiudicio recessisse, quæ si verisimilia iudicentur, sententia differenda est, donec omnia maturius expendantur, ne inauditus reus, aut indefensus condemnatur.

Heretici banniti, & diffidati: & quid bannire & diffidare. Sed ipsum tanquam vere excommunicatum habeant, & euitent, ac tanquam fugitium pro heresi, &c. Sed non videtur hic auctor iuxta legem sanctiones loqui, cum hereticos propria auctoritate capere, spoliare, ac etiam interficere liceat: sunt enim banniti & diffidati. authent. Gazaros. C. de heret. ibi: diffidamus atque bannimus. hæc enim verba: diffidare, & bannire significant statuere, vel præcipere, ut impune possint interfici. cap. felices. de panis. lib. 6. docent Angelus de Perusio cons. 13. quem sequitur Geminianus in cap. 1. de homicid. lib. 6. circa finem vers. quæro quid importent. & alii eodem loco. & Petrus Godofredus in dicta authent. Gazaros. C. de heret. verbo, diffidamus. & Ioannes Roias in singulari fidei. 5. num. 31. in octava ampliatione. & alii per hos relati.

Banniti & diffidati, an impune occidi possint. Diffidatos vero & bannitos, non modo per iudicem, sed etiam per priuatos impune posse occidi Martinus videtur permittere. l. 3. in fine. ff. ad leg. Cornel. de sicariis, ibi: transfugas licet vbicunque inuenti fuerint, quasi hostes interficere. & ratio esse videtur, quoniam banniti & diffidati à Papa, vel Imperatore, vel à legibus iam conditis per eos, sunt extra beneficia ipsorum diffidantium; iam in diffidatos & bannitos publice bellum indictum esse videtur, ut pulchre docet Conradus Brunus lib. 5. de heret. c. 14. in fine.

Hereticos an quilibet propria auctoritate capere possit & spoliare. Sed hæc sententia saltem de capiendis, ac spoliandis hereticis propria auctoritate aperte statuta est reperienda. Ad extirpanda. §. idem quoque. in hæc verba: Idem quoque Potestas, seu Rector cuiuslibet ciuitatis, vel loci, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata, banno ciuitatis, vel loci supponat tanquam pro maleficio omnes hereticos vtriusque sexus, quocunque nomine censeantur: & teneatur bannum huiusmodi à suis præde-

Acessoribus positum confirmare: præcipue autem quod nullus hereticus, uel heretica, de cætero habitet, uel moretur, aut subsistat in ciuitate, seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem; & quicumque ipsum, uel ipsam inuenerit, libere capiat, & capere possit impune: & omnes res ipsius, vel ipsorum eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure. hæc tenet ibi. Quæ cum ita sint, non videtur debuisse loqui Eymericus præfato modo, sed oportuit eum dixisse, ut quilibet caperet & spoliaret eum, qui pro heresi fugiat.

Beruntamen hæc in Eymericum obiectionem bifariam diluimus. Primum dicimus, superiorem allatam à nobis sententiam accipiendam esse, cum constat vere hereticos esse eos, qui fugiunt, aut latitant, vel quia damnati sunt, vel quia aliàs constat eos in manifestis heresibus esse, iuxta textum in cap. super quibusdam. extra de verbor. signi. tunc enim iure & capi propria auctoritate, & spoliari, ac etiam si resisterent violenter, impune occidi possent. is autem de quo hic agebat auctor, nondum damnatus erat, nec fortassis conuictus, ideoque velut excommunicatum videntur asseruit, non ut hereticum capiendum, aut interficiendum, sed reuelandum, & detegendum admonuit.

Cursum addo, quod etiam si constaret hereticum eum esse, tutius tamen est & securius, ut iudicis auctoritate & capiatur (si commode hoc fieri possit, & absque periculo euasione ipsius rei) & spolietur, ut optime docuit Godofredus in sum. tit. de heret. §. sed nunquid catholici. quem sequitur Archidiaconus in cap. si pos. 23. q. 5. in principio, in hæc verba: Sed nunquid catholici propria auctoritate possunt hereticos spoliare? dic cum Godofredo satis esse tutum, ut hoc fiat auctoritate Ecclesiæ, uel principis. hæc ille. idem tradit glossa in c. si aduersus. de heret. uerbo, auxilium. in fine, quod etiam videtur sentire Concilium Tholosanum, quod mox citatur, et Ambrosius de Vignate tract. de heret. q. 16.

D Si ipsum alicubi esse sciuerint nobis detegant, & reuelent. Ita fieri iussit iam olim Concilium Tholosanum c. 2. in hæc uerba: Et si quos repererint hereticos, credentes, fautores, & receptatores: seu defensores eorum adhibita cautela ne fugere possint, Archiepiscopo, uel Episcopo, uel dominis locorum, seu balliuis eorundem cum omni festinantia studeant intimare, ut animaduersione debita puniantur. hæc ibi.

Ibidem. Reperi heretici detentine fugiant, & iudicibus indicandi.

HÆC pars, quæ nunc sequitur, est valde necessaria: in primis verò admirabilis, multoque iudicio & prudentia constituta, cum Eymericus rem alioquin per se difficilem, fufam, & late patentem, ad certa quædam capita deduxerit, quibus omnis hæresis causa possit terminari. quem fuerit in hac re auctor secutus, ignotum est mihi: coniectura tamen assequor, eum acri iudicio, multo labore, & diligentia,

Eymerici methodus in cõstituedis modis finiendi fidei processu, & qui est fuerint imitati.

usu rerum accedente, ex Concilio Tholosano, Biterrensi, & Narbonensis olim in partibus Gallicanis contra hereticos editis, & ex consultationibus Guidonis Fulcodij ad Inquisitores, hos terminandi processus modos collegisse, & in hanc methodum absolutissimam & exactissimam redegit. neminem inuenio qui ante Eymerici tempora hæc docuerit: multos tamen reperio, qui ipsum penitus fuerint postea secuti, nec verbis quidem mutatis: nam inter cæteros Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum in 3. parte à quæstione 20. usque ad quæstionem 34. totam hanc tractationem transcripsit. Idem fecit Tabienfis, breuius tamen in Sum. verbo Inquisitor. §. 12. numero 13. & multis sequentibus. & Postremo Reuerendissimus Umberto Locatus in fine sui operis iudicialis, tit. De formulis in sancto inquisitionis officio agendorum, eundem in hac parte Eymericum est imitatus.

Hæc tamen non sunt furti nomine censenda. nam ut vere de hac etiam re differens Bartholomæus Riccius, vir latine peritus dicebat: non sunt ea furta putanda, quæ fiunt non inuitis dominis: honestius tamen & laudabilibus est ingenue profiteri per quos profecerimus: nam & hinc quandoque iniuria auctori fieri potest: qui enim ignorant tempora, quibus quisque scripserit, facile putabit, eum à quo cæteri acceperunt, vice versa à cæteris accepisse: & propter hanc causam compellimur quandoque (ut cuique honos suus illæsus conseruetur) aperte dicere, quibus locis alij Eymericum penitus sequantur. tamen alia quoque inde nascatur utilitas: quoniam veriora & firmiora putantur, quæ multi, præsertim viri graues & docti vno consensu sequuntur. itaque quo plures sunt qui ab Eymerico acceperint, eo magis credendum est eius doctrinam sanam esse, tutam esse, & multa æquitate, ac prudentia niti.

Quomodo & qualiter processus in causa fidei est terminandus: & sunt tredecim modi processum in causa fidei debite terminandi.

Bxpedito primo, quomodo & qualiter processus fidei sit iniciandus; & secundo, quomodo & qualiter sit continuandus: tertio nunc videndum existit, quomodo & qualiter sit sine debito terminandus. Vbi est considerandum, quod omnis processus fidei, vno tredecim modorum est debite terminandus. Nam delatus de hæresi

- A**visis & diligenter discussis omnibus actis & acti-tatis, & in causa productis, & habitis varijs consilijs peritorum.
- 1** Vel reperitur absoluendus, & ab heresi totaliter immunis.
- 2** Vel reperitur solum diffamatus de heresi generaliter.
- 3** Vel reperitur quæstionibus & tormentis supponendus aliquo modo.
- 4** Vel reperitur suspectus de heresi leuiter.
- 5** Vel reperitur suspectus de heresi vehementer.
- 6** Vel reperitur suspectus de heresi violenter.
- 7** Vel reperitur diffamatus de heresi, & suspectus insimul & communiter.

8 Vel

- 8 Vel reperitur confessus hæresim & pœnitens, & non relapsus probabiliter.
- 9 Vel reperitur confessus hæresim & pœnitens, sed relapsus veraciter.
- 10 Vel reperitur confessus hæresim, & impœnitens, sed non relapsus realiter.
- 11 Vel reperitur confessus hæresim, & impœnitens atque relapsus certitudinaliter.
- 12 Vel reperitur non confessus, sed conuictus de hæresi legitimis testibus, & aliàs iudicialiter.
- 13 Vel reperitur conuictus de hæresi, sed fugitiuus, vel absens contumaciter.

Et sicut dictum est de hæresi, sic & dicendū est de hæreticorum receptatione, defensione, vel fautoria. Nam delatus de receptatione, defensione, vel fautoria hæreticæ prauitatis, vel reperitur absoluentus, & immunis totaliter, uel diffamatus generaliter, & sic de aliis, vt de hæresi est prædictum.

De primo modo finiendi fidei processum quando delatus est absoluentus.

141 Primus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæresi processus meritis diligenter discussit cum bono consilio peritorum reperitur ab obiecto hæresis crimine immunis totaliter: & hoc est, quando delatus non conuincitur, nec confessione propria, nec facti euidencia, nec testium production legitima; nec aliàs suspectus, nec diffamatus publice de prædicto crimine reperitur.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim per Episcopum & Inquisitorē coniunctim, uel diuim, quia in hoc casu unus solus potest iuxta glo. Ioan. And. super c. Multorum querela. de hæret. in Clem. §. duro tamen, & uerfi. procedere contra illos, in aliis autem non; absoluitur per sententiam tenoris sequentis.

Forma absoluendi delatum de hæretica prauitate, cum nihil probatur legitime contra eum.

142 Nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorum, Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini à sancta sede Apostolica specialiter delegatus: Attendentes quod tu talis de tali loco, & talis diocesis fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate, scilicet quod, &c. Attendentes etiā illa esse talia, quæ nõ ualebamus, nec debebamus conuenientibus oculis pertransire, descēdimus ad inquirendum si prædicta fulcīrētur aliqua ueritate; testes recipiendo & examinando, defensiones etiam concedendo, & aliā faciēdo, quæ decebat, secundum Canonicas sanctiones: Ea propter uis & diligenter examinatis omnibus

actis & actitatibus in hac causa, omnibusque æqualiter libris, habitoque consilio peritorum in iure, ac etiam in Theologia facultate, illoque sepius repetito, sedentes pro tribunali, more iudicis iudicantis, ac habentes præ oculis solū Deū, & negotii ueritatē, sacrosanctis Euāgelij positis corā nobis, ut de uultu Dei nostrum iudicium procedat, & oculi nostri uideāt æquitatem. Ad nostram diffinitiuam sententiā procedimus in hunc modū.

CHRISTI nomine inuocato. Quia per ea, quæ uidimus & audiuius, & producta & oblata, acta, & actitata sunt coram nobis, in præsentī causa, non inuenimus aliquid contra te legitime fore probatum de his, quibus delatus fueras corā nobis; pronūciamus, declaramus, ac sententialiter diffiniimus, contra te non esse, nec fuisse aliqd actū legitime coram nobis, propter quod possis, uel debeas hæreticus iudicari, nec suspectus haberi aqualiter de hæretica prauitate; quare te à præsentī instantia, Inquisitione, & iudicio totaliter relaxamus. Lata fuit hæc sententia, & cætera.

Alia forma ad hoc idem.

Nos frater N. ordinis Prædicatorum Inquisitor, &c. Visi & diligenter discussis omnibus & singulis in præsentī causa actis, & actitatibus, habitoque solenni consilio super illis, maturo pariter et digesto, in sacra Theologia, ac iure peritorū, sedentes pro tribunali more iudicis iudicantis, habentesque præ oculis solū Deum, sacrosanctis Euāgelij positis corā nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, et oculi nostri uideant æquitatem, ac die, hora, et loco tibi tali, de tali loco, talis diocesis, ad audiendam diffinitiuam sententiā assignatis, sententialiter declaramus, pronūciamus, et diffiniimus, contra te nõ esse coram nobis legitime probatū aliquid de his, de quibus delatus fueras corā nobis, scilicet quod dixeras, uel feceras, etc. propter quod debeas hæreticus, uel suspectus de hæresi reputari. Quare te absoluentem per præsentem nostram sententiā, à præsentī instantia, ac nostro iudicio relaxamus. Lata fuit hæc sententiā, et cætera.

Caueatur quod non ponatur in sententia, quod est insons, uel immunis, sed quod non fuit probatum legitime contra eum: unde si postmodum, temporis processu iterum deferatur, et legitime proberur, potest non obstante prædicta absolutoria sententia condemnari.

Eodem modo absoluentus est quis, quando est delatus de receptatione, defensione, seu aliàs fautoria hæreticorum, seu hæreticæ prauitatis, cum nihil probatur contra eum legitime.

COMMENT. XXXVII.

Idem prorsus Iacobus Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q. 20. & Locatus in sine operis iudicialis, in formula absoluendi delatum, quando nihil est legitime contra eum probatum, & Zanchinus c. 41. in sine. & Tabiensis in Sum. uerbo, Inquisitor. §. 12. nu. 13. & Syluester de strigibus lib. 3. c. 4. puncto. 3.

141 In sententia absolutoria nemo insons pronuntian- dus, & quare.

Num. 141. De sententiis proferendis in hoc crimine qui differunt.

Et de sententiis in causa hæresis pronūciandis uide Conradum Brunum lib. 4. de hæret. ca. 10. & Ioannem Roiam in singularibus fidei, singul. 177. cum aliquot sequen. Gondissaluum tract. de hæret. q. 20. num. 8. & seq. Franciscum Squillacensem de fide catholica cap. 44. Simancas de carbo. instit. tit. 60. & Archidiaconum & Ioannem And. copiose, in ca. vt commissi. de hæret. lib. 6.

a Talis enim per Episcopum, & inquisitorē coniunctim, uel diuim: quia in hoc casu vnus solus potest, &c. Et hæc sententia, quod cum reus est absoluentus, uel solus Episcopus, uel solus Inquisitor ipsum possint absoluerē de iure uerior est: quamuis contraria sit tutior: sed de hoc articulo ex professo disputat Eymericus infra hac par. 3. q. 48. ubi dixi copiose.

Num. 142. Attendentes, quod tu talis de tali loco, &c. fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate, scilicet quod d. &c. Hic uidetur nõ obscure indicare Eymericus in sententia absolutoria exprimentas esse hæreses, aut delicta eius qui est absoluentus, ob quæ fuit accusatus, sine denūtiatus; quod tamen nullo iure cautum est: & propterea crederem subrius esse nullis erroribus recitatis, cum non fuerint aduersus ipsum probati, pronuntian- dam esse sententiā absolutoriam publice, sine contra defunctum, sine contra uiuentem, quod ualde prudenter cautum inuenio per Madribianam instructionem anni MDLXI. cap. 62. in hac uerba à nobis Latine reddita.

Quando defensor memorie et famæ alicuius defuncti legitime causam defendit, fueritque defunctus ab ea iudicii instantia absoluentus, sententia eius pronuntietur in publica actione, cum edicta publicata fuerint contra ipsum. quāquam non debet hoc casu produci statuta defuncti qui absoluitur in publica actione: neque etiā debent recitari in particulari errores, de quibus fuit accusatus, cum probati non fuerint. atq; hoc ipsum debet obseruari circa illos, qui personali- ter fuerunt capti et accusati, et absoluentur ab instantia iudicii, si fuerit hoc ab ipsis petitum. hætenus ibi. Quæ propterea mihi ubique obseruanda uidentur, quoniam multa æquitate nituntur, & rationi sunt ualde consona.

Num. 143. Caueatur quod non ponatur in sententia, quod est insons, etc. Idem hoc obseruant Tabiensis in Sum. uerbo, Inquisitor. §. 12. nu. 13. uerfi. caueatur. & Sprenger in malleo maleficarum. 3. par. q. 20. in fine. quod est custodiendum ob rationem hic ab Eymericus tract. de hæret. c. 41. in fine posuit in sententia absolutoria hæc uerba.

Idcirco te tanquam penitus innocentem, per nostram diffinitiuam sententiā in his scriptis absoluius à dicta Inquisitione et contētis in ea. Sed quid si absoluitur tanquam penitus innocens & immunis, & postea de eodem crimine deferatur, poterit ne non obstante sententia absolutoria, iterum iudicari, & condemnari? Respondeo posse; quoniam in hoc crimine fauore fidei sententiā quacunque nunquam transeunt in rem iudicatam, ut singulariter docuit Lucas de Penza, in l. vnica. uerbo, notum. C. de sentent. aduersus fisci cum latis, retract. lib. 10. quem

sequitur Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertio. 49. et idem in eadem parte de privilegijs Inquisitorū, nu. 449. & Simancas de carbo. instit. tit. 60. nu. 13. quam sententiā uidetur probare textus in c. ut commissi. §. nec non. de hæret. lib. 6.

Verum omisiss iam antiquis controuersis, nouissime Pius V. Pont. Max. rescripto quodam incipiente: Inter multiplices curas, quod est impressum inter litteras apostolicas pro officio Inquisitionis, in fine huius operis, iustissime cauit, ne sententiæ in causa fidei unquam transferantur, aut deinde transeant in rem iudicatam.

Atque ex his penitus refellitur opinio Decii consi. 137. incipien. Diligenter pro tenui facultate. Conradi Bruni lib. 4. de hæret. c. 8. in fine, assertentis, hæretico prædesse exceptionem rei iudicatæ: nullis ergo diffinitiuarum absolutoriarum sententiarum exceptionibus obstantibus, quoties nouæ probationes, aut indicia acceperint, de eodem crimine et inquisitio, & condemnatio fieri poterit.

Quod uero paulo antea dicebam cum Eymericus, uel delicta, neminem esse pronuntian- dum innocentem, aut immunem in sententia absolutoria: tunc non crederem procedere, quando per testes falsos fuit conuictus, aut per iniquos & maleuolos, & inimicos capitales, uel conspiratores delatus, qui postea penitentia ducti dixerunt se falso detulisse, aut falsum testimonium contra delatum dixisse constitit: hoc enim casu cum constet de manifesta innocentia delati, & de aperta iniquitate testium & delatorum, optime poterit in sententia absolutoria pronuntiarī insons, & penitus immunis, ut etiam Eymericus ipse indicat faciendum in 12. modo processum terminandi. nu. 208. in fine, ubi: Ipso delato ut immuni à iudicio relaxato. & hac fortassis ratione locutus censeri potest Zanchinus, quem paulo antea merito refellebamus: sed cum testes, aut denūtiatores retrahant dictum suum, uidentur est diligenter ne id faciant, quia corrupti fuerunt prece, uel à delato, uel a consanguineis & amicis delati, de quo dixi a libi plenius.

De secundo modo finiendi processum in causa fidei per purgationem canonicam.

Secundus modus processum fidei terminandi, et finiendi est, quando delatus de hæresi, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio peritorum, reperitur solummodo de tali hæresi diffamatus in aliqua uilla, ciuitate, uel prouincia: et hoc est quando delatus non conuincitur, nec propria confessione, nec facti euidencia, nec testium production legitima, nec quæcunque alia indicia probantur legitime contra eum: nisi præcisè sola infamia.

Circa istum talis practica est seruanda in tali casu. Quia sententia non potest ferri pro delato, absoluento eūdem, sed cōtra, indicendo sibi purgationem canonicam, Episcopus et Inquisitor coniunctim, et non diuim (nisi unus committat alteri

Sententiæ fidei nõ transeunt in rem iudicatam.

14

alteri vices suas, iuxta cap. Multorum querela. de hæret. in clemen. ferant sententiam per hunc modum, vel similem in effectu.

Forma purgationem canonicam diffamato indicendi.

145 N O S N. misericordie diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum in terris talis domini, Inquisitor hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica spali ter delegatus. Considerantes, qd meritis processus facti per nos contra te talem, talis diocesis, nobis declarum de tali hæretica prauitate, &c. nō inuenimus te confessatum, nec conuictum de prædicta labe, nec aliā suspectum, nisi qd te reperimus legitime ac veraciter in tali villa, ciuitate, vel dicecesi, & apud bonos & malos publice diffamatum; Ea propter ad purgandam huiusmodi infamiam tibi indicimus purgationem canonicam, vt est iuris, assignādo tibi talem diem talis mēsis, ac talem horam illius diei, in qua compareas personaliter corā nobis, & purges tuam infamiam tantis t, seu tot ordinis tui: qui quidem compurgatores tui, sint homines fide catholici & vita probati, & qui cōuersionem tuam, & vitam nouerint, non tam moderno tempore quā tractato: significantes qd si in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto, prout volunt canonicæ sanctiones.

† Id est, opido.

† Al. tūta manu ordinis tui

146 Hic autem considerandum est, quod cum aliquis reperitur legitime de aliqua hæresi publice diffamatus, & contra eum aliud non probatur nisi infamia ipsa sola, sibi indicitur purgatio canonica hoc est, qd habeat bonos aliquos viros septem, decem, viginti, vel triginta, secundum quod plus, vel minus, & in locis pluribus, vel paucioribus, magis, uel minus insignibus, fuerit diffamatus, qui sint suæ conditionis, vel ordinis: ut si diffamatus est religiosus, & illi sint religiosi: si clericus secularis, & illi clerici seculares: si miles, & illi milites, qui purget eum à crimine, de quo est diffamatus: qui compurgatores debent esse homines fide catholici, & uita probati, qui & illius cōuersione & uitam, non tam moderno tempore cognouerint, quā antiquo, ut habetur extra de purg. cano. c. Inter sollicitudines.

Quales esse debeant compurgatores.

147 Pœna recusantis se compurgare.

Si autē se purgare noluerit, excommunicetur: quam excommunicationem si per annum sustinuerit animo indurato, ex tunc ut hæreticus condemnatur, iuxta ca. Excommunicamus itaque, §. qui autem, de hæret.

Pœna deficientis in cōpurgatione.

148 Si autem se purgare decreuerit, sed in purgatione defecerit, hoc est, qd purgatores tales, & tantos, prout est ei iniunctum, qui eum purgent, non inuenierit, pro conuicto habetur, & sicut hæreticus condemnatur, ut habetur extra de hæret. Excommunicamus r. §. adiciamus, & uerbi. qui nisi se. & de purg. cano. c. Cum dilectus.

Considerandum etiam hic est, quod quando dicitur quod indicatur diffamato, quatenus purget se; trina vel quarta manu ordinis sui, quod ordo sumitur ibi in genere, & non in specie: unde si

A Episcopus purgandus est, non negatur, quin cum Episcopis, in purgatione possint admitti abbates, & religiosi presbyteri, & in alijs pari forma: de purg. cano. cap. Quoties. Purgabit autem se diffamatus per modum, qui sequitur, ut colligitur extra de purg. cano. cap. Quoties, §. porro. & c. Accedat.

Forma purgationis canonice a diffamato de hæresi faciendæ.

ADVENIENTE autem termino eidem diffamato ad se purgandum canonicè assignato, comparebit personaliter purgandus cum suis cōpurgatoribus coram Episcopo, seu Inquisitore, in loco ubi noscitur infamatus: & ille qui diffamatus est ponens manum super librum Euangeliorum ante eum positum dicit sic: Ego iuro super quatuor ista Euangelia sancta Dei, quod talē hæresim: exprimendo eam, de qua est diffamatus: nunquam tenui: nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo. Negabit. s. cum iuramento illud, de quo est diffamatus, quidquid sit illud: Quo facto omnes compurgatores ponent manum super prædictum librum Euangeliorum, & quilibet dicit ita: Et ego iuro super ista sancta Dei Euangelia, quod credo ipsum verum iurasse. Et tunc canonicè est purgatus.

150 Considerandum a est etiam, qd diffamatus de hæresi, sibi est purgandus, ubi noscitur diffamatus: & si in multis locis fuerit diffamatus, imponatur sibi, qd in omnibus illis fidem catholicam publice profiteatur, & detestetur hæresim, de qua ibi noscitur infamatus. de purg. cano. c. Inter sollicitudines.

Nec cōtemnat qui canonicè de hæresi se purgavit: nam si post purgationē incidit in hæresim iam purgatam, pro relapso habetur, & tūc ut relapsus est tradendus curiæ seculari, iuxta c. Excommunicamus r. §. adiciamus. & uerbi. uel si post purgationem. &c. Ad abolendam, §. illos quoque. Secus autem si in aliam hæresim incidit, de qua se ante non purgauerit, iuxta c. allegatum.

COMMENT. XXXVIII.

144 O bservandum hic est primum, hunc modum secundum finiendū processum fidei differre à septimo, in quo etiam agit auctor de indicendâ canonica purgatione ipsi diffamato, sed ille amplius ibi, ex alijs indicibus de hæresi erat suspectus, & propterea non modo purgationem, sed etiam abiurationem simul est subire coactus, hic uero solum erat infamatus de hæresi.

145 Et quæ ad hunc modum spectant, repetunt Tabien sis in sum. verbo, Inquisitor. §. 13. nu. 14. & Sprengelius in malleo maleficarum. par. 3. q. 2. 1. Locatus in opere iudiciali verbis, purgatio. & in fine operis in forma ferendi sententiam contra diffamatum de hæresi: vt purget se canonicè, plenissime etiam Repertorium Inquisitorum verbo, purgatio, Syluester de strigibus lib. 3. cap. 4. puncto 4. de qua multa quoque extant in consilio Tarraconensi relato ab Emerico supra par. 2. Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. capit. 3. 2. & dixi multa de canonica purgatione in

De purgatione canonice in hoc crimine qui differunt.

in hoc crimine omnino cognoscenda supra parte. 2. super cap. inter sollicitudines. de purg. cano. quæ sunt omnino videnda ad tollendas omnes huius loci difficultates.

Vnus canonice purgationis in crimine hæresis.

Et cum in omnibus fere criminibus abolutus fuerit & extinctus versus canonice purgationis; in crimine tamen hæresis, etiam nunc restitutus est, & in sacro Inquisitionis tribunali frequentatus. quamvis enim in alijs multis delictis sinistra suspicio, præsertim à maleuolis orta, aut tolerari possit, aut interdum negligi in crimine tamen hæresis ferenda non est, nec dissimulanda, sapienter enim scribit Rufinus lib. 1. inuetuarum in Hieronymum: Gloriosum quidem esse Christi exemplo iniurias tolerare patienter, at vniam hæreses notam qui ferat, aut dissimulet, non esse Christianum. & beatus ipse Hieronymus ad Pamachium epistola. 6. r. aduersus errores Ioannis Hierosolymitani altissima clamant voce in hæc uerba: Nolo in suspitione hæreses quemquam esse patientem: ne apud eos, qui ignorant innocentiam, eius dissimulatio, conscientia iudicetur si taceat. hæc ille. quod retulit Albertinus in repetitione rubricæ de hæret. lib. 6. quæst. 14. numero 75. huc spectant quæ tradit Bernardinus Diaz in præct. crim. cano. cap. 140.

Iustissime ergo Catholica & sanctissima mater Ecclesia, respiciens quā graue & periculosum sit hæc hæresis infamia laborare, varios modos excogitauit ad excludendam sinistram hæreses suspicionem, quoties aut dictis, aut factis fidelis quispiam eam contraxisset, variis etiam pœnis coercens. inter ceteros uero modos vnus est canonice purgatio.

Num. 144.

An solus Episcopus, uel Inquisitor indicere purgationem canonice.

¶ Quia sententia non potest ferri pro delato, absolueno eundem, sed contra indicendo sibi canonicam purgationem, Episcopus & Inquisitor coniunctim, &c.] Sed videbatur quod vnus sine altero posset indicere canonicam purgationem nam cum delinquentes in hoc crimine ad abiurationem, uel purgationem recipiuntur, non uidetur pronuntiar sententia contra eos, sed pro eis: quare potius uidetur fauorabilis & absolutoria, quā condemnatoria unde iuxta sententiam Emerici in modo superiori, & infra quæst. 48. huius 3. partis non uidetur necessarium quod simul conueniant ad hæc exercenda Episcopus & Inquisitor: & plane quamuis hæc sententia de ratione iuris stricta, fortassis uerior uideatur, at contra uia est tutior, quā hic proficitur auctor, ut dixi infra in hac 3. parte super dicta quæst. 48. ubi hanc difficultatem plene declarau. interim uideo Campegium apud Zanchinum cap. 8. verbo, diffinitiuam. & Syluestrum de strigibus lib. 3. c. 4. puncto 4. Mibi magno opere probatur contraria sententia, iuxta id quod dixi paulo post hoc ipso commentario. S. hæc quidem.

Et in Hispania, Abulensi quadam instructione anni MCCCXCXIII. cap. 1. postquam statutum esset, ut in qualibet Inquisitione duo constituantur Inquisitores subdit in hæc uerba: Qui (scilicet Inquisitores) simul, & non vnus sine altero cedant ad capturam, uisitaturam, compurgationem canonicam, &c. similiter ergo iustissimum est, ut in locis ubi vnus tantum est Inquisitor Apostolicus, is non indicat canonicam purgationem sine Episcopo loci.

¶ Considerandum etiam hic est, &c. quod ordo sumitur ibi in genere, & non specie: unde si Episcopus, &c.] Est omnino obseruandum hoc Emerici documentum: nam si in specie inueniendi essent tales compurgatores, qualis est purgandus, aut nūquam posset se purgare, aut facile deficeret in purgatione; nunquam enim, uerbi gratia, Episcopus purgandus posset inuenire duodecim, uel viginti Episcopos, qui ipsum purgarent: ac de ceteris idem est iudicium: nam si dux belli esset purgandus, difficulter posset inuenire tot alios duces bellicos, qui ipsum purgarent. ergo sufficit ad satisfaciendum iuri postulanti in purgatione tantam manum, hoc est tantum numerum ordinis eius, cuius est ipse purgandus, ut habeatur illi, de quibus in genere uere prædicatur illa qualitas, quæ est in purgando, quæ latius hic persequi non est presentis instituti, nec necessarium. uidentur interim Albertinus in repetitione cap. quoniam. de hæret. lib. 6. quæstione prima, & nonnullis sequentibus, qui multam lucem huic Emerici documento dabit.

Num. 148.

Qualiter intelligendum, Compurgatores esse de bere eiuſdē ordinis cum purgando.

¶ Adueniente autem termino, &c. comparebit personaliter purgandus cum suis compurgatoribus, &c.] supra par. 2. super cap. inter sollicitudines. ubi egimus de canonica purgatione, praxim omisimus, quæ in ea solet obseruari: quoniam eam Emericus hoc loco docebat: uerum nimis breuiter persecutus est rem difficilem, & periculosam, quæ non debet nisi cum maxima fieri consideratione, ut ibi diximus. Quare ut hic locus illustretur, & suppleamus quæ deficiunt, tota hæc praxis indicendæ purgationis erit hic præscribenda: nulli autem luculentius (quos ego uiderim) rem hanc tradiderunt, quā Auctor repertorii Inquisitorum uerbo, purgatio. §. forma. & Simancas de catho. instit. tit. 56. num. 25. & seq. sed Simancas ordinatius loquitur, cuius uerba huc transcribere placuit, cum nec melius à me, nec elegantius dici possit, & ut uiro docto suus honos habeatur, dicit ergo ita.

Num. 149.

Ritus & ordo in purgatione canonice obseruandus.

In causa purgationis canonice hoc ordine & ritu procedi solet. Conueniunt in vnum Inquisitores, Episcopus, aut eius Vicarius, & assessores, seu consultores periti, & excussis probationibus, reū condemnant, ut se purget septem plus minus testibus: hoc addito, ut si defecerit in vno, duobus tribus aut pluribus, exinde conuictus plene de crimine censeatur. Hæc autem sententia reo dicenda est, & ab ea potest prouocare; & post appellationem causa referenda est ad Senatū, nisi forte friuola fuerit appellatio: quia tunc ei ab Inquisitoribus deferendum non est, ut generaliter Clemens iij. constituit, & specialiter epistola quadam Senatus sanctæ Inquisitionis plenius continetur. l. 2. c. de decurio. lib. 1. o. l. 1. de appellatio. cap. cum appellationibus friuolis. de appellatio. lib. 6.

Num. 25.

Deinde si à sententia non fuerit appellatum, uel post appellationem sententia confirmata sit, uel appellatio friuola reiecta fuit ab Inquisitoribus: tunc reus ad se purgandum debet nominare tot uiros bonos, testes expurgatores, quot in sententia Inquisitorum continentur. Illi autem testes uocari seorsum debent ab Inquisitoribus, & ab eis tria sunt inquirenda. Primum, an reum cognoscant, & à

Num. 26.

& à quo tempore: secundū, an reus, vel eius cōsan-
guinei, vel affines dederint, aut pmisserint aliquid
ipsum testibus, ut reo fauerent; tertium, an tes-
tes ipsi se obtulerint ad reum purgandum. Quæ
omnia quodā instructionū capite plenius cauta sunt.

Num. 27.

Post hæc testes omnes conuocantur in audito-
rium Inquisitorum, & reus ad tribunal ducitur, &
ab Inquisitoribus interrogatur, an homines illos
cognoscat, & an illi sint, quos ipse in testes purga-
tores nominauit; qui respondere solet, se illos cog-
noscere, & eosdem esse, quos nominauit. fiunt
autem hæc omnia coram Inquisitoribus solis, ac
tabellione, seu notario, qui litteris mandare singu-
la debet: nec alius quispiam præsens esse huic pur-
gationi permittendus est: ne ipse quidem uicarius
Episcopi ordinarii, ut quadam epistola Senatus
sanctæ Inquisitionis continetur: à sententiā uero
purgationis excludi nō potest ordinarius, aut eius
uicarius, ut dixi titulo de abiuratione. [conferet c.
3. 15. q. 1.]

Num. 28.

Deinde Inquisitor ad expurgatores conuersus,
talīa dicere solet: Scitote, fratres, q̄ Acacius reus
de hoc & illo crimine accusatus, & suspectus est:
quam ob rē ab ea suspicione se purgare teneret, &
uos nominati estis in testes innocentie sue. Tu ue-
ro Acaci per Deum & sacrosancta Euangelia re-
sponde, an ea crimina commiseris: & statim reus
coram illis iurat, se nihil eorum dixisse, aut fecisse.
Deinde reus abire iubetur: & Inquisitor inter-
rogat purgatores, an ea omnia probe intellexe-
rint: qui respondent, se intellexisse. Mox testes om-
nes secedūt: & singulis seorsum uocatis, & ab eis
solenni iuramento exacto, quærit Inquisitor, an
credant Acacium iurasse uerū, uel falsum; & quid
quid responderint, à notario fideliter scribendum
est, hætenus de ritu purgationis canonice.

Cum indi-
tur canonica
purgatio, aut
Episcopus,
aut eius vica-
rius adesse de-
bet.

Hæc quidem Iacobus Simancas, in quibus id in
primis mihi uidetur notatu dignum, quod dicit num.
27 uidelicet, huic purgationi non posse interuenire
Episcopi vicariū; quod licet in Hispania custodiat,
per priuatas eius Inquisitionis instructiones; alibi se-
cus faciendum crederem, quod est iuri communi magis
consonum. & doctrinæ EymERICI hoc loco conuenien-
tius, qui scribit in purgatione iniungenda Episcopum
& Inquisitorem simul conuenire debere quod non so-
lum puto locum habere in pronuncianda sententiā, sed
etiam in toto purgationis actu exercendo: & hoc uide-
tur esse tutius, & obseruandum donec alii meliora do-
ceant, quibus libentissime acquiescam nam cum reus si
deficiat in purgatione, possit ut hæreticus condemna-
ri, quod non pot fieri sine Episcopo; oportet omnino ut
ei etiam actui ex qua tantus effectus facile sequi potest,
Episcopus, aut saltem eius vicarius adsit præsens.

Postremo, hoc mihi præterea uidetur addendum,
ipsis compurgatoribus, distincte & clare legendum es-
se processum, id est summarie, & delicta, & indicia es-
se illis declaranda, ob quæ purgandus ipse captus est, et
compulsus canonicam subire purgationem: nisi enim
hæc intelligant compurgatores non poterunt iure, &
debite ipsum purgare.

Hispanensi quadam instructione anni M D. post
cap. 4. forma obseruanda in canonica purgatione præ-
scribitur in hæc uerba à nobis latine reddita: Qui

A compurgandus est in præsentia compurgatorum
iuret in forma iuris super Crucem & Sancta Dei
Euangelia de dicenda ueritate, super his de qui-
bus fuerit interrogatus. Et præfatio prædicto iura-
mento, Inquisitores dicant ei: Tu, N. fuis accu-
satus de tali & tali delicto (specificatis ei solum
illis delictis, quæ sapiunt hæresim) de quibus es
uehementer suspectus, meritis processus confide-
ratis: percunctamur à te sub debito iuramenti,
quod emisisti, an commiseris, uel feceris, uel cre-
dideris hæc delicta, uel aliquid ex eis? Et habita
responsione ipsius rei in præsentia compurgato-
rum, reducat ad carcerem: Et postea recipiatur
iuramentum à compurgatoribus in forma iuris,
&c. & quilibet seorsum interrogetur sub debito
iuramenti, an credant quod dictus N. reus car-
ceratus dixerit ueritatem; & scribatur in proces-
su quidquid dixerint; & quidquid actum fuerit
suo ordine, hæc ibi.

Ex his quæ dicta sunt hætenus uidetur consequi
canonicam purgationem in secreto esse faciendam, uel
delicet, in auditorio Inquisitorum, aut in palacio Epi-
scoporū.

Admonebo tamen solitum olim fuisse indicare pu-
blice canonicam purgationem, cap. illud. 23. dist. 5.
constat ex peruetusto codice manuscripto, qui penes me
extat, in quo plurima continentur ad sanctum officium
spectantia, ubi cum agitur de forma inducenda pur-
gationis canonice ipsi infamatis, præscribitur, ut
is qui se purgat, præsentem multitudinē copiosa id fa-
ciat.

Sed in hac difficultate ita uidetur dicendum, si quis
publice de hæresi diffamatus est, sane publice quo-
que purgare se debet, ut eis publice satisfaciat se
purgatio, quos publice per ingratum infamia offen-
dit odorem: imo quidem in fauorem eius, qui se pur-
gat hoc tendere uidetur, ut publice si purgationem
præstiterit, honori & fama restitatur, quod si pu-
blice non fuerit diffamatus, tunc in priuato præstabit
hanc canonicam purgationem. hanc distinctionem af-
fert glo. 2. quæst. 5. in summa. uerbo, cogendus. glo.
in cap. 1. uerbo, publico. 15. quæst. 5. Archidiaconus
in cap. illud. 23. dist. Repertorium Inquisitorum
uerbo, purgatio. §. si enim est infamatus. & alii, à
quibus non uidetur dissentire hic EymERICUS, nu-
mero 150.

Sunt autem quidam, qui cogi non possunt, ut in pu-
blico purgentur, de quibus Archidiaconus præcita-
to loco, hæc indicasse sit satis: nam diligentiori for-
tassis indigent consideratione, & uerbiore explica-
tione.

E Considerandum est etiam, quod diffama-
tus de hæresi, ibi est purgandus, ubi noscitur
diffamatus, &c. Quia medicina morbo debet esse
contraria, & ideo per purgationem debet ibi sa-
tisfacere, ubi per malam famam offendit, & deli-
quit. Sed amplius obseruari iubet auctor, ut qui in
pluribus locis diffamatus est, in pluribus satisfaciat,
non quidem per purgationem, quam cum semel
adimpleuerit, non debet iterum subire, sed per præ-
dicationem: quod qualiter accipi debeat, dixi supra
par. 2. sup. cap. inter sollicitudines. §. præcipias in-
super.

An purgatio
canonica in
publico fieri
debeat.

Num. 150.

In pluribus
locis diffama-
tus in illis de-
bet satisfacere.

e ¶ Nec

Num. 150. ¶ Nec contemnat qui canonicè de hæresi se A
purgauit: nam si post purgationem incidit in hæ-
resim iam purgatam, pro relapso habetur, &c.]
De hac difficultate uariis locis uarie sensit EymERICUS.
nam par. 2. q. 58. in fine. num. 7. uers. eodem modo
si quis diffamatus dixit de hoc casu iura non loqui a-
perite, & propterea Pontificem summum esse consu-
lendū. & 3. par. in 7. modo processum fidei terminan-
di. tit. De forma hæresim adiurandi. §. ratione autē pur-
gationis. num. 184. non admodum determinate uide-
tur asserere sententiā, quam hic audacter adstruit,
dum dicit, dubium esse an is qui incidit in hæresim de
qua se purgauit, uelut relapsus curia sit seculari
tradendus: quamuis subiungat, quod uidetur tra-
dendus.

Et quoniam supra par. 2. super q. vltima. promisi
me hanc difficultatem hoc loco explicaturum; ideo
quæta fieri poterit & breuitate & perspicuitate, quid
mihi dicendum uideatur, explanabo.

Ac primum de iure nulla uidetur esse dubitatio,
quin is qui se purgauit, si iterum incidat in hæresim,
de qua se purgauit (ut hic uult EymERICUS) debeat ut
relapsus tradi curiæ seculari per textum in c. ad abo-
lendam §. illos quoque. de hæret. quem hic citat auctor,
cuius uerba sunt: Illos quoque qui post abiurationem
erroris: uel postquam se (ut diximus) proprii
antistitis examinatione purgauerint, deprehensi
fuerint in abiuratum hæresim recidisse, seculari
iudicio, sine ulla penitus audientia decernimus
relinquendos. hæc ibi.

Idem uidetur innuere textus in cap. excommunicamus
1. §. aduicimus. de hæret. cuius uerba sunt.

Ipsæ autem Episcopos ad præfentiam suam cōuo-
cet accusatos. qui nisi se ab obiecto reatu purga-
uerint, uel si post purgationem exhibitam, in pri-
stinā fuerint relapsi pñdiam. canonicè puniantur.
Idem apertius sancit Alexander III. in c. super eo.
de hæret. lib. 6. ibi. Quodque ii, qui post abiurationem
erroris, uel postquam se proprii antistitis ex-
aminatione purgauerint, si deprehensi fuerint
in abiuratum hæresim recidisse, seculari decer-
nuntur iudicio, sine ulla penitus audientia relin-
quendi. hæc ibi.

Postremo eandem EymERICI sententiā comproba-
re uidetur non obscure concilium Narbonense, c. 11.
in hæc uerba. Et illos qui post abiurationem erro-
ris, seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratum
hæresim recidisse, seculari iudicio sine ulla
penitus audientia relinquatis animaduersione
debita puniendos: cum sufficiat tales per falsam
conuersionem semel ecclesiam decessisse: præfer-
tim ubi tanta eorum inualuit multitudo,
licet eis penitentibus nequaquam penitentia sit
neganda. hætenus ibi.

Ex his apparet sententiā EymERICI, aut ueram es-
se, aut saltem multum probabilem: nam in his locis ci-
tatis uidemus abiuratum & se purgantem in hoc æ-
quiparari, ut si iterum incidat in abiuratum errorem
seculari iudicio relinquatur.

Quod si quis dicat his locis haberi sermonem de eo
qui simul & abiurauit & se purgauit; hoc non uide-
tur facile admittendum; quoniam illa particula, uel, a-
peritè indicat casum sequentem, diuersum esse à præ-

cedenti, cum eius natura sit distinguere & separare e,
non coniungere aut copulare.

Ex his plane redditur hæc questio ualde difficilis,
nec uideo quid primo obtutu his iuribus possit respon-
deri. quam ob rem omiſſis hic multis contemplationi-
bus, hanc putarem ueram esse præfatorum rescripto-
rum sententiā: Qui abiurauit de uehementi hærec,
uerbi gratia, hæresim: Romanus Pontifex non est
caput Ecclesiæ, si postea uere in eam relabatur, tra-
dendus est curiæ seculari: & hoc est sine controuersa.
per textum in c. accusatus. §. eum uero. de hæret. lib. 6.
quod procedit etiam si in aliam hæresim à priori diuer-
sam incidat iuxta præcitatum textum, cum generali-
ter abiuret omnem hæresim.

Eodem modo si quis ob uulgatam & frequentem
infamiam, quam ex dictis, uel factis seminauit, gra-
uem & uehementem contraxit hæresis alicuius suspi-
cionem, uerbi gratia, huius: Non esse purgatorium:
aut huius: Errare eos qui hæreticos persequuntur;
& dicant fore puniendos: & coactus fuerit se de
hac hæresi purgare tanquam uehementer suspectus,
& grauius infamatus, si postea uere deprehendatur
incidere in eandem hæresim de qua se purgauit, re ue-
ra ut relapsus erit curiæ seculari tradendus, iuxta tex-
tum in dicto ca. accusatus. §. ille quoque. de hæret. lib.
6. idque ob rationem quam adduxi supra, parte 2. su-
per q. 58. §. quartus casus est, quoniam per hanc secun-
dam deprehensionem expressam declaratur animus il-
lius, qui primo fuit in mala opinione contra fidē Chri-
sti, in qua semper præsumitur continuasse usque ad se-
cundam deprehensionem. & hæc mihi uidetur uera
& iusta sententiā, cum post purgationem, quam quis
ut grauius & uehementer infamatus fecit, uere de-
prehendatur in hæresim lapsus. & in his terminis acci-
piendum uidetur quod hic ualde prudenter tradit Eym-
ERICUS.

Hanc EymERICI sententiā aperte profitetur Ho-
stiensis in cap. Excommunicamus 1. de hæret. §. qui au-
tem. uerbo, euitentur. in hæc uerba: Quod si post
purgationem præstitam, uel abiurationem factā,
in hæresim eandem reciderint, seculari iudicio
sine ulla penitus audientia relinquuntur: sup. co.
Ad abolendam §. illos quoque. hæc Hostiensis. Idē
tenet in summa tit. de hæret. §. qualiter deprehendatur.
uersi. idem si iam purgauerat se. Hostiensis sequi-
tur Ambrosius de Vignate tract. de hæret. quest. 19.
num. 186. & in eandem opinionem consentit Hiero-
nymus Gabrieliensis consilio 160. incipien. Purgatio ca-
nonica. nu. 21. uers. Quoad tertium. & num. seq. &
gloss. in c. accusatus. §. Eum uero. uerbo, simpliciter.
de hæret. lib. 6.

Hoc tamen discrimen est inter eum qui abiurat de
uehementi, & eum qui ut uehementer infamatus de
hæresi se purgat: qui abiurat de uehementi, si ite-
rum uere incidat, siue in eandem, siue in aliam hære-
sim, curiæ seculari traditur, iuxta dict. c. accusatus.
§. eum uero. de hæret. lib. 6. secus autem dicendum est
in eo, qui ut uehementer infamatus se purgauit: nam
non censetur relapsus nisi recidat in eandem hære-
sim, de qua prius se purgauit: ita docet hic EymERICUS,
quod uidetur apertissime uelle iura paulo antea rela-
ta, & Hostien.

Quod si rationem discriminis querat, dicam aut
non

Recidens in
hæresim de
qua ut uehe-
menter suspi-
ctus se purga-
uit, ut rela-
pſus est puni-
endus.

Cur q se pur-
gauit non sit
relapsus nisi
in purgata hæ-
resim recidat

non facile reddi posse; sed ita voluisse legistatores, cum non omnium que ab illis sancita sunt ratio reddi possit. l. non omnium. ff. de legibus. aut; quod verius et certius est; ideo qui incidit in aliam heresim diuersam ab ea, de qua se purgauit, non puniuntur pena relapsorum, nec traditur curia seculari; quoniam de illa solum aut illis heresibus se purgauit, de quibus fuit infamatus; non autem de omni heresi generaliter. qui vero abiurat heresim ut vehementer suspectus, omnem heresim abiurat, & propterea in quacumque postea labatur, relapsorum pena puniuntur. & hac mihi uidetur vera & solida discrimis ratio.

Dixi autem hanc sententiam veram mihi videri in eo, qui ut vehementer diffamatus de aliqua heresi se purgauit: nam si quis leuiter diffamatus esset, etiam si in heresim purgatam relaberetur, non putaretur relapsus: sed perinde iudicandum esset de eo, ac de illo qui de leui abiurauit, sicut enim abiuratio, & purgatio duo remedia ad excludendam heresis suspicionem valde apta, & inter se multum similia: unde que de vna dicuntur, de altera possunt accipi, nisi in his, in quibus ius nominatim aliud disponit.

Si quis vero non recideret in heresim purgatam, sed in aliam, quamuis non sit puniendus ut relapsus, acriter tamen esset coercendus, quod si sepius post purgationem recideret in aliam atque aliam heresis infamiam, tunc fortassis tradi posset curia seculari, iuxta illa, quod diximus supra par. 2. super q. 58. §. hoc unum postremo.

Sed quæret quispiam, quenam dicitur gravis heresis infamia, & respondeo multis modis hoc posse deprehendi: nam si quis apud bonos viros seu plures, seu passim notetur infamia, ea gravis, & vehemens censenda erit. Rursus, si quis propterea a bonorum consilio repellatur, eumque viri probi euitent, accedantque etiam indicia & suspensiones infamiam heresis augentia, ea gravis infamia putanda erit. Præterea, si statim post magnum aliquod delictum commissum, verbi gratia, post delicta sanctorum imaginis, combusta templa, uiolata sacramenta, & similia, statim aduersus aliquem oriatum infamia, illa plane gravis putabitur. Sed & aliis quoque modis immolescere id poterit, quos prudens iudex facile inspectis personarum, locorum, & temporum circumstantiis rimabitur.

Postremo ut nihil hic desideraretur eorum que ad canonicam purgationem spectant, dicendum erat de eius effectu, an, si quis se canonicè purgauerit, remaneat inhabilis ad officia & beneficia quacumque ecclesiastica, an vero contra libere & absque ullo canonico impedimento promoueri possit, sed quia hæc tractatio copiosam requirit indaginem, & a nobis diffuse alibi disputata est, ideo hoc loco omittetur.

Hieronymus Gabrielius consilio quodam 160. incipit. Purgatio canonica, purgatum canonicè nullo modo remanere impeditum, quominus libere promoueri possit, ex multis probare contendit: ceterum eius sententia non puto indistinctè subscribendam, & multa considerare oportet antequam in eam eatur: nam iura fere omnia, quibus ille utitur, loquuntur de purgato iam promotò, non autem de purgato promouendo, & eius sententiam nihil magis confirmat quam cap. illud 23. dist. quod tamen ille omisit.

Quæ dicitur gravis heresis infamia: & qualiter cognoscatur.

Purgatus canonicè an remaneat inhabilis.

A De tertio modo terminandi processum in causa fidei per tormenta.

TERTIVS modus processum fidei finiendi & terminandi est, quando delatus de heresi processus meritis diligenter consideratis, cum bono consilio peritorem, reperitur varius: uel habens indicia contra se ad questiones, ut si exponatur questionibus & tormentis, ut si questionatus nihil concesserit, pro innocenti & innocente habeatur: Et hoc est, quando delatus non est deprehensus nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testimonio legitima productione, nec sunt indicia ad talem suspensionem, ut habeat heresim abiurare: est tamen in suis confessionibus varius, vel aliis sunt indicia sufficientia ad questiones & tormenta.

Circa istum talis practica est seruanda, in tali autem casu quia sententia interlocutoria est contra delatum ferenda, & non pro eo, per Episcopum & Inquisitorem, coniunctim, & non diuisim est ferenda, iuxta c. Multorum. in clem. In primis, si talis steterit in negatiua firmiter, & nullatenus (licet inductus per probos viros) fateri uoluerit ueritatem, fertur sententia, quæ uidetur sapere vim diffinitiuæ sententiæ per modum tenoris sequentis.

Forma sententiæ interlocutoria ad supponendum aliquem questionibus & tormentis.

NOS N. miserati one diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. Inquisitor in terris ditio ni talis domini subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

Attendentes meritis processus facti per nos contra te talem, talis loci, talis diocesis, diligenter examinatis, quod tu es varius in tuis confessionibus, & sunt nihilominus indicia multa, que sunt sufficientia ad te exponendum questionibus & tormentis: Ea propter ut ueritas ab ore tuo proprio habeatur, & ut deinceps aures iudicum non offendas; interloquendo declaramus, iudicamus, & sententiamus die præfenti & hora tali, te supponendum tormentis & questionibus. Lata fuit hæc sententia, & c.

Instructio accuratissima circa questiones reorum.

Si questionatus reperitur varius, & in simul sint indicia alia ad questiones sufficientia, ponatur utrumque in sententia, ut in prædicta positum est. Si autem hæc duo non concurrant, sed unum tantum, ut potè uarietas sine aliis indiciis, uel alia indicia sine uarietate, ponatur in sententia ut inuenitur. Sententia autem lata mox exequetur, uel exequi simuletur.

Non

Non facile ueniatur ad tormenta. Non fit tamen Inquisitor multum uoluntarius ad questionandum aliquem; nam questiones & tormenta non inferuntur, nisi in defectum aliarum probationum, & ideo perquirat alias probationes. Quod si non inuenierit, & tenet probabiliter, quod delatus est culpabilis, sed metu negat ueritatem, bonis modis & quandoque cautelosis, & interdum adhibitis eius amicis inducentibus ad ueritatè dicendam, faciat suam diligentiam, ut ab ore eius habeat ueritatem, & negotium non festinet: nam meditatio frequens, & carceris calamitas, & replicata informatio proborum virorum disponunt ad ueritatem eruendam.

154 Quod si delato conuenienter expectato, & tempore congruenter prorogato, ac delato multipliciter informato, credant bona fide Episcopus & Inquisitor, omnibus consideratis, ipsum delatum negare ueritatem, questionent eum moderate, siue tamen effusione sanguinis, scièntes quod questiones sunt fallaces & inefficaces. Nam aliqui sunt ita molles corde & recordes, quod ad leuem tormentam omnia concederent quæcunque falsa: aliqui autem sunt ita perinaces, quod quantumque uentur, ab eis ueritas non habetur. Aliqui sunt, qui fuerunt aliis questionati, & istorum aliqui melius sustinent questiones, quia statim brachia trahuntur & firmantur: aliqui autem remanent debiliores, & sic minus sustinent questiones. Aliqui sunt etiam maleficiati, & in questionibus maleficiis utuntur, quia ante morentur, quam aliquid faterentur: efficiuntur enim quasi insensibiles. Quare in questionibus cum maxima prudètia est agendum, & ad conditionem questionandi quam plurimum attendendum.

155 Cum autem lata fuerit sententia, mox ministri se disponunt ad questionandum delatum: Et cum disponunt se, Episcopus & Inquisitor per se, & per alios bonos viros fidei zelatores, inducunt questionandum ad fatendum libere ueritatem: quod si fateri noluierit, mādēt ministri quod expoliet eum, & illi statim obtineant, non latè, sed quasi turbati, & expedite expoliet eum; & dum spoliatur, inducatur fateri ueritatem: quod si renuerit, per aliquos probos viros trahatur ad partem spoliatus, & inducèdo informetur, quod dñs non tradetur morti, sed iurabit ne de cetero reuertatur ad delictum: Nam de certo (ut experientia pluries me docuit) multi faterentur ueritatè, nisi metu mortis tererentur: & si promittatur eis, quod non tradentur morti, fatebuntur; & audacter Episcopus & Inquisitor promittat eis, quia possunt cum ueritate, nisi ageretur de relapsu: & tunc non est promittendum.

Quod si nec minis, nec talibus promissis fateri uoluerit ueritatem, sententiæ exequantur, & questionentur consuetis modis, & non nouis, nec exquisitis, lenius uel fortius secūdū quod crimè exigit delinquentis. Et dū torquetur super certis articulis, super quibus questionatur, interrogetur & frequenter, à leuioribus tamè incipiendo, quia citius concedet lenia, quam grauiora.

Et dum hæc fiunt, Notarius totū scribat in processu, & quomodo questionatur, de quibus inter-

156

rogatur, & quomodo respondetur. Quod si questionatus decenter, noluerit fateri ueritatem, ponatur alia genera tormentorum coram eo, dicèdo quod oportet eum transire per omnia, nisi prodat ueritatem: quod si nec sic, poterit ad terrorem uel etiā ad ueritatè, secūda dies, uel tertia assignari, ad continuandum tormenta non ad iterandum: quia iterari non debent, nisi nouis superuenientibus indiciis contra eum, quia tunc possunt: sed continuari non prohibentur.

Dicitur ergo sic: Et nos N. Episcopus & Inquisitor præfati, assignamus tibi tali, diem talè ad questiones continuandum, ut à tuo ore proprio ueritas eruatur. Et totum ponatur in processu, & infra tempus eidem assignatū, et per se, et per alios probos viros inducent eum ad fatendum ueritatem: quod si fateri noluierit, die assignata poterit questiones continuari; et sic questionetur eisdem uel aliis generibus tormentorum fortius uel lenius secundum maiorem culpam uel minorem grauitatem. Et poterunt indices multas cautelas licitas adhibere, et in uerbis et in factis, ut ueritas habeatur, quas magis docebit experientia atque usus, et negotiorum uarietas, quam ars alicuius, seu doctrina.

157 Vbi autem decenter questionatus et tormentis expositus noluerit detegere ueritatem, amplius non uexetur, sed abire libere dimittatur: Et si requirit iudices, quod per sententiam expeditur, ei non poterunt denegare; et tunc foretur sententia, quod de tali crimine, de quo fuit delatus, meritis processus diligenter discussis, non inuenitur probatum aliquid legitime contra eum, sicut in primo modo finiendi processum et terminandi dictum est. Videatur ibi.

Si autem in questionibus prodiderit ueritatem, scribat totum in processu, et post questiones ducatur ad alium locum, in quo non sit aspectus ad tormenta, et legatur sibi confessio, quam fecit in tormentis, et interrogetur etiam diligentius et semel, et pluries, quousque ueritas habeatur. Quod si non persistit in prima confessione, in mo adhuc negauerit ueritatem, et non est deceter questionatus, poterit (ut dictum est iterum supponi questionibus et tormentis, non iterando, sed continuado. Si autem decenter questionatus est (ut dictum est) libere dimittatur: et si omnino requirit per sententiam expediri, fiat sibi, ut dictum est statim.

Si autem persistit in ipsa confessione, et prodiderit ueritatem, culpam propriam recognoscendo, et ab Ecclesia ueniam postulando, tamquam deprehensus in heresim propria confessione, sed penitens, iuxta c. Ad abolendam. §. præfenti. abiuret, et sententia liter ut deprehensus publice, condemnatur per modum, quo damnatur in heresim deprehensi propria confessione; ut dicitur infra in octauo modo expediendi huiusmodi deprehensos. Videatur ibi.

Vbi uero ueritatem prodiderit, et non penituerit, sed in heresim pertinaciter persistit, et relapsus non fuerit, cōdemnabitur iuxta c. Ad abolendam. §. præfenti. et expectatus competentem

Assignatio ad continuandum tormenta.

Tortus sufficienter, & persistans in negatiua, liber dimittatur.

Cum in tormentis confiteretur, quid agendum.

Al. ratificauerit.

Si sit impunitus, tradatur curiæ seculari.

Hh et in-

& informatus decenter, tradetur brachio seculari ultimo supplicio ferendus, ut dicitur infra in decimo modo. Si autem relapsus fuerit, condemnabitur per modum de quo dicitur infra in vdecimo modo processum terminandi. Videtur ibi.

160 Hic 4 autem est diligentius attendendum, quod ille, qui quaestionandus est, ante quaestiones interdum contra se nihil confiteatur; nec contra eum aliquid probatur, nec propter quod possit nec debeat haeresim abiurare, nec propter haeresim condemnari: & de talibus agitur hic, & dictum est statim.

Durant in tormentis in negatione quae do inueniendae fit abiuratio. Interdum autem ipse delatus est in haeresideprehenfus, vel alia sunt alia contra eum probata indicia, propter quae debet abiurare vel leuiter, vel vehementer de haeresi suspectus, propter quae non est quaestionandus: sed ultra hoc negat aliqua, quae non probantur, sed sunt indicia sufficientia ad quaestiones. Et cum pro talibus quaestionatur, si nihil propter quaestiones confiteatur, iste non est absoluedus, sed secundum probata contra eum procedatur, & abiurabit velut suspectus; vel ut deprehensus, prout processus merita exigunt & requirunt. Si vero propter quaestiones confiteatur illa, uel eorum aliqua, propter quae quaestionatur, tunc abiurabit haec & illa, & pro istis & illis sententia contra eum est ferenda.

COMMENT. XXXIX.

Num. 151. Idem tradunt Tabiensis in sum. uerbo, Inquisitor. §. 14. num. 15. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 22. multa Vmberus Locatus in opere iudiciali, uerbo, tortura. Syluester de Strigibus lib. 3. cap. 4. puncto 5. Simancas de catho. instit. tit. 65. de tormentis sed quantum ad hunc locum spectat de torquendis reis, & ex quibus indicis id facere liceat, videndus est Eymericus infra par. 3. q. 61. ubi dixi plenissime.

Tortmentis quando fit locus ex Eymericus. Et hoc est quando delatus, &c. nec sunt indicia ad talem suspensionem, ut habeat haeresim abiurare, &c. uel alia sunt indicia sufficientia ad quaestiones & tormenta. Hic locus est obscurus, ita ut vix percipias quid sibi velit Eymericus: hoc tamen videtur concludere, tunc locum esse tormentis, cum vel varius est reus, vel sunt indicia ex quibus possit torqueri, quae tamen non sufficiant ad haeresim abiurandam, quae doctrina non videtur vera. Primum enim sola quaeuis variatio non sufficit ad torturam, ut dixi infra super quaestio. 61. §. prima regula est. Rursus, quia eadem illa indicia, quae sufficiunt ad torturam, videntur etiam ut plurimum sufficere ad indicendam abiurationem, sicut patet etiam mediocriter eruditus.

Ad suspitionem haeresis excludendam tria oppertua remedia, & qualia. Quare hoc articulo ita clarius est dicendum: cum delictum est semiplene probatum, vel sunt talia indicia aduersus reum, ut non possit simpliciter absolui ab instantia seu accusatione: tunc ad diluendum delicti suspicionem, tria sunt in hoc tribunali prodita remedia: purgatio canonica, de qua egit auctor in superiori modo processum fidei terminandi: abiuratio de vehementi, seu leui, de qua agit in sequentibus: & tormentum, de quo nunc differit. hoc tamen postremum

accommodatus est ceteris ad eruendam veritatem: nam purgatio, & abiuratio non tam sunt apta & inducunt ad veritatem indagandam, quam ad suspicionem, & insaniam haeresis excludendam.

Itaque hoc remedium per torturam non differt praecipue ab aliis penes indicia aut suspensiones, ut hic videtur simpliciter velle Eymericus, ita ut quae non sufficiunt ad abiurationem, sufficiant ad torturam: quia generaliter id falsum videtur: sed differt quo ad modum infligendi, quamuis easdem ubique coningat adesse suspensiones & coniecturas. atque haec est vera & solida doctrina, comprobata etiam per Madrilianam instructionem anno Domini MDLXI. c. 46. 47. & 48. quae suis locis retulimus.

Non tamen propterea diffiteor euenire saepe posse, ut talia indicia concurrant contra reum, ex quibus non possit tuto imponi abiuratio de vehementi, aut alia grauior, cum ea sit grauisima poena ob periculum relabendi: ea tamen indicia sufficientia indicabuntur ad torturam infligendam, quae non est adeo periculosa, ut per eam indagetur veritas, & ab ore ipsius met delinquentis, si fieri potest, habeatur, ut tunc securius possit procedi ad iniungendam abiurationem, & alias poenitentias. immo saepissime hoc fieri est necessarium, & hac fortassis ratione loquitur Eymericus.

Iam quando fit locus quaestionibus, trado copiose infra par. 3. super dicta q. 61. ex quibus tractatio haec lumen accipit, cui non est facile fidendum sine his annotationibus.

In tali casu, quia sententia interlocutoria est contra delatum ferenda, &c. per Episcopum & Inquisitorem conuincitur, &c. Haec est vera & sana sententia, quam in terminis probat textus ab Eymericus citatus. illud addo non modo ad pronuntiandam tormenti sententiam, interuenire debere Episcopum & Inquisitorem: verum etiam ad executionem eius, nisi per infirmitatem, aut aliam iustam causam alter excusaretur: hoc enim tutius est, & cautum etiam in Hispania Madriliana instructione anno MDLXI. cap. 48. in haec uerba: Ad pronuntiandam tormenti sententiam interueniant Inquisitores, & ordinarius, & eodem modo ad eius executionem, ob varios casus, qui in tortura accidere possunt. haec ibi. Quod cum sit tutissimum, ubique mihi videtur obseruandum; quod etiam apertissime uelle uidetur auctor paulo post m. 155. ibi: Et cum disponunt se, Episcopus & Inquisitor per se, &c. inducant quaestionandum ad fatendum libere ueritatem. quod est obseruatione dignissimum.

Si quaestionandus repetiatur uariis. Hic sentit apertissime auctor ob uarietatem solam reum posse torqueri: quod qua ratione sit accipiendum, expli- cui infra super dicta q. 61. §. prima regula est. quod omnino uideas, ne te hic locus decipiat, qui sano modo intellectus ueram doctrinam continet.

Non fit tamen Inquisitor multum uoluntarius ad quaestionandum. Hoc est saluberrimum documentum: quamuis enim indicia, ex quibus ad torturam denentur, sint arbitraria; non tamen proinde temere & in qualibet causa sunt tormenta usurpanda; indicia enim talia esse debent, quae iure subsi-

Et in sententia torturae, & in eius executione det interuenire Episcopus & Inquisitor.

Num. 153. Non facile ueniendum ad torturam, & qualia debeant esse indicia.

substanti & approbentur, aliter reicienda sunt, ut plene dixi super dicta q. 61.

Iam tota haec tractatio & obseruatio, quam hic tradit Eymericus de torquendis reis absolutissima est, & multa prudentia, ac iudicio constituta.

Num. 154. Scientes quod quaestiones sunt fallaces & inefficaces, &c. Insignis est hic locus desumptus ex Vlpiano, in l. i. §. in causa tributorum. vers. quaestioni. ff. de quaestionibus. ubi ita scriptum est: Quaestioni fidem non semper, nec tamen nunquam habendam, constitutionibus declaratur: Et enim res est fragilis, & periculosa, & quae ueritatem fallat; nam plerique patientia siue duritia tormentum, ita tormenta contemunt, ut exprimi ab eis ueritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, ut quoduis mentiri quam pati tormenta uelint: ita fit, ut etiam in odio fateantur: ut non tantum se, uerum etiam alios committentur. haec tenus ibi. Huc pertinet locus communis de quaestionibus, & contra quaestiones, de quo eleganter Quintilianus lib. 5. orato. in fine. circa principium. & Cicero lib. 2. de inuentione. & lib. 2. Rhetor. ad Herennium.

Tortura res fragilis & incerta. Aliqui sunt etiam maleficiati, &c. Ipsemet explicat quid sibi uelit esse maleficiatus, hoc est ipse sponte deseruit maleficia, ut non sentiant se uicium tormentorum: nec putes haec prorsus uana esse; nam & Paulus Grillandus causarum criminalium acer quondam iudex, in tracta. de quaestionibus & tortura, quaest. 4. numero 13. & sequen. refert se expertum haec esse; idem testatur sibi contigisse Hippolytus Marsilius in repetitione. ff. de quaestio. Solent autem magna ex parte huiusmodi malefici uiri uerbis & orationibus sumptis, uel ex Psalmis Davidicis, uel ex aliis sacrae scripturae locis, quae miris interdum modis & superstitionibus describunt in charis membraneis puris, quas ipsi charitas uirgines uocant: intermixtis quandoque incognitis Angelorum nominibus: qualia nos superiori anno uisimus ad quendam uili homine, dum ad carcerem duceretur, abstracta; in quibus iniustitiam quidam erant circuli, characteres, & figurae prorsus admirandae, & ualde superstitiosae.

Maleficia quae tuentur a tortura, & qualiter diluantur. Haec omnia interdum in aliqua secreta corporis parte recondunt, ut cum tortura admouentur, fiant quasi insensibiles: interdum uero solo uerbo praeserunt quadam uoce submissa, ita ut proculdubio quandoque contingat quae hoc loco commemorat Eymericus.

Aduersus has fraudes & incantamenta, quae remedium operant, nondum sum expertus: inuabit fortassis cunctas artes detrahere cum quaestionibus admouentur huiusmodi homines, quibus saepe has figuras scriptas occultant.

Num. 155. Quod non tradetur morti, sed iurabit ne de cetero reuertatur ad delictum. Ita Barcinonensis impressus, Bononiensis item & codex Cardinalis de Gambara, sed Sabellanus ita: Quod non tradetur morti, si confessus fuerit, dummodo amplius non reuertatur ad delictum.

Locus animum aduersus. Et quaestionetur consuetis modis. Hic locus est ualde notandus: neque enim debent noua tormentorum genera excogitari, sed solita & uisitata

solita tormeta usurpanda. Et quaestionetur consuetis modis. Hic locus est ualde notandus: neque enim debent noua tormentorum genera excogitari, sed solita & uisitata

Sunt adhibenda, ut pulchre docet Antonius Gomez to mo. 3. varia. resolu. c. 13. num. 5. & dixi plene infra super q. 61. ubi totum hunc locum de tormentis copiose declarauit.

Quod si quaestionatus decenter, noluerit fateari ueritatem, ponantur alia genera tormentorum coram eo, &c. Prima fronte uidetur absurdum quod hic tradit Eymericus, dum ait cum qui decenter est quaestionatus, debere perterrefieri appositis coram eo nouis tormentis, ac etiam iure torqueri, quod est iniquum. quando enim quis decenter est tortus, iam uicit ac superauit tormenta, & ideo liberandus est, non amplius terrendus, nec torquendus; quare ex sequentibus uerbis & tota horum uerborum serie haec colligitur Eymericus fuisse sententia, cum reus primo die decenter est quaestionatus, iuxta qualitatem tormenti, quod indicatum est primo sufficere ad eruendam ueritatem, licet non sit datum cum debito rigore, ut fieri solet: nam semper a leuioribus tormentis incipendum est, nec factus fuerit ueritatem; licet pro illa uice ac die decenter sit quaestionatus, non tamen est sufficienter tortus: & tunc ostendi illi poterunt noua tormenta, quibus amplius in sequentibus sit torquendus nisi fateatur; atque hoc consilium est laudabile & securum. non ergo loquitur de eo, qui iuxta qualitatem indiciorum omnia iam tormenta superauit, sed de illo qui licet semel fuerit pro illa uice sufficienter tortus, adhuc tamen secundum iura remanet torquendus, quod indicant apertissime illa uerba: Ad continuandum tormenta, non ad iterandum.

Qui iure torqueri non possunt, an possint terri. Scio quaestum esse, an qui iure torqueri non possunt, terri saltem possint, uelut milites, doctores, equites, & alii nobiles. Sed haec quaestio in hoc crimine locum non habet, cum omnes priuilegiati & exempti a tortura in aliis delictis, in hoc torqueri possint, ut dixi infra super dicta q. 61.

De illis uero qui uel propter immaturam aetatem & corporis debilitatem, quales sunt impuberes, aut propter senectutem non torquentur, dubium est an saltem terri possint. & uerius est posse, cum leuiter & cum moderamine, iuxta personam & temperamenti corporis qualitatem, torqueri possint, iuxta textum singularem in l. i. §. impuberi. ff. ad senatus C. Syllanian. cuius uerba sunt: Impuberi autem utrum in supplicio tantum parcimus, an uero etiam in quaestione? & magis est, ut de impubere nec quaestio habeatur, & alia solet hoc in usu obseruari, ut impuberes non torquantur: terrentur tantum solent, & habena, uel ferula caedi. haec ibi. Et tenet Simancas de catho. instit. tit. 65. numero 45.

Si quis autem alterius gratia iure torqueri prohibeatur, ut mulier praegnans propter periculum partus; tunc nec terri potest: quoniam ex terrore & comminatione posset sequi abortus: expectanda igitur est donec pariat, si ueritas aliter quam per torturam aut terrorem haberi non possit, de quo alibi fusius diximus.

Mulier praegnans nec torquenda nec terrenda. Illa uero est cognitio necessaria, & huius loci propria disputatio, An confessio facta per terrorem & comminationem, absque ratificatione sit valida, & fidem faciat: in quo articulo, qui ualde singularis est

Cofessio per terrorem facta an ratificanda et quae do, pulchra disputatio.

hb 2 ris est

vis est & notandus in hac causa, ita distinguere oportet: Aut terror, & comminatio realis est, & alii propinqua, utpote, cum reus accusatus vel inquisitus erat ligatus, vel spoliatus prope tormentum, aut sane in loco tormentorum: Aut terror remotus est a tormento, & verbis tantum illatus per iudicem comminatum reo, se miris modis eum excruciatum, nisi si veritatem fateatur.

Si primo modo per terrorem extracta sit confessio, tunc non valebit sine ratificatione: quia paria sunt confiteri in tormentis, vel metu tormentorum. Ita Baldus in l. nouissime. ff. quod falso tutore aucto. quem sequitur ibidem R. p. b. a. e. l. cumanus. Idem Baldus in l. interpostas. C. de transactio. tradit Gadinus tract. de malef. in rubrica, De quaestio. vers. quae confessio dicatur facta formidine tormentorum. & alii quos libens omitto. & hac sententia vera est & iura, & obseruanda, hoc ergo casu, vt confessio valeat, ratificatio & perseverantia exigitur, perinde ac si in tormentis facta esset.

Si autem quis secundo modo perterrefactus confiteatur, valet tunc confessio absque ratificatione, & tamquam spontanea & sine tormentis facta censeri debet: nam regula quae dicit, paria esse torturam & terrorem, de qua Baldus in dict. l. nouissime. ff. quod falso tut. auct. locum habet, in terrore primi generis, qui alii propinquus est, vt vere & singulariter adnotauit Antonius Gomez 3. tomo. varia. resolutio. c. 13. num. 4. vers. & ita debet procedere. tenet Bart. in l. 1. §. diuus Severus. num. 2. ff. de quaestio. & Gadinus tract. de malef. praecitato loco. hac autem verba perterrefactio cuiuslibet & indistincte fieri potest, atque ex his puto hunc EymERICI locum clarum lucem accepisse.

Torturam & terrorem paria esse qualiter intelligendum.

Num. 156. K ¶ Quod si nec sic, poterit ad terrorem, vel etiam ad veritatem secunda dies, & caet. assignari ad continuandum tormenta, non ad iterandum.] Singularis est & tutissima, & penitus obseruanda haec EymERICI doctrina de non iterandis tormentis, nisi noua indicia superueniant. quam sententiam tradunt communiter Doctores. Bartolus in l. vnus. §. 1. ff. de quaestio. Odoffredus. Cynus, & Salycetus, in l. fin. C. de quaest. Alexander lib. 1. consil. 5. incipien. In casu Inquisitionis, nu. 5. Guido de Suzaria tract. de indicis & tortura, nu. 3. vers. quartum notandum. Franciscus Casonus tract. de tormentis, cap. 14. num. 1. & seq.

Tortura non uis indicis accedentibus, an & quando iteranda.

Noua autem indicia uoco, quae a primis differunt specie & substantia, vide Alexandrum in praecitato consil. 5. lib. 1. & Franciscum Casonum tract. de tormentis, cap. 14. Et noua indicia sunt, siue procedant ex dicto eius qui torquetur, siue aliunde, vt not. in l. per hanc. C. de tempor. appel. & tradit Casonus praecitato loco.

Verumtamen quamuis noua superuenierint indicia, non est reuocandus reus, nisi in corporis fortitudine durauerit. l. vnus. §. 1. ff. de quaestio. tradit Guido de Suzaria praecitato loco, quod est obseruandum, ne forte reus in tortura, dum reorquetur, exanimatus concidat; nec refert etiam si leuiter primo fuerit tortus, sunt enim multi ita debiles, vt ex prioribus tormentis ita remaneant infirmi, vt probabiliter credatur eos non posse alia nondum inflicta etiam le-

uora suslinere sine graui iactura & periculo vel animi vel corporis. meminerint ergo iudices se non esse carnifices, & fallaces esse quaestiones, vt paulo antea monuit auctor.

Ceterum, ut hic locus amplius lucem accipiat, videndum est, quando tormenta repeti possint. quae licet vulgaris sit quaestio, at est valde utilis, & cognitum necessaria.

Sit ergo haec prima regula: Cum reus fuit leuiter & molliter tortus, repeti potest in tormentis, ita vt sufficienter torqueatur. quo casu iudices solent cum iubeat reum deponi a prima tortura, iubere notario vt scribat, se illum deponi iubere animo repetendi: & haec non tam dicitur repetitio torturae, quam continuatio; quoniam vere & proprie loquendo repeti tunc dicitur tortura, quando reus fuit sufficienter tortus, ita quod priora indicia plene diluerit, & superauerit: quod si reus fuit sufficienter tortus, & nihil est confessus, tunc non possunt repeti tormenta, vt optime docuit idem EymERICUS, nisi noua indicia superueniant. ita Albericus in rubrica C. de quaestio. nu. 8. vbi ita seruari asserit. & hanc opinionem vocat communem Alexander lib. 1. consil. 5. num. 5. & alii quos refert, & sequitur Iulius Clarus in praet. crimin. §. fin. q. 64. vers. vltimo videndum est. atque ita potest accipi hoc EymERICI dictum.

Sit secunda regula: Quamuis ex primis indicis nemo debeat in tormentis repeti, quod communiter teneri tradit Alexander in dict. consil. 5. nu. 5. hoc tamen fallit, quando prima indicia sunt multum urgentia & manifesta: nam quamuis hoc casu secundum aliquos de iure tortura repeti non possit; nihilominus de consuetudine seruetur, ut tormenta repeti possint. Bart. in l. vnus. §. reus. nu. 2. ff. de q. quem alii sequuntur, quos praecitato loco refert Iulius Clarus. sed cauendum hic est, ne quid nimis seuerum ratione huius opinionis committatur. sepe enim contingit ob seuitiam tormentorum multos fateri quae non commiserunt. ego tutius putarem hoc casu non esse repetenda tormenta, si reus sufficienter tortus fuerit, nec aliquid fassus fuerit: quamquam non ambigo in hominibus multum facinorosis, & robustis cum exquisitissima tamen consideratione, hanc regulam quandoque locum habere posse.

Sit tertia & postrema regula: Cum reus in tortura fuerit confessus delictum, & deinde ductus ad ratificandum, confessionem factam reuocauerit; tunc repeti potest in tortura, etiam si alia indicia non superueniant, quia ea confessio primum facta in tormentis, dicitur nouum indicium. Bartolus in l. vnus. §. reus, in fine. ff. de quaestio. & hanc opinionem dicit communem Bossius tit. de tortura, & alii, quos refert & sequitur Iulius Clarus in praet. crimin. §. fin. q. 21. vers. vltimus quero. & q. 64. vers. vbi vero. & vers. vltimo videndum est. in fine. verum hoc casu vitanda est iudicium quorundam crudelitas, & immanis plusquam carnificum seuitia, qui tandem reum detinent in tormentis, donec perseueret: hoc enim fieri non debet, nec potest, ut optime praecitato loco scripsit Iulius Clarus.

Quoties autem fieri possit hac repetitio tormentorum ob reuocatum confessionem factam in tormentis, paulo post aperiam.

Tortura quando repeti possint.

Tortura proprie quando dicatur repeti.

Num. 157. ¶ Vbi autem decenter quaestionatus, & tormentis expositus noluerit detegere veritatem, amplius non vexetur, sed abire libere dimittatur.] Hic locus est obseruatio dignissima contra sententiam Cardinalis in clem. 1. de vsuris. & Francisci Squillacensis tract. de heret. cap. 3. l. nu. 1. & quorundam aliorum asserentium, reum prius quaestionatum: & si nihil fateatur, purgandum; tandem ad abiurationem compellendum: quae sententia velut nimis seua explosa fuit a nobis supra par. 2. super c. inter sollicitudines. §. atque ex hac. & §. seq. & EymERICUS hoc loco sapientissime more suo sentit reum sufficienter tortum liberandum esse absque alius panitentia, in quo quid sit obseruandum, docuit praecitato loco, quod omnino videas in hac causa.

Tunc autem dicitur reus tortus sufficienter, quando ita rigida inflicta est sibi tortura, ut iudicio prudentum considerata indiciorum qualitate ea ipsa indicia purgauerit, & nihil fuit confessus, sed in tortura semper mansit in negatiua. vt ergo intelligatur quando per torturam indicia sint purgata, commensuranda est qualitas rigiditatis inflictae torturae, cum qualitate grauitatis indiciorum.

Num. 158. ¶ Si autem in quaestionibus prodiderit veritatem, scribatur totum in processu, & post quaestiones ducatur ad alium locum, & c.] Post inflictam tormentum & confessionem in eo extortam, vt virtute eius reus possit condemnari, necessarium est vt eam ratificet extra locum torture, quantum autem tempus transire debeat in hac causa nullo communi iure (quod ego sciam) praesinitum est. Bartolus, & alii in l. 1. §. diuus Severus, ff. de quaestio. & alii alius locis in arbitrio iudicis, hoc esse positum videtur sentire. Ceterum Antonius Gomez tomo. 3. nauar. resolut. cap. 13. num. 24. recte admonet ut spatium esse debere vnus dici naturalis: quam sententiam comprobare videtur instructio Madriliana anno M D L X I. cap. 53. quam paulo post referam: sed hoc spatium ad minus debet transire. benignius tamen est, ut hac ratio habitio fiat post duos, vel tres dies postquam inflicta fuit tortura, ne adhuc tormentorum dolor & vehemens animi perturbatio durare videatur.

Hac ratio habitio quibus obseruatis fieri debeat, tradit hoc loco EymERICUS, & praescripsit luculenter Madriliana instructio cap. 53. in hac uerba a nobis latina facta: Transactis viginti quatuor horis post tormentum, debet reus confessionem suam ratam habere, quod si eam reuocauerit, vtendum erit iuris remedijs. & quo tempore tormentum infligitur, notarius debet horam scribere, & similiter faciat tempore ratificationis, ne si sequenti die fiat ratio habitio dubitetur, an sit facta post viginti quatuor horas, vel ante, quod si reus confessio nem in tormentis factam ratam habuerit, & Inquisitoribus fuerit satisfactum de bona reorum confessione & conuersione, poterunt ipsum admittere ad reconciliationem; quamuis in tormentis confessus fuerit: prudenter tamen animaduertere debent, qualiter huiusmodi homines recipiant, & considerare oportet heresum quas confessi fuerant, qualitatem, an eas didicerint ab alijs, vel eas ipsi alios docuerunt ob periculum quod inde

Quanto tempore transactio debeat ratificari confessio in tormentis facta, & qualiter.

consequi potest. haec ibi. adde omnino Antonium Gomez praecitato loco.

¶ Et interrogetur etiam diligentius, & semel, & pluries, & c.] Modus autem interrogacionis talis esse solet, Recordaris eorum quae heri, aut ab hinc dies duos in tormentis dixisti? nunc dic libere veritatem. & notarius scribat responsonem. quod si ratam habuerit confessionem, plenissima tunc ei fides habetur, ut haecenus dictum est. & cauetur l. 4. septipartita, par. 7. tit. 30.

¶ Quod si non perstiterit in prima confessione, immo adhuc negauerit ueritatem, & non est decenter quaestionatus, & c.] Hic locus de reuocante confessionem factam in tormentis non est siue adnotatione omittendus, cum sit res vsa frequens, & cognitum necessaria. EymERICI sententia talis esse videtur: si is qui reuocat confessionem non est sufficienter tortus, iterum potest torqueri, non iteratis tormentis, sed continuatis: quod si sufficienter est tortus, & reuocet confessionem, dimittendus est. Sentire ergo aperissime videtur EymERICUS, ob reuocatum confessionem factam in tormentis non posse reum iterato torqueri, si sufficienter est tortus: sed circa hoc tene quod diximus paulo ante §. sit tertia & postrema regula.

Maiores tamen difficultates est, cum reus confessionem reuocat, quotiens repeti ad tormentum possit, aut debeat. ¶ Iulii Clari sententia esse videtur in praet. crimin. §. fin. q. 11. vers. vltimus quero. in fine. & Antonii Comensii 3. tom. varia. resolut. c. 13. nu. 27. & Carverii in praet. crimin. nu. 194. & aliorum, quos refert Boerius decisione 163. incipien. Dico, praemittendo, nu. 19. & seq. & Pauli Grillandi tract. de qu. st. & tortura. q. 7. in fine. horum inquam sententia esse videtur, quod cum reus bis tortus, bis confitetur & reuocat, tertio possit torqueri, & de integro quaestio haberi. Ceterum haec sententia multis videtur nimis crudelis, ac multis rationibus refelli potest. Primum, quia nulla lege certa iniuraturus, quia confessio secunda facta in tormentis non generat nouum indicium, cum sit eadem cum prima confessione, tandem, quoniam qua ratione ter torquetur, posset & pluries torqueri, cum nulla diuersitatis ratio commoda assignari possit.

Quare benignius & securius est, ne quis ob reuocatum confessionem tertio torqueatur: nam hoc praeterquam quod nulla certa lege cauetur, crudele etiam nimis, & inhumanum videtur. atque haec sententia placuisse quoque videtur Iacobo Simancae de cathol. instit. tit. 65. nu. 82. nam nonnulli alii eorum, quos ille citat in hanc sententiam, aperte contrariam tuentur. addit tamen, quod & nos approbamus, tunc demum fortassis recipi posse superiorem sententiam de tertia torture repetitione, cum reus bis fuerit leuissime tortus, et in posteriore illa confessione, aliqua noua signa prioris confessioni addiderit: quorum alterum si desit, nullo modo tertio torquendus est reus. & haec uidentur mihi in hoc articulo diligenter obseruanda, & hic EymERICI locus idem indicare uidetur, si diligenter inspicatur.

¶ Et si omnino requiratur per sententiam expediti, fiat sibi, & c.] Et haec est vera sententia, quamuis epim Salycetus in l. si sibi. C. de adulter.

Num. 158.

Num. 158.

Quoties re torqueri possit reus ob reuocatum confessionem.

Num. 159.

nihil confiteatur, absque fidei iuramentis liber dimit-tendus.

in l. 3. C. ad l. Iuliam maiestatis. & in l. ea quidem. C. de accusatio. & Paris de Puteo in tract. syndicat. in parte, viso de repetitione torture. et alii, quos refert Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. c. 13. numero. 28. teneant rei plures torti negantis delictum, causam indecisam relinquendam; at verior sententia est hoc casu, reum esse expediendum, & causam eius decidendam, & debito sine terminandam, quia vulgaris est regula: quod actor non probante reus debet absolui. l. actor. C. de probatio. l. qui accusare. C. de edendo. quod tenet & probat latissime Antonius Gomez præcitato loco. & Paulus Grillandus tract. de quest. q. 7. numero 11. & alii, quos in re aperta libenter omitto: neque ab hac sententia recedendum est; quam intellige iuxta ea quæ dixi paulo antea. §. ubi autem decenter. & par. 2. super c. inter sollicitudines. §. atque ex hac. & §. sequenti.

Num. 160.

¶ Hic est diligentius attendendum, &c. Hoc est accipiendum iuxta ea quæ diximus supra in principio huius commentarii. & hoc est, quando delatus. Atque ex his, & illis quæ copiose dicturus sum cum Eymérico infra quest. 61. declarantur (nisi fallor) maiores & grauiiores difficultates, quæ in hac materia contingere possunt.

De quarto modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui.

161

Variis modis processum fidei finiendi & terminandi est, quando delatus de hæresi processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur tantum suspectus de hæresi leuiter; & hoc est quando delatus de hæresi non deprehenditur nec confessio ne propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, nec aliâs sunt indicia fortia seu vehementia de illa hæresi contra eum: sed tantummodo modica & leuia, & talia esse per consilium iudicata, propter quæ ut suspectus de hæresi potest & debet, ut talis, illam hæresim, de qua delatus exitit, abiurare: & talis si relabatur, pœna relapsis debita nõ punitur; licet grauius tunc fuerit puniendus, quàm si non in antea abiurasset, iuxta cap. Accusatus. in princip. de hæret. lib. 6.

Qui abiuratio de leui, si relabatur, nõ punitur pœna relapsorũ.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim si habetur suspectus publice, abiurabit publice in Ecclesia; et si nõ, abiuret in palatio episcopi, vel in capitulo cõuentus Fratrum, ubi Inquisitor motu trahit, uel in camera Episcopi vel Inquisitoris, secundum quod apud plures vel pauciores suspectus de dicta hæresi est habitus & reputatus. Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad abiurationem publice faciendam.

162

Veniet namque abiurandus ad Ecclesiam ubi sit determinatum per consilium quod de-

beat publice abiurare: indico tamẽ primitus per Ecclesias Dominica præcedenti, quod omnes inter sint tali die sermone, quem Inquisitor faciet de fide & pro fide: & ponetur in loco congruo unum pinnaculum, uel positum, seu cadafalum iuxta altare in medio populi, & ipse abiurandus supra illud stans et non sedens, ut ab omnibus uideatur, capite denudatus, stantibus custodibus circa illud. Et factum sermone in Milia, populo et clero inibi congregato, ac in illo impugnata hæresi, de qua abiurandus est delatus; Inquisitor dicit publice, quomodo ille ibi positus in alto bastimento, & est habitus suspectus ex talibus indicis atque factis, de tali expugnata in sermone hæretica prauitate, et ideo dignum est quod purget se de illa, eam ut suspectus leuiter abiurando. Quo dicto ponetur liber Euangeliorum coram illo, qui debuerit abiurare; quo posito, ipse talis ponet manus super illum, et abiurabit illam hæresim per modum qui sequitur.

¶ Cadafal, vox Hispana pro tabulato in quo reus fititur.

¶ Bastimentum, vox Cathalana pro tabulato.

Forma abiurandi hæresim quando delatus est suspectus leuiter.

Go talis, dicitur talis, habitator ciuitatis uel loci talis, in iudicio constitutus coram vobis domino Episcopo talis ciuitatis, et Fratre N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in terris ditioni talis domini subiectis, sacrosanctis Euangelis positus coram me, et propriis manibus meis per me tactis, iuro me credere corde, et profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam et Apostolicam, quæ sacra Romana Ecclesia credit, profiteor, prædicat, et obseruat. Item iuro, me credere corde, et profiteor ore, quod dominus Iesus Christus: exprimitur articulus catholicus contra hæresim, de qua leuiter est suspectus: uerbi gratia, si est de proprio, uel communi: dicitur sic: Iuro me credere corde, et profiteor ore, quod dominus Iesus Christus, et eius Apostoli, dum erant in uita mortali præsentem, habebant et habuerunt in communi aliqua; quæ dicit sacra scriptura illos habuisse, et quod in illis habuerunt ius donandi, uendendi, et alienandi. Et post abiuret hæresim contrariam sic: Et consequenter abiuro, abnego, et reuoco illam hæresim, de qua me habetis suspectum vos domini Episcopus et Inquisitor, quæ mendaciter asseruerat, quod dominus Iesus Christus, et eius Apostoli non habuerunt aliquid in proprio nec in communi, et etiam quod non habuerunt in aliqua re ius illam donandi, uendendi, et alienandi. Item iuro, quod nunquam prædictam hæresim credidi, neque credo; nec illi adhæsi, nec adhæreo de presenti; nec unquam credam, nec adhærebo: nec illam docui, neque docere intendo. Quod si aliquid prædictorum fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis iuris taliter abiuranti debitis prompto animo me submitto, paratus subire omnem pœnitentiam, & quam pro his quæ feci et dixi, pro quibus merito me habetis suspectum, uolueritis mihi iniungere, et illa studebo per uiribus adimplere, et nullatenus contra

¶ Al. pœnam.

164 Admonitio faciendâ post abiurationem.

contra uenire; sic me Deus adiuet, & hæc sacrosancta Euangelia. Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari, ut ab omnibus intelligatur: quia facta Inquisitor poterit sibi dicere publice in vulgari talia uerba, uel similia in effectum: Fili, suspensionem, quam de te habebamus, & non immerito, purgasti per abiurationem prælibatam; de cætero caueas tibi, ut non incidas in hanc hæresim abiuratam: nam licet, si penitentes, non tradereris brachio sæculari, quia abiurasti tamquam suspectus leuiter, & non uehementer; tamen tunc multo fortius punireris, quàm si non abiurasses, & amodo pro modico habere- ris susceptor uehementer, & ut talis abiurares; & si prolabereris, pœna relapsis debita punireris, & absque misericordia tradereris curi sæculari, ultimo supplicio ferendus. Si autem abiurat secrete in palatio Episcopi, uel camera eiusdem Inquisitoris (quando scilicet, factum non est publicum) modo consimili abiuratio. Quibus prædictis feretur sententia in hunc modum.

Forma ferendi sententiam, seu iniungendi pœnitentiam ei, qui abiurauit ut suspectus leuiter.

Nos N. misericordie diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater, &c. ut in prædictis. Attendentes, quod uisus & diligenter consideratis processus meritis per nos facti, contra te talem delatum nobis de hæretica prauitate, reperimus te talia, & talia commisisse: dicitur illa: quæ te reddunt leuiter suspectum de hæresi, & propter quæ te talem merito nos habentes, te fecimus ut leuiter suspectum de prædicta habe, eandem hæresim abiurare: necum ne prædicta per te commissa remaneant impunita, & ut efficiaris cautiore in futurum, de multorum & magnorum consilio in iure peritorum, ac etiam religiosorum, in & super his habitu maturo consilio, pariter & digesto, habentes præ oculis solum Deum; ac irrefragabilem sanctæ fidei catholicæ ueritatem, sacrosanctis Euangelis positus coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideant equitatem: Sed et seq; pro tribunali, more iudicium iudicantium, te talem hic in nostra præsentia personaliter constitutum, per d. modum, qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius pœnitentiamus, scilicet, ne de cætero unquam scilicet legas, teneas, seu habeas talem librum, & etiam ne deinceps, & cetera. Ponantur illa, quæ commisit, propter quæ suspectus. habitus fuit de prædicta hæretica prauitate. Lata est hæc sententia, seu pœnitentia, & cetera.

Iniungatur quæ expediens in deatur coram ea ex quibus orta est suspicio.

Indulgentia. ¶ Relat. sup. pag. 137.

Caueat autem notarius, quod in processu ponat, quod talis abiuratio est facta per talem, tanquam per suspectum habitum de hæresi leuiter, & non uehementer, aliâs periculum magnum esse posset. Quæ sententia sic perlecta, Inquisitor poterit conferre indulgentiam xl. uel. xx. dierum, iuxta priuilegium, Prædictis & omnibus, qui prædictis ser-

moni, & abiurationi interfuerunt; addendo, quod quicumque præstitit consilium, auxilium & fauorem, ut prædictus abiuratus taliter abiuraret, habet tres annos de indulgentia.

COMMENT. XL.

Ad intelligendos hos tres modos sequentes, uidelicet quartum, quintum & sextum maxime sunt necessaria, tradita sunt copiose ab Eymérico supra par. 2. q. 55. ubi differunt de presumptionibus leuibus, uehementibus, & uolentibus: quo loco & nos plura ad eum illustrandum addidimus. his uero locis de abiurationibus iniungendis ad purgandas uel excludendas, aut ad luendas pœnas pro illis suspicionibus differit singillatim, praxim docens, quæ in singulis debet obseruari: cuius occasione tractanda a nobis hic est abiurationis materia.

Num. 161.

Abiurationis tractatio.

Quantum autem ad hunc modum spectat, eum tractat in suam summam Tabiensis uerbo, Inquisitor. §. 15. Iacobus Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q. 23. Locutus in fine operis iudicialis in forma sententia contra leuiter suspectum de hæresi. nonnulla Zanchinus tract. de hæret. c. 41. Syluester de strigibus lib. 3. c. 4. punto 6.

Sed iam nos de abiuratione dicamus, ut hi modi sequentes facilius percipiantur; de qua agunt Zanchinus tract. de hæret. cap. 20. num. 2. & ibidem Campesius. Repertorium Inquisitorum & Locutus in opere iudiciali, & Bernardus Comensis in Lucerna, uerbo, abiuratio. Petrus Godofredus in l. 2. C. de hæret. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 30. num. 66. & seq. Turcremata in summa de Ecclesia, lib. 4. parte 2. cap. 22. Simancas de Catho. instit. tit. 1. idem in enchiridio tit. 53. copiose Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 1. idem tract. de hæret. par. 2. assertione 41. num. 33. Conradus Brunus lib. 3. de hæret. ca. 6. Doctores communiter in ca. accusatus. in principio, de hæret. libro 6. & alijs uariis locis, quos prudens omitto: nam hi cæteris copiosius rem tractant. extatque etiam de abiuratione hac, de qua differendum est, singularis locus in Concilio Tholosano cap. 11. & in Concilio Narbonensi cap. 6. & in Concilio Biturynsi cap. 29.

De abiuratione ne q. differunt.

Est autem abiuratio (quantum pertinet ad hunc locum, nam cæteras huius uocis significationes libenter omitto) sollemnis hæresim detestatio, cum assertione catholice ueritatis, & obligatione, iuramento & pœna iuncta permanendi in fide Christiana: ita colligitur ex c. ego Berengarius. de consecratio. dist. 2. et ex c. ad abolendam. §. illos quoque. de hæret. & ex ca. super eo. & ex c. accusatus. de hæret. li. 6. & ex c. inter sollicitudines. de purg. cano. & ex pluribus alijs iuris canonici et Conciliorum, ac sanctorum Patrum locis.

Abiuratio quid.

Abiuratio res est antiquissima, contra quam sentiant imperii quidam uelutatis, & Ecclesie inimici: nõ & qui uoluerint uenire ad Ecclesiam catholicam ex No-uatianis, placuit sacro Concilio ut ordinetur, & sic maneat in clero. Ante oia aut hanc habeat ab eis confessionem, quæ per scripturam exigere oportet, ut fateantur se cum oia cõsensu Ecclesie catholice & Apostolicæ statuta obseruatos, i. comunicatos se

Abiuratio, res antiquissima.

& his, qui forte secundas nuptias experti sunt, uel his qui persecutionis tempore lapsi sunt: quibus tamen lapsus penitentiae modus, & tempus ascriptum est, ut in omnibus sequantur ea, quae in Ecclesia catholica & Apostolica obseruantur. habemus ibi.

Eiusdem abiurationis meminit concilium Ephesinum sub Caesestino primo celebratum, & Concilium Laodicenum sub Liberio cap. 7. & alibi saepe ab approbatis conciliis, & sanctis Patribus, & usurpata, & usitata scimus abiurationem. Et Leo Papa, refertque Gratianus in cap. saluberrimum. & in cap. donatum. 1. q. 7. nullum haereticum ad unitatem Ecclesiae recipiendum iubet, nisi prius haesim abiuret, & anathematizet. huc spectant, quae docet Nicephorus lib. 6. cap. 9. historiae ecclesiasticae. tandem labentibus saeculis idem est semper cum haereticis redeuntibus obseruatum, ut in concilio Constantiensi sessio. 19. cum Hieronymo de Praga, & in concilio quodam sacerdotali temporibus Nicolai. 1. cum Berengario, & refertur in cap. ego Berengarius. de consecratio. dist. 2.

Abiurationis usus olim institutus.

Fuit uero olim salubriter institutus abiurationis usus, ob continuas frequentesque haereticorum fraudes, & intercadenas, ut abiurationis robore adacti, & quasi vinculo constructi, & alligati, cogerentur in catholica Ecclesia unitate permanere, ne liberum eis esset impune quoties uellent recedere, ac Ecclesiam de ludere, ut grauitur, & uere constituit Leo primus epistola 48. cuius initium est: Relatione sancti fratris. & refert Conradus Brunus lib. 3. de haeret. c. 6.

Quid continere debeat abiuratio.

Iam quid continere debeat abiuratio, luculenter praescripsit olim idem Leo eius nominis Papa primus in dicta epistola 84. ad Nicetam Aquileiensem Episcopum in hac uerba: Damnent apertis professionibus suis superbi erroris auctores, & quidquid in doctrina eorum uniuersalis Ecclesia exhorruit, detestentur: omniaque decreta synodalia, quae ad excisionem huius haereseos Apostolicae sedis confirmant auctoritas, amplecti se, & in omnibus approbare, plenis, & apertis, ac propria manu scriptis protestationibus eloquantur. nihil in uerbis eorum obscurum, nihil iuueniatur ambiguū: quoniam nouimus hanc istorum esse ueritatem, ut in quacunque particula dogmatis execrandi, quam a damnandorum societate discreuerint, nihil sibi sensum suorum existiment esse non saluum. haec ibi. Insignis est locus, & ob id non solum mittendus: in quo illud est diligenter obseruandum, totam abiurationem propria manu esse scribendam: quod si fieri commode potest, omnino est custodiendum, & praesertim cum abiurant uiri insignes, nobiles, literati, doctores, praedicatores, aut similes.

Quotuplex abiuratio.

Abiurationem hanc quadruplicem colligimus, ex hac Eimerici tractatione, Aut enim est de leui, aut de uehementi, aut de uolenta suspitione, aut denique de haeresi formali: quae partio aptissime conuenit abiurationi, cum omnis cui subeunda est abiuratio, aut leuiter suspectus sit in fide ob modicas, & leues male credentiae suspiciones: aut uehementer, ob uehementiam infidelitatis, aut haeresis alicuius indicia: aut uolenter, ob uolenta indicia, & iuris, & de in-

re praesumptiones: aut uere, & formaliter fit haereticus.

Quamquam uero huiusmodi abiurationes, praesertim de leui, de uehementi, & de uolenta (nam in formali manifestior est discriminis ratio) ratione finis non differant, cum in id potissimum referantur, ut abiurantes uirtute earum adacti in catholica unitate continentur, at quo ad effectus ualde sunt dissimiles: primum enim differunt formula siue conceptione uerborum, neque enim eiusdem uerbis concipiuntur, ut ex utriusque formula apparet.

Praeterea differunt ex quorundam sententia ratione loci ubi fiunt: quoniam abiuratio de leui fit in domo Episcopi uel Inquisitoris: at abiuratio de uehementi fit in publico, in conspectu populi ad hoc conuocati, ut uoluit Ioannes Roias in singularibus fidei, singulari. 1. nu. 26. ubi dicit ita uoluisse hoc loco Eimericum, cum auctor hic num. 161. uers. circa istum. aperitissime sentiat, hanc abiurationem de leui non modo secreto, uerum etiam publice fieri posse, cum is qui sic abiurat, publice est de haeresi suspectus, item abiurationem de uehementi, & publice, & secreto ob eandem rationem fieri posse, docet paulo post Eimericus in 5. modo num. 166. §. circa istum. uers. & abiurabit publice uel secreto.

Tamesi uero in abiuratione de uehementi cum Eimerico sententiam, eam. s. publice fieri posse, immo ad do. & ita fieri debere, nisi causa rationabilis aliud sua deat: quantum ad leuem attinet, benignius est, & receptius ut primati in auditorio Inquisitorum fiat, ut reete ait Iacobus Simancas de cath. instit. tit. 1. nu. 24.

Sed Eimerici sententia olim obseruabatur, cum acriter punirentur, quam nunc, redeuntes ad Ecclesiae gremium. & concilium Biterrense c. 29. et Narbonensi sese c. 6. aperitissime comprobant hanc Eimerici sententiam: nam in Narbonensi ita scriptum est.

Omnes uero faciatibus culpas clero & populo conuocatis publice confiteri, & abiurare, atque iurare, prout in mandatis Apostolicis, & statutis Domini Romani plenius continetur: nisi ubi culpa leuitas, & scandali enormitas, & rigori etiam huic quicquam ostenderet detrahendum. haec ibi. quod Eimericus secutus nunc publice ratione publica suspitionis, nunc secreto propter secretam suspitionem docuit hanc abiurationem faciendam: sed mitius est, ut dixi, ut ea semper in priuato fiat, & occulto.

De hac uero antiqua seueritate alibi plenius diximus, & tradit multa opportune Repertorium Inquisitorum uerbo, publice.

Tertia inter has abiurationes differentia est, quo ad penitentias iniungendas abiurantibus: quoniam de leui abiurantibus non imponitur tam acris penitentia, quam abiurantibus de uehementi.

Denique ultima, & potissima differentia est, quoniam qui de uehementi abiurat, si relabatur in haesim, relapsorum poena puniatur, & curiae seculari traditur: qui uero de leui abiurat, quamuis relabatur in haesim siue abiuratam siue aliam: nec putatur relapsus, nec relapsorum poena plebitur, quamuis acris ob secundum lapsum puniatur. cap. accusatus, in princ. ubi Doctores de haeret. lib. 6. Simancas de cath. instit. tit. 1. numero 19. Ioannes Roias

Abiuratio de leui, & de uehementi quo modo differant.

Abiuratio de leui priuati fiat, non publice.

Libertus legem, exigui tas.

Abiurantes de uehementi si recidant, relapsorum poena plectantur.

in dicto sing. 1. nu. 26. & tradit etiam hoc loco Eimericus nu. 161. & hanc sententiam ueram esse contra Ancharanum, & alios demonstrauit supra par. 2. super qua est. 64. §. uel post constituit.

Qualis autem sit abiurationis formula, seu quibus concipiatur, copiose tradunt praesertim in principio huius commentarij, & Eimericus in his modis finiendi praesertim fidei.

Initio cuiuslibet abiurationis generalis fit protestatio fidei.

In quo tamen hoc est diligentissime obseruandum, commune esse omnibus abiurationibus, ut is qui abiurat, in principio generaliter seu uniuersaliter profiteatur se credere, & tenere eam fidem, quam tenet sancta Romana, & Apostolica Ecclesia; ueruntamen in sequenti clausula detestationis, & anathematizationis est differentia: nam qui abiurat de leui, cum descendit postea ad detestandos errores, & haereses ex sententia Eimerici non profert clausulam illam uniuersalem, uidelicet hanc: Et consequenter abiuro, & abnego omnem haesim extolentem se aduersus sanctam Romanam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam: Sed proximus post uniuersalem fidei protestationem descendit ad particularem eius haeresis, aut earum haesim detestationem, in quibus est habitus leuiter suspectus, sic: Item iuro me credere, & ore profiteor (uerbi gratia) summum Pontificem Romanum esse militantem Ecclesiae uisibile caput: aut quid simile, & post detestatur haesim huic articulo contrariam, sic: Et consequenter abiuro, abnego, & detestor illam haesim, quae falso asserit, summum Romanum Pontificem non esse militantem Ecclesiae uisibile caput. Quam differentiam inter abiurationem de leui, & inter abiurationem de uehementi, ac de uolenta, ut adnotaret auctor, in sexto modo processum fidei terminandi, nu. 176. posuit titulum, de forma abiurandi omnem haesim, ab eo faciendam, qui est suspectus habitus uolenter.

Abiurans de leui ex sententia Eimerici non detestatur omnem haesim.

In hanc opinionem putarem descendisse auctorem per textum in cap. accusatus. §. cum uero, de haeret. libro sexto, ubi narratur dicitur formaliter haereticum simpliciter uel generaliter abiurasse: ex quo loco puto auctorem collegisse suspectos de haeresi leuiter, non debere detestari seu abiurare omnem haesim, sed solum eam, aut eas de quibus leuiter habentur suspecti.

Ceterum, ut in hac re, quae non est leuis momenti, quid fieri debeat indicemus: dico, primum in abiuratione de leui omitti posse secunde clausulam illam generalem detestationis, & anathematizationis de omni haeresi, quia etiam si apponeretur, nihil operaretur, cum is qui abiurat de leui siue incidat iterum in haesim abiuratam siue in aliam, non censetur relapsus: nihilominus tamen posset apponi, siue in principio post uniuersalem protestationem, siue post abiuratas particulares haereses, sic: Et postremo abiuro omnem haesim extolentem se contra dictam sanctam Romanam, & Apostolicam Ecclesiam.

Hac die scribo Romae, anno Dñi MDLXXVIIII. die 12. mensis Octobris, consulens in sacrosancto uniuersalis Romanae Inquisitionis officio formulas abiurationis de leui, inueni hanc generalem detestationem omitti quandoque solitam, quandoque uero apponi placebat Petro Dusinae assessori sanctae Romanae Inquisitionis, ut semper apponeretur: quod mihi etiam

magnopere probatur, & ita obseruatur hodie Romae, ut eodem die mihi asseruit Frater Thomas Zobbis Sacrosanctae generalis Romanae Inquisitionis Commissarius, atque hoc etiam uelle uidetur Iacobus Simancas de cath. instit. tit. 1. num. 12. & tit. 57. nume. 7. dum ait, omnibus abiurandi formulis contineri, ut qui reuertitur ad Ecclesiam, omnes haereses abiuret. & ualde uidetur rationi consentaneum, ut is qui quocumque modo fidem uisus est offendere, & protestetur se tenere omnem illam fidem, quam profitetur sancta Romana Ecclesia, & detestetur omnem haesim aduersus eam fidem se extolentem.

In abiuratione uero de uehementi nulla dubitatio est, quin praedicta generalis detestationis clausula apponi debeat post praemissam protestationem: idque siue fiat ante particularem haesim in processu delinquentis contentarum detestationem, sic: Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem haesim extolentem se aduersus sanctam Romanam Ecclesiam: siue post abiuratas particulares haereses, sic: Et postremo abiuro omnem haesim, & cetera. ut indicat faciendam Locutus in sine operis iudicialis, in forma abiurationis suspecti uehementer: nam cum abiuratur de uehementi, necessaria est haec clausula propter relapsus delinquentium, ne si illi relabatur in aliam haesim ab ea quam in particulari abiurauerunt, tueantur se hac exceptione, dicentes, se non incidisse in haesim abiuratam, sed in aliam quam non abiurauerunt: quod est diligenter obseruandum.

Neque Eimericus contrarium sentit, quamuis in forma abiurationis de uehementi, clausulam detestationis generalem non apposuerit, cum ipse paulo post in septimo modo finiendi processum fidei, nu. 148. uersic. aduertendum hic tamen, nominatim docuerit, suspectos de haeresi uehementer, debere generaliter omnem haesim abiurare. quod ipsum ibidem iterum adnotauit numero 186. uersic. Dicatur, omnem haesim, si abiurauit ut suspectus uehementer. Haec uoluit paulo susinus fortassis adnotare: quoniam saepe uidi apud doctos hac sollicitate quari.

Ad id autem quod quaesitum est; an in abiurationis formula, qua uisitur sacrosanctum tribunal sanctae Romanae, & generalis Inquisitionis, uidelicet: quos errores, & haereses, simul cum omni alio errore, & haeresi contraria sanctae matri Ecclesiae catholicae, & Apostolicae Romanae, abiuro, & detestor: an inquam in hac abiurationis formula uerba illa, error, & haeresis, accipiantur pro eodem, nempe pro assertionem seu propositionem haereticam, iuxta ea quae diximus supra par. secunda, super quaestio. tertia, breuiter respondemus, nomine erroris eo loco non modo haereticam, uerum etiam quamlibet aliam propositionem in fide peccantem esse intelligendam, scilicet propositionem erroneam, sapientem haesim, piarum aurium offensiuam, temerariam, scandalosam, blasphemam, schismaticam, seditiosam, & alias similes: is enim qui abiurat non modo haereses, sed etiam quidquid suspicionem haeresis continet, detestari debet. Rursus quia si pro eodem sumerentur, inutilis, & uana esset repetitio. quare nomine erroris latiori significatione id accipiendum est, quod proxime diximus

In abiuratione de uehementi generalis omnium haesim fit detestatio.

diximus; & vult prudenter in abiurationis formula ea dictio apponitur. Ex quo efficitur, vt si is qui abiurauit, post abiurationem incidit in aliquam speciem harum propositioinum proxime dictarum, etiam virtute abiurationis, & obligationis, grauius puniri possit. argumen. cap. accusatus. in principio. de heret. libro 6.

Qui debeant abiurare.

His ita positis, videamus iam quis debeat abiurare: ac respondeo in vniuersum omnes qui ab heresi reuertuntur: item omnes de heresi suspectos abiurare debere vel canonicè se purgare: quoniam iura de abiuratione loquentia generaliter loquuntur, ac proinde generaliter intelligi debent. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. prastan. & per consequens omnes predictos comprehendunt. itaque ab hac abiuratione facienda nullus in fidem delinquens, & ad eam reuertens, etiam aliàs privilegiatus, vel in quacunque dignitate constitutus excusabitur, nisi per purgationem aut torturam indicia, & suspiciones purgauerit, vt supra monuimus: quod probat aperitissime concilium Tholosanum, quod paulo post citabo.

Qua etate possunt homines abiurare.

Sed qua etate fieri debeat abiuratio, à paucis (quos ego viderim) differitur: ideoque hoc erit etiam obiter indicandum. Primum qui tenent cum glossa in cap. 1. verbo grandisculis. extra de delictis puerorum. de iure canonico post septem annos, homines esse doli capaces, etiam fortassis assererent ea etate compelli posse ad abiurationem. idem dicerent multo magis qui iure civili aiunt capacem doli esse masculum in decimo anno cum dimidio, & feminam in nono cum dimidio, vt tradit glossa in l. impuberem. ff. de furtis. l. 1. C. de donatio. & in l. pupillum. ff. de regulis iuris. & in §. pupillus. verbo, proximus. instit. de inutilibus stipulatio.

Sed iudicio meo, quamuis in ceteris delictis hac recipi possint, in crimine heresis non crederem habere locum, cum crimen heresis mente concipiatur, nec cum sit spirituale tam facile appareat esse crimen, quam furta, homicidia, rapina, & similia scelera: ideoque grauisimum, & durissimum mihi videtur hac etate quemquam ad abiurationem compellere, cum vix in eam etatem crimen heresis cadere possit: quod si tale quid quandoque contingeret; plurimum spectanda esset pueri puellane conditio, & quid in ea etate de dogmatibus fidei scire teneatur vel presumatur. Sunt enim nonnunquam multi hac etate adeo acris ingenij, & iudicij, vt ratio naturam facile vincere videatur, nec qui intra pupillarem etatem abiuraret, publice id facere deberet, vt admonuit Simancas de catho. instit. tit. 1. nu. 24.

Decretis concilij Tholosani, & Biterrensis de etate qua fieri possit abiuratio.

Sed hac difficultas olim iam proposita, & diffinita mihi videtur in concilio Tholosano anno Domini M C C X X I X. in hereticos celebrato, vbi cap. 1. ita scriptum est: Vniuersi tam mares quam feminæ, masculi à decimo quarto anno, & supra, feminæ à duodecimo abiurent omnem heresim ex tollentem se aduersus sanctam, & catholicam Romanam Ecclesiam, & fidem orthodoxam, quibuscunque nominibus censeatur. hæc ibi. Idem paucis post annis cauit Concilium Biterrense cap. 3. r. his verbis: Præterea vniuersos tam mares quam feminas, masculos à quatuordecim, feminas à duodecim annos, & supra, faciatis abiurate om-

nem heresim, & iurare quod fidem seruent, & defendent catholicam, hæc ibi. Quæ sententia vniuersimamibi plane videtur, cum tot prælatorum doctissimorum fuerit iudicio comprobata. Si quis ergo infra hanc etatem in fide deliquerit, aliis parnis erit coercendus, non autem ad abiurationem compellendus, vt ex his verbis colligitur: & hoc iuuus esse credo.

Instructio tamen quadam Valladolitana facta anno Domini M C C C L X X V I I I. cap. 12. indicare videtur, ante hanc etatem posse pueros abiurare si doli capaces fuerint, non tamen publice, in hac verba à nobis latine reddita: Item constituerunt, vt minores etate discretionis tam masculi, quam feminæ, non teneantur publicè abiurare, nisi post dictos annos discretionis: qui est annus duodecim in scemina, & quatuordecim in masculo: atque ita intelligitur statutum ordinationum Hispalensium, quod de hoc disponit: cumq; predictos annos exceperint, abiurent quod deliquerint dum essent in minori etate constituti, si fuerint doli capaces. hæc ibi.

Sanè mea hæc est sententia, grauisimam esse abiurationis penitentiam, propter pœnas, ad quas se obligat, qui abiurant, & propterea in hac etate non faciliè esse imponendam abiurationem, nisi de malitia pueri ac cæteris quæ solent delictum comitari in hac causa, velut de errore intellectus, & notitia contraria veritatis constaret.

Sed vbi admiserimus in pupillari etate cogi pueros posse ad abiurationem, abiurant ne vt videntur suspecti, aut ut heretici formales, aut tantum de leui? Grauis est hæc difficultas, & matura indiget cõsideratione; cum præmatura etas plurimum in causa heresis delicto detrahatur, vt dixi supra par. 1. super l. si quis. C. ne sancti baptis. iter. §. si tamen criminis, fortassis non ineptè quis diceret de leui tantum iniungendam esse abiurationem: nam fragilis etas, iudicium inconstans, rationabilis ignorantia credendorum, & alia circumstantiæ multum detrahunt delictis puerorum, & plurimum etiam minuunt heresis suspiciones.

At si de heresi formali constaret, nec excusarentur quæ proximè diximus, abiuratio de formali heresi esset facienda.

Iam vt constet eum qui abiurauit, qualiter abiurauit, publicum fieri debet de abiuratione instrumentum: quod sepius inculcat Eymericus in his tribus modis, quibus de abiuratione differit: id quod luculenter cauit olim Concilium Narbonense, capit. 6. in hęc verba: Omnes uero faciatis culpas suas, clero, & populo conuocatis, publicè confiteri, & abiurare, atque iurare, prout in mandatis Apostolicis, & in statutis Domini Romani plenius continentur: nisi ubi culpæ leuitas, & scādali enormitas, frīgōri etiam huic quicquam ostēderent detrahendum: & de singulis fiant publicè instrumenta continentia culpas, abiurationes, promissiones, & penitentias eorundem, ne ulterius perire possit, uel latere veritas diu celata; nūc autem Domino tam mirabiliter, quàm misericorditer, reuelata. hæc ibi.

Postremo, vt nihil in hac abiurationis causa desideret, videamus an qui abiurat, debeat se subscribere?

Campegius apud Zanchinum c. 20.

Imponitur an de leui tantum abiuratio debeatur.

De abiuratione ne consistere debet per publicè scripturam.

Fortassis legendum, exiguas.

An abiurans debeat se subscribere.

beuere? & sane quæ diximus paulo antea cum ageremus de origine abiurationis, subscribendum esse, probare videntur Syluester in sum. verbo, heresis 1. §. 1. 3. num. 1. 9. et Pontinibus tract. de laicijs, num. 89. de abiuratione constare debere per scripturam aiunt: quod est verum, sed nihil de subscriptione dicunt, vt quidam falso eos citantes asserunt. Petrus Godofredus in l. 2. C. de heret. §. hereticorum autem vocabulo. & Campegius apud Zanchinum cap. 20. versic. abiuratio. subscriptionem non esse de essentia abiurationis autumant, & satis esse aiunt, vt de eo actu constet per testes, & publicam scripturam, præsertim cum non omnes aut scribere possint, aut sciant, id quod ex longa huius tribunalis consuetudine Campegius dixit comprobari.

Verum tamen in hac re hoc videtur penitus obseruandum, si scribere sciat reus, abiurationi à se factæ audire subscriptionem debet; quod si nesciat, aut non potest scribere, tunc Inquisitor, & notarius se subscribent. & hoc est iustissimum, & Inquisitoribus Hispaniæ prescriptum per Madrilianam instructionem anno M D L X I. cap. 4. in hęc verba: Abiuratio, quam rei fecerint, apponatur in fine sententiæ, & pronuntiationis illius, cui, si sciunt rei scribere, subscribent, appositis nominibus suis: sed si nesciant, tunc vnus ex Inquisitoribus, et notarius subscribent. hæc ibi. idem cautum est per eandem instructionem cap. 46. in fine.

Quoniā vero si abiuratio fiat in loco publico, tunc reus non potest ei subscribere: curabunt Inquisitores, vt vel ante, vel sequenti die in suo adiutorio, rei subscriptiones suas apponant eo modo, quo dictum est.

Id etiam erat hic dicendum, an abiuratio ante sententiam, vel post eam fieri debeat, de quo agam paulo post super quinto modo processum fidei terminandi, atque ex his, nisi falor, manebit illustrissima EymERICI doctrina in his modis abiurandi.

Num. 162.

Absolute sermone, quid facere possit Inquisitor.

¶ Et factò sermone in Missa, &c. Inquisitor dicet publice quomodo ille ibi positus est habitus suspectus, &c. Sed hoc hodie vsus non obseruat; neque est necessarium, cum antequam sententia pronuntietur in reum, publice legatur totius causæ summa, et explicentur delicta, ob quæ Inquisitores processerunt contra eum. itaque hac molestia se poterit Inquisitor absque vilo periculo liberare.

Num. 163.

¶ Paratus, &c. subire omnem penitentiam, &c.] Hæc est solemnis obligatio, quam præstat reus cum abiurat, quæ quid contineat, & quid in ea sit obseruandum, dixi plene supra hac 3. parte num. 18. vbi videas quæ ad hunc locum spectant.

Num. 165.

¶ Forma ferendi sententiam, seu iniungendi penitentiam, &c.] In toto ordine iudiciario post perfectum iam, & completum processum, & post causam debito iuris ordine seruato terminatam, duo

postremo loco requiruntur, sententia diffinitiuæ, & executio sententiæ, seu rei indicatæ: in quibus quis ordo in hac heresis causa obseruandus sit, breuiter est hoc loco dicendum. trademus vero more nostro receptiora, & securiora.

Ergo postquam in crimine heresis diligens facta fuerit inquisitio, & examinatio, & data sua defensione delato, inquisitor cum Episcopo, vel eius vicario, ac consilio peritorum de sententia deliberabunt: vt si reus innocens fuerit repertus, absoluat; contra vero damnetur, vbi vel confessus, vel conuictus legitime reperiat. Gondissaluis tract. de heret. q. 15. nu. 1. Si mancas de catho. instit. tit. 60. nu. 2. & alii.

Ac qua ratione absolutoria sententia, sit proferenda, paulo antea docuit Eymericus, & nos cum eo in primo modo processum fidei terminandi, & ideo de condemnatoria nunc est agendum.

Rursus, cum decretum fuerit quo die, & qua hora, & quo loco pronuntianda sententia sit, citandus est reus, ac vocandus, vt personaliter sententiam audiat, recepturus debitam pro delictis pœnam. Gondissaluis tract. de heret. q. 15. nu. 1. Ludouicus Carrerius tract. de heret. num. 128. & hæc praxis communiter obseruatur, nec ab ea est vilo pacto recedendum. Iulius Clarus in pract. crim. q. 31. vers. sed hic quero. textus in clemen. sepe. de verb. signif. circa finem, ibi: Sententiam uero diffinitiuam (citatis ad id licet non peremptorie partibus,) &c. proferat. Ac de hac citatione vide plene per glo. in verbo, non obstantibus. in extrauagan. rem non nouam. tit. de dolo, & contu. inter communes.

Nec valeret citatio si diceretur reo, vt ad audiendam iudicij voluntatem veniat; sed dicere oportet, vt veniat ad audiendam sententiam. glo. in cap. cum contumacia. de heret. lib. 6. verbo respondeat. glossa in dict. clemen. sepe. verbo, ad id. Bernardus Comensis in lucerna verbo, sententia, §. 10. adde Courradum Brunum lib. 4. de heret. c. 10.

Neque hæc citatio omitti debet, aliàs sententia non consisteret, quam sententiam stando, non sedendo reus audire debet nudo capite.

Ad hæc, sententia condemnatoria proferenda non est per Inquisitorem nisi præsentem ordinario, vel eius vicario. clemen. 1. §. propter quod. versic. duro tamen. de heret. nisi vnus alteri commiserit uices suas, uel adesse non potuerit, vel legitime expectatus non venerit intra terminum, dict. clemen. 1. de heret. tradit Eymericus 3. parte quæst. 49. sed consultius erit, ut semper uel ordinarius (præsertim cum publice ferenda est sententia) uel eius vicarius adsum, uocandi quoque sunt consultores, de quorum consilio ad sententiam uentum est, quamuis sine ipsis ferri possit.

Præterea in scriptis ferri debet, & recitari; ne demum ex defectu scripturæ contingeret occultari ueritatem semel proprolatam, & in iudicio definitam, ut optime docuit glossa, in dicta clemen. sepe. de uerborum signif. verbo, in scriptis. cui sententiæ, ut ibidem docet glossa, non aduersatur textus eius clementis. l. 1. C. de semen. ex breuiloquo, recitan. Syluester in sum. uerbo, sententia. quæst. 4. vers. tertium. quod etiam nominatim in hac causa uidetur sanciuisse Concilium Narbonense, cap. 6. quod retuli paulo ante in hoc

In ferenda sententia contra reos huius criminis quis ordo seruandus.

Citandus reus ad audiendam sententiam.

Sententia condemnatoria præsentem Episcopo proferenda.

In scriptis proferenda sententia.

hoc eodem commentario. §. iam ut conset. et ita nomi- natim faciendum docet in hac causa, quocumque mo- do in delicto fuerit processum, Conradus Brunus lib. 4. de heret. cap. 10.

Inquisitores per alios pos- sunt pronun- tiare senten- tias.

Et quamquam in aliis causis iudex ipse, non alius sententiam pronuntiare debeat, Inquisitores tamen haec officia prauitatis per alios possunt eas recitare, cap. ut commissi. in principio. de heret. lib. 6. ubi notant Ioannes And. Dominicus, & alii. tradit Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singulari. §. 4. in principio. Nam Inquisitores sicut Episcopi sententias possunt per alios recitare, ut dicit Gemianus in c. ult. de re iud. & Bernardus in Lucerna verbo, sententia. §. 9. idem verbo, Inquisitor. §. 28.

De die profere-nda senten- tia.

Iam sententia reorum de die, non de nocte proferri debent. Panormitanus in c. consuluit. de officio delegati. & ibi Felynus fieri tamen potest quandoque, ut ob multitudinem reorum, & prolixitatem processum, et delictorum, non possint commode aliquorum sententia interdum in hoc crimine pronuntiare, praesertim quo tempore ad actionem fidei publicam plures rei simul producuntur; quo casu quamuis de nocte nonnullorum sententia proferantur, non ideo redduntur vana, aut nullae: melius tamen erit, & securius propter alia pericula, quae ob tenebras interuenire possunt, interdum omnia absolueri.

Qualiter ordi- nanda sen- tentia con- demnatoria.

Postremo, sententia condemnatoria ita formabitur, ut in ea primum qualitas haeresum, & errorum a reo assertorum declaretur: inde diligens criminum inuestigatio, citationes, admonitiones, confessiones, probationes legitima, iudicia ad poenitentium competentes date, obduratus in erroribus reorum animus, & reliqua, quae ad iustum processum censeendum attinent, enumerentur; tandem pro qualitate criminis secundum leges, & regulas in hoc crimine obseruandas subiungatur ipsa sententia dispositio, Conradus Brunus lib. 4. de heret. cap. 10. Simancas de catho. in situ. iii. 60 numero 2.

Sententia con- demnatorie qualiter exe- cutioni man- danda.

Sed iam alterum suscepta disputationis caput ab- soluamus, videlicet, de sententia pronuntiate executio- ne, in quo haec summa est: Si rei contra quos sententia lata est, relapsi fuerint, aut impenitentes, curiae seculari relinquuntur, nec in his ulla amplius sunt Inquisitorum partes, sed illi per iudices saeculares statim debent ultimo affici supplicio, ut alibi fufius dictum est.

Admonitio Inquisitorum ad poenitentes.

Quod si poenitentes, & reconciliati fuerint, & in publicum spectaculum producti eo die, quo sententia in eos sunt prolata, ad solitos sancti officij carceres re- ducendi sunt, & die sequenti producantur in auditorio Inquisitorum, & admonebuntur eorum quae per sententias fuerunt illis iniuncta, & quam graues penas sint habituri, nisi humiliter iniunctas poenitentias adimpleant: quibus peractis, unumquemque mittent ad locum, quem ei per sententiam assignauerunt.

Illos vero, quos ad penas trivremium condemnauerunt, ad carceres iudicium saecularium transmittendos curabunt. in his denique quisque laudabilem suam Inquisitionis consuetudinem obseruabit, quamuis superiora iura sint, & quae facile possint, aut debeant in hoc iudicio obseruari.

Num. 16

In poenitentia iniungendi quid obseruandum.

Per modum qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius poenitentiamus. Poenitentiamus dicitur, non punimus, quoniam quae redeuntibus imponuntur poenitentiae, non sunt propriae poenitentiae, sed salutare medicina, & poenitentia quidem eius qui leuiter abiurauit, arbitrio Inquisitoris imponitur, iuxta personarum, & delicti qualitatem; in quo hoc est obseruandum, quod hic indicat Eymericus, ut videlicet contraria eorum quae commiserunt, reis iniungantur; quod etiam plenius explicui supra in hac 3. parte commentario, 7. nu. 18. §. & dicitur eis sic; traditque singulariter Zanchinus tract. de heret. cap. 20. ubi valde prudenter docet quomodo sint imponenda poenitentiales poenae iuxta personarum, & delictorum qualitatem.

De quinto modo terminandi processum fidei per abiurationem de vehementi.

Vintus modus processum fidei finietur, & terminandi est, quando delatus de haeresi, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur suspectus de haeresi vehementer; & hoc est quando delatus de haeretica prauitate, non reperitur legitime deprehensus, nec confessione propria, nec facti euidencia, nec testium productione legitima: sed sunt magna, et graui probata indicia contra eum, et talia per consilium iudicata, quae illum reddunt suspectum uehementer de praedicta haeretica prauitate.

166.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis namque debet, ut suspectus uehementer de tali haeresi, abiurare illam haeticam prauitatem; ita quod si postmodum relabatur, poena relapsis debita puniatur: hoc est, quod tradatur brachio saeculari ultimo supplicio ferendus; iuxta c. Accusatus. in principio. de heret. lib. 6. Et abiurabit publice, uel secrete, secundum quod suspectus est habitus publice, uel secrete, & apud plures, uel pauciores, et graues, uel leues, ut dictum est statim de illo, qui est suspectus leuiter de haeresi, et habet ut talis haeresim abiurare.

Abiuratio de vehementi & publice & secrete fieri potest.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad haeresim abiurandam eum, qui est suspectus de haeresi vehementer.

Si enim determinatum est per consilium, quod delatus ille debeat in cathedrali, uel alia solenni ecclesia publice abiurare, per aliquot dies ante

ante ex parte Episcopi, & Inquisitoris, uel eorum alterius, per omnes ecclesias illius ciuitatis, uel loci, in quo fienda est abiuratio antedicta, populo publice indicatur, quod tali die, & in tali ecclesia, Inquisitor de fide sermonem debet facere generalem; & quod non erit sermo in illa ciuitate, uel loco, nisi ibi; & sic quod ueniant, & habebunt indulgentiam confectam. Et eadem die Inquisitor notificabit ad conuentus religioforum, quod tali die non erit sermo in illo loco nisi suus. Interim Inquisitor sit diligens ad componendum sermonem suum, formando secundum materiam, de qua agitur, informando populum de ueritate fidei catholicae, contra illam haeresim, quam delatus ille habebit iurare, & ad formandum abiurationem, & sententiam cum episcopo, uel uicario ipsius, illius ciuitatis, uel loci; & etiam ut die praecedenti abiurationem, de sero ordinet, quod ponatur in medio in ecclesia una sedes alta, in qua abiurandus ponatur.

de professione Spiritus sancti à Patre, & Filio, dicitur sic. Iuro me credere corde, & profiteri ore, quod Spiritus sanctus procedit à Patre, & Filio, & aequaliter tanquam ab uno principio, & non à duobus; & post abiuret haeresim contrariam sic: Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam haeresim, quae falso, & mendaciter affirmat, quod Spiritus sanctus non procedit à Patre, & Filio simul, tanquam ab uno principio, sed à duobus. Item iuro, quod nunquam praedictae haeresi credidi, neque nunc credo, nec credam, nec illi adhæsi, nec adhæreo de praesenti, nec adhærebo intendendo; nec doctui, nec docere intendendo; nec docebo. Item iuro, & promitto, quod talia, & talia, exprimantur, propter quae habetis me suspectum de huiusmodi haeresi uehementer, nunquam faciam, nec operam ut fiant, dabo. Quod si aliquid de praedictis fecero in futurum (quod Deus auertat) poenitentiam de iure relapsis debitis, prompro animo me submittito, paratus subire omnem poenitentiam, quam pro his quae feci, & dixi propter quae habetis me suspectum de dicta haeresi uehementer, decreueritis mihi iniungere; & illam iuro, & promitto pro uiribus adimplere, & nullatenus contraire: sic me Deus adiuuet, & haec Euangelia sacrosancta.

Cap. 1. de sum. Trini. & fide cath. li. 6

Praedicta autem abiuratio fiat in vulgari, ut ab omnibus capiatur, nisi fieret solummodo coram personis ecclesiasticis, qui linguam latinam intellexerent competenter. Si autem abiurauerit secrete, scilicet in palatio Episcopi, uel in capitulo statrum, uel Camera Episcopi, uel Inquisitoris, quando scilicet factum non est publicum; modo consimili abiurabit.

169. Abiuratio fiat in vulgari, & quando possit fieri aliter.

Facta autem praedicta abiuratione, Inquisitor poterit dicere ei, qui abiurauit, talia uerba ibi publice, uel similia in effectu: Filij, tu suspensionem, quam de te, & merito habebamus, purgasti per abiurationem, quam fecisti; uolo tamen te reddere cautiorem: Caueas tibi deinceps quomodo ages; nam si de caetero talia agas uel dicas, propter quae probetur, quod incidetis in futurum in haeresim abiuratam, sine misericordia poena relapsis debita punieris, & ut relapsus traderis brachio saeculari ultimo supplicio ferendus; quare super omnia clonges te à consortio hominum, uita, & moribus ab alijs communiter dissidentium, ne te faciant recidere in relapsum.

Admonitio facienda ab Inquisitore post abiurationem.

Sit cautus notarius, quod ponat in actis, quo talis abiuratio facta est per talem, ut per suspectum de haeresi uehementer, & non solum leuiter, ad hoc, ut si relabatur, sciatur qualiter puniretur: quia poena relapsis debita. Quibus peractis feretur sententia, seu poenitentia in hunc modum.

Al. puniri debeat.

Forma sentiendi eum, qui abiurauit ut suspectus uehementer.

Nos N. Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor haereticae prauitatis in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

170

ATTENDENTES quod tu talis, de tali loco, & talis diocesis, talia, et talia commisit, dicantur.

Forma abiurandi haeresim, quando delatus est suspectus uehementer.

Ego talis de tali loco, talis diocesis, in iudicio personaliter constitutus coram uobis uenerandis dominis Episcopo talis ciuitatis, & fratre tali, Inquisitore haereticae prauitatis, in terris ditioni talis domini subiectis, sacrosanctis Euangelijs positus coram me, & propriis manibus per me tactis, iuro me credere corde, & profiteri ore, illam sanctam fidem catholicam, & Apostolicam, quam sacrosancta Romana Ecclesia docet, profiteretur, praedicat atque tenet. Item iuro me credere corde, & profiteri ore quod, &c. Explicetur articulus catholicus contrarius illi haeresi, de qua uehementer est suspectus, ut uerbi gratia, si est suspectus

E

dicantur illa, vt ex processu meritis diligenter discussis legitime nobis constat, propter que, & merito habentes te suspectum uehementer de tali heretica prauitate, illam ut taliter suspectum te fecimus abiurare, de magno consilio in iure peritorum, iustitia suadente: verum ut efficiaris cautior in futurum, & ne reddaris procliuor ad consimilia peragenda, & ne crimina remaneant impunita, & ut sis ceteris delinquentibus in exemplum, de multorum magnorum in iure peritorum, ac etiam in sacra Theologia magistrorum, seu doctorum, in & super his habito maturo consilio, pariter & digesto, habentes pre oculis solum Deum ac sanctam fidei Catholicam, & Apostolicam ueritatem, sacrosanctis Euangelij politis coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & nostri oculi uideant acquiratam: Sedentesque pro tribunali more iudicium iudicantium, te talem hic in nostra presentia personaliter constitutum, forma, qua sequitur condemnamus, seu potius penitentiamus, uidelicet, ne deinceps talia, uel talia facere, uel dicere presumas.

Ponantur illa, que conuincitur commississe, propter que fuit suspectus habitus de pre dicta heresi uehementer, & non illa, propter que si committeret, incidere leuiter in relapsum, sed alia sibi imponantur prout negotij uarietas exposulat, & requirit, utpote, quod nunquam scienter habeat tales libros, uel ne eos, quos sciuerit abiurasse; & receptet, & similia. Lata fuit hac sententia, &c.

† Al. qualitas.
† Al. hereticos.

171

Qua sententia sic lata pariter & perlecta, Inquisitor poterit facere tria. Primum est, quod reducat penitentiam ad certa puncta, & penitentiam exponat illa ut cautior reddatur, in formando eum, quod obferuet penitentiam sibi iniunctam, aliis incidere in relapsum, & posse impenitens merito iudicari. Secundum est, quod conferat indulgentiam xl. uel xx. dierum, iuxta priuilegium, Pre cunctis. † omnibus, & singulis, qui sermone suo, uel abiurationi pre dictis interfuerunt. Tertium, quod exponat populo, quod omnes, qui prestiterunt consilium, auxilium, uel fauorem, quod pre dictus talis abiurauerit hereticam prauitatem, utpote, qui eum denunciarunt, deposuerunt, consilio interfuerunt, abiurationem, uel sententiam legerunt, habent tres annos de indulgentia; concludendo, & monendo populum, quod quicumque sciuerit aliquem hereticum, uel de heresi suspectum, seu diffamatum, debet Episcopo, uel eidem Inquisitori, seu eorum uicariis intimare, & habebunt etiam tres annos de indulgentia, iuxta priuilegium allegatum, & ultra hoc premium in celis in aeternum.

† Habentur supra pag. 131.

172

Penitentia suspectorum de heresi.

Attendendum e autem, quod suspecti de heresi, & non deprehensi, siue sint suspecti uehementer siue leuiter, non debent perpetuo immurari, nec perpetuo incarcerari: quia hac est pena illorum, qui fuerunt heretici, & post penituerunt, ut patet in c. Excommunicamus, 2. de heret. & in c. Quoniam, de heret. lib. 6. Sed possunt propter illa, que commiserunt, ex quibus habiti sunt suspecti, ad certum tempus incarcerari, seu carceri mancipari, & post modum, prout uidebitur, dispensa-

ri, iuxta c. Vt commissi, de heret. lib. 6. Nec f. huiusmodi suspecti sunt crucibus consignandi. Nam cruces sunt insignia heretici penitentis: suspecti autem non fuerunt heretici habiti, quare non sunt consignandi; potest tamen eis imponi, quod stent certis diebus solemnibus in ualuis talium ecclesiarum, uel circa altare dum Missarum solemnia celebrantur, habentes in manibus cereum ardentem tanti ponderis; uel quod uadant ad talem peregrinationem, & similia, prout negotij qualitas expetit, & requirit.

COMMENT. XLI.

Endem hunc modum paucis mutatis prescribit Tabiensis in summa, uerbo, Inquisitor. §. 16. & Iacobus Sprengorius in malleo maleficarum, 3. par. q. 24. & Locatus in fine operis iudicialis, tit. De forma sententia contra uehementer suspectum de heresi. Syluester de strigibus, li. 3. cap. 4. puncto 7. nonnulla Zachinus tract. de heret. cap. 4. 1. & Repertorium Inquisitorum uerbo, sententia. §. alia sententia. uers. quia non bis constat, & alii quos libens omitto. & circa hunc modum nulla sero occurrit difficultas, quam non abup de explicauerimus supra in modo quarto finiendi processum.

Num. 166.

Hoc tamen loco illud occurrit declarandum, quod in pre cato commentario consulto omiseram ob prolixitatem: An scilicet prius debeat fieri abiuratio, dein de uero pronunciari sententia, an e conuerso? & EymERICUS, ut series eius indicat, in his modis semper abiurationem presert sententia: neque absque ratione, cum enim sententia supponat processum completum, & absolutum, rationi consentaneum uidetur, ut prius quam sententia pronuncietur, cuncta debito ordine expediantur, iuxta doctrinam Speculati, tit. de senten. §. nunc uidentium uelut. hac forsassis respiciens EymERICUS abiurationem ubique premisit, inde sententiam pronunciauit.

An prius debeat fieri abiuratio, quam sententia pronuncietur.

Veruntamen Roma Illustrissimus sacrosanctae, & generalis Inquisitionis Senatus contrarium obseruat: prius enim profertur sententia, inde penitens abiurat, quod prudentissima, & consultiuissima ratione fieri crederem: quoniam abiuratio inter penas redeuntibus imponendas solet numerari. neque ab hac consuetudine crederem recedendum. uideo Campegius apud Zanchinum, c. 4. 1. uers. circa ordinem uero.

Post dicitur sibi per Inquisitorē: ecce quod ex hic recitatis tu es nobis suspectus, &c. cetera.] Non credo necessarium hoc EymERICI documentum, nec usus Inquisitionum hoc nunc obseruat, quod ego sciam: ueruntamen cum hanc publice admonitionem reis fieri uoluerint Inquisitores, honorificentius, & magnificentius uidetur, ut decretum legi inbeant, quo contineatur, talem intridice deprehensum in lectas hereses incidisse, aut habitum fuisse de illis uehementer suspectum, & uelut hereticum, & impenitentem indicandum, nisi eas, & aliis omnes detestetur hoc loco, hac die, hac hora, quo edito publicato reus clara uoce, dicet se penitere, & paratum esse ad abiurandum. Campegius apud Zanchinum, capitu. 4. 1. uers. circa ordinem uero. nihil damno, quisque in his laudabilem suam Inquisitionis sequatur consue-

Num. 167.

Edictum an praemittendum ante abiurationem.

consuetudinem: aut si irreprehensibilis uult agere, A supremi Senatus sacrosanctae Romanae, & generalis Inquisitionis ritum sequatur.

Num. 168. De formulis abiurationis.

Forma abiurandi heresim, quando delatus est suspectus uehementer.] Pulchra sunt ista forma, quas EymERICUS prescribit, sed si per tempus licuerit, legio illam, quam Concilium Constantiense prescripsit Hieronymo de Praga sessio. 19. alteram, quam fecit Berengarius, habes apud Gratianum in c. ego Berengarius, de consecratio, distim. 2. quam retulit EymERICUS par. 2. q. 6. ubi ego aliam eiusdem Berengarii retuli: aliam abiurandi formulam refert Ioannes Turrecremata, lib. 4. de ecclesia, par. 2. c. 22. & aliam Alfonso Castrus lib. 1. cap. 16. de instat hereticorum puni. & Ioannes Roias singulari, 1. & alii, quas uelut notas, & cuique obuias omitto, ex quibus quedam hereticis reducentibus, quaedam uehementer suspectis competunt.

Num. 169.

Quod incidere in futurum in heresim abiuratum, &c. et.] Idem sentiendum est etiam si non incidat aut relabatur in heresim abiuratum, sed in aliam speciem heresis. cap. accusatus. §. cum uero, de heret. lib. 6. quoniam hodie de recepta sancti officii consuetudine omnis heresis abiuratur, ut dixi supra parte 2. super quest. 4. c. circa finem.

Num. 171.

Secundum est, quod conferat indulgentiam quadraginta, uel uiginti dierum, &c. et.] De his indulgentiis conferendis omnibus, qui actui fidei interfuerunt, plenissime dixerit EymERICUS in hac 3. par. q. 127. cum aliquot sequentibus. ubi, & nos etiam multa adiungemus.

Num. 172.

At tendendum autem, quod suspecti de heresi, &c. non debent perpetuo immurari.] Optime iura hoc loco per EymERICUM adducta probare uidentur hanc suam sententiam, de quo dicam plene infra super decimo modo processum fidei terminandi. extatque singularis de hac re doctrina in Concilio Biterrensi, cap. 23. & 24. quam afferam pre cato loco. interim uideo Zanchinum tract. de heret. cap. 20. hoc uero EymERICI documentum retulit, & secutus est Locatus in opere iudiciali uerbo, suspicio. nu. 3. 1. uers. suspectis de heresi.

Suspecti de heresi redeuntibus non immurantur.

Nec huiusmodi suspecti sunt crucibus consignandi, &c.] Hoc ipsum documentum, quod & uerum est, & obseruandum, refert, & sequitur Campegius apud Zanchinum c. 20. uer. portet crucem, & Repertorium Inquisitorum uerbo, crux. §. qualiter redeuntibus, & de his crucibus extat insignis locus in concilio Tarraconensi relato apud EymERICUM sup. p. 2. et in Concilio Tholosano cap. 9. & in concilio Biterrensi c. 26. de quo differam plene commentario sequenti, ubi est proprius locus. interim uideo Zanchinum tract. de heret. c. 20. & Repertorium Inquisitorum uerbo, crux, & uerbo, penitentia. §. uem si quis publice.

De sexto modo terminandi processum fidei in casu uiolenter suspecti.

173

Exus modus processum fidei finiendi, & terminandi est, quando delatus de heretica prauitate processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in-

iure peritorum, reperitur suspectus de heresi uiolenter; & hoc est quando delatus ipse non reperitur legitime deprehensus confessione propria, nec facti euidencia, nec testium productione legitima; sed sunt indicia non leuia solum, uel uehementia, sed fortissima, & uiolenta, que ipsum delatum reddunt merito suspectum de heresi uiolenter, propter que talis debet ut suspectus uiolenter de heresi abiurare: Utpote, propter aliquid, quod dixit, uel egit, ut quia sustinuit excommunicationem per annum, uel plus in causa fidei. Qui enim sustinet excommunicationem per annum, uel plus; licet non in causa fidei, est suspectus leuiter de heresi: quia hoc non caret scrupulo hereticam prauitatis, de penis. c. Grauem. Et si citatus respondens de fide non compareret, sed renuit contumaciter comparere, propter quod excommunicatur; tunc fit suspectus de heresi uehementer: nam leuis suspicio transit in uehementem. Sed si sustinet illam excommunicationem per annum animo pertinaci; tunc fit suspectus de heresi uiolenter: nam uehemens suspicio transit in uiolentam, contra quam non admittitur defensio; imo ex tunc talis est ut hereticus condemnandus, que omnia pre dicta patent per cap. Cum contumacia, & no. ibidem, de heret. lib. 6.

Circa istum talis practica est seruanda. Iste enim licet fortasse in re non sit hereticus, utpote, quia non habet errorem in mente, nec de illo errore tenendo pertinaciam in uoluntate: ut no. arg. supra allegato: Nihilominus est ut hereticus condemnandus propter pre dictam suspensionem uiolentam, contra quam non est probatio admittenda. Hereticus autem taliter condemnatur, quod si nolit resiliere, & heresim abiurare, & satisfactio nem congruam exhibere, traditur brachio seculari animaduersione debita puniendus, iuxta cap. Ad abolendam. §. presenti. Si autem nolit, & consentiat cum effectu, abiurat heresim, & carceri perpetuo mancipatur, iuxta cap. Excommunicamus, 2. de heret.

Pari forma ille, qui sic est suspectus de heresi uiolenter, & est ut hereticus iudicandus, si nolit resiliere, & ad gremium Ecclesie aduolare, nec heresim abiurare, nec satisfactionem congruam ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris exhibere, traditur brachio seculari ultimo supplicio feriendus. Si autem uelit hac facere, & consenserit cum effectu, abiurabit, & sententialiter perpetuo carceri condemnabitur.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad heresim abiurandam eum, qui est suspectus de heresi uiolenter.

Nam, ut dictum est in quarto, & quinto modis praecedentibus processum fidei terminandi; Episcopus, & Inquisitor concordabunt de aliqua die Dominica, uel festiua, in qua fiat abiuratio antedicta. Quo facto facient intimari per omnes

174. Practica circa uiolenter suspectos seruanda.

Violenter suspectus si renuet abiurare, traditur brachio seculari.

omnes ecclesias illius ciuitatis, uel loci, in quo sic da est abiuratio antedicta, suspondendo omnes sermones ciuitatis, uel loci pro die illa ad abiurationem huiusmodi assignata, & monebitur populus in ecclesijs antedictis, q̄ ueniat ad sermonem Episcopi, uel Inquisitoris in causa fidei faciendū, & quod habebunt indulgentiam consueta.

Prouideat etiam Inquisitor, q̄ interim faciat fieri unam uestem habentem duas pecias ante, & retro ad modum scapularis religiosorum, sine capucio tamen, in qua sint duæ cruces de panno croceo, uno ante, & alia retro, longitudine trium palmorum, & latitudine duorum, facientque paraliocum, seu sedem in alto in populi medio, ut stet abiurandus taliter, quod à populo uideatur.

Adueniens, aut die præfixa, & facto sermone per Episcopum, uel Inquisitorem, legentur culpæ publicè ipsius abiurandi per notarium, uel religiosum, uel clericum aliquem, propter quas abiurandus est suspectus habitus de hæresi uolenter.

Quo facto dicitur sibi sic per Episcopum, uel Inquisitorem: Fili, ex his quæ recitata sunt te commisit, nos te habemus suspectum de hæresi uolenter, propter quæ de iure tu es ut hæreticus condemnandus; Consideres ergo, & attendas quæ dicam tibi; si tu vis ab huiusmodi hæresi, uel hæresibus se resilire, q̄ uelis eas hic nunc publicè abiurare, & penitentiam, quam tibi iniungemus patienter sustinere, Ecclesia, & Nos tanquam Vicarii Christi, recipimus te ad misericordiam; sed iniungemus tibi penitentiam, quam bene poteris tolerare, & absoluemus te à sententia excommunicationis, qua teneris inuolutus, & poteris saluus fieri, & habebis gloriam in futurum. Si autem nolueris abiurare, nec penitentiam sustinere, statim trademus te brachio seculari, & insimul perdes animam, & corpus. Quid igitur vis, abiurare, & saluari, uel renuis abiurare, & damnaberis? Si dixerit, nolo abiurare, & in hoc steterit; tunc tradetur curi seculari per modum infra expressatū in decimo modo processum fidei terminandi. Si autem dixerit quod uult, ponetur liber Euangeliorum apertus coram eo, & abiurabit omnem hæresim per modum, qui sequitur.

Forma abiurandi omnem hæresim generaliter, ab eo qui est suspectus habitus de hæresi uolenter.

176 Ego talis, de tali loco, talis diocesis, in iudicio personaliter constitutus coram uobis uenerabilibus dominis N. Episcopo talis ciuitatis, & fratre N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sancta Sede Apostolica specialiter delegato, sacrosanctis Euangelijis positus coram me, eisque propriis manibus corporaliter per me tactis; iuro me credere corde, & profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam, & Apostolicam, quæ sacrosancta Romana Ecclesia tenet, profitetur, credit, prædicat, atque docet; & consequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæresim extollentem

Suspectus uolenter abiurat generaliter omnem hæresim.

se aduersus sanctam Romanam, & Apostolicam Ecclesiam, cuiuscunque sectæ fuerit, uel erroris.

Item, iuro me credere corde, & profiteor ore, quod sic, & sic, explicetur articulus catholicus, contrarius illi hæresi, de qua ipse qui abiurat, est suspectus habitus uolenter: ut uerbi gratia, si est suspectus habitus de uirginitate Beatæ Mariæ Matris Domini Nostri Iesu Christi, dicit sic:

Item iuro, me credere corde, & profiteor ore, q̄ gloriosa Beata Maria Mater Domini Nostri Iesu Christi fuit toto tempore uite suæ semper uirgo, ante partum, & in partu, & post partum; & consequenter abnego, reuoco, & abiuro illam nefandissimam hæresim, quæ falso, ac mendaciter asserat, quod mater Domini Nostri Iesu Christi aliquando non fuit uirgo; sed quod ante partum, in partu, uel post partum fuit corrupta, & amisit uirginitatem, de qua hæresi sum uobis dominis prædictis suspectus habitus uolenter: Et si de pluribus hæresibus est suspectus habitus, & non tantum de una, abiurabis quemlibet articulum singillatim per modum statim dictum.

Item iuro, quod nunquam prædicæ hæresi, seu hæresibus adhæsi, nec adhæreo de præsentis, nec credidi, nec credo; licet propter culpam meam, & his, quæ malè egi, nos me habeatis, & merito suspectum de huiusmodi hæresi, seu hæresibus, q̄ illi, seu illis crediderim corde firmo.

Item, iuro, & promitto, quod prædictam hæresim nunquam dogmatizabo, nec prædicabo, nec docebo: immo si unquam sciuerō aliquem, qui illa hæresi sit infectus, teneat seu doceat, uel aliam qualemcunque, quod uobis dominis Episcopo, & Inquisitori, seu alicui uestrum seu uestris Vicariis, uel alteri eorum uel successoribus uestris, citius quàm commodè potero, denuntiabo.

Item iuro, & promitto, quod talia, & talia, exprimitur illa, quæ egi seu dixi, propter quæ ex culpa mea habetis me suspectum de dicta hæresi uolenter, deinceps nunquam faciam, uel dicam; nec quod fiant, opera m dabo.

Item iuro, & promitto, quod omnem penitentiam, quam mihi iniungere uolueritis pro prædictis, pro uiribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo; sic me Deus adiuuet, & ista Euangelia sacrosancta. Quod si contra abiurata uel iurata fecero in futurum, diabolo instigatè (quod Deus auertat) pœnis de iure relapsis debitis, nunc pro tunc me obligo, & adstringo, quatenus illis feriat, cum legitime confiteri me contrafecisse.

Sit cautus notarius, quod inscribat in actis, q̄ dicta abiuratio est facta per talem tãquam per habitum suspectum de hæresi uolenter, ut si probaretur abiurans relapsus iudicaretur, & ut talis traderetur brachio seculari.

Prædicta abiuratio fiat (ut dictum est aliàs) in vulgari, ut à vulgaribus capiatur, nisi fieret tantum coram personis ecclesiasticis, et ipse abiurans latinum intelligeret competenter; tunc enim posset fieri in latino. Si autem prædictus abiurans abiuraret in secreto, hoc est, in camera Episcopi uel Inquisitoris, seu in palatio Episcopi, uel Capitulo canonicorum, uel Fratrum religiosorum, nihilominus

Iuramentum de penitentia implenda.

Pro Notario.

Al. quatenus si probaretur contraire uenire abiurans, &c.

minus per modum præhabitu abiurabit.

177 Facta autem prædicta abiuratione, Inquisitor statim ibi publicè poterit abiuratum informare per hæc uerba, uel similia in effectu: Charissime, tu hæreses, de quibus habebaris merito suspectus uolenter, ut debuisti, in forma consueta Ecclesiæ abiurasti; & in hoc bene fecisti; caueas tamen tibi quod non facias contra antedictam à te factam abiurationem, incidendo in aliquam hæresim qualemcunque generaliter, seu aliàs: nam scias de certo, quod (sicut te obligasti) sine ulla misericordia traderis brachio seculari, ultimo supplicio ferendus: quare consulo quod sis cautus.

Absoluitur sic iurans ab excommunicatione.

Quibus sic actis, absoluitur eum à sententia excommunicationis, de qua est suspectus habitus uolenter, quod incidit in hæresibus supradictis unde sicut hæreticus, cum redit, & abiurat, est à sententia excommunicationis absolendus: quia omnis hæreticus est excommunicatus, iuxta cap. Excommunicamus, r. & 2. de hæret, & etiam iuxta c. Ad abolendam, in principio: Sic talis, de quo agitur, cum sit ut hæreticus condemnandus, ut dictum est prius, postquam abiurauerit, est ab excommunicationis sententia absolendus; absoluitur ergo per hunc modum.

Forma absoluendi ab excommunicatione.

178 NAM dicitur Psalmus; Deus misereatur nostri, uel alius; quo dicto addetur, Kyrie elei. Kyrie elei. Kyrie elei. Pater noster. Et ne nos inducas, &c. Saluum fac seruum tuum, &c. Dominus uobiscum, &c. Oremus.

PRAE TENDE Domine famulo tuo dexteram celestis auxilij, ut te toto corde perquirat, & quæ digne postulat, allequatur. Oremus.

PRAE STA quesumus Domine huic famulo tuo dignum penitentia fructum, ut Ecclesiæ tuæ sanctæ, à cuius integritate fidei deuiauerat delinquendo, dono tuæ gratiæ reformetur. Per Christum dominum nostrum. Amen. Et post addat sic: Ego auctoritate Apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te à sententia excommunicationis maioris, qua fueras innodatus, pro eo quia talia contra fidem commisit, propter quæ habitus fuit suspectus de hæresi uolenter, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Et si fuerat citatus responsurus de fide, & quia renuerat contumaciter comparere, fuerat excommunicationis vinculo innodatus, in qua steterat per annum animo pertinaci, & propter hoc ut suspectus de hæresi uolenter, & ut hæreticus condemnandus, ab ista excommunicatione absoluitur in speciali, qua fuit sententia hominis, & non iuris, dicendo sic: Et ego auctoritate Apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te à uinculo excommunicationis maioris, qua per me fueras innodatus, pro eo quia citatus legiimè responsurus de fide, renueras contumaciter comparere: & restituo te sacramentis Ecclesiæ. In nomine Patris, &c.

A Qua absolutione facta feretur sententia seu penitentia per modum tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam, siue iniungendi penitentiam ei, qui fuit habitus suspectus de hæresi uolenter.

Nos N. Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. 179

Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diocesis, fuit nobis delatus de talibus, & talibus fidem sanctam tangentibus; exprimitur illa, & quod nos processimus ad informandum nos super illis, ut iustitia suadebat, & meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis, & actis in causa præsentis, inuenimus te talia, & talia commisisse, exprimitur illa: Ea propter, & nõ in merito de tali hæresi, exprimitur illa, te suspectum uolenter habentes, fecimus te ut taliter suspectum omnem hæresim generaliter, publicè abiurare, prout nobis mandant canonicae

sanctiones. Sane cum secundum eadem canonica instituta omnis talis sit ut hæreticus condemnandus, & ut saniori consilio inherendo, & ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redeundo, abiuraueris, ut præmittitur omnem hæreticam prauitatem: propter quod absoluius te à sententia excommunicationis, qua ut obnoxius Dei Ecclesiæ strictus merito tenebaris, si tamen de corde uero, & fide non ficta reuerfus es ad Ecclesiæ unitatem; idcirco deinceps inter penitentes computaberis, ad misericordiam finem te sacrosancta Ecclesia recipiente de presenti. Verum quia indignè ualde existit offensas diuinas & conuenientibus oculis impunitas pertransire, & iniurias hominū castigare; cum grauius sit diuinā quàm humanam lædere maiestatem: & ne inulta crimina incensuratum existant aliis delinquendi, & ut tu efficiaris cautior in futurum, ac minus procliuius reddaris in posterum ad prædicta seu similia committenda, & ut in futuro seculo leuius patiaris: Nos Episcopus, & Inquisitor præfati, præhabito in & super his sano ac maturo consilio peritorum; sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei irrefragabilem ueritatem, sacrosanctis Ecclgelijs positus coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideat equitatem, te talem in nostra presentia personaliter constitutum, hac die & hora tibi in antea assignatis, sententialiter per modum, qui sequitur condemnamus, seu potius penitentiamus.

c. Excoicamus, r. §. qui autē. & c. Cū contumacia, de hære. li. 6.

c. Vergentis, de hæret.

In primis quod statim induaris super omnes uestes, quas defers, ueste liuida, ad modum scapularis monachi sine capucio facta, ante & retro habente, cruce de panno croceo longitudinis trium palmorum, & latitudinis duorum: quam ueste deferre habeas super omnes uestes alias per

uestis penitentialis.

tantum tempus, exprimat^r vnus ann^{us} vel duorum vel plus vel minus prout culpa exigit † delinquentis, et nihilominus, s quod cum dicta ueste, et crucibus stes in porta talis Ecclesie, tali et tanto tempore, scilicet in quatuor festis principalibus gloriose Virginis Marię talis Ecclesie, uel talibus, et talibus festiuitatibus, in ualuis talis, et talis Ecclesiarum: teque ad talem carcerem ad perpetuum, uel ad tale tempus sententialiter condemnamus: Ponantur illa que uidebuntur magis ad honorem fidei expedire, attenta culpa maiori uel minori, seu contumacia delinquentis, & sequatur: Retinentes h^{ab} † nobis ex certa scientia et expresse, ut nobis concedunt canonica instituta: quatenus dictam penitentiam possimus mitigare, aggrauare, mutare, tollere in toto, et in parte, toties quoties nobis uisum fuerit faciendum. Lata est hęc sententia, etc.

Qua lata † max executioni debitę demandetur, et induatur ueste prædicta cruces huiusmodi continente.

Quo facto poterit Inquisitor taliter monere sententiam, et penitentiam, et inducere ad patientiam ne desperet, dicendo ei publice, quod si patienter sustinet, et apparent signa in eo penitentis hominis, quod Episcopus, et ipse sunt prompti dictam penitentiam mitigare, et facient cum effectu: indicendo etiam sibi, quod dictam penitentiam interim teneat, et obseruet, aliis ut impunitus puniretur.

Concedat etiam indulgentiam quadraginta seu uiginti dierum omnibus qui sermoni, et talibus actibus fidei interfuerunt. Indicat etiam publice, quod omnes, qui præstiterunt consilium, auxiliũ, uel fauorem, uel deferentes, testificantes, consiliares, ab iurationem uel sententiam perlegentes in causa præsentis, habuerunt tres annos de indulgentia ex parte domini nostri Papę.

Moncat etiam populum, quod quicumque scit aliquem hereticum, suspectum, uel diffamatum, et specialiter de tali, et tali heresi, que magis pro tempore illo uiget, debeat Inquisitori seu Episcopo intimare, et si fecerit, concedat ei de indulgentia tres annos iuxta priuilegium, Prę cunctis, ex parte domini nostri Papę.

† Al. q. si fecerit, consequetur indulgentiam trium annorum.

COMMENT. XLII.

Num. 173. Referunt etiam hunc modum Tabienſis in summa verbo, Inquisitor. §. 17. Sprengerius in malleo maleficarum, 3. par. q. 2 §. 5. Locatus in opere iudiciali in fine in formula sententię contra uolentes suspectum de heresi, Zanchinus tract. de heret. cap. 41. Repertorium Inquisitorum verbo, sententia. §. de formis sententiarum, & alii.

In hoc uero sexto modo, si quis querat cur Eymericus ponat uolentę suspicionis gradum, respondebo, huic quæſtioni ipsomet auctorem satisfacere. num. 174. vers. circa istum. quoniam tamen si iuris fictione, qui ea facta committit, que hic refert Eymericus, & illa, que enumerauimus supra in hac 3. parte super titu. de signis, exterioribus, quibus diuersarum sectarũ heretici cognosci possunt, num. 109. hereticus existit

Cur ponatur gradus uolentę suspicio- nis.

metur: at re uera fieri potest, ut nullum in mente habuerit errorem, & propterea si reuerti uoluerit, (dum modo non sit relapsus) recipitur ab Ecclesia. Quoniam uero ipse, qui ita reuertitur, fictione iuris hereticus reputatur, hinc fit, ut Eymericus uelit talem indui habitu penitentiali, qui in penitentiam solet iniungi hereticis redeuntibus: nam per omnia exæquat uolenter suspectum cum heretico, ob uolentiam illam suspensionem, qua cum à iure sit approbata, non recipit directam probationem in contrarium.

Iam quacunque in hoc modo repetit de uolenta suspitione dum ait eam non recipere probationem in contrarium, aut similia, accipienda sunt & intelligenda, iuxta ea que adnotauimus supra par. 2. super q. 5. §. 56. quos nunc consulo omittimus ne eadem sæpius inutiliter repetamus.

¶ Pronideat etiam Inquisitor, quod interim faciat fieri unam uestem, etc. in qua sunt duę cruces, etc. Hęc uestis penitentialis, qua, qui reuertuntur ab heresi, induuntur, antiquissimam originem habere uidetur; neque ualde obscurum eius cernitur in sacris litteris fundamentum: nam qui pro impietatibus olim penas luebant, ad implorandam diuinam misericordiam, & reddendum beneuolum Deum, quę offenderant, præter ceteras penitentias, sacro quandoque induebantur: nam ut alia omittam lib. 3. Regum cap. 21. legimus Achab postquam per nefas uincam Naboth possedisset, commissi sceleris penitentiam acturus, uestimenta scindens saccum posuit super carnem suam cap. Achab. de peniten. distin. 3. facit tex. in cap. in capite Quadragesimę. 50. distin. nam huiusmodi uestimentum ualde accommodatum esse ad penitentiam agendam, ostendam paulo post super octauo modo processum terminandi.

In crimine uero heresis usurpatum esse, ac uisitarum hunc penitentialem habitum etiam protinus ab initio delegatę inquisitionis contra hereticos, testatur primum Concilium Tarraconense relatum ab Eymericus supra par. 2. ubi titu. de formis penitentiarum. §. credentes. versic. & portent duas cruces. de hoc penitentia genere manifestę meminit, & beatus ipse Dominicus, quibusdam litteris, quas affert Camillus Campius apud Zanchinum cap. 20.

Sed Concilium Tholosanũ anno Domini MCCXXIX. aduersus hereticos celebratum, de his crucibus in ueste penitentiali gestandis ita cauit: In detestationem quoque ueteris erroris, duas cruces portent de cetero altius præminetes, alterius coloris quàm sint uestes eorum, unam à dextris, et alterã à sinistris: nec propter cruces excusetur aliquis, nisi habeat litteras sui Episcopi testimoniales de reconcilia-tione ipsius, hætenus ibi.

Sed quoniam dubitabatur, qua ratione eiusmodi cruces, & cuius coloris essent conficiendę, & gerendę, paucis post annis Concilium Biterrense, caput. 26. (a quo hæc mihi uidetur accepisse Eymericus) luculenter omnia hæc spectantia præscripsit in hac uerba: In detestationem etiam erroris ueteris portent in superiori ueste duas cruces coloris crocei longitudinis duorum palmorum, et dimidii, latitudinisque † duorum, et in se trium digitorum habentes latitudinem; unã anterius in pectore, et

aliam

Num. 175.

Habitus penitentialis cuius signati origo anti- qua.

Vestis crucibus signata, initio delegatę inquisitionis uisitata.

Vestis crucibus signata, cuius coloris & qualiter dēfici debeat.

† id est, et transfuerso protrahantur in duos palmos

aliam posterius inter spatulas, uestes in quibus cruces portauerint coloris crocei non habentes, superiori ueste intellecta, supra quam in domo, uel extra alia non portetur.

Et si fuerint Vestiti heretici, uel Damnati, portent crucem tertiam competentis quantitatis, seu coloris eiusdem in capucio, uel in uelo.

Et si forte deierauerint, aut induerint alios ad deierandum, portent in superiore parte duarum crucum (quas portare habent in pectore, & inter spatulas) brachium transfuersale palmi unius, uel circa.

Qui autem transfretare debebunt, portent cruces prædictas donec applicuerint ultra mare, & eas ulterius non teneantur portare donec in litore transfretato nauem ad redeundum intrantes, casdem circa mare, & in mari, & in iustis eas perpetuo portent. hætenus ibi. Illusterrimus est planè locus, multumque in hac causa considerandus, ex quo hæc Eymericus doctrina lucem capiet, & auctoritatem, ne temere auctor hæc sibi confinxisse uideatur.

Illud est tamen obseruatione dignissimum, quod de his crucibus in his locis traditur: nam Concilium Tarraconense præcitato loco has cruces paulo aliter portandas iubet, dicens: Portent duas cruces perpetuo ante pectus. Concilium quoque Tholosanum idem uidetur præscribere, dum ait has cruces gestandas esse, unam à dextris, & alteram à sinistris. Eymericus uero & Concilium Biterrense unam ante pectus, & alteram inter spatulas retro deferri iubent.

Sed hoc potest fuit inuolutum ea ratione (ut credo) ut penitentes patentius, & manifestius omnium oculis obicerentur: siue aduersi: si uero aduersi essent.

Etiam autem duę illę cruces, quę iure ueteri ante pectus deferri iubebantur uia dispositę in pectore, ut una quęque sua papille responderet, ut constat ex præcipitiis beati Dominici litteris, in quibus ita scriptum extat. Religiosus uestibus induatur, tum in forma, tum etiam in colore, in quibus in directo ueritque papillę singulę cruces paruulę sint alate. hæc ibi.

Harum quoque crucum siue huius habitus penitentialis frequens mentio fit in instructionibus inquisitionis Hispanię, ueluti in instructione Abulensi anno Domini MCCXXIII. cap. sexto, & in instructione Madriliana anno Domini MDLXI. cap. 41. & cap. 81.

Earundem crucum meminere etiam qui aduersus hereticos latas penas tradunt. Zanchinus tracta. de heret. cap. 20. num. 3. & ibi Campegius, & Repertorium Inquisitorum verbo, crux. §. qualiter redeuntēs. & uerbo, penitentia. §. item si quis publicę. & uerbo, signum. §. nota, quod bonum esset. & Simancas, de catho. institut. titu. 47. num. 9. 12. & seq. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 1. num. 23. & seq. & alii.

Hoc palliamentum Itali habitello uocant, Hispanorum autem quidam Samarreta, alii Sant benito appellant, quasi saccum benedictum, propterea quod sit aptus ad agendam penitentiam, per quam benedictus simur, & saluamur.

Mos antiquus in gestandis uestibus crucibus signatis.

De crucibus gestandis qui meminert.

Appellatio varia uestis cruce signatę.

Hęc cruces ad tempus perpetuum quandoque, quandoque uero ad præſentum imponi solent, ut indicat Eymericus paulo post in hoc eodem modo, num. 179. super quarum depositione interdum etiam dispensatur, ut dicam in octauo modo processum fidei terminandi, quę omnino uideas.

¶ Adueniente autem die præfixa, &c. legentur que eos, qui dicerent, non expedire, ut in conspectu popularis multitudinis reorum delicta nominatim legantur, quia multi inde arripiunt occasionem perpetrandi similia, sed horum iniqua sunt uoces, nec illo pacto ferendę: actus quidem huiusmodi bonus est, qui non propterea sit malus, quod in malum finem scelerati eum conuertant.

Ac salubriter has populorum fieri congregationes ad audiendas sententias hereticorum, & eorum delicta, pulchre docet Ioannes And. in cap. ut commissi, de heret. lib. 6. non procul ab initio; in hæc uerba: Ite conuocationes fieri solent ad audiendas sententias, & penas, quas Inquisitores infligunt, ad uidendos aliquos cruciari, & expedit fidei talia publice fieri ad instructionem, ac etiam ad terrorem, hæc ille.

Hoc ipsum etiam fieri suadet iam olim Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, quęst. 15. cap. 20. in hæc uerba: Sed illud adicio, quod omnes errores suos singillatim profiteri, & abiurare publice faciatis: quia nihil magis in cõfusione hereticę prauitatis redundat, & gloriam nominis Christiani, hæc ille.

¶ Quo facto dicitur sibi sic per Episcopum, uel Inquisitorem, &c. Iam monui supra super 5. modo processum terminandi. §. post dicitur sibi, non esse necessarium hoc Eymericus documentum: sed cum ita fieri decreuerit Inquisitor, aliter poterit rem honorificentius expedire, ut ibi dixi. nunc addo propterea hoc non fore necessarium: quoniam priusquam ad tabulatum producat, reus iam sum omnia diligentissimè adhibita remedia ad ipsum conuertendum, qui si uerè conuersus fuerit, absque ista præmonitione abiurabit, & hac consuetudine nunc utimur.

Si autem impenitens exiterit, aut negatiuus, non modo antequam producat, uerum etiam & in ipso tabulato induendus est, ac sæpius & instantissimè commonendus, ut errores deponat & abiuret, idque fieri poterit hoc ordine: penitentium, & conuersorum sententię prius pronuntiabuntur, si tales affuerint, & ultimo loco impenitentium, & negatiuorum, si qui fuerint; sed priusquam proferantur, coram omni populo admonebuntur huiusmodi heretici, ut respiciant, & tandem conuertantur; quoniam adhuc durat tempus misericordię, quod si conuerti se uelle dixerint, ad carcerem sunt reducendi, & ad penitentiam admittendi: quod si in sua perinacia, & impenitentia perscuerauerint, legenda est sententię, & tradendi sunt curię seculari, ut igni in conspectu populi combusti, debitas impenitentia penas luant. ita Simancas de catho. instit. tit. 60. num. 11. addens cum Lutheranis omnium pessimis hereticis aliter esse faciendum.

His adiungo, plurimum esse considerandum qualiter recipi debeant hi, qui in tabulato, aut in Eccle-

Num. 175. Expedit in hoc crimine publice legi delinquentiũ culpas.

Num. 175. Nō est necessarium publice monere reũ, an uelit abiurare.

Impenitentes sæpe etiã publice monendi ut conuertantur.

Diligenter uidentum, qualiter reci-

plantur, qui
conuertuntur
postquam in
publici sunt
producti.

Ha postquam in publicam fidei actionem sunt produ-
cti conuertuntur, qui potius metu instantis mortis,
quam amore verae penitentiae conuerti videntur, quā
ob rem cum negatiuis hoc raro fieri debere, & nō nisi
cum exquisitis considerationibus admonuit opti-
mē instructio Madriliana anno MDLXI. c. 44. de quo
dixi alibi plenius.

Nollem certe vnquam ab hoc sacro tribunali mi-
sericordiam excludere; verum tamen ubi malitia per-
fidorum huiusmodi contemtor, auerem dicere iustif-
simē fieri si locus misericordiae solum pateret reis do-
nec ē carceribus Inquisitorum educerentur, & postea
nullo modo auerentur, prorsum cum tantum, &
tamdiu laboratum sit in eorum conuersione: quia ta-
men nondum damnationis sententia est promulgata,
ideo in hoc crimine vsque in id tempus locus est peni-
tentiae, & propterea sententia prior tuior est, sed hęc
alitra fortassis iustior, spectata perfidorum iniquita-
te, & sera penitentiā.

Num. 176

Qui abiurat,
an obligare
se debeat ad
hereticos de-
nunciandos.

Immo si vnquam sciuero aliquem, qui illa
haeresi sit infectus, & c. uobis Episcopo, & Inqui-
sitori, & c. denuntiabo.] Hęc clausula omiſsa est in
superioribus abiurationum formulis, quam fortassis
expedit in omni abiuratione adiungere, ut scilicet, is
qui abiurat, obliget se ad denunciandos quoscumque sci-
uerit hereticos, aut de haeresi suspectos, uel infamatos,
de qua obligatione alibi copiose diximus.

Num. 179

Locus varius

Ad misericordiae finem te sacrosancta Ecclē-
sia recipiente de praesenti.] Ita Barcinonensis im-
pressus, Bononiensis, & codex Cardinalis de Gam-
bara ita: Ad misericordiae finem sacrosancta Ecclē-
sia te recipiens de praesenti. Sabellanus ita: Ad
misericordiae finem sacrosanctae Ecclēsiā, & reci-
pimus te de praesenti.

Num. 179

Num. 179

Conuersi, ab
haeresi quo ri-
tu olim age-
rent penitē-
tiam.

Et nē multa crimina inuentium existāt aliis
delinquendi.] Ita Barcinonensis impressus, Bono-
niensis, & codex Cardinalis de G. baraita: Et nē im-
punita, & c. sed Sabellanus ita: Et ne impunita cri-
minum aliis inuentium praebat delinquendi.

Et nihilominus quōd cū dicta ueste, & cru-
ci bus stes in porta talis Ecclēsiā, & c.] Desumptum
videtur ex Concilio Biterrensi, cap. 26. ubi grauiores
penitentiā imponuntur, nam cum praemisisset, peni-
tentes singulis diebus Dominicis, & festiuis interesse
debere diuinis officiis, subdit: Et in Missa cuiuslibet
diei Dominicae, ac festiuae, inter Epistolam, &
Euangelium, ueste superiori, & velo, siue capucio
depolitis (nisi & in uelo, seu capucio portent cruce-
ces) sacerdoti Missam praesente populo celebra-
ri, cum uirgis in manu publicē se praesentent: ibi-
que data illis disciplina exponat sacerdos, & pro-
pter culpam labis haereticae penitentiam illam
agunt, haec enim ibi. Vel uel ex his intelligas antiquam
in coercendo crimine haeresis seueritatem.

Hic uero penitentiā ritus, quem hoc loco prescri-
bit Eymericus, antiquissimus uideri potest: nā Ioan-
nes Climacus gradu quarto, de obedientia, differens de
penitentiā in iuncta monachis colloquendi dum ca-
teri orarent, quia contra deuotionis regulas eo loco, &
tempore deliquerant, ita scribit: Ad orationem ple-
rumque stantibus nobis, animaduertit pater san-
ctus (id est, qui ceteris praerarat) quosdam inuicem
colloquentes, quos ante fores Ecclēsiā statuens,

Insignis Io-
nis Sch. blas-
gi locus.

A iussit ut per septem dies cunctis intrantibus, &
exeuntibus prosternerentur, siue clerici, siue pres-
byteri fuissent, haec ille.

Num. 179

Retinentes nobis ex certa scientia, & c. qua-
tenus dictam possimus mitigare, aggrauare, & c.]
Hęc clausula magnum tribuit Inquisitoribus priuile-
gium, & ualde utilis est, & vsu frequens in hoc tribu-
nali, de qua dicam infra super octauo modo processum
fidei terminandi, & super q. 86. & alibi.

B De septimo modo terminandi processum fi-
dei per canonicam purgationem,
& abiurationem.

Optimus modus processum fidei finien-
di, & terminandi est, quādo delatus de
haeretica prauitate, pocellus meritis dili-
genter discussis, cum bono consilio pe-
ritorum in iure, reperitur suspectus de haeresi, &
etiam diffamatus; & hoc est quando delatus ipse
non reperitur legitime deprehensus, nec propria
confessione, nec facti euidentia, nec testium legiti-
ma productione; sed reperitur publicē diffama-
tus, ac etiam reperitur indicia contra eum, quae
ipsum reddunt suspectum aliās de haeretica prauit-
ate: utpote, quia habuit magnam familiaritatem
cum haeticis, qualis fuit ille, de quo agitur in c.
Inter sollicitudines, de purga. cano. Et tali ratione
infamiae est indicenda canonica purgatio, & ra-
tione suspicionis debet haeresim abiurare, iuxta
alleg. cap. Inter sollicitudines.

181

Circa istum talis practica est seruanda. Talis
enim sic publicē de haeresi diffamatus, & ultra in-
famiam ex aliis indicis suspectus habitus de ha-
eretica prauitate, in primis purgabit se publicē per
hunc modum.

Forma disponendi ad purgationem cano-
nicam, & abiurationem faciendam
ab eo, qui est diffamatus, &
aliās suspectus de ha-
eretica prauitate.

NAM in dicto sermone generali per aliquos
dies ante, in omnibus Ecclēsiis illius ciuita-
tis, seu loci, in quo purgatio, & abiuratio sunt fieri
da: & suspensis sermonibus omnibus pro illa die
assignanda, & adueniente die ad huiusmodi af-
signata, & ipso purgando, & abiurando in medio
populi in alta sede, & eleuata constituto, & facto
sermone de fide per Episcopum, uel Inquisito-
rem, ut dictum est supra in aliis modis proces-
sum fidei terminandi: His, inquam, praehabitis;
legentur culpae ipsius purgandi, & abiurandi per
notarium seu religiosum uel clericum: quibus le-
ctis, purgabit se diffamatus per hunc modum,
qui sequitur.

Forma

Forma purgationis canonicae à diffamato
de haeresi faciendae.

inuisibilem. Et si de pluribus articulis haereticali-
bus est suspectus habitus, abiurabit quemlibet singul-
latim per modum praedictum.

182 Comparebit namque personaliter ipse pur-
gandus cum suis compurgatoribus, eidem
in certo numero generaliter concessis: talibus, qui
eum, & eius vitam & mores nouerint moderno
tempore, & antiquo, & sint suae conditionis seu
ordinis, ut dictum est in secundo modo praedicto
processum fidei terminandi, ubi agitur de purga-
cano. huiusmodi: & stabunt coram Episcopo, &
Inquisitore, in loco tamen ubi purgandus ipse no-
scitur de illa haeresi infamatus, & ponetur liber
Euangeliorum coram eis, ipseque diffamatus pon-
net manus super eum sic dicens: Ego iuro super
ista quatuor Dei Euangelia sacrosancta, quod tale
haeresim, exprimendo eam, de qua sum diffama-
tus, nūquam tenui, nec credidi, nec docui, nec
tenui, nec credo, negabit, scilicet, cum iuramento il-
lud, de quo est diffamatus, quidquid illud sit: Quo fa-
cto omnes compurgatores ponent manum super
illum librum Euangeliorum, & quilibet dicet ita:
Et ego iuro super ista quatuor Dei Euangelia, &
credo ipsum uerum iurasse: & tunc canonicē est
purgatus. Quae purgatione expleta per ipsum dif-
famatum, mox idem diffamatus ut suspectus ali-
ter, & ex aliis indicis, haeresim, de qua est sus-
pectus habitus, habens praedictum libellum Euan-
geliorum coram se, abiurabit per hunc modum.

Item iuro, quod nunquam praedictae haeresi seu
haeresibus, si plures sint, adhaesi, nec credidi, nec
adhareo, nec credo de praesenti, licet propter cul-
pam meam ex his, quae male egi, sum diffamatus
propter quod habui me purgare, & aliās sum sus-
pectus merito eorum uobis, quod illis haeresibus
crediderim corde firmo.

Item iuro, quod praedicta haeresim seu haereses nun-
quam dogmatizabo, nec praedicabo, nec docebo,
nec aliqūe instrua in illis, seu de illis: immo iu-
ro & promitto, si vnquam sciuero aliqūe, qui ali-
quam haeresim de praedictis, uel aliquam aliam ten-
neat, credat, seu doceat, quod uobis dominis meis
Episcopo, & Inquisitori, seu alteri uestrum seu ue-
strorum Vicariorū, seu successoribus uestris pro-
tinus quo citius potero intimabo.

Item iuro et promitto, quod talia et talia, quae egi,
propter quae et merito sum de tali haeresi diffama-
tus, et ultra, uos me habetis suspectum, exprimantur
illa, nunquam deinceps faciam, seu dicam,
nec operam dabo, quod fiant.

Item iuro & promitto, quod omnem peniten-
tiam, quam mihi iniungere decreueritis, pro pra-
dictis, pro uiribus adimplebo, nec contraueniam
in aliquo: Sic me Deus adiuuet, & ista Euangelia
sacrosancta. Quod si contra praedicta iurata, et abi-
iurata fecero in futurum (quod Deus auertat) pe-
nis talibus de iure debitis, me nunc pro tunc libe-
re suppono, obligo, et adstringo, quatenus illis
plectar eum probatum legitime extiterit me talia
commisisse.

Forma haeresim abiurandi per illum, qui
est de haeresi diffamatus, & su-
spectus aliās de eadem.

183 Ego talis, de tali loco, talis diocesis coram uo-
bis Venerabilibus dominis meis N. Episco-
po talis ciuitatis, & Fratre N. Inquisitore haereticae
prauitatis in terris talis domini, à sancta sede
Apostolica specialiter delegato, in iudicio perso-
naliter constitutus, sacrosanctis Euangelijs positi-
tis coram me, eisque propriis manibus corporea-
liter per me tactis, iuro me credere corde, & pro-
fiteor ore, illam sanctam fidem catholicam, quam
Romana Ecclēsia credit, profitetur, praedicat &
obseruat: & consequenter abiuro, detestor, abne-
go, & reuoco omnem haeresim extollerentem se ad-
uersus sanctam & Apostolicam Ecclēsiā cuius-
cunque sectae fuerit seu erroris.

184 Suspectus ue-
hemēter om-
nē haeresim
debet genera-
liter abiura-
re.
Leuiter suspe-
ctus non abiu-
rat generali-
ter.

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quod
sic: exprimitur articulus catholicus con-
trarius illi haeresi de qua est diffamatus, & aliās su-
spectus, ut si est suspectus habitus, & diffamatus, &
non credat Deum esse uisibilem creatorem, ut faciunt
Manichaei, dicit sic:
Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quod
Deus est uerus creator omnium, tam uisibilem
quam inuisibilem. Et consequenter abiuro, de-
testor, abnego, & reuoco illam haeresim, quae falso
& mendaciter asserit, & affirmat, quod Deus non
est generalis omnium creator, sed tantummodo

Ratione b autem purgationis canonicae est du-
bium an si post purgationem canonicam in ean-
dem speciem haeresis, de qua se purgauit canoni-
cē, prolatur, poena relapsis debita, hoc est, uiti-
mo supplicio feriatur: Et uidetur quod sic, per capit.
Excommunicamus, r. s. adiciamus, uel si post
purgationem, et per cap. Ad abolendam. §. illos
quoque, de haeret.

Sit cautus notarius, quod scribat in actis, an talis
abiurauerit tanquam suspectus de haeresi leuiter,
li 3 uel

vel uehementer, quia multum interest, ut alias su-
pra dictum est.

185 Prædictæ autem purgatio, & abiuratio fiant in
vulgari, si fiant publicè, & coram vulgaribus, si au-
tem tantummodo coram uiris literatis, & à litte-
ratis, poterunt fieri in Latino. Et si fiant publicè
(ut uidetur sciendum ratione in familie, & quia est
publicè diffamatus) fiant cum solemnitate in Ec-
clesia, de qua dictum est frequenter, scilicet, in die
festiua; & factò sermone per Inquisitorem prius
indictò in Ecclesijs parochialibus, & religiosorũ;
& sermonibus alijs suspensis pro illa die; & posi-
to ablutando in populi medio, ut ab omnibus ui-
deatur; & lectis primitus ibidem publice eius cul-
pis per notarium, seu aliquem religiosum, seu cle-
ricum sacularem.

Factis que antedictis purgatione, & abiuratio-
ne, Inquisitor (ut aliàs dictum est pluries) indicet
sibi publice periculum, quod sibi imminet, si in
heresi inprolabatur: de cuius periculo dictum est
statim: quibus sic actis, feretur sententia seu pœ-
nitentia per formam tenoris sequentis.

*Forma sciendi sententiam uel iniungen-
di pœnitentiam diffamato de hæ-
resi, & suspecto aliàs de eadem.*

186 **N**O S N. Episcopus talis ciuitatis, & frater N. or-
dinis Prædicatorum Inquisitor hereticæ
prauitatis, in terris tali ditioni, talis domini subie-
ctis, à sancta sede Apostolica specialiter delega-
tus: Diligentius attendentes, quòd tu de tali lo-
co, & talis diocesis, fuisti delatus nobis de tali hæ-
retica prauitate, exprimaturs illa, Nos uolentes, ut
tenebamur, iudicialiter informari, an tu incidis-
ses in prædictam heresim condemnatam, ad in-
quirendum, testes examinandum, teque citandum,
& interrogandum medio iuramento, & ad alia fa-
cienda, quæ fienda erant per nos, descendimus, et
processimus, ut decebat. Quibus peractis, uisis
& diligenter inspectis pariter & discussis, proces-
sus meritis huius causæ, & omnibus, & singulis
productis, actis, & actitatis æqua lance libratis, ha-
bitoque in & super illis, theologorum, ac in iure
peritorum pluries maturo consilio, ac digesto, re-
perimus te de prædicta heresi in tali loco, seu tali-
bus locis apud bonos, & graues publicè diffama-
tum: propter quod, ut nobis mandant canonica
instituta, & indicimus tibi purgationem canonicam,
qua coram nobis hic publicè te purgasti, & ipsi cõ-
purgatores pariter te purgarunt. Inuenimus etiã
te talia commisisse, exprimaturs illa, propter quæ,
& non immerito, te suspectum habuimus uehe-
menter, seu leuiter: dicatur si est illud uel illud, &
hoc de heretica prauitate: propter quod fecimus
te ut taliter suspectum heresim abiurare, dicatur, om-
nem heresim, si abiurauit ut suspectus uehementer;
uel, heresim supra dictam, si ut suspectus leuiter:
Verum quia non possumus, nec debemus, talia
quæ peregisti, uelatenus tolerare, sed cogimur ca-
uitate & iustitia suadente, ad hoc ut reddaris cau-
tor in futurum, & ut crimina non remaneant im-

† c. Inter soli-
tudinẽs de
purga. cano.

† Al. vindica-
re.

A punita, & ut ceteri non reddantur procliuiores
ad similia committenda, & ut Creatoris iniurie
non æquanimiter tolerentur: Ea propter te talem
prædictum purgatum, & abiuratum, hic in nostra
præsentia personaliter constitutum, in hoc loco,
& hora tibi in antea assignatis; Nos Episcopus,
& Inquisitor præfati sedentes pro tribunali more
iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangelis po-
sitis coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nos-
trum prodeat, & oculi nostri uideant æquitatem:
sententiamus, seu pœnitentiamus per modum,
qui sequitur, scilicet, quòd tenearis, &c.

*Ponantur illa qua uidebuntur magis ad honorem
fidei esse, & ad exterminationem hereticæ prauitatis,
ut pote, quod certis diebus Dominicis, & festiuis, ha-
beat stare ad portam talis, uel talis Ecclesiæ cum cereo
tanti ponderis in manu, dum Missarum solemnia cele-
brantur, capite discooperito, & pedibus nudatis, & of-
ferre ad altare cereum antedictum, & quòd habeat
sextis feriis ieiunare, & quòd certo tempore locum il-
lum non audeat exire, sed quòd certis diebus hebdomada
se habeat Episcopo, uel Inquisitori presentare, & simi-
lia, qua iniungenda uidebuntur secundum culparum
exigentiam, & uarietatem; quia non potest dari una
regula generalis. Lata fuit hæc sententia, seu pœ-
nitentia, &c.*

C Qua lata, exequatur: poteritque dispensari, uel
mitigari, uel commutari, secundum quòd nego-
tium, & pœnitentis correctio, & humilitas hoc re-
quirunt: quia potestatem habent Episcopus, & In-
quisitor, etiam si non retineant, & hoc de iure, ut
in cap. Vt commissi. de hæret. lib. 6.

COMMENT. XLIII.

I Am monui supra super 2. modo processum termi-
nandi, hunc modum septimum eo nomine à secun-
do differre, quia ibi de solo diffamato, hic uero de dif-
famato simul & suspecto agitur.

D Ac de hoc modo agit etiam breuiter Tabiensis in
summa uerbo, Inquisitor. §. 18. & Iacobus Sprenger
in malleo maleficarum, 2. par. q. 26. Syluester de Stri-
gibus, lib. 3. cap. 4. puncto 9. & alii.

E Quocumque autem necessaria sunt ad intelligendũ
hunc modum, plenissimè dicta sunt à nobis supra super
dicto 2. modo processum fidei terminandi.

F Hoc solum præterea admonet lectorẽ, ne fortassis
dum hæc legit apud Eymericum, quid nunquam durius
in reos huius criminis statuat, anim. aduertendum esse
id, quòd docuimus supra par. 2. super cap. inter solli-
citudines. §. ita tamen. & sequentibus, nec faciliẽ, &
frequenter purgationem indicat, cum sit remedium ual-
de dubium, & periculosum, sed ad alia iuris remedia
confugiat.

A Ita quòd si prolabatur in aliam speciem hæ-
resis, pœna relapsus debita non punietur ratione
abiurationis, & ceteri. Videtur hic Eymericus sen-
tire, quòd si is qui abiurauit de leui, postea manife-
stè incidat in eam heresim, quam prius ut leuiter su-
spectus abiurauit, debeat censi relapsus, quæ senten-
tia uidetur fuisse Ancharani in capitu. accusatus. no-
tabili 6. de hæret. lib. 6. quòd tamen est falsum, ut do-
cui supra par. 2. super questio. 58. §. uel post constituit.
ubi

187 Pœnitentia
salutares vi-
tutes.

Num. 181.

Ad indicen-
dã purgationem raro de-
ueniendum.

Num. 184.

Abiurans de
leui incidens
in eadem hæ-
resim abiura-
tam non est
relapsus.

Ubi ostendi apertissime Eymericum uere tenere con-
trariam opinionem. quare hic locus ita est accipiendus:
Qui leuiter abiurauit, si relabatur in aliam heresim
ab ea, quam abiurauit, non erit relapsus; quia non abi-
urauit omnem heresim: adde, neque erit relapsus ad hoc
ut relapsorum pœna puniatur; etiam si in eandem hæ-
resim, quam leuiter abiurauit, incidisse deprehenda-
tur, Dixi; ad hoc ut relapsorum pœna puniatur:
quomiam si uocis proprietatem spectemus, uere uerba erit
dicendus relapsus, cum in priorem lapsus recidat, nec
putandum est uirum egregie eruditum aliter sensisse.
Nec ideo quomodo aliter possem hunc locum accipe-
re, quem non sum ausus immutare, quia omnes codi-
ces penitus conueniebant, ceterum ita putabam legen-
dum, ut ex serie auctoris colligitur: Ita quòd si pro-
labatur in eandem speciem heresis. siue ita: Ita
quòd si prolabatur in eandem, uel in aliam spe-
ciem heresis, &c.

Num. 184.

Ratione autem purgationis canonicæ est du-
bium, &c. Admonui supra in hac 3. par. super 2. mo-
do processu, fidei terminandi. §. nec contemnat. Eymeri-
cum uariis locis, uarie scripsisse de hac difficultate; sed
me actum agam, quid mihi in hoc dubio sentiendum ui-
deatur, dixi copiose præcitato commentario, ubi omni-
no uideas.

*De octauo modo terminandi processum
fidei per abiurationem faciendam
ab heretico pœnitente.*

188

Certus modus processum fidei termi-
nandi & finiendi est, quando decla-
tus de heretica prauitate, meritis pro-
cessus diligenter discussis, cum bono
consilio in iure peritorum, reperitur
confessus heresim, sed pœnitens, et aliàs non rela-
psus ueraciter, & hoc est quando delatus ipse con-
fiteatur iudicialiter coram Episcopo, uel Inquisito-
re medio iuramento, fore uerum quòd ipse tanto
tempore stetit, & perseverauit in illa, seu aliã, de qua
delatus est heretica prauitate, & illi credidit & ad-
hæsit, sed postmodum ad informationem Episco-
pi, & Inquisitoris tandem uult resiliire, & ad gre-
gium Ecclesiæ redire, & illam ac omnem aliam hæ-
resim abiurare, & satisfacere prout ipsi uoluerint
ordinare, & non reperitur, quòd uaquam aliàs hæ-
resim aliquam abiurauerit, sed nunc abiurare
prompto animo est paratus.

Circa istum talis practica est seruanda: Talis
enim esto quòd multis annis steterit in heresi præ-
dicta, ac etiam aliis quibuscumque, illas credide-
rit, dogmatizauerit, multosque induxerit in er-
rores, si tandem cum effectu illas hereses consen-
serit abiurare, & satisfactionem congruam ad ar-
bitrium Episcopi & Inquisitoris exhibere, non est
tradendus brachio seculari ultimo supplicio fe-
riendus, nec si est clericus, degradandus, sed est ad
misericordiam admittendus, iuxta cap. Ad abolen-
dam. §. præfati, extra de hæret. & abiurata primi-
tus heretica prauitate, est in perpetuum carcerem
detradendus; iuxta c. Excommunicamus, 2. §. si
quis, & absolutionis beneficio impertito, et iniun-

Heretici pœ-
nitentes non
relapsi reci-
piuntur mis-
ericorditer.

Acto eodem, quod talibus iniungi consuevit, iuxta
c. Vt officium. prouiso tamen solerter, ne simulata
fitione redeat fraudulenter, et Episcopum et In-
quisitorem, immo seipsum fallendo, sub agni spe-
cie lupum gerat.

Modus autem disponendi ad abiurationem ta-
lis erit.

*Forma disponendi ad abiurationem facien-
dam per illum, qui est propria confessio-
ne in heresi deprehensus, & pœ-
nitet, & aliàs non relapsus.*

189

In primis Episcopus et Inquisitor inter se con-
cordabunt de prædicta abiuratione fienda pu-
blice, aliqua certa die Dominica, uel festiua, quæ
quidem non sit Dominica de Adventu, uel Qua-
dragesima, uel aliàs dies multum solemniss, ut dies
Natiuitatis Domini, uel festum Pasche, et similes,
quia prædictis diebus honestum est sermones
non suspendere, et quemlibet accedere ad eccle-
siam suam parochialem; quòd fieri non posset si
in illa fieret abiuratio antedicta: tum quia suspen-
derentur sermones; tum etiam quia omnes con-
fluere ad ecclesiam, in qua fienda foret abiura-
tio supradicta. Concordata igitur de tali certa die
Dominica, uel festiua, mandabitur præcedenti die
Dominica, seu alia festiua, per dies aliquos ante
præfixam diem ad abiurandum præcedente, ex
parte Episcopi & Inquisitoris; curatis omnibus
ecclesiarum illius ciuitatis, uel loci, in quo prædicta
abiuratio est fienda, uel religiosi, qui habent illa
die populo prædicare, quòd insinuent publice po-
pulo, ac clero, quòd tali Dominica, seu die festiua,
Inquisitor in tali ecclesia pro fide & de fide sermo-
nem faciet generalem; & sic quòd quilibet uadat
illuc ad uidendum, et audiendum ea quæ fient, et
habebunt ex parte domini nostri Papæ Indulgen-
tiam consuetam, scilicet, quadraginta dierum, in-
dicando etiam, quòd illa die non erit alius sermo
in loco illo. Quo factò, mittatur ex parte Episcopi
et Inquisitoris ad domos religiosorum, qui prædi-
cant communiter uerbum Dei: intimitur eor-
um superioribus, quòd die Dominica sequenti,
seu tali die festiua, Inquisitor sermonem faciet pro
fide in tali ecclesia generalem; et quòd suspendit
omnes alios sermones: et ideo quòd nullus in lo-
co illo prædicet illo mane, sed quòd quilibet supe-
rior mittat quatuor fratres, uel duos prout uidebi-
tur, qui intersint sermoni, et abiurationi, et senten-
tiæ ferendæ.

Medio autem tempore Inquisitor sermonem
suum ordinabit, iuxta materiam fidei, de qua pro-
tunc est agendum: ordinabit etiam cum Episco-
po de culpis in scriptis redigendis, abiuratione for-
manda, et sententia, ac etiam de loco et sede, seu
battimento ponendo in alto in ecclesia antedicta
in medio, in quo possit poni abiurandus et senten-
tiandus, ut ab omnibus uideatur, ordinabit etiam
de veste fienda ad modum scapularis religiosorũ
sine tã capucio, quæ sit de panno lipidio, uel alterius
coloris, et habeat in serenis cruce ante et retro, de
li 4 panno.

Prouidendum
ne ficta sit hæ-
reticorũ con-
uersio.

189

Vestis pœni-
tentialis.

Panno, seu tela crocea longitudinis trium palmorum, & extranverso duorum, & latitudinis medij palmorum.

Practica.

Quibus omnibus sic dispositis, & adueniente die ad abiurandum praefixa, statim in principio Missae ponetur abiurandus in sede seu bastimento praedicto in alto, in populi medio, seu in loco, in quo possit libere ab omnibus intueri, circumdantibus cum curiae secularis, seu ecclesiasticae ministris, & stabit discooperto capite, & dicto Euangelio (ut est moris) Inquisitor praedicabit, detestando & reprobando illam hereticam prauitatem, seu illas in qua, uel in quibus abiurandus confessione propria est deprehensus, Quo sermone finito, Inquisitor dicet haec uerba, uel similia in effectu; Iste, qui est hic in alto positus, incidit in heresim, contra quam uobis praedicaui, & illa tenet, & circa illam multum offendit: quod autem ita sit, uos audietis, Quibus dictis mandet notario statim ibi, uel religioso, uel clerico ibi in ambone praesenti, cui tradidit cedula, culpas illius abiurandi continentem, quod legat illam, & ille statim obtemperabit: Cedula autem, seu scriptura erit tenoris sequentis,

Forma cedulae legenda in publico crimine illius continentis, qui habet haeresim abiurare.

190 Iste sunt culpa & mala opera contra fidem catholicam, quae gessit talis hic praesens, quae confessus est in iudicio se commississe ore proprio, meo iuramento,

In primis confitetur ore proprio & medio iuramento, quod tot annis stetit, & perseverauit in ista heresi, & errore: exprimentur,

Item confitetur, quod in dictam heresim incidit in hunc modum: dicitur,

Item confitetur, quod dogmatizauit, & pluries induxit plures ad eandem heresim per hunc modum: dicitur, & sic explicentur eius culpa omnes.

Quibus lectis si Inquisitor uideat eum certis in diuicijs bene conuersum ad fidem, & praesumat quod ueritatem interrogatus publice non negabit, interrogabit eum dicens: stant ne ista omnia in ueritate sicut lecta sunt? & eo respondente quod sic, adiungat: Vis tu in istis heresibus perseverare; quod si feceris, damnaberis in aeternum, & perdes etiam nunc corpus tuum; uel eas abnegare et abiurare, ut possit animam tuam saluare et uitam corporalem praeseruare? Quo dicente, nolo in istis stare; sed uolo libenter illas abnegare, et reuocare; dicet Inquisitor, sano consilio adhaesisti.

Si autem Inquisitor hesitet, an ille sit bene conuersus, et dubitat, quod si interrogetur lectis culpis, an ita stetit in ueritate, quod ipse commiserit illas, quod negaret ueritatem, et se ibi excusaret propter uerecundiam, et populus scandalizaretur; in illo casu non curet eum interrogare, an illa quae sunt lecta ita stent in ueritate nec ne; sed illis lectis interroget eum (ut est dictum) si uult in illis heresibus stare, uel ipsas abnegare, et abiurare; et responso, quod abnegare, et abiurare: tunc pone-

tur coram ipso abiurando liber Euangeliorum: quo facto, deposito capucio, et genibus ibi flexis, ac manibus ad librum positis, leger ipse, si scit legere, abiurationem: alius notarius, uel religiosus aliquis, seu clericus, per orationes breues illo eadem replicante per hunc modum: Nam notarius dicet in uulgari: Ego talis, de tali loco, talis diocesis: et abiurans replicabit: Ego talis de tali loco, illa exprimens. Notarius coram uobis dominis Episcopo et Inquisitore: Et abiurans eadem replicabit; et sic de aliis. et quilibet dicat ita alta uoce, ut quilibet discernatur. Abiuratio autem talis erit.

Forma omnem haeresim abiurandi per illum, qui propria confessione est in haeresi deprehensus, & poenitet, & alias non est relapsus.

191 Ego talis de tali loco, talis diocesis in iudicio personaliter constitutus, coram uobis dominis Venerabilibus N. Episcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquisitore heretice prauitatis in terris talis domini ditioni subiectis, a sancta sede Apostolica specialiter delegato, sacrosanctis Euangelis positus coram me, eiusque propriis manibus per me tactis; iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam & Apostolicam, quam sancta Romana Ecclesia credit, profiteor, praedicat, & obseruat; & consequenter abiuro, reuoco, detestor, & abnego omnem haeresim cuiuscunque sit conditionis & sectae extollentem se aduersus sanctam & Apostolicam Ecclesiam.

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quod sic & sic; explicentur articulus catholicus, contrarius illi haeresi, in quam se confessus est incidisse, ut uerbi gratia, si confessus est incidisse in illam haeresim, quod dominus noster Iesus Christus non fuit uerus Deus, sed homo purus, abiuret sic.

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quod dominus Iesus Christus beatae Mariae semper uirginis filius, fuit uerus Deus, genitus de Deo patre aeternaliter, & uerus homo ex Maria uirgine conceptus, & natus temporaliter: Et consequenter abiuro, abnego, detestor, & reuoco illam haeresim damnatam per sacrosanctam Ecclesiam, quae falso ac mendaciter asseuerat, quod dominus Iesus non fuit uerus Deus, sed homo merus & purus, in qua haeresim ego miser incidi, eamque tenui, et illi credidi per annos tot, atque dogmatizauit, docui & defensusi: Cuius rei me poenitet corde toto. Et si in plures haereses se incidisse est confessus, abiurabit quamlibet singillatim per modum statim dictum.

Item iuro pariter & promitto, quod deinceps nullam haeresim praedictarum, seu aliam qualemcumque tenebo, credam nec adharebo, nec dogmatizabo alicui, nec docebo, nec instigam quemcumque de aliqua haeresis prauitate, nec libros hereticos scienter habebō; immo iuro & promitto, quod si sciuerō aliquem esse infectum aliqua haeresi habere, seu aliquem dogmatizare, docere, aut

aut quemquam instruere in aliqua haeresi, uel errore, seu libros, uel scripturas hereticas habere, quacumque modo poterō uobis domino Episcopo, uel Inquisitori, seu alteri successorum uestrorum, uel alicui uicariorum uestrorum, uel illorum, denunciabo & intimabo.

Item iuro pariter & promitto, quod poenitentiam per uos mihi iniungendam praedictis non refutabo, nec contraueniam in aliquo, immo pro uiribus adimplebo,

Item iuro pariter & promitto, quod non fugiam, nec absentabo me, nisi de uestro beneplacito, licetia & assensu; immo iuro & promitto, quod quando docunq; & quotiescunq; requisitus fuero per uos, seu alterum uestrum, seu uicariorum uestrorum, ac successorum uestrorum, aut eorum uicariorum alterius nomine, uel mandato, quam citius commode poterō, me personaliter praesentabo; sic me Deus adiuuet, & haec Euangelia sacrosancta, Quod si contra praedicta iurata, uel abiurata, seu eorum aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurum, haberi uolo personaliter pro relapso; ac poenis relapsi de iure debitis, me nunc pro tunc obligo & adstringo, quatenus illis placeat, si & quando probatum exiterit legitime in iudicio, seu me confessum, contra nunc iurata & abiurata, aliqua commississe.

Sit autem circumspectus, & cautus notarius, quod scribat in actis, seu processu, quod praedictus abiurauit tanquam deprehensus in haeresi propria confessione, ut si relabatur, poena relapsi debita puniatur,

192 Monitio Inquisitoris,

Facta autem praedicta abiuratione Inquisitor poterit ei qui abiurauit, talia uerba dicere in effectu: Charissime, in eo quod abiurasti, sano consilio adhaesisti, quia euasisti infernum, & in uolubis, Deo adiuuante si uolueris, paradysum: sed praemoneo te, quod sis cautus, & in agendo, loquendo & conuersando; nam si de cetero prolabi inuentus fueris in quamcumque haeresim, uel errorem, uel eis, uel ei, quos uel quem sciueris esse in aliqua haeresi uel errore, de cetero fauorem in haeresi praestiteris, sine misericordia traderis curiae seculari, ultimo supplicio feriendus: quare tibi consulo, quod sis cautus, & fugias hereticos & suspiciones, & semper te associes uiris catholicis atque bonis, & qui specti de fide nullatenus habeantur.

193 Et quia iste, qui est sic deprehensus in haeretica prauitate, est excommunicatus, iuxta cap. Excommunicamus, 1. & 2. de heret. Et per abiurationem rediit ad gremium Ecclesiae, ideo est ei absolutio-nis beneficium impendendum, iuxta cap. Ut officium, in princip. de heret. lib. 6. Quare post praedictam abiurationem poterit ei dicere Inquisitor: Fili, quia tu credidisti & adhaesisti haeresibus supra dictis, tu fuisti excommunicatus; quia omnis talis de iure est excommunicatus: sed nunc huiusmodi haereses abiurasti, abnegasti, & reuocasti, ideo nideris poenitens, & conuersus, propter quod ego absoluaui te a dicta sententia excommunicationis, & restituaui te Ecclesiae sacramentis, & amodo eris particeps bonorum Ecclesiae; dum tamen attendas bene, quod de corde uero, & fide non si-

sta reuersus sis ad Ecclesiae unitatem, & serues ea quae tibi iniuncta per nos fuerint & mandata; alius non esses absolutus: sed confido quod ueraciter es conuersus, & tibi iniungendam poenitentiam obseruabis; ideo uolo te absoluaui, sic te genua, Quo facto dicatur psalmus, Deus miseretur nostri, Kyrie eleison, &c. Pater noster, &c. Et ne nos, &c. Saluum fac seruum tuum, & caetera, Deus meus, &c. Dominus uobiscum, etc.

Oremus.

PR AETENDE Domine famulo tuo dexteram caelestis auxilii, & ut te toto corde perquirat, & quae digne postulat, assequatur.

Oremus.

PR AESTA quaesumus Domine huic famulo tuo, dignum poenitentiae fructum, ut Ecclesiae tuae sanctae, a cuius integritate fidei deuiauerat in haeresim incidendo, dono tuae gratiae, reformetur, Per Christum dominum nostrum. Amen.

Et addat sic: Et ego auctoritate Apostolica, qua fungor in hac parte, absoluto te a sententia excommunicationis maioris, qua fuisti innodatus, pro eo quia in damnatam heresim credendo incidisti, & restituo te sacramentis Ecclesiae, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

Quibus peractis dicat sibi Inquisitor: Fili, modo Ecclesia sancta Dei recepit te ad misericordiam, & es factus unus de numero filiorum eius; sed ut melius caueas in futurum, & Deus indulget tibi tantum quod commisisti peccatum, & sis caeteris in exemplum, dominus Episcopus & ego iniungemus tibi poenitentiam, non tantam quantum meruisti, sed talem qualem ualeas sustinere: & ne terrearis si tibi dura uideatur, quia si bene perserueris, nobiscum misericordiam inuenies. Et tunc Inquisitor iniungat notario, uel illi religioso, seu clerico, cui sententiam tradidit perlegendam ibi in ambone praesenti, quod legat eam, & statim feratur sententia per hunc modum,

Forma sententiae contra eum, qui abiurauit ut haeticus poenitens.

194 Nos N. Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. ordinis Praedicatorum Inquisitor heretice prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diocesis, fuisti nobis publica fama referente, ac fide dignorum insinuatione, delatus de haeretica prauitate, & quod illa infectus fueris multis annis, in magnum tuae animae detrimentum; quae de latro praecordia nostra acris uulnerauit; Nos, qui bus incumbit ex officio nobis tradito, sanctam fidem catholicam in cordibus hominum complacere, ac prauitatem hereticam ab eorum mentibus eneuare, (uolentes ut tenebamur & tenemur) in & super his certius informari, & uidere si clamor ad aures nostras peruenerat, ueritate aliqua fulcitur, ut si sic ueritas se haberet, prouideremus de salubri remedio opportuno; descendimus ad inquirendum, testes examinandum, teque uocandum;

Al. extermi nate,

¶ c. Prudentiam de offi. deleg.

¶ c. Vergētis de heret.

adum; ac ut congruentius potuimus, in et super contra te denuntiatis te in interrogandum medio iuramento, et ad peragendum omnia et singula, quæ per nos erant scienda, iustitia exigente, ac ut nobis mandant canonice sanctiones. Sanè cū uellemus causæ tuæ huiusmodi congruum dare finem, et uidere clarè, quod compertum fuerat, an scilicet, ambulares in tenebris, uel in luce; et an fores infestus hæresis labe necne: processus meritis actiuitatis, solemnè tam in Sacræ Theologiæ facultate, quàm in iure canonico, et ciuili peritorum coram nobis consilium ordinauimus congregari, scientes, quod secundum canonica instituta, integrum est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Et habito in et super omnibus, et singulis actis, et actiuitatis in causa presenti, sano, maturo, ac digesto consilio prædictorum; uisisque ac diligenter inspectis processibus meritis, omnibusque; et singulis in eo contentis æqua lance libratis, inuenimus te propria confessione in iudicio recepta per nos medio iuramento, in multiplici prauitate heretica deprehensum, Nam inuenimus, quod tu per annos tot credidisti corde, et affirmasti ore sæpe, et sæpius, quod sic & sic; explicentur omnes hæreses, in quibus incidit singillatim, uerbi gratia, scilicet, quod dominus Iesus Christus non fuit Deus, et homo, sed tantum homo purus. Item quod beata Maria mater præfati domini nostri Iesu Christi nõ fuit semper uirgo, sed postquam Christum uirgo peperit, ipsa de Ioseph alios filios genuerit, etcæc, exprimantur omnes quæcumque sint illæ, et etiam explicentur omnia, quæ contra eum legitime sunt probata. Et post sequatur sic. Verum cum misericors, & miserator Dominus nõ nullos prolabi permittat aliquando in hæreses, & errores, non solum ut uiri catholici, & litterati in sacris eloquijs exercitentur; uerum etiam ut sic lapsi humiliores deinceps fiant, ac in pœnitentiæ operibus exerceantur, eiusdem processus meritis diligenter discussis, reperimus, quod tu ad informationem frequentem nostram, & aliorum proborum, adherendo consilio saniori ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, & ad eiusdem unitatem salubriter euolasti; prædictos errores, & hæreses detestando, ac fidei sanctæ catholicæ agnoscens irrefragabilem ueritatem tuis intimis uisceribus insigendo, propter quod te admittimus ad abiurationem, & adiurationem publicam cautionem, faciendo te in præsentiarum præfatas hæreses, & omnem aliam hæresim publicè abiurare; qua expleta absoluius te à sententiæ excommunicationis maioris, quæ ex lapsu in hæresim extiteras innodatus, & te reconciliando sanctæ matris Ecclesiæ, restituius ecclesiasticis sacramentis; dum tamen de corde uero, & fide non ficta pedieris ad Ecclesiæ unitatem, prout te fecisse credimus, & speramus. Sanè cum indignum valde existat dominorum temporalium iniurias uicisci; Dominique; cœlorum, & creatoris omnium iniurias æquanimiter tolerare, cum multo grauius sit æternam, quam temporalem lædere maiestatem; & ut ipse peccatorum miserator, tui misereatur; & ut sis cæteris in exemplum, & ut crimina non remaneant impunita, & ut efficiaris cautiore in futurum, & ut non reddaris proliuior, sed difficilior ad prædicta, & quæcumque alia illicita committenda:

Nos Episcopus, & Inquisitor iudices in causa fidei antefati, sedentes pro tribunali more iudicium iudicantium, de prædictorum in sacra theologia, atque iure consilio peritorum, sacrosanctis Euangelij positus coram nobis, de uultu Dei iudicij nostrum prodeat, & oculi nostri uideant æquitatem, habentesque præ oculis solum Deum, ac fidei orthodoxæ irrefragabilem ueritatem; te talem in nostra præsentia constitutum in hoc loco, die, & hora tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam, seu iniungendam pœnitentiam in antea assignatis, sententialiter & taliter damnamus ac pœnitentiamus, solum tibi uitam de misericordia relinquentes:

In primis, quod mox induaris ueste liuida facta ad modum super signi militum, seu scapularis absque capucio monachorum, habente cruces de pannò croceo, unam ante, & aliam retro, longitudinis trium palmorum, & ex transuerso duorum palmorum, & latitudinis medij palmi: quam uestem, & cruces super uestes alias deferre habeas toto tempore uitæ tuæ in signum pœnitentiæ; & si destruat, habere & deferre aliam tenearis, cū cruces sint insignia hominis pœnitentis: quod abhorre non debes, sed diligere, quia Dominus Iesus Crucem in suis humeris humiliter baiulauit. Item te condemnamus, ac pœnitentiamus, quod mox hac prædicta ueste indutus, ponaris cū prædicta ueste, & crucibus in porta tali huius ecclesiæ, tali in scala, in alto, & ibi stes usque ad horam prandij, taliter ut uideri possis ab egredientibus, & ingredientibus euidenter, & post reductionem ad eundem locum, & scalam indutus ueste prædicta, & crucibus, in prima pulsatione Vesperarum & illic taliter stes usque ad solis occasum. Item te sententialiter condemnamus, quod tali die Dominica seu festiua stes in porta talis ecclesiæ in scala in alto, à principio Missæ maioris usque ad finem, cū ueste, & crucibus prædictis, & tali die Dominica uel festiua per modum consimilem in porta talis ecclesiæ, et tali; exprimantur omnes, uel multe ecclesiæ parochiales, & religiosorum, & præsertim illæ, in quibus maior populi confluit multitudo, & assignentur dies solemniores anni, sicut Christi Natiuitatis, Apparitionis, Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, & quatuor festiuitates Virginis gloriosæ, plus uel minus, ut culpa exegerit delinquentis.

Item te sententialiter condemnamus carceri tali ad perpetuum, ut ibi semper pane doloris, et aqua angustiarum crucieris. Retinentes enim nobis ex certa scientia, et expressè, quod possimus libere dictam sententiam seu pœnitentiam mitigare, aggravare, commutare, tollere totaliter, uel in parte, si et quado, et prout nobis, et toties quoties uidebitur faciendum. Lata fuit hæc sententia.

Quæ lata, Inquisitor assumet per puncta, et dicet sententiato hæc uel similia in effectu: Fili, sententia uel pœnitentia tua stat in hoc, quod tu scilicet portes toto tempore uitæ tuæ cruces, et quod stes in scala

neant impunita, & ut efficiaris cautiore in futurum, & ut non reddaris proliuior, sed difficilior ad prædicta, & quæcumque alia illicita committenda:

Nos Episcopus, & Inquisitor iudices in causa fidei antefati, sedentes pro tribunali more iudicium iudicantium, de prædictorum in sacra theologia, atque iure consilio peritorum, sacrosanctis Euangelij positus coram nobis, de uultu Dei iudicij nostrum prodeat, & oculi nostri uideant æquitatem, habentesque præ oculis solum Deum, ac fidei orthodoxæ irrefragabilem ueritatem; te talem in nostra præsentia constitutum in hoc loco, die, & hora tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam, seu iniungendam pœnitentiam in antea assignatis, sententialiter & taliter damnamus ac pœnitentiamus, solum tibi uitam de misericordia relinquentes:

In primis, quod mox induaris ueste liuida facta ad modum super signi militum, seu scapularis absque capucio monachorum, habente cruces de pannò croceo, unam ante, & aliam retro, longitudinis trium palmorum, & ex transuerso duorum palmorum, & latitudinis medij palmi: quam uestem, & cruces super uestes alias deferre habeas toto tempore uitæ tuæ in signum pœnitentiæ; & si destruat, habere & deferre aliam tenearis, cū cruces sint insignia hominis pœnitentis: quod abhorre non debes, sed diligere, quia Dominus Iesus Crucem in suis humeris humiliter baiulauit. Item te condemnamus, ac pœnitentiamus, quod mox hac prædicta ueste indutus, ponaris cū prædicta ueste, & crucibus in porta tali huius ecclesiæ, tali in scala, in alto, & ibi stes usque ad horam prandij, taliter ut uideri possis ab egredientibus, & ingredientibus euidenter, & post reductionem ad eundem locum, & scalam indutus ueste prædicta, & crucibus, in prima pulsatione Vesperarum & illic taliter stes usque ad solis occasum. Item te sententialiter condemnamus, quod tali die Dominica seu festiua stes in porta talis ecclesiæ in scala in alto, à principio Missæ maioris usque ad finem, cū ueste, & crucibus prædictis, & tali die Dominica uel festiua per modum consimilem in porta talis ecclesiæ, et tali; exprimantur omnes, uel multe ecclesiæ parochiales, & religiosorum, & præsertim illæ, in quibus maior populi confluit multitudo, & assignentur dies solemniores anni, sicut Christi Natiuitatis, Apparitionis, Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, & quatuor festiuitates Virginis gloriosæ, plus uel minus, ut culpa exegerit delinquentis.

Item te sententialiter condemnamus carceri tali ad perpetuum, ut ibi semper pane doloris, et aqua angustiarum crucieris. Retinentes enim nobis ex certa scientia, et expressè, quod possimus libere dictam sententiam seu pœnitentiam mitigare, aggravare, commutare, tollere totaliter, uel in parte, si et quado, et prout nobis, et toties quoties uidebitur faciendum. Lata fuit hæc sententia.

Quæ lata, Inquisitor assumet per puncta, et dicet sententiato hæc uel similia in effectu: Fili, sententia uel pœnitentia tua stat in hoc, quod tu scilicet portes toto tempore uitæ tuæ cruces, et quod stes in scala

Indulgentia.

196 Mitigari & mutari potest pœnitentia hæreticorum

Redeuntium hæreticorum differentia.

De effectibus portandi crucem habitus pœnitentialis.

De sero redeuntibus, quibus minus est adendum.

scala cum eis in porta talium ecclesiarum, & quod si in carcere perpetuo ad panem & aquam, sed si non sit tibi graue, quia certifico te, quod si patie ter tolere, misericordiam apud nos inuenies; nec dubites, nec desperes, sed firmiter spesies.

Quibus dictis, sententia executioni debitæ demandatur: & statim uestis prædicta sibi induatur, & in scala in alto ponatur, ut ab egredientibus euidenter uideatur, circumdantibus eum ministris curiæ, hora autem prandij ducatur à ministris ad carcerem: & post hanc alia prout ponuntur in sententia.

Dum autem ipse induitur, & ad portam ecclesiæ ducitur; Inquisitor faciat tria.

Primo largiatur quadraginta dies de indulgentia omnibus, qui prædictis actibus fidei in ecclesia interfuerint.

Secundò indicet ibi publice, quod omnes qui præstiterunt consilium, auxilium, uel fauorem, quod ille abiurauerit hæresim, & ad Ecclesiæ unitatem redierit, sicut fuerunt denuntiantes, testificantes, consiliantes, culpas, abiurationem, & sententiam legentes, ac ministri eum custodientes, habuerunt ex parte domini nostri Papæ tres annos de indulgentia.

Tertio insinuet et omnibus, quod quicumque scit aliquè hereticum, seu de heresi diffamatum & suspectum, & denuntiauerit ipsi Inquisitori, quod et habebit ex parte domini nostri Papæ tres annos de indulgentia, & sic considerent & denuntiet, si aliquid scierint uel audiuerint de prædictis, & sic est finis.

Considerandum autem est, quod Episcopus & Inquisitor possunt in dicta sententia seu pœnitentia dispensare, mitigare, & commutare prout maior uel minor correctio, patientia, uel humilitas apparuerit delinquentis, iuxta c. vt commissi. in princ.

Attendendum tamen est, quod tales in heresi deprehensi, postquam redeunt conuersi sunt, in sua conuersione differentes sunt. Quidam namque sunt, qui licet heresibus crediderint, ac eas dogmatizauerint, tamen continuo ut ab Episcopis seu Inquisitoribus deprehensi sunt, & de fidei catholice ueritate, ac contrario eorum, quæ ante crediderunt, informati sunt, à suis erroribus resiliunt, & abiurare errores illos consentiunt, ac de facto faciunt, & cum his mitius est agendum, & quo ad sententiam & pœnitentiam, & quo ad mitigationem eiusdem pœnitentiæ seu dispensationem ipsius: unde cū talibus leuius dispensatur, præsertim quo ad carceris perpetui detractionem, & panis & aque perpetuam macerationem. In alijs autem et aliquo modo, sed non totaliter, maxime in portatione crucum. Multum congruum est & utile talibus, totam ciuitatem seu locum eis pro carcere assignare: sed cruces longo tempore deferre. Deportatio enim crucum publica, & potest esse deferenti bus multum satisfactoria, in mo esse multum meritoria propter uerecundiam, quæ deferentes sustinent satis magnam, & potest esse & est cæteris plurimum in exemplum, & sic in depositione eorum difficiliter dispensatur.

Quidam autem alii sunt, qui & heresibus crediderunt, & cas dogmatizauerunt, ac deprehensi ab Episcopis uel Inquisitoribus in eisdem sunt, & de

earum prauitate & contraria catholica ueritate plenius informati, resiliere ab erroribus nolunt, sed per tempora contumaciter persistunt, & tandem fortasse plus metu mortis, quam amore ueritatis resiliunt, seu potius resiliere se fingunt, & abiurant: tales rarissime ueraciter conuertuntur, sed fecte, et sub agni specie gerunt lupum: quare talibus sic difficiliter abiuratis, non est fides magna adhibenda de eorum conuersione, propter quod cum eis cautiore est agendum, nec sunt facilliter à carcere liberandi, sed potius per annos plures, seu perpetuo in eisdem detinendi, ne alios inficiant, nec debet permitti intrare ad eos mulieres, quia fragiles sunt, et facilliter peruertuntur, nec uiri simplices, sed tantum uiri catholici et approbati zelatores fidei, nullatenus de fide suspecti: tales namque multos de ceperunt, multosque infecerunt, et fraudes quam plurimas commiserunt, ac frequentius, et in plurimum reciduarunt, et ad uomitum redierunt, et relabentes et impenitens ignibus sunt consumpti, ut experientia rerum magistra docet, et docuit in diuersis mundi partibus euidenter.

COMMENT. XLIIII.

Retulit hunc modum etiam Tabienis in sum. uerbo, Inquisitor. §. 19. & Iacobus Sprenger in malo maleficarum 3. par. q. 27. & Syluester lib. 3. de strigibus c. 4. puncto 10. & Locatus in fine operis iudicialis, in forma ferendæ sententiæ, seu iniungendæ pœnitentiæ ei qui per testes conuictus est in hæresim incidisse, sed penitet, nec est relapsus, & alii.

a ¶ Illas crediderit, dogmatizauerit, multosque induxerit in errores. Hic locus manifeste indicat Emyericum sentire, dogmatizatum, siue magistrum errorum conuertit uolentem, recipiendum esse ad Ecclesiæ gremium: quam sententiam non esse simpliciter explodendam, (ut quidam putant) abunde docuimus supra par. 2. super q. 39.

b ¶ Interrogabit cum dicens: stant ne ista omnia in ueritate sicut lecta sunt? Sane siue presumat Inquisitor reum libere dicturum ueritatem, quia bene conuersus uideatur, siue negaturum, nullo pacto debet eum interrogare, an crimina obiecta & publicata ita se habeant, nec ne: quoniam grauissimum inde posset nasci incommodum, si. n. reus malo spiritu agitatus, coram populo negaret ea ita se habere, in dubium reuocarentur quæ magno labore sunt inuenta, & inquisita; ac ego seu speret confessurum, seu secus, tutius est semper talem omittere interrogationem. uidi ego quandoque eos qui coram uno, aut altero libere recitauerant suos errores, postea ob uerecundiam fortassis, aut alios affectus magnopere expauescere eisdem coram alijs, aut pluribus referre.

Ad hæc: quamuis qui ita interrogaretur, non negaret probata crimina; posset tamen se excusare, aut alio modo se fingere innocentem: quod omnino uitandum esse in hac causa mouit iam olim frater ille Iuonetus sepe citatus in sum. par. 5. cap. 2. cuius fragmentum extat in codice illo bibliothecæ Vaticanæ; ubi uir. Quæ liter examinatur hæretici, ita habet: Et caueatur ne permittatur excusare se, uel alio modo se innocentem fingere, ne populus scandalizetur putantcs

Pulchra auctoris documenta, diligenter aduertenda.

Num. 188.

Dogmatizatorum conuertit uolentem, recipiendum esse ad Ecclesiæ gremium: quam sententiam non esse simpliciter explodendam, (ut quidam putant) abunde docuimus supra par. 2. super q. 39.

Num. 190.

Num. 194.

tantes eum iniuste damnatum, hoc ille. Verum cum misericors & miserator Dominus non nullus prolabi permittat aliquando in hereses, &c. Sapientia Emericum recondita eruditionis sua semina ubique spargere: nam hoc loco quasi aliud agens brevissime indicat quae utilitates ex heresibus oriuntur, de quibus graviter & vere beatus Tho. 2. 2. q. 11. art. 3. ad secundum argumentum. plene quoque differit Ioannes Turrecrém. in sum. de ecclesiast. lib. 4. par. 2. c. 5.

Quot & quanta commoda ab heresibus oriuntur.

Ac in summa tria potissimum commoda pariunt hereses, quorum duo tantum hic recenset Emericus: primum est, intelligentia divinarum scripturarum, & fidelium exercitatio in illis percipiendis, dum vigilanter inquirunt spiritus sancti recondita mysteria, de quo multis locis differit Augustinus, sed nusquam luculentius, quam tom. 8. in psalmum 67. super illo versiculo: Congregatio taurorum, &c. quem locum, quia valde est in hac causa insignis, referre placuit, habet autem ita: Multi sensus scripturarum sanctarum latent, & paucis intelligentioribus noti sunt, nec asseruntur commodius & acceptabilibus, nisi cum respondendi haereticis cura compellit. Tunc enim etiam qui negligunt studia doctrinae, sopore discusso, ad audiendi excitantur diligentiam, ut aduersarii resellatur. Denique quam multi scripturarum sanctarum sensus de Christo Deo asseriti sunt contra Photinum, quam multi de homine Christo contra Manichaeum, quam multi de Trinitate contra Sabellum, quam multi de unitate Trinitatis contra Arrianos, Eunomianos, Macedonios, quam multi de catholica Ecclesia toto orbe diffusa, & de malorum commixtione vsque in finem saeculi, quae bonis in sacramentorum eius societate non obliuunt, aduersus Donatistas & Luciferianos, aliosque si qui sunt, qui simili errore ad ueritatem dissentiant: quam multi contra ceteros haereticos, quos enumerare, uel commemorare nimis longum est, & presenti operi non necessarii. quorum tamen sensum probari assertores aut prorsus laterent, aut non ita eminent, ut eos emicare fecerunt superborum contradictiones: haec tamen ibi Augustinus. quibus adde id quod idem docet in libro de vera religione, cap. 8. in haec uerba: Quapropter multi, ut diem Dei uideant, & gaudeant, per haereticos de somno excitantur. Utamur igitur etiam haereticis, non ut eorum approbemus errores, sed ut catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, uigilantiores & cautiores simus, etiam si eos ad salutem reuocare non possimus, haec ille, quae Emericum hoc loco non latuerunt.

Insignis Augustini locus de commodis quae oriuntur ab heresibus.

Alium commodum ostendit hic auctor, dum ait: Verum etiam ut sic lapsi humiliores deinceps fiant, ac poenitentiae operibus exercentur, fit enim saepe multos eorum, qui in hereses labuntur, & vere conuertuntur, ita poenitentiae operibus insistere, ac uetera demonis opera detestari, ut & ipsi non modo sibi, uerum etiam humilitatis & uerae poenitentiae exemplo alii proficiant uehementer.

Tandem illud est ingens & heresibus commodum, quod diuus Paulus commemorat 1. ad Corinth. cap. 11. dicens: Ut & qui probati sunt, manifesti fiant in uobis, quasi dicat, constantia fidelium roboratur,

ut interpretatur praecitato loco diuus Thomas. & hoc plene commodum ex heresibus proueniens aperissime testantur insignia & clarissima supplicia Martyrum, ab exordio nascentis Ecclesiae usque ad nostra tempora, qui potius miris carnis cruciatibus affici se passim sunt, quam Christi fidem violare, uel negare.

Dogmata praeterea fidei catholicae, quae haeretici subuertere nituntur, firmiter roborantur & stabiluntur. unde apud Enagrium lib. 1. hist. Ecclesiasticae, cap. 11. de hac re legitur ita: Et ob hanc causam dictum est ab Apostolo planissime: Oportet haereticos in uobis esse, ut qui probati sunt manifesti fiant. Atque in hoc etiam arcanam Dei sapientiam licet admirari ad diuum Paulum sic loquentis: Virtus mea in infirmitate perficitur. Ex quibus namque rebus Ecclesiae disrupta sunt membra, ex eisdem recta dogmata, quae in nullam reprehensionem possunt incurere, accuratius limantur, et reponuntur integrius, et Ecclesia catholica indices crescit, et ad celum quodammodo extollitur. haec ibi. Alia commoda referi Turrecrémata praecitato loco, sed illa facile ad haec tria enumerata referri possunt.

¶ Eiusdem processus meritis diligenter discussis, reperimus, quod tu ad informationem frequentem nostram, et cetera, adherendo consilio saniori, et cetera ad gremium sanctae matris Ecclesiae, etc. euolasti. Ex his uerbis, & ex illis paulo antea appostitis, uidelicet: Nam inuenimus, quod tu per annos tot credidisti corde, etc. uidetur aperissime sentire Emericus, quod sententia, qua lapsi in haesim reconciliantur, debeat continere talem conuictum haereticum fuisse. de hac enim re non mediocriter olim inter uiros insignes extitit controversia, nam primus omnium, quod ego sciam, Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, quasi 15. cap. 19. tales redeuntes non esse pronuntians haereticos, scripsit in hunc modum: In ferendis autem sententiis, seu potius poenitentis iniungendis in eos, uel eis qui redierint, non credo quod sint haeretici, uel credentes pronuntians; quia non sunt tales, ut probatur 24. quaest. ult. dixit Apostolus. in fine capituli, nec pronuntians est fuisse, quia nec est modus pronuntians in iure, dicitur ergo sic: quia te inuenimus per testium, uel tuam confessionem haereticum, uel haereticos adorasse, uel similia perpetrasse; nunc uero saniori consilio usus, ad unitatem Ecclesiae (prout asseris) de corde bono & fide non ficta uis redire; ideo te, in primis abiurata a te omni haeretica prauitate secundum formam Ecclesiae ab excommunicationis uinculis, quibus tenebaris affectus, absoluiimus; si tamen ad eam ex corde redieris, & iniuncta tibi mandata seruaueris. haec ille, cuius sententiam eisdem prorsus uerbis sequitur Archidiaconus in cap. de commissis, de haeret. lib. 6. & Zanchinus tract. de haeret. c. 41. §. dictum fuit, & Condisaluuus tract. de haeret. q. 20. num. 8. & Squillacensis tract. de fide catho. c. 27. & quidam alii.

¶ Sed uerior sententia est, quam uidentur sequi hoc loco Emericus, & tenent Ioannes And. & Gemianus, in dict. cap. de commissis, dicens, Inquisitores nostri temporis bene pronuntiare illum fuisse haereticum,

Num. 194.

Sententia conuersorum ab haerese, an debeat continere eos haereticos fuisse.

Cur sententia conuersorum sub conditione perferatur.

Num. 194.

Pronuntiatia sententia dicitur Inquisitorum iurisdictionis, & poenitentias possit aggrauare, minere, &c.

reticum, neque aliquid esse quod obsistat; immo Simancas de catho. instit. tit. 60. numero 5. qui hanc sententiam amplectitur, addit prima instructione Hispanensi c. 10. cautum esse, ut qui reincorporantur, uel iniunguntur Ecclesiae, declarentur fuisse haereticos, uel apostatas, & incilisse in poenas a iure statutas: quia tamen dicunt se uelle puro corde & fide non ficta redire ad Ecclesiam, inuicem absolunt eos ab excommunicatione, & reconciliant eosdem Ecclesiae, si ita est, ut asserunt, quod absque ulla simulatione uere conuertuntur. & hanc sententiam comprobant communis Inquisitionum usus.

Cur autem apponantur illae conditiones: si tamen ad eam ex corde redieris, & fide non ficta, & iniuncta tibi mandata seruaueris, docet idem Fulcodius praecitato loco in haec uerba: Nec miremur de illis conditionibus, si tamen, & c. causa enim tollenda quaestiones expedit eas poni: ut si forte non seruauerint, appareat eos non fuisse absolutos, haec ille. Idem Gemianus, & alii in d. c. de commissis, §. necnon, de haeret. lib. 6.

¶ Retinentes nobis ex certa scientia, & expressa, quod possimus libere dictam sententiam, seu poenitentiam mitigare, aggrauare, comminutare, &c.]

Hoc est insigne Inquisitorum privilegium, ut etiam post sententiam pronuntiatam iurisdictionis eorum in eadem causa non expiret, ut copiose docet Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores q. 13. quem sequitur more suo Archidiaconus in cap. de commissis, de haeret. lib. 6. licet ea, quae dicunt, indigeant animaduersione.

Et ualde aequum est, ut inter cetera Inquisitores aggrauare quandoque possint iniunctas poenitentias, ne delinquentes facilitate forasissent, & exiguitate iniunctarum poenitentiarum elatis, aut indeuotum effectum facile relabuntur; asperitate enim facilius in debito iustitia officio continebuntur.

Quod uero hic docet Emericus non est temere ab ipso constitutum, cum & olim in Concilio Narbonensi idem cautum fuerit, cap. 7. in haec uerba: Illa semper retentione caute adhibita, ut liceat uobis, seu aliis Inquisitoribus, seu quibus hoc Romana Ecclesia, uel illi cui ex officio competit, duxerit committendum, pro uestro & illorum arbitrio, ac uoluntate, iniunctas poenitentias addere, uel detrahere ex causa rationabili quandoque. haec tamen ibi.

Immo & Concilium Biterrense cap. 22. addit posse quandoque absque causa expressa augeri poenas, cum negotio fidei uisum fuerit expedire. ait enim ita: Ac semper uobis potestate retenta, ut si uideritis negotio fidei expedire, sine noua etiam causa positus ad carcerem reducere supradictos. haec ibi: quod ita est accipiendum, ut poena poenitentibus augetur, aliqua semper causa rationabilis, iuxta dispositionem Concilii Narbonensis interuenire debet; non tamen necesse est, quod illam causam praebant semper ipsi poenitentes: satis enim erit quandoque si hoc fidei negotio expediat, nam si ex liberatione alicuius poenitentis damnati ad perpetuum carcerem, timetur probabile aliquod periculum, quod in detrimentum fidei posset redundare; sane tunc is in carcerem iterum detruendi posset: atque hoc uult Conci-

Qui ab haerese rediit ad Ecclesiam, pronuntians fuisse in sententia haereticum fuisse.

lium Biterrense: quod non est contemnendum, cum quandoque hi casus accidere possint. neque tunc iniuste quidquam committitur, cum causa religionis & fidei (quae cunctis rebus praefenda est, sunt persona, ff. de religiosis & sumpt. sume.) hoc ita fieri possint, ac persuadeat.

Diligenter tamen est obseruandum, quod dicit concilium, uidelicet: ut si uideritis negotio fidei expedire: nam nisi causa fidei id possit; non potest iuste Inquisitor ob alias causas eum cui semel condonauit carceris poenam; iterum in carcerem detruere.

Quae autem sint causae rationabiles ad augendam, seu minuendam, uel penitus tollendam poenitentiam, prudens inquisitor considerabit, spectata poenitentiam, seu conuersorum conditione, natura, & humilitate: nam, uerbi gratia, detrahere poterit iniunctas poenitentias, easque minuire, seu etiam tollere ob infirmam uel letudinem, uel etiam ob insignem poenitentis humilitatem, & ueram conuersionem. sunt enim quidam, qui post lapsum ita uetera scelera detestantur, ut asperitiam sponte agant poenitentiam, & etiam maiorem quam illis fuerit iniuncta: his enim tunc aut minus poterit, aut mutari in aliam leuiorem, aut tolli: quod elegantius ostendit Emericus paulo post. num. 196. uers. considerandum autem est.

Adde uero, seu aggrauabit poenitentias ob conuersorum indeuotionem, malitiam, contentionem, seu rixam & similia, quae mentem & animum eorum inducant parum obedientem Dei legi, & iniunctis sibi mandatis.

Denique, ut uero uerbo dicam, in aggrauando hanc regulam, puto obseruandam, ut augetur poena, & talis imponatur, quae sit contraria ei actui. quo reus delinquit, ut amplius docui supra in hac 3. par. num. 18. Ad hunc etiam locum illustrandum spectant ea quae dixi infra super quaest. 26. cum egerem de potestate Inquisitorum in augendis statutis poenalisibus contra haereticos.

Sed quid sit Inquisitor propter obliuionem, aut alias causas hanc potestatem expresse sibi non reseruauerit, poterit ne nihilominus poenitentias augere, mutare, tollere, uel minuire? Et uerius est adhuc posse: quod uoluit & uere Emericus supra in septimo modo processum fidei terminandi in uerbis, ubi: Quia potestatem habet Episcopus & Inquisitor, etiam si non retineant, & hoc de iure; ut in c. ut commissi, de haeret. lib. 6. haec ille: cuius sententia uerissima est: tunc tamen est expresse retinere, ut inueniunt praefata concilia.

Tam Inquisitores iure communi hanc habent potestatem super omnes poenitentias iniunctas. ceterum in Hispania super quibusdam poenitentis inferiores Inquisitores, postquam iniunctae sunt, nullum habent arbitrium absque generali Inquisitoris eorum regnorum facultate; quae qualia sint, suis locis indicabimus.

¶ Et sic in depositione earum difficiliter dispensatur. Hic locus de gestandis uerbis cum crucibus In deponenda uerbo, & de dispensatione super depositione earum signata difficulter dispensatur, & quae signum. §. nota quod bonum esset. notanda uero in re. primis sunt causa, cur super deponendis crucibus difficult-

Quae causa sint rationabiles ad augendam, uel minuendam poenitentiam.

Inquisitor non retenta facultate potest poenitentias aggrauare, mutare, &c.

Num. 196.

difficiliter fieri debet dispensatio, inter quas illa potissima est, quia multum potest gestantibus prodesse. propter recundiam: unde si patienter eam tolerant, valde erit illis meritoria. huc accedit, quoniam huius etiam vestis, seu sacci gestatio multum est apta ad agendam facilius quamlibet penitentiam. vide Simancam de catholica institutione titu. 47. numero 10.

Cruces damnatorum non facile amouentur ab ecclesiis ubi fuerint suspense.

Iam quod hic refert Emericus de non concedenda facile dispensatione in deponendis crucibus, locum etiam habet cum cruce penitentium suspensa sunt in ecclesiis illis, in quarum parocciis habitabant illi: neque enim inde facile debent amoueri, immo si reuulsa te labantur, resonande sunt, inscriptis nominibus illorum, quorum palliamenta fuerunt, vt exient in perpetuum ea signa & monumenta impietatis, & horrendo & formidando infamie spectaculo homines a committendo tam graui scelere auocentur. neque hoc est recens inuentum, vt alibi plenius dixi. interim videte Simancam de catho. insti. tit. 47. numero 13.

Tametsi vero Emericus difficiliter dispensari dicat: at non ait nullo modo dispensari. verum causa ad hanc dispensationem concedendam magne concurrere debent, possuntque dispensationem hanc concedere iure communi quilibet Inquisitores per textum in c. vt comissi. §. illorum. de heret. lib. 6. quod & velle videtur hic Emericus. atque hac sententia vera est. Iacobus tamen Simancas de catho. insti. tit. 47. numero 12. asseruit, inquisitores ipsos non posse moderare tempus praesentium ad hunc vestitum ferendum; cuius sententia in solis Hispania inquisitoribus locum habet, cum ibi hoc sit reseruatum Inquisitori generali: sed nos communis iuris regulas sequimur, nec priuatis Inquisitionum sanctiones velut leges generales & vbiq; obseruandas putamus, tamesi illis ritum velut aequis & iustis saepe moncamus, vt in praefatione operis docuimus.

Hoc tamen addiderim, tutissimum mihi videri, vt et ceteri Inquisitores antequam in depositione crucum dispensent, consulant Sacrosanctae & generalis Romanae Inquisitionis Senatuum, expositis breuiter causis cur ea dispensatio facienda videatur: quamuis vbi iustissima visa fuerit, per se id efficere possint.

Qui difficiliter conuertitur, difficiliter sunt a carcere perpetuo liberandi.

Propter quod enim eis cautius est agendum; nec sunt facilliter a carcere liberandi, & cetera. Hic locus de secundo genere conuersorum, videlicet eorum, qui sero & tarde post multas admonitiones reuertuntur, diligentissime est obseruandus ob pericula, qua hoc ipso loco recenset auctor: quod videtur accepisse ex Concilio Biterrensi cap. 23. ubi ita scriptum est: Curetis tamen vt talibus immurandis, fiant iuxta Sedis Apostolicae ordinationem separate & occultae camerulae, sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus diocesum corruptarum, vt alterutrum, vel se vel alios peruertere nequeant. hactenus ibi. Sed de hac re plura sumus dicturi in sequentibus, ex quibus hic locus amplius illustrabitur, adde Alberinum in repetitione cap. quoniam. de heret. lib. 6. quasi. 12.

De nouo modo terminandi processum fidei in casu relapsi poenitentis.

Onus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de haeretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur confessus haereticum & penitens, sed relapsus realiter; & hoc est quando delatus ipse constituitur iudicialiter coram Episcopo & Inquisitore alius se abiurasse omnem haereticum, & ita legitime reperitur; & quod post creditum illi tali haerese seu errori, vel quod specialiter aliquam haereticam abiurauit, & post rediit, & creditur in eandem: Sed post adhaerens consilio saniori penitet, credit catholice, & reuertitur ad Ecclesiae unitatem: Tali enim non sunt, si humiliter peccat, deneganda Penitentia & Eucharistiae sacramenta: sed quantumcumque poeniteat, nihilominus ut relapsus est tradendus brachio saeculari ultimo supplicio ferendus: hoc autem intelligitur ubi reperitur quod abiurauerit tamquam deprehensus in haerese, seu tamquam suspectus de haerese vehementer, non autem leuiter tantum.

Circa autem istum talis practica est seruanda: Nam conclusio in consilio peritorum maturo pariter & digesto, & si oportuerit replicato, quod praedictis delatus de iure est relapsus, Episcopus & Inquisitor mittent ad dictum delatum relapsum in carcere inclusum, duos vel tres probos viros, & praesertim religiosos, vel clericos fidei zelatores, eidem relapso non suspectos seu ingratos, sed familiares & gratos, & isti intrabunt ad eum captata hora competentis, & loquentur sibi de contemptu mundi, & miseriae uitae praesentis, & gaudiis ac gloria paradisi. Et demum his praemissis indicabunt sibi ex parte Episcopi & Inquisitoris, quod non potest euadere mortem temporalem; & ideo quod curet de salute animae suae, ac disponat de peccatorum suorum confessione, ac sacramenti Eucharistiae receptione: & isti frequentabunt eum, inducendo illum ad poenitentiam & ad patientiam, constituentes eum pro viribus in catholica veritate, taliter ut ipsum diligenter faciant confiteri, ac conferri eidem petenti humiliter Eucharistiae sacramentum: nam huiusmodi sacramenta non sunt talibus deneganda, iuxta c. Super eo. de heret. lib. 6.

Quibus sacramentis receptis, eoque bene disposito ad salutem iudicio praedictorum; post duos vel tres dies, in quibus per praedictos in fide catholica confirmetur, & ad poenitentiam patientiamque inducatur; Episcopus, & Inquisitor mandabunt Balliuo loci, vel Potestati curiae saecularis, quod die tali & hora, scilicet, non festiua; sit cum sua familia in tali platea seu loco, extra ecclesiam tamen, ad recipiendum de foro suo, quendam relapsum, quem ipsi Episcopus & Inquisitor tradet ei; & nihilominus quod die praefixa de mane seu praecedenti, faciat publice praconizari per ciuitatem seu locum in locis illis seu vicis, in quibus praconizationes

197

† Cap. Super eo. de heret. lib. 6.

zationes aliae communiter consueuerunt fieri, quod tali die, & hora, & in tali loco Inquisitor pro fide sermonem faciet, & quod Episcopus, & Inquisitor condemnabunt quendam relapsum in haereticam prauitatem: tradendo eum curiae saeculari.

198 Relapsus si sit in sacris, degradandus est; &c.

Considerandum autem hic est, quod iste, qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus constitutus, uel alius sacerdos, uel cuiuscunque ordinis seu religionis obumbratione fuscatus, antequam tradatur, est totius ecclesiastici ordinis prerogatiua nudandus, & sic omni beneficio, & officio ecclesiastico spoliatus, relinquatur saeculari arbitrio potestatis, anim aduersione debita puniendus: vt in c. Ad abolendam. §. praesenti. de haere. Cum igitur talis est a suis ordinibus degradandus, & curiae saeculari relinquendus; Episcopus conuocet praelatos, Abbates, & viros religiosos suae diocesis: quia licet non olim, nunc tamen solus Episcopus cum praelatis, & aliis titris religiosi, & peritis suae diocesis potest in sacris ordinibus constitutum degradare, cum est relinquendus brachio saeculari, uel perpetuo immurandus pro haeretica prauitate, iuxta c. Quoniam. de haeret. lib. 6.

† Aptè dicit, relinquendo, quia laicus cum semper fuerit de foro saeculari, non traditur, sed relinquitur. Glaf. in c. Ad abolendam. uer. laicus de haeret.

Adueniente autem die praefixa pro degradando relapso, si fuerit in sacris ordinibus constitutus, ac tradendo brachio saeculari: aut relinquendo, si fuerit laicus, ad audiendam diffinitiuam sententiam assignata in aliqua platea seu loco extra Ecclesiam, populo congregato, & facto sermone per Inquisitorem, ac ipso relapso inibi in alto constituto, & praesente curia saeculari: si degradandus ipse relapsus fuerit, ipse Episcopus in Pontificaliibus indutus, & praelatis suae diocesis eidem assistentibus, ipsum degradandum coram existentem, & indutum ac dispositum sicut si deberet in suo ordine ministrare, a suo ordine degradabitur, & a superiori ordine incipiendo, & sic gradatim usque ad infimum. Et sicut conferendo ordines vitur Episcopus uerbis ad hoc per ecclesiam ordinatis: ita degradando in qualibet dispositione, & casuale, & stolae, & sic de aliis, poterit uel aliquibus contrariis primis. Qua quidem degradatione facta, ubi fienda sit, per modum, secundum quem de iure, seu consuetudine est fienda: Inquisitor mandabit notario sui religioso uel clerico, quod legat sententiam: quae sententia, siue fuerit relapsus laicus, siue clericus degradandus, feretur per modum tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam contra eum, qui in haereticam est relapsus, sed poenitens, & ut relapsus traditur curiae saeculari.

199 Nos N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Praedicatorum Inquisitor haereticae prauitatis in terris talis dominationi subiectis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES legitime informati, quod tu talis de tali loco, & talis diocesis, fuisti coram nobis, si ita fuit, seu coram talibus Episcopo, & In-

quisitore delatus de tali haeretica prauitate, seu talibus, explicentur, in quibus haereticis ut legitime fuit compertum, fuisti confessione propria deprehensus, ac etiam testibus conuictus, & quod in illis perstiteras tanto tempore animo indurato, dicatur prout fuit, sed post adhaerens (ut uidebatur) consilio saniori, illas haereses in tali loco publicè abiurasti, abnegasti, & reuocasti in forma Ecclesiae consueta; propter quae praedicti Episcopus, & Inquisitor credentes te ueraciter conuersum ad gremium ecclesiae sanctae Dei, te ab excommunicationis sententia, qua constructus tenebaris, absoluentes (si tamen de corde uero, & fide non ficta reuersus esses ad sanctae Ecclesiae unitatem) iniunxerunt tibi poenitentiam salutarem: Verum post omnia supradicta, & tot annorum curriculum iam elapsis, nunc nouiter iterum delatus nobis fuisti, & extitisti, quod iterum incideres in tales haereses abiuratas, explicentur: Nosque, licet displicenter, de re talia audissemus, tamen iustitia nos cogente, descendimus ad inquirendum, testes examinandum, teque uocandum, & interrogandum medio iuramento, necnon ad omnia, & singula facienda, quae per nos fienda erant secundum canonica instituta: Sanè cum uellemus praesentem causam sine debito terminare, solemne consilium tam in theologiae facultate, quam in iure canonico, & ciuili peritorum, iussimus congregari, & habito praedicto consilio maturo pariter, & digesto, in & super omnibus, & singulis actis, & actibus; ac uisus & diligenter discussis processus meritis, & omnibus, & singulis actis, & actibus, aequa lance libratis, prout fieri exigebat, reperimus legitime tam per testes, quam per propriam tuam confessionem iudicialiter receptam, quod incidisti in haereses abiuratas: Nam reperimus, quod talia & talia dixisti, uel fecisti, explicentur omnia, propter quae & merito, de praedictorum consilio te habuimus, & habemus pro relapso iuxta canonica instituta; quod dolenter referimus, & referendo dolemus: Sed quia ad informationem nostram, et proborum uirorum catholicorum, diuina gratia inspirante, iterum es reuersus ad gremium Ecclesiae, et ad eiusdem unitatem, praedictos errores, et haereses detestando, et credendo catholice, fidei magis, catholicam professando, admisisse te ad recipiendum Poenitentiae, et Eucharistiae petita per te humiliter ecclesiastica sacramenta: prout relapsus poenitentibus, et humiliter poenitentibus concedunt canonicae sanctiones. Verum cum ecclesia Dei in te, et circa te non habeat ultra quid faciat, cum ita misericorditer se habuerit erga te (ut praediximus) et tu illa abusus fueris in abiuratas haereses incidendo: ea propter, nos Episcopus, et Inquisitor iudices antefati sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangelis positus coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, et oculi nostri uideant aequitatem, habereque praeculis solum Deum, et sanctae fidei irrefragabilem ueritatem, ac extirpationem haereticae prauitatis: te talè hoc loco, die, et hora tali, tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea assignatis, sententialiter iudicamus esse ueraciter relapsum in haereticam prauitatem, licet poenitentem, et ut ueraciter relapsum

† cap. A. c. c. f. tus, §. 1. & 2. de haere. li. 6.

† cap. Super eo. de haeret. lib. 6.

psum in eandem, de foro nostro ecclesiastico te... proficimus, & relinquimus, seu brachio seculari tradimus.

Et tunc Inquisitor conferat indulgentiam con... fuetam, scilicet quadraginta dierum, omnib. qui eius sermone interfuerunt, & sententia antedictis...

Attendendum est tamen, q. quamuis Episcopus, & Inquisitor debeant esse summo opere diligē... res, & per se, & per alios facere, ut relapsus penitens...

Considerandum etiam est, q. tales sententia... tradendi aliquem curiae seculari non consueverunt fieri die festivo, uel solempni...

COMMENT. XLV.

R Efert Tabiensis in summa verbo, Inquisitor. S. 21. & 22. Locatus in fine operis iudicialis, in forma sententia contra confessum, & penitentem, sed relapsum...

Circa autem istum talis practica est seruan... da. Quicunque post Emericum de haeticorum pa...

Num. 197. Diligenter enitendum ut

relapsus en... rize seculari tradendus co... uertatur. An actio fidei celebranda sit in Ecclesia cum ali...

Quod die tali, & hora scilicet non festina, sit cum sua familia in tali platea seu loco, etc. Dico videtur precipere Emericus...

Quantum ad primum atinet, scio equidem in multis Europae urbibus observari hanc Emerici doctrinam...

Verum tamen hoc libere dicam, multum mihi probari eorum inquisitionum ritum, in quibus huiusmodi sententia in diebus festiuis solet pronuntiar...

Certe in Hispania publica fidei actio in diebus festiuis solet celebrari, fortassis ob praefatam rationem; idque eo ritu, quem praescripsit instructio Madriliiana...

Ingenue fatebor quod sentio, haec mihi magnope... re probantur: licet enim cum ita res haec celebra...

An in die festo sint tradendi rei huius criminis curiae seculari

Quo ritu celebretur fidei actio in Hispania.

in Hispania, videre, horrendum, ac tremendum spectaculum, & quasi imaginem futuri iudicii, quod nihil esse potest ad terrorem incutiendum in hac causa...

Quantum vero ad alterum caput spectat: An, scilicet, actio fidei in Ecclesia celebrari debeat, eo praesertim tempore, quo vel relapsi vel impenitentes sunt tradendi curiae seculari...

Verum quodlibet, & multis nominibus venerandus Martinus ab Azpilcueta doctor Navarrus in enchiridio seu manuali de oratione & horis canonicis impresso...

Considerandum autem hic est, quod iste, qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus constitutus, &c. antequam tradatur, est totius ecclesiastici ordinis prerogativa nudandus...

Franciscus Duarens homo satis eruditus, sed parum pius, lib. 1. de sacris Ecclesiae ministeriis, cap. 3. vix sibi persuadet morem hunc tradendi clericos ex auctoritate curiae seculari...

Quomodo autem solus Inquisitor possit declarare clericum haeticum degradandum, questio est non vulgaris, quam disputat Albericus in dict. cap. quoniam, de haeret. lib. 6. quest. 7. nu. 3. ubi asserit id posse solum Inquisitorem...

Qui tamen sint cauti & auisati, ne quid agant seu dicant, propter quod relapsus morte praeveniatur, & ipsi efficiantur irregulares. A. nu. 200.

quoniam, de haeret. lib. 6. relato ab Emerico supra par. 2. Gregorius novus salubriter cauit, ut solus Episcopus clericum in quibuscunque sacris ordinibus constitutum degradare possit...

Demum concilium Tridentinum sess. 13. de reformatione, cap. 4. qualiter possit clericus etiam presbyter, & per quos degradari praescripsit luculenter, id quod brevitatis gratia omitimus...

Quod si cetera omnia ad degradationem spectantia nosce cupis, ea tradunt copiose Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 36. versic. scias autem, cum aliquot sequentibus...

Ex his colliges duplicem esse degradationem unam verbalem, actualem alteram, per textum in dict. cap. degradatio, de penis lib. 6. & verbalis degradatio est, quando Episcopus pronuntiat sententiam contra clericum...

Actualis autem est, cum clericus non modo per sententiam privatur, verum etiam actualiter & personaliter privatur, exiit, seu spoliatur ordinibus ecclesiasticis...

In crimine haereticus actualis degradatio locum habet, & de ea loquitur hoc loco Emericus, cuius formam invenies etiam in Pontificali, & quidquid ad eam exigitur, copiosissime docuit Arnaldus Albericus in repetitione cap. quoniam, de haeret. lib. 6. denique quo riu fiat, singillatim tradit textus in cap. degradatio, de penis, lib. 6. relato apud Emericum supra par. 2. qua velut facilia & obvium consulto omitto.

Unquid autem solus Inquisitor possit declarare clericum haeticum degradandum, questio est non vulgaris, quam disputat Albericus in dict. cap. quoniam, de haeret. lib. 6. quest. 7. nu. 3. ubi asserit id posse solum Inquisitorem, ubi Episcopus fuerit negligens, cui propterea subscribo, quoniam cum id possit Episcopus per textum in cap. ad abolendam, §. praesenti, de haeret. idem quoque poterit Inquisitor...

Quis tamen sint cauti & auisati, ne quid agant seu dicant, propter quod relapsus morte praeveniatur, & ipsi efficiantur irregulares. A. nu. 200.

Solus episcopus potest degradare, & qualiter.

De degradatione qui scripserint.

Degradatio duplex, verba lis, & actualis.

In crimine haereticus actualis degradatio vlturpada.

An solus Inquisitor pronuntiet clericum haeticum degradandum.

Num. 200.

vicus. Primum, ad iudices violata religionis spectat, quod est omnino obseruandum: duo postrema qua incipiunt ibi: Considerandum etiam est. à nobis sunt explicata paulo antea hoc ipso loco. §. quod die tali, & hora, tertium ad eos attinet, qui hereticum relapsum penitentem comitantur, & exhortantur, vt patienter mortem sibi infligendam ferat.

Quid cauere debeat, qui comitantur afficiendū vltimo supplicio, ne fiat irregularis.

In quo hoc sentit Eymericus: Qui dant causam delictis vel factis, vt is qui trahitur ad supplicium celerius moriatur, irregulares efficiuntur: quam ob rem diligenter precauere debent, ne talem committant errorem.

Hæc EymERICI doctrina vera est, & communiter recepta, quam tradidit primum Beatus Antoninus 3. par. tit. 28. cap. 2. §. 5. quem sequuntur Tabiensis in summa verbo, irregularitas. 3. §. 13. & Martinus Nauarrus in Manuali seu Enchyridio Confessoriorum, cap. 27. tit. de irregularitate. Syluester verbo, homicidium. 3. quest. 2. vers. Tertium similiter est irregularis, & alii, si quis ergo horretur, condemnatum ut caput carnis offerat, aut in furcarum scalas ascendat, aut carnisfici dicat, vt ita apter vindicem gladium, vt vno ictu reum iugulet, ne pluribus ictibus feriatur, aut his similia faciat, vel dicat, seu persuadeat, unde celerius mors consequatur, quamuis subsequuta fuisset, etiamsi hæc facta uel dicta non intercessissent, planè irregularitatem contrahet.

Neque excusabitur propterea, quod dicat se dare operam rei licite, & coadiuare, vt malefactores puniantur: aut si dicat, quod quamuis ipse hæc non dixisset, vel fecisset, nihilominus is reus erat moriturus: his enim non obstantibus irregularitatem contrahet, ita Tabiensis præciato loco, & idem Tabiensis verbo, irregularitas. 1. §. 4. ex quibus constat diligenter esse obseruandum hoc EymERICI documentum, & ueram esse eius doctrinam: pro qua facit textus in cap. si quis viduam, 50. distin.

De decimo modo terminandi processum fidei per condemnationem heretici impenitentis non relapsi.

201

Decimus modus processum fidei terminandi, & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio iuris peritorum, reperitur confessus hæresim, & impenitens, nõ tamen relapsus; & hoc est, quando ipse delatus ore proprio iudicialiter confitetur, se credere aliqua, quæ sunt hæreticalia planè, & ea defendit, & informat per Episcopum, & Inquisitorem, quod illa sunt hæreticalia, non vult eis credere; immo coram eis defendit, nec vult ad eorum mandatum illas hæreses abiurare, nec abnegare, seu reuocare: immo persistit in eis, & sustinet animo pertinaci, & non inuenitur quod unquam abiurauerit aliquam hæresim, seu errorem: talis, quamdiu sic in pertinaci proposito perseverat, est ueraciter impenitens hereticus, non relapsus.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis tenebitur in carcere firmo, bene compeditus, &

catenatus, ne possit euadere, & alios inficere; nullus intrabit ad eum, nec loquetur sibi, nisi custodes, qui sint probi uiri, & de fide nõ suspecti, nec faciles decipi: frequenter Episcopus, & Inquisitor modo coniunctim, modo diuisim eum sibi facient presentari, & informabunt de ueritate fidei, & falsitatis illorum articuloꝝ, in quibus stat animo pertinaci, adducendo auctoritates sacre scripturæ. Et si possunt eum conuenerere ab erroribus, bene quidem; si non, interroget eum, in quo fundet se, & uideantur eius rationes, & auctoritates, & soluantur sibi, ac destruantur ei fundamenta sui erroris. Quod si diu informatus acquiescere noluerit catholicæ ueritati, assignentur ei decem, uel duodecim informatores homines litterati, de diuersis statibus, utpote, religionum diuersarum, clericorum, & secularium iuristarum: qui simul conveniant: & eum faciant sibi frequentius presentari, & informabunt eum de catholica ueritate, adducendo de Bibliâ, uel alios libros authenticos ad eum, ostendendo sibi id, quod tenet, esse contra scripturam sacram, & Ecclesiæ determinationes, ac destruendo id, in quo se fundabat. Si autem conuerti noluerit, non festinetur, nec mox tradatur brachio seculari, etiã posito quod ipse perat, & instet, credendo se patri pro iustitia, & quod sit martyr: quia tales a principio sunt multum feruentes, ut comburantur, credentes statim euolare ad cælos: quare eorum infans petitionibus non est standum, sed sunt diu, uidelicet per medium annum, uel per unum in carcere detinendi duro, & obscuro bene compediti: nam vexatio frequenter aperit intellectum, & calamitas carceris: & sic sunt detinendi, & frequentius admonendi, quod in corpore, et anima eremabuntur, ac perpetuo damnabuntur, et similia. Et si uideant Episcopus, et Inquisitor, quod nec propter prædictorum informationem, nec propter carceris calamitatem à suis erroribus uoluerit resilire; tentent si cum aliquibus consolatoriis possent eum reducere, ponendo eum in carcere minus malo, uel camera competenti, prouiso tamen ne possit euadere: et lautius faciant sibi ministrari, et promittere, quod si à suis erroribus conuertatur, quod se habebunt ad eum misericorditer; et si resiliat, benedicatur Deus. Si autem per aliquot dies, sic habitus, et tractatus noluerit resilire, permittant ad eum uenire filios, si quos habet, præsertim paruulos, et uxorem, seu alios attinentes, qui eum emolliant, et eundem in aliorum presentia colloquantur. Qui tandem, nec prosperis, nec aduersis, nec minis, nec blanditiis poterit emolliiri, ut resiliat ab erroribus suis, et fuerit prædicto congruo tempore expectatus, Episcopus, et Inquisitor disponent se ad tradendum eum, seu relinquendum brachio seculari; et mandabunt per cedulam, seu nuntium Balliuo, seu Potestati curiæ secularis, quod tali die non festiua, et tali hora, sit in tali loco, extra Ecclesiam tamen, cum sua familia, ubi ipsi tradent sibi quenquam hereticum impenitentem, et nihilominus, quod ex parte sua faciat publicè præconizare in illis uicis, seu locis, in quibus a-

Al. qui sibi cõdiuidant.

Simacas de catho. instit. tit. 48. pu. 2.

Zanchinus tract. de hæ. c. 16. nu. 5.

ligæ præconizationes sunt fidei consueta, quod die & hora, ac loco prædictis, Inquisitor sermonem faciet pro fide, & de fide, & tradet hæreticum quenquam brachio seculari; & ideo quod omnes ueniant, & interfint, & habebunt indulgentiam consuetam.

Adueniente autem die præfixa & hora, erunt Episcopus & Inquisitor in loco assignato, & tradendus stabit ibidem in alto, vt ab omnibus uideatur, præsentem populo atque clero, ac potestate curiæ secularis, & si tradendus fuerit in sacris ordinibus constitutus, uel cuiuscunque religionis, seu ordinis obumbratione fuscatus, stabit ibidem indutus & dispositus, ac si deberet in suo ordine ministrare. Quibus sic dispositis Inquisitor faciat sermonem detestado hæreses illas, in quibus stat ipse tradendus, & facto sermone, faciet per notarium, seu alium clericum, uel religiosum, quatenus legantur culpæ illius, & hæreses, ut frequenter aliàs fuit dictum.

Quibus lectis adhuc interrogabit eum si uult penitere, & ab hæresibus resilire, & abiurare ipsas: & si Deo inspirante consenserit abiurare, admittatur: Prouiso tamen solerter, ne simulata conuersione abiuret, & sub agni specie gerat lupum. Et tunc abiurabit ut deprehensus in hæresi propria confessione, & penitens non relapsus secundum formam positam in octauo modo processum fidei terminandi, ubi de talibus agitur.

Et facta abiuratione, quia illa conuersio & abiuratio præsumuntur esse factæ plus mentis mortis, quam amore ueritatis: iste est perpetuo immutandus, & consequenter primitus à suis ordinibus degradandus, iuxta cap. Quoniam, de hæret. lib. 6. Propter quod Episcopus assistentibus sibi prælatis suæ diocæsis, & aliis personis religiosis, & iuris peritis, indutus pontificali bus eundem deponet ab officio & beneficio, & etiam ab ordine degradabit; auferendo sibi ea, quæ sunt officii, & ab ultimo ordine incipiendo, & in primo finiendo, ut uideo aliquibus uerbis contrariis illis, quibus in conferendo uti Episcopi consueuerunt. Qua degradatione expleta, feretur sententia contra eum, & tradetur carceri perpetuo per formam, qua dictum est in octauo modo, ubi agitur de talibus.

Si autem noluerit penitere, nec hæreses abiurare, (ut fit de communi cursu quando sunt in tali passu) tunc Episcopus modo prædicto eundem degradabit; degradatione expleta, tradetur curiæ seculari per modum tenoris sequentis.

Forma & tradendi hereticum pertinacem, aliàs non relapsum Curie seculari.

NO N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diocæsis, fuisti nobis delatus fama

publica referente, ac fide dignorum insinuatione, de hæretica prauitate, scilicet, quod afferbas & affirmabas publice, quod sic & sic explicentur hæreses: & quod tu in illis hæresibus persisteras multis annis in tuæ animæ detrimentum: Nosq; quibus ex officio incumbere prauitatem hæreticam extirpare, uolentes, prout tenebamur, in & super his certius informati, & uidere, an ambulares in tenebris an in luce: diligenter inquisimus de prædictis, teque citantes, ac efficaciter interrogantes reperimus te prædicta infectum hæretica prauitate, ac eandem defensionem coram nobis animo pertinaci. Sane cum præcunctis nostræ mentis desiderabilibus cordi nostro insidat fidem sanctam catholicam & Apostolicam in populorum præcordiis complantare, eradicata hæretica prauitate, modos diuersos, varios, & congruos tam per nos, quam per alios adhibuimus, quatenus resilires ab hæresibus & erroribus antedictis, in quibus steteras atque stabas, prout nunc stas, contumaciter, ac pertinaciter animo indurato; Verum cum humani generis inimico tuis præcodiis assistente, teque in dictis erroribus uolente & inuolente, nolueris neque uelis à sepe dictis hæresibus resilire, plus eligens mortem animæ incurere gehennalem, & corporis temporalem, quam antefactas hæreses abiurare, & ad gremium Ecclesiæ aduolare, & animam lucrari, in reprobum sensum datus: ea propter cum sis ab Ecclesia sancta Dei excommunicationis vinculo innodatus, & merito; immo à grege Dominico separatus, ac participatione bonorum Ecclesiæ priuatus, & ecclesia non habeat circa te ultra quid faciat, cum ad te conuertendum fecerit iuxta posse: Nos episcopus & Inquisitor iudices in causa fidei sæpe facti, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis euangeliis positus coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & ut oculi nostri uideant æquitatem: habentesque præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei ueritatem, ac extirpationem hæreticæ prauitatis; hac die, hora, & loco tibi in antea assignatis ad audiendam sententiam diffinitiuam; condemnamus, ac sententialiter iudicamus, te esse ueraciter hereticum impenitentem, et ut ueraciter talem tradendum et relinquendum brachio seculari; et sicut hereticum impenitentem per hanc nostram sententiam de foro ecclesiastico te proiciamus, et tradimus, seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curiæ secularis; dictam curiam secularem efficaciter deprecantes, quod circa te citra sanguinis effusionem, et mortis periculum, suam sententiam moderetur. Lata fuit hæc sententia, et cætera.

Et tunc Inquisitor conferet indulgentiam consuetam, scilicet quadraginta dierum, omnibus et singulis, qui prædictis sermoni et sententiæ interfuerint; notificando etiam cunctis, quod omnes qui præstiterunt consilium, auxilium, uel fauorem, ut hic hereticus impenitens ad manus Ecclesiæ adueniret, per extirpanda hæretica prauitate, habet tres annos de indulgentia ex parte domini nostri Papæ.

204 Et dum curia secularis suum officium exequatur, poterunt aliqui viri probi, & fidei zelatores ipsum associare, eundemque inducere ad fidem catholicam, & exhortari adhuc, ut resiliat ab erroribus.

Et si forsitan tunc post latam sententiam, ac postquam traditus est curiæ seculari, dum ducitur ad comburendum, uel ligatur ad palum, ut comburatur, dicat se uelle resiliare, & penitere, ac hereses ab iurare, crederem de misericordia posse recipi ut hereticum poenitentem, & perpetuo immurari, p. glof. de hæret. cap. Ad abolendam. §. presentia. & vers. audientia. & c. Excommunicamus 2. quoniam non inueniatur (ut puto) iure cautum; nec tali conuersioni sit magna fides adhibenda.

Et de facto sic contigit in Cathalonia in ciuitate Barchinon. ubi fuerunt tres heretici ut impunitentes, sed non relapsi, traditi brachio seculari; & cum unus eorum, qui erat sacerdos, fuisset igni expositus, & ex uno latere iâ aliquater adustus; clamauit quod educeretur, quia uolebat abiurare, & poenitebat, & sic factum est: uerum si bene uel male, nescio: unum scio quod post quatuordecim annos accusatus, inuentus est in heresi per mansisse continens, & multos in fecisse; nec conuerti uoluit, sed ut impunitens & relapsus iterum est relictus brachio seculari, & ignibus consumatus.

Hoc narrat Emericus supra par. 2. q. 27.

COMMENT. XLVI.

Referunt Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 29. & breuiter Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 23. Syluester de frigidibus lib. 3. cap. 4. puncto 12. & Locatus in fine operis iudicialis in forma tradendi brachio seculari hereticum impunitentem. & Repertorium Inquisitorum verbo, sententia. §. sequitur sententia condemnatoria. & Campegius apud Zanchinum cap. 16. in principio. & alii quos suis locis paulo post referemus.

Num. 201. Circa istum ralis practica est seruanda. Idem sentiunt praxitati, & Simancas de carbo. insitu. tit. 48. num. 32. ubi testatur multis instructionum capitibus id esse cautum in Hispania.

Cap. autem. 43. Madriliana instructionis anni MDLXI. quam ille omisit, de hac re ita cautum est: Cum reus extiterit negatiuus, & legitime fuerit de crimine heresis, (de quo fuit accusatus) conuictus: uel extiterit pertinax, manifestum est in iure, quod debet tradi curiæ seculari: ceterum in tali casu Inquisitores multum debent eius conuersione procurare, ut saltem in gratia Dei moriatur. in quo Inquisitores facient quidquid pie poterunt. hæc ibi.

Tota hæc praxis obseruanda circa hereticos impunitentes prius quam tradantur curiæ seculari, præscripta fuit olim Inquisitoribus per concilium Biterrense cap. 17. ex quo eam uidetur accepisse Emericus is locus insignis est, & ita habet: Conuerti nolentes, ubi com mode poteritis, damnare tradetis: ipsos frequenter tã per uos, quam per alios ad conuersionem monentes, & ac tandem in sua malitia pertinacis, faciatis errores suos ad eorum detestationem publice cõfiteri; & sic eos damnatos presentibus Potestatibus secularibus, eorumue Bailiuis, secundum mandatum Apostolicum relin-

Quid seruant circa hereticos impunitentes priusquam tradantur curiæ seculari.

Impunitentes.

quentes. hætenus ibi. Sed quod in genere fieri præcipit concilium, qua ratione singulariter & in specie fieri debeat prudentissime docet auctor hoc loco.

Et informabunt de ueritate fidei, & c. adducendo auctoritates sacre scripturæ.] Atque hic modus est optimus, præsertim ad conuincendos hereticos literatos, ut docuit Emericus paulo ante, num. 87. versic. quidam namque, prodest etiam multum ad eosdem conuertendos, ut hic indicat auctor: neque temere aut imprudenter: quoniam paucissimi sunt heretici impunitentes, qui non tueantur suam perfidiam aliqua scripturæ sacre auctoritate prane intellecta, quæ ubi uere declarata fuerit, sperandum est, hereticum, qui ea nititur, suum errorem defendere, eum depositurum & conuertendum fore, nisi profusus deliret, & clarissima ueritatis luci tenebras offundere conetur, quod est proprium eorum qui pertinaces sunt.

Et certum est ac exploratum apud eruditos ex praua scripturæ intelligentia multa heretica dogmata & perniciosa profuxisse, ut optime indicat Beatus Augustinus tom. 4. in lib. de catechizandis rudibus, cap. 8. & lib. 1. cap. 2. contra Iulianum Pelagianum. & nos asserimus copiose lib. 2. de causis unde hæreses oriuntur.

In primis uero hæresarchæ, omnes suorum errorum occasiones ex scriptura male intellecta acceperunt, ut grauius docet Epiphanius in secunda synode Nicæna, actione 6. & habetur nunc in 3. tomo conciliorum Colonienfis editionis anno MDLXVII. pag. 157. ait enim: Quoties recta dogmata homines iuxta suam opinionem subuertere conantur, non miretur aliquis, si scripturæ uerba usurpent: nam & omnes hæresarchæ suorum errorum occasiones à diuina scriptura collegerunt: & quæ recte à Spiritu sancto dicta erant, peruersæ animi sententia conuellunt. hæc ille. quod & multis exemplis euidentur ostendit. Optimum est ergo uel ad conuertendos, uel saltem ad conuincendos hereticos auctoritatibus scripturæ uti, ut pulchre docet hic Emericus.

Vetus autem esse, & approbatum in sancta Dei Ecclesia morem, ut ad hunc modum agatur cum hereticis pertinacibus, ut conuertantur & resipiscant, apertissime indicat textus in cap. conuenientibus. 1. qu. 7. ubi quid huiusmodi factum esse cernitur. desumptus est is locus ex prima actione 7. synodi, quæ est secunda Nicæna, ubi Petrus presbyter Hadriani Papæ Romani Vicarius loquitur in hæc uerba: Et Romæ quoque extorris erat Macarius, hereticus à sancta synodo sexta disignatus: Verum pia memoracionis pater noster Benedictus, deliberandi spatium per xxx. dies illi concessit, & quodam tempore Bonifacium consiliarium ad eum misit, quo uerbis admonitione plenæ ex sacra scriptura illi instrueret: uerum ad meliorem mentem haud quam perducere potuit. Id autem pater beatus ob id egit, quo rursus illum in pristinum statum recipere. hæc ibi. habeturq; tomo. 3. conciliorum Colonienfis editionis anno MDLXVII. pag. 60.

Si non, interrogent eum in quo se fundet, & uideantur eius rationes, & c. & soluantur sibi, & c. Hunc locum & consilium saluberrimum diluendis

Num. 201.

Num. 201.

Heretici impunitentes per scripturæ sacre conuincendi & conuertendi.

Ex praua scripturæ intelligentia multa heretica dogmata & perniciosa profuxisse, ut optime indicat Beatus Augustinus tom. 4. in lib. de catechizandis rudibus, cap. 8. & lib. 1. cap. 2. contra Iulianum Pelagianum. & nos asserimus copiose lib. 2. de causis unde hæreses oriuntur.

Hereticorum rationes soluendæ ut conuertantur. Heretici impunitentes per scripturæ sacre conuincendi & conuertendi.

Num. 201.

Heretici pro martyribus adorari cupiunt; & id olim prohibuit.

dis heretici impunitentes rationibus, & contraria ueritate ei ostendenda, ut tandem conuertatur, desumptis mihi uidetur ualde prudenter Emericus ex extruaganti Ioannis XXI. incip. Vas electionis, relata supra par. 2. ubi summus Pontifex ad conuertendum Ioannem de Poliacio simili methodo usus est, is uero Poliacus intellecta ueritate resipuit.

¶ Si autem conuerti noluerit, non festinetur, nec innox tradatur brachio seculari, etiam posito quod ipse petat, etc.] Obseruandum est penitus hoc consilium. est autem hæc uisitata hereticorum impunitentium infamia, & grauisima miseria, qui cum a diabolo decepti pro ipso moriantur, tamen Christi martyres se esse dicunt, ac uelut tales coli, & adorari cupiunt: hæc enim uia se saltem in hoc seculo credunt fore immortales, quod non est recens nostrorum inuentum: nam & hoc iam olim fieri ab ipsis est consuetum, ut colligitur ex beato Cypriano in libro de unitate Ecclesiæ in hæc uerba: Quam sibi pacem promittunt inimici fratrum? quæ sacrificia celebrare se credunt æmulis sacerdotum? An secum esse Christum, cum collecti fuerint opinantur, qui extra Christi Ecclesiam colliguntur? Tales etiam si occisi fuerint in confessione nominis, macula ista nec sanguine abluitur, inexcipiabilis & grauis culpa discordiæ, nec passione purgatur: esse martyr non potest, qui in Ecclesia non est. hæc ille & paulo post subdit ita: Cum Deo manere non possunt, qui esse in Ecclesia Dei unanimes noluerunt, Ardeant licet flammis, & ignibus traditi, uel obiecti bestiis, animas suas ponant: non erit illa fidei corona, sed pœna perfidie, nec religiose uirtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus, occidi talis potest, coronari non potest. hætenus Cyprianus. hanc ergo martyrii laudem affectant saepe heretici, & uelut tales coli desiderant: & propterea ne id fiat sub anathematis pœna grauius interdicitur est in concilio Laodiceo can. 34. in hæc uerba: Quod non oportet omnem Christianum Christi martyres relinquere, & ad falsos martyres, hoc est, hereticos abire. hi enim sunt à Deo alieni. sint ergo anathema qui ad eos abeunt. hætenus ibi.

Num. 202. Ex his qui conuertuntur qui sint perpetuo immurandi.

Intellectus concilii Tholosani.

¶ Et facta abiuratione, quia illa conuersio, & abiuratio præsumunt esse factæ plus metu mortis, quam amore ueritatis, iste est perpetuo immurandus.] Desumptum uidetur ex concilio Tholosano c. 10. ubi ita scriptum est: Heretici autem qui timore mortis, uel alia quacunque causa, dummodo non sponte redierint ad catholicam unitatem, ad agenda poenitentiam per Episcopum loci, in muro cum tali includantur cantela, quæ facultatem non habeant alios corrumpendi. hæc ibi. Sententia uero huius concilii talis est: Qui ualde difficulter, & post multas admonitiones, & magnum temporis spatium conuertuntur, in carcere perpetuo sunt recludendi, quia non omnino sponte & uoluntarie conuerti uidentur, & propterea non sunt liberi dimittendi, ne si sicte fuerint conuersi, quod est facile præsumendum, alios corrumpere possint.

Atque in hunc sensum intelligere quoque oportet hit textum in l. commissi. §. 2. Federici Imperatoris relatum in bullario litterarum Apostolicarum, in si-

Num. 201.

ne huius operis, ubi ita scriptum exeat: Si qui uero de prædictis postquam fuerint deprehensi, terrore metu mortis redire uoluerint ad fidei unitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agenda poenitentiam in perpetuum in carcerem detradantur. hæc ibi. Et eodem modo uidetur accipiendus textus in cap. excommunicamus, cl. 2. §. si qui autem, de heret. sed uide Simancam de carbo. insitu. titu. 47. nume. 27. & sequen.

Nec modo hi qui ualde difficulter ab heresi conuertuntur, in perpetuum sunt carcerem detradendi, uerum etiam & alii quidam, quorum insignia sunt delicta in causa fidei commissa, quos singillatim enumerat concilium Narbonense paucis post Tholosanum annis celebratum, cap. 9. in hæc uerba: De hereticis autem seu credentibus, præfata immunitate, quia ueritatem de se, uel de aliis suppresserunt, uel quia infra tempus indulgentiæ non uenerunt, seu aliâ indignis, paratis tamen absolute mandatis Ecclesiæ obedire, & recognoscere quæ uel suppresserant, uel negauerant, ueritatem; quamuis tales proculdubio sint secundum statuta domini Papæ, in perpetuo carcerem detradendi: quia tamen intelleximus uos de his tantam in pluribus partibus multitudinem inuenisse, ut ne dum expensa, sed uix etiam lapides, aut cements sufficere possint ad carceres constituendos; consulumus ut eorum immutationes, ubi expedire uidebitur, differatis: donec ipse dominus Papa de illorum multitudine plenius sit consultus: nisi forte aliqui essent tam facinorosi, ut de ipsorum impunitentia, uel fuga, uel relapsu, uel corruptione, seu turbatione aliorum nimium timeretur; tales enim sine ulla procul dilatione firmo, & perpetuo carceri deputetis, hætenus ibi. Qui ergo prædictis modis deliquerint, perpetuo sunt immurandi, ubi nulla talium fuerit multitudo, ob quam sit rigori detrahendum, cum cessante tunc causa, effectus cessare debeat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronatus. c. cum cessante. de appellatio.

Iam ex his duobus conciliorum decretis aperte colliges, eandem prorsus esse pœnam immurationis & carceris perpetui, contraquam quidam huius antiquitatis ignari censeant.

Quamquam uero hodie aut rarus, aut nullus antiquæ immurationis, seu carceris perpetui usus relictus esse uideatur: nam, ut ait Auctor repertorii Inquisitorum verbo carcer. S. item nota, quod loco carceris perpetui, hunc Episcopi & Inquisitores possunt commutare in detractionem in monasterium, quod & s. pe faciunt: quia tamen ex causa potest optime usuruari, præsertim his turbulentis temporibus, quibus nihil non audent heretici, opera pretium erit referre ex concilio Biterrensi, quo ritu, quibusque seruatis immuratio sit, seu perpetua carceratio. ibi ergo, c. 23, 24. & 25. ita scriptum est.

Caretis tamen, ut talibus immurandis fiat iuxta sedis Apostolicæ ordinationem, separate & occulte camarule sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus dicecesium corruptarum, ut alterutrum uel se uel alios peruertere queant: & eos enormis rigor carceris non extinguat: quos ab illis, qui bona coru

Qui grauius delinquit contra fidem immurandi, & qui sint illi.

Qui ritus antiquus immurationis, seu perpetui carceris

Cap. 23.

Cap. 24. Quando re mittenda poena carceris perpetui.

Cap. 25. Sit autem liber accessus vxori ad virum immuratum, & e conuerso, ne cohabitatio denegetur eidem, siue ambo immurati fuerint, siue alter, haftenus ibi.

Perpetuo carceris vade prouidendū.

In carcere perpetuo difficulter dispensatur.

Num. 202. Clericus immurandus de gradetur prius

tenuerint, fieri, & in necessariis prouideri faciatis eidem secundum statuta concilij Tholosani.

Hæc autem perpetui carceris poena, seu poenitentia nulli ab initio de prefatis culpabilibus remittatur, aut in aliam commutetur: nisi vel hæreticos redderet, vel propter eius absentiam euidēs mortis periculum eius liberis, vel parentibus immineret: vel propter aliam causam, quæ multum iusta, & rationabilis videretur.

Quod vero dicit hoc concilium in cap. 23. vt immuratus prouideatur secundum statuta concilij Tholosani, in dicto concilio Tholosano cap. 10. in fine ita canetur: Quibus (scilicet immuratis) ab illis qui bona eorum tenuerunt, prouideatur in necessariis secundum dispositionem prælatis, Si vero bona non habuerint, eis prouideatur per prælatum. hæc ibi. de eisdem eadem ferme traduntur in concilio Narbonensi cap. 4.

Præterea que de difficultate dispensandi in carcere perpetuo tradidit concilium Biterrense cap. 24. in culentius expresse concilium Narbonense postea, vt mihi sit verisimile celebratum. cap. 19. in hac verba. Circa incarcerationem etiam diximus hoc addendum, vt a carcere nec vir propter vxorem, licet inuenens, nec uxor propter virum, nec quisquam propter liberos seu parētes, seu aliter necessarios, aut propter debilitatem vel senium, vel aliam similem causam excusetur absque indulgentia sedis Apostolicæ speciali. haftenus ibi.

Hæc omnia ex causa diligentissime mihi videntur custodienda suo tempore, & loco, licet alicubi in usu non sint, quia fortassis temporum iniuria diu latuerunt. sed de dispensatione in carcere perpetuo dicam infra in hac parte super q. 96.

Cætera omnia, que cum intrusus in carcerem perpetuum obseruari debent, consulo hic omitto, cum non sit proprius locus: de illis agam infra, super q. 59. vbi videas.

Et consequenter primitus a suis ordinibus degradandus, iuxta c. quoniam, de hæret. lib. 6. Olim valde fuit dubitatum in principio delegata Inquisitionis constituta: An sacerdos, qui ob crimen hæresis erat detrudendus in perpetuum carcerem, iuxta prædictum ritum, prius foret a suis ordinibus actualiter degradandus; verumtamen hanc dubitationem sustulit Urbanus III. rescripto incipiente: Consultus. §. questioni vero. relatum supra par. 2. vbi ita scriptum est: Questioni vero, qua quaeritur, utrum constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius sit ab ordinibus a suo Episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi poenitentia: respondemus, q. talis qui est perpetuo immurandus, prius debet a suis ordinibus degradari. hæc ibi.

Ne quis autem putet hæc accipienda esse de verbali degradatione, hoc est, de suspensione ab ordinum executione, non autem de degradatione reali & actuali, cum talis non tradatur curia seculari, sed solum carceri perpetuo; propterea valde prudenter Eyme-

ricus ad tollendam hanc dubitationem ait, ab officio & beneficio esse deponendum: quod est verbaliter degradare; item ab ordine esse degradandum, auferendo sibi ea que sunt officij, quod est proprie actualiter degradare, vt patet ex cap. degradatio. de penis lib. 6. & hanc sententiam videtur profiteri Paulus Grillandus tracta. de hæret. questio. 7. & Albertinus in cap. quoniam. de hæret. lib. 6. in principio nume. 55. & Campegius apud Zanchinum cap. 20. versic. obserua denique.

Quod si quis quaerat, cur perpetuo immurandus degradari debeat: respondebo propterea fortassis, ita constitutum fuisse: quoniam talis immuratio perpetua, morti equiparatur, vt ait Innocentius in cap. qualiter, & quando, el secundo. de accusatio. quem refert, & sequitur Auctor repetitorij Inquisitorum, verbo, carcer. §. quod duplex sit carcer: & Philippus Francus in rubrica de testamen. lib. 6. nume. 27. versic. decimo prohibetur testari. vbi citat Bartolum in eandem sententiam in l. 2. ff. de publi. iudic. atque hanc opinionem summo iure veram esse credo, licet consuetudo aliud nunc communiter obseruet, vt mox dicam.

De eo vero qui in perpetuum ad trivemes damnatur, quaestum scio, an debeat actualiter degradari; sed verisimum mihi videtur actualiter degradandum fore, cum par sit vbiq; & penitus similis ratio; & propterea idem erit statuendum. l. illud. ff. ad legem Aquiliam. quam sententiam Campegius quoque asseruit Apud Zanchinum cap. 20. circa finem, versic. obserua denique.

Tametsi vero hæc de iure vera sint, nihilominus tamen cum regulariter dispensari soleat cum illis, qui vel in perpetuum carcerem, vel in perpetuum ad trivemes condemnantur; ideo non solent condemnandi ad has penas actualiter degradari; sed solum verbaliter: quod benignitas huius tribunalis laudabiliter introduxit. Sed quot annos solet hæc poena remitti, alibi dixi copiose.

Forma tradendi hæreticum pertinacem aliàs non relapsum curiæ seculari, hæc forma visitata est, & probata viris doctis: consimilem habes apud Zanchi. cap. 4. I. verum si aliam cupis, accipito illam, qua concilium Constantiense sessione 15. Ioannem Huss velut hæreticum pertinacem, & hæresiarcham damnat, & curiæ seculari prius degradatum tradendum decernit: in qua multa licet animaduertere notatu dignissima in hac causa: sed illud est præcipuum, quod vanam eius appellationem reiecit, apertissime indicans, eam in hoc tribunali non recipi à sententia definitiuam alibi plenius diximus.

Crederem de misericordia posse recipi, &c. Sed tutius est, vt nullo modo recipiatur, etiamsi milites promittat veram conuersionem, tum quia, vt optime scribit hic Eymericus, nullo iure id videtur cautum; tum quoniam experientia docuit, hos ita receptos, raro bonos euasisse: ergo nullo modo recipiantur, vt dixi supra par. 2. super quest. 11. §. postquam traditus. & quod hic dicit auctor, repetit etiam paulo post in duodecimo modo terminandi processum fidei, in fine.

Ac tales quidem nullo pacto esse recipiendos ex multis probare contendit Arnaldus Albertinus in repeti-

Perpetuo immurandus, cur degradetur.

Ad trivemes perpetuo damnatus, an debeat degradari.

Num. 203.

Num. 204.

Qui traditus est curiæ, seculari, nullo modo recipiendus, etiam cõuertit velis

repetitione, cap. quoniam, de hæret. lib. 6. quest. 12. circa finem, numero 16. vers. sexto, & septimo casu. cuius sententia ob easdem rationes, quibus ille vitur, & ob eas, quas proxime retuli, libenter subscribo.

De undecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem hæretici impenitentis ac relapsi.

205

Undecimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur confessus hæresim ac impenitens, & relapsus: & hoc est quando ipse delatus ore proprio confitetur iudicialiter, talia, & talia se credere, coram Episcopo, & Inquisitor: quæ tamen sunt hæreticalia manifeste: & licet informetur per Episcopum, & Inquisitorem, q. illa sunt hæreticalia, non vult eis credere; immo coram eis illa defendit esse catholica, nec ad mandatum eorum vult ea abiurare: sed persistit in eis contumaciter, & pertinaciter animo indurato, & reperitur legitime, q. aliàs vt deprehensus in hæresi, uel ut suspectus uehementer, omnem uel illam hæresim abiurauit: secus si ut suspectus leuiter abiurasset: & iste talis est ueraciter impenitens hæreticus, & relapsus.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim (quia in omni casu, poeniteat vel non poeniteat, tradendus se relinquendus est brachio seculari vt relapsus) teneatur in duro carcere atque tuto in firmis compedibus, & catena, ne possit euadere, & altos inficiat: nullus ad eum ingrediatur nisi custodes, qui sint iuri probi, & de fide non suspecti, & qui à relapso non possunt trahi facilliter in errorem. Episcopus, & Inquisitor eum sibi faciant frequentius præsentari, & exerceant vires ad eundem à suis hæresibus conuertendum, nunc inducendo auctoritates sacre scripturæ, nunc determinationem Ecclesiæ, nunc soluendo relapsi rationes, & eneruando sui erroris fundamenta; nunc mittendo sibi uiros literatos, & religiosos, seu clericos, ac laicos, qui faciant illud idem, loquendo illi nunc coniunctim, nunc diuisim. Quod si conuertatur, diuina gratia peragente, nihilominus est informandus per aliquos probos uiros, præsertim religiosos eidem non ingratos, ex parte Episcopi, & Inquisitoris missos, quod non potest mortem euadere temporalem; & ideo quod disponat de salute animæ, & consistatur, & accipiat Eucharistiæ sacramenta: quæ sacramenta, si humiliter petat, non sunt ei deneganda, iuxta c. Super eo. de hæret. lib. 6. Poeniteat autem, uel non poeniteat, congruo tempore expectatus (ut dictum est) ut uere relapsus tradendus est curiæ seculari.

Al. ita, perceptis igitur sacramentis si poeniteat, & competens

mandabunt per cedulam, seu nuntium Balliuo, seu potestati, q. tali die, & tali hora, sit cum sua familia in tali platea, seu loco extra ecclesiam (ut dictum est) & tradent sibi quendam relapsum, & nihilominus q. faciat publice præconizati in uicis illis, seu locis, in quibus consueuerunt fieri aliæ præconizationes, indicado omnibus ex parte Episcopi, & Inquisitoris, quod tali die, & hora sint omnes in tali loco, quia ibi Inquisitor faciet sermonem pro fide; tradendo quendam relapsum curiæ seculari, et habebunt indulgentiam consuetam.

Adueniente autem die, & hora præfixis, Episcopus, & Inquisitor erunt ibi, et tradendus stabit ibi in alto, ut ab omnibus uideatur, circumstantibus eum ministris, præsentate populo, atque clero, ac Potestate curiæ secularis.

Quod si tradendus sit in sacris ordinibus constitutus, uel cuiusquam ordinis, seu religionis obumbratione fuscatus, stabit dispositus, et indutus, ac si deberet in suo ordine ministrare. Quibus sic dispositus Inquisitor faciet ibi sermonem pro fide, detestando hæreses, pro quibus relapsus ille est tradendus, et facto sermone, Episcopus in pontificalibus indutus, ac assistentibus sibi suæ diocesis prælatis, uiris religiosis, & ac in iure peritis, iuxta c. Quoniam, de hæret. lib. 6. degradabit eum secundum quod de iure, et consuetudine est sciendum, auferendo ea, quæ sunt officij sui, incipiendo ab ordine ultimo usque ad primum, utendo aliquibus uerbis contrariis illis, quibus in collatione ordinum Episcopi uti consueuerunt: qua degradatione expleta, poeniteat, uel non poeniteat, relapsus est brachio seculari: sed si poeniteat, ut hæreticus poenitens, sed relapsus, per modum quo agitur supra in nono modo processum fidei terminandi, ubi agitur de talibus: si non poeniteat, ut hæreticus impenitens, et relapsus: et hoc per formam tenoris sequentis.

Forma relinquendi, seu tradendi impenitentem hæreticum, & relapsum brachio seculari.

Nos N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, et frater N. ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, q. tu talis de tali loco, talis diocesis fuisti nobis, seu talibus prædecessoribus nostris delatus de multiplici hæretica prauitate, explicentur, in quibus, ut legitime est compertum, fuisti confessione propria ac iudicialiter, et fide dignis testibus deprehensus, et quod in illis persistenteras tanto tpe animo indurato, dicatur prout fuisti, sed post sano cõsilio inherendo, illas hæreses publice abiurasti in tali loco in forma Ecclesiæ cõsuetæ, pp. que prædicti Episcopus, et Inquisitor, credentes te ueraciter resiliisse ab erroribus antefatis, et ad gremium Ecclesiæ credendo catholicè aduolasse, tibi absolutionis beneficium impartierunt,

ti tempore expectatus Episcopus, & Inquisitor disponet se ad relinquendum eundem potestati curiæ secularis, &

Appellatio ne haru per sonarum, qui continentur copiose doct. Albertinus in repetitione c. r. de hæret. lib. 6. q. 1. & seq.

206

runt, absolventes te ab excommunicationis sententia, qua adstrictus in antea tenebaris, si tamen de corde vero, & fide non ficta conuersus existeres ad sanctæ Ecclesiæ unitatem, tibi que salutari penitentiam iniungentes, ad misericordiam receperunt, quia Ecclesiæ sancta Dei non claudit gremium reuertenti. Verum post omnia antedicta, fuisti nobis delatus (quod displicenter accepimus) quod interim incideras in damnatas hæreses per te publice in antea abiuratas, seu talia, & talia commisisti contra abiurationem prælibatam, in tuæ animæ detrimentum, *explicentur*, Nosque quamquam displicentia fauciati, quod de te talia audissemus: nihilominus iustitia nos cogente, descendimus ad inquirendum, testes examinandū, teque uocandum, & interrogandum (ut decebat) medio iuramento, & ad faciendum omnia, & singula, quæ per nos fienda erant secundum canonice instituta. Sane cum uellemus præsentem causam sine debito terminare, solemnem tam peritorū in theologiæ facultate, quam in iure canonico, & ciuili consilium fecimus congregari, & habito cum prædictis in & super omnibus, & singulis in præsentis causa productis, deductis, actis, & actitatis consilio maturo pariter, & digesto, ac etiam replicato, uisique ac diligenter inspectis processibus meritis huius causæ, ac omnibus æquallance libratis, prout ius, & iustitia suadebant, reperimus legitime tam per testes dignos fide, quam per tuam confessionem propriam pluries per nos iudicialiter receptam, te incidisse ac recidisse in hæreses abiuratas: Nam reperimus, quod talia dixisti, & egesti; *explicentur omnia*, propter quæ, & merito de prædictorum consilio te habemus tuis exigentibus excessibus pro relapso secundum canonicas sanctiones; quod dolenter referimus, & referendo dolemus; nouit ille qui nihil ignorat, qui cordium intima omnium intuetur: Et cum totis nostris præcordiis cuperemus, prout adhuc cupimus, reducere te ad sanctæ Ecclesiæ unitatem, ac eneruare à tuis uisceribus præfaram hæreticam prauitatem, ut sic saluares tuam animam, ac mortem euaderes corporis, & animæ gehēnalē, conatus nostros exercuimus ad te salubriter conuertendū, modos cōgruos varios adhibētes; sed tu i reprobū sensum datus, maligno spiritu ductus pariter & seductus, prælegisti torque ri diris, & perpetuis cruciatibus in infernū, et hic temporalibus ignibus corporaliter consumari, quam adhærendo consilio saniori, ab erroribus damnabilibus ac pestiferis resilire, & ad gremiū ac misericordiam sanctæ matris Ecclesiæ aduolare. Ea propter cum ecclesiæ Dei ultra non habeat erga te quid faciat, cum ad te conuertendū totum exercuerit posse suum: Nos Episcopus, & Inquisitor iudices in hac causa fidei memorati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantiū, sacrosanctis Euāgelis positis corā nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum progrear, & oculi nostri uideat æquitatem: & præ oculis habentes solum Deum, & honorē sanctæ fidei orthodoxæ: hac die, hora, & loco, ad audiendam sententiam diffinitiuā tibi in antea assignatis, te talem in nostra præsentia cōstitutum sententialiter condemnauimus, & con-

demnandū iudicamus, te esse ueraciter impenitentem hæreticum, & relapsum, & ut talem realiter tradendum seu relinquendum brachio sæculari, & sicut uere hæreticum impenitentem pariter & relapsum per hanc nostram sententiam dissipitiam de foro nostro ecclesiastico te proiciamus, & tradimus seu relinquimus brachio sæculari; ac potestati curiæ sæcularis: deprecantes efficaciter curiam sæcularem prædictam, quod citra sanguinis effusionem, & mortis periculum, erga te sententiam suam moderetur. Lata fuit hæc sententia, & cætera.

Et tunc Inquisitor conferet omnibus, qui prædictis sermoni, & sententiæ interfuerint, quadraginta dierum indulgentiam consuetam, ac intimet, quod omnes qui dederunt consilium, auxilium, vel fauorem, quod prædictum factum fidei sine debito terminaretur, habent tres annos de indulgentia ex parte domini nostri Papæ.

Et dum curia sæcularis suum officium exequatur, poterunt ipsum relapsum associare aliqui probi uiri, fidei zelatores, qui eum informare non desistant, ac conatum suum exercent, ut conuertatur ad fidē catholice, ac resiliat ab erroribus suis.

Resiliat autem uel non resiliat, Ecclesiæ tamen eum ad suum forum deinceps non admittet. Crederem tamen, quod si tunc ad fidem catholicam conuerteretur, adhuc sacramenta Penitentiae, & Eucharistiæ non essent ei petenti humiliter deneganda, iuxta cap. Super eo. de hæret. lib. 6. non autem esset aliter ad misericordiam ab Ecclesiā admittendus.

COMMENT. XLVII.

In hoc modo nihil fere occurrit notatu dignum aut difficile, quod in aliis modis non sit copiose explicatum. Eum nihilominus referunt Locatus in opere iudiciali in fine, in forma sententiæ contra impenitentem, & relapsum, & Iacobus Sprengerius in Mallo maleficarum par. 3. quæst. 30. & Repertorium Inquisitorum uerbo, sententia. §. Sequitur sententia. eiusdem etiam meminim Syluester lib. 3. de strigibus cap. 4. puncto. 13.

Tam hic modus eadem ratione absoluitur, qua non fuit tractatus, in quo actum est de praxi tradendi seu relinquendi relapsum curiæ sæculari.

Quantum uero ad formam ferendi sententiam contra impenitentem, & relapsum attinet, eam possimus accipere ex concilio Constantiensi sessio. 21. ubi condemnatus fuit Hieronymus de Praga, qui relapsus extiterat, & impenitens, in hæc uerba.

Teneor sententiæ diffinitiuæ lata contra Hieronymus de Praga.

In nomine Domini, Amen. CHRISTVS Deus, & Saluator noster uitis matura, cuius pater agricola est, discipulos, ceterosque fideles suos in illis instituens, inquit: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, et arefcet. Cuius summi doctoris, et magistri doctrinam sequens, et præcepta exequens hæc sancta Constantiensis Synodus in causa Inquisitionis hæreticæ: prauitatis per

Num. 205.

† Al. uer. Ioan. 15.

eandem sanctam Synodum mota, fama publica referēte, & clamorosa insinuatione demonstrāte, contra magistrum Hieronymum dictum de Praga, dictum magistrū in artibus, laicū, ex cuius causa actis & processibus constat, eundem Hieronymum tenuisse, asseruisse, & dogmatizasse nonnullos articulos hæreticos & erroneos, dudum à sanctis Patribus reprobatos, quosdam uero blasphemios, & alios scandalosos, & alios piarū aurū offensiuos, temerarios & seditiosos, dudum per dānatæ memoriæ uiros Ioannem Vvicleff, & Ioānē Huls assertos, prædicatos & dogmatizatos, ac in nonnullis eorum libris & opusculis insertos. Qui que doctrina & libri prædictorū Ioānis Vvicleff, & Ioānis Huls, ac Vvicleff, memoria, dictiq; Ioānis Huls persona, per eādem sanctam Synodum & eius sententiam de hæresi damnati & damnate fuerunt. Quamq; damnationis sententiam idem Hieronymus postmodum, pendente huiusmodi Inquisitionis causa, in eadem sancta Synodo cognoscens & proficiens uerā, Catholicā & Apostolicam fidem approbauit, & eidem consensit, anathematizauitq; omnem hæresim, præcipue eā, de qua erat infamatus, & se cōfitebatur infamatus, & quam præteritis temporibus dogmatizauerunt & tenuerunt Ioānes Vvicleff & Ioānes Huls in suis opusculis, sermonibus, & libellis, & propter quam seu quas cum suis dogmatibus & erroribus ab eadem sancta Synodo damnati fuerunt tanquam hæretici, & eorum doctrina similiter damnata, præmissorumque omnium damnationem professus, & iurauit se in hac fidei ueritate permansurum. Et si ipse quicquam contra sentire, uel prædicare præsumperit, canonum seueritati subiaccere, & æternæ pænæ uoluit obligari: Necnon suam professionem manu sua conscriptā, eidem sanctæ Synodo obtulit, atq; dedit. Post quas professionē & abiurationem multis diebus transactis, sicut canis ad uomitum rediens, ut uirus pestilentiissimū, quod in suo latitabat pectore, publice euomeret, audientiam publicam sibi dari in eadem sancta Synodo postulauit. Quæ sibi concessa, coram eadem Synodo publice coagregata asseruit, dixit, & professus est in effectu, quod præfatæ sententiæ dānationis dictorū Ioānis Vvicleff, & Ioānis Huls inique consenserat, & illam sententiā approbando mentitus fuit: Nec uerebatur se confiteri mentitū, quinimod confessionem, approbationē & professionē suas super illorū dānatione reuocabat nunc & in æternū, asserens, se in libris Ioānis Vvicleff, & Ioānis Huls nullam unquam hæresim uel errorē legisse, licet ante fuerit cōfessus, & probatum sit euidenter, ipsum libris eorum diligenter studuisse, legisse, & dogmatizasse, & in quibus constat plures errores & hæreses contineri. Unde idem Hieronymus de sacramento altaris et transubstantiatione panis in corpus professus est, se tenere et credere: quod Ecclesiā tenet, dicens se plus credere Augustino et ceteris Ecclesiæ doctoribus, quam Ioanni Vvicleff, et Ioanni Huls. Constat insuper ex præmissis, eundem Hieronymum prædictis Vvicleff et Huls damnatis, et eorum erroribus adherere, illorumq; fauorem fuisse et esse, propter quæ ea-

Qualitates articulorum damnatorū, quos profitebatur Hieronymus de Praga.

Abiuratio Hieronymi de Praga.

Hieronymi de Praga relapsus in hæreses.

dem sancta Synodus eundem Hieronymum palmitem putridum, aridum, in uite non manentem, foras mittendum decernit, ipsumque hæreticum, et in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronūciat, et declarat, atque damnat. *hætenus ibi.*

Hæc formula mutatis mutandis, panis additis, & detrahitis deservire poterit ad ferendam sententiam contra impenitentes relapsos.

Nemo uero miretur, cur non sit in hac sententia nominatim dictum, sancta Synodus decernit prædictum Hieronymum de Praga tanquam impenitentem & relapsum iuxta canonicas sanctiones relinquendū esse curiæ sæculari, quoniam satis id non obscure conuenitur sub illis uerbis: foras mittendum decernit, ipsumque hæreticum, et in hæresim lapsū, excommunicatum, anathematizatum pronūciat, et declarat, atque damnat. Ex quibus uerbis protinus intelligitur, eos qui tales esse declarantur, iuxta legum sanctiones per sæculares magistratus esse plendendos.

De duodecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de heresi, & persistentis in negatiua.

Decimus modus processum fidei terminandi et finiēdi est, quādo delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur in hæresi deprehensus facti euidentia, seu testium production legitima, non tamen confessione propria; et hoc est, quando ipse delatus conuincitur legitime de aliqua hæretica prauitate, uel facti euidentia: utpote, quia hæresim publice prædicauit, uel per testes legitimos, contra quos excipere delatus legitime non potuit; tamē ipse sic conuictus et deprehensus, persistit firmiter in negatiua, et confitetur constanter catholicam sanctam fidem.

Iste, talis quam diu sic persistit in negatiua, hæreticus impenitens est cōsensus, iuxta notata per Hostien. in summa. tit. de hæret. §. Qualiter quis in hæresi deprehendatur, ut patuit supra, par. 2. q. 34.

Circa istū talis practica est seruanda. Talis ducto carcere est tenendus in compedibus et catenis, frequēter ab Episcopo et Inquisitore conuictim et diuisim, et per se, et per alios est efficaciter admonendus, quod eis detegat ueritatem, indicādo ei, quod si faciat et confiteatur errorem suum, quod ad misericordiam admittetur, abiurando primitus illam hæreticam prauitatem: si autem noluerit, et steterit in negatiua, quod ad finem relinquitur brachio sæculari, et mortem non poterit euadere temporalem.

Quod si diutius informatus et expectatus, steterit in negatiua, Episcopus et Inquisitor modo conuictim, modo diuisim, nunc per se, nunc per alios

Num. 201.

207

Negans crimen, de quo est conuictus, censetur impenitens.

alios probos viros trahat ad se modo vnũ testem, modo alium informando eũ, quod attendat quid deposuit, & si dixerit verum vel non: quia si non, damnat se ipsum eternaliter, & alium temporaliter; & quod non vereatur saltem secreta eius dicere, ne ille delatus moriatur iniuste: & verba talia studeant dicere, vt clare videant si deposuerunt veritatem, nec ne.

Quod si testes sic informati steterint in affirmatiua, & delatus in negatiua, nec ex hoc statim velint Episcopus & Inquisitor negotium per sententiam determinare, tradendo taliter deprehensum brachio seculari; sed diutius eum teneant, nunc testes, diuisim tamen, ad excutiendam bene conscientiam suam: & singulariter attendant Episcopus & Inquisitor ad illum testem, quem viderint melius dispositũ ad bonum, & qui videatur melioris conscientie: & circa illum instent diutius, si res ita se habuerit, vt deposuit nec ne, eius conscientiam onerando.

Et si viderint testem aliquem vacillare, vel aliã habeant indicia cõtra eũ, propter quã suspectus, quod falsitatem dixerit, merito habeatur, de bono consilio peritorum arrestent eum, & procedant vt iustitia suadebit. Compertum namque est frequenter & frequentius, quod sic deprehensus testibus fide dignis, postquam in negatiua diu persistit ad cor reductus, præsertim ueraciter informatus, quod non tradetur brachio seculari, sed ad misericordiam admittetur, si suam detegat prauitatem; & ueritatem, quam diutius negauit, tunc libere confitetur. Et frequenter reperitur, quod testes malitia agitati, ac inimicitia superati, se adinuicẽ colligarunt ad imponendum infanti hæreticam prauitatem; postea vero ad informationem frequentem Episcopi & Inquisitoris, remorsu conscientie fatigati, reuocant quod dixerunt, & fatentur malitiose se illi imposuisse tantam labem, propter quod, talis & taliter deprehensus non est per sententiam festinandus, sed diutius, quia per unũ annum, uel plures expectandus, antequam sic tradatur curiæ seculari.

Quo expectato tempore competenti, & adhibita diligentia concedenti, si sic delatus ac legitime deprehensus recognouerit culpam suam, ac confessus fuerit iudicialiter se fuisse illaqueatum tanto tempore præfata hæretica prauitate & illã ac omnem hæresim non contempserit abiurare, & satisfactionem ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris congruam exhibere, tanquam in hæresi deprehensus & propria confessione, & testium legitima productione, ut hæreticus penitens, abiurer omnem hæresim publice, per formam, de qua agitur in octauo modo supra posito processum fidei terminandũ, ubi de talibus agitur.

Si vero sit confessus, quod incidit in hæresim, sed nec omnem, nec illam uoluerit abiurare, sed steterit in illa animo pertinaci, relinquatur brachio seculari, & agatur circa illum per modum, de quo supra agitur in decimo modo processum fidei terminandũ, ubi de talibus agitur.

Si autem ipse deprehensus steterit constanter

De teste vacillante.

Si talis tandem errorem suũ fateatur ab iuret, &c.

A in negatiua: sed ipsi testes resilierunt à sua affirmatiua, suum testimonium reuocãdo, ac culpam suam recognoscendo, quia infanti tantam labem falso imposuerunt, rancore & odio agitati, prece seu pretio seducti, ipso delato ut immune à iudicio relaxato, punientur ipsi ut falsi testes, accusantes seu deferentes, ut notat Paulus super c. Multorum. & uer. illos, in prin. de heret. in cle. & feretur sententia seu penitentia cõtra eos per formam tenoris sequentis.

Forma puniendi ac condemnandi falsos testes, vel falso seu malitiose imponentes innocenti crimen hæretici prauitatis.

NOS N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTE S, quod tu talis de tali loco, talis diocesis, ueniens per teipsum spontanea uoluntate, aliã non citatus nec uocatus, ac comparans personaliter coram nobis Inquisitore prædicto, seu Episcopo & Inquisitore prædictis in iudicio cõstitutus accusasti, seu denuntiasti, ac testificatus fuisti medio iuramento, quod talis, de tali loco, & talis diocesis, talia dixit seu fecit contra sanctam fidem catholicam, ac in fauorem hæreticæ prauitatis, exprimantur illa: Nos merito præsumentes te nõ falso contra prædictũ talẽ talia deposuisti, nec ex odio uel rancore, neque ex animo malignandi, sed zelo fidei orthodoxæ, quãtũ prima facie apparebat: dictum talem uocari fecimus coram nobis, & in iudicio constitutum, iuratumque de dicenda ueritate requisimus, quatenus de prædictis super facto hæresis quæcumq; sciret tam de se quã de aliis plenam & meram nobis diceret ueritatem: quo constanter negante prædicta, & in negatiua diu & continue persistente, suspicantes eundem negare ueritatem contra proprium iuramentum, eundem fecimus tato tempore in carcere detineri: seu aliã arrestari, credendo te & alios eundẽ nobis zelo fidei detulisse: Demũ tã ex negatiua ipsius delati talis, (in qua persistit, & persistit medio iuramento, & multo tẽpore expectatus) quã ex quibusdã uerisimilibus coniecturis merito suspicantes, quod tu malitiose & calumniose contra talem prædictum deponens, eum inuolueres nixus fueris in crimine tantã nefando, te citari, & ad nostram præsentiam adduci, ac prædictum talem coram nobis fecimus confrontari: & cum prædictus talis delatus in negatiua persistit, & tu in affirmatiua, & uterque medio iuramento, te iussimus detineri donec de prædictis (prout nos deceuit) fuisset plenius informati; et cõperts talibus et talibus, exprimantur, te de carcere educi fecimus, et coram nobis in iudicio constitutum iuratumque, iterum monuimus et requisimus canonice, quod nobis aperires et diceres an ea, quæ contra talem prædictum deposueras, continerent in aliquo ueritatem: tu uero ductus cõsilio saniori, tuæ

D

ri, tuæ malitiæ conicius, & ad cor rediens, constitutus in iudicio coram nobis sponte & libere recognouisti, quod omnia & singula quæ deposueras contra eum, non fidei zelo, nec ueritatis amore hoc feceras, sed potius typo malitiæ & rancoris, & liuore iracundiæ, & odio cõicatus, & quod talia, quæ deposueras contra eum, non continebant in aliquo ueritatem, sed simpliciter erant falsa petes tu humiliter pro præmissis tibi misereri, ac tibi iniungi penitentiam salutarem: Nos igitur Episcopus & Inquisitor præfati, pensatis præmissis ac circũstantiis aliis, quibus motus animus noster & cuiuslibet iudicis potuit merito informari; certiores effecti quod ueritatem, quæ sola in negotio fide quaeritur, denigrasti, synceritatem sancti officii Inquisitionis corrupisti, & nos tuos iudices deluisti, in præiudicium fidei orthodoxæ, & in scandalum ac graue periculum prædicti talis innocenti, quem in tam detestabili crimine malitiose & fraudulenter inuolueres nitebaris, falsum ferendo testimonium in iudicio coram nobis: Ea propter ne (sicut nec dẽt nec expedit) tale & tam graue crimen remaneat impunitum, & ut tui poenã transeat ceteris in exemplum, & alii a consimilibus arceantur, sedentes pro tribunali more iudicij cum iudiciũ, sacrosanctis Euangelij positis coram nobis, vt de uultu Dei omne iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideãt æquitatem, habentesque præ oculis solum Deum, de multorum peritorum in theologia facultate, & in iure canonico & ciuili, maturo consilio pariter & digesto, te talem, in causa fidei falsum testem, seu delatorem ad carcerem perpetuum talem, in his scriptis per nostram definitiuam sententiam condemnauimus: in quo sub uinculis ferreis in pane doliis & aqua angustia, quam diu uixeris, agas penitentiam de præmissis, solam uitam tibi de misericordia relinquentes; & nihilominus quod statim ponaris & eleueris in scalam, in tali porta huius ecclesiæ, in qua stes ligatis manibus, & capite discooperto, & in canisã spoliatus, usque ad horam prandij; & modo consimili tali die Dominica in porta talis ecclesiæ, & tali in tali, &c. ponantur alia, vt uisum fuerit, & culpam maiorem uel minorem exegerit delinquentis: Referuantes nobis ex certa scientia & expresse, quatenus dictam penitentiam libere ualeamus mitigare, relaxare, aggravare, & mutare, si, et quando, et toties, quoties nobis uisum fuerit faciendum. Lata fuit hæc sententia, et cætera.

210 Si autem taliter deprehensus, per annũ seu plus, uel alio maiori congruo tempore expectatus persistit in negatiua continue, et testes legitimi in affirmatiua; dissonant se Episcopus et Inquisitor ad relinquendum eundem brachio seculari, mittendo eidem aliquos probos uiros fidei zelatores, et præsertim religiosos eidem non ingratos, sed familiares et gratos, qui sibi indicent, quod mortem non potest euadere corporalem, dum stat in negatiua, sed tradetur tali die ut hæreticus impunitus brachio seculari: et nihilominus Episcopus et Inquisitor, mittant balliuo, seu potestati curiæ seculari, quatenus tali die et hora ac loco, extra

A ecclesiã tamen, ueniat cum familia sua ad recipiendum quendam hæreticum impenitentẽ, quẽ tradent ei; et etiam quod faciat publice præconizari in locis illis, in quibus præconizationes aliæ fieri consueuerunt, quod omnes sint tali die et hora in tali loco ad audiendum sermonem, quẽ Inquisitor faciet de fide, et tradent Episcopus et Inquisitor quendam hæreticum pertinacem brachio seculari.

Adueniente autem die prædicta ad ferendam sententiam assignata, erũt Episcopus et Inquisitor in loco prædicto, ipso tradendo ibidem existente in alto, et clero et populo congregato, ut eminenter ob omnibus uideatur: ac præsentẽ Potestate curiæ secularis, & ante ipso tradendo, si fuerit in sacris ordinibus cõstitutus, uel cuiuscũq; religionis seu ordinis obumbratione fuscatus, in duto, ac disposito ac si deberet in suo ordine ministrare. Et facto sermone per ipsam Inquisitionẽ, si (ut dictum est) relinquendus ipse fuerit in sacris ordinibus cõstitutus; Episcopus pontificalibus indutus, eũ degradabit, ea quæ sunt officij sui retrogrado ordine auferendo, incipiendo a supremo; et poterit uti uerbis contrariis his, quibus in conferendo talem ordinem Episcopi uti consueuerunt.

Qua degradatione expleta, si tradendus fuerit in sacris ordinibus cõstitutus, uel si non fuerit, facto sermone prædicto, legantur culpæ tradendi seu relinquendi brachio seculari: quibus lectis feretur sententia per hunc modum.

Forma tradendi seu relinquendi brachio seculari eum, qui conuictus est de hæresi per testes legitimos, & stat pertinaciter in negatiua, licet fidem catholicam profiteatur.

D NOS N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quod tu talis, de tali loco, et talis diocesis, fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate, exprimatur, et uellemus certiorari, in ea quæ de te, et contra te nobis dicta fuerunt, ueritate aliqua fulcitur, et an tu ambulares in tenebris uel in luce, descendimus ad nos informandũ, testes diligentius examinandũ, teque uocandum ac interrogandũ sæpius medio iuramento, defensionemque exhibendum, et ad omnia et singula faciendum, quæ per nos facienda erant secundum canonicas sanctiones. Verum cum uellemus præsens tuum negotium sine debito terminare, solẽne consilium tam in theologia facultate, quã in iure canonico et ciuili coram nobis fecimus congregari; et uisus ac diligenter discussus, processus meritis, ac omnibus et singulis in præsentẽ causa productis, deductis, actis, et actitatibus æqua lance librat, prædictorũ consilio digesto pariter et maturo, reperimus contra te probatum legitime, quod fuit si tanto tempore infectus hæretica prauitate: nõ reperimus

reperimus quod dixisti & fecisti talia & talia, ex-
 primantur, ex quibus apparet manifeste quod es
 legitime deprehensus in prædictam hæreticã pra-
 vitatem. Sanc cum cuperemus (proat adhuc capi-
 mus) te veritatem faciendo resilire ab hæresi ante-
 dicta, & reduci ad gremium Ecclesiæ sanctæ, & ad
 sanctæ fidei unitatem, ut sic saluares animam tuã,
 & tam animæ, quam corporis mortem euadere ge-
 hennalem, tam per nos, quam per alios nostram
 diligentiam exercentes, ac te per longa tēpora ex-
 peccantes, tu in reprobum sensum datus contem-
 plisti acquiescere nostro consilio periori, immo
 perstitisti & persistis in negatiua perniciosa ani-
 mo in datario: quod dolere referimus & referēdo
 plangimus, & dolemus. Verum cum Ecclesia Dei
 tanto tempore te expectauerit, quatenus resilires
 recognoscendo propriam tuam culpam, & nolue-
 ris, neque uelis, & non habeat ultra quid tibi gra-
 tiæ faciat atq; mercedis: † enapropter ut sis ceteris
 in exemplum, & alii ab huiusmodi hæresibus arceã-
 tur, & ita facinora nō remaneant impunita: Nos
 Episcopus & Inquisitor, iudices in causa fidei me-
 morati, sedentes pro tribunali, more iudicum iu-
 dicantium, sacrosanctis Euangelijs positis coram
 nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrū prodeat,
 & oculi nostri uideant equitatem, habentes præ
 oculis solum Deum, & sanctæ fidei gloriã, & ho-
 norem: te talem, in nostra præsentia constitutum,
 hac die, & hora, & loco, tibi ad audiendum sentē-
 tiam diffinitiuam assignatis: diffinimus, declara-
 mus, ac sententiamus, te esse hæreticum impēni-
 tentem, & tradendum, seu relinquendum, ut ta-
 lem, brachio seculari, & per hanc nostram sentē-
 tiam, ut uerè hæreticum pertinacem, ac impēni-
 tentem, à foro ecclesiastico te proiciamus, & tradi-
 mus, seu relinquimus brachio seculari, ac pote-
 stati Curie secularis: Eandem curiam secularem
 efficaciter deprecantes, † quatenus circa te, citra
 sanguis effusionem & mortis periculum, suam
 sententiam moderetur. Lata est hæc sententia, &
 cetera.

Et tunc Inquisitor conferet omnibus, qui præ-
 dictis sermoni & sententiæ interfuerūt, quadriagin-
 ta dies de indulgentia ex parte domini nostri Pa-
 pæ: indicādo et publice, q̄ oēs qui præstiterūt au-
 xilium, consilium, fauorem in facto fidei ante la-
 to, habuerunt tres annos de indulgentia.

Poterunt autē Episcopus & Inquisitor dispo-
 ne, quod aliqui probi uiri fidei zelatores, ipsi relic-
 to curiæ seculari non ingrati, sed familiares &
 grati, affocient dictum relictum, dum curia secu-
 laris in eum suum officium exequetur, qui cum
 consolentur, & adhuc inducant, quod fatendo ue-
 ritatem, ac recognoscendo culpam suam, resiliat
 ab erroribus suis.

Quod si forsitan post sententiã, & iam relictus,
 & ad locum ubi est comburendus, deductus, dixe-
 rit se uelle fateri ueritatem & recognoscere culpã
 suã, & ita fecerit, & paratus fuerit huiusmodi hæ-
 resim et omnem aliã abiurare: licet presumatur,
 quod hoc faciat plus metu mortis, quam amore
 ueritatis, crederem (ut dictū est supra in decimo
 scriptum) † modo processum fidei terminandi) quod de mi-

† Vox Hispani, id est, beneficii.

† Iuxta c. No- uimus, de ver- bo, sig.

De affocian- ti bus relaxatū.

† Vide q̄ hi scriptum.

sericordia possit recipi ut hæreticus penitens, et
 perpetuo immurari, iuxta glo. super c. Ad abolen-
 dam, §. præsentis, et uer. audietis, et c. Excōicamus.
 2. de hæret. quamuis non, ut puto, de rigore iuris,
 nec tali conuersioni (ut dictum est ibi) est magna
 fides adhibenda a iudicibus fidei.

COM MENT. XLVIII.

DE hoc modo agunt Tabiensis in Sum. verbo, In Num. 207.
 quisitor. §. 24. Iacobus Sprenger in malleo ma-
 leficarum par. 3. q. 31. Syluester lib. 3. de strigibus. c.
 4. puncto 13. & Locatus in fine operis Iudicialis in
 formula tradendi brachio seculari hæreticum impēni-
 tentem, fidem tamen catholicam profitentem. & Re-
 pertorium Inquisitorum verbo, sententia.

In hoc autem modo præter præxim, quæ absoluti: Quid potissi-
 ma est in hoc casu, duo potissimum offert Eymericus mum tractet
 examinanda; quorum primum ad reum negatiuum spe Eymericus in
 ctat alterum uero ad testes, de quibus, ac pleriq; aliis duo decimo
 occurrentibus sigillatim recepiora, & securiora tra-
 demus.

a ¶ Tamen ipse sic conuictus et deprehensus.] Num. 207.
 Ita hunc locum imprimendum curauimus ex tribus
 manuscriptis Sabellano, Bononiensi, & Codice Cardi-
 nalis de Gambarà: nam in Barcinonensi impresso ita
 legebatur: Cum ipse sic conuictus, et deprehensus.

c quæ lectio non multum cum antecedentibus & conse-
 quentibus cohereret: quare manuscriptos secuti su-
 mus, quorum planior & facilior est lectio.

b ¶ Iste talis quamdiu sic persistit in negatiua, Num. 207.
 hæreticus impēnitens est censendus.] Ex ois ver-
 bis, & illis quæ profert Eymericus paulo post, nume-
 210. ibi: Qui sibi indicent, quod a mortem non po-
 test euadere corporalem, dum stat in negatiua. Itē
 est q. 34. partis secundæ, nu. 3. & deniq; ex tota serie
 huius d. spūationis, uidetur dirimi quæstio illa anceps
 & controuersa, de qua ualde olim fuit dubitatum: An
 qui a. censatur de heresi, de qua legitime conuincitur, &
 negat se tal a dixisse uel fecisse; protestatur tamen se
 omnino credere & tenere, quod tenet & credit sancta
 Romana Ecclesia, sit uelut hæreticus impēnitens tra-
 dendus curiæ seculari.

d Et non obstante prædicta protestatione, proculdu-
 bio tradendus est, ut his locis docet apertissime Eyme-
 ricus, cuius sententia uera est & cōmunis, quam tra-
 didit decisio Rotæ antiqua 875. titu. de heret. quæ in-
 cipit: Accusatus. tenet etiam Hostiensis hoc loco ab
 Eymérico citatus. Calderinus consil. 2. titu. de heret.
 Ioannes Anania in c. excommunicamus. §. adicimus.
 de heret. & alii quidam ex antiquioribus. Recentiores
 autem fere omnes, qui de puniendis hæreticis scripse-
 runt, hanc ipsam sententiam audacter profertur: Re-
 pertorium Inquisitorum verbo, negatiua. §. si tamen
 accusatus. Albertinus tracta. de agnoscen. assertio. q.
 8. num. 7. & 8. & q. 34. num. 51. idem uidetur tenere
 Boerius decisio 343. incipiē. Quia in præcedenti.
 contra id, quod male prius differuerat decis. 341. incip.
 Inquisitus de heresi. tenet etiam Simancas de catho.
 instit. tit. 48. nu. 25. & 26. & Ioannes Roias tract. de
 heret. par. 1. nu. 69. & seq. & ceteri bene sentientes
 uno consensu.

e Et quamquam non desint rationes uinæ quidem
 &

Quid potissi- mum tractet Eymericus in duo decimo modo.

Locus emen- datus.

Annegatiuus protestans se credere uere dit Ecclesia, sit tradendus curiæ secula- ri.

efficaces ad hanc sententiam comprobendam, de
 quibus paulo post agam; hoc mihi uidentur iam olim
 initio constituta delegata Inquisitionis defuisse
 concilium Biterrense, & Narbonense, in quorum pri-
 mo uidelicet Biterrensi cap. 6. 7. 8. & 9. de hac facti
 specie, ac etiam de ordine procedendi in tali casu ita
 scriptum est:

Cap. 6. Illos qui cum sint culpabiles, contemunt cō-
 parere infra tēpus gratiæ, aut malitiose suppressit
 ueritatem, citetis suo tempore nominatim.

Cap. 7. Et si quis ueritatem contra se inuentam confi-
 teri noluerit, exponatis capitula super quibus
 inuenti sunt culpabiles, & dicta similiter restium
 publicetis:

Cap. 8. Ac datis dilationibus competentibus, & defen-
 dendi facultate concessa, benigne admittatis exce-
 ptiones, & replicationes legitimas eorundem.

Cap. 9. Et si quidem in sua defensione defecerint, nisi
 culpam probatam gratis confiteri uoluerint, assi-
 gnato ad sententiam termino peremptorio com-
 petenti, damnetis eosdem: non enim sunt ad mi-
 sericordiam admittendi, dū in sua negatione per-
 sistunt, quantumcunq; uoluntati Ecclesiæ se sup-
 ponant. hætenus ibi.

Iam concilium Narbonense apertius eandem sentē-
 tiam comprobans c. 26. ita canit.] Si quis tamen cul-
 pam suam, ex qua possit credens uel hæreticus
 iudicari, de qua plene per testes seu aliam proba-
 tionem constat, pertinaciter negare non me-
 tuat, quamdiu in huiusmodi negatione persistit,
 licet aliã conuersionem præcedat, hæreticus abs-
 que dubio est censendus: euidenter namque im-
 penitens est, qui peccatum nec uult etiam confi-
 teri. hætenus ibi.

Iam Hispania prima instructione Hispalensi an-
 ni Domini MCCCCLXXXIII. cap. 14. apertissime
 declarata est eadem sententia, simulque prouisum, ut
 quotiens talis casus occurrerit, Inquisitores ritam
 & mores testium diligentissime perscrutentur, quod
 & ab Eymérico quoque hoc loco copiose & uere
 traditum est.

Illud uero præ ceteris est adnotandum, quod eui-
 denter uidetur indicare præcitatum concilium Nar-
 bonense, uidelicet, hanc conclusionem de damnan-
 do tanquam impēnitente eo qui hæresim contra se
 probatam negat, licet protestetur se credere, locum
 habere non modo cum quis conuincitur de heresi,
 quam dixit; uerum etiam de facto aliquo hæretica-
 li, ex quo possit uel hæreticus, uel credens hæreti-
 corum iudicari: quod est ualde singulare & notan-
 dum: quæ autem sint facta hæreticalia, dixi supra
 in hac 3. par. num. 109. tit. de signis & indicijs, qui-
 bus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint.
 & quæ sint facta ex quibus homines iudicantur hæ-
 reticorum credentes, docui parte 2. super q. 50. §. fa-
 ctis autem.

Rursus aduertendum est, hic haberi sermonem
 de eo, qui negat factum hæreticale, de quo legitime
 conuincitur, non autem de illo, qui confitetur factum
 hæreticale, prauam autem intentionem negat: nam in
 hoc alia agit difficultas diuersa ab ea, quam hic tra-
 ctamus, de qua uide in præcitato loco.

Rationes qui- bus superior

Quod si quis querat, quibus rationibus hæc sen-

tentia niti possit, illa in promptu sunt. Primum, quoniam si hæresis huius negatiui plene ac legitime probata est, iam Ecclesia constat hunc hæreticum esse, qui nisi errores suos confiteatur ac delectetur, uelut impēnitens hæreticus merito tradendus erit curiæ seculari.

Rursus qui legitime contra se probatos errores non concedit, quamuis protestetur, se rectam fidem tenere, nihilominus non satisfacit Ecclesiæ, quæ in primis satisfacionem postulat de probatis hæresibus, quas ipse se dixisse diffitetur: quam ob rem cum non sit correctus, uelut impēnitens erit damnandus, quoniam peccati uenia non datur nisi correcto:

Postremo, quia ad ueram penitentiam necessaria est confessio, nec ueniam consequi meretur qui peccatum non agnoscit. cap. non potest, cum seq. de peniten. dist. 1. cum itaque is negatiuus non confiteatur, impēnitens putatur, ac curiæ seculari propterea merito est relinquendus. plures alias rationes in eadem sententiam uias sane & expirantes commemorat præfata decisio Rotæ 875. quas breuitatis gratia omitto.

Ex his omnibus ualide refellitur sententia Iulij Clari, qui in §. hæresis. versic. & nota in hoc casu proposito. de hac ueritate dubitauit, quamuis Ecclesiæ iudicio se supponat. ceterum à superiori sententia nullo modo est recedendum, & hoc iure uitimur.

Nec quisquam dicat, iniuste se hac ratione condem-
 nari, nec conqueratur de iudicibus Ecclesiasticis, uel de iudicio Ecclesiæ ita statuentis, quæ de occultis non iudicat: sed si fortassis per iniquos testes est conuictus, ferat id aquo animo, ac letetur, quod pro ueritate mortem patiat.

Monebo tamen hoc loco apertius doctrinæ gratia, nonnulla esse necessaria, ad hoc ut prædicta sententia locum habeat, ut optime admonent Albertinus in dicto tract. de agnoscen. assertio. q. 8. nu. 8. & q. 34. num. 51. & Ioannes Roias tract. de heret. par. 1. nu. 84. & seq.

Primum, quod sit conuictus de uera & formali hæresi, uerbi gratia, de hac: Non esse purgatorium, non de assertionem scandalosam, temerariam, male sonante, aut similibus: idem forte dicas de factis, ex quibus insurgit hæresis uel apastasia seu credentia, iuxta concilium Narbonense, ut paulo antea dicebamus, in quo multa prudentia opus est.

Alterum est, quod uerba hæreticalia, de quibus negatiuus conuincitur, sint certa & clara, non dubia, uel ambigua, habentia duplicem sensum, hæreticum unum, catholicum alterum: quoniam tunc relicto sensu hæretico, catholicus accipiendus est, ut late docet idem Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 7. & Ioannes Roias tract. de heret. par. 1. num. 366. dubia enim in meliorem & saniorē partem interpretari debemus, ut etiam docet sanctus Thomas 2. 2. q. 60. artic. 4.

Tertium est, quod reus conuincatur de heresi, quam negat per testes legitimos & idoneos, seu omni exceptione maiores, non per inimicos aut singulares, aut aliã inhbiles.

Quartum est, ut illud factum seu dictum hæreticale, de quo reus conuincitur, sit recens, non uetustum;

Sententia Iulij Clari recita.

Vt præfata sententia obseruet, quot requirantur.

stum; ita ut verisimiliter reus credatur eius fuisse oblitus, cum in factis antiquo oblitio presumatur: de quo quid sit sciendum, abunde dixi supra in 2. parte super quest. 34. §. sed in hac questione. & §. seq.

Postremum est, quod is negatiuus per testes conuincatur afferuisse se illa credere, & credenda alius esse. nam cum testis deponit de verbis hereticis ab alio prolatis, debet etiam deponere de illius accusati credulitate: quia hoc in verbis necessarium est: cum aliquando talia verba possint dici referendo aliorum opiniones, aut disputando, aut lapsu lingue, aut subito iracundia calore, aut aliis huiusmodi modis. hęc omnia colliguntur debere concurrere ex principio, & tota serie predicta decisionis 875. ut optime precipitatis locis obseruauit Albertinus, quidquid dicat Ioannes Roias, qui fortassis in hoc non bene perpendit verba Albertini.

Num. 209.

Forma puniendi ac condemnandi falsos testes, &c.] Quoniam in hoc duodecimo modo processum fidei terminandi potest contingere testium falsitas; ideo quasi incidenter de testibus falsis puniendis differit Emericus: nam ex professo hoc tractat infra par. 3. q. 73. vbi diximus copiose. id solum hoc loco admonere, dubitatum fuisse olim, an Inquisitor posset testes falsos punire, & qua pena. sed hęc questio hodie penitus cessat, ut experientia ipsa quotidie testatur. Adde Zanchinum tract. de heret. c. 14.

Inquisitor falsos testes punire potest.

Num. 209.

Te citari, & ad nostram presentiam adduci, ac predictum talem coram nobis fecimus confitenti.] Hoc ipsum in eadem facti specie consuluit facientem Emericus supra tit. De cautelis Inquisitorum contra hereticorum cauillationes. §. tertia cautela. nu. 101. vbi diximus hanc reorum & testium conciliationem non facile esse admittendam. Ceterum, quia in hunc locum lectorem remiseram, dum querebam, nunquid in aliquo casu locum hęc confrontatio habere possit: nunc dico, prima fronte videri aequum & rationi consentaneum in hoc casu, ut rei negatiui & testium affirmantium conciliatio fiat, ut sic veritas habeatur, ne innocens negatiuus curia seculari ultimo supplicio afficiendus tradatur.

Confrontatio testium & reorum in crimine heretico, an & quando locum habeat.

Verum tamen quia grauis est hęc causa de confrontatione facienda, ideo in ea multum circumspecte loqui oportet, ne ex dictis nostris quis arripiat occasionem, & inconsiderate quando agat.

Sit ergo in hac re hoc primum axioma: Vbi magna affuerit causa, & omne periculum cessauerit, recto iudicium arbitrio quandoque fieri potest hęc confrontatio. ita Simancas & vere in enchyridio violata religionis tit. 3. nu. 16. quam ob rem etiam in hoc casu, de quo hic Emericus agit, cum reus in negatiua perseverat non aliter fieri poterit confrontatio, nisi procul absit omne periculum: quod si affuturum crederetur ipsis testibus, nullatenus esset facienda ad explorandam veritatem; sed tunc ad condemnationem

negatiui possent Inquisitores deuenire, nec dicentur iniuste eum condemnare, cum legitimis testibus sit conuictus: quia si facile permitteretur huiusmodi confrontationes, proculdubio redundaret in fidei detrimentum. nam homines à testificando contra hereticos propterea auerterentur; quod est omnino praecauendum, ne publicum commodum ob priuatam vnius, aut alterius utilitatem ledatur.

Sit secundum axioma: Confrontatio tunc secure fieri potest, quando testes complices sunt eiusdem criminis cum reo: hoc enim casu manifestum est ad conuincendum reum negantem nominandos ei esse complices, cum quibus dicitur deliquisse: quare similiter poterunt ei confrontari. neque enim tunc tam confrontantur ut testes, quam ut complices.

Sit tertium axioma: Cum vilissimi sunt testes & rei, qui parum curant bonam vel malam habere famam, quales sunt vilissimi meretices, & vilissimi homines, qui humeris onera deserunt, & si qui sunt similes; tunc fieri fortassis poterit confrontatio. sed hoc casu omnem periculum suspicionem procul abesse oportet: ac in aliis etiam forsitan casibus poterit admitti, qui recto iudicium arbitrio relinquuntur.

Iam in confrontatione facienda hęc mihi videntur obseruanda, primum ne solus Inquisitor eam decernat, quia res magni momenti est: adhibeat ergo consilium Episcopi & peritorum, sine quorum assensu nullo pacto crederem decernendam; quod si non conueniant; maiores Inquisitores consulant, certe in supremo Senatu Sacrosanctæ & generalis Inquisitionis Romanae nunquam sunt huiusmodi confrontationes, nisi re cognita, & decreto interposito per Illustrissimos Cardinales in tota Christiana repub. Inquisitores generales; ut vel hinc ceteri intelligant quam caute in re tam periculosa sit progrediendum.

Postremo vbi decreta fuerit confrontatio, cauendum est, ne simul duos testes, aut omnes quotquot testificati sunt contra reum negatiuum producant coram ipso, sed singulos per se ei sistant, & vtriusque distanotarius scribat: nam si diuersi fortassis in tempore vel loco commissi delicti deprehendantur, aut in aliis substantialibus eius delicti, de quo agitur; tunc magna presumptio erit eos esse falsos, exemplo eorum qui falso Susannam accusauerunt, ut legitur Daniel. c. 13. sed hoc non erit obseruandum cum testes & reus sunt eiusdem criminis complices: tunc enim omnes simul produci poterunt.

Quantum vero attinet ad negatiuum, priusquam ut impenitens condemnetur, plurima considerare oportet: & rationem diligentem esse habendam & rei negatiui & testium affirmantium facile suadet grauitas huius negotii: nam si reus negatiuus ex vita antea facta, bonis moribus, & bona fama procul ab heresi sibi obiecta abesse videatur, iniquo testimonio vixeri presumendum erit quod tunc magis erit suspicandum, cum testes non sunt per omnia probati, aut aliquando accusato fuerunt inimici: quod Inquisitor ex officio debet inuestigare.

Contra vero, reum negantem iniquum presumere licebit, & iusto testimonio conuinci, cum male vita & fama fuerit, & testes probati sunt & graues. hęc inquam & alia huiusmodi sunt aduertenda priusquam ad condemnationem deueniatur.

In confrontatione facienda, & vbi fuerit facta, quod obseruandum.

Quid obseruandum circa negatiuum priusquam condemnatur.

¶ Te

Te talem in causa fidei falsum testem seu delatorem ad carcerem perpetuum in talem, etc. condemnamus.] Ex hoc loco apertissime colligimus sentire Emericum testes falso testificantes in causa fidei non esse puniendos pena rationis, nec tradendos curia seculari, cum ad carcerem perpetuum dānet, de quo quid sentiam, dicā copiose infra super dicta q. 73.

Ad hęc, illud hoc loco obseruabis; Emericus quoque ad penam equiparare delatorem, & testes, & recte quidem: quoniam licet in aliis criminibus mitius puniatur qui falso desert, quam testes: at cum in hoc crimine delator seu denuntiator testibus annumeretur, ut aiunt Abbas & Felinus, in eam omnem de testibus, & Albertinus in tract. de secreto nu. 177. & Simancas in enchyridio tit. 2. 3. nu. 7. consequitur apertim delatoris & testis falsi parem futuram penam, aequalemque vindictam, ut subtiliter, & breuiter indicat hoc loco Emericus.

Num. 210.

An qui falso conuincitur in hoc crimine, possit illud fateri ut mortem effugiat.] Qui sibi indicent, quod mortem non potest euadere corporalem dum stat in negatiua, etc.] Horum verborum occasione diluenda est hoc loco pulchra difficultas, quæ doctis etiam possit negotium exhibere: An huic ita conuictio per falsos testes, qui vera crimen heresis sibi obiectum non admisit, liceat illud fateri, & agnoscere, sequere infamare, ut mortem euadat temporalem, & misericordiam implorando ad Ecclesiam veniam penitentiamque admittatur.

Ac primum quidem cum fama inter bona temporalia numeretur, quamuis externorum bonorum maximum censetur. cap. deteriores. 6. quest. 1. Aristoteles lib. 4. Ethicorum cap. 3. B. Thom. 2. 2. q. 129. art. 1. traditque copiose Dominicus Sotus lib. 4. de iust. & iure quest. 2. art. 3. conclus. 4. & alii Theologi communiter poterit vtrique quilibet arbitrio suo ita famam ut pecunias & cetera bona temporalia profunderere, praesertim ad vitam redimendam, quæ cunctis rebus etiam preciosissimis anteponenda videtur.

Rursum quamuis honor seu bona fama res praestantissima sit, opinione tamen hominum, qua honor consistit, pluris aestimatur ingens auri pondus, quam tenuis honor & fama: vitam autem famam esse praesertendam secundum essentiam valoris vtriusque, nullus inquam (quod ego sciam) dubitauit. licere itaque videtur vel ad conseruandam vitam, vel etiam ad scuitiam tormentorum euadendam, neglecta fama crimen fateri quod non commissum.

Multa in eandem sententiam afferri possent, quæ libenter omitimus, atque in hac difficultate sit hac prima conclusio: Quamuis homo sit dominus suae fame, & se quandoque infamando, prodendo, & detegendo crimen quod commissit, non peccet contra iustitiam, neque vlli iniuriam irrogat; nihilominus saltem veniale peccatum committit contra sui ipsius charitatem: quod plane multo magis tunc contingeret, quando ad euadendam scuitiam tormentorum id diceret quod non commissit: nam tunc culpam mendacii admitteret; mendacium autem licet ex suo genere non sit peccatum mortale, dictum tamen in iudicio coram iudice legitime interrogante, & cum iuramento praecedenti, mortale peccatum est; quod si veniale etiam tantum culpa esset, nec tunc

quidem admittere licebit, quia mentiri suo genere malum est.

Sit secunda conclusio: Quotiens quis conuincitur de nefandissimis quibusdam horridissimisque flagitiis, quæ aures exhorrescunt, veluti de crimine vtriusque maiestatis laesæ, adulterio, & similibus, ipseque vera hæc non commisit, si vel ut mortem euitet, vel tormentorum scuitiam, vel aliud simile periculum infamet se fatendo quod non fecit, vix potest à mortali peccato excusari, etiamsi non iuratus & extra iudicium talia diceret, propter grauissimam infamiam, quam sibi imponeret. has duas conclusiones colligo ex sententia Soti lib. 4. de iust. & iure. quest. 2. art. 3. conclusione 4. circa finem. quem per omnia sequitur Couarruuus lib. 1. varia. resolutio. cap. 2. num. 8. cui sententia libentissime subscribo, quia & iustissima est, & omne peccati periculum excludit.

Quam ob rem, cum crimen heresis inter nefanda & horrida delicta connumeretur, immo sit grauissimum & maximum, nullus ut mortem euitet debet de eo se infamare. quemadmodum enim grauius peccaret, qui de eo crimine alterum infamaret; ita quoque peccaret qui infamaret se ipsum, iuxta doctrinam Archidiaconi in cap. non est. 23. q. 5. Panormitani in cap. ex parte. el. 2. de sepulchris. Syluestri in sum. verbo, detractio. q. 3. Caietani 2. 2. q. 73. art. 2. & aliorum assertentium perinde esse peccatum mortale infamare se ipsum, ac infamare proximum.

Quare in hoc casu, quamuis huic negatiuo durissimum videatur innocentem mori, & propterea fortassis credat sibi licere ad mortem euadendam crimina obiecta fateri; nullo tamen modo id est permitendum: quam ob rem eorum theologorum & confessorum, qui negatiuum talem consolantur, & ad supplicium comitantur, munus erit cum inducere, ut veritatem prodant. sed caveat omnino ne sibi crimen, quod non commisit, imponat, ut temporalem mortem euitet; memineritque, se si patienter eam iniuriam & supplicium toleret, velut martyrem esse coronandum.

Iam non obstant rationes initio adductæ, quibus vno verbo respondemus, quod tamen concedamus homines dominos esse fame (quod tamen multi negant) ac de ea velut de pecuniis sibi disponere licere: certissimum tamen est tunc prohiberi cum praeter fame iacturam peccatum committitur, ut in casu proposito.

¶ Ac praesente potestate curia secularis, etc.] In omnibus sententiis eorum qui curia seculari relinquantur, Emericus secutus iura de hereticis in hac causa tractantia, semper meminit praesentia curia secularis; quare non infrugifera hinc nec inutilis oritur dubitatio: An Episcopus, vel Inquisitor possit ad talem sententiam diffinitiuam procedere, absente iudice seculari: vel contra, ita eius praesentia exigatur, ut sententia aliter lata nulla sit.

Ac prima quidem fronte dicendum videtur praesentiam secularis iudicis requiri; quoniam vbi certa forma, seu modus adiungitur iurisdictioni alicuius iudicis, cessante eo modo, iurisdictionis cessare videtur, l. cum hi. §. si prator. ff. de transaction. facit textus

Vt mortem fugiamus non licet fateri crimen quod non fecimus.

Confessarii quid agere debeant circa negatiuum.

Num. 210. An ad sententiam ferendam contra hereticos, sit necessaria praesentia iudicis secularis.

textus in cap. quia propter. de electio. at à iure præ- scribitur Inquisitoribus certus modus promulgandi sententias aduersus hereticos, videlicet, vt eas pronuntient relinquentes damnatos presentibus Potestatis secularibus animaduersione debita puniendos. cap. excommunicamus 1. in princip. de heret. cap. ad abolendam. §. illos. de heret. & cap. nouimus. de verb. signifi. fit ergo, vt aliter nequeant sententias pronuntiare.

Rursus, cum aliquid est inductum à iure pro solemnitate sententia, si illud præmittitur, non valet sententia. 2. q. 1. in summa. cap. nihil. & cap. Primates. eadem causa. & q. quare in casu proposito necessaria videtur iudicis secularis presentia, cum velut certa quadam solemnitas à iure præscripta esse videatur.

Præsentia iudicis secularis quatenus exigatur.

Verum his non obstantibus, certior est verior sententia est, valere sententiam condemnatoriam aduersus hereticos latam in absentia iudicis secularis, dummodo interueniant alia substantia. quamuis enim iura requirant in tali sententia, seu actu condemnandi, presentiam iudicis secularis, seu Bailiuorum suorum, non ita postulant, vt absq; illis nihil utile geratur, sed vt illi velut ministri sententiam latam debita executioni mandent; nam omnis actus alius præterea illis interdicitur in hoc crimine, quòd mere est ecclesiasticum. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de heret. lib. 6.

Iam si presentia Potestatis secularis necessaria esset in proferenda sententia condemnatoria contra hereticos impenitentes, vel relapsos, facile ob hanc causam posset impediri officium inquisitionis, dum magistratus secularis, aut nulla, aut ficta interdum quaestita causa, suam presentiam denegaret.

Postremo ita iudicandum videtur de presentia iudicis secularis in hac causa, ac de adhibendo & requirendo peritorum consilio, sine quo Inquisitores iudicare possunt, cum non teneantur necessario peritorum, aut consultorum iudicium aut opinionem sequi, vt dixi infra in hac 3. parte super. quæst. 78. itaque quemadmodum sententia lata, vel contra suffragia peritorum, vel non requisitis eorum suffragiis iure valet, eodem modo valebit non adhibita presentia iudicis secularis.

Sed cum Inquisitor & Episcopus in reum sententiam tulerint, ubi suam presentiam, aut noluerit, aut non potuerit præstare secularis magistratus, ea quidem valida erit, & sufficiet per legitimam personam, publica si opus fuerit scriptura interueniente. (quod est tutius) intimare iudici seculari talem, verbi gratia Caluinum, pertinacem hereticum & impenitentem, seu relapsum esse iudicatum: ipseque magistratus secularis, quamuis præsens sententia non assuerit, fidem huic intimati debet adhibere, & hereticum sibi traditum ultimo supplicio afficere, nisi veli tanquam hereticorum fautor, & sacri officii impeditor grauissime coerceri; nec processus copia sibi est tradenda, vt late alibi disserui.

His ita vere constitutis, non obstant adducta in contrarium, quibus vnica solutione satisfacimus, dicentes ex sententia glosse in clemen. 1. verbo, inhibentes, circa medium. de iure patronatus. quòd ubi mandatur aliquid sub certo modo faciendum ei, qui

aliàs habet super ea re ordinariam iurisdictionem, etiamsi procedat illo modo, & forma non seruata, vel omiſſa, valet nihilominus. & tenet actus. manifestum est autem, Episcopus iurisdictionem ordinariam habere ad coercendos hereticos: quamuis ergo non obseruent in hoc casu istam solemnitatem de adhibenda presentia iudicis secularis, cum reos damnant; nihilominus sententia valebit.

De Inquisitoribus vero, qui aliàs non habent ordinariam iurisdictionem contra hereticos, dubium maius esse posset: nihilominus tamen dicimus idem in eis locum habere, quoniam in negotio hereticæ prauitatis eorum potestas & iurisdictione equiparatur potestati ordinariæ: immo non inepte quidem asserunt, maiorem eorum esse iurisdictionem in causis fidei, vt alibi examinabimus. quare quod de vno dicitur, de altero penitus accipi potest. & hanc sententiam olim etiam inuenio comprobata responsio quodam de hac re edito, quod extat in vetusto illo codice Marcelli secundi Pontificis Maximi, cuius nobis copia fecit Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Guilielmus Sirletus, à qua nullo pacto crederem recedendum.

De tertio decimo modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de heresi contumaciter absentis, vel fugitiui.

Tertius decimus & vltimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de heretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur conuictus de heretica prauitate, est tñ fugitiuus, seu absens, contumaciter, sed congruo tpe expectatus: & hoc est in tribus casibus. Primus est: quando ipse delatus est deprehensus in heresi, vel confessione propria, vel facti euidentia, vel restium productione legitima: sed fugit, vel se absentauit, & citatus legitime noluit comparere.

Secundus casus est: quando aliquis est delatus de heretica prauitate, & recepta informatione aliqui contra eum, habetur aliquater, seu leniter suspectus de heresi, & sic citatur responsurus de fide; & quia renuit contumaciter comparere, excommunicatur, & excommunicatus sustinet illam excommunicationem per annu animo pertinaci, & semper contumaciter se absentat.

Tertius casus est: quando aliquis impediuit recte iudicium, sententiam, seu processum fidei Episcopi, vel Inquisitoris; vel qui ad hoc dederit auxilium, consilium, uel fauorem, & contumaciter se absentauit. Talis est excommunicationis mucrone percussus, quam si sustinuerit per annu animo indurato, ex tunc est ut hereticus condemnandus, per c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de heret. lib. 6.

In primo casu ille talis est impenitens hereticus condemnandus, iuxta c. Ad abolendam. §. presentem, &

senti. In secundo a casu, & tertio non est hereticus A impenitens iudicandus, sed tamquam seu vt hereticus impenitens condemnandus, iuxta c. Cum contumacia, & per c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de heret. lib. 6.

Circa quemlibet istorum talis practica seruanda est. Talis enim congruo tempore expectatus citetur per Episcopum, vel Inquisitorem in Ecclesia cathedrali illius diocesis, in qua deliquit, & in aliis Ecclesijs illius loci, vbi domicilium contrahat, & specialiter vnde fugit, & citabitur per formam tenoris sequentis.

Forma citandi conuictum de heresi absentem, vel fugitiuum contumacem ad sententiam.

Nos N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hereticæ prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, talis diocesis, seu talis ordinis, seu religionis, Spiritum consilii sanioris.

P R AE cunctis nostræ mentis desiderabilibus illud potissimum infigitur cordi nostro, ne temporibus nostris in dicta tali diocesi vberè, florètq; vineam, Ecclesiam inquam, vineam Domini Sabaoth, quam summi Patris dextera virtuosius, coplantauit, quam eiusdem Patris Filius propiti, ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit, quam ipse almus Spiritus paraclitus miris ineffabilibus que donis intimius fecundauit, quam tota ipsa incomprehensibilis, atq; inartingibilis Trinitas beata, grandissimis, varijsque priuilegijs sanctius, dotauit, pariter & ditauit, A per de sylua, qui est & dicitur hereticus quilibet, abforbeat, & depascat, fructus fidei vberes deaustando, ac lacerantes, heresum vepres palmitibus inferendo, serpensque toruosus nostris improbus humani generis inimicus, efflās virus, q est Sarras & Diabolus; eiusdē vineæ Dominicæ palmites inficiat, atq; fructus, viri prauitatis hereticæ immittendo. Ne etiam ager ipse Dominicus, populus in quā catholicus, ad quem excolendum pariter & serendum descendit de summorum polorum arce; Dei Patris unigenitus atq; primogenitus, seminauit miris sanctisq; prædicationibus, discurrit per uillas, & castella docens non sine magnis fatigationibus, legit Apostolos viros utique operarios, industrios, ac conduxit, ditans illos æternis retributionibus, expectans ipse Dei filius de agro isto magno illo die iudicii extremo uberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorum recondere in celesti horreo sancto suo, Sampsonisque vulpeculæ intricatæ, que sunt personæ labe hereticæ deprauatæ facies quidem habentes diuersas, sed eandem ignitas adinuicem colligatas, quia de uanitate conueniant in idipsum, legetem Dominicam iam albam ad messem; splendoribus fidei relucens, mortu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo perdant, impetuque ualidif-

Subintelligendum hic videtur ali quod verbum, nempe, areſcat, aut aliud simile.

Al. velociſſimo.

si mo accedant, pariter & accédant, diffipent & de uastent, synceritatem sanctæ fidei catholicæ subtiliter & damnabiliter subuertendo: ea propter citu talis incidetis in damnatas hereses manifestè, illas publice in tali Ecclesia prædicando, seu taliter, dicatur, seu fueris per testes legitimos conuictus de heretica prauitate, siue deprehensus propria cōfessione in iudicio per nos recepta, & post captus fugeris, medicinam refutans salutarē; Nos uero citauerimus te, ut de, & super his coram nobis manifestius responderes, tuque ductus maligno spiritu pariter & seductus, renueris comparere; *Vel sic*: Ea propter cum tu talis delatus nobis de heretica prauitate, & recepta informatione contra te aliàs de eadem esses nobis suspectus leuiter, quod fores infectus labe prædicta, citauimus te, quatenus coram nobis personaliter compareres de fide catholica responsurus: Cumq; citatus renueris contumaciter comparere, excommunicauimus te, ac excommunicatū fecimus publicari, in qua excommunicatione stetit per annu, seu annos tot, animo pertinaci, latitans, & fugiēs hinc & inde, ita q nunc quò te duxerit malignus spiritus ignoramus, & cū te expectauerimus misericorditer & benigne, ut reuertereris ad gremiū Ecclesiæ sanctæ Dei, & ad sanctæ fidei unitatē, tu facere cōtempſisti in reprobum sensum datus. Sane cū uelimus (ut tenemur, iustitia nos cogente) causam tuam huiusmodi, sine debito terminare, nec ualeamus tam nefanda crimina conuictibus oculis tolerare: Nos Episcopus & Inquisitor, iudices in causis fidei supradictis, te talē sepefatū latitantem, profugum, & fugitiuum, per præsens nostrum edictum publicum requisimus, pariter & citamus per rempotiē, quatenus tali die, talis mensis, de tali anno, in tali Ecclesia cathedrali, talis diocesis, hora tertia, compares personaliter coram nobis, diffinitiuam sententiam auditurus, significantes quòd siue comparueris, siue non, procedemus ad nostrā sententiam diffinitiuam contra te, prout ius, & iustitia suadebunt. Et ut præsens nostra citatio perueniat ad tui notitiam, nec ualeas ignorantia uelamine te tueri, præsentem nostras litteras, dictas requisitionem & citationem nostras in se continentes, uolumus & mandamus affigi in ualuis publicè talis prædictæ Ecclesiæ cathedralis, in quorum testimonium singulorum, præsentem nostras litteras impressione nostrorum sigillorum iustissimum communiti. Datum, & cætera.

Aduente autem die præfixa ad audiendam diffinitiuam sententiam assignata, si profugus comparuerit, & consenserit publice omnem heresim abiurare, humiliter pœnitēs, admitti ad misericordiam postulando, si relapsus non fuerit, admittetur, & si fuerit deprehensus propria confessione, uel restium legitima productione, abiurabit & pœnitebit ut hereticus pœnitens, secundum modum de quo agitur supra in octauo modo processum fidei terminandi, ubi de talibus agitur.

Sed si fuerit suspectus uolēter, quia citatus responsurus de fide noluit comparere, & fuit ex hoc excommunicatus, & stetit in excommunicatione per annum animo pertinaci, & pœnitebit, admittetur

De citatis absentibus uentibus post annum.

mittetur & abiurabit omnem haeresim, & poenitebit ut hereticus suspectus de haeresi uiolenter poenitens, secundum modum de quo agitur supra in sexto modo processum fidei terminandi.

Si autem comparuerit & non confenserit abiurare, tradetur ut uerus haereticus impenitens praesens brachio seculari, per modum de quo dictum est supra, & agitur in decimo modo processum fidei terminandi.

Si autem contumaciter renuerit comparere, facto sermone per Inquisitorem, iuxta materiam, si talis profugus fuerit in sacris ordinibus constitutus, seu alius cuiuscunque religionis, seu ordinis obumbratione fuscatus, Episcopus in pontificalibus indutus, degradabit eum, non realiter ea quae sunt sui officii ab eo personaliter auferendo; cum non sit praesens: sed uerbaliter & per sententiam eundem ab officio deponendo; iuxta c. Veritatis est uerbum. de dolo & contu. & agitur supra par. 2. q. 40.

Deponet autem eum Episcopus, seu degradabit per sententiam tenoris sequentis.

215 Forma degradandi uerbaliter absentem condemnandum ut impenitentem.

Nos N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & caetera.

ATTENDENTES, quod tu talis in sacris ordinibus constitutus, exprimat, uel talis religionis obumbratione fuscatus, exprimat, tuis demeritis exigentibus, es mox per nos & uenerabilem Inquisitorem haereticę prauitatis impenitens haereticus iudicandus, & ut talis per nostram sententiam relinquendus brachio seculari: ea propter iustitia exigente, & ut nobis mandant canonicae sanctiones, sententiam depositionis, ac degradationis in & contra te ferimus in his scriptis, te ab omni officio sacerdotali, & sacris ordinibus, ac praedicatione, atque confessionum audientia deponentes. Lata fuit haec sententia, & caetera.

Formetur depositionis sententia secundum quod in tali sacro ordine, uel tali fuerit constitutus. Quia lata, Episcopus & Inquisitor forment sententiam contra eum, iudicando eum haereticum pertinacem, & si uolunt, etiam relinquendo eum per sententiam brachio seculari: hoc est a foro ecclesiastico expellendo, licet non realiter tradendo, quia non est praesens; & si uolunt, etiam possunt se habere mitius, scilicet, quod declarent eum fore haereticum impenitentem, sed non relinquunt brachio seculari, nec a suo foro expellant ad finem quod si adhuc uoluerit poenitere, possit libere & absque quaestione admitti ad misericordiam, & abiuret.

Ferretur autem sententia per modum tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam contra absentem, uel fugitiuum declarandum haereticum impenitentem.

216 Nos N. Episcopus miseratione diuina talis ciuitatis, & frater N. Inquisitor haereticę

A prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diocesis, fuisi nobis delatus de multiplici haeretica prauitate, fama publica referente, seu fide dignorum insinuatione: Nos quibus ex officio incumbit, descendimus ad uidentem, ac inquirendum, an clamor, qui ad aures nostras puenit, ueritate aliqua fulciretur, & an tu sic delatus ambulares in tenebris, uel in luce: uerum cum inuenissemus te in haeresi deprehensum, deponentibus contra te quae pluribus testibus fide dignis te, coram nobis aduocatum iussimus detineri, ac te interrogantes medio iuramento, confessus es nobis iudicialiter, quod distulisti tanto tempore infectus praedicta haeretica prauitate, & quod eras paratus poenitere, ac dictam haeresim abiurare, & facere quae tibi forent per nos imposita & mandata, dicatur ut fuit.

Sed post maligni spiritus consilio ductus pariter & seductus, metuens tua uulnera uino & oleo salubriter confoueri, carcerem & arrestum fregisti pariter & aufugisti, latitans hinc & inde; & quod te malignus spiritus duxerit antefatus totaliter ignoramus. Vel sic: Verum cum inuenissemus contra te (taliter, ut praedicitur, nobis delatum de haeretica prauitate) multa indicia, propter quae suspectum leuiter de prauitate praedicta te merito haberemus, citauimus te per publicum edictum in talibus, & talibus ecclesiis talis diocesis; quatenus infra certum terminum tibi per nos praefixum, coram nobis in tali loco personaliter compareres, in & super praedictis contra te depositis, & aliis de fide catholica, & eius articulis responsurus: Tu uero insano consilio inhaerendo, renuisti contumaciter comparere: Cuius iustitia exigente te te excommunicauerimus, ac fecerimus excommunicatum publice denunciari; tu medicinam resutans salutarem, dictam excommunicationem ultra quam per annum sustinuisi, & adhuc sustines in reprobum sensum datus: animo pertinacis; & profugus latitans hinc, & inde: ita ut quod te malignus spiritus duxerit, ignoremus. Sane cum longo tempore quia tamdiu, te expectauerit Ecclesia sancta Dei misericorditer & benigne quatenus ad eius misericordiae gremium euolares, ab erroribus resiliendo, & fide catholica profitendo, ipsaq; te clemetiae uerberibus enutrirer; malignorum seductus consilio, acquiescere recuulisti, in tua pertinacia perseuerans. Verum cum uellemus, prout uolumus, & debemus, iustitia nos cogere, causam tuam sine debito per sententiam terminare, citauimus te; quatenus hac die, & hora, & hoc loco, compareres personaliter coram nobis, diffinitiuam sententiam auditurus: & quia renuisti contumaciter comparere, merito te ostendis uelle perpetuo in tuis haeresibus & erroribus remanere, quod dolentes referimus, et referendo dolemus. Sed cum non possimus, nec uelimus iustitia subterfugere, nec tantam inobedientiam et contumaciam ad Dei Ecclesiam tolerare, ad exaltationem fidei catholicae, et ad extirpationem prauitatis haereticę iustitia exigente, et tua inobedientia ac contumacia requi-

B

C

D

E

Alia: quia tanto, die quanto.

217 Qui nam ex his habendi sint heretici, & qui ut heretici.

requirente hac die, hora, & loco tibi in antea ad audiendum diffinitiuam sententiam peremptorie assignatis, praehabito consilio multorum peritorum tam in iure canonico, quam in theologiae facultate, siue in iure ciuili, processu meritis uisus & diligenter discussis, omnibusq; in eis contentis equa lance libratis: Nos sedentes pro tribunali more iudicium, sacrosanctis Euangelis positis coram nobis; ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideant equitatem; habentesq; praeculis solū Deum, & sanctę fidei irrefragabilem ueritatem, contra te talem absentem, ut praesentem, beati Pauli Apostoli uestigia imitantes, sententiam diffinitiuam taliter ferimus in his scriptis.

CHRISTI NOMINE INVOCATO.

NOS Episcopus & Inquisitor iudices in causa fidei memorati, attendentes in causa ista fidei, ac processibus inde cōfectis, ordinē iuris fore seruatum: attendentes etiam quod legitime citatus non comparuisti, nec per te nec per alium te aliquammodo excusasti: attendentes etiam, quod in praefatis haeresibus longo tempore contumaciter persististi, & adhuc etiā perseueras, ac excommunicationem per tot annos in causa fidei sustinuisi, prout & nunc sustines animo indurato: attendentes etiam quod Ecclesia sancta Dei non habet ultra erga te quid faciat; cum perseueres, & perseuerare uelis in excommunicatione, & haeresibus praehabitis: Ea propter beati Pauli uestigia sectantes, declaramus, diffinimus, ac sententiamus, te talem absentem, ut praesentem, esse haereticum pertinacem, & ut talem relinquendum brachio seculari, & per nostram sententiam diffinitiuam te a foro ecclesiastico expellimus, ac relinquimus potestati curiae secularis: eandem curiam affluosius deprecantes, ut si quando te habuerit in sua potestate, erga te citra sanguinis affusionē & mortis periculum tuā sententiam moderetur. Lata fuit haec sententia, & caetera.

Considerandum est hic, quod si iste profugus & contumax fuerit deprehensus in haeresim, uel propria confessione, uel testibus legitimis, & ante abiurationem aufugerit, est per sententiam uere haereticus impenitens iudicandus; & ita in sententia ponendum.

Si autē aliter non fuerit deprehensus, nisi quia delatus & suspectus habitus fuerit citatus de fide responsurus, & quia renuuit comparere, fuit excommunicatus, & in excommunicatione stetit ultraquam per annum animo indurato, & tandem noluerit comparere: iste non est iudicandus haereticus, sed ut haereticus, & ut talibus condemnandus; & ita ponendum est in sententia, ut dictum est prius.

COMMENT. XLIX.

Referunt Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 32. Tabiensis in sum. uerbo, Inquisitor. §. 25. & Locatus in fine operis iudicialis in formula sententia contra haereticum fugitiuum contumacem, & congruo tempore expectatum. & Syluester tract. de Strigibus lib. 3. c. 4. puncto. 15.

Est autem totus hic EymERICI locus planus & facilis, & in praxi uelut praecedentes maiori ex parte

etiam nunc susceptus & uisitatus, paucis exceptis, quae ob temporum uarietatem sunt addita, uel immutata: quae qualia sint, suis locis explicabuntur. iam quae ad hunc locum spectant, copiose tractauit Simacas de catho. instit. tit. 2. & in enchiridio tit. 45.

In secundo casu & tertio non est haereticus impenitens iudicandus: sed, tanquam; seu, ut, haereticus impenitens condemnandus. Optime loquitur Eymericus, & secundum iuris regulas: & ratio differentiae est, quia in primo casu de haeresi constat (ut ipsemet auctor docet hic in principio uerfic. primus est.) per confessionem, uel facti euidenciam, uel testium depositionem; in secundo uero & tertio solum per iuris praesumptionem.

Hoc uero discrimen dum uult auctor adnotare, addit illas uoces, tanquam: & ut: quae licet quandoque ueritatem significant, at ut plurimum similitudinem includunt. c. cum dudum 1. de electio. & alibi saepe, quae uelut nota omitto.

Archidiaconus, Ioannes And. & Franchus in c. cum contumacia. de haeret. lib. 6. ueritatem significare putant: sed re uera EymERICI sententia hoc loco magis uidetur secundum iura; quoniam ista dictiones, & aliae similes in materia praesumptionum aut nunquam, aut raro significant ueritatem. praesumptio enim non est ueritas ipsa, quamuis sepius super ueritate fundetur. quam ob rem benignior est EymERICI sententia hic dicentis, absentem in secundo & tertio casu non esse condemnandum sicut uere haereticum, sed tanquam haereticum, aut ut haereticum. iuris enim praesumptione haereticus putatur, licet fortassis re uera haereticus non sit; quod ipsum docuit paulo antea Eymericus in sexto modo terminandi processum, nu. 174. §. circa istum. & ita obseruandum (& recte iudicio meo) admonet in postremis uerbis huius 13. modum. 217.

Neque his aduersatur elegans decisio Bellameri 676. incip. Contumax ut haereticus, probans hunc contumacem absentem uerum haereticum esse reputandum, quod nos non negamus: nam re uera iuris fictione haereticus uerus creditur, quia talis suspicio uolenta est; nihilominus tamen probationem potest recipere in contrarium. c. nec aliqua. 27. q. 1. c. causam. & c. proposuisti. de probatio.

Forma citandi conuictum de haeresi absentem, & c. De citandis absentibus satis multa dixit Eymericus supra 3. par. nu. 130. in quinto impedimento, quod prorogat Inquisitoris iudicium & sententiam, ubi nos diximus satis copiose. hic uero opportune addit, quomodo sint citandi contumaces ad audiendam sententiam contra eos ferendam, nisi intra terminum praescriptum accesserint, ac sui copiam fecerint in iudicio Inquisitorum.

Quantum uero ad hanc citationis formam attinet, tamen si non inepte hodie possit usuruari, consuetudine tamen receptum est, ut breuius concipiatur citationum formulae omittis his longis quamuis exordis: in qua re quisque suo iudicio seruatis tamen substantialibus, potest citandi formulam componere.

Obseruandum est autem hoc loco diligentissime an tequam pronuntietur sententia contra absentes in causa haeresis, plurimum referre, an absens contumax plene conuictus sit de uera et formali haeresi eo modo, uandus.

Num. 212.

Absentes contumaces, an damnandi sunt haeretici, uel tanquam haeretici.

Dictiones, ut & tanquam an significant fictionem, uel ueritatem.

Num. 213.

Priusquam ferantur sententiae contra absentes, quis ordo lex uandus.

quo dixit Emericus in principio huius modi, versi. primus est. an vero solum hæresis iussione laboret.

Si primo modo quis in causa fidei contumax sit & absens, nec comprehendi potest; tunc hoc ordine res est gerenda: edictis publicis est vocandus reus, quibus ei denuntiatur, ut verbi gratia intra triginta dies compareat demonstraturus suam innocentiam. ea vero dilatio peremptoria esse debet, id est, una pro tribus, in qua citandus est reus ad omnia et singula iudicii acta, illo addito: iudices violata religionis de sua causa cognituros, & sententiam pronuntiuros contra ipsum, nisi compareat, iuxta textum in l. ad peremptorium, cum legibus sequentibus, ff. de iudiciis, & c. de illicita. 24. q. 3. cum similibus.

His peractis, si reus non comparuerit, accusata eius contumacia in singulis edictis criminis, fiscalis sanctæ Inquisitionis libellum accusatorum edet, iuxta ordinem traditum à nobis supra in hac parte, num. 67. quo exhibitio, ordine iudicario proceditur, obsequata sancti Officii consuetudine, & legibus; quibus absolutis, si de crimine vere constituerit, de quo in casu proposito rato non constat, sententia in reum pronuntianda est, quancumque processus rite, & legitime fuerit absolutus. Bernardinus Diaz practica crim. cano. c. 142. Simancas de catho. instit. tit. 2. nu. 6. & 7. Et hoc casu ne frustra sententia ferri videatur; statua absentis produci solet in publicum, & comburenda tradi ministris secularibus, ut paulo post plenius dicam.

Quod si is qui absens est in causa fidei, solum est de hæresi suspectus, citandus est, ut accedat de fide responsurus intra certum tempus ei presinitum, ut alibi scripsimus, qui si non accesserit intra prescriptum tempus, pronuntiandus est excommunicatus, in qua si per annum exiterit animo pertinaci, eo completo tanquam hæreticus est damnandus. c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 11. nam expleto anno iam est factus vere contumax; & tunc debito iuris ordinis servato velut hæreticus damnabitur, ut paulo antea diximus. ac talis quidem ordo est in vrisque servandus, ut breviter in hac causa certis regulis quid sit faciendum intelligatur; praxim ab Emerico hic accipe.

Num. 214. Anno elapso non auditur contumax quoad bona, sed bene de crimine.

¶ Adveniente autem die prefixa, &c. si profugus comparuerit, &c. & confenserit publice omnem hæresim abinrare, etc. admitteretur, etc. Sed nonne post annum velut hæreticus est condemnandus, cap. cum contumacia, de hæret. lib. 6. & propterea videtur ei audientia deneganda? Respondeo, non avari expleto anno quoad hoc ut bona recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimento legitime constituerit: auditur tamen quantum attingit ad excusandum crimen, & probandam innocentiam quocumque tempore, non obstante, quod quibus terminis sibi assignatus fuerit elapsus, ut pere docet glossa communiter recepta in c. excommunicamus. §. qui autem verbo, de hæret. per textum in l. an summa sciendum est, nulla temporis præscriptione à causæ defensione summoneri eum, qui requirendus adnotatus est. hæc ibi. Simancas de catho. instit. tit. 2. nu. 20. & tit. 14 nu. 10.

Ex quibus intelliges, iniqua esse & valde iniusta

causam civitatum statuta, quibus cauetur, ut certo tempore expleto post latam sententiam in absentia ob contumaciam reus nullatenus audiatur, etiam quoad crimen: hæc enim omnia statuta, velut contra naturalem rationem condita, quæ defensionem cuique permittit, delenda penitus essent: sed non est nostrum hæc emendare.

¶ Forma degradandi verbaliter absentem condemnandum, ut impenitentem. Multa hoc loco commemorat Emericus notata digna; inter quæ dubia sunt aequa, quæque necessario declaratione indigent. primum dicit, absentem contumacem, si fuerit in sacris constitutus ordinibus, verbaliter degradandum: nam realiter, seu actualiter non potest, cum sit absens: & in hoc nulla est controversia, subiungit postea, posse hunc ita verbaliter degradatum relinquere per sententiam brachio seculari, non realiter, cum non sit presens, sed fidei. addit etiam; mitius posse rem tractari, si non tradatur curiæ seculari, ut quoties illi reverti voluerit, possit ad misericordiam admitti.

In his verbis illa occurrit gravissima dubitatio, & huius loci propria, & observatio dignissima: An clericus in sacris constitutus ob contumaciam condemnatus in absentia, addo etiam verbaliter degradatus, (ut cum Emerico hic rem proponam) ubi fide traditus fuerit curiæ seculari, possit absque reali degradatione puniri à iudice seculari, quoties illum invenerit & ceperit. & Emericus hoc loco non obscure videtur indicare id posse facere iudicem secularem. ait enim: Sed non relinquat brachio seculari, nec à suo foro expellant, ad finem, quod si adhuc voluerit penitere, possit libere et absq; questione admitti ad misericordiam, et abiuret. hæc Emericus, sè tunc ergo videtur, quod si expulsi fuerit de foro Ecclesiæ, iudex secularis potest tunc in eum omne suum imperium exercere: nec erit locus penitentiæ etiam si reverti voluerit, sed quod poterit eum punire etiam non secuta reali degradatione.

Et pro hac sententia facit doctrina Ioannis Lupi doctoris Hispani tractatu de libertate Ecclesiæ q. 9. asserentis quod in quocumque delicto, propter quod clericus degradari meruisset, si absens citatur, & non comparet, & condemnatur in absentia, & legitime comincitur, verbi gratia testibus, & datur facultas ab ecclesiastico iudice iudici seculari, ut capiat eum, & secundum suas leges iudicet, quod ex hac sola sententia, sine alia actuali degradatione, talis clericus habetur pro realiter degradato ad hoc ut non gaudeat privilegio clericali, per textum in cap. cum non ab homine. de iudi.

Rursus, eandem sententiam probare potest communis illa Doctorum opinio in c. 1. de homicidio. li. 6. asserentis, clericum de assassinio impunitum, ubi probatum hoc fuerit & declaratum, posse iudicem secularem ipsum punire nulla præcedente actuali degradatione: & hæc esse testatur communem opinionem Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 36. ver. sed quæro. quod multo magis videtur habere posse locum in clerico hæretico, qui gravius crimen commisit. c. vrgentis. de hæret.

Postremo, quamvis per verbalem degradationem iudex laicus nullam assequatur iurisdictionem in clericum ita degradatum: hoc tamen fallit, quando præter verbalem

Num. 215.

Verbaliter tantum degradatus, an possit puniri per iudicem secularem.

verbalem degradationem relicta est amplius curiæ seculari: nam tunc perinde ac si esset actualiter degradatus, subest iurisdictioni iudicis secularis, & hanc etiã testatur esse communem opinionem Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 36. ver. scias autem.

Ex his & aliis multis fit valde probabilis hæc Emerici sententia, mihi tamen quamvis gravissima sit hæc quæstio, & fere naucleris destituitur, cum nusquam viderim in his terminis tractatam) in hoc casu ita sentiendum videtur. Primum quotiens sine in clericos, sine in laicos absentes huius criminis reos pronuntiat sententia, mitius est & benignius, (ut hic observat Emericus,) ne ecclesiastici iudices eum expellant de foro suo, ob rationem, quam adducit, ut videlicet, si conuerti voluerit, sine questione, hoc est, absque controversia, possit ab inquisitoribus recipi, ne iudex secularis dicat se acquisivisse super eum, per talem factam traditionem sibi factam, iurisdictionem & potestatem.

Præterea dico, quod quamvis clericus in sacris constitutus verbaliter degradatus & fide relicta curiæ seculari, iure postea puniri per iudicem secularem, & ultimo supplicio affici: tutius tamen est & humanius, ut actualiter degradetur: quoniam iura loquentia de degradatione ad effectum tradendi aliquem curiæ seculari, ut per iudicem secularem puniatur, de actuali omnino videtur accipienda. c. quoniam. de hæret. lib. 6. c. degradatio. de penis. c. excommunicamus. el. 2. de hæret. quibus locis degradationis nomine vere & proprie actuali degradationem accipimus: nam verbalis degradatio, depositio solet vocari, ut optime tradit Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 7. in principio. & nisi ita fieret, populus commoveretur vehementer, dicens indignum fieri facinus absque actuali degradatione clericum in sacris constitutum ultimo supplicio affici: quod aliquando contigisse scio.

Tandem addo quod, quamvis superior sententia vera sit in aliis criminibus, pro quibus clericus potest degradari, ut in eo qui commisit crimen falsi, & in eo qui intulit calumniam Episcopo suo, iuxta glossam in c. ad abolendam. verbo, relinquatur. de hæreticis. & in assassinio, in quo ipso iure dicitur degradatus. cap. 1. de homicidio. lib. 6. quibus casibus postquam de crimine constituit, & in potestatem iudicis secularis clerici redacti sunt, non audiuntur, etsi conuerti velint: in crimine tamen hæresis in proposita nostra difficultate, non videtur ita sentiendum, cum sit crimen occultum, & in mente consistens, & propterea non crederem tutum, ut absentis contumaci redeuntis etiam degradato (ut hic scribit Emericus) audientia denegaretur: itaque melius est, ut semper admittatur ad proponendam excusationem de crimine, & ad misericordiam etiam, si humiliter petierit. & hæc sententia tum maxime observanda esset, cum is qui in absentia condemnatus est per fidei præsumptiones tantum esset conuictus de crimine, ut quia per annum sustinuit excommunicationem in causa fidei, nec comparuit ad se defendendum, iuxta textum in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Iam magistratus seculares non obstante verbali degradatione, & traditione sibi facta in hoc crimine melius facient si clericum captum Inquisitoribus afferant, ut ab ipsis audiatur, & quid sit faciendum, iudicetur. quod ipsum & circa laicum quoque putarem

In sententia contra clericos contumaces in hoc delicto, quid ob servandum.

observandum: & ideo melius esset, ut in talibus sententiis ferendis Inquisitores nominatim dicerent, ac inberent magistratibus secularibus, ut quotiens tales in absentia nominatos invenerint, & ceperint, id sibi significare debeant in hæc, aut similia verba. Et contra eundem de capiendo ipsum personaliter ubicumque locorum officio nostro subiectorum reperitus fuerit, &c. mandatum executionum decernendum fore, & esse, quemadmodum nunc decernimus & relaxamus, & exequi mandamus, ipsumque captum carcerandum esse per quemcumque iustitiæ ministrum: ac eius incarcerationem nobis significari debere, ut quod iustitia postulaverit exequi valeamus: &c. Quæ verba & pronuntianda sententiæ modum vidimus in quodam manuscripto libro, quo continebatur forma sententiæ contra tales ferenda.

¶ Sententiam diffinitivam taliter ferimus in his scriptis.] Est tamen quæstio, An elapso anno requiratur sententia condemnatoria, vel censetur iam ipse iure lata. & Hostiensis, Ioannes And. Ioannes Anania, Panormitanus, Felinus, & ceteri communiter, in c. excommunicamus. 1. §. qui aut de hæret. & Philippus Franchus in c. cum contumacia. de hæret. li. 6. nu. 2. vers. 2. nota. uno consensu aunt, post exactum annum non requiri sententiam iudicis condemnatoriæ, sed ipso iure in eos iam intelligi latam, cum lex ipsos condemnet. authent. Gazaros. C. de hæret. ubi ita scriptum est: Ita quod si sic per annum permanerint, ex tunc omnes tanquam hæreticos condemnamus. hæc ibi. quo loco verbum, condemnamus, quod est præsentis temporis, ipso iure iam esse factam condemnationem demonstrat, atque hæc sententia vera est.

Neque huic opinioni obstitit textus in c. excommunicamus. el. primo. §. qui autem. & in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. ubi non lata ipso iure sententia, sed potius ferenda indicatur, dum dicitur: Ex tunc velut hæretici condemnentur: quoniam, ut præcitati Doctores, & vere asserunt, prædicta authent. Gazaros. per Ecclesiam fuit in hoc crimine approbata. c. ut Inquisitionis. in principio. de hæret. lib. 6.

Dum autem Emericus hic & Inquisitores singuli has in absentes contumaces sententias ferunt, nihil de nouo statuunt, sed potius declarant, quod est contra ipsos per leges statutum. quare hæc sententiæ declaratoriæ potius sunt, quam de nouo condemnatoriæ, necessario tamen ferenda, ut his certis personis, quæ per tales sententias hæreticæ sunt declarata, pæna à iure statuta applicentur.

Verum hoc est observatio dignissimum, quod receptissima consuetudine solet in hoc crimine custodiri, dum in absentes contumaces sententia diffinitiva pronuntiat: nam ne frustra lata esse videatur, & coram omni populo publicari solet, & amplius imago absentis, quam statuat vulgo dicimus, in publicum producit, cui titulus affigitur continens nomen & cognomen absentis contumacis qui damnatur, eaque statua seculari potestati traditur, in quam combustionis sententiam & penam exercet, ac facturus esset in absentem ipsum si presens affuisset, (nisi conuerti voluisset) aut alias esset relapsus. Simancas de catho. instit. tit. 2. nu. 8.

Num. 216.

An elapso anno in hoc crimine requiratur sententia condemnatoria.

Absentis imago quando produccada.

Ritus combu-
rendi statuas
in hoc crimi-
ne quando
ceperit.

Quando ceperit hac laudabilis consuetudo combu-
rendi statuas reorum absentium, qui ob contumaciam
damnantur in hoc crimine, incertum est mihi. credere
tamen rem esse non valde antiquam; cum nec Eyme-
ricus, qui diligentissime cuncta ad praxim spectantia in
hoc crimine complexus est, nec alij ex veteribus, qui
de ordine procedendi contra hereticos scripserunt,
(quod ego legerim) huius consuetudinis meminerint;
nec in codice illo Vaticano, nec in illo Illustrissimi Car-
dinalis Sirleti, ubi plurima sunt, etiam minutissima
de ordine iudicandi, ac puniendi hereticos, aliquod re-
peritur huius consuetudinis vestigium: res tamen est
valde laudabilis, & aptissima ad incutiendum timo-
rem, & propterea omnino exercenda.

Atque hic est vnus casus, in quo statua eius qui dam-
natur pro hoc crimine, producit in publicam actio-
nem, & curia seculari traditur. alios addo infra in hac
3. parte super q. 43.

Quis ima-
go absentis
sit combusta,
si compareat,
iudicandus est.

Postremo illud est obseruandum, quod tamen si ab-
sentis statua combusta sit, & ille postea viuus, siue
sponte, siue vi comprehensus est, audiendus est tamē;
nulla enim temporis praescriptione a causa defensione
submoueri debet. l. annus. ff. de requiren. reis. tradit
optime Simancas de catho. instit. tit. 2. num. 20. & in

Enchyridio violatae religionis tit. 45. num. 16. & si mi-
sericordiam petierit, admittendus erit ad Ecclesiam gre-
mum, nisi fuerit relapsus: acerbissime tamen punien-
dus est propter contumaciam, quamquam tunc lenien-
da poenitentia erit, & rigori detrahendum; cum sponte
ad agnoscendam culpam suam accesserit, aut impedi-
menta verisimiliter probauerit, quo minus in tempore
accedere potuerit.

Atque ex his remanent iudicio nostro satis decla-
rata ea, quae pertinent ad ordinandos & absolue-
ndos quoslibet processus, qui fieri possunt aduersus quoscū-
que huius criminis reos, viuentes tamen: nam qua ra-
tione is processus sit ordinandus, qui contra mortuos
concepitur in hoc crimine, quod morte non extinguitur,
non docuit Eymericus, idque propterea ut credo, quo-
niam ex dictis non difficile poterat colligi: cum ean-
dem fere (paucis tamen mutatis) sit series & textu-
ra. Ceterum ne quid in hac causa omissum esse videatur,
& modum instituendi processum contra mortuos
huius criminis reos, & formulas pronuntianda senten-
tia damnandaque defunctorum memoriae iuxta cano-
nica instituta trademus copiose infra super q. 43. ubi
de potestate Inquisitorum procedendi contra defunctos
dixit Eymericus.

IN QVAESTIONES CENTVM ET TRIGINTA
super practica officij Inquisitionis obseruatio.

Absoluta praxi, non adhuc omnino fuit absoluendum opus. nam
cum ingentes interdum difficultates in hoc negotio oriantur, qui-
bus nondum erat satisfactum; ob id Eymericus ne quid imperfe-
ctum, aut parum explicatum reliquisset videretur in toto Inqui-
sitionis negotio; nunc in fine huius operis centum triginta
quaestionibus propositis vniuersas ferme difficultates, quae in titulis de haereticis
continentur, declarat: pressius tamen & obscurius interdum quam fieri de-
buerit: sed nos nihil omittimus (nisi fallor) parum explicatum: & quamquam
singulae fere quaestiones tractatum integrum postulerent, nihilominus maiori
breuitate quam sit credibile, cuncta huc spectantia complexi sumus.

QVAESTIONES CENTVM
TRIGINTA

SUPER PRACTICA OFFICII INQUISITIONIS
eidem officio congruentes.

QVAESTIO PRIMA.

De conditione Inquisitoris.

PRIMA quaestio est: Inquisitor haereticae prauitatis cuius debet esse con-
ditionis?

Respondemus, quod Inquisitor
debet esse conuersatione honestus,

prudencia a circumspcctus, constantia firmus, sa-
cra b doctrina fidei eminenter eruditus, et uirtu-
tibus circumfultus. Ita habetur supra parte 2. in
litteris Urbani iiii. & Clementis iiii. ad Inquisi-
tores generaliter: Prae cunctis, et infra, Prouidimus
igitur ibidem ad praesens personas aliquas circumspe-
ctas, pro tanto negotio deputari, quarum honesta con-
uersatio exemplum tribuat puritatis, et doctrina
fundat erudita labia salutare, ut sacro ipsarum mini-
sterio

Pag. 129.

Al. pietatis

sterio praefate partes ad huiusmodi contagijs ex-
purgentur. Et infra: quatenus in charitate Dei, ho-
minum timore postposito, uirtutem Spiritus in-
duentes ex alto, praedictum officium, & cetera.

COMMENT. I.

In causa fidei
duo iudicium
genera, ordi-
narij, & dele-
gati.

Duo sunt genera iudicium in causa fidei, Ordi-
narij, ut summus Romanus Pontifex, & Episco-
pi locorum, qui cum ordinantur, seu consecrantur, in-
re diuino in hereticos accipiunt potestatem, & iurisdic-
tionem, ut optime scribit Conradus Brunus lib. 4. de
haeret. c. 1. Simancas de catho. instit. tit. 25. num. 3. &
tit. 34. & Albertinus tract. de agnos. assertio, q. 11. B
num. 11.

Alii sunt iudices delegati, quibus a sede Aposto-
lica hoc munus iudicandi hereticos in specie datum
est, quos iura, Inquisitores, vocant: quae appellatio
vulgaris etiam facta est, cum vulgus quoque ita ap-
pelles. Eymericus tunc in hac, tum in sequentibus que-
sitionibus de his postremis potissimum loquitur, qua-
uis de caeteris etiam agat, cum se offeri occasio.

De inquisi-
toribus qui tra-
sunt.

Ac de his quidem inquisitoribus delegatis multa
multi tradunt, Repertorium Inquisitorum, Locatus in
opere iudiciali, Bernardus Comensis in Lucerna, & Ta-
biensis in summa, verbo, Inquisitor. Simancas de ca-
tho. instit. tit. 34. idem in enchyridio tit. 7. Ioannes Ro-
ias in singularibus fidei, singulari 94. 95. & seq. &
elegantem Conradus Brunus lib. 4. de haeret. c. 1. &
alii passim, qui cum de qualitate Inquisitorum disse-
runt, quantum ad hunc EymERICI locum illustrandum
spectat, eadem penitus tradunt; licet mutatis verbis;
quae tamen omnia hoc loco ab EymERICO breuiter re-
censentur. quibus adiunge Campegius apud Zauch-
inum tract. de haeret. in praefatione verbo, circa.

Prudencia in
inquisitore
maxime ne-
cessaria.

¶ Prudencia circumspcctus, in omnibus iudi-
cibus prudencia virtus penitus requiritur; sed ma-
xime desideratur in Inquisitoribus haeretica prauita-
tis cum plurima sint in hac causa, quae prudencia po-
tius quam legum regulis debeant expeiri, hunc vero
de prudencia Inquisitoris locum abunde tractat Sima-
cas de catho. instit. tit. 34. nu. 10. quem video.

Fidei doctri-
na quae dica-
tur.

¶ Sacra doctrina fidei eminenter eruditus.]
vox Sacra, deest in Bononiensi & Sabellano, quam ha-
bent Barcinonensis & codex Cardinalis de Gambaro.
sed sine desit, siue adsit per doctrinam fidei vere &
proprie theologiae cognitionem accipere debemus; in-
uis prudencia enim non dicitur fidei doctrina.

Inquisitores
iurisperiti, an
theologi sint
eligendi.

Vnde uidetur sentire Eymericus, Inquisitores theo-
logos potius quam iurisperitos esse eligendos: & ita
plane contendit Melchior Canus theologus & ipse non
vulgaris lib. 8. c. 7. de locis theologicis. vers. quae cum
ita sint. & videtur etiam velle Conradus Brunus lib.
4. de haeret. c. 1. quibus fauet doctrina Illustrissimi
Cardinalis Caietani apud beatum Thomam 2. 2. q. 185.
art. 3. & Augustini de Ancona in summa de potesta-
te ecclesiastica q. 3. art. 5. asserentium omni tempore
theologum iurisperito, ut Episcopus fiat, esse prefe-
rendum. manifestum est autem in hac causa animad-
uertendi in haereticos, Inquisitores in locum Episco-
porum substitui: eligendi itaque videntur theologi.
Quod si queras, an Inquisitor haereticae prauitatis
debeat necessario esse sacerdos, Respondetur quod non,

licet contrarium velit Franciscus Aretinus conf. 58.
incipien. Diligenter nu. 6. vers. Restat igitur nec va-
let ratio Aretini, quia Inquisitor absoluit redeuntes,
sed non in foro poenitentiae.

Simancas tamen de catho. instit. tit. 41. nu. 3. iurisperi-
tos esse eligendos relictiis theologis contendit. nec
desunt grauisimae rationes pro vtraque parte, quas
studio breuitatis consilio omitto.

Veruntamen hoc est certum, quod solus theologus,
aut solus iurisperitus non facile dirimet hanc litem,
cum quisque causam suam tueatur, & pro se senten-
tiam dicat.

Ego ita sentio, si fieri posset, is esset eligendus In-
quisitor omnino, qui vtraque studia & theologiae,
& vtriusque iuris coluisset; si minus, ritus cuiusvis
prouinciae obseruetur: tamen si maior ex parte
in Italia Inquisitores Apostolici delegati, theologi eli-
gantur; non propterea causa fidei tractantur inepte,
aut contra iuris regulas.

Hoc tamen esse debet exploratum, Inquisitores in
primis diuinarum litterarum & sacrorum canonum
peritos esse debere, ut grauius et vere docet Conradus
Brunus lib. 4. de haeret. c. 1. & Campegius apud Zauch-
inum in praefatione, verbo, circa.

Illud adiungam, consultissimum mihi videri, ut in
illis ciuitatibus, in quibus duo sunt Inquisitores, vnus
eligatur probatissimus et doctissimus theologus, alius
constituatur iuriconsultissimus & canonum peritissi-
mus: grauia enim sunt fidei negotia, & res, quas
tractant, magna; & propterea per iudices integerrimos
& doctissimos esse peragenda.

QVAESTIO II.

De aetate Inquisitoris.

Secunda quaestio est: Inquisitor cuius de-
bet esse aetatis?

Respondemus, quod quadraginta
annorum sic, quod inceperit quadra-
gesimum annum. Ita habetur in c. Nolentes, de
haeret. in clemen. ubi sic dicitur: Nolentes splen-
dorem solitum negotij fidei per actus indiscretos
& improbos quorumuis inquisitorum haereticae
prauitatis quasi tenebrosi fumi caligine obscurari,
hoc sacro concilio approbante, statuimus nul-
lis ex nunc, nisi qui quadagesimum aetatis annu
attigerint, officium inquisitionis praedictae com-
mitti Inquisitoribus. Hec etiam aetas requiritur in
inquisitorum commissarijs, ut dicit Ioan. And. in
gloss. super c. allegato.

Supra pag.
113.

COMMENT. I.

Respondemus, quod quadraginta annorum,
& c.] Atque in hac aetate nihil adhuc immuta-
tum inuenio, licet in Commissarijs Inquisitorum tri-
ginta anni sufficiant, ut dicemus paulo post super
quest. 16.

Simancas de catho. instit. tit. 34. nume. 12. ge-
nerali decreto Pontificis maximis constitutum di-
cit, ut qui tricesimum annum attigerit, in Hispania
Inquisitor esse possit. id decretum nondum vidimus.

Inquisitoru
aetas, anno-
rum 40.

nec scimus cuius Pontificis sit. & quamvis id in ea provincia fiat, alibi ius commune omnino observandum censet; nam & experientia docet, in tam iuvenili etate non facile contingere tam acere adesse iudicium, & tantam prudentiam, quanta ad hoc gravissimum officium exercendum requiruntur.

Non tamen ambigo ex causa spectata personae probitate, doctrina & prudentia, super hac etate à iure communi requisita, dispensari posse.

Cur in Episcopo 30. anni sufficiant, non sic in Inquisitoribus.

Quod si quis quaerat, cur in Episcopo, qui est Inquisitor ordinarius solum postuletur annus tricesimus, eum in cunctis. §. 1. de electio. in Inquisitore autem quadragesimus, causam docet Panormitanus in dicto. c. cum in cunctis. §. 1. nu. 6. dicens: Sed forte hoc contingit, quia promovendi in Episcopos transeunt cum magna Inquisitione: nam recipiuntur testes, & discutitur prius promotio in consistorio Papae in collegio Cardinalium. Itē quia promotus ad tantam dignitatem praesumitur ex omni parte idoneus, sed officium Inquisitionis non committitur cum tanta indagazione, & ideo voluerunt iura, ut sit maturus etate. haec Panormitanus.

Glossularius in clement. nolentes. de haeret. §. 1. verbo, quadragesimum, dicebat haec esse de arbitrariis: de quibus rationem reddere non cogimur, iuxta dictum iurisconsulti in l. non omnium. ff. de legibus.

Ceterum haec 40. annorum aetas Inquisitoribus statuta & requisita videri potest, vel quia hoc tempore solent prudentissimi esse homines, ut ait Dionysius lib. 2. Rom. antiquitat. vel quia tunc potissimum viget mens & intellectus, ut ait Aristoteles lib. 7. politico c. 6. vel denique ob alias causas, quas graviter inquiri Conradus Brunus lib. 4. de haeret. c. 1. sed vide Tabiensē in sum. verbo, Inquisitor. §. 1. et Locati eodem verbo, n. 4. et Simancā de catho. instit. tit. 34. nu. 11.

DE INSTITUTIONE Inquisitoris.

QVAESTIO III.

De auctore potestatis Inquisitorum.

Tertia quaestio est: Inquisitor a quo potestatem habet, ut tale officium exequatur. Respondemus, a quo à domino nostro Papa, qui interdum immediate Inquisitorē instituit oraculo viva voce, & per suas litteras Apostolicas, ut fecit de multis: interdum committit alicui domino Cardinali, seu eius Legato: regulariter tamen committit Magistro & Prioribus Prouincialibus Ordinis Praedicatorum; Generali ac Prouincialibus Ministris Ordinibus Minorum, quatenus in partibus eis traditis, valeant de fratribus sui Ordinis de Inquisitoribus providere: ita habet in coram privilegiis Apostolicis.

A Papa est Inquisitoris potestas.

COMMENT. LII.

Respondemus, quod à domino nostro Papa. Et hoc est commune omnium decretum, Locati in opere iudiciali, verbo, Inquisitor. nu. 5. Repertorii Inquisitorum verbo, Inquisitor. §. item an Inquisito-

res. & ceterorum, quod est apertissime definitum Apostolico rescripto Clementis IIII. incipiente: Catholicae fidei, relato apud Eymericum supra par. 2. §. nam si praedicta sedes. quod refert iterum Eymericus paulo post in hac parte, q. 6.

Regulariter tamen committit Magistro & Prioribus Prouincialibus, &c. Ratio vero potissimum, cur summi Pontifices tribuerint hanc potestatem eligendi Inquisitores Apostolicos Magistris Generalibus & Prouincialibus ordinis Praedicatorum, & Minorum, ea fuit, quoniam ipsi maiorem notitiam praesumuntur habere de Fratribus suis, & propterea facilius iudicant, qui sint magis idonei, ut tanto muneri praesentatur adde Sylvestrum in summa, verbo, haeresis. 2. q. 1.

Multis vero Pontificum rescriptis constat de hac potestate Magistris Generalibus & Prouincialibus utriusque ordinis memorati concessa: Praedicatoribus quidem rescripto quodam Innocentii IIII. incipiente: Licet ex omnibus, quod est impressum in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis. Item alio Alexandri IIII. quod incipit: Olim presentiens, quae nos authentica vidimus in Archivo Inquisitionis Bononiensis.

Minoribus vero eandem potestatem tribuit Clementis IV. rescripto incipiente, Licet ex omnibus. & Alexander IV. rescripto item incipiente, Licet ex omnibus, quorum, & multorum aliorum ad haeticam prauitatem coercendam spectantium, authenticorum quidem cum pendenti plumbeo, nobis copiam nuper humanissime fecit Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Frater Felix Petrus de Montealto uir piensissimus, & haeticorum hostis accerrimus, quae suis locis sunt notata.

Hodie in tota Italia Apostolici Inquisitores non eliguntur à Praelatis Ordinum praedictorum, sed à Reuerendissimis Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus in vniuersa republica Christiana, qui diligentissime inuestigatione facta eos eligunt. in Hispania etiam praeses inquisitionis Inquisitores constituit.

Cur tributa potestas praelatis ordinis vt Inquisitores eligant.

Nunc est Sixtus V. diuina clementia Pontifex, Opus Max.

QVAESTIO IIII.

Inquisitor sit ne iudex ordinarius, an delegatus.

Varta quaestio est: Vtrum Inquisitor sit ordinarius uel delegatus?

Respondemus, quod non est ordinarius, sed delegatus domini nostri Papae: quia nullam habet iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, nec in causis nisi ubi, quantum, & circa quos ei confert dominus noster Papa, unde licet Episcopi utantur potestate ordinaria in non exemptos, & delegata in exemptos, iuxta c. Ad abolendam. §. si qui uero. de haeret. & c. Per hoc, §. siue autem ordinaria. de haeret. lib. 6. Inquisitores tamen non ordinarii, sed semper delegata utuntur, quia auctoritate Apostolica; ita habetur supra in secunda parte, in litteris Apostolicis praefatis Urbani IIII. & Clementis IIII. Prae cunctis. & infra. Vt autem Inquisitionis officium contra haeticos in praefatis partibus possit efficacius adimpleri; discretioni uestrae per

Inquisitor sit ordinarius uel delegatus.

Al. negotium.

strae per Apostolica scripta mandamus, in remissionem uobis peccatorum iniungentes, quatenus in charitate Dei, hominum timore postposito, uirtutem Spiritus induentes ex alio, praedictum officium, in dictis partibus simul uel separatim, aut singulariter, prout negotij utilitas suadebit, ad extirpanda de ipsis partibus haeticam prauitatem sub spe mercedis aeternae sic efficaciter proficere, & exequi studeatis, ut per sollicitudinem uestrae prudentiam de partibus ipsis radix iniquitatis haetica succidatur, Expressus habetur in. c. Ne aliqui. de haeret. lib. 6. ubi dicitur sic: Ne aliqui dubitationem sollicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium Inquisitionis haeticae prauitatis, sollicitudini uestrae in fra certos limites ab Apostolica sede commissum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit, &c. Ad idem in cap. Multorum, in princip. de haeret. in Clementinis.

supra pag. 106.

COMMENT. LIII.

Vtrum Inquisitor sit ordinarius uel delegatus; Archidiaconus in cap. ne aliqui. de haeret. lib. 6. in fine libenter admittit, Inquisitores haetica prauitatis esse iudices ordinarios, cum sint, inquit, à Principe ad vniuersitatem causarum deputati. Ceterum sententia quam hic profertur Eymericus, praualuit, uidelicet, eos delegatos esse, eamque communi uoto amplectantur glossa singularis in Clement. nolentes, de haere. verbo, ipsorum commissariis. Ioannes And. Geminianus, & ceteri communiter in dicto cap. ne aliqui. de haeret. lib. 6. Lapis allegatione 32. incipien. An frater Minor. Federicus de Senis consil. 145. incipien. Ioannes Episcopus nu. 1. Syluester in sum. verbo, haeresis. 2. quaest. 1. Abbas in cap. causam matrimonij. nu. 7. de offic. delegati. Idem in c. fin. de sentent. & re iud. Gondissaluis tract. de haeret. quaest. 23. nu. 6. Alciatus, qui hanc dicit communem opinionem in rubrica de offic. ord. nu. 19. Simancas de catho. instit. tit. 34. nu. 13. Locatus verbo, Inquisitor. nu. 5. & sequen. Bernardus Comensis in Lucerna verbo, Inquisitor. §. 16. Ioannes Roias in singularibus fidei 44. & 97. & alii quos libenter in re manifesta omitto.

Inquisitores delegati sunt ad vniuersitatem personarum.

Illud tamen obseruatione dignum est, quod tamen si Inquisitores non sint dati ad vniuersitatem causarum, quo fit ut non dicantur ordinarii, cum sint dati ad specialem haeticam causam tractandam; sunt tamen dati ad vniuersitatem personarum, cum in hac causa fauore fidei aduersus omnes personas (paucis quibusdam exceptis, de quibus suo loco dicemus) procedere possint. ita & uere Geminianus in dicto cap. ne aliqui. de haeret. lib. 6. atque ex hoc capite efficitur, ut parum ab ordinariis distare uideantur.

Quia nullam habent iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, nec in causis, &c. Haec est probatio illius axiomatis, uidelicet, Inquisitores non esse iudices ordinarios, sed delegatos, quia nullam, inquit auctor. habet iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, & cetera. quae uerba ita sunt accipienda ac si dixissent eos non habere vniuersalem iurisdictionem, ita ut aduersus omnes personas praeter

Inquisitorum iurisdictione ad quae se extendat.

committentes in fidem inquirant, & de omnibus delictis praeter haesim cognoscant, & de omnibus canonicis praeter eas, quae ad fidem spectant, se inuoluant: quoniam hoc ordinariarum est, & potestas Inquisitorum hanc habet qualitatem annexam, ut non nisi ad ea quae negotium tangunt fidei, pertingat.

QVAESTIO V.

De comparatione Episcopi, & Inquisitoris.

SUMMARIUM.

- 1. Episcopus, & inquisitor pares sunt, cum potestate delegata procedunt.
2. Citatus ab eis pro temporibus diuersis debet utriusque parere.
3. Si uero pro eadem hora citetur, utriusque obediatur.
4. Inquisitor maior est Episcopo potestate ordinaria procedente.
5. Quare coram illo potius comparere debet citatus, & cetera.
6. Ordinarius processum inquisitionis nequit prohibere.

Vinta quaestio est: Vtrum Inquisitor sit maior Episcopo ordinario in officio Inquisitionis, ad quod ipse inquisitor est delegatus. Respondemus, quod Episcopi, & praelati, ut dictum est supra, q. proxima, & patet c. Per hoc, extra de haeret. lib. 6. Quandoque procedunt contra haeticos, suspectos, seu diffamatos auctoritate delegata, quandoque auctoritate ordinaria.

Quando procedunt auctoritate delegata, pro ut faciunt semper ipsi inquisitores, tunc pares sunt: quia & isti & illi ab eodem, & ad idem delegati sunt. Vnde quando Episcopus, & inquisitor procedunt contra aliquem exemptum, pares sunt; & unus maior alio non est, nec impedire eum potest. arg. 21. dist. Inferior.

Quare si Episcopus, & inquisitor eum citent, unus pro die una, & alius pro die alia, seu pro eadem die, sed unus pro hora Tertiarum, & alius pro hora Vesperorum, tenetur coram utroque; humiliter compasere: quia uterque potest eum citare, iuxta c. Multorum, de haeret. in Clem.

Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet pro eadem die, & hora, sed ad loca diuersa, in quibus non potest in simul esse, compareat coram illo, de quo placuerit, & liberatus est de rigore iuris. Si tamen compareret hora assignata coram uno, & coram alio alia hora etiam non assignata protestando quod comparuit etiam coram alio, & non potuit coram utroque pro hora eadem comparere; putarem quod prudenter ageret, & suspicionem, pro qua citatur, aliquantulum purgaret: licet ad huiusmodi minime teneretur.

Si autem Episcopi, & praelati procedant auctoritate ordinaria, cum Inquisitor semper procedat auctoritate delegata, certe maior est Inquisitor

Inquisitor maior est Episcopo potestate ordinaria procedente.

ror Episcopo; quia delegatus est: omnis enim dele- gatus in officio sibi commisso maior est quocun- que ordinario, iuxta illud de officio, & potestate iudicis delegati, c. Sane.

5 Sed quid si Episcopus, & Inquisitor eundem citent, ille potestate ordinaria, iste delegata, com- parebit ne coram utroque? utique, si citent pro di- versis temporibus, sic distinctis, ut citatus possit coram quolibet comparere; nam quilibet potest etiam unus sine alio: ut in c. Multorum, de here, in Clemen.

Sed ponatur, qd quilibet eundem citet de fide responsum pro eadem die, & hora, sed ad diuer- sa loca, siue ad tales terminos, qd citatus no potest commode coram utroque in assignato termino comparere: reuera cum Inquisitor sit delegatus domini nostri Papae, ut in c. Ne aliqui, de heret, lib. 6 quia aliud officium sibi non competit: aucto- ritatem habet illius, a quo delegatus est, ut not. 2, q. 6. Si Episcopus, & uices eius gerit, ac locum eius obtinet, q. 3, dist. c. ult. Ad idem 97. dist. No- bilissimus, & de offic. iudic. deleg. Sane, Propter qd citatus, deserto Episcopi iudicio, comparebit coram Inquisitore, ff. de re iudi, Contra pupillum, ad maius enim tribunal uocatus est, & ab eodem preuentus est postquam pro eodem termino, & ad eundem terminum, ad diuersa loca citatus est: quia Inquisitor maior est: & ideo coram eo com- parere debet. Nec obest si primo ab Ordinario, ci- tatus est, quia inquisitor maior est: & ideo coram eo comparere debet, 1. r. q. 3. Qui resistit, & ff. de re iudi, Contra pupillum.

6 Sed nonne potest ordinarius processum inquit- toris prohibere? Non: quia minor est, & minor in maiorem nullum habet iudicium, uel imperiū, nec potestatem; immo nec in parem, 2. r. dist. Infe- rior, ff. ad Trebel, ille a quo, & potius est obediendum maiori potestati, quam minori, 1. r. quaest. 3. Qui resistit, de his Archidiaconus in cap. Per hoc, de heret, lib. 6. Et b Guido Fulcodius postmodum Clemens iiii. in q. 1. illarum quindecim, quas fo- cit ad inquisitores hereticæ prauitatis.

COMMENT. LIII.

EX tota questionis huius serie colliguntur quatuor potissimum axiomata.

Primum est: Episcopus & inquisitor procedere pos- sunt auctoritate delegata, & tunc pares sunt.

Alterum est: Cum Episcopus procedit auctoritate ordinaria, & inquisitor auctoritate delegata, tunc in- quisitor est maior ibi. Si autem Episcopi, & Prælati.

Tertium est: Si Episcopus, & inquisitor citant eun- dem, ut coram ipsis se sistat, responsurus de fide, cita- tus coram utroque debet comparere, si diuersa sint ci- tationis tempora; qd si eadem, compareat coram inquisi- tore, ibi: Sed quid si Episcopus, quod procedit etiam si prius sit ab Episcopo citatus.

Ultimum est: Episcopus non potest impedire pro- cessum inquisitoris.

Præcipua huius questionis conclusio est, inquisi- torem uelut summi Pontificis delegatum, in causa heresis maiorem esse Episcopo, hanc assertionem pro- bat textus præcipuus in cap. sane, lo. 2. de officio dele-

Inquisitor eum maior Episcopo in causa fidei.

gati, concordat textus in c. studuisti, de officio legati, textus in l. ff. de offic. eius, cui mandata est iurisdictio, & in l. & si prætor, eo, tit. atque ut uno uerbo dicam, hæc est communis opinio, nec placet hic, quia breuitati studeo, reconferre uarias interpretationes, que non tam utiles sunt, quam subtiles: eas in scho- lis disputandas libenter omitto.

a ¶ Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet, &c.] Citatum ab Ordinario, & inquisitore eodem tempore debere comparere coram inquisitore, cum is sit maior, optime probant relata per Panormitanum, in c. significasti, num. 1. & 5. de officio dele- gati, & in c. finali, num. 10. de consuetud. & in repeti- tione c. si quis contra, nu. 22. de foro compet. et in cap. pro illorum, num. 1. 5. de præben. & in c. sane, nu. 3. & 8. de officio delegati, nam cum delegatus representet uices summi Pontificis in causa sibi specialiter commis- sa, ei uelut Pontifici summo uelut omni alio iudice, obtemperandum est. Immo amplius addit Auctor re- pertorii inquisitorum uerbo, & delegatus, §. delegatus representat. Ordinarium etiam eius mandato obedire debere; quoniam delegatus non modo summi Pontifi- cis uices gerit, sed etiam eius locum tenet. cap. si quis Episcopus, 2. q. 6. & c. ultimo, distin. 93.

Iam quantum ad hanc assertionem atinet, eam pro- bat latissime Carrerius tract. de heret. num. 7. r. uers. citantibus tamen ambobus. & Ioannes Roias in sin- gularibus fidei, singula. 44. & Guido Fulcodius, quem hic citat Eymericus in fine questionis, in consultatio- nibus ad inquisitores, q. 1. quod etiam tenet Lapus alle- gatione 3. 2. incipien. An frater Minor, multa uero ad hanc questionem spectantia tradit Campegius apud Zanclinum, confuse tamen satis, ac sic ordine, ita ut uix sepe intelligas quid velit.

Num autem huiusmodi praelationis, seu superiori- tatis privilegium, quod competit inquisitoribus supra Episcopos, & conuenit etiam inquisitorum Commissariis, grauis est questio, nec uulgari, nec inutilis, aut infrugifera, que à me breuiter est hoc loco declaran- da ex sententia Bartoli in l. filius, ff. de legationibus, quem ceteri, quos mox referam, uno consensu laudant & sequuntur.

Observandum est ergo duo esse genera uicariorum. Quidam enim sunt uicarii constituti ab ipsomet iudi- ce inferiore, siue ordinario, siue delegato, qui succedunt, cum ipse iubet in locum suum: quidam uero sunt con- stituti ab ipsa uniuersitate, siue à principe, qui sepe cō- sueuit eligere magistratum aliquem, & amplius in lo- cum eius mortui, uel absentis constituit uicarium.

Si de primo uicariorum genere sit sermo, illi non gaudent ea immunitate, & privilegiis, quibus fruuntur illi quorum sunt uicarii, dist. l. filius, & l. uicari- us, ff. de legatio, quod si de postremis uicariis à prin- cipe constitutis sermo habeatur, illi proculdubio gau- dent illis privilegiis, quibus utuntur illi quorum sunt uicarii, l. fin. c. ut dignit. ordo seruet, lib. 1. 2. l. 2. c. de officio eius qui uices alterius gerit, & hanc Bartoli sententiam sequuntur communi uoto magne auctori- tatis doctores Alexander in Rub. ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio, nume. 14. & sequ. Romanus singulari 367. incipien. Bartholus in l. filius, Ab- bas, & Decius in cap. sane 2. de officio delegati. Ab- bas, & Felynus in c. mandata, de præsumptio. Fel- ynus

Num. 5. Citatus ab Episcopo, & Inquisitore, eadē Inquisi- tore compa- reat.

Præuilegia Inquisitorū, an competat eorum Com- missariis.

Duo uicario- rum genera.

Ans in Rub. de maioritat. & obedient. Iason in l. 1. nu. 74. ff. de officio eius. Ludonicus Gomez, qui alios in hac sententiam citat, in §. fuerat. instit. de actio. Are- tinus in §. cum autem. instit. quibus modis ius pat. po- test. sol. Iason in l. sed si hoc. ff. de in ius uocando. Cuius concordat etiam Baldus in l. aliquando, ff. de officio procon. & Cardinalis Florentinus in clemen. 1. in 6. oppositione. de officio uicarii, per illum textum cum glossa in uerbo sacerdotium. ubi dixit de consuetudine obseruari, ut distincte uicereffor gaudeat immunitate refforis.

Quare in proposito nostro, si uicarius aut commissarius Inquisitoris ab ipomet Inquisitore fuerit consti- tutus, nec ordinario præferetur, nec indistincte omni- bus aliis privilegiis gaudebit, quibus fruitur Inquisi- tor: quod si uicarius nominatim auctoritate Apostoli- ca sit constitutus, ille & gaudebit privilegiis Inquisito- ris, & ordinario præferetur, eis modis quos in hac que- stione tradit Eymericus. nam quamuis subdelegatus sit, non est tamen subdelegatus à delegato, sed ab ipso principe, & propterea par erit utriusque privilegium. & hanc sententiam ueram puto, quam uidentur quan- doque indicare rescripta pontificia, ut obseruari supra parte 2. super c. fraternitatis, §. iam hæc prohibitio, quod uideto, quamuis in casu de quo ibi uideat aliter sentire, hoc ipsum etiam tenere uidetur Locatus in ope- re iudiciali uerbo inquisitor, nu. 7. uers. in contrarium est. Sed an ita teneat nec ne, parum refert.

b ¶ Et Guido Fulcodius, postmodum Clemens IIII. Iudicis autem huius uerba ex duobus il- lis uentis codicibus, de quibus alibi diximus ita habent: Item constat qd delegatus in commisso si- bi negotio maior est quolibet ordinario, ut extra de offic. & potesta. iud. deleg. sanc. pone ergo qd citatur aliquis ab Inquisitoribus, nemo certe dicet qd possit ordinarius prohibere processum, quia in- ferior est, ut dixi, & minor in maiorem nullum ha- bet imperium, quoniam nec in parem, argumen- to 22. dist. inferior, ff. ad Trebellian. ille à quo §. tempestiuum, & potius obediendum est maiori potestati quam minori, 1. r. q. 3. qui resistit, quid igitur faciet ordinarius si illum citat, qui auditur ab Inquisitoribus? non recte agit, quia citatus est coram maiore, ff. de in ius uocando, l. 2. §. si. item si ponas, qd primo eum citauerat ordinarius, adhuc dico qd deserto eius iudicio debet uenire corā In- quisitoribus, si eum citent, ff. de re iudicata, con- tra pupillum, §. ultimo, & 11. quaest. 3. qui resistit, & ita nullus est effectus ordinarii processus, siue præueniat, siue præuentus sit ab Inquisitoribus, hæc tamen ille.

Num. 6. Citatus ab Episcopo, & Inquisitore corā quo debeat com- parere.

QVAESTIO VI.

Inquisitor à Prælati ordinis sui insti- tutus, cuius sit delegatus.

Extra questio est: Vtrum Inquisitor, qui est institutus ab ordine suo auctoritate Apo- stolica, sit delegatus tantum domini no- stri Papae, uel etiam Magistri ordinis, seu Prioris

Prouincialis, uel Ministri Generalis, seu Prouin- cialis, qui eum instituit.

Respondemus, qd tantum domini nostri Papae, & non alterius: licet, n. dominus noster Papa com- miserit prædictis ordinum Prædicatorum & Mi- norum prælati, quatenus personam eligerent, nullam tamen sic eligentibus contulit potestatem. Ita habetur supra in secunda parte in litteris Apo- stolicis Clementis iiii. & Urbani iiii. directis Præ- dicatorum & Minorū Inquisitoribus, in quibus dicitur sic: Catholicæ fidei negotium, & infra. Nā si prædicta sedes interduum prælati aliquibus ue- strorum ordinum, per suas sub certa forma com- mittat litteras, ut ad exercendum Inquisitionis offi- cium contra hereticam prauitatem, aliquos suo- rum ordinum Fratres assumere ualeant, ipsosque cum expedire uiderint, ad alios subroga- re: non tamen per hoc quod ipsi ea dumtaxat de causa in hac parte committitur: quia de Fratrurn suorum ordinum idoneitate, pleniorum habere notitiam præsumatur, aliqua eis super huiusmodi Inquisitionis negotio uobis immediate, à prædi- cta sede commisso & committendo, facultas, uel iurisdictio attribuitur, seu potestas.

COMMENT. LV.

Quæ ad hanc questionem spectant facile intelligi- tur ex his que tardidimus supra super q. 3. huius partis, cum Eymericus sentium Repertorium inquisito- rum, uerbo. Inquisitores. §. item an inquisitores. Luce- na inquisit. eodem uerbo, §. 1. et alii. Certissima est au- tem hæc EymERICI doctrina, inquisitores enim hereti- cæ prauitatis à quocunque eligantur, seu nominentur, semper sunt Papæ delegati, & ab eo accipiunt iurisdi- ctionem & potestatem, illi uero quibus hoc Romanus Pontifex committit, solum habent à Papa ministeriū eligendi seu nominandi Inquisitores, ita præciati & uere; conferunt tradita per Lapum allegatione 3. 2. in- cipient. An Frater Minor.

DE DESTITVTIONE Inquisitoris.

QVAESTIO VII.

An defuncto Romano Pontifice ex- piret Inquisitoris potestas.

Septima questio est: Vtrum defuncto Ro- mano Pontifice, qui Inquisitorem insti- tuit, statim expiret potestas Inquisitoris ab eodem defuncto Romano Pontifice instituti? Respondemus quod non, sed manet, etiā quo ad negotia non incepta. Ita habetur in c. Ne aliqui, de heret. li. 6. ubi dicitur sic: Ne aliqui dubi- tationem sollicitat excites, in dubiū reuocent, an officium inquisitionis hereticæ prauitatis solli- citudini uestra intra certos limites ab Apostolica sede commissum, expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit; præfenti declaramus edicto, Per mortem Romani Pōe. non expirat Inquisitoris potestas.

Supra pag. 365.

Supra pag. 106.

Hanc quaestionem habes etiam apud Locatum in opere iudiciali verbo, Inquisitor. S. Inquisitor non tantum, num. 38. adde Campegius apud Zanchinum tract. de heret. in praefatione.

QVAESTIO XI.

Mandari ne possit Inquisitoribus a suis praelatis, ut supercedeant ab executione officij.

Undecima quaestio est: Vtrum praelati Ordinum Praedicatorum, possint mandare Inquisitoribus suorum Ordinum, supercedere quo ad certos articulos, certae personae, seu eos suspendere, ne suum officium exequantur?

Respondemus, quod olim sic, per clausulam privilegiorum ordinum praedictorum in quaest. duabus supra proximis allegatam, ubi dicitur sic: Ipsisque quod supercedeant, iniungere, & cetera. Hodie tamen non, & bene: & hoc patet supra in secunda parte, in Privilegio Alexandrini iiii. Clementis iiii. & Urbani iiii. directo Inquisitoribus Praedicatorum, & Minoru, ubi dicitur sic: Catholicae fidei, & infra: Etsi forsitan Magister, & Minister Generales, alijque Priores, & Prouinciales, ac custodes, seu Guardiani aliquorum locorum vestrorum Ordinum, praetextu quorumcumque privilegioru, seu indulgentiarum eiusdem sedis, dictis ordinibus concessorum, aut concedendorum in posterum: vobis vel vestrum alicui, seu aliquibus iniungant, seu quoquomodo praeceperint, ut ad tempus vel quo ad certos articulos, certae personae in negotio supercedeatis eodem: Nos vobis vniuersis, & singulis auctoritate Apostolica districtiue inhibemus, ne ipsi obedire in hac parte, vel interdere quomodolibet praesumatis: Nos enim privilegia, seu indulgentias huiusmodi (quantum ad hunc articulum) tenore praesentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in vos, vel vestrum aliquos hac occasione ferri contigerit, irritas praeter decernimus, & inanes.

COMMENT. LX.

Referunt hanc EymERICI doctrinam Locatus in opere iudiciali verbo, Inquisitor. S. nota quod, num. 39. Ioannes Rojas tract. de heret. par. 2. num. 418. & Campegius apud Zanchinum cap. 31.

Hoc autem privilegium, ut praelatis suorum ordinum non teneantur obedire Inquisitores in spectantibus ad suum officium: fauore fidei ipsis tributum est. nam cum Romani Pontifices sacrum Inquisitionis officium ab omni impedimento liberum, & immune constituerent sapienter, & religiose decreuerint, vnumque ac praecipuum impedimentum nasci potuerit a praelatis religionum, si cum Regularibus Inquisitores creantur, suis praelatis obedire in suo officio tenerentur, propterea prudentissima ratione cautum fuit, ut ab eorum quo ad hoc iurisdictione eximerentur: nec praelati ordinum super Inquisitionis negotio v-

Relat. supra pag. 136.

lam habent potestatem; immo vero tamquam impedimento sancti officii acriter possent coerceri, iuxta qualitatem impedimenti, si quid eorum committerent, quae in hac quaestione recensentur, ac prohibentur illis ne faciant.

Et profecto ob eandem causam tollendorum scilicet omnium impedimentorum Pontifices summi omni etate ac tempore variis privilegijs, & praesidijs sanctum Inquisitionis officium munire studuerunt, ut ex multis constitutionibus in eius fauorem editis manifeste constat.

QVAESTIO XII.

An inquisitores teneantur reddere rationem praelatis ordinis de spectantibus ad officium suum.

SVMMA RI V M.

- 1 Inquisitores subduntur praelatis ordinis in concernentibus religionem suam.
2 Non autem in ijs quae sunt officij Inquisitionis.
3 Ab Inquisitore ad praelatos ordinis non potest appellari.
4 Diluuntur obiecta quaedam contra praefata.
5 Quae sint causa legitime remouendi Inquisitoru.

Undecima quaestio est: Vtrum praelati ordinu Praedicatorum possint mandare Inquisitoribus suorum ordinum quatenus eis, seu Capitulo Generali, vel Prouinciali reddat rationem de his, quae spectant ad eorum officium Inquisitionis prauitatis?

Respondemus quod non: Inquisitores enim, & sunt religiosi, & sunt domini nostri Papae delegati, iuxta c. Ne aliqui. de heret. lib. 6. In quantum sunt religiosi suis praesidentibus, ac domino nostro Papae sunt subditi; unde quo ad ea quae concernunt suam religionem subiecti sunt domino Papae, & etiam praesidentibus suae religionis: & ideo si Inquisitores committunt contra uota, seu regulam, aut alias obseruantias regulares, & denuntiantur, & interrogantur, et inquiruntur, tenentur ueritatem dicere de his, & de alijs etiam concernentibus religionem, ut si inquiratur quid, ubi, & quantum habent, & similia, tenentur praesidentibus eorum inquiringentibus reddere rationem, extra de stat. mon. cap. Cum ad monasterium.

In quantum uero ipsi Inquisitores sunt domini nostri Papae, & nullius alterius delegati, ut in cap. Ne aliqui. de heret. lib. 6. soli domino nostro Papae sunt subiecti: unde quo ad ea, quae concernunt ipsam delegationem, seu delegationis officium, in nullo subduntur eorum praesidentibus, sed solum soli domino Papae.

Et ideo si ipse Inquisitor indebite aliquem ueraxerit captum pro haeresi, uel ipsi capto uideretur, talis non posset appellare ad praesidentem illius religionis, sed tantum ad dominum nostrum Papam, nec Inquisitor praesidenti suae religionis petenti,

Inquisitores in quibus subduntur praelatis ordinis.

In quibus uero non sunt subiecti.

Ab Inquisitore ad praelatos ordinis appellari non quis.

tenent ut sibi respondeat de citationibus, captionibus, processibus, aburationibus, ac sententijs per eum latis, & alijs ad suum officium pertinentibus teneatur ei in aliquo obtemperare, sed soli domino nostro, cuius immediate gerit uices. Quis enim sanae mentis diceret, quod uisitor, seu uicarius Magistri Ordinis Praedicatorum, seu Ministri Generalis Minorum, ad aliquam prouinciam uisitandam destinatus, teneatur reddere rationem eorum quae reperit atque concernunt suum vicarium, seu uisitationem, alteri praesidenti illius religionis, nisi soli Magistro, uel Ministro; qui eum ad huiusmodi destinauit? Et certe si aliquis alius a Magistro, seu Ministro ei mandaret, & ille obtemperaret, uerique ignoranter ageret, & dignus pena foret, quanto magis si praesidentes ordinum Praedicatorum mandarent Inquisitoribus suorum ordinum, quatenus eis de concernentibus illorum officium redderent rationem, & illi obtemperarent, & isti & illi agerent ut ignorantibus, ac digni pena, tanquam usurpantes iurisdictionem domini nostri Papae haberentur?

Et si dicatur, quod aliquando sic factum est, respondetur, quod male factum est, & contra ius factum est, & non est curandum quid factum est, sed quid sciendum est. Nam quae contra ius sunt, debent pro infectis haberi. Nec ad consequentiam est trahendum, si illi, qui hoc fecerunt, magni fuerunt; nam in hoc magnum in iure non fuerunt, quia a iure communi exorbitauerunt: quae autem a iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda, extra de reg. iur. Nec etiam obuiat supradictis quod in c. Nolentes, de heret. in clemen. mandatur praelatis Inquisitorum, quod si eos reos reperiant, modis scilicet illicitis pecunias extorquendo, quod eos deponant, & depositos puniant; hoc autem (ut uidentur) requirit prauiam inquisitionem, in qua si interrogetur Inquisitor, teneatur super huiusmodi respondere: Nam dicitur quod hoc factum est ad correctionem Inquisitoris, & ista est sola culpa una, in qua conceditur praelatis deponere Inquisitorem in cap. allegato, a particulari, a autem ad uniuersalem, consequentia est nulla. Et etiam quia modis licitis pecunias extorque, non est actus officij Inquisitoris, immo est contra officium Inquisitoris: quia a Papa in cap. allegato Nolentes, est eis interdictum. Et si teneatur Inquisitor praelato suo requirenti, an modis illicitis a talibus extorserit pecunias respondere, non tamen sequitur quod teneatur de alijs quibuscumque respondere; utpote, quos processus fecit, si contra talem processit, quis & quid talis testificatus fuerit, & similia. Nec ualeat si dicatur, quod iuxta privilegia ordinum praedictorum, Magistri & Priores Prouinciales, ac Ministri Generales, & Prouinciales possunt Inquisitores suorum ordinum remouere seu reuocare, cum eis uisum fuerit expedire, quod denotat dictorum praesidentium non meram uoluntatem, sed causam rationabilem sic exigentem; quod requirit iudicium prauium & Inquisitionem. Nam uerum existit quod eos possunt reuocare, cum uiderint expedire, & non libera uoluntate.

Expedire, autem uideretur Inquisitorem ab officio remouere, cum eum praesidentes facti euidencia ad laborandum uiderint impotentem, infirmitate, senectute; & quod deterius est, ignorantia; seu alia, cum facti euidencia ad laborandum uiderint eum negligentem; & tunc ante debent eum sollicitare, & ad diligentiam excitare. Quod si tempore congruo expectatus noluerit uacare, possunt eum licite reuocare, uel si euidenter eis constiterit, quod pecunias extorserit modis illicitis, uisio digeste quid est de iure, & secundum glo. e. Nolentes. alleg. modis illicitis pecunias extorquere. His modis & similibus expedit Inquisitores per dominum nostrum Papam, ac per eorum praesidentes ab officio reuocare.

Sed quod ipsi eorum praesidentes inquirant cum eisdem, contra quos, & qualiter processerint, qui & quae testificati fuerint, & similia directe officij contingentia, nequaquam tenentur eorum praesidentibus in & super his inquiringentibus respondere, quia subiecti eis in huiusmodi non existunt, sed tantummodo domino nostro Papae, in quibus auctoritate eius agunt, ac uices eius gerunt, ut not. 2. q. 6. Si Episcopus. & locum eius obtinent. 93. dist. cap. ult. quare maiores in officio eis tradito ordinum praesidentibus sunt, ut in c. Sane, de offic. iudic. deleg. Minor autem in maiorem non habet imperium, immo neque in parem. argum. 21. dist. Inferior. & ff. ad Trebelli. ille a quo, quare in his obedire Inquisitores talibus praesidentibus non debent, sed Papae, quia potius est obediendum maiori potestati quam minori. 11. quaest. 3. Qui resistit.

COMMENT. LXI.

Totam hanc EymERICI disputationem transtulit Locatus in suum opus iudiciale verbo, Inquisitor. S. reddere autem rationem. num. 40. retulit etiam, sed breuius, Campegius apud Zanchinum, c. 31. uers. secundum quod ad superiores attinet. meminit eiusdem privilegij, de quo hic dicitur, Ioannes Rojas tract. de heret. par. 2. nu. 418. tota per se est facilis, nec fere indiget interpretationis lumine: uerum more nostro insigniora illustrabimus.

A particulari autem ad uniuersalem consequentia est nulla. Axioma est Aristotelis lib. 1. Prior. Analy. cap. 7. dicens, in nulla syllogismorum figura ex sumptionibus particularibus, siue sint alienae siue negantes, effici necessariam conclusionem.

Expedire autem uideretur Inquisitorem ab officio remouere, cum eum praesidentes, & c. Hae disputatione de causis, quibus remoueri possunt Inquisitores, propria erat quaestio decima: sed quoniam occasio non inepta oblata hoc loco fuit, ad hanc disputationem habendam, propterea res fuit hic ab EymERICO tractata, persequitur autem tum breuiter, tum diligenter singulas remotionis causas: sunt uero in genere tres, impotentia, negligentia, iniquitas, dolus seu fraus praetextu officij commissa, de quibus suo ordine dicam.

Ac de causis quidem remouendi iudices singularis extat constitutio in l. si quos. C. de offic. praefecti praeto.

Causae amouendi Inquisitorem.

Num. 4.

Num. 5.

Causae ex quibus possunt Inquisitores remoueri.

prato, Orient. in hac verba: Si quos indices uel propter aduersam & longinquam corporis valetudinem: uel propter negligentiam, aut turpem uel simile aliquod uitium sublimitas tua inuiles esse reperitis: his ab administratione remotis, & uice eorum alijs subrogatis, furibusque penis legitimis sub actis, ad nostrae mansuetudinis scientiam, non crimina, sed uindicta referatur. hec ibi. Sed ad Emericum reuertor.

Sub impotentia ad exercendum officium Inquisitionis contra hereticos ponit & recte, infirmitatem senectutem, ignorantiam, siue imperitiam: quibus enim quod ait hic Emericus de imperitia Inquisitorum, non fit in Barchinonensi impresso, nec in Bononiensi, nec in codice Cardinalis de Gambaro, in Sabellano tam recte ponitur, ut paulo post aperiam.

Ob quam infirmitate possit Inquisitor remoueri.

Sed iam percurramus singula. de infirmitate distinguenam: nam quaedam est temporalis, alia uero perpetua, ob temporariam, siue transuentem infirmitatem non est Inquisitor remouendus; nam tunc ipsemet Inquisitor infirmitate durante, potest sibi vicarium, seu commissarium instituire, cui conferat plenarie uices suas; quod iure fieri posse alibi docuimus: nam cum sit principis delegatus, ob iustam causam potest subdelegare. infirmitatem uero & absentiam iudicis delegati, iustas esse subdelegandi causas explorati iuris est. l. 1. ubi communiter Doctores. ff. de officio eius cui mand. est iurisdic. ubi uero liberatus fuerit a morbo, poterit ad se subdelegatam iurisdictionem reuocare, ut optime docet Bernardus Comensis in lucerna uerbo, Inquisitor. §. 2. cuius sententiam ueram esse aduersus Paormitanum in c. uenerabili. num. 6. notabili. §. de officio delegati. & Locatum in opere iudiciali uerbo, Inquisitor. numero 9. copiose alibi probant.

Quod si infirmitas, aut perpetua sit, aut talis ut Inquisitionem uel omnino impediatur, aut certe ineptio rem reddat; tunc remouendus erit. argumento textus in l. morbus fonticus. ubi glossa & Doctores. ff. de uerb. signifi. Et eorum que docet sanctus Thomas 2. 2. qu. 1. 7. art. 2.

De senectute idem sentiendum arbitror, cum morbo comparetur, iuxta illud Terentianum: Senectus ipsa morbus est. & ideo de senibus etiam distinguendum arbitror. Quidam enim sunt adeo senio confecti, ut nec memoriam ualeant nec iudicio; qui quauis fuerint prudentissimi, interdum tamen uel deliberrant, uel non sunt eorum consilia tuta ob rationis & iudicij imbecillitatem, de quibus uere accipitur illud: Bis pueri senes. & hi iuste, immo necessario remoueri debent.

Inquisitores quando ob senectutem possint remoueri.

Sunt alii consistentes, & mente & iudicio ualidi, qui & ob multam aetatem, & rerum experientiam, multa prudentia decorantur: & hi non modo remoueri non debent, uerum in officio sunt confirmandi; quamuis illi id tractare recusent: hi enim ad regendum & gubernandum aptissimi sunt, ut grauitate uere docuit Aristoteles lib. 7. politicorum; & beatus Hieronymus Epistola quadam ad Nepotianum, traditque optime Archidiaconus in cap. tanta. distictio. 86.

Iam qui dicantur senes, docet Speculator tit. de testib. §. nunc tractemus. uersicu. sed quos uocat

A senes. & Felinus in cap. quoniam. extra, ut lite non cont. est.

Quod uero ad imperitiam spectat, exploratissimum est ob eam posse Inquisitores amoueri, si enim non sunt quales docuit Emericus paulo ante quast. 1. uelut inepti reici debent. & generaliter quidem cautum est, iudices omnes peritos esse oportere: imperitos uero remouendos. in authent. de iudicibus. §. 1. consentit textus in c. ex litteris. §. ceterum, de consanguinit. & affinit. cuius uerba sunt, Ceterum tuam prudentiam uolumus non latere, quod non sunt causas matrimonij tractandae per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habeant iudicandi & statuta canonum non ignorent. haec tenet ibi.

Quod multo magis obseruari debet in causis fidei, quae causis matrimonij praeponderant. facit textus in §. 1. instit. de officio iud.

Debent autem Inquisitores, si fieri potest, theologica, iuris canonici, & civilis periti esse: nam & peritorum nomine hos intelligimus, ut docet Ioannes And. in c. ut commissi. de heret. lib. 6. quod si cum eliguntur (ut sepe contingit) non plene intelligunt quae ad exercendum hoc grauissimum officium exiguntur: at deinde oportet eos diligentissimos esse in cognoscendis omnibus his, sine quibus uix possunt uolueri satisfacere; & nisi ita faciant, non dubito quin grauissime peccent.

Nunc uero huic incommodo satis occurrere poterunt Inquisitores, cum in uo hoc Directorij volumine demus illis quidquid ad eorum officium secure exercendum attinet, nam quod non est apud Emericum tractatum, in nostris hisce exiguis laboribus uidebunt fortassis non male explicatum.

De negligentia, nulla dubitatio est, quin ea causam praebet ad Inquisitorum remouendum, cum generaliter quilibet praelati iurisdictionem habentes possint ob negligentiam circa officium suum remoueri, si qui Episcopi. l. quast. 1. Glossa, Hostiensis, & communiter Doctores in c. excommunicamus. 1. §. ut de heret. et negligentia dolo equiparatur. Speculat. tit. de restit. in integrum. §. 1. uersu. ut autem. iam quanto tempore inducatur, & quomodo probetur negligentia, tradit Bayr. in tract. de testibus, & Felinus in c. si autem. de rescript. nu. 3.

Monebo hic, ut Inquisitores in hac fidei causa negligentiam omnino euitent: quoniam etsi in omnibus iudicibus negligentiam circa officium suum graue peccatum sit; in Inquisitoribus tamen ingens est scelus, & non caret fauoriae hereticorum suspicione, iuxta tradita per Emericum par. 2. quast. 53. nu. 1. hinc grauissima olim poena. statuta sunt in Episcopos negligentes procedere aduersus hereticos, ut accuratè docet Conradus Brunus lib. 4. de heret. capi. 1. & tradit textus in cap. excommunicamus. l. §. ut.

Generaliter autem cum appello negligentem, qui aut non exercet, aut debito tempore non exercet quae ad munus suum spectant: itaque non modo dico negligentem eum, qui non procedit contra hereticos, uerum etiam illum, qui non debito tempore procedit; ut si procedat quando capi non possunt, aut quando iam haereses docuerunt, cum potuerit, si diligenter egisset, haec incommoda praecauere. & dene-

Iudices ob imperitiam remouendi.

Peritorum nomine qui intelliguntur.

Ob negligentiam remouendi Inquisitores

Inquisitores omnino negligentiam euitent.

Quis dicit negligentem.

de negligentia Inquisitorum extat textus in clem. 1. de heret. §. uerum quia. uersu. quod si odii.

Denique ob iniquitatem possunt etiam remoueri inquisitores, de qua loquitur hic Emericus numero 5. dum ait uel si euidenter eis constiterit, quod pecunias extorserit modis illicitis. sub iniquitate ergo pono cum auctore primum auaritiam, & extorsionem illicitam pecuniarum sacri officij pretextu, per textum in clem. 2. §. 1. de heret. & facit textus in l. illicitas. ff. de officio praesid. & in c. in tantum. & in c. audimus. de stm. tradit Bernardus Comensis in Lucerna uerbo, inquisitor. §. 10. & Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 53.

Nomine Pecuniae quid intelligatur.

Non omne uero pecunia (ut obiter id dicam) hoc loco non solum intelligimus pecuniam numeratam aut causam, sed rem etiam quamcumque pretio aestimabilem, ut ait optime Zabarella in dicta clem. 2. de heret. quod apertissime docet Hermogenianus in l. pecuniae nomine. ff. de uerb. signifi. dicens: Pecuniae nomine non solum numerata pecunia, sed omnes res, tam soli quam mobiles, et tam corpora quam iura continentur, haec ille.

Rursus sub iniquitate colloco prauitatem, qua imponunt alicui crimen, uel suspicionem haeresis, de qua in clem. 1. §. uerum quia. de heret. traditque Bernardus Comensis in lucerna uerbo, inquisitor. §. 9. & alii communiter tum ibi, tum alijs locis.

Alijs quoque modis possunt per iniquitatem inquisitores in grauissimo & integerrimo tribunali delinquere, quos singularim tradere non est artis. atque ut tandem finiam, nulla sunt causa ob quas possunt inquisitores remoueri, quae ad haec tria generalia capita non referantur.

Inquisitores delinquentes a quo puniendi.

Quod si queras a quo puniri debeant inquisitores, cum in causa sancti officij deliquerint, respondebo iure cautum esse in clem. 2. de heret. §. qui equidem. ut a suis praelatis puniantur in hac uerba: Qui equidem praelati, inquisitores et commissarios praedictos reos inde repertos ab officijs amouere, et amotos alios punire debite seu corrigere teneantur. haec ibi.

Ceterum hodie sicut nec Praelati ordinum constituunt, aut destituunt seu remouent Apostolicos inquisitores, ut supra q. 9. dictum est, ita nec eos puniunt, sed ea res ad Cardinales inquisitores generales in uniuersa republica Christiana delata est, ipsi enim culpabiles puniunt.

In Hispania praesens inquisitionis (quem Maiorem inquisitorem uocamus) inquisitores delinquentes coercet, quod iure uidetur posse facere per textum in dicta clem. 2. de heret. quem paulo ante uelimus, et refert Emericus supra q. 10. huius partis. nihilominus diplomate quodam Leonis X. Pontificis maximi id ei expressius indultum est.

Quibus tamen minime obstantibus quotiens domino Papae uisum fuerit ad Rom. curiam libere potest quoslibet inquisitores quorumcumque regnorum uocare, citare, & punire: cum sit omnium iudex, & inquisitores ab eo sint delegati, & ad eum spectet eorum causas delictaque cognoscere & coecere, quod si alij de eis cognoscant, id ex potestate a Papa concessa contingit, quam quotienscumque uoluerit, & auferre poterit, & ad se negotium auocare.

Ex quibus fit consequens, minus decenter & uere Ioannem Roiam tract. de heret. par. 2. tit. de priuilegijs inquisitorum, num. 417. uersu. item inquisitores, dixisse, inquisitores non posse ad Rom. curiam citari; id enim absolute & simpliciter falsum est. Equidem non possunt inquisitores a quibusuis iudicibus, & pro quibusuis causis sicut alij quilibet ad Romanam curiam euocari, at a Romano Pontifice uel proprio & immediato iudice, & possunt quidem citari, & debent ipsi (nisi rebelles haberi uelint) & obedire & comparere, nullis indulijs aut priuilegijs obstantibus, quorum ope nullo pacto a Romano Pontifice iurisdictione eximi possunt.

Citari possunt Inquisitores ad Romanam curiam.

Postremo cum de puniendis inquisitoribus in causis sancti officij delinquentibus agitur, id obseruandum censeo quod beatus Thomas aduocabat 2. 2. quast. 70. art. 2. ad 3. argum. edisserens de coercendis Cardinalibus Rom. Ecclesiae, ut scilicet caueatur ne ex condemnatione, aut punitione alicuius eorum derogetur in opinione hominum dignitati & auctoritati sancti officij sacrosanctae inquisitionis, quod est periculosius, quam impunitum relinquere aliquem peccatorem: nisi tale esset delictum unde scandalum oriretur, ac propterea non esset impunitum relinquendum; cum enim inquisitores Apostolici multis ac praesertim sceleratis hominibus sint formidabiles & inuisi, si facile ac publice punirentur, non difficulter eorum delicta a populo stulto & insana plebe in odium & dedecus sancti officij traherentur, itaque cum necessitas punire inquisitores cogit, caute id fieri debet, ne in superiora incommoda prolabamur.

Caute sunt puniendi Inquisitores.

Et quod deterius est, ignorantia. Haec uerba in solo codice Illustriss. Cardinalis Sabelli reperiebantur, quae nullo pacto uisa sunt omittenda, & satis est uerisimile haec scripsisse Emericum, ut prioribus preceptis consentanea tradat, cum enim supra q. 1. huius partis dixerit, inquisitorem debere esse eminenter eruditum, consequitur eum propter ignorantiam, seu imperitiam remoueri posse, ut paulo antea diximus.

Num. 5.

DE INSTITUTIONE Commissarij Inquisitoris.

QUESTIO XIII.

An Inquisitor possit instituire sibi Vicarium.

Triadecima quaestio est: Vtrum inquisitor possit sibi Vicarium seu Commissarium auctoritate Apostolica instituire?

Respondemus quod sic: quia delegatus est domini nostri Patris, ut dictum est supra in hac par. 3. q. 4. et patet in c. Ne aliqui. de hereticis lib. 6. Delegatus autem potest subdelegare. C. de iudicijs. l. a iudice. et extra de offi. iudic. deleg. c. Super quaestionum, Possunt igitur Inquisitores subdelegare, et commissarios seu uicarios facere uel instituire, et hoc supponitur in cap. Multorum. de heret. in clem. §. uerum. ubi dicitur sic: Verum, et infra; Episcopo et inquisitori praedictis, ac alijs ad

Relat. supra pag. 111.

M m dicti

di& executionem officij substituendis ab eis in virtute sancte obedientie, & sub interminatione maledictionis eterne precipimus, &c. & supra eo. c. Porro. & eo. tit. in c. Nolentes. §. & tam ipso rum; ubi dicitur sic: Et tam ipsorum quam Episcopo rum, seu capitulorum sede vacante, super hoc deputatis commissariis quibuscumque, districtius iniungentes, &c. & infra: Notarii vero, & officiales dicti officii, nec non Fratres & socii Inquisito rum, & commissarii ipsorum, qui dictos In quisitores aut commissarios, &c.

COMMENT. LXII.

Non inepte hanc quaestionem proposuit EymERICUS: quia olim & initio constituta delegata inquisi tionis, & paucis post tempore dubitatum fuit, An in quisitores possent sibi vicarios, seu commissarios con stituere. hodie tamen haec res omni dubitatione caret, non modo per canones in hac quaestione ab Eymérico citatos; verum et ob sequentia Pontificum rescripta: in primis vero per bullam Pii I. incipientem: Cum iam dudum. missam ad Gabrielem de Barchinona in quisitorem Bononiensem, quam vidimus in Archivio inquisitionis Bononiensis. et per Bullam Clementis VII. missam ad Paulum Butigellam, quae incipit: Cui sicut. ubi ita scriptum extat: Decernimus insuper, ut uestros vicarios siue commissarios instituere valeatis; viros uestra sententia prouidos, aptos, & idoneos, dummodo aetatis trigessimum annum attingerint. haec ibi. Refertur in libro privilegiorum ord. Prae dicat. fol. 201. pag. 2. & in bullario litterarum Apo stolicarum pro officio inquisitionis in fine huius operis. Quod si plura huc spectantia videre cupis, ea tra dunt Decius in cap. cum causam. de appella. notabili 3. Antonius Butrius, Panormitanus, & ceteri in c. super quaestione. §. si vero de officio deleg. Bonifacius Vitalinus in clemen. 2. de haeret. nu. 30. & seq. Gondissalvus tract. de haeret. q. 7. num. 13. Zanchinus de haeret. c. 30. & ibi Campegius. Repertorium inquisi torum verbo, inquisitores. §. an inquisitor. & verbo, commissio. Ioannes Roias in singularibus fidei, singu la. 97. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisi tor. §. 2. Simancas de catho. instit. tit. 34. num. 39. & alii, ex quibus intelliges & delegatum posse subdele gare, & inquisitorem plenarie posse committere vices suas: quod & verum est, & sequenti commentario suus ostendemus.

QVAESTIO XIII.

An vicarii Inquisitoris ab ipso solo institui possint, & non ab eius praelatis.

Varta decima quaestio est: Vtrum solus Inquisitor possit in officio sibi tradito vicarios seu commissarios instituere; uel et Magistri & Prouinciales Ordinis Praedicatorum; Mini stri Generales & Prouinciales Ordinis Minorum illud possint?

A Respondemus, quod solus potest inquisitor, & non dictorum ordinum praesidentes: quia praesidentibus nulla attribuitur potestas, seu iurisdic tio prauitatis haereticae officium exequenti: sed tan tum attribuitur eis ministerium inquisitorum per sonas eligendi; quia praesentitur, eos habere suo rum fratrum notitiam plenioram, ut dictum est supra parte ista. q. 10. Quare ipsi inquisitores, & non dictorum ordinum praesidentes, sunt in dicto inquisitionis officio delegati, & consequenter ipsi inquisitores solum possunt sibi commissarios sub stituere, & subdelegare.

COMMENT. LXIII.

Praeterea creandi Vicarios seu Commissarios lucu lenter ostendit Eymericus supra in principio huius 3. partis nu. 37. & multis sequentibus; at ex il lis non liquebat huius difficultatis solutio, & propte rea hoc etiam fuit declarandum. Vniuersa vero conclusio ne rem absoluit, videlicet a solis Inquisitoribus, non ab eorum praelatis, de quibus hic, posse creari commissarios seu vicarios. ratio, quia videtur vera est & certa, nec indiget amplius declaratione nostra.

Hanc quoque quaestionem. Locutus transiit in suum opus iudiciale, verbo, Vicarius.

C Inquisitor non modo vnus aut alterus, sed plures interdum Vicarios aut Commissarios sibi constituere potest, cum eius diocesis seu prouincia late patet, ac mul ta in ea ciuitates continentur: nam cum tunc inquisi tor, singulis per se interesse non possit, necesse est Com missarios in eis constituere.

D Creabit vero in singulis vnum commissarium vi rum prudentem, doctum, Christianum veterem, pium, & negotio aptum atque idoneum, sui vel alterius ordi nis religiosum, aut clericum secularem, verbi gratia aliquem in ecclesia principali eius ciuitatis in dignita te constitutum, aut canonicum, quem proculdubio credat negotia fidei diligenter & iuxta canonicas sanctio nes esse curaturum, iam qualis esse debeat inquisitoris Commissarius paulo post docet auctor q. 16.

QVAESTIO XV.

An Inquisitor vices suas alii plene committere valeat.

SVMMA RIVM.

- 1 Inquisitor vices suas alii plene committere potest.
- 2 Vicarius inquisitoris non potest Vicarium substituere.
- 3 Quanam sibi reseruare consueverint inquisitores.
- 4 Et communi & priuato iure licet inquisitori plenarie committere vices suas.

Vintadecima quaestio est: Vtrum Inquisitor Vicario suo seu commissario, possit plenarie committere vices suas?

1 Respondemus quod sic; Nam inquisitor (ut dictum est supra parte ista, q. 13.) est delegatus domini nostri Papae, ut patet in c. Ne aliqui. de haere. lib. 6. Et ois delegatus potest subdelegare, & al teri plenarie committere vices suas, ut extra de offi. iudic.

iudic. deleg. Super quaestione.

2 Non tamen sic plenarie, & sicut Inquisitor potest Commissarium instituere, quod duple commissarius possit etiam alium commissarium substituere: nam subdelegatus non potest subdelegare.

Potest igitur inquisitor commissarium instituere, & eidem committere, ut possit delatos uel suspectos citare, testes examinare, reos condemnare, & generaliter eidem committere plenarie vices suas.

3 Sed licet possit, attendat tamen quibus comittit: nam in pluribus non sunt ita experti sicut inquisitores, nec ita reuerentur, nec timetur; & ideo non committitur eis regulariter condemnatio re lapso rum, nec impenitentium: imo etiam raro quod possint sententias diffinitivas ferre, nisi prius consultato inquisitore, cuius est processus etiam suorum commissariorum, quadam decencia defendere.

4 Sed si inquisitor potest de iure communi de delegatus, commissarius suis committere plenarie vices suas, cur non & iure priuato? ut in priuilegiis Urbani, Innocentii, Alexandri, & Clementis summo rum Pontificum ad inquisitores. Et in cap. Vt commissi. de haeret. lib. 6. conceditur eisdem inquisitoribus, quatenus possint committere citatio nes, testium examinationes, & sententiarum denuntiationes. Respondet Io. And. quod propter praedi ctam decretalem, Vt commissi. olim dubitabatur à nonnullis, an inquisitor hoc posset: sed hodie non est dubium, quia est expressum in c. Multo rum. §. uerum. & in c. Nolentes. §. inquisitoribus, & §. Notari de haeret. in Clemen. ubi expresse com mittitur inquisitoribus substituere, & commissarios ponere, not. de hoc Io. And. in c. Nolentes. al legato.

COMMENT. LXIII.

Ex hac quaestione duae potissimum colliguntur asser tiones.

Prima est: inquisitores Vicariis seu Commissariis de se institutis plene committere possunt vices suas.

Altera est: Commissarius tamen cum plena pote state institutus, non potest sibi alium Commissarium substituere.

Quantum ad primam assercionem attinet, eam ab uide docuit Eymericus paulo antea in hac 3. par. titu. De forma instituendi Vicarium specialem. num. 37. & dixi ibi. eamque ostendunt etiam illi, quos citauimus paulo ante super q. 13. §. quod si plura. quibus adde Locatum in opere iudicali verbo, inquisitor, nu. 4.

Num. 2. Subdelegatus, an possit subdelegare, anceps quaestio.

1 Non tamen sic plenarie, &c. Haec est secunda assercio, quam probat Eymericus dicens, subdelegatum non posse subdelegare. Haec tamen ratio valde est controuersa & anceps inter Doctores: nam Raphael Fulgosus in l. more maiorum. ff. de iurisdic. om. iud. quem videtur laudare Iason in l. à iudice. C. de iudic. subdelegatum posse iterum subdelegare ex multis cõtendit. cuius plane rationes non sunt fortassis debiles, nec contemnendae, quas apud ipsos videto, neque. n. instituti nostri est scholastico more

A singula discutere, sed summam certiora tradere.

Panormitanus tamen in c. cum Bertholdus. nu. 25. extra de senten. & re iudi. hanc difficultatem distinctio ne tollebat. horum tamen sententias (communiora & verisimiliora secuti) libenter omitimus.

Communis enim opinio est, delegatum principis, qualis est Inquisitor, subdelegando, non posse dare facultatem subdelegato suo seu Vicario, ut iterum ille subdeleget. ita glossa singularis in c. super quaestione. §. porro. verbo, transfert. de officio iudi. delegati, & glo. in c. cum causam. verbo, delegatus. de appellat. Archidiaconus in c. quamuis, & Ioan. And. in c. is cui. de officio deleg. li. 6. Alexander in d. l. à iudice. C. de ind. quod ipsi sequitur expresse Albericus in l. more maiorum. ff. de iurisdic. om. iud. & Panormitanus in c. si per quaestione. §. si vero. num. 2. de officio iud. deleg.

Probari potest haec sententia, quam hic sequitur Eymericus viuis quibus nec obscuris rationibus. prima est Ioan. And. praecitato loco: quoniam si delegatus pos set suo vicario aut subdelegato concedere facultatem subdelegandi, progressus esset in infinitum: nam & sub delegatus subdelegati id etiam posset, cum nulla diuersi tatis ratio afferri commoda possit aut probabilis. pro gressus vero infinitos vitari leges iubent. l. fideicom missum. §. si quis. ff. de legat. 3.

Altera ratio & vera esse potest: quoniam delegatus potestatem quam habet subdelegandi, à lege habet, quod est velut personale priuilegium, quod cum personam, cui tribuitur, sequatur, in alterum trans ferri non potest, & cum persona extinguitur. cap. pri uilegium. de reg. iuris lib. 6. notat. Bart. in l. si quis qui pro emptore. ff. de usucapio. & glossa in c. quam sit. de electio. lib. 6. ex quibus fit perspicuum, doctrinam EymERICI hoc loco securam & sanam esse, & communi bus interpretum votis niti. quare Commissarius non potest sibi alium substituere commissarium.

Quam autem facultatem possit inquisitor conce dere suis commissariis, copiose explicatum est supra in hac 3. parte num. 37. super tit. de institutione Vicarii seu Commissarii.

QVAESTIO XVI.

De aetate & conditionibus Vicarij Inquisitoris.

Extadecima quaestio est: Inquisitoris Vicarius seu Commissarius cuius debet esse conditionis, & praesertim aetatis?

E Respondemus, quod debet esse uir litteratus, constans, & firmus, multum circumspectus, fideique zelator seruidus, ut literatura, at que scientia sciat discernere inter lepram & lepram, haeresim & haeresim, catholicam ueritatem & haereticam prauitatem, ut constanter aduersitates et labores toleret patienter, nec trepidet, sed constanter et uiriliter negotia fidei exequatur, ut circumspectione sit prouidus, atque prudens, et sciat prouidere quo modo et qualiter sit agendum et ut fidei zelo et feruore sit deuotus, ac sub spe mercedis aeternae negotia fidei deuotius exequat.

Quantum vero est de etate, non est in iure ex- pressum de ipso commissario, quamvis de Inqui- sitore quod debet attingere quadragimum an- num, in c. Nolentes, de hære. in Clemen. glof. ta- men Io. And. ibi habet, qd idem de commissario putat; sed si ipse putat, non sequitur, quod alij pu- tent, nec quod ita sit, cum iure non sit cautum.

COMMENT. LXV.

Quales esse debeant In- quisitorij Vi- carii.

¶ Vt sunt partes, vna est de qualitate commissarij, altera de eius etate.

Quantum ad primam attinet, eadem ferme dicit Emericus de qualitate Vicarij Inquisitoris, quæ su- pra quæst. 1. de ipsomet Inquisitore tradiderat; nec immerito: nam cum subrogatum seu substitutum de- beat sapere naturam eius in cuius locum subrogatur. l. parabolani. C. de Episco. & cleri. eadem qualitates, quibus decoratur inquisitor, debent eius commissarium illustrare.

Triginta an- ni sufficiunt in Vicariis Inquisitorij.

¶ Quantum vero est de etate, &c. De etate co- missariorum, vt vere scribit hoc loco Emericus, iure nihil cautum nominatim ostenditur: & quidam annos quadraginta natum esse debere vt Inquisitorem vole- bant. quam opinionem, quamvis non refellat auctor; non tamen videtur approbare. ac satis tuto dici po- terat pauciores annos natum constitui olim potuisse, cum regulariter, nec omnia, nec maxime ar- dua fidei negotia, inquisitorum Vicario demandari solerent.

Verumtamen hodie hac controversia sublata est per rescriptum Clementis VI. quod incipit: Cum sicut. S. decernimus, quo loco & commissariorum qua- litas, & eorundem triginta annorum ætas luculenter prescribitur. eius rescripti verba relata sunt a nobis paulo antea super q. 13. vbi videto.

QVÆSTIO XVII.

De destitutione commissarij Inquisitoris.

SVMMA RIVM.

- 1 Vicarium inquisitoris amouere non possunt Pra- lati ordinis.
- 2 Electio persone inquisitoris cur sit Prælati com- missa.
- 3 Verba canonis non sunt in pœnalibus exten- denda.
- 4 Locus à maiore non habet semper locum in iure.
- 5 Vicarios & Notarios Inquisitorum mutare non licet Prælati.
- 6 Quales se præstare debeant Prælati erga inquisi- tores, & contra.

Decima septima quæstio est: Vtrū In- quisitoris Vicarium seu commissa- rium, possint Magistri seu Piores Prouinciales ordinis Prædicato- rum, vel Ministri Generales seu Pro- uinciales ordinis Minorum, infra eorum ordi- nem amouere?

A Respondemus, quod non: Nam eius est desti- tuere, cuius est instituire; & omnis res per quascū- que causas nascitur, per eandem dissoluitur. extra de reg. iur. Magistrorum aut, Priorum Prouincia- lium, seu Ministrorum, non est Vicarium seu Co- missarium Inquisitoris instituire, sed solius In- quisitoris, vt patet supra hac parte 3. q. 14. vbi de hoc queritur: Igitur nec illorum prædicti, sed solius Inquisitoris est Vicarium suum destituere. Et vltra: Delegati. n. est subdelegere: & illius solius in officio, ad quod est delegatus. C. de iudiciis. A iudice, & extra de offi. iudi. deleg. Super quæstio- num. Inquisitor autem domini nostri Papæ est de- legatus, vt patet in cap. Ne aliqui. de hære. lib. 6. & non Magistrorum, nec Ministrorum, nec Prio- rum, vt patet supra parte 3. q. 6. vbi de hoc quæri- tur: Igitur Inquisitoris solius est sibi Vicarium sub- delegare, & subdelegatum tenere, & à subdelega- tione, cum ei videbitur, reuocare.

Inquisitoris Vicarium nō possunt remouere eius Prælati.

2 Et amplius: Licet enim Magistrorum; Mini- strorum, & Priorum Prouincialium sit personam Inquisitoris eligere, vt patet in eorum privilegijs & indultis; hoc id est; quia pleniorum notitiam de idoneitate suorum Fratrum videntur habere, quàm dominus noster Papa; & ideo commisit eif- dem personam eligere, vt de hac causa patet in pri- uilegijs Inquisitorum Vrbanj IIII. & Clemen- IIII. Catholica fidei; & patuit supra hac parte 3. q. 1. Nullam tamen potestatem seu iurisdic- tionem super dicto inquisitionis officio tribuit præ- dictis antedictis, vt patet expresse in privilegijs, & quæst. prædictis, sed personæ ab eis electæ, scili- cet Inquisitori, cuius tamen est auctoritate Apo- stolica Vicarium sibi instituire, & subdelegare, in causa fidei procedere, inquirere, testes cogere, & examinare, & sententiam cum diæcesano ferre. Sicut igitur prædicti præfidentes non possunt in causa fidei procedere, nec testes ad testificandum cogere, nec processus Inquisitoris detinere, nec reuocare, nec eius sententias mutare, nec testes prohibere ne deponant; sic nec possunt Vicarios in officio instituire, nec institutos destituere, nec eis mædare ne procedat: quod si fecerint, tamquàm impeditores officij inquisitionis, excommunica- tionis mucrone eo ipso sunt percussi, in qua si ste- terint per annum animo indurato, ex tunc sunt vt hæretici condemnandi, vt patet in c. Vt inquisitio- nis officium, de hære. lib. 6. Et vltra hoc contra eos vt contra fautores hæreticorum, per ipsos In- quisitores est procedendum, iuxta privilegiū Vr- bani IIII. & Clemen. IIII. Præ cunctis, in §. ceterum vero. quod habetur supra pat. 2. Vicarium igitur Inquisitoris instituire & destituere est Inquisito- ris solius, & non alterius nisi domini nostri Papæ, qui habet super istum & illum plenitudinem po- testatis.

Electio perso- ne Inquisito- ris cur sit Prælati com- missa.

Relat. supra pag. 136.

D Nec valet quod allegatur ab eorum quibusdā, qd eis committitur potestas inquisitorē instituendi & destituendi, & consequenter eius Commis- sarij per locum à maiori, t quia cui conceditur quod est plus, videtur & concedi quod est minus: Nam commissio facta alicui tantum valet, quan- tum verba sonant, nec sunt verba extendenda pre- fertim

Relat. supra pag. 129.

Authen. multo magis C. de sacros. eccles.

ferim in odiosis & pœnalibus, quia odia restringi, fauores autem congruit ampliari. extra de reg. iur. ¶ In privilegijs autem prædictorum præfide- rium, & commissionibus eis factis, & si sit men- tio de Inquisitoris destitutione, non tamen de de- stitutione eius Vicarij; quare cum destitutio sit odiosa, non est ad Vicarios extendenda.

Cap. odia. de regu. iur. lib. 6.

4 Nec locus à maiori in iure habet locum. Si enim Papa aliquem delegat ad inquirendum de vita, moribus & regimine alicuius Magistrj uel Ministri Generalis cum potestate etiam deponendi, de quibus est informatus seu deformatus, nul- la facta mentione in commissione de Prioribus, vel Ministris Prouincialibus, seu Guardianis, nun- quid poterit de eis inquirere accos deponere? ne- quequam. Sic nec in proposito. Destitutio ergo di- cti Vicarij ad Inquisitorem, & non ad prædictos noscitur pertinere.

Et vltra: Si enim dominus Papa male, sed ue- re informatus de malo regimine, vita, & moribus Archiepiscopi per eius bonos suffraganeos & Ec- clesie zelatores, delegat aliquem ut inquirat de Archiepiscopo, cum potestate eum suspendendi uel deponendi, nulla facta mentione in litteris de- legationis de inquisitione, suspensione, seu depō- sitione fiendis de suffraganeis antedictis, poterit ne delegatus agere ad suspensionem uel depōsiti- onem suffraganeorum prædictorum? nequaquã: sic & in proposito; cum in litteris Apostolicis prædictis præfidentibus directis fiat mentio tan- tum de destitutione Inquisitoris, & non eius Vi- carij; poterit illum ex causa legitima, & non uoluntate libera deponere, ut habetur supra parte ista 3. q. 10. sed nō eius Vicarium: sed amoto In- quisitore spirat statim potestas Vicarij antedicti.

Al. conce- dere.

Notarij In- quisitorum à Prælati non possunt amo- ueri.

5 Minusque ualere uidetur quod ab eorundem quibusdam replicatur; quod præfidentes prædicti possint Fratres suos de loco ad locum, ab officio ad officium transferre ad libitū uoluntatis; quod nequaquã fieret, si non possent Vicarios & Com- missarios Inquisitorum destituere libera uolunta- re: Nam ab illo eodem, scilicet à domino nostro Papa, cuius est religiones condere, t & approba- re, & sustinere, & privilegiare; a quo dicti præ- fidentes habent quod præfideant, & quod Fratres eis subiaceant, ab eodem habent Inquisitores, & eius Commissarij, & Fratres, qui antequam intra- rent ordinem, habebant auctoritatem officij no- tariatus exequendi, quod in causa fidei procedat, Inquisitor ut delegatus & Commissarius ut sub- delegatus, & Frater quidam notarius, si per Inqui- sitorem fuerit requisitus, quod sit eius notarius au- thoritate tunc Apostolica fultus, ut in cap. Vt offi- cium. §. ad conscribendas. de hære. lib. 6. Quare præfidentibus non licet eos in officio eis tradito, impedire, eos de loco ad locum transferendo, uel de officio ad officium trāsmutando, per quod ip- si in causa fidei ne procedant, ualeant impediri; nec ipsi dictis præfidentibus in huiusmodi sunt subiecti, sed domino nostro Papæ; & ideo illi & non istis debent obedire: nam potius est obedi- dum maiori potestati, quàm minori. ¶ I. quæst. 3. Qui resistit.

6 Debent igitur Præfidentes prædicti, Inquisito- res, eorum Commissarios & socios ac notarios sonere, & causam omnem licitam præstare, ut tã salubre officium diligentius exequantur, & ad cõ- trarium nullatenus causam dare debent.

Saluberrima admonitio.

Et etiã Inquisitores (salua sui officij libera exe- cutione, Fratibus materiam non præstare, ut à sua obedientia resiliant salutari. Igitur illi & isti suis terminis sint contenti, cum sint instimul diui- nis obsequijs mancipari.

COMMENT. LXVI.

In tota hac quæstione vni præcipue axioma tra- ctatur, videlicet: Solum Inquisitorem posse Com- missarium à se institutum deponere, & nullo modo id posse religionum suarum præfectos. quod axioma probat multis eisdemque uinis quidem ac spiranti- bus rationibus: inde vero obstantia diluit argum- ta, ibi: Nec ualet quod allegatur ab eorum qui- busdam.

Solutus Inqui- sitor deponit Vicarij sibi substitutum.

Totam hanc tractationem retulit Campegius apud Zanchinum, breuius tamen, cap. 30. vbi denique di- cit. & Locutus in opere iudiciali, verbo, Vicarius. num. 1. & alij. Est autem tota quæstio facilis, & per se perspicua, adeoque dilucide loquitur auctor, vt nul- la nostra fusiore interpretatione indigeat, vno excep- to, quod mox explanabo.

a ¶ Nec locus à maiori in iure habet locum, &c. Num. 4. Depositionem Commissarij esse odiosam, ut in pro- ximis præcedentibus verbis ostendit Emericus, cer- tissimum est, & exploratissimum: at locum à maiori in iure non habere locum, paradoxon videtur esse & improbabile, cum communis sit theoria, argumentū à maiori & forte esse in iure, & frequens, & vtile. c. licet vniuersis. vbi glossa extra de testibus. l. nec ex vera. C. de acquiren. possess. l. 1. C. de negotijs gestis. glossa, Ioan. And. & Panorm. in c. cum in cunctis. de electio. & copiose Euerardus in locis argumentorum legalibus in loco à maiori.

Locus à ma- iori in iure ua- lidum.

D Sed quo aperius hac intelligas, sige Emericum huic argumento respondere: Cui licet quod est plus, licet vtiq; quod est minus. c. cui licet. de regul. iur. lib. 6. at prælati ordinum licet remouere Inquisito- res, quod videtur plus: ergo licebit Commissarios eo- rum, quod est minus. Emericus respondet maiori propositioni dicens, prædictam regulam in iure nō ha- bere locum, id est, non semper habere locum; quod est verum: nam argumentum à maiori tunc solum pro- cedit, quando minus continetur sub maiori tanquam species vel pars, cum itaque Vicarius Inquisitoris non sit eius pars, aut species subiecta, non mirum, si is qui remouet Inquisitorem, non possit remouere eius Vicarium.

Locus a ma- iori ad mi- nus, quando nō procedat.

Rursus dico, sape eos qui possunt maiora, non pos- se agere minora, quotiens ius, consuetudo, vel privile- gium repugnant. Sed vide Hostiensem & Prepositum in cap. per venerabilem. extra qui filii sint legit. glof. singularem in Clemen. vi. verbo, defensor. de re- bus Eccles. non alienan. Paulum Castrensem in auth. multo magis. C. de sacros. Eccles. & Zabavellam in cle- men. ne Romani. in 4. oppositio. de electio.

Multis quoq; alijs modis præfata regula non pro- cedit, quos refert Euerardus in loco à maiorum. 4.

ex quibus intelligimus prudenter fuisse locutum au-
torem, qui, ut alibi monuit, hoc habet familiare, ut
non citatis legibus secundum leges loquatur, & ob id
nobis fuit valde molestum has in eum adnotationes
perficere.

Q V A E S T I O X V I I I .

De creatione Notarij inquisitionis.

Recima octava quaestio est: Vtrum Inqui-
sitor possit sibi notarium creare?
Respondemus quod non, nec de iure
communi, nec priuato, nec in priuilegijs Inquisi-
torum de hoc aliquid reperitur. Habeat ergo no-
tarios publicos Episcoporum, locorum, vel domi-
norum temporalium illarum terrarum vel regno-
rum, in quibus officium est sibi commissum, qui
processus conficiant, & alia, quae ad negotia fidei
pertinent, exequantur; uel perat à domino nostro
Papa creati sibi tres uel quatuor, quos sibi nomi-
nauerit in notarios; quod sibi non negabitur, qui
auctoritate Apostolica in partibus Inquisitoribus
traditis, negotia fidei exequantur; dum modo hoc
tolerent dicti domini temporales, quod maleli-
benter communitate faciunt: quare tutius est, cum
notarijs Episcoporum, locorum, uel dominorum
temporalium illarum terrarum uel regnorum,
quod processus fidei conscribantur.

C O M M E N T . L X V I I .

Probabit aliquis imprudenter loqui hic Emericum,
dum dicit non posse Inquisitorem sibi notarium
creare, cum aliud uideatur esse statutum in c. ut offi-
cium. §. verum quia. de haret. lib. 6. & in litteris Vr-
bani I. P. incipien. Licet ex omnibus §. ad conscri-
bendas. verum tamen non est ita: nam illis locis, solum
cauetur, ut qui iam notarii erant, ab Inquisitoribus
compellantur ad id munus exequendum, tamen si reli-
giosi facti sint: nec ullum uidimus antiquum rescri-
ptum, quo tribueretur Inquisitoribus potestas crea-
di notarios: ideoque olim notarijs deficientibus, quia
notarios creare non poterant, duos viros idoneos as-
sumere poterant ad acta inquisitionis conscribenda,
ut alibi fufius diximus.

Ceterum hodie quodam Pii IV. rescripto incipien-
te: Pastoralis officij cura, dato Romae apud sanctum
Petrum anno Domini MDLXI. sexto Calen. Sep-
temb. quod refertur in bullario litterarum Apostoli-
carum in fine huius operis, cautum est, ut Inquisito-
res & eorum commissarii in quibusuis fidei causis
cum uiderint expedire, auctoritate Apostolica possint
vnum uel plures etiam clericos seculares, uel quo-
rumuis ordinum regulares in notarios eligere, assu-
mere, atque creare.

In creando notario quid obseruandum.
Sed in hac causa hoc animaduertere oportet, non
propterea religiosum, aut clericum notarium creati,
quod ab Inquisitoribus iussus sit officij sacri acta con-
scribere, sed ut cuncta ualida sint, coram alio notario
hunc religiosum notarium creare oportet, testibus
adhibitis, tradito sibi de more calamo & atramenta-
rio, additoque solemniter iureiurando, & uerbis consu-
etis, uidelicet: Esto notarius & fidelis. adde Campe-

gium apud Zenchium. cap. 9. vers. adde rursus. & Lo-
catus in opere iudiciali, uerbo, notarius. nu. 4. & 5.
cetera huc spectantia dicam seq. quaeft.

Q V A E S T I O X I X .

An Inquisitor cogere possit ad exe-
quendum tabellionatus offi-
cium clericos, & alias per-
sonas idoneas.

Recima nona quaestio est: Vtrum Inquisi-
tor, clericum seu religiosum etiam sacer-
dotem, alias notarium, uel alias perso-
nas idoneas, possit cogere ad exequen-
dum tabellionatus officium, quo ad ea, quae con-
cernunt inquisitionis officium hereticæ prauitatis?

Respondemus quod sic, iuxta cap. Ut officij.
de hcreti. lib. 6. §. Ad conscribendas. ubi dicitur sic:
Ad conscribendas quoque huiusmodi depositio-
nes testium, & ad faciendum omnia, quae in cõ-
missio uobis officio ad scriniarii, seu tabellionis
officium pertinent, teneri districte precipimus,
cum per uos fuerint requisiti, omnes & singulos
uestri ordinis Fratres, qui dum essent in saeculo
tabellionatus officium habuisse aut exercuisse no-
scuntur; & illos etiam, quibus idem tabellionatus
officium ratione praefati negotij fidei, fuit ab Apo-
stolica sede commissum, & in posterum commit-
tetur, concedentes huiusmodi Fratribus, necnon
& alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dũ es-
sent in saeculo, tabellionatus officium habuerunt
& exercuerunt, quibusuis etiam clericis seculari-
bus officium ipsum habentibus (etiam si iidem
Fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus
constituti) exercendi libere officium ipsum, quo
ad praemissa, nõ obstante statuto aliquo cõtrario
canonis uel ordinis quocunq; uallato munimur
potestatem. Et eo. c. §. uerum. dicitur sic: Volu-
mus & mandamus, ut in examinatione testium,
quos recipi super crimine praedicto, ipsumque
contingentibus oportuerit, adhibeatis duas reli-
giosas & discretas personas, in quarum presen-
tia per publicam (si commode potestis habere)
personam, aut per duos uiros idoneos, fideliter co-
rundem depositiones testium conscribantur. Ea-
dem uerba habentur in priuilegijs praedictis Vr-
bani iiii. & Clementis iiii. Prae cunctis. §. uerum.

C O M M E N T . L X V I I I .

Personas religiosas cuiusuis ordinis, quae dum es-
sent in saeculo notarij fuerant, posse per Inqui-
sitores compelli ad hoc officium exequendum ob sin-
gularem fidei fauorem, cauit etiam Urbanus I. P. in
rescripto incipien. Licet ex omnibus. §. ad conscri-
bendas. relato in bullario litterarum Apostolica-
rum. & Alexand. IV. rescripto incipiente: Ne com-
missa. §. ad hoc. relato item in bullario in fine huius
operis. quae sub pendenti plumbeo autentica uidi-
mus in archiuo inquisitionis Bononiensis: quo loco
in hac

Relat. supra
pag. 107.

Inquisitor
quoslibet
neque potest
compellere
ad scribenda
inquisitionis
acta.

in hac causa hunc ordinem obseruandum uidetur in-
nuere Papa, ut primum laici notarij uocentur, & il-
lis deficientibus, persona religiosae, quae dum essent in
saeculo officium tabellionis exercuerant, accersantur:
quibus denique deficientibus, alij duo uiri idonei cle-
rici uel laici ad acta officij scribenda accedere iubeantur.
sed hodie, ut superiori commentario docui, nota-
rii creati possunt, ne ex defectu scribentium quic-
quam omitatur, quod ad fidei negotium propagan-
dum spectet.

A notario scripturo in-
quisitionis a-
cta, de nouo
iuramentum
est requiren-
dum.

Illud est tamen hoc loco diligenter obseruandum,
ut quotiens Inquisitores notarios quoslibet de nouo
aduocant ad conscribenda acta sacri officij, denno ab
illis exigant iuramentum de officio fideliter exercen-
do, & custodiendo secreto, non obstante, quod fideliter
semel iurauerint cuncta exercere, cum primum
notarij fuerint creati: quod est in causa fidei parti-
culari, ut notat glossa in clemen. 1. §. porro, uerbo, in-
rabunt de hcret. & ibidem Paulus, Ancharanus, &
Imola. Nicolaus Arelatanus tract. de haret. notabili
36. incipien. Nota quod quamuis, Ioan. Rojas sin-
gulari 141. incipien. Notarius. Bernardus Comensis
in lucerna uerbo, notarius. §. 1.

Cetera huc spectantia tradunt Repertorium Inqui-
sitorum, Bernardus Comensis in lucerna: & Locatus
in opere iudiciali, uerbo, notarius. Campegius apud
Zanchinum cap. 9. vers. omnia faciet. & Simancas de
ratho, instit. tit. 41. num. 7. & sequen.

Q V A E S T I O X X .

De socijs Inquisitoris.

S Y M M A R I U M .

- 1 Non potest Inquisitor ad libitum sui ordinis Fra-
tres in socios assumere.
- 2 Sunt ei tamen à praelatis socij grati & idonei con-
signandi.
- 3 Ad Romanam curiam ire possunt Inquisitores cõ-
socio sine praelatorum ordinis licentia.
- 4 Gregorij XI. de hac facultate littere.

Vicesima quaestio est: Vtrum Inquisitor
possit sibi libere Fratres sui ordinis in so-
cios assumere, ad se associandum, com-
morandum, & ad exequendum officium
haereticæ prauitatis, & cõ eisdem procedere hinc
& inde, etiam ad Romanam curiam, & ibi causas
sui officij ducere, non habita nec petita sui ordi-
nis praesidentium licentia speciali?

Respondemus duo: Primum est, quod licet in c.
Nolentes. §. notarij, de hcret. in clemen. fiat men-
tio de socijs Inquisitorum, & eorum Commissa-
riorum: tamen nec in iure communi, nec priua-
to inuenitur, quod Inquisitor regulariter, nisi ut di-
cetur, possit sibi assumere, absque sui ordinis licen-
tia socium, uel socios sui ordinis Fratres ad se as-
sociandum, secundum com morandum, & ad exe-
quendum officium haereticæ prauitatis.
2 Bene tamen inuenitur, quod praesidentes eorũ
tenentur eis concedere socios, de quibus merito
cõsolentur: Vnde in priuilegijs Urbani iiii. & Cle-

† Al. regular.

mentis iiii. directis Prioribus Prouincialibus Cõ-
uentualibus, ac Subprioribus & Vicarijs ordinis
Praedicatorum, dicitur sic: Ne catholicae fidei ne-
gotium dilectis filiis Fratribus uestri ordinis, in-
tra designatos eis limites, sedis Apostolicae aucto-
ritate commissum, & in posterum committendũ,
ex personarum defectu contingat (quod absit)
quomodolibet impediri, volumus & praesentium
auctoritate uobis districte precipiendo manda-
mus, quatenus tu fili Prior Prouincialis, singulis
ex praedictis Fratribus, singulos socios, Fratres vi-
delicet ipsius ordinis, prouidos & discretos, ac
eisdem negotio congruentes, de quibus hi quibus
consignati fuerint, merito ualeant cõsolari, subla-
ta difficultate qualibet, assignare procures; & ni-
hilominus tā tu, quàm vos alij Priores, Subprio-
res, Conuentuales, ac Vicarij quotiens ab eisdem
Fratribus, quibus dictũ est commissum negotiũ &
committetur in posterũ, fueritis requisiti, & dicto
negotio fuerit opportunum, de alijs etiam Fratri-
bus eiusdem ordinis praeter illos, qui eis in socios
deputati fuerint, cõ omni promptitudine prouide-
re curetis; ita quod praefatũ negotiũ nullũ ex
uestra negligentia suscipiat detrimentum.

Inquisitorib.
assignari de-
bet socij of-
ficio congruē
tes, & eis gra-
ti.

3 Secundum est: quod confertur Inquisitoribus
libera potestas, ad curiam Romanam eundi ac mo-
randi, & socium assumendi absque licentia sui or-
dinis, ut patet in litteris Gregorij XI. impetratis
per me Inquisitorem Fratrem Nicolaum Eyme-
rici, tenoris sequentis.

† In autogra-
pho ira, nul-
lam ex negli-
gentia uestra
dilationẽ ca-
piat, sed po-
tius ex dilige-
tia continuũ
suscipiat ia-
crementum.

4 Ad perpetuam rei memoriam. Catholicae fidei
negotium per Nos ipsos promouere, & per alios
promoueri facere (pro ut ad id tenemur) plenis
desiderijs affectantes, vniuersis & singulis Praedi-
catorum & Minorum Fratribus Inquisitoribus
haereticæ prauitatis, vbilibet constitutis, praesenti-
bus & futuris ueniendi libere ad Romanam cu-
riam, & in eadem morandi cum vno socio sui or-
dinis, non obtenta, uel petita licentia quorumcũ-
que suorum superiorum, seu praelatorum; & hu-
iusmodi socium mutandi, & alium de sua Prouin-
cia assumendi, & secum tenendi quotiens fuerit
opportunum, non obstantibus quibuscunq;
prohibitionibus, seu constitutionibus eorundem
praelatorum, seu capitulorum generalium, seu
Prouincialium, ordinum praedictorum, quorum-
cunq; tenorem praesentium impartimur.

C O M M E N T . L X I X .

Magnam habet aequitatem quod hic docet Eyme-
ricus, cõ non sit aequũ, Inquisitorẽ solũ in ma-
gnis rebz & negotijs tractandis ac peragendis degere.

Quales esse
debeat Inqui-
sitorũ socij.

Sine ergo Inquisitores ipsi socios sibi eligant, siue
à praelatis suis eis conferantur, eos eligi oportet, quo-
rum prudentia & consilio in arduis uiri possint, &
aduersa superare.

Quantum uero attinet ad primũ rescriptum, quod
hic citat Emericus, id integrum extat, & authenti-
cum in archiuo inquisitionis Bononiensis, quod etiam
curauimus imprimendum in Bullario litterarum Apo-
stolicarum, in fine huius operis.

Ioannes Rojas tract. de haret. par. 2. tit. de pri-
uilegijs
M m 4

privilegiis inquisitorum. num. 418. ver. item inquisitores Monachi, huius privilegij de quo hic Eymericus meminisse etiam videtur.

DE EXCOMMUNICATIONE Inquisitoris, eius socij, & notarij.

QVAESTIO XXI.

Excommunicari ne possit Inquisitor, & eius notarij ab Apostolice Sedis delegatis.

Icesima prima questio est: Vtrum sedis Apostolice delegatus, aut ab eo subdelegatus; conseruator, aut executor, a sede Apostolica deputatus, possit inquisitorem, & eius notarios excommunicare.

Habetur supra pag. 132.

Respondemus quod non, ut patet in litteris predictis domini Urbani iiii. tenoris sequentis: Ne inquisitionis negotium contra damnatum haeresim prudentia uestra committatur, impediri (quod absit) propter aliquorum astutiam, uel etiam retardari contingat; uobis auctoritate praesentium indulgemus, ut nullus sedis Apostolice delegatus, uel subdelegatus, ab eo conseruator, aut etiam executor a sede Apostolica deputatus eade, seu etiam deputandus, in uos, uel quatuor notarios siue scriptores uestrorum, super his uobis fideliter obsequentes, quamdiu in prosecutione huiusmodi negotij nos & ipsi fueritis, possit excommunicationis, uel suspensionis, aut interdicti sententiam promulgare, absque speciali mandato predictae sedis faciente plenam, & expressam de hac indulgentia mentionem: decernentes irritum, & inane, si secus fuerit attentatum. Nulli ergo, &c.

COMMENT. LXX.

Inquisitores nequeunt ab inferioribus excommunicari.

Insigne hoc est, & praclarum privilegium fauore fidei concessum, ne causa religionis propter excommunicationem inquisitorum, aut aliorum officij ministrorum deserantur, aut impediatur; & interim impeditis iudicibus haeretici impune grauentur.

Concessit Urbanus hoc privilegium inquisitoribus anno Domini MCCLXI. idem prorsus tribuerat paucis antea annis Alex. III. anno Domini MCCLIX. Anagninae. xiiii. Cal. Maii, referturque in libro privilegiorum ord. Pradicator. fol. 49. pag. 1. idem concessit etiam Clemens VIII. rescripto incipiente: Catholicae fidei. vers. nos enim eorum, quod refertur supra apud Eymericum. par. 2. & huius etiam privilegij meminit Campegius apud Zanchinum cap. 31. vers. secundum autem.

¶ Vel quatuor notarios siue scriptores uestrorum. Quod hic de quatuor notariis dicitur, de pluribus etiam intelligendum est, si plures constituerentur: & quatuor expressit, quoniam tunc illi sufficiebant.

An ministri inquisitorij, si aut eorum notarij & nequeant excommunicari.

An autem hoc privilegium de non excommunicatione Inquisitoribus uel eorum notariis, competat etiam nunc aliis inquisitorum, & sacri officij ministris, ueluti aduocatis, promotori fiscali, consultoribus, car-

cerum custodibus, & similibus dubitari potest. & posset quis fortassis satis probabiliter dicere aliis quoque ministris competere, tum quia fauores ampliari debent, non restringi. cap. odia. de reg. iuris lib. 6. tum fauore fidei: tum postremo quoniam eadem etiam in his ministris ratio reperiri uidetur, quare idem statui oporteret. l. illud. ff. ad leg. Aquilam. ac sane quomodo cunque res se habeat, satis uidetur aequum, ut Sanctitas sua etiam ad alios ministros extendere.

Verum id est notandum quod in rescripto continetur, uidelicet: Quamdiu in prosecutione huiusmodi negotij uos, & ipsi fueritis: ut intelligatur non tribui hoc privilegium ministris amotis ab hoc officio: quoniam cessante causa privilegij privilegium cessat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. c. cum cessante. de appellatio.

Atque ex his rescriptis, quorum cum Eymericum meminimus, respondetur ad dubium nobis aliquando propositum, an scilicet Inquisitor haereticae prauitatis obligatus in forma camerae ad soluendam pensionem, aut ad quolibet aliud possit uirtute obligationis excommunicari ob non solutionem, nam non posse in personam ipsius inquisitoris intentari aliquam actionem, aut excommunicationem ferri, durante officio per haec rescripta uidetur esse certum: nec apparet inter privilegia praefecti Camerae, ut etiam contra inquisitores possit censuras proferre, quare fauore fidei ne in officio impediatur absque expressa Romani Pontificis facultate, faciente de hoc privilegio mentionem, ac illud reuocante, nullus cuiusuis auctoritatis, aut potestatis existat, potest inquisitores censuris ecclesiasticis inmodare.

Nec obstat, si dicatur, inquisitorem obligando se in forma Camerae huic privilegio renuntiasse; quoniam respondetur, quod cum aliquod beneficium seu priuilegium concessum est toti potius alicui ordini, quam priuatis personis eius ordinis, tunc tali privilegio renuntiare non potest, c. si diligenti. extra de foro competenti. & ibi communiter gloss. Hostiens. Ioan. And. & alij. quare cum privilegium praedictum sit concessum toti ordini, & collegio inquisitorum: item propter publicam utilitatem, nempe ob fidei fauorem, & ut haereses extirpentur, consequitur plane, ut ei renuntiare non possit.

Quod si dicas ex hoc damnificari contrabentes cum inquisitoribus, cum non possint ius suum consequi, respondebo id non esse ita, cum uel ad sanctissimum dominum Papam, qui quoslibet priuilegiatos coercet, uel ad supremos inquisitores recursus haberi possit, qui re cognita inbeant, atque decernant, ut inquisitores, & iuri, & debitis suis satisfaciant: non enim debet officij ac priuilegiorum suorum praetextu quemquam ledere. Clemens. i. §. 1. de haeret. ubi communiter Doctores.

QVAESTIO XXII.

An Inquisitor absque incurfu excommunicationis requirere possit DD. temporales excommunicatos.

Vicesi-

QVAESTIO XXIII.

An Inquisitor, & eius socius se mutuo absolueri possint ab excommunicatione.

Icesima secunda questio est: Vtrum inquisitor absque incurfu poenae excommunicationis, possit requirere dominos temporales, eorumque officiales excommunicatos, quatenus iuxta officium suum praesentent libi auxilium, & fauorem?

Relatum supra pag. 105.

Respondemus quod sic, ut patet in cap. Praesidentes. de haeret. lib. 6. ubi dicitur sic. Praesidentes regimini alicuius regni, Prouinciae, siue loci (licet excommunicati, uel de facto tantum, & non de iure iurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum, uel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum haereticae prauitatis non ualentium sine mora dispendio, uel negotij periculo, recursum habere ad superiores, qui legitime in locis ipsis possint iustitiam exequi) possunt, & debent contra haereticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, iustitiam & suum officium exercere. Nec requirentes huiusmodi excommunicatos, propter hoc sententiam excommunicationis incurunt. Non tamen praesidentibus praebatis, uel officialibus eorundem, propterea in aliis casibus intelligatur concessum aliquid, uel permillum.

COMMENT. LXXI.

Alexandri III. est hoc rescriptum, quo proposita questio dirimitur, quod dedit Anagninae. V. Calend. Iunii, Pontificatus sui anno sexto, qui incidit in annum Dom. MCCLIX. incipiebat: Quasi uisitis, id uidimus integrum, et authenticum in Archivio inquisitionis Bononiensis.

Inquisitor participans cum excommunicatis, quatenus non excommunicetur.

Fauorem fidei respicit, & etiam inquisitoribus priuilegium tribuit non vulgare: quoniam participans cum excommunicato maioris excommunicationis vinculo innodato, minori excommunicationi supponitur. c. numero. & c. si quidem de sent. excom. c. quoniam multos. l. 1. q. 3. quod tamen in commodum hic fauore fidei euitant inquisitores.

Notant hoc privilegium Gondissaluis tract. de haeret. quest. 19. num. 8. Ioannes Roias singul. 59. incip. Excommunicatus est, & singul. 72. incipien. Gesta per regem, idem tract. de haeret. par. 2. nu. 441. Nicolaus Arelatanus tract. de haeret. notabili 40. incipien. Quamuis tyrannus, quibus locis dicunt hoc esse speciale fauore fidei, ut notat etiam glossa in cap. 1. de offic. Vicarii lib. 6.

Est aliud etiam speciale: quoniam gesta per tyrannum ipso iure sunt nulla, c. fundamenta. §. quod si secus. de electio. in 6. Clemens. pastoralis. de re iud. l. decernimus. C. de sacros. ecclesiis. at fauore fidei si iussu inquisitorum quid in haereticos exerceat tyrannus, aut alius iniustus dominus, validum est. ita praecitati.

Monebo tamen haec tunc locum habere, cum inquisitores non possunt sine mora dispendio superiores consulere: quod patet ex illis uerbis: Non ualentium sine mora dispendio, &c. aliter enim in excommunicationem incidere. glossa in c. praesidentes. uerbo, dispendio. de haeret. in lib. 6. & notat nomina eim Gondissaluis praecitato loco.

Icesima tertia questio est: Vtrum inquisitor, ac eius socius, si forsan recognouerint se esse excommunicationis uinculo innodatos, aut etiam irregularitate ligatos, possint se mutuo absolueri, & in irregularitate etiam dispensare?

Respondemus quod sic, ut patet in litteris Urbani iiii. tenoris sequentis:

Ut negotium fidei ualeatis liberius promouere. Relat. supra re, uobis auctoritate praesentium indulgemus, ut si uos, & Fratres uestri ordinis socios uestros excommunicationis sententiam, & irregularitatem incurrere, aliquibus casibus ex humana fragilitate contingat, uel recolatis etiam incurrisse: quia propter iniunctum uobis officium ad Priores uestros de leui super hoc recurrere non potestis, mutuo uos super his absolueri, iuxta formam Ecclesiae, & uobiscum auctoritate nostra dispensare possitis in casibus in quibus dictis Prioribus, ut dicitur, est ab Apostolica sede concessum: Nulli ergo, &c.

Relat. supra re, uobis auctoritate praesentium indulgemus, ut si uos, & Fratres uestri ordinis socios uestros excommunicationis sententiam, & irregularitatem incurrere, aliquibus casibus ex humana fragilitate contingat, uel recolatis etiam incurrisse: quia propter iniunctum uobis officium ad Priores uestros de leui super hoc recurrere non potestis, mutuo uos super his absolueri, iuxta formam Ecclesiae, & uobiscum auctoritate nostra dispensare possitis in casibus in quibus dictis Prioribus, ut dicitur, est ab Apostolica sede concessum: Nulli ergo, &c.

Ut negotium fidei ualeatis liberius promouere. Relat. supra re, uobis auctoritate praesentium indulgemus, ut si uos, & Fratres uestri ordinis socios uestros excommunicationis sententiam, & irregularitatem incurrere, aliquibus casibus ex humana fragilitate contingat, uel recolatis etiam incurrisse: quia propter iniunctum uobis officium ad Priores uestros de leui super hoc recurrere non potestis, mutuo uos super his absolueri, iuxta formam Ecclesiae, & uobiscum auctoritate nostra dispensare possitis in casibus in quibus dictis Prioribus, ut dicitur, est ab Apostolica sede concessum: Nulli ergo, &c.

COMMENT. LXXII.

Magnus est etiam hoc privilegium, & est duplex. unum ut ab excommunicatione se possint absolueri: alterum ut super regularitate secum possint dispensare. concessit haec Urbanus anno Domini MCCLXI. idem refert Repertorium inquisitorum uerbo, irregularitas. §. si tamen. & Campegius apud Zanchinum cap. 31. in princ. Ioannes Roias tract. de haeret. par. 2. num. 423.

Inquisitores mutuo se absolunt, & secum in irregularitate dispensant.

Observanda tamen sunt illa rescripti uerba: Quia propter iniunctum uobis officium ad Priores uestros de leui super hoc recurrere non potestis: Ne a contrario sensu optime uidetur sequi, inquisitores non posse, aut non debere se mutuo absolueri ab his censuris, si facile, & sine fidei, & sacri officij detrimento ad suos possint recurrere superioris, a quibus mutuo absoluantur.

Et quamuis haec sententia summo iure sustineri possit, alieua huic aduersa benignior est, & fortassis uerior, cum sit fauorabilis; nec argumentum a contrario sensu semper locum habet, ut late docent Doctores in rub. ff. de offic. eius cui mandata est inuisa.

Num autem hoc privilegium Commissarij, etiam inquisitorum competat, dubitari potest, & uerius est competere fauore fidei, sed de hoc alibi plenius scripsimus.

QVAESTIO XXIII.

Quibus casibus Inquisitores excommunicationem Papae referuatam incurrant.

SVMMA RIVM. In tribus casibus excommunicationem Papae referuatam

- 1. *serualam incurrunt Inquisitores.*
- 2. *Si contra iustitiam, & conscientiam ex odio, vel amore omittant procedere, &c.*
- 3. *Si modis illicitis pecunias extorqueant.*
- 4. *Si bona Ecclesie ob delictum clericorum scienter fisco applicent.*

Vicesima quarta quaestio est: Vtrum sint aliqui casus speciales excommunicationis, à quibus inquisitor non possit absolui si incurrat, nisi per dominum nostrum

Papam?

Relat. supra pag. 111.

- 1. Responderemus quòd sicut sunt tres, vnus qui ponitur in cap. Multorum. §. verum, de hæret. in Clem. vbi dicitur sic:
- 2. Verum, & infra. Quòd si odij, gratia, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu, contra iustitiam, & conscientiam suam omiserunt contra quemquam procedere, vbi fuerit procedendum super huiusmodi prauitate: aut obtentu eodem, prauitatem ipsam, uel impedimentum officij sui alicui imponendo, cum super hoc præsumperint quoquo modo vexare (præter alias pœnas pro qualitate culpæ imponendas eisdem) Episcopus, aut superior, suspensionis ab officio per triennij; alij vero excommunicationis sententias, eo ipso incurrant, A qua quidem excommunicationis sententia, qui eandem incurrunt, nisi per Romanum Pontificem nequeant (præterquam in mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa) absolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte priuilegio suffragante.

Supra pag. 113.

- 3. Alii casus duo ponuntur in c. Nolentes. §. Et tam ipsorum, de hære. in Clem. vbi dicitur sic: Et tam ipsorum, quàm Episcoporum, seu capitulorum sede vacante, super hoc deputatis Commissariis, quibuscunque, districtius iniungentes, ne pretextu officij inquisitionis, quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant:
- 4. Nec scienter attentent ecclesiarum bona ob clericorum delictum, prædicti occasione officij, fisco etiam ecclesie applicare. Quòd si secus in his, vel eorum altero fecerint, excommunicationis sententia eos subiaccere decernimus ipso facto: A qua non possint absolui præterquam in mortis articulo, donec illis, à quibus extorserunt, plene satisfecerint de pecunia sic extorta. Nullis priuilegijs, pactis, aut remissionibus super hoc ualituris.

COMMENT. LXXIII.

Quibus casibus non possint inquisitores se mutuo absoluer.

Hæc quaestio superiorem limitat, & eius summa est: Tres esse casus, in quibus inquisitores mutuo se non absolunt.

- Primus est: cum omiserunt procedere contra quem procedere debuerant.
- Secundus est: cum alicui hæreseos crimen falso imposuerunt: aut dixerunt eos impedisse sacrum officium, qui re vera non impediuerunt. & hi duo continentur in Clem. 1. de hæret. §. verum quia. hoc loco ab auctore relata, quamuis Eymericus vnus hic tantum casum contineri dicat.
- Tertius est: cum illicitis modis pretextu officij pe-

A cunias extorserunt, vt in Clem. nolentes. §. Et tam ipso foru. de hære. ex quo loco auctor hic ponit duos casus, unum de illicita extorsione pecuniarum, alteru de confiscandis ecclesiarum bonis ob delictum clericorum. et ita re vera erunt quatuor casus, duo in Clem. 1. & alij duo in Clem. 2. & horum meminit Campegius apud Zanchinum cap. 3. 1. in principio. et Caiet. in summa verbo, excommunicatio. casu seu c. 3. in his ergo casibus inquisitores non se absolunt mutuo.

Rursus etiam ab illis casibus non se possunt absolueri, quorum absolutio non est suis superioribus concessa. quod indicant non obscure illa rescripta verba relata in quæst. 23. proxime præcedenti in fine dum dicitur: In casibus, in quibus dictis Prioribus (vt dicitur) est ab Apostolica sede concessum. Ergo à contrario sensu aliud est in casibus non concessis: quod est verum, & diligenter obseruandum.

Obseruandum tamen est, qd ad hoc vt inquisitor subiacet prædictæ pœnæ ex omissione procedendi contra quos procedere debuerat, requiritur non solum vt illa omisso sit contra iustitiam, sed etiam contra conscientiam, & scientiam ipsius inquisitoris: Papa enim noluit prædictæ pœnæ plerique inquisitores omittentes procedere, ex ignorantia, sed eos, qui cum intelligerent ac scirent esse procedendum, odio, gratia, amore, pretio vel prece, contra iustitiam, & conscientiam propriam omiserunt procedere vbi fuerat procedendum, aut contra processerunt, cum non debuissent. ita colligitur non obscure ex textu in dicta Clem. 1. §. verum, de hæret. et docet nominatim Caietanus in summa verbo, excommunicatio. casu seu cap. 3. quod etiam videtur posse colligi ex B. Antonino par. 3. tit. 24. cap. 7.

CONTRA QVOS POTEST procedere Inquisitor.

QVAESTIO XXV.

An Inquisitor vel quisquam alius procedere possit contra Papam deprehensum in hæresi.

Vicesima quinta quaestio est: Vtrum inquisitor, vel quis possit procedere contra Papam deprehensum in heretica prauitate?

Respondemus, qd Inquisitor nõ: quia deleg. eius est, & consequenter inferior, inferior autem in superiorem non habet potestatem, vt 22. distin. Inferior. & ff. ad Trebel. l. Ille à quo.

Quis autem sit illius iudex, vel generale Concilium, vel Cardinalium consistorium, nihil ad præsens negotium: sed de hoc vide Archidiaconum in cap. In fidei, de hæret. lib. 6. in principio.

COMMENT. LXXIII.

Grauis est difficultas, quæ hoc loco proponitur tractanda, quæ nec huius est loci, nec temporis, nec nostræ breuitatis.

Qui tenent summum Pontificem (postquam rite & legi-

& legitime electus est Pontifex Romanus. & Ecclesie caput) posse incidere in hæresim, max de iudice quæritur, vt sic facit Eymericus. Primum ergo quærendum erat, an Papa hæreticus fieri possit, inde de iudice erat inuestigandum.

Papam in hæresim posse incidere qui concesserunt.

Quantum ad primum attinet, Eymericus aperte sentit, Papam in hæresim posse incidere: cuius sententia communis Theologorum, & Canonistarum voto recepta est: quam tenent Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 2. cap. 93. & multis seq. Caietan. in opusculo de auctoritate Papæ, & concilij, Cardinalis Hieronymus Albanus Inquisitionis celeberrimus in libro de potestate Papæ, par. 1. Dominicus Sotus lib. 4. senten. distin. 22. q. 2. art. 2. versio. dubium autem est. Alfonso Castrius lib. 2. cap. 23. in princip. de iusta hæret. puni. Melchior Canus lib. 6. cap. 17. de locis theologis. Syluester in sum. verbo, Papa. q. 4. num. 4. Canonista communiter in c. si Papa. 40. dist. Ioannes Roias singulari. 146. incipien. Papa de crimine hæresis. Augustinus de Ancona in sum. de potestate ecclesiastica. q. 5. per totam questionem. Simancas de catho. inst. iit. 12. num. 13. & tit. 45. de Papa. num. 35. & alij quos longum esset recensere. quorum frequentiori sententia, Papa effectus hæreticus concilio velut legitimo iudici supponitur.

Papam non posse incidere in hæresi si afferit Alber. Pighius.

Sunt alij qui intrepide afferant, Papam non posse fieri hæreticum, inter quos est Albertus Pighius Campanensis lib. 4. cap. 8. de Ecclesiastica Hierarchia, cuius sententia satis probabilis videtur, & consona rationi, & fortassis etiam antiquorum Patrum dictis. quæ si vera sit, omnes superiorum Doctorum longissimæ altercationes facile cessabunt.

Hoc certum putat Albertus Pighius præcitato loco, omnes Romanos Pontifices, qui in hæresim incidisse commemorantur. posse ab hæresi nota liberari, ostenditque rem aliter habuisse, ac à multis refertur.

Et hæc sententia illo potissimum nititur fundamento, quòd Christus orauit pro Papa ne deficiat fides sua, ut ipse fratres suos in fide nutantes confirmaret, quasi videatur hoc priuilegium personale esse, & annexu ei qui rite, & canonicè electus est Pontifex Romanus, ex assistentia Spiritus sancti nõ permittentis eum in hæresim labi; quamuis in quauis alia delicta possit ex humana fragilitate incidere, sed de his alibi plura.

Interim Locutus hæc cadem, quæ ab Eymérico dicitur, refert in opere iudiciali verbo, Papa, nu. 6. vbi addit extare bullam Pauli Quarto de hac materia diffuse loquentem.

QVAESTIO XXVI.

An Inquisitor possit procedere contra officiales Papæ.

Vicesima sexta quaestio est: Vtrum inquisitor possit procedere, contra officiales, seu nuntios domini nostri Papæ, si deserantur de heretica prauitate?

Relat. supra pag. 125.

Respondemus quòd nõ; vt patet in litteris domini Ioan. xxii, tenoris sequentis: Cum Matheus de Pontiniano ordini: Prædicatorum, inquisitor

hæreticæ prauitatis in Regno Siciliae auctoritate Apostolica deputatus, friuola occasione quærita, ac nostra, & Apostolicæ sedis reuerentia, & honore postpositis in dilectum filium magistrum Guilermum de Baletto Archidiaconum Foroliuien. capellanum nostrum, Campaniæ maritimæq; rectorum, excommunicationis sententiam, inconfultis motibus non sine multa temeritate duxerit profectendam: Nos volentes de cetero talium præsumptionibus obuiare: vniuersis, & singulis tam ordinarijs quàm delegatis iudicibus, ac inquisitoribus prauitatis eiusdem, & alijs vniuersis, & singulis quacumque auctoritate fungantur, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, & mandamus expresse, ne contra nostros, & Apostolicæ sedis officiales, uel nuntios, aut ipsorum aliquem quauis occasione, uel causa, absque nostra, & Apostolicæ sedis licentia specialia, eis per sedis ipsius literas cedenda, plenam faciente de tenore præsentium mentionem, procedere quoquo modo præsumat, aut in eos, uel ipsorum aliquem excommunicationis, uel suspensionis, seu quauis alias sententijs promulgare: Nos enim ex nunc decernimus irritu, & inane, quicquid contra inhibitionem, & mandatum huiusmodi contigerit attentari. Voluimus tamen qd diocesani, & inquisitores prædicti super his quæ negotium tægant fidei, alij uero super his, quæ rem tægant, uel publicam, uel priuatam, siue ordinarij, siue delegati, quacumque auctoritate fuerint, prout possent ad eorum officium pertinere, si quid per officiales, & nuntios ipsos indebite forsitan attentatum extiterit, se plenius informare: idque nobis significare studeant, ut providere super hoc de remedio opportuno ualeamus. Nulli ergo, & c. Datum Auinione xii. Cal. Ianuarii. Pontificatus nostri, anno undecimo.

Al. præsum

prohibitis.

COMMENT. LXXV.

Duplex axioma colligo ex hac questione. Primum est: inquisitores non procedunt contra officiales, & nuntios sedis Apostolicæ.

Alterum est: Possunt tamen talium delicta sedis Apostolicæ denuntiare.

Et quoniam alibi promissi me hoc loco de hac re disputaturum; ideo quamuis tractatio sit late patens, breuissime tamen eam expediam.

Per hanc questionem videtur ampliari definitio capit. Inquisitores, de hæret. lib. 6. & limitari inquisitorum potestas: quia nedum contra Episcopos, sed neque contra officiales, & nuntios sedis Apostolicæ possunt procedere.

In hac questione tota difficultas posita est in intelligendo quis dicatur nuntius, aut officialis sedis Apostolicæ, & quamuis nomen nuntij sit generale, quo significamus eum, per quem quid alijs denuntiamus, nobisque vicissim quid alijs denuntiamus. l. 1. ff. de procurato. l. qui autem. 14. §. vt. ff. de constit. pecunia. at hic per nuntium, seu officialem sedis Apostolicæ cum accipimus, qui nuntium eius siue mandatum profert, qui per nuntium, seu officialem sedis Apostolicæ cum accipimus, qui nuntium eius siue mandatum profert, qui Legatus dicitur. 97. distin. cap. nobilissimus.

Rursus obseruandum est, duo esse genera nuntiorum, officialium, seu delegatorum sedis Apostolicæ. Quidam sunt, qui dati sunt ad decidendam causam aliquam

Al. præsum

prohibitis.

Quis dicatur officialis vel nuntius sedis Apostolicæ.

Officialium sedis Apostolicæ duo genera, & contra quos nõ procedat Inquisitores aliquam

aliquam inter partes, que ad sedem Apostolicam non pertinet, sed privatorum utilitatem respicit. Alii sunt ab ipsa sede constituti, circa ea que honorem, & dignitatem sedis Apostolicę respiciunt: & qui vices Pontificis summi in aliquibus causis, seu causa gerunt, quorumque officium circa negotia sedis Apostolicę versatur. primi non gaudent privilegio immunitatis, de quo hic Emericus; postremi omnino illo privilegio fruantur; neque enim inquisitores possunt procedere contra eos, ut voluit Lopus de Castilione antiquus iuris interpres quodam responso de hac re edito incipien. Facum super quo. vers. Ad secundum vero dicendum est. quod responsum nunc circumfertur post consilia Oltradis, Lapu sequitur Decius in Rub. ff. de officio eius. num. 8. & in rub. extra de officio deleg. nu. 9. quorum sententia vera est, & tenenda; nam cum hoc privilegium sit tributum ob reverentiam, & honorem sedis Apostolicę, valde equum est, ut illi soli eo utantur, qui negotia immediate ad dictam sedem spectantia tractant: quando vero liceat absolute inquisitoribus contra hos procedere, dicam in quęst. sequenti. & ex his breuissime dictis remanet tota hac quęstio clarissima.

Q V A E S T I O XXVII.

An Inquisitor procedere possit contra Episcopos.

Maxima septima quęstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra Episcopos, & prelatos alios superiores super heretica prauitate. Respondemus quod non: ut patet in c. Inquisitores, de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Inquisitores hereticę prauitatis, ab Apostolica sede, seu alio, uel aliis quibuslibet deputati, de huiusmodi crimine inquirere contra Episcopos nequeunt, aut eius precepto procedere contra eos: nisi in litteris commisionis Apostolicę, quod possint, contineatur expresse. Si tamen inquisitores ipsi, Episcopos, uel alios superiores Prelatos sciuerint, uel inuenerint circa crimen hereticos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere, uel suspectos, id tenebuntur sedi Apostolicę nuntiare.

COMMENT. LXXVI.

Privilegium est Episcopalis dignitatis, cui semper plurimum tributum est, ut inquisitores non inquirant in Episcopos. & tradit Gondisalvus tract. de heret. q. 7. nu. 15. Simancas de catho. instit. tit. 25. nu. 7. & 8. Repert. inquisi. verb. Episcopus. §. ad secundum. Carrerius tract. de heret. num. 74. vers. prohibentur autem tales. & alij communit.

Quid possit Inquisitor contra Episcopos heret.

Manendit tamen sumus, posse Inquisitores recipere dicta testimonia aduersus Episcopos, ut eorum delicta sedis Apostolicę possint denunciare. ita Simancas, & Repertorium præcitatis locis; quod & verum puto. & id sensisse etiam videtur Ioannes Monachus in c. inquisitores, de heret. lib. 6.

Num quando liceat Inquisitoribus in Episcopos procedere.

Num autem aliqui sint casus, in quibus liceat Inquisitoribus agere aduersus Episcopos, non erit inutile

A inuestigare, & Repertorium inquisitorum verbo. Episcopus. §. ad secundum, & Gondisalvus tract. de heret. q. 7. num. 15. dicunt, quod licet inquisitores non possint cognoscere de hoc crimine contra Episcopos: si tamen id specialiter illis à Papa committeretur; tunc proculdubio possent procedere. idem Simancas in Enchyridio tit. 8. num. 1. neque de hoc est aliqua dubitatio, cum id expressum esse videatur in dicto cap. inquisitores. de heret. lib. 6. ibi, nisi in litteris commissionis Apostolicę quod hoc possint continetur expresse. hęc ibi.

B Rursum, si Episcopus hereticus esset suspectus de fide; tunc inquisitores possent eum incarcerare, ut ad Papam remitteretur: ita dicunt se credere posse fieri Repertorium, & Gondisalvus præcitatis locis.

C Quod si verum est, aucto magis tunc procederet, cum Episcopus aliquid moliretur, quod in manifestum fidei detrimentum, & fidelium perniciem conuerteretur, ut si hereses predicaret, & fideles seduceret, aut quid simile grane, & horrendum pararet: tunc enim expectaret Episcopus capere, & custodire. donec Romanus Pontifex certior redderetur.

C Ceterum, quia video generaliter prohiberi Inquisitoribus, ne contra Episcopos procedant. cap. Inquisitores. de heret. lib. 6. & generaliter causę criminales grauiiores etiam heresis contra Prelatos sedi Apostolicę referuntur, ut sancit concilium Trid. sess. 24. de reformat. c. 5. parcellime, & rarisime utendum est hac facultate; nec aliquid molendum puto in hac causa contra Episcopos, nisi ex urgentissimis, & exquisitis consideracionibus, & cauere omnino debent inquisitores ne pretextu superioris sententię, & facultatis aliquid committant incautum. ne quod in amplificationem fidei est concessum, in detrimentum ministrarum eius conuertatur, itaque ubi tales casus acciderint, si consilium Papam commode non possunt, prudentissime id gerant quod fidei fauorem, & utilitatem respicit, & caueant ne scandalum aliquod inde ruinosum consequatur.

E iam quod de Episcopis diximus, eadem putamus habere locum ob eandem causam in officialibus, & nuntius sedis Apostolicę, aduersus quos ob reverentiam, & dignitatem Apostolicam nec temere, nec facile in hoc casu est procedendum.

Num autem uice versa non possit Episcopus procedere contra inquisitorem, grauis est quęstio, de qua Emericus paulo post quęst. 30. ubi dicam.

Sed ad Episcopos reuertor, quorum huiusmodi causa si quandoque necessario extra Romanam curiam committenda sint, quibus personis committi debeant, & quanta cum cautela id fieri debeat, diligenter cauit concilium Tridentinum sessio. 24. de reformat. cap. 5. & sine committantur sine non committantur, semper diffinitiuam sententiam sanctissimo domino Pape referuntur.

Illud postremo adiungam, quod Pius Papa V. Roma sancit per extraneam incipien. Romanus Pontifex. anno Domini MDLXIII. ut scilicet Reuerendissimi Cardinales inquisitores generales in vniuersa Republica Christiana procedere possint contra Episcopos, & quoslibet alios Prelatos de quibus ibi, eosque moncant, citent, & requirant ut intra certum terminum personaliter compareant, idque sub grauius poenis in dicta extraneam committentis

tentis, ut cum processus confectus fuerit sanctissimo domino nostro referatur, ut debita & iusta sententia contra tales promulgetur. hęc autem extraneam referunt inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimę inquisitionis in fine huius operis.

Q V A E S T I O XXVIII.

An Inquisitor possit procedere contra religiosos exemptos.

Maxima octaua quęstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra religiosos exemptos, & præsertim contra Prædicatores & Minores, & maxime Inquisitor de ordine Prædicatorum, contra Fratrem Minorem: & Inquisitor de ordine Minorum, contra Fratrem Prædicatorem: Respondemus quod sic: ut patet in c. Ut officium. §. denique, de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Denique ut circa præmissa plene uobis & singulis uestrum coercionis expedita & inuolabilis adit auctoritas; uolumus ut ea omnia uiriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachij secularis: contradicentes per censurę ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo: Non obstantibus aliquibus privilegijs uel indulgentijs, quibuscunque personis cuiusvis conditionis, dignitatis uel gradus, religionis uel ordinis, cõmunitatibus uel uniuersitatibus ciuitatum & locorum, specialiter uel generaliter, sub quacumque uerborum expressione uel forma, à memoratis concessit, uel in posterum concedendis, cum ex huiusmodi uel alijs privilegijs uel indulgentijs nullum uobis in tante pietatis negotio uelimus obstaculum interponi.

Relat. supra pag. 107.

Inquisitor procedere potest contra exemptos.

Relat. supra pag. 107.

Relat. supra pag. 107.

De procedendo contra exemptos in hoc crimine varia olim statuta sunt.

Et in c. Accusatus, de heret. lib. 6. in fine, ubi dicitur sic: Religiosi et sunt immutationis pena, uel alia grauius puniendi, quam seculares: si inuenti fuerint in heresi uel cõmilibus deliquisse. Eadem uerba habentur in privilegijs Alexandri iiii. & Urbani iiii. quod supra habetur: Et magis expresse in litteris Clementis, Alexandri, & Urbani iiii. in quibus de hoc dicitur sic: Denique ut, circa præmissa plene uobis & singulis uestrum, coercionis expedita & inuolabilis adit auctoritas, uolumus ut ea omnia uiriliter exequamini; inuocato (si opus fuerit) auxilio brachij secularis: contradicentes per censurę ecclesiasticę appellatione postposita compescendo: Non obstantibus aliquibus privilegijs, uel indulgentijs quibuscumque personis cuiusvis conditionis, dignitatis, uel gradus, religionis, uel ordinis, & præsertim Cisterciens. Prædicatorum, & Minorum, seu Eremitarum, siue cõmunitatibus, &c. Sequitur generalis clausula sicut prius. Et si inueniantur litterę Clementis iiii. quod Prædicator non inquirat contra Fratrem Minorem, & e contra per eundem fuerunt postmodum teuocate, & post per Bonifacium VIII. in Sexto, & similibus.

COMMEMORATIO LXXVII.

Nica est assertio vera: Hodie inquisitores in quoslibet religiosos exemptos inquirere possunt.

A sunt & procedere, quia quo ad crimen heresis omnis exceptionis cessat immunitas, licet olim in hac re aliter quandoque fuerit statutum.

In hac causa multa antiquis temporibus fuit uarietas circa facultatem procedendi contra exemptos: nam Alexander III. rescripto quodam incipiente: Ne commissa uobis, anno Domini MCLX. statuit, ut indistincte inquisitores contra quoslibet religiosos & exemptos procederent: idem ipsum & alij sancierunt. uerum ea res mutationem passa est: nam Pius secundus circa annos Domini MCCCLX. generali Vicario ordinis Fratrum Minorum concessit, ut ipse inquisitionem & punitionem suorum Fratrum in fide, uel heresi suspectorum exerceret, inde post aliquot annos Sixtus per bullam auream incipientem: Sacri Prædicatorum. que habetur in libro privilegiorum ordinis Prædicatorum fol. 63. sancit, ne Prædicatores contra Fratres Minores, aut Minores contra Fratres Prædicatores in locis, in quibus exercent inquisitionis officium, procederent. Unde uero aliquot annis intercessit Innocentius octauus, omnibus inquisitoribus interdixit, ne contra Fratres Minores quomodolibet procederent, uel inquirere auderent, ut patet in litteris Apostolicis de hac re conscriptis. & relatis in libro, cui titulus est: Fundamentum trium ordinum beati Francisci.

Verum, cum ex his immunitatibus manifesta quædam in fide pericula sequerentur, posteriores Pontifices ualde salubriter omnes religiosos etiam alios exemptos in causa fidei (sicut olim) inquisitoribus hereticę prauitatis subiecerunt, ut Clemens septimus rescripto incipiente: Cum sicut, relato, in bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctę inquisitionis in fine huius operis: & Pius Papa Quartus rescripto incipiente: Pastoris æcerni, quod est etiam impressum in bullario litterarum Apostolicarum in fine Directorij.

In nonnullis religionibus ordo præscribitur, qui seruari debeat in Fratribus hereticis, aut suspectis denunciandis; nam (ut alias, omitam) in constitutionibus Fratrum beate Marię, seruorum in rubrica de Prædicatoribus, cap. 25. & in rubrica de inquisitoribus, cap. 30. de hac re cauetur, & postremi loci uerba ita habent: Si qui fratres de fide suspecti inueniantur, uel libros habeant ab indice prohibitos, Prior cõuentus Provinciali, & Provinciali Generali, & Generali sanctissimo officio inquisitionis denuntiet. hęc ibi, sed ubi dicitur, circumscribitur, ubi commode superiora obseruari non poterunt, ne causa fidei differatur, solus Prior poterit denuntiare, aut eo absente, alius loco eius.

Tamest uero in præcitato rescripto Pii Quarti continetur, ut inquisitores possint in hac causa procedere contra quoslibet religiosos & exemptos, dummodo à suis superioribus non fuerint prauentim de consecutur non obscure posse religiosos contra fidem delinquentes, si eorum superiores iudicium & causam preoccupent; ab eisdem suis superioribus indicari: nihilominus tamen quoad hanc partem, illa extraneam non uidetur fuisse in usu recepta, & quamquam aliquando recepta fuerit, nunc sancti tribunalis stylus & consuetudo contrarium obseruat; nulli enim superiores audent suos subditos religiosos in hac causa iudicare

Omnes religiosi in causa fidei subduntur potestati Inquisitorum.

Prelati religionum: hodie non iudicant suos subditos in cõ heresis.

judicare, aut punire, sed protinus ad sanctum officium causam deferunt, nec aliud agentes bene facerent.

Iustissime vero atque rectissime huius cause cognitio contra quoscumque a ceteris abdicata est, & ad solos inquisitores sine delegatos, siue ordinarios delatatum in horum tribunali magis iuridice cuncta geruntur, & cum maiori secreto, & cum ex cotidiana experientia notos habeant hereticorum mores, melius intellegunt modum & ordinem interrogandi, examinandi, & conuincendi reos, quam quilibet alii religionum superiores, qui tamen essent vtriusque iuris peritissimi, tamen ob non frequentatum hunc iudicandi morem non possent ita diligenter processum fabricare sicut iudices fidei in suo tribunali, ac ob has quidem & alias causas fortassis grauiiores, quas prudens omittit, non debent contra suos subditos procedere.

Contra praelatos religiosos caute procedendum.

Postremo hoc admonere, quod tamen inquisitores, vt proxime dictum est, contra quoscumque religiosos etiam exemptos procedere possint, nihilominus tamen certi quidam sunt religiosi, contra quos ob prerogatiuam dignitatis non facile debent priuati Inquisitores procedere, sed fere cum eis eadem obseruanda cense-rem, quae paulo antea custodienda dixi cum agerem de causis Episcoporum.

In hoc numero reponi possunt Magistri ordinum Generales, veluti Generales ordinis Praedicatorum, Minorum, & similes: item Magistri Generales religionum militarium. contra hos enim cum procedendum est, res prius nuntianda videtur Generalibus inquisitoribus, qui causa cognita decernant quid factu opus sit.

QVAESTIO XXIX.

An Inquisitor procedere possit contra sacerdotes.

Vicesima nona questio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra sacerdotes?

Respondemus quod sic: vt supra patet, quae est proxima & in c. accusatus, §. sacerdotes, extra de haeret. ubi dicitur sic: Sacerdotes in super & alii clerici, qui negotium Inquisitionis instruendo citatos haereticos, uel eorum credentes, de celanda ueritate, uel dicenda falsitate, seu eos in debere liberando, inuenti fuerint impedire (cum non sit dubium eos ipsa facere in fauorem haereticae prauitatis,) per Inquisitores a talibus compelli possunt, & poena debita castigari, tam per captionem personarum, quam alias, prout culpa exegerit delinquentis. Eadem uerba habentur in priuilegiis praedictis Alexandri iiii. & Urbani iiii. quae sunt supra.

Relat. supra pag. 105.

COMMENT. LXXVIII.

Quod de sacerdotibus puniendis tum in hoc, tum in aliis criminibus agitur, duo potissimum obseruanda sunt. Primum est, vt caute admodum ad actus iudiciales ueluti ad capturam, & ad publicam puniti-

tentiam procedatur, tum ob prerogatiuam sacerdotalis dignitatis, tum ob iniuriam totius ordinis sacerdotalis: laici enim, quos infestos esse clericis iura, & experientia testantur, cap. laicos, & cap. laici in accusatio- ne. 2. q. 7. magnopere letantur in peccatis & punitio- ne eorum, & tales esse ceteros facile & suspicantur et iactitant.

Alterum est, vt cum in hac causa de eorum constiterit crimine, quod facile excusationem non admittat acrius & seuerius quam laici puniantur. argumento textus in cap. accusatus, §. sacerdotes, vers. religiosi, de haeret. lib. 6. & eorum quae docet Andreas Tiracquellus in tract. de poenis temperari, aut remittendis, causa 31. nu. 25. quem retulimus supra par. 2. super cap. graue. de poenis, §. volentes tamen, quis enim neget sacerdotem, qui tanta dignitatis nobilitatem potissimum Deo debet, si in fide & religione ipsius errauerit, multo magis in eum peccare, quam laicum.

QVAESTIO XXX.

An Episcopus vel Inquisitor procedere possit contra alium Inquisitorem.

Vicesima questio est: Vtrum Episcopus uel Inquisitor possit procedere contra alium Inquisitorem delatum uel suspectum de haeretica prauitate?

Respondemus, quod Episcopus non: quia Episcopus (ut supra dictum est) inferior est. Nec etiam Inquisitor, quia par est: Inferior autem in superiorem, & par in parem non habent dominium. 2. distinct. Inferior, & et ipse inquisitor est officialis, uel saltem nuntius domini nostri Papae: quia de legatus eiusdem, ut patet in cap. Ne aliqui, de haeret. lib. 6. contra officiales autem & nuntios domini nostri Papae non possunt Episcopus & inquisitor procedere, ut patet supra par. 2. in extrauagan. domini Ioan. xxi. Cum Matthaeus, ubi reprehenditur inquisitor, quia processerat contra G. capella, num. domini nostri Papae, ubi dicitur sic:

Nec Episcopus nec Inquisitor potest contra Inquisitorem procedere.

Nos uolentes de cetero talium praesumptioibus prohibere, uniuersis et singulis tam ordinariis quam delegatis iudicibus, ac inquisitoribus prauitatis eiusdem, & aliis uniuersis & singulis quacumque auctoritate fungantur, auctoritate Apostolica distrius inhihemus, & mandamus expresse, ne contra nostros et Apostolicae sedis officiales, uel nuntios, aut ipsorum aliquem, quauis occasione uel causa absque nostra et Apostolicae sedis licentia speciali eis per sedis ipsius litteras concedenda, ple- nam faciente de tenore praesentium mentionem, procedere quoquomodo praesumant, aut in eos uel ipsorum aliquem excommunicationis uel suspensionis, seu quauis alias sententias promulgare, Nos enim ex nunc decernimus irritum et inane quidquid contra inhibitionem et mandatum huiusmodi contigerit attentari.

Relat. supra pag. 125.

Al. praesumptioibus.

Crederem tamen, quod sicut ibidem dicitur de officialibus et nuntiis domini nostri Papae, et de Epi-

de Episcopis dicitur in c. inquisitores, quod inquisitores non possunt procedere, contra eos, sed possunt, & debent se plenius informare, & significare domino nostro Papae: quod ita possit fieri in proposito, quod informet se, & significet domino nostro Papae.

COMMENT. LXXIX.

Ex hac questione vna potissimum colligitur conclusio, videlicet: Neque Episcopi, neque alii inquisitores possunt procedere contra inquisitorem haereticum, aut de haeresi suspectum, sed recipere debent informationes contra eum, et summo Pontifici denuntiare.

Hae questio longe difficilior est, quam illa, quae a nobis tacta est supra, super q. 27. quoniam in hac multa nominatim reperitur summi Pontificis definitio; & ob id & a pluribus, & maiori rationu robore hinc & inde tractatur: de qua breuiter etiam dicam, quia facile potest huiusmodi factum incidere, de quo Zanchinus tract. de haeret. cap. 8. num. 9. vers. sed pone. et ibidem Campegius. Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitor, num. 15. & verbo, Episcopus, nu. 2. Gemianus in c. inquisitores, de haeret. lib. 6. num. 5. vers. sic. sed quero, an Episcopi, & ibidem Abbas, & Lapus. Gondisalvus tract. de haeret. q. 7. nu. 17. Repertorium inquisitorum verbo, episcopus, §. 1. Ioannes Roias singulari 109. incipien. Iudices si sunt duo. Alfonso Guerrerus in thesauro religionis Christianae, tit. de haeret. num. 9. & aliis plerisque locis.

An Episcopus possit agere contra inquisitorem, varia opinio.

Hi vero inter se dissentiunt: nam Zanchinus, Repertorium, & Gondisalvus posse Episcopum contra inquisitorem procedere, libenter admittunt. Sed Locatus, Campegius & nonnulli alii id Episcopis licere negant. ceteri de crimine distinguunt: nam si Inquisitoris esset manifesta haeresis, tunc Episcopus possit contra inquisitorem procedere: secus si esset occulta, tunc enim summo Pontifici esset nuntianda.

An Episcopi quandoque possint agere contra inquisitores.

Nos in hac controuersia diluenda, eadem fere illa obseruanda crederemus, quae tradidimus supra super q. 27. §. num. autem. & sequen. nam neque temere in inquisitores delegatos irruendum est, quamuis. n. non sint Episcopali dignitate decorati; at proculdubio sunt officiales summi Pontificis, & proinde continebuntur sub dispositiones extrauagantis, cum Matthaeus, de haeret. de quo Emericus paulo antea q. 26. Quare sicut Episcopis plurimum in hac re defertur propter priuilegium episcopalis dignitatis: ita, & inquisitoribus plurimum deferri debet ac tribui, propter reuerentiam sedis Apostolicae, cuius sunt officiales, et propter summi Pontificis eminentem honorem, cuius personam inquisitores representant: itaque, si haere fuerit inquisitor, aduersus eum Episcopus aut alius inquisitor informationes secreto recipere poterit, vt summo Pontifici denuntiet, vt optime docet hoc loco Emericus §. crederem. at ad capturam realem accedere non credo tutum.

Quod si manifestissima esset inquisitoris haeresis, & malitia effrenis; vt si contra fidem praedicaret, aut scriberet, aut praedicari, & scribi permitteret, aut haereticos captos impunitos dimitteret, & his similia perpetraret, quae in manifestum fidei detrimentum conuerterentur, nec facile summus Pontifex possit consuli, & interea fides periclitaretur; liceret tunc

Episcopo in inquisitorem agere. Gemianus in cap. inquisitores, de haeret. lib. 6. num. 5. Locatus, Repertorium, & Ioannes Roias praecitatis locis.

Verum in hac quoque re cauti, & prudentes debent esse Episcopi, & cauere debent, ne ad has punitioes, & capturas descendant absque exquisitissimis considerationibus, & causis maturo consilio pensatis; & cum aliter fides defendi non possit. nam magis honor habendus est ei, quem summus Pontifex idoneum indicauit, vt tanto muneri praeficeretur: est enim, & dicitur inquisitor, fidei defensor. cap. vt inquisitionis, de haeret. lib. 6. tradit Albericus super rub. de haeret. lib. 6. q. 5. num. 3.

Iam id rescriptum, quo vtitur auctor in hac questione, optime conuenit Inquisitoribus: quamuis enim in eo nominatim de inquisitoribus mentio non fiat; at proculdubio sub rescripti uerbis continentur, cum sint officiales summi Pontificis, immo personam eius repraesentent, vt alibi diximus, & docuit etiam singulariter Lapus responso de hac re conscripto, quod habetur post consilia Oldradi.

Et quod diximus de Episcopis, idem sentimus de inquisitore contra inquisitorem; nam vnus aduersus alium procedere non facile possit, nisi praedictis modis fauore fidei.

Idem fortassis etiam dici posset de Commissariis inquisitorum, Apostolica auctoritate constitutis iuxta id quod distulimus supra in hac 3. parte super quest. 5. §. num. autem.

Quid de Commissariis Inquisitorum.

QVAESTIO XXXI.

An Inquisitor possit procedere contra reges, & omnes laicos indistincte.

Vicesima prima questio est: Vtrum inquisitor possit procedere contra principes, et omnes laicos indistincte in haeresi irretitos, suspectos, uel diffamatos.

Respondemus, quod sic: vt patet in c. vt officium, §. denique, de haeret. lib. 6. saepius allegata ibi: Cuiuscunque sint conditionis, dignitatis vel gradus: Patet etiam in literis Clemetis, & Urbani iiii. quae incipiunt: Prae cunctis, in quibus eadem clausula est inserta, vt uisum est supra quest. 28.

Consulerem tamen, vt contra reges, & regales personas publice non procederent Inquisitores: sed ut cautius, & tutius negotium fidei possit agi, informaretur primitus dominus noster Papa, vt procederetur eius consilio, & mandato, & secundum modum, quem ipse decreuerit obseruandum.

Relat. supra pag. 107.

Relat. supra pag. 128.

COMMENT. LXXX.

Due sunt assertiones, & verae ambae, & communiter receptae.

Prima est: inquisitores aduersus quoslibet, quacumque auctoritate decoratos procedere possunt.

Secunda est priuilegiu ueluti declaratiua: Quamuis in omnes procedere possint, tutius tamen est, cum procedendum est aduersus principes, & magnates haereticos,

reicos, aut de heresi suspectos, ut summus Pontifex consulatur, cuius arbitrio & modo ab eo perscripro aduersus eos procedatur.

Prima conclusio nullam habet difficultatem: nam si possunt Inquisitores agere contra excoptos, ut docuit paulo antea q. 28. multo magis procedent in eos qui nominatim non sunt excopti, adde Carverium tract. de here. nu. 85. vers. iij. potest procedere contra quascunque personas.

Quantum ad secundam assertionem spectat, eam tenet etiam Ioannes And. in cap. inquisitores, de heret. lib. 6. quem sequuntur ibidem Geminianus vers. quaro an indistincte. & Philippus Francus circa finem cap. vers. Et dicit hic Ioannes And. & horum sententia vera quidem, & prudentia plena talis est. B. Prædictum cap. Inquisitores, de heret. lib. 6. quo prohibentur Inquisitores procedere contra Episcopos, prohibere etiam ne procedant contra laicos in consilio Romano Pontifice, quotiens vel magna sunt persona, & dignitate conspicua; vel tanta est hæreticorum multitudo, ut si contra illos procederetur, aut ingens periculum, aut gravis populæ turbatio prouentura crederetur.

Non tamen intelligas eadem ratione vtrumque prohiberi: nam ob prærogatiuam Episcopalis dignitatis, Inquisitores in Episcopos non inquirunt: sed in viros potentes & illustres, ideo non inquirunt, ne ob id scandalum oriatur, non quod in hoc casu aliquid nobilitati derogetur, quæ propter heresim amittitur. Adde Simancam de catho. insit. tit. 23. num. 8.

Viros autem regales vocat hic Eymericus, vel Regulos, quales sunt Duces, Marchiones, & similes: vel eos qui Regibus adstant, ut consiliarios & Senatores: vel denique potentes Barones cuiuslibet ciuitatis, qui regali luxu viuunt, & opibus abundant, quos velut patronos multi tum nobiles, tum plebei sequuntur in omnibus sermo ciuitatibus: vel denique intelligere potest per viros regales ciuitatum magistratus, ut Gubernatores, Potestates, Consules, & similes; in hos enim, si publice vellent inquisitores animaduertere, facile impediuntur, præsertim in locis suspectis, & ubi inquisitores sunt pauperes & imbelles.

Illud postremo monebo, ut quando ob multitudinem hæreticorum inquisitor non potest procedere: tunc quia multitudo hæretici suscipiunt incrementum, & fideles corrumpuntur, inquisitores in publicum prodire debent, & audacter verbum Dei predicare; quamuis intelligant grane sibi periculum imminere, ut nutantes in fide confirmet; quo casu necessaria est in inquisitore theologia cognitio.

Q V A E S T I O XXXII.

An Inquisitor cogere possit ciuitatum rectores ad iurandum de defendenda Ecclesia contra hæreticos.

Ricesima secunda quæstio est: Vtrum Inquisitor possit & debeat in specialiter procedere contra Comites, Barones, Potestates, Capitaneos, Balliuos, ac ciuitatum & locorum Consules & Rectores, quatenus

Quando non debeat Inquisitor contra laicos procedere.

Quos appellat auctor viros regales.

Abundante hæreticorum multitudo, quid facere debeat Inquisitor.

aiurent coram eo de defendenda Ecclesia contra hæreticam prauitatem?

Respondemus, quod iuxta c. Ad abolendam §. statuiamus. de heret. & in c. Ut officium. §. statuiamus. de heret. lib. 6. omnes prædicti tenentur ad requisitionem Episcoporum uel inquisitorum, iurare Ecclesiam defendere contra hæreticos fideliter & efficaciter, bona fide iuxta posse & officium suum: & obseruare & obseruari facere toto tempore sui regiminis, in terris suo regimini seu iurisdictioni subiectis, constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorum filios & nepotes, à sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas. Quod si iurare noluerint, debet Inquisitor procedere contra eos, secundum tenorem illorum capitulorum, & ad pœnas ibi contentas in cap. alleg. Ad abolendam.

Relat. supra pag. 97.

ubi dicitur sic: Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores & Consules ciuitatum et aliorum locorum iuxta commissionem Episcoporum, præfatis corporaliter iuramento promittant, & fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos & eorum complicés adiuuabunt bona fide, iuxta officium et posse suum. Si uero id obseruare noluerint, honore, quæ obtinent, spolientur: et ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis, et terris ipsorum interdicto ecclesie supponendis. Ciuitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum, uel contra commissionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio ciuitatum, et Episcopali se nouerit dignitate priuandam.

Relat. supra pag. 107.

In c. Ut officium. §. statuiamus. dicitur ita: Statuimus insuper, ut Potestas, Capitaneus, seu Rector uel Consules, seu quiuis alii, qui ciuitati præsent, uel loco alteri ad præsens, aut præerunt in futuro, ad requisitionem diocesanoꝝ uel Vicariotum suorum, seu Inquisitorum hæreticæ prauitatis, iurent præfate attendere inuolabiliter, et obseruare, ac facere à suis subditis obseruari toto tempore sui regiminis, in terris suæ iurisdictioni, regiminiue subiectis constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores et defensores eorum, ipsorumque filios et nepotes à sede Apostolica promulgatas; ac etiam approbatas: quas qui iurare noluerit et seruare, ut infamis et tamquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus officio et honore sui regiminis spoliatur: nec ulterius Potestas, Capitaneus, Consul, uel Rector habeatur in aliquo, aut de cetero in aliquam dignitatem uel officium publicum ulterius assumatur: et quæ ut Potestas, Balliuus, Consul, uel Rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

COMMENT. LXXXI.

DE compellendis ciuitatum magistratibus ad præstandum hoc iuramentum de defendenda Ecclesia ab hæretica prauitate, & custodiendis legibus in hæreticos latis, copiose egit Eymericus supra initio tertiae partis nu. 9. & sequent. quo etiam loco nos ea abunde tradidimus, quæ ad hanc quæstionem illustrandam spectant, adde Simancam de catho. insit.

insit. tit. 23. num. 8. & 9. & copiose Repertorium inquisito. verbo, iuramentum. & Campegius apud Zanobinum c. 3. i. ex quibus accipies quæ hanc quæstionem & sequentem illustrabunt.

Q V A E S T I O XXXIII.

De iuramento a Dominis temporalibus præstando in initio officij de extirpandis hæreticis.

Ricesima tertia quæstio est: Vtrum inquisitor debeat compellere seu moneꝝ dominos temporales, perpetuam uel temporalem iurisdictionem habentes, quatenus in eorum nouitate antequam eorum officij in exequantur, iurent coram inquisitore hæreticos per Ecclesiam denotatos pro uiribus à suis terminis extirpare?

Relat. supra pag. 101.

Respondemus quod sic; iuxta c. Excommunicamus itaque. de heret. §. moneantur. ubi dicitur sic: Moneantur autem & inducantur, & (si necesse fuerit) per censuram ecclesiasticam compellantur secularis Potestates, quibuscumque fungantur officij, ut sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei præsent publice iuramentum, & de terris suæ iurisdictioni subiectis, uniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro uiribus extirpare studebunt: ita quæ a modo quandocumque; quis fuerit in potestatem suæ perpetuæ siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare, hæc ibi. & non solum in sua nouitate, imo semper, ut patet in c. Ad abolendam §. statuiamus. de heret. & c. Ut officium. §. statuiamus. de heret. lib. 6. & patet expresse supra parte ista tertia, q. 3. 2. proxima.

COMMENT. LXXXII.

DE hoc iuramento præstando, ac de eius formula copiose actum est supra cum Eymericus in principio huius partis nu. 9. & seq.

Interest autem secularium magistratum et principum non modo requisitos, sed et spontaneos hoc iuramentum præstare, & hæreticos debellare, cum facile corruant principatus & regna, in quibus hæretici impune permittuntur habitare. equidem multa in hanc sententiam conferri poterant, quæ gratia breuitatis omitto. illud tamen quod de regibus Hispaniæ legitur in Concilio Toletano c. 3. quod habitum fuit a. 686. non est silentio prætereundum, uidelicet, ut cum sortiti fuerint regni apicem, non ante conscendant regiam Sedem, quam inter reliqua conditionum sacramenta polliciti fuerint se non permitturos habitare in regno suo eos, qui non fuerint catholici, quod uinum nunc ubiq; & in usum reuocaretur, & inuolabiliter custodiretur.

Regi Hispaniæ iuramentum de pellendis infidelibus de regno suo.

Q V A E S T I O XXXIII.

An Inquisitor cogere possit ad reuocandum statuta impediencia officij sanctæ Inquisitionis.

Ricesima quarta quæstio est: Vtrum inquisitor possit procedere contra dominos temporales, seu eorum officiales condentes statuta, per quæ inquisitionis negotium seu officium, directe uel indirecte impediatur, seu quomodolibet retardetur?

Respondemus quod sic; ut patet in c. Statutum. de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Statutum ciuitatis, castri, uillæ, uel alterius loci, per quod negotium inquisitionis hæreticæ prauitatis directe uel indirecte (ne in eo libere procedi ualeat) contigerit impediri, uel quomodolibet retardari, nullius existerit firmitatis, ipsiusque ciuitatis uel loci dominum, Potestatem, Capitaneum, Consules uel Rectores, per quem uel quos eadem ciuitas seu locus regitur, quocumque nomine censeantur, ad statutum huiusmodi loci diocesano uel eius Vicario, aut inquisitori, seu inquisitoribus labis præfate sine more dispendio exhibendum: & si tale inuentum fuerit, reuocandum omnino, uel saltem eatenus moderandum, quod per illud inquisitionis processus non impediatur, uel aliquatenus retardentur: per censuram Ecclesiasticam decernimus compellendos.

Supra pag. 106.

Statuta, per quæ officium inquisitionis impeditur reuocari debent.

COMMENT. LXXXIII.

Omnia impedimenta, quibus iurisdictioni inquisitorum poterat cohiberi, quominus libere in hæreticos possent animaduertere, sustulerunt ubique summi Romani Pontifices, quia uero unum poterat esse, idque maximum, statuta seu leges municipales cuiuslibet oppidi: ideo hæc deleri iubentur, cum directe uel indirecte sacro huic officio opponuntur.

Priuilegium de delendis statutis negotio fidei oppositis, sepius confirmatum.

In eadem sententiam extat elegans rescriptum Alexandri III. quod incipit: Implacida relatio. quod uidimus authenticum in archiuo Bononiensis inquisitionis, & retulimus in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis. idem cauit Innocentius III. ante Urbannum III. rescripto incipiente: Ad extirpanda. §. ceterum teneatur. relato item in litteris Apostolicis pro officio sanctæ inquisitionis. idem quoque constituerunt & alii Romani Pontifices uno consensu. de quo agit etiam Carverius tract. de heret. num. 93. vers. item potest tollere Campegius apud Zanobinum c. 3. i. vers. cessat præterea. circa finem. Repertorium inquisito. & Locatus uerbo statutum.

Quamuis autem rescriptum hoc, quo uirum Eymericus, indicet statuti nomen sumi stricte siue presse pro iure priuato cuiuslibet ciuitatis, uel oppidi, iuxta nota per Bartolum & Doctores in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. quasi hoc solum deleri debeat, si negotio fidei opponatur, non aut ius commune: nihilominus tamen id ipsum locum habet sanore fidei aduersus ius commune: quare si in iure communi reperiretur aliqua lex, per quæ negotium inquisitionis impediatur directe uel indirecte, eam etiam inbere possunt inquisitores cessare.

Idem locum habet aduersus ius commune.

Adde nomen statuti quandoque generale esse, & ius commune etiam complecti. l. quamuis. C. de iuris facti igno. c. decessorum. 2. §. 2. & quod dico de statutis & legibus delendis, cum fidei negotium impediunt, idem intellectum uolo de consuetudine, quamuis esset uetus. & immemorabilis. si enim per

Item aduersus consuetudinem.

Leges & statuta impedita negotium fidei, ipso iure nulla.

eam negotium inquisitionis impeditur, per inquisitores possit aboleri, nec consuetudo censeri debet, sed abusus, & prava corruptela. Illud tamen obiter dixerim, huiusmodi statuta, seu leges directe vel indirecte officium inquisitionis impediunt ipso iure nulla esse, & prorsus inuvalida, tanquam edita contra Ecclesie catholica libertatem, ut constitutione quadam Federici Imperatoris tit. de statutis & consuetud. contra libertatem Ecclesie editis in principio, plenius continetur, & refertur in authent. cassa & irrita. C. de sacrosan. Eccles. ubi glossa & communiter Doctores. adde Tabiensem in sum. verbo, inquisitor. nu. 10.

Quid autem sit directe, vel indirecte negotium, fidei impeditur, tradit Emericus supra par. 2. q. 54. ubi dixi in §. quidam namque sunt.

Q V A E S T I O XXXV.

An Inquisitor procedere possit contra Dominos temporales negantes ei debitum auxilium.

S Y M M A R I U M.

- 1 Domini temporales requisiti ab inquisitore, tenentur illi parere in captione hereticorum, &c.
2 Inmittendo captos ad loca designata intra districtum dominorum.
3 Et in recipiendo sibi relictos, ac puniendo debita pena.
4 Nec possunt de hoc crimine cognoscere, vel iussu inquisitoris captos liberare.
5 Neque eius iudicium, sententiam, vel processum illo modo impedire.

Relat. supra pag. 110.

Ricesima quinta quaestio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra dominos temporales, & eorum officiales, qui requisiti per eundem non iuuant cum iuxta posse & officium suum, seu eadem non obtemperant prout debent?

Respondemus quod sic, ut patet in c. Vt inquisitionis, de haeret. lib. 6. ubi dicitur sic: Vt inquisitionis, & infra.

Vniuersos seculi Potestates & dominos temporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumque locorum rectores quibuscumque dignitatibus vel officiis, aut nominibus censeantur, requirimus & monemus, ut sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei diocesani Episcopi, & inquisitoribus haereticam prauitatis a sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis, pareant & intendant in haereticorum, credentium, fautorum, receptorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti.

Et ut praefatas personas pestiferas in potestate seu carcerem Episcoporum, aut inquisitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipsi vel aliqui ex eis mandauerint, infra eorundem dominorum Potestatem vel Rectorum districtum ducant vel duci faciant sine

mora: ubi per viros catholicos a praefatis Episcopis seu inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatis sub acta & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per Ecclesiam iudicium terminetur.

Vtque de haeresi a diocesano Episcopo vel inquisitore, seu inquisitoribus condemnatos, praefati potestates, domini temporales, seu rectores, vel eorum officiales seu nuntii sibi relictos statim recipiant indilate animaduersione debita puniendos: non obstantibus appellacionibus, seu proclamationibus praedictorum nequitiae filiorum: cum tamen secundum legem imperialem appellacionis & proclamationis beneficium expresse sit haereticis & credentibus, ac eorum receptoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum.

Prohibemus quoque districtus Potestatis, dominis temporalibus, & Rectoribus, eorundemque officialibus praedictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, uel iudicent, siue captos pro eodem crimine absque dictorum Episcoporum siue inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia uel mandato a carcere liberent, aut executionem sibi pro huiusmodi crimine a diocesano, uel inquisitoribus, seu inquisitore iniunctam, prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: uel alias diocesano aut inquisitorum iudicium, sententiam seu processum directe vel indirecte impedire praesument.

Si quis vero de praedictis Potestatibus, dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum officialibus, seu Balliis, contra praedicta fecerit, aut praefato fidei negotio saepesatis diocesano Episcopo, uel inquisitoribus incumbenti, se opponere forte praesumpserit, uel ipsum aliquatenus impedire: necnon & qui scienter, in praedictis dederit auxilium, consilium, uel fauorem, excommunicacionis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinerit pertinaci, extunc uelut haereticus condemnatur. In litteris verbo Urbani III. & Clemens. III. Prae cunctis, de hoc habetur sic: Caeterum, si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscumque conditionis huic negotio uobis commisso se opponere, seu illud praesumpserint aliquatenus impedire, ut non possit procedi libere in eodem: immo nisi seu requisiti id fuerint, & iuxta officium et posse suum singuli iuuerint studiose, contra eos tanquam haereticorum fautores, & defensores secundum sanctiones canonicas freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

COM M E N T. LXXXIII.

Materia huius quaestiones eadem spectat, ut inquisitores munit, quo liberius & validius officium suum exequantur.

Multis quoque Pontificum rescriptis & extraneis tributum est privilegium de quo hic agitur inquisitoribus haereticam prauitatis, quae referuntur inter litteras Apostolicas in fine huius operis. de quo Carrerius tract. de haeret. num. 93. vers. item potest cogere. Locatus in opere iudiciali, verbo, domini temporales. Simancas de catho. instit. tit. 25. de dominis tempo.

Relat. supra pag. 129.

temporalibus. num. 8. & 9. Matheus de Afflictis in proemio constitutionum regni Siciliae nu. 50. & multis sequentibus, & aliis plerisque in locis, quae prudens omitto.

Q V A E S T I O XXXVI.

An Inquisitor possit procedere contra impediens eius officium.

Ricesima sexta quaestio est: Vtrum inquisitor possit procedere contra dominos temporales, eorumque officiales, eius processum, iudicium, seu sententiam directe vel indirecte impediens, seu retardantes, vel ad hoc praestantes auxilium, consilium, uel fauorem?

Relat. supra pag. 110.

Respondemus quod sic, iuxta c. Vt inquisitionis, §. prohibemus, lib. 6. ubi dicitur sic: Prohibemus quoque districtus potestatis, dominis temporalibus, & rectoribus, eorundemque officialibus praedictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, uel iudicent: siue captos pro eodem crimine, absque dictorum Episcoporum, siue inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, uel mandato a carcere liberent, aut executionem sibi pro huiusmodi crimine a diocesano uel inquisitoribus, seu inquisitore iniunctam, prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent, uel alias diocesano aut inquisitorum iudicium, sententiam, seu processum, directe vel indirecte impedire praesument. Si quis uero de praedictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, uel eorum officialibus, seu balliis contra praedicta fecerit, aut praefato fidei negotio saepesatis diocesano Episcopo, uel inquisitoribus incumbenti, se opponere forte praesumpserit, uel ipsum aliquatenus impedire: necnon & qui scienter in praedictis dederit auxilium, consilium, uel fauorem, excommunicacionis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinerit pertinaci, ex tunc uelut haereticus condemnatur.

Relat. supra pag. 129.

In litteris uero Apostolicis Urbani III. & Clemens. III. Prae cunctis, §. caeterum, dicitur sic: Caeterum, si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscumque conditionis huic negotio uobis commisso se opponere, seu illud praesumpserint aliquatenus impedire, ut non possit procedi libere in eodem: immo nisi requisiti illud fuerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiose, contra eos tanquam haereticorum fautores, & defensores secundum sanctiones canonicas freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

COM M E N T. LXXXV.

Ex hac quaestione licet multae conclusiones possint colligi, cum tamen Emericus ad unum solum institutum citet rescriptum pontificium ex c. ut officium, §. prohibemus, de haeret. li. 6. ideo unum simplex axioma colligimus, uidelicet, inquisitores posse coercere magistratus seculares impediens processum, aut sententias in hereticos latas, aut eorum punitione differentes: quo-

nia cum hoc crimen sit mere ecclesiasticum, de eo nullus laicus directe vel indirecte se debet introuertere.

Ex hac assertionione, quae & uera est & auctoritate pontificia roborata atque declarata, validissime refellitur opinio multorum Iuriconsultorum asserentium, posse iudices seculares, postquam ipsi traditi, uel relictum sunt rei hereseos relapsi, uel impenitentes, ultimo supplicio ferendi, iterum examinare processum & causam, & corrigere uel mutare, si opus fuerit, aut etiam nullam dicere sententiam, nam, ut alios omittam, hoc asserunt Bartolus, Fulgosius, Paulus Castrensis, et multi alii iuris civilis interpretes in l. magistratibus. ff. de iurisdic. om. iudi. idem Bartolus in l. non dubium, & in l. diuus. ff. de custo. reo. Marcus Mantua singular. 274. incipien. Crimen haereseos. & alii quos omitto consulto.

Index laicus abiq. reuifio ne processum faceret inquisitorem debet sibi relictum punire.

Sed Canoniste per dict. c. ut inquisitionis, §. prohibemus, ueram sequuntur sententiam. Abbas & Ancha in c. at si clerici, de iudicis Ioannes Imola in c. 1. de officio ord. Iason in d. l. magistratibus, de iurisd. om. iud. Cassaneus in consuetud. ducat. Burgun. Rubrica des Iustices. §. 8. circa finem nume. 14. Albericus tract. de agnos. assertio. q. 25. nu. 43. cum seq. Bernardinus Diaz, in pract. crim. cano. c. 141. Ioannes Anania in c. excommunicamus, lo primo, de haeret. num. 27. Alfonso Castros lib. 1. de insula haeret. punitione. c. 23. Bernardus Comensis, in lucerna uerbo, executio. §. 6. vers. sed queritur, quod ipsum tenent etiam uicti ueritate multi iuris civilis Doctores, quos refert Fernandus Vasquius lib. 1. de successio. creatione. §. 6. numero 16. vers. denique. (quamuis ipse eo loco more suo contra communem & ueram opinionem feratur) & Simancas de catho. instit. tit. 36. nume. 5. Ioannes Roias singular. 107. incipien. Index de qua re. idem in tract. de haeret. par. 2. num. 450. Campegius apud Zanchinum c. 8. vers. sed quid si laicus. Matheus de Afflictis in proemio constit. regni Siciliae num. 56. vers. secunda conclusio sit ista. Aegidius Bosius tit. de foro competen. nu. 160. vers. & ideo in crimine haereseos, idem tit. de haeret. nu. 10. vers. non potest autem. Salicetus in l. ea quidem, C. de accusacione. Iulius Clarus in pract. crim. quaest. 96. vers. Quero etiam, idem in §. haereseos, vers. hoc crimen, & vers. & scias, & plerique alii, quos longum & molestum esset singulatim recensere, atque haec sententia definita fuit per Innocentium VIII. rescripto quodam incipiente, Dilectus filius, quod curauimus imprimendum inter bullas Apostolicas pro officio sanctissime inquisitionis in fine huius operis.

Ergo inquisitor iudici laico processum a se factum ostendere non debet, sed magistratus secularis indilate sine mora sententiam iudicis ecclesiastici debet executioni mandare: quod si id facere omittat, aut executionem praeter morem solitum sine ulla legitima causa differat, compelli potest ad exequendum per inquisitorem per censuram ecclesiasticam. & ita cautum asserit Bernardus Comensis in lucerna uerbo, executio. §. 7. vers. immo inquisitor, quodam rescripto Urbani III. incipiente: Cum sicut, quod nondum uidimus.

Vera canonistarum sententia.

Inquisitor eos pellere potest iudices laicos ut mandent executioni sententiam a se latam.

Sed paucis antea diebus quam haec scriberemus, Illustrissimus & Reuerendissimus Felix Perettus Cardinalis de Montealto Venetiis (ubi multis an-

Nunc est SIXTUS V. Pont. Opt. Max.

nis multa cum laude viriliter, ac prudenter exercuit of- ficium inquisitionis contra hereticam prauitatem... Ad audientiam: cuius ob publicam utilitatē nobis humanissime copiam fecit, quo apertissime decidi- tur hęc sententia, tribuiturque plenissima potestas inquisi- toribus aduersus magistratus negligentes, aut differen- tes sententias latas in hereticos, executioni mandare id rescriptum breuitatis gratia hic omittimus, nam in fine huius operis curauimus imprimendum. Qui vero tam graue & immane scelus commiserunt, velut fautores hereticorum puniendi sunt, ut alibi diximus.

Varia consue- tudo in puni- do eos quātra duntur curia seculari.

Iam hereticos curia seculari traditos indilate, & statim puniendos iubet Romanus Pontifex in dicto c. de inquisitionis. §. prohibemus. quæ verba, id est, sine mora, interpretatur ibidem glossa.

Verum in hac re consuetudo prouinciarum spectan- da est. Solent in Hispania quamprimum lecta est sen- tentia reatorum, aut impunitentium, aut quorum- cunque qui traduntur curia seculari, iudices secula- res eosdem statim in suum forum recipere, & ad sup- plicii locum pronuntiatamortis seu combustionis sen- tentia reatā deferre. In Italia in multis urbibus, quas vidimus, iudices seculares reos sibi per inquisi- tores relictos, aut traditos, per tres, vel quatuor dies, antequam ultimo supplicio afficiant in suis car- ceribus detinent: inde certo die non festino publice educunt & comburunt: quod videtur fieri auctoritate Innocentii III. in bulla incipiente: Ad extir- pandam, relata in bullario in fine huius operis, ubi ita scriptum est: Damnatos vero de hæresi per diocē- sanum vel eius Vicarium, seu per inquisitores præ- dictos, Potestas, uel Rector, uel eius nuntius specia- lis, eos sibi relictos recipiat, statim uel infra quin- que dies ad minus, circa eos constitutiones con- tra tales editas seruaturus, hæc ibi.

Ex quibus declaratur pulchra difficultas, videli- cet, non esse negligentes, nec vult fautores heretico- rum puniendos magistratus, qui per quinque dies differ- rent hereticorum supplicium, nec etiam si differant per sex dies, ut in rescripto Innocentii Octauo, inci- pient. Dilectus filius, cuius hæc sunt verba: Eisdem officialibus secularibus sub excommunicationis pœna, & aliis censuris ecclesiasticis præcipitatis at que mandatis, ut infra sex dies, postquam legitime fuerint requisiti, sine aliqua dictorum procel- sum, per uos agitatorum uisione, sententias per vos latas contra huiusmodi hereticos prompte exequantur appellatione remota, hæc ibi.

Quasitum est, quid facere debeat inquisitor siue or- dinarius siue delegatus, si videat iudicem secularē ita negligentem, ut etiam post transactos hos quinque, vel sex dies absque legitimo impedimento, non curet hereti- cos sibi traditos vel relictos ultimo supplicio afficere & dicebat mihi quidam non imperitus posse tunc inquisi- torem præcipere iudici seculari, ut combustionis vel mortis pœnam exerceat in hereticos sibi assignatos, cum ea pœna solita sit in tales exerceri: neque pro- pterea incidere in irregularitatem, sicut Felino pla- cuit in cap. ad abolendam, circa finem extra de heret. quem sequuntur Tabiensis in summa verbo, irregulari- tatis. 2. §. 9. numero 10. & §. 15. numero 16. & Ma- ioribus lib. 2. de irregularitate, c. 10. & pro hac sententia

facit quod diximus supra parte 2. super c. nouimus. de verbor. sig. if. §. Quamquam autem.

Ceterum idem Felinus in c. vergentis de heret. cum de eadem difficultate differeret, an eps hesitauit, & profecto tutum non videtur, ut inquisitor in hoc casu pœnam combustionis, aut mortis nominatim exprime- ret, præcipiendo iudici seculari ut eam imponeret: nam fortassis in irregularitatem incidere, ob quam euitan- dā cū consignat hereticos iudici seculari, facit solam protestationem, de qua in c. nouimus. de verbo. signif.

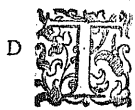
Quare omisso hoc modo dicendi, rursus est, ut in ge- nere iubeat & præcipiat iudici seculari sub pœna ex- communicationis, aut aliis censuris, ut sententias à se latas executioni mandet. hic modus dicendi continetur in rescripto Alexandri III. incipiens. Ad audien- tiam, cuius paulo antea mentionem fecimus, item in rescripto Leonis X. incipiens. Honestis petentium uo- tis. & hic modus secure usurpatur, & sufficit ad eui- tandam irregularitatem, c. Episcopus, ne clericis vel mo- nachis, lib. 6.

Potest etiam inquisitor in proposito casu, iubere magistratum seculari sub censuris ecclesiasticis, ut ser- uet constitutiones & leges contra hereticos editas. & hic modus præscribitur non obscure ab Innocentio III. in extranagā. Ad extirpanda, §. damnatos ne- ro, cuius verba paulo antea retulimus in hoc eodem co- mentario. Atque hi quidem modi tuto seruari possunt.

Quod si nec ita iudex secularis induci velit ad puniendos hereticos sibi assignatos, ad grauiiores pœnas erit procedendum: quod ut maturius peragatur, se- natui inquisitionis erit significandum.

QVÆSTIO XXXVII.

An Inquisitor in aliquo casu possit compescere quæstuarios.

Ricesima septima quæstio est: Vtrum Inquisitor possit & debeat in aliquo casu procedere contra quæstuarios prædicantes?

Respondemus quod sic: ut patet in c. Vt officium, §. compescendi, de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Compescendi præterea monitione præmissa per censurā ecclesiasticā appellatione postposita prædicatores quæstuarios (ubi contigerit pro in- quisionis seu fidei negotio congregationem fieri, uel aliās eidem negotio quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio; quod ad ipsos nullatenus pertinet (quorū interest tantum charitatiua subsidia suppliciter pe- tere, ac indulgentiam, si forte habent, exponere) li- beram uobis & singulis uestrum concedimus au- thoritate presentium facultatem.

Idē habetur per omnia et de uerbo ad uerbum in litteris prædictis Apostolicis Urbani, Clementis & Alexandri III. Præcunctis, §. compescendi.

COMMENT. LXXXVI.

Facilis est huius quæstionis tractatio. potest enim inquisitor procedere contra quæstuarios imponen- do illis silentium ne prædicent, quotiens actionem si- dei sunt celebraturi.

Relat. supra pag. 207.

Idem

Idem penitus cauetur rescripto Urbani III. inci- pientē: Licet ex omnibus, §. compescendi. & alio re- scripto Gregorii noni incipiente: Ille humani generis, quæ vidimus in archiuo inquisitionis Bononiensis, & curauimus imprimenda in bullario litterarum Apo- stol. in fine huius operis. Idem hoc inquisitorum priuilegium tradit Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor, §. 11.

Sed hodie in quæstuariis iam hæc locum non habet, cum eos sustulerit Concilium Tridentinum sessio. 4. c. 2. in fine. & sessio. 21. de reforma. c. 9.

In ceteris tamen prædicatoribus & nunc & olim habet hæc Emerici, seu potius Romani Pontificis do-ctrina, quæ licet de solis quæstuariis loquatur, ad alios et trahenda est, cū par sit ubiq; ratio, nempe fauor fi- dei. erit ergo idem statuendū. l. à Titio. ff. de verb. oblig. l. illud. ff. ad l. Aquilia. notat Zabarella in clem. dudum. §. ab olim, q. 12. in fine, de sepult. tradit Tabiensis in summa verbo, inquisitor. & Bernardus Comensis præci- tato loco. & notari Ioannes And. Geminianus, Fran- chus, in c. vt officium, §. compescendi. de heret. lib. 6.

QVÆSTIO XXXVIII.

An Inquisitor prohibere possit laicis disputare de fide.

Ricesima octaua quæstio est: Vtrum inquisitor possit excom- municare, uel aliās procedere cōtra laicos de fide catholica di- sputantes publice uel priuate?

Supra pag. 204.

Respondemus quod tales sunt ex- comunicandi, ut patet in c. Quicūque, de heret. li. 6. §. in hibemus, ubi dicitur sic: Inhibemus quoq; ne cuiquā laicæ personæ liceat publice uel priuate de fide catholica disputare: qui uero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur, Ea- dē uerba sunt in priuilegio Alexad. III. Nouerit uniuersitas, &c. de hoc habetur plenius supra par- te 1. q. 10. Vtrū liceat de fide publice disputare.

COMMENT. LXXXVII.

De materia huius quæstionis copiose dictum est su- pra parte 1. super q. 10. præter Doctores in c. quicumque, §. in hibemus, de heret. lib. 6. ubi de hoc agunt abunde, uide B. Thomam. 2. 2. q. 10. art. 7. Al- fonsum Castrum lib. 1. c. 19. de iusta heret. punitione, & Conradum Brunum lib. 3. de heret. cap. 1. 13. & seq. & alios quos super dicta quæstione retuli.

QVÆSTIO XXXIX.

An Inquisitor procedere possit con- tra aduocatos & notarios pa- trocinantes hereticis, &c.

Ricesima nona quæstio est: Vtrum inquisi- tor possit procedere cōtra aduocatos, no- tarios, seu scriptores, præfatos hereticis, credentibus, receptoribus, defensoribus, ac fauto-

ribus corundē, patrociniū uel iuuamen, & contra eos, seu alios homines, libros uel scripturas aucto- ritate Apostolica, seu legatorum eius factas, in quibus processus facti contra prædictos, continen- tur, & eos cogere quatenus tradant ei?

Respondemus quod sic: & primo patet de notariis & aduocatis præstantibus prædictis patrociniū, & iuuamen: unde in c. Si aduersus, de heret. dicitur sic: Si aduersus nos terra conflueret, & infra: Quia plus timeri solet quod specialiter iniungi- tur, quàm quod generaliter imperatur: uobis ad- uocatis, & scriuariis firmiter in hibemus; p. hære- ticos, credentibus, fautoribus, uel defensoribus co- runderum in aliquo præsteris auxilium, consilium, uel fauorem: nec eis in causis, uel in factis, uel ali- quibus litigantibus sub eorum examine uestrum patrociniū præbeatis, & pro ipsis publica instu- mēta, uel scripta facere nullatenus attēretis. Quod si contra præsumpseritis, ab officio uestro suspen- sos perpetuè uos decernimus infamiae subiaccere.

Et secundo patet de habentibus processus, seu scripturas prædictas. unde in cap. Vt commissi, de heret. lib. 6. dicitur sic: Vt commissi uobis, & in- fra: Necnon faciendi à quibuslibet assignari uo- bis libros seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ ac processus per quoscunq; auctoritate sedis Apostolicæ, uel legatorum eius habiti contra hereticos continentur.

Idem habetur per omnia de uerbo ad uerbum in præfatis litteris Apostolicis, Clementis, Alexan- dri, & Urbani III. Præcunctis, §. necnon.

COMMENT. LXXXVIII.

Ex hac quæstione dua potissimum colliguntur as- sertiones.

Prima est: Inquisitores procedere possunt contra eos qui hereticis, uel eorum complicibus præstant au- xilium, fauorem, aut patrociniū.

Altera est: Inquisitores compellere possunt eos qui habent processus, aut quælibet alia instrumenta facta contra hereticos, ut sibi ea assignent.

Quantum ad primam assertionem spectat, uidentia sunt quæ scripsimus supra parte 2. super c. si aduersus de heret. & alibi super postremis quæstionibus secun- dae partis. quæ hic non sunt inutiliter repetenda, & ideo altera nunc est breuiter declaranda.

Ac ante Bonifacium VIII. quinquaginta fere an- nis sanciuit hoc ipsum de assignandis scripturis qui- buslibet, & processibus factis contra hereticos Alex- ander III. rescripto quodam incipiente: Cupientes, misso Fratribus Prædicatoribus Inquisitoribus hære- tica prauitatis in Lombardia, & Marchia Ianuensi: quod ipsum uidimus in archiuo inquisitionis Bononiē- sis. Et paucis antea diebus quàm hæc scriberemus ex Assisio allatum est idem authenticum rescriptum missum Fratribus Minoribus ab eodem Alexandro III. in quo plenius quedam continentur ea uero pars, quæ de hoc differit, quia huic loco lucem est allatura, transferenda huc fuit. habet ergo ita:

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Fratribus de ordine Minorum Inqui-

Relat. supra pag. 207.

Aduocatis, & notariis uera- tur patrocina- ri hereticis.

Relat. supra pag. 208.

Inquisitor q- uiber instru- menta ad in- quisionē spe- ctantia sibi in- bet assignari.

inquisitoribus hereticæ prauitatis in administra-
tione sancti Francisci, Salutem & Apostolicam
benedictionem.

CVPIENTES, vt inquisitionis negotium con-
tra hereticam prauitatem sollicitudini vestre cõ-
missum ad Dei gloriam & augmentum fidei catho-
licæ, in vestris manibus feliciter prosperetur,
compellendi appellatione remota per censurâ ec-
clesiasticâ per vos, vel per alios, quos ad hoc ido-
neos, vos vel alter uestrum duxeritis eligēdos om-
nes illos qui scripta, vel instrumenta inquisitionis,
vel ad eius officium pertinentia, per quoscumque
hactenus facta, ac etiam faciendæ contra hereti-
cos, credentes, receptatores, fautores, seu defen-
sores eorum habent vel habuerint, vt ea sine cuiusli-
bet difficultatis, seu dilationis dispendio, vobis vel
alteri vestrum exhibeant, &c. auctoritate præsen-
tium, vobis & cuilibet vestrum concedimus facul-
tatem, hac ibi. Huius etiam privilegij meminit Ge-
minianus, Franchus, & alij in c. vt commissi. de heret.
lib. 6. Bernardus in lucerna uerbo, inquisitor. §.
2. 2. Repertorium inquisit. verbo, libri. §. nota quod in-
quisitores.

Propria in-
strumenta cõ-
tra se edenda
in causa fidei.

Ex hoc privilegio Perusinus, Franchus, & alij
primum inferunt, & recte, in causa heresis teneri reu-
edere contra se Fiscali agentij propria instrumenta, ad
intentionem suam & accusationem fundandam; quam
uis regulariter de iure sit contrarium statutum l. qui
accusare. & l. vt. cum ibi notatis per Doctores. C. de
edendo. & hanc sententiam tenet Purpuratus in dist.
l. fi. C. de eden. numero 20. & Nicolaus Arelatanus
tract. de heret. notabili 21. incipien. Magnificus, Ioan-
nes Roias singulari 54. incipien. Edere instrumen-
ta. & faciunt notata per Angelum in l. per hanc,
C. de tempo. appellatio.

Item edenda
cõtra tertium.

Rursus hæc sententia, quod quis teneatur edere in
causa heresis Fiscali agentij propria instrumenta, li-
bros, & alias quaslibet scripturas, non modo habet
locum, cum agit Fiscalis contra te, sed etiam cum agit
contra quemlibet alium: tu enim poteris compelli edere
contra illum tertium quidquid ad id negotium spectans
habet, ita videtur probare glossa in dicto. c. vt commis-
si. verbo, quibuslibet. & quamquam id glossa non sen-
tinet, adhuc verum est fauore fidei: & quia si quis con-
tra se edere tenetur propria instrumenta, multo maiori
ratione, aut saltem pari tenebitur edere cõtra tertium,
ergo si Titius captus pro heresi, librum hereticum,
aut quid simile dedisse dicatur Sempronio, compellen-
dus est Sempronius id non modo contra se, sed contra
Titium edere.

Item edendi
quidquid in-
uare potest.

Denique non modo libros & scripturas, sed quid-
quid inuare potest ad veritatem inueniendam, fauore
fidei exhibendum est: quia dum Papa iubet, vt
quælibet instrumenta exhibeantur, plane iubet, vt
exhibeatur quidquid ad causam instruendam spectat;
nam nomine instrumenti id intelligimus. l. i. ff. de fide
instrument. itaque imagines, statuas, marmora, & si-
mililia, per quæ in hac causa aut inuestigari ueritas, aut
haberi potest, edendum est: cur autem olim ita sanc-
tium fuerit, alibi docui, quæ nunc breuitatis gratia
omitto.

An Inquisitor possit procedere con-
tra scienter sepelientes hereti-
cos in loco sacro.

Vadragesima quæstio est: Vtrum In-
quisitor possit procedere contra eos,
qui hereticos, credentes, receptato-
res, defensores, & fautores eorum
presumpserint scienter tradere eccle-
siasticæ sepulture.

Respondemus q. sic iuxta, c. Quicumque in prin-
cipio, de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Quicumque
hereticos, credentes, receptatores, defensores, uel
fautores eorum, scienter presumpserint ecclesiasti-
cæ tradere sepulture, usque ad satisfactionem ido-
neam excommunicationis sententiæ se nouerint
subiacere: nec absolutionis beneficium mereantur,
nisi propriis manibus publice extumulent, &
proiciant huiusmodi corpora damnatorum: &
locus ille perpetua careat sepultura.

Eadem uerba habentur in priuilegio Alexan-
dri III. Nouerit, & cetera.

Supra pag. 104.
Respondeo q. sic iuxta, c. Quicumque in prin-
cipio, de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Quicumque
hereticos, credentes, receptatores, defensores, uel
fautores eorum, scienter presumpserint ecclesiasti-
cæ tradere sepulture, usque ad satisfactionem ido-
neam excommunicationis sententiæ se nouerint
subiacere: nec absolutionis beneficium mereantur,
nisi propriis manibus publice extumulent, &
proiciant huiusmodi corpora damnatorum: &
locus ille perpetua careat sepultura.

Eadem uerba habentur in priuilegio Alexan-
dri III. Nouerit, & cetera.

COMMENT. LXXXIX.

Vnica est conclusio, uidelicet, inquisitores posse
procedere contra illos, qui hereticos, credentes,
fautores, & ueteros huiusmodi tradiderint ecclesiasti-
cæ sepulture.

Duo sunt in hac questione breuiter tractanda.
Primum erit de priuatione sepulture: nam sepultura
careat heretici, & qui illis fauent.

Alterum erit, quia ratione possint Inquisitores pro-
cedere contra sepelientes.

Quantum ad primum spectat de priuatione eccle-
siasticæ sepulture, cum textu allato hic ab Eyme-
rico, consentit textus in c. sicut ait. de heret. ubi Ale-
xander III. in Concilio Lateranensi multis annis an-
te Alexandrum IIII, hereticos & eorum fautores
& alios similes sepultura priuauit. quod ipsum &
multi alij Romani Pontifices aut sancierunt, aut com-
probauerunt.

Priuantur autem heretici, eorum credentes, fauto-
res, & ceteri ecclesiasticæ sepulture multis rationi-
bus. Primum, quoniam excommunicati discedunt, &
in peccato mortali; & propterea in locis sacris non
sunt sepeliendi. 13. q. 3. c. quibus.

Rursus, quoniam illi indigni sunt sepultura, pro qui-
bus orare non licet, vt late prosequitur beatus Augu-
stinus in libro de cura pro mortuis gerenda: at pro hæ-
reticis orandum non est, cum constet eos in peccato de-
cedere. optima ergo ratione sepultura priuantur. Po-
tissima enim causa cur ante Ecclesias constituta sunt
cæmeteria & defunctorum sepulchra est, vt uiuentes
introeuntes & exeuntes, pro illis ad Deum preces fun-
dant: hinc sepulchra (vt docet Augustinus præcitato
loco) dicta sunt monumenta, quia moneant uiuorum
mentes, vt defunctorum recordentur.

Iam priuatio sepulture magna pœna est & igno-
minia. l. unica. C. de his qui parentes, aut lib. occid.
Bald. cons. 426. incipiente: Prætermittendum. nu. 5.
vers.

Supra pag. 104.

Heretici se-
pultura priua-
ti, & quare.

Priuatio se-
pulture: ma-
gna pœna.

vers. item quia corpus non traditur sepulture. lib. 1.
& Franciscus Ripa tract. de remedijs contra pestem nu.
139. quibus adde de hac pœna loquentes. Reperto-
rium Inquisit. verbo, sepultura. Alfonso Castrum
lib. 2. c. 18. de iusta heret. puniitio. vers. ex ista pœna.
Syluestrum & Tabiensem in sum. verbo, sepultura.
amplius de hac disserunt Ioannes Roias in singulari-
bus fidei, singul. 181. incipien. Sepultura ecclesia-
stica. Gondissaluis tract. de heret. q. 2. 2. nu. 7. Paul-
lus Fuscus lib. 1. de uisitatione eccles. c. 2. §. num. 4. &
alii per hos relati.

Exhumandi
heretici, &
compurendi.

Quod si quandoq; de factis sepulsi fuerint heretici,
exhumari debent, & procul abici; immo nunc com-
buri, dummodo discerni, seu separari possint eorū ca-
dauera, uel ossa ab ossibus & cadaueribus catholico-
rum. c. sacris, de sepul. & locus pollutus debet recõ-
ciliari. c. consuluisti. de consecrat. ecclesie, uel alt.

Qui priuantur
sepultura.

Item si post mortem alicuius detectum est eum hæ-
reticum decessisse, qui uelut catholicus erat sepultus,
cum eius crimen in uita fuisset occultum, exhumari
debet, vt dicemus paulo post super q. 43.

Item non modo heretici formales, uerum etiã cre-
dentes, fautores, receptatores, & defensores eorum se-
pultura priuantur; quod ipsum ad quoslibet suspec-
tos, aut diffamatos de heresi decedentes tradendum
est ob easdem causas.

Postremo, hoc ipsum de priuatione sepulture nul-
to magis quam in proxime citatis, locum habet in il-
lis, qui in carceribus pro heresi, aut heresis suspicio-
ne detenti, se ipsos occiderunt, quoniam impenitentes
censentur, & in manifesto mortali peccato decedunt.

Quid autem sit tradi ecclesiasticæ sepulture, aut ea
carere, docet Archidiaconus in c. quicumq; de heret.
lib. 6. in uerbo, ecclesiasticæ sepultura.

Contra sepe-
lientes heret-
icos quare
Inquisitores.

Sed alterum iam caput susceptæ disputationis est
declarandum, uidelicet, quomodo sit accipiendū quod
hic tradit Emericus, dum dicit, Inquisitores posse
procedere aduersus eos qui hereticos scienter sepe-
liunt: nam textus per Emericum citatus ex c. qui-
cumque de heret. lib. 6. solum iubet, ut is qui hereticos
& ceteros de quibus ibi, sepeliuit, eosdem publice ex-
tumularet, nec ulterius uideretur quidquam Inquisitori-
bus concedere.

Sane neminem hactenus uidi, qui hæc diluerit. de
primo posset hic quispiam dicere, Emericum hoc
uelle, ut Inquisitores possint procedere contra eos qui
sepeliunt hereticos, cogentes eos, ut propriis manibus
extumularent huiusmodi damnatorum cadauera. quæ
expositio quamuis textui conueniat; non tamen con-
uenit instituto auctoris, cum hoc ipsemet Emericus
nominatim deinceps doceat q. 18. & imprudens es-
set bis idem repetere.

Qui scienter
sepeliunt her-
eticos, suspec-
ti de heresi,
& quare.

Quare uerius est hoc uelle hic auctorem, ut scilicet
Inquisitor possit procedere contra sepelientes procedere,
tamquam contra suspectos de heresi: nam præter-
quam quod illi qui ita hereticos sepeliunt, sunt ipso
iure excommunicati, & tenentur propriis manibus
exhumare quos sepeliuerunt; amplius ex hoc facto in-
currunt heresis suspicionem: nam qui scienter sepe-
lit eos, quos Ecclesia, ut hereticos, aut de heresi sus-
pectos persequitur & damnat, quamuis aliud animo
gerat, hoc facto indicare, ac profiteri uideretur, aut non
acuisse Ecclesiam tales sepultura priuare, aut pro-

hereticis, & eorum credentibus & ceteris esse oran-
dum, cum more catholicorum eos sepeliat, aut aliud
simile, unde suspicio heresis proculdubio oriat. at-
que hæc sententia colligi potest ex illis textus uerbis:
Vique ad satisfactionem idoneam excommuni-
cationis sententiæ se nouerint subiacere. tamdiu
enim sunt excommunicati, donec idonee satisfecerint.
per satisfactionem autem idoneam & abiurationem,
& canonicam purgationem possumus intelligere c.
ad abolendam. §. presenti. & c. excommunicamus; 1.
§. qui autem. de heret. nam qui abiurat, uel se purgat,
& iniuncta sibi mandata adimplet, idonee satisfacit.
manifestum est autem, abiurationem & canonicam
purgationem non indici nisi suspectis, uel diffamatis
de heresi. & hoc uidetur sentire Archidiaconus in di-
cto c. quicumque de heret. lib. 6. uerbo, idonee. ¶ dñi ci-
tat. dist. §. qui autem. in c. excommunicamus. de heret.

Quid sit ido-
neæ satisfac-
te.

Nam autem hæc suspicio sit tantum leuis, an
etiam uehemens, ex personarum qualitate pensandū
erit iudicio peritorum. Hoc tamen pro explorato ha-
beo, cum uehementer fore de heresi suspectum, qui de
facto hereticum aut suspectum ab Ecclesia notatum,
& ut talem persecutum, scienter sepeliret, nisi proba-
bilis aliqua ratio in eius excusationem afferri posset.

Si quis uero hereticum, aut credentem, aut fauto-
rem, aut ceteros huiusmodi mortuos deprehendat in
his locis, in quibus non possit facile eos ad legitimos
iudices deferre; tunc terra non sacra condere potest;
ne cadauera insepulta aerem corrumpant: neque ex
hoc merebitur ullam pœnam, nec contrahet ullam he-
resis suspicionem: nam in bonum facit finem; &
hoc non est tradere ecclesiasticæ sepulture, ut præci-
tato loco docuit Archidiaconus: rem tamen cum po-
terit, ad iudices fidei referre debet, ut illi quid facti
opus sit, statuatur.

Apud Ar-
chidiaconum
est in uerbo,
condigna.

Quando hæ-
retici licite
possint terra
condi.

Postremo eadem illa suspensiones, quæ oriuntur,
quoties quis sepelit hereticum, credentem, aut alium
huiusmodi, nascuntur aduersus eum, qui celebrat eo-
rum exequias more catholicorum, quando is hereti-
cus, aut suspectus alibi est defunctus, uerbi gratia
Geneuæ, aut alibi, ubi heretice uinitur & creditur.

Idem sentias de illo, qui hereticorum combusto-
rum cineres, ossa, uestes, aut similia furatur, & custo-
dit: hic enim uerisimiliter putatur credere, eum qui
iudicio Ecclesie damnatus est, sanctum esse; quod in-
ducit heresis suspicionem. de quo uide Emericum
par. 2. q. 15. uersio. uigessimus nonus error. & quæ
scripti super q. 53. supra par. 2. circa finem. uersio.
Quintum est. Atque hoc esse uidetur proculdubio E-
merici institutum in hac questione.

Celebris exe-
quias pro he-
reticis, & eo-
rum ossa custo-
diens, suspec-
tus de heresi

An Inquisitor possit procedere con-
tra reuuentes iurare in causa
fidei, &c.

Vadragesima prima quæstio est: Vtrum
Inquisitor possit procedere cõtra illos,
qui iurare coram eo de dicenda uerita-
te in causa fidei requisiti, cõtumaciter reuenerint?

Supra pag. 101.

Respondemus quod sic; iuxta c. Excommunicamus itaque. extra de heret. s. ad iudicium. ubi loquendo qd testes compellantur iurare, sequitur sic: Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione damnabili respicientes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam heretici reputentur. De hoc Ioan. And. in nouella super eod. c. Iste enim est error Waldensium, qui dicunt iuramentum esse peccatum mortale: secus si dubitant iurare ex quadam honestate, tandem obtemperant.

COMMENT. XC.

EX hoc solo quod contumaciter iurare renunt, B conuincunt heresis suspicionem, immo uero tanquam heretici reputantur, ut dicit textus hic ab Emerico citatus: uidentur enim sentire iuramentum esse illicitum; quod sentiunt Waldenses, quod patuit apud Emericum par. 2. q. 14. vers. tertius error.

Recusantes iurare, quando heretici, & quando no.

Quem errorem grauer consultat beatus Thomas 2. 2. q. 89. art. 2. & Dominicus Sotus lib. 8. de iust. & iure q. 1. art. 2. Syluester in sum. verbo iuramentum 1. & eodem verbo Tabienfis. Nauarrus in manuali c. 12. nu. 4. & alii, quos in re manifesta omitto.

Et profecto textus in c. excommunicamus 1. §. ad iudicium. vers. Si quis uero ex eis, de Waldensibus accipiendus omnino uidetur, qui tempore Innocentii III. (sub quo in concilio Lateranen. factum est decretum eius canonis) iam erant exorti, ut dixi copiose supra parte 2. super q. 14. & tenaciter hunc errorem proferebantur de non iurando in aliquo casu. Ad cognoscendum ergo aliquem hereticum de secta Waldensium hoc erat euident argumentum, sicuti Hostiensis & ceteri communiter canonice docent in predicto c. excommunicamus 1. §. ad iudicium. de heret.

Non tamen essent heretici qui ex quadam honestate recusarent iurare, ut docet hic Emericus in fine; quales sunt clerici, & religiosi ceteri, si quadam simplicitate putaret non esse licitum eis iurare etiam in causa fidei coram Inquisitoribus absque superiorum suorum licentia; cum tamen fauore fidei iurare debeant, & etiam in aliis casibus, quos refert Emericus in sum. verbo, iurare. & Syluester, verbo, iuramentum 2. q. 3. nu. 3. & in causa fidei omnes compelli possunt ad testimonium ferendum, & ad iurandum de veritate dicenda, ut alibi plene diximus, & tradit Emericus paulo post q. 62.

QUESTIO XLII.

An Inquisitor possit procedere contra delatos, qui alio se transtulerunt, &c.

Vadragesima secunda questio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra eos, qui extra partes iurisdictionis Inquisitori subiectas, domicilium transtulerunt, vel alia se ab iurisdictionem Inquisitoris delinquentes, in sua nunc existentes?

Respondemus quod sic: iuxta c. Vt commisso. in principio, & iuxta c. Cum contumacia. de heret. lib. 6. In c. Vt commisso, dicitur sic: Vt commisso. & infra: Et contra illos quos in prouincia, in qua uobis inquisitionis officium est commissum. heresis crimen constiterit commississe (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi.

Supra pag. 108.

Idem habetur per omnia de uerbo ad uerbum in prefatis litteris Apostolicis, Clementis, & Urbani iiii. Prae cunctis. §. Etiam contra illos.

In cap. Cum contumacia, dicitur sic: Cu contumacia (in causa praesertim fidei) suspicioni presumptionem adiciat uehementem, si suspectus de heresi uocatus a uobis ut de fide respondeat, excommunicationis uinculo (pro eo, qd parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per uos fuerit innodatus: qua si per annum animo sustineat pertinaciter, extunc uelut hereticus condemnetur.

Supra pag. 105.

Etiam potest procedere contra eos, qui licet extra iurisdictionem Inquisitoris istius deliquerint, nunc autem in sua sunt: quia hereticus ubi inuenitur, ibi conuenitur, ad hoc Ioan. And. in c. Vt commisso. in principio.

COMMENT. XCI.

DE uo axiomata complectitur hic Emericus. Primum est: Inquisitores procedere possunt contra eos, qui in sua prouincia deliquerunt, & ad aliam se transtulerunt.

Alterum est: Item possunt procedere contra eos, qui cum alibi deliquerint, in sua prouincia nunc morantur, ibi: Etiam potest procedere.

Qua in hac quaestione traduntur ab Emerico ex citatis Pontificum responsis collecta, fusius explicantur in concilio Narbonensi c. 19. 20. & 21. ubi & potestas procedendi contra absentes, & modus quo procedatur, luculenter tribuitur, & praescribitur in hac uerba: Si qui uero culpabiles, uel suspecti ad uestram pertinentes inquisitionem, praesentes nec sint, nec fuerint, & infra competente terminum eisdem a uobis peremptorie assignatum, & per ecclesias publicatum non curauerint comparere, uel se legitime excusare, contra eos tamquam contra praesentes non dubie procedatis.

Inquisitori potestas in absentes.

Cap. 19.

Ad Inquisitionem quippe uestram eos intelligimus pertinere, qui uel infra eisdem inquisitionis limites deliquerunt, uel domicilium ibi habent, seu habebant, quando inquisitio cepta fuit; uel cu ibi morarentur occasione officij cuiuscunque publici, seu priuati, uel certu domicilium non habentes ibidem inuenti, citati fuerint a uobis, sine illis per quamcumque cautionem adstrictis; siue no, Inquisitione contra eos facere incepistis, uel eis purgationem forsitan indixistis. Si quidem contra tales praesentes, uel absentes potestis procedere, ac debetis: nisi forte ratione delicti maioris, seu minoris commissi alibi, uel ratione domicilij, uel alia de predictis, Inquisitores alij procedere ceperint contra illos. Etenim cum in locis diuersis, & per Inquisitores diuersos Deo auctore inquisitio celebretur, tutius & salubrius est, ut quisq; culpabilis in quibuscumque; locis deliquerit, uni & illi Inquisitori permanceat

Cap. 20.

ratione.

quocumque loco.

permaneat obligatus, a quo primo ex aliqua de causis praescriptis, sine fraude, & sine periculo negotij, & animatum fuerit occupatus.

Ita tamen ut inquisitores ceteri, quicquid de illo nosse poterunt, inquirant nihilominus, & scribant inquisitoribus illis, quibus idem culpabilis sit adstrictus: sic enim quasi uir unus pugnabit, & vincetis, haecenus ibi.

Huc spectant quae tradit Guido Fulcodius in consultationibus ad inquisitores, quae 5. quem retuli supra tit. de forma citandi absentem num. 133. §. Si autem reperitur. ubi tradidimus multa ad hanc quaestionem intelligendam spectantia.

Quoniam uero nec proxime citato loco, nec in 13. B modo processum fidei terminandi quantal fortassis oportebat distinctione egimus de modis procedendi contra absentes, prouide breuiter id est hic explicandum.

Res hac tota Hispalensi quadam prima instructione cap. 19. praescripta est inquisitoribus Hispaniae, qua latine tamen redditam referre placuit, nec enim puto uerius in hac causa a me, aut ordinatus quicquam dici posse, habet autem ita:

Inquisitores procedunt contra absentes multis modis

Similiter decreuerunt, ut contra culpabiles in disto heresis crimine si absentes forent, inquisitores procedant, citando praefatos absentes per publica edicta, quae publicari faciant, & affigi ianuis Ecclesiae principalis illius loci, uel locorum, in quibus morabantur.

Primus modus procedendi contra absentes.

Possunt autem inquisitores fabricare processum contra absentes uno ex tribus modis. Primo secundum formam cap. Cum contumacia, de heret. lib. 6. uidelicet citando, & admonendo absentes, ut compareant se ad defendendum, & respondendum de iure suo super certis articulis fidei causam contingentibus, & super certo heresis crimine, &c. sub poena excommunicationis cum suis admonitionibus in forma. Quod si non comparuerit, iubeant promotori Fiscali, ut accuset eius contumaciam, & petat literas seu libellos magis aggrauantes, quibus denuntietur, qd si per spatium unius anni perseuerauerint in sua pertinacia, & contumacia, declarent illos heret. in forma iuris. Et hic processus est magis tutus, & minus rigidus.

Secundus modus procedendi contra absentes.

Secundus modus est, qd si inquisitoribus visum fuerit delictum contra aliquem absentem debere plene probari, citent illum per edicta, sicut dictu est, ut ueniat responsurus, & dicturus super iure suo, & ostensurus suam innocentiam infra triginta dies in tribus terminis diuisos, uicuique terminum decem dies tribuendo; uel cedant illis aliud longius tempus, si expedire uiderint iuxta distantiam seu locorum intercapedinem, in quibus praesumitur, uel praesumi debet habitare predictos citatos: quos citare debent ad omnia processus acta usque ad sententiam diffinitiuam inclusive: quo casu si reus non comparuerit, accusabitur eius contumacia in omnibus edicti terminis: recipiantq; Inquisitores eius denuntiationem, & accusationem a Fiscali, conficiantque processum in forma: quibus absolutis, si delictum visum fuerit sufficienter probatum, poterunt absentem condemnare, eo amplius non expectato.

Tertius modus, qui in conficiendo processu

contra absentes obseruari potest, hic est, ut si in inuestigatione processus facti in Inquisitione reperitur praesumptio heresis contra absentem, tamen delictum non uideatur plene probatum, possunt inquisitores decernere edictum contra talem absentem notatum, & suspectum de crimine heresis, & iurare ei, ut infra certum tempus compareat ad se liberandum, et canonice purgandum a dicto errore, seu delicto: eo addito, quod si non comparuerit ad recipiendam, et praestanda praedictam canonicam purgationem, uel non se liberauerit, uel purgauerit, habebunt ipsum pro conuicto, procedentque ad faciendum, quod iure fieri debeat. Atque haec processus forma est aliquantum magis rigida: ceterum iure recte nititur, & inquisitores prudentes, & litterati eligent modum, quem magis tutum iudicauerint, & melius uiderint in practica posse usuruari iuxta diuersitatem causarum, quae sese offerre poterunt. haecenus ibi.

Tertius modus procedendi contra absentes.

Quod si queratur, an expediat, cum absentes sunt rei, diuersos a diuersis fidei iudicibus fieri processus contra eos; breuiter respondeo id non expedire: quia si diuersi processus fierent, posset quandoq; contingere, ut quidam iudices absoluerent, alij uero damnarent, unde facile discordia oriretur, aliaque non leuia incommoda, quae diligenter sunt in hac causa praecauenda. Quare tutius est, ut is inquisitor processum conficiat, qui praesentem in iudicio, ceteri uero ad illum transmittant quicquid habent actorum in suis inquisitionibus aduersus illum reum. ita prudenter ac salubriter cautum est Valladolidana quadam instructione anni Domini MCCCCXXXVII. cap. 8. & praescriptum etiam non obscure concilium Narbonense capitulum, cuius uerba paulo ante retulimus in hoc eodem commentario.

An expediat fieri diuersos processus contra aliquem.

Iam quantum spectat ad secundam conclusionem de puniendo, & capiendo heretico, qui alibi deliquit; obseruanda est, generalem esse regulam, delicta ibi esse punienda ubi sunt commissa, non alibi; itaque committens homicidium Bononiae, tutus erit Ferrariae, nisi ibi habet domicilium. cap. vlt. de foro comper. c. 1. de raptio. c. ibi semper causa. 3. q. 6. & in athen. qua in prouincia. C. ubi de crim. agi oport. quia in quo loco quis per delictum dedit malum exemplum, ibidem debet per punitionem debitas luendo poenas satisfacere.

Vbi quis deliquit, ibi puniendus.

Haec tamen regula multis modis fallit, de quibus Socinus, & alii. Sed omisis ceteris, qui non pertinent ad hoc institutum, non habet locum in heresi; quia ubi que heretici capi possunt, & puniri, Bal. in l. & si ex pra. C. de malef. & mathe. Cardinalis in element. 2. §. denique. q. 9. de re iud. Carreus tract. de heret. num. 153. ut quia hereticus, Socinus regula 220. incipienter: Delicta extra territorium, in prima fallentia. Iacobus de Rauenna in l. 1. C. de sum. trinit. & fid. cath. gloss. in cap. ut commissi, de heret. lib. 6. verbo procedendi. Repertorium inquisitorum verbo, absens. Simancas de catho. instit. tit. 2. num. 12. ex quibus patet ueram esse hanc Emerici conclusionem.

Hereticus ubi que capi, & puniri pot.

Num autem in hoc casu reus sit remittendus dicitur est abunde supra in hac 3. par. nu. 131.

QUESTIO

An Inquisitor possit procedere contra mortuos.

Vadragimaterria quæstio est: Vtrū Inquisitor possit procedere contra mortuos, qui ante mortem, vel post delati sunt eidem de hæretica prauitate?

Respondemus q sic, iuxta c. Filii, de hæret. li. 6. vbi dicitur sic: Filii uel hæredes illorum, qui dum io ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolatos, ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pefsimam consuetudinem eorundem; sicque viâ fuerint uniuersæ carnis ingressi, ad probandum q ip si defuncti consolationem illam: im mo uerius de solationem non sanè mentis effecti susceperint, uel post perditam iam loquelam (cum tamen moris sit, ut dicitur apud eos, q nullum taliter consolentur, qui non sit sanè mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent, si dum uiebanat diffamati erant de hæresi, uel suspecti: aut legitime constiterit, quòd sanè mentis existètes, huiusmodi hæreticos petierunt: alioquin admitti poterunt prædicti filii, uel hæredes ad probandū, præmissa: non tamen per uxores, filios, familiares uel de suis aliquos; sed per testes alios fide dignos & specialiter fidei zelatores.

Idem habetur de uerbo ad uerbum in litteris prædictis Apostolicis Urbani, & Alexandri iij. Olim, & in c. Accusatus, §. in eo uero, de hæret. li. 6. De hoc plenius Archidiaconus super cap. Filii, de hæret. lib. 6.

COMMENT. XCII.

Num est axioma, uidelicet, Inquisitorem posse procedere contra mortuos huius criminis reos: quod quibus modis contingat, paulo post aperiam in hac eadem questione.

In hac questione tria mihi sunt breuiter tractanda. Primum, quanto tempore duret hæc actio procedendi contra mortuos in hac causa, aut intra quantum tempus extinguatur: est enim hæc res cognita necessaria, & valde frequens.

Alterum est, in quibus locum habeat, an in solis hæreticis, an etiam in fautoribus, receptoribus, & similibus: nam hæc proprie spectant ad EymERICI INSTITUTUM hoc loco.

Tertium & postremo erit, cum proceditur contra mortuos, quis sit ordo seruandus, & qualiter sententia pronuntietur.

Quantum ad primum attinet, animaduertendum est, regulā esse generalem, q morte delinquentium extinguatur etiam delictum, & omnis actio contra illud siue intentata iam siue intentanda uacat, ita ut postea nullus aut accusari aut puniri possit, l. 2. & 3. c. si reus uel accusator mort. fue. l. vlt. c. de bonis eorū qui sibi mort. consci. l. in senatus. §. si propter mortem. ff. ad senatus. Turpillia. c. peruenit. c. causam que. el. secundo. qui filii sint. legit. c. quorundam. dist. 23. & ratio est, quoniam mors omnia soluit. auth. de nuptiis. §. deinceps. l. defuncto. ff. de pub. iud.

Relat supra pag. 104.

Anto. Gomez to. 3. varia. resol. cap. 1. au. 71.

Delicta morte extinguuntur, secus tamen in hæreticis.

In crimine tamen lese maiestatis diuine uel humane speciale est, ut morte non extinguatur, idque ob immanitatem facinoris ad maiorem eius detestationem. c. accusatus. §. fin. de hæret. lib. 6. c. filii. vbi gl. eo. tit. et c. si quis Episcopus. extra de hæret. vbi communiter Doctores, & concilium Biterrense, c. 18. quod paulo post citabo.

His ita positis, videamus intra quot annos possit Inquisitor contra hæreticos defunctos procedere. sed ut quæstio hæc melius intelligatur, apertioris doctrinæ gratia distinguendum est: nam bifariam potest procedere Inquisitor aduersus defunctos. Primo, ad effectum confiscandi bona, seu potius declarandi iam confiscata, ut à tertio possessore auferantur, & sacro Inquisitionis officio applicentur. Secundo, potest agere ad effectum, & finem damnandi memoriam defunctorum, declarando eos hæreticos decessisse, & uelut tales penas hæreticorum incurrisse, ex quo tandem sequitur alius effectus, ut eorū cadauera seu ossa exhumentur, & extra locum sacrum proiciantur, aut comburantur.

Quatum ergo attinet ad primam partem, uidelicet, cum agitur ad effectum confiscationis bonorum, Bart. & Saly. in l. 2. c. de apostatis. Hippolytus Marsilius sing. 307. incip. Bona delinquentis, & alii quos ibi refert, dicunt Inquisitores non posse inquirere contra hæreticos defunctos, quoad bonorum publicationem post quinque annos, à morte delinquentis computandos. Hos sequitur Rom. sing. 436. incipiens: De crimine. Idem tenet glossa in l. Manichæos. c. de hæret. verbo, subire, & Ang. in §. interdum. in lit. de hære. que ab intest. defer.

Perum Panormitanus in c. cum nobis. de præscrip. nu. 8. & ibid. Fel. nu. 11. & Ant. Gomez to. 2. varia. resol. c. 14. nu. 5. vers. nec obstat tex. ita distinguunt: Cum bona hæreticorum defunctorum applicentur fisco seculari, post quinque annos non possunt Inquisitores procedere contra hæreticos defunctos, quo ad hunc effectum, iuxta textum in l. 2. c. de apostatis, & in l. 2. c. de uel. galib. com. quòd si bona adiudicentur fisco ecclesiæ, tunc spatio quadraginta annorum durabit hæc actio, atque ita moment intelligendum textum in c. 2. §. 1. de præscrip. lib. 6. vbi sancitur, bona hæreticorum defunctorum præscribi per filios uel hæredes catholicos spatio quadraginta annorum, dummodo ea possederint bona fide.

Hac tamen distinctione non obstante, uerior mihi sententia uidetur, indistinctè asserere durare hæc actionem quoad effectum confiscandi bona per quadraginta annos, siue applicanda sint fisco seculari, siue fisco ecclesiæ.

Primum, quoniam in delictis ecclesiasticis coercendis dispositioni iuris canonici stādum est, potius quam iuris civilis: manifestum est autem hoc crimen merè esse ecclesiasticum, c. ut Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Rursus, quoniam cum in detestationem tanti criminis constitutum sit, ut bona etiam post mortem publicentur, sanè dicendum erit ad quadraginta annos hoc extendi, iuxta textum in dicto cap. secundo, de præscriptio. li. sexto, vbi indistinctè loquitur Papa de hac confiscatione, nulla facta mentione de fisco seculari uel ecclesiastico: quare indistinctè est is textus accipiendus, l. prima, §. generaliter. ff. de legat. præstian. quoniam

Ob duplicem causam procedit Inquisitor contra defunctos.

Quanto tempore duret actio contra hæreticos defunctos.

Durat p quadraginta annos.

niam ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. l. 3. ff. de officio præsid. l. de pretio. ff. de publi. in rem actio.

Et hæc sententia apertissime est diffinita in prima instructione Hispalensi, cap. 20. vbi tamesi bona defunctorum hæreticorum applicentur fisco seculari, nihilominus spatio xl. annorum durare hæc actio declaratur, non modo ad damnandam memoriam defunctorum, sed etiam ad confiscanda bona, ut à quibuscumq; possessoribus auferantur.

Næque obstat l. 2. c. de apostatis, vbi quinquenniū tantum post mortem datur ad procedendum contra defunctos: quia non est absurdum dicere ius canonicum, quod postea superuenit, ei derogasse, maxime in crimine ecclesiastico.

Rursus addo, leges civiles in hoc crimine in his habere locum, que non sunt à sacris canonibus prouisa, item in penis aliis, que per Ecclesiam, aut indices ecclesiasticos non possunt irrogari, quale est hæreticos ultimo supplicio afficere, quam ob rem hæc actio ueram sententiam, & in præxi obseruandam, ut inquisitores indistinctè procedant contra hæreticos defunctos, quo ad effectum publicationis bonorum integro quadraginta annorum curriculo durante, siue fiat applicatio fisco Ecclesiæ, siue fisco seculari, aut cuilibet alii.

Filii uero uel hæredes defuncti tunc bona fide dicuntur possidere bona defuncti: cum & tempore mortis eius, & toto quadraginta annorum spatio crediderint, & intellexerint defunctum catholicum decessisse: nam si intra hos quadraginta annos quandoocunque intelligant defunctum hæreticum decessisse, cum iam incipiant esse in mala fide, nunquam præscribent: nam ad prescriptionem inter cetera requiritur saltem de iure canonico omni tempore bona fides. c. fin. de præscriptio. ibi: Vnde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ. hæc ibi. itaque si mala fide possederint, etiã post quadraginta annos fisco officij inquisitionis talia bona occupabit uide Zachinum tract. de hæret. cap. 24. & 25.

Quòd si plures de hac re uidere cupis; de ea disse-runt Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 17. Francis scus Squillacensis tract. de fide catho. cap. 54. Simancas de catho. in lit. tit. 18. num. 11. & seq. Zachinus de hæret. c. 24. & 25. nu. 4. Repertorium inquisito. verbo, bona. §. sed an sint. Petrus Godofredus in l. 2. c. de apostatis. Bald. in margarita verbo, memoria. Marsilius singulari 307. incip. Bona delinquentis, Ioannes Roias singulari 50. incip. Delictum defunctorum. Baldus consil. 70. tom. 4. glos. in c. accusatus. de hæret. li. 6. verbo post mortem. Carverius tract. de hæret. nu. 142. vers. sed infra quantum tempus, & alii.

His ita positis, videamus iam alteram partem propositionis difficultatis, uidelicet, Cum inquisitores agunt ad effectum, & finem damnandi memoriam defunctorum, an aliquibus temporum metis circumferantur, uel cōtra, quocumq; tempore, nulla annorum prescriptione obstante, eos pronuntiare possint hæreticos decessisse.

In qua difficultate breuiter dico, nullis temporum spatiis hæc actionem impediri aut finiri; immo etiam post quadraginta, & plures annos, quocumque tempore detectum fuerit, ac legitime constiterit, quempiam

Leges civiles quando loci habeat in crimine hæreticis.

Ad damnandam memoriam hæreticorum omni tempore procedat inquisitores.

hæreticum decessisse, poterunt inquisitores agere contra eum. ad memoriam eius damnandam, & ut declarent excommunicatum decessisse, atque ut inibi-beant ne quisquam pro illo oret, & ut extumulentur ossa, si fieri possit, & comburantur: nam cui uiuo communitate non licet, nec mortuo licebit.

Iura uero præfatum tempus quadraginta annorum præscribentia, iura quod contra defunctos hæreticos agi potest, intelliguntur quoad effectum confiscationis bonorum, non de damnanda memoria: nã in hoc nulla præscriptio currit, ita uidentur sentire Felymus in dicto c. cum a nobis. extra de præscript. nu. 12. & num. 13. & Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 17. in fine. & Simancas de catho. in lit. tit. 18. nu. 14. tamen si ualde obscure loquantur interdum non distinguentes hos duos fines, sed simul de utroque loquentes, sed quid quid alii senserint, ita tenendum putamus.

Et ex hoc capite nascuntur multi, et magni effectus: nam excepta confiscatione bonorum, quæ filiis cuitantur, si bona fide per annos quadraginta possederint, ceteras iuris penas incurrunt, quas filii dānatorum iura decernunt, nã pe infamit, & inhabilitatiōe ad officia publica, & beneficia. & hæc sententiā summo iure uera est, quamuis illud sentiam, facile cum his esse dispensandum, quia aliena culpa, & delicto torquentur.

Alterum caput præcipuum in hac questione declarandum erit: An scilicet, hæc actio procedendū contra defunctos in hoc crimine locum habeat aduersus hæreticos solum, an etiam contra credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum. Philippus Francus in cap. accusatus. §. si uero, no. ab. vlt. nu. 2. Gondissaluis tract. de hæret. q. 22. nu. 8. Simancas de catho. in lit. tit. 4. de accusationibus. num. 5. & tit. 18. de defunctis nu. 13. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singulari 134. incipien. Morte delinquentium: nu. 11. & 12. non posse contra hos mortem procedi scribunt. quorum plane sententiā uerissima est, & iure aperto nititur in cap. accusatus. §. si uero. de hæret. lib. 6. ibi: eius heredibus non est satisfactio, pro extincto iam crimine iniungenda. hæc ibi.

Et ratio quidem uera, & solida esse potest, quoniam in hoc crimine suspicionis quantumuis uehementes morte reorum extinguuntur. Simancas de catho. in lit. tit. 46. de penis. nu. 77.

Ceterum si predicti aut hæretici fuerint, aut errores defenderint, etiam post mortem inquiruntur, quia tunc pari iure cum hæreticis censentur. neq; de his est aliqua dubitatio. Adde Zachinum de hæret. c. 24.

Sed in credentibus dubitari potest, An post mortem eorum inquiri in eos possit. & Gondissaluis in dicto tract. de hæret. q. 22. nu. 8. neq; in credentes hæreticorum defunctos dari hæc actionem asseruit. quod tamen absolute non crederem uerū: nã credentes hæreticorum, hæreticis ipsis ex æquatur; quã ob rē aduersus eos defunctos procedi poterit: & hæc sententiam uidetur sanciuisse concilium Biterrense cap. 18. in quo ita scriptum est. Ad hæreticorum seu credentium condēnationem, qui non fuerunt reconciliati canonice ante mortem, citatis eorum hæredibus, siue aliis, qui de iure citandi fuerint, & cōcessa eis dē oppor tuna copia defendēdi similiter pcedatis. hæc ibi.

Et huic sententiæ multū quidē adstipulatur textus in dicto cap. accusatus. §. si uero. de hæret. lib. 6. vbi nullum

Damnata hæreticorum memoria, filii eorum iuris penas incurrunt.

An post mortem inquiri possit contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum.

An contra credentes hæreticorum post mortem procedatur.

Nullum apparet verbum de creditibus, cum agitur de extinctio crimine post mortem: sed tantum habetur, sermo de fautoribus, receptoribus, & defensoribus, & præcitur quoque doctores de hoc articulo differeres, nullum de creditibus mentionem fecerunt.

Mibi hæc sententia verissima videtur, à qua non puto recedendum, dummodo accipiat in his, qui vere, & proprie credentes hæreticorum tam ex verbis, quam ex factis indicantur: non in illis qui improprie dicuntur credentes, de quibus dixi supra par. 2. super. q. 50. §. quidam alij sunt, ubi videas ad intelligendum hoc discrimen.

Sed veniamus iam ad tertiam, & postremam huius disputationis partem, videlicet, quis ordo servari debeat in procedendo contra defunctos huius criminis reos.

Quot modis contingat post mortem hæreticos damnari.

Ac primum quidem observandum est, multis modis posse contingere aliquem post mortem vel hæreticum iudicari: primum si antequam moreretur, capta fuit inquisitio contra eum, & de eius crimine constitit, aut per propriam confessionem, aut per facti evidentiam, aut per testimonium legitimam probationem, & antequam processus finitur, is reus moritur, vel confessus, & impenitens, nolens Ecclesiam reconciliari, vel negatius: hic enim post mortem est condemnandus.

Idem iudicium est de relapso, tamen si penitentem, & converso, qui alias iuxta canonum sanctiones, si viveret, tradendus esset curie seculari, & antequam traderetur mortuus est.

Quod ipsum in eo quoque locum habet, qui cum in carceribus esset pro hæresi detentus, se ipsum occiderit, is enim vel paulo post dicemus, tanquam impenitens damnandus est: cum se interficiendo, crimen confiteri videatur, ut Cyprianus scripsit in l. 2. c. qui testamentum, facere possunt, quæst. 4. num. 6.

Denique reum huius criminis post mortem damnari, potest contingere, quoties dum viveret de eius hæresi non constitit, aut de ea non fuit accusatus: post mortem tamen eius quocumque tempore constitit eum hæreticum decessisse.

Constabit vero vel per aliorum dicta, & attestaciones: vel per facta, opera seu libros ab eo compositos, quæ excusari non possunt: aut per quamvis aliam rationem legitimam.

Multi post mortem hæretici deteguntur.

Neque enim incognitum est, multos post mortem hæreticos detegi, qui dum viverent, catholici habitii sunt. nam ut ceteros nunc omittam, quendam Hermannum Italum (ut scribit Prætorius lib. 8. cap. 11. de vitis, & sectis hæreticorum, & Bernardus Luxemburgus in catalogo hæreticorum lib. 2. verbo Hermannus) scimus multis annis Ferrarie pro sancto habitum, & cultum, à Bonifacio octavo iustum exburnari, & comburi, quia constitit eum, et hæreticū vixisse, & impenitentem decessisse. Et Ioannem Vuceliff eodem modo post mortem damnatum novimus in concilio Constantiensi sessi. 8. anno Domini M C C C X V.

De hac materia qui differuntur.

His postis progrediamur ad institutum. De materia huius questionis differit Zanchius tract. de hæret. cap. 24. Repertorium inquisitorum verbo, defunctus. Simancas de catho. inst. tit. 18. de defunctis, Hieronymus Gigas tract. de crimine lese maiestatis lib. 1. tit. qualiter in crimine lese maiestatis procedatur, quæst. 20. & aliquot sequentibus. Conradus Brunus lib. 5. de hæret. cap. 17. Ioannes Roias tract.

de hæret. parte 2. assertione 14. idem in singularibus fidei, singul. 134. incipien. Morte delinquentium: glossa, Arretinus & alij in §. interdum. insti. de hæredit. quæ ab intestato deferuntur. doctores in l. 2. c. de apostatis. canonista in cap. filij, de hæret. lib. 6. glossa 24. q. 2. in summa, Gondissalvus tract. de hære. q. 22. Iulius Clarus in §. hæresis, ver. sic. item de crimine hæresis, Bellamera decisio 677. incipien. In tali processu, & decisione 678. incipien. Si apparent filij, & decisio 679. incip. Conclusio supra præcedens, & decisio 687. incipien. In causa conclusionis, & decisio 688. incip. proxima conclusio. In quibus multa elegantè tractat in hac materia. Adde alios ab his citatos, quos gratia brevitatatis omitto.

Ordo procedendi contra hæreticos defunctos defuncti possit ex concilio Constantiensi sessio 8. ubi processum fuit adversus Ioannem Vuceliffium defunctum: sed ne quid in hac causa desideretur, singulatim cuncta hac spectantia præscribemus, tum inde, tum alium de collecta.

Observatione dignum est, quod Angelus Arretinus docet in §. interdum. insti. de hæredit. quæ ab intest. deferuntur. videlicet, quod cum proceditur contra defunctum reum lese maiestatis, non formatur processus adversus mortuum, qui cum defunctus sit, citari ad iudicium non potest. l. de qua re. §. 1. ff. de iudic. sed formandus est contra eius memoriam, quæ per sententiam est damnanda.

Contra memoriam defuncti formandus processus.

Proceditur vero contra defunctos in hoc tribunali ob triplicem potissimum finem: primum ut memoria eius damnetur: Secundo ut bona illius per fiscum ab hæreditibus defuncti, seu à quibuslibet alijs possessoribus auferantur: tertio, ut defunctus exburnetur, & extra locum sacrum proiciatur, et comburatur. Zanchinus tract. de hæret. c. 24. instructio prima Hispaniensis, anni M C C C L X X I I I. cap. 20.

Ob quem finem procedatur contra defunctos in hoc tribunali.

Primum itaque non est leviter influenda actio seu accusatio contra aliquem defunctum, seu verius loquendo contra memoriam, & famam eius, nec aliter damnanda, nisi plena probatio habeatur, sicut rectè, & salubriter sancit instructio Abulenſis anni M C C C X C V I I I. c. 4. in fine cuius hæc sunt verba, Nec vocetur in iudicium defunctus aliquis, nec procedatur contra eius memoriam, & famam, nisi plena probatio habeatur, ut inde possit condemnari. hæc ibi.

Non est procedendum contra defunctos, nisi sufficiens probatio habeatur.

Cum itaque talia præcesserint iudicia, & probationes, qualia diximus, proximus fiscalis sancti officij petet instanter, ut contra eum reum non procedatur, libello proposito & concepto per hæc, aut similia verba: Coram te Reuerendo domino inquisitore adversus hæreticam pravitatem, & apostosiam cõparet N. huius sancti officij promotor fiscalis, qui denuntiando, insinuando, & accusando proponit, talem defunctum, talis loci habitorem, dum viveret, contra catholicam fidem hæc aut illa dixisse, vel commississe, explicentur in libello hæc delicta, & non peracta penitentiam in eis erroribus decessisse: quamobrem petim eum declarari fuisse hæreticū, eiusque memoriam damnari, ceterisque penis affici, quas contra tales statuerunt canonicæ sanctiones.

Fiscalis petitio, ut contra defunctum procedatur.

His quidem aut similibus verbis poterit concipi libellus accusatorius contra defunctos huius criminis reos. Repertorium Inqu. verbo, libellus, §. forma libelli. Hiero-

Hieronymus Gigas tract. de crimine lese maiest. lib. 1. ti. qualiter in crimine lese maiest. procedatur, q. 22.

Accusatio contra defunctum quibus sit nota mandanda.

Hæc accusatio filijs, vel hæreditibus, vel alijs quorum interest memoriam defuncti non damnari, notificanda protinus est, qua in re diligentissimos esse oportet inquisitores, & videre omnino debent, an sint aliqui defuncti descendentes, ut personaliter citentur ad defendendam rei memoriam. instructio Madriliana anni M D L X I. cap. 61. Arretinus in §. interdum. insti. de hæredit. quæ ab intest. deferuntur. Et præscripsit nominatim concilium Biterrense c. 18. in hæc verba. Ad hæreticorum seu credentium condemnationem, qui non fuerunt canonice reconciliati ante mortem, citatis eorum hæreditibus, siue alijs, qui de iure citandi fuerint, & concessa eis opportuna copia defendendi, similiter procedatur. hæc ibi.

Publica edita proponenda.

Ne quis autem accusationem aut ignorantiam causa rei possit, per publica edita, addito legitimo termino ad comparandum citandi quoque erunt filij, aut hæredes defuncti, aut quicumque alij quorum interest esse possit, ut ad defensionem legitimam proponendam accedant.

Eo termino elapsi si nullus ex præcatis comparuerit, inquisitores defensorè causæ constituent, virum pium, fidelem, & negotio idoneum, qui pro defuncto legitimas excusaciones, & defensiones proponat, atque huic similiter accusatio, et testificatio contra defunctum communicabitur, iniuncto ei ut secretum obseruet, negotiumque cum aduocatis sancti officij solum cõferat, & ita fiet processus iure, & ordine debito observato.

Quod si comparuerit, admittendus est ad memoriã defendendam; nec refert an is qui comparuit ad defendendum in hac causa sit etiam de hæresi notatus, aut inquisitus, aut in carceribus detentus: quia cum fieri possit, & defunctus, & hic qui comparuit inquisitus liberari possint ab ea iudicij, & accusationis instantia, profecto ne cui præiudicium fiat, cõcedendum huic est (cum sua quoque interest) ut ad reum defunctum excusandum admittatur, quod Madriliana instructio præcitato loco rectè constituit.

An quilibet sit admittendus ad defunctum defendendum.

Illud præterea quaesitum est, an quilibet sine delectu audiendus sit, qui velit memoriam, & famam defuncti defendere. Simancas de catho. insti. tit. 18. num. 15. quemlibet esse admittendum non improbat, si modo probabilem defensionis causam afferat: nam & unicuique Deus mandavit de proximo suo: & natura inter omnes homines cognitionem quandam constituit: ut in omnibus rebus, præsertim fidei, & religionis omnes sumus fratres in Christo: & postremo quia humanitatis ratione cuiuslibet appellatio pro homine ad mortem damnatum admitti solet, nec quaeritur cuius interest: multo ergo magis admittenda pro defuncto defensio est, qui se defendere nequit. Equidem huic sententiæ libenter accedo.

Defunctorum causa breui tempore sunt finienda.

Observandum etiam cenſeo diligenter, quod capite quodam quarto Abulenſis instructionis anni M C C C X C V I I I. sancitum extat, ut processus contra defunctum breui tempore conficiatur, nec in causa superſeant inquisitores ob defectum probationum; nisi forte sit verimile quod intra breve tempus, alia probationum genera superuenit: cum vero plena probatione reus convictus non fuerit, protinus absolvendus est. Rationem huius decreti profecto iustissimam addit præcitata instructio: quoniam nisi ita

fuerit, filij forte, & filia eius defuncti, cuius causa agitur, si diu in ea superſederetur, interim non inuenirent cum quibus matrimonia contraherent, nec possent disponere de bonis à defuncto relictis.

Quod si fortassis post absolutum defunctum alij contra eum testes superuenirent, tractari denuo causa posset: nam in hoc crimine favore fidei (ut alibi copiose diximus) sententiæ late non transeunt in rem iudicatã. priora vero testimonia vim suam integram conseruabunt, & cum his qua superueniunt coniungi poterunt ad faciendam plenam probationem.

Etiã abſoluto defuncto tractari denuo causa potest, si probationes superueniant.

Quamvis enim perempta instantia, per eam acta ordinaria, quæ instantiam illam respiciunt, ut fidei iuris datio, citatio, litis contestatio, & id genus alia, l. properandum. §. & si quidem. ubi Bartolus, & alij C. de iudicij. l. cum lite mortua. ff. iudicatum solui. ea tamen acta, quæ concernunt litis decisionem, ut sũt confessiones, attestaciones publicatæ coram iudice, & similia tendentia ad probationem iuris, & merita causæ, non perirent. l. inuenimus. C. de liberali causa. l. properandum. §. vlt. C. de iudi. & propterea fidem faciunt in alia instantia, & causa tendente ad eundem effectum cum prima. ita singulariter, & vere docet Alexander consi. 57. incipien. Vila petitione. lib. 1. & notant communiter canonista in cap. causam quæ. cl. 1. extra de testibus, & doctores in l. is apud quem. C. de edendo. & hæc est vera, communis, & vsu recepta sententiã, quam profitentur, quos præcitato loco adducit Alexander.

Acta in vno iudicio in alio faciunt fidem.

In hac causa cum agitur contra defunctum, plenior & clarior probatio exigenda est, quam cum proceditur contra viventem. & ratio in promptu est, quia defunctus se defendere nequit. quare in præcitata instructione Abulenſis anni M C C C X C V I I I. cap. 4. rectissime statutum est, ne absque plena probatione ad damnandam memoriam, & famam defuncti procedatur.

Contra defunctum plenior exigitur probatio, quæ contra viventem.

Tamen si vero sufficiens probatio habeatur contra aliquem defunctum ad eius famam, & memoriã defendendam, nihilominus tamen non debet fieri bonorum sequestratio: quia cum sint iam apud tertios possessores, non debent illis spoliari donec defunctus fuerit hæreticus declaratus, & possessores bonorum in iudicio iuncti, atque hoc est iuri, & rationi consonum ut recte testatur Madriliana instructio anni M D L X I. cap. 61.

Bonorum sequestratio cur non fiat.

Cum reus moritur priusquam eius causa esset absoluta, & finitus processus, quamquam ille confessus esset, si tamen talis confessio non plene satisfacerebat depositionibus contra eum in processu habitis, et propterea vivens non poterat ad reconciliationem recipi, similiter id notificandum est filijs, aut hæreditibus eius, aut alijs quorum interest eum defendere, & illis defendere volentibus, danda copia est accusationis, & testificaciones, ut supra dictum est: & quicquid legitime ad defuncti defensionem proposuerint, audiendum, & admittendum est. huc spectant tradita per Arretinum in §. interdum. insti. de hæredit. quæ ab intest. deferuntur.

Si reus moriatur anteq̃ eius causa finitur, quid agendum.

His ita positis, & rite obseruatis, aut absolvendus est defunctus, aut contra memoria eius, & fama condemnanda: si absolvendus fuerit, sententiã absolutoria publice pronuntiari debet, idque optima ratione fieri oportet, quoniam cum captum est procedi contra defunctum, publica edita proposita fuerunt, ex quibus constitit populo, quod inquisitores procedere volebant ad

Cum defunctus est absolvendus, qualiter sit sententiã pronuntianda.

ad damnandam famam, & memoriam eius, ut ergo quoquo modo fieri potest fama restituatur, publice nutiandus est absolutus.

Statua defuncti absolutendi non est producenda. Ceterum hoc casu nec defuncti statua in publicum producenda est, nec errores de quibus accusabatur, nominatim referendi sunt, cum probati non fuerint, atque hoc rectissime ut cetera, fanciunt Madriliana instrumta anni MDLXI. cap. 61.

Statua defuncti damnandi producenda est in publica fidei actione. Contra vero fiet si damnanda fuerit defuncti memoria: nam in primis imago seu statua eius, qui damnatur, in publicum producenda est, (cui maioribus characteribus descriptum assignitur nomen illius defuncti, cuius memoria damnatur) & praeterea coram illa, ac si defunctus ipse uiuens, & praesens esset, recitantur omnes articuli erronei seu haereticales, facta item seu opera haereticalia, quae legitime probata fuerunt contra defunctum, eo modo quo gesta sunt ab illo, qui damnatur, sicut in concilio Constantiensi factum fuisse videmus, & obseruatum contra Ioannem Vuicleff, cuius memoria damnata fuit, & articuli eius reprobatii sessio. 8. ut paulo post apparebit.

Statua defuncti damnandi curiae seculari traditur, quam index secularis deinde comburit, ac combussisset defunctum illum si vixisset, & pertinax decessisset.

Statua eius qui se occidit an producenda. De illo, qui in carcere pro haeresi detentus, se ipsum interfecit, dubium videtur, an eius statua produci in publicum debeat, & curiae seculari tradi: & verius quibusdam apparet, illius velut impenitentis statuam in publicam actionem producendam, & curiae seculari tradendam: quod Ioannes Roias asseruit tract. de haeret. par. 2. assertione 14. nec ratione id caret: nam conscientia criminis sibi mortem consciuisse putandū est, & eo ipso crimen confiteri videtur, ut Cynus scripsit in l. 2. C. de his qui testamen. facere possunt, q. 4. & Gondiffalvus tract. de haeret. quest. 22. num. 1. & Simancas de catho. instr. titu. 18. num. 31. & Montanus in legibus Hispanis septipartis, partita 7. titu. 1. l. 24. & ceteri per hos relati.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

Statua eius qui se interfecit, aut alii quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius haeresis plene probata fuisset, quod recte praecitato loco Simancas sensit.

etiam, seruatisque seruandis, prout in tali negotio postulat ordo iuris, de eius impenitentia ac finali pertinacia per euidentia signa testibus legitimis comprobata, fuit legitime facta fides. Propterea instante procuratore fiscali, edictoque proposito ad audiendum sententiam ad hanc diem, haec sancta Synodus declarat, diffinit, & sententiat, eundem Ioannem Vuicleff fuisse notorium haeticum, pertinacem ac in haeresi decessisse, anathematizando ipsum pariter, & suam memoriam condemnando, decernitque, & ordinat, corpus & eius ossa (si ab aliis fidelibus corporibus discerni possint) exhumari, & procul ab Ecclesiae sepultura iactari, secundum canonicas, & legitimas sanctiones. haec ibi. Quae omnia mutatis mutandis, paucisque additis & detrahis, pro causa varietate, facile poterunt quibusvis defunctis damnandis accommodari. Atque ex his omnibus copiose, nisi fallor, explicata remanent quaecumque in hac causa desiderari possunt.

Quoniam vero contingere sepe solet, ut cum haeticus quispiam vel haesiarcha vel uiuens vel mortuus condemnatur, domus quoque eius seu turres, & habitacula, in quibus ille haeticus aut haesiarcha conuenticula, & congregationes perfidia celebrauerat, diruantur penitus, & solo aequentur, ne tanta impietatis vltum remaneat vestigium: propterea haec etiam formula sententiae diruendarum domum, quae ab Eymeric ubique fuit omiffa, suppleri debuit. ea vero ita habet:

Domus haeticorum saepe diruntur. Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

Formula sententiae, qua domus, in quibus haetici reperti sunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

reticus diruendam decernimus, & locus ipse sine fundus conuiscetur. Et paucis post annis in concilio Biterrensi c. 35 idem est plenus, cautum his verbis: Domos etiam in quibus inuenti sunt uel fuerint haetici uiui uel mortui, uicti seu damnati, scientibus, & consentientibus dominis domorum existentibus legitime etatis, dirui faciantur, & bona omnium ibidem tunc habitantium confiscari nisi suam innocentiam, & iustam ignorantiam probare potuerint manifeste. haec ibi. Et non multo post tempore Innocentius Quartus hoc ipsum sancit rescripto. quodam incipiente: Ad extirpanda (cuius archetypus extat in inquisitione Bononiensi) §. Domus autem. in haec verba: Domus autem in qua repositus fuerit aliquis haeticus uel haetice sine ulla spe reedificandi, funditus destruantur, nisi dominus domus eus ibidem procurauerit reperiri. Et si dominus illius, domus alias domos habuerit contiguas illi domui, omnes illae domus similiter destruantur. haec ibi. Eandem hanc poenam confirmauit, & declarauit idem Innocentius paucis post annis per Bullam incipientem, Cum in constitutionibus. quam inserimus in fine huius operis, de quo plenius disserui alibi: interim uideo Zanchinum tracta. de haeret. cap. 39. ubi Campagnius. & cap. 40. Repertorium inquisitorum, verbo, domus. & Simancas de Carbo. instr. tit. 46. nu. 88. & sequen.

Illud hic addiderim, solere quandoque aream diruta domus sale conspergi ob sterilitatem, cum diruorum prolacione ac interpretatione uerborum, ut pulchre docet Bernardinus Miedes uir varia lectione lib. 2. commentariorum de sale. num. 43. & alibi in eodem opere, quod tamen nullo iure (quod ego legerim) cautum sit, nihilominus laudabiliter iudicio nostro, poterit in detestationem huius criminis usurpari: quod cum fieri decreuerint inquisitores, in sententia apponendum curabunt; uidelicet ut & domus diruatur, & solum sale conspergatur.

Postquam autem domus uel turris diruta est & solo equata, ut perpetuum exeret infamiae ac iustae punitionis monumentum, in eadem area siue solo solidus lapis uel marmorea columella quatuor aut quinque pedibus alta erigitur, incisis in ea maiusculis quibusdam characteribus continentibus nomen domini domus, de structionisque causam indicantibus, & tempus significantibus, sub quo Romano Pontifice, & sub quo Imperatore uel Rege imperante res acta est, cuius rei nostris diebus celebre monumentum extat in Hispania in illustri oppido de Valladolid, ubi anno Domini MDLIX. Augustinus Cazala tametsi conuersus & penitens uelut dogmatista traditus fuit curiae seculari, & domus eius diruta, in cuius nunc area, columella apposta cernitur rem gestam, sicut praediximus, indicans.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Quaestiones autem varias, quae dum huiusmodi domus dirui iubentur incidere possunt, explicui copiose in commentarijs concilii Biterrensis, cap. 35. quos (si Deus concesserit) proxime edemus, interim uide Albericum de Rosato tract. de statutis par. 3. quaest. 46. & seq.

Arca diruta domus sale conspergitur.

In arca diruta domus columella erigitur, re gestam indicans.

QVAE-

An Inquisitor possit procedere contra Blasphemos, Sortilegos, Necromanticos, &c.

Vadragesima quarta quaestio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra blasphemos, sortilegos, necromanticos, per annum excommunicatos, apostatas, schismaticos, neophytos ad priorem perfidiam reuersos, Iudaeos, & infideles ceteros, in terris Christianorum conuersantes, daemones inuocantes, seu alias fidem catholicam peruersis dogmatibus corrumpentes? Respondemus, qd ad hoc responsum est in secunda parte in 41. q. & sequentibus, in qua de his sunt formatae specialiter quaestiones; uideatur ibi.

COMMENT. XCIII.

Quia auctor hoc loco non proponat materiam huius quaestionis ex proposito disputandam, cum multis eam explicauerit supra parte 2. quaestione 41. & seq. ut ipsemet testatur, frustra hic repetentur, quae copiose sunt a nobis illis locis declarata. uide Tabiensem in summa verbo, inquisitor. §. 28. ubi conseruatur Emerico.

QVAESTIO XLV.

Contra quos generaliter ex officio suo possit inquisitor procedere.

Vadragesima quinta quaestio est: Inquisitor contra quos generaliter ex officio suo potest procedere, & teneatur? Respondemus, quod potest procedere contra de haeresi suspectos, de haeresi diffamatos, haereticos, credentes, receptatores, defensores, fautores, ac officij impeditos, ac directe, uel indirecte retardatores.

De haereticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus haereticorum, habetur in cap. Excommunicamus itaque, in §. credentes, de haeret. Sed de omnibus his, ac etiam de diffamatis, & suspectis, habetur expressus in c. Ut officium, in princi. de haeret. lib. 6. ubi dicitur sic: Ut officium inquisitionis contra haereticos in Prouincia, in qua uobis idem officium est commissum, auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere, discretionem uestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in praefata Prouincia simul, uel separatiim, aut singulariter, (prout negotij uilitas suadebit) contra haereticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, necnon contra infamatos de haeresi, uel suspectos iuxta sanctiones canonicas, (hominum metu diuino timori postposito) procedatis.

Relat. supra pag. 101.

Relat. supra pag. 129.

De impeditoribus officij, seu retardatoribus habetur in litteris Clementis, & Urbani III. quae

incipiunt: Prae cunctis, in §. ceterum, ubi dicitur sic: Ceterum, si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscumque conditionis huic negotio uobis commisso se opponere, seu illud praesumpserint aliqua tenus impedire, ut non possit procedi libere in eodem: immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium, & posse tuum singuli iuuerint studiose, contra eos tamquam haereticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones canonicas stricti eadem auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. XCIII.

Mnes contra quos procedere potest inquisitor breuiter complexus est hic Emericus, quem Tabiense sequitur in summa verbo, inquisitor. §. 28. Ego uero ut uno uerbo rem late patentem comprehendam, dico inquisitorem posse procedere in hac causa contra omnes, paucis quibusdam exceptis, qui ab eius iurisdictione iure eximuntur, quales sunt Episcopi, & officiales Papa, & similes de quibus paulo antea dictum est. quamuis enim inquisitor non sit iudex ordinarius, sed delegatus specialiter ad causam haereticae prauitatis tractandam, nihilominus tamen in Prouincia sibi decreta datus est contra uniuersitatem personarum in ea causa, ut optime Geminianus scripsit in c. ne aliqui, de haeret. lib. 6. ergo contra illos: omnes procedere poterit, qui excepti non reperiuntur. haec tamen latentem potestatem iudicio, & prudentia gubernare debet, ut alibi diximus.

Inquisitor procedere potest contra omnes qui non reperiuntur excepti.

DE MODO PROCEDENDI.

QVAESTIO LXVI.

An Inquisitores plures in eadem Prouincia delegati procedere possint. vnus sine altero.

Vadragesima sexta quaestio est: Vtrum vnus inquisitor possit procedere sine alio Inquisitore, quando sunt duo in eadem Prouincia, & sunt communiter auctoritate Apostolica delegati?

Respondemus quod sic; ut patet in c. Ut officium, in princip. de here. li. 6. ubi dicitur sic: Ut officium inquisitionis contra haereticos in prouincia, in qua uobis idem officium est commissum auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere, discretionem uestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in praefata Prouincia, simul, uel separatiim, aut singulariter, (prout negotij uilitas suadebit) contra haereticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum: necnon contra infamatos de haeresi, uel suspectos, iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis.

Relat. supra pag. 107.

COMMENT. XCV.

Ex tota hac quaestione una conclusio praecipue colligitur, uidelicet, Inquisitores simul & separatiim procedere possunt quotiens contingit duos esse in eadem Prouincia constitutos. cap. ut officium, de haeret. lib. 6. quo auctor uertitur hic ad probandam suam sententiam.

- 1 Quatuor per se potest Episcopus sine Inquisitore & contra, citare, arrestare, &c.
2 Et tria non potest vnus sine altero: & quae.

Vadragesima septima quaestio est: Vtrum Inquisitor possit procedere sine Episcopo sine diocesano ordinario, & Episcopus sine Inquisitore?

Respondemus qd sic: nisi in tribus casibus, in quibus vnus sine alio non potest, ut patet in c. Multorum, in prin. de her. in Clem. ubi dicitur sic: Multorum querela, & infra: Ut negotium inquisitionis huiusmodi eo praeparatur feliciter, quod deinceps eiusdem labis indago solemnius, diligentius & cautius peragatur, ipsum tam per diocesanos Episcopos quam per Inquisitores a sede Apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, uel timore, ac cuiuslibet commodi temporalis affectione semotis) decernimus exerceri: sic quilibet de praedictis, sine alio citare possit & arrestare, sine capere, ac tunc custodiam mancipare: ponendo etiam in compedibus, uel manibus scireis, si ei uisum fuerit faciendum super quo ipsius conscientiam oneramus: Necnon inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deum & iustitiam uiderit expedire.

Relat. supra pag. 111.

Quae possit Episcopus sine Inquisitore & Inquisitor sine Episcopo.

Et quae non possit vnus sine altero.

2 Duo tamen tradere carceri sine arcto, qui magis ad poenam, quam ad custodiam uideatur: uel tormentis exponere illos: aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diocesano, aut eius officiali, uel Episcopali Sede uacante capituli super hoc delegato: si sui ad inuicem copiam habere ualeant, intra octo dierum spatium, postquam se inuicem requisierint, non ualebit: & si secus praesumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure.

Quod autem vnus sine alio procedere ad sententiam non possit, ante istam Clementinam iam erat cautum in c. Per hoc, de haeret. lib. 6. sed perfectius habetur hic in c. Multorum, allegato.

COMMENT. XCVI.

Quod Inquisitores & Episcopi possint simul & separatiim procedere, etiam cauit Urbanus III. rescripto quondam incipiente: Licet ex omnibus §. non obstantibus aliquibus, uersic. nec preteritu commissionis, quod est impressum inter litteras Apostolicas in fine huius operis.

Verumtamen neque in eo rescripto, neque in ea per hoc, de haeret. lib. 6. qua ratione id esset intelligendum, declaratum fuit, & cum non modica difficultas in hoc uersaretur, cum saepe contingeret super eadem causa & eodem reo diuersos processus per Inquisitorem & Episcopum fabricari, indeque dubia non parua oriebantur, Benedictus XI. extranganti quadam incipiente: Ex eo, relata ab Emerico par. 2. qualiter id esset accipiendum, declarauit, de quo agit paulo post Emericus.

Inquisitor sine Episcopo, et vice uersa Episcopus sine Inquisitore potest procedere.

In hac uero quaestione illa sunt in primis obseruanda, quae possunt facere Inquisitores sine Episcopis, & vice uersa, de quibus Repertorium Inquisitorum,

sententiam: rationem uero huius assertionis pulchra, & ueram docet Ancharanus in d. c. ut officium, quoniam habent, inquit, iurisdictionem in solidum, in quo sunt similes ordinariis.

Decuit autem ita constitui in fidei fauorem, ut liberius fidei negotia tractarentur, & per plures haeretici extirparentur, ut tradit Panormitanus in ca. fin. de re iud. & copiose Carreus tract. de haeret. nu. 69. uersic. & dicit Panormitanus, nu. 94. uersic. Et nota de istis Inquisitoribus, cum Emerico sentit etiam Simacas de catho. instit. tit. 3. 4. nu. 25.

Reus ab uno tantum puniendus.

Quamuis autem simul, uel separatiim procedere ualeant, reus tamen haereticus non puniatur ab omnibus, sed ab uno. Angelus in l. si pluribus, in principio, uersic. propterea dixit, ff. de legat. 1. Guido de Saxaria in l. si quia postea, ff. de iudi. Carreus in d. tract. de haeret. num. 9. 4. in fine, neque enim iustum est pro eodem delicto quempiam pluribus poenis affici, cum ab uno legitimo iudice sufficienter fuerit punitus.

An Inquisitores procedant contra eum cui datus est Inquisitor specialis.

Sed obiter est hic nobis diluenda pulchra difficultas, An Inquisitores Prouinciarum, & diocesani, qui quodammodo ut iudices generales uidentur uersalem habere iurisdictionem, saltem ratione personarum, ut alibi docuimus, possint procedere contra eum, contra quem a Papa specialis datus est Inquisitor. & ommissis multis, breuiter respondeo, non posse; quia summus Pontifex causam alicuius delinquentis alicui specialiter committendo, censetur ad se, seu ad specialem iudicem datum aduocare; & ideo uidetur potestas procedendi alii interdicta. Decius consi. 137. in principio, facit textus in cap. ut nostrum, de appellatio. & in cap. studiuisti, de officio delegat. sequitur Ludouicus Carreus tract. de haeret. num. 83. uersic. item non potest procedere, atque haec sententia uera uidetur etiam si alii Inquisitores procedere inceperint: quia suspensa censetur eorum iurisdictione per specialem commissionem a Papa factam.

Verum qui constitutus est Inquisitor specialis, uti poterit omnibus actiuitatis & inuenit ab aliis Inquisitoribus, quos si necesse fuerit, poterit compellere ad exhibendum sibi omnes processus, scripturas, inquisitiones, testium depositiones, & cetera, quae fortassis iam fuerunt contra reum per alios Inquisitores inuenta, per textum, in cap. ut commissi, uersic. necnon, de haeret. lib. 6. & dixi supra super q. 39. quamuis modestius sit, ut hoc faciat superioris auctoritate, quando specialiter in litteris sua commissionis non est sibi haec facultas tributa.

Postremo tamen hoc mihi addendum uidetur, quod si Inquisitor specialis uel ob malitiam, uel ob alias causas aut non procedat, aut non recte, & diligenter ut decet, procedat aduersus eum contra quem habet potestatem, tunc si periculum aliquod inde probabiliter fidei imminere uideatur, alii Inquisitores fideliter tenerentur rem Romano Pontifici indicare, ut is quid factu opus sit, statuat.

QVAESTIO XLVII.

An Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore procedere possit.

Episcopus sine Inquisitore potest procedere.

verbo Inquisitor. §. in quibus possit. Locatus in opere iudiciali verbo, Inquisitor. nu. 9. Carrerius tract. de haeret. num. 77. versic. item prohibentur carcerare. Zanchinus de haeret. c. 8. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 2. num. 62. Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 13. & verbo, capere. §. penult. & alii, quos omitto consulto.

QV AESTIO XLVIII.

An sententiam pro delato diffinitiuam ferre possit Episcopus sine Inquisitore, & e contra.

S Y M M A R I V M.

- 1 Sententiam absolutoriam ferre potest Episcopus sine Inquisitore: & versa vice, Inquisitor sine Episcopo.
- 2 Quid de antiquo iure poterat Episcopus & Inquisitor.
- 3 Idem cum Eymérico tenent Ioan. And. & Paulus.

Vadragemio octava qd est: Vtrū Inquisitor possit procedere sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore, ad sententiam diffinitiuam, quādo est ferenda pro delato & non e contra?

Supra pag. 111. Sententiam pro delato ferre potest Inquisitor sine Episcopo, & e contra.

¶ Sancimus C. de testa.

1 Respondemus sic; iuxta c. Multorum. de haeret. in Clem. & in quaest. supra proxime allegata. Nam exponendo tres casus, in quibus non potest vnus sine alio, vt dictum est, dicit sic: Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnā, quā ad custodiā videatur, uel tormentis exponere illos, aut ad sententiā procedere cōtra eos, &c. Ergo sicut vnus sine alio potest tradere carceri, qui non magis ad pœnam, quā ad custodiā uideatur, & sit quotidie: ita procedere potest ad sententiā pro eis: quia à iure veteri non recedimus, nisi in quantum inuenitur expressum in iure nouo.

2 De iure autem antiquo vnus poterat per totum sine alio: de iure autem nouo sunt expressi tantum tres casus praedicti, in quibus non potest vnus sine alio, de quorum numero non est iste de quo quaeritur: igitur remanet ius antiquum, per quod vnus potest sine alio.

3 Istius intentionis est Io. And. in c. supra alleg. Multorum. in verbo, contra eos, Paulus & idē dicit super eodem c. & ver. Zenzellinus nihil dicit, nec Guillelmus de Monte Laud. in glo. suis.

COMMENT. XCVII.

Vna est conclusio affirmatiua, videlicet: Episcopus sine Inquisitore, & vice versa, Inquisitor sine Episcopo, quoties reus est absoluendus, potest sententiam absolutoriam promulgare.

Hec conclusio valde est dubia & controuersa inter Doctores vtriusque iuris ob rationes nec vulgares nec infirmas, quae hinc & inde afferri solent. mihi tamen breuitati studentis satis erit more meo summa

rerum capita attingere, & communiora atque certiora praescribere, ne uel lectori desuisse videamur, uel lucem huic quaestioni detraxisse.

Ac primum hoc statuendum est in hac lite dirimenda, non esse priuatas inquisitionum quarumlibet sanctiones inspiciendas, quibus saepe ex causa id cauetur quod iure communi & communibus Doctorū di-ctis videtur aduersum.

His positis, hae EymERICI sententia cōmunis est, quam sequuntur illustres vtriusque iuris interpretes, Ioannes And. hic ab Eymérico relatus in Clem. multorum. de haeret. in glossa super verbo, contra eos. Paulus de Leazaris, Zabarella, Panormitanus, & alii in dicta Clem. multorum, quos sequuntur Tabienensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 11. in fine. Iason in l. 3. ff. de re iudicata. Decius in l. nemo qui condemnare. ff. de reg. iuris. & alii in rubr. ff. de acquir. possess. ubi late solet hac quaestio à iuris peritis nostris disputari. Camillus Campegius apud Zanchinum cap. 8. versic. diffinitiuam. Bonifacius Vitallinus in dicta Clem. multorum. num. 173. & 174. Carrerius tract. de haeret. nume. 72. versic. in praemissis autem quaerendum est. vbi tandem videtur Ioannem And. sequi. Zanchinus de haeret. cap. 15. num. 2. idem videtur uelle Archidiaconus in cap. ut officium. de haeret. lib. 6. Franciscus Bursatus consil. 24. incipien.

Quidam notarius. num. 3. ubi hanc dicit esse communiorē opinionem Canonistarum. & EymERICUS hoc asserit tum hic, tum supra 3. par. in primo modo processum fidei terminandi. num. 144. versic. circa istum. & alii quos esset longum singulatim recensere. quorum vnanimis sententia est, posse Inquisitorē sine Episcopo, & vice versa sententiam absolutoriam pronuntiare, cum nihil est aduersus aliquem legitime probatum.

Oppositam sententiam profitentur Ancharanus in dicta Clem. multorum. & nonnulli iuris ciuilibus interpretes. Aretinus, et Bartholomaeus Socinus in rubr. ff. de acquir. poss. & Marianus Socinus ibidem num. 66. & multis sequen. quos sequitur Simancas de catho. instit. tit. 3. num. 9. & in adnotationibus ad Zanchinum cap. 1. & alii quidam, sed longe fortassis & numero, & auctoritate superioribus inferiores.

Ac plane sententia prior summo iure uerior uideatur, & multis rationibus confirmatur. Primum, quia hoc non est nominatum interdictum: rursus, quoniam fauorabilior est absolutio, quā condemnationis causa: praeterea, ob rationem quam hic ualde subtiliter affert EymERICUS, quae robore & firmitate ceteris praeponderat. uidelicet, quia à iure veteri non recedimus, nisi in quantum prohibitum, correctum, seu emendatum inuenimus, semper enim censetur in suis terminis permanere, nisi correctum inueniatur. authent. de non alienan. aut permutan. rebus ecclesiast. §. finali, quod enim non mutatur, stare non prohibetur. l. sancimus. C. de testamen. l. praecipimus. de appellatio. & notatur in cap. ad nostram. de regula manifestum est autem de iure veteri saltem Episcopos per se potuisse totum negotium tractare, & definire, neque hodie contrarium esse sancitum in absolutio- ne: poterit ergo proculdubio absoluere solus Episcopus aut Inquisitor. Postremo si recte inspiciatur textus in dicta Clem. multorum. de haeret. aperiensimè

videtur. Inquisitorē solum, aut Episcopum solum posse absoluere, ne rum est de ratione iuris stricta.

Solū Inquisitorē, aut solum Episcopum, posse, absoluere qui asseruerint.

An solus episcopus uel solus inquisitor possit redeuntibus indicere abiurationem.

An autem eodem modo solus Inquisitor uel solus Episcopus possit praenitentibus aut suspectis abiurationem indicere, grauis est controuersia, & Antonius de Penadalis responso quodam de hac re edito, cui subscripserunt illustres iuris consulti, quos refert, & sequitur Campegius apud Zanchinum cap. 8. versic. diffinitiuam. audacter tenuit abiurationem fieri posse coram sola Inquisitore, & quod solus inquisitor potest abiuratum absoluere, & praenitentiam ei imponere.

Primum, quia tunc sententia ferri dicitur contra aliquos in hoc crimine, cum haeretici pertinaces, aut impenitentes, aut relapsi declarantur, & ita declarati traduntur seu relinquuntur curiae seculari: at cum indicitur abiuratio redeuntibus ab haeresi uel suspectis, non videtur sententia ferri contra illos, sed pro illis, cum absoluantur à censuris, & Ecclesia reconciliantur. postremo quoniam redeuntes non dicuntur haeretici, nec in sententia haeretici pronuntiantur. In eandem sententiam adducit pleraque alia Bernardus Comensis in lucerna verbo abiuratio. §. 4.

Verum tamen quamuis summo iure hac fortassis sententia defendi possit, ut indicam supra in hac tertia parte super primo modo processum fidei terminandi. §. talis enim, at contraria tutior est, & securior, & vsu recepta, quam etiam non obscure insinuasse videtur Innocentius III. rescripto quodam incipiente: Tunc potissimè. §. si vero aliqui. relato inter litteras Apostolicas ubi ita scriptum est: Si vero aliqui haeretica lae be penitus abiurata, redire uoluerint ad ecclesiasticam unitatem, eis iuxta formam Ecclesiae consultis diocesanis, eisdem beneficium absolutio- nis impendens, iniungas eisdem quod iniungi talibus consueuit, habentibus ibi. Itaque consultus fautores putarem Inquisitores, ut semper in his exigant Episcoporum consensum, ut sine ullo erroris periculo, & abiuratio, & pone impositio statuatur. mea hac est planè opinio, has sententias quibus redeuntes cōpetuntur ad abiurandum, proprie non posse dici absolutorias, & profecto, magis participant de condemnationis, ac proinde non debere ferri per solum Episco-

Solus inquisitor, aut solus episcopus non imponat abiurationē.

pum, aut Inquisitorem. Et hanc sententiam videtur tueri Bernardus Comensis in Lucerna Inquisit. verbo, absoluere. nu. 2. vers. Aliqui tamen.

Neque obstant rationes in contrarium allatae. Primum enim uerisimè dicere possumus, non modo ferri sententiam contra aliquos, cum illi curiae seculari ad-iudicantur, uerum generaliter contra eos pronuntiarī dicitur, quoties non absoluntur, & penitus liberantur, quod videtur uerius iam in proposita causa; quis dicat eum omnino absolui, qui per abiurationem obligatur ad pœnas relapsis debitas? neminem sanè credo id dicentem. Nec obstat secunda ratio: falsum enim est redeuntes ab haeresi non pronuntiarī in sententia haeretica, ut abundè docuimus supra in hac 3. parte super octauo modo processum fidei terminandi, traditque Simancas de catho. instit. tit. 60. nu. 5.

In indicenda canonica purgatione hoc ipsū existimo obseruandū; idque multo etiam magis, cū canonica purgatio sit res ualde periculosa de quò uide quae dixi supra super 2. modo processum fidei terminandi.

Sit ergo hoc apud nos exploratū, non modo in ferendis sententiis, quibus haeretici brachio seculari relinquuntur, uerum etiam in abiurationibus quibuscunque & purgationibus canonicis indicendis, omnino iudicio nostro Episcopum, & Inquisitorem simul interuenire debere, nec vnus solum hac decerni oportere.

Atque hac videtur quoque esse non obscura EymERICI sententia, qui in praxi modorum finendi processus fidei, tam in indicendis purgationibus, quā in iniungendis abiurationibus, semper meminit Episcopi, & inquisitoris, indicans hac potius sapere naturam sententiarum condemnationarum, quā absolutoriarum: aliter enim vnus tantum ex sententia huius auctoritas suffecisset, ut ipse docet hac ipsa quaestione.

Quòd si quaeras, an censeam abiurationem redeuntium, uel canonicam purgationem infamatorum de haeret. coram Episcopo tantum, aut Inquisitore tantum factam, & praestitam inualidam esse, & nullam, an uero contra uiribus consistere: responde primum iuxta praedicta, coram altero tantum hac fieri non debere, hoc enim conati sumus proximè pro uirili tueri.

Rursus dico, quòd si vnus tantum ad abiurationem, uel canonicam purgationem quempiam admittat, talis abiuratio uel purgatio ualida penitus uideatur: primo quia non uidetur aliquo iure nominatim cautum contrarium. praeterea quia olim ante constitutos inquisitores Apostolicos coram solo Episcopo hac peragebantur, & à veteri iure non receditur, nisi correctum inueniatur. §. fin. in authent. de non alienan. rebus eccles. optima glos. in Clem. prima in verbo, contra eos. de haeret. & quod non mutatur stare non prohibetur l. sancimus. C. de testamen. ergo nunc aut coram Episcopo, aut coram inquisitore, uel eorum subdelegatis plenam ad hoc potestatem habentibus, fieri hac poterunt: nam inquisitorum potestas non fuit data priuatiuè, sed cumulatiuè, capiti. per hoc. vbi cōmuniter Doctores, de haeretis lib. sexto, postremo quamuis aliquo pacto ex traditis paulo antea hac uia eorum uiderentur esse prohibita, nihilominus putarem hac esse de genere illorum prohibitorum, quae fieri debent, facta tenent, capiti. 1. extra de eo qui duxit in mar. quam pol. per adult. capiti. rursus, qui cler. uel uenen. capiti. transmissi. de eo qui cognouit consan. v. c. o o 2 ris

Solus inquisitor, aut solus episcopus non indicat canonicā purgationem.

An abiuratio facta corā episcopo uel inquisitore tantum, sit ualida.

ris sine ualebit ergo abiuratio facta, & purgatio cano- nica praestita a sciente, & non contradicente, uel non appellante, coram altero tantum ex supradictis.

Ex his consequitur nobilis ille effectus, de quo Fran- ciscus Bursatus cons. 24. incip. Quidam notarius. li. 1. si quis enim ut haereticus, aut vehementer suspectus coram altero tantum ex praedictis abiurauerit, & pos- tea in haeresim incidisse deprehendatur, uelut relapsus tradendus erit curiae seculari: nec poterit se tueri oppo- nendo nullitatem seu inualiditatem abiurationis, ob id quia coram altero tantum ex praedictis facta fuerit.

QVAESTIO XLIX.

An Episcopus & Inquisitor possint procedere ad sententiam alter sine altero, quando nequeunt uel nolunt in eundem lo- cum conuenire.

SVMMA RIVM.

- 1. Episcopus, & Inquisitor possunt sibi mutuo uices suas committere in his quae neuter per se potest.
2. Debet unus alterum requirere quando simul conuenire nolunt.
3. Quot diebus unus alterum expectare debeat.

Quadragesima nona quaestio est: Vtrum in- quisitor possit procedere ad sententiam sine Episcopo, & Episcopus sine In- quisitore: quando non possunt, uel no- lunt personaliter ad eundem locum conuenire?

Respondemus quod si non possunt, aut nolunt personaliter adinuicem conuenire, potest unus al- teri committere uices suas: uel mittere Comissa- rium, seu Vicarium: uel suum significare per litte- ras consilium, & assensum.

Quod si noluerint, unus requirat alium, quate- nus infra octo dierum spatium adueniat, uel sub- stitutum, uel suum mittat consilium, & assensum. Ita habetur in c. Multorum. de haeret. in Clemen- tibus. ibi i clausula allegata supra in proxi. q. dicitur ita:

Supra pag. 511.

Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui ma- gis ad poenam, quam ad custodiam videatur: uel tormentis exponere illos, aut ad sententiam pro- cedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diocesano aut eius of- ficiali, uel Episcopali sede vacante capituli super hoc delegato: si sui adinuicem copiam habere ualeant infra octo dierum spatium, postquam se in- uicem requisierint, non ualebit: Et si secus praesum- ptum fuerit, nullum sit, & irritum ipso iure. Veru- m si Episcopus, uel eius capituli (sede vacante) dele- gatus cum Inquisitore, aut Inquisitor cum altero eorundem propter praemissa nequeat, aut nolit personaliter conuenire, possit Episcopus, uel eius, seu capituli (sede uacante) delegatus Inquisitori, & Inquisitor Episcopo, uel eius delegato, seu sede uacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit depu- tatus super illis committere uices suas, uel suum significare per litteras consilium, & consensum.

COMMENT. XCVIII.

Quae hoc loco traduntur nulla nostra indigent di- ligentiori explicatione, apertis enim iuris defini- tionibus nituntur. idem docent Tabienensis in summa verbo, Inquisitor. §. 5. Simancas de cath. in vii. tit. 34. de Inquisitoribus Apostolicis. nu. 38. adde Zabaret- lam in clem. 1. §. Duro tamen, de haeret. & ibidem Io- annem de Imola.

QVAESTIO L.

Quid agendum cum Episcopus, et In- quisitor discordant.

Quinquagesima quaestio est: Vtrum Inqui- sitor sine diocesano Episcopo, uel Epi- scopus sine Inquisitore possit procedere ad sententiam, quando non possint adinuicem concordare, uel tunc in casu huiusmo- di quid agendum?

Respondemus quod non, sed tunc negotium bene instructum uterque destinet ꝑ domino nostro Papa. Ita habetur in c. Per hoc. de haeret. li. 6. ubi sic dicitur: Per hoc. & infra: Per utroque si- mul sententia praestatur (scilicet per Episcopum & Inquisitorem, de quibus ibi loquitur) & sequi- tur: In qua ferenda si non conuenerint, per utro- que negotium sufficienter instructum ad sedem Apostolicam remittatur.

Al. mista. Supra pag. 109.

COMMENT. XCIX.

Ex hac quaestione haec colligitur certa, & vera conclusio: cum Episcopus, & Inquisitor non con- ueniunt in ferenda sententia; tunc non potest unus si- ne altero eam pronunciare, sed causam instructam ad summum Pontificem transmittere debent.

De materia huius quaestiones agit Zanch. tracta. de haeret. c. 15. nu. 2. ubi textum ab Eymérico hic cita- tum ex c. per hoc. de haeret. lib. 6. ita uidetur interpre- tari, ut tunc debeant consulere Papam, cum discordat in condemnando: secus si ageretur de absoluendo peni- tente: quoniam, inquit, si unus solus processit, qui co- gnouit, possit absolvere, etiam si consensum alterius non haberet.

Haec sententia si uera est, amplissimam tribuit In- quisitoribus potestatem nobis, quibus nihil licet sine efficaci probatione, & firma ratione quidquam in re- bus grauibus statuere, ita uidetur dicendum; ut gene- raliter siue agant de condemnando, siue de absoluendo in causa discordiae superiorem consulere debeant: quia textus in c. per hoc. nullam indicat talem distinctione- m qualem Zanchinus imaginatus est. quare succedit vul- garis illa & trita iuris regula: Quod ubi lex non di- stinguat, nec nos distinguere debemus; & quod lex ge- neraliter loquens, generaliter debet intelligi. l. 1. §. ge- neraliter. ff. de lega. praestandis. l. 3. ff. de offic. presiden- tum. & hoc est etiam conuenientius ei sententiae, quam docuimus paulo ante super q. 58. dum asserere- mus etiam in absoluteione aequius, & tutius esse, ut, unus sine altero non procedat.

Neque ab his est aliena EymERICI sententia in hac quaestione, qui generaliter etiam loquitur, dicens: Vtrum Inquisitor sine diocesano Episcopo, uel Episco-

Inquisitor & Episcopus si- scordes siue in condenan- do siue in ab- soluendo su- perioremi ca- sulant.

Episcopus sine Inquisitore possit procedere ad se- tentiam. Quibus uerbis non distinguit de sententia condemnatoria uel absolutoria, atque hoc ipsum no- minatim affirmat Repertorium Inquisitorum verbo, Episco- pos. §. quando Episcopus. pag. 302. ex impresione Ve- net. ann. MDLXXV. quo loco ita interpretatur tex- tum in dicto c. per hoc. adde notata in c. ult. de sent. & re iudicata.

In quocunq; casu Inquisi- tor, & ordina- rius discor- dat suprem- dat Inquisiti- onis Senatus con- sultatur.

Iam illud ulterius addo, non modo cum in condem- nando uel absoluendo Episcopus, & inquisitores discor- dant, causam esse ad supremum inquisitionis tribu- nal remittendam; uerum etiam quotiens in aliis non ita arduis, & grauibus reperiuntur dissentientes, ut admonet Ioannes Roias tract. de haere. par. 1. nu. 437. de qua facti specie extat in Hispania pulchra doctri- na in instructione Madriliensi anno MDLXI. cap. 66. in hac uerba a nobis latine reddita: In omnibus ca- sibus, in quibus contigerit suffragiorum discrepa- tia inter inquisitores, & Ordinarium, uel aliquem ipsorum, in definitione causae, uel in quocunq; alio actu, uel sententia interlocutoria, debet causa ad Senatum supremum inquisitionis remitti, quod si Episcopus, & inquisitores concordauerint, quis periti seu consultores dissentiant, est numero sint plures, sententia Episcopi, & inquisitorum execu- tioni mandetur, uerum tamen in causis grauius imis non debent uota inquisitorum, ordinarii, & con- sultorum executioni mandari, etiam si fuerint co- formia, in consilio Senatu, sicut solitum est, & ius- sum fieri. haec tenet ibi. Est equidem haec turrisima methodus, & ob id mihi ubique uidetur obseruanda. Hoc postremo adiungam. euitendum omnino esse, ut inter se conueniant Episcopus, & inquisitores: quod facile eueniet si diligenter iuri dent operam, ut intelli- gant quid cuiq; casui, & negotio secundum regulas iuris in hac causa conueniat; nam ex iudicium discordia in- gentia solent oriri incommoda, ut tradit Simancas de catho. instit. tit. 34. num. 19. sed hoc casu praecipuum incommodum uerget in praedictum reorum, qui non detinerentur tanto tempore in carceribus, si iudices consensissent. Ego ita uero, grauius peccant qui uel ob negligentiam studendi, uel ob alias causas praebent occasionem ne in ferendis sententiis inter se conue- niant; quare nisi uelint ex opere bono detrimentum re- portare, discordiam fugiant, quam euitabunt, si dili- gentissime studuerint. causa fidei grauis est & indices postulat diligentissimos.

Hoc summe notandum.

Studeant In- quisitor, & E- piscopus, ut sint confor- mes.

QVAESTIO LI.

De communicatione processuum in- ter Episcopum, & Inquisitorem.

Quinquagesima prima quaestio est: Vtrum Inquisitor, & Episcopus teneat- ur sibi mutuo communicare proces- sus, quando procedunt diuissim, & non coniunctim?

Respondemus quod sic, iuxta c. Per hoc. §. ve- rum. de haere. lib. 6. ubi dicitur sic: Verum ut dictum inquisitionis negotium efficacius, melius, uilius- que procedat: concedimus, quod per Episcopos ipsos, & per inquisitores, de facto eodem inquiri ua-

Supra pag. 109.

leat communiter uel diuissim. & si diuissim processerint, teneantur sibi inuicem communicare proces- sus, ut per hoc possit melius ueritas inueniri.

COMMENT. C.

Unica est assertio, Communicationem processuum fieri debere cum diuissim processerint Episcopus, & inquisitores.

Ratio huius assertionis in promptu est: nam quando procedunt coniunctim, apertum est iam esse communi- cationem processuum factam; & propterea tunc fieri debet, quando diuissim proceditur.

Comunica- tio processuum quando & cur fieri debeat.

Ideo autem communicatio facienda est, quia res gra- uis est & ardua, ideoq; paria iudicia requirere oportet, ut absq; errore sententia proferatur. Zanchinus tract. de haeret. c. 15. nu. 1. copiose Campegius apud eundem. Zanchinum c. 8. ubi docet quando haec processuum com- municatio fieri debeat: quamuis id apertius cautum sit per extrauagantem incipien. Ex eo. de haeret. rela- tam ab Eymérico supra par. 2.

Cetera huc spectantia tradit Repertorium Inqui- sito. verbo, communicare. §. sed quomodo. Aegidius Bossius tit. de haeret. nu. 12. Carrerius tract. de haeret. nu. 128. vers. in ferenda tamen sententia. Simancas de catho. instit. tit. 60. num. 2. idem in enchiridio tit. 64. nu. 1. & Conradus Brunus lib. 4. de haeret. c. 10.

QVAESTIO LII.

Quando diuissim procedere dicantur Episcopus, & Inquisitor.

Quinquagesima secunda quaestio est: quo- modo intelligitur, quod Episc. & Inquisit. procedunt diuissim, & non coniunctim?

Respondemus, quod intelliguntur diuissim proce- dere, non quando inquisitor tantum, uel quan- do Episcopus tantum procedit, sed cum Episco- pus per se procedit ex una parte, & inquisitor per se ex altera; ita quod sunt duo processus de eode- facto, unus per Episcopum, & alius per inquisito- rem. Ita habetur in extrauag. domini Benedicti XI. Ex eo. ubi sic dicitur: Nos autem de Fratrum no- strorum consilio, intelligendo diocesanos, & In- quisitores tunc demum diuissim procedere, cum ii & illi separatiim, non quando Episcopi tantum, uel Inquisitores tantum procedunt.

Supra pag. 125.

COMMENT. CI.

In cap. per hoc. de haeret. lib. 6. statutum erat, ut super eodem facto Episcopus, & Inquisitor pos- sent procedere communiter uel diuissim, uel proferre sententiam: id statutum quomodo sit intelligendum de- claratum fuit per extrauag. domini Benedicti incip. Ex eo. tit. de haeret. qua uirtus EymERICI in hac quaestione.

Quamquam uero super eodem facto aduersus u- num & eundem reum, & per Episcopum, & per Inquisitorem diuersi processus fieri possint, commo- dius tamen uidetur, ut in illis ciuitatibus, & prouin- ciis, in quibus Apostolici Inquisitores sunt constitu- ti.

l. (nā in alijs ad solas Episc. id negotium spectat) per al-

QVAESTIO LIII.

Quando faciendā sit processuū com-

Vinquagesima tertia quæstio est: Vtrum in medio cause, uel tantum in fine ista

Relat. supra pag. 225.

COMMENT. CII.

Na est conclusio, uidelicet, in fine tantum cause

Hec assertio nulla nostra indiget declaratione, cum sit per se apertissima.

Occurrit tamen hoc loco difficultas necessario ad me diluenda, An cum diuim proceditur, ante torturam fieri debeat processuum communicatio.

QVAESTIO LIV.

An in negotijs fidei summarie, & de plano procedi possit, &c.

Vinquagesima quarta quæstio est: Vtrum inquisitor possit procedere in negotijs fidei summarie, simpliciter, & de plano, & absque aduocatorum, & iudiciorum strepitu, & figura?

Respondemus quod sic, iuxta c. Statuta. de hęret. lib. 6. ubi dicitur sic: Statuta quædam felices recordationis Innocentij, Alexandrij, & Clementis prædecessorum nostrorum quibusdam declaratis, & additis recensentes, concedimus, qd in inquisitionis hæreticæ prauitatis negotio procedi possit simpliciter, & de plano, & absq; aduocatorum ac iudiciorum strepitu, & figura.

Idem habetur in priuilegijs antedictis.

COMMENT. CIII.

Possunt inquisitores procedere simpliciter, et de plano, ut statuit Bonifacius VIII. cuius est rescriptum in dicto cap. statuta. de hæret. lib. 6. quo videtur hoc loco Emericus.

Vtrum ante Bonifacium multis annis idem sancie rat Alexander III. anno Domini MCLII. rescripto quodam incipiente: Cupientes, ut inquisitionis negotium. & Urbanus III. anno Domini MCLXI. alio rescripto incipiente: Licet ex omnibus. item Innocentius III. quæ vidimus authentica in archiuo Inquisitionis Bononiensis. & in biblioteca illustrissimi Cardinalis Felicis Peretti de Montealto, quæ ex Assisio afferri iussit, ut alibi scripsi plenius.

Est autem magnum, & singulare hoc priuilegium, quoniam iudex, qui potest procedere simpliciter, & de plano, non cogitur omnem ordinem iudicarium seruare: nam hæc verba inter cætera hoc operantur, ut si quid omisum sit ex ordine iuris, non propterea processus vitietur, ut pulchre tradit glossa in dicto c. statuta. de hæret. lib. 6. verbo, figura. dummodo substantialia causa & iudicij non omittantur. nam tunc processus etiā in causa hæresis vitietur: neque enim possunt negari

An cum diuim proceditur, debeat fieri ante torturam processuum communicatio.

Tertis i hæc causa uterq; torqueri potest.

Supra pag. 111.

Nunc est Sixtus V. Pont. Opt. Max. Index procedens simpliciter, & de plano, quid possit.

negari appellationes ab interlocutoria, nec legitime defensiones, & similia, quæ à natura potius quàm à iure concedi omnibus videntur.

Iam huius priuilegij meminerunt Oldradus consil. 113. incipiens in iudicio. Cornuus consil. 315. lib. 2. & cæteris copiosius Gondissaluis tract. de hæret. q. 12. ex quo accipiet lucem hæc quæstio, cætera huc spectantia tradam sequenti commentario.

QVAESTIO LV.

De intellectu verborū, procedere summarie, simpliciter, & de plano.

SVMMA RIVM.

- 1 Cum summarie proceditur, quæ nā omitti possint. 2 Probationes ac defensiones legitime non prætermittenda. 3 Neque citatio, & iuramentum de veritate dicenda.

Vinquagesima quinta quæstio est: Quomodo intelligantur ista uerba, scilicet, procedere summarie, simpliciter, & de plano, & absque aduocatorum & iudiciorum strepitu, & figura?

Relat. supra pag. 120.

Respondemus, quod hoc declaratur de uerbo. signific. c. Saep. in clemen. ubi dicitur sic: Saep. contingit, qd causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij procedi mandamus: de quorū significatione uerborū à multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur: Nos autem dubitationem huiusmodi (quantum nobis est possibile) decidere cupientes, hæc in perpetuū ualitura constitutione sancimus, ut iudex, cui taliter causam committimus, necessario libellum nō exigat, litis contestationem non postulet, tempore etiam feriarum ob necessitates hominū indultarum a iure procedere ualeat: amputet dilationum materiam, litem quantum poterit faciat breuiorē, exceptiones, appellationes dilatorias, & frustratorias repellendo, partium aduocatorum, & procuratorum contentiones, & iurgia, testiumq; superflua multitudinem restrainando: 2 Non sic tamen iudex litem abbreviet, quin probationes necessarias, & defensiones legitime admittantur. 3 Citationem uero, ac præstationem iuramenti de calumnia uel malitia, siue de ueritate dicenda, ne ueritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi.

COMMENT. CIIII.

Docuit Emericus superiori quæstione, priuilegium esse inquisitoribus tributum, ut in fidei fauorem, quò citius, & absq; fraudibus negotia religionis tractentur, possint procedere simpliciter, & de plano: nunc iure optimo docet, qua ratione uerba hæc intelligi debeant, & summa disputationis est, ordinē et solemnitates à iure alijs requisitas non esse necessario

Quid sit procedere simpliciter, & de plano.

observandas: ille tamen committenda non sunt, quæ ad substantiam cause spectant, hoc est illæ, sine quibus nec iuste, nec recte aut commode negotium tractari possent.

Olim ante tempora Clementis V. cuius est hæc constitutio, ualde fuit controuersum de significatione harum uerborum, nempe, simpliciter & de plano, sine aduocatorum, & iudiciorum strepitu, & figura iudicij. Et multa sunt ab Hostiensij, & alijs antiquis interpretibus, qui ante Clementem V. floruerunt, dicta in c. olim de accusatio. & in dicto c. statuta. ubi glossa uerbo, figura. de hæret. lib. 6. qua per hoc rescriptum sunt aut declarata, aut penitus sublata; ideoq; cauendum in hac parte ab illis glossæmatis.

Nunc uero qua ratione hoc rescriptum in causa hæresis locum sibi uendicat, tradunt nostri (hoc est, illi qui aduersus hæreticos scribunt) multis locis, copiose Tabienfis in summa uerbo, inquisitor. §. 8. Carverius tract. de hæret. num. 103. uers. Et an ordinem. Repertorium inquisit. uerbo, ordo iudicarius. §. sed quo ad telam iudicariam. Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 27. Ioannes Roias sing. 145. incipien. Ordo iudicarius, & omnes quos superiori commentario citauit.

Itaq; cum summarie procedere possint Inquisitiones, multa expedire possunt, quæ iuri communi aduersantur. Primum enim non erit necessaria solemnitas requisita per libellorum ff. de accusatio. unde si agatur in hoc crimine per uiam accusationis, non se inscribet accusator ad penam talionis, ut copiose docui supra in hac 3. parte tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem.

Rursus, conclusio in causa non erit necessaria, sed quotiens reus se defendere uoluerit, audietur, ut tradit glossa in clemen. saep. de uerb. signifi. & notat Bar. in extrauaganti. Ad reprimendum. atq; ut mo uerbo dicam, multa alia poterit omittere absq; uitio, quæ in alijs causis sunt de iuris præscripto seruanda.

Admonebo tamen, processum in causa hæresis, quæ tum ad substantialia attinet, ita oportere bene formatum esse, ac si pleno iuris ordine procederetur, ut optime obseruauit Tabienfis præcitato loco, quem sequitur Locatus in opere iudiciali uerbo, processus, num. 7.

Voco autem substantialia illa, sine quibus iudicium non potest iuste expediri, ut citationem, iuramenti præstationem de ueritate dicenda, probationes legitimas, exceptiones uiles, appellationes necessarias, inducias seu terminos competentes, & alia huiusmodi, sine quibus aut uere delictum probari non posset, aut reus non posset se iure defendere, & cætera, quæ reo competunt non tam ciuili iure, quàm naturali ratione: hæc enim omnia, & si quæ sunt similia, prohiberi non possunt ab inquisitoribus uirtute huius amplissimi priuilegij.

Que solemnitates possint omitti cum summarie proceditur.

Processus in causis fidei quo ad substantialia integere esse debet. Que dicatur substantialia.

QVAESTIO LVI.

An Inquisitor familiam armatam possit habere.

Vinquagesima sexta quæstio est: Vtrum inquisitor possit procedere cum armatis, ad suum officium exequendum?

Respondemus quod sic, ad tuitionem suae personae, uel familiae suae, & ad capiendum hereticos, credentes, receptatores, defensores eorum, & fautores. Sed debet cauere de huiusmodi abutatur, iuxta c. Nolentes. in clem. 6. Porro. ubi dicitur sic: Porro inquisitoribus ipsis districtius inhiemus, ut nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad suam inquisitoribus ipsis officia exequenda.

De hoc Ioan. And. in cap. Statutum, I. de haeret. lib. 6.

COMMENT. CV.

Cur institutum ut inquisitores familiam armata habeant.

Hoc singulare privilegium, quod inquisitores possint habere officiales armatos, quotiens aut ad suam defensionem, aut ad capiendos hereticos opus esset, iustissimis causis illis ab initio delegata inquisitionis fuit tributum. cum enim tanta esset hereticorum seueritas, ut sapissime imbelles inquisitores immaniter trucidarent, ut cum ageretur de Beato Petro martyre indicauit supra parte. 2. super quaest. 13. his periculis omnino oportuit occurrere. itaque mox statutum, ut & armata possent habere familiam, de qua re hic agit nunc Emericus, & ut auxilium brachii secularis possent inuocare, de quo differit auctor quaestione sequenti.

Quoniam uero saepe contingit, ut sub uelamine priuilegij abusus sese insinuent, nisi prudenter priuilegium uisurpetur; ideo Clemens Quintus in concilio Viennensi circa annos Domini MCCCX. idem priuilegium inquisitoribus confirmauit: abusum tamen, si quis irrepererat, abstulit.

Idem priuilegium renouauit Ioan. xxii. rescripto quodam incipiente: Exigit ordinis uestri, quod uideamus in archiuo Inquisitionis Bononiensis, ac curauimus imprimendum in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis. id edidit Auimone anno Domini MCCCXXI.

Huius uero priuilegij quod inquisitores familiam armatam habere possint, meminit Gondissalvus tract. de haeret. q. 1. num. 15. & seq. Repertorium Inquisitorum, arma. §. sed utrum inquisitores. Bernardus Comensis in lucerna uerbo, inquisitor. §. 14. Simancas de catho. instit. tit. 4. l. num. 15. Ioannes Roias tract. de haeret. parte 2. tit. de priuilegijs inquisitorum. 422. uel, item Inquisitores habent familiam armatam, & alij.

Familia inquisitorum arma deferret, nulla lege obstant.

Iam hoc priuilegium ita competit inquisitoribus fauore fidei, & in odium haereticae prauitatis, ut eorum officiales portare possint arma et de die, & de nocte; idque non obstante quacumque lege ciuili, uel municipali in contrarium edita uel elenda: immo quicumque legem conderet, qua prohiberentur officiales inquisitorum arma deferre, uelut impeditor sacri officij puniri posset, iuxta doctrinam glossae communiter receptam in c. statutum, el primero. de haeret. lib. 6. de quo plene Emericus par. 2. q. 54. ubi dixi.

Quibus competat deferre arma.

Rursus, arma deferre non solum crederem competere illis inquisitorum officialibus, quos uulgus Crucisignatos in Italia, in Hispania Familiares appellat, qui destinati sunt ex officio sacri instituto uel ad denunciandos hereticos uel ad comitandum inquisi-

tores, uel ad capiendos hereticos, si & quando fuerint ab inquisitoribus requisiti: sed etiam ceteris ministris, qui quauis alia ratione officio sacro inferunt, uelut aduocatis, notarijs, consistorijs, bus, custodibus, & alijs: ubi enim omnes ratione officij inuisi esse solent male credentibus, blasphemis, ac similibus peccatoribus, & ob id ob eandem rationem iustissimum est, ut uel eorum uel eorum famuli armati incedant, maxime in illis partibus, in quibus uel haeretici abundant, aut saltem de haeresi sunt suspecti.

Idem dicendum existimarem de illis, qui publice scribunt aduersus hereticos, hi enim non modo sacri officij ministri sunt: uerum, quod amplius est, fidei sunt defensores, qui cum multos habeant inimicos, iustum uidentur, ut hoc in priuilegio delationis armorum utatur, aut saltem iustissimum esset, ut ad hos etiam benignitate pontificia extendere tur.

Quibus autem hominibus concedenda sint arma ab inquisitoribus, eleganter praescripsit Ioan. xxii. in praescripto rescripto: Exigit ordinis uestri, quo canet, ne sceleratis hanc facultatem concedant, sed nec alienigenis est concedenda nisi ex magna causa.

Idem putarem dicendum de neophytis ex Iudaismo uel Paganismo conuersis: tales enim non facile sunt creandi familiares, aut Crucisignati, neque nunc in tanta ueterum Christianorum copia necessario in his indignus eorum auxilio: quamuis ex causa quandoque aliud recte fieri possit.

Tandem nec illis est usus portationis armorum concedendus, qui uerisimiliter hoc priuilegio abuti possunt, ne sub fidei praetextu facinorosa committant.

Postremo in hac quaestione illa occurrit uulgiissima, & scitu digna difficultas breuiter ubi hoc loco dilucida: An hoc idem priuilegium habenda familiam armatam Episcopis competat. & Panormitanus in c. significasti. de officio deleg. multis rationibus, debilibus tamen & infirmis, probare contendit Episcopis non competere hoc priuilegium; sed quicquid ille senserit, uera & communis opinio est, Episcopos etiam hoc priuilegio decorari. ita Bal. in l. nam salutem. §. si. ff. de officio praescripti uigil. copiose, & recte Decius, in dicto c. significasti. nu. 17. & seq. de officio deleg. Repertorium inquisitorum uerbo, arma. §. sed nunc queritur. & §. sed supra dictum est. copiose Gondissalvus tract. de haeret. q. 1. num. 16. & sequen. & alij quos libens omitto: nam quae ratio in inquisitoribus est, eadem in Episcopis reperitur, ergo idem ius statuere oportet. l. illud. ff. ad legem Aquilianam cum similibus.

An Episcopis competat priuilegium habendi familiam armata.

Nam autem cetera etiam priuilegia Inquisitoribus concessa, Episcopis quoque concessa esse intelligantur, gratis est quaestio, nec huius loci, nec nostrae breuitatis, mihi obiter haec percurrunt haec sententia placebat: Omnia priuilegia, quae fauore fidei tributa sunt inquisitoribus delegatis, competere etiam, & ordinarijs, nisi expresse illis denegentur, qualis est lectio librorum prohibitorum, quae conceditur inquisitoribus, & Episcopis denegatur, ut ostendi supra parte 2. super cap. fraternitatis, de haeret. non enim conferuntur ratione personarum, sed intuitu fidei: fauor autem fidei ubique vnus est.

Verum caute hoc accipere oportet, ne dissensio ex hac opinione consequatur, cum multa sint, quae solis Inquisitoribus delegatis competere uideantur, crederem

An omnia priuilegia inquisitorum episcopis competant.

derem ergo (ad remouendam nunc omnem dubitationem) absentibus aut mortuis Inquisitoribus, & nullis alijs in eorum locum substitutis, omnia priuilegia inquisitoribus tributa Episcopis competere.

Idem dicas in illis locis, in quibus nunquam sunt adhuc delegati inquisitores constituti. in illis enim Episcopi in causis fidei ea praestare poterunt, quae si adessent inquisitores ratione suorum priuilegiorum praestitissent: idque fauore fidei, qui est huius assertionis potissima & certissima ratio: atque hinc patebit posse Episcopos si cut Inquisitores citare testes extra suam diocesim, ut dixi infra super q. 74.

QUESTIO LVII.

An Inquisitor brachij secularis auxilium inuocare possit.

Vinquagesima septima quaestio est: Utrum inquisitor pro capiendis haereticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum, diffamatis de haeresi, uel suspectis, possit inuocare auxilium brachij secularis?

Supra pag. 107.

Respondemus quod sic, iuxta c. Ut officium, §. denique. ubi multis praemissis sic subiungitur: Denique ut circa praemissa plene uobis & singulis uestrum coactionis expedita, & inuolabilis adit auctoritas, uolumus, ut ea omnia uiriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachij secularis.

Haec eadem uerba habentur per omnia in litteris Apostolicis saepe allegatis Clementis, & Alexandri, & Urbani III. Prae cunctis.

Delegatus enim non potest ex officio suo inuocare auxilium brachij secularis, nisi ex speciali commissione, ut fit inquisitoribus. De hoc arg. super cap. & §. allegatis.

COMMENT. CVI.

Non modo inquisitores habent familiam armatam, sed quotiens ea non sufficit pro officij sacri executione, auxilium secularium magistratuum possunt inuocare quod ipsum sancit iam olim Urbanus III. rescripto pro quodam incipiente: Licet ex omnibus, §. denique, quod uidimus in archiuo inquisitionis Bononiensis, rescriptum: impressum in bullario litterarum Apostolicarum. tradunt et hoc priuilegium Repertorium inquisitorum uerbo, brachium. Zanchinus de haeret. c. 37. nu. 1. Panormitanus in c. 1. de officio ord. Simancas de catho. instit. tit. 23. nu. 8. Locatus in opere iudiciali uerbo, inquisitor. nu. 30. Ioan. Roias sing. 21. incipien. arma. & alij.

Priuilegium inquisitorum ut brachium seculare inuocent.

Atque hoc etiam priuilegium magnam habet aequitatem: saepe enim est tanta haereticorum multitudo, aut potentia, ut vires inquisitorum, aut Episcoporum non sufficiant; & propterea oportuit brachium seculare inuocare. l. si quis 10. c. de Episcopis & clericis.

Inquisitores compellunt magistratum, ut auxilium sibi praestet.

Hoc amplius additum est huic priuilegio, ut possint inquisitores per censuras ecclesiasticas compellere magistratum seculare, ut sibi auxilium hoc praestent quod uis fuerint requisiti; ut multis Pontificum rescriptis uolumus a libi docuimus, qui si in eo auxilio praestando,

aut contumaces aut negligentes fuerint, & excommunicari possunt, & honore priuari, & alijs penis pro delicti qualitate coerceri. iuxta c. ad abolendam. §. penult. & c. excommunicamus. §. moneantur. de haeret.

Delegatus enim non potest ex officio suo inuocare auxilium brachij secularis, &c.] Hanc quaestionem late disputat Archidiaconus & Ioannes Fantuccius in c. administratores. 23. q. 5. ubi multorum pugnantem refert sententias. de eodem auxilio seculari praestando uide textum & ibi glo. & doctores in c. 1. & in c. quoniam. extra de officio iud. ordinarij. & Innocentium & doctores in c. significasti. de officio deleg.

Delegatus ratione solius delegationis an inuocet auxilium seculare.

Et quamuis communis sententia uideatur contra Emericum: nihilominus nihil est nominatum cautum; & fortassis probabilis est, quod hoc loco asserit auctor, uidelicet, delegatum, qualis est inquisitor, non posse ex officio, & ratione solius delegationis auxilium seculare inuocare: quoniam alijs hoc non concederetur sibi tanquam priuilegium, dum uulgo in rescriptis delegatorum dicitur: Inuocato, si opus fuerit, auxilio seculari: Frustra enim fieret expressio eius quod inest, & concessio specialis eius, quod suo iure conuenit.

Itaque haec Emerici sententia magis uideri possit alicui ad ueritatem accedere propter memoratam rationem, & curiae consuetudinem: qua etiam uideatur uelle Repertorium inquisitorum uerbo, brachium. §. sed an delegatus. & haec Emerici sententia tenet Archidiaconus in c. ut officium. §. competendi. de haeret. li. 6.

Ceterum Federicus de Senis uir magna auctoritatis, consil. siue q. 163. incipien. Super inuocatione & petitione, ex multis contentijs delegatum etiam non habeat expresse in mandatis, quod possit brachium seculare inuocare: nihilominus tamen posse inuocare; quia cum res aliqua conceditur, omnia etiam illa concessa intelliguntur & permessa, sine quibus ea res expediti non potest: quare ut delegatus recte exercere possit suam iurisdictionem, brachium seculare debet posse inuocare, quamuis illi sibi expresse non concedatur, sane haec sententia multum fauorabilis est, et mihi placet.

DE CARCERE Inquisitoris.

QUESTIO LVIII.

An Inquisitor possit habere carcerem proprium.

SVMMARIVM.

- 1 Inquisitor potest habere propriam carcerem ad custodiam eorum.
2 Domini temporales in quibus parere tenentur inquisitoribus.
3 Carcer ad poenam Episcopo & inquisitori debet esse communis.

Vinquagesima octaua quaestio est: Utrum inquisitor possit habere carcerem proprium, pro reis seu delatis ibidem detinendis ad custodiam seu ad poenam?

Respon-

ad usum nostrorum temporum sunt accommodata; A nam reliqua libenter omittimus.

Primum ergo de carcere ad custodiam constituto agendum est, de quo duo potissimum capita explicabimus. Primum erit de his que precedere debent priusquam quis in carcerem custodiendus coniciatur. Alterum vero, quis ordo in carceratis custodiendis & collocaudis debeat observari.

In capiendis reis quis ordo seruandus.

Personæ insignes qualiter capiende in hoc crimine.

Quantum ad primum caput attinet, ubi de delicto constiterit, & visum fuerit reum capiendum esse, ad realem capturam poterit devenire Inquisitor, illis observatis, quæ breviter docuimus supra in hac 3. parte nu. 73. quibus adiungo sequentia diligenter in hac causa consideranda.

Si persona delata insignis alicuius fuerit auctoritas, videlicet religiosa, nobilis, aut litteris conspicua, quæque incorruptæ vitæ fama publica illustretur, non prius ad eam capiendam accedere vellem inquisitores, quam superiores consuluerint, & decreverint, an is in carcerem sit mittendus nec ne.

Quoniam vero id superiores deliberare nequeunt nisi re cognita; ideo privati inquisitores ad eos summarium mittent indiciorum, & delictorum informationem: eod vero amplius hoc facere debent, cum non omnes periti de captura cum Inquisitore consenserint.

Hæc aut his similia prescripta videntur inquisitionibus Hispaniæ per Madrilianam instructionem anni MDLXI. cap. 5. in hæc verba à nobis latine facta: Si Inquisitores de captura consenserint, iubeant eam fieri sicut decreverunt, q. si negotium fuerit magni momenti propter personas insignes, uel ob alias causas, priusquam suum decretum executioni mandent, senatum consulant: ubi uero suffragia non fuerint conformia, res ad Senatum remittatur, ut is provideat quod fieri conueniat, hæc ibi.

Que propterea mihi ubique videntur observanda, quia valde sunt rationi consentanea, & multum conferunt ad conservandum honorem delatorum, quod in hac causa omnino fieri debere alibi dixi copiosius.

Personæ insignes inconstituto senatu quando capi possint.

Verum hæc tam diligens, & exquisita observatio tunc cessabit, cum vel delati fuga timetur, vel cum hæreticus est manifestus tunc enim superioris expectare responsum imprudens esset & periculosum. Et quamvis hæc vera sint, nec ulla probatione indigeant, videndi tamen erunt qui hæc latius persequuntur. Reperitur inquisitorum verbo, carcer. §. viso de carcere. & §. seq. & Locatus verbo, carcer. Simancas de catho. instit. tit. 16. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertio. 1. Zanchinus tract. de hæret. cap. 10. nu. 1. & alii.

Mandatum de capiendoreo dandum & qualiter.

Tam ubi captura fuerit decreta, mandatum de capiendoreo exhibendum est ei ministro, qui ex consuetudine sancti officii reos capere solet, idque mandatum subscribendum est ab inquisitoribus, quod si plures personæ fuerint eodem die, aut tempore capiendæ, de singulis singula mandata dabuntur, quæ deinde singulorum processibus inserentur, ut de actibus huiusmodi, quæ magni sunt ponderis, aperte constare possit.

Nō sunt omnibus reis pauciores assignandi.

His ita constitutis, quæ priusquam ad capturam deveniant, observanda videntur; nunc alterum primæ huius partis caput est explicandum, videlicet, Quis intra carceres ordo observari debeat; in quo id est primum a-nimadvertendum, ne inquisitor omnibus repares carce-

res assignet: nam pro delictorum & personarum qualitate nunc duriora conclavia & obscuriora, nunc vero leniora & amplexiora assignabit: nam qui lenius deliquit, mitius tractari & lenius custodiri debet. l. diuus. ff. de officio præsi. l. 1. ff. de cust. reo. tradit Simancas de catho. instit. tit. 16. num. 5.

Quando autem domus propria, vel ciuitas tota, aut certus aliquis locus pro carcere assignari possit, in superioribus docuimus.

Rursus id observandum est, ne in eodem conclavi mares & femine concludantur. l. quoniam. C. de custodia reorum. ibi: Sexto tamen dispares diuersa claustrorum habere tutamina iubeantur. Tradit Thomas Grammaticus decisione 33. incipien. Magnifica Lucretia, nu. 12. Syluester in summa, verbo, hæresis. 2. q. 7. vers. tertium. Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 6. quod obtinet tam in carcere ad custodiam, quam in carcere ad penam constituto, cum sexuum commissio sit periculosa.

Mares & femine nō carcerentur simul.

Hoc tamen fallit, præsertim in carcere ad penam dato, in marito & uxore, ubi vel ambo vel vnus tantum fuerint condemnati: nam & simul concludi possunt, vel vnus ad alterum accessus patere debet, ut cauit olim Concilium Biterrense c. 2. §. in hæc verba: Sit autem liber accessus uxori ad uirum immuratum, & e conuerso, ne cohabitatio denegetur eisdem: siue ambo immurati fuerint, siue alter, hæc ibi.

Item id præcauere oportet, ne simul duo, vel plures in eodem cubiculo concludantur, nisi ex causa alter facienda statuerit Inquisitor: nam vinciti præsertim scelerati & facinorosi, maiori ex parte secum inueniunt consilia de celanda veritate, de fugiendo, de euadendis interrogationibus, & similibus, quæ multum solent quandoque negotium inquisitoribus, aut quibusuis iudicibus facessere: quod eod magis coningere solet, quia communis calamitas breuissimo temporis spatio solet magnam amicitiam inter reos conciliare: unde non difficile fecerunt deliberant de instanti miseria auertenda & euitanda.

Multi simul in eodem conclavi non ponantur, & quare.

Ab hæc, Inquisitores bis singulis mensibus tenentur visitare vincitos, & ab eis querere an illis necessaria ministrantur, & an bene vel secus habeant, ita Simancas de cath. instit. tit. 16. nu. 13. quod et recte probat.

Inquisitores carceres visitent, & quotiens, & qualiter.

Verum si occasio, aut necessitas postulauerit, & ter, & quater id facere non erit indecorum; immo quandoque est necessarium, ut cum reus impatienter fert carceris calamitatem, & infamiam: tunc enim sæpius non modo per se ipse Inquisitor, verum & per alios eum curabit consolandum, dicens quoddam si confiteatur libere, cuncta fore & cito & humaniter expedienda: quænis enim quandoque reis terribilis esse solet vultus iudicis, aliàs tamen non mediocriter humana & mansuetate eiusdem iudicis allocutio reos solet consolari.

Hæc amplius Inquisitores observare oportet, ne cum reis loquantur, uel cum examinantur, uel cum nisi tantur, nisi de his quæ ad eorum negotium spectant; nec solus inquisitor, uel dum uisitat, uel dum aliter eos auscultat, esse debet; sed uel cum collega, uel saltem cum notario, uel alio fideli sacri officii ministro: quod tunc maxime observare debet, cum agendum est cum sceleratis quibusdam, & iniquis reis, qui undique calumniandi arripunt occasionem, quod etiam cautum est Madriliana instructione anni MDLXI. c. 17.

Inquisitor nec cum reis loquatur nisi de negotiis ipsorum.

In pri-

Rei non facile transferendi de uno cubiculo ad aliud.

In primis vero id quoque custodiendum est; secundum prouidum multorum peritorum Inquisitorum consilium, ne rei ex vno cubiculo ad aliud transferantur, & cum aliis associentur: sed vinciti, qui semel simul in vno conclavi clausi fuerint, ubi transferendi fuerint, simul etiam transferri conuenit: sic enim vitantur communicationes eorum, quæ intra carceres geruntur; nam experientia comperitum est, reos ex vna societate ad aliam translatos, referre solere quæ ibi gesta sunt: atque hoc tunc maxime observandum est, quando post translatos aliquos de vno conclavi, & una societate in aliam, contingunt confessionum reuocationes: quare hoc velut præcipuum & maximum existimo præcauendum. cetera huc spectantia ab usu magis quam ab arte & præceptis nostris petenda sunt, præsertim cum sint quedam, quæ non oporteat vel euulgare, vel docere, & sint inquisitoribus satis per se nota.

An carcerati admitti debeant causa pendente ad audiendam Missam, & alias orationes.

De his autem qui in carceres ob hæresim conuicti sunt ad custodiam, donec causa eorum definitur, quæ situm est, an admitti debeant ad audiendam Missam, & ad alias orationes, quæ intra carceres dicuntur. Et Martinus Nauarrus in Manuali de oratione & horis canonicis c. 2. ubi hanc difficultatem in vram quæ partem disputat, duo potissimum concludit, primum est, præfatos hæreticos accusatos, vel inquisitos, non esse iure communi à Missa, nec ab aliis orationibus & sacramentis excludendos, plusquam alios accusatos & inquisitos, ob alia crimina excommunicationem annexam habentia. Alterum & postremum est, excludere se de christiana fore, si prouideretur, ut qui causa fidei violata conuicti in carceres, donec damnarentur, perinde ad sacramentorum & diuinorum participatione participium admitterentur, ac alii ob crimina in bulla cæne Domini prohibita capiti. Atque hæc est vni docti & pii sententia, quam multis rationibus probare nititur, quamuis libenter sanctissimi domini Papæ & prudentiorum sententiæ se supponat.

Carcerati in sancto officio iulle repelluntur ab audienda Missa, & alijs orationibus, quæ intra carceres dicuntur.

Ceterum omisso nunc eo capite, an de iure communi admitti debeant nec ne, breuiter dicimus, huiusmodi reos in carcerem coniectos, lite seu causa pendente, recte & prudenter per fidei indices repelli ab audienda Missa & orationibus, quæ intra carceres inquisitorum dicuntur. Primum, quoniam ita hoc obseruat sacri tribunalis recepta consuetudo, quæ ut mox patebit, ratione non caret.

ut.

Rursus res quodammodo horrenda fieri videretur, si illi ad hæc diuina mysteria admitterentur, qui pro sceleribus vel aduersus eadem, vel aduersus similia commissis capti detinentur.

Simoniacus à diœda Missa excluditur.

Præterea, quoniam minora crimina, qualis est simonia, ab his mysterijs peragendis pendente lite excludit, c. accusatum, de simonia. & c. accusatum, 2. q. 4. quod ex beati Gregorii Regeſto desumptum esse videtur, lib. 5. epistola 3. ubi rescribens Maximo præsumptori Ecclesiæ Salonitanæ, quem per Simoniam ordinatum intellexerat, dicit ita: Peruenit itaque ad nos, quod per simoniacam hæresim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hic dicta sunt, de quibus unū quam maxime fuit, propter quod necesse habuimus te summo opere per scripta nostra prohibere, ne missarum solemniam celebrare

debuisses: donec quid esset, uerius potuissimus ad discere. hæc Gregorius. Ad hæc, excommunicatos vitare iubemur, ut est notissimum, cap. nuper extra de senten. ex com. cap. ad mensam. xi. q. 3. cum multis similibus, ac magna præsumptio est, eos qui pro hæresibus capiuntur excommunicatos esse, ergo tamen inspecto communi iure ante sententiam vitare non teneremur, tutius tamen est, ut euitemus, cum plura argumenta suadeant eos tunc tales esse.

Item quia si vinciti huiusmodi ad hæc audienda pro ducerentur, (preterquam quod difficulter possent custodiri, præsertim ubi magna esset eorum multitudo) facile contingeret, ut saltem nubibus, & signis complices, socii, & participes criminis sibi mutuo indicarent, qualiter esset instum iudicium subterfugiendum, aut eglanda veritas.

Postremo hæc Inquisitorum, & sacri tribunalis consuetudo, & receptus usus, per quem isti ab audienda Missa repelluntur, prudentissima quidem, & equissima ratione nititur, quia cum in sancto officio non soleant comprehendi rei, nisi legitimis iudiciis, & sufficientibus argumentis precedentibus, videlicet receptis testibus, & propositionibus qualificatis, & cum multa diligentia discussis, ut Abulenſi quadam instructione anni MCCCCXCVIII. capitulo tertio, & alia Madriliana anni MDLXI. cap. 1. 4. & 5. plene sancitum est, & tradit Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assert. 1. nu. 12. & multis seq. & Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 1. & 2. inde consequitur apertissime, ut rei ita comprehensi, & in carceres coniecti, pendente iudicio, ab audienda Missa inſte arceantur: cum utique per præcedentes probationes, & ante habitas depositiones, & informationes quasi notum, & exploratum sit fidei iudicibus, reos illos comprehensos tales esse, quales denunciati sunt.

In sancto officio non solent comprehendi rei nisi præcedat sufficientis informatio.

Et ex his non difficile potest responderi ad omnia argumenta, quæ pro contraria parte afferri possent: si quis enim pro aliis criminibus captus ad hæc audienda admittatur, non refert, quia minora sunt, nec solet per alios iudices ante capturam fieri tam diligens criminis inuestigatio.

Nec obstat si dicatur, quod per extraneitatem Martini V. solum tenemur euitare excommunicatos denunciatos, & manifestos persecutores clericorum: nam tutius est, ut quos scimus aut præsumimus tales esse, euitemus, & hæc responsio nunc sufficiat, tamen si posset aliis modis responderi.

Item non est facile admittendum; quod pro aduersa sententia adducitur, videlicet, quia si rei carcerati admittentur ad supradicta, facilius confiterentur; quoniam non sunt adhuc id Inquisitores experti: immo vero si non admittantur, videtur magis conferre ad expediendas reorum causas, quia hac ratione qui catholici, & verè fideles sunt, facilius confitebuntur, & citius petent expediri, ne tanto tempore tantis bonis, & suffragijs priuentur.

Immo vero frequenter Inquisitores hinc sumere possunt probabile signum, & argumentum, aut culpæ aut innocentia ipsorum reorum: sunt enim quidam carcerati, qui tamen multo tempore in vinculis contineantur, nihil curant; nec dolent, quod huiusmodi beneficiis careant ac priuentur, quod eorum culpa

culpa indicium esse potest: alij contra se his priuari contristantur, quod innocentia est argumentum, nisi si- Et fieri videatur, & ad citius expediendam eorum causam multum conducere debet, ne tantorum bonorum fructu diu priuentur, vt paulo antea dictum est.

Postremo non obstat si dicatur, plerisque ex his qui comprehenduntur, absolui; quoniam considerato numero eorum qui condemnantur, qui absoluntur pauci quidem sunt, & lex, qua plerumque accidere solent, considerat. l. nam ad ea. ff. de legibus. illi autem qui recipiuntur ad Ecclesie gremium haeresi abiurata, non dicuntur proprie absolui, & si haeresim abiurerit, iam constat fuisse haereticos. quod si mitiori pena ple- Etantur, id sit, vel quia iudices benignè se cum illis ha- buerunt, vel quia non constitit de errore intellectus, quamuis ad id praesumendum sufficientia extarent in- dicia. iuste ergo pendente iudicio, à Missa, & alijs ora- tionibus audiendis repelluntur. haec tamen omnia li- bentissimè sapientiorum censura subiicio.

Num. 3. ¶ In quibusdam autem alijs partibus Episco- pi habent ipsos carceres, & caet.] Hac est secunda huius quaestionis pars de carcere ad penam destinato, quem perpetuum vocare solemus; de quo satis multa diximus supra in hac 3. parte super 10. modo procef- sum fidei terminandi hoc vero loco ea solum adiunge- mus quae ibi consulto omisimus, quaeque nunc frequen- tius solent obseruari.

Ac primum, quamuis nostris saeculis non soleat carcer perpetuus in eam formam constitui, qua olim solitus erat fabricari, opportunum tamen est, & om- nino procurandum, vt certa aliqua domus velut car- cer perpetuus destinatur, in qua habitent illi, qui iure sunt immurandi. neque enim si aliter fiat, satis potest intelligi, quomodo penitentes adimpleant penitentias sibi iniunctas. in his omnibus qualis eorum debeat obseruari saluberrimè cautum inuenio per Madrilianam instructionem anno MDLXI. capit. 79. & 80. in haec verba à nobis latine facta: Dammati ad per- petuum carcerem custodi carceris perpetui cõsi- gnabuntur, iniungendo eidem vt custodiãt eos: & curet ut adimpleant impositas penitentias, at- que ut certiores reddat Inquisitores de illorum negligentia, si qua fuerit item curet, ut subuenia- tur eis in suis necessitatibus, procurando vt affe- ratur illis materia iuxta officium, seu artificium cuiuslibet, vt inde aliquid lucrantes alantur, & praesentem miseriam, & paupertatem ferant.

Carcer ppe- tuus institutus, & quare.

Quis ordo in eo seruandus.

Cap. 79.

Inquisitores autem aliquoties in anno perpe- tuum carcerem uisitantur, ut uideant qualiter ui- uant, quomodo tractentur, & quàm uitam degãt, & quoniam in nonnullis inquisitionibus non est carcer perpetuus, cum sit res ualde necessaria, de- bent emi domus, ut carcer talis fiat: quoniam de- ficiente carcere nõ potest intelligi quomodo ad- impleant reconciliati suas penitentias, nec pos- sunt custodiri qui fuerint custodiendi. haecenus ibi. Sunt quidem haec diligenter in hac causa praescri- pta, & idco iudicio meo ubique obseruanda.

Cap. 80.

Quis obser- uandam pen- itentes ad- impleant pe- nitentias.

Quod vero hac instructione cauetur de obseruan- do, nunquid penitentes adimpleant iniunctas peniten- tias, cuius rei curam tradit carceris custodi, olim in Concilio Narbonensi, capit. 8. diligentissimè quoque sunt praescriptum, sed paulo aliter in haec verba: Ob-

seruationis etiam penitentiarum curam propriis eorum sacerdotibus committatis, ita ut ipsi sacer- dotes penes se habentes penitentias singulorum parochianorum fuerint, & circa earum obserua- tiones sollicitè uigilante contemptores si qui fue- rint, nobis, seu quibus statureritis, denuntient si- ne mora, processuris in eos iuxta formam infer- rius designatam: haec ibi.

Mibi hoc consilium de committenda cura obserua- tionis penitentiarum propriis sacerdotibus, eo nomine nunc magnope probatur; quoniam in ciuitatibus ubi non est carcer perpetuus, aut non solet esse tanta peni- tētium multitudo, vt carcer talis fieri debeat; sed vnus aut alter penitens tantum quandoque reperitur, non uidetur commodius cuiquam posse haec cura iniungi quàm proprio sacerdoti. is ergo hanc curam suscipiat, ubi instructionis praecipitata consilium locum non ha- bet: consilium uero Narbonensis consilij ubique lo- cum habere facile potest.

Postremo de commutatione pena perpetui carce- ris, seu de dispensatione est dicendum, in quo hoc est exploratum, iure communi quilibet priuari Inquisito- res vnã cum ordinariis arbitrium habent dispensandi, vt alibi docuimus per tex. in capit. vt commissi. §. & illorum. de haeret. lib. 6. & hoc iure adhuc ubique tri- mur, excepto quod Inquisitoribus Hispania id est de- negatum per priuatas eius inquisitionis sanctiones; nam solus generalis Inquisitor in hoc dispensat, sicut & in depositione uestis crucibus signata, vt docet Si- mancas de catho. insti. tit. 16. num. 20. sed hoc in illis regnis tantum locum habet.

Quaestum scio, post quantum tempus soleat in car- cere perpetuo dispensari: sed neque in hoc uelut in plu- ribus alijs quidquam est nominatim uniuersis Inqui- sitoribus iure praescriptum: quamobrem eorum arbi- trio haec relinquuntur, qui spectata penitentiam humi- litate, & penitentia intra minus tempus poterunt hac penam remittere aut in aliam leniorem commutare, & post lapsum triennij remitti solere scripsit Si- mancas praecipitato loco, nu. 21.

Quod si pena carceris irremissibilis fuerit imposita, elapso octauo anno solet relaxari, vt idem Simancas testatur ibidem num. 22. caterum nullo haec sunt iure sancita, nec in his quidquam praescribimus, cum in ar- bitrio Inquisitorum sint posita, atque haecenus sum- matim diximus, quae ad hunc locum spectabant, nunc reliqua simili breuitate persequamur.

Num. 4. ¶ Qualiter autem de custodibus protiden- dum, & caet.] Hac est postrema pars huius disputa- tionis qua de custodibus carcerum concepta est, in qua optime admonet auctor, ea quae iure veteri erant san- cta, nunc non obseruari: erat autem accuratissimè, & diligentissimè cautum quidquid ad custodiendos reos spectabat: sed postquam haec in desuetudinè abie- runt, quid nunc fieri debeat ostendamus.

Ergo siue sit vnus, siue duo carcerum custodes (ta- met si hodie vnus tantum esse soleat) is eligendus est, qui sit fidelis, & industrius; idem nihil cum reis in se- creto loquetur: nihil dabit reis ex his quae à constan- guineis vel amicis reorum mittuntur, inconsultis in- quisitoribus: idem coram Episcopo, & Inquisitore iu- rabit se fideliter muneri suo satisfacturum.

Huc accedunt plurima alia, quae ex consuetudine ferè,

† al. commi- feritis.

In carcere ppetuo quis dispenset.

Post quanti- tēpus in car- cere ppetuo dispensetur.

Num. 4.

Carceris cu- stros qualis eli- gendus, & qd custodire de- beat.

ferè singularum inquisitionum sunt, petenda, inter quae hoc maxime obseruandum est, vt fidelissimi, & integerrimi sint reorum custodes, aliàs vix poterit ve- ritas ab illis inuestigari, si de his quae foris geruntur per insidos custodes, & ministros, certiores reddantur.

Cetera huc spectantia tradunt Syluester in sum. verbo, haeresis. 2. q. 7. nu. 9. Locatus in opere iudicia- li verbo, carcer. nu. 111. & seq. Gondissaluis tracta. de haeret. q. 11. nu. 11. & seq. Conradus Brunus lib. 4. de haeret. c. 3. sed praeter ceteris Simancas de catho. insti. tit. 16. nu. 7. & seq.

Q V A E S T I O L X.

De iuramento notariorum, & custo- dum carcerum.

Exagesima quaestio est: Vtrum Episcopi notarii, & eius carcerum custodes teneãtur iurare coram Inquisitore de fidelitate; & e contra, Inquisitoris notarii, & carceru eius custodes coram Episcopo?

Respondemus quod sic; iuxta c. Multorum. al- leg. de haeret. in Clemem. in §. porro. de custodib. Inquisitorum carcerum, ubi dicitur sic: Porro coram Episcopo uel capitulo sede uacante, & Inqui- sitore, praedictis, uel substitutis ab eis custodes su- pradicti, antequam suum officium exequantur, iu- rabunt ad sancta Dei Euangelia corporaliter à se tacta, quod in custodia in muratorum, & alioru pro crimine supra dicto in sua custodia positoru, & ponendorum, omnem diligentiam, & sollicitu- dinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt.

De custodibus uero carcerum Episcoporum, dicitur ibi sic: Et quia saepe contingit Episcopos proprios habere carceres, sibi & dictis Inquisito- ribus non communes: uolumus, & districtè præci- pimus, ut custodes ad incarcerationum pro dicto crimine custodiam per Episcopos, uel sede uacã- te, per capitulum deputandi; & eorum ministri corã dictis Inquisitoribus uel substitutis ab eis, praesentent simile iuramentum.

De notariis sequitur sic: Notarii quoque in- qui- sitionis coram Episcopo, & Inquisitore uel substi- tutis ab eis, iurabunt suum officium fideliter exer- cere. Et idem fiet de alijs personis necessarijs ad praedictum officium exequendum.

COM M E N T. C I X.

DE iuramento praestando in sancto officio ab eius ministris generaliter sancitum est, vt in Inqui- sitores ipsi, quàm reliqui omnes officiales, & ministri, quo tempore recipiuntur ad officia sua exercenda, iu- rent qd bene, diligenter & fideliter officijs seu muneri- bus sibi iniunctis inseruiant, vniciquoq; ius suum tri- buent sine acceptatione personarum, & secretum oïno seruabunt. Hispanensi instr. anno MCCCCXXIII. c. incip. Item que los dicos Inquisidores.

Custodes autem carceris coram Episcopo, & In- quisitore iurabunt, qd in custodiendis reis curam, & sollicitudinem fidelem adhibebunt: & quod neuter eo-

Supra pag. 111.

rum alloquetur eos nisi coram altero custode: & quod nihil subtrahent ex alimentis, nec ex illis rebus, quae carceratis deferuntur: quod ipsum iurare etiam debet ministri eorum. ita colligitur apertissimè ex dicta Cle- men. 1. §. porro. de haeret. qua uirtur hoc loco Eyme- ricus. idem docent beatus Antoninus in sum. parte. 3. ti. 18. cap. 2. §. 2. Syluester in summa verbo, haeresis. 2. quæst. 7. & Simancas de catho. insti. tit. 26. de custo- dia reorum. nu. 10.

De iuramento notariorum sancti officii similiter constitutum est, vt idem praesentent iuramentum non enim sufficit, quod quando notarii creati fuerunt, iu- rauerunt officium suum fideliter exercere, cap. ad au- dientiam. de praescrip. glof. in l. quædam. §. nummularios. verbo, decurritur. ff. de edendo. nam eo iuramen- to non obstante, cum in notarios sancti officii recipiuntur, iterum iurare debent, glo. in dicta Clemem. 1. §. porro. verbo, iurabunt. 2. de haere. & notant communiter ibidem Zabarella, Imola, & alii; & Nicolaus Are- latanus tracta. de haeret. notabili 36. incipien. Nota quod, Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 141. incipien. Notarius quando creatur. Lucerna Inqui- sitoru verbo, notarii. §. 1. & alii, quos omitto consilio.

Q V A E S T I O L X I.

De quaestionibus, & tormentis.

S Y M M A R I V M.

- 1 Episcopus, & Inquisitor simul tormentis expo- nere possunt.
- 2 Indicia ad torturam sufficientia sunt uarietas, & uacillatio.
- 3 Infamia cum vno teste de scientia.
- 4 Infamia cum iudicijs uehementibus vno, uel plu- ribus.
- 5 Testis de scientia cum vno uel pluribus iudicijs uehementibus.
- 6 Indicia plura uehementia seu uolenta.
- 7 Infamia cum teste de scientia, & iudicijs ue- hementibus.
- 8 Nullus torqueri debet ex sola infamia, uel pro- pter vnum testem seu indicium tantum.

Exagesima prima quaestio est: Vtrum Epi- scopus, & Inquisitor possint aliquos ex- ponere quaestionibus, & tormentis, & ex quibus iudicijs atque causis?

Respondemus, quod primum nõ est dubiu, quin Episcopus, & Inquisitor possint aliquos ex- ponere quaestionibus, & tormentis coniunctim, sed non diuisim, iuxta cap. Multorum, de haeret. in Clemem. in princip. ubi enumeratis quæ potest facere quilibet diuisim, de his, quae habent facere communiter, & coniunctim, sequitur sic: Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pe- nam, quàm ad custodiam uideatur, uel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere con- tra eos, Episcopo sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo dicefano, aut eius officiali, uel Epi- scopali, sede uacante capituli super hoc delega- to,

Relat. supra pag. 111.

to, si sui adinuicem copiam habere valeant infra octo dierum spatium postquam se inuicem requisierint, non ualebit.

In hoc autem quod negat, quod unus non possit sine alio, concedit quod unus possit cum alio.

De iudiciis ad torturam.

Regula 1. Varius, & uacillans torqueri potest.

Prima regula est: quod si delatus de hæresi reperitur in suis confessionibus uacillans ac uarius, negans tamen id, de quo principaliter inquitur, questionandus est: ut patet in ijs, quæ notantur per Doctores in c. Cum in contemplatione extra de reg. iuris. uide etiam de pœnis. Super his, & 5. q. 5. Illi qui. Nam præsumitur quod ueritatem, quam nouit, uult celare: & quia non potest commode, uacillat & uariat ad interrogatoria iudicis respondendo. Secus si crimen negaret in una confessione, & post ductus pœnitentia & conscientia, in alia fareretur, tunc enim non reputabitur uarius, nec consequenter questionandus, sed pœnitens, & condemnandus, iuxta c. Accusatus, scilicet periuri, de hæret. lib. 6. Ad hoc facit quod no. in c. Litteras, de præsum. ubi prima facie uidentur hæc litteraliter contineri.

Regula 2. Et contra quæ extat infamia et testis de scientia.

Secunda regula est: quod si quis reperitur de hæresi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra se unum testem de scientia, talis questionandus est, ut patet. 4. q. 3. c. Si testes, §. sæpe, & eū notatis ibi, de testi. Sicut, quia unus testis, & fama dicuntur facere semiplenam probationem; immo unus testis solus dicitur facere indicium com-

Lib. 9. Codicis.

petens, ut notat Azo † in summa de questionibus. Nam hæc sunt duo indicia uehementia: duo autem indicia uehementia ad torquendum sufficientiunt, ut patet in his quæ notantur in c. Præterea, de testi. Et licet dicatur, quod testis unus, est testis nullus; & dictum testis unius, dictum nullius, uerum est ad condemnandum, non autem ad præsumendum: quia licet duo, seu plures testes, & non unus solus faciant probationem plenam, unus tamen facit semiplenam, ut iamq; superius est deductum. & hoc ualeat in ciuilibus: in criminalibus autem quamquam unus testis semiplenam probationem non faciat, ut allegatur per Doctores. ff. de excu. tuto. l. 2. † faciet tamen competens indicium, ut notat Azo in summa ubi supra.

Notat ibi glossa in uerbo, legitimis.

Regula 3.

Tertia regula est: quod si quis reperitur de hæresi diffamatus, & cum hoc probatur contra eū, unum uel plura indicia uehementia aut uiolenta talis questionandus est, ut patet: quia fama per se non est sufficiens, saltem quo ad questionandos clericos, notat Abbas in c. Grauis, de deposit. & dicitur clericos non torquendos, nisi infames: secus si leue, uel leuia. Nam hic sunt plura indicia simul iuncta ad torquendum sufficientia, scilicet infamia, & unum, uel plura alia indicia uehementia, & fortia.

Regula 4.

Quarta regula est: quod si quis reperitur super crimine hæresis habere contra se unum testem de scientia, & cum hoc probatur contra eum unum uel plura indicia uehementia aut uiolenta,

talis questionandus est, patet, & est dictum supra proximè in tertia regula: focus si leue, uel leuia. Nam in hoc casu sunt duo indicia ad torquendum sufficientia simul iuncta, scilicet, unus testis de scientia, & unum siue plura indicia de hæresi uehementia, aut uiolenta, ut dictum est supra.

Regula 5.

Quinta regula est: quod si quis reperitur contra se habere plura indicia de hæresi uehementia, & uiolenta, absque alia infamia, aut teste de scientia, talis est questionandus, ut patet ex prædictis: focus si leuia. Nam in tali casu sunt plura indicia ad torquendum sufficientia, scilicet, plura indicia de hæresi uehementia, aut uiolenta.

Regula 6.

Sexta regula est: quod si quis reperitur de aliqua hæresi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra se unum testem de scientia, aut eū unum, uel plura indicia de hæresi uehementia aut uiolenta, talis questionandus est, ut patet ex prædictis. Nam in hoc casu sunt tria in genere sufficientia indicia simul iuncta ad torquendum, scilicet, infamia, testes de scientia, & plura alia fortia indicia.

Regula 7.

Septima regula est: propter infamiam tantum, aut unicum testem de scientia tantum, aut indicium uehementis, uel uiolentum tantum, nullus questionandus est: nam nullum prædictorum indicatorum tantum, est sufficiens ad tormentum; sed bene duo eorū uel omnia simul iuncta, ut patet ex præcedentibus: nam quæ singula non possunt, simul iuncta sufficientiunt, ut dictum est supra in quarta regula, de quo latius in summa Innocentii super hac materia cõpilata.

COMMENT. CX.

Nulla ferè est in toto hoc opere hac utilior questionatio, nulla difficilior, nec quæ maiori, & diligentiori declaratione indigeat. In ea uero explicanda breuius commentarii sunt nobis metæ negligende, idque necessario, quoniam nisi ita fiat, obscurus remanebit hic locus, poteritq; quandoq; etiam mediocriter: eruditos decipere, nisi cuncta singulatim declarantur, declarabuntur autem, ut spero, multa facilitate.

Iam tota hæc tractatio in duas potissimum partes est diuisa, in quarum prima docet, posse Inquisitores una cum ordinarijs reos torquere; in altera septem regulis ostendit quando torquere liceat, ibi: Quibus autem iudicijs.

Et quantum ad primam partem attinet, olim in principio constituta delegata Inquisitionis, non uidebatur licuisse Inquisitoribus reos torquere ob periculum (ut credo) incurrendæ irregularitatis, sed tortura aduersus hæreticos, aut suspectos per indices laicos exercebatur, nam in constitutione Innocentii Quartii, incipiente. Ad extirpanda, §. teneatur præterea, ita scriptum est: Teneatur præterea Potestas seu Rector omnes hæreticos, quos captos habuerit, cogere citra membri diminutionem, & mortis periculum, tanquam uerè latrones, & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei, & fidei Christianæ errores suos expressè fateri, & accusare alios hæreticos, quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorū, sicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accusari.

Olim Inquisitores non torquebant reos.

accusare suos complices, fateri maleficia quæ fecerunt, hætenus ibi.

Cur statuti re iudices fidei reos torqueant.

Ceterum cum hinc secreta sepius in hac causa reuelarentur, & non mediocria in fidem incommoda nascerentur, commodius postea & salubrius visum est statueretur, ut cum totum hoc crimen mere ecclesiasticum esset, tota eius cognitio ac plena disceptatio ad Inquisitores pertinere: quæ cum fieri sæpe non possit sine questionibus, ideo cautum est, ut Inquisitores & Episcopi possint reos huius criminis torquere; quod probant recentiora iura, quibus hic uirtus Emericus concessaque insuper illis est facultas, ut si contingeret quandoque irregularitatem contrahere, mutuo secum possent dispensare, ut patet in rescripto Urbani IIII. incipiente: Ut negotium, relato ab Emerico supra par. 2. atque hoc iure nunc uimur, neque modo ulla est controuersa, an Inquisitores possint reos torquere.

Num. 2.

Quibus autem iudicijs & causis sufficientibus, &c. non possunt, &c. infallibiles regulæ assignari. Rectè plane loquitur: quoniam quando & quibus dari debeat tortura, & ex quibus iudicijs & causis, iudicis fere prudentia & arbitrio relinquatur, ut is pensata delictorum & personarum qualitate questiones adhibeat. Guido Suzaria tract. de iudicijs & tortura num. 30. versicu. quæ & qualia. & Barto. in l. vbi. ff. de questio. Salycetus in l. vbi. C. de questio. Panormitanus in ca. cum in contemplatione, extra de regu. iuris & alii.

Priusquam reus torquetur, quid seruandum.

Quia uero hæc res usu frequens est, & cognitu necessaria, ut in hac parte iudicibus fidei satisfaciamus obiter huc spectantia in genere erunt à nobis afferenda, inde in specie ad indicia cū auctore descendemus.

Primum ergo ad torturam non est accedendū, prius quam de delicto constiterit, seu in casu nostro de dicto, aut factio hæreticali: tortura enim non tam adhibetur ad inuestigandum factum, quam ad habendam ueritatem ex ore ipsiusmet delinquentis, cum factum uel dictum, quod dicitur esse commissum, diffidat. ita & re Ete Franciscus Brunus tracta. de iudicijs & tortura, par. 2. q. 5. num. 10. quem sequitur Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 64. versic. debet autem index. & ceteri cõiter. in hac autem causa de delicto constare dicitur ad hoc ut tortura possit infligi, cum adest semiplena probatio, uel sufficiens indicium ad torquendū, iuxta id quod dixi supra in hac 3. parte super 3. modo terminandi processum fidei, §. quare in hoc articulo.

Quando non torquendum.

Rursus, si delictum aliter quam per torturam probari potest, ad torturam accedere non debemus: quoniam regulariter non deuenitur ad torturam nisi in defectum aliarum probationum. est enim tortura subsidium quoddam extremum ad inueniendam ueritatem: quamuis hodie de sanguinariorum quorundam iudicum consuetudine, facile non expectatis alijs probationibus ad torturam protinus accedatur, in quo grauissime erratur. Angelus. l. fina. num. 4. C. de questio. Boerius decis. 163. incipiente. An per torturam. nume. 1. Marsilius in l. 1. in princip. nume. 7. ff. de questio. ubi hæc fatetur esse communem opinionem, quam & ceteri Criminalista uno re sequuntur, & Panormitanus in cap. cum in contemplatione, quest. 2. de regu. iuris.

In delictis

Ex hac uero proximè dicta doctrina consequitur,

in delictis manifestis torturam fere non habere locum, sed in occultis, cum occulta delicta sint difficilis probationis, ideoque facilius in occultis questio usurpatur, quam in manifestis. & hæc opinio communis etiam est, & usu recepta. Igneus in l. 1. §. serui, numero 75. ff. ad senatusc. Syllania. Bald. in l. nemo. C. de Episc. audient. quod sequitur, & multis modis atque exemplis illustrat Franciscus Brunus tract. de iudicijs & tortura par. 2. quest. 8. numero 2. pro qua sententia facit textus in l. ult. C. de questionibus, ubi; Et ex his ea quæ occulta sunt, reuelari, unde cum crimen hæresis maiori ex parte sit occultum, cum in intellectu consistat, in eo frequenter tortura locum habebit, ut quid reus credat intelligatur; tamen si de eo constare dicatur quando adsumt exteriora indicia sufficientia ad torturam infligendam, ut paulo antea dicebamus.

manifestis tortura raro habet locum.

Ad hæc priusquam ad torturam deueniamus, indicia præcedere oportet: quoniam regula communis est, non esse à tortura inchoandum. l. 1. ff. de questio. tradit Thomas de Piperata Bononiensis, Bartolo uetustior, tract. de fama, num. 58. Zasius conf. 19. nu. 3. l. lib. 1. Bologninus in additionibus ad tractatum de tormentis. Guidonis de Suzaria, num. 29. & hanc testatur communem esse sententiam Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 64. vers. dixi etiam. Itaque tunc demum ad torturam est deueniendum, cum suspectus est reus, & cum multis argumentis urgetur.

Indicia præcedant torturam.

Tam indicia ex quibus reus torqueri potest, probata esse debent, ut uere tradit Marsilius in pract. crim. §. diligenter. & in l. 1. §. idem. ff. de questio. est- que communis etiam conclusio, ut testatur Ioannes de Ami. conf. 127. num. 10. ubi uere addit, quodlibet indicium, siue admiculum per duos testes ad minus esse probandum. idem tenuit iam antea Bartolus, in l. fi. num. 7. ff. de quest. & probat plenissime Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 22.

Indicia ad torquendum probata esse debent.

Item indicia ex quibus reus torqueri possit, legitima esse debent, & à iure approbata, uel saltem cõmuni uoto à magnis Doctoribus recepta, nam ex alijs iudicijs, inter quæ leuia computantur, nemo torqueri debet: sed hæc qualia sint, dicam paulo post cū Emerico.

Indicia sint legitima.

Vbi ergo præcedentes regulæ fuerint obseruate, ad torturam erit deueniendum, iuxta eum ordinem & ritum, quæ accuratissime præscripsit Emericus 3. par. in 3. modo processum fidei terminandi. super quo dixi multa, quæ hanc questionem illustrant.

Quando non torquendum.

Solent à nostris gradus torture quinque numerari, eo ordine quo infliguntur, quos omitto, quia cuique sunt obuii & patentes, tradunturque singulatim à Paulo Grillando tract. de questio. q. 4. num. 11. & à Iulio Claro in pract. crim. §. fi. q. 64. vers. nunc de gradibus. & retulit etiam Locatus in opere iudiciali, uerbo, tortura, & alii.

Gradus torture.

Qualia tormentorum genera usurpari debeant, non est iure cautum; ideoque arbitraria sunt, potestque index id tormenti genus imponere, quod sibi ad ueritatem eruendam commodius uideatur, iuxta qualitatem personæ & indiciorum; dummodo id caueat diligenter, ne in solita tormentorum genera adhibeat, sed ea tantum quæ usu indicantium prudenter recepta sunt, ut pulchre & uere more suo explicat Antonius Gomez tom. 3. uaria. resolut. c. 13. num. 5. Fumis seu

Qualia tormenta usurpanda.

seu (ut vulgus loquitur) chorda tormentum hodie ubique frequens est, à quo non est recedendum.

Non tamen desierunt qui plura excogitaverint tormentorum genera, ut Marfilius in repetit. l. 1. ff. de questio. in princip. ubi quatuordecim species tormentorum enumerat, additque se alia invenisse, ut somni subtractionem: quem laudat Paulus Grillandus tract. de quest. quæst. 2. quorum multos torquendi modos commemorat. Locatus in opere iudiciali verbo, tortura. num. 38. cæterum, ut ingenue dicam quod sentio; hæc tractatio de novis tormentis excogitandis carnisificum est potius & crudelium, quam iureconsultorum & theologorum; ideoque consulto existimo omitteendam.

Laudo equidem consuetudinem torquendi reos, maxime his temporibus, quibus facinorosi vix ullis cruciatibus delicta commissa satentur: immo sepe multi, quorum insignis est audacia & impudentia, ultro delinquant cum spe superandi tormenta, quæ per maleficia evitant, ut docui cum Eymérico supra super 3. modo processum fidei terminandi. §. aliqui sunt etiam maleficiati. ut vehementer reprehendo sanguinarios iudices, qui ut vanam & inanem, nescio quam gloriam aucupentur, nona genera tormentorum contra ius & fas mistillis reis imponunt, ita ut præ sentia anteficiant in torturæ rei, aut membra rumpantur, ita ut in perpetuum reddantur inutiles. id quod graviter etiam reprehendit Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. cap. 13. num. 5. Vt status ergo modus nec periculosus in tormentis reinventur, & Christiani iudices habeant illa Iurisconsulti verba ante oculos in l. quæstio nis modum. ff. de questio. videlicet: Ita que questionem habere oportet, ut servus saluus sit uel innocentia, uel supplicio. quod recte quoque admonuit Panormitanus in c. cum in contemplatione. q. 3. nu. 4. extra de regul. iuris.

His constitutis, quæ in genere ad indicia & tormenta spectant; nunc ad personas quæ torqueri possunt, accedamus; & quamvis in aliis causis & delictis quædam sint exceptæ persone, veluti doctores, milites, decuriones, nobiles, horumque filii, item impuberes, id est, minores quatuordecim annis, item senes, & si qui sunt similes, l. milites. l. diuo Marco. l. decuriones. C. de decurio. l. 3. §. pena militum. ff. de re milit. ubi copiose Doctores. quod omnis cæteris tradunt eleganter Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. cap. 13. numero 3. & seq. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 209. incipien. Torqueri non possunt.

In hoc tamen hæresis gravissimo & horrendo crimine, nullum privilegium, aliquam personam tuctur, sed omnes torqueri possunt. l. 4. C. ad l. 1. uiam maiestatis. l. etsi excepta. C. de malef. & mathe. Angelus tract. de malef. verbo, fama publica. Covarruias libro 2. varia. resolutio. cap. 9. nu. 4. Paulus Grillandus tract. de questio. & tortura. q. 6. circa finem, Antonius Gomez & Ioannes Roias locis præcitatis. Simancas de catho. instit. tit. 65. numero 44. & seq. & ratio potissima est favor fidei, interest enim plurimum reipub. hæresis detegi crimen, ut coerceatur, ne dum latitat, inficiat & corrumpat fideles. Rursus etiam, quoniam si præfata privilegiata persona ob crimen læsæ maiestatis humana torquetur, ut probat proxime cita

Torquere reos res laudabilis.

In crimine hæresis omnes privilegia torquentur & quare.

ta leges, multo magis torqueri debent ob hæresim, cū longe sit gravius diuinam quam humanam offendere maiestatem. c. vergentis. de hæres.

De clericis, monachis, & cæteris religiosis personis idem iudicium est; dummodo meminerimus, & ob periculum excommunicationis, si gravius torquerentur & læderentur, & ob dignitatem ipsam, qua decorantur lenius & mitius torqueri debere, nisi delicti enormitas, & indiciorum gravitas acriorem torturam infligendam suaderent.

Illud addit Simancas de catho. instit. tit. 65. nu. 50. clericos non debere torqueri a tortore laico; nisi forte clerici non possint inveniri, qui id facere velint, aut sciant. & hæc sententia multum mihi probatur si servari commode possit. V. eximiam usitatum est iam & communiter receptum, ut à ministris laicis clerici torquantur.

Sed quantum pertinet ad hunc locum de torquendis clericis, eum pulchre & copiose persequitur Bernardinus Diaz in pract. crim. can. c. 117. quem omnino videas, ut in hac re cautius agas.

Quod autem paulo antea dictum est de personis torqueri prohibitis, quas in hoc crimine torqueri posse ostendimus, verum est, cum torqueri prohibentur ob dignitatem, vel privilegium; secus si ob ætatem, senectutem, vel partus periculum sint torqueri prohibiti; quoniam tunc nec in hoc crimine, nec in aliis exceptis torquebantur, ut optime docet Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. c. 13. num. 3. circa hos tamen quid exerceri possit, tradidi supra in hac 3. parte super 3. modo processum fidei terminandi. §. scio quæsitum. cum aliquot seq.

Minores vero 25. annis ob hæresis suspicionem torqueri posse explorati iuris est, ut tradit etiam Simancas de catho. instit. tit. 65. nu. 45. minor autem 14. annis torqueri non potest, sed terri, & ferula cædi, ut dixi in præcitato commentario.

Postremo, quod de personis quibuscumque torquendis diximus in hoc crimine, idem etiam locum habet in quibuscumque locis, in quibus vel ob antiquam consuetudinem, vel ob leges municipales nullus ob delicta torqueri solet, ut in Angulo & semper catholico Aragonum regno, unde mihi generis origo est, in quo non potest per iudicem in delictis imponi tortura, ut agnovit etiam Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. cap. 13. num. 1. nam favore fidei etiam in hoc regno quicquid etiam privilegiati ob suspensiones hæresis torquebantur, neque enim tantum debet cuiuscunque loci prævalere immunitas; ut ea in fidei præiudicium quandoque convertatur.

His ita constitutis, quæ sunt velut fundamenta futuræ disputationis, nunc ad indicia & causas, ex quibus ad torturam deveniri possit, una cum Eymérico accedamus.

Prima regula est. Quod si delatus de hæresi reperitur in suis confessionibus vacillans, &c.] Hæc prima regula, quod per variationem delinquentis sumatur indicium ad torturam, pugnare videtur cum regula septima eiusdem questionis, in qua dicit auctor propter unum indicium neminem esse torquendum; variatio autem unum est indicium. Rursus, ob indicia à crimine remota nullus videtur torquendus, variatio autem indicium videtur à crimine satis

Religiosi mitius torquendi.

Clerici à quo torquendi.

Quæ persone in hoc crimine non torquentur.

In quibuslibet regnis etiam Aragoniæ, tortura loci habet in causa hæresis.

Num. 1.

An variatio sit indicium sufficiens ad torturam.

satis remotum: quare dicendum videtur variationem, aut seu vacillationem delinquentis non facere indicium ad torturam, & hæc sententiam vocat communem Carverius in pract. crim. nu. 119. vers. quintum indicium est. ubi asserit solam variationem, aut mendacium, aut pallorem, titubationem, trepidationem, & id genus alia, quæ coram iudice sunt, non facere indicium ad torturam, sed quandam suspicionem, cum hoc sit remotum indicium, idem tenet Masilius in pract. crim. §. diligenter. idem consi. 51. Grammaticus decis. 34. incipien. In præsentia. Ioannes de Ami. consil. 134. & alii quos ibi Carverius refert.

Verum è diverso variationem esse sufficiens indicium ad torturam, proficitur hoc loco Eymericus, idè docuit supra in hac 3. par. tit. de cautelis Inquisitionum contra hereticorum cavillationes. cautela 6. nu. 104. eandem sententiam tenent Gondisfalvus tract. de hære. q. 13. num. 6. Guido de Suzaria tract. de indicis, & tortura, versic. qua & qualia. nu. 33. Franciscus Brunus tract. de indicis par. 1. q. 3. nu. 30. Marcus Antonius Blancus tract. de indicis, num. 220. & alii qui hos sequuntur, & hæc dicunt fuisse sententiã Baldi in l. multum interest, & Bartoli in l. de minore, §. plurimum. ff. de quest. tamen si quidam dubitent, an Bar. ita senserit, necne.

Ex his videtur valde difficile definire, quid sit in tanta controversia inter tot viros graves statuendum. ne quid tamen parum explicatum, aut indecisum relinquantur in hac frequenti & quotidiana tractatione, ita mihi videtur sentiendum: Quotiescunque res, de qua agitur cum reo, talis est, circa quam exiguo temporis spatio oblitio cadere non facile presumitur (quod arbitrio iudicantis relinquatur) & reus non est omnino stupidus, aut obliuiosus, si vel in eadem confessione, vel in diversis vacillet, & variet, torqueri ob id poterit.

Sed in hoc articulo ultra variationem, sequentia videntur debere concurrere. Primum, quod variatio, vacillatio, seu mendacium committatur circa substantialia delicti, de quo quaritur. ita tradit valde singulariter, & iudicio nostro verè, Paris de Puteo in tract. syndicatus, verbo, tortura, l. primo. versic. viso de indicis. quem sequitur Carverius in pract. crim. nu. 119. & 120. ubi addit solam variationem non facere indicium, nisi & alia concurrant, de quo paulo post dicam. Hos refert Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 21. versic. mendacium, & hæc sententiam prudentissimè indicat hoc ipso loco Eymericus, dum ait: Negas tamen id, de quo principaliter inquiritur, quæstionandus est. quare variatio circa extrinsecas quasdam, & remotas delicti circumstantias nullo modo est sufficiens indicium, seu causa ad infligendam torturam.

Rursus præter variationem, & mendacium, necesse est, quod alia signa delicti committi à vacillante interveniant, ut quia, verbi gratia, reus aliàs suspectus est de hæresi, vel infamatus, quod id crimen commiserit, de quo interrogatus vacillat. ita Iulius Clarus præcitato loco, & Simancas de catho. instit. tit. 65. num. 33.

Et hæc sententiam ita explicatam appellat communem Plotus in repetit. l. si quando. num. 886. & ita est intelligendus hoc loco Eymericus: quod hoc in

crimine semper contingit, cum nemo in carcere coniciatur, nisi magna de delicto commisso præcesserint indicia. Si quis ergo huius criminis reus, dum legitime interrogatur, vacillet, peieret, mentiat, ut prædiximus, ob id ad torturam rari poterit.

Quam ob rem sola variatio, aut titubatio, aut pallorem, nisi & quæ tradidimus, concurrant, nullo modo sufficiunt ad torturam; nam verecundia, timor, periculi magnitudo, rei novitas, iudicium auctoritas, ira, dolor, recordatio futuræ infamæ, & cæteræ animi perturbaciones, ita sepe rationem impediunt, & perturbant, ut sepe etiam sapientissimi, & prudentissimi viri aliena loquantur. quam ob rem diligenter est perscrutandum, an & quando deccat ex hoc indicio ad torturam infligendam accedere. hominibus facinorosis, quibus familiare est uti fraudibus ad occultandam veritatem, facilius ob variationem infligenda tortura erit.

Secunda regula est, Quod si quis reperitur de hæresi diffamatus, &c.] Hæc regula secunda nullam habet dubitationem; nam si fama sola quandoque, & unus solus testis aliquando faciunt indicium ad torturam, ut in septima regula dicemus, plandè ambo simul iuncta plenissimum faciunt indicium, & quod hic docet Eymericus, probat satis aperte textus in c. præterea. de testibus. glossa in l. 3. verbo, conuictus, C. ad legem Iuliam maiestatis. ubi Cynus, Bartolus, Albericus, Baldus, Salycetus, & Doctores communiter. textus in l. de minore. §. tormenta. ubi glossa, Bartolus, & communiter Doctores. ff. de questio. probat plenè & efficaciter. Antonius Gomez, to. tertio, varia. resolutio. cap. 13. num. 7. & 10. & Carverius in practica crim. nu. 110. & 111. & alii quos in re facili omitto. ergo si quis, verbi gratia, hæreses Lutheranorum sectus, imagines Sanctorum visus fuerit ab unico teste conculcasse, fregisse, aut delevisse, simulque orta fuerit fama de hoc delicto contra eum. si que coram iudicibus fidei negot. proculdubio ex dictis illius testis, & fama, rari poterit ad questionem. ac talis quidem est hoc loco EymERICI doctrina, quæ cõmunis est, & certissima, & tutissima.

Et hoc valet in civilibus in criminalibus autem quamquam unus testis semiplenâ probationem non faciat, &c.] Sententia EymERICI hoc loco est, in civilibus causis unum testem omni exceptione maiorem facere semiplenam probationem; in criminalibus autem non facere nisi solum indicium.

Cæterum non video quomodo cum hic tueri possim; nam communis opinio est, unum testem fide dignum, & omni exceptione maiorem deponentem de facto, seu delicto per visum, uel alium sensum corporeum, ita ut concludat, etiam in criminalibus semiplenè probare. glossa in l. admonendi. ff. de iureiurando. verbo, exacto. & ibi Bart. num. 36. & communiter Doctores, et præcipuè Iason in secunda lectura, num. 92. glossa in l. in bone fidei, C. de rebus credit. verbo, decidi oportet. circa medium, & ibidem Baldus, & communiter Doctores. res. glossa, in l. 3. C. ad legem Iulianam maiestatis. verbo, conuictus, & ibi communiter Doctores, quod refert & sequitur Antonius Gomez tomo tertio, varia. resolutio. cap. 12. num. 2. circa finem. idem testatur Zabarella consi. 9. incipien. In sacro domina Bayeta. nu. 7. & alii.

Causæ cur reus sepe vacillat.

Num. 3. Fama & unus testis simul sufficiunt ad torturam.

Num. 3

Vnus testis idoneus in criminalibus semiplenè probat.

Vnus testis idoneus sufficit ad torquendum.

Atque ex his amplius inferitur vnum testem tantum, & talis, qualem nunc descripsimus facere etiam sufficiens indicium ad torturam, vt paulopost etiam indicabo in septima regula.

Cum vero hoc loco in fine huius regule Eymericus dicit, vnum testem tantum facere competens indicium, intelligendum est ex sententia eius, ad inquirendum, non ad torquendum: ne sibi sit contrarius, cum in regula septima dicat, vnum testem tantum non sufficere ad torquendum: nam communis regula est, vnicum testem ad inquirendum sufficere, vt testatur Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 2. 1. versic. vnus testis, sed hęc amplius in sequentibus suis locis explicabo.

Num. 4.

Fama est aliis grauius indicium sufficit ad torquendum.

¶ Tertia regula est, Quod si quis reperitur de hæresi diffamatus, & cum hoc probatur, etc. Hęc etiam regula est apertissima, & verissima, videlicet, famam de delicto commissio contra aliquem ortam, iunctam cum aliis grauius indicium sufficere vt quis torqueatur. Verbi gratia, publica fama est legitime per duos testes probata, per Buccerum male sentire de Eucharistia sacramento, & hanc famam comitantur alia indicia legitime etiam probata, exempli gratia, Buccerum raro interesse Missæ sacrificio, quo tempore de Ecclesiæ precepto iubetur interesse; aut per vnum testem conuincitur in vniuersum male sentire de Ecclesiæ sacramento: profecto hoc casu torqueri poterit, et ratio huius regule est, quia fama aliis adminiculis corroborata, sufficiens est indicium ad torturam. Gratius consil. 57. nu. 8. lib. 2. & hanc sententiam testatur esse communem Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. qu. est. 2. 1. versic. fama sola. & Carrerius in pract. crimi. versic. secundum indicium. num. 111. vbi plures afferit huius sententiæ assertores, quos gratia breuitatis omitto.

Num. 4.

Abbas anti qui sententia de non torquendis clericis nisi sint infamati.

¶ Et dicit clericos nõ torquedos nisi infames. Ex dicto Abbatis antiqui, cuius hoc loco meminit Eymericus, colligimus, qualis sit huius loci sententia. Abbas enim antiquus in capitu. grauis. de deposito, vt refert ibidem Panormitanus, nume. sexto, versic. nota vltimus. dicebat se nunquam reperisse, quod clericus possit torqueri nisi sit infamatus, quamuis alia concurrant indicia, & hęc sententia communi multorum insignium iurisperitorum voto recepta est, quos refert, & sequitur Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. capitu. 117. idem in regula 125. incipiente: Confessus de crimine, in tertia sublimitatione. quod ipsum probat latissime Carrerius in practica criminali num. 161.

Num. 4.

Clericus in hoc crimine etiam nõ infamatus torquendus.

Et quarequam hęc sententia benigna sit, & plurimum clericis faueat; nihilominus verior videtur aduersa opinio, quam sequitur Panormitanus in dicto cap. grauis. de deposito. num. 6. & Alciatus in cap. 1. de officio ord. nu. 43. & Simancas de catho. infli. titu. 65. num. 48. Et tamen si plurimi priorem illam sententiam sequantur; ea tamen nulla certa ratione nititur, nec iure probatur, vt optime monuit Panormitanus præcisa- to loco, hęc vero posterior rationibus non vulgaribus nititur, quas Simancas paulo ante relatus commemorat: quibus adde iniquum videri, & valde à ratione remotum, si in causa fidei iustissimis, & evidenti- bus indicibus concurrentibus non posset torqueri cleri- cus, nisi & infamia laboraret, quare torquebitur ille.

quidem sicut & ceteri laici ex legitimis indicibus procedentibus; mitius tamen & rariùs, vt supra diximus §. de clericis. cetera ad hanc regulam spectantia amplius in sequentibus declarabuntur.

¶ Quarta regula est, Quod si quis reperitur su per crimine hæresis habere contra se vnum testē de scientia, &c. Hęc regula etiam est certissima, & plus quam manifesta: quoniam cõmunis opinio est, vt in secunda regula diximus, vnum testem etiam in criminalibus facere semiplenam probationem, & per consequens facit indicium sufficiens ad torturam: quare multo magis indicium faciet, si cum teste concurrant alia indicia vehementia aut violenta. quod exigit hoc loco Eymericus, non quod aliter res transigi non possit, sed quia auctor securiora docet.

Itaque vnus solus testis de visu sine scientia, vt quia verbigratia, audiuit Lutherum dicentem, non esse purgatorium; aut vidit Lutherum imagines sanctorum delentem, & similia, si sit fide dignus seu omni exceptione maior, cui nihil opponi possit, quamuis nulla alia indicia concurrant siue vehementia, siue leuia, sufficiens indicium facit ad torturam. Romanus consil. 45. 1. incipien. Quædam mulier. nume. 4. Clarus in pract. crimi. q. 2. 1. versic. vnus testis, & hanc sententiã vocat communem Antonius Gomez tomo 3. varia. resol. cap. 13. nu. 7. tenet etiam Carrerius in pract. crimi. nu. 110. versic. primo maior indicium. quibus omnino censeo subscribendum.

Non dubito tamen posse quandoque iudices à tortura abstinere, etiam si ad sit vnus fidelis testis dictum, quando reus eius est qualitatis, & probitatis, vt facile delictum præsumi non possit: tunc enim tutius erit obseruare ea, quæ postulat Eymericus in hac regula, quæ verissima sunt, & securissima.

¶ Quinta regula est, Quod si quis reperitur contra se habere plura indicia, & cetera. Marcus Antonius Blancus tracta. de iudiciis. nume. decimo, loquens de vario genere iudiciorum, ita habet: Distinguitur autem iudiciorum leuium, & iudiciorum grauium cognoscitur hoc modo: nam si frequenter, & facile hoc ab illo contingit abesse, tunc est leue indicium: si autem frequenter & facile contingit adesse, tunc est graue indicium. hęc ille. bis consentit quod diximus supra par. 2. super quest. 55. vbi habes plenissime explicatum quidquid attinet ad cognoscenda indicia, suspiciones seu presumptiones leues, vehementes, & violentas: quibus adde Locatum in opere iudiciali verbo, suspicio. nu. 9. & multis sequentibus.

Et de culpis vnde oriuntur violenta indicia de hæresi, habes locum insignem in concilio Narbonensi c. 29. quod retuli supra parte 2. super quest. 50. §. factis autem.

Cognitis ergo culpis, factis, seu dictis, unde indicia vehementia, aut violenta contra aliquem de hæresi oriuntur, facillimum erit percipere, quod hoc loco tradit Eymericus, cuius doctrina talis est: ex vehementibus, aut violentis indicibus torqueri aliquis potest, absque infamia, vel testibus.

Hęc sententia verissima est, & communis, quam probat Bartoli doctrina, in l. ff. de quest. nu. 6. quem sequitur Marcus Antonius Blancus in tracta. de iudiciis. in 6. præmissis, nu. 39. cum multis sequentibus, & nu.

Num. 5.

Vnus testis cum grauius indicibus sufficit ad torturam.

Vnus testis fide dignus sufficit ad torturam.

Num. 6.

Quæ sint leuia indicia, quæ grauius, & quæ violenta.

Ex indicibus vehementibus aut violentis torqueri potest reus.

& nu. 178. & ceteri communiter Criminalista. nam si vnum tantum indicium vehemens, seu violentum, propinquum tamen & cum crimine coniunctum sufficiens facit indicium ad torturam, vt plene probabo in vltima regula, & tradum præcitati; multo magis facient duo, vel plura simul iuncta, & de hac re nulla est dubitatio.

Si quis ergo sciens præstitisse auxilium, consilium, vel fauorem hæreticis conuincatur: item probetur, eundem citatos pro hæresi informasse qualiter debeant tacere veritatem, aut dicere mendacium: quoniam hinc vehementia indicia oriuntur, cum hæc operantem red- dant de hæresi vehementer suspectum, iuxta veram EymERICI doctrinam parte 2. quæst. 56. nu. 3. & 4. torqueri poterit.

Et iuxta hanc sententiã, multo magis poterit is torqueri, aduersus quem violenta indicia sunt probata. Casus autem ex quibus oriuntur indicia seu presumptiones violentæ numeravi supra in hac 3. parte, nu. 109. super tit. de signis, & indicibus, quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint. §. illa facta.

Ex leuibus autem indicibus quemadmodum nemo capiendus est in hoc crimine, nec in carcerem mittendus iuxta anteriorem sententiam, vt alibi ostendimus; ita nemo est torquendus.

¶ Sexta regula est: Quod si quis reperitur de aliqua hæresi diffamatus, &c. Hęc regula apertissime consequitur ex traditis in superioribus: nam si infamia sola quandoque sufficit ad torquendum, vt dicemus, & solus vnus testis, & solum vnum indicium propinquum vehemens, multo magis sufficent hæc omnia simul iuncta, quod patebit amplius ex his quæ proxime dicemus.

¶ Septima regula est, propter infamiam tantum, &c. Hęc postrema regula ceteris lucem affert: nam in ea declarat qualiter superiora sint intelligenda. verum quæ proponuntur in ea valde disputabilia sunt, in primis vero vilius, & vix frequentia, & propterea singulatim cuncta explicabo, ne quis obseruati, aut dubitationi locus in hac tractatione relictus esse videatur.

Primum ergo dicit, Propter solam infamiam ne minem esse in hoc crimine torquendum. Quæ sententia vera, & communis est: nam sola fama, seu infamia in criminalibus non facit indicium ad torturam. Bar. in l. militis. C. de quest. Ant. de But. & communiter Doct. in c. veniens. el. primo. de testib. Ioan. And. in addit. ad Specu. tit. de proba. §. videndum. ad num. 19. verbo, sciant. Ang. tract. de malef. verbo, quod fama publica. nu. 41. Panor. c. 1. nu. vlt. de purgat. cano. & hanc opinionem vocat communem Marsil. singu. 97. incip. Fama sola. & Iaf. in repet. l. admonendi, num. 251. ff. de iureiur. & ceteri quos refert Petrus Duennas in reg. 300. incip. Fama in criminalibus, fallentia quarta.

Verum hæc communis opinio quandoque fallit: nã primo sola fama, seu infamia sufficere dicitur ad torturam, quando est vehemens. ita expressè concludit Bart. in consil. 191. incip. Domino paci, quod sequitur Bald. in cap. 1. §. iniuria. de pace iuramento firman- da, in vltimis feud. Fely. in c. veniens. 1. de testibus. nu. 15. Marsilius in pract. crimi. §. diligenter. nume. 19. idem consil. 3. num. 6. & consil. 49. num. 65. & sin-

gul. 97. & 205, Thomas Grammaticus decif. 34. incipien. In præsentibus, num. 52. & alii plurimi, quos refert & sequitur Petrus Duennas in regula 301. incip. Fama in criminalibus, in prima limitatione, & hęc sententia sepe locum habere poterit, ut ex tradendis patebit.

Sed tota difficultas posita est in cognoscendo, quæ dicatur fama vehemens, & Marsil. in l. de minore. §. plurimum. nu. 30. & Grammaticus in dicta deci. 34. nu. 53. ex Baldo dicunt arbitrio iudicantium relinquere esse, quando dicatur fama vehemens: quod nos libenter amplectimur; verum declarandum putamus in gratiam lectoris, ne quis temere arbitratu suo famam vehementem esse facile pronunciet.

Ergo si à fide dignis personis orta sit, si frequens sit, si ob id quis viciniam, amicosuè, aut viros probos, & plures scandalizauit, & aliis quibusdam modis, quos retuli supra in hac 3. par. super 2. modo processum fidei terminandi. §. sed quæret quispiam. malam de se opinionem seminauit; is vehementer diffamatus censendus erit, & ob id torqueri fortassis iuste poterit.

Ad hæc, sola fama indicium sufficiens præstabit ad torturam, cum reus, de quo mala fama inuadit, alias erat mala opinionis, & fame, mala uitæ, & malis moribus præditus. Gandinus tract. de malef. in rub. à quo uel à quibus possit fama incipere. nu. 12. Augustinus Ariminenfis apud Angelum. tract. de malef. uerbo, quod fama publica. nu. 44. quos refert & sequitur Petrus Duennas in dicta regula 301. incip. Fama in criminalibus. in 3. limitatione, quibus in hoc crimine propterea libentius censeo subscribendum, quoniam qui deprauatis sunt moribus præditi, facilius in errores, & hæreses labuntur, quam alii, & præsertim in eas, quæ oriuntur ab eo uitio, quo sunt irretiti: nam intemperatissimi, & ad uenerem multum proclius facilius inducuntur ad credendum simplicem fornicationem non esse peccatum. unde aduersus tales ob solâ infamiam, legitime tamen probatam, poterit Inquisitor ad torturam accedere.

Præterea, quando simul cum fama adesset fuga delinquentis, is torqueri posset. auth. de exhiben. reis. §. si uero. auth. de sanctissimis Episcopis. §. si quis autem. Bart. in l. fin. ff. de quest. Gratus consil. 48. num. 8. nolus. 2. Ioannes Imola, & ibi Fely. num. 6. in cap. nul- lus. de præsumptio. immo Antonius Gomez. tom. 3. varia. resolur. cap. 13. num. 10. uersic. quartum indi- cium. addit, solam fugam post delictum commissum sufficiens indicium esse ad torturam, quod qualiter in- telligi debeat, pulchre docet Carrerius in pract. crim. num. 112. uersic. tertium indicium.

Item, fama cum dicto cruce signati seu familiaris sancti officii, seu cuiuslibet alterius catholici contra aliquem, sufficiens facit indicium ad torturam. Barto. consil. 191. incipien. Domino paci. Paris de Puteo in tract. syndicatus. uerbo, an fama. nu. 3. & Marcus Antonius Blancus tract. de iudiciis. nu. 315. & alii. Quod & uerum est, quamuis hoc non præstet sola fama, cum dictum unius (quem syndicum siue officia- lem uocant præcitati) quasi testis superaddatur.

Iam sola fama dicitur facere plenum indicium ad torturam, cum originem habuit ab honestis personis & fide dignis. Marsilius in dicta l. de minore. §. plu- rimum, num. 30. ff. de questio. Salycetus in l. ea qui-

Fama vehemens, quæ dicatur.

Fama est fuga sufficit ad torturam.

Fama est dicto unius sufficit ad torturam.

Fama à fide dignis orta sufficit ad torturam.

dem. c. de accusat. Franciscus Aretinus in dicto cap. veniens. num. 36. de testibus. Paulus Parisius consil. 153. incipien. In causa ista, nu. 12. vol. 4. facit tex. in cap. cum in iuventute. de purga. cano. hoc ipsum proficitur expressius Hippolytus Marsilius consil. 3. incipien. Saep ac saepius decreui. num. 5. & ratio esse potest, quoniam persona honesta & integra, a quibus fama duxit initium (iuxta ea quae in superioribus tradidimus) vehementem famam faciunt; ex vehementi autem fama torqueri reus potest, ut ostendimus paulo ante. §. verum h.ec.

Fama orta simul cu delicto an sufficiat ad torturam.

Denique sola fama indicium faceret ad torturam quando orta esset contra aliquem a personis fide dignis, cum primum delictum est commissum; verbi gratia, si cum combusta est Ecclesia, aut Sanctorum imagines delictae, & fractae, aut violata Sacramenta, protinus nec temere, nec ab stultis oritur fama, Bucerum id fecisse; tunc is, & capi poterit, & torqueri; quoniam fama statim cum commissio crimine orta, crimini inesse videtur. ita Gausinus tracta. de maleficiis, tit. de quaest. & tormentis, num. 39. vers. sed de vno quero. quem refert & sequitur Franciscus Casonus tract. 8. de iudiciis, ex dicto in delicto, seu post delictum, cap. 2. num. 2. & alii.

Verum plurimum in hoc casu pendendum existimo a quibus fuerit orta fama; item an verisimiliter is qui infamatus est, id delictum committere poterit: nam ut in eodem exemplo persistamus, si Bucerus male putabatur prius de sacris imaginibus sentire, si raro visus est eis, caput aperire aut reverentiam exhibere, forte torqueri poterit. itaque ne quid durius dicam, tunc crederem ex fama orta contra aliquem, quamprimum fuit delictum commissum, ad torturam posse deveniri, quando alia concurrerent admittenda, alieque coniecturae verisimiles praecessissent: quod arbitrio prudentis iudicis arbitror relinquendum.

Num. 8. Vnus testis sufficit ad torturam.

¶ Aut unicum testem de scientia tatum.] Ex his quae diximus supra super secunda, & quarta regula sit perspicuum unicum tantum testem omni exceptione maiorem id est, talem cui nihil opponi possit, sufficiens indicium ad torturam, tum quia etiam in criminalibus facit semiplenam probationem, tum quia qui dicto vnus testis videtur, graviter est de crimine infamatus apud iudicem competentem: & propterea absque vilo erroris periculo torqueri potest, & haec est communis opinio, ut ait Ruinus consil. 147. lib. 5. quam tenent alii, quos refert & sequitur Iulius Clarus in pract. crimi. q. 2. 1. vers. vnus testis. Emericus vero, ut tutiora traderet, non sufficere vnum testem dicit, & eius dictum verisimum est, quando testis non esset omni exceptione maior: tunc enim non faceret indicium ad torturam, nisi alia concurrerent indicia, & admittenda.

Num. 8. An ex vno indicio uehemens, aut violentum aliquis torqueri possit, hanc questionem mouet Bar. in l. fin. ff. de quaest. nu. 6. quam prosequitur copiose Marcus Antonius Blancus tract. de iudiciis, nu. 39. vers. sic sexto, praeimitto.

¶ Aut indicium uehemens, uel violentum tantum] Grauis est difficultas, An propter vnum indicium tantum uehemens, aut violentum aliquis torqueri possit, hanc questionem mouet Bar. in l. fin. ff. de quaest. nu. 6. quam prosequitur copiose Marcus Antonius Blancus tract. de iudiciis, nu. 39. vers. sic sexto, praeimitto. In hoc dubio non desunt qui dicant arbitrio iudicis esse relinquendum, an sufficiat vnum indicium, uel contra plura exigantur ad torquendum; leges enim loquen-

tes de iudiciis idoneis, & sufficientibus ad torturam, omnes ferè loquuntur in plurali, ut in l. 1. in prin. & in l. vnus. §. 1. & in l. vlt. ff. de quaest. vbi plura indicia postulari videntur. Aliqua tamen glossae sunt, quae videntur sentire vnum tantum indicium sufficere, ut in l. si quis, C. ad leg. Iuliam maiest. & in l. vlt. ff. de quaest. vbi glossa, verbo, suspicionibus. de suspicionem loquitur in singulari, quae omnia latius prosequitur Salycetus, in l. vlt. C. de quaest. nu. 7. vers. quero, an sufficiat vnum indicium.

Verum ommissis in hoc articulo prolixis multorum altercationibus, breuiter & resolutiue dico, quod si indicium est leue, & remotum a delicto; tunc non sufficit ad torturam absque aliis admittendis suffragantibus, & ad crimen ipsum propius accedentibus, iuxta doctrinam eodem traditam a nobis in praecedentibus. quare sola fama, quia indicium est a crimine remotum, regulariter non sufficit ad torturam. de ceteris iudiciis, & praesumptionibus leuibus idem est iudicium.

Si vero indicium est propinquum, vrgens, uehemens, & (ut cum Emerico loquar) violentum; tunc vniciū sufficit ad torturam, ut vnus bonus testis de visu, uel confessio extra iudicium, uel res furto sublata apud aliquem reperta. ita Bar. in d. l. fin. nu. 6. ff. de quaest. Salycin l. si. C. de quaest. & Marcus Antonius Blancus tract. de iudiciis, nu. 45. vbi dicit hanc esse communem opinionem, a qua in praxi non est recedendum: quoniam haec indicia licet singularia sint, cum tamen negotium ipsum seu delictum comitentur, & raro ab eo contingat abesse, absque dubio sufficere ad torturam. hanc opinionem satis confirmant Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 2. 1. vers. vnus testis, & Antonius Gomez to. 3. variar. resolu. cap. 13. nu. 7. & 8. & ceteri criminalistae.

Ac postremo de variis iudiciorum generibus, & an ex illis quis possit ad penam ordinariam condemnari, videto Boerium decis. 164. incip. Alia insuper orta fuit quaestio.

Quare si haeretici combusti ossa uel vestes religiose cultae apud aliquem reperiantur, cum hoc sit uehemens haereticis latens indicium, is torqueri poterit, ut intelligatur, quid credat de Ecclesia haeticos puniente.

Idem dicas de illis, qui scienter recipiunt litteras, uel munera ab haeticis missa, nulla causa apparente, qua excusari possint. huc referas illa opera, quae reddunt operantes violenter suspectos: ut se circumcidere, haeticos adorare, demones obsecrando invocare, & familia, de quibus plerisque locis egimus: ob haec enim indicia etiam singularia torqueri poterunt, quicumque dixerint se non fecisse malo animo; aut non habere errorem in intellectu, cum non sit verisimile haec tam horrenda a quoquam paruari absque mentis errore. Simancas de catho. insti. tit. 65. nu. 52. ex sententia Albertini tract. de agnos. asser. q. 36. in fine.

Ac de variis quidem iudiciorum generibus, quae ad hunc locum spectant, multis locis egimus, nempe parte 1. super q. 53. §. iam ut nihil. & super q. 5. eiusdem 2. partis. item parte, 3. nu. 109. tit. de signis, & iudiciis, quibus diuersarum sectarum haeticis cognosci possint §. illa facta. adde Locatum in opere iudiciali. verbo iudicium.

¶ Aut propter indicia uehementia, aut uiolenta tantum.] Haec verba erant in omnibus codicibus tantum.

Num. 8.

Locus in-maduerfus.

im impressis quam manuscriptis, ea tamen omnino duximus omittenda, cum ex diametro pugnent cum traditis in quinta regula praecedenti, vbi scripsit auctor, ob plura indicia uehementia, aut violenta aliquem torqueri posse. nec vilo modo crederem haec scripsisse auctorem, sed ab imperito quopiam librario temere, & aliud cogitante, dum scriberet, addita fuisse. & sequentia aperuissimè indicat haec non esse auctoris verba, cum protinus adiungat, duo aut plura ex his indicia ad torturam sufficere.

APPENDIX SEV COROLLARIUM ad septem Emerici regulas de causis torquendorum reorum.

Confessio extraiudicialis sufficit ad torturam.

Dixi haecenus summam quidquid pertinebat ad declarandas septem propositas ab Emerico regulas, sed quoniam ex aliis causis & iudiciis amplius rei huius criminis in hoc tribunali torqueri possunt; ideo breuiter eas quoque adiungemus.

Ergo praeter memorata indicia, confessio delinquentis extraiudicialis sufficiens quoque indicium erit, & probabile satis ad torturam. glossa singularis in l. capite quinto. ff. de adulteriis, vbi Bartolus, Raynerius, Angelus, & ceteri Doctores. Barto. in l. fin. nu. 6. ff. de quaest. & ceteri, quos longo ordine refert Antonius Gomez to. 3. variar. resolu. cap. 13. nu. 8. & 9. & Iulius Clarus in pract. crimi. §. fi. q. 2. 1. vers. confessio extraiudicialis, & Carverius in pract. crimi. num. 121. vers. septimum indicium.

Si ergo dixerit inter amicos, aut alibi (referendo, seu iactando, aut gloriando, aut aliis modis, ut sepe contingit) se sapius concionibus haeticorum interfuisse, canam more eorum sumpsisse, Mahometum adorasse, demones inuocasse, aut aliquid haereticale dixisse uel commississe, vbi constituerit per testes legitimos de eius confessione extraiudiciali; vocari poterit, & interrogari, & vbi expediens fuerit, iudicatum in carcerem mitti; & si negat, torqueri ob illam confessionem poterit.

Ad haec si factum uel dictum haereticale confiteatur, intentionem autem prauam haeticandi neget, torqueri poterit, ut intentionem declaret, & hoc postremum vere asserit Albertinus tract. de agnos. asser. tit. 9. q. 36. circa finem, quem sequitur Iacobus Simancas de catho. insti. tit. 65. nu. 52.

Ad haec Antonius Gomez to. 3. varia. resolu. num. 8. vers. 2. quia, multorum, quos ibi refert, sententiam esse, ut quae adeo verum esse confessionem extraiudicialem esse sufficiens indicium ad torturam, ut si reus positus in tormento confiteatur delictum, non requiratur postea aliqua perseuerantia uel ratificatio, quia sufficit illa confessio extraiudicialis, quae praecessit, ut postea plene probet confessio quae sequitur in tormento, ut reus definitiue condemnatur sine aliqua alia ratificatione: licet aliàs regulariter semper requiratur, quando positus sit in tormento ratione aliorum indiciorum, & confiteatur delictum.

Confessio extraiudicialis in tormentis iterata, ratificari debet.

Verum haec sententia obseruanda non est in praxi, tum quia nullo iure nititur, tum quoniam generaliter ius disponit confessionem factam in tormentis ratificandam postremo, quia cum confessio extraiudicialis iam sit suum effectum operata, ut scilicet ex ea reus

torqueri possit, non debet alium effectum operari, ut scilicet non requiratur ratificatio. ita asserit, & verè, Antonius Gomez praecitato loco.

Si quis autem fuerit sacerdoti confessus, isque uel per malitiam uel per imprudentiam aut ebrietatem confitentis delictum delegat, talis confessio seu reuelatio nullum prorsus effectum producit, ut dixi supra par. 2. super concilio Tarraconensi, §. sed hic est pulchra difficultas. & §. seq.

An autem socius criminis faciat indicium ad torturam, quari solet: sed uerior & receptior sententia est, non sumi hinc ad torturam indicium, quamuis qualis qualis praesumptio inde oriatur Boerius deci. 319. incip. Socius criminis. Ioannes de Anania consil. 59. incip. uisa inquisitione, Grammaticus, decis. 2. 2. incip. Magnificus Ioannes. num. 14. & alii multi per hos relati.

Si tamen duo socii criminis aduersus aliquem deponant, & is neget; tunc torqueri poterit. Boerius dicta deci. 319. Iulius Clarus in pract. crimi. §. fi. q. 2. 1. vers. sed pone.

De confessione facta coram iudice incompetenti, an faciat indicium ad torturam, longa a nostris instituitur disputatio, quae cum ad hoc negotium conferre possit, non est contemnenda: sed cum breui oratione concludi non possit, videndus est Clarus in pract. crim. §. fi. q. 2. 1. vers. sed hic quero.

Libri uero haeticorum apud aliquem reperti, an indicium faciant ad torturam, ex qualitate personarum, penes quam reperitur, pensandum erit, iuxta id quod tradidimus supra in hac 2. par. super cap. Fraternalitatis. de haeret.

Postremo videndum est: An cum disputatur in hoc tribunali, num reus sit torquendus nec ne, debeat eius aduocatus ad disputationem admitti, ut uideatur mihi sufficientia sint indicia ex quibus est torquendus reus: & cum agatur de grauisimo delinquentis prauidicio, ne indefensus uideri possit, uocandum esse aduocatum, ut reum iuste, si potest, tueatur, respondit Auctor reperiitorij Inquisitorum, verbo, aduocatus. §. sed an aduocatus. & verbo, tortura. §. an aduocatus.

Socius criminis an faciat indicium ad torturam.

An aduocatus admittatur, cum quaeritur an indicia sufficientia ad torturam.

D

Hoc exploratum est, indiciorum exemplum, seu copia reo dandam esse, & concedendam dilationem a ea diluenda, & suam innocentiam probandam. hoc. n. & naturalia & humana infra fieri iubent, & iuriscōsulti vno ore fatentur, & tradit passim criminalistae, quos in re facili consulto omitto: interim videto Antonium Gomezium tom. 3. variarum resolu. c. 13. nu. 21.

DE TESTIBVS IN negotia Inquisitionis.

COMMENT. LXII.

An inquisitor cogere possit testes ad testificandum.

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitor super crimine haereticis, & id contingen- tibus testes recipere potest.
2 Et ad ueritatem dicendam iuramento illos cogere
3 Ac eos iterato examinare.

Exagefima fecunda quaefio eft: Vtrum Inquifitor teftes poffit compellere ad iurandum de dicēda eidem in caufa fidei ueritate, ac etiam pluries eos examinare?

Refpondemus quod fic: nam Inquifitor poteft, & debet inquirere fuper hæretica prauitate, et in tali Inquifitione teftes examinare, de qua teftiū examinatione habetur in cap. Vt officium. §. uerum, de hæret. lib. 6. ubi dicitur fic: Verum quia in tam graui crimine cum multa oportet cautela procedi (ut in reos fine ullo proferatur errore du re ac digne feueritas ultionis) uolumus, & mandamus, ut in examinatione teftium, quos recipi fuper crimine prædicto, ipfumque contingenti- bus oportuerit: &c.

2 Teftes autem cogendi funt in caufis eccle- fiafticis ueritatem deponere medio iuramento, extra de tefti. cogen. Peruenit, alijs teftimonium non ualeret, & extra de hæret. c. Excōmunicamus itaq; §. adiciamus. dicitur, qd Archiepifcopus uel Epifcopus, (& idem de Inquifitore) parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres uel plures boni teftimonij uiros, uel et fi expedire uidebitur, totam uiciniā iurare com- pellat, & fequitur infra: Si qui uero ex eis iura mē- ti religionem obftinatione damnabili refpuentes iurare forte noluerint, ex hoc ipfo tanquam hære- tici reputentur.

3 Quod b autem pluries poffint examinari, ita docet Archi. in c. Vt officium. §. uerum, fuper uer. teftium, ubi dicit fic: Inquifitor debet effe folici- tus, ut fi teftes confufe depofuerint, & de caufa fcientiæ minus plene requifiti fuerint, qd iterato cū eis inquirat: nam hoc de iure fieri poteft. extra de tefti. Per tuas. Ad hoc. ff. de quaef. Repeti.

COMMENT. CXI.

Supra pag. 107.

Disputatio de teftibus.

Eymericus absoluta difputatione de tortura, alte- ram nunc exorditur de teftibus; cuius cognitio quàm fit uilis & neceffaria, res ipfa indicat. profe- quitur uero hanc tractationem multis quaefitionibus, quas fingularem uitoria & communiora tradentes breuiter enarrabimus.

Sed illud præfundum eft: circa teftes in hoc crimine multa effe fingularia favore fidei inducēta, quæ in alijs criminibus nõ admittuntur: quæ qualia funt, fuis locis declarabitur. & in hac prima quaef. duo potiffimum docet. primum eft de compellendis teftibus: alterum de eisdem interrogandis, ibi: Quod autem pluries.

Teftes quicquid in hoc crimine cogendi ad teftificandum.

Quantum ad primam conclufionem attinet, licet du- bitatum fit, an in caufis criminalibus teftes cogi poffint ad teftimonium ferendum. c. dilectorum. de tefti. cogen. nunc tamen omiffis in hac re futilibus quaefitionibus di- co in crimine hærefis quofcunq; quacunque auctori- tate præfulgeant, compellēdos effe ad iurandum de di- cēda ueritate. Zanchinus tract. de hæret. c. 13. m. 9. & ibi late Campegius. Reperto. Inquifitorum uerbo, teftes. §. an fi teftes. Fely. in d. c. dilectorum, num. 3. de teftib. cogen. Ioannes Roias fing. 197. incipiente, Tefti- ficari in criminalibus, Simancas de catho. inftit. tit. 64. nu. 12. & feq. & alii.

Nec uero putandum eft, ab hac regula aliquos exi- mi, quoniam omnes cōpelli poffunt non obftante quo-

Alibet privilegio, faciunt quæ tradunt Innocentius in c. 1. nu. 5. de tefti. cogen. Hofst. & Ioan. And. in d. c. dilectorum. de tefti. cogen. Repertorium Inquifit. uerbo, teftes. §. an fi teftes. Ioan. Roias in dicto fing. 197. So- cinus regula 509. incipiente: Teftificari in crimina- libus. fallentia 3. item compelli poffunt quilibet reli- giofi, Syluefter in sum. uerbo, teftis. q. 8. Campegius ad Zanchinum c. 13. uerfi. & quoniam. tradit Archi- diaconus in c. ut officium. §. uerum quia. de hæret. lib. 6. relatus fupra parte 2.

Sed præter ceteros fingulariter Guido Fulcodius hoc docuit in confultationibus ad Inquifitores, q. 8. in hac uerba: A ferendo teftimonio priuilegiatos excufari non puto, nifi fuper hoc ipfo priuilegiū speciale haberent, quia ad ueritatem detegendam in hoc cafu omnes tenentur, ut infra dicā: fed nec iuramento, uel voto in contrarium emiffio: nam li- cet ueritatem celare poffimus hofti uel perfecuto- ri, ut 2. 2. q. 2. ne quis. iudici tamen ueritatem inue- ftiganti eam occultare mortale peccatum eft, ut 1. 1. q. 3. quifquis. ergo iuramentum uel uotum in contrarium emiffum non eft feruandum. 2. 2. q. 4. in malis. & determinat quaefionem exprefse, ex- tra de tefti. cogen. peruenit, & c. ult.

Sed nec excommunicatio ordinarij nocet, qui illos excommunicare præfumpfit, qui coram In- quifitoribus deponerent ueritatem: Tum quia nõ poteft inferior fuperiorē fuis diffinitionibus fub- iugare. 2. 1. dist. inferior. Tum quia maiori eft po- tius obediendum. 1. 1. q. 3. qui refistit. Tum quia huiufmodi fententia cōtinet errorem exprefsum, extra de fent. excō. per tuas. nec eft quaefio, quin in crimine hærefeos teftes fint compellendi, ut ex- tra de hæret. excōmunicamus. hæftenis Guido Ful- codius, à quo nusquam difcedit hic Eymericus.

Sed oportune hic quaeritur, an fi aliquis uocatus ab Inquifitoribus ad teftificandum contra aliquem, & non impeditus, recuset uenire, aut dicere teftimo- nium, præter alias penas, quas propterea meretur, fiat etiam fufpectus de hærefi, & tanquam fautor, aut ce- lator hæreticorum haberi & puniri poffit. Gemina- nus & alii, in c. ut officium. §. uerum. de hæret. lib. 6. compellendum dicunt effe teftem, fi fe à dicendo tefti- monio fubtraheret in hac caufa, fed dubitationi pro- pofite non fatisfaciunt.

Ego diftinguendum putarem, an is teftis uocetur ad teftificandum contra personas fibi fanguine uel af- finitate coniunctas, uel amiciffimas, ut contra paren- tes, fratres, & alios afcendentes, uel descendentes, uel tranfuerfales, an uero contra alios quoslibet cum qui- bus nec fanguinis nec magna amicitia uinculo eft con- iunctus: nam in primo cafu quamuis ob inobedientiā & contumaciam, quia Inquifitoribus non fatisfecit in hac caufa, iufta præcipientibus, puniri poffit, at nõ uidetur ulterius fufpectus tanquam fautor uel ce- lator habendus, quoniam affectione carnali potius, quã aliquo intellectu errore, aut odio contra fidem catho- licam id facere præfumentum eft, argumento eorum quæ diximus fupra par. 2. fupra quaef. 56 §. feu alijs fauorem.

In fecundo uero cafu fautor quandoque cenferi po- terit, aut celator, & uelut talis puniendus confidera- ta persona, & negotij de quo agitur, & inobedien- tiæ.

A teftificando in hoc crimine nemo excufatur.

Teftis renuens dicere teftimonium, an fit fufpectus.

Celatores in hac caufa qui deantur.

tie. aut contumacia qualitate.
Nōmine autem celatorum hoc loco non folum intel- ligimus eos, qui quos cognofcunt hæreticos, aut fufpe- ctos, omittunt iudicibus reuelare, cum poffint, iuxta concilium Tarracōnense relatum fupra par. 2. §. Celato- res. fed illos quoque multo magis, qui coram iudici- bus fcienter & prudenter renuunt comparere, ut hæ- reticos occultent, aut poftquam comparuerint de illis interrogati, fupprimunt malitiofe quam nofcunt ueritatem, ne illi contra quos proceditur, deprehendantur, aut puniantur.

Num. 2.

Teftes iurare debent cum deponunt.

a ¶ Teftes autem cogendi funt, &c. ueritatē de- ponere medio iuramento, &c. alijs teftimonium non ualere. ¶ Hoc ipfum docuit Eymericus fupra in hac 3. par. nu. 82. ubi dixi in §. quilibet horum.

Et quamuis iuramentum fit de ualiditate teftimo- nii, quia sine iuramento teftimonia teftium non ualent. l. iurandi. c. de teftibus. non tamen eft de fubftantia & effentia teftimonij. fed de his uide Repertorium Inquifitorum, & Locutum in opere iudiciali uerbo, iuramentum.

Num. 3.

Teftes fepius examinandi.

b ¶ Quod autē pluries poffint examinari, ita do- cet, &c. ¶ Hoc ipfum docuit iam olim luculenter Gui- do Fulcodius in confultationibus ad Inquifitores q. 15. cap. 16. & 17. in hac uerba: Et fi teftes inue- neritis confufe depofuiffe, & de caufa fcientiæ mi- nus plene requifitos fuiffe, fuppletis omiffa, & eos de caufa fcientiæ, & caufa caufæ, ubi faciendū uidebitur, follicite requiratis; quod fic fieri poffe, fcilicet iterari teftium interrogaciones omiffas, di- cit decretalis de teftibus, per tuas, & concordat. l. ff. de quaefio. repeti.

Cap. 17.

Et hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur, præclauditur uia iuris in notitia teftium, & reddendis interrogatio- nibus, prout in iure fieri confueuit: & quanto ma- gis eis præclauditur, tanto follicitudo maior uobis incumbit; adeo quod etiam de inimicitia teftium per vos debetis inquirere, cum non poffint alij di- uinare; & nifi teftes plene & plane in omnibus concordauerint, melius eft uobis purgationem indicere, uel differre fententiam, quàm damnare. hæftenus Fulcodius, quibus nihil poteft prudentius uel tutius in hac caufa præfcribi.

In caufa hærefis clara ef- fe debent teftium dicta, & quare.

Tamefi uero in omnibus caufis enitendum fit, ut clara & aperta fint teftium dicta; in crimine tamen hærefis id eft præcipue obseruandum, præfertim cum fepe contingat ex uuius uocule mutatione, additione, fubtractione, aut declaratione, uel ad effe hærefim, uel ab effe: quod in primis contingit teftibus imperitis, qui nesciunt ueritates catholicas ab erroribus fecerne- re & feparare; & propterea in hac caufa omnino eft uitanda in teftium dictis uel obfcuiritas, uel ambi- guitas.

In dubijs di- cendis accipie- dum quod de- licitum exclu- dit.

Sed cum in dictis teftium deponentium contra ali- quem de dicto hæreticali contingit obfcuiritas, feu am- biguitas, ita ut dictum illud & ad delictum & ad non delictum referri poffit, aut hærefim includere, feu con- tra excludere, nec teftis aut reus adfit, uel fciat dictū fuum interpretari: tunc ille fenfus accipiendus eft, qui delictum excludit. l. fi quis intentione. ff. de iudi. Innocentius in c. dudum. de electio. tradit Albertinus q. tract. de agnos. assertio. q. 29. num. 19. & copiofus q.

A 34. num. 48. & feq. & Ioannes Roias tract. de hære. par. 1. num. 199. & feq. quotiens enim uerba propofi- tionum, de quibus reus accusatur, duplicem poffunt ha- bere fenfum, catholicum unum, hæreticum alterum, fenfus catholicus accipiendus eft, fauore delinquentis. l. fauorabiliores. ff. de reg. iur.

In quare, ut cetera exempla omittam, appofitis fi- mum eft illud quod de Florianis & Collubianis hæ- reticis refertur in c. quidam aut. 24. q. 3. relato apud Eymericum par. 2. quorum Collubiani Deum non fa- cere mala afferbant; quæ uerba de malo culpæ acce- pra, catholica funt, fed de malo pene intellecta (ut illi intelligebant) hæretica funt; & ppea fuerunt dānati.

Floriani contra, afferbant, Deū creaffe mala, quæ de malo pene fumpta, catholica funt, hæretica uero de malo culpæ, ut ab illis intelligebatur; quemadmo- dum pulchre ibi declarat doctiffimus Turrecremata.

Verum tamen hæc interpretatio in meliorem fenfū, tunc iudicio meo locum habet, cum is qui protulit di- ctum dubium, uir probus eft, & omni mala fufpicione carens; tunc. n. in tali uiro non eft præfumentum deli- ctum: fecus autem effet cenfendum, cum is qui protu- lit uerbum dubium, alia finiftra fufpitione labo- rabat, ut quia uel infamatus effet de hærefi, uel ex fu- spectis prouincijs effet, ueluti Anglia, Germania, aut fimilibus, ubi nunc hærefes pullulant. argumento tex. in l. aut facta. §. persona. ff. de penis. l. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de edil. edic. ibi: Seruos bonos effe, quia nationis non infamare quofdam malos uide- ri, quia ea natione funt, quæ magis infamis eft.

hæc ibi, tradit Ioan. Roias (cui libenter fubfcribo) tra- ct. de hære. par. 1. nu. 205. & feq.

Hæc uero in hoc tribunali magnum momentum habent, ad excufandos uidiotes quofdam, qui fepe abs- que hærefis malitia propoficiones habentes fenfum hæ- reticum proferunt; quales funt illæ: Sola fides fufficit: Deus folam uoluntatem respicit, & fimiles, quæ bene & male accipi poffunt.

Iam quod de examinandis & fepius interrogandis teftibus confufe deponentibus docet hic Eymericus, lo- cum habet etiam poft publicatas atteftationes. c. cum clamor, extra de teftibus. hoc confilio ab Eymericō relato fupra par. 2. & ratio eft: quoniam obfcu- rum dictum quo ad effectum iuris pro non dicto habetur. glos. in c. si teftes. §. in teftib. uerbo, fimpliciter. 4. q. 3. glos. in c. qui epifcopus. uerbo, fimplicibus. 23. dist. concordat textus in l. de etate. §. si interrogatus. ff. de interrogato. actio. Rurſus, quoniam hoc etiam poſtu- lat æquitas, ad pleniorē innocentijs defenfionem. arg. l. 1. §. si quis ultra. ff. de quaef. tradidit Socinus reg. 498. incipiente: Teftes publicatis atteftationibus.

in fallentia 6. 10. & 11.

Denique publicatis atteftationibus non modo iudē illi teftes, qui prius depofuerunt, poffunt iterum at- que iterum in hac caufa, ubi occasio poſtulauerit in- terrogari, & examinari, uerum etiam & alii teftes poffunt audiri & recipi. Socinus præcitato loco. Ar- chiadiaco. in cap. fuper hoc. de hæret. lib. 6. Carrerius tract. de hæret. num. 124. uerfic. sed an publicatus. & Ioannes Roias fing. 22. incipiente. Atteftatio- nibus publicatis, quod intelligo non modo cum reci- piuntur ad defenfionem reorum; uerum etiam ad of- fenfam, & pleniorē delicti probationem, quidquid fiat

Exemplū de propofitione habere dupli- cem fenfum, unum catho- licum, alterum hæreticum.

Dictū dubitū quando non fumēdum in bonā partē.

Etiam publi- catis atteſta- tionib. teſtes poſſunt reci- pi.

fiat in aliis delictis, idque favore fidei. tenet Carre- rius præcitato loco, cui libenter subscribo secutus An- ge. in l. per banc. C. de temp. appellat. & Geminianum in c. officium. §. verum. de haret. lib. 6. & Simancam de catho. instit. 64. nu. 50. & seq.

QVÆSTIO LXII.

An inquisitor debeat solus cum nota- rio examinare testes, siue reos.

SVMMA RIUM.

- 1. Inquisitor duas religiosas personas adhibere de- bet in examinibus faciendis.
2. Religiosæ personæ quanquam hic intelligantur.

Exagesima tertia quæstio est: Vtrum Inquisitor in examinatione testiũ & reorum, seu delatorum, cum suo nota- rio debeat esse solus?

Respondemus quod non nimmo oportet quod in tali examinatione, sint etiam duæ religiosæ & discretæ personæ, ut patet in c. Ut officium, pro- xime alleg. de haret. lib. 6. in uer. uerum. ubi dicitur ita: Verum quia in tam graui crimine cũ multa oportet cautela procedi (ut in reos sine ullo pro- feratur errore dure ac digne seueritas ultionis) uo- lumus, & mandamus, ut in examinatione testiũ, quos recipi super crimine prædicto, ipsum que cõ- tingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum presentia per pu- blicam (si commode habere poteritis) personam, aut per duos uiros idoneos fideliter eorũdem de- positiones testium conscribantur.

Religiosæ personæ possunt hic intelligi, per- fong honestæ, siue sint clerici, siue laici: sed magis uidetur, quod loquatur de religiosis, qui religionis habitum receperunt, ut dicit Archid. ibi in glossa.

COMMENT. CXII.

Quæ ad hanc quæstionem spectant copiose tradi- dit Emericus supra par. 3. num. 84. tit. quot personæ esse debeant in examinatione testiũ & dela- torum. tradunt etiam Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 9. Locatus in opere iudiciali verbo, testis. post. nu. 54. vers. & primo. & alii communiter. ideo uero hu- iusmodi personæ interesse iubentur, ut quæ geruntur, postquam tot sunt oculis inspecta, & tot sensibus insi- nuata, falsi suspensionem excludant.

Religiosæ personæ possunt hic intelligi, &c. Idem fere tradit auctor supra 3. par. nu. 84. & per re- ligiosas personas Philippus Francus in c. ut officium. de haret. lib. 6. eas tantum intelligit strictè & presse lo- quendo, qui religionis habitum assumpserunt, uoue- runtque; illa tria, paupertatem, obedientiam, & castita- tem: pro his enim multum presumitur, de quibus in c. cum monasterium. de stat. monacho.

Sed Archidiaconus, Ioannes And. & alii, in dicto c. ut officium. §. verum quia. per c. denique. dist. 4. opti- me obseruant, religiosorum nomine intelligi etiam cle- ricos seculares: quare & hi potuerunt huic examini adhiberi, quod & Simancas adnotat de catho. instit. tit. 64. num. 9.

Supra pag. 107.

Num. 2.

Per religio- sas personas qui intelligi- tur.

Et quamquam re uera (uti ego existimo) supra- dictæ personæ comprehendantur in dispositione dicti c. ut officium. §. verum quia, de haret. lib. 6. nibilo mi- nus, ubi uisum ita fuerit Inquisitoribus, discretos etiã laicos, peritos, honestæ uitæ & spectatæ prudentia huic examini poterunt adhibere. Primo, quoniã Chri- stiani laici honeste uinẽtes, large religiosi appellantur. c. ecclesia s. Maria. de const. c. si. de rebus eccl. non alie. tradit plene Albertinus in c. quoniam. de haret. lib. 6. q. 1. concl. 3. nu. 5. Rursus, quamuis dum est sermo de materia odiosa & penali, uerba proprie & strictè ac- cipi debeant. c. statutum. de electio. lib. 6. at in materia fauorabili large accipi possunt, ut Albertinus adnota- uit præcitato loco nu. 6.

Cum ergo hic sit sermo de fauorabili materia, ut manifestum est, laici adhiberi poterunt. Postremo hoc uoluit Emericus 3. par. nu. 84. Denique arbitrio In- quisitorum h. ec. crederem relinquenda, qui eos adhibe- rēt, quos magis idoneos iudicaret: honestius tamen & decentius est, religiosos monachos, uel clericos secula- res adhibere.

Per discretas autē personas, uiros peritos & do- ctos accipere debemus, qui intelligant negotium de quo agitur sciatisque discernere quod geritur, ut optime in- terpretatur Archidiacono. in d. c. ut officium. §. verum quia. de haret. lib. 6. nu. 14.

Tametsi uero ob causas in principio huius cõmen- tarii relatas, cum uel rei, uel testes examinantur, hu- iusmodi duæ religiosæ personæ interuenire postulen- tur; hodie tamen maiori ex parte processus in sancto- tribunalis sunt absque presentia, siue interuentu istarũ personarum, & eos sic factos tolerat supremus sena- tus sanctæ Romanæ & generalis Inquisitionis. Et pro- fecto duæ illæ religiosæ personæ, de consilio magis, quã de præcepto uidentur adhibendæ.

Equidem in hac causa mea sententia est, si fieri com- mode posset, singulis actibus examinandi reos, aut tes- tes, adhibendas fore has duas personas: aut saltem uti- lissimum & consultius esset fruiis examinibus, repetere omnia coram illis: quod tunc potissimum pro- curare debent Inquisitores, cum agitur maior aliqua & grauior causa, qualis est relapsi, uel pertinacis, uel cum reus qui examinatur callidus est, & sceleratus.

Cum testes examinantur difficilium possunt hæc ob- seruari: cum multi nolint coram illis personis deponere contra aliquem, timentes ne reuelentur, aut ob alias causas.

Quod si quæras, an Episcopi in suis diocesi- bus, præ- fertim ubi non sunt Apostolici Inquisitores, debeant hæc seruare, respondeo debere quidem. quod non obscu- re significatur in c. per hoc. de haret. lib. 6. quare recte Simancas scripsit de catho. instit. tit. 25. de Episcopis. num. 4. quod Episcopi in procedendo super hoc crimi- ne, eundem ordinem seruare tenentur, quem in Inquisi- tores seruant.

QVÆSTIO LXIII.

Excommunicati & socij criminis sint- ne admittendi in testes in causa fidei.

Sexage-

Nomine reli- giosorũ laici quandoque intelliguntur

Supra pag. 105. Excommuni- cati & socij criminis pos- sunt esse tes- tes in causa fi- dei.

Testes alijs inhabiles fa- uore fidei ad- mittuntur in hoc crimine.

Multiplex in- tellectus c. in fidei. de hæ- ret. in 6.

Das testes minis idonei non faciunt plenã fidem.

Exagesima quarta quæstio est: Vtrum inquisitor excommuni- catus, seu participes, uel socios criminis, possit licite admitte- re ad agendum & testifican- dum in causa fidei?

Respondemus quod sic, in probationum alia- rum defectum, ut patet in c. In fidei. de haret. lib. 6. ubi dicitur sic: In fidei fauorem, concedimus, ut in negotio inquisitionis hareticæ prauitatis ex- communicati & participes, uel socij criminis ad- testimonium admittantur, præsertim in proba- tionum aliarum defectum contra hareticos, cre- dentes, fautores, receptatores, & defensores eorũ, si ex iustis similibus coniecturis, & ex numero testi- um: aut personarũ tam deponentiũ, quã m corũ cõtra quos deponitur, qualitate, ac aliis circumstã- tiis sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

COMMENT. CXIII.

Hic incipit tractare de testium qualitate. ubi no- tandum, quod quamuis regulariter inhabiles, ut ex- communicati, infames, & similes à testimonio repel- lantur. cap. 1. de exceptio. c. licet. de probatio. c. testi- monium. de testibus. c. testes. 2. q. 7. cum similibus. at in causis fidei propter religionis fauorem, ne tam gra- ue hæresis crimen remaneat impunitum ob defectum probationum, qui alijs repellentur ob quemcumque defectum, nunc in causis fidei admittuntur, ut aperis- sime probat textus in c. in fidei fauorem. de haret. lib. 6. hic ab Emerico citatus. cui penitus consentit Con- cilium Biterrense cap. 1. 2. in hæc uerba: Quamuis in huiusmodi crimine, omnes criminosi & infames ac participes criminis ad accusationem & testimo- nium admittantur. hæc ibi. idem in Concilio Narbo- nensi c. 24. & de hoc nulla est ambiguitas.

In hac uero quæstione & duab. potissimum sequen- tibus, hoc in primis est inquirendum, postquam constat testes alijs inhabiles in hoc crimine admitti ad testifi- candum; an duo ex illis plene probent, quemadmodum duo idonei & omni exceptione maiores plene probant. Primum hoc consistere oportet, uarios & multi- plices intellectus afferri à Doctoribus super d. c. in fi- dei fauorem. ut patet ex his quæ docent Franciscus Arcelinus in c. si. de testibus. Aegidius Bossius tit. de hg. reti. nu. 3. & 4. Angelus in l. in iudicio. ff. de accusatio. Socin. conf. 1. 18. in pri. uolu. Glossa, Ioan. Andr. Do- minicus, Francus, & alii in d. c. in fidei fauorem. Gon- dissaluus tract. de haret. q. 13. & Ioan. Roias singul. 189. incipien. Testis criminolosus.

Ceteris tamen in presentia ommissis, quamuis nec inu- tiles sint, neo inepti, communior & receptor dicti cap. in fidei fauorem. sensus est, prædictos testes periu- ros, uel excommunicatos, uel socios criminis, uel infames, aut denique alijs minus idoneos, in crimine quidem hæresis, seu in criminibus exceptis admitti: ceterum duo ex ipsis non sufficere ad plenam proba- tionem faciendam, uel ad penam delicti ordinariam im- ponendam, sed ad præsumptionem uel aliqualem pro- bationem faciendam, uel iudicium ad torturam, uel penam extraordinariam imponendam. ita Abbas in c. per tuas. nu. 4. de Simo. Felynus in cap. testimo- nium. nu. 22. de testibus. Iason in l. 4. §. si tibi ob in-

dicium. nu. 4. ff. de condi. ob turpem causam. Hippoly- tus Marjilius in pract. crim. §. diligenter. nu. 56. Gon- dissaluus tract. de haret. q. 13. num. 12. Palacius Ru- bins in allegatione de hæresi. §. 1. Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 36. Io. Roias in dicto singul. 189. nu. 11. Arcelinus in c. si. in fi. de testibus. Albertinus tract. de agnos. assert. q. 34. nu. 3. & alii plerique, inter quos est Iulius Clarus in pract. crim. §. si. q. 21. uersicu. sed pone. ubi in multis alijs delictis ita seruatum testatur apud illustres insignium ciuitatum Senatus: nunquã enim ob dicta duorum testium sociorum in crimine, pa- nam ordinariam imposuit. tm dicit, sed tantum dicit sa- cere iudicium ad torturam.

Ex his ergo more nostro in hac causa, quæ grauissi- ma est, certiora & securiora colligentes.

Primum hoc ponamus: Duo testes inhabiles & minus idonei in crimine hæresis non facient plenam probationem, & proinde reus non punietur pena or- dinaria, sed alia mitiori, arbitrio indicantis: ex quo cõ- sequitur, neque relapsus, neque negatiuum per duas testes inhabiles conuictum, tradendus fore curiæ sa- culari: atque hoc axioma consequitur apertissime ex præcitata sententia; quod equidem non obscure uide- tur iudicari in dicto cap. in fidei fauorem. dum ait: Et ex numero testium, quasi diceret, ex multitudine testium.

Nec refert, si quis dicat appellatione numeri duos intelligi. l. ubi numerus. ff. de testib. c. pluralis locutio. de regu. iuris. nam ea uerba hunc sensum non ferunt; immo uera intelligentia est, quod si plures excommu- nicati quã duo, uel participes, uel socij criminis, de- ponunt contra aliquem de hæresi, si ex coniecturis ali- quibus non præsumantur falsa dicere; tunc tales plu- res quã duo, additis alijs coniecturis de ueritate cri- minis sufficientes ad condemnationem. Propositum enim summi Pontificis in dicto c. in fidei fauorem. hoc fuit, fauore fidei concedere, ut testes alijs inhabiles in hoc crimine testificarentur; non tamen sancire, quod duo ex illis sufficerent ad condemnationem, & ob id addi- dit illa uerba: Et ex numero testium. ita Franciscus Arcelinus in dicto cap. si. de testibus. quem sequitur Palacius in allegat. de hæresi. §. ubi, quos agminatim laudant multi ex præcitatis, quibus omnino censeo sub- scribendum: quoniam & uerissima mihi uidetur hæc sententia, & tutissima, ac penitus in praxi obseruan- da, & pro hac expositione facit quod notat Felynus in dicto cap. testimonium. de testib. num. 22. uersicu. secundo limitant.

Sic secundum axioma: Plures quã duo testes in- Plures testes habiles & minus idonei in hoc crimine tunc facient minus idonei plenam probationem, & ad condemnationem, seu pe- nam criminis ordinariam imponendam sufficientes, quan- do ex circumstantiis & coniecturis, & personarũ qua- litate, uerisimiliter præsumuntur uerum deponere. & hanc sententiam uidentur non obscure probare illa textus uerba in dicto c. in fidei fauorem. Si ex ueri- similibus coniecturis, & ex numero testium; aut personarum tam deponentium quam eorum cõ- tra quos deponitur; qualitate, ac alijs circumstã- tiis, sic testificantes falsa non dicere præsumantur, hæc ibi. Ita Palacius, Rubius, Arcelinus, & Alber- tinus præcitatis locis; ubi amplius admovent, hac ratione posse accipi sententiam eorum qui dicunt, ad- condem.

Plures testes quã duo mi- nus idonei, cum alijs con- iecturis ple- ne probant.

Plures testes minus idonei quando ple- ne probant.

condemnatum hereticum non suscipere duos testes : de quo articulo dicitur paulo post super q. 7. r. atque hic plane videtur verus & germanus sensus dicti c. in fidei favorem. & hac est doctrina secuta, tuta, & ob id in praxi servanda.

Testis idoneus & alius minus idoneus non probat in hoc crimine.

Sitiam tertium & postremum axioma: Quamvis in multis causis testis valde dignus, & alius testis infamis, seu minus idoneus coniungantur ad faciendam plenam probationem, quia integra & superabundans fides unus supplet defectum alterius, ut singulariter notant Baldus & Ange. in l. si quis ex argentariis. §. ff. de edendo. quos refert & sequitur multa in eadem sententiam adducens Marsilius in l. de minore. §. tormenta. ff. de questio. & Iason in l. cunctos populos. in 2. lectura, num. 53. versicu. item in quantum. C. de sum. Trin. & fide Catho. & plerique alii quos prudens omittit: in causa tamen heresis hoc non crederem habere locum, quoniam prefata sententia locum non habet, quoties ex forma iuris vel hominis requiruntur duo testes: quia tunc, praesertim in criminalibus, ubi probationes debent esse clare & certa. l. sciant. C. de probatio. utque testis debet esse integer, & probata vita, ita limitabat singulariter & vere prefatam sententiam Felynus in c. tertio loco, in si. post Bal. ibidem, extra de probatio. quos sequitur Bernardinus Diaz in regu. 75 2. incipiente: Testis valde dignus in 2. limitatione.

Manifestum est autem in causa heresis ad minus duos testes idoneos a iure postulari, sicut copiose ostendimus infra super dicta q. 7. r. quare, ut ad dicta duorum testium reus huius criminis condemnatur, illi ex omni parte fide digni & integri esse debent: sin autem res aliter se habuerit, poena extraordinaria erit imponenda. ne propterea omnino in multa crimina relinquantur. neque ab hac sententia discrepat Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores. q. 15. c. 17. quem alibi retulimus.

Testis non idoneus, emendatus, idoneus efficitur.

Verumtamen, si testis ille minus dignus de crimine fuisset emendatus, & per posteriores probata vita laudabiles actus bonae fidei, & opinionis specimen dedisset, tunc iudicio meo sufficeret: quoniam is iam patet esse idoneus; quod videtur sensisse concilium Biterrense c. 13. & concilium Narbonense. cap. 25. quae alibi retulimus.

Testis minus dignus cum digno & aliis in iudicio probatur.

Idem videtur dicendum, si cum teste digno, & teste minus digno concurrerent aliae coniecturae, & indicia de crimine perpetrato; tunc enim indicia alia testimonium testis minus idonei coadiuvarent; quod videtur indicari per textum in dicto c. in fidei favorem. ibi: Ac alii circumstantiis sic testificantes falsa non dicere praesumantur. Sed de his amplius agemus in sequentibus.

Socius criminis cum deponit, iurare debet.

Testes vero inhabiles cum admittuntur, sicut ceteri iurare debent de dicenda veritate, ut alibi plene scripsimus.

Sed de socio criminis an iurare debeat, dubitatur: & Marcus Antonius Blancus tracta. de iudiciis, nu. 384. in socio criminis non esse iuramentum necessarium putavit. praevaleat tamen Iulii Clari sententia in pract. crim. §. fin. q. 2. r. versu. quare nunquid dicitur, dictum socii criminis non facere indicium; nisi cum iuramento. deponat. quamvis enim quo ad se ipsum sit reus, tamen dum deponit contra alium, fungitur

vice testis; ideoque non est sibi habenda fides nisi cum iuramento.

Suscipit autem socio criminis iurare quodcumque, siue antequam torquatur, siue etiam iuret praesente ipso contra quem deponit. ita Clarus praecitato loco mihi magis probatur, ut in principio iuret, ut in reliquis testibus observatur; quia cum deponit testis est potius quam reus.

Illa est etiam in hac questione praecipua dubitatio, An huiusmodi testes suspecti & minus idonei cum admittuntur, torqueri debeant, an potius dictis ipsorum sine tortura sit standum. & glossa 15. q. 6. in summa, torquendos autumat, siue sint serui, siue viles persona, vel etiam si sint liberi homines, dummodo sint criminosi & infames, vel obscuro vel ignoti. idem sequitur Hyppolitus Marsilius conf. 109. incipien. Spiritus sanctus. num. 13. 14. & 15. & in pract. crim. §. diligenter. num. 62. & Bartolus in l. cunctos populos. C. de summa trinit. & fide catho. num. 12. eiusdem sententiae esse videtur, siue testes sint infames in fama facti, siue infamia iuris: nam non admittuntur inquit, nisi in subsidium, & cum tormentis. adde Gondissalvum tract. de heret. quest. 13. numero 15. & Iulium Clarum in pract. crim. q. 2. r. versu. sciam etiam.

Equidem tametsi haec sententia vera sit, dura tamen nimis & aspera videtur. & ideo crederem hos testes inhabiles indicium facere siue maius siue minus, spectatis personarum qualitatibus, & aliis circumstantiis, etiam si sponte & sine tormentis testimonium dixerint. & plane si testes inhabiles non admittuntur ad testimonium dicendum sine tormentis, facile auerterentur a dicendo testimonio in causa fidei. quare benignior est & fortassis commodior haec sententia, non tamen ambigo quandoque & posse & debere torqueri; quod quando fieri debeat, arbitrio iudicantis relinquatur, spectata testimonii infamium malitia, improbitate, & varietate.

De socio criminis questum est, an ei credi debeat sine tormentis, & Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 2. r. versu. scias etiam, torquendum arbitrat, ut siudem faciat: Cum enim inquit, ex proprio delicto sit effectus infamiae, non debet admitti in testem si ne tortura. idem omnino tenet Hyppolitus Marsilius in d. conf. 109.

Sed magis mihi placet sententia Iacobi Simancae de catho. instit. tit. 64. num. 38. asserentis, socium criminis absque tormentis indicium facere maius aut minus pro personarum qualitate, & criminum & aliarum rerum circumstantiis. verum ex causa torqueri etiam potest, ut proxime dictum est.

Quis autem dicatur socius criminis notatur in cap. negligere 2. quest. 7. & in cap. 1. 14. q. 6. & in c. ita plane. 23. q. 4. & in l. comparietatem. C. ad leg. Flavianam de plagiaris, & in l. quoniam liberi. C. de testibus. ubi late glossa, Cynus, & Salycetus, & Archidiaconus in cap. quicumque. de heret. lib. 6. verbo, fautores, versu. nec te moueat. Ex his colligo primum, socium siue participem criminis dici posse eum, qui committit aliquod crimen cum illis, cum quibus habet societatem, cap. ita plane. 23. q. 4. ibi: Ita plane si sociatur quis malis, ideo, si mali aliquid cum eis committit, item socius delicti dicitur, is qui parti-

An testis inhabilis torqueri debeat.

Socius criminis, an credatur sine tormentis.

Socius criminis quis dicatur.

particeps est eiusdem infectionis, ut praecitato loco Archidiaconus scripsit. & qui delinquentibus fauent, participes & socii criminis vocantur. ut patet in praecitatae iuribus, glossa quam laudat Salycetus in d. l. quoniam liberi. C. de testib. ait non omnes criminosos appellari socios criminis, sed illos tantum, qui eiusdem delicti numero fuerunt socii, ita quod absolutoria lata pro uno, prodest alteri: vel condemnatoria quale quale ei parit praedictum. Recte tamen iudicio nostro, praecitato loco Salycetus addit, idem esse tametsi non sit idem crimen numero, dummodo sit ei connexum, verbi gratia quia sit illius causa vel occasio, quare in causa heresis, qui induceret aliquem, ut alicuius heretici sermonebus interesset, socius criminis esset ei qui praedicaret, cum ei cooperaretur in eo delicto, & causa esset, ut alii inducerentur ad audiendas heretici conciones. Exempla huiusmodi multa occurrere possunt, quae ex praedictis facile intelligentur.

QVAESTIO LXV.

An periuri possint in testes admitti in causa fidei.

Exagesima quinta questio est: Vtrum Inquisitor periuros possit licite admittere, ad testificandum in causa fidei, seu agendum?

Respondemus, quod sic, ubi praesumat quod deponat zelo fidei orthodoxae, ut patet in c. Accusatus. §. licet, de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Licet vero periuri a testimonio etiam post poenitentiam repellantur: si tamen ii, qui coram Inquisitoribus iurantes tam de se, quam de aliis super facto heresis dicere veritatem, eam celando deierent, & postmodum velint corrigere dictum suum contra se, ac alios complices deponendo: cum crimine huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicibus appaerit tales non animi leuitate, aut odii fomite, seu corruptione pecuniae, sed zelo fidei orthodoxae dictum suum velle corrigere, ac modo (quae prius tacuerant) reuelare, in favorem fidei; (nisi aliud obstitat) stari debet tam contra se, quam contra reliquos attestantibus eorundem.

Regulare est tamen in aliis, quod potius statur primo dicto, quam secundo. de hoc Archidiaconus ibi in glo.

COMMENT. CXIII.

De periuris testibus quid sciendum.

Periurus cur repellatur a testimonio.

De periuris eadem sepe dicimus, quae superiori commentario tradidimus de testibus in habilitate. verum in dicto cap. in fidei favorem. de her. lib. 6. nulla sit de testibus periuris mentio: eorum, n. paulum diversa consideratio habenda fuit.

Emerici vero axioma de testibus periuris in hac causa tale est: Cum testes periuri praesumuntur zelo fidei dictum suum veritatem, audiendi sunt.

Periurus vero ideo regulariter a testimonio repellitur, ut notant doctores in cap. testimonium. de testib. vel quoniam infamis est, vel quia ineptum censetur il-

lius testimonium, qui vacillat, & de eadem re contraria profert modo aiendo modo negando.

De materia huius questionis agit Locatus in opere iudiciali, & Repertorium Inquisitorum verbo, periurus. Gondissalvus tract. de heret. quest. 13. nu. 12. Tabiensis in summa verbo, Inquisitor. §. 35. Hieronymus Gigas tract. de crimine lesae maiestatis, lib. 2. tit. quomodo, & per quos probetur. q. 11. Iacobus Nouellus, reg. 160. incipiente: Periurus. & alii.

Periuri vero quomodo admittantur in testes in causa fidei, eleganter explicat Gondissalvus d. tract. de her. q. 13. num. 12. quem per omnia sequitur Hieronymus Gigas praecitato loco: quorum haec sententia est: Periuri in hoc crimine ad testimonium dicendum tam contra se, quam contra alios admittuntur, dum tamen ex manifestis appaerit iudiciis, tales non animi leuitate, non odio, non corruptos pecunia; sed zelo fidei velle deponere, aut dictum suum, quod antea in forma testimonij deposuerant, velle emendare, & corrigere, ac quae prius tacuerant, reuelare.

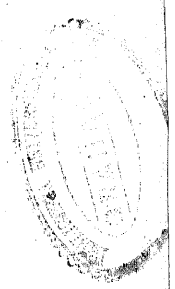
Ut autem periurorum testium dictis fides habeatur, ea concurrere debent quae superiori commentario diximus, quae praescribuntur in dicto c. in fidei favorem. de heret. lib. 6. ibi: Si ex verisimilibus coniecturis, etc. ita Gondissalvus & Gigas praecitatis locis, additque Gigas ibidem nu. 8. & 9. Quod si praedicta coniectura non concurrant de verisimili veritate a periuro dicenda, tunc non est admittendus sine tortura, de quo quid sentiam, paulo antea dixi: quamvis fortassis in periuro maior adsit ratio cur torqueri debeat, quam in aliis inhabilibus.

Regulare est tamen in aliis, quod potius statur primo dicto, quam secundo. Optime insert Emericus hic ex contextu citato, posse testes corrigere dictum suum, si prius deierauerant, & postea ducti poenitentia voluit emendare quod male deposuerant.

Verumtamen dubium erat cui dicto esset standum, primo ne an secundo: & videbatur standum esse primo dicto, iuxta doctrinam Innocentii in c. praeterea. de testibus cogen. tradunt Abbas in c. veniens. §. secundo. de testibus. & Deus qui hanc asserit communem opinionem consil. 174. incipien. In causa falsitatis. num. 7. & consil. 189. & ceteri relati per Ioannem Roiam in singularibus fidei, singula. 194. incipien. Testis, qui in iudicio. in principio.

Ceterum, in causa fidei, speciale est, ut posteriori dicto testimonium stetur, ut vere docet hoc loco Emericus: cuius sententia communi consensu approbatur, quam tenent Archidiaconus in cap. accusatus. §. licet. de heret. lib. 6. relatus apud Emericum supra parte 2. Gondissalvus tract. de heret. q. 13. num. 12. Nicolaus Arelatanus tract. de heret. notabili 13. Ioan. Roias in dicto singula. 194. & alii plerique.

Hac tamen sententia, quod posteriori dicto credatur in causa heresis tunc procedit, quando ex manifestis coniecturis apparet posteriora dicta verisimiliora esse quam prima, testesque Prioribus contraria deponere zelo fidei, non malitia, aut pecunia corruptos: quod apertissime probat textus ibi: Si ex manifestis iudiciis appaerit tales non animi leuitate, aut odii fomite, seu corruptione pecuniae, sed zelo fidei orthodoxae dictum suum velle corrigere. Nisi enim haec indicia appaeruerint, ex quibus ostendatur

Cui dicto standum in causa fidei, an primo vel secundo.

datur posteriora dicta veriora esse, Prioribus de-
positionibus erit standum, ita Couarruias lib. 2. varia.
resol. cap. 13. num. 9. & Ioannes Roias sing. 206. in-
cipien. Testis qui contra.

Sententia de
reuoacão pri-
mo dicto et
procedit, cũ
dictu fuit co-
tra quolibet.

Rursus, hac sententia de reuocando primo dicto, et
de fide adhibenda secundo, non modo procedit quando
deponentes testificantur contra se, & contra compli-
ces suos; quod apertissime indicat præcitatus textus
in dicto c. accusatus. §. licet, de hæret. lib. 6. sed etiam
cum deponunt simpliciter contra alios quoslibet. ita
videntur velle, ex quo indistincte loquuntur, Zanchi-
nus tract. de hære. cap. 14. nu. 5. Repertorium Inqui-
sitorum verbo, testes. §. sed ponamus. & Arclata-
nus præcitato loco, contra quam velle videatur Co-
uarruias lib. 2. varia. resolutio. cap. 13. num. 9. ubi
dicit, non temere Romanum Pontificem commemo-
rasse, testimonium ibi exhiberi à testificante contra se
ipsum & criminis socios, cum maxima sit veritatis
presumptio propria culpa cognitio, & eius apud iu-
dicem professio.

Opinio Co-
uarruiæ re-
iecta.

Verum, dico quod cum hoc sit fauore fidei conce-
sum, & fauor fidei equaliter reperitur tam in testi-
ficante contra se & complices suos, quam contra quos-
libet alios tertios delinquentes profecto in omnibus
hac sententia locum habebit. Rursus, textus etiam
in dicto §. licet, satis indicare videtur hanc sententiam
contra Couarruiam, dum ait: Stari debet tam con-
tra se, quam contra reliquos attestationibus eo-
rundem: Nam dum, reliquos, dicit Romanus Pon-
tiffex, omnes complectitur. l. cum optio. ff. de optione le-
gata. ibi: Reliquorum appellatione omnes ad
Mauium pertinent.

Secundo di-
cto quando
nō fecit in
causa fidei.

Postremo, præfata sententia de stando secunda de-
positioni, vera est, cum quis in secundo dicto reuelat
hæresim & delictum: secus si negat, cum prius de hæ-
resi deposuisset, ut si quis prius dixisset in iudicio,
Bucerum negasse purgatorium; deinde vero hoc re-
tractasset: quia hoc casu priori dicto stabitur, non se-
cundo. Repertorium Inquisitorum verbo testes. §. sed
ponamus. & §. seq. & Zanchinus tract. de hæret. cap.
14. num. 5. ubi pulchram huius dicti rationem af-
ferunt: quoniam ex quo alloqui potuit reum, præsu-
mitur corruptus & subornatus, ideoque primo dicto
erit standum.

Illud tamen verum est, ob reuocationem non nihil
priori testimonio detrahi: quod quantum sit, arbi-
trio iudicantis relinquatur. talis autem testis velut
falsus puniendus videtur: de cuius pœna alibi scrip-
psimus. & Repertori & Zanchini sententiam sequi-
tur Couarruias lib. 2. varia. resolutio. cap. 13. num.
9. quibus libenter subscribo, in quo prudentissime
animaduertendum est, ne ob huiusmodi reuocationes
delictum hæresis impunitum quandoque relinquatur.
vide ad hanc materiam, si plures desideras Felinum
in cap. cum in tua. de testibus. Alciatum tracta. de
presumpt. regula 2. presumptione 29. & Albertini
in cap. I. de hæret. lib. 6. quæst. 16. num. 72. & multi
sequunt.

Q V A E S T I O LXVI.

An infames & criminosi in testes re-
cipi valeant in causa fidei.

Exagefima sexta quæstio est: Vtrum In-
quisitor infames & criminosos, aut ser-
uos contra dominos, possit licite ad-
mittere ad agendum, seu testificandum
in causa fidei?

Respondemus q̄ sic: vnde Archid. in c. Accu-
satus. de hæret. lib. 6. in §. licet. super ver. exceptum.
dicit ita: Tanta est labe criminis hæresis, quod
ad eius accusationem etiam serui aduersus domi-
nos, & quilibet criminosi, etiam infames aduer-
sus quemlibet admittuntur, ut 2. q. 7. §. huic op-
ponitur. Ad idem ea. q. cap. Pagani. §. in hoc, & §.
sed quaritur. & extra de simo. c. Si dominus. & c.
Tanta. Et idem est in aliis criminibus exceptis,
scilicet in simonia, in sacrilegio, et in crimine læ-
sæ maiestatis. 2. q. 3. Sanc.

De criminosi satis etiam in c. In fidei. de hæ-
ret. lib. 6. ubi participes et socii criminis admit-
tuntur, ut dictum est supra q. 64.

De infamibus etiam patet: quia periuri de iu-
re sunt infames, et tamen periuri admittuntur, ut
patet in cap. Accusatus. §. licet. et dictum supra
quæst. proxima.

COM M E N T. CXV.

Q Væ ad hanc quæstionem spectant abunde sunt
à nobis exposita supra super q. 64. & 65.
quæ propiterea non erunt amplius hoc loco inutiliter
reperenda. interim videto Zanchinum tract. de hæret.
cap. 13. & Bernardum Comensem in Lucerna Inqui-
sitorum, verbo, testis. §. 18.

Criminosi autem testes & quilibet inhabiles in hac
causa admittuntur ad testimonium dicendum, siue a-
gatur contra Sæculares siue contra Regulares, v̄ opti-
me notat Panormitan. in cap. licet. Heli de simo. nu-
me. 20. super glo. in verbo, indifferenter.

Quod vero Eymericus scribit hic ex sententia Ar-
chidiaconi, videlicet in detestationem huius crimi-
nis etiam seruos admitti ad testificandum contra do-
minos, verisimum est, præsertim in defectum aliarum
probationum.

Ceterum obseruandum est plerumque seruorum,
immo quidem & famulorum dictis modicam fidem esse
adhibendam, cum dominis suis insensissimi esse soleant.

Iam non solum serui contra dominos admittuntur,
sed etiam cum opus est aduersus eosdem dominos, im-
mo quidem & aduersus extraneos torquentur, v̄ Sa-
lycetus & alii optime scripserunt, in l. i. c. de quæst.
per textum ibidem cuius hæc sunt verba: Quæstio-
nem de seruis contra dominos haberi non oportet,
exceptis adulterii criminibus; item fraudati
census accusationibus, et crimine maiestatis, qđ
ad salutem principis pertinet. hæc ibi. Adde Ioan-
nem Roiam singul. 183. incipien. Seruus non est tor-
quendus. & Simancam de catho. instit. tit. 6. 1. de ser-
uis. num. 13. & Panormitanum in cap. cum in contem-
platione. in fine extra de reg. iuris.

Q V A E S T I O LXVII.

An inimici capitales admitti possint
ad testificandum, &c.

Serui in hac
causa contra
dominos tor-
queri possunt.

Sexage-

Exagefima septima quæstio est: Vtrum
Inquisitor inimicos capitales alicuius
delati possit in causa fidei ad tes-
tificandum, seu agendum admitte-
re contra illum?

Respondemus q̄ non: unde Archid. in c. Accu-
satus. §. licet. de hære. lib. 6. super ver. exceptum.
præmissis quo modo in crimine hæresis, & aliis
criminibus exceptis admittuntur ad testificandū,
agendum serui contra dominos suos; & crimino-
si, & infames, contra quemlibet, ut habitum est su-
pra quæst. proxima dicit Host. sic: non tamen intelli-
gas, quod in hoc crimine inimicus capitalis ad-
mittatur ad accusationem, 3. q. 5. c. 2. & de simon.
Licet Heli. in fi. & c. Per tuas.

De hoc satis notat Host. in summa. de accus. §.
quis possit. Et Archid. in c. Vt officium. §. uerum.
de hæret. lib. 6. super ver. testimonium. in fi. dicit sic:
Debent etiam Inquisitores per se, inquirere de
inimicitia testium, cum is, contra quem inquiri-
tur, de talibus nequeat diuinare quid quisque di-
cit. Quia ubi potest testibus graue periculum im-
minere, testium nomina delato non publicantur,
ut in c. Statuta. de hæret. lib. 6. Idem dicit domi-
nus Guido Fulcodius, post Clemens iii. in fine il-
larum, 15. quæstionum, quas fecit ad Inquisitores.

COM M E N T. CXVI.

Institutum
EymERICI in
hac quæstio-
ne.

IN hac quæstione Eymericus vnam proponit exce-
ptionem in hoc crimine, quæ obuii possit aduer-
sus testes, videlicet, Inimicitiam capitalem: hæc enim
testem repellit prorsus in hoc tribunal.

Optimo autem consilio de hoc diserit auctor hoc
loco: nam cum in superioribus docuisset, testes inhabi-
les in hoc crimine fauore fidei admitti ad testifican-
dum, dubitari poterat, an etiam inimici capitales ad-
mitterentur.

Iura quibus vitur auctor, optime probant suam
sententiam, quæ vera est, & communis, sancitaq; iam
olim duobus illis sapientissimis prælatorum concilijs
Biterrensi, & Narbonensi, in quorum illo cap. 13. ita
scriptum est: Illis tantum exceptionibus fidem tes-
tium euacuantibus in totum, quæ non ex zelo iu-
stitiæ, sed de malignitatis fomite procedere vi-
deantur, ut sunt conspirationes, & inimicitia ca-
pitales. hæc ibi in Narbonensi vero cap. 25. ita: Illis
tantum exceptionibus, fidem testium ex toto euac-
uantibus, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de mali-
gnitatis fomite procedere uideantur, ut sunt con-
spirationes & inimicitie capitales. hæc ibi. concor-
dat rex. in cap. repellantur, in cap. meminimus, & in c.
cum oporteat. de accusa. & in c. si testes. 4. q. 3. & ali-
bi spe. tradit Gondissalvus tract. de hæret. q. 13. nu.
13. & ceteri quos retuli supra in hac 3. parte titu. de
defensionibus reorum. nu. 118. vbi pauca quadam di-
xi de capitali inimicitia, quæ ei instituto conueniebāt:
nunc vero cetera sunt tradenda quæ & cognitum neces-
saria, & vsu sunt frequentia.

Iura de répel-
lendis inimi-
cis à testifi-
cando.

Inimici mul-
tum nocere
possunt in hoc
crimine.

Nusquam autem reis magis nocere potest inimici-
tia testium, quam in hoc tribunal, cum ipsis nomina
testificantium non aperiantur, sicut in aliis delictis fie-
ri iure solet, & ob id Eymericus hunc locum de cogno-
inter-

scendis inimicis capitalibus egregie tractauit 3. par-
tu. 118. & seq. præscribens modos varios, quibus In-
quisitores intelligant, an testes inimici sint reo nec ne.
Causas uero ex quibus inimicitia talis oriatur, pau-
cissimas tradidit auctor præcitato loco. cæterum cum
ea res sit magni ponderis in hac causa, v̄ lectoribus
plenius satisfaciendam, visum est nec indecens nec inuti-
le, referre hic ex variis locis, & iurisperitorum re-
sponsis causas, ex quibus iuste credantur capitales ini-
micitia oriri, ut cum cognita fuerint, testificantium di-
cta repellant.

Sunt qui dicant iudicium arbitrio esse relinquen-
dum definire quæ inimicitia dicantur capitales: pro-
pterea q̄ à iure nominatim cause præscriptæ nō sunt.
Fely. in c. cum oporteat. de accusa. nu. 5. Maria. Soc.
in c. repellantur. nu. 13. & Grammaticus consil. 57.
incip. In causa mihi transmissa. nu. 9. quos alii re-
centiores sequuntur. Verum ne de nouo arbitrari o-
porteat, ac ne in arbitrando propter humanam fragilita-
tem in re tam graui decipiamur; tutius erit in hac re
aliorum arbitrium sequi. quanquam non diffitear hæc
facultatem non esse iudici denegandam, cum possint oc-
currere casus, ex quibus oriuntur inimicitia, quos alii
non dum prouiderunt.

In Hispania legibus septipartitis nominatim tra-
duntur cause plurimæ, ob quas unus in alterum iure
dicere testimonium prohibeatur. nam in l. 22. par. 3.
titu. 16. sapientissimè, & prudentissimè ita scriptum
est: Malquerencia mueue a los omes muchas ve-
gadas de manera que maguer son labidores de la
verdad que non la quieren dezir ante dizen el
contrario. E por ende defendemos, que ningun
ome que sea omiziado con otro de grand enemi-
stad que non pueda ser testigo contra el en nin-
gun pleyto si la enemistad fuere de paciente que
le aya muerto, o que se aya trabaiado de matar a
el mismo, o si le ouiesse accusado, o enfiado so-
bre tal cosa que si le fuera prouado ouiera de re-
ceblir muerte por ello, o perdimiento de miem-
bro: o echamiento de tierra, o perdimiento de la
mayor partida de sus bienes. Ca por qualquier
de estas maneras, que aya enemistad entre los omes
non deuen testiguar los vnos contra los otros en
quanto la enemistad durare. hæc tenus ibi.

Quorum verborum hæc est sententia latine: necum-
que reddita. Prohibemus ne quisquam, qui magnâ
gerit cum altero inimicitiam, contra illum in ali-
qua causa possit esse testis: ut si inimicitia sit con-
tracta ob consanguineos occisos: aut quia testis
conatus est occidere eum, contra quem vult testi-
ficari: uel accusauit eum de delicto, quod si fuisset
probatum, sequeretur uel mors, uel membri ab-
scissio, uel exilium, uel amissio maioris partis bo-
norum; nam ob singulas ex causis prædictis non
potest unus contra alterum esse testis, durante ini-
micitia, ac talis quidem est legis sententia.

Prima ergo causa capitalis inimicitia oritur con-
tra cum qui occidit consanguineum meum, ita Bart.
in l. 4. §. fm. ff. de adimen. legatis, & Hippolytus Mar-
silius in l. 1. §. præterea. ff. de quæstio. per textum in l.
lex Cornelia. ff. de iniuriis. addit Socinus in cap. re-
pellantur. de accusa. num. 14. non solum esse effectum
mibi inimicum capitalem, qui consanguineum meum
inter-

Quæ inimi-
citia sit capi-
talis arbitrio
iudicantis re-
linqui.

Lege Hispa-
nanotæ cæg
capitalis ini-
micitia.

Legis senten-
tia qualis.

Causæ mul-
tæ capitalis
inimicitia or-
dine relata.

interfecit, sed etiam si tantum dederit operam, ut inter-

3. *Causa.*

Alterca causa capitalis inimicitia oritur, quoties quis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari. Ita docet eleganter Emericus, 3. par. nu. 118. ibi: vel mors fuit intentata. vbi paulo post addit elegantem rationem, cur talis sit a testimonio merito repellendus, ibi: propter quod presumitur.

3. *Causa.*

Tertia causa, que proxima superioris videtur explicatio, oritur ex solis nimis de occidendo, glossa in l. licet, ff. de recept. arbit. verbo, capitales. Alexander consil. 14. incipien. Ponderatis, num. 3. lib. 3. Grammaticus consil. 57. incipien. In causa mihi transmissa, num. 8. Abbas in cap. repellatur, nu. 4. de accusatio. Cardinalis in cap. cum oporteat, de accusatio. quo loco Ioannes Anania num. 7. optime dicit, hoc tunc procedere (secundum Baldum in l. metum, C. de eo quod me. cau. quando is qui minatur aut est potens ad id facendum quod minatur, aut est solitus minas suas executioni mandare, iuxta notata per Doctores in simili in l. 1. C. unde vi. et in l. vt vim, ff. de iust. et iure. quod refert, et sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. preterea, ff. de quest.

4. *Causa.*

Quarto inimicitia capitalis oritur ex insidiis paratis vita eius contra quem is qui parauit vult testificari. glo. in §. inimicitia, verbo, si capitales, insit. de excusa, tuto. Emericus supra 3. par. nu. 118. vers. repellit igitur, ibi: seu ea que sunt ad mortem inductura, atque via, tales enim sunt insidie.

5. *Causa.*

Quinto nascitur ex eo, quod quis accusauit aliquem de causa capitali, vt verbi gratia de homicidio, crimine lesa maiestatis, rapina, crimine nefando veneris, prosteris, adulterio, seu quolibet alio delicto ex quo nascitur infamia, quod si fuisset probatum, imposita fuisset pena mortis, abscissionis membri, aut publicationis omnium, vel maioris partis honorum, aut exilii. Bart. in l. 4. §. ff. de adimen, legatis, glossa in dicta l. 3. verbo, capitales, ff. de recep. arbit. glossa melior, et apertior in d. §. inimicitia, verbo, si capitales, insit. de excusatio, tuto. Abbas in c. accedens, vt lite non contest. et in cap. repellatur, num. 4. de accusat. Zabarella in cap. cum oporteat, num. 12. de accusat. et alii per hos relati.

6. *Causa.*

Sexto oritur inimicitia, que repellit testem quoties, licet non accusauerit aliquem de crimine capitali, deponit tamen in causa criminali contra eum. Abbas Ioannes de Anania, Socinus, et alii in c. cum P. Manconella de accusatio, faciunt tradita per glossam, Bartolum, et Doctores, in l. 3. ff. de testibus, et per Speculam, tit. de teste, §. 1. in prin. adde omnino Grammaticum consil. 46. incip. In causa magni Tristiani, nu. 4. et seq.

7. *Causa.*

Septimo oritur capitalis inimicitia, ex eo quod aliquis eum, qui modo contra se testificatur, detinuit aliquando in vinculis. Felynus in cap. repellatur, de accusatio, nu. 3. versic. adde quod si tenui te. Grammaticus consil. 46. incip. In causa magni Tristiani, nu. 1. et 2. hanc autem inimicitia semper durare presumitur, nisi contrarium probetur, vt docuit Bald. in l. non ignorabit, C. ad exhiben. que inimicitia tunc cresceret vehementius contra carcerantem si in dicta carceratione fuisset incarceratus tortura suppositus, vt idem admonent.

Octauo oritur ex sola iniuriarum prolatione. Baldus in cap. veniens, circa finem de iureiurando. quem sequitur Iason, in l. procuratoribus, C. de procura. Marsilius in dicta l. 1. §. preterea, ff. de questio. vbi ita quandoque iudicatum fuisse testatur idem Marsilius consil. 3. incipien. Saepe ac saepius decreuit Thomas Grammaticus voto 6. incipien. In causa excellentis Comitum, num. 4. et 5. et alii, quos prudens omitto. exempla talia esse possunt: appellare virum coniugatum corutum, siue uxorem eius meretricem: item si quis virum honestum dixerit, ebrium: monachum dixerit, apostatam a sua religione: presbyterum dixerit, simoniacum: aduocatum appellauerit, impostorem: procuratorem, canillatorem: iudicem, acceptorem personarum: tabellionem, falsarium: mercatorem, monetarium, seu pecunias vendentem, et his similia: atque, vt vno verbo dicam, verbum iniuriosum dicitur, cum siue in genere, siue in specie delictum aliquod commissum, licet commissum non sit, alicui impropertatur, ut notant Bartolus, Baldus et communiter Doctores, in l. 3. ff. de liberis, et posthumis. Faber, Arretinus, Ioannes de Platea, et alii, in §. 2. instit. de iniuriis.

Sed in hoc multum considerare oportet personas inter quas conuicia sunt prolata: persona enim viles, et infames, quemadmodum parum curant honorem, ita quoque facile ad proferendas iniurias prorumpunt, quarum etiam facillime obliuiscuntur, et mox reconciliantur: quod vtilibus feminis solet frequentissime contingere: nobiles autem et ingenui non sunt ita iudicandi: ac inter hos verè dixeris, ob conuicia oriri inimicitias capitales.

Rursus, plurimum consideranda est Prouinciarum et ciuitatum consuetudo: sunt enim quedam iniurie in vna Prouincia, que in alia non solent pro conuiciis accipi. Nunquid autem iniuria fiat dicendo alicui; mentiris, tradit Bart. in l. si quis extraneus, ff. de acquiren. hered. vbi iniuriam fieri dicit. idem sentendum est cui alicui dicitur; tu es spurus, quamuis verè spurus sit. Thomas Grammaticus decis. 37. incipien. Magnificus Carolus, que tamen si quis effugere velit, postquam prolata sunt, obseruet cautelam 39. quam tradit Thomas Ferrarius.

Item oritur capitalis inimicitia, ex eo quod quis alterius uxorem tenet marito inuito reclamante, ac repugnante. Antonius de Butrio, et Baldus, et alii, in c. accedens, el. 2. vt lite non contestata. quos sequitur Marsilius in d. l. 1. §. preterea, ff. de quest. nu. 23. adduntque idem esse intelligendum de eo qui terram alterius tenet quod intellige etiam per vim, vt villas, agros, prata, domos, et similia, ex quorum fructibus commodum suscipiat.

Quod autem de uxore dictum est, idem etiam sentias de sororibus, et aliis feminis nobis coniunctis, quarum honor vel infamia nos plurimum potest afficere, quarum pudicitia si attentata solum fuerit, nobis infertur iniuria, per textum in §. 2. instit. de iniuriis, ibi: Siue quis matrem familias, aut pretextatum, pretextatamve affectatus fuerit: siue cuius pudicitia attentata esse dicitur. hanc ibi. Concordat textus in litem apud Labeonem, §. si quis virgines, ff. de iniuriis. quonia ex his factis inhonestis, et impudi-

Quid dicitur verbum iniuriosum.

Personarum est habenda ratio in conuiciis.

9. *Causa.*

Ex feminari nobis sanguine coniunctarum honore violato, nascitur inimicitia.

Impudicis infamia generatur, et iniuria infertur, et inde inimicitia inter viros honestos, et probos nascitur, l. 1. cum ibi notatis, ff. quibus vt indig. gl. in l. sororem, C. eod. tit. Ioannes Anania in c. cum oporteat, nu. 6. extra de accus.

80. *Causa.*

Item oritur inimicitia capitalis, si quis alteri moueat questionem stans, asserens, videlicet eum esse liberum non ingenuum natum; aut esse seruum, iuxta textum in §. item, insit. de accusario, tur. iuxta glossa si ibidem, verbo, pupillorum, ita Accursius in §. inimicitie, verbo, si capitales, insit. de accusa, tur. argumentum textus in cap. frequens, de restitutio. spolia, glossa in authen. de teste, §. si quis vero, verbo, questionem Bald. in l. athleta, §. dant remissionem, ff. de excusatio, tuto.

81. *Causa.*

Item oritur capitalis inimicitia, cum quis mouet alicui questionem de omnibus bonis, aut de maiori bonorum parte, ita in d. l. 2. pariter, §. tit. 16. quam initio huius commentarii retuli, quod ipsam asserunt etiam multi ex illis, quos adduxi in precedentibus, et Fely. in cap. quodotes, de testibus, nu. 5. et Panormitanus in cap. 1. nu. 3. de iudiciis, idem Panormitanus, in cap. repellatur, de accusa, nu. 4. Ioannes de Anania in c. cum oporteat, de accusa, num. 6. Alex. consil. 99. incipien. In causa accusatio nis, lib. 1. et alii per hos relati: Huius causa ratio non est difficilis, quoniam ex ablatione, vel retentione aut omnium aut maioris partis bonorum, vita non medio cititer laeditur, quam sine alimentis transigere non possumus: bona enim temporalia vita hominis dicuntur, ut notatur in l. aduocati, C. de adho. diueriud.

Idem sentiendum est, cum questio est de magna pecuniarum quantitate, vt uoluit Bar. in l. 3. ff. de testib. ad quod facit doctrina Baldi in l. pariter, C. de test. vbi causam civilem magnam equiparat cause criminali, quos sequitur Marsilius in d. l. 1. §. preterea, num. 23. ff. de quest.

Idem etiam sentiendum est de spoliatione, aut perditione unius magna rei tantum; hinc enim nascitur inimicitia capitalis, cap. item cum quis de restit. spol. facit cap. accedens, el. 2. ut lite non contestata. tenet nominatim Ioannes Anania in cap. cum oporteat, nu. 6. de accusa.

82. *Causa.*

Item oritur inimicitia capitalis, cum quis offendit alium in persona vel in rebus, de rebus proxime dictum est, de persona id asserit Bal. in l. in his ff. solu. ma. tri. quem sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. preterea, ff. de questio. quod docuit etiam eleganter appositis exemplis Emericus supra 3. par. num. 118. ibi: vel vulnera graua, et lethalia, que tunc in primis procedunt, cum inhonesto modo aliquis corporalem iniuriam perculit, vt si cui pugnus seu alapa sit inflicta; aut fistibus sit pulsatus, seu canna: quod genus iniurie magnam opinionem hominum affert infamiam, et dedecus, per textum singularem in §. 2. instit. de iniuriis, ibi: Cum quis pugno pulsatus, aut fistibus celsus, uel etiam verberatus erit, &c. et docet copiose Antonius Gomez to. 3. varia. resolu. cap. 6. num. 1. et seq.

Idem sentias quoties quis alterum in facie vulnerauit; presertim si turpis in vultu remaneat cicatrix. Alexander consil. 99. incipien. In causa inquisitionis, quem sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. pre-

terea, ff. de questio. Ad hanc non potest esse testis in criminibus exceptis, qui dudum fuerat inimicus, si recenter est reconciliatus, cap. 1. accusatores, el. 1. 3. quest. 5. cuius verba sunt: Accusatores & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem, aut nudius tertius inimici fuerunt: ne irati nocere cupiant, vel laesi se vicisci velint, hanc ibi. vbi id notant Prapostus, et Turrecremata, et Fely. in cap. eamte, de rescri. vers. infidelitas, Alex. consil. 99. incip. In causa inquisitionis, Grammaticus consil. 57. incip. In causa mihi transmissa, nu. 8. Alciatus tract. de presum. regula 2. presumptione 1. Innocentius in cap. cum oporteat, de accusa, Marsilius in dicta l. 1. §. preterea, num. 4. ff. de quest. sequitur Antonius Gomez to. 3. varia. resolu. c. 2. nu. 14.

83. *Causa.*

Item descendentes ab inimico capitali presumuntur etiam inimici, et ideo a testimonio repelluntur, l. athleta, §. dant remissionem, ff. de excusat. tuto, vbi id notant Bald. et communiter Doctores, quos sequitur Anto. Gomez loco proxime citato eademque ratione collaterales vsque ad quartum gradum reputantur inimici, argumentum textus in l. lex Cornelia, §. 1. ff. de iniuriis, et ita tenet Bald. in d. §. dant remissionem proxime citato, et Marsilius in d. l. 1. §. preterea, num. 103. ff. de quest.

84. *Causa.*

Huc spectant que docet Felynus in cap. repellatur, de accusatio, num. 4. versic. item adde dum ait: Si ego contraxi inimicitiam cum uno de una familia, presumitur quod omnes de familia sua sint mihi inimici vsque ad quartum gradum inclusi, et uoluit Bald. in l. si ualidus, el. 1. in tit. si de feudo fuc. contro. hanc Fely. tenet quoque Angelus consil. 248. incip. In splendidissima ciuitate. et Alexander de Imola consil. 24. incip. Animaduertis his, lib. 2. et Grammaticus consil. 13. incip. In causa istorum.

Item presumuntur inimici mei qui cum meis inimicis commorantur, et propterea a testimonio merito repelluntur, cap. accusatoribus, 3. q. 5. vbi Geminianus, et alii, et cap. repellatur, et c. cum oporteat, de accusa, hinc amicus inimici mei non admittetur ad me accusandum, neque ad testimonium contra me dicendum, presertim si cum meo inimico sit magna iunctus amicitia, vt praeteritis locis plene notatur, id ipsum sentias de eo, qui fecit (vt nobis loquuntur) parentelam seu confederationem cum inimico meo capitali, vt uoluit Bald. in l. liberi, C. de inoffi. testa, ubi de hoc copiose agitur per Doctores.

85. *Causa.*

Idem locum habet in eo qui contrahit amicitiam cum meis inimicis: is enim inimicus meus rectè dicitur, ut laudè et verè probat Thomas Grammaticus consil. 24. incip. Et quia nihil ita, nu. 6. vol. 2. et Ias. in l. liberi, C. de inoffi. testam.

86. *Causa.*

Tandem non ineptè quis dicat eos esse inimicos censendos, et propterea fortassis a testimonio repellendos, qui sunt de aliqua familia, seu factione alteri familiae, et factioni contraria, quales sunt Guelphi, et Gibellini in tota Italia, et in singulis ferè urbibus est vna aliqua familia potens, et nobilis alteri contraria; nam horum testimonium mutuo contra se non esset foredè facile admittendum, Baldus in lege vnica, C. de rapt. virgin. quem sequitur

sequitur Ioannes Rojas singulari 200. incipit. Testis inimicus, nu. 8.

Verum in hac parte multo iudicio opus est: nam si testes spectata essent virtutis & probitatis, etiam in his praedictis talis sinistra suspicio cessaret, quamvis in aliis multum esset consideranda: solent enim saepe homines ex huiusmodi familiaribus & factionibus vehementer inter se inimici esse: in aliis vero iam penitus ista cessant, quamvis aliquando inimicitia intercesserit.

Atque ex his & aliis huiusmodi causis arbitrio iudicantis prudenter cognoscendis inimicitia capitalis dicitur oriri, quae ubi probata fuerit, testem repellit, ut paulo post dicam.

Superiores causa inimicitiae quando procedant.

Tam superiora locum habent etiam si inimicitia contraxerit culpa eius contra quem deponitur, ut scribunt communiter Doctores in dicto c. repellantur. de accusatio. glossa singularis in d.l. athleta. S. dat remissionem. ff. de excusatio. tuto. quam sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. c. 12. nu. 14. vers. quod etiam extendit.

Item habent locum: quoties subest causa inimicitiae, unde verisimiliter oriri possit, quamvis testis dicat & asserat se non esse inimicum. Innocentius in c. cum 1. & A. de sentent. & re iud. Bar. in l. 1. ff. de his quibus ut indig. Abbas in c. repellantur. de accusatio. & alii, quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolu. c. 12. num. 14. & Grammaticus voto. 24. incip. In causa Nicolai. nu. 1.

Quando testis superioris causae inimicitiae.

Superiora tamen omnia axiomata de inimicitia bifariam potissimum limitantur. Primo quoties reconciliatio inter inimicos intercesserit, antiqua & bene fundata, quando autem intercessisse dicatur: arbitrio iudicantis relinquitur: nam tunc cum cesset inimicitiae causa, cessat etiam ratio, ob quam repellit testes debeant, argum. tex. in l. 3. §. si. & l. seq. ff. de adm. leg. ubi Bar. & communiter Doctores.

Rursus non procedunt quoties inimicitia esset dolo procurata & fraude. eo enim progressa est humana audacia, ut saepe homines cum intelligunt in aliquo gravi delicto aliquem posse contra eos testificari, fraudulenter prius quae sita causa cum eo rixantur, eique sponte iniuriam inferunt, ut postea eum repellere a testimonio possint; & ita liberentur a crimine, quod re vera commiserunt. nam hoc casu non debet talibus sua fraus patrocinari: neque talis offensus poterit admitti in testem contra offensorem. ita Bar. in l. 1. §. cu quis. ff. de questio. Bal. in l. sed & si quis §. illud. ff. si quis cautio. Iacobus de sancto Georgio in l. 3. ff. de testibus, & alii quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolu. cap. 12. num. 14. vers. item etiam limita.

Quid observandum in causis inimicitiae capitalis.

Denique admonere in superioribus causis, ac etiam in aliis, ex quibus inimicitia capitalis oriri solet, multum esse considerandam personarum qualitatem: saepe enim contingit, ut illa causa, quae sufficiens est ad producendam inimicitiam capitalem inter aliquos, in aliis non sufficiat, contra vero sunt multi ita suapte ingenio iniqui & malevoli, ut ex levi causa ingentes concipiant animo iras adversus alios, quos cum non possint, aut non audeant palam offendere, clam moluntur adversus eos omnia iniquitatum genera. novi huiusmodi multos, & tales in primis reperuntur in civitatibus magnorum Principum, quos interdum alie-

rius felicitas, absque ulla alia causa in inimicitiam committat. atque hoc sit diligentissime in hoc tribunali animadvertendum, haec enim quamvis non omnino repellant testes, tamen diminuent fidem illorum.

a ¶ Dicit sic, non tamen intelligas, quod in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accusationem: &c. Ex hoc Emerici loco intelliges corruptam esse glossam Archidiaconi in c. accusatus. Si tunc verbo, exceptum de haeret. lib. 6. quem hic citat auctor: nam sere in omnibus iudicialibus conditionibus affirmatiue legitur ita: & intelligas, quod etiam in hoc crimine, inimicus capitalis admittatur ad accusationem: nam proculdubio negatiue legendum est ita: non tamen intelligas, quod etiam indicant apertissime textus in hac sententia ab Archidiacono citati, in quibus inimici capitales, & accusare, & dicere testimonium prohibentur.

Ex quibus intelliges fortassis deceptum fuisse Nicolaum Arelatanum tract. de haeret. notabili. 10. incipien. Non ignoras, ubi dixit speciale esse in crimine haereticis, ut inimicus in iudicio cum possit accusare.

b ¶ Idem dicit Dominus Guido Fulcodius, post Clemens Quartus, &c. Hic locus Guidonis Fulcodii, cuius meminit Emericus valde est insignis in hac causa, legiturque in q. 15. cap. 17. ubi cum praemisisset diligenter esse testes interrogandos, & inquirendas ab eis causas dictorum, seu depositionum, subdit in haec verba: Et hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis, contra quos inquirunt, praeccluditur via iuris in notitia testimonii, & reddendis interrogationibus prout in iure fieri consuevit: & quanto magis eis praeccluditur, tanto sollicitudo maior vobis incumbit: adeo quod etiam de inimicitia testimonii per vos debetis inquirere, cum non possint alii diuinare, & nisi testes plene & plane in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, uel differre sententiam, quam damnare, haecenus ille.

Locus Archidiaconi relictus.

Testimonium haereticorum non admittitur secundum auctores.

Et quamvis legibus civilibus quandoque liceat haereticis testimonium ferre inter catholicos, ut in contrariis & vltimis voluntatibus, ne probationum usus angustetur, ut in d. l. quoniam. C. de haeret. at sacri canonum praevaleant, quibus cautetur ne eorum testimonium recipiatur, sunt enim excommunicati, cum quibus omne commercium est catholicis interdictum, omnisque communicatio prohibita. cap. excommunicamus 1. & 2. extra de haeret. hinc legimus in Concilio Tolitano IIII. quod refertur in cap. non potest 2. q. 7. haereticos ad testimonium admitti non debere, quamvis dicant se esse Christianos. tradit glossa in c. si haereticus. 2. q. 7. Repertorium inquisitorum praecitato loco. Zanbinius tract. de haeret. c. 13. nu. 2. & alii.

Sed nec novo iure civili haereticorum testimonium admittitur in ulla causa, neque civili neque criminali: nam Fredericus Imperator in l. Catharos. ita sancivit: Nec ad publica officia seu consilia, uel ad aliquos eligendos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. haec ibi. & habetur in authent. credentes. C. de haeret. tradit pulchre Conradus Brunus lib. 5. de haeret. c. 10.

In quibus delictis admittatur.

Placet tamen Iasoni & Alciato in l. 2. C. de sum. T. rinit. quos refert et sequitur Conradus Brunus praecitato loco, haereticorum testimonium admitti posse utraque parte approbante, uel cum haereticum rem a se gestum explicare, adhibitis tormentis, uel cum testificentur in causis grauioribus, ut haereticis, simoniae, sacrilegii, lesae maiestatis, ex parte anona. sequitur Simon de cath. inst. tit. 64. nu. 43. ubi addit, his casibus haereticis credi, si verisimilia dicant, uel sint plures numero, & haecenus de primo capite.

An in causa fidei haereticus testificetur contra fidelem.

Quantum vero ad secundam partem spectat, An in causis fidei possit haereticus dicere testimonium contra fidelem, aut etiam pro fidei. Emericus aperte fatetur hoc loco eius testimonium neque contra, neque in fauorem esse audiendum. & qui huius dicti duo sunt partes, ut omnem dubitationem procul amoveamus, singulatim de utraque est agendum. tota vero difficultas consistit in ea parte qua dicit, Testimonium haereticum non valere contra fidelem: neque enim video quomodo possit Emericus negare testimonium haereticum admitti in causa fidei contra fidelem, cum de haeretico perinde sit censendum ac de reliquis testibus inhabilibus quos in hoc crimine fauore fidei admitti abunde paulo antea cum auctore docuimus.

Testimonium haereticum contra eum qui putatur fidelis, audiendum.

Ergo ita statuamus: Quotiescumque haereticus, aut de haeresi suspectus, uel in carceribus positus, uel alibi exstens alicui fidei, qui pro vero fidei & catholico reputatur crimen haereticis imponit, siue cum dicat esse socium criminis, siue non; profecto huius uocem contemnere non debent inquisitores: sed ad inquirendum secreto accedent, ut intelligant an is fide-

lis qui ab haeretico nominatus est, recte de fide sentiat nec ne. hoc est certum, dictum huius haereticum hoc casu non facere sem plenam probationem, ita ut ad capturam possit deueniri; caeterum saltem ad inquirendum faciet indicium. quod si cum aliis coniecturis verisimilibus, & administris coniungatur, tunc ad caetera parabit viam. nec credo ab hac sententia recedendum, quae magis patet ex sequentibus.

¶ Ne autem descenderet auctor in hanc sententiam plane non video: ex istimo tamen eum ex dicto Archidiaconi, quem hic citat, fuisse deceptum: Archidiaconus enim in c. in fidei fauore. em. dicit, haereticum non testificari contra fidelem: sed ibi in genere loquebatur, iuxta dispositionem textus in l. quoniam. C. de haeret. cuius dictum acceptum eo modo, quo explicauimus in principio huius commentarii, verum est, & eodem modo loquitur Zanbinius tract. de haeret. c. 13. nu. 2. caeterum neque Archidiaconus, neque Zanbinius eo loco addiderunt hanc particulam, quam hic adiecit Emericus, videlicet, in causa fidei: nam tunc proculdubio aliter sensissent iuxta modum a nobis proxime explicatum.

Neque his obstant textus in cap. dubius. de haeret. ibi: Nec eis omnino credendum est, qui fidem ueritatis ignorant. ubi glo. & aliqui doctores sentiunt dubium in fide. siue haereticum testem esse non posse: quoniam responderet illis textus variis esse intellectus, ut constat ibi ex Zabarella, & propterea non debere ad hanc controuersiam dilucendam adduci: aut si de testimonio haereticorum accipiatur, intelligendum profecto esse iuxta ea quae haecenus docuimus, ut sit sensus: haereticis seu aliis infidelibus, quia fidem catholicam non tenent, omnino credendum non est, id est, non est plena fides adhibenda, qualis testibus integris & omni exceptione maioribus adhiberi solet. itaque non dicit textus quod nullo pacto possint ferre testimonium; sed quod eorum testimonium non est omnino integrum.

Intellectus c. dubius de haeret.

Alter pars est: Haereticum testimonium in causa fidei non admitti pro fidei. haec minorum habet difficultatem: haereticum enim testimonium non recipitur ad defendendum aliquem in hoc crimine, contra quam aliqui senserint, ut quaestione sequenti explicabo.

Haereticum testimonium non recipitur ad excusandum aliquem in hoc crimine.

Q V A E S T I O L X I X.

An haeretici contra haereticum testimonium admittatur.

Exagesima nona quaestio est: Vtrum Inquisitor possit haereticum admittere ad testificandum contra haereticum, seu pro eo?

Respondemus quod sic, contra; sed non pro eo. Nam in causa fidei participes & socii criminis in tali casu admittuntur, ut patet in c. In fidei. de haeret. lib. 6. in defectum tamen aliarum probationum, ubi dicitur sic: In fidei fauore, Concedimus, ut in negotio Inquisitionis haereticarum prauitatis excommunicati & participes, uel socii criminis ad testimonium admittantur, praesertim in probationum aliarum defectum contra haereticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum.

Relat. supra pag. 105.

si ex uerisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum (tam deponentium, quam in eorum contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circumstantiis, sic testificantes falsa non dicere presumantur.

Ad hoc est Archidiaconus in c. alleg. in glos. COMMENT. CXVIII.

De sunt assertiones: prima est, & alere testimonium heretici contra hereticum: altera est, In eius fauorem non admitti.

Heretici contra hereticum valet testimonium.

Quantum ad primam assertionem pertinet, optime probat eam Emericus ex c. in fidei fauorem. de heret. lib. 6. pr. seruium ex illis verbis: Et participes uel socii criminis ad testimonium admittantur, nisi si participes, uel socii criminis sunt, ita uel heretici sunt, uel heretici esse presumuntur, aut saltem de heresi suspecti. Rursus, cum Iudaeus in causa heresis fauore fidei positi dicere testimonium contra Christianos, contra Christianos. de heret. lib. 6. & dixi plene supra par. 2. super dicto c. contra Christianos. sane & hereticus etiam poterit testimonium ferre, cum nulla commoda diuersitatis ratio afferri posse uideatur.

Hanc etiam assertionem non inepte probat ratio textus in l. quoniam. C. de hereticis. ibi: Inter se autem hereticis, uel Iudaeis, ubi litigandum existimauerint, concedimus sedus permixtum, & dignos litigatoribus etiam testes introducere. haec ibi. sed in terminis propriis huius questionis rem definiuit Federicus Romanorum Imperator in l. Catharos. §. 6. relata in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis in hac uerba: Adiciamus insuper, quod hereticus per hereticam conuinci possit. haec ibi. & tenet etiam Lucas de Penna in l. Keterani. C. de Keteranis. lib. 12.

Ceterum, quae de testimonio hereticorum hoc loco traduntur, accipienda sunt iuxta ea quae copiose scriptum super q. 64. huius 3. partis. neq; Federicus hic contrarium disponit, uerum est enim hereticum per hereticam conuinci posse concurrentibus omnibus illis quae praecitato loco tradidimus.

Cur heretici testimonium in fauore heretici non recipiatur.

In altera assertionem maior est difficultas: Cur uideantur heretici testimonium non recipiatur in fauore hereticorum, siue in reorum defensionem: aequitas enim contrarium suadere uidetur, ne scilicet facultas probandi suam innocentiam reis auferatur. atque ita uoluit Felynus in c. de cetero, de testib. quem refert & sequitur Gulielmus Benedictus in c. Raynutius. de testa. in parte, qui cum alia. nu. 250.

Verumtamen quidquid illi dixerint, contraria sententia uera est: nam non est credendum eis qui fide Deo datam uolunt, quis enim credat fidele esse futurum testimonium eius, qui in Deum extitit infidelis. c. non potest. 2. q. 7. & docet Simancas de catho. instit. tit. 64. num. 45.

Haec autem sententia de non recipiendo testimonio heretici in defensionem reorum huius criminis, locum etiam habet & in aliis infidelibus, quibus ob eandem rationes credendum non est.

Cur non creditur hereticis pro hereticis testificantibus.

Sed quae est ratio cur credatur hereticis deponentibus contra hereticos, non autem in fauorem hereticorum, cum potius non delicta, quam delicta praesumi debent, & uiget plane difficultas: sed crederem id propterea fuisse sancitum, quoniam cum hereticus, aut alius in-

fidelis excusat hereticum, aut de heresi suspectum, in odium fidei nostra id putatur facere, ne delicta contra nostram religionem commissa puniantur: quae suspicio cessat cum deponit de delicto. credo hanc esse uiam & ueram rationem; neminem enim uidimus haec tradentem.

Addit Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 45. q. licet nullo modo credendum sit hereticis, hoc fallit, cum forte tormentis fatigati, oculum aliquid, & reipublica uile praestiterint: quod libenter admitto.

Sed hoc praeterca libenter adiungerem, q. si quando quae ex uerisimilibus coniecturis heretici aliquem excusantes uera dicere uideantur, sane in fauorem ueritatis non putarem omnino iniquum eorum uoces audire: ueritatis enim sanior magnus est, eiq; semper debet esse locus. l. Imperatores. ff. de probatio. & ueritas opinioni est preferenda, iuxta notata per Bartolum, & Aretinum in l. is qui putat. ff. de acquir. hered. quam ob rem, aliis de Innocentia reorum coniecturis concurreribus, non essent contemnenda hereticorum excusationes, quibus quanta fides sit adhibenda, index magis scire poterit consideratis omnibus circumstantiis. l. 3. ff. de testib. & ad pensae quidem diminutionem horum sola excusationes prodesse possent, non autem ad integram liberationem.

Tunc uero audiendi non essent heretici, infideles alii, aut quilibet etiam catholici, cum prius deposuissent aduersus eum, quem de eodem delicto in eodem iudicio nunc excusant, iuxta id quod diximus supra in hac 3. parte super q. 65. §. postremo praefata sententia.

QVAESTIO LXX.

An vxor, filij, & familiares pro, uel contra delatos de heresi admitti debeant in testes.

S Y M M A R I V M.

- 1 Testes domestici non admittuntur pro delato de heresi.
2 Admittuntur autem contra ipsum, & c.

Septuagesima quaestio est: Vtrum Inquisitor possit admittere ad testificandum pro, uel contra delatum de haeretica prauitate, eius uxorem, filios, familiares, seu de suis aliquos?

1 Respondemus q. non pro, sed contra. Quod a non pro, satis uidetur per c. filii, de haeret. lib. 6. ubi praedicti non admittuntur pro mortuo delato de haeretica prauitate; ubi dicitur sic: Filii uel heredes illorum, qui dum in egritudine lecto decubarent petierunt hereticos consolaturus, ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicque uiam fuerunt uniuersae carnis ingressi, ad probandum quod ipsi defuncti consolationem illam, immo uerius desolationem non sanae mentis effecti susceperint, uel post perditam iam loquelam (cum tamen moris sit, ut dicitur apud eos, quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanae mentis, & memo-

An quando que hereticorum testimonia pro aliquo sint audienda.

Relat. supra pag. 105.

memoriam habeat ordinatam) admitti non debent si dum uiuebant diffamati erant de heresi, uel suspecti: aut legitime confiteri, quod sanae mentis existentes huiusmodi hereticos petierunt. Alioquin admitti poterunt praedicti filii, uel heredes ad probandum praemissa: non tamen per uxores, filios, familiares, uel de suis aliquos, sed per testes alios fide dignos & specialiter fidei zelatores.

Et si ipsi non admittantur pro heretico mortuo, pari forma nec pro uiuo.

2 Quod b autem praedicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum de haeretica prauitate, satis patet, est enim testimonium eorum magis efficax ad probandum.

COMMENT. CXIX.

De non admittendis testibus domesticis ubi dicitur.

Haec quaestio pugnare uidetur cum quaestione 121. nisi diligenter animaduertantur quae super illa tradidimus.

De materia uero huius quaestionis, hoc est de excludendis, aut non admittendis ad testificandum testibus domesticis, agunt Doctores variis locis c. in literis. de testib. l. etiam. C. de testib. l. idonei. & l. testes. ff. de testib. l. 1. §. ad quaestiones. ff. de quaestio. ubi copiose Doctores. Antonius Gomez to. 3. varia. resolu. c. 12. nu. 15. Repertorium inquisitorum uerbo, familiaris. Locutus in opere iudiciali uerbo, domestici. glossa & Doctores in §. pater. instit. de testam. ordinan. Marcus Antonius Blancus tract. de iudiciis nu. 361. & multis sequen. Zanchinus tract. de heret. c. 13. Archidiaconus in c. filii, de heret. lib. 6. uerbo, familiares. Ioannes Roias singul. 198. incip. Testis domesticus. Hieronymus Gigas tract. de crimine lese maiestatis lib. 2. tit. qui accusare possunt, q. 15. idem eodem libro tit. quomodo, & per quos probetur q. 17. Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 46. & seq. & alii quos libens omitto.

Domestici testimonium in delictis exceptis auditur.

Horum sententia est, Testes domestici regulariter a testimonio repelluntur: tamen id fallit in criminibus exceptis, uel in crimine per duellionem, maiestatis humanae lese, & in causa heresis. l. vlt. c. ad l. iuliam maiest. Gondissaluis tract. de heret. q. 13. nu. 11. Bernardinus Diaz regula 746. incipiente: Testis domesticus, in his enim ad testificandum contra consanguineos, affines, & quoslibet familiares admittuntur; idque ob rationem, quam paulo post dicemus.

Num. 1. Testimonium domesticorum non ualet pro reis, & quare.

Quod non pro, satis uidetur, &c.] Haec est prima assertio huius quaestionis, uidelicet, Familiares & domesticos non admitti in hoc crimine ad defendendum reum; & ratio non inepta haec esse potest: nam quemadmodum nemo unquam carnem suam odio habuit, eodem modo nemo putandus est consanguineos suos odio habere: tum etiam quia cum ex hoc crimine infamia in filios descendat, si filii ad testimonium dicendum pro parentibus admittentur, facile ut infamiam suggerent, mentirentur itaq; horum testimonium non inepte in hac causa, pro delatis falsum putatur. quod si nec consanguinei sint, nec affines, sed extranei, domestici tamen, ratione amicitiae et familiaritatis presumuntur non dicere ueritatem, ut a tanto crimine reos possint liberare.

Granius puniendus qui

Ex priori uero ratione illud consequitur, quod prudenter traditur a quibusdam, uidelicet, Granius puni-

dos esse eos qui falsum testimonium dixerint contra consanguineos, quam contra extraneos: tales enim naturae leges uidentur euertere, cum dum consanguineos falso testimonio pulsant, in suam quoque carnem seuire uideantur. Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 49. facit textus in l. capitulum. §. omnia admissa. ff. de penis.

Quod autem praedicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum, &c.] Ratio potissima cur in hoc crimine testis domesticus non modo admittitur, uerum etiam si opus fuerit, compelliatur ad testificandum, ea est: quoniam cum hoc crimen secreto committi soleat, & in occulto, melius per domesticos quam per alios probari potest. l. consensu. C. de repud. cap. tertio loco. de probatio. & ob id Emericus prudentissime addit in fine huius quaestionis, horum testimonium contra reos huius criminis magis efficax esse ad probandum: ac tanto firmiter haberi solet, quanto consanguinei & domestici a suspitione odii longius abesse putantur.

Sed in hac quaestione tota difficultas posita est in cognoscendo qui dicantur domestici & familiares: nam de consanguineis res est apertior, cum ex legibus noscimus qui sint consanguinei, non ita in domesticis & familiaribus, quos qui sint, nulla leges in iure communi, (quod ego sciam) nominatim praescribunt.

In Hispania septipartita lege multi traduntur domestici, quorum propterea testimonia in aliis causis non recipiuntur: nam l. 18. partitae 3. tit. 16. ita scriptum est: En su pleyto mismo non puede ser ningund testigo. otrofisi non puede ser cabido en aquel pleyto testimonio de su fijo, nin de su fieruo, nin de su affortado, nin de su mayordomo, nin de su quintero, nin de su ortolano, nin de su molinero, nin de ome que sea su apaniaguado, e esto es porque non serie guilado, nin derecho de un ome tener logar de su parte, & de testigo. nin otrofisi aquellos q. biuen en su merced, & an de fazer su mandado que podicessen testiguar por el. haec ibi. quibus uerbis multa persona exprimentur, quae appellatione domesticorum & familiarium continentur, quas more nostro explicabimus.

Num. 2. Testimonium domesticorum recipitur contra domesticos in hac causa & quare.

Domestici & familiares q. dicantur.

Doctores quos initio huius quaestionis citauimus in his conueniunt: domestici & familiares seu de domo dicuntur, seruus, colonus, libertus, scriptitius, mercenarius. Speculator tit. de teste. §. 1. uers. item excipitur quod est domesticus. glossa in c. in literis. uerbo, de familia, extra de testibus.

Famulus autem & mercenarius familiaris est, est gratis nobis seruiat, ut uoluit Ioannes And. apud Speculat. loco praecitato, quem sequitur Felynus in c. in literis. de testibus. nu. 1.

Item pater domesticus est filio, & contra, filius patri: item uxor uiro, & de conuerso. Felynus in d. c. in literis. & Antonius Blancus tract. de iudiciis numero 363.

Item latius loquendo familiares dicuntur qui uiuunt (ut cum nostris loquar) ad unum panem & unum uinum. authen. de monachis. §. cogitandum. tales sunt qui uiuunt in communi.

Item dicuntur domestici omnes illi, quibus ratione patriae, uel dominicae potestatis potest imperari, quales sunt qui in domo nostra habitant nobis seruientes. Marcus Antonius Blancus praecitato loco.

additio ad glossam, in §. pater. instit. de testam. ordinã. Bal. in d. c. in litteris. de testibus. Montanus in d. l. 18. partitã 3. tit. 16. de quo vide pulchram distinctionem allatam ab Henrico Boich in d. cap. in litteris. adde ibidem Franciscum Arcinum, & Crottum tracta. de testibus, nu. 104.

Vbi ergo constitit quempia domesticum esse, & alicuius familiaris, is non dicitur testimonium pro accusato de hæresi, nec valebit ad ipsum defendendum.

Domestici testimonium an a reo quãdoque audiatur.
Et quamvis hæc ita se habeant, illud tamẽ putarem in hac causa observandum, qd si persona domestica esset valde digna, ac spectata probitatis, planẽ etiam in hoc crimine non esset penitus contemnendum eius testimonium, ad excusandum reum, iuxta doctrinam Innocentii, Ioannis Imola, & Antonii de Butrio, in d. c. in litteris. de testibus: nam si talis persona esset, de qua non præsumeretur, quod deieraret, tunc eius testimonium recipiendum esset. atq; hoc tunc potissimum locum haberet, si cum huiusmodi teste domestico conveniret alius testis non domesticus, & omni exceptione maior, aut alia indicia de innocentia reorum iuxta doctrinam Marfilii in l. de minore. §. tormeta. ff. de quaestio. vbi plures citat in hac sententiam, quos videto. quanta autem fides his habenda sit, in defensionem reorum, iudex magis scire poterit spectata personarum, et aliorum indiciorum qualitate. l. 3. ff. de testibus.

Q V A E S T I O LXXI.

An testes plures duobus requirantur ad condemnandum quempiam de hæresi.

S V M M A R I V M.

- 1 Duo testes legitimi non singulares de iuris rigore videntur sufficere.
- 2 Ex æquitate tamen in crimine hæresis plures requiruntur.
- 3 Leniores probationes non ad condemnandum, sed ad præsumendum sufficiunt.
- 4 Inquisitoris diligentia defensionum defectum in crimine hæresis supplere debet.
- 5 Quid agendum cum quis per duos testes tantum est conuictus.
- 6 Concordat Guido Fulcodius, Archidiaconus, & Ioan. And.

Eptuagesima prima quæstio est: Vtrum Inquisitor depositione solum duorum testimonium legitimum, nõ singularium, possit licitè aliquem de hæresi condemnare, uel plures quàm duo necessario requiratur? Respondemus, qd quamvis uideantur sufficere duo testes de iuris rigore: quia regulare est, qd in ore duorum uel trium testimonium fiat omne uerbum: 2 Tamen de iuris æquitate non uidetur in hoc crimine duos sufficere, tñ propter criminis immunitatem; in criminibus enim probationes debent esse luce clariores. C. de probat. l. Sciãt, hæresis autem inter maiora crimina enumeratur. 3 Et si dicatur, quod in hoc crimine sufficiunt le-

uiiores probationes, quia leui argumẽto quis detegitur, uerum est ad præsumendum, non autem ad condemnandum: tum propter iuris ordinis in hoc crimine detractionem: In hoc enim ordo iudiciarius in fauorem fidei detrahitur: quia nec delatus uidet testes iurare, nec sibi etiam publicatur, ubi posset eis graue periculum imminere, ut in c. Statuta, de hæret. lib. 6.

4 Propter quod delatus non potest diuinare, sed tenetur ipse Inquisitor per se, & ex officio, de testimonium inimicitia inquirere, & etiam si deposuerit confusè de causa scientiã corũ iterũ interrogare, quod potest facere, extra de testi. Per tuas. & ff. de quæstionibus. Reperi. Nam quanto magis uia defendendi delaro præcluditur, tanto magis incumbit Inquisitori sollicitudo diligentius inquirendi.

5 Vbi ergo inueniantur duo testes concordēs, & legitimi contra quenquam, nec ex hoc uellem eũ de tanto crimine condemnare, sed purgationem, si esset diffamatus, indicere: uel propter uehementem suspicionem dictorum, quæ oritur ex dictis duorum testimonium, ab iurare eum facere: uel quæstionare, seu sententiam differre: nõ enim uidetur tutum ad uocem duorum testimonium hominem bonæ famæ de tanto crimine condemnare: fecus si fuerit malæ famæ.

6 Concordat his Guido Fulcodius, postmodum Clemens Papa iiii. in q. 15. quæstionũ ad Inquisitores. Et de hoc Archidiaconus plenius in c. Ut officium. §. uerum. in prin. de hæret. lib. 6. super uer. testimonium. & in c. In fidei. in fi. gl. illius c. Et Ioan. And. ibidem, & in c. Excommunicamus itaque, extra, de hære. §. ad iudicium. ubi dicitur, quod faciat Episcopus iurare tres uel plures boni testimonij uiros de dicenda ueritate si sciuerint in parochia hæreticos ibi esse.

C O M M E N T. CXX.

Primus omnium, quod ego sciam Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores hæreticæ prauitatis quæst. 15. cap. 18. asseruit, durum sibi uideri hominem bonæ opinionis & famæ ad uoces duorum testimonium de tanto crimine condemnare: eius uerba ita habent: Adeoque non crederem tutum ad uocem duorum testimonium hominem bonæ opinionis damnare, licet: uidear contra ius dicere quia ubi numerus testimonium nõ exigitur, duo sufficiunt. Sed hoc dico, quod duos uix duos iudico, eo qd urgente necessitate legitimæ defensionis ordo truncatur. hæc ille.

Hunc Guidonem penitus sequitur Archidiaconus, in c. ut officium. §. uerum quia. de hæret. lib. 6. relat. supra apud Emericum parte 2. (nam ut obiter illud hic dixerim, Archidiaconus interpretationes suas ad titu. de hæret. lib. 6. ab hoc Guidone Fulcodio paucis additis transcripsit) eidem sententiã subscripsit Hostiensis in sum. tit. de hæret. §. qualiter. uers. ut autem & alii quos paulo post referam. Hos sequitur etiã hoc loco Emericus, quorum sententia nec inepta fortassis est, nec penitus consemnanda, ut ex sequentibus apparebit.

At posteri iuris interpretes audacter ubique de hoc differentes constituunt duos testes sufficere ad quemlibet in hac causa condemnandum. hoc uidetur uelle

Inquisitoris diligentia suppleat defectũ defensionum, &c.

Quis senserit in crimine hæresis plures quàm duos testes postulari.

Duos testes sufficere: in causa hæresis qui dixerint.

uelle non obscure Ioannes Andr. in cap. excommunicamus. 1. §. ad iudicium, ubi uerum adducit eius. §. intel lectum. idem tenet apertius in dicto cap. ut officium. de hæret. lib. 6. & ibidem Geminianus, Francus, Perusinus & alii: & hæc esse communem opinionem fatentur Antonius de Butrio, Ioannes de Anania, & Marianus Socinus & alii, in dicto c. excommunicamus 1. extra de hæret. addit Gondissalvus tracta. de hæret. q. 13. num. 9. hæc sibi uideri ueram opinionem. sequitur Carverius in pract. crim. num. 162. Petrus Godofredus, in l. quicunque. in principio. C. de hæreti. Syluester in sum. uerbo, hæresis. 2. quæstio. 4. Simancas de catho. instit. tit. 5. nume. 7. & 8. idem ibidem titu. 64. num. 36. Ioannes Roias singulari 165. incipiente: Probationes in causis criminalibus. num. 8. & seq. Aegidius Bossius titu. de hæret. nume. 4. Iulius Clarus in §. hæresis. uers. habet etiam Boerius decisione 342. incipiente: Sed quod testes. Antonius Gomez tom. 3. uariar. resolut. c. 12. num. 9. Zabarella in clem. 1. de hæreti. §. uerum. q. 1. nume. 5. Ambrosius de Vignate tracta. de hæret. q. 13. & multi alii, quos longum esset recensere.

Horum omnium sententia communis est & uera: tum quoniam casus hic de condemnandis hæreticis per duos tantum testes non inuenitur exceptus ab illa uulgari & communi regula diuini & humani iuris, In ore duorum uel trium testimonium stabit omne uerbum. Tñ etiam quia non potest uideri denegata facultas defensionis ei, cuius causa tam diligenter tractatur, & in qua tam accurate ante condemnationem omnia expenduntur.

Tum postremo, quia nullo iure id apparet esse constitutum, ut recte multi ex præcatis doctoribus testantur.

Idem tamen admonent, ad hoc ut per duos tantum testes uere probetur hæresis, necesse omnino esse, ut illi sint integri, inconfutabiles, & omni exceptione maiores.

Voco autem testes omni exceptione maiores eos, qui repelli non possunt aliqua exceptione. cap. licet. de testibus. Decius consil. 479. Palacios Rubius in dicta allegatione de hæresi. §. 13. Albertinus tracta. de agnoscent. assert. quæstio. 34. nume. 4. & 5. & ceteri uo uere.

Quamuis autem hæc uera sint, non propterea contemnenda est Emerici sententia, is enim non dicit, nec alii quos sequitur, absolute non sufficere duos testes in hoc crimine: sed durum uideri hominem bonæ opinionis & famæ ad uoces duorum condemnare, cum ei ordo legitimæ defensionis denegatur non publicatis testimonium nominibus. quare eius sententiam illustres etiam Doctores sunt secuti. Albertinus tract. de agnoscent. assertio. quæstio. 34. nume. 3. idem uidetur uelle Conradus Brunus lib. 4. de hæreti. cap. 9. & S. Antonius 3. parte tit. 18. cap. 2. §. 5. & Tabiensis in sum. uerbo, Inquisitor. §. 37. & postremo Ioannes Roias tracta. de hæret. assertio. 4. nume. 103. apertissime scribit contra id quod senserat prius in singulari 165. incipiente: Probationes in causis criminalibus, asserens se non audere in tam graui crimine, in quo trunca est & diminuta reorum defensio; duobus tantum testibus etiam legitimis quemquam condemnare; & per omnia sequitur sententiam Hostiensis, quam pro-

Quales debeant esse testes.

Sensus sententiæ Emerici, & qui fuerint eam secuti.

fuerit Emericus hoc loco. Huic sententiã eo libentius putaret quis subscribendam fore, quò tuior apparet & securior: & sane iustissimum est, ut si homo uideatur spectata uirtutis & probitatis, non condemnetur ad uoces duorum testimonium nisi alia adsint adminicula & indicia; tunc enim condemnari poterit. hoc ipsum dicendum est de homine male famæ, qui duobus testibus legitimis conuictus poterit damnari.

Postremo, ut uo uerbo dicam, in hac re fortassis non esset absurdum dicere, arbitrio Episcopi & Inquisitoris esse relinquendum, quando duo sufficiant testes integri ad condemnandum, quando uero non, quod facile intelligitur spectata tum delinquentis tum testimonium qualitate.

Hoc tamen non possumus diffiteri, liberum esse iudicibus fidei, & ob communem sententiam, & ob iura, duos solum testes idoneos in quauis causa postulantiã, & ob communem etiam usum sacri tribunalis Inquisitionis ad uoces duorum testimonium idoneorum uos huius criminis condemnare. Emerici sententia ualde benigna est, & securã, quæ tunc potissimum non esset contemnenda, quando reus insignis probitatis communiter haberetur, & integra fama, & incorrupta uirtus: tunc enim non esset incongruum, aut differre supplicium donec forte alia accederent comestura, & probationes; aut mitius punire: & hæc etiam ratione uidentur loenti huius opinionis assertores.

Duobus testibus idonei: si quis conuincatur, libere damnari potest.

Q V A E S T I O LXXII.

An ex pluribus testibus singularibus sit aliquis condemnandus.

S V M M A R I V M.

- 1 Nemo ex testibus singularibus etiam cum infamia de hæresi est condemnandus.
- 2 Abiuratio autem & purgatio canonica iudici poterit tali.
- 3 Cardinalis Albanen. in hoc casu sententia.
- 4 Facultas Inquisitoribus data circa Statuta legatorum sedis Apostolicæ.

Eptuagesima secunda quæstio est: Vtrum inquisitor per testes singulares solum, uel saltem cum infamia possit iuste de hæresi aliquem condemnare?

Respondemus qd non; nec per testes singulares solum, nec etiam cū infamia. extra de testi. Tñ litteris, præsertim cum in criminibus probationes debeant esse luce clariores, C. de probat. l. Sciãt cuncti, & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus, de præsump. litteras. 2 Ergo sibi indicatur purgatio ratione infamie in hoc casu: & abiuratio ratione suspicionis uehementis, quæ confurgit ex dictis testimonium. His concordat Guido Fulcodius prædictus in 14. q. de illis 15. quas fecit ad inquisitores, & Archid. in c. Ut officium. in §. uerum. super uerl. testimonium.

3 Est uerum quod in litteris Cardinalis Albanensis sedis Apostolicæ delegati ad inquisitores, de hoc habetur ita: Cum nuper dominus Papa: & infra: Quando uero testes singulares sunt in dictis, tamen concordant in substantia rei, seu in effectu, relinquuntur inquisitoris arbitrio, ut sicut ei secundum Deum videbitur, sic procedat: maxime si fama cõsistat, & idoneitas & fides deponetium cõtra eum, contra quem fuerit inquirendũ. hæc ibi,

Relat. supra pag. 129.

4 De consultationibus uero & consilijs legato rum sedis Apostolicæ in litteris Clementis, Alexã dtri, & Urbani Quarti, Præ cunctis, præmissis multis priuilegijs dicitur sic: Et obseruari omnia statu ra tam per sedem Apostolicam, quàm in concilijs legatorum eiusdem sedis prouide edita, quæ negotium catholicæ fidei tangere dignoscuntur, sicut promotioni negotij, & augmentationi fidei fuerit opportunum. Sequitur infra illa clausula generalis, Plena sit uobis & singulis uestrum præsentium tenore facultas.

COMMENT. CXXI.

Ex hac questione tria potissimum colliguntur axiomata.

Primum est: Per testes singulares nemo est condemnandus.

Secundum est: Neque etiam si infamia cum teste singulari adiungatur.

Postremum est: Cum testes singulares sunt in dictis, conueniunt tamen in substantia rei, seu in effectu, arbitrio inquisitoris relinquuntur, ut sicut ei videbitur, procedat.

Hæc questio partim est facilis, partim uero difficilis, ac ualde controuersa. facilis est quantum attinet ad priora axiomata: longe uero difficilis ob tertium dictum. ceterum ne quid parum explicatum reliquisse uideamur, singula lumine interpretationis illustrabimus.

Quoniamplex sit singularitas.

Sed quod apertius cuncta intelligantur, obseruandũ est, multiplicem esse singularitatem. quædã est obstatiua, alia cumulatiua seu admniculatiua; tertia diuersificatiua. ita Baldus singulariter & uere in c. licet causam, nu. 1. de probatio. & in l. testiu. C. de testibus. nu. 9. et 14. sed copiosius & ceteris apertius Aymon Crauetta in tract. de antiquitate temporis, par. 4. nu. 157. cõ multis sequentibus. & Albertinus in cap. quoniam, de heret. lib. 6. q. 16. nu. 38. cum multis sequen. quo loco recenset plures alias singularitatis species, quas libens omitto.

Obstatiua est, quãdo ex dictis testiu nascitur repugnãtia, aut cõtrarietas, ut cõ unus ait, alter uero negat. Quo casu dictum unius, alterius dictum aut debilitat aut infringit, aut non probant.

Cumulatiua est, cum dictum unius coadiuuat dictũ alterius, ut cum unus deponit de factõ, alter de fama; seu unus de uisu, alter de auditu. & hæc, ut probat Crauetta præcitato loco, semiplenam facit probationem.

Prima est diuersificatiua, ex qua nascitur diuersitas rei in substantia, ut cum unus testis dicit vno loco & tempore quid factum, alius uero alio loco & tempore; quo casu dictum unius non infringit dictum alterius immo coadiuuat & corroborat.

His ita constitutis, primum et secundum Emerici

axioma uerum & communi uoto receptum est, eiusq; doctrina procedit non modo quando testes sunt singulares singularitate obstatiua, quia tunc nulla esse diffi cultas: sed etiam cum sunt singulares, singularitate cum mulatiua, ut ipsomet auctor tradit in secundo axioma te.

Hæc uero axiomata tradidit iam olim ante EymERICUM in hac causa Guido Fulcodius, quem hic refert auctor. nu. 2. in consultationibus ad inquisitores q. 14. in hæc uerba: An autem per testes singulares, & famam, possit aliquis in hoc crimine condemnari, quæri non oportet: constat enim q non, ut extra de testibus, tam litteris, præsertim cum in criminibus probationes esse debeant luce clariore. C. de probatio. l. sciat, & in hoc crimine nemo fit ex præsumptione damnandus: indicetur ergo purgatio, ut ostensum est supra. hæc tenet Guido.

Eandem hanc sententiam proficitur Ioannes And. in c. ut officium. in principio. vers. certum est autem, de heret. lib. 6. & Archidiaconus in c. ut officium. §. uerum quia, de heret. l. b. 6. Baldus in l. ob carmen. §. ff. de testibus. Zabarella in clem. 1. §. uerum, de heret. Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 9. Palacius Rubius in allegatione de heresi. §. 12. Repertorium inquisitorum uerbo, testis. §. an in causa heresis. Albertinus tract. de agnos. asser. q. 34. nu. 9. Iulius Clarus in pract. crimi. §. h. q. 53. vers. dixi etiam. Simancas de catho. instit. tit. 5. l. nu. 3. idem eodem tract. tit. 64. nu. 61. & sequen. Boerius de cõsione 342. incip. Sed quot testes. Marsilius cons. 109. incip. Audito & intellecto. Tarsilius cons. 2. incipien. Et si esse ludæum. l. 4. Denique, ut numerosam aliorum cateruam omittam, idem tradit S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. & Sotus lib. 5. de iustitia & iure q. 7. ar. 2.

Testis uero singularis (ut obiter hoc dicam) proprie & uere is uocatur, qui solus est, nec alium sibi habet in depositione per omnia contestum & concordem, ut optime scribit practica Papiensis in forma oppo. contra testes. uers. sumique etiam singulares. nu. 1.

Ratio autem cur uni testii singulari non credatur, seu in hoc seu in alio quolibet crimine, pulchra traditur à Soto præcitato loco: Nã cõ reus, inquit, sit suæ uitæ, & bonorum possessor, & melior sit conditio possidentis, unius actoris affirmatio non putatur sufficiens ad pellendum ipsum de sua possessione.

Alii hanc rationem adducunt: Si in alijs criminibus testes singulares non probant, multo minus in hoc probabunt, cum in eo ueriores probationes desiderentur. Si quis ergo unum solum testem singularem habeat contra se, propter dictum eius non condemnabitur, sed torquetur, si testis ille fuerit omni exceptione maior, ut supra monuimus super q. 61. & si nihil constetatur, ubi sufficienter fuerit tortus, absoluetur.

Quod si cum teste singulari adsit fama de crimine, quamuis legitime sit probata, non propterea condemnabitur reus, ita ferme omnes præcitati, quod tradit EymERICUS in secundo axioma te, cuius ratio hæc esse potest: quoniam in criminalibus ex pluribus imperfectis probationibus non consurgit una integra, & perfecta probatio, ut colligitur ex glossa in c. ueniens. 1. in uerbo, illorum. & ex notatis ibidem per Antonium de Butrio, & alios extra de testibus. adde Marsilius in Rubrica. C. de probatio. & Iulium Clarum in pract. crimi. q. 63. uers. in scis.

Per unum testem & famã nemo damnã dus.

Quis dicatur testis singularis, & cur cõ nõ credatur.

Qui uero teste conuictur, & infamia laborat, extra ordinẽ puniendus.

Hæc tamen conclusio, quæ & uera & communis est, ut docet Palacius Rubius in dicta allegatione de heresi. §. 12. uera est quo ad penam ordinariam imponendam, non autem quoad purgationem indicendam, uel aliam penitentiam inungendam. Idem tradit EymERICUS hic, nume. 2. & Repertorium Inquisitorum uerbo, testes. §. an in causa heresis. si quis ergo contra se unum bonum testem habeat, & infamia etiam notetur de eodem illo crimine, arbitrio Inquisitoris ple tendus est.

His ita positis, ad postremum axioma accedendum nobis est, in quo uersatur ingens difficultas, & pena inextricabilis controuersa, quæ fortassis egeret Pontificia declaratione.

Quot modis quis possit habere cõtra se plures testes singulares.

Quantum ergo ad id axioma attinet, bisariam potissimum potest quis contra se habere plures testes singulares: Primo, cum duo uel plures deponunt de diuersis hæresibus, item diuersis locis atque temporibus; ut cum, uerbi gratia, unus dicit se audiuisse Lutherum negantem Purgatorium mense Maio: alius uero dicit se audiuisse eundem Lutherum negantem potestatem summi Pontificis mense Aprilis.

Secundo, potest quis habere aduersus se duos uel plures testes singulares de eadem seu eisdem hæresibus deponentes; discordant tamen in loco & tempore: ut si duo uel plures testes omni exceptione maiores ita se habeant, ut unus, uerbi gratia, dicat se audiuisse Bucorum nudius tertius in platea dixisse, summum Pontificem non esse caput Ecclesiæ: alius uero dicat, se nudius quartus in scholis audiuisse Bucorum asserentem Papam item non esse caput Ecclesiæ.

Prima difficultas nunc est diluenda: altera paulo post tractabitur: illud tamen ingenue dicam, à plebifque de nostris ita hæc cõsue tractari, ut uix percipias, quid sibi uelint, aut in quo articulo uersentur: à nobis, nisi fallor, apertius & ordinatius explicabuntur, ne quid in hac grauissima lite parum declaratum relinquatur.

Sententia eorum, qui dicunt per testes singulares quæ probantur hæreticũ in genere.

Ergo quantum ad primam difficultatem attinet, multorum sententia est, ad probandum aliquid in genere sufficere quidem testes singulares. ut uerbi gratia, in exemplo posito, si agatur in genere de probando, an Bucerus sit hæreticus, & satis est si per testes singulares de diuersis hæresibus, & diuersis locis atque temporibus prolatis conuincatur: tunc enim probatum erit in genere Bucorum hæreticum esse. ita Iacob. Butrigarius, in l. Arriani, & Salycetius in l. quicquid. C. de heret. Baldus in l. actor. C. de probatio. Ioannes Anania in c. 1. de heret. num. 7. uers. uel. scias. Alexander consil. 141. incipit. Ponderatis, lib. 1. idem consil. 92. incipien. Viso & oportunè discussio. lib. 5. Calcanens consil. 19. incipien. Ad primum uidetur dicendum, & alii quos refert Iulius Clarus in practica crimina. questio. 53. uersic. dixi etiam. & Philippus Portius, lib. 1. com. opinio. regu. 34. uersic. septimo infertur. Zanchinus tract. de heret. cap. 13. num. sexto, Aym. Crauetta consil. 78. lib. 1. & Bernardus in lucerna uerbo, testes. §. 19. uersic. tres testes. Campegius apud Zanchinum, cap. 13. uerbo, singulares, & Locatus in opere iudiciali uerbo, testis. num. 19. & alii multi, quos libenter omitto.

Quod autem testes singulares eo modo, quo dictum est, probent aliquid plene in genere, tradunt multi

insignes iuriconsulti, quos refert (ut breuius agam) Philippus Portius lib. 1. communium opinionum regu. 34. uersic. contrariam opinionem, eamque fateatur communem Antonius Gomez 10. 3. maria. uersic. c. 12. nu. 12. & Albertinus in ca. quoniam, de heret. lib. 6. nu. 51. & 52. ubi affirmat hanc forsã opinionem obseruandam fore in praxi, tamen si securius esset, & tutius si super hoc fieret constitutio. Potissima autem ratio, qua nititur præfata sententia est: quoniam hæreses inuicem sunt colligatæ, & ad unum finem tendunt, et in uno erroris termino uoluntatur. cap. excommunicamus, 1. & 2. de heret.

Ceterum, omissa horum insignium uirorum opinione in hac causa (nam in alijs quid sit statuendum, cum non sit instituti nostri, minime curo) dicendum est; testibus singularibus prædicto modo neminem probari hæreticum in genere. Primum enim uix intelligi potest, quid sit, hominem aliquem hæreticum esse in genere: nam & ratio & modus ipse loquendi oppugnat hanc ipsam eorum sententiam: genus enim quid confusum est, incertum, & commune, & ubi quid in genere probaueris, nullum adhuc certum indiuiduum demonstrasti. itaque conuincere aliquem esse hæreticũ in genere aut nihil est, aut ridicula planè est loquendi ratio.

Rursus, nemo de hæresi potest condemnari, nisi duobus legitimis testibus sit conuictus: at qui de pluribus differentibus articulis per testes singulares conuincitur de nulla hæresi plene conuincitur.

Præterea, in hoc crimine ueriores, & clariore probationes ob eius atrocitatem desiderantur, cum sit ordo defensionis quasi imperfectus, & truncatus: sit ergo ut nullo modo talis probatio in genere ad penam criminis ordinariam imponendam sit admittenda.

Postremo, quemadmodum testibus singularibus prædicto modo nullus probatur in genere adulter, fur, raptor, homicida, incendiarius, & similis: ita nec probabitur hæreticus, & hæc sententia uera est, & usu recepta, quam profitentur insignes etiam iurisperiti, Salyc. plene in l. testium nu. 16. C. de testibus, quem sequitur Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 9. & Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 69. & sequ. & Ioannes Roias tract. de heret. par. 2. asser. 6. num. 142. & sequ. quibus est omnino subscribendum: quia hæc sententia uerior est, & tutior, & firmiter rationibus munita: neque EymERICUS in hac tertia assertione loquitur iudicio nostro de hac facti specie, sed de alia, quam mox explicabimus.

Pulchra quidem sunt in hanc nostram sententiam Alexandri Imolensis uerba consilio 104. incipien. In causa & lite, quæ ideo referre placet: quoniam apertam lucem huic difficultati, de qua agimus, afferunt. ait ergo ita: Vbi tractatur de probando aliquos actus ex quibus resultat multiplicatio alicuius rei, non sufficiunt testes singulares: unde si uolo probare talem religiosum fecisse miracula, & per unum testem proba quod sanauit unum claudum, & per alium testem proba quod illum nauit cæcã, testes isti non probant, ut no. Archidiaconus in ca. nec mirum. 261. q. 5. & Vincetius in c. Venerabili. de testib. & Antonius de Butrio, in cap. cum oporteat. de accusatio. ubi ex hoc infert, quod si uolo probare Titum esse hæreticum, & unus

Testibus singularibus nemo probatur hæreticus in genere.

Sententia Imolæ de nõ probãdo hæretico in genere.

& unus testis deponit quod Titius dixit, qd Christus non uenit in Virginem: alius dicit, quod personae Trinitatis non sunt aequales, certe non probant: quia sunt singulares, licet secundum eum Iaco. de Butri ig. dicat contrarium in l. Arriani, C. de haeret. haetenus Alexander, qui fideliter reulit sententiam Antonij de Butrio in dicto cap. cum oporteat de accusat. q. 9.

Et rationem pulchram uidetur assignare Salycetus in l. testium. C. de testibus, numero 16. ubi eandem profiteur sententiam in haec uerba: Secundo casu quando uarietas loci inducit uarietatem facti circa modum cognoscendi, & sic circa cognitionem testium, ut hoc exemplo: Ego uolo probare Titium esse haereticum, & ad huius probationem unus testis dicit, quod audiuit ipsum dicentem in tali loco, puta in platea ipsum dixisse, & affirmasse, quod Iesus Christus non fuit filius Dei: alter dicit quod audiuit ipsum dicentem in alio certo loco, quod Spiritus Sanctus non procedit a Filio: & isto casu reperio uarias opiniones: nam quidam dicunt, licet in specie haeresis non sint contestes: alii dicunt quod non probant, quia debent esse contestes nedum in genere, sed etiam in specie haeresis, alii dicuntur singulares, ut in cap. cum dilecti, de elect. & ideo non probant, ut 3. q. 9. nihilominus, Ego teneo hanc secundam, ubi certa species haeresis fuit deducta in libello; sed ubi haeresis in genere deducta fuisse, licet de iure libellus admitti non debuit, secundum notata in l. libello rum. ff. de accusat. forte prima opinio procedit, forte ideo dixi, quia uidetur quod nec tunc testes probent plenè, sed semiplenè: quod sic probat. Nulla species haeresis est plene probata, ergo ex probatione super ea facta non potest inferri, seu dici, uel affirmari, quod Titius sic dixit, sed bene potest opinari per iudicem, quod ita fuerit, ut ille testis dixit, ff. eo. l. 3. §. eiusdem, in fine. ibi: aut parum tibi probatum opinaris. Ex eo ergo quod non potest uerum esse in tali specie, non potest dici uerum esse in suo genere. Sed ex nulla illarum probationum in aliqua specie potest dici sic esse, uel accusatum uel inquisitum hoc dixisse: ergo nec haeresim probatam esse, quod demonstro aliter: pone quod Titius accusatur à Caio specificè de tali specie haeresis, & quilibet probat per unum testem tantum, an dicentur isti probasse? certe non, sic nec in proposito. Dico igitur non plene, sed semiplene tantum probatum esse, & omnes isti habentur loco unius, nisi dicatur quod in crimine haeresis non requiratur tanta subtilitas probationis, haetenus Salyc. Atque ex his remanet declarata prima difficultas.

An per testes loco & tempore diuersos, maximi est momenti in hac causa, An videlicet, is plene probetur eadè haeresis, ardua quaestio.

Subsequitur nunc difficultas altera diluenda, quae maximi est momenti in hac causa, An videlicet, is plene probetur de haeresi, qui duos aut plures habet testes legitimos, & omni exceptione maiores de eodem aut eisdem erroribus deponentes, ut praediximus, loco tamen & tempore diuersos.

Et Albertinus tracta. de agnoscen. assertio. q. 34. num. 12. & Conradus Brunus lib. 4. de haeret. cap. 9. non procul à fine, & Simancas de catho. instit. titu.

64. nu. 75. & 76. secuti Salycetum in l. testium. C. de testibus. num. 16. asserunt, haeresim plenè & perfectè remanere probatam, si quis, uerbi gratia, conuincatur Bononia dixisse; Papam non esse caput militantis Ecclesiae, & Romae per alium testem, item dixisse; Papam non esse caput militantis Ecclesiae, & Salyceti uerba, ita habent. Secus si ambo deponunt de eadem specie haeresis, licet unus dicat se audiuisse in uno loco, alter in alio: quia tunc uidetur dicendum, qd species illa sit plene probata: quia isto casu locus non plurificat haeresim saepius firmatam, & recentiam, et continuatam, haetenus Salyc.

Opinio Salyceti, & aliorum.

His addit Simancas praecitato loco rationes alias fortassis non vulgares: tum quia diuersitas testium in aliis quam in substantia, non abrogat fidem eorum: tum quoniam perinde facit haereticus, qui variis locis, & temporibus eandem haeresim repetit ac fur, qui id quod rapuit, & furatus est singulis testibus ostendit, variis temporibus & locis; postremo quia absurdum esset, ut seductor quispiam singulos homines totius populi seorsum doceret suas haereses, & tamen in uersorum testimoniis conuinci non possit: quod nemo sanus probabit. hęc Simancas, citatque Diuum Thomam 2. 2. quaest. 70. art. 1. & Bartolum. atque hoc ipsum uidetur uelle Eymericus hoc loco num. 3. ibi: tamen concordant in substantia rei, seu in effectu.

Horum potissimum fundamentum est, locum & tempus externa esse, nec plurificare, aut variare substantiam facti, seu in casu nostro, haeresim saepius dictam & continuatam: de quo quid sentiam, mox explicabo.

Primum tamen hoc monebo, Beatum Thomam non sentire pro Simanca, quem ille in suam citat opinionem. nam uerba Diui Thomae 2. 2. quaest. 70. art. 2. ad 2. argumentum, in multis nostris exemplaribus ita habent: Ad secundum dicendum, quod discordia testium in aliquibus principalibus circumstantiis, quae uariant substantiam facti (puta in tempore, uel in loco, uel in personis de quibus principaliter agitur) aufert efficaciam testimoniis: quia si discordant in talibus, uidentur singulares esse in suis testimoniis, & de diuersis loqui: puta si unus dicat, hoc factum esse tali tempore uel loco, alius alio tempore uel loco, non uidentur de eodem facto loqui. haec Beatus Thomas, cum quo sentit ibidem Caietanus, & Dominicus Sotus libro 5. de iustitia & iure. quaest. 7. art. 2. ad primum argumentum.

B. Thomae sententia.

Omnia igitur hac opinione cum Diuo Thoma, Caietano, & Soto praecitati locis intrepide asserendum puto, hos testes loco & tempore discordes, quamuis de eadem haeresi seu haeresibus deponant, singulares esse, ideoque non plenè probare: neque ex talium dictis ad poenam criminis ordinariam imponendam uel modo esse accedendum. Primum enim nullus dubitabit, quin in hos testes cadat singularitas diuersificatiua, ut plenè probat Crauetta in tracta. de antiquitate temporis, par. 4. num. 157. nam ex quo diuersi sunt in loco, & tempore, uidentur omnino loqui de actibus diuersis: diuersitas autem temporis, diuersitatem factorum seu actuum inducit: & per consequens reddunt testes singulares. ita Antonius de Butrio, & communiter

Testes loco & tempore discordes, non probant eandem haeresim

muniter Doctores in cap. cum causam. de testibus. C. y. in l. testium. q. 6. & ibidem Balans, C. de testibus. Archidiaconus in cap. nihilo minus. 3. q. 9. Abbas consil. 98. incipien. In quaestione quae uertitur. lib. 2. Baldus consil. 39 incipiente: Proponitur quod celebratus. lib. 3. idem consil. 459. incipiente; Vifa dicta petitione. versic. primo quia testes. lib. 4. Ancharanus consil. 64. incipien. In causa quae uertitur. idem consil. 147. incipiente: Super alia querela. Paulus Castrensis consil. 137. incipiente: In causa quae uertitur Pergami. in fine. & consil. 151. incipiente; In causa quae uertitur coram domino Vicario. in fine. lib. 2. Iason consil. 131. lib. 1. & alii prope infiniti. quos libenter omitto.

Sed omitti ceteris, haec sententiam uidetur aperitissime probare textus in dicto c. nihilo minus. 3. q. 9. ubi de hac fere re differens Leo Papa ita sancit: Nec eorum uoces tanquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diuersitas simul interfuisse prohibuit. haec ibi. & facit textus in cap. de parentela, el secundo. 3. q. 6. & nominatim in causa, de qua agimus, hanc sententiam proficitur Palacius Rubius in allegatione in materia haeresis. §. 12. incipien. Restat modo.

Ex his ergo omnibus consequitur periculosum esse ad uoces talium testium singularium quempiam condemnare; & Susanna exemplum Danielis cap. 13. satis etiam ostendit singulares esse censendos; nec propterea plenam fidem eis esse adhibendam. ita etiam ante nos agnouit Ioan. Roias tracta. de haeret. assertio ne 6. num. 145.

Quis uero seruandus contra illum qui pluribus testibus singularibus de eodem errore conuincitur.

Quia uero ex dictis talium testium probatorum quidem & idoneorum magna & uigentia nascuntur indicia aduersus illum, qui unam & eandem, aut plures & easdem haereses diuersis locis & temporibus dicitur repetiuisse, torquendus erit: quod si nihil fateatur (quia hoc casu non uidetur sufficienter superasse indicia in tortura, eaque diluiffe, seu, ut melius loquar, purgasse) non crederem iniquum ut ab iurare quoque compellatur de reuolenti, eique alia salutare poenitentia iniungatur; at nullo modo tamquam negatiuus tradendus est curiae seculari: neque ab hac sententia puto ullo modo recedendum. Eymericus autem hoc loco non scribit contrarium: nam de altera facti specie, quam mox subiungam, mihi loqui uidetur.

Quid si plures qui duo testificantur.

Et quae haetenus diximus in hac difficultate uerissima & certissima esse credimus, cum duo tantum adsumunt testes singulares, qui de eadem, aut eisdem haeresibus, diuersis locis atque temporibus auditis, testificantur, si autem plures quam duo testificantur, grauior fortassis est difficultas, in qua multorum sententia est, quod cum testes singulares ad eundem finem tendunt, & plures sunt, & fide digni ita ut iudicem adducant ad indubitam fidem, non debet iudex curare de illa singularitate, sed ex eorum dictis poterit iudicare, & poenam ordinariam imponere. ita in casu nostro tenet Simancas de catho. instit. titu. 64. num. 77. quod ipsum insignes iureconsulti profitentur. Caccialupus in repetitione l. admonendi. ff. de iureiurando. colum. 39. vers. patet igitur tibi studioso. Franciscus Brunus tract. de iudicis & tortura. par. 1. quaestio. 2. num. 6. Socinus consil. 262. lib. 2. Hippolytus

Marsilius singulari 114. incipien. Vulgatum & tritum est, Idem in l. 1. §. ad quaestionem. ff. de quaestio. & Andraas Tiraquellus tract. de penis temperantiis aut remittendis, causa 51. num. 106. & omnes in hoc dicto praecipue sequuntur Paulum Castrensem in dicta l. admonendi. ff. de iureiurando. & in l. Lucius. ff. de his qui notantur infam. in recollectis Florentinis: quamuis in his locis in nostris codicibus non inueniamus haec dixisse Paulum, quod etiam testatur Tiraquellus loco praecitato.

Ceterum, huic opinioni multum fauet illa ratio, quam ex Simanca adduximus paulo antea. §. bis addit. quia absurdum uidetur, ut seductor quispiam singulos homines totius populi seorsum doceat suas haereses, & tamen uniuersorum testimoniis conuinci non possit. in eandem sententiam confert plurimum illustris decisio Guidonis Papae 544. incipiente. Quidam elegit ubi per tres, uel quatuor testes singulares plene probari iurisdictionem scripsit. Postremo satis uidetur rationi consonum. ut index possit tuto condemnare eum, quem uidet per plures testes graues, nobiles, probatos, spectatae uirtutis & probitatis conuinci, quamuis illi sint singulares; quia non est uerisimile tot homines iniquo animo conuenire aduersus aliquem.

His fortassis & aliis huiusmodi rationibus alicui uideri posset satis iusta & aequa haec opinio; uerum tamen è diuerso clamant sequentia, quibus demonstratur neque hoc casu ad condemnationem esse deueniendum, hoc est, ad poenam criminis ordinariam imponendam.

Qui pluribus testibus singularibus quibus conuincitur, an plebiscitus ordinari.

Primum, quia ex pluribus diuersis nunquam conseruitur unum integrale. l. sancimus. §. si quis autem. C. de donatio. l. usura. C. de usuris. & plura imperfecta non faciunt unum perfectum. l. unica. C. qui ma. inter se excus.

Rursus, probationes in sua specie imperfectae in criminalibus ad plenam probationem non coniunguntur. glossa singularis in uerbo, illorum. in cap. ueniens. el primero. de testibus. Bartolus in l. si quis ex argentariis. §. 1. ff. de edendo. Albertinus tracta. de agnoscen. assertionibus quaestio. 25. num. 21. & alii. & hanc fateatur esse communem opinionem Simancas in enchyridio violatae religionis. titu. 34. num. 3. & Ioannes Roias tracta. de haeret. par. 2. assertio. 6. num. 147.

Ad haec, in concilio Biterrensi c. 11. ita scriptum est: Ad nullius uero condemnationem procedatis sine confessione propria, uel probationibus lucididis, & apertis: satis enim est relinquere facinus impunitum, quam innocentem damnare, haec ibi.

Idem paulo post sancit concilium Narbonense cap. 23. in haec uerba. Ad nullius uero condemnationem sine lucidis & apertis probationibus, uel confessione propria procedatis: satis enim est facinus impunitum relinquere; quam innocentem condemnare. haec ibi.

Confert singulare illud & obseruatione dignissimum dictum Guidonis Fulcodii in consultationibus ad Inquisitores. q. 15. cap. 17. ubi de proposita facti specie loquens, ait; Et nisi testes plene, & plane in omnibus concordauerint, melius est uobis purgationem indicere, uel differre sententiam, quam damnare,

nare. hac ille. Manifestum est autem testium singularium dicta, secundum regulas iuris non posse dici dilucidas, claras, integras, & aptas probationes.

Huc spectat. c. 1. 2. q. 1. cuius verba sunt: Nos in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi aut conuictum, aut sponte confessum. Conuictus autem dici non potest, qui non habet testes idoneos aduersus se, & per omnia contestes, & conformes.

Præterea, quamuis in aliis delictis superior sententia locum habere possit, de quo non sum valde sollicitus: at in crimine hæresis aliud prorsus videtur sentientium: nam tum in eo nomina testium reis non publicentur, nec videatur per omnia concedi plenissimus defensionis ordo & facultas, semper timendum est ne innocens iniuste damnetur. & quamuis quilibet testis singularis probitatis sit: ignotum tamen est iudici, quid illi a reo posset obici, & fortassis si reus eum nosset, iustum quid posset ei obicere, propter quod dictum eius aut repelleretur, aut debilitaretur.

Denique hanc sententiam sequuntur viri insignes, Caietanus apud Beatum Thomam. 2. 2. q. 70. ar. 2. Dominicus Sotus lib. 5. de iust. & iure. q. 7. ar. 2. ad primum argumentum. ubi asserunt, quod tamen inter religiofos, qui iam sunt mortui mundo, ob dicta plurimum testium singularium, facinorosi possint condemnari propter animæ salutem & favorem regularis obseruationis; in delictis tamen exterioribus, ubi ad grauiora supplicia proceditur, id locum non habet. idem voluit Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertionem 6. nu. 146. & sequentur.

Atque ut in hac quoque causa meam sententiam dicam, si alicuius auctoritatis futura est apud viros doctos, crederem in hoc casu sequentia posse obseruari.

Quoties quis pluribus testibus singularibus, & idoneis vgetur prædicto modo, nec vult fateri, expectandum est per aliquod spatium temporis, & inquirendum, an inueniri possint testes per omnia concordantes & contestes, sed prius torquendus est, ut si fieri potest, ab ore eius veritas habeatur, quod si nihil confiteatur, quia hoc casu non potest videri purgasse indicia per torturam, cum sint multa, & vrgentissima ac vehementissima contra eum, ad abiurationem salutem de vehementi, aut canonicam purgationem subeundam iustissime compellatur: in quo casu locum habere poterit opinio Squillacensis, tracta. de fide catho. cap. 13. & aliorum, quos refutavi supra parte 2. super cap. inter sollicitudines. de purgatione cano. §. Atque ex hac. inde vero spectata personæ qualitate, vel ad trivemes, vel ad destructionem in aliquod monasterium, per aliquod tempus poterit condemnari: at nunquam consulerem, nec crederem iuste fieri posse, ut velut negatiuus & impenitens propter tot testium singularium dicta curiæ seculari relinqueretur.

Hæc mea sententia est, quam tamen libenter suppono correctioni sanctæ Romanæ Ecclesiæ, aut virorum doctiorum, qui meliora docuerint.

Postremo illud hoc loco opportune queritur, an si duo vel plures per unum foramen (per quod simul videre non poterant, sed tantum unus post alterum) viderunt quempiam committentem aliquod factum hæreticale siue apostolicum, verbi gratia frangentem imagines, aut se more Mahometano lauantes, & inclinantes, aut figuram Crucifixi flagellantem, & similia, an inquam huiusmodi homines successiue videmus tale quid, & de eo certificantes, sint censendi testes singulares, an vero contestes, & propterea plene probantes?

tem, aut figuram Crucifixi flagellantem, & similia, an inquam huiusmodi homines successiue videmus tale quid, & de eo certificantes, sint censendi testes singulares, an vero contestes, & propterea plene probantes?

Et breuiter responderetur, non esse testes singulares, sed contestes, & plene probantes, cum intra breuissimum temporis spatium idem delictum continuatum viderint, ac propterea de vno & eodem actu numero testificentur: neque enim hic profumitur pluralitas actuum, nec temporis diversitas, sed potius vnus numero actus, & vna temporis coniunctio. ita scribunt communiter insignes & antiqui Iurisperiti.

Iacobus Butrigarius, Iacobus de Arena, Cynus, Salycetius, Baldus, & alii, in l. testium. c. de testibus. cum docent prædicto modo probari posse adulterium, glossa in cap. nihilo minus. in verbo, simul. 3. questio. 9. & Antonius de Butrio in cap. cum oporteat. de accusat. questio. 9. num. 20. Geminianus in dicto cap. nihilo minus. 3. questio. 9. & alii, qui hos communiter sequuntur.

Nec obstat si dicatur, prædictos testes censendos fore singulares ex diuersitate temporis, quia dum vnus vidit, alius non vidit: quoniam responderetur, quod ex quo viderunt eundem actum, & incontinenti vnus post alium, simul vidisse dicuntur, nec singulares sunt. ita præ ceteris docent Iacobus de Arena & Cynus in dicta l. testium. c. de testib. nu. 5. vers. Sed & contra videtur: & eodem modo possumus ad alia respondere, si quæ fortassis obiciantur.

Atque ex his, nisi fallor, plenissime est declaratum quidquid spectat in hoc crimine ad materiam testium singularium; in quo ideo fortassis iusto longior fuit. quoniam opere preiurium me facturum putari, si quantalocum videri posset distinctionis luce & claritate, hæc traderem, quæ a multis ex nostris fortassis obcuruissime docentur; idque feci libentius, ut Inquisitoribus valde in causis fidei occupatis sauis facerem; eosque liberarem à molestia enoluentorum ac legendorum tot interpretum variis locis hæc tradentium. nunc ad cetera pergamus.

¶ Est verum, quod in litteris Cardinalis Albanensis, &c. Extat in vetusto illo codice membra nateo bibliothecæ Vaticanæ creberrima mentio cuiusdam domini Albanen. Apostolicæ sedis Legati, quem coniectura assequimur, quo tempore Pauperes de Lugduno seu Albigenes, alique hæretici partes Galliarum, & Lombardiæ infestabant, Legatum sedis Apostolicæ fuisse constitutum, multasque constitutiones ex Papæ commissione edidisse tum de penis hæreticorum, tum etiam de ordine procedendi aduersus eos qui bus Inquisitores priuati ad dirimendas fidei causas & controuersias feliciter & vtiliter vtentur: ac in vetusto quidem illo codice Vaticano huius Legati, cuius fortassis hic meminit Eymericus, quadam ordinationes breuissimè reperuntur, in quibus tamen non legitur hoc fragmentum, quod citat hoc loco auctor.

Ceterum cum anno Domini MDLXXX. Inquisitor Florentinus Romam venisset, secum detulit vetustissimum codicem membrancum manuscriptum, in quo continebantur quæ ad sanctum officium spectabant, in eo codice (quem nobis exhiberi iussit

Quis ordo seruandus contra eum qui pluribus testibus singularibus conuincitur.

inquit illustringimus dominus Iacobus Sabellus Cardinalis Generalis Inquisitor in uniuersa Republica Christiana) hæ ipsæ constitutiones, quarum hic meminit Eymericus, legebantur directè Inquisitoribus Lombardiæ. Ea vero constitutio, quæ de testibus agit, quæ affert hoc loco auctor, in prædicto codice ita habet. Quando uero testes uel diffamatores, singulares sunt in dictis, concordant autem in substantia, uel in specie rei, relinquuntur Inquisitorum arbitrio, ut sicut eis secundum Deum uidebitur, sic procedant: maxime si fama consentit, & idoneitas & fides deponentium contra eum, contra quæ fuerit inquirendum, hæctenus ibi.

In hac ergo constitutione diligentissime sunt obseruanda hæc uerba: Quando uero testes singulares sunt in dictis, concordant autem in substantia seu in specie rei. quæ profecto difficilè & obscure habent sensum, nec primo obtutu facile percipias quid sibi uelint.

Vnus ergo sensus hic esse posset, quod quando testes singulares sunt in dictis, quia uidelicet in loco & tempore discordant, conueniunt tamen in substantia rei seu in specie uel in effectu, hoc est, de eadem seu eisdem hæresibus deponunt: si testes huiusmodi sint idonei, & uera illorum probitatem, & fidem ad sit fama de crimine contra eam: tunc arbitrium erit Inquisitoris, ut secundum eius conscientiam procedat.

Hic etiam sensus, quamquam hoc loco sit significatus: nihilominus tamen non probat absolute eam sententiam, quam proxime reiecit; quia plura testes singulares famam postulat: & nihilominus, quam uis fama de delicto consisteret, & cum testibus coniungeretur, adhuc non putarem eam sententiam veram esse: quia fama indicium est debile, & à crimine remotum: quod etiam si coniungatur cum aliis indicijs, aut semiplenis probationibus, in criminalibus non faciet plenam probationem, ut late ostendimus in superioribus. quare semper sententia à nobis in superioribus asserta, uelut æquior & tutior esset retinenda; quamuis hoc casu grauior penitentia esset iniungenda.

Alter sensus, nec ineptus forsitan aut contemnedus esse posset: quando testes sunt in dictis singulares, quia uidelicet non deponunt per eadem formalia uerba, sed per equipollentia; quamuis non sint singulares in loco & tempore: tunc an plene probent, arbitrium est Inquisitorum, qui diligenter debent considerare, qualiter quis que fuerit locutus. quo casu si eorum depositiones eundem errorem formalem referre uideantur, si fama ulterius consistat, arbitrium erit Inquisitoris quid tunc fieri debeat, & hunc plane sensum uidentur mihi redolere hæc uerba.

Sed quod apertius hæc intelligantur, animaduertendum est, quæstionem esse; An testes dicantur singulares, quando non deponunt per eadem formalia uerba, sed per equipollentia, & quæ eundem errorem sapere omnino ac referre uideantur, ut si, uerbi gratia, vnus deponeret se audiuisse Bucerum dicentem, non esse purgatorum; alius uero deponeret eodem loco & tempore, se audiuisse Bucerum dicentem, post mortem animas omnium morientium aut rectè in cælum, aut

in infernum proficisci, nec dari tertium alium purgatorii locum in quem tendant. Sine si vnus deponeret se audiuisse Bucerum asserentem, imagines sanctorum non esse uenerandas; alius uero deponeret, audiuisse eundem Bucerum eodem loco & tempore dicentem, usum imaginum in Ecclesia Dei inuilem esse, et abolendum. sunt huius quæstionis exempla passim obuia, quæque frequenter contingant in sacro Inquisitionis tribunali; in quo articulo quid sit sentiendum, breuiter est mihi ostendendum.

Non vno modo presentem controuersiam declarari uideo; nam Albertinus tracta. de agnoscendis assertio. quæst. 34. nu. 47. asseruit in probatione propositionum hæreticarum testes debere attestari per eadem uerba formalia, & non per diuersa, quia de uerbis, inquit, est quæstio, & propterea illa sunt attendenda. & ponderanda: quam ob rem testes in formalitate uerborum diuersi non probant, ut ait Geminianus consi. 142. incipiente: In causa prioris. & Antonius de Butrio in c. nihil. de uerb. signifi.

Iam si in his EymERICI uerbis, quæ nunc interpretamur, secundus ille sensus, quem paulo antea reserui, continetur; secunda opinio erit EymERICI: sententis arbitrio Inquisitoris relinquendum esse, quando ex dictis testium non formalibus, sed equipollentibus, & conuenientibus in substantia rei seu in effectu sit procedendum, & ad inquirendum, & ad reliqua iudicij acta. de qua sententia quid sit sentiendum, amplius in sequentibus apparebit, ubi demonstrabitur posse absque dubio Inquisitores ex testibus per equipollentia deponentibus procedere secure ad condemnationem.

Verum tamen his omiſſis, uera sententia est, & communis & usu recepta, Testes plene probare aliquam hæresim, nec dici singulares, immo contestes esse & conformes, quando in facto principali, in quo negotij substantia precipue consistit, concordant per eadem uel equipollentia uerba; quamuis in aliis minus precipuis circumstantiis discordent. c. nihil obstat. de uerb. signifi. Nihil obstat, inquit textus, narranti diuersitas, ubi eadem dicuntur. facit textus in l. qui sententiam. c. de penis. & in l. quicumque. ubi Salycetius. c. de hæret.

Præterea, uirtus & substantia uerborum non in cortice aut superficie consistit, sed potius in sensu & intentione. cap. intelligentia. & c. præterea, de uerb. signifi. & c. Marcion. 1. q. 1.

Ad hæc, iuris regula est satis uulgata & trita, nihil referre, quod aliquid ex equipollentibus fiat l. mulier. ff. ad Senatusconsultum Trebellianum. l. si mater. c. de insti. & subst. sub cond. fact.

Postremo, hanc sententiam minime obscure affirmant Beatus Thomas 2. 2. q. 70. artic. 2. ad 2. argumentum, ibi. Si uero sit discordia testimonij in aliquibus circumstantiis non pertinentibus ad substantiam facti, &c. talis discordia non præiudicat testimonio: quia homines non consueuerunt circa talia multum sollicitari, unde facile à memoria elabuntur. hæctenus sanctus Thomas. cum per omnia sequitur Sotus de iustitia & iure. lib. 5. questio. 7. artic. 2. ad primum argumentum. idem tenet glossa in cap. dudum. de conuers. coniugato. & in cap. cum Ecclesia Sutrina. uerbo, uacillasse. de caus. possess.

Varia sententia de probatione testium per uerba equipollentia.

Testes non dicuntur singulares, sed vere probant quando in facto principali conueniunt.

Varius sensus uerborum Cardinalis Albanensis.

Secundus sensus.

An testes sint singulares qui non deponunt per eadem formalia uerba.

Num. 3. Albanen. sedis Apostolicæ legatus.

Et propriet. Alexander, Decius & alii, quos referit, & sequitur Antonius Gabriellus lib. 1. commu. conclusio. iij. de testibus, conclus. 2. num. 64. vers. Et propterea inferuntur. quibus adde Geminianum in cap. nihilo minus. 3. q. 9.

Denique hoc fatetur in causa nostra Ioannes Roias singulari 204. incipiens. Testes singulares, num. 8. Et seq. Et tract. de heret. parte 2. assertio. 6. num. 127. Et aliquot sequent. quorum omnium unanimis sententia est, testes concordantes in eo de quo precipue agitur, siue in substantia & effectu rei; non esse singulares; quamuis in minimis quibusdam discordent, cum ea non faciant actum diuersum.

Discordia testium in minimis non in fringit eorum testimonium.

Inmo usque adeo verum est, discordiam in minimis quibusdam non nocere, vt hęc interdum testimonium reddat validius: vnde Beatus Thomas 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. argumentum, in fine, ita dixit: Quinimo aliqua discordia in testibus, (scilicet in circumstantiis non pertinentibus ad substantiam facti) facit testimonium credibilis, ut Chryostomus dicit super Mattheum: quia si in omnibus concordarent, etiam in minimis, uiderentur ex condito eundem sermonem profert: quod tamen prudentię iudicium relinquitur discernendum. hactenus, idem Sotus de iustitia & iure, lib. 5. quest. 7. artic. 2. ad primum argumentum, probat text. in l. 3. ff. de testibus, ibi: Vtrum unum eundemque premeditatum sermonem atulerint.

Si ergo duo testes coram Inquisitore se sistant, & vnus dicat se audiuisse Lutherum dicentem, Indulgentiarum virtutem nullam esse: & alius dicat, se eodem tempore & loco audiuisse eundem Lutherum asserentem, Indulgentias a Pontificibus summis esse ad questum inuentas, nec virtute diuina pollere: sane hi plene probantur per equipollentia verba Lutherum hereticum esse: neque ab hac sententia est recedendum.

Quod si in verbis equipollentibus dubius sensus esset, qui & catholicam veritatem, & errorem referre possit; tunc quid sit agendum, abunde docui supra in hac 3. par. q. 62.

Quando non sufficit per equipollentia probare.

Sed illud non omitam, quod si quandoque ageretur de probandis verbis formalibus; tunc proculatubio non sufficerent equipollentia. Antonius Butrius, & Abbas in cap. nihil. de verbo, signific. & multi ex praecitatis, & alii quos refert & sequitur Nicolaus Euerardus in locis argumentorum legalibus in loco ab equipollentibus.

Q V A E S T I O LXXIII.

An Inquisitor valeat torquere testes, & si falsi deprehensi fuerint, punire.

S V M M A R I V M.

- 1. Inquisitor per se potest tormentis subicere testes.
2. Et illos, si falsi inuenti sint, extraordinarie punire.
3. Rationes pro vtraque parte adducuntur.

A 4 Soluuntur quę contra veritatem opponebantur.

Eptuagesima tertia questio est: Vtrum Inquisitor valeat testes torquere pro habenda veritate, seu aliis punire eos quos manifeste deprehendit in causa fidei esse falsos testes, seu contra infontem falso & scienter imposuisse medio iuramento, crimen hæreticę prauitatis?

Respondemus q sic: & licet nec de iure speciatim, nec in priuilegiis Inquisitorum, nec in consultationibus & titulorum de hereticis aliquid de hoc habeatur: tamen hoc est de iure communi, ut testes possint torqueti, & etiam si falsi deprehensi fuerint, puniri: & hoc potest fieri in causa presententi, ut declarat Paulus de Leazaris in c. Multorum. de heret. in Clem. in principio super verbo, Vel tormentis exponere illos; qui dicit ibi sic: Illos, scilicet licet pro huiusmodi negotio inquisitos, aliud uideatur in testibus, si causa subicit eos torquendi: quia cum per se solum quilibet possit inquirere, poterat omnia ad illud necessaria, & sine quibus illud non potest expediri, de officio delegati. Præterea, & c. Prudentiam, uerbo, explorati, & ff. de iurid. om. iud. l. 2. Sed planum est, quod ad ueritatem habendam debet iudex laborare, de proba. Quoniam 14. q. 2. Quamquam. 30. q. 5. Judicantem. 23. q. 8. Occidit. de testi. Cum causam, & c. de iudi. Iudices. cum concordantiis; quam ab inuito & suspecto aliter habere non potest. 5. q. 5. Illi qui, ubi notatur de tormentis testium, ipsum ergo testem poterit Episcopus & inquisitor, & quilibet per se torquere.

Al. confititio nibus.

Relat. supra pag. 112.

Al. accessoria.

B C D

Quoniam 14. q. 2. Quamquam. 30. q. 5. Judicantem. 23. q. 8. Occidit. de testi. Cum causam, & c. de iudi. Iudices. cum concordantiis; quam ab inuito & suspecto aliter habere non potest. 5. q. 5. Illi qui, ubi notatur de tormentis testium, ipsum ergo testem poterit Episcopus & inquisitor, & quilibet per se torquere.

Et eadem ratione uidetur, quod eum possit extraordinarie punire, si falso testimonio aurę eius offendit durante iudicio. C. de testi. Nullum. Ad idem de pgnis. Super his, & cap. Dilectus.

Sed contra uidetur, quia ratio que subest in inquisito, subest in teste: ergo erit idem ius in utroque; de transla. c. 2. cum concor. Et hæc duo infra equi parantur ibi, prauitatem ipsam uel impedimentum officii. Et si dicamus, quod Inquisitor non habet ordinariam, uidetur casus in Authen. de testib. §. si uero. Pro hac parte facit, quia cum quilibet possit inquirere usque ad sententiam, & testes sint pars negotij, de uerb. sig. Forus, cui licet totum, & pars, de reg. iur. Cui licet, lib. 6.

Solutio. primum uerum est, ubi testem uult torquere pro ueritate habenda contra Titium delatum, uel eum extraordinarie punire tanquam coram eo notorie delinquentem. Facit quod not. de confessis. c. 2. & quod ibi notat Inno. & de iureiur. Cum in positionibus. lib. 6. & iura supra allegata. Si uero format inquisitionem contra eum propter hoc, ita quod est noua instantia, cum testis sit nunc principaliter inquisitus, aliter per se non posset eum torquere; & sic intelligantur iura supra allegata.

Et de facto hic casus accidit Tholosæ Anno Domini MCCCLXII. ut uidi in sententia contineri: nam pater deposuerat contra filium crimen hæreticę prauitatis, & post modum reuocauit.

COMMENT. CXXII.

In hac questione tria sunt a nobis potissimum tractanda.

Primum erit: An Inquisitor testes in suo tribunali delinquentes punire possit.

Alterum erit: An Inquisitor solus possit torquere testem quoties opus fuerit, non adhibito Episcopi consilio; & vice versa idem possit Episcopus sine Inquisitore.

Postremum erit: Qua pena sint afficiendi testes in hoc tribunali falsum testimonium dicentes, & alicui hæreticis crimen imponentes: quod est precipue & magis momenti in hac causa, & frequens etiam propter insignem hominum malitiam & iniquitatem.

De materia huius questionis qui differant.

Sed primum adducendi sunt, qui de materia questionis huius differunt, inter quos precipue hoc agunt Zanchinus, & ibidem Campegius tract. de heret. cap. 14. Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 36. Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 64. num. 84. idem in enchiridio violatæ religionis. titu. 38. Ioannes Roias tract. de heret. par. 2. assertio. 8. plenissime. Emericus 3. par. in 1. 2. modo processum fidei terminandi, quibus adde. Iulium Clarum in s. falsum. differunt & alii suis suis locis postea referendi.

Inquisitor testes delinquentes in suo tribunali punire potest.

Quantum ad primum caput attinet, tamen si olim controuersum fuerit, an Inquisitor possit testem falsum, aut aliter in suo tribunali delinquentem punire, cum sit iudex delegatus, qui non uidetur posse testem coram se delinquentem coercere, ut late demonstrant tradita per Menochium lib. 1. de arbitrariis iudicium q. 91. nunc hæc controuersa, ob solam consuetudinem in contrarium: cessat: nec propterea longum nobis tempus in ea dirimenda terendum erit.

Cum enim Inquisitor sit delegatus Romani Pontificis, non mirum si possit testes coram se delinquentes ex propria inuisione, concessa sibi per delegationem, punire. Speculator tit. de teste, num. 44. & ibi Ioannes And. verbo, coget. & Abbas in c. 1. extra de crimine falsi, nu. 9. & alij optime ergo concludit hic Emericus nu. 1. hoc iure communi competere: quamuis nullis priuatis statutis hæc potestas Inquisitoribus uideatur esse concessa. & hæc sint satis quoad primum caput.

Solus Inquisitor testem torquet.

Alterum est de potestate Inquisitoris in torquendis testibus non requisito Episcopo: in quo articulo Emericus hoc loco ex sententia Pauli de Leazaris aperitissime sentit, quod quamuis reum non possit vnus sine altero torquere: at testem quilibet potest per se torquere. & ratio qua uirtur hic, num. 3. elegans est: nam cum vnusquisque per se usque ad sententiam inquirere possit, & expedire quæcunque ad plenam causæ cognitionem desiderantur, & testes sint potissima totius causæ pars; sane si casus occurrerit, in quo necesse fuerit torquere testes, & solus Inquisitor, & solus Episcopus id per se efficere poterit; atque hoc iure uirtur: tenet Zanchinus tract. de heret. cap. 14. num. 3. ibi: Dic quod Inquisitor poterit eum ponere ad torturam. & ibi Campegius. versu. ex his iam colligere possumus. & Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 36. & alij quos in re manifesta omitto.

Id tamen est caute obseruandum, quod si contin-

gat ex teste reum fieri, isque torqueri debeat, tunc non poterit solus Episcopus, aut solus Inquisitor id efficere. clemen. 1. de heret. §. propter quod. vers. duro tamen. atque ex his remanent satis aperta, quæ ab Emerico traduntur hac questione: nam circa hæc duo potissimum uersatur.

Sed tertium caput est iam declarandum, in quo tota difficultas posita est, nempe: Qua pena affici debeant testes falsi in hoc crimine hæreticis delinquentes.

De falso accusatore eiusque pena satis multa diximus supra in hac 3. parte, num. 67. tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem, ubi promissimus hic nos fore declaratuos quod ad falsum testem spectabat.

At primum quam ingens scelus committant falsi testes, luculenter explicatur in cap. 1. extra de crimine falsi, in hac uerba. Falsi dicus testis tribus perfonis est obnoxius: primum Deo, cuius presentia contemnit: inde iudici, quem mentiendo fallit: postremo innocentij, quem falso testimonio laedit. hæc ibi.

Græue scelus est dicere falsum testimonium.

Nullus autem falsus testis grauius aut horribilius delinquit, quam qui in hoc tribunali iurum catholicum hæreticum esse mentiendo asserit cum pietatis intuitu, grauissimo periculo reum exponat, cum nomina falsorum testium ei occultentur, & proinde difficilius se defendere queat.

Falsum autem testem iura uocant non modo eum, qui mendacium dicit, sed & qui ueritatem occultat, cap. 1. extra de crimine falsi, cuius uerba sunt: Vter que reus est, & qui ueritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non uult, & ille nocere desiderat. hæc ibi.

Quis dicatur falsus testis.

Nec modo hunc uoco falsum testem, sed etiam illum, qui refert quidem uerba ipsa illius contra quem testificatur, sed de illis tamen testificatur alio sensu, quam prolata sunt: ut si ea non integra referat: uel dicat uerba hæreticalia fuisse prolata affirmatiue: cum tamen aut recitando & referendo, aut interrogatiue fuerint dicta. Simancas de catho. instit. tit. 64. num. 89. vers. est quoque falsus testis. & in hoc diligenter animaduertere debent iudices fidei, cum frequenter hæc in suo tribunali contingere soleant.

Sed iam qua pena affici debeat testis falsus in hoc tribunali doceamus, ac primum uidetur dicendum eos non esse plebendos rationis: pœna, nec tradendos in aliquo casu curiæ seculari: primo quia nullo iure ueteri nominatim cautum inuenio in hac causa, ut testes hac pœna plebantur.

De pœna falsidicorum testium.

Rursus in tribus illis uetustis Concilijs Tholosano, Biterrensi, & Narbonensi, quibus plenissime constitutum extat, quidquid ad pœnas & penitentias reorum in hac causa spectat, de hac pœna in testes falsos exercenda nullum apparet uestigium: Sed in Biterrensi cap. 26. aduersus deierantes, & inducentes alios ad deierandum (hoc est, ut ego interpretor, ad falsum deponendum medio iuramento) pœna deportationis testis crucibus signatæ, continetur in hac uerba: Et si forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierandum, portent in superiori parte duarum crucu (quas portare habet in pectore, & inter spatulas) brachiū trāuersale palmi unius uel circa. hæc ibi. Ad hæc nullus ex ueteribus (quem ego uiderim) de

de crimine heresis tractans talem penam imponenda docuit. Nam Zanchinus qui de hac re plura tradidit tract. de heret. cap. 14. arbitrarie penitentias inuulgendas docuit testi falso per inquisitores. Emericus quoque qui omnia fere persecutus est, quae ad negotium hereticae prauitatis spectant, neque in hac quaestione, neque in 12. modo processum fidei terminandi, huius penam meminuit: cum tamen plenissime ageret de testibus falsificis puniendis: quamquam indicet vitam eis de sola benignitate & misericordia relinqui.

Postremo non videtur ubique receptum in sacro Tribunali ut testes huiusmodi curiae seculari tradantur, & ultimo supplicio afficiantur.

Poenam talionis in testibus locum habet.

Sed in contrarium facit primum, quia quamuis in accusatore abolita sit & antiquata talionis poena, ut ostendimus supra in hac 3. parte nu. 67. tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem. S. his postis. at in testibus adhuc habere locum testantur Bal. in c. 1. §. iniuria, de pace iuramento. firmata in v. sibus pseudo. & in l. 2. C. de rebus creditis. Corsetus in singulari incipiente: Testis. et r. 1. §. in l. 1. est lege. num. 5. C. si contra ius vel utilit. publicam. & in l. si duo patroni. §. ff. de iure iurandi. idem in §. item si quis postulante. numero 64. insit. id. actio. Alexander conf. 5. incipien. In causa inquisitionis. lib. 7. Guido Pape decisione 44. incipien. Testis falso deponens. Castaneus super consuetud. Ducatus Burgun. rubrica 1. des. iustices. super. textu. es droctis d. icelles. nu. 1. §. Socinus consil. 85. lib. 2. Co. narrumias. in cap. quamuis postum. de p. lib. 6. parte 1. §. 7. num. 6. Bernardinus Diaz. in p. crim. cano. cap. 87. Nellus tract. de testibus. §. falsus testis. numero 23. Petrus Duenans in regula 27. incipien. Acculans aliquem. versic. quod tamen in. testi bus. quod non obscure probat textus in l. 1. §. praeterea. ff. de Siciariis. ubi falsus testis in causa homicidii punitur tamquam homicida. si dolo malo deponat. & in Hispania lego quadam. Taurina 83. nominatim cautum est, testem falsum in causa criminali puniendum eadem poena, qua reus foret puniendus, si verum deposuisset contra eum, videantur ibidem Antonius Gomez, & Palacius Rubius, & alii plerique, variis locis, quos longum esset recensere.

Iam in hac heresis causa testem falsum talionis poena plebendum asserunt Ioannes Roias tract. de heret. parte secunda. assertione 8. & Iacobus Simancas de catholica institu. tit. 64. numero 90. nec desunt vna & efficaces rationes, quibus hac sententia nititur.

Primum quia hoc crimen grauius est ceteris, cap. Vergentis. extra. de heret. grauius ergo plebendus erit, qui falso. contra quempiam de eo testificatur.

Rursus cum testium nomina in hoc Tribunali non publicentur, reus uix potest diuinare, quis eum falso testimonio vigeat, & propterea difficilius potest se iuere. & quemadmodum grauius est hominem interficere veneno, quam occidere gladio. l. 1. C. de malef. & Mathemat. quia qui veneno interficit eum, occulto id faciat, auferet ei qui occiditur omne remedium

A se defendendi, ita qui in hoc crimine falsum deponit contra aliquem, grauius peccat: nam cum occulto mendacium dicat, quod non facile detegitur propter non publicata testium nomina, instam defensionem, quae est de iure natura, & l. 1. §. de iust. & iure, ei subtrahit.

Postremo Leonis Pape decimi diploma extat directum Adriano Cardinali generali Inquisitori Hispaniae, Datum Romae apud Sanctum Petrum die 4. Decembris, anno M D X V I I. Pontificatus sui anno sexto, quo Inquisitoribus Hispaniae conceditur, ut possint falsum testem curiae seculari relinquere irregularitatis fecerit eius rescripti verba ita habent: Intelleximus quod multi perditii ingenii homines in testi moniis, quae perhibent super dictae prauitatis veritate inquirenda, falsitatem quandoque praeter praeterea, odio, vel amore, & quandoque metu committere; aut se eandem falsitatem commisisse publice licet falso fatentur non uerentur: Sicque huiusmodi diabolicae artis ministerio plerumque uel damnantur infontes, uel diuinam maiestatis Dei, & orthodoxae fidei sub Christiano nomine detestores ueniam consequuntur. Ad quae facinorosa perpetranda ipsi falsi testes tam propria improbitate & incōstantia, quam audacia & impunita temeritate eorum, qui illos ad talia committenda minis cogunt, uel peccatiuallent, impelluntur. Nos igitur ecclesiam hoc hominum genus, qui in diuinam humanamque libertatem conspirant, & in nefandi criminis causa uel iniuste absolutio-nis uel iniquae condemnationis actores existunt, ac uicij longe supplicios, quam ceteri falsi dicentes plebendi soleant, dignum censentes: circumspicienti iure, & vniuersis & singulis aliis per te & pro tempore existentem generalem dictae praetatis in regnis & dominiis predictis Inquisitorem ad ipsius Inquisitionis officium pro tempore deputatis, contra omnes & singulas personas cuiusvis status, gradus, ordinis, dignitatis, & conditionis existant, quas tibi, aut aliis Inquisitoribus predictis in crimine heresis falsum scienter deposuisset, aut alium ad falsum deponendum, aut uerum tacendum induxisset, uel quempiam ob perhibendum ueritatis testimonium, uel propter falsum non attestatum, occidisset, aut membro aliquo mutilasset, aut bonis suis omnibus, uel majori parte illorum spoliasse, uel spoliatum fecisse, seu atrocissima iniuria affectisse legitime constitit, tuo aut a te deputando, seu deputandis & subdelegandis, arbitrio procedendi, & eos penis, de quibus tibi, uel illis uidebitur condemnandi, super quo tuam & illorum, quibus negocia huiusmodi commiseris, conscientiam omeramus, absque alicuius poenae seu censurae ecclesiasticae, metu, aut irregularitatis nota tradendi, uel relaxandi curiae seculari, plenam & liberam concedimus facultatem, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis, quibuscunque.

D Atque ita quidem habet id rescriptum, ex quo item ex illis, quae paulo antea retulimus, ac ex aliis fortassis, & extraneis Leonis X. per quam testes falsifici in curiae seculari postquam de curia seculari.

Arque ita quidem habet id rescriptum, ex quo item ex illis, quae paulo antea retulimus, ac ex aliis fortassis, & extraneis Leonis X. per quam testes falsifici in curiae seculari postquam de curia seculari.

Extraneis Leonis X. per quam testes falsifici in curiae seculari postquam de curia seculari.

Arque ita quidem habet id rescriptum, ex quo item ex illis, quae paulo antea retulimus, ac ex aliis fortassis, & extraneis Leonis X. per quam testes falsifici in curiae seculari postquam de curia seculari.

Qui falsum deposuerunt ad liberandum aliquem grauius puniendi.

Qui testem falsum instruat eadem poena plebendus.

Mandans alicui testem falsum instruat eadem poena efficiendus.

Priuari inquisitores non degerant ut falsificis testis

sis, quae in eandem sententiam afferri possent, uideatur esse iustissimum, ut falsi testes in causa heresis poena talionis afficiantur, & curiae seculari quandoque relinquuntur, immo uero plures & maiores rationes suadent testem falsum in hoc crimine poena talionis fore plebendum, quam in aliis delictis, cum poena huius criminis etiam ad descendentes condemnati extendantur, qui & bonorum successione priuantur, & grauius quoque infamia notantur.

Non quilibet falsus testis e curiae seculari relinquantur.

Qui testes falsifici maxime nocere dicantur.

Qui falsum deposuerunt ad liberandum aliquem grauius puniendi.

Qui testem falsum instruat eadem poena plebendus.

Mandans alicui testem falsum instruat eadem poena efficiendus.

Priuari inquisitores non degerant ut falsificis testis

Ceterum obseruandum est ex uerbis superioris rescripti non quemlibet falsum testem in hoc Tribunali delinquentem, curiae seculari relinqui posse, sed illum tantum qui grauius seu notabiliter nocuit ei, contra quem deposuit: tunc autem exempli gratia notabiliter nocere intelligitur, cum de uera & formali heresi deposuit aduersus aliquem.

Illi uero maxime nocuerunt, & propterea eis nullo pacto parcendum putarem, cum ille contra quem deposuerunt, uel negatiuus & impenitens ob eorum depositiones & testificationes traditus fuit curiae seculari & ultimo supplicio affectus, nam hoc casu eos grauius nocuisse, plusquam manifestum est, id quod ex illis rescripti uerbis aperte colligitur, uidelicet: sicque huiusmodi diabolicae artis ministerio plerumque damnantur infontes.

Par ratio eorum esse uidetur, qui falsum dicentes aliquem iniuste liberauerunt, qui uelut hereticus plebendus fuisse: nam & hi Deo & eius Ecclesiae sacrosanctae, & reipublice Christianae grauius inuenerunt iniuriam: quod tunc potissimum uerum est, cum is, qui falsorum testimonium iniquo praesidio & damnabili mendacio liberatur, non emendatur, sed in erroris concepta constantia perseuerat, aut etiam alios haeretica conatur inficere prauitate.

Atque hoc ipsum locum habere uidetur in eo qui prece, aut pretio, testem corrumpit, ut falsum testimonium ferat, aut minis & terroribus eum ad id maleficii genus perpetrandum compellit: quoniam eius criminis auctor est: immo uero plus uidetur delinquere, qui testi persuadet, aut quocumque alio modo inducit, ut falsum testimonium dicat, quam testis ipse: quoniam qui mandat prius habet nocendi animum, & alium impellit ad id facinus, quod fortassis non fecisset.

Idem dicas in eo, qui mandauit alicui, ut testem aliquem predictis modis corrumpere, l. is damnatum dat. ff. de regul. iuris. ubi Decius, Cognolus, & ceteri, & Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 64. numero 96. uide Matthaeum de Afflictiis super constit. Neapolit. libro 3. in constitutione incipiente: Qui falsitatem. in Rubrica 65, de falsitate cuiuslibet in testibus producendis. Atque hi quidem proxime relati casus satis aperte contineri uidentur in praecitato rescripto Leonis X.

Iam quamuis in his aut aliis similibus casibus iuste falsus testis curiae seculari tradendus uideatur, quia res grauius momenti est, in qua de vita

A hominis agitur, priuari Inquisitores iudicio meo id non decernent, sed ad supremum sanctae inquisitionis praetorium rem deferent, & eius expectato decreto illud exequentur, quod praescriptum fuerit, ac sanctum.

Cum uero indices fidei alicui testi falsifico ob aliquam causam (ut uerbi gratia, quia se sponte detulit, & misericordiam petiuit, antequam is contra quem deposuit traderetur curiae seculari, & ultimo supplicio afficeretur) parcendum putauerint, & vitam condonandam, grauisima est ei iniungenda poenitentia, itaque in perpetuum & irremissibilem carcerem conicere poterunt, ut docuit Emericus supra parte 3. in 12. modo processum fidei terminandi numero 209. & alias poenitentias addere, quas tradit idem auctor praecitato loco. ad trivemes quoque mitti iustissime poterunt huiusmodi delinquentes, ut pane doloris & aqua angustiae in eis sustententur, ut loquitur textus in c. nouimus. §. pro illo. extra de uerbo. signif.

Contra testes falsos sententia palam pronuntiaur, quoniam in publicum spectaculum produciuntur, & immani facinore coram populo praefato, qualis eorum fuerit conatus & flagitium disertis uerbis detegitur, & cur ita puniantur, ratio redditur, & omnibus innotescit: quod uiliter plane fit & sapienter, ut ceteri eorum exemplo discant nefaria scelera euitare.

Quod si leuiter nocuerint falsi testes, mitius puniri solent: nam cum haeticis redeuntibus & aliis poenitentibus ipsi quoque in publicam fidei actionem, seu publicum spectaculum infami mitra indui produciuntur, publiceque eorum delicta leguntur, inde sultibus seu uerberibus casti, uel in exilium, uel in trivemes etiam mitti solent, aut alia extraordinaria poena coerceri. Simancas de catho. instit. tit. 64. numero 91. Zanchinus quoque tract. de heret. penam extraordinariam eis infligendam docet.

Id est autem obseruatione dignissimum, quod tradit Panormitanus in cap. 1. extra de crimine falsi. uidelicet, testem falsum in forma iudicii deponentem coram legitimo Iudice, puniendum esse, etiam si eius dictum non ualeat, ut quia uerbi gratia non iurauit, uel ob alias causas. idem tenet Bartolus in lege si quis legatum. ff. ad legem Cornel. de falsis. Salycetus & alii, in lege prima. C. de sepulchro uiolato, & Palacius Rubius in lege Taurina. 83. & Iulius Clarus in §. falsum. vers. Tu scis. ubi hanc dicit esse communem opinionem, Ratio uera illa est, qua praecitato loco uitur Salycetus, quia falsus testis, quantum in se fuit, iam nocere procurauit, immo uero & delictum consummauit: quod si ob aliquem defectum eius dictum non ualuit, aut non nocuit, praeter eius intentionem fuit.

Multis modis specata personarum, & delicti qualitate in puniendis falsis testibus poena augeri aut contra minui potest: sed illa minuendi poenam satis idonea causa censenda est, cum quis sponte ad confitendum crimen accedit, & errati ueniam potest.

Cum paritur testis falsifico, qualis poenitentia ei iniungi debet

Sententia contra testes falsificos publicos pronuntiaur.

Testes falsifici leuiter nocentes qualiter puniantur.

Testis falsificus puniendus est, quamuis dictum eius sit inualidum.

stulat coram Inquisitoribus: quod & vilitas publica, & huius tribunalis clementia facile persuadet. Et la- te probat Andreas Tiraquellus tract. de penis tempe- ran, aut remittendis, caus. 30.

Falsidico testi petenti ueniam an sit parcendum.

Quæsitum est, an testis, qui in causa hæresis testi- monium dicit, veniam petens, antequam curie secula- ri relinquatur, admittendus sit ad penitentiam sub- eundam, sicut hæreticus ad Ecclesiam conuersus ad- mittitur. Et recte Simancas scripsit de catho. instit. tit. 6. numero 24. parcendum non esse testi peniten- ti, tum quia hæretico id tantummodo concessum est, tum etiam quoniam cum falsus testis cum, qui innocens est, hæreticum esse testetur, ille qui falso testimonio præteritur, penitentiam agere non debet, nec errorem aliquem confiteri potest, cum catho- licus sit: unde sit ut innocens tanquam perti- nax & impenitens condemnandus veniat. iure itaque falsus testis id pati debet, quod proximo suo facere cogitauit. atque hanc quidem senten- tiam in eo qui falso quempiam de hæresi accusauit, ut scilicet non admittatur penitere uolens, tenuit Iacobus de Arenas, in l. vlt. C. de accusat. ubi ita quan- doque seruatum fuisse testatur. cum sequitur ibidem Cynus, Baldus, & alii, & Ioannes And. An- tonius de Butrio, Panormitanus, Marianus Socinus, et alii Canonistæ in cap. excommunicamus. el. 2. extra de hæret.

Testes falsidici an p. solum inquisitorem uel solum E- piscopum pu- niri possint.

Illam etiam est in hoc negotio explicatu digna dis- ficultas, an testes falsidici per solum Inquisito- rem, aut solum Episcopum puniri possint. Et ve- rius est, utrumque in his puniendis intervenire de- bere; ita cautum est rescripto quodam Leonis X. anni Domini M D X X. ubi multa capitula per In- quisitores Regni Aragonie obseruanda continen- tur, inter cætera autem vnum id est, de quo agi- mus in hæc verba: Et quod si aliquis testis fal- sum deponeret in dicto Inquisitionis officio, per iudices ecclesiasticos, ordinarios diocæsis, in qua falsum huiusmodi committeretur, & per dictæ prauitatis Inquisitores in eadem diocæsi pro tempore deputatos, simul, ita ut alius sine alio procedere non posset, puniretur. hæte- nus ibi, equidem Eymericus supra in hac 3. par- te in 12. modo processum fidei terminandi, nu- mero 209. eum de punitione testium falsidicorum differit, Episcopum & Inquisitorem simul in eo negotio expediendo adhibet, atque hoc est tu- tius.

Filii falsi testi an sint in- fames aut a- liis penis æque ut filii hæreticorum subiecti.

Postremo quæsitum est, an filii & nepotes falsi testis, qui combustus fuerat, infames sint, & aliis penis plebantur, quibus filii hæreticorum afficiun- tur. Et verius est non subiaci his penis. primo, quia non est vsu receptum ut ita plebantur, præterea non sunt exequandi in hoc filii falsidicorum testium, & filii hæreticorum: nam hæretici manus crimen committunt, quàm falsi testes. cum illi & Deo & toti Christiana reipublice iniuriam faciant: illi autem in primis vni illi contra quem testificantur nocte cupiunt: po- stremo quamuis concederetur, par esse virorumque crimen, nullo tamen adhuc iure sancitum esse appa- ret, ut in his penis filii falsidicorum testium filii hæreticorum exequantur. leges autem penales exten- dendæ non sunt, cap. odia, de regul. iur. lib. 6. cap.

A penis, de penit. dist. 1. & conferunt que copiose do- cet Alfonso Castrius lib. 1. de potestate legis pena- lis, cap. 7. neque ad hac sententia recedendum arbi- tror.

Q V A E S T I O LXXIII.

An Inquisitor citare & pertrahere possit de diocæsi ad diocæ- sim testes pariter ac delatos.

Eptuagesimaquarta quæstio est: Vtrū inquisitor possit de diocæsi ad diocæ- sim testes trahere vel citare, & etiam delatos de hæretica prauit- tate?

Respondemus quod sic, non obstante constitu- tione de duabus dietis. de rescriptis, Nonnulli. nec illa de una. eo. tit. de rescriptis, lib. 6. Statu- tum. sed infra suæ terminos iurisdictionis potest inquisitor testes citare, & delatos trahere & uoca- re, ut patet in cap. Vt officium. §. denique, de hæ- ret. libro 6. ubi mandatur inquisitoribus, quod procedant contra quoscumque de hæresi dela- tos cuiuscumque conditionis sint, dignitatis, ordi- nis, religionis, &c. Et sequitur: etiam constitu- tione non obstante de duabus dietis edita in con- cilio generali.

Eadem uerba per omnia habentur in litteris Apostolicis Clem. Alexan. & Urbani III. de hoc Archidiaconus super c. alleg. Vt officium. & uer- de duabus dietis.

C O M M E N T. CXXIII.

D Væ sunt assertiones, prima est: inquisitor dela- tos seu accusatos pertrahere potest de vna die- cesi ad aliam.

Alteræ & postrema est: Testes quoque potest euocare, & ad suam diocæsim transferre. vtra- que assertio facilis est, & de prima copiose egi- mus cum auctore supra in hac 3. parte, super quæ- stione 42.

De secunda pauca quædam hoc loco sunt dicenda, de qua Simancas de catho. instit. tit. 34. de inquisito- ribus Apostolicis. nu. 24. Ioannes Roias singulari 95. incipien. inquisitores fauore fidei. adde Repertorium Inquisitorum, verbo, dieta.

Itaque Apostolici inquisitores fauore fidei non ob- stante constitutione de duabus dietis edita in concilio generali, testes possunt extra suam diocæsim euocare, et iubere ut coram eis se stant, c. ut officium. §. compe- scendi. de hæret. lib. 6.

Prudenter tamen hoc fieri debet, nam egre- giæ persona non facile trahenda sunt, sed ita cum illis agendum est, ut rogari potius, quàm compelli videantur; & ne Imperium Inquisito- rum recusent, urbanus & modestus est, ut vel indices ad eos eant, vel certe alios mittere debent, qui depositiones earum recipiant. idem iudicium est de viris

Inquisitor potest testes euocare ex- tra suam diocæsim.

Cum egre- giis & nobili- bus personis qualiter agen- dum.

de viris Illustribus, Monialibus, & aliis honestis feminis, quas non deest facile in iudicium trahere. Quanta autem modestia, & urbanitate cum singulis vrendum sit, & quid fieri magis causis fidei expediat, ex dignitate, auctoritate, honestate, aliisque testium qualitatibus constituendum erit.

Episcopi quo- que fauore fi- dei possunt te- stes euocare sicut Inquisi- tores.

Quæsitum est, an sicut Inquisitores Apostolici possunt euocare testes extra suam diocæsim, & prouinciam, non obstante prædicta constitutione de duabus dietis, ita quoque & Episcopi possint. Et sanè affirmatè respondendum est posse, cum hoc privilegium fauore fidei sit concessum: hic autem fauor pariter Episcopo, & Inquisitori Apo- stolico in causa hæresis procedenti competere debet: cum non ratione personæ, sed intuitu negotii de quo agitur, sit omnino tributum. de quo plura diximus supra in hac tertia parte, super quæstio. 56.

Episcopus eu- uocans testes, non tenetur mittere pro- cessum ad E- piscopum re- quisitum.

Neque Episcopus, aut Inquisitor euocans testes de diocæsi alterius, tenetur mittere processum ad Epi- scopum, & cuius diocæsi testis ille euocatur, nec id fieri iuste poterit ille Episcopus, immo tenetur & debet mittere testes inspectis litteris Episcopi re- quirentis, ac dicentis sibi opus esse hoc vel illo te- ste, cuius in causa fidei testimonio indiget. ac mitten- dus quidem est testis requisitus, & curandum omnino si fieri potest, ne intelligat se vocari, ut in causa fi- dei contra aliquem testificetur, ne forte rem detegat, & causa obsit: nisi aliqua ex causa aliter fieri oportet, cognita probitate, & fidelitate testis euoca- ti. hæc omnia ita seruari debere, & ratio ipsa, & iustus procedendi ordo, & negotii qualitas fa- cile persuadent. atque ex his iudicio nostro sa- tisfactum esse videtur illis difficultatibus, quas nobis quandoque proposuit Marcus Antonius Mas- sa Salernitanus. vir multa prudentia, & eruditio- ne ornatus.

Q V A E S T I O LXXV.

An nomina testium & denuntia- torum sint delatis pu- blicanda.

S V M M A R I V M.

- 1 Nomina testium, & denuntiatorum non sunt publicanda, si eis ex hoc graue periculum im- mineat.
2 Cessante vero periculo publicari debent.
3 Potentia personarum multiplex Inquisitori ex- pendenda.
4 Quale periculum imminere solet ex tali mani- festatione.

Eptuagesimaquinta quæstio est: Vtrum Inquisitor nomina testium, denuntia- torum, seu acculatorum delato debeat publicare?

Respondemus, quod de ista materia di- uersi Summi Pontifices diuersa responderunt. Aliqui dixerunt, quod in nullo casu; alii quod in aliquo: idè tandem Bonifacius octa- uus statuit quid agendum, ut patet in capitulo Statuta. §. iubemus, de hæreticis libro sexto, ubi dicitur sic: Iubemus tamen, quod si accusatori- bus uel testibus in causa hæresis interuenienti- bus, seu deponentibus (propter potentiam personarum, contra quas inquiritur) uideant Episcopus uel Inquisitores graue periculum im- minere, si contingat fieri publicationem nomi- norum, ipsorum nomina non publicent, & cætera. Et sequitur infra: Sicque (non ob- stante, quod illis, contra quos huiusmodi de- posuerunt, nomina ipsorum non fuerint publi- cata) admittatur ad cognitionem iudicis instru- endam plena fides depositionibus testium eorun- dem, &c. & infra:

Relat. supra pag. 117.

2 Cessante verò periculo supradicto, accusato- rum, & testium nomina (prout in aliis fir iudi- ciis) publicentur.

3 Attendat tamen circumspectus Inquisitor, de potentia personarum: Nam est potentia ge- neris, seu familiæ: est potentia pecuniæ: est etiam potentia malitiæ. de certo ratissimè est, quin gra- ue periculum imminet testibus, si eorum eis, contra quos deponunt, nomina publicentur: & qui vidit & scit, ita dicit; inuis enim est pericu- lum, nomina testium publicare alicui delato pauperi, habenti in malis complices rebelles, & homicidas, qui nihil habent nisi personam, quàm generoso uel diuiti in temporalibus abun- danti.

4 Quale autem est tale periculum graue declar- rat Ioan. And. super prædicto uerbu periculum, qui dicitur ita: Periculum, quia timetur mors, uel detruccio ipsorum, uel filiorum, uel paren- tum suorum, uel deuastatio substantiæ ipsorum, uel his similia.

C O M M E N T. CXXIII.

Magna fuit olim controuersia, nunquid te- stium nomina in hoc crimine, ut in cæteris, reis essent publicanda, cum hinc fauor reorum; ut plene se possent defendere, inde fidei prærogatiua clamaret, ut facilius in hac causa, quæ omnium est maxima, & grauissima, denuntiatores, & tes- tes inuenirentur: tandem merito causa fidei præua- luit, ut non obstante dispositione capituli finalis, de hæret. libro sexto, nomina testium nullo modo publi- centur, atque hoc iure, & consuetudine nunc vbi que vimur.

Dubium fuit olim an in hoc tribu- nali publi- canda fo- rent testium nomina.

Observant autem hoc singulare de non publican- dis nominibus denuntiatorum, & testium cuncti se- re qui de hæreticis scripserunt, Repertorium Inqui- storum, verbo, nomina. Gondissaluis tract. de hæ- ret. q. 10. num. 4. Ioannes Roias singul. 208. incipien- te: Testium publicatio. Simancas de catho. instit.

titu. 64. de testibus. numero 28. Campesinus apud Zan- chinum cap. 9. & plerique alii, quos studio breuitatis omitto.

Ut nō publi- centur testiū nomina quis sanauerit.

Hoc ipsum singulare de non publicandis testimoniis in hac causa sancit Innocentius IIII. rescripto quodam incipiente: Cum negotium fidei, quod reuelis Eymericus supra par. secunda, pag. 145. ubi videtur quod de autore seu conditore eius rescripti annotauit, nec alienum est ab hac re quod traditur in rescripto Urbani Quarti incipien. Præ cunctis, §. quod si testibus, relato apud Eymericum supra parte secunda.

Decretum Cœcilij Biter- rensis de non publicandis testiū nomi- nibus.

Olim vero initio sepe constituta delegata inquisitionis saepe constitutum fuit, ut testiū nomina non publicarentur: nam ut alia omittam in Concilio Biterrensi, cap. 30. luculenter de hoc scriptum est ita: Illud autem cautatis secundum prouidam Sedis Apostolicæ uoluntatem, ne testiū nomina signo uel uerbo aliquo publicentur, hætenus ibi. idem prorsus eisdem uerbis habetur in concilio Narbonensi, cap. 22.

In his conciliis illud uerbum, signo, diligenter est obseruandum, quasi dicat, non modo testiū nomina publicari non debent, sed neque circumstantiæ (id enim eo loco puto uocari signum) sunt exprimendæ, ex quibus possit delatus uenire in notitiam testiū, uel denunciatorum.

In Hispania item præceptum est obseruari, ne reis testiū nomina publicentur, nam Hispanensi quadam instructione anno Domini MCCCCLXXXII. capitu. 16. his uerbis à nobis utrunque latine redditis continetur: Item quoniam habita legitima informatione constitit, ac constat, quod ex publicatione nominum, & personarum ipsorum testiū, qui deponunt super dicto hæresis crimine possent incurrere in graue damnum, & periculum personarum, & bonorum: nam experientia demonstrat, atque demonstrat, testes aliquos esse interfectos, aut vulneratos, & male affectos ab hæreticis ob præfatam causam, attendendo in primis etiam in Regnis Castellæ, & Aragoniæ reperiri magnum numerum hæreticorum ob graue damnum, & periculum præfatum, quod testi- bus imminet, cum eorum nomina publicantur: Domini decreuerunt, ut Inquisitores possint non publicare nomina, uel personas testiū, qui contra hæreticos deposuerint. hætenus ibi.

Instructio In- quisiōnis His- panicæ de nō publicandis testiū nomi- nibus.

Tametsi uero Bonifacius octauus in dicto capitu. finali, de hæreticis libro sexto, §. cessante, quo etiam uertitur hic Eymericus, concedat posse testiū, & accusatorum nomina in hoc crimine sicut in aliis, omni periculo cessante, publicari; hodie tamen perpetuo id periculum adesse putatur, & propterea nunquam fit talis nominum aut personarum testiū publicatio, in quam rem extra quoque breue Apostolicum Pii Quarti Pontificis Maximi, quod incipit: Cum sicut, quod est impressum inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis in fine huius operis, quare uel per contrariam consuetudinem, uel per hoc Pii Quarti bre-

ue, sublata prorsus nunc uidetur Bonifacii octauo prouiso.

Et cerè semper graue periculum ex ea re imminet testimoniis, uel saltem causis fidei uniuersis: quod aperitissimè cernitur in prædicto rescripto Pii Quarti. Item in præfata Hispanensi instructione, prudentissimè ergo constitutum est, ne testiū nomina publicentur. Et quod de triplici potentia scribit hic Eymericus, quæ testimoniis, si eorum nomina publicarentur, ualde nocere possit, luculenter & uerè probat sacri Tribunalis laudabilem, & iustissimum stylum.

Quod de nominibus testiū non publicandis proximè diximus, locum quoque habet in cognominibus: nam neque cognomina publicanda sunt, ut in præfato rescripto Pii Quarti constitutum est.

Quòd si reus instaret, postularetque ut sibi concederetur defensio secundum iuris ordinem, & per consequens ut testiū nomina simul cum dictis eorum sibi ederentur, audiendus non esset, ut iam olim etiam in hoc articulo consulerunt periti quidam Aninionenses responso quodam super quibusdam dubitationibus in causa fidei, quæstio. tertia, quod legitur in uetusto illo codice bibliotheca Patricane.

Ac si fortassis ob id grauari se diceret, & appellaret, talis appellatio nullo modo esset admittenda; sed ea non obstante, immo uero ea reiecta tanquam friuola, & iniusta, ad ulteriora iudicii acta est intrepidè procedendum.

Atque ex his refellitur omnino opinatio Pauli Parisiensi cons. 2. incip. Et si esse Iudæum. uolum. 4. ubi contrariam sententiam persuadere conatur, sed cauendus est in hoc articulo.

Quòd si querat, an postquam testiū, & denunciatorum nomina reis non publicantur, sint tamen illis peruenibus aut non peruenibus, ut facilius se defendant, aliqua circumstantiæ delicti commissi publicandæ, qualia sunt locus, & tempus, aut alia huiusmodi. de hac re in Hispanensi institutione anni Domini MCCCCLXXXIIII. capitu. 16. ita sancitum est: Cum probatio facta fuerit, & testes reproducti, debent Inquisitores publicare dicta, & depositiones eorum suppressis, & tacitis nominibus, & circumstantiis, ex quibus reus accusatus possit uenire in cognitionem testiū, hætenus ibi.

Ex his uerbis uidetur arbitrio iudicum uoluntate religionis relinqui, quales circumstantiæ publicari possint, quales uero contra taceri: nam ex quo constitutio eas non præscripsit, iudicio Inquisitorum reliquisse uidetur, quod & uerum puto. in hoc tamen prudentissimos esse oportet.

In Madriliana institutione anni MDLXI. cap. 32. cum de publicatione depositionum reo exhibenda sermo habetur, quales temporis, & loci circumstantiæ in publicatione apponi debeant, & quare, sancitur his uerbis à nobis item latine redditis: In publicatione ponetur tacensis, & annus, in quibus deponunt

Semper præsumitur graue periculum imminere si testiū nomina publicentur.

Nec cognomina testiū sunt publicanda.

Quid si reus instaret.

Quales circūstantiæ possint reus publicari.

ponunt testes: quoniam si aliquid inconueniens insurgeret, si prouideretur præcisè dies, non debet apponi, & sufficere mensis, & annus, quod fieri sepe solet, cum testimoniis in carcere deponentibus. simili apponitur in publicatione locus & tempus commissi delicti, quoniam hoc ad defensionem reorum spectat. Cæterum non est apponendus locus loci, hætenus ibi.

Sed non distitor contingere quandoque posse, ut si locus & tempus commissi criminis reis panderentur, ipsi possent facile deuenire in notitiam denunciatorum, ut cum delictum recenter est commissum, quo casu sicut in aliis, prouidendum omnino est testiū incoluntati, & legitime etiam reorum defensionem, aliis competentibus modis, quos prudens Inquisitor pro negotii qualitate melius scire poterit.

Quoniam uero legitima defensionis ordo, ob suppressam nominum, & cognominum testiū publicationem, quodammodo uidetur truncatus in hoc crimine, propterea Inquisitores uiam & mores testiū, ac delatorum diligenter debent investigare, ut alibi scriptissimus copiosius, traditq; Ioannes Roias in dicto sing. 208. incip. Testium publicatio, & alii.

An autem quandoq; liceat non modo testiū nomina publicare, sed etiam reum & testes conciliare seu confrontare, abundè docui supra in hac 3. parte, num. 101. super tit. de cautelis inquisitorum, & num. 209. C. super 12. modo processum fidei terminandi.

Prout in aliis fit negotiis, publicentur. Post hæc uerba in omnibus codicibus mox subsequuntur hæc alia: Ita quòd ubi graue periculum deponentibus seu testiis, uideatur imminere, iudicio Episcopi, & Inquisitoris, nō publicentur delatis: ubi autem eis non publicentur, attendat circumspectus Inquisitor, &c. Hæc omnia placuit remouere, quia non admodum coherent cum præcedentibus, & consequentibus, & uerisimile mihi fit ab aliqua marginali annotatione in contextum irrepsisse, uidetur autem hac annotatio desumpta fuisse ex sententia Archidiaconi in c. fin. de hæret. lib. 6.

Cura Inquisitorum circa testes.

Num. 2.

Q V A E S T I O LXXVII.

Quæ pena incuratur si contra ius publicentur, uel occultentur nomina testiū, &c.

SEptuagesima sexta quæstio est: Vtrum Episcopus, & Inquisitor non publicando delato deferentium ac testificantium nomina: seu publicando ubi non debent, incurant aliquam pœnam, & E quam?

Respondemus quòd sic: quia per dominū Papam eorū conscientia onerantur, ac eis præcipitur, quatenus puram & prouidam intentionem habeant in prædictis, unde in d. c. Statuta, de hæret. lib. 6. circa finem sequitur sic: Cæterum in his omnibus præcipimus, tam Episcopos quam Inquisitores puram, & prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum uel testiū nomina suppressenda, ubi est securitas, periculum esse dicant, nec in-

Relat. supra pag. 111.

corum discrimen securitatem afferant, ubi tale periculum immineret, super hoc eorundem conscientias onerantes.

Vbi Archidiaconus dicit ita: O tu, quicum que iudex in tali causa, bene aduer te uerba ista: nā nō dicit leue periculum, sed dicit, graue, noli igitur reū priuare debito iuris ordine sine magna causa; quoniam hoc fieri non potest sine offensione Dei.

COMMENT. CXXV.

QUæ hac quæstione tradit Eymericus, caute accipienda sunt. Primum enim si non publicet testiū nomina, non errabit, immo ut superiori commentario docuimus, nullo modo publicanda sunt: in publicando uero multū errare potest; qui hodie absque euidenti necessitate, & omni periculo cessante, temere publicare præsumeret testiū, accusatoris, seu denunciatorum nomina, plane imprudentissimè ageret, & forsas in mortalem culpam incurreret: quia ageret contra tot decreta Pontificum, & contra receptam sacri officii consuetudinem: quæ quamuis nulla lege nitetur; quia tamen consuetudo est laudabilis, approbata, & legitime præscripta atq; inducta, vim legis habet. §. ex non rescripto. instit. de iure naturali gent. & civili.

Hanc quæstionem transtulit Auctor repertorii inquisitorum in suum opus, uerbo, nomina. §. nunc uidentur, quo loco cautius aliquanto loquitur. adde Simancam de catbo. instit. tit. 6. num. 26. & in enchyridio tit. 35. nu. 12. & seq.

Dicta quidè testiū edenda sunt reo, ut se defendere queat, nota uero suppressenda sūt: et hoc iure utimur. Atque eodem modo uel cauenda uel accipienda sunt quæ de hac re edisserens tradit Tabienfis in summa, uerbo, inquisitor. §. 8.

DE PERITIS ET ADVOCATIS necessarijs pro officio Inquisitionis.

Q V A E S T I O LXXVII.

An Inquisitor possit conuocare peritos ad præbendum consilium.

S Y M M A R I U M.

- 1 Inquisitor potest conuocare & cogere peritos.
2 Peritorum nomine quinam intelligantur.

SEptuagesima septima quæstio est: Vtrum inquisitor possit conuocare peritos, quoslibet, ac eos cogere ut sibi assistant, ac in ferendis sententiis præbeant consilium opportunum?

Respondemus quòd sic: ut patet in c. Ut com. Relat. supra missi. §. aduocandi, de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: pag. 108. Aduocadi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, ut uobis assistant; & in huiusmodi deferendis sententiis præbeant consilium, opportunum; ac eis quòd super his uobis humiliter pareant in uirtute obedientiæ iniungendū.

Eadem uerba ad litteram habentur in priuilegijs prædictis Clementis, Alexandri & Urbani Quarti. Præcunctis, suppresso tamen præcepto obedientie, de quo non fit mentio in priuilegijs antelatis.

Qui dicitur periti.

2. Nominem autem peritorum, ut dicit Archidiaconus super c. vt commissi. in verbo, peritos, intelligit Theologos, Canonistas, & Legistas.

COMMENT. CXXXVI.

Aboluta tractatione de testibus, disputationem de peritis, quos Inquisitores possunt aduocare, aggrediur Eymericus: ac primum, an possint aduocari querit, & posse docet.

De materia questionis q. differuerint.

Et hoc ipsum priuilegium de conuocandis peritis, vt assistant Inquisitoribus in causis fidei quoties fuerint requisiti, adnotant Archidiaconus, Ioannes And. Geminianus, Franchus, & alij, in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §. 21. Gondissalvus tract. de hæret. q. 15. nu. 1. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 10. Albertinus in cap. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. & alij plerique, quos in re manifesta libenter omitto.

Cur inquisitoribus concessum fuerit, ut peritos quoslibet possint aduocare, vt sibi consilium præbeant in sententijs ferendis, docet Auctor Repertorii Inquisitorum verbo, inquisitores. §. quæ est ratio, dicens propterea id factum fuisse, quoniam cum Inquisitores essent Fratres religiosi, in theologia solum periti, iura tamen ignorabant: & quia in ordine iudiciario facile poterat decipi, & propterea absolueret damnandos, & damnare absolueret; ideo factum vt peritos consuluerent, & ad consulendum, si opus esset, compellerent. inde quoque factum, vt processus deberent cum Episcopis communicare.

Periti semp aduocandi.

Ceterum quamuis hodie inquisitores sint iuris periti ut in Hispania, eosdem nihilominus peritos vocare possunt, ac debent: in primis uero theologos, quorum est propositio gradus et qualitates expèdere; quia, vbi multa consilia, ibi salus, Prouerb. c. 11. & c. 24. Et recte prouit Marcus Cicero li. 1. de officiis, dicens: Nec uero alienum est ad eligenda quæ dubitatio nem afferunt, adhibere doctos homines, uel etiã Iuris peritos; & quid de utroque genere officij placeat, exquirere, hæc ille.

Periti quãdo aduocandi.

Hoc etiam ipsum passim leges admonent. l. vlt. c. de fideicom. l. 3. de ingen. manu. l. 8. §. sed iure. ff. de iuris & facti ignoran. c. de quibus. 20. dist. 11. Periti uero, vt placet Conrado Bruno præcitato loco, non modo cum ferenda est sententia condemnatoria, sed etiam in absolutoria vocandi sunt, cui libenter subscribo; itè adiungo, non modo vocandos quo tempore sententia ferenda sunt; verum et quoties in alijs iudicij actibus occurrit aliqua difficultas, vel circa testes, vel circa delatos, aut in alijs quibuscumque articulis: quod indicat non obscure illa textus uerba, in d. c. vt commissi. de hæret. lib. 6. videlicet, aduocandi, etc.

QVÆSTIO LXXVIII.

An de consilio peritorum ferenda sit ab Episcopo & Inquisitore sententia.

Epitragesima octaua quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor teneantur concedere ad sententiam uel condemnationem de prædictorum consilio peritorum?

Respondemus q. sic; ut patet in c. Statuta. §. iubemus. de hæreticis. lib. 6. ubi dicitur sic: Iubemus. & infra: Siue Episcopus siue Inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisq; peritis (quas ad hoc uocari, & eis per totum processum, super quo deliberandum est seriose manifestari ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio, ad sententiam uel condemnationem procedi uolumus) exprimantur.

Relat. supra pag. 111.

COMMENT. CXXXVII.

In hac quæstione, ac in tota etiam hac tractatione de aduocandis, peritis, vt de eorum consilio ad sententiam procedatur, illa occurrit præcipua difficultas hoc loco a me breuiter, & necessario diluenda. An Inquisitores teneantur necessariò sequi peritorum consilium; an uero sit eis liberum, postquam audierint peritorum sententias, statuere quod ipsis uisum fuerit statuendum; quamquam aut contrarium sit aut aut diuersum ab eo quod periti senserunt.

An Inquisitores peritorum consilio sequi cogantur.

In hac controuersia Albertinus, qui cæteris fustius hanc quæstionem disputauit in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. & tracta. de agnos. assertio. q. 26. post multas conclusiones num. 11. & seq. tandem concludit, quod si à lege, canonice, uel statuto dicatur, vt aliquid fiat de consilio, uel ex consilio alicuius, tale consilium omnino requirendum est, & sequendum, ac ei standum, & actus in contrarium celebratus est nullus. cum itaque in causa hæresis iubeat Romanus Pontifex, vt de peritorum seu consultorum consilio ad sententiam procedatur. cap. fin. §. iubemus. de hæret. lib. 6. consequitur omnino, vt sit liberum Inquisitoribus ab eorum consilio recedere, nec aliud statuere quàm periti designerint, id quod nititur probare fortassis satis infirmis rationibus, quas prudens omitto: quia breuitatè studeo, & institutum est mihi certiora tradere, tutiora, & communiora, vt sepe admonui: in eandem sententiam ferri uidetur non obscure hoc loco Eymericus, & in principio quæstionis sequentis: & Archidiaconus in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. in verbo, consilio.

Inquisitores non coguntur sequi peritorum consilium, & quare.

Ceterum, quidquid illi senserint in hoc articulo, ita statuo: inquisitores non debent necessariò sequi peritorum aduocatorum, seu consultorum consilium: quoniam eorum suffragia, & (vt uulgo loquimur) uota non sunt decisiva, sed solum consultiua. Primò, quoniam consilium non est de substantia actus. Bald. in l. §. necessitate. C. de bonis qua lib. nu. 24.

Ad hæc, consultores huiusmodi & periti in causa hæresis nullam habent iurisdictionem ordinariam, aut delegatam, iuxta doctrinã Bartoli in l. 1. de offi. assess. & Baldi & Decij in c. si pro debilitate. extra de offic. delegati. & notat plene Ias. in l. omne officium. nu. 16. ff. de off. assessor. eorum ergo consilium non est necessariò sequendum.

Postremo, consilium illius, qui non est particeps officij, aut potestatis illius iudicij, cui dat consilium, sufficit si requiratur, vt pulchre docet Ancharanus in c.

in c. si ad Episcopum. notab. 8. versic. circa secundum. A in fine. ne sede vacante. lib. 6. tales autem esse peritos et consultores in hac causa manifestum est: eorum itaque suffragia, vt ibidem concludit Ancharanus de urbanitate, non de necessitate sequenda sunt, & hanc sententiam uidetur sequi Locatus in opere iudiciali verbo, consilium, nu. 5. quã proficitur apertius Campegij apud Zanchinum c. 15. & probat late aduersus Albertinum Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 409. & multis sequentibus.

Et in Hispania quidem hæc sententia obtinet, vt consultorum suffragia decisiva non sint; quæ definita esse uidetur per Adrianianam instructionem anni Domini MDLXI. c. 66. ubi cum Episcopus & Inquisitor conueniunt, eorum sententia standum esse decernitur, quãuis consultores numero plures contrariam proficiantur. eius instructionis uerba à nobis latine reddita ita habent: In omnibus casibus, in quibus contigerit discordia sententiarum seu opinionum inter Inquisitores & Ordinarium, uel aliquem ipsorum, uel in definitione causæ, aut in quolibet alio actu, uel sententia interlocutoria, causa ad Senatam mitti debet; sed si Inquisitores & Ordinarius fuerint conformes, quamuis consultores discrepent, & sint numero plures, decretum Inquisitorum & Ordinarii executioni mandetur, hæcenus ibi.

Non tamen audacter a peritorum consilio discedat.

Quamquam autem hæc uera sint, & firmis munita rationibus, non propterea censeo liberum debere esse Inquisitorum arbitrium in statuendo quod sibi liberit, quamuis ab opinione peritorum discrepet: cum enim negotium fidei grauisimum sit, non modo in ferendis sententijs, vt in superioribus dicebam, uerum etiam in alijs grauibz totius iudicij actibus, consultus erit & tutius nusquam discedere à peritorum suffragiis; nam si quandoque contingeret Inquisitores audacius uti ea potestate & libertate, facile possent errare, & per imprudentiam committere id, quod uel in fidei, uel in reorum detrimentum uerteretur.

Iam ista libertas Inquisitorum de non sequendis necessariò peritorum suffragiis, facilius usurpari potest ab illis, qui constituti sunt iuris peritisissimi: nam hoc potissimum casu consultorum suffragia consultiua erunt non decisiva: & plane hoc iure nitimur ut consultiua solum sint.

Inquisitores theologi facti his quæ ad ordinem iudicium spectant, si dubia oculis pareant eurrant, non sequi peritorum suffragia, nec prudens nec tutum crederem. Quemadmodum enim Iuristconsultos Theologos in causis facti assentire oportet in notandis propositionibus hæreticis & catholicis, & earum qualitatibus expendendis: ita uice uersa theologos iuris peritis obtemperare conuenit in capturis reorum decernendis, in iudicijs ad torturam aptis, in testijs dictis admittendis aut repellendis, iudicijs dandis, appellacionibus admittendis aut resutandis, in sententijs inuocatorijs & diffinitiujs ferendis, & denique in toto ordine iudiciario obseruando: hæc enim Theologi ab iuris peritis petere debent. Albertinus in cap. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. nume. 17. quod & re-

Quando non sit ruti a peritorum uotis recedere.

Tunc etiam à peritorum suffragiis nõ esset tutu recedere, cum quæstio, de qua agitur, nimis est ardua &

difficilis, aut propter facti contingentiam, aut ob uarias & pugnantes Doctorum sententias: tunc enim eos peritorum suffragijs obtemperare debere putarem: tancum cum huiusmodi casus incidunt, supremum Senatam consulere tutius sit, vt alibi plene ostendimus.

Postremo illud monebo, inquisitores hæreticæ prauitatis punitione dignos esse, si uel suo uel consultorum consilio ducti in definiendis fidei causis errauerint: neque enim peritorum suffragia eos omnino excusabunt. l. quidam decedens. §. pater. ff. de excusat. tuto. Bartolus in l. si conuenit. num. 4. ff. de re iudicata. & ratio est, quoniam apud se debuerant deliberare, an illud consilium expeditet. l. 2. §. si. ff. mand. consilium enim alterius neminem cogit ad illud sequendum. cap. cum olim. de arbit.

Peritorum suffragia non excusant iniquitatem errantem.

Et quamuis hæc ita se habeant, uix hodie possunt errare, cum non unus aut alter peritus adhibeatur; sed plures, & in arduis supremum Senatam consulere debeant. uerum tamen hæc omnino persuadent, vt inquisitores suo labore, & industria, & studio curent peritus singula fidei negotia, & quidquid ad suum officium spectat intelligere: nec fiant desidiosi et negligentes sub hac spe, quod consultores habeant & peritos, in quos laborem reiciant; meminerint illius dicti Quinti Mutij reprehendentis Seruium Sulpicium in hæc uerba: Turpe est patrio & nobili iuro ignorari, in quo uersatur. l. 2. ff. de origine iuris.

QVÆSTIO LXXIX.

An processus totus Iuris peritis explicari debeat.

Epitragesima nona quæstio est: Vtrum Episcopus & inquisitor coram prædictis peritis, de quorum consilio est ad sententiam procedendum, teneantur totum processum eis integraliter explicare, uel sufficiat eis explicare summariè, in substantia & effectu?

Respondemus q. integraliter & perfecte, ut patet in c. Statuta. §. iubemus. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Iubemus. & infra: Secreto coram dicere ceterum Episcopo, uel eo absente ipsius Vicario, quando inquisitores procedunt: quando uero procedit Episcopus coram inquisitoribus: Si haberi commode possit copia eorundem, ac nihilominus siue Episcopus siue inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisq; peritis (quas ad hoc uocari, & eis per totum processum super quo deliberandum est, seriose manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio ad sententiam uel condemnationem procedi uolumus) exprimantur, & cætera.

Processus totus iuris peritis explicandus. Supra pag. 111.

COMMENT. CXXXVIII.

Eymericus apertis fere semper canonum definitionibus nitens, in hac quæstione unum axioma constituit, uidelicet, Peritis, quos inquisitores aduocant, totum reorum processum integre esse communicandum.

Peritis totus processus integre explicandus.

Huius axiomatis ratio in promptu est. quoniam nisi periti intelligerent integre & perfecte totam causam, non possent perfecte consulere, neque incorruptum ferre iudicium, cum nemo de incognitis rectum iudicium facere possit.

Rursus, cum de eorum consilio sit ad sententiam pronuntiandam deueniendum, ne fortassis ob non visum processum minus bene consulant, & in ferenda sententia erretur, iustum est ut eis integre totus processus explicetur. & cum Eymérico sentit Bernardus in lucerna verbo, inquisitor. §. 21.

Q V A E S T I O LXXX.

An testium nomina sint consultoribus manifestanda.

Ctuagesima quaestio est: Vtrum Episcopus & inquisitor teneantur coram praedictis peritis, de quorum consilio est ad sententiam procedendum, deferentium & testificantium nomina publicare?

Respondemus quod sic; ut patet in alleg. c. Statuta, §. iubemus, ubi exposito & mandato, quod nomina deferentium & testium coram delatis non publicentur, sequitur sic: Sed secreto coram dicecesano Episcopo, uel eo absente ipsius Vicario, quando inquisitores procedunt, quado uero procedit Episcopus coram inquisitoribus, si haberi commode possit copia eorundem: ac nihilominus siue Episcopus siue inquisitores processerint, aliquibus aliis personis prouidis & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc uocari & eis per totum processum, super quo deliberandum est, seriose manifestari ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio ad sententiam uel condemnationem procedi uolumus) exprimentur: sicque non obitante, quod illis contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem.

COMMENT. CXXIX.

Nomina testium, an & quando peritis sint explicanda.

In hac quaestione Eymericus unicum item proponit axioma, nempe, nomina testium peritis seu consultoribus esse explicanda.

In hoc autem axioma maior est dubitatio, quam in eo, quod proxime superiori quaestione propositum est; quia non uidetur necessarium explicari.

Primum quoniam absque tali nominum publicatione, aut notitia recte consulere possunt.

Deinde quia ita plane contendunt faciendum uiri docti, inter quos est Campegius apud Zanchinum cap. 15.

Postremo, tuta & laudabili inquisitionum consuetudine receptum uidetur, ne consultoribus testium nomina publicentur: sed absque nominibus processus soli eis dantur super quibus consulere debent. neque ab hac consuetudine est recedendum.

Inquisitorum tamen partes erunt notare testium qualitates, ut si religiosi, si periti, si graues fuerint, &

probat; aut contra, si minus probati, si plebei, & pau peres, si iuuenes, si imperiti, aut similes, ut his qualitatibus in genere cognitis, facilius intelligant periti quantum sit dictis singulorum tribuendum, aut contra detrahendum.

Sed de nominibus delatorum nihil docuit Eymericus, an uidelicet reorum nomina peritis debeant explicari; & uerius uidetur, ac iustius est, ut nec reorum nomina peritis publicentur.

Verum tamen illud addiderim, quod si quandoque uideatur necessarium, uel testium, uel reorum nomina peritis explicare, ut cum probabiliter iurem testes inimicos esse reo: tunc si periti utrosque cognoscant, quia melius scire possunt, an sint uel fuerint inuicem inimici necne; non foret iniustum hoc casu & testium & delatorum seu reorum nomina consultoribus, aut etiam si opus fuerit, aliis probis uiris explicare, iuxta consilium EymERICI par. 3. iiii. de sex modis tradendi copiam processus. num. 119. §. sextus modus est. de quo ibidem dixi.

Ne autem consultores temere hoc casu uel testes uel delatos indicent, aut per iuramentum, aut per sententiam excommunicationis constringi possunt, ac debent, ut secretum teneant. ita Eymericus praecitato loco, & Bernardus Comensis in Lucerna, verbo, Inquisitor. §. 21.

Et profecto grauissimum est scelus in causis praesertim arduis secretum reuelare, ut optime docet Aegidius Bossius iiii. de carcerato fidei iustoribus. commitendo. num. 30. vers. Et si tu Senator fueris.

Quamuis autem periti huiusmodi specialiter tunc non iurant custodire secretum, adhuc tamen ad illud obseruandum obligantur, propter multas leges iubentes ne causa fidei propalantur ob periculum ingens, quod inde nasci potest. quod si non iurati propalauerint, extra ordinem puniri possunt per Inquisitores: decuit enim eos id secretum seruare, quod leges iuste iubent.

Si uero per malitiam reuelarent, illis praesertim qui impedire possent fidei negotium, aut alias cause obesse, tales, quidem secreti reuelatores uelut impedidores sancti officii puniri possent, magis quidem uel minus, pro culpa qualitate, secundum quam pena mensura imponenda est.

Q V A E S T I O LXXXI.

An Episcopus & Inquisitor possint secretum indicere consultoribus.

Ctuagesima prima quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor quando praedictis peritis deferentium nomina & testificantium publicabunt, possint eis secretum indicere, quatenus illorum nomina non reuelent, ac in eos sententiam excommunicationis ferre si reuelauerint?

Respondemus quod sic, iuxta c. alleg. Statuta. §. & ut eorundem. ubi dicitur sic: Et ut eorundem accusatorum & testium periculis efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis negotio procedatur, praesentis

Quid de nominibus delatorum.

Reuelantes secretum et non iurati extra ordinem puniendi.

Relat. supra pag. 111.

praesentis constitutionis auctoritate permittimus, quod Episcopus uel Inquisitores secretum possint indicere illis, quibus (ut praemissum est) processum huiusmodi explicabunt: ut in eos si arcana consilii, seu processus, sibi sub secreto ab eisdem Episcopo uel Inquisitoribus patefacta praeter eorum licentiam aliis patefecerint, excoicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire uidebitur) promulgare.

COMMENT. CXXX.

Explorati iuris est id de quo quaerit hic Eymericus: potest enim Episcopus & Inquisitor indicere silentium consultoribus, etiam sub pena excommunicationis, ut super quaestione proxime praecedenti dictum est; idem docet Repertorium Inquisitorum verbo, secretum. & Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum, verbo Inquisitor. §. 21. & quam sit ingens scelus secreta reuelare, explicat Aegidius Bossius, eo loco, quem superiori commentario indicauimus. uel uidet.

Q V A E S T I O LXXXII.

An Episcopus & Inquisitor possint se mutuo excommunicare ob indictum secretum.

Ctuagesima secunda quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor praedictis peritis excommunicationis sententiam iniungendo quatenus nomina deferentium aut testificantium non reuelent, possint se excommunicare mutuo hac de causa, etiam ne reuelent?

Respondemus quod non, ut in alleg. c. Statuta. §. Et ut eorundem. de haeret. lib. 6. unde ibi concessio quod possint peritos excommunicare hac de causa, ut est dictum quaest. proxima, statim sequitur ita: Sic tamen quod Inquisitores Episcopum, uel Episcopus Inquisitores non excommunicent hac de causa. COMMENT. CXXXI.

Idcirco fidei alter alterum excommunicare non potest, iuxta tradita hic ab auctore. Haec assertio ratio ne non caret, nam si se mutuo excoicarent, id fidei negotiis proculdubio obesset. Et hoc prorsus spectare uidetur priuilegium concessum Inquisitoribus ab Urbano III. in extrauag. incip. Ne Inquisitionis negotium, quam retulit Eymericus supra, par. 2. in qua sancitum est, ne Inquisitor & eius notarii excommunicari possint a delegatis sedis Apostolicae. adde Syluestrum in summa, verbo haeresis. 2. q. 8. Certa huc spectantia dicam in quaestione proxime sequenti.

Q V A E S T I O LXXXIII.

An Episcopus & Inquisitor teneantur ad secretum quod alijs indicunt.

Ctuagesima tertia quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor indicentes praedictis secretum, de non reuelando nomina deferentium seu testificantium per sententiam excommunicationis latae, ipsi etiam Episcopus &

Inquisitor ad secretum huiusmodi arceantur? Respondemus quod sic; ut patet in alleg. c. Statuta. §. & ut eorundem. de haeret. lib. 6. Vnde prohibito ibi, quod Episcopus & Inquisitor non possint se excommunicare inuicem hac ex causa, ut dictum est supra quaest. proxima, de Episcopo & Inquisitore, sequitur sic: Sed Episcopi ex iniuncto ex nunc a nobis sub uirtute sanctae obedientiae districto praeccepto, ad secretum huiusmodi teneantur.

COMMENT. CXXXII.

Quamuis se mutuo Episcopus & Inquisitor ob secretum custodiendum in causis fidei, excommunicare non possint, ut proxime dictum est, nihilominus tamen ad illud obseruandum in uirtute obedientiae ex districto Praepositi praeccepto obligantur; quod equidem ratione non caret: quemadmodum enim grauia incommoda consequi possunt ex huiusmodi secreti violatione, cum periti & consultores reuelarent, eadem nascerentur si Episcopus, aut Inquisitores manifestarent.

Ergo si Episcopus & Inquisitores extra casus sibi a iure concessos & permisos, & negotiis fidei necessarios, reuelarent, aut testes, aut delatos, aut denunciatores, & accusatores, uel alia sacri officii secreta, quamuis ipso iure excommunicati non essent; quoniam hoc nullo iure (quod ego sciam) cautum inuenitur: tamen mortaliter peccarent, quia sibi districte iniungitur a Papa sub uirtute sanctae obedientiae ne reuelent: essent enim iuste & legitime legis transgressores. facere autem in materia graui contra iustam & legitimam legem, nulla rationabili causa urgente, uel excusante leuialis est culpa, ut uno ore fateantur Theologi, quos sequuntur Canonistae, & ceteri bene sentientes. atque hoc est in hac causa diligentissime obseruandum.

DE STATVTIS ET CONSTITUTIONIBUS PRO OFFICIO INQUISITIONIS.

Q V A E S T I O LXXXIII.

An priora indulta & priuilegia Inquisitoribus data, sint per posteriores constitutiones reuocata.

Ctuagesima quarta quaestio est: Vtrum Inquisitoribus Apostolica priuilegia, indulta, constitutiones, & ordinationes, seu ad consultata responsiones factae per sedem Apostolicam, sint per constitutiones postmodum factas, de quibus habetur in 6. Decretalium & in Clemen. tit. de haeret. simpliciter reuocata?

Respondemus quod non; nisi in his, in quibus obuiant constitutionibus antedictis: ut patet in c. fin. Statuta, de haeret. lib. 6. ubi in fine dicitur sic: Constitutiones uero, ordinationes, & mandata alia praede-

Arceantur, pro obligentur, uerbum huic auctori familiare in hac significatione.

Neque Episcopus, neque Inquisitores secretum reuelare possunt.

Episcopi & Inquisitores reuelantes secretum extra casus permisos mortaliter peccant.

Relat. supra pag. 111.

prædecessorum nostrorum, in negotio hæreticæ A prauitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta re sponfa, quæ constitutionibus supra scriptis super eadem editis prauitate non obuiant, in suo uoluntatis robore permanere.

In c. multorum, de hære. in Clemen. in fi. dicitur sic: Alia sanè, quæ circa præmissum inquisitionis officium, à nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsentis decreto non obuiant) sacri approbatione concilij roborata, in sua uoluntatis firmitate manere.

COMMENT. CXXXIII.

V Erissimè concludit hoc loco Eymericus constitutiones, & ordinationes Apostolicas contra hæreticam prauitatem editas, non esse per alias posteriores reuocatas: hoc enim fauore fidei ita constituere oportuit. per leges quoque civiles idem sancitum est, ut apparet in l. Arriani. C. de hære.

Occasione huius questionis agendum nobis hoc loco erat de virtute, & robore extraneorum variis temporibus per diuersos Romanos Pontifices editarum in negotio sanctissimæ Inquisitionis: Ceterum cum in fine huius operis hanc disputationem habuerimus, locum ubi de his agimus, indicasse sit satis, ne eadem sæpius repetita lectoris animum onerent.

QVAESTIO LXXXV.

An Episcopus, & Inquisitor simul interpretari possint statuta contra hæreticos edita.

Quæstima quinta quæstio est: Vtrum Inquisitor cum Episcopo, uel eius Vicario, possit statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita, interpretari, si & quando circa ea ambigua orientur?

Respondemus q̄ sic; ut patet in litteris Apostolicis prædictis Inn. iiii. tenoris sequentis: Cum negotium in fidei catholice aduersus hæreticæ prauitatis errores uobis, ut uestra prudentia deprehendat vulpeculas demolientes uincam Domini, sub certa forma per alias litteras duxerimus committendum; ut commissum uobis ab Apostolica sede ita salubre ac utile ministerij exequi libetius, ac exercere possitis efficacius, in hac parte interpretandi statuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita, & hæreticorum filios, & nepotes, credentium quoque, fautorum, defensorum, & receptorum ipsorum, dignitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficiis ecclesiasticis, & publicis officiis: & infra liberam uobis auctoritate præsentium concedimus potestatem.

In litteris uero Apostolicis Alexandri iiii. habetur sic: Vt commissum uobis inquisitionis officij contra prauitatem hæreticam efficacius, & liberalius exequi ualeatis, interpretandi, uel declarandi unà cum diæcesanis locorum, in quibus est idem officium uobis commissum, uel ipsorum Vicariis, cum diæcesanos abesse contigerit, statuta

Relat. supra pag. 136.

Inquisitor cum Episcopo potest interpretari statuta contra hæreticos edita.

contra hæreticos credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita quoties in eis apparuerit aliquid ambiguum, uel obscurum: & infra uobis auctoritate præsentium concedimus facultatem.

COMMENT. CXXXIII.

Hoc insigne privilegium in fauorem fidei Inquisitoribus tributum est. Cum enim multæ quotidie in penis hæreticorum, & causis fidei orientur dubitationes, quæ non sunt plenè & apertè per leges declaratæ; sunt enim plura negotia quàm leges; suntque plures articuli negotiorum, & dubiorum, quàm sanctiones: propterea, ne foret necesse in singulis dubijs Pontificem Romanum consulere, salubriter cautum est, ut leges in hæreticos editas possent Inquisitores interpretari. exempla passim occurrunt, quæ libenter hic gratia breuitatis omittimus; unum esse potest illud, cuius me minimus supra in hac 3. parte, num. 34. tit. de forma aggrauandi officiales §. quoniam uero.

Huius autem privilegij mentionem faciunt Tabienfis in sum. verbo, Inquisitor. §. 39. Campegius apud Zanchinum cap. 16. versic. rursus arbitrium iudicis. Locatus in opere iudiciali verbo, interpretari, & verbo, statuta Iohannes Roias tract. de hære. par. 1. nu. 426. & alij.

Item quatum spectat ad rescriptum Innocentij iiii. quod hic citat Eymericus, id nondum uidimus authenticum, alterum uero Alexandri iiii. quod refert in fine quæstionis, uidimus authenticum in bibliotheca Illustrissimi Card. Felicis Peretti, allatum ex Assisio; eratque missum Fratribus ordinis Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis. Datum Anagninæ x. Calen. Decemb. Pontificatus sui anno iiii.

Cur iudicium ut iudices fidei statuta in hæreticos possint interpretari.

Nunc est SIXTVS V. Ponti. Opti. Max.

QVAESTIO LXXXVI.

An Inquisitor per se possit in verbis ambiguis interpretari dicta statuta.

Quæstima sexta quæstio est: Vtrum Inquisitor sine Episcopo, & eius Vicario possit statuta edita contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, interpretari, si circa ea dubia orientur?

Respondemus q̄ sic; ut patet in litteris Apostolicis Alexandri iiii. Præ cunctis, ubi habetur sic: Præcunctis, & infra: Nec non interpretandi statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita, quoties in eis apparuerit aliquid ambiguum, uel obscurum: & infra: auctoritate præsentium concedimus facultatem.

COMMENT. CXXXV.

Hoc privilegium amplius est, & patentius: libere enim concedit Eymericus solum Inquisitorem posse interpretari statuta dubia, seu uerba statutorum ambigua; reperta in statutiis editis contra hæreticos.

Dubium an solis inquisitoribus tributum, ut dubia statuta possint interpretari.

Ceterum,

Ceterum, hoc præ amonebimus, hoc rescriptum Alexandri iiii. quod incipit: Præ cunctis: nos nondum uidisse authenticum: cum multa alia eiusdem uiderimus. Rursus, hæc clausula, quam ex eo rescripto recitat hic Eymericus, non legitur in rescripto Urbani iiii. Præ cunctis, relato ab auctore supra par. 2. de quo ualde miror, cum Pontifices soleant sermè semper in hac causa referre eodem tenore uerborum, rescripta à suis prædecessoribus edita: Alexander autem ante Urbani uixit, ut est manifestum. Postremo, rescriptum illud Innocentij iiii. quod incipit: Cum negotium, relato item ab Eymericus supra parte 2. non probat hæc EymERICI sententiam: nam præterquam quòd nondum authenticum uiderimus, in multis exemplaribus, dum potestas tribuitur Inquisitoribus interpretandi statuta, adduntur illa uerba: Cum diæcesanorum Episcoporum consilio: quod uidetur uerissimilium, quia res magni momenti est.

Sed quamquam hæc sint incerta, auctoritas EymERICI multum pondus habet, nec est credendum eum sibi eam clausulam arbitrio suo composuisse.

Sed demus hæc sententiam nullo certo iure probari, & queramus an hoc liceat solis Inquisitoribus: et primo obtutu uidetur dicendum, solum Inquisitorem non posse leges dubias in hæreticos latas interpretari: nam solius principis est declarare legem dubiam. l. 1. cum gl. ibidem, verbo, solis, & l. fin. C. de legibus, cap. inter alia. extra de sent. ex com: Præterea solus Romanus Pontifex est legitimus interpret iuris diuini, & canonum ecclesiasticorum, ut docet Abbas in cap. qua in ecclesiarum, de conslit.

His tamen non obstantibus non ineptè dici posset, solum Inquisitorem posse dubia statuta in hæreticos lata declarare. ita hoc loco EymERICUS. idè tenet Campegius apud Zanchinum c. 16. versic. rursus arbitrium iudicis, & omnes serè præcitati super quæstione superioris. nam cum hoc privilegium sit tributum fauore fidei, cuius Inquisitor dicitur defensor, rationi consonum uidetur, ut sibi soli hoc privilegium competat. Præterea in illis locis, in quibus non sunt adhuc Inquisitores delegati constituti, sed soli Episcopi iure ordinario in hæreticos animaduertunt; non uidetur dubium quin illis liceat statuta in hæreticos edita declarare: quoniam ut supra in hac 3. par. super q. 56. §. num. autem. tradidimus, privilegia, quæ fauore fidei Inquisitoribus sunt tributa, Episcopis etiam uidentur competere, ergo fiet, ut solis etiam Inquisitoribus liceat declarare statuta dubia, cum maiorem quàm Episcopi, aut saltem æqualem cum ipsis, in causis fidei habeant potestatem.

Hæc fortassis uera sunt de stricta iuris ratione: tutius tamen est in re tam graui adhibere Episcoporum consilium, ubi commode poterit adhiberi: aliàs urgente causa solus fortassis Inquisitor poterit id præstare.

Exempla multa occurrunt in nostris hæc commentariolis, inter quæ illud potest esse accommodatum, de quo scripsimus supra parte secunda, super cap. frater nitatis, de hære. §. iam hæc prohibitio, & §. seq. nam si dubitetur, an commissariis inquisitorum liceat legere libros prohibitos, sicut licet ipsis Inquisitoribus: quoniam in hac parte obscurè loquitur rescriptum Iulij III. Pontificis Max. quod ibi recitauimus, Inquisito-

An soli Inquisitores possint interpretari statuta dubia in hæreticos lata declarare.

Solis Inquisitor dubia statuta declarare.

Sed tutius id est facere cum Episcopi consilio.

ris partes erunt id declarare: in similibus idem est iudicium.

Dummodo caueat ne nimis libenter utatur hac potestate, & sub huius potestatis prætextu ea fiat, que uel alijs legibus repugnet, uel scina sunt, & à consuetudine sacri tribunalis aliena, in quo conscientia sua consulere quisque debet, securius semper est, & diæcesanos Episcopos, & peritissimos, & probatissimos uiros consulere.

Equidem in uetusto quodam codice, quem ante paucos annos Romam attulit Inquisitor Florentinus, in quo erant collectæ quæcunque ad sanctum officium pertinere uidebantur, aliquot extabant exempla huius rei, de qua agimus: ceterum Inquisitor, & Episcopus ad interpretandam quandam huiusmodi legem conueniant, uocatis ad id atque consultis multis peritis inuconsultis. tutius ergo est, ut ambo id præstent, quàm ut unus solus negotium tantum exequatur.

Rursus, non modo solus Inquisitor interpretari potest statuta dubia edita contra hæreticos; sed quoties oportuerit edita aduersus hæreticos, eorumque complices, fautores, receptatores, & defensores publicare, id soli Inquisitores sine ordinario facere possunt. ita Ioannes Roias tract. de hære. par. 2. de privilegijs inquisitorum, num. 415. versic. item soli inquisitores, & non ordinarij, ad quam sententiam probandam nihil adducit, uerum tamen uidetur hoc privilegium. cum enim inquisitor sit à Sede Apostolica delegatus in causis fidei, ordinario uidetur preferendus: itaque inconsulto ordinario potest edita contra hæreticos promulgare, quibus iubeat, ut sibi in hoc crimine delinquentes reuelentur; que fuit sententia EymERICI 3. par. numero 52. in forma admonitionis de hæreticos reuelandis, uel etiam comprobata, ubi nulla est Episcopi mentio, & Zanchini tract. de hære. cap. 11. num. 2.

Huius autem privilegij frequenter potest contingere usus: ut cum, uerbi gratia, delictum est commissum, quod hæresim præ se ferre uidetur, ut si delicta sint sanctorum imagines, combusta Ecclesia, in domos inquisitorum impetus factus, aut ignis cõiectus, & similia: tunc enim inquisitores editis propositis, sub pena anathematis, & fautoria hæresis monebunt uniuersos, ut id delictum, uel delicta reuelent.

Sed quid si ordinarius edita huiusmodi publicauerit, poterit ne inquisitor ea reuocare? & Ioannes Roias præcitato loco merito reuocanda tradit, sed is fortassis nimis libere loquitur, quasi nullo sint partes Episcoporum in hac causa, cum tamen omnia iura clarè per concessionem procedendi inquisitoribus factam, non esse ablatam ordinarij procedendi potestatem, cap. per hoc de hære. lib. 6. quare multum illis tribuendum censeo: nec approbo eorum sententiam qui plus sibi tribuentes, quàm à iure habent, Episcopos serè spernunt in hac causa. meminisse ergo oportet, eos iudices fidei esse in sua diæcesi ordinarios: quòd si ea edita in fidei propagationem referantur, nullo modo mihi uidentur reuocanda, sed confirmanda potius: sic enim Episcopus, & inquisitor, quasi unus, fortius pungebunt contra religionis hostes.

Sed maior difficultas est, An Inquisitores possint contra hæreticos noua condere statuta in suis diæcesibus, arguendo penas aduersus eos, & Ioannes Roias tract.

Solis Inquisitor edita publica contra hæreticos

Episcopus an edita in hæreticos possit publicare.

An Inquisitores noua statuta condere possint contra hæreticos.

tract. de heret. par. 2. de privilegijs Inquisitorum m. 440. id Inquisitores posse asserit, additque ita tenere Lapum & Geminianum in c. f. §. statuto. de heret. li. 6. quod optime, inquit, explicat Gondissalvus tract. de heret. q. 23. ubi. 6.

Veruntamen Doctor hic, alioquin doctus & religio sus, valde decipitur: nam quos ille citat, contrarium sentium omnino. neque id dicunt in c. f. de heret. sed in cap. 2. §. statuto. de constitu. lib. 6. quo loco Geminiani verba in codice nostro. nu. 8. vers. an autem Inquisito res, ita habent: An autem Inquisitores hereticæ pravitatis possint facere statuta? tenet hic Lap^o q. nō, quia sunt delegati, ut notatur de heret. in 6. cap. ne aliqui, & cap. per hoc. sed delegatus statuta facere non potest, ut notat Innocentius in c. pro illorum. de preben. ergo; &c. hætenus Geminianus. quem nullis sine mutatis sequitur Gondissalvus in dicto tract. de heret. q. 23. num. 6. non me præterit in vetustis quibusdam Geminiani exemplaribus paulo aliter concipi prædicta verba; eadem tamen est sententia. sentium ergo præfati aperissime, Inquisitores non posse condere statuta.

Cum ergo paulo diligentius hæc esse intuitus, existimavi fortassis non fore absurdum dicere, Inquisitoribus competere hanc potestatem. Primum enim explorari iuris est, Episcopos in sua diocesi statuta condere posse, per textum in dicto c. 2. iuncta glossa in verbo, statuto. ubi communiter Doctores de constitu. lib. 6. poterunt ergo condere statuta contra hæreticos; nam si possunt in blasphemos, & sortilegos, & similes peccatores nova statuta Episcopi constituere, ut ab his sceleribus acerbitate pœnarum homines auocentur; profecto multo magis id poterunt contra hæreticos, cum gravius ceteris delinquant, & Inquisitor in causa hæresis aut maiorem, aut saltem æqualem habet cū Episcopis iurisdictionem, poterunt ergo simili modo nova statuta condere contra hæreticos, quibus auerant penas in eos.

Ad hæc, paucis antea diebus quàm hæc scribere mus, incidimus in vetulum & authenticum rescriptum Innocentii iiii. quod extat in Archivio inquisitionis Bononiensis, & incipit: Orthodoxæ fidei: quod curavimus imprimendum inter litteras Apostolicas in fine huius operis. quo videtur divini propostæ difficultas, doceri que, posse Inquisitores statuta condere: nam inter cetera Romanus Pontifex iubet omnibus magistratibus, ut Inquisitorum statuta, & sua contra hæreticos observent, in hæc verba: Considerantes attente, quod iurisdictione eorum (scilicet Inquisitorum) quò fuerit plenior in hac parte, eò magis esse poterit fructuosa; volumus & nostris sibi damus litteris in mandatis, ut vos monere procurant ac inducere diligenter, ut statuta ipsorum, & alia ecclesiastica & secularia edita contra hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, &c. servetis & faciatis irrefragabiliter observari, hæc ibi. quo loco notanda sunt illa verba: statuta ipsorum.

Ex his facile inducor ad credendum, posse Inquisitores huiusmodi nova statuta condere, idque iuxta varietatem casuum accidentium, vel propter frequentiam hæreticorum, vel propter alias causas, quas fert humana conditio, ut acerbitate pœnarum ab eis deli-

Geminiani verba.

Etis committendis homines auocentur: quamquam illud sentiam, hoc casu consultius esse facturos, si Episcopo prius consilium adhibeant, ut res tam gravis maturius transigatur: vel, quod tutius est, supremum sacrosanctæ & generalis Romanæ inquisitionis Senatam consulant, à quo in rebus grauius in hac fidei causa nusquam discedendum arbitror.

Illud tamen obseruandum est, ne dum huiusmodi pœna aueruntur contra hæreticos, aliquid committatur iniustum, incantum, aut contra ius & rationem: nam fauor fidei non tribuit hanc facultatem. itaque cauendum est, ne dum ex vna parte fidei propagationem nituntur asserre, ex alia eius derimentum inducant.

In penitentijs aggrauandis & auerendis certum est Inquisitores habere potestatem, ut docuit Eymericus. 3. par. nu. 194. §. item te sententia liter. & dixi plene supra in hac 3. par. super octauo modo terminandi processum fidei. §. reuocantes nobis.

De principibus secularibus questum etiam est, an possint suis legibus pœnas contra hæreticos latas, vel et contra suspectos de hæresi auerere, in quo articulo fortassis quispiam diceret, id eis non licere, cum hoc crimen sit mere ecclesiasticum, in quo laici, nec directe, nec indirecte se intromittere debent. c. ut inquisitionis, de heret. lib. 6. §. prohibemus.

Ceterum, obiter hæc mihi tradenti (neque enim liber longius euagari, cum EymERICI institutum aliud suadeat) verius nunc videtur posse seculares principes ex causa tales condere, quibus in hæreticos & suspectos pœna auerantur, aut iam late leges aduersus eos, quæ fortassis in suis ditionibus & dominijs non custodiuntur, in usum reuocentur, & in vtriusque obseruantia permanere iubeantur, atque vtriusque tales in Christiana republica principes multi reperirentur: neque enim res fidei in deterius laborantur, nec superioribus amissis florentissima regna corrumpunt, & misere in hæreses tetras & nefarias incidissent.

Possum ergo mea quidem sententia talia statuta condere: neque hoc est intromittere se de crimine ecclesiastico, sed fauore potius Ecclesiæ, & incrementum fidei procurare: nam per eiusmodi statuta non auerunt proprijs iudicijs, videlicet Episcopis & Inquisitoribus, iurisdictionem: sed eam potius amplificanc, iuuant, & amplius promouent: id quod esse debet principum secularium proprium & peculiare munus, ut grauius docuit Conradus Brunus lib. 3. de heret. cap. 9. & 10.

Postremo, Romani Pontifices principum secularium leges & decreta aduersus hæreticos & suspectos varijs temporibus edita, non modo non sustulerunt, aut abrogarunt, immo confirmarunt & inuolabiliter custodiri iusserunt, ut constat ex multis Pontificum rescriptis editis in Bullario litterarum Apostolicarum, quod explicui copiose in disputatione de robore extranagantium contra hæreticos editarum: quod ipsum facturos crederem proculdubio & ceteros Romanos Pontifices, quoties vel catholici principes nunc, aut futuri temporibus, vel insignis aliqua respublica, vel ciuitas, vel minores reguli in suis dominijs leges novas conderent: quibus commode hæreses aut nasci impedirentur, aut iam nata facilius extirparentur.

Dū noua statuta conduntur, quid cauendum.

An principes seculares pœnas in hæreticos auerere possint.

Possunt principes seculares leges in hæreticos condere.

Romani Pontifices leges seculares in hæreticos latas confirmarunt.

Quod

Statutum ciuitatis Brixie de extirpanda hæresi Lutherana.

Quod initio nascens Lutherana perfidia valde laudabiliter Brixia Italia ciuitas catholica & illustris consecuta est: nam ad extirpandam Lutheri hæresim, quæ sese occulte insinuabat, præclarum & honorificum edidit statutum, quod Clemens V I I. anno Domini MDXXVIII. & laudauit & confirmauit. eius iurisdictionem: Placuit intelligere, quod etiam in fine huius operis inter litteras Apostolicas curauimus imprimendum.

Possent ergo exempli gratia seculares magistratus & Domini terrarum condere tale statutum, quod iudex vel alij infideles in suis terris commorantes, teneantur hæreticos accusare seu denunciare, aut alia huiusmodi multa.

Equidem sententiam hanc non obscure confirmare videtur Beatus Augustinus Epistola 48. ad Vincetium, ubi ita scribit: Seruiant Reges terræ Christo, etiam ferendo leges pro Christo. hæc ibi. & Epistola 50. ad Bonifacium, quo loco ait ita: Nam & temporibus Prophetarum, omnes Reges, qui populo Dei non prohibuerunt, nec euerterunt quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur: & qui prohibuerunt & euerterunt super aliorum merita laudantur. hætenus Augustinus.

Illud præterea adiungo, quod si tanta esset iudicum ecclesiasticorum negligentia, ut iuxta sanctiones canonicas, aut inquirere hæreticos, aut eos punire, vel omittent, vel omnino nolent; tunc iudices seculares pie & iuste facerent, si ad extirpandos hæreticos totis viribus & conatu intenderent; immo uero omnino deberent ita facere, cum ad religionem defendendam penitus teneantur.

Tunc autem eorum statuta corruerent, ac inuolida & nulla essent, cum in derimentum fidei, & sancti officij impedimentum tenderent, c. statutum. de heret. li. 6. & consuluit plene Paulus Parisius consi. 2. incip. Et si esse iudæum. vol. 4. nu. 104 & seq.

DE SUSPECTIS DE HÆRESI & DIFFAMATIS.

QVÆSTIO LXXXVII.

An suspectus de hæresi cogi debeat abiurare.

Ctuagesima septima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor suspectum de hæresi debeant cogere hæresim abiurare?

Respondemus q. sic; ut patet in c. Excommunicamus itaque. §. qui autem. de heret. ubi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles: nisi iuxta considerationem suspitionis, qualitateq; personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriuntur, et usque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur; ita quod si per annum in excoicatione persistierint, ex tunc uelut hæretici condemnentur.

Et in c. Accusatus. de heret. lib. 6. dicitur ita: Accusatus de hæresi, uel suspectus, contra quem de

Suspecti de hæresi abiurare coguntur.

hoc crimine magna & uehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, postea committit in ipsa, cenferi debet quadam iuris fictione relapsus: licet ante abiurationem suam hæresis crimen plene probatum non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit (quamquam ex hoc sit grauius puniendus) non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

COMMENT. CXXXVI.

Suspectos de hæresi abiurare debere explorati iuris est, ut euidenter probant leges canonice hoc loco ab Eymérico allata. tradit uero hanc materiam idem Eymericus copiose par. 2. q. 45. & 46. & de praxi agit. 3. par. in 4. 5. & 6. modo processum fidei terminandi. & in concilio Tarraconensi. §. suspectus. de hæresi. relato supra par. 2. & docet copiose Iouannes Roias singu. 1. Repertorium Inquisitorum. uerbo. suspectus. Locutus in opere iudiciali uerbo, suspicio, & alij varijs locis.

Nec refert, quantum ad hoc, an suspicio sit leuis uel uehemens: omnis enim suspicio debet abiurari, uel purgari, ut copiose traditur præcitatis locis: sed eleganter in concilio Tholosano. c. 1. 1. & in concilio Biterrensi c. 31. & quidquid ad hunc locum de abiuratione spectat, copiose tractaui supra in hac 3. parte super quarto modo processum fidei terminandi.

Suspecti de hæresi abiurare debent.

Quæuis hæresis suspicio abiuranda.

QVÆSTIO LXXXVIII.

An diffamatio de hæresi sit indicenda purgatio canonica.

Ctuagesima octaua quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor diffamato de hæresi debeant purgationem canonicam indicere?

Respondemus quod sic, iuxta c. excommunicamus itaque, extra de heret. §. adiciamus. ubi dicitur sic: Adiciamus insuper, ut quilibet Archiepiscopus, uel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas bis, aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumueat, & ibi tres, aut plures boni testimonij uiros, uel etiam (si expedire uidebitur) totam uiciniam iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos scierit uel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu a communi conuersatione fidelium uita & moribus discedentes, eos episcopo studeat indicare. Ipse aut episcopus ad presentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, uel si post purgationem exhibitam in pristinum fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur.

Diffamati de hæresi debent purgare.

COMMENT. CXXXVII.

Non est ambigui iuris diffamatis de hæresi canonicam purgationem esse indicendam, quod probat textus quo Eymericus hic utitur.

De diffamatis de hæresi copiose egit auctor supra parte 2. q. 57. & qualiter debeant se purgare, docuit parte

parte 3. in 2. modo processum fidei terminandi. adde Repertorium Inquisitionum verbo, diffamatus.

Q V A E S T I O LXXXIX.

Quot quibusque modis in iure quis censendus sit deprehensus in haeretica prauitate.

Centagesimanona quaestio est: Episcopus, & Inquisitor quot modis, & quibus debeant de iure habere aliquem manifeste pro deprehensio in haeretica prauitate?

Respondemus quod a tribus, ut dicit Bernardus in glos. ordinaria in c. Ad abolendam. §. praesenti. & ver. deprehensus, extra de haeret. ubi habetur: Praesenti nihilominus ordinatione sancimus, ut quicumque fuerit manifeste in haeresi deprehensus, &c. dicit namque sic: Deprehensus.] facti euidencia; puta, quia publice praedicat haeresim. ff. de ritu nup. Palam. §. vlt. Vel legitima probatione; puta per testes: uel ex sua confessione.

Et eiusdem Bernardi gl. in c. Excommunicamus, 2. super verbo deprehensi. extra de haere. Si qui autem de praedictis postquam fuerit deprehensus, &c. dicit sic: Deprehensi.] publice, ita quod notorium sit: uel etiam quia condemnati sunt.

Ad idem uidetur facere c. Super quibusdam, extra de uer. sign. ubi dicitur sic: Super quibusdam mandatorum articulis, & infra: Tua deuotio postulauit a nobis, qui sint dicendi haeretici manifesti: Super quo tibi diximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos haereticos, qui contra fidem catholicam publice praedicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errores; uel qui contra praelatis suis conuicti sunt, uel confessi, uel ab eis sententialiter condemnati super haeretica prauitate.

COMMENT. CXXXVIII.

In hac quaestione hoc breuiter obseruandum est, non esse putandum Emericum hoc loco perperam egisse de deprehensio in haeretica prauitate, cum de illis iterum egerit nullis penes mutatis supra par. 2. q. 33. nam diuerso consilio variis locis eandem disputationem inferuit: quod & tituli ipsi quaestionum facile indicant: nam parte 2. in primis quarebat, qui essent dicendi haeretici manifesti: ut illis cognitis secretos, seu occultos haereticos cognosceremus, in quibus erat maior difficultas: hic uero solum de manifestis agit, & quot modis quis de iure manifestus haeticus dicatur, magis ex professo declarat.

Neque est absurdum, sub diuersis rationibus diuersis locis uel in eodem uel in alio opere easdem quandoque repetere disputationes: nam & Aristotelem, & Platonem, & Galenum, & alios insignes philosophos scimus, eisdem sepe repetuisse doctrinas: & Iurisperiti hoc idem sepe fecerunt, ut copiose ostendit Pandolphus Praetorius lib. 1. de media iuris prudentia.

Qui dicantur deprehensi in haeresi.

Cui Emericus candide disputationem repetat.

Diuersis rationibus, ex eisdem disputationibus possunt repeti.

Quantum uero ad hanc quaestione attinet de manifestis haeticis, ea abunde declarat Albertinus trac. de agnos. assertio. q. 29. nu. 8. & multis seq. & nos breuiter explicauimus supra par. 2. super dicta. q. 33.

DE DEPREHENSIS in haeresi, sed penitentibus.

Q V A E S T I O X C.

An deprehensus in haeresi & propter hoc captus, sit sub cautione dimittendus.

Centagesima quaestio est: Vtrum Inquisitor deprehensum in haeretica prauitate, & ex hoc captum, possit licite tradere cautioni, uel manuletae?

Respondemus quod non: nam uel est deprehensus propria confessione, uel non: si sic, & est impetens, tradendus est curiae seculari ultimo supplicio ferendus, iuxta c. Ad abolendam. §. praesenti. de here. si autem est penitens, est in carcere perpetuum detrahendus, iuxta c. excommunicamus. 2. haeretici, non igitur cautioni dandus, uel liberandus. Si autem non, sed stat in negatiua, est ut impetens tradendus potestati curiae secularis animaduersione debita puniendus, ut no. Host. in sum. tit. de haeret. §. qualiter deprehendantur.

COMMENT. CXXXIX.

Hae quaestio est valde uilis, & a paucis in hac haeresi causa disputata. Emericus eam hoc loco tractat breuissime, quam cislem fere uerbis sequitur Repertorium Inquisitionum verbo, cautio. & Locatus in opere iudiciali verbo captus. nu. 5. & verbo, Inquisitor. nu. 25. & 26. & alii, quos mox subiiciam.

Est autem cautio, ut ait Cicero Tusculana, prouidentia quadam, qua auerimus & uitamus ne quid malis nobis accidat. hinc Iurisperiti cautiones appellant fidei iuraciones, aut alias stipulationes, quibus nobis cauemus, hoc est, securos non reddimus, ut colligitur ex l. habere. §. cautum. ff. de uer. sign. ubi ita scribit Paulus: Cautum intelligitur siue personis siue rebus cautum sit. haec ille. per personas fidei iuratos accipiuntur; per res autem pignora, ut optime eo loco Accursius interpretatur.

Cautio uero duae sunt species; nam quaedam est nuda, l. 2. §. quod si. ff. de indi. qua & nuda seu simplex promissio nuncupatur. l. diuus. §. ff. de petitio. haeredit. de qua non est sermo in hac quaestione. Altera est cautio idonea, ut cum fidei iuratore, uel pignora accepta sunt. l. si mandato. §. 9. §. vlt. ff. mandati, dicta l. habere. §. cautum. ff. de uerbo. signific. & de hac loquitur auctor in hac quaest. quam uocat uoce Catalana, manuleta: illi. n. h. de iure iudic. male uare: & fidei iuracionem manuletam dicunt, de qua egit Emericus multis locis: primum hic ex professo, & 3. par. in septima cautela contra cauillosas haeticorum fraudes, nu. 105. & in eadem 3. par. in forma dandi apostolos negatiuos, num. 124. His

Cautio quid.

Duae cautionum, seu fidei iuracionis species.

Manuleta qualis uox.

An deprehensus in haeresi possit sub cautione dimitti.

His postis, institutum auctoris in hac 3. parte est docere, nunquid Inquisitores reum haereticos in haeretica prauitate deprehensum, iuxta doctrinam praecedentis quaestione, possint de carceribus dimittere accepta fidei iuracione, & cautione de representando, aut intra certum tempus, aut toties quoties Inquisitori uisum fuerit, & summa quaestio est, talem nullo modo esse relaxandum, aut dimittendum de carceribus; idque ob rationes quas allegat, quae uerae & certa sunt, quas & praecitati sequuntur.

Hanc uero Emerici doctrinam confirmant Ioannes de Anania conf. 1. incip. Circa modum & ordinem. Bart. in l. 1. ff. de custodia reorum. Aegidius Boscius tit. de carcerato fidei iuratore committendo. Antonius Gomez to. 3. varia. resol. cap. 9. num. 8. & Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. quaest. 46. versic. in hac autem materia, & Paulus Grillandus tract. de relaxatio. carcerat. tit. de fidei iuracionibus reorum, dicentes, reum alicuius criminis pro quo ueniat imponenda poena corporalis, nullo modo datis aut acceptis fidei iuracionibus esse de carceribus relaxandum siue dimittendum, & hanc sententiam dicit communem Iulius Clarus praecitato loco, quam probat non obscure textus in l. 3. ff. de custo. reorum, ibi: nisi tam graue scelus ipsum commisisse constet, ut nec fidei iuracionibus, nec militibus committi debeat, haec ibi, quod asserunt ibidem communiter Doctores, & ratio potissima est, quoniam fidei iuratores non possunt se obligare ad poenam corporalem, qua reus est peccandus, cum nemo sit dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquiliam.

Fidei iuratores reorum qualiter peccent.

Sed quid si de facto index sub fidei iuracionibus dimiserit eum qui peccandus erat poena corporali, & is reus ausus sit, nec se praesentat, nec a fidei iuracionibus potest capi, ut iudici praesentetur, qua poena erunt afficiendi fidei iuratores? Respondetur, peccandos esse fidei iuratores non in corpore, sed in ea poena pecuniaria, ad quam se fidei iurando obligauerunt: si uero nullam certam poenam promiserunt, quod raro contingit, peccandi etiam sunt in poena pecuniaria, sed arbitrio iudicantis, nisi consuetudo in tali casu, aut ciuitatis statutum certam poenam statuerit. l. 4. ff. de custo. reorum, ubi Bartolus, & communiter Doctores, Cynus, Salycetus, & alii, in l. penul. c. de custo. reorum, & alii quos refert & sequitur Antonius Gomez tomo 3. varia. resol. cap. 9. num. 8.

Hae uero communis doctrina de non relaxandis carceratis sub fidei iuracione, seu data cautione, maxime locum habet in seruis, & aliis uilibus hominibus: hi enim non relaxantur, fidei iuratori, l. 2. ff. de custo. reorum, l. lex Cornelia. §. praeterea. ff. ad senatusconsultum Sylla. tradit Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 46. versic. & haec quidem.

An aliquando in hoc tribunali sit locus relaxationi, sub fidei iuracione.

Sed in supradictis aut nulla aut minor uidetur dubitatio ob rationes praedictas: num autem aliquando in hoc tribunali locus sit relaxationi sub fidei iuracione, uel cautione, quod est cognitum maxime necessarium, breuiter est nunc mihi dicendum, & plane ex supradictis aperte consequitur, eos omnes posse relaxari, qui capti sunt pro delictis, pro quibus non uenit imponenda poena corporalis, sed tantum pecuniaria, aut alia similis. l. 1. ff. de custo. reorum, ubi Bartolus, & communiter Doctores, l. 3. & 4. ff. eod. tit. l. si quis

pro eo. §. ff. de fidei iur. l. eos. la prima. §. super his. c. de appellatio. & his locis Doctores, quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 9. num. 8.

Additq; Gomez adeo uerum esse hoc casu, sub fidei iuracionibus reum esse relaxandum, quod si index uelit recipere fidei iuratores, sed reum in carcere decernere, committit contra eum crimen iniuriae; & tenebitur inquit, in syndacatu actione iniuriam. argumento textus in l. si uero pro condemnato. §. 1. ff. qui satisfacere cogatur. cuius uerba sunt: Qui pro rei qualitate euidentissime locupletem, uel si dubitetur, approbatum fidei iuratorum iudicio sistendi causa non acceperit, iniuriam actio aduersus eum esse potest, haec ibi.

Hae tamen in aliis delictis & causis fiant: nam in hoc delicto cautius, quam in ceteris dimittendi sunt rei sub fidei iuracionibus, erga hoc primum statuamus, curandum esse diligenter ab Inquisitoribus, ut quam cito & commode fieri potest, causa absoluaatur, & reus a libitanti penitentiam excipiat: neque enim quicumque boni solet euenire ex tali liberatione & relaxatione de carceribus in hoc crimine.

Si tamen crimine liquidato, aut etiam pendente processu, appareat reum non esse culpabilem eius delicti de quo imputatur, quod si potest solet contingere, tunc relaxari posset, per textum in l. 1. ff. de custo. & exhibitio. reorum, ibi: Vel pro innocentia personae, tradit Iulius Clarus, ubi multos refert in hanc sententiam, in pract. crim. §. fin. q. 46. vers. pariter etiam. & hoc tunc maxime fieri posset, quando Inquisitores non sperarent habere noua indicia, quod ille id crimen commiserit, de quo fuit imputatus: nam si noua indicia se facile habituros sperarent, dimittendus non esset.

Quod si hoc casu cum relaxandus est reus propter inopiam non inueniat, qui pro ipso fidei iurarent, quaestio est, an possit relaxari praesentata per ipsum iuratoria cautio, & ueris mihi uidetur id posse fieri, & hanc opinionem testatur communem Aristilius in repetitione rubricae de fidei iuracionibus. nu. 166. & seq. & hoc uidetur mitius, ne carcerati quandoque diu marcescant in carcere, dum fidei iuratores ob paupertatem non inueniunt; quod & Iulius Clarus laudat, in pract. crim. §. fin. q. 46. vers. sed quid agendum in fine.

Solent quandoque in hoc tribunali Inquisitores uiros illustres & magnos consignare militibus seu fidei custodibus, qui eos custodiant in aliquo loco tuto extra carceres, uel fidei iuracionibus, qui promittant reum in aliquo loco tenere; uel quod tutius & frequentius fit, certum Palatium, aut domum eistatuere, ubi custodiantur, argumento l. 1. ff. de custo. reorum, ibi: Vel pro dignitate, eius, qui accusatur, tradit quoque Aegidius Boscius tit. de carcerato fidei iuratore committendo, nu. 4. sed hoc fortassis non spectat ad priuatos Inquisitores deliberare, quemadmodum nec inconulto supremo Senatu sanctae Inquisitionis tales uiros egregios capere, ut alibi diximus: quare in his superiores consulant, quod est tutius.

Iam illud frequenter obtinet in hoc tribunali, ut cum reus leuiter deliquit, leuiter custodiat: unde pro qualitate criminum & personarum possunt indices inbere, nulla accepta fidei iuracione, nec reus in carcerem missis, ut reus domum suam uel alterius, uel ciuitatem cum suburbis pro carcere habeat, ut optime obseruauit

In hoc tribunali rarius dimittendi rei sub fidei iuracionibus.

An relaxandus reus praesentata fidei iuracione.

Viri illustres qualiter relaxandi.

Leuiter delinquentes qualiter custodiantur.

Servant Simancas de catho. instit. tit. 16. num. 5. Huc spectant que tradit Iulius Clarus in pract. crim. s. fi. q. 46. in dubio autem.

Fidei iussores quando solent penam, & cui sit applicanda.

Postremo, si fidei iussor quo tempore debuit reum congnoscere, non consignet, penam promissam soluet, eaque applicabitur fisco seu officio sancte Inquisitionis, atq; ita observat consuetudo, faciunt tradita per Barr. in l. si quis reum. nu. 4. ff. de custo. reorum. quem Angelus & alii sequuntur.

Quo autem tempore fidei iussores incidant in penam promissam, copiose tradit Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 9. num. 9.

Cetera que in hac causa relaxationis traduntur a nostris iureconsultis fortassis aut nihil aut parum conferunt ad rem nostram; ideoque libenter omitto.

QV AESTIO XCI.

An deprehensus in haeresi, non relapsus, redire volens, ad abiurationem & misericordiam sit admittendus.

Onagesima prima quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor deprehensum in haeretica prauitate, alias non relapsum, si respiciat, ac resiliat ab errore, debeant admittere ad misericordiam haeresim abiurando, uel tradere brachio saeculari animaduersione debita puniendum?

Haeretici penitentem non relapsi ad abiurationem admittuntur.

Respondemus, quod non est tradendus, nec relinquendus, sed ad misericordiam & abiurationem admittendus, ut patet in c. ad abolendam. s. praesenti. extra de haeret. ubi dicitur sic: Praesenti nihil minus ordinatione sancimus, ut quicumque manifeste fuerit in haeresi deprehensus, si clericus est, uel cuiuslibet religionis obumbratione fulcatus, totius ecclesiastici ordinis prerogatiua nudetur; & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, saecularis relinquatur arbitrio potestatis animaduersione debita puniendus; nisi continuo post deprehensionem erroris ad fieri catholicam unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis illius publice confiteri abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem nisi (prout dictum est) abiurata haeresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, saecularis iudicis arbitrio relinquatur.

COMMENT. CXL.

DE materia huius quaestionis plene disseruit Eymericus supra tertia parte, cum ageret de modis processum fidei terminandi: hic vero quasi summam colligens, regulam breuem praescribit dicens, Reducentes non relapsos admittendos esse ad misericordiam. de qua re plene Zanchinus tracta. de haeret. cap. 16. & ibi Campegius. Repertorium Inquisitionum verbo, penitentia, & verbo rediens. Simancas de catho. instit. tit. 47. auctor inominatus tracta. de forma procedendi contra inquisitos de haeresi, in rubrica de

redeuntibus, & conuersis. Paulus Grillandus tracta. de haeret. q. 6. & q. 7. & alii.

Redeuntium autem plures sunt species, ut abunde indicauimus supra par. 2. super q. 40. s. haeretici vero penitentes, & seq. ubi docui, quae ad hanc quaestionem illustrandam spectant.

Plurimum vero refert cognoscere singulos redeuntes, quales sint, quo modo reuertantur: an statim, uel post longum tempus; an sponte ipsi accesserint ad confitendum, uel ab aliis fuerint denunciati: an sint clerici uel laici: an periti uel ignari: an senes & etate consistentes, uel contra, pueri uel iuuenes, & imprudentes, aut alii huius generis uel alterius, ut iudices uoluntate religionis iuxta cuiusque qualitatem penitentiam saluare imponant; cum mitius sit agendum cum his, qui sponte reuertuntur, quam cum illis qui coacti: mitius cum his qui statim, quam cum illis qui post longum tempus, & similiter de reliquis.

In quo articulo quid sit obseruandum, nemo in genere luculentius praescripsit, quam Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, q. 15. cap. 2. 1. 2. 2. & 23. in haec uerba: Quid uero iniungendum sit talibus, diffiniri non potest: quia committitur arbitrio iudicantium: & aliter cum simplicibus est agendum, quam cum prudentibus: aliter cum clericis, quam cum laicis: aliter cum praelatis, quam cum subditis; & omnes circumstantiae sunt notandae. de poenit. dist. 5. cap. 1.

Quia tamen multi ex simplicitate in hoc crimine incidunt, credo multorum simplicitati parcendum, ut non excuset a toto, sed a tanto, s. dist. tanta.

Credo etiam eos, qui fauerunt, uel receperunt sanguine conuictos, mitius puniendos, sicut dicit lex eleganter. ff. de recepta. l. ult. quamuis Magister Laurentius dicat contrarium, argumeto canon. 27. q. 1. de filia. haec oia dico, & scribo saluo Fratrum, & aliorum prudentium consilio meliori. haecenus ille. cetera huc spectantia suis locis copiose tradidimus.

QV AESTIO XCII.

An Episcopus & Inquisitor absolueri possit ab excommunicatione haeticum poenitentem.

Onagesima secunda quaestio est: Vtrum Episcopus, & Inquisitor taliter deprehensum in haeretica prauitate, sed post poenitentem, & abiurantem, eundem possit absolueri ab excommunicationis sententia, qua fuerit innodatus, iuxta c. Ad abolendam. in princ. & c. Excommunicamus, 1. & 2. de haeret.

Respondemus quod sic, ut patet in cap. Ut officium. in prin. de haeret. lib. 6. ubi dicitur sic: Ut officium, & infra: Discretionem vestra per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in praefata prouincia, si mul uel separati: aut singulariter (prout negotij utilitas suadebit) contra haeticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum: necno contra infamatos de haeresi, uel suspectos iuxta

Qualitates redeuntium cognoscendae ut singulis debita poenitentia imponantur.

Pulchri Guidonis Fulcodii praescripta. Cap. 21.

Cap. 22.

Cap. 23.

Inquisitores excommunicatos ob haeresim absolueri possunt.

In foro interiori quis absoluit haeticos.

Episcopi non possunt absolueri occultos haeticos.

Haeticus redeuntem, & abiurantem absolueri potest Episcopus, & Inquisitor.

iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis. Si uero aliquis ex praedictis haeretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad Ecclesiam unitatem; ei iuxta formam Ecclesiae absolutionis beneficium impendatis.

COMMENT. CXLI.

Hoc privilegium est singulare: nam cum haeretici sint ipso iure excommunicati, & singulis amplius annis in quinta feria in Cena Domini publice a summo Pontifice excommunicantur: nemo inferior poterat eos absolueri, nisi cui specialiter esset concessum; et tales sunt inquisitores: quod probat aperte rescriptum ab Eymérico allatum, quod est Clementis IIII. idem conuerat quadraginta fere annis ante Clementem IIII. Gregorius Nonus rescripto incipiente: Ille humani generis: in quo ita scriptum est: Si uero aliqui haeretica labe penitus abiurata, ad Ecclesiasticam redire uoluerint unitatem, ipsis iuxta formam Ecclesiae beneficium absolutionis impendant, & iniungat eis, quod talibus consueuit iniungi, haec ibi. idem concessit Innocentius IIII. rescripto incipiente: Tunc potissime: haec nos Bononiae uidimus authentica in archiuo inquisitionis, & curauimus imprimenda in Bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis.

Tradunt hoc ipsum privilegium Locatus in opere iudiciali uerbo absolueri. nu. 1. 1. Repertorium inquisitionum uerbo, absolutio. s. sed nunc. Simancas de catho. instit. tit. 3. nu. 1. & alii.

Quae autem obseruari debeant in hac absolutione, & quo ritu fiat, abunde explicui supra in hac 3. parte, tit. de forma absoluedi praedictos. num. 18. & 19.

Quae uero hac quaestione ab auctore traduntur, procedunt in foro exteriori, ut series ipsa indicat: nam in foro interiori quis possit occultum haeticum absolueri, & quanta prudentia id fieri debeat, docuit idem Eymericus luculenter in hac 3. parte, nume. 59. & sequen. ubi dixi. de quo uide amplius concilium Tridentinum sess. 24. de reformat. c. 6. & rescriptum Clementis VII. quod incipit: Cum sicut. s. uobis etiam. relatum in Bullario. adde Simancam de catho. instit. tit. 3. nu. 6. & Nauarrum in Manuali confessorum cap. 27. num. 275. uers. Decimoquarto, quod nullus praeter Papam.

Equidem in supremo inquisitionis praetorio Sanctae & generalis Romanae inquisitionis saepe pronuntiatum est, nec posse nec debere episcopos amplius uirtute concilii absolueri occultos haeticos in foro conscientiae, siue quod per processum Bullae in cena Domini sit concilio Tridentino derogatum, siue quod ita Pius V. ac Gregorius XIII. alias expresse declarauerunt, ut etiam praecitato loco Nauarrus testatur.

Addit locatus in opere iudiciali uerbo, absolueri. nu. 10. solum Inquisitorem posse absolueri eos, quos ipse excommunicauit, per rescriptum Alexandri IIII. quod incipit: Ad capiendum uulpeculas: quod & uerum putamus: sed id rescriptum nondum uidimus.

QV AESTIO XCIII.

An haeticus penitens sit condemnandus ad perpetuum carcerem.

Onagesima tertia quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor taliter deprehensum in haeretica prauitate, poenitentem & abiurantem, ac ab eiusdem, uel eorum altero absolutum, teneatur perpetuo carceri condemnare?

Respondemus quod sic, ut patet in c. Excommunicamus. 2. s. si qui, extra de haeret. ubi sic dicitur: Excommunicamus & anathematizamus uerfos haeticos, & infra: Si qui autem de praedictis postquam fuerint deprehensi, redire uoluerint ad agendam condignam poenitentiam in perpetuum carcerem detrudantur.

COMMENT. CXLI.

Quae ad hanc quaestionem spectant, tradidit auctor 3. par. in 10. modo processum fidei terminandi, nu. 202. & dixi ibidem copiose.

Sed hoc loco hoc adiungam pro corollario, Quod tametsi generaliter is qui ab haeresi reuertitur & penitet, debeat in perpetuum carcerem condemnari: ab hac tamen regula excipiendi uidentur sequentes casus.

Primus est: Qui sponte ad Ecclesiam redeunt, antequam sint accusati, seu denunciati, non debent in perpetuum carcerem condemnari.

Secundus est: Neque illi uidentur in perpetuum carcerem detrudendi, qui statim postquam capti sunt, tam de se quam de aliis, quos haeticos esse sciunt, plene & integre confitentur.

Tertius est: Illis etiam uidetur posse poena carceris perpetui condonari ab Inquisitoribus, qui puro corde redierint, prius quam dicta testium publicata fuerint: quod arbitrio Inquisitoris & Episcopi relinquatur: nam qui post publicata testimonia redeunt, ac tunc demum confitentur, cum uident se esse conuictos; hi iure optimo in perpetuum carcerem damnandi sunt.

Quibus casibus, quis cui tet poena per petuam carceris

Hos casus posset quis dicere probari per textum alatum ab Eymérico ex c. excommunicamus, 2. s. si qui, extra de haeret. ibi: Postquam fuerint deprehensi, redire uoluerint ad agendam condignam poenitentiam: in perpetuum carcerem detrudantur; arguendo a contrario sensu. ita ergo qui se ipsum deserit, aut prius quam plene deprehendatur, errorem fatetur, & misericordiam implorat, non uidetur carceri perpetuo mancipandus; & hoc uidetur benignius praescriptum etiam Inquisitoribus Hispaniae prima quadam instructione Hispanensi c. 8. & c. 11. cum seq. ut testatur Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 17.

Verum tamen in duobus posterioribus casibus maior uidetur dubitatio, & fortassis in illis etiam locum habet dispositio dicti c. excommunicamus 2. in s. si qui. quare crederem in illis duobus casibus de stricta iuris ratione, redeuntes tuto damnari posse ad carcerem perpetuum. hoc tamen consuetudine sacri tribunalis generalis Romanae Inquisitionis receptum est, ut facillime, & post paucum tempus in eo dispensetur, & haec credo magis accedere ad formam iuris communis; praesertim cum nemo capiatur in hoc tribundi nisi ex uehementibus indicijis.

Uxor haetici ex redeunti, domus mariti pro carcere assignetur.

Postremo, hoc mihi uidetur satis aequum, ut quoties uxor rediens ab haeresi in carcerem perpetuum damnanda est, mariti domus ei pro carcere assignetur.

perpetuo consignetur, ut una possint commodius haberi...

QVAESTIO XCIII.

Haereticus condemnatus ad perpetuum carcerem sit ne degradandus, si clericus fuerit, &c.

Nonagesima quarta quaestio est: Vtrum Episcopus taliter deprehensus in haeretica prauitate penitentem & abiurantem ab soluto...

Relat. supra pag. 104.

Respondemus quod sic; iuxta c. Quoniam Episcoporum, de haeret. lib. 6. ubi dicitur sic: Quonia Episcoporum numerus ad degradationem clericorum a canonibus constitutus non potest de facili conuenire...

Carceri perpetuo additi, si factis sine iniunctis degradantur.

Nec facias differentiam inter carcerem, & murum, ut uideatur facere Archid. nam pro eodem sumitur in c. Excommunicamus. ultimo. & hic, & in c. Vt commissi. uer. & illorum. & in c. Accusatus. in fi.

COMMENT. CXLIII.

Affirmate concludit in hac quaestione Eymericus, clericum ab haerese reuertentem, si in perpetuum carcerem fuerit detrudendus prius fore degradandum...

QVAESTIO XCV.

An haeretico penitenti, praeter penam carceris, aliqua salutaris penitentia imponi debeat.

Nonagesima quinta quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor taliter deprehensus in haeretica prauitate, abiurato, absoluto ab excommunicationis sententia, degradato, & ad carcerem perpetuum condonato, teneantur iniungere adhuc aliam penitentiam salutarem?

Respondemus quod sic; patet in c. Vt officii: circa prin. de haeret. lib. 6. ubi praemisso de haereticis credentibus, receptoribus, fautoribus, & defensoribus eorum, sequitur sic: Si uero aliquis ex praedictis haeretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad ecclesiae unitatem: ei iuxta formam ecclesiae absolutionis beneficium impendatur, & iniungatis eidem, quod iniungi talibus consuevit.

Consuevit autem iniungi eis, quod cruces deferant ante & retro: & quod stent in ualuis ecclesiarum certis diebus Dominicis & festiuis, & quod crucietur pane angustia, & aqua doloris; ut supra patuit in hac tertia parte, ubi agitur quomodo processus fidei sine debito terminentur: & agitur de sententiis ferendis contra tales.

COMMENT. CXLIII.

Na est & vera conclusio in hac quaestione, videlicet haeretico redeunt praeter carceris perpetui penam, & ceteras de quibus hic iniungendas esse alias penitentias salutaris. quales autem penitentiae imponi debeant, docuit auctor supra in modis processus fidei terminandi, sed in primis in sexto & octavo mo.

Huiusmodi autem penitentiae iniunguntur reuertentibus ab haerese, tum ut per eas satisfaciant debito, quod per culpam contraxerunt: tum, ut appareat, an sint vere penitentes, an fide conuersi: postremo, ut cum eas peragunt, recordentur delicti contra fidem commissi, & illud detestentur, ac desinant.

Iam in his penitentiis imponendis quid obseruandum sit luculenter docet Zanchinus tract. de haeret. c. 20. nam & personarum qualitas inspicenda est: & ratio culpae maioris vel minoris habenda quoque est: & postremo talis penitentia iniungenda est, qua uerisimiliter credant indices fidei a penitentibus fore peragendas, non deserendas. cap. penitentes. 50. distin. adde quae diximus paulo antea super quaest. 91.

QVAESTIO XCVI.

An Episcopus & Inquisitor dispensare possint cum condemnato ad carcerem, & ad alias poenas.

Nonagesima sexta quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor cum tali ad carcerem perpetuum, & alias condemnato, postmodum ualeant dispensare?

Respondemus quod sic, ut patet in c. vt commissi. uer. & illorum. de haeret. lib. 6. ubi sic dicitur: et illorum, qui uestris mandatis obediunt, humiliter stant propter haerese in carcere, uel muro reclusi, poenam una cum praelatis, quorum iurisdictioni subsumt, mitigandi, vel mutandi, cum uideritis expedire: & infra: plenam concedimus facultate.

COMMENT. CXLV.

In hac quaestione id solum est obseruandum, quod Eymericus tradit, videlicet, Episcopum & Inquisitorem posse dispensare in carcere perpetuo: quod iure communi ei competit, per textum in hac loco citatum ex cap. vt commissi. de haeret. lib. 6. & hodie hac iure uimur, excepto quod priuatis Inquisito-

Penitentiae salutaris iniungenda.

Penitentiae cur imponatur.

In penitentiis imponendis quid obseruandum.

Episcopus & Inquisitor in carcere perpetuo dispensant.

Inquisitoribus Hispaniae id non licet inconsulto generali inquisitore eorum regnorum, ut indicat Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 20.

Iam intra quantum tempus fieri possit dispensatio super carceris perpetui poena, hic erat dicendum, nisi copiose tradidisset supra in hac 3. parte, super quaestione 59. §. postremo de commutatione.

QVAESTIO XCVII.

An Episcopus & Inquisitor procedere queant contra non perficientes iniunctas penitentias, &c.

Nonagesima septima quaestio est: Vtrum Episcopus, & inquisitor possint procedere contra talem ad carcerem condemnatum, & alias penitentiam, tanquam contra impenitentem, uel relapsum, si iniunctas sibi penitentias violauit, seu aufugit de carcere, ad quem fuerat condonatus?

Inquisitor procedere potest contra non impenitentes iniunctas penitentias.

Respondemus quod sic, nam non sunt functi officio suo (ut quibusdam uidetur) quia tales absoluit a sententia excommunicationis carceri tradere, ut alios non inficiant, & ut de culpis suis penitent, & ut uideatur an ambulat in tenebris uel in luce, & alii penitentis onerare, non est sententiam contra eos ferre, sed penitentiam eis iniungere: est enim penitentiae salutaris iniunctio, & non sententiae iudiciariae impositio, ut patet in c. Excommunicamus. ultimo. de haeret. quare durat, & perpetuat in talibus Episcoporum, & Inquisitorum iurisdictione. Quod patet quia ut dicitur in c. Vt commissi. & dictum est supra, quaest. proxima, etiam post penitentiam illam seu sententiam, largo nomine sententiae, possunt mitigare, & mutare poenam, quando eis uisum fuerit: possunt igitur procedere contra tales, huiusmodi iniunctas sibi penitentias violantes, & carceres fugientes: ita quod si legitima excusatione non probauerint, sunt ut impenitentes haeretici condemnandi. Nam praesumitur ficta conuersio, & simulata, et materia ueteris erroris recondita. Ad hoc de pen. dist. 2. c. 1. Na exitus acta probat. 2. q. 2. Quod autem ait, et praecedentia per sequentia comprobantur, ostendunt igitur excessum ueterem placuisse, arg. 3. q. 2. c. Cum per bellicam. Et his concordat Archid. in c. Vt commissi. §. Et illorum. et uer. in carcere, et Guido Fulcodius praedictus in 13. q. de illis 15. quaestionibus, quas fecit ad Inquisitores.

COMMENT. CXLVI.

Num est potissimum axioma, videlicet Possit Inquisitores procedere contra non perficientes iniunctas penitentias seu contra fugientes a carceribus, ad quos fuerant damnati.

Super hac quaestione tres potissimum difficultates a nobis sunt disceptandae. Prima est: An inquisitores habeant iurisdictionem super penitentes, postquam semel eis penitentias iniunxerunt, & ad gremium Ecclesiae receperunt, & qualis & quanta ea iurisdictione sit. Altera est: An fugientes a carceribus, in quos de-

trusi fuerant non ad custodiam, sed ad penitentiam peragendam, & in poena, sint censendi relapsi uel impenitentes, ac uelut tales curiae seculari sint tradendi.

Tertia & postrema est: An illi, qui non adimplent quaslibet alias penitentias, quas cum reuertentur ab haerese, & ad gremium Ecclesiae recepti fuerunt, promiserunt adimplere, sint iudicandi relapsi.

Quantum ad primam quaestionem spectat, bisariam possumus eam disputare. Primum, an penitentes in solis criminibus haerese, uel haerese sapientibus remaneant Inquisitori subiecti. Secundo an non modo in his delictis, uerum in aliis, quae ab haerese sunt distincta et separata, uelut homicidiis, furtis, uulneribus illatis, iniuriis factis, & aliis huiusmodi, quae nihil cum haerese habeat commune, remaneant quoque, dum iniunctis penitentiis peragendis insistant, ita Inquisitoribus subiecti, ut ab aliis iudicibus nequeant iudicari, sed etiam his casibus Inquisitores habeant super eos iurisdictionem.

An penitentes remaneant Inquisitoribus subiecti, & qualiter.

Et quantum ad primam huius quaestionis partem atinet, Eymericus & vera & communis sententia est, eos qui agunt penitentias iniunctas ob haerese crimen commissum durante penitentiae tempore ad iurisdictionem Inquisitorum pertinere, Inquisitoresque procedere posse contra violantes penitentias, & a carceribus fugientes.

Inquisitorum iurisdictione contra penitentes uiolantes penitentias iniunctas.

Hanc quaestionem primus (quod ego sciam) disputauit Guido Fulcodius hic ab auctore citatus, quem secutus est per omnia Archidiaconus in c. vt commissi. uerbo, in carcere. de haeret. lib. 6. a quibus nusquam discedit Eymericus hoc loco tradit etiam Zanchinus tract. de haeret. cap. 10. nu. 5. & alii.

Horum ratio potissima illa est, quam hic tradit auctor, uidelicet propterea in his durare Inquisitorum iurisdictionem: quoniam nondum uidentur sancti officio suo, cum impositio penitentialis poena, non uideatur sententia diffinitiva, sed potius interlocutoria: uel de cuius ab id iurisdictione Inquisitoris non cessauerit, non mirum si adhuc possit agere contra violantes penitentias.

Sententia reconciliationis diffinitiva est potius, quam interlocutoria.

Sane superior sententia uerissima est; ratio tamen fortassis uera non est: nam sententia reconciliationis magis diffinitiva est quam interlocutoria, cum finem causae imponat per absolutionem & condemnationem. durat ergo Inquisitorum iurisdictione contra violantes iniunctas penitentias: quia male sentire uidentur de fide, cum non adimpleant id, ad quod se solenni iure irando obligauerunt. sed hac parte omissa, in qua non est grandis difficultas, pergamus ad reliqua.

In altera ergo quaestione parte grauior & obscurior occurrit dubitatio, & Hostiensis in sum. tit. de for. compet. Augustinus Berous in c. de his. extra de accusation. Repertorium inquisitorum uerbo, penitentia. §. nota quod publice penitentes. Antonius Buttrius in cap. 2. de foro compet. & alii nonnulli quibus sequuntur, indistincte asserere uidentur, eos publice penitentes, etiam si laici sint, ob alia crimina nec puniri nec ad punitionem capi, nec ad secularem carcerem mitti posse, nec condemnari etiam ciuilitate per iudicem secularem: sed remanere in omnibus sub iurisdictione iudicis ecclesiastici, sicut & alias ecclesiasticas personas.

Penitentes in omnib. causis Inquisitoribus remanere subiectos quia fuerunt.

Huius opinionis potissimum fundamentum situm esse

esse communiter supradicti putant in cap. aliud. 11. A q. 1. ubi nonnullis premiffis ita subdit Leo Papa: Unde si quis poenitens habet causam, quam negligere forte non debeat, melius expetit ecclesiasticum, quam forense iudicium. hac ibi. addi que ibidem mox Gratianus ita: Non ait propter criminalem tantum, sed generaliter propter quamlibet causam, tam civilem, quam criminalem intelligens, hac Gratianus.

Ex quibus nonnulli aliter videntur hanc controuersiam velle dirimere, videlicet, supradictam sententiam veram esse in solemniter poenitentibus; ita Calderinus conf. 7. tit. de iudicijs. & glo. in d. c. aliud. 11. q. 1. verbo, poenitens. solemniter enim poenitentia est illa, de qua habetur sermo in cap. in capite. & in c. si. 50. dist. qua maxime differt a publica & priuata, ut late differuit Couarruias lib. 2. variar. resolut. c. 10. & Marianus Victorius in historia de antiquis poenitentibus.

Poenitentes tam in ciuilibus, quam in criminalibus coram iudicibus laicis censendi.

Ceterum alii insignes iuris interpretes contrariam sententiam sunt secuti, tenentque hos poenitentes indistincte conueniri posse apud iudicem secularem, tam quo ad criminalia, quam quo ad ciuilia, ita Innocentius in c. significandis. de officio delegati. & Panor. in c. 2. de foro compet. Couarruias cap. 34. practicarum questionum. nu. 3. & seq. Simancas de cath. insti. tit. 47. nu. 19. & seq. & Ioan. Rias in singularibus si dei. singula. 98. incipien. Inquisitores fauore fidei, quibus omnino censere subscribendum.

Primum, quia secundum communem iuris regulam, laici regulariter quo ad ciuilia & criminalia sub iudicibus secularibus; nusquam autem in iure ciuili vel canonico ab hac regula publice poenitentes reperuntur excepti.

Rursus, quoniam si contraria opinio esset vera, maximum reipublice incommodum accederet: quoniam huiusmodi poenitentes audaciores fierent ad delinquendum, intelligentes non fore se tam seuerè puniendos per iudices ecclesiasticos, quam per seculares. itaque iam ex suo delicto reportarent premium, quod est absurdum & iniustum.

Postremo, quia si in his omnino subderentur inquisitorum potestati, iam inquisitores extra causam heresis alia negotia, & delicta tractare cogentur: quod est eis nominatim inhibitorium. c. accusatus. §. sane, de heret. lib. 6.

Ergo siue agant huiusmodi poenitentes aduersus alios, siue ab alijs conueniantur in causis ciuilibus vel criminalibus, iudicibus secularibus sunt subiecti: & hoc verius est & iustius ob rationes predictas nec putarem recte agere inquisitores, si de his causis se intromitterent, cum prorsus a sua iurisdictione aliena videntur.

Quando possint inquisitores in poenitentibus animaduertere.

Illud tamen non omittam, non videri absurdum, ut tunc inquisitores in huiusmodi poenitentes animaduerstant, cum leuiter illi inter se deliquerint, ut si leuiter rixati fuerint, aut conuicia alter in alterum dixerit, aut quid simile, dum sunt in perpetuis, aut temporalibus carceribus, patrauerint, quod nullo modo inter graues causas possit computari.

Intellectus c. aliud. 11. q. 1.

Denique non obstat huic sententiae textus in dicto c. aliud. 11. q. 1. cui plene satisfaciunt Couarruias & Simancas praecitatis locis. & summa est, ibi aut

conslum dari, non legem praescribi; aut loqui de affectu, non de reo; aut (quod verius mihi videtur) poenitentes illos, de quibus ibi Leo loquitur, non fuisse haereticos Ecclesiae reconciliatos, sed religiosos homines, qui statum poenitentiae profitebantur, qui quodammodo ecclesiastici erant; nam per manus impositionem Cilicium accipiebant, & vestitum committant, de quibus in Concilio Agathensi c. 15. & in Concilio Aureliancensi tertio can. 16. Simancas de catho. insti. tit. 47. nu. 21. cui subscribo.

Sed altera questio nunc est declaranda, obscura quidem, anceps et valde difficilis: An scilicet is sit censendus relapsus, & velut talis tradendus curiae seculari, qui cum damnatus esset ad perpetuum carcerem seu monasterium ad penitentiam seu poenitentiam peragendam; inde aufugit, seu fugam tentauit, ita quod per eum non stetit quominus fugeret, sed interceptus non potuit fugere.

Et Archidiaconus, Ioannes And. Ancharanus, Dominicus & alii, in c. vt commissi. de heret. lib. 6. & Ioannes Anania in c. excommunicamus. el. 2. numero 3. de heret. & Nicolaus Arelatanus tract. de heret. notabili 6. incipien. Non recedant. & Zanchinus tract. de heret. c. 10. numero 4. vers. de eo vero & Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. cap. 27. num. 3. in fine, & Felynus in c. excommunicamus. 2. & nonnulli alii, qui hos sequuntur, audacter asseruerunt, hunc ita fugientem si legitimam excusationem non afferat, eo ipso haereticum denuo censeri, eique omnem audientiam donendam, quare velut relapsum relinquendum fore curiae seculari, his videtur subscribere Campegius apud Zanchinum cap. 10. vers. detrusus in carcerem. Et Eymericus quoque in hac questione eadem sententiae subscribere videtur ibi: Possunt igitur procedere,

Horum omnium Doctorum potissima ratio est, quia ex eo quod damnatus in carcerem ad poenitentiam, fugit, praesumitur fidei conuersus, & in veteri errore perdurare: itaque cum nunquam censetur ab haeresi, quam abiurauit, recessisse; non mirum si velut haereticus impenitens & relapsus seu recidivus, ut illi loquuntur, damnari possit.

Verum tamen contraria sententia verior & benignior est, videlicet, Fugientes & carceribus praedicto modo impenitentes quidem esse censendos; at nullo modo relapsos, ita Simancas & vere de catho. insti. tit. 16. nu. 25.

Nec desunt rationes. Primum, quia non est relapsus nisi qui in haesim labitur: at qui fugit & carcere, nullam haesim fuga committit. Rursus, indices neminem fingere debent relapsum, quem lex nominatim relapsum non dicit. manifestum est autem fugam a legibus non poni inter culpas, in quas qui incidunt, relapsi indicantur. c. accusatus. de heret. lib. 6.

Itaque quamdiu in fuga is fuerit, qui & carcere exiit, & iniuncta poenitentia non satisfecerit, condemnari poterit tamquam impenitens: si vero vel ipse sponte redierit, uel comprehensus fuerit, & paratus sit Ecclesiae satisfacere, etiamsi commodam excusationem cur aufugerit non afferat, ad gremium Ecclesiae recipiendus erit: sed maiori pena tunc coercendus est propter fugam.

Atque hanc sententiam verissimam esse putamus,

An fugiens & carcere perpetuo censetur relapsus.

Ratio ueterum interpretum.

Fugiens & carcere perpetuo impenitens est, ut relapsus.

Fugiens & carcere perpetuo peccatis misericordiam recipiendus.

mus, cum fugiuit nihil aliud commisit praeter fugam: nam si fugam praecederent, committerent, aut subsequerentur signa & vestigia aut prioris aut alterius erroris, licet alias non sufficerent ad conuincendum aliquem de relapsu, ea tunc fugae coniuncta, fortassis sufficerent ad damnandum fugiuitum velut relapsum, quo casu prior sententia posset habere locum: quamquam multum hoc esset considerandum, & tutius est ob nulla indicia, aut coniecturas, aut culpas quemquam esse iudicandum relapsum, quae a iure non sunt approbata, et iudicata sufficientia ad conuincendum aliquem de relapsu.

Non adimplentes iniunctas poenitentias, an sint relapsi.

Sed veniam iam ad tertiam difficultatem institutam de illis, qui non adimplent alias quascumque poenitentias iniunctas ab inquisitoribus, an ut relapsi debeant iudicari: & Matthaeus, quem refert Ioannes de Imola in Clemen. 3. de heret. verbo, propagine. & Fredericus de Senis conf. 157. incipiente, Alexander Episcopus, quos sequitur Nicolaus Arelatanus tracta. de heret. notabili 30. incipien. Inter caetera, quibus videtur subscribere Campegius ad Zanchinum c. 10. vers. detrusus in carcerem. tenent hos tales non adimplentes iniunctas poenitentias pro relapsis in haesim habendos esse, ac velut tales puniendos.

Sed Calderinus in c. litteras. de praesumptio. ut refert Squillacensis tract. de fide catho. cap. 19. & Reperitorium inquisitorum, verbo, poenitentia. §. sed posset quari, in hac questione ita distinguebat: Quandoque imponitur poenitentia, quae directe est contra haesim, ut detestari haesim, & praedicare contra ipsam: item quod non conuersetur cum haereticis, & similia; quo casu, si non obseruet tale mandatum, velut haereticus iudicabitur: Quandoque vero imponitur poenitentia, quae non est contraria directe haeresi, ut ieiunare, peregrinari, & similia; & haec si quis non adimpleat, non iudicatur relapsus. atque ita fuisse consultum in facto contingenti commemorat Calderinus praecitato loco.

Qui recusant adimplere poenitentias, ut impenitentes iudicentur.

Ceterum in hac causa libet apertius loqui, & ut praecedentibus consentanea tradamus, & ne a legum placitis discedamus, ita videtur dicendum: Qui iniunctas poenitentias non solum non adimpleuerunt, sed et animo obdurato adimplere recusant, velut impenitentes sunt iudicandi; & nisi resipiscant, ut impenitentes sunt tradendi curiae seculari. idem sentias de illis, qui pro haesibus probatis renuntiant poenitentias recipere, arg. textus in c. excommunicamus. el. 1. §. qui autem. & c. ad abolendam. §. praesenti. vers. Et errorem suum ad arbitrium Episcopi, extra de heret.

Qualiter peccetur non adimplendo, & peccet non adimplendo, an non modo non adimplendo, qualiter contrarium faciendi, & committendo aliquid malum opus: si solum peccet non adimplendo, hoc est, omitendo facere quod facere promiserunt, ut verbi gratia, promiserunt orare, ieiunare, visitare Ecclesias, & similia, & non orant, non ieiunant, non visitant Ecclesias, aut similia; & tunc nullo modo videtur relapsi, quia nihil committunt ex quo possint relapsi iudicari: & propterea impenitentes iudicabuntur, & velut tales punientur, nisi resipiscant, & consentiant congrue satisfacere ad arbitrium Episcopi & inquisitoris, ut ait textus in dicto c. ad abo-

lendam. §. praesenti. de heret. Quod si resipuerint, tunc additis poenitentibus grauioribus coercerentur, & admittentur: & hac consuetudine vtimur.

Et haec intellige quando nulla legitima causa impediti a poenitentia desistunt: secus enim censendum esset si iustam causam habeant, ut si aegrotent, aut alio iusto impedimento prohibeantur. Zanchinus tract. de haeret. c. 20. nu. 6. tunc enim non modo non essent impenitentes, sed nec peccarent quidem omitendo. Verum hoc casu melius facient consulere inquisitores, ut omnem mali suspicionem excludant, de quorum consilio & facultate ad tempus desistere possint ab agenda iniuncta poenitentia.

Quod si non modo omitendo, sed etiam committendo, & aliquid mali patiendo desistant ab iniunctis poenitentibus agendis; tunc distinguendum etiam censendum si eas culpas committant, in quas qui incidunt, a iure putantur relapsi, ut receptare haereticos; deducere, visitare, associare, dona vel munera eis donare, vel mittere, seu fauore eis impendere, qui excusari non possit: tunc tales non modo impenitentes, sed etiam relapsi iudicabuntur. cap. accusatus. §. ille quoque, de haereticis lib. 6. nam hoc casu ius praesumit delinquentes haec facere ex consequentia erroris a se prius approbati. & in hoc casu nulla videtur dubitatio.

Sin autem alia mala committant, ad quae vitanda nullo modo se obligarunt, nec haeretica sunt, nec haereticum sapientia, licet alias sint prohibita: tunc nullo modo putabuntur impenitentes, nec relapsi, ut si hominem interficiant, si adulterium committant, si iniuriam aliam quacumque ratione inferant, & his similia.

Si vero obligarunt se specialiter ad ea non committenda, & committant: ut si promiserunt non exercere iuriam, postquam abiurassent haesim, quae dicitur, exercere iuriam non esse peccatum, aut his similia: tunc quamuis relapsus ex his factis videri possit, argumento. c. accusatus. §. ille quoque, de heret. lib. 6. quoniam tamen nominatim a iure non est sancitum, ut ex his culpis quis relapsus censetur; tutius videtur ne talis velut relapsus puniatur: sed hoc casu adhibitis legitime tormentis interrogandus est de credulitate, & tunc velut relapsus poterit damnari, si errorem in mente habere deprehendatur, alias ut deficiens in poenitentia sibi iniuncta est puniendus, & recipiendus si velit congrue satisfacere, & perficere iniuncta mandata & iniungenda: & ita videtur posse colligi ex Concilio Narbonensi cap. 10. & seq. quod alibi retuli.

Hac volui paulo sustius declarare: quoniam a nostris vsque adeo traduntur obscure, ut vix intelligas; aut quod sibi velint, aut in quo dubitationis articulo versentur.

Sed occasione praedictorum occurrit hic non contemnenda difficultas: quoniam in forma abiurationis eorum qui ab haeresi reuertuntur, ut docuit Eymericus 3. par. in 8. modo terminandi processum fidei num. 191. quod & vniuersali sacri officii consuetudine vbique receptum est, sequens clausula continetur: Quod si contra praedicta iurata uel abiurata, seu eorum aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurum, haberi uolo protinus pro relapso, ac poenis relapsi de iure debitae me nunc pro tunc obligo, et adstringo.

Qualiter & censetur relapsus committendo.

Qualiter & committendo non censetur relapsus.

Qui generali ter se obligat ad non faciendum contra abiurata, si contra faciat, an censendi relapsi.

adstruendo, quatenus illis plectar, si & quando probatum extiterit legitime in iudicio, seu me confessum, contra nunc iurata & abiurata, aliqua commisit. h. ec. ibi. videtur ergo quod ratione huius obligationis iudicialiter & legitime premissa possit abiurans puniri tanquam relapsus committendo quicquam contrarium his, quae abiuravit, vel his ad quae se obligavit iuramento, quorum unum est adimplere penitentiam sibi iniunctam, vel iniungendam, nec in aliquo contravenire.

Obligatio & promissio abiurantis non exténditur extra iuris dispositionem.

Et quamvis prima fronte hæc vrgere videantur; nõ tamen recedendum est à præfata doctrina, prædicta. n. abiurantis promissio & obligatio secundum iuris regulas fieri intelligitur, nec potest amplius operari, quam ius ipsum permittat; quoniam in actibus legitimis, quos quis transigit, unusquisque censetur se cum legibus conformare. l. si duo. ff. de acqui. vel omitten. h. ec. dit. l. nemo potest. ff. de legatis. i. cum ibi traditis per Doctores. Rursus, nemo est dominus vite sue, neque membrorum suorum, nisi quatenus leges permittunt. l. liber homo. ff. ad legem. Aquil. am. denique nullus censetur plus contra se statueret, quam iure permittitur: quia hoc repugnat legi naturali, cum itaque à iure sancti sint casus, quibus in penam relapsus incuratur. cap. accusatus. de heret. lib. 6. ad hos tantum referenda erit abiurantis generalis obligatio, & promissio, ne præter iura & leges aliquid durum in se statuat: quod nec fieri iuste potest nec debet.

Si ergo in alios casus incidat, quantumvis contra promissionem & obligationem venire videatur, non tamen est relapsus censendus: quoniam alii casus præter definitos à iure, de stricta iuris ratione relapsus non faciunt. atque ex his credo breuiter esse huic difficultati satisfactum.

DE IMPENITENTIBUS & RELAPSIS.

QVAESTIO XCVIII.

An hæreticus impenitens continuo tradendus sit brachio sæculari.

Nonagesima octava quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor deprehensum in hæretica prauitate & impenitentem, debeant continuo tradere brachio sæculari ultimo supplicio ferendum?

Relat. supra pag. 97.

Hæreticus impenitens traditur curiæ sæculari.

Respondemus quod sic, ut habetur in cap. Ad abolendam. §. præfenti. extra de heret. ubi dicitur sic: Præfenti nihilominus ordinatione sancimus, ut quicumque manifeste fuerint in hæresi deprehensi, si clericus est, vel cuiuslibet religionis, obprobatione fulcatus, totius ecclesiastici ordinis prerogatiua nudetur; & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico; sæcularis relinquatur arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus; nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publicè cõfiteri abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est)

abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confessum ad fidem confugerit orthodoxam, sæcularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinorosi ultionem.

Nec intelligas ista verba sic grammaticaliter, ubi dicitur, continuo, & confessum, quod immediate eadem die & hora, qua deprehensus in hæresim, negauerit se uelle abiurare, tradatur curiæ sæculari, nam hæc uerba, continuo, & confessum, in iure nõ ita strictè sicut in grammatica assumuntur; immo possunt & debent detineri etiam per mensem & menses; & induci per se & per alios, ut ad unitatem Ecclesiæ reuertantur.

Verba, continuo, & confessum, late sumenda.

COMMENT. CXLVII.

De materia huius quæstionis supra differuimus par. 2. super cap. Ad abolendam. de heret. relictis sime uero concludit hic Emyericus hæc aduerbia, continuo, & confessum, non significare adeo breuem temporis moram, quin competentes induciæ ad conuertendos hæreticos concedi possint ac debeant.

Interim videto Paulum Grillandæ tract. de heret. q. 5. Simancas de catho. instit. tit. 47. de penitentibus & conuersis. num. 41. & multis sequentibus, & Menochium de arbitrariis iudiciis Centuria 4. casu 373. & alios, quos præcitate loco adduxi.

Iam qualiter agendum sit cum hæreticis impenitentibus priusquam curiæ sæculari tradantur seu relinquuntur, copiose docet Emyericus supra in hac 3. parte in decimo modo processum fidei terminandi.

QVAESTIO XCIX.

An hæreticus penitens & relapsus brachio sæculari tradendus sit, &c.

Nonagesima nona quæstio est: Vtrum Episcopus & inquisitor deprehensum in hæretica prauitate penitentem, sed relapsum, debeant tradere brachio sæculari animaduersione debita puniendum?

Respondemus quod sic, ut patet in c. Ad abolendam. §. illos. extra de heret. ubi dicitur sic: Illos quoque, qui post abiurationem erroris, uel postquam se (ut diximus) proprii antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiurata hæresi recidisse, sæculari iudicio, sine ulla penitus audientia, decernimus relinquendos.

COMMENT. CXLVIII.

Quæ ad tractationem & cognitionem relapsorum spectant, copiose tradidit Emyericus supra par. 2. q. ult. ubi diximus, & citauimus eos, qui de relapsis in hac causa copiose differunt.

De praxi autem in relapsis curiæ sæculari tradendis, agit abunde auctor in nono modo processum fidei terminandi, & Campegius ad Zanb. c. 16.

Quæritur est, cur relapsus Ecclesiæ misericordia non recipiat (nam hæc sola dispositio in hac causa remanet declaranda & multis rationibus salubriter id statutum uideri potest, sed præcipua est: quoniam qui secundo labitur, non præsumitur prius uere conuersus: unde

Cur relapsus Ecclesiæ non recipiat.

unde in concilio Narbonensi cap. 1. ita scriptum est: A Et illos qui post abiurationem erroris seu purgationem deprehensi fuerint in abiurata hæresi recidisse, sæculari iudicio sine ulla penitus audientia relinquuntur animaduersione debita puniendos; cum sufficiat tales per falsam conuersionem semel ecclesiam decessisse. hæc ibi.

Actus geminatus magnam vim habet.

Huc spectat præsumptio illa de geminatis actibus præuis, quæ etiam extra hoc crimen in multis causis singulares parit effectus: nam, ut uerbi gratia, unum proferam exemplum, si aliquo statuto cauere contingat, ut qui delictum aliquod committit, pena pecuniaria mulctetur, & accusatus conuincatur aliàs idem delictum commississe, pena mortis afficiendum tradunt Bar. Bal. Ang. Ioannes de Platea, & alii, in l. 1. c. de super exactionibus. lib. 10. quos refert & sequitur multa in eandem sententiam commemorans Marsilius singulari 378. in cip. Geminatio actus.

Ad hæc, consuetudine delinquendi pena augetur. Ioannes de Platea præcitate loco. facit rex. in l. facultas. c. de iure fisci. & l. 3. c. de episc. audient.

Postremo, quoniam remissionem uenia criminis, nisi si semel commissa non habent, ut dicitur textus in dicta l. 3. c. de episc. audient. de quo uide glossam in extranagano. Ioannis XXI. tit. de sent. ex com. in uerbo, secundo.

Hæc ergo cum ita se habeant, non mirum si Ecclesiæ relapsus uelut inutilis, & semper infectus, & in criminibus conceptis perseverans à se iudice merito expellendus, & iudicibus sæcularibus relinquendus.

Illa quoque quæstio hic declarari poterat: An relapsus penitens, qui se ipsum deserit & accusat coram iudicibus fidei, misericordia dignus sit, & admitti debeat; sed eam copiose explicuimus supra in hac 3. parte. de sermone generali habendo, num. 56. §. sed. quid si relapsus.

QVAESTIO C.

An ecclesiastica sacramenta neganda sint relapso penitenti, &c.

Centesima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor relapso penitenti tradendo curiæ sæculari, possint denegare, si perat humiliter ecclesiastica sacramenta?

Relat. supra pag. 105.

Respondemus quod nõ Penitentia & Eucharistiæ sacramenta, ut patet in c. super eo. de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Super eo. quod scriptum legitur: ecclesia nulli claudit gremium redeunt: quodque si, qui post abiurationem erroris, uel postquam se proprii antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiurata hæresi recidisse, sæculari decernuntur iudicio, sine ulla penitus audientia delinquendi: cum scripturæ huiusmodi uideantur sibi inuicem aduersari, quid tenendum sit, per sedem edoceri Apostolicam postulastis. Nos itaque inquisitioni uestræ de Fratrum nostrorum consilio respondemus, & taliter deprehensis, etiam nisi (ut dictum est) sine ulla penitus audientia relinquendi sint iudicio sæculari: si tamen postmodum peniteant, & penitentia signa in eis apparuerint

Relapso penitenti quæ sacramenta concedantur.

manifesta, nequaquam sunt humiliter petita sacramenta Penitentia ac Eucharistiæ deneganda.

COMMENT. CI.

Hæreticis relapsis uita corporalis denegatur, ut superiori quæstione dictum est, spiritalis tamen conceditur, quam accipiunt uirtute daorum sacramentorum Penitentia & Eucharistiæ.

Peruntamen ut relapsis hæc tanta sacramentorum munera tribuantur, magna conuersionis & uere contritionis signa appareant oportet, ne sacramentis ipsis fiat iniuria, si hoibus pollutis indiscere conferantur.

Propterea autem manifesta conuersionis signa postulat summus Pontifex in relapsis, ad hoc ut sacramenta Penitentia & Eucharistiæ illis tribuantur: quoniam, ut paulo antea dicebamus, is qui bis labitur, non facile præsumitur uere conuerti.

Relapsis conuersis quæ sacramenta tribuantur.

Morte plectendis non datur sacramentum extremæ uñctionis.

Non tamen estandum ultimo supplicio afficiendis (ut parum uere quidam olim putabant) sacramentum Extreme uñctionis: quoniam id sacramentum infirmorum est. B. Thomas in 4. sent. dist. 23. q. 2. art. 2. estque communis Theologorum sententia. Reperiturum Inquisitorum uerbo, sacramentum. §. superius. Simancas de catho. instit. tit. 57. nu. 16. & alii.

Postremo, de materia huius quæstionis uidentur est idem Emyericus 3. par. in nono modo processum fidei terminandi. & Doctores communiter in c. super eo. de heret. lib. 6.

QVAESTIO CI.

De modo tradendi hæreticum impenitentem, uel relapsum curiæ sæculari.

SUMMARIUM.

- 1 Hæreticus penitens uel relapsus, si præfens sit, de foro ecclesiastico eicitur iudice sæculari præfente.
2 Curia sæcularis reiectum in suam potestatem accipit.
3 Si uero sit absens, sit per sententiam talis eiectio.
4 Et index sæcularis, si quando illum habere poterit, officio suo fungetur.

Centesima prima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor impenitentes & relapsos debeant tradere manualiter, & realiter curiæ sæculari, seu qualiter sit traditio huiusmodi faciendæ?

Respondemus, quod relapsus prædictus, seu hæreticus impenitens, uel est præfens, uel est absens: si est præfens, tunc Episcopus & Inquisitor præfente potestate curiæ sæcularis, ut habetur in c. Excommunicamus 1. in prin. & c. Excommunicamus 2. extra de heret. declarabunt eum relapsum, uel impenitentem esse, expellendo eum de foro ecclesiastico, & relinquendo eum brachio sæculari, & foro curiæ sæcularis.

Et tunc curia sæcularis, quæ ibi est, ipsum recipit ut relictum eius foro & brachio: & hoc est præfentem tradere seu relinquere brachio sæculari:

vt patet in c. Nouimus, de verb. sign. 3 Si autem talis relapsus vel impenitens absens est, quia fugitiuus, uel no potest haberi quatuor congruo tempore expectatus, & seruatis seruandis; tunc Episcopus, & Inquisitor presente Potestate curie seculari, non realiter, quia non est ibi, sed sententialiter relinquunt eum brachio seculari, hoc est declarando eum hereticum impenitentem, seu relapsum, & expellendo eum sententialiter de foro ecclesiastico, & relinquendo etiam sententialiter brachio seculari.

4 Et quodcumque curia seculari eum habere poterit, in eum vt de foro suo existentem, exercebit pro qualitate facinoris, vltionem, ut dicitur in cap. Ad abolendam, §. presenti. extra de heret.

Hoc expressius habetur supra hac parte tertia, ubi agitur quando processus fidei sine debito terminentur, & patebit inf. quaest. proxima.

COMMENT. CL.

Materia huius questionis proximam respicit, quam copiose docuit Eyme. sup. in hac 3. parte, in 9. 10. & 11. modo processum fidei terminandi. ubi declarauimus eas difficultates, quas breuiter hoc loco indicat auctor.

Iam de relapsis abunde egimus supra par. 2. q. 58.

QVAESTIO CII.

De intercessione facienda pro eo, qui relinquitur curiae seculari.

Entesima secunda quaestio est: Quae & qualis, & quibus uerbis sit facienda deprecatio seu intercessio per Inquisitorem curiae seculari, cum ei Episcopus, & ipse relinquunt seu tradunt impenitentem hereticum seu relapsum?

Respondemus, quod hoc patet in c. Nouimus extra de verb. sign. ubi dicitur sic: Nouimus expedire, ut uerbum illud quod in antiquis canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito continetur: videlicet, ut clericus per ecclesiasticum iudicem degradatus, seculari tradatur curiae puniendus: apertius exponamus. Cum enim quidam anecessorum nostrorum super hoc consulti diuersa responderint, & quorundam sit opinio a pluribus approbata, ut clericus, qui propter hoc, uel aliud flagitium graue non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus priuilegio clericali, seculari foro per consequentiam applicetur, cui ab ecclesiastico foro fuerit proiectus: eius est degradatio celebranda seculari potestate praesente, ad pronuntiandum eidem cum fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum. Et sic intelligitur tradi curiae seculari: pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter interdicere, ut citra mortis periculum, circa eum sententiam moderetur.

De his expressius habetur supra, parte ista tertia, ubi agitur quomodo processus fidei sine debito terminentur, & impenitens, & relapsus quomodo, & qualiter tradentur curiae seculari.

Relat. supra pag. 144.

COMMENT. CLII.

Cum Inquisitores tradunt, uel relinquunt aliquem curiae seculari, pro eo intercedunt apud secularem magistratum, vt se cum illo misericorditer gerat, & hac consuetudine utimur: cur id & qualiter fiat, copiose diximus supra, parte 2. super cap. nouimus. de ver. sign. quo Eymericus utitur in hac quaest. proximam autem docuit supra in hac 3. parte in 9. 10. & 11. & 12. modo processum fidei terminandi.

DE PAENITENTIIIS pecuniarijs imponendis.

QVAESTIO CIII.

An Inquisitor possit iniungere poenas pecuniarias.

Entesimatertia quaestio est: Vtrum Inquisitor possit imponere poenitentias pecuniarias saluatae sine incurfu poenitentiae in c. Nolentes, de heret. in Clem. Respondemus quod sic, pro executione officii applicandas, seu in pios usus alios conuertendas: unde sicut potest imponere peregrinationes, orationes, abstinentias, sic et elemosinas seu poenitentias pecuniarias pro officio exequendo, uel alias ad pios usus conferendas.

Nec hoc est contra c. Nolentes, alleg. ubi fertur excommunicationis sententia contra Inquisitorem, praetextu officii modis illicitis pecunias extorquendo, unde Io. And. in d. c. Nolentes, et super uer. illicitis, dicit sic: Illicitis: Poenas pecuniarias applicandas officio, non prohibetur imponi, et exigi, sed illicitas exactiones fieri, ff. de offi. praesid. l. illicitas, in prin. et de sumo, in tantum. et cap. Audiuius, et c. seq.

Item Paulus super eod. uerbo dicit sic: Illicitis: ergo licitas concedit, de hoc ff. de offi. praesid. l. illicitas, de sumo, c. In tantum, et c. Audiuius. Item Zenzelinus super eodem dicit sic: Illicitis: ergo modos licitos non excludit, de quibus supra de offi. ord. c. Dilectus, de poenis, c. Licet.

Dominus a Guido Fulcodius praedictus, post Papa Clemens iiiii. in 3. q. de illis 15. quas fecit ad Inquisitores, qua querit, unde possit eis prouideri, in fi. dicit sic: Consulere tamen, quod ab his, quibus iniungitur poenitentia danda pecunia in aliquos usus pios, recipere ad istud: honeste tamen sine scandalo laicorum pp tenacitate prelatorum.

COMMENT. CLII.

In hac quaestione Eymericus nouam exorditur tractationem de poenitentis pecuniarijs imponendis.

Est autem extra controuersiam quod ipse docet hac quaestione: nam quod Inquisitor possit imponere poenitentias pecuniarias non modo admittunt veteres hoc loco ab auctore citati, verum, & ceteri vno ore, Zanchinus tract. de heret. cap. 16. num. 9. idem copiosius, c. 19. & 20. Repertorium Inquisitorum verbo, sententia. S. item circa formam, & uerbo, extorquere.

S. 1.

Inquisitor imponere potest poenas pecuniarias.

Inquisitor poenitentias pecuniarias iniungere potest.

§. 1. Gondissaluis tract. de heret. q. 8. num. 6. Carverius de heret. num. 79. versum prohibentur poenas pecuniarias. & alii ab his citati, ex quibus omnibus in hac causa sequentia colligenda videntur.

Et eas applicare officio sancte inquisitionis.

Primum, non modo inquisitores possunt imponere poenas pecuniarias applicandas vrbibus pijs, vt ad edificandas Ecclesias, ad alendos pauperes, ad dotandas inopes virgines, quarum pudicitia periclitatur, & similia; verum etiam applicandas officio sancte inquisitionis: nam nulla ferme causa magis pia est in re publica, quam causa inquisitionis, cuius singulari beneficio haereses extirpantur; & illa est summa ratio, quae pro religione facit. l. sunt persona. ff. de religio. & sumpt. funerum.

Etiam non imminet extrema necessitas.

Tamet si vero Carverius tract. de heret. num. 79. scripserit, non alias esse poenas pecuniarias sacro inquisitionis officio applicandas, quam si necessitas id fieri exigat: non tamen est putandum extremam necessitatem esse expectandam, sed quaeuunque praesens, vel etiam futura sufficit: nam opportunum est, & fidei catholicae valde expedire, inquisitionis officium pecunijs abudare, vt quotiens oportuerit absque incommodo Crucisignatorum seu familiarium, haereticorum fiat inquisitio, captura, ductio, & poenitentia.

Poenae pecuniariae, quando imponi possunt.

Pena vero seu multa pecuniaria tunc imponenda est, quando delati ad gremium Ecclesiae reuertuntur; non autem cum sunt pertinaces vel relapsi, quia tunc eorum bona confiscata sunt. Zanchinus tract. de heret. c. 19. nu. 1. & 2. Carverius de heret. num. 79. His adde, quod poena pecuniaria ad emendationem & correctionem imponitur, quae non speratur in pertinacibus & relapsis, cum absque misericordia tradantur curiae seculari.

Quibus iniungenda poena pecuniaria.

Sed non erit praeter rem summam ostendere quando & quibus haec pecuniaria multa imponi possit: Primum ergo suspectis de heresi imponi possunt ea multa pecuniariae arbitrio inquisitorum: Zanchinus tract. de heret. c. 19. nu. 2. & Simancas de catho. in fit. tit. 46. nu. 76. in quo quis modus debeat obseruari paulo post indicabo.

Rursus, inquisitores pro arbitrio suo poenam pecuniariam inducunt illis, qui proferunt uerba haeretica aut ludendo, aut ex ira, aut ex fatua simplicitate, & ignorantia; quae tamen omnino excusationem non habet. ita Gondissaluis tract. de heret. q. 8. num. 6. dixi supra in hac 3. parte, tit. de forma examinationis reatum, nu. 72. §. sed qua poena.

Item imponuntur ea poena pecuniaria reis diuitibus & cupidis seu auarissimis: nam hi vehementer dolere solent in pecunia soluenda: & cum poena ea sit infligenda, quae magis timetur, ideo salubriter poterit talibus haec multa indici. Zanchinus de heret. c. 19. nu. 3.

Clericis redeuntibus, an possit indici poena pecuniaria.

De clericis redeuntibus quaesitum est, an poena pecuniaria illis possint indici: & quamuis quibusdam videatur id fieri non posse, ne bona ecclesiarum quibus seruiunt ob eorum delicta diminuantur. clem. 2. de heret. vbius tamen est imponi posse: quod est extra controuersiam, si proprium habeant patrimonium. Zanchinus tract. de heret. cap. 19. nu. 5. Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. cap. 13. 4. immo amplius videtur quod possint in pecunia puniri, quamuis non habeant patrimonium; si tamen fructus beneficiorum

in suos usus conuertant, vt deserui infra super quaestio. 112

Addit Repertorium Inquisitorum in hac causa de imponendis poenis pecuniarijs, verbo, sententia. S. item circa, saepe solere contingere, vt cui imponitur poena pecuniaria, eam soluere non possit: ideoque caute facturum Inquisitorem, si hoc casu bimembrem formet sententiam hoc modo: Condemno te in tanta pecunia, et nisi solueris intra tantum tempus, talem poenam corporalem subeas. Quod multis rationibus non probo. Primum, quia antequam quis condemnatur in pecunia, videndum est, an eam soluere possit. Rursus, quoniam talis sententiae conceptio non careret auaritia suspicione. ista ergo licet in alijs tribunalibus fiat, in hoc integerrimo sacro Inquisitionis officio nullo pacto sunt admittenda; quod in primis obseruandum est cum clericis, qui vbi pecuniariam poenam soluere non possunt, in corpore coercendi non sunt, vt optime docet Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. cap. 134. in fine cum ergo ob inopiam, quis soluere tales poenas non potest, alijs salutaribus poenitentis omnino plektatur.

Opinio Reptorii Inquisitorum reiecta.

Hanc autem facultatem imponenda multa pecuniaria habent Inquisitores per rescriptum Alexand. III. quod incipit: Super extirpatione. quod curauimus imprimendum inter litteras Apostolicas, quo canuatur vt huiusmodi pecunia afferretur, & quoties opus fuerit, erogetur ad prosequendum officium inquisitionis contra haereticos.

Vnde habetur facultas imponendae poenae pecuniariae.

Hoc postremo aduonebo, ne inquisitores in huiusmodi poenis pecuniarijs imponendis modum excedant, sed peccati qualitatem, & personarum conditionem plurimum animaduertere oportet, atque id in primis ante oculos habendum est, ne quis fidei indices auaritia possit infimulare: est in omnibus iudicibus vehementer reprehendenda auaritia, & euitanda etiam ab omnibus auaritia & cupiditatis suspicio: sed in inquisitoribus hoc magis est euitandum, quos integerrimos esse oportet, & omni mali suspicione carentes. quam ob re prudentissime sunt huiusmodi poenitentiae pecuniariae iniungendae: quod ex Guidone Fulcodio indicat Eymericus in fine huius quaestione, quod explicui copiosius supra in hac 3. par. tit. de forma absoluedi praedictos, nu. 18. at quamuis hoc possint.

Caute imponende sunt poenae pecuniariae.

¶ Et dominus Guido Fulcodius. Huius Guidonis uerba ex peruetusto illo codice Bibliothecae Vaticanae ita habent: Verum quia Praelatorum tenaces sunt manus, et marsupia constipata, consuleret, quod ab illis, quibus iniungitur poenitentia danda pecunia in aliquos usus pios, acciperetur ad istud, honeste tamen et sine scandalo laicorum, haec ille.

QVAESTIO CIII.

An Inquisitor exigere possit ab inquisitis expensas.

S Y M M A R I V M.

- 1 Inquisitor, cui desunt stipendia sufficientia, petere potest expensas.
2 Episcopi autem cum sint ordinarii, non debent exigere.

Xenia

Xenia moderata sponte data possunt accipi. Iudex delegatus moderatas expensas possere potest.

Entesima quarta quaestio est: Vtrum Inquisitor possit expensas exigere ab his, contra quos procedit, ac eos in expensas sententialiter condemnare?

Respondemus quod sic, ubi stipendia non habeat sufficientia ad suum officium exequendum, ut communiter est: Nemo enim cogitur suis stipendiis militare, 1. Corinth. 9. Sunt enim Inquisitores iudices delegati, qui possunt petere expensas, ut dicit Raymundus in summa, par. 2. de iudicib, qui dicit sic:

1. Nūquid iudices possunt aliquid recipere à paritibus? Ad hoc dico, quod ordinarii iudices non debent recipere expensas, seu petere, cum propter iustitiam tenendam, suas habeant dignitates & redditus assignatos: ad istos enim extenditur uerbum Ioannis Baptistae: Neminem concutias, neque calumniam facias, sed contenti eritote stipendiis uestris: ubi glossant Ambrosius & Augustinus; Ne dum sumptus quaeritur, praeo gressetur, dist. 86. c. Non satis. 23. q. 1. c. Militare.

2. Moderata autem xenia sponte oblata potest recipere. dist. 18. De eulogiis. de offic. proconsul. l. Solent, ubi dicitur: A nemine accipere, inhumanum est; sed passim, uilissimum: & omnia, auarissimum. Non tamen credo, quod à litigatoribus debeant recipere etiam sponte oblata, propter suspicionem uitandam, nisi consideratis circumstantiis, quas dixi supra lib. 1. tit. de sum. q. prox. Vtrum in aliquibus,

3. Iudex uero delegatus potest petere expensas moderatas, & non ultra. glo. dicit, quando pauper est ille, & quando oportet cum longe equitare pro examinatione facta: extra. de uita & honest. cle. Cum ab omni. 12. q. 2. Charitatem. Nemo enim cogitur suis stipendiis militare. 1. ad Corinth. 9. & inde uidetur, quod si non est sufficiens, potest petere aliqua nomina assessorum: dum tamen nullam partem inde recipiat, nec faciat aliquid in fraudem: & sic intelligo finem illius c. Cum ab omni. Hæc Raymundus.

Et Bened. xi. in extrauag. Ex eo, uidetur idem supponere & sentire in §. uerum: ubi dicit sic: Verum, quia nonnulli dicecesani partem partis prouentum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expensas, quas dum inquirunt in sæpe dicto negotio faciunt, à nobis exigere moliantur: hoc tamquam iuri absconum, cum ordinarii sint, & cetera.

COMMENT. CXL.

Materia huius quaestiones frequens est, & cognitu necessaria. habet autem potissimum tres conclusiones, quas colligas ex sumuario.

Quantum ad primam conclusionem spectat, quod uidelicet Inquisitores possint expensas exigere, ubi non habeant stipendia sufficientia, de ea agit plenissime Campegius apud Zanchinum c. 19. uerj. consequenter nunc peti potest, ubi post multa concludit, inquisitores non

A modo expensas, uerumetiam sportulas seu salariam accipere posse.

De impensis quæ dum in reos inquirunt, fiunt, non est magna dubitatio: certum est enim reos ipsos ad hæc teneri, ne ex suo delicto commodum, aut immunitatem consequantur. itaque si ex longinquo capi deducantur, ductoribus & custodibus plus quam manifestum est eos satis facere oportere, & de bonis eorum id esse accipiendum, quod ad has impensas faciendas sit necessarium: quod ipsum intelligas de alimentis & cibus præstitis, dum carceribus clausi tenentur, donec causa eorum fuerit expedita.

In his quis ordo debeat obseruari minutissime præscripsit inquisitoribus Hispanie Madriliana instructio anni Domini MDLXI. c. 9. in hæc ferme uerba: Sumentur ex bonis sequestratis ipsius delinquentis pecuniæ, quæ uidebuntur necessaria ad deducendum reum usque ad carceres: & amplius sex uel octo aurei ad alendum reum, nec in expensis plus reo computandum est, quam fuerit ei necessarium, & iumentis quæ ipsum reum, & lectum in quo dormiat deferunt. quod si in bonis sequestratis pecunie numeratæ non reperiantur, uidentur minus necessaria bona usque ad præfatam quantitatem, id uero quod receperit huius negotii executor, cõscribendum curabit in fine sequestrati, & quod remanebit, assignabit carceratorum dispensatori coram scriba sequestrationis, de quibus omnibus certiores fieri debent Inquisitores.

Non me præterit in multis inquisitionibus hæc ita exquisitam obseruationem, non reperiri uel ob paupertatem, uel ob alias causas, in quo quisque suæ inquisitionis laudabilem consuetudinem obseruabit: superiora tamen ubi custodiri possunt, tutissima sunt, & omnem suspicionem male acceptorum excludunt.

De sportulis fortassis nimis libere loquitur Campegius, nec eius uidetur uero pacto audienda sententia. quis enim ferat in causis fidei admittitur, quod in causis aliis ab his nostris longe diuersis rix retinetur & admittitur? præsertim cum uerissimiliter sententia, & iustior, aut saltem modestior sit, iure canonico sportulas seu salariam pro dicendis sententiis interdicta esse, ut docet Romanus singulari 183. incipiente: T. U. scis. per textum in c. cum ab omni. de uita & honest. cleric.

In Hispania inquisitoribus ceterisque sacri officii ministris salaria statuta sunt, quæ certis statisque temporibus ipsis soluuntur ex bonis publicatis iuxta eam quantitatem & ordinem, quem copiose ostendit Simancas de catho. instit. titu. 41. num. 33. & 34.

In Italia & alibi, ubi pauperes sunt inquisitores, ne hæc uillo modo quæ Campegius commemorat, facere cogantur, respublica in qua degunt sacri officii iudices, eos alere debet: quod multis ueterum Pontificum rescriptis cautum extat, ut uidere licet in Bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctæ Inquisitionis, præsertim in rescripto Innocentii III. incipiente: Ad extirpanda, ubi cauetur ut ministris sacri officii satisfiat a communi ciuitatis.

Alii sepe respublica laudant, alii grammaticum, alii medicum, alii denique alios professores & ingenuarum artium, & artifices mechanicarum manibus

Impense de bonis reorti qui capiuntur, fiant.

Sportulæ seu salariam non est requirendum a reis. Salaria inquisitoribus Hispanie unde constituta.

Respublica alar Inquisitores.

ces machinarum magnis salarijs & stipendijs conductos, & non alet Inquisitores, qui magno labore, & maiore cum utilitate ei inserviunt? alet olim profana Aegyptus sacerdotes & publico arario, qui idololatriam uocabant, ut scribit Romanus Pontifex in e. no minus. extra de immunit. Ecclesia. & respub. Christiana non alet censors fidei, per quos intacta religio, incorrupta fides, & respublica catholicorum dogmatum obseruatio conseruatur? Quod si a republica hæc non præstatur, præstentur omnino ab Episcopis, postquam eorum in hac parte onera Inquisitores serunt, de quo dicam amplius infra super q. 108.

Vel alar Episcopus.

Inquisitores proprijs in hæreticos inquirant.

Secunda assertio, quæ dicit Episcopus non posse expensas exigere, manifestissima est: nam cum sine ordinarij, habeatque redditus ex dignitate Episcopali proprijs stipendijs eos conuenit in hoc negotio laborare, ut probat textus in extrauaganti, Ex eo, de hæret. relata ab Eymérico supra, par. 2. tradit Repertorium Inquisitorum uerbo, expensæ. §. ex quibus. & Locatus in opere iudiciali uerbo, expensæ.

De tertia conclusione, quæ asserit Eymericus, Inquisitores posse recipere xenia uero oblata, non tamen à litigantibus, disputant Gomizsalus tracta. de hæreti. questio. 8. nu. 8. & 9. Simancas de catho. instit. titu. 34. num. 41. & sequen. & tit. 41. num. 37. & Ioannes Roias singulari. 112. incip. Iudices xenia, & Repertorium Inquisitorum uerbo, extorquere. §. an Inquisitor. & alii.

De ea quid sentiam breuiter more meo dicam. Et iure ciuili Romano xenia, esculentum, & proculentum, quod intra paucos dies prodigantur, accipere licet. §. de officio proconsul. quod ipsum non prohibet ius canonicum iudicibus delegatis. c. statutum. §. insuper. de rescriptis. lib. 6.

Ceterum, Inquisitores melius facient si nihil omnino acceperint, neque a reis, quod est ualde suspectum: neque à consanguineis, uel amicis reorum, quod est maxime reprehendendum: neque à quibusuis alijs, quod non uidetur laudabile. egrægia illa est Catonis laus, de qua Isidorus lib. 20. etymol. cap. 3. ita scribit: Cum essem (inquit Cato) in prouincia legatus, quam plures ad prætores & consules ninum honorarium dabant, nunquam accepi, nec priuatus quidem, hæc ille.

In Hispania multis constitutionum capitibus cautum est, ut Inquisitores qui dona acceperint, in sententiam excommunicationis incurrant, & officio priuentur, & duplum reddant: idque etiam si ab officialibus dona acceperint, prima instructione Hispanensi c. 25. et instructio. 2. c. 1. & instructio. 4. c. 15. tradit Simancas de catho. instit. tit. 44. nu. 45.

Sed eisdem instructionibus amplius constitutum est, ut ministri omnes suis sint stipendijs contenti, & muñera non accipiant, ne poculenta quidem, aut esculenta, qui uero ex illis accepisse aliquid conuictus fuerit, officio priuatur, duplum soluit, & in excommunicatione sententiam incurrit; si quis autem ex ministris id scierit, et Inquisitoribus non reuelauerit, uisdem penis plectitur. ita testatur idem Simancas de catho. instit. titu. 41. num. 37. uerba autem eius instructionis anni Domini MCCCXXXIII. cap. 1. à nobis latine reddita ita habent: Item decreuerunt, quod Inquisitores, & assessores inquisitionis, & alii eius offi-

ciales, quales sunt aduocati, fiscales, executores, notarii, & ianitores, debent abstinere à recipendis donis, & inuneribus a quibuscunque personis, quas dicta inquisitio tangit uel tangere possit, nec ab alijs personis uice prædictarum. Et quod Inquisitor generalis debet illis præcipere ne quid recipiant sub pena excommunicationis, & priuationis officiorum, quæ habuerint a sancta Inquisitione, & sub pena restitutionis dupli eorum quæ taliter acceperunt. hæc tenus ibi.

Sunt equidem hæc iusta & prudentissime instituta: si enim in hoc integerrimo tribunali uel minimis & angustissimis adibus pateret muneribus, facile è suis sedibus iustitia æquitasque commoueretur. Mune enim, sicut Exod. cap. 23. scriptum est, prudentes excæcant, & subuertunt uerba iustorum. nemo ergo (me iudice) aut Inquisitor, aut sacri officii minister munera accipiat. nam grauissimo peccandi periculo se exponit. consulat itaque quisque in hac re conscientia sua.

QUESTIO CV.

An Inquisitor teneatur reddere rationem Episcopo de acceptis gratia expensarum, &c.

Entesima quinta quaestio est: Vtrum Inquisitor super expensas, ad quas condemnat eos, contra quos procedit, teneatur Episcopo petenti reddere rationem?

Respondemus quod non, ut patet in extrauag. domini Benedicti xi. alleg. supra quaest. proxima, ubi in §. uerum, dicit sic: Verum, & infra: Rationem autem iidem dicecesani prouentuum obuentium ex inquisitionis officio à uobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine, uel mandato contrarijs, non exposcant: sed eam cameræ nostræ, uel alii, cui nos uel successores nostri Romani Pontifices mandauerimus reddendam, reddatis, quæ generaliter obseruari iubemus.

Ratione Episcopi reddere non tenetur Inquisitor.

COMMENT. CLIII.

His rationibus potest esse uera hæc prærogatiua, ut Inquisitores hæc rationem Episcopis reddere nob teneantur. Primum, quia in hac causa dei, cum sint delegati, maiores sunt Episcopis, ideoque non debent in hoc Episcopis esse subiecti. Rursus, quoniam cum multum confidat Papa de inquisitoribus, nec sit uerisimile eos male hæc bona dispensatos, propterea non decuit, ut Episcopi ab eis possent hæc rationem exquirere.

Inquisitores non reddunt Episcopis rationem acceptorum, & quare.

adde Repertorium inquisitorum uerbo, expensæ. §. ex quibus. & Campegius ad Zanchinum cap. 19. circa finem.

An Episcopus exigere possit expensas ab inquisitis, &c.

Entesima sexta quaestio est. Vtrum Episcopus possit exigere sicut Inquisitor expensas, ab his, contra quos procedit, & in expensis, quas fecit eos sententia iter condemnare?

Respondemus quod non; ut patet in extrauag. allegata. Ex eo, scilicet, quod dominus Benedictus xi. ubi sic dicitur: Verum, quia nonnulli diocesani partem partis prouentuum de haereticorum bonis inquisitionis officio deputate propter expensas, quas dum inquirunt in saepedicto negotio faciunt, a uobis exigere moliantur: hoc tanquam iuri absolum (cum ordinarii sint, ideoque officium tale quod eis incumbit, propriis eos oportet explere stipendiis) fieri penitus prohibemus.

COMMENT. CV.

Quod docet hoc loco Emericus, accipiendum est iuxta notata per doctores in cap. cum ab omni, extra de vita & honestate cler. ubi Panormitanus num. 12. & 13. rem hanc distinguit & explicat vers. Et circa istam glossam. Et summa est Ordinarius regulariter non debet petere expensas, quas facit dum inquit in reos, quoniam propterea capit redditus beneficii, ut eius onera sustineat. adde Ancharanum consi. 201. incipien. Praemitendum est, & quae diximus supra in hac 3. parte, nu. 134. & iterum super quaest. 104.

QV AESTIO CVII.

An Episcopus exigere possit partem prouentuum de bonis applicatis inquisitionis officio.

Entesima septima quaestio est: Vtrum Episcopus possit exigere partem prouentuum, quae de haereticorum bonis inquisitionis officio deputantur?

Respondemus quod non; iuxta allegata in d. praedicti D. Benedicti xi. a quo dicitur sic: Verum, quia nonnulli diocesani partem partis prouentuum de haereticorum bonis inquisitionis officio deputate propter expensas, quas dum inquirunt in saepedicto negotio faciunt, a uobis exigere moliantur: hoc tanquam iuri absolum (cum ordinarii sint, ideoque officium tale, quod eis incumbit, propriis eos oportet explere stipendiis) fieri penitus prohibentur.

COMMENT. CLVI.

Ex illis, quae traduntur a nobis paulo post cum age tur de bonis confiscatis haereticorum lucem accipienti quae in hac quaestione breuiter recensentur. Et

A ideo Episcopi non debent habere aliquam partem de bonis applicatis officio inquisitionis. quia ordinarii sunt, & propriis expensis explere eos oportet, quod eorum incumbit officio: propterea enim capit redditus & fructus ipsius Episcopatus, ut onera sustineant in gubernandis populis sibi commissis, & praesertim in extirpanda haeretica prauitate, & coercendis haereticis.

QV AESTIO CVIII.

Vnde sit Inquisitori in suis sumptibus & in ministrorum salarijs prouidendum.

SVMMA RIVM.

- 1. Quaestio de sumptibus Inquisitori prouidendis saepius agitata.
2. Inquisitoribus ab Episcopo prouidendum esse, sicut plurimorum sententia.
3. Alii in dominos temporales hoc onus reiciunt.
4. Quibusdam uidetur condemnationes, quae sunt, illorum visibus deputandas.

Entesima octaua quaestio est: Vtrum de haereticorum bonis, uel unde debeat Inquisitori in suis sumptibus, & in notarioribus, & aliorum ministrorum officii inquisitionis salarijs prouideri?

Respondemus, quod haec quaestio est diuersis temporibus coram diuersis summis Pontificibus agitata, & praesertim coram felicis recordationis Urbano v. Gregorio xi. & in consistorio etiam fuit causa diuersis dominis Cardinalibus commissa, & nunquam determinata, nec puto determinanda, quia est de materia pluribus odiosa, sed fidei, & Ecclesiae fructuosa.

Huius quaestiones uariae fuerunt & sunt inter dominos opiniones. Quibusdam & non male (ut putatur) uidetur, quod Episcopi debeant Inquisitoribus pro tali exequendo officio prouidere: & horum ratio est; quia Episcoporum est fidei plantare, & prauitatem haereticam de suis diocesibus extirpare, ut patet in cap. Excommunicamus, i. §. adiciamus, extra de haeret. & hoc suis, immo Ecclesiae sumptibus, & expensis, ut patet in extrauag. domini Benedicti xi. §. verum, supra frequentius alle. quia ordinarii sunt, Inquisitores autem sunt ad eorum assumpti adiutorium, & ad supplendum negligentiam ipsorum: quare uidetur, quod de sumptibus pro officio exequendo, & eorum ecclesiarum, & eorum populo ab erroribus reducendo, & in fide confirmando, debeant Inquisitoribus prouidere. Et huius veritatis fuit dominus Urbanus v. & Clemens iii. in consultationibus ad Inquisitores, antequam esset Papa, qui dicebatur Guido Fulcodius. Huius sententiae sunt pro maiori parte omnes domini in uoce, sed nullus exequitur in re: & omnes fere dicunt, quod sic fiendum est; sed uix est, qui dieat, fiat.

3. Quibusdam uidetur, quod domini temporales teneantur Inquisitoribus prouidere, & horum ratio est, quia domini temporales habent haereticorum laicorum condemnationem per Inquisitores, bonorum

norum confiscationes; quare si habent commoda, habeant & onera.

Et hac fortassis de causa, in quibusdam mundi partibus domini temporales dabant Inquisitoribus stipendia, quia habebant condemnationum bonorum; modo autem prauitate haeretica quam plurimum extirpata in tantum, ut raro sint haeretici, per tinaces; & rarius relapsi, & rarissime diuites, sed pauperes: ut potest Fraticelli, Beguini, seu Valdenses; domini temporales non habent ita frequenter, sicut olim, bonorum confiscationes, & ideo nolunt prouidere Inquisitoribus, ut eorum sumptibus fiant inquisitiones.

4. Quibusdam etiam aliis uidetur: quod prouideatur Inquisitoribus de condemnationibus per Episcopos & ipsos Inquisitores in officio faciendis: quod licet sit iustum inducit tamen officio prauidicium: & ideo esset melius, si fieri posset, Inquisitoribus aliter prouidere.

A multis, alii modi tacti sunt, & fortassis meliores, & leuiore, sed ad obtinendum difficultiores, quare dimittantur: sed tantum dicatur, quod male in tam salubri officio, & ecclesiae Dei tam necessario prouideatur.

COMMENT. CLVII.

Magni refert officium inquisitionis fore.

Haec quaestio, quae nunc sequitur, ualde est uilis, atque; ut ipsemet Emericus loquitur ecclesiae fructuosa; uix enim ulla est causa quantumuis fauorabilis & pia, quam magis fouere expediat, quam officium sacrosanctae Inquisitionis diuinitus institutum ubique terrarum conseruare, auerere, fouere, & totis uiribus defendere. testes sunt multae praeclearae Europa urbes, quarum magistratus & ecclesiastici & seculares, nisi superioribus annis nascentes haereses protinus oppressissent, & sacrum officium fouissent, multis fortassis nunc erroribus miserè perturbarentur.

Ergo euitandum est, ut quaeque res sub fidei iudices foueat, ut quamprimum haereses oriuntur, in ipso initio opprimantur, & penitus extirpentur: quibus autem impensis ali debeant? Inquisitores & ministri saepe quaesitum est, nondum autem penitus inueniuntur constitutum, & confirmatum. id autem est quod quaerit Emericus in tota hac quaestione, & multorum de hac re sententias proponit, de quibus singulis suo ordine agemus; reuocanda sunt tamen in memoriam quae de hoc articulo supra retulimus, super q. 104.

Num. 2.

Stetia Guidonis Fulcodii de alendis Inquisitoribus & ministris.

Et Clemens iii. in consultationibus ad Inquisitores, & c. qui dicebatur Guido Fulcodius. Huius autem Guidonis uerba de hac proposito difficultate ex uetusto illo codice Vaticano ita habent: Hic quaeritur unde prouideri possit & debeat Inquisitoribus, & eorum notario, quem utique adhiberi oportet ad acta scribenda, ex quo in terra inuenitur, extra de proba. quoniam contra falsam & dico quod a partibus nihil possunt recipere, hoc est ab his, contra quos inquirunt; nam inquisitiones debent fieri sine incommodo reorum, ut in auth. ut nulli iud. §. his insuper iubemus, collat. 9. Debet ergo Episcopi prouidere, qui mandat Apostolicum receperunt, quod dant Inquisitoribus consilium & auxilium, uerum quia praetorum tena

ces sunt manus, et mansupia constipata, confiderem, quod ab illis quibus inuagitur praenitentia danda pecunia in aliquos usus pios, acciperetur ad istud, honeste tamen et sine scadalo laicorum, haecenus ille.

Et sane haec sententia, quod inquisitoribus debeant Episcopi prouidere, uerissima mihi uidetur ob rationes hoc loc ab Emerico & Guidone allatas, crederemque grauissime errare Episcopos, qui necessaria subsidia inquisitoribus denegarent, in omnibus illis locis, in quibus non habent salaria constituta.

Quibusdam uidetur, quod domini temporales teneantur, etc. Quibus olim ita visum fuerit, nondum percepi: sed hoc uidetur etiam approbasse Auctor Repertorii Inquisitorum, qui uerbo, salarium: rotam hanc quaestionem transcripsit.

Haec uero sententia quod a dominis temporalibus ali debeant Inquisitores, uerissima quoque est, etiamsi nulla bona confiscata habuerint: nulla enim causa est, quam magis conueniat principibus fouere, quam hanc, cum ex nulla causa magis regna conseruentur, quam ex defensa fide, & religione bene fundata & propagata, ut grauius ostendit Adrianus Papa VI. in rescripto illo aureo & praeleganti ad Federicum Saxoniae Ducem aduersus Lutherum, quod est impressum inter litteras Apostolicas pro officio inquisitionis in sine huius operis, contra uero facile ea regna dilabuntur & perunt, quorum principes causam fidei non inuentur, ut multis ostendit Nicolaus primus in Epistola ad Michaellem Imperatorem; quae gratia breuitatis omnino indicasse hic sit satis. Et copiose de hoc egimus lib. 2. de causis unde haereses oriuntur, & de remedijs quibus extirpantur.

Quibusdam aliis uidetur quod prouideatur Inquisitoribus de condemnationibus, etc. Et hoc non modo visum est, sed etiam iustum ut fieret ab Innocentio III. rescripto quodam incipiente: Cum per nostras, quod curauimus imprimendum in fine huius operis. hic tamen alendi modus, ut hic refert Emericus, inducere uidetur prauidicium sacro inquisitionis officio. ceterum hoc prauidicium rimendum non est, cum tales condemnationes iustissime factae fuerint: nam boni non scandalizantur, mali autem etiam de bono opere scandalizantur, & obmurmurant.

Quod licet sit iustum inducit tamen officio prauidicium. Ita visum est imprimere ex solo codice manuscripto Sabellano, nam in Bononiensi & Barchinensi impresso, & in codice Cardinalis de Gamba- ra ita legebatur: quod licet sit iustum, tamen inducit iudicium. quae lectio quamuis seruari posset, mutata tamen est: nam haec altera plenior est, & antiquae lectionis hic est sensus, hoc inducit iudicium, quod faciunt peruersi, dicentes faciles esse Inquisitores ad condemnationes faciendas, ut bona haereticorum habeant, & plane decentius esset, si fieri commode posset, aliter prouideri: sin minus, ut dixi, falsum iudicium iniquorum contemendum est.

A multis alii modi tacti sunt. In Barchinensi impresso ita: Multi alii modi tacti sunt. In Sabellano ita: A multis etiam alii modi sunt tacti, ex his uerba lectionem reposuimus, nam caeteri deprauati erant. Quales autem modi prouidendi Inquisitoribus illi fuerint, quos hic dicit Emericus fuisse tactos sine

Episcopi Inquisitoribus prouideant in necessarijs.

Num. 3.

Dominos temporales prouidere debere Inquisitoribus qui seaserint.

Num. 4.

Aut prouideatur Inquisitoribus de condemnationibus reorum.

Num. 4. Locust emen datus.

Num. 4.

Qualiter po-
terint haberi
redditus ut in
quisitoribus
prouideatur.

Sue excoꝛgatos, non explicat, ceterum nos hunc mo-
dum & facilem & opportunum proponendum puta-
uimus, ut inquisitores habeant sufficientes redditus, ex
quibus incumbenti officio suo onera & munera obire
possint, modus autem talis est: in singulis ecclesijs eius
ciuitatis vel diocesis ubi constituti sunt inquisitores
multa solent ecclesiastica beneficia, tum simplicia, tum
personalem residentiam requirentia, veluti canonica-
tus, & similia reperiri; ex his cum vacauerint, vnum
vel plura, quae magis idonea, & sufficientia indicabun-
tur, desinentur, & auctoritate Pontificia inquisitori-
bus pro tempore existentibus, seu sacro officio assigna-
buntur, cum omnibus fructibus & redditibus, & mi-
nutulis etiam seu quotidianis distributionibus, ut hinc
sacri officij onera subleuentur, & eius ministri alatur.

Possent quoque super beneficijs eiusdem, aut etiam
super redditibus Episcopatus, eadem auctoritate con-
stitui pensiones annuae, quae similiter eidem officio, &
eius officialibus deseruirent, e quidem hic modus pro-
uidendi inquisitoribus multum mihi probatur, nec vi-
detur admodum difficilis, si quis meliores nouerit, eos
proferat.

DE CONFISCATIONE
bonorum haereticorum.

QVAESTIO CIX.

Bona haereticorum penitentium non
relapforum sintne confiscata,
an confiscanda.

SVMMARIVM.

- 1 Haeretici penitentes post sententiam perdant bona,
nisi ex gratia illis reddantur a dominis tempora-
libus.
- 2 Domini temporales per censuram ecclesiasticam cogi
debent ad exequendum confiscationem.
- 3 Penitentibus ante sententiam & vita & bona re-
linquuntur.
- 4 Concordant his Archidiaconus, Ioan. Monachus, &
Guido Fulcodius.

Entesima nona quaestio est: Vtrum Epi-
scopus et Inquisitor bona laicorum haereticorum, sed post penitentiam, et
non relapforum, debeant eorum dominis condē-
nare, seu ipso facto sint praedictis confiscata?

Respondemus, quod nec sunt condemnan-
da, nec sunt confiscata: nam tales postquam peni-
tentes sunt, et relapsi non sunt, bona non perdunt.
Tamen hic est diligenter considerandum, quod
tales, uel penitent ante sententiam diffinitiuam,
qua traduntur ut impenitentes haeretici curiae saeculari,
uel post: Si post, cum eo facto, quod ut haeretici
impenitentes traduntur per sententiam, bona sunt
ipso iure confiscata, iuxta, c. Vergentis, extra de haereticis,
ideo si post conuertantur et peniteant, bona huiusmodi
remanet apud dominos temporales, etiam si illi postmodum de misericordia ad penitentiam

Penitentes
post sententiam
bona non recu-
perant, &c.

admittantur: nisi de gratia uelint eis reddere. Et de
his uidetur loqui c. Vergentis, ut dicit Archid. &
Ioan. Monachus, in c. Accusatus, §. porro, de haereticis,
lib. 6. ubi dicitur sic: Vergentis, & infra.

In terris uero temporali nostrae iurisdictioni
subiectis, bona haereticorum statim publicari
& in alijs idem precipimus fieri, per patres & prin-
cipes saeculares: quos ad id exequendum (si forte
negligentes extiterint) per censuram ecclesiasticam
appellatione remota compelli uolumus, & man-
damus: nec ad eos bona eorum ulterius reuertantur,
nisi eis ad cor reuerentibus, & abnegantibus
haereticorum consortium, misereri aliquis uolue-
rit; ut temporalis (altem poena corripiat, quem spi-
ritualis non corrigit disciplina, & caetera.

Si autem penitent antequam per sententiam,
ut impenitentes haeretici, tradantur brachio saeculari;
sic & bona: cum tales ad misericordiam abiurata
haeresi admittantur, eorum bona non confiscantur.

Concordant omnibus his Archid. & Io. Mo-
nachus in c. Accusatus in §. porro, de haeret. lib. 6.
& praedictus dominus Guido Fulcodius q. ult. de
illis 15, quas fecit ad inquisitores.

Et licet haec quaestio sit difficilis ad diffiniendum:
tamen quia directe non pertinet ad inquisitores,
sed ad dominos temporales (quia per eos et non per
inquisitores bona huiusmodi confiscantur) ideo breuiter
terminetur.

COMMENT. CLVIII.

Hanc quaestionem & sequentes, in quibus agitur
de confiscatione bonorum in hoc crimine facilius
percipiuntur, obseruandum est, quod olim in-
stitutum delegatum inquisitionis; sententia super
confiscatione bonorum in terris Ecclesiae per iudicem
ecclesiasticum fiebat: in alijs uero terris per
principes saeculares id fiebat, ut apertissime indicat
textus in c. Vergentis, de haereticis. in hac uerba:
In terris uero temporali nostrae iurisdictioni subiectis
bona haereticorum statim publicari & in alijs idem
precipimus fieri, per Potestates: & Principes saeculares:
quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint)
per censuram ecclesiasticam appellatione remota
compelli uolumus & mandamus. haec ibi.

At labentibus annis indistincte cautum est, ut
sententia declaratoria super confiscatione bonorum, ubi
que feratur per iudicem ecclesiasticum, qui de crimine
iudicat: insuper etiam confiscationis ipsius executio,
seu bonorum occupatio fit per iudicem ecclesiasticum,
videlicet, per Episcopum, aut inquisitorem; & index
saecularis non intronitit se, nisi quatenus per iudicem
ecclesiasticum fuerit requisitus. c. ut inquisitionis. §.
prohibemus, & c. cum secundum leges. §. fi. de haeret.
lib. 6. ibi. Confiscationis tamen huiusmodi executio,
uel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet
per principes, aut alios dominos temporales, antequam
per Episcopum loci, uel aliam personam ecclesiasticam,
quae super hoc habeat potestatem, sententia super
eodem crimine fuerit promulgata, haec tenet ibi.
Atque ita sentit Zanchinus tract. de haeret. cap. 25. nu. 2. de quo paulo post agetur copiosius. EymERICUS

Relat. supra
pag 98.

Domini temporales cogendi ad executio-
nem.

Penitentibus ante sententiam bona condonantur.

Sententia confiscationis bonorum olim per quos seu retur.

Hodie indistincte feruntur per inquisitorem.

mericus uero tum in hac, tum in sequenti quaestione
secutus ueterem dispositionem cap. vergentis, sentit
de confiscatione bonorum laicorum haereticorum non
se intronitit iudices ecclesiasticos, neque quoad sen-
tentiam ferendam super illis, neque ad occupanda si-
ue apprehendenda eadem bona, ita ut uel sibi uel alii
cui uoluerint, ea applicent, sed id totum ad iudices saeculares
pertinere.

Ex tota uero hac quaestione, sequentes conclusiones
non obscure colliguntur.

Prima est: Si haeretici non sunt relapsi, aut impenitentes,
bona sua non perdunt, nec sunt confiscata, nec
condemnanda seu confiscanda.

Secunda conclusio est: Si haeretici penitent postquam
per sententiam traditi sunt curiae saeculari, bona
sua amittunt, & quamuis admittantur ad misericordiam,
& penitentiam, ea non recuperant, nisi domini temporales
uoluerint eis bona condonare.

Tertia conclusio est: Si haeretici penitent antequam
per sententiam curiae saeculari tradantur, tunc eorum
bona non confiscantur.

Quarta & ultima conclusio est: Bona haereticorum
laicorum ad dominos temporales pertinent.

Suo ordine declarabuntur a nobis singula huiusmodi
conclusiones, si primum adduxerimus Doctores, qui
de materia bonorum confiscationum varijs locis disputant,
cuius rei cognitio uilis est & necessaria, cum frequenter
in iudicijs haec causa tractetur.

De ea igitur agunt Ioannes Anania, Zabarella, Ioannes
And. Panormitanus, Marianus Socinus, Felinus, &
alii, in cap. vergentis, extra de haeret. Ioannes And.
Archidiaconus, Franciscus, & alij, in cap. accusatus, &
in cap. cum secundum leges, de haeret. lib. 6. Zanchinus
tract. de haeret. capitu. 24. & 26. & ibidem Camillus
Campegius, Repertorium inquisitorum uerbo bona,
uero, confiscatio, & uerbo, diuisio. Gondissaluis tra-
cta. de haeret. quaest. 15. Carreus tract. de haeret. num.
135. vers. Insuper & in hoc crimine. Syluester in
summa uerbo, haeresis, 2. quaest. 12. Alfonso Cas-
trus lib. 2. de iusta haeret. punit. cap. 5. & sequen. Si-
manca de catho. insitu. tit. 9. Ioannes Roias in singu-
laribus fidei, singu. 26. incipien. Bonorum publica-
tio, idem tract. de haeret. par. 2. assert. 16. Locatus
in opere iudiciali uerbo, Bona haereticorum. Hiero-
nymus Gigas tract. de crimine laesae maiestatis, lib. 2.
tit. de poenis committentium crimen laesae maiestatis
quaest. 1. & multis sequentibus. Antonius Gome-
zius tomo. 3. variar. resolut. cap. 14. Iulius Clarus in
practica criminali quaest. 78. & in §. haeresis, vers. Item
bona condemnatorum. Conradus Brunus lib. 5. de
haeret. c. 6. Lucerna inquisitorum uerbo, Bona. Aegidius
Bosius tit. de haereticis. Conarruuius lib. 2. varia.
resolut. cap. 9. Tabienis in summa, uerbo, Haereticus.
§. 6. Rolandus a Valle consilio 3. incipien. Praesuppositio
pro uero, & consilio 75. incipien. In isto crimine
haeresis, lib. 3. Franciscus Bursatus consilio 43. inci-
pien. Hoc crimen haeresis, lib. 1. Martinus de Gara-
tis consilio quodam incipien. In facto praesupponitur,
quod refertur in tomo 1. consiliorum criminalium
consilio 59. Guido Papa decis. 76. incipien. Si in ter-
ra, & alij multi per hos relati, quos longum esset re-
sensere.

His ita positjs, singulas conclusiones explicemus.

quantum ad tres primas generaliter spectat, di-
cendum est, quod siue haeretici peniteant, siue non, si-
ue conuertantur antequam tradantur curiae saeculari,
siue postquam traditi sunt, bona eorum ipso facto,
seu ipso iure confiscata esse; quamuis enim tempore c.
vergentis, ut ait ibi Panormitanus notab. 2. & Ioan-
nes Monachus in cap. cum secundum leges, de haeret.
lib. 6. bona haereticorum non essent ipso facto con-
fiscata, sed uenirent confiscanda, hodie tamen ipso iure
confiscata sunt per textum in dicto cap. cum secundum
leges, de haeret. libro 6. ubi scribitur ita: Bona
haereticorum (qui grauius, horribilius, ac detestabilius
quam praedicti delinquant) ipso iure de Fratrum
nostorum consilio decernimus confiscata, haec ibi.

Nec refert an multo, uel paruo tempore in haeresi
permanerit haereticus ad hoc, ut bona eius ipso iure
sint confiscata, quoniam haeresis pertinax, quae uere
& formaliter haeticum constituit, non est temporis
diuturnitate estimanda, ut dixi supra par. 2. super c.
Dubius, de haeret. §. Nec obstat si dicatur, quare cum
Eymericus tum in hac, tum in sequenti quaestione di-
cit haereticorum penitentium bona confiscata non esse,
sane intelligendus uidetur de iure ueteri iuxta cap.
Vergentis, extra de haeret. secus autem est, ut diximus
de iure postiuo in c. cum secundum leges, de haeret. lib. 6.
ubi a die commissi criminis ipso iure sunt confiscata,
ut notant communiter ibidem glossa & Doctores. ex
his ergo constat eos etiam haereticos, qui non sunt relapsi
& impenitentes, bona sua amittere. unde patet ueritas
primae conclusionis.

Secunda quoque assertio ex supradictis declara-
tur; nam si antequam haereticus tradatur curiae saeculari,
bona sua amittit, multo magis eadem perdet, postquam
traditus fuerit eidem curiae.

Praeterea in hac conclusione indicare uidetur Eymericus,
eum qui seculi traditus uel relictus est curiae saeculari,
si peniteat, & conuertatur, recipi posse nisi sit relapsus.
Ceterum quid de hoc articulo mihi sententiam uideatur,
abunde dixi supra par. 2. super q. 1. dus. §. Postquam
traditus fuerat, & par. 3. super 10. modo processum
fidei terminandi, §. Crederem de misericordia, quibus
locis non esse recipiendum ostendi, quod si de facto
tales reciperentur, & legitimo iudici uideretur eis
bona, quae suauoluerant, esse condonanda, id fieri
posset, ut hic docet auctor.

Mihi autem in hoc casu nullo pacto uidetur facienda
talis bonorum condonatio, & quasi restitutio: quoniam
iam is qui postquam traditus est curiae saeculari con-
uertitur, indignus omnino est tanta benignitate; nec uide-
tur iustum, ut duo tam insignia, & ingentia priuilegia
uiae scilicet, & condonationis bonorum, indignissimo
homini conferantur.

Quantum uero attinet ad textum in cap. Vergentis,
de haeret. quo ueritur hic Eymericus ad hanc suam
opinionem stabiliendam, is quidem optime probat posse
inquisitores uel alios, ad quos pertinent bona haereticorum
confiscata, illa haereticis penitentibus, & reuertentibus
condonare, ut abunde explicauimus supra parte 2. super
dicto capitu. Vergentis, §. Nec ad eos, ceterum ex eo
textu non deducitur quod hic Eymericus nititur
persuadere, uidelicet condonanda esse bona eis, qui
traditi sunt curiae saeculari si conuertantur.

Bona haereticorum siue peniteant, siue non, confiscata sunt.

Haereticus non consideratur ex temporis diuturnitate.

Qui seculi traditus est curiae saeculari, si peniteat, nisi sit relapsus, an sit recipiendus.

Non sunt condonanda bona ei qui conuertitur postquam traditus est curiae saeculari.

En quibus ca-
sibus possint
condonari bo-
na hereticis
penitentibus.

nam nec iuri nec rationi id videtur consentaneum, im-
mo multa iura contrarium suadere videntur.
Tertia similiter conclusio patet ex predictis, nam
etiam si penitent, antequam tradantur curie seculari,
bona sua amittunt, cum ipso iure confiscata sint.
Peruntamen in casu huius assertionis benigni mihi
videtur, & etiam observandum, ut in illis casibus,
in quibus hereticis redeuntibus pena perpetui car-
ceris remittitur, in eisdem etiam ob eandem rationem
confiscatio bonorum remittatur, seu bona eis con-
donentur; qui autem sint illi casus, dixi supra in hac 3.
parte super qu. 93.

Sed cum ex benignitate & misericordia hereticis
redeuntibus bona fuerint condonata, licita ea retinet,
& dominium bonorum, quod per delictum amiserat,
protinus iudici legitimi condonantis auctoritate re-
cuperant, non autem ex eo solum quod penitent, ut
voluerunt Zenzelinus & Guillelmus, quos refert &
sequitur Geminianus in cap. cum secundum leges de he-
ret. lib. 6. in principio, nu. 5. vers. Quæro, an intelli-
gantur confiscata.

An hereticus
antequam con-
demnetur, te-
neatur in con-
scientia bona
sua offerre fi-
sco.

Gravis tamen est difficultas, An hereticus non-
dum à iudice condemnatus, nec ab aliquo accusatus,
sive denunciatus, teneatur in foro conscientia bona sua
omnia, quæ eo ipso quod ille incidit in hæresim, amitti,
offerre fisco, ita quod si non restituat, tandem sit in
peccato mortali, quamdiu bona quæ possidet, fisco non
restituatur.

In hac questione pugnantes sunt insignium docto-
rum sententia: nam ante condemnationem & denun-
tiationem, obligari hereticum ad restituenda omnia
bona fisco, asseruerunt Panormitanus & Felinus in
cap. 1. extra de constitu. idem Panormitanus in c.
dilecti, de arbitris. Antonius Gomezius tomo. 3.
variar. resolur. c. 2. nu. 5. ver. Item adde, & ut cate-
ros omittam, tenaciter eandem sententiam multo ar-
gumentorum pondere nititur persuadere Alfonso
Castro lib. 3. c. 10. de potestate legis penalis, & lib.
2. c. 6. de iusta hereticorum puni. eandem profitentur
plerique alij per hos relati.

Non tenetur
iuxta veriorē
opinionem.

Ceterum contraria sententia verior semper & be-
nignior & tutior doctissimis visa est, dum asserunt,
neminem obligatum esse ad penam in se ipsum exe-
quendam; & nonnulli quoque in hac questione id
hereticis verum esse nominatim tradunt. Contra-
rium ergo tenentur Conradus de contractibus quest.
7. conclusio 2. Angelus Clavius in summa ver-
bo, pena, §. 2. Sylvester in summa verbo, hæresis 1. q.
8. vers. Pro his tamen notandum, idem verbo, as-
sassinus, uterque Thomas 2. 2. quest. 62. art. 2. Ad-
rianus quodlibet 6. art. 1. Franciscus Victoria in
relezione de Indis. Sotus lib. 1. de iustitia & iure,
quest. 6. art. 6. Simancas de catho instit. tit. 9. num.
157. & multis sequent. Gabriel lib. 4. sent. dist. 15. q.
4. & multis alij, quos refert Ferdinandus Vasquius
lib. 1. de successione progressu in prefatione, num.
98. vers. Simillimum est.

Neque ab hac sententia ullo pacto recedendum
est. Primum, quia nemo cogendus est, ut se ipsum pro-
dat in publicum, iuxta textum in cap. quis aliquan-
do, de penit. dist. 1. quod si per aliquam legem, ut Al-
fonfus putat, ante accusationem & denuntiationem
hereticus sua bona fisco restituere teneretur, iam

obligaretur ad se proferendum, & manifestandum, viz
enim quisquam potest sua bona offerre fisco, præs-
ertim si sit vel mediocriter dives, quin seipsum simul
insamet, & prodât: quod quam sit durum nemo non
videt.

Rursus, iniquum est, intolerabilem obligationem in-
ducere, & ad homines obligare, quod durissimum vi-
deatur posse adimplere. neque enim onera gravia & im-
portabilia sunt imponenda, Matth. c. 23. hoc autē aper-
tissime sequeretur, si ad restitutionem huiusmodi occul-
tos hereticos obligaremur.

Præterea, ut optime scripsit Isidorus & refertur in
c. erit autem, dist. 4. leges quibus obligantur subditi ad
parendum illis, possibiles esse debent, & subditorum
moribus congruentes: neminem autem futurum credo
nisi Alfonso, qui facile dicat, legem obligantem in fo-
ro conscientia ad penam omnium bonorum in se ipsum
exequendam, possibilem esse, & subditorum moribus
congruentem.

Ad hæc usquam Alfonso & aliorum contraria opi-
nio est consuetudine recepta, neque (ut credo) quicquam
rheologus inquam huiusmodi occulto hereticos obli-
gavit ad hanc restitutionem faciendam, & gravissimū
plane est, & valde acerbum talem persuadere obliga-
tionem.

Postremo rationi naturali adversatur, ut idem sit
actor & reus, & ut in se ipsum sententiam quis dicat;
quod heret, si reus in conscientia obligaretur ad resti-
tuendum omnia bona sua fisco. plurimæ aliæ in hanc
sententiam rationes afferri potuissent, quas gratia bre-
uitatis omitto.

Argumenta vero quibus Alfonso nititur persua-
dere sententiam suam, libenter diluissim, nisi Iacobus
Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 157. & multis se-
quentibus abunde eis satisfecisset. Rursus, propterea li-
bentius eo onere me libero, quoniam quidquid Alphon-
sus dicat, ab hac postrema sententia nullo pacto est re-
cedendum.

Et præfata sententia, quam sequimur, tunc potissimum
vera est, quando hereticus omnino occultus est,
seu vere mentalis, qui sola cogitatione hæresim animo
retinet, nec ullis signis exterioribus eam profert: hunc
enim penæ exteriores & leges contra hereticos late
non comprehendunt in foro exteriori.

Idem sentias in eo, qui hæresim per signa manifesta-
vit, nemo tamen audit: hunc diximus occultum per-
accidens: quamvis enim talis sit excommunicatus, non
tamen tenebitur in conscientia bona sua fisco resti-
tuere.

Hoc ipsum asserendum est de heretico emendato, qui
licet hæresis tenuerit, fraternæ admonitioni respicit: hic
enim ante condemnationem non obligatur in conscien-
tia ad restituenda bona quæ possidet, fisco: in his enim
omnibus locum habent superiores rationes.

Maior tamen dubitatio est, An hereticus negans in
iudicio veritatem, quam fateri debebat (quia verbi gra-
tia, erat semiplena probatio contra ipsum) & propterea
fuit à pena liberatus, obligetur in conscientia ad
soluendam penam absque iudicis sententia, non pati-
tur mea breuitas ut eam explicem: videndi interim
Dominicus Sotus lib. 1. de iust. & iure q. 6. artic. 6. &
lib. 4. q. 6. art. 4. dixi copiose apud Beatum Thomam 2.
2. q. 1. art. 3.

Quando pe-
tillimum lo-
cum habeat
nostra senten-
tia.

An in obli-
gatione obli-
gatur bona fisco
restituere qui
negat quod
ceteri debuit.

Sed

Sed hæc iam ad quartam & ultimam conclu-
sionem, circa quam occurrit gravissima controuersia
de occupandis apprehendis, seu adiudicandis, vel ap-
plicandis bonis confiscatis hereticorum. cuius rei cog-
nitio cum non modo scitu iocunda sit, verum etiam
utilis & necessaria, ad dirimendas lites & controuer-
sas sepe incidentes, ideo breuiter & dilucide quanti-
us in me fuerit, eam declarabo.

De confisca-
tione bonorum
hereticorum,
quid ius ciuili
disponat.

Ac primum quidem de iure ciuili de confiscatione
bonorum hereticorum in l. Manichæos. C. de hereticis
ita scriptum est: Quos bonorum etiam omnium
publicatione persequimur. hæc ibi: An autē
hæc confiscatio de iure ciuili fuerit ipso iure, an vero
per sententiam, tradit Philippus Probos in c. cum se-
cundum leges, de heret. lib. 6. in additionibus ad Ioan-
nem Monachum.

Ceterum in his bonis, quæ propter hæresim publi-
cabantur, non succedebat hæresis, si filij ipsorum met he-
reticorum catholici extarent, ut in prædicta l. Mani-
chæos, constitutum erat his verbis: Sed nec filios hæ-
retes eis existere, aut adire permittimus, nisi à pa-
terna prauitate discesserint: hæc ibi. idem scriptum
est in l. cognominis. C. de heret. ubi amplius explici-
tur, quibus applicanda sint bona hereticorum confi-
scata si filij catholici non adsint; nam liberis ortho-
doxis non existentibus, ad agnatos vel cognatos hereti-
corum, orthodoxos tamen & catholicos, bona hereti-
corum peruenire debere decernuntur: quod si nec agna-
tio nec cognatio recta inueniantur, tum res, & bona
confiscata fisco principis secularis vindicantur, seu
applicantur.

Paulo post in Authent. ut cum, de appell. cognos. §.
Si quis de prædictis, hæc succedendi ratio præscripta
fuit, cum contingeret patres esse catholicos, filios au-
tem hereticos; quoniam catholicis parentibus non suc-
cedunt filij nec alij propinqui heret. c. nam Ecclesia ei
succedit, si clericus sit; si vero laicus, succedit fisco.
hæc iuris dispositio breuiter refertur in Authent. Idem
est de Nestorianis. C. de heret.

Multis vero postea sæculis Federicus Imperator
ad annos Domini MCCXX. lege lata, cuius initium
est, Catharos, de confiscatione bonorum hereticorum,
ita constituit. Er omnes hereticos vniuersosque sexus
quocunque nomine censentur, perpetua damnati-
onis infamia, diffidamus atque bannimus, censenti-
tes ut bona talium confiscentur, nec ad hoc vlti-
mus reuertantur; ita quod filij eorum ad successio-
nem peruenire non possint, cum lōge sit grauius
æternam, quam temporalem offendere maiestatem.
hæc ibi. Hæc lex inter litteras Apostolicas im-
pressa est in fine huius operis, cuius etiam fragmen-
tum refertur in Authent. Garzaros. C. de heret. At-
que hæc de iure ciuili circa hæc bona statuta fuisse
scimus.

Crimen hæ-
retis mere est
ecclesiasticū,
sancitum a
iudicibus
secularibus
subiiciuntur.

Nunc quid a iure canonico & Papalibus constitu-
tionibus sancitum sit, doceamus. Sed primum præ-
fandum est, quod cum hæresis crimen mere sit ecclesi-
asticum, c. v. Inquisitionis. §. prohibemus, de heretic.
lib. 6. & ratione criminis ecclesiastici quilibet laici &
secularibus ecclesiasticorum iudicium legibus & iurisdi-
ctioni subiiciantur. cap. licet, de foro compet. ubi id no-
tat glossa in verbo, Vacante imperio, & communi-
ter doctores, & Oltradus consil. 86. incipient. Que-

ritur an Ecclesia, inde omnino consequitur, ut leges
ecclesiasticæ circa hoc crimen, & circa ea, quæ ad
eius punitionem spectant, disponentes, præualere de-
beant, & ubique seruentur. Quare cum confiscatio bo-
norum vna sit ex penis aduersus hereticos latis, il-
lud profecto de ea tenendum erit, quod à legibus &
constitutionibus ecclesiasticis Papalibus fuerit consti-
tutum, quibus obtemperandum erit a quibuscumque
cupientibus ac re vera volentibus sacrosanctæ Romæ
Ecclesia obedire.

De bonis ergo hereticorum confiscatis, ac de eorū
distributione, & applicatione per leges ecclesiasticas &
constitutiones Papales diuersis temporibus, per diuer-
sos summos Romanos Pontifices sequentia potissimum
reperio constituta.

Primum dominus Innocentius Papa III. anno
Domini MDCCIX. siue MCC. Pontificatus sui anno
secundo, apud Lateranum octavo Kalend. Aprilis,
constituit, ut bona hereticorum confiscarentur, sicut
per leges ciuiles iam fuerat constitutum, & in terris
Ecclesiæ applicarentur fisco Ecclesiæ, in terris vero
Imperij fisco iudicis secularis; idque obseruari præcep-
it etiam heretici filios haberent catholicos, qui non
succedant in bonis paternis, quemadmodum de iure ci-
uili succedebant, sicut paulo antea demonstratum est.
Atque hoc constituit Innocentius in epistola quadam
Decretali incip. Vergentis in senium, directæ cle-
ro, consilibus, & populo Viterbien. & habetur in eius
Regesto lib. 2. ex qua desumitur fragmentum relatum
in c. Vergentis, extra de heret. quod Eymericus reci-
tat in hac questione.

Eadem bonorum confiscatio paucis postea annis, ut
delicti, anno Domini MCCXXV. decreta fuit in Con-
cilio Lateranen. sub Innocentio III. c. 3. & refertur in
cap. excommunicamus. c. 1. §. Damnati vero, extra
de heret. constituta tantum differentia inter bona he-
reticorum laicorum, & clericorum, de qua ibi scriptum
est his verbis: Ita quod bona huiusmodi damna-
torum, si laici fuerint, confiscentur; si vero clerici, ap-
plicentur ecclesiis a quibus stipendia receperunt.
hæc ibi.

Inde dominus Innocentius Papa Quartus, anno
Domini MCCCLII. Pontificatus sui anno nono, apud
Perusium Idibus Maii, per constitutionem, cuius
initium est: Ad extirpanda, bona hereticorum con-
fiscata in tres partes diuidi iussit, & applicari eo-
modo, quo ibidem continetur in hæc verba: Tercius
insuper Potestas seu rector omnia bona heretico-
rum, que per dictos officiales fuerint occupata
seu inuenta, & condemnationes pro his exactas
diuidere tali modo: ut vna pars deueniat in comu-
ne ciuitatis vel loci: Secunda in fauore & expedi-
tionem officij datur officialibus, qui tunc negotia
ipla peregerint; Tertia ponatur in aliquo tuto lo-
co secūdm & dictis diecesano & inquisitoribus
uidebitur reseruanda & exponenda per consiliū
eorundem in fauorem fidei, et ad hereticos extir-
pandos, non obstantē huiusmodi diuisioni statu-
to aliquo condito aut condendo. hæc ibi.

Postea vero Alexander Papa III. qui Innocen-
tius III. proxime successit in Pontificatu, anno Domi-
ni MCCCLIX. Pontificatus sui anno quinto, secun-
do Kalend. Decemb. apud Anagninam per constitu-
tionem

Leges Ponti-
ficæ quid di-
sponat de bo-
nis heretico-
rum confisca-
tis.

Innocentius III.
constitutio
anno 1199.
siue 1200.

Innocentius
III. constitu-
tio anno 1252.

Constitutio
Alexandri III.
anno 1259.

T t
tionem

tionem similiter incipit. Ad extirpanda, similem fecit divisionem bonorum confiscatorum propter heresim, quae cum Innocentiana constitutione & divisione omnino convenit.

Alexander III. anno Domini MCCIX. Pontificatus sui anno sexto, octavo Kalend. Octobris, Genuae per extraneam incipien. Discretionem vestre concessit Inquisitoribus in Romana provincia et Administratione Beati Francisci, ut bona hereticorum, & aliorum de quibus ibi, vendent, & pretium ad opus Romanae Ecclesiae conservarent, in hac verba: Discretionem vestre, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, uendendi ac distribuendi libere bona hereticorum, eorumque fautorum creditum, receptorum, & defensorum publicatam seu confiscatam, & in posterum publicanda, & confiscanda, prout commissio uobis fidei negotio expedire uideritis, ita quod eorum pretium ad opus Romanae Ecclesiae conferatur, nec non & traditores super hoc per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescendi, plenam & liberam concedimus auctoritate praesentium facultatem. hac ibi.

Clementis III. constitutio anno 1266.

Ad hac Clemens Papa III, qui proxime successit Alexandro III, eandem illam trimembrem divisionem fecit, anno Domini MCCXXV. apud Perusum Pontificatus sui anno primo, tertio nonas Nouembrii per constitutionem incipien. Ad extirpanda, in ea tamen constitutione explicatis bona haec declarantur, habet autem ista: Teneatur in super Potestas, Capitaneus, Consul, seu quivis alius Rector, omnia bona hereticorum, & receptorum eorum, quae per dictos officiales fuerunt occupata, seu inueta, & condemnationes pro his exactas: necnon & lignamina, lapides & regulas domorum & turrium, quae occasione haereticis destruentur: & bona tam mobilia, quam immobilia, quae eadem occasione confiscabuntur, diuidere tali modo: Vna pars, &c.

Constitutio Bonifacii octavi anno 1295.

Iam Bonifacius Octavus ad annos Domini MCCXXV. parum plus, per constitutionem suam relata in c. Cum secundum leges de haeret. lib. 6. similiter declaravit atque constituit, ut bona hereticorum ipso iure essent confiscata: uenit tamen ne apprehenderentur, seu occuparentur per dominos temporales, antequam per iudices legitimos ecclesiasticos super crimine haereticis esset pronuntiatum; eius constitutionis verba ita habent: Bona hereticorum, (qui grauius, horribiliter, ac detestabiliter, quam praedicti delinquant) ipso iure de Fratrum nostrorum consilio decernimus confiscata. Confiscationis tamen huiusmodi executio, uel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales (iuxta Gregorii Papae praedecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci, uel aliam personam ecclesiasticam, quae super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata. haec ibi.

Constitutio Benedicti XI. anno 1303.

Benedictus XI. extraneam, quaedam incipiente: Ex eo, relata tit. de haeret. inter communes, directa Inquisitoribus haereticae prauitatis in Lombardia, anno Domini MCCIII. sexto nonas Martii Pontificatus sui anno primo apud Lateranum, ut apparet ex originali, quod vidimus in inquisitione Bononiensi,

A constituit, ne Episcopi poscerent partem partis deputata officio Inquisitionis de bonis confiscatis, neque rationem exigere ab Inquisitoribus, sed eam redderent Inquisitores camerae Apostolicae, aut alii prout in dicta extraneam inuenitur in hac verba: Rationem autem in idem diocesani prouentuum obuenientium ex Inquisitionis officio a uobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine, uel mandato contrariis non exposcat; Sed eam Camerae nostrae uel alii, cui nos uel successores nostri Romani Pontifices mandauerimus reddendam, reddatis: quae generaliter obseruari iubemus. haec ibi.

B Sed ex his uerbis iudicio nostro non potest certo colligi, bona hereticorum, confiscata, applicata, siue applicanda esse Camerae Apostolicae, sed hoc solum, uidelicet, Inquisitores non teneri ad reddendam rationem Ordinariis, siue Episcopis, qualiter scilicet expendant illam partem bonorum confiscatorum, quae sancto officio applicatur, sed solum eam rationem reddendam esse Camerae, siue Praefecto Camerae Apostolicae, aut illi, cui id Romani Pontificis commissum. quod rationi est consentaneum: nam cum Inquisitor sit delegatus Papae, & ob id in causa delegata Ordinario minime sit inferior, cap. sane lo. 2. extra de offic. iud. deleg. non est aequum, cum obligari ad reddendam rationem diocesano de ea parte bonorum confiscatorum, quae officio Inquisitionis applicatur.

C Post Benedictum Vndecimum Clemens V. circa annos Domini MCCCVI. in concilio Viennensi (& refertur in Clem. 2. de haeret.) uenit ne bona Ecclesiarum ob delictum Clericorum confiscarentur in haec uerba: Nec scierit attentent Ecclesiarum bona ob clericorum delictum praedicti occasione officii fisco etiam Ecclesiae applicare. haec ibi.

Hae sunt magis praecipua & insignia decreta tam Pontificia siue ecclesiastica, quam Imperatoria, siue civilia, de bonis hereticorum confiscatis, & eorum divisione & applicatione loquentia, ex quibus reddi difficultis haec controuersia de diuidendis, seu applicandis bona hereticorum confiscatis, aut confiscandis; & cum multorum insignium uirorum ingenia in ea declaranda, elaborauerint, nondum tamen constituit, quid inuolubiliter tenendum esse uideatur.

Eymericus ergo, ut initio huius commentarii diximus, tum in hac, tum etiam in quaestione sequenti simpliciter affirmat, bona laicorum hereticorum confiscata ad seculares principes & dominos temporales pertinere. ad quam sententiam stabilendam ubique uertitur decisio cap. Vrgentis. extra de haeret.

E Rolandus a Valle in praecitato consilio 8. lib. 3. postquam commemorauit multorum de hac re opiniones, ita sentire uidetur: bona hereticorum secularium confiscata ad dominum temporalem spectant, per textum in cap. Vrgentis. & in cap. excommunicamus el. 1. §. Damna. extra de haeret. & in cap. cum secundum leges. de haeret. lib. 6. nisi certa constitutiones Papales extarent in contrarium, per quas aliter disponeretur: nam tunc ita applicanda forent sicut per tales constitutionis caueretur, additque considerandum esse diligenter, an tales constitui-

Inquisitor cui tenetur reddere rationem.

Clementis constitutio anno 1306.

Eymerici opinio.

Rolandus Valle opinio.

constitutiones sicut certae & legitime publicatae, & an uel iungantur ad aliqua loca particularia, uel extendantur ad quascumque pronuntias: si enim haec non reperiantur in talibus constitutionibus, tunc bona laicorum hereticorum confiscata, domini temporalis fisco sunt applicanda iuxta dispositionem iuris in dicto cap. Vrgentis. extra de haeret.

Illud item adiungit Rolandus, constitutiones has nunquam uisum fuisse receptas, & ob id nequaquam fore obseruandas. atque hoc in summa sentit Rolandus.

Bursati opinio.

Bursatus uero in praedicto consilio 47. num. 47. uers. Quare cum ex supra dictis. haec controuersiam ita concludit: ubi alius decreta in specie concessa alicui civitati circa dicta bona disponenda, illa sunt omnino & inuolubiliter obseruanda, omnia omnia alia iuris & constitutionum dispositione: quod si nulla talia decreta particularia reperiantur, tunc particularis loci coniectura attendenda est, & iuxta eam bona confiscata sunt applicanda uel diuidenda. Sin autem nulla uel priuata decreta, uel consuetudo extant, tunc in terris Ecclesiae Romanae subiectis, dimidia bonorum confiscatorum Curiae Romanae, altera uero officio Inquisitionis applicanda est: in aliis autem terris imperii respectu Italiae obseruanda est constitutio Innocentii Quarti, Alexandri Quarti, & Clementis Quarti de triplici bonorum divisione, quam paulo antea tradidimus, quoniam illae constitutiones ad terras Italiae tantum fuerunt transmissae: Sed in locis extra Italiam, in quibus nec decreta particularia, nec consuetudines locales habentur, ius commune est seruandum, sicut a Rolando a Valle in dicto consilio 8. lib. 3. scriptum est. Et haec est Bursati sententia.

Rolandus dictum expendit.

Ego uero, ut breuiter meam sententiam proferam, primum omnium libenter subscribo horum uirorum doctorum opinionem, quatenus dicunt constitutionibus Papalibus esse seruandum, si tales tamen constitutiones certa & legitime reperiantur. ceterum non probo quod Rolandus a Valle in dicto consilio 8. lib. 3. ait, non esse faciendum fundamentum in dictis constitutionibus & extraneis cum non appareant; nam praeterquam quod frequenter a doctoribus citantur in dicto cap. cum secundum leges. de haeret. lib. 6. eas uiderunt Reuerendissimi domini Cardinales Inquisitores generales in uersa republica Christiana, uelimus & nos authenticas & originales plumbeas, eorumdemque dominorum in usu in fine huius operis imprimendas curauimus: quamquam ergo non uiderit Rolandus, non tamen deest ita audacter eas in dubium reuocare, quare quantum ad hanc partem attinet, cessat nunc proferre haec controuersia de uisum seu ualore & robore earum: & qui modo de illis dubitaret, de qualibet etiam certa alia re imprudenter, ne dicam impudenter, dubitare posset.

Ad haec minime probat Rolandus has constitutiones nunquam fuisse uisum receptas, & qua facilitate leniter id dixit, seu uerius effuuit, eadem facilitate refellit. certe ego hoc scio iussisse Romanos Pontifices diligenter ut obseruarentur, & frequenter obseruatas fuisse credimus a catholicis populis a praesentia Papae non longe distantijs.

Præterea non arbitror audiendum aut recipiendum id, quod in praedicto consilio 43. lib. 1. num. 52. & seq. Bursatus affirmat, uidelicet, praedictas Innocentii Quarti, & Clementis Quarti, constitutiones, in quibus de triplici illa bonorum diuisione agitur, locum tantum habere, aut obseruandas esse in Italia, cum ad Inquisitores Italiae solum transmissae fuerint. hoc enim, si uerum esset, facile posset infirmari prope Leges & Canones restringi uel ad certas pronuntias, uel ad certas dioceses, & priuatas ciuitates, cum saepe legum & canonum conditores leges & constitutiones condentes uni uel praefidi, uel iudici, uel praefecto, uel primati, uel Patriarchae, uel Episcopo, uel Collegio, uel uniuersitati rescribant, ut notissimum est legenti titulos, siue inscriptiones legum, praesertim Codicis, & Canonum, praesertim in Decretalibus Romanorum Pontificum Epistolis.

Bursati dictum penditur.

Nec obstat si dicatur illa in corpus iuris esse uelata, ac propterea ad omnes extendi & applicari: secus autem de nostris extraneis, quae non sunt in corpore iuris clausae, quoniam respondetur nihil hoc impedire quo minus omnes obligent, cum nominatim & expresse constitutum sit, omnes constitutiones & extraneas contra haeticam prauitatem editas, etiam in corpore iuris non contineantur, obseruandas esse c. vlti. §. vlti. de haeret. lib. 6. Clem. 1. §. vlti. de haeret. ad quod est textus ualde notandus in l. Arriani. Sc. c. l. i. quoque legibus. C. de haeret.

Extraneas de haeretis loquentes, an ubique seruari debeant.

Iam si uerum esset quod Bursatus scribit, facile multa inquisitorum priuilegia fauore fidei concessa ruerent, aut in dubium reuocarentur, cum interdum inquisitoribus ordinis Fratrum Praedicatorum, interdum inquisitoribus ordinis Fratrum Minorum concedantur; quae praefecto non respiciunt tantum inquisitores eius ordinis, sed cum in fauorem fidei concedantur, omnibus penitus Inquisitoribus competunt, cuiuscumque ordinis aut gradus existant. Quod recte annotauit Nicolaus Eymericus supra parte 2. qui postquam retulisset varias illas litteras & extraneas Apostolicas pro officio sanctae Inquisitionis, dixit, omnia & singula Apostolica priuilegia, quae in praedictis litteris Apostolicis inquisitoribus Aragoniae conceduntur, haberi etiam & generaliter concedi per alias litteras omnibus & singulis quibuscumque inquisitoribus.

Ad haec, multa sunt capita & decreta in his extraneis Innocentii Quarti, & Clementis Quarti, (ut de his nunc cum Bursato agam) quae si quis dicat in Italia solum fore obseruandas, ridiculum proculdubio se praebit, qualia illa sunt de capiendis & custodiendis haereticis, aut deducendis, sicut inquisitoribus uisum fuerit; de puniendis eisdem relictis curiae seculari per seculares magistratus, & alia similia, quae quis audeat dicere extra Italiam non esse obseruanda, propterea quod solum ad Italiae inquisitores illae extraneae fuerint desinat.

Propterea uero Romani tunc Pontifices ad inquisitores Italiae rescripta illa transmissa, quoniam eo tempore in Italia frequentes erant inquisitores contra instantes haereses Patenorum, Catharorum, Leonistarum, & aliorum hereticorum, qui maxime Italiae partes infestabant, sopitis iam & extinctis aliquantulum haeresibus ualde

Cur Romani Pontifices multas extraneas direxerunt Inquisitoribus Italiae.

sum sine Pauperum de Lugduno, quas paulo antea sedes Apostolica per multorum insignium virorum. & praesertim Beati Dominici predicationem in Gallia Narbonensi represerat, ut constat ex his quae cum Eymerico diximus supra parte 2. qu. 110. 13. & alibi multis locis. quamobrem quae tunc ad eos Inquisitores rescribentur statuebant, ab aliis quoque aliarum provinciarum Inquisitoribus, si fuissent, observari volebant pii & prudentes Romani Pontifices: & ad Italiae Inquisitores ideo tunc ea relata fuerunt, quia illi ea provisione & constitutionibus maxime indigebant: quod si alibi eadem contingerent, idem ius ibi servandum esset, ut in casu valde simili recte scripsit Accursus in auben. Cassa & irrita. in verbo, Per totam Italiam. C. de sacrosan. eccles.

Quod per Pontificias extraneas sanctum est de bonis haereticorum confiscatis, ubique servandum est.

Quare ut ad institutum revertar, in locis etiam extra Italiam, in quibus per particularia seu privata Pontificum decreta nihil constitutum extat de divisione seu applicatione bonorum confiscatorum, quod ab Innocentio Quarto, Alexandro Quarto, & Clemente Quarto, de triplici divisione fuerat ordinatum, observandum crederem, & custodiendum tamquam legem ubique loquentem, & quoslibet, quibus competere potest obligantem.

Itaque omnia dispositione iuris antiqui, in c. Vergentis, extra, de haeret. d. minus temporalis si in favore Sancti officii actu praestet ea, aut alia equipollentia, aut maiora, aut similia illis, quae per distas constitutiones postulantur, tertiam bonorum confiscatorum partem habere poterit, aut etiam plus, si ita Papa concesserit, aut sciens permiserit.

Hinc consequitur recte in Hispania, bona damnatorum de haeresi applicari sicut regio, ut testatur Conarruias lib. 2. variar. resolut. cap. 9. nu. 12. & iuste posse applicari affirmat auctor repertorii Inquisitorum, in verbo, Divisio bonorum. circa finem. quoniam Rex noster Catholicus non modo curam habet conservandi praetorium sive sapientissimum Senatuum, qui in regia curia omnes causas potius Hispania ad huius criminis punitionem pertinentes tractat, cui praestitit vnus ex magnis Hispaniae praesulibus, verum etiam Inquisitoribus haereticis praevia, quos praesul ille auctoritate Pontificia constituit, ac mittit per totam Hispaniam ad extirpandam haereticam pravitatis labem, abunde subministrat expensas, & quaecumque necessaria, quae si caeteri domini temporales abunde & sufficienter Inquisitoribus & eorum ministris praestarent, instum quidem esset, ut de bonis confiscatis participarent.

Domini temporales non praestantes Inquisitoribus necessaria, an debeant participare de bonis confiscatis.

Cum autem in multis locis domini temporales non praestent Inquisitoribus illas impensas, nec actu, subeant illa onera & labores, aut alia his similia, quae Innocentius Quartus, & Alexander Quartus, & Clementis Quartus, praestari iusserunt, equidem non video quo iure, quare ratione aut causa possint habere tertiam illam bonorum confiscatorum partem, illis per eas constitutiones assignatam: neque enim ob aliam causam concessa eis fuisse videtur, nisi quia labores illos & onera subibant: quae cum hodie regulariter non praestent, postquam onus non sustinent, commodum reportare non debent, quod & ratio naturalis & aequitas postulat, cap. qui sentit. de regul. iuris lib. 6. l. secundum

quod naturam. ff. de regul. iuris. Quia vero si domini temporales bona haereticorum confiscata occuparent, facile possent contingere, ut idem non providerent abunde Inquisitoribus & eorum ministris in omnibus necessariis ad promotionem Sancti officii, unde res fidei non mediocriter laedi possent, proinde illud semper verissimum esse putavi, quod Leonicus Bolognius gravis Iuriconsultus & multa eruditionis consultus, ut refert Tabiensis in Summa, verbo, haereticus. §. 6. videlicet, omnia bona confiscata applicari debere ad promotionem & utilitatem Sancti officii, sicut in Hispania data esse testatur Simancas de catho. institutu. 9. de bonis haereticorum. nume. 132. quamvis alius scripserit Conarruias lib. 2. variar. resolut. cap. 9. nume. 12. ut paulo antea diximus, quod propterea omnino servandum foret, quoniam hodie ut in Clement. 1. de haeret. constitutum fuit Inquisitores proprios habent carceres, & familiam propriam, & proprios notarios & ministros, quibus maiori ex parte domini temporales nec alimen- ta, nec salarium praebere solent. immo vero quandoque rogati nolunt quidquam persolvere: quin immo si Inquisitor domini secularis satellites, aut apparitores, aut milites interdum petat pro negotiis fidei exequendis, reis capiendis, aut deducendis, id ea gens non aliter exequi vult, nisi ab Inquisitore satisfactionem & pretium impensi servitii accipiat.

Omnia bona confiscata applicari debent ad promotionem Sancti officii.

Quod si quis consuetudinem sibi obicit circa huiusmodi bona occupanda sine apprehensione, respondendo non facile putare me talem consuetudinem servandam esse: nisi fuerit rationalis & legitime praescripta, cap. fina. extra, de consuetu. & nisi fuerit conformis iuribus & Papalibus constitutionibus. quoniam saepe domini temporales de facto ea faciunt atque inuadunt, quae de iure licite facere non possunt, & contra imbelles Inquisitores non difficulter obtinent quod in suis dominiis ac terris cupiunt & de facto possunt, quare nisi consuetudo habuerit qualitates, quas proxime dixi, suspecta merito & illicita haberi poterit, nec erit servanda.

Inquisitores nunc proprios habent carceres, & ministros.

Consuetudo circa bona confiscata occupanda an servari debeat.

Et quamquam sentiam omnia haec bona confiscata assignanda esse sanctae Inquisitionis officio: ex causa tamen quandoque aliter possunt impendi & applicari ad alios pios usus, sicut ad impensas belli contra infideles, aut ad alias similes, & Reipublica Christiana vtilis, quemadmodum tempore Catholicorum Regum Hispaniae, Ferdinandi, & Isabelle, magna pars bonorum ob haereticam confiscatorum, applicata fuit bello, quod adversus Sarracenos Granatenses gerebatur, ut testatur auctor Repertorii Inquisitorum in verbo, Divisio bonorum. Et hoc modo accipi posset extraneas illa Alexandri Quarti, quae incipit: Discretioni vestre. cuius seriem paulo antea retulimus, per quam iubet Papa Inquisitoribus Romanae provinciae & administrationis beati Francisci, ut bona haereticorum vendant, & pretium consequent ad opus seu fabricam Romanae Ecclesiae. cessante vero rursus ea causa, officio inquisitionis sunt integre applicanda.

Quid autem iudicem de opinione illorum, qui dicunt dimidiam partem bonorum confiscatorum attribuentem Camerae Apostolicae, & alteram dimidiam officio inquisitionis, alibi explicavi. interm. videto

videto Tabiensis in Summa, verbo, haereticus. §. 6. Campegium apud Zanchinum c. 26. & Bursatum in dicto consil. 43. nu. 5. vers. Et quod hodie.

Ad Papam spectat dispensare de bonis haereticorum confiscatis.

Neque his quae haecenus diximus, obstat si dicatur, non spectare ad Romanam Pontificem terras sibi temporaliter non subiectas, disponere de rebus aut bonis haereticorum laicorum, sed id totum ad dominos temporales pertinere, quoniam respondetur hoc falsum esse, ne dicam impium, & blasphemum; nam ut supra dicebamus, iudicare de haereticis & pertinentibus ad eos, ad Ecclesiam spectat, cum sit haereticis crimen mere ecclesiasticum; quod autem bona eorum publicentur, inter poenas haereticorum numerantur: de hoc ergo standum est Pontificum & Ecclesiae legibus.

Rursus occupatio bonorum accessorium est ad sententiam damnationis haereticorum, quod est principale, ut scribit Gemianus in cap. cum secundum leges. de haere. lib. 6. accessorium autem iuxta naturam principalis iudicatur, & accessorium de regul. iur. lib. 6. cuius itaque hoc crimen sit mere ecclesiasticum, cap. ut Inquisitionibus secularibus, ne de eo quoquo modo cognoscant, inde fit, ut nec de bonis haereticorum cognoscere debeant, aut illa occupare possint, sed id totum ad iudicium Ecclesiae spectat. nec quicquam amplius de illis disponere poterunt, quam per Ecclesiam eis fuerit concessum.

Ad haec ex serie Pontificiarum constitutionum, quas supra retulimus, satis constat Romanos Pontifices de bonis haereticorum semper libere disposuisse, quod vti que non fecissent, nisi talem haberent potestatem.

Papa laicos quoslibet & principes peccantes punire potest, & dignitatibus privare.

Praeterea Romanus Pontifex ratione latissima suae iurisdictionis & potestatis, non solum potest coercere quoslibet laicos inferioris ordinis peccantes, sed etiam Principes, quos potest dignitatibus suis privare, cap. ad abolendam. §. Statuimus. extra de haeret. tradit glossa & Doctores, in dicto cap. Vergentis. de haeret. inde videmus ac scimus Papam privare Reges suis regnis cap. alius. 1. §. quae. 6. & docet copiose Turrecremata in Summa de Ecclesia, lib. 2. cap. 114. poterit ergo eorum bona confiscare, & cui voluerit applicare.

Applicatio bonorum confiscatorum fieri debet Ecclesiae cui facta fuit iniuria.

Quod vero haec applicatio bonorum confiscatorum Ecclesiae fieri debeat, & potissimum ei tribunali & officio, quod in haereticos animaduertit, rationi est valde consentaneum. cum enim haereticus Ecclesiam offendat, & eam insigni officiant iniuria, eidem lese principaliter satisfaciendum est, ut notat Felynus in c. Vergentis. extra de haeret. pro quo facit illud Iacobi Butrigarii pronuntiatum, in l. quicumque. C. de haeret. dicens, quod ubi cuiusque delictum est ecclesiasticum, & bona sunt publicanda ea debent applicari Ecclesiae.

Rursus non obstat dicere, quod si haec bonorum applicatio deberet fieri Ecclesiae, sive sancto officio Inquisitionis, facile posset contingere, quod ubi esset multitudo haereticorum, illis damnatis paulatim omnia bona devenirent ad sanctum officium, & ita domini temporales graviter laederentur, quoniam respondeo immo hinc oriri debere effectum contrarium, nam facile hoc non timebunt domini temporales, si studue-

rint ac operam dederint ne haereticus in suis terris libere agant, quos si extirpauerint, longe erunt ab hoc timore; sin autem secure agere permiserint indigni sunt, ut bona eorum confiscata ad eos devoluantur.

Postremo illud adiungam, quod a me aliquando quaesitum scio, an domini seculares possint concedere statuta, quibus caveant, qualiter dividenda vel applicanda sint bona haereticorum confiscata. & breviter respondeo, talia statuta facta absque Romani Pontificis concessione, in valida esse, & penitus viribus carere, tamquam dispositione de re non spectante ad dominos temporales, sed potius ad Ecclesiam, ut constat ex superioribus. Quare si disponentes verbi gratia, ne Inquisitores bona confiscata, aut aliquam eorum partem habeant, aut ut nullo pacto de iis sese intromittant, praeterquam quod ita disponentes invalide constituant, vel impeditores Sancti officii puniri possent, argumento textus in cap. statutum, el. 1. cum ibi notatis per glossam, & Doctores, de haere. lib. 6. Quod si constituerent, ut vel omnia officio Inquisitionis tribuerentur, vel aliter servatis Papalibus constitutionibus expenderentur, tunc alia statuta quia Sancto officio fauerent, aut conformia forent, iuri Pontificio, recipi possent.

An valeat statutum domini temporalis disponentis de bonis haereticorum confiscatis.

Caveant tamen Inquisitores, ne dum partes suas in hac causa tueri cupiunt, odium dominorum temporalium in se concitent, absque quorum benevolentia, & favore vix quandoque munus suum exercere possunt: quare cum de his magna fuerit controversia, recte facient si supremum inquisitionis praetorium consuluerint; rectius vero facturos existimo principes & dominos seculares, si Inquisitorum partes fouerint, eisque detulerint: nisi enim causa fidei in tuto sit, & haereticos extirpentur, regna & domina nequeunt diutius in pace consistere, nec conservari, ut copiose demonstravi lib. 2. de causis unde haereticos oriuntur, & de remediis quibus extirpantur.

Ex omnibus ergo supradictis apparet, quid de bonis confiscatis haereticorum laicorum censendum, ac disponendum videatur. Ceterum, quia cum de lucro captando agatur, scio futuros esse multos, quibus nostra haec placita displicebunt, praesertim cum homines facilius sequantur eorum doctorum opiniones & sententias, quae suis votis & desideriis fauent, quamvis sint contra veritatem, aut contra utilitatem, honorem, & incrementum sacrosancti officii Inquisitionis, propterea cuperem omnino, & sanctissimus dominus Papa, lege lata, sanciret ac constitueret, quid omnino servandum foret circa confiscationem bonorum propter haereticam applicationem aut divisionem, singulatim declarando omnem casum, qui incidere posset, & exprimendo, onera dominorum temporalium, si aliquam partem de bonis confiscatis habere vellent, ut ita tandem omnes controversiae componerentur, lites cessarent, & iurisperitorum responsa tacerent, quorum fortassis nonnulli humano affectu ducti, illis fauent a quibus temporale aliquod commodum vel acceperunt, vel accipere sperant.

Bona damnatorum de haeresi an pertineant ad Episcopos in locis ubi non sunt Apostolici Inquisitores.

Postremo ex praedictis videtur inferendum, in eis locis, in quibus non sunt adhuc Apostolici Inquisitores constitui, bona damnatorum de haeresi applicari.

applicanda esse fisco Episcopi diocesani, qui causam fidei tractans hereticos punit, non obstante quod Episcopus debeat suis stipendiis & impensis in hereticos animaduertere, per extrauag. Ex eo. tit. de heret. inter communes. Episcopus enim seu Prelatus diocesanus fisco habere dicitur, ut notat glossa in c. quia diuersi tatem, extra de concessione preben. ubi id notant Ant. de But. nu. vlt. circa finem: & Ioannes de Imola num. 12. vers. & nota bene ex glossa. & alii quos refert Co nauuuias lib. 2. variat. resolut. c. 9. nu. 11. vers. septi mum aduertendum est. Ceterum haec bona in usus pios per Episcopum conuertenda essent nisi dicas ad fisco Romanæ Ecclesie pertinere, ut alibi indicauimus.

Q V A E S T I O CX.

An bona hereticorum impenitentium vel relapsorum confiscanda sint ab Episcopo & ab Inquisitore, &c.

Entesima decima quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor bona laicorum hereticorum impenitentium, seu relapsorum, relictorum brachio seculari, uocent eorum dominis condemnare, vel ipso facto, quo ut tales relinquuntur, sint de iure eorum dominis confiscata?

Respondemus, quod confiscatio bonorum hereticorum laicorum, ut dictum est supra quaestio proxima, & patet c. Vergentis. extra de heret. non est faciēda per iudices ecclesiasticos, sed per Potestates & Principes temporales, licet possint cogi per ecclesiasticos iudices per censuram ecclesiasticam, ut eā exequantur: quae quidem faciēda est per eosdē, cū aliqui heretici indicantur ut relapsi, & traduntur curiē seculari, ut patet in c. Vergentis extra de heret. et c. Super quibusdam, de verb. sign.

Et quia haec quaestio indirecte pertinet ad Inquisitores, sed directē ad dominos temporales, ideo dimittatur.

COMMENT. CLIX.

In hac quaestione Eymericus in sua opinione persistit, videlicet bona hereticorum laicorum confiscanda esse per potestates & principes seculares, & eiusdem etiam applicanda; de quo articulo quid mihi sentiendum videatur, abunde explicui super proxima procedenti quaestione.

Illud hoc loco admo-nebo, quod recte Eymericus obseruat, ex c. Vergentis. extra de heret. nempe principes seculares cogi posse per censuram ecclesiasticam, ut bonorum confiscationem excoquantur. Equidem raro huic censuræ locum esse putarem, si bona confiscata, essent applicanda dominis temporalibus; cum sponte cupiditate habendi ad illa apprehendenda eos excitandos credam. Verum si cum officio Inquisitionis sunt applicanda, forte contingat heredes, aut amicos, aut consanguineos eorum, quorum bona fuerunt confiscata, ea bona nolle restituere, cogendi sunt ad ea exhibenda per

Hodie fecus est per noua iura.

Qui detinet bona confiscata, ad ea exhibenda & ecclesiastica censura & vi compelli possint.

A censuram ecclesiasticam, & si opus fuerit, vi compelli debent, etiam si opus fuerit, inuocato auxilio seculari, argumento huius textus.

Q V A E S T I O CXI.

An propter haeresim maritorum dotes vxorum sint confiscandae.

Entesima vndecima quaestio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor propter haeresim maritorum, dotes vxorum catholicarum debeant confiscare?

Respondemus, ut dictum est supra q. proxima, qd non interest Episcoporum, nec Inquisitorum, dominis temporalibus bona hereticorum confiscare, sed ipso iure sunt confiscata.

An autem propter haeresim maritorum dotes vxorum catholicarum sint confiscatae, dicendum est, ut in c. Decreuit, de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Decreuit felicis recordationis Innocentius Papa quartus, quod propter haeresim maritorum vxorum catholicorum dotes non debeant confiscari. Quod intelligendum fore cōtemus, nisi forte mulieres ipsae cum viris matrimonium contraxissent, quos hereticos tunc sciebant.

COMMENT. CLX.

Potissima huius quaestio-nis conclusio est, Dotes vxorum ob haeresim maritorum non confiscari, nisi quando cum hereticis scienter contrahunt matrimonium.

De hac materia differunt Zanchinus tract. de heret. c. 25. nu. 4. Locatus in opere iudiciali verbo, pena. num. 9. vers. septimo vxores Carverius tract. de heret. nu. 141. vers. qui filii etiam. & nu. 169. vers. an autem liceat vxori. & seq. Palacius Rubius super lege Taurina 78. nu. 1. idem in tract. de regio Nauarrae par. 5. §. 5. ubi copiose explicat quando delictum mariti vxori noceat. Simancas de catho. instit. tit. 9. nu. 66. & sequen. Ioannes Roias singulari 215. incip. Vxor heretica.

Ratio vero huius conclusionis est, quoniam mulier scienter contrahens cum viro heretico, errori eius consentire videtur, et haeretica putatur; vnde consequitur ut & dotem & dotis privilegia amittat, de quibus in l. 1. ff. sol. mat. & in l. asfiduis. C. qui potio. in pig. habeantur. authent. item privilegium. C. de heret. Archidiaconus in c. 1. 4. q. 1. Baldus in rubr. de priuil. dot. la te Balbus tract. de dote par. 11. membro 3. differentia 21. Ioannes Roias dicto singulari 215. glossa, Archidiaconus & Doctores communiter in c. decreuit. de heret. lib. 6. Repertorium Inquisitorum verbo, mulieres. §. vlt. idem copiosius verbo, dotes.

In hac tractatione sequentia sunt potissimum obseruanda: Primum, si vxor a principio nesciat, virum cui mbebat, haereticum esse, etiam si postea sciat, non admittit dotem: quoniam initium respicitur. ita glossa in dicto c. decreuit, de heret. lib. 6. verbo, tunc. quam communiter praecitati sequuntur: ignorare autem praesumitur nisi probetur scire. h. verius. ff. de probatio. Sed

Relat. supra pag. 106.

Cur vxor nupta heretico perdat dotē.

Nubens haereticum ignorat non amittit dotem.

Sed mihi hoc amplius obseruandum videtur, si a principio ignorans contraxit, quamuis postea maritum haereticum fuisse obligat, dotem non amittet, nisi & ipsa peccato eius deinceps consentiat: nam tunc eodem amittet, quoniam pariter videtur a principio vel ex post facto delicto consentire: vbiq; enim peccatum adest, & eadem pena ratio, quare idem ius statuetur. l. illud. ff. ad legem Aquilianam.

An vxor admittat dotem si non reuelet maritum haereticum.

Plus tanto dubitationis habet: An si vxor maritum haereticum nouit, postquam cum eo contraxit, dotem amittat, si non reuelet iudicibus fidei, & qui tenent hereticos indistincte esse reuelandos, fortassis dicerent in penam omni se reuelationis privilegium recuperanda dotis amitti, sed verius est non amittere. Primum, quia ex omni reuelatione non contrahitur haeresis, sed haeresis suspicio: pena autem amittendae dotis non videtur infligi ob solam quamcumque haeresis suspicionem, sed ob haeresim formalem: & hoc est benignius; & ita accipio textum in dicto cap. decreuit, de heret. lib. 6. punietur ergo mitiori pena extraordinem: interdum vero excusari poterit ob causas, quas retuli supra parte 2. super q. 53. §. at non videtur.

Huc spectant quae tradit Matthaeus de Afflictis in constin. regni Siciliae lib. 2. Rubrica 8. de vxoribus fori iudic. quem sequitur Gigas tract. de crimine lese maiest. lib. 3. tit. de penis, quas incurrit filii. q. 19. nu. 2. quod si non denuntiat maritum suum rebellem Regi, excusatur propter arctissimam coniunctionem, quae est inter virum & vxorem.

Vxor receptans maritum haereticum quaeritur poenae.

Nun autem si vxor catholica receptet maritum haereticum, incidat in poenas receptorum, quaesitum est: & Albericus tract. de statutis, par. 4. q. 7. non tenet poenam receptorum asserit, & ita quandoque iudicium commemorat, per textum in l. 1. C. de repud. ibi: non mutet vxoris affectionem: quia potius id amore viri & affectu maritali, quam affectu criminis face-re videtur. & hanc sententiam sequitur Gigas tract. de crimine lese maiestatis lib. 3. tit. de penis, quas filii incurunt. q. 20. nu. 2. neque ab hac sententia puto recedendum, ut dixi supra parte 2. super quaest. 56. §. seu aliis fauorem. cum seq.

Vxor a fisco dotem recuperat.

Sed in viam reuertor, cum vxor dotem non amittat ob haeresim mariti (quod iustum est & rationi consonum, quia delicta suos debent tenere auctores. l. sancimus. C. de penis.) si bona mariti a fisco sint occupata, mulier dotem suam ab eo repetere poterit. l. 1. cum ibi notatis. C. de repud. tradit Baptista a sancto Blaso in tracta. de priuil. dotalibus in priuilegio 146. sequitur Campegius tract. de dote 3. par. q. 23. & Hieronymus Gigas tract. de crimine lese maiestatis lib. 3. tit. de penis, quas filii incurunt. q. 18. nu. 6.

Qualiter intelligatur restituenda esse dotem.

Cum vero dicimus, dotem esse catholicæ vxori a fisco restituendam, eam intelligimus, quam vere maritus haereticus ab vxore habuit, non illam quam in dotalibus instrumentis maritus se habuisse constituit. l. 1. C. de dote cau. non numerata. l. si quis post hac. C. de bonis proscript. glossa & Doctores communiter in l. asfiduis. C. qui potior. in pig. habeantur.

Non ergo sufficit vxori ad repetendam dotem a fisco, producere dotalia instrumenta, nisi amplius per testes, vel fidem tabellionis, vel aliter numerationem dotis viro factam legitime probauerit, ut efficaciter docuit Gabriel Quemada in compendio quaestionum

de bonis confiscatis. q. 4. quod aperissime probat textus in dicta l. si quis post hac. C. de bonis. proscripto. ibi: Dos etiam, non quæ aliquoties in aucter, dotalium instrumentorum tenore conscribitur, sed quam se corporaliter tradidisse docuerit, restituatur. haec ibi.

Ad hac restituenda sunt vxori bona parapherna, & alia eiusdem propria, quocumque titulo quaesita: ite ea, quæ ab innoxio adhuc viro titulo donationis ante nuptias accepit, aut aliis quibuslibet modis, quos explicat textus in dicta l. si quis post hac. C. de bonis proscripto. in haec verba: Ea etiam quæ ab innoxio adhuc marito ante nuptias titulo donationis accepit, vel durante matrimonio largitione iuxta ad eam ante proscscriptionem peruenerint, apud eam firmiter permaneat. haec ibi. Huc spectat textus in l. si ego. §. dotis. ff. de iure dot. & in l. 2. C. ne vxor pro marito.

His verbis comprehendas arrhas, & alia munuscula, quæ ab sponso data sunt sponse osculis interuentibus, cum primum copularentur: haec enim non confiscantur, quia pudicitiaæ premio cedunt: haec ergo a fisco repetenda erunt.

Neque propter haeresim mariti perdit vxor, quæ do-no accepit a consanguineis eiusdem mariti, nisi nominatim ab eo, qui donauit vxori, dictum sit vt marito acquirantur, vt optime scripsit Palacius Rubius in rubr. de donatio. inter virum & vxorem. §. 45. quem sequitur Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 76. quod & mihi magnopere probatur: quia hoc casu contemplatione vxoris, non intuitu viri facta videtur huiusmodi donationes. quod tunc maxime verum erit, cum res dono datae sunt naturæ, vt potius vxori, quam viro competant.

Illam mihi postrema difficultas hic est diluenda: An id quod matrimonio constante acquisitum est, debeat fisco adiudicari, cum maritus committit crimen haeresis; an vero & sua lucris pars una cum dote vxori restituenda: & omiſſis multis, verior sententia & mitior est (a qua non recederem si iudex in tali lite futurus essem) suam partem lucris cum dote vxori restituendam esse. Primum hoc benignitas suadet & equitas. deinde non est rationi consonum, vt bona lucrata ex parte vxoris non committentis delictum fisco cedant. l. ob maritorum. C. ne vxor pro marito. Postremo hoc communi vero recipiunt viri insignes. Palacius Rubius in rubr. de donatio. inter virum & vxor. Gabriel Quemada in compendio quaestionum de bonis & confiscatis. q. 6. quos sequitur Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 71. cetera huic spectantia ab aliis sint petenda: nobis magis necessaria & frequentiora retulisse sit satis.

Acquisitum constante matrimonio, a fisco adiudicatur, vel quid vxori detur

Q V A E S T I O CXII.

De confiscatione bonorum clericorum haereticorum.

Entesima duodecima quaestio est: Vtrum bona hereticorum clericorum impenitentium, vel relapsorum, sint ipso facto, cum tales relinquuntur bra-

Qualia bona cū dote vxor recuperet marito dābato.

Quæ accepit vxor a consanguineis mariti heretici nō perdit ob illius haeresim

Acquisitum constante matrimonio, a fisco adiudicatur, vel quid vxori detur

chio seculari, ecclesiis unde illa habuerunt, seu episcopo confiscata.

Respondemus, quod bona laicorum confiscantur dominis temporalibus, & si sunt domini temporalis prelati, eis applicantur: si seculares, secularibus dominis confiscantur, non per ecclesiam, sed per curiam secularem, ut in c. v. gentis. de hereti.

Bona vero clericorum applicantur ecclesiis, a quibus stipendia habuerunt, ut patet in cap. Excommunicamus itaque, in p. a. ubi dicitur sic: Dana tamen vero presentibus secularibus potestatis, aut eorum balliis relinquatur animaduersio debita puniendi, clericis prius a suis ordinibus degradatis: ita quod bona huiusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscantur: si vero clerici, applicentur ecclesiis, a quibus stipendia receperunt.

Est tamen considerandum, quod de huiusmodi materia habetur in c. Nolentes, de heret. in Cle. ubi dicitur de Inquisitoribus sic: Nec scienter attentent, ecclesiarum bona ob clericorum delictum predicti occasione officii fisco etiam Ecclesie applicare. Quod si fecerit in his, uel eorum altero fecerint, excommunicationis sententia eos subiacere decernimus ipso facto.

COMMENT. CLXI.

EX tota serie huius questionis non obscure colliguntur tria axiomata.

Primum est. Bona laicorum hereticorum applicantur dominis temporalibus, siue tales domini sint seculares, siue sint prelati, quos contingat habere iurisdictionem temporalem.

Alterum est. Bona hereticorum clericorum applicantur ecclesiis, a quibus habuerunt stipendia.

Postremum est. Bona ecclesiarum, que a clericis hereticis possidentur, ob delicta clericorum non esse applicanda etiam fisco Ecclesie.

De prima assertionem nihil nunc est a nobis dicendum, cum in precedentibus satis abunde docuerimus, Emericum vetera iura seculorum ubique sentire, bona laicorum hereticorum & confiscari per principes laicos & occupari, cum tamen hodie res aliter habeat.

Alterum ergo axioma nunc est in primis declarandum, in quo Emericus apertissime sentire videtur, bona clericorum hereticorum, que ex Ecclesia vel respectu eius acquisiuit, confiscari non posse, nec a quoquam iudice occupari; sed illi Ecclesie, cuius contemplatione ea habuit, esse applicanda.

Hec vero Emerici sententia apertissime videtur in c. Excommunicamus 1. §. 1. de heret. quo textu videtur hic auctor tenet glossa ibidem verbo stipendia. Collectarius & alii. Ancharanus in c. cum secundum leges. de heret. lib. 6. & Conradus Brunus lib. 5. de hereticis, c. 6. Felynus in cap. v. gentis. de heret. Cardinalis in Clement. 2. de heret. q. 6. vers. Inquisitoribus. Repertorium Inquisitorum verbo, confiscatio. §. bona clericorum. Bernardinus Diaz in pract. crimi. can. c. 106. & alii quos prudens omitto.

Quod autem plenius & apertius hanc percipiatur, observandum hoc mihi in primis videtur, a clericis tria potissimum genera bonorum posse possideri. Quorundam, que sunt ipsius Ecclesie, & possessiones, do-

Reat. sup. a pag. 101.

Supra pag. 113.

Summa totius questionis.

Bona clericorum hereticorum cui applicanda.

Tria bonorum genera possidentur a clericis.

mus, prelia, & similia, super quibus saepe clerici habent fundatos fructus & redditus, quos percipiunt, & de quibus aluntur. & in his nulla dubitatio est, quod confiscari nequeant propter ipsorum delicta, sed ecclesiis ipsis quarum erant, penitus relinquuntur ac de his bonis videtur loqui textus in Clement. nolentes, de heret. quo videtur in hac questione Emericus in tercio axiomate, quia delictum ministrorum non debet ecclesie preiudicare: neque equum est ut eius bona minuantur propter eorum facinorosa, ut ait Repertorium Inquisitorum verbo, confiscatio. §. an bona idem Simancas de cathol. instit. tit. 9. num. 88. & copiose Sotus lib. 10. de iust. & iure. q. 4. artic. 3.

Alia sunt bona, que ipsi clerici possident & percipiunt ex bonis & beneficiis ecclesie, ut sunt fructus & redditus ecclesiasticorum beneficiorum: & in his consistit tota difficultas, an propter heresim ipsorum confiscari queant, quia tamen in hac re obscurissime loquuntur nostri, rursus distinguere oportet, an clerici possideant beneficia curam animarum habentia, quales sunt episcopi, & alii rectores inferiores; an vero simpliciter sint beneficiati.

Si curam animarum habeant, cum non omnes fructus perceptos faciant suos, consequitur ut confiscari nequeant, sed vel ad Ecclesiam illam, a qua eos perceperunt, vel ad Cameram Apostolicam spectabunt, nam cum huiusmodi fructus ratione administrationis, & cura animarum sint in usus pauperum & in cultum diuinum, & in necessitates ministrorum eius ecclesie cui seruiunt expendendi, nullum super his dominium habent, ut tradit beatus Thomas 2. 2. quest. 185. artic. 7. & late Sotus lib. 10. de iustitia & iure. q. 4. artic. 3. quos sequitur Couarruias in c. cum in officio. de testam.

Dixi, cum non omnes fructus perceptos faciant suos: quoniam in illa fructuum portione, que per canones episcopis, & aliis animarum rectoribus est deputata ad suam & suorum sustentationem. cap. de redditibus. 1. 2. questio. 2. cum verum dominium videantur habere, ut videntur indicare Thomas & Sotus proxime citatis locis, videtur fieri posse confiscatio, ut latius ex sequentibus apparebit; quoniam de hac portione idem videtur iudicandum, quod de fructibus perceptis a simpliciter beneficiatis mox dicemus.

Quod si clerici, qui fructus & redditus ecclesiasticorum beneficiorum percipiunt, simpliciter beneficiati sint: tunc si verum dominium eorum nanciscantur, ut vult Ioannes Maior libro 4. sentent. distinctio. 2. 4. quest. 20. & Gabriel distinctio. 15. quest. 8. & Syluester in Summa verbo, clericus 4. & Cornuus consilio 314. libro 3. & Couarruias in dicto cap. cum in officio. de testamen. Ludouicus Bologninus in additione ad consilium Ioannis de Anania 87. incipiente. Circa dubium. & Sotus lib. 10. de iust. & iure. questio. 4. artic. 3. & alii, sane si quid ex his acquirant clerici, & labantur in heresim, poterunt non ecclesiis a quibus stipendia habuerunt, sed sacro inquisitionis officio per Inquisitores confiscari, & applicari, ita Simancas de cathol. institut. tit. 9. num. 90. ubi adducit in hac sententiam multos ex auctoribus prelatatis.

Bona Ecclesie ab hereticis possessa non confiscantur.

Bona clericorum ex fructibus beneficiorum, an possint confiscari.

Bona clericorum hereticorum ex fructibus beneficiorum suscepta posse confiscari qui dicant.

Idem

Idem iudicium est in bonis acquisitis ex quotidianis distributionibus ecclesiasticis beneficii, si earum verum dominium acquisitum conferi debet habenti beneficiario, & eas percipienti: quod videtur posse colligi non obscure ex textu in cap. unico. de cler. non resident. lib. 6. ubi Dominicus sequitur Barbatia in cap. fin. de peculio cler. Deoicus consil. 280. Parisius consil. 33. incipiente in Ecclesia. volum. 4. Sotus lib. 10. de iust. & iure. quest. 4. art. 3. concl. 3. Couarruias in dicto cap. cum in officio. de testamen. num. 4. constat enim has distributiones a canonibus ecclesie ministris concedi ob illud ministerium, quod altari, aut diuino cultui impendunt.

Quemadmodum ergo in his bonis clericorum acquisitis ex redditibus, fructibus, & quotidianis distributionibus, si verum eorum dominium habent, succederent illi, quos ipsi heredes sibi legitime instituisent, aut in eisdem intestati decedentes de recepta provincia consuetudine successores haberent, parentes, fratres, ceterosque cognatos, (talem enim consuetudinem valere multi viri doctissimi testantur, quos refert Couarruias in dicto cap. cum in officio. de testamen. num. 9.) eodem modo si committant crimen heresim, videtur illis posse succedere officium Inquisitionis, cui inquisitores huiusmodi bona confiscabunt.

Verum, quoniam nondum mihi constat, an plene sit derogatum ubique dispositioni textus in dicto cap. excommunicamus 1. §. 1. quo videtur in hac questione auctor, quo cauetur ut bona clericorum damnatorum de heresi applicentur ecclesiis, a quibus stipendia habuerunt; ideo non audeam facile in contrarium proferre sententiam: sed crederem in hoc standum esse provinciarum consuetudini, aut in nostro casu consulendum supremum Senatuum sancte & vniuersalis Inquisitionis Romanae.

Ex predictis tamen hoc consequi videtur, ut clericis redeuntibus, quamuis non habeant patrimonium, dummodo habeant fructus beneficiorum, possint imponi penitentia pecuniaria, si in fructibus beneficiorum habeant dominium, quamuis Repertorium Inquisitorum verbo clericus. §. an clericis. contrarium velit. & dixi plenius supra in hac 3. parte super quest. 103. §. de clericis.

Postremo, quadam sunt clericorum bona, que non habuerunt ab ecclesia predictis modis, sed a parentibus, amicis, consanguineis, vel etiam ex propria industria comparauerunt, ut ex aliquo honesto exercitio, seu officio, ut verbi gratia, ingenuas artes proficendo: & in his minor est dubitatio; constat enim ob heresim eorum confiscari posse. Oldradus consil. 17. incipiente: Thema tale est. Paulus Castrensis consil. 154. Guilielmus Benedectus in repetitio. cap. Raynuius. de testamen. verbo, & uxorem. num. 140. Couarruias lib. 2. varia. resolutio. cap. 9. num. 12. Repertorium Inquisitorum verbo, confiscatio. §. bona clericorum. & alii quos refert & sequitur Simancas de cathol. institut. tit. 9. num. 92. nemo enim dubitat, eos in his verum dominium habere, sunt namque eorum propria bona, ut ait B. Thomas 2. 2. quest. 185. artic. 7.

Quod si clericus bona feudalia habeat, ea non confiscantur, sed ad directos dominos reuertuntur, sicuti

Bona feudalia clericorum hereticorum non confiscantur.

alibi plenius scripsimus, & tradunt Hostiensis in cap. excommunicamus. de heret. §. mouentur. & Speculator titu. de feudis. versu. quadragesimo quaeritur. num. 62. disputat late Albericus in libro de statutis 3. parte questio. 7. & Hieronymus Gigas tracta. de crimine lese maiestatis lib. 2. titu. de penis committentium crimen lese maiestatis, quest. 5. ubi aduersas de hac questione opiniones eleganter conciliat.

Mihi quandoque non displicebat sententia eorum qui dicunt, quod quamuis bona feudalia non transeant in fiscum per generalem bonorum confiscationem, sed quod reuertantur, vel dominos proprios bonorum feudantium, vel transferantur in eos, qui iure feudi successuri forent; tamen vinente ipso condemnato, qui feudum tenebat, fiscus succedet in feudum quoad usum fructum; eo vero mortuo in feudo succedent qui iure succedere possunt. Andr. de Ifermia in cap. 1. §. praterea. titu. qua sit prima causa beneficii amittendi. & §. denique. eodem titu. quem refert & sequitur Gigas tracta. de crimine lese maiestatis lib. 2. titu. de penis comm. crimi. lese maiestatis. quest. 5. num. 4. & 7. & hoc intelligo in feudis possessis tam a laicis, quam a clericis damnatis de heresi. Sed in contrarium facit, quia cum hoc casu feudum aperiri dicatur, pleno iure videtur ad priorem seu directum dominum pertinere.

Id ipsum quod de bonis feudantibus proxime dixi, locum habere existimo in bonis restitutioni subiectis: ea enim non publicantur ob heresim possidentium, sed ei restituenda sunt, cui post aliquod tempus relinquenda, seu restituenda erant. Gabriel Quemada, in compendio questionum de bonis confiscatis. questio. 17. & Simancas de cathol. institutio. titu. 9. num. 93.

Nam autem vinente damnato in his etiam bonis fiscus habeat usum fructum, disputat praecitato loco Quemada: & Alexander consilio 23. incipiente: Opportune consideratis, ubi concludit statim substitutum admitti, non expectata morte naturali eius qui damnatus fuit de heresi. vide l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fisci. ubi Doctores hoc communiter adnotare solent: sed de his omnibus plenissime differunt Ludouicus Molina Iureconsultus Hispanus lib. 4. cap. 11. de Hispanorum primogeniis.

De bonis emphyteuticariis quid sit sentiendum tradit Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. cap. 106. & copiose Hieronymus Gigas tracta. de crimine lese maiestatis libro 2. titu. de penis committentium crimen lese maiestatis, quest. 6. copiose Oldradus consil. 17. incipiente: Thema tale est. Zabarella in Clement. 2. de heret. §. Inquisitoribus, questio. 7. Ancharanus in cap. cum secundum leges. de heret. libro 6. Ioannes Andreas in additio. ad Speculat. titu. de feudis. Alexander in l. si finia. ff. de damno infecto. & aliis multis locis, quibus adde Gabrielem a Quemada in compendio questionum in materia fiscali, questio. 11. & 12.

De iure patronatus ecclesiastico similiter quaeritur, an bonis heretici publicatis, ad fiscum pertineat. de quo articulo vide Ioannem de Imola in Clement. pastoralis. de sentent. & re iudic. Zabarellam

An fiscus succedat in feudum damnati quoad usum fructum, damnato vinente.

Idem locum habet in bonis restitutioni subiectis & vinculis.

De bonis emphyteuticariis quid sentiendum.

in

in Clemen. 2. de iure patronat. §. 1. q. 8. Archidiaconum in cap. filijs. 16. quest. 7. & alios multis locis, quibus adde Simancam de catho. institut. tit. 9. nu. 95. & sequen. & Lambertinum tract. de iure patronatus lib. 3. quest. 8. principali, ubi per multos articulos rem hanc prosequitur.

DE POENIS HAERETICORUM, credentium, receptatorum, fautorum, & defensorum.

Q V A E S T I O CXIII.

De priuatione dignitatum, honorum, beneficiorum ecclesiasticorum, & publicorum officiorum, quae propter haeresim infligitur.

Entesima tertiadecima quaestio est: Vtrum Inquisitor cum Episcopo, uel eius Vicario possit priuare, seu priuatos nuntiare haereticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ac illorum filios & nepotes, dignitatibus, personatibus, & omnibus honoribus & beneficiis ecclesiasticis, & officiis publicis quibuscunque?

Relat. supra pag. 108.

Dignitatibus & officiis publicis & c. priuari sunt haeretici.

Supra pag. 110.

Respondemus quod sic, iuxta c. Vt commissi. §. priuandi, de haeret. lib. 6. ubi sic dicitur: Priuandi praeterea, uel priuatos nuntiandi dignitatibus, ac aliis beneficiis ecclesiasticis de diocesanorum, uel eius absentibus uicariorum suorum consilio & officijs publicis, ac honoribus quibuscunque, eosdem haereticos credentes, receptatores, & defensores ipsorum, eorumque filios, & nepotes, plenam concedimus facultatem. Sunt autem diocesani in priuando tales, uel nuntiando priuatos beneficiis & huiusmodi, requirendi: nisi forte constaret legitime, quod iidem scienter huiusmodi personis, eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius a suo iudice puniendos.

Eadem uerba habentur in litteris Apostolicis, Clementis, Alexandri, & Urbani iij. Prae cunctis. §. priuandi praeterea.

Considerandum uero, quod haec intelliguntur de praedictis, si impenitentes extiterint, non autem si penitentes, ut patet c. Statutum felicis, de haeret. lib. 6. & patebit statim. q. 115.

COMMENT. CLXII.

Aboluta una pena, qua ob crimen haeresis infligitur, uidelicet confiscatio bonorum; nunc alteram aggreditur, quae est priuatio dignitatum, officiorum publicorum, & ecclesiasticorum beneficiorum, quam incurunt non modo haeretici, sed etiam filii eorum.

Ex hac autem quaestione tres potissimum colliguntur assertiones.

Prima est: Inquisitor cum Episcopo, uel eius Vicario priuare debet, seu priuatos denunciare beneficiis ecclesiasticis & dignitatibus haereticos & eorum fautores, defensores, receptatores & eorum filios; item beneficiis publicis.

Alteri est: Tunc uero ad hanc penam infligendam, seu potius declarandam non uocantur Episcopi, quando ipsi malo animo talibus beneficiis ecclesiasticis contulerunt; nam Episcopi ob id delictum puniendi sunt a suis iudicibus.

Tertia & ultima assertio est: Haec pena priuationis non habet locum in penitentibus & conuersis.

Circa primam assertionem notandum est id quod breuiter docuimus supra in hac 3. parte commentario 8. nume. 54. §. idcirco nos. uidelicet, quod cum haeretici, fautores, & ceteri huiusmodi priuandi sunt beneficiis ecclesiasticis, consilium Episcopi requirere debet Inquisitor, quamuis non teneatur expectare consensum, ut uidetur posse deduci ex textu in cap. ut commissi. de haeret. libro 6. at secus est cum priuandi sunt officijs secularibus; quia tunc solus Inquisitor id facere potest, ita glossa in dicto cap. ut commissi. de haeret. lib. 6. in uerbo honoribus. rationem diuersitatis pulchre ostendit praedicta glossa in dicto cap. ut commissi. uerbo, honoribus, adde Lambertinum de iure patronatus lib. 2. par. prima. arti. 6. nona quaestio principalis.

Quamquam autem hac summo iure uera sint, postquam absque ullo uel iuris uel Episcopi praedictio exerceri ab Inquisitoribus; tuius tamen est & decenter, ut etiam in priuatione secularium officiorum & dignitatum Episcopi consensus adhibeatur, iuxta ea quae tradidimus supra in hac 3. parte super q. 48. et series contextus in dicto cap. ut commissi. satis indicare uidetur in priuatione uiciorumque Episcopi consensus esse adhibendum: & haec sententia securior est, quam etiam non obscure sequi uidetur hoc loco Eymericus, ut constat ex initio quaestiois, & ex modo quo eam proponit.

Et quamuis uerum sit ex dispositione c. ut commissi. de haeret. lib. 6. solum Inquisitorem posse priuare haereticos officijs publicis sine secularibus, at hodie per clemen. 1. de haeret. §. propter quod, dicendum uidetur, id per se solum non posse facere, & huius sententia esse uidentur Ioannes And. Geminianus, & Franchus, in praedicto c. ut commissi. dum aiunt de hac re hodie dicendum esse iuxta uocata in Clemen. 1. de haeret. quasi uelint nunc non posse solum Inquisitorem priuare officijs secularibus per illa uerba dicta Clement. Aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diocetano, & c. non ualebit, quod ipsum annotat Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum uerbo, Inquisitor. §. 19.

Illi uero est huius loci non postponenda difficultas: An haeretici, & credentes, fautores, defensores, & receptatores sint suis beneficiis ipso iure priuati, an potius debeant priuari per sententiam, in hac controuersia tota obscuritas consistit in illis uerbis textus in dicto c. ut commissi. uidelicet, Priuandi praeterea, uel priuatos nuntiandi.

Questionis summa.

Cum Inquisitor priuare beneficiis ecclesiasticis, Episcopi consilium requirit.

Idem facit cum priuare beneficiis secularibus.

Haeretici a ipso iure sint priuati.

Ac primum quidem ipso iure priuati uidentur haeretici, & credentes, suis beneficiis (nam de aliis uix dicemus) cap. quo iure. dist. 8. ubi id adnotat glossa Geminianus, & Praepositus, & Ioannes Andreas & alii in dicto cap. ut commissi. de haeret. lib. 6. ubi praedicta uerba, priuandi, uel priuatos denunciandi, expositiue accipienda admonet, id est, priuatos denunciandi. adduntque in sententia hac etiam ratione loquendi ut oportere Inquisitores. eandem opinionem profitentur Abbas in cap. inter dilectos. & Felynus in cap. 2. de rescript. & alii quos refert Bernardus Diaz in pract. crim. cano. cap. 106. Ad hoc sicuti ipso iure sunt infames, excommunicati, & c. perinde ipso quoque iure uideri possunt suis beneficiis priuati.

Alfonf. Castri opinio.

Sed Alfonso Castri lib. 2. cap. 9. de iusta haeret. puniatio. putat haereticos ipso iure non incurere priuationem officij aut beneficii suscepti, sed solum postquam ad illam priuationem fuerint a iudice condemnati. Alfonso sequitur etiam Simancas de catho. institut. tit. 46. nume. 72. addens in hanc sententiam rationes multas. Primum, quia semper sententia saltem declaratoria necessaria est: tum quia frustra requireretur essent Episcopi ad beneficiorum priuationem, si clerici ipso iure priuati forent, & sententia iudicum necessaria non esset.

Haeretici ipso iure sunt priuati, suis beneficiis.

Mihi tamen paulo diligentius rem contemplant, ueterum sententia uerior uidetur, uidelicet, haereticos ipso iure priuatos esse beneficiis ecclesiasticis a die commissi criminis & illam dictionem, uel postquam in dicto c. ut commissi. de haeret. lib. 6. ubi priuandi, uel priuatos denunciandi, expositiue accipiendam esse, pro, id est, ut optime uoluit ibidem Ioannes And. & alii, quos paulo antea citauimus.

Quod si nolis expositiue accipere, sed ita, ut dictio priuandi, referatur ad haereticorum fautores, receptatores, & defensores: dictio uero, priuatos denunciandi, ad ipsos haereticos, ut exponit Conarruias lib. 2. varia. resolut. cap. 8. nume. 4. adhuc apertissime consequitur, haereticos ipso iure suis beneficiis esse priuatos.

Pii V. Pont. Max. constitutio de beneficiis haereticis si uacantibus.

Postremo, quidquid sit de iure uetere, iure tamen nouo nullo pacto negare possumus, quin haeretici sint ipso iure a die commissi criminis suis beneficiis priuati: nam Pius V. Pont. Max. rescripto quodam incipit: Cum ex Apostolatus. quod est impressum. inter litteras Apostolicas in fine huius operis. uniuersa beneficia cuiuscunque generis fuerint, & ubicunque uacantia, propter haeresis crimen a quocunque commissum, ordinationi & dispensationi sedis Apostolicae reseruari: nam dum ait, uacantia beneficia ob haeresis crimen sedis Apostolicae ordinationi reseruari, apertissime supponit, ipso iure ob crimen haeresis commissum uacare, & ob id haereticos ipso iure illis priuari.

Huc quoque accedit id decretum, cuius meminit locutus in fine operis iudicialis impressi. Romae anno M D L X X. pag. 475. quo cautum asserit, quod cum haereticorum beneficia uacant a die commissi criminis, si ea resiguntur, nullum ius acquirunt resignataris; quia uidelicet, haeretici omne suum ius amiserunt: ideoque sunt sedis Apostolicae conditioni reseruata.

Itaque cum in sententia, illi qui reuertuntur ab haeresi, declarantur haeretici fuisse, & incidisse in omnes penas a iure in haereticos statutas, ut communis nunc obseruat sacri tribunalis usus, ut uideri etiam potest apud Locatum in fine operis iudicialis impresso Romae anno M D L X X. pag. 499. & alibi docuimus; efficitur plane, haereticos saltem iure nouo ob praedictam dispositionem a die commissi criminis suis beneficiis esse priuatos. neque ab hac sententia putari illo pacto fore recedendum, quam oportuit recentiores animaduertisse.

Non obstant rationes in contrarium allatae: nam primum haeretici non priuantur per sententiam Episcopi aut Inquisitoris suis beneficiis, sed solum priuati declarantur. Praeterea, ideo consensus Episcopi requiritur: quoniam, declarare aliquem haereticum fuisse, et in penas a iure statutas incidisse, magnum quiddam est, & ob id oportet Episcopi requirere consensus, ut alibi plene diximus.

De haereticorum uero receptatoribus, defensoribus, & fautoribus, minor est difficultas: constat enim eos non esse ipso iure priuatos beneficiis obtentis, sed per sententiam fore priuandos. c. Excommunicamus I. §. credentes. de haeret. ibi: Si uero clericus fuerit, ab omni officio et beneficio deponatur. tradit Conarruias lib. 2. varia. resolut. c. 8. nu. 4. & alii quos in re aperta omitto.

Haereticorum fautores, & c. non sunt beneficiis priuati, sed priuati di.

Secunda uero assertio magnam habet aequitatem, ut Episcopus conferens scienter haereticis, aut haereticorum fautoribus & similibus beneficium; priuilegium suum, de quo hic agitur, iuste amittat: quia (ut optime scripsit ibi glossa) unde uenit pena, non datur praemium.

Pena Episcopi conferentis haereticis beneficia.

Episcopus praeterea scienter conferens haereticis ecclesiastica beneficia, sicut fautor haereticorum puniri debet, & docent. Archidiaconus, Ioannes Andreas, Geminianus, & alii in dicto cap. ut commissi. de haeret. lib. 6. quos sequitur Cesar Lambertinus lib. 2. de iure patronatus, parte 1. arti. 6. nona quaestio principalis.

Ad haec, collatio beneficii facta haeretico, fautori & similibus, ipso iure est nulla: ita Lambertinus praecitato loco, ubi adducit alios in hanc sententiam. unde consequitur, ut omnes fructus inde percepti restitui debeant tamquam iniuste & iniuste accepti: nullum enim habet ius legitimum ad fructus percipiendos. Alfonso Castri libro 2. de iusta haeret. puni. cap. 9.

Collatio beneficii facta haeretico est nulla.

Nec modo Episcopus conferens scienter haereticis beneficia, fautor est haereticorum, sed etiam illi, qui scienter praesentant aliquem, quem sciunt esse haereticum, ut optime scripsit Lambertinus, loco proxime citato, de ceteris fautoribus dixi plene supra parte 2. supra q. 53.

Praesentans haereticum ad beneficium, fautor haereticorum est.

Quis autem sit legitimus index Episcopi conferentis haereticis ecclesiastica beneficia, quaestio est: & Archidiaconus in dicto c. ut commissi. a Metropolitano in concilio existente puniendum arbitrat, idem Ioannes And. & alii.

Quis puniat Episcopum conferentem haereticis beneficia.

Sed Dominicus & Franchus ita putant: si actus collationis scienter factus per Episcopum non facit eum haberi pro haeretico, sed aliter delinquere; tunc punietur per Metropolitanum, cap. ut litigantes. de offic.

In hac questione, ut uno verbo dicam, nulla fore A
lis est: concitant enim interpretes, filios quocun-
que modo illegitimos, pœnis in hæretico, um filios la-
tis plebii, ita Petrus de Ancharano Archidiacono
et Ioannes And. in cap. statutum. el. scundo. de
hæret. lib. 6. quos sequuntur videm Francus, & alii
communiter. Zanchinus tract. de hæret. cap. 28.
num. 13. & alii.

Horum plane sententia vera est. nam si illegitimi
non punirentur ob delictum parentum, melior esset
illegitimorum, quam legitimorum conditio; & ma-
ius privilegium haberet luxuria, quam castitas, quod
est absurdum.

Ad præterea questum est, Nunquid hæc pœna B
inhabilitationis ad officia & beneficia ob crimen pa-
ternum, eos solum filios afficiat, qui post patris de-
lictum procreati seu geniti sunt; an vero eos etiam
omnes complectatur, qui quocunque tempore geniti
nati que sunt, etiam antequam parentes delictum com-
mitterent.

Et filios antea genitos & natos, quam parentes
delictum læsæ maiestatis committerent, non compre-
hendi his pœnis voluerunt Calderinus consi. 3. tit. de
hæret. C. vnus in dicta l. quisquis. C. ad legem Iuliam
maiestat. Præpositus in cap. quo iure. distin. 8. & pau-
ci quidam alii, quos refert & sequitur Simancas de
catho. institut. tit. 29. num. 23. & seq. ubi hanc sen-
tentiam multis adstruere conatur, id etiam lege Hi-
spana nominatim cautum scio partita. 2. tit. 27. l. 6.
circa finem ibi: Pero non se entiendo de los yeros
que ouiesen fecho, ante que eran mas delos que
acspues fiziesen, etc.

Omnes tamen rationibus, quibus hæc sententia
probari potest, quæ non vaide vrgent, verior, se-
curior, & vsu receptor est aduersa sententia, quam
& numero & auctoritate longe superioribus maio-
res doctores sequuntur. Albericus & Salycetus
in dicta l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestat. glo-
sa in cap. si quis cum militibus. 6. q. 1. verbo, filii.
Palacius Rubius in tractatu de regno Nauarre par-
te 5. §. 8. versic. quarta obiectio. Angelus tracta. de
malefic. verbo, Che hai tradito la tua patria. Co-
narruias lib. 2. varia. resolut. cap. 8. num. 5. versic.
quarto solet pro Calderino. Antonius Gomez tom.
3. varia. resolutio. cap. 2. num. 16. versic. sed his
non obstantibus. Gondissalvus tracta. de hæret. q. 23.
nume. 5. Alfonso Castrius lib. 1. cap. 7. de potestate le-
gis pœnalis. versic. & primo infero. idem lib. 2. capit.
vlt. de iusta hæret. punitio. versic. de hac tamen re,
Ioannes Platea in §. publica autem. instiit. de publicis
iudi. num. 27. versic. item habet locum. Repertorium
Inquisitorum verbo, filii. §. sed quæro. Petrus de Bel-
lapertica in dicta l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiestat.
Hieronymus Gigas tracta. de crimine læsæ maiestat.
lib. 3. tit. de pœnis, quas filii incurunt. questio. 5. ubi
hanc uocat communem opinionem Gregorius Lopez
in regiam. l. 2. tit. 2. parte 7. Claudius Seysellus in l. si
quis id quod. ff. de iurisdic. omni. iudicum. & alii quos
esset longum recensere.

Nec desunt uia quidem & efficacissime ratio-
nes, quibus hæc sententia validissime probatur.
Primum, quia textus in dicta l. quisquis. §. filii. C.
ad l. Iuliam maiestat. & in cap. statutum. & in cap.

An filii ante
delictum pro-
creati inha-
bilitentur.

Qui dixerint
filios ante de-
lictum natos
non inhabili-
tari.

Filios ante
delictum na-
tos et inhabi-
litari, uerior
sententia.

Rõnes quib.
probatu po-
teriori senten-
tia.

quicumque, §. hæretic. de hæretic. libro 6. indistincte
loquuntur de materia inhabilitationis, & punitiois,
sive priuationis hæreticorum, & filiorum eorum.
sunt ergo indistincte intelligendi. l. 1. §. generaliter.
ff. de legat. præstandis. l. 3. ff. de officio presid. l. de
pretio. ff. de publicia. in rem actio. ubi glossa & do-
ctores.

Rursus, hæc ratio fortissima mihi videtur, cui com-
mode non potest responderi. pœna enim, quæ ob pecca-
tum parentis descendit in filios, ideo imposta est, ut
parentes à peccando auertantur, & ceteris timor in-
cuiatur. ita fatentur multi ex præcitat. sed præce-
teris tradit singulariter gloss. in extrauagan. Ioan-
XXII. de pœnis. §. filij eius. verbo, quomodo libet. &
Alfonso Cast. lib. 1. cap. 7. de potestate legis pœna-
lis. corollario primo. & lib. 2. cap. vlt. de iusta hæ-
ret. punit. hæc autem ratio tam reperitur in filiis an-
te delictum natis & procreatis, quam in postea natis
& genitiis, cum virosque parentes aequaliter diligat.
consequitur ergo necessario, ut in omnes indistincte
huiusmodi pœna descendat.

Præterea sicut rescribit Zabarella in cap. in qui-
busdam, extra de pœnis. versic. quæro, an filii hæc pœ-
na inhabilitationis puniuntur filii hæreticorum, non
quia peccauerunt. sed quia filii sunt; hoc autem tam
conuenit natis ante delictum, quam post delictum pro-
creatis: omnes ergo sum pariter inhabiles.

Postremo, huic sola rationi, quam mox subiungam,
non facile respondebunt assertores contrariae opinio-
nis. In cap. statutum. el. 2. de hæretic. lib. 6. apertis-
sime cauetur, quod filii, & nepotes illorum hæreti-
corum in supradictis pœnis comprehendantur, quo-
rum parentes tales esse, vel tales etiam decessisse pro-
bantur. ergo satis esse videtur, quod parentes dece-
serint hæretici: unde consequitur apertissime consti-
tutione de filiis quoque natis ante hæresim l. qui, cum
post mortem patris, aut in articulo mortis ab eo gene-
rari nequeant.

Ob has rationes nunquam dubitauit huic sententia
subscribere, nec crederem ab ea recedendum esse, &
in consulendo, & in iudicando. itaque filii hæretico-
rum quicumque illi fuerint, sive legitimi, sive illegiti-
mi, sive nati ante delictum, sive postea, & infames
erunt, & inhabiles ad qualibet officia & beneficia,
ob delicta parentum.

Acceptus tamen & ardua questio est: An filii hæ-
reticorum non modo efficiantur inhabiles ad officia &
beneficia de nouo assequenda; verum etiam ipso iure
priuentur illis, quæ iam habebant, cum pater cri-
men commisit, aut saltem per sententiam veniant om-
nino priuandi.

In hac questione prima pars primum erit dirimen-
da, An videlicet, filii ipso iure sint priuati beneficiis
obtentis, quo tempore parentes crimen committerent
læsæ maiestatis diuine. In quo articulo bifariam inue-
nio sentire Doctores: veteres enim vno consensu as-
serunt, filios, & nepotes hæreticorum, fautorum &
similium non modo fieri inhabiles ad officia & bene-
ficia in posterum obtinenda; verum etiam ipso iure
priuari omnibus illis; quæ iam obtinebant, quo tem-
pore crimen parentes committerent. ita Ioannes
Andr. in cap. vi commissi. de heretic. lib. 6. & ibidem
Geminius in §. priuandi. nume. 4. Henricus Boich

An filij hære-
ticorum priuen-
tur beneficijs
habitis ante
patris delictum.

Seuera inter
pretum anti-
quorum opi-
nio.

in cap. vrgentis. colum. 4. de heret. & ibidem Ioan-
nes Auania nume. 1. 2. ubi concludit in crimine hære-
sis filium alicuius hæretici clericum beneficio eccle-
siastico obtento ipso iure priuatum. idem asserit Præ-
positus in cap. satis peruersum. §. 6. distinct. Imola
in l. in insulam. in princip. ff. soluto matrim.
Hieronymus Gigas tractatu de crimine læsæ maie-
statis lib. 3. tit. de pœnis, quas filii incurunt. que-
stio. 11. nume. 3. idem denique videtur tenere Pala-
cius Rubius tractatu de regno Nauarre parte 5. §.
8. & fortassis hoc ipsum videri potest voluisse Eyme-
ricus in hac questione, dum propositæ difficultati, an
filii hæreticorum, & car. priuandi sint, sive ipso iure
sint priuati, respondens ait: respondemus, quod
sunt priuati.

Argumenti antiquorum. Supradicti autem Doctores ad hanc sententiam
adstruendam potissimum viuuntur textus in cap. felicis.
§. quod si quis. de pœnis. libro 6. ex quo patet,
filios percipientis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardina-
nalem, ipso iure priuari beneficiis, quæ tempore
commissi criminis obtinebant: manifestum est autem
crimen illud multo minus, ac lenius esse, quam
crimen hæresis, cum longe sit maius diuinam, quam
humanam lædere maiestatem. cap. vrgentis. de
hæret.

Sententiam superiori oppositam, nempe, filios
hæreticorum & fautorum non priuari ipso iure be-
nificijs obtentis, quo tempore parentes crimen com-
mitterent: sed tantum inhabiles reddi ad obtinenda
post crimen commissum, tenent Repertorium In-
quisitorum verbo, filii. §. supradictum in legibus.
sed salua meliori deliberatione. eandem sententiam
nullis mutatis sequitur Gondissalvus tract. de hæret.
q. 23. num. 2. Couarruias lib. 2. variar. resolut. cap.
8. num. 4. idem tenere videtur Montaluis in legibus.
septipartitis. l. 4. par. 7. tit. 26. & alii, quos præcita-
to loco refert Couarruias.

Ego vero quamuis aliàs fuerim in libris de pœnis
hæreticorum secutus priorem sententiam modicum hæ-
reticorum, & tanti criminis punitioem, quæ si vs-
quam aliàs hoc maxime tempore locum esset habi-
tura, ob effrenem & impudentem hæreticorum au-
daciã, qui vix pœnis vllis respiscunt; nihilomi-
nus tamen visum est mihi nunc penitus sententiam
mutare: nam præterquam quod hæc sententia beni-
gnior est, & vsu recepta, validioribus etiam ratio-
nibus nititur quam prima.

Ac primum quidem nusquam iure cautum repe-
ritur, ut filii hæreticorum & fautorum etiam bene-
ficijs obtentis priuentur, quo tempore parentes dama-
nantur: quare cum hoc sit pœnale, extendi non debet,
sed potius restringi, ut probant iura vulgaria, & tex-
tus in c. odia. de reg. iur. lib. 6.

Rursus, textus in c. quicumque. §. hæretici. de hæ-
ret. lib. 6. solum videtur excludere filios hæreticorum
ab obtinendis beneficijs, dum ait: Ipsorumque filij
usque ad secundam generationem, ad nullum
ecclesiasticum beneficium seu officium publicum
assumantur. hæc ibi. verbum autem illud: assu-
mantur, nullo modo potest dici quod inducat priua-
tionem obtentorum ipso iure, cum sit futuri temporis,
ut nostri communiter obseruant.

Postremo, quoniam regulariter qui inhabilis effi-
citur ad obtinenda beneficia, obtentis non priuatur,
ut dicit glossa singularis in Clemen. 1. §. ipsius. de pœ-
nis. quam sequuntur Zabarella, Imola, & Bonifa-
cius Vitalinus num. 54. & alii.

Et quamquam iure canonico fortassis non incepte
defendi possit, hæreticos, credentes, fautores, & ca-
teros huiusmodi inhabiles effectos ad obtinenda bene-
ficia ecclesiastica, obtentis etiam ipso iure priuari, de
quo quid sentiam dixi supra super questione proxi-
me præcedenti. §. illa vero est. & seq. an hoc pu-
tarem habere locum in filiis. hi enim quamuis ob al-
terius culpam in habiles efficiantur ad obtinenda be-
neficia, non tamen videntur ullo modo priuari obten-
tis: quam ob rem parentibus damnatis vel hereti-
cis, aut fautoribus, aut defensoribus, vel similibus,
filii beneficia, quæ iam obtinebant quo tempore pater
crimen commisit, non amittent: & hæc mihi sen-
tentia de iure verior videtur.

Non obstat textus in dicto cap. felicis. §. quod si
quis. de pœnis. lib. 6. sepe enim resp. minor crimina
uariis ex causis maioribus pœnis insequitur ob euitan-
dam delinquendi audaciã. ita Couarruias libro 2.
variar. resolut. cap. 8. num. 4. Ad hæc, in penalibus
etiam ex maioriã rationis extensio fieri non debet
per iura vulgaria.

Denique non obstat textus in cap. vi commissi. §.
priuandi. de hæret. libro 6. ibi, priuandi uel priua-
tos denunciandi. nam quæ ratione accipi debeat,
explicimus supra questione præcedenti. §. quam-
obrem. quod si aliam solutionem desideras, legi-
to Gondissaluum tracta. de hæret. quest. 23. num. 2.
circa finem.

Tandem altera præpositæ difficultatis pars est
deklaranda, An videlicet filii & nepotes hæretico-
rum, saltem per sententiam priuari debeant bene-
ficijs, quæ obtinebant antequam parentes eorum de-
clararentur hæretici. & breuiter respondeo, nullo
modo debere priuari: ita tenent assertores proxi-
mæ præcedentis opinionis, quibus subscribit Siman-
cas de catho. institutio. tit. 29. num. 20. a quibus non
dissentio.

Priuari tamen debent per sententiam illis sacer-
dotijs & beneficijs, quæ consecuti fuerint post paren-
tum condemnationem. cetera huc spectantia in seq.
questione sumus traditur.

Intellectus
ca. felicis. §.
quod si quis. de
pœnis. lib. 6.

Filii hæreti-
corum nõ de-
bent priuari ob-
tentis beneficijs.

Q V A E S T I O CXV.

An tam per maternam lineam,
quam per paternam fiat huius-
modi pœnæ ad poste-
ros extensio.

Entesima quintadecima questio est,
Vtrum per Episcopum et Inquisito-
rem prædicti filii hæreticorum, cre-
dentium, receptorum, defensorum,
et fautorum eorum, omni beneficio ecclesia-
stico

atico, & officio publico sint privati, usq; ad secundam generationem, ita si descendat per matrem...

Per qua linea fiat derivatio...

Respondemus, quod est intelligendum per paternam, et non maternam: et etiam de impo-

Incipiunt haec litterae...

Haec eadem uerba habentur in litteris apostolicis Alexandri, et Urbani III.

COMMENT. CLXIII.

De axiomata colliguntur ex hac quaestione. Primum est: Pena inhabitationis ad beneficia...

Quid sit inhabilitari usque ad primam lineam...

Postremum est: Pena inhabitationis non descendit in filios eorum qui convertuntur...

Quod si querat quare puniatur pater in filiis usque ad secundam generationem...

Circa secundum axioma occurrit grauisissima...

nondum definita dubitatio, quam non incipit dicere egere pontificia declaratione...

An filii relapsorum conuersi sint inhabiles.

In hac controuersia nobiles quidam interpretes audacter tenent, filios relapsorum penitentium...

His et aliis non multo validioribus argumentis uicti, hanc sententiam tenuerunt Geminianus...

No esse inhabiles qui dixerint.

Oppositam sententiam, uidelicet, filios relapsorum inhabiles fieri et infames...

Filii relapsorum conuersi inhabiles sunt.

Sit prima: Tales relapsi quamuis penitentiam, non dicuntur Ecclesiae reincorporari...

Rationes ubi roboratur uerba uerba...

Sit secunda ratio: in dicto cap. statum. duo postulantur ad hoc, ut filiorum, qui reuertuntur ad Ecclesiam...

Et quamuis prior sententia mitior sit, haec tamen de iure

de iure uerior uidetur, atque est propterea ab ea recedendum.

Filii suspecti an sint inhabiles.

Quia filii suspectorum de haeresi hanc etiam penam inhabitationis luant, quaesitum est: et Zanchinus...

Post mortem tamen fautorum, receptorum, et similibus, non potest in eos agi...

In filiis uero eorum, qui parentes haereticos indicibus fidei deserunt...

Filii eorum qui damnantur ob contumaciam...

Patre damnato uelut contumace, quia noluit uenire ad respondendum de fide, an filii eius et nepotes infames efficiantur...

At in casu nostro uerius est etiam filios damnati ob contumaciam infames et inhabiles fieri...

Sententia eadem una lata quando nocet alteri.

Non obstat doctrina Bartoli in dicta l. cum filius familias. ff. de verb. oblig. nam is pro nobis stat...

Quamobrem cum reipub. magnopere interfit et haereticos et contumaces in causa fidei punire...

nichaeos. C. de haeret. fiet proculdubio ut sententia in patrem contumacem lata, in filios quoque operetur...

Ceterum hanc sententiam tunc ueram et obseruandam esse crediderim, cum is qui damnatur ut contumax...

Atque haec omnia in filios damnatorum canonum seueritas rectissime sanciuunt, ut parentes a tanto crimine committendo submouerentur...

Filii inhabiles quatenus restituendi.

Atque haec omnia in filios damnatorum canonum seueritas rectissime sanciuunt, ut parentes a tanto crimine committendo submouerentur...

Ad sacros tamen ordines non facile promoueri debent: quoniam maxima est haec dignitas, nec propterea filiis et nepotibus damnatorum leuiter concedenda...

QUESTIO CXVI.

An emancipatio filiorum a parentibus haereticis facta, sit valida et admittenda.

Entesima sextadecima quaestio est: Vtrum per Episcopum et Inquisitorem filiorum haereticorum, credentium, receptorum, defensorum, et fautorum eorum sit emancipatio admittenda...

Respondemus quod non ualet, ut patet in cap. Quicumque. S. illorum. de haeret. lib. 6. ubi sic dicitur: Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes, post emancipationem, huiusmodi etiam apparuerit ante ipsam a uia ueritatis ad haereticam superstitionis inuicem declinasse...

Relat. supra pag. 104.

Haec eadem uerba habentur in litteris apostolicis Alexandri III. Nouerit. in fi.

Relat. supra pag. 135.

V Naest a ferio : Hæretici quamprimum in- cidunt in hæresim, amittunt ius patriæ potesta- tis.

Hæretici om- ni dominio priuantur.

Omni dominio priuantur hæretici in penam pa- trati sceleris, naturali, quod habent in filios, de quo in cap. quicumque §. ult. de hæretic. lib. 6. & Eymericus hic. nam propter hæresim patris filii efficiuntur sui iuris.

Item priuantur dominio civili, quod habent in ser- uos ac etiam dominio politico quod habent in quosli- bet alios subditos, de quo in c. ult. extra de hæretic. & Eymericus p. s. i. l. o. p. q. u. e. s. t. 119.

Denique priuantur etiam eo domi- io, quod est iu- re gentium introductum, l. ex hoc iure ff. de iust. & in- re, quo amittunt verum suarum dominium, c. cum se- cundum leges, de hæret. lib. 6. de quo in præcedentibus dictum est.

Privati iure patriæ pote- statis magna pœna.

Priuari autem iure patriæ potestatis non est modi- ca pœna, ut facile cognoscet, qui paulo diligentius con- templabitur iura & privilegia, quæ ratione patriæ po- testatis parentibus tribuuntur, de quibus frequens ex- tat mentio in v. o. que iure, sed in primis in C. & in In- str. sub tit. de patriæ potestate.

Ergo amisso iure patriæ potestatis, parentes eam iurisdictionem quam habebant super filios, amittunt, filii vero veluti alieni & extranei à paterna fami- lia effecti, non perinde ac prius patribus obedire tenen- tur.

Tradunt hanc pœnam communiter interpretes in dicto cap. quicumque §. illorum, de hæret. lib. 6. Ioan- nes Roias singulari 67, incipien. Filii propter deli- ctam, Tabien. in sum. verbo, hæreticus num. 10. ver. nono sexta pœna, Syluester verbo, hæresis. i. nu. 14 et alii.

Potest autem dici hæc pœna in odium huius cri- minis singulariter introducta: quoniam regulari- ter non per quodcumque crimen amittitur ius pa- triæ potestatis, l. relegatorum, ff. de interditiis & re- legat.

Crimen hæ- resis patri- stitium libe- rat filium à patriæ pote- state.

Crimen vero hæresis paternum, etiam antequam per Ecclesiam fuerit declaratum, filium liberat à pa- triæ potestate, ut vere docet glo. in dicto c. quicumque. §. ult. verbo, deserunt, de hæret. lib. 6. nam a die com- missi criminis filii intelliguntur effecti sui iuris: quare emancipatio facta post crimen commissum nullus in- telligitur esse momenti.

Hæc vero contemplatio non est infrugifera, singu- lares enim parit effectus, inter quos ille est præcipuus de quo Alfonso Castus lib. secundo de iust. hæreti- corum punit. cap. 7. Pater namque effectus hæreti- cus non potest filio suo impuberi pupillariter substi- tuere, hoc est, pro eo facere testamentum: nam inter cætera quæ ad pupillarem substitutionem exigun- tur, vnum est patriæ potestas: nemo enim potest condere testamentum pro eo quem in potestate non ha- bet. l. 2. ff. de vulgari & pupill. §. 1. substituit, de pupill. substit.

Pater hæreti- cus non sub- stituit filio impuberi pu- pillariter.

Rursus, quia nemo potest alteri substituere nisi prius sibi faciat testamentum, dicta l. 2. §. 1. ff. de vulgari & pupilla, & §. liberis autem insinuat, de pu-

A pilla, substituit, manifestum est autem hæreticis in- te- stabilem esse, cum omnia eius bona a die commissi cri- minis sint confiscata. cap. cum secundum leges, de hæ- ret. lib. 6.

Postremo hoc admonebo, Eymericum hac quæ- sitione aperte sentire non modo hæreticos, sed etiam receptatores, fautores, & defensores eorum, ius pa- triæ potestatis amittere; cum tamen in dicto c. quicum- que §. ultimo, hæc pœna in solis hæreticis locum habe- re videatur.

Fautores, re- ceptatores & defensores, an amittant ius patriæ po- testatis.

Iam omnes præcitati de hac pœna priuationis pa- triæ potestatis differentes solum hæreticorum, non aliorum meminerunt: & plane magis mihi videtur secundum iura, ut soli hæretici & credentes a die commissi criminis ius patriæ potestatis amittant: non ita de fautoribus, & aliis similibus, quos non puta- rem ius patriæ potestatis amittere: nam iura lenius puniunt eos, qui lenius peccant.

Quod autem de emancipatione filiorum facta per hæreticos patres dictum est, idem prorsus dicendum est de manumissione seruorum facta per dominos hæ- reticos: illa enim prorsus nulla est & inualida, ut ve- ste docent Ioannes Ad. Geminianus, & Fræchus in dicto ca. 2. §. ult. de hæret. lib. 6. quamuis ob diuersam rationem id contingere dicant, ut amplius patebit in questione 119.

Manumissio seruorum facta per domi- nos hæreti- cos nulla est.

Q V A E S T I O CXVII.

An appellationis beneficium sit hæ- reticis, credentibus, &c. interdictum.

C Entesima decima septima quæstio est: Vtrum hæreticis, credentibus, receptato- ribus, defensoribus, & fautoribus eorum, sit appellationis & proclamationis bene- ficium interdictum, ita quod ab Episcopo, seu Inquisitore nequeant appellare?

Respondemus quod eis est appellationis bene- ficium interdictum, & quod nequeunt appel- lare, ut patet in cap. Vt inquisitionis, de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: Vniuersos sæculi Potestates, & infra: Vtque de hæresi à diuocano Episcopo, uel Inquisitore, seu Inquisitoribus condemnatos præ- fati potestates, domini temporales, siue rectores, uel eorum officiales, seu nuntii sibi relictos sta- tim recipiant indilate ani maduersione debita pu- niendos: non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorum nequitia filio- rum: cum tam secundum ordinationem præde- cessorum nostrorum, quam secundum legem im- perialem, appellationis & proclamationis bene- ficium expresse sit hæreticis & credentibus ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensori- bus interdictum.

Relat. supra pag. 110.

A Federico latam, quam habes in fine huius operis.

Incip. Nouerit, relat. su- pra pag. 135.

In litteris autem Apostolicis Alexandri iiii. præmisso de hæreticis, credentibus, receptato- ribus, defensoribus, & fautoribus eorum, dicitur sic: Item proclamationes & appellationes persona-

personarum huiusmodi minime audiantur.

Hic est diligentius attendendum, quod cum prædicti effectus sunt per sententiam declarati, ut pote quia sunt hæretici, credentes, &c. q. tunc non possunt à tali sententia diffinitiuè appellare, cum in crimine perseverent: ante sententiam autem si in aliquibus aggrauantur, seu indebite fatigantur, non est dubium, quin possint appella- re: nam nondum sunt habendi pro hæreticis. con- cordat Archidiaconus super eodem cap.

A hac 3. parte super questione 40.

Iam hæc quæstio tribus conclusionibus contine- tur, Prima est: Qui hæreticos, credentes, & ceteros hic enumeratos scienter sepeliverint, propriis mani- bus debent eos exhumare: quod fit in penam præ- sumptionis, & ut in eo puniantur, in quo deliquere- runt.

Altera est: Punire potest Inquisitor eos, qui sepe- liunt hæreticos, credentes, fautores, & ceteros hic contentos. puniet vero ipso velut suspectos de hæ- si, ex eo enim quod quis scienter hæreticos aut alios de quibus hic agitur, sepelit, videtur profiteri non debuisse priuari eos per Ecclesiæ sepultura ecclesiastica, aut pro hæreticis, & similibus esse orandum, sicut in præ- citata questione 40. diximus.

Tertia & vltima conclusio est: Inquisitor absolue- re potest sepelientes hæreticos à sententia excommuni- cationis, in quam propterea inciderunt, postquam ido- nee satis fecerint. Hæc euidenter probantur per tex- tum in cap. quicumque. §. 1. de hæret. lib. 6. quo vltimè auctor in hæc quæstione.

COMMENT. CLXVI.

D E materia huius quæstionis plenissime egit au- ctor supra in hac 3. parte nume. 121. titu. de appellatione, quæ sit ab Inquisitore, quo loco copiose addiimus quæ in hac causa ignorari non debent.

Totam vero hanc tractationem duabus assertioni- bus concludit hic Eymericus. Prima est: In causa hæ- resis à sententia diffinitiuè non appellatur.

Altera & postrema est: Ab interfectionibus siue in- terloquutorijs Inquisitorum sententiis appellare licet. Hæc omnia qualiter sint accipienda præcitato loco ex- plicuimus: eum videto.

B

Q V A E S T I O CXIX.

An subditis sint absoluti à debito fi- delitatis, quo dominis lapsis in hæresim deuincti erant.

Entesima decimanona quæstio est: Vtrum illi, qui fidelitatis ho- magij debito, uel aliquo pacto quacunq; firmitate uallato, ali- quibus sūt astricti, qui postmodū lapsi sūt in hæresim manifeste, ad huiusmodi teneantur, uel sint totaliter absoluti?

Respondemus, quod absoluti sunt, ut patet in c. Absolutos, de hæret. ubi dicitur sic: Absolutos se nouerint à debito fidelitatis domini, & totius obsequij, quicumque lapsis manifeste in hæresim aliquo pacto quacunq; firmitate uallato tenebā- tur astricti.

Relat. supra pag. 103.

COMMENT. CLXVIII.

E X hac quæstione vnum colligitur axioma, vide- licet, Omnes illos, qui aliquo obligationis genere aliquibus tenentur astricti, tunc liberantur penitus, cum illi quibus obligati erant, in hæresim inciderint manifeste.

Hoc etiam pertinet ad grauissimam hæreticorum pœnam: multum autem modis hoc axioma verum est. Primum, quia cum a die commissi criminis amittant dominium omnium bonorum, cap. cum secun- dum leges, de hæret. lib. 6. & obligationes ex quibus- uis contractibus nate, bona quadam & res sint. §. 1. insit. de rebus corpor. & incorpor. consequitur procu- dubio, hæreticos omnes etiam ius obligationum sibi- debitarum amittere.

Omnes qui hæreticis e- rant obliga- ti, ob hære- sim illorum liberantur, & quare.

Rursus, si hæretici aliquos haberent obligatos, V u 2 in

Q V A E S T I O CXVIII.

An scienter sepelientes in loco sa- cro corpora hæreticorum possit ab Inquisito- re puniri.

Entesima decima octaua quæstio est: Vtrum Inquisitor possit cogere eos, qui hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum præsum- pserunt scienter tradere ecclesiasticæ sepulturæ, quatenus publice propriis manibus eorum corpora habeant exhumare, & extra proicere, & ali- quos illos punire, & post absolute ab excommuni- cationis vinculo, quo ex hoc astricti merito tenebantur?

Relat. supra pag. 104. Excommuni- cationem in- currit scienter sepelien- tes hæreti- cos.

Respondemus quod sic ut patet in c. Quicum- que, in princip. de hæret. lib. 6. ubi sic dicitur: Quicumque hæreticos, credentes, receptatores, defensores, uel fautores eorum scienter præ- sumperint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ se nouerint subiaccere: Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus pu- blice extulerint, & proiciant huiusmodi corpo- ra damnatorum. Et locus ille perpetua careat se- pulchra.

Supra pag. 135.

Eadem verba habentur in litteris Apostolicis Alexandri iiii. Nouerit, §. item quicumque.

COMMENT. CLXVII.

D Eclaratio & intelligentia huius quæstionis to- ta petenda est ab his, quæ dicimus supra in

in eos agere possent. §. 1. inslit. de actio. cum actio sit eius prosequendi in iudicio, quod sibi debetur, hereticis autem omne legum auxilium & beneficium est denegatum, omnisq; actus legimus interdictus, l. Manichæos, C. de heret.

Depositarium non tenetur reddere depositum heretico, & alia ex pla.

Hæc pœna de amisso iure obligationum, multos parit effectus, nec pigebit aliquos referre, ut hic locus illustretur. Primum ergo is apud quem hereticus aliquid deposuit, non tenebitur post manifestam eius hæresim, rem depositam heretico restituere, sed fisco.

Rursus, nec catholica uxor viro heretico debitum reddere obligabitur, quia per hæresim viri ab hoc debito liberata est, idem dicas de conuerso: nam si uxor sit heretica, vir catholicus ab hoc debito liberabitur; non tamen possunt propterea cum aliis commisceri, quia vinculum matrimonij dissolutum non est.

His adde, quod custodes arcium seu castrorum, aut populorum, vel ciuitatum, domino heretico ea restituere non tenentur, neque eius nomine custodire.

Denique quicumque vasalli omni obligatione etiã iuramenti religione munita, qua dominis sui tenebantur obstricti, ipso iure liberantur.

Hæc omnia & si qua sunt his similia, apertissime concluduntur hæc EymERICI assertionem, quam euidenter probat textus in c. ult. de heret. quo videtur hic auctor, quæ prosequitur copiose more suo Alfonso CASTRUS, qui non nouit breuitatem, lib. 2. de iusta hæret. punitione c. 7. & SIMANCAS de catho. inslit. tit. 46. nu. 73.

Serui per hæresim dominorum liberantur ab eorum potestate. Serui autem transeant in fisco.

Serui etiã, liberti & famuli, cum dominus, ipso iure in hæresim incidit, ipso facto liberantur à seruitute & debito, quo tenebantur ascripti, ut notant communiter Doctores in dicto c. ult. de heret.

Sed de seruis quaesitum est, an domino in hæresim incidente liberti efficiantur & sui, an vero infiscum transeant cum reliquis bonis confiscatis, Et IOANNES AND. GEMINIANUS, FRANCHUS, & alij in cap. Quicumque, §. ult. de heret. lib. 6. & IOANNES DE ANANIA & MARIANUS SOCINUS in cap. ult. extra de heret. Seruos hereticorum sicut & alia bona in fisco transire sentiunt, dum scribunt manumissionem seruorum factam ab illis, qui in hæresim inciderunt post delictum commissum esse nullam, & penitus inuadant, non propterea quod serui efficiantur sui iuris, sicut fiunt filij hereticorum, quamprimum eorum parentes incidunt in hæresim, sed quia heretici non habent potestatem & dominium in illos, cum serui & alia bona censeantur à tempore debiti commissi confiscata fuisse.

Serui Christiani non confiscantur.

Ego in hac quaestione distinguendum esse putarem, nam aut serui Christiani sunt, aut adhuc remanent infideles. si Christiani sint, domino in hæresim incidente libertati restituntur, nec in fisco transiunt cum reliquis bonis. ita sancitum inuenio per instructionem quandam primam Hispalensem anno Domini MCCCCLXXXIII, c. 24. ubi ita scriptum est: Domini Rex & Regina, humanitate & clementia uentes, voluerunt seruos quorumcuq; hereticorum libertate donari, si in eorum pote-

A state existentes Christiani fuissent, hætenus ibi, in eandem sententiam consentire videtur SIMANCAS de catho. inslit. tit. 6. 1. de seruis, nu. 8. & Alfonso CASTRUS lib. 2. de iusta hæret. punitione c. 7. per textum in l. Manichæos, C. de heret. ibi: Seruos insuper extra noxam esse uolunt, si dominum sacrilegum euitantes ad Ecclesiam catholicam seruitio fideliori transferint, hæc ibi.

Quod si serui non fuerint Christianam fidem professi, cum dominus eorum in hæresim labitur, tunc cum reliquis bonis in fisco transiunt; & in hoc sensu loquutos fuisse crederem IOANNEM AND. GEMINIANUM, & alios, quos paulo antea citauimus. Serui enim in patrimonio, in rebus, seu bonis dominorum esse, explorati iuris est, l. rem in bonis, ff. de acquir. rerum domi. l. ult. §. ult. C. de verbor. signif. & probat late ANDREAS TIRAQUELLUS in l. si unquam, C. de reuocam. donat. in illis uerbis: Donatione largitus. q. 17. nu. 323. & 324.

Si domini heretici respiciant & ad gremium Ecclesie recipiantur, & bona sua illis de misericordia condonantur, iuxta c. uergentis, extra, de heret. seruum tamen Christianorum dominium (qui paulo antea ob delictum dominorum effecti fuerant sui iuris) non recuperant, quia libertas quocunq; modo data, reuocanda non est, l. 1. & 2. C. si aduersus libert. quod etiam fauore fidei; ut maius suscipiat incrementum, seruari oportet.

An autem similiter serui catechumeni, qui nondum erant baptizati cum domini eorum in hæresim laberentur, libertati restitui debeant, uel contra in fisco transire, & in seruitute remanere, non incepte queritur? & mihi iustissimum uidetur, ut fauore religionis, & ut catholica fides egregium suscipiat incrementum, libertati restituantur, & sui iuris efficiantur, præsertim cum catechumeni in deuotione & fidei Ecclesie persistentes membra Christi sint effecti, cap. ueniens, extra de presbytero non bapti. & propterea iustum est ut gaudeant privilegij Christianorum, cum ecclesiasticis constitutionibus subiciantur, ut late probat ANDREAS AB EXEA, in c. 1. de constit. nu. 268. & multis seq. uers. quid autem in Catechumenis.

Si quis rursus à me querat, an serui infideles, qui dominum hereticum reuelauerint, in fisco transire debeant, an uero contra libertatem donari; respondebo, si studio uere laudis id fecerint, premio & honore dignos esse, l. quisquis, §. ult. C. ad legem Iuliam maiest. ac libertati quidem quandoque restitui posse, sine qua non contingit plenus honor; quæ libertas tunc potissimum esset talibus danda, cum spes haberetur, quod ad fidem forent facilius conuertendi. & pro hac sententia uidetur non obscure facere textus in dicta l. Manichæos, C. de heret. in illis uerbis, quæ paulo antea retulimus. Sed de his iam satis.

Postremo illud præter cætera est obseruandum quod Romanus Pontifex tradit in dicto cap. ult. de heret. uidelicet hæc fidelitatis obsequia, & obligationum debita tunc dominis hereticantibus negari, cum manifeste lapsi sunt in hæresim, quasi secus sit iudicandum, si occultum sit eorum delictum, & sane non

Serui non Christiani confiscantur.

Domini conuersi non recuperant seruos Christianos.

Serui catechumeni an confiscentur.

Serui infideles dominum hereticum denuntiantes, an confiscentur.

An occultus hereticus amittat fidelitatis debita, & alias obligationes.

ne non obscure in dicto cap. ult. ita uidetur sentire Hostiensis Philippus tamen, ut refert IOANNES AND. idem esse dicit, quamuis occultum sit crimen, dummodo probari possit. quod dictum IOANNES AND. ibidem uerum esse interpretatur, si ad probationes sit processum, quia tunc probatio facit delictum esse manifestum, cap. cum olim, extra de verbor. signif. Panormitanus eodem loco ait, à die quidem commissi delicti, dissoluta esse hæc omnia obligationum debita: hæc autem absolutionem à debito, uel bonorum publicationem, aut confiscationem allegari non posse, nisi manifesta causa probetur, quod ego intelligo per sententiam, Syluester in summa uerbo, hæresis, l. q. 8. uers. 11. decima, quod eorum uasalli dicit, non esse necessariam sententiam, sed sufficere manifestatione facti; immo profecto nec ipsam probationem in actu esse necessariam, sed sufficere possibilitatem certam prodandi.

Equidem hoc uerissimum est, hæc omnia obsequia & obligationum debita cessare, quam primum commissum est hæresis crimen quamuis sit occultum. Et ratio est, quia cum bona hereticorum ipso iure sint confiscata à die commissi criminis, cum secundum leges, de heret. lib. 6. ubi id notant glossa & doctores, eo ipso quod quis incidit in hæresim, & perdit omnia bona, & per consequens omnes obligationes & iura quæ sibi debebantur, dissoluantur, cum appellatione bonorum obligationes, actiones, & iura continentur, l. bonorum ff. de verbor. signif. & not. in c. relatum, extra de testamen. quod ipsum apertissime etiam indicat uerbum illud, absolutos, positum in dicto c. ult. de heret. quod significat sententiam à iure latam, nõ autem à iudice ferendam.

Obligaciones vero huiusmodi fidelitates, & debita per hæresim semel amissa non recuperant heretici, quamuis reconciliantur, & recipiantur ad Ecclesie gremium, ut refert Hostiensis, Panormitanus & alij adnotarunt in dicto c. ult. de heret. quia obligatio extincta non reuiuiscit, c. quæris, de consecrat. dist. 4. cap. quam periculosum, 7. q. 1. cum similibus. Recuperabunt autem tunc cum illis reuerentibus condonata & quasi restituta fuerint ab eo, qui potestatem habet.

Obligaciones amissas non recuperat hereticus etiam si conuertatur.

Q V A E S T I O C X X .

An hæreses receptorum, defensorum, &c. hereticorum, cogi possint ad exequendam penitentiam receptoribus impositam.

S V M M A R I V M

- 1 Crimen suspicionem de hæresi inducens per mortem extinguitur.
2 Hæreses cogendi non sunt ad persiciendam penitentiam personalem iniunctam suspecto, sed non peractam.

- 3 Sed possunt cogi ad penitentiam uicenti iniunctam de bonis ipsius exequendam.
4 Confiscatio bonorum heretici fieri potest post eius mortem.

Entesima uicesima quaestio est: Vtrum Inquisitor possit cogere receptorum, defensorum, & fautorum hereticorum heredes, post prædictorum mortem, qui se sub obligatione bonorum suorum eidem Inquisitori astrinxerant; ad penitentiam ab eis recipiendam & complementam, quatenus illam ipsi hæreses penitentiam exequantur?

1 Respondemus, q talibus antequam moriantur, uel est per Inquisitores penitentia iniuncta, uel non. Si non, non est hæredibus iniungenda; quia crimen est morte extinctum.
2 Si autem est iniuncta, sed non peracta, & est penitentia concernens personam, ut pote orationes, ieiunia, uel peregrinationes, non sunt hæreses cogendi ad penitentiam supradictam.

3 Si autem penitentia non est personalis, sed aliàs proficiens ad salutem, in bonis temporalibus exequenda; ut pote, hospitale construere, uel similia: tunc ad talem exequendam hæreses per Inquisitores merito sunt cogendi. hæc patent in c. Accusatus, §. si uero, de heret. lib. 6. ubi sic dicitur: Si uero pro iis, quæ in heresi receptando, uel defendendo hereticos, seu eis fauendo, non tamè existens hereticus, quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum Inquisitoribus se astrinxit ad recipiendam ab eis penitentiam, & complementam: & ea licet iniuncta, non tamen peracta decessit, si per huiusmodi penitentiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis eius temporalibus exequendum, uel complementum ipsius, per Inquisitores cogi debent hæreses, uel alij, ad quos cum suo onere bona huiusmodi deuenerunt. Porro si propter huiusmodi hereticorum receptionem, defensionem, seu fauorem, quis ad faciendam penitentiam, quam Inquisitoribus ipsi iniungere uellent, bona sua obligauerit eidem: & antequam ei penitentia iniungeretur, decesserit: eius hæredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.

Relat. supra pag. 105.

C

D

E

Confiscatio bonorum heretici post eius mortem fieri potest.

Relat. supra pag. 133.

COMMENT. CLXIX.

Multa assertiones colliguntur, quas uideas in sumario quaestionis & quantum ad primam attinet, quod uidelicet, hereticorum fautoribus, &

Hæredibus inspectorum morientium nihil iniungendum.

bus, & similibus morientibus ante iniunctam penitentiam, nihil sit iniungendum aut sibi aut suis hæredibus, quia crimen morte extinctum est. videnda sunt que tradidimus supra in hac 3. parte, super quaestione. 43. §. alterum caput. & seq. nam cum suspiciones quantumvis vehementes in hoc crimine morte delinquentium suspectorum extinguantur, non debent condemnari post mortem ad ullas penas, etiam pecuniarias.

Quod si lite pendente suspecti illi mortui sint, adhuc non debet imponi eorum hæredibus pena pecuniaria ob solam suspensionem: quod satis colligitur ex textu in cap. accusatus. §. si vero. facit textus in l. vlt. c. ad legem Iuliam maiest. tradunt Gemianus & Franchus in dicto cap. accusatus. §. porro. de hæretic. lib. 6. & Ancharanus in cap. filii, notab. 2. de hæret. lib. 9. & Simancas de catho. instit. titu. 18. num. 13.

Penitentia iniuncta per longam cum bona exitu guntur.

De secunda assertionem, quam ponit Eymericus nu. 1. ibi: si autem est iniuncta, nulla est dubitatio: nam si penitentia iniuncta à sola persona, cui imposita fuit absoluti poterat, ea moriente, penitentia cessat, eandem hanc conclusionem tradunt Zanchinus tract. de hæretic. cap. 28. & Repertorium Inquisit. verbo, filii. §. nunc subsequenter tales ergo penitentia non transeunt ad filios vel hæredes defunctorum: in eis enim imponendis non solum habita est ratio salutis animæ, sed etiam afflictionis corporis: & propterea cum personam sequantur, cum persona quoque extinguuntur, & finiuntur.

Penitentia in bonis excquenda hæredibus defuncti imponitur.

Tertiam assertionem, videlicet, quod cum penitentia non est personalis, sed in bonis excquenda; tunc ad eam implendam compelli possunt hæredes defuncti, pulchre explicat idem Zanchinus tract. de hæretic. cap. 28. num. 6. & Repertorium Inquisit. verbo, filii. §. nunc subsequenter. & verbo, obligatio. §. quid si quis idem canit luculenter Concilium Siterren. cap. 10. in hac verba: Et idem faciatis de illis, qui decesserunt accepta penitentia, nec impleta si esse in mora cœperint: uel pro illa cœplenda obligauerint, ut supra tetigimus, bona sua, hæc ibi.

Bona obligata ad quemlibet successorum trahuntur cum illo onere.

Hoc amplius obseruandum est, quod cum alicui suspecta de hæresi iniuncta sunt hæc opera pietatis in bonis adimplenda, ut fabricare Ecclesiam vel hospitale, restituere vsuras & similia; isque bona sua pro hac penitentia adimplenda obligauit, post mortem eius ad quemcumque successorem etiam particularem, ea bona deuoluantur, ad eum semper peruenient cum illo onere. ita colligitur ex dicto cap. accusatus. §. si vero. facit glos. in l. rescriptum. ff. de pactis. & in l. auferitur. §. hinc. ff. de iure hinc. & vtrobique Bartolus, traditque Repertorium Inquisit. præfatis locis, quod est in hac causa non leuiter aduertendum.

Quæ ad postremam assertionem spectant de procedendo contra hæreticos etiam post mortem in hoc crimine, quoad effectum scandi bona, copiose tradidimus supra in hac 3. parte, super dicta quaestione. 43.

An filij vel hæredes illorum, qui morti proximi consolari ab hæreticis petierunt, sint admittendi ad eorum excusationem.

Entesima vicem prima quaestio est: Vtrum Inquisitor filios & hæredes illorum, qui dum in ægitudine lecto decumbentibus, petierunt ab hæreticis per eorum manus impositionem consolari, & sic fuerunt mortui, possit admittere ab probandum, quod ipsi defuncti tunc non erant sani capitis, vel quod amiserant iam loquelam?

Respondemus quod non, si dum uiuebant fuerant de hæresi diffamati, vel suspecti habiti; aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existentes, petierunt ab hæreticis consolari: alias potest eos admittere: non tamen per uxores, filios, & familiares illorum, ut patet in c. filii, de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic:

Filii uel hæredes illorum, qui dum in ægitudine lecto decumbentibus, petierunt hæreticos consolatos, ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent, secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicque uiam fuerint uniuersæ carnis ingressi: ad probandum quod ipsi defuncti consolationem illam, immo uerius desolationem, non sanæ mentis effecti susceperint, uel post perditam iam loquelam (cum tamen moris sit, ut dicitur apud eos, quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent: si dum uiuebant, diffamati erant de hæresi uel suspecti: aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existentes, huiusmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterunt prædicti filii uel hæredes ab probandum præmissa. Non tamē per uxores, filios, familiares, uel de suis aliquos: sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

Relat. supra pag. 104.

Filii quando admitti debeant, uel non ad excusandos defunctos, &c.

COMMENT. CLXX.

Ex hac quaestione duæ potissimum conclusiones colliguntur.

Prima est: Hæredes illorum, qui cum moriuntur hæreticalia dicunt uel faciunt, quale est petere consolationem hæreticorum, admitti debent ad excusandos defunctos in hoc tribunali, dummodo defuncti dum uiuerent, non essent de hæresi diffamati uel suspecti, aut dum essent sanæ mentis, non petierunt hæreticorum consolationem. Nam si in uita diffamatio aut suspicio de hæresi præcessisset, aut cum sanæ mentis essent, hæreticorum consolationem petiissent; tunc nullo modo admittende sunt hæredum excusationes, sed defuncti uelut hæretici poterunt condemnari.

Quaestio summa.

condemnari ex hac presumptione iuris & de iure, contra quam hoc casu non admittitur probatio in contrarium.

Alteræ & postrema conclusio est, prioris ueluti declaratiua, nempe: Cum hæredes defunctorum in hoc tribunali admittuntur ad excusandos defunctos, non possunt eos excusare per testes domesticos, ueluti per uxores, filios, uel alios familiares; sed adhibere oportet alios testes omni exceptione maiores.

Hæc summa est huius quaestionis, quæ continet materiam frequentem, uilem & cognitiu necessariam, de qua agit etiam auctor supra in hac tertia parte, que estio. 43.

Ex titulis uero harum quaestionum intelliges Eymericum diuerso consilio de materia procedendi contra defunctos disseruisse, quamuis multis locis ueratur eodem rescripto desumpto ex cap. filii, de hæretic. lib. sexto.

Quid sit petere consolationem ab hæreticis.

Et priusquam ad propositam materiam agrediar, operæ pretium erit adnotare quid sit hoc, quod dicitur in hoc textu de petenda consolatione hæreticorum. hæc nunquam potui intelligere donec in codice illo biblicothecæ Vaticanæ inueni summam quandam F. Raimerii ex Ordine Prædicatorum de Catharis, & Leonistis, seu Vasperibus de Lugduno, in qua plene agitur de sacramentis Catharorum, inter quæ unum erat consolamentum, seu manus impositio, seu spiritalis baptisimus, in quo conferendo quis ritus esset solitus obseruari, abunde docui supra parte 2. super quaestione. 13. §. manus impositio. ex quo intelliges hunc locum alioquin difficilem propter ignoratum nostrum hoc seculo ritum antiquitatis, quem hæretici eius temporis obseruabant.

Prima conclusio in presumptione iuris & de iure fundata est, quæ non admittit directionem probationem in contrarium. suspecti ergo uel diffamati de hæresi, qui tempore mortis petunt consolationem ab hæreticis secundum eorum ritum & consuetudinem, si constat eos tunc sanæ mentis fuisse, tamquam consuetudini hæretici præsumuntur & condemnantur à iure.

Iam dispositio huius textus, quo utitur hic Eymericus, que locum habebat olim in Catharis & alijs hæreticis, de quibus dixi supra parte secunda super quaestione. 13. locum hodie sibi uendicabit in hæreticis nostri sæculi, & alijs cuiuslibet ætatis uel temporis: nam uerbi gratia, diffamatus uel suspectus de hæresi Lutheranorum, Calvinistarum, aut similibus, uel ex eis factis conuersus, si tempore mortis sanæ mentis existens iuxta ritum eius sectæ de qua erat diffamatus uel suspectus, uel ex qua fuit conuersus, consolationem, aut sacramenta, aut alios ritus & cæremonias eius sectæ proprias peteret, presumptione iuris & de iure per hunc textum haberetur pro hæretico.

Quod eadem omnino ratione loci habere existimo in conuersis ex Iudeis, Mahometanis, uel alijs infidelibus, qui tempore mortis cum sanæ mentis essent iuxta ritum parentum suorum & antiquæ perfidie de cedere, ac sepeliri uoluerunt.

Sed quomodo huiusmodi homines defendi possint,

uideamus. Duplex modus excusandi tales hic proponitur, primus est, bona uita antea facta: nam si quis nititur probare defunctum non decessisse hæreticum, nec illa hæreticalia quæ dixit, aut fecit dixisse aut fecisse animo deliberato, sed uerbi gratia per doloris acrimoniam, aut aliter, is probabit eum defunctum dum uiueret, non fuisse de hæresi suspectum nec diffamatum, immo laudabiliter uixisse, & sacramenta Ecclesiæ more Christianorum debito tempore recepisse, & cætera peregrisse, quæ à ueris & catholicis Christianis fieri solent. quod probandi genus contrarium suspensionem aut omnino excludit, iuxta doctrinam Baldi in l. 1. c. locati. num. 7. uersic. & in simili, aut saltem valde elidit & minuit; quod apertissime deducitur a contrario sensu ex textu in dicto cap. filii, de hæret. lib. 6. ibi: Si dum uiuebant, diffamati erant de hæresi, aut suspecti, Ergo si tales non erant, censendi uidentur a delicto immunes, nec iudicandi sunt hæretici.

Nec mirum hoc uideri debet, quoniam bona fama antea facta uita multa bona operatur, de quibus Baldus in l. 1. c. locati. Sed inter cætera hoc unum quod ad presens institutum spectat, uidelicet, per bonam famam in genere, tolli indicia in specie contra aliquem orta, quod aliquos dixisse testatur Franciscus Casonus tract. 1. de indicis. c. 2. nu. 10.

Secundus modus excusandi defunctos proponitur, si ostendatur eos non fuisse sanæ mentis, cum petiuerunt hæreticorum consolationem, aut alia dixerunt, uel fieri postularunt secundum ritum & consuetudinem antiquæ perfidie. & in hoc articulo tota difficultas posita est in declarando & intelligendo, an delictum præsumatur esse factum tempore furoris, uel tempore sanæ mentis: nam si tempore furoris factum fuisse præsumatur, nec ad culpam nec ad penam imputandum erit: secus autem iudicabitur si tempore sanæ mentis commissum fuisse concludatur.

In hoc ergo dubio sit hæc prima conclusio: Si illi qui ad excusandum huiusmodi defunctum, qui præsumitur hæreticum fuisse, probent ipsam aliquando fuisse furiosum, in furore præsumitur durare, & tempore furoris commississe delictum, & accusator siue fiscalis, uel iudex si procedit ex officio, debet probare delictum esse factum tempore sanæ mentis. ita probat textus singularis in cap. indicas. 3. quaestio. 9. & ibi glossa communiter recepta in uerbo, ostendit. & glossa in cap. vlt. de successione ab intestato. in uerbo, compotem. ubi etiam per Doctores. nec deest ratio ad eandem conclusionem probandam, quoniam furor est qualitas & morbus, qui postquam est radicatus præsumitur durabilis, ut perit medicifitentur, & probat textus in l. humanitatis. c. de impuber. & alijs subtit. & in l. 1. ff. de curatore furio. & docet nominatim Zabarella in cap. cum inter canonicas. de electio. in §. oppositione. & confirmatur ex communi & recepta doctrina Bartoli in l. non solum. §. sed ut probari, ff. de operis nouum. dicentis quod quando actus, uel delictum potest fieri tempore licito & illicito, ille qui agit uel accusat tenetur probare esse factum tempore illicito, & punibili.

Sit secunda conclusio: Si hic defunctus, qui dicitur tempore mortis deliquisse hæreticando, ante delictum non fuit furiosus, nec illi qui admittuntur ad eum defendendum & excusandum id probant; sed tantum dicunt & proponunt tempore delicti commissi fuisse furiosum, reuera huiusmodi defensores id probare debent, alias autem delictum censetur commissum tempore sane mentis; quia semper quis presumitur esse talis, qualis naturaliter esse debet. argumen. textus in l. nec codicillos. C. de codicillis, ubi id notant Baldus, Paulus de Castro & alii, & nominatim proficitur Angelus tract. de maleficiis, in verbo, scienter & dolose, pers. quid in furioso. Imola & Ancharanus in Clemen. 1. de homicid. Salycetus in l. furiosum. C. qui testamen. facere possunt num. 2. & alii plerique quos gratia breuitatis omitto.

Hac qua diximus de excusando per alios uel non excusando defuncto, qui dicitur tempore mortis hæreticari, intelligenda quoque censemus cum is non moritur, sed conualescit & uiuit: nam si aliquando fuit furiosus in furore presumetur deliquisse, & non punietur: si uero non fuit furiosus, nisi probauerit se fuisse mente alienatum cum illa hæreticalia dixit, uel fieri petiuit, legitime punietur.

Admonebo tamen grauissimas quasdam esse ægritudines & morbos, quibus facile solent homines mente amoueri, & iudicio priuari, quamuis antea sapientes fuerint, quod in hac causa diligenter est considerandum, & si opus fuerit iudicium medicorum peritorum adhibendum, cum agatur de maximo præiudicio.

Ætas etiam consideranda est, ob quam ingravescentem sæpe absque morbo delirare solent homines, & aliena loqui, item spectanda sunt multa alia circa stantia, ex quibus intelligatur, an hæreticalia dicantur, uel fiant, aut dici & fieri presumantur potius uel morbi, aut alterius affectionis, quam mētis, siue intellectus errore.

Sed dubium est, an credatur notario in testamento attestanti testatorem fuisse sane mentis, & uera sententia & communis est, non credi. Alexander consil. 141. incipien. Ponderatis, matureque perspectis, lib. 1. late Iason in l. Senium. C. qui testamen. facere poss. Baldus, Angelus, & Cummanus, in l. 2. ff. de testamen. & alii, quos prudens omitto.

Illud etiam in hac disputatione docendum erat, quod merito prima nostra conclusio uideatur postulare, ex quibus scilicet actibus possit furor probari, ut tandem deducatur, cum qui accusatur, furoris tempore deliquisse, ne puniatur; sed cum breuiter expediri res longa non possit, lectorem remittimus potissimum ad Franciscum Herculanum, qui in tract. de probanda negatiua, hæc demonstrat, nu. 157. vers. Secundus modus est.

Circa secundam uero EymERICI conclusionem nulla occurrit difficultas, qua non sit plene à nobis declarata supra in hac 3. parte super quaestione 70. cetera dicta sunt super quaest. 43.

A D E E X C O M M U N I C A T I O N E I N C A U S A F I D E I, & A B S O L U T I O N E E O R U M.

Q U A E S T I O C X X I I.

An hæretici, & eorum fautores sint excommunicati, & ab Inquisitoribus possint absolui.

S Y M M A R I V M.

- 1 Hæretici sunt ipso iure excommunicati.
- 2 Credentes quoque receptatores & fautores eorum.
- 3 Absolui autem ab Inquisitore possunt ab excommunicatione.

Centesima uicesima secunda quaestio est: Vtrum hæretici credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipso iure sint excommunicati; & si respiciat, possint absolui per Inquisitores?

1 Respondemus ad utrumque quod sic. De hæreticis patet quod sic, in c. Sicut ait. & in c. Ad abolendam. in principio. & in c. Excommunicamus. in principio. & posterum, & breuius in c. Excommunicamus, 2. de hæret. ubi dicitur sic: Excommunicamus & anathematizamus uniuersos hæreticos, Catharos, Patharenos, & infra: & alios, quibuscūq; nominibus censeantur, & cetera.

2 De credentibus autem & ceteris supradictis, habetur in c. Excommunicamus, 1. §. credentes. ubi dicitur: Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicatione ni decernimus subiacere, & cetera.

3 Quod autem possint absolui per Inquisitorem, si respiciant, habetur in c. Ut officium: in principio. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Ut officium, & infra: Contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum; necnon contra infamatos de hæresi, uel suspectos iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis. Si uero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad Ecclesiam: unitatem; ei iuxta formam Ecclesiae absolutionis beneficium impendatis.

C O M M E N T. C L X X.

Dva sunt assertiones, Prima est. Hæretici, fautores & similes excommunicati sunt.

Alter a est: Eos posse per Inquisitores absolui. vtraque facili est, & aperta.

Ac quantum ad primam spectat, non est putandum ab his primis Pontificibus, quorum sunt hæc rescripta,

Inter penas hæreticorum excommunicatio est omnium antiquissima.

scriptis, quibus dicitur hic EymERICUS, hæreticos, & eorum fautores anathematice percussos; nam inter penas hæreticorum, excommunicatio omnium est antiquissima, uel a Christo iam instituta Matth. c. 18. ubi: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethniscus & publicanus.

Et B. Paulus ter legitur excommunicasse, ut patet ex sacris eius epistolis. 1. ad Corin. cap. 5. & 1. ad Timoth. cap. 1. & ad Titum c. 3.

Adde Martinum Perez ab Ayala Archiepiscopum quondam Valentinum lib. 1. de ecclesiasticis traditionibus, par. 3. art. 6.

Secunda conclusio prærogatiuum præstat Inquisitoribus, de qua diximus supra in hac 3. par. super quaest. 2. adde Repertorium Inquisitorum & Locatum in opere iudiciali uerbo, excommunicatio Syluestrum in summa, uerbo, hæresis, 1. q. 8. & Simancam de catho. institutio, tit. 23.

Q U A E S T I O C X X I I I.

Quam penam incurrant fautores hæreticorum, si animo pertinaci persistierint in excommunicatione per annum.

S Y M M A R I V M.

- 1 Impedientes officium sanctæ Inquisitionis, si stent per annum in excommunicatione, quam propter hoc incurrerunt, condemnandi sunt ut hæretici.
- 2 Fautores meri, si non publicentur excommunicati, non incurrunt alias penas.
- 3 Si uero publicati fuerint, nec intra annum satisfecerint, multis penis sunt obnoxii.
- 4 Quas penas incurrant etiam si non durent in excommunicatione per annum.

Centesima uicesima tertia quaestio est: Quam penam incurrant receptatores, defensores, ac fautores hæreticorum, qui sunt excommunicati ipso iure, si stant in excommunicatione per annum animo pertinaci?

1 Respondemus, quod si prædicti eorum receptatione, defensione, & fautoria impederint fidei processum, iudicium, aut sententiam Episcopi, seu Inquisitoris directe uel indirecte, uel ad hoc præstiterint auxilium, consilium, uel fauorem, excommunicationis uinculo sunt percussii; quod si in ea steterint per annum animo pertinaci, extunc sunt ut hæretici condemnandi, ut patet in c. Ut inquisitionis. §. prohibemus, ubi dicitur sic:

Prohibemus quoque districtius Potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis; ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, uel iudicent, siue captos pro eodem

crimine, absque dictorum Episcoporum, siue Inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, uel mandato a carcere liberent; aut executionem sibi pro huiusmodi crimine a diocesano uel Inquisitoribus, seu Inquisitore, iniunctam, promp- te (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: uel aliàs diocesanorum aut Inquisitorum iudicium, sententiam, seu processum, directe uel indirecte impedire presumant. Si quis uero de prædictis Potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, uel eorum officialibus, seu Balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sepelatis diocesano Episcopo, uel Inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumpserit, uel ipsum aliquatenus impedire; necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, uel fauorem, excommunicationis se nouerit uerone percussus: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc uelut hæreticus condemnetur.

2 Si autem prædicti eorum receptatione, defensione, & fautoria, aliàs non impediuerint Episcopi uel Inquisitoris iudicium, sententiam, uel processum; licet ipso iure sint excommunicati, nisi tamen excommunicati notentur & publicentur, non uidentur alias penas incurrere, ex eo quod stant in excommunicatione per annum: Sed si publicantur excommunicati, & stent per annum, incurrunt penas multas, de quibus habetur in c. Excommunicamus, §. credentes, de hæret. ubi dicitur sic:

3 Receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicatione decernimus subiacere: firmiter statuentes, ut postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit, intra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur; Si etiam instabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocumque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem; nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si uero aduocatus fuerit, eius patrocinium nullatenus admittatur; si tabellio, instrumenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur; & in similibus idem præcipimus obseruari. Si uero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo maior est culpa, grauior exercatur uindicta. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euiusmodi contempserint: excommunicatione sententia usque ad satisfactionem idoneam percussantur. Sane clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepultura; nec elemosynas aut oblationes eorum percipiant; alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ specialis.

Supra pag. 102.

Infamiam, & alias penas tales incurrauit.

Que

4 Quae autem sunt poenae praedictorum, etiam si non persistant in excommunicatione per annum animo pertinaci, dictum est supra hac par. 3. q. 113. 114. 117. 116. 117. & 118.

COMMENT. CLXXII.

DE materia huius quaestiones egit plene idem Eymericus supra par. 2. q. 47. vbi dixi. nec propterea sunt aliqua inutiliter repetenda.

Qui non impedire sacrum officium, quod uis sint fautores, an elapso anno alias poenas praeter excommunicationem incurrant.

In hac quaestione illa solum occurrit difficultas, quae oritur ex verbis Eimerici hic num. 2. dum sentit, fautores & ceteros huiusmodi, si non impediant officium Inquisitionis, etiam elapso anno non incurere alias poenas praeter excommunicationem, nisi excommunicati publicentur: nam contrarium videtur dicere auctor apertissime parte 2. q. 47. num. 3. dum ait: Omnes isti excommunicati in causa fidei, si per annum steterint in illa excommunicatione animo pertinaci, non ut suspecti de haeresi tantum, sed ut haeretici sunt condemnandi. haec ille.

Haec cum intueret paulo diligentius, animaduerti non cavere probabilitate Eimerici sententiam hoc loco. idem sentire videtur Repertorium Inquisitorum verbo, excommunicare. §. item fautores. & ratio esse potest: nam primi qui non modo fauent haereticis, sed etiam officium impediunt, graviores contrahunt haereticis suspicionem, quae elapso anno transiit in violentam & iure probatam, ex qua possunt ut haeretici condemnari. Qui vero eisdem haereticis fauent, non tamen impediunt Inquisitionis officium, non ita graviter peccant, ideoque nisi nominatim publicentur excommunicati, elapso anno non videntur ut haeretici condemnandi; haec sententia benigna est, de qua quid sentiam in tanta breuitate non possum facile dicere, dicam alia cetera huc spectantia tradita sunt supra in 2. par. super ultimis quaestionibus.

QV AESTIO CXXIII.

Quam poenam incurrant excommunicati in causa fidei sic durantes per annum.

S Y M M A R I U M.

- 1 Excommunicati propter contumaciam in causa fidei, &c. post annum ut haeretici condemnantur.
2 Id ipsum faciendum est de excommunicatis causa impedimenti dati sacro officio.
3 Et de excommunicatis ob omisam purgationem, & cat.
4 Fautores autem haereticorum alias poenas incurrunr.

Centesima vicesima quarta quaestio est: Quam poenam incurrunr excommunicati in causa fidei, si steterint in excommunicatione animo pertinaci?

Respondemus, quod tales excommunicati, sunt in multiplici genere: Nam quidam sunt excommunicati in causa fidei propter contumaciam, quia citati de fide responderi renuerunt contumaciter comparere, & tanquam contumaces excommunicantur: Isti si stant in excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc sunt ut haeretici condemnandi: ut patet cap. Cum contumacia. de haeret. lib. 6. vbi dicitur sic: Cum contumacia (in causa praesertim fidei) suspicioni praesumptionem adiciat uehementem, si suspectus de haeresi uocatus a uobis, ut de fide respondeat, excommunicationis uinculo (pro eo, quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per uos fuerit innodatus, quam si per annum animo sustineat pertinaci, extunc uelut haereticus condemnentur.

Quidam sunt taliter excommunicati, quod iudicium, sententiam, seu processum Episcopi, vel Inquisitoris impediunt: vel ad hoc faciendum consilium, auxilium, uel fauorem dederunt. Isti si stent in excommunicatione per annum animo pertinaci, sunt uelut haeretici condemnandi, ut patet in cap. Ut Inquisitionis. §. prohibemus, de haeret. lib. 6. vbi dicitur sic:

Prohibemus quoque districtius Potestatibus dominis temporalibus, & rectoribus eorum demque officialibus supra dictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, uel iudicent, siue captos pro eodem crimine, absque dictorum Episcoporum, siue Inquisitorum, aut saltem alterius eorumdem licentia uel mandato a carcere liberent, aut executionem sibi pro huiusmodi crimine a diocesano uel Inquisitoribus, seu Inquisitore, iniunctam, prompte (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: uel alias diocesanorum aut Inquisitorum iudicium, sententiam seu processum, directe, uel indirecte impedire praesument.

Si quis uero de praedictis Potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, uel eorum officialibus, seu Balliuis, contra praedicta fecerit, aut praefato fidei negotio saepesatis diocesano Episcopo, uel Inquisitoribus incumbenti, se opponere forte praesumpserit, uel ipsum aliquatenus impedire, necnon & qui scienter in praedictis dederit auxilium, consilium, uel fauorem, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc uelut haereticus condemnentur.

Quidam autem sunt taliter excommunicati, quia suspecti de haeresi habiti noluerunt se purgare. Isti si stent in excommunicatione per annum, sunt ut haeretici condemnandi, ut habetur in cap. excommunicamus 1. §. qui autem. extra de haeretico. vbi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles: nisi iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personae, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriuntur, & usque ad satisfactionem condignam, ab omnibus exirentur: ita quod si per annum in excommunicatione

Relat. supra pag. 105.

Excommunicati propter impedimentum datum sacro officio

Pag. 110.

Excommunicati propter fauorem datum haereticis.

Relat. supra pag. 107.

Relat. supra pag. 101.

Anno elapso de crimine au diuntur excommunicati.

nicatione persistenter, extunc uelut haeretici condemnentur.

Quidam sunt taliter excommunicati, quia sunt receptatores, defensores, & fautores haereticorum, & publicatur excommunicati. Isti si stant per annum, penis plurimis feriuntur, ut patet in cap. Excommunicamus. §. credentes, de haeret. de his dictum est supra quaestione proxima.

COMMENT. CLXXIII.

Res potissimum conclusiones ponit de excommunicatis persistenibus in excommunicatione, ut patet in sumario quaestiones, circa quas nihil notatum dignum occurrit, quod non fuerit explicatum supra parte 2. super quaestio. 47. vide praeterea de hac materia illos, quos citauimus paulo antea super quaestione 122.

QV AESTIO CXXV.

An tales excommunicati ex causa fidei absolui possint ab Inquisitore.

Centesima vicesima quinta quaestio est: Vtrum Inquisitor possit absolueri eos, qui steterunt per annum in excommunicatione animo pertinaci, uel alia pro causa fidei sunt excommunicati, si ad gremium Ecclesiae reuertantur?

Respondemus quod sic; quia tales (ut dictum est supra quaestione proxima) ut haeretici sunt habendi. Haeretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ab excommunicatione, quam incurrerunt, per Inquisitorem, si poeniteant, possunt absolui: ut habetur in c. Ut officium. in prin. de haeret. lib. 6. ubi praemisso de omnibus supra dictis dicitur sic: Ut officium & infra: Si uero aliquis ex praedictis haeretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad Ecclesiae unitatem: ei iuxta formam Ecclesiae absolutionis beneficium impen datis.

COMMENT. CLXXIII.

per hac quaestione nulla occurrit obscuritas grauis, quae longa narratione egeat.

Primum, haec quaestio differt a superiori 122, in qua uidetur auctor tractare idem privilegium: nam ibi docuit quod Inquisitores possunt absolueri redeuntes ab haeresi, uel haeresis suspitione, qui propterea fuerunt ipso iure excommunicati: hic uero docet etiam posse absolueri eos, qui in excommunicatione durauerunt per annum animo pertinaci.

Sed dubitari poterat, quomodo possit Inquisitor absolueri eos, qui per annum perdurant in excommunicatione, cum anno elapso ut haeretici sint condemnandi, c. cum contumacia. de haeret. lib. 6.

Et breuiter respondeo, quod qui post annum reuertuntur, quamuis non audiatur quoad bona recuperanda; audiuntur tamen quoad excusandum crimen: et si misericordiam implorent, recipiuntur, ut plene dixi supra in 3. parte super 13. modo processum fidei terminandi.

tantur, quamuis non audiatur quoad bona recuperanda; audiuntur tamen quoad excusandum crimen: et si misericordiam implorent, recipiuntur, ut plene dixi supra in 3. parte super 13. modo processum fidei terminandi.

QV AESTIO CXXVI.

An Inquisitor dispensare possit ab irregularitate cum praefatis excommunicatis.

Centesima vicesima sexta quaestio est: Vtrum Inquisitor possit cum praedictis excommunicatis, si forsan irregularitatem incurrerint, ubi respiciant super irregularitate dispensare?

Respondemus, quod non inuenitur, quod hoc possit Inquisitor in iure cautum, nec in quibuscunque priuilegiis sibi concessum: quare non potest cum talibus dispensare.

COMMENT. CLXXV.

Naest conclusio: Cum redeuntibus, si forte aliquam incurrerint irregularitatem, Inquisitor non potest dispensare, quia non inuenitur sibi concessum.

Inquisitores secum mutuo dispensare posse super irregularitate, si quis eorum fortassis quandoque eam contraxerit, docuit Eymericus 3. par. q. 27. & dixi supra in hac 3. parte super q. 23. Rursus, eos posse absolueri redeuntes ab excommunicatione, paulo antea demonstrauit.

An autem non modo a censura excommunicationis, sed etiam ab irregularitate, quam contingit contrahere ob haeresim, uel apostasiam, cum redeuntibus possint dispensare, nunc ostendit, & concludit id non licere Inquisitoribus, quia nullo iure concessum id eis reperitur. idem tradit repertorium Inquisitorum verbo, irregularitas. & alii uetustiores.

Hodie haec lis sublata uidetur per rescriptum Clementis VII. Pont. Max. quod incipit: Cum sicut. §. uobis etiam, quo conceditur facultas Inquisitoribus, & eorum Commissariis dispensandi cum clericis secularibus ac personis religiosis cuiusuis ordinis super quavis irregularitate contracta ob haeresim uel Apostasiam; quod etiam agnouerunt Locatus, in opere iudiciali verbo, irregularitas. num. 2. & Campegius apud Zanchinum tract. de haeret. cap. 27. versic. Adde ulterius, id Clementis rescriptum refertur in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio sanctae Inquisitionis.

Ceterum quid nobis de hoc articulo sentiendum uideatur, supra in hac 3. parte super q. 113. explicuimus; ubi & irregularitatem contrahi propter haeresim, & super ea solum Romanum Pontificem dispensare diximus.

Rescriptum uero Clementis VII. circa hoc per posteriores

An Inquisitor res super irregularitate dispensare possint.

steriores Pontificum extrauagantes reuocatum esse videtur; adeo quidem vt Pius Papa Quintus anno MDLXVII. die sexta mensis Septembris Pontificatus sui anno secundo, Didaco de Spinosa generali Hispanie Inquisitori inhiuerit, ne posset huiusmodi homines ad aliqua beneficia, aut si clerici forent, vt ad superiores ordines ascenderent, habilitare, aut cum presbyteris dispensare, vt in altaris ministerio deservirent. Sed vide Maiolum libro 5. de irregularitate cap. 46. & Nauarrum in Manuali confessoriorum cap. 27. titu. de tertia specie irregularitatis. nu. 205. ex quo intelliges solum Papam dispensare in irregularitatibus proueniens, ex defectu anime.

DE INDVLGENTIIS pro fide laborantibus consequendis.

QV AESTIO CXXVII.

An Inquisitor conferre possit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factam.

Entesima vicesima septima questio est: Vtrum Inquisitor clero, vel populo, que conuocat ad sermonem pro fide, quem interdum facit, vel alias habeat potestatem indulgentias conferendi?

Respondemus quod sic; viginti, uel quadraginta dierum, ut patet in litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Urbani iiii. Prae cunctis. §. priuandi praeterea, uerfic. necnon. ubi dicitur sic: Necnon & largiendi uiginti, uel quadraginta dierum indulgentiam, quoties opportunum uideritis, omnibus ueraciter poenitentibus & confessis, qui ad uestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint, plena sit uobis, & singulis uestrum praesentium tenore facultas.

COMMENT. CLXXVI.

Hoc privilegium concedendarum indulgentiarum, ac distribuendarum Ecclesiae thesauro, licet Pontificum proprium sit, vt docet Sotus lib. 4. sent. dist. 21. q. 1. art. 4. fauor e fidei Inquisitoribus est tributum per Romanum Pontificem, vt quoties actio aliqua in fauorem fidei celebratur, possit Inquisitor concedere viginti uel quadraginta dierum indulgentiam.

Hoc privilegium multi Pontifices concesserunt: nullus autem reuocauit, concessit Innocentius III. rescripto incipiente: Malitia huius temporis. item alio incipiente: Tunc potissime. & ante Innocentium III. concessit etiam Gregorius nonus rescripto incipiente: Ille humani generis. haec sunt im-

Relat. supra pag. 129.

Privilegium concedendi indulgentias qui concesserint Inquisitoribus.

pressa in Bullario litterarum Apostolicarum. in fine huius operis. Meminerunt huius privilegij Repertorium Inquisito. verbo, indulgentia. §. nunc uideendum. Summa Armilla verbo, Inquisitor. num. 20. Ioannes Roias trac. de heret. par. 2. num. 41. 5.

Num autem posteriores Pontifices Romani in his rescriptis easdem indulgentias concedentes non modo illas concedere, ita quod prioribus accumulenter, vt singuli viginti uel quadraginta dierum aut trium annorum per se concessisse uideantur. ita quod Inquisitores octuaginta dierum, aut centum sexaginta, & amplius concedere possint: item quod Pontifices non modo trium annorum, sed sex uel nouem, uel quindecim indulgentiam tribuisse uideantur, dubium esse possit: & Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum accumulati uideatur sentire verbo, indulgentia eorum. §. 5. sed uerius est, posteriores Pontifices easdem priores indulgentias confirmare, nec diuersas concedere: quod series rescriptorum indicat. & huius sententia uidetur esse auctor non obscure supra in hac 3 parte in principio numero 55. & in omnibus fere modis terminandi processum fidei, ubi nusquam apparet eum significare, vt huiusmodi indulgentia cumulatim concedantur.

Benignius tamen esset, si sua Sanctitas fauore fidei eas cumulare, vt homines ad fauendum Inquisitoribus hoc spiritali & maximo premio inuitati facilius excitarentur.

QV AESTIO CXXVIII.

An Inquisitor conferre possit indulgentias socijs ac notarijs suis.

Entesima uicesima octaua questio est: Vtrum Inquisitor socijs suis religiosi, & notarijs habeat potestatem indulgentias conferendi?

Respondemus quod ipse non, sed dominus noster Papa confert eis tres annos quando laborauerint, & omnibus, qui uobis personali- ter astiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandos hereticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, ex animo uobis praestiterint auxilium, consilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi poenitentis relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus.

Relat. supra pag. 129.

COMMENT. CLXXVII.

De sunt assertiones: Prima est: Socijs & notarijs Inquisitorum laborantibus in sacro officio ad hereticos extirpandos Papa confert indulgentiam trium annorum.

Altera est, quod si in prosecutione hereticorum, & in executione officij sacri, seu in eius ministerio moriantur, plenam indulgentiam consequuntur.

Primumque assertionem probat rescriptum Urbani III. hic ab Eymérico allatum, et rescriptum Gregorii noni, quod incipit. Ille humani generis idem concessit Clemens III. & Urbanus VIII. rescripto alio incipiente: Licet ex omnibus, quae uideamus authentica in archiuo Bononiensi inquisitionis.

Meminit etiam huius privilegij Bernardus Comensis in Lucerna, verbo, indulgentia eorum. §. 1. & Repertorium Inquisitorum verbo, indulgentia §. nota quod Fratres.

Qui consequantur hac indulgentiam trium annorum.

Num autem hanc trium annorum indulgentiam consequantur non solum socii Inquisitorum & notarii, uerum etiam alij sancti officij ministri, ueluti consiliores, Fiscalis, & similes, quae uari potest, & hi etiam hanc indulgentiam habent, ut constat ex questione sequenti, cum in hoc negotio non mediocriter laborent.

Idem fortassis esset dicendum de illis, qui scribunt contra hereticos, instruunt Inquisitores hereticos prauidatis, qualiter sese in suo officio gerere debeant contra fidei hostes: hi enim quamuis in rescripto & uerbis privilegij nominatim non continentur ob eandem tamen rationem equum uidetur, ut rescripti privilegio utantur.

Hoc saltem iustissimum uidetur, ut Sanctitas sua ad hos quoque dignaretur hoc privilegium extendere, quando uero hanc indulgentiam consequantur, sequentia demonstrabunt.

QV AESTIO CXXIX.

An Inquisitor largiri possit indulgentias alijs sibi in officio assistentibus, & auxiliantibus.

Entesima uicesima nona questio est: Vtrum Inquisitor consiliarijs & omnibus alijs, qui sibi personaliter assistunt, & existunt in executione sui officij, uel alijs praestant sibi ex animo auxilium, consilium, uel fauorem, habeat potestatem indulgentias largiendi?

Respondemus, quod ipse Inquisitor non, sed dominus noster Papa confert eis tres annos de indulgentia: & si in prosecutione officij moriantur, remissionem plenam omnium peccatorum, ut patet in praedictis litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Urbani iiii. ut tactum est statim supra quaest. prox. in quibus dicitur sic: Necnon & largiendi: & infra: Et omnibus

Relat. supra pag. 129.

A qui uobis personaliter astiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hereticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, ex animo uobis praestiterint auxilium, consilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi poenitentis relaxamus: & si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti & ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus.

Et in c. Excommunicamus itaque, §. Catholici. extra de heretic. dicitur sic: Catholici uero qui crucis assumpto charactere ad hereticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto privilegio sint muniti, quae accedentibus in terra sanctae subsidium conceduntur.

Quae autem sunt illa, dicitur quaest. prox. Quae plura alia privilegia conceduntur cruce signatis praedictis pro extirpanda haeretica prauitate, per Inquisitores eis conferenda, ut patet in litteris Apostolicis positus supra parte 2. Innocentii, ut nihil uobis desit.

COMMENT. CLXXVIII.

Non modo qui assidue & continuo, Inquisitoribus assistunt, ut sunt necessarii ministri, de quibus haec dictum est, trium annorum indulgentiam consequuntur, & plenariam cum in prosecutione negotii moriantur: uerum etiam quicumque alij, qui ubi oportuerit Inquisitoribus adstant, eodem indulgentiarum privilegio fruuntur. id probat apertissime rescriptum Urbani III. quo ueritur hic Eymericus, sed apertius idem tradit Gregorius nonus rescripto incipiente: Ille humani generis. in hac uerba: Ad haec, ut super praemissis omnibus officium sibi commissum liberius possint & efficacius exercere, omnibus qui ad praedicationem eorum (scilicet Inquisitorum) accesserint, in singulis stationibus viginti dies: illis uero qui ad impugnandum hereticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, in munitionibus, uel castellis, uel alijs contra Ecclesiam rebellantes, ipsis ex animo auxilium, consilium praestiterint, uel fauorem, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniuncta sibi poenitentia relaxamus; & si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis omnium peccatorum, de quibus corde contriti & ore confessi sunt, plenam ueniam indulgemus. haec ibi.

Quicumque Inquisitoribus auxiliantur, triu ann. indulgentiam consequuntur.

Hoc privilegio hodie in primis gaudent cruce signati, quibus in Hispania similes sunt illi, quos dicimus familiares, qui nutibus Inquisitorum obediunt, ea exequuntur, quae ad promotionem huius sacri officij, & ad fidei propagationem, & ad haereticae prauitatis extirpationem spectant. Eandem etiam indulgentiam consequentur quicumque zelo fidei cum opus esset, Inquisitoribus auxiliantur.

Crucesignati gaudent hoc privilegio.

rentur: ut vel hinc catholici magnopere excitari debeant ad faciendum, & auxiliandum Inquisitoribus.

QV AESTIO CXXX.

An Inquisitor plenariam indulgentiam consequatur in vita, & in morte.

Centesima tricesima & ultima quaestio est: Vtrum Inquisitor plenariam indulgentiam habeat in vita pariter & in morte?

Respondemus quod sic: In vita quidem quandoque pro exequendo officio laborat: in morte autem si in prosecutione officii diem claudit extremum.

Quod autem habeat in vita pro officio laborando, patet in praefatis litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Urbani iij. Prae cunctis. S. vobis autem dicitur sic:

Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum veniam indulgemus, quae succurrentibus terrae sanctae in generali concilio est concessa.

Quae autem in dicto concilio succurrentibus terrae sanctae est concessa, patet in c. Ad liberandam. extra de iud. & Sarra. in parte decima, notat Hostien. in lectura: in qua de succurrentibus terrae sanctae infra habetur ita: Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli auctoritate confisi, & ex illa, quam nobis, licet indignis, contulit Deus ligandi atque solvendi potestate, omnibus, qui laborem istum in propriis personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti, & ore confessi, veniam indulgemus, & in retributionem iustorum salutis aeternae pollicemur augmentum: Eis vero qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis, iuxta facultatem, & qualitatem suam viros idoneos destinaverint: Et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis volumus & concedimus esse participes, iuxta qualitatem subsidii & deuotionis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius terrae sanctae de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa praedicta consilium, & auxilium impenderint opportunum: omnibus etiam pie proficientibus in hoc opere communi, sancta & vniuersalis Synodus orationum & beneficiorum suorum suffragium impertitur, ut eis digne proficiat ad salutem.

Datum Later. xix. Kalendis Ianuarii Pontific. nostri anno octauo.

Quod autem Inquisitor habeat & in morte, patet in litteris Apostolicis antedictis, ubi praemisso de indulgentia, quae confertur Inquisitori praedicta, & quae locis & fratribus sui ordinis &

Relat. supra pag. 129.

notariis; & quae omnibus, qui personaliter assistent in fidei negotio Inquisitori, & praesententur ex animo auxilium, consilium & fauorem: de omnibus generaliter sequitur sic: Et si qui ex iis in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus.

COMMENT. CLXXIX.

Haec postrema est in vulgatis codicibus huius operis quaestio, in qua de insigni Inquisitorum privilegio differitur: nam & in vita, & in morte omnium peccatorum indulgentiam consequuntur: vtraque partem probat Eymericus apertis Pontifici cum rescriptis.

Tradunt idem hoc privilegium Repertorium Inquisitorum. verbo, indulgentia. S. item Inquisitores. Tabien. in summa verbo, Inquisitor. §. 39. in fi. Io. Roias tract. de haeret. par. 2. m. 4. 1. & alii.

Quoniam vero attinet ad primam partem, quod videlicet, Inquisitores consequantur in vita plenam indulgentiam suorum peccatorum, dubium est, an intelligatur semel tantum in tota vita, an vero in singulis actibus perfectis, qui contra haereticos in fauorem & laudem fidei celebrantur, & Repertorium Inquisitorum, verbo, indulgentia. S. item Inquisitores. in quolibet actu, hac frui indulgentia testatur his verbis: Item Inquisitores exercendo officium, gaudent in quolibet actu Inquisitionis, quando fit aliquis actus reconciliationis per eos, vel aliqua executio durante tempore officii, in quolibet actu indulgentia plenaria omnium peccatorum suorum. haec ibi. cui sententiae libentissime accedo.

Idem sentiendum puto de indulgentia trium annorum, quae conceditur auxiliantibus officio sanctissimae Inquisitionis, & inquisitoribus haereticae prauitatis in fauorem fidei: illi enim non tantum semel in tota vita, sed in quolibet actu perfecto, & ab alio diuerso, quo Inquisitoribus praestant huiusmodi auxilium, trium annorum indulgentiam consequuntur.

Quae his locis de indulgentiis tradit copiose Eymericus, continentur apertissime in rescripto quodam Alexandri Quarti incip. Firmissime teneat. quod vidimus authenticum in bibliotheca Illustrissimi Cardinalis Felicitis Petretti de Montalto, allatum ex Assisio ex archiuo conuentus Fratrum ordinis Minorum.

QV AESTIO CXXXI.

An Extrauagantes in fauorem fidei & sancti officii editae sint seruandae.

Centesima tricesima prima quaestio est: Extrauagantes quae concessae fuerunt per summos Pontifices in fauorem fidei & officii Inquisitionis, an remaneant in robore suo?

Dicen-

Inquisitores in vita, & in morte omnium peccatorum indulgentiam consequuntur.

Quoties in vita assequantur.

Nunc est SIXTVS V. Pont. Opt. Max. qui felicitate sedet.

Dicendum est quod sic; dummodo non contrarietur his, quae sunt inserta in Sexto, tit. de heret. & constitutionibus Clementis eod. titu. Patet lib. 6. c. Statuta. §. ult. & confirmatur per praemium Sexti, adiuncta glossa super uerbo, referuatur. ubi Ioannes And. dicit: referuatur constitutiones omnes, quae editae sunt super negotio haereticae prauitatis, non contrariae constitutionibus huius libri, ut infra de haeret. cap. ult. in fine. Et lib. eod. super cap. Contra Christianos, & tit. de haeret. in Nouel. enumerando gloss. in prima glossa dicit idem. Constat autem quod decretalis ultima in eod. 6. lib. in fine, referuat mandata praedecessorum istis constitutionibus non obstantibus. Item idem in glossa super cap. Per hoc, §. in verbo, ordinationes, dicit: Ordinationes, etiam in hoc uolumine non insertas, dummodo non his constitutionibus contrarias, infra eo, cap. ult. in fine: sunt enim ibi referuatae, & de his loquitur praemium huius libri, in fine.

COMMENT. CLXXX.

In duobus codicibus Barcinonensi impresso, & Sabellano manuscripto enumerantur tantum centum triginta quaestiones, quo ordine hactenus sunt impressae: sed codices Bononien. & Illustriss. Card. de Gamba manu scripti, hanc quaestionem amplius habent in fine adiectam: De constitutionibus extrauagantibus editis contra haereticam prauitatem in fauorem fidei, earumque robore seu ualore, quae non multum discrepantibus uerbis habetur in omnibus

Franciscus Pegnae sacrae Theologiae & Iuris vtriusque Doctor.

F I N I S.

exemplaribus supra q. 84. Et plane codex Bononien. omnibus est vetustior, descriptus nempe tempore Pii II. Pontif. Max. post 130. q. antiquorum more ita habet: Deo gratias. unde facile colligas Eymericum ibi absoluisse opus: quod etiam uidentur non obscurae indicare illa uerba quaestionis 130. Centesima tricesima & ultima quaestio, &c.

Ceterum quia codex Bononien. multam habet auctoritatem ex uetustate, & sinceritate, ac ueritate (est enim in multis ceteris emendatior) ideo hanc quaestionem hic adicere placuit, quae est ueluti commentarius q. 84. Et mihi ualde fit uerisimile haec scripsisse auctorem, qui in praedicta q. 84. ad probandum extrauag. in causa haereticae prauitatis non esse uenocatas. sola rescriptorum Pontificiorum auctoritate ueritur: hic uero more suo auctoritate interpretum idem confirmat. ex docendi epim ordine & stylo coeicicio, haec postea addidisse auctorem.

Possent non incommode ex duabus quaestionibus una fieri: uerum non est uisum ab antiquitate recedere.

Est autem impressa (paucis emendatis) iuxta exemplar codicis Bononien. nam in codice Card. de Gamba nonnulla adduntur, quae aperte indicant non esse EymERICI, cum testimonium Ioannis Imolen. citetur, qui multis post Eymericum annis floruit.

Atque in his ad laudem omnipotentis uisus & trinitatis Dei (in cuius sanctissima Trinitatis festo hoc anno M. D. LXXXIII. die 27. Maii finita & absoluta fuit secundo huius operis pralectio & emendatio) sit tandem nostrorum Commentariorum in Directorium inquisitorum finis constitutus, quos sacrosanctae Romanae & uniuersalis Ecclesiae correctioni supponi in omnibus & per omnia uolumus.

INDEX RERVM ET VERBORVM COPIOSISSIMVS,

In quo breuiter tanquam in Compendium contracta, ordine Alphabetico
recensentur tam ea, quæ in Directorio, quam illa,
quæ in Commentarijs continentur.

Abbatis Ioaehim libellus, & eius error damnatus, par. 1. pag. 4. col. 1. B
& p. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. D
Abiuratio nouissima Berregarij, com. 31. par. 2. pag. 247. col. 2. *Alia eiusdem*, par. 2. qu. 51. 6. pag. 246. col. 1. B
abiurare de leui tantum, an debeant impuberes, com. 40. par. 3. pag. 488. col. 2.
abiuratio de leui imponi potest suspecto leuiter, par. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. B
abiurans de leui, an detestetur omnem hæresim, com. 55. par. 3. pag. 489. col. 1.
abiurans de leui, deinde in eandem, vel diuersam hæresim incidens, relapsus pœna non punitur, p. 3. pag. 486. c. 1. & 2. & com. 73. p. 2. pag. 387. c. 1. & c. 43. p. 3. p. 502. c. 2.
abiuratio de uehementi & publice & secreta fieri potest, par. 3. pag. 492. c. 2.
abiuratio de uehementi iniungenda est suspecto uehementer, & abiuranda quæuis suspicio, p. 2. q. 55. pag. 383. c. 1. & com. 136. p. 3. pag. 637. col. 1.
abiurans de uehementi suspectus, si receptus postea, aut uisiter hereticos, non est relapsus contra Eymericum & alios, com. 81. p. 2. pag. 382. col. 1. & seq.
abiuratione de uehementi facta, lapsus deinde in hæresim relapsus censetur, & ut talis punitur, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. & com. 40. p. 3. pag. 489. col. 1.
abiurans de uehementi omnem hæresim detestatur, com. 55. par. 3. pag. 489. c. 2.
abiuratio quid sit, & quid continere debeat, & quotuplex, & quomodo abiuratio de leui & de uehementi differant, com. 40. p. 3. pag. 488. c. 1. & 2.
abiurationum varia formule, com. 41. p. 3. pag. 494. col. 1.
abiuratio imponitur reo perseveranti in confessione in tormentis facta, p. 3. pag. 481. col. 1. & quando perseveranti in negatiua, pag. 481. col. 2. E
abiuratio de leui priuatiim fiat, & non publice, com. 40. p. 3. pag. 488. col. 2.
abiurare qui debeant, & qua aetate compelli possint homines abiurare, com. 40. p. 3. pag. 490. col. 1.
abiurationis usus antiquissimus, & cur olim institutus, com. 40. p. 3. pag. 487. col. 2.
abiurare debent Iudæi demones innocentes, par. 2. q. 46. pag. 358. col. 1. B
abiurationis à Iudeo faciendæ forma, c. 71. p. 2. pag. 359. c. 2.
abiuratio an prius debeat fieri quam pronuncietur sententia, com. 41. p. 3. pag. 494. col. 2.
abiurans an debeat se subscribere, c. 40. p. 3. pag. 490. c. 2.

abiuratio constare debet per publicam scripturam, com. 40. par. 3. pag. 490. col. 2.
abiurantes in initio abiurationis fidem protestari debent, com. 40. p. 3. pag. 489. col. 1.
abiurans in iudicio hæresim de uehementi, & postea lapsus in hæresim, relapsus est, secus si de leui, p. 2. q. 32. c. 2.
abiurans unam hæresim singularem, & postea in aliam incidens, an sit relapsus, p. 2. pag. 332. col. 2. & com. 65. p. 2. pag. 332. col. 2.
abiuratio olim in cõcilio solum fiebat, hodie coram fidei iudicibus, p. 2. pag. 95.
abiuratio omnis hæresis in genere, quãdoque fieri potest, nulla hæresis in specie expressa, com. 79. p. 2. pag. 376. col. 1.
abiuratio Hieronymi de Praga, com. 47. p. 3. pag. 521. c. 1.
abiuratio facta coram episcopo uel Inquisitore tantum, an sit valida, com. 97. p. 3. pag. 579. col. 1.
abiurantis obligatio & promissio non extenditur extra iuris dispositionem, com. 146. p. 3. pag. 646. col. 1.
abiuratio est indicenda credentibus hæreticorum tantum de hæresi suspectis, p. 2. q. 50. pag. 266. col. 2. C
abiuratio iuxta suspensionis qualitatem tantum fieri debet, p. 3. q. 42. pag. 336. col. 1. E. col. 2. A
abiuratio fieri debet in vulgari, & quando, p. 3. pag. 493. col. 2. B. pag. 496. col. 2. E. & pag. 502. col. 1. A
abiuratio indicenda conuictio per plures singulares testes, p. 3. q. 72. pag. 619. col. 1. C. D
abiurationis præstandæ à sponte confessio & penitente modus & forma, p. 3. pag. 503. col. 2. & seq.
abiurationem legere debet notarius casu quo reus nesciat legere, p. 3. pag. 493. col. 1. B. C.
abiurans an obligare se debeat ad hereticos denunciandos, com. 49. p. 3. pag. 500. col. 1.
abiurans fauoriam, & deinde relapsus in eandem, siue in aliam, an sit ut relapsus puniendus, anceps questio, com. 83. p. 2. pag. 387. col. 1.
abiurare debet generaliter omnem hæresim suspectus uolenter, p. 3. pag. 495. col. 2. A. B
abolitio in crimine hæresis non est facile cõcedenda, com. 14. par. 3. pag. 415. c. 1.
absentes quot modis possint pccari, c. 91. p. 3. p. 568. c. 2.
absoluere ab excoicatione se inuicem possunt inquisitor & eius socius, & inquisitores inter se, p. 3. q. 23. pag. 553. c. 2. A. & seq. c. 72. et 73. p. 3. pag. 553. c. 2. et seq.
absolutoria sententia non debet continere quem pronunciarim infonem & immunè, & quare, et an delicta rei cõtinere debeat, p. 3. pag. 474. col. 2. com. 50. p. 3. pag. 475. col. 1.
absolutus in foro penitentia de hæresi, an effugiat penam

INDEX

temporales, com. 20. p. 2. pag. 227. col. 1. & 2
absolutus ab heresi non seruata forma iuris, an sit absolu-
tus, par. 2. pag. 204. col. 2. B
absoluentis est ab excommunicatione post abiurationem
præstitam suspectus uolenter, & heretici omnes, par. 3.
pag. 397. col. 2. E. & pa. 497. col. 1. B
absolutio cum molli virgarum percussione, res laudabilis
nec iure cauta, com. 7. p. 5. pag. 398. col. 2
absoluere au posse solus episcopus, vel solus inquisitor,
com. 37. p. 3. pag. 475. col. 1
absoluentis quid præstare debeat, uide in uoce, Reparatio,
absoluerit quis possit in foro interiori hereticos, com. 141.
par. 3. pag. 641. col. 1
absentia inquisitorum à terris propria iurisdictionis plu-
rimorum incommodorum est causa, parte tertia, pa. 460.
col. 2. D. E. & seq.
absentis & negligentis iurisdictione ad quem deuoluatur, p. 2.
pag. 170. c. 2. D
absens non fugiens quando dicatur reus accusatus, p. 3.
pag. 461. col. 2. B
absentes uel fugiui contumaces, an & quando tanquam he-
retici impenitentes condemnandi, p. 2. pag. 105. c. 1. A. B
& col. 2. C. & p. 3. pag. 320. col. 2. A. & com. 49. p. 3.
pag. 531. col. 2
absentes hereseos rei ubi debeant conueniri, & qualiter con-
tra eos procedendum, p. 2. pag. 207. col. 1. E. & seq.
absentis imago quando producenda, & quamuis sit combu-
sta, si absens compareat, audiendus est, com. 49. par. 3.
pag. 533. col. 2
absens non fugitiuus si uenturus speratur, expectandus est,
par. 3. pag. 462. col. 1. A. B
absens citandus est uerbaliter nisi timeatur de fuga, & post
annum comparentes quid agere debeant, parte tertia,
pag. 529. col. 2. A. & seq.
absentis contumaci degradato redeuntis, non uidetur audien-
tia deneganda, com. 49. p. 3
absente reo an sit admittendus excusator, com. 36. parte 3.
pag. 471. col. 2. E
academia quatenus permitenda, cõ. 41. p. 2. pag. 294. col. 2
accusatio fiscalis contra defunctum quid continere debeat,
com. 170. p. 3. pag. 679. col. 1
accusatio contra defunctum quibus sit notificanda, com. 92.
par. 3. pag. 578. col. 1
accusationes contra prelatos non facile admittende, p. 2.
pag. 121. col. 1. E
accusatorii libelli forma, quem fiscalis porrigit inquisitori,
com. 14. p. 3. pag. 415. col. 1
accusationem in scriptis porrigere debet inquisitori proce-
dens per uiam accusationis, p. 3. pag. 413. col. 2. E
& com. 14. p. 3. pag. 414. col. 1
accusantium nomina quando publicanda, & quando non,
p. 3. q. 7. 5. pag. 627. col. 2. A. B
actio procedendi contra defunctos, an habeat locum, contra
fauores, credentes, receptatores, & similes, com. 92.
par. 3. pag. 571. c. 2
actio contra hereticos defunctos quanto tempore duret,
com. 92. p. 3. pag. 570. col. 2
actio inquisitionis à quo, & quo ordine scribenda, com. 20.
par. 3. pag. 426. col. 2
acta que ad causam magis quam instantiam pertinent, citã
peremptoria instantia, in alio nocent eidem reo, eiusque suc-
cessoribus, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2
acta in uno iudicio in alio faciunt fidem, com. 92. parte 3.
pag. 573. col. 2
actus geminatus magna uim habet, cõ. 148. p. 3. pag. 647. c. 1.

Adamiari heretici, p. 2. q. 6. pa. 144. col. 1. B
admonitio facienda ab inquisitoribus post abiurationem ip-
sis reis, p. 3. pag. 493. col. 2. D. & in uerbo, Inquisitor,
com. 40. p. 3. pag. 492. col. 1
adoratio laura & dulcia, uide in uoce, Latria.
adoratio ex quibus causis exhibetur creaturis, p. 2. q. 93.
pag. 342. col. 2. A. B. & seq.
adorans hereticum, credens hereti coru censetur, par. 2.
pag. 201. col. 2. D
adorandos esse demones error, & unde ortus, com. 35. p. 2.
pag. 264. col. 1
adulescentes in tribunali inquisitionis mitius etiam punien-
di, & quare, com. 13. p. 1. pag. 40. c. 2
aduocatus cõcedi debet reis inquisitis de heresi, & quando,
& qualis esse debeat, p. 3. pag. 296. col. 1. A. B. & com.
28. p. 3. pag. 447. col. 1. & com. 30. pag. 453. col. 1
aduocati quas debeant conditiones habere, com. 28. par. 3.
pag. 447. col. 2
aduocare pro hereticis quãdo, & quomodo liceat, com. 10.
par. 2. pag. 592. col. 2. & seq.
aduocatus an admittatur cum queritur, an iudicia sufficiat,
ad toruam, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2
aduocatis & notariis uetatur patrocinari pro hereticis,
par. 3. q. 39. pag. 565. c. 2. A
aduocati suspensi, an ualeat patrocinium, & quid faciendũ
par. 2. pag. 154. col. 1. A. & pag. 173. col. 2. B
aduocati uel notarii suspensi ob præstitum hereticis patro-
cinium, exerceant iterum officium nõ sunt irregulares,
par. 2. pag. 154. col. 1. A. & pag. 173. col. 2. B
aduocatis hereticis, uel eorum fautoribus patrocinantes in-
fames, & ab officio suspensi sunt, p. 2. pag. 99. col. 2. B
atate ann. 40. homines prudentissimi sunt, ac potissimi tunc
mens uiget, com. 51. p. 3. pag. 535. col. 2. E
aterrus Deus, & quare, p. 1. pag. 10. col. 2. C
Aetiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
Affirmatiui heretici q. censentur, p. 2. q. 34. pag. 505. c. 2. E
Agiographi libri qui dicantur, uide in uoce, Libri canonici.
Agnosce heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. E
Albavensis Cardinalis & delegatus Pape in negotiis fidei,
p. 2. q. 38. pag. 328. c. 1. D. & cõ. 121. p. 3. pag. 620. col. 2
Alchimista qui, & qualiter suspecti dicantur, & eorum in-
commoda, & an censentur demones inuocare, parte 3.
pag. 444. col. 2. C. com. 36. p. 2. pag. 267. col. 1. &
com. 26. p. 3. pag. 445. col. 1
Alexander iiii. damnauit librum inscriptum. Euangelium
æternum, p. 2. q. 26. pag. 311. c. 1. E
alienationes ab hereticis facta ante damnationem, non ua-
lent, p. 2. pag. 214. col. 1. B
Alfonsi regis Aragonia editũ contra Waldenses, ut exeat
de regno suo, com. 39. par. 2. pag. 281. col. 1. & seq.
Algazelis philosophi errores, parte secunda, quest. 4.
pag. 239. col. 2. & seq.
Almaricus hereticus combustus, p. 1. com. 1. pag. 6. col. 2
Almaricus hereses & doctrina damnata, p. 1. pag. 6. col. 1
& parte 2. quest. 7. pag. 248. col. 2. E. & seq.
com. 1. p. 1. pag. 3. col. 2
Alogii heretici, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D
amatoria pocula præbere, an heresim sapiat, par. 2. q. 43.
pag. 340. col. 2. E. com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2
amatoria pocula non flectunt liberam hominis uoluntatem,
com. 68. p. 2. pag. 344. c. 2
amentia simulatio est quidam hereticorum euadendi modus,
par. 3. pag. 431. col. 1. B
amentes baptizati quid suscipiant, p. 1. pag. 38. col. 1. C
amicitiam maximam cõciliat cõmunis calamitas, com. 108.
par.

INDEX

anatema quid significet, com. 4. p. 2. pag. 588. col. 2
Anaxagora error de creatione rerum, & præiacente mate-
ria, refutatus, p. 1. pag. 93. col. 2
Ancyrannum concilium non Auquirense legendum, & qua-
le concilium Ancyrannum, com. 68. p. 2. pag. 345. col. 2
Anglici heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. B
animaduersionis nomine, an & quando ultimum supplicium
intelligatur, p. 2. pag. 212. col. 2. B. com. 71. par. 2.
pag. 359. col. 1
anima rationalis uere est forma corporis. p. 1. pag. 8. c. 1. A
& pag. 26. col. 1. D. & p. 2. pag. 169. col. 2. A
anima substantia simplex, in qua est memoria, intellectus &
uoluntas, p. 1. pag. 19. col. 1. D
Antidicomariti heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. B
Antropomorphyta heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A
apocryphi & erronei libri de quibus in Decreto, & qui di-
cantur apocryphi, p. 2. q. 23. pag. 308. & seq. col. 2. E
com. 48. p. 2. pag. 309. & uide in uoce, Libri canonici.
Apollinariæ heretici, & eorum errores, p. 1. pag. 15.
& par. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. A
Apostoli primum Euangelium uia uoce docuerunt, inde
mandarunt litteris, com. 14. p. 1. pag. 47. col. 1
apostoli olim profanorum librorum lectionem uidentur non
obscure prohibuisse, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 2
apostoli unde dicti diuini, p. 2. pag. 202. col. 2. A
apostoli qui dicantur, & quot eorum genera, & reo appella-
ti, quando, & qui dandi, & quomodo ab inquisitore, p. 3.
pag. 453. col. 2. D. & pag. 454. col. 1. B. & com. 31. p. 3.
pag. 457. col. 2
Apostolica sedis iudicia certissima sunt, com. 42. parte 2.
pag. 303. col. 1
apostasia quid, & quid apostata, com. 74. p. 2. pag. 365. c. 1
apostasia & heresis, an specie distinguantur, com. 42. par. 2.
pag. 365. col. 1
apostasia triplex, & qua, p. 2. q. 49. pag. 365. col. 2
apostasia à fide est inquirere à demonibus futura, p. 2. q. 43.
pag. 339. col. 2. A
apostata à fide sunt heretici, p. 2. q. 49. pag. 364. col. 1. D
apostata crimen post quinquennium aboletur, & parte 2.
pag. 146. col. 2
apostata materiam qui tractarint, com. 74. p. 2. pag. 365. c. 1
apostata si reuertantur recipi debent ad misericordiam, com.
74. p. 2. pag. 164. col. 2
apostatae crimen committens, an excusetur ob metum mor-
tis, p. 2. q. 4. pag. 353. col. 2. B. C
apostata ab ordine & à statu regulari non sunt heretici, p. 2.
quest. 49. pag. 364. col. 2. D
apostata ab ordine & à statu regulari manentes in excom-
municatione per unum annum, sunt suspecti de heresi, p.
2. q. 49. pag. 365. col. 1. E
Apostolici heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. B
apotacta heretici qui, com. 62. p. 2. pag. 327. col. 2
appellatio quid sit, com. 30. p. 3. pag. 452. col. 1
appellandi cause iustæ, & cause friuolæ que sunt, parte tertia.
pag. 454. col. 1. A. & pag. 454. col. 2. D
appellationes frustratorie, & moratorie ob causas friuolas re-
pellendæ, com. 31. p. 3. pag. 457. col. 1
appellare quando possit hereticus, p. 2. pag. 212. col. 2. C. D
appellationis beneficium hereticis interdicitur, parte secunda.
pag. 136. col. 1. & p. 3. q. 117. pag. 674. col. 2. D
appellatio delati facta ab inquisitore quando refutanda, &
quando admittenda, p. 3. pag. 454. col. 2. C. D
appellatione interposita quando possit inquisitor contra ap-
pellantem procedere, com. 31. p. 3. pag. 457. col. 1

appellatione interposita in causa fidei quo ordine res geratur,
com. 31. p. 3. pag. 457. col. 2
appellatione interposita cur nihil inuouandum, com. 31. p. 3.
pag. 457. col. 1
appellatio in causa fidei non est à definitiua sententia, sed ab
interlocutoria, com. 31. p. 3. pag. 456. col. 2
appellatio cum reo conceditur, quid agendum, com. 31. p. 3.
pag. 456. col. 2
appellandum in causis fidei ad sedem Apostolicam: & an
ab inquisitore ad prelatos ordinis, uel ad metropolitaniũ
appellari possit, p. 3. q. 12. pag. 542. col. 2. E. & com. 31.
par. 3. pag. 456. & seq. col. 1. & 2
appellationi deferens index quando amittat iurisdictionem,
com. 31. p. 3. pag. 457. col. 1
Appellitæ heretici, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. A
Aquanij heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
Aqua uera fluxit de latere Christi, p. 1. pag. 21. col. 1. B
aquam in calice uino commiscendam Christus instituit, non
Alexander Papa, com. 14. p. 1. pag. 43. col. 2
aqua cum uino transubstantiatur in sanguinem Christi in sa-
cramento Eucharistiæ, par. 1. pag. 42. col. 1. B
& com. 14. p. 1. pag. 42. col. 2
Arabum & Iudæorum gens superstitiosa, com. 53. parte 2.
pag. 317. col. 1
Arabici heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
Aragonum de Rege notatu digna, p. 2. pag. 177. col. 2. D
Aragonia regum cura in pellendis hereticis de regnis suis,
com. 39. p. 2. pag. 280. col. 2
arbitri constituendi sunt per inquisitorem & reum quando
inquisitor uel suspectus recusatus est, qui cognoscant,
an recusatio ualida fuerit ex sententia Doctoris, parte 3.
pag. 452. & seq. col. 1. A. Quod hodie non obtinet in hac
causa, com. 30. pag. 453. col. 2
arbitris tempus ad terminandam causam non est iure taxa-
tum, com. 30. p. 3. pag. 453. col. 2
arbitri non eliguntur in casu recusatõis, com. 30. parte 3.
pag. 453. col. 1
Archiepiscopi, & Episcopi inferiorum suorum prouincias,
& dioceses suspectas de heresi semel in anno uisitare te-
nentur, p. 2. pag. 102. col. 2. C
Archiepiscopi locus restitutus in c. accusatus. s. licet. uerbo
exceptum. de heret. lib. 6. com. 116. p. 3. pag. 610. col. 2
Archeontiaci heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. A
arrestare quid sit, & quando in causa heresis habeat locum,
com. 31. p. 3. pag. 458. col. 1
area diruta domus propter hereticos cur sale interdum con-
spargatur, com. 92. p. 3. pag. 675. col. 2
area diruta domus sale conspergit, com. 92. p. 3. pag. 675. col. 2
in area diruta domus columella erigitur rem gestam indicã,
com. 92. p. 3. pag. 675. col. 2
argumentum à maiori ad minus, an locum in iure habeat, p.
3. q. 17. pag. 549. col. 1. A
Aristotelis errores de productione reru ab aeterno & alij cõ-
futari, p. 1. pag. 12. c. 2. C. & p. 2. q. 4. pag. 238. c. 2. & seq.
armoru abusus iustorib. phibet, p. 2. pag. 113. c. 1. D. & seq.
arma deferendi facultas quibus tribuenda ab inquisitoribus,
com. 105. p. 3. pag. 584. col. 1
arma deferre fauore fidei quibus competat, com. 105. par. 3.
pag. 584. col. 2
Armeni heretici Deum faciunt mendacẽ, in quo insigniter
mentiuntur, com. 14. p. 1. pag. 66. col. 1
Arnaldus Burgeti seu Burgenfis inquisitor hereticæ præui-
tatis, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. A
Arnaldus Montanerius seu Montanerius ordinis Minoru
Urgelen hereticus una cum suis erroribus in sede Pygelli
X x 2 condem-

I N D E X.

condemnatus, p. 2. q. 11. pag. 267. col. 2. D. com. 36. par. 2. pag. 268. col. 2.
Arnaldus de Villanova medicus celebris hereticus, & eius errores & libri scripti in theologia damnati, p. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. & q. 28. pag. 316. col. 1. B. & seq. com. 289. p. 2.
Arrius hereticus ubi & quando damnatus, p. 1. pag. 15. c. 2. com. 5. p. 1. pag. 11. col. 2.
Arrii varij errores damnati, p. 1. pag. 9.
Arriani heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. A. & seq.
Articuli fidei nostrae quot sint, & quosdam ad diuinitatem, alios ad humanitatem spectare, p. 1. pag. 8. 10. & 18. c. 1. C. D.
Articulos fidei memoriter tenere, an sit necessarium, com. 20. par. 1. pag. 60. col. 1.
Articulos fidei memoriter qui nesciunt, in magno periculo versantur, com. 20. p. 1. pag. 60. col. 1.
Articuli fidei explicite credendi, p. 1. q. 3. pag. 59. col. 2. D.
Articulos fidei explicite scire debent prelati, episcopi, & curam animarum gerentes, p. 1. pag. 22. col. 1. B.
Articuli fidei ad diuinitatem & humanitatem spectantes quot & qui, p. 1. q. 2. pag. 59. col. 2. C. & seq.
Articuli fidei de diuinitate qualiter distinguantur, parte 1. pag. 10. col. 1. C.
Articuli fidei de Christo credendi, p. 1. pag. 3. col. 1. E.
Articuli fidei de incarnatione distinctio, parte prima. pag. 10. col. 1. E.
Articuli fidei de passione Christi veritas ostenditur contra hereticos, p. 1. pag. 14. col. 1. A. & seq.
Articulus fidei de resurrectione, p. 1. pag. 14. col. 2. C.
Articulus fidei de futuro iudicio explicatus, parte prima. pag. 14. col. 1. E.
Articuli in sacro Cyrillo obscuriores, p. 2. q. 18. pag. 304. c. 1. A.
Artyrta heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C.
Astodrogita heretici, seu Astodrogi, vide in voce, Tascodrogita.
Asa sunt heretici excommunicati sunt, p. 2. pag. 96.
Astrologia iudicialia interrogatoria, penitus superstitiosa, com. 67. p. 2. pag. 377. col. 1.
Astrologi quando creduntur daemones inuocare, parte 3. pag. 443. col. 1. B.
Athanasij regula cur dicta, & contra quos edita, & quis Athanasij dicta male sonata exposita a S. Thoma, parte 2. q. 18. pag. 303. col. 2. & seq.
Auctore reprobato, eius scripta reprobantur, par. 1. pag. 2. col. 2. D. p. 2. pag. 89. col. 2. & 138. col. 2. & 145. c. 1. & 167. col. 2. com. 3. p. 2. pag. 90. col. 1.
Auctoris institutum in hoc opere conficiendo, pag. 1.
Auctoritas epistoliarum Decretalium, com. 19. p. 1. pag. 56. c. 2.
Audentia in quibus casibus denegetur, p. 2. pag. 171. col. 2. A.
Audentia quomodo & quando dicatur denegari, parte 2. pag. 139. col. 2. E.
Audentes predicationes hereticorum quomodo censentur credentes, par. 2. pag. 194. col. 1. E.
Auidiani heretici qui, com. 62. p. 2. pag. 327. col. 1. E.
Auzimino locus explicatus, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 1.
Auzimino errores, p. 2. q. 4. pag. 239. col. 1. A. B. C. & com. 29. p. 2. pag. 242. col. 1.
Auxilium seculari inuocandi privilegium inquisitores habent, com. 106. p. 3. pag. 585. col. 1.
B.
Bal rescinua quid significet apud Hebraeos, com. 69. pag. 351. col. 1.
Bellui & Bulluie & Sanyonia qua dicantur, com. 78. par. 2. pag. 372. col. 2. com. 4. p. 3. pag. 394. col. 2.

Bamire & diffidare quid dicatur, com. 36. p. 3. pag. 472. c. 1.
Banniti & diffidati an impune occidi possint, com. 36. par. 1. pag. 472. col. 1.
Baptismi forma qualis, p. 1. pag. 15. & 20. col. 2. A.
Baptismus vnus confitendus in aqua, b. 1. pag. 8. col. 1. B.
Baptismus non prodest extra ecclesiam, p. 1. pag. 53. c. 2. A.
Baptismus a quouis datus in forma ecclesiae valet, parte 1. pag. 20. col. 2. A.
Baptismus vite collatus perfectum remedium est ad saluendam paruulis quam adultis, p. 1. pag. 8. col. 1. B.
Baptismi in sacramento informans gratia & virtutes conferuntur tam paruulis, quam adultis, p. 1. pag. 8. col. 1. C.
Baptismus a quocunque collatus in forma ecclesiae, valet, p. 1. pag. 3. col. 2. B. C.
Baptismus non vitatur ex omissione pronominis, ego, sed ex omissione actus baptizandi, com. 9. p. 1. pag. 36. col. 2.
Baptismus non confertur sine expressione actus baptizandi, par. 1. pag. 36. col. 2. A.
Baptismus nullo modo iterandus, & iterantium pena grauis, & leges de hoc loquentes qualiter intelligenda, p. 1. pag. 38. col. 1. com. 12. p. 1. pag. 39. col. 2. & seq.
Baptismus collatus dormientibus, amantibus, & c. qualiter auferat eis peccatum originale, com. 11. p. 1. pag. 38. col. 1.
Baptizandos esse paruulos de fide est, com. 11. parte prima. pag. 38. col. 2.
Baptizatos ab hereticis esse rebaptizandos male determinauit concilium Carthaginense, com. 42. p. 2. pag. 300. & seq.
Baptizati ab hereticis quando rebaptizandi sint, & quando non, par. 1. pag. 15. col. 2. C. & parte 2. quaestio, 17. pag. 395. col. 1. & seq.
Bartholomaeus Eusterij exhumatus, & ut impenitens hereticus condemnatus, p. 2. q. 9. pag. 266. col. 1. D.
Bartholomaeus Iannensis Maioricens. errores & libri condemnati, & combustii, & quando vixerit, parte 2. q. 11. pag. 266. col. 2. E. & q. 28. pag. 316. col. 2. B. com. 36. p. 2. pag. 268. col. 2. B.
Bartolus contra Alonsum Casbrum defenditur multis modis, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 2. A.
Basilidiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D.
Basilij loca aliquot pie accipienda, p. 2. q. 18. pag. 304. c. 1. B.
Beatus Dominicus interfuit concilio Lateranensi sub Innocentio ij. com. 29. p. 2. pag. 357. col. 2.
Beatitude via est incarnatio & passio Christi, par. 1. q. 5. pag. 61. col. 2. E.
Begardorum seu Fraticellorum prima origo qualis memoratur, com. 40. p. 2. pag. 387. col. 3. & seq.
Begardi vetitiores ostenduntur, quam vulgariter tradatur, com. 40. p. 2. pag. 288. col. 1. & pag. 289. col. 1.
begardorum varij appellationes, com. 40. p. 2. pag. 288. c. 1.
begardorum seu Fraticellorum obiectiones contra Papam, & eorumdem solutio, com. 42. p. 2. pag. 298. & pag. 299. col. 2. & seq.
begardorum errores & hereses, p. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. A. & seq. & q. 15. pag. 282. col. 1. A. & seq.
begardorum secta & errores damnantur, & a quibus Rom. Pont. p. 2. pag. 113. col. 1. E. & q. 16. pag. 295. col. 1. A. & com. 31. par. 2. pag. 288. c. 2.
begardorum secta quae ceperit, com. 40. par. 2. pag. 288. col. 1.
beguinorum secta hereses, & excusationes frivole, & eorumdem condemnatio, par. 2. q. 17. pag. 295. 296. col. 1. & 2.
beguini titulo tertij ordinis S. Francisci sese palliare, ac honestate nituntur, p. 2. q. 16. pag. 292. col. 2. C.
beguini vel Begardi quibus indicij dignoscantur, parte 3. pag. 441. col. 1. D. & seq.
beguinorum maledicta contra Romanum Pontificem, p. 2. quasi.

I N D E X.

quasi, 15. pag. 285. col. 2. A. & seq.
Beguinorum Alemanis secta & errores damnantur, par. 2. pag. 113. col. 1. E.
Belazmansa Catharorum hereticorum dux in Italia quando vixerit, com. 38. p. 2. pag. 276. col. 1. E.
Belazmansa heretici error de beata virgine Maria, com. 38. par. 2. pag. 277. col. 2.
bellum qua ratione & quando tam fidelibus quam infidelibus auctoritate Ecclesiae inferatur, p. 2. pag. 142. & 160. & quasi, 46. pag. 354. col. 2. B.
in Bello iusto omnia accepta sunt iuste pugnantium, & quid de feudilibus, p. 2. pag. 177. col. 2. B.
Benedicti xj. extrauagans de visione beatorum, parte secunda. pag. 128. col. 1. B.
beneficentia mensura qua faciunt Valdenses, p. 3. pag. 441. c. 1. B.
beneficij suis, an ipso iure heretici priuati sint, com. 162. parte 3. pag. 666. col. 1. & seq.
beneficiorum Ecclesiasticorum & officiorum publicorum priuatio contra quos locum habeat, & a quibus infingenda, p. 3. q. 113. pag. 666. col. 1. B. & seq.
beneficiorum ecclesiasticorum collatio, vel concessio hereticis vel eorum fautoribus, vel silijs vsque ad secundam generationem secta non valet, p. 2. pag. 104. col. 1. E.
beneficij non sunt priuati sed priuandi fautores hereticorum, com. 162. p. 3. pag. 666. col. 2.
beneficij suis ut clerici priuentur multa consideranda, com. 162. p. 3. pag. 666. col. 2.
beneficij ecclesiasticis & secularibus cum inquisitor aliquem priuat, episcopi consilium requiratur, com. 162. parte tertia. pag. 666. col. 2.
beneficia ecclesiastica habentes scilicet ad preces hereticorum, & habitis & habendis priuantur, p. 2. pag. 104. col. 2. A.
Berengarius Daril, seu de Aril episcopus Barchinon. par. 2. quasi, 11. pag. 266. col. 2. E.
Berengarij in fide inconstancia, abiuratio eiusdem, & moribundi verba, & quando vixerit, p. 2. q. 6. pag. 264. col. 1. C. & com. 31. pag. 246. col. 1. & de alio Berengario, com. 27. p. 2. pag. 285. col. 2.
Berengarij abiurationem, & fidei confessionem misit Nicolaus Papa per praecipuas Europae ciuitates, par. 2. quasi, 6. pag. 246. col. 1. B.
Berengarius seu Benigerius ordinis Cisterciensium de Monasterio Pobleti vna cum suis erroribus condemnatus, p. 2. q. 9. pag. 266. col. 1. E.
Bernardus de Podio certoso hereticus prauitatis inquisitor, par. 2. q. 11. pag. 267. col. 1. D.
Biblia sacri libri dicuntur per excellentiam, com. 97. parte 2. pag. 320. col. 2.
Biverrensis concilij sententia, de recipiendis dogmatibus, com. 64. p. 2. pag. 329. col. 2.
bizochi heretici, & Beguini, ydem sunt, parte 2. quasi, 16. pag. 292. col. 1. E.
blasphemorum genera, qualitates, & penas, & qui de illis scripserint, par. 2. pag. 151. col. 2. B. & seq. com. 66. p. 2. pag. 334. col. 1.
blasphemorum inquisitio iudicium & punitio quando spectet ad inquisitorem & iudicem ecclesiasticum, & quando ad iudicem saecularem, p. 2. q. 41. pag. 333. & 334. col. 1. & q. 46. pag. 354. col. 2. C. & seq.
blasphemorum verba heretica cuo mentium excusationes non sunt facile admittenda, p. 2. q. 41. pag. 333. col. 2. B.
blasphemi quando habendi sint vehementer suspecti & quando leniter tantum, p. 2. q. 41. pag. 333. col. 1. E. & c. 2. A.
blasphemi quando sint eogendi ad abiurandum hereses prolatas, p. 2. q. 41. pag. 333. col. 1. D. E.

blasphemi hereticales quando sint curiae saeculari tradendi, p. 2. q. 41. pag. 333. col. 1. A.
blasphemi hereticales ad inquisitores spectant, com. 66. p. 2. pag. 334. col. 2.
blasphemiarum grauitas quomodo consideranda, com. 66. par. 2. pag. 334. col. 2.
blasphemij aliqui cur spectent ad sanctum officium, com. 66. par. 2. pag. 334. col. 2.
blasphemorum variae poena, com. 66. p. 2. pag. 335. col. 1.
blasphemi hereticales quibus poenis afficiantur, com. 66. parte 2. pag. 335. col. 1.
Bonanatus Begardorum dux in Catalonia quis & quando vixerit, & ut relapsus & impenitens curiae saeculari traditus, par. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. B. & q. 38. pag. 328. col. 2. C. & com. 36. par. 2. pag. 267. col. 2.
bona hereticorum ipso iure a tempore commissi criminis confiscantur, & in terris ecclesiae applicantur sisco ecclesiae, in terris imperij iudicis saecularis sisco, & procedit etiam si catholicos habeant filios, par. 2. pag. 98. col. 1. E. & seq. & pag. 99. col. 1. A. & 99. col. 2. E. & com. 9. parte 2. pag. 98. col. 2.
bona hereticorum etiam post mortem publicantur, parte 2. pag. 151. col. 1. C. & pag. 173. col. 2. B.
bona confiscata, in Hispania officio sancti inquisitionis data, com. 159. p. 3. pag. 662. col. 1.
bonis de confiscatis noua iura com. 159. p. 3. pag. 662. col. 1.
bona hereticorum per diocesanos vsurpari verantur, par. 2. pag. 219. col. 1. A. & seq.
bonorum hereticorum ipso iure confiscatorum apprehensio fieri non potest per dominum saecularem, nisi prius pronunciatum fuerit super crimine per iudicem ecclesiasticum, par. 2. pag. 110. col. 2. D.
bona sisco restituere an teneatur in conscientia hereticus nondum accusatus nec condemnatus, com. 158. parte tertia. pag. 656.
bona ecclesiae ab hereticis possessa non confiscantur, com. 161. par. 3. pag. 663. col. 2.
bona episcopi intestati morientis, quia hereticos instituit, ecclesia capit, com. 4. p. 2. pag. 90. col. 1.
bonorum quae a clericis possidentur tria genera, com. 161. par. 3. pag. 664. col. 1.
bona clericorum hereticorum propria confiscari possunt, com. 161. par. 3. pag. 665. col. 1.
bona clericorum hereticorum, seu relapsorum, an confiscanda, par. 3. q. 112. pag. 365. col. 2. E. & seq. & com. 161. p. 3. pag. 664. col. 2.
bona clericorum ex fructibus beneficiorum, an possint confiscari, com. 161. p. 3. pag. 664. col. 2.
bona clericorum hereticorum cui applicanda, com. 161. parte 3. pag. 664. col. 1.
bona ipso iure confiscata, an, & quibus casibus per inquisitores hereticis redeuntibus condonari possint, com. 6. par. 2. pag. 32. col. 2. & com. 158. p. 3. pag. 655. col. 1. & seq.
bona hereticorum confiscata non reuertuntur ad eos nisi de misericordia, p. 2. pag. 151. col. 2. A.
bona feudalia clericorum hereticorum non confiscantur, com. 161. p. 3. pag. 665. col. 2.
in Bonis feudilibus succedit siscus, quoad vsufructum viuente damnato, & idem in bonis restitutioni subiectis, & quid de bonis emphyteuticis, com. 161. parte tertia. pag. 655. col. 2.
bona confiscantur saluo iure principalis domini, parte secunda. pag. 102. col. 1.
bona obligata, ad quemlibet successorem transeunt cum illo onere, com. 169. p. 3. pag. 678. col. 1.

I N D E X.

bona damnatorum an peineant ad ep̄os in locis, ubi nō sunt Apostolici inquisitores, com. 158.p.3. pag.661.c.2.E

Cap. fraternitatis. de heret. vnde sumptum, com. 3. parte 2. pag. 89.col.2

I N D E X.

de iure communi, com. 72.p.2. pag. 362.col.2

se suos inimicos capitales cū nō sint. p. 3. p. 450.c.1. Et seq.

I N D E X.

Christus cur elegerit crucis mortem. p. 1. pag. 23 col. 2. E
Christus pro nobis obtulit se sacrificium, par. prima. pag. 51. col. 1. B. & seq.
Christus sub speciebus sacramentalibus manet ad quibuscumque sumantur, com. 14. f. 1. pag. 42. col. 2.
Christus verum habet patrem, p. 1. pag. 50. col. 2. E
Christus verus Deus & verus homo, & passus est. & eius mater vera Maria est, & oppositum asserens hereticus est. p. 1. pag. 7. 3. 1. C. & p. 2. pag. 47. col. 2. A. com. 7. p. 1. pag. 34. col. 1. com. 6. p. 2. pag. 90. col. 1.
Christianorum appellatio, & origo. com. 4. p. 1. pag. 30. col. 1.
Christiani excohcantur, non infidiles, p. 2. pag. 181. col. 1. D
Christianus nomine Iudaico vocatus quando in fide suscipitur, com. 69. p. 2. pag. 35. col. 1.
Christiani & Iudaei multa communia sunt, parte 2. q. 46. pag. 353. col. 1. A
Christiani transeuntes vel redeuntes ad Iudaismum, ut heretici sunt iudicandi, p. 2. pag. 108. col. 1. E & quast. 44. pag. 349. col. 1. C. & seq.
Christiani quando, & quo pacto ad ritus Iudaicorum transire intelligantur, p. 2. q. 44. pag. 349. col. 1. B. C. & seq.
Christiani transeuntes vel redeuntes ad Sarracenorum ritus heretici sunt, p. 2. q. 45. pag. 351. col. 2. B
Christianus cur non liceat sectam eligere, com. 26. parte secunda. pag. 231. col. 2.
Chyromantia non caret superstitione, & qualis ea sit divina-tio, com. 67. par. 2. pag. 337. col. 1.
Chyromantia libri reprobati, p. 2. q. 29. pag. 337. col. 2. A
Cilicium per manus impositionem accipi solitum, com. 146. par. 3. pag. 644. col. 2.
Circumstantia que supprimenda sint, ne inquisiti in notitiam testium veniant, com. 3. 2. p. 3. pag. 460. col. 2.
Circumcelliones heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. D
Circumcisionis eundem ritum observant Iudaei circa omnes, com. 69. p. 2. pag. 351. col. 1. com. 69. p. 2. pag. 351. col. 1.
Citatio verbalis, & realis, & qualiter queque formanda sit contra reos, p. 3. pag. 461. col. 2. C. & seq. & com. 23. par. 1. pag. 462. col. 2.
Citatio verbalis causam debet continere quando reus sui copiam non facit, com. 3. 3. p. 3. pag. 185. col. 2.
Citatio absentium cur possit fieri ab inquisitoribus, com. 3. 1. par. 3. pag. 462. col. 1.
Citatio procedendo summarie & de plano, & non comitten-da, p. 3. q. 55. pag. 583. col. 1. E
Citatio qua ratione faciendae contra fugitivos, & carcerum ruptores, p. 3. pag. 461. col. 2. E. & seq. & com. 35. p. 3. pag. 467. col. 2.
Citatio, quando continere debeat, hoc verbum, responsurus de fide, com. 7. 2. p. 2. pag. 362. col. 2.
Citantibus episcopo & inquisitore ad eandem horam, vel di-versas, coniunctim vel separatim, coram quo debeat prius compare citatus, par. 2. pag. 211. col. 1. & 2. & par. 3. q. 5. pag. 537. col. 2. D. & seq. com. 54. parte tertia. pag. 538. col. 2. & pag. 539. col. 1.
Citatis de fide responsuris inquisitor terminum praefigit com. 73. par. 2. pag. 539. col. 1.
Citatorum litterae citato, & alijs mitti possunt, com. 33. p. 3. pag. 462. col. 1.
Civitas tota exuri potest ob hereticos ibi commorantes, p. 2. pag. 199. col. 2. B
Civitates dominorum hereticorum, aut nolentium eos extirpare, a Papa fidelibus occupanda exponuntur, parte 2. pag. 102. col. B
Civitates resistentes inquisitoribus & eorum mandatis, alia-rum commercio & episcopali dignitate privantur, par. 2.

pag. 98. col. 1. & 2, & pag. 150. col. 2. E
Civitas inobediens, & contumacia no est punienda ab inquisitoribus, sed Papae exponenda, p. 3. pag. 403. & seq. col. 2. A
Clausula, cum emergentibus, dependentibus & conexis, quid operetur, com. 10. p. 3. pag. 405. col. 1.
Clausula integra cap. Dubius, com. 1. p. 2. pag. 80. col. 2.
Clementis iij. extravagans incipiens, Prae cunctis concedens plenam peccatorum veniam inquisitoribus pro officio inquisitionis laborantibus, p. 2. pag. 131. col. 1. & 2.
Clem. 1. de hereticis, §. sane, intellecta, com. 107. parte tertia pag. 586. col. 2.
Clerici a quo torquendi sint, com. 110. p. 3. pag. 594. col. 2.
Clericus in hoc crimine, et non infamatus torquendus, contra Abbatis antiqui sententiam, com. 110. p. 3. pag. 596. col. 1.
Clericus conorari per inquisitorem, p. 3. pag. 407. col. 2. E. & seq.
Clericus depositus, an gaudeat privilegio clericali, parte 2. pag. 139. col. 2. B. & pag. 187. col. 2. C
Clericus hereticus non relapsus & penitens, non est degra-dandus, sed ad misericordiam recipiendus, parte tertia. pag. 503. col. 1. E
Clericus quibus casibus tradatur curiae seculari, parte se-cunda. pag. 149. col. 2. B
Clericus violentiam corporalem inferens prelato, excommu-nicatus est, p. 2. pag. 156. col. 1. C
Clerici haereticos instituendo hereticos vel paganos, post mar-tem excommunicantur & suspecti habentur, p. 2. pag. 96. col. 1. B. & pag. 138. col. 2. C. & pag. 146. col. 2. B
Clerici inferiores non habentes curam animarum, quae scire teneantur, par. 1. pag. 22. col. 1. D
Clerici in sacris constituti matrimonium contrahentes, de ha-eresi redduntur suspecti, com. 74. par. 2. pag. 365. col. 2.
Clerici ut priuentur beneficijs suis, multa consideranda, com. 162. par. 2. pag. 668. col. 2.
Clerici instruentes testes, ne veritatem dicant in causa fidei, puniri possunt per inquisitores, p. 2. pag. 106. col. 2.
Clerici plura & apertius quam laici scire tenentur, parte 2. pag. 147. col. 2. A
Clerici qui penam pecuniariam solvere nequeunt in corpore coercendi non sunt, com. 151. par. 3. pag. 649. col. 1.
Clericus redeuntibus, an possit iudici pena pecuniaria com. 154. p. 3. pag. 649.
Clericorum bona confiscanda applicantur ecclesijs, ubi bene-ficiari erant, par. 2. pag. 101. col. 2. C
Clericorum hereticorum seu relapsorum bona, an confiscan-da, p. 3. q. 112. pag. 663. col. 2. E. & seq.
Clericos ad exequendum Notariatus officium inquisitores co-gere possunt, p. 3. q. 19. pag. 550. col. 2. A. & seq.
Clericis quatenus liceat iuris scientia theologiae praeferre, par. 1. pag. 22. col. 1. E
Clericorum fautorum, defensorum & receptatorum hereti-corum pena, p. 2. pag. 161. col. 2. D
Clericorum ministrantium sacramenta ecclesiastica fauto-ribus hereticorum, aut eos sepeliendum pena, parte 2. pag. 162. col. 1. & pag. 178. col. 2. E
Clericus traditur curiae seculari, & degradatur seculari po-testate praesente, cui denunciatur, ut in suum forum illum recipiat, par. 2. pag. 124. col. 1. A. & seq.
Clericus corrigi paratus deponi non debet, parte secunda. pag. 208. col. 2. D
Clericum propter heresis crimen solus eius episcopus degra-dare potest, par. 2. pag. 62. col. 1. A
Collatio beneficij facta heretico est nulla, com. 162. parte 3. pag. 666. col. 2. B
Colluctiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. B
Coaequales persona diuini, p. 1. pag. 11. col. 2. C commi-

I N D E X

Commisarius generalis in casu absentis per inquisitorem in tota provincia institui varijs modis potest, p. 3. pag. 406. col. 1. & 2. pag. 407. col. 1. & seq.
Commissariorum duo genera, com. 54. p. 3. pag. 539. col. 1.
Commissariorum aetas, qualitas, officium, potestas & iurisd-ictio, p. 3. pag. 403. col. 2. D. & seq. & 535. col. 2. C
Commissarijs inquisitorum, an competant inquisitorum pri- vilegia, com. 54. p. 3. pag. 538. col. 2.
Commissarij, an se mutuo absoluant, & secum in irregularita- te dispensent, com. 72. p. 2. pag. 553. col. 2.
Commissarij inquisitorum, an possint pronunciare sententias in penitentium, & relapsorum, com. 10. p. 3. pag. 405. col. 1.
Commissarij inquisitorum auctoritate apostolica constituti, an contra eosdem procedere possint, com. 10. parte tertia pag. 405. col. 1.
Communicatio processuum, an, & quando faciendae inter in-quisitorem, & episcopum, p. 3. q. 51. & 53. pag. 581. col. 1. E. com. 102. par. 3. pag. 582. col. 1.
Communitas iurare potest de castitia, p. 3. pag. 394. col. 1. C
Commune est, quod absolute dicitur in diuini, p. 1. pag. 11. col. 2. B
Compositio multiplex, & qualis, p. 1. pag. 19. col. 1. B
Compurgatorum numerus, qualitas & iuramentum, par. 2. pag. 114. col. 2. A. & seq. p. 3. pag. 476. col. 1. A. & pag. 500. & seq. col. 2. B. C.
Compurgatores esse debere eiusdem ordinis cu compurgando qualiter sit intelligendum, com. 38. p. 3. pag. 577. col. 2. A
Compurgatores qualiter iurare debeant, com. 14. parte secun-da pag. 115. col. 1.
Conclusio Theologiae catholicam facit veritatem & contra-rium est heresis, com. 27. p. 2. pag. 236. col. 1. reg. 7.
Conciones hereticorum semel vel bis audiens, an sit creatus hereticorum, com. 75. p. 2. pag. 367. col. 2.
Concilij Bitarkensis Decretum de publicandis testimonijs nomi-nibus, com. 124. p. 3. pag. 628. col. 1.
Condemnatio criminis haeresis ad ecclesiam spectat, & puniri-tio ad iudices saeculares, p. 2. pag. 150. col. 1. C
Condemnationes reorum sumptibus inquisitorum applican-da, p. 3. q. 108. pag. 653. col. 1. A. B.
Condemnari de haeresi nemo debet per testes singulares, & famam, vel ex presumptione, p. 2. pag. 205. col. 2. B
Conditionis adiectione utuntur heretici ad suos errores celan-dos, p. 3. pag. 430. col. 1. C
Confessio fidei exterior necessaria est ad salutem, com. 24. par-te 1. pag. 67. col. 1. A
Confessio fidei non semper, & quous loco faciendae, & quib. casibus, & quando necessaria, & quando sine ulla culpa amitti possit, p. 4. q. 9. pag. 66. col. 2. A. & seq.
Confessio reorum est probatio omnium efficacissima, com. 28. par. 3. pag. 446. col. 2. E
Confessione reorum in crimine haeresis sufficit ad condemnatio-nem, com. 28. p. 3. pag. 447. col. 2.
Confessio facta iudicibus suis, an sufficiat ad condemnationem, com. 23. p. 3. pag. 417. col. 2.
Confessio iudicialis sumenda non est de crimine prius occulto, sed si crimen alijs manifestum fuerit, parte tertia. pag. 410. col. 1. D. E. & seq.
Confessio delati iudicialiter ab inquisitore praesentibus no-tarijs, & testibus audienda, & recipienda, parte tertia. pag. 410. col. 1. E
Confessus delictum in foro interiori mitius est puniendus in foro exteriori, com. 25. p. 2. pag. 227. col. 2.
Constitens factum hereticale, & negans intentionem, an sit velut impenitens tradendus curiae seculari, com. 75. p. 2. pag. 68. col. 1. & 2.
Constitens diminutus, vide in voce, Negativus.

Confessio facta coram iudice incompetenti, an faciat indicium ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 598. col. 2.
Confessio extraiudicialis sufficit ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 699. col. 2.
Confessionem in tormentis factam reo reuocante, quid agen-dum, p. 3. pag. 481. col. 2. D. & com. 19. par. 3. pag. 483. & seq. col. 1. & 2.
Confessio in tormentis facta, quanto tempore transacto de-beat ratificari, com. 39. p. 3. pag. 485. col. 1.
Confessio extraiudicialis in tormentis iterata ratificari debet, com. 110. p. 3. pag. 559. col. 1.
Confessus in tormentis, & in confessione perseverans, peni-tens abiurat, impenitens curiae seculari traditur, par. tertia pag. 481. & seq. col. 2. E
Confesso proprium crimen debent dari defensiones, com. 28. par. 3. pag. 447. col. 1.
Constitutes plene & integre quaprimo capti sunt, an detru-endi in carcerem perpetuum, com. 142. p. 3. pag. 641. col. 2.
Confessor, & quando cecidi debeat carcerari pro haeresi, & quid agere debeat, ubi ei permillum fuerit, co. 25. par. 2. pag. 226. col. 2. & 227. col. 1. & vide in verbo, Reus.
Confessor nullo pacto interrogandus de auditis in confessio-ne, nec compellendus, ut audita reuellet, com. 25. par. 2. pag. 228. col. 1.
Confessori de auditis in confessione testificantibus, an & quando credendum, par. 2. pag. 221. col. 2. A
Confessor pro palare potest crimen sibi reuelatum no in vim confessionis, com. 25. p. 2. pag. 228. col. 2.
Constitens haereses suo sacerdoti, an euitet penas temporales, com. 25. p. 2. pag. 225. col. 1.
Confessores non absoluunt eos qui retinent libros prohibitos, com. 3. p. 2. pag. 62. col. 1.
Confessiones sacramentales non audiant inquisitores, ne scian-dae causa esse possint, p. 3. pag. 410. col. 1. A. B.
Confessio per terrorem facta, an ratificanda, & quando com-39. par. 3. pag. 483. col. 1.
Constitens metu probationis, quis dicatur, com. 12. parte tertia pag. 412. col. 2. A
Confessarij circa negatiuum, quid debeant agere, com. 48. p. tertia. pag. 527. col. 2.
Congregationes priuatae de rebus religionis quatenus permittantur, com. 4. p. 2. pag. 294. col. 2.
Confiscatio bonorum, quando, & in quibus locum habeat, & eius antiqua uarietas, par. 3. q. 109. usque ad quest. 112. pag. 654. & seq. col. 2.
Confiscationis bonorum materiam in hoc crimine haeresis, qui tractarint, com. 158. p. 3. pag. 754. col. 2.
Confiscatio bonorum heretici fieri potest post eius mortem, p. 3. q. 120. pag. 677. col. 2. D
Confiscatio cur olim per dominos temporales fieret, com. 158. p. 3. pag. 657. col. 1.
Confiscatio bonorum, ut executioni mandetur compelli pos-sunt indices saeculares, com. 158. p. 3. pag. 557. col. 2.
Confiscatio inter alias bonorum est pana transeuntium ad Iu-daeismum, p. 3. pag. 209. col. 2.
Confiscationis sententia olim per quos ferretur, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 1.
Constitutio Innocentij iij. an. 1199. siue 1200. com. com. 158. par. 3. pag. 657. col. 2.
Constitutio Innocentij iij. ann. 1252. com. 158. parte tertia pag. 657. col. 2.
Constitutio Alex. iij. an. 1259. com. 158. p. 3. pag. 657. col. 2.
Constitutio alia eiusdem an. 1290. com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2.
Constitutio Clem. iij. an. 1265. com. 158. p. 3. pag. 658. col. 1. consti-

I N D E X.

confitit. Bonifacii vij. an. 1295. com. 158. p. 3. pag. 658. c. 1.
confitit. Benedicli xi. an. 1303. com. 158. p. 3. pag. 658. col. 1.
confititio cum inter nonnullos. quando fuerit edita, com. 40.
p. 2. pag. 289. col. 1.
confititio. Quia uir reprobis. com. 40. p. 2. pag. 290. col. 1.
confititio Clem. vi. an. 1306. com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2.
confititio Quia quorundam. com. 40. p. 2. pag. 289. col. 2.
confuetudo circa bona confiscata occupanda an seruari de-
beat, com. 158. p. 3. pag. 600. col. 2.
consultores sancti officij non incurrunt irregularitatem,
com. 20. p. 2. pag. 124. col. 2.
contumacia quot modis contrahatur, & eius pena, & incom-
moda, p. 2. pag. 200. col. 1. E. & p. 3. pag. 471. col. 1. E
contumaces post excoicationem eis illatam grauioribus pœ-
nis sunt puniendi, p. 3. pag. 399. col. 1. D. & seq.
Contumax pro prima contumacia non est puniendus, par. 2.
pag. 200. col. 1. C
Contumax post annum elapsum dicitur quoad crimen, non
quoad bona, com. 49. p. 3. pag. 532. col. 1.
contumacia annalis quot, & qualia incommoda afferat, p. 2.
pag. 158. col. 1. C & pag. 175. & seq. col. 2. E
contumaces resistentes a contumacia, absoluntur ab inquisi-
toribus iniuncta eis aliqua penitentia, par. 3. pag. 399. col.
2. B. & pag. 497. col. 2. C
contumax fugitiuus vel absens de heresi conuictus, hereticus
impenitens iudicandus & condemnandus est, parte tertia
pag. 524. col. 1. B. & seq.
contumacia ciuitatum in non obediendo mandatis inquisito-
rum, Papæ exponenda est, p. 3. pag. 403. col. 2. B
conuersio hereticorum, cauendum est ne sit ficta, parte tertia
pag. 503. col. 2. A
conuersi ab heresi pronunciandi sunt in sententia heretici, cō.
44. par. 3. pag. 508. col. 2. E
conuersi ab heresi quorum olim penitentiam agerent, com.
42. par. 3. pag. 500. col. 1.
conuersi qui sint perpetui immurandi, com. 46. parte tertia
pag. 517. col. 2.
conuersi cum difficultate, difficulter sunt etiam a carcerib. li-
berandi, com. 44. p. 3. pag. 510. col. 1.
conuersi ad fidem & nomen & ritum veterem dimittant, cō.
69. p. 2. pag. 351. col. 1.
credibilem tria esse genera, com. 1. p. 2. pag. 81. col. 1.
credibilia terrij generis qua sint, com. 1. p. 2. pag. 82. col. 1.
eriminosi contra quoslibet recipi possunt in testes in causa hæ-
resis, com. 115. p. 3. pag. 606. col. 2.
erucesi gnati ad exterminationem hereticorum dantes auxi-
lium gaudent privilegio concessio in concilio generali, p. 2.
pag. 102. col. 1. C
eruces penitentiales supra vestes portanda, & qualiter con-
ficienda, quibus imponi debeant, & quorum sint pena, p.
tertia. pag. 495. col. 1. D
eruces damnatorum difficulter amouentur ab ecclesijs ubi su-
spense fuerunt, com. 44. par. 3. pag. 510. col. 1.
eruces damnatorum ex iure communi ex dispensatione cu-
iuslibet inquisitoris deponuntur, cō. 43. p. 3. pag. 510. col. 1.
eruciata non potest sine Papa licentia predicari, parte secun-
da pag. 171. col. 2. A
& pag. 181. col. 1. A
curia seculari quibus casibus quis relinquatur, & quibus sta-
tutim tradatur, p. 2. pag. 139. & 213. col. 1. B
Curia seculari tradendus, qualiter tractandus, com. 20. rpa. 2.
pag. 124. col. 1.
curia secularis reiectum a foro ecclesiastico in suam potesta-
tem accipit, p. 3. q. 101. pag. 647. col. 2. E
curie seculari tradendi, an die festiua tradi debeant, com. 45.
par. 3. pag. 512. col. 1. D

curia seculari traditi puniantur pro consuetudine provincia-
rum, com. 85. p. 3. pag. 504. col. 1.
Curia seculari semel traditus, si dicat se velle penitere, an sit
recipiendus, com. 36. par. 2. pag. 268. col. 1. & com. 158.
p. 3. pag. 655. col. 2
Curie seculari pro traditis cur inquisitores intercedant, com.
20. p. 2. pag. 124. col. 1
Curia seculari qui semel traditus est, si peniteat, an sit reci-
piendus, com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2
Curatores minoribus viginti quinque annis dantur, com. 28.
par. 3. pag. 448. col. 1
Custodes carceris quales esse debeant, & quid agere, & cu-
stodire teneantur, p. 3. q. 59. pag. 587. col. 2. B
com. 108. p. 3. pag. 590. col. 2
Custodes carcerum iuramentum fidelitatis prestare debent,
p. 3. q. 60. pag. 591. col. 1. B. & seq.
Custos arcium domino heretico eas restituere non tenentur,
com. 168. p. 3. pag. 676. col. 1.
Custodiibus carcerum de quibus prouentibus debeat inquisi-
tor & episcopus providere, p. 2. pag. 219. col. 2. C
Custodiens ossa hereticorum suspectus de heresi est, com. 109.
par. 3. pag. 567. col. 2
Cynici philosophi qui fuerint, com. 29. p. 2. pag. 242. col. 1
Cyrilli obscuriores articuli, p. 2. q. 18. pag. 304. col. 1. & seq.

D Amnatorum opera & libri quomodo recipiendi, par. 1.
pag. 168. col. 1. D
Damni dati reparationem debet prestare absoluentis, com.
7. par. 1. pag. 398. col. 1
Declaramus & volumus verba, quid significant, parte 2.
pag. 210. col. 2. A
Decreta Pontificum Romanorum iustis de causis quandoq;
variantur, p. 2. q. 17. pag. 295. col. 2. E. & seq.
Decretales Pontificum epistole an equiparentur decretis Cō-
ciliorum, com. 19. p. 1. pag. 56. col. 2
Decreta Romanorum Pontificum non sunt omnia irreuoca-
bilia, p. 2. q. 17. pag. 297. col. 1. D
Decretalium epistolarum magna auctoritas, com. 19. par. 1.
pag. 56. col. 2
Defensor constituitur nullo comparente ad defendendum de-
finitum, com. 170. p. 3. pag. 679. col. 2
Defensiones qñ cōcedit de reis, & qñ non, p. 3. pag. 446. c. 1. B
Defensionis modi diligenter notandi, com. 77. p. 2. pag. 370. c. 2
Defensiones legitime dari debent inquisitis de crimine hæ-
resis, com. 28. p. 3. pag. 447. col. 1
Defensiones legitime, summarie, &c. procedendo non præ-
termittendæ, p. 3. q. 55. pag. 503. col. 1. D
Defensiones debent dari proprium crimen confesso, com. 28.
par. 3. pag. 447. col. 1
Defensionum defectum in crimine heresis supplere debet in-
quisitionis diligentia, p. 3. q. 71. pag. 614. col. 2. A
Defensores hereticorum in duplici sunt differentia, quia alij
errorem, alij psonam defendunt, p. 2. q. 52. pag. 370. col. 1. E
Defensor est hereticorum, qui se uel alium supponit pro here-
tico capiendū vel capto, com. 77. p. 2. pag. 371. col. 1
Defendere personam errantem in causa heresis, quot modis
contingat, com. 77. p. 2. pag. 370. col. 2. E
Defendentium hereticos pœne, com. 77. p. 2. pag. 371. col. 2
Defendentes aliorū errores grauius puniendi, p. 2. pag. 142. c. 1
Defensores hereticorum pro modo defensionis suspecti de hæ-
resi sunt vehementer, aut leuiter, p. 2. q. 52. pag. 395.
col. 2. B. & q. 56. pag. 381. col. 1. D
Defendentes hereticorum errores hereticis sunt deteriores,
com. 7. p. 2. pag. 370. col. 2
Defensor hñici defuncti admittendus ne sit, p. 2. p. 196. c. 2. E
Defun-

I N D E X

Defunctum contra hereticū agitur ob triplicem finem, com.
170. p. 3. pag. 679. col. 1.
Defunctus contra bifariā proceditur, cō. 92. p. 3. pag. 570. c. 2
Defunctus vt condemnetur, probationes pleniore exigitur,
com. 169. p. 3. pag. 678. col. 1.
Defunctos contra hereticos, quanto tempore actio duret, cō.
92. p. 3. pag. 570. col. 2.
Defunctum defendere, an quilibet sit admittendus, com. 170.
par. 3. pag. 680. col. 1.
Defuncto absoluto causa de nouo tractari potest si probationes
affuerint, com. 170. p. 3. pag. 680. col. 1.
Defunctis fautoribus, & receptatoribus, & similibus, an con-
tra eos procedi possit, com. 169. p. 3. pag. 679. col. 2.
Defuncto etiam absoluto, tractari de nouo causa potest, si proba-
tiones superueniant, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2.
Defunctorum causa breui tempore sunt finiendæ, com. 92.
par. 3. pag. 571. col. 1.
Defunctus qualiter probetur tempore mortis fuisse vel non
fuisse sana mentis, p. 3. com. 170. pag. 679.
Defunctus cum est absoluentis qualiter sit sententia pronū-
cianda, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2.
Ad defunctum defendendum an quilibet sit admittendus,
com. 92. p. 3. pag. 573. col. 1.
Deficiens in purgatione canonica, pro conuictio habetur, &
quibus pœnis puniatur, par. 2. pag. 157. col. 1. C. &
175. col. 2. E. & 164. col. 2. B. par. 3. pag. 287. col. 1. C.
com. 14. p. 2. pag. 89. & 115. col. 1. & 2.
Definita semel legitime, cur in dubium iterum reuocari non
debeant, com. 6. p. 1. pag. 33. col. 1.
Deficiens in purgatione si misericordiam petat, an recipien-
dus, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1.
Deficiens in purgatione, qui alias incidit in heresim, curia se-
culari tradendus, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1.
Degradationis vetustas, com. 45. p. 3. pag. 513. col. 1.
Degradatio duplex, verbalis, & actualis, & earundem for-
ma, & a quo faciendæ, & qualiter, p. 2. pag. 122. col. 2.
& 192. col. 2. par. 3. pag. 511. col. 1. & 519. col. 2. 530.
col. 1. C. com. 45. p. 3. pag. 513. col. 2.
Degradatio contumaci redeuntis non est audientia neganda,
com. 49. p. 3. pag. 533. col. 1.
Degradandus non est clericus hereticus, & penitens, & non
relapsus, p. 3. pag. 503. col. 2. B
Degradandi sunt carceri perpetuo addicendi si sacris sint in-
itiati, p. 3. q. 94. pag. 642. col. 1. B. C.
Degradari an debeat is qui perpetuo ad trirremus damnatur,
com. 46. p. 3. pag. 518. col. 2.
Degradandus est verbaliter absens vel fugitiuus in sacris cō-
stitutus, & de heresi conuictus, p. 3. pag. 530. col. 1. B
Degradandus est relapsus vel hereticus penitēs si sit in sa-
cris, antequā a brachio seculari tradatur, p. 3. pa. 511. c. 1. A
Degradatus verbaliter an possit puniri per iudicem secularē,
com. 49. p. 3. pag. 532. col. 2. & seq.
Deitatis testimonia de filio Dei, p. 1. pag. 211. col. 1. A
Delatores interrogandi sunt ab inquisitoribus qua ratione,
& mō procedere uelint, p. 3. pag. 413. col. 2. A. B. & seq.
Delatoris & falsi testis in hoc crimine equalis pœna, com.
48. par. 3. pag. 527. col. 1.
Delati de heresi in carceribus iudicis secularis possunt quan-
doque custodiri, com. 18. p. 3. pag. 423. col. 1.
Delati confesso iudicialiter cū notario & testib. ab inquisito-
rib. audienda & recipienda, p. 3. pag. 410. col. 1. C.
Delati non interrogentur nisi de his, de quibus sunt in ditiati,
com. 18. p. 3. pag. 423. col. 1.
Delatus qua ratione sit absoluentis ab heresi accusatione,
par. 3. pag. 474. col. 1. D. E. & seq.

Delegatus nemo creditur nisi probet delegationem, com. 1.
par. 3. pag. 392. col. 2.
Delegatus Papæ est inquisitor etiam institutus a prelati sui
ordinis, p. 3. q. 4. pag. 536. col. 2. D. q. 6. pag. 539. col. 1. E
Delegatus Pape in causa sibi cōmissa iurisdictionē habet su-
per ordinariū, & quęcunque maiorē, p. 2. pag. 118. c. 2. C
Delegatio facta episcopi procedi in causa heresis contra exem-
ptos, an sit iurisdictionē ordinaria, p. 2. pag. 171. col. 2. C
Delegati sedis Apostolicæ nō possunt excoicare inquisitores
nec eorū notarios, p. 3. q. 21. pag. 552. & seq. col. 1. A
Delegatus iudex, an possit inuocare auxilium secularē, pa. 2.
pag. 206. col. 1. E. com. 106. p. 3. pag. 585. col. 2.
Delictum committendum omnes tenentur impedire, par. 2.
pag. 144. col. 1. B
Delictum aggrauatur dignitatis ratione, p. 2. pag. 162. c. 1. D
Delicta occulta certo ordine indicanda, p. 2. pag. 213. col. 2. E
Delicta morte extinguuntur, secus in heresi, com. 92. par. 3.
pag. 570. col. 1.
Delictum serui, quando noceat dño, p. 2. pag. 167. col. 1. A
Delicta officialium Papæ, sine licentia Papæ per inquisitores
puniri non possunt, p. 2. pag. 126. col. 1. B. & seq.
Delinquentes illustriores acrius puniendi, p. 2. pag. 142. c. 2. B
Delicti ratione iudæi & infideles efficiuntur de foro Eccele-
siæ, p. 2. q. 46. pag. 353. col. 1. E
Delinquentibus multis de collegio, vel uniuersitate, an om-
nes amittant exemptiones privilegia, p. 2. pag. 151. c. 1. A
& 162. col. 2. & 179. col. 1. B
Dæmon quale nomen, p. 1. pag. 19. col. 2. C
Dæmonum arte sine ministerio, an vti liceat, p. 2. q. 43.
pag. 340. col. 1. A. & seq.
Dæmones inuocandi modi uarij, p. 2. q. 43. pag. 338.
col. 1. E. & pag. 338. col. 2. B. & seq.
Dæmones inuocantes inquisitorum iurisdictioni supponuntur,
com. 54. p. 2. pag. 317. col. 2.
Dæmones inuocantur per latræ cultum & honorem, & qua
ratione eis exhibeatur, par. 2. q. 43. pag. 342. col. 1. E
& pag. 338. col. 2. B
Dæmonibus exhibentes honorem dulia vel hiperdulia hære-
tici censendi sunt, p. 2. q. 43. pag. 342. col. 1. E
Dæmonum inuocatores, si post abiurationem scām iterū eos
inuocent, an censentur relapsi, com. 26. p. 3. pag. 444. c. 1.
Dæmones esse adorandos error, & vnde sit ortus, com. 35.
par. 2. pag. 264. col. 2.
Dæmones adorare heresim sapit manifestam, par. 2. q. 93.
pag. 336. col. 2. C. & seq. com. 35. p. 2. pag. 264
Dæmones consulere, ad sciendum futura, quando sapiat hæ-
resim manifestam, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2
Dæmones quo consilio claudij se interdum patientur, com. 68.
par. 3. pag. 356. col. 1.
Dæmones, an compellantur ad inhabitandum in annulis, py-
xidibus, aut alijs uasibus corporeis, com. 68. parte secunda
pag. 345. col. 2.
Dæmones bona quandoque consulunt, ut mala facilius per-
suadeant, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 1
Dementia hereticorum sit ficta, vel ne, quo pacto agnosce-
ndum, com. 22. p. 3. pag. 431. col. 1.
Dementiam fingentes, ut mortem aufugiant, tanquam impæ-
nitentes puniendi sunt, com. 23. p. 3. pag. 435. col. 1.
Dementium vere, seu insanorum causa, quo pacto tractanda,
com. 23. par. 3. pag. 435. col. 1
Dementiū bona adnotari possunt, cō. 23. p. 3. pag. 432. col. 2.
Demens qui habet lucida interualla, an sit plectendus, com.
23. par. 3. pag. 433. col. 1.
Denunciatio quid sit, & quot modis fieri possit, com. 15. p. 3.
pag. 416. col. 2.
denun-

I N D E X

denunciatio qualis sit forma. com. 15. p. 2. pag. 416. c. 2. denunciantia sunt heretici non obstante aliquo iuramento, pag. 122. col. 1. denunciare hereticos, qui omittit, quando sit fautor heretico rum, & quando non, com. 78. p. 2. pag. 373. col. 1. & 2. denunciations, qua ratione recipiendae, p. 3. pag. 413. col. 1. A. denunciations facta, quales sint inquisitoris partes, com. 15. par. 3. pag. 416. col. 2. denunciatio debet prebere inquisitori denunciations in scriptis, vel eam eidem referre presentibus notario & testib. p. 3. pag. 415. col. 1. C. denunciatio iurare debet de non reuelandis gestis per ipsum & inquisitorem, p. 3. pag. 416. col. 1. C. denunciatio ab inquisitore interrogandus est, & eius responsio nes per notarium recipiendae sunt, p. 3. pag. 416. col. 1. C. D. & seq. denunciatorum nomina quando publicanda, & quando non, p. 3. q. 75. pag. 614. col. 1. E. denunciatio euangelicam facere, an quilibet teneatur, & quando, p. 2. pag. 141. col. 2. A. B. & pag. 155. col. 2. E. Deponere ad eum pertinet, ad quem instituitur, parte secunda pag. 111. col. 2. C. Depositarius non tenetur reddere depositum heretico, & alia exempla, com. 163. p. 3. pag. 676. col. 1. Depositus, an & quando amittat privilegium, parte secunda pag. 674. col. 2. A. Depositus nisi contumax, an tradendus curie seculari, pa. 2. pag. 331. col. 1. D. Deprehensus quis, & quot modis dicatur, p. 1. pag. 159. c. 7. & 149. col. 1. E. Deum esse unum iudici & Sarraconi fatentur, parte prima pag. 9. col. 2. C. Deus nec fallit, nec fallitur unquam, co. 23. p. 1. pag. 65. col. 1. Deus nunquam mentitur, com. 23. p. 1. pag. 66. col. 1. Deus immensus uirtute, non mole, p. 1. pag. 50. col. 1. B. Deus per prophetas homines docuit, p. 1. pag. 3. col. 1. C. Deus cur dicatur non posse seipsum negare, p. 1. pag. 12. c. 1. A. Deus cur permittat haeresem in mundo esse, p. 3. pag. 506. c. 1. C. Diabolus quale nomen, p. 1. pag. 19. col. 2. C. Dictum dubium, quando non sumendum in bonam partem, com. 11. p. 1. pag. 691. col. 2. Dicta Sanctorum reuerenter sunt exponenda, p. 2. quest. 18. pag. 303. col. 2. C. Dicta S. Athanasii male sonantia exposita a S. Thoma, p. 2. quest. 18. pag. 103. col. 2. C. & seq. Dicta alicuius ratione personae solum reprobata, de falso non arguuntur, p. 2. pag. 168. col. 1. B. Dictum suum posse testem reuocare, procedit etiam si contra tertium deponat, com. 114. p. 3. pag. 605. col. 2. Dicto secundo, quando non statuitur in causa fidei, com. 114. par. 2. pag. 606. col. 1. Dictiones, continuo, confessum, & similes, qualiter intellige de, com. 8. p. 2. pag. 97. col. 2. Dictio, ex iure, quid importet, p. 2. pag. 200. col. 2. A. Dictiones, ut, & tanquam, an significant fictionem vel veritatem, com. 49. p. 3. pag. 531. col. 2. Dictio neliut, veritatem exprimit, p. 2. pag. 200. col. 2. A. Diffamatio de heresi, qui dicantur, p. 2. q. 7. pag. 84. col. 1. A. & p. 3. pag. 200. col. 2. B. com. 2. p. 2. pag. 384. col. 2. Diffamatio de heresi ut probetur, duo testes exiguntur integri, & idonei, com. 82. p. 2. pag. 384. col. 1. & 2. Diffamatio de heresi nullo modo habeant principes in sua familia, com. 8. p. 2. pag. 385. col. 1. E. Diffamatio de heresi qualitercumque canonica purgatio est indicanda, p. 1. q. 57. pag. 384. col. 1. B. C. p. 3. q. 87.

Diffamatio de heresi, in loco vel locis, ubi diffamatus est, se purgare debet, p. 3. pag. 475. col. 1. D. E. Diffamatio de heresi qua ratione abiuuare debeat, parte 3. pag. 501. & seq. col. 1. D. Dignitatis & publici officij nomine, quid intelligendum sit inquisitor declarat, com. 8. p. 3. pag. 402. col. 2. Dignitatis & ordinis differentia, p. 2. pag. 171. col. 1. C. Digressio a proposito riuuntur heretici ad se tuendos, p. 3. pag. 430. col. 2. C. Diminutus confitens, vide in uoce, Negatiuus. Discipuli decepti a magistris, in his qua sunt fidei qualiter excusentur ab heresi, com. 22. p. 1. pag. 64. col. 2. Discordantibus in sententia episcopo & inquisitore Papa co sulendus, p. 2. pag. 109. col. 2. E. & seq. par. 3. q. 59. pag. 581. col. 1. A. Dispensandum an sit, ut qui in minoribus ordinibus constituti haeresim commiserunt, ad alios ascendant, com. 162. par. 3. pag. 669. col. 1. Dispensare in carcere perpetuo reorum, quis possit, com. 108. pag. 500. col. 2. & com. 145. p. 3. pag. 642. col. 2. Dispensare super penitentibus impositis possunt inquisitor & episcopus, p. 3. q. 96. pag. 742. col. 2. C. Disputare de fide saepe necessarium, com. 6. p. 1. pag. 32. col. 2. Disputatio omnis de fide tribus de causis suscipitur, com. 25. par. 1. pag. 71. col. 1. Disputationes de fide quot modis suscipiantur, com. 25. pa. 1. pag. 72. col. 1. Dissuadendum cum fidei hostibus, qua arte & modo sit, & qua concurrere debeant, p. 1. q. 11. pag. 73. col. 1. C. & 2. com. 25. p. 1. pag. 71. col. 1. & 2. Disputationes a catholicis susceptae, quid requirant, ut recte transigantur, com. 25. p. 1. pag. 71. col. 1. Disputare de fide nemo audeat, in dubium reuocans definita, p. 1. pag. 70. col. 2. B. C. & pena factentium, ibid. Disputantes de fide ob malum finem, per inquisitores coercetur, com. 6. p. 1. pag. 33. col. 1. Disputare de fide licet ad conuincendos hereticos, & ueritatem indagandam, p. 1. pag. 22. col. 2. D. com. 25. par. prima pag. 70. col. 2. Disputatio de fide suscepta ad infirmos confirmandos, quid requiratur, com. 25. p. 1. pag. 71. col. 2. Disputare de fide quando, quo in loco, coram quibus, cuius causa, quibus & qua ratione liceat, p. 1. pag. 23. col. 1. & 32. col. 1. q. 10. pag. 184. col. 1. & 1. com. 6. p. 1. pag. 32. & com. 25. par. 1. pag. 70. & seq. col. 2. Disputantes de fide si laici sunt, excommunicantur, & ab inquisitoribus puniuntur, par. 3. q. 38. pag. 565. col. 1. C. com. 25. p. 1. pag. 71. col. 2. Directe, uel indirecte impedire quid, com. 79. parte secunda, pag. 375. col. 2. Dissidentes a communi fidelium ritu suspecti sunt de heresi, p. 2. pag. 164. col. 2. A. & pag. 180. col. 1. C. Diuinationum genera quot, p. 2. pag. 202. col. 2. B. B. com. 54. p. 1. pag. 317. col. 2. Diuinationes Parisiis condemnatae: eadem omni iure prohibita, com. 54. p. 1. pag. 317. col. 2. Diuinationis nomen semper malum, p. 2. pag. 101. col. 2. A. Diuinationis trifariam sumitur pro Theologia, pro scientia infusa, & pro arte magica, p. 2. pag. 202. col. 2. A. Diuinationes manifestae sapientes haeresim, par. 2. quest. 42. pag. 336. col. 1. D. Diuinatores presumuntur inuocare uel tacite uel expresse demones, p. 3. pag. 443. col. 1. B. Diuinationum libri condemnati, p. 2. q. 19. pag. 317. col. 1. E. diuina-

I N D E X

Diuinatorum duplex genus, p. 2. q. 42. pag. 336. col. 1. A. Diuinatorum hereticales, qui sint, p. 2. q. 42. pag. 336. c. 2. B. Diuinatorum hereticales inquisitorum iudicio subiecti sunt, par. 2. q. 42. pag. 336. col. 2. B. Diuinatorum meri qui sint, p. 2. q. 42. pag. 336. col. 1. B. C. Diuinitibus, & cupidus pena pecuniaria imponitur in hoc crimine, com. 152. p. 3. pag. 649. col. 1. Diuina natura simplex, p. 1. pag. 8. col. 2. A. B. Dypticum, quid sit, & uetus et ecclesiarius declaratus, com. 4. p. 2. pag. 95. col. 2. & seq. Doctrina fidei qua dicatur, com. 50. p. 3. 1. pag. 535. col. 1. Doctrina omnis uera, qua circa fidem uersatur largissime dicitur fidei articulus, & de ea dubitare licet, antequam sit per Ecclesiam definita, p. 2. pag. 169. col. 1. C. D. Doctores Ecclesiae, qui sint, com. 27. p. 2. pag. 235. col. 2. Doctores in concilio legitimo congregati, quod definitum, catholica ueritas est, & contrarium haeresis, com. 27. p. 2. pag. 234. col. 1. Regula 2. Docentium haereses & addiscentium debita pena, parte, 2. pag. 165. col. 2. B. C. Dogma quid significet, com. pag. 6. col. 2. Dogmatista, seu dogmatizator, vide in uoce, Heresiarcha. Dogmatista ex sententia Emerici recipiendus si conuertatur, com. 44. p. 3. pag. 507. col. 2. Doli capax, quis dicatur, arbitrio indicantis relinquitur, com. 13. p. 1. pag. 40. col. 2. Dominicus Ferrarius de Aquila ordinis Praedicatorum, & episcopus Barchinon. p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. C. Domestici & familiares, qui dicantur, p. 3. q. 70. pag. 612. col. 2. C. & seq. com. 119. p. 3. pag. 913. col. 1. Domestici non admittuntur pro delato de haeresi in testes, p. 3. q. 70. pag. 613. col. 2. C. & seq. Domestici cur a testimonio repelluntur, & qui dicantur, p. 2. pag. 197. col. 2. B. Domestico testimonium admittendum in delictis exceptis, com. 119. p. 3. pag. 613. col. 1. Domini temporales in initio officij iuramentum de hereticis extirpandis praestare debent, p. 3. q. 33. pag. 561. col. 1. A. Domini temporales in quibus partem reuocantur inquisitoribus, p. 3. q. 35. pag. 562. col. 1. & q. 58. pag. 586. col. 1. A. Domini temporales de crimine haeresis cognoscere, uel sine iussu inquisitoris captos liberare non possunt, parte 2. pag. 110. col. 1. C. & p. 3. q. 35. pag. 562. col. 1. D. Domini temporales per censuram ecclesiasticam compellendi ad exequendam confiscationem, p. 3. q. 109. pag. 654. col. 2. A. Domini temporales non praestantes inquisitoribus necessaria, an debeant participare de huius confiscatis, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 1. Dominus principalis ob haeresim sui subditi non amittit ius suum, & quid in feudis & bellis iustis & iniustis, & quid in Ecclesia se opponat, p. 2. pag. 160. col. 1. & 2. Domus quando propter hereticas diruenda, & que, & quibus Pontificum sanctionibus probetur, com. 92. parte 3. pag. 575. col. 2. Domus hereticorum, & receptantium hereticos, diruenda sunt, & quid de contiguis dicendum, com. 92. parte tertia pag. 575. col. 2. Domus hereticorum Begardorum in Uillafraua de Rana des, diruta, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 2. C. Domus hereticorum saepe diruuntur, com. 92. parte tertia pag. 575. col. 1. Donatista heretici, & eorum errores, p. 1. pag. 15. col. 1. E. & p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. C. com. 41. p. 2. pag. 294. col. 1. Donatistarum error qualis, com. 41. p. 2. pag. 294. col. 1. A.

Donatista quando exort, com. 41. p. 2. pag. 294. col. 1. C. Dormientes qui haeresim proferunt, non puniuntur, com. 17. par. 3. pag. 420. col. 2. E. Dotes uxorum hereticorum & quando confiscadae, p. 2. pag. 109. col. 1. E. & par. 3. q. 111. pag. 662. col. 2. A. com. 160. p. 3. pag. 662. col. 2. C. Dotem perdit uxor nupta heretico, & cur, com. 160. par. 1. pag. 662. col. 2. D. Dotem a fisco recuperat uxor, com. 160. p. 3. pag. 663. col. 1. Dotem restituendam esse, qualiter intelligatur, com. 160. par. 3. pag. 663. col. 1. E. Dubius in fide infidelis, p. 1. pag. 19. col. 1. A. p. 2. pag. 138. col. 1. & 166. col. 1. q. 31. pag. 318. c. 2. D. Dubius in rebus id accipiendum, quod delictum excludit, com. 111. p. 3. pag. 003. col. 1. In dubijs opinionibus eligendis circa res ad fidem pertinentes nondum definitis, quid obseruandum, com. 1. parte 2. pag. 87. col. 1. Dubitantes de spectantibus ad fidem nondum definitis per Ecclesiam non sunt heretici, com. 1. p. 2. pag. 87. col. 1. Dubitans subscriptione tentatione de credibilibus non est hereticus, com. 1. p. 2. pag. 82. col. 1. A. Dubitans de tota Christiana religione, hereticus est, com. 1. par. 2. pag. 86. col. 1. Dubitans de aliquo particulari fidei articulo hereticus est, com. 1. par. 2. pag. 86. col. 1. A. Dubitantes de credibilibus per Ecclesiam definitis, an & quando sint heretici, com. 1. p. 2. pag. 86. col. 2. Dubius in fide qualiter abiurabit, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 1. Dubius cap. unde sumitur, com. 1. p. 2. pag. 80. col. 1. Dubitandi circa credibilia modus quartus, com. 1. parte 2. pag. 84. col. 2. Dubitantes de credibilibus indirecte ad fidem spectantibus an sint heretici, com. 1. p. 2. pag. 86. col. 2. Dubius cap. de qua fide accipiendum sit, com. 1. parte secunda pag. 81. col. 1. Dubitandi modus tertius per imperfectam adhesionem non facit hereticum, com. 1. p. 2. pag. 84. col. 1. Dubitandi duplex modus de rebus fidei, com. 1. parte secunda pag. 83. col. 1. Dubitatio de credendis cum fide pugnat, com. prima parte 2. pag. 81. col. 2. Dubitatio proci edens a timida conscientia non facit hereticum, par. 2. pag. 166. col. 1. C. Dulcia adoratio, p. 2. com. 35. pag. 264. col. 2. Dulcius Nouariensis haeresiarcha, & eius haereses, p. 2. q. 12. pag. 268. col. 2. & seq. D. com. 37. p. 2. pag. 272. c. 2. Dulcius Nouariensis epistola dua condemnata cum ipso auctore, p. 2. q. 29. pag. 317. col. 1. D. Durandus de Baldach Gerundensis hereticus, una cum suis Gerunda fuit damnatus, & curia seculari traditus concremandus, p. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. E. & seq. E. Ebrionarium error de conceptione Christi ex semine humanae non confutatus, p. 1. pag. 13. col. 2. C. Ebrietas quos & quando excuset a crimine patratu, par. 2. q. 41. pag. 333. col. 2. E. Ebrij qui haeresim proferunt, an & quando puniendi, com. 17. par. 3. pag. 420. col. 2. Ecclesia una est uere, & non multiplex; extra quam nullus saluatur, estque aggregatio fidelium, par. 1. pag. 3. col. 1. B. & 14. col. D. com. 8. p. 1. pag. 35. col. 3. Ecclesia Romana ceteris prelatu, com. 4. parte prima, pag. 29. col. 1. E. Ecclesia Romana ab errore in fide immunis, parte 2. q. 17. Ecclesiam

INDEX

pag. 296.col.1.B
E. clefiam apud solos Donatistas esse, insignis est heresis, com. 41. p. 2. pag. 294. col. 1.
ecclesia catholica, concilium legitimum, aut Papa, si quod fidei dogma credendum proponant, id catholica veritas est, & contrarium est heresis, co. 27. p. 2. pag. 236. c. 1. reg. 6.
E. clef. an non facit propositiones hereticas, aut catholicas, sed solum declarat quales sint, com. 22. p. 1. pag. 65. col. 1.
Ecclesia qua ratione quandoque bellum inferat infidelibus, p. 2. q. 46. pag. 554. col. 1. B. C.
Ecclesia indirekte coeret Judgos, p. 2. pag. 148. c. 2. C. D.
Ecclesia cur tolerat ritus Iudcorum, & non Sarracenorum, par. 2. q. 46. pag. 355. col. 2. E.
Ecclesia contra res, & contra personas innocuas auxilium seculari, p. 2. pag. 160. col. 1. C.
Ecclesie vetustus ritus referendi Dei sacerdotis in sacris dypticis, com. 2. p. 2. pag. 91. col. 1. C. & 2.
Ecclesiasticus iudex quos blasphemos punire debeat, par. 2. q. 46. pag. 354. col. 2. C. & seq.
Ederet tenetur quis, etiam contra se propria instrumenta, com. 88. p. 3. pag. 566. col. 1.
Edenda instrumenta propria contra tertium, & omne aliud quod iurare potest, com. 88. p. 3. pag. 566. col. 1.
Edicta Imperatorum de fide catholica tenenda, com. 4. parte 1. pag. 29. col. 1.
Edicta contra hereticos solus inquisitor publicat, & an id episcopus possit, com. 135. p. 1. pag. 635. col. 2.
Edicta publica proponenda, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 1.
Edictum an praeiudicium ante ab iuramentum, com. 4. p. 3. pag. 494. col. 2.
Effectus portandi crucem, habitus penitentialis, parte tertia pag. 507. col. 1. E.
Eluidi error de Marie virginitate, resutatus, parte prima. pag. 11. col. 2. C.
Emancipatio filiorum vel subditorum per hereticos facta, nulla est, etiam si postea vitium detegatur, par. 2. pag. 104. col. 2. B. par. 3. q. 116. pag. 673. col. 2. D.
Encratistae seu Encratitae heretici qui, com. 62. parte secunda pag. 327. col. 2.
Enneus seu Henricus episcopus Gerudensis, parte 2. q. 47. pag. 360. col. 1. E.
Ephesina synodus ubi, & quando acta, & quid in ea gestum, com. 19. p. 1. pag. 56. col. 1. E.
Episcopi de articulis fidei reddere rationem debent, parte 1. pag. 22. col. 1. B.
Episcopi non possunt novas religiones approbare, com. 41. par. 2. pag. 295. col. 1. A.
Episcopi non possunt absolvere occultos hereticos, com. 141. par. 3. pag. 641. col. 1.
Episcopus negligens diocesim heresibus purgare, deponendus est ab episcopatu, com. 2. p. 2. pag. 89. col. 1. A.
Episcopi cur quandoque in hereticos non animadvertant causas diuersas, com. 2. p. 2. pag. 89. col. 1.
Episcopi quoque favore fidei possunt testes euocare sicut inquisitores, com. 123. p. 3. pag. 627. col. 1.
Episcopus euocans testes, non tenetur mittere processum ad episcopum requisitum, com. 123. p. 3. pag. 627. col. 1.
Episcopi in causis fidei eundem ordinem teneant quem obseruant Inquisitores, com. 112. p. 3. pag. 602. col. 2.
Episcopus auctoritate delegata procedens, coercere potest Archiepiscopum sibi resistentem, p. 2. pag. 172. col. 1. D.
Episcopus, an & quando capitali, & clericorum consilium sequi teneatur, par. 2. pag. 148. col. 1. D.
Episcoporum & inquisitorum quantitas iurisdictionis in probi-

INDEX

pag. 314. col. 2
episcopis, an competant priuilegia omnia inquisitorum, com. 105. p. 3. pag. 584. col. 2
episcopi, ubi agitur de fide, ordinarij iudices sunt, sed dubia circa fidem dissimulare non possunt, par. 2. pag. 148.
episcopum declarare aliquos hereticos, qualiter intelligendum, com. 8. p. 2. pag. 97. col. 2
episcopi contra inquisitores & contra, an & quando procedere possint, p. 3. q. 27. pag. 556. col. 1. C.
& quae, 30. pag. 658. c. 2. B. com. 76. p. 3. pag. 656. c. 1. E
episcopi, que possunt agere contra inquisitores, & quando, & qualiter, com. 79. p. 3. pag. 559. col. 1.
episcopos in causa heresis solus Papa indicat, com. 8. par. 2. pag. 98. col. 1.
episcopum hereticum suspectum de fuga, inquisitores incarcerare possunt, com. 76. p. 3. pag. 556. col. 1.
episcopum delinquentem, an puniat suus Metropolitanus, vel synodus, p. 2. pag. 402. col. 1.
episcopos conferentes hereticis beneficia quis puniat, & eorum paria, com. 162. p. 3. pag. 667. col. 2.
episcopi inquisitoribus prouideant in necessarijs, com. 157. par. 3. pag. 653. col. 2.
episcopus & inquisitor studeant, vt conformes sint, com. 99. par. 3. pag. 581. col. 2.
episcopus negligens in heresi persequenda, a dignitate episcopali est remouendus, & alius idoneus subrogandus, par. 2. pag. 102. col. 2. E. & pag. 170. col. 1. D.
episcopus & inquisitor pares sunt, cum ambo potestate delegata procedunt, & quando inquisitor maior, parte 3. q. 5. pag. 537. col. 2. B. com. 54. p. 3. pag. 538. col. 1.
episcopus & inquisitor quando diuisim procedere dicantur, p. 3. q. 52. pag. 581. col. 1. A.
episcopus requirere debet inquisitorem, & contra quando simul conuenire nolunt, p. 3. q. 49. pag. 580. col. 1. D.
episcopus inquisitorem quod diebus expectare debeat, par. 3. quest. 49. pag. 580. col. 1.
episcopi proprijs sumptibus in hereticos debent animaduertere, p. 2. pag. 125. col. 2.
episcopi non possunt ab inquisitis de heresi expensas petere, p. 2. pag. 214. col. 2. A. & p. 3. q. 104. pag. 649. c. 2. C. D. & q. 108. pag. 652. col. 1. A. B.
episcopus non potest exigere partem prouentuum de bonis applicatis inquisitionis officio, p. 3. q. 107. pag. 652. c. 1. D.
episcopo procedente contra hereticos auctoritate delegata, an fiat appellatio ad Papam, vel ad proximam superiorem, par. 2. pag. 172. col. 1. C.
episcopus per se sine inquisitore, & contra, que prestare possit, & que non, & quando procedere possint, par. 3. q. 47. pag. 577. col. 2. A. & seq. com. 96. p. 3. pag. 577. col. 2.
episcopo & inquisitore inter se discordantibus, quid agendum, p. 3. q. 50. pag. 580. col. 2. B.
episcopus solus vel solus inquisitor, an possint redemptibus penitentiam imponere, & ab iuramentum incidere, com. 97. p. 3. pag. 579. col. 1.
episcopi & inquisitores in sententia lata, & penitentia imposita dispensare, mitigare, & commutare possunt habitam ratione correctionis reorum, p. 3. pag. 507. col. 1. D.
episcopus non potest hereticos famę restituere, com. 4. par. 1. pag. 30. col. 2.
episcopi qualitercumque procedant, debent seruare modum inquisitoribus prescriptum, p. 2. pag. 109. col. 2. E. & seq.
episcopus bona subditi rebellis ecclesie post annum expectari concedere potest catholicis occupanda, par. 2. pag. 177. col. 1. C. & pag. 112. col. 1. D.
episcopus
episcopus processum inquisitoris non potest prohibere, p. 3. q. 5. pag. 538. col. 1. B. C.
episcopus instituens heredem consanguineum vel extraneum hereticum, excommunicatur, suspectus de heresi habetur, non sepelitur, & sepultus exhumatur, & memoria eius aboletur, p. 2. pag. 138. col. 2. & 146. col. 1. & 168. col. 2. com. 4. p. 2. pag. 94. col. 2.
episcopus & inquisitor possunt sibi mutuo vices suas committere, in his que neuter per se potest, par. 3. quest. 49. pag. 538. col. 1. C. D.
episcopus & inquisitor non possunt se mutuo excommunicare ob reuelationem secreti, p. 3. q. 82. pag. 633. col. 1. C.
episcopus solus a canonicam purgationem non indicat, com. 97. p. 3. pag. 579. col. 2.
episcopi sollicite inquirere & punire sortilegos debent, p. 2. pag. 215. col. 1.
episcopi quas & quibus in locis indulgentias concedant, par. 2. pag. 179. col. 2. C. D.
epistolarium Decretalium magna & venerabilis auctoritas, com. 19. p. 1. pag. 56. col. 2.
epistola Pontificum decretales, an pari iure exauientur cum Decretis conciliorum, com. 19. p. 1. pag. 56. col. 2.
epistolae decretales Ioannes Vnicliff, & Lubergus, reuicunt, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 1.
aquiocatione verborum videntur heretici ad suos errores obtegendos, p. 3. pag. 430. col. 1. A. B. & seq.
aquiocationis fallacia quomodo dissoluitur, com. 22. p. 3. pag. 431. col. 2.
errare in fide conuincitur, qui alios errantes cum potest ab errore non reuocat, par. 2. pag. 87. col. 2. C. & pag. 144. col. 1. B.
errans circa articulos fidei hereticus dicitur, par. 2. q. 31. pag. 318. col. 2. D.
errans in spectantibus indirekte ad fidem, an hereticus, & quando, p. 1. pag. 62. col. 2. E.
errans in expositione sacrae scripturae hereticus dicitur, p. 2. quest. 31. pag. 518. col. 2. C.
errantes circa fidem, quando excusentur ob imperitiam, vel ignorantiam, com. 22. p. 1. pag. 63. & 64. col. 2.
errantes inferiores in fide an excusentur quia a maioribus sint decepti, com. 21. p. 1. pag. 61. col. 2.
errans in fide per ignorantiam secreto corripendus priusquam denunciatur, com. 18. p. 2. pag. 122. col. 1.
errans in fide deceptus ab aliquo viro docto, quatenus excusetur ab heresi, com. 22. p. 1. pag. 64. col. 2. reg. 6.
errantes per simplicitatem quando excusantur, par. 1. q. 4. pag. 61. col. 1. C.
error latius patet, quam heresis, p. 2. q. 3. pag. 236. col. 2. D.
error & heresis non semper sunt idem, com. 29. parte 2. pag. 237. col. 1.
error in substantialibus & praecipuis instrumentum vitiat, par. 2. pag. 145. col. 1. A.
error gentium de pluralitate deorum, p. 1. pag. 9.
errores Io. de Poliaco, & eorum, condemnatio, parte 2. pag. 126. col. 1. & seq.
error in accessorijs & accidentarijs non vitiat instrumentum, p. 2. pag. 147.
error in fide, & heresis pro eodem sumuntur in iure, par. 2. quest. 3. pag. 236. col. 2. D. & seq.
errores Aristotelis, p. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. B. et seq.
errores philosophorum Priscorum, parte secunda, quest. 4. pag. 238. col. 1. B. & seq.
errores Auerois, & Auicennae, p. 2. q. 4. pag. 239. c. 1. et 2.
errores Algazelis philosophi, parte secunda, quest. 4. pag. 239. col. 2. E. & seq.
errores & hereses Rabbi Moysis, parte secunda, quest. 4. pag. 240. col. 2. C. & seq.
errores Phariseorum, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 1. E.
errores Sadduceorum, p. 2. q. 5. pag. 242. c. 2. C. & seq.
errores Herodianorum, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. D. & seq.
error Abbatis Ioachim condemnatus, parte prima, q. 7. pag. 248. col. 2. D.
errores damnati in lib. 6. Decret. parte secunda, quest. 7. pag. 249. col. 1. C. & seq.
errores damnati in Clementinis, parte secunda, quest. 7. pag. 249. col. 1. E. & seq.
errores Ioannis de Poliaco, p. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. C. et seq.
errores Begardorum, p. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. D. & seq.
errores damnati in extrauaganti Ioan. xxii. incipien. Cum inter nonnullos, p. 2. q. 8. pag. 251. col. 1. A.
errores damnati in extrauagantibus Ioan. xxii. incip. Quia quorundam, & Quia vir reprobus, par. 2. quest. 8. pag. 251. col. 1. B.
errores damnati in extrauaganti Benedicti xi. incipiente, Benedictus Deus, p. 2. q. 8. pag. 251. et seq. col. 1. & se. B.
errorum Petri Ioannis explanationes, & prelia ad ipsos intelligendos, p. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. & seq. B.
errores Petri Ioannis damnati, p. 2. q. 9. pag. 252. col. 1. C.
errores Michaelis de Casena, p. 2. q. 9. pag. 254. col. 1. D.
errores Ioannis de Parma, p. 2. q. 9. pag. 254. c. 2. A. et seq.
errores Raymudi Lulli, par. 2. q. 9. pag. 255. col. 2. C. et seq.
errores Lullistarum, p. 2. q. 9. pag. 260. col. 2. D.
errores Arnaldi de Villanova, parte secunda, quest. 11. pag. 265. col. 1. C. & seq.
errores Nicolai de Calabria, parte 2. quest. 11. pag. 266. col. 2. B. et seq.
errores Bartholomaei Ianouesii, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 2. E.
errores Manicheorum recentiorum, parte 2. quest. 13. pag. 273. col. 2. E.
errores Waldensium, p. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. D. & seq.
errores pauperum de Lugduno, parte secunda, quest. 14. pag. 278. col. 2. A. & seq.
errores Begardorum, p. 2. q. 15. pag. 281. col. 2. E. & seq.
errores Fratricellorum, p. 2. q. 15. pag. 281. c. 2. E. & seq.
errores Henrici de Senis, p. 2. q. 16. pag. 290. c. 2. E. & seq.
errores Beguinorum, p. 2. q. 15. pag. 287. col. 1. D. & seq. & quest. 16. pag. 292. col. 1. E. & seq.
error venialis, sanctitati non repugnat, parte 2. quest. 17. pag. 298. col. 1. C.
errores Gregorum, p. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. B.
errores Tartarorum, p. 2. q. 19. pag. 305. col. 1. A. B.
errores Turcorum, p. 2. q. 20. pag. 305. col. 2. E.
errores Sarracenorum, p. 2. q. 21. pag. 306. col. 1. E. & seq.
errores Iudaeorum, p. 2. q. 22. pag. 307. col. 2. E. & seq.
erroribus hereticorum adhaerere, tum ex verbis, tum ex factis, quis iudicatur, & quae illa sint, parte secunda, q. 50. pag. 366. col. 2. E.
errores commissariorum inquisitoribus imputantur, par. 3. pag. 404. col. 1. E.
errores enumerati ab Eymero in multis questionibus, parte 2. non omnes sunt hereticales, com. 25. parte 2. pag. 223. col. 1.
Eruijii lex de interdenda Iudeis lectioe librorum prohibitorum, com. 3. p. 2. pag. 94. col. 1. D.
essentia diuina vna in tribus personis, p. 1. pag. 17. col. 1. E. & pag. 15. col. 2. E.
essentia diuina est Pater, & Filius, et Spiritus sanctus, p. 1. pag. 16. col. 1. E.
essentia trium personarum diuinarum v. a. & eadem, p. 1. pag. 16. col. 2. B.
essentia

INDEX

essentia diuina nec generat, nec generatur, nec procedit, p. 1. pag. 15. col. 2. E
essentia diuina non est aliud a personis diuinis, parte prima, pag. 16. col. 2. B
essentia diuina non est distincta a personis diuinis, parte 1. pag. 16. col. 1. E
etas inquisitorum, qualis esse debeat, p. 3. q. 2. pag. 535. col. 2. E. com. 51. p. 3. pag. 535. col. 2.
etas quadraginta annorum cur requiratur in inquisitore, et non in episcopo, com. 51. pag. 536. col. 1.
etas Commissariorum quanta esse debeat, p. 3. q. 2. pag. 535. col. 2. A. B. & q. 16. pag. 547. col. 2. D
etiam cur parcat, vide in voce, Ado. escens, Lunenis, Minor, & com. 13. p. 1. pag. 40. col. 2.
Etymologia vera heresis qua sit, com. 26. p. 2. pa. 23. i. c. 2.
Euangelium ab initio multis literis scriptum, com. 14. p. 1. pag. 42. col. 2.
Euangelii lex cur post multa tempora hominibus data, p. 1. pag. 13. col. 1. E
Euangelista cur per animalia figurentur, parte prima, pag. 23. col. 2
euangelista monitio, an habeat locum in crimine heresis, com. 18. p. 2. pag. 121. col. 2. E, & seq.
eucharistia sacramentum veraciter continet sanguinem & carnem Christi, par. 1. pag. 3. col. 2. B. C
& seq. 14. col. 2. E
eucharistia sacramentum sub speciebus panis & vini, cur institutum, p. 1. pag. 20. col. 1. E. col. 2. A
eucharistia sacramentum solus sacerdos conficit, parte 1. pag. 3. col. 2. C
eucharistia cadens in locum immundum, vel a brutis vel quibuscumque sumpta non desinit continere corpus Christi durans sub speciebus panis & vini, p. 1. pag. 44. col. 1. com. 15. p. 1. pag. 44. col. 2.
Eutychetis error de unione verbi diuini refutatus, parte 1. pag. 13. col. 2. E. & seq.
Eutyches et Dioscorus heretici, ubi, & quando damnati, com. 6. p. 1. pag. 3. col. 1.
Eutychetiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. C
examinatio testium, et reorum fiat ab inquisitore coram duabus personis religiosis, p. 3. q. 63. pag. 425. col. 2. D. E
examine inquisiti tot personas requirit, quot in testium examine postulatur, com. 20. p. 3. pag. 427. col. 1.
exceptiones legitimae admittenda, par. 2. pag. 118. col. 1. A. et col. 2.
excommunicandi ritus antiquus, p. 3. pag. 399. col. 2. C
excommunicatio, poena spiritualis est pro mortali culpa in fidei, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. A. B
excommunicatio in causa fidei in tribus casibus locum habet, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. D
excommunicatus hereticus dicitur, parte secunda. q. 31. pag. 318. col. 2. B
excommunicationis poena in hereticos omnium antiquissima, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1. & com. 171. par. 3. pag. 680. col. 2
excommunicantur heretici cum suis complicibus & puniuntur, com. 7. p. 2. pag. 96. col. 2. & seq.
excommunicatus in vna ecclesia in omnibus est excommunicatus, p. 2. pag. 177. col. 2. C
excommunicandus quoties monendus, p. 2. pag. 200. c. 1. B
excommunicationis maioris vinculo immodantur fugiui ciuitati & non comparentes, & qua ratione talis excommunicatio publicanda, p. 3. pag. 466. c. 2. C. D. & 469. et seq.
excommunicati in causa fidei per annum in tali excommunicatione manentes, eo elapso, ut heretici sunt eandem-

mandi, par. 2. pag. 105. col. 2. B. & quaest. 47. pag. 682. col. 2. B
excommunicati ex causa fidei, vel ob heresim absoluntur ab inquisitore, p. 3. q. 122. pag. 680. col. 2. E
& q. 125. p. 683. col. 1. E. com. 141. p. 3. pag. 640. col. 2.
excommunicatus quomodo absoluentur, com. 7. parte 3. pag. 397. col. 2.
excommunicatos per inquisitores soli ipsi absolueri possunt, com. 141. p. 3. pag. 641. col. 1
excommunicati, ob alias causas quam fidei, per annum in excommunicatione perseverantes, heresis suspicionem incurunt, & qua ratione contra eos sit procedendum, sine comparuerint siue non, intra annum, vel terminum praescriptum, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 2. B. & seq.
excommunicationem per annum contumaces sustinentes, an & quando, & quomodo, & qualiter fiat de heresi suspecti, & cur fiat, p. 2. pag. 157. col. 1. E
& q. 56. p. 381. col. 1. B. com. 13. pag. 40. col. 1. & com. 72. pag. 362. col. 1
excommunicati audiuntur de crimine anno elapso, com. 174. par. 3. pag. 683. col. 1
excommunicandi & ab officio priuandi sunt inobedientes mandatis apostolicis, vel inquisitoris in negotio fidei, p. 3. pag. 93. col. 2. B. & pag. 395. & seq. col. 2. C. D. & seq.
excommunicationem incurrit scienter hereticos sepe licens, a quo non absoluitur nisi exheretice eorum corpora, par. 2. pag. 104. col. 1. C. D. & p. 3. q. 118. pag. 675. col. 1. C. D
excommunicati & socii criminis admittuntur in testes in causa fidei, p. 3. q. 64. pag. 603. col. 1. B. C
& par. 2. pag. 105. col. 1. C
excommunicato conceditur omnis exceptio siue odiosa, siue favorabilis, p. 2. pag. 199. col. 1. B
excommunicato non ob heresim, auxilium non denegatur, par. 2. pag. 173. col. 2
excommunicatus, an testabilis, p. 2. pag. 178. col. 2.
excommunicationem Papa reservatam in quibus casibus incurrit inquisitor, p. 3. q. 24. pag. 105. col. 2. E
excommunicari an possint inquisitores & eorum notarii p delegatos sedis Apostolicae, part. 3. quaest. 21. pag. 552. & seq. col. 1. A
excommunicari inquisitores ab inferioribus nequeunt, com. 70. p. 3. pag. 552. col. 1. nec eorum notarii. ibid.
excommunicationem an incurrat inquisitor participans cum excommunicato, com. 71. p. 3. pag. 553. col. 1
excommunicationem inquisitoris absolueri potest eius socius, & vice uersa, p. 3. q. 23. pag. 553. col. 2. A & seq.
excommunicari ministri inquisitorum an possint, com. 70. par. 3. pag. 552. col. 1.
excusatoris partes quales, com. 36. p. 3. pag. 472. col. 1
excusator an sit admittendus pro reo absente, com. 36. par. 3. pag. 471. c. 31
excusantibus se per iocum heresim protulisse, non est facile credendum, com. 17. p. 3. pag. 419. col. 2
excusationes blasphemorum, & verba hereticalia profertu non sunt facile admittenda, p. 2. q. 41. p. 333. c. 2. B. C.
excusationes frivolae Beguinorum, parte secunda, quaest. 16. pag. 291. c. 1. A
exceptio omnis cessat quoad crimen heresis, com. 77. p. 3. pag. 557. col. 2
exempla & uulgaria prouerbia & historia, quando probet, par. 2. pag. 155. col. 2. B et pag. 174. col. 2. C
exequias celebrans pro hereticis, suspectus de heresi est, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 2
exemplum de propositione habente duplicem sensum, vnu catholicum, alteru hereticum, com. 111. p. 3. pag. 601. col. 2. A
exhumat-

INDEX

exhumandi heretici & coburendi, co. 89. p. 3. pag. 567. c. 1
explicito credere quid sit, com. 20. p. 1. pag. 59. col. 2
explicito credenda quaestio, p. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. C
explicito credere articulos fidei debent fideles, com. 20. p. 1. pag. 60. c. 1
explicito scire debet inquisitores fidei dogmata, com. 21. p. 1. pag. 61. c. 1
expense ab inquisitis per inquisitores, an & quando petendae, p. 3. q. 104. pag. 650. col. 1. A. B. & seq.
extensio verborum in penalibus non est facienda, p. 3. q. 17. pag. 548. col. 2. E
extravagantes in fauorem fidei & sancti officii edita, an & quando seruanda, p. 3. q. 131. pag. 686. col. 2. E
extravagans Innocentii iiii. incipiens. Cum negotium, tria inquisitoribus concedens priuilegia, par. prima, pagina 136. col. 2. E & seq.
extravagans Alexandri iiii. incipiens, Nouerit. varias in hereticos poenas statuens, p. 2. pag. 135. col. 2. B
extravagans Urbani iiii. incipiens, Prae cunctis, 24. inquisitorum priuilegia continens, p. 2. pag. 129. c. 1. A. & seq.
extravagans Urbani iiii. concedens inquisitoribus & eorum sociis facultatem absoluedi se multo ab excommunicatione & irregularitate, p. 2. pag. 129. col. 1. A. B
extravagans Urbani iiii. declarans quando heredes, uel filii sint admittendi ad excusandos defunctos de heresi suspectos, & quando non, p. 2. pag. 133. col. 1. B
extravagans Urbani iiii. incipiens, Conuictus. declarans multa dubia circa negotium inquisitionis, parte secunda. pag. 133. col. 2. B. C
extravagans Clementis iiii. incipiens, Prae cunctis. plenam peccatorum veniam & indulgentiam plenariam inquisitoribus concedens, p. 2. pag. 131. col. 2. & seq.
extravagans Clementis iiii. incipiens, Catholicae fidei statuens, inquisitores a prelatis ordinis impediri non posse, par. 2. pag. 136. c. 2. A. B
extravagans Nicolai iiii. contra Christianos transeuntes, uel redeuntes ad Iudaismum: & eorum fautores, & receptatores etiam Iudeos, parte secunda, quaest. 44. pag. 348. c. 2. C. & seq.
extravagans Ioannis xxii. incipiens, Cum inter, p. 2. q. 15. pag. 286. col. 1. C
extravagans Ioannis xxii. incipiens, Quia quorundam, p. 2. q. 15. pag. 286. c. 2. B. & seq.
extravagans Ioannis xxii. incipiens, Quia nonnunquam, par. 2. q. 15. pag. 287. col. 2. A. B. & seq.
extravagans Ioannis xxii. incipiens, Gloriosam. Beguinorum errores continens, p. 2. q. 16. pag. 291. c. 1. B
extravagans Ioannis xxii. incipiens, Sancta Romana. Beguinorum, & Beguinorum condemnationem continens, p. 2. q. 16. pag. 292. col. 1. C
extravagans Gregorii xi. incipiens, Negotia. concedens inquisitoribus quod possint iure ad Romanam curiam accedere cum sociis non petita licentia a prelatis ordinis, p. 2. q. 16. pag. 137. c. 2. B. C
extravagans Gregorii xi. contra transeuntes, uel redeuntes ad ritus Sarracenorum, ac eorum fautores, & receptatores, etiam si Sarraceni sint, parte secunda, quaest. 95. pag. 351. c. 2. E. & seq.
extravagans Benedicti xi. de uisione beatorum, parte 2. pag. 127. c. 1. A
extravagans Ad conditorem. quando fuerit edita, com. 40. par. 2. pag. 289. col. 2
extravagans Sancta Romana, edita an. 1318. com. 40. par. 2. pag. 289. c. 1

extravagans Gloriosam ecclesiam. edita anno 1319. co. 40. par. 2. pag. 289. c. 1
extravagans Leonis x. per quam testes falsi. ci in causa fidei possunt tradi curiae seculari, com. 122. parte tertia. pag. 624. c. 2
extravagantes de hereticis loquentes, an ubique seruari debeant, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 1
extrajudicialis confessio. vide in voce, Confessio.
Eymericus peritus iuris, com. 36. p. 3. pag. 471. c. 2
Eymericus sententia de confiscatione bonorum qualiter intelligenda, com. 158. p. 3. pag. 655. c. 2
F
faciens vel dicens sepius aliquid contra fidem, vehementer est suspectus, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. C
facta euidentissimam faciunt probationem, parte secunda. pag. 194. col. 1. E
facta quam vim habeant ad probandum interiorum affectus, par. 2. pag. 194. col. 1. C
factis magis standum, quam uerbis, com. 75. parte secunda. pag. 368. col. 1
facto qualiter quis faueat hereticis, p. 2. pag. 297. col. 2. A
facta hereticalia per vim bifariam committi possunt, aut coactione absoluta, aut conditionali, com. 24. parte 1. pag. 68. col. 1
facta hereticalia sponte committens, an, & quando censetur hereticus, com. 59. p. 2. pag. 323. col. 1
& uide plura in voce, Hereticalia facta.
facta singulariter nominata, ex quibus oritur uolenta heresis suspicio, res scitu digna, co. 24. p. 3. p. 4. p. 9. c. 1. & seq.
falli bifariam sumitur, par. 2. pag. 204. c. 2. E
falsantes, aut corrumpentes libros catholicorum qualiter puniuntur, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 2.
falsitatis instrumenti, uel dicti testis non allegatur ignorantia, par. 2. pag. 168. col. 1. A
falsum testimonium dicere graue scelus est, com. 122. par. 3. pag. 623. col. 2
falsum qui deposuerunt ad liberandum aliquem grauius puniendi, com. 122. q. 3. pag. 625. col. 1
falsus testis puniendus, licet eius dictum non valeat, com. 122. p. 3. pag. 625. col. 2
falsi testes qui dicantur, & qua ratione, & a quibus, & quibus poenis puniantur, p. 3. pag. 522. col. 1. E
& q. 73. pag. 622. & seq. col. 1. E
& com. 122. p. 3. pag. 623. col. 2. & 624. c. 2
falsis testibus poenam talionis imminere qui dixerint, com. 122. p. 3. pag. 624. col. 1.
falsum testimonium dicens contra consanguineos, grauius puniuntur, com. 119. p. 3. pag. 613. col. 2
falsus testis qui se deculit, veniam postulans, mitius puniendus, com. 122. p. 3. pag. 626. c. 1
fama de aliquo ubi sit querenda, co. 19. p. 3. pag. 425. c. 1
fama uehemens qua dicatur, com. 110. p. 3. pag. 597. c. 2
fama per duos testes probari debet, com. 19. parte tertia. pag. 424. c. 2
fama quomodo in criminalibus probari possit, com. 19. p. 3. pag. 425. col. 1
fama ex sola nemo torquendus; fallit tamen, com. 110. p. 3. pag. 597. c. 1
fama & unus testis sufficiunt ad torturam, com. 110. par. 3. pag. 595. c. 2
fama cum aliis grauibus indiciis sufficit ad torquendum, com. 110. p. 3. pag. 596. col. 1
fama cum dicto unius sufficit ad torturam, com. 110. par. 3. pag. 597. col. 2
fama

INDEX

fama cum fuga sufficit ad torturam, com. 110. parte tertia. pag. 597. c. 2.
fama a fide dignis orta sufficit ad torturam, com. 110. par. 3. pag. 597. col. 2.
fama orta simul cum delicto, an sufficiat ad torturam, com. 110. par. 3. pag. 598. c. 1.
familiares, & domestici: qui dicantur, com. 119. parte 3. pag. 613. col. 2.
familiares, an admittendi in testes, & quando, par. 3. q. 70. pag. 612. c. 2. D. & seq.
familiam armatam habere potest inquisitor, & cur ita iustitiam, p. 3. q. 56. pag. 583. c. 2. E. com. 105. p. 3. pag. 584. col. 1.
familia inquisitorum arma defert nulla lege obstante, & si aliquis prohiberet, veluti impeditur sacri officii puniri possit, com. 105. p. 3. pag. 584. col. 1.
familia armata, an episcopi habere possint, com. 105. par. 3. pag. 584. col. 2.
fautor hereticis exhibitus, an quandoque excusabilis, par. 2. pag. 201. col. 2. C.
fauens scienter hereticis, vehementer suspectus habetur, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 1. E.
fautores hereticorum quibus modis dicantur aliqui, & quales fautoris gradus, res scitu digna, com. 78. par. 2. pag. 373. col. 2.
fautores hereticorum quot, & quibus iudiciis cognoscantur, com. 78. p. 2. pag. 373. c. 2.
fautor hereticorum quandoque dici potest, qui retinet libros vetitos, com. 3. p. 2. pag. 93. col. 2.
fautores sunt hereticorum qui non denunciant hereticos cui possint, com. 78. p. 2. pag. 373. c. 1. E.
fautor hereticorum est presentans hereticum ad beneficium, com. 162. p. 3. pag. 667. c. 2.
fautores hereticorum, magistratus publica auctoritate fungentes per omissionem, vel commisionem quomodo censentur, p. 2. q. 53. pag. 440. col. 1. B. com. 78. p. 2. pag. 372. col. 2.
fautores hereticorum si sint magistratus, qualiter puniantur, com. 78. p. 2. pag. 373. col. 1. A.
fautores hereticorum privata persona non ex omissione, vel opinatur Eymericus, sed ex commisione censentur, & quando ex sola omissione, p. 2. q. 53. pag. 372. col. 1. A. com. 78. p. 2. pag. 373. col. 1.
fautores hereticorum excommunicationem, & alias penas, & quas incurrant, p. 2. q. 53. pag. 373. col. 1. C. par. 3. q. 24. pag. 683. col. 1. A.
fautores & similes, si non impediunt sacrum officium elapso anno, non incurruunt alias penas praeter excommunicationem, com. 172. p. 3. pag. 682. col. 1.
fautores hereticorum beneficium non sunt privati, sed priuandis, com. 102. p. 3. pag. 667. col. 2.
fautores Christianorum transeuntium ad iudaismum, et fautores hereticorum puniantur, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 2. A.
fautores Christianorum transeuntium, vel redeuntium ad Sacramentorum ritum velut hereticorum fautores sunt puniendi, p. 2. q. 45. pag. 349. col. 2. B. C.
fautores hereticorum ut abirent, qualiter interrogandi, com. 60. p. 2. pag. 325. c. 1.
fautoriam abiurans si postea relabatur, siue in eandem, siue in alium, an sit relapsus censendus, com. 83. parte 2. pag. 387. col. 2. & seq.
fautor fautoris hereticorum quibus casibus puniatur, par. 2. pag. 173. col. 1. E.
fautoribus hereticorum sponte venientibus tempus gra-

tia assignant inquisitores, intra quod minus tractentur, par. 3. pag. 409. c. 1. B.
fautoris reuelantis hereticum premium parte secunda. 178. col. 2. A.
fautores in defunctos, an procedi possit, com. 92. parte 3. pag. 571. col. 2.
Ferdinandus Regis munificentia, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 2.
feudalia bona, an publicentur ob haeresim, parte 2. pag. 172. col. 2. D. & com. 161. p. 3. pag. 664. & seq.
fidei definitio, & eiusdem variae explanationes allatae a Sanctis, p. 1. q. 1. pag. 58. col. 1. & p. 2. p. 138. c. 1. A. B.
fides cur dicatur catholica, & cur orthodoxa, parte prima. pag. 9. c. 2. E. & pag. 16. c. 1. C.
fides dicitur multis modis, & qui sunt, parte prima. pag. 18. c. 1. D. & multis seq.
fidei species duae, formata, & informis, & quid quaque sit, par. 1. pag. 18. col. 1. D.
fidei actus duplex, corde credere, & ore profiteri, parte 1. pag. 10. col. 1. A.
fidei obiectum per se quod sit, p. 1. q. 3. pag. 59. c. 2. B.
fidei obiectum per accidens quod sit, parte prima, quael. 3. pag. 59. col. 2. C.
fidei 12. articulos qui statuunt, qualiter eos ponant, par. 1. pag. 10. c. 1. & seq.
fidei articuli explicati in regula beati Athanasii, & beati Hieronymi, & beati Augustini, p. 1. pag. 46. c. 2. & seq.
fidei certa mensura, ad quam quilibet pro qualitate teneatur, par. 1. pag. 22. c. 1. A.
fidei doctrina qua dicatur, com. 50. p. 3. pag. 535. c. 1.
fidei fautor magnus, & quare, p. 2. pag. 198. c. 2. A.
fidei Catholica cur falsum subesse non possit, com. 23. par. 1. pag. 65. c. 2.
fidem nullam continere falsitatem omnes explicite credere tenentur, p. 1. q. 8. pag. 65. c. 2. B. C.
fidem veritatis quis dicatur ignorare, p. 2. pag. 167. c. 1. D.
fidem Catholicam cunctos tenere debere generali edicto cauent vetusti Imperatores, com. 4. p. 1. pag. 29. col. 2.
fides nostra non potest euidenter probari, parte prima. pag. 18. col. 2. E.
fidei bifariam derogat qui naturali ratione eius mysteria proponere conatur, p. 1. q. 11. pag. 72. col. 2. E.
fidei mysteria probari per rationes posse, & quibus, p. 1. q. 11. pag. 73. & seq. c. 1. & 2.
fidei meritum quomodo non imminuat rationes pro fide, p. 1. q. 11. pag. 73. c. 2. B. C.
fidei articuli explicite credendi, p. 1. q. 3. pag. 60. col. 1. C.
fidem explicitam habere tenentur tam minores quam maiores de mysteriis Christi, p. 1. q. 5. pag. 62. col. 1. D.
fidei graues causas praelatus cum suffraganeis tractet, p. 2. pag. 177. col. 1. C.
fidei aduersum faciens, vel dicens sepius vehementer suspectus est, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. E.
fidei confessio debet esse simplex, p. 1. pag. 10. c. 1. B.
fidem confiteri per actum exteriorem necessarium est ad salutem ex vi praeccepti affirmatiui, com. 24. parte prima. pag. 67. col. 1.
fidei confessio quando, & quibus casibus, & quibus locis sit necessaria, & quando omitti sine culpa possit, par. 1. quael. 9. pag. 66. col. 2. B.
fidem occultare quandoque licet, sed alienam profiteri nunquam licet, com. 24. p. 1. pag. 67. col. 1. & pag. 68. col. 2.
fidem abnegantes meta mortis, ut penitentes heretici recipiendi sunt, si reuertantur, p. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. E.
fidei disputatio quando, & quibus, & coram quibus licita & quan-

INDEX

& quando vetita, p. 1. q. 10. pag. 66. col. 2.
ei subtilitates a quibus & quando interroganda, p. 1. q. 4. pag. 61. col. 1. C.
fidei negotia quandoque Papa nuncianda, & cur, parte 2. pag. 111. col. 1.
fidei negotia tractantur simpliciter & de plano sine strepitu & figura iudicii, & qua ratione haec intelligenda sint, p. 2. pag. 111. col. 1. A. & seq. & p. 3. pag. 417. col. 2. D. & q. 54. & 55. com. 103. & 104. p. 3. pag. 582. & 583.
fidei actio, cum aliqui sint curiae seculari tradendi, an sit in ecclesia celebranda, com. 4. p. 3. pag. 513. col. 1.
fidei actio quo ritu in Hispania celebratur, com. 45. par. 3. pag. 512. col. 2.
fideles qui teneantur explicite credere & implicite, par. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. C.
fideles qualiter magis vel minus obligentur ad denunciandum hereticos, com. 2. p. 1. pag. 89. col. 2.
ad fidem qua dicantur directe pertinere, com. 1. par. secunda. pag. 82. col. 1.
ad fidem qua indirecte spectent, com. 1. p. 2. pag. 80. col. 1.
fidei iuramentum duae species, com. 139. p. 3. pag. 638. col. 2.
fidei iuramentorum qualiter plerumque, com. 139. par. tertia. pag. 639. col. 1.
fidei iuramentum non possunt se obligare ad poenam corporalem, com. 139. p. 3. pag. 639. col. 1.
fidei iuramentum quo tempore incidant in poenam promissam, com. 139. p. 3. pag. 640. col. 1.
fidei iuramentum quando soluent poenam, & cui sit applicanda, com. 139. p. 3. pag. 639. col. 2.
fidei iuramentum absentium poena pecuniaria multandi, par. 2. pag. 639. col. 1. C.
fidei iuramentum datae, an aliquando sit locus relaxationi in hoc tribunali, com. 139. p. 3. pag. 639. col. 1.
filius Dei in instanti conceptionis factus homo, parte prima. pag. 25. col. 1. A.
filius Dei cur fuerit eo tempore incarnatus non prius, nec tardius, p. 1. pag. 24. col. 2. E. & seq.
filius Dei verum corpus de Virgine accepit, parte prima. pag. 7. col. 2. A.
filius Dei sine ulla diminutione accepit Patris substantiam, par. 1. pag. 17. col. 2. A.
filius Dei semper habet humanam carnem, parte prima. pag. 51. col. 1. E.
filium Dei assumpsisse humanam naturam bifariam potest intelligi, com. 43. p. 2. pag. 304. col. 2.
filius Dei omnes defectus nostros accepit praeter ignorantiam & peccatum, p. 1. pag. 24. col. 2. C. D.
filiorum varia genera, com. 163. pag. 669. col. 2.
filius patrem publice non corripit, nec subditus praelatum, par. 2. pag. 141. col. 1. E. & seq.
filii filiarum & filii filiarum heretici, an aequaliter puniendi, par. 2. pag. 151. col. 1. D. & pag. 172. col. 2. D. & seq.
filii hereticorum vsque ad secundam lineam paternam, ad primam vero maternam sunt ipsa iure inhabiles ad beneficia & officia, nisi parentes ecclesiae incorporentur, p. 2. pag. 109. col. 2. A. & 135. col. 1. B. & 172. col. 2. D. par. 3. q. 114. & 115. pag. 669. col. 2. & seq. & plenissime com. 163. p. 3.
filii Christiani existentes alicuius Iudaei, quo tempore patre baptizabatur, patre reiuuante, an amittant paternam bonam, p. 2. pag. 209. col. 2. D.
filii suspectorum, an habeantur inhabiles, com. 164. parte 3. pag. 673. col. 1.
filius eorum qui damnantur ob contumaciam, an fiant inhabiles, com. 164. p. 3. pag. 673. col. 1. E.
filii relapsorum conuersorum, an sint inhabiles, com. 164. par. 3. pag. 672. col. 2.
filii hereticorum fautorum & aliorum similium inhabiles ad beneficia, & quare, co. 164. p. 3. pag. 670. c. 1. & seq.
filii illegitimi etiam comprehenduntur sub penis iuris filiorum hereticorum, p. 2. pag. 210. col. 2. D.
filii illegitimi an inhabilitentur ob patris delictum, com. 163. par. 3. pag. 669. col. 2.
filii in potestate patria non existentes et comprehenduntur sub penis iuris filiorum hereticorum, p. 2. pag. 210. col. 2. C.
filios ante delictum natos etiam inhabilitari verior sententia, com. 163. p. 3. pag. 670. col. 1.
filii hereticorum, an priuatur beneficiis habitis ante patris delictum, com. 163. p. 3. pag. 670. col. 2. & pag. 671. col. 1.
filii hereticorum quorum memoria damnata fuit etiam post 40. annos penas incurrun, com. 92. p. 3. pag. 571. col. 2.
filii inhabiles quatenus restituendi, com. 164. parte tertia. pag. 673. col. 2.
filii hereticorum etiam Catholicis nihil relinquendum, com. 9. par. 2. pag. 99. col. 1.
filii hereticorum pauperibus relictis, qualiter prouidentur ne pereant, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1.
filii ob parentum delicta in multis delictis haerese minoribus affliguntur, p. 2. pag. 152. col. 2. E.
filii decepti a parentibus in his qua sunt fidei, ab haerese qualiter excusentur, com. 2. p. 1. pag. 68. col. 1.
filii denunciatus patrem hereticum, penam a iure latam euertat, com. 12. p. 2. pag. 117. col. 1. & seq.
filii quando admittendi ad excusandos defunctos, p. 3. q. 121. pag. 678. col. 2. A. B. & par. 2. pag. 104. col. 2. C. & pag. 133. col. 1. D. E. & com. 170. p. 3. pag. 679. col. 1.
filiorum emancipatio a parentibus hereticis facta non valet, p. 3. q. 116. pag. 672. col. 2. D. B.
filii hereticorum liberantur a patria potestate, p. 2. pag. 133. col. 2. D. com. 165. p. 7. pag. 674. col. 1.
filii falsi testis an sint infames, aut aliis penis aequae ut filii hereticorum subiecti, com. 122. p. 3. pag. 626. col. 1.
filius in crimine haerese contra patrem testificatur, com. 15. par. 2. pag. 117. col. 1. E.
finis ob quem procedatur contra defunctum in hoc tribunali, com. 92. pag. 572. col. 2.
firmitas exigitur in credendo, imo simplicitas, com. 1. par. 2. pag. 81. col. 2.
fiscalis petitio ut contra defunctum procedatur, com. 92. p. 3. pag. 572. col. 1.
fiscalis sancti officii munus, com. 14. p. 3. pag. 415. col. 1.
fiscus succedit in feudum, & in bonis restitutioni subiectis, quo ad usum fructum damnato uiuente, & quid de bonis emphyteuticariis, com. 161. p. 3. pag. 665. col. 2.
fiscus non occupat hereticorum bona nisi praecesserit sententia iudicis ecclesiastici, p. 2. pag. 172. col. 2. D.
fiscus vel inquisitores, an teneantur restituere pretium his qui ab hereticis emerunt, p. 2. pag. 214. col. 1. B. C.
Florense monasterium legendum, non Florentinum, com. 1. par. 1. pag. 5. col. 1.
famini nullo pacto licet praedicare, com. 11. parte secunda. pag. 101. col. 2.
forma baptismi qualis, p. 1. pag. 15. col. 1. D.
filius contra fratrem testificatur in crimine haerese, com. 15. par. 2. pag. 117. col. 1. fraterna

INDEX

fraterna correctio, an locum habeat in crimine heresis, com. 18. p. 2. pag. 12. col. 1. fratres de penitentia de tertio ordine d. Francisci, & eorum errores, p. 2. q. 15. pag. 281. col. 2. fratres de paupere vita, p. 2. q. 16. pag. 291. col. 1. A. fraticelli vide Begardi. fraticelli heretici quibus signis & indicis cognoscantur, p. 3. pag. 441. col. 1. C. & seq. fraticellorum obiecta sexdecim contra constitutiones Ioan. xxii. p. 2. q. 17. pag. 295. & seq. col. 1. B. fraticellorum errores precipui, com. 40. p. 2. pag. 289. col. 1. frivole causae appellationis quae dicantur, com. 31. par. tertia, p. 2. pag. 457. col. 1. fugientes a carcere dum haberi non possunt, quid circa eos observandum, com. 36. p. 3. pag. 472. col. 1. fugiens & non absens quando dicatur reus accusatus, par. 3. pag. 461. col. 2. B. C. fugiens a carcere perpetuo, an conseatur relapsus, vel impenitens, com. 146. p. 3. pag. 644. col. 2. fugiens a carcere, ob fugam an habeatur convictus de heresi, com. 35. p. 3. pag. 468. col. 1. fugientes a carceribus, an heretici indicandi, parte secunda, pag. 471. col. 1. B. fugiens a carcere, ob solam fugam qua pena afficiendus, com. 36. par. 3. pag. 471. col. 2. fugiens a carcere perpetuo misericordiam petens recipiendus, com. 146. p. 3. pag. 644. col. 2. fugitivus qua ratione & ordine citandus, p. 3. pag. 529. col. 1. B. com. 35. p. 3. pag. 647. col. 2. fugitivus qui ignoratur ubi sit, qua ratione citandus, par. 3. pag. 466. col. 2. B. & seq. fugitivus qui abiurare debebat, qua ratione citandus sit, par. tertia, pag. 468. col. 2. B. & seq. fugitivus secreto inquirendus & capiendus: & qua ratione contra eum sit procedendum, par. 3. pag. 462. col. 1. C. & seq. fugitivus citati, & contumaces existentes, maioris excommunicationis vinculo innotantur, par. 3. pag. 466. & seq. col. 2. A. B. & 468. col. 2. & seq. fugitivus de heresi convictus & contumax existens hereticus impenitens indicandus, & condemnandus est, par. 3. pag. 528. col. 2. C. & seq. fugitivus & contumaces qui habendi sint heretici, & qui ut heretici, p. 3. pag. 531. col. 1. D. furiosorum causa quo pacto tractanda, com. 22. par. tertia, pag. 432. col. 2. furiosus an sit reus, inquirere diligenter debet inquisitor, parte 2. pag. 197. col. 2. A. furiosus vel mente captus quando quis presumatur, com. 170. par. 3. pag. 679. col. 2. furor mentis tanquam impenitentes puniendi sunt, com. 22. p. 3. pag. 432. col. 1. fundamentum fidei, prima veritas, p. 1. pag. 9. col. 2. A. futura ab Ariolis & demonibus inquirere illicitum est, & quando sapiat heresim manifestam, p. 2. q. 43. pag. 339. col. 1. A. B. & seq. com. 68. p. 2. pag. 345. col. 2. futura inquirens a demonibus ut apostata a fide & hereticus puniendus est, p. 2. q. 43. pag. 339. col. 2. B. C.

Giam error de natura Christi refellitur, parte prima, pag. 14. col. 1. Gausfredus de Crudillis, seu Cruylles praepositus Tarracoenen, par. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. C. & q. 28. pag. 316. col. 1. C.

Gelasii Papae I. decretum de librorum delictu, com. 19. par. 1. pag. 56. col. 1. genus masculinum in divinis ad personam refertur, neurrum ad essentiam, p. 1. pag. 17. col. 2. A. generatio in divinis perpetua optimis exemplis declarata, p. 1. pag. 11. col. 2. E. Gentiles improprè dicuntur heretici, p. 2. pag. 167. col. 1. E. Geomantia libri reprobatis, p. 2. q. 29. pag. 317. col. 2. A. Geraldus Segarelli Parmensis heresiarcha, & eius hereses, p. 2. q. 12. pag. 269. col. 1. A. & seq. Geraldus Segarellus hereticus, quis, & quando vixit, com. 37. par. 2. pag. 271. col. 1. gesta ab excommunicato, an valeant, p. 2. pag. 142. col. 2. D. Gnostici heretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 1. Gondissalvi liber inscriptus Virginalis, seu Virgilianus condemnatus, p. 2. q. 28. pag. 316. col. 2. A. B. gradus quatuor per quos ad condemnationem veniunt ob hereses suspicionem, p. 2. pag. 157. col. 2. E. Gratiani locus emendatus, com. 19. p. 1. pag. 58. col. 2. gratia informans quae dicatur, p. 1. pag. 28. col. 2. D. E. gratiam facere non debent inquisitores eis, qui post impunitatem promissam vi tormentorum constituentur, com. 23. par. 3. pag. 437. col. 2. graues inimicitiae testium dicta debilitant, sed testes non repellunt, p. 3. pag. 446. col. 2. D. E. graevamina reparabilia quaedam, & quaedam irreparabilia, par. 3. pag. 454. col. 1. B. C. graevamina reparabilia tollenda ab inquisitore, parte tertia, pag. 454. col. 1. A. B. Gracorum arrogantia contra Ecclesiam Latinam, com. 43. par. 2. pag. 304. col. 1. Gracos singulari benignitate prosequitur Ecclesia Romana, com. 43. p. 2. pag. 304. col. 1. Graeci patres qui dicunt Spiritum sanctum procedere a Filio, par. 1. pag. 22. col. 1. E. Gracorum recentiorum hereses duae, parte secunda, q. 18. pag. 303. col. 2. C. Gregorii Nazarenzi loca aliquot pie accipienda, p. 2. q. 18. pag. 304. col. 1. C. D. Gregorii xi. extrauagans contra transeuntes, vel edcentes ad ritus Sarraceni, ac eorum fauores, & receptatores, etiam si Sarraceni sint, p. 2. q. 45. pag. 351. col. 2. E. Gregorius ix. Waldenses seu pauperes de Lugunio condemnauit, p. 2. q. 14. pag. 279. col. 2. A. Gregorii xi. Bulla qua xx. volumina Raymundi Lulli condemnantur, & cetera eiusdem opera interdicuntur, p. 2. q. 26. pag. 311. col. 2. E. Guido Carmelita, com. 26. p. 2. pag. 232. col. 1. Guillelmus Gilaberti exhumatus, & vi impenitens hereticus condemnatus, p. 2. q. 9. pag. 266. col. 1. E. & q. 38. pag. 320. col. 2. E. Guillelmus Costa inquisitor hereticae prauitatis, par. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. B. Guillelmus Okam quis, com. 42. p. 2. pag. 398. col. 2. & de eo piura in extrauaganti, incipiente, Nuper in consistorio publico, quae est in bullario litterarum Apostolicarum, pag. 64.

Habitus cruce signatus initio delegatus inquisitionis restitutus, com. 42. p. 3. pag. 498. col. 2. habitus penitentialis uetustissima origo, com. 42. parte tertia, pag. 398. col. 2. habitus nouae religionis non est assumendus, nec ab episcopis approbandus, p. 2. q. 16. pag. 292. col. 2. A. habitus

INDEX

Habitus Geraldus Segarelli & Dulcini heresiarcharum, p. 2. q. 12. pag. 269. col. 1. B. heredibus suspectorum morientium nihil iniungendum, com. 169. p. 3. pag. 678. col. 1. heredes defuncti heretici, quando dicantur bona fide possidisse bona heretici defuncti, com. 92. p. 3. pag. 571. col. 1. heredes heretici penitentis et reincorporati ad iunctionem bonorum eius admittuntur, p. 2. pag. 203. col. 2. C. heredes quando admitti debeant, vel non, ad excusandos defunctos, & per quos testes, p. 3. q. 121. pag. 678. & seq. A. & par. 2. pag. 104. col. 2. E. & pag. 139. col. 1. B. com. 170. par. 3. pag. 678. col. 2. heredes cogendi ad penitentiam uiuenti iniunctam de bonis ipsius exequendum, & quando, par. 3. q. 120. pag. 677. col. 2. B. & p. 2. pag. 106. col. 1. D. E. & par. 2. pag. 134. col. 1. D. E. & seq. heredes cogendi non sunt ad perficiendam penitentiam personalem iniunctam suspecto, sed non peccato, p. 3. q. 120. pag. 677. col. 2. B. & par. 2. pag. 134. col. 1. D. E. & seq. & pag. 147. col. 1. B. Hebraei vide, in voce, Iudaei. Hebionae heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D. Heluidiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A. Henricus de Senis apostata caput Beguinarum quando exortus, & eius errores, p. 2. q. 16. pag. 291. col. 1. A. B. com. 41. p. 2. pag. 293. col. 2. & plenissime in extrauag. Ioan. xxii. Gloriosam Ecclesiam in Bulla iurata Apost. pag. 58. Hierarchia heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. C. heretica manifeste q. sint putanda, p. 2. q. 2. pag. 233. col. 2. A. hereticae propositiones quomodo, & ex quibus causis dicantur, & quomodo cognoscantur multis regulis explicatum, p. 2. q. 2. pag. 233. col. 1. C. com. 27. p. 2. pag. 233. & seq. col. 2. hereticae libri de quibus in Decreto, parte 2. qu. 18. 23. 308. col. 2. E. & seq. hereticae facta committere quis multis modis potest, com. 58. par. 2. pag. 321. col. 2. & seq. hereticae facta, ex quibus cognoscuntur qui sint credentes hereticorum, com. 75. p. 2. pag. 366. col. 2. hereticae factae, ut hereticus est habendus, par. 2. q. 42. pag. 336. col. 1. C. hereticae facta ex quibus oritur violenta heresis praesumptio, hereticum indicant, com. 59. p. 2. pag. 322. col. 2. & quid in aliis factis latet ibid. & com. 31. p. 3. hereticae factae facientes metu mortis, vide in voce, Metu mortis. hereticae facta per metum & vim, bifariam committi possunt, aut vi absoluta, aut conditionali, com. 24. par. 1. pag. 67. col. 2. hereticae facta verba proferentibus ludendo poena penitentiaria imponitur, com. 152. p. 3. pag. 649. col. 2. heresis quid sit, & eius nomen unde descendat, & eam tria includere, p. 2. q. 1. pag. 231. col. 1. & 2. E. & q. 1. pag. 233. col. 1. B. & q. 3. pag. 236. col. 2. D. com. 27. p. 2. pag. 233. col. 2. heresis & error differunt tanquam genus & species, com. 28. p. 2. pag. 237. col. 1. heresis & apostasia, an specie distinguantur, com. 74. par. 2. pag. 365. col. 2. heresis & schisma inter se differunt, & qua sit differentia, par. 2. q. 48. pag. 362. col. 2. D. hereses & schismata quam primum oriuntur extirpanda, com. 78. p. 2. pag. 372. col. 1. heresis peritiam requirit, p. 2. q. 1. pag. 230. col. 2. D.

& q. 32. pag. 319. col. 1. D. com. 24. p. 1. pag. 68. col. 1. hereses circa Deo permittantur, causae aliquae adduntur, p. 3. pag. 56. col. 1. C. hereses contra fidem a dogmatibus philosophorum processisse, com. 29. p. 2. pag. 241. col. 1. hereses ex praua scripturae intelligentia procedunt, com. 46. par. 3. pag. 516. col. 2. hereses vetustas sequentibus saeculis excitare solent per fidem, com. 41. p. 2. pag. 293. col. 1. E. & seq. hereses certas singulis fere saeculis oriri, com. 35. parte 2. pag. 264. col. 1. hereses quot commoda pariant, p. 3. com. 44. pag. 508. col. 1. & pag. 509. col. 1. heresis omnis bifariam detegitur, com. 24. parte tertia, pag. 48. col. 2. heresis quando per ignorantiam euitetur multis regulis declaratum, com. 22. p. 1. pag. 63. & 64. col. 2. heresis grauis infamia quid, & quomodo agnoscat, com. 38. par. 3. pag. 480. col. 1. heresis infamiam contraxisse qui dicantur, par. 2. qu. 17. 384. col. 1. A. pag. heresis purgatur per iuramentum, p. 2. pag. 143. col. 1. A. heresis in crimine speciale est, ut elapso termino mora purgari possit, p. 2. pag. 158. col. 1. A. heresim manifeste qua sapiant, qualiter cognoscatur, com. 67. p. 2. pag. 337. col. 1. heresim an sapiat dare pocula amatoria, parte 2. qu. 1. 340. col. 1. E. pag. heresis suspicionem incurrit excommunicati ob alias quam fidei causas, perseverantes per annum in excommunicatione, & qua ratione contra eos sit procedendum, par. 2. q. 47. pag. 360. col. 2. B. & seq. heresim proferentes per lubricum lingua qua pena plectantur, com. 17. p. 3. pag. 410. col. 1. E. heresis nota multi prius immunes reputari, qui hodie non excusantur, p. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. A. heresis crimen cognoscere, iudicis ecclesiastici est, secularis exequi, p. 2. q. 46. pag. 355. col. 1. B. & seq. hereses & errores Rabbi Moysi, parte secunda, quaestio. 4. pag. 240. col. 2. C. & seq. hereses damnatae in Decreto, p. 2. q. 6. pag. 243. & seq. hereses uariae sine nomine auctorum, parte secunda, quaestio. 6. pag. 246. col. 1. A. B. & seq. hereses & errores damnati in Decretalibus, par. 2. quaestio. 7. pag. 248. col. 2. C. hereses Almarici, p. 2. q. 7. pag. 248. col. 2. E. & seq. hereses condemnatae in Extrauagantibus, parte secunda, q. 8. pag. 250. col. 2. & seq. A. hereses Ioan. de Polacco, p. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. A. & seq. hereses Begardorum, p. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. A. & seq. & q. 15. pag. 282. col. 1. E. & seq. hereses damnatae in extrauagantibus Ioan. xxii. incip. Quia quorundam, & Vir reprobus, p. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. E. hereses damnatae in extrauaganti Bened. xii. incip. Benedictus Deus, p. 2. q. 8. pag. 251. & seq. col. 1. & seq. E. hereses damnatae in extrauaganti Ioan. xxii. incip. Cum inter nonnullos, p. 2. q. 8. pag. 251. col. 1. hereses damnatae per Romanos Pontifices post mortem auctorum earum, p. 2. q. 9. pag. 252. col. 1. E. hereses Petri Ioannis parte 2. quaestio. 9. pag. 252. & seq. col. 1. & seq. D. hereses Michaelis de Cesena, p. 2. q. 9. pag. 254. col. 1. D. hereses Ioannis de Parma, p. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. A. & seq. hereses damnatae ab inquisitoribus Aragoniae de mandato

INDEX

Papae, p. 2. q. 10. pag. 262. col. 2. D. & seq. hereses damnatae ab inquisitoribus Aragoniae, sine expresso mandato Papae, p. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. C. & seq. hereses & errores Bartholomei Ianouesii, parte 2. q. 11. pag. 266. col. 2. E. hereses & errores de Antichristo, parte secunda, quales, 11. pag. 267. col. 1. B. & seq. hereses & errores Arnaldi Montanerii, parte secunda, q. 11. pag. 267. col. 1. D. hereses Pseudoapostolorum in Lombardia, parte 2. q. 12. pag. 269. col. 1. B. & seq. hereses Geraldi Segarelli Parmensis, parte secunda, q. 12. pag. 269. col. 1. E. & seq. hereses Manicheorum in Italia exortorum, parte 2. q. 13. pag. 273. col. 2. D. hereses Valdensium, p. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. E. & seq. hereses Fraticellorum, p. 2. q. 15. pag. 282. col. 1. E. & seq. hereses Beguinorum, par. 2. q. 15. pag. 282. col. 1. E. & seq. q. 16. pag. 292. col. 1. B. & seq. hereses duae recentiorum Graecorum, parte secunda, q. 28. pag. 303. col. 2. B. heresiarcha qui dicitur, & variae eorum appellationes, par. 2. q. 39. pag. 299. col. 2. E. & seq. com. 64. p. 2. pag. 29. col. 1. heresiarchae an tradendi sine misericordia curiae seculari, com. 5. p. 1. pag. 8. col. 1. com. 25. p. 2. pag. 230. col. 1. heresiarchae an etiam si conuertantur tradi debeant curiae seculari, com. 64. p. 2. pag. 329. col. 1. & 2. heresiarcharum consuetudo ut raro conuertantur, com. 31. par. 2. pag. 248. col. 1. E. heresiarcha non nisi cum exquisitissimis considerationibus recipiendi, com. 64. p. 2. pag. 330. col. 1. E. & seq. heresiarchis quibus nullo modo parcendum, com. 64. p. 2. pag. 330. col. 2. hereses ex quibus potissimum peccatis oriuntur, com. 1. p. 2. pag. 84. col. 2. heresim incommoda, com. 26. p. 2. pag. 232. heresiales blasphemiae quae dicuntur, com. 66. par. secunda, pag. 334. col. 2. hereticos denunciare omnis Christianus obligatur, com. 2. par. 2. pag. 89. col. 1. heretici an sint charitativae admonendi prius quam denuntientur, com. 2. p. 2. pag. 89. col. 1. heresis non consideratur ex temporis diuturnitate, com. 158. par. 3. pag. 655. col. 2. hereticus est qui scienter in dubium vertit catholicas veritates, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 2. hereticus est qui dubitando magis inclinatur in doctrinam fidei contrariam, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 2. heretici manifesti qui sint, quid conferat intelligere, com. 58. par. 2. pag. 322. col. 1. heresis crimen mere est ecclesiasticum, ratione cuius etiam laici iudicibus secularibus subiiciuntur, com. 158. p. 3. pag. 657. col. 1. heretici sunt saltem iuris fictione qui hereticos fouent cum possint extirpare, com. 2. p. 2. pag. 88. col. 1. hereticus iudicari potest iudex ecclesiasticus si potens extirpare heretica, non extirpet, com. 2. p. 2. pag. 88. col. 2. heretica quae permittunt, qualiter puniantur, com. 2. p. 3. pag. 88. col. 2. hereticos post mortem damnari quot modis contingit, com. 92. par. 3. pag. 572. col. 1. heretici multi post mortem deteguntur, & qui de hac materia differuerint, com. 92. p. 3. pag. 572. col. 1.

heretica quae metu mortis dicuntur vel faciunt, quandoque ab heresi non excusantur, com. 66. p. 2. pag. 355. col. 2. hereticorum domus saepe diruntur, com. 92. parte tertia, pag. 575. col. 1. hereticorum domus ut diruantur multis constitutionibus sancitum, com. 92. p. 3. pag. 575. col. 2. heresis etymologiae quales sint, com. 26. p. 2. pag. 231. col. 1. heresis nomen quando ceperit esse infamis, com. 26. par. 2. pag. 231. col. 1. heresis varia multorum doctorum diffinitiones, com. 26. par. 2. pag. 233. col. 1. hereticus occultus an amittat fidelitatis debita, & alias obligationes, com. 168. p. 3. pag. 676. col. 2. & seq. hereticus obligationes amittit non recuperat etiam si conuertatur, com. 168. p. 3. pag. 677. col. 1. heretici per falsam sanctitatem multos decipiunt, com. 22. par. 3. pag. 433. col. 1. hereticorum ficta sanctitas qualiter detegatur, com. 2. parte 3. pag. 433. col. 1. ad heresim constituendam necessaria est scientia contrariae veritatis, com. 1. p. 2. pag. 81. col. 2. de hereticis manifestis qui differuerint, com. 58. parte secunda, pag. 321. col. 2. heretici manifesti qui, & quot modis dicantur, com. 58. p. 2. pag. 321. col. 2. hereticus antequam condemnetur an teneatur in conscientia bona sua offerre fisco, & iuxta veriorum opinionem non tenetur, com. 158. p. 3. pag. 656. col. 1. Hieronymi de Praga relapsus in heresim, com. 47. par. 3. pag. 520. col. 2. & seq. hereticorum sectae ex causis quas eligentes instituerunt, nun cupantur, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. A. hereticorum sectae ab eorum auctoribus sepius nuncupantur, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. heretici cuius sectae sint, quibus signis & indicis cognoscantur, p. 3. pag. 440. col. 2. A. & seq. heretici omnes episcopi diuersarum sectarum, conueniunt tamen quantum ad errorem, p. 2. pag. 156. col. 2. B. hereticorum sectam, neque simulate ad eam conuertendam sequi licet, com. 44. p. 1. pag. 67. col. 2. hereticorum secta in Decreto damnata, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 1. B. & seq. q. 36. pag. 325. col. 2. B. heretici condemnati in Decretalibus, parte secunda, q. 36. pag. 326. col. 1. B. heretici condemnati per extraneos, parte secunda, q. 36. pag. 326. col. 1. C. & seq. heretici in iure civili nominati, quorum in iure canonico non videtur facta mentio, p. 2. com. 61. pag. 326. col. 1. D. E. heretici in Romana curia & extra, damnati a delegatis Papae, p. 2. q. 38. pag. 328. col. 1. C. & seq. hereticorum sectas varias & eorundem hereticorum nomina, p. 2. q. 6. a pag. 243. usque ad pag. 245. col. 2. hereticus quis proprie & vere, & unde, & quot modis dicatur, & quot requirantur, par. 2. pag. 138. col. 1. & 144. col. 1. 167. col. 1. & 193. col. 2. & q. 1. pag. 231. col. 1. & q. 30. pag. 318. col. 1. & q. 31. pag. 318. col. 2. & com. 57. par. 2. pag. 320. & seq. col. 1. & 2. hereticus ex vi nominis quis dicendus sit, parte 2. q. 30. pag. 318. col. 1. D. hereticum proprie & vere duo constituunt, error in mente, & perinacia in voluntate, parte 2. pag. 293. col. 2. & q. 31. pag. 318. col. 2. E. hereticus an sit liberos damnatos retinens, com. 3. par. secunda, pag. 92. col. 2. A. heresi-

INDEX

hereticus an sit qui metu compulsus aliquid hereticale committit, com. 24. p. 1. pag. 67. col. 2. heretici, quibus ex causis in genere aliqui dicantur, par. 2. q. 25. pag. 325. col. 1. C. hereticus est qui negat animam rationalem non esse corporis formam, p. 1. pag. 8. col. 1. A. hereticus dicitur insurgens contra Romanam Ecclesiam, p. 2. q. 31. pag. 318. col. 2. B. hereticus quando sit censendus ueniens contra determinationem Papae, p. 2. q. 17. pag. 297. col. 1. D. hereticos esse, quos episcopi hereticos declarant, qualiter intelligendum, com. 8. p. 2. pag. 97. col. 2. heretici sunt iudicandi Christiani ad Iudaismum transeuntes, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 1. D. & seq. heretici sunt censendi Christiani transeuntes, vel redeuntes ad ritum Sarracenorum, p. 2. q. 45. pag. 351. col. 2. D. hereticum facit opinari falsum cum perinacia circa spectantia directe ad fidem, p. 1. q. 7. pag. 62. col. 2. D. hereticus an sit censendus, ac velut talis puniendus qui facta heretica committit, com. 59. p. 2. pag. 322. col. 2. & seq. heretici sunt apostatae a fide, p. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. D. heretici sunt censendi ac ut tales puniendi excommunicati in causa fidei per annum in tali excommunicatione manentes, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. C. hereticus non est, qui corrigi est paratus, parte prima, pag. 21. col. 2. D. hereticus non est qui ignorantia probabili errat in his quae sunt fidei, donec sit legitime admonitus, parte prima, pag. 63. col. 2. heretici non sunt apostatae ab ordine & a statu regulari, p. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. B. heretici quales sint, & quibus assimilantur, parte tertia, pag. 468. col. 2. E. & seq. & 469. col. 2. D. E. hereticus ne quis habeatur tria credere debet, par. 2. q. 32. pag. 319. col. 2. D. E. & q. 35. pag. 325. col. 1. B. heretici alij manifesti & notorii, alij occulti & secreti, & qui sint, par. 2. pag. 118. col. 2. & q. 33. pag. 321. col. 1. A. B. & seq. p. 3. pag. 429. col. 1. B. heretici relapsi qui dicantur, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. C. D. heretici perseverantes qui dicantur in concilio Tarraconensi, com. 25. p. 2. pag. 229. col. 1. & 2. heretici qui dicantur sponte venire, com. 12. parte tertia, pag. 411. col. 1. heretici Perfecti qui dicantur: res scitu digna, com. 25. p. 2. pag. 229. col. 2. heretici in abbatiis qui dicantur, com. 25. parte secunda, pag. 227. col. 2. heretici alij affirmatiui & alij negatiui, & qui sint, par. 2. q. 34. pag. 322. col. 1. E. com. 59. p. 2. pag. 322. col. 1. heretici alij penitentes, alij vero impenitentes, seu pertinaces, & qui sint, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. & 33. col. 2. & late, com. 45. p. 2. pag. 331. & seq. heretici pro martyribus adorari cupiunt, & id olim prohiberetur, com. 46. p. 3. pag. 517. col. 1. hereticos reuelandos esse admonebunt populum, & per editum etiam sub excommunicationis pena iubebunt inquisitores, p. 3. pag. 407. & seq. col. 2. E. & seq. heretici sub pena excommunicationis manifestandi, p. 2. pag. 136. col. 1. C. hereticos non reuelans, an suspectus fiat de heresi vehementer, com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2. hereticorum erroribus adhaerere tum ex verbis tum ex factis iudicatur, & quae illa sint, parte secunda, quae 50. pag. 366. col. 1. E. & seq. hereticus qualiter deprehendatur ex uerbis, & ex factis, com. 24. p. 3. pag. 438. col. 2. & seq.

heretici varijs modis sophisticandi uerba ad suos obtegendos errores videntur, p. 3. pag. 430. & seq. col. 1. A. & seq. heretici qui facilius & qui difficilius conuincuntur, com. 21. p. 2. pag. 429. col. 2. hereticorum pulchra cum rebus fatidis & venenatis comparatio, p. 3. pag. 470. col. 1. A. & seq. hereticorum dogmata nosse conuenit inquisitores, com. 41. par. 2. pag. 246. col. 2. hereticorum multitudine abundante quid inquisitor facere debet, com. 80. p. 3. pag. 559. col. 2. hereticorum responsionibus fraudulentis quomodo occurrendum, p. 3. pag. 433. col. 1. E. & seq. hereticorum rationes soluenda ut conuertantur, com. 46. par. 3. pag. 517. col. 1. hereticorum cauilli quomodo deuotandi, com. 22. parte 3. pag. 431. col. 2. hereticorum dementia quibus modis agnoscenda, com. 22. par. 3. pag. 432. col. 1. hereticorum visitata malitia per protestationem errores suos tueri, com. 26. p. 1. pag. 78. col. 2. heretici ipso iure sunt condemnati, p. 2. pag. 157. col. 2. C. hereticus quo modo condemnetur tam penitens quam impenitens, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. E. & seq. hereticus cum ubique peccet, ubique capi, iudicari & puniri potest, par. 2. pag. 208. col. 1. A. com. 91. p. 3. pag. 569. col. 1. hereticos an quilibet propria auctoritate capere possit, & spoliare, com. 36. p. 3. pag. 472. col. 1. & seq. hereticorum punitio per quoscumque excommunicatos fieri potest, p. 2. pag. 199. col. 1. E. hereticus potius in carcere curiae ecclesiasticae quam secularis custodiendus sit, si inquisitores proprio carcere carere possint, p. 3. pag. 449. hereticorum muri, carceres, claues, custodes, & custodum ministri qualiter constituenda, p. 2. pag. 111. col. 2. B. hereticus quando & quo modo audiatur in iudicio, par. 2. pag. 173. col. 2. D. hereticum sine ulla audientia curiae seculari relinquendum quomodo intelligendum, p. 2. pag. 150. col. 1. B. heretici quo mortis genere afficiendi, com. 45. parte secunda, pag. 331. col. 2. heretici exhumandi & comburendi, & locus pollutus reconciliandus, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 1. heretici comburendi, lege euangelica, canonica, civilis & consuetudinaria, par. 2. pag. 149. col. 2. A. B. & seq. pag. 170. col. 2. D. E. heretici comburendi per legem Frederici, com. 65. par. 2. pag. 331. col. 2. heretici omni dominio priuantur, com. 165. parte tertia, pag. 674. col. 1. heretici bannti & diffidati, com. 165. p. 3. pag. 674. col. 1. heretici sunt infames, vide, Infames, & Infamia. heretici quando ceperint iuris infamia notari, com. 4. p. 1. pag. 31. col. 1. heretici an sint ipso iure priuati beneficijs suis, com. 162. par. 3. pag. 666. & 667. heretici, nel eorum fautores, & filij usque ad secundam generationem, omnibus beneficijs & officijs priuantur, par. 2. pag. 104. col. 1. E. heretici ter in anno anathematizabantur olim, com. 22. p. 2. pag. 132. col. 1. heretici post mortem anathematizantur, non tamen excommunicantur, com. 4. p. 2. pag. 89. col. 2. hereticus

I N D E X.

hereticus post mortem accusari & damnari potest, parte 2. pag. 195. & seq. col. 1. B. hereticus post mortem condemnari quot modis contingit, par. 3. pag. 571. col. 1. & 2. & seq. com. 92. pag. 570. col. 1. & 2. hereticorum culpas publice legi maxime expedit, comm. 42. par. 3. pag. 499. col. 2. hereticus a sententia diffinitiva non appellat, p. 2. pag. 212. col. 2. B. & com. 31. p. 3. pag. 456. col. 2. heretici sepultura privati, & quare, com. 89. parte tertia. pag. 566. col. 2. hereticus sepultura privati quid sit, p. 2. pag. 195. col. 2. D. hereticorum mortuorum cadauera exhumanda, & comburenda, p. 3. com. 92. pag. 574. col. 1. hereticus scienter in loco sacro sepelientes, ab inquisitoribus coercendi, p. 3. q. 40. pag. 566. col. 2. & late com. 89. p. 3. pag. 566. & seq. heretici contra hereticum admittitur testimonium, parte 3. q. 69. pag. 607. col. 1. & 2. & com. 118. p. 3. pag. 612. hereticorum nomina delenda e libris catholicorum, com. 4. par. 2. pag. 95. col. 2. hereticorum imagines honorifice non pingenda, com. 4. p. 2. pag. 95. col. 2. hereticorum memoriam damnare omni tempore, etiam post quadraginta annos inquisitores possunt, com. 92. parte 3. pag. 571. col. 2. heretici aut suspecti non debent esse in familia, aut consilio potentum, com. 4. p. 3. pag. 395. col. 1. hereticorum domus, vel ubi conuenticula habuere, vel ubi habitauerunt, diruenda, p. 3. com. 90. pag. 574. col. 2. & seq. heretici & ceteri ab ecclesia praecisi velut extranei habendi sunt, nisi conuertantur, p. 2. pag. 146. col. 2. A. hereticis interdictus omnis actus legitimus, parte secunda. pag. 142. col. 1. E. hereticis nihil nec in vita, nec in morte est conferendum, parte 2. pag. 146. col. 2. C. D. hereticis quibuscumque nihil relinquendum, com. 5. parte 2. pag. 96. col. 1. hereticorum filii etiam catholicis nihil relinquendum, p. 2. pag. 140. col. 2. A. heretici non sunt ab aliquo in hospitio recipiendi, par. 2. q. 12. pag. 270. col. 2. D. hereticis non sum largiendi elemosynae, parte 2. quest. 1. 2. pag. 270. col. 2. D. heretico fame pereuri cibis dari potest, quia conuerri potest, par. 2. pag. 146. col. 2. C. D. hereticis in quibus sit defensio denegata, & in quibus concessa, p. 2. pag. 153. col. 2. A. B. hereticus penitens, vel relapsus si praesens sit, e foro ecclesiastico eicitur iudice seculari praesente, parte tertia q. 101. pag. 647. col. 2. E. heretici penitentes non relapsi, ad abiurationem admittuntur, p. 3. q. 91. pag. 640. col. 1. C. heretici penitentes & non relapsi, abiurata heresi, in perpetuum carcerem detruendi, par. 3. pag. 503. col. 1. E. & q. 93. pag. 641. col. 2. A. heretico penitenti praeter carceris poenam salutaris penitentia imponi debet, p. 3. q. 95. pag. 642. col. 1. E. hereticus ubique capi, & puniri potest, com. 91. parte tertia. pag. 569. col. 2. heretici penitentes post sententiam perdunt bona nisi ex gratia illis redantur, p. 3. q. 109. pag. 654. col. 1. E. heretici impenitentes traduntur curiae seculari, parte 3. quest. 98. pag. 646. col. 1. E. hereticus perseverans eterniter damnatur, nec ei prodest baptismus, elemosyna, vel martyrrium, parte secunda. pag. 85. col. 1. heretici negativi, ut impenitentes condemnandi sunt, par. 2. q. 34. pag. 322. col. 2. A. & com. 48. p. 3. pag. 584. col. 2. heretici pertinaces antiquam tradantur curiae seculari ad monendi sunt, & per scripturam sacram convincendi & emuertendi, com. 46. par. 2. pag. 516. col. 1. E. & seq. hereticus occultus non tenetur restituere bona fisco, in conscientia, com. 158. p. 3. pag. 656. col. 1. hereticus post abiurationem praestitam absolvendus est ab excommunicatione, p. 3. pag. 497. col. 1. B. hereticum redeuntem, & abiuratum absolueri potest episcopus & inquisitor, p. 3. q. 92. pag. 640. col. 2. D. E. hereticum reconciliare plene, an inferior Pontifice possit, parte 2. pag. 181. col. 1. C. heretico non est soluendum quod ei prius erat sub pena, aut iuramento promissum, p. 2. pag. 166. col. 2. A. hereticorum subditi absolvi sunt a debito fidelitatis, par. 3. q. 119. pag. 675. col. 2. C. D. hereticorum redeuntem differentia, p. 3. pag. 507. col. 1. D. hereticis redeuntibus sero, minus est fidendum, parte tertia. pag. 507. & seq. col. 1. E. hereticis redeuntibus possunt inquisitores bona sua condonare, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1. A. hereticis vel eorum fautoribus credentibus, ac receptoribus sponte venientibus, tempus gratiae assignant inquisitores, p. 3. pag. 409. col. 2. & seq. hereticorum conuersio ne sit ficta providendum, parte tertia. pag. 503. col. 2. A. hereticorum receptores qui sunt, & qualiter puniendi, parte 2. q. 51. pag. 368. col. 2. D. & seq. & com. 76. par. 2. pag. 369. col. 2. hereticorum defensores quotuplices sunt, & quare puniendi, par. 2. q. 52. pag. 370. col. 2. A. & com. 77. p. 2. pag. 370. col. 2. D. hereticorum credentes sunt in duplici genere, & quidam sunt heretici, & quidam suspecti tantum, parte 2. q. 50. pag. 366. col. 1. C. & col. 2. B. C. & com. 75. par. 2. ibid. E. hereticorum fautores qui censeantur & qua ratione puniendi, par. 2. q. 53. pag. 371. col. 2. C. & seq. & com. 78. p. 2. pag. 372. col. 1. C. hereticorum fautores censentur Magistratus nolentes obedire inquisitoribus, & eis prestare debitum iuramentum, par. 2. pag. 372. col. 2. A. B. & seq. heretici receptores, & c. excommunicati sunt, & ita decedentes, nec eos sepelire, nec pro eis orare, licet, p. secunda. pag. 105. col. 1. A. & pag. 135. col. 2. C. D. hereticis aut credentibus, & ceteris similibus non sunt administrationis committende, com. 4. p. 1. pag. 394. col. 2. hereticos citatos instruens, ut veritatem subtrahant & dicant falsitatem, suspectus vehementer censetur, parte secunda. q. 56. pag. 381. col. 1. B. hereticos visitans, vel deducens post abiurationem heresim, ut hereticus relapsus censetur, parte secunda, questione 58. pag. 386. col. 1. C. hereticos visitans, deducens, receptans scienter, suspectus vehementer est, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. A. Hermannus Italus hereticus, p. 3. com. 92. pag. 572. col. 1. Hermogeniani heretici qui, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A. & com. 31. p. 2. pag. 500. col. 1. Herodianorum errores, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. D. & seq. historia

I N D E X.

Historia ad intelligendam decretalem damnatus, parte 1. com. 1. pag. 5. col. 1. A. historia quando probent, p. 2. pag. 174. col. 2. C. Homo ab initio bonus creatus, p. 1. pag. 19. col. 2. E. Homines religiosi qui statum penitentiae profitebantur, quodammodo ecclesiastici habiti, comment. 146. parte tertia. pag. 644. col. 2. Honorij litterae declarantes Abbatem Isachinum virum catholicum, & eius observantiam salutarem, parte prima. com. 1. pag. 6. col. 1. B. Honorij iij. litterae, quibus condemnatur scilicet pseudo Apostolorum, p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. E. & seq. Eugo de Fenolece, seu Fenouello episcopus Valentinus, p. 1. q. 11. pag. 266. col. 1. D. Hydroparastatae heretici qui, com. 62. p. 2. pag. 372. col. 2. A. Hydromantia libri damnati, p. 2. q. 29. pag. 317. col. 2. A. Hypostasis quid apud Graecos, p. 1. pag. 12. col. 1. E. Hypostasis quale nomen, p. 1. pag. 25. col. 1. D. E. Iacobus Rex Aragoniae catholicae fidei defensor accerrimus, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. A. Iacobus fusti hereticus, Valentia abiuratus prius heresibus, fuit immuratus, p. 1. q. 11. pag. 266. col. 1. C. & D. com. 36. p. 2. pag. 268. col. 1. E. ignis est hereticorum panna, p. 2. pag. 149. col. 2. D. & pag. 170. col. 2. E. ignorantia cum errorum errorum mater, p. 1. pag. 23. col. 2. B. ignorantia quando excuset aliquem, ne videatur credens hereticorum, com. 75. p. 2. pag. 377. col. 2. ignorantia eorum qua ad fidem pertinent, an & quando excuset ab heresi, multis regulis copiose explicatum, com. 22. p. 1. pag. 63. col. 2. A. ignorantia circa articulos fidei non excusat ab heresi, com. 22. p. 1. pag. 63. col. 2. A. ignorantia quando excuset rudem in fide, com. 21. parte prima. pag. 61. col. 2. ignorantia inuincibilis ab heresi excusat, & q. dicitur, com. 22. p. 1. pag. 64. col. 1. & pag. 65. col. 1. ignorantia affectata non excusat ab heresi, com. 22. parte 1. pag. 63. col. 2. ignorantia crassa & supina errantes non excusantur ab heresi, & qualiter intelligatur, com. 22. p. 1. pag. 63. col. 2. ignorantia probabilis ab heresi excusat, com. 22. parte prima. pag. 65. col. 1. ignorantia falsitatis instrumenti, vel dicti testis non allegatur, par. 2. pag. 168. col. 1. A. ignorantia circa articulos fidei non excusat, com. 1. parte secunda. pag. 87. col. 2. ignorantia & coacti virtute sacramentorum quando recipiant gratiam, p. 2. pag. 146. col. 1. B. illustres viri qualiter a carceribus relaxandi, com. 139. p. 3. pag. 639. col. 2. imago seu statua absentis quando producenda, com. 49. par. 3. pag. 533. col. 2. imago seu statua damnati post mortem producenda in publico brachio seculari tradenda, & comburenda, parte 3. com. 92. pag. 574. col. 1. imagines seu statuas hereticorum comburendi ritus in tribunali inquisitionis quando caperit, comm. 49. parte tertia. pag. 534. col. 1. imagines hereticorum ad honorem non pingenda, sed ad dedecus, com. 4. p. 2. pag. 95. col. 2. immensus Deus cur dicatur, par. 1. & pag. 16. col. 1. E. immunitas omnis cessat quo ad crimen heresim, com. 77. parte 3. pag. 557. col. 2. immunitas ab heresis accusatione & absolvendus quando quis censeatur, p. 3. pag. 474. col. 1. B. C. immunitas & infons quis in sententia absolutoria non est pronuntiandus, & quare, p. 3. pag. 475. col. 2. D. E. sed hoc quandoque fallit, com. 37. p. 3. pag. 474. immunes ab heresi nota rmo tempore, alio non excusantur, par. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. A. immurandi heretici, qui sint, com. 46. p. 3. pag. 517. col. 1. immurandi sunt qui graviter contra fidem delinquant, com. 46. p. 3. pag. 517. col. 2. immurandus clericus prius verbaliter est degradatus, com. 46. p. 3. pag. 518. col. 1. impeditores directe vel indirecte officij inquisitionis quinam dicantur, p. 2. q. 54. pag. 374. col. 2. D. E. impeditores directe, & indirecte, quid, com. 79. parte secunda. pag. 375. col. 2. impeditores directe officium inquisitionis excommunicati sunt, sed non heretici, p. 2. q. 54. pag. 372. col. 1. B. C. impeditores sacri officij inquisitionis qualem heresim suscipionem contrahant, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. C. & seq. com. 60. pag. 325. col. 1. & com. 81. pag. 382. col. 1. p. 2. impeditores sacri officij inquisitionis puniendi sunt velut hereticorum fautores, par. 2. q. 54. pag. 375. col. 1. D. E. com. 16. p. 2. pag. 369. col. 2. impeditores officium inquisitionis, vel alicui heretico fauentes, de quibus interrogandi, comment. 79. parte secunda. pag. 376. col. 2. impeditores officium inquisitionis coercendi ab inquisitoribus, & cur, par. 3. quest. 36. pag. 563. col. 1. A. & q. 45. pag. 576. col. 1. E. com. 79. pag. 375. col. 2. com. 79. pag. 376. col. 2. impeditores officium inquisitionis quas poenas incurrant, par. 3. q. 123. pag. 681. & seq. col. 1. D. & q. 124. pag. 682. col. 2. B. & com. 79. p. 2. pag. 376. col. 1. impense de bonis reorum qui capiuntur, com. 133. parte 3. pag. 650. col. 2. impenitentes & pertinaces heretici qui sint dicendi, parte 2. q. 40. pag. 331. col. 1. D. E. impenitentibus de hereticis, qui scripserint, com. 65. parte 2. pag. 331. col. 2. impenitens hereticus quomodo condemnetur, parte 2. q. 47. pag. 360. col. 1. E. impenitentes non sunt statim brachio seculari tradendi, sed adhibenda maxima cura ad eos conuertendos parte tertia. pag. 516. col. 1. E. & seq. com. 42. par. 3. pag. 499. col. 2. impenitens non relapsus usque ad sententiam admitti potest, deinde abiurans perpetuo est immurandus, & si est in sacris, degradandus, p. 3. pag. 515. col. 1. B. C. & seq. impenitens non relapsus si postquam est traditus brachio seculari dicat se velle penitere, & heresim abiurare, an sit recipiendus, parte tertia. pag. 516. col. 1. A. B. & seq. & com. 36. par. 2. pag. 268. col. 1. D. implicite credenda quae, par. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. D. impressores & bibliopola ad quid obligentur ex decreto synodi Salysburgensis, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1. impressores librorum damnatorum qualiter puniendi, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1. impressoria artis incommoda, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1. impuberes & senes terri possunt, & leuiter torqueri, com. 39. p. 3. pag. 483. col. 2. Ty 5 impuni.

I N D E X.

In fuitatis cautela, an sit promittenda reo, ut veritatem fateatur, com. 23. par. 1. pag. 436. col. 2. In fuitatis reclusis non est promittenda, com. 23. parte tertia pag. 437. col. 1. In punitas promissa reo, an sit seruanda, com. 23. parte tertia pag. 437. col. 2. In punitas ab inquisitoribus promissa, in quibus panis seruanda sit, com. 23. p. 3. pag. 437. col. 2. In punitas res quandoque puniuntur, p. 2. pag. 196. c. 1. D. E. Incarnationis mysterium fidem Trinitatis includit. p. 1. q. 6. pag. 62. col. 1. E. Incarnationis Christi notitia ante peccatum qualis fuerit, par. 1. q. 5. pag. 62. col. 1. A. Incarnationis mysterium semper oportuit creditum esse, parte 1. q. 5. pag. 62. col. 1. A. Incarnatus Christus cur in Maria Virgine, parte prima. pag. 25. col. 1. C. Incarnatus filius Dei cur eo tempore fuerit, parte prima. pag. 24. col. 2. E. & seq. Incensus cum quibus committatur, & incestuosi Deo abominabiles, p. 2. pag. 213. col. 2. A. Incidentia, dependentia, & conuexa que dicuntur, com. 9. par. 3. pag. 403. col. 2. Incomprehensibilis Deus & cur, p. 1. pag. 11. col. 1. C. Indicia & suspitione ex quibus casibus oriuntur, com. 110. par. 3. pag. 598. col. 1. Indicia, que leuia, que graua, & que violenta, com. 110. par. 3. pag. 596. col. 2. Indicijs an crimina probentur, p. 2. pag. 165. col. 1. A. B. & pag. 202. col. 1. B. Indicia quando probent, p. 2. pag. 195. col. 2. A. Indicijs an faciat dictum sacerdotis reuelantis confessione, com. 25. p. 2. pag. 228. col. 2. Indicia quibus heretici variarum sectarum cognoscuntur, par. 3. pag. 433. col. 2. C. D. & seq. Indicia quinque ad cognoscendos hereticorum fautores, com. 78. p. 2. pag. 393. col. 2. Indicia que faciunt hominem de heresi vehementer suspectum, com. 81. p. 2. pag. 393. col. 2. Indicijs exemplum reo dandum, & dilatio concedenda, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2. Indicia plura vehementia sufficiunt ad torturam, p. 3. q. 61. pag. 592. col. 2. A. com. 110. p. 3. pag. 596. col. 2. Indicia precedant torturam, que probata esse debent & legitima, com. 110. p. 3. pag. 593. col. 2. Indulgentia cruce signatis concessa, p. 2. pag. 102. col. 1. C. Indulgentiam plenariam omnium peccatorum consequuntur inquisitores in vita & in morte, & quoties in vita par. 2. pag. 131. col. 1. & 2. & p. 3. q. 130. pag. 686. col. 1. A. com. 179. p. 3. pag. 686. col. 2. Indulgentias concedere potest inquisitor, p. 3. pag. 427. col. 1. B. C. com. 176. p. 3. pag. 684. col. 1. Indulgentia concedi debent ab inquisitoribus, omnibus existentibus presentibus abiurationi reorum, p. 3. pag. 487. col. 1. E. & seq. & pag. 484. c. D. & pag. 498. c. 1. C. D. Indulgentias, quas consequuntur hereticos persequentes, p. 2. pag. 161. c. 1. A. com. 13. p. 3. pag. 410. col. 2. E. Indulgentiam trium annorum qui consequuntur, com. 177. p. 3. pag. 684. col. 2. & com. 168. eadem pag. & c. Infamia grauis heresi, que dicatur, & quomodo agnoscatur, com. 38. p. 3. pag. 480. col. 1. Infamia multi effectus, com. 4. p. 1. pag. 39. col. 2. Infamia est hereticorum pena, & quali notentur, & quando caperint tali pena infamia notari, com. 4. parte prima. pag. 30. col. 1. & pag. 31. col. 1. Infames sunt heretici ipso iure ante sententiam a iudice latam, com. 4. p. 1. pag. 30. col. 2. Infamia a quibus oriri debeat, ut reus pena ordinaria plebatur, com. 82. p. 2. pag. 384. col. 2. Infamia de heresi oritur contra aliquem, ex eo quod in locis suspectis sit versatus, com. 82. p. 2. pag. 385. col. 1. Infamia ubi requiritur non sufficit rumor, p. 2. pag. 197. c. 1. Infamia de heresi, ubi per duos testes integros fuerit probata, pena criminis ordinaria imponitur, com. 82. parte 2. pag. 384. col. 2. Infamiam hereticis remittere non possunt inquisitores, com. 4. par. 1. pag. 30. col. 1. Infamia cum iudicijs vehementibus uno vel pluribus sufficiens est ad torturam, p. 3. q. 61. pag. 592. col. 1. D. E. & 598. col. 1. com. 110. par. 3. Infamia cum uno teste de scientia est sufficiens ad torturam, par. 3. q. 61. pag. 592. col. 1. C. & pag. 592. col. 1. E. & com. 110. par. 3. Infames efficiuntur Magistratus nolentes obedire inquisitoribus, & eis prestare debitum iuramentum, parte tertia pag. 401. & seq. col. 1. C. D. & seq. Infames recipiuntur in testes in causa fidei, par. 3. quest. 66. pag. 606. col. 2. B. C. & com. 115. & seq. par. 3. Infamare non potest quisquam se ipsum de crimine heresis sine grauiissima nota mortalis culpe, cō. 48. pag. 527. c. 2. A. Infamatus de heresi ob familiaritatem cum his quos hereticos esse cognouit, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. A. Infamato in pluribus locis, in illis satis facere debet, com. 38. par. 3. pag. 477. col. 1. Infans sine baptisma decedens diuina visione priuatur, p. 2. pag. 38. col. 1. D. & com. 11. p. 1. pag. 39. col. 1. Infidelis est qui non habet certitudinem fidei, p. 2. pag. 80. c. 1. A. Infideli non est credendum in preiudicium alterius, parte 2. pag. 80. col. 1. A. Infideles sine baptizati, siue non, regulariter testes esse non possunt, p. 2. pag. 143. col. 2. & pag. 166. col. 2. B. Infidelibus qua ratione quandoque ab Ecclesia bellum inferatur, p. 2. q. 46. pag. 354. col. 1. B. C. Infidelibus quibuscumque non est permittenda lectio librorum prohibitorum, com. 3. par. 2. pag. 94. col. 2. Infideles ratione delicti efficiuntur de foro ecclesie, p. 2. q. 46. pag. 353. col. 1. D. E. Infirmitas propter quam inquisitor remoueri potest, com. 61. par. 3. pag. 543. col. 2. Inhabitari usque ad primam lineam vel secundam quid sit, com. 164. p. 3. pag. 672. col. 1. Inhabiles ad testificandum admittuntur in crimine heresi, par. 2. pag. 202. col. 1. Inuictum verbum quid dicatur, com. 116. p. 3. pag. 608. c. 2. Iniuste damnatos hereticos qui dicunt, eorum videntur fautores, com. 78. p. 2. pag. 374. col. 2. A. Inimicitia capitalis que sit, arbitrio iudicantis relinquuntur, com. 116. p. 3. pag. 607. col. 2. E. & seq. Inimici capitales multum nocere possunt in hoc crimine, cō. 116. p. 3. pag. 607. col. 1. E. & seq. Inimicitie capitales inuestigari debent per inquisitores a suis consiliarijs, & alijs p. b. s. v. r. p. 3. pag. 622. c. 2. A. & seq. Inimicitie capitales vnde oriuntur, & qualiter probentur, com. 38. p. 3. pag. 448. col. 2. A. B. Inimicitiarum capitalium cause que sint, & quomodo obseruanda, com. 116. p. 3. pag. 607. 608. & 609. col. 1. Inimicitia capitalis cause notata lege Hispana, com. 116. par. 3. pag. 607. col. 2. Inimici

I N D E X

Inimici habentur qui cum inimicis capitalibus communiuntur, & qui ex contraria sunt familia vel factione, com. 116. par. 3. pag. 609. col. 2. Inimicitia nascitur ex feminarum nobis sanguine communitarum honore violato, com. 116. p. 3. pag. 608. col. 2. Inimici capitales in causa fidei non admittuntur in testes, parte 3. pag. 446. col. 2. A. & q. 67. pag. 606. col. 2. E. com. 116. p. 3. pag. 607. col. 1. Inimici capitales descendentes pro inimicis habentur, & idea a testimonio repelluntur, com. 116. p. 3. pag. 609. col. 2. Inimicitie non capitales non euacuant dictum testis, com. 28. par. 1. pag. 449. col. 1. Inimicitie graues dicta testimonium debilitant, sed testes non repellunt, p. 3. pag. 446. col. 2. C. D. Innocens & immunis non est pronuntiandus qui absoluitur, com. 37. p. 3. pag. 475. col. 1. Innocens & immunis pronuntiandus est qui absoluitur, quod per falsos testes est delatus, com. 37. par. 3. pag. 475. col. 2. Innocentij iij. restituta inscriptio rescripti, com. 124. parte 2. pag. 618. col. 1. Inquisitio quid sit, & quotiuplex, com. 16. p. 3. pag. 417. col. 1. Inquisitio specialis quid sit, com. 16. p. 3. pag. 417. col. 2. Inquisitionis delegata officium quando caperit, com. 124. parte 2. pag. 618. col. 1. Inquisitio diligens adhibenda in rebus magnis, parte secunda pag. 205. col. 1. E. Inquisiti non debent in notitiam testimonium peruenire, com. 29. par. 3. pag. 459. col. 2. Inquisitionis officium impediens directe vel indirecte, quoniam dicantur, p. 2. q. 54. pag. 374. col. 2. E. Inquisitionis officium impediens scienter, est suspectus vehementer de heresi, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. C. D. de inquisitoribus heretica prauitatis qui tractauerint, com. 50. par. 3. pag. 535. col. 1. Inquisitor prudentissimus esse debet, com. 50. parte tertia. pag. 535. col. 2. Inquisitores quare olim fuerint constituti, com. 32. parte tertia. pag. 461. col. 1. Inquisitores quadraginta annorum esse debent, & quare cum episcopis triginta sufficiant, & sufficit eis quadragessimus in capite, p. 3. q. 2. pag. 535. col. 2. C. & com. 51. p. 3. pag. 525. & seq. Inquisitor est index in foro exteriori, & non in interiori, ac ideo sacramentales confessiones non audiat, parte tertia. pag. 410. col. 1. B. com. 12. p. 3. pag. 412. col. 1. Inquisitor theologus, & iuris peritus simul eligendus, com. 50. par. 3. pag. 535. col. 2. Inquisitores ubi duo sunt, alter theologus, iuris peritus alter eligatur, com. 50. p. 3. pag. 535. col. 1. Inquisitor non est ordinarius index, sed Pape delegatus, cuius personam representat, etiam si institutus sit a prelati ordinis sui, par. 3. q. 3. & q. 4. pag. 576. col. 1. D. E. & com. 53. p. 3. pag. 537. c. 1. & com. 79. p. 3. pag. 559. c. 1. & p. 3. q. 6. pag. 539. col. 2. A. & seq. Inquisitores iudices delegati sunt ad vniuersitatem personarum, com. 53. p. 3. pag. 537. col. 1. Inquisitores, in causa heresi animaduertiendi in hereticos substituantur in locum episcoporum, com. 50. parte tertia. pag. 535. col. 2. Inquisitores eligendi potestas cur tributa prelati ordinum, com. 52. p. 3. pag. 536. col. 2. & quibus rescriptis, ibidem. Inquisitores subduntur prelati ordinis in concernentibus officium inquisitionis, p. 1. q. 1. 2. pag. 542. col. 2. B. C. & seq. Inquisitores & episcopi que scire de fide teneantur, p. 1. q. 1. 2. pag. 75. col. 1. E. & com. 21. p. 1. pag. 61. col. 1. Inquisitores explicitam fidei notitiam habere debent, com. 21. p. 1. pag. 61. col. 1. B. Inquisitori vnde sit in suis sumptibus & ministrorum salarijs subueniendum, & si illi stipendia necessaria desunt, ab inquisitis quatenus prebere possit, parte tertia. quest. 104. pag. 650. col. 1. A. B. & com. 157. p. 3. pag. 653. col. 1. & com. 153. p. 3. pag. 650. col. 1. Inquisitores & eorum res ab omnibus oneribus sunt immunes, & ab omnibus debent protegi, & immunes seruari vbi que, par. 3. pag. 492. col. 1. D. E. & com. 1. p. 3. pag. 392. col. 1. & 2. E. Inquisitor antequam suum officium exequatur, prelatos locorum adire debet, & quor diebus spectare episcopum debeat, par. 3. quest. 49. pag. 390. col. 1. A. B. & pag. 391. col. 2. B. C. Inquisitor familiam armatam habere potest, parte 3. q. 50. pag. 583. col. 2. E. Inquisitor requirere debet episcopum, & e contra, quando simul conuenire nolunt, p. 3. q. 49. pag. 583. col. 1. C. D. Inquisitor maior est episcopo potestate ordinaria procedente, & in causa fidei cur maior, p. 3. q. 5. pag. 537. col. 2. E. com. 54. p. 3. pag. 538. col. 2. Inquisitor & epus pares sunt, cum ambo potestate delegata procedunt, & quando pares, & quando non, par. 3. q. 5. pag. 537. col. 2. D. & com. 54. p. 3. pag. 538. col. 1. Inquisitor sine episcopo, & episcopus sine inquisitore procedere possunt, & quando diuisim procedere dicatur, p. 2. pag. 106. col. 2. par. 3. q. 52. pag. 581. col. 1. C. & com. 90. p. 3. pag. 577. col. 2. Inquisitor per se sine episcopo que prestare possit, & quando e contra, par. 2. pag. 112. col. 1. C. D. & par. 3. q. 47. pag. 577. col. 1. E. & seq. & q. 48. & 49. pag. 578. col. 1. & seq. Inquisitor & episcopus studeant ut conformes sint, & si discordes fuerint, superiorem consulant, com. 99. par. 3. pag. 580. col. 2. Inquisitor rationem episcopo reddere non tenetur de acceptis gratia expensarum, p. 3. q. 105. pag. 651. col. 2. B. C. & com. 154. p. 3. pag. 651. col. 2. Inquisitor & episcopus possunt sibi mutuo vices suas committere in his que neuter per se potest, par. 3. quest. 49. pag. 580. col. 1. B. C. Inquisitor cum episcopo statuta contra hereticos edita interpretari potest, & solus etiam inquisitor per se, par. 3. q. 85. pag. 634. col. 2. D. & q. 86. eadem pag. col. 2. Inquisitores & eorum commissarij libros damnatos legere possunt, non episcopi, com. 3. p. 2. pag. 91. col. 1. Inquisitor & episcopus tenentur ad secretum quod alijs indicunt, sed non possunt se mutuo excommunicare ob illius reuelationem, par. 3. q. 82. & com. 130. pag. 633. col. 1. B. & par. 3. q. 82. pag. 633. col. 1. C. & seq. Inquisitores duo simul & separatim procedere possunt, & quare, com. 95. p. 3. pag. 577. col. 1. Inquisitores proprijs impensis in hereticos inquirant, com. 153. p. 3. pag. 651. col. 1. Inquisitores damnare hereses qualiter intelligendum, com. 36. par. 2. pag. 267. col. 2. Inquisitor non potest procedere contra papam deprehensum in heresi, par. 3. q. 25. pag. 554. col. 2. C. Inquisitores non possunt procedere contra officiales & nuntios sedis Apostolicæ sine licentia Pape, parte secunda. pag. 125. col. 2. C. & seq. inquisi-

Inquisitor sine speciali mandato Pape non inquit contra episcopum in causa heresis, sed si culpabiles fuerint, nuntiat Papa. Et quibus casibus in eos procedere, & quid contra eos possint, p. 2. pag. 109. col. 2. C. D. & com. 76. parte tertia. pag. 556. col. 1. & 2.

Inquisitores non possunt procedere contra episcopos & prelatos alios, superiores hereticos, seu de heresi suspectos, p. 3. q. 27. pag. 555. col. 2. D. & seq.

Inquisitor contra inquistorem procedere non potest, p. 3. q. 30. pag. 558. col. 2. B. C. & com. 80. p. 3. pag. 559. col. 2.

Inquisitores contra officiales vel nuntios Pape procedere non possunt, par. 3. q. 26. pag. 555. col. 1. & seq.

Inquisitor non potest absque episcopo aliquem definitiue de heresi condemnare, torquere, vel pena carceris punire, & an solus pronuntiet clericum hereticum degradandum, p. 3. pag. 286. col. 2. C. & com. 45. p. 3. pag. 513. col. 2.

Inquisitor solus, aut episcopus solus, canonicam purgationem non indicat, com. 97. p. 3. pag. 507. col. 2.

Inquisitores non possunt fama restituere, com. 4. parte prima pag. 30. col. 1.

Inquisitores multis modis procedere possunt contra absentes, com. 91. par. 3. q. 42. pag. 568. col. 1. & 2.

Inquisitores de questionibus usurarum se non intromittant, par. 2. pag. 106. col. 1. C.

Inquisitores ad libitum sibi socios assumere non possunt, sed prelati eis congruentes & gratos assignare debent, p. 3. q. 20. pag. 551. col. 1. C.

Inquisitores non se intromittant de diuinationibus vel sortilegijs non sapientibus heresim manifestam, par. 1. pag. 111. col. 1. D. E. & pag. 134. col. 1. C. & pag. 2. quæst. 42. pag. 336. col. 1. E. & seq.

Inquisitor quando possit cognoscere an sortilegia spectent ad suam iurisdictionem, com. 67. par. 2. pag. 337. col. 2.

Inquisitores ob delictum clericorum bona ecclesiarum non perscribant, p. 2. pag. 175. col. 2. C.

Inquisitores contra quos generaliter ex officio suo procedant, pag. 3. q. 45. pag. 562. col. 1. C.

Inquisitor aduersus quoslibet laicos procedere potest, & quæ contra illos procedere non debeat, com. 80. parte tertia, pag. 559. col. 2. & seq.

Inquisitores & si contra reges procedere possint, tamen tamen erit, ut prius informetur Papam, par. 3. quæst. 31. pag. 559. col. 2. C. D.

Inquisitores possunt contra exemptos etiam religiosos, & sacerdotes procedere, parte tertia quæst. 28. & quæstio. 29. pag. 557. col. 1. B.

Inquisitores aduersus suspectos etiam procedunt, com. 12. par. 1. & 2. pag. 103. col. 2.

Inquisitores coercent disputantes de fide ob malum finem, com. 6. p. 1. pag. 33. col. 1.

Inquisitores procedunt contra Blasphemos, Sortilegos, Necromanticos, p. 3. q. 44. pag. 576. col. 1. A.

Inquisitores procedunt contra reuocantes in causa fidei, par. 3. q. 41. pag. 567. col. 2. E.

Inquisitores procedere possunt contra impedidores sacri officij, & cur. com. 79. p. 2. pag. 375. c. 2. & pag. 102. col. 1.

Inquisitores procedunt etiam contra mortuos, par. 3. q. 43. pag. 470. col. 1. A. com. 92. p. 3. pag. 570. col. 1. & 2.

Inquisitores procedunt contra sepelientes scientes hereticos in loco sacro, par. 3. quæst. 40. pag. 566. col. 2. A. com. 89. p. 3. col. 2. eadem pag.

Inquisitores procedunt contra aduocatos, notarios, & omnes alios patrocinantes hereticis, parte tertia, quæst. 39. com. 88. pag. 565. col. 2. B.

Inquisitores cognoscunt de crimine iterantium baptismum, com. 13. p. 1. pag. 40. col. 1. E.

Inquisitor procedit contra delatos doctorem, necilium transferentes a terris sue iurisdictionis, & cur. p. 3. q. 42. pag. 568. col. 1. E. com. 33. p. 3. pag. 464. col. 2.

Inquisitores in quibus ludos delinquentes punire possint, p. 2. q. 46. pag. 353. col. 1. B. C.

Inquisitores punire possunt ludas prebentes Christianis auxilium, consilium, uel fauorem, uel hereticorum fauores, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 2. B. C.

Inquisitores cognoscere debent de Iudeis, & infidelibus inuocantibus demones, par. secunda, quæst. 49. pag. 357. col. 2. B. & seq.

Inquisitores procedere possunt contra questuarios predicantes, p. 3. q. 37. & com. 86. p. 3. pag. 594. col. 2. C.

Inquisitores iubere possunt religiosos, ut ex singulis religionibus aliqui sermoni suo presentes agant, parte tertia. pagina 408. col. 1. D. E.

Inquisitores ad Romanam curiam ire possunt cum socio sine prelatorum ordinis licentia, par. 3. quæst. 20. pag. 551. col. 2. C. & seq.

Inquisitores privati non tenentur ad Romanam curiam personaliter accedere, com. 32. p. 3. pag. 460. col. 2. C.

Inquisitores per alios possunt pronuntiare sententias, com. 40. p. 3. pag. 492. col. 1.

Inquisitor fidem faciat domino temporali de sua institutione, & ab eo litteras fauorabiles impetret, parte tertia pag. 390. col. 1. B. C.

Inquisitor litteras obtentas à dominis temporalibus ostendere debet ministris, & officialibus eorum, parte tertia pag. 391. col. 1. & 2.

Inquisitor ab officialibus & primatibus locorum inramentum requirere debet de parendo sibi, & illos nolentes illud prestare, monere sub pena excommunicationis, & alij, par. 3. pag. 391. col. 1. E. q. 32. pag. 560. col. 2. A. B. & com. 4. p. 3. pag. 394. col. 2.

Inquisitorum cura circa testes, com. 126. p. 3. pag. 629. col. 1.

Inquisitores nunc proprios habent carceres, & ministros, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 2.

Inquisitores delinquentes à quo puniendi, com. 61. parte 3. pag. 545. col. 1.

Inquisitores citari possunt ad Romanam curiam, com. 61. par. 3. pag. 545. col. 2.

Inquisitores caute sunt puniendi, com. 61. p. 3. pag. 545. col. 2.

Inquisitor quando possit procedere contra peccatores, com. 1. p. 2. pag. 84. col. 1.

Inquisitor procedere potest contra omnes qui non reperiuntur excepti, com. 94. p. 3. pag. 576. col. 2.

Inquisitor potest testes euocare extra suam diocesim, com. 123. p. 3. pag. 626. col. 2.

Inquisitores privati non decernunt ut falsidicus testis tradatur curia seculari, com. 122. p. 3. pag. 615. col. 1.

Inquisitores cui teneantur reddere rationem, com. 158. par. 3. pag. 658. col. 2.

Inquisitores cogere possunt Rectores ciuitatum ad iurandum de defendenda ecclesia contra hereticos, par. 3. quæst. 32. pag. 560. col. 1. E. & seq.

Inquisitor contra magistratus obstinatos procedat ad grauiora, excommunicanda etiam participantes cum eis, parte 3. pag. 399. col. 2. C. & seq.

Inquisitores privati non sint faciles in puniendis magistratibus delinquentibus circa fidem, & quare, com. 78. parte 2. pag. 373. col. 2.

Inquisitores citati inobedientiam, & contumaciam in non

non parendo eorum mandatis, Pape exponant, parte 3. pag. 401. & seq. col. 2. A. B.

Inquisitor priuare potest Magistratus inobedientes & persequerantes in inobedientia omnibus officijs & beneficijs habitis & habendis, p. 1. pag. 401. col. 1. D. E.

Inquisitores habent facultatem ponendi ciuitates, & loca interdictio ecclesiastico, p. 3. pag. 399. & 400.

Inquisitores precipere possunt subditis ne obediant suis superioribus, & dominis inobedientibus mandatis ipsorum p. tertia. pag. 403. col. 1. E.

Inquisitoris arbitrio iniungitur penitentia publica Magistratibus ab inobedientia respiscens, parte tertia pagina 397. col. 2. A.

Inquisitor curet ut Magistratus ad eius obedientiam redeunt, ubi absoluti fuerint, pronuntientur per ecclesias absoluti, p. 3. pag. 397. & seq. col. 2. A.

Inquisitores relaxare debent interdictum ecclesiasticum quod priuatum Magistratus ad obedientiam redierint & absoluti fuerint, par. 3. pag. 399. & seq. col. 2. B.

Inquisitores possunt cogere Magistratus, ut reuocent statuta impediencia officium Inquisitionis, parte tertia quæst. 34. pag. 561. col. 2. A.

Inquisitores absque incurfu excommunicationis requirere possunt dominos temporales excommunicatos ad prestandum eis auxilium, p. 3. q. 22. pag. 552. col. 2. E.

Inquisitor es quoties oportuerit brachium saculare inuocant, par. 3. q. 57. pag. 583. col. 1. B. C.

Inquisitores brachium saculare inuocare, & Magistratus, ut illud sibi prestent compellere possunt, com. 106. par. 3. pag. 585. col. 1.

Inquisitor compellere potest iudices laicos ut mandent executioni sententiam à se latam, & contra impediencia eius officium procedere, com. 83. p. 3. pag. 608. col. 2. & pag. 564. col. 2.

Inquisitor specialis, an possit compellere alios inquisitores ad exhibendum sibi omnes processus, & scripturas per illos, alias contra reum factas, com. 95. par. tertia pag. 577. col. 1.

Inquisitores quando, & quibus casibus ad capturam delatorum procedant, p. 3. pag. 418. col. 2. D.

Inquisitores, an procedant contra eum cui datus est inquisitor specialis, com. 95. p. 3. pag. 577. col. 1.

Inquisitores, an possint accipere xenia, com. 153. parte 3. pag. 651. col. 1. C.

Inquisitor solus, an possit priuare clericos, uel priuatos nuntiare ecclesiasticis beneficijs, & secularibus, absque episcopi consilio, par. 2. pag. 208. col. 2. C. com. 162. parte 3. pag. 666. col. 2.

Inquisitor indicat, & habeat sermonem generalem in principio sui officij, & potest conuocare populum, & sermone absolutum, quid facere debeat, par. 3. pag. 407. col. 2. E. & seq. com. 12. p. 3. pag. 410. col. 2.

Inquisitores admonere debent populum, & per edictum, sub excommunicationis pena eidem iubere, ut reuelent hereticos, & eorum fautores, parte tertia. pag. 408. & seq. col. 1. E. & seq. & com. 13. parte 3. pag. 410. col. 2.

Inquisitores qua ratione testes examinare debeant, parte 2. pag. 107. col. 1. D.

Inquisitores possunt cogere clericos, & religiosos, & personas idoneas ad exequendum Tabellionatus officium, par. 3. q. 19. pag. 550. col. 2. E. & seq. & com. 68. par. 3. eadem. pag. 550.

Inquisitores quo scribendi modo utantur, com. 2. parte 3. pag. 461. col. 2. C.

Inquisitor conuocet officiales locorum ad comparandum certo die coram se, p. 3. pag. 392. col. 2. D. E.

Inquisitores non poterant olim notarios sibi creare, hodie secus, com. 20. p. 3. pag. 426. col. 2. com. 67. par. 3. pag. 550. col. 1.

Inquisitor qualibet instrumenta ad inquisitionem spectantia si sibi iubet assignari, com. 88. p. 3. pag. 565. col. 2.

Inquisitores, & episcopi publicando, uel occultando nomina testium contra ius, quam penam incurrant, par. 3. q. 76. pag. 629. col. 1. D.

Inquisitores quid debent admonere testes in causa heresis testificantes, com. 17. p. 3. pag. 419. col. 1.

Inquisitor super crimine heresis, & id contingentibus testes recipere potest, & illos compellere, ut coram eo compareant, parte 3. q. 61. pag. 599. col. 2. E. com. 2. parte 3. pag. 436. col. 1.

Inquisitor testem potest punire, & torquere pro veritate habenda contra tertium, secus si contra testem nouam formet instantiam, par. 3. q. 71. pag. 622. col. 1. E. & plene com. 122. col. 1. pag. 623. col. 1. & seq.

Inquisitores procedunt in crimine heresis simpliciter, & de plano, p. 2. pag. 111. col. 1. A. B. com. 32. par. 1. pag. 460. col. 2. & com. 103. p. 3. pag. 582. col. 2.

Inquisitor terminum statuit itatis ut ueniant ad respondendum de fide, com. 72. p. 1. pag. 322. col. 1.

Inquisitores citare & trahere de diocesi ad diocesim testes, & delatos possunt, p. 3. q. 74. pag. 626. col. 2. A.

Inquisitores olim reos non torquabant, com. 110. parte tertia pag. 592. col. 2.

Inquisitor potest testes tormentis subijcere, & falsos testes extraordinarie punire, uel alias in suo tribunali delinquentes, p. 3. q. 73. pag. 622. col. 1. E. & seq. & com. 122. p. 3. pag. 623. col. 1.

Inquisitores quam practicum seruare debeant in torquendis reis, p. 3. pag. 481. col. 1. C. & seq.

Inquisitores, quid agere debeant post confessionem factam in tormentis, p. 3. pag. 481. col. 2. C. D.

Inquisitores cautelis rui possunt in torquendis reis, parte 3. pag. 481. col. 2. B.

Inquisitores cauti & perspicaces esse debent in dignoscendis hereticorum fallacijs, p. 1. q. 12. pag. 76. col. 1. B.

Inquisitores qualiter se gerere debeant cum reis negatiuis, & qua rei debeant diligentia ad indagandam ueritatem, p. 3. pag. 521. col. 2. D. & seq.

Inquisitores post impunitatem promissam, non debent gratia facere, si post longum tempus a reis ui tormentorum ueritatem extorqueant, com. 23. p. 3. pag. 436. col. 2.

Inquisitor debet esse multum circumspectus in formatione articulorum, p. 3. pag. 425. col. 2. A.

Inquisitor ne cum reis loquatur nisi de negotijs ipsorum, com. 108. p. 3. pag. 588. col. 2.

Inquisitoris quales partes in examinadis hereticis, com. 21. par. 3. pag. 429. col. 1.

Inquisitor duas religiosas personas adhibere debet in examinibus faciendis, p. 3. q. 63. pag. 602. col. 1. B. C.

Inquisitor quid facere debeat abundante hereticorum multitudinem, com. 80. p. 3. pag. 560. col. 1.

Inquisitor qua ratione se gerere debeat in recipiendo plurius reorum denunciationse parte tertia pag. 413. & sequent. col. 1. E.

Inquisitores qua ratione procedere debeant contra reos fugitinos, & qua ratione contra absentes, p. 3. com. 33. pag. 461. col. 2. C. & seq.

INDEX.

Inquisitores non facile pronuntient aliquem vehementer de heresi suspectum, com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2. E. inquisitores anim. advertere debent ne hereticorum conuersio fit, p. 3. pag. 503. col. 2. A. inquisitores circa personas per quas impediri potest vel differri inquisitionis officium, quid agere debeant, par. 2. pag. 107. col. 1. B. C. inquisitores quales se prestare debeant erga prelatos ordinis, p. 3. q. 17. pag. 548. col. 2. E. & seq. inquisitores a terris propriis iurisdictionis absentes esse non debent, & quare, p. 3. pag. 460. col. 1. D. E. & seq. inquisitores non concedunt facultatem legendi libros prohibitos, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 1. inquisitores negligentiam fugiant, quia negligentes suspitione non carent, com. 61. p. 3. pag. 544. col. 2. inquisitor negligens quis dicatur, commen. 61. parte tertia. pag. 544. col. 2. inquisitor sepius consulere debet accusatori ne procedat per viam accusationis, p. 3. pag. 418. col. 1. A. & seq. inquisitor vbi ab eo appellatum fuerit, quid agere debeat, p. 3. pag. 453. col. 2. & seq. D. E. inquisitor abiuranti abiuratione peracta, quid advertere debeat, p. 3. pag. 496. col. 2. E. & seq. inquisitores semper peritos aduocare debent, & cur id illis concessum, sed errantes non excusantur illorum suffragijs, p. 3. q. 77. pag. 629. col. 2. D. E. & com. 126. p. 3. pag. 630. col. 1. & com. 127. pag. 630. col. 2. inquisitor pœnas pecuniarias imponere potest, par. 3. q. 103. pag. 648. col. 2. B. inquisitor non retenta facultate potest pœnitentiam aggranare & mutare, com. 44. p. 3. pag. 509. col. 1. inquisitor procedere potest contra non implentes iniunctas pœnitentias, p. 3. q. 97. pag. 643. col. 1. B. & plenissime, com. 146. p. 3. eadem pag. col. 1. & 2. inquisitor contra excommunicatos per ipsum si contumacos fuerint, ad graviora procedat, parte tertia. pagina 399. col. 1. C. & seq. inquisitor potest exigere a redeunte non modo iuramentum de parendo mandatis Ecclesie, sed etiam cautionem, sub pœna pecuniaria si non pareat, com. 7. par. 3. pag. 397. col. 2. E. & seq. inquisitor quanta diligentia vti debeat ad conuertendos hereticos impenitentes, antequam eos tradant brachio seculari, p. 3. pag. 514. col. 2. A. & seq. com. 25. par. 2. & pag. 519. col. 1. D. inquisitor qua ratione se gerere debeat cum hereticis impenitentibus, p. 3. pag. 512. col. 1. & pag. 519. col. 1. D. inquisitor debet vti cautelis contra hereticos callidos, & astutos, & que illa sint, parte tertia. pagina 433. & seq. col. 1. E. inquisitor post prestitos apostolos siue affirmatiuos, siue negatiuos, quid agere debeat, p. 3. pag. 456. col. 1. B. & seq. inquisitor a delatore, quærat quænia procedere velit, & eundem de modis procedendi informet, par. tertia. pag. 413. col. 2. A. & seq. inquisitores vsque ad sententiam cum reis uti possunt misericordia, p. 3. pag. 515. col. 1. A. B. inquisitores & episcopi habent potestatem mitigandi sententias latas, & sibi reservandi talem potestatem, parte tertia. pagina. 506. col. 2. D. inquisitores condonare possunt bona hereticis redeuntibus, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1. inquisitores in quibus rebus possunt gratiam facere, commen. 23. par. 3. pag. 437. col. 2.

inquisitores possunt suspendere concionatores, & eis silentium imponere, quoties eis expedire visum fuerit, part. 3. pag. 408. col. 1. A. & com. 86. p. 3. par. 565. col. 1. inquisitor intercedere debet pro tradendo brachio seculari, & qualiter, par. 3. q. 102. pag. 648. col. 1. C. D. & comm. 20. par. 2. pag. 124. col. 1. inquisitor potest habere proprium carcerem ad custodiam reorum, & cur, p. 3. q. 58. pag. 585. col. 2. & 59. pag. 587. & com. 107. p. 3. pag. 586. col. 1. inquisitor solus non damnat ad carcerem qui sit ad torturam, & quando in diuorem carcerem reru tradere possit, com. 107. p. 3. pag. 586. col. 2. D. E. & seq. inquisitores carceres uisitent, & quoties, & qualiter, com. 108. p. 3. pag. 588. col. 2. inquisitor participans cum excommunicato, quatenus non excommunicetur, com. 71. p. 3. pag. 553. col. 2. inquisitores tempore necessitatis cum excommunicatis communicantes, non dicuntur cum eis communicare, parte 2. pagina. 199. col. 1. B. inquisitore sine nequeunt ab inferioribus excommunicari, com. 70. p. 3. pag. 552. col. 1. inquisitores non possunt excommunicari a delegatis sedis Apostolicæ, p. 3. q. 21. pag. 552. & seq. col. 1. B. inquisitor & eius notarij excommunicari nequeunt a delegatis sedis Apostolicæ, p. 2. pag. 132. col. 2. A. B. inquisitores qua ratione procedere debeant contra excommunicatos ob alias quam fidei causas manentes per. annu. in excommunicatione, par. 2. quæst. 47. pag. 361. col. 1. A. B. & seq. inquisitores in quibus casibus excommunicationem Papæ reseruatam incurrit, p. 3. q. 24. pag. 554. col. 1. A. inquisitores quibus casibus non possunt se mutuo absolueri, com. 73. p. 3. pag. 554. col. 1. inquisitores mutuo se absolunt, & secum in irregularitate dispensant, com. 72. p. 3. pag. 553. col. 2. inquisitor an super irregularitate dispensare possit, & quando, p. 3. q. 126. pag. 683. col. 2. B. C. inquisitor absoluit contumaces resipiscentes & iniungit eis aliquam salutarem pœnitentiam, p. 3. pag. 399. col. 2. B. C. inquisitor absoluit ab excommunicatione suspectos uolentes, & omnes hereticos post abiurationem præstitam, parte 3. pag. 497. col. 2. A. pag. 505. col. 1. D. inquisitor & eius socij se mutuo absolueri ab excommunicatione, & irregularitate possunt, & quando, p. 2. pag. 132. col. 2. D. E. & p. 3. q. 32. pag. 552. col. 1. A. & seq. inquisitor & episcopus cum reo super pœnitentijs impositis dispensare possunt, p. 3. q. 96. pag. 683. col. 2. A. inquisitor solus uel solus episcopus, an possit absolueri, com. 37. p. 3. pag. 475. col. 1. & com. 97. p. 3. pag. 578. col. 2. inquisitor tantum sibi vicarium instituire potest, & non eius prelati, & temporaria infirmitate durante potest uices suas subdelegare, & vicarium a se substitutum ipse solus deponit, parte 3. quæst. 13. & 14. pagina 545. col. 2. D. com. 62. par. 3. pag. 546. col. 1. & commen. 66. par. 3. pagina. 549. col. 2. inquisitores vicarios sibi possunt instituire, & quibus reuerentis id concessum sit, com. 62. p. 3. pag. 546. col. 1. inquisitores sibi commissarios idoneos in quolibet episcopatu instituant, & cuius ætatis, & qualitates esse debeant, par. 3. pag. 403. col. 2. D. E. inquisitores vicarios institueno quem sibi reservare consueverint, p. 3. q. 85. pag. 547. col. 1. A. inquisitores possunt mutare pro arbitrio commissarios, p. 3. pag. 404. col. 2. B. C. inquisi-

INDEX

inquisitores potestatem habent, transferendi in commissarios omnem suam & plenam iurisdictionem, parte 3. pag. 403. col. 2. D. E. inquisitores possunt unum, & etiam duos uel plures coniunctim instituire commissarios, p. 3. pag. 403. col. 1. & 2. C. & pag. 405. col. 2. C. & seq. inquisitores quid possint suis vicariis committere, com. 10. p. 3. pag. 404. col. 2. & com. 64. p. 3. pag. 547. col. 1. inquisitor si inulerit grauamen irreparabile, quid agere debeat, p. 3. pag. 454. col. 1. B. C. inquisitor an possit recusari, & ex quibus causis, & quis ordo tenendus, & quid postea faciendum sit cum recusatur, com. 38. par. 3. pag. 452. col. 2. & seq. & par. 3. quæst. 12. pag. 511. col. 1. E. & seq. inquisitor recusatus a reo, duobus modis recusationem repellere potest, par. 3. pag. 451. col. 2. C. D. inquisitores, quibus ex causis remoueantur, com. 59. p. 3. p. 587. col. 1. & com. 61. p. 3. pag. 543. col. 2. inquisitores non nisi ex causa iusta remouendi, com. 59. p. 3. pag. 541. col. 2. inquisitores remouendi priuilegia, com. 58. parte tertia. pag. 541. col. 1. inquisitores remouere quis possit, com. 58. parte tertia. pag. 541. col. 1. inquisitores remouendi facultas cur data certis personis, & 58. par. 3. pag. 541. col. 1. inquisitor specialis si rem sepius quam decet tractauerit alij inquisitores tenentur id Pontifici indicare, com. 95. par. 3. pag. 577. col. 2. inquisitores pecunias illicitis modis extorquentes uel ob delicta clericorum ecclesiarum bona confiscantes, sunt puniendi, p. 2. pag. 113. col. 1. A. & seq. inquisitores & a Papa & a prelati sui ordinis, ab officio remoueri possunt, parte 3. quæst. 9. & 10. pag. 540. col. 2. E. & seq. inquisitores, episcopi, & eorum substituti delinquentes in officio qualiter puniendi, parte secunda. pag. 112. col. 2. A. B. & seq. inquisitor plenariam indulgentiam consequitur, & in uita & in morte, par. 3. q. 130. pag. 686. col. 1. A. & com. 169. par. 3. pag. 786. col. 2. inquisitores indulgentias, quibus conferant, & quando, & quas, quæst. 127. & seq. pag. 684. & seq. & com. 177. & seq. p. 3. pag. 684. & seq. inquisitorum iurisdictione ad que se extendat, com. 53. par. 3. pag. 537. col. 1. inquisitorum iurisdictione an extendatur ad infideles contra fitem Christianam delinquentes, part. 2. q. 46. pag. 353. col. 1. C. & seq. & pag. 357. col. 2. B. inquisitorum potestas, nec morte Papæ, nec morte prelatorum ordinis a quibus instituti sunt, expirat, par. 3. quæst. 7. & 8. pag. 539. col. 2. E. & seq. & com. 56. parte 3. pag. 540. col. 1. inquisitorum officium ad negotia nondum cœpta, & de nouo exorta, cum Romanus Pontifex moritur, extēditur, com. 56. par. 3. pag. 540. col. 1. inquisitorum admonitio, facienda post abiurationem penitentibus qualibus, par. 3. pag. 487. col. 1. A. B. & pag. 497. col. 1. A. inquisitorum potestas limitatur, com. 75. parte tertia. pag. 555. col. 2. inquisitorum priuilegia vigintiquatuor concessa ab Urbano iii. par. 2. pag. 129. col. 1. A. & seq. inquisitorum officium est capere, inquirere, corrigere ac pu-

nire hereticos, par. 2. q. 15. pag. 287. col. 2. D. inquisitorum potestas in absentes, com. 91. parte tertia. pag. 568. col. 2. inquisitorum cura circa testes, com. 124. p. 3. pag. 628. col. 1. inquisitorum & episcoporum quantal iurisdictione in prohibendis libris, com. 52. p. 2. pag. 314. col. 2. inquisitorum iudicio subiiciuntur blasphemæ hereticæ, p. 2. q. 41. pag. 333. col. 1. C. inquisitorum, episcopi & consultorum suffragia etiam si conformia fuerint non mandantur executioni inconsulto Senatu, com. 99. p. 3. pag. 581. col. 1. inquisitorum partes erga filios hereticorum pauperes relictos, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1. inquisitorum vicarios & notarios amouere uel mutare non licet prelati ordinis, parte 3. quæst. 17. pag. 548. col. 2. A. & pag. 549. col. 1. E. inquisitorum monitionibus parendum, com. 26. parte 1. pag. 77. col. 1. inquisitoris conditiones, & qualitates, parte 3. quæst. 1. pag. 534. col. 1. A. & seq. inquisitoris electio cur sit prelati commissaria, p. 3. quæst. 17. pag. 548. col. 2. B. inquisitoris officium quale esse debeat, parte 3. pag. 460. & seq. col. 1. B. inquisitoris officium morte concedentis non expirat etiam quo ad negotia prius non cœpta uel exorta, parte 2. pag. 106. col. 2. E. inquisitori ingresso in prouinciam sibi decretam quid primu faciendum, com. 1. p. 3. pag. 391. col. 2. inquisitoribus duobus in eadem prouincia delegatis an vnus sine alio procedere possit, parte tertia, quæst. 46. pag. 576. col. 2. C. inquisitoribus ab episcopo, uel a dominis temporalibus de sumptibus prouidendum, par. 3. q. 108. & com. 157. p. 3. pag. 652. & seq. col. 2. B. C. D. inquisitoribus mandari non potest a prelati sui ordinis, ut supercedant ab executione officij, parte 3. quæst. 11. & seq. pag. 542. col. 1. A. inquisitores theologi facilius pareant peritorum suffragijs in ordine iudiciario, com. 127. p. 3. pag. 630. col. 2. inquisitoris diligentia circa interrogandos testes, com. 116. par. 3. pag. 610. col. 2. inquisitoris diligentia defensionum defectum in crimine heresis suppleat, p. 3. q. 71. pag. 614. col. 2. A. inquisitoribus notanda circa reorum torturam, parte 3. pag. 516. col. 2. E. & pag. 481. col. 1. C. & seq. inquisitoribus cur interdictum ne de vsuris iudicent, parte 2. pag. 203. col. 1. B. inquisitori legitimo monenti, qui non obtemperat, hereticus pertinax est, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 2. A. inquisitore recusato, arbitri nominandi sunt, qui intra certu tempus de recusatione cognoscant, parte 3. pag. 452. & seq. col. 1. C. ita Eymericus, sed non est verum, ut dixi in comment. inquisitus si dicat se habere inimicos, quid faciendum est, com. 29. p. 3. pag. 451. col. 1. irregulares an fiant consultores, com. 20. p. 2. pag. 131. infania, & insanus uide in voce, Dementia. infons & immunis quis in sententia absolutoria non est pronuntiandus, & quare, p. 3. pag. 474. col. 2. D. instruens hereticos citatos ut ueritatem subiceant, & dicant falsitatem, suspectus uehementer reputatur, par. 2. q. 56. pag. 381. col. 1. A. instrumenta qualibet ad inquisitionem spectantia sibi assignari

INDEX

gnari inquisitor inbet, com. 88. p. 3. pag. 565. col. 2
instrumentum in uno falsum, in omnibus est falsum & re-
probatur, cum falsitas est in substantialibus, parte 2.
pag. 168. col. 2. E
instructio inquisitoris Hispania de non publicandis testium
nominibus, com. 124. p. 3. pag. 628. col. 1
intellectus cap. cum ex inunctio. de heretic. parte secunda.
pag. 154. col. 1. D
intellectus cap. et si quaestiones S. I. de sim. parte secunda.
pag. 164. col. 2. D
intellectus l. 2. C. de heret. parte 2. pag. 164. col. 2. D
intellectus l. 1. C. de fide instr. p. 2. pag. 164. col. 1. E
intellectus cap. qui alios de heret. par. 2. pag. 167. col. 1. A
intellectus cap. in cos. de heret. par. 2. pag. 168. col. 2. D
intellectus cap. quoniam. de heret. lib. 6. parte secunda.
pag. 134. col. 1. C
intellectus c. dixit apostolus. 24. q. 3. p. 2. pag. 193. col. 2. D
intellectus cap. 1. 14. q. 6. par. 2. pag. 354. col. 2. A
intellectus l. 2. C. de heret. par. 2. pag. 197. col. 1. C
intellectus cap. vergentis. de heret. p. 2. pag. 203. col. 2. C
intellectus cap. quoties. 24. p. 2. pag. 213. col. 1. C
intellectus cap. in nonnullis, de Iudeis. parte 2. quaest. 46.
pag. 354. col. 2. A. & seq.
intellectus cap. postulasti, de Iudeis. par. 2. q. 46. pag. 354.
col. 2. A
intellectus cap. in archiepiscopatu. de raptor. part. 2. q. 46.
pag. 355. col. 1. D
intellectus Clementinae unice, de Iudeis & Sarracenis, p. 2.
q. 46. pag. 355. col. 2. A
intellectus cap. ut inquisitionis. S. prohibemus. de heret. par.
2. q. 54. pag. 375. col. 2. C
intellectus cap. damnamus, de sum. Trinit. com. 1. parte 1.
pag. 5. col. 1
intellectus cap. fraternitatis. de heretic. com. 3. parte 2.
pag. 99. col. 1
intellectus cap. cum Christus. de heretic. com. 6. parte 2.
pag. 96. col. 1
intellectus l. nullus. C. de sum. Trinit. & fide catho. de proces-
sione Spiritus sancti. com. 5. p. 1. pag. 31. col. 1
intellectus l. nemo. C. de sum. Trinit. & fide catho. com. 6.
par. 1. pag. 32. col. 1. & 2
intellectus cap. si adversus. de heret. com. 10. parte secunda.
pag. 99. col. 2
intellectus cap. aliud. 11. q. 1. com. 146. p. 3. pag. 644. col. 1
intellectus concilii Nicaeni statuentis, reuertentes ab hereti-
cis esse rebaptizandos, com. 42. p. 2. pag. 301. col. 1
intellectus c. episcopi. 26. q. 5. com. 68. p. 2. pag. 345. col. 1
intellectus clement. 1. S. sane. de heretic. com. 107. parte 3.
pag. 586. col. 2
intellectus cap. Dubius, & qui de eo differuerint, com. 1. p. 2.
pag. 80. col. 1
intellectus cap. dubius. de heret. co. 117. p. 3. pag. 611. col. 2
intellectus verus cap. Fraternitatis, de heret. com. 3. par. 2.
pag. 90. col. 2
intellectus cap. qui alios. de heret. com. 2. p. 2. pag. 88. col. 1
intellectus l. 2. C. de hereticis. com. 1. p. 2. pag. 86. col. 2
intercedere pro hereticis qualiter prohibitum, com. 20. par.
secunda. pag. 124. col. 1. & 2
intercessio pro eo qui relinquitur brachio seculari qualiter
facienda, p. 3. q. 102. pag. 648. col. 1. C. D
interdictum ecclesiasticum imponendum est per civitates
& loca quibus presunt magistratus inobedientes manda-
tis inquisitoris, & nolentes respicere, parte 3. pag. 400.
col. 1. A
& seq.

interpretari possunt indices fidei statuta in hereticos edita,
& cur, com. 134. p. 3. pag. 634. col. 1. & 2
interrogationes retoritione vntur heretici ad suos errores
tegendos, p. 3. pag. 430. col. 1. D
interrogationes faciendae pro qualitate & conditione per-
sonarum, locorum, & indiciorum, parte tertia.
pag. 428. col. 4. E
interrogatoria reis accusatis danda, parte 3. pag. 423.
col. 1. & 2. & seq.
interrogatoria in examinatione testium faciendae, parte 3.
pag. 424. col. 1. & 2. E
interrogati de fide & fraudulenter respondentes, non bene vi-
dentur de ea sentire, com. 22. p. 3. pag. 431. col. 2
inuocare demones, antiqua superstitio, com. 68. parte 2.
pag. 343. col. 2
inuocantes demones quibus verbis vtantur, diligenter est
inspiciendum, com. 68. p. 2. pag. 445. col. 1
inuocandi demones modi tres, par. 2. q. 43. pag. 333. & seq.
col. 2. A. & seq. & pag. 338. col. 1. E. & seq. & qualiter
singuli intelligendi in commentariis laice explicationum.
inuocatores demonum in triplici sunt differentia, p. 2. q. 43.
pag. 338. col. 1. C. D
inuocatio demonum coniunctam habet apostasiam a fide, &
heresim sapit, p. 2. q. 43. pag. 339. col. 2. C. & seq.
inuocantes demones cum cultu lairic, vt heretici haberi ac
puniri debent, p. 2. q. 43. pag. 338. col. 2. E
inuocandi verbum non semper includit actum lairic, co. 68.
parte 2. pag. 346. col. 2
inuocatio demonum, an quandoque fieri possit absque conum
cultu, com. 68. p. 2. pag. 346. col. 1. E
inuocatores demonum hereticantes, quibus signis dignosca-
tur, p. 3. pag. 443. col. 1. B. & seq.
inuocatio demonum ad pudicitiam mulieris tentandam, an
sapiat heresim, p. 2. q. 43. pag. 340. col. 2. C. & seq.
inuocare demones ad sciendum futura, quando sapiat hereti-
sim manifestam, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2
inuocantes demones ob amorem, quando fiant de heresi suspe-
cti, com. 68. p. 2. pag. 345. col. 1
inuocantium demones quales poena, com. 68. parte secunda.
pag. 334. col. 1
inuocatores demonum qui refutarint, com. 68. parte 2.
pag. 343. col. 2
inzabbatati heretici qui dicantur, & vnde dicti, com. 25. p.
2. pag. 239. col. 1. & com. 39. p. 2. pag. 280. col. 2
inzabbatati heretici et Valdenses iudem sunt, p. 2. quaest. 14.
pag. 278. col. 2. A
inzabbatatorum vnde orta fuerit denominatio, par. 2. q. 14.
pag. 278. col. 2. E
Ioachimi Abbatis error damnatus non prauidicat eius mo-
nasterio, p. 1. pag. 4. col. 2. E
Ioachimi Abbatis protestatio, p. 1. pag. 4. col. 2. E
& com. 1. p. 1. pag. 5. col. 2
Ioachimi Abbatis libellus post mortem eius damnatus, co.
51. p. 2. pag. 313. col. 1
Ioachim Abbas catholicus declaratur per Honorium iii. res-
scitu digna, com. 1. p. 1. pag. 6. col. 1
Ioannis xxii. extranagantes, de proprio & communi, & Le-
gardorum sectam & errorum condemnationem continen-
tes, p. 2. q. 15. pag. 286. col. 2. D. & seq.
Ioannis xxii. extranagans, incipiens, Gloriosam ecclesiam,
p. 2. q. 16. pag. 291. col. 1. D
Ioannis xxii. extranagans incipiens, Sancta Romana, par. 2.
quaest. 16. pag. 291. col. 1. C
Ioannes xxii. a nota inconstantie excusatur, par. 2. quaest. 17.
pag.

INDEX

pag. 297. col. 1. B. C
Ioannis xxii. extranagans contra magos magicasque super-
stitutiones, p. 2. q. 43. pag. 341. col. 2. A & seq.
Ioannis de Poliacio errores, & eorumdem condemnatio, p. 2.
pag. 126. col. 1. & seq. et q. 8. pag. 250. col. 2. A. et seq.
Ioannis de Parma errores ac hereses, & quando vixerit,
& quis fuerit, par. 2. quaest. 9. pag. 254. col. 2. A & seq.
& com. 34. p. 2. pag. 261. col. 2
Ioannes V ricleff hereticus, com. 92. p. 3. pag. 574. col. 2
Ioannes V ricleff error de auctoritate epistoliarum Decreta-
lium, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 1
Ioannes de Lugio Catharorum dux in Italia, com. 38. par. 2.
pag. 276. col. 1
Ioannes de Longerio ordinis Praedicatorum inquisitor, p. 2.
q. 11. pag. 265. col. 1. C. & q. 28. pag. 316. col. 1. C
Iocose proferens hereticalia puniendus, & qua poena, et per
quos iudices, com. 17. par. 3. pag. 419. col. 1. D. E. & seq.
Iohannianiste heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. E
irregulares sunt inquisitores, si rei traditi male sanis locis
ob id moriantur, com. 107. p. 3. pag. 587. col. 1
irregulares ne fiant, qui comitantur reum, vltimo supplicio
afficiendum, quae cauere debent, com. 46. parte tertia.
& seq.
irregularitatem inquisitorum & sociorum focum mutuo in-
quisitores & socii amouent & super ea dispensant, p. 3.
q. 23. pag. 553. col. 2. A. et co. 7. 2. pag. 553. col. 2. & co.
175. p. 3. pag. 683. col. 2
Iudei vnde dicti, & quos libros sacros recipiant, p. 1. q. 2. 2.
pag. 407. col. 2. D. E. com. 47. p. 2. pag. 308. col. 1
Iudeorum errores, & qui eos confutarint, p. 2. q. 2. 2. pag.
307. c. 2. E. & seq. com. 47. p. 2. pag. 308. col. 1. & 2
Iudeorum ritus cur tolerentur ab Ecclesia et no Sarracenorum
& infidelium, p. 2. q. 46. p. 3. 56. c. 1. C. co. 71. p. 2. p. 359. c. 1
Iudeorum et Arabum gens insigniter superstitiosa, com. 53.
316. col. 2
Iudei vno modo circumcidunt omnes, com. 69. parte secunda.
351. col. 1. E
Iudeorum quae sit de Christo sententia, parte secunda. q. 2. 2.
pag. 308. col. 1. A
Iudei credunt se consequi iustitiam ex lege veteris, p. 2. q. 2. 2.
pag. 308. col. 1. A
Iudei in quibus a Christianis defendendi, parte 2. quaest. 46.
pag. 352. col. 2. E
Iudei communia multa cum Christianis habent, par. 2. q. 46.
353. col. 1. A
Iudei & Gentiles improprie dicuntur heretici, parte 2.
167. col. 1. E
Iudeorum punitio an & quando, & quibus casibus spectet
ad iudices ecclesiasticos & inquisitores, par. 2. quaest. 46.
pag. 353. col. 1. B. com. 13. pag. 108. col. 2. & com. 71.
358. col. 1. & 2.
Iudei & infideles ratione delicti efficiuntur de foro eccle-
siae, parte 2. quaest. 46. pag. 353. col. 2. E. com. 69. parte 2.
pag. 359. col. 1
Iudei cum sunt puniendi ob delicta in fidem commissa, per
Episcopum & Inquisitorem simul puniantur, com. 69.
pag. 350. col. 1
Iudei inuocantes demones ad abiurandum cogi possunt p. 2.
q. 66. pag. 352. col. 2. D
Iudeus quomodo abiurabit, com. 71. p. 2. pag. 359. col. 2
Iudei an & quando admittantur ad testificandum contra
Christianos, com. 13. par. 2. pag. 108. col. 2
Iudei testimonium contra alios Iudeum admittitur in illis casi-
bus, quibus Iudeus subditur inquisitoris iurisdictioni,

com. 13. p. 2. pag. 109. col. 1
Iudei cum testificantur, quot ex reis requirantur ad plenam probationem faciendam, com. 13. parte secunda.
pag. 109. col. 1
Iudei qualiter iurabunt de dicenda veritate, cum veniunt ad testificandum, com. 13. p. 2. pag. 109. col. 1
Iudei praebentes auxilium, consilium, vel fauorem Christianis transuentibus ad Iudaismum, vt hereticorum fautores ab inquisitoribus sunt puniendi, & quibus poenis, parte 2. q. 44. pag. 348. col. 2. B. C. com. 69. parte 2.
pag. 350. col. 1. & 2
Iudeis no est permittendum vt libros damnatos legant com. 3. par. 2. pag. 94. col. 1
Iudicium duo sunt genera in causa fidei, ordinarij et delegati, com. 50. p. 3. pag. 535. col. 1
Iudices imperitos remouendos, com. 61. p. 3. pag. 544. col. 2
Iudicis negligentis ius reddere, poena, p. 2. pag. 142. col. 1. C
Iudex delegatus moderatas expensas postere potest, parte 3. q. 104. pag. 650. col. 1. C
Iudicis ecclesiastici est cognoscere de crimine heresis, & secularis exequi, parte secunda, quaest. 46. pag. 355. col. 1. B
Iudex procedens simpliciter & de plano quid possit, com. 103. p. 3. pag. 582. col. 2
Iudex an possit promittere impunitatem ad veritatem habendam, com. 23. p. 3. pag. 436. col. 2
Iudicis secularis praesentia an sit necessaria vt sententia contra hereticos feratur, et quatenus exigatur, com. 48. p. 3. pag. 527. col. 2. & seq.
Iudex quomodo interrogabit reum ne suggerere videatur, com. 18. p. 3. pag. 422. col. 2
Iudex debet amouere impedimenta, quae protrahant negotium, com. 27. p. 3. pag. 444. col. 2
Iudex poenam arbitrariam, si crimen sit ingens, vtque ad mortem potest extendere, com. 69. parte secunda. pag. 350. col. 2. A
Iudex laicus absque reuisione processus facti per inquisitorem, debet sibi relictum punire, com. 85. parte tertia. pag. 563. col. 2
Iudices laici differentes sententias latas in hereticos executioni mandare, vt fautores hereticorum puniendi sunt, com. 85. p. 3. pag. 563. col. 2
Iudex ecclesiasticus quos blasphemos punire debeat, & quos iudex secularis, parte secunda, quaest. 46. pag. 354. col. 3. C
Iurisdicctio inquisitorum durat etiam post latam sententiam, cum possint poenitentias grauare & minuere, com. 44. pag. 509. col. 1
Iurisdicctio quando amittatur a iudice deferente appellatio- ni, com. 31. p. 3. pag. 459. col. 1
Iurisdicctio inquisitorum durat contra poenitentes, poenitentias sibi iniunctas violantes, com. 146. parte tertia. pag. 643. col. 2
Iurare non licere, error Pseudoapostolorum & Valdensium: & iurare veniens, dicens non licere, pro heretico habetur, p. 2. pag. 143. col. 1. A. & 164. col. 2. B. & 180. col. 1. E. com. 37. p. 2. pag. 273. col. 1
Iurare venientes in causa fidei inquisitores puniunt, p. 3. q. 41. pag. 567. col. 2. E
Iurare debet denuntians, se non reuelaturum gesta per ipsu, & inquisito, em. p. 3. pag. 416. col. 1. C
Iuramentum de veritate dicenda, procedendo summa-rie & de plano, non omittendum, parte tertia, quaest. 55. pag. 583. col. 1. B
Iuran. n-

INDEX

juramentum hanc tacitam habet conditionem, si communica- re licet, parte 2. pag. 166. col. 1. A.
juramentum de fide catholica tuenda forma, & cur hodie non praestetur, par. 2. pag. 159. col. 1. D.
juramentum de stando mandatis ecclesiae quando exigendum, com. 7. p. 3. pag. 397. col. 2.
juramentum de poenitentia implenda a suspecto violenter exi- gendum, p. 3. pag. 534. col. 1. B.
juramentum de parendo mandatis ecclesiae praestandum ab eo qui absoluitur, com. 7. p. 3. pag. 597. col. 2.
juramentum praestari debet ab officialibus locorum de paren- do inquisitori, & de defendenda ecclesia contra haereti- cos, parte tertia. pag. 391. col. 2. A. B. & quaeft. 32. pag. 560. col. 2. E.
juramentum praestandum est a magistratibus genussexis, par. 3. pag. 393. col. 2. B.
juramentum magistratuum quid contineat, cum iussu inquisi- torum iurant, com. 3. p. 3. pag. 393. col. 2.
juramentum fidelitatis praestare debent notarii custodes car- cerum, ministri & officialis inquisitionis, et qualiter pra- standum, par. 2. pag. 112. col. 1. B. parte 3. q. 60. pag. 591. col. 1. B. & seq.
juramentum in contrarium emissum non excusat a fe- rendo testimonio in crimine haerese, parte secunda. pag. 205. col. 2. D.
juramentum a Iudeis exactum de dicenda veritate in qua forma fiat, com. 13. par. 2. pag. 108. col. 2.
ius commune, si negotio fidei adversatur, vim non habet, com. 83. p. 3. pag. 561. col. 2.
iuvenes in tribunali Inquisitionis mihius etiam puniendi, com. 15. p. 1. pag. 40. col. 2.
L
Laici quales actus spirituales interdiciantur, & quales permittantur, p. 2. pag. 181. col. 2. A. B.
Laici disputantes de fide excommunicantur, & ab inquisito- ribus puniuntur, par. 3. q. 38. pag. 565. col. 1. C.
Laici qualiter sint interdiciuntur disputare de fide, co. 2. p. 1. pag. 71. col. 2.
Laici & feminae nullo modo praedicent, com. 11. parte 1. pag. 100. col. 2.
Laici non praedicent, nec conuenticula occulta faciant, nec sa- cerdotes reprehendant sub excommunicationis pena, p. 2. pag. 100. col. 1. A. B. & seq. & pag. 102. col. 2. A. & pag. 104. col. 1. E.
Laici & rudiioribus quam scire & credere sufficiat, p. 1. q. 4. pag. 61. col. 1. B. & p. 2. pag. 147. col. 2. B.
Laici bene facient si studia & notitiam articulo- rum fidei ex- plicitam profiteantur, p. 1. pag. 22. col. 2. A.
Laicos non teneri ad credendum explicite aliquem fidei arti- culum, haerese, com. 35. p. 2. pag. 264. col. 2.
Lapsi per lubricum linguae qua poena puniendi, com. 17. par- te 3. pag. 420. col. 1. E. & seq.
Lamas corporales deferri, communis est sententia & vera, com. 68. p. 2. pag. 345. col. 2.
Latria & idulia adoratio quid, com. 35. parte secunda. pag. 361. col. 2.
legitima etiam denegatur filiis haereticorum etiam catholicis, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1.
leges transgredi licet ob facinoris atrocitatem, com. 64. p. 2. pag. 329. col. 1.
leges promulgandi ritus vetustus contra haereticos initio Po- nificatus, com. 2. p. 2. pag. 131. col. 2.
legibus civilibus per Ecclesiam approbatis vitandam in cri- mine haerese, p. 2. pag. 158. col. 1. E.

leges seculares in haereticos latas Romani Pont. confir- runt, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 1.
leges Federici, & alia quaecunque statuta contra haereticos observari debere, com. 3. p. 3. pag. 393. col. 2.
leges civiles de puniendis haereticis quatenus locum habeat, com. 88. parte 3. pag. 566. col. 1. & com. 95. parte 3. pag. 577. col. 1.
leges deferentes bona cognatis haereticorum correctae, par. 2. pag. 156. col. 2. D.
leges in haereticos latas, licet de quibusdam loquantur, in om- nibus locum habent, parte secunda. pag. 169. col. 2. B.
leges & statuta impediunt negotium fidei ipso iure nulla, com. 83. p. 3. pag. 561. col. 2.
leges prohibentes iterari baptismum, qualiter intelligantur, com. 12. p. 1. pag. 393. col. 2.
leges Pontificiae quid disponant de bonis haereticorum confi- scatis, com. 158. p. 3. pag. 657. col. 2.
lenis suspicio qua sit, & cur sic appellata, par. secunda, q. 55. 376. col. 2. A. B.
lenis suspicionis exempla, parte 2. quaeft. 55. pag. 376. col. 2. E. & seq.
lenes praesumptiones non sufficiunt ad denunciandum aliquem, com. 12. p. 2. pag. 116. col. 2.
lenibus suspicionibus non facile credendum in hoc delicto, com. 12. parte 2. pag. 103. col. 1.
leniter suspecti qui dicantur, par. secunda, quaeft. 55. pag. 376. col. 2. D. E.
leniter suspecto iniungi potest purgatio canonica vel abiura- tio de leni, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. B.
leniter suspectus non abiurat generaliter omnem haerese, parte 3. pag. 501. col. 2. D.
lex vel canon in dubio intelliguntur iuxta titulum sub quo ponuntur, com. 1. p. 2. pag. 81. col. 1.
lex seu constitutio debet esse simplex, parte prima. pag. 19. col. 1. A.
L. nullus. C. de sum. Trinit. & fide catho. de processione Spi- ritus sancti declarata, com. 5. parte prima. pag. 31. col. 2. & 32. col. 1.
L. nullus. C. de sum. Trinit. & fide catho. quando lata. com. 5. p. 1. pag. 31. col. 1.
L. nemo. C. de sum. Trinit. quando & cur condita, com. 6. p. 1. & 33. col. 1.
liberum hominis arbitrium, p. 1. pag. 52. col. 1. A.
librorum de religione tractantium tria genera, com. 48. p. 2. pag. 309. col. 2.
libri sanctorum patrum quos recipit catholica ecclesia, p. 1. pag. 55. col. 1. et 2.
librorum canonicorum ingens auctoritas, & ceria ac indubi- tata certitudo, com. 57. par. 2. pag. 320. col. 2.
librorum prohibitorum index, com. 48. parte secunda. pag. 310. col. 2.
libri canonici, agiographi, & apocryphi qui dicantur, com. 48. p. 2. pag. 309. col. 2.
libri haeretici seu apocryphi de quibus in Decreto, p. 2. q. 24. pag. 109. col. 1. A.
libri damnati in Decretalibus, parte secunda, quaeft. 14. pag. 311. col. 1. A. & seq.
libri damnati in Extravagantibus, parte secunda, quaeft. 25. pag. 311. col. 1. A. & seq.
libri damnati a diversis Romanis Pontificibus, par. 2. q. 26. pag. 311. col. 1. E. & seq.
libri damnati mandato speciali D. Papa, parte 2. quaeft. 27. & seq. l. 2. r.

INDEX

libri damnati ab Inquisitoribus Aragoniae, par. 2. quaeft. 28. pag. 316. col. 1. A. B. & seq.
libri damnati censentur, eorum auctore damnato, com. 3. p. 2. pag. 91. col. 1.
libri mali quatenus legendi, comment. 14. parte secunda. pag. 91. col. 1.
librorum profanorum lectio olim interdicta, com. 19. par. 1. pag. 56. col. 1.
libros damnatos non esse legendos. Et qui de hoc scripserint, com. 3. par. 2. pag. 90. col. 2.
libros damnatos legere possunt inquisitores, & eorum com- missarii, sed non Episcopi, com. 3. par. 2. pag. 91. col. 2.
libros prohibitos legendi facultatem non concedunt inquisi- tores, com. 3. par. 2. pag. 92. col. 1.
libri auctoris nondum damnati, prava dogmata continen- tes, a quibus legendi & purgandi, com. 3. parte secunda. pag. 92. col. 1.
libri haereticorum etiam vitia continentis interdicendi, com. 3. par. 2. pag. 91. col. 1.
libri sine nomine auctoris nullatenus imprimendi, nec permi- ttiendi, & cur, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 1.
libri de nouo aduerti prius quam vendantur videndi per viros doctos, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 1. E. & seq.
libros prohibere quatenus, & in quibus casibus possint in- quisitores & episcopi, com. 52. parte secunda, pag. 314. col. 2. & pag. 315. col. 1.
libri habentes dubias propositiones aut duplicem sensum con- tinentes, catholicum & haeticum, examinandi, com. 52. par. 2. pag. 315. col. 2.
libri astrologiae, chymomantiae, & aliarum diuinationum, & poese non facile admittendi, com. 52. parte secunda. pag. 315. col. 1.
libri omnes diuinationum, sortium, inuocationu demonum, & magicarum superstitionum reuelandi, condemnandi, ac comburendi sunt, par. 2. quaeft. 28. pag. 317. col. 1. D. & q. 29. pag. 317. col. 1. B. & q. 43. pag. 342. col. 1. B. com. 54. par. 2. pag. 318. col. 1.
libri haereticorum comburuntur, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 2.
libri prohibiti inquisitoribus deferendi, non propria auctori- tate corrumpendi, com. 3. par. 2. pag. 91. col. 2.
librum prohibitum deferens inquisitori, interrogetur unde il- lum habuerit, com. 3. p. 2. pag. 91. col. 2. E. & seq.
librorum impressores & venditores quid obseruare debeant ex decreto Synodi Salsburgensis, com. 17. par. secunda. pag. 119. col. 1.
librorum haereticorum impressores qualiter plectendi, com. 17. par. 2. pag. 119. col. 1.
libros haereticorum transcribentes qualiter puniantur, com. 17. par. 2. pag. 119. col. 1.
libros catholicorum falsantes qualiter plectantur, com. 17. par. 2. pag. 119. col. 2.
libros prohibitos deferens de vna provincia in aliam qualiter puniatur, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 2. A.
libros damnatos retinens, an haeticus vel de haerese sus- pectus censeatur, par. 2. pag. 194. col. 2. B. & 208. col. 1. C. com. 3. par. 2. pag. 92. col. 2.
libros vetitos retinens, quandoque dici potest haeticorum fau- tor, com. 3. p. 2. pag. 93. col. 2.
libros damnatos retinens, quos non composuit, suspectus fit de haerese, com. 3. p. 2. pag. 93. col. 1. & qualis suspicio con- trahatur, ibidem.
libros prohibitos retinens, non excusatur si dicat se eos habe- re animo refutandi, com. 3. p. 2. pag. 93. col. 2.
libros damnatos retinens, qua poena plectatur, com. 1. par. 2. pag. 93. col. 2.

pag. 93. col. 2.
libros damnatos qui retinent absque facultate, non possunt absolui per confessores, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 1.
libri haereticorum reperti apud aliquem, an faciant iudicium ad torturam, ex qualitate personarum pensandum, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2.
libros haereticos componens haeticus censeatur, & an quan- doque valeat excusari, com. 3. par. secunda. pag. 96. col. 1. & pag. 92. col. 2.
libelli accusatorii forma quem fiscalis porrigit inquisitori, com. 14. p. 3. pag. 415. col. 1.
libellus accusatorius quid debeat continere, com. 14. parte 3. pag. 415. col. 2.
lite non contestata in causa haerese, testes recipi possunt, com. 19. p. 2. pag. 123. col. 2. & vide, Testes.
litterarum nomine qui intelligantur, parte secunda. pag. 193. col. 1. B.
litterae Apostolicae Honorii iiii. quibus secta T pseudoapostolo- rum condemnatur, parte secunda, quaeft. 12. pag. 270. col. 1. E. & seq.
litterae saluaguardiae quae dicantur ab Eymérico, com. 1. p. 3. pag. 391. col. 2.
locus de Spiritu sancto declaratus, com. 5. p. 1. pag. 32. col. 1.
locus a maiori an locum in iure habeat, par. 3. q. 17. pag. 549. col. 2. com. 1. A. & com. 66. p. 3. pag. 549. col. 2.
locus animaduersus in Concilio Tarraconensi, com. 25. par. 2. pag. 224. col. 2. & 225. col. 1.
locus restitutus in Directorio, p. 2. q. 37. de haeticis in iure civili nominatis, com. 62. p. 2. pag. 326. & 327.
loca aliquot restituta in c. quidam autem. 24. q. 3. com. 3. p. 2. pag. 247. col. 1. & 2.
locus ubi haeretici sepulii fuerunt, sepultura priuatur, parte 2. pag. 104. col. 1. C.
locis interdum poena infligitur, p. 2. pag. 169. col. 1. D.
lubricum linguae aut iocus non inducunt haerese, par. 2. pag. 135. col. 2. E. & plene, com. 17. p. 3. pag. 420. & seq.
Luciferiani haeretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. D.
Lullistarum errores, p. 2. q. 9. pag. 260. col. 2. D.
Lupus pro haetico & malo prelato sepe sumitur, parte 2. pag. 205. col. 1. A.
Lutheri turpis imago, com. 4. p. 2. pag. 95. col. 2.
Lutheri error circa epistolas decretales Pontificum, com. 19. par. 1. pag. 57. col. 1.
M
Macedonius haeticus ubi, & quando damnatus, com. 19. p. 1. pag. 56. col. 1.
Macedoniani haeretici, par. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. A.
mandans alicui ut male faciat, an teneatur si alias id malum erat ille facturum, par. 1. pag. 19. col. 2. E. & seq.
mandata quae dicantur esse iusta, com. 7. p. 3. pag. 398. col. 2.
mandata qualiter sint iniungenda, comment. 7. parte tertia. pag. 398. col. 2.
mandatum de capiendos quando praestandum ab inquisitori- bus, & qualiter, p. 3. pag. 274. col. 2. B. C. com. 108. par. 3. pag. 588. col. 1.
mandatis Apostolicis vel inquisitoris in negotio facti non obe- dientes excommunicantur, & officiis suis spoliandi, par. 3. pag. 393. col. 2. B. & pag. 395. col. 2. C. D. & seq.
magia duplex, naturalis & mathematica, com. 3. parte 3. pag. 443. col. 1. E.
magia venefica & vetita unde orta, com. 26. parte tertia. pag. 443. col. 2.
magorum qualia scelera, com. 26. par. 2. pag. 444. col. 1.
magicam artem sectantes ut haeretici sunt habendi, p. 2. q. 43. pag.

INDEX

magi hereticantes quibus signis dignoscantur, 314.col.1.A
magi seu demonum invocatores, si post abjuramentum iterum innocenti, an sint relapsi, comment. 26, parte tertia. pag. 444.col.1.D.E
magistratus seculares adhortandi primum, ac deinde compellendi sunt ab inquisitoribus ad auxilium, & iuramentum prestandum, par. 3, pag. 392.col.2. & 393.col.1.A. com. 5. pag. 395.col.2. & com. 81. pag. 561.col.1. & 561.106.par.3. pag. 585.col.1
magistratus iuramentum prestare debent de observandis omnibus legibus & statutis pro negotio fidei, & contra hereticam pravitatem edictis, p. 3. pag. 393.col.2.B
magistratum pena leges contra hereticos editas non servandum p. 2. pag. 107.col.2.E
magistratus consentientes iurare, genuflexi iurabunt, par. 3. pag. 393.col.2.B.C
magistratus in causa heresis ad que obligentur, com. 78.p.2. pag. 373.col.1
magistratus seculares in usu inquisitorum capere, & custodire tenentur hereticos, com. 1.p.3. pag. 391.col.2
magistratus seculares debent docere hereticos quo voluerint inquisitores, com. 1.p.3. pag. 392.col.1
magistratus qui inquisitoribus non obediant, quibus penis, & qualiter puniendi sint, com. 6.p.2. pag. 396.col.2
magistratus excommunicati ob non prestitum iuramentum, & inobedientiam, diebus festiuis in ecclesiis tales sunt publicandi, p. 3. pag. 396.col.1.E. & seq.
magistratus diu persecrantes in inobedientia & censuris ecclesiasticis declarantur infames, hereticorum fautores, de heresi suspecti, ac priuantur omnibus officiis & beneficiis habitis & habendis, parte tertia, pag. 410. & seq. col. 1.C.D
magistratus ab inobedientia pro qua fuerant excommunicati, respicientes, publice sunt absoluedi, parte tertia. pag. 497.col.2.A
magistratus circa fidem delinquentes, cum puniuntur, quid ob servandum, com. 78.p.2. pag. 573.col.1
magistratus hereticis fauentes quibus penis plebantur, com. 78.par.2. pag. 372.col.2
magistri errorum, vide in voce Haresiarche.
magna & vehemens suspicio, qua dicitur, & cur sic appellata, p. 2. q. 55. pag. 376.col.2.B.C
Mahometis origo, genus, et perfidia, com. 46. par. 2. pag. 306.col.2. & 307.col.1
Mahometis errores qui consutarint, com. 46. parte secunda, pag. 307.col.2
Mahometes a suis propheta habiuis, par. secunda, quast. 21. pag. 306.col.2.A
maiores, minores & mediocres, que scire teneantur, & qui plus scire, par. 2. q. 12. pag. 74.col.1. & 2.
mala que cateruatum ex heresibus oriuntur, com. 26.par.2. pag. 232.col.2
maleficia, qua tuentur a tortura, & qualiter dissoluantur, com. 39.p.3. pag. 483.col.1
Manes Persa Princeps Manicheorum antiquorum, par. 2. q. 6. pag. 244.col.2.A
Manes seu Manens Dux Manicheorum novorum in partibus Mediolanensibus, p. 2. q. 13. pag. 273.col.2.D
Manfredus ordinis Predicatorum inquisitor hereticæ pravitatis in Italia, p. 2. q. 29. pag. 317.col.1.E
Manichei heretici, p. 2. q. 6. pag. 244.col.2.A
Manichæus quis, & qualiter prius appellaretur, com. 38.

par. 2. pag. 275.col.1
Manichei antiqui dicti a quodam Persa vocato Manes, p. 2. quast. 6. pag. 244.col.2.A
Manicheorum varii errores, p. 1. a pag. 12. vsque ad 15.col. 2.E. & com. 38.p.2. pag. 277.col.2
Manicheorum signa de sacramentis, p. 2. q. 13. pag. 274.col.1.B. & seq. & plenius, com. 38.p.2. pag. 276
Manichei carnis non vescuntur, & quare, com. 38.par.2. pag. 277.col.2
Manichei Recentiores appellationem sumpsere a quodam, vocato, Manete seu Manente, parte secunda, quast. 13. pag. 273.col.2.D
Manichei Nomi quo tempore & quibus in locis emerserint, p. 2. q. 13. pag. 273.col.2.B.C
Manicheorum novorum duces in Italia Belazmansa, & Ioannes de Lugio, com. 38.p.2. pag. 276.col.1
Manicheorum recentiorum errores, parte secunda, quast. 13. pag. 273.col.2.D
Manicheorum novorum sacramenta quatuor vana, res scitu digna, com. 38.p.2. pag. 276.col.2
Manichæis nouis in Italia exortis, que tribuit Eymericus, qualiter sint accipienda, com. 38.p.2. pag. 274.col.2
Manichei tam veteres, quam recentiores quando damnati, com. 38.p.2. pag. 278.col.1
Manichei heretici quibus indicis dignoscantur, parte tertia, pag. 440.col.2.D
manifeste quid significet, p. 2. pag. 202.col.2.D
manifesti heretici qui dicantur, parte secunda quast. 33. pag. 321.col.2.A.B.C
manifesti heretici per viros literatos conuincendi, par. 3. pag. 429.col.1.B.C
manifeste an sapiant heresim sortilegia, qualiter cognoscantur, com. 67.p.2. pag. 377.col.1
manus impositio siue consolamentum Catharorum, qualiter celebraretur, com. 38.p.2. pag. 276.col.2
Manuleta qualis vox, com. 139.p.3. pag. 638.col.2
Marcionista heretici, p. 2. q. 6. pag. 244.col.1.C
Marcelliani heretici, qui, com. 62.p.2. pag. 327.col.2
mares & femine carcerandi simul non sunt, fallit in marito & uxore, com. 108.p.3. pag. 588.col.2
Marcellus de Menandro quis, com. 40.p.2. pag. 290.col.1
matrimonium carnale damnant Cathari, com. 38. parte 2. pag. 277.col.1
matrimonium cum heretico & excommunicato contrahitum valet, p. 2. pag. 210.col.1.A
matrimonium si contrahant monachi vel clerici in sacris constituti, de heresi redduntur suspecti, com. 74. par. secunda, pag. 366.col.1.E
martyrium, penitentia, baptismus, p. 1. pag. 53.col.1.A
martyribus aliquid imperantibus non statim credendum, par. 2. pag. 155.col.1.E
Masilianorum heresis qualiter detecta, com. 23, par. secunda, pag. 438.col.1
maxima & violenta suspitio qua dicitur, & cur sic appellata, p. 2. q. 55. pag. 377.col.1.D.E
Melchisedechiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 244.col.1.B
memoriam hereticorum damnare omni tempore etiam elapsis 40. annis inquisitores possunt, com. 92. parte tertia, pag. 571.col.1
memoriam contra defuncti formandus processus, com. 170. par. 3. pag. 679.col.2
memoria hereticorum damnata etiam post 40. annos filii eorum in iuris penas incurrunt, com. 92. parte tertia, pag. 571.col.2 mendax

INDEX

Mentis causa fidei iudicialiter conuictis, vehementer suspectus est, p. 2. q. 56. pag. 381.col.2.C.D
Mandrini heretici, p. 2. q. 6. pag. 243.col.2.C
Mandrianorum error de productione rerum per medios angelos refutatus, p. 1. pag. 12.col.2.A
Mangismonitæ heretici, p. 2. q. 6. pag. 245.col.1.B
Mortuus an & quando excuset hereticalia dicentes uel facientes, & talia facientes an dicantur heretici uel de heresi vel apostasia suspecti, p. 2. q. 41. pag. 331.col.2.C
de Metu mortis hereticantibus insigne Concilij Ancyranum decretum, com. 24.p.1. pag. 68.col.1
Metu abnegantes fidem, si conuertantur, qualiter tractandi, & recipiendi, com. 24.p.1. pag. 68.col.2
Metu qui committunt hereticalia qualiter plebantur per concilium Ancyranum, com. 24.p.1. pag. 67.col.2
Melquita quid apud Sarracenos, com. 71.p.2. pag. 358.col.2
Melitaliani heretici qui, com. 62.p.2. pag. 327.col.1
Michael de Casena quis, et qdo uixerit, cõ. 34.p.2. p. 262.col.1
Michael de Casena sectator Petri Ioannis, parte 2. q. 15. pag. 282.col.1.C
Michaelis de Casena errores ac hereses, parte 2. quast. 9. pag. 254.col.1.D
Michaelis de Casena errores condemnantur per duas constitutiones Ioan. xxij. p. 2. q. 15. pag. 286.col.2.C
Michaelis de Casena & sequacium impugnatione extr. magan tium Ioan. xxij. p. 2. q. 15. pag. 286.col.2.C. & seq.
Michael de Casena, eius in Romanu Pont. audacia insignis & complices, com. 40.p.2. pag. 289.col.2
Michael de Casena impudenter inuocatur in Pontificem, com. 40.p.2. pag. 289.col.2
Michaelis de Casena fautores, com. 40.p.2. pag. 290.col.1
Michael de Casena impudenter inuehitur in constitutiones Papales, com. 40.p.2. pag. 289.col.2
Ministralis, qualis vox, com. 34.p.2. pag. 262.col.2
Ministri inquisitorum alij, an sicut notarij eorum excommunicari non possint, com. 70.p.3. pag. 552.col.2
Ministorum salarijs vnde sit prouidendum, par. 3. q. 108. 652.col.1.C. & seq.
Minoribus viginti quinque annis curatores dandi in causa fidei, com. 28.p.3. pag. 488.col.1
Minores errantes in fide ob auctoritatem maiorum quatenus excusentur, com. 21.p.1. pag. 61.col.2
Minor delinquens ob teneram aetatem, aut non punitus, aut mitius punitus, effectus maior, amplius puniri non potest de eodem delicto, com. 13.p.1. pag. 40.col.2
Miraculis non statim credendum, & quare, p. 2. pag. 165.col.2.A. & pag. 174.col.2.B
Muculum insigne, quo Nicena synodus confirmatur, com. 5. par. 1. pag. 31.col.2
M. in & alias orationes an possint audire carcerati, p. 3. com. 108. pag. 589
M. sericordia nulli deneganda, p. 2. pag. 197.col.2.D
M. sericordia nulli promissa facile eos ad conuersionem inducit, com. 21.p.3. pag. 435.col.2
M. sericordia tempus vsque ad sententiam durat, parte 3. pag. 515.col.1.A.B
M. se canon sit que verba contineat, que ab Evangelistis non sint dicta, credendum est Apostolos a Christo, & nos ab Apostolis accepisse, p. 1. pag. 41.col.1. & 2
M. machi in causa heresis instrumenta conficit fauore fidei, par. 2. pag. 206.col.1.C
M. machi in sacris constituti matrimonium contrahentes de heresi sunt suspecti, com. 74.p.2. pag. 365.col.2.A

M. machi heretici, p. 2. q. 6. pag. 244.col.2.C
M. machi celeberrimus Catalonia locus, com. 30. parte 2. pag. 263.col.1
Mores prauis facilius hereses admittunt, com. 110. parte 3. pag. 598.col.1
Mores Gerald Segarelli & Dulcini hereticorum pseudopostolorum, p. 2. q. 12. pag. 269.col.1.A
Mors venit appellatione ultimi supplicij, p. 2. p. 150.col.1.B
Mors metu hereticalia patrautes quandoque non excusantur ab heresi, com. 66.p.2. pag. 335.col.2
Mortis metu fidem abnegates ut penitentes heretici recipiendi sint, si reuertantur, p. 2. q. 49. pag. 364.col.2.E
Morte Papæ vel Prælatorum inquisitores inliciti, non expirat inquisitorum potestas, p. 1. q. 7. & 8. pag. 589.col.2. & seq. & ibi latius in commentarijs.
Morte extinguuntur suspensiones quantumuis vehementes in crimine heresis, com. 92.p.3. pag. 571.col.2
Mortuus hereticus agitur contra ipsos & credentes solum, com. 170.p.3. pag. 678.col.2.E
Mortui iurisdictio post eius obitum ad quem transferatur, p. 2. pag. 149.col.1.A. & pag. 170. & seq. col. 1.E
Mortuus hereticus durat actio aduersus eos, uide in uoce, Actio, & in uoce, Defunctus.
Mortui aliquando post eorum mortem & heretici condemnantur, & quot modis contingat, p. 3. pag. 574.col.1
com. 99.p.2. & seq. & q. 41. pag. 570.col.1.A
Morte plebentis non datur sacramentum extreme unctionis, com. 149.p.3. pag. 647.col.2
Mulier prægnans nec terri nec torqueri debet, com. 39.p.3. pag. 483.col.2
Mulieres scelerate credentes ac proficentes se nocturnis horis cum Diana, vel Herodiade equitare super quadam bellas, &c. ut heretica sunt habenda & puniendæ, p. 2. q. 43. pag. 341.col.1.A.B. & seq.
Multitudini hereticorum quo modo prouidendum, parte 2. pag. 221.col.1.D
Multiplicatio actus auget suspicionem, p. 2. pag. 220.col.2.B
Mumera prudentes excogant, com. 153.p.3. pag. 651.col.1

N

Narbonensis Concilij insigne decretum de culpis, ex quibus cognoscuntur credentes hereticorum, com. 57. par. 2. pag. 367.col.1. & 2
Naute, caupones, stabularij quando teneantur pena receptatorum, com. 76.p.2. pag. 369.col.2
Nazarei heretici, p. 2. q. 6. pag. 243.col.2.E
Nazarei qui, & eorum differentia, com. 31.p.2. pag. 247.col.1
Necromantici ad diuinandum qua in eorum superstitione utantur, com. 68.p.2. pag. 338.col.2
Necromantici heretici quibus indicis cognoscantur, par. 3. pag. 443.col.1.B.C. & seq.
Negare se ipsum cur non possit Deus, p. 1. pag. 111.col.1.A
Negans intentionem prauam, & confitens factum hereticale, an uelut impenitens sit tradendus curiæ seculari, com. 75.p.2. pag. 368.col.1.E
Negans quod fateri debuit an teneatur in conscientia restituere bona sua fisco, com. 158.p.3. pag. 656.col.2
Negatio qualitatis a quo sit probanda, p. 2. p. 197. col. 1. &
Negatiui heretici qui censentur, p. 2. q. 34. pag. 322.col.1.D.E
Negatiui heretici an sit qui confitentur factum hereticale, sed prauam intentionem negat, com. 59.p.2. pag. 323.col.2
Negatiui uel dimittuntur confitens an sit, qui uel omnes hereses, uel omne delicti tempus, uel omnes complices non reuelat, com. 59.p.2. pag. 324.col.2
Negatiui an sint qui conuincuntur de antiquis dictis uel factis heretici

hereticilibus, com. 59. p. 2. pag. 324. col. 1
Negatiui heretici difficulter cognoscuntur, com. 59. par. 2. pag. 324. col. 1
Negatiuus non est statim brachio seculari tradendus, sed per annum vel plus expectandum, p. 3. pag. 522. col. 2. C
Negatiui heretici antequam condemnentur multa considerare oportet, com. 48. p. 1. pag. 526. col. 2
Negatiuus diu perseverans in negatiua deinde confessus errorem, abiurare debet, p. 3. pag. 522. col. 1. D
Negatiuus conuictus de crimine in negatiua persistens, hereticus impenitens censetur, & curia seculari tradendus, p. 2. q. 34. pag. 322. col. 2. E. & p. 3. pag. 561. col. 2. E
Negatiuus quibus rebus prius perspectis curia seculari tradit possit, com. 48. p. 3. pag. 526. col. 2
Negatiui qui existunt in heresibus, de quibus conuincuntur, licet protestentur se credere catholice quod credit ecclesia, comburendi sunt, com. 59. p. 2. pag. 324. col. 1
Negatiuus quis dicatur, com. 61. p. 3. pag. 544. col. 2
Negligens inquisitor non caret suspitione, com. 61. parte 3. pag. 544. col. 2
Negligentes inquisitores remouendi, com. 61. parte tertia, pag. 544. col. 2
Negligens se purgare, olim statim curia seculari tradebatur, hodie secus, & qua pena ei imponatur, p. 2. pag. 157. col. 1. E. & seq. pag. 164. col. 2. A. B
Negotia fidei summarie & de plano, sine strepitu & figura iudicij tractantur, p. 3. q. 54. pag. 582. col. 2. B. C. & p. 2. pag. 111. c. 1. A. B. & com. 103. & 104. p. 3. p. 583. col. 1
Negotiatio cum quibus non exercenda, p. 2. pag. 169. col. 2. B
Neophytus utris post baptismum susceptum nomine antequo, suspectus presumitur, com. 25. p. 2. pag. 441. col. 2
Neophyti ex Iudaicis conuersi, & alij non comedentes carnem porcinam, an sint de heresi suspecti, com. 25. parte tertia, pag. 442. col. 2
Nepos damnatus de heresi, an possit eligere, p. 2. p. 173. c. 2. C
Nestorius hereticus ubi & quando damnatus, & eius error confutatus de ratione uerbi diuini, p. 1. pag. 13. c. 2. E com. 19. p. 1. pag. 56. col. 2. E
Nestoriani heretici, & eorum error unus, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. som. 2. p. 1. p. 7. col. 1
Nicena synodus ubi & quando celebrata, & quid in ea actum, com. 5. p. 1. pag. 31. col. 2. A. B
Nicena synodus insigni miraculo confirmatur, ibid.
Nicena synodus qua sanciuit, obseruentur, parte prima, pag. 31. col. 2. A. B
Nicenū concilium statuens, ut reuertentes ab hereticis reuocarentur, qualiter intelligatur, com. 42. p. 2. pag. 301. col. 1
Nicolaus Papa iij. ab heresi crimine defensus, par. 2. q. 17. pag. 296. col. 1. E
Nicolaus iij. extraneus contra Christianos transeuntes, vel redeuntes ad Iudaismum, & eorum fautores etiam Iudaos, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 2. C. & seq.
Nicolaus iij. pseudo apostolorū sectā condemnauit per litteras suas apostolicas, p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. E
Nicolaus Roselli ord. Predicatorū inquisitor generalis Aragonie & Catalonie, p. 2. q. 10. pag. 262. col. 2. E
Nicolaus Roselli ord. Predicatorum tit. S. Xisti presbyt. Cardinalis, p. 2. q. 10. pag. 262. col. 2. E
Nicolaus Eymericus ord. Predicat. & Inquisitor generalis Aragonie, & Catalonie, & Nicolai Roselli successor in officio Inquisitionis, p. 2. q. 10. pag. 263. col. 1. A
Nicolaus Eymericus quo anno creatus sit inquisitor, com.

72. p. 2. pag. 362. col. 1
Nicolaus Eymericus quo consilio retulerit varias Decretales in 2. par. Directorij, nullo fere ordine seruato, com. 14. p. 2. pag. 114. col. 2
Nicolaus Eymericus quo consilio in hoc opere recensuerit philosophorum errores, com. 29. p. 2. pag. 241. col. 1
Nicolaus de Calabria quando uixerit, com. 36. parte 2. pag. 268. col. 2
Nicolaus de Calabria Barchinone una cum suis erroribus condemnatus, p. 2. q. 9. pag. 267. col. 2. B. & seq.
Nicolaus heretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. C
Nobilitas propter heresim amittitur, nec illi quicquam deferatur, com. 80. p. 3. pag. 560. c. 1
Nobiles in fide errantes plus puniendi, quam ignobiles, com. 16. p. 3. pag. 118. c. 1
Noetiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. c. 2
Nomen dogmatis quid importet, com. 1. p. 1. pag. 6. c. 2
Nomina disiunctiua seu paritiua, quae sunt, & quauiter in diuiniis praedicentur, p. 1. pag. 21. col. 2. A
Nomina in diuinis quadam essentialia, alia personalia, & alia rationalia, caque explicata, p. 1. p. 21. c. 1. C. D
Nomina hereticorum delenda e libris catholicorum, com. 8. par. 2. pag. 9. col. 2
Nomina testium & accusantium sunt supprimenda, & quando reis sint publicanda, & quando non, p. 2. p. 120. c. 2. & p. 3. p. 446. c. 1. E. & q. 75. p. 527. c. 1. E
Nomina testium consultiuibus, an manifestanda, p. 3. q. 80. pag. 632. c. 1. B. C
Nominibus testium accusantium suppressis varij modi quibus processus copia reis praebere possit, ne ueniant in cognitionem deponentium, p. 3. p. 449. c. 2. A
Notarius in causa fidei an religiosus, & an presbyter esse possit, & quando, p. 3. pag. 435. c. 1. D
Notariatus officium exercere clericos & religiosos, ac sacerdotem cogere possunt inquisitores, parte tertia, quest. 19. pag. 550. c. 2. A. & seq.
Notarij inquisitionis qui, & a quo creari debeant, p. 3. q. 18. pag. 550. col. 1. B. com. 67. p. 3. p. 550. c. 1. B
Notario, in creando quid obseruandum, com. 67. parte 3. pag. 550. c. 1. E
Notarios inquisitorum amouere, vel mutare non licet praeter ordinem, p. 3. q. 17. pag. 549. & seq. c. 1. E
Notarij fidelitatis iuramentum praestare debent, par. 3. q. 60. pag. 591. c. 1. B. & seq.
Notarij scripturus inquisitionis acta iuramentum de nouo praestet, com. 67. p. 3. pag. 555. c. 1
Notario scribenti acta inquisitionis non debent satisfacere inquisiti, p. 2. pag. 206. c. 1. C
Notarij inquisitorum non possunt excommunicari a delegatis sedis Apostolicae, par. 3. q. 21. pag. 552. & seq. col. 1. B.
Notarij inquisitorum excommunicari ab inferioribus, nequeunt, com. 70. p. 3. pag. 552. c. 1
Notarij falsificantis uiam scripturam, an & quando caetera instrumenta ab eo confecta non falsa, infirmantur, par. 2. p. 145. c. 1. & seq. & pag. 187. col. 2. D
Notarij hereticis patrocinantes, & pro eis, vel eorum fautoribus instrumenta scribentes, infames, & ab officio suspensi, par. 2. pag. 99. col. 2. C. D
Notarij suspensi, durante suspensione, non ualent instrumenta, p. 2. pag. 153. c. 1. E
Notarij scientes inquisitores illicitis modis pecunias extorquere, superioribus denuntiare tenentur, parte secunda, pag. 112. c. 2. E. & seq.
Notarius

Notarius praesens esse debet tortura reorum, qui scribet modum torturae, & interrogaciones & responsiones, parte 3. pag. 481. col. 2. C
Notarius cautus esse debet in scribendo abiurationis modo, p. 1. pag. 493. col. 2. E. & pag. 496. col. 2. E
Notarius leger abiurationem, casu quo reus nesciat legere, & reus prolata a notario alta uoce repetet, parte tertia, pag. 493. col. 1. C. D. & pag. 504. col. 2. D. E
Notiones diuinae, & quot, p. 1. pag. 11. col. 2. D
Notionalia nomina, quomodo praedicentur in personis diuinis, p. 1. pag. 21. col. 1. D
Notationi heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. B
Notationum error, quod homo post baptismum peccans non possit penitentiam reparari, resatur, parte 1. pag. 14. col. 2. A
Nubens heretico ignoranter non amittit dotem, com. 160. par. 3. pag. 662. col. 2
Nuntius sedis Apostolicae quis dicatur, com. 75. parte 3. pag. 555. col. 2
Nuntiorum Papae non sunt inquisitores indices, p. 3. q. 26. pag. 555. col. 1. D. E. & seq.
Nuptiae quae incestae, & quae inutiles dicantur, par. 2. pag. 118. col. 1
Nuptias bonas contrahens suspectus est de heresi, com. 81. par. 2. pag. 383. col. 2
Nystages heretici, p. 1. q. 6. pag. 245. col. 2. B
Oblationis nomine quid intelligendum, com. 7. par. 2. pag. 96. col. 2
Obligatio & promissio abiurantis, ad quin extendatur, com. 156. p. 3. pag. 646. col. 1
Obligatus heretico, ipso iure remanet absolutus, & quare, par. 2. pag. 166. col. 1. A. B. com. 168. p. 3. pag. 675. col. 2
Oblatio non presumitur cadere in factis arduis, & insignibus, com. 59. p. 2. pag. 323. col. 1. & 2.
Occidere hereticos quilibet potest, sed tutius est id facere magistratum auctoritate, p. 2. pag. 199. & seq. col. 2. C
Occidens se cum in carcere pro heresi esset detentus, tanquam impenitens condemnandus est, & eius statua brachio seculari tradenda comburenda, com. 92. parte 3. pag. 572. col. 1. & pag. 574. col. 1
Occultum seu secretum quid dicatur, p. 2. pag. 200. col. 1
Occultare fidem quandoque licet, sed alienam profiteri nunquam licet, com. 9. p. 1. pag. 67. col. 1. & pag. 67. col. 2
Odiari heretici uide in uoce, Audiam.
Odio qui habent eos qui hereticos persequuntur, eorum sunt fautores, com. 78. p. 2. pag. 374. col. 1
Officium inquisitionis fouere magni refert, com. 157. par. 3. pag. 658. col. 1.
Officij publici nomine quid sit intelligendum in dubio inquisitores declarant, com. 8. p. 3. pag. 402. col. 1
Officij secularibus solus inquisitor priuare potest, com. 8. par. 3. pag. 401. col. 2
Officialis uel nuntius sedis Apostolicae quis dicatur, com. 75. p. 3. pag. 555. col. 2
Officialium Papae nomine comprehenduntur inquisitores, com. 79. p. 3. pag. 599. col. 1
Officialium sedis Apostolicae duo genera, & contra quos non procedant inquisitores, com. 75. p. 3. pag. 556. col. 1. A
Officialium Papae non sunt inquisitores indices, par. 3. q. 26. pag. 555. col. 1. E
Opera sine charitate facta quantum ualeant, parte secunda, pag. 358. col. 1
Opera bona extra Ecclesiam facta non ducunt ad uitam, licet profint ad bona temporalia, p. 2. pag. 144. col. 2. E
Opera bona peccatis dimissis quandoque reuiscunt, par. 2. pag. 107. col. 2. A
Operu Raymundi Lull interdicunt, p. 2. q. 26. p. 311. c. 2. C
Opphite heretici, par. 2. q. 6. pag. 243. col. 1. E
Oppressus uel grauatus quis dicatur, p. 2. pag. 212. col. 2. D
Opuscula xx. Raymundi Lull prohibita a Gregorio xi. p. 2. q. 26. pag. 311. col. 1. D. E. & seq.
Orationem Dominicam & Symbolum quilibet fidelis memoria tenere debet, com. 20. p. 1. pag. 60. col. 1
Orare pro heretico, receptoribus, & c. ac pro de ceditibus in peccato mortali non licet, p. 2. pag. 96. col. 2. E & seq. & pag. 148. col. 1. C
Ordines hominum in Ecclesia tres, uirginum, continentium, & coniugatorum, p. 1. pag. 20. col. 2. G
Ordo nouus sine approbatione Papae non est recipiendus, p. 2. q. 16. pag. 292. col. 1. D
Ordo Catharorum qualis, & quotuplex, com. 38. parte 2. pag. 275. col. 1
Ordinarijs facienda est fides per inquisitores de eorum potestate, & delegatione ipsis commissa, p. 3. pag. 408. c. 1. C. D.
Ordinarijs non derogatur super processu hereticorum, licet Papa generaliter alteri deleget, p. 2. pag. 109. c. 2. E. & seq.
Origenis error de creatione spiritualium creaturarum confutatus, p. 1. pag. 12. col. 2. B
Origenis error de pena damnatorum, & gloria beatorum refutatus, p. 1. pag. 14. col. 2. C
de Origenis operibus varijs sententijs, p. 2. pag. 168. c. 1. D
Originale peccatum, eiusque remedium, p. 1. pag. 52. col. 1. B
Originale peccatum in paruulis, p. 1. pag. 15. col. 1. E
Originale peccatum absque proprio consensu remittitur paruulis in baptismo, com. 11. p. 1. pag. 38. col. 2
Origeniani heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
Origo Waldensium, p. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. D. E
Ossa hereticorum custodiens, suspectus de heresi est, com. 89. par. 3. pag. 567. col. 1. & 2
Ossa hereticorum, aut uestes uel reliquias martyrum custodientes, fautores sunt hereticorum, com. 89. parte 2. pag. 567. col. 2

P
Papa benedictio, Catharorum inane sacramentum, com. 38. p. 2. pag. 277. col. 1
Papa unus Ecclesia caput, cui omnes subditur, com. 8. p. 1. pag. 25. col. 2
Papa utrumque gladium habet spirituale & temporale, com. 8. p. 1. pag. 35. col. 2
Papa, Sede sue Apostolica si quid definiat ad fidei spectans, id catholica ueritas est, & contrarium heresis, com. 27. par. 2. pag. 234. col. 2. regnla 3.
Papa unus si quid determinet tanquam de fide, id alius Papa non potest reuocare, com. 42. p. 2. pag. 300. col. 1
Papa quando & in quibus possit diuersa statuere ab his quae alius Papa decreuit, absque fidei iactura, com. 42. par. 2. pag. 300. col. 2
Papa eorum quae determinat duo genera considerat, com. 42. p. 2. pag. 302. col. 1
Papam posse aut non posse facere nouum fidei articulum, quomodo intelligatur, p. 2. pag. 170. col. 1
Papa non semper respondet definiendo, com. 42. parte 2. pag. 301. col. 2
Papae omnes fideles subijunt, & utrumque gladium habet, par. 1. pag. 34. col. 2
Papam

I N D E X

Papam nemo iudicat, sed ipse iudex est omnium, com. 8. p. 1. pag. 35. col. 1.
Papa decretis & determinationibus resistens, quando sit hereticus, p. 2. q. 17. pag. 297. col. 1. D
Papa solus novam religionem concedere, ac approbare potest, p. 2. q. 16. pag. 193. col. 1. B
Papa aliquid sibi reservans, alijs prohibere censetur; contra cum non reservat, p. 2. pag. 142. col. 1.
Papa non erat in canonizatione Sanctorum, com. 42. p. 2. pag. 303. col. 1.
Papa insignis benignitas erga Iudeos, com. 47. parte 2. pagina. 308. col. 2.
Papa adversus laicos condit leges, p. 2. pag. 171. col. 1. B
Papa potestas super infidelibus, parte secunda, quest. 46. pag. 353. col. 2. A. B. C.
Papa gentiles contra legem delinquentes punire potest, cõ. 71. par. 2. pag. 358. col. 2.
Papa ratione delicti potest delinquentes dignitate privare, par. 2. p. 141. col. 1.
Papa potest infamiam irrogare & tollere quo ad forum civile, p. 2. pag. 140. col. 2. E. & pag. 154. col. 1. D
Papa hereticos redeuntes fama restituere potest, com. 4. par. 1. pag. 30. col. 2.
Papa laicos quoslibet & Principes peccantes punire potest, & dignitatibus privare, com. 158. p. 3. pag. 661. col. 1.
Papa non posse incidere in heresim asserit Albertus Pighius, com. 74. p. 3. pag. 555. col. 1. C
Papa in heresim posse incidere qui concesserint, com. 74. par. 3. pag. 555. col. 1. A
Papa potest accusari de heresi, & quis sit eius iudex competens, par. 2. pag. 198. & seq. col. 2. A
par. 3. q. 25. pag. 554. col. 2. D
Papa successor, an sit iudex competens contra Papam hereticum defunctum prædecessorem, p. 2. pag. 198. col. 2. C
Papa inquisitoribus potestatem tribuit, parte tertia, q. 3. pag. 536. col. 1. D. E
Papa delegatus est inquisitor etiam si institutus sit a prelati sui ordinis, p. 3. q. 4. pag. 536. col. 2. E
& quest. 6. pag. 559. col. 1. A
Papa morte non expirat inquisitorum potestas, par. 3. q. 7. & 8. pag. 539. col. 2. F. & seq.
Papa officialium & nuntiorum, inquisitores non sunt iudices, p. 3. q. 26. pag. 555. col. 1. E. & seq.
Papa reservatam excoicationem in quibus casibus inquisitores incurrunr, p. 3. q. 24. pag. 554. & seq. col. 1. A
Papianista heretici qui, com. 62. p. 2. pag. 326. col. 2.
participare cum hereticis qui censeantur, parte tertia. pagina. 399. col. 2. E
participare cum hereticis solus iudex potest, & in quibus, par. 2. pag. 173. col. 2. E
participare cum fugitiis contumacibus, ac excommunicatis, sub pena excommunicationis non licet parte tertia. pag. 471. c. 1. D. E. & seq.
participandum cum excoicato non est, p. 2. pag. 147. c. 2. D
parvulos esse baptizandos, de fide est, com. 11. parte prima. pag. 38. col. 2.
parvuli rutiliter baptizantur, quamvis non intelligant, quibus remittitur originale peccatum, p. 1. pag. 36. & 37
parvulis qualiter dentur virtutes in baptismo, longa disputatio, p. 1. pag. 27. & 28. col. 1. & 2.
parvulis originale peccatum remittitur in baptismo, com. 11. p. 1. pag. 38. col. 2.
parvuli sine baptismo decedentes qua pena plebantur cõ. 11. p. 1. pag. 39. col. 1

pater hereticos non substituit filio impuberi pupillariter com. 165. p. 3. pag. 674. col. 1.
patria potestatis ius amittant fautores, receptatores, & similes, com. 165. p. 3. pag. 674. col. 2.
patria potestatis iure qui priuatur, magna pena afficitur, com. 165. p. 3. pag. 674. col. 1.
Paterniani heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
patritiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. B
patrocinari suo modo & quando pro hereticis liceat, par. 2. pag. 140. col. 2. E. & pag. 153. & seq. col. 2. B
& pag. 13. col. 1. E. & com. 10. par. 2. pag. 99. col. 2.
patrocinari pro hereticis qualiter prohibetur, com. 10. p. 2. pag. 99. col. 2. & seq.
patrocinantes hereticis ab inquisitoribus sunt coercendi, p. 3. q. 39. pag. 565. col. 2. B
patrocinia suspensorum advocatorum, an de facto valeant, p. 2. pag. 154. col. 1. A. & pag. 173. col. 2. A
Pauli dictum, Et habitu inuentus ut homo, qua ratione intelligendum, p. 2. pag. 169. col. 1. D
Paulini heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. E
paupertas non est de genere malorum, p. 2. pag. 182. col. 1. A
paupertatis duo genera Christus instituit, com. 42. parte 2. pag. 299. col. 2.
paupere, de Lugduno unde sic appellati, parte 2. q. 14. pag. 278. col. 2. A
pauperum de Lugduno Magister valdeus, par. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. D. E.
pauperes de Lugduno, & eorum errores secunda. q. 14. pagina. 278. col. 2. A. & seq.
pauperum de Lugduno error de potestate celebrandi Eucharistiæ sacramentum, p. 1. pag. 15. col. 1. C.
peccata commissa, vel committenda quis possit corrumpere, & quomodo, p. 2. pag. 138. col. 1. B. C
peccata sunt cause heresim, com. 1. p. 2. pag. 84. col. 1.
pecunie nomine quid intelligatur, cõ. 61. p. 3. pag. 545. c. 1.
pecuniariæ pena imponi possunt ab inquisitoribus, par. 3. q. 103. pag. 643. col. 2. B
Pelagiani heretici, & eorum errores, p. 1. pag. 245. col. 2. B
com. 11. par. 1. pag. 39. col. 1.
pena suos tenet auctores, p. 2. pag. 142. col. 2. D
pena augetur consuetudine delinquendi, com. 148. par. 3. pag. 647. col. 1.
pena cap. in eos, de heret. etiam in laicis locum habet, p. 2. pag. 168. col. 2. D.
pena cap. si quis episcopus, de heret. quando locum habeat, p. 2. pag. 168. col. 2. A. & 169. col. 1. A. B
pena portandi supra vestes cruces, quibus imponenda sit, par. 3. pag. 494. col. 1. E
pena pecuniaria, an & quando, & quibus, & per quos imponi possint, com. 152. p. 3. pag. 648. & 649. col. 1. & 2.
pena imposta in foro penitentia non impedit penam temporalem eidem delicto debitam, com. 25. parte secunda. pag. 227. col. 1. D
pena quibus ex causis minuatur, com. 17. p. 3. pag. 419. c. 2.
penis multis an aliquis plectendus, cõ. 14. p. 2. pag. 115. c. 2.
pena in hereticos late quales, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1.
penas in hereticos late, an Principes seculares augere possint, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2.
pena excommunicationis in hereticos, omnium penarum antiquissima, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1.
pena deficietis in purgatione canonica, q. 3. pag. 476. c. 1. D
pena recusantis se canonicè purgare, p. 3. pag. 476. col. 1. D
pena diversæ receptorum, defensorum, fautorum, credentiu hereticorum & similium, tam laicorum, quam clericorum, pag. 674. col. 1.

I N D E X

corum, p. 2. pag. 102. col. 1. E. pag. 161. c. 2. C
pag. 165. col. 2. D. pag. 178. col. 1. com. 76. pag. 369.
col. 2. & com. 77. pag. 371. c. 1. & pag. 372. col. 1. par. 2.
pena fortilegorum, diuinorum & similium, com. 67. p. 2. pag. 337. col. 2.
pena in blasphemos qualis, com. 66. p. 2. pag. 334. col. 1.
pena falsorum testium qua sint, p. 3. pag. 522. col. 2. A
& 523. col. 1. C. & latissime com. 122. par. 3. 623. et seq.
pena inquisitorum crimen hereseos alicui imponentiam, par. 2. pag. 113. c. 1. B
pena inquisitorum Hispania dona accipientiu, & ministro- rum, com. 153. p. 3. pag. 650. col. 2.
pena in Principes non adiuvantes inquisitores, par. secunda. pag. 150. col. 2. C
pena principum permittentium morari hereticos in suis ter- ris, com. 78. p. 2. pag. 372. c. 2.
pena magistratuum leges contra hereticos non servantium, par. 2. pag. 107. c. 2. D. E.
pena disputantium de fide ob malum finem, com. 6. par. 1. pag. 33. col. 1.
pena iterantium baptismum, com. 12. p. 2. pag. 40. c. 1.
pena rebaptizantis & rebaptizati, com. 13. p. 1. pa. 40. c. 2.
pena transcribentium libros hereticorum, com. 17. par. 2. pag. 119. col. 1.
pena impediendum officium sanctæ Inquisitionis, com. 79. par. 2. pag. 176. col. 1.
pena qua puniuntur qui sequuntur sectam Sarrazenorum, com. 70. p. 2. pag. 252. c. 2.
pena talionis in testibus locum habet, com. 122. parte 3. pag. 624. col. 1.
penitentia reparat lapsum in peccatum post baptismum, con- tra Niquitanos, p. 1. pag. 15. c. 2. A
penitentia salutare visitata iniungenda, p. 3. pag. 18. c. 2. B
& q. 95. p. 64. c. 2. A. B
penitentia solennis qua, & qua publica, & qua priuata re- missive, com. 146. p. 3. p. 643. c. 2. & seq.
penitentia & in bonis & in persona imponi potest, par. 2. pag. 203. c. 1. D
penitentia imposta persona non transit ad heredes, par. 2. pag. 208. col. 2. E. com. 170. p. 3. pag. 679. col. 1.
penitentia in bonis exequenda heredibus defuncti imponitur, com. 169. p. 3. pag. 678. c. 1.
penitentia olim imponi solita redemptibus ad ecclesiam, ho- die magna ex parte abolita, com. 25. p. 2. pag. 230. c. 2.
penitentias iniungendo quid observari debeat, com. 40. p. 3. pag. 492. c. 2.
penitentia quibus ex causis augeti possit & minui, com. 44. par. 3. pag. 509. col. 2.
penitentias aggravandi, & augendi potestatem inquisitor habet, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2.
penitentias reis impostas, mitigandi inquisitores potestati sibi reservare possunt, p. 3. pag. 506. col. 2. E
penitentia iniungenda prædicantibus errores, conversis ta- men, p. 2. pag. 126. c. 2. E
penitentia suspectorū de heresi, p. 3. p. 474. col. 1. E. & seq. et pag. 498. col. 1. A
penitentia fautorum suspectorum de heresi, simpliciter, aut vehementer, aut vehementissime, p. 2. pag. 222. col. 1. A
penitentia relapsorum in fautoriam, p. 2. pag. 222. col. 1. A
penitentia publica pro arbitrio inquisitoris iniungenda est magistratibus respicientibus ab inobedientia, p. 3. p. 396. col. 1. & 2.
penitentia pecuniariæ ab inquisitoribus imponuntur, et qua

tenus ab eis omittendæ, com. 7. pag. 308. c. 1.
com. 152. p. 3. pag. 649. col. 1.
penitentias pecuniarias applicare potest inquisitor officio sanctæ inquisitionis, etiam si non inmeat extrema ne- cessitas, com. 152. p. 3. pag. 649. col. 1.
penitentiam non adimplendo, qualiter peccetur, & quali- ter contrarium faciendo: & non adimplentes, an sint re lapsi, com. 146. p. 3. pag. 645. col. 1.
penitentia falsa Catharorum qualis, com. 38. parte secunda. pag. 277. col. 1.
penitentia cur imponatur, com. 144. p. 3. p. 642. col. 2.
in penitentis imponendis quid observandū, com. 144. p. 3. pag. 642. c. 2.
penitentialis pena impositio, an sit sententia diffinitiva, an interlocutoria, com. 146. p. 3. pag. 643. col. 2.
penitentialis habitus antiquitas, com. 42. p. 3. pag. 498. c. 2.
penitentialis vestis qua sit, p. 3. pag. 497. col. 2. E
& pag. 303. col. 2. E
penitentialis habitus crucem portandi effectus, parte 3. pag. 507. col. 1. E
penitentes heretici qui sint, p. 2. q. 40. pag. 331. c. 1. B
& com. 65. p. 2. pag. 331. c. 2. E
penitentium duplex genus, com. 65. p. 2. p. 332. c. 1.
quidam sponte veniunt, quidam non. & qualiter cū sin- gulis agendum. ibidem.
penitentes an penitentias adimpleant quis observabit, com. 108. p. 3. pag. 590. c. 1. E
penitentibus ante sententiam & vita & bona & relinquuntur ex misericordia, p. 3. q. 109. pag. 854. c. 1. C. D. com. 158. p. 3. p. 656. c. 1.
penitens, hereticus ad perpetuum carcerem condemnatus, p. 3. q. 93. pag. 641. c. 2. A
penitentes & filij damnatorum honorificis ornamentis non utantur, com. 8. p. 3. pag. 402. c. 2.
penitentes an remaneant inquisitoribus subiecti, & quali- ter, com. 146. p. 3. p. 644. col. 2.
penitentes tam in civilibus, quam in criminalibus coram iudicibus laicis conveniendi, & quando inquisitores in eos animadvertere possint, com. 146. p. 3. p. 644. c. 1.
pepuzite heretici qui, com. 62. p. 2. pag. 327. col. 1.
perfecti heretici qui dicantur, res scitu digna, par. 3. p. 473. col. 1. A. & com. 25. p. 2. p. 129. c. 2.
peritorum nomine qui intelligantur, p. 2. pag. 207. c. 1. A
par. 3. q. 77. pag. 630. c. 1. A
com. 62. p. 3. p. 544. c. 2.
periti in causa heresis cur aduocandi, & differentia inter prudentes & peritos, p. 2. p. 207. col. 2. A. & seq.
peritos aduocare inquisitor debet, & quando magis id face- re teneatur, com. 126. p. 3. pag. 630. c. 1.
peritorum a votis recedere quado tutum non sit, com. 127. par. 3. p. 631. col. 1. E
peritis in iure processus totus integre explicandus, p. 3. q. 79. p. 631. c. 2. C. D. com. 128. p. 3. pag. 631. c. 2. E
peritis an & quando sint explicanda nomina testium & de- latorum, com. 127. p. 3. pag. 632. col. 1. E
periti in causis fidei adhibiti, an possit recipere salarium, com. 207. col. 2. C
peritorum suffragia non excusant inquisitorem errantem, com. 127. p. 3. pag. 631. col. 2.
periuus de testib. quid sentiendū, cõ. 114. p. 3. pag. 605. c. 2.
periuus cur repellat a testimonio, cõ. 114. p. 3. p. 605. c. 1.
periuus in causa fidei iudicialiter conuictus vehementer sit suspectus, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. C. D
periuus testes admittuntur in causa fidei, parte. 3. q. 65. pag. 381. col. 2. C. D

I N D E X

pag. 605 col. 1. C. D. & p. 1. pag. 142. col. D. E. perituri quando admittantur in causa fidei, com. 11. 4. par. 3. pag. 605. col. 2. personae religiose & discretae que dicantur, p. 2. pag. 218 col. 1. B. com. 12. p. 3. pag. 602. col. 1. E. personae insignes qualiter capiendae, & quando capi possint, in consilio senatu, com. 11. 1. p. 3. pag. 602. col. 2. cum personis egregijs & nobilibus qualiter agendum, co. 12. 3. par. 3. pag. 626. col. 2. pertinaces heretici priusquam curiae secularia tradantur, qualiter tractandi, com. 25. p. 2. pag. 229. col. 2. A. pertinaces seu impunitentes heretici qui dicantur, p. 2. q. 40. pag. 31. col. 1. A. pertinacia errantis in fide duobus modis cognoscitur, p. 2. quaest. 32. pag. 320. col. 1. A. B. pertinacia errantis in fide perficit rationem heretici, par. 2. q. 32. pag. 320. col. 1. A. B. pertinax est censendus qui non obtemperat inquisitori legi time admonenti, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 2. pertinax etiam dicitur ille qui de veritate catholica dubitat, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 1. E. ad pertinaciam non requiritur temporis diurnitas, com. 3. p. 2. pag. 85. col. 2. pertinax quis dicatur, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 1. pertinacia quid, & quid pertinax, & quot modis dicatur, com. 57. p. 2. pag. 321. col. 1. pertinaciam includit haeresis, p. 2. q. 1. pag. 231. col. 1. B. & q. 32. pag. 319. col. 1. D. com. 57. p. 2. pag. 321. col. 1. pertinacia in errore circa spectantia directe ad fidem, haereticum quem facit, par. 1. q. 7. pag. 62. col. 2. D. petrus Apostolus reliquis praefuit, com. 8. p. 1. pag. 35. c. 2. petrus Apostolus Romanae Ecclesiae praesit, eamque diuinis documentis instruit, com. 4. p. 1. pag. 29. col. 1. Petrus & Paulus Romae martyrio consecrunt, com. 4. p. 1. pag. 29. col. 1. Petrus de verona ord. frat. Praedicatorum inquisitor in Lombardia a Manichaeis novis occisus, & martyrio coronatus, par. 2. q. 13. pag. 273. col. 2. D. Petrus Martyr Sanctorum catalogo aggregatus eodem sui martyrij anno, p. 2. q. 13. pag. 273. col. 2. E. Petri Martyris vita & mors breuiter enarrata, com. 38. par. 2. pag. 275. col. 2. Petri martyris singulis annis duplex, & Romae in Ecclesia sancta Maria supra Mineruam capella solemniter a Cardinalibus inquisitoribus generalibus ex instituto Pij V. celebratur, com. 38. p. 2. pag. 276. col. 1. Petri Lombardi vera assertio de tribus personis diuinis in vicem distinctis, & natura diuina eis communi, com. 1. par. 1. pag. 5. col. 1. Petrus Olerius Maioricensis Barchinon. vna cum suis haeresibus & erroribus condemnatus, & ipse curiae seculari traditus, par. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. D. E. & q. 38. pag. 328. col. 2. C. Petrus Ioannes haeresarcha caput Begardorum danatus, exhumatus & combustus cum suis operibus, p. 2. q. 9. pag. 252. col. 2. B. & q. 15. pag. 282. col. 1. A. & q. 26. pag. 311. col. 1. E. & q. 38. pag. 328. col. 2. D. com. 34. pag. 261. col. 2. com. 51. p. 2. pag. 313. col. 2. E. Pharisaeorum errores, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. A. Philosophi Cynici qui fuerint, com. 29. p. 2. pag. 242. col. 1. Philosophorum praeceptorum errores, parte secunda, quaest. 4. pag. 238. col. 1. C. & seq. Philosophorum dogmata, haereses contra fidem catholicam pepererunt, com. 29. p. 2. pag. 241. col. 1.

Philosophorum errores quomodo haereses dici possint, com. 29. p. 2. pag. 242. col. 1. A. Philosophorum errores quo consilio recitauerit Eymericus in Directorio, com. 29. p. 2. pag. 241. col. 1. Philosophiam proficientes, soluant argumenta Philosophorum cum fide pugnantis, com. 29. p. 2. pag. 241. col. 2. Phorimiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D. Pneumatomachi heretici, qui, com. 62. p. 2. pag. 326. col. 2. Pocula amatoria, iude; Amatoria pocula. Pocula amatoris in praebere an sapiat haeresim, par. 2. q. 43 pag. 340. col. 1. E. Poetarum libri obsceni prohibendi, co. 5. 2. p. 2. pag. 315. c. 1. Pontifex Romanus, vide in voce, Papa. Pontificum definitiones large dicuntur fidei articuli, & a quibus sciri debeant explicite vel implicite, par. secunda. pag. 109. col. 1. B. C. Pontificum Romanorum decreta, & statuta non sunt omnia irrevocabilia, p. 2. q. 17. pag. 297. col. 2. C. Potestates varij, Frederici leges contra hereticos confirmat, com. 3. p. 3. pag. 393. col. 2. potestas inquisitorum circa qua versetur, parte secunda. pag. 108. col. 1. A. B. potestas eligendi inquisitores cur praelatis ordinum concessa, com. 52. p. 3. pag. 536. & quibus rescriptis. potestates seculares iurare timentur de exterminandis hereticis, p. 2. pag. 102. col. 1. A. potentia reorum multi plex inquisitori consideranda, par. 3. q. 75. pag. 617. col. 2. B. C. populus conuocari potest inquisitorum, p. 3. pa. 407. c. 2. E. & seq. practica in torquendo seruanda ab inquisitoribus, parte 3. pag. 481. col. 1. C. & seq. praecipienda verbum quam vim habeat, p. 2. pag. 206. c. 1. C. praecipua negativa & affirmatiua qualiter distinguantur, com. 24. p. 1. pag. 66. col. 2. E. praecipua affirmatiua pro loco & tempore obligant, p. 1. q. 9. pag. 66. col. 2. B. praedestinatio, par. 1. pag. 53. col. 1. B. C. praedicationis officium priuilegiatum, p. 2. pag. 154. col. 2. D. praedicationis officium nullus sub pana excommunicationis assumere potest sine licentia sedis Apostolicae, aut diocesis, & c. par. 2. pag. 155. col. 1. A. com. 11. par. 2. pag. 101. col. 2. praedicator non potest cruciata sine licentia Papae, parte 2. 160. col. 2. E. praedicare non licet laicis & feminis, & quales esse oporteat sacros praedicatores, com. 11. p. 2. pag. 100. col. 2. praedicant soli sacerdotes, & qui, p. 2. pag. 155. col. 1. A. praedicatorum Euangelij scripturam sacram interpretentur iuxta Sanctorum dicta, com. 27. p. 2. pag. 235. col. 2. praedicatorum verbi Dei a quibus abstinere debeat, com. 11. par. 2. pag. 101. col. 1. E. praedicare qui possint, & quibus in locis, & a quibus praedicandi licentia concedatur, & officij praedicationis qui usurpare dicantur, p. 2. pag. 179. col. 1. E. & seq. & pag. 163. col. 1. & 2. praedicatorum verbi diuini suspendi, ac eisdem silentium imponi potest per inquisitores quoties expedierit, parte 3. pag. 407. col. 2. & seq. E. com. 86. p. 3. pag. 565. col. 1. praedicatoribus errores, conuersis tamen, quo pena iniungenda, par. 2. pag. 127. col. 1. A. praelati & maiores plura tenentur scire quam alij, par. 1. quaest. 4. pag. 61. col. 1. B. praelati & rectores animarum articulos fidei explicite scire debent, p. 1. pag. 22. col. 1. B. praelatus

I N D E X

praelatus reddere debet rationem omni postcenti, parte 2. pag. 174. col. 2. C. praelatus ob negligentiam remoueri potest, p. 2. pag. 156. col. 1. E. praelatus quando remouendus, p. 2. pag. 142. col. 1. D. & pag. 180. col. 2. C. praelati an corrigendi a subditis, & quando, & quomodo, par. 2. pag. 154. & seq. col. 1. E. praelatis ordinum Praedicatorum, & Minorum, cur tributa potestas eligendi inquisitores, com. 52. p. 3. pag. 536. c. 2. & quibus rescriptis concessa, ibidem. Praelatis Praedicatorum, vel Minorum non possunt inquisitoribus sui ordinis inherere, ut super sedeant ab executione officij, p. 3. q. 11. pag. 542. col. 1. A. & seq. praelati ordinis quales se prestare debeant erga inquisitores par. 3. q. 17. pag. 549. col. 1. D. E. praelati religionum hodie non iudicant suos subditos in causa haeresis, com. 77. p. 3. pag. 557. col. 2. contra praelatos religionum caute procedendum, com. 77. par. 3. pag. 558. col. 1. praemium creditum, & pena non creditum, parte 1. pag. 18. col. 2. D. praepositio, Per, temporis continuationem significat, par. 2. pag. 200. col. 1. E. presbyterorum appellatione clerici continentur, & vice versa, p. 2. pag. 147. col. 1. D. E. praescriptio quadraginta annorum currit quoad effectum confiscationis bonorum, non vero quoad damnandam memoriam, com. 92. p. 3. pag. 571. col. 1. & 2. praesentans hereticum ad beneficium, fautor hereticorum est, com. 162. p. 3. pag. 667. col. 2. praesumptio, vide in voce, Suspicio. praesumptio gradus, par. 2. pag. 142. col. 1. A. praesumptio uehemens haeresis ex quibus factis colligatur, com. 24. p. 3. pag. 429. col. 1. E. praesumptio haeresis uolenta ex quibus, & quot factis deprehendatur, com. 24. p. 3. pag. 439. col. 2. D. praesumptiones leues non sufficiunt ad aliquem damnandum, com. 15. p. 2. pag. 117. col. 1. pretium non restituitur ei qui emit ab eo cui haereticus uendit, cum bona ab eo per fiscum uenduntur, parte 3. pag. 400. col. 1. praeuaricatores qui dicantur, p. 2. pag. 209. col. 2. D. Principes priuare dominij suis ob haeresim, an spectet ad solium Papam, p. 2. pag. 159. col. 1. E. & seq. principum magna esse debet cura in pellendis hereticis, co. 78. p. 2. pag. 372. col. 1. E. principes temporales purgare tenentur terras suas ab haeretica prauitate, p. 2. pag. 102. c. 1. B. & p. 159. col. 2. A. B. principes seculares ne in sua consilia hereticos admittant, com. 78. par. 2. pag. 373. col. 1. principes non habeant in sua familia eos qui sunt de haeresi diffamati, aut suspecti, com. 82. p. 2. pag. 385. col. 1. principes temporales prouidere debere inquisitoribus qui inserunt, com. 157. p. 3. pag. 653. col. 2. principes seculares possunt leges nonas in hereticos condere, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2. principes seculares nolentes iurare de defendenda Ecclesia contra hereticos excoicantur & eorum terra subponitur interdicto, pag. 177. col. 1. A. principes magni quomodo excoicandi in hac causa, p. 2. pag. 159. col. 1. D. priscillianista heretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. D. priscillianus quis nam fuerit, com. 2. p. 2. pag. 88. col. 1. priuatus an punire possit hereticum, p. 2. pag. 175. col. 2. B.

priuata persona ex sola omissione, ut sentit Eymericus, non dicuntur hereticorum fautores, sed ex commissione, & qua committendo, p. 2. q. 53. pag. 372. col. 1. A. B. priuilegia inquisitorum an competant episcopis, com. 105. par. 3. pag. 584. col. 2. priuilegia per generalem clausulam, an omnia tollantur, p. 2. pag. 169. col. 2. C. priuilegia viginti quatuor inquisitorum ab Urbano iij. concessa, p. 2. pag. 129. col. 1. A. & seq. priuilegia inquisitorum an competant eorum commissarijs, com. 54. p. 3. pag. 538. col. 2. priuilegia inquisitoribus data, an per alia posteriora sint reuocata, p. 3. q. 84. pag. 633. col. 2. E. priuilegium de delendis statutis negotio fidei oppositis sepius confirmatum, com. 81. p. 3. pag. 561. col. 2. priuilegia de remouendis inquisitoribus, com. 58. parte 3. pag. 541. col. 1. priuilegium exemptionis nemini dat licentiam delinquenti, p. 2. pag. 150. col. 2. E. priuilegium exemptionis non excusat quem a ferendo testimonio in crimine haeresis, p. 2. pag. 205. col. 2. E. priuilegium per delictum amittitur, p. 2. pag. 139. col. 1. E. & pag. 140. col. 1. C. pag. 148. col. 1. B. priuilegia nulla quemquam liberans a iurisdictione inquisitorum, com. 8. p. 2. pag. 98. col. 1. priuilegiati torquentur in crimine haeresis, com. 110. par. 3. pag. 594. col. 1. priuilegium allegans ostendere illud debet, parte secunda. pag. 157. col. 1. probationes legitima, summarie procedendo non pretermittenda, p. 3. q. 55. pag. 583. col. 1. D. probationes leniores, an sufficiant in crimine haeresis, par. 2. pag. 205. col. 2. A. probationes leniores ad condemnandum non sufficiunt, p. 3. q. 71. pag. 614. col. 1. D. probatio leuis sufficit ad suspicionem, non ad probationem, par. 2. pag. 197. col. 1. C. probatio per equipollentia quando non sufficiat, com. 121. p. 3. pag. 622. col. 1. probatio perfecta non confurgit in criminalibus, ex pluribus imperfectis probationibus, com. 121. parte tertia. pag. 616. col. 2. & pag. 619. col. 1. probationes pleniores contra defunctum requiruntur, com. 170. p. 3. pag. 680. col. 1. probatio indirecta admittitur contra praesumptionem uolentiam, com. 80. p. 2. pag. 380. col. 2. probatio sufficiens nisi habeatur non est procedendum contra defunctos, com. 92. p. 3. pag. 572. col. 2. probatio plenior exigitur contra defunctum quam contra uiuentem, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2. procedendum non est sepius in eodem crimine, parte secunda. pag. 212. col. 1. A. procedendi iudicialiter contra reos modi tres, per accusationem, denunciationem, & inquisitionem, p. 3. com. 135. pag. 413. col. 2. D. & seq. procedendi per modum accusationis se ad panam talionis inscribit, p. 3. pag. 403. col. 2. E. & seq. processus contra reos diligenter, ac prouide per inquisitores sunt formandi, p. 3. pag. 460. col. 1. B. processibus existentibus contrarijs, quid faciendum, par. 2. pag. 212. col. 1. A. processus in causa fidei quoad substantialia integer esse debet, com. 102. p. 3. pag. 582. col. 2. processus communicare inter e debent episcopus & inquisitor

I N D E X

steor dimissis procedentes, & quando, & cur, p. 3. q. 51. pag. 581. col. 1. D. E. com. 100. p. 3. pag. 581. col. 2.
processus diversos contra aliquem fieri, an expediat, com. 91. par. 3. pag. 569. col. 2.
processus contra absentes quot modis fabricari possunt, cō. 91. p. 3. pag. 569. col. 1.
processus totus iuris peritis explicandus, parte. 3. quæst. 79. pag. 631. col. 2. D. E.
processuum communicatio quando fieri debeat, par. 2. pag. 211. col. 2. E.
processus communicari an debeant ante torturam quando diuisim proceditur, com. 102. p. 3. pag. 582. col. 1.
processus inquisitoris ab ordinario non potest prohiberi & quare, p. 3. q. 5. pag. 538. col. 1. C. D.
processus totius copia probetur reis & eorum aduocatis & procuratoribus suppressis nominibus testium & accusantium, p. 3. pag. 446. col. 1. C. D. & seq.
processus contra defunctum breuiter absoluedus, com. 170. par. 3. pag. 680. col. 1.
processus formandus contra memoriam defuncti, com. 92. par. 3. pag. 572. col. 2.
proclamatio & appellatio qualiter differant, parte secunda pag. 212. col. 1. B.
procurator concedi debet reis ubi necesse fuerit, & qualis esse debeat, p. 3. pag. 447. col. 1. com. 28. p. 3. pag. 447. col. 2.
prohibitione de fide catholica disputetur quibus & quando fiat, com. 6. p. 1. pag. 32. col. 2.
promissio abiurantis ad quid extendatur, com. 146. par. 3. pag. 646. col. 1.
propositio heretica quot modis dicatur & cognoscatur, vti his disputatio, com. 27. p. 2. pag. 233. col. 2.
propositionum qualitates expendere theologorum est, & qui de hoc differuerint, com. 28. p. 2. pag. 237. col. 2.
propositionum in fide peccantium gradus varij, com. 28. p. 2. pag. 237. col. 2.
propositio heretica ex triplici capite indicatur, par. 2. q. 2. pag. 233. col. 1. C. & seq.
propositionum catholicarum, aut hereticarum veritas, uel falsitas an pendeat ab assertore, cō. 22. p. 1. pag. 65. col. 1.
propositiones hereticas, aut catholicas nō facit ecclesia, sed solum declarat quales sint, com. 22. p. 1. pag. 65. col. 1.
propositio duplicem habens sensum, in quo accipi debeat in sancto officio, p. 3. com. 111. pag. 601. col. 2.
propter presumptionem etiam vehementem nō debet quis de graui crimine condemnari, p. 2. pag. 116. col. 2. D.
protestatio quid, com. 16. p. 1. pag. 76. col. 2.
protestationis usus antiquus & vsitatus, com. 26. parte 1. pag. 76. col. 2.
protestatio catholica & consueta, p. 2. pag. 76. col. 1. B.
protestationis materia qui tractarint, cō. 26. p. 1. p. 76. c. 1. E.
protestatio generalis, uel particularis quibus & quando proficit, & quando non, p. 1. q. 12. pag. 77. & seq. col. 1. A. B.
protestatio procedens quando inuuet protestantem, multis regulis explicatum, com. 26. p. 1. pag. 76. col. 1.
protestatio factis contraria non inuuet protestantem, com. 26. p. 1. pag. 78. col. 2.
protestatio abbatis Joachimi, com. 1. p. 1. pag. 5. col. 1. & pag. 6. col. 1.

Protestatio Auctoris; Adnotationum in Directorium Catholicum, com. 26. p. 1. pag. 76. col. 2. & parte 3. com. 180. pag. 687. col. 2. fin. ne,

protestatio qua heretici se tuentur, diligenter cauetur, com. 26. p. 1. pag. 78. col. 1. & 2.
protestatio generalis non excusat errantem in his que scire debet, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 1.
protestatio generalis eum tuetur, qui errat in his, que explicite scire non obligatur, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 1.
protestatione non inuatur, qui legitime admonitus non deponit errorem, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 1.
protestans se credere quod credit Ecclesia, sed negat heresim de qua conuincitur, non inuatur protestatione, com. 26. par. 1. pag. 78. c. 1. et par. 3. com. 48. pag. 524. col. 2.
proximum ab heresi reuocare quilibet teneatur, parte 2. pag. 167. col. 1. B.
prudencia in inquisitore maxime necessaria, com. 1. par. 3. pag. 535. col. 1.
pseudo apostolorum hereses in Lombardia, parte 1. q. 12. pag. 268. col. 2. E. & seq.
pseudo apostolorum secta condemnata per literas Apostolicas Honorij iij. p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. E. & seq.
pseudo apostoli heretici quibus signis & indiis cognoscantur, p. 2. pag. 270. col. 1. & seq.
publice dici quid sit, com. 19. p. 3. pag. 425. col. 1.
publice laudare fidem & errores detestari quando iniungē dum reis, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1.
publica persona damnata, an & quomodo eius instrumenta da unata censeantur, p. 2. pag. 168. col. 1. A. B. & pag. 94. col. 1. E.
publicum officium quid dicatur, com. 8. p. 3. pag. 402. col. 1. & cum dubitatur id declarat inquisitor, pag. 402. col. 2.
publica auctoritate fungentes quo modo per omissionē, uel commissionem hereticis fauere censeantur, par. 2. q. 53. pag. 371. & seq. col. 1. D. E.
pueri & senes delirantes, & hereticantes non puniuntur, com. 18. p. 3. pag. 421. col. 1.
punitio sepe differenda est, ne scandalum oriatur, com. 9. par. 3. pag. 403. col. 2.
punitio delinquentium in quem finem referatur, com. 2. 2. par. 3. pag. 432. col. 2.
puniendus quis est ubi deliquit, com. 91. p. 3. pa. 669. col. 2.
punitus in foro canonico an possit iterum in foro ciuili puniri, com. 13. p. 1. pag. 40. col. 2.
purgatio canonica quid sit, & quando indicatur, com. 14. par. 2. pag. 115. col. 1.
purgatio canonica res ualde periculosa est, com. 97. par. 3. pag. 579. col. 2.
purgatio canonica quem usum habeat, com. 38. par. tertia. pag. 477. col. 1.
purgationis canonice modus, & plura de ea, parte tertia. pag. 500. & seq. col. 2. B.
purgatio canonica facienda est in uulgari, & quando, p. 3. pag. 502. col. 1. A.
purgationis canonice materiam qui tractarint, com. 14. p. 2. pag. 115. col. 1.
purgatio canonica, ut fiat, qua sint necessaria, parte tertia. pag. 476. col. 1. C. D.
purgatio canonica non facile indicanda, quia remedium est periculosum, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1. & com. 43. p. 3. pag. 502. col. 2.
purgatio canonica & abiuratio, an simul alicui imponi debeant, com. 14. p. 2. pag. 115. col. 2.
purgatio est indicenda suspectis, p. 2. pag. 194. col. 2. B.
purgatio canonica indicenda ob solam heresis etiam probabilem suspicionem, p. 2. pag. 141. col. 2. E. & pag.

I N D E X

& pag. 157. col. 1. C.
purgatio canonica imponi potest leuiter suspecto, p. 2. q. 5. B. pag. 377. col. 2. B.
purgatio canonica indicenda diffamato de heresi, p. 3. q. 7. 2. pag. 615. col. 2. E. & q. 88. pag. 637. col. 2. D. com. 82. p. 2. pag. 384. col. 2.
purgatio canonica indicenda est diffamatis de heresi etiam si per testes infames sint delati, uel apud uiles & malos sint infames, uel ab amulis fuerit infamia, par. 2. q. 57. pag. 384. & seq. col. 1. B. C. & seq.
purgationis canonice diffamatio de heresi indicenda forma, par. 3. pag. 476. col. 1. A. & 2. B.
purgatio canonica est indicenda credentibus hereticorum tantum de heresi suspectis, p. 2. q. 50. pag. 366. col. 2. D.
purgationis termino assignato, an uideatur indicta purgatio, par. 2. pag. 158. col. 2. A.
purgatio canonica quo ordine & ritu fieri debeat, com. 38. par. 3. pag. 477. & seq. & an cum indicitur, adesse debeat cum inquisitore episcopus aut eius vicarius, ibid. purgatio canonice recusantis pena, p. 3. pag. 477. c. 1. C. D.
purgans se canonice, & in purgatione deficiens, ut hereticus condemnatur, & qualiter puniatur, p. 3. pag. 476. col. 1. D. com. 14. par. 2. pag. 116. col. 1. & uide in uerbo, Deficiens.
purgans se canonice, & deinde iterum in heresim incidens, an ut relapsus curiæ seculari tradat, p. 3. pag. 476. c. 2. B.
purgatores, & eorum munus & numerus, com. 14. par. 2. pag. 115. col. 1.
purgatores quales esse debeant, & quot in eis condiciones requirantur, com. 14. p. 2. pag. 115. col. 1.
Pyromantiæ libri condemnati, p. 2. q. 29. pag. 317. col. 2. A.

Qualitates articulorum damnatorum, quos profitebatur Hieronymus de Praga, com. 47. p. 3. pag. 521. c. 1.
quæstuarij prædicatoris ab inquisitoribus impediendi & puniri possunt, p. 3. q. 37. pag. 564. col. 2. C.
quæstio 26. par. 2. Directorij de libris damnatis à diuersis Romanis Pontificibus restituitur, com. 51. p. 2. pag. 311. & 312. & seq.
quæstio 37. par. 2. Directorij de hereticis in iure ciuili nominatis, restituta, com. 62. p. 2. pag. 326. & 327.

Rabbi Moysi hereses & errores, p. 2. q. 4. pag. 240. col. 2. C. & seq.
Randa Mons in insula Maioricarum celebris, com. 34. p. 2. pag. 262. col. 2. B.
raptorum bona quibus casibus deferantur in fiscum, par. 2. pag. 213. col. 2. D.
Raymundus de Pennaforti quis, cō. 25. p. 2. pag. 223. c. 1. et 2.
Raymundus Lullus, quis, & quando uixerit, com. 25. par. 2. pag. 255. col. 2. & seq.
Raymundi Lulli errores, p. 2. q. 9. pag. 255. & seq. col. 2. C.
Raymundi Lulli opera omnia condemnata, & eius tota doctrina generaliter interdicta per Gregorium xi. & librorum eius catalogus, p. 2. q. 9. pag. 255. col. 2. C. q. 26. pag. 311. c. 2. A. & com. 51. p. 2. pag. 313. col. 1. et 2.
Raymundus Neophytus quis, & eius libri damnati, com. 52. par. 2. pag. 315. col. 2.
Raymundi Neophyti libri damnati, parte secunda, q. 27. pag. 316. col. 1. C. D.
rebaptizare grauissimū est scelus, com. 10. p. 1. pag. 37. col. 1.
rebaptizandus nemo est, nisi de quo dubitatur, parte prima. pag. 36. col. 2. E. com. 10. p. 1. pag. 37. col. 1.
rebaptizandus, & rebaptizati pena, cō. 13. p. 1. pag. 40. col. 1.

rebellium in Ecclesiā pena, quales, p. 2. pag. 160. col. 1. C. D.
rebelles Ecclesiæ inuadendi, & eorum bona occupanda, & quid de mobilibus & immobilibus, & feudalibus, par. 2. pag. 177. c. 2. E. & seq.
receptatores hereticorum, qui proprie appellentur, p. 2. q. 51. pag. 368. col. 1. A. & pag. 366. col. 2. B. C.
receptor hereticorum nemo dicitur nisi sciens receptet, com. 76. p. 2. pag. 369. col. 1.
receptor quis dicitur ex uno actu recipiendi, com. 76. par. 2. pag. 369. col. 2.
receptatores hereticorum in duplici sunt genere, p. 2. q. 51. pag. 368. col. 2. D. E.
receptatores hereticorum quando culpa uacent, & quando non, p. 2. q. 51. pa. 368. c. 2. E. & seq.
receptatores hereticorum qui habendi sunt uelut heretici, & qui ut suspecti de heresi, p. 2. q. 51. pag. 369. c. 1. A. B.
receptor hereticorum sciens uehementer suspectus reputatur, p. 2. q. 56. p. 381. col. 1. E. & seq. com. 81. p. 2. pag. 382. col. 1.
receptorum pena, com. 76. p. 2. pa. 369. c. 2.
receptantes & defendentes consanguineos, an mitius puniri debeant in crimine heresis, p. 2. p. 181. col. 1. B. com. 76. pag. 370. col. 1. & com. 81. p. 2. pag. 382. col. 2.
receptantes hereticos amicissimos non tamen coniunctos, uel amantes, an mitius puniri debeant, com. 81. parte 2. pag. 382. col. 2.
receptor debeat ne probare ignorantiam, uel contra fiscalis scientiam, com. 76. p. 2. pag. 369. col. 2.
receptoribus hereticorum sponte uenientibus tempus gratiæ, & misericordie assignant inquisitores, parte tertia. pag. 406. col. 2. B.
in receptatores defunctos, an procedi possit, com. 92. par. 3. pag. 571. col. 2.
recidere peius est quam incidere, p. 2. pa. 52. col. 1. B.
recidens in heresim de qua, ut uehementer suspectus se purgauit, ut relapsus est puniendus, cō. 38. p. 3. pag. 479. col. 2.
recidens in heresim post purgationem, uel abiurationem curiæ seculari traditur, par. 2. p. 157. c. 2. E.
recitantes aliorum hereses, an sint puniendi, & quomodo, com. 17. p. 2. pag. 420. col. 1.
reconciliati Ecclesiæ, uide in uoce, Redeuntes, & in uoce, Penitentes.
reconciliatus ecclesiæ dominus an recuperet amissas fidelitates, & obligationes, par. 2. pag. 166. col. 1. B. & pag. 182. col. 2. C.
Rectores Ecclesiæ cogi possunt ad iurandum de defendenda Ecclesia, sub grauibz penis, parte tertia, quæst. 32. pag. 569. c. 1. D. E.
Rectores animarum redeuntes quando restituendi ad sua beneficia, com. 162. p. 3. p. 658. col. 1.
recusatio quid sit, com. 3. p. 452. c. 3. & an inquisitor possit recusari, & cum recusatur quis ordo seruari debeat, ibidem plenissime tractatum.
recusatio inquisitoris facta per eum, duobus modis repelli potest, par. 3. p. 452. col. 1. D. & seq.
recusantes iurare, quando heretici, & quando non, com. 90. par. 3. pag. 568. col. 1.
recusantis se canonice purgare pena, p. 3. pag. 476. c. 1. D.
redire continuo seu confestim qui dicantur, com. 8. parte 2. pag. 98. c. 1.
redeuntes ad Ecclesiam ab heresi, in duplici sunt differentia, com. 65. p. 2. p. 331. c. 1.
Cetera uide in uoce, Penitentes.
redeuntes qualiter recipiantur, pulchrum præceptum Gu-

INDEX

donis Fulcodii, com. 140. p. 3. pag. 640. col. 2
reclamantium qualitates cognoscenda, ut singulis debite pœna
imponantur, com. 140. p. 3. pag. 640. col. 2
redeuntis ab heresi non facile ad religionem admittendi, &
quare, com. 65. p. 1. pag. 332. col. 2
redeuntis ad Ecclesiam, quando non debeant in perpetuum
carcerem condemnari, com. 142. p. 3. pag. 641. col. 2
Primo & tertio casu.
redeuntis heretici, an sint beneficiis priuandi, com. 162. p. 3.
pag. 668. col. 1
redeuntis uxori hereticæ domus mariti pro carcere assignan-
da videtur, com. 142. p. 3. pag. 641. col. 2
redeuntis ab heresi, & absoluti ab inquisitore, sua peccata
sacerdoti proprio confiteantur, com. 65. p. 1. pag. 332. c. 2
Regum & Principum in causa fidei, an inquisitores sint iudi-
ces, p. 3. q. 31. pag. 559. col. 1. E
Regales viri qui, & qualiter contra eos procedatur, com. 80.
par. 3. pag. 560. col. 1
regna nulla ex causa magis conseruantur quam ex defensione fi-
de, com. 157. p. 3. pag. 653. col. 1
regularium ministrantium sacramenta ecclesiastica fautori-
bus hereticorum pœna, p. 2. pag. 162. col. 2. D. E
reindaurantes ritus qui sint, p. 2. q. 44. pag. 349. col. 1. A
reindaurantes quo ritu recipiantur ad Iudaismum, com. 69.
par. 2. pag. 350. col. 1. & seq.
reindaurantes heretici qua ratione dignoscantur, parte 3.
pag. 441. col. 2. B
reindaurantes potestati inquisitorum supplicantur, com. 169.
par. 2. pag. 340. col. 1. & 2
reindaurantes cognoscendi signa ex lege del Fuero, Luzgo,
com. 15. p. 3. pag. 442. col. 1
reincorporati qui dicantur, p. 2. pag. 203. col. 2. C
relabens in fautoriam, siue abiurata, siue aliam, an sit pu-
niendus ut relapsus, com. 83. p. 2. pag. 387. col. 2
relapsi propter & vere iniure qui dicantur, p. 2. pag. 105.
col. 1. A. & 133. col. 2. D. & q. 40. pag. 331. col. 1. C
& q. 58. pag. 385. col. 2. C
& com. 87. par. 2. pag. 386. col. 1
relapsus iuris fictione quis dicatur, p. 2. pag. 201. col. 1. C
relapsus qualiter quis censeatur committendo, & qualiter
non, com. 146. p. 3. pag. 645. col. 2
relapsi natura & essentia in quo consistat, com. 83. part. 2.
pag. 388. col. 2. A. & seq.
relapsorum duæ differentie subtiliter explicate, com. 83.
par. 2. pag. 386. col. 1
relapsorum in heresim quatuor casus, parte 2. questio. 58.
pag. 385. col. 2. & 386. col. 1
relapsus ut quis censeatur, ac velut talis puniatur, necesse
est constet ad minus de vno lapsu in heresim, com. 81. p. 2.
pag. 383. col. 1
relapsus non faciunt alii casus præter diffinitos ad iure, com.
146. p. 3. pag. 646. col. 1
relapsi cur grauius puniendi, p. 2. pag. 142. col. 2. F
relapsorum materiâ qui tractant, cõ. 83. p. 2. pag. 386. col. 2
relapsi alii labuntur in heresim, alii in fautoriam, parte 2.
questio. 58. pag. 385. col. 2. C
relapsi an censeantur qui generaliter se obligant ad non fa-
ciendum contra abiurata, si contra faciunt. com. 146.
par. 3. pag. 646. col. 1
relapsus an & quando censeatur lapsus in heresim aliam ab
abiurata, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. D
& q. 58. pag. 386. col. 1. A. com. 65. p. 2. pag. 332. col. 2
relapsus quibus casibus quis indicetur post abiurationem de
vehementi factam, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. C

& quest. 55. pag. 378. col. 1. A
relapsus post abiurationem de vehementi præstitam qualiter
tractandus, p. 2. q. 55. pag. 378. col. 1. D
relapsorum pœna non puniuntur, qui de leui abiurauit, etiam si
post abiurationem constet de heresi, quam leuiter abiura-
uit, com. 83. p. 2. pag. 387. col. 1
relapsus censeatur qui deficit in purgatione canonica, si alias
incidisset in heresim, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1
relapsus an censeatur, & ut talis puniendus inciaens in he-
resim post purgationem canonicam præstitam, parte 3.
pag. 502. col. 1. B. com. 38. p. 3. pag. 479. col. 1
relapsus cur non dicatur qui canonicè se purgauit, nisi in pur-
gatione heresim recidat, com. 38. p. 3. pag. 479. col. 2
relapsus censeatur qui cum abiurasset ut hereticus, postea
hereticus fuerit, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. E. & seq.
relapsus in fautoriam, siue abiurata, siue aliam, an puni-
ri debeat, ut relapsus, archa questio, com. 83. par. 2.
pag. 387. col. 1. & 2
relapsus bis vel pluries in fautoriam, iustum videtur tradi
curiæ seculari, com. 83. p. 2. pag. 388. col. 2. A
relapsi quibus casibus tradendi sint brachio seculari, par. 2.
q. 58. pag. 385. col. 2. & 386. col. 1
relapsus curiæ seculari tradendus, ut conuertatur procuran-
dum diligenter, com. 45. p. 3. pag. 512. col. 1. E
relapsi penitentes non reincorporantur Ecclesiam, com. 144.
par. 3. pag. 672. col. 1. & seq.
relapsus quamuis penitens brachio seculari traditur, par. 3.
questio. 99. pag. 675. col. 2. C. D
relapsus omnino audientia denegatur, & cur eis tamen pe-
nitentibus sacramenta non denegantur, & quæ, parte 2.
pag. 97. col. 1. & 2. com. 83. p. 2. pag. 387. col. 1
& com. 158. p. 3. pag. 647. col. 1
relapsus penitentibus & brachio seculari tradendis sacra-
menta penitentis & Eucharistiæ non denegantur, part. 2.
questio. 58. pag. 386. col. 1. D
pag. 510. col. 2. D par. 3. q. 100. pag. 647. col. 1. D
& com. 158. p. 3. pag. 647. col. 2
relapsus penitenti tradendo brachio seculari mittendi sunt
viri religiosi, qui futuram sententiam indicent, & eum
consolentur, par. 3. pag. 510. col. 2. C
& 512. col. 1. B. C. & seq.
relapsus sponte venientibus, an sit parcendum, com. 12. par. 3.
pag. 412. col. 1. A
relapsus, si sit in sacris, degradandus est antequam brachio
seculari tradatur, p. 3. pag. 511. col. 1. A
relapsi an aliqui censeantur, & ideo curiæ seculari traden-
di, quam plures sunt casus valde dubii, in quibus Papa
esset consulendus, & qui illi sint, parte secunda, questio. 58.
pag. 385. col. 2. & 386. col. 1
relaxatus curiæ seculari an possit ab inquisitoribus admitti
ad misericordiam, p. 3. pag. 524. col. 1. E. & seq.
relaxatum brachio seculari prohi aliqui viri associare debet
ad eum conuertendum, vel consolandum, pag. 516. c. 1. A
& pag. 520. col. 2. B. & pag. 524. col. 1. C. D
religio, quam beatus Petrus tradidit Romanæ Ecclesiæ, te-
nenda est ab omnibus, p. 1. pag. 29. col. 1. A. B
religiones exemptæ quæ dicantur, p. 2. pag. 171. col. 1. C
religionis obumbratione fuscatus quis dicatur, parte 2.
pag. 170. col. 2. E
religiones nouas approbare Papa munus est, non episcopo-
rum, com. 41. p. 2. pag. 295. col. 1. A
religionem nouam non est licitum sine Papæ approbatione
recipere, p. 2. q. 16. pag. 293. col. 1. A
religio noua ab episcopis non potest concedi, sine speciali
Pontifi.

INDEX

Pontificis auctoritate, p. 2. q. 16. p. 293. col. 1. B
religiosi personæ quæ intelligendæ sunt, p. 3. q. 63. pag. 602. c. 1.
D. com. 112. p. 3. pag. 602. col. 1. & 2
religiosorum nomine laici quandoque intelliguntur, com. 112.
par. 3. pag. 602. c. 2
religiosi omnes in causa fidei subduntur potestati inquisito-
rum, com. 77. p. 3. pag. 557. c. 2
religiosi grauius puniendi quam seculares, parte secunda.
pag. 135. col. 1. A
religiosi mitius torquendi, com. 110. p. 3. pag. 642. col. 2
religiosus in exemptis procedendi olim varia statuta, com.
77. par. 3. pag. 594. col. 2. A
religiosi etiam sacerdotes, an & quando possint esse inquisi-
tionis notarii, & per inquisitores compelli, p. 3. pag. 427.
col. 2. B. & questio. 19. pag. 550. col. 2. A. com. 68. part. 3.
pag. 550. col. 2. E
religio Christiana non potest heresis aut secta vocari, com.
26. par. 2. pag. 232. col. 1
remissio rei in causa heresis, an habeat locum, com. 33. par. 3.
pag. 463. c. 2
remissio faciendæ est multis conditionibus obseruatis, com.
33. par. 3. pag. 463. c. 2
remissio quorum expensis debeat fieri, com. 33. parte tertia.
pag. 463. col. 2
remissio rei debet fieri ad iudicem loci in quo deliquit, com.
45. par. 3. pag. 463. c. 1
remissio rei quando secure fieri non possit, quid agendum, cõ.
33. par. 3. pag. 463. c. 2
remoueri ab officio, inquisitores à quibus possint, par. 3. q. 9.
& 10. p. 140. c. 2. E. & seq.
remouendi inquisitionem causæ legitimæ, parte 3. questio. 12.
pag. 543. c. 1. E. & seq.
in remouendis sacerdotibus negligentibus & inutilibus quis
ordo seruandus, p. 2. pag. 156. col. 1. E. & seq.
renuents iurare in causa fidei, ab inquisitoribus coarctandi,
par. 3. q. 41. pag. 567. col. 2. E
reparatio damni dati faciendæ est ab eo qui est absoluentis,
com. 7. p. 3. pag. 398. col. 1. B
reparatio damni dati, si statim prestari non possit, data cau-
tione, erit reus absoluentis, com. 7. p. 3. pag. 398. col. 1. E
reprehensionum genera quot, p. 2. pag. 174. col. 2. D
requisitio rei, qui petitur remittendus, qualiter fieri debeat,
com. 33. p. 3. pag. 464. col. 2
rescriptum loquens de officialibus Papæ comprehendit in-
quisitores, licet de illis mentionem non faciat specialem,
com. 79. p. 3. pag. 559. col. 1
rescriptum ab excommunicato impetratum, an, & quando
valeat, par. 2. pag. 143. col. 1. A
responsionibus fraudulentis hereticorum quomodo occurren-
dum, p. 3. pag. 434. col. 1
respublica aliat inquisitores, uel episcopus, com. 153. parte 3.
pag. 650. col. 2
restituere bona sua fisco hereticus occultus, antequam in
conscientia, com. 158. p. 3. pag. 656. c. 1
restituere tenetur hereticus fructus perceptos ex beneficio
sibi heretico collato, com. 162. p. 3. pag. 667. col. 2
resurrectio in eisdem corporibus futura, et cur, parte prima.
pag. 14. col. 2. B
remelantes secretum etiam non iurati extra ordinem punien-
di, com. 129. p. 3. pag. 632. c. 2
remelandi sunt heretici suspecti, vel diffamati de heresi, & ha-
benes libros heresim, & inuocationum demonum, &
alios prohibitos, p. 3. pag. 409. c. 1. A. & seq.
reuelare occultos hereticos, an vehementer fiat de heresi

suspectus, com. 81. p. 2. p. 383. c. 1. E. & seq.
rei nomine large & strictè sumptum, quid significet, parte 2.
pag. 213. c. 2. A. B
reus quando dicatur fugitiuus, & quando absens, parte 3.
pag. 461. col. 2. B
reus deprehensus manifestè in heresi, quis dicatur, & quot
modis, p. 3. q. 89. pag. 638. c. 1. C. D
reidelati de diocesi ad diocesim per inquisitores citari & tra-
hi possunt, p. 3. q. 74. pag. 626. c. 2. B
reus ut capiat, mandatum dandum esse, & qualiter, com.
108. p. 3. pag. 588. c. 1.
reis omnibus pœnes carceres assignandi non sunt, com. 108.
par. 3. pag. 589. c. 1. E. & seq.
rei non facile transferendi de uno cubiculo ad aliud, com. 108.
p. 3. pag. 589. col. 1
rei leuiter delinquentes qualiter custodiendi, com. 139. par. 3.
pag. 639. c. 1
reus quando possit in duriorum carcerem trudi per solum in-
quisitorem, com. 107. p. 2. pag. 587. col. 1
reus detentus pro heresi, in carcere occidens se, tanquam im-
penitentes damnandus est, & brachio seculari eius statua
tradenda & comburenda, p. 3. pag. 574. c. 1. B. C
rei si moriantur ob id quia male sanis locis traditi fuerint, ir-
regulares fiunt inquisitores, com. 107. p. 3. pag. 587. col. 1
rei persuadendi sunt, ut iudicialiter dicant crimina, com. 12.
par. 3. pag. 412. col. 2
reus scilicet ab inquisitore interrogandus & quando, par. 3.
pag. 423. c. 1. E. com. 18. p. 3. pag. 423. c. 1
rei quo ordine sint examinandi, & interrogandi, com. 18.
par. 3. pag. 423. c. 1
reis accusatis quæ interrogatoria fieri debeant, par. 3. p. 422.
col. 1. & 2. C. & seq.
reus cur de origine sua & aliis circumstantiis interrogandus,
com. 18. p. 3. pag. 422. c. 2. E. & seq.
reus quot testibus debeat conuinci in crimine heresis, com. 27.
par. 3. pag. 445. c. 2
reus quouis tempore potest probare suam innocentiam, par. 2.
pag. 242. col. 1. A. B
reus captus an & quando cum cautione, seu fideiussione di-
mitti possit in tribunali inquisitionis, p. 3. q. 90. pag. 638.
col. 2. B. com. 139. p. 3. pag. 638. col. 2. & seq.
reorum cautela, ut non subiiciantur torura, p. 3. pag. 433.
col. 1. E. & seq.
reus quando sit torquendus, & quomodo, par. 3. pag. 480.
col. 2. C. & seq.
reus perseverans in confessione in tormentis facta, & peni-
tens existens, abiurare debet, p. 3. pag. 481. col. 2. E
reus questionatus qualiter interrogandus ad ratificandam
confessionem, com. 39. p. 3. pag. 485. c. 1
reus perseverans in confessione in tormentis facta, & impeni-
tens existens, curiæ seculari traditur, p. 3. pag. 481. c. 2. E
reo duranti in tormentis in negatiua, quando iniungenda abi-
ratio, p. 3. pag. 482. col. 1. A. B
reo reuocante confessionem in tormentis factam quid agen-
dum, p. 3. pag. 485. c. 2. A
reo sume edenda dicta testium, nomina tamen suppressenda,
com. 125. p. 3. pag. 629. col. 2
reorum potentia multiplex inquisitori consideranda, par. 3.
q. 75. pag. 627. c. 2. B
reus citandus est ad audiendam sententiam, com. 40. par. 3.
pag. 491. c. 2
reus ab vno tantum iudice puniendus, com. 95. parte tertia.
pag. 577. col. 1
rei delati extra partes iurisdictionis inquisitori subiectas
domi-

INDEX

diomicellium transfevones, ab inquisitoribus coercendi, p. 3. q. 4. 2. pag. 568. col. 1. E. & seq. reo quando iniungendum ut publice fidem laudet, & errores detestetur, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1. reo commisso per plures singulares testes, abiuratio indicenda, p. 3. q. 7. 2. pag. 615. col. 2. E. & seq. reo nesciente legere competentes, & abiuratio debent, notarius leget abiurationem, & reus peteret prolata a notario, par. 3. pag. 493. col. 2. B. C. reus si non purgauerit indicia per torturam abiuret, aut aliter plectatur, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1. rei deficientis in purgatione canonica pena, p. 2. pa. 116. c. 1. C. reus cui sit imponentia pena corporalis, non est relaxandus, & quare, com. 19. p. 3. pag. 639. col. 1. reus semel curia seculari traditus, an si convertatur, sit recipiendus, par. 3. pag. 516. c. 1. A. pag. 524. col. 1. E. & seq. reus hereticos morti propinquus si confiteatur, absolvendus, com. 25. p. 1. pag. 228. col. 1. reus quando absolvendus, & qualiter, vide in voce, Delatus. rei non sunt comprehendi in sancto officio, nisi procedat sufficiens informatio, com. 108. p. 3. pag. 589. col. 2. reus quales circumstantia possint publicari, com. 14. par. 3. pag. 628. col. 2. reus si moritur antequam eius causa finiatur quid agendum, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2. rex catholicus in Hispania abunde providet Inquisitoribus, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 1. vitus antiquus excommunicandi, p. 3. pag. 399. col. 2. A. vitus vetustus promulgandi leges contra hereticos initio Pö tificatus, com. 12. p. 2. pag. 131. col. 2. vitus Iudeorum cur tolerati ab Ecclesia, non ita Sarraceno rum, p. 2. q. 46. pag. 355. col. 2. D. vitus transuentium a Christianismo ad Induismum, parte 2. q. 44. pag. 349. col. 1. A. B. vitus reinduzantur qui sint, p. 2. q. 44. pag. 349. c. 1. C. & seq. Rolandi a Valle opinio, com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2. Rolandi dictum expenditur, com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2. Romana Ecclesia ceteris prealata, com. 4. p. 1. pag. 29. col. 1. Romana Ecclesia ab errore in fide immunis, par. 2. quæst. 17. pag. 296. col. 2. B. Romana Ecclesia præcepta & consuetudines ab omnibus ob servanda, p. 2. pag. 238. col. 2. A. B. Romanorum Pontificum Statuta in his de causis variantur, p. 2. q. 17. pag. 296. col. 2. E. Romani Pontifices cur multas extravagantes direxerint In quisitoribus Italia, com. 158. p. 3. pag. 659. col. 2. Rudes & plebei in fide errantes a maioribus decepti quate nus excusentur, com. 21. p. 1. pag. 61. col. 2. S. Sabellii errores, p. 1. pag. 9. col. 2. D. & pag. 10. col. 2. Sabelliani heretici, & eorum errores, p. 1. pag. 13. col. 2. A. & p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. E. Saccophori heretici qui, & alia eorum barbaræ appellatio nes, com. 62. p. 2. pag. 328. col. 1. sacerdos solus rite ordinatus Eucharistiam conficit, parte 1. pag. 15. col. 1. C. & pag. 20. col. 2. A. B. sacerdoti asserenti se absoluisse aliquem hereticum, an sit cre dendum, com. 25. p. 2. pag. 225. c. 2. & vide plura in voce Confessor. sacramentorum tractatio in iure quibus in locis, parte 2. pag. 170. col. 1. C. sacramentum baptismi in forma Ecclesiæ a quocumque colla tum valet, p. 1. pag. 3. col. 2. C. sacramenta, & res sacramentales si admisceantur foris legiis,

talia delicta manifeste sapiunt heresim, com. 67. parte 1. pag. 337. col. 1. sacramenta ab hereticis collata valent, sed scienter recipientes peccant, par. 2. pag. 155. col. 1. D. E. sacramentum extremae unctionis non datur morte plecten dis, com. 149. p. 3. pag. 647. col. 2. sacramenta penitentia & Eucharistia relapsis pœnitentibus, & brachio seculari tradendis non d. negantur, p. 2. q. 58. pag. 386. col. 2. D. com. 149. p. 3. pag. 647. col. 2. sacramentorum signa per Manichæos recentiores inuen ta, p. 2. q. 13. pag. 274. col. 1. & seq. sacramenta Catharorum quatuor explicata ex summa fratris Raynerii, com. 38. p. 2. pag. 276. col. 2. sacra scriptura quæ continet vera esse ab omnibus credenda, p. 1. q. 12. pag. 74. col. 2. E. sacris literis in exponendis quid observandum, com. 1. par. 2. pag. 83. col. 2. Sadduceorum errores, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C. & seq. sacrificia offerre de monstris, heresim sapit manifeste, p. 2. q. 43. pag. 340. c. 1. D. & seq. & pag. 340. c. 2. B. & 341. c. 1. salarium non est requirendum a reis, cõ. 153. p. 3. pag. 650. c. 2. salaria Inquisitoribus Hispania vnde constituta, cõ. 153. p. 3. pag. 650. col. 2. sale cur conspergatur Area diruta domus hereticorum, com. 92. p. 3. pag. 575. col. 2. Saluagardie littera quæ dicantur, cõ. 1. p. 3. pag. 391. col. 2. Sanctus orationis Minorum Archiepiscopus Terracina, par. 2. q. 9. pag. 252. col. 1. E. sancti non indigent nostris orationibus, p. 1. pag. 42. col. 2. sanctorum auxilium implorandum ex traditione Apostoli ca, com. 14. p. 1. pag. 43. c. 2. sanctorum expositio, in quibus cur standum, com. 27. par. 2. pag. 234. col. 2. regula. 4. §. quod si rationem. sanctorum dicta reverenter sunt exponenda, par. 2. quæst. 18. pag. 303. col. 2. C. D. sanctorum consentiens sententia catholicam veritatem facit, & contrarium est hereses, com. 27. p. 2. pag. 234. c. 2. regula. 4. sanctitati non repugnat error venialis, parte secunda, q. 17. pag. 297. col. 2. D. E. sanctitatis palliata conversatio, est quidam hereticorum mo dus ad decipiendos inquisitores, & se ipsos luendos, p. 3. pag. 433. col. 1. D. E. sapere heresim manifeste cum dubitatur, an inquisitor id co gnoscere valeat, com. 67. p. 2. pag. 337. col. 2. satisfactio pro heresi in quo consistat, & de quibus facienda, p. 2. pag. 161. col. 2. A. & pag. 335. col. 1. D. E. satisfactio idonea præstatur per abiurationem & canonicam purgationem, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 2. Sarraceni qui, & vnde sic appellati sint, p. 2. q. 21. pag. 306. col. 1. E. com. 46. p. 2. pag. 306. col. 2. Sarraceno rum errores, p. 2. q. 21. pag. 306. col. 1. E. & seq. Sarraceni per cultum dulcia invocant Mahometum, par. secun da, q. 43. pag. 338. col. 2. C. Sarraceno rum ritus cur non tolerantur ab Ecclesia sicut vi tus Iudeorum, p. 2. q. 46. pag. 356. col. 1. C. Sarraceni præbentes auxilium, consilium, vel favorem Chri stianis redeuntibus, vel transeuntibus ad Sarraceno rum ritus velut hereticorum fautores ab inquisitoribus sunt puniendi, p. 2. q. 45. pag. 351. col. 2. E. Saul Pythonissam invocat, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 1. Sayonia & Bayllinia quid significet, cõ. 4. p. 3. pag. 393. c. 2. Schisma quid, & qualis vox, com. 73. p. 2. pag. 363. col. 1. Schisma & heresis differunt inter se, & qua sit differentia, p. 2. q. 48. pag. 362. col. 2. F. Schisma-

INDEX

Schismaticos qui confutarint, ac de eis scripserint, com. 73. par. 2. pag. 363. col. 1. & 2. Schismaticus cur sit hereticus, p. 2. pag. 167. col. 1. C. Schismatici quidam sunt vere heretici, & quidam non, p. 2. q. 48. pag. 362. col. 2. D. & seq. Schismatici primigenis saltim leuiter de heresi sunt sus pecti, com. 73. p. 2. pag. 363. col. 2. Schismatici ad Ecclesiam redeuntes abiurant scisma, com. 73. par. 2. pag. 363. col. 2. Schismatici post abiurationem an remaneant inhabiles ad beneficia, com. 73. p. 2. pag. 363. col. 2. Scholastici theologi vno consensu aliqui sentientes, id ve rum est putandum, com. 27. p. 2. pag. 236. col. 1. reg. 8. Scholasticorum theologorum communis sententia quantum auctoritatem habeat, com. 27. p. 2. pag. 236. col. 2. reg. 8. Scholasticorum theologorum communis sententia vnde ha beat iudicium auctoritatis, com. 27. p. 2. pag. 236. col. 1. reg. 8. Scriptura obscura habetur p non scripta, p. 1. pag. 19. c. 1. B. Scriptura sacra iuxta Scriptorum receptas interpretationes declaranda, com. 27. p. 2. pag. 235. col. 1. & 2. Scriptura sacra sensus præ se ferri catholica veritatis indi cium, com. 27. p. 2. pag. 234. col. 1. reg. 1. Scriptura sacra verba ad ludibria transferentes, qua pena plectendi, com. 17. p. 3. pag. 420. col. 1. Secta vnde dicatur, p. 2. pag. 201. col. 1. E. Secta hereticorum in decreto damnata, par. 2. quæst. 6. pag. 241. col. 1. C. & seq. Secta Pseudoapostolorum per Honorium iij. condemnata, p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. & seq. Secta Beguinarum, & Begardorum prorsus damnatur, p. 2. quæst. 16. pag. 291. col. 1. C. Secta noua auctor, vel sectator hereticus dicitur, p. 2. q. 31. pag. 318. col. 2. C. D. Secreti heretici qui dicantur, p. 2. q. 33. pag. 321. c. 2. B. Secreti an sit quod quinque sciunt, p. 2. pag. 215. c. 1. A. B. Secretum reuelare non possunt, neque episcopus, neque in quisitores, com. 132. p. 3. pag. 633. col. 2. Secretum reuelantes etiam non iurati extra ordinem punien di, com. 129. p. 3. pag. 632. col. 2. Secretum reuelantes episcopi & inquisitores extra casus permis sos, mortaliter peccant, com. 132. p. 3. pag. 633. col. 2. Secularis brachij auxilium invocant inquisitores ad capien dos hereticos, & alia necessaria transigenda, p. 3. q. 57. pag. 585. col. 1. B. C. Secularis index quos blasphemos punire debeat, p. 2. q. 46. pag. 354. col. 2. B. & seq. Secularibus officijs solus inquisitor priuare potest, com. 8. par. 3. pag. 401. col. 2. E. Sedes Apostolicæ certissima sūt iudicia, cõ. 42. p. 2. p. 303. c. 1. Sedem hoc est, sed, Ecclesiam cathedralem notat & ymeri cus Hispanice, com. 25. p. 2. pag. 223. col. 1. Sede vacante an capitulum succedat in iurisdictione episco pi quo ad hereticos, p. 2. pag. 219. col. 1. C. D. Sententia noua super crimine heresis nõ feritur sed iam per canones lata renouatur, p. 2. pag. 207. col. 2. E. Sententia in scriptis proferenda, com. 40. p. 3. pag. 491. c. 2. Sententia de die est ferenda, com. 40. p. 3. pag. 492. c. 1. Sententia de confilio peritorum ferenda, p. 3. q. 78. pag. 630. & 631. col. 2. A. Sententia contra hereticos quo ordine ferri debeat, com. 40. par. 3. pag. 491. col. 2. Sententia quibus traduntur aliqui curia seculari, an feren de diebus festiuis, & in ecclesia, p. 3. pag. 512. col. 1. D. & plene disputatur, com. 45. p. 3. pag. 512. Sententia lata per inquisitores publicari debent a parochis

ecclesiarum, p. 3. pag. 403. col. 2. B. & seq. Sententia vel processus inquisitorum a dominis temporali bus impediri non possunt, p. 3. q. 35. pag. 562. col. 1. C. Sententiam diffinitiuam index non potest commutare, p. 2. pag. 208. col. 2. C. Sententias latas mitigandi potestatem habent inquisitores & episcopi, p. 3. pag. 315. col. 2. A. pag. 325. col. 2. D. Sententia condemnatoria qualiter ordinanda, com. 40. p. 3. pag. 491. col. 2. Sententia condemnatoria præsertim episcopo proferenda, com. 40. p. 3. pag. 491. col. 2. Sententia condemnatoria in hoc crimine, elapso anno, an re quiratur, com. 49. p. 3. pag. 533. col. 2. Sententia condemnatoria qualiter executioni mandanda, com. 40. p. 3. pag. 491. col. 1. Sententia contra vnum lata, quando non noceat alteri, cõ. 164. p. 3. pag. 673. col. 1. Sententia antea quam feratur contra absentes, quis ordo te nendus est, com. 49. p. 3. pag. 531. col. 2. E. Sententia condemnatoria, an requiratur contra contuma cem elapso anno, p. 2. pag. 176. col. 1. A. Sententia diffinitiuam cum agitur de plano quomodo proferri possit, p. 2. pag. 120. col. 2. E. & seq. Sententia reconciliationis diffinitiuam potius quam interlocu toria censenda, com. 146. p. 3. pag. 643. col. 2. Sententia qua ratione ferenda contra diffamatum de here si, par. 3. pag. 502. col. 1. B. Sententia confiscationis bonorum olim per quos ferretur, com. 158. p. 3. pag. 654. col. 2. Sententia, qua abiuratio alicui indicitur magis condemna toria quam absolutoria est, com. 97. p. 3. pag. 579. col. 1. Sententia conuersorum ab heresi, an debeat continere eos hereticos fuisse, com. 44. pag. 508. col. 2. Sententia conuersorum cur sub conditione proferatur, com. 44. pag. 509. col. 1. Sententia contra clericos contumaces mitior esse debet, cõ. 49. par. 3. pag. 533. col. 1. Sententiam absolutoriam ferre potest episcopus siue inquisi tore, & vice versa, p. 3. q. 48. pag. 578. col. 1. B. & seq. & late, com. 97. p. 3. pag. 57. Sententia absolutoria non debet continere quem pronuncia ri immunem & infontem, & quare, p. 3. pag. 474. col. 2. D. & com. 37. pag. 475. col. 1. D. Sententia in causis fidei non transeunt in iudicatum, com. 37. par. 3. pag. 475. col. 2. Sententiæ damnatæ memoria heretici formula, com. 92. p. 3. pag. 574. col. 2. Sententia contra testes falsidicos publicè pronunciat, com. 122. p. 3. pag. 625. col. 2. In sententia absolutoria quando quis innocens pronunciar i possit, com. 35. p. 3. pag. 475. col. 2. Semiplene probat vnius testis idoneus in criminalibus, cõ. 110. p. 3. pag. 595. col. 2. Senes inquisitores qui in officio inquisitionis retineant, com. 61. par. 3. pag. 544. col. 1. Sentiens male de sacramentis Ecclesiæ hereticus dic tur, p. 2. q. 31. pag. 318. col. 2. D. Sepultura quare monumenta appellentur, com. 89. par. 3. pag. 566. col. 1. C. Sepultura qui priuantur, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 1. Sepultura priuantur heretici, com. 7. par. 2. pag. 97. col. 1. com. 89. p. 3. pag. 566. col. 2. Sepultura priuatio magna pena, cõ. 89. p. 3. pag. 566. col. 2. Sepultura ecclesiastica tradi, aut ea carere quid sit, com. 89. par. 3. pag. 567. col. 1. Sepul-

I N D E X.

Septuaginta ecclesiastica quibus casibus denegatur, parte 2. pag. 147. col. 1. B. Sepelientes scienter hereticos in loco sacro, ab inquisitoribus puniuntur, p. 3. q. 40. pag. 567. c. 1. E. & quest. 118. & seq. pag. 675. col. 1. E. Sepulchra scienter hereticos, ipso iure excommunicati sunt, & de heresi suspecti, & quare, com. 89. p. 3. pag. 567. c. 1. Sapienter dicens vel faciens aliquid contra fidem, suspectus est de heresi vehementer, p. 2. q. 56. pag. 331. col. 2. E. Sermo generalis indicendus, & habendus ad inquisitorem in principio sui officij, p. 3. pag. 407. col. 2. C. & seq. Sermones hereticorum semel vel bis audiens, an sit credens hereticorum, com. 75. p. 2. pag. 367. col. 2. Serui in qua causa contra dominos torqueri possunt, com. 115. par. 3. pag. 606. col. 2. Serui per heresim dominorum liberantur ab eorum potestate, com. 168. p. 3. pag. 676. col. 1. Serui an transeant in fisco, com. 168. p. 3. pag. 676. c. 1. & 2. Serui Christiani non confiscantur, com. 168. p. 3. pag. 676. col. 1. Serui non Christiani confiscantur, com. 168. p. 3. pag. 676. c. 2. Seruos Christianos non recuperant domini conuersi, com. 168. p. 3. pag. 676. col. 2. Serui catechumeni an confiscentur, com. 168. p. 3. pag. 676. c. 2. Serui infideles dominum hereticum denunciante an confiscentur, com. 168. p. 3. pag. 676. col. 2. Seruorum manumissio facta per dominos hereticos nulla est, com. 145. p. 3. pag. 674. col. 2. Sethiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. B. Severiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 441. col. 1. D. Signa indicantia heresim vere contriti, p. 2. pag. 198. c. 1. C. Signa quibus cognoscatur, an quis vere, vel fide sit conuersus, com. 115. p. 2. pag. 117. col. 2. Silentium postulare indicere consultoribus episcopis, & inquisitoribus, com. 132. p. 3. pag. 633. c. 2. Simoniacus hereticus dicitur, p. 2. q. 31. pag. 118. col. 2. C. Simoniaci pena & similitudo cum heretico, p. 2. pag. 319. c. 1. Simoniacus a dicenda Missa excluditur, com. 108. par. 3. pag. 589. col. 1. Simniani heretici, qui & quale eorum dogma, par. 2. q. 6. pag. 243. col. 1. B. & com. 31. p. 2. pag. 240. col. 2. Simpliciores quando de subtilitatibus fidei interrogandi, p. 1. quest. 4. pag. 61. col. 1. C. Simulatio a Deo separat, & eius multiplex species, par. 2. pag. 204. col. 2. E. Simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij qualiter intelligenda, p. 2. pag. 120. col. 2. A. B. com. 103. & 104. p. 3. pag. 582. & 583. col. 2. Simulatione corporei languoris vtuntur heretici ad se tuendos, p. 3. pag. 431. col. 1. A. B. Singularibus testibus pluribus convictus de heresi condemnandus non est, p. 3. q. 72. pag. 600. col. 1. B. Siphori heretici, vide in voce, Sacophori. Socii inquisitorum quales esse debeant, com. 69. par. tertia. pag. 551. col. 2. Socii congruentes, & grati, a prelatibus inquisitoribus assignandi, p. 3. q. 20. pag. 551. col. 2. A. B. Socii criminis in defectum probationum admittuntur in testes, p. 3. q. 64. pag. 603. c. 1. A. B. & p. 1. pag. 105. c. 1. C. Socio criminis an credatur sine tormentis, com. 113. par. 3. pag. 604. col. 2. Socius criminis an faciat indicium ad torturam, com. 110. par. 3. pag. 599. col. 2. Solemnitates que omitti possunt cum summarie proceditur, com. 104. p. 3. pag. 583. col. 2. Solemnis penitentia grauis, com. 25. p. 2. pag. 230. col. 1.

Sortium libri reprobat, p. 2. q. 29. pag. 317. col. 2. A. Sortilegi meri qui sint, p. 2. q. 42. pag. 336. col. 1. A. B. Sortilegi hereticeales qui sint, p. 2. q. 42. pag. 336. col. 1. B. Sortilegorum duplex genus, p. 2. q. 42. pag. 336. col. 1. A. Sortilegi & diuinatores differunt, & quibus locis de illis agat, par. 2. pag. 202. col. 2. C. Sortilegi hereticeales inquisitorum iudicio subiecti sunt, p. 2. q. 42. pag. 336. col. 1. B. C. de sortilegijs qui differuerint, com. 67. p. 2. pag. 335. col. 2. Sortilegi qualiter puniendi, com. 67. p. 2. pag. 337. col. 2. Sortilegia, an sapienter heresim manifeste qualiter cognoscendum, com. 67. p. 2. pag. 337. col. 1. Sortilegia manifeste sapienter heresim, parte 2. quest. 42. pag. 335. col. 1. D. E. Sortilegorum late patens tractatio, & de sortilegis qui differuerint, com. 67. p. 2. pag. 336. col. 2. Spiritus sancti processio de qua in l. nullus. C. de sum. trinit. com. 5. p. 1. pag. 31. & 32. Spiritum sanctum non procedere a filio qui heretici dixerunt, com. 2. p. 1. pag. 7. col. 1. Spiritualis pena in crimine heresis non impedit temporale, par. 2. pag. 152. col. 2. E. Sponte venire & redire qui dicantur, p. 2. pag. 208. c. 1. E. & seq. pag. 411. c. 1. Sponte venientes quam gratiam assequantur, com. 12. p. 3. pag. 411. col. 2. Sponte reuersus ad fidem recipiendus errore abiurato, p. 2. pag. 149. col. 2. C. D. Sponte venientes mitius sunt tractandi, p. 3. pag. 409. col. 2. E. Sponte venientes ad ecclesiam ab heresi, mitius tractandi: secus si non sponte veniant, com. 65. p. 2. pag. 332. col. 1. Sponte non venientes, aut post tempus gratie qualiter puniendi, com. 12. p. 3. pag. 412. col. 1. Sponte relapsi venientes, an impetrent veniam, com. 12. p. 3. pag. 412. col. 1. Sponte consistentes metu probationum, an sint mitius puniendi, com. 12. p. 3. pag. 413. col. 2. Sportule seu salarii non est requirendum a reis, com. 153. par. 3. pag. 650. col. 2. Statuas hereticorum comburendi ritus in tribunali inquisitionis quando ceperit, com. 49. p. 3. pag. 534. col. 1. Statua damnatorum in hoc crimine quibus casibus sint comburenda, com. 49. p. 3. pag. 534. col. 1. & 2. Statua seu imago eius qui damnatur post mortem, prudenter da in publicum, & brachio seculari tradenda, & comburenda, com. 102. p. 3. pag. 574. col. 1. B. Statua defuncti damnati curie seculari traditur, com. 92. p. 3. pag. 574. col. 1. Statua eius que occidit an produca, com. 92. p. 3. pag. 574. c. 1. Statua defuncti damnandi producenda est in publica fidei actione, com. 92. p. 3. pag. 574. col. 1. Statua defuncti absoluedi non est producenda, com. 92. p. 3. pag. 574. col. 1. Statuas producendi vsus in sancto officio, com. 92. parte 3. pag. 574. col. 1. Statua absentis relapsi aut heretici penitentis, curie seculari traditur per sententiam, p. 3. q. 101. pag. 648. col. 1. A. Statuta Romanorum Pontificum ius de causis variantur, p. 2. q. 17. pag. 293. col. 1. A. B. Statuta per que inquisitoris officium impeditur vel retardatur, non valent p. 2. pag. 106. col. 2. C. Statuta impediunt officium inquisitionis iubent inquisitores seculi magistratibus vt ea renouent, p. 3. q. 34. pag. 561. col. 2. A. p. 2. pag. 106. col. 2. C. com. 83. p. 3. pag. 562. c. 1. Statuta priora contra hereticos edita, an per posteriores reuocata

I N D E X.

Statuta nouo condere contra hereticos, an inquisitores possint, com. 135. p. 3. pag. 635. col. 2. E. & seq. Statuta noua dum conduntur, quid cauetur, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2. Statuta in hereticos edita interpretari possunt iudices fidei curie, & an solis inquisitores, com. 134. p. 3. pag. 634. col. 2. com. 135. p. 3. pag. 634. col. 2. E. Statuta contra hereticos edita interpretari potest inquisitor cum episcopo, p. 3. q. 85. pag. 634. col. 1. C. Statuta in verbis ambiguis inquisitor per se sine episcopo interpretari an possit, p. 3. q. 86. pag. 634. col. 2. D. E. Statuta auctoria penas in hereticos, an condere possunt principes seculares, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2. Statuta an valeat domini temporalis disponere de bonis hereticorum confiscatis, com. 158. p. 3. pag. 661. col. 2. Statutum ciuitatis Brixie de extirpanda heresi Lutherano, com. 135. p. 3. pag. 637. col. 1. Striges corporaliter deferri communis est, & vera sententia, com. 68. p. 2. pag. 345. col. 2. Subdelegandi potestatem habent inquisitores, p. 3. q. 13. pag. 545. col. 1. E. Subdelegatus an possit subdelegare, anceps questio, com. 64. par. 3. pag. 547. col. 1. Subditorum excessus diligenter corrigendi, p. 2. pag. 121. c. 2. C. Subditis quando prelatos euitare liceat, p. 2. pag. 157. c. 1. A. Subditi prelatos suos, an & quando, & quo modo corrigere possint, p. 2. pag. 175. col. 1. A. Subditi decepti a prelatibus in his que sunt fidei, an excusentur ab heresi, com. 22. p. 1. pag. 64. col. 2. Subditi Dominorum lapsorum in heresim absoluti sunt a debito fidelitatis, p. 3. q. 119. pag. 675. col. 2. B. C. Subditi Dominorum manifeste in heresim lapsorum, ab obligatione & fidelitatis iuramento sunt immunes, p. 2. pag. 103. col. 2. E. Subrogatio quando presumatur, p. 1. pag. 212. col. 1. A. B. Subscriptio quid operetur, com. 20. p. 3. pag. 428. col. 1. Subscriptio generalis, an sufficiat, com. 20. p. 3. pag. 428. col. 1. Scribentium acta inquisitionis, an quisque separatim debeat scribere, com. 20. p. 3. pag. 428. col. 1. Substitutum ab inquisitoribus, quam habeant potestatem eadem, p. 2. q. 23. pag. 135. col. 1. Substantia alia que dicantur, com. 104. p. 3. pag. 583. col. 2. Substantia nomine varie acceptum apud nos & Grecos, p. 1. col. 1. B. C. Summarie simpliciter & de plano procedere, quid sit, com. 103. & 105. p. 3. pag. 582. col. 1. Summarie procedendo quam omitti possunt, p. 2. quest. 55. pag. 583. col. 1. B. C. Summarie procedens quas solemnitates omittere potest, com. 104. p. 3. pag. 583. col. 2. Sumptus inquisitorum ab episcopo, vel a dominis temporalibus prouidendi, p. 3. q. 108. pag. 652. & seq. col. 2. B. & seq. Superiori est inferiores docere, p. 1. q. 4. pag. 61. col. 1. A. B. Superstitio, quid, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2. A. Supplicij ultimi appellatione mors venit, p. 2. p. 150. c. 1. B. Suspensio a minoribus ministrantes, an fiat irregularis, p. 2. pag. 154. col. 1. B. C. Suspicio heresis triplex leuis, vehemens, maxima, parte 2. q. 55. pag. 376. col. 2. D. Suspicio leuis, quid, ex qua non est facile in hoc crimine procedendum, com. 80. p. 2. pag. 379. col. 1. Suspensiones ex quibus casibus oriuntur, com. 110. p. 3. pag. 597. c. 1. Suspensionum cognitio in crimine heresis valde necessaria, com. 80. p. 2. pag. 378. col. 2. C.

Suspicio leuis que sit, et cur sit appellata, p. 2. p. 376. c. 2. B. C. Suspensionis leuis exempla, p. 2. q. 55. pag. 376. c. 2. E. & seq. Suspensiones ob leues contra quos procedi possit in causa heresis, com. 80. p. 2. pag. 379. col. 2. E. Suspensionibus leuibus non facile credendum in hoc crimine heresis, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1. Suspicio vehemens & magna que sit, & quare sic appellata, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 1. A. B. Suspensionis vehementis & magna exempla, par. 2. q. 55. pag. 377. col. 1. E. & seq. Suspensionem vehementer de heresi, que indicia faciant, com. 81. par. 2. pag. 382. col. 2. Suspensiones ob vehementes nemo in hoc crimine pena ordinaria coercendus, com. 80. p. 2. pag. 380. col. 1. Suspensiones quantumuis vehementes in crimine heresis morte extinguuntur, com. 92. p. 3. pag. 572. col. 2. Suspicio violenta & maxima que sit, & quare sic appellata, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 1. A. B. Suspicio violenta quid, & ex quibus factis oriatur, com. 80. par. 2. pag. 379. col. 1. E. & seq. Suspensionis violenta et maxima exempla, p. 2. pag. 377. c. 1. E. Suspensionis violenta gradus cur ponantur, com. 42. parte 3. pag. 498. col. 1. E. Suspensiones violenta ad penam criminis ordinariam imponenda sufficiunt, com. 80. p. 2. pag. 380. col. 1. Suspicio de heresi oriri potest ex locis suspectis, ubi commoratus est reus, com. 82. p. 2. pag. 385. col. 1. Suspicio heresis tribus opportunis remedijs excluditur, com. 39. p. 3. pag. 482. col. 1. E. Suspicio heresis, quous abiuranda, com. 136. parte tertia. pag. 637. col. 2. Susceptorum de heresi triplex genus, & qui dicantur leuiter suspecti, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. A. Susceptorum materiam qui tractantur in hoc crimine, com. 80. p. 2. pag. 378. col. 2. Suspecti de heresi reuelandi sunt perinde ac heretici, par. 3. pag. 103. col. 1. E. Suspecti de fide, inquisitorum subsunt iurisdictioni, com. 12. par. 2. pag. 103. col. 1. Suspectus quando reddatur Christianis, si usurpat nomen Iudaicum, com. 69. p. 2. pag. 351. col. 1. Suspecti de heresi censentur excommunicati per annum in excommunicatione perseverantes, & qua ratione contra eos sit procedendum, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 2. B. & seq. com. 72. p. 2. pag. 362. col. 1. Suspectus sit de heresi, qui libros damnatos retinet, & qualem suspensionem contrahat, com. 3. parte secunda. pag. 92. col. 2. Suspectus est qui ad peccandum sollicitat confidentem in sacramento confessionis, com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2. Suspecti ne sint de heresi, qui per metum hereticalia committunt, in quo personarum diligens est habenda ratio, com. 24. p. 1. pag. 68. col. 2. Suspecti de heresi sunt apostate ab ordine, & a statu regulari manentes per annum unum excommunicatione, par. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. C. Suspecti de heresi sunt magistratus obstinati, diu perseverantes in inobedientia inquisitoris, & consensu per ipsum illatis, par. 3. pag. 401. col. 1. C. D. Suspecti de heresi redeuntes non immurantur, com. 41. p. 3. pag. 495. col. 1. Suspecti de heresi redeuntibus non imponuntur uestes ereticorum signata, com. 41. p. 3. pag. 495. col. 1. Suspecti vel diffamatis de heresi sponte venientibus rebus gratie & misericordie assignant inquisitores, parte 3. pag.

INDEX

409.col.2.B
de sperti de herefi abiuare cogunt, p.3.q.87.pag.637.col.
1.D.E.com.136.p.3. pag.637.col.2
Suspectus de herefi publicus publice abiuare debet, par.1.
pag.486.col.1.E
Suspectus de herefi ob credentiam hereticorum abiuatio
vel purgatio est indicendo, p.2.q.50.pag.366.col.1.B.C
Suspectus de herefi penitentia, p.3.pag.494.c.1.E. & seq.
Suspectus leuiter iniungi pot purgatio canonica vel abiuatio
de leui, p.2.q.55.pag.377.col.2.E.p.3.pag.486.col.1.C
Suspectus leuiter non abiurat generaliter omnem herefem,
par.3. pag.501.col.1.D
Suspectus uehementer cum est reus, quid obseruari deat,
com.14.p.2. pag.115.col.2
Suspectus uehementer sic uocatus ad responsu de fide non
coparet in tpe assignato, p.2.q.56. pag.380.col.2.B
Suspectus uehementer sunt, prestantes scienter consilium au
xilium vel fauorem impeditoibus officij inquisitionis,
p.2.q.56. pag.381.col.1.D.E
Suspectus de herefi sunt uehementer aut leuiter defensores he
reticoru, pro mo defensionis, p.2.q.52.pag.370.col.2.B
Suspectus est de herefi uehementer qui spius facit vel di
cit aliquid contra fidem, p.2.q.56. pag.381.col.2.E
Suspectus an fiat de herefi uehementer, qui omittit herefi
cos reuelare, com.81.p.2. pag.383.col.2.A
Suspectus uehementer si recuset abiuare, quid agendu sit,
p.2.q.55. pag.377.col.2.B.C
Suspectus uehementer, abiuatio de uehementi iniungenda
est, & ut herefem omnem generatim abiuret, p.2.q.55.
pag.377.col.2.E
Suspectum quem uehementer non pronuntiet facile in qui
sitores, com.81.p.2. pag.383.col.2
Suspectus uehementer qui dicantur, p.2.q.55. pag.377.
col.2.D.E.& q.56. pag.480.& seq.col.2.B.& seq.
Suspectus uolenter, ut heretici condemnantur, & quinam
tales reputentur, p.2.q.55.pag.378.col.1.E.& seq.p.3
pag.795.col.2.B
Suspectus uolenter abiurat generaliter omnem herefem,
p.3. pag.496.col.2.D.E
Suspectus uolenter, abiurans ad perpetuum carcerem con
demnatur, p.3. pag.495.col.2.C
Suspectus uolenter de herefi, uelibus depictis eam duabus
crucibus insigniuntur, p.3. pag.496.col.1.A
Symbolum quid, & quod simbolo uincantur heretici, co.
16.p.1. pag.45.col.1.& 2
Symbolum apostolorum, & symbolum sanctorum patrum,
par.1. pag.45.col.1.A.& col.2.C
Symbolum ab apostolis conditum, quando, & quam ob cau
sam, com.16.p.1. pag.45.col.1
Symbolum sanctorum patrum quod dicatur, & ubi condi
tum, com.17.p.1. pag.45.col.2.& seq.
Symbolum Constantianopolitanu cur coditu, p.1.pag.45.c.2.E
In Symbolo uerbum illud, Filioque, non est additio, ut Graeci
mentiuntur, sed explicatio eius quod inerat, p.1.p.20.
col.1.com.17.p.1. pag.46.col.1
Symbolum aliud alio copiosius, seu explicatius, & quare,
com.16.p.1. pag.46.col.1
Symbolum in ecclesiis quando, & cur cantari ceptum, co.
17.p.1. pag.46.col.1
Symbolum & oratione dominicam, singuli fideles me mo
ritur scira debent, com.17.p.1. pag.46.col.1
Synagoga quid, com.71.p.2. pag.338.col.2
Synodus Nicaena quando celebrata, com.5.p.1.p.31.c.1.E
Synodus Chalcedonenfis quando celebrata, com.6.parte.1.
pag.33.col.1

Synodus constantinopolitana quando habita, & quid in ea
gestum, com.19.p.1. pag.56.col.1
Synodus Ephesina & quid in ea factu, co.19.p.1.p.56.c.1
T
Tallionis pena, an habeatur pro consentiente, p.1.p.23.c.2.C
Tallionis pena, quid sit, com.14.p.3.pag.414.c.1.& 2
Tallionis pena, an hodie habeat locum, com.14.parte.3.
pag.414.col.2
Tallionis pena imponitur procedenti contra aliquem per mo
dum accusationis, & deficienti in probatione, parte.3.
pag.414.col.1.A
Tallionis penam imminere falsis testibus, qui dixerint, co.
122.p.3. pag.624.col.1
Tasodrogus heretici qui com.62.p.2. pag.327.col.2
Tarraco ciuitas qualis, com.25.p.2. pag.233.col.1
Tarraconense concilium, p.2. pag.220.col.1.& seq.com.
25.parte.2. pag.223.col.1
Tarraconense concilium, quo tempore celebratum, com.25
par.2. pag.223.col.1
Tarraconense concilium in multis antiquatum, & abolitu,
com.25.p.2. pag.224.col.2
Tarraconense concilio interfuit Raymundi de penaforti,
com.25.p.2. pag.223.col.2
Tarraconense concilij locus restitutus, com.25.parte.2.
pag.225.col.1.& 2
Tartari qui, & quales eoru errores, & mores, p.2.q.19.pa.
305.col.1.A & com.44.p.2. pag.305.col.1.& 2
Tartari multifaria distincti, p.2.q.19.p.305.c.1.E & seq.
Tartari patrio aduindu desiderio, quando extra patriam ce
pitui sunt, se ipsos necant, p.2.q.19. pag.305.col.1.B
Tartaroru quida uim abij uero animal, quod eis prius ma
ne occurrit, adorant, p.2.q.19. pag.305.col.1.A.B
Tartari literas quas defunctis deserunt ab amicis accipiunt,
p.2.q.19. pag.305.col.1.B.C
Tatianus heretici, p.2.q.6. pag.244.col.1.D
Tatianorum error damnatum nuptias resutatur, parte.1.
pag.16.col.1
Taxatio temporis aduenientibus ad ecclesiam arbitraria
est, com.12.p.3. pag.410.col.2
ad Tentationes subreptitias superandas circa credibilia re
medium, com.11.p.2. pag.82.col.2
Tempus ante legem, tempus sub lege, & tempus gratia, p.1
pag.20.col.1.B
Tempus gratia assignandum edictis publicis, com.12.p.3.
pag.411.col.1
Terguersatus uerborum est quidam hereticorum sophista
candi modis, p.3. pag.430.col.2.A
Tertullianus heretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Tertulliani error de anima hominis corporea resutatur,
p.1. pag.12.col.2.D
Tessaresce decapita heretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.B
Testamentum uetus a bono Deo conditum contra Mani
cheos, p.1. pa.13.col.2.B
Testamenti ueteris distinctio, p.1. pa.13.col.1.B
Testimonium ferre dignitas est, p.1. pa.201.col.2.E
Testimonium debet esse purum, p.1. pa.19.col.1.B
Testimonium obscurum non ualeat, & quare, p.1.pa.19.col.1
1.B.com.111.p.3. pa.601.col.1
Testimonium Iudeorum contra Christianas, an & quando
admittatur, com.13.p.2. pa.108.col.2
Testimonium hereticorum causa fidei, an & quando admit
tatur contra fideles, uel fauorem fidelium, & quando no
& an & quando contra uel in fauorem hereticoru, p.2.
pag.199.col.1.A & com.117.& 118.par.3. pag.
611.& 612.col.1
testimo-

INDEX

Testimonium domesticorum in quibus delictis, & an et qua
do in fauorem uel contra admittatur, com.119.p.3.pag.
613.& 614. col.2
Testimonium falsum dicere graue scelus est, com.121.p.2.
624.col.2
Testificari in hoc crimine nemo excusatur, com.111. par.3.
600.col.1
Testificatus primo dicto regulariter statur, quod fallit in cri
mine herefis, p.2.pag.202.c.1.C.com.15.p.2. pag.117.
col.2.& com.114.p.3. pag.605.col.2
Testes de diaecesi ad diaecesim per inquisitores citari & tra
hi possunt, par.3.q.74. pag.526.col.2.A
Testes iurare debere cum deponit, com.113. parte tertia.
601.col.1
Testes causam dicti reddere debent, com.111.parte tertia.
601.col.1
Testis ex interuallo dictum corrigere & reuocare speciale
est in crimine herefis, par.2.pag.201.col.1.E.com.114.
p.3.pag.605.col.2
Testem posse dictum suum reuocare procedit etiam si contra
tertium deponat, com.114.p.3. pag.605.col.2
Testes recipi possunt in causa herefis etiam licet non conte
stata, com.19.p.2. pag.123.col.2
Testes recepti lite non contestata, quid operentur, com.19.
par.2. pag.213.col.2
Testes possunt recipi etiam publicatis attestacionibus, com.
111.p.3. pag.601.col.2
Testes pluries examinandi, p.3.q.62.pag.600.col.1.B.C
com.111.p.3. pag.601.c.1
Testis ex iudicis officio si obscure de posuit, iteru examinandus,
p.2.p.120.col.1.C & pag.205.col.2.E
Testibus, qua interrogatoria fieri debeant, p.3.p.418.col.1.
D.& seq.& pag.424.col.1.& 2.A
Testis interrogatus quid sit fama, no debet reddere exacta
fame definitionem, com.17.p.3. pag.419.c.1
Testibus in causa herefis testificantibus quid sit admonen
dum, com.17.p.3. pag.419.c.1
Testium dicta recipienda sunt ab inquisitoribus coram no
tario, & duabus personis religiosis, praestito prius iura
mento, p.3.pag.417.col.2.D.E.& p.600.c.1.A.com.
112.p.3. pag.602.c.1.e.2
Testium dicta uel confessione recipere debent, aut notarius
publicam habens auctoritatem, aut dua persona idonee,
ambo auctoritatem minus persona publica habentes, p.3.
pag.425.col.2.A & seq.
Testium examinatio quando sit vicarijs committenda, com.
10.par.3. pag.405.col.1.A
Testes ad veritatem dicendam medio iuramento cogi pos
sunt, p.3.q.62.p.600.c.1.B.co.111.p.3. pag.601.col.1
Testes in causa herefis compelli possunt ad ferendum testi
monium, neq; liberantur ob rotum uel inamentum uel
exemptionis priuilegium, p.2. pag.205.c.2.D.& seq.
Testem torquere pro habenda ueritate an inquisitor per se
uel episcopus possit, p.2. pag.238.col.2.B.C
Testis & reus in crimine herefis an possint confratari, com.
23.par.3. pag.435.col.2
Testis an possit compelli ab inquisitore ut confrontentur cu
reo, com.23.p.3. pag.436.col.1
Testes quot requirantur in crimine herefis, p.2.p.180.c.1.A
Testis unus idoneus in criminalib. asemplene probat, com.
110.par.3. pag.595.col.2
Teste unico & fama nemo danadus, co.121.p.3.p.616.c.1
Teste unico qui ouincitur, & infamia inborat, extra or
dinem puniendus, com.121.p.3. pag.617.col.1
Testis unus an & quando sufficiat ad torturam, com.110.

par.3. pag.595.596.597.& 598.col.1
Testis unus & fama sufficiunt ad torturam, com.110.p.3.
596.col.1.A
Testis unus cum grauibus indicijs sufficit ad tortura, com.
110.p.3. pag.595.c.2.& seq.
Testis de scientia cum uno uel pluribus indicijs uehementi
bus, sufficiens est ad torturam, parte. tertia. quest. 61.
592.col.1.E
Testes duo in crimine herefis ad condemnationem an suf
ficient, p.2.pag.205.c.2.A.p.3.q.71. pag.614.c.1.D.
& seq.com.120.p.3. pag.614.c.2.E
Testium multiplicatio quando sit necessaria, & quando non,
par.3. pag.445.c.1.E.& seq.
Testium discordia in minimis non infringit eorum testimo
nium, quin potius illud ualidius reddat, com.121. par.3.
622.col.1
Testium diuersitas in alijs quam in substantia eorum fidem
non abrogat, com.121.p.3. pag.618.col.1
testibus loco & tempore diuersis an & quando probetur
eadem herefis, ardua questio, com.121.par.3. pag.609.
col.2. & pag.618.col.1
testis renues dicere testimonium, an sit suspectus, com.111.
pag.600.col.2
testium nomina dubium fuit olim an in hoc tribunali publi
canda forent, com.124.p.3. pag.627.c.2
testium nomina ut non publicentur, quis sancierit, co.124.
par.3. pag.628.col.1
testis falsus non quilibet est relinquendus curia seculari,
com.122.par.3. pag.625.c.1
testem falsum qui instruit eadem pena plectendus, co.122.
par.3. pag.625.c.1
testem falsum mandans alicui ut instruat, eadem pena assi
ciendus, com.122.p.3. p.625.col.1
testi falsidico cum parciur qualis penitentia ei iniungi de
beat, com.122.p.3. p.625.col.2
testes falsidici: leuiter nocetes qualiter puniatur, com.122.
par.3. pag.625.col.2
testis falsidicus puniendus est, quamuis dictum ei sit inua
lidum, com.122.p.3. pag.625.col.2
testi falsidico petenti ueniam an sit parcendum, com.122.
par.3. pag.626.c.1
testes falsidici an per solum inquisitorem, uel solum episco
pum puniri possint, com.122.p.3. pag.626.col.1
testium nomina si publicentur, semper praesumitur graue pe
riculum imminere, com.124.p.3. pag.628.c.2
testium cognomina non sunt publicanda, & quid si reus pe
tat id iustanter, com.124.p.3. pag.628.col.2
testium falsidicorum pena, com.122.p.3. pag.623.col.2
testes falsidici maxime nocere dicuntur, com.122.parte.3.
625.col.1
testium falsidicorum pena, com.122.p.3. pag.623.col.2
testis falsus quis dicatur, com.122.p.3. pag.623.c.2
testes etiam si non conueniant in causa scientia, fama pro
bant, com.19.p.3. pag.425.col.1
testes diuersi quando probent infamiam, com.19.parte.3.
424.col.2
testis idoneus, & alius minus idoneus non probant in hoc
crimine, com.113.p.3. pag.604.col.1
testis minus dignus cum digno et alijs indicijs probat, com.
113.p.3. pag.604.col.1
testes duo minus idonei non faciunt plenam fide, com.113.
par.3. pag.603.col.1
testes plures quam duo, minus idonei cum alijs coniecturi
plene probant, com.113.p.3. pag.603.col.2
testes plures minus idonei, quando plene probent, com.113.
par.

I N D E X.

par. 3. pag. 603. col. 2. testis singularis quis dicatur, & cur ei non credatur, com. 121. p. 3. pag. 616. col. 2. testium singularitas quotuplex, com. 121. p. 3. pag. 616. col. 1. testes singulares, quot modis quis contra se habere possit, cō. 121. par. 3. pag. 617. col. 1. testes an sint singulares, quando non deponunt per eadē for- malia verba, com. 121. p. 3. pag. 619. c. 2. testes non dicuntur singulares, sed vere probant, quādo in fa- cto principali conveniunt, com. 121. p. 3. pag. 619. col. 2. testes singulares, non probare quemquam hereticū in gene- re, verius est, com. 121. p. 3. pag. 619. c. 2. testibus pluribus singularibus etiam cum infamia nemo de- heresi est condemmandus, p. 3. q. 72. pag. 615. col. 2. E. & com. 121. p. 3. pag. 619. col. 2. testibus pluribus singularibus, quā duobus qui cōiungitur an ordinariē pleffendus, com. 121. p. 3. pag. 619. col. 2. & quis ordo seruandus contra illum, pag. 620. c. 1. testibus pluribus singularibus conuictus, vt puniatur, quis ordo seruandus, com. 121. p. 3. pag. 620. col. 1. estis minus idoneus emendatus, idoneus efficitur, com. 113. par. 3. pag. 604. c. 2. testes falsi sunt pmiēdi, & quibus pnis, p. 3. p. 522. c. 1. E. testem falsum punire an inquisitor vel episcopus possit, & an vterque per se, par. 1. pag. 220. col. 1. C. com. 48. p. 3. pag. 526. c. 1. testes deponentes contra negatiuum saepe sunt admonendi, & in inducendū ad veritatem dicendam, ut intelligatur an sint falsi, p. 3. pag. 522. col. 1. B. C. testibus vacillantibus, quid agendum, p. 3. pag. 522. col. 1. B. testes quales esse debeant, com. 119. p. 3. pag. 424. c. 2. & com. 120. p. 3. pag. 615. col. 1. testibus quę exceptiones opponi possint, com. 28. parte 3. pag. 448. c. 1. E. testes in causafidei qui admittendi, & qui repellendi, p. 3. q. 64. vsque ad q. 70. pag. 603. vsque ad p. 605. testis esse non potest dubius in fide, p. 2. pag. 138. c. 1. B. testes aliis inhabiles fauore fidei admittuntur in hoc crimi- ne, com. 113. p. 3. pag. 603. col. 1. testes infames, & alias inhabiles in fauorem fidei contra de- latos de heresi recipiuntur, p. 3. pag. 446. col. 2. A. testis inhabilis, an torqueri debeat, cō. 113. p. 3. p. 604. c. 2. testium dicta debilitantur ob graues inimicitias, sed eorum dicta non repelluntur, p. 3. pag. 446. c. 2. E. & seq. testis esse non potest, qui dudum erat inimicus si recēter est reconciliatus, com. 116. p. 3. pag. 607. col. 1. testes repelluntur ob inimicitias capitales, & exempla ini- micitiarum capitalium, p. 3. pag. 446. col. 2. A. et com. 116. p. 3. pag. 607. c. 1. testes excommunicati, uel socij criminis admittuntur in de- fectum probationum, p. 3. q. 64. p. 603. col. 1. C. B. p. 2. pag. 105. col. 1. C. & pag. 109. c. 1. A. testis in causa heresis falsum deponēs, licet periurus sit, pro- bat dicendo contrariū, dūcāmen ex indicij constet dictū eius ueritatem continere, p. 2. p. 110. c. 2. C. D. testis semel approbatus reprobari non potest, com. 39. p. 3. pag. 351. col. 1. testium nomina, an & quando sint publicanda, & quando non, p. 2. pag. 111. col. 1. & 120. col. 2. p. 3. com. 124. & 125. p. 3. pag. 627. 628. & 629. col. 2. testium nomina, an consultoribus manifestanda, p. 3. q. 80. pag. 632. c. 1. B. testium nomina & delatorum, an & quando sint explican- da peritis, com. 129. p. 3. p. 632. c. 1. testes tormentis subiunguntur per inquisitores & episcopos, & an vtrique per se possint, p. 3. q. 73. p. 622. & seq. col. 1. E. com. 102. pag. 582. col. 2. & com. 122. par. 3. pag. 623. col. 2. testem effectum rei non torquet solus inquisitor, com. 122. par. 3. pag. 623. col. 1. E. testes delinquentes in tribunali inquisitoris ab eo puniri pos- sunt, com. 122. p. 3. pag. 623. c. 1. Teuila apud hebreos, quid, com. 69. p. 2. pag. 350. c. 2. Theodosiani heretici, p. 1. q. 6. pag. 245. c. 2. D. theodori & Gaimi error confutatus, p. 1. pag. 14. c. 1. A. B. titulus extrauagantis Honorij Papę restitutus, com. 37. par. 2. pag. 273. c. 2. tormentis quando sit locus, com. 39. p. 3. pag. 482. c. 1. tormenta uaria excogitata, com. 110. p. 3. pag. 594. c. 1. tormenta qualia usarpanda, com. 110. p. 3. pag. 593. c. 2. tormentis exponere reos inquisitor & episcopus simul pos- sunt, p. 3. q. 61. pag. 591. c. 2. E. tormenta quando continuanda, & quando iteranda, par. 3. pag. 481. col. 2. A. tormenta quando repeti possunt, et tortura quando proprie repeti dicatur, com. 54. p. 3. pag. 484. col. 2. A. tormenta nouis indicij accedentibus, an & quando iteran- da, com. 39. p. 3. pag. 484. col. 1. torquere posse reos iudices fide cur statutum, com. 110. p. 3. pag. 593. c. 1. torquendus quando sit reus, et quo modo, p. 3. pag. 480. col. 2. A. com. 110. p. 3. pag. 593. c. 1. torquentur omnes priuilegiati in crimine heresis, et quare, com. 110. p. 3. pag. 594. c. 1. torqueri nullus debet ex sola infamia, vel propter unum te- stem seu indicium tantum, p. 3. q. 61. p. 592. c. 2. C. reg. 7. com. 110. p. 3. pag. 595. c. 2. torqueri, ut quis possit, fama, & unus testis sufficiunt, com. 110. p. 2. pag. 595. c. 2. torquendus reus ex multis indicij, cō. 110. p. 3. p. 597. c. 1. torqueri ut quis possit, sufficit fama cum alijs grauib. indi- cij, com. 110. p. 3. pag. 596. col. 1. torqueri potest reus ex indicij uehementib. aut uolentib. com. 110. p. 3. p. 596. col. 2. torqueri quis an possit ex uno indicio uehementi, aut uolenti, com. 110. p. 3. pag. 598. c. 1. torqueri ut quis possit, an sit indicium sufficiens uariatio, & quando, com. 110. p. 2. p. 594. c. 2. E. com. 39. p. 3. p. 482. torqueri clericus potest etiam si non fuerit infamatus, com. 110. p. 3. pag. 596. c. 1. torquendi clerici a quo sint, com. 110. p. 3. p. 594. col. 2. torquendi mitius religiosi sint, com. 110. p. 2. p. 594. col. 2. torqueri leniter possunt, et etiam terrore impuberes, & se- nes, com. 39. p. 3. pag. 483. c. 2. torqueri et terrore nō debet mulier pregnans, com. 54. p. 3. pag. 483. c. 2. torqueri in hoc crimine qua persone non possint, com. 110. par. 3. pag. 594. c. 2. tortura quando imponēda, et q. non facile deueniendum est ad eam, p. 3. p. 480. c. 2. & seq. et com. 39. p. 481. col. 2. E. torturam et terrorem paria esse quomodo uerum, com. 39. par. 3. pag. 484. col. 1. tortura gradus, com. 110. p. 3. p. 593. c. 2. tortura imponēda indicia sufficientia, par. 3. q. 61. p. 592. col. 1. A. B. tortura practica seruanda ab inquisitoribus, p. 3. pag. 481. col. 1. D. & seq. tortura antequam infligatur, quid seruandum, com. 110. p. 3. pag. 593. col. 2. tortura et eius executio fieri non debet nisi interueniu ordi- narij,

I N D E X

uarij, & inquisitoris, com. 39. p. 3. pag. 482. col. 2. Tortura habet locum in quibusuis regnis etiam Aragonie in causa heresis, com. 110. p. 3. pag. 594. col. 2. Tortura ut possit infligi, sufficit fama cum fuga, com. 110. par. 3. pag. 597. col. 2. Tortura ut inferri possit, sufficit cōfessio extra iudicialis, com. 110. p. 3. pag. 599. c. 1. E. Tortura ut infligatur, an faciat indicium socijs criminis, cō. 110. p. 3. pag. 599. col. 2. Tortura ob fitam insaniam differenda non est, com. 22. p. 3. pag. 432. c. 1. Tortura si inflicta fuerit cum debito rigore, quid amplius ob seruandum, com. 11. p. 2. pag. 115. c. 2. Tortura cum preiudicio irreparabili danda non est, com. 31. par. 3. pag. 457. c. 1. Tortus sufficienter quis dicatur, com. 39. p. 3. pag. 485. col. 1. Tortus sufficienter, & persistens in negatiua, absolūdus est, par. 3. pag. 502. col. 1. A. Tortus sufficienter si nihil consteatur, absq. fidei iussoribus li- ber dimittendus, com. 39. p. 3. pag. 485. c. 2. & 486. c. 1. Tradendus curię seculari qualiter tractandus, uide in uoce, Curia seculari. Traditus semel curia seculari nullo pacto recipiendus, com. 46. par. 3. pag. 518. col. 2. & com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2. Traditiones ecclesiasticę, siue apostolicę, quę dicantur, & nō nulla eorum exempla, com. 14. p. 1. pag. 42. c. 2. 43. c. 1. Traditione apostolica auxilium Sanctorum imploramus, cō. 14. p. 1. pag. 43. col. 2. Traditionum apostolicarum materia qui tractarint, com. 14. par. 2. pag. 43. col. 2. Traditionum ecclesiasticarum magna auctoritas, cō. 14. p. 1. pag. 43. c. 1. Traditiones apostolicę catholicę ueritatē faciunt, & contra- rium est heresis, com. 27. p. 2. pag. 235. c. 1. reg. 5. Traditio Apostolica catholicam ueritatem facit, com. 27. par. 2. p. 2. 6. c. 1. A. Transubstantiatio panis & uini in corpus & sanguinem Chri- sti, par. 1. pag. 15. c. 1. B. Trinitas est in Deo, non quaternitas, p. 1. pag. 4. c. 1. E. Trinitas personarum in unitate essentię in primis credenda, p. 1. p. 9. c. 2. B. com. 3. p. 1. p. 29. c. 2. Trinitates plures deriuata a Trinitate diuina, & quę sint, par. 1. pag. 9. col. 2. D. Trinitas in anima nostra, p. 1. pag. 9. c. 2. D. Trinitatem circa, diuersi hereticorum errores, p. 1. p. 9. c. 2. E. Trinitas diuina secundum communem essentiam indiuidua, secundum personas discreta, p. 1. pag. 15. c. 2. B. C. Trinitatis mysterium explicite credendum ab omnibus, par. 1. q. 6. pag. 62. c. 1. D. E. Tritheite heretici, p. 1. q. 6. pag. 245. c. 2. E. Turci qui, & quales eorum mores, com. 45. p. 2. pag. 306. c. 1. Turcorum in Christianos insignis sequitias, ibidem. Turcorum errores, p. 2. q. 20. pag. 305. c. 2. E. Tyrannus quę gesserit iussu inquisitorum, quando ualida, com. 71. p. 3. pag. 553. c. 1. a quo sic appellati, p. 2. q. 14. pag. 278. c. 1. E. col. 2. A. Valdensium hereses & errores, parte 2. q. 14. pag. 278 col. 2. A. & seq. Valdensium errores qui recensuerint, com. 39. parte 2. pag. 279. c. 2. Valdensium error, a sacerdote peccatore nullum confici posse sacramentum, com. 41. p. 2. p. 291. c. 1. Valdensium error, nusquam licere iurare, & iniura in hoc di- spensatio, com. 37. p. 2. p. 278. col. 2. & pag. 273. col. 1. & com. 41. p. 2. p. 294. c. 1. Valdensium in uarias Europa prouincias profectio, com. 39. par. 2. pag. 280. c. 2. Valdenses heretici quibus signis & indicij comperiantur, par. 3. pag. 441. c. 1. A. & seq. Valdeses qua benedictione mēsa utātur, p. 3. p. 441. c. 1. B. C. Valdenses quando & a quibus Sum. Pont. condemnati, com. 39. p. 2. pag. 280. c. 2. Valdenses edito publico Alfonso regis Aragonie de regnis suis exire iubentur, com. 39. p. 2. pag. 81. c. 1. & 2. Valentiniiani heretici, p. 2. q. 6. pag. 243. c. 2. E. Valentinorum error de corpore Christi allato de calis refu- tatus, p. 1. pag. 13. c. 2. E. Variacionis cause, com. 110. p. 3. p. 595. col. 2. Variatio an sit indicium sufficiens ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 594. c. 2. Varietas & uacillatio sufficiens indicium ad torturam, par. 3. q. 61. pag. 592. c. 1. A. Vasalli ipso iure a fidelitate liberantur domino in heresim la- bente, par. 2. cap. Absolutos. pag. 182. col. 1. D. com. 168. par. 3. pag. 676. c. 1. Veguerij qui dicantur, com. 78. p. 2. pag. 372. col. 2. Vehemens & magna suspicio, quę dicatur, & cur sic appella- ta, p. 2. q. 55. pag. 376. c. 2. B. C. Vehementis magnęque suspicionis exempla, par. 2. quest. 55. pag. 377. c. 1. B. C. Vehementer suspecti, qui dicantur, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. C. D. & q. 56. pag. 380. col. 2. A. & seq. Vehementer suspectus de heresi est impediens officium inqui- sitionis scienter, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. C. D. Vehementer suspectus de heresi estimatur, qui instruit ha- reticos citatos, ut ueritatem subiceant, & dicant falsita- tem, ibidem. Vehementer suspectus de heresi habendus est, qui uocatus ad respondendum de fide, nō comparet in tempore assignato, p. 2. q. 56. pag. 380. c. 2. B. Vehementer suspecto iniungenda est abiuratio de uehementi, & ut heresim omnem generatim abiuret, p. 2. q. 55. pag. 377. c. 2. E. p. 3. p. 501. col. 2. C. Vehementer suspectus qualiter abiurare debeat, parte tertia. pag. 501. c. 2. D. et seq. Vehementer suspecto, nolente abiurare, quid agendum sit, p. 2. q. 55. pag. 378. c. 1. D. E. Venientes sponte mitius tractandi sunt, p. 3. pag. 409. c. 2. E. Venientes ex locis suspectis de heresi, obseruandi sunt a paro- chis, com. 82. p. 2. p. 385. c. 1. Veritas prima est fidei fundamentum, p. 1. pag. 9. c. 2. A. Veritas prima est, ratio formalis obiecti fidei, parte 1. q. 8. pag. 65. c. 2. A. B. Veritas uel falsitas propositionum, an pendeat ab assertore, com. 22. p. 1. pag. 65. c. 1. Veritatis prima nomine, quid intelligatur, com. 13. parte 1. pag. 69. c. 2. Verbum Dei quando predicandum, com. 24. parte prima. pag. 69. c. 1. Verbum, fecit omnia tempora, dedit legem, factus sub lege, par.

par. 1. pag. 50. col. 1. C
Verba. Cum expedire videbitur, quid significant, com. 59.
par. 3. pag. 541. col. 2
Verba hęc, veluti heretici condemnentur, pulchre explicata, p. 2. pag. 157. col. 2. B
Verborum æquiuocatione utuntur heretici ad suos errores occultandos, p. 3. pag. 430. col. 1. A. & seq.
Verborum ficta admiratio, est quidam hereticorum sophysti candi modus, p. 3. pag. 430. col. 1. E
Verbis qualiter quis hereticis fauat, p. 2. pag. 194. col. 2. E
Verbaliter degradandus est absens vel fugiuus de hæresi conuictus in sacris constitutis, p. 3. pag. 549. col. 1. B. C
Vestis crucibus signata vario appellatur à multis nationibus, com. 42. p. 3. pag. 499. col. 1
Vestis crucibus signata cuius coloris, & qualiter confici debeat, com. 42. p. 3. pag. 498. col. 2
Vestis crucibus signata ex veteri more gestata fuit, com. 42. par. 3. pag. 499. col. 1
Vestis penitentialis signata crucibus, quibus pro pena imponatur, p. 3. pag. 506. col. 2. B
Vestis crucibus signata difficulter deponitur & quare, com. 44. p. 3. pag. 509. col. 2
Vicariorum duo genera, com. 54. p. 3. pag. 538. col. 2
in Vicarijs inquisitorum triginta anni hodie sufficiunt, com. 65. p. 3. pag. 548. col. 1
Vicarij eisdem qualitates, quas inquisitores habere debent, com. 65. p. 3. pag. 548. col. 1
Vicarius inquisitoris a Papa constitutus privilegijs inquisitorum gaudet, com. 54. p. 3. pag. 538. col. 2
Vicarius seu Commissarius generalis in tota prouincia per inquisitorem tantum, & non per eius prelatos institui potest, & de eorum qualitatibus, & aetate ac etiam varijs modis instituendi eos, p. 3. pag. 406. col. 2. pag. 407. col. 1. & 2. A. & seq. q. 13. & 14. pag. 545. col. 2. & seq. & q. 16. pag. 547. col. 2. D. E
Vicarios & notarios inquisitorum amouere vel mutare non licet prelati ordinis, p. 3. q. 17. pag. 548. col. 1. E & pag. 549. col. 1. E
Vicarium destituere solus inquisitor potest, com. 66. par. 3. pag. 549. col. 2
Vicarius inquisitoris non potest alium Vicarium substituere, p. 3. q. 15. pag. 547. c. 1. A. com. 64. p. 3. pag. 547
Vicarijs inquisitorum, quid committi possit, com. 10. par. 3. pag. 404. col. 2
Vicarijs inquisitorum, quado sit testium examinatio, committenda, com. 10. p. 3. pag. 405. col. 1
Villa franca de Panades Catalonia oppidum, com. 36. p. 2. pag. 268. col. 1. B
Violenter suspectus quis censeatur, p. 2. p. 383. c. 2. C. & seq.
Violenter suspecti habentur ut heretici, & qui nam tales reputentur, p. 1. q. 55. pag. 378. col. 1. E & seq.
Violenter suspectus renuens abiurare, brachio seculari traditur, p. 3. pag. 495. col. 2. D. E
Violentæ suspicio, quæ dicatur, & cur sic appellata, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 1. B. C
Violentæ suspiciōis gradus cur ponatur, com. 42. parte 3. pag. 498. col. 1. E
Violentæ & maxime suspiciōis exempla, parte 2. quest. 55. pag. 377. col. 1. D. E

Violenta hæresis suspicio ex quibus factis oritur, accuratè disputatio, com. 24. p. 3. pag. 439. col. 2
Violatores libertatis ecclesiasticæ excommunicantur, p. 1. c. 2. pag. 118. col. 2. E
Visitans, deducens, receptus scienter hereticos nebulenter suspectus censendus est, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. B. C
Visitans clam hereticos, & eis alimenta subministrans, fautores sunt hereticorum, com. 78. p. 2. p. 374. c. 1. E. c. 2. A
Visitans vel deducens hereticos post abiuratum hæresim, vel hereticus relapsus censetur, par. 2. q. 58. pa. 386. c. 1. C. D
Vni & mortui qui dicantur in die iudicij, p. 1. pa. 14. c. 1. E
Vltimum supplicium an intelligatur nomine animaduersionis, com. 71. p. 1. pag. 359. col. 1
Vni verbi Dei, qualiter facta, cum natura humana, & errores circa hoc consutari, p. 1. pag. 13. col. 2. E & seq.
Vniuersitas delinquens qualiter iuret & conueniatur, ac puniatur, p. 2. pag. 164. col. 1. D. E
Vnum aliter accipitur in diuinis, & aliter in humanis, p. 1. pag. 17. col. 2. B. C
Vnum qualiter accipitur in scripturis, par. 1. pag. 4. col. 2. C
Voluntas beneplaciti in Deo, quæ dicatur, com. 35. parte 2. pag. 264. col. 2
Vorum non excusat quem à serendo testimonio in crimine heresis, p. 2. pag. 205. col. 2. E
Vrbani iij. extrauagans incipiens, Præ cunctis. viginti quatuor inquisitorum privilegia continentes, par. 2. pag. 129. col. 1. A & seq.
Vrbani iij. extrauagans incipiens, Ne inquisitionis, prohibes delegatis sedis Apostolice inquisitores vel eorū notarios excommunicari, p. 2. pag. 132. col. 2. A. B
Usuras exercere pertinaciter asserens non esse peccatum, hereticus est, p. 2. pag. 114. col. 1. A. B
Usurarij quæstiones cognoscere non debent inquisitores, p. 2. pag. 106. col. 1. & p. 1. pag. 114. col. 1. E. & 1. A
Usuras restituere qualiter inquisitores iubeant, par. secunda. pag. 203. col. 1. A. B
Uxor an recedere possit à marito excommunicato uel heretico, p. 2. pag. 182. col. 2. C
Uxor nubens scienter cum heretico, heretica putatur, com. 160. p. 3. pag. 652. col. 2
Uxor nuptia heretico dotem perdit, & cur, com. 160. par. 3. pag. 663. col. 1
Uxor non perdit quod accepit a consanguineis mariti ob illius hæresim, nec partem suam lucrū questu constante matrimonio, com. 160. p. 3. pag. 663. col. 1 & 2
Uxori heretica redeunt domus mariti assignanda pro carcere videtur, com. 142. p. 3. pag. 641. col. 2. E & seq. A
Xenia, esculenta, & poculenta, an possint accipere inquisitores, com. 153. p. 3. pag. 651. col. 1

LITTERAE APOSTOLICAE
DIUERSORVM SVMMORVM
PONTIFICVM

Pro Officio Sanctissimæ Inquisitionis.

INNOCENTIVS TERTIVS

Auxitan. Archiepiscopo.

Hortatur Episcopos, vt studeant diligenter hereticos vniuersos de suis Prouincijs excludere. item ut sine appellationis remedio per districtiōem ecclesiasticam coerceant eos, qui cum hereticis habent commercium, aut familiaritatem.

INTER cætera, quæ nauiculam Petri fluctuantem in Mari concutiunt diuersarum turbine procellarum, illud animum grauius nostrum affligit, quod licentius, & perniciosius solito contra orthodoxæ fidei disciplinam ministri diabolicæ præuaricationis insurgunt, iuxta quod beatissimus Apostolus Paulus Doctor gentiū exprimit in eulogio epistolæ suæ: simplicium animas miserabiliter illaqueant, & post se trahunt in damnationis interitum, ac superstitionis, & fictitijs adinuentio nibus sacrarum scripturarum intelligentiam peruercentes, Ecclesiæ Catholicæ vnitatem rescindere moliantur. Quoniam autem pestis huiusmodi erroris; (sicut ex tua, & plurium assertionem cognouimus) in partibus Vasconia, ac circumpositis terris fortius inualefcit, per tuam ac aliorum coepiscoporum tuorum industriam huic morbo tanto efficacius volumus obuiari, quanto magis est timendum, quod pars sincera trahatur; & ex tali contagione, quæ paulatim, uelut cancer, irripit, mentes fidelium inquinetur corruptelæ uitio generalis. Idemque fraternitati tuæ præsentis pagina in dulgentiam, per Apostolica scripta firmiter iniungentis, quatenus ad extirpandas hæreses vniuersas, & eos qui sunt hac face polluti, de Prouinciæ tuæ finibus excludendos, modis quibus poteris, operam tribuas efficacem: in ipsos, & omnes illos, qui cum eis aliquod commercium, aut manifeste superstitionis familiaritatem contraxerint, sine appellationis obstaculo ecclesiasticæ districtiōis exercendo rigorem, & etiam (si necesse fuerit) per principes, & populum eisdem facias uirtute materialis gladii coerceri. Dat. Lateran. Kalen. Aprilis.

IDEM INNOCENTIVS III.

N. Archidiacono Mediolanensi.

Heretici ad nullas dignitates, & consilia admittantur, nec habeant actionem eligendi alios: magistratus uero seculares ad id seruandum iuratoria cautione compellantur (si opus fuerit) per sententias excommunicationis, & interdicti.

IS, quæ ad ampliandam fidem catholicam, & reprimendam prauitatem hereticam statuuntur, auctoritatem nostram libenter impendimus, & fauorem. Sane, sicut accepimus, dilectus filius noster G. Sanctæ Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis dum legationis fungere retur officio in partibus Lombardiæ, de Consilio Venerabilium fratrum nostrorum Mediolan. Archiepiscopi, & Episcoporum, qui ad eum Veronæ conuenerant, & quorundam etiam sapientium instituit, vt de cætero heretici ad consilia, & dignitates Lombardiæ nullatenus admittantur, nec eligendi alios eis arbitriū cõferatur, nec in eligendis personis ad eas uocæ debeat aliqua obtinere. Ad id autem seruandū in posterū potestates, cõsules, cõsilia Lombardiæ adstringenda cõstituit iuratoria cautione, & te ad recipienda iurameta eorū in quibusdā ciuitatibus deputauit, indulta tibi libera facultate contumaces excommunicationis, & terras eorū interdicti sententijs feriendi. Nos igitur quod ab eodē Cardinali prouida deliberatione statutum est, ratum habentes, & iuxta mandatum eius à ciuitatibus illis super hoc exigas, & recipias iuramenta, ad quas te ipse duxerat destinandum, iniungimus, auctoritate tibi præsentium indulgentes, ut contradictores excommunicationis sententia ferias; & terras eorum subiciias interdicto. Nulli ergo, &c. Datum Romæ, apud sanctum Petrum xvii. Kalen. Iulii.

Circa annos Domini 1200.

Ex Innoc. III. epistolarij Regeſto impresso fol. 38. & fol. 134. & seq.

† Hoc tempore nondū erant Inquisitores delegati cõstituti.

Ex Regeſto eiusdem Domini Innoc. III.

† Concor. c. Ex cõmunicamus 1. §. credentes. de hære. Eym. 8 par. q. 122.

Litteræ Apostolicæ pro

4

busdam locis publice prædicando, quærentes in cibum simplices, & in prædam edoctos; ac illaqueare nihilominus fideles quoslibet suis circumventionibus cupientes, facti magistri erroris, qui nunquam fuerunt discipuli veritatis. Vnde expedit, quod insurgant viliter contra eos, ut eorum omnino hæresi confutata, per totum vigeat fides Christi: nam corona sequetur præmii, tentationibus resistentes. Cum igitur dudum resplenduerit in partibus Lombardiæ fida fides, ac per hoc formidemus ibi potius animalia venenosa, ne forte simplices ipsorum callidis seductionibus circumuenti, & castuti prænis circumventionibus periculose decepti in profundam deueniant peccatorum, sicque violenter ibidem fidei firmamentum; nos qui circa horam vndecimam, inter operarios, immo uerius supra operarios uineæ Domini sumus à patrefamilias euangelico deputati, moniti uoce sponsi capere uulpes paruulas, quæ demoliri uineam Domini moliantur, & tacti dolore cordis intrinsecus, non ualentes sustinere tantam contumeliam creatoris, ac uolentes tot animarum periculis obuiare; discretionem tuam rogamus, monemus & hortamur attente, per Apostolica tibi scripta sub diuini obtestatione iudicii districte præcipiendo mandantes, quatenus aliquos de fratribus tuis tibi commissis, in lege Domini eruditos, quos ad hoc idoneos esse noueris, ad partes tibi secundum tuum ordinem limitatas transmittas, qui clero & populo conuocatis generalem prædicationem faciant ubi commodius uiderint expedire: & adiunctis sibi discretis aliquibus ad hæc sollicitus exequenda, diligentem perquirant sollicitudinem de hæreticis, & etiam infamatis; & si quos culpabiles, uel infamatos inuenerint, nisi examinati uelint absolute mandatis Ecclesiæ obedire, procedant contra eos iuxta statuta nostra, contra hæreticos nouiter promulgata: in receptatores, defensores, & fautores hæreticorum secundum eadem statuta nihilominus processuri. Si uero aliqui hæretica labe penitus abiurata ad ecclesiasticam redire uoluerint unitatem, ipsis iuxta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impendant, & iniungant eis, quod talibus consueuit injungi. Attentius prouiduri, ne qui uidentur reuerti, sub palliata specie pietatis impietatem committant, & angelus Satanæ in angelum lucis se transformet. Propter quod statuta, quæ super hoc duximus promulganda, inspicere poterunt, & ab eorum insidiis secundum discretionem eis traditam à Domino præcauere. Ad hæc, ut super præmissis omnibus officium sibi commissum liberius possint & efficacius exercere, omnibus qui ad prædicationem eorum accesserint in singulis stationibus viginti dies; illis uero qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, in munitionibus & castellis, uel aliis contra ecclesiam rebellantes, ipsis ex animo auxilium, consilium præstiterint, uel fauorem, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniuncta sibi pœnitentia relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis omnium peccatorum, de quibus corde conuicti, ac ore confessi sunt, plenam ueniam indulgemus. Ne uero aliquid fratribus ipsis desit ad prædictum negotium prosequendum, in contradictores & rebelles ecclesiasticam proferendi censuram tenore præsentium, liberam eis concedimus facultatem. Prædicatores quoque quæstuarios, quorum interest charitatiua tantum subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam si quam forsitan habent exponere, à prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet, compescendi censura simili, eisdem nihilominus licentiam indulgemus. Datum Viterbii xij. Calen. Iunii. Pontificatus nostri Anno Vndecimo.

† Ita in Archetypo, sed uirili re, credo legendum.

† Concilii Biterrensis c. 1. Eym. 2. par. num. 48.

† Quæ continentur in bulla proxime præcedenti.

† Vt officium compescendi, de here. in 6. Eym. 2. par. 9. 17.

INNOCENTIVS III.

Illustri Regi Franciæ.

Cancelarius Parisiensis librum Talmudicum suis glossis publice fecit concremari iubente Gregorio Papa Nono: id confirmat hic Innocentius III. additque, ut Rex ceteros libros inquirat, & comburat: prohibet ne Iudei nutrices, aut famulos Christianos habeant.

Edita anno Domini 1241.

Ex Regesto Innocentii III.

Math. 13. & Mar. 17.

MPIA Iudæorum perfidia, de quorum cordibus propter immensitatem suorum scelerum Redemptor noster uelamen non abstulit, sed in cæcitate, quæ contigit ex parte Israel adhuc manere permittit, prout conuenit, non attendens quod ex sola misericordia pietas ipsos Christiana receperit, & cohabitatione illorum sustineat patienter, illa committit enormia, quæ stupori audientibus, & referentibus sunt horrore: ipsi enim ingrati Domino Iesu Christo, qui conuersionem eorum ex sue longanimitatis affluentia patienter expectat, nullam prætententes uerecundiam culpæ suæ, nec reuerentes honorem fidei Christianæ, omisso seu contemptis lege Moisaica & prophetis, quasdam traditiones suorum seniorum sequuntur, super quibus eos in Euangelio Dominus obiurgat dicens; Quare nos transgredimini mandatum Dei, & irritum fecistis propter traditiones uestras, hominum doctrinas, & mandata docentes? In huiusmodi namque traditionibus, (quæ Talmud hæbraice nuncupatur, & magnus liber est apud eos, excedens textum Bibliæ in immensum, in quo sunt blasphemæ in Deum, & Christum eius, ac B. Virginem manifeste, intricabiles fabulæ, abusiones erroneæ, ac stultitiæ inauditiæ) filios suos docent, ac nutriunt; & à legis & prophetarum doctri-

Officio Sanctissimæ Inquisitionis.

5

A doctrina reddunt ipsos penitus alienos; verentes, ne veritate, quæ in eisdem lege, ac prophetis est, intellecta, a patre de uirgine Dei filio uenturo in carnem, testimonium perhibente, conuertantur ad fidem, & ad redemptorem suum humiliter reuertantur, Et his non contenti, faciunt Christianas filiorum suorum nutrices in contumeliam fidei Christianæ, cum quibus turpia multa committunt: propter quæ fidelibus est uerendum, ne diuinam indignationem incurrant, dum eos perpetrare patientur indigne, quæ fidei nostræ confusionem inducunt. Et licet dilectus filius cancellarius Parisiensis, & doctores regentes Parisiis in sacra pagina, de mandato felicis recordar. G. Pape prædecessoris nostri, tam prædictum abusionis librum, quam alios quosdam cum omnibus glossis suis perlectis in potestate, ac examinatos ad confusionem perfidie Iudæorum, publice coram clero & populo, incendio concremarint, prout in literis eorum perspeximus contineri, quibus tu tamquam catholicus Rex & Princeps Christianissimus impendisti super hoc auxilium congruum & fauorem, pro quo regalem excellentiam dignis in Domino laudibus commendamus, ac prosequimur actionibus gratiarum; quia tamen nondum Iudæorum ipsorum abusio profana quietit, nec adhuc dedit eis uexatio intellectum, celsitudinem regiam at. ro. mo. & obs. in domino Iesu Christo, qui excessus huiusmodi detestabiles, & enormes commissos in contumeliam creatoris, & iniuriam nominis Christiani pie incepisti laudabiliter prosequendo, faciens debita seueritate percelli, tam prædictos abusionis libros, reprobatos per doctores eosdem, quam generaliter omnes cum glossis suis, qui per ipsos examinati, & reprobati fuerint, mandes per totum regnum tuum, ubicunque reperiri poterint, igne cremari, firmiter inhibendo ne de cetero nutrices seu seruientes habeant Christianos, ne filii liberi filii famulentur ancillæ: sed tamquam serui reprobati à Domino, in cuius mortem nequiter conspirant, saltem per effectum operis seruos se recognoscant illorum, quos Christi mors & istos liberos, & illos constituit esse seruos: ut proinde sinceritatis tuæ zelum possimus in Domino dignis laudibus commendare. Dat. Latera. vii. Idus Maii, anno primo.

† Eym. in Directorio par. 2. q. 46. nu. 6.

† Idem cauerat Innocent. iij. Et si Iudæos ext. de Iud. & Sarra.

INNOCENTIVS III.

C Domini temporales banno exponere debent illos, quos Inquisitores notauerint, ad quod faciendum per censuram ecclesiasticam compelli possunt per Inquisitores.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Priori Prouinciali, & Fratribus Inquisitoribus hereticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Taruifana & Romaniola, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1252.

CVM vos Inquisitores generaliter in Lombardia, Marchia Taruifana, & Romaniola contra hæreticos, & omnes sectas eorum quo cunque nomi ne secesseantur ad extirpandum inde tam grauis contagii pestem, & malum tantæ prauitatis in Ecclesia Dei nimium pestilens, duxerimus deputandos, dilectos filios Nobiles Viros, Vniuersos Marchiones, Comites, Barones, ac Potestates, Consules, & communia ciuitatum & aliorum locorum per Lombardiam Marchiam Taruifanam & Romaniolam constitutos, rogandos, honorandos attente duximus & monendos, nostris sibi literis districte præcipiendo mandantes, ut omnes illos, qui per vos, uel per alios de uestro mandato pro hæreseos crimine, uel pro defensione seu receptatione, aut fauore hæreticorum excommunicationis anodati uinculo, uel denunciati, excommunicati publice fuerint, bonis confiscatis ipsorum banno exponant publico, aliàs contra eos temporaliter prout expedire uiderint in fulcimentum catholice fidei potestate sibi tradita processuri. Quo circa discretionem uestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti Marchiones, & alii mandatum nostrum super hoc neglexerint adimplere, uos eos ad id per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis. Quod si duo ex uobis his non inter fuerint, unus ea nihilo minus exequatur. Datum Perusii 3. Maii, Pontificatus nostri anno nono.

Ex Archiepiscopo Inquisitionis Brixienfis.

INNOCENTIVS III.

Inquisitores moneant magistratus, ut leges in hæreticos, & eorum complices latas, conscribant in suis statutariis, ac faciant obseruari: & reuertes, ad id per censuram ecclesiasticam compellant.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Priori Prouinciali, & Fratribus Inquisitoribus hereticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1252.

ORThodoxæ, fidei commissum nobis negotium, uestro proficere ministerio cupientes, & considerantes attente, quod iurisdicctio uestra, quod fuerit plenior in hac parte, eo quod maior esse poterit fructuosa, uolumus & presentium uobis tenere mandamus, quatenus potestates, consilia, & communitates ciuitatum, castrorum, & quorumlibet aliorum locorum Lombardiæ, Marchiæ Taruifanæ, & Romaniolæ monere curetis, ac inducere diligenter, ut statuta nostra, & alia ecclesiastica & secularia, & constitutiones

Ex Archiepiscopo Inquisitionis Bononiensis.

† Ita in Archetypo, sed legitur, magis.

A 3 etiam

etiam quondam Federici Romanorum Imperatoris, tunc in deuotione ecclesie persistens edita cõtra hereticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, quæ conscripta & bulla nostra munita transmittimus, conseribi in statutariis suis, eaque irrefragabiliter obseruari faciant, & obseruent. Si vero nostris in hoc, immo potius apostolicis acquiescere monitis non curauerint, ipsos ad id per censuram ecclesiasticam, appellatione remota cogatis: quod si duo ex vobis his non interferint, vnus ea nihilo minus exequatur. Datum Perusii, 2. Idus Maii, Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIUS III.

Præcipit magistratibus secularibus, vt leges, & qualibet statuta contra hereticos, & eorum complices edita, & conseribant in suis statutariis, & obseruent, ac faciant obseruari: ad quod possunt compelli ab Inquisitoribus per censuram ecclesiasticam.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archiepiscopo Inquisitionis Bononiensis.

vide super Di. rectorio 3. par. q. 86.

Innocentius seruus seruorum Dei, dilectis filiis potestati bus, consiliis & communitatibus ciuitatum, castrorum, & quorumlibet aliorum locorum Lombardie, Marchie Teruifinae, ac Romaniolæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Orthodoxæ fidei commissum dilectis filiis priori prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hereticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Treuifana, & Romaniola negotium, ipsorum proficere ministerio cupientes, & cõsiderantes attente, quod iurisdicctio eorum quo fuerit plenior in hac parte, eo magis esse poterit fructuosa. Volumus, & nostris sibi damus litteris in mandatis, vt vos monere procurent, ac inducere diligenter, vt statuta ipsorum, scilicet ecclesiastica & secularia, & constitutiones etiam quondam Federici Romanorum Imperatoris, tunc in deuotione ecclesie persistens, edita contra hereticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, quæ conscripta, & bulla nostra munita transmittimus conseribi in statutariis vestris, eaque obseruetis, & faciatis irrefragabiliter obseruari: nos enim eidem Priori & fratribus, litteris nostris iniungimus, vt si eorum, immo potius Apostolicis, acquiescere monitis nõ curaueritis in hac parte, vos ad id per censuram ecclesiasticam, appellatione remota compellant. Datum Perusii v. Kalen Maii, Pontificatus nostri anno nono.

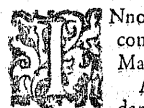
INNOCENTIUS III.

Constitutiones Innocentii iiii. contra hereticos, & eorum complices, quas magistratus seculares, eorumque officiales debent obseruare.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archiepiscopo Inquisitionis Bononiensis.

Et aliam confirmavit Clemens iiii. per bullam, ad extirpanda, cum quibusdam declarationibus, & modificationibus, quæ habes infra. Confirmantur item idẽ Inno. in bulla. Volentes. Alex. iiii. in bulla. Cũ auctoritate quam habes infra. Idem in aliis locis fauore fidei, cum eadẽ scripto, glo. in Authen. cassi. de sacros. eccl.

Innocentius seruus seruorum Dei, dilectis filiis potestati bus siue rectoribus, consiliis, & communitatibus ciuitatum, aliorumque locorum per Lombardiam Romaniolam, & Marchiam Teruifanam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ad extirpanda de medio populi Christiani hereticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, supereminente illa licentia his diebus hominis inimico, tanto studiosius iuxta commissam vobis sollicitudinem insudare proponimus, quanto perniciosius negligemus eadem in necem catholici seminis peruagari. Volentes autem, vt aduersus huiusmodi nequitia operarios confurgant, stentque nobiscum ecclesie filii, ac orthodoxæ fidei zelatores, constitutiones quædam ad extirpationem hereticæ pestis edidimus, à vobis ut fidelibus eiusdem fidei defensoribus exacta diligentia obseruandas: quæ seriatim inferius continentur. Quocirca uniuersitati uestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem conseribi in uestris capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas cõtra omnem hæresim, se aduersus hanc sanctam ecclesiam extollentem sine omissione aliqua procedatis; alioquin dilectis filiis Priori prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hereticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola, damus nostris litteris in mandatis, ut singulos uestrum ad id per excommunicationem in personas; & interdictum in terram appellatione remota compellant.

Constitutiones autem sunt hæc

Statuimus, ut potestas seu rector, qui ciuitati præest, uel loco alii ad præsens, aut pro tempore præfuerit in futurum in Lombardia, & Romaniala, uel Marchia Teruifana, iuret præcisè & sine tenore aliquo attendere inuolabiliter & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate uel loco sui regiminis, quam in terris sue ditioni subiectis, oēs & singulas tam infra scriptas, quam alias constitutiones, & leges tam canonicas, quam ciuiles editas contra hereticam prauitatem, & super his præcisè obseruandis recipient à quibuslibet sibi in potestaria, uel regimine succedentibus iuramenta; quæ qui præstare noluerint, pro potestatibus, uel rectoribus nullatenus habeantur. Et quæ ut potestates, uel rectores fecerint, nullam penitus habeant firmitatem. Nec ullus teneatur aut debeat sequi eos, etiam si de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum. Quod si potestas uel rector aliquis hæc omnia, & singula seruare noluerit, uel neglexerit, præter notam perituri,

perituri, & perpetuæ iacturam infamie ducentarum marcharum pœnam incurrat, quæ irremissibiliter exigantur ab eo, & in uilitatem communis integra conuertantur, & nihilominus, ut periturus, & infamis, & tanquam hereticorum fautor, de fide suspectus officio, & honore sui regiminis spoliatur: nec ulterius potestas seu rector in aliquo habeatur, aut de cætero ad aliquam dignitatem, uel officium publicum assumatur.

Idem quoque potestas seu rector cuiuslibet ciuitatis, uel loci in principio sui regiminis, in publica concione more solito congregata, banno ciuitatis uel loci supponat tanquam pro maleficio, omnes hereticos utriusque sexus quocunque nomine censeantur, & teneatur bannum huiusmodi a suis prædecessoribus positum confirmare. Præcipue tamen quod nullus hereticus, uel heretica, de cætero habiet uel moretur, aut subsistat in ciuitate seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem: & quicumque ipsum uel ipsam inuenierit, liberè capiat, & capere possit impunè, & omnes res ipsius uel ipsorum eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure; nisi auferentes huiusmodi sint in officio constituti.

Idem quoque potestas seu rector infra tertium diem post introitum regiminis sui duodecim viros probos, & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, uel quotquot fuerint necessarii, instituere teneatur, quos diocesanus si præsens extiterit, & interesse uoluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores ad hoc à suis Prioribus, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinum deputati, duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi, & electi possint, & debeant hereticos, & hereticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere an ferri per alios, & procurare hæc tam in ciuitate quam in tota eius iurisdictione atque districtu plenariè adimpleri, & eos ducere, & duci facere in potestatem diocesani uel Vicariorum eiusdem.

Teneatur autem potestas seu rector quilibet in expensis communis, cui præest, facere duci eosdem hereticos ita captos quocunque diocesanus, uel eius Vicarii in iurisdictione uel districtu diocesani episcopi seu ciuitatis uel loci uoluerit illos duci.

Officialibus uero prædictis plena fides de his omnibus habeatur, quæ ad eorum officium pertinere noscuntur sine aliquo specialiter præstito iuramento, probatione aliqua in cõtrarium non admissa, ubi duo uel tres uel plures præsentis fuerint ex eisdem.

Porro cum officiales huiusmodi eligantur, iurent hæc omnia exequi fideliter, & pro posse, ac super his semper meram dicere ueritatem, quibus ab omnibus, in his quæ ad officium eorum pertinent, plenius pareatur, & tam dicti duodecim quam seruitores, & notarii prætaxati simul uel diuisim plenariam præcipiendi sub pœna, & banno, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem.

Potestas autem uel rector teneatur habere firmam, & rata omnia præcepta; quæ occasione officii sui fecerint, & pœnas exigere non seruantiur.

Quod si dictis officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in personis, uel rebus, pro suis officiis exequendis, à communi ciuitatis uel loci, per restitutionem plenariam seruentur indemnes: nec ipsi officiales, uel eorum hæredes possint aliquo tempore conueniri de his quæ fecerint, uel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eidem diocesano, & fratribus uidebitur expedit. Ipsorum autem officium duret tantummodo per sex menses, quibus completis potestas teneatur totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium secundum formam eandem, in aliis sex mensibus sequentibus exequatur.

Sanè ipsis officialibus dentur de camera communis ciuitatis, uel loci quando exeunt ciuitatem, aut locum pro hoc officio exequendo, unicuique pro qualibet die decem, & octo imperiales in pecunia numerata, quos potestas uel rector teneatur eis dare, uel dari facere, infra diem tertium postquam ad eandem redierint ciuitatem uel locum, & insuper habeant tertiam partem bonorum hereticorum quæ occupauerunt, & multarum ad quas fuerunt condemnati, secundum quod inferius continetur, & hoc salario sint contenti. Sed ad nullum aliud, quod istud officium impediatur, uel impedire possit vilo modo officium, uel etiam exercitium compellantur. Nullum etiam statutum conditum, uel condendum, eorum officium ullo modo ualeat impedire. Et si quis horum officialium propter ineptitudinem uel inertiam, uel occupationem aliquam, uel excessum diocesano, & fratribus supradictis uisus fuerit amouendus, ipsum ad mandatum uel dictum eorum teneatur amouere potestas, aut rector, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius.

Quod si quis eorum contra fidem, & sinceritatem officii sui, in fauorem hæresis deprehensus fuerit excessisse, præter notam infamie perpetuæ, quam tanquam fautor hereticorum incurrat, per potestatem, uel rectorem ad diocesani loci, & dictorum fratrum arbitrium puniatur.

Potestas præterea militem suum, uel alium assessorem, si diocesanus uel eius Vicarius, aut Inquisitores à sede Apostolica deputati, seu dicti officiales petierint, cum ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorum officium fideliter exercere.

Quilibet etiam si præsens in terra in requisitus fuerit, teneatur tam in ciuitate quam in iurisdictione uel districtu, quolibet, dare ipsis officialibus, uel eorum sociis consilium, & iuueniam, quando uoluerint hereticum, uel hereticam capere, uel spoliare, aut inquirere: seu domum, uel locum, aut aditum aliquem introire pro hereticis capiendis, sub uiginti quinque librarum imperialium pœna, uel banno.

Præcipiant.

Hoc teneat Alex. iiii. p. bullam. Exortis. quam habes infra.

Officialibus iur. & omnia exequi fideliter.

Officialibus inquisitionis seruentur indemnes.

Officialibus uel de satisfieri debeat.

Quia utriusque uel multa officia simul exercens, nulli bene peragit sine mo. C. de assessoribus.

Officialibus de linguæ quæ liter puniend.

Omnes predicti officialibus faciant.

Vniuersitas autem Burgi, sub pœna & banno librarum centum; villa vero librarum quinquaginta imperialium pro qualibet vice soluenda in pecuniâ numerata.

*Pœna prohibe-
tis ne capian-
tur hæretici.*

Quicumque autem hæreticum vel hæreticam, captum vel captam auferre de manibus capientium vel capientis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur; seu prohibere aliquem intrare domum aliquam vel turrem seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatam per Fredericum tunc Imperatorem, publicatis bonis omnibus in perpetuum teletur, & domus illa a qua prohibiti fuerint, sine spe reedificandi funditus destruat, & bona quæ ibi reperta fuerint, fiant captiuium, ac si hæretici fuissent ibidem inuenti; & tunc propter hanc prohibitionem, uel impeditionem specialem burgus componat communi librarum ducentarum, & uicinia tã burgi quàm ciuitatis librarum quinquaginta imperialium, nisi infra tertium diem, ipsos defensores uel defensorem hæreticorum potestati captos duxerint personaliter præsentandos.

*Magistratus cu-
stodiant hære-
ticos captos v-
bi uoluerit Epi-
scopus & Inqui-
sitor.*

Teneatur insuper potestas seu rector quilibet omnes hæreticos, uel hæreticas, qui capti amodo fue- rint, per uiros catholicos ad hoc electos à diœcesano, si fuerit præsens, & fratribus prædictis in ali- quo speciali carcere tuto & securo, in quo ipsi soli detineantur, seorsum à latronibus & bannitis, donec de ipsis fuerit definitum, sub expensis communis ciuitatis uel loci sui facere custodiri.

Si quandoque aliqui uel aliqua non hæretici pro captis hæreticis, ipsis non contradicentibus fuerint assignati, uel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus redire, & assignari cogantur; & qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prædictam bonis om- nibus publicatis in perpetuum religantur.

*Ita in archie-
typo, sed rele-
gatur, legen-
dum ex aliis.*

Teneatur insuper potestas, uel rector quilibet cum bono, & securo comitatu omnes hæreticos, & hæ- reticas, quocumque nomine censeantur, infra quindecim dies postquam fuerint capti diœcesano, uel eius speciali Vicario, seu hæreticorum Inquisitoribus præsentare, pro examinatione de ipsis, & eorũ hæresi faciendâ.

Damnatos uero de hæresi per diœcesanum, uel eius Vicarium, seu per Inquisitores prædictos, po- testas uel rector, uel eius nuntius specialis eos sibi relictos recipiat statim, uel infra quinque dies ad mi- nus, circa eos constitutiones contra tales editas seruaturus.

Teneatur præterea potestas seu rector omnes hæreticos quos captos habuerit, cogere citra membri diminutionem & mortis periculum, tanquam uere latrones, & homicidas animarum, & fures sacra- mentorum Dei, & fidei Christianæ, errores suos expresse fateri, & accusare alios hæreticos quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum, sicut coguntur fures, & latrones rerũ temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

*Hæreticorũ do-
mus diuenda.*

Domus autem in qua repertus fuerit aliquis hæreticus, uel hæretica, sine ulla spe reedificandi fundi- tus destruat: nisi dominus domus eos ibidem procurauerit reperiit. Et si dominus illius domus alias domus habuerit contiguas illi domui, omnes illæ domus similiter destruantur, & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, & in domibus illis adhaerentibus; publicentur, & fiant auferentium, nisi auferentes fuerint in officio constituti. Et insuper dominus domus illius, præter notam infamie perpetuæ, quam incurrat, componat communi ciuitatis, uel loci quinquaginta librarum imperia- lium in pecunia numerata, quam si non soluerit, in perpetuum carcerẽ detrudatur. Burgus autem il- le in quo hæretici capti fuerint uel inuenti, componat communi ciuitatis librarum centum, & uicinia tam burgi quàm ciuitatis librarum quinquaginta imperialium, in pecunia numerata.

Quicumque uero fuerit deprehensus dare alicui hæretico, uel hæreticæ consilium uel auxilium, seu fauorem, præter aliam pœnam superius & inferius prætaxatam, ex tunc ipso iure in perpetuum sit fa- ctus infamis, nec ad publica officia seu consilia, uel ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testi- monium admittatur; sit etiam intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hære- ditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocumque negotio, sed ipse alij respondere cogatur. Quod si forte iudex existerit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliqua ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabel- lio, instrumenta confecta per ipsum, nullius penitus sint momenti. Credentes, quoque erroribus hæ- reticorum tamquam hæretici puniantur.

Teneatur insuper potestas seu rector, nomina uiroꝝ omnium, qui de hæresi fuerint infamati uel banniti, in quatuor libellis unius tenoris facere annotari: quorum unum commune ciuitatis uel loci ha- beat, & alium diœcesanus, & tertium fratres Prædicatores, & quartum fratres Minores: & ipsorum no- mina ter in anno, & in concione publica solenniter faciat recitari.

Teneatur quoque potestas seu rector, filios & nepotes hæreticorum; & receptatorum, defensorum, & fautorum diligenter inuestigare, eosque ad aliquod officium publicum seu cõsilium nullatenus ad- mittere in futurum.

Teneatur præterea potestas, seu rector unum de assessoribus suis, quem elegerit diœcesanus, si fuerit præsens, & Inquisitores prædicti ab apostolica sede dati, mittere eum eis quandocumque uo- luerint, in iurisdictione ciuitatis atque districtu, qui assessor, secundum quod prædictis Inquisitori- bus uisum fuerit, ibi tres aut plures boni testimoniarios, uel rotam p̄cinniam, si eis uidebitur, iu- rare compellat, quod si quos ibidem hæreticos seuerint, uel bona eorum, uel aliquos occulte con-

A conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium uita & moribus dissidentes, uel cre- dentes, aut defensores, seu receptatores, uel fautores hæreticorum, eos dictis Inquisitoribus studeant in- dicare. Ipse autem potestas contra accusatos procedat secundum leges quondam Frederici tunc Impe- ratoris, Paduæ promulgatas.

Teneatur insuper potestas seu rector in destructione domorum, & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis uel occupatis consignandis, & diuidendis, de quibus superius dicitur, infra decem dies postquam accusatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu; & condemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continetur, & eos qui soluere non po- terint banno maleficii supponere, & donec soluant, in carcere detinere: alioquin pro his omnibus, & sin- gulis syndicetur sicut inferius continetur, & insuper teneatur unum de assessoribus suis, quemcumque diœcesanus uel eius Vicarius, & dicti Inquisitores hæreticorum uoluerint, ad hæc peragenda fideliter af- signare, & mutare pro tempore, si eis uisum fuerit opportunum.

B Omnes autem condemnationes uel pœnæ, quæ occasione hæresis factæ fuerint, neque per concio- nẽm, neque per consilium, neque ad uocem populi ullo modo aut ingenio, aliquo tempore ualeant re- laxari.

Teneatur insuper Potestas seu Rector, omnia bona hæreticorum, quæ per dictos officiales fuerint oc- cupata seu inuenta, & condemnationes pro his exactas diuidere tali modo: una pars deueniat in com- mune ciuitatis uel loci: secunda in fauorem & expeditionem officii detur officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint: tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis diœcesano, & Inquisitoribus uidebitur seruanda, & expendenda per consilium eorundem in fauorem fidei, ad hæreticos extirpan- dos, non obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito aut condendo.

C Si quis autem de cetero aliquod istorum statutorum, aut constitutionum attentauerit delere, diminue- re, uel mutare sine auctoritate sedis Apostolicæ speciali, Potestas, seu Rector, qui pro tempore fuerit in illa ciuitate uel loco teneatur eum tanquam defensorem hæreticorum publicum, & fauorem secundum formam præscriptam perpetuo publicè infamare, atque punire in libras quinquaginta imperiales in pecunia numerata, quam si exigere non poterit, eum maleficii banno supponat, de quo eximi non ua- leat, nisi soluerit duplam dictæ pecunie quantitatem.

Teneatur sanè potestas seu rector infra decem dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo po- restatem uel rectorem, & eius etiam assessores, per tres uiros catholicos, & fideles, electos ad hoc per diœ- cesanum si fuerit præsens, & per fratres Prædicatores, & Minores de omnibus his, quæ in status istis seu constitutionibus, & legibus contra hæreticos, & eorum complices editis, continentur, & punire ip- sos si exceßerint in omnibus, & singulis quæ omiserint, & cogere restituere de propria facultate, non ob- stante si per aliquam licentiam consilii uel alterius cuiuslibet, à syndicatione fuerint absoluti.

Iurabunt autem prædicti tres uiri, bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis. Cæterum teneatur potestas seu rector cuiuslibet ciuitatis uel loci delere seu abradere penitus de sta- tutis uel capitularibus communis, quodcumque statutum conditum uel condendum inueniatur contra- dicere istis constitutionibus, seu statutis & legibus, siue quomodolibet obuiare: & in principio & in me- dio sui regiminis, hæc statuta, seu constitutiones, & leges in publica concione solemniter facere recita- ri, & etiam in aliis locis extra ciuitatem suam uel locum, sicut diœcesano seu Inquisitoribus, & fratribus supradictis uisum fuerit expedire.

Porro hæc omnia statuta, seu constitutiones, & leges, & si quæ aliæ contra hæreticos, & eorum compli- ces, tempore aliquo auctoritate sedis Apostolicæ conderentur, in quatuor uoluminibus unius tenoris de- beant contineri, quorum unum sit in statutario communis cuiuslibet ciuitatis: secundum apud diœce- sanum: tertium apud fratres Prædicatores: quartum apud fratres Minores, cum omni sinceritate ser- uentur, nè possint per falsarios in aliquo uiolati. Dat. Perusii Idibus Maii. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS III.

Præcipit obseruari leges Frederici Imperatoris, & secundum eas in hæreticos animaduerti, ad quod Inquisito- res magistratus compellant per censuram ecclesiasticam.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Priori prouincia- li, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, ordinis Prædicatorum, in Lombardiam, Marchiam Teruissinam, & Romaniolam, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum aduersus hæreticam prauitatem, quondam Fredericus tunc Romanorum Imperator promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur, compesci poterit pestis illa: nos illas uolentes ad robur fidei, & salutem fidelium obseruari; dilectis fi- liis potestatibus, consilijs & communitatibus ciuitatum, aliorumq; locorum Lom- bardie, Marchie Teruissi, ac Romaniolæ, nostris damus litteris in mandatis, ut eas quarum tenores ipsis mittimus insertos nostris litteris, faciant singuli in eorum capitularibus annotari; contra hæreticos se- cundum eas exacta diligentia processuri. Quo circa discretionem uestram per Aposto- lica

*Edita anno Do-
mini 1252.*

*Ex Archivio In-
quisitionis. Bo-
noniensis.*

*Alia eiusdem
argumenti po-
nitur infra.*

lica scripta mandamus, quatenus si dicti Potestates, Consilia, & Communitates, mandatum nostrum sit per hoc neglexerint adimplere, vos eos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram, appellatione remota cogatis; quod si duo ex vobis his non interfuerint, vnus ea nihilominus exequat. Dat. Perusii v. Calen. Iunii. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS III.

Concedit Inquisitoribus, vt non obstante incorreptione litterarum Apostolicarum contra hereticos editarum, earum tamen virtute procedant, vide textum, & Doctores in cap. ex parte. de fide instr.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archivio Inquisitio. Romanensis.

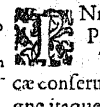
Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Priori prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hereticæ prauitatis, ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola, Salutem & Apostolicam benedictionem. Cum litteræ nostræ, quas super negotio heresis, in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola extirpandæ, nuper a sede Apostolica fratres vestri ordinis reportarunt, processerint (sicut accepimus) in aliquibus propter nimiam festinationem incorreptæ: discretionis vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus incorreptionis non obstante dispendio, quod ex superfluitate vel diminutione litteræ seu syllabæ, siue dictionis vnus uel plurium inducatur, in memorato negotio procedatis iuxta earundem continentiam litterarum. Datum Perusii, Idibus Iunii, Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS III.

Hortatur Inquisitores, vt diligenter in hereticos inquireant; in eosque ac in eorum complices, (nisi conuertantur) iuxta canonum sanctiones procedant, etiam inuocato auxilio seculari, penitentes recipi debent & absolui. Si qui impediunt sanctum officium acriter coercet Papa. Inquisitores viginti vel quadraginta dierum indulgentiam largiuntur.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archivio Inquisitio. Bononiensis.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Priori prouinciali ordinis fratrum Prædicatorum in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Inquisitores.

Tunc potissimè conditori omnium acceptabile obsequium exhibetur, cum sibi pro catholice conseruatione fidei, cuius est ipse stabile ac perpetuum fundamentum, pura intentione seruitur. Digne itaque in hoc sibi prouidimus, studiosam ac placidum impendere famulatum, & præcipue in partibus Italia, propter ipsarum vicinitatem, vigilare instantius ac validius saragere contra diros hostes eiusdem fidei, vt cultura salubris impensa per uos uicinis agris dominicis, utilis sit longinquis, & semen verbi diuini solum in proximis, fructificet etiam in remotis: licet Apostolica sedes tales hostes ubique indefessa sollicitudine persequatur, nec vnquam ab huiusmodi exercitio cessauerit cura eius. Conuenit namque (ut quia contra pestem hereticam Inquisitiones & roborare ac renouare per diuersas seculi uolumus regiones) id agere in Italia maiori opportunitate nunc habita, nullatenus dimittamus, cum quanto nostris proprior adest aspectibus, tanto iustius possemus argui de neglectu, nisi salutis eius attentè prospicere studeremus; ideoque discretionis tuæ per apostolica scripta districtè præcipiendo mandamus in remissione tibi peccaminum iniungentes, quatenus huiusmodi negotium, quod principaliter residet cordi nostro, in Lombardia, & Romaniola per te, ac fratres tuæ curæ commissos, quos ad hoc uideris opportunos, affectu proprio suscipias, ac feruenti animo prosequaris: ita quod si per inquisitionem de consilio diocesano dictarum Lombardiæ ac Romaniolæ, cum omni uigilantia, & solemnipro uidentia faciendam, aliquos in eis de contagio prauitatis hereticæ culpabiles uel infectos inueneris, aut etiam infamatos, nisi examinati uelint absolute mandatis Ecclesiæ obedire, contra ipsos, & receptatores, defensores & fautores eorum, humano timore postposito, iuxta sanctiones canonicas, Apostolica auctoritate procedas: inuocato ad hoc contra eos, si opus fuerit, auxilio brachij secularis; contraditores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Si uero aliqui heretica labe penitus abiurata redire uoluerint ad ecclesiasticam unitatem, eis iuxta formam Ecclesiæ consultis diocesanis, eisdem beneficium absolutionis impendens, iniungas eisdem, quod iniungi talibus consuevit: Prouiso, solerter ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & re, immo potius se fallentes, sub agni specie gerant lupum. Verum quia tam salubre negotium super omnia promoueri cupimus, propter quod impedimenta, quælibet ab ipso intendimus penitus, cum Dei adiutorio, remouere: quia si forte, quod non credimus, aliqua ciuitas uel communitas, siue aliqui magnates, uel nobiles seu potentes, huic negotio se opponere, aut illud præsumpserint aliquatenus impedire, ut non possit per deputatos ad hoc à nobis, procedi liberè in eodem, immo nisi fouerint illud & iuerint studiosè, nos proculdubio ad comprimendam tam superbam, & perniciosam audaciam, & omnimodo confundendam, in illos gladium ecclesiasticæ potestatis acriter extendemus. Et reges ac principes, aliosque Christi fideles, siue pro terra sanctæ, succursu, siue aliàs pro Christi seruitio

nitio Crucis caractere insignitos, necnon & cæteros catholicos inuocabimus contra eos; vt & cælum, & terra aduersus detestabilem temeritatem ipsorum pariter moueantur; cum non minus expediat, immo magis fidem in locis propè positis, quàm procul distantibus defendere. Quia enim futuræ uolunt in quantum præsumus (præcipue in supradictis partibus, quas speciali affectione diligimus) vitare discrimina; idcirco scribimus, quod illa palam exponere ac prænuntiare procures, populos ipsarum partium diligentius admonens, ut debitum habentes respectum ad negotium memoratum, nullum prosum promotioni eius inferant nocumeum, sed potius in exequendo illo tibi fauorem tribuant, & auxilium opportunum: quia si forsitan contrarium agere attentauerint, nullatenus dimittemus, quin per reges ipsos, & principes, aliosque fideles dictum promoueamus negotiū, sicut superius est expressum. Vt autem prædicta per te, ac fratres eisdem possint liberius ac utilius exerceri, tibi ac eis largienti uel quadraginta dierum indulgentiam, quotiens opportunum uidebitur, omnibus uerè penitentibus, & cõfessis, qui ad tuam & ipsorum fratrum prædicationem propter hoc faciendam accesserint, plenam tenore præsentium concedimus facultatem. Datum Brixie v. Calen. Octob. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS III.

Præcipit secularibus principibus, & magistratibus, vt banno supponant eos bonis etiam publicatis, quos Inquisitores, aut hereticos, aut hereticorum complices declarabunt.

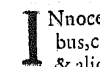

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis nobilibus uiris uniuersis marchionibus, comitibus, baronibus, ac potestatibus, rectoribus, Consulibus, & Communibus ciuitatum, & aliorum locorum, per Lombardiam, Marchiam Teruifanam, & Romaniolam constitutis, Salutem, & apostolicam benedictionem.

CVM Fratres Prædicatorum generaliter in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola contra hereticos, & omnes sectas eorum quocunque nomine censeantur, ad extirpandam inde tam grauis contagii pestem, & malum tantæ prauitatis in Ecclesia Dei nimium pestilens, duximus & deputandos: uniuersitatem uestram rogandam, hortandam, duximus attente, & monendam, per Apostolica uobis scripta districtè præcipiendo mandantes, quatenus omnes illos, qui per Inquisitores eisdem, uel per alios de ipsorum mandato pro hereseos crimine; uel pro defensione, seu receptatione, aut fauore hereticorum, excommunicationis innotati uinculo, uel denuntiati excommunicati publice fuerint, bonis confiscatis ipsorum, banno publico exponatis; aliàs cõtra eos temporaliter pro ut expedire uideritis, in sulcimentum catholice fidei potestate uobis tradita processuri: alioquin no ueritis nos eisdem Inquisitoribus, nostris litteris iniunxisse, ut uos ad id per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellant. Datum Perusii v. Idus Maii. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS III.

Principes seculares, & quilibet magistratus, Inquisitoribus moniti, & requisiti pareant, & auxilium & consilium, & fauorem præstent: alioquin summus Pontifex latas in eos sententias ob hanc causam, ratas habebit.

Innocentius episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis nobilibus uiris uniuersis marchionibus, comitibus, baronibus, & potestatibus, rectoribus, cõsulibus, & communitatibus ciuitatum, & aliorum locorum per Lombardiam, Marchiam Teruifanam, & Romaniolam constitutis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

EX commissi nobis apostolatus tenemur officio super gregem Dominicum uigilare sollicitè ac prudenter, ut pestis hereticæ prauitatis, quæ dum serpit ut cancer in uniuersali Dei Ecclesia, quam plures eorum pit fidelium, & plurimos mortaliter lauciat, exactæ diligentie studio, ab ipsis eminus propellatur: ac tanto propensius intendatur ad tam pestiferi morbi curam per nos & alios, qui sunt animalia occulta, & lucernæ ardentes super eiusdem candelabrum, quanto grauior ex contagio ipsius morbi, & pestilentior animarum sequitur corruptela. Cum igitur fratres ordinis Prædicatorum Inquisitores generaliter in partibus Lombardiæ, Marchiæ Taruifanæ, & Romaniolæ duxerimus super huiusmodi negotio deputandos: ut ipsorum prudentia deprehendat huiusmodi pestis contagione infectos; qui siquidem latentes in eisdem partibus demoliuntur quotidie uincam Domini, tanquam vulpeculæ caudas habentes colligatas in unum, & sed diuersas ad magis nocendum facies prætendentes: Vniuersitatem uestram rogandam, hortandam duximus, & monendam, per Apostolica uobis scripta districtè præcipiendo mandantes, quatenus ad reuerentiam Apostolicæ sedis, & nostram, eisdem fratribus in ipsius prosecutione negotii, cuius quidem salutaris effectus, profectus est catholice fidei, ac hereticæ peruersitatis defectus, requisiti ab eis, opportunum impendatis auxilium, consilium, & fauorem: & sic eis brachii secularis potentia, cum necesse fuerit super hoc fauorabiliter assistendo, quod aduersus tales, liberè potestatis ecclesiæ sibi commissa ualeant exercere censuram.

† Ita in archetypo, sed possimus, uidentur legendum.

Edita anno Domini 1252.

Ex Directorio Sabellano fol. 33. duxerimus.

Edita anno Domini 1252.

Ex Directorio Sabellano fol. 396.

† c. Excommunicamus. i. & 2. de heret.

furam: & uestra inde deuotio dignis in Christo possit laudibus commendari: Alioquin sententias, A quas in rebelles, vel etiam negligentes, in hoc idem Inquisitores rite duxerint promulgandas, ratas habebimus, & faciemus auctore Deo vsque ad satisfactionem condignam, appellatione remota, inuolabiliter obseruari. Datum Perusii, v. Idus . . . Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIUS IIII.

Inquisitores compelle possunt quoscunque sæculi magistratus per censuram ecclesiasticam, vt iurent seruare leges in hæreticos latas, non obstante quouis privilegio cuiuscunque tenoris.

Edita anno Do
mini 1253.

Ex Archiuo
Inquisitionis
Bononiensis.

Innoentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Priori prouinciali, & fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia, Romaniola, & Marchia Teruifana, Salutem & Apostolicam benedictionem.

A D. aures nostras peruenit, quod nonnulli Nobiles, potestates, & alii de Lombardia, Romaniole, Marchiæ Teruifanæ, partibus, nolunt statuta nostra & Imperialia contra hæreticos edita, in statutis ciuitatum & locorum, quibus præfunt, facere scribi, neque iurare iuxta mandatum nostrum se obseruaturus eadem, & facturos pro posse ipsorum, ab huiusmodi ciuitatum & locorum hominibus obseruari: ne igitur mandatum nostrum super hoc directum, prætextu alicuius indulgentiæ, seu privilegii valeat impediti; discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus nobiles, potestates, & alios supradictos, ad executionem præmissorum, iuxta eiusdem mandati nostri tenorem, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compellatis. Non obstante aliqua sedis Apostolicæ indulgentia, quibuscunque personis, sub quacunque forma uerborum concessa cuiuscunque tenoris existat quod excommunicari non possint, uel eorum terra supponi ecclesiastico interdicto, absque speciali eiusdem Sedis mandato, faciente plenam & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulgentia huiusmodi, & eorum nominibus mentionem. Datum Perusii 4. nonas Aprilis, Pontificatus nostri anno decimo.

INNOCENTIUS IIII.

Inquisitores cautionem penæ pecuniaria exigere possunt à complicibus hæreticorum redeuntibus de fide tenenda, & non redeundo ad priores uel similes errores.

Edita anno Do
mini 1253.

Ex Archiuo
Inquisitionis
Bononiensis.

Zanch. de hæ
ret. cap. 19.

Innoentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Priori prouinciali ordinis Prædicatorum, & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Romaniola, Marchia Anconitana, & Teruifana, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

CVM Venerabilis frater noster Albanensis episcopus auctoritate nostra super extirpatione prauitatis hæreticæ inter alia duxerit statuendum, ut Inquisitores hæreticorum in prouincia Lombardia, a credentibus, fautoribus, receptoribus, & defensoribus hæreticorum ad obedientiam ecclesiæ redeuntibus, sub penâ pecuniaria cautionem exigèrent, quod fidem catholicam firmiter teneant, & ulterius fauorem aliquem hæreticis non impendant, & nos statutum huiusmodi approbauerimus, ex abundanti, ut firmior uester maneat in hac parte processus, prædicta uobis, & his quos in huiusmodi contigerit ministerio subrogari auctoritate presentium duximus committenda. Datum Perusii, 4. Kalen. Februa. Pontificatus nostri anno decimo.

INNOCENTIUS IIII.

Archiepiscopi & episcopi de penâ pecuniaria exactis ab illis, qui data cautione pecuniaria promiserunt serare mandatis ecclesiæ, Inquisitoribus provideant in expensis.

Edita anno Do
mini 1253.

Ex Archiuo
Inquisitionis
Bononiensis.

Innoentius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Archiepiscopis & Episcopis per Lombardiæ prouinciam constitutis, præfentes litteras inspecturis, Salutem, & apostolicam benedictionem.

CVM per nostras uobis mandemus litteras, ut hæreticorum credentes, fautores, receptatores, & defensores, qui præfata præfata cautionem; quod fidem catholicam firmiter teneant, & ulterius hæreticis fauorem aliquem non impendant, in id quod abiurauerant, sunt relapsi: & quos in posterum relabi forte contigerit ad soluendam penam ab ipsis promissam, iuxta ordinationem uenerabilis fratris nostri Albanensis episcopi auctoritate Apostolica factam, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compellatis: fraternitati uestræ per scripta Apostolica mandamus, quatenus de his quæ taliter recipere uos contingerit, dilectis filiis Priori prouinciali ordinis Prædicatorum & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Romaniola, Marchia Anconitana, & Teruifana, & substituendis eisdem, in expensis provideat curesis ad Inquisi-

A Inquisitionis huiusmodi officium opportunis. Datum Perusii, v. Calen. Februa. Pontificatus nostri anno decimo.

INNOCENTIUS IIII.

Iubet obseruari leges Frederici in hæreticos & eorum complices editas, quas nominatim inserit huic rescripto, quibus penæ varia in eos lata continentur; & multa Inquisitoribus privilegia conceduntur, & plurima ad sacrum Inquisitionis officium spectantia traduntur.

Innoentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis potestatibus, consiliis, & communitatibus ciuitatum aliorumque; locorum Lombardia, Marchiæ Teruifanæ, ac Romaniolæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Fredericus Romanorum Imperator promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur compesci poterit pestis illa: nos illas volentes ad robur fidei ac salutem fidelium obseruari, uniuersitati uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores uobis mittimus insertos presentibus, faciatis singuli in uestris capitularibus annotari, contra hæreticos sectæ cuiuslibet secundum eas exacta diligentia processuri: Alioquin dilectis filiis Priori prouinciali & Fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruifana, & Romaniola litteris nostris iniungimus, ut uos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram, appellatione remota, compellant.

Tenores autem legum hi sunt:

FREDERICVS DEI GRATIA

C Romanorum Imperator, & semper Augustus Hierusalem & Sicilia Rex, dilectis principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis & Episcopis, aliisque prelatibus ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Scultetis, Burganijs, Aduocatis, Iudicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum imperium constitutis, presentes litteras inspecturis fidelibus suis, Gratiam suam, & omne bonum.

COMMISSIS nobis cælitus cura regiminis, & imperialis, cui dante Domino præsidemus, fastidium dignitatis, materialem, quo diuissim à sacerdotio fungimur, gladium aduersus hostes fidei, & in exterminium hæreticæ prauitatis exigunt exercendum: ut perfidia vipereos filios contra Deum & Ecclesiam insultantes, tamquam materni uetri corrosiores in iudicio & iustitia prosequamur: maleficos uiuere non passuri, per quorum scientiam seducen- L. x. tem mundus inficitur, & gregi fidelium per ones morbidas grauior infligitur corruptela. Statuimus itaque sancientes, ut hæretici quocunque nomine censeantur, ubicunque per imperium damnati fuerint ab Ecclesia, & seculari iudicio assignati, ani mauerione debita puniantur.

SI qui uero de prædictis postquam fuerint deprehensi, terri metu mortis redire uoluerint ad fidei unitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum penitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Præterea quicunque hæretici reperi fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu aliis locis imperii per Inquisitores ab Apostolica sede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos captos arctius custodire donec per censuram ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta & uitæ damnabant. Simili quoque penâ lecti censentur omnes, quos ad fouendum hæreticorum errorem, callidus hostis suscitauit aduocatos: uel parat illicitos defensores, maxime cum facinus quos inquinat, æquat: nisi monitione præmissa destiterint, & eorum uitæ duxerint consulendum. Eos præterea qui conuicti in uno loco de hæresi ad alia loca se transferunt, ut cautius possint effundere uirus hæreticæ prauitatis, debitam censuram subire uindictam: ut super hoc per uiros ab eodem errore conuersos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi conuicerunt (quod & in hoc casu concedimus licite faciendum) euidentis testimonium habeatur. Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad iudicium tractos, in extremæ uitæ periculo hæresim abiurantes, postmodum de falso iuramento constiterit, & fide mentita conuincitur, ac eos contigerit eiusdem morbi spontaneam incurere recidiam: ut sibi damnabilis iniquitas sit mentita, & penam debitam mendacium non euadat. Omne in super proclamationis & appellationis beneficium ab hæreticis, receptoribus, & fautoribus eorundem penitus amouemus: uolentes ut de finibus imperii, in quibus semper debet existere fida fides, hæreticæ

Edita anno Do
mini 1254.

Ex uerbo edice manuscri
pto bibliothecæ
Vaticanæ, &
Directorio Sa-
bellano par. 2.
fol. 71o.

Correcta ad au-
thent. exemplar.

reticæ labis genimina modis omnibus deleantur. Ceterum quia quanto maiora diuina nutu misericordie accepimus, & alioquem locum præ filiis hominum obinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti. Si quando igitur in nostri nominis contemptores nostri culminis excandescit auctoritas: si reos læsæ maiestatis, in personis eorum & liberorum suorum exheredatione damnamus, multo fortius istiusque contra Dei blasphematores nominis, & catholice fidei detractores, prouocamur: eorumdem hæreticorum, receptorum, fautorum & aduocatorum suorum hæredes & posteros, usque ad secundam progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officiis & honoribus, imperiali auctoritate priuantes: ut in paterni memoria criminis continuo mœrore tabescant: vere scientes quod Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter ulticens. Nec quidem a misericordie finibus duximus excludendum, ut si qui paternæ hæresis non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint: quacumque reatus illorum animaduersione plestantur, prædictæ punitioni non subiaceat innocentia filiorum. Ad hæc notum fieri volumus, Fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperii nostri contra hæreticos deputatos; ceteros quoque qui ad hæreticos iudicandos accesserint, nisi aliqui eorum ab imperio fuerint proscripsi, eundo, morando, & redeundo, sub nostri imperii speciali defensione receptos; & quos apud omnes sub ope, ac recommendatione fidelium imperii esse volumus in offensos: vniuersitati uestre mandantes, quatenus quocumque, & apud quemcumque, uestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incurfu hæreticorum eis insidiantium seruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotiis exequendis. Hæreticos vero, quos & ostenderit ipsi vobis, in iurisdictione uestra singuli capientes, diligenti custodia detinendos, donec post Ecclesiasticæ damnationis iudicium, pœnam subeant, quam merentur: scituri quod in executione ipsius negotii, gratum Deo & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostri imperii nouam & insolitam hæreticæ prauitatis infamiam, opem, & operam, unâ cum eisdem Fratribus præstiteritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens & remissus, ac etiam inutilis coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduæ xxii. Februarii. xii. Indictione.

FREDERICVS DEI GRATIA, ETC.

NON SVTILEM tunicâ Dei nostri dissiere conantur hæretici, & uocabuli uitio seruietes, quod significationem diuisionis enuntiat, in ipsius indiuisibilis fidei unitate nituntur inducere sectionem, & oues à Petri custodia, cui pascendæ à patre bono sunt credita, segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo usque mansuetudinè præcedentes ouium, quousque ouile possint subintrare Dominicum. Hi sunt angeli pessimi. Hi sunt filii prauitatum, à patre nequitia, & fraudis auctore, ad animas simplices destinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter uidentur in serpere, & sub mellis dulcedine uirus euomere: ut uitæ cibum ministrare se simulent, à cauda feriant: & mortis poculum uelut quoddam dirissimum uenenum immiscant. Horum sectæ ueteribus: uel ne in publicum prodeant: non sunt notatæ nominibus: uel (quod est forte nefandius) non contentæ, ut uel ab Ario Ariani, uel à Nestorio Nestoriani, aut à similibus similes nuncupentur: sed in exemplum martyrum, qui pro fide catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, uelut expositos passioni. Huiusmodi miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas diuinitatis æternæ, sub uno cõtextu nequitia: insimul tres offendunt: Deum uidelicet, proximos, & se ipsos: Deum, dum Dei fidem & filium non agnoscunt. Decipiunt proximos, dum ipsi sub spe spiritualis alimonie, hæreticæ prauitatis oblectamenta ministrant: crudelius etiam sæuiunt in se ipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique seuerè mortis illecebris, quam per agnitionem ueram & ueræ fidei possent euadere, uitæ prodigi, & necis improvidi sectatores inuoluunt: & (quod est ipso dictu dirissimum) superstites etiam non terrentur exemplo. Contra tales sibi Deo & hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros, quin debitæ ultionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes, quanto in euidentiore delusionem fidei Christianæ, prope Romanam Ecclesiam, quæ caput ecclesiarum omnium iudicatur, superstitionis suæ scelera latius exercere noscuntur. Adeo quod ab Italia finibus, præsertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latius abundare, iamque usque ad regnum nostrum Sicilia, suæ perfidiæ riuulos deriuauerunt. Quod acerbissimum reputantes: Statuimus in primis, ut crimen hæreseos, & damnatæ sectæ cuiuslibet, quocumque nomine censeantur sectatores, (prout ueteribus legibus est indictum) inter publica crimina numerentur: immo crimine læsæ maiestatis nostræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuina maiestatis iniuriam noscitur attentatum, quamuis iudicii potestate, alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimen personas adimit damnatorum, & bona; & damnat post obitum memoriam defunctorum: sic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia uolumus obseruari. Et ut ipsorum nequitia, qui (quia Dominum non sequuntur) in tenebris ambulant, detegatur: nemine etiam deferente, inuestigari uolumus diligenter huiusmodi scelerum pattores, & per officiales nostros, sicut & alios malefactores inquiri; ac in qui-

A Inquisitione notatos, etsi leuis superstitionis argumento tangantur, à uiris Ecclesiasticis, & prælatis examinari iubemus. Per quos si inueni fuerint a fide catholica saltem in articulo deuiare, ac per ipsos pastoralis more commoniti, tenebrofi diaboli relictis insidiis, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris concepta instantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnatos, mortem pari Patarenos, aliosque hæreticos quocumque nomine censeantur, decernimus, quam affectantur uiui in conspectu hominum comburantur, flammam commissi iudicio. Nec dolemus quod in hoc ipsorum satisfacimus uoluntati, ex quo pœnam solummodo, nec fructum alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo interuenire præsumat: quod qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito conuertemus. Datum Paduæ xxii. Februarii, xii. Indictione.

IMPERATOR FREDERICVS

semper Augustus, &c.

PATARENORVM receptatores, & complices, & quocumque modo fautores, qui ut à pœna alios possint eximere, de se uelut improvidi non formidant, publicis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifeste probatur, in fidei præmium quam agnouit, famæ pristinae de Imperiali clementia, restitutionis beneficium in integrum consequatur.

INCIPIUNT CAPITVLA CONSTITVTIONIS

contra Patarenos edita per dominum Fredericum, illustrem uirum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem, & Sicilia regem.

CATAROS, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passaginos, Iosepinos, Caratenes, Albenes, Franciscos, Bagnarolos Commixtos, Vvaldenes Roncarolos, Communelos, Varinos, & Ortholenos, cum illis de Aquanigra: & omnes hæreticos utriusque sexus quocumque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus, atque bannimus; censentes ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius reuertantur: ita quod filii eorum ad successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius æternam, quam temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam cõgrua purgatione monstrauerint, tamquam infames & banniti ab omnibus habeantur, ita quod si per annum permanerint, ex tunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum ualituro, ut Potestates, & Consules, seu Rectores, quibuscumque fungantur officiis, pro defensione fidei præsentem publicum iuramentum, quod de terris suæ ditioni subiectis, uniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos bona fide pro uiribus exterminare studebunt, ita quodammodo quandocumque quis fuerit, in perpetuum Potestatem, uel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioquin neque pro Potestatibus, neque pro consilibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias ex tunc decernimus inutiles & inanes. Si uero dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum a tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam: qui eam, exterminatis hæreticis, absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo iure domini temporalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum apponant: eadem nihilo minus lege seruata, contra eos qui non habent dominos principales. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus. Statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, uel ad aliquos eligendos huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testamenti liberam habeant factionem; nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus ei præterea super quocumque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliqua: ad eius audientiam perferatur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adiciamus insuper, quod hæreticus per hæreticum conuinci possit: & quod domus Patarenorum, receptorum, & defensorum, & fautorum, siue ubi docuerint, siue ubi aliis manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restitueantur. Datum Paduæ, xxii. Februarii. xii. Indictione.

REX regu. Apostatates à fide catholica penitus execramus, insequimur ultionibus, bonis suis omnibus spoliamus. Et ut a professione uel uita naufragates legibus coarctamus. Successiones tollimus, ab eis omne ius legitimum abdicamus. Dat. Assisi xi. Cal. Iunii, Pontificatus nostri anno undecimo.

Quibus competeret olim facultas creandi, & destituendi Inquisitores, & qua ratione, Inquisitores semel creati deponi debeant.

Edita anno Domini 1254.

Ex Archiuiio Inquisitionis Bononiensis.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Priori Prouinciali ordinis Prædicatorum in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.
L I C E T ex omnibus mundi partibus, quæ nomine Christiano censentur, teneamur ex officii nostri debito expurgare leuiferam pestem hæreticæ prauitatis: In Italia tamen imminet nobis hæc sollicitudo propensius, ubi eandem pestem (propter malitiam temporis, quæ in detrimentum fidei catholicæ peruersos mores peperit) ex vicinitate peruersissimus abundantius succreuisse. Volentes igitur in prouincia Lombardia à Bononia & Ferraria inclusiue, vsque ad ultimos fines superiorum partium eiusdem prouinciæ, ac Marchia Ianuensi, per aliquos de fratribus prioratus tui, super hoc partes nostræ sollicitudinis adimpleri: discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tu, vel vicarius tuus, cum contigerit te abesse, de consilio discretorum fratrum, quatuor ex eiusdem prioratus fratres, viros zelum habentes Christianæ fidei, & opere ac sermone potentes, assumas, eisque Inquisitionis officium contra hæreticos, eorumque fautores & complices, in prædictis prouincia & Marchia, iuxta formam, quam eis per alias litteras nostras expressimus, exequendum iniungas: quos eam, quam in eisdem litteris comprehendimus, habere volumus potestatem. Si vero quemquam eorundem Inquisitorum, ex causa videris aliquando amouendum, alium illo amoto substituas, pari potestate functurum, quoties id faciendum deliberatione, cum discretis fratribus præhabita, tibi vel eidem vicario, te absente, visum fuerit expedire. Datum Assisi iiii. Kalen. Iunii, Pontificatus nostri anno undecimo.

INNOCENTIVS III.

Inquisitores prædicent fidem catholicam, ac per alios faciant prædicari: cruce signatos recipiant, qui hæreticos insequantur: audientibus cõciones Inquisitorum de fide habitas, viginti vel quadraginta dierum indulgentiam concedant Inquisitores, qui hæreticos persequuntur, plenariam indulgentiam adipiscuntur.

Edita anno Domini 1254.

Ex Archiuiio Inquisitionis Bononiensis.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Priori Prouinciali ordinis Prædicatorum in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.
M A L I T I A huius temporis in diuersis mundi partibus, & maxime in prouincia Lombardia, peruersorum morum peperit corruptelam, ex quibus pestifera pestis hæreticæ prauitatis abundantius solito noscitur pullulasse. Ad purgationem igitur eiusdem pestis, iuxta officii nostri debitum ex animo intendentes, nolimus aduersus huiusmodi iniquitatis operarios, qui massam catholicæ puritatis, fermento propriæ contagionis inficiunt, fideles, ut consurgant, stentque nobiscum, pro Euangelicis, quas professi sunt legibus defendendis, salubribus exhortationibus incitari. Quo circa deuotioni tuæ, per Apostolica scripta districte percipiendum mandamus, quatenus tu, vel vicarius tuus, cum contigerit te abesse, per te ipsum ciuitatibus & locis aliis, quæ infra prioratus generalis tui commissi, statutos ab ordine tuo limites continentur, prædicans contra hæreticos uerbum crucis, & per idoneos ad hoc fratres tuos faciens publice prædicari, ac consignari crucis characterem eos, qui tãti zelo fidei contra hæreticos, eorumque fautores uoluerint cruce signari fideles ad huiusmodi prædicationis & crucis signationis officium exequendum, in ciuitatibus & locis prædictis, tot de fratribus tibi commissis uerbo & opere potentes assumas, quot ex eisdem assumptis, singulis ciuitatibus & diocesiibus Prioratus eiusdem bini ualeant deputari: Nos enim tibi & eorum singulis largiendi viginti uel quadraginta dierum indulgentiam de iniunctis pœnitentiis uere pœnitentibus & confessis, qui ad audiendum uerbum ipsius deuote affuerint: necnon & illis, qui ad extirpandam hæreticam prauitatem, signum crucis acceperint, illam indulgentiam, illudque priuilegium concedendi, quæ transfretantibus in terræ sanctæ subsidium in generali conceduntur concilio, plenam auctoritate præsentium concedimus potestatem. Datum Assisi, 2. Kalen. Iunii, Pontificatus nostri anno undecimo.

INNOCENTIVS III.

Vniuersis Christi fidelibus.

Insigne hoc rescriptum pœnas continet hæreticorum, & eorum, qui hæreticorum complices dicuntur: item magna ex parte, sedit, quis ordo in iudicio aduersus hæreticos suscepto, debeat obseruari, & concordat omnino cum iure communi in c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret. & cum c. Quicumque. de hæret. lib. 6. & cum rescripto eiusdem prorsus sententiæ Nicolai III. quod est infra, & incipit etiam Nouerit vniuersitas. & cum rescripto Alex. III. relatio in Directorio Inquisit. parte 2.

NO-

NOUERIT vniuersitas uestra, quod nos ad instar re. re. G. Papæ prædecessoris nostri excommunicamus, & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Pararenos, Pau-peres de Lugduno, Passaginos, Iosephinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, quibus-cunque nominibus censentur, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum. Dammati vero per ecclesiam sæcu-lari iudicio relinquantur animaduersione debita puniendi; clericis prius à suis ordinibus degradatis.

Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire uoluerint ad agendum condignam pœnitentiam, in perpetuū carcerē detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, similiter hæreticos iudicamus. Item receptores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationis sententiæ de-cernimus subiaceant: firmiter statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione no-tatus, à sua super hoc non curauerit præsumptione cessare, ipso iure sit factus infamis, nec ad publicâ officia, seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam interstabilis, ut nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocumque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ip-sum, nullius pœnitentiæ sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur: & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem ta-les, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententiâ percellantur, aliâ animaduersione debita puniendi. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione no-tabiles, nisi iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam con-grua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quod si per annum in excommunicatione persistierint, ex tunc uelut hæreti-ci condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiusmodi personarum minime audian-tur. Item iudices, aduocati & notarii nulli eorum officium suum impendant; alioquin eodem offi-cio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica Sacra-menta, nec elemosinas, aut oblationes eorum recipiant. Similiter hospitalarii, aut templarii, ac quilibet regulares: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto Se-dis Apostolicæ speciali. Item quicumque tales præsumperint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere, nec absolutionis, beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extumulent, & proiciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetua careat sepultura. Item firmiter inhiemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel priuatim de fide catholica disputare: qui uero contra fecerit, excoicatio-nis laqueo innodetur. Item si quis hæreticos sciuerit, uel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium, uita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, uel alii, per quem credat ad prælati sui & Inquisitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire; alio-quin excommunicationis sententiâ percellatur. Hæretici autem & receptores, defensores, & fauto-res eorum, ipsorumque filii vsque ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum, & inane. Nos enim præ-dictos, & quoscumque viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum, dignita-tes, personatus, & quæcumque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc priuamus taliter acqui-sitis: uolentes, ut tales, & habitis perpetuo careant, & ad alia uel similia nequaquam in posterum ad-mittantur. Illorum autem filiorum emancipationem, nullius esse momenti uolumus, quorum paren-tes post emancipationem, huiusmodi ad inuicem superstitionis hæreticæ, à uia declinasse constiterit ueritatis. Datum Anagninæ xv. i. Kalen. Iulij. Anno undecimo.

INNOCENTIVS III.

Inquisitores ardentè prædicent crucis uerbum, contra hæreticos & eorum complices; eos qui cruce signari uoluerint, recipiant, concessa illis sollicita indulgentia: aduersus impediētes, aut non inuantes Inquisitionis of-ficium uelut contra defensores & fautores hæreticorum appellatione remota procedant: cruce signatos absoluant à censuris ecclesiasticis: cum clericis cruce signatis super irregularitate dispensent; cruce signatorum uota com-mutent: cruce signati tempore interdictionis generalis, diuinis interesse possint.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, præsentibus & futuris in Lombar-dia, & Marchia Ianuen. Salutem & Apostolicam benedictionem.

M A L I T I A huius temporis in diuersis mundi partibus, & maxime in prouin-cia Lombardia peruersorum morū peperit corruptelam, ex quibus letifera pestis hæreti-cæ prauitatis abundantius solito noscitur pullulasse. Ad extirpationem igitur eiusdem

B pestis

Edita anno Do-mini 1254.

Ex bibliotheca Illustriss. Iulii Antonii San-ctorii, Cardina-lis S. Senerinæ unius ex Inqui-sitoribus gene-ralibus.

Edita anno Do-mini 1254.

Ex Archiuiio In-quisitionis Bo-noniensis.

pestis, iuxta officij nostri debitum, ex animo intendentes, volumus aduersus huiusmodi iniquitatis operarios, qui massam catholicæ puritatis fermento propriæ contagionis inficiunt, fideles ut consurgant, stentque nobiscum pro euangelicis, quas professi sunt, legibus defendendis, salubribus adhortationibus incitari. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta, districte præcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus in locis, ubi contra hæreticos vobis Inquisitionis officium est commissum, curetis singuli opportuna instantia, contra eosdem hæreticos, eorumque fautores proponere populis publice verbum crucis: & eos qui tacti zelo fidei, ad extirpandam prauitatem eandem, votum assumpserint crucis caractere consignare. Ut autem vobis de prædicatione huiusmodi, & fidelibus, qui eiusdem crucis ob hoc votum assumpserint, copiosæ mercedis præmium afferatur: vobis & eisdem fidelibus illam indulgentiam, illudque priuilegium largimur, quæ transeuntibus in terræ sanctæ subsidium, in generali Concilio conceduntur. Cum autem huiusmodi crucis verbum, per uos proponi contigerit, relaxandi omnibus vere penitentibus & confessis, qui ad audiendum uerbum ipsum deuote affuerunt, quadraginta uel uiginti dies de iniunctis penitentibus libera sit uobis & singulis uestrum de nostra concessione facultas. Quod si forte, quod non credimus, aliqua ciuitas, communitas, uel persona, cuiuscunque conditionis, uel gradus, huic tam salubri negotio se opponere, seu illud præsumpserit aliquatenus impedire, ut per uos, uel per alios auctoritate nostra ad hoc deputatos, uel in posterum deputandos, libere procedi non ualeat in eodem: immo si quicumque requisiti illud fouere neglexerint, & iuxta officium & posse suum studiose iuuare; contra eos, tamquam defensores, & fautores hæreticorum, sublato appellationis obstaculo, uos uel uestrum singuli auctoritate nostra intrepide procedatis. Contra quos, prout audacia ipsorum exegerit, Reges & Principes Christianos, necnon Crucesignatos pro terræ sanctæ succursu curabimus inuocare: cum non minus expediat immo magis, fidem in locis prope positis, quam procul distantibus defendere. Porro, ut non solum Inquisitionis uobis super hæretica prauitate commissa, sed & huiusmodi prædicationis crucis officium in manibus uestris, congruis fauoribus adiuuetur, absoluedi iuxta formam ecclesiæ, omnes qui contra prauitatem hæreticam assumpserint signum crucis ab interdicti, suspensionis, & excommunicationum sententiis canonis; & præsertim ab illis, quas pro incediis, uel effractionibus ecclesiarum, seu iniectione manuum uiolenta in personas ecclesiasticas incurrerunt; & aliis quoque sententiis, à nobis, uel auctoritate nostra generaliter promulgatis: nisi adeo grauis & enormis excessus fuerit personarum, quod ab his oporteat absolutionis beneficium per Sedem Apostolicam obtineri. Necnon & ab illis sententiis, quas adherendo & fauendo contra Ecclesiam, quondam Frederico, se tum pro Imperatore gerenti, seu Conrado nato eius, uel ipsorum fautoribus incurrerunt: Egilino de Romanis, Vberto Marchione Palaucino, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Potestatibus, Rectoribusque ciuitatum atque locorum, similibusque personis, qui in Ecclesias, & personas ecclesiasticas, sæua exercuisse noscuntur, aut eorum bona nequiter occupasse, dumtaxat exceptis. Dummodo assumpto crucis signaculo, uotum huiusmodi, qui absoluti fuerint, efficaciter prosequantur: & ipsi caueant, quod de cætero contra Ecclesiam nunquam erunt; & tam ab ipsis, quam ab aliis præmissis, plena de damnis & iniuriis, propter quæ excommunicati noscuntur, satisfactio, uel satisfaciendi sufficiens securitas impendatur. Necnon & dispensandi cum clericis, super irregularitatibus, quas celebrando diuina ligati sententiis canonis, contraxerunt. Commutandi quoque uota eorundem crucesignatorum, uouentium, & uotorum qualitate pensata: terræ sanctæ uotis: aliisque perpetuis, quæ commutationis non admittunt remedium, dumtaxat exceptis. Concedendi quoque crucesignatis eisdem, quod tempore generalis interdicti, possint interesse diuinis officiis, & Ecclesiastica Sacramenta recipere, in locis in quibus eadem ex indulto Sedis Apostolicæ celebrantur. Dummodo si in præmissis casibus, Ecclesiasticis tenentur ligati sententiis, prius absolutionis beneficium assequantur, uobis & singulis uestrum auctoritate præsentium, concedimus facultatem. Datum Anagninæ x i i i. Kalen. Iulii, Pontificatus nostri Anno vndecimo.

INNOCENTIVS III.

Inquisitores compellere possunt magistratus seculares, ut obseruent leges Frederici Imperatoris in hæreticos editas per censuram ecclesiasticam, appellatione remota.

Edita anno Domini 1255.

Ex Archiueo Inquisitio. Bononiensis.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in partibus Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Fredericus tum Romanorum Imperator, promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur, compesci poterit pestis illa; nos eas volentes ad robur fidei, ac salutem fidelium obseruari, dilectis filiis potestatibus, consiliis, & communitatibus ciuitatum, aliorumque locorum Italiæ nostris dedimus litteris in mandatis, ut ipsas quarum tenores sibi præfatis insertos litteris misimus, singuli faciant in suis capitularibus annotari, contra hæreticos seclæ cuiuslibet, secundum eas ex-

A Et diligentia processuri. Quocirca discretioni uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si præfati potestates, & alii ciuitatum, & locorum, in quibus uobis Inquisitionis officium, contra hæreticos est commissum, mandatum super hoc Apostolicum neglexerint adimplere: uos, uel quibus uestrum, eos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram, remoto appellationis obstaculo compellatis: non obstante si aliquibus ab Apostolica sede sit indultum, uel indulgeri contigerit, quod excommunicari, suspendi, uel interdicti non possint, uel eorum terræ subici Ecclesiastico interdicto. Dat. Anagninæ, Nonis Iulii, Pontificatus nostri Anno duodecimo.

ALEXANDER III.

Cum domus hæreticorum destrui iubentur, idem intelligitur de turribus eiusdem malefactoris domui contiguas, si qua fuerint: materia uero dirutorum ædificiorum diuiditur iuxta formam Innocentianæ constitutionis, incipiens. Ad extirpanda. §. Teneatur insuper Potestas.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in prouincia Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

CVM in constitutionibus nuper à nobis contra hæreticos promulgatis, inter alia contineri dicatur expresse, ut domus in qua hæreticus uel hæretici inuentus fuerit, ac ei contigua, si fuerint eiusdem domini, sine spe reparationis funditus destruantur, nostro petitis certificari responso, quid sit de turribus in casu huiusmodi obseruandum? Ad quod breuiter respondemus, quod nostræ intentionis extitit, & existit, ut in eo casu idem in turribus, & in domibus iudicium obseruetur. Lignamina uero, lapides, & tegulæ domorum & turrium, quæ taliter destruantur, eo modo distribui decernimus, quo res alias ibidem inuentas diuidi mandauimus in constitutionibus antedictis.

Datum Anagninæ i i i. Calen. Augusti, Pontificatus nostri Anno duodecimo.

ALEXANDER III.

Ut Inquisitores procedant contra hæreticos, iuxta constitutiones Innocentii, reliquis statutis nihilominus in hæreticos editis in suo robore seruatis.

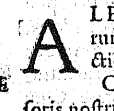

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Raynerio, ac aliis fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

CVM auctoritate felicis recordationis Innocentii Papæ prædecessoris nostri, in Lombardia Inquisitionis officium contra hæreticos fuerit hætenus executi; nos desiderantes tam nociuam pestem prauitatis hæreticæ, quæ pullulare in illis partibus consueuit, cum omni sollicitudine extirpare; discretioni uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus secundum à Deo uobis datam prudentiam, auctoritate nostra, in eiusdem Inquisitionis officio procedatis, iuxta ipsius prædecessoris directarum continentiam litterarum. Statutis contra hæreticos editis, quæ idem prædecessor in capitularibus ciuitatum, & locorum Italiæ annotanda, & seruanda mandauit: ac litteris ecclesiarum prelati, & aliis Lombardis, super negotio ipso directis, in suo robore duraturis. Datum Neapoli vi. Calen. Maii, Pontificatus nostri Anno primo.

ALEXANDER III.

Ampliat & declarat nonnulla capita constitutionum Innocentii iiii. contenta in bulla. Ad extirpanda.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticorum, in prouincia Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

CVM secundum tenorem constitutionum felicis recordationis Innocentii Papæ prædecessoris nostri, quas in capitularibus ciuitatum, & locorum Italiæ annotari mandauit, continetur, quod quilibet potestas seu rector cuiuscunque ciuitatis seu loci, infra tertium diem post introitum regiminis sui, duodecim uiros probos, & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, uel quotquot fuerint necessarii instituere teneatur, quos dicecans si præsens extiterit, & interesse uoluerit, & duo fratres Prædicatorum, & duo Minores, ad hoc à suis Prioribus, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinis deputati, duxerint eligendos, per quos inquirantur hæretici, & etiam capiantur. Teneatur insuper idem potestas, uel rector infra decem dies sui regiminis, syndicare præcedentem proximo potestatem, uel rectorem, & eius etiam assessores per tres uiros catholicos, & fideles, electos ad hoc per dicecans si fuerit præsens, & per fratres prædicatorum, & minores, de omnibus, quæ in constitutionibus præfatis, & legibus, quæ contra hæ-

rigos, & eorum complices, editis continentur. Et sicut ad audientiam ipsius nostri prædecessoris peruenit eorundem constitutionum super his plerumque impediatur effectus: pro eo scilicet, quod interdum, illi qui prædictos viros debent eligere, electioni huiusmodi non possunt interesse, uel nolunt: Nos ad instar prædecessoris eiusdem, super his sicut conuenit, prouidere uolentes; statui mus, ut si diocæsanus, & fratres Minores, prædictæ electioni, prædictorum uirorum noluerint, uel non potuerint interesse, per aliquem uestrum, seu illos, quibus id duxeritis committendum, in locis in quibus Inquisitionis officium exercetis, eligere personas, seu uiros huiusmodi liberè ualeatis, uobis & uestrum singulis auctoritate præsentium indulgemus: non obstantè iuramento, quod prædicti potestates, & rectores, de obseruandis præfatis constitutionibus, exhibere tenentur, à quo ipsos, quantum ad hos articulos siue casus duximus absolucndos. nulli ergo omnino hominum, &c. Datum Neapoli ii. Calen. Maij, Pontificatus nostri anno primo.

ALEXANDER IIII.

Et Inquisitores procedant in negotio Inquisitionis, iuxta ordinationes Innocentii quarti.

Edita anno Domini 1253.

Ex Archiuijs Inquisitionis Bononiensis.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratri Raynerio Placentino, & alijs fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia, & Marchia Ianuen. Salutem, & Apostolicam benedictionem. CVM felicis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster, contra hæreticos prædicationem crucis uobis duxerit per suas litteras committendam: discretioni uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus in negotio procedatis eodem iuxta litterarum continentiam eorundem. Datum Anagninæ v. Idus Augusti. Pontificatus nostri Anno primo.

ALEXANDER IIII.

Ampliat tria capita constitutionum Innocentii incipien. Ad extirpanda, quæ ob nimiam terminorum breuitatem non poterant commode absolui.

Edita anno Domini 1256.

Ex Archiuijs Inquisitionis Bononiensis.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Inquisitoribus hæreticorum, in Lombardia, & Marchia Ianuensi, Salutem, & Apostolicam benedictionem. EXORTIS in agro fidei Christianæ per partes Italiæ abundantius solito hæreticæ prauitatis zizanijs, seminate illa per temporis impæcatis malitiam homine inimico: felicitis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster, constitutiones quasdam ad pestis extirpationem prædictæ noscitur edidisse, quas in suis litteris annotatas, mandauit à dilectis filiis potestatibus, seu rectoribus, consilijs, & communitatibus ciuitatum aliorumque locorum, per Lombardiam, Romaniolam, & Marchiam Teruissit constitutis, tanquam fidelibus eiusdem fidei defensoribus exacta diligentia obseruari. Porro inter constitutiones huiusmodi, tria contineri noscuntur, à potestatibus, seu rectoribus ciuitatum, & locorum, sub debito iuramenti infra certos terminos obseruanda. Primum uidelicet, quod potestas, seu rector infra tertium diem post introitum sui regiminis, duodecim viros probos, & catholicos, duos notarios, & duos seruitores, uel quotquot fuerint necessarii, instituat, quos ad negotium fidei contra hæreticos, eorumque fautores, diocæsanus, si præsens fuerit, & interesse uoluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores ad hoc à suis prioribus, & ministris, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinum deputati, duxerint eligendos. Secundum quod idem potestas, seu rector, in destructione domorum, condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis, uel occupatis consignandis, & diuidendis, infra decem dies postquam accusatio seu denuntiatio super hæresi, uel hæreticorum fauore facta fuerit, exequatur omnia cum effectu. Tertium uero, quod prædictus potestas siue rector, infra decem dies sui regiminis syndicet præcedentem proximo potestatem, uel rectorem, & eius etiam assessores per tres uiros catholicos, & fideles, electos ad hoc per diocæsanum, si præsens extiterit, & per fratres Prædicatores, & Minores, de omnibus his, quæ in statutis seu constitutionibus, & legibus contra hæreticos, & eorum complices continentur, & eos puniat de omnibus, & singulis quæ omiserunt, & compellat restituere de propria facultate. Cum igitur, sicut accepimus, supradicta tria, infra præmissos terminos propter ipsorum terminorum nimiam breuitatem, nequeant à potestatibus, uel rectoribus de facili adimpleri; propter quod iidem potestates seu rectores, in animarum suarum periculum periculi retriaculo sæpius inuoluuntur; Nos de uestræ fidei puritate, ac circumspèctis industria, plenam in Domino fiduciam obtinentes, prorogandi eisdem potestatibus, & rectoribus terminos supradictos, usque ad decem dies, prout expedire uel necesse fore uideritis ad præmissa efficaciter exercenda, ita quod per prorogationem huiusmodi, nec periculi reatum, nec notam incurrant, plenam uobis, & singulis uestrum, ubi conuenire ad hoc commode nequueritis, concedimus auctoritate præsentium facultatè. Nulli ergo omnino hominū liceat hanc paginā nostræ con-

A concessionis infringere, uel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum, Datum Lateran. 11. Idus Martij, Pontificatus nostri anno secundo.

ALEXANDER IIII.

Statuta, quibus officium Inquisitionis, directè uel indirectè impeditur, moderare possunt Episcopi, & Inquisitores, seu reserare; & ut sibi exhibeantur, compellere possunt magistratus ciuitatum per Ecclesiasticas censuras, appellatione reiecta.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Episcopo Mutinè, Salutem, & Apostolicam benedictionem. IMPLACIDA relatio nuper nostrum turbauit auditum, quod uidelicet, Commun. Mantuan. cum deberent dilectis filiis fratribus Prædicatoribus, Inquisitoribus prauitatis hæreticæ, in illis partibus à Sede Apostolica deputatis circa extirpationem prauitatis huiusmodi de suis finibus, toto posse assistere tanquam fidei zelatores; ipsi agentes in contrarium, statuta quædam damnabilia ediderunt, per quæ negotium fidei, quod per fratres ipsos salubriter geritur, ut in eo procedi libera nequeat, directè impeditur uel etiam indirectè. Quocirca fraternitati tuæ, per Apostolica scripta, sub excommunicationis pœna firmiter præcipiendo mandamus, quatenus associatis tecum aliquibus discretis, & Deum timentibus uiris, statuta huiusmodi quæ à Mantuan. uel quibuslibet alijs hominibus ordinata, & facta dicuntur, Mantuæ ac in toto ipsius districtu, per quæ ipsi negotio possit obstaculum prouenire, diligenter inquirere ac etiam inuenire; & quæ sita, & inuenta ad tale reducere, ac reduci facere moderamen procuret, quod per ipsa districtum Inquisitorum processus non impediatur in aliquo, uel quomodolibet retardentur: faciens nihilominus quod statuta quælibet ipsi negotio contraria, & quibus possit impedimentum aliquod Inquisitoribus offerri eisdem, quominus per eos iuxta formam sibi à prædicta sede traditam procedi liberè ualeat in eodem, in ciuitate præfata uel alibi in ipsius districtu nullatenus obseruentur: potestatem, & consilium ciuitatis eiusdem per excommunicationem in personas eorum, & commune prædictum, per interdicti in ciuitatem ipsam sententias, ad id appellatione postposita, compellendo. Datum Viterbii xv. Calen. Ianuarii, Pontificatus nostri anno tertio.

Edita anno Domini 1257.

Ex Archiuijs Inquisitionis Bononiensis.

ALEXANDER IIII.

Declarat quinque articulos dubios, contentos in constitutione Innocentii iiii. incipien. Ad extirpanda, iubetque has declarationes cum præfatis constitutionibus scribi in statutarijs urbium, & seruari.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus Prædicatoribus, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia, & Marchia Ianuensi, Salutem, & Apostolicam benedictionem. FELICIS recordationis Innocentius Papa prædecessor noster, dudum constitutiones quasdam edidit, secundum quas rigor debet exerceri canonicus, in extirpandis ex agro fidelium zizanijs hæreticæ prauitatis: quarum aliqua uidentur ambigua, & super quibus nostræ responsionis oraculum implorastis. Ne igitur ipsarum constitutionum obscuritas commissa uobis sollicitudini, perniciosas vineæ Domini piæ persequendi capienque vulpeculas obstaculū obiciat tarditatis: quinque ipsarum constitutionum capitula, quæ uobis dubia uidebantur, auctoritate præsentium, de fratrum nostrorum consilio, duximus declaranda. Primum sanè dubitationis uestræ capitulum, quod tam duodecim uiri quam notarii, & seruitores eorundem, ad capiendum hæreticos deputati, simul & diuisim plenariam præcipiendi, sub pœna & banno, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem. Potestas uero talis loci, uel rector, teneatur habere firma, & rata omnia præcepta, quæ occasione officii sui fecerint duo ex ipsis officialibus siue plures, & pœnas exigere non seruantium, hoc itaque quod de pœna, & banno dictum est, de illis dumtaxat pœnis interpretatur intelligi, quæ consequenter in eisdem constitutionibus sunt expressæ. Possunt autem prædicti officiales, communitati, burgo, & uilla præcipere sub pœna & banno, usque ad ducentas Marchas argenti, & ultra ad arbitrium potestatis loci eiusdem, quod potestati, uel diocæcano, aut eius uicario seu Inquisitoribus hæreticorum, præsentabunt infra præfigendum eis terminum competentem, omnes hæreticos & hæreticas, quos sibi dicti officiales duxerint assignandos, & potestas loci à non seruantibus, pœnam huiusmodi exigere teneatur. Secundum uero est, quod domus in qua prohibiti fuerint hæreticorum captores, sine spe reedificandi funditus destruantur, & bona quæ ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac si hæretici fuissent ibidem inuenti: Quodque habet, quod domus in qua repertus fuerit aliquis hæreticus seu hæretica, sine ulla spe reedificandi funditus destruat, nisi dominus domus ibidem procurauerit reperiri; & si dominus domus illius, alias domos habuerit contiguas illi domui,

Edita anno Domini 1257.

Ex Directorio Sabellano fol. 734. Ambigere legabatur, sed ambigua, uide tur legendum.

In §. Idem quoque potestas, & sequen.

omnes illæ domus similiter destruantur, & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, & in domibus illis adherentibus, publicentur, & fiant auferentium, nisi auferentes fuerint in officio constituti. Hæc autem duo capitula, vno declarationis Sedis Apostolicæ radio lucidantes, uolumus absolute, ut pœnæ taxatæ per constitutiones easdem in præmissis casibus infligantur: nisi diœcesanis, uel in eorum absentia vicariis ipsorum, unâ cum Inquisitoribus Inquisitorum, uel solis ipsis diœcesanis, (cum ipsorum Inquisitorum præsentia de facili haberi non poterit) legitime constiterit præfatarum domorum dominos in his casibus penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse: ac etiam eos non esse credentes, uel receptatores, aut defensores, siue fautores hæreticorum, seu de hæretica labe suspectos. Bona uero, quæ inuenta fuerint in domibus supradictis, debent in his casibus similiter publicari, nisi legitime constiterit per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum, quam dominorum domum earundem. Quartum uero vestræ dubitationis capitulum enodamus; quod uidelicet, si dominus domus, pro eo quod in ipsa repertus fuerit hæreticus, uel hæretica, sine spe reedificationis funditus destruendæ, habeat alias domos, illi domui demolendæ contiguas, omnes illæ similiter destruantur: illud de appendiciis domus illius debere intelligi declaramus, ut scilicet domus illa cum aliis eiusdem, domui ipsi contiguis, hoc est ipsa, & ipsius etiam appendicia, cum eadem siue in domo, siue in appendiciis eius, hæreticus uel hæretica repertus fuerit, destruantur: cum domus, quamuis diuersis mansionibus distinguatur, una nihilominus sit censenda. In quinto autem dubitationis capitulo legitur: quod teneatur potestas seu rector, infra decem dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo potestatem, uel rectorem, & eius etiam assessores, per tres uiros catholicos, & fideles, electos ad hoc per diœcesanum, & per fratres Prædicatores, & Minores, de omnibus his, quæ in statutis ipsis, siue constitutionibus, & legibus contra hæreticos, & eorum complices editis continentur, hunc itaque dubitationis articulum declarantes, respondemus, quod unâ cum diœcesano loci, fratres prædictorum ordinum, à priore & guardiano suis: uel ab eorum altero, si ibidem alterius dumtaxat eorundem ordinum conuentus extiterit, assumentes, uiros eligant supradictos. Si uero neutrius ordinis conuentus ibi forsitan habeatur, ad solum diœcesanum eorundem uirorum electio pertinebit. Quocirca discretionis uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eadem capitula constitutionum prædictarum accipientes, iuxta declarationis Apostolicæ intellectum, tenorem præsentium; simul cum eisdem constitutionibus faciatis de uerbo ad uerbum, in capitularibus ciuitatum, ad tollendas de aliorum cordibus ambiguitates huiusmodi, annotari. Datum Lateran. 11. Non. Martii, Pontificatus nostri anno tertio.

† In S. teneatur sanè potestas.

ALEXANDER PAPA III.

Fratribus de ordine Minorum prædicantibus uerbum Dei in terris infidelium plurima tributa hic privilegia numerantur, quæ à iuris communis regulis egrediuntur, tam circa administrationem sacramentorum, quam circa censuras ecclesiasticas amouendas, est elegans rescriptum, & obseruatione dignissimum, nec alienum omnino ab officio sanctissimæ Inquisitionis, si series eius paulo diligentius consideretur; ideoque non fuit omit- tendum.

Idem privilegium concessit Innocentius Papa iiii. Fratribus ordinis Prædicatorum, quod refertur inter illorum privilegia.

Edita anno Domini 1258.

Ex Archiuijo cõuentus Sancti Frãcis de Assisio.

Apoc. c. 19.

Esaie c. 10. Pau. ad Ro. c. 10.

Matth. c. 20.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus de ordine Minorum in terris Sarracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Aethiopum, Syrorum, Yberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zichorum, Ruthenorum, Iacobitarum, Nubianorum, Mestorinorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Mosclinorum, Tartarorum, Hungarorum, Maioris Hungariæ, Christianorum Captiuorum apud Turcos; aliarumque infidelium nationum Orientis, seu quarumcunque aliarum partium proficiscentibus. Salutem, & Apostolicam benedictionem.

CVM hora iam undecimæ diei sit hominibus ut exeant ad opus usque ad mundi uesperam deputari, & illud Apocalypsis eulogium cito credatur cum matris Ecclesiæ consolatione complendum, uidelicet, oportere uiros spirituales uitæ munditiæ, & intelligentiæ gratiam cum Ioanne sortitos, populis, & gentibus, linguis, regibusque multis denuo propheta; quia non sequetur reliquiarum Israel per Isaiam prophetata saluatio, nisi iuxta Paulum Apostolum prius introeat gentium multitudo. Nos, licet immeriti, super Apostolicæ Sedis speculam constituti, fideliter ac prudenter dispensandis Dei ministeriis, & operibus coadiuuandis intendimus: si uergente plenitudine temporis post pia priorum studia, in uineam Domini Sabaoth nouos, & penè nouissimos, qui sapientiam longum didicere, per otium operarios mittere procuremus. Vos igitur, quos iuxta professæ religionis officium, zelus comedit animarum, & in quadriga quarta, quâ uariis carismatû donis, & fidei fortitudine trahitis ubiq; discurrete, ac vexillû Regis gloriæ procul leuare gestitis ad gentes, quæ Iesum Christum Dominum non cognoscunt, & ad subtractionis filios, qui Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ non obediunt, destinamus: uobis in remissionem peccatorum omnium

omnium iniungentes, quatenus seminaturi super aquas multas, in illo tantum qui mundum dixit se uicisse consili, ad illuminationem cæcæ multitudinis, & exterminium hæreticæ falsitatis, ad confirmandum nutantium animos, & fidelium confortandos, in luce sermonis, & certitudine operis propositum uobis iter sine quarumlibet offensione curatis.

Ut autem ministerium uestrum honoretur plenius, & honorabilius impleatur, præsentium uobis auctoritate concedimus, ut in terris, quæ adhuc Sedis Apostolicæ magisterio non intendunt, proponere uerbum Dei, & constituti ibidem, non obstantibus si aliqua sunt excommunicatione ligati, in uerbis, officio & cibo, ac in aliis secure communicare, & ipsos, seu etiam alios conuerti ad unitatem Christianæ fidei cupientes, recipere, baptizare, & aggregare Ecclesiæ filiis ualeatis, & presbyteri ex uobis ipsos aggregatos possint insignire charactere clericali, & ipsos ad acolythatus ordinem promouere.

Liceat etiam uobis ibidem redeuntibus ad obedientiam Sedis Apostolicæ, qui sunt excommunicatione ligati, absolutionis beneficium iuxta formam Ecclesiæ impertiri, & super eo dispensare cum ipsis, quod sacros receperunt ordines, & diuina celebrant officia sic ligati, hoc ipsum uobis sit licitum, circa illos de terris eisdem, qui temporibus indebitis, uel infra etatem legitimam, aut qui omnes eadem die, uel qui superiores prætermissis inferioribus conferre seu recipere ordines præsumperunt: si tamen in hoc seruata forma talis extiterit, per quam ordines recepissent.

Vobis præterea dispensare liceat, ut illi ex nationibus uestræ prædicationi commissis, qui post susceptionem sacrorum ordinum, uel in gradibus, & casibus à diuina minime lege prohibitis, matrimonia contraxerunt, remaneant in eisdem: & hi qui ad Ecclesiæ catholicæ redierint unitatem, ut inter suos habitent, eisdemque communent: necnon quod clerici nationum ipsarum, publicè ad obedientiam Sedis Apostolicæ redeuntes, gaudeant privilegio clericali. Sit etiam uobis licitum, omnium fidelium in terris prædictis confessiones audire, ac ipsis iniungere pœnitentias salutares, & excommunicatos à canone uel alio modo, iuxta formam Ecclesiæ absoluerè, dummodo iniuriam & damna passis satisfaciant compenter.

Cum irregularibus autem partium earum casibus, in quibus solent Legati Sedis Apostolicæ dispensare, ac etiam cum clericis ipsarum partium patientibus defectum natalium, dum modo non sint de adulterio uel incestu, aut de regularibus procreati, sit uobis dispensandi facultas: quam circa illos similiter habeatis, qui ab unitate Ecclesiæ catholicæ seu religione, uel clericali ordine discesserunt, si humiliter redire uoluerint, & digne satisfaciant de commissis: ita quod ipsi religiosi ad sua loca salua disciplina ordinis resumantur; & illos ex iam dictis, qui excommunicationis uinculo sunt astricti, iuxta præmissam formam, & prædictæ satisfactionis modum absoluerè ualeatis: & cum irregularibus ex eisdem, sicut est expressum superius dispensare.

Ad hæc, sit uobis absoluendi facultas occisores clericorum, & religiosarum personarum, in prædictis partibus constitutos: fundandi de nouo ibidem Ecclesiæ, & reconciliandi illas, quæ sunt casu aliquo profanate: ac de nouo fundatis. Rectores idoneos prouidendi: & illis qui de gentibus uel schismaticis nouiter sunt conuersi, dandi licentiam, ut uxores suas cum quibus ex gradibus a lege diuina non prohibitis contraxerunt, ualeant retinere.

De causis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam nostram deferri contigerit, legitime cognoscendi, ac discordantes inter se ad inuicem, quod ad pacem & concordiam redeant: necnon quod inordinate uiuentes, de suis excessibus (sicut iustum fuerit) satisfactionem exhibeant, compellendi per censuram Ecclesiasticam, uobis libera sit potestas.

Insuper in locis in quibus uos hospitari contigerit, uel in locis partium earundem, in quibus residentiam facietis, Missam, & c. diuina officia celebrare, & in eisdem partibus Cœmiteria benedicere, ac dare indulgentias, commutare uota facultatem, & licentiam habeatis.

Cæterum uobis concedimus, quod à catholicis Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis possitis ordines, & alia Ecclesiastica sacramenta suscipere, ac uestes sacerdotales altaris, pallas, & corporalia, per eos qui ex uobis sunt presbyteri, cum necesse uobis fuerit, benedicere, ubi catholicorum Episcoporum copia non habetur: necnon alia facere, quæ ad augmentum Domini nominis, & ampliationem catholice fidei, ac reprobationem, ac irrationem illorum, qui sacris traditionibus contradicunt, sicut pro loco, & tempore uideritis expedire.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum. Viterbii xiii. Kal. Maii, Pontificatus nostri anno quarto.

I D E M.

Hoc rescripto declarantur plurimæ difficultates, quæ saepe in negotio hæreticæ prauitatis contingunt, ex quarum declaratione affertur lux clarissima ad intelligendum c. accusatus. de hæret. lib. 6. Hoc ipsum rescriptum recitat Bymericus in Directorio par. 2. & incipit: Consultus, quod tribuit Urbano iiii. sed quia authenticum Urbani iiii. non uidimus, & huius series ibi inseritur, ne quis dubitandi locus relictus esse uideretur, hoc quod authenticum est, repetere non est uisum inutile.

Edita anno Domini 1258.

ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei, Dilectis filiis fratribus ordinis Minorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione Sancti Francisci, presentibus ac futuris, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Ex Archiueo cõuentus sancti Francisci de Assisio.

An sit relapsus qui in aliam hæresim ab ea quâ abiurauit, recidit.

An sit relapsus qui post abiurationem cõ hæreticis comunicat, vel eis fauet.

An ob testimonium peritiorũ procedi possit in hoc crimine.

An Inquisitores de diuinationibus, & sortilegiis possint cognoscere.

An hæredes de factorum cogi possint ad implendas pœnitentias defunctis iniungendas.

De quæstionibus usurarum an Inquisitores cognoscant.

An hæredes de factorum cogi possint ad agenda pœnitentiam quæ defunctis fuerat iniungenda.

QVOD super nonnullis quæstionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos consulere uoluistis, sollicitudinis vestræ prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur vestræ consultationis articulus continebat, utrum dici debeat relapsus in hæresim qui lapsus est in eam post abiurationem ipsius, in qua non inuenitur antea commississe, cum secundum proprietatem verborum, non videatur relapsus, qui non fuerat ante lapsus. Ad quod taliter respondemus, quod talis si tanquam accusatus uel suspectus de hæresi eam in iudicio abiurauit, & postea committat in ipsam, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam plenè probatum non fuerit crimen hæresis contra ipsum, dum modo huiusmodi prius orta suspicio, uolenta fuerit, & certis ac ueris indicis comprobata. Si uero leuis, & modica, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, relapsorum tamen in hæresim non debet pœna puniri, ex quo præsumi non potest uerisimiliter ante lapsum in eam.

Quæsiuistis etiam circa idem, si is qui hæresim abiurauit, & per solam inexcusabilem receptionem uel receptionem, aut deductionem seu associationem, uel uisitationem hæreticorum, siue dationem uel missionem munerum, aut etiam aliàs in fauorem eorum, qui excusari non possit, sine adoratione tamen (ut uerbis uestris utamur) lapsus est postmodum, propter hoc debeat iudicari relapsus. Et quidem si legitime constitit, uel etiam nunc constaret, quod tales ante huiusmodi abiurationem, in hæresi commisit sententiam, non est dubium eos, per hoc fuisse relapsos: quia tunc dubitari nõ debet, illos ex approbati se prius erroris consequentia, id fecisse.

Præterea nonnulli talium, ut proponitis, iurant coram Inquisitoribus tam de se quàm de aliis super factis hæresis ueritatem dicere, sed percurant, non odio tamen uel pretio, sed timore sui potius, & suorum: corrigunt autem se postmodum super iis contra se ac alios suos complices deponendo. Cum itaque peritius secundum iura, etiam post pœnitentiam in criminalibus a testimonio repellatur, hinc queritur, utrum contra illos suos complices sit per testimonia talium procedendum. Super quo taliter respondemus, quod cum crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicis apparuerit tales non animi leuitate, aut odii fomite ductos, seu corruptos pecunia, sed zelo fidei tanquam pœnitentes propriæ culpæ, asserere quod talia prius tacuerant, & uelint in hoc errorem suum corrigere, ac alios nominare, stare debet in fauorem fidei, nisi aliud obstitere, attestationibus eorumdem.

Ad illud autem quod queritur, utrum ad Inquisitores hæresis pertineat de diuinationibus, & sortilegiis, quæ contra aliquos sibi denuntiantur cognoscere, ac punire talia exercentes: breuibus respondetur, quod cum negotium fidei, quod summæ priuilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquisitores ipsi, de iis nisi manifestè sciperent hæresim, ratione huiusmodi officii sibi commissi, se nullatenus intromittant, sed eos relinquunt suis iudicibus pœna debita castigandos.

Quidam insuper (ut addicitis) pro iis quæ commiserunt in hæresi, astringunt se Inquisitoribus, sub obligatione bonorum suorum, ad recipiendum ab eis pœnitentiam, & complendam: sed ea licet iniuncta, non tamen peracta, quin potius in toto uel in parte neglecta, decedunt. Queritur ergo, utrum Inquisitores ipsi, uel qui in eorum locum succedunt, possint ad satisfaciendum pro ipsis defunctis, hæredes uel detentores bonorum sic decedentium coartare. Ad quod dicimus, quod si per huiusmodi pœnitentiam aliquod onus ad salutem proficiens impositum fuerit, in bonis temporalibus exequendum ad complementum ipsius per Inquisitores cogi debent hæredes, uel alii ad quos bona talium cum suo onere deuenerunt.

Iniungitur etiam aliquibus ad pœnam, in pœnitentia pro hæresi, ab ipsis peccatis Inquisitoribus, ut utrasque restituant, ad quod obligauerant in iudicio Ecclesiæ se & sua. In quo queritur, utrum Inquisitores ipsi, uel qui succedunt in locum eorum, ad respondendum coram se conquerentibus de usuris huiusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constitit, possint compellere taliter pœnitentes, prout ab eis in aliis iniunctis sibi pœnitentiis fieri consuevit. Ad quod respondemus, quæstionem super usuris motam contra tales iudicialiter non debere audiri ab Inquisitoribus hæresis, nec decidi. Nolentes quod per causas huiusmodi, offendiculum negotio fidei prepararetur: eos tamen ad restitutionem usurarum, de quibus constitit, compellere poterunt, quibus in satisfactionem pro prædicto crimine huiusmodi restitutionem in pœnitentia iniunxerunt.

Sunt & alii, qui confessi sunt in iudicio de hæresi coram Inquisitoribus huiusmodi prauitatis, sed antequam eis iniungeretur pœnitentia, decesserunt. Super quo queritur si hæredes talium compelli possint ab Inquisitoribus, ut ad ipsorum arbitrium satisfaciant, pro defunctis: præcipue cum iidem dum uiuerent ad faciendam pœnitentiam, quam Inquisitores eis uellent iniungere, bona sua Inquisitoribus obligarint, cui quæstioni sic diximus respondendum, quod postquam tales non decesserunt hæretici, sed reincorporati potius Ecclesiæ unitati, non uidemus quod eis post mortem, uel eorum hæredibus, qui ad successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. In eo uero casu, in quo hæredes huiusmodi ad successionem non deberent, ob culpam sui actoris admitti. Non obstantibus, quod actoribus ipsis uiuentibus, hoc non fuerit intercedente ipsorum morte per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortem nihilominus procedatur.

Adieci-

A Adieciſtis præterea, negotium seu officium Inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori statum Prædicatorum Parisien. à Sede Apostolica fuisse sub ea forma commissum, ut idem super hoc posset inquirere, tam per se, quàm per alios, quos ad hoc idoneos reputaret: in quo queritur, utrum tales delegati, uel subdelegati existant, & quid possint etiam sic electi. Super quo taliter duximus ordinandum, quod idem Prior possit tres, uel quatuor idoneos ad hoc opus assumere, qui parem cum ipso habeant potestatem: & amouere illos, ac ipsorum loco alios substituere, quotiescunque uiderit expedire: ipsi tamen Priori, & aliis sic assumptis committendi dumtaxat citationes, & examinationes testium, cum de huiusmodi crimine ac circumstantiis eius inquiritur, ac denuntiationes sententiarum, quas super iis contra quoslibet contigerit ferri, & iis similia faciendi conceditur ab eadem sede facultas.

Inſtitutus enim potestate alios eligendi, quid possit.

Quæſtioni uero, qua queritur, utrum constitutus in sacris, deprehensus in hæresi, & propter hoc immutandus perpetuo, prius sit ab ordinibus à suo Episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi pœnitentiæ, Respondemus, quod talis qui est perpetuo immutandus, prius debet à suis ordinibus degradari.

Clericus perpetuo immutandus, an sit degradandus.

Nonnulli quoque clerici, & quod est deterius, sacerdotes, prætextu pecuniæ, uel alicuius seruitiij temporalis, inueniuntur aliquando Inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos hæreticorum credentes de celanda ueritate, falsitate dicenda, uel eos indebite liberando, de quibus queritur utrum Inquisitores possint tales capere, ac etiam retinere: aut quod sic accepta restituant, coartare. Dubium itaque non uidetur, quod ii quos constat exercere præmissa, ea faciunt in fauorem hæreticæ prauitatis: quare possunt à talibus per Inquisitores compesci, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quàm etiam aliàs prout culpa exegerit delinquentis.

Impeditores facti officij per Inquisitores possunt coartari.

Quod autem postmodum quærebatur, quomodo essent puniendi religiosi, qui inueniuntur in hæresi deliquisse, cum sæculares peccantes, in simili casu, in immutationis uel alia pœna plectantur: eius solutio satis patet, cum certum sit tales in hoc, & in consimilibus delinquentes grauius etiam sæcularibus puniendos.

Religiosi hæretici grauius puniendi.

Frequenter etiam uobis ab Apostolica Sede committitur, ut tam hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, quàm ipsorum filios, & nepotes, ac illos etiam qui prædictorum interuentu, uel gratia tale essent adepti, uel assequerentur in posterum, priuandi personatibus, dignitatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficiis ecclesiasticis, & officiis publicis, de diocesanorum, uel eis absentibus uicariorum suorum consilio, habeatis liberam facultatem: Quod qualiter intelligi debeat, petiuiſtis eiusdem Sedis oraculo declarari, hoc sanè de filiis, & nepotibus illorum hæreticorum creditum, & aliorum huiusmodi quod modo tales esse probantur, intelligendum esse uidetur, non autem illorum, quos emendatos constitit, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi uel iam perfecerunt, uel humiliter prosecutioni eius insistant, uel parati fuerint dum uiuerent ad recipiendam eandem. Diocæsani quoque in priuandis talibus sunt generaliter requirendi, nisi forsitan constaret legitime, quod iidem sciant eis beneficia contulissent: tunc enim eos in iis requirendos esse non credimus, sed potius à suo iudice puniendos. Vos igitur hæc & alia contingentia in hac parte, commissum uobis officium sic prudenter, & fideliter exequi procuretis, sic ad ea purè propter Deum, cuius causam geritis, uestra feratur intentio, quod labor uester uobis ad uitæ præmium, & aliis ad salutem, quæ solum in talibus quæritur, proficiat animarum. Datum Viterbii, v. Kalen. Octob. Pontificatus nostri Anno quarto.

Qui filij hæreticorum officijs, & beneficijs priuauerunt.

I D E M.

....f

Filii eorum, qui dum morerentur, petierunt hæreticorum consolamentum, non admittuntur ad probandum patentes id fecisse post amissam mentem, uel loquelam, si constitit eos dum sanæ mentis essent, petiuisse hæreticos consolatos. consert ad intelligendum c. filii. de hæret. lib. 6. & roborat rescriptum Urbani iiii. quod incipit. Olim ex parte. quod refert Eymericus in Directorio, par. 2.

ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci presentibus, & futuris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1258.

EX parte uestra fuit propositum coram nobis, quod nonnulli de partibus, ubi uobis contra hæreticos Inquisitionis officium est commissum, in mortis articulo constituti, salutis remedium abhorrentes, consolatos hæreticos ad se introduci faciunt, & ab eis per impositionem manus, defolationis sue consolationem accipiunt, secundum pessimam consuetudinem eorundem. Sed filii, & hæredes sic decedentium, propter hoc ex hæredari timentes, ac uolentes ob id eorum malitiam excusari, proponunt se uelle probare per testes, quod iidem, quando recipiebant consolationem huiusmodi loquelam amiserant, & erant alienati à mente: cum mortis sit apud eos (ut dicitur) quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam. Quare nos consulere uoluistis, utrum debeant tales probationes admitti. Nos igitur consultationi uestræ taliter respondemus, ut si legitime constitit, quod prædicti dum sanæ mentis essent, petierunt hæreticos consolatos, sicque uiam fuerint uniuersæ carnis ingressi; licet consolationem huiusmodi,

Ex Archiueo cõuentus S. Francisci de Assisio.

Directorium par. 9. 121.

modi, immo verius desolationem, non sanæ mentis effecti, uel post perditam iam loquelam suscepisse dicantur, nulla super hoc probatio admittatur, cum in nullo sic decedentes debeant propterea releuari. In dubio uero admitti poterit, non tamen uxores, filii, seu familiares, aut de suis aliqui, ad hoc probandum recipiantur in testimonium, sed alii testes idonei, et specialiter fidei zelatores: cum contra tales sit non modicum præsumendum: sitque in talibus propter fidei priuilegium, cum multa cautela summaque diligentia, præ ceteris negotiis, procedendum. Datum Anagnini Id. Nouembris. Pontificatus nostri Anno quarto.

I D E M.

Hæreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus ipsorum, redeuntibus ad Ecclesiam, inter cetera iniungi potest sub certa pœna pecuniaria, quod fidem Catholicam teneant, nec ulterius hæreticis fauorem impendant, & quod mandatis Ecclesiæ obediant, à quibus cautio exigatur. quod si in pœnam promissam incidant, ad eam soluendam compelli possunt per censuram ecclesiasticam appellatione reiecta. pecunia ex his condemnationibus, uel tertia earum parte exacta, penes tres viros probos apperuerit, ex qua necessaria expensæ Inquisitoribus tribuantur, & expensarum computatio Episcopo exponatur.

Eiusdem tenoris extat alia bulla authentica Alexandri III. quam dedit Anagnini XII. Kalendas Octobris, Pontificatus sui anno v. eam nos etiam uidimus.

Edita anno Domini 1258.

Ex Archiuo conventus S. Francisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus Ordinis Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci tam præsentibus quam futuris, Salutem et Apostolicam benedictionem.

SUPER extirpatione hæreticæ prauitatis, hoc à uobis in locis in quibus hæreticos, uobis inquisitionis officium est commissum, statuius obseruandum; ut hæreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, et defensoribus hæreticorum ipsorum, ad mandatum Ecclesiæ redeuntibus, sub certa pœna pecuniaria inter cetera que iniungenda fuerint, iniungatis districte, quod fidem Catholicam firmiter teneant, et ulterius hæreticis ipsis auxilium, consilium, uel fauorem aliquem non impendant: nec non Ecclesiæ mandatis obediant, et obseruent que eis feceritis, uel unus uestrum occasione ipsius hæreticæ prauitatis; et ab eisdem cautio exigatur. Nos autem uobis et singulis uestrum, cogendi per censuram ecclesiasticam appellatione remota, tam redeuntes ipsos, quam et defensores si oportuerit eorundem, ad præstationem uel solutionem huiusmodi pœnæ, ad quam se obligauerint; si quod absit, in dictam pœnam inciderint, plenam concedimus auctoritate præsentium facultatem.

Pecunia uero, que de huiusmodi pœnis, uel ex tertia parte multarum, uel condemnationum exigendarum à quibuslibet personis & locis, seu bonorum apprehendorum occasione hæreticis, uel hæreticorum, secundum tenorem constitutionum nostrarum (quas in eisdem hæreticos, fautores eorum & alios promulgatas, in capitularibus ciuitatum, & locorum aliorum conscribi mandauimus) forte peruenerit, penes tres viros fide probatos à uobis, & à diocesano, uel eiusdem Vicario, si idem præsens non fuerit, eligendos, deponatur fideliter conferuanda, & de illa uobis & singulis uestrum necessaria ad profectum negotii contra hæreticos expensæ sine difficultate aliqua de ipsius diocesanis consilio ministrentur, & eidem diocesano de iis que expendi contigerit, rationis plenarie fidelis computatio exponatur. Datum Anagnini Idibus Nouemb. Pontificatus nostri Anno quarto.

Io. Sal.

De Curia.

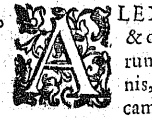
I D E M.

Præcipit Episcopis, Abbatibus, & aliis ecclesiarum prælati, ac rectoribus, & religiosis tam cuiusvis ordinis, quam etiam secularibus, ut efficaciter assistant Inquisitoribus in negotio fidei exequendo, opportunitate eis consilium, fauorem, & auxilium impendendo.

Eiusdem tenoris extat alia bulla Alexandri III. quam dedit etiam Anagnini Non. Ianuarii, Pontificatus sui anno sexto, quam nos quoque uidimus authenticam.

Edita anno Domini 1258.

Ex Archiuo conventus S. Francisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus . . . Episcopis & dilectis filiis . . . Electis Abbatibus, Prioribus, Ministris, Guardianis, & aliis Ecclesiarum prælati, & rectoribus, nec non & uniuerso clero, tam religiosis cuiuscumque professionis, et ordinis, quam secularibus, in Ducatu Spoletan. constitutis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

EXORTIS in agro fidei Christianæ per partes Italiæ abundantius solito hæreticæ prauitatis zizania, seminante illa per temporis impacati malitiam homine inimico, Sedes Apostolica eius caput fidei et magistra, uolens circa zizaniorum extirpationem huiusmodi per aliquos de fratribus ordinis fratrum

trum Minorum, partes suæ sollicitudinis adimpleri dilecto filio . . . Ministro prouinciali eiusdem ordinis, in administratione S. Francisci mandauit, ut ipse duos ex fratribus suis viros zelum habentes Christianæ fidei, & opere ac sermone potentes assumeret, eisque in partibus uestris Inquisitionis officium contra hæreticos, eorumque fautores, & complices iniungere procuraret. Nos itaque Christi nomen in populo exaltari gaudentes, ac fidei eius massam ab omni per quod infici ualeat, emundari totis affectibus cupientes, uniuersitatem uestram rogamus, monemus, & hortamur attente, per Apostolica uobis scripta mandantes, quatenus attendentes prudenter, quod Inquisitores huiusmodi à prædicto deputati Ministro pro defensione ipsius fidei, & cum salute fidelium laborantes, & periculis personas proprias salubriter exponentes, nequeunt ad omnia, que tanto expediunt negotio sufficere per seipsos, eisdem & aliis, si quos ad hoc ex ipsis fratribus contigerit deputari, in prædicto exequendo negotio efficaciter assistatis, oportunitate sibi consilium, fauorem, & auxilium impendendo, ita quod exinde uestræ fidei sinceritas merito ualeat commendari, nec contingat Dei opus periculose per uestram negligentiam, uel incuriam intermitteri, quas proculdubio, præter id quod horrendis notaret maculis infamia negligentes ultrix omnis inobedientie, & negligentie Apostolica feruenter acriter percelleret disciplina. Datum Anagnini xvii. Kalendas Decembris, Pontificatus nostri Anno quarto.

De Curia her p.

I D E M.

Inbet obseruari leges Federici Imperatoris contra hæreticos, & eorum complices editas, quas nominatim inserit huic rescripto, quibus pœna curia in eos lata continentur, & multa Inquisitoribus priuilegia conceduntur.

Eadem inseruit in suo simili rescripto Innocentius Papa iiii. quod supra impressum est suo loco.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Pœstatibus, consiliis, & Communitaribus Ciuitatum aliorumque; locorum Italiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Federicus olim Imperator promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur compesci poterit pestis illa, nos illas quas felicis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster obseruari mandauit, prout in ipsius litteris contineri perspeximus, uolentes ad robur fidei ac salutem fidelium obseruari, uniuersitati uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores uobis mittimus insertos præsentibus faciatis singuli in uestris capitularibus annotari contra hæreticos sectæ cuiuslibet secundum eas exacta diligentia processuri. Alioquin dilectis filiis fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Predicatorum uel Minorum, ac eorum singulis litteris nostris iniungimus, ut uos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram appellatione remota, compellant.

Tenores autem legum ipsarum hi sunt.

FREDERICVS DEI GRATIA.

Romanorum Imperator, & semper Augustus, Hierusalem & Sicilia Rex, dilectis Principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque prælati ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Pœstatibus, Scultetis, Burgauis, Aduocatis, Iudicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum Imperium constitutis, presentes litteras inspecturis fidelibus suis, Gratiam suam, & omne bonum.

COMMISSI nobis cœlitus cura regiminis Imperialis, cui dante Domino præsidemus, fastidium dignitatis, materiale, quo diuini à sacerdotio fungimur, gladium aduersus hostes fidei, & in exterminium hæreticæ prauitatis exigunt exercendum: ut perfidie uiperco filios contra Deum, & Ecclesiam insultantes, tanquam materni ueri corrosores in iudicio & iustitia persequamur: maleficos uidere non passuri, per quorum scienciam seducem mundus inficitur, & gregi fidelium per onus morbidas grauior infligitur corruptela. Statuimus itaque sancientes; ut hæretici quocumque nomine censeantur, ubicumque per imperium dampnati fuerint ab Ecclesia, & seculari iudicio assignati, animaduersione debita puniantur.

Si qui uero de prædictis postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire uoluerint ad fidei unitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum pœnitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Præterea quiouique hæretici reperi fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu aliis locis imperii per Inquisitores ab Apostolica Sede datos, & alios orthodoxe fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum uirorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos captos

Edita anno Domini 1258.

Ex Archiuo conventus S. Francisci de Assisio.

Correcta ad authe. exemplar.

L. r.

apros arctius custodire donec per censuram ecclesiasticam damnatos, damnabili morte permant, qui A
fidei sacramenta, & vitæ damnabant, Simili quoque pœna plebæ censemus omnes, quos ad fouendum
hæreticorum errorem, callidus hostis suscitatur aduocatos: vel parat illicitos defensores; maxime cum fa-
cinus quos inquinat, æquat: nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum.
Eos præterea qui conuicti in vno loco de hæresi ad alia loca se transferunt, ut cautius possint effundere vi-
rus hæreticæ prauitatis, debitam censemus subire vindictam: vt super hoc per viros ab eodem errore con-
uersos ad fidem, necnon, & per alios, qui eos de hæresi conuicerunt (quod & in hoc casu concedimus li-
cite faciendum) euident testimonium habeatur. Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos
hæreticorum ad iudicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæresim abiurantes, postmodum de falso iu-
ramento constiterit, & fide mentita conuicti, † ac eos contigerit eiusdem morbi spontaneam incurrere
recidivam: ut sibi damnabilis iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non euadat. Omne
in super proclamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptoribus, & fautoribus eorun-
dem penitus amouemus: uolentes ut de finibus imperti, in quibus semper debet existere fida fides, hære-
ticæ labis genimina modis omnibus deleantur. Cæterum quia quanto maiora diuinæ nutu miserationis B
nis accepimus, & altiore locum præ filiis hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia
gratitudinis conferenti. Si quando igitur in nostri nominis contemptores nostri culminis excauescit
auctoritas: si reos læsæ maiestatis, in personis eorum, & liberorum suorum exheredatione damnamus,
multo fortius istiusque contra Dei blasphematores nominis, & catholicæ fidei detractores, pronocamur:
eorundem hæreticorum, receptorum, fautorum, & aduocatorum suorum hæredes, & posteros, usque
ad secundam progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officiis, & honoribus, imperiali au-
ctoritate priuantes: vt in paterni memoria criminis continuo mœrore tabescant: uerè scientes quod Deus
zelotes est, peccata patrum in filios potenter vliscens. Nec quidem à misericordie finibus duximus ex-
cludendum, vt si qui paternæ hæresis non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint: quacumque
reatus illorum animaduersione plebantur, prædictæ punitio non subiaceat innocentie filiorum. Ad
hec notum fieri uolumus Fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus im-
perii nostri contra hæreticos deputatos; ceteros quoque qui ad hæreticos iudicandos accesserint, nisi ali-
qui eorum ab imperio fuerint proscripsi, eundo, morando, & redeundo, sub nostri imperii speciali defen- C
sione receptos; & quos apud omnes sub ope, ac recommendatione fidelium imperii esse uolumus inof-
fensos: uniuersitati uestræ mandantes, quatenus quocumque, & apud quemcumque uestrum peruenierint,
benigne recipiatis eosdem: & personas ab incurfu hæreticorum eis insidiantium cõseruantes indemnes,
omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotiis exequendis.
Hæreticos uero, quos & ostenderit ipsi uobis, in iurisdictione uestra singuli capientes, diligenti custodia
detinendos, donec post Ecclesiasticæ damnationis iudicium, penam subeant, quam merentur: scituri q
in executione ipsius negotii, gratum Deo, & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de
partibus nostri imperii nouam, & insolitam hæreticæ prauitatis insidiam, opem, & operam, unâ cum eis-
dem Fratribus præstitieritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens, & remissus, ac etiam inutilis cor-
am Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduæ xxii. Februarii,
xii. Indictione,

FREDERICVS DEI GRATIA, ETC.

NCONSVTILEM tunicam Dei nostri diffuere conantur hæretici, & uocabuli uitio, A
seruientes, quod significationem diuisionis enūtiat, in ipsius indiuisibilis fidei unitate nitun-
tur inducere sectionem, & oues à Petri custodia, cui pascende à pastore bono sunt creditæ
segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo usque mansuetudinem præcedentes ouium,
quouique ouile possint subintrare Dominicum. Hi sunt angeli pessimi. Hi sunt filii prau-
nitatum, à patre nequitie, & fraudis auctore, ad animas simplices destinati. Hi colubri, qui columbas de-
cipiunt. Hi serpentes, qui latenter uidentur inserpere, & sub mellis dulcedine uirus euomere: ut uicē cibū
ministrare se simulent, à cauda feriunt: & mortis poculum uelut quoddam diuissimum uenenum immi-
scent. Horum sectæ ueteribus, uel ne in publicum prodeant, non sunt notatæ nominibus: uel (quod est
forte nefandius) nō contentæ, ut uel ab Arrio Arriani, uel à Nestorio Nestoriani, aut a similibus similes nū-
cupentur: sed in exemplum martyrii, qui pro fide Catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, E
uelut expositos passioni. Huiusmodi miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas diuinitatis eterne,
sub uno contextu nequitie insimul tres offendunt: Deum uidelicet, proximos, & seipfos: Deum, dū Dei
fidem, & filium non agnoscunt. Decipiunt proximos, dum ipsi sub spe spiritalis alimonie, hæreticæ pra-
uitatis oblectamenta ministrant, crudelius et sequuntur in seipfos, dum post animarum dispendium, corpo-
ra denique seueræ mortis illecebris, quam per agnitionem ueram, & ueræ fidei possent euadere, uicē pro-
digi, & necis improvidi sectatores inuoluunt: & (q̄ est ipso dictu diuissimum) superstites et non terrentur
exemplo. Contra tales sibi Deo, & hominibus sic infestos continere non possumus motus nostros, quin
debitæ ultionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes, quanto in euidentiore
delictum fidei Christianæ, prope Romanam Ecclesiam, quæ caput ecclesiarum omnium iudicatur, uel
persti-

A perditionis suæ scelera latius exercere noscuntur. Adeo quod ab Italiae finibus, præsertim à partibus
Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latius abundare, iamque usque ad
Regnum nostrum Siciliae, suæ perfidiæ riuulos deriuauerunt. Quod acerbissimum reputantes: Statuimus
in primis, ut crimine hæreseos, & damnatæ sectæ cuiuslibet, quocumque nomine censeantur sectatores,
(prout ueteribus legibus est indictum) inter publica crimina numerentur: immo crimine læsæ Maie-
statis nostræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuinæ maiestatis iniuriam noscitur atten-
tatum, quamuis iudicii potestate, alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimine personæ
adimit damnatorum, & bonæ; & damnat post obitum memoriam defunctorum: sic & in prædicto cri-
mine, quo Patareni notantur, per omnia uolumus obseruari. Et ut ipsorum nequitia, qui (quia Domi-
num non sequuntur) in tenebris ambulant, detegatur: nemine etiam deferente, inuestigari uolumus di-
ligenter huiusmodi scelerum patratore, & per officiales nostros, sicut & alios malefactores inquiri; ac
Inquisitione notatos, etsi leuis superstitutionis argumento tangantur, à iuris Ecclesiasticis, & prælaris exami-
nari iubemus. Per quos si inueniti fuerint à fide Catholica salutem in articulo deuiare, ac per ipsos pasto-
B rali more commoiti, tenebrosi diaboli relictis insidiis, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris
concepta instantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnatos, mortem pati Patarenos, aliosque
hæreticos quocumque nomine censeantur, decernimus, quam affectant: ut uiui in conspectu hominum
comburantur, flammam in commisso iudicio. Nec dolemus quod in hoc ipsorum satisfacimus uolun-
tati, ex quo pœnam solummodo, nec fructum alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus ne-
mo interuenire præsumat; quod qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non im merito con-
uertemus. Datum Paduæ xxii. Februarii, xii. Indictione,

IMPERATOR FREDERICVS

semper Augustus, &c.

PATARENORVM receptores, & complices, & quocumque modo fautores, qui ut à
pœna alios possint eximere, de se uelut improvidi non formidant, publicis bonis omni-
bus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filii ad honores aliquos nullatenus
admittantur. Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de
cuius perfidia manifestè probatur, in fidei præmium quam agnouit, famæ pristinae de impe-
riali clementia, restitutionis beneficium in integrum consequatur,

INCIPIUNT CAPITVLA CONSTITUTIONIS

contra Patarenos edita per dominum Fredericum, illustrem uirum Romanorum Impe-
ratorem semper Augustum, Hierusalem, & Sicilia Regum.

PATAROS, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passaginos, Iose-
pinos, Garatenos, Albanenses, Franciscos, Bagnarolos Commixtos, Vvaldenses Roncatolos,
Cummunellos, Varinos, & Ortholenos, cum illis de Aquanigra, & omnes hæreticos utrius-
que sexus quocumque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atq; ban-
nimus; censentes ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius reuertantur: ita q̄ filii eorum ad suc-
cessionem peruenire non possint, cum longe sit grauius æternam, quam temporalem offendere maiestatem.
Qui autem inueniti fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, iuxta considerationem
suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquā
infames, & banniti ab omnibus habeantur, ita quod si per annum permanerint, extunc eos sicut hære-
ricos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum ualituro, ut Potestates, & Cõsules, seu
Rectores, quibuscumque fungantur officiis, pro defensione fidei præstent publicum iuramentum, quod
de terris suæ ditioni subiectis, uniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos bona fide pro uiribus extermi-
nare studebunt, ita quod amodo quocumque quis fuerit, in perpetuam Potestatem, uel temporalem
assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioquin neque pro Potestatibus, neque pro Con-
sulis, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias extunc decernimus inutiles, & inanes. Si uero
dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica pra-
uitate, post annum à tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam: qui
eam, exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo
iure domini temporalis: dummodo super hoc nullam præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum
apponat: eadem nihilominus lege seruata, contra eos qui non habent dominos principales. Credentes
præterea, receptores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus, Statuentes, ut si postquam
quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, ex tunc ipsa
iure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, uel ad aliquos eligendos huiusmodi, nec ad tes-
timonium admittatur. Sit etiam instabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæ-
reditatis

reditatis successionem accedat. Nullus ei præterea super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admitatur. Si tabellio, eius instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adiciamus insuper, quod hæreticus per hæreticum conuinci possit: & quod domus Patrenorum, receptorum, & defensorum, & fautorum, siue vbi docuerint, siue vbi aliis manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituendæ. Datum Paduæ, xxii. Februarii, xii. Indictione.

REX regum, Apostatantes à fide catholica penitus execratus, insequimur vltionibus, bonis suis omnibus spoliamus: Et vi à professione vel vita naufragantes legibus coarctamus: Successiones tollimus, ab eius omne ius legitimum abdicamus. Datum Anagninæ xv. Kalen, Decembris, Pontificatus nostri Anno quarto.

I D E M.

Inquisitoribus hæreticæ prauitatis plenam peccatorum veniam concedit Papa: sociis vero Inquisitorum, & notariis, qui in negotio fidei laborant, & omnibus, qui ex animo præstant consilium, auxilium, vel fauorem tres annos de imposta penitentia relaxat: quod si qui ex his in prosecutione negotii contra hæreticos deceaserint, plenam veniam consequuntur peccatorum, de quibus confessi, ore, & corde contriti fuerint.

Hic anno Domini 1259.

Ex Archiuo cõuentus S. Francisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis fratrum Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione S. Francisci præsentibus, & futuris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

FIRMIS SIME teheat uestra prudentia, & nullatenus dubitet, quod Deus indulgentiarum, & pater misericordie, considerans merita singulorum, contentus nostris indulgentiis non existit, quin beneficentibus gratiam potiore indulgeat, & gloriâ superaddat, ad quas per fructum boni operis promerendas, fideles Christi frequenter, & libenter nostris remissionibus inuitamus. Cum itaque uos propter Deum, in negotio fidei laborantes, huiusmodi salutaribus præmiis deceat recreari. Nos uobis uerè penitentibus, & confessis, de omni potentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate consili, plenam concedimus ueniam peccatorum. Sociis autem ordinis uestri fratribus, & notariis uestris, qui unâ uobiscum in prosecutione huiusmodi negotii laborabunt, & aliis qui ad impugnandum hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, uobis ex animo auxilium præstiterint, uel fauorem; tres annos de iniuncta sibi penitentia relaxamus, & si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotii forte deceaserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus. Datum Anagninæ xvii. Kalen. Octobris, Pontificatus nostri anno quinto.

And. S.

ALEXANDER III.

Iubet Alexander iii. Magistratibus secularibus, ut obseruent constitutiones Innocentii iiii. quæ supra suo loco sunt impressæ, quos hic etiam inserit Dominus Alexander iiii.

Hic anno Domini 1259.

Ex Archiuo cõuentus S. Francisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis Potestatibus, siue Rectoribus, Cõsulis, Capitaneis, Antianis, Consiliis, & Communitatibus Ciuitatum, aliorumq; locorum per Italiam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

AD extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, supereminante illa licentia his diebus homine inimico, tanto studiosius iuxta commissam nobis sollicitudinem insudare proponimus, quanto perniciosius negligemus eadem in necem Catholici seminis peruagari. Ut autem aduersus nequitie operatio consurgant stentq; sternerent Ecclesiæ filii, ac orthodoxæ fidei zelatores, constitutiones quasdam felicitis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster ad extirpationem hæreticæ pestis edidit, & in Capitularibus uestris conscribi, ac à uobis exacta diligentia obseruari mandauit, quæ seriatim inferius continentur. Ideoq; uarietati uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem conscribi in uestris capitularibus facientes nullis inde temporibus abolerent, secundum eas contra omnem hæresim se aduersus hanc sanctam Ecclesiam extolentem, sine omissione aliqua procedatis. Alioquin dilectis filiis Inquisitoribus, seu Inquisitori hæreticæ prauitatis, & eorum singulis damus nostris litteris in mandatis, ut singulos uestrum ad id per excommunicationem in personas, & interdicti in terram appellatione remota compellant.

Constitutiones autem sunt hæc.

Iuramentum magistratuum de seruandis legibus contra hæreticos editis.

Statuimus, ut Potestas, Capitaneus, seu Rector, seu Consules, siue quilibet alii, qui Ciuitati præsunt, uel loco alit ad præsens, aut pro tempore præserint in futuram in Italia, iurent præcisè, ac sine tenore aliquo attendere inuolubiler, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis in ciuitate, uel loco sui regiminis, quam in terris sue ditioni subiectis, omnes & singulas tam infra scriptas, quam alias constitutiones, & leges tam canonicas, quam civiles editas contra hæreticam prauitatem.

utatem, & super iis præcisè seruandis recipiet à quibuslibet sibi in potestaria, uel regimine succedentibus iuramenta. Quæ qui præstare noluerit pro Potestate, Capitaneo seu Consule, uel Rectore nullatenus habeatur, & quæ ut Potestas, Capitaneus, Consul uel Rector fecerit, nullam penitus habeat firmitatem, nec ullus teneatur, aut debeat sequi eos, etiam si de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum.

Quod si potestas, Capitaneus, uel aliquis prædictorum hæc omnia, & singula seruare noluerit, uel neglexerit, præter notam perituri, & perpetuæ iacturam in famia, ducentarum Marcarum penam incurrat, quæ irremissibiliter exigantur ab eo, & in utilitatem communis cui præest, integrè conuertantur, & nihilominus, ut periturus, & in famis, & tanquam hæreticorum fautor de fide suspectus officio, & honore sui regiminis spoliatur, nec ulterius Potestas, Capitaneus, Consul seu Rector habeatur in aliquo, aut de cætero ad aliquam dignitatem, uel officium publicum nullatenus assumatur.

Idem quoque Potestas, Capitaneus, Consules, Rector uel quilibet alii ad regimen cuiuslibet Ciuitatis, uel loci assumpti, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata banno Ciuitatis, uel loci supponant tanquam pro maleficio omnes hæreticos uiriusque sexus quocumque nomine censeantur, & teneantur bannum huiusmodi à suis prædecessoribus positum confirmare: præcipuè autem, quod nullus hæreticus, uel hæretica de cætero habitet, uel moretur, aut subsistat in Ciuitate, seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem. Et quicumque ipsum, uel ipsam inuenerit, liberè capiat, & capere possit impunè, & omnes res ipsius, uel ipsorum eis licenter auferre, quæ sint auferentium plenè iure, nisi auferentes huiusmodi sint in officio constituti.

Idem quoque potestas, Capitaneus, Consules seu Rector, uel quilibet alii huiusmodi infra tertium diem post introitum regiminis sui duodecim uiros probos, & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, uel quotquot fuerint necessarii instituere teneantur, quos diocesanus si præsens extiterit, & interesse uoluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores ad hoc à suis Prioribus si conuentus ibi fuerit eorundem ordinum deputati duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi, & electi possint, & debeant hæreticos, & hæreticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios, & procurare hæc tam in ciuitate quam in tota eius iurisdictione atque districtu plenariè adimpleri, & eos ducere, & duci facere in potestatem diæces, uel eius Vicarii, seu Inquisitorum, uel Inquisitoris.

Teneantur autem Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, uel alii ad huiusmodi regimen deputati quilibet in expensis Communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos quocumque diæcesanus, uel eius Vicarius, seu Inquisitores, uel Inquisitor prædicti in iurisdictione, uel districtu diæces. Episcopi, seu Ciuitatis, uel loci uoluerint illos duci.

Officialibus uero prædictis plena fides de his omnibus adhibeatur, quæ ad eorum officium pertinere noscuntur, sine aliquo specialiter præstito iuramento, probatione aliqua in contrarium non admittitur ubi duo, uel tres, seu plures præfentes fuerint ex eisdem.

Porro cum Officiales huiusmodi eligantur, iurent hæc omnia exequi fideliter, & pro posse, ac super his semper meram dicere ueritatem, quibus ab omnibus in his quæ ad officium eorum pertinet plenius pareatur, & tam dicti duodecim quam seruitores, & notarij prætaxati simul, uel diuisim plenariam præcipiendi sub penis, & bannis taxatis, & expressis in cõstitutionibus infra scriptis, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem.

Possint autem Officiales prædicti Communitati, Castri seu Villæ in districtu, seu iurisdictione Ciuitatis cui præsunt præcipere sub pœna, & banno usque ad centum libras prouenien. Senatus & ultra ad arbitrium Potestatis, quod potestati, uel diæces, aut eius Vicario, seu Inquisitoribus, aut Inquisitori hæreticorum præsentantur infra præfigendum eis terminum competente, omnes hæreticos, & hæreticas, quos & quas sibi dicti officiales duxerint assignandos, & Potestas à non seruantibus præceptum penam uel bannum huiusmodi exigere teneatur.

Potestas autem uel Capitaneus, Consules, seu Rector, uel alii huiusmodi quocumque uocabulo censeantur, teneantur habere firma, & rata omnia præcepta, quæ occasione officii sui fecerint duo ex ipsis, seu plures, & penas exigere non seruantium.

Quod si dictis Officialibus aliquo tempore aliquod damnum cõtigerit in personis, uel rebus pro suis officiis exequendis à communi ciuitatis, uel loci per restitutionem plenariam seruentur indemnes, nec ipsi officiales, uel hæredes eorum possint aliquo tempore conueniri de iis quæ fecerint, uel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eidem diæces, & fratribus, & Inquisitoribus, uel Inquisitori uidebitur expedire.

Ipsorum autem officium duret tantum modo per sex menses, quibus completis Potestas, uel quicumque ipsius Ciuitatis, uel loci regimini præserit, teneatur totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium secundum formam eandem in aliis sex mensibus sequentibus exequantur.

Sanè ipsi officialibus dentur de camera communis prædicti, quando exeunt Ciuitatem, aut locum pro hoc officio exequendo uniuicque pro qualibet die Decem, & octo Prouenien. in pecunia numerata, quos Potestas, Capitaneus, Consules, uel Rector, aut alius huiusmodi teneatur eis dare, uel dari facere infra diem tertium postquam ad eandem redierint Ciuitatem, uel locum. Et insuper habeant tertiam partem bonorum hæreticorum, & receptorum eorum quæ occupauerint, & multarum, ad quas fuerint condemnandi, secundum quod inferius continetur: & hoc salario sint contenti. Sed ad nullum.

Pœna magistratum non seruantium leges contra hæreticos latas.

Magistratus secularis banno supponat hæreticos.

Eligantur uiri idonei qui hæreticos inquirant, & capiant.

Hæretici capti ducantur quo uoluerint iudices ecclesiastici.

Officialibus credatur.

Officiales quæ iuramentum sint exhibitum cum creatur.

Officialis ad quid teneatur.

Officialis seruatur indemnes.

Officialis renus quanto tempore duret.

Salarium officialium.

lum, alind, quod istud officium impediatur, vel impedire possit, vilo modo officium, uel exercitium etiã A compellantur.

Officiales quomodo amouentur.

Nullum etiam statutum conditum vel condendum, eorum officium vilo modo valeat impedire. Et si quis horum Officialium propter ineptitudinem, uel inertiam, seu occupationem aliquam, uel excessum diœcesan, & fratribus supradictis visus fuerit amouendus, ipsum ad mandatum, uel dictum eorum teneatur amouere Potestas, Capitaneus, uel quiuis alius huiusmodi prædictorum, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius.

Officiales qualiter puniantur in delinquant.

Quod si quis eorum contra fidem, & sinceritatem officii sui in fauorem hæresis deprehensus fuerit excessisse, præter notam infamiae perpetuæ, quam tanquam fautor hæreticorum incurrat per Potestatem, Capitaneum, Consules, uel Rectorem, seu alium similem ad diœcesan, & dictorum statum, uel Inquisitorum, seu Inquisitoris arbitrium puniatur.

Panes quisque officialibus Inquisitorum.

Potestas præterea militem suum, uel alium assessorem, si diœcesanus, uel eius Vicarius, aut Inquisitor, uel Inquisitor à Sede Apostolica deputati, seu dicti officiales petuerint cum ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorumq; officium exercere fideliter.

Auferens hæreticos captos de manu capientium qualiter puniatur.

Quilibet etiam si præsens in terra, uel requisitus fuerit, teneatur tam in ciuitate, quam in iurisdictione, uel districtu quolibet dare ipsis Officialibus, & eorum locis consilium, & iuuamen quando uoluerint hæreticum, uel hæreticam capere, uel spoliare, aut inquirere, seu domum, uel locum, aut aditum intrare, aliquem pro hæreticis capiendis sub librarum uiginti quinque Prouenien, pœna, uel banno.

Vniuersitas autem Castri, uel Burgi sub pœna, & banno librarum Quinquaginta Villæ uero uiginti quinque Prouenien, pro qualibet uice soluenda in pecunia numerata.

Quicumque autem hæreticum, uel hæreticam captum, uel hæreticam capientium, uel hæreticam capientis ausus fuerit, uel defendere ne capiatur, seu prohibere aliquem intrare domum aliquam, uel Curtem, seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatam per Fredericum tunc Imperatorem publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur, & domus illa in qua prohibiti fuerint, sine spe reedificandi funditus destruat, nisi forte diœcesan, uel in eius absentia ipsius Vicarii unã cum Inquisitoribus, seu Inquisitore hæreticorum, uel solo ipsi diœcesan, quando Inquisitor, uel Inquisitoris præsentia de facili haberi non poterit, legitime constiterit præfate domus dominum, in hoc casu penitus innocentem, & prorsus inculpabilem extitisse: ac etiam cum non esse credentem, uel receptatorem, aut defensorem, siue fauorem hæreticorum, seu de hæretica labe suspectum: & bona quæ ibi reperta fuerint fiant capientium ac si hæretici fuissent ibidem inuenti, nisi forte legitime constiterit, per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum, quam Domini domus eiusdem, & tunc propter hanc prohibitionem, uel impeditionem specialem Burgus, uel castrum componat communi libras Centum, & Villa libras Quinquaginta, & Vicinia tam Burgi quam Castri, & Ciuitatis libras uiginti quinque Prouenien, in pecunia numerata: nisi infra tertium diem ipsos defensores, uel defensorem hæreticorum Potestati captos duxerint personaliter presentandos.

Hæretici capti sustodiantur.

Teneantur insuper Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, uel alii huiusmodi omnes hæreticos, & hæreticas, qui capti amodo fuerint, custodiri facere sub expensis communis ciuitatis, uel loci cui præsent per uiros catholicos ad hoc electos à diœcesan, si fuerit præsens, & fratribus supradictis, uel Inquisitoribus, seu Inquisitore in aliquo speciali carcere tuto, & securo, in quo ipsi soli teneantur seorsum à latronibus, & bannitis, donec de ipsis fuerit diffinitum.

Qui se pro hæreticis obulerint, qualiter puniantur.

Si quando aliqui, uel aliquæ non hæretici pro captis hæreticis ipsis non contradicentibus fuerint assignati, uel se forsan assignauerint prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus reddi, & assignari cogantur, & qui hunc dolum fecerint iuxta legem prædictam bonis omnibus publicatis in perpetuum relegentur.

Hæretici capti Inquisitoribus præsententur.

Teneantur insuper Potestas, Capitaneus, Consules, uel Rector, seu quiuis alii huiusmodi cum banno, & securo comitatu omnes hæreticos quocumque nomine, censeantur infra dies quindecim postquam capti fuerint, diœcesan, uel eius speciali Vicario, seu hæreticorum Inquisitoribus, uel Inquisitori præsentare pro examinatione de ipsis, & eorum hæresi faciendam.

Hæretici damnati legitime puniantur.

Damnatos uero de hæresi per diœcesan, uel eius Vicarium, seu Inquisitores, uel Inquisitorem prædictos Potestas, Capitaneus, uel alii eorum supradicti, uel eius, seu eorum nuntius specialis eos sibi relictos recipiat statim, uel infra quinque dies ad minus circa eos constitutiones contra tales editas seruaturus.

Hæretici pro habenda ueritate torqueantur.

Teneantur præterea Potestas, Capitaneus, Consules, aut Rector, uel alii huiusmodi omnes hæreticos, quos captos habuerint cogere citra membri diminutionem, & mortis periculum tanquam uere latrones, & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei, & fidei Christianæ, errores suos expressè fateri, & accusare alios hæreticos quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum sicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

Domus in qua reperitur hæreticus, & diuaniat.

Domus autem in qua repertus fuerit hæreticus, uel hæretica sine ulla spe reedificandi funditus destruat, nisi Dominus domus eos ibidem procurauerit reperiri.

Et si dominus illius domus habuerit cum ea domos alias appendices, cum una eademq; domus interduum diuersis, & coherentibus mansionibus distinguatur, omnes illæ domus appendices siue in domo illa

Amo illa, siue in eius appendicibus hæreticus, uel hæretica deprehensus fuerit similiter destruat, & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, ipsiusq; appendicibus, nisi forte legitime per testes fide dignos, & omni exceptione maiores ipsa bona esse aliarum personarum quam domini domum eorumdē constiterit publicatur, & fiant auferenti, nisi auferentes fuerint in officio constituti: & insuper dominus domus illius præter notam infamiae perpetuæ, quã incurrat, componat communi Ciuitatis, uel loci Quinquaginta libras Prouenien, in pecunia numerata: quam si nō soluerit, in perpetuū carcerē detradatur.

Quæ autem de domorum, & appendicium destructione, bonorum publicatione, ac pœnarum impositione facienda dominis domum earundem præmissa sunt, uolumus obseruari; nisi forte diœcesan, uel in eius absentia ipsius Vicario unã cū Inquisitoribus, seu Inquisitore hæreticorum, uel soli ipsi diœcesan, quando Inquisitorum, uel Inquisitoris præsentia haberi nō poterit, legitime constiterit per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, præfatarum domorum dominos in hoc casu penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse: ac etiã eos non esse credentes, uel receptatores, aut defensores, siue fautores hæreticorum, seu de hæretica labe suspectos: quos nec in domibus, uel appendicibus, nec in bonis eisdem, seu quouis modo puniri uolumus, si (ut dictum est) apparuerint innocentes.

Burgus autē ille seu Castrum, in quo hæretici capti fuerint uel inuenti, componat communi Ciuitatis libras Centum, & Villa libras Quinquaginta, & Vicinia tam Burgi quam Castri, & ciuitatis libras uiginti quinque Prouenien, in pecunia numerata: nisi infra Tertium diem receptatores ipsorum captos præsentauerint Potestati, siue cuius alii præsententi eiusdem regimini Ciuitatis.

Quicumque uero deprehensus fuerit dare alicui hæretico consilium, uel auxilium, seu fauorem præter aliam pœnam superius, & inferius prætaxatam, ex tunc ipso iure in perpetuum sit factus infamis: nec ad publica officia, seu consilia, uel ad eligendos aliquos ab huiusmodi: nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testamentum liberam habeat factionem, nec ad hereditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocumque negotio, sed ipse alii responderē cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliqua ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti.

Credentes quoque erroribus hæreticorum tanquam hæretici puniantur. Teneantur insuper Potestas, seu Capitaneus, Consules, siue Rector quiuis alius prædens regimini Ciuitatis, uel loci nomina Virorum omnium, qui de hæresi fuerint infamati uel banniti in quatuor libellis unius tenoris facere annotari, quorum unum Commune Ciuitatis uel loci habeat, & alii diœcesanus, & tertium fratres Prædicatores, & quartum fratres Minores. Et ipsorum nomina ter in anno in concione publica solenniter faciat recitari.

Teneatur quoque Potestas, seu Rector, uel quicumque regimini supradicto præfuerit, filios, & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defensorum, & fautorum eorum diligenter inuestigare, eosque ad aliquod officium publicum, seu consilium nullatenus admittere in futurum.

Teneatur præterea Potestas, seu Rector, uel quiuis alius huiusmodi regimini prædens, unum de assessoribus suis, quem elegerit diœcesanus, si fuerit præsens, & Inquisitores, seu Inquisitor prædicti, ab Apostolica Sede dati, mittere cum eis quocumque uoluerint in iurisdictione Ciuitatis atque districtu, qui assessor secundum quod prædictis Inquisitoribus, seu Inquisitori uisum fuerit ibi tres, aut plures boni testimoni uiros, uel totã Viciniam, si eis uidebitur, iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos sciuerint, uel bona eorum, uel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium uita, & moribus distantes, uel credentes, aut defensores, seu receptatores, uel fautores hæreticorum, eos dictis Inquisitoribus, siue Inquisitori studeant indicare.

Ipse autem Potestas contra accusatos procedat secundum leges quondam Frederici tunc Imperatoris Paduæ promulgatas.

Teneatur insuper Potestas, seu quiuis Rector Ciuitatis uel loci quocumque uocabulo nuncupentur in destructionem domorum, & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis, uel occupatis consignandis & diuidendis, de quibus superius dicitur, infra decem dies postquã accusatio, siue denuntiatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu & condemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continentur, & eos qui soluere non poterunt banno maleficii supponere, & donec soluant in carcere detinere. Alioquin pro his omnibus, & singulis syndicetur sicut inferius continetur.

Et insuper teneatur unum de assessoribus quemcumque diœcesanus uel eius Vicarius, & dicti Inquisitores seu Inquisitor hæreticorum uoluerint ad hæc peragenda fideliter assignare, & mutare pro tempore si eis uisum fuerit opportunum.

Omnes autē condemnationes uel pœnæ, quæ occasione hæresis factæ fuerint, neq; per concionem, neq; per consilium, neq; ad uocem populi nullo modo aut ingenio aliquo tempore ualeant relaxari.

Teneatur insuper Potestas, Capitaneus, Cōsul, seu quiuis alius Rector omnia bona hæreticorum & receptatorum eorum, quæ per dictos Officiales fuerint occupata seu inuenta & condemnationes pro his exactas diuidere tali modo: Vna pars deueniat in commune Ciuitatis seu loci: secunda in fauorem & expeditionem officii detur Officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint; Tertia ponatur in aliquo tuto loco secundum quod dictis diœcesan, & Inquisitoribus uel Inquisitori uidebitur referenda.

Pœna eorum qui hæretici fuerint.

Hæreticorum, aut infamatorum de hæresi nomina conscribantur.

Filii, & nepotes hæreticorum non admittantur ad officia publica.

Bona hæreticorum confiscata qualiter diuidantur.

C uanda

uanda & expendenda per consilium eorumdem in fauorem fidei & ad hæreticos extirpandos, non obstante huiusmodi diuisione statuto aliquo condito vel condendo.

Pœna uoluntarium hinc constitutiones.

Si quis autem de cætero aliquod istorum statutorum seu constitutionum attentauerit delere, diminueret, uel mutare sine auctoritate sedis Apostolicæ specialis, Potestas, Capitaneus, seu Consul, uel alius quiuis Rector, qui pro tempore fuerit in illa Ciuitate uel loco teneatur cum tanquam defensor rem hæreticorum publicam, & fautorem secundum formam præscriptam perpetuo publice infama re atq; punire in libris Quinquaginta Prouenien. in pecunia numerata: quâ si exigere nõ poterit, cum maleficii banno supponat, de quo eximi non ualeat, nisi soluerit duplam dictæ pecuniæ quantitatem.

Magistrum seculares syndi ceatur.

Teneatur sane potestas siue Capitaneus, Consul, seu quiuis Rector infra decem dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo Potestatem, Capitaneum, Consulem, uel Rectorem, & eius etiam assessores per tres viros Catholicos & fideles, quos eligant vnâ cum diœcesan. fratres, Prædicatores & Minores à suis Priore & Guardiauo pariter assignati de omnibus his, quæ in statutis istis, seu constitutionibus & legibus contra hæreticos & eorum complices editis continentur, & punire ipsos si excesserint in omnibus & singulis quæ omiserint, & cogere restituere de propria facultate: Non obstante si per aliquam licentiam consilii uel alterius cui uislibet à syndicatione fuerint absoluti.

Statuta hinc constitutionibus aduersa delectantur.

Iurabunt autem prædicti tres uiri bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis Cæterum teneatur Potestas, siue Capitaneus, Consul, aut quiuis rector cuiuslibet Ciuitatis, uel loci delere, seu abraderè penitus de statutis, & Capitularibus Communis quodcumque statutum conditum, uel condendum inueniatur contradicere istis constitutionibus, seu statutis, & legibus, siue quomodolibet obuiare, & in principio, & in medio sui regiminis hæc statuta, seu constitutiones, & leges in publica concione facere solenniter recitari: Et etiam in aliis locis extra Ciuitatem suam, seu locum sicut diœcesan. seu inquisitoribus, siue inquisitori, & fratribus supradictis, uidebitur expedire.

Constitutiones ista qualiter scribendæ, ut conferentur.

Porro hæc omnia statuta, seu constitutiones, & leges, & si quæ aliæ contra hæreticos, & eorum complices tempore aliquo auctoritate Sedis Apostolicæ conderentur in quatuor uoluminibus unius tenoris debeant contineri. Quorum unum sit in statuto Communis cuiuslibet Ciuitatis, seu loci: Secundum apud diœcesan. Tertium apud fratres Prædicatores: Quartum apud fratres Minores cum omni sinceritate seruentur, ne possint per falsarios in aliquo uiolari. Datum Anagninæ ii. Kalen. Decembris, Pontificatus nostri Anno Quinto.

I D E M.

Inquisitores hæreticæ prauitatis cogere possunt magistratus seculares quocumque nomine censeantur, per excommunicationem in personas, ac priuationem ab officiis, & interdictionem in terras, ut sublato omni dilationis, & difficultatis obstaculo, appellatione remota, executioni mandent sententias ab Inquisitoribus latas, & ferendas contra notatos, & suspectos de hæreticæ prauitate, credentes, fautores, & receptatores eorum: non obstante quacumque Indulgentia Sedis Apostolicæ, per quam hoc decretum impediri possit, aut differi.

Eiusdem tenoris uidimus aliud rescriptum, eiusdem Alexandri iiii. Datum Lateranen. Idibus Decembris, Pontificatus sui Anno Sexto.

Edita anno Domini 1260.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus de ordine Minorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Prouincia beati Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex Archiuo cõuentus S. Francisci de Assisio.

AD audientiam nostram peruenit, quod Potestates, Rectores, Iudices, Antiani, Officiales, Consilia, & cõmunitates, quorundam castrorum, locorum & ciuitatum in Prouincia B. Francisci, in qua inquisitio contra hæreticos uobis à Sede Apostolica est commissã, circa executiones sententiarum, quas contra notatos, & suspectos de hæreticæ prauitate, credentes, fautores, & receptatores eorum proferitis, à uobis super hoc requisiti, se interdum reddunt difficiles, & etiam negligentes: Nos itaque uolentes quod negotium inquisitionis huiusmodi salutarem consequatur effectum, circa ea intendimus animo uigilanti, per quæ sub motis quibuslibet obstaculis, prædictum negotium Deo propitio de bono in melius dirigatur. Quocirca uniuersitati uestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus Potestates, Rectores, Iudices, Antianos, officiales quocumque nomine censeantur, consilia & cõmunitates prædictæ, quod huiusmodi sententias à uobis latas, & ferendas etiam sublato cuiuslibet dilationis, & difficultatis obstaculo executioni demandent, monitione præmissa per excommunicationis in personas Potestatum, Rectorum, Iudicum, Antianorum, officialium, & consiliariorum, ac priuationis ab officiis, & in ciuitates, castra, & loca huiusmodi interdicti sententias, appellatione remota cogatis: Non obstante aliqua Indulgentia Sedis Apostolicæ, de qua cuiusque tenore oporteat in nostris litteris plenam, & expressam mentionem fieri, & per quam effectus præsentium impediri ualeat, uel differi. Datum Anagninæ xiii. Kalen. Februarii, Pontificatus nostri anno sexto.

Conferunt omnia rescripta Innocentii VIII incip. Dilectus filius, relatum supra.

De Curia.

I D E M.

Inquisitores per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, inuocato si opus fuerit auxilio seculari per exactionem

exactionem penarum cogere possunt eos, qui cum redirent ad Ecclesiam se obligauerunt sub certis penis ad parendum mandatis Ecclesiæ: idem faciant contra fideiussos eorum.

Eiusdem tenoris extat aliud rescriptum Alexandri. iiii. datum Lateran. iij. Idus Decemb. Pontificatus sui Anno Sexto, quod nos uidimus authenticum.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis fratribus de ordine Minorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione Beati Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260.

AD audientiam nostram peruenit, quod nonnulli de administratione beati Francisci notati, & suspecti de hæreticæ prauitate, ac fautores, & receptatores hæreticorum, ad mandatum Ecclesiæ redeuntes, interdum se obligant sub certis penis, ad parendum mandatis Ecclesiæ, & super hoc præstant uobis fideiussorias cautiones, quorum nonnulli mandatis quæ ipsis factis, parere reculant. Quia uero nostri decet appositione cõsili super hoc salubriter prouideri, discretioni uestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus tales, & fideiussores eorum, quod mandatis factis eis per vos, & faciendis pareant monitione præmissa, per impositionem, & exactionem penarum, ad quæ se obligant, & etiam per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cogatis: inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis. Datum Anagninæ x. Kalendas Februarii, Pontificatus nostri anno sexto.

Ex Archiuo cõuentus S. Francisci de Assisio.

Conferunt rescripta Innocentii VIII. incip. cum venerabilis, & cõ per nostras relata supra.

I D E M.

Valde elegans est rescriptum hoc, quo non mediocriter illustratur c. Ut commissi. de hæret. lib. 6. & alia iuris loca de hæreticis loquentia. Idem extat in Archiuo inquisitionis Bononiensis transmissum fratribus Dominicis: sed hoc copiosius est.

Summa eius est: Inquisitores per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compellunt edicere sibi qualibet instrumenta, & scripturas inquisitionis factæ, uel faciendæ contra hæreticos, & alios in fidem peccantes, aut alias ad sacrum officium spectantia: redeuntes ad Ecclesiam absolunt, eosque reconciliant ei, à qua fuerunt præcisi: populum & clerum conuocant contra tales: in ferendis sententiis peritos aduocant: dierum quadraginta indulgentiam conferunt: contra absentes procedunt, qui in sua prouincia deliquerunt: simpliciter, & de plano procedunt: contradicentes compescunt per censuram Ecclesiasticam: nulla priuilegia in contrarium alicui concessa quicquam iuuant.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis . . . fratribus de ordine Minorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione Sancti Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260.

CVPIENTES, ut Inquisitionis negotium contra hæreticam prauitatem sollicitudini nostræ commissum, ad Dei gloriam, & augmentum fidei Catholicæ, in nostris manibus feliciter prosperetur: compellendi appellatione remota per censuram ecclesiasticam, per uos, uel per alios, quos ad hoc idoneos uos, uel alter uestrum duxeritis eligendos omnes illos, qui scripta, uel instrumenta Inquisitionis, uel ad eius officium pertinentia, per quoscumque hætenus factæ, ac etiam faciendæ contra hæreticos, credentes, receptatores, seu defensores eorum habent, uel habuerunt, ut ea sine cuiuslibet difficultatis, seu dilationis dispendio, uobis uel alteri uestrum exhibeant: necnon absoluenti à sententia excommunicationis omnes illos, qui dimissa hæreticorum perfidia ad unitatem Catholicæ fidei libere, ac humiliter redire uoluerint, & credentes, receptatores, fautores, ac defensores eorum: ac etiam reconciliandi eos Ecclesiæ, à qua noscuntur diabolica subgectione præcisi. Conuocandi que clerum, & populum ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum contra tales: ita ut in ferendis sententiis contra ipsos possitis peritos, & discretos, prout expedierit, aduocare. Dandi quoque omnibus accedentibus, ad uocationem huiusmodi auctoritate nostra quadraginta dierum indulgentiam. Procedendi etiam contra illos, quos in dicta Prouincia commisisse constiterit, licet ad alias partes se duxerint transferendos, necnon, & ut in eodem negotio summarie, absque iudiciorum, & aduocatorum strepitu procedere ualeatis, auctoritate præsentium uobis, & cuiuslibet uestrum concedimus facultatem. Contradicentes per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus si aliquibus sit indultum ab eadem sede, quod interdicti, suspendi, uel excommunicari non possint per litteras Apostolicas: nisi plenam & expressam, uel de uerbo ad uerbum fecerint mentionem: & constitutione de duabus diebus edita in Concilio generali. Dat. Anagninæ iiii. No. Martii, Pontificatus nostri anno sexto.

Ex Archiuo cõuentus S. Francisci de Assisio.

G. de Merc.

I D E M.

Omnes prelati ecclesiarum, & clerici religiosi & seculares, tam exempti quam non exempti, requisiti per

Inqui-

Inquisitores, in virtute obedientia, & sub pena excommunicationis, tenentur statim ipsis inquisitoribus, & sociis eius, liberaliter providere de securo conductu de loco ad locum.

Hoc rescriptum singulare continet privilegium, & valde necessarium, convenit cum sequenti, sed ambo fuerunt imprimenda, quia hoc ecclesiasticis personis, illud secularibus mittitur, & in sequenti præter poenam excommunicationis, additur etiam poena pecuniaria aduersus non adimplentes quod præcipitur.

Edita anno Domini 1269.

ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei, Venerabilibus fratribus Episcopis, & dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Archipresbyteris, Prepositis, Plebanis, & aliis Ecclesiarum Prælati: & clericis religiosis, & secularibus, tam exemptis quam non exemptis, per Prouinciam Romanam, quæ continet Urbem cum suo districtu, patrimonium Beati Petri in Tuscia, Sabiniam, Reate cum sua diocesi, Campaniam, & Maritimam constitutis, ad quos litteræ istæ peruenerint, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex Archiuo conventus S. Francisci de Assisio.

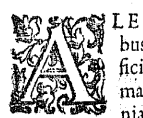
AD extirpandam de partibus vestris hæreticam prauitatem totis affectibus intendentes, inquisitionem faciendam in illis partibus contra resperfos huiusmodi prauitate, dilecto filio fratri Andree de ordine Minorum, duximus committendum. Vt igitur idem frater vestro fultus præsidio, in commisso sibi negotio inquisitionis, Deo propitio ualeat prosperari: uniuersitatem uestram rogamus, & hortamur attente, in uirtute obedientia, ac sub pena excommunicationis per Apostolica uobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus uos uniuersi, & singuli, dicto fratri Andree, & sociis eius, de securo conductu, quotiescumque nos super hoc duxerint requirendos, liberaliter, ac sine dilatione, de loco ad locum providere curetis: Preces nostras, & præceptum taliter impleturi, ut pateat per effectum operis, quod sitis orthodoxæ fidei zelatores, Nosque deuotionem uestram, possimus exinde merito commendare. Datum Anagninæ, Idibus Martii, Pontificatus nostri Anno Sexto.

IDEM.

Nobiles, Barones, & ceteri seculares magistratus & eorum officiales, & communitates ciuitatum per Inquisitores requisiti, sub pena excommunicationis, & mille Marcharum argenti, tenentur liberaliter, & sine dilatione providere Inquisitoribus, & eorum sociis de securo conductu de loco ad locum.

In quo conueniat cum superiori, & discrepet ab eo, supra dixi, singulare est privilegium. conuenit lex Frederici Imperatoris, Commissi. §. ad hæc, quæ est in hoc bullario.

Edita anno Domini 1260.

ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis nobilibus uiris, Baronibus, Castellariis, Potestatibus, Capitaneis, Rectoribus, Antianis, Prioribus, & eorum officialibus, necnon communitatibus, ciuitatum, Castrorum, & locorum Prouinciæ Romanæ, quæ continet Urbem cum suo districtu, patrimonium B. Petri in Tuscia, Sabiniam, Reate cum sua diocesi, Campaniam, & Maritimam, ad quos litteræ istæ peruenerint, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex Archiuo conventus S. Francisci de Assisio.

AD extirpandam de partibus uestris hæreticam prauitatem totis affectibus intendentes, inquisitionem faciendam in illis partibus contra resperfos huiusmodi prauitate dilecto filio fratri Andree de ordine Minorum duximus committendam. Vt igitur idem frater uestro fultus præsidio, in commisso sibi negotio inquisitionis Deo propitio ualeat prosperari: uniuersitatem uestram rogamus, & hortamur attente, sub pena excommunicationis, ac mille Marcharum argenti, per Apostolica uobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus uos uniuersi & singuli, dicto fratri Andree, & sociis eius, de securo conductu quotiescumque nos super hoc duxerint requirendos, liberaliter, ac sine dilatione, de loco ad locum providere curetis: Preces nostras, & præceptum taliter impleturi, ut pateat per effectum operis, quod sitis orthodoxæ fidei zelatores. Nosque deuotionem uestram possimus exinde merito commendare. Dat. Anagninæ, Idibus Martii, Pontificatus nostri anno sexto.

IDEM.

Prælati ecclesiarum, Capitulis, & Conuentibus, ceterisque personis ecclesiasticis, tam secularibus quam regularibus in uirtute obedientia præcipitur, ut inquisitoribus, eorumque collegis opportuni fauoris præsidio assistant, eisque exhibeant per se, per consanguineos, subditos, & deuotos suos, consilium, & auxilium contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defensores, & terras ipsorum quoties per Inquisitores fuerint requisiti.

Quo tempore hoc rescriptum est editum, quidam Capellus de Chia homo potens, hæretica prauitate infectus acriter inquisitori resistebat, nec poterat facile capi, quoniam intra terras ditionis suæ se continebat, Alexander Papa, ut rebellis homo caperetur, eodem fere tempore ad multas communitates ciuitatum sub eodem tenore uerborum scripsit, ut auxilium præstarent inquisitori contra hæreticos, in primis autem contra Capellum de Chia, & complices suos. uidimus nos sex rescripta eisdem uerbis concepta, data

A data eodem mense. uidelicet Kalen. Aprilis, & ij. iij. & iiii. Kalen. Aprilis. Ex omnibus hæc solum duo imprimere visum est. huc spectant etiam sequentia illa rescripta. Licet uniuersi mundi, & Ex inuinatione, ex quibus hæc lum en accipiunt.

ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus uniuersis Episcopis, ac dilectis filiis. . . Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archipresbyteris, Prepositis, Capitulis, & Conuentibus, ceterisque personis Ecclesiasticis secularibus, & regularibus, per Romanam Prouinciam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260.

DVM ad studiū sollicitudinis, & diligentia, quod dilectus filius frater Andree de ordine Minorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in administratione B. Francisci, in negotio fidei, cuius executione in terris eiusdem administrationis sibi commissus, adhibuisse dignoscitur, aciem mentis nostræ conuertimus; dum salutis fructum, quem eiusdem religio fidei ex suis laboribus reportauit, sollicita meditatione renouimus, uitare non possumus, quin ipsum, ut pote uirum in talibus iam experimento probatum, in similibus commissione grauemus, firma credulitate tenentes, quod ea quæ sibi committimus, prospere, ac salubriter suæ circumspectionis industria dirigantur; de sua igitur prouidentia, & maturitate obtinentes certitudinem pleniorē, huiusmodi fidei negotium sibi, & quibusdam aliis fratribus sui ordinis, in Romana Prouincia, in qua utique urbs, patrimonium Beati Petri in Tuscia, Sabinia, ciuitas, & diocesi, Reatin. Roman. Marsia, Campania, & Maritima includi noscuntur, confidenter, & plenarie duximus committendum. Ideoque uniuersitati uestræ per Apostolica scripta in uirtute obedientia, districtè præcipiendo mandamus, in remissionem uobis peccaminum nihilo minus iniungentes, quatenus eidem fratri A. eiusque collegis, opportuni fauoris præsidio assistentes, omne quodcumque potestis, studeatis eis, per uos, consanguineos, subditos, & deuotos uestros, consilium & auxilium exhibere contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defensores, & receptatores, & terras eorum: & specialiter contra Capellum de Chia, uxorem, & filios, ac terram ipsius quoties ab eodem fratre Andree, eiusue collegis, super hoc fueritis requisiti, ita quod ex hoc euidenter appareat, & estis feruidi Catholica fidei zelatores, ac exinde à Deo præmium mereamini, dictæque sedis fauorem, & gratiam uobis uberius acquiratis. Datum Anagninæ ii. Kal. Aprilis. Pontificatus nostri anno sexto.

Ex Archiuo conventus S. Francisci de Assisio.

IDEM.

Magistratus seculares sub pena excommunicationis, cum requisiti fuerint per Inquisitores, tenentur eis assistere opportuni fauoris præsidio, & exhibere eis consilium, & auxilium, exercitum contra hæreticos, & ceteros in fide suspectos congregando, ad depopulationem, & exterminium terrarum ipsorum hostiliter procedendo.

ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis. . . Potestati. . . Capiteo, Consilio & Commun. Tuscanen. fidelibus nostris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260.

DVM ad studiū sollicitudinis, & diligentia, quod dilectus filius frater Andree de ordine Minorum Inquisitor hæreticæ prauitatis, in administratione Beati Francisci, in negotio fidei, cuius executionem in terris eiusdem administrationis sibi commissus, adhibuisse dignoscitur, aciem mentis nostræ conuertimus: dum salutis fructum, quem eiusdem religio fidei, ex suis laboribus reportauit sollicita meditatione pensamus, uitare non possumus, quin ipsum utpote uirum in talibus iam experimento probatum, in similibus commissione grauemus, firma credulitate tenentes, quod ea quæ sibi committimus, prospere, ac salubriter suæ circumspectionis industria dirigantur. De sua igitur prouidentia, & maturitate obtinentes certitudinem pleniorē, huiusmodi fidei negotium sibi, & quibusdam aliis fratribus sui ordinis, in Romana Prouincia, in qua utique urbs patrimonium beati Petri in Tuscia, Sabinia, ciuitas, & diocesi, Reatin. Romania, Marsia, Campania, & Maritima includi noscuntur, confidenter & plenarie duximus committendum. Ideoque uniuersitati uestræ per Apostolica scripta sub debito fidelitatis, quo Ecclesie Romanæ tenemini, & excommunicationis pena districtè præcipiendo mandamus, in remissionem uobis peccaminum nihilo minus iniungentes, quatenus eidem fratri A. eiusque collegis opportuni fauoris præsidio assistentes, omne quodcumque potestis, studeatis eis consilium, & auxilium exhibere. exercitum contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defensores, & receptatores eorum, & specialiter contra Capellum de Chia, uxorem, & filios, ac terras ipsorum, quoties à dilecto filio Magistro Raynerio de Viterbio Capellano nostro, rectore patrimonii Beati Petri in Tuscia, cui super hoc efficaciter scribimus, uel ab eodem fratre Andree, eiusue collegis requisiti super hoc fueritis, congregando, & ad depopulationem, & exterminium terrarum huiusmodi, hostiliter procedendo, ita quod ex hoc euidenter appareat, quod estis feruidi Catholica fidei zelatores, ac exinde à Deo præmium mereamini, dictæque sedis fauorem, & gratiam uobis uberius acquiratis. Datum Anagninæ, ii. Kalen. Aprilis, Pontificatus nostri Anno Sexto.

Ex Archiuo conventus S. Francisci de Assisio.

Facit Concilium Bituricense 629.

By. de Cur.

C 3 IDEM

I D E M.

Aduersus eos, qui terras vel castrum condemnatorum de hæresi defendunt, tanquam contra defensores, & fautores hæreticorum, spiritualiter & temporaliter est procedendum, nisi ab incepto desistant.

Edita anno Domini 1260.

Ex Archivio cõuentus S. Francisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio nobili viro Petro Iacobi Surdi Cini Romano, Salutem & Apostolicam benedictionem.

LICET vniuersi mundi populi, qui Christiana professione censentur, ad incrementum Catholice fidei, totis uiribus cunctisque; laborare studiis teneantur, Romanus tamẽ populus tanto feruentius, tantoq; diligentius ad hoc vigilare tenetur, quanto specialius, quantoq; propinquius B. Petri Apostolorum Principis, qui est ipsius caput, & pater fidei patrocinio gaudere noscitur. Vnde cũ audimus, q; per aliquos de ipso populo, promotioni negotii eiusdẽ fidei aliqua impedimenta, siue obstacula preparantur, eo maiorẽ dolorẽ in mente cõcipimus, quod firmiorem de talibus, q; illud iuuare, ac fouere prõptis debeat animis, spẽ, & fiduciã obtinemus. Sane ad audientiã nostrã, non sine admiratione, & animi turbatione peruenit, q; tu Castrũ Colliscasalis, ad perfidum Capellum de Chia nuper condemnatum de hæresi pertinens, ab ipso Capello, vel a quodam Cive Citan. in quem idem C. statim quod sensit, quod de hæresi condemnari debebat, simulatã uenditionis titulo transtulit, te in ipsius Capelli fauorem, & defensionem terrẽ suã emisse confingens, a Dilectis filiis nobilibus uiris Senatoribus vr̃bis communi Viterbien. sub certa inhiberi pœna tuã famã prodigus procurasti, ne contra prædictum Castrum, quod ad te spectare dicebas, procedere quomodolibet attentarent: nequaquam attendens, neque formidans spirituales, & temporales pœnas, quã hæreticorum fautoribus, & defensoribus per sanctiones canonicas, & legitimas inferuntur. Voluimus igitur, & præsentũ tibi auctoritate districtẽ præcipiendo mandamus, quatenus statim receptis, præsentibus, sicut diuinam, & nostrã charã habes gratiam, ab huiusmodi ausu tã nefario, tamque pernicioso desistens, de defensione ipsius Castrũ, prædicto seu alio quocumq; modo te nullatenus intromittas: quinimo procures omnino, q; inhibito huiusmodi, prædicto Communi Viterbiẽ. ad instantiam tuã factã, totaliter reuocetur: alioquin scire te uolumus, & pro certo tenere, quod aduersus te, tanquam contra defensorem, & fauorem hæreticorum, spiritualiter & temporaliter, auctore Domino procedemus. Datum Anagninẽ ij. Id. Maii, Pontificatus nostri Anno Sexto.

De Curia,

I D E M.

Communitas Viterbiensis liberaliter promissit Inquisitoribus hæreticã prauitatis, se congregaturam exercitum, ac hostiliter processuram contra Capellum de Chia de hæresi condemnatum, secundum quod Inquisitores ordinarent: id factum Pontifex approbat, hortaturq; ut rem tam laudabilem consiciant, nullo Senatorum Vr̃bis mandato in contrarium factõ.

Quoniam Ciuitas Viterbiensis intrepide Inquisitoribus in fidei fauorem auxilium obtulit, egregio encomio a summo Pontifice commendatur, & gratias sibi ab eo referri mereatur, quod noluit taceri Illustrissimus Cardinalis de Gambarã, unus ex Inquisitoribus Generalibus in uniuersã Republicã Christianã, dum imponit nobis, ut inter cetera hoc rescriptum imprimi curemus, ut extet perpetuum testimonium laudis eius urbis, cuius ipse Illustrissimus extitit Episcopus.

Edita anno Domini 1260.

Ex Archivio cõuentus S. Francisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis . . Potestati . . Capitaneo, Consilio & Communi Viterbien. fidelibus nostris, Salutem & Apostolicam benedictionẽ.

Ex insinuatione dilecti filii fratris Andreã, & aliorum inquisitorum hæreticã prauitatis in Romana Prouincia, & administratione Beati Francisci comperimus, quod uos tanquã fidei zelatores, eis liberaliter obtulistis congregare exercitum, ac hostiliter procedere contra perfidum Capellum de Chia, nuper de hæresi condemnatum, secundum quod iidem inquisitores duccerent ordinandum, Nos igitur huiusmodi zelum uestrum, dignis exinde laudibus effereutes, ac referentes uobis propter hoc gratiarum multiplices actiones, uniuersitatem uestram monemus, rogamus, & hortamur attente, per Apostolica uobis scripta mandantes, quatenus negotium eiusdem fidei sicut laudabiliter inceptistis, cõstantibus animis prosequentes, ad exterminium terrarum prædicti Capelli, non obstante mandato contrario Senatorum Vr̃bis, hostiliter procedere studeatis: Nos enim eisdem Senatoribus nostris iniungimus litteris, ut mandatum huiusmodi, utpote dispendiosum prædicto negotio, totaliter reuocare procurent. Taliter igitur huiusmodi monita, & mandata nostra implere curetis, ut crescat exinde meritis apud Deum, pœnes nos gratia, & apud homines clara fama. Dat. Anagninẽ, Id. Maii, Pontificatus nostri Anno Sexto.

I D E M.

Inquisitores potestatem habent uendendi bona hæreticorum, fautorum, credentium, receptatorũ, & defensorum.

A forum iam confiscata, & in posterum confiscanda, contradictores per censuram Ecclesiasticam compescendo: asseruato pretio ad opus Romanæ Ecclesiæ.

Aliud rescriptum eiusdem tenoris, & Datæ ad eosdem inquisitores transmissum eiusdem Alexandri III. uidimus authenticum.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus Andreã, Gentili, & Bartholomæo ordinis Minorum, & aliis inquisitoribus hæreticã prauitatis in Romana Prouincia, & administratione Beati Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1260.

Ex Archivio cõuentus S. Francisci de Assisio.

DISCRETIONI uestrã, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, uendendi, ac distrahendi libere bona hæreticorum, eorumq; fautorum, credentũ, receptatorum, & defensorum publicata iam, seu confiscata, & in posterum publicanda, & confiscanda, prout commisso uobis fidei negotio expedire uideritis, ita quod eorum pretium ad opus Romanæ Ecclesiæ conferuetur, necnon & contradictores super hoc, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, plenam, & liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem. Datum Genuã viii. Kalen. Octobris, Pontificatus nostri Anno sexto.

I D E M.

Inquisitores in causa fidei contra quoscumque possunt, ac debent procedere, nullis priuilegiis in contrarium editis quippiam inuuantibus: iidem deficientibus notariis secularibus, religiosis, qui prius fuerant notarii, possunt ad acta officii sancti conscribenda assumere; quod si hi desint, duos uiros idoneos, qui hæc scribant, eligere possunt; contradictores per censuram Ecclesiæ compescunt.

Edita anno Domini 1260.

Ex Archivio Inquisitionis Bononensis.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, inquisitoribus hæreticã prauitatis in Lombardia, Marchia Ianuensi, Salu-

tem & Apostolicam benedictionem. NE committat uobis contra hæreticos inquisitionis officium, quocumq; contingat obice præpediri, uobis & singulis uestrum præsentium auctoritate concedimus, ut non obstantibus aliquibus priuilegiis, uel indulgentiis, quibuscumque personis, cuiusuis conditionis, dignitatis, uel gradus, religionis, aut ordinis: & præsertim Cisterciens. Prædicatorum, Minorum, seu Eremitarum, siue communitatibus, uel uniuersitatibus ciuitatum, & locorum, specialiter, uel generaliter, sub quacumque uerborum expressione, uel forma ab Apostolica Sede concessis, uel a modo concedendis, etiam si dicatur in illis, quod eis per aliquas litteras, totum de uerbo ad uerbum tenorem non continentis priuilegiorum, uel indulgentiarum ipsarum nequeat derogari, maxime, quod illi excommunicati, uel ipsorum terra supponi non possint ecclesiastico interdicto, aut quod prædictorum, uel aliorum quorumlibet ordinum fratres ad executiones negotiorum, aut ad citationes quorumlibet, siue denuntiationes sententiarum, excommunicationis, suspensionis, uel interdicti auctoritate litterarum Apostolicarum minime cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus, & priuilegiis, uel indulgentiis, eis super hoc à Sede Apostolica concessis, habeatur in eisdem litteris mentio specialis: in eodem officio, & contra impediens illud, uel in eo uobis iuxta officium, & posse suum, à uobis requisiti assistere non carantes, libere iuxta formam uobis, per litteras nostras traditam procedatis: cum ex huiusmodi, uel aliis priuilegiis, & indulgentiis nullum uobis in tantã pietatis negotio, uelimus obstaculum generari. Ad hæc si super his, quã circa idem officium, illudque contingentia in scriptis fuerint redigenda, tabellionum læcularium copia forte defuerit opportuna, personis regularibus cuiuscumque ordinis, qui tabellionatus officium in sæculo habuisse noscuntur, exercendi illud in his, cum à uobis necessitate huiusmodi suadente fuerint requisiti, auctoritate nostra licentiam concedatis: quos ad hoc, constitutione canonica, uel regulari contraria nequaquam obstante, ex districto uolumus iussionis nostræ præcepto teneri. Quod si nec tales habere poteritis, alios duos uiros idoneos, clericos, uel laicos, quotiens talis imminet necessitas, assumatis: qui simul fideliter ea quã fuerint à uobis, uel coram uobis ex prædicto officio gerenda conscribant. quorum scripta quantum ad hunc necessitatis articulum pertinet, ac si unius personæ publicæ manu confecta fuissent, inconcussam habere decernimus firmitatem. Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo, non obstante constitutione de duabus diebus edita in concilio generali.

Datum Anagninẽ Idibus Octobris, Pontificatus nostri Anno Sexto.

I D E M.

Inquisitores hæreticã prauitatis non tenentur obedire prelati suorum ordinum in concernentibus officium Inquisitionis.

C 4 Idem

Idem sancit Dominus Urbanus Papa III, rescripto quodam incipien. Catholicæ fidei, quod A
extat in inquisitione Brixien,

Edita anno Do
mini 1254.

Ex Archiuijs
uentus S. Fran-
cisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis vniuersis fratribus,
Prædicatorum, & Minorum ordinum, inquisitionibus hæreticæ prauitatis per diuer-
sas Italiae partes à Sede Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem
& Apostolicam benedictionem.

CATHOLICAE fidei negotium, quod plurimum insidet cordi nostro in
vestris prosperari manibus, ac de bono in melius procedere cupientes, ac uolentes
omne ab eo impedimentum, omneque obstaculum remoueri: presentium uobis auctoritate mandamus,
quatenus in eodem negotio de diuino, & Apostolico fauore consilijs, omni humano tractare deposito,
constanter ac intrepide procedentes, circa extirpandam hæreticam prauitatem tam de Lombardia, & Thu-
scia, quam de omnibus alijs Italiae partibus, cum omni uigilantia, omniq; studio laboretis. Et si for-
san Magister, & Minister Generales alique Priores, & Ministri Prouinciales, ac Custodes, seu Guar-
diani aliquorum locorum uestrorum ordinum, prætextu quorumcumque priuilegiorum, seu indulgē-
tiarum eiusdem sedis dictis ordinibus concessorum, aut concedendorum in posterum, uobis uel ue-
strum alicui, seu aliquibus iniunxerint, seu quoquomodo præceperint, ut ad tempus, uel quo ad cer-
tos articulos certasue personas negotio super sedeat is eidem: nos uobis uniuersis, & singulis auctori-
tate Apostolica districtius inhihemus, ne ipsis obedire in hac parte, uel intendere quomodolibet præ-
sumatis: nos enim priuilegia, seu indulgentias huiusmodi, quantum ad hunc articulum, tenore præ-
sentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in uos,
uel uestrum aliquos hac occasione ferri contigerit, irritas prorsus decernimus, & inanes. Nam si præ-
dicta sedes interdum Prælati aliquibus uestrorum ordinum per suas sub certa forma committat lit-
teras, ut ad exercendum inquisitionis officium contra hæreticam prauitatem aliquos suorum ordi-
num fratres assumere ualeant, ipsosque cum expedire uiderint, amouere, ac alios subrogare, non ta-
men per hoc quod ipsi ea dumtaxat de causa in hac parte committit, quia de Fratrum suorum ordi-
num idoneitate plenior habere notitiam præsumantur, aliqua eis super huiusmodi inquisitionis
negotio, uobis immediate à prædicta sede commisso, & committendo facultas, uel iurisdiclio attri-
buitur, seu potestas. Datum Lateran. iij. Idus Decembris, Pontificatus nostri Anno Sexto.

I D E M.

*Excommunicati ratione crimines hæretici, uel alia de causa, complices, participes, seu socii criminis, in fa-
uorem fidei recipiuntur ad testificandum contra hæreticos, credentes, defensores, fautores, & receptatores eorum.*

Edita anno Do
mini 1261.

Ex Archiuijs
uentus S. Fran-
cisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis fratribus ordinis Mino-
rum inquisitionibus hæreticæ prauitatis in Prouincia Romana, & administratione Beati
Francisci, à Sede Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Aposto-
licam benedictionem.

CONSVLUIT nos discretio uestra, utrum illos, qui ratione criminis hære-
ticos, uel alia de causa, excommunicationis sententia sunt ligati, contra hæreticos, credentes, defen-
sores, fautores, uel receptatores eorum, ad testimonium perhibendum admittere, & stare dictis eor-
um, seu illorum etiam debeatis, qui complices, participes, seu socios eiusdem criminis se fatentur.
Quia igitur si iidem excommunicati non admitterentur ad perhibendum testimonium contra
tales, & dictis eorum, ac si fatentium non staretur, frequenter officium inquisitionis uobis commif-
sæ, in dispendium fidei contingeret impediri, quando præsertim uix, aut nullo modo potest, nisi
per sic fatentes super hoc ueritus apparere, statumimus in fauorem fidei, ut in huiusmodi inquisitionis
negotio, dicti excommunicati contra hæreticos, credentes, defensores, fautores, & receptatores eor-
um, ad testimonium admittantur, & stent tam illorum dictis, quam eorum, qui, ut prædictum est,
socios eiusdem criminis se fatentur, ex uerisimilibus coniecturis, quæ ex numero deponentium, uel
personarum tam deponentium, quam eorum contra quas deponitur qualitate, ac alijs circumstantiis
coniici poterunt, sic fatentes non falsa dicere præsumantur. Datum Lateran. x. Kalend. Februarii,
Pontificatus nostri Anno Septimo.

V R B A N V S IIII.

*Inquisitores nullis obstantibus priuilegijs quorumlibet, aduersus omnes procedere possunt: eorum proces-
sus non impediuntur ob commissionem specialem procedendi Episcopis factam, neque econuerso: redeuntes ad
Ecclesiam facta abirratione admittant, & absoluant: neminem damnet absque consilio diocesano: cum tes-
tes examinant, duas adhibeant personas: ad acta sancti officii conscribenda, quilibet religiosi, qui prius no-
tarii fuerant, assumantur: testium nomina non publicentur: citationes, examinationes testium, sententia-
rum denuntiationes committant: peritos aduocant: clerum, & populum conuocant: simpliciter, & de plano proce-*

A procedunt: in absentes inquirunt: leges omnes in hæreticos editas obseruari præcipiunt: indulgentias largiun-
tur, & ipsi etiam Inquisitores consequuntur: Quæstuarios prædicatores compeſcunt: contra impediētes ue-
lut contra fautores procedunt: brachium seculare inuocant: contraditores per censuram Ecclesie compellunt,
nullis priuilegijs suffragantibus.

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis fratribus ordinis Prædi-
catorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia & Marchia Ianuen,
deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deputandis, Salutem & Apostoli-
cam benedictionem.

LICET ex omnibus mundi partibus, quæ Christiana religione censentur, te-
neamur ex officio nostri debito extirpare lethiferam pestem hæreticæ prauitatis: in
Italia tamen imminet nobis hæc sollicitudo propensius, ubi eandem pestem propter malitiam tem-
poris, quæ in detrimentum fidei catholicæ peruersa genimina genuit, ex uicinitate per se sensimus
abundantius succreuisse. Ut igitur Inquisitionis officium contra hæreticos in prouincia Lombardia,
videlicet, à Bononia & Ferraria inclusiuè, usque ad ultimos fines superiorum partium eiusdem prou-
inciæ, ac Marchia Ianuen. auctoritate Apostolica possit efficacius adimpleri: discretioni uestræ per
Apostolica scripta mandamus, in remissionem uobis peccaminum iniungentes, quatenus in chari-
tate Dei, hominum timore postposito, uirtutem spiritus induentes ex alto, prædictum officium ubiq;
infra præfatos limites, simul uel separatim, aut singulariter, prout negotij utilitas suadebit, sub spe
mercedis æternæ, sic efficaciter prosequi & exequi studeatis, ut per sollicitudinis uestræ prudentiam,
de prædictis Lombardia & Marchia radix iniquitatis hæreticæ succidatur: & uinea Domini extermi-
natis uulpeculis, quæ peruersis moribus demoliuntur eandem, fructus afferat catholicæ puritatis. Si
quos autem de prauitate prædicta culpabiles inueneritis uel infectos, seu etiam infamatos, contra ip-
sos (nisi examinati absolute uelint mandatis Ecclesie obedire) necnon & contra receptatores, defen-
sores, & fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate Apostolica, hominum metu diuino
timori postposito procedatis. Non obstantibus aliquibus litteris ad quoscunque alios de Lomba-
dia, & Marchia prædictis (exceptis locorum diocesanis) super huiusmodi negotio ab Apostolica
sede directis: quarum deinceps ad Inquisitiones huiusmodi faciendas nolumus auctoritate proce-
di: quinimmo ne procedatur per illas districtius inhihemus. Nec prætextu commissionis speciali-
ter, eisdem diocesanis super hoc factæ, uestris processibus in eorundem diocesanorum ciuitatibus,
& diocesis uolumus impediri. Nec per hoc quod fidei negotium generaliter in ipsis Lomba-
dia & Marchia uobis committimus, commissiones à præfata sede diocesanis eisdem factas, si forsan
illarum, seu etiam ordinaria uelint auctoritate procedere, intendimus reuocare. Veruntamen siue au-
toritate ordinaria, siue ex delegatione prædictæ sedis, iidem diocesani in huiusmodi negotio pro-
cesserint, nequaquam uolumus, uel per concursum processuum, uel alijs quomodolibet uestris im-
pediri processibus, quin diocesanorum ipsorum processibus non obstantibus, in eodem negotio pro-
cedere libere ualeatis. Si uero aliqui ex prædictis hæretica labe penitus abiurata, redire uoluerint ad
ecclesiasticam unitatem, eis iuxta formam Ecclesie absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis
eisdem, quod iniungi talibus consueuit: *prouisio solerter, ne simulata conuersione redeant fraudulen-
ter, & nos immo potius se ipsos fallentes, sub agni specie gerant lupum.* Quod si aliqui fuerint iudi-
candi hæretici: uel incarcerationis poena perpetuè alicui pro huiusmodi crimine fuerit infligen-
da, ad id per uos de diocesanorum, uel uicariorum suorum, si ipsis diocesanis absentibus præsen-
tes fuerint, consilio procedatur: ut in tantæ animaduersionis iudicio non postponenda Pontifi-
cum auctoritas intercedat. Verum quia in tam graui crimine, cum multa oportet cautela proce-
di, ut in reos, sine ullo proferatur errore, duræ ac dignæ seueritas ultionis, uolumus, & mandamus,
ut uos, uel illi, quos ad hoc duxeritis deputandos, in examinatione testium, quos recipi super cri-
mine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas per-
sonas, in quarum præsentia, per publicam, si commode potest adhiberi, personam: aut per duos
uiros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas quoque
huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commisso uobis officio, ad scriba-
rii seu tabellionis officium pertinent, teneri districtè præcipimus, cum per uos, seu deputatos ad hoc
à uobis, requisiti fuerint, omnes & singulos uestri ordinis, fratres, qui dum essent in seculo huiusmo-
di tabellionatus officium habuisse, & exercuisse noscuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus
officium, ratione præfati negotij fidei, fuit à dicta sede commissum, & in posterum committeretur.
Concedentes huiusmodi fratribus, necnon & alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent
in seculo, dictum tabellionatus officium habuerunt, & exercuerunt: quibuscunque etiam clericis
secularibus officium ipsum habentibus, etiam si iidem fratres religiosi, & clerici sint in sacris ordi-
nibus constituti, exercendi libere officium ipsum quo ad præmissa, non obstante aliquo contrario
statuto canonis uel ordinis quocunque uallato munimine plenariam facultatem. Quod si testibus,
quos a uobis recipi, uel ab alia uice uestra super eodem crimine examinari contigerit, ex publicatio-
ne nominum eorundem, uideritis periculum imminere, ipsorum nomina non publice, sed secreta,
eoram aliquibus personis prouidis & honestis, religiosis & alijs ad hoc uocatis, de quorum consilio
ad

Edita anno Do
mini 1261.

Ex Archiuijs
Inquisitionis
Bononiensis,
& li. priu. or.
Præd. fol. 18.

ad sententiam, vel condemnationem procedi volumus exprimentur: & sic non obstante quòd illis, contra quos huiusmodi testes deposuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem iudicis instruendam, adhibeatur plena fides testium depositionibus eorundem. Ut ergo commissi vobis officii debitum, vtilius & liberius exequamini, committendi citationes, testium examinationes, cum de huiusmodi crimine, ac ipsius circumstantiis duxeritis inquirendum, & denuntiationes sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis, accersendi quoque prout expedierit peritos quoslibet, vt vobis inferendis huiusmodi sententiis prebeant consilium opportunum, ac vobis assistant. Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum prout dicto negotio fidei uideritis expedire. Insuper in dicto negotio, de plano, & absque iudiciorum, & aduocatorum strepitu; ac contra illos quos in prædictis Lombardia & Marchia Ianuensi in hæreses crimine commississe constiterit, licet ad alias partes se transferendos duxerint, procedendi. Nec non faciendi obseruari inuolabiliter omnes constitutiones Apostolicas, & leges imperiales per quondam Fredericum olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione Romanæ Ecclesiæ persistentem Paduæ promulgatas aduersus huiusmodi pestem hæreticæ prauitatis. Necnon largiendi viginti uel quadraginta dierum indulgentiam, quoties opportunum uideritis, omnibus uere penitentibus & confessis, qui ad uestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint, plena sit uobis & singulis uestrum præsentium tenore facultas. Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum ueniam indulgemus, quæ succurrentibus terræ sanctæ, in generali concilio est concessa: sociis uero uestri ordinis, & notariis uestris, qui una uobiscum in prosecutione huiusmodi negotii laborabunt, & omnibus qui personaliter uobis assisterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, uobis ex animo præstiterint consilium, auxilium, uel fauorem, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius autoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi penitentis relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, & ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus. Compescendi præterea monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, prædicatores quæstuarios à prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet; quorum interest tantum charitatiua subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam si quam forte habent, exponere, liberam uobis & singulis uestrum concedimus auctoritate præsentium facultatem. Ceterum si forte, quod non credimus, aliqui cuiuscunque conditionis, huic negotio uobis commisso se opponere, seu illud præsumperint aliquatenus impedire, ut non possit procedi libere in eodem: immo nisi requisiti illud fuerint: & iuxta officium & posse suum, singuli iuuerint studiose, contra eos tanquam contra hæreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones canonicas, fieri eadem auctoritate, intrepide procedatis: nos enim nihil minus ad reprimendam tam superbam, & perniciosam audaciam, & omni modo confundendam, in illos gladium Ecclesiasticæ potestatis acriter exeremus: & reges & principes, aliosque Christi fideles, siue pro terræ sanctæ succursu, siue alijs pro Christi seruitio crucis caractere insignitos, necnon & ceteros catholicos, prout expedire uiderimus, inuocabimus contra eos: ut cælum & terra aduersus de restabilem temeritatem ipsorum pariter moueantur. Denique ut circa præmissa, plene uobis & singulis uestrum coercionis expedita, & inuolabilis adsit auctoritas; uolumus, ut ea omnia uiriliter exequamini, inuocato si opus fuerit auxilio brachii secularis; contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo: non obstantibus aliquibus priuilegijs, uel indulgentijs, quibuscunque personis, cuiuscunque conditionis, dignitatis, uel gradus, religionis, uel ordinis, & præsertim Cisterciensium, Prædicatorum, Minorum, seu Eremitarum: siue communitatibus, uel uniuersitatibus ciuitatum & locorum, specialiter, uel generaliter, sub quacunque uerborum expressione, uel forma, a memorata sede concessis, uel in posterum concedendis: etiam si dicatur in illis, quòd eis per aliquas litteras, totum de uerbo ad uerbum tenorem non continentes priuilegiorum, uel indulgentiarum ipsorum nequeat derogari: & illis maxime priuilegijs & indulgentijs, quibus ab ipsa sede concessum est aliquibus, seu concedetur deinceps, quòd excommunicari, uel ipsorum terræ supponi non possint Ecclesiastico interdico: aut quòd Prædicatorum, uel aliorum quorumlibet ordinum fratres, & executiones negotiorum, aut ad citationes quorumlibet, siue denuntiationes sententiarum, excommunicationis, suspensionis, uel interdicti, auctoritate litterarum Apostolicarum minime cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus & priuilegijs, uel indulgentijs, eis super hoc à sede concessis, eadem habeatur in eisdem litteris mentio specialis: cum ex huiusmodi, uel alijs priuilegijs, nullum uobis in tantæ pietatis negotio uelimus obstaculum interponi, & constitutio ne de duabus diebus edita in concilio generali, Datum Viterbij xiii. Kalen. Aprilis. Pontificatus nostri anno primo.

VRBANVS IIII.

Superiores religionum, in locis, ubi per eos exercetur Inquisitionis officium, assignent Inquisitoribus hæreticorum socios prudentes & idoneos: item ubi fuerint ab Inquisitoribus requisiti, alios fratres adiungant, ut negotium Inquisitionis melius ualeat promoueri.

VRBA-

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis provinciali, ac cæteris conuentualibus, Prioribus, & subprioribus, eorumque vicariis ordinis Prædicatorum, Lombardia, ac Marchiæ Ianuensis, Salutem & Apostolicam benedictionem. NE Catholice fidei negotium, dilectis filiis fratribus uestri ordinis in Lombardia, & Marchia Ianuensi, infra designatos eis limites, Sedis Apostolicæ auctoritate committam, & in posterum committendum, ex personarum defectu contingant, (quod absit) quomodolibet impediri uolumus, & præsentium uobis auctoritate, distinctè præcipiendo mandamus, quatenus tu fili Prior provincialis, singulis ex prædictis fratribus, singulos socios, fratres uidelicet ipsius ordinis prouidos, & discretos, ac eidem negotio congruentes, de quibus hi, quibus assignati fuerint, merito ualeant consolari, sublata difficultate qualibet, assignate procures, & nihilominus tam tu, quam vos alii Priores, subpriores conuentuales, ac vicarii, quoties ab eisdem fratribus, quibus dictum est commissum negotium, ac committeretur in posterum, fueritis requisiti, & dicto negotio fuerit opportunum, de alijs etiam fratribus eiusdem ordinis, præter illos, qui eis in socios deputati fuerint, cum omni promptitudine prouidere curetis: ita quòd præfatum negotium nullam ex negligentia uestra dilationem capiat, sed potius ex diligentia continuum suscipiat incrementum. Datum apud Urbem ueterem vii. Kalen. Nouemb. Pontificatus nostri Anno secundo.

CLEMENS PAPA IIII.

Præcipit, ut Inquisitores compellant seculares magistratus, quarumlibet ciuitatum, & locorum per excommunicationem in personas, & interdictum in terras, monitione præmissa, ut faciant conscribi in suis capitularibus, & inuolabiliter custodiri constitutiones Innocentii iiii. non obstante aliqua Indulgentia Sedis Apostolicæ, quod excommunicari nequeant, uel eorum terræ interdicti.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus Prædicatorum, & Minorum ordinum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis per Italiam auctoritate Sedis Apostolicæ deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem. AD extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, superfeminante illa licentia his diebus homine inimico, tanto studiosius, iuxta commissam nobis sollicitudinem insudare proponimus, quanto perniciosius neglexerimus eadem in necem catholici seminis peruagari. Ut autem aduersus huiusmodi nequitia operarios surgant, stentque firmiter Ecclesiæ filii, ac orthodoxæ fidei zelatores, Constitutiones quædam felicis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster ad extirpationem hæreticæ pestis edidit, & tam ipse, quam felicis memoriæ Alexander Papa prædecessor noster, Dilectis filiis Potestatibus siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consilijs, & Communitatibus Ciuitatum Castrorum, aliorumque locorum per Italiam constitutis mandarunt, ut constitutiones ipsas, in suis conscribi Capitularibus facerent, & exacta diligentia obseruarent: unde prædictis Potestatibus siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consilijs, & Communitatibus, damus nostris litteris in mandatis, ut ipsi & singuli eorum constitutiones easdem, cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus per dictum Alexandrum prædecessorem nostrum, & etiam per nos factas, conscribi in suis capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim se aduersus hanc Sanctam Ecclesiam extollentem, sine aliqua omissione procedant. Quo circa discretioni uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti Potestates siue Rectores, Consules, Capitanei, Antiani, Consilia & communitates, mandatum nostrum super hoc neglexerint adimplere, uos & singuli uestrum, illos & singulos eorum, infra designatos uobis limites, per excommunicationem in personas, & interdictum in terras eorum, monitione præmissa appellatione remota cogatis. Non obstante si aliquibus à Sede Apostolica sit indultum, uel in posterum indulgeri contingat, quòd personæ excommunicari, ac ciuitates, castra, terre, & loca ipsorum interdicti non possint, siue qualibet alia indulgentia sedis eiusdem, per quam effectus præsentium impediri ualeat uel differri, & de qua cuiuscunque toto tenore, de uerbo ad uerbum specialem, & expressam in nostris litteris oporteat fieri mentionem: & constitutione de duabus diebus edita in Concilio generali. Dat. Perulii xv. Kalen. Februarij, Pontificatus nostri Anno primo.

I D E M.

Minister provincialis de consilio discretorum fratrum sui ordinis Inquisitores idoneos eligat, quibus præcipiat in uirtute sanctæ obedientiæ, ut Inquisitionis officium in locis sibi commissis uiriliter exerceant contra hæreticos, credentes fautores, defensores, & receptatores eorum iuxta formam in alijs litteris expressam. Quod si ex aliqua causa aliquis Inquisitor fuerit amouendus, eo amoto de consilio discretorum alium substituat cum pari auctoritate & potestate idem faciat Inquisitore mortuo.

Hoc

Edita anno Domini 1262.

Ex Archiuo Inquisitionis Bononiensis.

Edita anno Domini 1265.

Ex Archiuo cõuentus S. Francisci de Assisio.

Hæc constitutiones incipiunt ad extirpanda, & supra sunt insertæ.

Hoc privilegium tributum Ministris Generalibus, & Prouincialibus Prædicatorum, & Minorum ordinum eligendi, deponendi, & substituendi Inquisitores in suis Prouincijs, prius etiam concessit Innocentius iij. rescripto incipiente. Odore suau, quod nos vidimus authenticum. Iam hoc ipsum privilegium transmissum ab eodem Clemente iij. fratribus Prædicatoribus, vidimus in Archivo inquisitionis Bononiensis, datum Perusii xy. Kalen. Nouemb. Pontificatus sui, anno primo, quo tribuit potestatem eligendi octo Inquisitores, beatus Benedictus v. decimus decem adiecit, rescripto incipiente: Licet olim, quod item vidimus in inquisitione Bononiensi. Ceterum nunc nec Ministri ordinum Generales, nec Prouinciales solent inquisitores eligere, nec deponere, mutare, uel transferre, in consilio sacrosanctæ, & generalis Romanæ inquisitionis Senatu: imò uero hodie Cardinales Generales inquisitores ista faciunt.

Edita anno Domini 1267.

Ex Archivo Inquisitionis Bononiensis. Conc. r. d. rescriptum Innocentii iij. Licet ex omnibus rescriptis supra.

Symeticus in Directorio. 3. p. 9. & seq.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio . . . Ministro Prouinciali fratrum ordinis Minorum in administratione beati Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem. LICET ex omnibus mundi partibus, quæ Christiana religione censetur, teneamur ex officii nostri debito extirpare lethiferam pestem hæreticæ prauitatis; in Italia tamen imminet nobis hæc sollicitudo propensius, ubi eandem pestem propter malitiam temporis, quæ in detrimentum fidei Catholicæ peruersa genimina germinauit, ex vicinitate persensimus abundantius succreuisse. Cupientes igitur in Spoletan. Fulginat. Assinat. Nucerin. usque ad montes Apenninos dumtaxat, Eugubiu. Ciuitate Castell. Perusin. Tudertin. Amelien. Narnien. & Interannen. Ciuitatibus, & diocesis suis, necnon & terris Machilon. & Amiterni, & dominorum de Moticellis, & Sumaris, ac etiam inde Arquate, & Tusi Castris, & Arce de Salli, & eorum pertinentiis Reatin. & Alculan. diocesis, per aliquos de fratribus tui ordinis partem super hoc nostræ sollicitudinis adimpleri, discretioni tuæ per Apostolica scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus de consilio aliquorum discretorum fratrum ipsius ordinis, eligas duos de fratribus eiusdem ordinis tuæ administrationis, idoneos ad huiusmodi opus Dominicum exequendum, eisque in uirtute obedientiæ districtè Apostolica præcipere auctoritate procures, ut Inquisitionis officium in locis prædictis, contra hæreticos, credentes, fautores, defensores, & receptatores eorum, iuxta formam in alijs litteris nostris expressam, quas fratribus prædicti ordinis Inquisitoribus huiusmodi prauitatis, in eisdem locis deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deperandis, non expressis aliquorum nominibus, super exequendo dicto Inquisitionis officio destinamus, exequi studeant diligenter. Nos enim prædictos duos fratres, quos ad hoc elegeris, & vtrumque ipsorum, præfactum officium exequi, iuxta formam in litteris ipsijs expressam, ac ipsos illam potestatem, & auctoritatem plenariè habere uolumus, quæ in eisdem litteris continetur.

Si uero tu uel uicarius tuus te absente, aliquem Inquisitorum huiusmodi, ex aliqua sorte causa nunquam fore uideritis amouendum, ipsum amoueat, & substituatis loco eius alium, quem si milem potestatem, & auctoritatem habere uolumus, quoties uobis deliberatione cum aliquibus discretis fratribus dicti ordinis præhabita, hoc fore uidebitur faciendum: & si aliquem uel aliquos Inquisitorum ipsorum decedere forte conigerit. Nos substituendi de consilio aliquorum discretorum fratrum eiusdem ordinis, alium uel alios loco illius uel illorum qui decesserint, ita quod huiusmodi substituti eisdem omnino auctoritate ac potestate fungantur, ubi dictoque uicario si tu absens fueris, plenam, & liberam concedimus tenore præsentium facultatem. Datum Perusii iij. Kalen. Octobris, Pontificatus nostri Anno primo.

Io. de Camp. pro Cur.

I D E M.

Fredericus Romanorum Imperator eius nominis secundus, ad annos Domini 1220. ad Imperii dignitatem euectus, non multo post tempore ab Honorio III. Romæ Imperii diadema honorificè accepit. hic Fredericus quo anno Imperator est pronuntiatus, Patauu multas leges tulit in fauorem Ecclesie, & contra hæreticam prauitatem, quas multi Romani Pontifices confirmarunt, uidelicet Innocentius III. anno Domini, 1253. & Alexander III. anno Domini 1258. & Clemens VIII. in presenti rescripto anno Domini 1267. quas nominatim etiam suis rescriptis inferunt, & penitus obseruari iubent.

Eas leges in rescripto Innocentij iij. insertas supra curauimus imprimendas: sed quoniam tunc defuerunt authentica seu originalia exempla, in nonnullis uariatum fuerat, & propterea consilio sublata omni lectionis uarietate, & incertitudinis scrupulo alias duximus imprimendas.

Edita anno Domini 1267. Ex Archivo contentus sancti Francisci de Assisi.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Potestatibus, siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consilijs, & Communitatibus Ciuitatum aliorumque locorum per Italiam constitutis, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Fredericus olim Romanorum Imperator, & tunc in Ecclesiæ Romanæ deuotione persistens, promulgauit Paduæ quædam leges

ges, per quas ne peruagetur compesti poterit pestis illa, Nos illas, quas felicis recordationis Innocentius III. & Alexander III. Romani Pontifices prædecessores nostri uoluerunt ad robur fidei ac salutem fidelium obseruari, prout ipsius Alexandri Pape litteris percipimus contineri, uolentes in uestris Capitularibus annotari, Vniuersitati uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas quarum tenores uobis mittimus insertos præsentibus, in uestris conscribi Capitularibus singuli faciatis, nullis inde temporibus abolendas: Ciuitates uel loca quibus præstis, districtus quoque seu terras uestræ ditioni subiectas, secundum eas ab hæretica seditione solite purgaturi. Tenores autem legum ipsarum hi sunt,

F R E D E R I C V S D E I G R A T I A

Romanorum Imperator, & semper Augustus, Hierusalem & Sicilia Rex, Dilectis principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis, & Episcopis, alijsque Prelatis Ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Scultetis, Aduocatis, Iudicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum Imperium constitutis, præsentibus litteras inspecturis fidelibus suis, Gratiam suam, & omne bonum.

COMMISSI nobis celsitus cura regiminis, & Imperialis, cui dante Domino præsidemus fastigium dignitatis, materialium quo diuisum à Sacerdotio fungimur gladium aduersus hostes fidei, & in exterminium hæreticæ prauitatis exigunt exercendum: ut perfidiam uipereos filios contra Deum & Ecclesiam insultantes, tanquam materiam uteri corrosores in iudicio

& iustitia persequamur, maleficos uiuere non passuri, per quorum scientiam seducentem mundus inficitur, & gregi fidelium per oues moridas grauior infligitur corruptela. Statui mus itaq; sancientes, ut hæretici quocunque nomine censentur, ubicunq; per Imperium damnati fuerint ab Ecclesia, & seculari iudicio assignati, animaduersione debita puniantur.

Si qui uero de prædictis postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire uoluerint ad fidem unitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum poenitentiam, in perpetuum carcerem detruantur. Præterea, quicunque hæretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu alijs locis Imperii, per Inquisitores ab Apostolica sede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibi de

habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum uirorum insinuationem, eos capere tentauerint: & eos captos arctius custodire, donec per censuram Ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei Sacramenta & uitæ damnabant. Simili quoque pena plebsi censemus omnes, quos ad fouendum hæreticorum errorem callidus hostis suscitauit aduocatos, uel parat illicitos defensores, maxime cum facinus quos inquinat, æquatur: nisi monitione præmissa destiterint, & eorum uitæ duxerint consulendum. Eos præterea qui conuicti in uno loco de hæresi, ad alia loca se transferunt, ut cauius possint effundere uirus hæreticæ prauitatis, debitam censemus subire uindictam: & super hoc

per uiros ab eodem errore conuersos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi conuicerunt (quod & in hoc casu concedimus licite faciendum) euidentis testimonium habeatur. Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad iudicium tractos, in extremæ uitæ periculo hæresim abiurantes, postmodum de falso iuramento confiterent, & fide mentita conuinci, ac eos conuincerent eiusdem morbi spontaneam incurere recidiuam: ut sibi damnabilis iniquitas sit mentita, & poenam debitam mendacium non euadat.

Omne in super proclamationis & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem, penitus amouemus; uolentes ut de finibus Imperii, in quibus semper debet existere fida fides, hæreticæ labis genimina modis omnibus deleantur.

Ceterum, quia quanto maiora diuina nutu miserationis accepimus, & altiore locum præ filiis hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti, si quando in nostri nominis contemptores nostri culmini exandescit auctoritas: si reos lese maiestatis, in personis eorum & liberorum suorum exheredatione damnamus, multo fortius iustiusq; contra Dei blasphematores nominis, & catholicæ fidei detractores prouocamur; eorundem hæreticorum, receptatorum, fautorum, & aduocatorum suorum hæreses, & posteros, usque ad secundam progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officijs, & honoribus, Imperiali auctoritate priuantes: ut in paterni memoria criminis continuo mærore tabescant: uere scientes, quod Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter ulciscens. Nec quidem à misericordiæ finibus duximus excludendam, ut si qui paternæ hæresis non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint: quacunque reatus illorum animaduersione plectantur, prædictæ punitioni non subiaceant innocentia filiorum. Ad hæc, notum fieri uolumus, fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus Imperii nostri contra hæreticos deputatos: ceteros quoque qui ad hæreticos iudicandos accesserint, nisi ali-

si aliqui eorum ab imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostri imperii speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope, ac recommendatione fidelium Imperii esse volumus inoffensos: vniuersitati vestræ mandantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque vestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem; & personas ab incurfu hæreticorum eis insidiantium conseruantes idemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negociis exequendis. Hæreticos vero, quos & ostenderint ipsi vobis, in iurisdictione vestra singuli capientes, diligentia custodia detinendos, donec post Ecclesiasticæ damnationis iudicium, pœnam subeant, quam merentur: Scituri quod in executione ipsius negocii, gratum Deo & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostri Imperii nouam & insolitam hereticæ prauitatis insaniam operam, & operam, una cum eis de fratribus præstiteritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens & remissus, ac etiam inutilis coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduæ xxii, Februarii, xii. Indictione.

FREDERICVS DEI GRATIA, ETC.

INCONSUTILEM tunicam Dei nostri disfluere conantur hæretici, & vocabuli vitio feruientes, quod significationem diuisionis enuntiat, in ipsius indiuisibilis fidei unitate nituntur inducere sectionem: & ones à Petri custodia, cui pascendæ à pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo usque mansuetudinem prærendentes ouium, quousque ouile possint subintrare dominicum. Hi sunt angeli pessimi. Hi sunt filii prauitatum, à patre nequitie, & fraudis auctore, ad animas simplices destinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latentè uidentur in serpere, & sub mellis dulcedine uirus euomere: ut uitæ cibum ministrare se simulent, à cauda feriunt, & mortis poculum uel quoddam dirissimum uenenum immiscent. Horum sectæ ueteribus, uel ne in publicum prodeant, non sunt notatæ nominibus: uel (quod est forte nefandius) non contentæ, ut uel ab Arrio Arriani, uel à Nestore Nestoriani, aut à similibus similes nuncupentur: sed in exemplum martyrum, qui pro fide catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, uelut expositos passioni. Huiusmodi miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas diuinitatis æternæ, sub uno contextu nequitie insimul tres offendunt: Deum uidelicet, proximos, & seiplos. Deum, dum Dei fidem, & filium non agnoscunt. Decipiunt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimonie, hæreticæ prauitatis oblectamenta ministrant. Cruelius etiam seruiunt in seiplos, dum post animarum dispendium, corpora denique seueræ mortis illecebris, quam per agnitionem ueræ & ueræ fidei possent euadere, uitæ prodigi, & necis improvidi sectatores inuoluunt: & (quod est ipso dictu dirissimum) superfites etiam non terrentur exëplo. Contra tales sibi, Deo, & hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros, quin debite ultionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes, quanto in euidentiore delusionem fidei Christianæ, prope Roman. Ecclesiam, quæ caput Ecclesiæ omnium iudicator, substitutionis suæ scelera latius exercere noscuntur. A deo quod à Italiæ finibus, præsertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latius abundare; iamque usque ad regnum nostrum Siciliae suæ perfidiæ riuulos deriuarunt.

1 Manichæos. C. de hæret.

1. penult. C. ad leg. Jul. maiest. §. interdum. In sit. de hæredi. quæ ab intest. defert.

Quod acerbissimum reputantes, Statuimus in primis, ut crimen hereseos, & damnatæ sectæ cuiuslibet, quocunque nomine censeantur sectatores, (prout ueteribus legibus est indictum) inter publica crimina numerentur: imo crimine læsæ maiestatis nostre debet ab omnibus horribilibus iudicari, quod in diuinæ maiestatis iniuriam noscitur attentatum, quamuis iudicii potestate, alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimen personas admittit damnatorum, & bonæ & damnatæ post obitum memoriam defunctorum: sic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia uolumus obseruari. Et ut ipsorum nequitia, qui (quia Domium non sequuntur) in tenebris ambulant, detegatur: nemine etiam deferente inuestigari uolumus diligenter huiusmodi scelerum patratore; & per officiales nostros sicut & alios malefactores inquiri; ac Inquisitione notatos, etsi leuis superstitionis argumento tangantur, à uiris Ecclesiasticis, & prælatis examinari iubemus. Per quos si inuenti fuerint à fide catholica saltem in articulo deuiare, ac per ipsos pastoralis more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidiis, noluerint agnoscere Deum lucis; sed in erroris concepta instantia perseuerent, presentis nostre legis edicto damnatos mortem pati Patarenos, aliosque hæreticos quocunque nomine censeantur, decernimus, quam affectant: ut uiui in conspectu hominum comburantur, flammarum commissi iudicio. Nec dolemus, quod in hoc ipsorum satisfacimus uoluntati, ex quo pœnam solummodo, nec fructum alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo interuenire presumat: quod qui fecerint, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito conuertemus. Datum Paduæ xxii, Febr. xii. Indictione.

Impe-

PATARENORVM receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui ut à pœna alios possint eximere, de se uel ut improvidi non formidat publicis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifestè probatur, in fidei premium quam agnouit, famæ pristinae de Imperiali clementia restitutionis beneficium integrum consequatur.

INCIPIUNT CAPITVLA CONSTITVTIONIS

contra Patarenos edita, per eundem Fredericum Illustræm virum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem, & Sicilia Regem.

GATHAROS, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passaginos, Iolepinos, Garatenses, Albanenses, Franciscos, Bagnatolos, Commixtos, Vvaldenses, Roncarolos, Communellos, Vvarinos, & Ottholenos, cum illis de Aquanigra, & omnes hæreticos utriusque sexus quocunque nomine censeantur perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, censentes ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius reuertantur: ita quod filii eorum ad successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius eternam, quam temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad mandatum ecclesiæ, iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames, & banniti ab omnibus habeantur: ita quod si per annum permanerint, ex tunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum ualituro, ut potestates, & consules, seu rectores, quibuscunque fungatur officii, pro defensione fidei præstent publicum iuramentum, quod de terris suæ ditioni subiectis, uniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro uiribus exterminare studebunt: ita quod amodo quandoque quis fuerit in perpetuum potestatem, uel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioquin neque pro potestatibus, neque pro consulibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias ex tunc decernimus inuitiles, & inanes. Si uero dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam, qui eam, exterminatis hæreticis, absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo iure domini temporalis: dum modo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquid impedimentum opponat eadem nihilominus lege seruata eos qui non habent dominos principales. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus: Statuetes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, uel ad aliquos, eligendos huiusmodi, nec ad testamentum admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hereditatis successionem accedat. Nullus ei præterea super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ alique ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius instrumenta coniecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adiciamus insuper, quod hæreticus per hæreticum conuinci possit, & quod domus Patarenorum, receptorum, & defensorum, & sanctorum, siue ubi docuerint, siue ubi aliis manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituentur. Datum Paduæ xxii, Februarii, xii. Indictione.

Cap. Vergètiæ de hæret. §. 2.

§. 3. Concilium Biterren. c. 32.

§. 4.

§. 5.

§. 6.

Rex regum. Apostatantes à fide catholica penitus execramus, insequimur ultionibus, bonis suis omnibus spoliamus. Et ut à professione uel uita naufragantes legibus coarctamus, Successiones tollimus, ab eis omne ius legitimum abdicamus. Dat. Perusii i. i. Kalen. Nouemb. Pontificatus nostri Anno primo.

Tyb. de Cur.

I D E M.

Innocentius III. Pontifex Maximus Anno Domini. 1252. ad extripandas hæreses, copiosas ac saluberrimas constitutiones edidit, quas direxit ad ciuitatū magistratus seculares, iubens ut iuxta ordinem, & prescriptū eam aduersus hæreticos procederet. eas constitutiones Alexander iii. Anno Domini 1259. repetit, & confirmat rescripto suo pariter inserit: tandem Clemens III. Anno Domini. 1265. easdem cum quibusdam adiectionibus modificationibus, et declarationibus, etiam confirmauit, et suo huic presenti rescripto inseruit. Eas

Eas antea in hoc bullario imprimendas curauimus, sed delituti rescripto authentico, in nonnullis est uariatum: quare ut omnis procul abesse incertitudo, uisum est iuxta ueritatem originalis, illis sublati has authenticas apponere.

Edita anno Domini 1260.

Ex Archiuo cõuenus S. Francisci de Assisio.

LEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Potestatibus, sue Receptoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consiliis, & Communitatibus Ciuitatum aliorumque locorum per Italiam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

AD extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, superseminante illa libentius his diebus homine inimico, tanto studiofius, iuxta commissam nobis sollicitudinem insudare proponimus, quanto perniciosius negligere eadem in nece catholici seminis peruagari. Ut autem aduersus huiusmodi nequitie operarios confurgant, stentque firmiter Ecclesiæ filii ac orthodoxæ fidei zelatores, Constitutiones quasdam felicitis recordationis Innocentius Papa III. prædecessor noster ad extirpationem hæreticæ pestis edidit, & in capitularibus uestris, tam ipse, quam felicitis memoriæ Alexander Papa prædecessor noster conscribi, ac à uobis exacta diligentia obseruari mandarunt: quæ seriatim inferius continentur. Ideoque uniuersitati uestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus singulis constitutionibus easdem, cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus, per dictum Alexandrum prædecessorem, & etiam per nos factas, conscribi in uestris capitularibus facientes, nullis in de temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim, se aduersus hanc sanctam Ecclesiam extollentem sine omissione aliqua procedatis: Alioquin dilectis filiis Prædicatorum, & Minorum ordinum Fratrum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & eorum singulis per Italiam deputatis auctoritate Sedis Apostolicæ, & in posterum deputandis, damus nostris litteris in mandatis: ut infra designatos eis limites, singulos uestrum ad id, per excommunicationem in personas, & interdictum in terram appellatione remota compellant.

Constitutiones autem hæc sunt.

Statuimus ut Potestas, Capitaneus, seu Rector, seu Cõsules, seu quouis alii, qui ciuitati præfunt, uel loco alii ad præsens, aut pro tempore præfuerint in futurum in Italia, iurent præcisè ac sine tenore aliquo attendere inuolabiliter, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate uel loco sui regiminis, quam in terris suæ ditioni subiectis, omnes & singulas infra-scriptas constitutiones, & super his præcisè seruandis recipiet à quibuslibet sibi in potestaria, uel regimine succedentibus iuramenta. Quæ qui præstare noluerit, pro Potestate, Capitaneo, seu Consule, uel Rectore nullatenus habeatur, & quæ ut Potestas, Capitaneus, Consul, uel Rector fecerit, nullam penitus habeant firmitatem. Nec ullus teneatur, aut debeat sequi eos, etiam si de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum.

Quod si potestas, Capitaneus, uel aliquis prædictorum constitutiones ipsas & singula in eis contenta seruare noluerit uel neglexerit, præter notam periurii, & perpetua iacturam infamiae, ducentarum Marcarum pœnam incurrat, quæ irremissibiliter exigantur ab eo, & in utilitatem communis cui præfuit, integrè conuertatur, & nihilominus ut periurus & infamis, & tamquam hæreticorum fautor de fide suspectus, officio & honore sui regiminis spoliatur. Nec ulterius Potestas, Capitaneus, Consul, seu Rector habeatur in aliquo: aut de cætero ad aliquam dignitatem uel officium publicum ullatenus assumatur.

Idem quoque Potestas, Capitaneus, Consules, Rector, uel quouis alii ad regimen cuiuslibet Ciuitatis, uel loci assumpti, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata, banno Ciuitatis, uel loci supponant, tamquam pro maleficio, omnes hæreticos utriusque sexus quocumque nomine censeantur, & teneantur bannum huiusmodi à suis prædecessoribus positum confirmare.

Præcipiant autem, quod nullus hæreticus, uel hæretica de cætero habitet uel moretur, aut subsistat in Ciuitate seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem: & quicumque ipsum, uel ipsam inuenit, libere capiat, & capere possit impune, & omnes res mobiles ipsius, uel ipsorum penes eos inuentas eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure, nisi auferentes huiusmodi sint ad hoc officium specialiter deputati.

Idem quoque Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, uel quouis alii huiusmodi, infra octo dies post introitum regiminis sui duodecim uiros probos & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, uel quotquot fuerint necessarii instituire teneantur, quos diocesanos, si præsens extiterit, & interesse uoluerit, et duo fratres Prædicatorum, & duo Minorum ordinum ad hoc a suis Prioribus & guardianis, si conuētus ibi fuerint eorumdem ordinum deputati, seu Inquisitores, uel Inquisitor prauitatis hæreticæ duxerint eligendos, Instituti autem huiusmodi, & electi possint, & debeant hæreticos, & hæreticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios, & procurare hæc tam in ciuitate, uel alio loco, quam in tota eius iurisdictione atque districtu plenarie adimpleri, et eos ducere, et duci facere in potestatem diocesani, uel eius Vicarii, seu Inquisitorum, uel Inquisitoris.

Teneantur autem Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, uel alii ad huiusmodi regimen deputati

Magistratus iurent, quod leges in hæreticos latas obseruabunt.

Pœna magistratum non seruantium leges contra hæreticos latas.

Hæretici banno supponantur.

Hæreticos quilibet capere potest.

Ministri eligantur ad rapiendos hæreticos.

putati, quilibet in expensis Communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos quocumque diocesano, uel eius Vicarius, seu inquisitores, uel inquisitor prædicti in iurisdictione, uel districtu diocesani Episcopi, seu Ciuitatis, uel loci uoluerint illos duci.

Officialibus uero prædictis plena fides de his omnibus adhibeatur, quæ ad eorum officium pertinere noscuntur, sine aliquo specialiter præstito iuramento, ubi duo, uel tres, seu plures præsentis fuerint ex eisdem.

Porro cum Officiales huiusmodi eliguntur, iurent hæc omnia exequi fideliter, & pro posse, ac super his semper meram dicere ueritatem, quibus ab omnibus in his quæ ad officium eorum pertinent plenius pareatur, & tam dicti duodecim quam seruitores, & notarii prætaxati simul, uel diuisim plenariam præcipiendi sub pœnis, & bannis taxatis, & expressis in constitutionibus infra scriptis, quæ ad officium suum pertinent, habeant Potestatem.

Possint autem Officiales prædicti Communitati, Castri, Burgi, seu Villa præcipere sub pœna, & banno usque ad ducentas Marchas argenti, & ultra ad arbitrium Potestatis, seu Rectoris ciuitatis, uel loci in cuius districtu, uel iurisdictione fuerint, quod Potestati, seu Rectori, uel diocesano, aut eius Vicario, seu Inquisitoribus, aut inquisitori hæreticorum præsentent infra præfigendum eis terminum competentem, omnes hæreticos, & hæreticas, quos & quas sibi dicti officiales duxerint assignandos. Et Potestas, seu Rector à non seruantiibus præceptum, pœnam uel bannum huiusmodi exigere teneatur.

Potestas autem uel Capitaneus, Consules, seu Rector, uel alii huiusmodi quocumque uocabulo censeantur, teneantur habere firmam, & rata omnia præcepta, quæ occasione officii sui fecerint duo ex ipsis, seu plures, & pœnas exigere non seruantium.

Quod si dictis Officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in personis, uel rebus propriis officiis exequendis à communi ciuitatis, uel loci per restitutionem plenariam seruentur indemnes.

Nec ipsi officiales, uel hæredes eorum possint aliquo tempore conueniri de iis quæ fecerint, uel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eisdem diocesano, & inquisitoribus, uel inquisitori uidebitur expedire.

Ipsorum autem officium duret tantummodo per sex menses, quibus completis Potestas, uel quicumque ipsius Ciuitatis, uel loci regimini præfuerit, teneatur totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium secundum formam eandem in aliis sex mensibus sequentibus exequantur.

Sane ipsi officialibus dentur de camera communis prædicti, quando exiuerint Ciuitatem, aut locum, pro hoc officio exequendo unicuique pro qualibet die duo solidi Prouenien, Senatus uel Imperialium in pecunia numerata: quos Potestas, Capitaneus, Consules, uel Rector, aut alius huiusmodi teneantur eis dare, uel dari facere, infra diem tertium postquam redierint ad eandem Ciuitatem, uel locum.

Et insuper habeant tertiam partem bonorum hæreticorum, & receptorum eorum quæ occupauerint: & multatum, ad quas fuerint condemnati, secundum quod inferius continetur: Et hoc salario sint contenti.

Sed ad nullum aliud, quod istud officium impediatur, uel impedire possit, ullo modo officium, uel etiam exercitium compellantur.

Nullum etiam statutum conditum, uel condendum, eorum officium ullo modo ualeat impedire.

Et si quis horum officialium propter ineptitudinem, uel inertiam, seu occupationem aliquam, uel excessum diocesano & fratribus supra dictis uisus fuerit amouendus: ipsum ad mandatum, uel dictum eorum teneatur amouere Potestas, Capitaneus, uel quouis alius huiusmodi prædictorum, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius.

Quod si quis eorum contra fidem, & sinceritatem officii sui in fauorem hæresis deprehensus fuerit excessisse, præter notam infamie perpetuæ, quam tamquam fautor hæreticorum incurrat per Potestatem, Capitaneum, Consules, uel Rectorem, seu alium similem ad diocesano, & dictorum fratrum, uel inquisitorum, seu inquisitoris arbitrium puniatur.

Potestas uero militem suum, uel alium assessorem, si diocesano, uel eius Vicarius, aut inquisitores, uel inquisitor auctoritate Sedis Apostolicæ deputati, seu dicti officiales petiuerint cum ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorum officium fideliter exercere.

Quilibet etiam si præsens in terra, uel requisitus fuerit, teneatur tam in ciuitate, quam in iurisdictione, & districtu quolibet dare ipsis officialibus, & eorum sociis consilium, & iuuamen quando uoluerint hæreticum, uel hæreticam capere, uel spoliare, aut inquirere, seu domum, uel locum, aut aditum aliquem intrare pro hæreticis capiendis sub librarum uiginti quinque Prouenien, uel Imperialium pœna, uel banno: uniuersitas autem Castri, uel Burgi sub pœna, & banno librarum Quinquaginta. Villa uero uiginti quinque Prouenien, uel Imperialium pro qualibet uice soluenda in pecunia numerata.

Quicumque autem hæreticum, uel hæreticam captum, uel captam auferre de manibus capientium, uel capientis ausus fuerit, uel defendere ne capiatur, seu prohibere aliquem intrare domum aliquam, uel Curtem, seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Patrum

Expensis communitatis hæretici capti deducantur. Officialibus si des adhibeatur.

Officiales iurent fideliter agere. Officialium potestas.

Officiales seruentur indemnes.

Officialis quæto tempore duret.

Officialibus unde satisfieri debeat.

Officialis quæ & per quæ amouendi.

Officialium iniuriam pœna.

Omnes præstet auxilium officialibus.

Pœna prohibetium ne hæretici capiantur.

Dua pro-

duæ promulgatam per quondam Fredericum olim Romanorum Imperatorem publicatis bonis om-
nibus in perpetuum relegetur.

Domus in qua
sunt heretici
destruatur.

Et domus illa, à qua prohibiti fuerint, sine spe reedificandi funditus destruat, nisi forte diœcesano, vel in eius absentia ipsius Vicario vnâ cum inquisitoribus, seu inquisitore hereticorum, vel soli ipsi diœcesano quando inquisitorum, uel inquisitoris presentia de facili haberi non poterit, legitime constiterit præfatæ domus dominum in hoc casu penitus innocentem, & prorsus inculpabilem extitisse: ac etiam eum non esse credentem, uel receptatorem, aut defensorem, siue fautorem hereticorum, seu de hæretica labe suspectum.

Bona reperta
in domibus hæ-
reticorum capi-
entium sūt.

Et bona quæ ibi reperta fuerint fiant capientium vel inquentium, ac si heretici fuissent ibidē inuenti: nisi forte prædictis, (vt dictum est) legitime constiterit per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum, quàm Domini domus eiusdem.

Et tunc propter hanc prohibitionem, uel impeditionem specialem Burgus, vel Castrum componat communi, in cuius districtu est, libras Ducentas, & Villa libras Centū, & Vicinia tã Burgi quàm Castri, & Ciuitatis libras Quinquaginta Prouenien, siue Imperialium in pecunia numerata: nisi infra quintum diem ipsos defensores, vel defensorem hereticorum Potestati vel Reçtori captos duxerint personaliter presentandos: uel nisi forsitan per legitimas probationes diœcesano, vel in eius absentia ipsius Vicario, vnâ cum inquisitoribus, seu inquisitore hereticorum, vel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum aut inquisitoris presentia de facili haberi non poterit, plene ac euidenter constiterit, quod ipsum vel ipsos capere nullatenus potuissent: & eos ad captionem & presentationem huiusmodi faciendas, sufficientem & congruam adhibuisse sollicitudinem & cautelam.

Heretici seorsum ab aliis in
tuto carcere cu-
stodiantur.

Teneantur insuper Potestas, Capitaneus, Consules, seu Reçtor, uel alii huiusmodi omnes hereticos & hæreticos, qui capti a modo fuerint, custodiri facere sub expensis communis ciuitatis, uel loci cui præsumt per viros catholicos ad hoc electos à diœcesano si præfens fuerit, & fratribus supradictis, uel inquisitoribus, seu inquisitore in aliquo speciali carcere tuto, & securo, in quo ipsi soli teneantur seorsum à latronibus, & bannitis, donec de ipsis fuerit diffinitum.

Pœna assignan-
tium non hæ-
reticos pro hæ-
reticis.

Si quando aliqui, vel aliquæ non heretici pro captis hereticis ipsis non contradicentibus fuerint assignati, uel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & heretici nihilominus reddi, & assignari cogantur, & qui huic dolum fecerint iuxta legem prædictam bonis omnibus publicatis, in perpetuum relegetur.

Capti heretici
iudicibus ec-
clesiasticis præ-
sententur.

Teneantur insuper Potestas, Capitaneus, Consules, uel Reçtor, seu quiuis alii huiusmodi cum bono, & securo comitatu omnes hereticos quocumq; nomine censentur, infra dies quindecim postquam capti fuerint, diœcesano vel eius speciali Vicario, seu hereticorum inquisitoribus, uel inquisitori presentare pro examinatione de ipsis, & eorum heresi faciendam.

Damnatos de
heresi recipit
puniendo.

Damnatos uero de heresi per diœcesanum vel eius Vicarium, seu inquisitores, uel inquisitorē prædictos, Potestas, Capitaneus, uel alii eorum supradicti, uel eius, seu eorum nuntius specialis, eos animaduersione debita puniendo sibi relictos statim recipere teneantur.

Teneantur præterea Potestas, Capitaneus, Consules, aut Reçtor, uel alii huiusmodi omnes hereticos quos captos habuerint, cogere citra membri diminutionem, & mortis periculum tanquam vere latrones, & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei, & fidei Christianæ, errores suos expresse fateri, & accusare alios hereticos quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum, sicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

Domus in qua
reperi sunt hæ-
retici destrua-
tur.

Domus autem in qua repertus fuerit hereticus, vel hæretica, sine ulla spe reedificandi funditus destruat: nisi Dominus domus eos ibidem procurauerit reperiri: & si dominus illius domus habuerit cum ea domos alias appendices, cum una eademque domus interdum diuersis, & coherentibus mansionibus distinguatur, omnes illæ domus appendices, siue in domo illa siue in eius appendicibus hæreticus, uel hæretica deprehensus fuerit, similiter destruantur: & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, ipsiusque appendicibus (nisi forte legitime per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum quàm domini domuum earundem constiterit) publicentur, & fiant auferentium, nisi auferentes fuerint in huiusmodi officio constituti.

Pœna eius in
cuius domo re-
perti fuerint
hæretici.

Et insuper dominus domus illius præter notam infamiae perpetuæ, quam incurrat, componat communi ciuitatis uel loci quinquaginta libras Prouenien, uel Imperialium, in pecunia numerata: quæ si non soluerit, in perpetuum carcerem deturatur.

Quæ autem de domorum & appendicium destructione, bonorum publicatione, ac pernarum impositione faciendæ, dominis domuum earundem præmissa sunt, uolumus obseruari: nisi forte diœcesano, uel in eius absentia ipsius Vicario, vnâ cum inquisitoribus, seu inquisitore hereticorum, uel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum uel inquisitoris presentia de facili haberi non poterit, legitime constiterit præfatarum domorum dominos in hoc casu penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse: Ac etiam eos non esse credentes, uel receptatores, aut defensores, siue fautores hereticorum, seu de hæretica labe suspectos: quos nec in domibus uel appendicibus, nec in bonis eiusdem, seu quouis modo puniri uolumus: si ut dictum est, apparuerint innocentes.

Burgus autem ille seu castrum, in quo heretici capti fuerint uel inuenti, componat communi ciui-

ni ciuitatis uel loci in cuius districtu est, centum libras, & villa libras quinquaginta, & vicinia tã burgi, quàm castri & ciuitatis libras uiginti quinque Prouenien, uel Imperialium, in pecunia numerata nisi infra quintum diem receptatores ipsorum captos presentauerint Potestati, siue cuius alii præfidenti eiusdem regimini ciuitatis: nisi forsitan per legitimas probationes, diœcesano, uel in eius absentia ipsius Vicario, vnâ cum inquisitoribus seu inquisitore hereticorum, vel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum uel inquisitoris presentia de facili haberi non poterit, plene ac euidenter constiterit, quod ipsos capere nullatenus potuissent: & eos ad captionem, & presentationem huiusmodi faciendas, sufficientem & congruam adhibuisse sollicitudinem, & cautelam.

Pœna eorum
qui hereticos
auxiliantur.

Quicumque uero deprehensus fuerit dare alicui heretico consilium uel auxilium seu fauorē, præter aliam pœnam superius & inferius prætaxatam, ex tunc ipso iure in perpetuum sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, uel ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam interfabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hereditatis successionem accedat. Nullas præterea ei super quocumque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur.

Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, Credentes quoque erroribus hereticorum, tanquam heretici puniantur.

Testamenta eorum qui heretici decesserunt, nullius uolumus esse momenti. Teneantur insuper Potestas, siue Capitaneus, Consules, seu Reçtor uel quiuis alius præfens regimini ciuitatis uel loci, nomina viroorum omnium qui de heresi fuerint infamati uel banniti, in quatuor libellis vnus tenoris facere annotari: quorum unum commune ciuitatis uel loci habeat, & alii diœcesanus, & tertium Fratres Prædicatores, & quartum Fratres Minores: & ipsorum nomina ter in anno in concione publica solenniter faciat recitari.

Nomina dam-
natorum de hæ-
resi in 4. libris
annotentur.

Teneatur quoque Potestas seu Reçtor, uel quicumq; regimini supradicto præfuerit, filios, & nepotes hereticorum, & receptorum, defensorum, & fautorum eorum diligenter inuestigare: eosque ad aliquod officium publicum seu consilium nullatenus admittere in futurum.

Filii damnato-
rum ad nullis
officiis uel be-
neficiis ad-
mittantur.

Teneatur præterea Potestas seu Reçtor, uel quiuis alius huiusmodi regimini præfens, unū de assessoribus suis, quem elegerit diœcesanus, si fuerit præfens, & inquisitores seu inquisitor prædicti auctoritate Sedis Apostolicæ deputati, mittere cum eis, quando cum que uoluerint, in iurisdictione ciuitatis uel loci ac eius districtu. Qui assessor secundum quod prædictis inquisitoribus, seu inquisitori uisum fuerit, ibi tres aut plures boni testimonii uiros, uel totam uiciniam (si eis uidebitur) iurare compellat, quod si quos ibidem hereticos scierint, uel bona eorum, uel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium uita & moribus dissidentes, uel credentes, aut defensores, seu receptatores, uel fautores hereticorum: eos dictis inquisitoribus siue inquisitori studeant indicare.

Magistratus se-
culares terram
purgent ab hæ-
retica feditate.

Ipsi autem Potestas, Consules, siue Reçtor, seu quiuis alii regimini præfidentes, purgare teneantur ab hæretica feditate ciuitatem uel locum, cui præfuerint, totamque terram uel districtum suæ diocesis, secundum leges per quondam Fredericum, olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione Romane Ecclesie persistentem Paduæ promulgatas contra hereticam prauitatem: & earum tenores facere in suis annotari capitalibus, nullis inde temporibus abolendos.

Teneatur insuper Potestas, seu quiuis Reçtor ciuitatis uel loci quocumque uocabulo nuncupetur, in destructione domorum & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis uel occupatis consignandis diuidendis, & de quibus superius dicitur, infra uiginti dies postquam accusatio siue denuntiatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu: & condemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continetur. Et eos qui soluere non poterint, banno maleficii supponere, & donec soluant, in carcere detinere. Alioquin pro his omnibus & singulis syndicetur sicut inferius continetur.

Condemnatio-
num executio
intra quor tem-
pus fieri de-
beat.

Insuper teneatur unum de assessoribus suis, quemcumque diœcesanus, uel eius Vicarius, & dicti inquisitores seu inquisitor hereticorum uoluerint, ad hæc peragenda fideliter assignare, & mutare pro tempore, si eis uisum fuerit opportunum.

Omnes autem condemnationes uel pœnæ, quæ occasione heresis factæ fuerint, neque per concionem, neque per consilium, neque ad nocem populi ullo modo aut ingenio, aliquo tempore ualeant relaxari.

Pœna nullo mo-
do relaxentur.

Teneatur insuper Potestas, Capitaneus, Consul, seu quiuis alius rector, omnia bona hereticorum, & receptorum eorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata, seu inuenta: & condemnationes pro his exactas: necnon & lignamina, lapides, & tegulas domorum & turrium, quæ occasione heresis destruentur: & bona tam mobilia, quàm immobilia, quæ eadem occasione confiscabuntur, diuidere tali modo. Vna pars deueniat in commune ciuitatis seu loci. Secunda in fauorem & expeditione officii detur officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint. Tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis diœcesano, & inquisitoribus uel inquisitori uidebitur reseruanda, & expendenda per consilium eorundem in fauorem fidei, & ad hereticos extirpandos non obstantem huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito, uel condendo.

Bona heretico-
rum qualiter
diuidantur.

Bona heretico
rum confecta
vendantur, &
pre quos.

Teneatur præterea Potestas, vel Rector civitatis seu loci alterius, vendere bona fide, cum consilio
& assensu inquisitorum vel inquisitoris, bona quæ confiscantur occasione hæreticæ pravitatis, infra
tres menses post confiscationem huiusmodi: quod si non fecerit, præmissas pœnas eo ipso incurrat.
Et nihilominus inquisitores, vel inquisitor libere vendere illa valeat, inquitto consilio diœcesan. uel
eius Vicarii, si præsens non fuerit, & duorum fratrum Prædicatorum & totidem Minorum ordinum,
quos prior & guardianus, si conuentus ibidem fuerint, eorundem ordinum, ad hoc duxerint eligen-
dos. Et emptores bonorum huiusmodi illa libere ac licite habeant & possideant: & verum ipsorum
bonorum dominium, per emptionem huiusmodi transferatur ad ipsos.

Pœna non ser-
uantis has con-
stitutiones.

Si quis autem de cætero aliquod istorum statutorum, seu constitutionum attentaverit delere, dimi-
nuere, uel mutare, sine auctoritate Sedis Apostolicæ speciali: Potestas, Capitaneus, seu Consul, uel alius
quiuis Rector, qui pro tempore fuerit in illa civitate uel loco, teneatur eum tanquam defen-
sorum publicum & fautorem, secundum formam præscriptam perpetuo publice infamare, atque
punire in libris quinquaginta Prouenientium, uel Imperialium in pecunia numerata. Quam si exi-
gere non poterit, eum maleficii banno supponat: de quo eximi non valeat, nisi soluerit duplam dic-
tæ pecuniæ quantitatem.

Qui magistrum
aut præceden-
tem Potestatem
syndicat.

Teneatur sane Potestas, siue Capitaneus, Consul, seu quiuis Rector infra duodecim dies sui regimi-
nis syndicare præcedentem proximo Potestatem, Capitaneum, Consulem vel Rectorem, & eius etiã
assessores, per tres viros catholicos & fideles, quos infra tres dies regiminis supradicti eligant unã cum
diœcesano Fratres Prædicatores & Minores à suis Priore ac Guardiano pariter assignati, seu inquisi-
tores uel inquisitor hæreticæ pravitatis de omnibus his, quæ in statutis istis, seu constitutionibus &
legibus antedictis contra hæreticos & eorum complices editis continentur: & punire ipsos si exce-
serint in omnibus & singulis, quæ omiserint, & cogere restituere de propria facultate, non obstante si
per aliquam licentiam Consilii uel alterius cuiuslibet, à syndicatione fuerint absoluti. Iurabunt autem
prædicti tres viri bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis.

Statuta his con-
stitutionibus
aduersa delentur.

Cæterum teneatur Potestas, siue Capitaneus, Consul, aut quiuis Rector cuiuslibet civitatis vel loci,
delere seu abradere penitus de statutis & capitularibus Communis, quodcumque statutum conditum
uel condendum inueniatur contradicere istis constitutionibus seu statutis & legibus memoratis, siue
quomodolibet obuiare. Et in principio & in medio sui regiminis hæc statuta seu constitutiones & le-
ges ipsos in publica concione solemniter facere recitari: & etiam in aliis locis extra civitatem suam
seu locum, sicut diœcesan. seu inquisitoribus siue inquisitori videbitur expedire.

Hæc constitu-
tiones publice
recitentur.
Eadem in 4. li-
bris scribantur.

Porro hæc omnia statuta seu constitutiones, & leges præfate, & si quæ aliæ contra hæreticos & eo-
rum complices tempore aliquo auctoritate Sedis Apostolicæ cõderentur, in quatuor voluminibus
unius debeant tenoris contineri, quorum unum sit in statuto communis cuiuslibet civitatis seu loci:
secundum apud diœcesanum: tertium apud Fratres Prædicatores: quartum apud Fratres Minores cū
omni sinceritate seruentur, ne possint per salarios in aliquo violari. Datum Perusii iiii. Non Nouemb.
Pontificatus nostri anno primo.

De Cur.
Ger. p.

NICOLAUS III.

Pœne multe feruntur in hæreticos & eorum complices, quæ etiam continentur in titulis de hæreticis in
Decretalibus & Sexto. Eiusdem argumenti prorsus extat aliud rescriptum Gregorii I X. Innocentii III. &
Alexandri IIII. relat. ab Eymerico in Directorio inquisiti. par. 2.

Edita anno Do-
mini 1231.

Ex Archivio In-
quisitionis Bo-
noniensis.

Excommuni-
camus 1. de hæ-
reticis.

NICOLAUS Episcopus servus servorum Dei, uniuersis Christi fidelibus, Salutem &
Apostolicam benedictionem.
NOVERIT vniuersitas uestra, quod nos excommunicamus & anathematiza-
mus uniuersos hæreticos Catharos, Patrenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepi-
nos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscumque nominibus censeantur, facies qui-
dem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas, quia de uanitate conueniunt in id ipsum.
Damnati uero per Ecclesiam seculari iudicio relinquuntur animaduersione debita puniendi, clericis
prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire vo-
luerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuū carcerē detrudantur. Credentes autem eo-
rum erroribus, similiter hæreticos iudicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum
excommunicationis sententiæ decernimus subiacere. Similiter statuentes ut si postquam quilibet ta-
lium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum ex tunc ipso iure sit
factus infamis; nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad tes-
timonium admittatur. Sit etiam intestabilis, nec testamenti habeat factionem; nec ad hæreditatis suc-
cessionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocumque negotio, sed ipse alius respondere cogatur.
Quod si forte index extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem: nec causæ aliquæ ad eius au-
dientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur.

Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, sed cum auctore
damnato

A damnato damnentur, & in similibus idem præcipimus obseruari. Si uero clericus fuerit, ab omni
officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare
contempserint, excommunicationis sententiæ percillantur, aliis animaduersione debita puniendi.
Qui autem inueni fuerint sola suspitione notabiles, nisi iuxta considerationem suspitionis, qualita-
temque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint; anathematis gladio fe-
riantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quod si per annum in ex-
communicatione persistierint, tunc uelut hæretici condemnentur. Item proclamationes, aut appella-
tiones huiusmodi personarum minime audiantur. Item iudices, aduocati, & notarii, nulli eorum of-
ficium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant
huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica Sacramenta: nec elemosinas aut oblationes eorum recipiant:
similiter hospitalarii, aut templarii, aut quilibet regulares, alioquin suo priuentur officio, ad quod nū-
quam restituantur absque indulto Sedis Apostolicæ speciali. Item quicumque tales præsumpserint
Ecclesiastica tradere sepultura, usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se-
nouerint subiacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extima-
rent, & proiciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuo careat sepultura. Item fir-
miter inhiibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice uel priuatim de fide catholica disputare:
qui uero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item si quis hæreticos scierit, uel ali-
quos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium uita & moribus disti-
dentes, eos studeat indicare confessori suo, uel alii quem credat ad prælati sui & inquisitorum hære-
ticæ pravitatis notitiam peruenire: alioquin excommunicationis sententiæ percillarur. Hæretici autem
& receptatores, defensores, & fautores eorum; ipsorumque filii, usque ad secundam generatio-
nem, ad nullum Ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur, quod si secus actum fuerit, de-
cernimus irritum & inane. Nos enim prædictos ex nunc priuamus beneficiis acquisitis, uolentes ut
tales & habitus perpetuo careant, & ad alia similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum au-
tem filiorum emancipationem, nullius esse momenti volumus: quorum parentes post emancipatio-
nem huiusmodi, ad uiuim superstitionis hæreticæ, à uia declinasse confitebitur ueritatis. Datum apud
Vrbem Veterem v. Non, Martii, Pontificatus nostri anno quarto.

NICOLAUS PAPA.

Prædicari iubet Euangelium Iudæis in terris Christianorum commorantibus, ut pulsa perfidia, Christianæ
religionis ueritatem agnoscant: conuersi ex Iudaismo prælati & dominis temporalibus debent commendari,
& humanissime tractari, nec debent molestari in personis aut rebus: qui conuersi noluerint, summo Pontifici
sunt nuntiandi, ut opportunum remedium circa tales adhibeatur.

c. 2. hæretici,
de hæ. lib. 6.

¶ Cuius Nico-
lai sit hoc ele-
gans rescriptum,
nondum nobis
constitit, quia
ex Archetypo,
cordula uen-
tate corrofa,
plumbum ap-
pendium cecidit:
quæ tamen non
defunt cunctis
Nicolai III. esse,
ideo hic repo-
sumus, alii Ni-
colai IIII. esse
suspiciuntur.
Ex Archivio In-
quisitionis Bo-
noniensis.

NICOLAUS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Priori Provinciali fratrum
Prædicatorum ordinis in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.
VINEAM Soreth uelut electam plantauit dextera Dei patris, & omne semen ve-
rum seminauit in ipsa, Angelica custodia sepius illam, lapides nocuos abiecit ex ea.
Hanc de Aegypto in luto & latere, sub iugo Pharaonis opressam in signis & prodigiis
transferens, dux itineris eius existens, in terram promissionis adduxit. Vineam enim Domini exercituum
domus Israel est, uiri Iuda delectabile germen eius. Hanc sic mire translata, quasi adhuc rudem cæ-
pam uomere legali proscindens, prophetali doctrina sulcauit, & ut ipsam ad maturam frugem, id est,
ad regenerationis gratiam præpararet. Sed, proh dolor, peccatorum spinis obstitit, nullum imbrem gra-
tiæ spiritualis excipiens, quæ sperabatur ut uas educeret, labruscas eduxit; unde sperabatur iudi-
cium, processit iniquitas; unde iustitia, inde clamor. Hæc est uinea in qua fici arbor, scilicet synagoga
Iudeorum plantata, Euangelica ueritate describitur; cuius plantator Christus, cætus Apostolicus
¶ cultor exiit. Hæc triplici tempore, quasi tribus annis ut fructum produceret expectata; in fructuosa
reperita, cultori succidenda prædicitur. Nam nec tempore circuncisionis ad perfectam deducta est,
quia circuncisionem animæ non quærebat nec sanctificata per legem, quia per eam tantum carnalia
sequebatur: nec tandem iustificata per Euangelii gratiam, quia gratiam recipere noluit: quin potius
latorem gratiæ iustum, iniuste peremit, & quodammodo indurationem Pharaonis excedens, omne
curantis & curæ reserauit antidotum; adeo ut nec uerbis, nec signis, nec Sacramentis, quinimmo nec
ipsa Christi, & Dei corporali præsentia molliretur. Multifarie enim, multisque modis, olim Deus lo-
quens antiquis ipsius synagoga patribus in prophetis, nouissime in fine temporum, locutus est ipsi
& nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersi terræ, per quem fecit & sæcula; sed omnem escam
abominata est anima eius: & idcirco iuste iusto Dei iudicio reprobata, exterminauit eam aper de
silua, & singularis serus depastus est eam. Ablata est spes eius; prosternata macerios, & in direptionem
nem posita ut deserta: nec inuentus est in terris amplius locus eius.

D

E

Verum quia miserationes Dei super omnia sua opera prædicantur; qui omnes saluos fieri, &
neminem uult perire, qui se ipsum pro nobis & ipsis hostiam salutis exhibuit Deo patri: qui
exaltatus à terra, expansis in cruce manibus, ad se cuncta trahere Euangelica uoce prædixit.

¶ forte, Aposto-
lici.

Ad Hebræos
c. 1.

Psal. 106.
Ira. 3.
Psal. 144.

1. Tim. 2.
1. Ioan. 12.

Nos licet immeriti, vicem eius tenentes in terris, qui etiam Iudaicam perfidiam, à sua misericordia non repellit: libenter pro illius populi ob cæcatione labores appetimus, vt affectum nostrum diuina prosequente clementia, cognita veritatis luce, quæ Christus est, à suis tenebris eruantur. Porro quia Iudæorum ipsorum, quali per vniuersum mundum, diuino iudicio, præuisa dispersio ipsos ad recipiendum Sacramenta fidei, ac doctrinam commode in vnum conuenire non patitur, necessitate nos voluntarios virgite, compellimur per diuersas mundi partes, diuersos seminarios eligere, per quos semen verbi Dei, prout possibile est, spargamus in singulos, quorum salutem vniuersaliter, & singulariter affectamus. Ad te igitur inter alios sub spe diuinæ gratiæ, mentis nostræ oculos conuertentes, cum tui ordinis claritate reliceas, & credaris vbilibet per opera vilia, & exempla laudabilia fructuosus: & ex data tibi diuinitus gratia scire te confidamus & posse fructus vberes in domo Domini germinare: Discretionis tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus confidens in illo, cui proprium est spirituales gratias elargiri, tales umbrarum tenebris obcæcator, in commissa tibi prouincia, per te, ac alios fratres tui ordinis: quos ad hoc honestate morum, experta scientia, probitatis uirtutibus, circumspectione pronida, & experientia comprobata, idoneos esse cognoueris: & quorum industria atque doctrina diuinis donis à Domino secundata intrepide pro catholica fide reliceat, & in sui claritate non titubet, sed tenebrosas mentes radiorum repercussione clarificet, & obstinatas ceruices reprimat per uerborum: Iudæos eisdem in terris & locis, in quibus habitant, generaliter & singulariter conuocanda semel & pluries, ac toties repetitis instantiis, quoties proficere posse putaueris, prout melius fieri poterit, prædicationibus, salutaribus monitis, & discretis inductionibus, Euangelicis doctrinis informans ipsos studeas, iuxta datam tibi à Domino gratiam fugatis tenebrarum nubibus, ad uiam reducere claritatis: ut renati fonte baptismatis, reluceant in lumine uultus Christi, & ex inde chorus angelicus delectetur. Tu quoque, ac alii, quos ad prosecutionem tanti negotii duxeris eligendos, perennis boni præmium, nostramque benedictionem & gratiam, uobis de bono in melius uendicetis. Et ut affectum, quem ad salutem status ipsorum gerit mater Ecclesia percipiant per effectum: tu illo ex eis, quos ad susceptionem sacri baptismatis gratia diuina perduxerit. Prælati, ac dominis locorum, in quibus tales habitare contigerit, ex parte nostra affectuosissime recomendes: ut Deo gratias in recuperata oue deperdita, & filio prodigo redeunti, uictulum exultationis, & gaudii exhibentes, eos charitatiue foueant, fauoribus muniant, benigne pertractent: nec ipsos in personis, aut rebus, per Iudæos, vel alios indebite molestari permittant: quin potius in omnibus fauorabiliter ipsis assistant auxiliis opportunis. Sed si forte (quod absit,) aliqui ex ipsis, in eorum obstinata perfidia perdurantes, & uelut aspis furda, suas aures incredulas obturantes, ne tui & illorum, quos ad hæc salutis opera deputabis, uocem audiant: ut de tenebris ad lucem exeant, incantantium sapienter tuas, & per te ad hæc deputandorum fratrum salutare conuocationes, aspernanter effugerent, de istis (si tales inueneris) qui sint, in quibus locis, & sub quorum dominio commorentur, nobis rescribere non omittas: ut circa pertinaces huiusmodi, de salutari eorum remedio, sicut expedire uidebitur, cogitemus. Vt autem de præmissis audis nostris conceptibus, iuxta nostra desideria satisfiat, frequenter nobis intimare studeas, qualiter commissum tibi negotium prosperetur, & qualem fructum seminata femina repromittant, Datum Viterbii II. Non. Augusti, Pontificatus nostri anno primo.

Concor. referri
prum. Pauli
III. incip. Cu-
pienes. quod
habes infra.

HONORIVS III.

Iubet vt Parmensis communitas citata sistat se coram Romano Pontifice receptura pœnas debitas; quia impetum vulgus eius ciuitatis fecit in inquisitorem hæreticæ prauitatis, ac in monasterium eiusdem, eo quod hæreticam quandam relapsam curiæ traderat seculari, vltimo supplicio feriendam.

Edita anno Do-
mini 1285.

Ex Archiuo In-
quisitionis Ro-
manensis.

HONORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, honorabili fratri Episcopo Parmensi, Salutem & Apostolicam benedictionem. OLIM, sicut accepimus, dilectus filius frater Florius ordinis Prædicatorum, inquisitor hæreticæ prauitatis in partibus Lombardiæ, à Sede Apostolica deputatus: quandam mulierem crimine dictæ prauitatis infectam, quam post aburationem ipsius criminis, in idem compererat fuisse relapsam, de crimine ipso sententialem exigente iustitia, legitime condemnauit: quæ subsequenter curiæ seculari relicta, de mandato Potestatis Parmensis, fuit propter hoc incendio deputata. Verum nonnulli, qui in loco incendii prædicti conuenerant, & etiam quamplures alii, ex diuersis prædictæ ciuitatis partibus confluentes, diabolico spiritu concitati, ad locum fratrum dicti ordinis, in ciuitate prædicta morantium hostiliter concurrerunt: ac in prædictum locum impetum facientes, ualuas Ecclesiæ confringere, tecta lapidibus obruere, & officinas loci eiusdem uiolenter ingredi præsumperunt: ac libris, uestibus, & rebus aliis eorundem fratrum iniue direptis, nonnullos ipsorum uerberibus, ac uulneribus affecerunt, quorum unus post paucas dies, ex illatis sibi uulneribus exspirauit. Vnde præfati fratres, his aliisque diuersis iniuriis, damnis, & grauaminibus per eisdem malefactores affecti, non audentes in prædicto lo-

co,

co, absque personarum periculo remanere, exinde cedentes malitiæ recesserunt. Cumque tam grauis excessus tamquam notorius, ad venerabilis fratris nostri L. Ostien, Episcopi, tunc in partibus illis Apostolicæ sedis legati, notitiam peruenisset, idem Episcopus intellecto, quod illi per quos tunc prædicta ciuitas regebatur, & commune ipsius ciuitatis, ad correctionem tam enormis & euidentis facinoris, prout spectabat ad eos, procedere negligebant: Potestatem, Capitaneum, Ancianos, Primicerios, consilium & commune ciuitatis eiusdem, per suas litteras sub certa forma citauit: ut iidem Potestas & Capitaneus, uel eorum alter cum certo ambassiatorum numero, & sufficienti syndico ciuitatis præfate, coram eodem Episcopo, certis loco & termino personaliter comparerent. Et licet dictus Capitaneus, cum quibusdam Ambassiatoribus & syndico in præfixo termino ad ipsius legati præsentiam accessisset: quia tamen iuxta formam citationis prædictæ, nullus pro dicto communi sufficiens syndicus comparuit coram eo, etiam post dictum terminum diebus pluribus expectatus: Idem Episcopus præfatos officiales & commune reputans contumaces, propter hoc in ipsos officiales & consiliarios ciuitatis eiusdem, excommunicationis, & in ciuitatem prædictam interdicti, sententias promulgauit. Postmodum vero Ambassiatoribus & syndicis dicti communis, fel. rec. Martino Papæ prædecessori nostro humiliter supplicantibus: ut cum officiales & commune ciuitatis ipsius, parati essent super huiusmodi contumacia eiusdem prædecessoris & Apostolicæ sedis mandato, & beneplacitis obedire: ac de stando iuri, super excessibus, offensis, & iniuriis supradictis impendere sufficientem, iuratoriæ, & fideiussoriæ cautionem, præfatos excommunicationis & interdicti sententias facere relaxati: prædecessor ipse uolens in hac parte non asperitatem rigoris, sed lenitatem manifestandis obseruare, cautionem eandem nomine Potestatis, Capitanei, & aliorum prædictorum, ab Ambassiatoribus & syndicis præfatis oblatam, & pro parte etiam adimpletam, admisit: tibi que suis dedit litteris in mandatis, ut receptis à præfato communi fideiussoribus idoneis, personis scilicet singularibus de mille Marchis argenti, quod super prædictis omnibus, dicti prædecessoris, & Ecclesiæ Romanæ mandatis & beneplacitis parerent omnino, illis quos eiusdem excommunicationis contingebat sententia, iuxta formam Ecclesiæ, beneficium absolutionis impenderes, si illud à te humiliter postularent: ac interdictum huiusmodi sublata difficultate, auctoritate Apostolica relaxares, iniuncto talibus, quod de iure existeret iniungendum: & nihilominus Potestatem, Capitaneum, Ancianos, Primicerios, consiliarios, & commune præfatos, ex parte prædicti prædecessoris peremptorie citare curares, ut infra unius mensis spatium post citationem tuam, per se uel per syndicos, seu Procuratores idoneos, ad hoc sufficienter instructos, coram prædecessore comparerent prædicto, super excessibus, offensis, & iniuriis huiusmodi ipsius prædecessoris & Apostolicæ Sedis beneplacitis parituri: ac facturi & recepturi super his, quod ordo exigeret rationis. tuque mandatum Apostolicum fuisisti super hoc, iuxta formam per prædictas litteras tibi traditam executus. Et quamquam Potestas, Capitaneus, Anciani, Primicerii, consiliarii, & commune præfati, per syndicos infra huiusmodi terminum eis à te præfixum coram prædecessore comparuerint supradicto, nullus tamen in huiusmodi negotio ulterius habitus est processus. Nos igitur in huiusmodi negotio iuxta officii nostri debitum efficaciter procedere intendentes, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus Potestatem, Capitaneum, Ancianos, Primicerios, consiliarios, & commune prædictæ ciuitatis, ex parte nostra per te, uel per alium, peremptorie citare procures, ut infra unius mensis spatium post citationem huiusmodi, per se uel per syndicos, seu Procuratores idoneos, ad hoc sufficienter instructos, nostro se conspectui representant: super excessibus, offensis, & iniuriis supradictis, nostris & eiusdem sedis parituri beneplacitis & mandatis: ac facturi & recepturi super his, quod ordo dictauerit rationis. Diem uero citationis & formam, & quidquid inde feceris, nobis per tuas litteras harum seriem continentes, studeas fideliter intimare. Datum Romæ apud Sanctam Sabinam, Non. Maii Pontificatus nostri anno primo.

† leuitate.

HONORIVS PAPA III.

Filii hæreticorum, credentium, receptorum, fautorum, & defensorum, qui ad Ecclesiam reuertuntur, & pro culpa commissa ad mandatum Ecclesiæ penitentiam recipiunt, quam uel ipsi per fecerunt, uel prosecutioni eius insunt, uel parati sunt dum uiuunt ad recipiendam eandem, non obstante parentum peccato, si non sint de hæresi suspecti, & in deuotione ac fidelitate Ecclesiæ persistunt, ad omnia secularia officia & beneficia, etiam si dignitates existant, assumi libere ualent: & si litterati sint, ad omnes ordines possunt promoueri.

HONORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio fratri Galgano de Eugubio ordinis fratrum Minorum inquisitori hæreticæ prauitatis in ducatu Spoletan. Salutem & Apostolicam benedictionem. EXHIBITA nobis dilecti filii Archioni militis, nati quondam Philippi dicti Palmerii militis Spoletan. primo continebat, quod olim significantibus felicis recordationis Alexandro Papæ prædecessori nostro inquisitoribus prauitatis hereticæ per Italiam deputatis, quod frequenter à Sede Apostolica committebatur eisdem, ut tam hæreticos credentes, fautores, & receptores hæreticorum, quam ipsorum filios & nepotes priuandi digni-

Edita anno Do-
mini 1286.

Ex Archiuo cõ-
uentus S. Fran-
cisci de Assis.

D 4 tatus,

Cōfert ad cap. statutum. l. 6. s. de hære. l. 6.

ratibus, personatibus, officiis publicis, & beneficiis Ecclesiasticis de diocæsanorum, uel eîs absen- A
 tibus Vicariorum suorum consilio haberent liberam potestatem, & qualiter hoc deberet intelligi po-
 stulantibus declarari præfatus prædecessor eisdem Inquisitoribus per suas duxit litteras responden-
 dum, quod de filiis, & nepotibus illorum hæreticorum credentium, & aliorum huiusmodi, qui mo-
 do tales esse probantur, intelligendum esse videbatur: Non autem illorum quos emendatos esse con-
 staret, ac pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiæ recepisse, quam ipsi uel iam per-
 fecerant uel humiliter prosecutioni eius instarent, uel parati fuerant dum uiuere ad recipiendum
 eandem. Verum licet Inquisitor prauitatis huiusmodi, tunc in partibus illis per Sedem Apostolicâ
 deputatus memoratû Philippum, qui sibi confessus extitit, quod cuidam hæretico reuerentiam fece-
 rat, quædam contra fidem proferendo catholicam priuauerit bonis suis, ac idem Philippus iniuctam
 sibi propter hoc ab eodem Inquisitore pœnitentiâ perfecit reuenter, ac tandem sicut uere cat-
 holicus receptis Ecclesiasticis Sacramentis uiam fuerit uniuersæ carnis ingressus, & ab Inquisitore
 præfato etiam absolutus: tamen . . Potestas, Consilium, & Commune Spoletan. dictum Archionum
 eiusque filios occasione præmissorum ad officia ciuitatis Spoletan. pro sua reculant admittere uoluntate. B
 Quare prælibatus Archionus nobis humiliter supplicauit, ut nos misericorditer attendentes,
 quod idem Philippus sicut præmittitur tanquam uerè Catholicus, & fidelis Ecclesiæ Romanæ dece-
 sit, eundem Archionum & filios eius decerneremus iuxta præmissum eiusdem prædecessoris respon-
 sum in aliquo puniri occasione huiusmodi non debere: sed eos ad omnia secularia officia & benefi-
 cia ecclesiastica & dignitates ac ad omnes ordines impedimento huiusmodi nõ obstante potius ad-
 mittere. Quia igitur de facto huiusmodi & eius circumstantiis habere poteris notitiam plenio-
 rem: nos gerentes de circumspectione tua fiduciam in Domino specialem, præsentium tibi auctori-
 tate committimus, & mandamus, ut si diligenti Inquisitione præmissa prædicta inueneris ueritate sul-
 citi, & tibi etiam constiterit, quod præfati Archionus, & filii non sint de hæretica prauitate suspecti, et
 in fidelitate, ac deuotione Ecclesiæ supradictæ persistant, super quibus omnibus tuam intendimus cõ-
 scientiam onerare, auctoritate nostra denunciare, & declares, quod propter præmissa uel eorum occa-
 sione nihil eis possit obici uel opponi, quin ad omnia secularia officia, & beneficia Ecclesiastica, et
 si dignitates existant, illis non obstantibus assumi liberè valeant, & hi qui litterati esse noscuntur, ad C
 omnes ordines promoueri, prout secundum Deum & honorem catholicæ fidei uideris expedire.
 Quicquid autem super his inueneris, & duxeris faciendum, nobis per tuas patentes litteras harum
 seriem continentes fideliter studeas intimare.

M. de Rocca.

CLEMENS PAPA V.

*Clemens Papa V. commemoratis breuiter Apostaticis, & horrendis quibusdam Templariorum militum
 facinoribus, iubet Inquisitoribus, hic expressis, ut Templarios in suis diocæsis commorantes capi faciant, et
 bona eorum sequestrant, & terras seu vineas eorum colant, donec causa eorum expediatur, & quidquid fece-
 rint sibi denuntient.*

Ex narratione huius rescripti constat, non rectè sentire eos, qui dicunt, iniuste fuisse Templarios condemna- D
 tos. vide Præreolum lib. 18. de scis hæreticorum, cap. 4.

Edita anno Do-
mini 1305.

Ex Archivio cõ-
uentus S. Fran-
cisci de Assisio.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Inquisitoribus hereti-
 cæ prauitatis Patrimonii Beati Petri in Tuscia Marchiæ Anconitan. & Vallis Spo-
 letan. Romaniolæ, ac Massæ Trabariæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.
 PASTORALIS præminentie folio, disponente Domino, qui cuncta dispo-
 nit, licet immeriti præsidentes, hoc præcipue seruenter appetimus, hoc uotis arden-
 tibus affectamus, ut circa gregis Domini custodiam submouendo noxia, & agen-
 do profutura, animas Deo lucrifacere, sua nobis cooperante gratia, ualeamus. Sanè iam pridem à
 nonnullis, quorum status humilis leues faciebat actores, & quibus non erat immerito in tam gran-
 di arduoque negotio, sed in longè minori à maioris status, & auctoritatis hominibus aures dare dif-
 ficiles perplexè, ac incerto, leuique murmure merito leuitate sui primitus contemnendo, contra Tē-
 plariorum ordinem & proflores ipsius submurmuratum extitit, quod alienati à uentre, factique
 degeneres, in nonnullis à sanctæ, & catholicæ fidei institutis exorbitabant, & semitis. Sed alta medi-
 tatione pensato, quàm longo retro tempore idem ordo in conspectibus hominum, considerantium
 solû quæ extra hominè sunt, multæ splenduerat nobilitatis gratia & decoris; quanta fidelium deuotio
 diu uiguerat apud eos, nulla dudum laborate infamia contra ipsos, quodq; à suæ religionis exordio
 publicè portauerat signû crucis, corpora exponentes, & bona cõtra hostes fidei pro defensione terræ
 sanctæ Christi sanguine cõsecratæ, huiusmodi submurmurationibus, & susurris nõ erant faciliter au-
 res credulæ adhibendæ: Tandè perducto ad aures charissimi in Christo filii nostri Philippi Regis Frã-
 corû Illustris, & singuli Fratres eiusdè ordinis in principio professionis eorû expressis uobis abnegat
 Domi-

Templariorum
horrenda faci-
nota.

A Dominum IESVM CHRISTVM, & adorant in suis, Capitulis idolum, aliisque se nefariis
 immergentes, quæ narrando ruborem ingererent, idem Rex ad requisitionem Inquisitoris prauitatis
 hæreticæ in suo Regno generaliter à Sede Apostolica deputatis, de Prælatorum, Baronum, & aliorum
 sapietum deliberatione solemnè, Magistrum Maiorem, & alias singulares personas dicti ordinis, qui
 tunc erant in eius Regno, vna die excussa, & excogitata diligentia capi fecit, Ecclesiæ iudicio præsen-
 tandas, eorum bonis mobilibus, & immobilibus diligentia custodiæ assignatis, si dictus ordo conuic-
 tus legitime damnaretur, in terræ sanctæ subsidium deputandis: Alioquin fideliter pro ipso ordine
 conseruandis. Deinde præfatus Magister præsentibus Maioribus personis ecclesiasticis Parisiis, Ma-
 gistris in Theologia, & aliis, corruptionem erroris abnegationis Christi in fratrum professionibus,
 contra primam institutionem ordinis, instigante Satana introductam, palam, & spontaneè est con-
 fessus: quam plurimi etiam Præceptores maiores, & Fratres dicti ordinis ex diuersis Regni Franciæ
 partibus, & aliqui etiam aliunde dicta scelera sunt confessi, ueram tamen & non simulatam se de cõ-
 missis habere pœnitentiâ asserentes, prout hæc nos per litteras dicti Regis accepimus, & ad nos fa-
 ma publica deferente peruenit: Nos insuper nonnullos Fratres eiusdem ordinis magnæ generosita-
 tis, & auctoritatis viros, super prauitate iam dicta personaliter examinare curauimus, qui dictum faci-
 nus abnegationis IESV CHRISTI in ingressu dicti ordinis a se ipsis commissum sponte con-
 fessi sunt, plenarie coram nobis: & adiecit unus ex eis, uidisse se quendam nobilem in præsentia Du-
 centorum dicti ordinis Fratrum, aut plurium, ex quibus centum, uel circa milites erant, ultra Mare
 uellicet in Regno Cypri per eundem Magistrum in Capitulo suo in Fratrem Templi receptum, eo-
 dem Magistro iubente, prædictum in sua receptione hæreticum facinus commisisse. Licet autem si
 in agro dicti ordinis, qui putabatur esse uirtutum, diabolica (sicut fertur) pullulauerint semina, gra-
 ti nostra uiscera commotione turbentur, tamen si præmissa ueritate nitantur, decet & expedit, ut a
 uinea Domini Sabaoth pestiferi palmites extirpentur, & anathema quodlibet à domo Domini ex-
 purgetur. Ad hæc itaque inuestiganda, ut lucide pateat si præmissa compleuerint opere, intendimus
 diligenter incumbere, & quantum fuerit ex alto permissum, efficaciter, omni sublata tarditate, & ne-
 gligentia uigilare. Ceterum quia increbescente rumore, & insinuatione multorum accepimus præ-
 tactorum infamiam criminum suscipere quasi continue incrementa, & ab hoc urgente conscientia
 nolimus, nec possumus, nec debemus, quin super his officii nostri debitum exequamur: Vobis om-
 nibus, & singulis per Apostolica scripta mandamus, quatenus quàm citius post receptionem præsen-
 tium commode poteritis, præmissis debita meditatione pensatis, sic prudenter & caute atque secreta
 studeatis omni dilidencia adhibita ordinare, quod omnes, & singulos Templarios Prouinciaram Pa-
 trimonii Beati Petri in Tuscia, Marchiæ Anconitan. Vallis Spoletan. Romaniolæ ac Massæ Trabariæ,
 & alios qui reperientur in ipsis, capi faciatis, eorumque bona mobilia, & immobilia, quæ ad vos per-
 uenerint, per bonas personas, omni (maxime quod ad bona ipsa) suspicione carentes, meliori modo
 quo fieri poterit, donec uobis mandauerimus aliud, nostro & Sedis Apostolicæ nomine, in locis tu-
 tis, & sub fida custodia, confectis exinde publicis inuentariis, custodiri ac etiam detineri. Prouisuri at-
 tentius, quod terræ, ac uinæ Templariorum ipsorum, quæ ad manus uestras peruenerint, de bonis
 Templariorum ipsorum mobilibus ad uos peruenientibus, & de bonorum ipsorum fructibus, more
 solito excolantur, ut eadem bona ipsis si innocentes extiterint, alioquin pro terra sancta integre con-
 seruentur: habituri vos taliter super his, quod exinde præter humanæ laudis præconium, apud Deum,
 cuius in hac parte negotium agitur, gratiæ uobis proueniat incrementum: & nihilo minus ex hoc no-
 stram, & Apostolicæ Sedis gratiam plenius promereri possitis. Quicquid autem super præmissis fece-
 rit, & executioni mandauerit, nobis quàm celerius ordinatis, quæ uobis iniunguntur, poteritis per
 uestras litteras intimare curetis. Datum Pictauis, x. Kalen. Decemb. Pontificatus nostri anno tertio.

Templarij in
Gallia vna die
capiuntur.

Templarij cor-
am Domino
Papa facinora
hæreticalia spõ-
te confitentur.

Templarij in
his tenuis com-
morantes capi
iubentur.

IOANNES PAPA XXII.

Argumentum in Extrauagantem sequentem.

Refert Nicolaus Eymericus in Directorio Inquisitorum par. 2. quæst. 16. quod postquam Ioannes xxij. con-
 demnauit hereses de proprio & communi, quas Fraticelli, seu Begardi pertinaciter defendebant, editis aduer-
 sus eos duabus extrauagantibus, quarum isticia sunt, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam. quæ leguntur ho-
 die inter eius extrauagantes tit. de uerborum significat. proutinus multi fratres Minores in partibus Tusciæ, &
 insula Sticiliæ non obtemperantes prædictis extrauagantibus a uero ordine B. Francisci recesserunt, ac sibi in Mi-
 nistrum Generalem elegerunt Henricum de Cena, quem ille de Senis appellat, & propriam sectam condide-
 runt, ad quam damnandam deinceps idem Dominus Ioannes Papa xxij. hanc decretalem incipientem, Glorio-
 sa in Ecclesiam. edidit. Verum cum ego paulo diligentius seriem temporum inspexissem, deprehendi rem aliter
 se habere, quia duæ illæ extrauagantes, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam. aliquot annis post hæc fue-
 runt editæ: nam extrauagans, Cum inter nonnullos. edita est Pontificatus Domini Ioannis xxij. (ut uulgati co-
 dices habent) anno septimo, nempe Anno Domini 1315. extrauagans uero; Quia quorundam. Pontificatus sui
 Anno

Anno nono, videlicet anno Domini 1325, hæc vero extrauagans facta est anno eius secundo, scilicet anno Domini 1328. quam ob rem non fuit postea edita, vt noster Eymericus vir aliquin doctissimus scripsit. Sed non est mirandum: nam in chronologijs, & serie temporum facillime erratur.

Res ergo ita se mihi videtur habuisse, vt ex initio etiam huius rescripti non obscure colligitur, tempore Nicolai iij. ad annos Domini 1290. diaboli altitia contra ipsos fratres Minores nitens seminare zizania, amulatores agitato inuidia, & iracundia, & indiscretâ inscita concitauit, mordentes fratres eorum regulam quasi illicitam, inobseruabilem, & discriminosam, caninis latratibus lacerantes. ita docet idem Nicolaus iij. in c. Exijt qui feminat. tit. de verborum signif. lib. 6. (quod cap. in vulgatis codicibus male tribuitur Nicolao iij. nam, vt hinc colligitur, Nicola iij. est) et propterea idem Nicolaus in prædicto cap. Exijt qui feminat. regulam B. Francisci explicans à maleuolorum iniurijs conatus est tueri; ceterum, vt in principio huius extrauagantis s. Quorû vipereos. docet Dominus Papa Ioannes xxij. Iniquorum iniquitates compressæ fuerunt per Nicolaum, sed non penitus extinctæ, & sublata: vnde vero paucis annis interpositis tempore Clementis V. circa annos Domini 1310. iidem illi maleuoli, qui tantisper quieuerant, aduersus eandem sanctam regulam, & religionem beati Francisci acrius insurgentes, diuersas proposuere querelas, vt hic etiam indicat Dominus Ioannes paulo post principium s. Sed horum. At Clemens v. horum iniquas uoces patienter tolerans eorum difficultates contra regulam prædictam explicuit, & denuo regulam approbauit, vt docet hic dominus Ioannes, et constat a pertissime ex Clement. Exiui de paradiso. tit. de verborum signif. Attamen cum in nullo modo contradictores huiusmodi vellent obtemperare se a vera regula, & ordine beati Francisci separantes, nouum ordinem instituere nituntur in paribus Italia, Sicilia & alibi, asserentes se veram regulam beati Francisci seruare, ac se Fraticellos, seu fratres de paupere vita ac Bizochos, siue Biguinos nomina runt. Quorum statum, & ordinem dominus Ioannes xxij. per Decretalem incip. Sancta Romana. quæ habetur inter eius extrauagantes tit. de religiosis domibus, condemnauit, die 30. Decembris, Pontificatus sui anno secundo, qui incidit in annum Salutis MCCXXVIII. inde vero paucis post diebus idest die 23. Ianuarii Pontificatus anno secundo, qui incidit initium anni Salutis MCCXXIX. contra eandem, & Michaelem de Ceua, quem sibi constituerant Ministrum Generalem præsentem edidit constitutionem. Atque ex his, quæ mihi solida ueritate niti uidentur, intelligitur huius extrauagantis argumentum.

Fraticelli autem multos alios errores præter eos, qui hoc loco referuntur, profitebantur, quos longa serie commemorat Eymericus in Directorio Inquisitorum parte 2. q. 15. vbi vide quæ diximus. Iam ex his quæ traduntur in hac extrauaganti intelligis vera esse, quæ tradit Eymericus in Directorio parte 2. q. 16. & 17. vbi multa quoque scripsimus huc spectantia;

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filijs electis, ad quos litteræ istæ perueniunt. Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1328.

Ex Archiuo commentus S. Francisci de Assisio.

Pau. ad Ephe. cap. 5. fol. 44.

Inelytus B. Francisci ordo in vniuerso orbis.

Iniqui, sacrum B. Francisci ordinem nituntur e uertere. a Cor. c. 11.

GLORIOSAM Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, quam Christus dilexit, pro qua semetipsum tradidit, ut ipsam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, qua dicitur cunctis prælatam gentibus, spiritu reuelante cognouit, & splendorem tantæ dignitatis admirans, illum sub similitudine regalis fastigij demonstrauit, dicens: Assitit Regina ad dextris tuis in uestitu deaurato, circumdata uarietate, nimirum in ipsa Christi sponsa uirgo mater Ecclesia, quia in clyto capiti suo Domino Iesu Christo inuolabilis fidei glutino copullatur, & eius Imperio prona obedientia subternitur, cum illo unum effecta tam incomparabilis unionis, merito rebus omnibus more regio principantur. Quæ dum pia, ac deuota religione terrena despicit, cælestia petit, omne sinistrum premens, à dextris sponsi gloriosa consistit: & quia geminæ caritatis splendore omni ex parte rutilat, in uestitu aurco, etiam angelicis spiritibus admiranda coruscat. Cuius inæstimabilis decor, quia uario uiuendi genere in una tamen caritate perficitur, quasi de uestis pulcherrimæ uarietate lætatur.

In hoc igitur uestimento tam mirabili uarietate distincto. Minorum fratrum sacer ordo, ab ipso suæ foundationis exordio, Almi Confessoris B. Francisci regulari traditione, & Apostolica sedis auctoritate atque confirmatione indissolubili quadam textura connexus, fide clarus, spe ualidus, caritate profusus, humilitate placidus, obedienti deuotus, uelut singulare iubar sanctitatis, ex iplo ac doctrinæ uerbo p uniuersum orbem claruit, & ecclesiastico decori multum utilitatis, & plurimum inclitæ alacritatis inuexit.

Verum quia humani generis inimicus, ubi uirtutum segetes uberius uidet exurgere, ibi scandalorum uepres, & dissidiorum zizania satagit cum uulnibus seminare, nonnulli huius sacræ Religionis solo nomine professores, dum altiora se petunt, dum præposteris, & perturbatis gradibus citius ruituri, in magnis & mirabilibus supra se ambulare conantur, illius delusi fallacis, qui se ut alios decipiat, in lucis angelum transfiguratur: sibi metipsis ruinam, infirmioribus scandalum, solidioribus uero probationem, & meritum perpererunt; pro uiribus satagentes tam præclaris ordinis unitatem scindere, obnubilare famam, perturbare quietem.

Dudum si quidem huiusmodi superstitiosi, & discolori homines, in Prouincia Prouinciæ, aduersus communitatem præfati ordinis insurgentes, & se solos suosque Complices de obseruantia regulæ B. Francisci mira uanitate iactantes, reliquam ordinis multitudinem, de transgressione regulæ, perperâ iudicando notabant. Nonnullos profanæ multitudinis, uerbis mendacibus, & metitæ sanctitatis obtentu, in sui erroris deuium adducetes.

Quo-

A Quorum vipereos partus in ipso sui exortu felicitis recordationis Nicolaus Papa IV. prædecessor noster, ne in multorum perniciem alerentur, uel ueritatis petram elidere cupiens, Generali Ministro, qui tunc temporis memorato ordini præsidebat, districtè præcipiendo mandauit, ut huiusmodi præsumptores, disciplina debita coerceret, prout in litteris ipsius prædecessoris nostri plenius continetur.

Sed horum pestilentissimas uouitates, hoc remedio compressas fuisse potius quam extinctas rediuius error enunciat, & tristis experientia manifestat. Nuper enim nonnulli factionis superstites temeritate, adiunctis sibi quampluribus de dicta Prouincia Prouinciæ, & Prouincia Thulciæ, & alijs diuersarum fratribus nationum, coram piæ memoriæ Clemente Papa V. prædecessore nostro, diuersas regulæ quæstiones, diuersasque contra uniuersitatem dicti ordinis proposuere querelas, & quasi ipsi soli ipsorumque Complices, B. Francisci regulam, & perspicacius intelligerent, & efficacius adimplerent, notam actionis contrariæ, in uniuersitatem præfati ordinis impie detorquebant.

B Qui Clemens prædecessor huiusmodi homines benignitate magis quam seueritate satagens emittere, illorum pestiferos conatus patientiâ uirtute tolerans, prædictas quæstiones atque querelas pluribus Archiepiscopis, Episcopis, & Sacræ Theologiæ professoribus, & alijs iuris scientia præditis discretione dotatis examinandas commisit, & ad suam audientiam perferendas. Quibus diligenter, & cum multa maturitate peractis, sæpe nominatus Clemens prædecessor, de ueritate certior factus, præfatum religionem sanctam, & (ut eius utamur sermonibus) muris obseruantia regularis firmiter uidiq; asseruit circumsam, & quædam quæ circa regulam dubium sensum afferre poterant, declarauit: districtè præcipiendo mandans, ut dicti fratres qui contra præfatum communitatem ordinis huiusmodi quæstiones mouerant, & querelas, ad Conuentus unde discesserant, reuertentur, & suis superioribus obediret humiliter, & deuotè, harum quæstionum, & querelarum prætextu, ad Romanam Curiam de cætero minime reuersuri.

Et ut ipsius salubris ordinatio ad optatum duceretur effectum, uenerabilibus fratribus nostris Archiepiscopo Ianuen. & Lucan. ac Bononien. Episcopis per suas litteras demandauit, ut ipsi, uel alter eorum per se, seu alium, uel alios, fratres illos de Prouincia Thulciæ, qui occasione præfata dissentio nis, & adherentiæ, ad illicita laxatis habentis, quædam loca dicti ordinis in Prouincia Thulciæ constituta occupauerant, & occupata, temeritate damnabili detinebant, suis alijs obedire superioribus aspernantes, compellerent, ut eisdem locis, per eos occupatis, omnino dimissis, ad suorum superiorum obedientiam, qualibet exceptione, & occasione postpositis reuertentur, moraturi ubicunque, & sicut iidem superiores ducerent disponendum.

Quarum litterarum auctoritate dilectus filius Bernardus Prior Ecclesiæ sancti Fidelis iuxta Senas, cui præfatus Bononien. Episcopus super hoc commiserat uices suas, in ipsos fratres dicti mandati contemptores, eorum exigente contumacia, excommunicationis sententiâ promulgauit, & eos fecit excommunicatos publicè nuntiari.

D Qui ecclesiastica uincula non uerentes, non absque temeritatis audaciâ, apostasi nota, mentisque uecunia, contra Apostolica mandata, & dicti ordinis instituta, se ad partes Insulæ Siciliae traustulerunt, & inibi ab obedientia, & unitate dicti ordinis, & prælatorum eius se totaliter separantes, quasi memorati ordinis B. Francisci stabilem firmamque, compaginem rescindere stolida presumptione ualentes, noui ordinis, immo abominabilis horrois castis conatibus, moliti sunt ponere fundamenta, tam detestabili turbæ præficientis magis idolum, quam prælatum, Hæticum de Ceua dicti ordinis refugam, & apostatam fugitiuum.

Et ut tam scædo capiti membra cætera responderent, Prouinciæ Ministros, Custodes præterea, et Guardianos eligere temeritate simili præsumperunt, plurimos ad ipsorum sectam recipere, Prædicatores, & Confessores assumere, eosdemque ad huiusmodi confessionis, & prædicationis officium transmittere, loca etiam à locis fratrum ipsius ordinis remota, ad habitandum de nouo construere, seu constructa recipere, contra Roman. iustitiam Pontificum, in animarum suarum periculum aliorumque perniciem attentantes.

Et ut ipsorum error ueritas, & impietas religio puraretur, temeritate propria, quosdam habitus cum paruis caputijs, curtos, strictos, inulitatos, & squalidos simulationis concios, irrisionis amicos, ac dissidii non ignaros, discrepantes à communitate ordinis supradicti, assumere, & in simplicium cordibus, ut eosdem secum in deuium erroris adducerent seminare, dictos habitus fore secundum regulam Beati Francisci, & in ipsis solum pseudo statibus ordinem consisteret, famamque aliorum fratrum præfate communitatis, diuersis conuitijs lacerare, procaci impudentique uerfuita præsumperunt.

Verum quia sic sunt casus mentis, ut primo quidem infelix animus per superbiam intumescat, et exinde in contentionem, de contentione in scisma, de scismate in hæresim, de hæresi in blasphemias infelici gradatione, immo præcipiti ruina descēdat, prædicti temeritatis atque impietatis filii, ut habet fide digna relatio, ad eam sunt mentis inopiam deuoluti, quod aduersus præclarissimam, et saluberrimam Christianæ fidei ueritatem impie sentiunt, sacramenta Ecclesiæ ueneranda contemnunt, et in gloriosum Ecclesiæ Romanæ primatum, cunctis nationibus percellendum ab ipso conterendi citius imperu, cæci furoris impingunt.

Et ne

Nicolaus III. es nullo de coecenis aduersariis regit B. Francisci.

Vane querelas iniquorum contra ordinem B. Francisci.

Vide Clemens. extui de prædictis. de uerbis. significo.

B. Francisci religio sancta. & muris obseruatia regularis circumdusa.

Inobedientes ad suos superiores redire compelluntur.

Bernard. Prior s. Fidelis.

Fraticelli à uera B. Francisci religione distantes, nouum ordinem constituere molitiur. Hæticus de Ceua apostata præfatus eligitur à Fraticellis.

Quales habitus Fraticellorum seu Benguinorum.

Exmer. in Dire
cto. par. 2. q. 16.

Primus error
Fratricellorum
duas fingit ec-
clesias.

Refollitur pri-
mus error.

Ephes. 1.

e. firmiter. 6.
vna vero. de
sum. Trin. & fi.
de Cath.

Math. c. 16.
Itegnus lib. 3.
cap. 3. aduersus
haereticos.

Genes. c. 7.
Math. c. 3.
Math. c. 13.

Ecclesie benefi-
cia erga fideles.

Extraug. vni
sanctam in. de
maio. & obed.

Secundus error
auctoritate au-
ferri sacerdotib.

Donatistarum
error. de quo B.
Aug. 10. 6 in li.
de haeresib. lz.
xvi. 49.

Romani Ponti-
ficis contra au-
toritas. & po-
testas.
Eph. c. 1.

Et ne aliquid praedictarum blasphemiarum tolerabile videatur, aut dubium, de plurimis eorum A
erroribus aliquos non latere, & perinde nocere valeant, praesentibus duximus annotandos.

Primus itaque error, qui de istorum officina tenebrosa prorumpit, duas fingit Ecclesias, unam car-
nalem, diuinitis pressam, effluentem diuinitis, sceleribus maculatam, cui Romanum praesulem, aliosq;
inferiores praelatos dominari asserunt. Aliam spirituales frugalitate mundam, uirtute decoram, pau-
peritate succintam: In qua ipsi soli eorumq; complices continentur; cui etiam ipsi spiritualis uirtu me-
rito, si qua fides est adhibenda men daciis principantur.

Quae impietas sic istis sceleratis est propria, ut a nulla heresi possit esse seiuncta: Quippe omnes im-
pii dum praue in fide sentiunt, dum ab unitate Ecclesiae atque obedientiae per contumaciam separa-
tur, uniuersitatem fidelium carni, se ipsos uero spiritui seruire frivolis assertionibus mentuntur: quor-
um dementia nihil adici posse, illi manifeste cognoscunt, qui sicut unicum Christum praedicant,
sic unam Ecclesiam in profertentur, Doctore gentium attestante, qui ait: Ipsum dedit caput super omnem
Ecclesiam, quae est corpus eius.

Vna est igitur sancta uniuersalis Apostolica, atque Romana Ecclesia, quae non humana praesump-
tione, seu potestate nititur, sed diuina, & prorsus incommutabili auctoritate fundatur, cuius egre-
gium primatum, si quis impie docendo negat, non solum criminiosus, aut scismaticus esse conuincitur,
sed haereticus impietatis suae merito, diuina etiam atque humana ratione, & auctoritate censetur.
Quia peccatum paganitatis incurrit, qui quisquam se Christianum asserit, Sedi Apostolicae obedire
contemnit, cui inter cetera dona hoc priuata largitione concessum est, ut saluberrima fides, quam
B. Petrus caelesti Patre reuelante cognouit, & immensa potestas, quam ei in eodem Apostolorum Prin-
cipe Christus indulgit, sic per legitimum Romanorum Pontificum successionem illibata decurrat, ut
illam usque ad finem saeculi, nec perfidia maculet, nec adulterini pastoris Pontificum interrumpat.
Quam uelut ualidissimam nauem diuina gubernationis praesidio communitam, nec uariarum opi-
nionum, atq; haesum turbines, a suae unitatis compage diuellunt, nec tyrannica potestatis incur-
sus, ad ima deprimit, quin potius, & illos auctoritate atq; ueritate superans, & istos patientiae uirtute
supplantans, inter blanditias terrene felicitatis, & asperitates saeculi felici navigatione media gradi-
tur, donec ad portum futurae beatitudinis duce domino ueniat.

In qua uelut in Arca animalia munda atque immunda seruantur, sicut in Arca frumenta paleis per-
miscetur: quemadmodum in sagena boni pisces, & mali coeunt: ut in agro zizania, & triticum simili
germinatione succrescant; nec tamen ipsam membrorum infirmitatem immunditia polluit, extol-
lit leuitas, corrumpit nequitia, insolentia scindit, sed manens integra atque perfecta, ad optionis filios
fide generat, uerbo nutrit, auctoritate defendit, poenitentia purgat, patientiae uirtute supportat, nec il-
lam diuitiarum cumulus suffocat, quia illis tanquam creaturae Dei bona cum gratiarum actione be-
ne uititur, & aurum habet, non ut in illo finem constituat, sed ut necessitatem patientibus misericorditer
ter largiendo succurrat. Extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non sinit, &
diuina prouidentia non permittit, ut membrum, quod a totius corporis unitate seiungitur, uirtuteq;
a uertice in corpus influit, aliquantulum uegetetur.

Quo fit ut apud istos uaniloquos, nec sancta pauertas, nec castitas munda, nec uirtus possit esse
perfecta: quia consequens est, ut omni uirtute, omni bonitate priuentur, qui Deum uirtutum, cuius est
totum quod est optimum, per inobedientiam derelinquunt.

Secundus error, quo praedictorum insolentium conscientia maculatur, Venerabiles Ecclesiae sacer-
dotes, aliosque ministros, sic iurisdictionis, & ordinis clamitat auctoritate desertos, ut nec sententias
ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectam populum instruere ualeant, uel docere: Illos fingen-
tes omni ecclesiastica potestate priuatos; quos a sua perfidia uiderint alienos: quia apud ipsos filios
(ut ipsi somniant) sicut spiritualis uirtu sanctitas, sic auctoritas perseuerat. In quare Donatistarum
sequuntur errorem: Qui olim scito scismate ab unitate Ecclesiae recedentes, ita in sua secta Dei gra-
tiam dixerunt esse coactam, ut nullus eam recipere esset idoneus, qui non foret ipsorum scelere ma-
culatus.

Quorum impietatem zelus fidelium illo in tempore sic exhorruit, sic pia persecutione compressit,
ut homines tam pestilentis contagione resperfos, & censura ecclesiastica anathematis uirtute feri-
ret, & legum publicarum sanctio extremo iudicio praedamaret. Quia dignum erat, & aequum, ut co-
tra illos utriusq; gladii potestas exurgeret, qui auctoritatem ecclesiasticam a solo Deo traditam, & in
perpetuum duraturam, profanis assertionibus obnegarent.

Manet igitur etiam istis reclamantibus, & usque ad finem saeculi permanebit apud Romanum
praesulem, sicut summa auctoritas sic immensa potestas, quam sicut gratis accepit, sic in eos, quos
in partem sollicitudinis euocat, in unitate fidei, & Romanae Sedis obedientia permanentis benigne
resundit, tam fortiter atque suauiter moderamina indulta potestatis exercens; ut in corpore Christi,
quod est Ecclesia, a summo uertice usque ad extrema uestigia, nihil per inobedientiam dissolutum,
nihil relinquat ordinis confusione turbatum. Cuius suauissimum, sed ualidissimum iugum impii
quia humiliter gestare refugiunt; quod rebus non possunt lacerare, maledictis atque conuictis non
desistunt.

Tertius istorum error in Valdensium errorem coniurat, quoniam, & ii, & illi in nullum euentum
asserunt

A asserunt fore iurandum, dogmatizantes mortalis criminis contagione pollui, & poena teneri, quos
contingerit iuramenti religione infringi. Quorum blasphemias pietas Christiana; condemnans non
leuitate mota, sed uilitate, aut necessitate coacta, ueritatem praeteritorum, atque praesentium, & certi-
tudinem futurorum, iusiurandi religione confirmat, certissime tenens, quia nullatenus de suo genere
potest esse peccatum, quod Christus exercuit, qui peccatum non fecit, sed peccatum omne sua passio-
ne damnauit: iurauit etenim Dominus iurauit & Apostolus Paulus: suae operationis exemplo mon-
strantes ad hoc tantum iuramentum esse prohibitum, ne iurandi facultas, frequentiam, frequentia
consuetudinem, consuetudo periculum in introducat. Bonum est ergo iuramentum per quod ueritas re-
rum diuino testimonio confirmatur, sed malum est illi qui eo male utitur, & a malo infirmitatis hu-
mana est, ut aliquis uerum proferens iurare cogatur.

Quarta huiusmodi impiorum blasphemia de praedictorum Valdensium uenenato fonte prorumpit
pens sacerdotibus rite etiam, & legitime secundum formam Ecclesiae ordinatos, quibuslibet tamen cri-
minibus preffos, non posse conficere, uel conficere ecclesiastica sacramenta constringit.

Quorum uirorumque dementia ecclesiasticae ueritatis doctrina redarguit, & censura percellit,
quoniam nil a bono maius, nil a malo minus perficitur sacerdote, quia sacramentorum uirtus non in
merito consecrantis, sed in uirtute sancti Spiritus, & uerbo perficitur Creatoris.

Quintus error sic istorum hominum mentes obcaecat, ut Euangelium Christi in se solos hoc in
tempore asserant esse completum, quod haecenus, ut ipsi somniant obiectum fuerat, immo prorsus
extinctum.

Quae impietas sic tenebrosos Manichaeorum calles oberrat, ut tamen Montani atque Priscillae se-
da uestigia non relinquat: illi enim promissionem Domini de Spiritu sancto non in Apostolis, sed
in seipsis completam esse asserunt: Isti Euangelium Christi, cuius uirtus in sancti Spiritus perceptio-
ne consistit, ita in se completum autumant, ut ab illius claro intellectu, & uera obseruatione, uniuersita-
tem fidelium mentiendo secludant.

Sanctae uero ac uniuersalis Ecclesiae talium hominum signum deridens firmissime tenet, & nul-
latenus dubitat, Spiritum sanctum iuxta fidei Saluatoris promissum in beatos Apostolos die Pente-
costes sic plenissime defuisse Resursum, ut illos omnem ueritatem, quae ad salutem pertinet, perfecte do-
ceret, ut ipsos ad amorem Dei mirabiliter inflamaret, ut eosdem contra omnem temptationem mu-
neris uirtutis firmitate muniret.

Cuius spiritus uirtus ita sanctam Ecclesiam usque ad finem saeculi noua semper prole fecundat, ut
renatis fonte baptismatis una sit fides mentium, & pietas actionum; quod profecto non esset, si san-
ctum Euangelium, in quo Christianae fidei regula continetur, omnibus esset clausum, & istis solum-
modo (quod cogitare impiissimum est) esset apertum.

Multa sunt alia, quae isti praesumptuosi homines contra coniugii uenerabile sacramentum garrire
dicuntur: Multa quae de cursu temporum, & sine saeculi somniant. Multa quae de Antichristi aduen-
tu, quem iam iam inflare asserunt flebili uanitate diuulgant. Quae omnia, quia partim haeretica, partim
insana, partim fabulosa cognoscimus, damnanda potius cum suis auctoribus, quam stilo profe-
quenda, aut refellenda censemus: Ipsa enim mendosa commenta seipsa destruant, quia nec ratione ui-
gent, nec auctoritate constant, nec aliqua uerisimilitudine fulciuntur. In huiusmodi doctrinis uariis,
& peregrinis saepe nominati homines studia sua conterunt; Ad haec simplicium corda blandis ficti-
que sermonibus, & simulatae humilitatis praetextu attrahere moluntur. Cupientes igitur quod dicti
pestiferi homines, aut in melius commutato consilio a suis peruersitatibus resillirent, aut saltem alios
perniciosos sermonibus, & suae prauitatis exemplo contraminare. non possent, charissimum in Christo
filium nostrum Fredericum Regem Trinacriae Illustris haecenus rogauimus, & monuimus per Apo-
stolica scripta mandantes, ut huiusmodi uiros pestiferos, & seminatores errorum de praedicta insu-
la expelleret, & penitus extirparet, & Ministris, Custodibus, seu Guardianis dicti ordinis Minorum,
cum ab eis super hoc requireretur, faciendo etiam si expediret saepedictos pseudofrateres capi, & eo-
rum superioribus tradi captiuos, iuxta disciplinam ordinis corrigendos, studeret impendere fauore,
consilium & auxilium opportunum.

Ipse uero tanquam obedientiae filius per suas patentes litteras nostrarum litterarum seriem conti-
nentes, singulis officialibus suis, per praedictam Insulam constitutis praecipiendo mandauit, ut ad ca-
piendos huiusmodi falsos fratres Rectoribus dicti ordinis, ut praedicta nostrae litterae continebant,
darent consilium, auxilium, & fauorem, quodq; ipsa mandata in nostris contenta litteris, studerent
executioni in omnibus demandare.

Quae praesentientes pestiferi memorati cum ad sinum patris redire saltem ecclesiastica disci-
plina coacti humiliter debuissent, salubrem coercionem, & felicem necessitatem, quae ad meliora
compellit, fugae praesidio declinarunt: Nonnullis eorum in locis abditi, & latebrosi dictae insulae
derelictis, qui suis fauoribus sub quorum defensione consistunt, pro mercede iniqui fauoris, per-
uersi dogmatis uenena rependunt: Alii uero per loca infidelium discurrunt, mare & aridam circui-
re feruntur, ut unum saltem faciant profelium simul cum illis gehennae ignibus applicandum: ii sunt
quos Doctor gentium caute uitandos admonuit, dicens: Nemo uos seducat, uolens in humilitate,
& religione angelorum, quae non uidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suae: & non tenens
caput,

Tertius error
nullo modo iu-
randum asserit.
Refellitur ter-
tius error.

Hier. c. 44.

B. Th. 2. 2. q. 89.
art. 2.

Quartus error
sacerdotibus
peccatoribus au-
ferre potestatem
consecrandi.
Cap. finitus. r.
q. 1.

Quintus error
quod Euange-
lium in ipsis lo-
lis sit comple-
tum.
S. Aug. in lib.
de haeresibus,
haeretic. 46.

Art. c. 2.

Plures alia bla-
sphemias, & er-
rores Fratricello-
rum.

Preceptum fa-
ctum Frederi-
co Regi de per-
sequendis pleu-
do fratribus B.
Francisci, siue
Fratricellis.

Regis obedien-
tia.

Pseudofrateres
ordinis B. Fran-
cisci nolunt Ec-
clesiae manda-
tis obedire.

Ad Colof. c. 2.

Gal. 2. & 17.

caput, ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones subministratum, & constructum, crescit in augmentum Dei. Hi sunt diffidentia filij, Nubes sine aqua, quæ à uentis circumferuntur, sidera errantia, quibus procella tenebrarum referuata est: qui iuxta Psalmistæ uaticinium: Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulantes, errauerunt ab uero; à ueritate scilicet Sanctæ matris Ecclesiæ recedendo, locuti sunt falsa, uanos & uarios errorum tribulos per diuersas regiones præsumptione damnabili seminando.

Commoentur fideles ut praefatos iniquos persequantur.

Quamobrem zelus fidei, seruior compassionis animarum, excitare debent corda omnium, qui Christi nomine gloriantur, & ipsius Sanctæ Romanæ, ac uniuersalis Ecclesiæ finibus continentur, ut contra istorum insaniam quali contra publicam pestem ualenter exurgant, nec eos in locis ubi Christiana religio uiget auctoritas, patiantur pacifice uiuere, quos aduersus matrem & dominam suam, sanctam scilicet Romanam Ecclesiam rebellionis suæ calcibus, & errorum blasphemis conspiciunt insanire. Frustra enim utuntur nomine Christiano qui talibus impetibus non resistunt, & consequens ut possint hæc credere qui possunt talia patienter audire.

Mandatum de capiend. Henrico de Ceua eiusque copibus.

Tantas igitur & tam graues insolentias, errores pestiferos, detestabiles blasphemias in creatoris iniuriam, populi Christiani perniciem, & nefariæ operationis exemplum, per patientiam, immo ueraciam tolerare nolentes, uniuersitatem uestram monemus sedulè, hortamur attentè per Apostolica uobis scripta in uirtute obedientia, districte præcipiendo, mandantes quatenus præfatus Henrico de Ceua, aliisque pseudofratribus, qui ad memoratam Siciliæ insulam hæcenus confugerunt, nullum deus uel dari quantum in uobis est permittatis in premissis, consilium, auxilium, uel fauorem: quin potius ipsos uelut apostatas excommunicatos, ipsius Ecclesiæ Romanæ rebelles scismaticos, & peruersi dogmatis assertores, lupos graues gregi dominico non parentes, à uestris finibus arceatis, capientes ipsos uel capi facientes, & captos tradentes Rectoribus sæpe nominati ordinis fratrum Minorum, cum ab ipsis uel eorum uicariis Procuratoribus seu nuntiis fueritis requisiti, per eos iuxta ipsorum demerita castigatione debita puniendos: dignum est enim ut apud illos parratorum scelera pœnas soluant, qui ipsorum lubricos calles, & tortuosas semitas per patientiam longi temporis exploratus cognouerunt, a quorum sacro consortio per apostasie uitium recedentes omni pudore calcato non sunt confusi sanctam religionem, quæ ipsos in sinu suo fouerat pietate materna, damnis afficere, maledictis pungere, conuictis lacerare.

Omnia gesta p. Henrico de Ceua, & complures suos irrita denuntiantur.

Proinde quia ea, quæ contra ius, & fas atque ordinariam potestatem temeritas humana præsumit, in pœnam perturbati ordinis quam totius debent iuris auctoritate, & apostolica potestate conuelli: Nos quicquid in memoratis provincia Tusciæ, in sula Sicilia, & ubique locorum in prædictis fratres, in personarum ad dictam sectam receptione in Generali Ministri, & Provincialium, Ministrorum, Custodum, Guardianorum electione (si tamen electio dici possit) & in quibuslibet aliis communiter uel diuim, sub religionis, conuentus, congregationis nomine uel colore, attentatum extitit, uel existit, nullius fuisse uel esse roboris, nullius extitisse uel existere decernimus firmitatis, unde ipsa cassa, irrita, & nulla censemus, & nihilominus quatenus de facto processerant, auctoritate Apostolica reuocamus.

Recepti ad religionem phantasticam Henrici de Ceua fidei examinandi.

Cæterum, quia uerendum est, ne hi præsertim qui per professionem licet phantasticam, ad prædictorum infamè consortium transierunt, ipsorum errores sapiant, & alios pestiferis contagione corrumpant, omnes & singulos per eos ad suam sectam receptos, maximeque professos ad uestram præsentiam per censuram Ecclesiasticam euocate, examine de fide, de prædictorum erroribus, per uos uel alium seu alios cautè diligentèrque perquirere sine strepitu, & figura iudicii, & de ipsorum complicibus atque fautoribus indagare, & si opus fuerit ipsos capi, & detineri curate, & si quos inueneritis culpabiles, secundum canonicas sanctiones, pœna debita punire curate: Inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis: Contradictores, & rebelles per censuram Ecclesiasticam compescendo.

Testes euocentur & compellantur. Auctoritas iudicium contra dictos pseudo fratres seu fractellos.

Testes aut quos ad præmissa uideritis euocandos, censura simili appellatione cessante cogatis ueritati testimonium perhibere. Volumus in super, & Apostolicæ auctoritate decernimus, quod quilibet uestrum prosequi ualeat negotium seu articulum etiam per alium inchoatum, quamuis idem in choans nullo fuerit impedimento canonico impeditus, quodque à Dat. præsentium sit uobis & unicuique uestrum in præmissis omnibus, & eorum in singulis etiam non cœptis præsentibus & futuris, perpetuata potestas, & iurisdicção attributa, ut eo uigore eaque firmitate possitis in præmissis etiam non cœptis præsentibus, & futuris, contra prædictos procedere ac si iurisdicção uestra, & cuiuslibet uestrum in prædictis omnibus, & singulis per citationem uel modum alium perpetuata legitimum extitisset, non obstantibus de duabus diebus edita in concilio generali, & sel. recor. Bonifacii Papæ viii. prædecessoris nostri, per quas tam iudices quàm conseruatores à sede deputati prædicta, extra ciuitates, & Dioc. in quib. deputati fuerint, procedere, & uices suas committere, aut aliquos ultra unam dietam à finibus suæ Dioc. trahere prohibentur, & aliis contrariis constitutionibus quibuscunque, seu si aliquibus sit indultum à sede prædicta, quod excommunicari, suspendi, uel interdicti, aut extra certa loca trahi, uel ad iudicium euocari non possint per litteras Apostolicas non facientes expressam ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi ac eorum personis & locis, nominibus proprijs uel ordinibus mentionem, siue alia indulgentia dicta sedis generali uel speciali cuiuscunque tenoris extitit, per quam uestra iurisdicção

A dictionis explicatio ualeat in hac parte quomodolibet impediri, & de qua cuiusque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Datum Auinion. x. Kalend. Februar. Pontificatus nostri anno secundo.

IOANNES XXII.

Inquisitores modesti sunt: caueant ne actus eorum scandalum pariant; neminem accipiant in suam familiam, nisi eiusdem Ecclesiæ fidelem & deuotum: facultatem deferendi arma, nisi nisi familiae suæ concedant: & aliis concessam reuocent.

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in provincia Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem. EXIGIT ordinis uestri religio, & commissi uobis officii mansuetudo requirit: ut sic actus uestris uirtute modestiæ componatis, quod nemini esse possint ad scandalum, uel aliquod nocumentum. Accepimus si qui dem assertione fidei, quod vos nonnullis prauis & peruersis hominibus, qui frequenter ad cedes, & alia nefanda facinora laxant nequiter manus suas, arma per ciuitatem & districtum Bononiensem portandi, non sine multorum scandalo, licentiam concessistis. Quare uolumus & discretioui uestræ, per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus neminem familiarem, nisi eiusdem Ecclesiæ fidelem, ac deuotum, & laudabilis conuersationis & uitæ, habere quo modolibet præsumatis: nec aliquibus de cetero, extra familiam uestram, quam uobiscum habetis continere (nisi forsitan illis, qui eundo de terra ad terram, uel etiam redeundo uobiscum, & in casibus, aliis in quibus in uobis pro securitate uestra forsitan expediret) alicui deferendi arma per dictas ciuitatem & districtum, licentiam concedatis. Et nihil minus licentiam, quam olim super hoc aliis concessistis, studeatis, remotis occasione & dilacione quibuslibet, reuocare. Ut per hoc nulla possit oriri in eisdem ciuitate, uel districtu materia scandalum paritura: nec ad nos de cetero super hoc querelæ materia deferatur. Datum Auinion. vi. Non. Maii, Pontificatus nostri anno quinto.

Edita anno Domini 1327.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

Clemen. nolen. tes. §. fi. de har.

IOANNES XXII.

Inquisitores procedant contra ineuntes sœdera cum hæreticis, & ceteros dantes eis consilium, opem, & fauorem: item contra quosuis de hæretica labe culpabiles, uel suspectos.

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Lamberto de ordine fratrum Prædicatorum, Inquisitori hæreticæ prauitatis, in inferiori parte Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem. CVM nonnulli de prouincia nostra Romandiola, tam clerici, quàm laici, Deum & Romanam matrem Ecclesiam offendere, seque in præcipitium damnationis, & mortis immergere non uerentes, adeo fauere & fauissè dicantur damnatis hæreticis, confederationes, ligas, & societas ineundo cum ipsis eosque, receptando, & sibi præstando multipliciter auxilia, consilia, & fauores, quod de labe hæreticæ reddiderunt & reddunt uehementer suspectos: Nos tam ipsorum quàm multorum aliorum periculis, & præmissis imminenti obuiare salubriter cupientes: discretioui tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus contra fautores huiusmodi, & alios quoslibet de crimine prauitatis hæreticæ culpabiles, uel suspectos, sit (solertè secundum formam canonum, ac priuilegiorum concessorum Inquisitionis officio, procedere non postponas, quod inde debeat tua diligentia merito commendari. Datum Auinion. xii. Kal. Septemb. Pontificatus nostri anno decimo.

Edita anno Domini 1326.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis.

IOANNES XXII.

Argumentum in Extrauagantem sequentem.

Cum Dominus Ioannes Papa xxij. anno Domini 1323. per suam extrauagantem, Cum inter nonnullos. condemnauisset heresim, quæ dicit Christum & Apostolos non habuisse aliquid in speciali, nec etiam in communi: & illam quæ falso asserit, Christum & eius discipulis, in his quæ ipsos habuisse scriptura testatur, nullum ius ipsis utendi competuisse, nec illa uendendi, aut donandi ius habuisse, Michael de Celsena Minister Generalis Fratrum Minorum ei contradixit, unde ad refrigendam hanc effrenem audaciam eodem anno 1323. aliam extrauagantem dedit incipientem, Ad conditorem canonum. quæ ambas cum idem impius Michael impugnasset, anno Domini 1325. idem dominus Ioannes tertiam emisit extrauagantem incipientem, Quia quorundam in qua uelut hæretici & Ecclesiæ rebelles declarantur, qui supradictis extrauagantibus, & contentis in eis contradicunt. ita scribit & uere noster Eymericus in Directorio inquisitorum par. 2. q. 15. uerumtamen nec sic respicit Michael de

de Cefena: nam is cum OKam & alijs suis complicitibus, qui in hac extrauaganti memorantur, ausus est etiam in consistorio publico Auinione summo Pontifici in faciem resistere, & appellare: & rursus Pisis in Italia, & adhuc in ciuitate Mondensi in superiori Germania appellationes suas solenniter publicare, & Dominum Ioannem xxij. non Papam, sed hereticum, & Apostatam nuncupare, iam impius hic Michael de Cefena in congregatione Parisiensi anno Domini 1328. ob id solenniter fuit depositus, sed tam rebellem ceruicem erexit, vt his omnibus non obstantibus se pro generali & catholico prædicaret, Papam autem Apostatam hereticum, & ipso iure Pontificia dignitate priuatum, cuius impietatis litteras, modo ad capitulum Fratrum Minorum, nunc ad Ludouicum iij. Bavarum se pro Imperatore gerentem, & ad alios destinabat, molitus omnia nefanda contra Papam, contra catholicam religionem, & contra manifestam Euangelii veritatem, is in hac pertinacia perfitens fautores habuit & suarum heresum complices Guilielmum OKam, Bonagratiam, Henricum de Chalem, & alios vt dixi in Directorio par. 2. super q. 15. Horum studium præcipuum erat in singulis Pontificis Romani extrauagantibus errores (vt impijs videbatur) adnotare, sed benignus Pontifex filialis amore his respondebat, citens semper eos ad gremium Ecclesiæ reuocare: nam eorum impijs appellationibus respondit etiam per extrauagantem quandam incipientem, Quia vir reprobus. quæ non est impressa. Insuper cum iusti essent non recedere à Romana Curia, quæ tunc Auinione residebat, illi clam fugam arripiunt, & ad Petrum de Coruario Antipapæ, & Ludouicum Bavarum eorum fautorem confugiunt, vbicunq; sunt, hereses suos prædicare impie non veretur, vocati, & citati nõ accedunt, & ob id in eos publice hæc sententia per hanc decretalẽ lata est Auinione anno Dñi 1331. Atque hoc est huius extrauagantis argumentum, vt collimus ex Eymerico, & alijs fide dignis scriptoribus, uita autem sancto domino Ioanne xxij. etiam in benedictum duodecimum impie debachati sunt, vt copiose etiam dixi in Directorio inquisit. par. 2. super q. 16. & 17. veruntamen tandem irritus factus est impiorum conatus, nam & infeliciter euaserunt & misere extincti sunt, & sancta Romana & catholica Ecclesia, aduersus quam nefaria moliebantur, perdurat, & vera & sancta B. Francisci religio, quam impij demoliri conabantur, inconuulsa manet, & obseruantie regularis muris, optime munita. hæc est vis veritatis, vt semper maneat: mendacium enim impiorum, licet ad tempus persistat, detegitur tamen & corruiat, & vt diuinitus scripsit Dauid: Sunt impij velut puluis, quem proijcet ventus a facie terræ.

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio Ministro generali ordinis fratrum Minorum, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1330. Ex Archiuo conuuentus s. Francisci de Auliso. † Hic paulo post dicitur Chalem.

NUPER in consistorio publico presente multitudine copiosa fidelium contra Michaellem de Cefena olim generalem Ministrum ordinis fratrum Minorum, suis exigebus culpis & excessibus, officio Ministeriatus priuatum, & de heresi, ac scismatici criminibus condemnatum per nos sententialiter, nec non & contra Guilielmum OKam Anglicum, Bonagratiam de Pergomo conuersum, ac Henricum de † Talhen præfati ordinis, quandam procellum edidimus tenoris & continentie subsequens.

Michael de Cefena.

Bonagratia.

Petrus de Coruario Antipapa Ludouicus Bavarus.

Michael de Cefena Officiis & beneficijs priuatur.

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei, Ad iuturam rei memoriam. Dudum sicut ad communem omnium ad notitiam credimus deduxisse, contra Michaellem de Cefena olim ordinis fratrum Minorum Generalem Ministrum, hereticorum fautorem & hereticum, immo heresiarcham notorium, qui ad nostram vocatus curiam super dictis criminibus, cuiq; sub excommunicationis ac depositionis ab officio & inhabilitationis ad quoscunq; honores, dignitates, gradus & status Ecclesiasticos penis & sententijs, quas omnes & singulis ipsarum cum incurtere uoluimus ipso facto si contrarium attentaret, ne de ciuitate Auinionen. vbi cum eadem residebamus curia, sicut & residemus ad præfens, absq; nostra licentia recederet, duximus inhibendum: Quique vnã cum Bonagratia Cõuerso prædicti ordinis, qui suis demeritis exigentibus in prædicta curia arrestatus, ad Sancta Dei euangelia iurauerat, se de prædicta curia sine nostra licentia nullatenus recessurum, ac Guilielmo de OKam eiusdem ordinis, contra quem super multis opinionibus hereticalibus & erroneis, quas scripserat & dogmatizauerat, inquisitio in eadem pendebat curia, sibi que propterea iniunctum fuerat, ne de dicta recederet curia sine nostra licentia speciali, furtiue recessit de ipsa cum duobus suis complicitibus supradictis, ac redire ad eam ueniens legitime requisitus, ad præsentiam Petri de Coruario in Antipapam assumpti, & Ludouici de Bawaria sedentis in pestilentia cathedra festinauit suos dirigere gressus.

Ne Michael ipse uir tam reprobus gloriaretur ulterius suæ prauitatis opera, absq; condignis demeritis stipendijs præterire, ac ne plures etiam in sui erroris deuotum traheret, ad quod sua tota intentio ferebatur, cum præmissa adeo esset notoria tam per facti euidentiã, quam per plures ipsius litteras ad partes diuersas directas, quarum aliquæ ad nostrum & fratrum nostrorum manus etiam peruenerunt, quod non poterant tergiversatione aliqua occultari, de fratrum eorundem consilio, auctoritate Dei omnipotentis & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, exigente iustitia procedentes, Michaellem eundem ab officio dicti Ministeriatus depositum, fauoremq; hereticorum & manifestum hereticum, ac heresiarcham, ac scismaticum declarandum, necnon & fautorem hereticorum & hereticum, ac heresiarcham ac scismaticum duximus condemnandum, priuantes eum officijs, dignitatibus, & honoribus quibuscunq; seu priuatum potius declarantes: ipsamque ab omni gradu deponentes, & priuilegio quocunq; nudantes ecclesiastico, ac eum inhabilem ad præmissa reddentes, & quodlibet prædictorum, penis omnibus & sententijs spiritualibus & temporalibus,

A libus, quibus diuino & ecclesiastico iure hereticorum fautores, & heretici, heresiarchæ ac schismatici existunt onoxia, plectentes eundem nihilo minus, & eum velut talem eis foro obnoxium declarantes, vniuersis quoque Archiepiscopis & Episcopis, aliisque personis ecclesiasticis quoscunq; in uirtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis & suspensionis ab officio & beneficio, quas non parentes incurere volumus ipso facto, nec nõ priuationis, depositionis, inhabilitationis prælationis, dignitatum, officiorum, & beneficiorum ecclesiasticorum penis & sententijs; & insuper omnibus & singulis ciuitatibus, terris, & locis; ac uniuersitatibus, communitatibus, & personis alijs singularibus quibuscunq; cuiuscunq; conditionis aut status existerent, etiam si Imperiali, Regali, vel alia quacunq; dignitate fulgeret, sub excommunicationis in personas singulares, & interdicti in ciuitates, terras, loca, eorumq; communitates & uniuersitates, quas nisi mandatis & monitionibus nostris cõ effectu parerent, incurtere uoluimus ipso facto, nec non priuationis priuilegiorum, quorumcunq; Apostolicorum & Imperialium, ac feudorum & bonorum, quæ ab eadem Roman. uel quibusuis alijs ecclesijs uel Imperio obtineret penis & sententijs, mandandum expresse duximus, et etiam inhibendum, ne prædictum Michaellem hereticorum fautorem, hereticum et schismaticum receptarent, defenderent, sibi adhererent, obedirent; intenderent quomodolibet seu fauerent, aut præstarent per se uel alium seu alios, publice, uel occulte, directe, uel indirecte, auxilium, consilium, uel fauorem: sed cõ potius uelut hereticorum fautorem, ac hereticum, et schismaticum, (et quantum in eo est) sanctæ Dei ecclesiæ fideique catholice corruptorem, abiicerent, abhorrerent, persequerentur, et si possent, caperent, ac fideliter custodirent supradictum ecclesiasticæ disciplinæ, prout hæc in processibus per nos habitis et publicatis hætenus plenius continentur.

Vniuersis sub grauibz penis interdicunt, ne Michaelide Cefena faueant.

Ludouici Bawarij Cancellarij officium in iudicij que gerit Henricus Chalem.

Michael de Cefena, OKam, Bonagratia, & Henricus Chalem dogmatizant.

Pœna illorum qui Michaeli de Cefena fauerunt.

OKam, Henricus, & Bonagratia ueniens de heresi suspecti.

Citantur per prius supradicti.

Processus hic est ablatas.

Sane quia sicut fama notoria publica, et facti euidentiã in illis partibus manifestat, Michael ac Guilielmum OKam et Bonagratiam supradicti, necnon et Henricus de Chalem dicti ordinis, cuius perfectio inter alia potest percipi, quia Ludouici de Bawaria se pro Imperatore gerentis, de diuersis dam-nati heresibus, Cancellarij officium diutius gerere non expauit, Quod quidem officium quantum professioni illorum qui se nihil habere afferunt in proprio uel communi; seque Christum pauperem nudi, sequi congruat, potest prompte prudens quilibet iudicare: in Alamania partibus in diuina maiestatis catholicæ læsionem, ecclesiæque catholice præiudicium et contemptum, non uerentur hereses publice prædicare, ac nonnullos fratres dicti ordinis illarum partium a deuotione ecclesiæ, Ministerijque generalis eiusdem ordinis obedientia retrahere, ac illos ad dictorum Ludouici et Michaelis heresiarchæ obedientiam per captiones, incarcerationes personarum, et electiones a suis conuentibus, spoliaciones librorum, aliorumque rerum ad usum assignatarum a suis superioribus, proscriptioem quoq; publicam, minis & terroribus mortis, & alijs modis ausu temerario inducere & compellere, non uerentur.

Nos considerantes attente, quod talium non est dissimulanda malitia, sed eorum potius elidenda superbia, ac eorum pertinax contumacia per semitas uirtutis prosternenda, omnes & singulos, qui contra nostros processus prædictos, eidem Michaeli fauerunt, aut ut Ministro obediuerunt, nisi ad obedientiam Ecclesiæ iam redierint, de fratrum eorundem consilio declaramus personas, uidelicet, singulares excommunicationis, ac conuentus & uniuersitates interdicti sententias incurrisse: Michaeli interdicentes prædicto, ne pro Ministro se gerat ulterius, ac Guilielmo & Henrico, ac Bonagratie prædictis, ne ei tamquam Ministro, nec alijs nisi in casibus in quibus licet comunicare cum hereticis pareant, comunicent uel intendant, sub pœna excommunicationis, quam incurrant ipso facto, si contumaces mandatis nostris fuerint: præcipientes tam Michaeli quam prædictis alijs, ut à consortio se dicti Bawari retrahant, & ad uinitatẽ redire Ecclesiæ sublato cuiusuis moræ dispendio non obmittat.

Et quia prædicti Guilielmus, Henricus, & Bonagratia, uelut defensores diuersarum heresum, sed illarum præcipue, qua afferunt quod Christus & discipuli nihil habuerunt in proprio uel communi, nisi tantum simplicem usum facti: & illius quæ asserit, quod ad Imperatorem pertinet Papam depone-re, & alium subrogare, uehementer de heresi sunt suspecti: ipsos & eorum quemlibet citamus per edictum peremptorium publicum, presente hac fidelium multitudine copiosa, ut infra festum Ascensionis Domini exclusiue proxime subsequens, compareant personaliter coram nobis, facturi super præmissis uelut notorijs, quod rationis fuerit: & sententiam, si ferri possit commode, audituri. Non intendentes propter prædicta citationis edictum nos astringere, quin contra dictos Guilielmum OKam, & Bonagratiam, quos alijs per edictum peremptorium publicum citauimus, ut certo termino diu elapso, comparerent coram nobis personaliter sententiam audituri, ac propter eorum contumaciam fuerint excommunicationis uinculo innodati, interim ualeamus procedere prout suadebit iustitia, & uiderimus expedire: eisdem expressius intimantes, quod siue uenerint siue non uenerint, contra ipsos in dicto termino, uel quotiens nobis uisum fuerit, absque citatione alia ad præmissa procedemus prout rationis fuerit, & uiderimus expedire.

Ceterum uolumus auctoritate Apostolica nihilominus decernentes, quod processus noster huiusmodi, præfatos Michaellem, Guilielmum, Bonagratiam & Henricum, ac alios quos contingere dignoscitur, adeo apprehendat & ardet, ac si eis, & eorum cuiilibet personaliter publicatus & intimatus solemniter extitisset, quacumque constitutione contraria, per prædecessores nostros Roman. Pontifices in contrarium edita non obstante,

E Et ut

Charta processum continentis in publicis locis affigitur.

Et ut idem processus & contenta in eo, ad ipsorum Michaelis, Guilielmi, Bonagratie ac Henrici & aliorum, quos cōtingunt, notitiam deducantur, chartas seu mēbranas processuum continentis eundem, appendi seu affigi oīis seu superliminariis Maioris Auinionen, Ecclesiæ facimus, quæ processum ipsam suo quasi sonoro præconio, & patulo indicio publicabunt, ut ipsi nullam possint excusationem prætere, vel ignorantia allegare, q̄ ad eos non peruenierint, vel quod ignorarint in eundem, cum nō sit verisimile quo ad ipsos remanere incognitam vel occultum quod tam patenter omnibus publicatur. Dat. Auinion. 11. Non. Ianuar. Pontificatus nostri anno quintodecimo.

Et licet processus ipse sufficienter publicatus extiterit, ut præfertur, tamen ex abundantia uolentes eum in locis & domibus tui ordinis nihilominus publicari, discretioni tuæ committimus & mandamus, quatenus per te vel alium seu alios eiusdem ordinis, processum eundem in singulis locis & domibus præfatis, diligentius publicare procures, faciens de publicatione ipsa instrumenta publica confici, quæ nobis studeas fideliter destinare. Datum Auinion. iij. Idus Ianuarii, Pontificatus nostri anno quintodecimo.

Bertrandus Cardinalis & Apostolica sedis legatus, auctoritate Apostolica Inquisitorem hæreticæ prauitatis instituit: cui eadem auctoritate concedit: ut procedat aduersus hæreticam prauitatem.

Insigne est hoc scriptum, quo perspicitur forma, seu modus instituendorum Inquisitorum.

Bertrandus miseracione diuina tituli sancti Marci presbyter Cardinalis, Apostolicæ sedis legatus, ac Terrarum, & Prouinciarum, Roman. Ecclesiæ in partibus Italiae consistentium Reformatior, & Vicarius generalis, Dilecto in Christo Fratri Ioanni Iacobi de Spello ordinis fratrum Minorum, Salutem in Domino.

Edita anno Domini 1348.

INTER sollicitudines varias, quibus ex officio iniunctæ nobis Legationis astringimur, solite cogitare nos conuenit, ut officium hæreticæ prauitatis exerceatur solite, & personis talibus committatur, quod eorum sacro ministerio, errantes ad lumen redeant ueritatis, Nuper siquidem Sanctissimus Pater & Dominus noster Dominus Clemens diuina prouidentia Papa VI. nos ad regnum Siciliae, & totam terram ipsius Regni citra Farum & Thusciam, ac nonnullas alias partes & Prouincias in litteris ipsius domini Papæ nobis super nostra Legatione concessis specialiter nominatas, commisso nobis plene legationis officio in eisdem pro uergentibus & arduis Ecclesiæ Roman. negotiis destinans, nobis concessit suas Apostolicas litteras in hæc uerba.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio Bertrando tituli sancti Marci presbytero Cardinali, Apostolicæ sedis Legato, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Plenam de tue probitatis & circumspectionis prudentia, & donis uirtutum tibi concessis a Domino fiduciam obtinentes, te ad Regnum Siciliae ac Terras & Prouincias Ecclesiæ Roman. immediate subiectas, ceterasque partes alias Italiae plene Legationis officio & aliis negotiis tibi per nos commisis, uariis & diuersis de fratrum nostrorum consilio prouidimus destinandum. Cupientes itaque negotium fidei sic solite ubique dirigi, quod nihil circa illud inhonestum committatur quomodolibet, uel sinistrum, ut per te uel alium, seu alios, de Inquisitorum hæreticæ prauitatis infra terminos legationis tuæ constitutorum excessibus inquirere, ac de illis quibusuis conuenientibus iustitiam facere, ac illos de quibus tibi uidebitur a suis officiis remouere, & alios substituere ualeas. Contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo plenam tibi concedimus tenore presentium Potestatem. Dat. Auinion. iiii. Id. Augusti, Pontificatus nostri anno quinto.

Quarum litterarum Apostolicarum auctoritate, te quem largitor gratiarum omnium litterarum scientia, & aliis multis uirtutibus sicut fide dignorum testimonio accepimus, laudabiliter insigniuit, & in cuius affectu sicut firmiter credimus specialiter geritur, quod fides catholica, extirpatis erroribus suscipiat incrementum: Inquisitorem hæreticæ prauitatis Prouinciæ sancti Francisci Vallispoleti usque ad Apostolicæ sedis beneplacitum & arque nostrum constituimus, tenore presentium ac etiam ordinamus cum omnibus iuribus, honoribus, & priuilegiis a iure uel a sede Apostolica seu quibuscumque aliis concessis inquisitoribus illarum partium hæreticæ prauitatis, recepto prius a te corporaliter iuramento, quod officium ipsum ad honorem Dei sanctæque Roman. Ecclesiæ, & exaltationem catholice fidei diligenter & fideliter exercebis: Dantes tibi eadem auctoritate tenore presentium, plenariam potestatem infra dictam Prouinciam inquirendi contra quoscumque hæreticos: uel de hæresi quomodolibet suspectos, fautores, receptatores, & defensores eorum, ipsoque capiendi, & detinendi condemnandi, absoluendi, liberandi, ac omnia alia & singula faciendi, quæ ad huiusmodi inquisitionis officium de iure pertinere noscuntur: Mandantes eadem auctoritate presentium tenore uniuersis & singulis eiusdem Prouinciæ Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Capitaneis Generalibus, & Officialibus uniuersis, & eorum Vicariis, ceterisque

Qualiter hæc clausula accipi debeat, late explicui in Directorio Inquisitorum par. 2. super q. 7.

terisque ecclesiasticis, & secularibus personis sub excommunicationis, suspensionis, & interdicti pœnis; ut tibi in iis quæ ad huius Inquisitionis officium pertinere noscuntur, benignè pareant, & intendant, ac cum per te requisiti extiterint, dent per se, & alios, prout opportunum fuerit consilium, auxilium, & fauorem. Nos enim sententias siue pœnas, quas rite tuleris, ratas, & gratas habebimus, ipsaque faciemus auctore Domino inuolabiliter obseruari. Per presentem autem commissionem nostram nolumus nec intendimus Inquisitori aliàs per nos in dicta Prouincia deputato, in aliquo derogare, quominus idem Inquisitor officium ipsum possit & ualeat sicut prius libere exercere. Dat. Arian. ix. Kalen. Septem. Pontificatus eiusdem Domini Clementis Papæ vi. Anno sexto.

Io. de Aquam. f.

GREGORIVS PAPA XI.

Scribit Dominus Papa Archiepiscopo Tarraconensi super libris Raymundi Lulli.

GREGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei Venerabili Fratri. Archiepiscopo Tarraconen. Salutem & Apostolicam benedictionem. NUPER dilecto filio Nicolao Eymetici ordinis fratrum Predicatorum professore, magistro in theologia in partibus Aragoniæ Inquisitore hæreticæ prauitatis nobis referente, percipimus, quod in partibus illis nonnulli laici, quamplures libros habent in vulgari per Raymundum Lullium ciuem Maioricens. compositos, in quibus ut idem Inquisitor uidetur asserere, errores quamplurimi in fide continentur. Nos igitur in præmissis, prout ex debito tenemur pastoralis officii, prouidere uolentes, Fraternitati tuæ, de qua in his & aliis speciale in domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus, & mandamus, quatenus huiusmodi libros per quoscumque habeantur seu detineantur, tibi facias exhiberi, & si per tuam ac dicti inquisitoris, & aliorum magistrorum in Theologica facultate, & iurisperitorum, quos propter ea eorū te euocēs, repereris quod præfati libri errores in fide contineant, eosdem libros comburas, & comburi facias, atque mandes, inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis, contradictores per censuram ecclesiasticam & alia iuris remedia, de quibus uidebitur, appellatione postposita, compescendo: non obstantibus constitutionibus Apostolicis de una & de duabus dietis, & aliis contrariis quibuscumque: Seu si eidem Raymundo uel quibusuis aliis communiter uel didisim a sede Apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi, uel excommunicari, aut extra uel ultra terra loca ad iudicium euocari non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum apud Pontem Sorgiæ Auinionen. Diœces. Non. Iunii anno secundo.

Data anno Domini 1372.

Vide comen. in Directorio Inquisitorum par. 2. super q. 26. circa finem.

GREGORIVS PAPA XI.

Scribit dominus Papa officialibus Episcopi Barcinonen. super quodam libro Raymundi Lulli.

GREGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei Dilectis filiis Francisco Borele Priori prioratus Ecclesiæ sanctæ Eulaliæ de Campo, & Petro de Sancto Amancio hospitalario Dartusæ officialibus Venerabilis fratris nostri Barcinonen. Episcopi, Salutem & Apostolicam benedictionem. AD audientiam nostram fide digna relatione perducto, quod dilectus filius Franciscus Vitalis præfati Episcopi notarius, quendam librum Raymundi Lulli in pergamenis, & Vulgari cathalanico scriptum, assignatum eidem Francisco in custodiam per uos & dilectum filium Nicolaum Eymericum ordinis Predicatorum professorem, Inquisitorem hæreticæ prauitatis, in quo errores scripti plurimi perhibentur, apud se habet: Discretionem uestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus statim uis presentibus, absque alicuius moræ dispendio, præfatum librum ad manus uestras receptum, ad nos per fidelem, & idoneum portitorem mittere procuretis: Cauti ne ullam in his committatis negligentiam uel defectum. Datum apud Villanouam Auinionen. diœces. iiii. Kalen. Octobris, anno quarto.

Data anno Domini 1374.

Vide comen. in Directorio Inquisitorum par. 2. super q. 26. circa finem.

GREGORIVS PAPA XI.

Articuli quidam Raymundi Lulli reprobantur, & ceteri eius libri interdicuntur, donec aliud sit per sedem Apostolicam ordinatum.

GREGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Tarracon. eiusque suffraganeis, Salutem & Apostolicam benedictionem. CONSERVATIONI puritatis catholice fidei, quam multi nequam filii scelerati suis falsis assertionibus maculare nitentes, inter triticum purum agri Domini pestiferum semen zizanias seminant, cum ad nostrum præcipue spectet officium, ut euellamus

Data anno Domini 1376.

Vide comen. in Directorio Inquisitorum par. 2. super q. 26. circa finem.

praua, & destruamus peruersa, prouidere salubriter, & animarum illaqueationibus obuiare confestim plenius desideris affectantes, opportuna in his, quæ possumus, remedia, studio pastoralis sollicitudinis adhibemus. Dudum siquidem dilectus filius Nicolaus EymERICI ordinis fratrum Prædicatorum, professor, in sacra theologia magister, in regnis Aragoniæ, Valentiniæ, & Maioricarum Inquisitor hæreticæ prauitatis, nobis exposuit, se in regnis eisdem inuenisse viginti volumina diuersorum librorum, in vulgari scriptorum, à quodam Raymundo Lullio ciue Maioricarum editorum, in quibus (ut ipsi Inquisitori uidebatur) multi continebantur errores, & hæreses manifestæ, & quod nonnulli de prædictis, & aliis regnis, libris utebantur eisdem, & eorum doctrinæ dabant fidem non modicam, in grande suarum periculum animarum: supplicauitque nobis Inquisitor ipse, ut (ne simplices deciperentur ex libris ipsi) dignemur in hac parte de opportuno remedio prouidere: Nos autem cupientes animarum, iam forsitan imbutarum, & quæ imbuti possent ex peruerso dogmate dictorum librorum, periculis celeriter obuiare, dictos libros per uenerabilem fratrem nostrum Petrum Episcopum Holtiensensem, & per quamplures etiam ultra uiginti numerum in eadem theologia magistros, examinari fecimus diligenter: per quorum relationem tandem habuimus, quod ipsi dictos libros omnes cum multa diligentia legerant, & examinauerant, & quod ultra ducentos articulos erroneos & hæreticos inueniant in eisdem: super quibus inter eisdem Episcopum & magistros sepius, & demum coram nobis habita disputatione solenni, ipsos articulos, (quos ad uitandam prolixitatis tædium, & horribilitatem eorum, haberi volumus præsentibus pro expressis) erroneos & manifeste hæreticos, de ipsorum Episcopi & magistrorum concordia consilio censuimus reputandos. Cum autem, sicut Inquisitoris præfati continebat assertio, in prædictis regnis alii libri, qui afferuntur editi à iâ dicto Raymundo, reperiri dicantur, in quibus huiusmodi iam reperiri, & alii errores & hæreses creduntur probabiliter contineri: Nos uolentes de huiusmodi aliis libris, & eorum doctrina in informari plenarie, & super eis prouidere salubriter, ne fideles in errores huiusmodi damnabiliter prolabantur: fraternitati uestræ de fratrum nostrorum consilio, per Apostolica scripta committimus, & mandamus, quatenus diebus Dominicis & festiuis, in singulis ecclesiis uestris cathedralibus, ac curatis, necnon religionum quorumcumque ordinum, exemptorum & non exemptorum, etiam Cisterciensis, Carthusiensis, Cluniacensis, Præmonstratensis, Grandimontensis, sanctorum Benedicti & Augustini, ac fratrum Prædicatorum, Minorum, & Eremitarum eiusdem sancti Augustini, & Carmelitarum, & aliorum ordinum, uestrarum ciuitatum & diocesium, intra missarum solennia existentibus populis, ad diuinam, & in prædicationibus per vos uel alios, quam cito commode poteritis faciatis proponi, quod omnes & singule personæ utriusque sexus, cuiuscunque status, ordinis, uel conditionis existant, earundem uestrarum ciuitatum & diocesium, seu commorantes in eis, habentes libros quoscumque à præfato Raymundo editos (ut præfertur) ipsos infra unius mensis spatium, uobis assignare, & illi qui sciunt alias personas libros eisdem habentes, eas uobis reuelare ac nominare procurent: vosque libros recipi faciatis eisdem, quos cum habueritis, quam cito commode poteritis, curetis nobis fideliter destinare, ut ipsos simili examini subicere ualeamus. Ceterum, quia doctrina, seu potius dogmatizatio prædictorum librorum examinatorum reperitur erronea, hæreticalis, & periculosa nimium animabus; & uehemens suspitio est habenda, quod aliis libris editis à dicto Raymundo similes uel alii (ut præfertur) contineantur errores, uobis mandamus, quod omnibus & singulis eisdem personis uestrarum ciuitatum & diocesium, doctrinam seu potius dogmatizationem, & usum huiusmodi librorum interdiceretis, donec super his per sedem Apostolicam aliud fuerit ordinatum. Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo: Non obstantibus, si aliquibus communiter, uel diuisim à sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi, uel excommunicari: aut extra uel ultra certa loca, ad iudicium uocari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem, & quibuslibet exemptionibus, & aliis priuilegiis, litteris Apostolicis quibuscumque locis, personis, uel ordinibus, sub quacunque forma, uel expressione uerborum ab eadem sede concessis, de quibus eorūque, totis tenoribus, etiam de uerbo ad uerbum in nostris litteris mentio sit habenda: & per quæ præsentis mandati nostri effectus quomodolibet impediiri. Insuper uolumus, quod per te frater Archiepiscopo tenor præsentium sub tuo, uel officialis tui sigillo, ad tuos fratres suffraganeos transmittatur, cui per nos adhiberi uolumus, uelut ipsis originalibus plenam fidem. Datum Auinione viii. Kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno sexto.

MARTINVS PAPA V.

Condemnatio errorum Ioannis Vvicleff de Anglia, & Ioannis de Huss de Bohemia damnatorum in sacro generali Concilio Constantiensi approbatur: male sentientes de sacramentis Ecclesia canonice coercetur hæreticorum cõplices pœnis ab utroque iure statutis subduntur: conuerti nolentes castigantur: principes sæculares nō patiuntur hæreticos in suis terris habitare, aut ibi commercia exercere: qui hæretici decesserint, licet nondum per Ecclesiam declarati, ecclesiastica careant sepultura: bona hæreticorum à tempore commissi delicti confiscata sunt: suspecti de hæresi nisi se purgent, ut hæretici condemnentur: qui se purgare neglexerint, excoicentur, & nisi satisfecerint, ut hæretici condemnentur: deficiens in purgatione, ut conuictus canonice puniatur: renouat c. Vt inquisi-

† In Codice Sa bellano legitur quadringentes.

† al. &

A inquisitionis. de hæret. lib. 6. & iubet illud custodiri. articuli Ioannis Vvicleff & Ioannis Huss nominatim recensentur: modus examinandi hæreticos aut de hæresi suspectos accuratissimus describitur: suspecti de hæresi, aut etiam diffamati personaliter citentur de fide responsuri: medio iuramento inuent dicere ueritatem, hæretici & eorum complices inquirantur, & canonice puniantur: conuicti publice abiurent; abiurare recusantes canonice coercantur: ista omnia fiant nullis in contrarium aliquid inuuantibus.

MARTINVS Episcopus seruorum Dei, venerabilibus fratribus, Archiepiscopis, & Episcopis, ac inquisitoribus hæreticæ prauitatis vbilibet constitutis, ad quos litteræ præfentes peruenierint, Salutem & Apostolicam benedictionem.

INTER cunctas pastoralis curæ sollicitudines, quibus premimur incessanter, illa potissime fortius nos angit, ut hæreticis de finibus Christianorum expulsis, suisque falsis doctrinis & erroribus peruersis penitus, quantum nobis ex alto conceditur, extirpatis, orthodoxa & catholica fides integra & libibata permaneat, ac populus Christianus in eiusdem fidei sinceritate, quolibet obscuracionis semoto uelamine, immobilis & inuiolams persistat. Sane dudum plusquam omnibus retroactis temporibus in nonnullis regionibus & dominiis, præsertim in Regno Bohemiæ & marchionatu Moraniæ, ac locis & districtibus illis uicinis, aduersus fidei catholicæ dogmata & sanctæ matris Ecclesiæ traditiones, non solum contra unum, quinimo contra plura fidei catholicæ dogmata in surrexerunt quidam hæresiarchæ, circuncelliones, schismatici & scditiosi, Luciferina superbia & rabie lupina cuncti, demoniorum fraudibus illusi, de uanitate in idipsum (licet forent de diuersis mundi partibus oriundi) conuenientes, & caudas colligatas habentes, damnatæ uidelicet memoriæ Ioannes Vvicleff de Anglia, Ioannes Huss de Bohemia, & Hieronymus de Praga, qui utinam alios secum ad infidelitatis interitum non traxissent. Nam ubi huiusmodi pestilentes personæ peruersa dogmata pertinaciter seminabant in suæ doctrinæ pestiferæ primordio Prælati, & alii iudicariæ Potestatis propinqua exercebant, tamquam canes muti non ualentes latrare, nec ulciscentes cum Apostolo in promptu omnem inobedientiam, hæresiarchas ipsos pestiferos & dolosos, eorum lupinam rabiem truculentam statim (ut adstricti fuerant) canonice coercere, eoque de domo Domini corporaliter eiicere non curarunt, sed sacrilegam, falsam & perniciosam ipsorum doctrinam, per longas moras negligenter conualere permiserunt: populorum multitudine, illorum opinionibus falsis decepta, pro ueris accepit, quæ diu mendaciter & perniciose ac damnabiliter seminauerunt, eisque credendo, à recta fide cecidit turba multa, & errore deuio inuoluitur, proh dolor, paganorum, adeo quod per diuersa illarum, eisdemque conuicinarum partium climata, oues Christi catholice hæresiarchæ ipsi successiue infecerunt, & in stercore mendaciorum fecerunt putrescere. Quapropter generalis Constantiensis synodus tantam fidelium & fidei orthodoxæ plagam & ruinam uidentis, exclamare compulsa est cum Augustino: Quid faciet Ecclesiæ medicina, salutem omnium materna charitate conquirens, tamquam inter phreneticos & lethargicos æstuantis nunquid contemnere, nunquid desistere uel debet uel potest? certe non, secundum eundem, immo utrisque sit necesse est molesta, quæ neutris est inimica. Nam & molestus est medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio, ille ligando, iste credendo, sed ambo diligendo. Si autem negligant, & eos perire permittant, inquit Augustinus, ista mansuetudo potius falsa crudelitas est.

Proinde synodus præfata ad omnipotentis Dei gloriam, ipsiusque catholicæ fidei ac Christianæ religionis conseruationem, augmentum & animarum salutem & præseruationem, eisdem Ioannem Vvicleff, & Ioannem Huss & Hieronymum, qui inter cætera de Sacro Eucharistiæ sacramento, & aliis Sacramentis Ecclesiæ & articulis fidei, aliter quàm Sancta Romana Ecclesia credit, & tenet, & prædicat, & docet, quamplurima temere & damnabiliter credere ac tenere, prædicare, atque docere pertinaciter attentabant, uelut hæreticos & pertinaces ac obstinatos iam à communione fidelium separatos de domo Dei corporaliter eiicit, & spiritualiter eiectos declarauit, & alia nonnulla circa præmissa utilia & salubria statuit & decreuit, per quæ alii, qui causantibus hæresiarchis eorumque falsis doctrinis huiusmodi spiritualiter de domo Dei exierunt, per uias canonicas redirentur ad semitas ueritatis. Et quia (sicut dolenter accepimus) non solum in regno Bohemiæ & Marchionatus dominiis & locis supradictis, uerum et in quibusdam partibus & prouinciis contiguis seu uicinis eisdem, etiam nonnulli ex sectatoribus & sequaciis hæresum ac errorum hæresiarcharum prædictorum, timore diuino & pudore humano prorsus abiectis, nec de ipsorum, & præsertim Ioannis Huss & Hieronymi interitu miserabili sumentes conuersionis & pœnitentiæ fructum: sed tamquam in profundum pressi peccatorum, Dominum Deum blasphemare nō cessant, ducentes in irritum nomē eius, quorum mentes pater mendacii sic damnabiliter excæcauit, ut prædictos libros, codices & opuscula hæreses & errores continentes seu continentia dudum et per synodum præfatā damnatos & damnata, ac ignibus concremanda deputata, & concremata, legunt, student, ac ex eis in sui & multorum simplicium periculum, nedom contra statuta, decreta & ordinata in synodo supradicta, sed et contra canonicas sanctiones dogmatizare præsumunt, in animarum periculum, ac puritatis fidei denigracionē, & scandalum plurimorum. Nos igitur attendentes, quod error, cui nō resistitur, approbari uidetur, ac malis & perniciosis erroribus huiusmodi resistere, ac eos de medio Christi fidelium & præsertim de supradictis Bohemiæ et Moraniæ dominiis & districtibus ac cõsibus et uiciniis eorū, ne amplius et

Epistola Martini v. damnationem errorum Vvicleff, & Huss, à Concilio Constantiensi factam, approbans. Ex eodem Concilio Constantiensi, sessio. 45 Anno Domini 1418.

c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret.

1. Tim. 1. d. August. ad Festum Epistola 167. Et 23. q. 4. Quid faciet.

August. de correctione Donatistarum ad Bonifacium. c. 5. Et 23. q. 4. Ipsa pietas.

Ioan. 3. f.

Ench. de hz. re. c. 4. & 6.

Hebr. 6. c.

Concilium Tholofanum c. 3. & Concil. Biterrense c. 11.

Lateranense concilium.

1. Manichæos. C. de hæret.

c. Cum secundum leges, de hæret. in 6. c. Ad Abolendam. de hæret.

† indita

Propositionum diuersi gradus.

latus se extendant, funditus euellere cupientes: discretioni vestra, sacro approbante Concilio Constantiensi, per Apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus vos Archiepiscopi & Episcopi ac electi, & quilibet uestrum per se, seu alium, vel alios, quos graues & idoneas personas spirituales iurisdictionem habentes esse volumus, omnes & singulos, cuiuscumque dignitatis, officii, preeminentie, status vel conditionis existant, & quibuscumque nominibus censeantur, qui de preexcesso, salutifero, & supermirabili sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, uel de baptismo seu peccatorum confessione, penitentia pro peccatis iniunctione, vel reliquis ecclesiasticis sacramentis seu fidei articulis, aliter sentire aut docere, quam in sacrosancta Romana Ecclesia & uniuersalis docet, predicat & obseruat, aut articulos, seu libros, & doctrinas prefatorum hæresiarum Ioannis Vicleff, & Ioannis Hufz, & Hieronymi de Praga, per eandem Constantiensem synodum cum suis auctoribus (ut prædicitur) damnatos, & damnatas, tenere, credere, & dogmatizare, ac uitæ finem ipsorum hæresiarum publice uel occulte pertinaciter quomodolibet laudare uel approbare præsumpserint, eorumque receptatores, defensores & fautores quoslibet, etiam contemplatione predictorum errorum, necnon credentes, & adherentes eidem, & tamquam hæreticos iudicetis, & uelut hæreticos seculari curiæ relinquatis. Receptatores quoque, fautores & defensores huiusmodi pestiferarum personarum, quæ erroribus ipsis crediderint, nec fauore aut contemplatione errorum ipsorum, sed forte carnalis amoris causa, uel occasione alia huiusmodi personas pestiferas receptauerint, præter pœnas ab utroque iure talibus inflictas, per iudices competentes tanta seueritate pœnarum in tantâ enormi scelere uitio nem accipiant, quod cedat cæteris grassantibus, in exemplum, ut quos Dei timor à malo non reuocat, saltem coerceat seueritas disciplinæ. Cum reliquis uero, huiusmodi secta damnabili quomodolibet infectis, qui post competentem monitionem ac frequentem exhortationem, qua pie erga eos, spe correctionis & emendationis, ac ad melioris uitæ frugem conuersionis, usum est, à predictis erroribus & secta noluerint desistere, & ad gremium unitatemque sanctæ matris Ecclesiæ, ac fidem catholicam, quæ sola saluare potest, sine qua nulli ueræ salutis subsidium contingit, plene recognoscere & confiteri, iustitiæ seueritas (prout facti poposcerit qualitas) dulcior misericordie temperetur. Et nihilominus omnes Christianæ & catholicæ fidei professores, Imperatores, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Milites, Potestates, Rectores, Consules, Proconsoles, Scabinos, Communitates, & Vniuersitates regnorum, prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum huiusmodi, necnon ceteros iurisdictionem temporalem exercentes, iuxta iuris formam & exigentiam auctoritate Apostolica exhortando moneatis & requiratis, ut de regnis, prouinciis, ciuitatibus, oppidis, castris, uillis, terris & omnibus aliis locis ac dominiis supradictis, omnes & singulos hæreticos huiusmodi secundum tenorẽ Lateranensis concilii, quod incipit, Sicut ait, ad instar etiam irretitorum crimine usurarum, quos publice uel manifeste per facti euidentiam cognouerint esse tales, tamquam oues morbidas gregem Domini inficientes expellant, donec, & quouique à nobis, seu uobis, uel aliis iudicibus ecclesiasticis, uel inquisitoribus, fidem & communionem Romanæ Ecclesiæ tenentibus, aliud recipiant in mandatis: nec eisdem in suis districtibus predicare, domicilia tenere, larem fouere, contractus inire, negotiationes & mercantias quaslibet exercere, aut humanitatis solatia cum Christi fidelibus habere permittant. Et si tales hæretici publici ac manifesti, licet nondum per Ecclesiam declarati, in hoc tam graui crimine decesserint, ecclesiastica careant sepultura, nec oblationes fiant aut recipiantur pro eisdem: bona tamen ipsorum à tempore commissi criminis secundum canonicas sanctiones confiscata, non occupentur per illos, ad quos alia pertinerent, donec per huiusmodi iudices ecclesiasticos super hoc potestatem habentes, sententia declaratoria super ipso hæresis crimine fuerit promulgata. Qui autem de hæresi per iudicem competentem ecclesiasticum inuicti fuerint sola suspitione notati, seu suspecti, nisi iuxta considerationem & exigentiam suspitionis, qualitateque personæ, ad arbitrium iudicis huiusmodi propriam innocentiam congrua deuotione monstrauerint, in purgatione eis canonicè indicta deficientes, & se canonicè purgare non ualentes, aut pro huiusmodi purgatione faciendâ, obstinatione damnabili iurare renuentes, tamquam hæretici condemnentur. Qui uero dictam innocentiam monstrare ex quadam negligentia seu desidia, & purgationem huiusmodi facere omiserint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus euentur; ita quod si per annum in excommunicatione huiusmodi persisterint, extunc uelut hæretici condemnentur. Si quis uero super aliquo se predictæ pestiferæ doctrine hæresiarum predictorum, uel aliquibus articulis dumtaxat scandalosis, temerariis, seditiosis, uel piarum aurium offensionis, culpabilis repertus fuerit, canonicè puniatur. Si uero propter solam infamiam aut suspitionem dictorum articulorum, uel alicuius ipsorum, quis repertus fuerit suspectus, & in purgatione canonica propter hoc sibi indicta deficeret, pro cõuicto habeatur, et tamquam canonicè cõuictus puniatur. Et insuper felicitis recordationis Bonifacii Papæ Octauus prædecessoris nostri, constitutionem, quæ incipit, ut inquisitionis negotiis, renouantes, & etiã exequentes, uniuersos potestates, & dominos temporales & iudices antedictos, quibuscumque, dignitatibus uel officiis seu nominibus censeantur, exhortado requirimus, & mandamus eisdem, ut sicut reputari cupiunt & haberi fideles ac filii Ecclesiæ nuncupari, & in Christi nomine gloriosi, ita pro defensione fidei uobis Archiepiscopis, Episcopis & electis, ac inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & aliis iudicibus seu personis ecclesiasticis per uos ad hoc (ut præmittitur) de-

Innoc. iij. in extrauag. Ad extirpanda. s. tenetur et r. † arcta.

c. Excommunicamus r. s. vt. de hære.

Constantien. Concil. sess. 8.

atur) deputandis, fidem & communionem sanctæ matris Ecclesiæ tenentibus, pareant & intendant, præbeantque auxilium, & fauorem in hæreticorum, necnon credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, custodia diligenti, cum ab eisdem fuerint requisiti, ut prefatas personas pestiferas alios secum perdere molientes, in potestatem seu carcerem per uos Archiepiscopos, Episcopos, electos, & Inquisitores predictos aut deputandos à uobis uel ad locum de quo uos uel ipsi mandabitis, infra eorundem dominorum potestatem, rectorum seu iudicum districtum ducant, uel duci faciant sine mora, ubi per uiros catholicos à uobis Archiepiscopis uel Episcopis, electis seu Inquisitoribus, seu deputandis personis huiusmodi, uel uestrum aliquo deputato, sub exacta & diligenti custodia, ne fugiant ponendo eos, etiam compedibus, & manicijs ferreis teneant, donec eorum negotium per Ecclesiæ iudicium terminetur, & quod de hæresi à iudice Ecclesiastico competentis, qui fidem & communionem dictæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ teneat, condemnentur, præfati domini temporales seu rectores, iudices, uel eorum officiales seu nuntii, sibi relictos recipere indilate, animaduersione debita puniendos. Veram ne præiudicium, & scandalum præfata fidei orthodoxæ religionis Christianæ, prætextu ignorantie quemquam in hoc circanueniri, aut uersutos homines sub friuolâ excusationis uelamine in hac materia palliare cõtingat, & ut de cõuincendis seu cognoscendis hæreticis, receptatoribus, defensoribus, fautoribus, credentibus, & adherentibus, necnon de hæresi suspectis, & aliis huiusmodi peruersa doctrinâ quomodolibet maculatis, plenior habeatur in futurum instructio, tam ad regnum Bohemiæ, & conuincinas illius, quam alias quaslibet partes, in quibus hac superstitiosa doctrinâ quomodolibet pullulauerit, articulos infra scriptos sectam dictorum hæresiarum concernentes pro directione dictæ fidei decernimus transmittendos, & etiam ad destinandos: super quibus uobis & aliis omnibus Archiepiscopis, Episcopis, & electis, ac commissarijs & Inquisitoribus in uirtute sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, ut quilibet eorum infra limites & loca suæ iurisdictionis, necnon regno, & marchionatu, & locis eis vicinis predictis, etiam si loca ipsa extra iurisdictionem eandem ultra duas diæces consistant, circa extirpationem, & correctionem errorum ac hæresum, & huiusmodi sectæ pestiferæ, in fauorem ipsius fidei orthodoxæ diligenter inuigilent, & omnes infamatos seu suspectos de tam pestifera labe sub cõfessari criminis, excommunicationis, suspensionis, interdictionis, aut alia formidabili pœna canonica uel legali, prout, quando, & quemadmodum eis uideatur expedire, & facti requirere qualitas, ad singulos huiusmodi articulos per iuramentum corporaliter præstitum, tactis sacrosanctis Euangelijs, seu sanctorum reliquijs, imagine Crucifixi, secundum quorundam locorum obseruantiam, iuxta infra scripta interrogatoria, ad quemlibet articulum conuenientia, respondere compellant. Nos enim contra omnes & singulos Archiepiscopos, Episcopos, & electos, Inquisitores, qui super extirpando hæreticæ prauitatis fermento, & expurgando suum territorium, districtam seu locum, de talibus malis, & sceleratis hominibus, negligentes fuerint seu remissè egerint, usque ad priuationem seu depositionem Pontificalis dignitatis procedere intendimus, & procedemus, ac procedi faciemus, alioquin loco illorum substituemus, qui prauitatem hæreticam possint, & ualeant confundere, & ad alias pœnas contra tales à iure inflictas, & alias grauiores (si expediat) infligendas, procedemus, procedique faciemus, iuxta iuris & facti exigentiam, ac huiusmodi culpæ, & criminis scditatem. Tenores uero eorundem articulorum seu capitulorum, de quibus supra fit mentio, sequuntur per ordinem in hæc uerba.

ET PRIMO SEQUITUR TENOR articulorum Ioannis Vicleff.

- 1. SUBSTANTIA panis materialis, & similiter substantia uini materialis, remanent in sacramento altaris.
- 2. Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem sacramento.
- 3. Christus non est in eodem sacramento identice, & realiter in propria præsentia corporali.
- 4. Si Episcopus uel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat.
- 5. Non est fundatum in Euangelio, quod Christus Missam ordinauerit.
- 6. Deus debet obedire diabolo.
- 7. Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua, & inutilis.
- 8. Si Papa sit præscitus, & malus, & per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles sibi ab aliquo datam, nisi forte à Cæsare.
- 9. Post Urbani sextum non est aliquis recipiendus in Papam, sed uiuendum est more Græcorum sub legibus propriis.
- 10. Contra scripturam sacram est, quod uiri ecclesiastici habeant possessiones.
- 11. Nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat eum excommunicatum à Deo, et qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus, uel excommunicatus.

- 12 Prælati excommunicans clericum, qui appellauit ad regem uel ad concilium regni, eo ipso traditor est Regis & Regni.
- 13 Illi qui dimittunt prædicare siue audire uerbum Dei, propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in Dei iudicio traditores Christi habebuntur.
- 14 Licet alicui diacono uel presbytero prædicare uerbum Dei, absque auctoritate sedis Apostolicæ siue Episcopi catholici.
- 15 Nullus est dominus ciuiliis, nullus est Prælati, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.
- 16 Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionis habitualiter delinquentibus, id est, ex habitu, non solum actu, delinquentibus.
- 17 Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.
- 18 Decimæ sunt pure elemosinæ, & possunt Parochiani, propter peccata suorum Prælatorum, ad libitum suum eas auferre.
- 19 Speciales orationes applicatæ uni personæ per Prælatos uel religiosos, non plus profunt eidem quam generales, ceteris paribus.
- 20 Conferens elemosinam fratribus, est excommunicatus eo facto.
- 21 Si aliquis ingreditur religionem priuatam qualemcumque, tam possessionatorum, quam mendicantium, redditur ineptior & inhabilior ad obseruationem mandatorum Dei.
- 22 Sancti instituentes religiones priuatas, sic instituendo peccauerunt.
- 23 Religiosi uiuentes in religionibus priuatis, non sunt de religione Christiana.
- 24 Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere, & non per mendicitatem.
- 25 Prima pars est scandalosa & præsumptuose asserta, pro quanto sic generaliter & indistincte loquitur: & secunda erronea, pro quanto, assertit mendicitatem fratribus non licere.
- 26 Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orate pro aliis, eis in temporalibus subuenientibus.
- 27 Oratio præciti, nulli ualeat.
- 28 Omnia de necessitate absoluta eueniunt.
- 29 Confirmatio iuuenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio, referantur Papæ & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.
- 30 Vniuersitates, studia, collegia, graduationes & magisteria in eisdem, sunt uana gentilitate introducta, & tantum profunt Ecclesie sicut diabolus.
- 31 Excommunicatio Papæ uel cuiuscumque Prælati non est timenda, quia est censura Antichristi.
- 32 Peccant fundantes claustra; & ingredienti, sunt uiri diabolici.
- 33 Dicitur clerum, est contra regulam Christi.
- 34 Siluester Papa, & Constantinus Imperator, errauerunt Ecclesiam dotando.
- 35 Omnes de ordine mendicantium, sunt hæretici: & dantes eis elemosinam, sunt excommunicati.
- 36 Ingredientes religionem aut aliquem ordinem, eo ipso inhabiles sunt ad obseruanda diuina præcepta, & per consequens ad perueniendum ad regnum cælorum, nisi apostatauerint ab eisdem.
- 37 Papa cum omnibus clericis suis possessionem habentibus, sunt hæretici, eo quod possessiones habent: & consentientes eis, omnes uidelicet domini sæculares & ceteri laici.
- 38 Ecclesia Romana est synagoga satanæ, nec Papa est proximus & immediatus Vicarius Christi & Apostolorum.
- 39 Decretales epistolæ sunt apocryphæ, & seducunt à fide Christi, & clerici sunt stulti, qui student eas.
- 40 Imperator & domini sæculares, sunt seducti à diabolo, ut Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.
- 41 Electio Papæ à Cardinalibus, à diabolo est introducta.
- 42 Non est de necessitate salutis, credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.
- 43 Error est, si per Romanam Ecclesiam intelligat vniuersalem Ecclesiam, aut concilium generale, aut pro quanto negaret primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares.
- 44 Fatuum est credere indulgentiis Papæ & Episcoporum.
- 45 Iuramenta illicita sunt, quæ sunt ad corroborandum humanos contractus, & commercia ciuilia.
- 46 Augustinus, Benedictus, & Bernardus damnati sunt, nisi penituerint de hoc, quod habuerunt possessiones, & instituerunt, & intrauerunt religiones: & sic à Papa usque ad vltimum religiosum, omnes sunt hæretici.
- 47 Omnes religiones indifferenter introductæ sunt à diabolo.

Constantien. concil. sess. 1.

TENOR AVTEM ARTICULORVM

Ioannis Husæ, sequitur, & est talis.

- 1 VNICA est sancta vniuersalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum vniuersitas: & infra sequitur: Vniuersalis sancta Ecclesia tantum est vna, sicut tantum vnus est numerus omnium prædestinatorum.
- 2 Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecit quosdam actus actibus Ecclesie malignantium consimiles.

Præciti,

- A Præciti, non sunt partes Ecclesie, cum nulla pars eius finaliter excidet ab ea, eo quod prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidet.
- 1 Duæ naturæ diuinitas & humanitas, sunt vnus Christus.
- 2 Præcitus, est aliquando est in gratia secundum præsentem iustitiam, tamen nunquam est pars sanctæ Ecclesie, & prædestinatus semper manet membrum Ecclesie, licet aliquando excidat à gratia ad uentitia, sed non à gratia prædestinationis.
- 3 Sumendo Ecclesiam pro conuocatione prædestinatorum, siue fuerint in gratia, siue non, secundum præsentem iustitiam, isto modo Ecclesia est articulus fidei.
- 4 Petrus non est, nec fuit caput Ecclesie sanctæ catholicæ.
- 5 Sacerdotes quomodolibet criminoſe uiuentes, Sacerdotii pollunt potestatem: & sic, ut filii infidelis, sentiunt infideliter de septem Sacramentis Ecclesie, de clauibus, officiis, censuris, moribus, ceremoniis, & sacris rebus Ecclesie, ueneratione reliquiarum, indulgentiis, & ordinibus.
- 6 Papalis dignitas à Cæsare inoleuit, & Papæ perfectio & institutio à Cæsaris potentia emanauit.
- 7 Nullus sine reuelatione assereret rationabiliter de se uel alio, quod esset caput Ecclesie particularis, nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesie particularis.
- 8 Non oportet credere, quod iste quicumque est Romanus Pontifex, sit caput cuiuscumque particularis Ecclesie sanctæ, nisi Deus eum prædestinauerit.
- 9 Nemo gerit vicem Christi uel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter recipiat à Deo Procuratoriam Potestatem: quia ad illud officium Vicariatus requiritur & morum conformitas, & instituentis auctoritas.
- 10 Papa non est uerus & manifestus successor Apostolorum principis Petri, si uiuit moribus contrariis Petro: & si querit Auaritiam, tunc est Vicarius Iudæ Scarioth. Et pari euidencia Cardinales non sunt ueri & manifesti successores collegii aliorum Apostolorum Christi, nisi uixerint more Apostolorum, seruantes mandata & consilia Domini nostri Iesu Christi.
- 11 Doctores, ponentes quod aliquis per censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, sæculari iudicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, Scribas & Phariseos, qui Christum non uolentes eis obedire in omnibus, dicentes, Nobis non licet interficere quenquam, ipsum sæculari iudicio tradiderunt, & quod tales sint homicidæ grauiores quam Pilatus.
- 12 Obediencia Ecclesiastica, est obediencia secundum adinuationem Sacerdotum Ecclesie, præter expressam auctoritatem scripturæ.
- 13 Diuino immediata humanorum operum est, quod sunt uel uirtuosa, uel uitiosa: quia si homo est uitiosus, & agit quiddam, tunc agit uitiose; & si est uirtuosus, & agit quiddam, tunc agit uirtuose, quia sicut uitium quod crimen dicitur seu mortale peccatum, inficit uniuersaliter actus hominis uitiosi, sic uirtus uiuificat omnes actus hominis uirtuosi.
- 14 Sacerdotes, Christi uiuentes secundum legem eius, & habentes scripturæ notitiam, & affectum ad ædificandum populum, debent prædicare, non obstante prætenſa excommunicatione. & infra, Quod si Papa uel aliquis prælati mandat Sacerdoti sic disposito, non prædicare, non debet subditus obedire.
- 15 Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad Sacerdotium accedit: & illud mandatum debet exequi, prætenſa excommunicatione non obstante.
- 16 Per censuras ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi suppeditat, auaritiam multiplicat, malitiam protegit, & uiam præparat Antichristo. Signum autem euidens est, quod ab Antichristo tales procedunt censuræ, quas uocant in suis processibus fulminationes, quibus clerus principalissime procedit contra illos, qui denudant nequitiam Antichristi, qui clerum pro se maxime usurpabit.
- 17 Si Papa est malus, & præsertim si est præcitus, tunc ut Iudas Apostolus est diabolus, fur, & filius perditionis, & non est caput sanctæ militantis Ecclesie, cum nec sit membrum eius.
- 18 Gratia prædestinationis est uinculum, quo corpus Ecclesie, & quodlibet eius membrum iungitur Christo capiti insolubiliter.
- 19 Papa uel prælati malus & præcitus, est æqui uoce pastor, & uere fur, & latro.
- 20 Papa non debet dici sanctissimus, etiam secundum officium, quia aliàs rex deberet etiam dici sanctissimus, secundum officium, & tortores & præcones dicerentur sancti, immo etiã diabolus deberet dici sanctus, cum sit officarius Dei.
- 21 Si Papa uiuat Christo contrarie, etiam si ascenderet per rectam & legitimam electionem secundum constitutionem humanam uulgatam, tamen aliunde ascenderet, quam per Christum, dato etiam quod intraret per electionem à Deo principaliter factam: nam Iudas Scarioth, rite & legitime est electus à Deo Christo Iesu ad episcopatum, & tamen ascendit aliunde in ouile ouium.
- 22 Condemnatio quadraginta quinque articulorum Ioannis V uicesset per doctores facta, est irratiocinabilis, & iniqua, & male facta, & ficta est causa per eos allegata, uidelicet ex eo, quod nullus eorum sit catholicus, sed quilibet eorum aut est hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus.
- 23 Non eo ipso quo electores uel maior pars eorum consenserit uia uoce secundum ritum hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitime electa, uel eo ipso est uerus & manifestus successor

cessor uel Vicarius Petri Apostoli uel alterius Apostoli in officio ecclesiastico: unde siue electores bene, siue male elegerint, operibus electi debemus credere. Nā eo ipso quo quis copiosius operatur merito ad profectum Ecclesiæ, habet à Deo ad hoc copiosius potestatem.

27 Non est scintilla apparentiæ, quod oporteat esse unum caput in spiritualibus regens ecclesiā, quod semper cum ipsa ecclesia militante conuerſetur, & conseruetur.

28 Christus sine talibus monstruosis capitibus per suos ueraces discipulos sparſos per orbem terrarum, melius suam ecclesiam regularet.

29 Apostoli & fideles Sacerdotes Domini strenue in necessariis ad salutem regularunt ecclesiam antequam Papæ officium foret introductum: sic facerent, deficiente per summe possibile Papa usque ad diem iudicii.

30 Nullus est dominus ciuiliſ, nullus est prælatus, nullus est episcopus dum est in peccato mortali. Super præmissis autem articulis, quilibet de eis suspectus, seu in eorum assertione deprehensus, iuxta modum interrogetur infra scriptum: In primis utrum cognouerit Ioannem Vicleff de Anglia, Ioannem Hulfz de Bohemia, Hieronymum de Praga, seu aliquem eorum, & unde habuerit eorum notitiam, & utrum cum eis uel eorum aliquo, dum uiuerent, considerationem uel amicitiam habuerit.

Modus interrogandi hereticos aut de hæresi suspectos.

Item, utrum sciens ipsos seu aliquem ipsorum excommunicatos, scienter participauerit cum illis, reputans & dicens talem participationem non esse peccatum.

Item, utrum, post mortem eorum pro eisdem seu aliquo eorum orauerit, & publice uel occulte opera pietatis exercuerit, asserens eos fore beatos & saluos.

Item, utrum eos uel aliquem eorum sanctos reputauerit & dixerit, & eis uenerationes uelut sanctis exhibuerit.

Item, utrum credat, teneat, & asserat, quod quodlibet concilium generale, & etiam Constantiense, uniuersalem ecclesiam representet.

Item, utrum credat, quod illud quod sacrum concilium Constantiense, uniuersalem Ecclesiam representans approbavit, & approbat in fauorem fidei, & ad salutem animarum, quod hoc est ab uniuersis Christi fidelibus approbandum & tenendum: Et quod condemnauit & condemnat esse fidei uel bonis moribus contrarium; hoc ab eisdem esse tenendum pro condemnato, credendum, & asserendum.

Item, utrum credat, quod condemnationes Ioannis Vicleff, Ioannis Hulfz, & Hieronymi de Praga, factæ de personis eorum, libris, & documentis per sacrum generale Constantiense concilium, fuerint rite, & iuste factæ, & a quolibet catholico pro talibus tenendæ, & firmiter asserendæ.

Item, utrum credat, teneat, asserat Ioannem Vicleff de Anglia, Ioannem Hulfz de Bohemia, & Hieronymum de Praga, fuisse hereticos, & pro hereticis nominandos ac de purandos, & libros, & doctrinas eorum fuisse & esse peruersos, propter quos & quas eorum pertinacias, per sacrum concilium Constantiense pro hereticis sunt condemnati.

Item, utrum habeat in sua potestate aliquos tractatus, opuscula, epistolas, uel quæcunque alia scripta in quocunque idiomate per Ioannem Vicleff, Ioannem Hulfz, et Hieronymum hereticos, seu eorum pseudodiscipulos & sequaces editos uel translatos, edita uel translata, quod illos uel illa ordinario loci uel eius commissario seu Inquisitori sub iuramento præsentet.

Quod si apud se scripta huiusmodi se habere non cognouerit, sed alibi; quod iuret illa circa suum ordinarium uel alios supra dictos infra certum terminum sibi præfigendum deponere.

Item, utrum sciat aliquem uel aliquos habentes præfactorum tractatus, opuscula, epistolas, uel quæcunque alia scripta in quocunque idiomate composita, siue translata, quod illum uel illos detegat uel manifestet, pro purificatione fidei siue executione iustitiæ.

Item specialiter litteratus interrogetur, utrum credat sententiam sacri Constantien. concilii super quadraginta quinque Ioannis Vicleff, & Ioannis Hulfz triginta articulis superius descriptis, latam, fore ueram & catholicam, scilicet, quod supra dicti quadraginta quinque articuli Ioannis Vicleff, & Ioannis Hulfz triginta, non sunt catholici, sed quidam ex eis sunt notorie heretici, quidam erronei, alii temerarii, & scditiosi, alii piarum aurium offensiu.

Item, utrum credat asserat, quod in nullo casu sit licitum iurare. Item, utrum credat, quod ad mandatum iudicis iuramentum de ueritate dicenda, uel quodlibet aliud ad causam opportinam etiam pro purificatione infamie faciendum, sit licitum.

Item, utrum credat, quod periurium scienter commissum, ex quacunque causa uel occasione, pro conseruatione uitæ corporalis propriæ uel alterius, etiam in fauorem fidei, sit mortale peccatum.

Item, utrum credat, quod deliberato animo contemnens ritum Ecclesiæ, ceterimonias exorcismi, et catechismi aquæ baptismatis consecrate, peccet mortaliter.

Item, utrum credat, quod post consecrationem sacerdotis in Sacramento altaris sub uelameto panis et uini, non sit panis materialis et uinum materiale, sed idem per omnia Christus, qui fuit in cruce passus, et sedet ad dexteram Patris.

Item, utrum credat et asserat, quod facta consecratione per Sacerdotem, sub sola specie panis tantum, et præter speciem uini, sit uera caro Christi, et sanguis et anima et deitas et totius Christus, ac idem corpus absolute et sub una qualibet illarum specierum singulariter.

Item,

A Item, utrum credat, quod consuetudo communicandi personas laicales sub specie panis tantum, ab Ecclesia uniuersali obseruata, & per sacrum concilium Constantiæ approbata, sit seruanda sic, quod non liceat eam approbare, aut sine ecclesiæ auctoritate pro libito immutare. Et quod dicentes pertinaciter oppositum præmissorum, tanquam heretici uel sapientes hæresim, sint arceri & puniendi.

Item, utrum credat, quod Christianus contemnens susceptionem Sacramentorum Confirmationis, uel Extremæ Vnctionis, aut solemnizationis Matrimonii, peccet mortaliter.

Item, utrum credat, quod Christianus ultra contritionem cordis, habita copia sacerdotis idonei, soli Sacerdoti de necessitate salutis confiteri teneatur, & non laico seu laicis quantumcunque bonis & deuotis.

Item, utrum credat, quod Sacerdos in casibus sibi permissis, possit peccatorem confessum & contritum a peccatis absolueri, & sibi penitentiam iniungere.

Item, utrum credat, quod malus Sacerdos cum debita materia & forma & cum intentione facienda quod facit ecclesia, uere conficiat, uere absoluat, uere baptizet, & uere conferat alia Sacramenta.

Item, utrum credat, quod Beatus Petrus fuerit vicarius Christi, habens potestatem ligandi & soluendi super terram.

Item, utrum credat, quod Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit, eius nomine proprio expresso, sit successor B. Petri habens supremam auctoritatem in ecclesia Dei.

Item, utrum credat auctoritatem iurisdictionis Papæ, archiepiscopi, & episcopi in soluendo & ligando, esse maiorem auctoritate simplicis Sacerdotis, etiam si curam animarum habeat.

Item, utrum credat, quod Papa omnibus Christianis uere contritis & confessis, ex causa pia & iusta possit concedere indulgentias in remissionem peccatorum, maxime pia loca uisitantibus, & ipsis manus suas porrigentibus adiutricibus. Vtrum credat, quod ex tali cõcessione uisitantes ecclesias ipsas & manus adiutricibus eis porrigentes, huiusmodi indulgentias consequi possint.

Item, utrum credat, quod singuli episcopi suis subditis secundum limitationem sacrorum canonum, huiusmodi indulgentias concedere possint.

C Item, utrum credat & asserat, licitum esse, Sactorum reliquias & imagines à Christi fidelibus uenerari.

Item, utrum credat, quod Papa uel alius prælatus propriis nominibus Papæ pro tempore expressis, uel ipsorum uicarij possint, suum subditum ecclesiasticum siue sæcularem propter inobedientiã siue contumaciam excommunicare, ita quod talis pro excommunicato sit habendus.

Item, utrum credat, quod inobedientia siue contumacia excommunicatorum crescente, prælati uel eorum uicarij in spiritualibus, habeant potestatem aggrauandi & reaggrauandi, interdictum ponendi & brachium sæculare inuocandi, & quod illis censuris per inferiores sit obediendum.

Item, utrum credat, quod Papa uel alij prælati & eorum uicarij in spiritualibus, habeant potestatem Sacerdotes & laicos inobedientes & contumaces excommunicandi, ab officio, beneficio, ingressu ecclesiæ & administratione ecclesiasticorum Sacramentorum suspendendi.

Item, utrum credat, quod liceat personis ecclesiasticis absque peccato, huius mundi habere possessiones & bona temporalia.

Item, utrum credat, quod laicis ipsa ab eis auferre potestate propria non liceat, immo quod sic auferentes, tollentes & inuadentes bona ipsa ecclesiastica, sint tanquam sacrilegi puniendi, etiam si male uiuerent personæ ecclesiasticæ bona huiusmodi possidentes.

Item, utrum credat, quod huiusmodi ablatio & inuasio cuiusque Sacerdoti, etiam male uiuenti, temere uel uolenter facta uel illata, inducant sacrilegium.

Item, utrum credat, quod liceat laicis utriusque sexus, uiris scilicet & mulieribus, libere prædicare uerbum Dei.

Item, utrum credat, quod singulis Sacerdotibus libere liceat prædicare uerbum Dei, ubicunque, quandoque, & quibuscunque placuerit, etiam si non sint miseri.

Item, utrum credat, quod omnia peccata mortalia, & specialiter manifesta, sint publice corrigenda & extirpanda.

E Volumus in super ac statuimus et decernimus, quod si quis per secretam informationem per uos recipiendam, uel aliàs repertus fuerit infamatus seu suspectus de quacunque specie hæresis, pestiferæ sectæ, uel doctrinæ pestilentium Ioannis Vicleff, Ioannis Hulfz, et Hieronymi de Praga, hæresiarum prædictorum, aut de fouendo, receptando, defendendo præfatos damnatos homines, dum uiuerent in humanis, uel ipsorum perfidos sequaces et pseudodiscipulos, aut ipsorum erroribus credendo, pro ipsis defunctis uel aliquo ipsorum post obitum orando, uel inter catholicos nominando, et defendendo, uel ipsos ut sanctos colendo, prædicando, uel adorando, uel aliàs circa eos suspecte agendo, citetur per uos seu alterum uestrum, personaliter coram uobis seu altero uestrum compariturus, semotis procuratore, et aduocato, responsurus medio iuramento per ipsum sic (ut prædictum est) corporaliter præstito, de plena et mera ueritate dicenda super prædictis articulis, seu eorum singulis uel aliis opportunitis, secundum exigentiam casus et occurrentium circumstantiarum, ad arbitrium uestrum, et prout uobis seu alteri uestrum uidebitur expedire, uel aliàs cõtra eisdem ipsorum singulos, (prout præsentibus exprimitur) uel aliàs canonice procedatis.

Suspectus de hæresi aut dicta manus citetur personaliter de fide. responsurus.

Concilium Biterrense. d. 4.

Nec-

Hæretici & eorum complices diligenter inquirere & coerceri iuxta canonicas sanctiones.

Coniuncti de hoc crimine publice abiuret, & qualis abinationis forma

¶ a. Vi officii compescendi de hæc. lib. 6. Eym. 1. par. 77.

Necnon præsentibus litteris exclusis articulis & interrogatoriis superius positis atque obmissis, in ciuitatibus, dioccesibus, terris & locis aliis, ubi tute fieri poterit auctoritate nostra solemniter publicetur & publicari faciatis omnes & singulos hæreticos huiusmodi, necnon sectatores ipsarum hæresium & errorum vtriusque sexus, tenentes & etiam defendentes eosdem, aut hæreticis ipsis quomodolibet publice uel occulte in diuinis uel alias participantibus, etiam si Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, Regali, Reginali, Ducali aut alia quavis ecclesiastica uel mundana præfulgeant dignitate; necnon aduocatos & procuratores quoslibet, qui hæreticos huiusmodi aut eorum credentes, sequaces, fautores, defensores & receptores super crimine hæresis aut credulitatis, sequelæ, fautoria, defensionis & receptationis huiusmodi defenderint, excommunicatos singulis diebus Dominicis & festiuis in præsentia populi nunciatis, & per alios nunciari faciatis. Et nihilo minus contra eosdem omnes & singulos vtriusque sexus, huiusmodi errores tenentes, approbantes, defendentes, dogmatizantes, ac fautores, & receptores & defensores eorundem, exemptos & non exemptos, & quemlibet ipsorum, cuiuscunque dignitatis, status, præminentia, gradus, ordinis uel conditionis (ut præfertur) existant, auctoritate nostra diligenter inquirere studeatis, & eos quos per inquisitionem huiusmodi diffamatos, uel per confessionem eorum seu per facti euentiam, uel alias huiusmodi hæresis & erroris labe resperfos reperieritis, auctoritate prædicta etiam per excommunicationis, suspensionis & interdicti; nec non priuationis dignitatum, personarum & officiorum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum ac feudorum, quæ a quibuscunque ecclesiis, monasteriis ac aliis locis ecclesiasticis obtinent, ac etiam bonorum, dignitatum secularium, ac graduum scientiarum quarumcunque, facultatum, & per alias penas, sententias, & censuras ecclesiasticas ac uias & modos, quos ad hoc expedire seu opportunos esse uideritis, etiam per captiones & incarcerationes personarum, & alias penas corporales, quibus hæretici puniuntur seu puniri iubentur, aut solent iuxta canonicas sanctiones. Similiter & clericos ipsos & ecclesiasticos, usque ad degradationem inclusive, si eorum culpa ac pertinacia uel rebellio id exigat aut requirat, corrigatis et puniatis, ac diligenter corrigi et puniri faciatis; necnon contra eosdem, ipsorum, laicorumque bona secundum canonicas sanctiones et legales, contra hæreticos & eorum sequaces editas, quibus eosdem sectatores siue sequaces subiacere decernimus, animose cõsurgatis iuxta modum & formam supradictos. Et qui de præmissis hæresibus uel articulis uel aliquo præmissorum infamati fuerint, ad arbitrium uestrum se purgare teneantur. Alii uero qui per testes seu propriam confessionem uel alias legitimas probationes conuicti fuerint de prædictis hæresibus uel articulis uel aliquo præmissorum, eosdem articulos errores solemniter et publice renouare, abiurare, pœnitentiam condignam, etiam ad immutationem (si delictum exegerit) subire cogantur; necnon quod errores et hæreses huiusmodi cuiuscunque generis uel speciei censentur, de cetero uerbo, outu uel facto non fouebunt, seu alios ad credendum illis uerbo uel facto, publice uel occulte, directe uel indirecte, aut alio quouis modo inducent, sufficientem et idoneam cautionem præstare teneantur. Quod si forsitan eosdem articulos solemniter et publice renouare et abiurare, et pœnitentiam condignam, etiam ad immutationem perpetuam uel temporalem iuxta uestræ discretionis arbitrium sine dilatione subire, ac sufficientem cautionem quod errores et hæreses ipsas de cetero non teneant nec fouebunt, nec alios ad credendum uel uerbo uel facto, publice et occulte, directe, uel indirecte, uel quouis qualitate colore inducant, præstare, seu aliquid præmissorum facere uoluerint, extunc contra ipsos iuxta qualitatem errorum ac delictorum suorum (etiam si expediat) tanquam contra hæreticos aut hæretica labe resperfos, auctoritate nostra iuxta canonicas et legales sanctiones summarie et simpliciter ac de plano sine strepitu et figura iudicii, et etiam ex officio, appellatione, seu appellationibus quibuscunque cessantibus, procedatis, ac ipsos iuxta easdem canonicas traditiones puniatis, etiam si opus fuerit curiæ seculari relinquendo. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita, compescendo, inuocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio eiusdem brachii secularis non obstantibus tam felicis recordationis Bonifacii Pape viii. prædecessoris nostri, qua cauetur, ne quis extra ciuitatem & dioccesim suam, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam diatam, à sine suæ dioccesis ad iudicium euocetur, seu ne iudices à Sede Apostolica deputati, extra ciuitatem & dioccesim in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, siue alii uel alii uices suas committere, aut aliquos ultra unam diatam à sine dioccesim eorundem trahere præsumant, & de duabus diebus in concilio generali; quam aliis quibuscunque constitutionibus Romanorum Pontificum, tam ad iudicibus delegatis, quam personis ultra certum numerum ad iudicium non uocandis aut aliis editis, quæ possint in hac parte uestræ iurisdictioni aut potestati, eiusque libero exercitio quomodolibet obuiare, seu si aliquibus communiter uel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdicti, suspensioni, uel excommunicati, seu ultra loca ad iudicium euocari non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi et eorum personis locis et ordinibus et nominibus propriis mentionem, et qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali uel speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam uel totaliter non insertam, uestræ iurisdictioni explicatio in hac parte ualeat quomodolibet impediti, et de qua, cuiusque toto tenore de uerbo ad uerbum in nostris litteris habenda sit mentio specialis. Datum Constantiæ viii. Kalen. Martii, Pontificatus nostri anno primo.

Confirmat extrauagantem Innocentii iiii. incipientem. Ad extirpanda, de predicando uerbo Dei, recipiendis cruce signatis, concedendis indulgentiis, & procedendo contra impediens sacrum Inquisitionis officium.

CALISTVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis uniuersis fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitionibus hæreticæ prauitatis in prouincia Lombardiæ constitutis, presentibus & futuris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

IN VNCTVM nobis desuper Apostolicæ seruitutis officium, digne tunc peragere non ambigimus, si Romanorum gesta Pontificum prædecessorum nostrorum, quæ pro expugnatione lethiferæ pestis hæreticæ prauitatis, prouide emanasse comperimus, recententes, in nouantesque; illa pro ipsius hæresis extirpatione & fidei Apostolicæ augmento etiam nostro iuuamine roboramus. Dudum siquidem a felicis recordationis Innocentio Papa quarto prædecessore nostro emanarunt literæ tenoris subsequentiis.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitionibus hæreticæ prauitatis presentibus & futuris in prouincia Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. Malitia huius temporis in diuersis mundi partibus, & maxime in prouincia Lombardiæ peruersorum morum peperit corruptelam: ex quibus lethifera pestis hæreticæ prauitatis abundantius solito nocitur pullulasse. Ad expurgationem & pestis eiusdem iuxta officii nostri debitum ex animo intendentes, volumus aduersus huiusmodi operarios iniquitatis, qui massam catholicæ puritatis sermone propria contagionis inficiunt, fideles ut consurgant stentque; nobiscum pro Euangelicis, quas professi sunt legibus defendendis, salubribus adhortationibus incitari. Quocirca discretioni uestræ per Apostolica scripta, districte præcipiendo mandamus, in remissionem uobis peccaminum iniungentes, quatenus in locis ubi contra hæreticos, uobis inquisitionis officium est commissum, curetis singuli opportuna instantia contra hæreticos eosdem, eorumque fautores proponere populis publice uerbum crucis: & eos qui tacti zelo fidei ad extirpandam prauitatem eandem uotum assumpserint, crucis caractere consignare. Ut autem uobis de prædicatione huiusmodi, & fidelibus, qui eiusdem crucis ad hoc uotum assumpserint, copiosæ mercedis præmium afferatur; uobis & eisdem fidelibus, illam indulgentiam, illudque; priuilegium elargimur, quæ transeuntibus in terræ sanctæ subsidium in generali concilio conceduntur. Cum autem huiusmodi uerbum Crucis per uos proponi contigerit, relaxandi omnibus uere pœnitentibus & confessis, qui ad audiendum uerbum ipsum deuote affuerint, quadraginta, uel viginti dies, de iniunctis pœnitentiis, libera sit uobis & singulis uestrum, de nostra concessione facultas. Et si forte (quod non credimus) aliqua ciuitas, & communitas, uel persona, cuiuscunque conditionis, uel gradus, huic tam salubri negotio se opponere, seu illud præsumpserit aliquatenus impedire: ut per uos, uel per alios auctoritate nostra ad hoc deputatos, uel in posterum deputandos, libere procedi non ualeat in eodem: immo si quicumque requisiti, illud fouere neglexerint, & iuxta officium & posse suum studiose iuuare: contra eos tanquam contra defensores & fautores hæreticorum, sublato appellationis obstaculo, uos uel uestrum singuli auctoritate nostra intrepide procedatis. Contra quos prout audacia exegerit, Reges & Principes Christianos, necnon Crucesignatos pro terræ sanctæ succursu curabimus inuocare: cum non minus expediat, immo magis, fidem in locis prope positis, quam procul distantius defendere. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostrorum mandati & elargitionis infringere, uel ei ausu temerario contrarie: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Anagninæ Idibus Iulii, Pontificatus nostri anno duodecimo.

Cum autem sicut exhibita nobis nuper pro parte uestra petitio continebat, de uiribus litterarum earundem ab aliquibus hæreticis: Nos ad extirpationem huiusmodi uirus insanabilis totis uiribus intendentes, litteras præinsertas auctoritate Apostolica, tenore presentium in nouamus, approbamus, & confirmamus, ac presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inuocationis, approbationis, confirmationis, & communionis infringere, uel ei ausu temerario contrarie. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quinquagesimo octauo, septimo Idus Iulii, Pontificatus nostri anno quarto.

Edita anno Domini 1458.

Ex Directorio Sabellano, fol. 404.

† Extirpatione.

Anno Domini 1255.

Retractio omnium per ipsum Pium secundum adhuc in minoribus agentem, pro Concilio Basileen. & con- Eugeniū quartum eiusdem Pii prædecessorem, scriptorum.

Edita anno Do- mini 1463. Ex quarto con- cilio gene- ral. tomo. pag. 593. ex Coloniae si editione an. 1567.

Luc. 13. Gal. 1. 23.

Gal. 1. 24.

Pertinacia hereticorum unde quandoque nascatur.

Gal. 24.

Vitiorum san- ctorum mos em- dare errores, non pertinaci- ter defendere.

Quamuis 21. aut.

Rom. 12. c. in apibus. q. 1.

PIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Rectori, & Vniuersitati scholæ Colo- niensis, Salutem & Apostolicam benedictionem. IN minoribus agentes, nondum sacris ordinibus initiati, cum Basileæ inter eos uer- saremur, qui se generale Concilium facere, & vniuersalem ecclesiam representare aie- bant, dialogorum quendam libellum ad vos scripsimus, in quo de auctoritate concilii generalis, ac de gestis Basileensium, & Eugeniū Papæ contradictione, ea probauimus, uel damnaui- mus, quæ probanda uel damnanda censuimus: quantum capiebamus, tantum defendimus, aut op- pugnauius: nihil mentiti sumus, nihil ad gratiam, nihil ad odium retulimus, existimauimus bene agere, & recta incedere uia: nec mentis nostræ aliud erat obiectum, quam publica ueritas, & amor ue- ri. Sed quis non errat mortalit? Sapientem inquit philosophi nunquam errare uerum est. At quis sapiens nisi bonus? quis bonus, nisi solus Deus? Oes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad uinum, inquit propheta Regius: Declinauimus & nos ab utero ma- tris, errauimus in iniquo, & non in uia: ambulauimus in tenebris, & procul à uera luce recessimus: nec nobis tantum errauimus, alios quoque in præcipitium traximus: & cæcis ducatum præbentes cæcis, cū illis in foueam recidimus, forsitan & aliquos ex nobis scripta nostra decepere, & in deuia deduxerūt: quorum sanguinem si de manibus nostris requisierit Dominus, non habemus quod respondere pos- simus, nisi nos, ut homines, peccauisse: qui arbitantes rectum iter ostendere, obliquum monstraui- mus. In misericordia tantum Dei spes nostra sita est, quæ super omnia opera eius elucet. Sed haudqua- quam satis fuerit diuinam misericordiam implorare, & dicere: Pater Domine, parce peccatis nostris, nisi pro uiribus uulnera, quæ infliximus, ueritate curare annitiamur: & sicut est in fabulis, Sagitta quæ vulnerauit, afferat opem: siue ut canit ecclesia, Medelam inde ferat, hostis unde læserat, Mortem quidā prius sibi conficiuerint, quam uideri uelint aliquando male sensisse: & nonnulli ne uel ad horam uideantur errasse, semper errant; & dum uel minimam tolerare honoris iacturam nequeunt, totum abiiciunt, & perpetua notantur infamia, & in pessimas prolabantur hæreses: qui ne appareant incō- stantes, pertinaces efficiuntur: superbiissimi hoc agunt, qui uideri dii, non homines uolunt, quales Cō- stantia combusti sunt nostra ætate in magno conuentu, Hieronymus & Ioannes hæresiarchæ. Nos homines sumus, & ut homines errauimus: neque imus inficias, multa, quæ diximus, scripsimus, egi- mus, damnari posse: uerum non ut Arius, Eutyces, Macedonius, aut Nestorius, & alia blasphemorum turba, ex animo damnatam uiam elegimus, seducti peccauimus, ut Paulus; & ignoranter persecuti fuimus Ecclesiam Dei, & Romanam, primamque sedem. Propter quod prostrati ante ocu- los diuinæ pietatis, supplices oramus: Delicta iuuentutis meæ & ignorantias ne memineris, & c. Pudet erroris, pœnitet male fecisse, & male dictorum scriptorumque uehementer pœnitet, plus scripto quam facto nocuimus: sed quid agamus? scriptum, & semel emissam uolat irreuocabile uerbum. Non sunt in potestate nostra scripta, quæ multas inciderunt in manus, & uulgo leguntur: utinam latuissent, quæ sunt edita, nam si futuro in sæculo manserint, & aut in malignas mentes inciderint, aut incautas, forsitan scandalum parient. Qui hæc scripsit, inquit, in beati tandem Petri cathedra sedet, & Christi Saluatoris Vicarium gessit: ita scripsit Aeneas, qui postea summum Pontifi- catum adeptus, Pius ii. appellatus est, nec inuenitur mutasse propositum, qui eum elegerunt, & in summo Apostolatus uertice collocarunt, ab iis scripta eius approbata uideantur. Verendum est, ne ta- lia nostris aliquando successoribus obiciantur: & quæ fuerunt Aeneas, dicantur Pii; atque ab ea se- de auctoritatem uendicent, aduersus quam ignoranter latrauerunt. Cognitur igitur, dilecti filii, beatorum Augustinum imitari, qui cum aliqua in suis uoluminibus erronea inseruisset, retractationes edidit: Humilis et probatissimi miringeni, qui suas ineptias uerecundè confiteri ac corrigere, quam impudenter defendere maluit. Idem et nos faciemus: confitebitur in genuè ignorantias nostras, ne per ea quæ scripsimus iuuenes, error irreptat, qui possit in futurum Apostolicam sanctam sedem op- pugnare. Nam si quem decuit, unquam Romani primi; throni eminentiam et gloriam defendere ac extollere; nos illi sumus, quos sine ullis meritis pius et misericors Deus, sola dispensatione sua, ad beati Petri solium et dilectissimi filii sui Domini nostri Iesu Christi uicariatum euocauit. Quibus ex rebus dilectiones uestras hortamur, et in Domino commonemus, ne prioribus illis scriptis inhærea- tis, aut fidem ullam præstetis, quæ supremam Apostolicæ Sedis auctoritatem quouis pacto elidit; aut aliquid astruant, quod sacrosancta Romana non amplectitur Ecclesia. Suadere omnibus, ut id so- lium præ ceteris uenerunt, in quo Saluator Dominus suos Vicarios collocauit: et quod beati Apo- stoli Petrus et Paulus suo sanguine dilaauerunt, nec putetis diuinam prouidentiam, quæ cuncta gu- bernet, et nihil negligit eorum, quæ creauit, inordinatam reliquisse militantiem ecclesiam: quæ cum sit pontifex Christi, profecto a Deo est, et ordinem habet, dicente Apostolo: Quæ sunt a Deo ordi- nata esse. Requirit autem ordo, ut inferiora a superioribus gubernentur, et ad unum tandem perue- niunt.

niatur, tanquam principem & moderatorem cunctorum, quæ infra se sunt: Sicut græues unam sequū- tur, & in apibus unus est rex: ita & in ecclesia militanti, quæ instar triumphantis se hêt, vnus est om- nium moderator & arbiter, Iesu Christi vicarius: à quo tanquam capite, omnis in subiecta membra potestas & auctoritas deriuatur, quæ à Christo Domino Deo nostro sine medio in ipsum influit, nec profecto in alium, tanquam sui exercitus ducem, supremam auctoritatem Christus principaliter deriuasset, quæ in suum vicarium, qui primus fuit Petrus, cui commissam nouimus Dominici gregis curam; nec duos pluresque Petros Euangelistæ commemorant, nec duos, aut plures instituit Domi- nus, qui suum locum tanquam capita tenerent æqualia: sed unum constituit, ut uerticem, ac ducem, & pastorem vniuersi gregis, Simonem Petrum, dicens: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo clauis Regni cælorum; & quodcunq; ligaueris super terram, erit liga- tum & in cælo: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælo. Et, Pasce oues meas. Quæ nulli alteri scorsum dicta leguntur, nisi Petro, ut in Petro unitas, & summa contineretur auctori- tas: nec alius a petra dictus est Petrus, nisi Simon intelligeremus unicum esse ueræ & solidæ petræ, id est, Christi, (ut Paulus exponit) locum tenentem Simonem Petrum, qui solus pro Domino in petri- culo constituto exemit gladium. Petrus igitur, & successores eius Romani Pontifices primatum in Ecclesia tenuerunt, & nos hodie, quamuis indigni, sola Domini uoluntate digni, tenemus, & quicum- que Romanæ secundum canonicas sanctiones præficitur Ecclesiæ, quam primum electus est in sacro collegio supremam à Deo potestatem sine medio consequitur, & per ordinem in omnem diffundit ecclesiam, cuius peccata diuino iudicio puniendâ relinquuntur; Si quid aduersus hanc doctrinam in- ueneritis aut in dialogis, aut in Epistolis nostris, quæ plures à nobis sunt editæ, aut in aliis opusculis nostris (multa enim scripsimus adhuc iuuenes) respicite, atq; contemnite, sequi mihi quæ nunc dicemus, & seni magis q̄ iuueni credite; nec priuatum hominem pluris facite, quam Pontificem. Aeneam reit- cite, Pium recipite illud gentile nomen parentes indidere nasceti: hoc Christianum in Apostolatu su- scipimus. Dicent fortasse aliqui, cum Pontificatu hanc nobis opinionem aduenisse, & cum dignitate mutatam esse sententiam, Haud ita est, longe aliter actum. Audite filii conuersationem nostram: bre- uis narratio erit, quæ uobis, quantum ad rem attinet ueritatem aperiet, & obiectioni faciet satis. An- no salutis primo & trigésimo supra millesimum quadringentesimum cum Dominico Capranica, quem Martinus V. in secreto consistorio Cardinale creauerat, Eugeniū iiii. spreuerat, Basileam peti- uimus, ibiq; concilium inchoatum inuenimus, uerum ab Eugenio reuocatum, quamuis congrega- ti noluerant obedire, afferentes iam inceptum concilium sine consensu patrū, qui cōuenissent, haud- quaquam potuisse dissolui Iulianus aderat S. Angeli Cardinalis, natione Romanus, moribus & do- ctrina conspicuus. Is cum ceteris præstaret audita Eugeniū reuocatio ne, præfidentia dimisit, tanquam summo Pont. uell et obedire: sed cum auferretur in dies, Eugenio uel inuito, concilium, & multi ex di- uersis regionibus Episcopi, & Regum legati aduentarent, Cardinales quoque ex Rom. Cur. profugi indices nonnulli concurrerent, præfidentiam resumpsit: & auctoritatem concilii mirum in modum extollens, eminentiam primæ sedis supprimere cepit. Venientes Eugeniū legatos, & potestatem Ro- manorum præsulum magnificantes, apparenter cōfutaui: & cum esset facundissimus, facile persuasit auditoribus quæ cupiebat. Cardinales ex urbe profecti, Eugenio in fensi, uitā eius moreq; carpebāt: accedebant in horas cateruatum noui curiales, qui (ut est omnis multitudo maledica, & inimica prin- cipi) Eugeniū nomen modis oibus lacerabant. Nos, qui ex patria iuuenes, non ex urbe illuc migraue- ramus, & noua tum primū auis ex Senensi gymnasio euolueraueramus, rudes & inexperi, uera esse arbi- trabamur quæcūq; dicebatur: nec putabamus mentiri alios, qui nesciremus ipsi mētri, atq; ut est in- natum homini, tetra & horrenda crimina odio habebamus, nec Eugeniū diligere poteramus, quæ tot tantiq; testes indignum Pontificio dicerent, Aderant legati Parisiensis scholæ, cuius est fama per- celebris: affuerunt & aliquando uestri & aliorum studiorum Germaniæ nationis oratores; & uno cū- cti ore concilii generalis auctoritatem ad cælum efferebant. De potestate Rom. Pontificis pauci erant qui loqui præsumerent; omnes qui publice loquebantur, prurientes auribus, multitudini applaude- bant. Accessit & ipsius Eugeniū consensus, qui dissolutionem concilii a se factam reuocauit, & pro- gressum eius approbavit, cum reconciliata synodus Eugenio uideretur, & pax ecclesiæ data. Præteri- ta enim omnia per suas litteras concilii patres Eugenio sese remissuros, & pedes eius tamquam beati Petri exosculaturos promiserant, si reuocata dissolutione, cōcilio cursum permitteret, atq; illi cohære- ret. Nouæ intercessere discordiæ, tū aliis de rebus, tū potissime super trāslatione concilii Græcorū cau- sa in alium locum, Eugeniū in Italia, non sine ratione, concilium petebat; popularitas synodalis trā- sire montes horrebat, & in Auinione, aut in Sabaudia locum desiderabat. Adiuerunt per id temporis duo uiri ex Italia Basileense concilium, Nicolaus Panormitanus Archiepiscopus, & Ludouicus Pon- tanus Apostolicæ sedis notarius, Alfonso Magni regis oratores, qui, uelut duo orbis sidera, ceu Pon- tificii iuris, & totius ciuiliis sapientiæ, duo præcipua lumina & clarissima censebatur. Hi dictis scriptis quæ concilii gesta probabant, Eugeniū facta damnabant: nec erat qui aut uellet aut auderet dicta co- rum refellere. Quid ageremus? audire potuimus, non dicere: Rude nimis ingenium est, quod per sin- gulos dies audita & inculcata nō capit. Quales magistri sunt, tales discipuli euadere solēt. Paucos in- uenias Aristoteles, qui Platonica norint destrudere dogmata. Non est discipulus supra magistrum, in- quit Dominus: nec nos magistrum potuimus superare. Iulianus nobis, & Nicolaus, & Ludouicus, et alii

Math. 16.

Ioan. 21.

1 Cor. 10.

Romani Pon- tificis potestas a Deo est.

Luc. 6.

alii complures fuisse magistri: schola, Basileensis conuentus, in quo raro aliquis Eugenii causam defendit. Aduersus concilii dignitate in mutire aliquid, crimen hæresis fuit. Vna omnium uox concilium Eugenio præferebat. De sedis Apostolicæ præcellentia aut silentium, aut contemptus: Concilium concilium cuncta sonabant. Didicimus ergo quæ audiuimus, & post aliquot annos, existimantes nos aliquid esse, diximus (ut est apud Satyriceum.) *Semper ego auditor tantum? numquamne reponam?* Puduuit semper discipulum agere, subtraximus ferula: manum, cepimus loqui, & magistri personam induimus. Scripsimus epistolas, & opuscula, hoc omnibus passim datur: docti & indocti scribunt: & quæ scripsit ipse, nemo contemnit, nisi editionis feruorem tempus extinxerit: nobis placebant scripta nostra, more poetarum, qui poemata sua tanquam filios amant. Nec Basileæ quenquam inueniebamus qui ea damnaret, probant enim similia similes: applaudebamus nobis ipsis, & in editionibus nostris gloriabamur, & quamquam postea Eugenius concilium in Italiam transtulerit, & cum Græcis Ferrariæ, ac demum Florentiæ conuenerit: quanquam Iulianus sancti Angeli, & Ioannes sancti Petri Cardinales, quibus plurimum credebamus, ad Eugenium defecissent: quæquam paucissimi in fide Basileensi remansissent, nolimus tamen credere existimantes cunctos, qui abibat, metu recedere, ne bona temporalia perderent, & cum nihil haberemus, quod nobis auferri posset, persequendum putauimus, ne partem, quæ uerior nobis apparebat, relinquentes, detrimentum animæ faceremus. Mansimus igitur Basileæ, quoad Eugenio (ut credidimus) iusto iudicio depositus, Amadeus Sabaudienfis susceptus est, & Felix v. appellatus: quem non ut idolum (quod erat) sed tanquam uerum Christi vicarium, uenerati fuimus, nihil ad hæc sinistra putantes intercessisse. At cū Fridericus Romanorum rex, Aquiligrani coronatus, domum repetens, Basileam transiit, & fecisset rogatusque Felicem illic præsentem accedere, nullo pacto persuaderi potuisset, ut honorem ei, tanquã Rom. Pontifici, exhiberet, aut publicè cum eo uerba misceret: tum primam considerauimus possibile esse, quòd partem erroneam sequeremur, quando Rex, Imperator Romanorum futurus, in tanto negotio dubius esset, & ad Eugenium inclinaret magis. Multū & sæpè inter nos ipsos cogitauimus, quis esset modus inueniendi uerum, nunquam enim uolentes errauimus. Rogati in familiaribus Friderici transire, non renuimus: erat tunc ille cum tota fere Germania neutralis, Concilium Basileæ dicebant esset Germani, & idolum eius respuebant, Eugenium Christi vicarium appellabant, & conciliū, ab eo celebratum recusabant, nec Eugenio, nec Basileensibus plenè obediebant. Placuit ad neutrales transire, ut uerum apud eos liberius audiremus, & si recedendum esset ab uno extremorum, per aliquod medium transiremus ad alterum, & eorum iudicium spectaremus, qui non essent affecti causæ. Mansimus in aula Friderici pluribus annis, illic varias audiuimus opiniones. Neutralitatem idcirco Teutones induerant, ut concordia facilius inueniretur, non ex consilio Solonis, qui tum multante ciuitate extorrem fecit eum, qui sine parte remansit. Multa inter neutrales didicimus, quæ nos antea latebant: Eugenium falsò de multis accusatum inuenimus: Cardinales, qui Basileam uenerant, ob priuatas inimicitias bono, & sancto uero notam inuere uoluissent: qui tamen cuncti postea ad eum redierunt, & ueniam errati petierunt. Forte per id tempus Iulianus sancti Angeli Cardinalis, cuius supra meminimus, ex Vngaria, quæ sibi decreta contra Turcas fuerat prouincia, Flauinianum uenit, (quæ hodie Viëna dicitur) præcipuum Austriae columen: sæpe cum eo sermonem pro ueteri consuetudine miscuimus, sæpe de rebus Basileensibus disputauius, tuebamur antiquam sententiam: ille nouam defendebat: extollebamus generalis Concilii auctoritatem: ille Apostolicæ sedis potestatem magno opere collaudabat, dicebamus cõcilium Basileense iure perseuerasse, quamuis Eugenius præsidens reuocasset, & hoc eius factum accusabamus: ille dissolutum seu translatum rite concilium affirmabat, & Basileensium opera multis modis derestabatur, Basileæque non synodum ecclesiæ, sed Satanæ, & ministrorum eius synagogam remansisse dicebat. Diutina fuit inter nos concertatio, uerum modesta, & charitate plena: ad extremum cum suis scriptis, dictisque Cardinalem uinceremus, præmeremusque uehementer, subridens ille; Tu, inquit, Aenea tabellis ob signatis agis mecum, & quoniã aliquando sensimus ut dicis, idcirco & hodie idem putas debere sentire, & addictos priori sententiæ censeres, uerum propterea nos sumus liberi, quia mutare sententiam usque ad mortem possumus: cur enim non liceat omni tempore, relicto falso, uerum amplecti? Fateor me dixisse, & scripsisse, quæ refers, uerum à uero remotum errasse: at tu, qui, ut ais, me doctore Basileensibus credere adductus es, errantem olim sectatus es, cur modo non sequeris recta monentem? Præsumpsi de meipso, dum essem Basileæ, nimis, quamuis deceptus, & ceptus, & credens prodesset, nocui. in medio ecclesiæ docēs quæ non didici, cæcus erraui, & in tenebris ambulauit. reliqui tandem ecclesiam malignantium, & cū impijs federe recusaui, reuelauit Dominus oculos meos, & consideraui mirabilia de lege sua: cognoui priorem errorem, & quantum à uero procul abiissent Basileenses, planè intellexi, adii Romanam Curiam, & Eugenio, cui fuisset rebellis, submissi ceruicem: à quo misericordiam cõsecutus, ad unionem Græcorum nauauit operam, & illis Romanæ ecclesiæ reconciliatis, aduersus impios Turcas legationem accepi castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me, sed humiliter exaltaui: quia cognito in errore non perseueraui, sed mox in uiam rediit, & ex magistro factus discipulus, ex magno paruus, expurgato ueteri fermento, nouum hominem indui, & uere matris lacte nutritus, ad fontem ueri perueni, quem sancti doctores ostendunt Græci, & Latini, quorum una uox est, saluari non posse, qui sanctæ Romanæ ecclesiæ non tenet unitatem, omnesque illas uirtutes mancas esse

Yuenalis.

Nota testimo-
nium de Am-
deo.

7 iter.

Omni tempo-
re relicto falso
uerum ample-
ctendum est.

cas esse ei, qui summo Pontifici obedire recusat: quamuis in sacco & cinere iacens, dies & noctes ieiunet, & oret, & in ceteris uideatur legem implere: quia melior est obedientia, quam ultima. & omnis anima potestati sublimioribus subiecta est, & Romanum præfulem in Ecclesiæ uertice constitutum esse constat, a quo nullam ex ouibus Christi exemptam nouimus. Ego ad ouile rediit, qui diu erraueram extra caulas, & pastoris Eugenii uocem audiui: tu si sapias, idem facies, hæserunt peccatori nostro uerba uiri, & quæ sæpe ad nos reperit non sine charitate ardenti, & amore singulari. Interea ex diuersis regionibus homines doctissimi Cæsarem adierunt, quibuscum placidos de eisdem rebus miscuimus sermones semper ad uerum intèti, cuius est natura hominis auida. Multum profuit nobis Ioannes Caruaialis Apostolici palatii auditor, natione Hispanus, qui, Iuliano defuncto, in titulo Cardinalatus ac legatione successit: quocum sæpe de Cõcilio Basileensium amice disputauius. Ne modo doctus ad Imperatorem uenit, quem de his rebus in colloquium non adduceremus. Cumq; Cæsar ad unionem Ecclesiæ procurandam in Noriberga suæ nationis conuentum instituisset, decreuissetque summum Pontificem adhortari, ut Constantiæ nouum Concilium indiceret, legatumque mitteret, ac Basileenses pariter induceret, ut eo se transferrent, ut pax Ecclesiæ redderetur: primi Basileenses recusauerunt. Quod audiens Thomas Asselbachius ex Germanis insignis Theologus, Nunc, inquit, scio Basileenses Spiritum sanctum non habere ductorem, quando tam æquam Imperatoris legem effugiunt. idem multi alii dixere uiri doctissimi, & opinione sanctitatis illustres. Quibus cõsideratis, caligo tandem ab oculis nostris cecidit, quæ uelut aranearum tela, uerum cernere impediēbar, recognouimus errorem nostrum, uenimus Romam, Basileens. dogma reiecit, Eugenio Pontifici maximo caput submissimus, & recõciliati Ecclesiæ Romanæ, doctrinam eius imbuimus, & illud Hieronymi diximus. Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione confocior, Super illam fundatam Ecclesiam scio: quicumque extra hanc domum agnū Dominicum comederit, profanus est: si quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuiō. Eramusque adhuc pene laici, quando ad Eugenii obedientiam rediimus. Ex Basileæ clericali tantū charactere insigniti recessimus, nec unquam sacros imbuimus ordines, nisi post ueritatem cognitam, Basileens. cecitate relicta, in Austria minores ordines, ac subdiaconatum, & diaconatum recepimus: in Vrbe ad presbyteratum peruenimus. Hæc est conuersatio nostra: per hos gradus è tenebris ad lucem migrauius, ad quam rem non parum luminis nobis attulit Thomas Saracenus, & theologicæ sapientiæ celebratus ac acutissimus interpretes, qui postea in summo collocatus Apostolatu, Nicolai quinti nomen accepit. His auctoribus unam Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam esse didicimus matrem omnium fidelium, extra quam non inuenitur salus, sponfam Christi im maculatam, in qua omnes, qui militant, finem sibi proponunt uitam æternam. Idcirco enim in ecclesia militanti laborant homines, & cum demonibus tanquam hostibus pugnant, ut pacem tandem assequatur, & cum Iesu magistro, ac legifero suo in cælesti Hierusalem triumphare, ac regnare possint. Hic finis Christiano proponitur, huc omnes ecclesiæ militantis conatus, omnes leges, omnes regulæ tendunt. & quoniam Ecclesia quidem exercitus est Deo militans, terribilis, ut castrorum acies ordinata dicitur: uni proculdubio Imperatori subiecta, ad cuius unum cuncta referuntur. Cumque pius ac Max. & Opt. Deus in suo sanguine fundauerit Ecclesiam, eamque uoluerit ad finem usque sæculi perdurare: quis non dixerit ea id regimen institutum esse, quod optimum censeretur? At uero inter genera gubernationum communis philosophorum sententia est, præstare Monarchiam: & Romani, quorum toto micuit orbe dignitas, quamuis electis regibus duos annos consules elegerunt, & modo tribunos addidere, modo alios magistratus inuenere: in aduersis tamen casibus, bellisque grauioribus ad unum aliquem recurrerunt, uirtute & auctoritate præstantem, quem Dictatorem appellauerunt, huius dicto non liceret aduersari, & quæquam Dictaturam ab initio temporaneam instituerant, in Iulio tamen & successoribus eius perpetua effecta est. Nec unquam Romana res admirabilior, aut celsior fuit, quam sub Augusto Cæsare, quando iam clausis Iani portis, totus fere orbis, sub unius hominis gubernatione quieuit. Quo tempore natus mudi. Saluator Monarchicum regimen ceteris prætulisse uidetur gubernationibus. Idem probat totius fere orbis consuetudo, cuius maximam partem gubernat Reges, siue Christianos intueamur, siue Barbaros. & quamuis ciuitates aliquot reperiantur, quæ cum maxime seruiant, liberas sese uocant, sine rege uiuentes; non possunt tamen effugere, quin unū præferant aliis, eique tanquam capiti pro tempore obediant. Quid plura? cælestis aula nos admonet, quid illa pulchrius? quid ordinatius? quid maius, aut durabilius? quid melius, aut beatius? quæuis in ea & Angelorum diuersi sint ordines, & sanctorum spirituum innumerabiles chori; unus est tamè omnium Rex æternus Deus, qui condidit uniuersa, & nihil negligit eorum, quæ condidit. cuius filius unigenitus Christus Iesus cum pro nostra salute uenisset in hunc mundum, seruili accepta forma, ecclesiam, de qua loquimur, in cruce patiens, suo sanguine acquisiuit, & in ea usque in diem Ascensionis corporaliter præsedet, & tanquam Dux uerus & Imperator, cuncta in finem suū direxit. At cū ascēdisset in cælum, eum indubitanter sui gregis pastorem reliquit, cui dixerat, Pasce oues meas: & Tibi dabo claues regni cælorum. Neque enim dixit, & non fecit, qui solus est uerax, Grex Christi, Ecclesia est. Pastor primus ipse Christus fuit, & pastor bonus, qui posuit animam suam pro ouibus suis, Secūdus pastor Petrus extitit, ab ipso Domino institutus, atque omni potestate donatus, quæ ad bene regendum commissa oues necessaria ducitur aliqui Christus, qui sapientia patris est, & omnino

1. Reg. 25.
Rom. 13.

† Vita.

Nulli extra Ec-
clesiam datur
salus.

† Sarzanus leg-
git Platina.

Qualis uiri
Christiani
nis.

Cant. 6.
Inter genera gu-
bernationū mo-
narchia præstā-
tor.

Ioan. 21.
Matth. 16.
Ioan. 10.

E sapienter

† Institutio.

† Accertimos.

† Bernardi ad Eugenium notatu digna verba.

1022. 14.

† sicut propter regenerationis causam. † præc.

† prædecessoribus.

fapienter egit, Ecclesiæ suæ haud sufficienter prouidisset, quod est nefarium asserere. & quamuis plures per orbem Ecclesiæ institutæ fuerint, & plures Episcopi, id est, plures greges, & ouilia plura, & pastores plures; omnes tamen sub vno pastore, & in vno grege, atque ouili continebantur, sicut & hodie continentur: quia vnus est Christi thalamus, vna sponsa, vnus ouile, & vnus pastor, & omnium episcoporum vnus episcopus Romanus præful, beati Petri successor, & Iesu Christi Vicarius. Petrus enim in Antiochia primum sedit, deinde Romam venit: Vnde cum persecutionem fugiens, uellet abire, a Domino prohibitus est, & hic glorioso martyrio uitam finiuit, successore Clemente substituto, atque ita in hanc usque diem seruatum est, ut qui Romæ federit antistes rite institutus per legitimum electionis tramitem, tanquam Aaron uocatus a Domino, hunc omnes Christianæ plebes, omnes populi, omnes reges, omnes clerici, omnes episcopi tanquam Iesu Christi Vicarium, & beati Petri successorem, uniuersalis Ecclesiæ caput ac rectorem & ducem uenerati sint. Inter quos plurimi pro Christi nomine asperimos & perpeffi cruciatus, & morte multati, coronam martyrii susceperunt: plurimi confelsores egregii, uita, moribus, & doctrina fulgentes, quamuis sine sanguinis effusione, non tamen sine periculis & labore, ac uoluntate parata pro conseruanda sacri Euagelii auctoritate moriendi, ad cælestem gloriam peruenere: ut Gregorii, Damasi, Leonis, Innocentii, Bonifacii, Benedicti, & alia nomina: inter quæ tertius claruit Eugenius, ex monasterio Sancti Anastasi ad summum sacerdotium uocatus, ad quem diuus Bernardus monachorum pater, non minus doctrinæ fulgore, quam uitæ sanctimonia illustris, inter multa, huiusmodi uerba conscripsit: Indagemus, inquit, ad huc diligentius quid sis, quam geras uidelicet personam pro tempore in Ecclesia Dei. Tu es sacerdos magnus, summus Pontifex, tu princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samue, potestate Petrus, uocatione Christus. Tu es, cui clauis tradita, cui oues credita sunt. Sunt & alii quidem cæli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosus, quanto & differentius utrunque præ illis nomen hæreditasti. Habent illi assignatos sibi greges singulis singulos, tibi uniuersi crediti vni sumus. Nec modo ouium, sed & pastorum, tu vnus omnium pastor. Hæc Bernardus ad Eugenium III. scribit, cui supremam & omnimodam in Ecclesia potestatem concedit. Quod ille de tertio testatur Eugenio, hoc nos de quarto, & omnibus aliis Romanis Pontificibus profiteamur, quia dignitatis est auctoritas. Liqueat igitur vnus in Ecclesia caput esse, & vnus principem: quia pax populi ex vnorectore dependet, & pluralitas principum discordiam parit, Christus Ecclesiæ suæ in ultimo testamento pacem reliquit, & pacem multis uerbis commendauit. Dedit ergo & regimen pacis unicuique, id est, Monarchicum, sub beato Petro, & successoribus eius administrari, cuncta præcipiens clauibus illis commissis, & cura gregis demandata. Hæc nos de Romani Pontificis auctoritate, & potestate sentimus, cui & congregare generalia Concilia, & dissoluere datum est: qui etsi filius est propter regenerationem, propter dignitatem tamen pater habetur: & sicut & filiationis causa uenerari debet Ecclesiam, tanquam matrem, ita & prælationis causa præfertur, ut pastor gregi, princeps populo, rector familiarum. Cum his & generalis Concilii auctoritatem, & potestatem complectimur, quemadmodum & a quo nostro Constantiæ, dum ibi fuit Synodus uniuersalis, declaratum definitumque est. Veneramur enim Constantiæ Concilium, & cuncta, quæ processerunt à Romanis Pontificibus nostris præcessoribus, & approbata, inter quæ nullum inuenimus unquam fuisse ratum, quod stante Romano indubitato præful, absque ipsius auctoritate conuenerit, quia non est corpus ecclesiæ sine capite, et omnis ex capite desinit in membra; potestas, hæc nostra sententia est, filii: hæc credimus, et profiteamur: hæc iam senes, et in Apostolatus apice constitui, pro ueritate asserimus: si quæ uel uobis, uel aliis conscripsimus aliquando, quæ huic doctrinæ repugnent, illa, tanquam erronea, et iuuenilis animi parum pœsata iudicia, reuocamus, atque omnino reipsumus. Datum Romæ apud sanctum Petrum vi. Kalen. Maias, anno Millefimo quadringentesimo sexagesimo tertio.

SIXTVS IIII.

Dilecto filio Vicario venerabilis fratris nostri Episcopi Bononiensis in spiritualibus generali.

Asserere, non esse hæreticum à demonibus, expectare responsa, multa scandala generauit, & ideo de ea re iubetur inquiri.

Edita anno Domini 1473.

Ex Directorio Sabelliano fol. 422.

LECTE fili, Salutem et Apostolicam benedictionem. NVNCIATVM est nobis, nonnullos ordinis Sanctæ Mariæ de Monte Carmeli fratres, tate fuisse temeritatis, ut ueriti non sint disputado, et prædicado in nostra ciuitate Bononiensi, eiusque Comitatu asserere, non esse hæreticum et a puritate fidei alienum, demonum expectare responsa: ob quod aduersus ipsius fidei puritatem scādala multa exorta uidentur. Nos id indigne molestæque ferentes, et de præmissis certam notitiam non habentes

habentes, discretionis tuæ per præsentem committimus & mandamus, ut omni opportuna adhibita diligentia, & industria ueram notitiam habere cures: an sit, qui fuerint huiusmodi assertores, & quæ scandala propterea sint exorta. Quidquid autem in præmissis inuenieris in scriptis authentice relectum, ad dilectam filiam Franciscam de Toletoto notarium, & Datarium nostrum domesticum, sub tuo sigillo uanimitas: ut ab eo de omni re certiores facti, quid agi conueniat, auctore Domino, statuere ualeamus. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die decimo septimo Iunii, Millefimo quadringentesimo, septuagesimo tertio, Pontificatus nostri anno secundo.

L. Griffus.

INNOCENTIVS VIII.

Tribuitur potestas Inquisitoribus procedendi contra hæresim siue secliam maleficorum.

De eodem argumento tractat alia extrauagans Alexandri Papæ VI. incip. Cum acceperimus, & alia extrauagans Hadriani VI. incip. Dudum. & alia Leonis, quæ suis locis in hoc bullario inferuntur: tamen autem certis Inquisitoribus delinuntur, ad omnes generaliter referendæ sunt, & uide Bartholomæum Spineum in libro de litigibus, cap. 3.

NNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. SVMMIS desiderantes affectibus, prout pastoralis sollicitudinis cura requirit, ut fides catholica nostris potissime temporibus ubique, augetur, & floreat, ac omnis hæretica prauitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus ac et de nouo concedimus, per quæ huiusmodi pium desiderium nostrum uotiuum fortitatur effectum, cunctisque propterea per nostræ operationis ministerium, quasi per prouidi operatoris facultu erroribus extirpatis, eiusdem fidei zelus & obseruantia in ipsorum corda fidelium fortius imprimatur. Sane nuper ad nostrum non sine ingenti molestia peruenit auditum, quod in nonnullis partibus Alemanie superioris, necnon in Maguntinen. Colonien. Treueren. Saltzburgen. & Bremen. prouinciis, ciuitatibus, terris, locis, & diocesis complures utriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & à fide catholica deuiantes cum demonibus incubis & succubis abuti, ac suis incantationibus, carminibus & coniuurationibus, aliisque nefandis superstitiis & sortilegis, excessibus criminibus & delictis, mulierum pattus, animalium scetus, terræ fruges, uinearum uuas, & arborum fructus, necnon homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diuersorum generum animalia; uineas quoque, pomeria, prata, pascuas, blada, frumenta, & alia terræ legumina perire, suffocari, & extingui facere, & procurare, ipsosque, homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes & animalia diuis tam intrinsecis, quam extrinsecis doloribus & tormentis afflicere, & excruciare, ac eodem homines ne gignere, & mulieres ne concipere, uirosque in uxoribus, & mulieres ne uiris actus coniugales reddere ualeant, impedire: fidem præterea ipsam, quam in sacri susceptione baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare: Aliaque quam plurima, nefanda, excessus, & crimina, instigante humano generis inimico, committere & perpetrare non uerentur, in animarum suarum periculum diuinæ maiestatis offensa, ac perniciosum exemplum ac scandalum plurimorum: Quodque licet dilecti filii Henrici Inquisitoris, in prædictis partibus Alemanie superioris, in quibus etiam prouinciis, ciuitates, terræ, dioceses, & alia loca huiusmodi comprehensa fore censentur: necnon Iacobus Sprenger, per certas partes lineæ Rheni, ordinis Prædicatorum, & Theologie professores, hæreticæ prauitatis Inquisitores per litteras Apostolicas deputati fuerunt, prout adhuc existunt: tamen nonnulli clerici & laici illarum partium, querentes plura sapere quam oporteat, pro eo quod in litteris deputationis huiusmodi prouinciæ, ciuitates, dioceses, terræ, & alia loca prædicta, illarumque personæ ac excessus huiusmodi nominati & specificè expressa non fuerunt, illa sub eisdem partibus minime contineri, & propterea præfatis Inquisitoribus in prouinciis, ciuitatibus, diocesis, terris, & locis prædictis, huiusmodi Inquisitionis officium exequi non licere, & ad personarum earundem super excessibus, & criminibus antedictis, punitionem, incarcerationem, & correctionem admitti non debere pertinaciter asserere non erubescunt. Propter quod in prouinciis, ciuitatibus, diocesis, terris, & locis prædictis, excessus, et crimina huiusmodi non sine animarum earundem euidenti iactura, et æternæ salutis dispendio remanent impunita. Nos igitur impedimenta quælibet, per quæ ipsorum Inquisitorum officii executio, quomodolibet retardari posset de medio submouere, et ne labes hæreticæ prauitatis, aliorumque excessuum huiusmodi in perniciem aliorum innocentem sua uenena diffundat, opportunis remediis prout nostro incumbit officio, prouidere uolentes, fidei zelo ad hoc maxime nos impellente, ne propterea contingat, prouinciæ, ciuitates, dioceses, terras, et loca prædicta sub eisdem partibus Alemanie superioris debito Inquisitionis officio carere, eisdem Inquisitoribus in illis officium Inquisitionis huiusmodi exequi licere, et ad personarum earundem super excessibus, & criminibus prædictis correctionem, et incarcerationem, et punitionem admitti debere, perinde in omnibus et per omnia, ac si in litteris prædictis prouinciæ, ciuitates, dioceses, terræ, et loca ac personæ, et excessus huiusmodi nominati, et specificè expressa

Edita anno Domini 1484. Habetur impressa in principio. Mallet Maleficorum Iacobi Sprengeri.

sa forent, auctoritate Apostolica, tenore presentium statuimus. Proque potiori cautela litteras & deputa-
 tionem prædictas ad prouincias, ciuitates, dioceses, terras & loca, necnon personas, & crimina hu-
 iusmodi extendentes, præfatis Inquisitoribus, quod ipsi & alter eorum acceritum fecum dilecto filio,
 Ioanne Gremper Clerico Constantien, dioceses magistro in artibus eorum moderno, seu quouis
 alio notario publico per ipsos, & quemlibet eorum pro tempore deputando in prouinciis, ciuitatibus,
 diocesis, terris, & locis prædictis contra quacunq; personas cuiuscunq; conditionis, & præ-
 eminentiæ fuerint, huiusmodi Inquisitionis officium exequi, ipsasque personas, quas in præmissis
 culpabiles reperierint, iuxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire, & multare. Necnon in sin-
 gulis prouinciarum huiusmodi parochialibus Ecclesiis verbum Dei fidei populo quoties expedie-
 rit, ac eis visum fuerit, proponere, & prædicare, omniaque alia & singula in præmissis & circa ea ne-
 cessaria & opportuna facere, & similiter exequi liberè & licitè valeant, plenam ac liberam, eadem au-
 thoritate de nono concedimus facultatem. Et nihilominus venerabili fratri nostro Episcopo Argenti-
 nensi, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipse per se, vel per alium, seu alios præmissis, vbi,
 quando, & quoties expedire cognouerit, fueritque pro parte Inquisitorum huiusmodi seu alterius eo-
 rum legitime requisitus, solenniter publicans, non permittat eos per quoscunq; super hoc contra
 prædictarum & presentium litterarum tenorem, quauis auctoritate molestari, seu aliàs quomodolibet
 impediri: molestatores & impediens, & contradicentes quoslibet, & rebelles, cuiuscunq; di-
 gnitatis, status, gradus, præminentiam, nobilitatis, & excellentiam aut conditionis fuerint, & quocunq;
 exemptionis priuilegio sint muniti, per excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac alias etiam
 formidabiliores, (de quibus sibi videbitur) sententias, censuras & penas, omni appellatione postpo-
 sita, compescendo; & etiam legitimis super his per eum seruandis processibus, sententias ipsas (quo-
 ties opus fuerit) aggravare & reaggravare, auctoritate nostra procuret, inuocato ad hoc si opus fuerit
 auxilio brachii secularis. Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus & ordinationibus Aposto-
 licis contrariis quibuscunq;. Aut si aliquibus communiter vel diuim ab Apostolica sit sede indul-
 tum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possunt, per litteras Apostolicas non facien-
 tes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem, & qualibet alia
 dictæ sedis indulgentia generali speciali, cuiuscunq; tenoris existat, per quam presentibus non
 expressam, uel totaliter non insertam, effectus huiusmodi gratiæ impediri valeat, quomodolibet uel
 differri, & de quacunq; toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, extensionis, concessio-
 nis, & mandati infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpse-
 rit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit in-
 cursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum Anno incarnationis Dominicæ 1484. Non. Decemb. Pon-
 tificatus nostri anno primo.

INNOCENTIUS PAPA VIII.

Venerabili fratri nostro Episcopo Brixienfi, & dilecto filio Inquisitori heretica præ-
 uitatis in partibus Lombardia.

Sententias ab Inquisitoribus latas contra hereticos impenitentes seu alios brachio seculari traditos, ma-
 gistratus seculares sub pena excommunicationis, quam ipso facto incurrun, exequi debent, absque reuisione
 cessuum per Inquisitores fabricatorum contra tales hereticos.

Edita anno Do-
 mini 1486.
 Ex Directorio
 Sabellano fol.
 423.

VENERABILIS frater & dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.
 DILECTVS filius frater Antonius de Brixia ordinis Prædicatorum, in parti-
 bus Lombardiæ Inquisitor hereticæ prauitatis, unâ cum venerabili fratre Episco-
 po Brixienfi, seu eius uicario generali, sicuti nobis nuper fecit exponi contra non-
 nullos utriusq; sexus hereticos (ut accepimus) quos culpabiles ut hereticos impe-
 nitentes repertos, pœna debita iuris puniendos condemnauit: ac officiales ciuitatis
 Brixienfis, ut inunctam executionem adimplerēt, requisuit: qui officiales iustitiam ministrare, & di-
 ctas sententias exequi, (nisi prius processus per Episcopum & Inquisitorem agitados non uiderent)
 in non paruum orthodoxæ fidei scandalum recusarunt. At cum huiusmodi crimen hæresis sit mere
 Ecclesiasticum, & delicta nullo pacto impunita remanere debeant: tenore presentium uobis commit-
 timus atque mandamus, ut si est ita, eisdem officilibus secularibus ciuitatis Brixienfis, sub excôicatio-
 nis pœna, & aliis censuris ecclesiasticis, præcipiatis atque mandetis: ut infra sex dies, postquam legiti-
 me fuerint requisiti, sine aliqua dictorum processuum, per uos agitatorum uisione sententias per uos
 latas contra huiusmodi hereticos prompte exequantur appellatione remota. Quâ excôicationis pœ-
 nam ipso facto uolumus, & tenore presentium declaramus incurrisse: si quod mandatum fuerit in-
 fra dictum sex dierum spatium, cessante legitimo impedimento, cum effectu non impleuerint. Cõsti-
 tutioni-

† vide super di-
 rectorio par. 3.
 426.

stitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, statutis ciuitatis Brixienfis, cæterisque in contrarium faci-
 entibus non obstantibus quibuscunq;. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo pi-
 scatoris, die trigesimo Septemb, Millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto, Pontificatus no-
 stri anno tertio.

Hicronymus Balbanus.

ALEXANDER PAPA VI.

Dilecto filio Angelo de Verona ordinis Prædicatorum Sacræ Theologiæ profesori in
 prouincia Lombardia, hereticæ prauitatis Inquisitori, & successoribus suis.

Soli Inquisitores hereticæ prauitatis procedere possunt contra maleficos, incantatores, & vanarū supersti-
 tionum obseruatores: eosdemq; compescit & puniunt, non obstantibus canonicis legibus contrariis quibuscunq;.

Eiusdem argumenti habetur Alia Innocentij. viij. supra inserta, & alia Hadriani vj. & alia Leonis x. infra po-
 sitæ vide Bartholomæum Spineum libro de Strigibus, cap. 3.

DILECTE fili, Salutem, & Apostolicam benedictionem.
 CVM accepimus in prouincia Lombardia, diuersas utriusque sexus personas,
 diuersis incantationibus, & diabolicis superstitionibus operam dare: suisque uene-
 ficiis, & uanis obseruationibus multa nefanda scelera procurare, homines, & iuue-
 ta, ac campos destruere, & diuersos errores inducere, magna que inde scandala exo-
 riri: decreuimus pro pastoralis officii nobis ex alto commissi ministerio, scelera hu-
 iusmodi compescere: ac scandalis & erroribus præmissis, quantum cum Deo possumus occurrere. Ea
 propter tam tibi, quam etiam successoribus tuis, per Lombardiam constituis, de quibus in his &
 aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus, committimus & mandamus, ut etiam soli, honesto ta-
 men comitatu per uos eligendo associari, contra easdem utriusque sexus personas diligenter iniqui-
 tatis: easque iustitia mediante puniatis, & compescatis. Et ut melius commissionem huiusmodi exe-
 qui possitis, contra illas uobis plenam & omnimodam harum serie concedimus facultatem. Cõsti-
 tutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non indultis & concessionibus, ordinariis forsitan
 pro tempore factis, cæterisque contrariis quibuscunq; non obstantibus. Datum Romæ apud san-
 ctum Petrum, sub annulo piscatoris, die, &c.

Ex Directorio
 Sabellano fol.
 426.

LEO PAPA DECIMVS.

Anima rationalis immortalis asseritur, & uere ac per se & essentialiter humani corporis forma, & mul-
 tiplicabilis, multiplicata, & multiplicanda singulariter pro corporum quibus infunditur multitudine. omnis
 asseritio ueritati fidei contraria damnatur, & assertores ut heretici puniuntur. qui philosophiam profitentur,
 dissoluant philosophorum dogmata, que fidei aduersantur, & discipulis explicant catholicam ueritatem. Ne-
 mo in in sacris ordinibus constitutus, post auditam grammaticam & dialecticam in studiis generalibus, aut ali-
 bi publice audiat philosophiam, aut possem ultra quinquennium sine aliquo studio Theologiæ, aut iuris Pon-
 tificii, & cuncta hæc præcepta singulis annis Episcopi publicent, ubi generalia vigent studia.

LEO Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approban-
 te concilio.
 APOSTOLICI regiminis sollicitudo nos assidue pulsar, ut medendis animarum
 languoribus, quarum nos ex alto omnipotes auctor curam habere uoluit, iis potissimum qui instan-
 tibus fideles nunc urgere cernuntur, saluifero olei & uini medicamine ad instar Samaritani in Euan-
 gelio sollicitam operam impendamus, ne nobis illud Hieremiæ obiciatur. Nunquid resina non est
 in Galaad, aut medicus non est ibi? Cum itaque diebus nostris (quod dolenter ferimus) zizaniæ
 seminator antiquus humani generis hostis, nonnullos perniciosissimos errores a fidelibus semper
 explosos in agro Domini superfeminare, & augere sit ausus, de natura præsertim animæ rationalis,
 quod uidelicet mortalis sit, aut unica in cunctis hominibus: & nonnulli temere philosophantes,
 secundum saltem philosophiam, uerum id esse asseuerent, contra huiusmodi pestem opportuna
 remedia adhibere cupientes, hoc sacro approbante Concilio, damnamus, & reprobamus omnes
 asserentes, animam intellectiuam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus, & hæc in du-
 bium uertentes, cum illa non solum uere per se, & essentialiter humani corporis forma existat, si-
 cut in Canonæ felicitis recordationis Clementis Papæ quinti prædecessoris nostri in generali Vien-
 nen. Concilio edito continetur, uerum & immortalis, & pro corporum quibus infunditur multi-
 tudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. Quod manifeste con-
 stat ex Euangelio, cum Dominus ait, Animam autem occidere non possunt. & alibi: Qui odit
 animam

Edita anno Do-
 mini 1513.
 Ex Concilio La-
 teranensi sub
 Leone X. scilicet.
 Luc. 10.

Hier. 8.
 Math. 13.

† cap. Fidei. in
 Clem. de sum.
 Tri. & fid. cath.
 Math. 10.
 Ioan. 12.

animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Et cum æterna præmia, & æterna supplicia pro merito uite iudicandis reponit, aliàs incarnatio, & alia Christi mysteria nobis minime profuissent, nec resurrectio expectanda foret, ac sancti & iusti miserabiliores essent (iuxta Apostolum) cunctis hominibus. Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminata fidei contrariam, omnino falsam esse diffinimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus: Omnesque huiusmodi erroris assertionibus inharerentes, veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia ut detestabiles, & abominabiles hæreticos, & infideles, Catholicam fidem labefactantes vitandos, & puniendos fore decernimus.

Insuper omnibus & singulis Philosophis in vniuersitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus, districtè præcipiendo mādamus, ut cum Philosophorum principia aut conclusiones: in quibus à recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanauerint, quale hoc est de animæ mortalitate, aut vnitæ, & mundi æternitate, ac alia huiusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio, huiusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro vitibus excludere atque resolueri. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum radices præscindere, nisi & ne iterum pullulent, funditus euellere, ac eorum semina, originaleque causas, vnde facile oriuntur, remouere, cum præcipue humanæ Philosophiæ studia diuturniora, quam Deus secundum uerbum Apostoli euacuauit, & stultam fecit, absque diuinæ sapientiæ condimento, & que sine reuelatæ veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quàm in ueritatis elucidationem: ad tolendam omnem in præmissis errandi occasionem, hac salutari constitutione ordinamus, & statuimus, ne quicquid de cetero in sacris ordinibus, constitutus secularis vel regularis, aut aliàs ad illos a iure arctatus in studiis generalibus, vel alibi publice audiendo, philosophiæ aut poësis studiis vltra quinquennium post grammaticam & dialecticam, sine aliquo studio Theologiæ aut iuris Pontificii incumbat. Verum dicto exacto quinquennio, si illis studiis insudare uoluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum aut Theologiæ, aut sacris canonibus operam nauauerit, ut in his sanctis & utilibus professionibus Sacerdotes Domini inueniant vnde infectas philosophiæ & poësis radices purgare & sanare valeant. Et hos canones per ordinarios locorum ubi generalia studia vigent, & rectores vniuersitatis eorundem studiorum singulis annis in principio studii, in virtute sanctæ obediētis publicari mandamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ damnationis, reprobationis, diffinitionis, inhibitionis, decreti, ordinationis, statuti & mandati infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Dat. Romæ in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo tertio decimo, xlii. Calen. Ianuarii, Pontificatus nostri Anno primo.

LEO PAPA DECIMVS.

Nemo in vrbe Roma libros imprimat, nisi prius vicarius Papa, & sacri palatii Magister approbaverint, neque extra urbem, nisi fuerint examinati per viros habentes peritiam libri ab Episcopo, ac Inquisitore deputatos qui manu propria subscriptionem approbationis apponant: qui contra fecerit, libros amittat, qui comburantur, & excommunicationis sententia innolatus existat.

Edita anno Domini 1516. Ex Concilio Lateranen. sub Leone X. scilicet.

LEO Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio. INTER sollicitudines nostris humeris incumbentes, perpeti cura reuoluimus, ut errantes in viam ueritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo (sua nobis cooperante gratia) ualeamus. Hoc est quod profecto desideranter exquirimus, ad id nostræ mentis seculo destinamus affectum, ac circa illud studiosa diligentia vigilamus. Sane licet litterarum peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri, ac ars imprimendi libros temporibus postimum nostris, diuino fauente numine, inuenta, seu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit comoda, cum parua impensa copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad litterarum studia percommode exerceri, & uiri eruditi in omni linguarum genere, præsertim autem Catholici, quibus sanctam Romanam Ecclesiam abundare affectamus, facile euadere possunt, qui etiam infideles sciunt, & ualeant sacris institutis instruere, fideliumque collegio per doctrinam Christianæ fidei salubriter aggregare: quia tamen multorum querela nostrum, & Sedis Apostolicæ pulsauit auditum, quod nonnulli huius artis imprimendi magistri, in diuersis mundi partibus libros, tam Græcæ, Hebraicæ, Arabicæ & Chaldæ linguarum in Latinum translatos, quam alios Latino ac vulgari sermone editos, errores etiam in fide ac perniciofa dogmata etiam religioni Christianæ contraria, ac contra famam personarum etiam dignitate fulgentium continentes, imprimere ac publice uendere præsumunt, ex quorum lectura non solum legentes non ædificantur, sed in maximis potius, tam in fide, quam in uita & moribus prolabantur, errores, unde uaria sæpe scandala (propterea experientia rerum magistra docuit) exorta fuerunt, & maiora in dies exoriri formidantur.

Nos

Nos itaque ne id, quod ad DEI gloriam & fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem salubriter est inuentum, in contrarium conuertatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum pariat, su per librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cetero cum bonis seminibus spinæ coalescant, vel medicinis uenena intermiscantur. Volentes igitur de opportuno super his remedio prouidere, hoc sacro approbante Concilio, ut negotium impressionis & librorum huiusmodi cõ prosperetur felicius, quod deinceps indago solentior diligentius & cautius adhibeatur, statui mus & ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem, seu aliam quamcumque scripturam, tam in Vrbe nostra, quàm aliis quibusuis ciuitatibus & diocæsisbus impri mere, seu imprimi facere præsumat, nisi prius in Vrbe per Vicarium nostrum, & sacri palatii Magist rum, in aliis uero ciuitatibus & diocæsisbus per Episcopum, vel alium habentem peritam scientiæ, libri, seu scripturæ huiusmodi imprimendæ ab eodem Episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem hæreticæ prauitatis ciuitatis sue diocæsis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manu propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia gratis & sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus presumpserit, ultra librorum impres sionum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricæ Principis Apostolorum de Vrbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitii impressionis suspens ionem, excommunicationis sententia innodatus existat, ac demum ingrauescente contumacia tali ter per Episcopum suum, uel Vicarium nostrum respectiue per omnia iuris remedia castigetur, & alii eius exem plo similia minime attentare præsumant.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti & ordinationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Dat. Romæ in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis Dominicæ millesimo, quingentesimo decimo quinto, quarto Nonas Maii, Pontificatus nostri anno tertio.

LEO PAPA DECIMVS.

Nemo audeat predicare nisi à superiore prius fuerit approbatus. predicatores Euangelii explicent iuxta sanctorum Patrum interpretationes. tempus futurorum, aut Antichristi temere non præfigant. vanas reuelationes non commiscantur. virtutes commendent, vitia detestentur. Episcopos, & alios superiores publice coram populo incaute non reprehendant, aut mordent. nemo inspirationes sibi factas prius predicet, quàm Romanus Pontifex, aut Episcopus approbaverit. qui contra fecerit, excommunicatione incurrit, & officium predicationis perpetuo amittit.

† Vide Concilium Tridentinum sessio 4.

Edita anno Domini 1516. Ex Concilio Lateranen. sub Leone X. scilicet.

LEO Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

SUPERNAE maiestatis præsidio, per cuius ineffabilem prouidentiam cælestia simul & terrena dirigitur, super gregem Dominicum nobis commissum, speculatoris officium (quantum imbecillitati nostræ conceditur) exercentes, totaque mente nobiscum reuoluentes, inter alia cõplura & magna ad nos pertinere, ut munus predicationis, quod in ecclesia Dei præcipuum, ac pernecessarium, magnique fructus atque utilitatis, dummodo recte & ex sincera charitate erga Deum & proximum præceptisq; & exemplis sanctorum patrum, qui hæc profiteres cum fidei fundatione & propagatione plurimum Ecclesiæ cõtulerunt, exerceatur: quippe quod redemptor noster primus fecit, & docuit, & eius præcepto & imitatione duodenus ille Apostolorum numerus, quasi totidem cœli, Dei ueri gloriam enarrantes per orbem terrarum, uniuersum genus humanum, quod sub peccati iugo uetusta seruitute continebatur, sensim ab eorum tenebris educentes, & ad perpetuam salutis lucem excitantes, uerbum ipsam in omnem terram, & in fine orbis terre, tum ipsi prius, tum deinde sui successores, longe lateque propagauerunt, altissimeque fundarunt, ut qui nunc tantum subeunt onus, meminisse debeant, creberrimeque secum reuoluerent, præter auctoris ipsius, ac fundatoris Iesu Christi pietissimi redemptoris, Petri etiam & Pauli cæterorumque Apostolorum & Domini discipulorum se uices, quo ad hoc officium, subire, ac sustinere. Sane fide dignorum relatione percepiimus, quod nonnulli predicatoris nostris temporibus (quod dolenter referimus) non attendentes, se eorum, quos diximus, & insuper sanctorum Ecclesiæ Docto rum, aliorumque sacram Theologiam profitentium, qui assistendo iugiter Christianis, ac se falsis prophetis rectam fidem subuerrere annitentibus opposcentes, Ecclesiam militantem illasam prius, per se talem eam esse manifestarunt, officium exercere, & non nisi utilia concurrenti eorum sermonibus populo ad uitiorum extirpationem, uirtutum laudem, animarum denique salutem fidelium, meditan da & perficienda debere assumere: multa tamen & uaria contra institutiones & exempla, quæ diximus, quandoque etiam scandalosa populis predicare, quod mentem certe nostram mirum in modum commouit, dum nobiscum ipsi mente uoluimus, quod illi officii immemores sui, in suis sermonibus non ad utilitatem audientium, sed ad suam potius ostentationem laborantes, uanis quorundam auribus blandiuntur, qui ad hoc iam deuenisse apparent, ut uerificetur dictum Apostoli ad Timotheum

Titim. 11.

Quo tempore publicatum est editum hoc, cooperat iam tum Lutherus, qui Germaniam suis præfugis demeruit, huius sumum diffundere, quam non certum an adeo, ut singularis iam tum Romæ eius notitia esset.

2. Timot. 4.

E + motheum

motheum ita scribentis: Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes, auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur: quorum falsas & inanes mentes, prædicantes ipsi præfati, non modo in rectam veramque viam reducere minime student, sed illas maioribus etiam erroribus implicant, dum sine vlla canonum attestacione, uel reuerentia, immo contra ipsas canonicas sanctiones, sacre scripturæ sensum multifariam peruertentes, temereque ac perperam plerumque interpretantes, contra ueritatem prædicare, terroresque ac minas, multa que mala propediem affuturâ, iamque ingruentia, nulla prorsus legitima ratione muniti, sed suo duntaxat sensui obsequentes comminanti, re præsentant, ad seque asseuerant, plerumque etiam vana quædam & inania, & alia huiusmodi populis ingerere, & (quod enormius est) ab æternitatis lumine, & sancti spiritus admonitione, aut infusione, illa se habere asserere audent. Cumque ii sub confictorum miraculorum mendaciis, uarios errores fraudesque, disseminant, denique populos, quos in Euangelica doctrina sedulo instruere, & in vera fide retinere & cõseruare deberent, sermones suos à sensu & præceptis uniuersalis Ecclesiæ retrahentes, à sacrisque constitutionibus, quas maxime sequi deberent, deuiantes, auditores suos amouent, ac longe faciunt à salute. Per hæc namque & alia huiusmodi simpliciores homines, ut ad deceptionem procliuiiores, à uia salutis & obedientia Romanæ Ecclesiæ deuiantes, in errores uarios per facile inducuntur. Propterea Gregorius huius muneris peritissimus, & seruore charitatis incensus, prædicatores uehementer hortatur & monet, ut dicturi ad populum, prudentes cautique accedant, ne dicendi impetu rapti, uerborum erroribus quasi iaculis audientium corda configant, & cum sapientes fortasse uideri desiderant, decepti, speratæ uirtutis compagem insipienter discendant. Sæpe namque uerborum effectus amittitur cum loquacitate importuna, uel incauta, audientium corda leuigantur. Et sane in nullo alio rudem ii plebem maiori damno scandaloque afficiunt, quam cum uel tacenda prædicant, uel falsa & inutilia docendo, eam in errorem inducunt. Quæ quoniam huius sacre religioni Diuinitus instituta, ut noua & aliena, omnino contraria esse noscuntur, graui certe accuratoque sunt examine digna, ne scandalum populo Christiano, & suorum auctorum, ac aliorum animabus interitum pariant. Nos igitur sanctæ Dei Ecclesiæ (cui disponente Domino præsidemus, quæ quidem una est, & unum Deum prædicat, colit, ac ueram fidem firmiter & sincere consistit, iuxta illud Propheta

† *1. Tim. 5. 7.*

uaticinium, Qui habitare facit unius moris in domo) uniuersaliter, quantum cum Deo possumus, postbita reducere, & retentam cõseruare, quique populo uerbum Dei prædicant, tales esse cupientes, ut eorum prædicatione, Dei Ecclesia nullum scandalum patiat, & si qui corrigibiles sunt, ab his, quæ proximis nostrisque temporibus præsumpserunt, cum nonnullis eorum, præter illa quæ diximus, in prædicationibus non uiam amplius Domini in uirtute docentes, non Euangelium (ut deberent) explanantes, sed conficta miracula, & noua ac falsa uaticinia, aliaque leuia & ab anilibus fabulis parum distantia, magnumque scandalum parientia, nulla deuotionis & auctoritatis, (eiusque improbantis, ac repellentis hæc) habita ratione, ualidis clamoribus imprimere, ac suadere ubique conantes. Et ne Pontificali quidem dignitate fulgentibus, & aliis Ecclesiæ Prælati parcentes, quibus potius honorem, ac reuerentiam exhibere deberent, sed in eorum personas, ac statum audaciter, ac temere inuchi consueuissè, & alia huiusmodi commississe constat, in futurum abstinere, ut tam periculosum contagiosumque malum, ac mortifera pestis radicitus euellatur, & arefactum ita penitus deleatur, ut nec memoria eius remaneat: sacro approbante Concilio statuimus & ordinamus, ut nullus tam clericus secularis, quam cuiuscumque etiam mendicantium ordinis regularis, aut cuius alius ad quem facultas prædicandi, tam de iure quam de consuetudine, aut uel priuilegio aliàs pertinet, ad huiusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius per superiorem suum respectiue diligenter examinatus, (in qua re conscientiam ipsius superioris oneramus) ac morum honestate, ueritate, doctrina, probitate, prudentia, & uitæ exemplaritate ad illud aptus & idoneus reperiat, & hic, quocumque post ea prædicaturus accesserit, de huiusmodi examine, & idoneitate sua per litteras authenticas, seu alias sui examinatoris approbatorisque, episcopis, & aliis locorum ordinariis fidem legitime faciat. Madantes omnibus qui hoc onus sustinent, quique in futurum sustinebunt, ut Euangelicam ueritatem & sanctam scripturam iuxta declarationem, interpretationem, & ampliationem doctorum, quos Ecclesia uel usus diuturnus approbauit, legendos que hætenus recepit, & in posterum recipiet, prædicent & explanent: nec quicquam eius proprio sensui contrarium aut dissolum adiciant, sed illis semper insistant, quæ ab ipsius sacre scripturæ uerbis, & præfatorum doctorum interpretationibus, rite & sane intellectis, non discordant. Tempus quoque præfixum futurorum malorum, uel antichristi aduentum, aut certum diem iudicii prædicare, uel asserere nequaquam præsumant, cum ueritas dicat, Non esse uestrum nosse tempora uel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: ipsosque qui hætenus similia asserere ausi sunt, mentitos, ac eorum causa, reliquorum etiam recte prædicantium auctoritati non modicum detractum fuisse constat. Inhibentes omnibus & singulis clericis secularibus uel regularibus præfatis, ceterisque cuiuscumque status, gradus, & ordinis existant, qui hoc onus assument, ne de cætero in sermonibus suis publicis, alia quæque futura ex litteris sacris constanter prædicere, nec illa à Spiritu sancto uel diuina reuelatione se habuisse affirmare, & alienas inanefque diuinationes asseuerando, aut alio quocumque modo tractanda assumant, sed ex diuinæ uocis præcepto Euangelium omni creaturæ cum uitiorum detestatione, & uirtutum commendatione enucleet, & declarent

† for. explanacionem.

A. 2. 1. 4

A clarent, & pacem ac dilectionem mutua a Redemptore nostro tantopere commendatam, ubique fouentes, non sciant uellem inconsutilem Christi, sed ab Episcoporum & prælatorum, ac aliorum superiorum, eorumque status scandalosa detractio, quos coram uulgo & laicis non modo incaute, sed etiam intemperanter reprehendunt & mordent, & ab eis male gestorum expressis quandoque nominibus aperta & manifesta redargutione absterneant. Denique constitutionem felicis recordationis Clementis Papæ V, quæ incipit, Religiosi, quam tenore præsentium inuouamus & approbamus, inuolabiliter ab eis obseruari debere decernimus, ut hac ratione ad utilitatem populi prædicantes, & cum Domino lucrificantes, talentum, quod ab illo acceperant, superlucari, & eiusdem gratiam & gloriam consequi mercantur. Ceterum si quibusdam eorum Dominus futura quædam in Dei Ecclesia inspiratione quapiã reuclauerit, ut per Amos prophetam ipse promittit, & Paulus Apostolus prædicatorum princeps, Spiritum, inquit, nolite extinguere, prophetias nolite spernere, hos aliorum fabulorum & mendacium gregi connumerari, uel aliter impediri minime uolumus. Extinguitur namque ipsius gratia Spiritus, a multis teste, si incipientibus loqui seruo contradictione sopitur: & tunc Spiritui sancto iniuria certe fieri dicitur. Et quoniam res magni momenti est, eo quod non de facili credendum sit omni spiritui, sed sint probandi spiritus, teste Apostolo, an ex Deo proueniant: uolumus, ut lege ordinaria tales asserant inspirationes, antequam publicentur, aut populo prædicentur, ex nunc Apostolica sedis examini referuatæ intelligantur. Quod si sine mora periculo id fieri non ualeret, aut ugens necessitas aliud suaderet, tunc eodem ordine seruato, ordinario loci notificentur, ut illi adhibitis secum tribus aut quatuor doctis & grauibz uiris, & huiusmodi negotio cum eis diligenter examinato, quando id expedire uidebunt, (super quo eorum conscientias oneramus) licentiam concedere possint. Si qui autem contra præmissorum aliquod committere quidquam ausi fuerint, ultra pœnas contra tales a iure statutas, excommunicationis etiam sententiam, a qua non nisi a Rom. Pont. præterquam in mortis articulo constituti, absolui possint, eos incurrere uolumus. Et ut eorum exemplo alii attentare similia minime audeant, eis prædicationis etiam officium interdictum esse perpetuo decernimus. Non obstantibus constitutionibus, ordinationibus, ac priuilegiis & indultis, & litteris Apostolicis, ordinibus & personis præfatis, etiam in mari magno comprehensis, ac etiã à nobis forsan approbatis, inuouatis, uel etiam de nouo concessis, quæ quo ad hoc, nolumus eis in aliquo suffragari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri statuti, ordinationis, mandati, inhibitionis, inuouationis, approbationis, decreti, & uoluntatis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateran. sacrosancta basilica solenniter celebrata, Anno incarnationis Domini 1561. Kal. Ianuarii, Pontificatus nostri anno quarto.

1. Thest. 5. d.

1. Ioan. 4. d.

LEO PAPA X.

Dilecto filio nostro Hadriano tituli sanctorum Joannis & Pauli Presbytero Cardinali.

Inquisitores hereticæ prauitatis, testes falsidicos in causa fidei deponentes, & alios de quibus agitur in hoc rescripto, tradere possunt curiæ seculari, irregularitatis, aut alicuius pœnæ uel censuræ Ecclesiasticæ securi.

DELECTE fili noster, salutem, & Apostolicam benedictionem.

INTELLEXIMVS quod in Hispania, ceterisque Regnis & Dominis Charissimæ in Christo filia nostra Ioannæ Reginæ, & Charissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Hispaniæ catholicorum ditioni subiectis, in quibus tu hereticæ prauitatis Inquisitor Generalis per Sedem Apostolicam deputatus existis, multi perditum ingenii homines, in testimoniis, quæ perhibent super dictæ prauitatis ueritate inquirenda falsitatem quandoque prece, precio, odio, uel amore, & quandoque metu committere, aut se eandem falsitatem commisisse publico licet falso fateri non uentur: sicque huiusmodi diabolice artis ministerio plerumque uel damnantur infontes, uel diuinæ maiestatis Dei, & orthodoxæ fidei sub Christiano nomine derisores ueniam consequuntur. Ad quæ facinora perpetranda ipsi falsi testes tam propria improbitate, & inconstantia, quam audacia, & impunita temeritate eorum qui illos ad talia committenda minis cogunt, aut pecunia alliciunt, impelluntur. Nos igitur scelestum hoc hominum genus, qui in diuinam humanamque simul naturam conspirant, & in nefandi criminis causa uel iniuste absolutiois, uel iniquæ condemnationis actores existunt acriori longe supplicio quam ceteri falsidici testes plecti soleant, dignum censentes: circumpectioni tuæ & Vniuersis & singulis aliis per te & pro tempore existentem generalem dictæ prauitatis in Regnis, & dominis prædictis Inquisitorem, ad ipsum Inquisitionis officium pro tempore deputatis, contra omnes & singulas personas cuiusvis status,

Edita anno Domini 1578. Ex Archivio Inquisitionis Romanæ. Vides super Directorio Inquisitorum pag. 3. q. 73.

tus, gradus, ordinis, dignitatis, & conditionis existant, quas tibi aut aliis Inquisitionibus prædictis in crimine hæresis falsum scienter deposuisse, aut alium ad falsum deponendum, aut verum tacendum induxisse, uel quempiam ob perhibitum veritatis testimonium vel propter falsum non attestatum occidisse, aut membro aliquo mutilasse, aut bonis suis omnibus vel maiori parte illorum spoliasse, uel spoliari fecisse, seu atrocissima iniuria affecisse legitime constiterit, tuo aut a te deputando seu deputatis & subdelegandis arbitrio procedendi, & eos pœnis de quibus tibi vel illi videbitur condemnandi, super quo iam & illorum quibus negotia huiusmodi commiseris, conscientiam oneramus absq; alicuius pœnæ seu censure Ecclesiasticæ metu aut irregularitatis nota tradendi uel relaxandi, etiam curiæ seculari plenam & liberam concedimus facultatem, Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisq; contrariis quibuscunq; Datum Romæ apud sanctum Petrum sub anulo piscatoris, die 14. Decembris 1518. Pontificatus nostri anno sexto,

Euangelista

BVLLA APOSTOLICA LEONIS PAPAE X.

contra errores Martini Lutheri, & sequacium.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1520.

Ex 4. vol. concilii Prag. 700. ex Colonien. editione an. 1567. fol. 73. d. Ioan. 2. t.

1. Pet. 2. a.

1ac. 3. b.

1. Cor. 11. d.

1. Tim. 4. a.

DOMINE XVRGE Domine, & iudica causam tuam; memor esto improptiorum tuorum, eorumque ab insipientibus sunt tota die: inclina aurem tuam ad preces nostras, quoniam surrexerunt vulpes quærentes demoliri vineam, cuius tu torcular calcasti solus, & ascensus ad patrem eius curam, regimen, & administrationem Petro tanquam capiti, & tuo uicario, eiusque successoribus instar triumphantis Ecclesiæ commisisti. Exterminare nititur eam aper de sylua, & singularis ferus depascitur eam. Exurge Petre, & pro pastorali cura præfata tibi (ut præferat) diuinitus demandata, intede in causam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris omnium ecclesiarum, ac fidei magistræ, quam tu, iubente Deo, tuo sanguine consecrasti: contra quam sicut tu præmonere dignatus es, insurgunt magistri mendaces, introducentes sectas perditionis, sibi celem interitum superducentes: quorum lingua ignis est, inquietum malum, plena ueneno mortifero: qui zelum amarum habentes & contentiones in cordibus suis gloriantur, & mendaces sunt aduersus veritatem. Exurge tu quoq; que sumus Paule, qui eam tua doctrina, ac pari martyrio illuminasti atq; illustri. Iam enim surgit nouus Porphyrius, quia sicut ille olim sanctos Apostolos iniuste momordit, ita hic sanctos Pontifices prædecessores nostros contra tuam doctrinam eos non obseruando, sed increpando, mordere, lacerare, ac ubi causæ sue diffidit ad conuicia accedere non ueretur, more hæreticorum, quorum (inquit Hieronymus) ultimum præsidium est, ut cum conspiciant causas damnatum iri, incipiant uiras serpentis lingua diffundere: & cum se victos conspiciant ad contumelias proflire. Nam licet hæreses esse, ad excitationem fidelium, tu dixeris oportere, eas tamen, ne incrementum accipiant neue uulpeculæ coalescant, in ipso artu, te intercedente & adiuuante, extingui necesse est. Exurgat denique omnis sanctorum ac reliqua uniuersalis Ecclesiæ, cuius uera sacrarum litterarum interpretatio prohibita, quidam, quorum mentem pater mendacii excecauit, ex ueteri hæreticorum instituto, apud semetipsos fate, scripturas eadem aliter quam Spiritus sanctus flagiter, proprio duntaxat sensu, ambitionis, avaræque popularis causa, teste Apostolo, interpretantur, immo uero torquent & adulterant: ita ut iuxta Hieronymum, iam non sit euangelium Christi, sed hominis, aut quod peius est, diaboli. Exurgat, inquam, præfata ecclesiæ sancta Dei, & una cum beatissimis apostolis præfatis, apud Deum omnipotentem intercedat, ut purgatis onium suarum erroribus, eliminatisque a fidelium finibus hæresibus uniuersis, ecclesiæ suæ sanctæ pacem & unitatem conseruare dignetur. Dudum si quidem, quod præ animi angustia & mœrore exprimeret uix possumus, fide dignorum relatu ac fama publica referēte, ad nostrum peruenit auditum: immo uero, prohi dolor, oculis nostris uidimus ac legimus multos & varios errores, quosdam uidelicet iam per concilia ac prædecessorum nostrorum constitutiones damnatos, hæresim etiam Græcorum, & Bohemicam expresse continentes: alios uero respectiue uel hæreticos, uel falsos, uel scandalosos, uel piarum aurium offensiuos, uel simplicium mentium seductiuos, à falsis fidei cultoribus, qui per superbam curiositatem mundi gloriam cupientes, contra Apostoli doctrinam plus sapere uolunt, quam oporteat: quorum garrulitas (ut inquit Hieronymus) sine scripturarum auctoritate non haberet fidem, nisi uiderentur peruersam doctrinam etiam diuini testimoniiis, male tamen interpretatis, roborare. A quorum oculis Dei timor recessit, humani generis hoste suggerente, nouerit suscitatos, & nuper apud quosdam leuiore in inclita natione Germanica seminatos. Quod eo magis dolemus ibi euenisse, quod eandem nationem & nos, & prædecessores nostri, in uisceribus semper gesserimus charitatis. Nam post translatum ex Græcis à Romana ecclesiæ in eandem Germanos imperium, iidem prædecessores nostri & nos, eiusdem ecclesiæ aduocatos, defensoresque ex eis semper accepimus, quos quidem Germanos catholicæ ueritatis uere Germanos, constat, hæresum acerrimos oppugnatores semper fuisse, cuius rei testes sunt laudabiles illæ constitutions

A tiones Germanorum Imperatorum pro libertate Ecclesiæ, proque expellendis exterminandisque ex omni Germania hæreticis, sub grauissimis pœnis etiam amissionis terrarum & dominiorum, contra receptatores uel non, expellentes olim editæ, & à nostris prædecessoribus confirmatæ: quæ si hodie seruentur, & nos & ipsi utique hac molestia careremus. Testis est in concilio Constantien. Hussitarum ac Vicleffistarum, nec non Hieronymi Pragen. damnata ac punita perfidia. Testis est toties contra Bohemos Germanorum sanguis effusus. Testis denique est prædictorum errorum seu multorum ex eis per Colonien. & Louanien. uniuersitates, ut pore agri Dominici piissimas religiosissimasque cultrices, non minus doctæ quam uera ac sancta cõfutatatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoq; alia allegare possemus, quæ ne historiam texere uideamur, prætermittenda censuimus. Pro pastorali igitur officii diuina gratia nobis iniuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum uirus pestiferi uiterius tolerare seu dissimulare, sine Christianæ religionis nota, atq; orthodoxæ fidei iniuria, nullo modo possumus. Eorum autem errorum aliquos præsentibus duximus in serendos, quorum tenor sequitur, & est talis.

Primo Lutheri hæresis.

B Hæretica sententia est, sed uisitata, Sacramenta nouæ legis iustificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

In puero post baptismum negare remanens peccatum, est Paulum & Christum simul conculcare. Fomes peccati, etiam si nullum adit actuale peccatum, motatur exeuntem a corpore animam ab ingressu cæli.

Imperfecta charitas moritur; fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam Purgatorii, & impedit introitum regni.

Tres esse partes penitentiae, contritionem, confessionem & satisfactionem, non est fundatum in sacra scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.

Contritio, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum grauitatem, multitudinem, seditarem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, immo magis peccatorem.

C Verissimum est procerbitum, & omnium doctrina de contritionibus hucusque data præstantius, de cetero non facere, summa penitentia: optima penitentia, noua uita.

Nullo modo præsumas confiteri peccata uenialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut omnia mortalia cognoscas. Vnde in primitiua ecclesiæ solum manifesta mortalia confitebantur.

Dum uolumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quàm quod misericordiæ Dei nihil uolumus relinquere ignoscendum.

Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente sacerdote, credat sibi remitti: immo peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

Nullo modo confidas absoluti propter tuam contritionem, sed propter uerbum Christi, quod uia que soluetis, &c. Sic, inquam, confide, si sacerdotis obrinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus uere eris, quidquid sit de contritione.

Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolueret, si tamē crederet, se absolutum, uerissime est absolutus.

D In sacramento penitentiae ac remissione culpæ, non plus facit Papa aut Episcopus, quàm infimus sacerdos: imò ubi non est sacerdos, æque tantum quilibet Christianus, etiam si mulier, aut puer esset.

Nullus debet sacerdoti respondere, se esse contritum, nec sacerdos requirere.

Magnus est error eorum qui ad sacramenta Euchariæ accedunt, huic innixi, quod sint confessi, quod non sint sibi conscii alicuius peccati mortalis quod præmissorint orationes suas & preparatoria, omnes illi ad iudicium sibi manducant & bibunt: sed si credant & confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros & dignos.

Consulium uideatur, quod ecclesiæ in eomuni concilio staret: laicos sub utraq; specie communicandos, nec Bohemi communicantes sub utraque specie, sunt hæretici, sed schismatici.

Thesauri ecclesiæ, unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum. Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum: & sunt de numero eorum quæ licent, & non de numero eorum quæ expediunt.

E Indulgentiæ his qui ueraciter eas consequuntur, non ualent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debita apud diuinam iustitiam.

Seducuntur credentes indulgentias esse salutaris, & ad fructum spiritus utiles.

Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminibus, & proprie conceduntur duri solummodo & impatientibus.

Sex generibus hominum indulgentiæ nec sunt necessaria, nec utiles: uidelicet mortuis seu morituris infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.

Excommunicationes sunt tantum extremæ pœnæ, nec priuant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

Docendi

Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quam timere. Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro institutus.

Verbum Christi ad Petrum, Quodcumque solueris super terram, &c. extenditur duntaxat ad ligata ab ipso Petro.

Certum est in manu ecclesiæ aut Papæ prorsus non esse, statuere articulos fidei, immo nec leges morum, seu bonorum operum.

Si papa cum magna parte ecclesiæ sic uel sic sentiret, nec etiam erraret: adhuc non est peccatum aut hæresis contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium uniuersale alterum reprobatur, alterum approbatur.

Via nobis facta est enarrandi auctoritatem conciliorum, & liberè contradicendi eorum gestis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter consuetudi, quidquid uerum uideatur, siue probatum fuerit, siue reprobatur a quocumque concilio.

Aliqui articuli Ioannis Hufs condemnati in Cõcilio Constantien, sunt Christianissimi, uerissimi, & Euangelici, quos nec Vniuersalis Ecclesia posset damnare.

In omni opere bono iustus peccat.

Opus bonum optime factum, est ueniale peccatum.

Hæreticos comburi, est contra uoluntatem spiritus.

Præliari aduersus Turcas est repugnare Deo uisitanti iniquitates nostras per illos.

Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbix uitium.

Libertatem arbitrii post peccatum, est res de solo titulo, & dñi facit quod in se est, peccat mortaliter.

Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura, quæ sit in Canone.

Animæ in purgatorio non sunt securæ de eorum salute, saltem omnes: nec probatum est ullis auctoritatibus aut scripturis, ipsas esse extra statum merendi, aut augendæ charitatis.

Animæ in purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quarunt requiem, & horrent pœnas.

Animæ ex purgatorio liberatæ suffragiis niuentium, minus beantur, quam si per se satisfecerint.

Prælati ecclesiastici & principes sæculares nõ male facerent, si omnes sacros medicitatis delerent.

Qui quidem errores, respectiue, quàm sint pestiferi, quàm perniciosi, quàm scandalosi, quàm piarum & simplicium mentium seductiui, quàm denique sint contra omnem charitatem, ac S. R. E. matris omnium fidelium, & magistræ fidei reuerentiam atque neruum ecclesiasticæ disciplinae obedientiam scilicet, quæ fons est & origo omnium uirtutum, sine qua facile unusquisque infidelis esse conuincitur, nemo sanæ mentis ignorat. Nos igitur in præmissis, ut potè grauisima, propensius (ut deeer) procedere, necnon huiusmodi pesti morboque canceroso, ne in agro Dominico tanquam uerpis nociua ulterius serpat, uiam præcludere cupientes, habita super prædictis erroribus & eorum singulis diligenti trutinacione, disculsiõne, ac distincto examine, maturaque deliberacione, omnibusque uite pensatis ac sapienter uentilatis cum uenerabilibus fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ac regularium ordinum Prioribus seu ministris generalibus, pluribusque aliis sacre Theologiæ, necnon utriusque iuris professoribus siue magistris, & quidem peritissimis: reperimus eosdem errores, respectiue (ut præfertur) aut articulos non esse catholicos, nec tamquam tales, esse dogmatizandos, sed contra Ecclesiæ catholicæ doctrinam siue traditionem, atque ab ea ueram diuinam scripturarum receptam interpretationem, cuius auctoritati ita acquiescendam censuit Augustinus, ut dixerit se Euangelio non fuisse crediturum, nisi Ecclesiæ Catholicæ interuenisset auctoritas. Nam ex eisdem erroribus, uel eorum aliquo uel aliquibus palam sequitur, eandem Ecclesiam, quæ Spiritu sancto regitur, errare & semper errasse. Quod est utique contra illud, quod Christus discipulus suis in Ascensione sua (ut in sancto Euangelio Marthæ legitur) promisit, dicens: Ego uobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Necnon contra sanctorum patrum determinationes, conciliorum quoque, & summorum Pontificum expressas ordinationes seu canones: quibus non obtemperasse, omnium hæresum & schismatum teste Cypriano, fomes & causa semper fuit. De eorundem itaque uenerabilium fratrum nostrorum consilio & assensu, ac omnium & singulorum prædictorum matura deliberacione prædicta auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & nostra, præfatos omnes & singulos articulos seu errores, tamquam (ut præmittitur) respectiue hæreticos, aut scandalosos, aut falsos, aut piarum aurium offensiuos, uel simplicium mentium seductiuos, & ue ritati catholice obuiantes, damnamus, reprobamus atque omnino reiciimus, ac pro damnatis, reprobatis, & reiectis, ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus haberi debere, harum serie decernimus & delaramus: inhabentes in uirtute sancte obedientie, ac sub maioris excommunicationis late sententie: necnon quo ad ecclesiasticas & regulares personas episcopaliū omnium etiam patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium Ecclesiarum, monasteriorum quoque, & prioratuum etiam conuentualium, & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum ecclesiasticorum, secularium, aut quorumuis ordinum regularium, priuationis, & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda: quo uero ad conuentus capitula, seu domos, aut pia loca secularium uel regularium, etiam Mendicantium, necnon uniuersitatis etiam studiorum generalium, quorumcunque priuilegiarum indulgentiarum a sede Apostolica uel eius

fratres, uerum.

Matt. 23.

A eius Legatis, aut aliis quomodolibet habitorum uel obtentorum, cuiuscunque tenoris existant: necnon nominis & potestatis studium generale tenendi, legendi, ac interpretandi quasuis scientias & facultates, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda: Prædicationis quoque officii, ac missionis studii generalis, & omnium priuilegiarum eiusdem. Quo uero ad sæculares eiusdem excommunicationis, necnon amissionis cuiuscunque emphyteusis, seu quorumcunque feudorum tam à Romana Ecclesia, quàm aliis quomodolibet obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda. Necnon quo ad omnes & singulos superius nominatos, inhibitionis Ecclesiasticæ sepulturae, inhabilitatisque ad omnes & singulos actus legitimos in famiæ ac diffidationis & criminis læsæ maiestatis, & hæreticorum, & fautorum eorundem in iure expressis pœnis, eo ipso & absque ulteriori declaratione per omnes & singulos supradictos, si (quod absit) contrafecerint, incurrendis. A quibus uigore cuiuscunque facultatis & clausularum etiam in confessionalibus quibusuis personis, sub quibusuis uerborum formis contentatum, nisi à Ro. Pont. uel alio ab eo ad id in specie facultatem habente, præterquam in mortis articulo constituti, absolui nequeat. Omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, tam laicis quàm clericis, secularibus & quorumuis ordinum regularibus, & aliis quibuscunque personis, cuiuscunque status, gradus, uel conditionis existant, & quacunque Ecclesiastica uel mundana præfulgeant dignitate, etiam S. R. E. Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium collegiarum ac inferiorum Ecclesiarum prælatis, clericis, aliisque personis ecclesiasticis, secularibus & quorumuis ordinum etiam Mendicantium, Regularibus, Abbatibus, Prioribus, uel ministris Generalibus uel particularibus, fratribus seu religiosiis, exemptis & non exemptis: Studiorum quoque uniuersitatis secularibus & quorumuis ordinum etiam Mendicantium regularibus: necnon Regibus, Imperatoribus, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, omnibusque Officialibus, Iudicibus, Notariis, Ecclesiasticis & secularibus, Communitatibus, Vniuersitatibus, Potestatibus, Ciuitatibus, Castris, Terris & locis, seu eorū uel earum ciuibus, habitatoribus & incolis, ac quibusuis aliis personis ecclesiasticis uel regularibus (ut præfertur) per uniuersum orbem, ubi cunque præsertim in Alemania existentibus, uel pro tempore futuris, ne præfatos errores, aut eorum aliquos, peruersamque doctrinam huiusmodi asserere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publice uel occulte, quouis quæsito ingenio, uel colore, tacite uel expresse fauere præsumant.

B. Insuper quia errores præfati, & plures alii continentur in libellis seu scriptis cuiusdam Martini Lutheri, dictos libellos & omnia dicti Martini scripta seu prædicationes, in Latino uel quocumque alio idiomate reperiantur, in quibus dicti errores seu eorum aliqui continentur, similiter damnamus, reprobamus, atque omnino reiciimus, & pro omnino damnatis, reprobatis, ac reiectis (ut præfertur) haberi uolumus: mandantes in uirtute sancte obedientiæ, sub pœnis prædictis eo ipso incurrendis, omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, superius nominatis, ne huiusmodi scripta, libellos, prædicationes seu schedulas, uel in eis contenta capitula, errores aut articulos supradictos contentia legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, per se, uel alium, seu alios, directe uel indirecte, tacite uel expresse, publice uel occulte, aut in domibus suis siue aliis publicis uel priuatis locis tenere quocumque modo præsumant: quinimo illa statim post harum publicationem ubicunque fuerint, per ordinarios & alios supradictos diligenter quæsitæ publice et solemniter in præsentia cleri et populi, sub omnibus et singulis supradictis pœnis, comburant.

C. Quod uero ad ipsum Martinum attinet, bone Deus, quid prætermisimus, quid non fecimus, quid paternæ charitatis omisimus, ut eum ab huiusmodi erroribus reuocaremus? Postquam enim ipsum citauimus, mitius cum eo procedere uolentes, illum inuitauimus, atque tam per diuerso tractatus cum legato nostro habitos, quàm per litteras nostras hortati fuimus, ut a prædictis erroribus discederet, aut ad nos, oblato etiam saluo conductu, et pecunia ad iter necessaria, sine metu seu timore aliquo, quem perfecta charitas foras mittere debuit, ueniret, ac Saluatoris nostri Apostolice Pauli exemplo, non in occulto, sed palam et in facie loqueretur. Quod si fecisset, pro certo (ut arbitramur) ad cor reuersus, errores suos cognouisset: nec in Rom. Curia, quam tantopere, uanis maleuolentiarum moribus plus quàm oportuit tribuendo, uituperat, tot reperisset errata: docuissetque eum luce clarius, sanctos Rom. Pontifices prædecessores nostros, quos præter omnem modestiam iniuriöse lacerat, in suis canonibus seu constitutionibus, quas mordere nititur, nunquam errasse: quia iuxta Prophetam, nec in Galaad refina, nec medicus deest. Sed obaudiuit semper, et prædicta citatione, omnibusque et singulis supradictis spretis, uenire contempsit, ac usque in præsentem diem contumax atque animo indurato censuras ultra annum sustinuit: et quod deterius est, addens mala malis, de citatione huiusmodi notitiam habens, in uocem temerarię appellacionis prorupit, ad futurum concilium, contra Constitutionem Pij II. ac Iulij II. prædecessorum nostrorum, qua cauetur, taliter appellatos hæreticorum pœna plectendos, (Frustra etiam concilii auxilium implorauit, qui illi se non credere palam profiteretur) ita ut contra ipsum, tamquam de fide notoriè suspectum, immo uerè hæreticum, absque ulteriori citatione uel mora, ad condemnationem et damnationem eius, tamquam hæretici, ac ad omnium et singularum suprascriptarum pœnarum et censurarum seueritatem procedere possemus. Nihilominus de eorundem fratrum nostrorum consilio, omnipotentis Dei immitantes clementiam,

Lutheri tractatus interdicuntur.

Lutheri insignis pertinacia

Hier. 23.

Vana Lutheri pronocatio ad futurum concilium.

Ezech. 18.

nam, qui non vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & uiuat: omnium iniuriarum ha-

Luc. 17.

tenus nobis & Apostolicæ sedi illiarum oblit, omni qua possumus pietate uti deprecemur, &

Ioan. 17.

quantum in nobis est, agere, ut proposita mansuetudinis uia ad cor reuertatur, & à prædictis recedat erroribus, ut ipsum tanquam filium illum prodigum ad gremium Ecclesiæ reuertentem, benigne recipiamus, ipsum igitur Martinum, & quoscunque ei adhaerentes, eiusque receptatores, & fau-

Luthero inhi-

tores per uitcera misericordiæ Dei nostri, & per asperisionem sanguinis Domini nostri Iesu Chri-

stus, quo & per quem humani generis redemptio & sanctæ maris Ecclesiæ ædificatio facta est, ex toto corde hortamur, & obsecramus, ut ipsius Ecclesiæ pacem, unitatem, & ueritatem, pro qua ipse Saluator tam instantè orauit ad partem, turbare desistant, & à prædictis tam perniciosi erroribus prorsus abstineant: inuenturi apud nos, si effectualiter paruierint, & paruisse per legitima documenta nos certificauerint, paternæ charitatis affectum, & apertum mansuetudinis, & clementiæ fontem.

Inhibentes nihilominus eidem Martino exnuc, ut interim ab omni prædicatione seu prædicatio-

nis officio omnino desistat. Alioquin, ut ipsum Martinum, si forte iustitiæ & uirtutis amor à peccato non retrahat, indulgentiæque spes ad penitentiam non reducat, pœnarum terror coerceat disciplinæ, eundem Martinum, eiusque adhaerentes, complices, fautores, & receptatores, tenore presentium requirimus & monemus, in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub prædictis omnibus & singulis pœnis, eo ipso incurrendis, districte præcipiendo mandamus, quatenus infra sexaginta dies, quorum uiginti pro primo, uiginti pro secundo, & reliquos uiginti dies pro tertio & peremptorio termino assignamus, ab afflictione presentium in locis infra scriptis, im mediata sequentes numeratâ, ipse Martinus, complices, fautores, adhaerentes, & receptatores, prædicti, à prædictis erroribus, eorumque prædicatione, ac publicatione, & assertione, defensione quoque, & librorum seu scripturarum editione, super eisdem, siue eorum aliquo omnino desistant, librorumque ac scripturas omnes & singulas, præfatos errores seu eorum aliquos quomodolibet continentes, comburant, uel comburi faciant. Ipse etiam Martinus errores & assertiones huiusmodi omnino reuocet, ac de reuocatione huiusmodi per publica documenta in forma iuris ualida, in manibus duorum prælatorum consignata, ad nos infra alios similes sexaginta dies transmittenda, uel per ipsum (si ad nos uenire uoluerit, quod magis placeret) cum præfato plenissimo saluo conductu, quem extunc concedimus, deferenda, nos certiores efficiat, ut de eius uera obedientia nullus dubitationis scrupulus ualeat remanere. Aliâ si (quod absit) Martinus præfatus, complices, fautores, adhaerentes, & receptatores prædicti secus egerint, seu præmissa omnia & singula infra terminum prædictum cum effectu non adimpleuerint, Apostoli imitâtes doctrinam qui hæreticum hominem, post primam & secundam correptionem, uitâdum docuit, exnunc prout extunc, & econuerso, eundem Martinum, complices, adhaerentes, fautores, & receptatores præfatos, & eorum quemlibet, tanquam aridos palmis in Christo non manentes, sed doctrinam contrariam catholicæ fidei inimicam, siue scandalosam, seu damnatam, in non modicam offensam diuinæ maiestatis, ac uniuersalis Ecclesiæ & fidei Catholicæ detrimentum & scandalum dogmatizantes & prædicantes, clauas quoque Ecclesiæ uilipendentes, notorios & pertinaces hæreticos eadem auctoritate fuisse & esse declarantes, eosdem ut tales, harum serie condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus prædictis uolumus & mandamus. Eosque omnes & singulos, omnibus prædictis & aliis contra tales a iure institutis pœnis, presentium tenore subiiciamus, & eisdem irretitos fuisse, & esse decernimus & declaramus.

Lutherus erro-

res suos per publica instrumenta reuocare in-

Tir. 2. c.

hibetur.

omnia Luthero opera prohibentur.

Inhibentes præterea sub omnibus & singulis præmissis pœnis, eo ipso incurrendis, omnibus & singulis Christi fidelibus superius nominatis, ne scripta, etiam præfatos errores non continentia, ab eodè Martino quomodolibet condita, uel edita, aut condenda, uel edenda, seu eorum aliqua tanquam ab homine orthodoxæ fidei inimico, atque id eo uehementer suspecta; & ut eius memoria omnino deleatur de Christi fidelium consortio, legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare siue defendere per se, uel alium seu alios directè uel indirectè, tacitè uel expressè, publicè uel occultè, seu in domibus suis siue aliis locis, publicis uel priuatis, tenere quoquo modo præsumant, quin immo illa comburant, ut præfertur. Monemus insuper omnes & singulos Christi fideles prædictos, sub eadem excommunicationis lætæ sententiæ pœna, ut hæreticos prædictos declaratos & condemnatos, mandatis nostris non obtemperantes, post lapsum termini prædicti euitent, & quantum in eis est, euitari faciant, nec cum eisdem uel eorum aliquo commercium, aut aliquam conuersationem, seu communionem habeant, nec eis necessaria ministrent. Ad maiorem præterea dicti Martini, suorumque complicitium, fauorum, & adhaerentium, ac receptatorum prædictorum, sic post lapsum termini prædicti declaratorum hæreticorum & condemnatorum confusionem, uniuersis & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Patriarchalium, & Metropolitanarum, et aliarum cathedralium, collegiatarum, ac inferiorum Ecclesiarum prælatis, capitulis, aliisque personis Ecclesiasticis, secularibus, et quorumuis ordinum etiam Mendicantium (præsertim eius congregationis, cuius dictus Martinus est professus, et in qua degere uel morari dicitur) regularibus, exemptis, et non exemptis, necnon uniuersis singulis principibus, quacunque ecclesiastica, uel mundana fulgentibus dignitate, Regibus, Imperatoribus, Electoribus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, Communitatibus, Vniuersitatibus, Potestatibus, Ciuitatibus, Terris, Castris,

Mandatum de capiendâ Luthero & complicitibus suis, & ueniendi affigendis.

Castis, & locis, seu eorum habitatoribus, ciuibus & incolis, omnibusque aliis & singulis prædictis, per uniuersum orbem, præsertim in eadè Alemania constitutis, Mandamus, quatenus sub prædictis omnibus & singulis pœnis, ipsi uel eorum quilibet, præfatum Martinum, complices, adhaerentes, receptantes, & fautores personaliter capiant, & captos ad nostram instantiam retineant, & ad nos mittant: Reportaturi pro tam bono opere a nobis & sede Apostolica remunerationem, præmiūque condignum: uel saltem eos & eorum quemlibet, de metropolitanis, cathedralibus, collegiatis, & aliis Ecclesiis, domibus, monasteriis, conuentibus, ciuitatibus, dominiis, uniuersitatibus, communitatibus, castris, terris, ac locis respectiue, tam clerici & irregulares, quam laici, omnes & singuli prædicti omnino expellant. Ciuitates uero, dominia, terras, castra, villas, comitatus, fortilicia, oppida, & loca quęcunque ubilibet consistunt eorum & earum respectiue: metropolitanas, cathedrales, collegiatis & alias Ecclesias, monasteria, prioratus, domus, conuentus, & loca religiosa uel pia cuiuscunque ordinis ut præfertur, ad quæ præfatum Martinum, uel aliquem ex prædictis, declinate, contigerit, quamdiu ibi per manserint, & triduo post recessum, Ecclesiastico subiiciamus interdicto.

Castis, & locis, seu eorum habitatoribus, ciuibus & incolis, omnibusque aliis & singulis prædictis, per uniuersum orbem, præsertim in eadè Alemania constitutis, Mandamus, quatenus sub prædictis omnibus & singulis pœnis, ipsi uel eorum quilibet, præfatum Martinum, complices, adhaerentes, receptantes, & fautores personaliter capiant, & captos ad nostram instantiam retineant, & ad nos mittant: Reportaturi pro tam bono opere a nobis & sede Apostolica remunerationem, præmiūque condignum: uel saltem eos & eorum quemlibet, de metropolitanis, cathedralibus, collegiatis, & aliis Ecclesiis, domibus, monasteriis, conuentibus, ciuitatibus, dominiis, uniuersitatibus, communitatibus, castris, terris, ac locis respectiue, tam clerici & irregulares, quam laici, omnes & singuli prædicti omnino expellant. Ciuitates uero, dominia, terras, castra, villas, comitatus, fortilicia, oppida, & loca quęcunque ubilibet consistunt eorum & earum respectiue: metropolitanas, cathedrales, collegiatis & alias Ecclesias, monasteria, prioratus, domus, conuentus, & loca religiosa uel pia cuiuscunque ordinis ut præfertur, ad quæ præfatum Martinum, uel aliquem ex prædictis, declinate, contigerit, quamdiu ibi per manserint, & triduo post recessum, Ecclesiastico subiiciamus interdicto.

Et ut præmissa omnibus innotescant, mandamus insuper uniuersis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum cathedralium ac collegiatarum Ecclesiarum prælatis, capitulis, aliisque personis Ecclesiasticis, secularibus, & quorumuis ordinum prædictorum regularibus, fratribus religiosi, monachis, exemptis & non exemptis prædictis, ubilibet, præsertim in Alemania constitutis, quatenus ipsi, uel eorum quilibet, sub similibus censuris & pœnis, eo ipso incurrendis, Martinum, omnesque & singulos prædictos, qui elapso termino huiusmodi mandatis seu monitis nostris nõ paruierint, in eorum Ecclesiis, Dominicis & aliis festiuis diebus, dum inibi maior populi multitudo ad diuina conuenit, declaratos hæreticos & condemnatos publice nuncient, faciuntque & mandent ab aliis nunciari, & ab omnibus arctius euitari, necnon omnibus Christi fidelibus, ut eos euitent, pari modo sub prædictis censuris & pœnis: Et presentes literas uel earum transumptum sub forma infra scripta factum, in eorum Ecclesiis, monasteriis, domibus, conuentibus, & aliis locis, legi, publicari, atque affigi faciant. Excommunicamus quoque & anathematizamus omnes & singulos, cuiuscunque status, gradus, conditionis, præeminentiæ, dignitatis aut excellentiæ fuerint, qui, quo minus presentes literas, uel earum transumpta, copie, seu exemplaria, in suis terris & dominiis, legi, affigi, et publicari possint, fecerint: uel quoquo modo procurauerint per se, uel alium, seu alios, publicè uel occultè, directè uel indirectè, tacitè uel expressè. Postremo, quia difficile foret presentes literas ad singula quęque loca deferri, in quibus necessarium foret: uolumus et Apostolica auctoritate decernimus, quod earum transumptis manu publici notarii confectis, et subscriptis, uel in alma urbe impressis, et sigillo alicuius Ecclesiastici prælati munitis, ubique stent, et plena fides adhibeatur, prout originalibus litteris staretur et adhiberetur, si forent exhibitæ uel ostendæ. Et ne præfatus Martinus, omnesque alii prædicti, quos presentes literas quomodolibet concernunt, ignorantiam earundem litterarum, et in eis contentorum omnium et singulorum prætereundere ualeant, literas ipsas in basilicæ principis Apostolorum, et Cancellariæ Apostolicæ, necnon Cathedralium Ecclesiarum Brandeburgensium, Misnensium, et Merspergensium, ualuis affigi et publicari debere uolumus, decernentes, quod earundem litterarum publicatio sic facta, prædicti Martinum, omnesque alios et singulos prænominos, quos literas huiusmodi quomodolibet concernunt, perinde arctent, ac si literas ipse die afflictionis et publicationis huiusmodi, eis personaliter lectas et intimatas forent: cum non sit uerisimile, quod ea quę tã patèter fiunt, debeant apud eos incognita remanere. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, seu si prædictis omnibus et singulis, uel eorum alicui, aut quibusuis aliis a sede Apostolica prædicta, uel ab ea potestatem habentibus, sub quauis forma, etiam confessionali, et cum quibusuis etiam fortissimis clausulis, aut ex quauis causa seu grandi consideratione, indultum uel cõcessum existat, quod interdicti, suspendi, uel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam et expressam, ac de uerbo ad uerbum, non autem per clausulas generales id importantes, de indulto huiusmodi mentionem, eiusdem indulti tenores, causas, et formas, perinde ac si de uerbo ad uerbum infererentur, ita ut omnino tollantur, presentibus pro expressis habentes.

Luthero hæreticus publicari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre dñationis, reprobationis, refectionis, decreti, declarationis, inhibitionis, uoluntatis, mandati, hortationis, obsecrationis, requisitionis, monitionis, assignationis, concessionis, condemnationis, subiectionis, excommunicationis, et anathematizationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Romę apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo uicesimo, decimo septimo Kalen. Iulii, Pontificatus nostri anno octauo.

Datum Romę apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo uicesimo, decimo septimo Kalen. Iulii, Pontificatus nostri anno octauo.

Visa R. Milanensis Albergatus.

Bulla contra Martinum Lutherum, illiusque complices, fautores, & sequaces, ac alios sanctæ fidei Christianæ inimicos.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1520. Ex Bibliotheca Illustrissimi Iulii Antonij Sancti Cardinalis sanctæ Seuerinæ. erat autem impressa Romæ an. 1549.

Mali penarum acerbitate reocandi, vt ceteri sinere discant.

Quoniam loqueres in fide deprehendantur.

Per bullâ Exurgere, quæ habetur supra pag. 115.

¶ Potestatis.

Omnia Lutheri scripta quæcunque lingua interdita.

DE CET Romanum Pontificem, ex tradita sibi diuinitus potestate, pœnarum spiritalium, & temporalium, pro meritorum diuersitate dispensatorem cõstitutum, ad reprimendum nefarios conatus peruersorum, quos noxiæ voluntatis adeo deprauata captiuat intentio, vt Dei timore postposito, canonicis sanctionibus, mandatisque Apostolicis neglectis, atque contemptis, noua & falsa dogmata excogitare, ac in Ecclesia Dei, nefarium schisma inducere, aut schismaticis ipsis, inconfutibilem redemptoris nostri tunicam, orthodoxæ fidei vnitatem scindere satagentibus, fauorem præbere, assistere, adherereque; non verentur ne Petri nauicula, sine Gubernatore & remige nauigare uideatur contra tales, eorūque, sequaces, acris insurgere, & exaggeratione penarum, & aliis opportuno remedio ita pronidere, ne iidem contemptores in reprobum sensum dati, illisq; adherentes, falsis commentis, ac subdolis eorū malitiis simplicem turbam decipiant, ac in eundem errorem & ruinam secum trahant, ac ueluti morbo contagiolo, contaminent, & ad maiorem ipsorum damnatorum confusionem, omnibus Christi fidelibus publice ostendere ac palam declarare, quàm formidabilem censurarum & penarum illi rei existant ad hoc, vt ipsi sic declarati, & publicati, confusi tandem & compuncti, ad cor luum redire, & propriae salutis consulere valeant; ceteriq; eorum exemplo, discant a similibus abstinere, & ab eorūdem excõcatorum, & anathematizatorum prohibita conuersatione, & participatione, ac etiam obedientia, se penitus subtrahant, ut diuinam ultionem euadent, illorumque, damnationis participes minime fiant. Sane aliàs, cum quidam falsi fidei cultores, mundi gloriam querentes, ac humani generis hoste instigante, quamplures & varios errores, iam diu per Concilia & prædecessorū nostrorum constitutiones damnatos, utpote hæresim etiam Græcorum, & Bohemorum, vt uidiimus & legimus continentes. Alios uero uel hæreticos, aut falsos, seu scandalosos: uel piarum aurium offensiuos, uel simplicium mentium seductiuos nouiter suscitassent, & in inclita natione Germanica seminassent: Nos nostro, prout pastoralis incumbat officio, errorum huiusmodi uirus pestiferam, ulterius tolerare seu dissimulare, (sine Christianæ religionis nota, atque orthodoxæ fidei iniuria) non ualentes: ac huiusmodi pesti, morboque; canceroso, ne in agro Dominico, tamquam uepris nociva, ulterius serperet, uiam præcludere cupientes, habita, super eisdem erroribus & eorum singulis cum uenerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, necnon sacre theologiæ, & utriusque iuris professoribus, diligenti discussione & matura deliberatione: cum illi a Catholica fidei traditione, & a uera diuinarum scripturarum recepta interpretatione deuiare, & cõtra sanctorum patrum determinationes, Conciliorumque & summorum Pontificum expressas ordinationes, seu Canones esse, reperi fuissent: Articulos siue errores ipsos, ut hæreticos aut scandalosos, seu falsos, aut piarum aurium offensiuos, & ueritati catholice obuiantes: de eorūdem statum consilio & assensu, & aliorum prælatorum matura deliberatione, prout in similibus consueuerunt prædecessores nostri, ac sedes Apostolica procedere, damnauimus, reprobauimus, & omnino reiciimus: & pro damnatis, reprobatis, & reiectis ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus haberi debere decreuimus, & declarauimus: ac omnibus & singulis Christi fidelibus tam laicis, quàm clericis secularibus, & quorumuis ordinum regularibus, & aliis quibuscunque personis quauis dignitate, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, & aliis prælatis, ac conuentibus, & uniuersitatibus, etiam studiorum generalium, necnon Regibus, et Imperatori, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domiçellis, omnibus Officialibus, Iudicibus, Notariis, Ecclesiasticis, Sacularibus, Communitatibus, Uniuersitatibus, Potestatibus, Ciuitatibus, Castris, Terris, et locis, seu eorum uel earum ciuibus, habitatoribus, et incolis, et quibusuis aliis personis ecclesiasticis, uel regularibus per uniuersum orbem ubicunque, præsertim Alemania constitutis, in uirtute sanctæ obedientiæ, et sub excommunicationis late sententiæ, ac diffidationis et criminis læsæ maiestatis, et hæreticorum, et fautorum eorūdem, in iure expressis, ac aliis etiam tunc expressis pœnis, eo ipso, et absque ulteriori declaratione, per omnes et singulos prædictos (si contra fecerint) incurrendis, percepiimus, atque mandauimus; ne præfatos errores, aut eorum aliquos; peruersamque doctrinam huiusmodi, asserere, affirmare, defendere, prædicare, aut illa quomodolibet, publice uel occulte, quouis quaesito ingenio uel colore, tacite uel expresse fouere præsumerent. Et quia prædicti errores et plures alii in libellis seu scriptis cuiusdam Martini Lutheri continebantur: libellos ipsos, et omnia dicti Martini scripta, seu prædicationes, quæ in Latino uel quocunque alio idiomate reperiebantur, in quibus dicti errores seu aliqui eorum continebantur, similiter damnauimus, reprobauimus atque reiecimus: et pro omnino damnatis, reprobatis, et reiectis haberi uolumus: ac in uirtute sanctæ obedientiæ,

A obedientiæ, & sub pœnis prædictis, omnibus & singulis Christi fidelibus tunc expressis mandauimus: ne huiusmodi scripta, libellos, prædicationes, seu cedulas, uel in eis cõtenta capitula, errores aut articulos prædictos continentia legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, seu defendere, per se, uel alii seu alios directe uel indirecte, tacite uel expresse, publice uel occulte, aut in domibus suis siue aliis publicis uel priuatis, locis tenere quoquomodo præsumerent: Quinimo, illa statim post literarum nostrarum super his editarum publicationem, ubicunque forent, per ordinarios & alios in dictis litteris expressos, diligenter quaesita, publice & solenniter in præsentia cleri & populi sub omnibus pœnis, in dictis litteris expressis comburentur: ipsique Martino, ut omni prædicatione, seu prædicationis officio, omnino desisteret: alioquin eum, eiusque adherentes, complices, fautores, & receptatores requisimus & monuimus, in uirtute sanctæ obedientiæ, & supradictis pœnis districte præcipiendo mandauimus, ut infra sexaginta dies: quorum viginti pro primo, viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino assignauimus: ab affixione in locis tunc expressis, inmediate sequentibus numerandos, ut a præfatis erroribus, eorumque, prædicatione, & publicatione, & assertione, defensione quoque, & librorū seu scripturarum super eisdem, seu eorū aliquos, editione omnino desisteret, libroque; & scripturas errores huiusmodi cõtinentes comburentur uel comburi faceret: ac illos ipse Martinus omnino reuocaret, ac de reuocatione huiusmodi publicatione documenta nos ceteros faceret, & cum pleno saluo conductu sibi concesso, ad nos ueniret, ut de eius uera obedientia omnibus plene constaret: alias eum, eiusque complices, adherentes, fautores, & receptatores, & eorum quemlibet, tanquam notorios & pertinaces hæreticos fuisse & esse declarauimus: eosque ut tales condemnauimus, & eos pro talibus, ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus haberi uolumus atque mandauimus: eosque & aliis cõtra tales a iure inflictis pœnis subiecimus, & illos hæreticos fuisse & esse decreuimus & declarauimus. Inhibuimus quoque, sub eisdem pœnis, eisdem Christi fidelibus, ne eius scripta, etiam præfatos errores non cõtinentia, tanquam ab homine orthodoxæ fidei inimico, ut eius memoria omnino de Christi fidelium consortio deleatur, legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, seu in domibus aut aliis locis publicis uel priuatis tenere quoquo modo præsumerent, sed illa comburent: Ipsosque Christi fideles sub dictis pœnis monuimus, ut ipsos hæreticos declaratos, & damnatos mandatis nostri non obtemperantes, post lapsum dicti termini euitarent, & euitari facerent, quantum in eis esset, nec cum eis commercium aut aliquam conuersationem seu communem haberent, nec eis necessaria ministrarent. Et pro maiori Martini, suorumque complicum, fautorum, adherentium, & receptorum post lapsum termini declaratorum hæreticorum huiusmodi, confusione: eisdem Christi fidelibus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & aliis prælatis ecclesiarum, capitulis & personis ecclesiasticis, secularibus, & regularibus, exemptis & non exemptis, & uniuersis principibus quacunque ecclesiastica & mundana fulgentibus dignitate Regibus, & Imperatoris Electoribus, & aliis tunc expressis per uniuersum orbem, præsertim in eadem Alemania constitutis, mandauimus, ut ipsi & eorum quilibet Martinum, complices, adherentes, receptatores, & fautores huiusmodi personaliter caperent, & captos ad nostram instantiam retinerent, uel saltem eos & eorum quemlibet a suis ecclesiis, domibus, monasteriis, conuentibus, ciuitatibus, dominiis, uniuersitatibus, comitatibus, castris & terris omnino expelleret: ciuitates uero, dominia, terras, castra, uillas, comitatus fortalicia, oppida, & loca quæcunque ubilibet consistentia, eorumque, & eorum metropolitan, cathedrales, collegiatis, uel alias ecclesias, monasteria, prioratus, domos conuentus, & loca religiosa uel pia, cuiusque ordinis forent, ad quæ ipsum præfatum Martinum, uel aliquem ex prædictis declinare contingeret, quamdiu ibidem permanent, & triduo post eorū inde discessum Ecclesiastico subiectione interdicto: nec non patriarchis archiepiscopis, episcopis, & aliis prælatis, capitulis, & aliis personis supradictis, præsertim in Alemania constitutis, sub similibus pœnis & censuris mandauimus, ut Martinum & alios supradictos, si elapso dicto termino, mandato & monitione nostris huiusmodi, non paruissent, in eorum Ecclesiis, Dominiis, & aliis festiuis diebus (dum inibi maior populi multitudo ad diuina conueniret) declaratos hæreticos: & cõdemnatos, publice nunciarent, facerentque & mandarent ab aliis nunciari, & ab omnibus arctius euitari: ac omnibus Christi fidelibus, ut eos euitarent, pari modo, sub prædictis censuris & pœnis, & litteras nostras prædictas, uel earum transcriptum, cui ubique stari, & plenam fidem adhiberi uolumus, in eorum ecclesiis, monasteriis, domibus, conuentibus, & aliis locis, legi, publicari, atque affigi facerent: Excommunicauimus quoque & anathematizauimus omnes & singulos, cuiuscunque status, conditionis, præeminentiæ, dignitatis, aut excellentiæ forent, quominus litteræ uel earum transcriptum, copie siue exemplaria, in suis terris et dominiis legi, affigi, et publicari possent, facerent publice uel occulte, directe uel indirecte: tacite uel expresse, prout in dictis nostris litteris desuper confectis, quarum ueritatem tenere haberi uolumus pro expressa: quasque ut ad Martini, et aliorum monitorum non damnatorum et declaratorum, ac sub eisdem litteris comprehensorum notitia deducerentur in certis in Romana curia et aliis extra eam expressis locis affigi et publicari iussimus, et per Cursores in dicta curia, extra tamẽ eam per certos Nuncios nostros, exequi fecimus: ac uolumus, ut illos litteræ ipsæ post affixionem prædictam perinde ardeant, ac si eis eadem litteræ personaliter intimatæ forent, plenius continetur.

Saluus conditus Lutheri cõcessus, ut ad Rom. Pont. accedat.

G Cum

Muli ex his qui Lutheri adhaerent covertuntur.

Lutherus impetens.

Tit 3.

Lutherus & eius coplices, omnes iuris pœnas in hæreticos latas incurrisse declarantur.

† permanetia

† & Lutherus ubique subest nuntiarum hæreticis.

Ecclesiarum prælati & rectores excitantur. ut ardentius prædicent uerbum Dei contra Lutheri errores.

Cum autem (sicut accepimus) licet post litterarum affixionem & publicationem post elapsam A
termini seu terminorum huiusmodi in literis per nos præfixi huiusmodi seu præfixorum (quos quidem terminos elapsos fuisse, & esse, omnibus Christi fidelibus & per præfentes significamus, & fidet facimus) nonnulli ex eis , qui eiusdem Martini errores secuti fuerunt, ipsarum litterarum ac monitionum & mandatorum nostrorum notitiam habentes, spiritu sanioris cõsiliu ad cor reuerfi, errores suos confitentes, & hæresim in manibus nostris abinrantes , & ad veram fidem Catholicam se conuerentes, absolutionis beneficiũ, iuxta facultatem eiusdem Nunciis de super concessam obtinuerint, & in nõnullis ciuitatibus & locis dictæ Alemania, libri & scripturæ dicti Martini iuxta mandata nostra publice cremati fuerint: tamen ipse Martinus (quod non sine graui animi molestia & metu nostro stræ perturbatione referimus) in reprobum sententiam datum, non solum errores suos, infra præmissum terminum reuocare, & de reuocatione huiusmodi nos certiotes facere, seu ad nos venire cõtempserit: verum tanquam petra scandali peiora prioribus contra nos & hanc sanctam sedem & fidem Catholicam scribere & prædicare, & alios ad hoc inducere non veritus; propter quod, sicut ipse iam hæreticus est declaratus, ita & alii etiam nõ paræ auctoritatis & dignitatis, propriæ suæ salutis immemores ipsius Martini pestiferam hæreticorum sectam publice, & notorie sequentes, eique palam & publice auxilium, consilium, & fauorem subministrantes, ipsamque Martinum in suis inobedientia & contumacia confouentes , & alii publicationem dictarum litterarum impediētes, pœnas in dictis nostris literis contentas danabiliter incurrerunt: & hæretici merito sunt hñdi, atque tales ab omnibus Christi fidelibus euitandi, dicente Apostolo, Hæreticum hominem, post unam & secundam correctionem deuita: sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio cõdemnatus. Vt igitur cum Martino & aliis hæreticis excommunicatis & anathematizatis & maledictis merito copulentur, & sicut in delinquendo dicti Martini pertinaciam sequuntur, ita pœnarum & nominis participes fiant, secumque Lutherani vocet, & debitas portent pœnas, cum præmissa adeo manifesta & notoria sunt effecta & permanentes: ita, ut nulla probatione aut monitione uel citatione indigeant, prout sic fore decernimus & declaramus: Martinum & alios, qui eundem Martinum in suo prauo & damnato proposito obstinatum sequuntur, ac etiã eos, qui eum etiam præsidio militari defendunt, custodiunt, & propriis facultatibus uel alias quomodolibet sustentare non verentur, ac auxilium, consiliũ, uel fauorem, quouis modo præstare & subministrare præsumperunt & præsumunt, quarum omnium nomina, & cognomina, & qualitates, & si quauis celsa uel grandi præfulgeant dignitate, præfentibus haberi uolumus pro expressis, ac si nominatim exprimeretur, ac in illorum publicatiõne uigore præfentium faciendâ nominatim exprimi possent, decernimus, excommunicationis & etiam anathematis, nec non maledictionis eternæ & interdicti, ac in eos & eorum descendentes dignitatum, honorum, & honorum priuationis & inhabilitationis ad illa: Nec non bonorum cõservationis, et criminis læsæ Maiestatis, et alias sententias, censuras, et pœnas euata in hæreticos a canonibus inflictas in dictis literis contentas danabiliter incidisse: Ciuitates quoque, terras, castra, oppida, et loca, in quibus tunc pro tempore fuerint, et ad quæ eos declinare contigerit, ac quæ in illis sunt, ac alias etiam cathedrales et metropolitanæ, monasteria, et alia religiosa et pia loca, etiam exempta et non exempta, quocunq; ecclesiastico interdicto supposita esse ita, ut illo durante illis, prætextu cuiusuis indulti Apostolici, præterquam in casibus a iure permissis, et in illis, non aliàs quam ianuis clausis, ac excommunicatis et interdictis exclusis nequeant missæ et alia diuina officia celebrari, Apostolica auctoritate tenore præfentium declaramus: illosque pro excommunicatis et anathematizatis, maledictis, interdictis, priuatis, et inhabilibus, vbicunq; locorum denunciari et publicari, ac ab omnibus Christi fidelibus arctius euitari præcipimus et mandamus. Et ut in omnibus tantum in Dei & Ecclesiæ suæ vilipendium, Martini et sequacium et aliorum inobedientium obstinatæ temeritatis audacia innotescat, ne morbida pecus gregem inficiat, parque sincera ab infectis trahatur: uniuersis et singulis patriarchis, archiepiscopis, episcopis, patriarchaliũ metropolitan, cathedraliũ, et collegiatarũ Ecclesiarũ prælati, capitulis et personis ecclesiasticis, et quorumuis ordinũ etiã Mendicantium religiosi, exemptis, et non exemptis, ubilibet constitutis, in uirtute sanctæ obedientiæ, et sub dictæ excommunicationis lætæ sententiæ pœnis mādamus: quatenus ipsi, et quilibet eorum si et postquam uigore præfentium requisiti fuerint, infra tres dies; quorum unum pro primo, et alium pro secundo, et reliquum p̄ tertio et peremptorio termino, ac canonica monitione præmissa assignamus; eosdem Martinum et alios excommunicatos, anathematizatos, maledictos, et hæreticos declaratos, aggrauatos, interdictos, priuatos, et inhabiles, et in præfentium executione nominatos in eorũ Ecclesiis Dominicis, et aliis festiuis diebus (dum maior inibi populi multitudo cõuenerit ad diuinam) cum Crucis uexillo pulsatis cãpanis et accensis candelis, ac demum extinctis et in terrã proiectis, & conculcatis, cum trina lapidum proiectione, aliisque ceremoniis in similibus obseruari solitis, publice nuntient, et faciant et mandent ab aliis nuntiarum, et ab omnibus Christi fidelibus arctius euitari.

Ad maiorem insuper præfari Martini, aliorumque hæreticorum supradictorum adhaerentium et sequacium et fautorum confusionem, in uirtute sanctæ obedientiæ mandamus omnibus et singulis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, et aliarum Ecclesiarum Prælati, ut sicut ipsi, ad sedandũ schismata, auctore Hieronymo, constituti fuerunt, ita nunc uigete necessitate, prout eorum incumbit officio, constituent se murũ p̄ populo Christiano nõ tacetõ tanquã canes muti nõ ualentes latrare, sed incessan

A incessanter clamando, & exaltando uocem & prædicando & prædicari faciendo uerbum Dei, ac ueritatem fidei Catholicæ contra damnatos articulos, & hæreticos supradictos. Necnon omnibus & singulis parochialium ecclesiarum rectoribus, ac religiosis quorumcunq; ordinum, etiam Mendicantium, exemptis & non exemptis, ut præmittitur, similiter in uirtute sanctæ obedientiæ mandamus, ut sicut ipsi nubes a Domino constituti sunt, ita spirituales imbrem in populo Dei seminare, & contra supradictos articulos, ut præfertur, damnatos, sicut etiam eorum incumbit officio, publice predicare, non vereantur: Scriptum est enim, quod perfecta charitas foras mittit timorem. Vos igitur & uestrum singuli onus tam meritorii negotii deuota mente suscipientes: uos in illius executione sic sollicitos, ac uerbo & opere studiosos, atque diligentes exhibeatis, quod ex uestris laboribus, diuina uobis fauente gratia, sperati fructus adueniant, ac per sollicitudinem nostram, quæ causas pias gerentibus pro retributione debetur palmam gloriæ non solum consequi mereamini, uerum etiam apud nos & sedem prædictam non in merito ualeatis de exacta diligentia uestra uerius commendari.

Verum, quia difficile foret præfentes declarationis & publicationis litteras ad præfentiam & personam propriam Martini, & aliorum declaratorum & excommunicatorum huiusmodi personaliter deducere, propter eis fauentium potentiam: uolumus, ut affixio & publicatio præfentium litterarũ in ualuis duarum cathedralium seu metropolitanarum, aut unius cathedralis & alterius metropolitanæ in dicta Alemania consistentium ecclesiarum, per unum ex nuntiis nostris ibidem existentibus facta, ita eos liget & arctet, Martinumque & alios declaratos, & damnatos huiusmodi, demonstrat, in omnibus & per omnia, ac si eis & eorum cuilibet personaliter intimata & præfentata fuissent. Et quia etiam difficile foret præfentes litteras ad singula quæque loca deferre, in quibus earum publicatio necessaria foret, uolumus, & præfata auctoritate decernimus, quod earum transumptis, sigillo alicuius prælati ecclesiastici, seu ex Nuntii nostris prædictis munitis, & manu alicuius publici Notarii subscriptis ubique stetur, prout præfentibus originalibus litteris stetur, si essent exhibitæ uel ostensæ: Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, quæ in prioribus litteris nostris prædictis uolumus non obstare: ceterisque contrariis quibuscunq;.

Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostræ constitutionis, declarationis, præcepti, mandati, assignationis, uoluntatis, & decreti, infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo uigesimo, tertio Nonas Ianuarii, Pontificatus nostri anno octauesimo.

De Curia,

De de Comitibus.

LEO PAPA X.

Vniuersis & singulis locorum ordinariis, ac hæreticæ prauitatis Inquisitoribus in domino Venetorum consistentibus. Salutem & Apostolicam benedictionem.

Episcopi & hæreticæ prauitatis Inquisitores procedere possunt contra maleficos & sacrilegos: nec eorum circa hæc iurisdictio impeditur aut diminuitur, ex eo quod ipsis aliquis alius adiungitur per summum Pontificem, ut cum ipsis in hæc delicta inquirat, indices & officiales seculares absque reuisione processuum sententias latas a iudicibus ecclesiasticis super hæc: rimina exequantur, & traditos curiæ seculari punient: quod si renuerint, compellantur per ecclesiasticas censuras.

Aliæ extraneæ huius argumenti habentur supra Innocentij viij. & Alexandri vj. & infra Hadriani vj.

ONESTIS petentium uotis libenter annuimus, eaque fauoribus prosequimur opportunis. Aliàs ad petitionem dilectorum filiorum nobilium uirorum Ducis & domini Venetorum, cum in Brixienfi & Bergamensi ciuitatibus & diocesiibus quoddam hominum genus perniciosissimũ ac damnatissimũ labe hæreticæ, per quam suscepto renunciabatur baptis(m)atis sacramento, Dominum abnegabant, & sarana, cuius consilio seducebantur, corpora & animas conferebant, & ut illi rem gratam facerent, in necandis infantibus passim studebant, & alia maleficia & sortilegia exercere nõ verebantur, quod ita factum esse uidebatur, ut ad eorum errorem extirpandum opportuna adhiberentur remedia. Volentes etiam eiusdem generis nonnullos indicibili pœna obstinate uitam potius per se amittere, quam errorem suum cognoscere maluissent, & propterea de rigoroso nimium (ut dicebatur) uestri ordinatorum contra tales processu, dubitantes, Venerabilem fratrem Episcopum Polensem nostrum & Apostolicæ sedis apud eorundem Ducem & domini um Nuntium, uobis adiungendum duximus, cum facultate per se, uel alium, seu alios processus per uos habi-

1.1031.4.

Edita anno Domini 1522. Ex Directorio Illustrissimi Iacobii Sabelli Cardinalis, reipu Christianæ Inquisitionis generalis. fol. 424.

tos, seu factos examinandi, & revidendi: & si uos Inquisitores processus prædictos rite & recte, ac iuxta formam iuris habitos fecissetis contra tale hominum damnatorum genus una uobiscum pcedendi & inquirendi: necnon procuratores & aduocatos, scribas, ceterosq; ad Inquisitionis præfatæ exercitium necessarios & opportunos, officiales & ministros cum competentibus salariis deputadi, & homines prædictos (quod require ad Ecclesiæ unitatem uellent) clemeter suscipiendi, eisque penitentiam saluarem iniungendi, & eos absoluedi etiam in utroque foro, & incorrigibiles condemnadi, & brachio seculari tradendi, ceteraque quæ uos de iure, uel consuetudine facere possitis, & deberetis faciendi, gerendi, & exequendi, exercendi, prout in literis desuper confectis continetur.

Cum igitur commissionis huiusmodi uigore præfatus Nuntius, uenerabilem fratrem Episcopum Iustinopolitanum in partibus illis commorantem, ad præmissa una uobiscum pertractanda & exequenda subdelegauerit, uosque & ipse subdelegatus in ualle Communica Brixienfis diocesis, ubi maxime huiusmodi damnati generis homines uigent & pullulant, processeritis; ac non nullos culpabiles repositos, & curiæ seculari tradendos, nec non iam condemnatos habueritis, uideretur, quod per Venerorum collegium Prætori Brixienfi mandatum fuerit, ne sententias huiusmodi exequeretur, & uobis & eidem subdelegato, ne ad executionem illarum procederetis inhiberet, prout inhihibitum fuit: ac expensas, & salaria pro huiusmodi Inquisitionis negotio necessaria submoueret, & retraheret: nec non processus contra culpabiles prædictos habitos & factos eis transmitteret, seu transmitti faceret: & quod deterius est, subdelegatum prædictum ad coram eis in ciuitate Venetiâ comparendum cogeret, & compelleret, prout coactus & compulsus fuit. Et quia propter dictas litteras, in quibus dictus Nuntius adiunctus fuit, ab aliquibus hæsitatur, an propter hoc facultas uestra diminuta existat, ita quod prout ante datas huiusmodi litteras potuissetis, procedere non possitis, indegenque & contra iuris & sacrorum canonum dispositionem, ac ecclesiasticam libertatem existat, laicos de personis & causis ecclesiasticis se introruitere, nolleque iniunctam à uobis executionem adimplere, nisi processibus, ac sententiis per eos uis & examinatis, ac si ipsi in clericos causasque ecclesiasticas superioritatem & iurisdictionem haberent, cum tamen in clericos causasque huiusmodi, laicis nulla facultas attributa sit, quos obsequendi & exequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, propter quod inter Christi fideles non modicum surgit scandalum.

Iniquum est laicos de personis aut causis ecclesiasticis se introruitere.

Dixi plene ad Emericum comment. 8. par. 3. di. per 36. illorum.

Nos igitur, ne quod ad salutem animarum, & dictarum causarum faciliorem expeditionem intro ductum est, in damnum & percellationem conuertatur, & propterea ob diuturnitatem temporis infelices animæ huiusmodi peccatis magis grauentur, & ad omne circa hoc dabium tollendum, uos prout ante datas dictas litteras de iure & consuetudine seu priuilegio procedere poteratis, nec non etiam contra maleficos & tornelegos ac à fide apostatantes, prout criminis postulauerit qualitas, procedere posse & debere auctoritate Apostolica, tenore præsentium decernimus & declaramus; uobis committentes & mandantes, ut eisdem Veneros, & illos ꝑ Ducem ac officiales suos, ne ipsi ulterius in huiusmodi causis se introruitant, sed quod iniunctas sibi executiones, & forte iniungendas, postquam requisiti fuerint, sine aliqua processum, per dictos ecclesiasticos iudices factorum uisione, uel examinatione prompte exequantur, monentis & horremeni. Et si hoc facere neglexerint, uel recitauerint, uos eos per censuras ecclesiasticas, & alia iuris opportuna remedia, appellatione postposita compellatis. Præmissis ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis, statutisque & consuetudinibus ciuitatum & diocesis prædictarum, iuramento, firmatione Apostolica, uel quavis firmitate alia roboratis, ceterisque contrariis non obstantibus quibusque.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die decimo quinto Februarii, Millefimo quingentesimo uigesimo primo, Pontificatus nostri anno octauo.

BREUE SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI D. Hadriani diuina prouidentia Pape sexti, ad Fredericum Saxonia Ducem aduersus Lutherum.

Damnato Martino Luthero, & per totam Europam hæretico publicato per Leonem x. Pont. Max. Fredericus Saxonia Dux. & in suum uelut clientem recepit; quod ægre ferens, ut debuit, Hadrianus sextus eius successor, hoc ad ipsum rescriptum seu Epistolam hortatoriam dedit, qua omnibus modis conatur pius & sanctissimus Pontifex Frederico persuadere, ut ad sanam mentem reuertatur, cogitetque qualis sit Lutherus & eius præcepta; denique omnia commemorat, quibus principis animus permoeri possit ad catholicam religionem amplectendam; additis in super multis exemplis, quibus ostendit principes Dei præceptis fauentes felicissimos extitisse, contra uero eius legi repugnantes infelicissimos euasisse.

Edita anno Domini 1522. Ex 4. Concilio primo, 7. c. ex Coloniæ. editioe an. 1527.

LECTE fili, Salutem & Apostolicam benedictionem. S A T I S & plus quam satis sustinimus, dilecte in Christo, si forte DEI pietas tuam animam dignetur inquirere, ac dare penitentiam ad cognoscendum ueritatem, ut respisceres a diaboli laqueis, a quo captiuus detinetis. Nouimus te patre monitum a se, te, prædecessore nostro, ut a te separares pnicem illam

A illam Christianæ religionis Martinum Lutherum: & cum iam toti orbi manifeste essent scelestissime machinationes illius, sperauimus, & te ad cor penitens reuerfurum. Sed quoniam expectauimus, uas, & ecce quia frustra conflauit conflator, malitiæ enim tuæ non sunt consumptæ: coegit nos miseratio tua, coegit paternus amor, quo te & tibi subditos Saxones in Domino semper fuimus prosequuti, salutaribus & paternis monitis adhuc conuenire, ut vel tandem resipiscati, antequam plane in uos cõueniat, quod mox subdit Propheta Argentum reprobum uocare eos, quia Dominus proiecit eos. Et quid dicemus uobis quam quod Galatis suis Paulus. O insensati, quis uos fascinauit ueritati nõ obedire? Currebatis bene. Interrogate patres uestror, ac dicent uobis, maiores uestror, & enunciant uobis. Quod ab ea ætate, quo uno eodemque tempore uixere Hadrianus Rom. Pont. & Carolus ille magnus Imperator Saxoniæ fidei plantatores, ad nostra usque & charissimi in Christo filii nostri Caroli tempora, uis & proauis uestri, atq; adeo Saxones omnes, semper habiti estis ueluti pacis amatores, fidei propugnatores, & per omnia obedientiæ pacifici filii: talesque, ut non in merito Gregorius V. natione Saxo, olim Ro. Pont. Saxonia ducem, in Ro. Imperatoris constituerit electorem. Quo modo ergo tam cito mutatus est color optimus? Cur tam facile transferi uini ab eo, qui uos uocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium quod non est aliud, nisi sunt quidam, qui uos conurbant, & uolunt conuercere Euangelium Christi? Quis uincam Domini Sabahot tam pulchre plantatam est demolitus? Certè exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Sed uel illud a uobis, a modestis, & amicis, a cruciatu præcordiorum. Obsecramus te fili dilecte in Christo, leua oculos tuos in directum, & uide ubi sis prostratus. Considera quantam Ecclesiæ Christi, tot malis undique circumuallatæ ac pene oppressæ, pro opera qua illi subuenire debueras, cladem insuper intulisti. Oppugnatur foris ab infestissimo illo ac potentissimo Christiani nominis hoste. Dissident intus principes Reipub. Christianæ, & in mutuam armati perniciem, cruentissimis inter se odiis conficiuntur: & in fraterna uiscera ferrum stringunt, ut uix ethnici inter se crudelius. An hæc ita tibi uisa sunt non satis graui, nisi contritionem induceres super contritionem, nutriendi ac fouendi serpentem illum in sinu tuo, qui ueneno linguæ suæ Ecclesiæ & terras infecit adeo, ut nunc peruenit gladius etiam usque ad animam? Quanto autem plurius est anima, quam corpus: tanto grauius est prædictis omnibus horrendum illud & plus quam tartareum uenenum, quo hæresum ac schismaticorum contagione tot myriades animarum interierunt, intereuntq; Ita tibi debemus omnes, quod nunc passim ab unitate Ecclesiæ recedatur? Quod auertatur uulgus indoctum, ac bis mille præstigiis ac facinationibus retrahatur a fide quam suxit ab ubere materno: Quod basilica sint sine plebibus, plebs sine sacerdotibus; sacerdotes sine debita reuerentia, & sine Christo denique Christiani: Quod sacramenta fidei, non sacra censeantur: quod sanctuarium Christi, sanctam esse negatur: quod dies festi festiuis fultrentur solennit, quod moriantur homines in peccatis suis, rapiantur animæ ad tribunal terrificum, nec penitentia reconciliati, nec sacra communione muniri: Quod pulcherrimus ille tabernaculi ordo confusus sit, & pro Christiana pace ac tranquillitate ad rebellionem, ad tapinas, ad cædes, ad incendia, cum magno ac manifesto Christianæ reipub. discrimine, ueluti classico passim excitati. Pro quibus egregiis uis in Ecclesiæ Christi meritis, quo te præmio, immo quo non supplicio dignum censebimus? At dices forte, Serpens me decepit. Dignam certe recepisti mercedem, qui illum nutruisti in sinu tuo. Sed itane stultus es, ac sine corde, ut in eis maxime rebus in quibus errare, damnari est: uni hominioni cooperto peccatis, quam tot sanctis. ab initio patribus, qui in lege Dei meditati sunt die ac nocte: & quam tot uniuersalibus conciliis, aduersus que impudens os illud uelut sepulchrum patens, se aperire non erubescit: sanctæ denique & catholice Ecclesiæ, cuius ritum, consuetudinem, & decreta, à temporibus Apostolorum ad nos usque inuolabiliter obseruata, unus iste sacrilega temeritate damnare præsumit, plus credere poteris? O cecam dementiam, ac plus quam Iudaicam cecitatem. At fortassis hoc tibi imposuit, quod uerterator ille Martinus & eius sequaces, de capitalis scripturarum uis sunt sua confirmare. Et quis tandem hæreticorum ita non fecit? An non hæc sunt ueteris serpentis astutia, qui hac ueluti esca obducto hamo, miseris animabus mille technis & uersutis semper est insidiatus: qui que, quo angularem infringeret ueræ fidei lapidem, ac Christianam scinderet unitatem, in scripturarum agrum, suum seminare semen, & peruersam scripturarum intelligentiam, iam pridem est aggressus? Cum itaque maxima semper pars Ecclesiarum imperita, turba sit, & uix unus reperitur aur alter, qui spiritualibus oculis de scripturarum intelligentia digne ualeat iudicare: si quidem librum signatum legimus, quem solus Leo de tribu Iuda dignatus est aperire, ac soluere lignacula eius: quæ tandem est ista diabolica excæcatio uni carnali hominioni, semper eructanti crapulam & potum, quam reliquo orbi uniuerso, quam tot spiritualibus patribus, quorum uoluntas semper fuit in lege Domini, qui uitæ sanctimonia, ostensione spiritus, ac uirtute, glorioso denique martyrio suam doctrinam comprobauerunt, in scripturarum intelligentia plus re fidei habere potuisse? O cecitatem nouam & inauditam. Vnus apostata tibi potuit persuadere, se fuisse priores uniuersos, errare posteros, & in se solum, & quos decepit peruenisse Regnum Dei, peruenisse totas miserationum Dei diuitias, ac gratiam uniuersitatis? Et quid non dicimus cum propheta: Heu, heu, heu Domine: ergo ne decepisti populum tuum? Quin potius, cur non deuitatis (secundum Apostolicum præceptum) questionibus ac pugnis uerborum, ex quibus

El. 5. a. Hier. 6. 3.

Ibid.

Galat. 3. 2. Dicit. 2. 3. a.

Thre. 4. 5.

Gal. 1. b. El. 5. a. Phil. 7. b.

Antiqua & ueteris hæreticæ doctrinæ litteris male intellectis errores suos palliare.

Apo. 5. b.

Hier. 4. a. 1. Tim. 6. a.

bus *ostentantur* inuidiæ, contentionis, blasphemie, suspensiones mala, conflictationes hominum mente corruptorum, & subvertunt corda audientium, ex operibus suis iuxta Dominicam designationem, studius cognoscere filium profanum istum, qui ad uos venit primū in vesti metis outum, lipus intrinsecus capacissimus: Si quidem non ex foliis, non ex floribus, sed ex fructibus arbor cognoscenda erat. An non manifesti sunt nequissimi fructus eius? Si quidem sacrilegus hic aduersus Deum imagines sacras, atque adeo ipsam crucem Christi, sceleratis manibus confringere, & pollutis cōculcare pedibus non formidat: contra sacerdotes Dei furore impio temerariē debacchans, nō desinit laicos, ad lauandas sibi in eorum sanguine manus sedulo concitare; Ecclesiam Christi patricidalibus armis oppugnans, hoc agit assiduo, ut suffocentur homines in peccatis suis hoc unū elaborat, ne diuina misericordia suis sacramētis, quæ peccatorum remedia efficaciter esse uoluit, vulneratos in Ecclesia sua curet. Ita enim ea aut sustulit uniuersa, aut hereseos suas pestifero ueneno, ut toxicum magis requirit, quam animarum medicinas. Præcepit suis, ne indignanti Deo quis satisfaciat: ne ieiuniis, orationibus, lamentationibus peccata redimat: ne hostia illa placens Deo, corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi à sacerdotibus offeratur quotidie pro peccatis nostris. Vota docet non reddere Domino Deo suo. Et cum ipse sit apostata, ac professionis suæ desertor, ut plurimum sui faciat similes, sancta illa Deo uasa pollueri non ueretur, consecrataque Christi uirgines, & uitam monasticam professas, extrahere à monasteriis suis, & mūdo, imo diabolo quem semel abiurauerit, reddere. Quod in veteri lege in umbraticis sacerdotibus Dominus non tulit, quod ethnici in idolorum Flaminibus omnes sunt abominati, Christi sacerdotes etiā uilissimis copulat meretricibus, Sanctos patres illos quorum uita & doctrina illustrauit uniuersum mundum; non solum debito honore non prosequitur, sed multo quam Cain scelestus despicit, deridet, contemnit, in seclatur, Sacrosanctis omnibus uniuersalibus Conciliis impudenti ore palam contradicit, ac sacrilega lingua detrahit; libertatis specie, licentiosam quandā uitam, nullis constructam legibus ac uere ferinam, inducere conatur. Vnde & ex lex homo contemptor ac violator legum omnium, in tantam erupit mentis uelania, ut sanctissimorum patrum decreta & Ecclesiasticos canones igne publico concremare non formidat. Et breuiter Christianam ueritatem, omnē rerum ordinem, pulcherrimam denique Ecclesie faciem, a Christo, ab Apostolis, Apostolicisque uitis ac sanctissimis patribus ab initio constitutam, vnus hic post tot centenos annos discindere, inuertere, ac deformare molitur. Quod si nondum satis etiam inter nosci de Christiano magisterio an de Antichristi spiritu isto proficiantur: si ita faciauit te præstigiator ille, ut credere possis uanum hunc perfidissimum apostatam ueluti alterum Helissem habere duplicem spiritum Helie, aut alterum esse (quem se iactat) Danielem, in quo sit spiritus amplior & intelligentia scripturaru maior, quā in omnibus olim sanctissimis illis doctissimisque uiris, quam in sacrosancta Ecclesia Catholica, quid est te uno carius? Aut si iam ex fructibus arborem cognoscēs, in errore persistis tamen, quid te miserius? Sed esto: transfiguratus sit coram te fatanas ille in angelum lucis, & quæ manifesta sunt opera carnis ac diabolica, spiritus esse & Christi opera, uenenata sua facundia persuadere poterit. Nunquid non ubique nel hoc ipso prodidit, cuiusnam spiritus sit, quod omnis eius sermo amarus est, uirulentus, arrogans, ac maledicentissimus, nusquam non scatens conuiciis, blasphemis, ac commatibus plusquam uenenatis, aduersus omne Christianæ pietatis, modestiæ, mansuetudinis ac benignitatis officium? Nūquid ita docuit Paulus, cuius se iactat spiritum habere, cum nulla eius extet epistola, quæ non pacem & unitatem, ac alias id genus uirtutes redoleat? An non Romanos suos hortatur in Domino, ut in charitate fraternitatis se diligat, inuicem seclentur quæ sunt pacis, & quæ edificationis custodiant? Corinthiis an non testatur, se docere in Ecclesiis, Deum, non dissensionis, sed pacis Deum esse? Et breuiter, nunquid non ubique clamat, ubique docet Euangelica illa tuba ut digne ambulemus in omni humilitate ac mansuetudine, cū patientia supportantes inuicē in charitate, solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis, ut que deponamus omnem iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem? Quo igitur pacto maledicentiam, amaritudinem, iram, indignationem, blasphemiam, in stationem, iactationem, quæ ita huic pecularia sunt, ut illa Paulo, ac illius discipulis uniuersis, qui mitis est ac humilis corde: nō Paulini, non Christiani, sed diabolici spiritus esse certissima indicia, uel cæco non clarissime appareat? Ex uerbis illius quomodo nō intellexisti, Christum in corde suo, an uero Antichristum haberet, secundum quod ipsa ueritas in Euangelio ait, Progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali, de abundantia enim cordis os loquitur. Et cū scriptū sit, quod maledici regnū Dei non possidebunt. Item cū in Euangelio dicat Dominus, Quicumque dixerit fratri suo Racha, reus erit Concilio: Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehēne incendio; illum ne esse Antichristi apostolum, cuiquam obscurum esse poterit? Qui non modo sacerdotes Dei, sed & principem sacerdotū Petri successorem, Iesu Christi in terris uicarium, tam nefandis infamibusque nominibus, tam inauditis contumeliis, conuiciis, ac blasphemis, nusquam non lacerat, discerpit, & in seclatur, ut ea commemorare pudica refugiat lingua, & audire horreant aures castæ. Qui Apostolicam cathedram, in qua præsedat caput Apostolorum Petrus, cui præsunt tot sancti Pontifices, quam Ecclesiam principalem, unde fit exorta unitas sacerdotalis sanctus ille & gloriosus martyr Cyprianus non dubitat asserere, impio ac pestiferi ore cathedram pestilentie, Antichristianam, diabolicam, & si quæ potuit excogitare nefandiora toties appellare non cessat: Qui scholas Christianas, quæ tam multos doctissimos, sanctissimosque uiros, tam egregias

Math. 7.
Lutheri furor & immanis audacia.
Lutheri præcepta qualia.
Lutherus conuicijs deprehensus.
1. Cor. 11. Quælis Lutheri sermo.
Rom. 12. C.
1. Cor. 14. E.
Gleat. 6. Ephe. 4. Col. 3.
Lutherus ex sermone cognoscitur ualde perfidus.
Math. 3. b. 12. c. 23. d.
1. Cor. 5.
Math. 5.
Lutheri in pont. blasphemia.

egregias in Ecclesia Dei columnas nobis protulerunt, impudica lingua sua, lupanaria, Sodomas & Gomorhas ubique uocare non uerecundatur: Qui non satis habet omnipotentis Dei sacerdotes probris omnibus, conuicijs, contumeliis, ac blasphemis horrendis & inauditis, nunquam non publice ac priuatum infectari, quibusuis canibus uiliores facere, nisi etiam laicos conciret ad lauandas sibi manus in sanguine ipsorum: Cum tamen quanto honore haberi uelit sacerdotes suos, maxime autem principem sacerdotum, idem ipse Dominus in Deuteronomio testatus est, dicens: Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam, & causam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas uideris uerba uariari, surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus DEVS tuus, ueniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quaretsque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii ueritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præsumt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbit, non lens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malū de Israel: cunctusque populus audiens timebit, ut nullas deinceps intumescat superbia. Et Samud cum sperneretur à filiis Israel, an non dicit Dominus: Nō, n. re spreuerunt, sed me, ne regnem super eos: manifeste ostendens, inuisibilem se contemni, cum uisibilem quis spernit sacerdotem? Quare & Moles murmuranti aduersus se populo respondit: Non aduersus me murmurastis, sed aduersus Dominum Deum uestrum. Quod si Leuiticos illos sacerdotes tanta honoris prerogatiua præcellere uoluerit Dominus, qui exemplari tantum ac umbra deseruiebāt celestium, in umbratico illo tabernaculo sacrificiorum officia consummantes: quo tandem honoris loco eos haberi uoluit, quibus tradidit clauas regni cælorum? tantamque tribuit potestatem, ut quæ ligarent super terram, ligarentur & in cælis: & quæ soluerent super terram, soluta essent & in cælis: ut quæ quorum ipsi dimitterent peccata, dimissa forent: quorum retinerent, forent & retenta? Qui non sanguinem hircorū, aut uitulorum, sed hostiam uiuam, sanctam, immaculatam, corpus & sanguinē Domini nostri Iesu Christi offerunt quotidie pro peccatis nostris, consiciunt uerbo suo ac manibus tractant, & breuiter sacramenta omnia, quibus hominibus uita salusque tribuitur amantur suis perficiunt orationibus. Quanto inquam, honore hos præcellere uoluerit Dominus, quis tandem dubitabit, quod nec ipse tacuit in Euangelio, cum dicit ad eos: Qui uos audit, me audit; & qui uos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit & eum qui misit me? Et quid consequitur? Quod in eundē Christum blasphemus esset & maledicus, qui sacerdoti Christi blasphemauit, aut maledixit. An non hoc primum mandatum in retributione, Honora patrem & matrem, ut sis longæuus super terram? Qui autem maledixit patri aut matri, morte morietur. Nunquid ad carnales tantum parentes illud est referendum? Et num minus ad eos qui nos in Christo regenerauerunt, per quos Christiani sumus, qui nobis peccata dimittunt, qui cælestibus nos pascunt sacramentis? Qui si peccatores sunt & mali sacerdotes? Quid si & patres? Nunquid propterea eos nō honorare, aut eis maledicere licet? Nunquid nō & Iudas erat inter eos, quos Dominus misit ante faciem suam, & ad quos dicebat: Qui cumq; non receperit uos, neque audierit sermōnes uestrōs, exeuntes foras de domo aut ciuitate excutite puluere de pedibus uestris, Amē dico uobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhœorū in die iudicii, quā illi ciuitati. An non præcepit ita Apostolus, Obedite præpositis uestris, & subiaceite eis? Quod si mali & peccatoribus non sit obediendū, quibus tandem? Quoniā si dixerimus, peccatū nō habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Quis es, noli discutere pastorem? Noli te iudicē Dei constituere & Christi. An non ita præcepit Dominus in Euangelio, dicens: Super cathedram Moſis sederunt scribæ et pharisei: omnia quæcunque dixerint uobis, seruate et facite: Si quæ autem fecerint male facere nolite: manifeste significans, habere eos dignitatem, tametsi uitæ essent perditæ. Nunquid idem Dominus, cum postea tempore passionis alapa accepisset a seruo sacerdotis, dicenti sibi: Sic respondes Pontifici? aduersus Pontificem quidquam dixit contumeliose? uin magis inno centiam suam afferens & ostendens. Si male, inquit, locutus sum, exprobra de malo: sin bene, quid me cedis? An non et Paulus, cum cæderetur in concilio iussu Ananias, diceretque ad eum, Percutiet te Deus paries dealbare: Et tu sedēs iudicas me secundum legem, et contra legem subes me percuti? Audiens ab adstantibus, Sic infirmulas sacerdotem Dei maledicendo ipsum? tamen inane nomen et umbram quandam sacerdotis cogitans, expauit, Nesciebam, inquit, fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: Principi populi tui non maledicēs. Quo magis miramur, quod ex istis diabolici spiritus operibus, ueluti fructibus nequissimis, arborem pestifimam nondum cognouistis. Et quis tandem est ita hebes animo, ut non uideat quod nunc prout impant furiosissimi conatus istius, cum ut quisque est facinorosissimus, desperatissimus, aut perditissimus laro aut homicida, sub istius uexillis ac signis conueniant? Ecclesiam iam Christi patricidalibus armis ac sacrilegis manibus, non clam, sed palam oppugnantes, consecrata Deo loca, templa, et monasteria exurunt et profanant: Christo dicatas uirgines, sacerdotes Christi et monachos crudelissimi persequuntur, Ecclesiarum bona diripiunt: et breuiter, rapinis, latrociniis, cadibus ac incendiis confundunt uniuersa; & excæcante nimirum eos iusto Dei iudicio, et in insaniam tam manifestam erumpere permittente, ut neminem iam latere possint scelestissimæ machinationes istius. Atque, hi qui pestifera contagiōne ipsius infectos sese nunc tandē cognouerunt, schismaticos errore

Deut. 17. b
1. Reg. 1. b
Exod. 26. b
Math. 16.
Luc. 10.
Exod. 20. Deut. 5.
Luc. 10.
Math. 10. Hebr. 13.
1. Ioan. 1. Math. 23.
Ioan. 18.
A. 2. 4. 250. 12. d

deposito, ac hæretico furore deserto, vnitatis ac veritatis domicilium fidei sanitate repetunt. Inter quos, dilecte nobis in Christo Iesu, cum & te non ex postremis reuerturum ad salutarem matris sinu sperallemus, quem reuertentem libenter & obuiis excepisse manus: bona spe tandem nostra frustrati, videmus supra petra indurauisse te faciem tuam: videmus perniciem istam animarum Lutherum sub tuo patrocinio latitantem, suum adhuc virus longe lateque ipargere. Sed quoniam adhuc potens est Dominus Deus etiam de lapidibus istis suscitare filios Abraham, antequam egrediantur vi ignis indignatio eius, & succedatur, nec sit qui extinguat; ideo te fili dilecte in Christo obsecramus per viscera nostri redemptoris Domini nostri Iesu Christi, per Christianam vnitatem, per patriæ charitatem, per tuam denique ipsius, tuorumque salutem, miserere Ecclesiæ Christi, & totiam inolorum procellis vndique exagitata ac pene oppressa tua maxime culpa, aliquando ser opem: miserere patriæ nostræ, quæ sinceræ olim fidei, eximia religionis, sanctæ sub iugo Domini ac religiose obediētiæ insigni præcellens gloria, perniciem istam religionis Christianæ, ac fidei ac pietatis publicum hostem Martinum, in suis se peperisse ac fouisse visceribus, nunc erubescit. Miserere denique tui ipsius, tuorumque misere seductorum Saxonum. Quos nisi respicatis, & quidem cito, manet præsens & certa ultio, Diuina, quam neque in hoc sæculo effugietis, neque in futuro. Hæc dicit Dominus Deus; Audi popule stulte, audi princeps qui non habes cor; qui habetis oculos, & non videtis; aures & non auditis, me ergo non timebitis, & à facie mea non dolebitis? nunquid non audistis, quæ fecerim in diebus antiquis? Legite scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, & inuenietis, quam grauis semper fuerit, & quam terribilis Diuina vindicta in illos qui in populo Dei schismata concitauerunt. Nunquid non legistis horribilem Diuinam vltionem aduersus Dathan & Abiron, quod multitudinem aduersus Moysen concitauissent, quos dehiſcens, sub pedibus terra, & aperiens os suū, deglutit, & omnia quæ ad eos pertinuerunt, ita ut descenderent uiuentes in infernum? Et aduersus Core, quem eandem ob causam cum ducentis & quinquaginta uiris cœlestis flamma deuorauit. Quod si ob durius imperium fortassis, aut quorundam pastorum seu ignorantiæ, seu malitiæ, schismata excitanda putatis: nunquid non ex libro Regum audistis adeo indignatum fuisse Dominum aduersus decem tribus filiorum Israel, & in omne semen eorum, ut dimoueret eos, & tradiderit in direptionem, donec proiceret eos a facie sua? Ob quam tandem culpam, nisi quod obdurius imperium Salomonis & imprudentis arrogantisque responsionem Roboam regis Hierusalem, scilicet fuerunt a tribu Iuda & Benjamin? Quam præsens semper fuerit Dominus vindex sacerdotibus suis, an non Saul ab regio abiectus honore, & Ozias Rex Iuda percussus lepra, propterea quod quæ sacerdotum erant, contra sacerdotes Domini sunt ausi usurpare, sufficienti vobis poterunt esse argumento? Et breuiter: An non omnes restantur historiae, vniuersos ultrice Domini manu infelici perisse exitu, qui in Christos Domini sacrilegas manus iniicere non formidauerunt? Contra autem felicia omnia & longam illis contigisse vitam, qui Christum in sacerdotibus suis venerati sunt? Moueant ergo vos exempla aliorum, & cogitate quid uobis sit expectandum, qui uenerabilem Dei chorū, in manus tentatis tradere profanas. Proinde quod Dominus per Moysen præcepit uniuerso populo Israel, ut separarentur a tabernaculis Core, Dathan, & Abiron, nec tangerent quidquam quod ad eos pertineret, ne inuoluerentur in peccatis eorum: hoc & uobis, præcipue autem tibi dilecte fili, eiusdem Domini nostri auctoritate præcipimus & obsecramus in Christo Iesu, ut separemini a Martino Lutero, auferatis a uobis petram illam sandali, neque tangatis quod illius est, ne & uos diuina ultio inuoluatur subito in peccatis illius. Expurgate quamprimum fermentum illud, quod reliquum fidei uestræ massam corrumpit, ut sitis noua conspersio, nouaque creatura. Non dedigneris fili dilecte Paulum imitari, quem sicut uicisti in Ecclesiæ Dei persecutione, tam grauem animarum perniciem sub tuo nutriendi patrocinio: ita reuersus ad cor, effice, ut omnes intelligant tuam conversionem: utque qui per te sunt scandalizati in te rursum glorificent Deum. Maxime autem hoc præsta quamprimum, ut impurum os illud obstruatur, ut capuletur blasphema lingua, quæ contra Deum ac sanctos eius loqui non cessat, & uirus suum undique spargit. Et ut prophetis uos uerbis admoneamus, state super uias, & uidete, ac interrogate de semitis antiquis, quæ sit uia bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus uestris. State, inquam, & doctrinis uariis & peregrinis nolite abduci. Interrogate de semitis antiquis, quæ sit uia bona, per quam ambulauerunt patres uestri, quam demonstrauerunt tot myriades martyrum, docueruntque tot millia confessorum, & ambulate in ea. Quod si a uobis impetrauerimus, sicut & sincere speramus, erit quod gaudeamus cum angelis de peccatore penitentiam agente, & perditam ac rursus inuentam ouem humeris nostris ad ouile Domini gaudentes reportabimus, paternaque pietate quantum in nobis fuerit, stolam uobis pristinam restituemus. Quod si dixeritis: Non ambulabimus: & paterne salubriterque uos monenti respondebitis, Non audiemus. Ideo audite gentes; dicit Dominus, & cognoscite congregationes quantam eis.

Ecce ego aducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius, quia uerba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt. Sed & hoc tibi denunciamus, in uirtute omnipotentis Dei, & Domini nostri Iesu Christi, cuius in terris Vicarius sumus, nec te in præsentis sæculo hoc laturum impune, & in futuro æterni te ignis expectare incendium. Viuunt una Pontifex Hadrianus, & religiosissimus Imperator Carolus, meus charissimus in Christo filius & alumnus; Cuius tu edictum uere Christi-

Math. 3.

Hier. 5.

Ioan. 3.

Num. 16. Quis diuina ultio in contemptores legis Dei & qualia præmia in amatores.

4. Reg. 17.

3. Reg. 12. 1. Reg. 11. 2. Reg. 26.

Num. 16.

1. Cor. 5.

Hier. 6.

Hebr. 13.

Luc. 15.

Hier. 6.

A Christianum aduersus Lutheranam perfidiam, & quod talem decebat Imperatorem, non sine graui offensa ac uilipensione Cæsareæ maiestatis violare non timuisti. Non commitemus, ut quos olim cum Magno Carolo Hadrianus Pontifex in Christo genuerunt, nunc Hadrianus Pontifex & Imperator Carolus sibi schismatico ac hæretico tyranno, hæresum ac schismaticum sinamus interire contagione. Quare reuertimini ad cor, & respicite tu, tuique miserè seducti Saxones, nisi utrumque gladium, Apostolicum simul & Cæsareum, olim uelitis experiri.

Scripta Romæ Anno Domini M. D. XXII.

HADRIANVS SEXTVS.

Hadrianus Papa sextus Inquisitori Comensi.

Inquisitores hæreticæ prauitatis, cum Vicariis Episcoporum, si adesse uoluerint, inquirent in lamias, seu striges, hoc est in eos qui fidem susceptam abnegant, imagines sanctorum conculcant, sacramentis abutuntur, diabolum inuocant, & incantationibus, carminibus, sortilegiis, aliisque maleficiis uimenta & fructus terra ledunt: quos iuxta canonica decreta puniant.

Alia extrauagantes huius argumenti habentur supra Innocentii viij. Alexandri vi. & Leonis x.

DILECTE fili, Salutem et Apostolicam benedictionem. DVDM uti nobis exponi fecisti, per felices recordationis Iulium Papam II. prædecessorem nostrum, nõ sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quod per quendam Georgium de Calali ordinis fratrum prædicatorum professorem, & in ciuitate Cremonensi hæreticæ prauitatis Inquisitorẽ deputatũ, in nonnullis Lombardiæ partibus, & præsertim in locis, in quibus dictus Georgius Inquisitor deputatus erat, reperire fuerunt quamplures utriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & a fide Catholica deuiantes, certam sectam facientes; fidem, quam in sacri susceptione baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, ecclesiasticis & præsertim Euchariæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronũ assumentes, eique obediētiã & reuerentiã exhibentes, & suis incantationibus, carminibus, sortilegiis, aliisque nefandis superstitionibus, iumenta & fructus terræ multipliciter ledentes; aliaque quæ plurima nefanda, excessus, & crimina eodem diabolo instigante committentes, & perpetrantes, in animarum suarum periculum, diuinę maiestatis offensam, perniciosumque exemplum, & scandalũ plurimorum. Contra quas cum dictus Georgius tunc (ut asserbat) in dictis locis suæ Inquisitioni deputatus, prout ipsius Georgij incumberebat officio, ipse Georgius processisset: nonnulli autem tam clerici quam laici illarum partium, quærentes plũ sapere quàm oportet, præmissa delicta, ad eiusdem Georgij Inquisitionis officium non pertinere temerè asserentes, præsumentes in populo errores & scandala seminauerunt, sicque eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgij officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant: ita quod propter præmissa, personæ prædictæ delicta huiusmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & alia eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in nõ medicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum. Dictus prædecessor uolens (ne inquisitionis officij executio, quomodolibet retardaretur, & labes hæreticæ prauitatis longius uenena diffunderet) prouidere, dicto Georgio per quasdam suas in forma breuis litteras, commisit & mandauit, quatenus in locis eiusdem Georgij Inquisitioni deputatis, de excessibus huiusmodi cognoscere, & contra qualscunque personas, cuiuscunque conditionis & præminentie forent, inquisitionis officium exercere & exequi; ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret, una cum locorum ordinariorum Vicariis, quatenus uoluissent interesse, iuxta dictarum personarum demerita, corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios hæreticos a iure ex sacris canonibus statutum: contradictores quoque per censuram ecclesiasticam, & alia iuris opportuna remedia compescendo. Eos uero qui in præmissis, consilium, auxilium, uel fauorem præstarent, præfatus prædecessor noster, eisdem indulgentiis uti & gaudere decreuit, quibus crucifixi contra alios hæreticos, ex indulto Apostolico eis concessis, tunc gaudebant & utebantur, prout in dictis litteris plenius contineri dicitur. Et sicut eadem expositio subiungebat, nõ solum delicta & crimina huiusmodi contra fidem catholicam, & Christianam religionem, sub iurisdictione Inquisitoris Cremonensis committuntur, & perpetrantur; sed in omnibus aliis locis & diocesis, sub iurisdictione aliorum Inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, in dies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto prouisione & castigatione eis sit earundem litterarum tenore prouidendum. Quare tu, sicut asseris, in ciuitate Comensi, ubi dictæ prauitatis Inquisitor existis; tam tuo, quàm omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis hæreticæ prauitatis Inquisitorum ubilibet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, ut litteras prædictas ad uos extendere & ampliare, aliasque desuper opportune dignaremur prouidere. Nos igitur huiusmodi supplicatione inclinati, litteras prædictas, cum

Edita anno Domini 1523.

Ex Archivio Inquisitionis Comensis, & Directorio Sabotiano fol. 421.

Seclera impunita relinquere occasionem scribit delinquenti.

† alia

† et

Idem in ceteris omnibus inquisitoribus locum habet, ob rationem eandem. L. l. d. ff. ad l. Aquilam.

cum omnibus in eis contentis clausulis, in omnibus & per omnia, prout in eisdem litteris continetur, ad te & ad alios ordinis & congregationis huiusmodi Inquisitores, tam in presentiarum deputatos, quam in futurum perpetuis futuris temporibus deputandos, ac si tibi, & cuilibet Inquisitorum prædictorum dirigerentur, & directe fuissent Apostolica auctoritate, tenore presentium extendimus. Ipsasque litteras tibi & illis, ut præmittitur, eisdem auctoritate & tenore concedimus. Non obstantibus omnibus illis, quæ idem Iulius prædecessor voluit non ob stare, cæterisque contrariis quibuscunque. Et quia difficile foret præsentibus litteris, ad singula loca, in quibus de eis fides forsitan fuerit facienda, deferre volumus & Apostolica auctoritate decernimus, quod ipsarum transumptis, manu cuiuscunque notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius curiæ, seu personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, in iudicio & alibi, ubi opus fuerit eadem prorsus fides adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem presentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die xx. Iulii, M. D. XXIII. Pontificatus nostri anno primo.

Euangelista.

CLEMENS PAPA VII.

Venerabili fratri Paulo Zana Episcopo Brixien. & dilecto filio Inquisitori hereticæ prauitatis in Ciuitate Brixien. & eorum alteri.

Communitas ciuitatis Brixien. decreto quodam constituit initio Lutheranicæ perfidie, ut tres viri deligerentur, quorum sollicitudine hæreses extirparentur, accepta ex publico arario pecunia pro eius decreti executione: id laudat Romanus Pontifex, hortaturque Episcopum & Inquisitorem, ut idem præstare ipsi curæt, & procedant contra hæreticos quoslibet omni appellatione remota iuxta canonicas sanctiones: multa insuper concedit Episcopo & Inquisitori privilegia, & amplam facultatem procedendi contra perfidum hereticorum genus.

Edita anno Domini 1528. Ex Archivio Inquisitionis Brixien.

VENERABILIS frater, & dilecti filii, Salutem & Apostolicam benedictionem. PLACUIT intelligere quod non solum fraternitas tua, seu eius dilecti filii Communitas istius Ciuitatis Brixien. nolentes negligentia, aut desidia eorum amittere illud optimum nomen eis a parentibus & antecessoribus suis relictum, omni diligentia curarint, ne hæreses his temporibus de nouo pullulare possint, sed omnibus remedia adhibuerint, ut si quæ sint in ipsa ciuitate, extirpentur: & propterea cum ad ipsorum cõitatis notitiã peruenisset, nonnullos in ipsa Ciuitate suæ famæ & honoris prodigos ita nefarios Dei sanctæq; matris Ecclesiæ rebelles existere, ut non erubescerent Lutheranam doctrinam publice declarare, & quæ palam non auderent, seorsum secreto docerent, plerisque inducentes a recta semita deuiare, ne ob id forte contra eos ira Dei magis prouocaretur, in publico eorum consilio stauerunt. Tres eiusdem Ciuitatis ciues eligi debere, quorum cura, diligentia, & vigilantia Lutheranæ diabolicæ hæreses a Ciuitate ipsa eiusq; territorio prorsus extirparentur, & earum auctores & seminatores condigna pœnâ plecterentur, cum potestate etiam comparandi per procuratorem coram sede Apostolica, & quibuscunque aliis Iudicibus ecclesiasticis & secularibus, & pro præmissorum executione exponendi, ex publico quacunque pecunias necessarias: quod ut merito ex hoc illi laudari, & plurimum commendari debent, ita etiam vos prout uestro incumbit officio, circa hæreses huiusmodi in ciuitate & diœcesi Brixien. idẽ facere prout speramus, & desideramus omni diligentia curabitis. Cupientes igitur errores & peruersa dogmata in ciuitate, & diœcesi tuis huiusmodi penitus extirpari, & illorum sectatores debita correctione reprimi, ac debitis pœnis puniri, Vobis & alteri vestrum etiam cum a præfatis electis requisiti fueritis, & alter vestrum requisitus fuerit, omnes & singulas causas huiusmodi hæresim sapientes etiam criminales, tam dicta Lutherana, quam alia & erronea & peruersa doctrina in ciuitate & diœcesi prædictis exortas, & quas etiam contra quendam Ioannem Baptistam Palauicinum ordinis fratrum Carmelitarum, qui verbum Dei in proxima Quadragesima in Ecclesia Brixien. prædicando publice nonnulla erronea & a fide catholica deuiantia prædicauit, adeo quod pijs hominum aures plurimum scandalizauit, si in ciuitate, seu diœcesi prædictis existerit, mouere seu exoriri contigerit, cum omnibus, & singulis illi annexis, dependentibus & emergentibus ab eis simpliciter & de plano sine strepitu & figura iudicii, prout in similibus procedi consuevit, audiat. Nos enim vobis ut auditis hinc inde propositis etiam usque ad diffinitiuam sententiam inclusiue sublato quouis diffugii obstaculo, & prout sacri Canones uolunt, etiam appellatione qualibet remota, decidendi, & sine debito terminandi, ac sententias desuper per uos & alterum uestrum latas, & quibusuis appellationibus, etiam ad nos & sedem prædictam interpositis penitus reiectis, perinde ac si tres sententiæ conformes in nostræ Rotæ auditorio latæ essent debite executioni demandandi: Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, uel timore subtraxerint, per censuras ecclesiasticas appellatione cessante compelli ueritati testimonium perhibere, ac monitiones, & citationes qualibet constito de non tuto accessu, seu quod pro monitionibus & citationibus huiusmodi faciendis ipsorum monendorum & citandorum presentia commodè haberi nequiret expedita publica locis publicis

A publicis assignanda, quæ perinde ipsos ardeant, ac si eis personaliter intimata fuissent faciendæ contra quosque cuiusque status, gradus, ordinis, religionis, uel conditionis, seu præcænitentiæ fuerint, & quacunque Ecclesiastica seu mundana dignitate præfulgeant, uel exemptione, ipsius Martini & aliorum errorum dogmatum sectatores, sequaces, fautores, defensoresq; ac illis auxilium, consilium uel fauorem directe, uel indirecte publice uel occulte præstantes inquirendi, & procedendi, ac huiusmodi labe, & aliis hæresibus infectos capiendi, & carceribus mancipandi, ac iuxta canonicas sanctiones, & Sanctorum Patrum instituta, prout qualitas excessuum exegerit, uel conscientia uestra expedire uisum fuerit, puniendi, & pœnis debitis plectendi, & ad cor redire nolentes, & dictæ Ecclesiæ communionem, uelut putrida membra separatos, & diuisos, ac damnationi æternæ cum Satana & Angelis eius addictos, ac perpetuo inflammas, ac inextinguibiles esse, nec non bona eorum quælibet mobilia, & immobilia cuiuscunque fidelium liberè & licitè inuadere, occupare & sibi acquirere licere, personas eorum captiuitate, & in perpetuam seruitutem adducere corpora eorum postquam defuncta fuerint sepultura Ecclesiastica carere, & debere, decernendi, denunciandi, & declarandi, & qui ad ueritatis lumen redire, & huiusmodi hæreses abiurare uoluerint postquam errorem suum depulerint, idque humiliter petierint, si aliis relapsi non fuerint, recepta ab eis prius abiuratione hæresis & errorum huiusmodi legitime, & publice faciendæ præstandoque per eos iuramento, quod talia deinceps non committent, nec talia, uel alia his similia committentiibus, sed adherentiibus, consilium, auxilium, uel fauorem per se, uel alium, seu alios præstabunt; ab omnibus & singulis excommunicationis, & interdicti aliiq; ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis etiam in litteris selsicis recordationis Leonis Papæ X. prædecessoris nostri contra dictum Martinum editis continentis, quas præmissorum occasione quomodolibet incurrissent, ac ab huiusmodi delictis excessibus, & criminibus, necnon alia in forma Ecclesiæ consueta absoluedi, & super irregularitate propterea quomodolibet contracta dispensandi, omneque inhabilitatis, & infamie maculam, siue notam penitus abolendi eosque reuocandi, & ad nostrum, & eiusdem sedis gremium, necnon gratiam, & benedictionem restituendi, & reponendi, omniaque & singula alia quæ ad huiusmodi pestem reprimendam & radicibus extirpandam necessaria seu quomodolibet opportuna faciendi, gerendi, ordinandi, coercendi, & exequendi, ac auxilium brachii sæcularis si opus fuerit inuocandi: Et ad præmissa omnia, & singula, si & quando expedire uobis, & alteri uestrum uisum fuerit, Viros aptos, & idoneos cum simili, uel limitata potestate subdelegandi, & deputandi, ipsosque quoties opportunum uobis, & alteri uestrum uidebitur reuocandi, ac loco ipsorum alios similiter deputandi, auctoritate Apostolica plenam et liberam potestatem, auctoritatem, facultatemq; concedimus per presentes: non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, necnon omnibus illis, quæ idem Leo prædecessor in suis litteris uoluit non ob stare, et quæ pro expressis haberi uolumus, cæterisque contrariis quibuscunque, etiam si in eis essent clausulæ aliquæ derogatoriæ, derogatoriarum, et de quibus oporteret fieri specialis et indiuidua mentio, et de uerbo ad uerbum, quas pro expressis haberi uolumus et eis derogatum esse censemus et intendimus.

Datum Viterbii sub annulo piscatoris die 13. Iulii 1528. Pontificatus nostri anno quinto.

CLEMENS PAPA VII.

Dilecto filio Paulo Butigella, totius ordinis fratrum Prædicatorum Vicario generali, in Ferrariën. & Mutinën. ciuitatibus & diœcesibus hereticæ prauitatis Inquisitori.

Inquisitores & eorum vicarii procedant contra quoslibet religiosos de hæresi diffamatos, aut suspectos, & erroneas propositiones prædicantes, non obstantibus quibuscunque privilegiis: Inquisitores vicarios sibi possunt instituire annorum triginta: occultos hæreticos absoluunt: super irregularitate ex hæresi uel Apostasia contracta dispensant: quamlibet aliam censuram ecclesiasticam tollunt: irregularitates cruce signatorum clericorum amouent: cruce signati morientes tempore interdicti, ecclesiastica sepultura donantur: iidem multa alia privilegia consequuntur, quæ hic enumerantur, & vetera eisdem, per alios Pontifices concessa confirmantur, & immouantur.

Dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

V M sicut ex relatione pro parte tua nobis facta, cum graui nostræ mentis molestia innotuit, in diuersis Italiæ partibus adeo pestifera hæresis Lutherana, non tñ apud sæculares personas, sed etiam ecclesiasticas et regulares, tam Mendicantes, quam non Mendicantes inualuerit, ut aliquando nonnulli ex eis suis sermonibus et uerbis, et (quod deterius est) publicis prædicationibus tali labe plerisque inficiant, et Christi fideles, sub obedientia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ uiuentes, et præcepta eiusdem Ecclesiæ seruantes non leuiter scandalizent in hæresum augmentum, pusillorum scandalum, atque Catholi-

Hæc dicitur per alios pontifices concessa confirmantur, & vetera eisdem, per alios Pontifices concessa confirmantur, & immouantur.

Edita anno Domini 1550. Ex lib. priuileg. ord. fra. prædic. fol. 201. pag. 2.

Beatus Hieronymus in epistola Pauli ad Galatas c. 5.

Eymer, 9. par. 92.

† vide super Directorio par. 3. q. 48.

† Symeonius in Directorio par. 3. q. 126.

Concessio privilegii.

Omnia Inquisitionum privilegia confirmantur.

Catholica fidei non mediocriter detrimentum. Nos attendentes Arrium unam modicam scintilla fuisse in Alexandria: sed quoniam non mox oppressus est, grande per totum orbem incendium ex suscitasse, ac cupientes huic veneno, hæresique nefariae, & labi pestiferæ, quàm supremis extingui affectibus anhælamus, omni salubri, quo possumus remedio occurrere, & ne huiusmodi morbus exerceat ulterius, sed operante Domino passim euellatur, salubriter prouideretis, necnon omnibus & singulis aliis diuinae hereticæ prauitatis Inquisitoribus ex ordine fratrum Prædicatorum, maxime congregationis utriusque Lombardiæ per uniuersam Italiam constitutis, & deputatis, ac constitutis, & deputandis, eorumque vicariis, in uirtute sanctæ obedientiæ, & in remissionem peccatorum uestrorum directè precipiendo mandamus, quatenus omnibus & singulis etiam Carmelitarum, & aliorum ordinum Mendicantium religiosi, uel non mendicantibus de huiusmodi peste damnatis, aut alter suspectis præcipueque tales errores in suis sermonibus, uerbis, seu prædicationibus disseminantibus per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, super huiusmodi, ac qualibet alia hæresi silentium imponatis. Et postquam per uos sine Vicariis uestris, aut uestrum uel eorumdem uicariorum aliquos, siue aliquem, præfidentes monasteriorum, conuentuum, & aliorum locorum, ubi hæreses huiusmodi uel errores seminari forent, aut inibi propinquorum, præmoniti fuerint nisi tales infra mensem a die admonitionis computandum, debita prouisione remedia cū effectu adhiberint, ac digna penitentia castigauerint, de quibus ad monenti fidem facere reneantur: et si præfidentes ipsi talia prædicarent, admonitionem præfidenti uiciniore conuentus uel loci respectiue facere sufficiat contra huiusmodi exemptos usq; ad sententiam diffinitiuam, ad quam ferendam (si fuerit condemnatoria) cū consensu ordinarii procedatis. Contra Carmelitas tamen confestim possitis et ad capturam dum prædicant populo, uel publice disputant erroneas conclusiones: aduersus non exemptos uero de tali labe diffamatos aut suspectos, ueluti contra alios hæreticos (prout iura disponunt) liberè inquiratis atque procedatis. Decernimus insuper, ut uestris uicariis siue commissariis instituire ualeatis, uiros uestra sententia prouidos, aptos, & idoneos, dum modo etatis trigessimum annum attigerint, uobis etiam ac uicariis præfatis extraiudicialiter Lutheranos occultos & non Inquisitos per ordinarium siue alios iudices, ac alios quoscunq; hereticos, fautores, credentes, defensores, & receptatores, necnon & a sancta fide apostatas, eosque qui contra inhibitionem sedis Apostolicæ, tenuerunt uel legerunt libros Martini Lutheri uel aliorum, aut eidem siue eiusdem quomodolibet adhererunt (si ad cor reuersi penitentes id humiliter petierint) postquam hæresim, qua pollutus & infectus erant, abiurauerint, medio iuramento promiserint de cetero ab huiusmodi hæresi penitus abstinere, ab soluendi, illisq; pro præmissis penitentiam iniungendi salutarem, eosque ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ restituendi, & reducendi, & cum clericis secularibus, ac personis religiosis cuiusuis ordinis, status, & conditionis super quauis irregularitate, quàm tam ex hæresi quàm ex Apostasia à fide, seu etiam ex eo quod censuris & pœnis ecclesiasticis tam a iure, quàm ab homine quauis occasione uel causa latis, & promulgatis, quomodolibet incurrerint, aut ligati seu innodati diuina celebrando contraxerint, ac etiam super irregularitatibus, quas clerici cruce signati sententiis, censuris, & pœnis a iure uel ab homine etiam quauis occasione uel causa latis ligati seu irreciti, ac etiam ex eo quod in locis ecclesiastico interdictione suppositis missas & alia diuina officia (nō tamen in contemptum clauium) celebrauerint, incurrerint, dispensandi. Et quia Inquisitores præfati in ciuitatibus seu aliis locis societates seu confraternitates ad extirpandum hæreses, ad capiendum hereticos (iuxta concessionem à Romanis Pontificibus eis factam) instituunt, & in eis confratres recipiunt, qui in eorum receptione uotum in eorundem Inquisitorum seu uicariorum manibus emittunt, ac uoto se astringunt, dum pro parte ipsorum Inquisitorum & uicariorum ad capiendos ipsos hereticos requisiti fuerint, auxilium, consilium, & fauorem præstare, & eis tempore cuiusuis localis interdictionis interesse, & eis decedentibus eorum corpora ecclesiasticè sepulture (sine tamen funerali pompa) tradi possint, dummodo causam non dederint huiusmodi interdictioni, nec eis id contigerit specialiter interdici: ipsi que cruce signatis per ipsos Inquisitores seu uicarios dum in eorum manibus uotum hereticos ipsos persequentes remiserint, ut semel ex tunc, & in mortis articulo a referatis, & in bulla Cœnæ Domini contentis casibus, de quibus corde contriti, & ore confessi fuerint, aut propositum confitendi debito tempore per Ecclesiam statuto habuerint, absolui, ac indulgentia plenaria, & omnium peccatorum remissio huiusmodi concedi: eis que ut singulis diebus anni quinque altaribus altari, indulgentias stationum Urbis consequi ualeant, etiam concedendi & largiendi, auctoritate Apostolica tenore præsentium licentiam, & facultatem concedimus. Et nihilominus concessionem per Romanos Pontifices (foran) uiuè uocis oraculo, seu aliàs eisdem Inquisitoribus et uicariis fratrum seu licentiam concessam huiusmodi, approbamus et confirmamus, ac omnia et singula alia privilegia, exemptiones, immunitates, gratias et indulta, quibuscunq; Inquisitoribus aliis hereticæ prauitatis quorumuis ordinum et congregationum, et officio Inquisitionis huiusmodi in quibuscunq; regnis et prouinciis, siue locis ac terris, hætenus deputatis concessa, et in posterum concedenda uobis communicamus, atque iam uobis aliàs concessa, approbamus, confirmamus, et innouamus, uniuersosque et singulos iuris et facti defectus (si qui forsan in illorum concessione

cessione interuenerint) supplemus. Mandantes omnibus & singulis venerabilibus fratribus archiepiscopis, & episcopis, necnon dilectis filiis eorundem archiepiscoporum, & episcoporum vicariis in spiritualibus generalibus, quatenus præfentes litteras & in eis contenta quacunque, ubi, & quando opus fuerit, ac quoties pro parte uestra, seu vicariorum uestrorum prædicatorum, aut aliorum uestrum, siue illorum desuper fuerint requisiti solenniter publicantes, ac uobis in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant præfentes litteras & in eis contenta huiusmodi, firmiter obseruari, uosq; illis pacifice gaudere. Non permittentes uos desuper per quoscunq; quocunq; modo, indebite molestari: contradictores quoslibet & rebelles per censuras & pœnas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita compescendo, inuocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii secularis, Nō obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac dictorum ordinum etiam iuramento & confirmatione Apostolica roboratis, statutis & consuetudinibus, necnon priuilegio quod incipit: Sacer, ordo, per sel, reg, Sixtum Papam III. prædecessorem nostrum ordini Carmelitarum concessio fortassis que post aliis communicata, & quibuscunq; aliis priuilegiis & indultis Apostolicis illi ac quibuscunq; aliis, etiam Mendicantium ordinibus etiam sub quibusuis tenoribus & uerborum formis, ac cum quibuscunq; clausulis & decretis concessis, approbatis & innouatis, quibus omnibus (senores, illorum ac si de uerbo ad uerbum inferri forent præsentibus, pro sufficienter expressis habentes) ac uice specialiter & expresse derogamus, necnon quibuscunq; exceptionibus, oppositionibus, & appellationibus, forsan desuper faciendis & interponendis, que aduersus præmissa nullatenus suffragari posse uolumus contrariis quibuscunq; aut si aliquibus communiter uel diuisim ab Apostolica ut sede indultum quoddam interdicti, suspendi, uel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expresse derogationem ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem, Decernentes præsentium transumptis, manu publici notarii subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eandem prorsus fidem in iudicio & extra ad habendam fore, que eisdem præsentibus adhiberetur si forent exhibita uel ostensa. Datum Bononiæ sub anno piscatoris, die xv. Ianuarii M. D. XXX. Pontificatus nostri anno septimo.

PAVLVS PAPA III.

Ad futuram rei memoriam.

Inquisitores hereticæ prauitatis procedere possunt contra eos qui afferunt & prædicant propositiones suspectas, scandalosas, periculosas, erroneas, hæresim sapientes, à fide catholica quauis ratione discrepantes, & Christiane pietati, ac bonis moribus non conformes; non obstantibus quibusuis priuilegiis & exemptionibus, aut quauis personarum qualitate & dignitate. Episcopis exceptis. Qui uero id impedierint, grauiter coercentur; nam ordinarii administratione suarum dignitatum priuantur, & gubernatores terrarum bonis suis spoliatur, & excommunicantur.

IN Apostolici culminis specula diuinæ gratiæ munere collocati, nihil magis esse nostri officii duximus, quam sedulo ac diligenter omnia circumspicere, que catholici nobis commissi gregis custodia, ac conseruationi conferant, illamque in primis curam suscipere, & que materiam scandali præbere possent penitus succidatur, ac radicatus extirpentur, nec ea usque pullulare sinantur.

Cum itaq; sicut accepimus in nostræ Bononiæ ac Mediolani, & quamplurimis aliis Italiæ ciuitatibus & locis, nonnulli secularis ac etiam & religiosi prætextu quorundam indultorum, ac concessionum seu priuilegiorum & exemptionum, a sede Apostolica per ipsos obtentorum, & ab Inquisitoribus hereticæ prauitatis, in eisdem ciuitatibus & locis per sedem Apostolicam, aut illius auctoritate deputatis, illorum iurisdictione exemptos, prætententes, uarias propositiones scandalosas & erroneas, ac piarum mentium offensiuas, & quandoq; etiam hæresim sapientes, ac catholice fidei minus consonas, Christianæque pietati & bonis moribus minime conformes publice proponere ac disputare, & pro uiribus sustinere, necnon populis prædicare, non sine magno Christi fidelium animarum periculo, ipsiusque fidei detrimento, & totius religionis opprobrio temere audeant & præsumant. Nos qui desideraret in uotis gerimus, ut fides præfata nostris prospere uel tempore, & prauitas hereticæ de sinibus fidelium extirpetur, attendentes non ideo ab Apostolica sede priuilegia & exemptiones concedi solitas esse, ut per scandala & fidei diminutio generentur, sed potius ad ea tollendum & ipsam fidem augendum, uolentesque ne de cetero per propositiones & prædicationes huiusmodi in perditionem (quod absit) animæ fidelium prolabantur, obuiare, & ne exemptionum prædictarum prætextu ualeant talium præsumptores in eorum tam detestabili temeritate perdurare, eorumque iniquitas remaneat impunita, morbo huiusmodi necessariam adhibere medelam, Motu proprio & ex certa nostra scientiâ, uolumus, statuimus, et ordinamus, quod Inquisitores præfati in tota Italia, et in insula Chii deputati, et in posterum deputandi contra omnes et singulos tam seculares quàm religiosos, quorum uis ordinum etiam Mendicantium professores, cuiuscunq; sexus, gradus, status, conditionis, dignitatis et præminentia, non tamen Episcopalis existant, qui propositiones

Edictum Bononiæ 1542.

Ex Archivio Inquisitionis Bononiensis & bibliotheca nostra.

† Quia episcoporum delicta in causa hereticis Apostolicæ sedi referantur. Inquisitores de heret. lib. 6.

tiones suspectas, scandalosas, periculosas, errores continentes, hæresim sapientes, ac alias catholice fidei minus consonas, Christianæque pietati & bonis moribus minime conformes, huiusmodi uel earum quaslibet in posterum asserere, seu publice proponere, & populis prædicare audeant, uel præsumant, iuxta auctoritatem & potestatem eis Inquisitoribus, a iure aut alias quomodolibet traditam & concessam procedere & inquirere, suamque iurisdictionem exercere debeant. Necnon eis contra illos iuxta prædictam potestatem, ut præfertur procedendi & inquirendi, & iurisdictionis huiusmodi exercendæ facultatem, quatenus opus sit, eadem auctoritate de nouo concedimus: decernentes præsentibus nostris litteris, nisi per signaturam manu nostra signatam minime derogari posse, irritumque & inane quicquid secus super his a quoque quauis auctoritate scienter uel ignoranter contigerit attentari; districtiusque inhibentes locorum ordinariis sub interdicti ingressu Ecclesiæ & suspensionis a regimine, & administratione suarum ecclesiarum, necnon ciuitatum & locorum quorumlibet dominis Gubernatoribus, & Rectoribus, & aliis quibuscunque sub excommunicationis lætæ sententiæ, ac bonorum suorum priuationis penis, eo ipso si contra fecerit incurrendis, ne Inquisitores præfatos, quominus contra propositiones præfatas, uel earum quaslibet seu indulgentiarum, concessionum, priuilegiarum, & exemptionum eorundem, & quouis alio prætextu asserentes, proponentes & prædicantes huiusmodi procedere, inquirere, eorumque iurisdictionem exercere libere possint & valeant quouis modo per se, uel alium, seu alia directe uel indirecte impedire præsumant. Non obstantibus præmissis & Apostolicis in provincialibus, & in synodalibus conciliis editis generalibus, uel specialibus constitutionibus & ordinationibus, necnon ordinum eorundem iuramento, confirmatione Apostolica, uel quauis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus, priuilegiis quoque & exemptionibus, prædictis quibusuis, sub quibuscunque tenoribus & formis, & per nos & sedem Apostolicam concessis, confirmatis, & inuouatis; quibus etsi pro sufficienti illorum derogatione, de illis illorumque totis tenoribus specialis, (specifica, & expressa, nõ autem per clausulas generales idẽ importantes mentio habenda foret; tenores huiusmodi pro sufficienter expressis habentes, hac vice dumtaxat, illis aliis in suo robore permanens, specialiter & expresse derogamus, cæterisque cõtrariis quibuscunque. Et quia difficile foret præfatas nostras litteras originales ad singula loca quo opus foret, destinare uolumus & decernimus, quod earum transumptis manu notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides indubia, in iudicio & extra ubique exhibite fuerint, detur, ac eisdem stetur, ac si originale litteræ ipsæ exhibite forent, uel ostensa. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die xiiii. Ianuarii, M. D. XLII. Pontificatus nostri anno octauo.

P A V L V S I I I.

Ad perpetuam rei memoriam.

Iudeis ad fidem conuersis bona sua integra conseruantur: si filii familias fuerint, legitimam, & aliam quam uis portionem iure debitam, habent, etiam si inuitis parentibus conuertantur: quod si bona fuerint per uisuram, aut aliis male acquisita, restitui illis debent, quibus iure fieri debet restitutio, quod si tales personæ ignorantur, eisdem Iudeis conuersis condonentur. hortatur omnes ut Iudeis conuersis tribuant elemosynas, sed Episcopi etiam de redditibus ecclesiæ eis subueniant. conuersi non sunt contumeliosi efficiendi: neophyti ciuiliu priuilegiis utuntur: qui Iudeos baptizant, instruant eosdem in articulis fidei: neophyti ne habeant inter se mutuam conuersationem, iidem cum originariis Christianis matrimonio copulentur: nullos ritus Mosaica legis obseruent, si contrafecerint, Episcopis aut Inquisitoribus deferantur: si ad ritus Mosaica legis reuersi fuerint, uelut hæretici puniantur.

Vide extrauagantem Toan. xxi. incip. Dignum. tit. de Iudeis inter communes.

Edita anno Domini 1562. Ex bibliotheca nostra, erat autem impressa Romæ anno Domini 1550.

† ne ex bona opere penam recipiant. scilicet peccatum, de reg. iur. in 6.

VPIENTES Iudeos, & alios infideles quoslibet ad fidem catholicam conuerti & prætextu bonorum per eos antea possessorum ab eadem fide non detrahi, Motu proprio ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolica, tenore præsentium hac in posterum ualitura cõstitutione sancimus, quod quicumque eorundem Iudeorum, & infidelium ad dictam fidem conuerti uolenti, etiam si in patria potestate constitutus fuerit, bona sua quæcunque, tam mobilia, quam immobilia, intacta & illæsa permaneant. Ita ut et filii familias, & in patria potestate (ut præfertur) constituti, legitima, & quacunque alia portione bonorum patrimonialium, aut maternorum eis de iure, seu successione bonorum eis aliis debitorum, per eorum parentes fraudari, aut priuari non possint, neque debeant, & sed eis integre, etiam si contra uoluntatem parentum suorum ad fidem ipsam conuersi fuerint, etiam eorum parentibus uiuentibus, debeantur. Et si bona ipsa ex uisura, aut illicito quæstu fuerint acquisita, & notæ sint personæ, quibus eorum fuerit de iure facienda restitutio (quia non dimittitur peccatum nisi restituatur male ablatum) illa eisdem personis omnino restituantur; personis uero non extantibus prædictis, quia bona ipsa essent per manus Ecclesiæ in pios usus conuertenda, bona huiusmodi eisdem Iudeis & aliis infidelibus

delibus, in fauorem suscepti baptismatis tanquam in pium usum libere concedimus: eaque apud ipsos sic conuersos Iudeos et alios infideles remanere decernimus. Interdicens sub diuine anathematis pena, quibusuis tam ecclesiasticis quam secularibus personis, ne ullam super bonis huiusmodi, quouis quæstio colore, molestiam inferant, aut inferri patiantur. Sed magnum se fecisse lucrum existimant, dum tales Christo lucrati fuerint. Et quoniam (ut scriptum est) qui habuerit substantiam mundi huius, et uiderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit uiscera sua, ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipso? si ipsi conuersionis tempore inopes, aut indigentes fuerint, omnes tam ecclesiasticos quam seculares, per uiscera misericordie Dei nostri exhortamur, ut ipsis conuersis manus porrigant adiutrices, ipsi quoque diocesani, non solum Christianos ad subueniendum ipsis exhortentur, sed etiam tam de redditibus ecclesiarum, prout poterunt, quam de his, quæ ad pauperum usum per ipsos conuertendos deuoluuntur huiusmodi neophytos sustentare negligant: ipsosque a detractionibus, & contumeliis paterna affectione defendant. Et quoniam per gratiam baptismi ciues sanctorum, & domestici Dei efficiuntur, longèque dignius existit regnare spiritu, quam nasci carne, eadem cõstitutione statuimus, ut ciuitatum & locorum in quibus sancto baptismo pro tempore regenerantur, uere ciues sint, & priuilegiis, ac libertatibus, & immunitatibus, quæ alii ratione natiuitatis & originis dumtaxat consequuntur, gaudeant. Curent insuper sacerdotes baptizantes, & alii de sacro fonte eos suscipientes, tam ante baptismum, quam post illos in articulis fidei, ac legis nouæ præceptis, catholicæque Ecclesiæ ritibus diligenter instruere: & tam ipsi quam diocesani operam dent, ne cum aliis Iudeis seu infidelibus, saltem per longum tempus conuersentur, ne sicut quandoque contigit, ab infirmitate curatis modica occasio ad pristinam perditionem reciduos efficiat. Et quoniam experientia teste compertum est, mutuam ipsorum neophytorum inter se conuersationem, ipsos in fide nostra fragiliores reddere, ac salutem ipsorum plurimum officere, hortamur locorum ordinarios, ut quantum pro incrementis fidei uiderint expedire, curent & studeant neophytos ipsos cum originariis Christianis matrimonio copulare, & prohibeant eisdem sub grauius penis ne mortuos more Iudeorum sepeliant, aut sabbata, aliaque solennitates, & antiquæ sectæ ritus quouomodo obseruent; sed & Ecclesiæ, & prædicationes, prout alii catholici frequentent, & in omnibus Christianorum moribus se conformes reddant. Contemptores autem prædictorum, per sacerdotes in quorum parochiis degent, aut alios ad quos de iure, uel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, aut etiam per alios quoscumque diocesani seu Inquisitoribus hæreticæ prauitatis deferant, & inuocato si opus fuerit auxilio brachii secularis, per eos taliter puniantur, quod aliis transeat in exemplum. Et insuper de his omnibus in provincialibus & synodalibus conciliis diligens fiat inquisitio, & tam circa episcopos & sacerdotes in præmissis negligentes, quam ipsos neophytos & infideles prædictos contemptores opportunum adhibeatur remedium. Si quis autem cuiuscunque gradus uel præeminentiæ fuerit huiusmodi neophytos ne obseruationem ritus Christiani, & aliorum præmissorum complectatur, fouerit aut defenderit, penas contra fautores hæreticorum promulgatas, ipso facto incurrat: neophyti uero si se corrigere post monitionem canonicam neglexerint, & ad uomitum iudicantes redire cõperti sint, contra eos tanquam perfidos hæreticos per ordinarios locorum, secundum factorum cano-num instituta procedatur. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac quibusuis priuilegiis, indultis, & litteris etiam Apostolicis, seu etiam regiis, uel imperialibus eisdem Iudeis, uel infidelibus quomodolibet concessis, quæ quatenus in detrimentum catholice fidei, aut nominis Christiani, seu aliquorum ex præmissis, quomodolibet uergent, ad effectum præsentium cassamus, irritamus, ac cassa, & irrita esse decernimus: aliis decretis & constitutionibus Apostolicis, quæ super præmissis sunt condita in suo robore duraturi. Et huiusmodi sanctæ constitutionis iugis memoria habeatur, & ne quisquam ipsius ignorantiam prætereundere possit, illam per singulas cathedrales & collegiatarum Ecclesiæ, aliaque pia loca, in quibus uerior erit fidelium concursus semel in anno ad minus infra diuina publicari uolumus & decernimus. Et quia difficile foret præfatas ad singula quæque loca deferri, uolumus & etiam declaramus, quod earundem præsentium transumptis seu copiis, etiã impressis, & manu alicuius notarii publici subscriptis, ac sigillo alicuius prælati munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ presentibus adhiberetur ubique; forent exhibite, uel ostensa.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die xxj. Martij, Milleesimo quingentesimo quadragesimo secundo, Pontificatus nostri anno octauo.

AE D I C T V M C O N T R A B I B L I O P O L A S, & librorum impressores, atque Dobanarum Officiales, ne publice nec secrete audeant vendere aliquos libros damnatos, reprobatos, & prohibitos, atque de hæresi suspectos: nec imprimere, nec eorum dominis relaxare, sine expressa licentia, & contra uendentes, comparantes, legentes, audientes, communicantes, docentes, prædicantes; scientes, & non reuelantes, non reddentes, nec consignantes huiusmodi libros, sub diuersis penis, ut infra.

Nos

Concor. refertur Nicolai Pape incipi. Vincam relat. sup. pag. 68.

forte, frigidiores. Neophyti non inter se, sed cum originariis, Christianis matrimonio copulantur, uide in Directorio par. 2. nu. 114 tit. de signis exterioribus quibus hæretici re iudicantes dignoscuntur.

Neophyti re iudicantes ut per fidei hæretici puniantur.

Edita anno Domini 1543. Ex bibliotheca nostra, erat autem impressa.

OS Ioannes Petrus sancti Clementis, Ioannes sancti Sixti, Bartholomæus sancti Cæla- rei, & Thomas sancti Syluestri Titulorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyteri Cardi- nales, Inquisitores Generales hæreticæ prauitatis per Vniuersam Rempublicam Chri- stianam a sanctissimo D. Nostro Paulo Diuina prouidentia Papa III. Sanctaq; sede Apo- stolica specialiter deputati, Vniuersis & singulis personis cuiuscunq; status, gradus, or- dinis, & conditionis aut præminentie existentibus in alma vrbe, omnibusque aliis ciuitatibus, oppi- dis, terris, & locis totius Italiæ, ac ubilibet constitutis, ad quos præsentis nostræ litteræ peruenerint, Salutem & in Domino sinceram & veram fidem.

Animaduertentes non sine maximo nostrorum dolore, hisce temporibus quampluri- ma Opuscula, Tractatus, Epistolas, & libros quorum quamplures erroneos, alios scandalosos, alios piarum aurium offensuos, alios temerarios & seditiosos, & deniq; alios notorie hæreticos iam dudû a sanctis patribus et generalibus Conciliis, ac per præfatû Sanctissimum dominum nostrum sanctiq; sedê Apostolicâ reprobatos, et dânos passim in Romana Curia, aliisq; Italiæ ciuitatibus, oppidis, ter- ris, et locis, vendi, emi, & legi, et in manibus hominum versari, aliosq; de nouo quotidie edi, publica B ri, et imprimi, quibus quamplurimi filii satanę, ac pestilentes personę conantur hanc nobilissimam prouinciã, quæ a primordiis nascentis Ecclesiæ firma et illæsa in vera fide permansit, seducere, atq; subuertere; fallam, sacrilegâ et pernitiosam doctrinã mendaciter, pernitiose, et damnablem disseminando in maximum orthodoxorum scandalum, ac Reipublicæ Christianæ periculû. Ideo cupientes huiusmodi hæreticos & hæreticorum libros de finibus Christianorum expellere, eorumq; falsas do-ctrinas & errores peruersos, quantum in nobis fuerit, extirpare, vt catholica & orthodoxa fides inte- gra, illaesa, & illibata permaneat, ac populus Christianus in eiusdem fidei sinceritate, quolibet obscurationis semoto velamine, immobilis, & inuolutus persistat. Vniuersis & singulis Bibliopolis tam Almæ vrbe, quàm aliarum prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius Italiæ, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis lætæ sen- tentiæ, ac mille ducatorum Cameræ Apostolicæ, ac accusatori pro medietate applicandorum aliisque arbitariis tam nostro, quàm subdelegatorû per nos deputatorû vel in posterû deputandorû arbitrio statuendis, ac omnium librorû amissione, & in super triû ictû funis pennis præcipimus & mādamus, C quarens dicti Bibliopole aliquos libros, tractatus, opuscula, epistolas, vel quacunque alia scripta in quocunq; idiomate cõposita siue trãslata hæretica vel de hæresi suspecta per sanctitatem suã & sedê Apo- stolicâ, aliisq; Romanos Pontifices eius prædecessores damnatos, reprobatos, & prohibitos, necnon sermones Bernardini Ochini de Senis nouiter impressos, atq; libellos quosdam qui Pasquilli in Ec- stasi inscribuntur, nec quosuis alios in quacunque facultate nouiter compositos, & editos & præser- tim sine titulo aut auctore publice, nec secrete vendere audeant, nisi prius ostenso nobis in Romana Curia, & extra eam personis per nos delegatis seu delegandis Indice omnium & singulorum libro- rum, quos penes se habeat, & obtenta prius licentiã in scriptis a nobis, vel dictis delegatis, vel delegã- dis in suis districtibus ad eos vendendum; alioquin pro secunda vice, si contrafecerit, vltra pœnas præ- dictas reddantur inhabiles ad exercendam dictam Bibliopolæ artem, & in perpetui exilii talium ci- uitatum, & locorum vbi eos commorari contigerit, eo ipso pœnam incurrant. Præterea omnibus & singulis tam dictæ Almæ Vrbe quam quarumcunque aliarum prouinciarum, ciuitatum, oppidorû, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius Italiæ librorum impressoribus & custo- diis sub prædictis censuris, & pœnis præcipimus, & mandamus, quatenus de cætero ne quis eor- um libros prædictos, etiam si sint alijs impressi, nec alios quoscunque nouiter compositos in qua- cunque re vel facultate quoquomodo imprimere præsumat, nisi de expressa licentiã nostrâ, vel Reue- rendi D. Vicarii Domini nostri Papæ, & nisi prius fuerint nisi per nos, vel per venerabilem sacri pala- ti Apostolici magistrum pro tempore existentem in Romana Curia: extra vero eam, per personas per- uos, vt præmittitur, delegatas, vel delegandas. & subnotato semper in calce talium librorum nomine impressoris & loco, die, mense, & anno, uti fieri solet. Qui si secus fecerint, vltra pœnas prædictas pro- secunda vice reddantur perpetuo inhabiles ad dictum impressoris officium agendum & exercen- dum, & perpetuo exulent, & exterminentur à ciuitate, oppido, uilla, terra, uel loco, vbi eos domici- lium habere contigerit. Nec dicti librorum impressores excludentur a dictis pœnis, si in eorum officii- nis, etiam si sit sine eorum scitu aliqua mulier, uel minister id fecerit. Item omnibus & singulis Doha- neriis † tam Almæ Vrbe quam quarumcunque aliarum prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, ca- strorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius Italiæ sub pœna duorum millium ducato- rum, & suorum officiorum priuatione irremissibili præcipimus, & mandamus; quatenus postquã ad eorum potestatem siue Dohanas quicunque libri impressi uel non impressi perlati fuerint, om- ni diligentia nobis in Romana Curia uel prædictis delegatis extra eam significare curent, ut nos, uel illi possimus tales libros inspicere, nec absque nostrâ expressa licentiã eos eorundem librorum Domi- nis aliquo modo consignare audeant. Item sub eisdem pœnis & censuris præcipimus, & mandamus c. mnibus & singulis supradictis, ne quis audeat libros prædictos hæreticos, erroneos, temerarios, & seditiosos quoquomodo comparare, emere, nec per alios oblatas accipere, legere, nec ab aliis lectos au- dire, nec cû aliquo, uerbo uel in scriptis cõicere, docere, nec prædicare, nec ex aliis prouinciis eos in Italiã asportare seu asportari facere; quini mo si quos penes se habet, statim ad nos uel nostrû quem- libet

† Dohanerios vocat eos qui in singulis vrbibus publica exiguâ reditu- galia debita è mercibus qua- inducuntur, aut exraducuntur.

A libet in Romana curia, extra vero eam ad prædictos subdelegatos in suis districtibus realiter, & cû effectu afferant, & consignent; quas censuras, & penas incurrant omnes, & singuli scientes, & non reuelantes qui sunt auctores, fautores, & impressores talium librorum. Verum quia nos præmissa di- uersis in partibus exequi, & agere non ualemus, confidentes de doctrina, ac sincera fide, & religione Reuerendi patris F. Thomæ Maria de Bononia, Inquisitoris in ciuitatibus Ferrariæ, & Mutinæ, eum & N. eius substitutum, & eorum quemlibet insolidum ad præsens edictum publicandum & seruari faciendû, ceteraq; omnia & singula præmissa faciendâ, gerendâ, exequendâ, exercendâ, & procurân- da in Ciuitate, & dominio Ferrarię ac Mutinæ, terrisq; omnibus his subiectis, in quibus hoc nostrû edictum publicari mandamus, te nore præsentium substituiamus, & subdelegamus, vices nostras ip- sis, & cuiuslibet eorum de super plenarie commitrendo, cum amplissima facultate in grandi quascunq; Bibliothecas & officinas talium impressorum & libratorum, & quorumuis priuatarû Domos, Ec- clesiã, & monasteria, & diligenter inquirendum si ibidè reperiuntur huiusmodi libri, eosque, si ne- cesse fuerit, publice, vel secrete prout eisdem videbitur, comburendi, ceteraq; faciendi quæ ad extir- pândas hæreses, & libros huiusmodi è Republica Christiana exterminandos pertinere videbun- tur. Quocirca oēs & singulos Christianæ & Catholice fidei professores, Imperatorē, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Milites, Potestates, Rectores, Cõsules, Proconsules, Cõmu- nitates, & Vniuersitates Regnorû, prouinciarû, ciuitatû, oppidorû, castrorû, villarû, terrarû, aliorûq; locorû prædictorû, necnon ceteros iurisdictionem temporale exercentes totius Italiæ, & extra hor- tamur, requirimus, & in Domino monemus, quatenus prædictis subdelegatis, uel subdelegandis no- stris, & eorum cuiuslibet, in suis districtibus omne auxilium, consiliû, & fauorem ad præmissa omnia & singula faciendâ & exequendâ, quantum in eis fuerit, quemadmodû decet uiros uere Orthodoxos, præsent, ac præstari curent, atque de prouinciis, ciuitatibus, oppidis, castris, uillis, terris, & omnibus aliis locis, aut dominiis supradictis, omnes & singulos hæreticos, quos publice, uel manifeste p facti euidentiam cognouerint esse tales, tanquã oues morbidas gregem Domini inficientes expellant, do- nec & quousq; a præfato Sanctissimo Domino nostro, vel à nobis qui eius uices in hac re gerimus, uel aliis iudicibus Ecclesiasticis uel Inquisitoribus ordinariis, uel per nos deputatis seu deputandis, C fidem, et communionem Romanæ Ecclesiæ tenentibus, aliud recipiant in mandatis, nec eisdè in suis districtibus prædicare, domicilia tenere, larè fouere, contractus inite, negotiationes et mercantias quallibet exercere, aut humanitatis solatia cû Christi fidelibus habere permittat. In cuius rei testimo- niû præsentis nostras litteras manu nostra propria subscriptas per Secretariû nostrû fieri, et subscri- bi, nostrique sigilli impressione communiri mandauimus. Datû Bononiæ iiii. Idus Iulii, anno Do- mini MDXLIII. Pontificatus Sanctissimi D. N. Pauli, diuina prouidentia Papæ iii. anno octauo.

F. I. Cardinalis Burgen.
B. Cardinalis Guidicionus.

De mandato Illustriss. ac Reuer. Dominorum Cardinalium Inquisitorum.
Doctor Alfonsus Martincz Secretarius.

IVLIVS PAPA III.

De reuocatione Hæreticorum ad sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ gremium.

Venerentibus sponte ad Inquisitores hæreticæ prauitatis, & suas culpas integre confitentibus post sex mē- ses à publicatione huius rescripti, dummodo prius non fuerint inquisiti vel denunciati, remittuntur omnes pœ- nae à iure vel ab hominelatæ, ab irregularitate absoluuntur, ad sacros ordines promouentur. eorû filii ad offi- cia & beneficia admittuntur. qd si intra hunc terminû non venerint, à quibusuis denuntientur sub pœnis graui- bus, qui non paruerint, vt hæretici publicentur. cõtradietores cõpelluntur per censurâ ecclesiasticâ inuocato brachio seculari, de reconciliatione & abiuratione reorû publicâ scripturâ fiat, quib. ipsi cõuersi subscribât.

V. L. I. V. S. Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.
I. L. I. V. S. qui misericors, et miserator existens nõ solû septies, sed etiam septuagies se- pties ignosci debere mandauit, uices licet immeriti gerentes in terris, etiam iis, qui a fide Christi aliquando aberrant, ianuã pietatis, & misericordiæ aperimus, ac pœnas quas iuris seueritas in eos statuit, Apostolicæ sedis clemētia moderamus, ut aberrantes huiusmodi dictæ sedis benigni- tate alleci, eorû errorib. abiuratis, catholice fidei zelû, et obseruantia in eorum cordibus firmius reci- piant, et si in eorum falsis opinionibus perseverare præsumperint, in eos uehementius animadu- rantur, quo obstinatores se in erroribus suis pstituerint. Sane cû sicut nuper accepimus, diuersi fideles diabolica fraude decepti, se in diuersas erroneas, et ab eadē fide alienas opiniones, paulatim deduci pmiserint, et nõ publicâ penitentia abhorrentes, et potius placita huius seculi, q̃ salutē animę suę se- clates, ne infamia aspergatur, ad ouile Christi redire differat. Nos animarû salutē q̃rum cû Deo possu- mus consulere cupientes, motu pprio non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantia, sed de mera deliberatione, et certa scientia nostris, omnes, et singulos utriusque sexus, tam laicos, quam clericos seculares, et quorumuis ordinum, et militiarum regulares, tam milites, quam pres- byteros,

Edita anno Do- mini. 1550. Ex bibliotheca nostra erat que impressa Romę anno do- mini. 1550.

byteros, non tamen sub generali Inquisitione Hispaniæ, ac Portugalliæ regnorum comprehensos, de præmissis culpabiles, cuiuscunque status, gradus, ordinis, uel conditionis, aut præminentie existant, et si Pontificali, aut alia quacunque, etiam maiori ecclesiastica, uel mundana dignitate præfulgeant, qui infra tres menses, à die publicationis presentium, modo, & forma infra scriptis faciendæ, computandos, coram Inquisitoribus ciuitatum, in quibus ipsi degunt, se personaliter exhibuerint, & suas hæreses coram eis priuatim abiurauerint, & se ad penitentiam priuatam eis per dictos Inquisitores iniungendam adimplendum paratos obtulerint, eamque postmodum cum effectu adimpleuerint, ab omnibus, & singulis eorum hæresibus, & à fide Christi apostasibus, & à quibuslibet aliis in eadem fide erroribus, quantumcunque grauibus & enormibus, necnon excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque sententiis, censuris, & pœnis tam ecclesiasticis, quam temporalibus etiam bonorum priuatiuis, & corporis afflictiuus, ac capitalibus ab iure, uel ab homine latis, & promulgatis (dummodo hæcenus Inquisiti, aut in hæresim relapsi non fuerint) Apostolica auctoritate, tenore presentium, in utroque foro penitus, & omnino absolutimus, & liberamus, nec non cum eis super irregularitate per eos præmissorum occasione, etiam quia sic ligati forsitan missas, & alia diuina officia, etiam forsitan in contemptum clauium celebrauerint, aut illis aliàs se immiscuerint contracta. Quodque ea, & aliis præmissis non obstantibus, non promoti ad omnes etiam sacros & presbyteratus ordines promoueri, & in illis tam ipsi, quam qui iam etiam post incursum hæresim promoti existunt, etiam in altaris ministerio ministrare: Nec non tam clerici, quam laici, & utriusque sexus personæ, eorumque filii, nepotes, & descendentes ad gradus, honores, ordines, officia, & alia quæcunque assumi, illaque suscipere, & exercere libere, & licite ualeant, auctoritate, & tenore prædictis, de specialis dono gratiæ dispensamus, eique pariter indulgemus: Nec non inhabilitatis: & infamiæ maculam, siue notam circa eos præmissorum occasione quomodo libet insurgentem penitus & omnino abolemus. Quod si forte culpabiles præfati infra dictum terminum respicere, & ad cor reuerti noluerint, seu distulerint, ad hoc, ut eorum notitia haberi, ipsique debitis pœnis affici possint, motu & deliberatione ac scientia prædictis, omnes, & singulas utriusque sexus personas etiam, ut præfatur qualificatas, de aliquibus ex hæreticis, seu aliàs culpabilibus prædictis quomodolibet notitiam habentes, seu eos hæreticos esse aut fuisse scientes, dicta auctoritate, tenore presentium requirimus, & monemus, ac eis & eorum cuilibet in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub incursum hæresis, ac omnibus contra hæreticos de iure inflictis, & promulgatis, tam ecclesiasticis, quam temporalibus sententiis, censuris & pœnis districtè præcipiendo mandamus, quatenus infra spatium triginta dierum, terminum prædictum inmediate sequentium, quorum decem pro primo, & alios decem pro secundo, ac reliquos decem dies pro tertio, & peremptorio termino, ac monitione canonica, eis, & eorum cuilibet in iis scriptis assignamus, hæreticos, seu aliàs culpabiles prædictos Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ciuitatum suarum, si prius, ut præfatur, aut aliàs absoluti non fuerint, denuntialle, & notificasse debeant realiter, & cum effectu. Et nihilominus uenerabili fratri, Io. Petro Episcopo Tusculan. Neapolitan. & dilectis filiis nostris Ioanni S. Clementis de Burgos, ac Marcello S. Crucis in Hierusalem, Ceruino, et Francisco S. Anastasiæ. ri, Sfondrato nuncupatis, presbyteris Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus per sedem Apostolicam deputatis, per Apost. scripta, et pari motu mandamus, quatenus ipsi per se, uel alium, seu alios eisdem requisiti, et moniti, et mandato nostris prædictis non parætes, quos hæresim, et alias sententias, censuras, et pœnas prædictas propter non partitionem huiusmodi incurere contrigerit: ex nunc prout ex tunc, et è cõtra, hæreticos, ac sententiis, censuris, et pœnis prædictis irretitos tam diu publice nuntient, et faciant ab aliis nuntiarî, donec ipsi hæresim huiusmodi abiurauerint, et rehabilitationis gratiã obtinere meruerint. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellacione postposita compescendo, inuocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis, non obstantibus cõstitutionibus et ordinationibus Apostolicis, contrariis quibuscunque: aut si aliquibus cõmuniter uel diuifim ab eadem sic sede indultum, quod interdicti, suspendi, uel excommunicari non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam, et expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem. Ceterum, ut præmissa omnia ad eorum quorum interest, notitiam deducantur, nullusque de eis ignorantiam iuste prætere, aut se legitime excusare possit: Volumus, et dicta auctoritate Apostolica decernimus, quod presentes littere per aliquos Curie nostre Cursores, in Basilica principis Apostolorum de Vrbe, et Ecclesia Lateranen. dum inibi multitudo populi ad diuina audienda congregari solet, plana, et clara uoce legantur, et lecte in eandem Basilicã, et Ecclesiã ualuis, ac in porta Cancellariæ Apostolicæ, et in Acie Campi Floræ, necnon in singularium Cathedralium, et metropolitan. Ecclesiarum ualuis affixæ pendeant, et cõ inde amoueantur earum exempla, in eisdem locis remaneant affixa. Quodque per lectionem, affixionem, et publicationem huiusmodi omnes, et singule personæ, sub presentibus comprehensæ post spatium trium mensium, et triginta dierum huiusmodi respectiue, ita sint obligatæ, et affectæ, ac si illæ eis coram, et personaliter lectæ, et publicatæ essent, et quod earum transumptis, manu Notarii publici subscriptis, et sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis; ea prorsus fides adhibeatur, quæ presentibus adhiberetur, si forent exhibitæ uel ostensæ. Volumus autè quod de personali exhibitione, et priuata aburatione per dictos culpabiles, ut præfatur faciendæ, per scripturam manu propria ipsorum se exhiben-

† Eymericus in Directorio part. 3. quæst. 126.

† De aburatione fiat scriptura. quibus absoluti subscribunt. Adde quæ dixi, apud Eymericum parte 3. in 4 modo processum fidei terminandi.

exhibentis, & abiurantis, seu per publicum notarium confectam, ac ipsius Inquisitoris, coram quo exhibitio, & abiuratio huiusmodi fieri contingeret manu subscripta, ita ut si ipsi culpabiles in eisdem uel similes errores reincident, relapsi omnino esse censentur, constare debeant, aliàs eadem præfentes, ac per eas dictis culpabilibus absolutio, & liberatio, ac dispensatio, & indultum concessa huiusmodi, eis nullatenus suffragentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ abfolutionis, liberationis, dispensationis, indulti, abolitionis, requisitionis, monitionis, mandati, assignationis, decreti, & uoluntatis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Domini cæ MDL. Tertio Calend. Maii, Pontificatus nostri anno primo.

M. Card. Crescentius.

A. de Bartolis.

Blofius.

I V L I V S P A P A I I I.

Super abolitione Librorum omnium Hæreticorum, & Lutheranorum.

Renocat omnes facultates legendi libros prohibitos, solis inquisitoribus & eorum commissariis exceptis: quicunque uero tales libros habuerint, realiter & cum effectu debeant eos Inquisitoribus consignare. Inquisitores uero Reip. Christianæ generales iubeant publicari contradictores uel hæreticos.

IVLIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Cum meditatio cordis nostri, ad id potissimum tendat, ut fides Catholica ubique augetur, & floreat: ad ea libenter intendimus per quæ omnis ab ea declinandi occasio tollatur. Sane cum sicut nobis nuper innotuit, ex facultatibus, quæ aliquibus ut libros hæreticos, aut de fide suspectos, etiam ad effectum eorumdem librorum errores repellendi tenere, & legere possent, aliquando concessa fuerunt, non ii qui sperabantur fructus hæcenus pronouerint, quinimo diuersa inconuenientia subsecuta sunt: Nos præmissis occurrere, & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, Motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostris certa scientia, & matura deliberatione, omnes, & singulas facultates, & licentias legendi, & tenendi libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu de fide suspectos quibusuis personis cuiuscunque status, gradus, ordinis, uel conditionis existentibus, etiam si Episcopali, uel Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate Ecclesiastica, seu seculari præminentia præfulgeant (Inquisitoribus, seu commissariis super hæreticæ prauitate ab Apostolica sede pro tempore deputatis, durate ipsa deputatione duratæ exceptis) à quibusuis prædecessoribus nostris, ac nobis, & dicta sede Apostolica, seu eius legatis, etiam de latere, aut maiori penitentiario nostro, uel quibusuis aliis, sub quibuscunque uerborum formis & expressionibus, ac cum quibusuis etiam derogatoriis derogatoriis clausulis, irritantibusque, & aliis decretis quomodolibet etiam motu; & scientia similibus, hæcenus concessas, Apostolica auctoritate, tenore presentium renouamus, irritamus, & annullamus, & pro reuocatis, irritis, & penitus infectis, quo ad omnia habemus, & ab aliis haberi uolumus: distinctius inhiibentes personis præfatis, sub sententiis, censuris, & pœnis, contra similes libros tenentes, aut legentes, tam a sacris Canonibus, quam a nobis, & sede Apostolica hæcenus inflictis, & promulgatis, ne de cetero facultatibus, & licentiis prædictis uti, aut earum prætextu, seu aliàs quomodolibet libros prædictos, aut quoscunque alios hæcenus reprobatos, aut in futurum reprobandos, tenere, aut legere præsumant. Et insuper omnes, & singulos librorum, Impressores, & Bibliothecarios, ac libros quomodolibet uidentes, & quascunque alias personas libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranos, aut aliam falsam doctrinam in se continentes, uel à nobis, & dicta sede quomodolibet reprobatos, ex quauis causa, etiam ex nostra, & dicta sede speciali licentia, seu permissione penes se habentes, cuiuscunque status, gradus, ordinis, uel conditionis, aut præminentie existant, etiam si ut præfatur pontificali, aut alia quacunque etiam maiori ecclesiastica, uel mundana dignitate præfulgeant (dictis Inquisitoribus, & commissariis, ut præfatur, exceptis) dicta Apostolica auctoritate, & eandem tenore presentium requirimus, & monemus, ac eis, & eorum cuilibet in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub incursum hæresis, ac omnibus contra hæreticos de iure inflictis, et promulgatis tam Ecclesiasticis, quam temporalibus sententiis, censuris, et pœnis, districtè præcipiendo mandamus, quatenus infra spatium sexaginta dierum à die publicationis presentium, modo, et forma infra scriptis faciendæ computandorum, quorum uiginti pro primo, et alios uiginti pro secundo, ac reliquos uiginti dies pro tertio, et peremptorio termino, ac monitione canonica eis, et eorum cuilibet in iis scriptis assignamus: Omnes et singulos libros Lutheranos aut alios hæreticos, seu Lutheranos aut aliam falsam doctrinam in se continentes, uel a nobis, et dicta sede quomodolibet reprobatos, penes se eos ex quauis causa etiam in mercatura, et ex nostra ac eiusdem sedis permissione ac licentia etiã speciali, ut præfatur, penes eos existentes,

Edita anno Domini. 1550. Ex bibliotheca nostra erata que impressa Rome anno domini. 1550.

De materia huius scripti uideto, quæ dist. copiose apud Eymericum in Directorio part. 2. super cap. factu. citatis.

Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in ciuitatibus, in quibus libri huiusmodi existunt, consignasse debent realiter, & cum effectu. Et nihilominus venerabili fratri Ioanni Petro episcopo Tusculano. Neapolitano. & dilectis filiis nostris Ioanni sancti Clementis, de Burgos, ac Marcello Sanctæ Crucis in Hierusalem, Ceruino, & Francisco sanctæ Anastasie titulum Sfondrato, nuncupatis presbyteris Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus per sedem Apostolicam deputatis, per Apostolicam scripta pari motu mandamus, quatenus ipsi, per se, uel alium, seu alios, eosdem requisiti, & monitos, monitioni, & mandato nostris prædictis non parentes, quos hæresim ac alias sententias, censuras, & pœnas prædictas propter non partitionem huiusmodi incurrere contigerit, ex nunc prout extunc, & e contra, hæreticos, ac sententias, censuras, & pœnis prædictis irreptos tam diu publice nuntient, & faciant ab aliis nuntiarî, donec ipsi omnes, & singulos libros Lutheranos, aut alios hæreticos huiusmodi Inquisitoribus præfatis in ciuitatibus in quibus libri huiusmodi, ut præfertur existunt, consignauerint, & rehabilitationis gratiam obtinuerint. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo; Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter, uel diuissim, ab eadem sede indultum, quod interdici, suspendi, uel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem. Ceterum ut præmissa omnia ad eorum quorum interest notitiam deducantur, nullusque de eis ignorantiam iuste prætertere, aut se legitime excusare possit: Volumus, & dicta auctoritate Apostolica decernimus, quod præfentes literæ per aliquos Curie nostræ Cursos, in Basilica principis Apostolorum de Vrbe, & Ecclesia Lateranensi, dum inibi multitudo populi ad diuinam audiendam congregari solet, palam, & clara uoce legantur, & lectæ in eandem Basilicam, & Ecclesiam ualuis, necnon in porta Cancellariæ Apostolicæ, & in Acie campi Floræ affigantur, ubi ad lectionem, & notitiam cûctorum aliquam diu affixæ pendeant, & cum in de amoueantur, earum exempla in eisdem locis remaneant affixa. Quodque per lectionem, affixionem & publicationem huiusmodi omnes, & singulæ personæ sub præsentibus comprehensæ post sexaginta dies huiusmodi respectiue ita sint obligatæ, & strictæ, ac si eis coram, & personaliter lectæ, & inrimatæ essent; & earum transumptis manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, uel ostensæ. Volumus autem quod ii, qui libros Lutheranos, seu alios prædictos, infra spatium, & terminum huiusmodi dictis inquisitoribus consignauerint, nisi ipsi aliâs quam ex retentione librorum huiusmodi, hæretici seu de fide suspecti fuerint, eo ipso etiam absque aliqua desuper faciendâ ab iuratione, ac censuris, & pœnis propterea forsân incursum, in utroque foro absoluti sint, & esse censentur, prout nos eos in euentum prædictum, ex nunc prout extunc (dummodo penitentiam, quam confessor per eos eligendus, eis propterea duxerit iniungendam, omnino adimpletâ) absolimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reuocationis, irritationis, annulationis, inhibitionis, requisitionis, monitionis, mandati, decreti, & uoluntatis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attetare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Dat. Romæ, apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo quinquagesimo, Tertio Cal. Maii, Pontificatus nostri anno primo.

M. Cardinalis Crescentius,

Blosius,

A. de Martolis.

Anno à Natiuitate Domini. MDL. Indiotione viii. Die uero v. Mensis Iunii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Iulii, diuina providentia Papæ III. Anno eius primo, retrospectæ litteræ reuocationis, inhibitionis, & uoluntatis, palam, publice, alta, & intelligibili uoce in Basilica Principis Apostolorum de Vrbe, dum ibidem diuina officia de mane celebrabantur, & magna populi multitudo cõgregata esset, de uerbo ad uerbum, per me Ioannem Roillad, præfati S. D. N. Papæ Cursorem lectæ, & deinde affixæ, & publicatæ fuerunt, & sic affixæ, per aliquot spatium dimissæ, & successiue, eadem die in Ecclesia S. Ioannis Lateranensis etiam de uerbo ad uerbum, hora uesperorum, per me eundem Ioannem Roillad, lectæ, affixæ, & publicatæ fuerunt, & postmodum eadem die affixæ, & publicatæ fuerunt in Valuis, seu portis Cancellariæ Apostolicæ, & in Acie Campi Floræ, dimissis in superscriptis Valuis, & locis, per aliquod temporis spatium affixis, & deinde amotis, copiam earundem litterarum in quibuslibet Valuis, portis, & locis superscriptis affigendo & dimittendo, per nos Ioannem Roillad, Clericum coniugatum, Viridum diocesis, & Maturinû Menandî Clericum, Cenomanensîs diocesis, præfati Sanctissimi Domini nostri Papæ Cursos.

Ita est Ioannes Roillad, Cursor subscripti.

Ita est Maturinus Menandi Cursor.

Ita est Petrus Gomes, Magister Cursor.

I V L I V S P A P A I I I .

Contra Hebræos retinentes libros, in quibus aliquid contra fidem catholicam notetur, uel scribatur libri Hebræorum in quibus blasphemia in Dominum aut in Christianam religionem continentur, in eorum Synagogis et priuatis

A priuatis etiam domibus inquirantur: & qui reperti fuerint tales habere libros, debitis pœnis coerceantur: contrumaces aut grauius in hoc delinquentes procul a fide apostatantes castigentur in ceteris non molestantur Hebræi: contra uictores appellatione remota puniantur.

UNIVERSIS & singulis venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, ac dilectis filiis aliis locorum ordinariis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

CVM sicut nuper non sine animi nostri molestia accepimus, licet alias venerabiles fratres nostri, S. R. E. Cardinales hæreticæ prauitatis in uniuersa repub. Christiana Inquisitores generales certum Hebraicorum librorum volumen Ghemarot Thalmud nuncupatum, non nulla indigna, & legem diuinam, orthodoxamque fidem offendentia continens, de mandat o nostro damnauerint; & igne combyri fecerint; nihilominus inter ipsos Hebræos adhuc esse dicantur diuersi libri diuersas contra Christum redemptorem nostrum, eiusque sanctissimum nomen, & honorem blasphemias, & ignominias continentes, Nos in præmissis oportune provide-re uolentes, uobis & uestrum cuiuslibet per præfentes committimus, & mandamus, quatenus singulis uniuersitatibus Hebræorum infra limites iurisdictionis uestræ consistentibus ex parte nostra intimitis & notificetis, quòd elapsis quatuor mensib. a die intimationis, & notificationis huiusmodi, omnes & singuli libri, in quibus nomẽ Iesu saluatoris nostri, quod Ieseni hanozri, dicitur, cum blasphemias, ut aliâs ignominiose nominatur, tam in eorum Synagogis, & locis, publicis, quam priuatis domibus, & aliâs ubique locorum diligentissime exquirantur, & q. libros huiusmodi penes se quoquo modo habere reperti fuerint, debitis pœnis, tam pecuniariis, & confiscationis bonorum, quam si eorum contumacia, aut qualitas delicti id exegerit, corporis etiam ultimi supplicii, ac alias prout a fide Christi apostatantes puniuntur, irremissibiliter puniatur, & nihilominus eiusdem quatuor mensibus elapsis per uos, uel alium, seu alios, quos ad hoc duxeritis deputandos, libros huiusmodi cum omni diligentia inquiratis, & studiose inuestigatis; inquirique & inuestigari faciatis, & eos, quos libros huiusmodi penes se habere repereritis, pœnis quibus apostatantes præfati puniuntur, omnino & irremissibiliter puniatis: Non per mitentes de cetero eosdem Hebræos (qui in memoriam passionis Dominicæ a sancta matre ecclesia tolerantur, ut aliquando mansuetudine nostra allecti ad uerum Christi lumen, diuino affante spiritu, conuertantur) à quibusuis etiam Apostolica auctoritate fungentibus occasione cuiusuis sortis librorum apud eos existentium, (dummodo blasphemiam, ut præfertur non contineant) nisi de nostro expresso mandato, quo modolibet uexari aut molestari: Contradictores quoslibet & rebelles, ac uobis in præmissis non parentes per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, ac etiam pecuniarias arbitrio uestro moderandas & applicandas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita, compescendo, ac legitimis super his habèdis seruatis processibus, sententias, censuras & pœnas prædictas etiam iteratis uicibus aggrauando, inuocato etiam ad hoc, si opes fuerit, auxilio brachii secularis. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac ipsorum Hebræorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, uel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibus clausulis & decretis quomodolibet concessis, ac etiam iteratis uicibus, approbatis & inuocatis. Quibus omnibus, eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis aliâs in suo rogoe pmanens, hac uice dumtaxat, specialiter & expresse derogamus. Contrariis quibuscumque, aut si aliquibus communiter uel diuissim ab eadem sede indultis, quod interdici, suspendi, uel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem: Et quia difficile foret, præfentes litteras ad singula quæq. loca, in quibus de eis fides faciendâ erit, deferri; uolumus & dicta auctoritate decernimus, quod transumptis præsentium manu notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius curiæ ecclesiasticæ, seu personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ uel ostensæ: Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die xxix. Maii, MDLIII. Pontificatus nostri anno quinto.

Claudius de Valle Sanctissimæ Romanæ uniuersalis Inquisitionis Notarius.

E B V L L A C O N T R A I M P E D I E N T E S
Inquisitores hæreticæ prauitatis in suo Inquisitionis officio.

Nulla omnino personæ publicæ uel priuatiæ, quouis ingenio, colore, uel occasione immisceant se negotiis inquisitionis, nisi quatenus per Inquisitores fuerint requisiti. leges omnes huic ordinationi & canonibus ecclesiasticis obstitentes abrogent: contrafacientes omni Ecclesiæ suffragio & sacramentorum perceptione sunt priuati, & excommunicati, nec nisi per Romanum Pontificem absoluantur præterquam in articulo mortis.

Edita anno Domini 1554.

Ex bibliotheca Illustrissimi Iulii Antonii Sanctissimi Cardinalis Sanctæ Seuerinæ.

Edita anno Domini 1551.

Ex bibliotheca nostra.

In nomine sancte & indiuidue Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen.

NOVERINT vniuersi, hoc presens publicum transumptum in spe suti, quod nos Ioannes Baptista Cicada, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Altinaganen. S. D. N. Pa-
 pæ eiusque Camerarii, necnon Curie Causarum Cameræ Apostolicæ generalis Audi-
 tor, Romanæque curiæ index ordinarius, sententiarumque & censurarum in eadem Ro-
 mana Curia latorum, ac litterarum Apostolicarum vniuersalis executor: habuimus, uidi-
 mus, & diligenter inspeximus litteras Apostolicas S. D. N. D. Iulij diuina providentia Papæ. iiii. heri,
 quæ fuit dies Veneris Sancta, solemniter lectas & publicas eiusque, nera bulla plumbea cum cordula
 rubei croceique colorum, more Romæ, Curie pendente, bullata, & omni suspitione carentes, subse-
 quentis tenoris.

Iulius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

LICET à diuersis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, etiam per speciales constitu-
 tiones in corpore iuris insertas, fuerit rite & salubriter sancitum atque decretum, ut sæculi potesta-
 tes & Domini temporales ac prouinciarum, ciuitatum, terrarum & locorum quoruncumque rectores,
 quibuscunque dignitatibus uel officiis aut nominibus censeantur, diocesanis episcopis & In-
 quisi-
 toribus hæreticæ prauitatis, in ipso inquisitionis negotio faueant & assistant, nemoque ex præ-
 dictis potestatibus, dominis, & rectoribus, eorumque officialibus, de crimine hæresis, cum mere sit ec-
 clesiasticum, quoquo modo cognoscat uel iudicet, neque diocesanis episcopo uel Inquisitori ipsius
 inquisitionis negotio incumbenti se opponere, aut ipsum aliquatenus impedire uel impedientibus au-
 xilium, aut fauorem scilicet dare audeat, perpetuæ damnationis sententia in eos qui contra prædi-
 cta fecerint promulgata, quam si per annum animo sustinuerint pertinaciter, ex tunc uel hæretici cõ-
 demnætur: vsque adeo tamen in omnibus fere non solum Italia, uerum etiam aliis prouinciis, ciui-
 tati-
 bus, tertis, & locis, complurium laicorum, ut accepimus, mundanæ gloriæ processit ambitio, uel
 factorum Canonum in scitia, uel ecclesiasticæ discipline contemptus, ut in animarum suarum per-
 niciem atque interitum, diocesanos episcopos & Inquisitores a sede Apostolica institutos inquisi-
 tionis officio excutentes, alij sub iustitiæ prætextu, ne ulli scilicet fiat iniuria, impedire, alij uero sub
 pietatis colore, ut fontes scilicet sauerius puniantur, se ipsos diocesanis episcopis, & Inquisitoribus
 adiungere, & una cum eis de ipso hæresis crimine cognoscere, processus formare, formatosque suo
 iudicio submittere non erubescant. Cui sane morbo iam nimis late progredienti, solitam ac salutarẽ
 Ecclesiæ medicinam pro nostra pastoralis sollicitudine afferre cupientes, sæculi potestates, dominos
 temporales, ac prouinciarum, ciuitatum, terrarum, & locorum rectores supradictos, nec non quascũ
 que alias seculares personas, tam priuatas quam publico quouis munere fungentes requirimus &
 monemus, ac eis Iesu Christi Redemptoris nostri (cuius pices, licet in meriti, gerimus in terris) nomi-
 ne præcipimus, ne diocesanos episcopos & Inquisitores ipsos in suo Inquisitionis negotio ullo mo-
 do impediant seu perturbent, neque se in hæresis crimine cognoscendo uel iudicando, quouis etiã
 assistentiæ & fauoris colore, causa uel occasione (nisi quatenus ab ipsis diocesanis episcopis aut In-
 quisitoribus spontanea & libera eorum uoluntate fuerint requisiti) se ingerant, ordinationes, prouisi-
 ones & leges quascunque de ipsis criminis cognitione latas sacris Canonibus obstantes, & ec-
 clesiasticam iurisdictionem impedientes, sine mora abrogent & deleant, prout etiam Nos eas omnes
 inualidas fuisse & esse decernimus & declaramus, ac ex nunc pro abrogatis & deletis haberi uolumus
 & mandamus. Qui monitis his nostris non obtemperauerit, quique scilicet in prædictis cõ-
 silium, auxilium, aut fauorem dederint, nouerint se non solum per sacras dictorum prædecessorum
 nostrorum constitutiones, uerum etiam per hanc nostram sanctionem sine sententiam & declaratio-
 nem perpetuo duraturam (quam auctoritate omnipotentis Dei, ac beatorum Apostolorum Petri &
 Pauli, ac nostra in ipsos non obtemperantes, quacunque illi præfulgeant dignitate, in his scri-
 ptis proferimus) communionem fidelium & omnium ecclesiasticorum sacramentorum perceptione
 priuatos ac maledictionis, ac execrationis æternæ vinculo ligatos, anathematique, & maioris ex-
 communicationis mucrone percussos; ita ut nemo unquam in præmissis delinquens, nisi a nobis &
 successoribus nostris canonice intrantibus, etiam prætextu quarumcunque facultatum, concessio-
 num, & gratiarum; etiam confessionum nancupatarum, etiam a nobis & dicta sede hætenus e-
 manatarum, uel in posterum emanandarum, specificam & expressam ac alias quam per uerba ge-
 neralia de præsentibus litteris nostris mentionem non facientium, præterquam in mortis discrimine,
 absolui possit. Quibus etiã celsuris ipsos diocesanos Episcopos & Inquisitores subiacere uolumus,
 si laicos secum quomodocumque de ipso crimine cognoscere aut iudicare permiserint. Ut autem præ-
 missa omnia ad eorum quorum interest notitiam deducantur, nulli que de eis ignorantia iuste
 præterdere possit, uolumus & Apostolica auctoritate decernimus, quod præsentibus litteris per ali-
 quos Cursores nostros aut Notarios publicos in Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe & Ec-
 clesiæ Lateranen. ac Cancellariæ Apostolicæ Valuis, nec non acie campi Floræ, ut moris est, publi-
 centur, eorum exemplo in singulis ualuis & acie huiusmodi affixo, & dimisso. Nulli ergo omni-
 no hominum liceat hanc paginam nostræ requisitionis, admonitionis, præcepti, declarationis,
 mandati, prolacionis, uoluntatis, & decreti, infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem
 hoc

Eym. parte. 2. q. 54.

A hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apo-
 storum eius, se nouerit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum anno Incarnationis Domini-
 cæ, Millelmo quingentesimo quinquagesimo, Quintodecimo Cal. Aprilis, Pontificatus nostri anno
 secundo,

Pro Reuerendis. D. M. Card. Crescent. Io. Barenigus.

Rom. Amasæus.

Lectæ & publicata fuit in die Veneris sancti, in Capella Sanctitatis suæ, dum diuina celebrarentur officia.

B Anno Domini Millelmo quingentesimo quinquagesimo primo. Indictione nona, die uero xxviii. mensis
 Martii, Pontificatus S. D. N. Iulij diuina providentia Papæ tertii, anno eius secundo, Retroscripta littera af-
 fixæ & publicatæ fuerunt in ualuis seu portis Principis Apostolorum de Vrbe, & S. Ioan. Lateran. & Can-
 cellariæ Apostolicæ, necnon in acie campi Floræ, dimissis copiis per nos Petrum Gomez Freyle, & Franci-
 scum Munos, S. D. N. Papæ Cursores.

Ita est, Petrus Gomez Freyle Cursor manu propria.
 Ita est, Franciscus Munos Cursor manu propria.
 Petrus Leobodie Magister Cursum.

QUIBUS quidem licet diligenter inspectis, illas ad requisitionem Reuerendi Patris Magistri
 Theophili Tropien, ord. Prædicatorum Commissarii generalis S. Inquisition. Per notarium publicũ
 infra scriptum, exemplari mandauimus & transumi, & in hanc publicam transumpti formam redigis:
 Decernentes & volentes, ut huic præsentis transumpti (iuxta eandem litterarum & decreti in eis
 appositæ, continentiam & tenorem) plena fides ubique adhibeatur, ac si ipsæ originales litteræ exhi-
 bitæ uel ostensæ forent: quibus omnibus & singulis auctoritatem nostram ordinariam interposui-
 mus: & ad ampliorem eidentiam promissorum, Sigillum nostrum, quo in talibus utimur, præsen-
 tibus duximus apponendum. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissõ-
 rum, præsentibus litteras, atque præsentis publicum transumpti instrumentum, exinde fieri, & per no-
 tarium publicum, nostrumque & dictæ curiæ coram nobis scribam infra scriptum, subscribi & pu-
 blicari mandauimus, sigillique nostri iussimus & fecimus impressione muniri. Datum Romæ in ædi-
 bus nostræ solitæ residentie, sub anno a Natiuitate Domini MDLI. Indictione nona, die uero
 xxvi. mensis Martii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patri & D. N. D. Iulij diuina provide-
 tia Papæ tertii, anno secundo, præsentibus ibidem discretis uiris Dominis Bonifacio de Grangia, &
 Desiderio Bona uena notariis publicis, & coram nobis scribis, clericis Gebenen. & Iullen. respecti-
 ue diocæs. testibus ad præmissa iuocatis atque rogatis.

Adam de Inuidia eiusdem Curie Causarum Cameræ Apostolicæ Notarius ff.

Locus sigilli

D **E D I C T V M I L L V S T R I S S I M O R V M E T**
 Reuerendissimorum DD. Cardinalium Reipub. Christianæ Inquisitorum generalium
 de comburendo T balmud.

Illustrissimi & Reuerendissimi Cardinales Inquisitores generales Reipub. Christianæ Romæ tempore Iulij
 iiii. Pont. Max. T balmud Hebræorum tam Hierosolymitanum quam Babylonicum comburi fecerunt: idẽ aliis
 Inquisitoribus priuatis facere iubet. Præcipiunt insuper, ne quis tales libros aut quaslibet eorum partes
 penes se retineat sub grauius pœnis, neme a partibus infidelium adduci faciat.

NOS Ioannes Petrus Caraffa Episcopus Tusculanus, Rodolphus Pius de Carpo sancte
 Mariæ in Trãstiberim, Ioannes à Toledo Compostellanus S. Pancratij, Hieronymus Ve-
 rullus sancti Martini in montibus, Iacobus Puteus S. Simeonis, & Sebastianus Pighi-
 nus S. Calisti, Titulorum miseratione diuina S. R. E. Presbyteri Cardinales in uniuersa
 Republica Christiana contra hæreticam prauitatem Inquisitores generales, a sancta
 sede Apostolica specialiter deputati.

SVMMI Dei nostri prouidentiam, ac benignitatem, qua ut hominum genus ab errorum tene-
 bris uindicatum in ueritatis semitam perduceret, suę gloriæ splendorem, & cælis ad terram demittere,
 ipsiusque lucis radiis bonos pariter, ac malos perfundere dignatus est, quantum pro humana fragilitate
 nobis licet cõmulari totis gestiens affectibus pro iniuncti nobis officij sollicitudine non modo
 ab Ecclesiæ Christianæ finibus, peruersa hæresum & impietatum dogmata eliminare quotidie pro-

H 4 uiribus

Edita anno Domini 1563. Ex bibliotheca nostra.

viribus studemus, sed etiam ad obsecratam Iudeorum perfidiam quos interim Ecclesiæ Christi pietas secum haud secus, quam zizaniam commixtam tritico uiuere permittit, nostri studii vigilantiâ adhibere cupientes, nil eorum illuminationi conducibilius fore arbitrati sumus, quam si ipsos ab impiis & inanibus doctrinis auerentes, ad sacras (quas se colere falso iactant) litteras (scrutandas de ducere possemus, ubi suæ salutis absconditum thesaurum, remoro ab eorum cordibus velamine, nobiscum Deo donante inuenire & agnoscere valerent. Quare cum ad nostram notitiam non sine ingenti animi dolore peruenisset, male sui studiosam, ac obstinatam hanc Hebræorum gentem, iam pene clausis & obhignatis factorum Bibliorum libris, solis codicibus quibusdam quos Thalmud appellat, studere, ac eos, ut aiunt, diurna nocturnaque manu versare: suosque filios a teneris unguiculis hac virulenta doctrina præcipue imbuere, ubi pro pietate in Deum ipsum blasphemare, pro candido & sincero Deitatis cultu fabulas & inanes superstitiones, pro desiderio Redemptoris & Messias exitiale odium in Christum & maledicta in Christianos perdidicunt, edocti, præcorum Romanorum Pontificum, ac sanctorum Patrum semper imitando exempla, qui suis & scriptis & sanctionibus hos impios, codices explodere conati sunt, tam detestandam diuini nominis iniuriam, ac huius gentis exitium diutius conuocantibus oculis pertransire nolentes, zelum officii nostri ad hanc impietatem magis detegendam ac radicibus extirpandam accedere volentes, per ministros sanctissimi officii nostri omnes huiusmodi codices Thalmud appellatos, per domos Hebræorum hanc almam Vrbe in incolementer diligenter perquiri, & inuictos in vnum congregari, ac per viros fideles hebraicum idiomam callentes reuolui iussimus, & uirulenta, hæretica ac peruersa dogmata quibus res per totorum erant, in unum colligi & annotari, ac per Sacre Theologiæ Doctores pro sui defensione auditis quatum decuit Rabbis Iudeorum, discuti & examinari fecimus. Et demum toto negotio diligenter discusso, & coram nobis fideliter deducto, luce clarius deprehendimus in codicibus præfatis Thalmud contineri apertas ac impias in Deum blasphemias aduersus Moysam legem, quam se profiteri iactant, & aduersus naturæ & honestatis leges, ea concedi, quæ humanæ aures audire perhorrescunt: Diuinum cultum tot naniis, scabulis, & superstitionibus obuolui, & obsecrari, ut uix apud idololatrias peius vnquam auditum fuerit: Demum in Iesum Christum Saluatorem nostrum ac sanctum ipsius Euangelium tot impropria, contumelias, ac blasphemias irrogari, quæ de nefario ac perditissimo homine non sine nausea audiri possent. Quæ omnia pro Dei honore ea qua decet animaduersione euellere & punire cupientes, præhabito præfatorum virorum tam in sacris litteris, quam in utroque iure maturo consilio, omnes huiusmodi libros Thalmud, quos colligere potuimus, per nostræ sententiæ decretum comburendos publice in acie campi Floræ huius almæ Urbis iussimus, quod & sub die ix. huius maximo populi applausu executioni mandari fecimus. Cupientes autem ut hoc salutare exemplum ab hac Ecclesia omnium matre ac magistra ad reliquas per orbem profisciscatur, per præfentes auctoritate officii nostri, ac de speciali Sanctissimi D. N. mandato viuæ vocis oraculo desuper nobis facto, & etiam auctoritate nostris officii, omnes, & singulos Princeps Christianos & rerum publicarum rectores, nec non ordinarios locorum, & hæreticæ prauitatis Inquisitores hortamur, & monemus in Domino, & nihilominus eis in uirtute Spiritus sancti & sanctæ obedientiæ, & sub pœnis suspensionis a diuinis quo ad episcopos & maiores prælatos, ac ex cõmunicationis late sententiæ, quo ad alios præcipimus, ut quæ primò præfentes nostræ ad eorũ notitiam peruenerint, omnes huiusmodi libros Thalmud per domos & synagogas Hebræorum in eorum ciuitatibus & terris habitantium diligenter perquiri, & inuentos publice comburi faciant: omnibus uero Hebræis in ciuitatibus ac terris Christianorum habitantibus, mandamus, sub pœna confiscationis omnium bonorum suorum, quam ipso facto contrafaciendo incurrant, quorum quartam partem accusatoribus seu denunciatoribus, reliquas uero inter ordinarios & Inquisitores locorum ac dominos temporales, æquis portionibus diuidendas applicamus, ut infra tres dies ab harum nostrarum in hac alma Vrbe in acie campi Floræ & in synagogis eorum: in aliis uero extra urbem locis & terris, in locis publicis, & solitis publicatione & banno respectiue per proclamam faciendis, omnes prænominatos libros Thalmud tam Hierosolymitanum, quam Babylonicum, omnesque & singulas ipsorum partes, quos apud se habere cõtigerit, nobis seu nostris officialibus ac prædictis ordinariis, & Inquisitoribus locorum respectiue consignare debeant, nec de cetero tales uel similes libros scribi aut imprimi, uel a partibus infidelium ad has fidelium partes deduci facere, aut quouis quæsto colore habere, aut retinere possint aut debeant: uniuersis demum Christi fidelibus in uirtute Spiritus sancti & sanctæ obedientiæ & sub excommunicationis late sententiæ pœna præcipiendo mandamus, ne prædictos codices Thalmud, utpote damnatos ab Ecclesia, legere, aut penes se retinere præsumant, nec Hebræis præfatis, pro habendis, scribendis seu imprimendis huiusmodi libris consilium, auxilium uel fauorem impendere audeant, contrafactores autem præter pœnas excommunicatis debitas, aliis pœnis factoribus hæreticorum, a iure taxatis, punientur, prout per præfentes ex nunc puniri mandamus. In quorum omnium & singulorum fidem, præfentes exinde fieri fecimus, & per Notarium nostrum infra scriptum subscribi, ac sigilli officii nostri impressione muniti. Dat. Romæ in quibus nostris sub die xii. mensis Septembr. MDLIII. Pont. S. D. N. D. Iulii diuina pro uidentia Papæ tertii, anno quarto.

Concordat rescriptum Innoc. iiii. incip. Impia Iudeorum sup. pag. 4. adde. Eymie. p. 2. q. 45. nu. 6.

Bulla Sanctissimi D. Nostri Pauli Papa Quarti, contra negantes Trinitatem, aut diuinitatem Iesu Christi, aut eius Conceptionem de Spiritu sancto, aut eius mortem, ut nos redimeret, aut uirginitatem Beatissima semper uirginis Dei genitricis Mariæ.

Paulus Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

VM quorundam hominum prauitas atque iniquitas eo usque nostris temporibus procellerit, ut ex iis, qui a catholica fide aberrant & deficiunt, plurimi quidem non solum diuersas hæretes profiteri, sed etiam ipsius fidei fundamenta negare præsumant, & eorum exemplo multos in interitum animæ deducant: Nos cupientes, pro nostro pastoralis officio & caritate huiusmodi homines, quantum cum Deo possumus, a tan graui ac pestiferi errore auocare, ac ceteros ne in talè impietatem labantur, paternæ seueritate admonere, omnes & singulos, qui hætenus asseruerunt, dogmatizarunt, uel crediderunt, Deum omnipotentem non esse Trinum in personis, & incompõsita omnino indiuisaq; unitate substantiæ, & unum unam simpliciter diuinitatis essentia Aut Dominum nostrum Iesum Christum non esse uerum Deum eiusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu sancto. Aut eundem secundum carnem non esse conceptum in uero Beatissimæ semperque uirginis Mariæ de Spiritu sancto, sed sicut ceteros homines ex semine Ioseph. Aut eundem Dominum ac Deum nostrum Iesum Christum non subuisse acerbissimam Crucis mortem, ut nos a peccatis & ab æterna morte redimeret, & Patri ad uitæ eter nam reconciliaret. Aut eandem beatissimam uirginem Mariam non esse ueram Dei matrem, nec per se in se semper in uirginitate integritate ante partum scilicet, in partu, & perpetuo post partum, ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Apostolica auctoritate requirimus & monemus, quatenus infra spatium trium mensium a publicatione præsentium in Romana Curia, quo ad residentes in ea, modo infra scripto: extra eam uero, quo ad ad alios in illa non residentes, modo & forma per digressanos statuendis faciendâ incipiendorum, quos pro primo, secundo, & tertio, ac peremptorio termino, ac monitione Canonica eis & eorum cuilibet assignamus, ab eorum assertione, dogmatibus, & credulitate huiusmodi, ac quibuscunq; aliis in fide prædicta erroribus, in quos hætenus lapsi sunt respuisse, & ad unitatem Ecclesiæ redeundo, assertionem, dogmata, & credulitatem, ac alios errores huiusmodi in manibus inquisitorum hæreticæ prauitatis, ciuitatum, & locorum, in quibus ad præfens degunt, realiter & cum effectu abiurasse, & infra alios tres menses a die abiurationis huiusmodi inchoandis, de eadem abiuratione uenerabilibus fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, dictæ hæreticæ prauitatis inquisitoribus generalibus plenam fidem fecisse debeant. Nos, n. eiusdem Dei omnipotentis exemplo, qui non uult mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat, omnes & singulos, qui ut præfatur, ab assertione, dogmatibus, & credulitate, ac aliis erroribus prædictis respuerint, & ad unitatem Ecclesiæ redeundo, assertionem, dogmata, & credulitatem, ac alios errores huiusmodi sponte abiurauerint, & de eadem abiuratione præfatis inquisitoribus generalibus fidem fecerint, ac pœnitentiam priuatam per dictos particulares inquisitores eis iniunctam cum effectu adimpleuerint, a prædictis & quibusuis aliis quantumuis grauib; & enormibus hæresibus, et à fide Christi apostolice, ac in eadè fide erroribus: nec non excõicationis, suspensionis, et interdictionis, & aliisq; sententiis, censuris, et pœnis, tã Ecclesiasticis, quã temporalibus, etiã bonorũ priuatiuis, et corporis afflictiuis: ac capitalibus in tales a iure, uel ab homine latis et promulgatis, et per eos præmissorum occasione incurtis, (dummodo delati, aut inquisiti, seu relapsi non sint) dicta auctoritate, tenore præfentiũ in utroq; foro absoluiimus et liberamus, ac cum eis super irregularitate, quã propterea cõtraxerint, etiã si sic ligati Missas et alia diuina officia, etiã forsitan in cõtemptũ clauis celebrauerint, aut illis aliàs se immiscuerint. Quodq; ea ipsa irregularitate, et ceteris præmissis, non obstantibus qui promoti non fuerint, ad omnes etiam sacros et presbiteratus ordines promoueri, et in illis tam ipsi, quã qui iam etiam post incurtam hæresim promoti fuerint, in altaris ministerio ministrare: Nec non tam clericis, quã laici, et utriusq; sexus personæ, eorumq; filii, nepotes, descendentes, ad gradus, honores, ordines, et officia, ac alia quæcunq; affami, illaque suscipere, et exercere libere et licite ualeant auctoritate et tenore prædictis, de specialis dono gratiæ dispensamus, eisq; pariter indulgemus, nec non omnem inhabilitatis et infamiæ maculam, siue notam circa eos præmissorum occasione quomodolibet insurgentem ab eis penitus et omnino abolemus. Et insuper cum errores, quos supra narrauimus ita graues et nefandi sint, ut illi, qui in eos decidunt, excõsationem non habeant, sed subuersi potius atq; immanes, quã hæretici merito dici possint: Hac nostra perpetuo ualitura constitutione sancimus; quod tam illi qui hætenus in ipsos errores, uel eorum aliquem lapsi sunt, et infra prædictum terminum non respuerint, et ea, quæ supra diximus non adimpleuerint, quã omnes et singuli alii, qui in futu-

Edita anno Domini 1555. Ex bibliotheca Illustrissimi Iulii Antonii Sanctissimi Cardinalis sanctæ scruina.

Aug. in lib. de Assumptione Beate Mariæ, c. 4.

Concordat rescriptum Iulii Papæ iij. incip. Illius, qui miseris sup. pa. 113.

in futurum in illos, vel illorum aliquem quomodolibet probentur, cuiuscunque dignitatis, status, gra-
 dus, ordinis, uel conditionis existant, pro subuersis & relapsis in hæresim haberi, & vt relapsi Curie
 seculari tradi, & per ipsam Curiam debitis penis in relapsos statutis puniri possint, in omnibus & per
 omnia perinde ac si vere & realiter in heresim relapsi essent, & eos relapsos esse constaret: Nō obstantibus
 constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Vt autem præ
 missa omnia ad eorum, quorum interest, notitiam deducantur, nullusq; de illis ignorantiam præten-
 dere, ac se legitime excusare possit. Volumus & dicta auctoritate decernimus, quod præsentis litte-
 ræ, seu earum transfumptum, cui si manu Notarii publici subscriptum, & sigillo alicuius personæ in di-
 gnitate ecclesiastica constitutæ munitum fuerit, eam prorsus fidem in iudicio & extra adhiberi statui-
 mus, quæ ipsi literis adhibetur, si originaliter exhiberentur, in eadem Curia per aliquos cursores
 nostros in Basilicâ Principis Apostolorum, & Ecclesiæ Lateranen. de Vrbe, ac cancellariæ Apostolicæ
 Valuis, & Aciecampi Floræ, ut moris est: extra Curiam uero prædictam, modo & forma per venerabi-
 les fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, ac alios Ecclesiarum prelatos, quibus in
 virtute sanctæ obedientiæ per eandem præsentis mandamus, vt literas, siue transfumptum huiusmodi
 vbiq; per eorum prouincias, dioceses, & ecclesias sincera caritate publicent & publicari faciant, sta-
 tuendis, publicentur, earum exemplo in singulis locis, in quibus publicatio ipsa fiet, affixo & dimisso.
 Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ requisitionis, monitionis, absolutionis,
 liberationis, dispensationis, indulti, abolitionis, sanctionis, uoluntatis, decreti, statuti & mandati in-
 fringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem
 omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursum. Datum Ro-
 mæ apud sanctum Marcum, Anno incarnationis Dominicæ M. D. LV. Septimo Id. Augusti. Pontifi-
 catus nostri anno primo.

Fed. Cardinalis Cæsius.

Io. Barenus

Barenus.

Anno à Natiuitate Domini M. D. LVI. Indictione xiiii. Die vero xxii. Mensis Iulii, Pontificatus Sanctis-
 simi in Christo Patris, & D. N. D. Pauli diuina prouidentia Papa IIII. Anno eius secundo, præsentis retro-
 scriptæ litteræ Apostolicæ, affixæ, & publicatæ fuerunt ad ualuis, seu portas Basilicarum Ecclesiarum Latera-
 nenfis, & Principis Apostolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, dimissis co-
 piis affixis, ut moris est, per me Thomam Roger præfati Sanctissimæ Domini nostri Papæ Cursorem.
 Petrus Gomes magister cursorum.

PAVLVS PAPA IIII.

*Bulla S. D. N. D. Pauli diuina prouidentia Papa IIII. contra
 Hæreticos, & Schismaticos.*

Inbet inonari, & inuolubiter obseruari omnes leges, decreta, siue statuta, a Romanis Pontificibus, sacris
 conciliis, & sanctorum Patrum decretis in hæreticos, & schismaticos quouis tempore edita, etiam si in literis
 Pontificum extrauagantibus contineantur; & si non fuerint in usu, ad usum præcipi renouari: vt custodiantur
 contra quoscuque quacunque auctoritate & honore, uel dignitate existant; & quicumque in hæresim aut
 schisma inciderint, seu excitauerint, officiis & beneficiis & honoribus quibuscumque sint priuati, & ad illa
 de cetero sint inhabiles & incapaces, habeanturq; pro relapsis perinde ac si prius hæresim in iudicio publice
 abiurassent, eisdem curiæ seculari tradantur, nisi eos de benignitate admittere uoluerit sedes Apostolica, & ob
 hæresim & schisma prædicto modo uacantia beneficia, intra tempus a Iure statutum idoneis personis conse-
 rantur, multè in fautores & complices hæreticorum, & schismaticorum pena statuuntur. & quicumque qua-
 cumque dignitate in hæresim aut schisma ante suam ad aliquam dignitatem promotionem, incidisse compertus
 fuerit, eius promotio etiam ad Patrum nulla sit, neque ei obediatur, sed licet ei omnis fidelitas subtrahatur,
 inuocato contra eos, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

Paulus Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Do-
 mini 1558.
 Ex bibliotheca
 nostra.

QV M ex Apostolatus officio, nobis, meritis licet imparibus, diuinitus credito, cura Do-
 minici gregis nobis imminet generalis; exinde teneamur pro fidei illius custodia,
 & salubri directione, more uigilis Pastoris, assidue uigilare, & attentius prouidere: vt
 qui hac ætate, peccatis exigentibus, propriæ prudentiæ innitentes licentius & pernicio-
 sius solito contra orthodoxæ fidei disciplinam insurgunt, & superstitiosis, ac fictitijs adinventioni-
 bus sacrarum scripturarum intelligentiam peruerentes, Catholicæ Ecclesiæ unitatem, & inconfu-
 talem Domini tunicam scindere moliantur, ab oculi Christi repellantur, nec magistrum erroris
 continent, qui discipuli ueritatis esse contemnunt: Nos considerantes rem huiusmodi adeo gra-
 uem & periculosam esse, vt Romanus Pontifex, qui Dei & Domini nostri Iesu Christi uices gerit in
 terris, et super gentes, et regna plenitudinem obtinet potestatis, omnesque iudicat, a nemine in hoc
 sæculo iudicandus, possit si deprehendatur à fide deuius redargui, et quod ubi maius intenditur
 pericu-

periculum, ubi est plenius & diligentius consulendum, ne pseudopropheta, aut alii etiam secularium
 iurisdictionem habentes simplicium animas miserabiliter illaqueent, in numerabilesque populos eo-
 rum in ipiritualibus, aut temporalibus curæ & regimini commissos, secum in perditione & damna-
 tionis interitū trahant, nec aliquando contingat nos abominationem desolationis, quæ dicta est à
 Daniele Propheta in loco sancto uidere, cupientes quantum cum Deo possumus pro nostro munere
 postolari uulpes vineam Domini demoliri satagentes capere, & lupos ab ouilibus arcere; ne canes
 muti videamur, neque uentis latrare, & perdamur cum malis agricolis, ac mercenario comparemur,
 Habita super his cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, deliberatione matura, de
 eorum consilio, & unanimitate assensu omnes & singulas excommunicationis, suspensionis, & interditi-
 cti, ac priuationis, & qualis alias sententias, censuras, & penas a quibusuis Romanis Pontificibus
 prædecessoribus nostris, aut pro talibus habitis etiam per eorum litteras extrauagantes, seu sacris Co-
 ciliis ab Ecclesia Dei receptis, uel sanctorum Patrum decretis, & statutis, aut sacris canonibus, ac con-
 stitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contra hæreticos, aut schismaticos quomodolibet latis
 & promulgatas, Apostolica auctoritate approbamus & innouamus, ac perpetuo obseruari, & in uiri-
 di obseruantia, si forsitan in ea non sint, reponi, & esse debere: necnon quoscuque qui hætenus à fide
 catholica deuiasse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, aut excitasse, seu commissis
 se deprehensi, aut confessi, uel conuicti fuerint, seu, quod Deus pro sua clementia, & in omnes boni-
 tate auertere dignetur, in posterum deuiabunt, seu in hæresim incident, aut schisma incurrent, uel ex-
 citabunt, seu committent, & deuiasse, seu incidisse, aut incurrisse, uel excitasse, seu commissis depre-
 dentur, aut confitebuntur, seu conuincuntur, cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præ-
 eminentiæ existant, etiã si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut alia maiori digni-
 tate ecclesiastica, seu Cardinalatus honore, & Apostolicæ sedis ubiuis locorum tam perpetuæ, quam
 temporalis legationis munere, uel mundana, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia
 & Imperiali auctoritate, seu excellentia præfulgeant, & eorum quemlibet sententias, censuras, & pœ-
 nas prædictas incurere uolumus atque decernimus. Et nihilominus considerantes dignum esse, ut
 qui uirtutis amore a malis non abstinent, metu penarum ab illis deterreantur, & quod Episcopi, Ar-
 chiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges,
 & Imperatores, qui alios docere, & illis bono exemplo, ut in fide catholica contineantur, esse debent,
 præuaticando grauius ceteris peccant, cum non solum se ipsos perdant, uerum etiam alios innumera-
 biles populos eorum curæ & regimini creditos, seu aliàs eis subditos, secum in perditionem & interitū
 trahant, de similibus consilio, & assensu, hac nostra in perpetuum ualitura constitutione, in
 odium tanti criminis, quo nullum in Ecclesia Dei maius, aut perniciosius esse potest, de Apost. pote-
 statis plenitudine sancimus, statuimus, decernimus, et diffinimus, quod sententiis, censuris, et penis
 prædictis in suis robore et efficacia remanentibus, ac effectum suum sortientibus omnes & singuli
 Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Du-
 ces, Reges, & Imperatores, qui hætenus, ut præfertur, deuiasse, aut in hæresim incidisse, se schisma in-
 currisse excitasse, uel commissis deprehensi, aut confessi, uel conuicti fuerint, & in posterum deuiabunt,
 aut in hæresim incident, seu schisma incurrent, uel excitabunt, aut committent; & deuiasse, seu
 in hæresim incidisse, uel schisma incurrisse, aut excitasse, seu commissis deprehendentur, aut confite-
 buntur, seu conuincuntur, cum in hoc inexculabiliores ceteris reddantur; ultra sententias, censuras,
 & pœnas prædictas, sint etiam eo ipso abque aliquo iuris aut facti ministerio suis ordinibus, & cathe-
 dralibus etiam Metropolitan. Patriarchalibus, & Primatibus ecclesiis, ac Cardinalatus honore, & cu-
 iuscunque legationis munere, necnon uoce actiua & passiuâ, omni auctoritate, ac monasteriis, bene-
 ficiis, & officiis ecclesiasticis cum cura & sine cura, secularibus et quorumuis ordinum regulatiuis,
 quæ ex quibusuis concessionibus, et dispensationibus Apostolicis in titulum, commendam, et admi-
 nistrationem, aut alias quomodolibet obtinuerint, et in quibus, uel ad quæ ius aliquod habuerint,
 necnon quibusuis fructibus, et redditibus, et prouentibus annuis super similibus fructibus, redditibus,
 et prouentibus eis referuatis, et assignatis, Comitibus quoque Baronis, Marchionatibus, Du-
 catibus, Regnis, et Imperio penitus et in totum perpetuo priuati, et ad illa de cetero inhabiles, et
 incapaces, habeanturque pro relapsis, et subuersis in omnibus et per omnia perinde, ac si prius
 hæresim huiusmodi in iudicio publice abiurassent, nec ullo unquam tempore ad eorum pristinum
 statum, aut cathedrales Metropolitan. Patriarchales, et Primatiales ecclesias, seu uocem actiuam, uel pas-
 siuam, aut auctoritatem, seu monasteria, et beneficia, uel Comitatus, Baronias, Marchionatus, Duca-
 tus, Regna, et Imperium restitui, reponi, reintegrari, aut rehabilitari possint: quinimmo secularis re-
 linquantur arbitrio potestatis animaduersione debita puniendi, nisi apparentibus in eis uerè pœni-
 tentiæ indicijs, et condignæ pœnitentiæ fructibus ex ipsis sedis benignitate et clementia in aliquo
 monasterio, aut alio regulari loco ad peragendum perpetuam in pane doloris et aqua mœstitiæ pœni-
 tentiam retrudendi uili fuerint. Quodque pro talibus ab omnibus cuiuscunque status, gradus, ordi-
 nis, conditionis, et præminentie existentibus, ac quacunque etiam Episcopali, Archiepiscopali, Pa-
 triarchali, et Primatiali, aut alia maiori ecclesiastica dignitate, etiam Cardinalatus honore, seu mun-
 dana, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, et Imperiali auctoritate et excellentia
 pollenti-

Vide ad mare-
 riam huius re-
 scripi Eymor
 cum p. 2. q. 98

excommunicatus i. s. c. c. dicitur.

Yena prælatorum & Pontificum canonice non electorum qui prius fuerunt hæretici, vel schismatici.

pollentibus haberi, tractari, & reputari, & ut tales euitari, omnique humanitatis solatio destitui debeant. Et qui ius patronatus, aut nominandi personas idoneas ad cathedrales etiam Metropolitanas, & Patriarchales, ac Primatiales ecclesias, seu monasteria, uel alia beneficia ecclesiastica per priuationem huiusmodi uacantia habere prætenderint, ne illa diutina uacationis exponatur incommotis, sed de seruitute hæreticorum erepta, personis concedantur idoneis, quæ illarum populis in semitas iustitiæ fideliter dirigant, teneantur ad ecclesias, monasteria, & beneficia huiusmodi alias personas idoneas infra tempus a iure, uel ex eorum concordatis, seu compactatis cum dicta sede iniris statutum, nobis, seu pro tempore existenti Rom. Pontifici præsentare: alioquin tempore huiusmodi elapso, plena & libera ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum prædictorum dispositio, ad nos, & Rom. Pontificem prædictum, eo ipso pleno iure deuoluatur. Et insuper qui ipsos sic deprehensos, aut confessos, uel conuictos scienter quomodolibet receptare, uel defendere, aut eis fauere, uel credere, seu eorum dogmata dogmatizare præsumperint, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, efficianturque infames, nec uoce, persona, scriptis, uel nuntio, aut procuratore aliquo ad publica, seu priuata officia aut consilia, seu synodum, uel consilium generale, uel prouinciale, nec conclauem Cardinalium, aut aliam quam fidelium congregationem, seu electionem alicuius, aut testimonium perhibendum admittantur, nec admitti possint: sint etiam intestabiles, nec ad hæreditatis successionem accedant: nullus præterea cogatur eis super aliquo negotio respondere. Quod si forsitan iudices extiterint, eorum sententiæ nullam obtineant firmitatem, nec aliqua causa ad eorum audientiam deducatur: & si fuerint aduocati, eorum patrocinium nullatenus recipiatur: si uero tabelliones extiterint instrumenta confecta per eos nullius sint penitus roboris, uel momenti. Et insuper clerici omnibus & singulis ecclesiis, etiam Cathedralibus, Metropolitanis, Patriarchalibus, & Primatialibus, ac dignitatibus, monasteriis, beneficiis, & officiis ecclesiasticis etiam, ut præfertur, qualificatis, per eos quomodolibet obtentis, & tam ipsi, quam laici, etiam ut præmittitur, qualificati, & dignitatibus prædictis præditi quibuscumque Regnis, Ducatibus, dominiis, feudis, & bonis temporalibus per eos possessis priuati existant eo ipso, Regnaque, Ducatus, dominia, feuda, & bona huiusmodi publicentur, & publicata sint, efficianturque iuris & proprietatis eorum qui illa primo occupauerint, si in sinceritate fidei uinitate S. R. E. ac sub nostra & successorum nostrorum Rom. Pontificum canonice intransant obedientiam fuerint. Adiciuntur res quod si ullo unquam tempore apparuerit aliquem Episcopum, etiam pro Archiepiscopo, seu Patriarcha, uel primatem se gerentem, aut prædictæ Rom. Ecclesiæ Cardinalem, etiam ut præfertur, Legatum, seu etiam Romanum Pontificem ante eius promotionem, uel in Cardinalem seu Rom. Pontificem assumptionem a fide catholica deuiasse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, uel excitasse, aut commisisse, promotio, seu assumptio de eo etiam in concordia, & de unanimitate omnium Cardinalium assensu facta, nulla, irrita, & nanis existat, nec per susceptionem muneris, consecrationis aut subleuatam regiminis, & administrationis possessionem, seu quasi, uel ipsius Rom. Pontificis iurisdictionem, aut adorationem, seu ei præstitam ab omnibus obedientiam, & cuiusuis temporis in præmissis cursum conualuisse dici, aut conualescere possit, nec pro legitima in aliqua sui parte habeatur, nullamque talibus, in episcopos, seu Archiepiscopos, uel Patriarchas, aut Primates promotis, seu in Cardinales, uel Rom. Pontificem assumptis in spiritualibus, uel temporalibus administrandi facultatem iri buisse, aut tribuere censeatur: sed omnia & singula per eos quomodolibet dicta, facta, gesta, & administrata, ac inde secuta quæcumque, uiribus careant, & nullam prorsus firmitatem, nec ius alicui tribuant, sintque ipsi sic promoti, & assumpti eo ipso absque aliqua desuper facienda declaratione omni dignitate, loco, honore, titulo, auctoritate, officio, & potestate priuati: liceatque omnibus & singulis sic promotis, & assumptis, si a fide antea non deuiassent, nec hæretici fuissent, neque schisma incurrisissent, aut excitassent, uel commisisissent subditis personis tam clericis secularibus, & regularibus, quam etiam laicis, nec non Cardinalibus etiam qui electioni ipsius Pontificis antea a fide deuii, aut hæretici, seu schismatici interfuerint, seu aliam consenserint, & ei obedientiam præstiterint, eumque adorauerint, ac castellanis, præfectis, capitaneis, & officialibus etiam Almam Urbis nostræ, & totius status ecclesiastici, etiam eisdem sic promotis, uel assumptis homagium, seu iuramento, uel cautione obligatis, & obnoxiiis ab ipsorum sic promotorum, uel assumptorum obedientia & deuotione impune quomodolibet recedere, eosque ut magos, ethnicos, publicanos, & hærefiarchas euitare, eisdem subditis personis fidelitati, & obedientiæ futurorum Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, & Rom. Pontificis canonice intransant nihilominus astrictis remanentibus, & ad maiorem ipsorum sic promotorum, & assumptorum, si eorum regimen, & administrationem cõtinuare uoluerint, confusione, contra eosdem sic promotos, & assumptos auxilium brachii secularis implorare, nec propterea tales ab ipsorum sic promotorum, & assumptorum fidelitate, & obedientia, præmissorum occasione recedentes, tanquam tunicæ Domini scissores aliquarum censurarum, seu pœnarum ultioni subiaceant. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non priuilegiis, indultis, & litteris Apostolicis eisdem Episcopis, Archiepiscopis, Patriarchis, Primatibus, & Cardinalibus, ac quibusuis aliis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cū quibusuis clausulis, & decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, seu etiam consistorialiter, aut aliis quomodolibet concessis, et etiam iteratis uicibus approbatis, et in nouatis, ac etiam in corpore iuris clausis, nec non in quibusuis capitulis conclauis etiam iuramento,

aut

A aut confirmatione Apostolica, uel quauis firmitate alia roboratis, & per nos ipsos iuratis. Quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro expressis ac de uerbo ad uerbum insertis habentes, illis aliis in suo robore permanens, hac vice duntaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque. Ut autem præsentibus litteris ad omnium quorum interest, notitiam deducantur, uolumus eas, seu earum transumptum, (cui manu notarii publici subscripto, & sigillo alicuius persone in dignitate ecclesiastica constituta munito, plenam fidem adhiberi debere decernimus) in Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, & Cancellariæ Apostolicæ Valuis; atque in Acie Campi Floræ per aliquos ex cursoribus nostris publicari, & affigi, earumque copiam inibi affixam dimitti, publicationemque, affixionem, & copiarum affixarum dimissionem huiusmodi, sufficere, & pro solenni & legitima haberi, nec aliam publicationem requiri, aut expectari debere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, in nouationis, sanctionis, statuti, derogationis, uoluntatum, & decretorum infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo quinquagesimo octauo, quinto decimo Kal. Martii, Pontificatus nostri anno quarto.

† Ego Paulus Catholica Ecclesiæ Episcopus S. S.

† Ego Io. Bellayus Episcopus Ostiensis.		† Ego Tba. Card. Caddus.
† Ego R. Card. de Carpo. Episcopus Portuen.		† Ego Virg. Card. de Spoletto.
† Ego F. Car. Pisani, Episcopus Tusculan.	Locus signi.	† Ego F. M. Card. Alexan.
† Ego Fed. Card. Cæsius Episcopus Praen.		† Ego Cle. Monilianus Card. Arac.
† Ego P. Card. Episcopus Albanen.	DOMINVS	† Ego G. Asc. Diaconus Card. Cam.
† Ego R. Card. S. Angeli Maior Pan.		† Ego N. Card. de Sermoneta.
† Ego T. Card. Crispus.	MIHI	† Ego Ia. Card. Sabellus.
† Ego Fuluius Card. Perusinus.		† Ego Hier. Card. S. Georgii.
† Ego Io. Mich. Card. Saracenus.	ADIVTOR	† Ego Immo. Card. de Monte.
† Ego Io. Card. S. Vitalis.		† Ego Aloy. Card. Cornelius.
† Ego Ia. Card. Tuteus.		† Ego C. Cardinalis Carafa.
† Ego Hier. Card. Imolen.		† Ego Alfon. Card. Neapolitan.
† Ego B. Card. Tranen.		† Ego Vitelloius Card. Vitellius.
† Ego Diomedes Card. Arianen.		† Ego Io. Baptista Car. Consiliarius.
† Ego Scipio Card. Pisarum.		Io. Barenus.
† Io. Card. Reumanus.		Barenus.
† Io. Antonius Card. S. Pancratii.		

PIVS PAPA IIII.

D Bulla Sanctissimi D. Nostri Pij diuina providentia Pape Quarti, Concessionis facultatis eligendi Notarios in causis officio Inquisitionis spectantibus.

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam.

A STORALIS officii cura, meritis licet imparibus, nobis ex alto commissa, nos affidue incitat, & inducit, ut vigilēs sollicitudinis nostræ oculos diligenter circumspiciamus, ad ea que potissimum nostræ prouisionis remedia adhibeamus, per quæ sancta & Catholica fides, ubique prout debet, conseruetur, & augeatur, improbi que hæretici illius impugnatores, quoad fieri potest, debite compescantur, & comprimantur. Sane pro parte dilectorum filiorum Inquisitorum, & Commissariorum hæretica prauitatis in diuersis regnis, prouinciis, ciuitatibus, insulis, & aliis Christiani orbis partibus deputatorum, nobis nuper expositum fuit, quod ipsi in causis sanctæ fidei aduersus eosdem hæreticos prosequendis, personis probatis, & idoneis, quæ officio notarii in eis fungantur plurimum indigere noscuntur. Vnde officio ipsius Inquisitionis, tum propter ipsorum notariorum penuriam, tum quia plerique officium huiusmodi tanquam odiosum exercere recusant, ne illud suscipiendo quemquam offendere uideantur, magnum incommodum, & detrimentum generatur. Nos igitur nostræ uigilantiæ curam adhibere, in præmissisque opportunè prouidere uolentes, omnibus & singulis hæreticæ prauitatis Inquisitoribus & Commissariis, in quibusuis regnis, dominiis, prouinciis, ciuitatibus, insulis, etiam Græciæ, ceterisque terris & locis, in quibus Christiana religio colitur, constitutis, & quomodolibet pro tempore deputatis, quòd

Edita anno Domini 1561. Ex Archiepiscopo generalis Inquisitionis Romane.

quòd

Campegius ad Zanch. c. 9. di. xi. ad Eymet. 3. p. 9. 11. & seq.

quoties eis expedire videbitur, vnum vel plures, etiam clericos seculares, vel quorum uis ordinum re- gulares, qui sibi sufficientes, & idonei uisi fuerint, in quibuscunque causis sanctæ fidei, & Inquisitionis huiusmodi in notarios eligere, assumere, & creare, eosque ad officium notariatus causarum, prædictarum, deputare, ipsique sic electi, & deputati, acta quæcunque, & processus causarum ipsarum, diligenter, & fideliter describere, & annotare: ceteraq; omnia ad id quomodolibet necessaria, & opportuna facere, gerere, & exercere, liberè, & licitè possint, & valeant, plenam, & omnimodam auctoritate Apostolica tenore præsentium facultatem, & potestatem concedimus, & impartimur. Non obstantibus quibusuis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon quarumuis ciuitatum, & terrarum, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis, illis, & quibusuis notariorum collegiis etiam per sedem Apostolicam quomodolibet concessis. Quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permanentis, hac uice duntaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisq; contrariis quibuscunque. Volumus autem, & eadem auctoritate Apostolica decernimus, quod quoniam difficile admodum esset præsentibus nostras litteras, ad singula quæque loca, ubi opus foret deferri, earundem præsentium transumptis, manu alicuius notarii publici subscriptis, & sigillo officii Inquisitionis Almæ Urbis nostræ munitis, eadem prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur, si forent exhibitæ uel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo primo, sexto Kal. Septembris, Pontificatus nostri anno secundo.

Fed. Cardinalis Cæsius. Cæsar Glorierius. Barengus.

Registrata in Camera Apostolica. Claudius de Valle Sanctæ Romanæ vniuersalis Inquisitionis Notarius SS.

PIVS PAPA IIII.

Breue Apostolicum concessum R. D. Inquisitori Auinionen. super non reuelatione, nec publicatione nominum, & cognominum, testium examinatorum in officio Sanctæ Inquisitionis, tam contra hereticos, quam contra schismaticos.

Pius Papa Quartus, ad futuram rei memoriam.

Edita anno Domini 1561. Ex Archivio generalis Inquisitionis Romanæ

VM sicut non sine magna animi nostri molestia accepimus, humani generis hoste instigante ita schismaticorum & aliorum hereticorum numerus in prouincia, statu, & diocesi ciuitatis nostræ Auinion. præualuerit, & propter eorum, seu alicuius ipsorum potentiam, & malitiam, nullus contra eos deponere, seu eorum, crimina reuelare, & accusare audeat: quo fit, ut ipsi schismatici, & heretici remaneant impuniti, in non modicâ diuinæ Maiestatis offensam, & graue personarum Catholicarum scandalum. Nos ne in futurum aliquis metu ipsorum hereticorum, & schismaticorum, eorum crimina reuelare formidet, aliàs in præmissis opportune prouidere uolentes, Motu proprio, & ex certa scientia nostris, Dilecto filio fratri Bernardo moderno Inquisitori Auinionen. vel pro tempore existenti, in dicta Prouincia hereticæ prauitatis Inquisitori, ut personas quæ, schismaticos, seu hereticos huiusmodi reuelauerint, seu contra eos discopererint, & testificauerint, publicare, seu reuelare, in iniuriam teneantur. Et si ab eodem Inquisitore aliqua ipsorum testium, dicta publicari contingat, ita truncata & secreta publicentur, ut cognitio nominum, & cognominum ipsorum testium, ad aliquam notitiâ deuenire non possit. Quodq; ipse Inquisitor à quoquam syndicali nequeat, & nemini, nisi nobis, aut pro tempore existenti Romano Pontifici, & Almæ Urbis nostræ supremis Inquisitoribus de processibus per eum contra dictos hereticos, & schismaticos formatis rationem reddere teneatur, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus pariter, & indulgemus, districte inhibentes Vniuersis & singulis Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælati, eorumq; in spiritualibus, & temporalibus Vicariis, seu officialibus generalibus, & dilectis filiis omnibus, & singulis Iudicibus, & personis tam ecclesiasticis, quam secularibus cuiuscunque dignitatis, status, gradus, & ordinis, vel conditionis existentibus, ne ipsum moderum, & pro tempore existente Inquisitorem ad nomen, & cognominum dictorum testium reuelationem, & publicationem, seu de processibus per eundem moderum contra ipsos hereticos, & schismaticos formatis, vel ab eo, & aliis Inquisitoribus pro tempore in futurum formandis rationis redditionem arctare, nec super præmissis, seu eorum occasione quouis prætextu molestare, perturbare, vel inquietare, audeant, vel presumant. Irritum nihilominus & inane decernentes, si secus super his a quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, & in Prouinciis ali-

Concilium Tridentense cap. 10. Eymeticus 3. p. 9. 71.

D

E

bus, ac synodalibus conciliis editis generalibus, vel specialibus, statutisque & consuetudinibus etiã iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis: priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis in contrarium quomodolibet concessis, confirmatis, & innouatis. Quibus omnibus etiam si de illis eorumque toris tenoribus specialis, specifica, & expressa mentio habenda foret, illorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permanentis, hac uice duntaxat ad effectum præsentium specialiter, & expresse, latissimeque derogamus. Ceterisq; contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die prima Nouembris, M. D. LXI. Pontificatus nostri anno secundo.

Cæf. Glorierius.

PIVS PAPA IIII.

Motus proprius S. D. N. D. Pij diuina prouidentia Papa IIII. in fauorem Inquisitorum hereticæ prauitatis, Quod procedere possint contra Regulares.

Inquisitores hereticæ prauitatis procedere possunt contra quoslibet religiosos & exemptos hereticos, seu aliàs quouis modo de heresi suspectos, vel culpabiles, dummodo a suis superioribus non fuerint præuenti, quos punire possunt iuxta canonica instituta, nullis in contrarium constitutionibus quicquam inuuantibus.

Pius Papa Quartus, ad futuram rei memoriam.

ASTORIS æterni vices, meritis licet insufficientibus gerentes in terris, sic vigilantia nostræ sollicitudinem circa oves curæ nostræ diuina dispositione commissas exercere studemus, ne illæ ab oculi suo, extra quod saluus nemo esse potest, aberrantes, in luporum rapacium insidias ullo modo incidere ualeant, sed intra caulas debitè custoditæ, ad cælestia pascua feliciter peruenire possint. Nuper siquidem accepimus nonnullos Rom. Pontifices prædecessores nostros antea actis temporibus ex causis tunc expressis diuersis ordinibus etiam mendicantibus, quod contra eorum fratres, & religiosos in quibuscunque causis etiam heresis, nisi per eorundem ordinum superiores, & prælatos inquiri, aut procedi quoquo modo non possit, inter alia priuilegia per suas litteras concessisse, & nos forte illas confirmasse: super crescente autè temporis, & hominum malitia, hæc nostra potissimum ætate (quod sane dolenter referimus) in agro euangelici Patris familias zizania etiam inter dictos fratres, & religiosos in tantum pullulasse, messesq; tritico rarecentes adeo polluere videmus, ut uulpeculæ iam in aperto uineam Domini demoliri nitantur: Quare nos pro pastoralis officii nobis diuinitus crediti debito, quantum cum Deo possumus, opportuna in præmissis remedia adhibere uolentes, ut quos Dei amor a malo non reuocet, penè saltem formido a delinquendo retrahat: Et propterea considerantes, quod si dilecti filii inquisitores hereticæ prauitatis, tam generales, quàm ubique locorum deputati particulares, in causis heresis huiusmodi contra quoscunque quorumuis ordinum etiam quomodolibet exemptorum, & mendicantium fratres professores & religiosos, quancumq; causas ipsas heresis ab eis inchoari contigerit, procedere ualere, profecto id in non modicam fidei catholicæ cederet utilitatem, cum præsertim ex hoc superiores, et prælati ordinum prædictorum, sicut uerisimiliter credendum est, ad subditos suos sub probata religionis norma continendos, transgressoresque debitis pœnis compescendos facile reddi possint diligentiores: idcirco Motu proprio, et ex certa scientia ac matura deliberatione nostris, hac nostra firmiter ualida constitutione, auctoritate Apostolica tenore præsentium statuimus, ordinamus, atque decernimus, quod de cetero in omnibus Christiani orbis partibus Inquisitores hereticæ prauitatis, tam generales quàm in quibusuis prouinciis, ciuitatibus, oppidis, terris, et locis pro tempore deputati particulares, contra quoscunque fratres professores, et religiosos ordinum prædictorum, ac etiam contra quoscunque quouis modo priuilegiatos et exemptos, de heresi criminè quomodolibet suspectos, aut culpabiles, dummodo si ab eorundem fratrum professorum, et religiosorum superioribus et prælati in causis huiusmodi præuenti non fuerint, iuxta facultates officii ipsius inquisitionis inquirere et procedere, ac culpabiles, et delinquentes reprobos secundum canonicas sanctiones castigare, atque punire, ceteraq; omnia et singula facere, gerere, et exequi liberè, et licitè possint et ualeant: super quibus plenam et liberam eisdem inquisitoribus, et eorum cuilibet facultatem concedimus et potestatem: Sicque per quoscunque iudices, et commissarios quauis auctoritate fungentes, sublati eis et eorum cuilibet quauis aliter iudicandi facultate, iudicari, et diffiniri debere: irritum quoque et inane, si secus super his a quoquam quauis auctoritate scienter, uel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Non obstantibus quibusuis Apostolicis, ac in prouincialibus et synodalibus conciliis editis generalibus, uel specialibus constitutionibus, et ordinationibus, et ordinum prædictorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, uel quauis firmata alia roboratis statutis, et consuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis, et litteris Apostolicis etiam Mari magno, et

Edita anno Domini 1562. Ex Archivio generalis Inquisitionis Romanæ.

† Vide omnino quæ dixi in Directorio Inquisitionis p. 1. super q. 28.

Bulla

Bulla aurea vel aliâs quomodolibet nuncupatis eisdem ordinibus & illorum superioribus, ac prælati- A
 tis, etiam prædictos Rom. Pontifices prædecessores nostros, & sedem Apostolicam, ac etiam per nos
 aut quoscunque alios quouimodo concessis, confirmatis, & iteratis vicibus approbatis, & innoua-
 tis: quibus omnibus etiam si de illis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, indiuidua,
 de verbo ad uerbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quauis alia
 expressio habenda, aut alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, eorum omnium tenores, præsen-
 tiibus pro sufficienter expressis, & totaliter inscribis habentes, illis aliâs in suo robore permanentibus,
 hac uice duntaxat ad effectum præsentium specialiter & expresse derogamus, ac sufficienter & plene
 derogatum esse uolumus, atque decernimus, ceterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem quod
 præsentium transumptis manu Notarii publici subscriptis, ac sigillo alicuius personæ in dignitate
 ecclesiastica constitutæ munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ originalibus litteris ipsis adhibere-
 tur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, Die
 prima Aprilis, Millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, Pontificatus nostri anno tertio.
 Cæf. Glorierius.

Anno a Natiuitate Domini M. D. LXII. Indictione quinta, die uero decima mensis Aprilis, Pont. S. in
 Christo patris & D. N. D. Pii diuina providentia Papæ iiii. Anno tertio, Retroscriptæ litteræ affixæ & pu-
 blicatæ fuerunt ad Valuas Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariæ Apost. ac in Acie Campi Flo-
 ræ: dimissis inibi illarum copiis auscultatis & collationis cum eiusdem originalibus litteris, ut moris est, per
 me Thomam Roger, S. D. N. Papæ, sanctæ Inquisitionis cursorem.

PIVS PAPA III.

Facultas Illustrissimorum Cardinalium Inquisitorum generalium
 procedendi contra Prælatos.

Illustrissimi Cardinales Rcipub. Christianæ Inquisitores generales procedere possunt contra Episcopos &
 quoslibet alios prælatos, etiam Cardinalatus dignitate decoratos absenti s, hæreticos, vel de hæresi suspectos
 aut diffamatos, in regionibus suspectis commorantes, ad quos liber non patet accessus, eosque citare ut intra ter-
 minum, quem illis præfixerint, debeant se eisdem generalibus Inquisitoribus præsentare sub penis excommuni-
 cationis, suspensionis, ac priuationis omnium dignitatum, & beneficiorum, & aliis arbitrio ipsorum imponen-
 dis: nec dicti prælati possunt per procuratorem aut quemlibet excusatorem respondere, confectus processus sum-
 mo Romano Pontifici est referendus, ut sententia iusta & debita contra tales promulgetur.

Pius Episcopus seruus seruatorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Do-
 mini 1563.
 Ex Archiuo ge-
 neralis Inquisi-
 tionis Romanæ

ROMANVS Pontifex, Christi Vicarius, ac beati Petri successor, cui ipse Christus Do-
 minus noster oues suas pascendas enixe ter commendauit, ne oues deperditæ de eius
 manu quandocunque requirantur, omni studio & solertia continuè inuigilare debeat,
 ut à sancta Romana Ecclesia, quæ cæterarum caput est, & magistra, deuiantes ac aberran-
 tes, ad gregem Dominicum totis viribus reducat, & quas Dei timore proposito & salu-
 tationibus monitionibus ad illam allicere nequierit, temporalium saltem penarum metu coerceat.
 Cumque nos propterea postquam ad summi Apostolatus apicem, licet im merito, diuina fauente cle-
 mentia assumpti fuimus, statim mentis nostræ aciem eo direximus, ut hæreticæ prauitatis vndique
 extirpatis erroribus fides Catholica vbique augmentum suscipiat, & diffusius protendatur, nihilque
 quod huic rei profuturum cognouimus, prætermisimus. Et nihilominus sicut nuper non sine gra-
 ui cordis dolore & animi amaritudine accepimus, nonnulli prælati, & in dignitate ecclesiastica ac
 episcopali ordine constituti, ad quos ueluti in partem solitudinis nostræ uocatos magis spectaret
 ceteros præsertim eorum curæ creditos ab erroribus reuocare, & in eisdem erroribus pertinaciter
 persistentes insequi, necdum in similes errores hæreticos grauius prolapsi fuere; sed etiam cetero-
 rum hæreticorum fautores, receptatores, & auxiliares existunt, & eandem fidem Catholicam cui-
 us defensores esse deberent, in dies oppugnare non uerentur. Volentes igitur huic tam pernicio-
 so morbo, prout nostro incumbit officio, occurrere, ac ne ulterius progrediatur, quantum in nobis
 est, prouidere: Motu proprio per Apostolica scripta uenerabilibus fratribus, & dilectis filiis nostris
 Inquisitoribus contra hæreticam prauitatem generalibus in alma Vrbe nostra pro tempore residen-
 tibus, quibus ut contra quoscunque etiam episcopali, ac quacunque alia etiam Cardinalatus prædi-
 ctos dignitate procedere possint, per alias nostras indulgimus tenore præsentium, committimus &
 mandamus, ut omnes & singulos hæreticos, & hæreticorum fautores, receptatores, & auxiliares
 prædictos, de huiusmodi criminibus diffamatos, in prouinciis & locis in quibus Lutherana secta in-
 ualuit, commorantes, ad quos ob ipsorum hæreticorum frequentiam notorium est, tutum, seu saltem
 liberum non patere accessum, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, & alia quacunque
 etiam

etiam Cardinalatus dignitate præfulgeant, nullis aliis desuper habitis super non tuto vel non libe-
 ro accessu, huiusmodi informationibus (receptis tamen sum marie & extraiudicialiter quantum ip-
 sis Inquisitoribus sufficere videbitur prius iudiciis) etiam per editum in ualuis palatii officii sanctæ
 inquisitionis, & Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, ac in Cancellaria nostra Apostolica, &
 acie Campi Floræ tantum per unum ex nostris Curatoribus. uel etiam in locis finitimis terrarum in
 Italia consistentium, nobis & eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ immediate subiectis, prout ipsis In-
 quisitoribus uisum fuerit, assignandum, & publicandum citent, moneant & requirant, ut intra certū
 & competentem terminum eis ipsorum Inquisitorum arbitrio præfigendum sub excommunicatio-
 nis late sententiæ, suspensionis à diuinis, & priuationis etiam à Cathedralibus ecclesiis, & quibus-
 cunque dignitatibus & beneficiis ecclesiasticis, ac officiis & ordinibus quæ obtinet, & in quibus con-
 stituti existunt, & inhabilitatis ad illa & alia quæcunque in posterum obtinenda, necnon confessio-
 nis criminum hæresis eis obiectorum, aliisque tam ecclesiasticis quam temporalibus, etiam pecu-
 niariis, & bonorum confiscationis, ac corporalibus, & etiam relapsus, & aliis per ipsos Inquisitores
 imponendis penis, coram ipsis personaliter & non per procuratorem, defensorem, uel excusatorem
 aliquem compareant, & se à criminibus prædictis expurgent, & si in termino prædicto non com-
 paruerint, & se à dictis criminibus legitime non expurgauerint, ad obseruationem terminorum ad
 docendum se dictis litteris citatoriis & monitoriis paruisse, pro sententia declaratoria incur-
 sus censurarum & penarum in eisdem libris contentarum ferenda seruari solitorum, ac etiam in
 causa ipsa criminis hæresis inquirendo ad receptionem probationum pro diffinitua super crimine
 etiam contra absentes, sic ut præfertur monitos ferenda sententia, usque ad ipsius sententiæ ferendæ
 calculum procedant, ac demum processum omnem nobis, ut ad sententiæ, quæ iusta uisa fuerit, pro-
 lationem deuenire possimus in Consistorio nostro secreto referat. Nos enim citationem & moni-
 tionem per publicū edictū, ut præfertur, decernendas & exequendas prædictas, dictos sic citatos &
 monitos perinde arctare, ac si personaliter citati forent, illasque ac processus desuper habendos, sen-
 tentiasque inde ferendas ualidas & ualidas fore: Sicque per quoscunque iudices & commissarios etiā
 causarum palatii Apostolici Auditores in quauis instantia, sublata eis & eorum cuiuslibet quauis ali-
 ter interpretandi & diffiniendi facultate & auctoritate, iudicari, & diffiniri debere: Irritum quoque
 & inane, quidquid secus super iis à quoquam quauis auctoritate scienter, uel ignoranter contigerit
 attentari, decernimus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac palatii
 nostri stylo etiā certā aliam formam, quoad citationes per edictum decernendas & exequendas, in-
 ductibus: quibus illorum omniū tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, & hac ui-
 ce duntaxat, illis aliâs in suo robore permanentibus, specialiter, & expresse derogamus ceterisque con-
 trariis, quibuscunque, Nullis ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ commissionis, nā
 dati, decreti, & derogationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attētare
 presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se
 nouerit incursum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo
 quingentesimo sexagesimo tertio, Septimo Id. Aprilis, Pontificatus nostri anno quarto.

Fed. Card. Cæsius
 Registrata apud Cæsarem Secretarium.

Cæ. Glorierius.
 H. Cumyn.

PIVS PAPA III.

Breue S. D. N. Pij Papæ Quarti, super reuocatione licentiarum datarum
 legendi libros hæreticos, & prohibitos.

Nullus tamen si Episcopali, Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate præfulgeat, prætextu cuiuslibet fa-
 cultatis à quocunque concessæ, potest legere libros hæreticos & prohibitos, exceptis Inquisitoribus & eorum
 commissariis à sede Apostolica deputatis. bibliopole uero, & quicunque tales libros habuerint, debeant eos
 realiter & cum effectu Inquisitoribus assignare sub penis in hæreticos latis.

Pius Papa quartus, ad perpetuam rei memoriam.

VM pro munere, quod sustinemus, id præcipue nobis propositum habeamus, &
 omni studio, diligentiaque curemus, ut omnes Christi fideles tam grauib. calamito-
 sisque temporibus in recta, & Catholica fide contineamus id agere, & prouidere
 necesse est: ut omnem omnib. aberrandi ab ea occasionem subtrahamus. Nemini
 aut mirum uideri debet; si Romanus Pontifex non nunquā facultates aliquas, quas
 ipse uel prædecessores eius probabili adducti ratione concesserint, postea reuocet,
 cū ipso rerū usu edoctus anima duerterit, eas iustiore de causa esse reuocandas. Ad notitiā nostram
 peruenit ex data nonnullis licentia habendi & legendi libros hæreticos, aut de hæresi suspectos ad
 hæreses, & errores, qui in eis libris continebantur, referendos; non raro euenire solere, ut illis ipsis
 corum

Edita anno Do-
 mini 1564.
 Ex bibliotheca
 Illustris. Iu-
 lii Antonii Sa-
 ctorii Card.
 Sanctæ Seueri-
 næ.

corum librorum lectio noccat, quibus ob eam causam concessa fuerit, ut aliis prodesse possent, illis ipsi hæresibus, & erroribus per humanæ mentis imbecillitatem eos implicans, à quibus se alios rōuocatos esse consili fuerant. Huic rei providere, & animarum periculo, quantum fieri potest pro pastora li solitudine occurrere cupientes, cogitantēq; nobiscum, nuper in sacro generali Concilio hæreses horum temporum ita conūtatæ, atque damnatæ fuisse: ut tantæ Synodi auctoritas, cuius decreta hu jus sanctæ Sedis auctoritate cum deliberatione matura confirmata, & comprobata sunt: ad vitandos errores & catholice fidei veritatem agnoscendam sufficere omnibus debeat, nec vilius præterea con futatio requirenda sit: prædecessorum nostrorum, præsertim se, rec. Iulii III. & Pauli III. vestigijs in sistentes, Motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac deliberatione matura, omnes, & singulas faculta tes habendi, & legendi libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum, seu de hæresi suspectos, omni bus tam clericis secularibus, aut regularibus, quàm laicis cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel con ditionis sint, etiã si episcopali, archiepiscopali, aut alia maiori ecclesiastica, seu seculari dignitate præ fulgeant (Inquisitoribus & commissarijs hæreticæ prauitatis a sede Apostolica deputatis quoad co, officio fungentur, exceptis) a nobis aut quocunque prædecessorum nostrorum, seu Apostolicæ sedis B legatis maiorive Penitentiario, vel quibuscunq; alijs, quibuscunque uerborum formis, & clausulis, etiam derogatorijs derogatorijs, irritantibusq; & alijs decretis quomodolibet etiam motu, & sciē tia simili ad hoc tempus concessas, auctoritate Apostolica tenore præsentium reuocamus, & pro reuo catis, & irritis, perinde ac si nunquam concessæ fuissent, habemus, & haberi uolumus, inhibentes omnibus sub censuris, sententijs, & penis tam a sacris canonibus, quàm a sede Apostolica ad hoc tem pus constitutis in eos, qui huiusmodi libros legant, aut habeant, ne quis eorum posthac eis facultati bus uti, neque ullos omnino libros huiusmodi improbatos, & prohibitos, aut quos in posterum a sede Apostolica, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, aut locorum ordinarijs improbari, prohiberiq; con tingerit, legere, habere, uel quocunque de causa audeat. Impressores autem & bibliopolas, & alios, quicū que eiusmodi libros habent, habuerint, & commissarijs iisdem duntaxat exceptis) monemus, & cuiuslibet eorum in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna a incursus criminis hæresis, & alijs contra hæreticos a iure inflictis, & irrogatis tam ecclesiasticis, quàm temporalibus sententijs, cē suris, & penis præcipimus, ac mandamus, ut eos libros intra sexaginta dies a die, quo hæ litteræ pu blicatæ fuerint, numerandos, quorum uiginti pro primo, alios uiginti pro secundo, reliquos uiginti C pro tertio, ac peremptorio termino, & monitione canonica eis assignamus, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in ciuitatibus, in quibus ii libri sint, tradant, atq; consignent. Non obstantibus constitutioni bus, & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscunque. Aut si aliquibus communiter, uel di uisim ab eadem sit sede indultum, quod interdicti, suspendi uel excommunicari non possint per litte ras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem. Ut uero hæ litteræ, & quæ in eis continentur, ad omnium quorum oportet notitiam per ueniat: nec quisquæ ea excusatione uti possit: quod illa ignorauerit, uolumus, et mandamus, ut in Basili ca Vaticana principis Apostolorum, & in ecclesia Lateranensi tunc, cum in eis populus, ut Missarum solennibus interfit, congregati solet, palam clara uoce a curiæ nostræ Curforibus, seu Notarijs aliqui bus publicis recitentur, & postquam recitatæ fuerint, ad Valuas earum ecclesiarum, itemque Cancellaria Apostolicæ, et in loco solito Campi Floræ affigantur, ibiq; legi, et omnibus innotescere pos sint, aliquam diu relinquatur: Transumptis quoq; earum quæ manu alicuius publici notarij scripta, D subscriptæ, et sigillo, ac subscriptione alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munita fuerint, ut sine dubitatione ulla fides habeatur, mandamus, atque decernimus. Dat. Romæ apud San ctam Petrum sub annulo piscatoris, die 24. Martij. M. D. LXIII. Pontificatus nostri anno quinto. Ant. Florellus Lauellinus.

Anno a Natiuitate Domini M. D. LXIII. Indictione vii. die uero. vii. mensis Aprilis, Pont. S. in Christo patris, & D. N. D. Pij diuina prouidentia Papæ quarti, Anno quinto. Retroscriptæ litteræ, lectæ, & recitatæ fuerunt alta & intelligibili uoce, ac affixæ, & dimissæ fuerunt in locis retroscriptis, dimissis etiam ibidem copijs affixis, & alias in omnibus & per omnia, iuxta illarum formam, & tenorem per nos Thomam Roger, & Iacobum Carra præfati S. D. N. Papæ Cursores.

Bartholomæus Sottocasa Magister Cursorum.

PIVS PAPA III.

Approbatio Indicis librorum prohibitorum, cum regulis confectis per Pa tres à Tridentina Synodo delectos.

Nemo legat libros in Indice comprehensus, Index cū præfixis regulis custodiatur: qui libros prohibitos ob hæresim aut hæresis suspensionem legerit, ipso iure manet excommunicatus: & ob id in eum tanquam in suspec tum de hæresi procedi potest: qui libros alia de causa damnatos legerit, mortaliter peccat, & arbitrio episcopo rum grauius est puniendus.

Pius

Pius Papa Quartus, ad perpetuam rei memoriam.

OMINICI gregis custodiæ Domino disponente propositi, uigilis more pastoris non desistimus ipsi gregi ab imminenti periculo, quanta maxima possumus cura & diligentia præcauere, ne propter negligentiam nostram pereant omnes, quæ pretio sissimo Domini nostri Iesu Christi sanguine sunt redemptæ. Et si autem quæ ad fidei ueritatem patefaciendam, & ad horum temporum hæreses confutandas pertine bant; in ecumenico, & generali Concilio Tridentino, sancti Spiritus assistente gratia, nuper adeo enucleata, ac definita fuerunt, ut facile iam sit unicuique sanam Catholicamque doctrinam à falsa, adulterinaque internoscere: tamen cum librorum ab hæreticis editorum lectio non modo simpliciores homines corrumpere soleat, uerum sepe etiam doctos eruditosque in varios errores, & à ueritate fidei catholice alienas opinionēs inducere: huic quoque rei esse duximus pro uidendum. Cum autem apertissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ede retur index, siue catalogus librorum, qui uel hæretici sint, uel de hæretica prauitate suspecti, uel certe moribus & pietatis nocent: id negotium ad sacram Tridentinam Synodum reuocamus. Ea uero ex tanta episcoporum, & aliorum doctissimorum uirorum copia delegit ad eum conficiendum Indi cem multos cum doctrina, tum iudicio insignes prælatos ex omnibus fere nationibus. Qui quidem non sine maximo labore, plurimisque uigilijs, eum indicem tandem, Deo iuuante, perfecerunt, ad hibitis etiam in consilium lectissimis quibusdam Theologis. Peracto autem Concilio, cum ex ipsius Synodi decreto is Index nobis oblatu fuisse: ut ne ante ederetur, quàm à nobis approbatus fuis set: Nos doctissimis quibusdam, probatissimisque prælati eum accuratissime legendum, examinan dumque tradidimus, & ipsi etiam legimus. Cum igitur eum magno studio, acri iudicio, diuturna cura confectum, & præterea commodissime digestum esse cognouerimus: Nos saluti animarum con sulere, eamque ob causam providere cupientes, ne libri & scripta cuiuscunque generis, quæ in eo improbantur, siue ut hæretica, siue ut de hæretica prauitate suspecta, siue ut pietati, ac morum hone stati inutilia, aut aliqua correctione saltem indigentia, posthac à Christi fidelibus legantur, ipsam C Indicem, uñ cum regulis ei propositis auctoritate Apostolica, tenore præsentium, approbamus, imprimiq; ac diuulgari, & ab omnibus uniuersitatibus Catholicis, ac quibuscunque alijs ubiq; suscipi, easq; regulas obseruari mandamus, atque decernimus: inhibentes omnibus, & singulis tam eccle siasticis personis secularibus, & regularibus, cuiuscunque gradus, ordinis, & dignitatis sint, quam laicis quocunque honore, ac dignitate præditis, ne quis contra earum regularum præscriptum, aut ipsius prohibitionem Indicis libros ullos legere habere uel audeat. Si quis autem aduersus eas regu las, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, uel cuiuscunque auctoris scripta pro pter hæresim, uel falsi dogmatis suspensionem damnata, atque prohibita legerit, habuerit, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat: eamque ob causam in eum tanquam de hæresi suspectum inquit, & procedi liceat, præter alias pœnas super hoc ab Apostolica sede, sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habuerit, præter peccati mortalis reatum, episcoporum arbitrio seuerè se nouerit puniendum: Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscunque: aut si aliquibus communiter, uel diuisim ab eadem sit sede indultum, ne excommunicari possint per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem. Ut hæc autem ad omnium notitiam perueniant, neque quis excusatione ignorantie uti possit, uolumus, & mandamus, ut hæc litteræ per aliquos Curie nostræ Cursores in basilica Vaticana principis Apostolorum, & in Eccle sia Lateranensi tunc, cum in eis populus, ut Missarum solennibus interfit, congregari solet, palam, & clara uoce recitentur, & postquam recitatæ fuerint, ad Valuas earum ecclesiarum, itemque Can cellaria Apostolicæ, & in loco solito Campi Floræ affigantur: ibique ut legi, & omnibus innotescere possint, aliquantisper relinquatur. Cum autem inde amouebuntur: earum exempla in iisdem lo cis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem & affixionem, omnes, & sin gulos qui his litteris comprehenduntur, post tres menses à die publicationis, & affixionis earum numerandos, uolumus perinde astrictos, & obligatos esse, ac si ipsi smet ille editæ, lectæque fuissent. Transumptis quoque earum, quæ manu alicuius publici notarij scripta, subscriptæ, & sigillo, ac subscriptione alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, munita fuerint, fidem sine ulla dubitatione haberi mandamus, atque decernimus. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annu lo Piscatoris, die uigesima quarta Martij, Milleesimo quingentesimo sexagesimo quarto, Pontificatus nostri anno quinto. Ant. Florellus Lauellinus.

PIVS PAPA V.

Sanctissimi D. N. Pij Papæ V. Declaratio, & constitutio, quod sententiæ in reo rum Inquisitorum fauorem per quoscunque indices contra iurisdictionis dispositio nem, uel stylum officij Sanctissimæ Inquisitionis late, & ferendæ, nunquam transfe rint, nec in futurum in rem indicatam transire possint.

I 2 MOTV

Edita ann. Do mini. 1564.

Ex indice fi brorum prohi bitoꝝ & bul lario Romæ præf. 10.

Et ita anno Do-
mini ab incar-
natione 1566

Ex Bullario
Pij V. impressio
Romæ.

MOTU proprio, &c. Inter multiplices citras, quæ animam nostrum assidue pulsant, illa in primis est, prout esse debet, ut Ecclesia Dei nobis ex alto commissa purgatis, immo quantum fieri potest, procul exterminatis omnibus hæresibus, & prauis errorum opinionum dogmatibus, tuto militare, & tamquam nauis in tranquillo mari, sedatis omnibus tempestatum fluctibus & procellis, secure nauigare, & ad operatum salutis portum peruenire possit. Cum itaque nos, dum in minoribus constituti, sanctissimi officij Romanæ, & vniuersalis contra hæreticam prauitatem Inquisitionis negotia pertractaremus, tandem ex longo vsu atque experientia rerum magistra cognouerimus, quod multi rei delati, & in prædicto sanctissimo officio, seu alibi coram locorum ordinariis, & hæreticæ prauitatis Inquisitoribus processati, ac de hæreticæ prauitate Inquisiti, falsos testes ad eorum defensionem examinari faciendo, ac compurgatorum de eorum vita & doctrina minime informatorum opera, & testimonio se iuantibus, ac diuersis aliis illicitis modis, excogitatisque dolosis exculationibus, & malitiis prædictum sacrum officium Sanctissimæ Inquisitionis, ceterosque iudices, & etiam Romanos Pontifices deludendo, & decipiendo, plures etiam veluti innocentes diffinitiuas à prædictis processibus, & Inquisitionibus absolutorias, & præcedente canonica purgatione eorum assertæ bonæ & Catholicæ fidei vitæ, & doctrinæ declaratorias, sententias, seu decreta ab eodem sanctissimo officio, aliisque locorum ordinariis siue delegatis, & Inquisitoribus, ac etiam Romanis Pontificibus prædecessoribus nostri obtinuerunt, seu extorserunt: quas sententias, & decreta præfati Romani Pontifices, etiam cum perpetui silentij impositione, ac inhibitione, ne dictum sanctissimum officium, aut alij Inquisitores ad vltiora procedere possent, seu deberent, necnon etiã cum casualium auocatione ad solû Romanum Pontificem, sub cuius protectione submittentur aliisque; derogatarum derogatoriis, & efficacissimis clausulis, ac etiã irritantibus, & aliis decretis etiã in forma gratiosa ampliato, per varios, & varias eorum Motus proprios, ac etiam sub plumbo, vel annulo piscatoris expeditas litteras etiam in consistorio, seu consistorialiter emanatas confirmant, unde eveniebat, quod prædicti rei Inquisiti sub uelamine, & tutamine prædictarum sententiarum declaratarum, & litterarum Apostolicarum, & præsertim vigore clausulæ inhibitoriæ contra Inquisitores factæ, confidentes, clam, & etiam aliquando palam in antiquis eorum erroribus contra fidem catholicam per seuerando, nunquam ad gremium Ecclesiæ vere redibant, immo cum aliis secrete, & tanquam catholici conuersando, eorundem aliorum animos corrumpere, & inficere, ac in suas hæreticas opiniones trahere de facili potuerunt in totius reipublice Christianæ non modicum scandalum et præiudicium, prædictorumque delatorum animarum perniciem, et iacturam. Nos huic scandalo adeo periculoso, et contagioso obuiare, dictarumque animarum saluti consulere, et prouidere, omnemque iurisperitorum dubietatem, et altercationem, ac quæcunque impedimenta et obstacula, propter quæ sancta Inquisitio hæreticæ prauitatis quomodocunque, et qualitercunque impeditur, uel retardaretur, tollere volentes, Motu simili, et ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine. In primis omnes, et singulas, ac quascunque litteras Apostolicas sub quacunque verborum forma etiam in prædictis, ac quibusuis aliis causis hæresis, etiam Motu proprio, etc. ac etiam consistorialiter, etc. et aliàs quomodolibet emanatas, nec non etiam desuper signatas Motuum propriorum, et aliàs cedulas quaslibet ad ius, et iustitiam, ac iuris terminos reducentes, necnon silco prædicti sancti officij Inquisitionis, et aliorum ordinariorum, et delegatorum iudicium aduersus prædictas litteras inhibitiones, ac etiam derogatarum derogatorias, aliisque clausulas quaslibet os aperientes, & quatenus iurisdictioni, dispositioni, uel stylo dicti officij sint contrariæ, illas penitus, & perpetuo reuocantes, hac nostra perpetua perpetuoque ualitura uniuersali constitutione omnes, & singulas, & quascunque etiam ex capite assertæ innocentie absolutorias, uel etiã præcedente canonica purgatione sub quacunque uerborum forma declaratorias sententias, etiam diffinitiuas, & decreta in eorundem reorum inquisitorum & delatorum fauorem per prædictum sanctissimum officium, aliisque iudices ordinarios, & delegatos, ac etiam Romanos Pontifices latus, & lata, aut in futurum per nos etiam & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes ferendas, & ferenda, nunquam fecisse, nec in futurum posse facere transitum in rem iudicatam, Apostolica auctoritate declaramus, decernimus, statuimus, & ordinamus, præfatisque sententiis, & decretis, & quantumcunque per litteras Apostolicas etiam in forma gratiosa etiam iteratis uicibus, ac etiam a pluribus Romanis Pontificibus emanatis, confirmatis uel confirmandis, cû prædictis, uel aliis quibuscunque etiam derogatarum derogatoriis, ac etiam irritantibus, aliisque clausulis, & decretis, necnon inhibitionibus, ac etiam canonicis sanctionibus, quorum omnium, & singulorum aliorumque præmissorum, & inde secutorum tenores, ac si de uerbo ad uerbum inferrentur præsentibus haberi uolumus pro expressis, ac totaliter insertis, ceterisque in contrarium facientibus quibuscunque, non obstantibus per prædictum sanctum officium Sanctæ Inquisitionis, ac dilectos filios modernos, & pro tempore existentes sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales hæreticæ prauitatis Inquisitores, et super dicto officio nunc, et pro tempore deputatos, contra eisdem reos delatos, et Inquisitos etiam si fuerint, et sint Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, eiusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Legati etiam de latere, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, et Imperatores, tam de antiquis, quam nouiter etiam super eisdem articulis

A articulis receptis, uel recipiendis testibus, aliisque argumentis, probationibus, & iudiciis iuxta facultates eisdem Cardinalibus Inquisitoribus per nos & quoscunque prædecessores, & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac sedem Apostolicam quomodolibet concessas, & datas, ac in futurum respectiue dandas, & concedendas, denuo inquiri, & procedi posse, & debere, etiam in omnibus, & per omnia, perinde, ac si prædictæ sententiæ, decreta, & litteræ Apostolica, ac etiam canonice purgationes in prædictorum reorum delatorum, & inquisitorum, etiam Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, Legatorum, Comitum, Baronum, Marchionum, Ducum, Regum, & Imperatorum fauorem non emanassent, nonis præsertim superuenientibus iudiciis eiusdem, uel alterius speciei hæresis tempus præteritum etiam respiciens. ubi appareret per aliqua indicia quod illicitis modis prius ipse delatus, uel inquisitus fuisset absolutus, eadem Apostolica auctoritate volumus pariter, & mandamus. Concedentes eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, & super dicto sacro sanctiss. Inquisitionis officio nunc & pro tempore deputatis plenam, liberam, amplam, & omnimodam facultatem, potestatem & auctoritatem causas huiusmodi etiam auctoritate œcumenici uniuersalis Concilij Tridentini decisas, reuidenti, ac in statu & terminis in quibus ante prædictas sententias, & decreta, ac etiam canonicas purgationes quomodolibet reperiebatur, reassumendi, sineque debito terminandi, prout in aliis causis pendentibus indecis per eosdem Cardinales Inquisitores iuxta eorum facultates sit, fierique potest, & conuenit. Et in super uestigis fel. rec. Pauli Papæ iiii. prædecessoris nostri inhærendo, Constitutionem aliàs contra hæreticos & schismaticos per eundem Paulum Prædecessorem, sub data uidelicet Romæ apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ MDLVIII. quintodecimo Calen. Martij, Pontificatus sui Anno quarto editam, tenore præfatum renouamus, & etiam confirmamus, illamque inuolubiler, & ad uinguem obseruari uolumus, & mandamus, iuxta illius seriem atque tenorem. Et sic in omnibus, & singulis supradictis censerij, ac ita per prædictos, & quoscunque iudices, &c. sublata, &c. iudicari, &c. debere. Irritum, &c. perpetuo decernimus, & declaramus. Nō obstantibus præmissis, ac regula nostra de nō tollendo iura quæstio, & quibusuis aliis Apostolicis, uniuersalibus, prouincialibus, & synodalibus constitutionibus, ordinationibus, necnon etiam iuramento, &c. roboratis, statutis, &c. priuilegiis quoque, indultis, & prædictis, ac aliis litteris, & etiam Motibus propriis quibuslibet, etiã præfatis reis, & inquisitis, etiam episcopis, &c. ac Imperatoribus etiam absolutis, & quibusuis aliis personis in genere, uel in specie sub quibuscunque tenoribus, &c. ac cum quibusuis etiam derogatarum derogatoriis, aliisque clausulis, ac etiam irritantibus, & aliis decretis, ac etiam pœnalibus inhibitionibus, etiam Motu proprio, &c. ac consistorialiter, &c. & aliàs in contrarium quomodolibet concessis, &c. in posterumque concedendis, &c. quibus omnibus etiam si de illis, &c. eorum tenores, &c. latissime hac uice derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque, cum clausulis opportunis.

Fiat Motu proprio. M.

ET cum absolute a cens. ad effectum, etc. et de reductione, &c. reuocatione singulis declaratione, decretis, statuto ordinatione, uoluntatibus, mandatis, concessione, renouatione, confirmatione, derogatione, aliisque præmissis, ut supra in forma gratiosa perpetuo, et ad perpetuam rei memoriam. Et quod postquã præfentes, seu desuper forsan conficienda litteræ per aliquem, uel aliquos ex Cursoribus nostris in Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, et Cancellariæ Apostolicæ ualuis, ac Actie Campi Floræ affixæ, et publicatæ fuerint, omnes prædictos etiam Episcopos, etc. ac Imperatores, et alios quorum interest, afficiant, et arctet perinde, ac si eis personaliter intimatæ, et insinuatæ fuissent, ac vim et efficaciam solennis, personalis, ualida, et peremptoriæ monitionis, et citationis habere, omnesque ligare habeant. Et quod præfentes nostri Motus proprii sola signatura sufficiat, et ubique fidem faciat in iudicio et extra, regula contraria non obstat. Et nihilominus si uidebitur litteræ desuper etiam per Breue nostrum, aut officium cōtradictarum simul, uel ad partem expediri possint. Et quod presentium, seu desuper conficiendarum litterarum transumptis etiam impressis manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo alicuius persone in dignitate ecclesiastica constitutæ, aut curiæ ecclesiasticæ munitis eadē prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur si exhibita forent, uel ostensa.

Fiat M.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, duodecimo Cal. Ian. Anno primo.

Anno a Natiuitate Domini MDLXVII. Indictione decima, die uero Luna, trigesima mensis Decemb. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Pii diuina uidentia Papæ quinti anno primo, superscriptus Motus proprius affixus, & publicatus fuit ad ualuis Principis Apostolorum beati Petri de Vrbe, Cancellariæ Apostolicæ, ac in Actie Campi Floræ, dimissis ibidem eiusdem copiis affixis, ut moris est, per nos Ioannem Gerardi, & Christianum de Monte, prælibati Sanctiss. Domini nostri Papæ Cursores. Stephanus de Olea Magister Curforum.

Registrata in lib. pri. Secretorum fol. 51. G. S. Sarde.

Bulla Sanctissimi D. N. D. Pij diuina prouidentia Papa Quinti Super reservatione beneficiorum propter heresim vacantium.

Vniuersa beneficia cuiuscumque generis fuerint, ubicumque propter crimen heresis à beneficiis commissiua uacauerint, ordinationi & dispensationi sedis Apostolicæ reseruantur. In nullis uero imperationibus beneficiorum quocumque modo habitis aut qualificatis comprehendantur beneficia ob crimen heresis uacantia a uacatura, nisi in imperationibus specialis uacationis modus, propter heresim, expressus fuerit, aut per imperantem crimen fuerit deductum in iudicium, & super eo fuerit lata sententia favorabilis.

Pius Episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1566

Ex archiuo Generalis inquisitionis Romane & Bullario Pij V. impresso Romæ.

V M. ex Apostolatus officio nobis (meritis licet imparibus) credito, cura dominici gregis nobis imminet generalis, & exinde teneamur, more uigilans pastoris uigilare, & attentius prouidere, ut ecclesiis, monasteriis, & quibuslibet aliis beneficiis ecclesiasticis nunc & pro tempore, propter crimen heresis, uacantibus, & uacaturis, tales uiri eis preficiantur idonei, qui detestandas, ac nefarias hereses diabolo dissemnante contra ueræ, & orthodoxæ fidei puritatē extorsas, de agro Domini extirpare, & populos sibi commissos ad catholicæ Ecclesiæ ueritatem reducere, doctrina, uerbo, & boni operis exemplo ualeant. Præmissorū itaq; cōsideratione inducti, & aliis ad id suadentibus rationabilibus causis, nonnullis et prædecessorū nostrorū uestigis inherendo, Motu proprio, nō ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera nostra uoluntate, & deliberatione omnia & singula beneficia ecclesiastica cum cura, & siue cura, secularia, & quorumuis ordinum etiam sancti Ioannis Hierosolymitani, & aliarum quarumuis militiarum regularia, quæcumque & qualiacumque sint, etiam si secularia, canonicatus & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, uel officia in cathedralibus etiam metropolitanis, uel collegiatis, & dignitates ipsæ in cathedralibus etiam Metropolitanis post pōtificales maiores, seu collegiatis ecclesiis huiusmodi principales, Regularia uero beneficia huiusmodi monasteria etiam consistorialia, prioratus, præpositura, præpositatus, dignitates etiam cōuentuales, personatus, administrationes, uel officia etiam claustralia: ac hospitalia & præceptorie, & aliâs quomodocunq; qualificata fuerint, ordinationi & dispensationi nostræ, & sedis Apostolicæ hac perpetuo cōstitutione ualitura, auctoritate Apostolica tenore presentium reseruaui. Declarantes omnes & quascunq; imperationes de beneficiis, ut præferunt, quomodocunq; qualificatis, certo modo in futurū faciendas, & obrinendas beneficia huiusmodi propter heresim uacantia, & in futurū uacatura nō cōprehendere, nisi specialiter, & dispositione uacationis modus propter crimē heresis impressus fuerit, & illū nullo modo sub quibuslibet clausulis, & decretis cōprehendi quantumcunq; generalibus in quibuslibet gratiis & concessionibus per nos & Romanos Pōtifices successores nostros faciendis, etiā per fiat, signatis & concessis, ac decernentes omnes & quascunq; imperationes de quibuslibet beneficiis, ut præferunt, qualificatis, hæctenus factas & obtentas, nisi earum uigore in iudicio per imperantes crimen huiusmodi deductum fuerit, & super eo sententiam favorabilem obtinerint, uel dictorum beneficiorum possessionem effectui fuerint, ad uacationem huiusmodi propter crimen heresis se non extendere, & illam neminem comprehendere, sicque per quoscunq; iudices, et commissarios quauis auctoritate fungentes, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, iudicari et interpretari debere: Irritum quoque et inane si secus per quoscunq; quauis dignitate et auctoritate præditos, iudicatum fuerit, decernimus. Voluimus autem quod præsentis litteræ in Cancellaria nostra Apostolica, et Acie Campi Floræ de more publicentur, et inter constitutiones perpetuo ualiturae describantur. Et quia difficile foret præsentis ad singula quæque loca deferri, uoluimus et etiam declaramus, quod earum transumptis etiam impressis, manu alicuius Notarii subscriptis, ac sigillo alicuius prælati munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibite uel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reservationis, declarationis, decreti, et uoluntatis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, Sexto Cal. Februarii, Pontificatus nostri anno secundo.

Visa de curia Io. Ronetius R.

Registrata apud Cæsarem secretarium.

Locus sigilli plumbei.

Ga. Glorierius.

H. Cumyn.

Anno à Natiuitate Domini MDLXVII. Indictione decima, Pont. S. in Christo patris & D. N. D. Pij diuina prouidentia Papa V. Anno secundo, die uero xvii. mensis Februarii. Retroscriptæ litteræ affixæ & publicatæ fuerunt ad Vallas Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, per nos Antonium Clerici, & Ioan. Andream Rogerium prædicti S. D. N. Pape Cursures. Scipio de Octauianis Mag. Cur.

PIVS

Sanctissimi D. N. Pij Pape V. præceptum quod Principes, iudices, & iustitiæ ministri mandatis Cardinalium Inquisitorum generalium in concernentibus officium Sanctissimæ Inquisitionis pareant: & reos quoslibet de heresi inquisitos, pro quibuslibet aliis delictis carceratos, suspensa aliorum criminum cognitione, ad Inquisitores deferant, ut causa fidei prius cognoscatur, inde pro aliis delictis à suis iudicibus puniantur.

Sanctissimus D. N. D. Pius diuina prouidentia Papa quintus, statuit, decreuit, & ordinauit, ac mandauit, ut negotia fidei omnibus, & singulis aliis præferantur, cum fides sit substantia, & fundamentum Christianæ religionis. Idcirco omnibus, & singulis alimæ Urbis, eiusque districtus gubernatori, senatori, vicario, & Camera Apostolicæ Auditori, & quibuscumque aliis legatis, vicelegatis, gubernatoribus prouinciarum, & terrarum suæ Sanctitati, & S. R. E. mediate, & immediate, subiectarum, ac eorum locatenen, officialibus, baricellis, & aliis ministris, necnon aliis locorum ordinariis, ceterisque magistratibus, & officialibus, ac cuiuscumque conditionis, & status hominibus in omnibus, & singulis terris, oppidis, & ciuitatibus, ac in tota republica Christiana existen. sub excommunicationis late sententiæ, ac indignationis suæ Sanctitatis, & aliis arbitrio suæ Sanctitatis, & Illustrissimorum, & Reuerendissimorum dominorum Cardinalium Inquisitorum generalium imponendis, & exequendis pœnis, ut eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, ac eorum præceptis, & mandatis in quibuscumque officium Sanctæ Inquisitionis huiusmodi concernen. pareant & obediant. Reges uero, Duces, Comites, Barones, & quosuis alios Principes seculares in Dei nomine rogauit, ut eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, eorumque officialibus faueant, auxiliumque præbeant, & à suis magistratibus subditis auxilium præberi faciant in negotiis ad dictum officium spectan. Necnon carceratos quoscunq; pro quibuslibet delictis, & debitis etiā atrocibus ad dictum Inquisitionis officium quomodolibet delatos, uel denunciatos, suspensa aliorum criminum inferiorum cognitione, ad eosdem Cardinales, & Inquisitionis carceres, ibidemque ad criminis heresis totaliter cognitionem, & expeditionem retinendos, & postea ad eosdem officiales pro aliorum criminum expeditione remittendos, sine mora transmittant.

Ex bullario Pij V. Romæ impresso.

PIVS PAPA V.

Sanctissimi Domini N. D. Pij Pape V. Constitutio contra offendentes statum, res, & personas officij Inquisitionis hereticæ prauitatis.

Quicumque quacumque dignitate seculari decoratus Inquisitorem, aut quemlibet sancti officij ministrum, aut accusatorem, denuntiatorem, & teste in causis fidei offenderit, aut perterrefecerit: siue res quascunq; sacri officij priuatis, aut publicas inuaserit: uel captos pro crimine heresis liberarit, prohiberi uel ne caperentur, aut occultauerit, aut denique quocumque alio modo causis fidei nocuerit, etiam si nihil sit mali subsecutum, anathemate percussus est, & uelut reus læsæ maiestatis, omni dominio & dignitate eo ipso priuatur. filii etiā talium infames sunt, & omni hereditatis successione, & donationis iure, aut alia liberalitate carent. idem penitus obseruetur in personis ecclesiasticis, quæ si tale quid commississe contigerit, degradentur, & curiæ seculari relinquantur; Pontificum tamen cause Romano Pontifici reseruantur, qui pro talibus intercedit, in fauoribus hereticorum pœnas ipso facto incidit, qui hæc delicta adhuc occulta manifestauerit, supplicio liberatur. nullus ex prædictis à præfatis pœnis liberetur, nisi postquam per sex menses pontifices Romani in sede Petri sederint: idque precibus prius in sancto Inquisitionis senatu uerificatis, aliter quidquid gestum fuerit, irritum est & inane. prælati hæc constitutiones publicent. principes seculares ministris sacri officij omne auxilium præstent & fauorem, & sententias in reos heresis late exequantur.

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Id de protegendis ceteris omnibus Ecclesiæ ministris, quos in fidem & clientelam nostrā à Domino recepit, cura nobis quotidiana infidet, quanto maiore studio eam nos sollicitudinem capescere necesse est, ut qui in sacro Inquisitionis hereticæ prauitatis officio versantur, sub tutela inuiolatæ auctoritatis huius sedis periculis omnium experes, quæque munera ad exaltationem fidei catholicæ exequantur? Cum itaque eius generis Impiorū nis quotidie magis inualescat, qui omnibus malis artibus, prædictum officium subuertere, ministrofque functionibus disturbare moliantur, eō iam nos detruisit necessitas, ut nefariam, & scelestam illorum audaciam accerbiorē castigationis uerbere reprimamus. Hac igitur generali constitutione de fratribus nostrorum consilio fancimus, ut quicumque siue cūcta ciuitas, siue populus, siue dominus, Comes, Marchio, Dux, uel potiore titulo illustris, quemuis ex Inquisitoribus, Aduocatis, Procuratoribus, Notariis, aliisque ministris prædicti officij, uel Episcoporum id munus in sua diocesi, aut prouincia obeuntium, seu accusatorem, denuntiatorem, aut testem in causa fidei quomodocunq; productam, uel euocatum occiderit, uerberauerit, deiecerit, seu perterrefecerit, quæ ec-

Edita anno Domini 1569.

Ex bullario Pij V. Romæ impresso.

I 4 lctias

clesias, ædes, aliaque res siue publicas, siue priuatas, officii, aut ministrorum expugnauerit, innaferit, incendit, expilauerit, aut libros, litteras, auctoritates, exemplaria, regesta, protocola, exempla, scripturas, aliaue instrumenta, siue publica, siue priuata ubique posita combusserit, diriperit, seu interuerit, seu ex incendio, aut direptione, aut alio quocunque modo illa exportauerit, seu qui in conflagratione, expugnatione, aut direptione etiam inermis, siue capiendi, siue comburendi, siue super primendi causa fuerit, siue res aut personas seruari, defendiue prohibuerit, quique carcerē, aut aliam custodiam, seu publicam, seu priuatam effregerit, vinctum extraxerit, seu emisit, capiendum prohibuerit, captumue eriperit, receperit, occulerit, seu facultatem effugiendi dederit, seu iusserit id fieri, qui cœtum concursumue fecerit, siue ut aliquid prædictorum fieret homines accomodauerit, siue aliàs auxilium, consilium, aut fauorem publice uel occulte in quolibet prædictorum scienter præsterit, licet nemo occisus, nemo uerberatus, nemo extractus, emissus, uel ereptus, nihil expugnatum, nihil effractum, succensum, direptumue, nullum denique damnatum re ipsa sese secutum: nihilo minus is sit anathemate præsentis canonis auctoritate ligatus, idem quoque læsæ maiestatis reus, dominio, dignitate, honore, feudo, ac quocunque alio beneficio temporali, & perpetuo, eo ipso priuatus, sæcularis iudicis arbitrio relinquatur, qui de eo illas ipsas pœnas exigat, quæ damnatis primo capite dictæ legis per constitutiones legitimas irrogantur, bonis, & rebusque omnibus sibi iuribus applicatis, ut etiam est de damnatis hæreticis per sanctiones canonicas constitutum: eius filii paternam infamiam subiecti, omnis, & cuiuscunque hereditatis, successionis, donationis, & legati, siue propinquorum, siue extraneorum omnino sint expertes, eisdem præterea portæ nunquam pateant dignitatum. Nemo autem expurgationem habere, aut causam illam proponere, uel pretendere possit, qui tantum nefas in contemptum, & odium huius officii admitterit, nisi contrarium per claras probationes docuerit se fecisse. Quod porro de prædictis, eorumque filiis statuimus, illud idem de omnibus clericis, & presbyteris sæcularibus, & quorumuis ordinum, etiam exemptorum regulariis, & quacunque etiam Episcopali, & maiori dignitate præditis, ac etiam priuilegio quomodo cunque suffultis, decernimus exequendum, ita ut ipsi beneficiis, & officiis omnibus ecclesiasticis, præsentium auctoritate priuati, per iudicem ecclesiasticum, hæreticorum more degradentur, de num potestati sæculari traditi, pœnis prædictis laicorum instar subiiciantur: Pontificum tamen causis nobis, & successoribus nostris reseruatis, ut re quaesita, & nobis renunciata, contra eos ad depositionem, & alias pœnas prædictas procedamus, uti criminis atrocitas uidebitur postulare. Quicunque autem pro talibus ueniam petere, aut aliàs intercedere tentauerit, in eisdem illas pœnas, quæ in hæreticorum fautores à sacris constitutionibus inferuntur, ipso facto se noverint, incidisse. Verum si quis etiam huiusmodi criminum conscius, uel affinis, siue religionis studio, siue penitentia ductus rem adhuc incognitam reuerit, supplicio liberetur. Cæterum eam omnium, & quacunque absolutio nem a prædictis criminibus, necnon habilitationum, & restitutionum etiam ad famam, & honores, ita deinceps habendam optamus, ut successores nostri nullas nisi saltem semestri post cuiusque assumptionem ad huius dignitatis fastigium excurso, ac precib. apud supremum officium Inquisitionis hic institutum uerificatis, concedant. Decernentes omnes, & quascumque huiusmodi absolutiones, habilitationes, & restitutiones, quæ precibus sic non uerificatis de cætero fient, nemini prorsus prodesse, sed nec præsentibus, nisi toto ipsarum tenore ad uerbum inserto, & gratia ex certa Romani Pontificis scientia facta, & propria manu sub signata, ulla in parte derogari, nec derogatum censi debere, & si illis ex quacunque causa aliter derogari contigerit, derogationes huiusmodi nullius prorsus fore roboris, & momenti. Iubemus igitur uniuersos, & singulos Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, & cæteros ecclesiarum prelatos per uniuersum orbem constitutos, ut per se, uel alium, seu alios præsentibus litteras, aut earum exempla in suis quisque prouinciis, ciuitatibus, diœcesibus, & locis solenniter publicare, & quantum in se est, firmiter obseruari procurent, contraditores quoscunque per censuras, & pœnas ecclesiasticas, appellatione postposita, compescendo, ipsasque censuras, & pœnas etiam iteratis uicibus aggrauando, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Non obstantibus cõstitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, ut præsentium exempla etiam impressa edantur, eaque Notarii publici manu, & cuiuscunque curiæ ecclesiasticæ, uel prelati sigillo ob signata, eandem illam prorsus fidem ubique locorum faciant, quam ipsæ præsentibus facerent, si essent exhibitæ uel ostensæ. Cæterum omnes orbis terrarum Principes, quibus gladii sæcularis potestas ad malorum uindictam est permissa, per eam quam se tueri pro miserant fidem, obtestamur, ita suas quisque partes siue in præstando ministris prædictis auxilio, siue in criminum post ecclesiæ sententiam animaduersione, interponere, ut eorum quoque præsidii ministri ipsi tati officii munus pro Dei æterni gloria, & religionis incremento feliciter exequantur, amplissimum à Domino præmium recepturi, quod fidei prædictæ assertoribus in æternæ beatitudinis consortio preparauit. Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostræ sanctionis, legationis, statuti, decreti, iussionis, obtestationis, & uoluntatis infringere, uel ei casu temerario contraire. Si quis autem hoc attentate præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum. Datum Romæ apud Sæctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, Millelesimo, quingentesimo, sexagesimo nono, Cal. Aprilis, Pontificatus nostri anno quarto.

† Ego

Ego Pius V. Catholica Ecclesiæ Episcopus.

† F. Cardinalis Pisanus Episcopus Hostien.	Locus signi.	† Ego M. Antonius Card. Columna.
† Io. Card. Moronus Episcopus Portuen.		† Ego Tolomeus Card. Comensis.
† Christoph. Madrucius Episcopus Prænest.		† Ego P. Card. de Sancta Cruce.
† Otho Card. Truchses Episcopus Albanen.	Vtinam dirigantur	† Ego Z. Card. Delphinus.
† A. Card. Farne. Vicecan. Episcopus Tuscan.	Via meæ ad custodias	† Ego Hu. Card. S. Sixti.
† Io. Bapt. Cicada Episcopus Sab. Card. S. Clem.	Testificationes	
† Ego Iulius Cardinalis Verbinus.	Tuas	† Ego Alexander Card. Cribellus.
† Ego Fuluius Cardinalis Perusin.		† Ego Guido Card. Percellus.
† Ego Io. Riccius Card. Politianus.		† Ego Guilielmus Card. Sirletus.
† Ego Scipio Card. Pisarum.		† Ego F. Michael B. Card. Ale. Cam.
† Ego Iacobus Card. Sabellus.		† Ego Hieronymus Card. de Carualle.
† Ego Aloysius Card. Cornelius.		† Ego Ludouicus Card. Madrucius.
† Ego Ph. Cardinalis a Burdysera.		† Ego Innoc. Card. de Monte.
† Ego Antonius Card. Granuellanus.		† Ego Hieronymus Card. Simoncellus.
† Ego Franciscus Card. Paciecus.		
		† Ego Ferd. Card. de Medicis.
† Ego Hieronymus Card. de Corrigio.		† F. Cardinalis Alciatus.
† Ego Io. Franciscus Card. de Gambara.		† Io. Paulus Cardinalis ab Ecclesia.
† Ego Nicolaus Card. de Sermoneta.		† A. Cardinalis Carafa.
† Ego Inmic. de Aualos Card. de Aragonia.		

Anno a Natiuitate Domini Millelesimo quingentesimo sexagesimo nono, Indictione duodecima, die uero secunda mensis Maii, Pontificatus Sanctiss. in Christo patris & D. N. D. Pii, diuina providentia Pape V. Anno quarto, retroscripta littera Apostolica, lecta, affixa, & publicata fuerunt ad Valuas Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe, Cancellaria Apostolica, ac in Acie Campi Floræ, ut est moris, dimissis in locis præsentibus litteris per aliquantulum temporis spatium affixis, & deinde amotis per nos Iulium Parinum, & Ioannem Bornotum prelati S. D. N. Pape Cursores.

Ant. Clerici Mag. Cur.

PIVS PAPA V.

Sanctiss. D. N. D. Pij Pape V. Confirmatio creationis, & priuilegiorum Societatis Crucesignatorum.

Pius Papa Quartus, ad perpetuam rei memoriam.

Sacrofanctæ Romanæ, & uniuersali Ecclesiæ diuina disponente clementia, meritis licet insufficientibus prædentes, omnem pastoralis nostri officii curam, atque uigilantiam in id potissimum adhibere debemus, ut fides catholica ubique terrarum, quantum in nobis est integra, inuolataque conseruetur, & impii, ac detestandi hæreticorum conatus ipsam unam fidem uiolare satagentium omnibus rationibus comprimantur. Vnde si quæ ad inuandum huiusmodi nostrum propositum, ac debitum, aliàs pte instituta, ac concessa fuisse à prædecessoribus nostris comperimus, libenter approbamus, & aliàs desuper disponimus, prout in Domino conspiciamus salubriter expedire. Cum itaque inter ceteras, quæ in Ecclesia Dei hæcenus institutæ sunt Christi fidelium Societates, illa satis uberes Christianæ religionis fructus afferre uideatur, quæ sub Crucesignatorum uocabulo ad assistendum hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, auxiliumque, quando, & quoties opus sit, in catholice fidei negotiis aduersus hæreticos, etiam uita ipsa præstandum, instituta existit, ut nõ in merito à diuersis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris specialibus gratiis, & priuilegiis fuerit decorata. Nos attendentes, quod ea maiorem obtinent roboris firmitatem, quæ pluries Apostolicæ confirmationis præsidio, sint communita, utque paternum nostrum erga ipsam Societatem charitatis affectum ostendamus, eiusdem Societatis Crucesignatorum creationem, & institutionem, ac priuilegia, quæ sunt in usu, necnon indulgentias, prærogatiuas, facultates, gratias, & indulta quæcunque; eidem Societati, & illius utriusque sexus confratribus Crucesignatis pro tempore existentes, tam per Innocentium iiii. Innocentium viii. Iulium ii. Leonem x. Clementem vii. quam quoscunque alios Romanos Pontifices prædecessores nostros sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibuscunque clausulis, & decretis hæcenus quomodolibet concessa, & confirmata, decretis tamen Concilii Tridentini non repugnantia, necnõ literas desuper emanatas, illorum omnium, & singulorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, approbamus, & innouamus, illisque perpetuæ, & inuolabilis firmitatis robur adicimus, omnesque, & singulos iu-

Edita anno Domini 1570

Ex bullario Pii V. Romæ impresso.

los iuris, & facti defectus, si qui forsan interuenerint in eisdem, supplemus. Non obstantibus consti-
tutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisque; contrariis quibuscumque; Volumus autem q̄ præ-
sentium trāsumptis, & impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in di-
gnitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem ubiq; fides adhibeatur, quæ ipsis presentibus adhibe-
retur, si forent exhibitæ uel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die
tertiodecimo Oct. Milleſimo quingentesimo septuagesimo. Pontificatus nostri anno quinto.
Cef. Glorierius.

GREGORIVS PAPA XIII.

*Decretum S. D. N. D. Gregorij Papæ xiiij. De nullitate omnium dispositionum be-
neficialium, quæ fiunt personis prohibitis, propter genus, seu heresim, aut a fide aposta-
ſiam, contrā ſanctiones, ſtatuta, uel priuilegia.*

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Do-
mini 1510.

Fuit publicati
& impressum
Romæ an. 1510
Emericus in
Directorio In-
quisiti. par. 3. q.
119. & 129.

IN ecclesiis, præsertim insignibus, hoc magnopere curandum est, ut Sacerdotes, & perso-
næ salubribus earum institutis conuenientes ordinentur, quod quantum in nobis est, eni-
timur, atque eos ab illis repellendos in primis contendimus, qui propter genus, aut heresi-
m, & a fide apostasiam, siue proptio, siue stirpis, siue cognatorum vitio contaminati, per canonicas
sanctiones, aut statuta ab hac sede firmata, aut Apostolica priuilegia prædictis ecclesiis prohibentur.
Sed nobis negotiorum magnitudine distentis, huius generis nonnulli ad illarum sacerdotia frequen-
ter obrepunt, inter quos quidam existimationis suæ prodigi, etsi se ab illis expulsum iri sciant, spe ta-
men inconcessa præsumunt, se inde vel permutatione, uel quoquo pacto beneficium, pensionem, aut
quid aliud exacturos. Nos malum hoc, quo dictæ ecclesiæ sæpius diuexantur, penitus euellere uolentes,
præsentium auctoritate decernimus, omnes, & quascunque Apostolicas, necnon legatorum dictæ
sedis, & aliorum omnium ab ea facultatem disponendi habentium, ac etiam ordinarias dispositiones
dignitatum, præbendarum, beneficiorum, & officiorum cuiusmodi ecclesiarum in quacumque; perso-
nas sic infectas, & per huiusmodi sanctiones, seu statuta, uel priuilegia, ut præfertur, inhabiles, vires &
effectum non habere, personarq; huiusmodi illarum proſus usu & commodo carere, beneficiaq; ip-
sa ut prius uacare, & quæ ex illis tempore dispositionis Apostolicæ prædictis personis, illi reſeruata
fuerint uel affecta, sub eadem reſeruatione uel affectatione manere, & tam illa quam etiam omnia alia
non reſeruata neq; affecta, de quibus ab ipsa sede, ac legatis & aliis facultatem habentibus prædictis
in huiusmodi personas quomodocumq; dispositum fuerit, ad nouam Romani Pontificis dispositio-
nem duntaxat pertinere, eaq; ab aliis idoneis ab ipsa sede duntaxat, liberè impetrari posse, in petra-
tiones tamen, ac etiam motu proprio concessionem, nisi modus uacationis, necnon casus, ac decretum
huiusmodi, non conditionaliter, aut per æquipollens, sed definite, nominatim, ac dispositiue, in illis
expressimantur, omnino non ualere. Ab ordinariis uero, (cessantibus reſeruationibus uel affectationibus
Apostolicis) pro tempore collata, deuotioni, iuxta Lateranensis statuta concilii subiaccere, necnon
irritum & inane quicquid secus per quoscumq; scienter, uel ignoranter contigerit attentari. Reſeru-
ationibus Apostolicis fructuum, pensionum, & aliarum rerum huiusmodi beneficiorum, in personas
idoneas etiam de huiusmodi contaminatorum consensu factis, eisdemq; ab illis interim prædictis,
uel solutis nihilominus ualituris. Nemo autem ignoracionem prætexens, ualeat excusari, cum prædi-
ctæ prohibitiones latis manifesta sint, & quisque ante petitionem, uel acceptationem beneficiorum
huiusmodi num illorum capax sit debeat se probare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostri decreti infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsum-
pserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit in-
curſurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo quingente-
ſimo octuagesimo. Id. Nouembris, Pontificatus nostri anno nono.

M. Datarius.

Cef. Glorierius.

A. de Alexiis.

Anno a Natiuitate Domini M. D. LXXX. Indictione octaua, die decimoctaua mensis Nouembris,
Pontificatus sanctissimi in Christo patris & D. N. D. Gregorij diuina prouidentia Papæ xiiij. Anno nono,
Retroscripta litteræ Apostolicæ, affixæ & publicatæ fuerunt in Valis Ecclesiæ S. Ioannis Lateranensis, Basi-
licæ principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariæ Apost. & in Aie Campi Floræ, per nos Petrum Aloy-
ſium Gaytam, & Nicolaum Taglietum, Apostolicos Cursores.

Alexander Parabiacus Magister Curſorum.

GRE-

GREGORIVS PAPA XIII.

*Statutum S. D. N. D. Gregorij Papæ xiiij. De Blasphemijs, & flagitijs Iudæorum, in
quæ heretica prauitatis Inquisitores animaduertunt.*

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

ANTIQUA Iudæorum improbitas, qua diuinæ bonitati semper restiterunt, tanto
execrator cōstitit in filiis, quanto ipsi ad cumulandam patrum suorum mensuram
in Dei filio repudiando, eiusque in mortem nefarie conspirando grauius deliquere-
runt; qui propterea suis effecti maioribus nequiores, propriis sedibus expulsi, atque
in omnes dispersi orbis terrarum regiones, seruitutiq; perpetuæ mancipati, non
maiores in cuiusquam ditione clementiam, quàm in Christianorum Prouinciis,
maxime uero in Apostolicæ pietatis gremio inuenerunt; quæ pro eorum conuersione laborans, eos
miseri corditer excepit, atq; in cohabitatione vna cum filiis suis sustinuit, ad ueritatique lumen alli-
cere pio semper studio conata est, rebusq; ad uitā necessariis iuuuit, ab iniurijs, & contumelijs prohi-
buit, multis denique beneficiis suæ priuilegijs circummuniuit: illi uero nullis beneficijs manſue-
facti, nihilque de suo pristino scelere remittentes. Dominum nostrum Iesum Christum in cælo triū
phantem adhuc in synagogis suis, & ubique persequuntur: Christi quoque membris insensissimi
non desinunt in religionē Christianam horrenda facinora quotidie magis audere; quibus nos, ne pie-
tatis nostræ puritas polluatur, aut à scædis mancipijs Christo, Christianorum uel nomini impune illu-
datur, obuiare uolentes, Statuimus ac etiam declaramus, Inquisitores hereticæ prauitatis libere pro-
cedere posse in omnibus causis, & casibus, qui sequuntur. Si quis Iudæus, aut infidelis in iis, quæ cir-
ca fidem cum illis nobis sunt communia, ueluti Deum unum, æternum, omnipotentem, creatorem
omnium uisibilem, & inuisibilem, & similia non esse asseruerit, prædicauerit, uel priuatim alicui in
ſinuauerit. Si dæmones inuocauerit, consuluerit, aut eorum responsa acceperit, ad illosue sacrificia,
aut preces ob diuinationem, aliamue causam direxerit, aut quid eis immolauerit, uel thuris alteriusue
rei fumigationes obtulerit, aut alia quæuis impietatis obsequia præstiterit. Si Christianos uerbo, facto,
uel exemplo, aut alio quouis modo nefaria huiusmodi docuerit, uel ad ea perpetranda perduxerit,
aut perducere attentauerit. Si Saluatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum purum hominē,
uel etiam peccatorem fuisse, Matrem uel Dei non esse uirginem, & alias huiusmodi blasphemias, quæ
per se hereticæ dici solent in Christianis fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impie
protulerit. Si cuiusuis eorum opera, auxilio, consilio, uel fauore aliquis Christianus a fide descuerit,
quamque semel susceperat, abnegauerit, uel ad Iudæorum, seu aliorum infidelium ritus, cęremonias,
superſtitiones, uel impias scētas tranſierit, uel redierit, seu in heresim aliquam incidit; aut qui, ut
Christi fidem abneget, seu in heresim incidat, opem, consilium, auxilium, uel fauorem quomodo-
cumque præstiterit. Si quis Cathecumenum, uel quemcumque ex Iudæis, aut infidelibus Deo inspi-
rante ad fidem Christianam uenire uolentem, post declaratam nutu, uerbo, facto, aut quocumque
alio modo eius uoluntatem a fide, uel fidei instructione, aut a sacri baptismi susceptione, retrahere,
auertere, uel dehortari, aut ne ad fidem ueniat, neue regenerationis lauacro abluatur, quouis modo
impediuerit. Si quis Apostatas, hæreticosue scienter domi suæ acceperit, aluerit, comæatu iute-
rit, seu quouis modo eis cibaria ubicumque præbuerit, aut dona, uel munera dederit, uel miserit, aut
de loco ad locum deduxerit, seu associauerit, uel deducendos, seu associandos curauerit, aut sumptus
ministrauerit, duces comitesue illis adiuaerit, uel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut inuestigari
queant, fecerit. Quique dictos apostatas aut hæreticos scienter aliquo modo receperit, occultauerit,
defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, uel fauorem quomodolibet præstiterit. Si libros hæ-
reticos, uel Talmudicos, aut alios Iudæicos quomodolibet damnatos, aut alijs prohibitos tenuerit,
custodierit, uel diuulgauerit, uel in quacumque loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accom-
modauerit. Si Christianos deriserit, redemptionisque nostræ hostiam salutarem in ara Crucis im-
molatam, Christum Dominum ludibrio, & despectui habens, quandocumq; maxime uero in sacro
Parasceues die agnum, siue ouem, aut quid aliud Cruci affixerit, aut appenderit, in eamue conspuerit,
seu quodcumque contra ipsam fecerit. Si nutrices Christianas contra sacrorum Canonum statuta,
seu diuersorumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum sanctiones adhuc reuenerit,
aut eas retinens die, qua sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumperint, lac uno, uel pluribus
diebus in latrinas, cloacas, uel alia loca effundere coegerit. In quibus casibus uniuersis, & singulis
omnes prædictæ prauitatis Inquisitores omnium Regnorum, Prouinciarum, Comitatuū, Dominio-
rum, & locorum uniuersi orbis Christiani Indices in suis quemque locis perpetuo delegamus, ut su-
per his contra Iudæos, atque infideles quoscumque simul, uel separatim, prout in causis fidei iuxta sa-
crorum Canonum formam, necnon officij Inquisitionis huiusmodi constitutiones, diligenter inqui-
rant, & procedant, & quos in aliquo uel aliquibus horum flagitorum excessibus culpabiles repe-
rint, in eos pro culpæ modo, ac etiam pro criminum numero, uel multiplicatione, aut consuetudine delin-

Editi Romæ
anno 1511.

Fuit publica-
tum & impres-
sum Romæ an.
1511.

De materia hu-
ius statuti Ey-
mericus Direc-
torio p. 2. q. 45

delinquendi, flagra, remigia, etiam perpetua, rerum quoque publicationes, exilia, aliaq; atrociora de cernant, & aliâ de eis exempla edant, quæ sceleratos illos deterreat ab huiusmodi flagitiis in posterum admittendis. Nos enim venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Inquisitoribus generalibus, necnon Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Prælati, ac etiam aliis prædictis Inquisitoribus in uirtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus, & mandamus, ut præsentibus nostras litteras in Ciuitatibus, & locis cuiq; subiectis publicare, & iuxta illarum tenorem procedere, ipsaq; debite executioni mandare procurent. Decernentes irritum, & inane quicquid secus per quoscunq; scienter, uel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon exemptionibus, privilegiis, immunitatibus, commutationibus, in fidem publicam receptionibus, & tolerantis prædictis, Iudæis, & aliis infidelibus Maranis, & Apostatis, tam in Dominiis, Terris, & locis nostris, & sedis Apostolicæ mediate, uel immediate subiectis, quàm alibi ubique Regnorum, Prouinciarum, & Dominiorum, gentium, & locorum commorantibus, uel in ea ex quibusuis Regnis, & partibus tam fidelium, quàm infidelium confluentibus, eorumque Iudiciis, aduocatis, & defensoribus quacunque auctoritate, potestate, & dignitate fungantur, etiam ad instantiam Imperatoris, Regum, Ducum, & quorumuis aliorum Principum tam per sel. rec. Paulum III. Decimo Kal. Martii, & Iulium etiam III. Non. Decembris, Tertio anno sui cuiusque Pontificatus, quàm etiam quoscunq; alios anteriores, & posteriores Romanos Pontifices, ac nos, & sedem Apostolicam, eiusque legatos, ac etiam Cameram Apostolicam sub quibuscunq; tenoribus & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam Motu proprio, & expressè reuocamus, abrogamus, & omnino abolemus, ceterisque contrariis quibuscunq;. Volumus autem præsentibus in locis Urbis conuersis de more publicari, & eorum exemplis etiam impressis manu Notarii publici, & sigillo Sanctæ Romanæ, & uniuersalis Inquisitionis, uel personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eandem profus fidem ubique tam in iudicio, quàm extra illud adhiberi, quæ adhiberetur eidem præsentibus si essent exhibitæ uel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, declarationis, delegationis, præcepti, mandati, decreti, reuocationis, abrogationis, abolitionis, & uoluntatis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Milleesimo quingentesimo octuagesimo primo, Kal. Iunii, Pontificatus nostri anno decimo.

M. Datarius,

Cæs. Glorierius.

A. de Alexiis.

Anno a Natiuitate Domini M. D. LXX XI. Indictione nona, die uero decima mensis Iunii, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & D. N. D. Gregorii diuina prouidentia Papæ XIII. Anno decimo, Retroscriptæ litteræ Apostolicæ, affixæ & publicatæ fuerunt ad Valuas Ecclesiæ S. Iohannis Lateranensis, Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, Cancellaria Apost. & in Acie Campi Floræ, ac etiam ad Valuas septi Hebræorum, per nos Petrum Aloysium Gaytam, & Nicolaum Tagliettum, Apostolicos Cursores.

Antonius Ludouicus Magister Curs.

S. D. N. D. Gregorij Papæ XIII. Constitutio de predicatione facienda Iudæis semel in Hebdomada.

Edita Romæ anno 1544.

Fuit publicata & impressa Romæ an. 1544

REGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriâ. Sancta Mater Ecclesia, cuius Christus caput est, ingenitam suam charitatem ad omnes late diffundens, antiquæ Israeliticæ gentis, populique Dei peculiare reliquias nunquam desinit affectu miserari; grauiusq; contristari Iudæorum quondam nationem præcipuis auctam muneribus, & gratiis (cuius erat adoptio filiorum, gloria, testamentum, legislatio, obsequium & promissa, unde etiam Christus Saluator noster secundum carnem nasci dignatus est) per diuersas orbis partes tot iam sæcula dispersam, ac contagiosi gregis more per inuia, & inaquosa misere uagantem, uerbi Dei fame, & aquæ refectiois siti perire, longeque non a terrena tantum, super quam Dominus fleuit, sed quod grauius est, a celesti quoque Hierusalem, nisi Christum, quem negauit confiteatur, exturbari: Qua miseratione, & maxore nos quoque non leuiter commoti, in dies semper aliquid excogitamus, unde eorum conuersioni & saluti opportunius prouideatur, ipsiq; ad intelligentiæ uiam, quam sibi præcluserunt, ualeant

ualeant Deo proprio peruenire. Quare sollicito hæc animo meditantes, ac felicitis recordationis Nicolai Papæ V. nonnullorumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum ueligiis inherentes, præfenti constitutioni generali, præcipimus omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis ecclesiarum Prælati, etiam Cardinalatus honore præditis, ut in suis quilibet ciuitatibus, terris, & locis, in quibus competens aliquis numerus Iudæorum, qui synagogam constituat, commoratur, curent Sabbati, uel alio cuiuscunq; hebdomadæ statuto die, ad Iudæos ipsos in locum præfinitum, nec tamen sacrum, nec ubi sacra confici solent, conuocatos, per aliquem Magistrum in Theologia, alium uel idoneum uirum ab eis eligendum, cum mercede congrua illi ex ipsorum Hebræorum collatione, aut aliâ prout commodius eis uidebitur. Hebraicæ, si fieri poterit, linguæ peritum, sermones, uellectiones haberi, in quibus illis exponatur scripturæ ueteris Testamenti, Moysi scilicet, et Prophetarum, præsertim uero quæ eo sabbato leguntur, seu lectæ in eorum sint synagogis, iuxta sanctorum tamen Patrum interpretationes, & uerum catholicæ Ecclesiæ sensum: ac in eis differatur de ueritate Christianæ fidei: de certo aduentu, et Incarnatione Filii Dei: illiusque Natiuitate, uita, miraculis, passionem, morte, sepultura, descensu ad inferiores, resurrectione, in cælum ascensione, de eius Euangelio in toto terrarum orbe per Apostolos eius, & alios Sanctos prædicato, innumeris atque clarissimis uirtutibus, & illustrium miraculorum gloria confirmato: ac de eius spirituali & uero regno, & de impio idolorum cultu sublato, & gentium uocatione, de perpetua tum Hierusalem, & terræ eorundem Iudæorum desolatione, tum ipsorum ubique terrarum dispersione, captiuitate, & de aliis similis argumenti dogmatibus, & articulis ex lege, & Prophetis, de diuina præterea, & irrita Iudæorum aduentus Messie, & carnalis illius Regni expectatione, de uana eorum, quæ sæpe, quinimo quotidie eos frustrata est, spe reditus in terram promissionis, et restorationis tertiæ templi; et demum de multiplicibus, et uariis erroribus, et hæresibus eorum, in quas miserrime se demerferunt, postquam Christum Dominum in carne uenientem, agnoscerent noluerunt: et de falsa per eorum Rabbios tradita sacrarum Scripturarum interpretatione, quatum litterarum, et sensum, fabulis, mendaciis, et uariis dolis et modis detorquentes, corrumperunt, et deprauarunt: et hætenus corrumperere, et deprauare non desinunt: deque omnibus aliis, quæ eos possint ad agnitionem fidei, ad errorum suorum correctionem, ad orthodoxamq; fidem conuertere, pro loci, temporis, sumptiq; argumenti ratione prudenter agant, ueris, & ex sacra Scriptura depromptis demonstrationibus, nulla cum obreccatione, aut iracundia, sed magna cum charitate, et modestia, ueritatis lumen illis aperire conentur. Ad quos sermones, et lectiones uolumus uniuersos, et singulos utriusque sexus Iudæos a duodecim annis supra, infirmitate, aut alia legitima causa, de qua ordinarios docere debeant, non impeditos, in Ciuitate et locis, ut præfertur: habitantes, uel aliunde aduenientes, etiam si inibi domicilium non habeant, ita per circuitum conuenire, ut tertia saltem eorum pars, nec unquam minor semper adsit. Quod si facere neglexerint, interditi cum fidelibus commercii, et aliis pænis arbitrio ordinarii pro contumaciæ modo, imponendis, donec satisfecerint competenter, ad ipsos sermones audiendos compellantur. Si quis uero de numero fidelium ita fuerit salutis aut sui, aut proximi sui, de quo unicuique mandatum est, immemor, qui eos a salutaribus huiusmodi sermonibus, seu lectionibus directe, uel indirecte abduxerit, aut impediuerit, seu contenderit quoquo modo, excommunicationis sententia sit eo ipso ligatus, et contra eum ad alias pænas ordinarii arbitrio omnino procedatur. Ceterum Imperatorem, Regesque, et Principes omnes, necnon Reipublicas, Magistratus, et dominos temporales sæculares rogamus, et obtestamur in Domino, ut Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, et aliis ordinariis prædictis eorumque uicariis, et ministris suum in præmissis auxilium præstent, amplissimum ab omnipotenti Deo præmium in supremis gloriæ æternæ tabernaculis habituri. Et quoniam difficile nimis esset præsentibus ad omnia loca, quibus illis opus erit, perferri: Volumus, ut eorum exemplis etiam impressis, manu publici Notarii subscriptis, et sigillo Prælati, aut personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem omnino fides ubique adhibeatur, quæ adhiberetur eidem præsentibus, si essent exhibitæ uel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctum Marcum, anno Incarnationis Dominicæ, Milleesimo quingentesimo octuagesimo quarto, Kal. Septembris, Pontificatus nostri anno terdecimo.

M. Card. S. Stephani.

Cæs. Glorierius.

A. de Alexiis.

Anno a Natiuitate Domini Milleesimo quingentesimo octuagesimo quarto, Indictione duodecima, die uero decima quarta mensis Septembris, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & D. N. D. Gregorii, diuina prouidentia Papæ XIII. Anno decimo tertio, Retroscriptæ litteræ Apostolicæ, affixæ & publicatæ fuerunt in Valuas Ecclesiarum S. Iohannis Lateranensis, & Principis Apostolorum de Vrbe, necnon Cancellaria Apostolicæ, & Acie Campi Floræ, & ibi per aliquod spatium temporis dimissa per nos Calistum Brunettum, & Nicolaum Tagliettum, eiusdem S. D. N. Papæ Cursores.

Io. Fretle Mag. Cur.

Registrata apud Casarem Secretarium.

SIXTVS

De eadem materia extat similis Nicolai Papæ constitutio incip. Vineam Soreth impressa sup. pag. 11.

S. D. N. Sixti Papæ V. Constitutio contra exercentes Astrologiæ Iudiciariæ artem, & alia quacumque diuinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes.

Sixtus Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

COELESTI & Terræ Creator Deus, quem unum Omnipotentem corde credimus ad iustitiã, & ore confitemur ad salutem, et si homini, quem ad imaginem & similitudinem suam creauit, in eternum dederit, quæ non solum diuino fidei lumine illustrata, mysteria illa cogno sceret, quæ humanam intelligentiam superaret, sed etiam naturæ suæ ar, magno licet cû labore præclara multa inuestigare, atque intelligere; Tamen, ut superbum animal homo non altum faperet, sed timeret, & immensam conditoris sui maiestatem, humili stratus ueneraretur, sibi soli eorû, quæ euentura sunt, scientiam, & futuram rerum cognitionem referuauit. Solus, n. ipse, cuius oculis omnia nuda & aperta sunt, & ad intimas hominum cogitationes penetrat, & consequentes eorum actiones intuetur, solus ipse, qui uocat ea quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt, omnia præsentia, & ante oculos posita habet, solus deniq; omnia & singula quæcûq; totius temporis decursu, & sæculorum ætatibus futura sunt, ab omni æternitate nouit, & admirabili prouidentia disposuit, quæ non modo humanæ mentis imbecillitas ignorat, sed nec demones ipsi præsentire possunt. Quare idolorum in futuris annuntiandis falsitatem, & imbecillitatem, & eorum qui eis cultum adhibebant, uanitatem iri det Spiritus sanctus apud Isaiam illis uerbis; Annuntiat quæ uentura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis nos: & in nouo testamento Christus dominus discipulorum suorum de futuris euentus paulo cupidius inquirentium, interrogationem graui illa responsione reuodit, quæ etiam omnium fidelium suorum curiositatem coercuit. Non est uestrum scire tempora uel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Nec uero ad futuros euentus, & fortuitos casus prænosceudos (futuris euentibus ex naturalibus causis necessario, uel frequenter provenientiibus, quæ ad diuinationem non pertinent, dumtaxat exceptis) ullæ sunt ueræ artes aut disciplinæ, sed fallaces & uariæ improborum hominum astutia, & demônium fraudibus introductæ, ex quorum operatione, consilio, uel auxilio, omnis diuinationo dimanat, siue quod expresse ad futura manifestanda inuocentur, siue quædã ipsi prauitate sua, & odio in genus humanum, occulte, etiam præter hominis intentionem se ingerant, & intrudant uanis inquisitionibus futurorum, ut mentes hominum perniciosis uanitatibus, & fallaci contingentium prænuntiatione implicentur, & omni impietatis genere deprauentur. Quæ quidem ipsi cognita sunt, nõ diuinitate aliqua, nec uera futurorum rerum scientia, sed naturæ subtilioris acrimine, & aliis quibusdam modis, quos hominum obtusior intelligentia ignorat. Quamobrem dubitandum non est, in huiusmodi futurorum contingentium, & fortuitorum euentuum inquisitione, & præcognitione, Diaboli operationem se fallaciter immiscere, ut sua fraude ac dolis, miseris homines à uia salutis auertat, & laqueo damnationis inuoluat. Quæ cum ita sint, nonnulli hæc fideliter & religiose, ut debent, non attendentes, sed curiosa sectantes, grauius Deum offendunt, errantes ipsi, & alios in errorem mittentes; tales in primis sunt Astrologi olim Mathematici, Genethliaci, & Planetarii uocati, qui uanam falsamq; siderum & astrorum scientiam profitentes, diuinæq; dispositionis ordinem suo tempore reuelandam præuenire audacissime satagentes, hominum natiuitates, seu genituras, ex motu siderum & astrorum cursu metiuntur, ac iudicant futura, siue etiam præsentia, & præterita occulta, atq; ex puerorum ortu & natali die, siue quauis alia temporum & momentorum uanissima obseruatione & notatione, de uniuscuiusque hominis statu, conditione, uitæ cursu, honoribus, diuitiis, sobole, salute, morte, itineribus, certaminibus, inimicitiiis, carceribus, cædibus, uariis discriminibus, aliisq; prosperis, & aduersis casibus & euentibus præcognoscere, iudicare, & affirmare temere præsumunt, non sine magno periculo erroris & infidelitatis; cum S. Augustinus præcipuum Ecclesiæ lumen, eum, qui hæc obseruat, qui attendit, qui credit, qui in domum recipit, qui interrogat, Christianam fidem, & baptisimum præuicasse affirmet, ut illos merito Apostolus arguat, atq; increpet illis uerbis: Dies obseruatis, & menses, & tempora, et annos; timeo uos, ne forte sine causa laborauerim in uobis: Hi igitur leuissimi, et temerarii homines in miserandam animarum suarum ruinam, graue fidelium scandalum, et Christianæ fidei detrimentum, futuros rerum euentus, et quæcunq; prospere, uel aduersè obuentura sunt, ac actus humanos: ea deniq; quæ ex libera hominum uoluntate proficiuntur, astris sideribusque ascribunt, eisq; eam facultatem, uim, seu uirtutem et efficaciam tribuunt significandi futura: et ad præcognita ita inclinandi, ut sic omnino nec aliter euentura sint, atq; ob eam causam de iis rebus omnibus iudicia facere, prognostica, prædictiones, et præcognitiones libi assument, et palam uenditare non dubitant: quibus non pauci rudes, et imperiti, aliiq; nimis creduli et imprudentes tantam fidem præstant, ut ex huiusmodi iudiciorum, et prædictionum præscripto, aliquid certo esse credant, aut sperent: quorum sane et mædaciū magistrorum temeritas, et infelicium discipulorum credulitas, magno opere deploranda est, qui uel diuinis litteris admoniti non intelligunt hominis præstantiam, cui Cæli, et Stellæ, et clarissima Cæli sidera Sol, et Luna, Deo ita disponente, non imperant, sed inserviunt;

siq

A sic enim Moyses populū Dei, ut hunc errorem caueret, præmonebat. Ne forte eleuatis oculis ad Cælum, uideas Solem, & Lunam, & omnia astra Cæli, & errore deceptus adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub Cælo sunt. Sed quid sidera mirandum est homini seruire: nonne nobilissimæ intelligentiæ Angeli ipsi, omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? nam rationales oues ita diligunt Deum, ut non solum Episcopos, quemadmodum a S. Ambrosio scriptum est, ad tuendum gregem ordinauerit, sed etiam Angelos destinauerit. Præclare etiam S. Hieronymus: magna dignitas animarum, ut unaquæq; habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui Angelum delegatum. Quod si Angeli homines custodiunt, quid aduersus Angelorum custodiam, & tutelam astra moliri, aut efficere poterunt, quæ cum ipsis Angelis nullo modo sunt comparanda? Nec sane hoc loco prætereunda est eximii Ecclesiæ Doctoris, & Beatissimi Pontificis Magni Gregorii sententia, qui Priscillianistas hæreticos unumquemque hominem sub constitutionibus stellarum nasci putantes, magno rerum & uerborum pondere cofutauit. Absit (inquit) a fidelium cordibus, ut aliquid esse Fatum dicant, uitam quippe hominum solus hanc conditor, qui creauit administrat; neq; enim propter stellas homo, sed stelle propter homines factæ sunt, et si stella fatum hominis esse dicitur, ipsis suis ministeriis subesse homo prohibetur. Vnum insani homines hæc separent, & intelligerent, ac Dei monitis obtemperarent in Leuitico dicens: Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos: Neque enim quæ Christiana, & uera pietas repellit, ac damnat, tanto studio inuestigant, iudicantque misere se decipi, atque irretiri paterentur. Sunt etiam inanes quidam homines, & curiosi, uel impii, & irreligiosi, qui futurarum, & occultarum aliarum rerum notitiam adeo anxie habere student, ut ob eadem prænoscentia, & inuestiganda in diuinæ legis offensionem multipliciter incurrant. Alii enim Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, aliisque sortilegiis, & superstitionibus, non sine Demônium saltem occulta societate, aut tacita pactione, operam dare, seu illis, ac sortibus illicitis taxillorum, granorum triticeorum, uel fabarum iacta uti non uerentur. Alii uero aliquas pristinæ, & antiquatæ, ac per Crucis uictoriam prostrate Idolatriæ reliquias retinentes, quibusdam auguriis, auspiciis, similibusue signis, & uanis obseruationibus ad futurorum diuinationem intendunt. Alii item sunt, qui cum Morte sædus ineunt, & pactum faciunt cum Inferno, qui similiter ad occultorum diuinationem ad inuentendos thesauros, uel ad alia facinora perpetranda, etiam expressa cum Diabolo pactione facta, in manifestam suarum perniciem animarum, nefarias magicæ artis incantationes, instrumenta, & ueneficia adhibent circulos, & diabolicos characteres describunt, Demones inuocant, aut consulunt, ab eis responsa petunt, aut accipiunt, eis preces, & thuris, aut aliarum rerum suffimenta, seu fumigationes, aliæque sacrificia offerunt, candelas accendunt, aut rebus sacris, uel Sacramentalibus sacrilege abutuntur, adorationis, genuflexionis, aut quæuis alia impietatis obsequia præstant cultum uenerationemque tribuunt, aut annulum, uel speculum, aut paruas phyalas sibi fabricant, aut fabricari curant ad Demones in eis aligandos, seu includendos, ut putant, ad responsa ab ipsis inde petenda, aut habenda. Alii præterea et in corporibus obfessis, uel lymphaticis, & phanaticis mulieribus Demones de futuris, uel occultis rebus, aut factis exquirunt, ut merito ab eis, quos Dominus in Euangelio tacere imperauit, uanas, mendacesque referant responsiones. Alii quoque præstigiatores, frequentius uero mulierculæ quædam superstitionibus sedite, seu uasculis uitreis aqua plenis, uel in speculo accensis candelis, etiã benedictis sub nomine Angeli Sancti & albi, Diabolum omnium malorum fatorem supplices adorantes, uel in unguibus, aut palmæ manus, quâdoque etiam oleo perunctis eundem omnium fallaciarum architectum orant, ut similiter futura, uel occulta quæuis perspecta, & apparentes imagines, seu phantasticas uisiones sibi ostendat, aut ab eodem patre mendacii Diabolo aliis incantationibus, aut uariis superstitionis obseruationibus, futurorum, & occultorum huiusmodi ueritatem quærunt, & hominibus prædicere contendunt. Quorum omnium, quos supra enumerauimus consimilis impietas parem exitum hêt, nimirum, quod Demoniis præstigiis, ac dolis, uel qui diuinat, tum qui diuinationem expectat illasi, ac delusi miserri me reperiuntur. Itaq; cum futuros euentus in seipsis considerare, anteq; fiat, sit Dei proprii, illud necessario consequitur, ut Astrologi, & alii prædicti, qui huiusmodi futura prænunciare, aut prænoscere quocunq; modo, nisi Deo reuelante audent: iniuste atque impudenter, quod Dei est, sibi assument, & usurpent. Sic fit, ut dum ab eis, quod solius est Creatoris perperam creaturis tribuitur, diuina Maiestas grauius lædatur, fidei integritas uioletur, & animabus pretioso Christi sanguine redemptis, pestis, atque exitium importetur. Et licet iam pridem regulis Indicis librorum prohibitorum ex decreto sacri generalis Trid. Conc. confecti, illud inter cetera constitutum fuerit, ut Episcopi diligenter prouiderent, ne huiusmodi Astrologiæ iudiciariæ libri, tractatus & indices legerentur, uel haberentur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisue casibus, aut iis actionibus, quæ ad humana uoluntate pendunt, certo aliquid euenturum affirmare audent permissis, tamen iudiciis, & naturalibus obseruationibus, quæ navigationis, agriculturæ, siue medicæ artis iuandæ gratia conscripta fuissent. Libros uero omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, siue in quibus continentur sortilegia, ueneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, profus reuici, & aboleri curarent. Non tamen errorum corruptelarum, delictorum, & abusu suum prædictorum extirpationi usque adeo prouisum est, quin etiam adhuc in nonnullis locis, & apud

apud plurimos curiosus vigeat, cum valde frequenter, detectis Diaboli insidiis, diuinationum sortilegiorum, & variarum superstitionum omnia plena esse indices detegantur. Nos igitur, qui pro nostro pastoralis officii munere fidei integritatem inuiolatam conseruare debemus, & animarum salutem prospicere, quantum diuina gratia adiutrice possumus, ex paternæ charitatis visceribus optamus, damnautes, & reprobantes omne genus diuinationum, quæ Diabolo auctore ad fidelium deceptionem a prædictis curiosis, vel perditis hominibus fieri solent. Cupientes præterea Sanctam illam Christianæ Religionis simplicitatē, præsertim ubi agitur de summa Creatoris Dei potestate, sapientia, & prouidentia ab omni erroris labe integram, atque incorruptam, ut par est, retineri: Volentes quoque, prædictæ falsæ credulitati, ac huiusmodi illicitarum diuinationum, & superstitionum, detestabili studio, & execrabilis flagitiis, atque impuritatibus occurrere, vt de Christiano populo merito dici possit, quod de antiquo Dei populo scriptum est: Non est augurium in Iacob, neque diuinationis in Israel: Hac perpetuo ualida constitutione, Apostolica auctoritate statuimus, & mandamus, ut tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscumque, dictæ iudiciariæ Astrologiæ artē, præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam in posterum exercentes, aut facientes iudicia, & nauitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus, & humana uoluntate pendentibus, aliquid euenturum affirmare audent, etiam si id se non certo affirmare afferant, aut protestentur, quàm contra alios uiriusque sexus, qui supradictas damnatas, uanas, fallaces, & perniciosas diuinandi artes, siue scientias exercent, profitentur, & docent, aut discunt, quæ huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, ueneficia, incantationes, ac præmissa detestanda scelera & delicta, vt præfertur faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt, cuiuscumque dignitatis, gradus, & conditionis existant, tam Episcopi, & Prælati, Superiores, ac alii ordinarii locorum, quàm Inquisitores hæreticæ prauitatis ubique gentium deputati, etiam si in plerisque ex his casibus antea non procedebant, aut procedere non ualebant diligentius inquirant & procedant; atque in eos seuerius Canonice pœnis, & aliis eorum arbitrio animaduertant. Prohibentes omnino, & singulos libros, opera, & tractatus huiusmodi iudiciariæ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, artis Magicæ, aut in quibus sortilegia, ueneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, ac superstitiones continentur, ac ut supra in memorato Indice interdictos sub censuris, & penis in eo contentis a quibuscumque Christi fidelibus legi, aut quomodolibet retineri; sed illos Episcopis, & ordinariis locorum, uel Inquisitoribus prædictis presentari, & consignari debere. Et nihilominus eadem auctoritate statuimus, & mandamus, ut contra sciēter legentes, aut retinentes libros & scripta huiusmodi, seu in quibus talia continentur: similiter iudem Inquisitores liberè, & licitè procedant, ac procedere, & penis condignis punire & coercere possint. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Vt autē præsentis nostræ litteræ ad cōem omnium notitiam facilius deducantur, Inhibemus illas in Valuis Basilicarum Sancti Ioannis Lateranen, & Principis Apostolorum de Urbe, ac in Acie Campi Floræ affigi, seu appendi, eiusque detractis ipsarum exempla, etiam impressa eisdem in locis affixa relinquere. Et insuper uniuersis, & singulis Venerabilibus Fratribus, nostris Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, locorum ordinariis, & Prælati, necnon Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ubilibet constitutis, per hæc committimus, & in uirtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, ut per se, uel alium, seu alios, eisdem præsentis litteras, postquam eas receperint, seu eam notitiam habuerint, in suis, & singulis parochialibus Ecclesiis, dum in eis populi multitudo ad diuina conuenerit, deinde uero semel in anno, & quoties eis expedire uidebitur, uulgari sermone publicent, aut publicari faciant. Quia uero difficile foret præsentis litteras ad singula quæque loca, in quibus de eis fides faciēda erit, deferri. Volumus vt earum trāsumptis, etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, ac paruo sigillo Sanctæ Romanæ, & uniuersalis Inquisitionis, aut alicuius Prælati, uel Curie Ecclesiasticæ munitis, eadem prorsus fides in iudicio, & extra, ubique locorum adhibeatur, quæ eisdem originalibus litteris adhiberetur, si essent exhibitæ, uel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statutorum, mandatorum, prohibitionis, iussionis, commissionis, et uoluntatis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, et Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo octuagesimo quinto, Nonis Ianuarii, Pontificatus nostri anno primo.

H. Prodat.

Ioannes Baptista Canobius.

A. de Alexiis.

Anno a Natiuitate Domini M. D. LXXXVI, Indictione decimaquarta, die uero nona mensis Ianuarii, Pontificatus S. D. N. D. Sixti, diuina prouidentia Papæ quinti, Anno primo, Retroscripta litteræ, Apostolicæ, affixæ, lectæ, & publicatæ fuerunt in Valuis, seu portis Sancti Ioannis Lateranen. & Sancti Petri Principis Apostolorum de Urbe, necnon Cancellariæ Apostolicæ, & Acie Campi Floræ, & per aliquod temporis spatium dimissæ per nos Io. Freile, & Nicolæum Tagliettum, S. D. N. Papæ Cursores.

Alex. Parabiacus Mag. Corforum.

FRAN.

Disputatio, de auctoritate seu robore, probatione, & utilitate Extrauagantium, seu litterarum Apostolicarum, pro officio sanctissimæ Inquisitionis contra hæreticam prauitatem.

SVMMA RI VM.

- 1 Romanorum Pontificum cura in extirpandis hæreticis.
- 1 Leges multe contra hæreticos late.
- 1 Leges contra hæreticos sub certis titulis distinctæ.
- 1 Leges extrauagantes contra hæreticos, quales.
- 1 Extrauagantes cur sic appellatæ.
- 2 De quibus extrauagantibus habeatur hic sermo.
- 2 De auctoritate extrauagantium qui differuerint.
- 2 De extrauagantibus laicis contra hæreticos suscipitur hic disputatio.
- 3 Extrauagantes omnes contra hæreticos editæ semper durant.
- 4 Leges seculares contra hæreticos conditæ obseruandæ sunt.
- 4 Romani Pontifices leges seculares contra hæreticos factas obseruari iusserunt.
- 4 Inquisitores in suis diocesis an possint facere statuta contra hæreticos.
- 5 Imperatores etiam leges contra hæreticos latas obseruari præceperunt.
- 5 Iustinianus leges suorum prædecessorum editas contra hæreticos custodiri iussit.
- 6 Leges desuetudine non abolentur.
- 6 Leges præsertim late contra hæreticos non tolluntur per desuetudinem.
- 6 Leges contra hæreticos factæ semper uiuunt, & semper loquuntur.
- 6 Leges cur per desuetudinem non tollantur.
- 7 Extrauagantes quando dicantur decretis contentis in corpore iuris sub titulis de hæreticis, obuiare.
- 7 Solus Episcopus, uel solus Inquisitor multa olim facere poterat contra hæreticos, quæ nunc non potest.
- 7 Extrauagantes editæ contra hæreticos ut non ualeant, quid obseruari debeat.
- 7 Quid cauere possint extrauagantes, & ualebunt in hac causa.
- 7 Statuta Inquisitorum contra hæreticos, an ualeant.
- 7 Leges non possunt omnes articulos contingentes decidere.
- 8 Concilia prouincialia contra hæreticos edita, vim legis obtinent.
- 8 Tholosanum, Biterrense & Narbonense concilia contra hæreticos celebrata ubi nunc sint repta.
- 9 Instructiones priuatarum inquisitionum quæ vim ha-

- 9 Instructiones unius priuatae Inquisitionis non obligant in uniuersum omnes orbis inquisitiones.
- 9 Inquisitores unius prouinciæ, quando possint alterius Inquisitionis constitutiones obseruare.
- 9 Instructiones & constitutiones inquisitionis Hispaniæ quales.
- 9 Inquisitores prouinciarum generales, quales constitutiones condere possint.
- 10 Consuetudo cuiuslibet inquisitionis quatenus obseruanda.
- 10 Inquisitoribus datur facultas procedendi secundum approbatam consuetudinem.
- 10 Consuetudo tribuere potest Inquisitoribus ut contra blasphemos procedant.
- 10 Consuetudo privilegium & etiam iurisdictionem tribuit.
- 10 Consuetudo quando præponderet sacris canonibus.
- 10 Consuetudo rationabilis quæ dicatur.
- 10 Inquisitores in procedendo quid obseruare debeant.
- 10 Romana inquisitionis consuetudo & stylus obseruandus.
- 11 Extrauagantes cum certæ sunt, iuri communi præponderant.
- 11 Si dubitatur de extrauaganti an sit authentica, quid agendum.
- 11 Extrauagans quando præponderet iuri communi.
- 12 Sententia lata contra extrauagantem, an sit nulla.
- 12 Index non tenetur scire leges incognitas & occultas.
- 12 Iudici fides faciēda est de extrauaganti.
- 13 Extrauagantium auctoritas quot modis possit probari.
- 13 Extrauagantis auctoritas probatur ex plumbo pendente.
- 13 Extrauagantes supra posita omnes fere sunt authentica, & quare.
- 13 Extrauagans in archiuo publico reperta, authentica est, & fidem facit.
- 13 Extrauagantes reperta Romæ in bibliotheca Vaticana fidem faciunt.
- 13 Item extrauagantes reperta in archiuo Romane inquisitionis.
- 13 Extrauagantes a notario subscriptæ, uel persona ecclesiastica in dignitate constituta sigillo munitæ, fidem faciunt.

K Extra-

- 14 Extravagantes sint leges generales, & ubique feruari debeant.
- 14 Extravagantes favore fidei licet uni persona vel loco dirigantur, ab omnibus feruari debent.
- 14 Lex an sit generalis ex personæ statutis pendendum est.
- 14 Francisci Bursari sententia reiecta.
- 14 Extravagantes contra hereticos editæ, cur Fratribus vniuersi ordinis fuerint quandoque directæ.
- 14 Imperatores condentes leges vni interdum magis feruari eas dirigebant.
- 14 Extravagantes contra hereticos, cur ad certa loca sepe destinantur.
- 14 Inferiorum iudicum leges, seu statuta non ligant extra suum territorium.
- 14 Sententia principis, & eius epistola vniuersalis ius facit, & omnes ligat.
- 14 Extravagantes editæ contra striges siue lamias directæ Inquisitoribus Alemanniæ, ad ceteros ubiq. Inquisitores extenduntur.
- 14 Extravagantes an mortuo earum conditore expirent.
- 14 Extravagantes late contra hereticos, non finitur mortuo conditore, sed semper durant.
- 14 Non est de essentia legis quod sit perpetua.
- 14 Leges regulariter perpetua esse solent.
- 14 Leges cõmuniter ita conduntur, ut oēs obligent.
- 14 Quandoque conduntur extravagantes uni soli loco competentes.
- 15 Extravagantium multiplex utilitas consideratur.
- 15 Ex notitia præcedentium extravagantium intelliguntur iura de hereticis loquentia.
- 15 Per extravagantes præcedentes errores multi evitantur.
- 15 Eymericus & Zanchinus decretis extravagantium sepe nituntur, & ideo rectius quam alii scripserunt.
- 15 Inquisitores lictioni extravagantium incumbere debent.
- 15 Turpe est iudici ignorare ius ad se pertinens.
- 15 Extravagantes præcedentes contra hereticos late, in iussu Reuerendiss. Cardinalium Inquisitorum generalium fuerunt impressæ.

I
Continua Romanorum Pontificum curam extendit hæreticis.

A B exordio nascentis Ecclesiæ protinus Pastores vigilare cœperunt aduersus pseudodiscipulos, qui non intrantes in Dominicum ouileper ostium, aliunde conscendere, & uineam Domini Sabaoth, Catholicam uidelicet Ecclesiam dilectam Christi sponfam quasi vulpeculæ fraudulenter demoliri conabantur: quorum uigilum pastorum exemplo laudabili ceteri deinceps continua temporum serie Romani Pontifices, ardore Christianæ fidei & religionis accensî, se murum pro domo Domini aduersus hostes catholicæ Ecclesiæ opponentes, sedula diligentia quotiens occasio postulabat, & concilia prælatorum numerosa cõpacta

A multitudine celebrarunt, & leges multa æquitate & iustitia munitas contra hereticos condiderunt, & alias a Principibus sæcularibus cõditas sua auctoritate roborarunt.

Ex his quædam labentibus annis pontificia auctoritate in certa volumina, certisque titulos optimo artificio & accurata methodo sunt relatæ, quæ nunc in Decretalibus, Sexto, & Clementinis, sub titulis de hereticis referuntur. Aliæ pleraque, uel quia à collectoribus uisæ non sunt, uel quia longo tempore post eas collectiones sunt conditæ, extra eos iuris receptos titulos & libros dispersæ remanserunt: quas ea fortassis de causa Extravagantes nostri iuris interpretes appellarunt; de quarum auctoritate & robore nunc est agendum, ut intelligatur quanta sit eis habenda fides: quo modo probetur earum auctoritas: & quanta sit earundem utilitas.

Ac primum hic nobis præfandum est, non esse nunc nobis differendum in uniuersum de auctoritate & robore quarumlibet extravagantium de aliis rebus ab hæresi tractantium: nam hunc articulum longe lateque disputant nostri in c. 1. de const. lib. 6. Panormitanus, & alii in ca. pastoralis, de fide instr. idem Panor. & Ioan. An. in ca. 1. de sent. & re iud. Bart. in l. cum prolatis. ff. de re iud. Bald. in l. 2. C. quando prou. non est necessè. Zabarella consil. 40. incipien. prædictæ constitutionis. Geminianus consil. 78. incipien. formantur ista secunda du

2
De auctoritate extravagantium in uniuersum qui differunt.

C bia. Philippus Probus in pragmatica sanctione, ca. Et quia. §. ipsas omnes. uerbo, extravagantes, & uerbo, regulas. Mantua, consil. 1. Gozadinus consil. 16. Ludouicus Gomes in proemio regularum cancel. q. 2. Quintillianus Mádofius in §. q. 9. reg. cancella. nu. 2. & in 1. q. 28. reg. nu. 3. & seq. & in 3. q. eiuſdem regulæ 28. & alii, quos in sequentibus adducam.

Sed hoc loco de auctoritate & uiribus earum extravagantium præcipue differo, quæ cõtra hæreticam prauitatem conditæ sunt, in posterum uel condentur: nam in aliis maior forte est dubitatio, in his uero facilior quæstionis solutio, cum habeamus aperta pontificia respõsa hanc litem dirimentia, docentiaq. omnes constitutiones contra hæreticã prauitatem editas in suo robore permanere: nam in c. ult. §. ult. de hæ. lib. 6. ita scriptum est: *Constitutiones uero, ordinationes & mandata alia prædecessorum nostrorum in negotio hæreticæ prauitatis facta, cõcessa, seu etiam ad consulta, responsa, quæ constitutionibus supra scriptis super eadem editis prauitate non obuiant, in suo uolumus robore permanere.* hæc tenus Bonifacius 8.

Idem ipsum paucis post annis confirmauit Clemens 5. in concilio Viennensi, referturque in Cle. 1. de hæ. §. ult. his uerbis: *Alia sane, quæ circa præmissum inquisitionis officium à nostris sunt, prædecessoribus instituta (quatenus præſenti decreto non obuiant) sacri approbatione concilii roborata, in sua uolumus firmitate manere.* hæc

3
Extravagantes in hereticos editæ licet non sint in corpore iuris clausæ ualide sunt.

A hæc ibi, atque hoc ipsum ubique obseruât noſtri, præsertim illi, qui contra hereticos tractatus scripserunt. Eymericus 3. part. quæst. 84. & quæst. 131. Zanchinus tract. de hæret. in proemio, num. 1. & c. 6. num. 7. Repertorium Inquisitorum, uerbo, extravagantes. Petrus Godofredus in l. Arriani, uer. cunctis quoque. C. de hæret. notant Geminianus & alii in dicto cap. vlti. in fine, de hæret. lib. 6.

Sed neque solè Pontifici leges hæreticam prauitatem coercetes, licet extra iuris titulos feratur, obseruari deñt, immo amplius cauit Innocentius iii. rescripto quodã magistratibus sæcularib. misso, incipientes. Orthodoxæ fidei. (quod etiam hic curauimus imprimendum) ut & leges item sæculares, & alia quælibet statuta cõtra hereticos cõdita inuiolabiliter obseruentur, his uerbis: *Considerantes atente, quòd iurisdictioni eorum.* [scilicet Inquisitorum] *quò fuerit plenior in hac parte, eo magis esse poterit fructuosa, uolumus & nostris sibi datus litteris in mandatis, ut vos uenire procurent, & inducere diligenter, ut statuta ipsorum, & alia ecclesiastica & secularia, & cõstituta ones et quòdam Frederici Romanorum Imperatoris, tunc in deuotione Ecclesiæ persistens, edita contra hereticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, quæ conscripta, & bulla nostra munita transmissimus, conscribi in statutariis uelitis, eaque obseruetis, & faciatis irrefragabiliter obseruari.* hæc tenus ibi.

Atque ex hoc rescripti fragmẽto præter ceteros apud Eymericum in Directorio 3. parte super quæst. 86. uerſi. sed maior difficultas ostendit Inquisitores hæreticæ prauitatis in suis diæcesibus posse aduersus hereticos noua cõdere statuta, pœnas in eos augentia, quæ fauore fidei ualida, & suis uiribus consistentia & haberi debeant, & penitus obseruari.

Neque hoc est recens inuentum, ut putat legum, antiquitatis, & historiæ ignari: nã & ab initio ferme nascẽtis Ecclesiæ supra mille & cõtum annos, nempe anno Domini 430. Christiani principes hoc ipsum sancierunt. Theodosius enim & Valentinus Imperatores Augusti, (ut scriptum extat in Codice Theodosiano. li. 16. tit. 4. l. 54. quam centum fere post annos Iustinianus in suo in codice tranſtulit ac roborauit. C. de hæ. l. Arriani.) nõ mō leges à se cõditas aduersus hereticos uim legum inuiolabilium habere uoluerunt, sed quæcunq; etiam alias ab aliis principib. editas, firmas & ualidas manere iusserunt his uerbis: *Cunctis quoque legibus, quæ contra eos* [scilicet hereticos] *ceterosque, qui nostræ fidei refragantur, olim diuersisque temporibus late sunt, semper uiridi obseruatiua ualituris; & c. & paucis interpositis, illis etiam omnibus in sua manentibus firmitate, quæ de militia, pœnisque uariis, deque diuersis sunt hereticis promulgata; ut nec speciale quidem beneficium aduersus leges ualeat imperatum.* hæc ibi.

4
Leges sæculares in hereticos editæ etiam inuiolabiliter obseruandæ.

A Ex his aperuissime docemur generaliter legem quantumcunque diu facti non aboleri deſuetudine, ut grauitè docuit Iason in l. de quibus, notabili 6. ff. de legibus & senatuf. & Mathæus Afflicus in repetitione sanctionis de iure protomificos. §. 6. notab. 1. na. 2. & Angelus Aretinus in §. igitur, in proemio Institutionum, nu. 2. quod tamen generaliter in omnib. legibus obtineat, illis obseruatis distinctionibus, quas reulit præcitato loco Afflicus: in his uero, quæ contra hæreticam prauitatem late sunt, maxime obseruatur, nulla enim præscriptio, nullum temporis quamuis longissimi spatium, aut tollere radicibus, aut immutare potest; nisi nominatim & expresse aliæ ferantur leges, quæ illas reuocent, aut immutent: leges enim huiusmodi semper uiuunt. cap. contra. 25. quæstio. 1. semper item loquuntur, ut notant Bart. Burrig. & Salyc. in l. Arriani, C. de hæretic. & idem Salyc. in Authent. casta, quæstio. 3. de sacros. eccles. & Ioan. Imo. in l. 3. §. si rem. ff. pro emptore. & olim maximus Plato de legibus loquens dialogo 9. dixit, legem ipsam, quæ aliquid interdicit, id pro uniuersa ciuitate semper interdici, & interdiciuram esse.

C Dixi autem, deſuetudine non tolli leges, quoniam etiam si per mille annos allegata non sint in iudiciis, præsertim cum ab initio fuerint receptæ, nõ propterea abibunt in deſuetudinem, ut grauitè & uere differit Iacobus de Beluisio, in Authen. de hæredibus & Falcidia, post principium, & Cynus in l. rem non nouam. C. de iudiciis.

An autem & quando per contrariam consuetudinem leges tollantur, non est præſentis instituti nunc docere.

Quod uero ait Bonifacius octauus in dicto cap. vlti. de hæretic. & Clemens v. in dicta clem. 1. §. vlti. de hæretic. tunc scilicet extravagantes esse admittendas, quando decretis contentis in titulis de hereticis non obuiant, eo pertinet, ut intelligamus ueteres omnes leges in hereticos late confirmari, dummodo manifestè & expresse eis decretis non contradicant: quoniam si contradixerint, solum in ea parte in qua contradicunt, emendatæ sunt; in ceteris uero ualidæ semper remanent. Res fiet uno exemplo illustris: nam in similibus idem erit iudicium. Iure ueteri solus Episcopus, item solus Inquisitor per se poterat hæreticos reos duro carceri mancipare, torquere, & sententiam condemnatoriam in eos pronuntiare, ut optime scripsit Eymericus, 3. part. quæst. 48. ubi dixi copiose. hodie tamen id obuiat dispositioni Clementinæ primæ, §. propter quod, uer. duro tamen. de hæret. & ideo in ea parte tatum lex antiqua est sublata omnino, in cæteris uiridem obtinet obseruationem.

Iam illud amplius colligitur, ad hoc ut extravagantibus

6
Leges deſuetudine, aut longo temporis in teruio non abolerunt.

7
Extravagantes quando dicantur decretis titulorum de hereticis obuiant.

trauagantes, & qualibet alia leges contra hereticos edita per clausulam predictam tollantur, oportere ut expresse constitutionibus positus in titulis de hereticis obuiant, id est, ut manifeste, & expresse eis contradicant, atque e diametro cum eis pugnet: id enim significat verbum, obuiandi, in praecitatis responsis positum, ut docent humaniorum litterarum professores, quos in re aperta con sulto omitto.

Ergo si per constitutiones extrauagantes aut quasuis alias leges ecclesiasticas aliquid caueatur, quod a iure communi non sit prouisi sum, aut no plene decisum, dum modo expresse cum eo non pugnet, siue id penas in hereticos & eorum complices auget, siue modum inquirendi, interrogandi, euocandi, compellendi, torquendi, publicandi, aut quid simile praescribat, id profecto obseruandum erit, quod apertissime probant praecitatorum rescripto rum uerba,

Statuta inquisi torum ualida sunt.

De generalium autem Inquisitionum statuti, seu institutionibus, quae multa interdum cauere solent, aut omissa penitus a iure communi, aut parum explicata, hoc sentio: quod si vel faciliorem praescribant modum procedendi in causis fidei, vel penas in hereticos au geant rationabiles, inspecta locorum & personarum qualitate, vel denique quacunque alia ratione ea iubeant, quae in augmentum fidei sine cuiusquam praediuicio tendunt, proculdubio obseruanda sunt: euidens enim ratio hoc suadet, quoniam leges iam latae siue in hac causa, siue in aliis, non possunt plene omnes casus siue articulos occurrentes decidere, h, neque leges, ff. de legibus & senatusconsulto, sit ergo, ut id quod ad commodiorem causarum tractationem statuitur, ubi & iustum est, & iuri scripto non repugnat, debeat obseruari.

Concilia provincialia auctoritate delegatorum sedis Apostolicae in hereticos edita uim legis habent.

Præterea quae de extrauagantibus diximus, obtinere etiam putamus in conciliis provincialibus auctoritate Apostolica, seu auctoritate de legatorum sedis Apostolicae contra hereticos editis, qualia sunt Tholosanum, Biterrense, Narbonense, & si quae sunt similia, quae a nobis nuper in bibliotheca Vaticana in p uetusto codice (quem nobis Illustrissimus Cardinalis Guiliemus Sirleus uir omni eruditionis genere clarus, & Christiana pietate insignis, humaniter exhiberi ob publicam utilitatem iussit) reperta proxime cum nostris cōmētarijs in lucem dabuntur. huiusmodi enim concilia, auctoritate delegatorum sedis Apostolicae cōdita uim legis habent in hoc crimine, & penitus obseruanda sunt. Ita non obscure colligitur ex praedictis, sed nominatim id cauit Urbanus iiii. in rescripto incipiente: Praecūctis, §. & obseruari, relato ab Eymérico par. 2. ubi ita scriptum est: *Et obseruari omnia statuta, id per sedem Apostolicam, quam in conciliis legatorum eiusdem sedis prouide edita, quae negotium Catholicae fidei tangere dignoscuntur, sicut promo*

tionine totius, & augmentationi fidei fuerit opportuna, haec ibi.

Nec te moueat in quibusdam codicibus hanc periodum paulo aliter contineri ita: *quae in conciliis eiusdem sedis, quae uerba solis summorum Pontificum statutis, non delegatorum eius, robor tribuere uidentur: quoniam in multis exemplaribus etiam percutitis, lectionem, quae paulo antea retuli, frequentius inueniri scio. & eam lectionem prudenter etiam agnouit Eymericus 3. par. q. 72. cum eam rescripti partem ad hoc institutum, de quo nunc agimus, citaret.*

Institutiones Inquisitionis Hispaniae, & aliarum inquisitionum quana vim habeant.

De instructionibus uero, seu priuatis aliquarum Inquisitionum constitutionibus, ueluti de instructionibus Inquisitionum Hispaniae a multis uidi saepe dubitari, quantam uim habeat, quod est hic a nobis obiter etiam declarandum.

Ac primum hoc est exploratissimum, eas instructiones in eis tantum regnis vim habere, obseruandasque esse ibidem ab inferioribus Inquisitoribus: extra Hispaniam uero in terris, quae generalis Inquisitoris Hispaniae iurisdictioni non subduntur, nullam penitus obtinent firmitatem: quoniam iudices inferiores et si potestatem habeant condendi leges, at ubi eas condiderint uniuersales non sunt, neque extra suum territorium earum uirtus egreditur. c. 2. de constit. lib. 6. l. vlt. ff. de iurisd. om. iud. tales sunt Episcoporum & Inquisitorum leges, quas in suis condunt territoriis.

Inquisitori uero aliarum Prouinciarum, tunc iuxta dispositionem instructionum aliter Inquisitionis procedere securè licebit, quando a iure communi non discrepat, aut rationi consentanea sunt, & in illis locis opportuna, consideratis locorum, personarum, negotiorumque circumstantiis.

Sunt autem, ut ingenne fatear quod sentio, utiles Hispanicae instructiones, rationi consentanea, & erudita, nempe quae a multis & sapientissimis uiris, matura deliberatione uariis temporibus sint conditae: docentque singulartiter, quidquid in primis ad praxim attinet, & propterea Inquisitorum muneri & officio sunt ualde accommodatae. Ego ita censeo, quicumque fidei iudices iuxta praescriptum ordinem, & methodum earum instructionum processerint, aut iudicauerint, siue absoluendo, siue condemnando, siue salutare penitentiae imponendo non errabunt, imo quidem recte suo munere, fungentur, sed prudentia & iudicio opus est.

In his instructionibus, si quid caueatur quod iuri communi contradicat expresse, ipso iure id inualidum est, ut praecitata rescripta ostendunt, in cap. vlti. §. vlt. de haeret. libro 6. & in clement. 1. §. vlti. de haeret. ceterum si generalis Hispaniae Inquisitor, aut quouis alius a sede Apostolica obtinuerit, ut intra suam iurisdictionem possit condere instructiones etiam iuri communi contrarias, quae ad extirpationem prauitatis haereticae perti-

pertineant, sane tunc illis erit in eis regnis obtemperandum exempla multa occurrant: sed facile omitto: nam docendi ratio absque eis intelligi potest, de ceteris aliarum Inquisitionum instructionibus, seu sanctionibus, idem est iudicandum.

10. Consiuetudo approbata & rationabilis cuiuslibet Inquisitionis obseruanda.

Iam quae haecenus de instructionibus seu sanctionibus priuatarum Inquisitionum diximus, eadem quoque de consuetudine cuiuslibet Inquisitionis accipienda sunt: nam Inquisitores haereticae prauitatis tum in puniendis haeretici, ab iurationibus faciendis, reis torquendis, inducis concedendis, totoque processu fabricando, tum in ceteris quae ad latissimum suum officium spectant, approbatae suae Inquisitionis consuetudinibus uti possunt, quod in priuilegio creationis ipsorum continetur: nam inter cetera eis conceditur, ut procedant contra omnes hereticos cum omni auctoritate, facultate, & potestate tam de iure, quam de approbata consuetudine: approbatam autem consuetudinem uelut legem esse obseruandam explorati iuris est. §. ex non scripto. In sit. de iure nat. gent. & ciuili, ubi communiter Doctores.

Vnde si per uetustam & approbatam alicuius Inquisitionis consuetudinem receptum esset, ut Inquisitores haereticae prauitatis, indistincte animaduertent in blasphemio, crederem eos id iudicium absque errore posse exercere: nam consuetudo hoc illis tribueret priuilegiū, cum consuetudo priuilegium tribuat, ut docet Bar. in proemio Digestorum. §. haec autem tria. num. 3. Rursus quoniam consuetudo tribuit iurisdictionem, glossa singularis in l. more maiorum. ff. de iurisd. om. iud. facit textus in c. cum contingat. de foro compet. ubi Fel. Bald. in rub. de consuetud. col. 2. per l. viros. C. de diuer. offi. lib. 1. 2. ubi Barr. in sine. Romanus consil. 243. incip. ad praedictorum roborationem. D. uer. secundo principaliter, & consil. 300. incip. in casu proposito. late Decius in dicta l. more maiorum. ff. de iurisd. om. iud. nu. 19.

Naque hoc mitum uideri debet, cum consuetudo tantam habeat uim: ut etiam canonibus praepoderet, si sit rationabilis: & legitime praescripta. cap. vlti. extra de consuet. tradit glossa communiter recepta in cap. pastoralis. uerbo, dissona, de fide instrum. & Aymo Crauetta in tractat. de antiquit. temp. part. 1. §. 1. num. 42.

Veruntamen monendi sunt hic Inquisitores, ne quamlibet suae Inquisitionis consuetudinem uelut rationabilem admittant: nam ut consuetudo dicatur rationabilis, & approbata: plura exiguntur, quae non facile possint in quouis consuetudine reperiri: rationabilis enim dicitur consuetudo, quam iura non improbant, aut quae iuri non contradicit, glossa in cap. vlti. uerbo, rationabilis, extra de consuet. item ut consuetudo pro lege seruetur, multa requiruntur: glossa & Doctores, in cap.

A consuetudo. distinct. 1.

Quam ob rem ne quid uelamine, aut praetextu approbatae consuetudinis incautum committant Inquisitores, sequentia intueantur. Primum curent omnino cuncta gerere, hoc est, processus suos fabricare, omnemque ordinem iudicarium dirigere in puniendo, & absoluendo, & ceteris ad suum officium spectantibus iuxta canones, praesertim eos qui de haeretici sunt, & contra haereticos conditi: deinde uero ad consuetudinem & stylum Romanae Inquisitionis, a qua cetera uelut a capite pendunt, ubi leges deficiunt, & in arduis audacter recurrant: quis enim concedat in re tam graui priuatas Inquisitionum, aut prouinciarum consuetudines facile esse sequendas? praesertim cum iura ubique clament, maiores Ecclesiae causas, & praesertim quae articulos fidei tangunt, ad sedem Apostolicam esse referendas. cap. Maiores, de baptismo & eius effectu. ergo priuati ciuitatum Inquisitores, si tutius & securius tractare omnia cupiant, cum leges deficiunt, aut etiam obscurae sunt leges, stylum & consuetudinem supremi senatus Inquisitionis Romanae, quae ceterarum caput est, consulant & sequantur, in hac enim nullum est erroris periculum: nam praeterquam quod a sapientissimis iudicibus & uigilantissimis causae fidei tractantur, quotidie etiam summum Pontificem consulere licet, cuius iudicium quantam in rebus fidei habeat auctoritatem, exploratissimum est apud Catholicos.

Priuari Inquisitores stylum Romanae Inquisitionis obseruent.

Sed ad Extrauagantes reuertor, quarum tanta est auctoritas, ut si exploratae fidei sint, aut (ut nostri loquuntur) indubitatae, constitutionem in corpore iuris clausam tollant cap. 1. de constitut. ubi Doctores, Guimier in pragmatica sanctione, cap. & quia. §. iplas omnes. uerbo, extrauagantes. quod si dubitetur, an sit authentica nec ne, tunc si est iuri consona, secundum eam debet iudicari, at si a iure discrepet, summus est Pontifex consulendus, cap. Pastoralis, ubi Panormit. & alij, extra de fide instrum. & tradit glossa in pragmatica sanctione loco proxime citato. huius autem doctrinae multa occurrent exempla in postis extrauagantibus, quae breuitatis gratia omitimus. attamen praecitatum dogma ita credentem intelligendum, ut tunc extrauagans iuri communi praeualeat, & secundum eam sit iudicandum, quando in extrauaganti apponetur clausula: *Non obstantibus quibuscunque constitutionibus in contrarium, &c.* quae communiter apponi solet: nam si haec clausula deficeret, praesertim in nostris extrauagantibus, si quid tunc contra decreta in titulis de haeretici contenta sancirent, id plane irritum esset, per iura adducta ex cap. vlti. §. vlti. de haeret. lib. 6. & clement. 1. §. vlti. de haeret.

11. Extrauagantes cum certis sint iuri communi praeponderant.

Ex praedictis pendet quaestio ad intelligendum utilis, & huic instituto ualde accommodata, K 3 data,

12. An sententia lata contra aliquam extrauagantem sit nulla.

data, an scilicet sententia à iudice lata contra A dispositionem alicuius extrauagantis, sit nulla? & cum extrauagantes, ut hæcenus demonstratum est, virtutem legis habeant, plane irritum videtur iudicium contra earum dispositionem factum, at Bartolus in l. cum prolatis. num. 2. ff. de re iud. quem alii proxime citandi sequuntur, ita distinguebat: si sententia sit lata contra extrauagantem in corpore iuris clausam, nulla erit: secus autem si reuera sit extrauagans, hoc est, si non reperitur in corpore iuris. Idem videtur tenere Romanus consil. 260. incipien. in proposito casu. Alex. consil. 81. incipien. ponderatis his lib. 2. Ant. Butrius in proœmio decretal. idem in c. pastoralis. de fide instrum. Franciscus Pavinus in præludio præfixo extrauagantibus. Ioan. xx i. & alii quos ille refert. ratio vero utriusque partis positæ distinctionis facilis est: nam primum ideo sententia lata contra dispositionem extrauagantis in corpore iuris contenta est nulla, quia perinde est ac si contra legem lata fuisset. Bal. in l. 2. C. quando pro. non est nece. Ant. Butrius in c. 1. & c. cum inter. de re iud. tradit optime Franciscus Pavinus præcitato loco.

Rursus, si extrauagans est incognita, & contra eius dispositionem feratur sententia, non vitatur, quia in cognitas leges iudex cognoscere non tenetur, argumento dictæ l. cum prolatis, ff. de re iud. nam si sententia lata contra legem prolata, id est, iudici indicatam, quam forte iudex ob summam difficultatem & obscuritatem non intelligebat, nec putabat ad negotium & causam de qua agebatur pertinere, summo iure valet, ut in dicta l. cum prolatis. ff. de re iud. profecto multo magis valida erit sententia lata contra dispositionem extrauagantis ignotæ, & non productæ: ergo liquere debet iudici, fidei que ei faciendæ est de valore & robore extrauagantis, ut sententia lata contra ipsam nulla sit & inualida, ut eleganter præcitato consil. 260. docuit Romanus, & Gulielmus Galladus decisione 7. super regulis, incipien. Proponebatur dubium. nu. 5. ubi dicit regulas, extrauagantes & concordata, nisi producantur in actis, à iudicibus non considerari. atque hæcenus de prima huius disputationis parte, quæ ad ualorem extrauagantium spectabat.

SECUNDA PARS DISPUTATIONIS, Quomodo probetur extrauagantium auctoritas

13 SUPERIORIBVS ita constitutis, super est nunc altera huius disputationis pars valde etiam utilis & necessaria, uidelicet, qua ratione probari debeat extrauagantium auctoritas, ut intelligatur quæ sit uere extrauagans, & uim legis habeat, sicut nostri loquuntur, quæ sit extrauagans authentica, quæ uero secus.

Quo modo probetur extrauagantium auctoritas

Hoc etiam caput tractant ferme Doctores, quos hæcenus varijs locis adduximus, sed nemo luculentius quam Franciscus Pavinus causarum sacri Palatii olim Auditor in præludio præfixo ad extrauagantes Ioan. xxij. in hæc uerba: *Debent autem extrauagantes quando de eis dubitatur in forma authentica produci sub plumbo, si extra curiam sunt producenda: uel, sub sigillo cancellarii, si in curia sunt producenda: & hoc de illis quæ sunt descriptæ in libro Cancellariæ; illæ autem quæ sunt descriptæ in Camera Apostolica signantur cum signo Cameraarii, uel sub plumbo, & c. & ita seruantur in Curia Romana.* hæcenus Pavinus, à quo non dissentit Ludouicus Gomes in proœmio regularum Cancellariæ, & alii recentiores: nam & id uolens obferuat.

Primus ergo modus probandi auctoritatem extrauagantium extra curiam (nam curiam nunc libenter omitto, cum magis necessarium sit ab actibus consuleri, quam illis, qui quotidie Pontificem Romanum alloqui possunt) est, cum extrauagantibus seu rescriptis pontificiis adiungitur appensum illud plumbeum cû sine canapis, in pressis in ipsius una parte sacris Petri & Pauli capitibus, in altera uero nomine eius Pontificis, qui rescriptum edit, seu concedit.

Hinc intelliges præcedentes extrauagantes diuersorum Romanorum Pontificum pro officio sanctissimæ Inquisitionis contra hereticam prauitatem authenticas esse, & pro lege seruandas: quoniam ex autographis seu archetypis aut originalibus, pendentibus plumbeo nitis desumptæ, & transcriptæ sunt à nobis summa diligentia, & præsertim omnes illæ, quæ habentur in Archiuiio Inquisitionis Bononiensis, & in archiuiio Conuentus sancti Francisci de Assisio plumbeo pondere munitæ sunt, ut proxius summam earum percipias auctoritatem: alie uero vnde habeantur, notatiuncula in margine posita initio cuiuslibet extrauagantis aperte indicat.

Rursus auctoritas etiam extrauagantis probari potest, si reperitur in publico alicuius loci Archiuiio. Romanus dicto consil. 260. quem refert & sequitur apostilla ad Bart. in dicta l. cum prolatis. ff. de re iud. uerbo, posita, idem Romanus consil. 165. incipien. liber Registri. & consil. 319. incipien. in causa Ioannis. Geminianus consil. 82. incipien. circa thema. num. 6. & sequen. Decius consil. 146. incipien. pro tenui. num. 10. Marcilius consil. 29. incipien. Digneris quæso. & consil. 43. incipien. Spiritus sanctus. & late Craueria in tract. de antiquit. tempor. parte 1. num. 194. & seq. & glossa in cap. Cum causam. de probat. in vers. per libros antiquos. quoniam in publicis archiuijs non solent recondi nisi quæ publica auctoritate geruntur, idque sit summa integritate & ueritate, adhibita personarum publicarum auctoritate, quorum fides & religio probata est & perspecta.

Hinc

Ex ponere plumbeo peni ti, probatur extrauagantium auctoritas.

Extrauagans à notario subscripta, & sigillo personæ ecclesiasticæ in dignitate constitutæ munita, si dem facit.

I4 An extrauagantes sint leges generales.

Extrauagans repetas in Archiuiio publico si dem facit.

Hinc colliges eas extrauagantes et quælibet alia rescripta, quæ Romæ in bibliotheca Vaticana in Regeftis Pontificum Summorum afferuntur, magnam habere & inuolabilem auctoritatem, tametsi non adsint pondera plumbea, cum in his Regeftis nihil describatur, quod non sit prius multa diligentia examinatum & præuifum, summaque auctoritate, & ueritate sinceritate munitum, & per publicas personas, iuxta Romanæ Curie stylum & consuetudinem consignatum seu subscriptum, unde ab scripturis contentis in his Regeftis omnis incertitudo procul abest. Atque hoc ipsum etiam obtinet in scripturis desumptis ex Archiuiio Inquisitionis Romanæ; ut hinc etiam colligas, extrauagantes & rescripta inde sumpta inuolabilem & certam habere auctoritatem.

Denique extrauagantium & rescriptorum pontificiorum firma etiam probatur auctoritas & fides, quoties manu alicuius notarii publici, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munita sunt, quod generali ter hodie obtinet in omnibus rescriptis pontificiis extra curiam missis, per clausulam eisdem rescriptis insertam, per quam id non obscure canetur: ita enim præstatur tanta fides ipsis rescriptorum exemplaribus seu transcriptis, ac præstaretur originalibus ipsis rescriptis.

Sed occurrit hoc loco difficultas mihi necessario diluenda, quæ iuris ignarus posset in hac causa perturbare, an sequentes extrauagantes ubi que obseruari debeant? uidebitur enim alicui nec ubique nec ab omnibus Inquisitoribus aut iudicibus esse obseruandas.

Primum, quia certis quibusdam Inquisitoribus destinantur, ueluti fratribus ordinis Predicatorum: Rursus non ubique degentibus, sed in Lombardia, Marchia Transiina, aut alibi in locis quibusdam singularibus constitutis. Cum igitur rescripta hæc localia uideantur, non debent omnes generaliter ligari. cap. 1. & c. 2. de consil. lib. 6. l. vlt. ff. de iurisd. om. iud.

Iam de natura legis uniuersalis, & generalis esse uidetur, ut sit perpetua & durabilis, ut docet Archidia. in c. donatum. l. 1. q. 7. & Nicolaus de Milis, uerbo lex. §. facit textus in l. edita. C. de edendo. ibi; perpetui edicti, extrauagantes uero non sunt tales cum extinguantur & moriantur suo conditore mortuo, ut uidetur uel Ioannes Andr. in c. nemo potest. de reg. iur. lib. 6. & Cosma Guimier in glossa pragmaticæ sanctionis, cap. Et quia. §. ipsas omnes. uerbo, regulas.

Postremo, quia ut lex uniuersaliter liget et obliget, principem id expresse cauere oportet per notata in l. nec Dorotheu. C. de decurion. lib. 10. facit textus in c. 1. de consil. hoc autem deesse uidetur in notris extrauagantibus.

Cæterum his minime restantibus, certum est extrauagantes ubiq; seruandas esse. Primum, quia hæretica prauitas aduersus quam sunt conditæ, & fauor fidei, quæ respiciunt, & iudices qui

eis uti debent, ubiq; eodẽ iure censentur: ius ergo quod circa hæc uersatur, ubiq; ualebit, cum eadem ubiq; sit ratio. l. a Titio ff. de uerb. obli. l. illud. ff. ad leg. Aquil. cum similibus.

Rursus ex persona statuentis metimur legem esse generalẽ aut specialem. c. ult. de const. lib. 6. at summus Pontifex habet generalem iurisdictionem super hæreticam prauitatem, & fidei negotia: sit ergo, ut leges extrauagantes ab eodem conditæ generaliter ubique loci habeant, atque hæc sententia uera est, quam probant tunc præcitati, tum in primis adducta per Lud. Gomes in proœmio reg. cancel. quæst. 2.

Atque ex his & aliis nonnullis in Directorio Inquisitorum par. 3. super q. 109. §. preterea non arbitror, traditis refellebam in hac editione sententiam Francisci Burfati consil. 3. incipien. ob crimen hæresis. nu. 12. li. 1. dicentis. constitutiones Innocentii iiii. & Clementis iiii. Romanorum Pontificum disponentes de bonis hæreticorum confiscatis, in Italia solum esse obseruandas: quoniam ad terras Italiæ fuerunt directæ & transmissæ: hoc enim tamquam improbabile prorsus cenfeo reiiciendum.

Neq; obstant quæ contrariã sententiã probare uidebantur. Primum enim non refert, solis sæpe fratribus ordinis Predicatorum mitti: hoc enim ideo fit, quia initio constitutæ Inquisitionis delegatæ, hi in primis cum Episcopis & Fratribus Minoribus, iudicium in hæreticos exercebant: & summi Pontifices his loquentes, omnibus Inquisitoribus loquuntur, nam eodem modo Imperatores, quorum sanctiones et leges in Codice Iustiniano numerantur, leges suas quãdoquẽ Eutropio, alias Palladio, alias alijs urbium præfectis præfatis nuncupant, ut in præfixis legum titulis licet intueri: at nemo dicit proinde eas leges particulares esse, immo sicut nec esset præcitatas has personas exprimere, ut per eas, leges conditæ ubiq; obseruari iuberetur.

Iam non obstat, ad certa loca destinari, quia cû sæpe contingat summum Pontificem ab Inquisitoribus unius ciuitatis, uel provincie rogari, legem ferre, legislator illis eam legem destinat: at non est eius mentis, ut uelit in eo solo loco eam legem ualere, sed generaliter ubiq; eadẽ est ratio: nam licet hoc argumentum procedat in inferioribus iudicibus, qui limitatam habent iurisdictionem, quorũ placita neminem ligant extra territorium. l. ult. ff. de iurisd. om. iud. at non est ita in principe supremæ iurisdictionem habente, qui quãuis faciat actum concernentem certum locum aut personam, nihilominus ille actus nõ facit legem particularem, sed uniuersalem. l. ult. C. de legib. ubi sententia principis in certa causa lata, uniuersalẽ tamen ius facit, & omnes ligat, quod ipsum operatur principis epistola certæ alicui personæ directæ. l. 1. uerf. per epistolam. ff. de const. princip. cum similibus, tradit Ioannes à Platea, in l. neq;. C. de decuri. lib. 10. declaratq; pulchre Iafon in l. 1. nu. 24. ff. de feriis.

K 4 Et

Et hanc sententiam, quam hoc loco explicamus, nominatim & expresse profertur Bartholomæus Spineus tract. de strigibus cap. 3. vers. patet etiam ex supradictis. ubi vere tenet, quod quamuis extrauagantes editæ aduersus striges siue lamias, (quas ille eo loco refert) dirigantur ad Inquisitores Alemaniæ, nihilominus tamen non minus se extendunt ad alios Inquisitores, quam Decretales in corpore iuris ordinatæ, quarum multæ ad singulares personas diriguntur: & tamen quod per tales iubetur, aut prohibetur, seu quomodolibet ordinatur, pro lege ab omnibus obseruatur, cap. si Romano- rum. 19. dist.

Præterea non obstat tertia obiectio de perpetuitate legis: quoniam fateor equidem extrauagantes quandoque cum conditore interire, at hoc in multis, & præsertim in nostris extrauagantibus locum non habet, quas perpetuo durare satis abunde docuimus in superioribus, cum de earum auctoritate differeremus, neque Ioan. And. aut præcitati indistincte asserunt, extrauagantes extingui per mortem conditoris, sed eas seruandas esse, præsertim viuente earum conditore, & ubi non sunt contrariæ iuri communi, & decretis factorum cõciliorum. 25. q. 2. c. institutionis, c. 1. de consti. notatque Ant. in proc. clem. & Franc. Pavinus super extrauagantes Ioan. 22.

Et tamen si temporales essent, & cum conditore interirent, at non propterea sequeretur, non esse leges generales; quoniam dum uiueret conditor generaliter omnes obligarent. neque enim pertinet ad essentiam legis quod sit perpetua, hoc enim in potestate legislatoris positum est, ut copiose docet Geminianus consil. 93. incip. Videtur primo, quod ista reseruatio, nihil enim refert ad vniuersitatem legis, quod sit temporalis, cum in hoc voluntas sola conditoris attendatur, ut notatur in c. nobis. de sent. excommunicat. & in clem. 1. de vit. & honest. cle.

Neque sententia Archidiaconi refragatur huic doctrinæ: is enim loquitur secundum id quod sit communiter, nam regulariter quidem leges perpetuæ esse solent. ceterum, ut dixi, extrauagantes nostræ perpetuo viuunt & loquuntur.

Postremo nihil refert, Principem non caueri nominatim, ut extrauagantes generaliter omnes obligent, quoniam communiter leges ita conduntur, ut omnes obligent & perpetuæ sint, ut paulo antea dicebamus, & nisi contrarium caueat (quod communiter fieri solet) uoluisse purandum est. l. si quis donaturus. ubi glossa. ff. de usufru. l. quod si nolit. §. qui assidua. ubi Bal. ff. de ædilit. edict. cum alijs relatis ab Euerardo in loco à solitis.

Non inficior tamen quandoque solere condi extrauagantem tum in causa hæretis, tum in alijs, unì soli loco competentem: quia materiæ de qua ea extrauagans cõcepta est, in eo solo

loco forte versatur: ceterum si contingeret similia alibi fieri, tunc ad ea quoque loca extrauagantis dispositio referenda esset.

TERTIA DISPVTATIONIS PARS
De utilitate extrauagantium.

Supereft iam, ut tertium propositæ disputationis caput absoluamus, in quo de utilitate harum extrauagantium breuiter differendum est.

Quanta sit extrauagantium utilitas nõ oportet multis ostendere, cum res ipsa per se id loquatur aperte. Primum enim ex notitia extrauagantium melius forte quam ex turbidis & molestis quorundam interpretum commentationibus intelliguntur vniuersa Pontificum rescripta in titulis de hæreticis comprehensa. nam cum extrauagantes copiosius sint conceptæ, & ex ipsis quædam in eum finem sint conditæ, utque alibi erant in iure communi quandoque paulo obscurius tradita, per ipsas declaratur, & quasi lumine interpretationis illustratur, consequitur plane ex hoc capite ingens utilitas, & studijs Inquisitorum & ceterorum, qui hæreticis extirpandis, aut iudicando, aut consulendo, aut scribendo dant operam, accedit non parua commoditas: nullum est enim fere decretum in prædictis titulis de hæreticis comprehensum, quod per aliquam extrauagantem non declaretur, ampliatur, aut vberius distinguatur.

Rursus non modo præfata decreta commodius percipiuntur, uerum etiam ex notitia extrauagantium facile possumus euitare errores interpretum, qui dum obscure interpretari conantur, ob ignoratas extrauagantes, aut obscuriora docent, aut manifeste falsa tradunt, aut incerta & dubia persuadere conantur: quod in tam graui causa nusquam fuerat committendum. neminem hic libet in ius uocare, ne videamur studio reprehendendi moueri, aut cuiusquam famam & honorem ledere, quod procul abest semperq; absuit à natura nostra; hoc tamen sit exploratissimum & certissimū apud omnes eos, qui tractatus de pœnis hæreticorum, & ordine procedendi contra hæreticos scripserunt, & destituti fuerunt extrauagantium notitia, in insignes quandoque errores lapsos fuisset, quos facile euitassent, si eis intelligendis diligentem operam (ut oportuit) nauassent.

Hinc sepe soleo plurimum commendare Nicolaum Eymericum, & Zanchinum, seu Ioannem Calderinum, qui in singulis difficultatibus declarandis maiori ex parte nituntur decretis contentis in titulis de hæreticis, & extrauagantium in hæreticos editarum sanctionibus: hæc enim docendi ratio in hoc tribunali ceteris præponderat, idque se facturum promissit Zanchinus in proœmio tractatus sui de hæreticis, ut maiorem operi auctoritatem conciliaret, id quoque præstulisse Eymericum ostendi, in

in præfatione tertiæ partis Directorii inquisitorum.

Postremo illa est non modica utilitas: quæ ex notitia extrauagantium proficiscitur: quoniam vniuersa Inquisitorum priuilegia & prærogatiuæ luculentius in eis quàm alibi perspiciuntur: nihil est enim quod ad amplissimum & latissimum Inquisitorum officium, potestatem, & dignitatem pertineat, quod in his extrauagantibus non sit comprehensum, atque hæc sola res vehementer Inquisitores mouere, ardentique excitare deberet ad assiduum studium, & frequentem extrauagantium lectionem. Paucissimæ enim citari poterunt in suo officio quæstiones & difficultates, quæ non inuita consecutione interpretatio ex eis non deducatur.

Agite ergo quicumque sacro inquisitionis officio libere & ingenue iudicando, consulendo, aut scribendo ad extirpandam hæreticam prauitatem

famulamini, diligenter postularum extrauagantium lectioni nauare operam, casque nocturna uersate manu (ut ueteri prouerbio continetur) uersate diurna, si uultis & honori uestro, & animæ cõscientiæ, ac securitati, & muneri ac oneri uobis commissõ consulum esse. Frequenter uobis occurrit laudabilis illa & egregia sententia Quinti Mutii Iure consulti in Seruium Sulpitium tam grauius quàm uere prolata: Turpe esse patritio & nobili uiro, ius in quo uersatur, ignorare: sed turpius profecto esse uiro Inquisitori, grauissimæ & maximæ rei præfecto, ignorare culpa sua extrauagantium sanctiones, quæ nunc optima (nisi fallor) methodo digestæ, iussu Reuerendissimorum dominorum Cardinaliū Inquisitorum generalium in uniuersa Republica Christiana, in lucem produnt: cum ex earum ignorantia non leuia incommoda, ex notitia uero non mediocres utilitates in rebus fidei oriantur. Valete.

Romæ ex bibliotheca nostra, Calen. Octob. Anno M. D. LXXXIII.

Index in Litteras

H

Heredes defunctorum quado cogi possint ad implendas penitentias defunctis iniunctas pag. 24. C
Heredes defunctorum, an compelli possint ad agenda penitentiam, que defunctus fuerat iniungenda. pag. 24. E
Heredes defunctorum, an & quando admittantur ad exculandos defunctos pag. 25. E. & seq.
Heretici ad nullas dignitates vel consilia admittantur. pag. 1. E
Heretici non habent vocem ad eligendos aliquos ad officia, dignitates, & consilia. pag. 1. E
Heretici omnes excommunicantur. pag. 3. A
Heretici damnati per Ecclesiam brachio seculari traduntur. pag. 3. A
Heretici ecclesiastica carent sepultura. pag. 3. C
Heretici non est exhibendum patrocinium. pag. 3. C
Heretici fautores, &c. non dantur Ecclesie sacramenta. pag. 3. C
Heretici sub poena excommunicationis denuntiandi. pag. 3. C
Heretici filij. vide. Filij.
Heretici illaqueare & decipere cupiunt. pag. 3. E
Hereticorum fraudes praevocande. pag. 4. A
Heretici qui impugnant trium annorum indulgentiam confectam. pag. 4. C
Heretici banno exponantur. pag. 6. E. & pag. 30. B. & pag. 48. C
Heretici per quoscunque capi possunt & spoliari impune. pag. 7. A
Heretici expensis communis capiuntur, & adiacentur quo Inquisitores voluerint. pag. 7. C. pag. 30. B. & pag. 48. A
Heretici capti ubi, & per quos custodiendi. pag. 8. A. B. & pag. 32. C
Heretici capti intra quod tempus a die captivitate debeant Inquisitionibus praesentari. pag. 8. E. pag. 32. D. & pag. 10. C
Heretici damnatos intra quot dies magistratus seculares puniri debeant. pag. 8. B
Heretici capti per torturam cogantur dicere veritatem. pag. 8. C
Heretici fauens qualiter puniantur. pag. 8. D. pag. 33. B. & pag. 51. A
Heretici damnati per Ecclesiam debite puniantur. pag. 13. D. E. p. 27. E. & pag. 45. C
Heretici capti custodiantur, iudicentur, & tandem morte plectantur. pag. 13. D. 27. & 45.
Heretici deprehensi redeuntes in perpetuum carcerem & detundantur. pag. 13. D. & pag. 27. E. & pag. 45. C
Heretici de vno loco ad alium se transferentes puniantur. pag. 13. E. & pag. 45. D
Hereticorum fautorum, &c. filij officij & beneficij priuantur vltq; ad secundam generationem. pag. 14. A. & pag. 45. E
Heretici capiant seculares magistratus, & custodiant ad nutum Inquisitionum. pag. 14. D. & pag. 28. C. & pag. 45. A
Hereticorum constantiales. pag. 14. C. & pag. 45. B
Heretici sunt lupi, angeli pessimi, colubri, serpentes, &c. pag. 14. C. & pag. 45. B
Heretici venenum propinant sub mellis dulcedine. pag. 17. E. pag. 14. C. & pag. 45. B
Heretici etiam nemine defrente inuestigandi. pag. 17. E. pag. 14. C. & pag. 45. B
Heretici etiam leuiter suspecti examinari debent per iudices ecclesiasticos. pag. 15. A. & pag. 29. A
Heretici nisi resipiscant, comburantur. pag. 15. E. & pag. 45. E
Heretici quicumque infames, & banni, & diffidati. pag. 15. C. 29. D. & pag. 47. B
Hereticus per hereticum potest conuinci. pag. 37. E. 15. E. & pag. 30. A. & pag. 47. D
Heretici per Ecclesiam damnati debite puniendi. pag. 13. E
Heretici deprehensi redeuntes in perpetuum carcerem detundantur. pag. 17. A
Heretici confessor vel alij, vel suis iudicibus indicandi. pag. 14. A
Heretici fautores, &c. & eorum filij officij & beneficij priuantur. pag. 17. D
Heretici omnes excommunicantur. pag. 52. D
Hereticorum fautorum, & ceterorum huiusmodi poena variis. pag. 52. E. & 53. A
Heretici manifesti etiam ante condemnationem mortui careant ecclesiastica sepultura. pag. 70. C
Heretici capti per magistratus seculares ducuntur quo iudex ecclesiasticus voluerit. pag. 71. A. B.
Heretici cuiusvis dignitatis diligenter inuestigandi, & canonice coercendi. pag. 76. A
Heretici corum versutiastis, sacris litteris male intellectis errores suos palliare. pag. 10. D
Hereticos occultos, qualiter absolvant Inquisitores, aut eorum vicarij. pag. 108. B. C
Hereticis sponte venientibus, & eorum filijs multa privilegia conceduntur. pag. 113. D. E. & seq.
Hereticorum & schismaticorum poena omnes renouentur, & cultio diti iubentur. pag. 123. A. B.
Hereticis ac alijs redeuntibus ad Ecclesiam sub poena pecuniaria praecipit potest, ut fidem teneant. pag. 26. A. B. C
Hereticos inculpatis, vel diffamatis, nisi mandatis Ecclesie obediant coercerentur. pag. 4. B
Hereticis crimen publicum est. pag. 14. E. & pag. 29. A
Hereticis grauius delictum laesa maiestatis humanae. pag. 14. E. & pag. 26. A
Hereticus Ioannis Vicleff. pag. 71. & 72.
Hereticus Ioannis Hus. pag. 72. E. & seq.
Hereticus crimen mere ecclesiasticum. pag. 84
Hereticus Lutheri referuntur. pag. 91. B. & seq.

Hebreorum libri blasphemias continentes vbique inuestigentur. pag. 117. A
Henricus de Chalem damnatus. pag. 64. C
Henricum de Ceua Franciscum sibi eligant generalem ministrum. pag. 57. E. & pag. 59. D
Henrici de Ceua & complicitum suorum gesta irrita declarantur. pag. 62. C
Henricus de Ceua eiusque complices capi iubentur. pag. 62. B
Hieronymus de Praga hereticus. pag. 69.
Hispanie & aliarum Inquisitionum instructiones qua vim habeant. pag. 148. col. 2. A
Hispanice instructiones pro officio Inquisitionis erudite, & valde vitales. pag. 148. col. 2. B

I

Iesu Christi diuinitatem, Conceptionem de Spiritu sancto, aut mortem qui negant, coequeant, & qualiter. pag. 121. & 122.
Impedientes officium contra hereticos coercendi. pag. 11. E
Impedientes Inquisitores heretica prauitatis in suo Inquisitionis officio grauius puniuntur. pag. 118. & pag. 119.
Impediendum Inquisitores heretica prauitatis quales poena. pag. 118 & pag. 119.
Impeditores facti officij per reges & alios compescantur. pag. 11. A
Impeditores sancti officij per Inquisitores, vel alios ad hoc ab ipsis deputatos puniantur. pag. 13. B
Impeditores facti officij, vt fautores & defensores hereticorum puniantur. pag. 13. A
Impeditores facti officij, vt fautores & defensores hereticorum coequeantur per Inquisitores. pag. 42. C
Impeditores facti officij qualiter coequeantur Inquisitores. pag. 77. C. D
Impeditores facti officij per Inquisitores possunt coerceri. pag. 25. B
Impeditores qui iussu leges in hereticos latas inuolubiliter obseruandas. pag. 147. col. 1. C. E
Imperatio beneficiorum non comprehendit beneficia ab heresim vacantia. pag. 122. D. E
Impressorum audacia insignis reprimitur. pag. 122. D. E
Impressores librorum quid obseruare debeant. pag. 112. & 113.
Impressoriae artis commoda, & incommoda. pag. 126. D. E
Impressorium librorum sine licentia quales poena. pag. 87. A. B
Impressores librorum non licet extra urbem nisi quos Episcopus & Inquisitor approbat. pag. 87. A
Impressores librorum non licet Roma nisi vicarij Papae & Magister facti Palatii approbaverint. pag. 87. A
Incantatores, sortilegi & malefici Inquisitori subduntur. pag. 105. B. & 106.
Indulgentiam viginti dierum, & trium annorum qui assequuntur in causa fidei. pag. 4. C
Indulgentiam omnium peccatorum consequitur qui moritur perseuendo hereticos. pag. 4. C
Indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum quando concedantur Inquisitores. pag. 11. A
Indulgentia cruce signatorum. pag. 15. D
Indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum qui consequuntur. pag. 16. D
Indulgentia audientium praedicationem hereticorum. pag. 18. A
Indulgentia Inquisitionum & cruce signatorum. pag. 18. A
Indulgentiam conferunt viginti vel quadraginta dierum Inquisitores, & quando. pag. 42. B
Indulgentiam qualem consequantur Inquisitores. pag. 42. B
Indulgentiam qualem consequantur socij, notarij Inquisitionum, & qui Inquisitoribus auxiliantur. pag. 42. B
Indulgentia cruce signatorum, & audientium sermonem Inquisitionum qualis, & quanta. pag. 77. B. C
Indulgentia Inquisitionum, notariorum, & ceterorum qui negotio fidei fauent. pag. 30. B. C
Inquisitionis negotio nemo se immisceat sub grauius poenis, nisi fuerit requisitus. pag. 118. & 119.
Inquisitionis statum, res, & personas offendentes grauius coequeantur. pag. 135. & 135.
Inquisitionis Romane stylus obseruandus. pag. 174. col. 1. C. D
Inquisitores idonei eligantur. pag. 4. B
Inquisitores Dei verbum praedicent. pag. 4. B
Inquisitores inquirant hereticos, & de heresi infamatos. pag. 4. B
Inquisitores per censuram Ecclesie coepescant contradicentes. pag. 4. C
Inquisitores, quatuordecim coepescant. pag. 4. C
Inquisitoribus praestantes auxilium, trium annorum indulgentiam assequuntur. pag. 4. C
Inquisitores compellant per censuram Ecclesie magistratus seculares vt obseruent constitutiones Innocentij iij. contra hereticos. pag. 6. C. D
Inquisitores non obstante in correctione litterarum Apostolicarum contra hereticos, nihilominus procedant. pag. 10. A. B
Inquisitores diligenter inquirant hereticos. pag. 10. D
Inquisitores procedant contra hereticos & infamatos de heresi inuocato brachio seculari. pag. 10. D
Inquisitores compellant contradicentes sibi per censuram ecclesiasticam. pag. 9. B. & pag. 10. D
Inquisitores caueant ne heretici simulate reuertantur ad Ecclesiam. pag. 10. E
Inquisitoribus praestent auxilium seculi magistratus, nobiles, & reguli. pag. 11. D. E
Inquisitores compellere possunt magistratus seculares, vt iurent obseruare

Apostolicas.

obseruare Leges contra hereticos editas. pag. 11. A. B
Inquisitores sub poena pecuniaria exgere possunt cautionem a redeuntibus de fide tenenda. pag. 12. C. D
Inquisitores per magistratus seculares feruentur indempnes. pag. 14. B. 23.
Inquisitores sub protectione sunt, Imperatoris, quos Imperator seculo suo huiusmodi. pag. 14. A. B. & pag. 41.
Inquisitores creare & amouere quibus competit. pag. 16. A. B
Inquisitores praedicent crucis verbum contra hereticos, &c. pag. 18. A. B
Inquisitores cruce signatos creent eos, qui ad hereticos debellandos se offerunt. pag. 18. B. C
Inquisitionum & cruce signatorum indulgentia. pag. 18. A. B
Inquisitores praecedant contra impediendos eorum officij. pag. 18. B. C
Inquisitores a quibus censuras possint absolvere cruce signatos. pag. 18. C. D
Inquisitores cum clericis cruce signatis dispensant super irregularitate quadam. pag. 18. C. D
Inquisitores coepellere possunt seculi magistratus vt obseruent leges Frederici contra hereticos. pag. 18. E
Inquisitores procedant contra hereticos iuxta constitutiones Innocentij, reliquis legibus nihilominus seruatis p. 19. C. & pag. 20. B
Inquisitores procedant contra impediendos vel non iurantes officium suum. pag. 39. B. C. & seq.
Inquisitores possunt compellere viros religiosos ad confitenda facti officij delicta. pag. 39. D
Inquisitores quos viros idoneos eligere possunt ad confitenda facti officij delicta. pag. 39. E
Inquisitores simul vel separatim procedunt. pag. 42. A. B
Inquisitores contra suspectos & infamatos procedunt, & contra fautores & defensores. pag. 42. A. B
Inquisitoribus idonei socij assignentur. pag. 42. E. & 43. A
Inquisitoribus idoneis, aut iuramentum ferentes, quia puniunt hereticos, grauius coequeantur exemplo cuiusdam Parmensis. pag. 54. D. E. & seq.
Inquisitores modesti sunt. pag. 53. A. B
Inquisitores arma non concedant hominibus facinorosis. pag. 63. B
Inquisitores procedant contra inuicem sedere cum hereticis. pag. 63. C. D
Inquisitores praesentent verbum crucis contra hereticos & ceteros de heresi suspectos. pag. 77. B. C
Inquisitores etiam soli procedunt contra maleficos, incantatores &c. pag. 85. B. C. & 143.
Inquisitores contra maleficos & sortilegos procedant. pag. 99. D. E. & 143.
Inquisitores inquirant in lamias seu striges. pag. 101. B
Inquisitores vicarios sibi eligant annorum triginta. pag. 107. D
Inquisitores contra quoslibet religiosos hereticos, suspectos, vel diffamatos procedunt. pag. 107. D
Inquisitores qualiter absolvant oculos hereticos, & praedentes propositiones suspectas, scandalosas, erroneas, &c. pag. 107. D. & pag. 109. C
Inquisitores notarios creare possunt. pag. 125. E. & 126. A
Inquisitores contra quoslibet religiosos, & exemptos hereticos, vel suspectos procedunt. pag. 127. C. D. E
Inquisitores Cardinales in tota Repub. Christiana qualiter procedere possint contra prelatos hereticos, vel suspectos. pag. 128. 129.
Inquisitores Cardinales reassumere possunt causas iam decisas in negotio Inquisitionis. pag. 131. & 132.
Inquisitoribus Cardinalibus, in concernentibus suum officium omnes obedere tenentur. pag. 133.
Inquisitores reos heresis prius iudicent, inde pro alijs criminibus ab alijs iudicibus puniantur. pag. 135. B. C
Inquisitores statuta possunt condere aduersus hereticos in suis diocesis. pag. 147. col. 1. B
Inquisitionum consuetudo rationalis obseruanda pag. 149. col. 1. A
Inquisitores fabricent processus seu iuris ordine. pag. 149. col. 2. A
Inquisitores stylum & consuetudinem sanctae Inquisitionis Romani tribunalis obseruent. pag. 149. col. 2. A. B
Inquisitores lectioni extraneae in hereticos editarum in eum bant. pag. 153. col. 1. A
Inquisitores de diuinationibus & sortilegijs quatenus cognoceant. pag. 24. C. 142. 143. & 144.
Inquisitores non se intromittunt de quaestione veritatis. pag. 24. D
Inquisitor institutus cum potestate alios eligendi, quid possit. pag. 25. A
Inquisitorius iudex perpetuo, si fuerit in sacris constitutus, degradari debet. pag. 25. A
Inquisitoribus assistant & faveant ecclesiarum prelati. pag. 29. C. & seq.
Inquisitores per excommunicationem, interdictum, & priuationem ab officij compellere possunt seculares magistratus, vt sententias contra hereticos latas exequantur. pag. 34. C. D
Inquisitores per censuram ecclesiasticam, & exactionem poenarum, cogere possunt eos, qui cum redierint ad Ecclesiam se obligant ad parendum mandatis ecclesie, vt pareant cum effectu. pag. 35. A
Inquisitores per censuram ecclesiasticam, compellunt exhiberi sibi quoslibet instrumenta ad Inquisitionem spectantia. pag. 35. D
Inquisitoribus plurima simul privilegia concedit Alexander iij. pag. 35. C. D
Inquisitoribus & eorum socijs prouideant quicumque vniuersales officij de iure & iure conductu de loco ad locum. pag. 36. A. B
Inquisitores & eorum socijs sub poena excommunicationis, & alia pecuniaria, cum fuerint requisiti, prouideant quilibet seculares

magistratus de seculo conductu de loco ad locum. pag. 36. C. D
Inquisitoribus assistant & praesentent consilium & fauorem quilibet religiosi & magistratus seculares. pag. 36. E. & seq.
Inquisitoribus permittit viterbum congregare exercitum contra hereticos. pag. 38. C. & seq.
Inquisitores bona hereticorum confiscata vendant, & pretium leuatur ad opus Romanae Ecclesie. pag. 39. A
Inquisitores compellant magistratus seculares, vt custodiant constitutiones Innocentij iij. pag. 41. E. & seq.
Inquisitores quis eligat. pag. 43. B. C
Inquisitores quis, & qualiter possit amouere. pag. 43. C
Inquisitores qualiter, & cui qua potestate inquirant. pag. 66. B. C. & seq.
Inquisitionum instituentium forma. pag. 66.
Instructiones Inquisitionis Hispanie, & aliarum Inquisitionum quae vim habeant. pag. 148. col. 2. A
Ioannes Vicleff hereticus & eius condemnatio. pag. 69. & seq.
Ioannes Hus, & eius condemnatio. pag. 69. & seq.
Ioannes Vicleff articuli damnati numerantur. pag. 71. D. E. & 72.
Ioannes Hus articuli damnati referuntur. pag. 72. E. 73. per totum. & 74. A
Ioannes Papi xxij. quo tempore damnauerit Michaelen de Carleua, OKam, & Bonagratiam. pag. 63. E. & seq.
Irregularitatem contractam ex heresi, vel apostasia amouent Inquisitores. pag. 108. B. C
Irregularitatem clericorum cruce signatorum qualem amouent Inquisitores. pag. 108. C
Irregularitatem non incurrit Inquisitores tradentes testes falsidicos caecie seculari. pag. 39. D. E. & seq.
Iudaei in quibus casibus subditur Inquisitionum potestati. pag. 124.
Iudaeorum improbitas magna. pag. 129.
Iudaeorum impietas & caecitas. pag. 4. D. E
Iudaei cur Christianas nutrices habere studeant. pag. 4. D. E
Iudaei nutrices non habeant Christianas. pag. 5. A
Inquisitores per censuram ecclesiasticam subeant obseruari leges in hereticos editas. pag. 5. C. D
Iudaei praesentent Euangelium & semel in hebdomada pag. 53. D. E. & 149.
Iudaei, qui conuertuntur, benigne tractentur. pag. 54. A
Iudaei conuersi non molestentur. pag. 54. A. B
Iudaei si post sufficientem praedicationem proterui resistant, Papae denuncientur. pag. 54. C
Iudaeis conuersis ad fidem multa privilegia conceduntur. pag. 109. & seq.
Iudaeis conuersis Episcopi subueniant. pag. 111. A
Iudaei baptizati instruantur in articulis fidei. pag. 111. B
Iurent magistratus seculares exterminare de terris suis hereticos. pag. 111. C. pag. 49. D. & pag. 47. C
Iurare licitum esse euidenter multis probatur. pag. 61. A
Iurandum nullo modo esse mentium Franciscelli. pag. 61. A
Iurandum nullo modo esse falso committuntur Valdenses. pag. 61.

L

Laicus de fide non praedicat. pag. 3. C
Laici de fide publice vel priuate non disputent. pag. 17. C
Laici non iudicent de personis, aut causis ecclesiasticis. pag. 100. A. B
Laniae sine strige ab Inquisitoribus puniuntur. pag. 85. B. C. & seq.
Leges Frederici contra hereticos confirmat Innocentius iij. & reuertit. pag. 13. C. D. & seq.
Leges omnes in hereticos latas inbeant Inquisitores obseruari. pag. 42. A
Leges multae latae contra hereticos. pag. 146. col. 2. A
Leges pontificiae quacunque in hereticos latae valide sunt. pag. 147. col. 2. A
Leges seculares contra hereticos editae etiam inuolubiliter obseruandae. pag. 147. col. 1. A
Leges qualesvis in hereticos latas obseruandas esse inuolubiliter vultus Imperatores iusserunt. pag. 147. col. 1. B
Leges delictuine aut longo temporis intervallo non abolentur. pag. 147. col. 1. C
Leges incognitas iudex cognoscere non tenetur. pag. 150. col. 1. A
Lex an sit generalis, ex persona ferentis eam iudicatur. pag. 151. col. 2. A
Legis essentia non requirit quod sit perpetua. pag. 152. col. 1. B
Leonis Papae x. Bulla contra Lutherum. pag. 90.
Libri continentes statuta & leges contra hereticos editas qualiter custodiendi. pag. 9. D. pag. 34. B. & pag. 52. C
Librorum impressores & bibliopoles quid debeant obseruare. pag. 112. & 113. & vide. Impressores, & Impressores.
Libri damnati, suspecti, nullo modo impendantur aut vendantur. pag. 112. & 113.
Libri cum primum asportantur, qualiter publicari debeant, & multa alia circa librorum materiam obseruanda traduntur. pag. 112. & 113.
Libros prohibitos nemo legere potest, praeter Inquisitores, & eorum committentes. pag. 115. B. C. & seq.
Libros prohibitos quicumque eos habuerit realiter & cum effectu Inquisitoribus consignet. pag. 115. E
Libros prohibitos retinentium poena. pag. 116. A
Libri Hebraeorum in quibus blasphemiae in Dominum & fidem nostram continentur vbique inuestigentur. pag. 117. A
Libros Hebraeorum blasphemos in nostram religionem retinentes, quibus

Index in Literas

quibus penis coercerentur. pag. 117 B
Libros prohibitos preterea cuiuslibet facultatis nemo potest legere...

M

Magistratus secularis obsequat leges in hereticos editas, & con-
fiscant in suis statutis. pag. 6. B
Magistratus secularis obsequat leges & statuta Inquisitionum contra...

N

Neophyti non habeant inter se multam conuersationem,
Neophyti non inter se, sed cum originarijs Christianis matrimonium...

Nomina & cognomina testium examinatorum in officio Inquisitionis...

Officialium predictorum quanto tempore duret officium. pag. 7. D
Officialibus electis pro capiendis hereticis plena fides habeatur sine...

P

P Anormitanus & Pontanus Concilio Basiliensi male fauent.
Papa potestas a Deo est. pag. 79. E. 30. A
Petrus vnde dicitur & tria eorum scelera. pag. 14. D. pag. 23. E. &...

Index in Litteras

officij S. Inquisitionis. pag. 115 & 136.
Pontificum Romanorum continua cura in extirpandis hereticis.
Pontifici Romani certa auctoritas & potestas. pag. 60. E

Q

Quatuordecim predicatores competunt Inquisitoribus.
Quatuordecim predicatores competunt Inquisitoribus. pag. 42. B. C

R

Raymundi Lulli libri interdicti iubentur.
Raymundi Lulli quidam liber defertur ad Papam Gregor.
Raymundi Lulli articuli & libri interdicuntur. pag. 67. D

Sacerdotes & clerici instructes citatos pro heresi de dicenda
mendacio, vel subicenda veritate per Inquisitores puniuntur.
Sacerdotes peccatores non posse consecrare, error Fratricolli-

T

Templarium horrenda facinora. pag. 16. D. E. & seq.
Templarios iubet Clemens. V. capi vno die. pag. 57. A

Index in Litteras Apostolicas.

Testes cum examinantur, duæ personæ religioſæ adhibeantur. pag. 41. D.	Trinitatem negantes coercentur, & qualiter. pag. 121. & ſeq.
Tellium nomina qualiter publicanda in cauſis fidei. pa. 41. E.	Turres hæreticorum deſtruendæ. pag. 19. B.
Tellium nomina nullatenus publicentur in ſancto officio. p. 33 & 31.	
Testes peccati in crimine hæreſis quatenus admittantur. pa. 30 & 31.	
Testes probati in cauſa hæreſis favore fidei recipiuntur. pag. 40. D.	
Testes evocantur & compelluntur in negotio Henrici de Cæſar. p. 42.	
Testes ſolidi citantur curiæ ſeculari. pa. 39. D. E. & ſeq.	
Thalmud quæſlibet apud Hebræos. pag. 4. D. E.	
Thalmud blaſphemias continet. pa. 4. D. E. & ſeq.	
Thalmudi libri, iubente Gregorio nono Pariſiſ comburitur. pa. 5. A.	
Thalmudo comburendo rex Franciæ præſtat operam, & laudabatur. pag. 5. A. B.	
Thalmud & ceteri libri Hebræorum blaſphemias continentes iubentur inquiri & comburi. pag. 5. B.	
Thalmud hebræorum Hieroſolymitanum, & Bahylonicum Romæ combuſtum fuit tempore Iulij Page iiij. iuſſu Cardinalium Inquiſitorum. pag. 116. D. E. & 120. per totum.	
Thalmud iubetur comburi vbique per priuatos inquiſitores. pag. 119. D. E. & ſeq.	
Talmudi libros, aut partes aliquas nemo habeat, ſub grauius penis nec aliunde ad huc faciat. pag. 119. D. E. & ſeq.	
Transgreſſores legis Dei diuina viſione puniti. pag. 104. D. E.	
Translationi vulgari ſacrorum librorum dantes operam cohibentur. pag. 2. A. B. C. D.	
	V Aldenſium error, nullo modo iurandum. pag. 61. A.
	Valdenſes impie mentuntur afferentes ſacerdotes peccato res non poſſe conſecrate. pag. 61. A. B.
	Venum quocumque tempore detegatur, amplectendum. pag. 80. D. E.
	Vicarij Inquiſitorum triginta annorum eligi poſſunt. pa. 108. 8.
	Villa in qua ſunt inuenti hæretici qualiter puniatur. pag. 108. 8.
	pag. 52. E. & pag. 50. A. vide, Burgus.
	Virginitatem B. Mariæ negantes coercentur. pag. 121. & ſeq.
	Viterbienſis communitas exercitum congregat contra hæreticos, & laudatur. pag. 38. C. D. & ſeq.
	Vitarum quaſtiones non cognoſcant Inquiſitores. pag. 24. D.
	Vilitates multa quæ oriuntur ex extraneis aduerſus hæreticos late numerantur. pa. 152. col. 2. & pag. 153.
	Vt Inquiſitionis c. de hæret. lib. 6. renouatur. pag. 70. D. E.
	Z
	Z Anchinus recte cur ſcribitur. pag. 112. col. 2. E.

R E G E S T V M

Directorij cum Commentariis. † † † A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz.

Litterarum Apoſtolicarum. * A B C D E F G H I K.

Omnes Quaterniones. Yy Zz ſunt Quinterniones. * eſt Duernio.

V E N E T I I S,
Apud Marcum Antonium Zalterium.
M D X C V.